

ACTA
VAN DE GENERALE SYNODE
VAN DE
CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE
KERKEN IN NEDERLAND
LEEWARDEN / NUNSPEET
31 AUGUSTUS - 12 DECEMBER 2001

ACTA
van de
GENERALE SYNODE

preses:

A. D. S. C. i.

anversor:

A. D. S. C. i.

scriba I:

[Signature]

scriba II:

[Signature]

ACTA

van de

GENERALE SYNODE

van de

Christelijke Gereformeerde Kerken

in Nederland

LEEWARDEN / NUNSPEET

31 augustus - 12 december 2001

BIDSTOND

Voorafgaande aan de generale synode werd op donderdagavond 30 augustus 2001 in de Grote- of Jacobijnerkerk te Leeuwarden een bidstond gehouden. In deze dienst, belegd door de kerkenraad van de roepende kerk van Leeuwarden, ging voor de preses van de synode van Haarlem-Noord/Nunspeet 1998, ds. J. Westerink van Utrecht-West.

Ds. Westerink bediende het Woord uit Jesaja 57: 15 onder het thema:

De HEERE openbaart Zichzelf aan een zondig volk

In de verdere uitwerking van dit thema stond hij stil bij:

De HEERE zegt:

1. Wie Hij is;
2. waar Hij woont;
3. wat Hij doet.

Na de bediening van het Woord werd het werk van de generale synode in gebed hartelijk aan de Heere opgedragen.

EERSTE ZITTING

vrijdag 31 augustus, 10.00 – 12.00 uur.

*Artikel 1***Opening**

Namens de roepende kerk van Leeuwarden opent de preses van de kerkenraad, drs. R.W.J. Soeters, de vergadering van afgevaardigden naar de generale synode. Hij laat Ps. 146: 1, 2 en 3 (NB) zingen, leest Galaten 5: 13 – 6: 10 en gaat voor in gebed.

*Artikel 2***Openingswoord**

Drs. Soeters spreekt het volgende openingswoord:

Geachte afgevaardigden en preadviseurs,
broeders in onze Heere Jezus Christus,

Namens de raad van de roepende kerk Leeuwarden heet ik u van harte welkom in de hoofdstad van Friesland, of zoals de Friezen zeggen: wolkom in Ljouwert. Een stad van ruim 84.000 inwoners, die veel te bieden heeft op maatschappelijk, economisch, cultureel en historisch terrein.

De stad Leeuwarden kan bogen op een oude geschiedenis. Opgravingen hebben aangetoond dat het gebied al rond het begin van onze jaartelling bewoond werd. Aanvankelijk was Leeuwarden niet veel meer dan een eenvoudige, agrarische nederzetting, gelegen aan de Middelsee bij de monding van de rivier de Ee. In de Karolingische periode werd Leeuwarden een nederzetting van enige omvang en kwam dit gebied in aanraking met het Evangelie. Uit de bronnen weten we dat Bonifatius met de kerstening van deze streken begon in de onmiddellijke omgeving van Leeuwarden. In 850 verrees de eerste houten kerk, de Sint Vituskerk. In de eerste helft van de 11^e eeuw ontwikkelde Leeuwarden zich door de groeiende handel tot regionaal centrum. In die tijd kreeg Leeuwarden door toedoen van graaf Otto III van Brunswijk een eigen munt. De bouw van een tweede kerk en de komst van de Dominicanen in de 13^e eeuw duiden erop, dat Leeuwarden kerkelijk en economisch een belangrijk centrum bleef. Een document uit 1285 toont aan, dat Leeuwarden in die tijd samen met een aantal andere Noord-Nederlandse steden stad wordt genoemd.

In de late Middeleeuwen gold Leeuwarden als een autonome stad, tot in 1498 de landsheer Albrecht van Saksen het over Leeuwarden voor het zeggen kreeg. Hij liet een grote vesting, een blokhuis, bouwen, om niet alleen de stad tegen de buitenwereld te beschermen, maar ook om de stad zelf in het gareel te kunnen houden. Dat bleef ook zo onder Karel V en Filips II. Maar toen tijdens de 80-jarige oorlog stadhouder Rennenberg in 1580 toch koos voor het gezag van de Spaanse koning en het rooms-katholicisme, greep de calvinistische oppositie haar kans om de opstand tegen Filips II door te drukken en het juk van het blokhuis af te werpen. Het blokhuis werd afgebroken en de gracht er omheen gedempt. In maart van datzelfde jaar bepaalden de Staten dat de Rooms-katholieke godsdienst verboden was, de kloosters opgeheven waren, de kloostergoederen aan de overheid kwa-

men en dat alleen de gereformeerde godsdienst toegestaan was. Doopsgezinden, rooms-katholieken en andere niet-gereformeerden mochten geen publieke ambten meer bekleden en waren van stemrecht uitgesloten. Nu was de jonge gereformeerde kerk van Leeuwarden aanvankelijk nogal pluriform, maar door toedoen van ds. Ruardus Acronius en later ds. Johannes Bogerman werd de calvinisering van de stad met voortvarendheid ter hand genomen. Dat was echter tijdelijk, want de strijd tussen de verschillende belangengroeperingen in de stad en de strijd om het behoud van de Leeuwarder autonomie maakten dat de partij van de calvinisten op 1 januari 1610 op hardhandige wijze uit het raadhuis werd verjaagd.

Ik maak een sprong in de geschiedenis van de stad naar de geschiedenis van onze plaatselijke gemeente. Deze gaat terug tot 8 december 1835, toen ds. Hendrick de Cock de Afgescheiden gemeente van Leeuwarden stichtte. Aanvankelijk een kleine gemeenschap van negentien leden, waarvan er slechts drie uit Leeuwarden kwamen, de rest kwam uit de omgeving. Het was een soort huisgemeente, die regelmatig in de Schrans, hier dichtbij, bij elkaar kwam. Er waren veel moeite en het duurde tot 1859 alvorens men de beschikking had over een eigen kerkgebouw, de Oosterkerk. Toen de Vereniging van de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederduitse Gereformeerde Kerk in 1892 in Leeuwarden een feit werd, telden beide kerken samen 3000 leden. Een kleine groep van hooguit 25 tot 30 leden bleek onwille van het geweten niet te kunnen meegaan. Zo ontstond 17 juli 1893 de Christelijke Gereformeerde Gemeente te Leeuwarden, vanaf 1895 bijeenkomend in een gebouwtje aan het Molenpad, dat al spoedig de bijnaam 'Schipperkerkje' kreeg. De gemeente groeide sterk. In 1911 kreeg de gemeente een kerkgebouw aan de Wijbrand de Geeststraat en sinds 1986 komt de gemeente bijeen in de Bethelkerk aan de Huizumerlaan, waar u vandaag ontvangen wordt. Tot zover enkele historische notities. Zoals u kunt zien beschikt de stad en onze gemeente ruimschoots over de mogelijkheden om u als synode te ontvangen, ook al maakt u slechts één dag gebruik van deze mogelijkheden. We hopen dat het een goede en opbouwende vergadering wordt.

Onze kerken anno 2001 staan voor geweldige uitdagingen, omdat we meer dan ooit te maken hebben met de vertaalslag van het Evangelie in deze geseculariseerde wereld. Velen om ons heen verkeren in een identiteitscrisis, omdat men vergeten is te bedenken waarheen men op weg is.

En mogelijk is dat ook de crisis van de kerken zelf. Want wat is het antwoord dat we als kerken geven? Hoe kan een kerkelijke vergadering als deze synode koersbepalend zijn? Er is altijd het risico van een vermoeidheid die het er-zijn voor elkaar blokkeert. Of het kan zijn dat we zo opgaan in interne vragen, dat we er niet of nauwelijks aan toekomen om goed te doen aan allen. Het is de roeping van de kerk van Jezus Christus om goed te doen. De apostel Paulus herinnert ons aan die roeping in het gedeelte dat we zojuist uit de brief aan de Galaten hebben gelezen. *Laten wij dus, daar wij de gelegenheid hebben, doen wat goed is voor allen, maar inzonderheid voor onze geloofsgenoten.* De apostel schrijft dit aan mensen, die zo bezig zijn met zichzelf, dat ze het Evangelie van de vrijheid in Christus prijsgeven. Aan mensen die het gevaar lopen zo wettisch met elkaar om te gaan, dat ze elkaar niet dienen en liefhebben, maar elkaar bijten en vereten. Tegenover deze praktijken zet Paulus het Evangelie van de vrijheid in Christus, het Evangelie van de gekruisigde en opgestane Heere. De vraag is steeds weer in hoeverre we als kerken aan dit Evangelie gehoor geven.

Laten wij doen wat goed is. Paulus wordt daarbij niet gedreven door oppervlakkig activisme, maar door de Heilige Geest. Om goed te kunnen doen aan allen hebben we steeds weer inkeer en verootmoediging nodig. Bekering van eigen fouten en tekortkomingen, van halfchristelijke ideeën en van elk zaaien op de akker van het vlees, zoals de apostel het noemt. Wat we denken en zeggen en doen vergelijkt de apostel met zaaien in twee soorten akkers. Het contrast tussen zaaien op de akker van het vlees en zaaien op de akker van de Geest is groot. Het is het contrast tussen dood en leven. Wie redding en toekomst voor zichzelf en voor de kerk verwacht door eigen wijsheid, eigen prestaties en pretenties, zal bitterheid, jaloezie, uitbarstingen van toorn, tweedracht, partijschappen en uiteindelijk verderf oogsten. Paulus weet echter ook van zaaien op de akker van de Geest, dat wil zeggen van het geloven in en leven met Christus Jezus en het ons stellen onder de leiding van Zijn Geest. Wie van de genade in Christus leeft ontvangt eeuwig leven. En in dat leven met Christus wordt ook de vrucht van de Geest zichtbaar: liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, zelfbeheersing. In dat leven groeien zelfverloochening en opoffering en het verlangen om elkaar te dienen door de liefde.

Vanuit deze basis wordt helder waarom Paulus de Galaten aanmoedigt om goed te doen. Wie van gekregen goed leeft, kan niet anders dan doorgeven. De apostel roept ons op aan het werk te gaan, goed te doen voor allen, in zonderheid onze geloofsgenoten. Het begint als vanzelfsprekend bij onze geloofsgenoten, juist om die aandacht aan allen goed te kunnen geven. Goeddoen aan elkaar betekent ook tot zegen zijn voor anderen. De grote geestelijke en sociale nood van deze wereld schreeuwt om de inzet van de kerk van Jezus Christus. De kerk heeft immers gezien hoeveel goed Christus voor haar gedaan heeft. Goeddoen hoort bij de praktische doorwerking van het Evangelie van Gods genade in Jezus Christus. Daarom dient het leven van de kerk gekenmerkt te zijn door offerbereidheid en daadwerkelijke steun aan elkaar en anderen. Het is bij uitstek elkaar en anderen de liefde van God in Christus doorgeven.

Wij hebben de gelegenheid ervoor, stelt de apostel. Laten we daarom ook als kerken steeds opnieuw goed onze ogen open hebben voor de mogelijkheden die God geeft.

Broeders, ik wens u veel wijsheid en daadkracht toe om in dat licht aan het werk te gaan. Laat alle werk dat deze synode heeft te doen dienstbaar zijn aan wat de Heere beoogt: het goede doen met het oog op elkaar en met het oog op deze wereld. Om op Zijn tijd te oogsten.

Na dit openingswoord noemt drs. Soeters de namen van hen die in de periode tussen de synode van 1998 en die van 2001 zijn overleden. Deze namen en de data van hun overlijden zijn:

van de predikanten:

20 december 1998: ds. D.J. Klein Onstenk, 68 jaar oud;

24 januari 1999: ds. D. Biesma, 82 jaar oud;

3 maart 1999: ds. P. den Hartog, 69 jaar oud;

11 mei 1999: ds. G. de Vries, 85 jaar oud;

5 juli 1999: ds. R. Slofstra, 90 jaar oud;

8 oktober 1999: ds. W. de Jooode, 82 jaar oud;

14 februari 2000: dr. J.C. Maris, 90 jaar oud;

20 februari 2000: ds. J.P. van den Boomgaard, 71 jaar oud;

3 oktober 2000: drs. W.C. Moerdijk, 55 jaar oud;
 21 januari 2001: ds. W. de Graaf, 96 jaar oud;
 14 juli 2001: drs. A. Bakker, 58 jaar oud.

van anderen die als synodelid en/of als deputaat hebben gediend:

8 november 1998: D. van Arkel, 56 jaar oud, vanaf 1989 deputaat kerkjeugd;
 1 januari 1999: P.Th. Versteeg, 51 jaar oud, van 1980-1995 deputaat De Wekker;
 7 juni 1999: A.H.J. Schwartz, 74 jaar oud, van 1983-1995 deputaat financiële zaken;
 26 december 1999: D. Peeterse, 82 jaar oud, van 1980-1986 deputaat buitenlandse zending;
 31 december 1999: R. Westerhof, 74 jaar oud, afgevaardigde naar de synoden van 1983 en 1986 en van 1983-1989 deputaat fonds steun kerkbouw;
 31 december 1999: J. Sikma, 78 jaar oud, deputaat-tweede penningmeester buitenlandse zending van 1986-1989;
 15 maart 2000: J. Brandsma-de Jager, 70 jaar oud, van 1980-1989 deputaat hulpverlening binnen- en buitenland;
 20 juli 2000: H.W. van den Brink, 79 jaar oud, van 1969-1983 deputaat kerk en recreatie;
 27 juni 2000: W. Duindam, 74 jaar oud, afgevaardigde naar de synode van 1971 en deputaat-penningmeester buitenlandse zending van 1971-1983;
 27 augustus 2000: C. Drieënhuizen, 90 jaar oud, afgevaardigde naar de synoden van 1968, 1971, 1977, 1980 en deputaat ADMA 1956-1965.
 14 september 2000: J. Bijleveld, 76 jaar oud, afgevaardigde naar de synoden van 1974, 1980, 1986, 1988 en 1989 en vanaf 1962 een of meer perioden deputaat in ADMA, onderlinge bijstand, financiële zaken, doelmatigheid, taken en prioriteitenstelling;
 22 januari 2001: H. Schuurhuis, 75 jaar oud, afgevaardigde naar de synoden van 1989 en 1992 en van 1962-1974 deputaat financiële zaken en van 1974-1995 deputaat financieel beheer Theologische Universiteit;
 4 februari 2001: H. Postema, 64 jaar oud, afgevaardigde naar de synode van 1998 en lid van de synodale commissie ter begeleiding van losgemaakte predikanten;
 7 februari 2001: J. van Bergelijk, 92 jaar oud, afgevaardigde naar de synoden van 1956, 1959, 1962, 1968 en 1971;
 16 april 2001: A. Baars, 88 jaar oud, afgevaardigde naar de synoden van 1971 en 1980.

Op verzoek van ds. Soeters gedenken de afgevaardigden deze overleden zuster en broeders een ogenblik staande. Daarna leest hij Openbaring 14:13 en wordt Psalm 90:1 (NB) gezongen.

Artikel 3

Lastbrieven

Onder leiding van de kerkenraad van Leeuwarden worden de lastbrieven, die door de particuliere synoden zijn ingezonden, onderzocht. Uit dat onderzoek blijkt, dat afgevaardigd zijn om met last en macht op grond van Gods Woord, de aangenomen Formulieren van Enigheid, de Dordtse kerkorde en de verdere synodale bepalingen der kerken alles te besluiten en uit te voeren wat tot het werk van de generale synode behoort, door de

particuliere synode van het Noorden:

primi:	secundi:
ds. H. van den Heuvel	ds. H. Polinder
ds. A. Hilbers	drs. R.W.J. Soeters
ds. J. Jonkman	ds. P.C. de Lange
ds. R. van de Kamp	ds. M.P. Hofland
ds. J. Plantinga	ds. P. van Dolderen
drs. D. Visser	ds. G. van de Groep
oud. C. van Aalst	oud. L. van der Zwaag
oud. mr. C.J. van Heel	oud. W. van der Vegt
oud. A.J. de Jong	oud. J. Mateboer
oud. S. Procee	oud. P. van der Veen
oud. G. Schouten	oud. J. Huisman
oud. K. van Smeden	oud. P. Langeler
diak. P. Zwaagstra	diak. G. Koffeman
tertius: diak. P.G. Feijer	

particuliere synode van het Oosten:

ds. J. Van Amstel	drs. B. de Graaf
ds. R. van Beek	ds. H.H. Klomp
ds. P.D.J. Buijs	ds. B. de Romph
drs. M.J. Kater	drs. J.C.L. Starreveld
drs. E.J. van der Linde	ds. C. Westerink
ds. J. Westerink	drs. A. Wagenaar
oud. ds. A.W. Overwater	oud. G. Fr. van der Beek
oud. J.G. van der Poel	oud. A. Huijgen (Kzn.)
oud. R. Procee	oud. C.J. Marchal
oud. A. Versluis	oud. L. Otter
oud. A.Th. Vos	oud. J.M.D. Vreugdenhil
oud. W. van Zwol	oud. J.C. Westeneng
diak. ds. A.J. van der Wekken	diak. P. Hazelhoff
tertius: diak. R.M. van Leeuwen	

particuliere synode van het Westen:

ds. C.D. Affourtit	ds. W. Kok
ds. J. Bosch	ds. P.J. van Dam
ds. H. de Bruijne	ds. H. Fahner
ds. A.P. van Langevelde	ds. J.K.C. Kronenberg
ds. W.N. Middelkoop	ds. G.M. Bijkerk
drs. G. van Roekel	ds. A.K. Wallet
oud. J.C. van den Berge	oud. W.C. van Slooten
oud. B. Geleijnse	oud. A.J. de Vuyst
oud. D. Koole	oud. B. de Weerd
oud. L. Mak	oud. J. Mauritz
oud. ds. ing. C. van der Spek	oud. A. Bosman
oud. W. Vuijst	oud. G. Agterhof
diak. J.J. van der Knijff	diak. A.J.B. Jeeninga
tertius: diak. M.W.A. van der Ploeg	

particuliere synode van het Zuiden:

ds. J.P. Boiten
 drs. J.M.J. Kieviet
 ds. R. Kok
 drs. H. Korving
 ds. J.W. Schoonderwoerd
 ds. M. van der Sluys
 oud. H. Bor
 oud. drs. M.H. Baan
 oud. L. Duifhuizen
 oud. A. Heystek
 oud. P. de Jong
 oud. J.M. Verhelst
 diak. D. Blom RA
 tertius: diak. A.D. Huijzer

drs. M.C. Mulder
 ds. J.G. Schenau
 ds. H.J.Th. Velema
 ds. K. Visser
 drs. M. Visser
 ds. A. van de Weerd
 oud. drs. H.J. Drayer
 oud. A. Blankenburgh
 oud. Th. Heystek
 oud. C. Kleinjan
 oud. J. Legemaate
 oud. J. Legemate
 diak. Joh. v.d. Sluis

Ds. R. van de Kamp is vervangen door zijn secundus, ds. M.P. Hofland. Oud. C. van Aalst heeft de roepende kerk mondeling laten weten dat hij niet aan het synodewerk zal deelnemen. Hij is vervangen door zijn secundus, oud. L. van der Zwaag. Oud. A.J. de Jong is vervangen door zijn secundus, oud. J. Mateboer. Diaken P. Zwaagstra heeft bericht gezonden dat hij vanwege zijn gezondheid niet aan het werk van de synode kan deelnemen. Zijn plaats wordt ingenomen door zijn secundus, diak. G. Koffeman. Oud. J.C. van den Berge is vervangen door oud. A.J. de Vuyst. Drs. H. Korving is vertrokken naar een gemeente in een andere particuliere synode en zal daarom niet deelnemen aan het synodewerk. Zijn plaats wordt ingenomen door zijn secundus, ds. K. Visser.

De wettigheid van de vergadering wordt vastgesteld.

*Artikel 4***Verkiezing moderamen**

Onder leiding van de raad van de roepende kerk wordt het moderamen gekozen. Via verschillende stemmingen kiest de vergadering ds. J. Plantinga tot preses, ds. G. van Roekel tot scriba I, ds. J.M.J. Kieviet tot scriba II en ds. J. Westerink tot assessor.

*Artikel 5***Preadviseurs**

De raad van de roepende kerk heeft de hoogleraren en emeritihogleraren van de Theologische Universiteit uitgenodigd om de synode als adviseurs te dienen. Aanwezig zijn: prof. dr. T.M. Hofman, prof. dr. J.W. Maris, prof. dr. H.G.L. Peels en prof. dr. H.J. Selderhuis.

*Artikel 6***Toespraak van de preses**

Mede namens de andere moderamenleden spreekt de preses woorden van dank voor het vertrouwen dat de vergadering in hen stelt. Hij herinnert aan Hand. 11

waar de gelovigen voor het eerst christenen worden genoemd. Het geheim daarvan was de genade van God en de leiding van de Heilige Geest die merkbaar in de gemeente aanwezig waren. Hij spreekt de wens uit dat dit getuigenis ook aan het werk van de synode gegeven mag worden.

De preses verwelkomt de aanwezige preadviseurs en verzoekt hen plaats te nemen achter de moderamentafel.

Namens de vergadering brengt de preses dank aan de roepende kerk van Leeuwarden voor het voorbereidende werk voor deze synode en voor de gastvrijheid die aan de synode geboden wordt. Hij dankt ook drs. R.W.J. Soeters voor de wijze waarop hij de synode geopend heeft. Tenslotte spreekt hij woorden van dank aan het adres van ds. J. Westerink, preses van de synode van 1998, voor het leiden van de bidstond en voor de wijze waarop hij dit heeft gedaan.

In een persoonlijk woord spreekt de preses zijn verwondering uit over het voorrecht dat hij – ondanks de zorgen over zijn gezondheid – dit werk mag doen.

Op verzoek van de preses wordt Psalm 119: 3 en 86 gezongen.

*Artikel 7***Openlijke verklaring**

De preses leest de 'Openlijke Verklaring' volgens de bijlage bij art. 50 K.O.. De leden en de preadviseurs van de synode horen deze verklaring staande aan en betuigen daarmee hun instemming met de belijdenis van de kerk. Er wordt gezongen uit de Morgenzang: 3 en 4. De preses gaat voor in gebed en draagt het werk van de synode aan de Heere op.

*Artikel 8***Schorsing**

De vergadering wordt geschorst voor de maaltijd. Tijdens deze schorsing zal het moderamen zich met de preadviseurs beraden over de werkwijze van de synode. Voor dit beraad worden ook de voorzitter en de scriba van de roepende kerk uitgenodigd.

VERVOLG EERSTE ZITTING

Vrijdag 31 augustus 15.45 – 17.00 uur

*Artikel 9***Heropening**

De preses heropent de vergadering. Gezongen wordt Psalm 121: 1.

*Artikel 10***Presentie**

Ds. P.D.J. Buijs, oud. drs. A.W. Overwater en oud. L. Mak hebben de vergadering verlaten en zijn niet vervangen.

*Artikel 11***Adviseur**

De preses deelt mee dat zowel het moderamen als de voorzitter van de roepende kerk van oordeel zijn dat een adviseurschap van de voorzitter van de roepende kerk achterhaald lijkt nu de synode niet meer vergadert in de plaats van de roepende kerk. Na overleg met drs. R.W.J. Soeters stelt het moderamen daarom voor af te zien van het bepaalde in art. 25 van het huishoudelijk reglement. Het moderamen zal zich bezinnen op een wijziging van het reglement. Aldus wordt besloten (zie art. 190).

*Artikel 12***Quaestor**

Op voorstel van het moderamen wordt br. G.P. Groeneveld herbenoemd tot quaestor. Tot secundus-quaestor herbenoemt de vergadering br. mr. J. Boer.

*Artikel 13***Reiskostenvergoeding**

In overleg met de quaestor wordt voorgesteld de kilometervergoeding vast te stellen op f 0,60 per kilometer. De vergadering gaat akkoord.

*Artikel 14***Verslaggever 'De Wekker'**

Het moderamen stelt voor ds. M.J. Kater aan te wijzen als verslaggever voor 'De Wekker'. Overeenkomstig het voorstel wordt besloten.

*Artikel 15***Ingekomen stukken**

De preses deelt mee dat er geen ingekomen stukken zijn bijgekomen.

*Artikel 16***Vergadertijden**

De vergadering besluit op voorstel van het moderamen de vergadertijden vast te stellen op: 9.15 - 12.15; 13.30 - 17.15 en 19.00 - 21.00 uur.

*Artikel 17***Telegram aan H.M. Koningin Beatrix**

De synode besluit het volgende telegram aan H.M. Koningin Beatrix te zenden: 'De generale synode 2001 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in vergadering bijeen in Leeuwarden bidt u, uw gezin en uw familie in alle omstandigheden van vreugde en zorg de zegen van de Heere onze God toe'.

Daarna worden staande twee coupletten van het Wilhelmus gezongen.

*Artikel 18***Sluitingsdatum ingekomen stukken**

Op voorstel van het moderamen wordt besloten dinsdag 2 oktober vast te stellen als sluitingsdatum voor het indienen van ingekomen stukken.

*Artikel 19***Acta generale synode 1998**

De preses geeft de gedrukte Acta van de generale synode van Haarlem-Noord/Nunspeet in bespreking. Door de vergadering wordt aandacht gevraagd voor de omvang van de Acta die steeds meer toeneemt. Besloten wordt dat het moderamen zich daarop zal bezinnen (zie art. 190).

Het archiefexemplaar van de Acta wordt door het moderamen getekend. De preses leest de akte van vaststelling, die eveneens door het moderamen wordt getekend. Scriba I van de synode van 1998, ds. P. den Butter, wordt bedankt voor het vele werk dat hij ten behoeve van de Acta heeft verzet.

Vervolgens deelt de preses mee dat de comité-acta in een vergadering van het oud-moderamen van de synode van 1998 met de preadviseurs zijn gelezen en vastgesteld.

*Artikel 20***Commissies van onderzoek en rapport**

Op voorstel van het moderamen worden de volgende commissies van onderzoek en rapport benoemd:

Commissie I	: Opleiding en kerkorde
Samenroeper	: ds. R. van Beek
Rapporteur	: ds. M.J. Kater
Leden	: ds. R. van de Kamp oud. L. Mak oud. J.G. van der Poel oud. R. Procee oud. A. Th. Vos
Adviseur	: prof. J.W. Maris
Agendapunten	: 8.03 / 9.02 / 9.05.01 / 9.18 / 9.20 / 9.26 / 9.27
Commissie II	: Verkondiging
Samenroeper	: ds. D. Visser
Rapporteur	: ds. M. van der Sluys
Leden	: ds. H. de Bruijne ds. E.J. van der Linde oud. H. Bor oud. A. Heystek oud. W. Vuijst
Adviseur	: prof. H.G.L. Peels
Agendapunten	: 9.06 / 9.07 / 9.08 / 9.10 / 9.29

Commissie III	: Pastoraat en eredienst
Samenroeper	: ds. J. Van Amstel
Rapporteur	: ds. H. van den Heuvel
leden	: ds. C.D. Affourtit ds. W.N. Middelkoop oud. M.H. Baan oud. A.J. de Jong oud. A. Versluis
Adviseur	: prof. T.M. Hofman
Agendapunten	: 8.02 / 8.05 / 8.06 / 9.11 / 9.12 / 9.13 / 9.15 / 9.28 / 9.30 / 9.33 / 9.34 / 9.36
Commissie IV	: Kerkelijke verhoudingen
Samenroeper	: ds. J. Jonkman
Rapporteur	: ds. R. Kok
Leden	: ds. A.P. van Langevelde ds. K. Visser oud. D. Koole oud. J.M. Verhelst oud. W. van Zwol
Agendapunten	: 8.07 / 9.22 / 9.23 / 10.01 / 10.11
Commissie V	: Kerk en samenleving
Samenroeper	: ds. A. Hilbers
Rapporteur	: ds. J.P. Boiten
Leden	: oud. L. Duifhuizen oud. K. van Smeden oud. C. van der Spek diak. J.J. van der Knijff diak. G. Koffeman
Agendapunten	: 9.16 / 9.17 / 9.21
Commissie VI	: Financiën en beheer
Samenroeper	: oud. A.W. Overwater
Rapporteur	: diak. A.J. van der Wekken
Leden	: oud. J.C. van den Berge oud. B. Geleijnse oud. G. Schouten oud. L. van der Zwaag diak. D. Blom
Agendapunten	: 8.01 / 8.04 / 9.03 / 9.04 / 9.05.02 / 9.09 / 9.14 / 9.24 / 9.25 / 9.32 / 9.35
Commissie VII	: Bezwaarschriften
Samenroeper	: ds. J. Westerink
Rapporteur	: ds. P.D.J. Buijs
leden	: ds. J. Bosch ds. J.W. Schoonderwoerd oud. C.J. van Heel oud. P. de Jong

	: oud. S. Procee
Adviseur	: prof. H.J. Seiderhuis
Agendapunten	: 9.31 / 11.01 tot en met 11.82

Artikel 21

Schorsing

De vergadering wordt geschorst voor overleg tussen het moderamen en de samenroepers en rapporteurs van de commissies.

Artikel 22

Heropening

De preses heropent de vergadering.

Artikel 23

Rapport moderamen synode 1998

De preses geeft het rapport van het moderamen van de synode van 1998 in bespreking (bijlage 1).

178 Ds. A.P. van Langevelde dient mede namens ds. C.D. Affourtit, ds. J. Bosch, oud. L. Mak en ds. G. van Roekel het voorstel in:

De generale synode besluit:

Het moderamen op te dragen te onderzoeken of en zo ja, hoe, de voorbereiding en de werkwijze van de generale synode verbeterd kunnen worden en daarover zo mogelijk aan de huidige synode te rapporteren.

Het voorstel wordt aangenomen (zie art. 103).

De synode besluit:

1. de door het oud-moderamen gedane suggesties te honoreren;
2. de handelingen van het moderamen van de synode van 1998 goed te keuren.

Artikel 24

Jaarboek

179 De preses stelt het rapport van de deputaten voor de redactie van het jaarboek aan de orde (bijlage 2). Deputaat drs. R.W.J. Soeters is aanwezig om vragen te beantwoorden.

In de bespreking wordt gevraagd naar de status van stukken die digitaal verzonden zijn. Besloten wordt dat het moderamen zich daarop zal bezinnen (zie art. 103).

De synode besluit:

het werk en het beleid van deputaten goed te keuren;

De preses dankt deputaten voor hun gewaardeerde werk.

*Artikel 25***Brieven emeritihogleraren**

Van de emeritihogleraren dr. J. van Genderen, dr. W.H. Velema en dr. J. de Vuyst zijn brieven ontvangen waarin dat zij meedelen dat zij vanwege hun leeftijd niet zullen deelnemen aan het werk van de synode. Besloten wordt deze broeders een hartelijke brief namens de synode te sturen.

*Artikel 26***Overgang naar andere classes**

De particuliere synode van het Noorden heeft de synode kennis gegeven van de overgang per 5 april 2001 van de kerken van Meppel en Steenwijk uit de classis Zwolle naar de classis Hogeveen en van de overgang van de kerk van Almere uit de classis Zwolle naar de classis Amsterdam (10.06). De particuliere synode van het Oosten geeft kennis van de overgang per 1 september 2001 van de kerken van Hilversum-Centrum, Hilversum-Oost en Mijdrecht naar de classis Amsterdam (10.07). De particuliere synode van het Westen geeft de synode kennis van de overgang per 1 september 2001 van de kerken van Almere, Hilversum-Centrum, Hilversum-Oost en Mijdrecht naar de classis Amsterdam (10.13).

De synode neemt deze brieven voor kennisgeving aan.

*Artikel 27***Ingekomen stukken**

Op voorstel van de preses worden de brieven van de particuliere synode van het Noorden (10.09), ds. A.P. van Langevelde (10.10), ds. R. van de Kamp (10.15), diak. J.J. van der Knijff (10.16) en oud. drs. ing. C. van der Spek (10.17) voor kennisgeving aangenomen.

*Artikel 28***Sluiting**

Prof. H.G.L. Peels gaat voor in dankgebed, waarna de preses de eerste zitting van de synode sluit.

TWEDE ZITTING

dinsdag 2 oktober 2001, 10.00 – 12.15 uur

*Artikel 29***Opening**

De preses opent de tweede zitting. Hij laat Ps. 93: 1, 2, 3 en 4 zingen en leest Psalm 93. In verband met de terroristische aanslagen die de Verenigde Staten hebben getroffen wijst hij op de regering van God die over alle dingen gaat, ook over de synodevergadering. Verder memoreert hij het overlijden van dr. E. Helms, die jarenlang in dienst van de kerken is geweest als zendingsarts in Venda, en het overlijden van br. H. van der Wekken uit Kerkwerve, afgevaardigde naar de gene-

rale synode van 1986. De preses gaat voor in gebed.

*Artikel 30***Appel-nominaal**

Ds. R. van de Kamp is vervangen door zijn secundus, ds. M.P. Hofland. Oud. J. Huisman vervangt deze zittingsweek oud. L. van der Zwaag. Ds. J. Bosch is vervangen door zijn secundus, ds. P. J. van Dam.

Zij, die voor het eerst aanwezig zijn, betuigen door opstaan instemming met de belijdenis. Dat betreft oud. J. Huisman, oud. A.J. de Jong, oud. J.C. van den Berge en ds. P.J. van Dam.

*Artikel 31***Brief namens H.M. Koningin Beatrix**

De preses deelt mee dat de synode van de Particuliere Secretaresse van Hare Majesteit de Koningin en Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Claus der Nederlanden de volgende brief heeft ontvangen:

'Op verzoek van Hare Majesteit de Koningin zeg ik u hartelijk dank voor de vriendelijke boodschap die zij, ter gelegenheid van de op 31 augustus jl. in Leeuwarden gehouden generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, van U mocht ontvangen. Voor de hartelijke wijze waarop U daarin Uw betrokkenheid bij haar en haar huis heeft verwoord, is de Vorstin U zeer erkentelijk.'

*Artikel 32***Ingekomen stukken**

De preses doet mededeling van een aantal ingekomen stukken, die alsnog op de agenda zullen worden geplaatst. Dit zijn

1. Schrijven van het curatorium met het verzoek de synode 2001 conditioneel te sluiten;
2. Bezwaarschrift van Alphen aan den Rijn 11.63;
3. Brieven van het Nederlands Dagblad en het Reformatorisch Dagblad met het verzoek om bij de vergaderingen aanwezig te mogen zijn en de stukken te mogen ontvangen. Op voorstel van het moderamen stemt de vergadering daarmee in.

*Artikel 33***Totaal financieel beleid**

De preses stelt rapport 1 van commissie 6 aan de orde (bijlage 3).

Ds. J.P. Boiten dient, mede namens de andere leden van commissie 5, als voorstel in:

Wanneer de financiële commissie in haar voorstellen voor de synode afwijkt van de ingediende begrotingen of de voorgestelde omslag van de kashoudende deputaatschappen, zal er vooral overleg zijn met dat betreffende deputaatschap.

Ds. J. Van Amstel en ds. H. van den Heuvel dienen het voorstel in:

De generale synode

kennis genomen hebbend van

1. rapport 1 van commissie 6;
2. de bespreking ter vergadering;

overwegend dat

1. de synode een grote verantwoordelijkheid draagt voor het algemeen financieel beleid van de kerken en voor een weloverwogen toekennen van (steun-)aanvragen;
2. het behartigen van de belangen die met dit algemeen financieel beleid samenhangen vragen om gespecialiseerde kennis van financiële zaken;

constaterend dat

de specialistische kennis van financiële zaken aanwezig is in commissie 6;

van oordeel dat

1. die specialistische kennis van financiële zaken niet een gave is die alle afgevaardigden ontvangen hebben, maar zij wel geroepen worden – doorgaans in een enkele dag – besluiten te nemen over het algemeen financieel beleid van de kerken;
2. binnen onze kerken financiële deskundigen aanwezig zijn die met hun adviezen commissie 6 zouden kunnen dienen ter voorbereiding op behandeling van hun rapporten ter synodevergadering en de besluitvorming daarop;

besluit

1. het moderamen op te dragen een aantal financieel deskundigen uit onze kerken – zo mogelijk uit elke particuliere synode één – te vragen commissie 6 te dienen met hun adviezen ter voorbereiding op behandeling van hun rapporten ter synodevergadering;
2. het moderamen op te dragen een voorlopige rapportage van commissie 6 aan de orde te stellen aan het eind van de tweede of aan het begin van de derde vergaderweek met het oog op de definitieve financiële besluiten na behandeling van alle rapporten.

De preses constateert dat het voorstel van ds. J.P. Boiten een onderstreping is van de afspraken die het moderamen met de samenroepers en rapporteurs van de commissies, met name ook van commissie 6, heeft gemaakt. Het voorstel van ds. J. Van Amstel en ds. H. van den Heuvel geeft hij in handen van commissie 6 ter nadere beoordeling. Later zal op een en ander worden teruggekomen (zie art. 85).

Artikel 34

Theologische Universiteit/Algemeen

Aan de orde is het rapport met een aanvullende brief (samen met deputaten-financieel) van het curatorium van de Theologische Universiteit (bijlage 4 en 5). Daarmee correspondeert rapport 1 van commissie 1 (bijlage 6) en het aanvullend rapport van commissie 1 (bijlage 7). De preses verwelkomt de president- en de secretaris-curator, resp. ds. J. Westerink en ds. D. Quant.

181, 187

198

202

In de bespreking wordt waardering geuit voor het werk van de universiteit en voor de rapporten van het curatorium en de commissie. De vragen die gesteld worden concentreren zich op de benoemingsprocedure voor hoogleraren, de psychologische test c.q. het begeleidingstraject, de huisvestingsproblematiek, het primaire en secundaire doel van de universiteit en op de gesprekken van kerkenraden met studenten, die in het kader van hun opleiding voorgaan in de kerken.

Inzake de benoemingsprocedure van hoogleraren wordt gevraagd naar de noodzaak van de vereiste doctorstitel. Het voorstel voor het begeleidingstraject van studenten roept de vraag op of dit alternatief voor een psychologische test werkelijk voldoende is. Blijkt uit de wijze waarop in het bedrijfsleven de psychologische test functioneert soms niet duidelijk welke elementen uit iemands persoonlijkheidsstructuur de betrokkene voor een bepaald ambt minder geschikt of zelfs ongeschikt maken? En is het de bedoeling dat bij het begeleidingstraject ook professionele psychologen worden ingeschakeld? Ten aanzien van de huisvestingsproblematiek wordt met name doorgevraagd naar de noodzaak van de beoogde uitbreiding. Bij de bespreking van de doelstellingen van de universiteit wordt gevraagd of de wetenschap niet gaat heersen over de kerk. Ten aanzien van het voorgaan van studenten in de erediensten wordt de vraag gesteld of er daadwerkelijk over de gehouden preken wordt doorgesproken en hoe dat eventueel gestimuleerd kan worden.

Namens de commissie gaat de rapporteur, ds. M.J. Kater, op de gestelde vragen in. Namens het curatorium doet de president-curator, ds. J. Westerink, dat. Namens het college van hoogleraren geeft de rector, prof. J.W. Maris, antwoord.

Een doctorstitel is inderdaad een vereiste voor een benoeming tot hoogleraar. Een doctorstitel is een objectieve maatstaf om te beoordelen of iemand zelfstandig wetenschappelijk onderzoek op een goed niveau kan verrichten. In het verleden hebben de kerken zich al in deze zin daarover uitgesproken hetgeen naar het oordeel van het curatorium en de commissie een juist besluit is geweest. Tegelijk geldt dat wetenschappelijke vorming niet het enige criterium is. Ook het vertrouwen dat de betrokkene in de kerken geniet is van wezenlijk belang. Over de psychologische test is de conclusie getrokken dat het nut ervan betrekkelijk is omdat het onvoldoende oplevert. Een psychologische test bevestigt in de regel wat hoogleraren en curatoren al ontdekt hadden. Het voorgestelde traject, waarbij inderdaad professionele psychologen kunnen worden ingeschakeld, biedt goede mogelijkheden om studenten gericht te begeleiden. De huisvestingsproblematiek is dringend. Er zal op korte termijn iets moeten gebeuren. Het gevaar van kapitaalvernietiging is echter niet denkbeeldig wanneer er op de langere termijn nog grotere investeringen nodig zouden blijken te zijn. Vandaar het verzoek om de synode 2001 conditioneel te sluiten. Het primaire doel van de universiteit is en blijft de opleiding tot de dienst van het Woord. Dat de universiteit een hoog wetenschappelijk gehalte wil en moet hebben, komt niet in mindering op de aandacht voor de vroomheid en de praktisch-geestelijke vorming van aanstaande dienaren des Woords. Ten aanzien van het voorgaan van studenten doet het curatorium de toezegging om de brief over dit voorgaan niet alleen aan kerkenraden van vacante gemeenten, maar aan alle kerkenraden toe te zenden.

In de tweede ronde doet ds. M. van der Sluys het voorstel om in de voorgestelde procedure van voordracht van nieuw te benoemen hoogleraren punt 4 aangaande de wetenschappelijke opleiding als volgt te formuleren:

- wetenschappelijke opleiding, bij voorkeur de specialisatie op het vakgebied van de vacature, daarbij is een doctoraal examen een minimumvereiste.

De rapporteur van de commissie geeft aan dat de extra opdracht ten aanzien van het begeleidingstraject bedoeld is als onderstreping van het voorstel van het curatorium.

Artikel 35

Schorsing

De preses schorst de vergadering in verband met de lunch.

VERVOLG TWEEDE ZITTING

dinsdag 2 oktober 2001, 13.30 – 17.00 uur

Artikel 36

Heropening

De preses heropent de vergadering. Op zijn voorstel wordt Psalm 8: 1, 4 en 5 gezongen.

Artikel 37

Presentie

Ds. J.P. Bolten is vervangen door ds. J.G. Schenau. Door op te staan betuigt hij instemming met de belijdenis.

Artikel 38

Vervolg Theologische Universiteit/Algemeen

De bespreking van de zaken rond de Theologische Universiteit (zie art. 34) wordt voortgezet. De rapporteur van de commissie geeft aan op welke punten de commissie haar voorstellen ten aanzien van het begeleidingstraject heeft aangepast. Verder deelt hij mee dat de commissie het amendement van ds. M. van der Sluys niet overneemt. Het wordt bij stemming verworpen.

De synode besluit:

1. de handelingen van het curatorium goed te keuren en curatoren hartelijk te danken voor hun vele arbeid ten dienste van de Theologische Universiteit in de achterliggende verslagperiode;
2. in te stemmen met het oordeel van het curatorium dat het onderwijs in het vak psychologie bij voorkeur door een vakdocent gegeven dient te worden;
3. goedkeuring te hechten aan het besluit om onderwijsmedewerkers, na een eerste tijdelijke benoeming en na gebleken geschiktheid, voortaan te benoemen in vaste dienst;
4. goedkeuring te hechten aan de benoeming van mevr. drs. C. Th. Boerke als archivaris;
5. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. B.J. Dikken als universitair docent in de vakken oecumenica, missiologie en gods-

- dienstwetenschap;
6. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van mevr. dr. A. Drint als universitair docent in de vakken bijbels Hebreeuws en bijbels Aramees;
7. goedkeuring te hechten aan de tijdelijke herbenoeming van drs. W.P. de Groot als universitair docent in de vakken apologetiek en evangelistiek;
8. goedkeuring te hechten aan de tijdelijke herbenoeming van drs. R.W.J. Soeters als universitair docent in de vakken vroege kerkgeschiedenis en Middeleeuwen;
9. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. A. Heystek als universitair docent in het vak psychologie;
10. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van mevr. D.M. van Hulzen-Schipper als logopediste;
11. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van prof. drs. J.A. Meijer als regulier universitair gastdocent in het vak oudchristelijk Latijn;
12. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. M.C. Mulder als universitair docent in het vak judaica;
13. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. G.J. van 't Spijker als universitair docent in het vak nieuwtestamentisch Grieks;
14. goedkeuring te hechten aan de benoeming van de heer H.J. Drayer als medewerker kwaliteitszorg;
15. goedkeuring te hechten aan de tijdelijke herbenoeming van dr. D.J. Steensma als universitair docent in het vak ethiek;
16. een zesde hoogleraar te benoemen voor het vak ethiek en enkele andere vakken;
17. goedkeuring te hechten aan het besluit van het curatorium om voortaan het vak gemeentebouw geheel door prof. dr. M. te Veide als regulier gastdocent te laten verzorgen, onder eindverantwoordelijkheid van prof. dr. H.J. Selderhuis;
18. goedkeuring te hechten aan de ontworpen regeling voor AIO's aan de Universiteit en een besluit te nemen inzake financiering daarvan;
19. goedkeuring te hechten aan de besluitvorming in het curatorium t.a.v. een psychologische test rond het admmissie-examen en het curatorium op te dragen aan de synode van 2004 verslag te doen van de realisering van het begeleidingstraject;
20. goedkeuring te hechten aan de besluitvorming t.a.v. een procedure voor hoogleraarbenoemingen;
21. goedkeuring te hechten aan de besluitvorming t.a.v. de contacten met de Theologische Universiteit van de Geref. Kerken (vrijg.);
22. er acht op te geven dat bij benoemingen in generaal-synodale deputaatschappen de hoogleraren en hoofddocent niet te zeer worden belast;
23. a. het curatorium c.q. de deputaten-financieel toestemming te geven om bij het Ministerie een hogere subsidie te verzoeken op grond van de toegenomen reguliere kosten;
b. daarbij opnieuw uit te spreken dat deze subsidie nooit ten koste mag gaan van de vrijheid van de kerken t.a.v. de inhoud van het onderwijs en met het oog daarop het curatorium op te dragen bij de uitgaven rekening te houden met een voor de draagkracht van de kerken haalbaar niveau;
24. het curatorium opdracht te verlenen zich voortgaand te bezinnen op de vraag naar de principiële roeping om de arbeid aan de Theologische Universiteit dienstbaar te doen zijn aan anderen dan de admmissiale studenten en daarbij ook de vragen naar de praktische mogelijkheden en grenzen van een en ander

- te betrekken;
25. in te stemmen met de herformulering – in art.3 van het promotiereglement – van de toelatingseis tot het volgen van de promotiestudie;
  26. in te stemmen met een proef van een tweejarig rectoraat wanneer het college van hoogleraren dit zou verzoeken aan het curatorium; dit in afwachting van definitieve besluitvorming c.q. wijziging van het reglement voor de Theologische Universiteit terzake;
  27. een secretaris en secundus-secretaris te benoemen;
  28. akkoord te gaan met de voorstellen voor een nieuw curriculum, als gevolg van de BaMa-structuur;
  29. het curatorium op te dragen het reglement voor de Theologische Universiteit aan te passen en daartoe voorstellen te doen aan de generale synode van 2004;
  30. het curatorium op te dragen in contact te treden met de redactie van De Wekker inzake de naleving van de instructie voor de commissie van redactie en eventueel gewenste aanpassing daarvan, en daarover rapport uit te brengen aan de generale synode 2004.

Ten aanzien van besluit 19 besluit de synode:

Het curatorium op te dragen:

- a. er voor te zorgen dat er heldere uitgangspunten verkregen worden om een persoonlijkheidsvormende begeleiding op gang te brengen;
- b. het begeleidingstraject verder uit te werken en te structureren;
- c. op de volgende synode verslag te doen van deze werkzaamheden.

Om deze ontwikkeling gestalte te geven zal:

- a. er sprake zijn van een proefperiode van twee jaar, gerekend vanaf het moment van toelating via het admittie-examen (in bijzondere gevallen kan deze periode verkort of verlengd worden);
- b. het mentoraat van de hoogleraren en de curatoren op de hierboven bedoelde ontwikkeling worden toegespitst en zullen hun rapportages elk jaar tijdens de juni-vergaderingen voorwerp van bespreking zijn binnen het curatorium;
- c. aan de hand van de nota 'persoonlijkheidsvorming' de persoonlijkheidsvormende begeleiding vanaf het begin van de opleiding verder gestructureerd worden.

Verder besluit de vergadering de synode van 2001 conditioneel te sluiten in verband met eventuele besluitvorming inzake de huisvestingsproblematiek van de universiteit.

Artikel 39

Demografisch onderzoek/instructie 8.04

De preses stelt aan de orde instructie 8.04, afkomstig van de particuliere synode van het Oosten. Deze instructie luidt:

De particuliere synode van het Oosten, in vergadering bijeen op 4 april 2001

kennis genomen hebbend van

1. de verschillende statistieken omtrent het ledental in de Chr. Ger. Kerken zoals verschenen in de laatste jaarboeken van deze kerken;
2. de vastgestelde hoogte van de bijdrage aan de kerkelijke kassen;

3. de toenemende financiële lasten vanwege diverse deputaatschappen;
4. de verwachte instroom van emeritipredikanten;

constaterend dat

1. het ledental in orize kerken de afgelopen 3 jaren vrijwel gelijk gebleven is;
2. er slechts in een gering aantal gemeenten sprake is van numerieke groei;
3. het aantal doopleden zich al 25 jaar in een dalende lijn beweegt en in de periode 1988-1998 met ruim 2300 terugliep, het aantal dopelingen in diezelfde periode met 14% is gedaald en het aantal doopleden dat in deze periode belijdenis van het geloof aflegde zelfs met bijna 20%;
4. het aantal gemeenteleden dat in de periode 1988-1998 overleed een stijging vertoont van ruim 10%;
5. er dus sprake is van een verdergaande vergrijzing;
6. er in diverse plaatselijke kerken zorg is over hun voortbestaan;

overwegend dat

1. bovengenoemde constatering allereerst vragen om een visie van de plaatselijke kerken op kerk-zijn in deze tijd;
2. deputaten problematiek in de grote steden mogelijk een onderzoek in deze richting heeft gedaan, maar dat de particuliere synode van het Oosten daarvan uiteraard niet op de hoogte is;
3. door overlijden een daling van het ledental zich zal voortzetten;
4. bij een dalend ledental, stijgende kosten en een grotere instroom van emeritipredikanten, er jaarlijks een steeds hoger bedrag aan bijdrage kerkelijke kassen dan wel door de generale synode speciaal benoemde deputaatschappen moet worden vastgesteld;
5. bij ongewijzigd beleid en uitgaande van het hierboven geschetste ontwikkelingsscenario, in de nabije toekomst een moment bereikt zal worden waarop het vaststellen van steeds hogere bijdragen door de generale synode niet meer reëel is;
6. wijziging van het beleid onvermijdelijk lijkt, met alle nadelige gevolgen van dien, zoals stopzetting van bepaalde activiteiten en/of (gedwongen) ontslagen;
7. de uitkomsten van een demografisch onderzoek inzicht kunnen geven in de ontwikkelingen die onze kerken voor wat betreft het ledental tegemoet gaan en aanknopingspunten bieden voor het uitwerken van een meerjaren beleidsplan inclusief eventuele maatregelen, zowel op financieel gebied als op het terrein van gemeenteontwikkeling;

verzoekt

de generale synode om te besluiten tot het doen verrichten van bijvoorbeeld een demografisch onderzoek naar de ontwikkeling van het ledental in de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, met het oog op de bijdrage aan de kerkelijke kassen en het stellen van prioriteiten in het werk van de kerken.

Met deze instructie correspondeert rapport 2 van commissie 6 (bijlage 8).

In de bespreking wordt opgemerkt dat het in verband met de financiële middelen waarover de kerken beschikken wel degelijk noodzakelijk kan zijn of kan worden om prioriteiten te stellen in het landelijke kerkelijke werk. Verder worden er suggesties aangedragen om enkele formuleringen in het commissievoorstel te veranderen.

Oud. L. Mak dient het volgende voorstel in:

De synode besluit een deputaatschap in te stellen dat met regelmaat onderzoekt of de middelen waarover de kerken kunnen beschikken daar worden ingezet waar ze het meest effectief zijn. Uit dit onderzoek volgen voorstellen voor prioriteiten voor het werk van de diverse deputaatschappen.

Besloten wordt dat de commissie zich zal bezinnen op de gemaakte opmerkingen en op het voorstel van oud. L. Mak (zie art. 185).

Artikel 40

Studiedeputaatschap handreiking evangelische stromingen/instructie 8.05

De preses stelt aan de orde instructie 8.05, afkomstig uit de particuliere synode van het Zuiden. Deze instructie luidt:

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken besluite tot de instelling van een studiedeputaatschap dat de opdracht krijgt, uitgaande van en binnen de kaders van de Heilige Schrift en de gereformeerde confessie, de kerken te dienen met een handreiking voor

1. de bezinning op en toetsing van evangelische stromingen en geloofsbeleving(en);
2. het praktisch-pastoraal handelen binnen de gemeente met betrekking tot deze problematiek;
3. het gesprek met de evangelische kerken, groepen, instanties en organisaties.

Deze instructie is vergezeld van een toelichting (bijlage 9). Met deze instructie correspondeert rapport 1 van commissie 3 (bijlage 10).

Gevraagd wordt of het juist is om een opdracht in dezen te geven aan deputaten evangelisatie. Ook wordt gewezen op een aantal onduidelijke formuleringen in het commissievoorstel, met name onder 'constaterend dat'. Verder wordt opgemerkt dat het belangrijk is dat er in de kerkenraden en op de kerkelijke vergaderingen gesproken wordt over de invloed van de evangelische stromingen.

Op voorstel van de preses zal de commissie zich op de gemaakte opmerkingen bezinnen (zie art. 51).

Artikel 41

Presentie

Ds. R. van de Kamp, primus-afgevaardigde van de particuliere synode van het Noorden, heeft zijn plaats ingenomen en betuigt door op te staan instemming met de belijdenis.

Artikel 42

Bezwaarschriften/Algemeen

Aan de orde is rapport 1 van commissie 7 (bijlage 11).

De synode besluit:

1. de revisieverzoeken op dezelfde wijze te behandelen als de appètschrijvens, inclusief de tijdsbepaling van art. 31 K.O.;
2. de stukken 11.01 - 11.03, 11.06 - 11.26, 11.57 en 11.76 voor kennisgeving aan

te nemen;

3. stuk 11.72 niet ontvankelijk te verklaren en derhalve niet in behandeling te nemen;
4. de stukken 11.27, 11.28, 11.39, 11.42, 11.44, 11.48, 11.54, 11.55, 11.56, 11.59, 11.60, 11.63, 11.64, 11.65, 11.69, 11.71, alsmede 11.58 niet in behandeling te nemen.

Artikel 43

Deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken

De preses stelt aan de orde het rapport van deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken (bijlage 12). Met dit rapport correspondeert rapport 2 van commissie 1 (bijlage 13).

Door de vergadering worden enkele suggesties gedaan tot herformulering van sommige onderdelen uit het commissievoorstel, welke door de commissie worden overgenomen.

De synode besluit:

1. de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en deputaten hartelijk te danken voor hun werk in de achterliggende verslagperiode;
2. art. 13.d van de Huishoudelijke Regeling voor de generale synode aan te vullen met: 'Dit advies van preadviseurs zal geen betrekking hebben op de acta van die comitészittingen waarin gehandeld is over hun persoon en/of werk';
3. art. 68 van de Huishoudelijke Regeling voor de generale synode aan te vullen met: 'De zittingsduur van een deputaat blijft, afhankelijk van de aard en de omvang van het deputaatschap, beperkt tot 9, 12 of 15 jaar.';
4. uit te spreken dat geen enkel deputaatschap het recht heeft om een verzoek in te dienen om inzake een bepaalde materie terughoudendheid in het geven van informatie te mogen betrachten;
5. opnieuw deputaten te benoemen overeenkomstig art. 50 sub 11 K.O., opdat zij de kerken kunnen vertegenwoordigen in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen.

Artikel 44

Financiële regeling langdurig zieke predikant/instructie 8.01

Aan de orde is instructie 8.01, afkomstig uit de particuliere synode van het Noorden. Deze instructie luidt:

De particuliere synode van het Noorden van de Christelijke Gereformeerde Kerken, in vergadering bijeen te Leeuwarden op 5 april 2001,

constaterend

dat er binnen onze kerken geen financiële regeling is voor gemeenten met een langdurig zieke predikant;

overwegend

1. dat het wenselijk is dat hiervoor een landelijke regeling komt;
2. dat gezien de bijkomende kosten voor prediking, catechese en pastoraat de last

- van een zieke predikant voor de gemeenten alleen niet te dragen is;
3. dat de kas OBA zich in deze gevallen niet de aangewezen steuninstantie acht;
  4. dat er ook gezien het vorenstaande geen sprake kan zijn van een emeritering bij een te overziene ziekteperiode;

besluit

de generale synode te verzoeken zich over deze problematiek te beraden en tot een adequate regeling te komen.

Met deze instructie correspondeert rapport 6 van commissie 6 (bijlage 14).

In de bespreking wordt met name gevraagd of deputaten onderlinge bijstand en advies niet meer mogelijkheden moeten krijgen om financiële bijstand te bieden aan gemeenten met een langdurig zieke predikant. Bovendien wordt de gedachte uitgesproken dat – ook bij het voorstel van de commissie – de instructie van deze deputaten gewijzigd dient te worden. Verder wordt gevraagd of het voorstel van de commissie wel spoort met de instructie.

Besloten wordt dat de commissie zich opnieuw over deze instructie zal buigen en tevens overleg zal plegen met de afgevaardigden uit de particuliere synode van het Noorden (zie art. 105).

Artikel 45

Comité-generaal

Artikel 46

Schorsing

In verband met de avondmaaltijd wordt de vergadering geschorst.

VERVOLG TWEEDE ZITTING

dinsdag 2 oktober 2001, 19.00 – 21.00 uur

Artikel 47

Heropening

De preses heropent de tweede zitting. De vergadering zingt Psalm 147: 1.

Artikel 48

Presentie

Ds. J. Bosch en ds. J.P. Boiten hebben hun plaats weer ingenomen.

Artikel 49

Evangelieverkondiging onder Israël

De preses stelt het rapport van deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël aan de orde (bijlage 15). Met dit rapport correspondeert rapport 2 van commissie 2 (bijlage 16). Aanwezig zijn de deputaten ds. H. Biesma, ds. H.D. Rietveld en P. Vree.

De rapporteur van de commissie, ds. M. van der Sluys, geeft aan dat in het rapport een onjuistheid staat. Niet de minderheid, maar de meerderheid van de commissie stelt voor de naam van het deputaatschap niet te wijzigen.

In de bespreking wordt o.a. gevraagd naar de vervangingsgedachte in de Christelijke Gereformeerde Kerken. Verder wordt gevraagd of deputaten iets meer kunnen zeggen over wat zij 'dienst van de verzoening' noemen. Ook over de nieuwe naam, die deputaten voorstellen en die de meerderheid van de commissie afwijst, worden opmerkingen gemaakt. Getuigt de huidige naam van het deputaatschap werkelijk van suprematie? Hoe kijkt de meerderheid van de commissie aan tegen de argumenten die deputaten aandragen ten gunste van de naamswijziging? En roept het woord 'kerk' in de nieuwe naam geen weerstand op bij de Joden?

Namens de commissie gaat de rapporteur op de vragen in, terwijl de samenroeper, ds. D. Visser, spreekt namens de minderheid van de commissie. Namens deputaten beantwoordt de voorzitter, ds. H. Biesma, de gestelde vragen.

De vervangingsleer is in onze kerken nooit officieel geleerd. Maar de vervangings-theologie heeft wel degelijk wortel geschoten in het denken van gereformeerde christenen, ook binnen de Chr. Ger. Kerken. Daarvoor verwijst ds. H. Biesma onder andere naar een uitspraak van de afgescheiden kerken uit 1875. Met de 'dienst van de verzoening' bedoelen deputaten twee dingen: de dienst vanuit het evangelie en de verzoening door het werk van Jezus Christus én de dienst van de verzoening tussen mensen zodat - waar mogelijk - Jood en Palestijn elkaar enigszins leren begrijpen en respecteren. De meerderheid van de commissie meent dat alle argumenten, die deputaten aangevoerd hebben voor de gewenste naamswijziging, te weerleggen zijn. Bovendien zijn er sinds 1992, toen voor het laatst ter synode over de naam van het deputaatschap werd gesproken, geen nieuwe argumenten meer aangedragen. De minderheid van de commissie is het met deputaten eens dat met name het woord 'verkondiging' in de praktijk van het werk een belamming kan vormen voor de voortgang van dat werk. Deputaten onderstrepen dat de voorgestelde naamsverandering niets te maken heeft met een inhoudelijke beleids-wijziging. Het blijft ook bij de voorgestelde naam gaan om de bediening van en de dienst vanuit het evangelie. Het gaat er deputaten om zoveel mogelijk misverstanden weg te nemen en het oproepen van agressiviteit te voorkomen. Het woord 'kerk' zal naar de verwachting van deputaten niet zoveel problemen opleveren omdat men weet wat de kerk is.

In de tweede ronde geeft de commissie aan dat zij verschillende suggesties tot herformulering van bepaalde voorstellen overneemt. Bij stemming wordt het meerderheidsvoorstel van de commissie over de naam van het deputaatschap verworpen en het minderheidsvoorstel aanvaard.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. uit te spreken dat het wenselijk is de standplaats van de werker in Israël, indien mogelijk in Jeruzalem, te handhaven;
3. deputaten opdracht te geven, daarbij rekening houdend met de opmerkingen in het commissierapport, hun bezinning op (de Chr. Ger. Kerken in relatie tot) Israël/Jeruzalem voort te zetten en daarvan verslag te doen aan de generale synode 2004 met het oog op de aanbidding aan de kerken;
4. de naam van het deputaatschap te wijzigen in: deputaten kerk en Israël;

5. deputaten opdracht te geven hun regeling en instructie tot één instructie te maken en die aan de volgende generale synode ter goedkeuring voor te leggen;
6. opnieuw deputaten te benoemen.

De voorzitter vermeldt met dankbaarheid het werk dat de aftredende deputaten hebben verricht, waarbij met name de bijdrage van br. G.J. Omstein, die namens de particuliere synode van het Zuiden 40 jaar in het deputaatschap heeft gezeten, wordt genoemd.

Artikel 50

De Wekker

229, 230

Aan de orde is het rapport van de commissie van redactie van De Wekker (bijlage 17) en het daarbij behorende rapport 3 van commissie 1 (bijlage 18). Aanwezig zijn de redactieleden prof. dr. J.W. Maris en ds. M.J. Oosting.

In de korte bespreking wordt waardering geuit voor het werk van de redactie en voor de vernieuwing, de vormgeving en de inhoud van De Wekker. De hoofdredacteur, prof. J.W. Maris, wijst nog op het belang van De Wekker voor de toerusting van ambtsdragers.

De synode besluit:

1. de werkzaamheden van de commissie van redactie van De Wekker goed te keuren en haar hartelijk te danken voor het vele werk dat verzet is om De Wekker te laten worden wat het nu is;
2. goedkeuring te hechten aan de benoeming van een achtste redactielid;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 51

Vervolg studiedeputaatschap handreiking evangelische stromingen/instructie 8.05

De bespreking van rapport 1 van commissie 3 wordt voortgezet (zie art. 40). De rapporteur, ds. H. van den Heuvel, geeft aan dat de commissie het voorstel op het punt van de constatering heeft aangepast. Dit onderdeel van het voorstel tot besluit wordt nu:

constaterend dat

1. het praktisch niet doenlijk is een handreiking op te stellen voor het gesprek over en met evangelische gemeenten, instanties en organisaties vanwege de grote diversiteit binnen de evangelische beweging;
2. het principieel niet nodig is gezien de heldere ijkpunten in de gereformeerde belijdenis;

De commissie handhaaft het voorstel om deputaten evangelisatie een opdracht te verlenen omdat dit deputaatschap voor een dergelijke opdracht het meest geëigende deputaatschap is.

In de bespreking wordt opnieuw gevraagd of de opdracht die de commissie voorstelt valt binnen de instructie van deputaten evangelisatie. Sommige afgevaardigden betwijfelen dat. Verder wordt de aandacht van de commissie gevraagd voor de taak van de kerkelijke vergaderingen ten aanzien van de zaak die in de instructie

aan de orde wordt gesteld. De commissie zal zich nogmaals over deze zaak buigen (zie art. 124).

Artikel 52

Sluiting

Op verzoek van de preses gaat prof. J.W. Maris voor in dankgebed, waarna ds. J. Plantinga de tweede zitting van de synode sluit.

DERDE ZITTING

woensdag 3 oktober 2001, 9.15 – 12.15 uur

Artikel 53

Opening

De preses opent de derde zitting van de synode. Hij laat Psalm 17: 3 en 4 zingen, leest Fil. 3: 1 – 11 en gaat voor in gebed.

Artikel 54

Appel-nominaal

Ds. J. Bosch is vervangen door zijn secundus, ds. P.J. van Dam.

Artikel 55

Deputaten-financieel Theologische Universiteit

231, 236

Aan de orde is het rapport van deputaten-financieel van de Theologische Universiteit (bijlage 19) en het daarbij behorende rapport 3 van commissie 6 (bijlage 20). Aanwezig zijn de voorzitter en de secretaris van deputaten, de brs. I.L. Stoik en P.A.A.J. Hurkmans.

De rapporteur van commissie 6, diak. A.J. van der Wekken, geeft aan dat commissie 6 een aantal wijzigingen in het rapport aanbrengt; het voorgestelde besluit 5 vervalt, in het voorgestelde besluit 6 wordt het woord 'thans' toegevoegd en als nieuw besluit wordt toegevoegd: in artikel 1 van bijlage 9 van de kerkorde het getal 'drie' te vervangen door het getal 'vijf'.

Gevraagd wordt o.a. naar de uitdrukking '100 % subsidie'. Is dat op basis van een normering of is het een volledige subsidiëring van de werkelijke kosten? Verder wordt geïnformeerd naar de bijzondere lasten die op de staat van baten en lasten over het jaar 1998 vermeld staan. Geantwoord wordt dat de uitdrukking '100% subsidie' niet betekent dat alle kosten van de universiteit door subsidie gedekt moeten worden. Het is de aanduiding van een plafond op basis van een normering. De bijdrage van de kerken blijft daarom ook in de toekomst noodzakelijk. De post van bijzondere lasten in 1998 heeft betrekking op het afboeken van de vordering op deputaten studiefonds op basis van de besluiten van de vorige synode en op een afvloeiingsregeling voor een medewerker van wie afscheid moest worden genomen.

De synode besluit:

1. deputaten dank te zeggen voor de wijze waarop zij hun opdracht hebben uitgevoerd;
2. opnieuw deputaten en secundi te benoemen;
3. het aantal deputaten uit te breiden naar vijf;
4. deputaten op te dragen nog tijdens deze synodezitting een actuele actuariële berekening over te leggen;
5. het stimuleringsfonds thans niet aan te wenden voor het inzetten van AJO's;
6. de rechtspositieregeling met bijbehorende uitvoeringsregelingen voor de niet-ambtelijke docenten en het onderwijs-ondersteunend personeel goed te keuren met inachtneming van (boven)genoemde wijziging in de aanhef;
7. in artikel 1 van bijlage 9 van de kerkorde het getal 'drie' te vervangen door het getal 'vijf'.

*Artikel 56***Comité-generaal***Artikel 57***Schorsing**

De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG DERDE ZITTING

woensdag 3 oktober 2001, 13.30 – 17.15 uur

*Artikel 58***Heropening**

De preses heropent de vergadering. Gezongen wordt Psalm 147: 3 en 10.

*Artikel 59***Presentie**

Ds. J. Van Amstel is vervangen door zijn secundus, drs. B. de Graaf. Hij betuigt door opstaan instemming met de belijdenis.

*Artikel 60***Comité-generaal***Artikel 61***Mededeling benoeming dr. G.C. den Hertog**

De preses deelt mee dat in comitézitting is besloten om dr. G.C. den Hertog te Leiden te benoemen tot hoogleraar aan de Theologische Universiteit in Apeldoorn voor de vakken ethiek, apologetiek, evangelistiek en inleiding theologie.

*Artikel 62***Comité-generaal***Artikel 63***Comité-generaal***Artikel 64***Comité-generaal***Artikel 65***Comité-generaal***Artikel 66***Mededeling besluit synode n.a.v. onderzoek predikantstraktementen**

De assessor doet mededeling van de besluiten die de synode in comitézitting nam naar aanleiding van het onderzoek van deputaten financiële zaken naar de predikantstraktementen.

De synode besloot:

1. deputaten dank te zeggen voor het uitvoeren van deze omvangrijke opdracht;
2. het verlengen van de schaal met 2 periodieken tot 15 periodieken en wel met 1 periodiek per 1-1-2002 en 1 periodiek per 1-1-2003;
3. het toekennen van een vergoeding - indien deze nog niet is verstrekt - van de door de ambtsuitoefening veroorzaakte kosten zoals representatiekosten, bureau- en administratiekosten en de aanschaf van lectuur/literatuur van in totaal f 3.000, als volgt uit te keren: per 1-1-2002 en per 1-1-2003 elk f 500 en per 1-1-2004 f 2.000;
4. in de jaarlijkse traktementencirculaire vermelden dat de schaal geldt als minimum voor de gemeenten tot 400 leden en dat per 100 leden méér betaling van 3% boven de bedragen uit de schaal redelijk is en ook wordt verwacht;
5. in de jaarlijkse traktementencirculaire vermelden dat naast 50% van de premie ziektekosten ook 50% van het eigen risico of van het bestede gedeelte daarvan dient te worden vergoed;
6. de vergoeding van preekbeurten zoals vermeld in de jaarlijkse traktementencirculaire de komende drie jaar per jaar met f 10, - per preekbeurt te verhogen, zodat deze over drie jaar f 125, - bedraagt;
7. het reglement op de kerkvisitatie, bijlage 25 K.O. paragraaf VIII "Beheer en financiën", punt 5 uit te breiden met de vraag: "Heeft uw predikant schulden welke voortvloeien uit zijn studie en voldoet hij aan de overeengekomen aflossingsverplichtingen?";
8. de uitkomst van deze enquête (vertrouwelijk) toe te zenden aan de deelnemers;
9. deputaten op te dragen te beoordelen of de verbeteringen als voorgesteld in dit rapport nog een aanvulling behoeven in de periode 2005-2007 en daarvan te rapporteren aan de synode van 2004;
10. deze bijlage (5) bij dit rapport als vertrouwelijk te beschouwen en derhalve niet

in de acta op te nemen;
11. naar aanleiding van dit onderzoek geen verdere regelingen te treffen.

Artikel 67

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Gereformeerde Bond/toespraak ds. G.D. Kamphuis

De preses stelt uit het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland het onderdeel dat handelt over het contact met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, dat is paragraaf 3.5, aan de orde (bijlage 21). Hiermee correspondeert onderdeel B van rapport 1 van commissie 4 (bijlage 22). Van de zijde van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk zijn aanwezig: ds. J. Harteman, ds. G.D. Kamphuis en ds. H. Rooseboom.

De preses heet hen hartelijk welkom en spreekt van een bijzonder moment omdat voor het eerst afgevaardigden van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk ter synode zijn. Hij geeft de voorzitter van het hoofdbestuur, ds. G.D. Kamphuis, gelegenheid om de synode toe te spreken.

In zijn toespraak noemt ook ds. G.D. Kamphuis de aanwezigheid van een afvaardiging van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk een 'historisch moment'. Er is een lange weg aan voorafgegaan. Zij die bleven gingen immers een andere kerkelijke weg dan de broeders uit de Afscheiding. Daardoor zijn de onderlinge ontmoetingen wel kwetsbaar. Maar de hoop is op de levende God.

Ds. Kamphuis herinnert aan de stormachtige tijden die de Gereformeerde Bond beleefd. De weg die de Nederlandse Hervormde Kerk gaat, brengt grote verontrusting. De Gereformeerde Bond weet zich toch aan haar verbonden om haar belijdenis, haar geschiedenis en de tekenen van Gods trouw in haar midden.

De Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond hebben veel gemeen. We weten ons hartstochtelijk verbonden aan de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis. Daarom is er dankbaarheid voor de vruchtbare gesprekken en dient gezamenlijk gezocht te worden naar mogelijkheden voor samenwerking.

Prof. J.W. Maris beantwoordt de toespraak van ds. Kamphuis. Door de jaren heen, zo merkt hij op, is de relatie met de Gereformeerde Bond niet gemakkelijk geweest. En nog blijkt in de gesprekken het punt van de kerk een gevoelige materie. Toch is er in de contacten met het hoofdbestuur sprake geweest van geestelijke herkenning. Daarom is deze ontmoeting ter synode zeer waardevol. Samen mogen we zoeken naar mogelijkheden om elkaar te dienen.

Artikel 68

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Gereformeerde Bond

De preses geeft de genoemde rapporten (zie art. 67) in bespreking.

In de bespreking wordt door verschillende afgevaardigden vreugde uitgesproken over de aanwezigheid ter synode van een delegatie van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk en over de ontwikkelingen in de besprekingen tussen deputaten en het hoofdbestuur. De vragen spitsen

zich vooral toe op de mogelijkheden om op plaatselijk niveau te komen tot nauwer kerkelijk samenleven. Wat bedoelen deputaten daarmee? Denken deputaten daarbij ook aan kanselruil? En waarom heeft de commissie dat niet opgenomen in de voorgestelde besluiten?

Namens de commissie gaat de rapporteur, ds. R. Kok, op de vragen en opmerkingen in. De commissie maakt in haar voorstellen onderscheid tussen 'samenwerken' en 'samenleven'. Dat is ingegeven door wat in de kerkorde is vastgelegd over nauwer kerkelijk samenleven. Bijlage 6 K.O. laat geen ruimte voor nauwer kerkelijk samenleven met plaatselijke hervormde gemeenten. Samenwerking daarentegen is wel mogelijk en dient naar het oordeel van de commissie gestimuleerd en zo mogelijk uitgebreid te worden.

De bespreking wordt afgebroken in verband met de maaltijd (zie art. 72).

Artikel 69

Schorsing

In verband met de avondmaaltijd schorst de preses de vergadering.

VERVOLG DERDE ZITTING

woensdag 3 oktober 2001, 19.00 – 20.45 uur

Artikel 70

Heropening

De preses heropent de vergadering. Hij laat Psalm 19: 5 en 7 zingen.

Artikel 71

Presentie

Oud. R. Procee heeft de vergadering verlaten. Hij wordt niet vervangen. Ds. J. Van Amstel en ds. J. Bosch hebben hun plaats weer ingenomen.

Artikel 72

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Gereformeerde Bond.

De bespreking van de rapporten over de verhouding met de Gereformeerde Bond wordt voortgezet (zie art. 68). Prof. dr. J.W. Maris gaat als voorzitter van deputaten op de gestelde vragen in.

Deputaten hebben in de formulering van hun voorstel voorzichtig willen spreken. Bij 'samenleven' denken deputaten inderdaad aan de mogelijkheid om te komen tot kanselruil. Dat dit woord in de verdere voorstellen van deputaten niet terugkomt, heeft te maken met de logische fasering van deze gedachtegang. Het komen tot 'samenleven' is voor deputaten een 'termijnvisie'.

In de tweede ronde dienen ds. P.D.J. Buijs, ds. J. Plantinga, ds. D. Visser en ds. J. Westerink het volgende amendement op het commissievoorstel in:

van oordeel

1. als commissievoorstel
2. dat de concentratie van schriftkritische modern-theologische tegenkrachten in onze postmoderne samenleving noopt tot stappen op de weg naar eenheid en/of samenwerking met allen die de naam van Christus liefhebben en naar Zijn Woord begeren te leven;

spreekt uit

1. als commissievoorstel
2. als commissievoorstel
3. toevoegen: inclusief nauwer samenleven door middel van kanselruil en besluit
  1. als commissievoorstel
  2. toevoegen: waarbij ook kanselruil tot de mogelijkheden behoort
  3. nieuw: bijlage 6 K.O. op dit punt aan te passen.

De preses stelt voor dat de commissie zich over het ingediende voorstel zal buigen, daarover zal doorspreken met deputaten en later opnieuw over deze zaak zal rapporteren. Aldus wordt besloten (zie art. 109). In hartelijke woorden neemt de preses afscheid van de broeders van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond.

Artikel 73

Onderlinge bijstand en advies

Aan de orde is het rapport van deputaten onderlinge bijstand en advies (bijlage 23) en het daarbij behorende rapport 7 van commissie 6 (bijlage 24), met uitzondering van de alinea's 3 en 4 van dit rapport. Aanwezig zijn de deputaten C. Langelaar, drs. H.J. van Maanen en G. Verhoef RA.

In de bespreking wordt waardering geuit voor de nauwgezette manier waarop deputaten werken en voor de heldere communicatie richting de kerken. De vragen en opmerkingen gaan in hoofdzaak over bijlage 6 van het deputatenrapport. De commissie meent dat hier sprake is van een open-einde-regeling en daarom is dit voorstel voor de commissie onaanvaardbaar. Verschillende afgevaardigden vragen zich echter af of dit voorstel van deputaten toch niet positief benaderd moet worden. Deputaten spreken bevreemding uit over het feit dat er over bijlage 6 geen contact is geweest tussen de commissie en deputaten. Deputaten hanteren altijd heldere regelingen die nauwgezet worden gevolgd. Maar die regelingen hebben wel het karakter van een open-einde-regeling. In de praktijk stuiten deputaten soms op grensgevallen, die net buiten de steunverlening van deputaten moeten vallen, terwijl steun naar het oordeel van deputaten wel op zijn plaats zou zijn. Met het oog daarop is bijlage 6 geschreven. Deputaten zijn bereid een eventuele studieopdracht voor verder onderzoek te aanvaarden.

Op voorstel van de preses wordt de zaak terugverwezen naar de commissie, ook voor overleg met deputaten (zie art. 108).

Artikel 74

Comité-generaal

Artikel 75

Sluiting

De preses laat zingen uit de Avondzang de verzen 4 en 7. Ds. G. van Roekel gaat voor in dankzegging en voorbede, waarna de preses de vergadering sluit.

VIERDE ZITTING

donderdag 4 oktober 2001, 13.30 – 17.00 uur

Artikel 76

Opening

De preses opent de vierde zitting van de synode. Hij laat Psalm 146: 1, 3, 4 en 8 zingen, leest Jesaja 40: 1 - 11 en gaat voor in gebed.

Artikel 77

Appel-nominaal

Ds. J. Jonkman is vervangen door zijn secundus, ds. P.C. de Lange. Deze betuigt door opstaan instemming met de belijdenis. Oud. R. Procee is afwezig. Voor hem is geen vervanger aanwezig.

Artikel 78

Comité-generaal

Artikel 79

Comité-generaal

Artikel 80

Comité-generaal

Artikel 81

Revisieverzoeken synodebesluit 1998 inzake 'Vrouw en ambt'

De preses stelt aan de orde de revisieverzoeken van de kerkenraden van Dronen, Nieuwegein, Gouda en Arnhem, revisieverzoeken die betrekking hebben op het besluit van de generale synode 1998 inzake 'Vrouw en ambt' (bijlage 25, 26, 27 en 28). Hierbij hoort rapport 8 van commissie 7 (bijlage 29).

In de bespreking geven verschillende afgevaardigden aan dat zij te weinig tijd hebben gehad om de stukken goed te bestuderen. Op hun voorstel besluit de preses de behandeling uit te stellen tot een later moment (zie art. 111).

Artikel 82

Vertrouwenscommissie/instructies 8.02 en 8.06

De preses stelt twee instructies aan de orde: instructie 8.02 van de particuliere synode van het Noorden met toelichting (bijlage 30) en instructie 8.06 van de particuliere synode van het Zuiden met toelichting (bijlage 31).

De instructie van de particuliere synode van het Noorden luidt:

De particuliere synode van het Noorden van de Christelijke Gereformeerde Kerken in vergadering bijeen te Leeuwarden op 5 april 2001,

constaterend

1. dat er in de verhouding tussen gemeente en predikant problemen van onderscheiden aard kunnen ontstaan;
2. dat er in de preventieve sfeer nog meer aan deze problematiek zou kunnen worden gedaan;
3. dat kerkelijke vergaderingen niet altijd over voldoende kennis van zaken en specifieke vaardigheden beschikken;

overwegend

dat problemen tussen een gemeente en een predikant veel schade kunnen opleveren voor een gemeente, voor de kerkenraad, voor de predikant en (eventueel) zijn gezin, maar ook voor het verband van onze kerken, ja voor de naam van Christus;

verzoekt

de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken zich hierop te bezinnen om tot een goede aanpak te komen in deze problematiek.

De instructie van de particuliere synode van het Zuiden luidt:

De particuliere synode van het Zuiden, in voortgezette vergadering bijeen op 13 juni 2001,

kennis genomen hebbend

van de instructie van de classis Dordrecht, waarin gevraagd wordt een onderzoek in te stellen naar de factoren die bepalend zijn voor de werkdruk van predikanten;

constaterend

1. dat er een toename is van problematiek in het functioneren van dienaren des Woords, zowel in het persoonlijke vlak als in de relatie met hun kerkenraden en gemeente, uitkomend in o.a. langdurig uitgeschakeld zijn, het verlenen van ziekteverlof, losmaking van de gemeente, vervroegde emeritering, overgang tot een andere staat des levens of schorsing;
2. dat bij deze toename van de problematiek de toegenomen werkdruk een bepalende factor is;
3. dat daarnaast ook nog allerlei andere factoren een beslissende invloed hebben;
4. dat in vele gevallen de problematiek te laat onderkend wordt en daardoor te laat in behandeling komt;
5. dat behandeling door kerkelijke vergaderingen in verschillende gevallen hooguit

kan bestaan in een poging de aangerichte schade te herstellen, maar dat behandeling door deze vergaderingen in feite niet preventief kan werken;

van oordeel

1. dat het tot de taak van de kerken behoort te waken voor het welzijn van dienaren des Woords, hun gezinsleden en de gemeenten;
2. dat het ook tot die taak moet worden gerekend dat de kerken hebben toe te zien op het goed functioneren van de relatie tussen predikant en kerkenraad c.q. gemeente, om zo o.a. ook te trachten conflicten te voorkomen;
3. dat er naast en met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid van bestaande kerkelijke instanties een kerkelijke instantie zou moeten zijn, die genoeg deskundigheid bezit en die bij dreigende conflicten betrokken kan worden om hulp en advies te bieden, wanneer daarom gevraagd wordt, om zodoende escalatie te voorkomen;
4. dat deze instantie beschikbaar dient te zijn en dat de kerken van deze beschikbaarheid kennis zullen dragen;
5. dat het dienstig zou zijn als deze instantie de oorzaken van genoemde problematiek in kaart brengt.

besluit

1. de generale synode te verzoeken een commissie in te stellen, bestaande uit minstens drie personen, die samen de nodige deskundigheid bezitten op pastoraal-kerkrechtelijk, psychologisch en maatschappelijk terrein;
2. dat deze commissie tot taak krijgt beschikbaar te zijn als haar hulp wordt ingeroepen in zaken, die verband houden met de signaleerde problematiek;
3. dat deze commissie van haar beschikbaarheid van tijd tot tijd kennis geeft aan de kerken;
4. dat deze commissie de oorzaken van de toenemende problematiek in kaart brengt;
5. dat de commissie aan de hand van de inmiddels opgedane ervaringen en bevindingen aan de generale synode 2004 een voorstel doet om te komen tot een definitieve formulering van haar instructie.

Commissie 3 rapporteert over deze instructies in rapport 2 van deze commissie (bijlage 32).

In de eerste ronde wordt aan de commissie gevraagd of er in preventieve sfeer niet meer kan worden gedaan, of het verstandig is zowel een vertrouwenscommissie als een commissie van deskundigen in te stellen, of het geen aanbeveling verdient eventueel echtgenotes van leden van de vertrouwenscommissie in te schakelen, waarom de vertrouwenscommissie naar het oordeel van de commissie dient te bestaan uit drie predikanten, bij voorkeur emeriti en wat de positie is van de vertrouwenscommissie ten opzichte van de kerkelijke vergaderingen.

De rapporteur van commissie 3, ds. H. van den Heuvel, beantwoordt de vragen. De commissie pleit voor twee commissies omdat de vertrouwenscommissie de mogelijkheid heeft op een vertrouwelijke manier hulp te bieden. De commissie van deskundigen kan dat niet omdat zij verantwoording dient af te leggen aan de generale synode. De commissie heeft voorkeur voor emerituspredikanten omdat zij voldoende tijd, ervaring en een breed vertrouwen van de kerken hebben om in deze commissie te dienen. De commissie heeft zich niet uitgebreid verdiept in de mogelijkhe-

den om in de preventieve sfeer meer te doen omdat ze zich gebonden wist aan de verzoeken die via de beide instructies op de tafel van de synode zijn gelegd. Het inschakelen van echtgenoten van leden van de vertrouwenscommissie acht de commissie in sommige situaties mogelijk, maar het vastleggen daarvan in de besluitvorming vindt de commissie niet nodig. De vertrouwenscommissie krijgt een onafhankelijke positie ten opzichte van de kerkelijke vergaderingen.

In de tweede ronde wordt door verschillende afgevaardigden gepleit voor het instellen van één (vertrouwens)commissie, die niet alleen uit emeritus-predikanten bestaat. Verder worden er verschillende amendementen en voorstellen ingediend:

Ds. A. Hilbers en ds. R. van de Kamp stellen voor:

besluit 1 aan te vullen met: die, wanneer met name het gezin van de predikant geraakt wordt door de onderhavige problematiek, ook gebruik zullen maken van de levenservaring van hun echtgenotes.

Ds. J. Westerink stelt voor het slot van besluit 1 als volgt te formuleren:

deze commissie bestaat uit drie ervaren predikanten, die een breed vertrouwen genieten in de kerken.

Oud. A.W. Overwater doet het volgende voorstel tot besluit:

1. Een vertrouwenscommissie te benoemen die tot taak heeft predikanten en/of kerkenraden op hun verzoek pastorale bijstand en advies te geven; deze commissie bestaat uit drie personen te weten: een emeritus-predikant, een predikant in actieve dienst en een ouderling met een brede maatschappelijke ervaring;
2. de commissie heeft het recht deskundigen in te schakelen, indien zulks nodig is voor de oplossing van de gerezen problematiek. Deskundigheid kan in meerdere disciplines worden gezocht.
3. voorstel tot besluit 3 te laten vervallen;
4. de commissie op de generale synode 2004 verslag te laten doen van haar werkzaamheden in een vertrouwelijk rapport;
5. de instelling van de commissie en hun taak aan de kerken bekend te maken.

Ds. A.P. van Langevelde stelt voor dat de commissie zich nader bezint op de vraag wat er concreet gedaan kan worden aan het voorkomen van problemen in de verhouding tussen gemeente, kerkenraad en predikant.

In zijn preadvies wijst prof. H.G.L. Peels op de snelheid waarmee de problematiek in omvang toeneemt. Dat vraagt om beleid van de synode. Twee commissies met verschillende opdracht en verantwoordingsplicht is naar zijn gedachte niet werkbaar. Zijn advies is om verder na te denken over één commissie, waarin naast pastorale vaardigheden ook andere deskundigheden vertegenwoordigd zijn.

Op voorstel van de preses wordt de behandeling afgebroken, zodat de commissie zich op de gemaakte opmerkingen en de ingediende voorstellen kan bezinnen (zie art. 148).

Artikel 83

Presentie

Oud. L. Otter heeft de plaats van oud. R. Procee ingenomen. Hij betuigt door opstaan instemming met de belijdenis. Ds. M.J. Kater is vervangen door ds. B. de Graaf.

Artikel 84

Geestelijke verzorging van militairen

208 Aan de orde is het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de
209 militairen (bijlage 33) en het daarbij behorende rapport 3 van commissie 3 (bijlage 34). Van het deputaatschap zijn aanwezig ds. M. Oppenhuizen en br. N. van der Lugt.

De rapporteur van commissie 3, dat is voor dit rapport ds. C.D. Affourtit, wijst op het feit dat de commissie in haar rapport geen melding heeft gemaakt van het overlijden van ds. A. Bakker. De commissie betreurt dit. Verder komt voorstel tot besluit 2 te vervallen.

In de bespreking wordt waardering geuit voor het werk dat ds. G.L. Born voor de categoriale zielzorg heeft gedaan. Gevraagd wordt op welke manier het werk voor en onder de militairen weer levend kan worden in de kerken. Namens commissie 6 wordt opgemerkt dat de besteding van de nalatenschap die deputaten zullen ontvangen niet in de vrijheid van deputaten staat, maar ingevolge het besluit van de synode van 1998 dienaangaande behoort tot de normale inkomsten.

Namens de commissie gaat de rapporteur op de vragen in, namens deputaten ds. M. Oppenhuizen. Deputaten zijn voornemens het werk van deputaten meer bekendheid te geven in de kerken, onder andere middels De Wekker en een brochure. Ook deputaten hebben waardering voor het belangrijke werk dat ds. G.L. Born gedaan heeft. Overigens hebben deputaten geen kerkelijke relatie meer met hem.

De assessor merkt op dat de besteding van de nalatenschap pas aan de orde zal komen bij de bespreking van het rapport van de quaestor.

De synode besluit:

1. deputaten te bedanken voor hun werk en hun werkzaamheden goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses spreekt woorden van dank aan het adres van ds. H. van den Heuvel, die jarenlang deputaat was (o.a. voorzitter) en nu terugtreedt.

Artikel 85

Totaal financieel beleid

211 De preses stelt opnieuw het totaal financieel beleid aan de orde (zie art. 33), waar-
over commissie 6 nu rapporteert in rapport 1A (bijlage 35).

Ds. J. Van Amstel en ds. H. van den Heuvel nemen hun voorstel terug.

De synode besluit:

rapport 9.24 van deputaten financiële zaken – zo snel als technisch mogelijk is – ter beschikking te stellen aan de leden van de synode.

Artikel 86

Schorsing

De preses schorst de vergadering in verband met de avondmaaltijd.

VERVOLG VIERDE ZITTING

donderdag 4 oktober 2001, 18.45 – 21.15 uur

Artikel 87

Heropening

De preses heropent de vergadering en laat Ps. 23: 1 zingen.

Artikel 88

Evangelisatie

Aan de orde is het rapport van deputaten evangelisatie (bijlage 36). Hiermee correspondeert rapport 4 van commissie 2 (bijlage 37). Namens deputaten zijn aanwezig: ds. J.J. Lof, ds. H.J.Th. Velema, ds. A.C. van der Wekken en br. W. van Zwol.

In de eerste ronde wordt waardering geuit voor het werk van deputaten en voor de manier waarop de evangelisatieconsulent, dr. S. Paas, zijn werk verricht. Veel vragen worden gesteld over de 'zendingsgemeenten' in het algemeen en over de situatie in Rotterdam-Charlois in het bijzonder. Waarom heeft de commissie de uitspraak van het deputaatschap 'dat Nederland zendingsgebied is' afgezwakt? De inzet van deputaten – om mensen, die vanuit een andere cultuur of traditie komend getrokken zijn door het evangelie, een kerkelijk onderdak te bieden – is goed. Maar dreigt tegelijk niet het gevaar van wildgroei? Waarom spreken deputaten in dit kader over een sacramentsbevoegdheid voor de evangelist, terwijl de studie over de positie en bevoegdheden van de evangelist nog moet beginnen? En is de argumentatie van deputaten voor deze sacramentsbevoegdheid voor de evangelist niet zwak als alleen wordt uitgegaan van de beleving van de bezoekers van de samenkomsten? Wat bedoelt de commissie met het ontwerpen van regelingen 'in de geest van de kerkorde'? Wat is in Rotterdam-Charlois de positie van evangelist br. T. Visser? Hebben deputaten ook contact gehad met de classis Rotterdam?

Verder wordt geïnformeerd naar het besluit dat deputaten namen om het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie aan te vragen. Wisten deputaten van de beslissing die de synode van 1995 in comitézitting over de Evangelische Alliantie nam? Hebben deputaten wel voldoende nota genomen van de signalen die vanuit verschillende particuliere synoden kwamen? Was het niet beter geweest om de zaak eerst aan de generale synode voor te leggen? Ook wordt gevraagd of deputaten kennis nemen van het evangelisatiemateriaal dat binnen de kring van de Gereformeerde Gemeenten verschijnt.

Eerst antwoordt de rapporteur van de commissie, ds. M. van der Sluys. Daarna de voorzitter van deputaten, ds. H.J.Th. Velema. De commissie meent dat landen waar niet of nauwelijks christenen wonen niet zomaar op één lijn gesteld mogen worden met Nederland. Nederland was vroeger een christelijk land, al is dat nu snel aan het veranderen. Toch meent de commissie dat dit verschil een voorzichtiger formulering noodzakelijk maakt. Daarom is gekozen voor de uitspraak dat Nederland meer en meer zendingsland wordt. De commissie heeft de voorstellen van deputaten voor de 'zendingsgemeenten' enigszins aangepast, omdat de commissie van oordeel is dat deputaten – uit verwondering over wat zij als geschenk van God zien – in hun voorstellen erg ver gingen, ook al hebben deputaten tegen-

over de commissie aangegeven dat dit geenszins de bedoeling was. De commissie wil het enthousiasme van deputaten niet remmen, maar wel voorzichtigheid betrachten met het oog op het kerkverband.

Deputaten waren niet op de hoogte van het besluit dat de synode in een comitézitting in 1995 over de Evangelische Alliantie nam. De opmerkingen vanuit de particuliere synoden over een mogelijke participatie in de Evangelische Alliantie zagen deputaten als opmerkingen van afgevaardigden en niet als een signaal van de betreffende particuliere synode als geheel. Het zou inderdaad beter zijn geweest als deputaten eerst het oordeel van de synode hadden gevraagd. Deputaten betuigen spijt over deze gang van zaken. Deputaten hebben het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie aangevraagd omdat deputaten het noodzakelijk achten om te weten wat er op het gebied van evangelisatie speelt. Bovendien is er op deze manier in de Evangelische Alliantie een duidelijker invloed vanuit de reformatische kerken, een invloed die door de Evangelische Alliantie zelf wordt toegejuicht. Deputaten hebben ook spijt over de gang van zaken rond sommige elementen van de toerustingconferentie 'Bruggen voor het Woord'. Deputaten hebben de kerken en elkaar beloofd op dit punt zeer alert te zullen zijn.

Deputaten benadrukken dat de passage in het deputatenrapport over de 'zendingsgemeenten' nog geen afgeronde standpuntbepaling van het deputaatschap is, maar het karakter draagt van een beleidsnota. Toch leek het deputaten een goede zaak om de synode wel kennis te laten nemen van deze nota. Deputaten zijn nog niet tot een definitie gekomen van wat een 'zendingsgemeente' is. In de beleidsnota staan wel een aantal gedachten daarover. Maar nadere studie is nodig. De zaak van de zendingsgemeenten is op de tafel van deputaten gekomen door de ontwikkelingen in Rotterdam-Charlois. Deputaten hebben met verwondering gezien hoe de Heere daar de evangelieverkondiging verrassend zegent. Deze bijzondere wijkgemeente mogen we niet in de kou laten staan. Ook deputaten zien het gevaar van wildgroei. Maar dat neemt niet weg dat het deputaatschap met overtuiging meent dat er voor deze bijzondere wijkgemeente een plaats dient te zijn binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken. De kerkelijke inkadering daarvan is voor deputaten nog een zaak van bezinning en overleg. De bezinning op de positie van de evangelist en de eventuele uitbreiding van de bevoegdheden van de evangelist/gemeentestichter zijn voor deputaten twee aparte zaken. Het eerste is nodig omdat er sinds 1983 geen bezinning op de positie van de evangelist meer is geweest, terwijl er wel verschillende evangelisten in de kerken dienen. Het tweede betreft een tijdelijke uitbreiding van bevoegdheden voor een gemeentestichter, waarbij deputaten denken in de lijn van art. 3 K.O. en dus uitgaan van de nood van de gemeente. Het feit dat br. T. Visser als ouderling met een bijzondere opdracht in de wijkgemeente van Rotterdam-Charlois geen sacramenten mag bedienen ondermijnt – in de ogen van de mensen die tot de bijzondere wijkgemeente van Charlois behoren – zijn positie als verkondiger van het evangelie.

In zijn preadvies geeft prof. H.G.L. Peels aan dat het voorstel van de commissie zijns inziens de goede weg wijst. Het gaat om een tweesporenbeleid: studie over het proces van integratie van de 'zendingsgemeenten' in het kerkverband én ondertussen een tijdelijke regeling treffen in samenspraak tussen de 'zendingsgemeente' en de plaatselijke kerk. Prof. Peels betwijfelt of dat laatste zover moet gaan dat de voorganger van zo'n 'zendingsgemeente' sacramentsbevoegdheid krijgt.

De bespreking wordt afgebroken en zal a.s. vrijdag voortgezet worden (zie art. 98).

Artikel 89

Sluiting

Prof. H.G.L. Peels leest Jes. 55: 4 – 13 en gaat voor in dankgebed. Gezongen wordt Psalm 68: 10, waarna de preses de vierde zitting van de synode sluit.

VIJFDE ZITTING

vrijdag 5 oktober 2001, 9.15 – 12.00 uur

Artikel 90

Opening

De preses opent de vijfde zitting van de synode. Hij laat Psalm 79: 4 en 7 zingen, leest 1 Joh. 4: 7 – 21 en gaat voor in gebed.

Artikel 91

Appèl-nominaal

Oud. D. Koole is afwezig in verband met plotselinge ziekte. Hij wordt niet vervangen.

Artikel 92

Toespraak prof. dr. A. le R. du Plooy

Namens 'die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika' (GKSA) is prof. dr. A. le R. du Plooy als afgevaardigde ter synode. Hij wordt hartelijk welkom geheten en krijgt van de preses gelegenheid om de vergadering toe te spreken.

In zijn toespraak brengt prof. le R. du Plooy de hartelijke groeten over van zijn kerkverband. Hij moedigt de synode aan om haar taak en roeping te volbrengen binnen het raam van Schrift en belijdenis. De situatie in Zuid-Afrika typeert hij als een overgangsfase. Er is een goede verhouding met andere gereformeerde kerken in Zuid-Afrika. Met de synodes Middellande en Soutpansberg is naar zijn gedachte een hartelijke samenwerking, al is de situatie met de synode Soutpansberg op dit moment gespannen. Er wordt gestudeerd op de kerkelijke structuur.

Op verzoek van de preses beantwoordt ds. M.J. Kater de toespraak van prof. le R. du Plooy. Hij zegt dat de synode zijn bezoek ervaart als een teken van de eenheid van Gods volk over de hele wereld. In de moeiten van de kerken in Zuid-Afrika willen we, ook in de voorbede, meeleven. Samen mogen we geloven dat Gods werk in deze wereld doorgaat. Hij wenst prof. le R. du Plooy en de kerken in Zuid-Afrika van harte Gods zegen toe.

Artikel 93

Kerkelijke Archieven

De preses stelt het rapport van deputaten kerkelijke archieven aan de orde (bijlage 38). Daarbij hoort rapport 4 van commissie 1 (bijlage 39). Aanwezig zijn de deputa-

ten mr. C.J. van Heel en zr. G. van der Laan-De Boer.

Gevraagd wordt onder andere naar de mogelijkheden en bezwaren van de moderne digitale media, naar de status van stukken die per e-mail worden verzonden, naar de situatie in de plaatselijke kerken en naar de archieven van de kerken, die zijn opgeheven.

Deputaten hebben geen bezwaar tegen het gebruik van moderne digitale media in de conceptfase van besluitvorming. Maar digitale media zijn gevoelig voor manipulatie. Daarom moet de uiteindelijke besluitvorming wel schriftelijk vastgelegd, verspreid en bewaard worden. Plaatselijke archieven zijn meestal ondergebracht in een plaatselijk of regionaal archief. Deputaten weten niet wat er gebeurd is met het archief van Wormerveer, al hebben deputaten wel een advies aan de toenmalige kerkenraad uitgebracht.

In de tweede ronde dienen ds. H. van den Heuvel en ds. A. Hilbers de volgende voorstellen in:

1. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de mogelijkheden en bezwaren van de moderne digitale media, in het bijzonder waar het gaat om materiaal dat in eerste instantie slechts voor vluchtige publicatie of gebruik bestemd lijkt te zijn en de kerken daarvan op de hoogte te stellen;
2. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de vraag in hoeverre kerkelijke vergaderingen gebruik kunnen maken van e-mail, met name waar het gaat om vertrouwelijke stukken.

Ds. G. van Roekel stelt voor voorstel tot besluit 4 te laten vervallen omdat deze zaak in goed overleg opgelost kan worden en geen apart besluit van de synode vraagt.

De commissie neemt deze voorstellen over.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren met de hartelijke dank aan het adres van deputaten;
2. een secundus-archivaris te benoemen;
3. aan de diverse deputaatschappen op te dragen hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de synode van 1995 voor 1 september 2003 aan het synodaal archief over te dragen;
4. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de mogelijkheden en bezwaren van de moderne digitale media, in het bijzonder waar het gaat om materiaal dat in eerste instantie slechts voor vluchtige publicatie of gebruik bestemd lijkt te zijn en de kerken daarvan op de hoogte te stellen;
5. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de vraag in hoeverre kerkelijke vergaderingen gebruik kunnen maken van e-mail, met name waar het gaat om vertrouwelijke stukken;
6. deputaten op te dragen om onderzoek te doen naar een nieuwe verantwoorde archiefbewaarplaats en mandaat te geven bij het vinden daarvan naar bevind van zaken te handelen;
7. deputaten op te dragen inzake mededelingen van algemeen belang alle archivissen op de hoogte te stellen;
8. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 94

Radio en televisiediensten337
339

Aan de orde is het rapport van deputaten radio- en televisiediensten (bijlage 40) en het daarbij behorende rapport 1 van commissie 2 (bijlage 41). Namens het deputaatschap is ds. M. Groen aanwezig.

In de bespreking wordt gevraagd of deputaten zich ook bezig houden met de mogelijkheden die lokale radio, de commerciële omroepen of internet bieden. Verder wordt geïnformeerd naar het effect van radio- en televisiediensten. Kan dat effect andere kerkenraden niet stimuleren om zich beschikbaar te stellen voor deze diensten?

In het verleden hebben deputaten zich wel bezig gehouden met lokale radio. Deputaten zijn bereid een nieuwe opdracht van de synode daartoe te aanvaarden. Indien gewenst willen deputaten zich ook bezinnen op de mogelijkheden die de commerciële omroepen en het internet bieden. Radio- en televisiediensten trekken inderdaad tienduizenden luisteraars en kijkers. Toch is dat voor kerkenraden niet altijd overtuigend, omdat er ook praktische en principiële bezwaren zijn om aan deze uitzendingen mee te werken.

In de tweede rond dient oud. L. Mak de volgende voorstellen in:

1. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de mogelijkheden die er liggen voor het uitzenden van kerkdiensten via andere kanalen dan de landelijke publieke omroep, zoals bijvoorbeeld via commerciële omroepen en het internet;
  2. deputaten op te dragen zich te bezinnen hoe ze ondersteunend kunnen werken voor plaatselijke kerken die betrokken zijn bij uitzendingen via lokale omroepen.
- De commissie neemt deze voorstellen over.

De synode besluit:

1. de handelingen van de deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
2. deputaten op te dragen om op de volgende synode met een voorstel tot instructie te komen;
3. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de mogelijkheden die er liggen voor het uitzenden van kerkdiensten via andere kanalen dan de landelijke publieke omroep, zoals bijvoorbeeld via commerciële omroepen en het internet;
4. deputaten op te dragen zich te bezinnen hoe ze ondersteunend kunnen werken voor plaatselijke kerken die betrokken zijn bij uitzendingen via lokale omroepen;
5. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 95

Pastoraat in de gezondheidszorg

340, 347

De preses stelt het rapport van deputaten pastoraat in de gezondheidszorg aan de orde (bijlage 42). Hiermee correspondeert rapport 4 van commissie 3 (bijlage 43). Aanwezig zijn de deputaten br. G. van Brenk, ds. P.W. Hulshof en br. H. van der Laan.

In de bespreking wordt niet alleen waardering geuit voor het werk van deputaten en voor het werk van ds. A. Dingemanse, er worden ook kritische opmerkingen

gemaakt. Is het rapport van deputaten door het sterke accent op het dovenwerk niet uit balans? Dreigt niet het gevaar dat deputaten de veelomvattende problematiek die het werken in de gezondheidszorg met zich meebrengt vergeten, terwijl hun instructie daar wel over spreekt?

Gevraagd wordt verder of de avondmaalsbediening op vrijdag tijdens de vakantie- weken voor lichamelijke gehandicapten noodzakelijk of wenselijk is, of deputaten zich ook bezighouden met pastorale zorg in revalidatiecentra en of er mogelijkheden zijn om tot een beperkte ambtelijke bevoegdheid te komen voor pastorale werkers in de gezondheidszorg.

Namens de commissie gaat de rapporteur, ds. H. van den Heuvel, op de vragen in. Namens deputaten de voorzitter, br. G. van Brenk.

De commissie is van mening dat deputaten meer aandacht moeten besteden aan andere aspecten van hun werk. Deputaten erkennen dat en beloven de gemaakte opmerkingen ter harte te zullen nemen. De viering van het Heilig Avondmaal tijdens de vakantie- weken voor lichamelijke gehandicapten is een belangrijk aspect van die weken. Deputaten gaan daar zorgvuldig mee om. Er is geen sprake van het uitoefenen van drang om aan de viering deel te nemen. Gezien de toenemende integratie van lichamelijke gehandicapten in het kerkelijke leven, ook ten aanzien van het deelnemen aan de viering van het Heilig Avondmaal in de plaatselijke gemeente, kan het zijn dat in de toekomst de noodzaak om tijdens de vakantie- weken dit sacrament te bedienen onderwerp van gesprek wordt. De viering van het Heilig Avondmaal is op verzoek van een eerdere synode verschoven van zondag naar vrijdag en vindt altijd plaats onder verantwoordelijkheid van een plaatselijke kerkenraad. De gemaakte opmerking over pastorale zorg in revalidatiecentra nemen deputaten mee in hun bezinning. Bij een beperkte ambtelijke bevoegdheid voor pastorale werkers in de gezondheidszorg kan de commissie zich weinig voorstellen. Bovendien meent de commissie dat de kerken er niet goed aan doen in deze richting te denken.

In de tweede ronde worden verschillende voorstellen ingediend.

Ds. A. Hilbers, ds. J. Jonkman, oud. C. van der Spek en oud. W. Vuijst stellen voor: deputaten de opdracht te geven met prioriteit aandacht te schenken aan de veelomvattende problematiek die het werken in de gezondheidszorg bij en voor leden van onze kerken kan oproepen, overeenkomstig art. 2 g van de instructie.

Ds. E.J. van der Linde en oud. A.W. Overwater stellen voor:

deputaten op te dragen studie te doen naar de mogelijkheid om te komen tot een beperkte ambtelijke bevoegdheid in de gezondheidszorg.

Ds. P.D.J. Bujs en ds. M.J. Kater stellen voor:

deputaten op te dragen i.a.v. de avondmaalsvieringen tijdens de recreatie- weken voor lichamelijke gehandicapten:

1. zich nader te bezinnen op de noodzaak dan wel wenselijkheid van deze vieringen;
2. er vooralsnog op toe te zien dat de vieringen van het Heilig Avondmaal plaatsvinden conform het in art. 63 K.O. bepaalde;
3. alles in het werk te stellen dat in de eigen gemeente het Heilig Avondmaal kan worden meegevierd.

Op verzoek van de preses zal commissie 3 zich tijdens de schorsing voor de middag- maaltijd over deze voorstellen bezinnen. De bespreking wordt afgebroken (zie art. 99).

Artikel 96

Schorsing

De vergadering wordt geschorst in verband met de lunch.

VERVOLG VIJFDE ZITTING

vrijdag 5 oktober 2001, 13.15 – 15.00 uur

Artikel 97

Heropening

De preses heropent de vergadering. Er wordt gezongen uit Psalm 25: 2 en 7.

Artikel 98

Vervolg evangelisatie

De bespreking van het rapport van deputaten evangelisatie en het daarbij behorende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 88). Aanwezig zijn de deputaten ds. J.J. Lof, ds. H.J. Th. Velema en ds. A.C. van der Wekken.

In de tweede ronde worden verschillende voorstellen ingediend.

Ds. J. Van Amstel en ds. R. Kok stellen voor:

1. Ten aanzien van het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie:
  - uit te spreken goedkeuring te onthouden aan het aanvragen van het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie zonder daarin de generale synode te raadplegen.
2. Ten aanzien van de 'zendingsgemeenten':
  - 5.1 aan te vullen met: waarin wij het evangelie dienen uit te dragen;
  - 5.2 laten vervallen; in samenwerking met deputaten buitenlandse zending;
  - 5.2 aanvullen tussen 'wat' en 'zendingsgemeenten': de zogenaamde;
  - 5.2.2 invoegen tussen 'tussen' en 'zendingsgemeenten': deze;
  - 5.2.3 vóór 'definiëren' invoegen tussen haakjes: (laten);
  - 5.2.4 'in de geest van' vervangen door: in overeenstemming met;
  - 5.2.5 na 'evangelist' toevoegen: ook in de zogenaamde.

Ds. J. Westerink stelt voor:

1. Ten aanzien van het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie:
  - De synode besluit, gehoord de toelichting van deputaten ter synode, nu geen uitspraak te doen over het besluit van deputaten om als lid toe te treden tot de Evangelische Alliantie maar deputaten op te dragen voorafgaande aan de generale synode 2004 dit lidmaatschap te evalueren en daarover aan de generale synode te rapporteren en op grond daarvan een beslissing te nemen betreffende continuering van dit lidmaatschap.
2. Ten aanzien van de 'zendingsgemeenten':
  - commissie 2 en deputaten te verzoeken de generale synode in een volgende zitting te dienen met een voorstel inzake 'tijdelijke regelingen' (zie commissierapport) voor de 'zendingsgemeenten', in afwachting van nadere beslissingen van een volgende synode.

Oud. M.H. Baan, oud. H. Bor, ds. W.N. Middelkoop en ds. A.P. van Langeveide stellen voor:

De generale synode besluit:

1. deputaten evangelisatie op te dragen contact te zoeken met het deputaatschap van de Gereformeerde Gemeenten;
2. deputaten evangelisatie op te dragen het materiaal van dit deputaatschap te bestuderen en zo mogelijk onder de aandacht te brengen van onze kerken.

Voor één aspect gaat de vergadering in comité.

Namens deputaten gaat de voorzitter, ds. H.J.Th. Velema, nog op een aantal aspecten van de bespreking in. Hij ontraadt het voorstel van ds. W.N. Middelkoop c.s. omdat het te ver gaat. Het signaal wordt wel meegenomen naar de deputatenvergadering. Het voorstel van ds. J. Westerink ten aanzien van de Evangelische Alliantie is voor deputaten aanvaardbaar.

Het voorstel van ds. J. Westerink ten aanzien van de 'zendingsgemeenten' wordt door de synode aanvaard. De andere voorstellen legt de preses eveneens in handen van commissie 2. De bespreking wordt op een later moment voortgezet (zie art. 165).

Artikel 99

Vervolg pastoraat in de gezondheidszorg

De bespreking van het rapport van deputaten voor het pastoraat in de gezondheidszorg en het daarbij behorende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 95). Commissie 3 heeft een aanvullend rapport gemaakt (bijlage 44).

De rapporteur van de commissie, ds. H. van den Heuvel, licht het standpunt van de commissie over de verschillende voorstellen toe. Het voorstel van ds. A. Hilbers c.s. is door de commissie overgenomen. Het voorstel van ds. E.J. van der Linde en oud. A.W. Overwater neemt de commissie niet over omdat het niet past binnen de instructie van deputaten. Bovendien is hier de visie op het ambt in het geding. Het gaat te ver om deputaten dat op te dragen. Het voorstel van ds. P.D.J. Buijs en ds. M.J. Kater neemt de commissie gedeeltelijk over.

Ds. E.J. van de Linde en oud. A.W. Overwater nemen hun voorstel terug. Ds. P.D.J. Buijs en ds. M.J. Kater handhaven hun tweede voorstel. Het wordt bij stemming door de synode aanvaard.

De synode besluit:

1. deputaten te danken voor hun werk en de door hen verrichte werkzaamheden goed te keuren;
2. deputaten de opdracht te geven onze predikanten en kerkenraden (verder) toe te (laten) rusten op het gebied van pastoraat en catechese met het oog op de geheel eigen plaats van de verstandelijk gehandicapte(n) in de gemeente;
3. deputaten de opdracht te geven een overzicht te (laten) maken van catechisatie- en bijbelgroepmateriaal uit het geheel van de gereformeerde gezindte ten behoeve van de pastorale zorg aan de verstandelijk gehandicapten;
4. het woord 'geestelijk' in art. 2.a. in de instructie te wijzigen in 'verstandelijk';
5. deputaten te verzoeken opnieuw onderzoek naar de mogelijkheid vakantiewe-

ken voor verstandelijk gehandicapten te doen en daarover aan de generale synode van 2004 te rapporteren; samenwerking met anderen uit de gereformeerde gezindte kan hierbij overwogen worden;

6. deputaten op te dragen t.a.v. de avondmaalsvieringen tijdens de recreatieweeken voor lichamelijk gehandicapten:
  - a. zich nader te bezinnen op de blijvende noodzaak dan wel wenselijkheid van deze vieringen;
  - b. er vooralsnog op toe te zien dat de vieringen van het Heilig Avondmaal plaatsvinden conform art. 63 van de kerkorde;
  - c. alles in het werk te stellen dat in de eigen gemeente het Heilig Avondmaal kan worden meegevierd;
7. deputaten te verzoeken een actief beleid te voeren ter vervulling van vacatures in de gezondheidszorg vanuit de kleine (reformatorische) kerken;
8. deputaten de opdracht te geven met prioriteit aandacht te schenken aan de veelomvattende problematiek die het werken in de gezondheidszorg bij en voor leden van onze kerken kan oproepen, overeenkomstig art. 2.g van de instructie;
9. deputaten opnieuw te verzoeken in hun contacten met predikanten naar art. 6. K.O. duidelijker te werken volgens de richtlijnen van de kerkorde;
10. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 100

Sluiting

De tweede scriba, ds. J.M.J. Kieviet, leest Psalm 48: 1 - 4 en 10 - 15, gaat voor in dankgebed en laat Psalm 48: 1, 4 en 6 zingen, waarna de preses de vijfde zitting van de synode sluit.

ZESDE ZITTING

dinsdag 23 oktober 2001, 10.00 - 12.15 uur

Artikel 101

Opening

De preses opent de zesde zitting van de synode. Hij heet de afgevaardigden welkom, laat Psalm 27: 1, 5 en 7 zingen, leest 2 Kor. 6: 1 - 10 en gaat voor in gebed.

Artikel 102

Appèl-nominaal

Ds. J. Jonkman wordt gedurende twee dagen vervangen door zijn secundus, ds. P.C. de Lange. Ds. A.K. Wallet neemt deze week de plaats in van ds. W.N. Middelkoop. Ds. Wallet betuigt door opstaan instemming met de belijdenis.

Artikel 103

Voorstellen moderamen

De preses deelt mee dat het moderamen zich bezonnen heeft op het voorstel van ds. A.P. van Langvelde c.s. dat de synode op de eerste zittingsdag aanvaardde

(zie art. 23). Het moderamen is tot de conclusie gekomen dat tijd en gelegenheid ontbreken om met goed voorbereide en ter zake dienende voorstellen te komen. Het moderamen stelt voor dit voorstel aan deputaten vertegenwoordiging van de kerken mee te geven, zodat zij aan de volgende synode kunnen rapporteren en – voor zover mogelijk – daarmee al rekening kunnen houden bij de voorbereiding van die synode. Aldus wordt besloten.

Verder herinnert de preses aan het besluit dat de synode tijdens de eerste zitting nam om het moderamen op te dragen zich te bezinnen op de status van stukken die digitaal verzonden zijn (zie art. 24). Inmiddels nam de synode in de vijfde zitting een besluit ter zake (zie art. 93) door deze bezinning op te dragen aan deputaten kerkelijke archieven. Naar de mening van het moderamen is hierdoor een aparte bezinning van het moderamen overbodig geworden. De vergadering deelt deze visie en beschouwt de opdracht aan deputaten kerkelijke archieven als een antwoord op de gestelde vragen uit de eerste zitting.

Artikel 104

Landelijk Kerkelijk Bureau

Aan de orde is het rapport van deputaten landelijk kerkelijk bureau (bijlage 45) en het daarbij behorende rapport 10 van commissie 6 (bijlage 46). Aanwezig zijn de deputaten ds. H.J. Plantinga, A. Uittenbogaard, ir. A.J. de Vuyst, B. Wever en ds. G. van Westrienen. Tevens zijn de directeur, br. J.G.H. van der Vinne, en enkele medewerkers van het bureau aanwezig.

De rapporteur van commissie 6, diak. A.J. van der Wekken, deelt mee dat er inmiddels door deputaten een nieuw directiestatuut is aangeleverd. Verder stelt hij voor voorstel tot besluit 5 en de alinea uit het rapport die op dit voorstel betrekking heeft nu niet te behandelen.

In de eerste besprekingsronde worden met name vragen gesteld over het nieuwe directiestatuut, de uitbouw van het bureau, de beoogde efficiencyvoordelen en over de website. Over het nieuwe directiestatuut wordt gevraagd of het inmiddels juridisch getoetst is. De uitbouw van het bureau roept bij afgevaardigden de vraag op of het bureau niet taken naar zich toe trekt, of er, ook in verband met het kostenaspect, geen grenzen gesteld moeten worden aan de groei en of er niet meer vrijwilligers ingeschakeld kunnen worden. De website wordt volgens sommige afgevaardigden onvoldoende onderhouden. De opmerkingen uit het commissierapport over het ontwikkelen van beleid dienaangaande krijgen bijval.

Namens de commissie gaat de rapporteur en namens deputaten de voorzitter, ir. A.J. de Vuyst, op de bespreking in. Het nieuwe directiestatuut is nog niet juridisch getoetst. Deputaten zetten vraagtekens bij deze juridische toetsing omdat het directiestatuut naar hun mening geen juridische maar een arbeidsrechtelijke zaak inzake het functioneren van de directeur is. Deputaten menen overigens dat het oorspronkelijke directiestatuut, dat in overleg met de betrokken deputaatschappen is opgesteld, nog niet van tafel is. De commissie ziet gevaren aan de voortdurende uitbouw van het bureau. Bij de oprichting van het bureau stond efficiencyverbetering voorop: met dezelfde mensen meer diensten verrichten. Daarom zal kostenreductie noodzakelijk zijn. Deputaten menen dat er wel degelijk efficiencyvoordelen zijn behaald en dat er ook groei is in de efficiency. Deputaten zijn zeker bereid vrijwilligers in te schakelen en doen dat ook, maar wijzen tegelijk op de nadelen die dat kan hebben. Tenslotte wijzen deputaten op voorstel tot besluit 3. Aanvaarding

van dit voorstel brengt de liquiditeitspositie van deputaten in gevaar.

In de tweede ronde worden verschillende voorstellen en amendementen ingediend. Oud. C.J. van Heel stelt voor:

de woorden 'werkzaam zijn op het landelijk kerkelijk bureau' in voorstel tot besluit 7 te vervangen door 'die niet bedoeld worden sub b.' en in voorstel tot besluit 8.3 de woorden 'die in het landelijk kerkelijk bureau participeren' te vervangen door 'die niet bedoeld worden in art. 84 K.O., toevoeging 3 sub b.'

Oud. L. Mak stelt voor het woord 'willen' in voorstel tot besluit 6 te vervangen door 'zouden kunnen'.

Oud. P. de Jong en oud. J.M. Verhelst stellen voor de woorden 'operationeel te houden en met minimale inspanningen te onderhouden' in voorstel tot besluit 6 te vervangen door 'voorlopig te sluiten'.

Oud. R. Procee dient als voorstel in:
De generale synode,

kennisgenomen hebbend van
het rapport van deputaten landelijk kerkelijk bureau betreffende de sterke stijging van de kosten;

overwegend dat

1. het de intentie van de generale synode is om uit kostenoverwegingen aan de uitbouw van het landelijk kerkelijk bureau grenzen te stellen;
2. dat de gedane investeringen in automatisering en personeel mede bedoeld zijn om efficiencyvoordelen te behalen;

besluit

het deputaatschap op te dragen om de bedoelde efficiencyvoordelen zodanig te benutten dat, behoudens zeer bijzondere omstandigheden, in de komende drie jaar geen uitbreiding van de personeelsformatie plaats mag vinden.

Het amendement van oud. C.J. van Heel neemt de commissie over, de amendementen van oud. L. Mak en oud. P. de Jong/oud. J.M. Verhelst niet. Het voorstel van oud. R. Procee wordt door de commissie en door deputaten ontraden. Oud. R. Procee neemt zijn voorstel terug.

De voorzitter van deputaten vraagt de vergadering om – in afwijking van de voorstellen van de commissie – deputaten toestemming te geven 1. voor een onderzoek naar de gang van zaken rond de aanstelling van kerkelijke werkers; 2. tot vergroting van het financiële weerstandsvermogen van deputaten; 3 tot uitvoering van voorstel tot besluit 5 van deputaten; 4. tot uitbreiding van de instructie overeenkomstig voorstel tot besluit 10.4 van deputaten. Verder stelt hij voor het oorspronkelijke directiestatuut te aanvaarden, hoewel deputaten ook het nieuwe directiestatuut aanvaardbaar vinden.

De amendementen van oud. L. Mak en oud. P. de Jong/oud. J.M. Verhelst worden bij stemming verworpen.

De synode besluit:

1. deputaten landelijk kerkelijk bureau en de directeur van het bureau dank te zeggen voor hun werkzaamheden;
2. het nieuwe directiestatuut te aanvaarden;

3. de huisvestingskosten voor wat betreft de in 1999 bijgehuurde ruimte, over het jaar 2001 door te belasten aan de diverse deputaatschappen en deze over de jaren 1999 en 2000 via de staat van baten en lasten ten laste te brengen van het vermogen van het landelijk kerkelijk bureau;
4. de huisvestingskosten voor het bureau algemene zaken en voor het documentatiecentrum in rekening te brengen bij de quaestor van de generale synode;
5. de internet website operationeel te houden en met minimale inspanning te onderhouden en een ter zake doend beleidsplan op te stellen en dat aan te bieden aan de synode van 2004; hierbij dienen alle deputaatschappen betrokken te worden die gebruik willen maken van de website; waarbij de wenselijkheid van het hebben van een website opnieuw bezien dient te worden;
6. in artikel 84 K.O. toevoeging 3, tweede alinea de woorden 'de generale synode' te vervangen door 'de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland' en vervolgens in sub a de woorden 'werkzaam zijn op het landelijk kerkelijk bureau' te vervangen door 'die niet bedoeld worden sub b';
7. de instructie van deputaten landelijk kerkelijk bureau (bijlage 33 K.O.) als volgt te wijzigen:
  - 7.1 artikel 2 te vervangen door:
Het deputaatschap heeft tot taak het beheren van het landelijk kerkelijk bureau (LKB). Dit bureau omvat naast het bureau algemene zaken de bureaus van specifieke deputaatschappen die op dezelfde locatie hun werkzaamheden verrichten. Deputaatschappen wijzen uit het voor hen werkzame personeel de eerst verantwoordelijke (beleids)medewerker als bureauhoofd aan, waarbij de directeur van het landelijk kerkelijk bureau eveneens optreedt als bureauhoofd algemene zaken. Terzake van de uitvoerende werkzaamheden voeren de bureauhoofden regelmatig overleg onder voorzitterschap van de directeur van het LKB. Indien over bepaalde zaken niet tot overeenstemming kan worden gekomen, zal met de voorzitters van de bij het landelijk kerkelijk bureau betrokken deputaatschappen overleg worden gepleegd.
  - 7.2 in artikel 3 en artikel 4C (na sub 8) het woord 'administrateur' te vervangen door 'directeur';
  - 7.3 in artikel 4E de woorden 'die in het landelijk kerkelijk bureau participeren' te vervangen door 'die niet bedoeld worden in art. 84 K.O. toevoeging 3 sub b' en de woorden 'deze vergadering' te vervangen door 'de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland';
8. in bijlage 38 K.O. de volgende wijzigingen aan te brengen:
  - 8.1 in artikel 2 van de algemene bepalingen de woorden 'de generale synode' te vervangen door 'de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland';
  - 8.2 in artikel 3 van de algemene bepalingen, sub 3: 'werkgever (1)' te wijzigen in 'werkgever (2)';
  - 8.3 in de aanhef van het model arbeidsovereenkomst op pagina 164 de woorden 'de generale synode van' te laten vervallen en na 'Christelijke Gereformeerde Kerken' toe te voegen de woorden 'in Nederland';
9. opnieuw deputaten landelijk kerkelijk bureau te benoemen.

Artikel 105

Vervolg financiële regeling langdurig zieke predikanten/instructie 8.01

De bespreking van de instructie van de particuliere synode van het Noorden om te

360 komen tot een financiële regeling bij langdurige ziekte van predikanten wordt voortgezet (zie art. 44). Commissie 6 heeft zich opnieuw op deze instructie bezonnen en rapporteert daarover in rapport 6A (bijlage 47).

De bespreking spitst zich met name toe op de wenselijkheid om de gebruikte begrippen in het voorstel tot besluit nader te definiëren. De commissie ziet dat echter niet als haar taak omdat haar werk niet beleidspalend, maar beleidsbeoordelend is. Daarom heeft de commissie zich willen houden aan de instructie van de particuliere synode van het Noorden. Nadere definiëring kan eventueel door deputaten onderlinge bijstand en advies geschieden.

In de tweede ronde dient ds. J. Bosch, mede namens ds. C.D. Affourtit en ds. H. de Bruijne, het volgende voorstel in:

Deputaten kunnen, binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening predikantskosten, aan kleinere gemeenten financiële bijstand verlenen voor extra kosten ten gevolge van de langdurige ziekte van hun predikant en in bijzondere gevallen vervangende of aanvullende steun verlenen voor andere vormen van kerkelijke arbeid.

De preses constateert dat het laatste element van dit voorstel geen directe betrekking heeft op de instructie maar op het rapport van deputaten onderlinge bijstand en advies. Daarop wordt het voorstel teruggenomen.

De synode besluit:

1. de instructie van de particuliere synode van het Noorden te aanvaarden;
2. de volgende regeling in geval van langdurig zieke predikanten vast te stellen:
  - 2.1 van langdurige ziekte kan worden gesproken, indien deze meer dan 6 maanden voortduurt;
  - 2.2 de kerkenraad van de gemeente met een langdurig zieke predikant kan zich – na consultatie van de consulent – tot de classis wenden voor hulp en bijstand in pastoraat en prediking;
3. deputaten onderlinge bijstand en advies wordt opgedragen indien nodig aan kleinere gemeenten financiële bijstand te verlenen voor extra kosten ten gevolge van de langdurige ziekte van hun predikant en voor de volgende synode een voorstel tot uitbreiding van hun instructie hieromtrent te doen;
4. deze regeling wordt van kracht op de dag volgend op die waarop de generale synode deze heeft vastgesteld.

Artikel 106

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG ZESDE ZITTING

dinsdag 23 oktober 2001, 13.30 – 17.15 uur

Artikel 107

Heropening

De preses heropent de vergadering. Op zijn voorstel wordt Psalm 143: 10 gezongen.

Artikel 108

Onderlinge bijstand en advies

278 Aan de orde is het rapport van deputaten onderlinge bijstand en advies (bijlage 23).
280 Hiermee correspondeert rapport 7A van commissie 6 (bijlage 48). Aanwezig zijn de deputaten C. Langelaar en G. Verhoef.

In de bespreking staan bijlage 6 van het deputatenrapport en de mening van de commissie daarover centraal. Verschillende afgevaardigden betreuren de opstelling van de commissie en pleiten voor meer ruimte voor deputaten om in de lijn van bijlage 6 steun te kunnen verlenen. De commissie meent evenwel dat in het voorstel van deputaten sprake is van een open einde en daarom kan de commissie dit voorstel niet overnemen.

In de tweede ronde worden verschillende voorstellen ingediend.

Ds. J. Van Amstel stelt voor:

deputaten op te dragen een nadere omschrijving te geven van wat exact verstaan dient te worden onder 'andere vormen van kerkelijke arbeid' overeenkomstig de geldende kerkorde, en daarvan in duidelijk omliggende kaders verslag te doen op de volgende synode.

Ds. R. van Beek stelt voor:

deputaten kunnen binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening predikantskosten, besluiten in voorkomende gevallen steun te verlenen tot een maximum van f 50.000, - waar de pastorale nood dat noodzakelijk maakt.

Ds. H. van den Heuvel stelt voor:

deputaten kunnen binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening predikantskosten, besluiten in bijzondere situaties in een gemeente vervangende of aanvullende steun te verlenen voor die vormen van kerkelijke arbeid die door het tijdelijk uitgeschakeld zijn van de predikant door de gemeente niet kunnen worden gedragen. Deputaten krijgen daarvoor de ruimte tot f 30.000, - per vragende gemeente per jaar.

De commissie zal zich op deze voorstellen beraden (zie art. 212).

Artikel 109

Vervolg eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Gereformeerde Bond

De bespreking van het onderdeel uit het rapport van deputaten voor de eenheid van gereformeerde belijders in Nederland dat handelt over het contact met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk wordt voortgezet (zie art. 72). Commissie 4 heeft zich beraden op de eerdere

bespreking en het ingediende voorstel en rapporteert daarover in rapport 5 (bijlage 49). Namens deputaten zijn aanwezig prof. dr. J.W. Maris en ds. J.W. Schoonderwoerd; namens het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond de algemeen-secretaris, drs. P.J. Vergunst.

Namens de indieners van het amendement op het commissievoorstel deelt ds. P.D.J. Buijs mee dat zij zich nu achter het commissievoorstel scharen en daarom hun amendement intrekken. De rapporteur van de commissie, ds. R. Kok, stelt dat de commissie beducht is voor eventuele implicaties als alle nadruk gelegd wordt op de plaatselijke situatie. Daarom stelt de commissie voor om eerst te onderzoeken in hoeverre er ruimte is om met hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer samenleven indien plaatselijk art. 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis wordt nageleefd. De verwijzing naar de revisie van de Statenvertaling in spreuk uit 2 is niet bedoeld als een opdracht aan deputaten. Komt het tot concretisering van de samenwerking op dit terrein dan zullen deputaten slechts de wegen daartoe zoeken. Een aantal voorstellen tot redactionele aanpassing van het commissievoorstel wordt door de commissie overgenomen.

De synode besluit:

De generale synode

overwegende

1. dat deputaten melding maken van zinvol contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk overeenkomstig de opdrachten van de synode van Haarlem-Noord;
2. dat deputaten mogelijkheden zien voor samenwerking met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk op het terrein van het theologisch onderzoek en onderwijs, revisie van de Statenvertaling en op het gebied van het christelijk onderwijs;
3. dat deputaten aan de synode vragen of de interpretatie van het op pagina 151 van de acta genoemde besluit 1 van de synode van Haarlem-Noord juist is, op grond waarvan er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten;
4. dat deputaten plaatselijke contacten willen stimuleren met hervormd-gereformeerde gemeenten om te komen tot een nauwer kerkelijk samenleven op plaatselijk niveau;

van oordeel

1. dat o.a. de concentratie van schriftkritische modern-theologische tegenkrachten in onze postmoderne samenleving noopt tot stappen op de weg naar samenwerking en kerkelijk samenleven met allen die de naam van Christus liefhebben en naar Zijn Woord begeren te leven;
2. dat er mogelijkheden zijn voor samenwerking met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk o.a. op het terrein van het theologisch onderzoek en onderwijs, revisie van de Statenvertaling en op het gebied van het christelijk onderwijs;
3. dat de interpretatie van het op pagina 151 van de acta genoemde besluit 1 van de synode van Haarlem-Noord juist is, op grond waarvan er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten;

4. dat het in onze kerken gebruikelijk is om onderscheid te maken tussen samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven, waarbij dit laatste o.a. kanselruil insluit;

sprekt uit

1. dat het zinvol is dat deputaten het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk voortzetten met hetzelfde doel als geformuleerd door de synode van Haarlem-Noord;
2. bereid te zijn tot zoveel mogelijk samenwerken met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk op het terrein van het theologisch onderzoek en onderwijs, revisie van de Statenvertaling en op het gebied van het christelijk onderwijs;
3. graag te zien dat plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten uitgroeit tot nauwer kerkelijk samenleven, waarbij dit laatste o.a. kanselruil insluit;
4. dat de bepalingen van bijlage 6 K.O. vooralsnog in de weg staan om tot nauwer kerkelijk samenleven met plaatselijke hervormd-gereformeerde gemeenten te komen;

besluit

1. deputaten op te dragen het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk voort te zetten;
2. deputaten op te dragen uitvoering te geven aan hun voornemen om de plaatselijke gemeenten te stimuleren elkaar te ontmoeten daar waar de gereformeerde belijdenis wordt onderschreven;
3. deputaten op te dragen te onderzoeken in hoeverre er ruimte is om met hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer kerkelijk samenleven indien plaatselijk art. 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis voluit wordt nageleefd;
4. deputaten op te dragen te onderzoeken of en hoe de tekst van bijlage 6 K.O. herzien moet worden indien er ruimte is om plaatselijk met hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer kerkelijk samenleven.

De preses spreekt van een historisch besluit.

Artikel 110

Revisieverzoeken synodebesluit 1998 inzake samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerken

Aan de orde zijn de revisieverzoeken van de kerkenraden van Apeldoorn-Centrum, Apeldoorn-Oost en Apeldoorn-Zuid (gezamenlijk), Utrecht-Centrum, Hoogeveen, Dronten, Amersfoort, Arnhem (CGK/NGK), Enschede-West, Lelystad (CGK/NGK), Lisse, Gouda, Harlingen, Nieuwegein (CGK/NGK), Haarlem-Centrum en Doventer (bijlage 50-63). Deze kerkenraden verzoeken revisie van het synodebesluit van 1998 met betrekking tot landelijke en/of plaatselijke samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerken. Commissie 7 rapporteert hierover in rapport 10 (bijlage 64).

In de bespreking wordt gevraagd naar het argument van het ontbreken van de bijbelse onderbouwing: is de reactie van de commissie daarop niet erg summier?

Verder wordt gevraagd of een 'broederlijk gesprek' met de Nederlands Gereformeerde Kerken niet meer op zijn plaats is dan een 'krachtig appèl'. Ook wordt gevraagd waarom de commissie in het voorstel tot besluit de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) ter sprake brengt.

Namens de commissie gaat de rapporteur, ds. P.D.J. Buijs, op de vragen in. De commissie is niet van mening dat zij lichtvaardig is omgegaan met het bezwaar van het ontbreken van de bijbelse onderbouwing van het synodebesluit van 1998. Dat besluit is geheel in de lijn van voorgaande jaren en toen is in de discussies ook gesproken over de bijbelse gegevens. Het besluit van 1998 moet dan ook gelezen worden in het licht van eerdere rapporten en besluiten. Dan is duidelijk dat de bijbelse gegevens wel degelijk aan de orde zijn geweest. Bovendien is het ook niet altijd gebruikelijk om in een besluit bijbelse gronden aan te geven. Het gaat in een besluit om een meer zakelijke weergave van de conclusies uit de bespreking. De commissie handhaaft haar voorstel om te spreken over een 'krachtig appèl' op de Nederlands Gereformeerde Kerken omdat de aanleiding daarvoor gelegen is in de verschillende interpretaties van de gebondenheid aan de belijdenis binnen de kring van deze kerken. De commissie heeft een verwijzing naar de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) opgenomen in het voorstel tot besluit omdat we met deze kerken 'samen op weg' zijn. Deze verwijzing is bedoeld als versterking van het voorgestelde 'krachtige appèl'.

In de tweede ronde stelt ds. H. van den Heuvel voor de verwijzing naar de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) weg te laten omdat dat zijns inziens niet past bij de behandeling van een revisieverzoek. Ook stelt hij voor om in besluit 2 te spreken over de 'aard van hun gebondenheid aan Schrift en confessie'.

Ds. A.P. van Langevelde stelt voor in besluit 2 'een krachtig appèl op' te vervangen door 'een hartelijke oproep aan'.

De commissie neemt de voorstellen van ds. H. van den Heuvel over. De intentie van het voorstel van ds. A.P. van Langevelde neemt de commissie over door voorstel tot besluit 2 te wijzigen in 'een krachtig en broederlijk appèl'.

De synode doet de volgende uitspraak:

De generale synode

kennis genomen hebbende

van de revisieverzoeken van het synodebesluit van 1998 m.b.t. de landelijke en/of plaatselijke samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerken van de kerken van Apeldoorn-Centrum, -Oost en -Zuid, Utrecht-Centrum, Hoogeveen, Dronten, Amersfoort, Arnhem (CGK/NGK), Enschede-West, Lelystad (CGK/NGK), Lisse, Gouda, Harlingen, Nieuwegein (CGK/NGK), Haarlem-Centrum en Deventer;

constaterende

dat deze verzoeken wellicht ter tafel zijn;

voorts constaterende

1. dat in deze verzoeken vooral wordt uitgegaan van wat in plaatselijke contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerk bereikt werd, waarin Gods zegen is ervaren;
2. dat de generale synode van 1998 in haar besluitvorming steeds onderscheid

heeft gemaakt tussen de ontwikkelingen op landelijk niveau en plaatselijke situaties;

overwegende

1. dat de generale synode van 1998 in het licht van deze ontwikkelingen op landelijk niveau besloot tot een voorlopige beëindiging van de samsprekingen met de NG commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid;
2. dat bovengenoemde kerkenraden met hun verzoek tot revisie een signaal afgeven dat ook de eenheid op landelijk niveau hun ter harte gaat;

van oordeel

1. dat in de genoemde revisieverzoeken geen zaken worden genoemd die niet reeds op de synode van 1998 ter sprake zijn geweest en in de besluitvorming zijn betrokken;
2. dat in de revisieverzoeken niet is verdisconteerd dat er op landelijk niveau ontwikkelingen zijn geweest die geleid hebben tot de besluiten van de generale synode van 1998;
3. dat er daarom geen basis is om tot revisie van de genoemde besluiten over te gaan;

voorts van oordeel

dat, in het licht van het voorlopige karakter van het beëindigen van de samsprekingen op landelijk niveau én in het licht van de signalen van bovengenoemde kerkenraden, het van belang is om een krachtig en broederlijk appèl te doen aan het adres van de NGK om gehoor te geven aan de eerder gedane oproepen vooral met betrekking tot het geven van duidelijkheid over de volstreekte gebondenheid aan Schrift en confessie en in het verlengde daarvan over de functionering van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven, met name artikel 17, opdat het in die weg zou kunnen komen tot hernieuwde samsprekingen met de NG commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid;

besluit

1. de revisieverzoeken van genoemde kerkenraden af te wijzen;
2. een schrijven te zenden aan de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken, waarin een krachtig en broederlijk appèl op deze kerken wordt gedaan om helderheid te geven over de aard van hun gebondenheid aan Schrift en confessie en, in het verlengde daarvan, over de functionering van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven, met name art. 17, opdat het in die weg zou kunnen komen tot hernieuwde samsprekingen met de NG commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid;
3. van dit besluit mededeling te doen aan bovengenoemde kerkenraden.

Artikel 111

Revisieverzoeken synodebesluit 1998 inzake Vrouw en ambt

De preses stelt de revisieverzoeken van Dronten, Nieuwegein, Gouda en Arnhem aan de orde (bijlage 25-28). Deze kerkenraden verzoeken revisie van het besluit van de generale synode van 1998 inzake Vrouw en ambt. Commissie 7 rapporteert over deze verzoeken in rapport 8 (bijlage 29).

In de eerste ronde wordt de vrees uitgesproken dat 'van oordeel 1' in het voorstel tot besluit over het revisieverzoek van Dronten misverstanden kan oproepen. Ten aanzien van het voorstel tot besluit over het revisieverzoek van Arnhem wordt gevraagd waarom de commissie onder 'van oordeel 2' uitspreekt dat de raad van Arnhem geen nieuwe argumenten aandraagt ter onderbouwing van het minderheidsstandpunt, terwijl volgens deze afgevaardigden de raad van Arnhem in haar revisieverzoek een exegese van Genesis 1 en 2 geeft die nog niet eerder in de discussie aan de orde is geweest. Ook in meer algemene zin wordt gevraagd of de commissie de argumenten van de raad van Arnhem wel voldoende gewogen heeft. Namens de commissie gaat de rapporteur, ds. P.D.J. Buijs, op de gemaakte opmerkingen en gestelde vragen in. 'Van oordeel 1' in het voorstel tot besluit over het revisieverzoek van Dronten mag niet gelezen worden als een principiële verwerping van het minderheidsstandpunt dat op de synode van 1998 werd ingebracht. De formulering in 'van oordeel 1' is bedoeld in de lijn van het synodebesluit van 1998. De commissie meent verder dat de raad van Arnhem – in het licht van de bespreking op de synode van 1998 - geen werkelijk nieuwe argumenten aandraagt ter onderbouwing van het minderheidsstandpunt. De raad van Arnhem heeft volgens de commissie wel bepaalde standpunten uitgewerkt, maar dat zijn geen principiële andere argumenten. De commissie heeft geprobeerd de argumenten van de raad van Arnhem voldoende te wegen maar daarbij tevens voor ogen gehouden dat het niet haar taak was de discussie van de synode van 1998 opnieuw te voeren.

In de tweede ronde dient ds. A. Hilbers het volgende amendement in op het commissievoorstel ten aanzien van het revisieverzoek van Dronten:
van oordeel

1. dat de raad van Dronten geen argumenten aandraagt die aantonen dat aan de bijbelse gegevens van het minderheidsrapport meer gewicht moet worden toegekend dan is gedaan;

Ds. A.P. van Langevelde vraagt zich af of de commissie voldoende meegewogen heeft wat de raad van Arnhem in het revisieverzoek opmerkt over 'de consequentie van de uitspraak'. Hij meent dat dit punt in de uitspraak van de synode over het revisieverzoek duidelijker aan de orde moet komen. Daarom stelt hij voor dat de commissie zich nogmaals zal beraden op dit revisieverzoek, met name op het punt van de scheppingsorde en de genoemde gewetensnood.

Het voorstel van ds. A. Hilbers wordt door de commissie overgenomen.

Prof. J.W. Maris stelt dat de kerkenraad van Arnhem een grondige bezinning heeft gepleegd. Dat rechtvaardigt zijns inziens het voorstel om commissie 7 nog eens apart naar dit revisieverzoek te laten kijken, vooral met het oog op de onderbouwing van het voorstel tot besluit.

Op voorstel van de preses zal de commissie zich nogmaals beraden op een voorstel tot besluit voor het revisieverzoek van Arnhem (zie art. 208).

Ten aanzien van de andere revisieverzoeken doet de **synode** de volgende **uitspraken**:

Ten aanzien van het revisieverzoek van de kerkenraad van Dronten:

De generale synode

kennis genomen hebbende

van het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode 1998 m.b.t. vrouw en ambt, waarin de raad verzoekt uit te spreken

1. dat zowel het standpunt van de meerderheid als dat van de minderheid in de onderhavige kwestie niet onschrijfbaar is;
2. dat de ambten worden opengesteld voor de vrouw en het in de vrijheid van de plaatselijke kerken over te laten om al dan niet tot invulling daarvan over te gaan;

constaterende

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is;

voorts constaterende

1. dat de generale synode van 1998 o.a. van oordeel was dat de visie van de meerderheid van deputaten - in tegenstelling tot die van de minderheid - een deugdelijke en overtuigende onderbouwing is van het standpunt dat in de Chr. Geref. Kerken steeds als het schriftuurlijke heeft gegolden;
2. dat de generale synode van 1998 overwoog dat het van het grootste belang is dat de kerken in de zaken van vrouw en ambt de eenheid van het kerkverband bewaren en de kerken daar ook toe opriep;

van oordeel

dat de raad van Dronten geen argumenten aandraagt die aantonen dat aan de bijbelse gegevens van het minderheidsrapport meer gewicht moet worden toegekend dan gedaan is;

dat de uitspraken van de generale synode niet beoogden dat het in de vrijheid van de kerken zou staan om op het punt van vrouw en ambt ieder een eigen weg te gaan, maar juist samen tot een uitspraak te komen waaraan iedere gemeente dan ook gehouden is;

besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Dronten af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Dronten.

Ten aanzien van het revisieverzoek van de kerkenraad van Nieuwegein:

De generale synode

kennis genomen hebbende

van het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 1998 m.b.t. vrouw en ambt, waarin de raad verklaart bezwaard te zijn om de volgende redenen:

1. dat dit een zaak is die de generale synode ten principale in de vrijheid van de kerken moet overlaten;
2. dat door het besluit van de generale synode de gaven van vrouwen op een bepaalde wijze worden afgesneden;
3. dat de eenheid van het kerkverband vereist dat vrouwen in ambten kunnen worden benoemd;

constaterende

dat het revisieverzoek wettig ter tafel is;

voorts constaterende

1. dat de generale synode het van het grootste belang acht dat de kerken in de zaken van vrouw en ambt de eenheid van het kerkverband bewaren en de kerken daartoe oproept;
2. dat de generale synode de kerken oproept om van de diensten van de zusters van de gemeente optimaal gebruik te maken;

van oordeel

dat de raad van Nieuwegein geen enkele bijbelse, confessionele of kerkordelijke grond aangeeft voor zijn verzoek tot revisie;

besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Nieuwegein af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Nieuwegein.

Ten aanzien van het revisieverzoek van de raad van Gouda:

De generale synode

kennis genomen hebbende

van het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 1998 m.b.t. vrouw en ambt, waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om de volgende redenen:

1. omdat de onderbouwing niet overtuigt;
2. omdat de meerderheid van het deputaatschap voor de vragen rond vrouw en ambt niet ingaat op enkele hermeneutische vraagstukken, zoals ook in de bespreking ter synode deze vragen onbeantwoord bleven, zodat een voldragen besluit niet genomen kon worden;

constaterende

dat het revisieverzoek wettig ter tafel is;

voorts constaterende

1. dat de raad van Gouda de indruk heeft dat bij een vooringenomen standpunt argumenten ter onderbouwing zijn gezocht;
2. dat de raad van Gouda van oordeel is dat in Galaten 3 bedoeld is dat het onderscheid tussen o.a. man en vrouw is weggefallen;
3. dat de raad van Gouda van mening is dat de meerderheid van deputaten de worsteling met de relatie tussen openbaring en cultuur/historie uit de weg is gegaan;

van oordeel

1. dat de raad van Gouda niet ingaat op de uitspraken van de synode op basis van Schrift, belijdenis en kerkorde, behoudens het argument uit Galaten 3;
2. dat er bij de hantering van Galaten 3 door de raad geen zaken worden genoemd die niet aan de orde zijn geweest in het rapport van zowel de meerderheid als van de minderheid van deputaten;

voorts van oordeel

1. dat de raad van Gouda ten onrechte niet verdisconteert, dat de synode oordeelde dat deputaten terecht besloten, dat de mogelijkheid opengehouden moest worden van onhoudbaarheid of bijstelling van de bestaande visie;
2. dat uit het rapport van de meerderheid van deputaten blijkt dat zij de worsteling met de relatie tussen openbaring en cultuur/historie wel is aangegaan, zij het met andere conclusies dan die de raad van Gouda trekt;

besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Gouda af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Gouda.

Artikel 112

Revisie kerkorde/kerkelijke lied

371 Aan de orde zijn het rapport van deputaten voor de revisie van de kerkorde (bijlage
410 65) voor zover het betrekking heeft op het kerkelijke lied (hoofdstuk 6) en de brief
417 van de particuliere synode van het Oosten (bijlage 66). Hiermee correspondeert
rapport 5D van commissie 1 (bijlage 67). Namens deputaten zijn aanwezig mw.
drs. C. Th. Boerke, ds. P.D.J. Buijs, prof. dr. H.J. Selderhuis, ds. D. Quant en ds. A.
Wagenaar.

In de eerste ronde wordt een groot aantal vragen gesteld. Die vragen hebben vooral betrekking op het voorstel van de commissie. Is dit voorstel niet erg mager? Welk doel wordt ermee gediend? Wordt de eenheid door dit voorstel werkelijk bevorderd? Is het te verwachten dat een eigen bundel in die gemeenten, die nu uit andere liedbundels zingen, gebruikt zal worden? Is het niet beter om de verantwoordelijkheid voor het lied in de eredienst bij de kerkenraden te leggen? Andere afgevaardigden noemen het voorstel van de commissie een verlegenheidsoplossing. Brengt een eigen bundel niet nog meer spanning in de kerken? Is er voldoende draagvlak voor zo'n bundel? Wordt de eenheid van de kerken niet meer gediend door te blijven bij de huidige redactie van art. 69 K.O.?

In verband met de maaltijd wordt de bespreking afgebroken (zie art. 115).

Artikel 113

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de avondmaaltijd.

VERVOLG ZESDE ZITTING

dinsdag 23 oktober 2001, 19.00 – 21.00 uur

Artikel 114

Heropening

De vergadering wordt heropend. Gezongen wordt Psalm 29: 1 en 6.

Artikel 115

Vervolg revisie kerkorde/kerkelijke lied

De bespreking van de zaak van het kerkelijke lied wordt voortgezet (zie art. 112).

De rapporteur van de commissie, ds. M.J. Kater, krijgt het woord. Hij onderstreept de opmerking uit het commissierapport dat de commissie eigenlijk geen echte uitweg ziet. Toch heeft de commissie geprobeerd de vergadering en de kerken te dienen. Het is inderdaad een voorstel waarin verlegenheid doorklinkt, maar het is tevens een voorstel dat een oprechte poging is om de eenheid in het kerklied te bevorderen. De commissie realiseert zich dat deze weg offers vraagt. Dat is onvermijdelijk als we als kerken samen een uitweg willen zoeken uit de impasse. Het alternatief van de classis Apeldoorn, namelijk om de verantwoordelijkheid bij de kerkenraden te leggen, wijst de commissie af. De commissie is het met deputaten eens dat de synode zich niet mag onttrekken aan de opdracht om op het terrein van de zang van de gemeente leiding te geven en daarin zoveel mogelijk de eenheid van de kerken te dienen.

Namens deputaten spreekt prof. H.J. Selderhuis. Hij plaatst allereerst een paar kanttekeningen bij het commissierapport. Deputaten hebben de indruk dat in het commissierapport niet helemaal recht wordt gedaan aan het deputatenrapport. Zo wekt de eerste alinea van paragraaf 1 de indruk dat de gemeenten, die onder A gerubriceerd zijn, gemeenten zijn die zich weinig aantrekken van wat de synode besluit inzake het kerkelijke lied. Dat is onjuist. Deputaten stelden in hun rapport dat er juist veel gemeenten 'A' zijn die ruimer zingen dan art. 69 K.O. aangeeft, maar dat node doen. Ze zouden veel liever in de lijn van de kerkorde blijven. Deputaten betwijfelen de 'overwegende 7' van het commissievoorstel juist is. Bovendien is het onder 'overwegende 7' genoemde ook waar voor veel gezangen. Deputaten zijn verder van mening dat hun beoordeling van de situatie meer is dan een persoonlijke indruk. Via verschillende kanalen is geprobeerd een zo objectief mogelijk beeld van de situatie te krijgen. Deputaten denken op grond daarvan dat de meerderheid van de kerken zich niet aan art. 69 K.O. houdt. De suggestie om de verantwoordelijkheid voor het kerkelijke lied bij de kerkenraden te leggen, is voor deputaten niet aanvaardbaar. Het is een verlegenheidsoplossing waarbij het onvermogen om gezamenlijk een uitweg te vinden wordt opgelost door het beleid aangaande het kerkelijke lied aan de plaatselijke kerken over te laten. Bovendien is het een lange traditie in de kerk om gezamenlijk afspraken te maken over het lied in de eredienst omdat het een zaak is die alle kerken aangaat.

Deputaat ds. M. van der Sluys geeft aan dat zijn minderheidsvoorstel voor hem een gewetenszaak is omdat in de Psalmen de Schrift zelf aan het woord komt.

In de tweede ronde pleiten verschillende afgevaardigden voor aanvaarding van het commissievoorstel. Ook worden verschillende voorstellen ingediend:

Oud. A.J. de Jong, oud. C.J. van Heel en oud. K. van Smeden stellen voor te besluiten:

In de eredienst zullen de 150 Psalmen gezongen worden, alsmede berijmde Schriftgedeelten, door de generale synode vast te stellen (volgens a. t/m d. in de huidige versie van de K.O. vermeld). Daarnaast staat het in de vrijheid van de kerken andere liederen te zingen die de toets van Schrift en belijdenis kunnen doorstaan. Daarbij zal de regel in acht worden genomen, dat de plaats van deze liederen in de eredienst ondergeschikt is aan die van de Psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten.

Ds. J. Van Amstel, oud. M.H. Baan en oud. H. Bor stellen voor te besluiten: een deputaatschap opdracht te geven onderzoek te doen naar de bereidwilligheid van de kerkenraden om, wanneer een eigen bundel naar Schrift en belijdenis zou worden samengesteld, zich dan enkel en alleen aan die bundel te willen houden. Het deputaatschap dient hiervan verslag uit te brengen aan de volgende synode. Tot die tijd dient art. 69 K.O. ongewijzigd te worden gehandhaafd.

Ds. J. Van Amstel en oud. M.H. Baan stellen het volgende amendement op het commissievoorstel voor:

Aan het 'besluit':

1. toevoegen: of naar een zodanige bundel te verwijzen en deze aan te bieden aan de generale synode van 2004, opdat die synode een definitieve beslissing neemt;
2. zie boven: voorstel ds. J. Van Amstel, oud. M.H. Baan en oud. H. Bor. Voorstel tot besluit 2 en 3 van het commissievoorstel komen te vervallen.

Oud. C.J. van Heel, oud. G. Schouten en ds. D. Visser stellen het volgende amendement op het commissievoorstel voor:

spreekt uit:

1. dat het onjuist is te beweren dat alleen in het 'vrije lied' het (volle) heil in Christus kan worden bezongen;
2. dat de CGK in Nederland het 'vrije lied' weliswaar toestaan (de Schrift verbiedt het niet), maar niet verplicht achten (de Schrift gebiedt het niet);
3. als 2. van het commissievoorstel;

besluit:

1. het woord 'ondubbelzinnig' te schrappen.

Ds. C.D. Affourtit, ds. J. Bosch, ds. H. de Bruijne, oud. B. Geleijnse en ds. A.P. van Langevelde dienen het volgende voorstel in:

De generale synode

kennis genomen hebbend van

1. ongewijzigd
2. ongewijzigd
3. ongewijzigd

constaterende

1. ongewijzigd
  2. ongewijzigd
- de rest vervalt

overwegende

1. ongewijzigd
2. de woorden 'hetgeen te betreuren is' laten vervallen
3. dat het volgens art. 64 ad 2. de taak van de kerkenraden is om de liturgische orde te bepalen;

van oordeel

dat het de taak van de kerkenraden is om aan de gemeente geestelijke leiding te

geven in overeenstemming met Schrift en belijdenis;

besluit

art. 69 K.O. als volgt te wijzigen: In de eredienst zullen psalmen, gezangen en geestelijke liederen gezongen worden. De kerkenraad ziet er op toe dat de tekst van deze liederen naar Schrift en belijdenis is.

Ds. J.P. Boiten, ds. R. Kok en ds. A. K. Waljet dienen het volgende voorstel in:

De generale synode

kennis genomen hebbend van

1. het rapport van deputaten voor revisie van de kerkorde, alsmede het corresponderende rapport van de synodale commissie;
2. de brief van de particuliere synode van het Oosten d.d. 21 mei 2001 met daarin als bijlage de door de classis Apeldoorn ingediende instructie inzake het kerkelijke lied;
3. de eerder genomen besluiten vanaf de generale synode 1980 inzake het kerkelijke lied;

constaterende

1. dat de generale synode van 1980 inzake het kerkelijke lied heeft uitgesproken dat de Heilige Schrift het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn niet verbiedt, noch gebiedt;
2. dat geen principieel nieuwe argumenten voor het zingen van liederen in de eredienst worden aangedragen;

overwegende

- 1 en 2 ongewijzigd
3. als 4
4. als 5
5. als 7

van oordeel

1. dat door het niet verruimen van art. 69 K.O. – door geen vrije liederen toe te staan – de eenheid van de kerken het best bevorderd wordt, omdat anders de moeiten rond het zingen van liederen in de eredienst verschoven worden naar de plaatselijke gemeenten, hetgeen het probleem van de perforatie van de gemeentelijke grenzen alleen maar groter zal maken;
2. dat verwacht mag worden van kerken die zich, krachtens een kerkverband, vrijwillig gebonden hebben aan de bepalingen van de meerdere vergaderingen, dat zij de regelingen van de kerkorde zullen nakomen;

besluit

1. om in de huidige situatie geen uitbreiding te geven aan het bepaalde in art. 69 K.O.;
2. een beroep te doen op de kerken geen andere liederen te zingen in de eredienst dan bepaald is in art. 69 K.O.

De voorstellen gaan voor nadere bezinning terug naar de commissie. De bespre-

king wordt op een later moment voortgezet (zie art. 215).

Artikel 116

Revisie kerkorde/bezinning

Aan de orde is het onderdeel van het rapport van deputaten voor de revisie van de kerkorde dat handelt over de bezinning op de betekenis van de kerkorde. Hierover rapporteert commissie 1 in rapport 5A (bijlage 68).

In de bespreking wordt voorgesteld de passage uit het deputatenrapport die vermeld staat onder paragraaf 2.2, die begint met 'De apostelen verenigden...' en eindigt met een verwijzing naar Handelingen 6: 1-6, weg te laten omdat er over de uitleg van dit gedeelte uit Handelingen 6 nog veel onduidelijkheid is. Verder wordt gevraagd of met 'veranderingen' (deputatenrapport: paragraaf 2.4, onder 'gezag') bedoeld wordt: veranderingen die alleen op synodaal niveau doorgevoerd kunnen worden. Dit laatste wordt door deputaten bevestigd. Ten aanzien van de passage uit paragraaf 2.2 merken commissie en deputaten op dat zij geen bezwaar hebben tegen weglating van deze passage, hoewel deputaten bewust kozen voor de formulering 'diaconale arbeid' in plaats van 'diakenambt'. Besloten wordt deze passage weg te laten.

De synode besluit:

1. de notitie 'Oorsprong en betekenis van de kerkorde' met de in het commissierapport genoemde wijzigingen als inleiding in de nieuwe uitgave van de kerkorde op te nemen;
2. de handelingen van deputaten op dit punt goed te keuren en hen te danken voor het werk dat zij verricht hebben.

Artikel 117

Revisie kerkorde/wijzigingsvoorstellen

Aan de orde is het onderdeel van het rapport van deputaten voor de revisie van de kerkorde dat handelt over de eigenlijke revisie van de kerkorde. Commissie 1 rapporteert hierover in rapport 5B (bijlage 69).

In de bespreking blijkt al snel dat vanuit de vergadering een groot aantal amendementen en wijzigingsvoorstellen is te verwachten. Daarom besluit de preses de bespreking af te breken en alle afgevaardigden die voorstellen van tekstuele aard willen indienen, te verzoeken die voorstellen binnen één dag bij de commissie in te leveren zodat de commissie zich over deze voorstellen kan beraden. De bespreking wordt op een later moment voortgezet (zie art. 216).

Artikel 118

Sluiting

Prof. H.J. Selderhuis gaat voor in dankgebed. Nadat Psalm 138: 1 en 2 gezongen is sluit de preses de zesde zitting van de synode.

ZEVENDE ZITTING

woensdag 24 oktober 2001, 9.15 – 12.15 uur

Artikel 119

Opening

De preses opent de zevende zitting van de synode. Hij laat Psalm 33: 1 zingen, leest Openbaring 15: 1- 4 en gaat voor in gebed.

Artikel 120

Appèl-nominaat

Oud. C.J. van Heel is vervangen door zijn secundus, oud. W. van der Vegt. Diak. P. Hazelhoff neemt de plaats in van diak. A.J. van der Wekken. Oud. B. Geleijnse is vervangen door zijn secundus, oud. A.J. de Vuyst. Zij betuigen door opstaan instemming met de belijdenis.

Artikel 121

Toespraak dr. L.W. Bilkes

De Free Reformed Churches of North America hebben dr. L.W. Bilkes afgevaardigd om een gedeelte van de synode bij te wonen. De preses geeft hem gelegenheid om de synode toe te spreken.

Dr. Bilkes geeft uiting aan de hartelijke verbondenheid die er is tussen de Free Reformed Churches en de Christelijke Gereformeerde Kerken. Na een periode van grote belangstelling voor de Puriteinen komt er in de Free Reformed Churches nu weer meer aandacht voor de Nederlandse wortels. En juist die wortels verbinden beide kerken. De Free Reformed Churches begeren in alles vast te houden aan Gods Woord en de gereformeerde belijdenis en trouw te zijn aan hun taak. Ze leven op afstand mee met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Er leven wel eens vragen over ontwikkelingen in de Christelijke Gereformeerde Kerken. Dr. Bilkes brengt de hartelijke groeten en wenst de synode Gods zegen toe.

De preses beantwoordt deze toespraak. Ook hij gewaagt van de bijzondere band tussen beide kerken. Hij wenst de Free Reformed Churches toe om in de branding van de tijd te mogen heenleven naar de komst van Jezus Christus.

Artikel 122

Toespraak prof. W.J.D. McKay

Namens de Reformed Presbyterian Church of Ireland (RPCI) is rev. prof. W.J.D. McKay ter synode. Hij krijgt gelegenheid de vergadering toe te spreken. Prof. dr. H.G.L. Peels zorgt voor de vertaling.

Rev. prof. McKay brengt de hartelijke groeten van de RPCI over. Hij wijst op de verschillen die er bestaan tussen zijn kerken, die staan in de traditie van de Westminster Confessie en de Christelijke Gereformeerde Kerken, die staan in de continentale gereformeerde traditie. Maar veel groter dan de onderlinge verschillen is het besef van gemeenschappelijke verbondenheid in de Heere en in de Heilige Schrift, die we van Hem ontvangen hebben. Hij vertelt iets over de visie binnen de RPCI: men wil kleine gemeenten versterken en nieuwe gemeenten stichten.

Prof. H.G.L. Peels beantwoordt de toespraak. Hij herinnert aan de Ierse zendelingen die in Nederland het evangelie uitdroegen, spreekt over verbondenheid in strijd en roeping en wenst de RPCI Gods Geest en nabijheid toe.

Artikel 123

Correspondentie met de buitenlandse kerken

422
431

De preses stelt aan de orde het rapport van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (bijlage 70) en het daarmee corresponderende rapport 4 van commissie 4 (bijlage 71). Namens deputaten zijn aanwezig drs. B. de Graaf en prof. dr. H.G.L. Peels.

In de bespreking wordt gevraagd of de nadere bezinning rond art. 4 K.O. wel zorgvuldig genoeg geformuleerd is. Verder wordt gevraagd naar de motieven om te komen tot een derde vorm van correspondentie en naar de omschrijving van deze derde vorm: is de inhoud van dit contact niet mager en bovendien negatief geformuleerd? Over het voorstel tot besluit over de ICRC wordt gevraagd of de gebruikte formulering ten aanzien van de plaats van de zending op de conferentie niet te kort doet aan wat Christus ons opdraagt.

Voor één aspect gaat de vergadering in comité.

Namens de commissie gaat de rapporteur, ds. R. Kok, op de vragen in; namens deputaten antwoorden ds. B. de Graaf en prof. H.G.L. Peels.

Met het voorstel over de herformulering van art. 4 sub 4 K.O. wil de commissie vastleggen dat deputaten in een vroegtijdig stadium van het beroepingswerk een schriftelijk gemotiveerd advies uitbrengen. De derde vorm van correspondentie heeft volgens commissie en deputaten wel degelijk een toegevoegde waarde: het opent de mogelijkheid om contact te oefenen met kerken, met name in (Oost-) Europa, die wel schriftgetrouw, maar niet gereformeerd zijn en het biedt mogelijkheden om de waarde van het gereformeerde belijden uit te dragen. Bovendien sluit deze derde vorm van correspondentie aan bij het beleid van verschillende zusterkerken, die ook drie vormen van contactoefening kennen. De formulering is afkomstig uit de kerkorde en is positief bedoeld: het gaat om geestelijke ondersteuning. In de beleidsnota die deputaten gaan schrijven zullen de grenzen van dit contact nader worden aangegeven. Het voorstel over de plaats van de zending op de conferentie van de ICRC is ingegeven door het feit dat op de laatste conferentie van de ICRC de zaken van de zending onevenredig veel aandacht vroegen waardoor andere belangrijke thema's in het gedrang kwamen.

In de tweede ronde worden diverse voorstellen ingediend:

Ds. H. van den Heuvel stelt een amendement op voorstel tot besluit 1 voor: deputaten geven – op verzoek van de kerkenraad voorafgaand aan het concrete beroepingswerk een schriftelijk gemotiveerd advies aan de kerkenraad ..... Hij stelt ook voor om in voorstel tot besluit 3 de inhoud van het 'contact' als volgt te omschrijven:

1. gemeenschappelijke activiteiten in gebieden ..... zie artikel 51.b.6.

Hij wil deze omschrijving in artikel 51.b.6 laten vervallen, omdat b.6 de inhoud wordt van het nieuwe contact.

Ds. D. Visser stelt voor om voorstel tot besluit 3 als volgt te wijzigen:

1. het beoefenen van geestelijk contact vanuit de verbondenheid aan Christus;

2. samenwerking ... (commissievoorstel 3.2)

3. het bieden van geestelijke ondersteuning.

Oud. M.H. Baan stelt, mede namens ds. M. van der Sluys en oud. H. Bor, voor om in besluit 5.2 de woorden 'nauwlettend te blijven volgen' te vervangen door: af te keuren wat betreft de vrouw in het ambt.

Oud. L. Mak stelt voor om in besluit 5.1 'Oost' weg te laten in: Oost-Europa.

Oud. R. Procee stelt voor om voorstel tot besluit 6.c als volgt te wijzigen:

er op toe te zien dat, naast de zaak van de zending, ook zaken van gemeenschappelijk belang voldoende aan de orde zullen komen.

In een preadvies vraagt prof. J.W. Maris aandacht voor de denigrerende opmerkingen van prof. D. MacLeod uit Schotland over de oecumenische contacten van zijn kerk. Daarmee heeft hij impliciet ook op smalende toon over de Christelijke Gereformeerde Kerken gesproken. Hij stelt voor om deputaten de opdracht te geven bij de Free Church of Scotland te informeren of deze uitspraken ook officieel weersproken zijn. Vervolgens adviseert hij om de regels voor de aanwezigheid van buitenlandse afgevaardigden op de synode ruimer te hanteren. Tenslotte adviseert hij voorstel tot besluit 6c als volgt te wijzigen:

erop toe te zien, dat behalve de belangrijke zaak van de zending ook andere zaken van gemeenschappelijk belang voldoende aan de orde zullen komen.

Oud. R. Procee neemt dit laatste advies als voorstel over, waarmee zijn eerdere voorstel komt te vervallen.

Opnieuw gaat de vergadering voor de bespreking van één aspect in comité.

De preses geeft de voorstellen in handen van de commissie met het verzoek zich daarop te beraden. De bespreking wordt afgebroken (zie art. 176).

Artikel 124

Vervolg studiedeputaatschap handreiking evangelische stromingen/instructie 8.05

De bespreking van de instructie van de particuliere synode van het Zuiden wordt voortgezet (zie art. 51). Commissie 3 rapporteert over de nadere bezinning in rapport 1A (bijlage 72).

Voorgesteld wordt de uitdrukking 'met klem in overweging geven' in voorstel tot besluit 3 te vervangen door: te verzoeken. Dit wordt overgenomen.

De synode neemt het volgende besluit:

De generale synode

kennis genomen hebbend van

1. de instructie van de particuliere synode van het Zuiden;
2. het rapport 1 van commissie 3;
3. de bespreking ter vergadering;

constaterend dat

1. het praktisch niet doenlijk is een handreiking op te stellen voor het gesprek over en met evangelische gemeenten, groeperingen, instanties en organisaties vanwege de grote diversiteit binnen de evangelische beweging;

2. het principieel niet nodig is gezien de heldere lijnpunten in de gereformeerde belijdenis;

van oordeel dat

1. het wel nodig is dat de kerkenraden schriftuurlijke geestelijke leiding geven met het oog op de in de instructie aan de orde gestelde problematiek;
2. bezinning op en toetsing van de evangelische stromingen en hun geloofsbeleving(en) nodig is mede met het oog op het praktisch-pastoraal handelen binnen de gemeente;
3. binnen de gereformeerde gezindte bijbels verantwoord studiemateriaal voorhanden is waarmee door de kerken en kerkenraden schriftuurlijke geestelijke leiding gegeven kan worden aan de gemeenten;
4. een inventarisatie, rubricering, bundeling en uitgave van dit materiaal bij zal dragen aan de toerusting van de kerken;
5. een studiedeputaatschap derhalve niet de geëigende weg hiervoor biedt;

voorts van oordeel dat

1. een overzicht van het gebundelde materiaal de kerken dient te worden aangeboden waarvoor aan deputaten evangelisatie opdracht gegeven zou kunnen worden;
2. de kerken dienen te worden toegerust door middel van artikelen in onze kerkelijke organen, het beleggen van conferenties voor ambtsdragers, toerusting van leden via vormingscursussen, studiemateriaal van de jeugdbonden etc.;

besluit

1. geen studiedeputaatschap te benoemen;
2. deputaten evangelisatie op te dragen een inventarisatie, rubricering en bundeling van bijbels verantwoord studiemateriaal dat binnen de gereformeerde gezindte beschikbaar is te maken en die de kerken aan te bieden;
3. de kerkelijke vergaderingen te verzoeken over de invloed van de evangelische stromingen in de gemeente te spreken o.a. aan de hand van het studiemateriaal dat de kerken wordt aangeboden;
4. hun die leiding geven via de kerkelijke bladen, ambtsdragersconferenties, vormingscursussen, jeugdbonden te verzoeken aandacht te besteden aan
  - 4.1 de bezinning op en toetsing van evangelische stromingen en hun geloofsbeleving(en);
  - 4.2 het praktisch-pastoraal handelen in de gemeente met betrekking tot boven genoemde problematiek;
  - 4.3 toerusting voor het gesprek over en met evangelische gemeenten, groeperingen, instanties en organisaties.

Artikel 125

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG ZEVENDE ZITTING

woensdag 24 oktober 2001, 13.30 – 17.15 uur

Artikel 126

Heropening

De preses heropent de vergadering. Hij laat Psalm 136: 1, 2 en 3 zingen.

Artikel 127

Presentie

Ds. M.J. Kater is vervangen door zijn secundus, ds. B. de Romph. Hij betuigt door opstaan instemming met de belijdenis. Diak. A.J. van der Wekken heeft zijn plaats weer ingenomen.

Artikel 128

Toespraak dr. G.C. den Hertog

Dr. G.C. den Hertog, die in de derde zitting van de synode was benoemd tot hoogleraar aan de Theologische Universiteit voor de vakken ethiek, apologetiek, evangelistiek en inleiding theologie is ter vergadering om de synode zijn antwoord op deze benoeming mee te delen. De preses geeft hem gelegenheid om de vergadering toe te spreken.

Dr. Den Hertog deelt de synode mee dat hij zijn benoeming met volle vrijmoedigheid aanvaardt in de vaste overtuiging dat de Heere hem tot deze dienst roept. Hij ziet het als zijn eerste verantwoordelijkheid om de kerken te dienen door de theologie te beoefenen in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift en in wezenlijke verbondenheid met het belijden van de kerk van de Reformatie. Hij ziet het verder als zijn opdracht om in de wereld van de theologie - en in de wetenschap in het algemeen - in te gaan op de vragen die er vandaag leven opdat de kracht van het Woord aan het licht komt en de kerk gesterkt wordt in haar geloof.

Namens de synode spreekt de preses, ds. J. Plantinga, dr. Den Hertog toe. Hij feliciteert hem hartelijk met zijn benoeming, wijst op het voorrecht en de verantwoordelijkheid om namens de kerken deze taak te mogen vervullen en wenst hem bij het werk de kracht van de Heere en de leiding van de Heilige Geest toe. De preses leest Efeze 3: 14 - 21, waarna dr. Den Hertog staande Psalm 134: 3 wordt toegezongen.

Vervolgens wordt dr. Den Hertog in hartelijke bewoordingen toegesproken door de president-curator, ds. J. Westerink, namens het curatorium en door de rector, prof. dr. J.W. Maris, namens het college van hoogleraren.

De preses geeft de afgevaardigden gelegenheid om dr. en mevr. Den Hertog te feliciteren.

Artikel 129

Buitenlandse zending

De preses stelt het rapport van deputaten voor de buitenlandse zending aan de orde (bijlage 73). Hiermee correspondeert rapport 3 van commissie 2 (bijlage 74). Namens het deputaatschap zijn aanwezig br. C.J. Hagesteijn, ds. H. Last en ds. J.

van Mulligen. Namens de Geraja Toraja Mamasa (GTM) zijn aanwezig ds. A. Doda en ds. S. Kena, namens de Synode Soutpansberg zijn dat ds. S. Nefefe en ds. S. Muhali.

In verband met de beperkte beschikbaarheid van br. C.J. Hagesteijn geeft de preses allereerst de financiële paragraaf van het deputatenrapport in bespreking. Gevraagd wordt naar het gewenste overleg met deputaten financiële zaken: wat is de motivering van die wens en wat moet het doel van dat overleg zijn? Met enige verbazing wordt door een afgevaardigde geconstateerd dat ruim 25% van de begroting voor de komende periode bestemd is voor kosten die gemaakt worden in Nederland. Waar komt deze kostenstijging vandaan? Verder wordt gevraagd naar het voorgenomen beleid ten aanzien van public relations. Waarom willen deputaten dat werk intensiveren terwijl de zaak van de zending toch brede belangstelling heeft in de kerken? Is een breed opgezet PR-beleid nu werkelijk geboden? Gesteld wordt ook dat er een grens is aan de (financiële) groei van het werk omdat andere takken van kerkelijk werk ook groeien en moeten groeien. Met een herinnering aan eerdere synodebesluiten wordt de gedachte om te streven naar 'giften met last' afgewezen als in strijd met het omslagstelsel. Bovendien: is het verantwoord om deze giften buiten de verantwoording te houden?

Namens de commissie antwoorden ds. M. van der Sluys en ds. D. Visser, namens deputaten br. C.J. Hagesteijn. De wens om vroegtijdig overleg te hebben met deputaten financiële zaken is ingegeven door de behoefte aan onderlinge afstemming. Dit beraad zal in het teken dienen te staan van het aftasten van de financiële mogelijkheden en het stellen van prioriteiten. De stijging van de overheadkosten hangt samen met de continuering van het werk dat nu uitgevoerd wordt en met de sterk oplopende kosten voor het dienstenbureau. De nood op de zendingsvelden rechtvaardigt een maximale inspanning van kerken en deputaten zowel voor de praktijk van het zendingswerk als voor het draagvlak van dat werk in de kerken. Vandaar dat deputaten het PR-beleid willen intensiveren en 'giften met last' accepteren. De preses dankt br. C.J. Hagesteijn, die vanwege gezondheidsredenen terugtreedt als deputaat, hartelijk voor het werk dat hij voor het zendingswerk heeft gedaan. De bespreking wordt afgebroken (zie art. 138).

Artikel 130

Toespraak ds. A. Doda

Namens de Geraja Toraja Mamasa spreekt ds. A. Doda de synode toe. Hij wordt vertaald door ds. H.P. Brandsma.

Ds. Doda wil de synode drie dingen meegeven. Allereerst dankt hij voor de hartelijke ontvangst die ds. S. Kena en hem in Nederland ten deel is gevallen. Hun komst heeft mede als doel om de band met de Christelijke Gereformeerde Kerken te versterken. Vervolgens geeft hij aan dat hij en ds. Kena bij de bezoeken in plaatselijke gemeenten getroffen werden door de trouw aan Gods Woord en door het verlangen dat Woord uit te dragen. Tenslotte laat hij de vergadering delen in de zorg over en voor de kerken in Mamasa. Hij spreekt de hoop uit dat de Christelijke Gereformeerde Kerken de GTM ook in de toekomst zullen blijven steunen.

Ds. J. Westerink beantwoordt deze toespraak. Hij hoopt dat beide kerken elkaar voortdurend van dienst zullen zijn, vooral door elkaar aan te sporen tot trouw aan het Woord van God dat blijft tot in eeuwigheid. Hij wenst ds. A. Doda en de kerken die hij mag dienen Gods rijke zegen toe.

*Artikel 131***Presentie**

Ds. R. van de Kamp is vervangen door ds. H. Polinder. Deze betuigt door op te staan instemming met de belijdenis.

*Artikel 132***Comité-generaal***Artikel 133***Comité-generaal***Artikel 134***Comité-generaal***Artikel 135***Schorsing**

De preses schorst de vergadering voor de avondmaaltijd.

VERVOLG ZEVENDE ZITTING

woensdag 24 oktober 2001, 19.00 – 21.00 uur

*Artikel 136***Heropening**

De preses heropent de vergadering. Op zijn voorstel wordt Psalm 33: 11 gezongen.

*Artikel 137***Toespraak ds. S. Muhali**

Namens The Reformed Churches in South-Africa (Synode Soutpansberg) spreekt ds. S. Muhali de synode toe. Hij wordt vertaald door ds. G. Drayer.

Ds. Muhali brengt de hartelijke groeten van de kerken van de synode Soutpansberg over. De synode Soutpansberg is om drie redenen dankbaar voor de goede band met de Christelijke Gereformeerde Kerken; vanwege de geschiedenis, vanwege de geestelijke manier waarop de broederschap tussen beide kerken gestalte krijgt en vanwege de financiële ondersteuning die de arme kerken van de Synode Soutpansberg ontvangen. De kerken van de synode Soutpansberg groeien in aantal, in geloof en liefde en in missionair besef. Er zijn ook grote uitdagingen waar de kerken voor staan: de maatschappelijke veranderingen in Zuid-Afrika, de trek van veel kaderleden naar de grote steden, de opbouw van het kerkelijke leven, de ziekte aids en de relatie met de blanke kerken. Voor dat laatste vraagt de synode Soutpansberg niet alleen de voorbede maar ook de hulp van de Christelijke

Gereformeerde Kerken.

Ds. G. van Roekel beantwoordt de toespraak. Vanuit Efeze 1 wenst hij de kerken van de Synode Soutpansberg toe verlichte ogen en harten te mogen ontvangen om samen met alle heiligen te weten welke hoop Gods roeping wekt.

*Artikel 138***Vervolg buitenlandse zending**

De bespreking van de zaken van de buitenlandse zending wordt voortgezet (zie art. 129). Nu is ook rapport 3A van commissie 2 aan de orde (bijlage 75).

Verschillende afgevaardigden pleiten ervoor de huidige naam van het deputaatschap te handhaven omdat daardoor het onderscheid met het missionaire werk in eigen land duidelijk afgebakend is. Gevraagd wordt naar de noodzaak om een tweede secretaris voor 50% te benoemen. Naar aanleiding van de terroristische aanslagen in de Verenigde Staten wordt gevraagd of daardoor de visie op het zendingswerk veranderd is, met name ten aanzien van landen waar de Islam sterk vertegenwoordigd is. Verder wordt geïnformeerd naar de beleidsvisie van deputaten over wederkerigheid in relaties: wordt dat ook met de partners besproken? Tenslotte wordt gevraagd of het totaal van het zendingswerk met de daarbij behorende organisatie niet een te grote belasting is voor deputaten en voor de kerken. Is het niet beter om tot concentratie van activiteiten te komen?

De vragen worden beantwoord door ds. M. van der Sluys namens commissie 2 en door ds. H. Last en ds. J. van Mulligen namens deputaten.

De voorgestelde naamsverandering werd ingegeven door verschillende argumenten: het missionaire werk in Nederland dat deputaten thans ondersteunen en dat in de toekomst wellicht zal toenemen en het vrij algemene gebruik van de uitdrukking 'zendingsdeputaten'. Overigens willen deputaten niet te veel gewicht aan dit voorstel toekennen. Een tweede secretaris is noodzakelijk in verband met de oogziekte van de eerste secretaris, waardoor deze slechts voor 50% kan functioneren. Over de invloed van de aanslagen in Amerika op de toekomst van het zendingswerk is op dit moment nog niet veel te zeggen. Wel bezinnen deputaten zich regelmatig – ook samen met andere zendingsorganisaties – op de positie van de Islam in de wereld. De suggestie om uit de beleidsnota het hoofdstuk over de wederkerigheid met de partnerkerken te bespreken achten deputaten waardevol. Ondertussen proberen deputaten dit beleid wel in de praktijk van het werk te verwerken. De organisatie van het deputaatschap was in de afgelopen periode onderwerp van bezinning. Naar aanleiding van een gedegen advies van een organisatiebureau is besloten tot een andere structuur. De ervaringen met de nieuwe structuur zijn tot nu toe overwegend positief. Tenslotte maken deputaten nog een paar opmerkingen over de bespreking die in de middagzitting plaats vond en betrekking had op relatie tussen de financiën en het beleid. Zendingswerk is voor deputaten een wezenlijke opdracht die direct voortvloeit uit Gods Woord. Een gemeente, zoals de Bijbel die bedoelt, is per definitie missionair. Er is bovendien haast geboden in het licht van de komst van Jezus Christus. Daarom zouden deputaten graag meer willen doen dan ze eigenlijk kunnen. In dat kader denken deputaten ook na over het PR-beleid, vooral om het missionaire besef te versterken.

In de tweede ronde worden de volgende voorstellen ingediend:

Ds. P.D.J. Buijs stelt, mede namens ds. J. Van Amstel en ds. R. van Beek, een ander voorstel tot besluit 24 voor:

de naam van deputaten voor de buitenlandse zending vooralsnog niet te wijzigen, maar dat te laten hangen van de bezinning genoemd onder voorstel 18 (commissievoorstel) en daarover te rapporteren op de generale synode van D.V. 2004;

Oud. A.W. Overwater stelt, mede namens ds. K. Visser en diak. A.J. van der Wekken, voor:

Gezien de bekendheid van het zendingswerk in onze kerken door middel van de algemene voorlichting, de Pinksterzondag, de zendingdagen, het blad Doorgeven, de zendingavond in de gemeenten is het niet nodig een volledig professionele organisatie voor de public relations op te zetten. Derhalve kunnen de besluiten 8 en 23 worden afgewezen.

Ook stelt hij voor:

bij het werven van middelen voor het werk van de zending is het niet aanvaardbaar dat er in de informatie projecten worden genoemd waarvoor een speciale bestemmingsgift kan worden gegeven. Zo er al giften met een bestemming worden gegeven dienen deze in de baten- en lastenrekening van deputaten voor de buitenlandse zending te worden opgenomen.

Gehoord de bespreking en de reactie van deputaten stelt de commissie voor om voorstel tot besluit 24 te laten vervallen. Daarop trekt ds. P.D.J. Buijs zijn voorstel in. De commissie neemt het eerste voorstel van oud. A.W. Overwater niet over omdat deputaten niet streven naar een volledig professionele organisatie voor de public relations. Oud. A.W. Overwater trekt dit voorstel in. Ten aanzien van het tweede voorstel erkennen deputaten dat zij op dit punt onjuist hebben gehandeld. Met ingang van het nieuwe jaar treedt een nieuw systeem in werking dat voorziet in het voorstel van br. Overwater. Daarop besluit oud. A.W. Overwater het tweede gedeelte van zijn tweede voorstel te laten vervallen. Om te voorkomen dat er te veel nadruk gelegd wordt op public relations komt de verwijzing daarnaar in voorstel tot besluit 8 te vervallen.

Oud. A.W. Overwater handhaaft zijn tweede voorstel. Het wordt bij stemming aanvaard.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren, onder dank voor het vele werk dat zij hebben verricht;
2. opnieuw een deputaat algemeen voorzitter te benoemen;
3. een deputaat vice-voorzitter te benoemen;
4. opnieuw een deputaat algemeen secretaris te benoemen;
5. deputaten toestemming te verlenen een tweede secretaris te benoemen voor een halve weektaak en daarvan achteraf verantwoording te doen aan de generale synode;
6. opnieuw een deputaat eerste en tweede penningmeester te benoemen;
7. nog twee deputaten te benoemen;
8. opnieuw een deputaat algemeen secundus te benoemen;
9. de voorgestelde instructie in principe goed te keuren;
10. deze instructie samen met de huidige regeling tot één instructie te herschrijven waarin ook de taken van de functionarissen worden omschreven en aan de volgende synode ter goedkeuring voor te leggen;
11. goedkeuring te verlenen aan de benoeming van br. en zr. D. Bijlveen als zen-

- dingswerkers voor de provincie Zambezia in Mozambique;
12. goedkeuring te verlenen aan het detacheren van de zendingpredikant ds. A. van der Maarl als stafwerker bij IFES-Nederland voor het werk onder de buitenlandse studenten;
13. goedkeuring te verlenen aan de benoeming van ds. en mw. E. Everts als zendingwerkers, uitgeleend aan de FRC voor zendingwerk in Guatemala;
14. goedkeuring te verlenen aan de status van zendende kerk aan de kerk van Enschede-Oost;
15. goedkeuring te verlenen aan de status van zendende kerk aan de kerk van Ulrum;
16. goedkeuring te verlenen aan de status van zendende kerk aan de kerk van 's Gravenmoer;
17. goedkeuring te verlenen aan de status van zendende kerk aan de kerk van Mussel;
18. toestemming te geven aan deputaten Buitenlandse Zending, deputaten Evangelisatie en deputaten Hulpverlening in binnen- en buitenland zich verder te bezinnen op samenwerking als het gaat om missionair werk in Nederland;
19. goedkeuring te verlenen aan de benoeming tot bijzondere zendingarbeiders van (in 1999) Lydia van Daalen en Mathea van Daalen (Gouda), Berend Jan Dikken (Zwolle), Harm Jan Feijer (Hoogeveen), Jurjan-Paul Medema (Deift), Cees en Ans Verharen (Deventer); (in 2000) Reint en Lydia Bergman (Hasselt), Anna de Jong en Esther Visser (Urk-Maranatha), Pieternel Wigboldus (Groningen); (in 2001) René en Lydi van den Berg (Leiden), Dorothee Noppe (Haarlem-Centrum), Gerda Hoeve (Haarlem-Noord);
20. goedkeuring te verlenen aan de voorgestelde wijze van werving en benoeming van zendingarbeiders;
21. goedkeuring te verlenen aan de Nota Beleidsvisie en Beleidsplannen;
22. deputaten toestemming te verlenen zich verder te bezinnen op de vraag hoe moet worden omgegaan met mensen die zich bij deputaten voor zendingwerk melden in overeenstemming met wat daarover geschreven is in bijlage 6, punt 1.4;
23. deputaten toestemming te geven zich verder te verdiepen in mogelijkheden bredere bekendheid aan het werk van zending te geven, mogelijk in samenwerking met deputaten Evangelisatie en deputaten Hulpverlening in binnen- en buitenland;
24. goedkeuring te verlenen aan de beslissing van deputaten om drs. C.W. Buijs partieel voor Mukhanyo Bijbel School in Zuid-Afrika, partieel voor kaderwerk binnen de GTM op Sulawesi-Selatan (Indonesië) in te zetten;
25. goedkeuring te verlenen aan het besluit van deputaten om het grotestadszendingproject van de IER in Curitiba (PR) in Brazilië te blijven steunen;
26. goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van een zendingproject van de Russische Baptisten in Siberië in samenwerking met de Stichting Friedensstimme Nederland voor de periode 2000 tot 2003 en aan voortzetting van deze steun wanneer daarvoor extra financiële middelen kunnen worden verkregen;
27. deputaten op te dragen de volgende synode te dienen met een voorstel waarin de criteria omschreven worden waaraan projecten moeten voldoen die buiten de begroting om (tijdelijk) gesteund kunnen worden;
28. uit te spreken dat bij het werven van middelen voor het werk van de zending het niet aanvaardbaar is dat er in de informatie projecten worden genoemd waarvoor een speciale bestemmingsgift kan worden gegeven.

De preses dankt deputaten voor het vele werk dat gedaan is, waarbij met name de aftredende GS-deputaten worden genoemd: de broeders drs. W.P. de Groot, R. Procee, br. H.A. Smit en C.J. Hagesteijn.

Artikel 139

Sluiting

Ds. M. van der Sluys leest Hand. 8: 32 – 35 en gaat voor in dankgebed. Nadat Psalm 135: 3 en 12 gezongen is sluit de preses de zevende zitting van de synode.

ACHTSTE ZITTING

donderdag 25 oktober 2001, 9.15 – 12.15 uur

Artikel 140

Opening

De preses opent de achtste zitting van de synode. Hij laat Psalm 36: 2 zingen, leest Joh. 17: 20 – 26 en gaat voor in gebed.

Artikel 141

Appel-nominaal

Ds. R. van Beek is vervangen door zijn secundus, ds. H.H. Klomp. Deze betuigt door op te staan instemming met de belijdenis. Oud. B. Geleijnse is opnieuw vervangen door oud. A.J. de Vuyst.

Artikel 142

Toespraak ds. W. Smouter

Namens de Nederlands Gereformeerde Kerken zijn aanwezig ds. P.J.H. Krol, ds. W. Smouter en ds. G.J. Zwarts. Zij worden door de preses welkom geheten. Ds. Smouter krijgt gelegenheid de synode toe te spreken.

Hij herinnert aan het synodebesluit van 1998 om op landelijk niveau de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken voorlopig te beëindigen. Dit besluit heeft de Nederlands Gereformeerde Kerken pijn gedaan. De bestaande contacten op plaatselijk niveau hebben evenwel niet onder dit besluit geleden. De zorgen die er op dit punt waren, zijn weggenomen. Van hun kant hebben de Nederlands Gereformeerde Kerken de kritiek van de zijde van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Christelijke Gereformeerde Kerken serieus genomen, zoals blijkt uit het besluit van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken om op regionaal niveau het gesprek aan te gaan over de manier waarop de Nederlands Gereformeerde Kerken met Schrift en belijdenis omgaan. De toenemende contacten tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) worden door de Nederlands Gereformeerde Kerken met dankbaarheid gesignaleerd, temeer omdat in verschillende plaatselijke situaties ook de Nederlands Gereformeerde Kerk in deze samenwerking betrokken is. De voorzitter beantwoordt deze toespraak. De beslissing van de synode van 1998 was ook voor de Christelijke Gereformeerde Kerken een beslissing die pijn deed.

De zorg lag bij de herkenning in Schrift en belijdenis. De huidige synode heeft inmiddels besloten een krachtig en broederlijk appel te doen op de Nederlands Gereformeerde Kerken om die zorg serieus te nemen. We hopen daar van harte op.

Artikel 143

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Nederlands Gereformeerde Kerken

227 De preses stelt aan de orde het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland (bijlage 21) voor zover dat betrekking heeft op de verhouding met de Nederlands Gereformeerde Kerken. Commissie 4 rapporteert hierover in rapport 3 (bijlage 76). Aanwezig zijn de deputaten prof. dr. J.W. Maris en ds. J.W. Schoonderwoerd.

Inzake de contacten met de Commissie voor Contact en Samenspreking neemt de synode zonder discussie het volgende besluit:

De generale synode

overwegende

1. dat deputaten vermelden dat zij volgens hun mandaat contact hebben onderhouden met de NG-commissie, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang;
2. dat deputaten vermelden dat deze gesprekken zinvol zijn geweest en in een betere sfeer konden worden gevoerd dan in de vorige periode;

besluit

deputaten op te dragen de gesprekken met de NG-commissie vooral nog te continueren, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang.

Inzake de positie van de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten neemt de synode het volgende besluit:

De generale synode

overwegende

1. dat de generale synode van Haarlem-Noord uitsprak dat wat op plaatselijk niveau met de Nederlands Gereformeerde Kerken bereikt is bestendig kan blijven;
2. dat deputaten melden dat er van de zijde van de samenwerkingsgemeenten geen behoefte is aan aparte regelingen;
3. dat deputaten melden dat er zich met name knelpunten voordoen bij de afvaardiging naar meerdere vergaderingen;

van oordeel

1. dat de samenwerkingsgemeenten een volwaardige plaats hebben en ook willen hebben binnen het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
2. dat het deel uitmaken van de desbetreffende gemeenten van het verband der

Nederlands Gereformeerde Kerken niet in mindering komt op het deel uitmaken van het verband der Christelijke Gereformeerde Kerken;

spreekt uit

1. dat in de meerdere vergaderingen de status-quo moet worden aanvaard dat de samenwerkingsgemeenten mede gediend worden door niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers; deze kunnen dus als waarnemer ook op meerdere vergaderingen ontvangen worden;
2. dat voor de samenwerkingsgemeenten dezelfde kerkordelijke regels gelden als voor iedere Christelijke Gereformeerde Kerk;

besluit

deputaten te machtigen met de samenwerkingsgemeenten in gesprek te blijven met het oog op hun bijzondere positie.

Bij de bespreking van het voorstel tot besluit van onderdeel C uit het commissierapport wordt gevraagd naar de formulering van 'overwegende 2': is het niet juist direct aan te sluiten bij het synodebesluit van 1998 door de formuleringen van dat besluit over te nemen? Verder wordt gevraagd of de formulering 'van oordeel' niet beter vervangen kan worden door: spreekt uit.

In de beantwoording blijkt dat commissie en deputaten het inderdaad beter achten in de formulering van 'overweging 2' direct aan te sluiten bij de tekst van het synodebesluit van 1998. Verder geven commissie en deputaten de voorkeur aan de formulering 'van oordeel' boven 'spreekt uit'. Er is geen behoefte om scherper in te zetten. Bovendien mag verwacht worden dat een gemeenschappelijk genomen besluit door de kerken wordt aanvaard.

In de tweede ronde worden drie amendementen ingediend.

Ds. G. van Roekel stelt voor 'overwegende 2' te vervangen door:

- a) dat uit het geheel van het spreken van de Heilige Schrift duidelijk is dat het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente aan de man en niet aan de vrouw toekomt;
- b) dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds heeft gegolden, Schriftuurlijk verantwoord is;

Ds. H. van den Heuvel stelt voor om aan 'besluit 2' toe te voegen: via de rapportage naar art. 41 K.O. en/of via de kerkvisitatie.

Ds. J. Westerink stelt voor om in 'besluit 3' na het woord 'dragen' in te voegen: in de lijn van besluit van art. 305 van de Acta 1998.

De commissie neemt deze amendementen over.

Vervolgens komt de synode tot het volgende besluit:

De generale synode

overwegende

1. welke spanningen zich voordoen wanneer kerken in hun samenwerking met een Nederlands Gereformeerde Kerk te maken krijgen met vrouwelijke ambtsdragers;
2. dat de synode van 1998 heeft uitgesproken:

- a) dat uit het geheel van het spreken van de Heilige Schrift duidelijk is dat het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente aan de man en niet aan de vrouw toekomt;
- b) dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Christelijke Gereformeerde kerken steeds heeft gegolden, Schriftuurlijk verantwoord is;

van oordeel

dat kerken die vrouwelijke ambtsdragers toelaten nauwer kerkelijk samenleven blokkeren;

besluit

1. de desbetreffende kerken op te roepen dit in hun samenwerking met de NGK aan de orde te stellen;
2. de classes op te roepen hierop toe te zien via de rapportages naar art. 41 K.O. en/of via de kerkvisitaties;
3. deputaten op te dragen in de lijn van besluit 3 van art. 305 van de Acta 1998 hiernaar te informeren bij de samenwerkende gemeenten en hierover aan de synode te rapporteren.

Artikel 144

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Nederlands Gereformeerde Kerken/instructie 8.07

Aan de orde is instructie 8.07, afkomstig van de particuliere synode van het Westen. Deze instructie luidt:

De generale synode

constaterende

1. dat de generale synode van 1998 de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken voorlopig beëindigd heeft en uitgesproken heeft dat er geen grond meer is om bijlage 6 K.O. voortaan nog toe te passen op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken;
2. dat de generale synode tot dit besluit gekomen is vanwege blijvende verschillen in de samensprekingen met betrekking tot de toe-eigening des heils, de relatie Schrift en confessie, de vragen ten aanzien van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven en het besluit van de landelijke vergadering van de NGK inzake de openstelling van het diakenambt voor zusters der gemeente;
3. dat de generale synode alleen een uitzondering gemaakt heeft voor gemeenten die in een ver gevorderd stadium van samensprekingen waren;

overwegende

1. dat de nood in verschillende kleiner wordende gemeenten zo groot is, dat zij in hun voortbestaan worden bedreigd;
2. dat plaatselijke samenwerking van de Christelijke Gereformeerde Kerk met de Nederlands Gereformeerde Kerk het voortbestaan van deze gemeenten in sommige gevallen lijkt mogelijk te maken;
3. dat deze plaatselijke samenwerking evenwel door het besluit van de generale synode van 1998 onmogelijk is, indien de gemeenten niet in een ver gevorderd

stadium van samensprekingen waren;

4. dat niet uitgesloten kan worden geacht, dat plaatselijke samensprekingen van de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederlands Gereformeerde Kerk tot overeenstemming leiden en dat deze overeenstemming door classes en vertegenwoordigers van particuliere synoden naar art. 49 K.O. kan worden geapprobeerde, indien bijlage 6 K.O. van toepassing zou zijn op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken;
5. dat deputaten eenheid voor de gereformeerde belijders in Nederland van de generale synode opdracht hebben gekregen om nader contact te onderhouden met de Nederlands Gereformeerde commissie voor contact en samensprekingen, mede met het oog op plaatselijke situaties;
6. dat deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland van de generale synode opdracht hebben gekregen om onderzoek te doen naar de kerkrechtelijke positie van de zgn. samenwerkingsgemeenten;
7. dat deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland van de generale synode opdracht hebben gekregen om mogelijkheden te onderzoeken voor interkerkelijk overleg en samenwerking van kerken op plaatselijk niveau;
8. dat deputaten problematiek grote steden van de generale synode opdracht hebben gekregen om na te gaan op welke wijze de kerken in de grootstedelijke gebieden kunnen worden bijgestaan om onder de zegen van de Heere God de posities van Christus' gemeenten zo lang mogelijk te kunnen handhaven;

spreekt uit

1. dat de nood in verschillende kleiner wordende gemeenten zo groot is dat deze gemeenten in hun voortbestaan worden bedreigd en dat deze nood vraagt om een oplossing;
2. dat niet bij voorbaat uitgesloten mag worden dat deze oplossing gezocht en gevonden wordt in plaatselijke samenwerking van de Christelijke Gereformeerde Kerk met de Nederlands Gereformeerde Kerk;
3. dat er in deze noodsituatie geen reden is om bijlage 6 K.O. niet toe te passen op plaatselijke samenwerking van de Christelijke Gereformeerde Kerk met de Nederlands Gereformeerde Kerk indien voluit aan de in bijlage 6 K.O. genoemde voorwaarden is voldaan;

en besluit

dat het besluit van de generale synode 1998 inzake de landelijke samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken wordt aangevuld met de uitspraak dat de uitzondering die in 'spreekt uit' punt 4 van bedoeld synodebesluit wordt genoemd ook geldt voor die gemeenten waar de nood zo groot is dat ze in hun voortbestaan worden bedreigd, indien deze gemeenten in plaatselijke samensprekingen op alle door de generale synode genoemde punten tot overeenstemming zijn gekomen, met inachtneming van eventuele nadere bepalingen van de generale synode ingevolge het onderzoek van deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland naar de kerkrechtelijke positie van de zgn. samenwerkingsgemeenten.

Ook over deze instructie rapporteert commissie 4 in rapport 3.
Zonder discussie besluit de synode deze instructie te **aanvaarden**.

Artikel 145

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Nederlands Gereformeerde Kerken/brief Landelijke Vergadering van de NGK

Aan de orde is de brief van de landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken (ingekomen stuk 10.11, bijlage 77).

Op voorstel van commissie 4 (rapport 3, bijlage 76) **besluit** de synode om de brief van de landelijke vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken d.d. 29 juni 2001 te beantwoorden.

De preses neemt met enkele hartelijke woorden afscheid van de broeders van de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Artikel 146

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/bezinning

Uit het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland (bijlage 21) is het onderdeel 'bezinning' aan de orde dat handelt over de verhouding plaatselijke gemeente en kerkverband en over de kerkelijke eigenheid en de roeping tot eenheid. Commissie 4 rapporteert hierover in onderdeel A van rapport 1 (bijlage 22).

Verskillende afgevaardigden uiten waardering voor de bezinning van deputaten. Tegelijk wordt gesteld dat de bezinning wel erg algemeen geformuleerd is. Welke concrete handvatten biedt deze bezinning in eigen kerkelijke situatie en in samensprekingen? En: hoe kan dit rapport bevorderen dat over de onderlinge verhouding ernstig kan worden doorgesproken? Verder wordt aan deputaten gevraagd of het niet gevaarlijk is om nadruk te leggen op 'bijbelse veelkleurigheid in geloofsbeleving en geloofspraktijk'. En hoe verhoudt zich dat met wat in bijlage 6 K.O. genoemd wordt: eenheid in belijden en beleven? Tenslotte wordt een toelichting gevraagd op de zinsnede dat 'het eigene van de Christelijke Gereformeerde Kerken wel het meest in de prediking ligt'.

Namens de commissie antwoordt de rapporteur, ds. R. Kok, namens deputaten prof. J.W. Maris.

Het rapport is bij het onderdeel bezinning inderdaad algemeen geformuleerd. Maar dat is naar het oordeel van deputaten inherent aan zo'n rapport. Het gaat immers om identiteit, maar dan naar twee kanten: de identiteit van de kerk van de Heere Jezus Christus en in het licht daarvan ook de identiteit van de eigen kerken. Deputaten hopen dat het rapport de kerken er toe dringt om in de onderlinge verhoudingen elkaar ernstig te zoeken. Veelkleurigheid in geloofsbeleving en geloofspraktijk gaat in een bijbelse visie op de kerk goed samen met de noodzaak dat er eenheid is in belijden en beleven, al gaat dat niet altijd op een spanningsloze manier samen. Maar de wezenlijke eenheid ligt in het werk van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Het eigene van de prediking in de Christelijke Gereformeerde Kerken is niets anders dan wat het heilig Woord van God ons geeft. En dat komt niet in mindering op de klem van het zoeken naar eenheid met anderen.

In de tweede ronde wordt opgemerkt dat deputaten niet diep genoeg 'in eigen

vees hebben gesneden'. De principiële eenheid van Gods Woord is zozeer als uitgangspunt gekozen dat allerlei moeilijke zaken teveel onder de oppervlakte zijn gebleven. Daarom is het ook moeilijk om deze bezinning operationeel te maken.

Oud. A.J. de Vuyt dient het volgende voorstel in:

Commissie 4 te vragen de oproep tot operationalisering van het omgaan met de geconstateerde tekorten aan interne eenheid te honoreren en deze synode te dienen met een voorstel daarover.

Besloten wordt dat commissie en deputaten zich op dit voorstel zullen beraden (zie art. 166).

Artikel 147

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Gereformeerde Gemeenten

237 Uit het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in
277 Nederland (bijlage 21) is aan de orde het onderdeel over de verhouding tot de
Gereformeerde Gemeenten. Ook hierover rapporteert commissie 4 in rapport 1
(onderdeel D, bijlage 22).

Gevraagd wordt wat de directe aanleiding is tot dit voorstel. Ook wordt gewezen op de verschillende maatschappelijke terreinen waarop met de Gereformeerde Gemeenten wordt samengewerkt.

De rapporteur van de commissie en de voorzitter van deputaten gaan op de vragen in. De aanleiding tot dit voorstel is gelegen in het feit dat er vanuit een gemeenschappelijke erfenis aanrakingspunten zijn met de broeders van de Gereformeerde Gemeenten. De punten waarop destijds het gesprek is afgebroken zijn er nog steeds, al staan we principiële dicht bij elkaar. Anderzijds zijn er ook veel terreinen waarop vruchtbaar wordt samengewerkt.

In de tweede ronde dient oud. S. Procee het voorstel in om als 'overwegende 4' aan het besluit toe te voegen:
dat met dankbaarheid kan worden vastgesteld dat er op verschillende maatschappelijke terreinen wordt samengewerkt;
De commissie neemt dit voorstel over.

De synode neemt het volgende besluit:

De generale synode

overwegende

1. dat het lang geleden is dat er officieel contact is geweest met de Gereformeerde Gemeenten;
2. dat het bijbelse gebod om in Christus' naam de eenheid te zoeken met allen die Zijn naam liefhebben tot alle tijden blijvend geldig is;
3. dat ook als er geen perspectief zou zijn op kerkelijke eenheid er niettemin aanleiding is om - gelet op de nood der tijden - met andere kerken en groepen, die de gereformeerde belijdenis onderschrijven, contact te houden;
4. dat met dankbaarheid kan worden vastgesteld dat er op verschillende maatschappelijke terreinen wordt samengewerkt;

besluit

1. om een verzoek te richten aan de Gereformeerde Gemeenten om met hen in gesprek te komen via deputaten;
2. om deputaten de opdracht te geven bij een positieve beslissing van de Gereformeerde Gemeenten het gesprek aan te gaan om te zoeken naar datgene wat samenbindt en zou kunnen leiden tot beleving van meer eenheid.

Artikel 148

Vervolg vertrouwenscommissie/instructies 8.02 en 8.06

485 De bespreking van instructie 8.02 en instructie 8.06 wordt voortgezet (zie art. 82).
Commissie 3 heeft zich beraden op de gemaakte opmerkingen en ingediende voorstellen en rapporteert daarover in rapport 2A (bijlage 78).

Ds. J. Westerink blijft moeite houden met de beoogde samenstelling van de vertrouwenscommissie. Voor een vertrouwenscommissie zijn broeders nodig die het vertrouwen van de breedte van de kerken hebben en daarvoor is een zekere mate van landelijke bekendheid nodig. En dat laatste is met ouderlingen steeds minder het geval. Ook met het oog op de vertegenwoordiging van de breedte van de kerken in de vertrouwenscommissie - en de continuïteit daarvan - geeft hij de voorkeur aan drie ervaren predikanten. Daarom handhaaft hij zijn amendement. De commissie heeft bij de samenstelling van de commissie vooral gedacht aan de komende synodale periode. Daarna zal er een evaluatie plaatsvinden en zo nodig een aanpassing.

Het amendement van ds. J. Westerink wordt bij stemming verworpen.

De synode besluit:

1. een vertrouwenscommissie te benoemen die tot taak heeft
  - a. predikanten en/of kerkenraden op hun verzoek pastorale bijstand en advies te verlenen;
  - b. haar adviezen vertrouwelijk vast te leggen en te (laten) ondertekenen;
  - c. vertrouwelijk verslag te doen van het aantal gesprekken;
 De commissie bestaat uit drie personen: een emerituspredikant, een predikant en een ouderling;
2. de commissie toe te staan deskundigen ter advisering in te schakelen indien zulks nodig is voor de oplossing van de gerezen problematiek;
3. de commissie op te dragen zich te bezinnen op
  - a. mogelijke oorzaken van problemen in de verhouding tussen gemeente, kerkenraad en predikant en die oorzaken te inventariseren;
  - b. de vraag hoe genoemde problemen kunnen worden voorkomen;
4. de commissie op te dragen van de overige werkzaamheden vertrouwelijk verslag te doen;
5. de instelling en de taak van de commissie aan de kerken bekend te maken.

Artikel 149

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG ACHTSTE ZITTING

donderdag 25 oktober 2001, 13.30 – 17.15 uur

Artikel 150

Heropening

De preses heropent de vergadering. Hij laat Psalm 134: 1, 2 en 3 zingen.

Artikel 151

Toespraak ds. M.H. Sliggers

Namens de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) zijn aanwezig br. E. Boerma, ds. H.J.J. Feenstra, prof. dr. B. Kamphuis, ds. M.H. Sliggers en ds. B. van Zijlkom. De preses heet hen hartelijk welkom. Hij geeft ds. M.H. Sliggers gelegenheid om de synode toe te spreken.

Ds. Sliggers wijst op de groeiende spanning waardoor het wereldnieuws beheerst wordt. De kerk van Christus hoort daarin de voetstappen van onze Heere en Koning die bezig is te komen. In dat kader wil hij iets zeggen over de relatie tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Met vreugde stelt hij vast dat er in die relatie een belangrijk punt is aangebroken. Het wordt aangegeven in het antwoord dat door de gezamenlijke deputaten geformuleerd is op de vraag 'of een landelijke federatie aanbeveling verdient'. Het antwoord is, in gezamenlijkheid, een overtuigd 'ja'. En de vraag naar de wijze waarop een federatie vorm kan krijgen is ook in grote overtuiging eenstemmig beantwoord in de schets van een 'federatief groeimodel'. Hiermee is nog niet alles gezegd. Het is een bescheiden begin. Maar wel een begin van een federatie die de weg wil openen naar concrete eenheid. Met nadruk brengt ds. Sliggers de vergadering onder de aandacht dat de beide kerken elkaar nodig hebben. Met een verwijzing naar Efeze 1 spoort hij de vergadering aan om in een wereld vol spanning stappen te zetten op weg naar kerkelijke eenheid.

De voorzitter van de synode beantwoordt de toespraak van ds. M.H. Sliggers. Hij dankt ds. Sliggers voor zijn bemoedigende woorden. Het is de wens van beide kerken om elkaar zo te vinden dat we samen getuigen mogen van onze Heere en Heiland.

Artikel 152

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)

De preses stelt hoofdstuk 3 van het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland (bijlage 21) aan de orde. Dit hoofdstuk handelt over de verhouding met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Verder is de brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) aan de orde (ingekomen stuk 10.01, bijlage 79) Hiermee correspondeert rapport 2 van commissie 4 (bijlage 80). Namens het deputaatschap zijn prof. dr. J.W. Maris en ds. J.W. Schoonderwoerd aanwezig.

In de bespreking wordt door verschillende afgevaardigden dankbaarheid verwoord over wat in de besprekingen tussen de beide deputaatschappen werd bereikt.

Anderzijds wordt opgemerkt dat deputaten wel erg grote stappen voorstellen, terwijl de verklaring voor die stappen in het deputatenrapport onvoldoende is. Gevraagd wordt of de indruk juist is dat het commissievoorstel terughoudender is dan het deputatenvoorstel, zeker als het gaat over het voorstel ten aanzien van het federatief groeimodel.

Aan deputaten wordt gevraagd wat de consequenties zijn als voor alle plaatselijke kerken in principe de mogelijkheid open ligt voor kanselruil met de plaatselijke kerken van het andere kerkverband dat deelneemt aan het federatieve groeimodel. Is bijlage 6 K.O. dan nog van toepassing? Of stellen deputaten op dit punt een verandering voor?

Aan commissie en deputaten wordt gevraagd hoe 'van oordeel 2' in de praktijk tot uitvoering gebracht moet worden. Wordt dit punt niet te snel naar voren gebracht? Waarom wordt het toegespitst op de ambt dragers? Ook over 'van oordeel 3' wordt een toelichting gevraagd. Over het voorstel ten aanzien van het federatief groeimodel wordt gevraagd waarom de commissie 'overwegende e' heeft opgenomen. Is er bovendien iets te zeggen over het functioneren van de nota over de toe-eigening van het heil in onze eigen kerken? Verder wordt aan commissie en deputaten gevraagd of zij niet te gemakkelijk voorbijgaan aan het grondvlak van de plaatselijke kerken, terwijl juist op dit grondvlak de eenheid gestalte moet krijgen.

Voor de bespreking van een enkel aspect gaat de vergadering in comité.

Namens de commissie gaat de rapporteur, ds. R. Kok, op de vragen in, namens deputaten doen prof. J.W. Maris en ds. J.W. Schoonderwoerd dat.

De commissie merkt op dat het commissievoorstel inderdaad minder ver gaat dan het deputatenvoorstel. Wat deputaten voorstellen, met name ten aanzien van het federatief groeimodel, is goed. Maar over het tijdstip van invoering denkt de commissie anders, vooral ook met het oog op de consequenties die invoering van het federatief groeimodel met zich meebrengt. De commissie meent, onder andere op grond van de gehouden enquête, dat er nog onvoldoende duidelijkheid is over het functioneren van de gevonden eenheid, ook ten aanzien van de toe-eigening van het heil, op het niveau van het grondvlak. Daarover zal eerst duidelijkheid moeten ontstaan.

Deputaten daarentegen zien minder verschillen tussen beide voorstellen. Die verschillen worden 'cosmetisch' genoemd. Deputaten hebben dan ook geen moeite met de voorstellen van de commissie. Ten aanzien van hun eigen voorstel, en de interpretatie daarvan, herinneren deputaten aan de besluiten van de synode van 1998, met name de opdracht om na te gaan op welke wijze gestalte gegeven kan worden aan de bereikte overeenstemming op plaatselijk niveau en daarover de plaatselijke kerken te informeren en de opdracht zich nader te bezinnen op de vraag of een federatie van kerken aanbeveling verdient en op welke wijze deze vorm zou kunnen krijgen. Deputaten hebben deze opdrachten als vertrekpunt genomen en in deze lijn gewerkt. Het voorstel voor een federatief groeimodel moet dan ook tegen de achtergrond van deze opdrachten gezien worden en moet beschouwd worden als een voorstel dat maximale voorzichtigheid betracht. Er is geen sprake van dat deputaten met dit voorstel iets op tafel leggen dat als 'een grote stap' gekarakteriseerd moet worden. Het is bijna nog niets. Maar de gevonden overeenstemming stelt ons wel voor onontwijkbare consequenties. Het federatieve groeimodel is daarbij een goede vorm die aangeeft dat het stadium van de vrijblijvendheid gepasseerd is terwijl het anderzijds aangeeft dat er nog een lange weg te gaan is, een weg die slechts met kleine stapjes gegaan kan worden. Deputaten gaan met dit

voorstel niet voorbij aan het grondvlak. Want het federatieve groeimodel wil juist vanuit het grondvlak werken. Over het principe van kansenuitruimen deputaten op dat de consequentie waarschijnlijk zal zijn dat bijlage 6 K.O. aangepast moet worden, maar daarover moet nog verder nagedacht worden. De enquête is weliswaar slechts door 50% van de kerkenraden beantwoord, maar de reacties die binnenkwamen waren wel afkomstig uit de breedte van het kerkelijk leven.

In het voorstel ten aanzien van het federatief groeimodel heeft de commissie bewust 'overweging e' opgenomen omdat de zaak van de toe-eigening van het heil, en de functionering daarvan, van wezenlijk belang is. De prediking is immers de bediening van de sleutels van het Koninkrijk der hemelen. Of de nota over de toe-eigening van het heil in eigen kerken voldoende functioneert? Ook daarover heeft de commissie vragen.

De formulering van 'van oordeel 2' bedoelt in eerlijkheid aan te geven dat de perforatie van gemeentegrenzen in de praktijk voorkomt, terwijl het in het licht van Gods Woord eigenlijk niet kan bestaan. Commissie en deputaten voelen de pijn van deze praktijk. Ze zien anderzijds ook dat het niet makkelijk zal zijn om daar verandering in aan te brengen. Niettemin zal wel gepoogd moeten worden deze praktijk bespreekbaar te maken. Vandaar de formulering van het voorstel zoals het thans voorligt.

In de tweede ronde worden verschillende voorstellen ingediend. Inzake het voorstel tot besluit ten aanzien van de verhouding tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt):

Ds. A. Hilbers dient een amendement in op 'spreekt uit 1', namelijk om de woorden 'en de relatie met de NGK aandacht verdient' te laten vervallen. In plaats daarvan komt een nieuw 'spreekt uit 2':

dat waar de relatie met de NGK de noodzakelijke aandacht krijgt, er zorgvuldig rekening wordt gehouden met de verschillende historische achtergronden van de GKV en de CGK in hun relatie met de NGK;

Ds. E.J. van der Linde stelt voor 'van oordeel 2' als volgt te formuleren:

dat de bekende perforatie van gemeentegrenzen verandering behoeft en dit een voortdurende bespreking en behandeling vraagt van de meerdere vergadering;

Ds. D. Visser stelt voor 'van oordeel 2' te laten vervallen.

Ds. J. Westerink stelt voor om in 'spreekt uit 1' na het woord 'overeenstemming' de komma te vervangen door 'en', en om na het woord 'kerken' het woord 'en' te vervangen door: evenals;

Inzake het voorstel ten aanzien van het federatief groeimodel:

Ds. D. Visser stelt voor 'overwegende e' te laten vervallen.

Ds. J. Bosch dient, mede namens ds. C.D. Affourtit en ds. H. de Bruijne, het voorstel in:

De generale synode

constaterend dat

conform voorstel commissie;

overwegend dat

a) conform voorstel commissie;

b) conform voorstel commissie;

- c) het gevaar bestaat dat een kant en klaar organisatie-model een te geforceerde en in één keer opgelegde eenheidsstructuur is die door plaatselijke kerken te veel als een van bovenaf opgelegde zaak ervaren wordt; hetgeen ook in 1892 moeite gaf;
- d) het federatieve groeimodel echter een vorm is waarbij met de noodzakelijke voorzichtigheid aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte gegeven kan worden;
- e) in het federatieve groeimodel niet iets dwingend aan de plaatselijke kerken wordt opgelegd;

van oordeel dat

het federatieve groeimodel een voorstel is dat rekening houdt met noodzakelijke voorzichtigheid;

besluit

1. conform voorstel commissie;

2. in het zoeken naar eenheid met de GKV het federatieve groeimodel toe te passen (zie deputatenrapport 3.1.6.7 ad. 2.a-d);

3. deputaten op te dragen: a t/m f uit deputatenrapport paragraaf 3.1.6.7: ad. 3.

Namens de commissie reageert de rapporteur op de voorstellen. Het voorstel van ds. A. Hilbers neemt de commissie niet over. De commissie acht dit voorstel niet nodig omdat aangenomen mag worden dat deputaten hierover doorspreken. Ook de voorstellen van ds. D. Visser neemt de commissie niet over. De commissie acht het belangrijk dat deze zaken in de besluitvorming worden meegenomen. Daarom neemt de commissie ook het amendement van ds. E.J. van der Linde niet over. Het amendement van ds. J. Westerink neemt de commissie wel over. Het voorstel van ds. J. Bosch c.s. is een totaal ander voorstel. Daarom handhaaft de commissie haar eigen voorstel.

In een reactie op de woorden van deputaten merkt de commissie op dat het voorstel van de commissie in relatie tot het voorstel van deputaten meer is dan een 'cosmetisch' verschil. De commissie meent dat het federatieve groeimodel op zich goed is, maar dat de stap om tot invoering over te gaan op dit moment niet verantwoord is.

In een preadvies vraagt prof. W. van 't Spijker aandacht voor het sluipende gevaar dat het kerkelijke besef slijt. Het besef wat het wezenlijke is van het kerk-zijn moet ons dringen om elkaar te zoeken. Want de gereformeerde belijders horen bij elkaar. Een federatie is daarbij een goede vorm omdat het de kerken in staat stelt de structuur van het eigen kerkelijke leven te bewaren terwijl het tegelijkertijd de hand uitsteekt naar anderen. Daarom adviseert hij om sommige formuleringen van het commissievoorstel af te zwakken, met name 'besluit 2'. Prof. Van 't Spijker geeft in overweging om daar de formulering 'vooralnog niet over te gaan tot invoering van federatie' te gebruiken.

Oud. C.J. van Heel neemt dit advies over en stelt als amendement op het voorstel over het federatieve groeimodel voor 'besluit 2' als volgt te formuleren: gelet op de onder c. t/m i. genoemde overwegingen op dit moment nog niet over te gaan tot invoering van een federatie. De commissie ontraadt dit voorstel met klem. Ook deputaten adviseren negatief. Het amendement wordt bij stemming verworpen.

Ds. A. Hilbers, ds. E.J. van der Linde en ds. J. Bosch trekken hun voorstel in. Ds. D. Visser handhaaft zijn amendementen. Ze worden bij stemming verworpen.

Inzake de verhouding tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) **besluit de synode:**

De generale synode

overwegende

1. dat deputaten vermelden dat de gesprekken met deputaten GKV op basis van de bereikte punten van overeenstemming in een geestelijke sfeer van herkenning en aanvaarding konden worden voortgezet;
2. dat deputaten vermelden dat de aangereikte gesprekspunten aan de orde zijn geweest in een sfeer van wederzijds begrip waarbij van beide zijden moeite is uitgesproken met bepaalde situaties en gewoonten in onze kerken;
3. dat deputaten GKV hebben uitgesproken dat hun kerken met dezelfde problematiek te maken krijgen en dat zij erop aandringen als kerken gezamenlijk hieraan te werken;
4. dat deputaten gezamenlijk met deputaten GKV brieven hebben gestuurd aan de plaatselijke kerken om daarmee uitvoering te geven aan de opdracht om na te gaan op welke wijze gestalte gegeven kan worden aan de bereikte overeenstemming op plaatselijk niveau en daarover de plaatselijke kerken te informeren;
5. dat deputaten vermelden gezamenlijk met deputaten GKV overleg te hebben gevoerd met de gemeenten waar kanselruil is en dat zij uitspreken dat structureel overleg met deze gemeenten gewenst is;
6. dat deputaten gezamenlijk met deputaten GKV een predikantenconferentie hebben georganiseerd en dat zij vermelden dat zij regelmatig (regionale of landelijke) samenkomsten willen (doen) organiseren waarin ambtsdragers elkaar ontmoeten en met elkaar doorspreken over de zaken waarover landelijk overeenstemming is bereikt en/of over andere zaken die relevant zijn voor het nadere contact tussen beide kerken;
7. dat deputaten vermelden dat zij door regelmatige publicaties samen met deputaten GKV willen bevorderen dat datgene waarover overeenstemming is bereikt gestalte krijgt in de praktijk;
8. dat deputaten vermelden dat samensprekingen met de NGK op sommige plaatsen een verhindering vormen voor samenspreking met de GKV;
9. dat deputaten ten aanzien van hun bezinning op een federatie van kerken gezamenlijk met deputaten GKV gekomen zijn tot rapportage en voorstellen;

van oordeel

1. dat het verblijdend is dat de gesprekken in een geestelijke sfeer van herkenning, aanvaardig en wederzijds begrip zijn voortgezet;
2. dat met inachtneming van de noodzakelijke voorzichtigheid gepoogd moet worden verandering te brengen in het omgaan met de perforatie van gemeentegrenzen, met name waar het gaat om de benoeming van ambtsdragers;
3. dat het tegengaan van zorggevendende ontwikkelingen in beide kerken een van de doelstellingen is van de eenheid die we zoeken;
4. dat deputaten met de gezamenlijke brieven aan de kerken in het kader van hun opdracht de kerken hebben gediend;

5. dat het beperkte aantal reacties op de toegezonden enquêteformulieren en de summier analyse daarvan, reden geven om bij het verder gaan op de ingeslagen weg van het zoeken van elkaar geduldig en voorzichtig te zijn.
6. dat overleg tussen de gemeenten waar kanselruil is toegestaan en (gezamenlijke) deputaten dienstig is voor de zaak van de eenheid in eigen kerkverband en met de GKV;
7. dat de samenkomsten die deputaten gezamenlijk met deputaten GKV willen (doen) organiseren de doorwerking van de landelijk bereikte overeenstemming en het contact tussen beide kerken kunnen bevorderen;
8. dat regelmatige publicaties van deputaten tezamen met deputaten GKV kunnen bevorderen dat datgene waarover overeenstemming is bereikt gestalte krijgt in de praktijk;
9. dat over de relatie met de NGK verder gesproken moet worden met deputaten GKV, te meer vanwege het besluit van de synode van Leusden van de GKV dat er plaatselijk met een Nederlands Gereformeerde Kerk tot kanselruil kan worden gekomen;

spreekt uit

1. dat de gesprekken met deputaten GKV op dezelfde basis moeten worden voortgezet, waarbij met name de doorwerking van de bereikte overeenstemming en het tegengaan van zorggevendende ontwikkelingen in beide kerken evenals de relatie met de NGK aandacht verdienen;
2. dat een structureel overleg met de gemeenten waar kanselruil is tot de taken van deputaten behoort;
3. goedkeuring te hechten aan de plannen van deputaten om met deputaten GKV regelmatig (regionale of landelijke) samenkomsten te (doen) organiseren;
4. goedkeuring te hechten aan de plannen van deputaten voor regelmatige publicaties met deputaten GKV;

en besluit

1. de GKV te verzoeken deputaten te benoemen om het gesprek voort te zetten;
2. deputaten op te dragen het gesprek op de genoemde punten voort te zetten;
3. deputaten op te dragen aan genoemde plannen en taken uitvoering te geven;
4. met betrekking tot een mogelijke federatie van kerken een afzonderlijk besluit te nemen.

Inzake het federatieve groeimodel **besluit de synode:**

De generale synode

constaterende dat

deputaten eenheid n.a.v. de opdracht van de generale synode van 1998 om na te gaan of een federatie aanbeveling verdient en zo ja, hoe deze vorm zou kunnen krijgen, op grond van hun rapport inzake het 'federatieve groeimodel' positief oordelen om tot een dergelijke vorm van federatie te komen en concrete voorstellen daarvoor gedaan hebben;

overwegende dat

1. de overeenstemming in leer die de voorgaande generale synodes van beide kerken over en weer hebben uitgesproken reden geeft om volhardend te zoe-

- ken naar het verder gestalte geven aan de eenheid;
2. deputaten in hun rapport goede gronden noemen om bij het verder gestalte geven aan de eenheid te kiezen voor een federatief groeimodel;
  3. de uitslag van de gehouden enquête aangeeft dat 87 van de 187 gemeenten gereageerd hebben en dat van meer dan de helft van de gemeenten dus niet bekend is hoe over het verder gestalte geven aan de eenheid wordt gedacht;
  4. deputaten in de gevraagde toelichting hebben gezegd, dat de 87 reacties afkomstig zijn uit de breedte van ons kerkelijke leven, maar dat in de enquête gevraagd werd naar de verhouding tot de GKV en niet naar een vorm van federatie, terwijl bovendien de inhoud van de reacties zeer gevarieerd was;
  5. de nota over de toe-eigening van het heil een overeenstemming is tussen deputaten van de CGK en GKV, die de kerken in de generale synode van 1998 hebben overgenomen, terwijl toch ook het bezwaar gehoord werd, dat wat in de nota gesteld is niet voluit functioneert in de prediking binnen de GKV;
  6. de opmerking van deputaten in hun rapport dat een kant en klaar organisatie-model een te geforceerde en in één keer opgelegde eenheidsstructuur zou zijn, die te weinig rekent met het feit dat er een grote variatie is in de mate waarin plaatselijk onderlinge relaties tussen beide kerken zijn tot stand gekomen, ook van toepassing kan zijn op het 'federatieve groeimodel';
  7. het gevaar bestaat dat invoering van deze vorm van federatie door plaatselijke kerken teveel als een van bovenaf opgelegde zaak ervaren wordt, hetgeen ook in 1892 moeite gaf;
  8. er met de uitspraak van de generale synode van 1998 (onder spreekt uit 3) dat er in het contact met de plaatselijke GKV aandacht dient te zijn voor de nota over de toe-eigening van het heil, bespreking van preken van plaatselijke predikanten van beide kerken, de gemeentebeschuiving en de relatie met de NGK wanneer die er is, nog onvoldoende gewerkt is;
  9. in het besluit van de generale synode van de GKV ook wordt gesproken over 'verschil in medewerking van eigen kerken bij het zoeken naar plaatselijke vereniging, waarbij naast bereidheid ook enerzijds overbezorgdheid en onzekerheid en anderzijds haast en onzorgvuldigheid een rol kunnen spelen' en dat de kerken worden aangespoord om 'met voorzichtigheid en geduld om te gaan met alle moeiten en strubbelingen die het voortgaand proces opleveren';

besluit

1. dat het 'federatieve groeimodel' een goede vorm is om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven;
2. gelet op de onder 3 t/m 9 genoemde overwegingen op dit moment niet tot invoering daarvan over te gaan;
3. in de komende periode de kerken opnieuw te benaderen en dringend te vragen op grond van de schrituurlijke eis tot het zoeken naar eenheid en de uitspraken van de generale synode van 1998 met plaatselijke of naburige kerken in het verband van de GKV in contact te treden en te spreken over de onder overwegende 5 en 8 genoemde gespreksonderwerpen;
4. de kerken op voorzichtige wijze te raadplegen over de wenselijkheid van en de mogelijkheden voor invoering van het 'federatieve groeimodel';
5. aan de GKV te vragen om in een parallel proces aan de eigen kerken te verzoeken aandacht te geven aan het in besluit 3 en 4 genoemde;
6. over een en ander verslag te doen op de volgende generale synode.

Inzake brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)

besluit de synode:

De brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland d.d. 8 oktober 1999 te beantwoorden.

De preses groet de broeders van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).

Artikel 153

Schorsing

De preses schorst de vergadering in verband met de avondmaaltijd.

VERVOLG ACHTSTE ZITTING

donderdag 25 oktober 2001, 18.45 – 21.00 uur

Artikel 154

Heropening

De preses heropent de vergadering en laat Psalm 119: 3 en 5 zingen.

Artikel 155

Presentie

Oud. A.W. Overwater is vervangen door oud. G.F. van der Beek. Hij betuigt door op te staan instemming met de belijdenis.

Artikel 156

Kerkjeugd en onderwijs

De preses stelt het rapport van deputaten kerkjeugd en onderwijs aan de orde (bijlage 81) en het daarmee corresponderende rapport 6 van commissie 3 (bijlage 82). Namens deputaten zijn aanwezig: br. Th. Heystek, drs. M.J. Kater, ds. S. Otten en drs. D. Visser.

De preses verwelkomt de jongeren die deze avond de vergadering van de synode bijwonen. Verder herinnert hij aan de lege plaats van br. P. Versluis, die sinds de zomer van 2000 vermist is in de Oostenrijkse Alpen. Br. Versluis was jeugdwerkadviseur van het LCJ, ouderling van de kerk van Leerdam en secundus-afgevaardigde naar de synode van 1998. Hij betuigt namens de synode meelevens met zr. Versluis, haar gezin en familie.

In de eerste ronde voert een groot aantal sprekers het woord. Hun vragen en opmerkingen cirkelen rond een aantal thema's. Veel vragen gaan over het jeugdbureau. Verschillende afgevaardigden geven aan niet overtuigd te zijn van nut en noodzaak van een jeugdbureau. Gevraagd wordt of deputaten en commissie niet voorbij zijn gegaan aan de opdracht van de vorige synode om de mogelijkheid en de wenselijkheid te onderzoeken. Is dit project verder niet kansloos als er bij de

jeugdorganisaties zo weinig enthousiasme voor is? Verschillende vragen gaan over de CGJO. Gaat het Woord daar wel voldoende open? Ontbreekt de bezieling? Wat doen deputaten voor de zorgen die de CGJO kent? En hoe komt het dat de ene jeugdorganisatie floreert en de andere niet? Waarom hebben deputaten een renteloze lening aan de CGJO verstrekt en weten deputaten ook waaraan het geld is besteed? Hoe is op dit moment de financiële situatie van de CGJO? Ook de subsidieverstrekking aan de jeugdbonden door deputaten komt aan de orde. Gevraagd wordt welke criteria deputaten daarbij hanteren. Is het niet redelijk daarbij ook het ledenaantal te betrekken? Wat bedoelen deputaten met het onderzoek naar toedeling van de subsidies op basis van objectieve criteria?

Over het 'Leerplan voor onderwijs en vorming' (LOV) wordt opgemerkt dat het wel professioneel is opgezet, maar te weinig praktisch is. Twijfel wordt uitgesproken over de noodzaak om met het plan door te gaan. Ook wordt geïnformeerd naar het studentenwerk. Waarom heeft de desbetreffende sectie niet goed kunnen functioneren? En wat gaan deputaten doen om dat functioneren te verbeteren? Verder wordt gewezen op de integratie van jongeren met een chronische ziekte of een handicap. Willen deputaten daar in hun werk, met name ten aanzien van het integraal jeugdbeleid, aandacht aan geven? Tenslotte wordt gevraagd naar de ongeorganiseerde jeugd. Wat willen en kunnen deputaten doen voor de ongeorganiseerde jeugd? En hoe komt het dat kerkenraden het moeilijk vinden om daar goede leiding aan te geven?

Namens de commissie gaat de rapporteur, ds. H. van den Heuvel, op de bespreking in. Hij wijst allereerst op de veranderde plaats van deputaten in de relatie tussen CGJO en LCJ. In eerdere periodes hebben deputaten zich intensief moeten bezighouden met gesprekken tussen de beide jeugdorganisaties. Inmiddels zijn deputaten veel meer gesprekspartner geworden dan intermediair. Daardoor zijn deputaten ook minder beoordelend bezig. Tegelijk kwamen deputaten tot de ontdekking dat de beide jeugdorganisaties met elkaar tot bepaalde vormen van samenwerking waren gekomen.

Wat betreft de bespreking over de CGJO merkt de rapporteur op dat de commissie moeite heeft met het kader waarbinnen sommige vragen werden gesteld. De commissie miste soms de positieve insteek die erop uit is om beide jeugdorganisaties op te bouwen. Met de CGJO is het in de afgelopen periode inderdaad minder goed gegaan, ook financieel. Als oorzaken noemt de rapporteur o.a. een lagere subsidie van de overheid, de bezetting van het bureau en de vrij hoge kosten van het bureau. Na een aantal concrete stappen is de CGJO weer op de goede weg en vertonen de financiën weer een beter beeld. Met nadruk wil de commissie stellen dat beide jeugdorganisaties een eigen plaats in de kerken hebben. Beide organisaties stemmen overeen in basis en doel. De wegen gaan slechts uit elkaar op het punt van aanpak en vormgeving van het werk.

De vorige synode gaf deputaten de opdracht na te denken over een jeugdbureau en over integraal jeugdbeleid. De commissie zag zowel de voordelen als de nadelen van een jeugdbureau. Uiteindelijk gaf de wenselijkheid dat er een vast aanspreekpunt komt dat op dit punt leiding kan geven aan de breedte van de kerken de doorslag om toch verder na te denken over een jeugdbureau.

Het 'Leerplan voor onderwijs en vorming' is ook in de ogen van de commissie meer theoretisch dan praktisch. Maar de commissie heeft van deputaten begrepen dat deze eerste aanzet een vervolg zal krijgen. Dit is slechts de opmaat naar meer. En daarbij zal vooral de praktische kant aan de orde moeten komen.

In verband met de tijd schort de voorzitter de bespreking op (zie art. 207).

Artikel 157

Sluiting

Op hun verzoek geeft de preses de aanwezige jongeren gelegenheid de synode toe te zingen Psalm 119: 67 en 86. Daarna leest ds. J. Jonkman Psalm 25: 4-14 en gaat voor in gebed. Tenslotte zingt de vergadering Psalm 40: 8 waarna de preses de achtste zitting van de synode sluit.

NEGENDE ZITTING

vrijdag 26 oktober 2001, 9.15 - 12.15 uur

Artikel 158

Opening

De preses, ds. J. Plantinga, opent de negende zitting van de synode. Hij laat Psalm 133: 1, 2 en 3 zingen, leest deze Psalm en gaat voor in gebed.

Artikel 159

Appèl-nominaal

Ds. A. Hilbers is vervangen door ds. H. Polinder, ds. M.J. Kater door ds. J.C.L. Starreveld en ds. J. Bosch door ds. P.J. van Dam. Ds. J.C.L. Starreveld betuigt door op te staan instemming met de belijdenis.

Artikel 160

Algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (ADMA)

De preses stelt het rapport van deputaten algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (bijlage 83) aan de orde met uitzondering van de zaken die betrekking hebben op het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' en de zaken die betrekking hebben op het 'twee moderamina overleg'. Commissie 5 rapporteert hierover in rapport 2 (bijlage 84). Namens deputaten zijn aanwezig zt. W.M. Boendermaker-Geleijnse, ds. A. Heystek en ds. C. Westerink.

Allereerst geeft de rapporteur van de commissie, ds. J.P. Boiten, een toelichting op gang van zaken ten aanzien van de status van het minderheidsrapport van br. A.P. de Jong. Over deze status is overleg geweest met het moderamen van de synode, met het deputaatschap en met br. A.P. de Jong. Omdat er verschil in visie bleef tussen de andere deputaten en br. A.P. de Jong heeft de commissie deputaten gevraagd een beslissing te nemen over de status van dit minderheidsrapport. Daarop is nog geen reactie gekomen. Namens het moderamen maakt de assessor duidelijk dat het moderamen in de contacten heeft aangegeven dat het deputaatschap dient te bepalen welk rapport ter vergadering dient. En tot dat rapport behoort ook eventueel een minderheidsrapport. De beslissing over de status van de bijdrage van br. A.P. de Jong is dus aan het deputaatschap. Na een korte bespreking wordt besloten dat commissie 5 alsnog zal komen met een rapport over de status van het minderheidsrapport. De consequentie daarvan is dat de zaken die in het minderheidsrapport aan de orde komen nog niet behandeld kunnen wor-

den. Daarop besluit de preses dat ook de rapportage over de zusterkringen niet aan de orde is.

In de bespreking wordt gevraagd naar de voorgestelde vervanging in de naam van het deputaatschap van het woord 'algemene' door: algemeen. Welke betekenis heeft dit woord 'algemeen' dan? Is het niet beter om het helemaal te laten vervallen? Over het financiële tekort van deputaten wordt gevraagd wat de oorzaken daarvan zijn. Ten aanzien van het onderwerp 'jongeren en samenleving' wordt de suggestie gedaan daarbij samenwerking te zoeken met deputaten kerkjeugd en onderwijs. Aan de commissie wordt in overweging gegeven voorstel tot besluit 3 en 5 aan te vullen met: en dienovereenkomstig de begroting aan te passen. Tenslotte komt de communicatie van deputaten met de plaatselijke diaconieën ter sprake. Die loopt nu via de classicalediaconale commissies. Daardoor lijkt het werk van deputaten ADMA nauwelijks het grondvlak van de diaconieën te bereiken. Is het niet beter om de instructie van deputaten te verruimen zodat deputaten ook rechtstreeks met de plaatselijke diaconieën in contact kunnen treden?

Namens de commissie gaat de rapporteur op de vragen in, namens deputaten zr. W.M. Boendermaker-Geleijnse en br. A. Heystek.

De verandering van de naam is slechts taalkundig van aard. 'Algemeen' heeft alleen betrekking op het diaconaat. De commissie neemt de suggestie om voorstel tot besluit 3 en 5 aan te vullen over.

Deputaten stellen voor de vragen over de financiën aan te houden tot de bespreking van het rapport van deputaten financiële zaken. Wel kan gemeld worden dat er over personeelszaken altijd overleg is met de directeur van het landelijk kerkelijk bureau. Verder nemen deputaten de suggestie om deputaten kerkjeugd en onderwijs te betrekken bij de bezinning op 'jongeren en samenleving' mee naar hun vergadering. De contacten van deputaten met de kerken lopen inderdaad via de classicalediaconale commissies. Over het verloop daarvan zijn deputaten op zichzelf beschouwd tevreden. Toch willen deputaten ook de mogelijkheid hebben rechtstreeks met diaconieën te kunnen communiceren. Maar een voorstel dat deputaten daartoe indienend heeft de commissie niet overgenomen.

In de tweede ronde worden twee voorstellen ingediend.

Ds. H. de Bruijne en ds. D. Visser stellen voor het woord 'algemeen' in de naam van het deputaatschap te laten vervallen.

Oud. B. Geleijnse dient het volgende voorstel in:

De generale synode

sprekende
over het rapport van deputaten ADMA;

van oordeel

1. dat de plaatselijke diaconieën onvoldoende in relatie staan tot deputaten ADMA;
2. dat de instructie van de generale synode om deputaten via de CDC's te laten werken te beperkend is;

spreekt uit

dat de plaatselijke diaconieën meer betrokken moeten worden bij het werk van deputaten ADMA;

besluit

de instructie van deputaten ADMA uit te breiden en deputaten ADMA op te dragen meer contacten te leggen met de plaatselijke diaconieën.

Het voorstel van ds. H. de Bruijne en ds. D. Visser wordt door commissie en deputaten ontraden. De voorgestelde naam is duidelijk en taalkundig juist. De commissie vindt het onjuist de instructie van deputaten uit te breiden zonder dat daaraan een grondige bezinning ten grondslag ligt over de communicatie met de diaconieën en in het bijzonder over de plaats van de classicalediaconale commissies daarin. Daarom ontraadt de commissie het voorstel van oud. B. Geleijnse. Deputaten hebben aarzelingen bij het voorstel van oud. B. Geleijnse omdat de voorgestelde uitbreiding erg ruim is. Zij geven de voorkeur aan hun eigen voorstel. De beide voorstellen worden teruggenomen.

De synode besluit:

1. het woord 'algemene' in de naam van het deputaatschap alsmede in art. 1 en 3a, van de instructie te vervangen door 'algemeen';
2. het gedeelte uit de financiële paragraaf van het deputatenrapport onder 'Kosten publicaties' te vervangen door de voorgestelde tekstwijziging en de begroting dienovereenkomstig aan te passen;
3. de lijst van gebruikte afkortingen aan het deputatenrapport toe te voegen;
4. deputaten te machtigen de kerkenraden te verzoeken het toegankelijkheidsonderzoek kerkgebouwen door de stichting Kom Beter Binnen te doen uitvoeren op kosten van de plaatselijke kerk en de begroting dienovereenkomstig aan te passen;
5. deputaten te machtigen de kerken een jaarlijkse bijdrage te vragen ten behoeve van de Stichting Steun Gereformeerde Zorg;
6. goedkeuring te geven aan de participatie van ADMA als waarnemer in de stichting DISK;
7. opnieuw deputaten te benoemen;
8. twee secundi te benoemen.

Artikel 161

Hulpverlening in binnen- en buitenland

347, 570 Aan de orde is het rapport van deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland (bijlage 85). Commissie 5 rapporteert hierover in rapport 1 (bijlage 86). Als vertegenwoordigers van het deputaatschap zijn dr. B. Loonstra en ds. K.T. de Jonge aanwezig.

In de bespreking ontvangen deputaten waardering voor hun werk, zeker ook voor de adequate manier waarop deputaten reageren op calamiteiten. Gevraagd wordt wat het eigene van kerkelijke hulpverlening is. Ook wordt gevraagd naar de basisvoorwaarden voor de beoordeling van projecten. Verschillende vragen gaan over de financiën: op welk percentage van de uitgaven liggen de organisatiekosten? Is het misschien zinvol commissievoorstel 5 uit te breiden, zodat duidelijk is dat giften,

legaten en overige inkomsten geheel aan projecten en noodhulp besteed kunnen worden? Anderzijds: loopt commissievoorstel 5 niet vooruit op de bespreking over de omslagbedragen? En is het in het verlengde daarvan niet beter de laatste alinea van paragraaf 4 uit het commissierapport terug te nemen?

Namens de commissie reageert de rapporteur, ds. J.P. Boiten, namens deputaten ds. B. Loonstra.

Commissievoorstel 5 heeft alleen betrekking op de omslag. De commissie heeft bewust dit voorstel geformuleerd om zo recht te doen aan het gesprek met deputaten. De financiën zijn voor dit deputaatschap van groot belang. En de synode van 1998 heeft op dat punt ingrijpende beslissingen genomen. Vandaar dat de commissie door middel van dit voorstel de aandacht van de vergadering vraagt voor de financiële kant van het deputatenwerk. Als de vergadering echter meent dat de zaken van dit voorstel onder de financiële commissie regaderen is de commissie bereid het terug te nemen. Wel pleit de commissie nadrukkelijk voor overleg tussen commissie 6 en deputaten.

Deputaten maken duidelijk wat het eigene van kerkelijke hulpverlening is. Dat eigene is het zoeken van geloofsgemeenschap bij het wereldwijde diaconale werk en komt uit in onderlinge bemoediging. Die wederkerigheid is ontleend aan 2 Corinthe 8 en 9. De basisvoorwaarden voor de beoordeling van projecten zijn vastgelegd en elk nieuw project wordt daaraan getoetst. Een aantal van deze voorwaarden zijn: geen eenzijdige bevoordeling en de continuïteit van het project. Deputaten hebben op dit moment een stop ingesteld op langlopende projecten om overbelasting van het bureau te voorkomen. Sprekend over de financiën geven deputaten aan dat het benutten van de bestedingsruimte voor hen een aangelegen zaak is. Diaconaal geld is immers gegeven om besteed te worden aan de armen. De organisatiekosten van het deputaatschap liggen op 10%. Met het oog op de besluitvorming over het commissievoorstel en later over de financiën vragen deputaten aan de vergadering rekening te houden met: 1. de bureaunkosten die door de kerken gezamenlijk worden gedragen; 2. de aangegane verplichtingen voor met name grote projecten; 3. de negatieve signaalwerking die er van uit kan gaan als voor de synode de eigen kerkelijke huishouding doorslaggevend is. Laat de synode in ieder geval de besluiten duidelijk met de kerken communiceren en daarbij aangeven dat er voor de hulpverlening eigenlijk nooit genoeg gedaan kan worden.

In de tweede ronde wordt gepleit voor duidelijkheid ten aanzien van de verschillende werkterreinen van de diverse deputaatschappen en van de kosten die daarmee gemoeid zijn. Commissie 6 overweegt daarom de bureaunkosten naar rato van de kosten te verdelen over deputaten ADMA en deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland. In een reactie geven deputaten aan dat zij zich niet tegen zo'n besluit zullen verzetten mits de drie punten die in de eerste termijn werden genoemd gewaarborgd zijn.

Verder dient oud. D. Blom, mede namens oud. J.C. van de Berge, oud. A.W. Overwater en diak. A.J. van der Wekken, het volgende voorstel in:

De generale synode

overwegende dat voorstel 5 vooruitloopt op besluiten die in de laatste synodeweek moeten worden genomen en dit daarvoor een belemmering kan vormen;

besluit voorstel 5 nu niet te aanvaarden.

Ds. C.D. Affourtit stelt voor voorstel tot besluit 5 aan te vullen met: opdat giften, legaten en overige inkomsten geheel aan projecten en noodhulp besteed kunnen worden.

De preses geeft voorstel 5 van de commissie met de twee voorstellen, die vanuit de vergadering zijn ingediend, mee aan commissie 6.

De generale synode besluit:

1. deputaten te danken voor het werk dat zij in de afgelopen periode hebben verricht en hun handelingen goed te keuren;
2. de onder punt 7 van het commissierapport genoemde tekstwijzigingen in het deputatenrapport aan te brengen;
3. de lijst van gebruikte afkortingen aan het deputatenrapport toe te voegen;
4. de onder punt 7 van het commissierapport genoemde ontbrekende gegevens aan het deputatenrapport toe te voegen;
5. in de instructie voor de deputaten hulpverlening toe te voegen in art. 4 een punt e: e: zich te bezinnen op de vragen en consequenties die met hulpverlening samenhangen;
6. het deputaatschap uit te breiden met één deputaat;
7. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 162

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG NEGENDE ZITTING

vrijdag 26 oktober 2001, 13.30 – 15.30 uur

Artikel 163

Heropening

De vergadering wordt heropend. Gezongen wordt Psalm 89: 1 en 3.

Artikel 164

Presentie

Oud. H. Bor is vervangen door oud. Th. Heystek. Deze is voor het eerst ter vergadering en betuigt daarom door op te staan instemming met de belijdenis.

Artikel 165

Vervolg evangelisatie

De bespreking van het rapport van deputaten evangelisatie wordt voortgezet (zie artikel 98). Commissie 2 rapporteert over haar nadere bezinning in rapport 4a (bijlage 87). Als deputaten zijn aanwezig: ds. J.J. Lof, ds. A.C. van der Wekken, ds.

H.J.Th. Velema en br. W. van Zwol.

De korte bespreking spitst zich toe op de voorstellen van de commissie over de 'zendingsgemeenten'. Gevraagd wordt o.a. wat voor de commissie de principiële argumenten zijn om de ambtsbevoegdheid voor evangelisten af te wijzen, of er in de bijzondere wijkgemeente van Rotterdam-Charlois voldoende potentieel is voor ambtsdragers en of dit voorstel helemaal recht doet aan de besluitvorming van de classis Rotterdam inzake de situatie in Rotterdam-Charlois. Verder wordt een aantal redactionele wijzigingen van commissievoorstel 8 voorgesteld. Ds. J. Van Amstel geeft aan dat hij zijn voorstellen intrekt, met uitzondering van zijn amendement op commissievoorstel 5.2.4. De andere voorstellen worden ingetrokken.

Namens de commissie wordt geantwoord door ds. M. van der Sluys en ds. D. Visser, namens deputaten door ds. H.J.Th. Velema.

De commissie geeft aan dat haar afwijzing van een mogelijke ambtsbevoegdheid voor de evangelist meer gebaseerd is op praktische dan op principiële argumenten. Dat hangt samen met de praktische argumenten die deputaten gebruikten voor hun voorstel, waarop de stellingname van de commissie vervolgens een reactie is. De principiële kant van de zaak zal in de komende bezinning van deputaten aan de orde komen. Bovendien woog voor de commissie het feit mee dat deputaten zich niet op de hoogte hebben gesteld of de nood in de gemeente ook als zodanig wordt gevoeld, noch van de wijze waarop evangelist Th. Visser en ds. D.J. van Vuuren over deze zaak met de gemeente gesproken hebben. In de bijzondere wijkgemeente van Rotterdam-Charlois zijn inderdaad een aantal broeders die bekwaam zijn om in het bijzondere ambt te dienen. De commissie heeft kennis genomen van de besluitvorming van de classis Rotterdam inzake de situatie in Rotterdam-Charlois. De elementen uit dat besluit die voor de besluitvorming ter synode van belang zijn heeft de commissie in haar overwegingen meegenomen. Bezinning op de andere elementen uit dat besluit behoorde niet tot de competentie van de commissie.

Het amendement van ds. J. Van Amstel wordt bij stemming verworpen.

De synode besluit:

1. de handelingen van de deputaten goed te keuren;
2. aan deputaten toestemming te geven zich verder te bezinnen op samenwerking met deputaten buitenlandse zending en deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland als het gaat om missionair werk in Nederland;
3. deputaten opnieuw op te dragen na te gaan hoe de plaatselijke kerken kunnen worden toegerust om asielzoekers c.q. vluchtelingen met het evangelie te bereiken;
4. deputaten opdracht te geven in samenwerking met een nieuwtestamenticus en een kenner van het kerkrecht de positie en bevoegdheden van de evangelist te bestuderen en daarover aan de volgende generale synode te rapporteren;
5. met betrekking tot het beleid aangaande 'zendingsgemeenten' in Nederland het volgende te besluiten:
  - 5.1 uit te spreken dat Nederland meer en meer zendingsland wordt;
  - 5.2 deputaten, in samenwerking met deputaten buitenlandse zending, op te dragen:
    - a. te formuleren wat 'zendingsgemeenten' zijn;

- b. zich te bezinnen op
  1. de relatie tussen 'zendingsgemeenten' en kerken binnen ons kerkverband;
  2. de weg waarlangs en kaders waarin het kan komen tot integratie van 'zendingsgemeenten' in ons kerkverband;
  3. de vraag wie de eerste verantwoordelijkheid dient te dragen voor de begeleiding van en zorg voor de 'zendingsgemeenten' en de daarin werkzame zendingswerkers/evangelisten;
- c. de kerkrechtelijke positie van 'zendingsgemeenten' te definiëren;
- d. regelingen voor 'zendingsgemeenten' in Nederland te ontwerpen in de geest van de kerkorde;
- e. na de studie in besluit 4 genoemd, de definitie en positie te formuleren van de zendingswerker/evangelist in de 'zendingsgemeente', alsmede de vereiste opleiding voor deze werker, in samenwerking met het curatorium van de TUA;
  - f. hierover aan de volgende generale synode te rapporteren;
6. deputaten op te dragen, zolang de generale synode nog geen definiërende uitspraak over de 'zendingsgemeenten' en haar evangelisten heeft gedaan, in een overleg met een 'zendingsgemeente', de gemeente waartoe zij behoort en de visitatoren van de classis, in de geest van de kerkorde een tijdelijke regeling voor die 'zendingsgemeente' te treffen, waarbij aandacht wordt gegeven aan de liturgische vormgeving van de eredienst, de positie van de voorganger in het licht van art. 3 K.O., de eigen bijdrage van de voorganger in een dienst waarin door een gastpredikant de sacramenten worden bediend, financieel-organisatorische kwesties etc.;
7. deputaten op te dragen de 'zendingsgemeente', de gemeente waartoe zij behoort en zonodig de classis waaronder deze gemeente ressorteert te blijven adviseren en bij te staan;
8. deputaten op te dragen voor de generale synode van 2004 het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie te evalueren en daarover aan de generale synode rapport uit te brengen, opdat de generale synode op grond van duidelijke informatie een beslissing kan nemen over de waarde en een eventuele continuïteit van het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie;
9. deputaten op te dragen om contact te zoeken met andere gereformeerde deputaatschappen voor evangelisatie, o.a. met het deputaatschap van de Gereformeerde Gemeenten, om kennis te nemen van het werk en materiaal dat in andere kerken van de gereformeerde gezindte verspreid is en dat zo mogelijk onder de aandacht te brengen van onze kerken;
10. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 166

Vervolg eenheid gereformeerde belijders in Nederland/bezinning

De bespreking van het onderdeel 'bezinning' uit het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland wordt voortgezet (zie art. 146). De commissie heeft zich beraden op het voorstel van oud. A.J. de Vuyst.

De commissie stelt voor de intentie van dit voorstel te verwerken in een nieuw 'besluit 2': dat de kerken opgeroepen worden om het in punt 1 bedoelde gesprek, met name ook met betrekking tot de interne verhoudingen, aan te gaan. Vanuit de

vergadering wordt voorgesteld het woord 'onderling' toe te voegen. De commissie neemt dit over.

De synode spreekt uit:

dat deputaten met de aangeboden bezinning over 'De verhouding plaatselijke gemeente en kerkverband' en 'De kerkelijke 'eigenheid' en de roeping tot eenheid' voldaan hebben aan de opdracht van de generale synode 1998;

en besluit:

dat deze bezinning – na de aangebrachte nuancering – de kerkenraden en gemeenten kan worden aangeboden als een handleiding bij het gesprek over eenheid, zowel in eigen kerkverband als met andere gereformeerde belijders; de kerken op te roepen om het in besluit 1 bedoelde gesprek, met name ook met betrekking tot de interne verhoudingen, onderling aan te gaan.

Artikel 167

Appèlschrijvens tegen besluit particuliere synode van het Westen m.b.t. samenwerking CGK en NGK Zoetermeer

Aan de orde zijn de appèlschrijvens van ds. W. Kok en de kerken van 's Gravenhage-Scheveningen, Katwijk aan Zee, Nieuwkoop, Rijnsaterwoude en Alphen aan den Rijn (bijlage 88-93). Deze appèlschrijvens richten zich tegen het besluit van de particuliere synode van het Westen met betrekking tot de nauwere samenleving tussen de Christelijke Gereformeerde en de Nederlands Gereformeerde Kerk van Zoetermeer. Commissie 7 rapporteert hierover in rapport 11 (bijlage 94).

Ds. H. van den Heuvel dient de volgende amendementen in:

van oordeel 2: 'algemene' vervangen door: bredere;

van oordeel 3: toevoegen na 'zaken': van opzicht en tucht;

van oordeel 3: toevoegen voor 'personen': betrokken;

van oordeel 4: dat de particuliere synode terecht vastgesteld heeft, dat de bedoeling van de woorden 'behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen' niet eenduidig uitgelegd wordt;

van oordeel 5: toevoegen na 'punt': in kerkelijke vergaderingen;

voorts van oordeel 3: toevoegen: met name op het punt van de regels die op grond van Gods Woord en de belijdenis der kerken gelden voor het kerkelijke leven;

besluit 1: geen uitspraak te doen over het bezwaar tegen de beslissing van de particuliere synode inzake de bedoeling van de woorden 'behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen', maar deputaten in dezen opdracht te geven de bedoeling van genoemde passage... (verder als commissie-voorstel);

de slotzin: dit is een zaak die behoort tot de verantwoordelijkheid van de classis met bijstand van de deputaten naar art. 49 K.O.

De commissie neemt het amendement ten aanzien van 'van oordeel 3' niet over. De commissie heeft hier de letterlijke tekst van het commissierapport van de particuliere synode gevolgd. Ook het amendement ten aanzien van 'van oordeel 4' neemt de commissie niet over. Het gaat hier om een oordeel van de particuliere synode. De andere amendementen neemt de commissie over.

De synode doet de volgende uitspraak:

De generale synode

kennis genomen hebbende

van de appèlschrijvens van ds. W. Kok, alsmede van de kerken van 's Gravenhage-Scheveningen, Katwijk aan Zee, Nieuwkoop, Rijnsaterwoude en Alphen aan den Rijn tegen het besluit van de particuliere synode van het Westen d.d. 26 juni 2001 m.b.t. hun appél tegen het besluit van de classis 's Gravenhage d.d. 18 oktober 2000 inzake samenwerking tussen de CGK en de NGK te Zoetermeer;

constaterende

dat de appèls wettig ter tafel zijn;

voorts constaterende

1. dat de appèlschrijvens inhoudelijk grote verwantschap vertonen;
2. dat de appellanten zich op drie gronden beroepen, nl. art. 33 K.O., de plaats van de diakenen in de NGK te Zoetermeer en het besluit van de generale synode van 1998 inzake de relatie met de NGK;

van oordeel

1. dat het historisch materiaal, zoals dat in het commissierapport bij de particuliere synode van het Westen ter tafel lag, niet eenduidig is in de interpretatie van de laatste zinsnede van art. 33 K.O.;
2. dat de bedoelde passage gelezen kan worden in beperkende zin, nl. als betrekking hebbend op rechtzaken en geschillen, maar dat evenzeer een interpretatie in bredere zin mogelijk is;
3. dat de particuliere synode het ten onrechte vanuit andere principia van gereformeerd kerkrecht onaannemelijk acht dat bij de slotclausule van art. 33 K.O. te denken is aan alle stemmingen over zaken die concrete personen of kerken aangaan;
4. dat de particuliere synode terecht van oordeel is dat de bedoeling van de woorden 'behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen' niet eenduidig uitgelegd wordt;
5. dat een verschillende praktijk op dit punt in kerkelijke vergaderingen verwarrend werkt om tot besluitvorming te komen;
6. dat het daarom van belang is, dat er een verduidelijking wordt gegeven;

voorts van oordeel

1. dat de particuliere synode een onjuiste interpretatie geeft van het besluit van de generale synode van 1998 inzake vrouw en ambt, als zou de generale synode hebben willen aangeven dat de ambtelijke structuur van de Christelijke Gereformeerde Kerken schriftuurlijk verantwoord is, maar niet normatief te noemen, zodat het verschil inzake de plaats van de diakenen in de NGK te Zoetermeer niet principieel genoemd kan worden;
2. dat het besluit van de generale synode van 1998 inzake de relatie tot de NGK ingeval van vrouwelijke ambtsdragers ook in de situatie van de CGK en de NGK te Zoetermeer van toepassing is;
3. dat appellanten daarom terecht een beroep doen op bijlage 6 sub 2a K.O. met name op het punt van de regels die op grond van Gods Woord en de belijdenis

der kerken gelden voor het kerkelijke leven;

tenslotte van oordeel

1. dat nadere stipulering van de uitspraak van de generale synode van 1998 m.b.t. de zinsnede 'gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn' niet nodig is, maar dat de beoordeling daarvan aan de classis moet worden overgelaten;
2. dat het tot de competentie van de classis behoort om uit te spreken dat er voldoende reden is om de situatie in Zoetermeer te rekenen tot 'gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn';
3. dat de particuliere synode daarom terecht het besluit van de classis 's Gravenhage op dit punt beoordeelde als 'niet onjuist';

besluit

1. geen uitspraak te doen over het bezwaar tegen de beslissing van de particuliere synode inzake de bedoeling van de woorden 'behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen', maar deputaten kerkorde en kerkrecht opdracht te geven de bedoeling van genoemde passage vanuit historisch oogpunt in het licht te stellen en met een zodanige formulering te komen, dat de onduidelijkheid op dit punt kan worden weggenomen;
2. het appèl tegen de beslissing van de particuliere synode inzake het tweede bezwaar (de plaats van de diakenen in de NGK te Zoetermeer) toe te wijzen;
3. het appèl tegen de beslissing van de particuliere synode inzake het derde bezwaar (het besluit van de generale synode van 1998 inzake de relatie met de NGK) af te wijzen;

van dit besluit kennis te geven aan:

1. appellanten;
2. de particuliere synode van het Westen;
3. de classis 's Gravenhage;
4. de kerkenraad van Zoetermeer.

De synode spreekt uit dat het niet tot de verantwoordelijkheid van de generale synode behoort om de rechtmatigheid van het nauwer samenleven in Zoetermeer te beoordelen, maar dat deze taak behoort tot de verantwoordelijkheid van de classis met bijstand van de deputaten naar art. 49 K.O.

Op voorstel van de commissie wordt besloten met de uitspraak van de synode ook het commissierapport mee te zenden.

Artikel 168

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/brief particuliere synode van het Westen

Nu de synode een beslissing heeft genomen over de appètzaken tegen het besluit van de particuliere synode van het Westen kan de vergadering ook een besluit nemen over de brief van de particuliere synode van het Westen (ingekomen stuk 10.12, bijlage 95).

Op voorstel van commissie 4 (rapport 3, bijlage 76) besluit de synode deze brief te beantwoorden door aan te geven dat na het besluit van de generale synode van 1998 de grenzen wellicht soms moeilijk te bepalen waren, maar dat het in de huid-

ge situatie niet meer nodig is een nadere verklaring te geven.

Artikel 169

Comité-generaal

Artikel 170

Sluiting

Ds. R. van Beek leest 1 Joh. 4: 7 – 21 en gaat voor in dankgebed. Nadat Psalm 145: 1 en 2 is gezongen sluit de preses de negende zitting van de synode.

TIENDE ZITTING

dinsdag 20 november 2001, 10.00 – 12.15 uur

Artikel 171

Opening

De preses, ds. J. Plantinga, opent de tiende zitting van de synode. Hij laat Psalm 43: 3 en 4 zingen, leest Rom. 8: 18 – 30 en gaat voor in gebed. Hij feliciteert oud. D. Koole in verband met diens huwelijk.

Artikel 172

Appèl-nominaal

Ds. H. de Bruijne is vervangen door zijn secundus, ds. H. Fahner. Ds. A.P. van Langevelde wordt vanaf deze zittingsweek vervangen door zijn secundus, ds. J.K.C. Kronenberg, terwijl oud. A. Bosman drie dagen de plaats inneemt van oud. J.C. van de Berge. Ds. H. Fahner, ds. J.K.C. Kronenberg en oud. A. Bosman betuigen door op te staan instemming met de belijdenis.

Artikel 173

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/COGG

De preses stelt het aanvullend rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland aan de orde (bijlage 96) en het daarmee corresponderende rapport 8 van commissie 4 (bijlage 97). Namens deputaten zijn aanwezig prof. dr. J. W. Maris en ds. J.W. Schoonderwoerd.

In een korte bespreking wordt dankbaarheid verwoord voor het feit dat het COGG de vrijblijvendheid voorbij is nu besloten is dat de Gereformeerde Kerken in Nederland niet langer lid kunnen zijn van het COGG. Gevraagd wordt of er al een reactie is gekomen van de kant van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Verder wordt gevraagd of 'constaterende 3' niet te sterk is uitgedrukt. De vrijblijvendheid, die in het verleden geconstateerd werd, hing niet alleen samen met de participatie van de Gereformeerde Kerken in Nederland, maar toch ook met het feit dat een aantal participanten geen kerk vertegenwoordigt? Is het daarom niet beter in 'constaterende 3' in te voegen: in dit opzicht.

Deputaten antwoorden dat er nog geen reactie van de Gereformeerde Kerken is gekomen. De commissie neemt het voorstel om 'constaterende 3' iets anders te formuleren over.

De synode besluit:

De generale synode

kennis genomen hebbende van
het nadere verslag van deputaten inzake het COGG;

constaterende

1. dat het COGG ernst maakt met de binding aan de gereformeerde belijdenis;
2. dat met het vertrek van de GKN de onderlinge ontmoeting binnen het COGG op basis van de gereformeerde belijdenis inhoudelijk weer een serieus karakter kan dragen;
3. dat in dit opzicht de grond voor de door eerdere synoden geuite twijfel over de waarde van verdere participatie in het COGG hiermee is weggenomen;

overwegende

1. dat verdere versterking van het COGG hiermee tot de mogelijkheden behoort;
2. dat met uitbreiding en versteviging van het COGG een instrument kan ontstaan waardoor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland kan worden bevorderd;

besluit

deputaten op te dragen

1. te blijven participeren in het COGG;
2. binnen het COGG te blijven ijveren voor uitbreiding en versteviging van dit contactorgaan.

Artikel 174

Eenheid gereformeerde belijders in Nederland/handelingen deputaten

Aan de orde is rapport 6 van commissie 4 (bijlage 98).

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland goed te keuren en deputaten hartelijk te danken voor hun arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 175

Geestelijke verzorging varenden

De preses geeft het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de varenden (bijlage 99) in bespreking. Hiermee correspondeert rapport 5 van commissie 3 (bijlage 100). Namens het deputaatschap zijn br. H. Bor en ds. A. van Heteren aanwezig.

In de bespreking komt het zondagswerk ter sprake. Gevraagd wordt of het standpunt van christelijke gereformeerde schippers ten aanzien van zondagsarbeid liberaal is geworden. Over het werk van ds. H. van der Ham wordt gevraagd hoe het pastorale en missionaire aspect van dat werk zich tot elkaar verhouden. En in het verlengde daarvan: is het niet beter om het werk van deputaten op termijn onder te brengen bij deputaten evangelisatie? Verder wordt gevraagd op welke manier deputaten aandacht hebben gegeven aan diaconale zorg voor schippersgezinnen. Bijlage 1 en 2 van het deputatenrapport roepen in de vergadering de vraag op of verschillende onderdelen van deze bijlagen niet zorgvuldiger geformuleerd moeten worden. En wat stelt de commissie voor ten aanzien van deze bijlagen? Tenslotte gaan verschillende vragen over de financiën en het ontbreken van sommige financiële overzichten.

Namens de commissie antwoordt de rapporteur, ds. H. van den Heuvel; namens deputaten doen br. H. Bor en ds. A. van Heteren dat.

Deputaten delen mee dat uit onderzoek is gebleken dat van een strikte noodzaak tot varen op zondag weinig is gebleken. De meeste schippers kunnen zelf bepalen welke opdrachten zij aannemen. Als er een noodzaak is van varen op zondag is dat meestal vanwege financiële redenen. Deputaten proberen daar tactvol mee om te gaan, terwijl toch het gebod zijn zeggingskracht blijft houden. Ds. H. van der Ham verricht pastoraal werk onder de 120 pastorale eenheden van de varenden, terwijl hij een dag per week missionair werk doet. Deputaten geven aan dat het ontwikkelen van visie over de relatie 'diaconaat en varenden' niet meer nodig is omdat bijzondere zorgen bij schippersgezinnen meestal samenhangen met grote en noodzakelijke investeringen voor het werk. En dat is meer een zaak van bedrijfs-economisch beleid dan van diaconale nood. Bovendien onderstrepen deputaten en commissie dat het diaconaat allereerst een zaak is van de plaatselijke gemeente. In reactie op de vraag naar het onderbrengen van het werk van deputaten bij deputaten evangelisatie onderstreept de commissie het belang van het werk van deputaten en van het werk van de predikant voor de geestelijke verzorging van de varenden. Opheffing van het deputaatschap of het onderbrengen van het werk bij een ander deputaatschap is niet aan de orde. Door het uitvallen van de secretaris in verband met langdurige ziekte waren deputaten gehandicapt bij het samenstellen van het rapport. Deputaten overwegen voor de Acta een herziene versie aan te leveren. De financiële vragen laat commissie 3 over aan commissie 6.

In de tweede ronde wordt twijfel uitgesproken over de juistheid van de taxatie van deputaten dat weinig schippers op zondag varen. Verder wordt opnieuw de aandacht van deputaten voor het diaconaat gevraagd. De commissie onderstreept dat en spreekt de hoop uit dat deputaten toch een diaconale visie zullen ontwikkelen. Deputaten daarentegen vinden dat niet nodig omdat deputaten bij diaconale noden altijd verwijzen naar de plaatselijke diaconie. Ds. J. Westerink stelt voor dat commissie en deputaten zich nader zullen beraden op bijlage 2 en daarover nog tijdens deze synode zullen rapporteren. Verder stelt hij voor dat de commissie ook kijkt naar het herziene rapport dat deputaten in feite al klaar hebben.

Oud. B. Geleijnse dient het volgende voorstel in:

De generale synode

sprekende

over het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de varenden;

constaterende dat

1. de taak van ds. Van der Ham in de eerste plaats gelegen is in de pastorale bearbeiding van de ± 120 christelijke gereformeerde schippers;
2. een deel van de tijd van ds. Van der Ham besteed wordt aan evangelisatiearbeid onder varenden en opvarenden bij de koopvaardij;

voorts constaterende dat

1. veel schippers proberen de zondagen aan de wal in de thuisgemeente door te brengen;
2. deputaten naar mogelijkheden gaan zoeken om pastorale bearbeiding te laten geschieden door de plaatselijke gemeenten;

van oordeel dat

1. het werk van ds. Van der Ham nog meer een evangelisatiekarakter gaat krijgen;
2. het aantal te bearbeiten christelijke gereformeerde schippers eerder afneemt dan toeneemt;

spreekt uit

het werk van ds. Van der Ham in stand te willen houden;

besluit

deputaten op te dragen de komende drie jaren zich te bezinnen op het inbrengen van hun werk bij deputaten evangelisatie, dan wel hun instructie kritisch te bezien en te rapporteren aan de synode van 2004.

Op voorstel van de preses besluit de vergadering dat commissie en deputaten zich zullen beraden op bijlage 2, terwijl de commissie zich zal bezinnen op het voorstel van oud. B. Geleijnse. De bespreking wordt op een later moment voortgezet (zie art. 252).

Artikel 176

Vervolg correspondentie met de buitenlandse kerken

De bespreking van het rapport van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken wordt voortgezet (zie art. 123). De commissie heeft zich beraden op de ingediende voorstellen en rapporteert daarover in rapport 7 (bijlage 101). Als deputaat is prof. H.G.L. Peels aanwezig.

Ds. D. Visser vindt de argumenten van de commissie om zijn voorstel niet over te nemen niet overtuigend. Hij handhaaft zijn voorstel. Verder wordt een aantal redactionele en inhoudelijke opmerkingen gemaakt over de voorgestelde wijziging van art. 4 sub 4B K.O.

In verband met de lunch wordt de bespreking afgebroken (zie art. 179).

Artikel 177

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de maaltijd.

VERVOLG TIENDE ZITTING

dinsdag 20 november 2001, 13.15 – 17.15 uur

Artikel 178

Heropening

De vergadering wordt heropend. De preses laat Psalm 130: 1 en 2 zingen.

Artikel 179

Vervolg correspondentie met de buitenlandse kerken

De bespreking van het rapport van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken en van rapport 7 van commissie 4 wordt voortgezet (zie art. 176).

De commissie stelt een verandering voor in voorstel tot besluit 1: de zin die begint met 'Dit advies...' komt te vervallen; na het woord 'eerst' wordt 'voorlopig' toegevoegd; het slot van de laatste zin wordt: voordat zij kennis heeft genomen van het schriftelijke advies van genoemde deputaten. Daarop neemt ds. H. van den Heuvel zijn voorstel ten aanzien van dit punt terug. Ook de andere voorstellen worden teruggetrokken. Het voorstel van ds. D. Visser wordt bij stemming verworpen.

De synode besluit:

1. art. 4 sub 4b K.O. als volgt aan te vullen:

Een kerkenraad die een predikant of beroepbaar gesteld kandidaat uit een kerkgemeenschap in het buitenland wenst te beroepen, zal deputaten correspondentie verzoeken om schriftelijk een gemotiveerd advies te geven over de te beroepen persoon, waarbij aandacht geschonken wordt aan de situatie in zijn kerkverband, de opleiding in die kerken, en overige ter zake zijnde belangrijke informatie.

Vervolgens zal de kerkenraad na eerst voorlopig de gemeente gehoord te hebben advies vragen aan de classis, die dit advies niet zal geven voordat zij kennis heeft genomen van het schriftelijke advies van genoemde deputaten.
2. naast de twee vormen van correspondentie, waartoe de generale synode 1995 besloot, een derde vorm van contact in te stellen, aan te duiden als 'Contact';
3. de inhoud van dit 'Contact' als volgt te omschrijven:
  1. het bieden van geestelijke ondersteuning bestaande in:
    1. het onder de aandacht brengen van elkaars geestelijke en kerkelijke problemen met wederkerige pogingen tot hun schriftuurlijke oplossing;
    2. het elkaar waarschuwen ten opzichte van geestelijke gevaren die opkomen, zich verbreiden en de kerk van Christus willen beheersen;
    3. het oefenen van correctie op elkaar in liefde bij verslapping ten opzichte van de belijdenis en de praktijk van het geloof eenmaal de heiligen overgeleverd;
  2. samenwerking op terreinen waarop een gezamenlijke verantwoordelijkheid ligt, waaronder verstaan wordt b.v. het aanbieden van ondersteuning en samenwerking of het elkaar raadplegen met betrekking tot zendingswerk, theologische toerusting, enz.
4. deputaten op te dragen in het kader van deze nieuwe driedeling in de kerkelijke contacten een gedragslijn op te stellen ten aanzien van het aangaan van nieu-

we contacten;

5. deputaten op te dragen:
  1. zich ten aanzien van Oost Europa te oriënteren op de mogelijkheden en de wenselijkheid van contacten;
  2. de ontwikkelingen binnen de Igrejas Evangelicas Reformadas no Brasil (IERB) nauwlettend te blijven volgen;
  3. 1. de Lanka Reformed Church (LRC) mee te delen dat wij op dit moment niet overgaan tot het aanbieden van correspondentie;
  2. het onderzoek naar mogelijke contactoefening met de Reformed Church in Sri Lanka (RCSL) voort te zetten en in 2004 een beslissing te nemen;
  4. aan de Presbyterian Church in Korea (PCK) beperkte correspondentie aan te bieden.
6. ten aanzien van de International Conference of Reformed Churches (ICRC):
  1. binnen de ICRC voluit te participeren en te bevorderen dat er van deze organisatie een duidelijk gereformeerd geluid uitgaat;
  2. via deputaten bij het Interim Committee aan te dringen op een verbetering van de vergaderstructuur;
  3. erop toe te zien dat, behalve de belangrijke zaak van de zending, ook andere zaken van gemeenschappelijk belang voldoende aan de orde zullen komen.
7. ten aanzien van de Free Church of Scotland (FSC) en de Free Church of Scotland Continuing (FCSC):

officiële correspondentie aan te gaan met de FCSC op grond van:

  1. het besluit van de ICRC in deze kwestie;
  2. de overweging dat het contact met beide kerken ons in staat stelt eventueel bij te dragen aan de verbetering van de onderlinge relaties;
8. 1. de handelingen van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken goed te keuren en deputaten hartelijk te danken voor hun arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses memoreert het werk dat ds. P. den Butter en ds. J. Oosterbroek voor dit deputaatschap hebben gedaan.

Artikel 180

Comité-generaal

Artikel 181

Presentie

Ds. R. van de Kamp verlaat de vergadering en wordt vervangen door ds. H. Polinder.

Artikel 182

Voortijdige ambtsbeëindiging

De preses geeft het rapport van de studiecmissie betreffende begeleiding en uitkering in geval van voortijdige ambtsbeëindiging (CVAP) in bespreking (bijlage 102). Commissie 3 rapporteert hierover in rapport 9 (bijlage 103). Namens de studiecmissie zijn ds. G. Bijkerk en br. mr. A. J. de Geus aanwezig.

In de discussie wordt door meerdere afgevaardigden gesignaleerd dat de studiecmissie zich weliswaar grondig bezonnen heeft op de mogelijkheid van algemene richtlijnen, maar zich niet gebogen heeft over de principiële aspecten. Deze principiële aspecten zijn volgens deze afgevaardigden evenwel zo zwaarwegend dat de studiecmissie daaraan voorrang had behoren te geven. Kan de synode wel een regeling vaststellen zonder deze principiële bezinning? Is het niet beter – in afwachting van nadere principiële bezinning – de huidige regelingen vooralsnog te continueren? Ten aanzien van het voorstel van de studiecmissie en de synodecommissie wordt gewezen op verschillende praktische aspecten die door dit voorstel niet ondervangen worden. Het voorstel is te beknopt en onvolledig. Daarom wordt gepleit voor een meer gefundeerde bezinning voordat de synode tot besluitvorming overgaat.

Aan de commissie wordt in overweging gegeven het gestelde over de arbitragecommissie terug te laten komen in de voorstellen, in voorstel 2, 3 en 4 de verwijzing naar de sectie te laten vervallen, zodat duidelijk is dat het hele deputaatschap verantwoordelijkheid draagt voor het totale beleid; voorstel 2 uit te breiden met 'met het oog waarop de omslag voor dit deputaatschap wordt aangepast', in voorstel 3 de woorden 'zijn gerechtigd' te vervangen door 'hebben de taak' en voorstel 6 terug te nemen omdat dit voorstel van een algemene richtlijn de diaconale benadering van de christelijke handreiking miskent.

De rapporteur van de commissie, ds. H. van den Heuvel, en de secretaris van de studiecmissie, br. A. J. de Geus, gaan op de vragen en opmerkingen in.

De commissie neemt de verschillende suggesties tot verbetering en aanvulling van het commissievoorstel mee. De studiecmissie geeft aan dat haar opdracht allereerst betrekking had op het onderzoek naar de mogelijkheid van algemene richtlijnen. Vervolgens moest gekeken worden naar de praktische consequenties voor de regelingen die gelden ten aanzien van de Woordbediening. In deze volgorde heeft de studiecmissie ook gewerkt. De eerste principiële vraag is de vraag naar de zorgplicht. Deze vraag heeft de commissie wel behandeld. Aan de tweede principiële vraag, de vraag naar de regelingen die gelden ten aanzien van de Woordbediening, is de commissie niet toegekomen. Als de synode beide principiële vragen tegelijk onder ogen wil zien is behandeling van het voorliggende rapport in feite ontijdig. De studiecmissie daarentegen is van mening dat, ook zonder dat de studie naar het recht van Woordbediening gedaan is, de synode thans wel kan besluiten over een samenhangende regeling in het kader van de zorgplicht. Met de verwijzing naar 'hedendaagse sociale wetgeving' bedoelt de studiecmissie niet om een automatisme te creëren. Het is slechts een verwijzing naar de wetgeving zoals die thans geldt. Indien de wetgeving gewijzigd wordt zal dat een nieuw besluit vergen. De studiecmissie acht het onjuist in het voorstel rekening te houden met dienstjaren omdat het nadelig is voor dienaren die op latere leeftijd predikant zijn geworden en omdat deze gedachte afwijkt van wat in de maatschappij gebruikelijk is.

De bespreking wordt op dit punt afgebroken (zie art. 184).

Artikel 183

Misbruik van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties

De preses geeft het rapport van de generaal-synodale commissie inzake misbruik van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties (bijlage 104) in bespreking. Commissie 3 rapporteert hierover in rapport 11 (bijlage 105). Van de generaal-synodale commissie zijn aanwezig br. drs. A. Heystek, ds. A. Hilbers en zr. mr. A.P. Versteeg.

In de bespreking krijgt de gedragscode voor predikanten veel aandacht. Enerzijds wordt van een doorwrocht geheel gesproken. Gevraagd wordt of deze code, zonder haar het karakter van kerkelijke wetgeving toe te kennen, voor de in te stellen klachtencommissie en voor kerkenraden mag fungeren als handvat en aanknopingspunt. Anderzijds wordt opgemerkt dat, hoewel een gedragscode op zich wordt toegejuicht, deze gedragscode wel erg hoog gegrepen is. Het is een hoogstaande ethische richtlijn, maar deze richtlijn is principieel niet evenwichtig en met het oog op de werkelijkheid van het christelijke leven niet realistisch. Verder wordt gevraagd hoe de nieuw in te stellen commissie zich verhoudt tot de vertrouwenscommissie voor predikanten, wat het doel van de klachtencommissie is en wat haar juridische positie is. Tenslotte wordt de suggestie gedaan om voorstel 9 aan te vullen met: teneinde te overwegen deze belangrijke onderwerpen in het studieprogramma een plaats te geven.

Commissie 3 reageert op de bespreking bij monde van de rapporteur, ds. H. van den Heuvel en de generaal-synodale commissie bij monde van br. A. Heystek, ds. A. Hilbers en zr. A.P. Versteeg.

Duidelijk is dat het rapport een diepe ondertoon van ernst heeft. De aanleiding ertoe is triest. De gedragscode mag geen kerkelijke status krijgen. Anders dreigt het gevaar dat de gedragscode in de praktijk van het kerkelijke leven, met name in conflictueuze situaties, toch als wet gaat functioneren. De gedragscode is geen dreigend zwaard, maar een richtlijn, een spiegel voor ambtsdragers en andere kerkelijke werkers. Aan de andere kant: deze gedragscode is geen stukje ethiek, losgemaakt uit een brede theologische context. De Schriftgegevens zijn geheel verflochten met deze code.

De klachtencommissie heeft geen relatie met de vertrouwenscommissie. Beide commissies dienen ook onafhankelijk van elkaar te werken. Het doel van de klachtencommissie is om klachten op hun merites te beoordelen en met de klager de gang naar de kerkelijke vergadering voor te bereiden. De juridische status van de klachtencommissie zal aan de orde komen als een klager de gang naar de wereldlijke rechter maakt uit onvrede over de behandeling van diens klacht. Daarom is er veel aan gelegen dat de klachtencommissie uiterst zorgvuldig te werk gaat. Wat zo'n gang naar de wereldlijke rechter precies betekent voor de juridische status van de klachtencommissie is commissie 3 niet bekend. De studiec ommissie onderstreept hierbij dat de klachtencommissie niet meer doet dan adviezen uitbrengen. Maar die juridische positie zal nog wel onderwerp van bezinning moeten worden. Ten aanzien van de verjaring heeft de studiec ommissie geen termijn willen noemen, maar de verjaring gekoppeld aan de functionaliteit van de betrokkene. Zolang iemand nog in functie is, kan een klacht tegen hem of haar in behandeling worden genomen. Verder geeft de studiec ommissie in overweging om in bijlage 1 de laatste zin van onderdeel c te laten vervallen. Tenslotte vraagt de studiec ommissie aan commissie 3 of aan haar aanvulling van art. 14.2 niet een clause toegevoegd moet worden voor het geval een kerkenraad niet mee wil werken en of het niet beter is geen uitspraak te doen over de status van de gedragscode, maar de prak-

tijk zijn werk te laten doen aangezien commissie voorstel 5 een reductie betekent op wat de synodaal-generale commissie bedoelde.

In de tweede ronde worden twee voorstellen ingediend:

Oud. D. Kooie stelt een amendement op voorstel tot besluit 5 voor: de gedragscode, zonder deze het karakter van kerkelijke wetgeving toe te kennen, te aanvaarden als morele richtlijn voor predikanten en andere kerkelijke werkers en deze met een begeleidend schrijven betrokkenen en de kerken aan te bieden; oud. R. Procee stelt voor voorstel tot besluit 9 aan te vullen met: teneinde te overwegen deze belangrijke onderwerpen in het studieprogramma een plaats te geven.

Besloten wordt dat commissie 3 zich samen met de generaal-synodale commissie zal bezinnen op deze voorstellen en op de vragen van de generaal-synodale commissie over het commissie voorstel. De bespreking wordt opgeschort (zie art. 226).

Artikel 184

Vervolg voortijdige ambtsbeëindiging

De bespreking van het rapport van de studiec ommissie betreffende begeleiding en uitkering ingeval van voortijdige ambtsbeëindiging en het daarbij behorende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 182).

De preses geeft gelegenheid om voorstellen in te dienen.

Oud. L. Mak stelt, mede namens oud. R. Procee, voor om 'voorstel 6' te laten vervallen.

Oud. A.W. Overwater dient het volgende voorstel in:

De synode besluit aan een studiec ommissie van vier leden, waarin opgenomen een kenner van het Nederlandse recht en de Nederlandse rechtspraak alsmede een kenner van het kerkrecht, op te dragen een principiële en praktische bezinning tot stand te brengen inzake:

1. de relatie tussen de plicht en het recht van de predikanten levenslang de kerken te dienen en de roeping van de kerken hen te onderhouden;
2. het recht van de kerken een predikant dringend te adviseren over te gaan tot een andere staat des levens;
3. de regels welke in acht genomen dienen te worden bij de beoordeling van het op een niet goede wijze vervullen van de verantwoordelijkheden en taken welke de predikant op zich heeft genomen bij het aanvaarden van zijn roeping tegenover de kerken respectievelijk de plaatselijke gemeente, uitkomend ook in het ondertekeningsformulier met de daaraan te verbinden consequenties;
4. de wijze waarop de conclusies dienen te worden vastgelegd in het kader van art. 11 en 12 K.O., zonedig aangevuld met specifieke regelingen, en de synode van 2004 daarover te rapporteren.

Oud. D. Blom geeft commissie 3 de volgende handreiking:

De generale synode besluit:

1. een deputaatschap DVA in te stellen en deputaten te benoemen;
2. dit deputaatschap op te dragen de uitvoering van:
  - a. (1) besluit 7 commissie voorstel
  - (2) besluit 6 commissie voorstel
  - (3) besluit 4 commissie voorstel

- b. (1) de overbruggingsregeling repatriërende predikanten (besluit generale synode 1998) vanaf 1 mei 2002;
- (2) voorlopige regeling losgemaakte predikanten (besluit generale synode 1998) vanaf 1 mei 2002;
- (3) de in bijlage 47 K.O. genoemde verplichting tot het treffen van een overbruggingsregeling door kerkenraad en classis na beëindiging van een wachtgeldregeling voor ex-legerpredikanten;
Deze uitvoering geschiedt gedurende het eerste jaar via en voor rekening van de gemeente of het deputaatschap waar de predikant laatstelijk diende; na één jaar geschiedt de uitvoering via en voor rekening van de deputaten onderlinge bijstand en advies.
andere betrokken deputaatschappen van deze overgang op de hoogte te stellen;
- c. de onder b. genoemde regelingen samen te smelten tot één regeling en daarbij de inhoud van het rapport van de studiecmissie (GVAP) uitgebracht aan de generale synode 2001 te betrekken en bovendien contact te onderhouden met de studiecmissie die besluit 7 van het commissievoorstel gaat uitvoeren;
3. bij de uitvoering van punt c. de steun van de hoogleraar kerkrecht in te roepen;
4. besluit overeenkomstig besluit 3 commissievoorstel;
5. besluit overeenkomstig besluit 5 commissievoorstel, echter alleen voor de generaal-synodale 'Commissie Van Beek';
6. besluit overeenkomstig besluit 5 commissievoorstel, echter alleen voor het besluit van de generale synode 1986 inzake afgezette predikanten;
Daarnaast wordt besloten deze regeling in de periode tussen deze synode en de synode 2004 te vervangen door de volgende regeling die aan de regeling 1986 is ontleend:
De regeling betreft de punten 3 sub a t/m e van de regeling 1986 (Acta 1986 pag. 41 (art.97)) met dien verstande dat onder c.2 dient na 33 maanden te worden gelezen 140% van de uitkering krachtens de Algemene Bijstands Wet en onder e.1 dienen de woorden "3 maanden" te worden vervangen door "1 jaar" en onder e.2 dient hetgeen volgt na "Onderlinge Bijstand" te worden doorgehaald.
7. aan de synode 2004 te rapporteren over het resultaat van het uitvoeren van de opdrachten genoemd onder de punten a.1 en c;
8. aan de synode 2004 een voorstel te doen voor een instructie van het deputaatschap waarin de regeling bedoeld onder 2.c een ruimere plaats krijgt.
- Ds. J. Westerink stelt voor om in voorstel tot besluit 2, 3 en 4 de verwijzing naar sectie U (besluit 2 en 3) en B (besluit 4) te laten vervallen.
- Ds. P.D.J. Buijs stelt voor aan de laatste zin van voorstel 2 toe te voegen: met het oog waarop de omslag voor dit deputaatschap wordt aangepast.

De preses geeft deze voorstellen terug aan de beide commissies voor nader beraad. De bespreking wordt opgeschort (zie art. 257).

Artikel 185

Vervolg demografisch onderzoek/instructie 8.04

De bespreking van de instructie van de particuliere synode van het Oosten wordt voortgezet (zie art. 39). Commissie 6 rapporteert over de nadere bezinning in rap-

183

port 2A (bijlage 106).

Oud. L. Mak geeft te kennen dat hij zich kan vinden in het nieuwe commissievoorstel, hoewel hij graag zou zien dat het terrein van de kerkelijke activiteiten eens kritisch bezien zou worden, los van de financiële aspecten die aan het werk verbonden zijn. Opnieuw wordt vanuit de vergadering gepleit voor vroegtijdig overleg tussen deputaten financiële zaken en de andere deputaatschappen.

Commissie 6 geeft aan dat inperking van beleid inderdaad nodig is. Maar de commissie wil de verantwoordelijkheid daarvoor op deputatenniveau leggen. Vandaar het voorstel van de commissie.

Ds. J. Bosch dient het volgende voorstel in:

De generale synode besluit een commissie van drie leden in te stellen die met enige regelmaat onderzoekt of de middelen waarover de kerken kunnen beschikken daar worden ingezet waar ze het meest effectief zijn. Na overleg met de diverse deputaatschappen volgen voorstellen voor prioriteiten voor het werk van deze deputaatschappen.

De commissie neemt dit voorstel niet over omdat het praktisch moeilijk uitvoerbaar is. Ds. J. Westerink acht dit voorstel neigen naar de instelling van een superdeputaatschap en dat is in strijd met de beginselen van de kerken. Daarop wordt het voorstel teruggenomen.

De bespreking wordt opgeschort in verband met de maaltijd (zie art. 188).

Artikel 186

Schorsing

In verband met de maaltijd wordt de vergadering geschorst.

VERVOLG TIENDE ZITTING

dinsdag 20 november 2001, 19.00 – 21.00 uur

Artikel 187

Heropening

De vergadering wordt heropend. Gezongen wordt Psalm 46: 1 en 4.

Artikel 188

Vervolg demografisch onderzoek/instructie 8.04

De bespreking van de instructie van de particuliere synode van het Oosten wordt voortgezet (zie art. 185). De vergadering gaat over tot besluitvorming.

De synode besluit:

1. ieder deputaatschap op te dragen bestaand beleid kritisch te beoordelen en waar nodig onderdelen van het beleid te beperken, af te bouwen of te beëindigen en een voorstel aan de volgende synode te doen de instructie, indien

nodig, daaraan aan te passen;

2. de instructie van de particuliere synode van het Oosten niet te aanvaarden.

Artikel 189

Contact met de overheid

184, 541

De preses geeft het rapport van deputaten voor contact met de overheid (bijlage 107) in bespreking. Hierbij hoort rapport 3 van commissie 5 (bijlage 108). Hij verwelkomt de deputaten zr. mr. dr. G. Brands-Bottema, mr. H. Herweijer en prof. dr. J.W. Maris.

In de bespreking krijgt de voorgestelde nadere omschrijving van het huwelijk veel aandacht. Gesteld wordt dat de definitie die de commissie voorstelt een afzwakking is van de omschrijving die deputaten voorstellen, vooral omdat de zinsnede 'publieke bekrachtiging' uit het voorstel van deputaten het geregistreerd partnerschap uitsluit. Voorgesteld wordt uit te gaan van de definitie van deputaten en daar de zinsnede aan toe te voegen: ten overstaan van de burgerlijke overheid formeel publiek bekrachtigd. Verder wordt gewezen op de geschiedenis van het burgerlijk huwelijk. De werkelijke breuk in de regelgeving met betrekking tot de huwelijksluiting vond plaats bij de Bataafse Revolutie in 1795. Voor die tijd konden in de Republiek van de zeven verenigde Nederlanden gereformeerden in de kerk trouwen. Deze huwelijken werden door de overheid erkend. Voorgesteld wordt dat het CIO, geïnitialiseerd door deputaten, bij de overheid een pleidooi houdt voor een praktisch herstel van de situatie van voor 1795.

Over de nota 'Ontwikkelingen rond het huwelijk' wordt gevraagd waarom de commissie op dit punt van de voorstellen van deputaten afwijkt. Voorstel 5 van het commissievoorstel roept de vraag op of het opstellen van een bruikbare handleiding wel een taak is die aan deputaten voor contact met de overheid moet worden opgedragen. Gevraagd wordt ook hoe en waarom de commissie tot voorstel 6 is gekomen. In algemene zin wordt door een afgevaardigde opgemerkt dat de kerken steeds meer 'buiten beeld' raken bij de overheid. Moeten deputaten niet krachtiger signalen afgeven, bijvoorbeeld door een lobby in Den Haag?

Allereerst antwoordt de rapporteur van de commissie, ds. J.P. Boiten. De nadere omschrijving van het huwelijk in het commissierapport is niet bedoeld als afzwakking van de definitie die deputaten voorstellen. De bedoeling van de commissie was een zodanige omschrijving te kiezen dat daardoor het geregistreerde partnerschap uitgesloten wordt. De commissie vond de uitkomst van de deputatenstudie 'Ontwikkelingen rond het huwelijk' niet geheel bevredigend. Vandaar dat de commissie voorstelt dat deputaten een handleiding zullen opstellen rond het ongehuwd samenwonen. Strikt genomen is het voorstel van deputaten naar aanleiding van de nota geen voorstel met betrekking tot deze nota. De commissie heeft dat in voorstel 4 wel willen doen. Voorstel 5 is een opdracht voor deputaten voor contact met de overheid omdat deze deputaten over de nodige informatie beschikken en bovendien al met bezinning op dit punt zijn bezig geweest. Bij de opstelling van een handreiking denkt de commissie niet alleen aan een pastorale handreiking, maar ook aan de vraag hoe kerkenraden in deze dienen te handelen. De commissie is tot voorstel 6 gekomen omdat de commissie signaleert dat er veel zaken zijn waarbij de kerk zich rekenschap moet geven van haar houding ten opzichte van de overheid. Dat noopt tot bezinning, zeker ook met het oog op de jeugd. De commis-

sie meent verder dat deputaten veel doen richting Den Haag, maar dat daarbij rekening gehouden moet worden met de eigen aard van het deputaatschap; deputaten zijn geen actiegroep.

Namens het deputaatschap gaan zr. G. Brands-Bottema, br. H. Herweijer en prof. J.W. Maris op de bespreking in. Deputaten gaan akkoord met de nadere omschrijving van het huwelijk zoals de commissie die voorstelt mits daaraan de woorden 'als zodanig' en 'publiek' worden toegevoegd. Het middengedeelte van de omschrijving wordt dan: als zodanig formeel publiek bekrachtigde levensgemeenschap tussen één man en één vrouw. Terugkeren naar de situatie van voor 1795 achten deputaten onmogelijk. Ook als de huwelijksluiting naar de kerken toe zou komen blijft dezelfde bemoeienis met de overheidswetgeving als nu het geval is. De overheid moet immers de registratie van de kerken aanvaarden als burgerlijk geldig. Deputaten achten commissievoorstel 5 niet verstandig omdat het veronderstelt dat plaatselijke kerkenraden in het beoordelen van situaties een handleiding nodig hebben om de kerkorde toe te passen. Bovendien achten deputaten de door de commissie voorgestelde opdracht niet hun taak. Deputaten geven de voorkeur aan hun eigen voorstel. Ook commissievoorstel 6 wordt door deputaten ontraden. In het verleden is immers al onderzoek gedaan naar de betekenis van art. 36 NGB. Bovendien is commissievoorstel 6 erg breed geformuleerd.

In de tweede ronde worden verschillende voorstellen ingediend:

Ds. D. Visser stelt voor voorstel tot besluit 5 en 6 te laten vervallen.

Oud. C.J. van Heel stelt voor om aan art. 70 K.O. een nadere omschrijving van het huwelijk toe te voegen sub 1 (waarbij een verumnummering optreedt): Onder een huwelijk dient te worden verstaan: een totale levensgemeenschap van één man en één vrouw, aangegaan voor het leven en formeel publiek bekrachtigd ten overstaan van de burgerlijke overheid.

De preses geeft deze voorstellen en het voorstel dat deputaten formuleerden aan commissie 5 voor nader overleg tussen commissie en deputaten. De bespreking wordt afgebroken (zie art. 194).

Artikel 190

Voorstellen moderamen

Naar aanleiding van een besluit op de eerste zittingsdag (zie art. 11) heeft het moderamen zich bezonnen op artikel 25 van het huishoudelijk reglement. Het moderamen is tot de conclusie gekomen dat deze bepaling geen praktische betekenis meer heeft sinds de synode niet meer vergadert ter plaatse van de roepende kerk. Het moderamen stelt dan ook voor artikel 25 te verwijderen uit het huishoudelijk reglement.

Aldus wordt besloten.

Het moderamen heeft zich ook bezonnen op de gestaag toenemende groei van de synodestukken in relatie tot de omvang van de Acta. Het moderamen stelt voor om als uitgangspunt te hanteren dat de omvang van de Acta van de synode van 2001 niet groter zal zijn dan die van de Acta 1998. Dat is mogelijk als de vergadering scriba 1 toestemming geeft om bij de samenstelling van de Acta selectief om te gaan met 1) de financiële overzichten en 2) de bijlagen bij de deputatenrapporten. De gedachte is 1) om alleen de belangrijkste financiële overzichten op te nemen en

de andere zo mogelijk samen te vatten en 2) alleen die bijlagen bij de deputaten-rapporten op te nemen die in de besluitvorming een belangrijke rol hebben gespeeld of voor het beleid van deputaten van belang zijn.

Vanuit de vergadering wordt gevraagd of het moderamen wel voldoende kan overzien welke bijlagen van deputatenrapporten al dan niet achterwege kunnen blijven. Namens het moderamen wordt geantwoord dat het moderamen over de selectie van de bijlagen met de deputaatschappen zal overleggen. Maar het moderamen draagt de uiteindelijke verantwoordelijkheid.

De vergadering gaat met het voorstel van het moderamen akkoord.

Artikel 191

Sluiting

Nadat prof. T.M. Hofman is voorgegaan in dankzegging en Psalm 45: 1 gezongen is, sluit de preses de tiende zitting van de synode.

ELFDE ZITTING

woensdag 21 november 2001, 9.15 – 12.15 uur

Artikel 192

Opening

De preses opent de elfde zitting van de synode. Hij laat Psalm 122: 1, 2 en 3 zingen, leest Jesaja 6: 1- 8 en gaat voor in gebed.

Artikel 193

Appel-nominaal

Ds. R. van Beek is vervangen door ds. B. de Romph, ds. K. Visser door ds. M. Visser. Ds. M. Visser betuigt door op te staan instemming met de belijdenis.

Artikel 194

Vervolg contact met de overheid

De bespreking van het rapport van deputaten voor contact met de overheid en het daarmee corresponderende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 189). Commissie 5 heeft contact gehad met deputaten en rapporteert daarover in rapport 3A (bijlage 109). Namens deputaten is prof. dr. J.W. Maris aanwezig.

De vergadering gaat over tot besluitvorming. De indieners van de voorstellen kunnen zich vinden in het aangepaste commissievoorstel.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. aan art. 70 K.O. een nadere omschrijving van het huwelijk toe te voegen als sub 1 (waarbij een vernummering optreedt): "Onder huwelijk dient te worden verstaan: de wettelijk geregelde, als zodanig formeel publiek bekrachtigde levensgemeenschap tussen één man en één vrouw, naar de zin van de instelling voor het leven aangegaan."

3. de standpuntbepaling van het "Woerden-overleg" de kerken ter kennisname aan te bieden;
4. deputaten op te dragen de nota "Ontwikkelingen rond het huwelijk" de kerken aan te bieden met de aanbeveling om het beleid en de praktijk met betrekking tot kerkelijke huwelijksbevestigingen dienovereenkomstig te handhaven;
5. deputaten op te dragen een beknopte, bruikbare handleiding op te stellen waarin wordt aangegeven hoe de kerk moet handelen m.b.t. het begeleiden van ongehuwd samenwonende paren naar het sluiten van een huwelijk, naar analogie van art. 70 K.O. sub 2a, daarbij uitgaande van het vijfde en zevende gebod;
6. de volgende uitspraak te doen:

De generale synode

overwegende

1. dat het noodzakelijk is, dat de kerk zich in deze tijd uitspreekt over de bijbelse waarden en normen op het terrein van huwelijk en seksualiteit;
2. dat de kerk en haar leden een getuigenis van die bijbelse waarden mogen laten horen en uitstralen temidden van een samenleving waarin seksuele gemeenschap is losgekoppeld van een – levenslange – huwelijksrelatie;

van oordeel

1. dat de kerk er werk van zal moeten maken de taak van de ouders in de seksuele opvoeding van de jongeren te ondersteunen;
2. dat de geloofsopvoeding inzake huwelijk en seksualiteit binnen de gemeente in deze tijd veel aandacht verdient, en dat het nodig is dat onze kinderen, jongeren en jongvolwassenen in de catechese en in het verenigings- en clubwerk structureel leren rekenen met de heilzaamheid van Gods geboden voor relaties;

besluit

aan deputaten op te dragen:

- a. bijbels verantwoord materiaal dat in de kerken al voorhanden is inzake huwelijk en seksualiteit te (laten) verzamelen en op bruikbaarheid te beoordelen;
- b. dit materiaal – eventueel aangevuld met nader te ontwikkelen onderdelen – als een bruikbare handleiding beschikbaar te stellen voor de kerken ten behoeve van ouders, voor gebruik in de catechese, voor themadiensten, gespreksgroepen etc.;

7. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses dankt in het bijzonder de terugtrekkende voorzitter van deputaten, prof. J.W. Maris.

Artikel 195

Comité-generaal

Artikel 196

Mededeling besluit

De preses deelt mee dat de synode in comitézitting het volgende besluit heeft genomen:

De generale synode

constaterende:

dat deputaten afstand nemen van de betwiste opvattingen van br. H.H. van Well;

spreekt uit:

dat deputaten met de gegeven beoordeling van de scriptie van H.H. van Well hebben voldaan aan de opdracht van de generale synode van 1998;

besluit:

dat echter gezien een aantal gebleken en gebleven betwistbare opvattingen het gesprek voortgezet dient te worden met betrekking tot de desbetreffende standpunten.

Artikel 197

Vervolg algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden

513

Uit het rapport van deputaten algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (bijlage 83) geeft de preses de zaken die betrekking hebben op het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' en de zaken die betrekking hebben op de zusterkringen in bespreking. Commissie 5 rapporteert daarover in rapport 4 (bijlage 110) en rapport 5 (bijlage 111). Namens het deputaatschap zijn aanwezig zr. W.M. Geleijnse-Boendermaker, drs. A. Heystek, drs. A.P. de Jong en ds. C. Westerink.

644, 646

De afgevaardigde diakenen geven te kennen blij te zijn met de lijn die de commissie voorstelt ten aanzien van de plaats van de diakenen op de meerdere vergaderingen. De meerderheid van de aanwezige diakenen wil echter nog verder gaan dan de commissie en pleit ervoor de activiteiten op dit gebied niet verder voort te zetten. In dat verband wordt gevraagd wat de commissie wil bereiken met de voorstellen 1, 2 en 3. Een andere afgevaardigde wijst op de notie van de gelijkwaardigheid van de ambten. Wordt die notie door deputaten niet te sterk uitgedragen in de kerken? En is die notie zo overheersend dat deputaten het liefst die gelijkwaardigheid volledig willen honoreren in de afvaardiging naar de meerdere vergaderingen? Ook wordt gevraagd of het nodig is dat er vragen bij komen in het reglement op de kerkvisite? Er zijn immers al zeven vragen over het diaconaat.

Namens de commissie antwoordt de rapporteur, ds. J.P. Boiten. Commissie 5 betreurt de visie die door de meerderheid van de afgevaardigde diakenen naar voren is gebracht. Die visie is namelijk in strijd met de lijn die ingezet is door de synode van 1998. Die visie past bovendien niet in het kader van de besluitvorming waar de synode thans toe geroepen is. De bezinning op de plaats van het diaconaat op de meerdere vergaderingen en op de afvaardiging van diakenen is immers nog niet afgerond. Daarom is het te vroeg voor finale besluitvorming. In het kader van die voortgaande bezinning is de commissie gekomen tot de voorstellen 1, 2 en 3. Het gaat de commissie erom dat het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' de aandacht krijgt die het behoeft. Aanvulling van het reglement op de kerkvisite is naar het oordeel van de commissie nuttig om zodoende aandacht te kunnen geven aan het diaconaat in de gemeente. De huidige vragen gaan namelijk alleen over het functioneren van de diakenen.

De voorzitter van deputaten, ds. C. Westerink, geeft aan dat deputaten enigszins verrast zijn door de lijn die commissie 5 aan de synode voorstelt. Deputaten herkennen daar weinig in van datgene wat met de commissie besproken is. Bovendien bleek de commissie nader overleg met deputaten niet nodig te vinden, hoewel deputaten daar om verzochten. Vervolgens plaatst hij een aantal kanttekeningen bij het commissierapport: 1. in de eerste alinea van paragraaf 2 moet niet gesproken worden over 'aanbevelingen van het deputaatschap ADMA', maar over 'aanbevelingen van de generale synode 1998'; 2. gevraagd wordt wat de grond is voor de conclusie uit de eerste regel van paragraaf 2.a; 3. deputaten achten het onjuist dat de commissie de herwaardering van het functioneren van de diakenen op de kerkelijke vergaderingen tot voorwaarde maakt voor het verder implementeren van de aanbevelingen van de synode inzake het afvaardigen van diakenen; 4. deputaten hebben in algemene zin moeite met het feit dat het principe, vastgesteld door de generale synode van 1998, door de commissie afhankelijk gesteld wordt van consensus, draagvlak in de kerken en praktische uitvoerbaarheid.

In een reactie op de bespreking merken deputaten met nadruk op dat het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' nu niet meer ter tafel is. Het is door de vorige synode voor het overgrote deel aanvaard. Bovendien is de voortgaande bezinning op dit punt geen hobby van deputaten, maar een uitvloeisel van een al jaren geleden ter synode geconstateerde onvrede over het functioneren van de nog steeds als 'voorlopig' geldende regeling uit 1962 waarvoor deputaten vervolgens opdrachten van de synode kregen. De 'gelijkwaardigheid van de ambten' betekent voor deputaten niet dat daar logisch een volledig gelijkwaardige afvaardiging naar meerdere vergadering uit voortvloeit. Tenslotte vragen deputaten wat de commissie voorstelt ten aanzien van voorstel 9.9.2 uit het deputatenrapport.

In de tweede ronde worden de volgende voorstellen ingediend:

Ds. J.W. Schoonderwoerd stelt voor om besluit 1 aan te vullen met 'voor zover nog niet gebeurd', voorstel 2 tussen 'een' en 'gemotiveerde' aan te vullen met 'schriftelijk' en om besluit 7 te laten vervallen.

Diak. A.J. van der Wekken dient, mede namens diak. D. Blom en ds. J.M.J. Kieviet het volgende voorstel in:

De generale synode

gehoort de bespreking ter synode:

besluit

de activiteiten om te komen tot verdere uitbreiding van het aantal af te vaardigen diakenen naar meerdere vergaderingen niet voort te zetten. De commissievoorstellen 2 en 3 kunnen in dit licht vervallen.

De commissie neemt de eerste twee amendementen van ds. J.W. Schoonderwoerd over, zijn voorstel ten aanzien van 'besluit 7' niet. Het voorstel van diak. A.J. van der Wekken c.s. is in strijd met de ingezette lijn van voortgaande bezinning en wordt daarom door de commissie ontraden. Ten aanzien van voorstel 9.9.2 uit het deputatenrapport deelt de rapporteur mee dat de commissie niet achter dit voorstel staat, op verschillende plaatsen in haar rapport wel over deze zaak heeft gesproken en het daarom niet nodig achtte daar afzonderlijk over te rapporteren. Deputaten ontraden het voorstel van diak. A.J. van der Wekken.

In verband met het vergaande karakter van het voorstel van diak. A.J. van der Wekken stelt de preses voor dat de commissie zich over dit voorstel zal beraden en tevens over de formuleringen van voorstel 1 en 2. Aldus wordt besloten. Op een later moment zal de bespreking worden voortgezet (zie art. 201).

Artikel 198

Schriftberijmingen en herziening liturgische formulieren

Aan de orde is het rapport van deputaten voor de uitgave van de schriftberijmingen en de herziening van de liturgische formulieren (bijlage 112). Hiermee correspondeert rapport 7 van commissie 3 (bijlage 113). De preses verwelkomt de deputaten ds. D. Dunsbergen, ds. J. Groenleer, prof. dr. T.M. Hofman en dr. J.W. van Pelt.

In de bespreking komt de herziening van de liturgische formulieren uitgebreid aan de orde. Verschillende afgevaardigden spreken met waardering over het werk en de voorstellen van deputaten en commissie. De kerken, en zeker de jongeren in de gemeente, hebben duidelijk behoefte aan helderheid in de bewoordingen van de formulieren. Aan de andere kant worden ook veel vragen gesteld. Is het niet beter de klassieke formulieren ongewijzigd te laten? Wijst de vraag om vereenvoudiging van de taal van de formulieren niet op vervlakking in het denken van de gemeente over heel essentiële geloofsbegrippen? In hoeverre is het mogelijk de taal van de liturgische formulieren aan te passen aan de taal van de tijd, die immers steeds aan verandering onderhevig is? Gepleit wordt voor spoedige herziening van het doopformulier, waarbij met name aandacht wordt gegeven aan het sacramenteel karakter van de taal van het formulier, de interpretatie van het dankgebed uit het formulier en het karakter van verbond en doop. Ten aanzien van een hertaling van de klassieke formulieren, waar de commissie in haar rapport op wijst, wordt gepleit om zo spoedig mogelijk contact op te nemen met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk om zo mogelijk te komen tot samenwerking. Gevraagd wordt wat deputaten bedoelen met bijlage 1 en 2? Waarom heeft de commissie zich van een oordeel over deze bijlagen onthouden? Achten deputaten en commissie de inhoud van met name bijlage 2 in overeenstemming met de gereformeerde belijdenis?

In verband met de middagmaaltijd wordt de bespreking afgebroken (zie art. 202).

Artikel 199

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG ELFDE ZITTING

woensdag 21 november 2001, 13.15 – 17.00 uur

Artikel 200

Heropening

De vergadering wordt heropend. De preses laat Psalm 56: 5 en 6 zingen.

Artikel 201

Vervolg algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden

De bespreking van de zaken die betrekking hebben op het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' wordt voortgezet (zie art. 197).

De commissie heeft overleg gevoerd met de indieners van het voorstel. Dat heeft geleid tot een aanpassing van het commissievoorstel. De commissie stelt voor: In 'besluit 1' de woorden 'nogmaals ter bezinning aan te bieden' te vervangen door: opnieuw onder de aandacht te brengen, in 'besluit 2' het woord 'schriftelijk' toe te voegen en het slot van 'besluit 3' als volgt te formuleren: de generale synode te dienen met nieuwe voorstellen ter finale besluitvorming. Diak. A.J. van der Wekken c.s. trekken hun voorstel in. Commissievoorstel 7 wordt bij stemming verworpen.

De synode besluit inzake het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen':

Deputaten op te dragen

1. het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' opnieuw onder de aandacht van de kerkenraden en de classes te brengen en te bevorderen dat dit rapport wordt besproken;
2. van elke classis een schriftelijke, gemotiveerde en afgeronde beslissing te vragen inzake de afvaardiging van diakenen naar hun vergadering;
3. op basis van de gegevens uit de classes een evaluatie op te stellen en de generale synode van 2004 te dienen met nieuwe voorstellen ter finale besluitvorming;
4. er bij de kerken op aan te dringen de mogelijkheden die artikel 41 K.O. en artikel 44 K.O. met betrekking tot het diaconaat bieden optimaal te benutten;
5. de bezinning met betrekking tot het diaconaat als vast agendapunt op de agenda van de particuliere synode voortgang te doen hebben;
6. via de Classicale Diaconale Commissies het functioneren van diakenen op de classisvergaderingen te evalueren en hierover rapport uit te brengen aan de generale synode.

Artikel 202

Vervolg schriftberijmingen en herziening liturgische formulieren

De bespreking van het rapport van deputaten voor de uitgave van de Schriftberijmingen en de herziening van de liturgische formulieren en het daarbij behorende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 198).

Opgemerkt wordt dat de commissie geen onderscheid maakt tussen de klassieke formulieren en de formulieren, die vastgesteld zijn door de generale synoden 1968/9, 1971/2 en 1974, terwijl het synodebesluit van 1998 slechts betrekking had op de laatstgenoemde formulieren. Verder wordt door verschillende afgevaardigden opnieuw moeite verwoord met de inhoud van de bijlagen bij het deputatenrapport. Is het niet beter deze bijlagen niet in de Acta op te nemen? Ook wordt gevraagd of voorstel 5 en 6 verstandig zijn met het oog op de meermalen bepleite beperking van kerkelijk werk op landelijk niveau.

Namens de commissie gaat de rapporteur, ds. H. van den Heuvel, op de vragen in. Allereerst wil hij een misverstand wegnemen. Bijlage 1 en 2 hebben namelijk geen enkele status, het zijn slechts illustraties van een mogelijk laagdrempelig taalgebruik in de formulieren. Vervolgens maakt hij duidelijk dat een hertaling van de klassieke formulieren niet aan de orde is. Eventueel kan verwezen worden naar de hertaling van de klassieke formulieren van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk. Een apart voorstel om bij deze hertaling aan te sluiten acht de commissie overbodig. Voorstel 3 van de commissie biedt daartoe voldoende ruimte. De commissie ziet voorstel 5 en 6 niet als een grote uitbreiding van het deputatenwerk. De commissie verwacht dat deze opdrachten over drie jaar afgerond zijn.

Namens deputaten gaan ds. D. Dunsbergen en ds. J.W. van Pelt op de bespreking in. Deputaten wijzen op de praktijk in het kerkelijke leven die aandacht voor verstaanbare formulieren noodzakelijk maakt. De klassieke formulieren kunnen echter beter ongewijzigd blijven. Het zijn weliswaar tijdsdocumenten, maar met een rijke schat aan inhoud. Bovendien valt een herschrijving van deze formulieren buiten de opdracht van de vorige synode. Deputaten zijn overtuigd dat alleen herschrijven van de formulieren, vastgesteld door de synode van 1968/9, 1971/2 en 1974, onvoldoende is. Vandaar het voorstel tot het opstellen van nieuwe formulieren. De voorbeelden in de bijlagen, door deputaten aangeduid als 'fragmenten', zijn door deputaten niet alleen bedoeld als illustraties, maar ook om aan te geven hoe moeilijk het is om bestaande formulieren te herschrijven en nieuwe op te stellen. Niettemin blijft dat wel de uitdaging waar deputaten voor staan.

In de tweede ronde worden verschillende voorstellen ingediend:

Ds. J.W. Schoonderwoerd stelt voor commissievoorstel 4 te vervangen door: deputaten de opdracht te geven de wenselijkheid van nieuwe formulieren naast de bestaande aan te tonen.

Ds. J. Westerink stelt voor commissievoorstel 3 te vervangen door: de bestaande formulieren ongewijzigd te laten.

Ds. R. Kok stelt voor aan commissievoorstel 3 een voorstel 3b toe te voegen: deputaten opdracht te geven zo spoedig mogelijk contact op te nemen met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, die bezig is met een hertaling van de klassieke liturgische formulieren, om zo mogelijk te komen tot samenwerking en eenstemmigheid in deze.

Verder stelt hij voor om na het woord 'vrijgemaakt' in voorstel 5 in te voegen: en de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk.

Oud. S. Procee stelt voor commissievoorstel 4 te vervangen door: deputaten opdracht te geven tot een revisie van de formulieren van 1968/9, 1971/2 en 1974, waarbij met name op de vragen die in deze tijd leven zal worden ingegaan. Wat het doopsformulier betreft is vooral te denken aan de interpretatie van het dankgebed en het karakter van verbond en doop.

Ds. G. van Roekel stelt voor commissievoorstel 5 en 6 te laten vervallen.

Naar aanleiding van een herhaalde vraag uit de vergadering geeft de commissie aan dat zij er geen bezwaar tegen heeft om de bijlagen van het deputatenrapport niet op te nemen in de Acta.

De preses geeft de voorstellen ter nadere bezinning mee aan commissie 3. De bespreking wordt afgebroken (zie art 254).

Artikel 203

Dienst van de vrouw

De preses geeft het rapport van het studiedeputaatschap dienst van de vrouw (bijlage 114) en het daarbij behorende rapport 12 van commissie 3 (bijlage 115) in bespreking. Namens deputaten zijn aanwezig zr. G. de Haan, prof. dr. H.G.L. Peels en dr. J.W. van Pelt.

Door verschillende afgevaardigden wordt grote waardering geuit voor het werk van deputaten. Toch roept het rapport van deputaten ook vragen op. Een eerste vragencomplex heeft te maken met het voorstel van deputaten om de kerken aan te bevelen, wanneer gekozen wordt voor een officiële inleiding in een niet-ambtelijke dienst, gebruik te maken van het conceptformulier. Gevraagd wordt: gaan we als kerken zo niet mee in de steeds toenemende regelcultuur? Wordt zo niet een verschil gecreëerd tussen gaven die een officieel karakter krijgen in de gemeente en gaven die het karakter van spontaniteit blijven dragen? Dreigt niet het gevaar van het ontstaan van een semi-ambt? Is institutionalisering geen opstap tot het ambt? En: waarom is de commissie in de formulering van haar voorstel op dit punt afgeweken van het deputatenvoorstel? Is dat voorzichtige kritiek op de lijn die deputaten voorstellen? In het verlengde van deze vragen ligt het tweede vragencomplex. Dat betreft het onderscheid tussen ambtelijke en niet-ambtelijke diensten. Is het mogelijk dit onderscheid nader aan te geven, bijvoorbeeld door de niet-ambtelijke diensten nader te definiëren? En is het wel mogelijk dit onderscheid te handhaven? Is de volmacht, waarover deputaten spreken, gebonden aan het ambt als zodanig? Zullen door het onderscheid van ambtelijke en niet-ambtelijke diensten op den duur geen spanningen in de gemeenten ontstaan?

Verder wordt gevraagd waarom de commissie in afwijking van het deputatenvoorstel in 'besluit 1' de woorden 'meer nog dan voorheen' heeft weggelaten. Ook wordt gevraagd waarom de commissie geen voorstel heeft gemaakt van haar opmerking over de wenselijkheid van verdere doordenking van de relatie tussen ambt, dienst en charisma.

Namens de commissie antwoordt de rapporteur, ds. H. van den Heuvel. Volgens de commissie is het onderscheid tussen ambtelijk en niet-ambtelijk inderdaad de kern van de discussie. Uitgangspunt voor deputaten en commissie is het besluit over 'Vrouw en ambt' van de synode van 1998 geweest. Daaruit vloeide de opdracht voor het studiedeputaatschap voort om te onderzoeken wat de Schrift aanreikt als het gaat om mogelijkheden voor het vervullen van diensten en taken door broeders en zusters in de gemeente. De conclusie daaruit is o.a. dat het moeilijk is het onderscheid tussen ambtelijke en niet-ambtelijke diensten precies af te bakenen. Voor de commissie is de verwijzing naar zondag 12 van de Heidelbergse Catechismus essentieel. Het bijzondere ambt heeft een duidelijke taak ten aanzien van de gaven en diensten waarmee de Heilige Geest gemeentelieden toerust. Maar de ambtelijke verantwoordelijkheid ligt bij de kerkenraad.

De commissie heeft inderdaad op sommige punten voor andere formuleringen gekozen dan deputaten. Dat hangt samen met de terughoudendheid die de commissie heeft. De bedoeling van de aanpassing in de formulering van 'besluit 3' is tweeledig. Enerzijds wil de commissie afzien van een bevestiging tot een bepaalde dienst in de eredienst van de gemeente. Anderzijds wil de commissie wel ruimte bieden om in beslotenheid van een kerkelijke vergadering te komen tot aanstelling

door de kerkenraad voor bepaalde taken, waarbij bijvoorbeeld het aspect van de vertrouwelijkheid schriftelijk wordt vastgelegd.

Namens deputaten gaan prof. H.G.L. Peels, zr. G. de Haan en ds. J.W. van Pelt op de bespreking in.

Deputaten hebben zich vanwege de besluitvorming van de synode van 1998 en de opdracht die daaruit voortvloeide, geconcentreerd op de dienst van de vrouw in de gemeente. De aard van het rapport is gelegen in een dubbele blikrichting. Richting de generale synode geeft het antwoord op de vraag of de gaven die de Heilige Geest in de kerken heeft geschonken voldoende tot hun recht komen. Dat antwoord is positief, maar dat kan naar de mening van deputaten nog meer gebeuren. Daarom pleiten deputaten voor het opnemen van de woorden 'meer nog dan voorheen' in 'besluit 1'. Richting de kerken wil dit rapport bezinning bieden, voorbeelden geven en een aansporing laten uitgaan om zo te stimuleren dat zusters van de gemeente de gaven, waarmee zij zijn toegerust, gebruiken en ook kunnen gebruiken. Daarom is het rapport ook geen blauwdruk, veeleer een palet aan mogelijkheden waarmee de kerkenraden, afhankelijk van de plaatselijke situatie, kunnen werken.

Ten aanzien van het onderscheid tussen ambtelijke en niet-ambtelijke diensten is er bij deputaten geen angst voor vervaging van grenzen of voor pseudo-ambten. Het vertrekpunt was voor deputaten het besluit van 1998 waarbij werd uitgesproken dat de bijzondere ambten, uit de gereformeerde traditie ontvangen en met hun wortels diep in de Heilige Schrift, voor de broeders van de gemeente bestemd zijn. Al het overige vatten deputaten samen in de pragmatische aanduiding 'niet-ambtelijk'. De Schrift geeft voor het bepalen van de grenzen wel indicaties, maar geen begrenzende definitie. De gereformeerde traditie biedt wel een profiel: in de figuur van de diaken, de ouderling en de predikant is het beeld scherper gesteld. En dat is wat deputaten bedoelen met de ambten. Het specifiek ambtelijke ligt voor deputaten dan op het terrein van het leiding geven, zaken van opzicht en tucht, het structureren van het gemeentelieven, het nemen van eindbeslissingen, het dragen van eindverantwoordelijkheid en het functioneren als 'geestelijke politie' (art. 30 NGB). En het bewaken van de grenzen daarbij is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van kerkenraden en andere kerkelijke vergaderingen.

Bij deputaten leeft, net als bij de commissie, een zekere huiver voor institutionalisering van niet-ambtelijke diensten. Dat kan de spontaniteit remmen. Maar er zijn ook situaties denkbaar dat het voor de voortgang van het werk van de zusters van de gemeente dienstbaar kan zijn om daarvoor de kaders te scheppen en eventueel daarvoor een officiële inleiding tot de dienst te creëren. Deputaten hebben de synode een formulier aangeboden, niet als een verplichting, maar om als kerken - als het komt tot aanstelling in een bijzondere dienst - zoveel mogelijk één lijn te hantieren. Bovendien onderstreept het aangeboden formulier juist het niet-ambtelijke karakter van de bedoelde dienst.

In de tweede ronde worden twee voorstellen ingediend.

Oud. C.J. van Heel stelt voor in 'besluit 1' conform het voorstel van deputaten de woorden 'meer nog dan voorheen' toe te voegen.

Ds. R. van de Kamp dient het volgende voorstel in:

De generale synode,

kennisgenomen hebbend

van het rapport van het studiedeputaatschap 'Dienst van de vrouw' en het rapport van de synodecommissie ad hoc;

overwegende

dat de relatie tussen ambt-dienst-charisma om een verdere doordenking vraagt, meer dan tot nu toe is gebeurd, waarbij tevens de vraag aan de orde dient te komen naar de grensafbakening daarvan;

van oordeel

dat de resultaten van een dergelijk onderzoek van wezenlijk belang zijn voor een juiste bijbelse visie op de relatie tussen ambt, dienst en charisma;

besluit

een studiec commissie of -deputaatschap te benoemen die een ander onderzoek zal doen naar de relatie tussen ambt-dienst-charisma en van dit nader onderzoek op de volgende generale synode rapport uit te brengen

Commissie 3 neemt het amendement van oud. C.J. van Heel over. Ten aanzien van het voorstel van ds. R. van de Kamp oordeelt de preses dat het een totaal ander voorstel is dat niet op deze wijze op de tafel van de synode kan komen. Dit voorstel kan daarom niet in behandeling worden genomen. Daarop neemt de indier het terug.

De synode neemt het volgende besluit:

De generale synode

kennis genomen hebbend

van het rapport van het studiedeputaatschap 'Dienst van de vrouw';

overwegende

1. dat de vrouw in het licht van de Schrift met de gaven die de Heilige Geest haar verleent evenzeer als de man een eigen plaats in de gemeente heeft;
2. dat de dienst van vrouwen in de gemeente van groot belang is voor het goed functioneren van de gemeente in pastoraal, diaconaal en missionair opzicht;
3. dat vrouwen op vele plaatsen op een verrassend veelkleurige wijze - publiekelijk of meer in stilte - in de gemeente dienen;

van oordeel

1. dat het de kerken tot zegen zal zijn wanneer zij ten volle gebruik maken van niet-ambtelijke diensten die vrouwen op grond van de Schrift kunnen en mogen verrichten;
2. dat het een goede zaak kan zijn in een gemeente een officieel erkende plaats te geven aan bijzondere taken en diensten;
3. dat het wenselijk is om, evenals voor de ambtelijke diensten, ook voor niet-ambtelijke diensten in bepaalde omstandigheden officiële afspraken te maken met het oog op een goed en zorgvuldig functioneren ervan;
4. dat onze kerken tot nu toe nog niet alle ruimte benut hebben die de Schrift biedt voor de dienst van de vrouw in de gemeente;

besluit

1. de kerken op te roepen voor de vervulling van niet-ambtelijke diensten meer nog dan voorheen ruimte te geven aan zusters der gemeente die daartoe gaven hebben ontvangen;
2. de kerken aan te bevelen zorgvuldige regelingen te treffen voor het benoemen van gemeenteleden in niet-ambtelijke diensten overeenkomstig de zorgvuldigheidseisen genoemd onder punt 10 van de conclusies en aanbevelingen in het rapport;
3. de kerken onder de aandacht te brengen dat elementen uit het voorgestelde 'Formulier voor de inleiding tot een bijzondere dienst' (zie bijlage bij het deputatenrapport) als handleiding kunnen worden gebruikt, wanneer er sprake is van een aanstelling door de kerkenraad;
4. de kerken op te dragen bij kerkvisitatie aan de orde te stellen of en op welke wijze niet-ambtelijke diensten geregeld zijn;
5. de kerken het rapport 'Dienst van de vrouw in de gemeente' samen met het commissierapport aan te bieden ter bezinning (met uitzondering van de bijlagen 4 en 5) en als handreiking bij het zoeken van goede wegen om recht te doen aan het feit dat de Heilige Geest ook zusters van de gemeente met velerlei gaven en diensten heeft toegerust, en om dit concreet gestalte te geven in de inrichting van het gemeentelijk leven.
6. het studiedeputaatschap op te heffen en deputaten hartelijk te danken voor hun werk.

Artikel 204

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de avondmaaltijd.

VERVOLG ELFDE ZITTING

woensdag 21 november 2001, 18.45 – 21.00 uur

Artikel 205

Heropening

De preses heropent de vergadering en laat Psalm 121: 1, 2, 3 en 4 zingen.

Artikel 206

Presentie

Oud. S. Procee is vervangen door zijn secundus, oud. P. van der Veen. Deze betuigt door op te staan instemming met de belijdenis.

Artikel 207

Vervolg kerkjeugd en onderwijs

De bespreking van het rapport van deputaten kerkjeugd en onderwijs en het daarop corresponderende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 156). De preses verwelkomt de deputaten br. Th. Heystek, ds. J. van Langevelde en drs. D. Visser.

De rapporteur van commissie 3 gaat verder met de beantwoording van de vragen. Hij begint met de opmerking dat de vergadering niet geroepen is een oordeel te vellen over de inhoud van het werk van CGJO en LCJ. Het zijn zelfstandige jeugdorganisaties met eigen leden en een eigen verantwoordelijkheid. Deputaten hebben een eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van het jeugd- en jongerenwerk in de volle breedte van de kerken maar ook voor de ongeorganiseerde jeugd. In dat kader vragen deputaten om de komende periode verder te mogen denken over een jeugdbureau. Deze voortgaande bezinning is onafhankelijk van het al of niet willen participeren van de jeugdorganisaties. De commissie tekent daarbij aan dat naar haar oordeel dan ook aan onderzoek in de kerken moet worden gedacht. De subsidiëring van de beide jeugdorganisaties zal in de toekomst gebeuren overeenkomstig objectieve criteria die in onderling overleg worden vastgesteld. Eind 1999 ontstond plotseling een moeilijke financiële situatie voor de CGJO door een verandering in de regels voor projectsubsidie, waardoor de CGJO een lager subsidiebedrag kreeg. Deputaten hebben toen door middel van een lening de helpende hand geboden. Deputaten verwachten dat er geen nieuwe aanvragen tot financiële steun zullen komen. De stagnatie in het studentenwerk van deputaten werd veroorzaakt door gebrek aan tijd en mankracht.

Namens het deputaatschap spreekt ds. D. Visser. Deputaten trekken op een aantal punten het boetekleed aan: 1. zij hebben niet tijdig een staat van baten en lasten aangeleverd; 2. na de samenvoeging van de twee deputaatschappen in 1998 is er wel hard gewerkt, maar nog onvoldoende eenheid ontstaan om meer zichtbare resultaten te boeken; 3. binnen het deputaatschap is geen eensgezindheid over het jeugdbureau en het kon ook nog niet tot een afronding komen van de besprekingen over het jeugdbureau; 4. de bezinning op een leerplan voor onderwijs en vorming liep vanwege de weerbarstige aard van de materie veel moeizamer dan deputaten aanvankelijk dachten; 5. deputaten zijn er niet goed in geslaagd duidelijk te maken dat de hoofdtaak van hun werk sinds 1968 niet allereerst gelegen is in de (morele) ondersteuning van de jeugdorganisaties, maar vooral bestaat in de relatie met de kerkenraden ten behoeve van de gehele jeugd van de kerken.

Deputaten hebben moeite met het commissievoorstel ten aanzien van het jeugdbureau. Deputaten voelen weinig voor een verder onderzoek zonder een duidelijke uitspraak van de synode over de wenselijkheid van een jeugdbureau. Daarom pleiten deputaten voor een duidelijke beslissing van de synode met betrekking tot het jeugdbureau en bij een eventuele afwijzing van voortgaande bezinning over een jeugdbureau vragen zij de synode duidelijk aan te geven op welke wijze deputaten dan invulling dienen te geven aan hun hoofdtaak. Deputaten bedoelen met een eventueel jeugdbureau geen derde concurrerende organisatie naast de bestaande jeugdorganisaties te creëren. Het gaat bij het jeugdbureau om toerusting van ouders en kerkenraden. Deputaten onderstrepen dat het Leerplan voor Onderwijs en Vorming een basisdocument is dat om een praktische uitwerking vraagt. Als de gedachte aan een jeugdbureau wordt afgewezen komt het leerplan in de lucht te hangen omdat voor deputaten een dergelijk leerplan gekoppeld is aan een jeugdbureau. De subsidie aan de jeugdorganisaties zal inderdaad onderwerp van bezinning moeten worden. Tot voor kort kreeg de CGJO, die een groter ledenaantal heeft dan het LCJ, overheidssubsidie, het LCJ niet. Omdat nu ook het LCJ overheidssubsidie krijgt lijkt het deputaten gewenst dat er een herbezinning komt, waarbij alle gegevens zorgvuldig zullen worden meegewogen. De suggestie om bij het integraal jeugd beleid ook te denken aan de integratie van jongeren met een chronische ziekte of handicap nemen deputaten ter harte.

Tenslotte geven deputaten aan dat commissievoorstel 2 wat hen betreft niet nodig is. Commissievoorstel 3 is voor deputaten te vaag.

In de tweede ronde worden verschillende voorstellen ingediend.

Diak. J.J. van de Knijff stelt een aanvulling op besluit 4 voor: deputaten op te dragen, daarbij niet voorbij te zien aan de wenselijkheid hierbij mensen met een handicap en/of chronische aandoening in te schakelen en aan de generale synode 2004 voor te leggen;

Voor het geval sub. 4 niet door de synode zal worden overgenomen voor deze categorie een aparte regeling te treffen;

Deputaten op te dragen in hun werk rekening te houden met gehandicapten in de brede zin van dat woord en al diegenen met wie zij in hun arbeid te maken krijgen attent te maken op hun verantwoordelijkheid ook de gehandicapte naaste bij hun activiteiten te betrekken.

Ds. J.P. Boiten stelt, mede namens ds. J.M.J. Kieviet, ds. R. Kok, ds. G. van Roekel, ds. J.W. Schoonderwoerd en ds. M. van der Sluys, voor:

In plaats van voorstel 3:

3. te besluiten om niet over te gaan tot instelling van een jeugdbureau, omdat de noodzaak en wenselijkheid daarvan niet gebleken is.

4. deputaten op te dragen het leer- en opvoedingsplan nader uit te werken vanuit de aangegeven principiële grondslag, praktisch te maken en aan de generale synode 2004 ter goedkeuring voor te leggen.

Diak. A.J. van der Wekken stelt mede namens diak. D. Blom, oud. P. de Jong en oud. J.M. Verhelst voor:

De generale synode

overwegende dat:

1. de noodzaak voor het inrichten van een jeugdbureau en het aanstellen van een jeugdconsulent(e) niet aangetoond is;
2. het niet ondenkbaar is dat er met een jeugdbureau naast de CGJO en het LCJ een derde jeugdorganisatie gecreëerd wordt;
3. in ieder geval het LCJ een jeugdbureau niet ziet zitten (zie deputatenrapport hoofdstuk 3, onder 21 juni 2000);
4. een jeugdbureau en jeugdconsulent(e) grote financiële consequenties voor onze kerken hebben;
5. het ondersteunen van de beide bestaande jeugdorganisaties reeds de nodige energie en financiële middelen vraagt;

besluit (in plaats van commissievoorstel 3):

3. geen verdere activiteiten te ontplooiën naar aanleiding van de notitie 'Jeugdbureau'.

Diak. A.J. van der Wekken dient mede namens diak. D. Blom, ds. J.M.J. Kieviet en ds. J.P. Boiten als voorstel in:

De synode besluit:

Deputaten op te dragen het subsidiebeleid aan het LCJ en de CGJO de komende jaren te bestuderen en objectieve criteria vast te stellen en deze ter goedkeuring aan te bieden aan de synode van 2004.

De preses geeft deze voorstellen voor nader beraad in handen van de commissie. De bespreking wordt op een later moment voortgezet (zie art. 253)

Artikel 208

Vervolg revisieverzoeken synodebesluit 1998 inzake vrouw en ambt

De preses stelt nogmaals (zie art. 111) het revisieverzoek van Arnhem inzake vrouw en ambt aan de orde (bijlage 28). Commissie 7 heeft zich na de vorige bespreking beraden op de onderbouwing van haar voorstel tot besluit en rapporteert daarover in rapport 8A (bijlage 116).

De synode doet de volgende uitspraak:

De generale synode

kennis genomen hebbende

van het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode 1998 m.b.t. vrouw en ambt, waarin de raad vraagt om herziening van dit besluit vanwege het karakter, de onderbouwing en de consequentie van deze uitspraak;

constaterende

dat het revisieverzoek wettig ter tafel is;

voorts constaterende

1. dat de raad van Arnhem van oordeel is dat de uitspraak van de generale synode onduidelijk is inzake het antwoord op de vraag of de keuze voor het ene standpunt de principiële verwerping inhoudt van het andere standpunt;
2. dat de raad van Arnhem de onderbouwing onvoldoende acht en een aantal hermeneutische en exegetische opmerkingen maakt, die zijn moeite met de uitspraak van de generale synode illustreren;
3. dat de raad van Arnhem van oordeel is dat door de uitspraak van de generale synode zusters in gewetensnood komen, omdat ze in de richting gedrongen worden van een leven in twee werelden;
4. dat de raad van Arnhem de generale synode vraagt om de uitspraak 'dat het standpunt t.a.v. de vrouw in het ambt, dat in de Chr. Ger. Kerken steeds heeft gegolden, schriftuurlijk verantwoord is' te herzien;
5. dat de raad van Arnhem de generale synode vraagt uit te spreken dat dit genoemde standpunt een schriftuurlijk standpunt is geweest;
6. dat de raad van Arnhem vraagt om een voortgaand onderzoek naar de verschillende visies m.b.t. de hermeneutiek en exegese van de in het geding zijnde Schriftplaatsen of anders het in de vrijheid van de gemeenten te laten om zusters tot de ambten te roepen;

overwegende

dat de synode van 1998 zich realiseerde dat, welk besluit ook genomen zou worden inzake vrouw en ambt, een deel van de kerken teleurgesteld zou reageren, maar dat de synode niettemin bedoeld heeft met deze uitspraak het geheel van de kerken te dienen;

van oordeel

1. dat de uitspraak van de generale synode 1998 'dat de visie van de meerderheid van deputaten – in tegenstelling tot die van de minderheid – een deugdelijke en overtuigende onderbouwing is van het standpunt dat in de Chr. Geref. Kerken steeds als het schriftuurlijke heeft gegolden' duidelijk is inzake de vraag of beide standpunten even legitiem zijn;
2. dat de raad van Arnhem geen nieuwe argumenten aandraagt ter onderbouwing van het minderheidsstandpunt;
3. dat de raad van Arnhem te weinig in het oog houdt dat de opdracht van het deputaatschap een beperkte was en niet pretendeerde een totaalvisie te geven op de schriftuurlijke plaats van de vrouw in kerk en maatschappij;
4. dat een voortgaand onderzoek zoals door de raad van Arnhem bedoeld in het licht van de besluitvorming op dit punt tijdens de generale synode 1998 niet meer aan de orde is;
5. dat de oproep van de generale synode 1998 aan de kerken om in de zaken van vrouw en ambt de eenheid van het kerkverband te bewaren blijvend van kracht is;

besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Arnhem af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Arnhem.

Artikel 209

Sluiting

Ds. J. Van Amstel leest Psalm 105: 1-10 en gaat voor in gebed. Nadat Psalm 105: 3 en 5 gezongen is sluit de preses de elfde zitting van de synode.

TWAALFDE ZITTING

donderdag 22 november 2001, 9.15 – 12.15 uur

Artikel 210

Opening

De preses opent de twaalfde zitting van de synode. Hij laat Psalm 63: 1 en 2 zingen, leest Lukas 13: 1 – 9 en gaat voor in gebed.

Artikel 211

Appel-nominaal

Oud. C.J. van Heef is vervangen door zijn secundus, oud. W. van der Vegt, terwijl oud. M.H. Baan vervangen is door oud. Th. Heystek. Oud. G. Schouten is een deel van de dag afwezig zonder dat hij vervangen wordt.

Artikel 212

Onderlinge bijstand en advies

De preses stelt opnieuw het rapport van deputaten onderlinge bijstand en advies aan de orde (zie art. 108). De commissie heeft zich beraden op de ingediende

voorstellen en rapporteert daarover in rapport 7B (bijlage 117). Als deputaten zijn aanwezig br. C. Langelaar, drs. H.J. van Maanen en br. G. Verhoef RA.

De indieners van de voorstellen kunnen zich vinden in het aangepaste commissie-voorstel.

De synode besluit:

1. deputaten voor de uitgevoerde werkzaamheden te bedanken en deze werkzaamheden goed te keuren;
2. in de instructie van deputaten onderlinge bijstand en advies (bijlage 4, art. 11 K.O.) het in artikel 4 sub d. genoemde bedrag van f 200 per (doop)lid per jaar te wijzigen in € 105;
3. deputaten toe te staan binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening in bijzondere gevallen vervangende of aanvullende steun te verlenen voor pastorale arbeid;
  - 3.1 deze steunverlening geldt voor gemeenten met maximaal 249 (doop)leden;
  - 3.2 deze steunverlening blijft op voorhand beperkt tot:
    - a. hulp bij tijdelijke aanvulling of tijdelijke vervanging wegens noodzakelijke uitbreiding van pastoraal werk dan wel het niet functioneren van de predikant anders dan door ziekte;
    - b. hulp aan gemeenten die helaas wellicht nog maar een beperkte bestaansduur zullen hebben;
  - 3.3 deze uitbreiding van de instructie geldt op voorhand voor één synodale periode;
  - 3.4 voor de uitvoering van deze opdracht zal in de komende synodale periode maximaal f 165.000 (€ 75.000) uit de reserve van deputaten worden aangewend;
  - 3.5 deputaten opdracht te geven:
    - a. over de komende synodale periode deze uitbreiding van de instructie te evalueren en daarover aan de generale synode van 2004 te rapporteren;
    - b. eventueel aan de generale synode van 2004 een definitieve uitbreiding van de instructie voor te stellen;
4. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses dankt br. H.J. van Maanen, die terugtreedt als voorzitter, voor het vele werk dat hij heeft gedaan.

Artikel 213

Bestuurscommissie landelijk kerkelijk bureau

Aan de orde is het rapport van de bestuurscommissie landelijk kerkelijk bureau (bijlage 118). Commissie 6 rapporteert hierover in rapport 11 (bijlage 119). Namens de bestuurscommissie zijn aanwezig br. C. Groeneveld en drs. G. van Westrienen.

De rapporteur van de commissie, diak. A.J. van der Wekken, geeft aan dat het de bedoeling is dat de eindverantwoordelijkheid voor de bestuurscommissie bij deputaten landelijk kerkelijk bureau berust. Verder heeft de commissie de door de bestuurscommissie voorgestelde uitbreiding van de opdracht (zie voorstellen in rapport deputaten landelijk kerkelijk bureau, bijlage 45) niet overgenomen omdat

commissievoorstel 2 voldoende mogelijkheden daartoe biedt.

De synode besluit:

1. De bestuurscommissie landelijk kerkelijk bureau en allen die daarbij betrokken zijn geweest of nog zijn dank te zeggen voor hun werkzaamheden.
2. De samenstelling, taken en bevoegdheden van de bestuurscommissie als volgt vast te stellen:

Op bestuurlijk niveau fungeert een bestuurscommissie die bestaat uit één vertegenwoordiger van elk deputaatschap waarvoor personeel werkzaam is op het landelijk kerkelijk bureau. De directeur van het LKB woont de vergaderingen bij en verzorgt het secretariaat. De commissie komt ad hoc bijeen indien een lid of de directeur dit vraagt met vermelding van agendapunten; voorzover de onderwerpen ook van betekenis zijn voor de quaestor of andere deputaatschappen worden zij eveneens uitgenodigd. De commissie wordt voorgezeten door de vertegenwoordiger van deputaten LKB en rapporteert (mede door middel van haar vergaderverslagen) via de vertegenwoordigers aan de diverse participerende deputaatschappen. Tot de taken en bevoegdheden van deze commissie behoren:

- het nemen van beslissingen in gevallen waarin in het hoofdenoverleg of het overleg tussen de directeur en medewerkers die rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van de deputaatschappen werken geen overeenstemming kan worden bereikt;
- het adviseren over en het toetsen van beleid voor de aan de vertegenwoordigde deputaatschappen te leveren faciliteiten;
- het adviseren over de vooraf aan deputaten toegezonden conceptbegroting van de aan de vertegenwoordigde deputaatschappen te leveren faciliteiten;
- het coördineren van zaken van het LKB die van invloed zijn op het beleid van (één van) de vertegenwoordigde deputaatschappen of die leiden tot wijziging in de uitvoering daarvan;
- het op verzoek van de directeur LKB nemen van besluiten over voorgelegde zaken en het hem geven van adviezen en ondersteuning;
- het op elkaar afstemmen van het beleid van en de ontwikkelingen bij de afzonderlijke bureaus.

Artikel 214

Comité-generaal

Artikel 215

Vervolg revisie kerkorde/kerkelijk lied

De bespreking van de zaak van het kerkelijke lied wordt voortgezet (zie art. 115, bijlagen 65 – 67). Commissie I heeft zich beraden op de bespreking en de ingediende voorstellen en rapporteert daarover in aanvullend rapport 5D (bijlage 120). Aanwezig zijn de deputaten zr. drs. Th. Boerke, ds. P.D.J. Buijs, ds. H. van den Heuvel, ds. D. Quant en ds. A. Wagenaar.

De preses geeft eerst de indieners van de voorstellen gelegenheid om te reageren. Ds. D. Visser is dankbaar dat de commissie zijn voorstellen gedeeltelijk heeft overgenomen maar vraagt zich tegelijk af waarom de commissie zijn amendement op

'spreekt uit 2' niet overneemt. Ds. J. Bosch c.s. handhaven hun voorstel. De andere voorstellen worden door de indieners ingetrokken.

In de besprekingsronde wordt enerzijds teleurstelling verwoord over het voorstel van de commissie omdat het naar het oordeel van deze afgevaardigden geen uitweg biedt uit de gerezen impasse, in strijd is met de bedoeling van het besluit van de synode van 1996 en bovendien een beslissing opnieuw vooruit schuift. Gepleit wordt voor een duidelijke stap vooruit die het kerkverband ten goede komt. Anderzijds wordt waardering geuit voor de weg die de commissie wijst. Wel wordt gevraagd wat de consequenties zijn van het voorgestelde onderzoek naar de bereidwilligheid.

Ds. C.D. Affourtit dient mede namens ds. J. Bosch, ds. H. de Bruijne, oud. B. Geleijnse, oud. A.J. de Jong en oud. D. Kooie een amendement in op het voorstel van ds. J. Bosch c.s.:

besluit

1. art. 69 K.O. als volgt te wijzigen: In de eredienst zullen Psalmen, lofzangen en geestelijke liederen gezongen worden. De kerkenraad ziet erop toe dat de tekst van deze liederen naar Schrift en belijdenis is;
  2. een commissie voor het kerkelijke lied in te stellen en deze commissie op te dragen de kerkenraden te informeren over oude en nieuwe liederen die Schriftuurlijk en confessioneel verantwoord gezongen kunnen worden in de eredienst.
- Ds. J.M.J. Kieviet stelt voor 'besluit 1' als volgt te formuleren:
om in de huidige situatie geen uitbreiding te geven aan het bepaalde in art. 69 K.O.;

In een korte reactie op de vragen en de ingediende voorstellen geeft de rapporteur van commissie 1, ds. M.J. Kater, aan dat de commissie met haar voorstel recht wil doen aan het geheel van de kerken. Het komt enerzijds tegemoet aan de wens om meer ruimte te creëren, terwijl het anderzijds rekening houdt met bezwaren tegen een verruiming van art. 69 K.O. Het onderzoek naar de bereidwilligheid van kerkenraden heeft de commissie opgenomen om door middel daarvan te laten uitkomen of de voorgestelde weg al of niet begaanbaar is. Over de consequenties van de uitkomsten van het onderzoek kan de commissie alleen opmerken dat onvoldoende bereidwilligheid zal leiden tot nader beraad over de vraag of het besluit dat de commissie nu voorstelt wel een goed besluit is. De commissie heeft voorkeur voor haar eigen 'spreekt uit 2' omdat 'niet voorstaan' iets anders is dan 'niet verplichten'.

Gezien het belang van het onderwerp geeft de preses een extra besprekingsronde over de twee voorstellen die op tafel liggen. Verschillende afgevaardigden geven vervolgens hun persoonlijke oordeel over de ingediende voorstellen. Gewezen wordt op de bundel die op de tafel van de synode van 1983 lag en die nu alsnog gebruikt kan worden.

Ds. M. van der Sluys, de deputaat die een minderheidsvoorstel indende dat door de commissie niet werd overgenomen, verklaart zich tegen het voorstel van de commissie omdat dit voorstel ruimte biedt voor het vrije lied. Ds. D. Visser is door de commissie niet overtuigd, daarom handhaaft hij zijn amendement op 'spreekt uit 2'.

De rapporteur van de commissie benadrukt nogmaals dat de commissie zich inge-

spannen heeft om met één voorstel te komen om zo het geheel van de kerken het meest te dienen.

Voordat tot stemming wordt overgegaan gaat de preses voor in gebed om de verlegenheid van de vergadering aan de Heere te belijden en Hem te bidden om wijsheid.

Bij stemming wordt het voorstel van ds. J. Bosch, geamendeerd door ds. C.D. Affourtit, verworpen. Ook het amendement van ds. D. Visser wordt verworpen.

De synode neemt het volgende besluit:

De generale synode

kennis genomen hebbend van

1. het rapport van deputaten voor revisie van de kerkorde alsmede het corresponderende rapport van de synodale commissie;
2. de brief van de particuliere synode van het Oosten d.d. 21 mei 2001 met daarin als bijlage de door de classis Apeldoorn ingediende instructie inzake het kerkelijk lied;
3. de eerder genomen besluiten vanaf de generale synode 1980 inzake het kerkelijk lied;

constaterende

1. dat de generale synode van 1980 inzake het kerkelijk lied heeft uitgesproken dat de Heilige Schrift het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn niet verbiedt, noch gebiedt;
2. dat de besluiten van de generale synoden van 1983 en 1995 inzake het kerkelijk lied in dit opzicht niet de eenheid in de kerken hebben gebracht die men gehoopt had;
3. dat er diverse kerkenraden zijn die er grote moeite mee hebben gekregen inzake het kerkelijk lied geestelijke leiding te (kunnen) geven;
4. dat weliswaar geen principiële nieuwe argumenten voor het zingen van liederen in de eredienst worden aangedragen;
5. dat echter een beroep op de eenheid van de kerken nauwelijks enige uitwerking heeft gehad;

overwegende

1. dat de zaken rondom het kerkelijk lied weliswaar uitgebreid aan de orde geweest zijn op de generale synoden van 1980, 1983 en 1995;
2. dat het echter steeds meer duidelijk wordt dat de besluiten van de generale synoden van 1983 en 1995 in de praktijk van vele kerken niet tot uitvoering gebracht worden, hetgeen te betreuren is;
3. dat de besluiten van de generale synoden van 1983 en 1995 niet die eenheid hebben gebracht die ze beoogden;
4. dat het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn door de Schrift niet verboden noch geboden wordt;
5. dat echter de geschiedenis van de kerk laat zien dat ook via deze zogenaamde 'vrije liederen' allerlei dwaalleer de kerken is binnen gekomen;
6. dat de generale synode van 1980 uitgesproken heeft dat in het licht van de uit-

spraken van de kerken naar de eis van de Heilige Schrift zeer grote voorzichtigheid betracht dient te worden;

7. dat het calvinistische uitgangspunt is dat in het kerkelijk lied de Schrift zelf aan het woord komt;

van oordeel

1. dat het kerkelijk lied getoetst dient te worden aan de Schrift en aan de gereformeerde belijdenis van de kerk;
2. de generale synode geroepen is ook inzake het kerkelijk lied leiding te geven aan het kerkelijk leven teneinde 'wildgroei' te voorkomen;

spreekt uit

1. dat het onjuist is te beweren dat alleen in het 'vrije lied' het (volle) heil in Christus kan worden bezongen;
2. de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland het 'vrije lied' weliswaar toestaan (de Schrift verbiedt het niet), maar niet voorstaan (de Schrift gebiedt het niet);
3. dat het niettemin gezien de kerkelijke praktijk die ontstaan is nuttig kan zijn een naar Schrift en belijdenis verantwoorde liedbundel samen te stellen;

besluit

1. in de huidige situatie geen uitbreiding te geven aan het bepaalde in art. 69 K.O.;
2. een deputaatschap voor het kerkelijk lied in te stellen en dit deputaatschap op te dragen:
  - a. liederen te selecteren waarvan de inhoud in overeenstemming is met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis en tevens de mogelijkheid te onderzoeken of voor een dergelijke selectie verwezen zou kunnen worden naar een reeds bestaande bundel.
  - b. onderzoek te doen naar de bereidwilligheid van de kerkenraden om, wanneer een dergelijke selectie in art. 69 K.O. wordt opgenomen, zich voor de keuze van het lied in de eredienst te beperken tot het in art. 69 K.O. bepaalde;
  - c. de resultaten van deze selectie en dit onderzoek te rapporteren aan de generale synode van 2004;
3. de kerken te verzoeken liederen die men in de selectie opgenomen zou willen hebben aan deputaten toe te zenden.

Artikel 216

Vervolg revisie kerkorde/wijzigingsvoorstellen

De preses geeft opnieuw de stukken die betrekking hebben op de revisie van de kerkorde in bespreking (zie art. 117, bijlage 65 en 69). De commissie heeft zich beraden op de ingediende voorstellen voor redactionele wijzigingen en rapporteert daarover in aanvullend rapport 5B (bijlage 121).

De commissie heeft alle ingediende voorstellen besproken, zowel intern als met deputaten. Daarom vraagt de commissie de vergadering dringend de redactie van deze voorstellen als één geheel vast te stellen.

De vergadering stemt daarmee in, hoewel een enkele afgevaardigde aangeeft dat de taalkundige herziening van de kerkorde zijns inziens niet grondig genoeg is

geweest. Namens deputaten geeft ds. D. Quant een korte toelichting op de redactie van art. 4 en 49. Deputaten zijn tot dit tekstvoorstel gekomen omdat zij van oordeel zijn dat deputaten naar art. 49 K.O. bij de peremptoire examens zo voltallig mogelijk aanwezig dienen te zijn.

De vergadering besluit de redactionele wijziging, zoals voorgesteld door commissie 1, te aanvaarden.

De bespreking wordt afgebroken voor de lunch (zie art. 220).

Artikel 217

Schorsing

De vergadering wordt geschorst voor de maaltijd.

VERVOLG TWAALFDE ZITTING

donderdag 22 november 2001, 13.15 – 17.15 uur

Artikel 218

Heropening

De preses heropent de vergadering. Gezongen wordt Psalm 62: 1, 5 en 8.

Artikel 219

Presentie

Ds. J.M.J. Kieviet is vervangen door zijn secundus, ds. J.G. Schenau.

Artikel 220

Vervolg revisie kerkorde/wijzigingsvoorstellen

De bespreking van de stukken die betrekking hebben op de revisie van de kerkorde wordt voortgezet (zie art. 216).

De preses geeft de voorstellen van de commissie in bespreking voor een inhoudelijke discussie. Daarvoor verdeelt hij de artikelen van de kerkorde in verschillende blokken en geeft de voorstellen van de commissie per blok in bespreking.

Allereerst geeft de preses de voorstellen over artikel 1 – 15 in bespreking. Daarover zijn geen vragen.

Vervolgens komen de voorstellen over artikel 16 – 30 aan de orde. Ten aanzien van art. 21 wordt gevraagd of het niet beter is 'Israël' voorop te plaatsen. Theologisch is het juist om eerst Israël te noemen. Over art. 23 wordt gevraagd of met de voorgestelde wijziging de oorspronkelijke bedoeling van dit artikel, namelijk dat de ouderlingen geestelijke leiding hebben te geven aan de gemeenteleden, niet teveel naar de achtergrond verdwijnt.

Commissie en deputaten hebben bij de volgorde in art. 21 aangesloten bij wat er

stond. Bovendien komt de kerk bij de evangelieverkondiging in Nederland allereerst in aanraking met hen die van het evangelie vervreemd zijn, pas daarna komt het buitenland in beeld en daarbij gaat Israël wel voorop. Deputaten hebben de oorspronkelijke bedoeling van art. 23 wel in het oog gehad. Maar het is praktisch onuitvoerbaar om rond iedere avondmaalsbediening huisbezoek af te leggen. Daarom kozen deputaten voor een wijziging van dit artikel.

Ds. J. Bosch en ds. J. Van Amstel dienen een voorstel tot wijziging van art. 23 in: Tot de ambtelijke opdracht van de ouderlingen behoort behalve hetgeen in art. 16 is genoemd, dat zij erop toezien dat hun mede-ambtsdragers hun ambt trouw waarnemen. Zij geven geestelijke leiding aan de gemeenteleden, opdat de gemeenteleden vertroost, vermaand en onderwezen worden o.a. betreffende de avondmaalsviering. De ouderlingen zullen tevens trachten anderen te bewegen tot het geloof in Christus.

Commissie en deputaten ontraden dit voorstel omdat de notie van het geestelijke leiding geven al verwerkt is in het voorstel van deputaten en commissie. Het voorstel van ds. J. Bosch en ds. J. Van Amstel wordt bij stemming verworpen.

Bij de bespreking van art. 31 – 45 worden vragen gesteld over art. 31, 33, 37, 41 en 42. Ten aanzien van art. 31 wordt voorgesteld om 1. in de slotzin een verwijzing naar de belijdenis toe te voegen; 2. in de kleine letters toe te voegen dat voor de ontvankelijkheid van een revisieverzoek dezelfde bepalingen gelden als voor een appel. Bij art. 33 wordt voorgesteld een studie te (laten) doen naar de interpretatie van de slotclausule over het stemrecht. Bij art. 37 wordt gepleit voor de tekst die deputaten voorstellen omdat niet iedere dienaar van het Woord gaven heeft om vergaderingen goed te leiden. Art. 41.5 roept de vraag op of het niet beter is als de classis voor elke gemeente een dienaar des Woords als consulent aanwijst. De herformulering van art. 42 wordt een principiële wijziging genoemd en daarom onjuist geacht. Oorspronkelijk waren er twee motieven voor dit artikel: 1. er is principieel gezien geen verschil tussen een grote en een kleine gemeente; 2. toch werd bepaald dat predikanten die niet waren afgevaardigd wel met adviserende stem op de classis zouden verschijnen om hun zo de mogelijkheid te geven hun ervaring in te brengen in de beraadslagingen van de classis. Het voorstel van deputaten en commissie kan betekenen dat een dienaar van het Woord maar eens in de anderhalf jaar naar de classis wordt afgevaardigd. Daardoor raken predikanten, die soms veel ervaring hebben, voor een groot deel buiten het kerkelijke leven van de classis. Voorgesteld wordt bij de oude tekst te blijven.

In een reactie geeft de commissie aan dat art. 37 voor haar principieel is. Het presidium hoort volgens de commissie bij de dienaar des Woords. In de slotzin van art. 31 is de verwijzing naar de belijdenis niet opgenomen omdat het in het oorspronkelijke artikel ook niet stond. Deputaten en commissie hebben geen bezwaar om het alsnog op te nemen. Voor art. 33 hebben deputaten inmiddels al een opdracht van de synode gekregen. Met de kleine letters van de kerkorde zijn deputaten nog bezig.

De preses geeft de voorstellen in handen van de commissie voor intern overleg en overleg met deputaten.

Vervolgens komen art. 46 – 55 aan de orde. Voorgesteld wordt 1. aan het slot van art. 50 toe te voegen dat aan het einde van de vergadering een kerk zal worden aangewezen om de volgende generale synode samen te roepen; 2. in artikel 50.7 de oude tekst te handhaven omdat de huidige regels goed functioneren.

De commissie neemt het eerste voorstel over. Het tweede voorstel geeft de preses in handen van commissie en deputaten voor overleg.

Bij de bespreking van art. 56 – 70 wordt voorgesteld om 1. in art. 64 te schrijven: op de zondag, als de opstandingsdag van de Heere Jezus Christus,...; 2. om art. 66 als volgt te formuleren: in geval van buitengewone omstandigheden in kerk en wereld kan een kerkelijke vergadering een biddag uitschrijven. Ook deze voorstellen gaan voor overleg naar commissie en deputaten.

Tenslotte geeft de preses de voorstellen tot herformulering van art 71 – 87 en de bijlagen II, III en IV in bespreking. Voorgesteld wordt 1. de eerste zin van art. 84 uit de oude tekst te laten staan of anders in de tekst van art. 2 lid 1 'BW Boek Rechtspersoon' op te nemen in de kerkorde; 2. het huishoudelijk reglement van de generale synode als bijlage op te nemen in de kerkorde of anders de artikelen over de deputaatschappen uit dit reglement een plaats te geven bij art. 50; 3. in bijlage III een nieuwe regeling te treffen voor de samenstelling van het moderamen van de generale synode door elke particuliere synode volgens een wisselend rooster een moderamenlid in functie te laten benoemen.

De commissie ontraadt het derde voorstel omdat het behalve voordelen ook grote praktische bezwaren heeft. Het voorstel wordt vervolgens door de indiener teruggenomen. Deputaten zijn bereid de andere voorstellen over te nemen.

De bespreking wordt opgeschort voor nader beraad tussen commissie en deputaten (zie art. 222).

Artikel 221

Vervolg revisie kerkorde/naleving kerkorde

Aan de orde is het rapport van deputaten voor de revisie van de kerkorde (bijlage 65) voor zover het betrekking heeft op de naleving van de kerkorde. Commissie 1 rapporteert hierover in rapport 5C (bijlage 122).

In de eerste ronde worden verschillende vragen gesteld over de rapportage van deputaten in het licht van de opdracht die zij van de synode ontvingen. Die opdracht sprak over een onderzoek naar de wijze waarop de strikte naleving van de artikelen en bepalingen van de kerkorde bevorderd kan worden. Moet in de opdracht aan het nieuwe deputaatschap niet nadrukkelijker over hun taak ten aanzien van de naleving van de kerkorde worden gesproken? En is het niet zinvol, zeker in het licht van de geschiedenis van de instructie die leidde tot het instellen van het deputaatschap en die nadrukkelijk over de naleving van de kerkorde sprak, om aan de opdrachten voor deputaten een opdracht toe te voegen over de bezinning op de vraag hoe gehandeld dient te worden indien de kerkorde niet wordt nageleefd? En: moeten deputaten geen opdracht krijgen voor het opstellen van een instructie voor het nieuwe deputaatschap? Verder wordt gesuggereerd om de opdracht aan deputaten ten aanzien van de kleine letters niet te beperken tot 1947 en latere jaren. Ook wordt voorgesteld om commissievoorstel 6 aan deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken op te dragen.

Namens de commissie antwoordt de rapporteur, ds. M.J. Kater. De commissie staat positief tegenover de suggestie om in de opdracht voor het nieuwe deputaat-

schap nadrukkelijker te wijzen op hun taak ten aanzien van de naleving van de kerkorde. De commissie vindt ook dat het commissievoorstel uitgebreid moet worden met een voorstel om een instructie voor het nieuwe deputaatschap voor te bereiden. De commissie heeft de vraag hoe gehandeld dient te worden indien de kerkorde niet wordt nageleefd wel gezien, maar niet in een voorstel verwerkt om zodoende eerst de reacties van de vergadering af te wachten.

Namens deputaten antwoordt ds. P.D.J. Buijs. Deputaten hebben het niet tot hun taak gerekend om zich te bezinnen op de vraag hoe gehandeld dient te worden indien de kerkorde niet wordt nageleefd, omdat de synode van 1995 dit aspect niet in de opdracht heeft genoemd. Als dat wel de intentie van de opdracht was, betreuren deputaten dit misverstand en zijn deputaten zeker bereid een opdracht daartoe te aanvaarden. Ten aanzien van de kleine letters van de kerkorde zijn deputaten en commissie uitgegaan van 1947 als vertrekpunt omdat in dat jaar de laatste revisie van de kerkorde is geweest.

In de tweede ronde dienen ds. G. van Roekel en ds. J. Westerink de volgende voorstellen in:

toevoegen als nieuw besluit 2.b:

om door een actief beleid al het mogelijke te doen om in de kerken de naleving van de kerkorde te bevorderen (2.b wordt 2.c etc.);

toevoegen als nieuw besluit 2.h:

zich te bezinnen op de vraag hoe gehandeld dient te worden als de kerkorde niet wordt nageleefd en daarover te rapporteren aan de generale synode 2004.

Ds. D. Visser stelt voor:

deputaten op te dragen na te gaan wat van de kleine letters niet in de kerkorde thuis hoort, op een andere plaats thuis hoort of anders zou moeten worden geformuleerd en aan de volgende synode daarover te rapporteren en voorstellen dien-aangaande te doen.

In een preadvies geeft prof. J.W. Maris aan dat de formulering van 'commissievoorstel 2.e' in de praktijk allerlei complicaties kan krijgen voor de praktijk van advisering aan kerkelijke vergaderingen. Zijn gedachte is dat er duidelijkheid moet komen over de adviezen die de hoogleraar kerkrecht onder tijdsdruk op persoonlijke titel uitbrengt en de adviezen waarvoor het hele deputaatschap verantwoordelijkheid draagt. Zijn suggestie is om op zijn minst een opdracht, om de nieuwe praktijk te evalueren en daarover aan de volgende synode te rapporteren, aan de besluiten toe te voegen.

De commissie neemt het voorstel van ds. D. Visser niet over omdat de commissie er van uitgaat dat de revisie van 1947 zorgvuldig is geweest. Deputaten vragen zich bovendien af of de vergadering terug kan achter het besluit van 1947 over de revisie van de kerkorde. In een reactie op het preadvies van prof. J.W. Maris geven deputaten aan dat wat hen betreft in de praktijk wel duidelijk zal worden hoe de gang van zaken in de kerkrechtelijke advisering gaat worden, maar dat zij tegelijk zeker deze praktijk zullen evalueren.

De preses geeft de voorstellen in handen van de commissie voor nader beraad. Na dit overleg deelt de rapporteur mee dat commissie en deputaten de volgende wijzigingen voorstellen:

1. in 'besluit 1' wordt na het woord 'dat' toegevoegd: met het oog op de bevordering van de naleving van de kerkorde;

2. een nieuw besluit 2.f toe te voegen: zich te bezinnen op de vraag hoe gehandeld dient te worden als de kerkorde niet wordt nageleefd en daarover te rapporteren aan de generale synode 2004;
3. een nieuw besluit 8 toe te voegen: deputaten op te dragen een instructie op te stellen en die ter goedkeuring voor te leggen aan de synode van 2004;
4. een nieuw besluit 9 toe te voegen: conform genomen besluiten deputaten op te dragen te zorgen voor toevoeging respectievelijk verduidelijking van art. 31 en art. 33 K.O.

Vanuit de vergadering wordt voorgesteld om het besluit over de opheffing van het deputaatschap uit 'besluit 1' weg te laten omdat het thuis hoort bij rapport 5A van commissie 1. Verder wordt voorgesteld commissievoorstel 6 aan deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken op te dragen. Beide voorstellen worden door de commissie overgenomen.

De synode besluit:

1. een permanent deputaatschap voor kerkorde en kerkrecht in te stellen, dat met het oog op de bevordering van de naleving van de kerkorde zowel een sturende als een coördinerende functie zou kunnen vervullen in de toerusting van ambtsdragers en gemeenteleden;
2. dit nieuw in te stellen deputaatschap op te dragen:
  - a. het verzorgen van de uitgave van de kerkorde;
  - b. het ontwikkelen van een doelmatig informatief beleid en het (doen) ontwikkelen van toerustingsmateriaal ten behoeve van ambtsdragers en gemeenteleden en voor de publicatie daarvan gebruik te maken van De Wekker en Ambtelijk Contact;
  - c. het verzamelen en in kaart brengen van aandachtspunten met betrekking tot (de uitgave van) de kerkorde, die vanuit de kerken worden ingebracht;
  - d. het zich bezinnen op deze aandachtspunten alsmede de vragen zoals verwoord in paragraaf 1.4.7 van het rapport van deputaten voor revisie van de kerkorde en daarvan verslag te doen aan de generale synode van 2004;
  - e. het uitbrengen van kerkrechtelijk advies;
  - f. zich te bezinnen op de vraag 'hoe gehandeld dient te worden als de kerkorde niet wordt nageleefd' en daarover te rapporteren aan de generale synode 2004;
3. het nieuw in te stellen deputaatschap voor de kerkorde op te dragen een overzicht te maken van alle synodale besluiten vanaf 1947 en aanbevelingen te doen t.a.v. bepalingen die eventueel revisie behoeven;
4. dit deputaatschap op te dragen de publicatie te overwegen van twee edities van de kerkorde, namelijk:
  - één editie ten dienste van met name kerkenraden, bevattend alle geldende synodale bepalingen en alle instructies, modellen etc.
  - één editie ten dienste van met name gemeenteleden zonder bovengenoemde instructies en modellen;
5. dit deputaatschap op te dragen om voortaan eventuele weglatingen en toevoegingen in het voorwoord van de kerkorde te verantwoorden;
6. dat deputaten vertegenwoordiging voortaan zullen aangeven welke besluiten van de generale synode in de kerkorde dienen te worden opgenomen of te worden weggelaten;
7. in het deputaatschap kerkorde en kerkrecht (in ieder geval) te benoemen enkele

- le deputaten voorheen behorend tot het deputaatschap voor de uitgave van de kerkorde alsmede enkele deputaten voorheen behorend tot het deputaatschap voor revisie van de kerkorde; dit met het oog op de inbreng van reeds aanwezige kennis en de opdrachten die voortvloeien uit eerdere werkzaamheden van deze deputaatschappen;
8. deputaten op te dragen een instructie op te stellen en die ter goedkeuring voor te leggen aan de generale synode 2004;
  9. deputaten op te dragen conform genomen besluiten te zorgen voor een toevoeging, respectievelijk verduidelijking van art. 31 en 33 K.O.

Artikel 222

Vervolg revisie kerkorde/wijzigingsvoorstellen en handelingen

De bespreking van de wijzigingsvoorstellen voor de kerkorde wordt voortgezet (zie art. 220). De rapporteur van commissie 1, ds. M.J. Kater, deelt mee dat de commissie na overleg met deputaten de volgende wijzigingen op het commissievoorstel aan de vergadering voorlegt:

1. in artikel 31 toevoegen na 'het Woord van God': de belijdenis;
2. in de herformulering van art. 37 van deputaten komt na het woord 'vergaderen' een puntkomma; daarna toevoegen: in deze vergaderingen heeft bij voorkeur de dienaar des Woords - indien er meer zijn dan één, de dienaren om beurten - te presideren;
3. in art. 41.5 wordt het begin van het artikel: De classis zal met het oog op het eventueel vacant worden van een gemeente...;
4. in artikel 42 wordt de oude formulering gehandhaafd;
5. in art. 47 wordt de slotzin gesplitst en een gelijklopende zin komt aan het slot van art. 50: aan het einde van de vergadering zal een kerk worden aangewezen om de volgende synode samen te roepen;
6. het begin van art. 64 wordt: Op de zondag, als de dag des Heeren...;
7. in de herformulering van art. 66 wordt de uitdrukking 'een classis' vervangen door 'de classis'.

Verder stelt de commissie voor om het voorstel over art. 84 mee te geven aan het nieuwe deputaatschap om opgenomen te worden in de kleine letters van de kerkorde. Ten aanzien van art. 50.7 handhaaft de commissie haar voorstel gezien de eigen verantwoordelijkheid van de pers. De ingediende voorstellen worden ingetrokken.

De synode besluit:

1. om de wijzigingsvoorstellen bij art. 1 tot 87 K.O. op te nemen in de nieuwe editie van de kerkorde;
2. om de bijlagen II, III en IV op te nemen in de nieuwe uitgave van de kerkorde.

Inzake de handelingen van deputaten besluit de synode:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor het werk dat zij verricht hebben;
2. het deputaatschap op te heffen.

*Artikel 223***Uitgave kerkorde**

De preses stelt het rapport van deputaten voor de uitgave van de kerkorde aan de orde (bijlage 123) en het daarmee corresponderende rapport 6 van commissie 1 (bijlage 124). Namens deputaten zijn aanwezig zr. drs. C. Th. Boerke en ds. P.D.J. Buijs.

De synode besluit:

1. de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en hen te bedanken voor het verrichte werk;
2. het deputaatschap voor de uitgave van de kerkorde op te heffen;
3. hun werkzaamheden onder te brengen in het deputaatschap voor kerkorde en kerkrecht en met het oog daarop een of meerdere van de huidige deputaten voor de uitgave van de kerkorde te benoemen;
4. aan de scribe synodi op te dragen dit deputaatschap zo spoedig mogelijk na de sluiting van de synode in kennis te stellen van de wijzigingen, aanvullingen etc. waartoe de synode besloot.

*Artikel 224***Comité-generaal***Artikel 225***Vervolg evangelieverkondiging onder Israël**

Nu de bespreking van het rapport van deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël tot een afronding is gekomen

besluit de synode:

de handelingen van deputaten goed te keuren.

*Artikel 226***Vervolg misbruik van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties**

De bespreking van het rapport van de generaal-synodale commissie inzake misbruik van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties en het daarbij behorende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 183). Commissie 3 rapporteert over haar nadere bezinning in rapport 11A (bijlage 125).

Oud. D. Koole handhaaft zijn voorstel. Het wordt bij stemming verworpen. Oud. R. Procee trekt zijn voorstel in.

Oud. D. Koole vraagt aandacht voor de juridische aspecten die aan het werk van de klachtencommissie verbonden kunnen zijn. Besloten wordt dat het moderamen daarmee rekening zal houden bij de voorstellen voor benoemingen in de klachtencommissie.

De synode besluit:

1. een klachtencommissie te benoemen die zich zal houden aan de door de gene-

- rale synode vastgestelde klachtenprocedure;
2. de klachtenprocedure in artikel 4.4 aldus te wijzigen: Benoeming van de commissieleden geldt voor drie jaar. Herbenoeming is vier keer mogelijk. ....;
3. de klachtenprocedure in artikel 14.2 te wijzigen in: De kerkenraad volgt in principe het advies van de klachtencommissie. Indien de kerkenraad op grond van zwaarwegende bezwaren niettemin van het advies zou willen afwijken, dan bericht hij dit gemotiveerd aan de klager en de commissie. Klager (of bij onvermogen van de klager de commissie als haar/zijn vertegenwoordiger) kan zich zonodig beroepen op de classis.
4. de klachtenprocedure aldus te aanvaarden: De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in haar vergadering van 22 november 2001 besloten dat de hiernavolgende Klachtenprocedure van kracht wordt en heeft met het oog daarop een klachtencommissie benoemd (zie bijlage 1 bij rapport generaal-synodale commissie);
5. de gedragscode te aanvaarden als morele richtlijn voor predikanten en andere kerkelijke werkers en deze met een begeleidend schrijven betrokkenen en de kerken aan te bieden;
6. de kerkenraden en de leden van de kerken op te roepen zich te conformeren aan de door de generale synode vastgestelde klachtenprocedure;
7. het meldpunt van de Stichting De Driehoek te ondersteunen en ook financiële verantwoordelijkheid daarvoor te aanvaarden in samenspraak met de desbetreffende deputaatschappen of commissies van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerde Kerken;
8. informatie betreffende de klachtenprocedure en het meldpunt toe te zenden aan de kerkenraden;
9. de gedragscode en de klachtenprocedure onder de aandacht van het curatorium van de Theologische Universiteit te Apeldoorn te brengen;
10. de handelingen van de commissie goed te keuren en hen te danken voor hun werkzaamheden.

*Artikel 227***Schorsing**

De preses schorst de vergadering voor de avondmaaltijd.

VERVOLG TWAALFDE ZITTING

donderdag 22 november 2001, 19.00 – 21.00 uur

*Artikel 228***Heropening**

De preses heropent de vergadering en laat Psalm 119: 1, 7 en 23 zingen.

*Artikel 229***Presentie**

Ds. M.J. Kater is vervangen door ds. B. de Romph, terwijl ds. G. van Roekel is vervangen door ds. W. Kok. Deze betuigt door op te staan instemming met de belijde-

nis. Oud. G.F. van der Beek vervangt oud. J.G. van der Poel.

Artikel 230

Problematiek grote steden

De preses stelt het rapport van deputaten voor de problematiek in de grote steden aan de orde (bijlage 126). Commissie 2 rapporteert daarover in rapport 5 (bijlage 127). Namens deputaten zijn aanwezig drs. J. Bosch, drs. H. de Bruijne, ds. P.J. den Hertog, br. G. van Putten en ds. B. Witzier.

Een groot aantal afgevaardigden neemt aan de bespreking deel. Er wordt waardering voor het werk van deputaten en commissie geuit. De voorstellen worden uitdagend en inspirerend genoemd. Tegelijk wordt ook een aantal vragen gesteld. Deze vragen hebben voor een groot deel betrekking op het werk van deputaten in het licht van de opdracht die zij van de synode van 1998 ontvingen. Hebben deputaten de achtergrond van de concrete nood van de kerken in de grote steden wel voldoende in het oog gehad? Is de instructie, die de particuliere synode van het Westen in 1998 indiende, wel serieus genomen? Waar zijn concrete, praktische voorstellen om noodlijdende gemeenten een helpende hand te bieden om zich zo lang mogelijk te kunnen handhaven? Is de opzet en de uitwerking van het rapport niet te eenzijdig missionair gericht?

Aan de andere kant wordt gevraagd of de commissie de voorstellen van deputaten niet teveel afzwakt. Is commissie 2 wel bewogen genoeg? En in het verlengde daarvan: is er in de kerken wellicht een gebrek aan missionair elan?

Aan de commissie wordt gevraagd waarom zij voorstelt het werk in de grote steden onder te brengen bij deputaten evangelisatie? Vragen de ingrijpende problematiek en de praktische problemen niet om een apart deputaatschap? Verder wordt gevraagd waarom de commissie denkt aan een werker voor 40%. Is dat niet mager? Heeft de commissie bij haar voorstellen ook gedacht aan inbreng van deputaten buitenlandse zending met het oog op hun kennis van de stadszending? Verder wordt voorgesteld de lijn die deputaten en commissie voorstellen niet te beperken tot het grootstedelijke gebied omdat de nood van de grote steden zich ook in de provincie openbaart.

Namens de commissie gaat ds. M. van der Sluys op de bespreking in. De commissie onderstreept dat de nood inderdaad erg groot is. Het rapport van deputaten stelt in dat opzicht een diagnose: de diepste nood is het gebrek aan missionair elan. De commissie steunt de lijn van deputaten om te denken aan een werker op HBO-niveau die gemeentelieden mobiliseert, instrueert, stimuleert en zo mogelijk in samenwerking met bestaande kerken projecten opzet. In eerste instantie denkt de commissie daarbij aan een werker voor 40% vanwege de beperkte financiële middelen in de kerken. Commissie 6 heeft daar inmiddels een positief geluid over laten horen. Maar als de vergadering een hoger percentage wil stemt de commissie daar zeker mee in, mits dat financieel haalbaar is. De commissie heeft vanwege dit zelfde kostenaspect overleg gehad met deputaten evangelisatie over de vraag of dit deputaatschap, dat dan uitgebreid dient te worden, het werk in de grote steden wil gaan behartigen. Uiteindelijk bleek het deputaatschap daartoe bereid.

De commissie is niet van mening dat deputaten de opdracht van de synode van 1998 onvoldoende hebben uitgevoerd. Onder andere door het bezoeken van gemeenten in de grote steden hebben deputaten uitvoering gegeven aan de prakti-

sche aspecten van hun opdracht. Deze bezoeken werden door betrokkenen als pastoraal ervaren. De commissie verwacht dat de kerkordelijke aspecten later aan de orde zullen komen.

In verband met de tijd wordt de bespreking voor dit moment afgebroken (zie art. 241).

Artikel 231

Sluiting

Ds. A. Hilbers leest Hebr. 13: 20 en 21 en gaat voor in dankgebed. Nadat Psalm 35: 13 gezongen is sluit de preses de twaalfde zitting van de synode.

DERTIENDE ZITTING

vrijdag 23 november 2001, 9.15 – 12.15 uur

Artikel 232

Opening

De preses, ds. J. Plantinga, opent de dertiende zitting van de synode. Hij laat Psalm 118: 1 en 7 zingen, leest Psalm 125 en gaat voor in gebed.

Artikel 233

Appel-nominaal

Ds. E.J. van der Linde is vervangen door zijn secundus, ds. C. Westerink. Oud. M.H. Baan is vervangen door oud. Th. Heystek, ds. J.K.C. Kronenberg door ds. W. Kok, oud. D. Koole door oud. B. de Weerd en oud. C. van der Spek door oud. G. Agterhof. Oud. G. Agterhof en oud. B. de Weerd betuigen door op te staan instemming met de belijdenis. De preses feliciteert ds. D. Visser met zijn verjaardag.

Artikel 234

Studiecommissie emeritaatsregeling

De preses stelt het rapport van de studiecommissie emeritaatsregeling (bijlage 128) en het daarmee corresponderende rapport 12 van commissie 6 (bijlage 129) aan de orde. Uit het rapport van deputaten art. 13 K.O. (emeritikas, bijlage 130) is paragraaf 2.6 aan de orde. De preses verwelkomt als leden van de studiecommissie drs. L.W. Blij AAG, drs. L.H.M. Boone RA, prof. dr. T.M. Hofman en ds. E.E. Slofstra. Namens deputaten art. 13 K.O. (emeritikas) zijn aanwezig ds. R. van Beek en br. C. van Beveren.

Aan de studiecommissie wordt onder andere gevraagd of er wel eens gedacht is aan een collectieve overlijdensrisicoverzekering en een invaliditeitsdekking.

Namens de commissie gaat de rapporteur, diak. A.J. van der Wekken, op de korte bespreking in; namens de studiecommissie doen br. L.W. Blij en ds. E.E. Slofstra dat. Zowel de collectieve overlijdensrisicoverzekering als de invaliditeitsdekking zijn

besloten in de regeling van de emeritikas. Het is een misvatting om te denken dat het onderbrengen van deze dekkingen bij een particuliere verzekeraar of een pensioenfonds financieel voordeliger is. Het is op termijn zelfs duurder. Een flexibel emeritaat acht de studiegcommissie niet strijdig met de levenslange dienst van de dienaren van het Woord.

De synode besluit:

1. de commissie emeritaatsregeling te danken voor haar arbeid en haar rapport door te geven aan deputaten naar art. 13 K.O., die met de volgende uitgangspunten verder zullen werken aan kerkordelijke aanpassingen en verbeteringen;
2. deze uitgangspunten zijn:
  - a. dat in de emeritaatsvoorziening de verzorgingsgedachte optimaal moet worden gehonoreerd;
  - b. dat bij aanpassing en verbetering de aangegeven noties in variant I van de commissie emeritaatsregeling, zoveel mogelijk moeten worden aangehouden; dit betreft zowel de pagina's 4 en 5 alsmede bijlage 2 van het rapport van de studiegcommissie;
  - c. dat nader moet worden uitgewerkt of 'late roepingen en pensioenopbouw' een hypothetisch knelpunt vormen in de emeritaatsregeling;
  - d. dat een voorstel moet worden gedaan hoe te handelen inzake de emeritering van predikanten uit het buitenland of uit andere kerken zonder pensioenopbouw;
  - e. dat bij de uitwerking van de kerkordelijke aanpassingen de gewenste flexibiliteit wordt benut, zodat de regeling voldoet aan duidelijkheid, rechtvaardigheid en billijkheid benevens transparantie;
3. deputaten naar art. 13 K.O. op te dragen de generale synode 2004 te dienen met hun voorstellen, zodanig dat de discussie over de emeritaatsregeling kan worden afgesloten;
4. de studiegcommissie emeritaatsregeling op te heffen.

Voor één aspect gaat de vergadering in comité.

De preses dankt de leden van de studiegcommissie voor hun werkzaamheden.

Artikel 235

Emeritikas

De preses geeft het rapport van deputaten naar art. 13 K.O. (emeritikas) in bespreking (bijlage 130). Commissie 6 rapporteert hierover in rapport 8 (bijlage 131). Als deputaten zijn aanwezig ds. R. van Beek, br. C. van Beveren, drs. L.W. Bil AAG, drs. J.M.J. Kieviet en ds. E.E. Sloftra.

In de bespreking wordt gewezen op de groeiende lasten voor de emeritikas. Vindt de commissie, gezien haar opmerking over de omslag in relatie tot bedragen die in andere kerken gevraagd worden, dat er lasten naar de toekomst worden geschoven? Of bedoelt de commissie dat de emeritaatsuitkeringen in de Chr. Ger. Kerken relatief lager zijn? Een afgevaardigde merkt op dat naar zijn inschatting de financiële situatie van de emeritikas in feite desastreus is omdat het doelvermogen op dit moment f 60.000.000,- zou moeten bedragen, terwijl het vermogen in werkelijkheid slechts f 30.000.000 is. Hoe denken deputaten dit probleem op te lossen? Verder

wordt gevraagd of deputaten ook ethische richtlijnen hanteren bij hun beleggingen. Aan de commissie wordt nog gevraagd hoe zij zich een betere voorlichting aan de kerken voorstellen.

Namens de commissie antwoordt de rapporteur, namens deputaten ds. R. van Beek, br. C. van Beveren en br. L. W. Bil.

De commissie heeft haar opmerkingen over de omslag in relatie tot bedragen die in andere kerken gevraagd worden gemaakt zonder er verder conclusies aan te verbinden. Het is slechts bedoeld als informatie. Een betere voorlichting over noodzaak van de hoogte van de omslag vindt de commissie noodzakelijk om zo mogelijk weerstanden weg te nemen. Maar de commissie heeft geen concrete voorstellen op dit punt. Deputaten hebben van de synode van 1998 geen opdracht ontvangen ten aanzien van ethische richtlijnen bij de spreiding van hun beleggingen, maar het is wel onderwerp van bezinning van deputaten. Deputaten onderstrepen de noodzaak van de gevraagde omslag. Eigenlijk zou de omslag nog verder verhoogd moeten worden om geen lasten naar de toekomst te verschuiven.

In de tweede ronde stelt oud. C.J. van Heel voor commissievoorstel 8 als volgt te herformuleren:

aan artikel 6 K.O. een nieuw punt 3.f toe te voegen:

wanneer een predikant buiten de kerken werkzaamheden verricht, waarvan de inkomsten een aanvulling betekenen op het traktement, zodat het totale inkomen van de predikant de hoogte van de richtlijnen van deputaten financiële zaken bereikt, zal met betrekking tot deze werkzaamheden voorzien moeten worden in de opbouw van een adequate ouderdagsvoorziening;
De commissie neemt dit voorstel over.

De synode besluit:

1. deputaten te bedanken voor de uitgevoerde werkzaamheden en de correcte wijze waarop dat is gedaan;
2. penningmeester van deputaten op te dragen in de reeds verplichte rapportage een benchmarking op te nemen over de behaalde rendementen van de fondsen die in portefeuille zijn en die van vergelijkbare fondsen;
3. deputaten op te dragen het door de generale synode vastgestelde beleid middels actieve PR uit te dragen binnen de kerken;
4. deputaten op te dragen te verifiëren of voor iedere betrokkene die niet WAZ verzekerd is een arbeidsongeschiktheidsverzekering is afgesloten en hiervan een schriftelijk bevestiging te hebben;
5. bijlage 5 bij art. 13 K.O. als volgt te wijzigen:
  - a. artikel 5: de tweede zin te wijzigen in: "Deze bedraagt vanaf het jaar 2002 130% van het aanvaardbare minimumtraktement voor predikanten met 10 dienstjaren tot en met het jaar 2001, 14 dienstjaren in het jaar 2002 en 15 dienstjaren vanaf het jaar 2003";
  - b. artikel 7: Het laatste gedeelte van de eerste zin: "en hij ontvangt voorts 10% van de AOW-uitkering van een gehuwde, respectievelijk ongehuwde voor degenen die 65 jaar en ouder zijn" vervalt;
  - c. in artikel 8a, artikel 9b en artikel 14, laatste regel, de woorden "met 10 dienstjaren" wijzigen in: "..., zoals vermeld in artikel 5,....";
  - d. toevoegen aan artikel 9 een nieuw lid d, luidende: "de gedeelde arbeidsongeschiktheidsuitkering, tengevolge van het niet verzekerd zijn voor de WAZ

door het verblijf in het buitenland";

- e. artikel 12: In het laatste deel van de eerste zin vervallen de woorden: "20% van de ANW-uitkering, respectievelijk 10% van de AOW-uitkering en een toeslag van f 650 per jaar" en worden vervangen door: "Indien zij een ANW-uitkering geniet, bedraagt deze toeslag in de jaren 2002 tot en met 2004 f 3.100 (Euro 1.410) per jaar. Indien zij een AOW-uitkering geniet een toeslag van f 750 (Euro 340) per jaar in 2002, f 500 (Euro 225) per jaar in 2003 en f 250 (Euro 115) per jaar in 2004";
  - f. artikel 12: in het laatste deel van de tweede zin vervallen de woorden: "20% van de ANW-uitkering respectievelijk 10% van de AOW-uitkering" en worden vervangen door: "in de jaren 2002 tot en met 2004, indien zij een ANW-uitkering geniet, een toeslag van f 3.100 (Euro 1.410) per jaar en indien zij een AOW-uitkering geniet een toeslag f 1.300 (Euro 590) per jaar";
  - g. artikel 20: In de tweede zin de woorden "met tien dienstjaren" te vervangen door "zoals vermeld in artikel 5";
6. aan artikel 6 K.O. als nieuw punt 2.c.3. toe te voegen:
"dat een predikant geen benoeming tot bijzondere arbeid zal aanvaarden wanneer daarbij niet wordt voorzien in de opbouw van een adequate ouderdomsvoorziening. Uitzondering hierop is het aanvaarden van bijzondere arbeid in dienst van een deputaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland;"
7. aan artikel 6 K.O. een nieuw punt 3.f toe te voegen:
"wanneer een predikant buiten de kerken werkzaamheden verricht, waarvan de inkomsten een aanvulling betekenen op het traktement, zodat het totale inkomen van de predikant de hoogte van de richtlijnen van deputaten financiële zaken bereikt, zal met betrekking tot deze werkzaamheden voorzien moeten worden in de opbouw van een adequate ouderdomsvoorziening".
8. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses dankt de aftredende deputaten voor hun werk.

Artikel 236

Comité-generaal

Artikel 237

Twee moderamina overleg

726 De preses geeft rapport 5A van commissie 5 (bijlage 132) over het bestuursreglement 'twee moderamina overleg' in bespreking.

Zonder discussie **besluit de synode:**
het bestuursreglement 'twee moderamina overleg' goed te keuren.

Artikel 238

Vervolg algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden

Nu alle zaken van deputaten algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden zijn afgerond

besluit de synode:

deputaten hartelijk te danken voor hun arbeid en hun handelingen goed te keuren.

De preses dankt de aftredende deputaten voor hun werk, waarbij in het bijzonder ds. C. Westerink wordt genoemd die terugtreedt als voorzitter.

Artikel 239

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG DERTIENDE ZITTING

vrijdag 23 november 2001, 13.15 – 15.00 uur

Artikel 240

Heropening

De preses heropent de vergadering en laat Psalm 66: 1, 8 en 10 zingen.

Artikel 241

Vervolg problematiek grote steden

De bespreking van het rapport van deputaten voor de problematiek in de grote steden en het daarbij behorende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 230). Namens deputaten zijn aanwezig ds. J. Bosch, ds. H. de Bruijne en ds. P.J. den Hertog.

De rapporteur van commissie 2, ds. M. van der Sluys, gaat verder met de beantwoording van de vragen.

De commissie noemt nog een aantal argumenten om het werk in de grote steden onder te brengen bij deputaten evangelisatie: bij deputaten evangelisatie is in de persoon van br. S. Paas een bekwame kracht beschikbaar, bovendien kan dan gebruik gemaakt worden van de faciliteiten van deputaten evangelisatie. Commissievoorstel 4.e kan bij nader inzien sterker geformuleerd worden.

Namens deputaten spreekt ds. J. Bosch. Hij begint met het onderstrepen van de ernst van de situatie. Zo gaat bijvoorbeeld nog maar 0,5% van de inwoners van Amsterdam wekelijks naar de kerk. In 40 jaar tijd is het aantal christelijke gereformeerden in de hoofdstad gedaald van 1600 naar 300. Tegelijk blijft de problematiek niet beperkt tot de grote steden. In veel gemeenten vertoont het fedenaantal een dalende tendens. Deputaten hopen dat hun rapport goed nieuws is voor zowel de kerkleden als de bewoners van de stad. Zij realiseren zich dat voor een aantal gemeenten de geboden hulp te laat zal komen.

Om te kunnen achterhalen wat de problematiek in de grote steden is besloten deputaten tot een beperkt onderzoek. Deputaten beschikten zelf niet over de nodige deskundigheid voor dit onderzoek. Daarom werden anderen ingeschakeld. Door dit onderzoek kwamen deputaten bovendien in contact met plaatselijke gemeenten en dat heeft stimulerend gewerkt. De kosten voor dit onderzoek zijn gedragen door deputaatschappen en door kerken uit de grote steden.

Alle aspecten die genoemd werden in de instructie van de particuliere synode van het Westen en in het synodebesluit van 1998 hebben de aandacht van deputaten gehad. Vooral in de beginperiode van het deputatenwerk is daar uitvoerig over gesproken. In het rapport van deputaten is dat echter niet uitgebreid verwoord. Verder hebben deputaten allerlei andere deputaatschappen om advies gevraagd, juist vanwege de praktische aspecten. Gaandeweg bleek steeds meer dat veel van deze punten al geregeld zijn. Tenslotte hebben deputaten alle kerken in de grote steden gevraagd welke aandachtspunten zij zouden willen aandragen. De reacties droegen evenwel weinig specifieke aspecten aan.

Deputaten erkennen dat hun rapport een missionaire insteek heeft, maar dat is niet het enige. Ook de andere aspecten hebben een plaats in het rapport en in de voorstellen. Bovendien moet bedacht worden dat kerken in grote steden juist het meest bezorgd zijn over de missionaire aspecten van hun kerkzijn.

Deputaten denken dat een landelijk werker voor 40% voldoende is. Verder stellen deputaten voor om voorzichtig te beginnen en één project in een van de grote steden te starten, zo mogelijk in samenwerking met de plaatselijke kerken.

In de tweede ronde wordt een pleidooi gehouden om bij de besluitvorming de prioriteit te leggen bij hulp en assistentie. Deputaten geven in een reactie aan dat in hun voorstel uitgegaan is van een werker die al in een van de grote steden werkt en daarnaast voor 40% van zijn tijd andere gemeenten in de grote steden bijstaat.

Verder worden verschillende voorstellen ingediend:

Ds. C.D. Affourtit dient, mede namens ds. A.Hilbers en oud. D. Koole, en gesteund door een brede kring van afgevaardigden het volgende voorstel in:

De generale synode

overtuigd

van het feit dat de Heilige Geest ook in deze tijd mensen en middelen wil gebruiken om door het Evangelie van de Heere Jezus Christus zondaren te trekken uit de duisternis naar het wonderbare licht en Zijn kerk te planten, te bewaren en te bouwen daar waar de mogelijkheden steeds minder lijken te zijn;

van oordeel

dat de nood van de kleiner wordende gemeenten in grootstedelijke gebieden en de geestelijke nood in heel Nederland vraagt om een hernieuwde en intensievere vorm van missionaire inspanning en om effectieve maatregelen ter ondersteuning van noodlijdende gemeenten;

overwegend

dat het rapport van deputaten voor de problematiek in de grote steden, naast voortreffelijke informatie over en inventarisatie van de situatie van de kerken in de grootstedelijke gebieden, weinig praktische handreiking voor de noodlijdende kerken in de steden bevat;

voorts van oordeel

dat deze noodlijdende kerken alleen gebaat zijn bij effectieve maatregelen op korte termijn, waarbij te denken is aan o.a.

- ideeën over samenvoeging van gemeenten;

- financiële steun aan gemeenten met het oog op de voortgang van verkondiging en andere kerkelijke activiteiten;
- eventuele samenwerking met andere kerken van gereformeerd belijden;
- voorziening in de bijzondere ambten;
- zo nodig bijstelling van kerkordelijke bepalingen indien de structuur van gemeenten zou moeten veranderen;

besluit

1. de nood van de kleiner wordende gemeenten in grootstedelijke gebieden de hele kerk op het hart te binden en voorbede voor deze gemeenten te vragen om zo het hele kerkverband bij de problematiek van de kerken in de grootstedelijke gebieden te betrekken (is commissievoorstel 7);
2. deputaten voor de problematiek in de grote steden onder dank voor het vele goede werk dat werd verricht, op te dragen:
  1. op zo kort mogelijke termijn zich nader te bezinnen op praktische voorstellen en zo mogelijk uitvoering te geven aan effectieve maatregelen om kerken in de grote steden met raad en daad bij te staan, opdat zij onder de zegen van de Heere als lichaam van Christus kunnen blijven functioneren (vgl. commissievoorstel 4.e);
  2. één of meer nieuwe missionaire en/of diaconale projecten in (één van) de drie grote steden te ontwikkelen in samenwerking en/of overleg met plaatselijke kerken (vgl. commissievoorstel 4.a);
  3. het stichten van nieuwe gemeenten te begeleiden in samenwerking en/of overleg met plaatselijke gemeenten (vgl. commissievoorstel 4.b);
  4. specifieke deskundigheid te ontwikkelen (commissievoorstel 4.c);
  5. kerken op het terrein van 'stadszending' toe te rusten (commissievoorstel 4.d);
3. deputaten toestemming te verlenen een medewerker voor een nader te bepalen percentage te benoemen met de geschikte kundigheid om deputaten bij te staan in het uitvoeren van hun opdracht (vgl. commissievoorstel 5; deputatenvoorstel 3);
4. het rapport van deputaten in verkorte vorm aan alle Chr. Geret. kerkenraden toe te zenden en voor belangstellenden beschikbaar te stellen.

In een toelichting geeft ds. C.D. Affourtit aan dat de indieners van dit voorstel bij besluit 2.2 in eerste instantie niet denken aan de kerk van Amsterdam gezien de recente positieve ontwikkelingen in deze gemeente. Om te waken voor overaccntuering is het beter om een project in andere steden of in een ander stadsdeel in Amsterdam te ontwikkelen.

Oud. R. Procee dient twee amendementen in:

1. aanvulling voorstel 4.c:
  - specifieke deskundigheid te ontwikkelen, en daarbij gebruik te maken van de bij deputaten buitenlandse zending aanwezige kennis op het gebied van stadszending;
2. toevoegen voorstel 4.f:
  - alles in het werk te stellen bestaande gemeenten te versterken door:
    - te onderzoeken of het wenselijk is dat 'stadszending' in de grootstedelijke gebieden zich vooral gaat richten op specifieke doelgroepen;
    - wegen te vinden om met gebruikmaking van gemotiveerde (jonge) mensen

- uit onze kerken deze doelgroepen met het Evangelie te bereiken;
- de bestaande gemeenten op te roepen deze (jonge) mensen alle steun te verlenen en met gebed te omringen.

Ds. J. Van Amstel dient als voorstel in:

Deputaten opdracht te geven na te gaan of zustergemeenten assistentie verlenen zullen aan de gemeenten in de grote steden door hun predikant(en) voor drie maanden af te staan aan die gemeenten. Met name is dan te denken aan de classis Amersfoort vanwege het grotere aantal predikanten dat daar dienst doet. Kerkenraden zouden daarover benaderd kunnen worden (zowel voor mankracht als financiële middelen).

Oud. W. van Zwol dient 2 voorstellen in:

1. wijziging in voorstel 7:
de nood van de kleiner wordende gemeenten, met name die in de grootstedelijke gebieden, de hele kerk op het hart te binden en voorbede voor deze gemeenten te vragen, om zo het hele kerkverband bij de problematiek van deze gemeenten te betrekken;
2. aanvulling: voorstel 9 van deputaten alsnog over te nemen.

Preadviseur, prof. H.G.L. Peels, meent dat het voorstel van ds. C.D. Affourtit c.s. aangevuld met de suggesties van oud. R. Procee, het voorstel van deputaten op een hoger niveau brengt. Er zitten veel kanten aan de materie waarover nagedacht moet worden hoe die elementen te integreren zijn. Hij meent dat de synode er blijkbaar aan toe is om hier een zaak van prioriteit van te maken en ook bereid is daar de middelen voor te fourneren. Het aspect van praktische, pastorale ondersteuning kan explicieter in de opdracht naar voren komen.

De preses geeft de voorstellen voor nader beraad en overleg met deputaten aan de commissie. De bespreking wordt op een later moment voortgezet (zie art. 266).

Artikel 242

Sluiting

De assessor, ds. J. Westerink, leest Openb. 21: 9-11 en 22-27 en gaat voor in gebed. Na het zingen van Psalm 69: 14 sluit de preses de dertiende zitting van de synode.

VEERTIENDE ZITTING

dinsdag 11 december 2001, 10.00 – 12.15 uur

Artikel 243

Opening

De preses opent de veertiende zitting van de synode. Hij laat Psalm 118: 13 en 14 zingen, leest Jesaja 8: 23 – 9: 6 en gaat voor in gebed.

Artikel 244

Appel-nominaal

Oud. J.C. van de Berge is vervangen door oud. B. de Weerd, ds. M. van der Sluys door ds. A. van de Weerd en ds. K. Visser door ds. M. Visser. Ds. A. van de Weerd staat op en betuigt daarmee instemming met de belijdenis.

De preses feliciteert ds. A. Hilbers met zijn 25-jarig ambtsjubileum.

Artikel 245

Studiefonds

727 De preses geeft het rapport van deputaten voor het studiefonds (bijlage 133) en het
740 daarmee corresponderende rapport 4 van commissie 6 (bijlage 134) in bespreking. Hij verwelkomt de deputaten br. K. Geleijnse, drs. D. Hol en br. I.L. Stolk.

In de bespreking vraagt ds. D. Visser aandacht voor de eerste alinea's van het commissierapport. Hij vindt het onjuist dat zijn naam genoemd is als indiener van een voorstel tijdens de vorige synode. Dat is ongebruikelijk. Zijn voorstel tijdens de synode van 1998 had geenszins de bedoeling om studenten opgebouwde rechten ineens te ontnemen. Het ging hem om een gelijke behandeling. In ieder geval acht hij de interpretatie van het synodebesluit door het curatorium in de geest van het toen aangenomen voorstel. Daarom heeft hij moeite met de sterke woorden die commissie 6 gebruikt. Ds. J. Westerink sluit daar, in zijn hoedanigheid als president-curator, bij aan. Het besluit van 1998 veroorzaakte namelijk grote paniek bij verschillende studenten. Het curatorium was echter van oordeel dat de synode haar besluit had genomen met het oog op nieuwe situaties. In die geest heeft het curatorium toen besloten en gehandeld. Uit de vergadering wordt voorgesteld de vierde alinea uit het commissierapport te verwijderen.

De rapporteur van de commissie, diak. A.J. van der Wekken, geeft aan dat de tekst van het besluit van 1998 anders is dan in het besluit van het curatorium. De commissie betreurt het dat het curatorium geen overleg heeft gezocht over de interpretatie van het besluit van 1998. De commissie is zeker bereid haar rapport op dit punt anders te formuleren. Overigens is 'voorstel 2' van de commissie in feite een bekrachtiging van de huidige praktijk.

Namens deputaten gaan br. K. Geleijnse en br. I.L. Stolk op de bespreking in. Ook deputaten vinden dat de gang van zaken geen schoonheidsprijs verdient. Maar in de praktijk van de uitvoering van het besluit ontstond zoveel begrijpelijke commotie dat deputaten – in overleg met het curatorium – de verantwoordelijkheid hebben genomen om het besluit anders te interpreteren.

Preadviseur prof. T.M. Hofman valt deputaten daarin bij.

In de tweede ronde wordt voorgesteld om twee concreet aangeduide passages uit het commissierapport weg te laten. De commissie stemt daar mee in.

De synode besluit:

1. deputaten dank te zeggen voor de verrichte werkzaamheden;
2. de regeling voor terugbetaling van studieschulden aan het studiefonds, zoals die door de generale synode van 1998 is vastgesteld voor 'oude' studenten te wijzigen in: 70% kwijtschelding en 30% terugbetaling overeenkomstig de daar-

voor geldende regels; voor 'nieuwe' studenten blijft de regeling 30% kwijtschelding en 70% terugbetaling;

3. de nieuwe regeling (regeling 2001) voor de uitvoering van het beleid van deputaten studiefonds te aanvaarden;
4. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 246

Comité-generaal

Artikel 247

Comité-generaal

Artikel 248

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG VEERTIENDE ZITTING

dinsdag 11 december 2001, 13.15 – 17.15 uur

Artikel 249

Heropening

De vergadering wordt heropend. De preses laat Psalm 67: 2 en 3 zingen.

Artikel 250

Presentie

Ds. J.G. Schenau neemt de plaats in van ds. J.P. Boiten, terwijl ds. P.J. van Dam ds. J. Bosch vervangt.

Artikel 251

Comité-generaal

Artikel 252

Vervolg geestelijke verzorging varenden

De bespreking van het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de varenden en het daarbij behorende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 175). Commissie 3 rapporteert over haar nadere bezinning in rapport 5A (bijlage 135). Namens deputaten is br. H. Bor aanwezig.

In de korte bespreking geeft br. B. Geleijnse aan dat hij zijn voorstel intrekt.

De synode besluit:

1. bijlage 1 gewijzigd goed te keuren;
2. bijlage 2 gewijzigd goed te keuren;
3. deputaten te danken voor hun werk en hun handelingen goed te keuren;
4. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 253

Vervolg kerkjeugd en onderwijs

De bespreking van het rapport van deputaten kerkjeugd en onderwijs en het daarmee corresponderende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 207). Commissie 3 heeft zich beraden op de ingediende voorstellen en rapporteert daarover in rapport 6A (bijlage 136). Aanwezig zijn de deputaten drs. M.J. Kater en drs. D. Visser.

In een korte besprekingsronde wordt gevraagd of het nieuwe 'voorstel 2' niet overbodig is omdat deze opdracht al in de instructie van deputaten begrepen is.

Verder dient ds. G. van Roekel, mede namens ds. R. Kok en ds. J.W. Schoonderwoerd, een amendement in:

nieuw voorstel 3.b:

daarbij als uitgangspunt te hanteren dat de noodzaak en de wenselijkheid van een jeugdbureau vooralsnog niet gebleken zijn (3.b wordt 3.c etc.);

Ds. J.W. Schoonderwoerd stelt voor 'voorstel 4' aan te vullen met:

en aan de generale synode van 2004 ter goedkeuring voor te leggen.

De rapporteur van commissie 3, ds. H. van den Heuvel, geeft aan dat 'voorstel 3a' bedoeld is om deputaten te stimuleren zich te bezinnen op hun hoofdtaak. In de laatste jaren zijn deputaten daar onvoldoende aan toe gekomen. Daarom wil de commissie, in overleg met deputaten, die taak – die inderdaad al in de instructie begrepen is – toch expliciet formuleren. De commissie heeft op zich geen bezwaar tegen het nieuwe 'voorstel 3.b', al is het wat hen betreft niet nodig, omdat het gezien zou kunnen worden als een signaal richting deputaten dat zij de zaken van het jeugdbureau te prematuur op de tafel van de synode hebben gelegd. De voorgestelde aanvulling van 'voorstel 4' wordt door de commissie ontraden. De commissie wil deputaten graag de ruimte geven om eventueel de uitwerking van het leerplan eerder dan na de synode van 2004 de kerken aan te bieden.

Namens deputaten merkt ds. D. Visser op dat deputaten blij zijn met de voorstellen van de commissie, behalve met 'voorstel 2'. Deputaten ontraden dit voorstel omdat de opdracht van deputaten daardoor een andere invulling krijgt. Deputaten hebben, na de eerdere bespreking ter synode, zelf de commissie laten weten de voorstellen voor het jeugdbureau te willen intrekken en gevraagd om een opdracht tot bezinning op hun eigenlijke hoofdtaak, waarbij dan ook de ideeën over het jeugdbureau worden betrokken. Daarom achten deputaten het nieuwe 'voorstel 3.b' overbodig. Als de vergadering evenwel van oordeel is dat de synode wel een uitspraak moet doen over nut en noodzaak van een jeugdbureau stellen deputaten voor dat aan 'voorstel 3.a' toe te voegen.

Gehoord de reactie van deputaten stelt ds. G. van Roekel, mede namens ds. R. Kok en ds. J.W. Schoonderwoerd, voor om de bedoeling van hun amendement als volgt te formuleren aan het begin van voorstel 3:

deputaten op te dragen, nu de noodzaak en de wenselijkheid van een jeugdbureau

vooral nog niet gebleken zijn;

De commissie neemt dit voorstel over. Voorstel 2 neemt de commissie terug.

Ds. J.W. Schoonderwoerd handhaaft zijn voorstel. Het wordt echter niet voldoende gesteund door de vergadering.

De synode besluit:

1. de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en hen te danken voor het vele werk dat verricht is;
2. deputaten op te dragen, nu de noodzaak en de wenselijkheid van een jeugdbureau voornamelijk niet gebleken zijn:
  - a. visie te ontwikkelen om hun hoofdtaak, die bestaat in het bevorderen dat aan de jeugd een christelijke opvoeding en schriftuurlijke voorlichting en leiding wordt gegeven, zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren;
  - b. daarbij de behoefte van de kerken c.q. kerkenraden aan begeleiding en ondersteuning inzake opvoedingsvragen en het jeugdwerk te inventariseren;
  - c. op basis van a. en b. beleid te ontwikkelen en aan de generale synode 2004 concrete voorstellen te doen;
3. deputaten op te dragen vanuit de aangegeven principiële grondslag het leerplan voor onderwijs en vorming nader uit te werken en praktisch te maken;
4. deputaten op te dragen bij de uitvoering van hun werk de kerken te stimuleren jongeren met een handicap en/of chronische aandoening in de activiteiten te betrekken;
5. deputaten op te dragen het subsidiebeleid aan de CGJO en het LCJ de komende jaren te bestuderen en objectieve criteria vast te stellen en deze ter goedkeuring aan te bieden aan de generale synode van 2004;
6. opnieuw deputaten te benoemen.

De preses richt zich met woorden van dank speciaal tot ds. D. Visser, die na jaren als voorzitter te hebben gefungeerd, terugtreedt uit het deputaatschap.

Artikel 254

Vervolg schriftberijmingen en herziening liturgische formulieren

De bespreking van het rapport van deputaten voor de uitgave van de schriftberijmingen en de herziening van de liturgische formulieren en het daarbij behorende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 202). Commissie 3 rapporteert over haar bezinning op de ingediende voorstellen in rapport 7A (bijlage 137). Namens het deputaatschap is prof. dr. T.M. Hofman aanwezig.

Oud. S. Procee onderbouwt zijn eerder ingediende voorstel met een nadere toelichting. Op voorstel van de commissie wordt deze toelichting meegegeven aan deputaten. Ds. R. Kok vindt de argumenten van de commissie om zijn voorstel niet geheel over te nemen niet overtuigend. Omdat de intentie van zijn voorstel wel is overgenomen trekt hij zijn voorstel toch in. Ook de andere voorstellen worden ingetrokken.

Bij monde van prof. T.M. Hofman spreken deputaten hun teleurstelling uit over de vorige bespreking ter synode. Zij hadden toen het gevoel dat hun intentie door de vergadering niet werd begrepen. Inmiddels zijn ze blij met het aanvullende rapport van commissie 3 omdat daarin de achtergronden wel goed geschetst zijn.

Deputaten vragen de synode om helderheid in de besluitvorming. Om wildgroei te voorkomen of niet verder te bevorderen is het naar het oordeel van deputaten nodig dat er substantieel iets gebeurt ten aanzien van de liturgische formulieren.

De synode besluit:

1. de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
2. deputaten opdracht te geven alle zaken die samenhangen met de uitgave van de bundel schriftberijmingen te behartigen;
3. deputaten te ontslaan van de opdracht een grote-letter-editie van de bundel schriftberijmingen te doen uitgeven;
4. deputaten opdracht te geven contacten te leggen binnen het geheel van de gereformeerde gezindte om zo mogelijk te komen tot samenwerking en eenstemmigheid wat betreft taal en inhoud van de liturgische formulieren;
5. deputaten opdracht te geven tot het opstellen van nieuwe formulieren waarin de onder 2.4 genoemde motieven in het rapport van deputaten kunnen samengaan met de theologische inhoud van de bestaande formulieren, en daarbij voorrang te geven aan het doop- en huwelijksformulier;
6. deputaten opdracht te geven, in samenwerking met het deputaatschap eredienst van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en zo mogelijk met daartoe geëigende deputaatschappen en/of commissies binnen het geheel van de gereformeerde gezindte, onderzoek te doen naar de samenhang tussen de huidige cultuur en de liturgie;
7. deputaten opdracht te geven waar mogelijk samen te werken met het deputaatschap kerkmuziek van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
8. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 255

Presentie

Ds. R. van de Kamp wordt vervangen door ds. G. van de Groep. Deze betuigt door op te staan instemming met de belijdenis.

Artikel 256

Comité-generaal

Artikel 257

Vervolg voortijdige ambtsbeëindiging

De bespreking van het rapport van de studiecmissie betreffende begeleiding en uitkering ingeval van voortijdige ambtsbeëindiging en het daarbij behorende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 182 en 184). De commissie heeft zich beraaden op de ingediende voorstellen en rapporteert daarover in rapport 9A (bijlage 138). Namens de studiecmissie zijn aanwezig ds. G. Bijkerk en mr. A.J. de Geus.

Oud. L. Mak geeft te kennen dat hij zijn voorstel intrekt. Oud. A.W. Overwater vermoedt dat de commissie de bedoeling van punt 3 uit zijn voorstel niet goed heeft begrepen. De commissie heeft zijn voorstel namelijk beperkt tot een bezinning over

de vraag op welke gronden een predikant dringend kan worden geadviseerd over te gaan tot een andere staat des levens. Het gaat oud. A.W. Overwater nadrukkelijk ook om de regels welke in acht genomen moeten worden bij de beoordeling van het op een niet goede wijze vervullen van de verantwoordelijkheden en taken welke de predikant op zich heeft genomen bij de aanvaarding van zijn ambt. Daarom handhaaft hij op dit punt zijn voorstel. In een reactie geeft de rapporteur van de commissie, ds. H. van den Heuvel, aan dat de commissie het voorstel van oud. A.W. Overwater dan onjuist heeft geïnterpreteerd. Voorgesteld wordt in 'voorstel 6' de woorden 'zijn gerechtigd' te vervangen door: hebben eveneens tot taak. De commissie neemt dit over.

Namens de studiegcommissie gaat br. A.J. de Geus op de bespreking in. De studiegcommissie heeft zich bezonnen op de mogelijkheden om nog tijdens deze synode iets te zeggen over de duur van 'de radicaal' en de beperking daarvan. De commissie is echter van mening dat de vragen daaromtrent eerst diepgaand bestudeerd moeten worden. Ook de mogelijkheid om alleen in situaties van losmaking tijdelijke voorstellen te doen heeft de commissie overwogen. De studiegcommissie laat het aan de vergadering over of daar over doorgesproken en eventueel besloten moet worden. Ten aanzien van commissievoorstel 2.a.1. wijst de studiegcommissie op de reeds bestaande regeling ingeval van afzetting. De vraag is wat commissie 3 nu met deze regeling wil. Moet de regeling van de synode van 1986 gehandhaafd blijven?

In een preadvies adviseert prof. J.W. Maris om een nieuw besluit 7.1 toe te voegen: de fundering van het ambt in relatie tot een plaatselijke kerk. Op deze manier wordt alsnog verder gewerkt aan een van de opdrachten waar de studiegcommissie niet aan toe kwam.

Commissie 3 stelt voor haar voorstel aan te passen door 'voorstel 2.a.1' te laten vervallen en een nieuw 2.b.1. toe te voegen: de regeling voor levensonderhoud van afgezette predikanten en hun gezinnen (besluit generale synode 1986). De studiegcommissie stelt voor in punt 3 van het voorstel van oud. A.W. Overwater na het woord 'bij' in te voegen: losmaking en afzetting en in dat kader de beoordeling van.

Commissie 3 vraagt tijd om zich nader te kunnen bezinnen op de bespreking om zorgvuldige besluitvorming voor te bereiden.

Na dit beraad geeft de rapporteur van commissie 3 aan op welke punten de commissie haar voorstel aanpast:

- voorstel 1 krijgt de formulering van het voorstel uit rapport 9 van commissie 3;
- 2.a.1 blijft staan behalve de laatste zin;
- aan 2.a.1 wordt toegevoegd: zolang deze algemene richtlijnen er nog niet zijn, zullen deputaten in voorkomende gevallen de regeling voor levensonderhoud van afgezette predikanten en hun gezinnen (besluit generale synode 1986) in redelijkheid uitvoeren;
- het nieuwe voorstel 2.b.1, eerder ter vergadering door de commissie voorgesteld, komt te vervallen.

Oud. A.W. Overwater kan zich vinden in dit voorstel.

De synode besluit:

1. een deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging (DVA) te benoemen met een sectie uitkeringen (DVA-U) en een sectie begeleiding (DVA-B);
2. dit deputaatschap op te dragen uitvoering te geven aan:
  - a.1. het opstellen van algemene richtlijnen inzake de diaconale verantwoordelijkheid van een betrokken kerk in die situaties waarin een predikant eigenmachtig zijn ambt neerlegt, wordt afgezet of overgaat tot een andere staat des levens; zolang deze algemene richtlijnen er nog niet zijn, zullen deputaten in voorkomende gevallen de regeling voor levensonderhoud van afgezette predikanten en hun gezinnen (besluit generale synode 1986) in redelijkheid uitvoeren;
  - a.2. de begeleiding van een predikant naar ander werk na voortijdige beëindiging van het ambtswerk; de kosten hiervan komen voor rekening van deputaten onderlinge bijstand en advies;
  - b.1. de overbruggingsregeling repatriërende predikanten (besluit generale synode 1986);
  - b.2. de voorlopige regeling losgemaakte predikanten (besluit generale synode 1986);
  - b.3. de in bijlage 47 K.O. genoemde verplichting tot het treffen van een overbruggingsregeling door kerkenraad en classis na beëindiging van een wachtgeldregeling voor ex-legerpredikanten; de uitvoering zoals genoemd in b.1. t/m b.3. geschiedt voor nieuwe situaties gedurende het eerste jaar via en voor rekening van de gemeente of het deputaatschap waar de predikant laatstelijk diende; na één jaar geschiedt de uitvoering via en voor rekening van deputaten onderlinge bijstand en advies; andere betrokken deputaatschappen dienen van deze overgang op de hoogte te worden gesteld;
  - c. de opdracht om de onder b. genoemde regelingen samen te smelten tot één regeling en daarbij de inhoud van het rapport van de studiegcommissie CVAP, uitgebracht aan de generale synode 2001, te betrekken en bovendien daarover contact te onderhouden met deputaten kerkorde en kerkrecht;
3. het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging op te dragen voorstellen te doen aan de generale synode 2004 voor een instructie met betrekking tot de in voorstel 2.c. genoemde regeling;
4. het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging op te dragen verslag te doen van haar werkzaamheden aan de generale synode 2004;
5. de synodale commissie ter begeleiding van predikanten die voortijdig hun ambtelijke dienst hebben beëindigd op te heffen;
6. de instructie van deputaten onderlinge bijstand en advies in artikel 2 uit te breiden met de woorden: 'Deputaten hebben eveneens tot taak, na melding dien-aangaande van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging, uitkeringen te verzorgen bij voortijdige ambtsbeëindiging';
7. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen een principiële en praktische bezinning tot stand te brengen inzake
  - 7.1 de fundering van het ambt in relatie tot de plaatselijke gemeente;
  - 7.2 de relatie tussen de plicht en het recht van de predikanten levenslang de kerken te dienen en de roeping van de kerken hen te onderhouden;
  - 7.3 het recht van de kerken een predikant dringend te adviseren over te gaan tot een andere staat des levens;
  - 7.4 de regels welke in acht genomen dienen te worden bij losmaking en afzet-

ting en in dat kader bij de beoordeling van het op een niet goede wijze vervullen van de verantwoordelijkheden en taken welke de predikant op zich heeft genomen bij het aanvaarden van zijn roeping tegenover de kerken, respectievelijk de plaatselijke gemeente met de daaraan te verbinden consequenties;

7.5 de wijze waarop de conclusies dienen te worden vastgelegd in het kader van art. 11 en 12 K.O., zo nodig aangevuld met specifieke regelingen; en de generale synode 2004 daarover te rapporteren;

8. de werkzaamheden van de studiecmissie betreffende begeleiding en uitkering ingeval van voortijdige ambtsbeëindiging goed te keuren en hen te danken voor hun werk.

De preses dankt de broeders van de generaal-synodale commissie en van de studiecmissie voor hun werk.

Artikel 258

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de avondmaaltijd.

VERVOLG VEERTIENDE ZITTING

dinsdag 11 december 2001, 19.00 – 21.00 uur

Artikel 259

Heropening

De vergadering wordt heropend. De preses laat Psalm 116: 1, 7, 10 en 11 zingen.

Artikel 260

Presentie

Oud. J.C. van de Berge en ds. J.P. Boiten hebben hun plaats weer ingenomen.

Artikel 261

Comité-generaal

Artikel 262

Comité-generaal

Artikel 263

Sluiting

Oud. A.W. Overwater leest 1 Thes. 5: 12–24 en gaat voor in gebed. Uit de Avondzang worden de verzen 1, 2, 5 en 7 gezonden. Daarna sluit de preses de veertiende zitting van de synode.

VIJFTIENDE ZITTING

woensdag 12 december 2001, 9.15 – 12.00 uur

Artikel 264

Opening

De assessor, ds. J. Westerink, opent de vijftiende zitting van de synode. Hij laat Psalm 130: 3 en 4 zingen, leest deze Psalm en gaat voor in gebed.

Artikel 265

Appel-nominaal

Diak. A.J. van der Wekken is vervangen door zijn secundus, diak. P. Hazelhoff.

Artikel 266

Vervolg problematiek grote steden

De bespreking van het rapport van deputaten voor de problematiek in de grote steden en het daarbij behorende commissierapport wordt voortgezet (zie art. 241). Commissie 2 rapporteert over haar nadere bezinning in rapport 5A (bijlage 139). Namens deputaten zijn drs. J. Bosch en drs. H. de Bruijne aanwezig.

In de bespreking worden waarderende woorden gesproken over de manier waarop de commissie geprobeerd heeft onderscheiden elementen uit de bespreking en de voorstellen te verwerken in een aangepast voorstel. Tegelijk wordt door verschillende afgevaardigden nogmaals benadrukt vooral te denken aan een werker die praktisch werk doet in de grote steden. Tenslotte klinkt ook teleurstelling door over het feit dat in dit aangepaste voorstel het missionaire aspect nog steeds veel nadruk ontvangt. Het lijkt deze afgevaardigden een zijspoor van de oorspronkelijke instructie. Voorgesteld wordt het commissievoorstel te laten beginnen met de preambule van het voorstel van ds. C.D. Affourtit c.s. en in 'voorstel 5' het woord 'missionaire' te laten vervallen.

Ds. C.D. Affourtit c.s. geven te kennen dat zij in grote lijnen instemmen met het commissievoorstel en daarom hun voorstel intrekken.

Namens de commissie antwoordt de rapporteur, ds. M. van der Sluys; namens deputaten ds. J. Bosch. Het woord 'jumelage' in 'voorstel 4.f' betekent: tweeling. Deputaten maken duidelijk dat voor de werker iemand gezocht zal worden met ervaring in het werk in de grote stad, terwijl het werk zelf praktijkgericht dient te zijn en zijn spits zal moeten vinden in de toerusting. Deputaten hebben bewust gekozen voor de omschrijving 'grootstedelijke gebieden' omdat 1. het moeilijk is een exacte definitie van 'grote stad' te geven en de grenzen bovendien verschuiven; 2. in de voorsteden dezelfde problematiek kan leven als in de grote steden. De commissie heeft op haar beurt veel mogelijkheden open gelaten om zo deputaten de gelegenheid te geven het werk dat gebeuren moet met vindingrijkheid in te vullen.

In de tweede ronde dienen verschillende afgevaardigden een voorstel in:

Ds. A. Hilbers stelt voor:

1. in 'voorstel 4.f' het woord 'jumelage' te vervangen door: partnerschap;

2. de inleiding van het voorstel van ds. C.D. Affourtit c.s. aan het commissievoorstel te laten voorafgaan.

Oud. D. Koole stelt voor in de inleiding op 'besluit 4' in te voegen na 'evangelisatie': en eventueel andere daarvoor in aanmerking komende deputaatschappen.

Ds. C. D. Affourtit stelt drie amendementen voor:

1. aan de inleiding op 'besluit 4' toe te voegen: bij voorkeur in grote steden waar de nood hoog is en plaatselijke kerken met opheffing worden bedreigd;
2. in 'besluit 4.a' na het woord 'adviseren' in te voegen; met praktische voorstellen;
3. in 'besluit 5' het woord 'missionaire' tussen haakjes te zetten of de hele tweede helft van de zin te laten vervallen en vervangen door: met de geschikte kundigheid om deputaten bij te staan in het uitvoeren van hun opdracht.

Ds. J. Westerink stelt voor in 'besluit 5' het woord 'missionair' te laten vervallen.

Ds. J. Van Amstel stelt voor 'voorstel 5' te vervangen door:

deputaten evangelisatie opdracht te geven een ervaren werker te benoemen voor het praktische werk in de grootstedelijke gebieden voor ten hoogste 50%, eventueel aan te vullen met 50% uit de kas onderlinge bijstand en advies. Bij een ervaren werker is bij voorkeur te denken aan een ervaren dienaar des Woords.

De preses geeft commissie-2 gelegenheid om met deputaten te overleggen over deze voorstellen.

Na afloop van dit beraad deelt de rapporteur van commissie 2 mee dat de commissie op een aantal punten haar voorstel wijzigt:

1. de inleiding op 'besluit 4' wordt: deputaten evangelisatie op te dragen specifieke deskundigheid te ontwikkelen ten aanzien van de situatie van de kerken in de grootstedelijke gebieden en op basis daarvan – indien nodig in samenwerking met andere daarvoor in aanmerking komende deputaatschappen –; voorstel 4.d komt dan te vervallen;
2. het totale voorstel in te leiden met de preambule uit het voorstel van ds. C.D. Affourtit c.s.;
3. in 'besluit 5' het woord 'missionaire' tussen haakjes te zetten.

De preses geeft een extra ronde om op dit voorstel te reageren. Er wordt teleurstelling over dit aangepaste voorstel uitgesproken omdat de commissie volgens deze afgevaardigden niet voldoende heeft meegenomen van wat er breed in de vergadering leeft. Gepleit wordt voor het beroepen van een fulltime-predikant met specifieke deskundigheid, met ondersteuning van deputaten onderlinge bijstand en advies. Verder wordt deputaten gevraagd om bij uitvoering van dit besluit nadrukkelijk eerst te kijken naar 1. gemeenten die met opheffing worden bedreigd 2. andere noodlijdende gemeenten die aan de basis van de instructie van de particuliere synode van het Westen stonden.

Ds. A. Hilbers dient, mede namens ds. J. Van Amstel, ds. J. Plantinga en ds. J. Westerink, als voorstel in:

deputaten evangelisatie opdracht te geven een ervaren dienaar des Woords voor het praktische werk in de grootstedelijke gebieden aan te trekken, in samenwerking met een plaatselijke kerk. De financiering kan voor rekening komen van de desbetreffende kerk, deputaten evangelisatie en deputaten onderlinge bijstand en advies.

In een preadvies adviseert prof. H.G.L. Peels de vergadering om achter het commissievoorstel te gaan staan. Prof. J.W. Maris acht de suggestie om een fulltime-predikant te beroepen een onrijp voorstel omdat er nieuwe elementen in de discussie zijn ingebracht. De opdracht die omschreven is in 'commissievoorstel 4' lijkt in dit voorstel naar de achtergrond te verdwijnen. Verder adviseert hij om in 'voorstel 5' te spreken over: deels missionaire werk.

Bij stemming wordt het voorstel van ds. A. Hilbers c.s. verworpen. Daarna wordt het amendement van ds. J. Westerink om in 'besluit 5' het woord 'missionaire' te laten vervallen aangenomen. Commissievoorstel 6 wordt verworpen.

De synode neemt het volgende besluit:

De generale synode

overtuigd

van het feit dat de Heilige Geest ook in deze tijd mensen en middelen wil gebruiken om door het Evangelie van de Heere Jezus Christus zondaren te trekken uit de duisternis naar het wonderbare licht en Zijn kerk te planten, te bewaren en te bouwen daar waar de mogelijkheden steeds minder lijken te zijn,

besluit:

1. deputaten te danken voor het vele werk dat zij hebben verricht en hun handelingen goed te keuren;
2. het deputaatschap voor de problematiek in de grote steden op te heffen;
3. het deputaatschap evangelisatie uit te breiden met drie deputaten, opdat dit deputaatschap de problematiek in de grootstedelijke gebieden kan behartigen;
4. deputaten evangelisatie op te dragen specifieke deskundigheden te ontwikkelen ten aanzien van de situatie in de grootstedelijke gebieden en – indien nodig in samenwerking met andere daarvoor in aanmerking komende deputaatschappen – op basis daarvan
  - a. zo spoedig mogelijk kleiner wordende kerken te adviseren en effectief met raad en daad bij te staan, opdat zij onder de zegen van de Heere als lichaam van Christus kunnen blijven functioneren;
  - b. één of meer nieuwe missionaire/diaconale projecten te ontwikkelen in samenwerking en/of overleg met plaatselijke kerken;
  - c. het stichten van nieuwe gemeenten te stimuleren en te begeleiden in samenwerking en/of overleg met plaatselijke gemeenten;
  - d. kerken op het terrein van 'stadszending' toe te rusten en wegen te zoeken om met gebruikmaking van gemotiveerde (jonge) mensen uit onze kerken specifieke doelgroepen met het Evangelie te bereiken;
  - e. na te gaan of door zustergemeenten assistentie verdeend kan worden aan de gemeenten in de grootstedelijke gebieden, bijvoorbeeld in de vorm van jumelage of tijdelijk afstaan van de predikant en goede vormen van assistentie te stimuleren;
5. deputaten evangelisatie opdracht te geven een medewerker voor 40 à 50 % te benoemen voor het werk in de grootstedelijke gebieden;
6. de nood van de kleiner wordende gemeenten in grootstedelijke gebieden de hele kerk op het hart te binden en voorbede voor deze gemeenten te vragen om zo het hele kerkverband bij de problematiek van de kerken in de grootstede-

lijke gebieden te betrekken.

De preses dankt de deputaten voor het vele werk dat verricht is.

Artikel 267

Comité-generaal

Artikel 268

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de lunch.

VERVOLG VIJFTIENDE ZITTING

woensdag 12 december 2001, 13.00 – 17.00 uur

Artikel 269

Heropening

De preses heropent de vergadering en laat Psalm 84: 3 en 6 zingen.

Artikel 270

Presentie

Diak. A.J. van der Wekken heeft zijn plaats weer ingenomen.

Artikel 271

Comité-generaal

Artikel 272

Comité-generaal

Artikel 273

Comité-generaal

Artikel 274

Quaestoraat

De preses deelt mee dat in comitézitting aan de orde is geweest: het rapport van de quaestor (bijlage 142 openbare acta) met de daarbij behorende rapporten 9 (bijlage 143 openbare acta) en 9A (bijlage 144 openbare acta) van commissie 6. Bij deze bespreking was de quaestor, br. G.P. Groeneveld, aanwezig.

In deze comitézitting heeft de synode besloten:

1. de quaestor dank te zeggen voor zijn uitgevoerde werkzaamheden en hem

decharge te verlenen;

2. de door quaestor voorgelegde begroting voor de jaren 2002-2004 vast te stellen en hem te machtigen tot het doen van uitgaven tot de geraamde bedragen;
3. de bijdragen vanuit de particuliere synoden vast te stellen op € 2,20 per (doop)lid per jaar en de quaestor opdracht te geven de quaestores van de particuliere synoden mee te delen dat de bijdrage voor de jaren 2002-2004 vastgesteld is op € 2,20 per (doop)lid per jaar en dat hun wordt verzocht deze bijdrage voor 1 juli van elk jaar over te maken;
4. alle niet-kashoudende deputaatschappen op te dragen dat de begrotingen voor de periode 2005-2007 niet hoger zullen zijn dan de begroting voor de periode 2002-2004 vermeerderd met de inflatiecorrectie; over de hoogte van deze correctie zullen deputaten financiële zaken eind 2003 mededeling doen;
5. de legaten verkregen ten gunste van deputaten geestelijke verzorging militairen, respectievelijk deputaten radio- en televisiediensten, komen in de kas van de generale synode als reservering voor door deze twee deputaatschappen te maken kosten; de quaestor zal – na overleg met deputaten radio- en televisiediensten – de generale synode van 2004 een definitief voorstel doen over de bestemming van het legaat dat deze deputaten ontvingen;
6. met ingang van de komende synode de reiskosten van de afgevaardigden voor de heenreis aan het begin van de week en de terugreis aan het einde van de week te vergoeden; reiskosten voor commissievergaderingen, van secundus-afgevaardigden en in verband met onderbreking van de plenaire vergaderingen voor bijzondere werkzaamheden in de eigen gemeente, zullen wel vergoed worden.

Artikel 275

Comité-generaal

Artikel 276

Comité-generaal

Artikel 277

Schorsing

De preses schorst de vergadering voor de maaltijd.

VIJFTIENDE ZITTING

woensdag 12 december 2001, 18.30 – 21.00 uur

Artikel 278

Heropening

De preses heropent de vergadering en laat uit de Lofzang van Zacharias vers 1, 4 en 5 zingen.

Artikel 279

Comité-generaal

Artikel 280

Vervolg financiële zaken

De preses deelt mee dat in comitézitting aan de orde zijn geweest het rapport van deputaten financiële zaken (bijlage 140) en de rapporten 13 en 13A van commissie 6 (bijlage 141 en 145).

De synode gaat over tot besluitvorming. Ds. H. van den Heuvel handhaaft zijn tweede voorstel. Ook ds. A. Hilbers handhaaft zijn voorstel. De andere voorstellen worden ingetrokken. Het voorstel van ds. A. Hilbers wordt bij stemming aanvaard, het voorstel van ds. H. van den Heuvel verworpen.

De synode besluit:

- deputaten dank te zeggen voor hun vele werkzaamheden en hun handelingen goed te keuren;
- alle kashoudende deputaatschappen decharge te verlenen van hun financieel beheer over de periode 1998-2000;
- bij de kashoudende deputaatschappen er op aan te dringen dat de jaarrekeningen voor het jaar 2003 en de begrotingen voor de periode 2004-2007 uiterlijk 1 april 2004 bij deputaten financiële zaken worden aangeboden;
- de kerken, die in de jaren 1998-2000 drie of meer malen de vastgestelde minimum bijdragen niet voldeden, indringend schriftelijk te vermanen;
- bijlage 59 (artikel 84) K.O. als volgt te wijzigen: de tekst tussen: "De formulering zij als volgt:" en "(respectievelijk: voor de Theologische Universiteit etc.)" vervangen door: "Aan de Christelijke Gereformeerde Kerk te ..... behorende tot het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, ten behoeve van deputaten voor..... of: Aan de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland ten behoeve van deputaten voor..... en door deze deputaten rechtsgeldig vertegenwoordigd.";
- artikel 7 van bijlage 32 K.O. als volgt te wijzigen: doorhalen de laatste volzin die luidt: "Zij geven richtlijnen ter zake van de arbeidsovereenkomsten met kerkelijke werkers en medewerkers van deputaatschappen.";
- deputaten LKB op te dragen te zorgen voor een regelmatige actualisering van bijlage 38 K.O.;
- het curatorium, deputaten-financieel en de rector van de TUA op te dragen gezamenlijk al het mogelijke in het werk te stellen om in de jaren 2002, 2003 en 2004 een substantieel hogere subsidie te ontvangen dan aangegeven in het schrijven van deputaten-financieel TUA d.d. 15 november 2001 aan commissie 6 van de synode (respectievelijk: ongewijzigd 48%, 65% en 75% voor de betreffende jaren);
- deputaten kerkjeugd en onderwijs op te dragen het ontvangen legaat te bestemmen voor het op peil brengen van het vermogen;
- deputaten gezondheidszorg op te dragen de in de begroting opgenomen bedragen voor versterking van het vermogen uitsluitend voor dat doel aan te wenden;
- deputaten evangelisatie op te dragen het gestelde in hun instructie over subsidies aan kerken aan te passen, zodanig dat subsidieregelingen worden gemaxi-

- meer, in totaal, in tijd en per geval;
- deputaten hulpverlening binnen- en buitenland zelf de bureaunkosten te laten betalen en naast de vaste bijdrage uit de kerken, maximaal 5% van de andere inkomsten daarvoor te gebruiken;
  - a. indien er bij een deputaatschap een vacature ontstaat op het niveau van beleidsmedewerker of een predikant in bijzondere dienst, dient dit deputaatschap zich te bezinnen op de noodzaak van vervulling van deze vacature; de eventuele invulling van deze vacature dient te geschieden binnen het kader van bestaand (financieel) beleid;
  - b. alle deputaatschappen die personeel vanaf genoemd niveau in dienst hebben van dit besluit op de hoogte te stellen;
  - alle kashoudende deputaatschappen op te dragen de bijdrage die deze deputaten voorstellen aan de generale synode 2004 (voor de periode 2005-2007) vast te stellen met in achtname van de volgende drie factoren:
    - de inflatiecorrectie welke door deputaten financiële zaken eind 2003 zal worden bekend gemaakt;
    - de hoogte van het vermogen conform de daartoe bepaalde regeling;
    - nieuw beleid kan worden voorgesteld in het kader van het verminderen of afbouwen van bestaand beleid;
 deputaten financiële zaken op te dragen eind 2003 aan alle kashoudende en niet-kashoudende deputaatschappen de inflatiecorrectie mede te delen;
  - de minimum bijdragen van de kerken aan de deputaatschappen voor 2002, 2003 en 2004 vast te stellen op de volgende bedragen per (doop)lid per jaar:

Kas	Deputaatschap	2002-2004	1999-2001
1	TUA	€ 2,50 was	€ 1,59
2	Studiefonds	€ 0,60 was	€ 1,13
4	Emeritikas	€ 15,50 was	€ 12,03
5	Varenden	€ 0,85 was	€ 0,73
6	KJO	€ 1,55 was	€ 1,41
7	Gezondheidszorg	€ 1,20 was	€ 1,00
8	ADMA	€ 2,90 was	€ 2,50
10	OB&A	€ 3,00 was	€ 4,54
12	Evangelisatie	€ 3,25 was	€ 2,63
13	Israël	€ 1,00 was	€ 0,77
14	Zending	€ 2,50 was	€ 2,27
15	HBB	€ 1,00 was	€ 0,68
	Grote Steden	€ 0,60 was	—
	Subtotaal	€ 36,45 was	€ 31,28
Uit andere bronnen:			
	Zending	€ 7,50 was	€ 6,81
	HBB	€ 1,00 was	—
	Subtotaal	€ 8,50 was	€ 6,81
	SGJ	€ 1,60 was	€ 1,59
	Totaal	€ 46,55 was	€ 39,68

- 16 de kashoudende deputaatschappen te informeren over de voor hen vastgestelde minimum bijdragen, hun op te dragen hun begrotingen voor de jaren 2002, 2003 en 2004 daarop af te stemmen en hen te machtigen tot het doen van geraamde uitgaven binnen de aldus gecorrigeerde begrotingen;
17. voor accountantskosten voor de jaren 2001, 2002 en 2003 een bedrag van € 59.400 (incl. BTW) te voteren;
18. de begroting van deputaten landelijk kerkelijk bureau goed te keuren;
19. opnieuw deputaten te benoemen;

Verder besluit de synode:

deputaten vertegenwoordiging van de kerken op te dragen in overleg te treden met het landelijk kerkelijk bureau, teneinde op zo kort mogelijke termijn de kerken te dienen met een eigentijdse folder, waarin inzichtelijk wordt gemaakt aan welke doelen de door de omstagen bijeengebrachte gelden worden besteed. Daarbij dient in het bijzonder aandacht te worden gegeven aan die kassen die doorgaans publicitair in de schaduw blijven. Deze folder dient tot de volgende synode voor de kerken en kerkleden beschikbaar te zijn.

Artikel 281

Benoemingen

De preses deelt mee dat in comitézitting de volgende benoemingen in deputaatschappen zijn gedaan:

- 1] **Het beheer van de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen naar artikel 13 K.O.**
C. van Beveren, 1° penningmeester; G. Verhoef RA, 2° penningmeester.
- 2] **Theologische universiteit**
ds. D. Quant, primus-secretaris; ds. H. van den Heuvel, secundus-secretaris.
- 3] **Deputaten-financieel van de Theologische Universiteit**
L. Bloch; M. van de Groep; P.A.A.J. Hurkmans RA; I.L. Stolk; mr. ds. J.Th. Weijenberg; secundus: ds. G.A. Bolink RA.
- 4] **Kerk en Israël**
ds. M.W. Vrijhof, 1° secretaris; ds. H.D. Rietveld, 2° secretaris; P. Vree, 1° penningmeester; H.H. van Braak, 2° penningmeester; dr. G.C. den Hertog, adviseur; ds. C.J. van den Boogert, adviseur ad hoc.
- 5] **Buitenlandse zending**
ds. J. van Mulligen, 1° voorzitter, C. Groeneveld, 2° voorzitter; ds. H. Last, secretaris; J.W. Bobeldijk, 1° penningmeester; A. van den Dool, 2° penningmeester; ds. A. van Heteren, ds. A. Hilbers; H.J. de Wilde.
- 6] **Evangelisatie**
ds. J.J. Lof; ds. H.J.Th. Velema; W. van Zwol, penningmeester; secundus: G.S. Bouwman, secundus-penningmeester; ds. G.P.M. van der Linden; ds. J. van Mulligen;

Sectie problematiek grote steden: ds. P.J. den Hertog; ds. A.P. van Langevelde; L. Mak; secundus: ds. J. Bosch; ds. H. de Bruijne; H. Rodenburgh.

7] **Onderlinge bijstand en advies**

J. Ouwehand, voorzitter; C. Langelaar, secretaris; G. Verhoef RA, penningmeester; H. Schuitema; A. van der Wal; secundus: ds. R.J. van der Moolen; G. van Putten; T.A. Sanders; J. Verhoef RA; D. Zuidema.

8] **Radio- en televisiediensten**

ds. C. van Atten; ds. M. Groen; ds. J. van Mulligen; ds. N. Ribbers; secundus: ds. E.J. van der Linde.

9] **Geestelijke verzorging van de varenden**

A. Bonninga, H. Bor; ds. J.H. van Dijk; ds. A. van Heteren; H. Huygen; ds. H.C. Mijnders.

10] **Geestelijke verzorging van de militairen**

ds. P.J. van Dam; ds. P. van Dolderen; H.K. Evers; H. Haar; A.J. de Jong; N. van der Lugt; ds. M. Oppenhuizen; F. Slagmolen.

11] **Kerkjeugd en onderwijs**

ds. B.L.C. Aarnoudse; ds. L.C. Buijs; W.H. van Eeken; ds. G. van Hardeveld; Th. Heystek; ds. M.J. Kater; ds. J. van Langevelde; J. Mauritz; ds. S. Otten; mevr. ds. L.A. Rijksen; ds. G. Vos.

12] **Pastoraat in de gezondheidszorg**

mevr. E. Bikker; dr. T. Brand; G. van Brenk; ds. P.W. Hulshof; H. van der Laar; mevr. A. Reitsma; ds. J.P. Roubos; ds. E.E. Slofstra; dr. F. Visscher; secundus: mevr. A. Valkenburg.

13] **Algemeen diaconale en maatschappelijke aangelegenheden**

mevr. T. Biersteker-Giljou, mevr. A. Bruin-Toet; mevr. T.T. Drayer-Quist; mevr. ds. E.J. van Dijk; ds. H. Fahner; ds. A. Heystek; ds. W.N. Middelkoop; A. van der Molen; F.J. Nabers; ds. M.J. Oosting; mevr. ds. C. Romkes; dr. D.J. Steensma; secundus: ds. H. Korving; ds. M. Visser.

14] **Hulpverlening in binnen- en buitenland**

dr. B. Loonstra, voorzitter; L. den Butter, secretaris; ds. T. Baars RA, penningmeester; prof. dr. ir. H. Jochemsen; ds. K.T. de Jonge; mevr. W. Pietersma; ds. B. Reinders; mevr. W. van Roekel-Pappink; mevr. M. Schouten; H.J. Takken; secundus: ir. G. Geytenbeek.

15] **Redactie van De Wekker**

prof. dr. J.W. Maris, hoofdredacteur; ds. J. Jonkman, waarnemend hoofdredacteur; ds. G. van Roekel, eindredacteur; ds. J. Van Amstel; ds. C.M. van Driel; ds. M.J. Oosting; ds. H. Polinder; dr. J. Stolk.

16] **Redactie van het jaarboek**

ds. G.P.M. van der Linden; ds. R.W.J. Soeters; ds. H.J. Th. Velema; secundus: ds. J.K.C. Kronenberg.

17] Kerkorde en kerkrecht

mevr. drs. C. Th. Boerke; ds. P.D.J. Buijs; mr. H.M. Dunsbergen; ds. H. van den Heuvel; ds. D. Quant; prof. dr. H.J. Selderhuis; drs. A. Wagenaar.

18] Contact met de overheid

prof. dr. T.M. Hofman; mr. H. Herweijer, secretaris & gedelegeerde in CIO; J.W. Overeem, plv. gedelegeerde in CIO; drs. G.L. Born, mevr. mr. dr. G.W. Brands-Bottema; mr. H. de Hek; drs. G. van Roekel; mr. A. Rouvoet; secundus: ds. C.A. den Hertog.

19] Eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland

ds. C.D. Affourtit; drs. J.M.J. Kieviet; prof. dr. J.W. Maris; drs. M.C. Mulder; J.W. Overeem; A. Pothof; ds. J.W. Schoonderwoerd; secundus: ds. C. van Atten.

20] Correspondentie met de buitenlandse kerken

drs. B. de Graaf; ds. C.A. den Hertog; drs. M.J. Kater; drs. H. Korving; prof. dr. H.G.L. Peels; ds. J.G. Schenau; ds. D. van der Zwaag; secundus: dr. J.W. van Pelt.

21] Vertegenwoordiging van de kerken

ds. J. Plantinga, voorzitter; drs. G. van Roekel, secretaris; drs. J.M.J. Kieviet; ds. J. Westerink.

22] Financiële zaken

P.J. Boers AA; J.H. Braber RA; J.P. Engelfriet; K.J. Hovius-Hoogerwerf RA; J.W. Storm RA; secundus: A. Goossensen AA.

23] Landelijk kerkelijk bureau

drs. H.J. Plantinga; A. Uittenboogaard; M.J. van der Ven; J. Verhoef RA; ir. A.J. de Vuyst.

24] Quaestoraat van de generale synode

G.P. Groeneveld, 1° quaestor; mr. J. Boer, 2^e quaestor.

25] Kerkelijke archieven

drs. R.W.J. Soeters, voorzitter; drs. J.N. Noorlandt, secretaris; mevr. drs. C. Th. Boerke; F. van der Hart, archivaris; mr. C.J. van Heel, archivaris; mevr. G. van der Laan-de Boer; secundus: drs. A.A. van der Houwen, secundus-archivaris.

26] Studiefonds

K. Geleijnse; drs. D. Hol; I.L. Stolk; secundi: J. Pronk RA; H. Schuitema.

27] Deputaten erediens

ds. J. Van Amstel; ds. C.J. Droger; ds. D. Dunsbergen; J. Groeneveld; ds. J. Groenleer; ds. W. Kok; drs. M. van Ledden; drs. G.C. de Waard.

28] Voortijdige ambtsbeëindiging

ds. D. Quant, voorzitter; D. Blom RA, mr. H. de Hek, ir. J.A. Kardol; G. Verhoef RA.

29] Commissie van bijstand en advies voor de classis Hoogeveen

prof. dr. J.W. Maris, samenroeper; dr. G.C. den Hertog, rapporteur; prof. dr. H.G.L. Peels; ds. J. Westerink.

30] Vertrouwenscommissie predikanten

ds. J. Plantinga; R. Procee; ds. J. Westerink.

31] Klachtencommissie inzake misbruik van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties

mevr. drs. A.T. Bijkerk-van Genderen; mevr. drs. E.J. van Dijk; ds. P.J. den Hertog; drs. A. Heystek; P. de Jong; mevr. mr. A.P. Versteeg.

De synode besluit het oud-moderamen te machtigen om binnen 6 weken, na overleg met de leden van de klachtencommissie, **deskundigen** als bedoeld in artikel 4, lid 3, van de vastgestelde klachtenprocedure te benoemen.

*Artikel 282***Roepende kerk voor de generale synode 2004**

De preses stelt voor als roepende kerk voor de generale synode van 2004 de kerk van Utrecht-West aan te wijzen. De vergadering gaat daarmee akkoord, evenals met het voorstel om de kerk van Nunspeet opnieuw aan te wijzen als ontvangende kerk. De kerk van Nunspeet is daartoe bereid.

*Artikel 283***Comité-generaal – rondvraag naar art. 43 K.O.**

De rondvraag naar art. 43 K.O. behoeft niet te worden toegepast. De preses merkt op dat de synode op broederlijke wijze mocht vergaderen. Dat is een zegen van de Heere.

*Artikel 284***Ontmoeting met 'Nunspeet'**

Er vindt een ontmoeting plaats met de broeders en zusters uit Nunspeet, die tijdens de synode op allerlei manieren gezorgd hebben dat het werk van de synode voortgang kon vinden. De preses laat eerst Psalm 150: 1 en 3 zingen en spreekt daarna de broeders en zusters uit Nunspeet hartelijk toe en dankt hen allen voor hun inzet. Met vreugde heeft de synode opnieuw in Nunspeet vergaderd. Nunspeet is ons tweede thuis geworden, zo merkt hij op.

Namens de commissie van voorbereiding zegt br. G.F. van der Beek dat het voor de Nunspeeters een vreugde was dit werk te mogen doen. Er is met enthousiasme en met grote inzet gewerkt. En dat werkt binnen de gemeente samenbindend. De goede sfeer van de synode werd ook door de Nunspeeters gesignaleerd. Nunspeet is blij D.V. over drie jaar opnieuw de synode te mogen ontvangen.

*Artikel 285***Slotwoorden**

De preses dankt de kerkenraad van Nunspeet voor het afstaan van het kerkge-

bouw en de ontvangst van de synode. Als blijk van waardering overhandigt hij aan oud. br. G.F. van der Beek een enveloppe met inhoud.

De preses geeft een korte terugblik op de gehouden synode. Hij spreekt van een bijzondere synode en typeert deze als 'de synode van de goede harmonie'. De Heere heeft geboden willen verhoren en de leiding van Zijn Geest is ervaren. We hebben mogen vergaderen als broeders die de eer van God zochten. Hoewel de synode traag op gang kwam is het uiteindelijk een besluitvaardige synode geworden. Opmerkelijk is ook dat alle commissies steeds met één standpunt kwamen. Ds. J. Plantinga is ook dankbaar voor de goede samenwerking en harmonie in het moderamen.

De assessor, ds. J. Westerink, spreekt namens de vergadering de preses toe. Hij dankt voor de leiding die ds. J. Plantinga heeft gegeven en typeert deze als natuurlijk, ontspannen, rustig en dienend. Samen met hem is er verwondering in de vergadering over de genade en de kracht die ds. J. Plantinga ontving om, drie jaar nadat er grote zorgen over zijn gezondheid openbaar kwamen, deze vergadering te mogen leiden. Er is ook weemoed. Deze synode is waarschijnlijk de laatste synode geweest die ds. J. Plantinga als actief afgevaardigde heeft bijgewoond omdat hij D.V. binnenkort met emeritaat hoopt te gaan. Het is een teken van erkenning dat in deze laatste fase van de ambtelijke dienst de kerken hem begeerden als preses van de synode.

Namens de preadviseurs spreekt prof. J.W. Maris. Hij dankt voor de plaats die de preadviseurs mochten innemen in de synode. De preadviseurs wisten zich zeer betrokken bij het werk van de synode, al leven er - door de geconditioneerde inbreng van de hoogleraren in de vergaderorde - wel vragen over de effectiviteit van het werk van de preadviseurs. De gezindheid van broederlijk verstaan, die de preadviseurs in de vergadering gesignaleerd hebben, is een gave van de Heere en tegelijk een opdracht om mee te nemen naar de plaatselijke kerken en de classica-
le verhoudingen.

Artikel 286

Sluiting

De preses leest 1 Sam. 4: 19 - 22, Lucas 2: 8 en 9 en Openb. 21: 22 en 23. Hij wijst op de bijbelse uitdrukking 'de heerlijkheid des Heeren'. Wat hebben wij aan een goede synode als de heerlijkheid des Heeren - en daarmee de Heere Zelf - er niet is? Het oudtestamentische gebed om die heerlijkheid is vervuld in de komst van Jezus Christus en zal volkomen vervuld worden bij de komst van Christus in heerlijkheid. Willen de Christelijke Gereformeerde Kerken beantwoorden aan het doel van de Heere dan moeten wij boven onszelf uitwijzen naar God en het Lam en gericht zijn op Zijn eer. De preses gaat vervolgens voor in dankzegging en voorbede, waarna Psalm 98: 1, 2, 3 en 4 wordt gezongen. Dan verklaart de preses de generale synode A.D. 2001 **conditioneel** gesloten.

Het moderamen van de synode:
ds. J. Plantinga, preses
drs. G. van Roekel, scriba I
drs. J.M.J. Kieviet, scriba II
ds. J. Westerink, assessor

BILAGE 1
Art. 23

Rapport van het moderamen van de synode 1998

Het moderamen van de generale synode 1998 meldt hierbij de volgende door haar verrichte werkzaamheden:

1. Besluitenboekje

Reeds een paar maanden nadat in december 1998 de synode was gesloten kon het zogenaamde Besluitenboekje aan de kerken worden gepresenteerd. Hiermee werd voldaan aan het bepaalde in art. 50, sub 10 K.O. Door de verschijning van dit boekje konden de kerken kennis nemen van de besluiten die door de synode waren genomen. Voor de ook dit keer weer ontvangen spontane medewerking van de redactie van "Ambtelijk Contact" zijn we dankbaar. Toezending van het Besluitenboekje geschiedde aan alle kerkenraden en aan diverse kerkelijke vergaderingen. Het is het moderamen verschillende keren gebleken dat het Besluitenboekje in een behoefte voorziet, voorgegeleid, dat het kort na de sluiting van de synode verschijnt.

2. Acta generale synode 1998

De Acta van de generale synode konden helaas niet zo spoedig verschijnen. Uiteraard vergt het concipiëren van de Acta veel tijd en geduld. Maar een factor die de spoedige verschijning bovendien ernstig vertraagde was de ernstige en langdurige ziekte van de eerste scriba. De tweede scriba heeft wel wat van het werk van hem kunnen overnemen, maar diens tijd was beperkt, doordat hij al weer met andere taken belast was. Daardoor moesten de kerken langer dan gewenst wachten op het beschikbaar komen van de Acta. Met dankbaarheid mag echter worden geconstateerd dat de eerste scriba na geruime tijd weer zover hersteld was, dat hij het werk aan de Acta kon afronden. Van de oorzaak van de opgetreden vertraging is de kerk mededeling gedaan.

De Acta zijn verschenen in een oplage van 500 exemplaren en zijn verstuurd naar de kerkenraden en naar diverse kerkelijke vergaderingen. Daarnaast vond ook toezending plaats aan de kerken in binnen- en buitenland waarmee onze kerken een relatie onderhouden. Enkele dankbetuigingen werden ontvangen.

Met dankbaarheid mag melding worden gemaakt van de uitstekende samenwerking die er met drukkerij en uitgeverij Buitten en Schipperheijn is geweest bij het totstandkomen van de Acta. Vooral met de heer A. Boertien zijn er heel goede contacten geweest.

3. Overwegingen naar aanleiding van de Acta

Het zal ieder duidelijk zijn, die de Acta van de synode 1998 in handen heeft gehad, dat de omvang van deze Acta een stuk groter is dan die van vorige Acta. Ten dele zal dit te wijten zijn aan het feit, dat de synode 1998 een aantal dagen langer geduurd heeft dan andere synoden. Maar dit verklaart niet alles. Het is het oud-moderamen opgevallen, dat de rapporten van verschillende deputaatschappen, alsook die van enkele synodale commissies heel wat omvangrijker zijn geworden. Dit verschijnsel overwegend is het oud-moderamen van mening dat de gesignaleerde ontwikkeling ongewenst is. De rapporten zouden beknopter kunnen zijn, zonder dat er inhoudelijk verlies behoeft te ontstaan. Ook bij het inleveren van rapporten dient de financiële factor in het oog gehouden te worden. De synode zou deputaatschappen en commissies kunnen verplichten volledig, doch beknopt te rapporteren.

In het schrijven, dat bij de toezending van de Acta werd bijgesloten, is op deze ontwikkeling en de gewenste wijziging daarvan reeds gewezen.

4. Samenwerking met het Landelijk Bureau

Ook dit keer zijn verschillende werkzaamheden die aan de totstandkoming en verzending van zowel het Besluitenboekje als de Acta verbonden zijn door het Landelijk Bureau verricht. Met dankbaarheid kan worden vastgesteld, dat de contacten hierover steeds weer in goede harmonie zijn verlopen.

5. Correspondentie naar aanleiding van synode-besluiten

Naar aanleiding van diverse door de synode 1998 genomen besluiten ontving het oud-moderamen reacties uit de kerken, met name van verschillende deputaatschappen en van enige plaatselijke gemeenten. Meer dan eens betrof het een schrijven, waarin beklag werd gedaan over de maatregelen, die de synode genomen had met betrekking tot de minimum-bijdragen uit de kerken. Echter, aan de genomen besluiten kon het oud-moderamen uiteraard niets meer veranderen, zodat er weinig anders opzat dan kennis te nemen van de klachten en enige uitleg te geven. Het ligt voor de hand, dat de desbetreffende deputaatschappen in hun rapportage aan de synode 2001 op deze materie zullen terugkomen.

Een contact naar aanleiding van een bepaald synode-besluit willen we afzonderlijk vermelden. Dat betreft een brief van deputaten financiële zaken, waarin zij te kennen gaven dat zij zich in het geheel niet kunnen vinden in het besluit dat de synode nam ter zake van de Rechtspositieregeling voor niet-ambtelijke medewerkers. Naar aanleiding van het desbetreffende besluit wensen deze deputaten niet langer voor deze rechtspositieregeling verantwoordelijkheid te dragen en zij vragen dan ook, dat de bepaling dienaangaande uit hun instructie zal worden verwijderd. Het oud-moderamen heeft hierover een gesprek gevoerd met een delegatie van deputaten. Het is te verwachten, dat deputaten een en ander zullen melden in hun rapport aan de synode 2001.

De ontvangen brieven gaven ons te meer aan hoe belangrijk het is, dat synodale commissies in een goed en grondig contact met de verschillende deputaatschappen doorspreken over wat zij aan de synode denken te gaan voorstellen. Dat zou in de toekomst een aantal fricties kunnen voorkomen.

6. Contact met roepende kerk synode 2001

Er is contact geweest met de kerk van Leeuwarden, aangewezen om de synode 2001 samen te roepen. Overleg is gepleegd over tijden en plaats van vergaderen. Bidsfond en opening van de synode zullen plaats vinden in Leeuwarden, terwijl de overige zittingen krachtens besluit van de synode 1998 weer gehouden zullen worden in Nunspeet.

Het oud-moderamen heeft in haar terugblik op de synode 1998 geconstateerd dat het werk van de synode niet al te vlot op gang kwam. Ten dele werd dat veroorzaakt doordat niet alle commissies terstond aan de slag konden met hun werkzaamheden, mede als gevolg van het niet terstond beschikbaar zijn van alle commissie-leden. Dit heeft ertoe geleid, dat wij de roepende kerk hebben geadviseerd alle leden en pre-adviseurs van de synode erop te wijzen, dat zij na de opening van de synode terstond beschikbaar moeten zijn.

Naar aanleiding van de gang van zaken op de synode 1998 ontving het oud-moderamen een brief van een van de leden van de synode 1998. In deze brief doet deze broeder een aantal suggesties die de gang van zaken op de synode zoals hierna te goede zou kunnen komen. Van deze suggesties hebben wij kennis genomen. Een van deze suggesties had betrekking op het zojuist vermelde. Overigens lijken niet alle suggesties bruikbaar, maar we zijn de broeder dankbaar voor het meedenken in deze materie.

7. Voorstel

Het oud-moderamen stelt uw vergadering voor:

1. de door haar gedane suggesties te honoreren;
2. haar handelingen goed te keuren.

Namens het oud-moderamen:

P. den Butter – scriba I.

BILAGE 2
Art. 24

Rapport van deputaten voor het jaarboek

Het voor u liggende rapport van deputaten voor het jaarboek bevat de volgende onderdelen:

1 samenstelling van het deputaatschap

De generale synode van 1998 benoemde in het deputaatschap ds. R.W.J. Soeters, ds. J.C.L. Starreveld en ds. H.J.Th. Veema en tot algemeen secundus ds. G.P.M. van der Linden. In verband met het naderende afscheid van ds. J.C.L. Starreveld deden deputaten in het najaar van 2000 een beroep op de algemeen secundus. Laatstgenoemde werd helemaal betrokken bij de voorbereidingen op en de correcties van het Jaarboek 2001, zodat ook zijn naam vermeld werd op de omslag. In de voorjaarsvergadering van 2001 droeg ds. Starreveld de voorzittershamer over aan ds. Soeters. Deputaten zijn dankbaar, dat ds. Starreveld sinds de generale synode van 1998 met een opengezinde en blijmoedige inzet meegewerkt heeft aan de uitgaven van het jaarboek. Binnen het deputaatschap vervulde hij van 1997 tot 2001 de functie van voorzitter.

2 vergaderingen

Deputaten vergaderden in deze verslagperiode zesmaal: eenmaal in het voorjaar en eenmaal in het najaar van ieder jaar. In de vergaderingen die in het najaar gehouden worden zetten deputaten de lijnen uit voor het volgende jaarboek en verdelen zij de werkzaamheden. De vergaderingen die in het voorjaar gehouden worden staan bijna geheel in dienst van het - laatste - correctiewerk.

De uitgaven van het jaarboek zijn in technische zin het werk van Uitgeverij Buitten en Schipperheijn. Namens de uitgeverij woont thr. A. Boertien, assistent-uitgever en verantwoordelijk voor het productieproces van het jaarboek, alle vergaderingen van deputaten bij. Ook in dit rapport kan zijn kennis van zaken wat betreft het productieproces en zijn betrokkenheid bij de totstandkoming van het jaarboek alsmede zijn plezierige omgang met deputaten niet overmeld blijven.

Wat betreft de verkoopcijfers van het jaarboek: in 1998 werden 6048 exemplaren verkocht; in 1999: 5869 en in 2000: 5743. Voor de daaraan verbonden baten verwijzen deputaten u naar het rapport van deputaten financiële zaken.

3 werkzaamheden

3.1 algemeen

Deputaten hebben gestreefd naar zo correct mogelijke uitgaven van het jaarboek. Toch blijft het een momentopname; dat is nu eenmaal eigen aan het steeds veranderende leven, ook van de kerk. Verschillende veranderingen werden doorgevoerd - zie 3.2.1, 3.3.1 en 3.4.1.

In het 'ten geleide' van het Jaarboek 2000 hebben deputaten twee opmerkingen gemaakt over de inhoudelijke kant van de aangeleverde gegevens. De eerste opmerking betrof de vermelding van de plaatsnamen achter de formule 'tot deze kerk behoren leden te ...'; deputaten hebben onderstreept, dat het helemaal voor rekening van de kerkenraden is, wat daar vermeld wordt. De tweede opmerking betrof de zich uitbreidende gewoonte om geen huisadressen meer op te geven van scribae, secretarissen van diaconieën, etc.; maar alleen een postbusnummer of het adres van het kerkgebouw. Deputaten betrouwen deze toemerkende gewoonte. Enerzijds staat het in de vrijheid van de plaatselijke kerkenraden om aan te leveren wat men wenst, anderzijds streven deputaten naar een zekere uniformiteit in het afdrucken van alle gegevens.

Deputaten kregen van de redactie van De Wekker gelegenheid om de kerkeleden een bescheiden kijkje achter de schermen te geven. De reactiesecretaris schreef in nummer 22 van de 109de jaargang een artikel onder de titel Vergaderen – Verzamelen – Verbeteren (over deputaten voor de uitgave van het jaarboek).

3.2 Jaarboek 1999

3.2.1 veranderingen

De veranderingen betroffen verbeteringen in de opzet en in het vermelden van de gegevens:

- bij de zendingswerkers (zowel uit het verleden als in het heden) werden de werddenreinen vermeld;
- de werkgroep recreatie lichamelijk gehandicapten kreeg een plaats bij de gegevens van het deputaatschap pastoraat in de gezondheidszorg; bij dat deputaatschap werd ook uitvoerige informatie opgenomen over het pastoraat onder doven en slechthorenden;
- de lijst van de emeritpredikanten werd in de zin uitgebreid, dat zichtbaar werd, welke echtparen er zijn en welke predikanten weduwnaar zijn;
- alle dames werden aangeduid met 'm.w.'.

Verder werd gestreefd om de data van instelling van de plaatselijke kerken in overeenstemming te brengen met de historische werkelijkheid.

3.2.2 jaaroverzicht in memora-artikelen

Het jaaroverzicht 1998 werd vervaardigd door drs. J.C.L. Starreveld.

In memora over de dr. N. Brandama en D.J. Klein Onstenk werden geschreven door respectievelijk drs. H. de Bruijne en dr. J. Westriink.

Een tweetal artikelen werd geplaatst:

- prof. dr. W. van 't Spijker wijdde een artikel aan de Millenniumproblematiek in de kerk;
- dr. M. Groen schreef over het werk van het deputaatschap radio- en tv-diensten.

3.3 Jaarboek 2000

3.3.1 veranderingen

De meest in het oog springende veranderingen in dit jaarboek betroffen de vermelding van de deputaatschappen, de gegevens van de corresponderende kerken en het opnemen van logo's:

- bij de rangschikking van de deputaatschappen werd gekozen voor de volgorde die ook gehanteerd wordt in de acta van de generale synode; op de eerste pagina van de afdeling deputaatschappen werd een inhoudsopgave opgenomen;
- aan de voorzitter van het deputaatschap correspondentie met de buitenlandse kerken, drs. P. den Butter, werd gevraagd een overzicht te maken van de kerken, waarmee correspondentie wordt onderhouden - om welke kerken gaat het? hoe groot zijn die kerken? welke belijdenisgeschriften hebben zij aarvaard? vanaf wanneer wordt correspondentie onderhouden? wat zijn de centrale adressen? - Drs. den Butter voerde aan het verzoek, zodat de afdeling 'corresponderende kerken' er geheel vernieuwd uit kwam te zien.
- van deputaatschappen, bonden en verenigingen werden, voor zover beschikbaar en bruikbaar, logo's opgenomen.

Verder werden in het register van predikanten ook e-mail-adressen opgenomen.

3.3.2 jaaroverzicht in memora/artikelen

Het jaaroverzicht 1999 werd vervaardigd door drs. H.J.Th. Velema. In memora over de dr. D. Blesma jr., P. den Hartog, W. de Jooda, R. Slotstra, en G. de Vries werden geschreven door respectievelijk de dr. J. van Muffigen, P.D.J. Buijs, R. van Beek, E.E. Slotstra en H.H. de Haan.

Een tweetal artikelen werd geplaatst:

- prof. dr. H.J. Selderhuis maakte onder de titel 'Agenda 3000' een opzet voor een agenda - de dingen die gedaan moeten worden in de kerk en door de kerk aan het begin van de 21ste eeuw;
- mw. mr. M.P. van der Schaaf, secretaris van deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland, schreef over het werk van genoemd deputaatschap onder de titel 'Diaconale hulpverlening wereldwijd'.

3.4 Jaarboek 2001

3.4.1 veranderingen

Voortbordurend op de veranderingen in het Jaarboek 2000 worden nu ook e-mail-adressen opgenomen van de scribae en de secretarissen van diaconieën in de desbetreffende registers; het aantal opgenomen logo's van deputaatschappen, bonden en verenigingen werd uitgebreid.

Verder werd bij de afdeling kalenders en data een lijst opgenomen van de schoolvakanties in de verschillende regio's.

3.4.2 jaaroverzicht in memora/artikelen

Het jaaroverzicht 2000 werd vervaardigd door drs. R.W.J. Soeters.

In memora over de dr. J.P. van den Boogaard, dr. J.C. Maris en drs. W.C. Moerdijk werden geschreven door respectievelijk de dr. T. Brienen, prof. dr. W. van 't Spijker en drs. B. Witzier.

Een viertal artikelen werd geplaatst:

- over de beide gemeenten die in 2000 werden opgeheven, Wormerveer en 's-Gravenhage-Centrum schreven nabung predikanten, respectievelijk P.J. van Dam en D. Quant;
- 'Een aantrekkelijke gemeente' is de titel van een artikel dat geschreven werd door de evangelisatieconsulent dr. S. Paas; - drs. J. van Dijken beschreef de geschiedenis van de Vereniging voor Jeugdwezijn onder de titel 'Zorg voor het welzijn van de jeugd'.

4 voorstellen

Deputaten doen uw vergadering de volgende voorstellen:

1. het werk en het beleid van deputaten goed te keuren;
2. opruiuw deputaten te benoemen.

Te zijner tijd zullen deputaten het moderamen van de generale synode een voorstel doen toekomen met betrekking tot de te vervullen vacatures.

Bunichoten/Zierikzee, 9 maart 2001

J.C.L. Starreveld, voorzitter
H.J.Th. Velema, secretaris

BILAGE 3

Art. 33

Rapport 1 van commissie 6 inzake totaal financieel beleid

Uw commissie herinnert de synode aan het genomen besluit, zoals opgenomen in artikel 29 van de Acta van 1998. Aangezien er op dit moment geen reden is dit artikel te wijzigen, vragen we u ook tijdens deze synode geen enkel besluit te nemen dat financiële gevolgen heeft, voordat de diverse minister bijdragen van de kerken aan de diverse deputaatschappen in de laatste synodeweek zijn behandeld.

A.J. van der Wijken, rapporteur

BILAGE 4

Art. 34, 38

Curatorium Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland

1. Personalie

1.1. Curatorium

1.1.1. Secretaris

De generale synode-1998 benoemde als secretaris in de plaats van dr. H. van der Schaaf (secundus dr. J. Brons): dr. D. Quant (secundus dr. J. Oosterbroek). Van dr. J. Brons, die in de periode van de ziekte van dr. H. van der Schaaf het secretariatswerk had waargenomen, werd in een persoonlijke ontmoeting met de nieuwe secretaris afscheid genomen. Hij kreeg, behalve woorden van dank, ook een stoffelijk bijk van waardering voor het werk dat hij in 1998 met name had verricht, maar er werd tevens de plaats in betrokken die hij vele jaren daarvoor in het curatorium heeft gehad.

Voorstellen voor benoeringen zullen het moderamen van de synode in een apart actijven bereiken.

1.1.2. Overige curatoren

In de samenstelling van het curatorium kwam door verschillende oorzaken enige wijziging.

Door de benoering van dr. D. Quant tot secretaris kwam er een vacature in de particuliere synode van het Westen. Drs. H. de Bruijne werd benoemd, met als secundus drs. G. van Roekel. Ook werd op dat moment drs. J. Bosch als secundus van dr. G.C. den Hertog benoemd (in de vacature van drs. W.J. Gunt, die eerder al naar Zwolle was vertrokken).

In dezelfde particuliere synode kwam in 2000 een vacature, toen dr. G.C. den Hertog - na een benijng curatorschap - verzocht een ander in zijn plaats te benoemen. Drs. J. Bosch werd primus-curator, met als secundus drs. A.P. van Langevelde. Dr. Den Hertog nam afscheid in de september-vergadering van het curatorium, bij het beëindigen van het president-curatorschap. Het curatorium is hem veel dank verschuldigd: in de afgelopen tien jaar heeft hij zijn verantwoordelijkheid als curator, met de bijzondere taken die deze plaats met zich meebracht, gewelensvol en trouw vervuld.

In het Zuiden kwam een vacature door het vertrek van drs. A. van Heteren naar de gemeente van Ue-Eben-Halzer. De particuliere synode benoemde in zijn plaats drs. P. den Butter. Ook van dr. Van Heteren (die op dat moment assessor van het curatorium was) geldt dat hij een goede en gewaardeerde plaats in het curatorium innam, waarvoor de waardering en dank ter vergadering zijn uitgesproken.

De samenstelling van het curatorium is derhalve momenteel als volgt:

is benoemd door de particuliere synoden:

prim	secund	
namens de particuliere synode van het Noorden		
drs. H. van den Heuvel	2001	dr. B. Loonstra
drs. J. Plantinga	2002	drs. D. Visser
namens de particuliere synode van het Oosten		
drs. J. Van Anstel	2001	drs. P.D.J. Bojs
drs. J. Westriink	2002	drs. B. de Romph

namens de particuliere synode van het Westen

ds. H. de Bruijne	2001	ds. G. van Rooel
ds. J. Bosch	2002	ds. A.P. van Langewijde

namens de particuliere synode van het Zuiden

ds. J. Oosterbroek	2001	ds. J.P. Bollen
ds. P. den Butter	2002	ds. A. van de Weerd

is benoemd door de generale synode:

ds. D. Quant	2001	ds. J. Oosterbroek
--------------	------	--------------------

Verscheidene curatoren waren geroedzaakt wegens ziekte kortere of langere tijd hun arbeid te onderbreken. We noemen:

- ds. J. Plantinga, die weliswaar ziek is, maar gelukkig momenteel zijn werk in zijn gemeente en voor het curatorium kan verrichten;
- ds. J. Oosterbroek, die verschillende keren wegens ziekte zich moest laten vervangen, en die vanaf december 2000 zijn plaats niet meer kon innemen.

Er waren ook vroegdeceffe zaken; zo vierde dr. G.C. den Hertog op 27 oktober 1999 zijn 25-jarig ambtsjubileum en ontving ds. J. Westernik op 29 april 2000 een koninklijke onderscheiding, waardoor zijn werk o.a. voor ons kerkverband erkenning ontving.

Van de frequentie van de vergaderingen van het curatorium is te zeggen dat het curatorium in 2000 besloot voortaan niet alleen maar in de maanden februari, juni, september en december (zoals reeds vele jaren gebruikelijk) te vergaderen. De veelheid van werk, zowel in de kerkelijke begeleiding als in beleidsmatig opzicht, maakt het noodzakelijk frequenter te vergaderen. Er werd een besluit genomen om voortaan in principe maandelijks te vergaderen. Daarbij blijven de data in februari, juni, september en december wel de momenten waarop examens kunnen worden afgelegd.

1.1.3. Moderatoren

Het moderatien van het curatorium was in de afgelopen periode als volgt samengesteld:

Van juni 1998-juni 1999: president-curator ds. J. Van Amstel; assessor dr. G.C. den Hertog; secretaris ds. J. Brons tot midden december, daarin opgevolgd door ds. D. Quant.

Van juni 1999-september 2000: president-curator dr. G.C. den Hertog; assessor ds. A. van Heteren tot mei, daarin opgevolgd door ds. H. van den Heuvel; secretaris ds. D. Quant.

Van september 2000-heden: president-curator ds. J. Plantinga; assessor ds. J. Westernik; secretaris ds. D. Quant.

Het ligt in de bedoeling dat in september 2001 ds. J. Westernik president-curator zal worden, terwijl ds. H. van den Heuvel dan als assessor zal fungeren.

Zoals uw vergadering zelf is er een wijziging opgetreden in het moment waarop de wisselingen in het moderatien plaatsvinden. Het besluit werd genomen om dat op hetzelfde moment te doen plaatsvinden als de wisseling van het rectoraat, dus in september van ieder jaar.

1.2. Hoogleraren, hoofddocent en docenten

De samenstelling van het college van hoogleraren en van docenten was vrijwel ongewijzigd. De generale synode benoemde ds. A. Heystak te Veenendaal als docent psychologie. In december 1999 werd ds. M.C. Mulder - die al universitair medewerker was - benoemd tot docent judaica.

Ds. A. Baars ontving tijdens het tweede semester van het academiejaar 1998-99 studieverlof met het oog op de voorbereiding van zijn promotie. In die periode moest toch nog vrij veel aandacht worden gegeven aan (met name) begeleiding van een aantal D2-studenten, waardoor het verlof niet geheel tot zijn recht kwam. Het curatorium gaf een nieuw studieverlof in het tweede semester van het academiejaar 2000-01. Het ligt in de verwachting dat D.V. in de loop van het komende academiejaar de promotie zal kunnen plaatsvinden.

Verscheidene docenten mochten een ambtsjubileum vieren: ds. A. Baars was 25 jaar predikant op 28 juni 1999, ds. W.P. de Groot was op 10 januari 2000 25 jaar predikant.

1.3. Emeriti-hoogleraren

Het curatorium onderhoudt het contact met de emeriti-hoogleraren. Met het oog daarop werd besloten - omdat zij toch wat aan de 'rand' van de Universiteitsgemeenschap komen te staan door hun leeftijd - een jaarlijks bezoek namens het curatorium bij hen (en hun echtgenotes) af te leggen. De assessor van het curatorium heeft deze taak toebedeeld gekregen. Deze taak geldt ook t.a.v. weduwen van de hoogleraren, concreet dus z. G.J. Versteeg-Floer.

Prof. dr. J. van Genderen herdacht op 8 november 1998 dat hij 50 jaar geleden als predikant van Zutphen werd bevestigd. Gezien de verdrietige familie-omstandigheden juist in die periode werd volstaan met een sobere herdenking in de kerk van Zutphen.

Prof. dr. W. van 't Spijker mocht eveneens 50 jaar de kerken als predikant dienen, en wel op 5 november 2000. Hij, zijn vrouw en gezin waren op 7 november (de dag dat het 100 jaar geleden was dat zijn schoonvader prof. J. Hovius geboren was) de gast van de Universiteit, waar hun door het curatorium en de kerkenraad van Utrecht-C een receptie werd aangeboden.

Prof. dr. W.H. Velera leefde in de voorbijgegangene periode in meer dan gewone zorg. De gezondheid van zijn vrouw liet sterk te wensen over, terwijl er ook in de kring van de kinderen zorg was. Dat stempelt zijn leven op een bijzondere wijze.

Tenslotte prof. dr. J. de Vuyt: zijn gezondheid was tot 2000 redelijk stabiel; vanaf dat moment is wel een vermindering te constateren.

Van al deze broeders geldt dat zij in een fase komen waarin het leven op een bepaalde wijze diepe sporen trekt. Waar mogelijk dienen zij de kerken nog, maar sommigen moeten zich (veel) beperkingen opleggen. Tegelijk mag gelijgd worden van het spoor dat de Here, ook in deze fase, in hun leven en in dat van hun gezinnen trekt.

1.4. Ovang personeel

Het werk aan de Universiteit laat zich niet goed denken zonder de werkzaamheden van het onderwijs-ondersteunend personeel. Alhoewel zij in eerste instantie onder de verantwoordelijkheid van deputaten-financieel vallen, blijft het curatorium toch van een aantal algemene zaken rond hun werkzaamheden op de hoogte.

Zo werd geconstateerd dat het werk van de secretaresse, mev. W. van der Zande-de Roo in toenemende mate te veel is voor één persoon. Eind 2000 werd daarom een parttime administratieve kracht aangetrokken in de persoon van mev. J. Beldman-Dannenbergh te Kampen; de taakomschrijving van mev. Van der Zande werd aangepast.

De assistent-bibliothecaresse, mev. S. Meljaars te Beekbergen was na haar aantreden in 1996 snel ingewerkt. Zij verricht haar taak op uitstekende wijze.

De concierge, de heer M. Rozema te Apeldoorn, moest in het najaar van 2000 zijn werk onderbreken. Na een periode van rust kon hij in januari 2001 zijn taak hervatten.

In de vergaderingen van december 2000 werd afscheid genomen van prof. dr. W. van 't Spijker in zijn functie als archivaris van het curatorium. Hij is als zodanig opgevolgd door mev. ds. C.Th. Boerke, die in de maanden eraan voorafgaand het archief grondig heeft doorgewerkt en opnieuw heeft geordend. Het curatorium was dankbaar dat na deze werkzaamheden van haar inzet gebruik kan worden gemaakt in deze nieuwe functie. Daarnaast is mev. Boerke nog voor een aantal andere werkzaamheden parttime aan de Universiteit verbonden.

2. Onderwijs en onderzoek

2.1. Algemeen

De hoogleraren en docenten mochten, in het algemeen gesproken, in goede gezondheid hun werk voor de Universiteit doen. Er was geen sprake van langdurige ziekte onder hen.

Er is sprake van voortdurende bezinning op onderwijs en onderzoek. In de verslagperiode werden de semesters van 12 weken (onderwijs) verlengd tot elk 13 weken, met onderbreking in het eerste semester voor een week integratiecolleges, en in het tweede semester voor het paasreces. De eerste collegeweek van het tweede semester is de zogenaamde themaweek. Ook werd het aanvangstidpunt van het tweede semester verschoven, zodat het zomerreces korter werd.

Er is permanente aandacht voor het onderwijsprogramma door de instelling, in 1998, van een onderwijscommissie. Alle inhoudelijke zaken rond het curriculum worden daar doorgesproken.

Ook het wetenschappelijk onderzoek heeft de aandacht. Voor het eerst is e.e.s. duidelijk in kaart gebracht. Er is een onderzoeksplan 1999-2004 opgesteld. 'Apeldoorn' participeerde in de onderzoeksvistatie in 1999 (zie 2.7.1).

2.2. Gastcolleges

De allereerste taak voor de hoogleraren ligt uiteraard in het verzorgen van de colleges aan de eigen studenten. Onze hoogleraren werden daarnaast uitgeroepen buiten het directe sinnen van onze Universiteit op te treden. Daarbij is het feit van invloed dat in toenemende mate studenten uit het buitenland (met name Duitsland en Korea) zich in Apeldoorn laten inschrijven. Zo was prof. dr. H.G.L. Peels in 1998 enkele weken in Aix-en-Provence; hij gaf daar college exegese en historiae revelationis Oude Testament. Verder gaf hij gastcolleges in Zuid-Afrika (1999 en 2000) en in Korea en Japan (2001). Prof. dr. H.J. Selderhuis bezocht in januari 2001 Amerika voor het geven van een aantal gastcolleges.

Verder hield hij tijdens deze verslagperiode lezingen in Duitsland, Zwitserland en België. Prof. dr. J.W. Maris gaf gastcolleges in 1998 in Japan en Korea, en in 2001 in Singapore en Indonesië (Java).

Ook het omgekeerde was het geval: een aantal hoogleraren uit het buitenland kwam in Apeldoorn voor een oriënterend bezoek en het geven van gastcolleges. We noemen in dit kader het bezoek van prof. Paul Wells (Aix-en-Provence) in 1998 en 1999, prof. H.M. Yoo (Korea) in 1999, prof. dr. J.B. Klautke (Münster) in 1999 en prof. dr. P. Strauss (Bloemfontein) in 2000.

Verscheidene hoogleraren participeerden in buitenlandse conferenties: De hoogleraren Van 't Spijker en Selderhuis waren met dat doel in augustus 1998 bij het Calvin-congres in Seoul, hetzelfde gold voor de hoogleraren Maris en Peels t.a.v. het OTW-congres in Pretoria in 1999. Tenslotte noemen we in dit verband het ITRC-congres dat in 2000 in Potchefstroom werd gehouden; de hoogleraren Peels en Maris en de docenten Steersma en Mulder woonden dit congres bij.

In dit alles is sprake van een gestaag voortgaande samenwerking met 'Kampen-II'. De gedachte is gelanceerd om te komen tot een 'gereformeerde onderzoeksschool'.

2.3. Specifieke vakken

2.3.1. Het vak ethiek

De opdracht van de generale synode aan het curatorium op te dragen om t.a.v. het vakgebied van de ethiek te bezien 'of en hoe in de nabije toekomst samenwerking op het terrein van dit vakgebied met de Theologische Universiteit te Kampen-II gerealiseerd zou kunnen worden'.

leide in het academiejaar 1998-1999 tot het uitnodigen van ds. A.L.Th. de Bruijne voor het geven van twee dubbelcolleges over ethische onderwerpen. Voor het C- en D-jaar behandelde hij in het voorjaar van 1999 het ethisch concept van de (evangelical) anglicaanse theoloog O'Donovan. Voor de academiejaren 1999-2000 en 2000-2001 werd hij inmiddels opnieuw uitgenodigd, nu voor het houden van enkele praktisch-ethische onderwerpen.

In de verslagperiode boog het curatorium zich opnieuw over de nog steeds bestaande vacature van de zesde hoogleraar (met name voor het vakgebied van de ethiek). In september 2000 werden de besprekingen afgerond rond een procedure die gevolgd zal gaan worden bij vacatures in het college van hoogleraren (zie 5.2.2) en die aan de synode ter goedkeuring wordt aangeboden. Het curatorium stelde deze procedure nu reeds intern in werking. De synode kan in een apart schrijven een voordracht voor benoeming tegemoet zien.

2.3.2. Het vak gemeentebouw

Al vele jaren is er sprake van toenemende belangstelling voor gemeentebouw. De theologische studie in Apeldoorn kan en wil daar niet in achterblijven. Er is een intensieve bezinning geweest op de vraag hoe dit vak het best tot zijn recht kan komen: er zijn verscheidene vakgebieden mee gemeend. Het curatorium besloot in eerste instantie, daarin geadviseerd door het college van hoogleraren, het vak gemeentebouw interdisciplinair te laten doceren door de docenten dogmatiek, ambtelijke vakken, kerkrecht en eventueel Nieuwe Testament, waarbij de coördinatie van het geheel in handen is van de hoogleraar kerkrecht.

In november 2000 vond er een doctoraal examen plaats onder verantwoordelijkheid van het Apeldoornse college, dat inhoudelijk voor een groot deel voor rekening kwam van de Kampense hoogleraar dr. M. te Velde, die – zoals bekend mag worden verondersteld – zich op dit gebied gespecialiseerd heeft.

In januari 2001 nam het curatorium het besluit, op voorstel van het college van hoogleraren, om voortaan het vak gemeentebouw geheel door prof. Te Velde te laten verzorgen, onder eindverantwoordelijkheid van prof. dr. H.J. Selderhuis. In februari 2001 werd het eerste doctoraal examen gemeentebouw via deze constructie afgenomen.

2.3.3. Het vak psychologie

De synode van 1998 droeg het curatorium op 'zich te bezinnen op de vraag of het onderwijs in het vak psychologie niet beter door een vakdocent gegeven kan worden'.

Het curatorium is na interne bezinning tot de overtuiging gekomen dat dit inderdaad het geval is. Om tot dit oordeel te komen is overleg gevoerd met de huidige docent psychologie en de hoofddocent dr. A. Baars. Van doorslaggevende betekenis is de plaats van het vak in de propedeutische fase: de bedoeling ervan is een behoorlijke basiskennis te krijgen, voordat men ocht met de theologie in zijn verschillende facetten begint.

Een aparte vraag is nog op welke wijze het vak pastorale psychologie in de DI-fase gegeven zal moeten worden. Daar is in dit stadium geen uitspraak over gedaan; het ligt duidelijk op het vakgebied van de docent ambtelijke vakken en er is een nauwe relatie met het vak poëzie. Deze aspecten zijn in handen gegeven van de bestaande onderwijscommissie, die er t.z.t. in zal adviseren.

2.4. Het curriculum

Een complete onderwijs- en curriculumvernieuwing, waarvan de synode 1998 op de hoogte was gesteld en waarvan de verwachting medio 2001 gepland was, is nog uitgesteld. Dit hangt samen met de plannen die het Ministerie van OCW ontwikkeld heeft voor een geheel nieuwe structuur van het hoger c.q. wetenschappelijk onderwijs, inmiddels bekend als de bachelor-master-structuur (in de wandeling inmiddels ongedooft tot BAMA-structuur). Het leek weinig zinvol om veel energie te steken in een structuur die na één of twee jaar al weer vervangen zou moeten worden. Bij bijstelling van het curriculum c.q. aanpassing daarvan aan de eisen van het Ministerie blijft uiteraard van groot belang de wens van de kerken om nog meer aandacht te geven aan zogenaamde 'praktische vakken'. De reeds besloten wijzigingen, die een lichte verschuiving in dit opzicht te zien gaven, blijven uiteraard van kracht.

2.5. Themadagen

De jaarlijkse themadagen werden in 1999 in de eerste week van februari gehouden in Münster. De lezingen handelden over het onderwerp 'Gereformeerde theologie vroeger en nu' en werden verzorgd door dr. G.J. Bekker en prof. dr. M. Meentker. Verder stonden op het programma een rondleiding door Münster en de universiteit en een bezoek aan het Bbelmuseum/Alandinstituut en de Dom. Een bezoek aan het Lepramuseum maakte veel indruk.

In 2000 waren de themadagen in de derde week van februari gehouden in conferentieoord 'De Stoppelberg' in Beekbergen. De lezingen handelden over het onderwerp 'Hermeneutiek'. Er waren bijdragen van prof. dr. H.W. de Krijft, drs. W. Dekker en dr. B. Loonstra. Al aan het eind van het eerste semester konden de studenten zich via een uitgebreide uitgebreide syllabus op de lezingen van de sprekers voorbereiden.

In 2001, opnieuw in de derde week van februari in 'De Stoppelberg', handelden de lezingen over het onderwerp 'Kerk en samenleving'. Er waren bijdragen van

- dr. J. van Eck over 'Kerk en samenleving in de 1e eeuw na Chr.';
- dr. R. Kuiper over 'Verzuiling, ontzuiling en herzuiling in de 20e eeuw na Chr.';
- dr. J. Hoek over 'Christelijke levenswijze in de 21e eeuw na Chr.';
- ir. E. Klein over 'Christelijk onderwijs tussen kerk en samenleving'.

In dit kader wil het curatorium ook melding maken van de zogenaamde 'integratielijken', die tijdens het eerste semester – jaarlijks in oktober – plaatsvonden. In 1999 werd het thema spiritualiteit centraal gesteld, in 2000 het thema verzoening. Tijdens deze integratielijken zijn er bijdragen van de eigen hoogleraren en docenten; daarbij nemen gebed, lofzang en bijbelstudie een belangrijke plaats in.

Niet onvermeld mag blijven dat er weer voorbereidingen worden getroffen voor een Israël-reis D.V. in 2002. Daartoe werd een speciale studietoets ingesteld; ook de financiering van deze reis krijgt de nodige aandacht.

2.6. Curatorienbezoek

Het curatorium neemt met regelmaat kennis van de werkzaamheden van de hoogleraren en de docenten c.q. hoofddocent. Dit gebeurt via collegebezoeken die halfjaarlijks worden gehouden, alsook via de rapportages die de hoogleraren aan het curatorium toezenden en waarin zij verslag doen van de inhoud van de gegeven colleges en van hun overige wetenschappelijke arbeid. Elk academiejaar vinden deze bezoeken, verdeeld over de verschillende dagen van de week, één keer plaats. Na afloop van de colleges is er gelegenheid om nog even met elkaar door te spreken over datgene dat zojuist de studenten geboden is. De bezoeken vormen, samen met de rapportages van de hoogleraren over hun colleges, voorwerp van bespreking in de besloten vergadering van het curatorium (zonder de hoogleraren dus) die jaarlijks in juni plaatsvindt. De bezoeken bij de colleges van de docenten worden besproken in de normale vergadering van juni met de hoogleraren.

Het curatorium heeft in het algemeen gesproken grote waardering voor het werk van hoogleraren en docenten. Men getrouwt zich veel moeite om principieel en kwalitatief verantwoord werk af te leveren, ten dienste van hen die zich voorbereiden op het predikantschap in de kerken en van de vele anderen die in 'Apeldoorn' hun weg zoeken.

2.7. Samenwerking in andere verbanden

2.7.1. VSNV

Onze Universiteit is waarnemer bij de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten, waarbij men speciaal deel uitmaakt van het DGO: het Discipline-Organisme Godgeleerdheid. Op deze wijze blijven wij op de hoogte van de besprekingen die op dit niveau plaatsvinden over de plaats van de theologie in de samenleving en van de eisen die aan studenten dienen te worden gesteld, en we worden in de gelegenheid gesteld daar zelf inhoudelijk ons steentje in bij te dragen. Recent is het belang daarvan gebleken, nu de eisen t.a.v. de vooropleiding (het verplichte karakter van Latijn en Grieks) verruimd lijken te gaan worden. 'Apeldoorn' laat er geen misverstand over bestaan dat zij een klassieke opleiding blijft voorstaan, ook wanneer andere universiteiten/faculteiten andere wegen willen gaan.

In oktober 1999 had te Utrecht een gesprek plaats met de onderzoeksaankomstcommissie godgeleerdheid. Daar werd het college aangemoedigd met de kwaliteit die er is wat vrijmoediger in de publiciteit te treden, o.a. door meer vertalingen van onze onderzoekresultaten uit te brengen. Enkele maanden daarna kwam het rapport van de commissie naar buiten. Niet alleen de wens, maar ook de noodzaak van het verspreiden van gedegen wetenschappelijk onderzoek kwam aan het licht. 'Apeldoorn' deed voor het eerst aan dit periodieke onderzoek mee; het was te verwachten, gezien de wisselingen in het college van hoogleraren in de jaren '90 en de geringe mankracht, dat wij niet hoog zouden scoren. Tegelijk had de commissie veel waardering voor datgene dat toch binnen de begrensde mogelijkheden op tafel was gelegd. 'Apeldoorn' werd aangespoord om het spoor van de theologiebeoefening zoals dat onder ons geschiedt (d.w.z. binnen de kaders van Schrift en bijdenis) verder uit te diepen.

Het curatorium weet zich verantwoordelijk voor het scheppen van de mogelijkheden daartoe: er moet voldoende tijd zijn voor onze hoogleraren om hun taak in onderwijs én onderzoek te kunnen verrichten. De erkenning van onze Universiteit moet ons een grote zorg zijn.

2.7.2. NOSTER

De hoogleraren Meis, Peels en Selderhuis zijn aangemeld en aanvaard als senior-onderzoekers bij NOSTER (de Nederlandse OnderzoekSchool voor Theologie En Religie), leder voor een lijnsomvang van 0,3 flc. Op deze wijze neemt de TUA nu officieel aan dit samenwerkingsverband deel. Voor hen die een promotie aan de TUA voorbereiden, bestaat de gelegenheid mee te doen in NOSTER-verband. De deelname aan NOSTER stelt onze hoogleraren in de gelegenheid gebruik te maken van de faciliteiten van deze 'school' (conferenties, uitwisseling van resultaten), terwijl onze eigen geestelijke opstelling volstrekt gerespecteerd wordt.

Het spreekt voor zichzelf dat het curatorium garant moet staan voor de ingebrachte onderzoekslid. Het curatorium wil dat ook: het wordt steeds duidelijker dat het beoefenen van de theologie op de basis van Schrift en bijdenis in de theologische wereld, zowel in Nederland als daarbuiten, een zeldzaamheid wordt. Onze kerken hebben hierin via hun Apeldoornse theologische opleiding een duidelijke roeping.

2.7.3. Contacten met anderen

Benadve de zaken die reeds in 2.2 genoemd zijn, kan nog melding gemaakt worden van de voorgenomen oprichting van het 'Instituut voor Reformatieonderzoek'. Voor een dergelijk instituut blijkt internationaal belangstelling te zijn. Zo'n instituut zal zich financieel zelf moeten bedruppen, wat door aanbreng van speciale fondsen mogelijk lijkt te zijn. Wanneer wij het binnen onze muren zouden kunnen krijgen zou daarmee de eigen opleiding zelf ook gebaat zijn; uitwisseling van boeken en ander wetenschappelijk materiaal ligt dan immers voor de hand.

2.8. Examens

2.8.1. Doctoraal examens

Eik jaar werden diverse examens gehouden. Dit-examens werden afgelegd, alle keren met goed gevolg. Dat betrof leden (predikanten) van onze eigen kerken, maar ook anderen. Het curatorium besloot t.a.v. de examens waarbij beroepaanspraak wordt aangevraagd, dat deze door het volledige curatorium zullen worden bijgewoond (dit n.a.v. de besluiten van de generale synode 1995). Zoals bekend worden de DI-examens van de admissie studenten afgelegd in een vergadering van het voltallige curatorium. Per vak verzorgt één curator de navraag.

2.8.2. Promoties

In de afgelopen periode vonden drie promoties plaats:

- Op 26 maart 1999 promoveerde ds. J.W. van Pelt bij prof. dr. W.H. Velema op een proefschrift dat als titel droeg: 'Pastoraat in trinitarisch perspectief – de samenhang van trinitarische en antropologische aspecten in het pastoraat'.
- Op 30 augustus 1998 promoveerde prof. drs. B. Kamphuis bij prof. dr. J. van Genderen. De titel van zijn proefschrift luidde: 'Boven en beneden – het uitgangspunt van de christologie en de problematiek van de openbaring, nagegaan aan de hand van de ontwikkelingen bij Karl Barth, Dietrich Bonhoeffer en Wolfhart Pannenberg'.
- Op 11 oktober 1999 promoveerde ds. P. de Vries bij prof. dr. W. van 't Spijker op een proefschrift met de titel: 'Die mij heeft liefgehad – de betekenis van de gemeenschap met Christus in de theologie van John Owen'.

De promoties vonden onder grote publieke belangstelling in de aula van de Universiteit plaats. Enkele tentallen promovendi bereiden zich, onder leiding van de hoogleraren, op een promotie voor; ook deze arbeid zorgt voor veel werk in Apeldoorn, werk dat tegelijk gepaard gaat met grote arbeidsvreugde.

2.9. Publicaties

2.9.1. Apeldoornse studies

In de reeks 'Apeldoornse studies' verschenen:

- nr. 37: prof. dr. W. van 't Spijker, *Vroomheid en wetenschap bij Voëlius*.
- nr. 38: prof. dr. T.M. Hofman, *Doorgeven of opgeven?*
- nr. 39: H.G.L. Peels/W. van 't Spijker/W.H. Velema: *Academische herdenkingen* (een bijzondere uitgave, waarin de herdenkingsredes na het overlijden van de hoogleraren J. Hovius, W. Kremer, dr. J.P. Versteeg en dr. B.J. Oosterhoff gebundeld zijn).
- nr. 40: dr. H.J. Selderhuis, *Oecumenische ecclesiologie (ideale kerk en ideale overheid in de theologie van Wolfgang Musculus)*.

Het abonnementsaantal (ongeveer 300) van de Apeldoornse Studies is stabiel tot stijgend.

2.9.2. Andere publicaties

De hoogleraren publiceerden verscheidene artikelen in kerk- of theologische vakbladen. Dit gebeurde niet alleen in binnen-, maar ook in buitenland. Ze gaven blijk van grote belezenheid en vakkenis.

Van de publicaties noemen we:

- Een artikel van prof. dr. T.M. Hofman in het Documentatieblad *Nadere Reformatie*, onder de titel: *Kanttekeningen bij de exegese van de bijbelse profetie en apocalypiek in het puritanisme en in de nadere reformatie met het oog op de historische relevantie voor kerk en wereld*.
- Een bijdrage van prof. dr. J.W. Maris in H. Hagoort (red.), *Het verbond van God met mensen*, getiteld: *Verbond en verkiezing*. Verder verscheen van hem een boek in de uitgave 'Woord en wereld' onder de titel: *De charismatische beweging en wij*.
- Een bijdrage van prof. dr. H.G.L. Peels in C.J. van den Boogert en G.C. den Hertog (red.), *Hedendaagse zoektocht naar heiligheid*, onder de titel: *Heiligheid en heiliging in de oudtestamentische eschatologie*. Ook leverde hij een bijdrage in H. Hagoort (red.), *De Bijbel het Woord van God*, getiteld: *Het verhaal gaat...*, maar waarheen? In een ander boek, onder dezelfde redactie, *De Bijbel betrouwbaar*, was een hoofdstuk van prof. dr. J.W. Maris te lezen, getiteld: *Openbaring is aanpassing*. Tenslotte verscheen van de hand van prof. dr. H.G.L. Peels: *Heilig is Zijn naam (zoute godelbeelden en de God van de Bijbel)*.
- Een boek van prof. dr. H.J. Selderhuis met de titel: *God in het midden (Calvijn's theologie van de Psalmen)*.
- Een livige bijdrage van de hoofddocent ds. A. Baars in het eind 1999 verschenen *Handboek pastoraat in de christelijke gemeente*; dr. H.C. van der Meulen red. Liefdevol oog en open oor; hij verzorgde twee hoofdstukken met als titels: *Tussen mogelijkheden en grenzen – de pastorale werker* en *Van hart tot hart – het bezoek*.

Ook de emerit-hoogleraren deden op dit gebied nog van zich horen: Prof. dr. J. van Genderen deed een nieuw boek het licht zien; De Bijbel en de toekomst, terwijl van de hand van prof. dr. W.H. Velema een nieuw boek kwam, getiteld *Verdiept pastoraat*.

In 2000 verschenen:

- prof. dr. W.H. Velema, *Teksten toegelicht* (suggesties voor de opening van een vergadering of persoonlijk gebruik);
- prof. dr. J. de Vuyt, *Het evangelie naar Johannes* (een inleiding, vertaling en toelichting).

In 1999 verscheen het standaardwerk *Eschatologie* onder redactie van (o.a.) prof. dr. W. van 't Spijker. Van zijn hand verscheen in 2001 verder een monografie over *Calvijn's theologie*.

Van de emerit-hoogleraren gold dat ook zij meewerkten aan gedeelten van boeken en/of tijdschriften.

Uit de kring van de docenten noemen we de publicatie van

- ds. M.C. Mulder, *Het Lam regert* (bijbelstudies over Openbaring 4-22).

3. De organisatie

3.1. Het rectoraat

Op 7 september 1998 droeg prof. dr. J.W. Maris het rectoraat over aan prof. dr. H.J. Selderhuis. Hij deed dat in een academische samenkomen in de aula van de Universiteit en sprak daarbij een rede uit die de titel droeg: 'De tweede mens: Christus. De normatieve betekenis van het menszijn van Christus'.

Op 6 september 1999 droeg prof. dr. H.J. Selderhuis het rectoraat over aan prof. dr. T.M. Hofman, met een rede getiteld: 'Oecumenische ecclesiologie – ideale kerk en ideale overheid in de theologie van Wolfgang Musculus'.

Op 11 september 2000 droeg prof. dr. T.M. Hofman het rectoraat over aan prof. dr. H.G.L. Peels. Hij sprak daarbij een rede uit die de titel droeg: 'De Christus moest lijden – een hoofddocent in de Lukasevangelie'.

In de rapportages aan de particuliere synoden van de laatste jaren is telkens de vinger gelegd bij de grote werkdruk van de hoogleraren. Mede met het oog daarop is in het curatorium besloten om de taak van mevr. W. van der Zande-de Roo te wijzen en daarnaast een parttime administratieve kracht te benoemen (zie 1.4). Met name allerlei werkzaamheden rond het rectoraat zullen, naar verwachting, op die wijze niet meer op de tafel van de betreffende hoogleraar behoeven te komen. Dat komt de inhoud van het rectoraat ten goede. Het is immers een taak die één van de hoogleraren in enig jaar, naast al zijn andere werkzaamheden, op zich moet nemen.

Overigens wordt in het college van hoogleraren meer en meer de vraag gesteld of het wjs is telkensjare het rectoraat te laten wisselen. Op andere universiteiten kent men al lang het meerjarige rectoraat (i.e.g. voorzitterschap van het college van bestuur). Men zou in onze situatie kunnen denken aan het vervullen van deze taak voor enkele jaren, om beter leiding aan het geheel van de Universiteit te kunnen geven. Een jaar is in feite te kort om echt het bestuurlijk werk te kunnen waarmaken. Het college heeft zich hierop tot twee maal toe bezonnen. Concreet is overwogen of een tweejaar rectoraat niet verkieslijk zou zijn, met daaraan gekoppeld een 'sabbatical' van één semester (het is nu regel dat de afgetreden rector een periode van vijf weken verlof krijgt). Bij de huidige onvoldoende bezetting van het college achtte men het niet gewenst hierover op dit moment beslissingen te nemen. Het college wil deze bezinning graag voortzetten wanneer het college compleet is.

Het curatorium ondersleunt deze voorgestelde gang van zaken. Het is echter zo dat de duur van het rectoraat in het reglement voor de Theologische Universiteit is vastgelegd (art. 8). Wijziging van deze duur vergt dus een generaal-synodaal besluit. Het curatorium verzoekt de synode toestemming om evenwel, wanneer een verzoek van het college daar aanleiding toe geeft, in de komende periode een proef met een tweejaar rectoraat te mogen nemen. Nadere, definitieve voorstellen zullen dan de synode van 2004 d.v. bereiken.

3.2. De structuur van het werk

3.2.1. f. Bezoek van de inspecteur

Het onderwijs in Apeldoorn wordt gemeten aan de wettelijke kaders van het Ministerie van OCW. Vanaf de jaren '80 hebben zowel het hoger beroeps onderwijs als het wetenschappelijk onderwijs te maken gekregen met een groot aantal wijzigingen in wet- en regelgeving.

Een bezoek in november 1998 van de inspecteur voor het wetenschappelijk onderwijs was een stimulans om de onderwijsstructuren te formaliseren, hetgeen tot op heden nog niet was gebeurd.

De reden voor de hierin opgelopen achterstand moet gezocht worden in het feit dat onze hoogleraren allen behoren tot de 'nieuwe generatie' die vanaf de jaren '90 in Apeldoorn is aangetreden. Zij hebben elk hun eigen leeropdracht en hebben daarbij te kampen met een veelheid aan andere noodzakelijke taken, die rusten op (in) weinig schouders. Het curatorium, daarin geadviseerd door de hoogleraren, heeft zich op deze situatie beraden. Dit resulteerde in een verzoek aan de secretaris van het curatorium, ds. D. Quart te 's-Gravenhage-Rijswijk, om zich voor deze taak gedurende een aantal maanden beschikbaar te stellen. Zijn kerkeraad heeft hem daartoe in het tweede kwartaal van 1999 van zijn amtelijke arbeid vrijgesteld.

3.2.2. Reglementen

De arbeid van de secretaris leidde tot het vervaardigen van verschillende nota's die vervolgens in het curatorium (in het bijzijn van deputaten-financieel) voorwerp van bezinning zijn geweest.

In november 1999 leidde dit tot de volgende kwaliteitsverbeterende besluiten:

- een regeling voor functioneringsgesprekken met protocol, ingevoerd in 2000;
- een regeling voor beoordelingsgesprekken met protocol, ingevoerd in 2000;
- een regeling voor personeelsbeleid: als belangrijk onderdeel daarvan geldt een procedure voor hoogleraarbenoemingen (zie ook 5.2.2); verder is in deze regeling aandacht voor de begeleiding van hoogleraren en doctoren;
- de aanvaarding van een nota 'organisatie en besluitvorming', waarin de hiërarchische en communicatieve lijnen verhelderd worden en waarin een duidelijk onderscheid is gemaakt tussen de besturende en uitvoerende niveaus in de organisatie;
- de vaststelling van een onderwijs- en examenreglement;
- de vaststelling van een scriptieregeling;
- de voorlopige vaststelling van een nieuw promotiereglement, in afwachting van een bespreking over de vraag wie er toegang hebben tot de promotiestudie. Daarover is de synode eerder (in 1998) gemeld dat men 'affiniteit moet hebben tot het gereformeerd bijden'. In de praktijk bleek deze voorwaarde toch enigszins 'diffuus' te zijn. In 2000 werd een nadere bepaling in het promotiereglement opgenomen, vervat in art. 3; van promovendi wordt gevraagd 'dat zij instemming betuigen met de gereformeerde bijdeningsgesprekken. Ingeval deze instemming niet geheel gegeven kan worden, zal toelating tot de promotie niet kunnen plaatsvinden dan na een gesprek met het college van hoogleraren, dat hierover rapporteert aan het curatorium'.

Als uitvloeisel van al deze genomen beleidsbesluiten is in het academiejaar 2000-'01 een begin gemaakt met het houden van functioneringsgesprekken. Het moderamen van het curatorium voerde deze met de hoogleraren. Opnieuw kon geconstateerd worden dat de eigenlijke taak van hen (het geven van onderwijs en het doen van wetenschappelijk onderzoek) heel veel tijd vraagt.

Het veld van de theologie is breed en vraagt voortdurende bezinning. Het feit dat het spoor van de gereformeerde theologie in ons werelddeel heel smal is geworden, stelt hen daarbij voor bijzondere verantwoordelijkheden: daar waar men nog wel dit spoor wil bewandelen – in gehoorzaamheid aan de God van de Schriften –, wordt met verwachting naar Apeldoorn gekeken. Het curatorium spreekt de noodzaak uit van beperking van het aantal kerkelijke taken die door de hoogleraren tot op heden worden waargenomen. Het

zij zaak zijn dat de generale synode bij de benoemingen in deputaatschappen met de grenzen van hun spankracht en mogelijkheden rekening houdt. Bij de functioneringsgesprekken was ook gelegenheid naar de andere kant te kijken: hoe zien de hoogleraren de arbeid van het curatorium? Bij dit deel kwam aan het licht dat het college van hoogleraren de vinger wil leggen bij de tweeledige taak van het curatorium: niet alleen is er een strikt kerkelijke taak, daar waar het gaat om de toelating tot de theologische studie via het admisionaal-examen en de kerkelijke begeleiding van hen die op deze wijze in Apeldoorn studeren, maar ook is er een bredere bestuurlijke taak die vraagt om bezinning en visie. Het curatorium wil dit signaal ter harte nemen.

In het kader van de resultaten van het gehouden onderzoek wil het curatorium nog het volgende aan de synode voorleggen: tot op heden is het gebruikelijk dat docenten en medewerkers op het gebied van onderwijs en onderzoek elke drie jaar worden herbenoemd, zulks onder goedkeuring van de generale synode. Bij hen die geen lid zijn van onze kerken is zelfs sprake van een jaarlijkse herbenoeming. Feitelijk werken al deze medewerkers dus permanent op tijdelijke basis aan de Universiteit. Dit is een situatie die maatschappelijk niet aanvaardbaar is en zelfs op gespannen voet staat met de wetgeving. Het curatorium is van oordeel dat – na een eerste tijdelijke benoeming – het dient te komen tot een vast dienstverband voor een nader te bepalen aantal uren per week. De zorgvuldigheid t.o.v. mensen vereist dit. Wanneer er sprake zou moeten zijn van beëindiging van het dienstverband (bijv. door een verschuiving van taken naar het college van hoogleraren) zijn daarvoor geldende wegen. Deputaten-financieel stellen zich geheel achter deze gedachte.

3.2.3. Kwaliteitszorg

Tot het gehouden onderzoek door de secretaris behoorde ook de opzet van de kwaliteitszorg aan onze Universiteit. In de WHW (Wet voor het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek) wordt deze zorg hoog gehouwen: het hoger onderwijs heeft daarin een eigen taak in eigen kring, die vervolgens via visitaties periodiek wordt getoetst. In een tweetal nota's (een algemene oriëntatie en een nota die de kwaliteitszorg speciaal in Apeldoorn op gang moet brengen) is deze zaak op tafel gelegd.

Op grond van deze nota's vond het curatorium reden om over te gaan tot de benoeming van een medewerker kwaliteitszorg voor 0,2 fte. Het moet duidelijk zijn dat het hier om een zaak gaat die een permanent karakter draagt. Het systeem voor de kwaliteitszorg moet ontwikkeld worden én daarna continu in beweging blijven.

Inmiddels is daartoe benoemd de heer H.J. Drayer te Grijskerke, lid van onze gemeente van Middelburg. Hij is op de Hogeschool Zeeland belast met het bewaken van de kwaliteitszorg aldaar. Hij is daarop begonnen met het opzetten van een systeem voor de kwaliteitszorg. Tot deze werkzaamheden behoort het opstellen van een kwaliteitshandboek, waarin allerlei procedures op onderwijskundig en organisatorisch gebied beschreven worden. Dit handboek bevat hoofdstukken die handelen over het strategisch management, het marketing management, het product management, het sociaal management, het facilitair management en het financieel management. Al deze hoofdstukken zijn op dit moment in concept gereed, zodat het handboek in een vergevorderd stadium is. Verder wordt er – in nauwe samenwerking met de hoogleraren en de docenten – gewerkt aan het vaststellen van eindtermen voor de verschillende onderdelen van de opleiding. Tot de interne kwaliteitszorg behoort ook de toetsing van de inhoud van de opleiding bij afgestudeerden en hun 'werkgevers' (kerkenraden en instellingen). Daartoe wordt een enquête samengesteld. Tenslotte is te wijzen op de noodzaak om onderzoek te doen naar het reedement en de gemiddelde studieduur van de afgestudeerden, waarmee een aanvang is gemaakt. Het betreft in alle gevallen zaken die horen bij de – bij wet vastgelegde – vereiste elementen van de kwaliteitszorg.

3.3. Huisvesting

3.3.1. De bibliotheek

Met de indiensttreding van mev. S. Maljaars te Beekbergen als assistent-bibliothecaris kwamen de zaken rond de bibliotheek in een nieuwe fase. Er is veel werk verzet, met name op het gebied van de automatisering. Ongeveer 900 nieuwe titels konden aan het bestand worden toegevoegd. Er zijn eerste stappen gezet om te bezien hoe in het kader van de toenemende samenwerking met 'Kampen-II' de beide bibliotheken hun activiteiten beter op elkaar kunnen afstemmen. Het is daarbij duidelijk dat de beschikbare ruimte in ons huidige gebouw het einde van haar capaciteit nadert. Naar schatting over vier of vijf jaar is de grens van de mogelijkheden bereikt.

3.3.2. Het gebouw aan het Wilhelminapark

In 1999 was onze Universiteit op een bijzondere wijze in het (kerkelijke) nieuws: de problemen rond de huisvesting aan het Wilhelminapark kwamen in de openbaarheid.

In de vergadering van het curatorium van februari 1999 meldden deputaten-financieel problemen t.a.v. de huisvesting. Die bleken vooral te orkelen om

- de ruimte voor de administratie;
- de ruimte voor de congres, in strijd met de ARBO-wetgeving;
- het ontbreken van afzonderlijke ruimten, bijv. voor de hoogleraren, maar ook voor ander personeel, om nog maar niet te spreken over uitbreiding daarvan;
- de bibliotheekruimte;
- de onmogelijkheid om een ander instituut (bijv. het Instituut voor Reformatieonderzoek) onderdak te verlenen, wat loch voor de ontwikkeling van 'Apeldoorn' goed zou zijn;
- het gebrek aan collegezalen.

Ook de slechte toegankelijkheid voor gehandicapten moet onder ogen worden gezien.

Deputaten legden het curatorium verschillende mogelijkheden voor:

- enige uitbreiding, bijv. naast de aula; daarvoor moet contact zijn met de burgerlijke gemeente Apeldoorn;
- aankoop van een ander gebouw in Apeldoorn;

- aankoop van een ander gebouw buiten Apeldoorn;
- nieuwbouw in Apeldoorn;
- nieuwbouw buiten Apeldoorn.

Een externe ontwikkeling bracht de bezinning in een stroomversnelling: De Universiteit van de Gerel. Kerken in Nederland, ('Kampen-I') zou – zo leek het op dat moment – spoedig vertrekken i.v.m. de reorganisatie van de theologische opleidingen in de Samen-op-weg-kerken. In een gesprek met vertegenwoordigers van BSW van Kampen was duidelijk geworden dat dit college ons graag binnen de muren van Kampen zou willen hebben. Dat zou wellicht goedkoper zijn dan huisvesting in Apeldoorn. Daarbij kwam dat 'Kampen-II' (de Theologische Universiteit van de Gerel. Kerken vrijg.) overwoog naar Utrecht te gaan, echter niet wanneer wij naar Kampen zouden komen. We zouden dan op het gebied van huisvesting/onderwijs-ondersteuning veel sarten kunnen doen.

Het curatorium heeft toen deputaten gevraagd de mogelijkheden verder uit te werken en via een nota met plannen te komen. Daarbij is duidelijk gesteld dat uiteindelijk de generale synode beslist over de vestigingsplaats van onze theologische opleiding.

In de maanden daarop is er intensieve bezinning over deze zaak geweest, o.a. via gesprekken met het onderwijs-ondersteunend personeel, dat overigens zeer loyaal is als het gaat om de werkruimte. De burgerlijke gemeente Apeldoorn bleek niet erg inschikkelijk. Uitbreiding van ons gebouw zal op grote moeite sluiten.

Aangereikte alternatieven elders in Apeldoorn, door de burgerlijke gemeente of door anderen aangebracht, bleken niet echt zoet.

Uiteindelijk is in de vergaderingen van augustus 1999 het besluit gevallen om op dit moment op de huidige locatie te blijven.

Er moeten dan wel aanpassingen in het gebouw plaatsvinden, maar een verhuizing is dan de eerstkomende jaren nog niet echt noodzakelijk. Op langere termijn zijn er zeker zorgen. Inmiddels heeft nader onderzoek uitgewezen dat de problematiek voor hen die dagelijks in ons gebouw werkzaam zijn alarmerender is dan reeds verwacht werd.

Overigens: nadat het curatorium had uitgesproken in Apeldoorn te blijven, nam het kennis van de veranderde situatie rond de theologische opleidingen in de Samen-op-weg-kerken, die er toe geleid hebben dat – voor zover nu overzien kan worden – 'Kampen-I' gehandhaafd zal kunnen blijven.

De besprekingen tussen Kampen en Apeldoorn trokken sterk de aandacht in de pers. Ook in onze eigen kerken bleek de gefechtheid aan de plaats waar onze opleiding voor predikanten nu al ruim 60 jaar gehuisvest is. Het curatorium wil duidelijk stellen dat het – samen met het college van hoogleraren en docenten – gehocht is aan dit mooie stukje Apeldoorn en aan de 'lelijkheid' van het gebouw aan het Wilhelminapark. Anderzijds moet toch ook weer niet de gedachte ontstaan – of gevoeld worden – dat met een eventuele verhuizing buiten deze gemeente onze kerkelijke principes geweld aangedaan zou worden.

Niettemin, als het enigszins kan wil 'Apeldoorn' in Apeldoorn blijven. We moeten ons daarbij niet ontvreezen dat onze huidige huisvesting echt zorgelijk is. Rond de benoemingsprocedure van een nieuwe secretaresse is eens te meer gebleken dat er feitelijk geen ruimte is voor afbreiding van het personeel. Uiteindelijk is besloten een van de collegezalen op de begane grond te verkopen om op deze wijze ruimte te creëren. Het zal helder zijn dat wij op deze voet niet voort kunnen gaan.

Ook het gebrek aan kamers voor de hoogleraren is een punt van grote zorg. Zij hebben vaak behoefte aan een kamer voor studie, gesprek met studenten, afnemen van tentamens enz. Niet zelden is die ruimte niet beschikbaar. Wij en de kerken zullen er rekening mee moeten houden (zeker wanneer de burgerlijke gemeente blijft bij haar weigering om toestemming te geven voor uitbreiding aldaar) dat we deze locatie een keer moeten opgeven om elders (bij voorkeur in Apeldoorn) onze vleugels uit te slaan. Het curatorium en de deputaten-financieel hebben al eens een enkele tijd gekregen die leidde tot een voorzichtige verkenning, of zelfs financiële taxatie. Inmiddels is ook een commissie in het leven geroepen, bemand door ter zake kundigen, die de deputaten en het curatorium zullen adviseren t.a.v. te nemen maatregelen. Bij belangrijke ontwikkelingen zal uw vergadering uiteraard op de hoogte worden gesteld.

4. De studenten

4.1. Algemeen

Zoals op alle instellingen voor hoger onderwijs in Nederland is het ook voor 'Apeldoorn' van belang om jongeren te attracteren op de mogelijkheid om aldaar theologie te studeren. De PR is een zaak die van meer en meer belang wordt. Er is in de afgelopen periode nieuw toedienmateriaal ontworpen dat op verschillende manieren de kerken is ingegaten. Daarnaast is er jaarlijks in het najaar een informatie-avond voor aankomende studenten.

Hier wordt druk gebruik van gemaakt. Tijdens deze avond is er informatie over de vooropleiding, terwijl één van de hoogleraren een mini-college verzorgt. Er is ruim gelegenheid om het gebouw te bezichtigen en vragen te stellen.

Op 1 december 2000 (peildatum voor het Ministerie) stonden in totaal 94 studenten ingeschreven. Ze kunnen als volgt verdeeld worden: 7 studenten volgen de vooropleiding; 10 de propedeuse; 39 de doctoraal-I fase en 37 de doctoraal-II fase.

Qua kerkelijke afkomst is de volgende onderverdeling te maken: 51 Chr. Gerel. (waaronder 25 admisionaal-studenten); 9 Ned. Gerel.; 5 Gerel.; 9 Ned. Herv.; 12 Gerel. Gem.; 1 Gerel. (vrijg.); 1 (Vrij) Oud Gerel.; 6 afkomstig uit het buitenland.

4.2. Het curatorium en de studenten

4.2.1. Admissie-examen

Tijdens de juni-vergadering 1998 konden via het admissie-examen drie studenten worden toegelaten, in 1999 waren dat er vijf en in 2000 opnieuw drie.

Er was aandacht voor de wijze waarop met afgewezen kandidaten wordt omgegaan. Al vóór de synode van 1998 was daar een beleidlijn in ontwikkeld. De synode nam daar kennis van en gaf het curatorium er een specifieke opdracht over. Het curatorium bouwde de reeds in gang gezette beleidlijnen uit. De gang van zaken is nu als volgt:

Wanneer de afwijzing wordt meegedeeld, wordt daarbij expliciet aangegeven wat voor het curatorium de overwegingen zijn geweest om deze beslissing te nemen. Vervolgens vindt er een nagesprek plaats tussen de afgewezen en een hoogleraar of curator (die daarvoor wordt aangewezen). Bij dat gesprek wordt de mogelijkheid geboden tot aanwezigheid van iemand van de directe familie, wanneer die aanwezig is. Tenslotte wordt de mogelijkheid geboden voor een nader contact met deze hoogleraar/curator, wanneer daar van de zijde van de aspirant behoefte toe zou bestaan. Dat gebeurt in een enkel geval overigens niet.

Het curatorium moest komen tot een bijstelling t.a.v. de bij de admisse-examens behorende attesten. Zo wordt aan de kerkenraden sinds 2000 gevraagd het attest af te geven op grond van een recent met de aspirant gevoerd gesprek. Aan de aspiranten wordt gevraagd geen referenties te kiezen uit de kring van de Apeldoornse Schoolgemeenschap; in de praktijk kan dat tot lastige situaties leiden.

4.2.2. Preekconsent

Voor de admisiale studenten is er de mogelijkheid om na het met goed gevolg afleggen van het Di-examen preekconsent aan te vragen. Het curatorium verleende dit consent aan de brs. A.J. Britstra, W.M. den Hertog, J.L. de Jong, C. Agterhof, H.P. Keuter, P.L.D. Visser, S.J. Wierda, A. van de Bovekamp, H. van Eeken, F.W. van der Rhee, C.P. de Boer, A. Hakvoort, W.J. Plantinga, L. van Dalen en M.A. Kempeneers. Met regelmaat gingen zij in de kerken voor. Stud. Visser ging tijdens een gedeelte van zijn studie dal hij in het buitenland dochtrecht, voor in de Free Reformed Churches of North America.

Het preekconsent wordt verleend voor de duur van één jaar, daarna kan verlenging worden aangevraagd en verleend. Daartoe wordt een preekvoorstel aan het curatorium gezonden en er vindt (op moderamen-niveau) een gesprek plaats met de betreffende broeder. Meestal verlopen deze procedures zonder al te grote problemen. Helaas was het curatorium bij enkele broeders studenten in de afgelopen periode genoodzaakt – mede op grond van signalen uit de kerken – te komen tot de maatregel om het preekconsent (tijdelijk) te ontnemen. Het curatorium, daarin geadviseerd door het college van hoogleraren, ervoor met name deze verantwoordelijkheid als een zeer zware. Alle kerkenraden ontvingen een brief van het curatorium, waarin nog weer eens de regels werden uitgelegd die onder ons gelden rond het preekconsent. Met name is de kerkenraden gewezen op het feit dat dit consent wordt gegeven in het kader van de opleiding tot dienaar van het Woord. Naast de kennismaking met de kerken is daarom het contact met de kerkenraden rond het verkondigde evangelie van groot belang. Het komt de vorming van de studenten ten goede. Het is dan wel zaak dat kerkenraden de gelegenheid te baat nemen om inhoudelijk met de studenten in gesprek te gaan. Het curatorium heeft de indruk – o.z. uit de gesprekken die door het moderamen gevoerd worden met de studenten die na een jaar verlenging van hun preekconsent verkrijgen – dat dit niet altijd optimaal gebeurt en het heeft daar ook zorg over.

Verder is in 1998 besloten dat er evaluatieformulieren zullen worden vervaardigd, uit te reken aan kerkenraden waar studenten in het kader van het preekconsent zijn voortgegaan. Het is goed enig zicht te hebben op de vraag hoe dit deel van de opleiding verloopt en in de kerken ontvangen wordt.

4.2.3. Stage

Zoals bekend is de stage onderdeel van het DiI-gedeelte bij de studie. Voor de admisiale studenten is de stage in een kerkelijke gemeente een verplicht bijvak.

Het volgende overzicht van stageplaatsen en begeleiders kan u worden geboden:

B.L.C. Aarnoudse in Leerdam bij ds. A.K. Waller
 A.A. Egas in Middelham bij ds. P. den Butler
 C.C. den Hertog in Nieuw-Vennep bij ds. G. van Rooer
 J.M.J. Kieviet in Zierikzee bij ds. H.J.Th. Velens
 F.H. Meijer in Baarn bij ds. C. Westernk
 A. van der Zwan in Zwagwesteinde bij ds. H.D. Rietveld
 A.J. Britstra in Amersfoort bij ds. H. Blesma
 J.L. de Jong in Nurspeet bij ds. B. de Graaf
 W.M. den Hertog in Eemdijk bij ds. R. van Beek
 P.L.D. Visser in Zwolle bij ds. H.C. Mijnders
 S.J. Wierda in Hoogeveen bij ds. R. v.d. Kamp
 H.P. Keuter in Bunschoten bij ds. J.C.L. Starreveld
 C.P. de Boer in Apeldoorn-C bij ds. C.A. den Hertog
 A. Hakvoort in Aalten bij ds. A. Wagenaar
 A. van de Bovekamp in Utrecht-W bij ds. J. Westernk
 H. van Eeken in Drachten bij ds. J. Jorkman
 F.W. van der Rhee in Dordrecht-Zuid bij ds. J.G. Schenau
 M.A. Kempeneers in Hilversum-C bij ds. G.P.M. van der Linden
 L. van Dalen in Hoerde bij ds. G. van de Groep

De stageplaatsen worden vastgesteld in een vergadering van het curatorium op voorstel van het college van hoogleraren.

4.2.4. Beroepaansstelling

Verscheidene kandidaten konden na het afleggen van hun doctoraal-examen (DiI) beroepbaar worden gesteld. Het betrof de brs.

J.M.J. Kieviet, B.L.C. Aarnoudse, mr. A.A. Egas, A. van der Zwan, C.C. den Hertog, F.H. Meijer, L.A. den Butler, J.L. de Jong, P.L.D. Visser, C. Agterhof en dr. S.J. Wierda.

4.3. AIO's en OIO's

Al langere tijd werd binnen het college van hoogleraren nagedacht over de wenselijkheid van het aanstellen van AIO's en/of OIO's (resp. assistent in opleiding en onderzoeker in opleiding). Het verschil tussen deze twee wordt vooral gevormd door de financieringsstroom: bij de AIO's door de instelling, bij de OIO's door de overheid.

Veelbelovende jonge mensen krijgen op die wijze de mogelijkheid een promotie voor te bereiden, gekoppeld aan een taak aan de Universiteit. Stappen in de verwerkelijking van deze zaak zijn inmiddels gezet: een reglement voor de aanstelling van AIO's is ontworpen en wordt hierbij aan de generale synode voorgelegd; vooralsnog – en in afwachting van een mogelijke andere financiële constructie, zie 5.4.1.2 – is deze zaak financieel gekoppeld aan het stimuleringsfonds. Wanneer deze plannen verder uitgewerkt kunnen worden, hoopt het curatorium dat dit ook stimulerend biedt op het gebied van de 'Nachwuchs'; het telt immers van groot belang dat er onder de predikanten doctores zijn om een nieuwe generatie theologisch en kerkelijk te vormen.

5. De Universiteit en de kerken

5.1. De Schooldag

Telkenjare is de Schooldag weer een hoogtepunt in het Universiteitsgebeuren. Het is immers een uniek moment om de band tussen School en Kerk te voeden en te versterken. Juist daarom baarde de teruggang van het aantal bezoekers de laatste jaren het curatorium zorgen. De synode is in het vorige rapport reeds in kennis gesteld van plannen om de inhoud van het op de Schooldag gebodene te variëren, zonder ons principe geweld aan te doen. Tijdens de verslagperiode heeft dat geleid tot verdere bezinning en een vernieuwde opzet.

Op zaterdag 26 september 1998 werd nog een Schooldag 'oude stijl' gehouden. De P.D.J. Buys sprak over het onderwerp: 'Hebben wij de tijd?' Het vrouwencomité overhandigde de bibliothecaris, prof. dr. J.W. Maris, twee cheques, ieder ter waarde van f 75.000,-. Prof. dr. T.M. Hofman besprak 's middags één van de vakken die hij doceert, namelijk het vak 'historia revelatoris'. De titel van zijn inleiding luidde: 'En het geschiedde...'. Een gesproken en gezongen groet was er uit één van onze zendingsgerebieden, Vreda. Een toespraak werd gehouden door ds. S. Phaswana uit Soutpansberg. Muzikale medewerking aan de Schooldag werd o.a. verleend door de heer A.J. Steenma uit Hardenwijk (orgel) en het koor 'Wijdt Ham uw kunst' uit Hardenwijk o.l.v. Evert van Veen.

Op zaterdag 25 september 1999 werd een alles overkoepelend centraal thema aan de aanwezige schooldagangangers gepresenteerd: het thema 'godsvrucht'. Ds. H. van den Heuvel sprak 's morgens over het onderwerp: 'Het geheim van de godsvrucht'. Het vrouwencomité overhandigde de bibliothecaris twee cheques, ieder ter waarde van f 75.000,-. Deze onderstreepte – zoals altijd – de waarde van het werk van het comité. Ds. M.C. Mulder besprak een thema uit het door hem gedoopte vak 'judaïca': 'Vroomheid in het Jodendom'. Vanuit de kring van de studenten vertelde de pretor, stud. F.W. van der Rhee, iets over de persoonlijke omgang met de bijbel tijdens de theologische studie. Muzikale medewerking aan de Schooldag werd o.a. verleend door de heer B. Visser uit 's-Gravenzande (orgel), het koor 'Jubilate Deo' uit Opperdoes en het kinderkoor De Kandelaar uit Veenendaal-Prielt.

Op 30 september 2000 kwam het dan tot een geheel vernieuwde opzet na zorgvuldige voorbereiding. Zo kon een Schooldag 'nieuwe stijl' gehouden worden. Een hoofdprogramma in de ochtend (in de bekende Grote Kerk), gevolgd door een distal deelprogramma's (in diezelfde kerk én in de Barnabaskerk én in het schoolgebouw aan het Wilhelmipark). In één van deze deelprogramma's was duidelijk met de aanwezigheid van jongeren rekening gehouden. Bovendien was er de hele dag mogelijkheid voor kinderopvang; voor hen was een apart programma samengesteld.

Er was een thema, dat als 'rode draad' door alle onderdelen heenliep: Kerk en theologie anno 2000.

Dit werd als volgt in de deelprogramma's uitgewerkt:

- Christelijk gereformeerd anno 2000: een uitdaging;
- Kerk en wereld anno 2000;
- Hoe ervaar je 'Het Grote Verhaal' anno 2000?

In de middagprogramma's was er voor de aanwezigen ruim gelegenheid tot het stellen van vragen. Het levendigste de bijeenkomsten en verkleinde de afstand tussen sprekers en hoorders. Opvallend was de toename van bezoekers over de gehele dag en het zeer grote aantal kinderen waarvoor opvang nodig was. Het vrouwencomité overhandigde de bibliothecaris twee cheques, één ter waarde van f 75.000,- en één ter waarde van f 80.000,-.

Uit de enquête-formulieren die na afloop konden worden ingevuld bleek dat deze gewijzigde opzet – in het algemeen gesproken – goed ontvangen is. Het curatorium heeft dan ook besloten om in principe op deze weg voort te gaan, zij het dat het niet altijd precies zo hoeft te gebeuren als in 2000 het geval was. Zo is het de bedoeling om in de Grote Kerk tijdens het middagprogramma geen discussie te organiseren, maar meer een 'hoorprogramma' aan te bieden. Dit om bezoekers tegemoet te komen die daar toch meer prijs op stellen én vanwege het feit dat de Grote Kerk zich minder leent voor discussie.

5.2. Opdrachten van de generale synode

5.2.1. Psychologische test rond het admisse-examen

Het curatorium stelde aan de synode van 1998 voor om rond het admisse-examen een psychologische test af te gaan nemen.

De generale synode nam daarop het besluit 'goedkeuring te hechten aan het voornemen van het curatorium om een psychologische test tot de vereisten voor het admisse-examen te doen behoren.'

Het curatorium heeft zich vervolgens diepgaand op deze materie bezonnen. Het is de laatste jaren steeds duidelijker geworden dat het ambt van predikant veel vergt, zowel in geestelijke als in mentaal-psychologische zin. In eerste instantie is aan een tweetal psychologen, te weten drs. P. Eikelboom (lid van de Gereel. Gemeenten en momenteel directielid van ELEOS) en drs. A.J. Uytendaele (psycholoog en lid van onze Gemeente van Veenendaal-Bethel) gevraagd een notitie samen te stellen over de mogelijkheden én beperkingen van een dergelijk onderzoek. De uitkomst van die notitie was zodanig, dat het curatorium een nadere bezinning op zijn plaats achtte; er rees enige twijfel over de vraag hoe haalbaar een onderzoek is op het moment van het admissie-examen; de betekenis ervan leek relatief te zijn. Moet misschien eerder gedacht worden aan een onderzoek in een latere fase?

Op grond van die vragen werd vervolgens een commissie van curatoren en docenten ingesteld om de zaak nader te analyseren. Deze adviseerde om niet over te gaan tot het afnemen van een psychologische test 'standaard' bij elk af te leggen admissie-examen, maar om gericht dan tot op dat moment gebeurde de studenten in dat opzicht te begeleiden. In de voortgaande bezinning heeft het curatorium deze lijnen doorgetrokken: een integraal psychologisch onderzoek op het moment van het admissie-examen lijkt in het algemeen niet zinvol vanwege de psychologische/geestelijke ontwikkeling die daarna nog verwacht moet worden, zeker bij jongeren. Het is beter om bij de studenten een begeleidingstraject in te zetten tijdens de studie, waarin duidelijke aandacht wordt gegeven aan de ontwikkeling van de persoonlijkheidsstructuur. Afhankelijk van de zaken die hoogleraren/docenten (met name de docent psychologie) en curatoren tijdens dat traject waarnemen, kan besloten worden tot een psychologisch onderzoek bij sommige studenten tijdens de studie. De uitslag en eventuele verwerking daarvan zullen vervolgens mede bepalend zijn voor hun toekomst daar waar het gaat om de gewenste plaats in de kerken.

Een dergelijk onderzoek kan dan ook veel toegespitster plaatsvinden dan in een algemeen onderzoek bij het admissie-examen, nog afgezien van de financiële implicaties.

Volledigheidshalve volgt hier de letterlijke tekst van het genomen besluit, dat het curatorium nu ter goedkeuring aan de generale synode voorlegt:

1. Het curatorium ziet af van het afnemen van een psychologische test rond het admissie-examen; de waarde daarvan is (h.a. gering in vergelijking met de investering.
2. Toelating via het admissie-examen betekent dat het curatorium positief staat ten opzichte van de roeping die de student tot de dienst van het Woord gevoelt; tegelijk is deze toelating het begin van een traject waarin het curatorium er op toeziet hoe deze roeping zich ontwikkelt in positieve of in negatieve zin. In deze ontwikkeling worden geestelijke en psychologische factoren betrokken.
3. Om deze ontwikkeling concreet gestalte te geven zal er sprake zijn van een proefperiode van twee jaar, gerekend vanaf het moment van toelating via het admissie-examen (in bijzondere gevallen kan deze periode verkort of verlengd worden). Het mentoraat van de hoogleraren en van de curatoren zal op de hierboven bedoelde ontwikkeling worden toegespitst. Elk jaar tijdens de juni-vergaderingen vormen de door hen in te leveren rapporten voorwerp van bespreking binnen het curatorium. Verder wordt, aan de hand van de nota 'persoonlijkheidsvorming', de persoonsvormende begeleiding in de opleiding gestructureerd.
4. In bijzondere gevallen, wanneer dat op grond van deze rapportages gewenst wordt geacht, zal bij een student besloten worden tot een gericht psychologisch/psychiatrisch onderzoek in de loop van de studie. De kosten daarvan, voor zover deze niet vergoed worden door enige verzekering, worden gedragen door het curatorium, c.q. de deputaten-financieel.

Overigens heeft het curatorium de laatste jaren met sommige studenten reeds op een dergelijke wijze gehandeld. Er is dus reeds enige ervaring opgedaan. Bij de lengte van de proefperiode is enige 'speelruimte' in acht genomen: men kan denken aan een student die al een hoel traject in Apeldoorn heeft afgelegd voordat hij admissie-examen doet – dan zou verkorting overwogen kunnen worden –; men kan ook denken aan verdeling indien tijdens de begeleiding bijzondere zaken aan het licht komen. De persoonlijkheidsvorming van hen die in Apeldoorn studeren, heeft grote aandacht. Dit gebeurt door alle hoogleraren, terwijl er van tijd tot tijd speciale cursussen door de Chr. Hogeschool Ede worden verzorgd. Deze cursussen bewegen zich inhoudelijk onder andere op het gebied van conflictbeheersing, vergader- en gesprekstechniek. Het college van hoogleraren moest in de afgelopen periode melding maken van de zorgen die er zijn over het relatief grote aantal studenten dat kampt met problemen (met name van psychische aard). Het onderstreept nog meer de noodzaak van een goede begeleiding van studenten. Onze Universiteit heeft hiern een 'plus' boven anderen, waar het aantal studenten vaak veel groter is en de begeleiding navrant kleiner.

5.2.2. Procedure rond vacatures hoogleraren

De synode van 1998 besloot

'het curatorium op te dragen zich te bezinnen op de procedure van voordracht van nieuw te benoemen hoogleraren en hierover aan de eerstvolgende synode te rapporteren'.

Het curatorium heeft zich op deze opdracht beraden. In het onderzoek dat de secretaris gedurende het tweede kwartaal van 1999 verrichtte (zie 3.2.2) is de opdracht meegenomen. Daarnaast bezon het curatorium zich in algemeen-principiële zin op deze materie.

Het sprak uit dat bij een voordracht iemands trouw aan de Schrift en de gereformeerde belijden van het grootste belang is. Dat zal ook uit zijn theologische arbeid dienen te blijken. Uiteraard worden ook andere overwegingen betrokken bij een voordracht; te denken is bijvoorbeeld aan didactische bekwaamheden. De synode van 1986 sprak uit dat 'zowel het vertrouwen van de kerken als de bekwaamheid om mede te werken aan de opleiding van de aanstaande dienaren des Woords eerste vereisten zijn' (Acta 1986, art. 65).

Na verschillende besprekingen is daarnaast, als resultaat van de nota van de secretaris, de volgende procedure intern vastgesteld:

1. Wanneer een vacature bij hoogleraren aan de Universiteit ontstaat, zet het curatorium een procedure in

weking om tot vervulling van deze vacature te komen. Daarbij worden ook de deputaten-financieel in de gelegenheid gesteld tot een oordeel te komen voor wat betreft de financiële implicaties (dit vooral bij uitbreiding van de leerstoelen).

2. Zo mogelijk doet het college van hoogleraren uiterlijk een jaar voor het bijeenkomen van een generale synode waarin een benoeming zal dienen plaats te vinden, hiervan mededeling aan het curatorium. Slechts bij plotseling optredende vacatures kan besloten worden tot een versnelde tijdpad.
3. Het curatorium benoemt een vacaturecommissie, bestaande uit de leden van het moderamen, de rector en de corrector. De president-curator is voorzitter van de commissie, de corrector secretaris. Deze commissie zet in eerste instantie een tijdpad uit en bewaakt dat gedurende de te volgen procedure nauwkeurig.
4. Het college van hoogleraren adviseert het curatorium door aanbidding van een nota, met daarin vervat de namen van naar haar oordeel benoembare personen; daarbij inachtnemend de door de generale synode vastgestelde kaders (art. 5 reglement Theologische Universiteit). In deze nota wordt in ieder geval aandacht gegeven aan de volgende elementen:
  - plaats in de kerken (gemeenten/kerkelijke taken);
  - wetenschappelijke opleiding; met name de specialisatie op het vakgebied van de vacature; daarbij is een doctoraal een vereiste;
  - didactische kwaliteiten;
  - wetenschappelijke publicaties;
  - andere relevante publicaties.

Het college wordt in de gelegenheid gesteld in de vergadering van het curatorium deze nota mondeling toe te lichten; daarbij kan het een voorkeursvolgorde aangeven.

5. Het curatorium komt tot een lijst van kandidaten die op grond van de beschikbare gegevens in aanmerking kunnen komen voor benoeming. Hierbij wordt ook acht gegeven op het vertrouwen dat de betrokkene in de kerken geniet. Verder kan, behalve aan personen in de nota genoemd, ook aandacht worden gegeven aan andere personen, waarbij op dezelfde elementen als in 4. genoemd zal worden gelet. Indien het curatorium bij het samenstellen van deze lijst voorbijgaat aan kandidaten die door het college van hoogleraren zijn genoemd, stelt het daarvan het college van hoogleraren in kennis, met redenen omkleed.
  6. De commissie gaat ter oriëntatie een informatief en objectief gesprek aan met de kandidaten die in de lijst genoemd zijn. Dit gebeurt op neutraal terrein. In dit gesprek worden de elementen, in 4. genoemd, nader uitgediept. Tevens zal er de nadruk op worden gelegd dat dit gesprek strikt vertrouwelijk en oriënterend van karakter is.
  7. De commissie doet schriftelijk verslag van haar werkzaamheden aan het curatorium, zo mogelijk uitlopend op een advies.
  8. Het curatorium komt, na interne bespreking, tot aanbidding van een tweetal of enkelvoudige voordracht aan de generale synode. Deze voordracht zal schriftelijk geschieden en vergezeld gaan van een curriculum vitae. De deputaten-financieel worden vertrouwelijk van de voordracht op de hoogte gesteld.
  9. Zowel de voorgedragen als de niet-voorgedragen personen worden daarover door het curatorium strikt vertrouwelijk geïnformeerd. Zij kunnen – indien gewenst – bij de president-curator informatie krijgen over de reden van hun niet-voorgedragen zijn.
  10. De generale synode doet een benoeming, indien de synode wenst af te wijken van de voordracht van het curatorium, zal zij het curatorium in de gelegenheid stellen hierover intern beraad te hebben en eventueel een onderzoek in te stellen als bij sub 4. en 6. genoemd.
- Het curatorium biedt deze procedure nu aan de synode ter goedkeuring aan.

5.2.3. Samenwerking met 'Kampen-II'

De generale synode 1998 besloot de beoogde samenwerking met 'Kampen-II' t.a.v. de onder gezamenlijke verantwoordelijkheid te geven vooropleiding goed te keuren. Het is een teken van de toenemende wil om elkaar – in het steeds smakter wordende gereformeerde spoor in Nederland – zoveel als mogelijk in de dienst te zijn. Ook t.a.v. andere, theologische, vakgebieden zijn Apeldoornse en Kampense docenten en hoogleraren elkaar en de wederzijdse kerken van tijd tot tijd van dienst. De generale synode besloot het curatorium op te dragen t.a.v. het vakgebied van de ethiek

'of en hoe in de nabije toekomst samenwerking op het terrein van dit vakgebied met de Theologische Universiteit te Kampen-II gerealiseerd zou kunnen worden'.

Het beraad over deze opdracht resulteerde in een aantal afspraken over gastcolleges op dit gebied, verzorgd door de docent ethiek van 'Kampen-II', drs. A.L.Th. de Bruijne (zie ook 2.3.1.). De situatie met name in Nederland, maar ook daarbuiten, ten aanzien van vele vraagstukken die een ethisch karakter dragen, brengt naar de mening van het curatorium met zich mee dat de vervulling van een volledige leerstoel dringend gewenst is. Zoals bij 2.3.1. te lezen is, doet het curatorium hierover aan uw synode voorstellen.

Er is in de afgelopen periode echter ook op andere gebieden sprake geweest van een nauwere samenwerking met 'Kampen-II'. Op verschillende gebieden is er sprake van uitwisseling van kennis tussen docenten en hoogleraren. Concreet is in dit verband te wijzen op de regeling rond het vak gemeentebouw en de plaats van prof. dr. M. te Velde daarin (zie 2.3.2), en ook op het docentschap van prof. drs. J.A. Meijer voor het vak oudchristelijk Latijn. Bij hen is nu sprake van een regulier gastdocentschap aan onze Universiteit.

Het mag voor zichzelf spreken dat niet alleen inhoudelijke overeenkomsten, maar ook inhoudelijke verschillen tussen het onderwijs aan beide instellingen voorwerp van gesprek zijn. Als het om verschillen gaat, is te wijzen op de benadering van de homiletiek (preekkunde). Over deze verschillen wordt in openheid gesproken.

Een gezamenlijke commissie die zich over de uitbouw van deze samenwerking in opdracht van beide curatoria moest buigen, presenteerde zich in juni 2000 op de vergadering van het curatorium. Aan het eind van deze ontmoeting werd het volgende besluit genomen:

- Beide curatoria spreken uit dat zij het streven naar uitbreiding en optimalisering van de samenwerking tussen beide instellingen tot een vast agendapunt maken. Zij benoemen daartoe een stuurgroep, bestaande uit 6 personen (2 met financiële of managementdeskundigheid, 2 docenten en 2 predikanten-curatoren) die een beleidsplan opstelt voor meerdere jaren incl. de budgettaire consequenties.
- Beide curatoria benoemen een commissie, bestaande uit vier docenten (2 van elke opleiding), die voorstellen doet voor structurele vormen van samenwerking op onderwijsgebied.
Daarbij wordt met name gedacht aan:
  - interne kwaliteitszorg
  - curriculum-ontwikkeling
  - uitwisseling van docenten
  - post-academisch onderwijs.
 De commissie zal de stuurgroep op de hoogte houden van haar werkzaamheden.
- Beide rectora's ontvangen opdracht voorstellen te doen met betrekking tot de samenwerking op het gebied van onderzoek en organisatie. Zij houden de stuurgroep op de hoogte van hun werkzaamheden. Enkele weken later nam het curatorium van 'Kampen-II' een zelfde beslissing. In een perscommuniqué werd dit alles bekend gemaakt.

In het najaar ontving het curatorium een brief van het deputaatschap voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland, waarin alle deputaatschappen verzocht werden om contact op te nemen met een deputaatschap binnen de Gerof. Kerken (vrijg.) met hetzelfde werkgebied. Het antwoord op deze brief kon duidelijk zijn: de contacten zijn er en breiden zich uit. Inmiddels is de stuurgroep bijeen geweest; de rectora's hebben periodiek gezamenlijk overleg. Ook is er op 18 december 2000 een bezinningsdag gehouden in Kampen in het gebouw van de Universiteit aldaar van de gezamenlijke curatoria, hoogleraren en docenten, waarin aandacht gegeven is aan de encyclopedie van de theologie ofwel de vraag: wat zijn de principiële vragen bij de indeling van de theologische studie en welke velden moeten daarbij bestreken worden?

5.3. De hoogleraren en de hoofddocent in het midden van de kerken

De eigenlijke en eerste taak van de hoogleraren is het geven van onderwijs en het doen van wetenschappelijk onderzoek. Het is van groot belang dat daarvoor voldoende tijd beschikbaar is. Het ligt in de aard van het werk aan onze Universiteit (die immers door de kerken gedragen wordt) dat de hoogleraren naast hun directe taak zich voor enig kerkelijk werk (een deputaatschap o.l.d.) inzetten. Ook gaan zij met regelmaat in de kerken voor tijdens de zondags erediensten. Het curatorium heeft benadrukt dat dit alles de hoofdzaak niet in de weg mag staan. Uit het door de secretaris gehouden onderzoek én uit de gehouden functioneringsgesprekken is komen vast te staan dat soms een onovervoldbaar deel van de beschikbare tijd van de hoogleraren in beslag genomen wordt door andere kerkelijke arbeid (deputaatschappen, commissies o.d.). Zowel de hoogleraren zelf als het curatorium zijn van oordeel dat het noodzakelijk is hier de vinger bij te leggen. In het algemeen gesproken moet het aantal deputaatschappen waarin een hoogleraar zitting heeft (afhankelijk van de taak die hij er vervult) niet meer zijn dan één of twee. Het curatorium verzoekt de synode dringend daar rekening mee te houden.

5.4. Contacten met andere deputaatschappen

5.4.1. Deputaten-financieel

5.4.1.1. Algemeen

Met deputaten-financieel is een goed contact dat op verschillende manieren onderhouden wordt. Zo is op de vergaderingen van deputaten steeds de rector en de president-curator aanwezig; voorts is er regelmatig contact tussen de secretaris van deputaten en die van het curatorium. Tenslotte bezoeken de deputaten zeker twee maal per jaar de vergaderingen van het curatorium voor het doorspreken van specifieke zaken. In de afgelopen periode is daarnaast nog door de secretaris regelmatig overleg met deputaten gevoerd in het kader van het door hem verrichte onderzoek aangaande de kwaliteitsverbeteringen.

5.4.1.2. Subsidiering

In april 2000 kwam het curatorium, samen met de hoogleraren, in een extra vergadering bijeen. Voorwerp van bezinning was een door het college van hoogleraren vervaardigde nota, getiteld 'Apeldoorn in de steigers'. In deze nota zijn lijnen uitgezet om onze opleiding

- enerzijds te laten blijven wat zij altijd is geweest en principieel wil blijven, namelijk opleiding voor de dienst van het Woord in de Chr. Gerof. Kerken,
- anderzijds de mogelijkheden te laten bieden om als wetenschappelijke instelling tot zegen te zijn voor hen die principieel gereformeerd willen zijn, in binnen- en buitenland.

Al vele jaren lang, feitelijk vanaf het moment van opstelling van onze opleiding voor anderen dan admissionale studenten, heeft 'Apeldoorn' aan deze tweeledige doelstelling gewerkt. Voortdurend is én wordt gezocht naar de goede balans tussen deze twee zaken. Duidelijk is uit de nota van het college geworden dat, wil 'Apeldoorn' in de toekomst haar plaats blijven behouden, kerkelijk en wetenschappelijk, er een investering zal moeten plaatsvinden. We mogen deze plaats zien als een door de Here gegeven en door Hem ook gezegende plaats. Daarom zal het ons een eer zijn daar zorgvuldig mee om te blijven gaan, met een open oog voor wat met het oog op de kerken én het bredere terrein van kerk en theologie nodig is. Het zal duidelijk zijn dat bij dit alles de financiële en personele beperking van onze mogelijkheden een grote rol speelt. 'Apeldoorn' werkt met - in vergelijking met andere instellingen voor hoger onderwijs - minimale middelen. Dat dwingt enerzijds groot respect af voor hen die hier dagelijks de schouders onder willen zetten, het laat anderzijds de verantwoordelijkheid voelen: wij mogen geen rooibouw op mensen plegen. Het onderwijs-ondersteunend personeel geeft zich bovendien, de wetenschappelijke staf heeft een minimale bezetting; het gevolg is dat onderwijs en onderzoek momenteel eigenlijk te weinig aandacht ontvangen.

De constatering van dit alles heeft binnen het curatorium een bezinning op gang gebracht over de vraag hoe dit alles concreet gestalte zou kunnen krijgen. In deze bezinning kwamen vooral de volgende zaken veel aandacht:

- de verhouding tussen het primaire doel van onze Universiteit (de opleiding van de dienaren van het Woord in onze kerken) en het secundaire doel (de dienstbaarheid aan anderen) en de principiële en praktische vragen die daarmee samenhangen;
- de financiële gevolgen van de uitbouw van onze Universiteit, in het licht van de draagkracht van de kerken en de hoogte van de overheidssubsidie;
- met het oog op dat laatste de onopgeefbare principiële vrijheid i.a.v. de inrichting van ons onderwijs, mede gezien in het licht van een overheid die zich steeds minder gelegen laat liggen aan christelijke waarden en uitgangspunten.

Al langere tijd leeft bij het curatorium (en bij deputaten-financieel) de gedachte om te trachten de grenk van de door de overheid toegezegde subsidiering op te trekken (deze ligt nu bij 48%).

Het spreekt voor zichzelf dat hier zowel praktische als principiële vragen aan vast zitten. Het curatorium heeft de bezinning op deze vragen nog niet afgerond en vraagt de synode om toestemming dit alles verder te doordenken. Wel is in de afgelopen periode duidelijk geworden dat onze huidige personeelsomvang (de denken is aan samenstelling van het college van hoogleraren, grootte van de o.o.p.-bezetting, benoeming van een kwaliteitsmedewerker) beslist aan de knappe kant is. Ook de fusievestiging geeft grote zorg, zoals in dit rapport gemeld onder 3.3.

Het curatorium is van oordeel dat er in de sfeer van de overheidssubsidie - alleen al gezien deze noodzakelijke minimale omvang van de Universiteit - iets zou dienen te gebeuren.

Uit het rapport van de deputaten-financieel blijkt dat er de afgelopen jaren sprake is van een structureel tekort. Het niveau van de opleiding als 'aangewezen instelling' brengt een aantal kosten met zich mee, die reeds bij de huidige situatie aanvraag van verhoging van de subsidie rechtvaardigen. We noemen (nogmaals) de opzet en bewaking van de kwaliteitszorg, de zieleleerstoel, de dringende wens om te komen tot de aanstelling van AIO's.

Op grond van dit alles verzoekt het curatorium de synode toestemming te geven deze aanvraag bij de overheid in te dienen én opdracht te geven de principiële en praktische vragen rond de toekomst van onze Universiteit nader te doordenken. Op een volgende synode hoopt het curatorium dan een afgeronde bezinning te kunnen presenteren.

5.4.2. Deputaten-studiefonds

Met deputaten-studiefonds werd overlegd over de (consequenties van de) besluiten van de generale synode 1996. De studenten die een toelage ontvangen van het studiefonds zijn nog in december 1998 op de hoogte gebracht van de wijzigingen in de percentages, daar waar het gaat om de verhouding winning-beurs. Oude afspraken blijven geldig, nieuwe vinden naar de nieuwe normen plaats. In een enkel geval moest een overgangeregeling worden getroffen, i.v.m. zeer persoonlijke situaties. Verder stelden deputaten studiefonds het curatorium op de hoogte van enkele specifieke zaken aangaande sommige studenten. Er kan melding gemaakt worden van een goede relatie tussen beide deputaatschappen.

5.4.3. Redactie van 'De Wekker'

Rond het moment van vaststelling van dit rapport bereikte een brief van de redactie van 'De Wekker' het curatorium. Deze brief handelt over de onderlinge relatie tussen beide deputaatschappen. In een aanvullend rapport zal het curatorium de synode hierover nader informeren.

6. Voorstellen

Het curatorium stelt de synode voor:

- een secretaris en secundus-secretaris te benoemen;
- in te stemmen met het oordeel van het curatorium dat het onderwijs in het vak psychologie bij voorkeur door een vakdocent dient gegeven te worden;
- goedkeuring te hechten aan het besluit om onderwijsmedewerkers, na een eerste tijdelijke benoeming en na gebleken geschiktheid, voortaan te benoemen in vaste dienst;
- goedkeuring te hechten aan de benoeming van mev. drs. C.Th. Boerke als archivaris;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. B.J. Dikken als universitair docent in de vakken oecumenica, missiologie en godsdienstwetenschap;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van mev. dr. A. Drent als universitair docent in de vakken bijbels Hebreeuws en bijbels Aramees;
- goedkeuring te hechten aan de tijdelijke herbenoeming van drs. W.P. de Groot als universitair docent in de vakken apologetiek en evangelistiek;
- goedkeuring te hechten aan de tijdelijke herbenoeming van drs. R.W.J. Soeters als universitair docent in de vakken vroege kerkgeschiedenis en Middeleeuwen;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. A. Heystek als universitair docent in het vak psychologie;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van mev. D.M. van Hulzen-Schipper als logopediste;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van prof. drs. J.A. Meijer als regulier universitair gastdocent in het vak oudchristelijk Latijn;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. M.C. Mulder als universitair docent in het vak jodica;

13. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. G.J. van 't Spijker als universitair docent in het vak nieuwtestamentisch Grieks;
14. goedkeuring te hechten aan de benoeming van de heer H.J. Drayer als medewerker kwaliteitszorg;
15. goedkeuring te hechten aan de tijdelijke herbenoeming van dr. D.J. Steerama als universitair docent in het vak ethiek;
16. een zeede hoogleraar te benoemen voor het vak ethiek en enkele andere vakken;
17. goedkeuring te hechten aan het besluit van het curatorium om voortaan het vak gemeentebouw geheel door prof. dr. M. te Velde als regulier gastdocent te laten verzorgen, onder eindverantwoordelijkheid van prof. dr. H.J. Seldenhuis;
18. goedkeuring te hechten aan de ontworpen regeling voor AIO's aan de Universiteit en een besluit te nemen inzake de financiering daarvan;
19. goedkeuring te hechten aan de besluitvorming in het curatorium t.a.v. een psychologische test rond het admittie-examen;
20. goedkeuring te hechten aan de besluitvorming t.a.v. een procedure voor hoogleraarbenoemingen;
21. goedkeuring te hechten aan de besluitvorming t.a.v. de contacten met de Theologische Universiteit van de Geref. Kerken (vrijg.);
22. er acht op te geven dat bij benoemingen in generaal-synodale deputaatschappen de hoogleraren en hoofddocent niet te zeer worden belast;
23. a. het curatorium c.q. de deputaten-financieel toestemming te geven om bij het Ministerie een hogere subsidie te verzoeken op grond van de toegenomen reguliere kosten;
- b. daarbij opnieuw uit te spreken dat deze subsidie nooit ten koste mag gaan van de vrijheid van de kerken t.a.v. de inhoud van het onderwijs en met het oog daarop het curatorium op te dragen bij de uitgaven rekening te houden met een voor de draagkracht van de kerken haalbaar niveau;
24. het curatorium opdracht te verlenen zich voortgaand te bezinnen op de vraag naar de principiële roeping om de arbeid aan de Theologische Universiteit dienstbaar te doen zijn aan anderen dan de admittie studenten en daarbij ook de vragen naar de praktische mogelijkheden en grenzen van een en ander te betrekken;
25. in te stemmen met de herformulering – in art. 3 van het promotiereglement – van de toelatingsproef tot het volgen van de promotiestudie;
26. in te stemmen met een proef van een tweejaar rectoraat wanneer het college van hoogleraren dit zou verzoeken aan het curatorium; dit in afwachting van definitieve besluitvorming c.q. wijziging van het reglement voor de Theologische Universiteit ter zake.

Namens het curatorium,

drs. J. Plantinga, president-curator
 ds. D. Quant, secretaris.

Bijlage 4.1

Aanvullend rapport van het curatorium van de Theologische Universiteit

2.4. Het curriculum

Aanvulling op het reeds gemelde:

In juni presenteerde het college van hoogleraren een plan om te komen tot een curriculum dat in overeenstemming is met de veranderde wetgeving op dit punt. Gezien het feit dat nog maar kort geleden besloten was tot de opstelling van een nieuw curriculum, waarin veel tijd en energie was gestoken, is getracht zoveel mogelijk dat curriculum (zie Acta generale synode 1998, blz. 201 en 202) als uitgangspunt te nemen. Het voorstel zoals dat in juni op tafel lag is vrijwel gelijk aan dat curriculum; er zijn enkele marginale verschuivingen.

Het curatorium besloot akkoord te gaan met het voorstel van het college. Kerkelijk is van belang dat er een moment is waarop er een toetsing is, gekoppeld aan het aanvragen c.q. verlenen van preekconsent (het huidige D1-examen). In het nieuwe curriculum is dat moment ingebouwd, en wel als 'Masters-I-examen', aan het eind van het negende semester, hetgeen overeen komt met de huidige situatie.

Het curatorium verzoekt de synode haar goedkeuring aan dit curriculum te geven. Deze goedkeuring is volgens het reglement op de Universiteit (zie art. 13 en 14) vereist. Zij is ook met spoed gewenst, gezien de snelheid waarmee de nieuwe BaMa-structuur aan het hoger onderwijs in ons land wordt ingevoerd.

Kennismake van deze twee artikelen van het reglement laat zien dat aan de curriculumherziening als gevolg van de BaMa-structuur nog meer vast zit; de art. 13 en 14 zullen herschreven moeten worden, aangepast aan de nieuwe situatie. De tijd ontbreekt om dat nog vóór uw vergadering te doen. Het curatorium verzoekt de synode er akkoord mee te gaan dat voorstellen tot wijziging van het reglement D.V. aan de synode van 2004 gepresenteerd zullen worden.

5.4.3. Redactie van De Wekker

Het curatorium constateerde dat er de laatste jaren geen rapportage van de redactie van De Wekker was ontvangen, zoals geregeld in de instructie voor de commissie van redactie, art. 6 (zie ook art. 3). De hoofdredacteur, prof. dr. J.W. Mars, werd daarop attent gemaakt.

Eind april bereikte het curatorium een brief van de redactie van De Wekker. In deze brief werd verwezen naar de vigerende instructie van de redactie. Deze impliceert dat de redactie niet alleen verantwoording schuldig is aan de generale synode, maar ook aan het curatorium, dat immers volgens art. 3 van de instructie toezicht uitoefent op de gang van zaken. De redactie signaleert iets tweeslachtigs in deze situatie; twee door de generale synode ingestelde deputaatschappen zijn immers enerzijds gelijkwaardig, terwijl anderzijds

de één onder toezicht van de ander staat.

Het curatorium constateerde dat de laatste jaren aan dit gedeelte van de instructie geen inhoud meer gegeven is. Tegelijk werd opgemerkt dat in vroeger jaren de redactie – meestal via de hoofdredacteur – het beleid in de kring van het curatorium ter sprake bracht. Het curatorium is van mening dat bezien moet worden of de huidige instructie wellicht aanpassing behoeft. Daartoe is echter nodig dat inzicht wordt verkregen in de vraag waarom de kerken vroeger deze constructie hebben vastgelegd. In deze maanden, zo vlak voor de generale synode, ontbrak de tijd om dit fundamenteel te onderzoeken.

Het curatorium stelt de synode daarom van deze zaak in kennis en stelt zich voor om D.V. in de komende periode, in overleg met de redactie van De Wekker, dit alles concreet uit te diepen. Eventueel komen voorstellen tot wijziging dan in een volgende synode aan de orde.

6. Voorstellen

aanvulling op het reeds gemelde:

27. akkoord te gaan met de voorstellen voor een nieuw curriculum, als gevolg van de BaMa-structuur;
28. het curatorium op te dragen het reglement voor de Theologische Universiteit aan te passen en daartoe voorstellen te doen aan de generale synode van 2004;
29. het curatorium op te dragen in contact te treden met de redactie van De Wekker inzake de naleving van de instructie voor de commissie van redactie en eventueel gewenste aanpassing daarvan, en daarover rapport uit te brengen aan de generale synode van 2004.

Namens het curatorium,

ds. J. Plantinga, president-curator
 ds. D. Quant, secretaris.

BILJAGE 5

Art. 34, 38

Verzoek conditionele skifting

secr. van het curatorium, ds. D. Quant

Sansovinostraat 7
 5624 JW Eindhoven

secc.-pers. van deputaten-financieel, P.A.A.J. Hurkmans RA
 Beesteweg 6
 3649 RD Herden

Aan de vergadering van de generale synode-2001

scriba-II: drs. J.M.J. Kievit
 Struikheide 28
 3069 LJ Rotterdam

Eindhoven, 28 mei 2002.

Weerwaarde en eerwaarde broeders,

Het curatorium en de deputaten-financieel houden zich al geruime tijd (zeker sinds 1999) bezig met de problemen van de huisvesting van onze Universiteit. Het zal u bekend zijn dat wij in het pand aan het Wilhelmspark het moment nadere dat aan uitbreiding niet te ontkomen zal zijn. Zo zal over enkele jaren de bibliotheekruimte maximaal benut zijn. Nu al zijn er problemen t.a.v. de ruimten waar zowel onderwijsgevend als onderwijsondersteunend personeel hun werkzaamheden kunnen verrichten. Noodmaatregelen die daartoe in de afgelopen maanden getroffen zijn hebben weer invloed op het aantal te gebruiken collegazalen. Feitelijk is er bij de huidige stand van zaken al sprake van duidelijke huisvestingsnood.

Bij dit alles komt dat 'Apeidoom' buiten onze eigen kerken een duidelijke functie heeft voor hen die in binnen- en buitenland op een gereformeerde wijze theologie willen beoefenen. Dit leidt nog steeds tot oplopende studentenaantallen. Dat is een gegeven waar wij op zich genomen dankbaar voor zijn; maar dat wel tot de vraag leidt hoe dit (ook principiële) in goede banen geleid moet worden en wat de praktische mogelijkheden en grenzen daarvan zijn. Uw vergadering is via de rapportage van het curatorium reeds van deze vraag in kennis gesteld.

Hoe het ook zij, het is duidelijk dat er op korte termijn in het kader van de huisvesting (kleinere of grotere) maatregelen zullen moeten worden genomen, niet alleen in het licht van mogelijke toekomstige ontwikkelingen, maar ook in het licht van de huidige nijpende situatie. Een commissie 'huisvesting', die door deputaten-financieel in het voorjaar van 2001 is ingesteld, is met een rapportage gekomen, die momenteel voorwerp van beraad is voor deputaten en curatoren. Complicerende factor daarbij is dat de burgerlijke gemeente van Apeidoom verdere uitbreiding van het huidige gebouw niet zal toestaan.

Het laat zich dus denken dat bovengenoemde te nemen maatregelen een financiële investering zullen betekenen. Deputaten-financieel en curatorium zijn op dit moment nog niet in staat om u als synode in concreto te melden hoe groot deze investeringen zullen zijn. Dat hangt mede af van uw besluitvorming van de in alinea 2 genoemde problematiek. Echter: deputaten-financieel en het curatorium achten het niet verantwoord

om pas D.V. 2004 – rood een nieuwe generale synode – voorstellen daartoe te doen. Daarom verzoeken wij u dringend om de synode 2001 straks conditioneel te stufen. Wij kunnen dan, zodra er duidelijke voorstellen onszijds gereed zijn, het moderamen verzoeken de synode bijeen te roepen voor besluitvorming.

In al uw werkzaamheden wensen wij u de leiding van Heilige Geest toe.

Met hartelijke groet,
namens het curatorium

ds. J. Westerkamp, president
ds. D. Quant, secretaris

namens deputaten-financieel

J.L. Stok, voorzitter
P.A.A.J. Hurkmans RA, secr.-penn.

BULAGE 6
Art. 34, 38

Report 1 commissie 1 (opvoeding en kerkorde) inzake rapport curatorium Theologische Universiteit

A. Algemeen

Uw commissie heeft met grote dankbaarheid kennis genomen van dit rapport. Uit deze rapportage blijkt hoeveel werk er inzet wordt aan de TUA door alle betrokkenen. We willen dit laatste graag benadrukken, omdat er niet alleen door onze hoogleraren, hoofddocent en docenten met grote inzet gewerkt wordt, maar ook door het onderwijsondersteunend personeel. Tevens blijkt uit het rapport hoeveel werk er door het curatorium verricht werd in haar tweeledige taak: het geven van kerkelijke begeleiding én het inhoud geven aan het beleidsmatige aspect.

B. Personeel

In het eerste hoofdstuk van het rapport passeren lief en leed de revue uit de kring van het curatorium, de onderwijsgeevenden, de emerit-hoogleraren en het overig personeel. Wat niet in het rapport vermeld staat, is dat ook prof. dr. J. de Vuyt dit najaar DV zijn 50-jarig jubileum zal mogen vieren. Gezien zijn gezondheid zal dat slechts in beperkte kring gevierd kunnen worden. Uw commissie hecht er waarde aan zijn naam hier te vermelden als dank voor zijn werk verricht ten behoeve van onze kerken en onze universiteit.

C. Aandachtspunten en overwegingen

Na deze wat algemene inleiding wil uw commissie graag enkele zaken puntsgewijs onder uw aandacht brengen ter toelichting en met het oog op de besluitvorming. We zijn onze adviseur, prof. dr. J.W. Mans, dankbaar voor zijn deskundige adviezen. We danken ook de president-curator en de secretaris van het curatorium voor de gesprekken die we met hen konden voeren.

Structuur van de organisatie

1. Het geschieden optrekken van de twee deputatschappen, deputaten-financieel en het curatorium. De vragen van uw commissie waren: Werkt dit wel efficiënt? Is er wel voldoende coördinatie? Wordt de besluitvorming soms niet onnodig vertraagd, omdat de 'penningmeester van het bestuur' afwezig is? Bij de beantwoording van deze vragen bleek dat het t.a.v. de primaire taak van het curatorium (kerkelijke begeleiding) geen probleem was. Wel eens in bestuurlijk opzicht. Dan moeten deputaten-financieel eerst weer afzonderlijk vergaderen over een bepaald beleidsvoornemen en dat kost soms enkele maanden. Daarom ligt er een vraag van het curatorium bij dep.-fin. over een mogelijke andere verhouding t.o.v. het curatorium. Op dit moment telt dep.-fin. slechts drie man, zodat hun slagvaardigheid niet zo groot kan zijn.

2. Is er wel eens nagedacht over een andere structuur wat betreft de bestuurlijke organisatie van de TUA? Deze vraag kwam voort uit enkele opmerkingen in het rapport over het vele werk van de curatoren (pag. 3, 13). Naast de kerkelijke begeleiding vraagt het beleidsmatige aspect ook steeds meer tijd. De zorg van uw commissie was dat de kerkelijke begeleiding onder druk zou komen te staan of zelfs in het nauw zou komen door de hoeveelheid werk in beleidsmatig opzicht. Daarom heeft uw commissie gevraagd of wel eens aan een bepaalde scheiding gedacht is tussen de 'kerkelijke begeleiding' en 'beleidsvorming' bijvoorbeeld door het instellen van een Raad van Toezicht, een Raad van Advies en een College van Bestuur. Het antwoord dat gegeven werd, heeft uw commissie gerust gesteld. De primaire taak blijft primair en heeft ook het hart van de curatoren. Dat er in de toekomst wellicht een iets gewijzigde structuur zou moeten komen, hangt samen met de structurele groei van de werkzaamheden waardoor over een eventuele uitbreiding van Apeldoorn gesproken wordt (zie onder).

Hoogleraren

Uw commissie wil allereerst de noodzaak onderstrepen van de beperking van het aantal kerkelijke taken die door onze hoogleraren worden vervuld (zie 'voorstel 22') om hen enigszins van hun hoge werkdruk te ontlasten. Daarom rees de vraag of de deelname bij NOSTER voor 0,3 fte niet erg veel tijd oplokt. Duidelijk werd dat dit een gedeelte van het werk van onze hoogleraren betreft dat anders ook verricht zou worden (wetenschappelijk onderzoek, voorbereiding colleges e.d.). Het kost dus nauwelijks extra tijd, maar het werk wordt in een ander verband verricht.

Ten aanzien van het rectoraat heeft uw commissie gevraagd of iedere hoogleraar ook rector moet kunnen zijn. In de huidige omstandigheden (onderbezet college) heeft dat wel de voorkeur, mede uit collegiaal oogpunt. Er wordt veel samen gedaan. Ten aanzien van een proef van een tweejarig rectoraat ('voorstel 26') is uw commissie van mening dat daarvoor heel goede redenen kunnen bestaan, zoals aangegeven in het rapport.

Regeling benoeming hoogleraar

Uw commissie constateert met vreugde dat de opdracht van de synode van 1996 terzake van het ontwerpen van een procedure van voordracht van een nieuw te benoemen hoogleraar op grondige wijze is uitgevoerd.

Uw commissie is echter wel van mening dat deze nauwkeurige procedure ook een vervolg dient te krijgen in de wijze waarop de synode op de hoogte gesteld wordt van deze voordracht. De traditie is dat de president-curator tijdens een plenaire zitting de brief met daarin de voordracht tot benoeming voorleest. De afgevaardigden hebben zodoende geen enkele gelegenheid zich rustig te bezinnen op wat meegedeeld wordt in deze brief. Het gevolg daarvan is dat er soms allerlei discussies opgeroepen worden, die ons inziens voorkomen kunnen worden of beter gestructureerd kunnen worden. Immers een onvoorbereide mededeling roept veel meer discussie en emoties op dan wanneer er eerst de gelegenheid is om een en ander rustig af te wegen.

Uw commissie acht het daarom zinvol dat de benoemingsbrief in een stadium voorafgaand aan de plenaire bespreking ter synode aan de commissie ter hand gesteld wordt, zodat ze ook in dit opzicht de bespreking van dit agendapunt kan voorbereiden.

Tijdens het gesprek met de moderamenleden van het curatorium bleken zij dat niet direct nodig te vinden en tevens waren ze van mening dat zij de bevoegdheid niet hadden om een beslissing hierover te nemen (gezien de traditie ter zake). Daarom heeft uw commissie zich tot het moderamen van de synode 2001 gewend met het verzoek ook (middels het ter inzage krijgen van deze brief) dat deel van de vergadering voor te bereiden. Het is immers een gewichtig agendapunt! En daar moet ons inziens ook voorzichtig mee worden omgegaan. Bovendien heeft uw commissie verwezen naar wat in rapport 9.02 vermeld staat over het feit dat elk deputatschap gehouden is de gevraagde inlichtingen te geven.

Het moderamen van de synode heeft n.a.v. ons verzoek voorgesteld dat met het moderamen en enkele leden van het curatorium een gesprek gevoerd zal worden met uw commissie over de door uw commissie gevraagde inzage in de benoemingsbrief. De uitkomst daarvan is op het moment van het schrijven van dit rapport nog onbekend. De commissie komt eventueel met een aanvullend rapport op deze zaak terug.

Voordat tot een benoeming wordt overgegaan (n.a.v. 'voorstel 16'), lijkt het uw commissie noodzakelijk om eerst over 'voorstel 20' een besluit te nemen.

Hoofddocent

Uw commissie spreekt de wens uit dat de promotie matterdaad het komende academiejahr zal mogen plaatsvinden en dat ds. A. Baars voor de afronding ook voldoende gelegenheid zal ontvangen.

Docenten

De motivering van de toevoeging "nu in vaste dienst" in de voorgestelde besluiten 5, 6, 9, 10, 12 en 13 lijkt uw commissie voldoende te zijn gegeven op pag. 13 van het rapport uitroepend in voorstel 3. Dat deze toevoeging ontbreekt bij de voorstellen 7 en 15 heeft te maken met de benoeming van een zesde hoogleraar. Bij voorstel 8 heeft het te maken met een herhaling van vakken. Daarom neemt uw commissie de voorstellen 3 t/m 15 over.

Studenten

Uw commissie stelde met dankbaarheid vast dat er t.a.v. de admisie-examens uitvoering gegeven is aan de desbetreffende opdracht van de synode van 1996. Er is door uw commissie ook navraag gedaan naar de maatregel om het preekonsent (tijdelijk) te ontnemen. Verheugend was het te vernemen dat de afsluiting een heel eind teruggelopen is. De zorg die in 1996 verwoord werd, lijkt nu weg te zijn.

Uw commissie wil graag het verlangen van het curatorium onderstrepen dat de kerkenaden waar studenten voorgaan in het kader van hun opleiding (T)spreek met de broeders studenten over hun gehouden preken!

Psychologische test/ begeleidingstraject

Uw commissie is van mening dat het curatorium terecht van haar voornemen is teruggekomen om een psychologische test tot de vereisten voor het admisie-examen toe doen behoren. De synode van 1996 had dit voornemen goedgekeurd, maar uw commissie is met het curatorium van mening dat er een aantal mogelijkheden zijn die vooral in combinatie met elkaar een betrouwbaarder alternatief vormen voor een eenmalig psychologisch onderzoek: het inzetten van een begeleidingstraject. Instrumenten daarvoor zijn het (reeds bestaande) mentoraat en het student-volgsysteem (bijhouden van studievorderingen en gegevens die de vorming van de 'beroepspersoon' zichtbaar maken).

In de notitie van de commissie (vermeld op pag. 19 als "een commissie van curatoren en docenten ingesteld om de zaak nader te analyseren") staat in het kader van dit begeleidingstraject een punt vermeld dat we als commissie van harte zouden willen onderstrepen als alternatief voor de psychologische test aan het begin van het traject:

"Het is erg belangrijk om alle studenten bij de start een grondige toelatingsprocedure te laten doorkomen, die van het admisie-examen. Gedacht wordt aan een gesprek op een meer psychologisch niveau, eventueel

aan de hand van vragenlijsten m.b.t. de motivatie, de geschiktheidsinschatting, de levensomstandigheden en de geschiedenis van de student e.d. De bedoeling daarvan is, behalve dat er een eerste selectie plaatsvindt, er heldere uitgangspunten verkregen worden om een persoonlijkheidsvorming van de student o.a. via het mentoraat op gang te brengen."

Het lijkt uw commissie zinvol om het curatorium op te dragen:

- er voor te zorgen dat deze toelatingsprocedure ook metterdaad plaatsvindt;
- het begeleidingstraject verder uit te werken en te structureren;
- op de volgende synode verslag te doen van deze werkzaamheden.

Uw commissie stelt daarom voor om onderdeel 3 van het besluit, zoals vermeld op pag. 19, 20 als volgt te herschrijven:

- Om deze ontwikkeling concreet gestalte te geven zal:
  - er sprake zijn van een proefperiode van twee jaar, gerekend vanaf het moment van toelating via het admisie-examen (in bijzondere gevallen kan deze periode verkort of verlengd worden);
  - het mentoraat van de hoogleraren en van de curatoren op de hierboven bedoelde ontwikkeling worden toegespitst en zullen hun rapportages elk jaar tijdens de juni-vergaderingen voorwerp van bespreking zijn binnen het curatorium;
  - de student een toelatingsprocedure dienen te doorlopen bij de start van zijn opleiding (zoals verwoord in de bovennoemde notitie);
  - aan de hand van de nota 'persoonlijkheidsvorming' de persoonsvormende begeleiding in de opleiding verder gestructureerd worden.

In samenhang hiermee stelt uw commissie tevens voor om 'voorstel 10' aan te vullen met: "en op te dragen aan de synode van 2004 verslag te doen van de realisering van het 'begeleidingstraject'."

Samenwerking met 'Kampen-II'

Het curatorium heeft aan de opdracht om t.z.v. het vakgebied ethiek na te gaan "of en hoe in de nabije toekomst samenwerking op het terrein van dit vakgebied met de Theologische Universiteit te Kampen-II gerealiseerd zou kunnen worden" een praktische invulling gegeven door het laten geven van gastcolleges door enkele docenten uit Kampen-II.

Daarnaast is er de veel bredere uitvoering geweest van deze opdracht t.z.v. andere gebieden resultierend in het besluit zoals vermeld op pag. 22 van het rapport.

Uw commissie acht dit in overeenstemming met de strekking van de gegeven opdracht en passend in het kader van de oproep van 'Deputaten Eenheid' en neemt daarom 'voorstel 21' over.

Primaire en secundaire doel van de TUA

Sinds 1968 heeft 'Apeldoorn' aan deze tweeledige doelstelling gewerkt. De kwestie waar het om gaat is de vraag of er een uitbreiding dient te komen van het secundaire doel vanwege de vraag er naar. Tijdens het gesprek van uw commissie met de curatoren is uitdrukkelijk verzekerd dat het primaire doel ook werkelijk primair dient te blijven: 'Apeldoorn' als de opleiding van dienaren des Woords in de Christelijke Gereformeerde Kerken. Daar is binnen het curatorium geen enkel verschil van mening over. Dat is en blijft het uitgangspunt.

Ten aanzien van het secundaire doel is het ook van wezenlijk belang of de kerken dat als roeping zien en er zich achter willen stellen.

Gezien de vele vragen is het de bedoeling van het curatorium een commissie in te stellen die een grondig onderzoek in zal stellen op zo kort mogelijke termijn naar de wat de eventuele mogelijkheden en grenzen zijn van een uitbreiding van het secundaire doel en tevens daarbij aandacht zal geven aan de huisvestingsproblematiek. Deze laatste is er, ook al zou 'Apeldoorn' zich beperken tot het primaire doel.

Ook de samenwerking met Kampen-II wordt buiten deze problematiek gehouden. Anders komen de plannen over de samenwerking onder een zekere druk te staan.

Om zo snel mogelijk deze bezinning te kunnen presenteren en over de resultaten daarvan een besluit te kunnen nemen zal het curatorium verzoeken de synode van 2001 conditioneel te sluiten.

Subsidiering

In het gesprek met de curatoren is duidelijk geworden dat de reden waarom destijds is gekozen voor 48% subsidie, namelijk onafhankelijkheid van de overheid wat de inhoud van het onderwijs betreft, nu niet meer relevant is. Voordat de Wet voor hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (Wet. 1982) in werking trad, was de overheidsbemoeuing inderdaad gekoppeld aan de mate van subsidie. Tegenwoordig gaat het de overheid om de kwaliteitszorg. Al zouden we geen subsidie aanvragen (zoals Kampen-II) dan nog zou de overheid zich met onze opleiding bemoeien vanwege de erkenning van de TUA (denk aan de graden die we mogen verlenen) die afhankelijk is van de kwaliteit. Een universiteit zonder subsidie wordt precies eerder behandeld als een opleiding waar wel subsidie wordt ontvangen. Dus wat destijds een zeer principieel punt was bij het aanvragen van subsidie, is het nu niet meer door de veranderde wetgeving. De overheid gebruikt een ander instrument (namelijk kwaliteitszorg) om toezicht uit te oefenen op het onderwijs aan de TUA.

Daarom is het aanvragen van meer subsidie niet ingegeven door uitbreiding van 'Apeldoorn' wat betreft het secundaire doel, maar de gewijzigde situatie t.z.v. de grond waarop de overheid zich bemoeit met het onderwijs.

Dat in voorstel 23 lid b. toegevoegd is, heeft te maken met het principiële uitgangspunt dat mocht de overheid zich ooit op grond van de verleende subsidie zich inhoudelijk met het onderwijs gaan bemoeien er dan

een grens bereikt wordt waarop de kerken moeten besluiten geen subsidie meer aan te vragen. Op grond van deze overwegingen neemt uw commissie 'voorstel 23' over.

D. Voorstellen

Uw commissie doet u daarom de volgende voorstellen:

De generale synode besluit

- de handelingen van het curatorium goed te keuren en curatoren hartelijk te danken voor hun vele arbeid ten dienste van de Theologische Universiteit in de achterliggende verslagperiode;
- in te stemmen met het oordeel van het curatorium dat het onderwijs in het vak psychologie bij voorkeur door een vakdocent dient gegeven te worden;
- goedkeuring te hechten aan het besluit om onderwijmedewerkers, na een eerste tijdelijke benoeming en na geteekend geschiktheid, voortaan te benoemen in vaste dienst;
- goedkeuring te hechten aan de benoeming van mev. drs. C. Th. Boerke als archivaris;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. B.J. Dikken als universitair docent in de vakken oecumenica, missiologie en godsdienstwetenschap;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van mev. dr. A. Drikt als universitair docent in de vakken bijbels Hebreeuws en bijbels Aramees;
- goedkeuring te hechten aan de tijdelijke herbenoeming van drs. W.P. de Groot als universitair docent in de vakken apologetiek en evangelistiek;
- goedkeuring te hechten aan de tijdelijke herbenoeming van drs. R.W.J. Soeters als universitair docent in de vakken vroege kerkgeschiedenis en Middeleeuwen;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. A. Heystek als universitair docent in het vak psychologie;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van mev. D.M. van Hutzen-Schipper als logopediste;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van prof. drs. J.A. Meijer als regulier universitair gastdocent in het vak oudchristelijk Latijn;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. M.C. Mulder als universitair docent in het vak joudaica;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming (nu in vaste dienst) van drs. G.J. van 't Spijker als universitair docent in het vak nieuwtestamenteel Grieks;
- goedkeuring te hechten aan de benoeming van de heer H.J. Drayer als medewerker kwaliteitszorg;
- goedkeuring te hechten aan de tijdelijke herbenoeming van dr. D.J. Steenama als universitair docent in het vak ethiek;
- een zeede hoogleraar te benoemen voor het vak ethiek en enkele andere vakken;
- goedkeuring te hechten aan het besluit van het curatorium om voortaan het vak gemeenteopbouw geheel door prof. dr. M. te Velde als regulier gastdocent te laten verzorgen, onder eindverantwoordelijkheid van prof. dr. H.J. Seiderhaus;
- goedkeuring te hechten aan de ontworpen regeling voor AIO's aan de Universiteit en een besluit te nemen inzake financiering daarvan;
- goedkeuring te hechten aan de besluitvorming in het curatorium t.z.v. een psychologische test rond het admisie-examen en het curatorium op te dragen aan de synode van 2004 verslag te doen van de realisering van het begeleidingstraject;
- goedkeuring te hechten aan de besluitvorming t.z.v. een procedure voor hoogleraarsbenoemingen;
- goedkeuring te hechten aan de besluitvorming t.z.v. de contacten met de Theologische Universiteit van de Geref. Kerken (vrij);
- er acht op te geven dat bij benoemingen in generaal-synodale deputaatschappen de hoogleraren en hoofddocent niet te zeer worden belast;
- a. het curatorium c.q. de deputaten-financieel toestemming te geven om bij het Ministerie een hogere subsidie te verzoeken op grond van de toegenomen reguliere kosten;
- daarbij opnieuw uit te spreken dat deze subsidie nooit ten koste mag gaan van de vrijheid van de kerken t.z.v. de inhoud van het onderwijs en met het oog daarop het curatorium op te dragen bij de uitgaven rekening te houden met een voor de draagkracht van de kerken haalbaar niveau;
- het curatorium opdracht te verlenen zich voortgaand te bezinnen op de vraag naar de principiële roeping om de arbeid aan de Theologische Universiteit dienstbaar te doen zijn aan anderen dan de admisiële studenten en daarbij ook de vragen naar de praktische mogelijkheden en grenzen van een en ander te betrekken;
- in te stemmen met de herformulering – in art.3 van het promotiereglement – van de toelatingstoel tot het volgen van de promotiestudie;
- in te stemmen met een proef van een tweezang rectoraat wanneer het college van hoogleraren dit zou verzoeken aan het curatorium; dit in afwachting van definitieve besluitvorming c.q. wijziging van het reglement voor de Theologische Universiteit terzake;
- een secretaris en secundus-secretaris te benoemen;
- akkoord te gaan met de voorstellen voor een nieuw curriculum, als gevolg van de BaMe-structuur;
- het curatorium op te dragen het reglement voor de Theologische Universiteit aan te passen en daartoe voorstellen te doen aan de generale synode van 2004;
- het curatorium op te dragen in contact te treden met de redactie van De Wakker inzake de naleving van de instructie voor de commissie van redactie en eventueel gewenste aanpassing daarvan, en daarover rapport uit te brengen aan de generale synode 2004.

BILAGE 7
Art. 34, 38

**Aanvullend rapport commissie 1 (opleiding en kerkorde) bij rapport 1 inzake rapport
curatorium Theologische Universiteit**

Betreft: regeling benoeming hoogleraar

Uw commissie heeft een gesprek gevoerd met een afvaardiging van het curatorium en enkele moderamen-leden inzake de door uw commissie gevraagde inzage in de benoemingsbrief ten einde ook de bespreking van uw vergadering voor te kunnen bereiden ten aanzien van dit punt. De redenen waarom we dit gesprek wilden voeren, staan vermeld in het commissierapport.

Het gesprek heeft zich beperkt tot het verkennen en aangeven van de grenzen wat betreft het formele en materiële aspect van de gevolgde procedure.

De afvaardiging van het curatorium is van mening dat zodra ze inhoudelijk op de zaak ingaat, de commissie de verantwoordelijkheid dient te dragen, zodat niet de president-curator maar de rapporteur van de commissie het voorstel dient te verdedigen en vragen vanuit uw synode dient te beantwoorden (zoals de gang van zaken is bij de bespreking van het rapport van ieder deputaatschap). Op deze manier zou uw commissie breken met de jarenlange traditie die bestaat inzake de gang van zaken bij de benoeming van een nieuwe hoogleraar. Dat kan echter alleen wanneer de synode dat nodig en goed oordeelt.

De vraag die we als commissie de synode voorleggen is daarom of de huidige commissie Opleiding en kerkorde in analogie aan de toetsing en beoordeling van elk voorstel gedaan door een deputaatschap dient te handelen en het werk van het curatorium in zijn geheel heeft te beoordelen of dat de traditie gehandhaafd dient te blijven dat er één uitzondering blijft op de normale gang van zaken wat betreft de procedure om te komen tot besluitvorming binnen de synode, namelijk de benoeming van een hoogleraar op voordracht van het curatorium.

Uw commissie verzoekt uw vergadering hierover een besluit te nemen na het besluit van uw vergadering over voorstel 20 en voorafgaand aan de besprekingen en een besluit inzake voorstel 16.

M.J. Kater, rapporteur

BILAGE 8
Art. 39

**Rapport 2 van commissie 6 inzake instructie van de P.S. van het Oosten:
"Demografisch onderzoek ledental" (instructie 8.04)**

Uw commissie heeft kennis genomen van de instructie van de P.S. van het Oosten waarna verzocht wordt onderzoek te doen naar de ontwikkeling van het ledental van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, met het oog op de bijdrage aan de kerkelijke kassen en het stellen van prioriteiten in het werk van de kerken.

Uw commissie is van oordeel dat:

1. de veronderstelde stijging van de bijdrage aan de kerkelijke kassen niet geheel terecht is. De stijging in de afgelopen jaren bedraagt niet veel meer dan de correctie van de bijdragen met het inflatiepercentage van deze periode;
2. de stijging van de bijdragen voor de komende periode ook niet veel meer kan bedragen dan de correctie van de inflatie;
3. de kerken steeds beter voldoen aan hun verplichtingen voor afdracht aan de diverse kassen;
4. deputaten problematiek in de grote steden reeds uitvoerig onderzocht hebben verricht naar de situatie van grote delen van ons kerkverband (zie paragraaf 4 van het rapport "Visie 2000");
5. indien er door een deputaatschap nieuw beleid ontwikkeld wordt, dit dient te worden gefinancierd uit reeds bij het betreffende deputaatschap aanwezige middelen.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. een demografisch onderzoek leidt bij voorbaat niet tot het stellen van prioriteiten in het werk van de kerken;
2. ten aanzien van nieuw beleid is het noodzakelijk bij de financiële gevolgen daarvan zich primair te bezinnen op wijzigingen in het bestaande beleid, in plaats van uitbreiding van de bijdrage van de kerken te vragen;
3. de instructie van de P.S. van het Oosten (8.04) derhalve niet te aanvaarden.

A.J. van der Wijken, rapporteur

BILAGE 9
Art. 40, 51, 124

Toelichting bij de instructie van de particuliere synode van het Zuiden

1. Het valt niet te ontkennen dat veel gemeenten binnen ons kerkverband in aantrekkingskracht komen met het gegeven dat er plaatselijk en/of regionaal een of meerdere evangelische groeperingen actief zijn. Daarbij wordt ervaren dat deze evangelische stromingen op verschillende leden van de gemeente een bepaalde aantrekkingskracht uitoefenen, die in toenemende mate merkbaar is. Ook veel – positief ingestelde – jongeren voelen zich in sfeer en cultuur, verkondiging en lied (Opwekkingsbundel) hiertoe aangetrokken. (In het jaar 1999 vertrokken volgens de statistieken tenminste 150 leden, waarvan 70 doopleden uit onze kerken naar een evangelische kerk of groep). Hoe er dan pastoraal en kerkrechtelijk moet worden gehandeld is nog niet zo eenvoudig te bepalen en uit te voeren. Er dient in elk geval met overleg en kennis van zaken gehandeld te worden.
2. Invussen moet worden vastgesteld, dat er nogal wat diversiteiten binnen deze stroming manifest zijn, die goed onderscheiden moeten worden. Het is bekend dat er ook binnen de evangelische stroming verschillen zijn van theologische aard. Zeer fundamenteel geldt dat de visie op de Schrift met consequenties voor de visie op doop en avondmaal, ethiek en waardering van en participatie in cultuur en samenleving. Steeds vaker wordt door vertegenwoordigers van de gereformeerde gezindte zelfs gewaarschuwd voor sektarische tendensen. Het zal voor een goed bruikbare handreiking aankomen op een brede oriëntatie en tegelijk een scherpe inventarisatie en beoordeling van algemene kenmerken, uitlopend op concrete ijkpunten voor het gesprek.
3. Aan de andere kant zijn er tal van vaak als positief beleefde samenwerkingsvormen op het terrein van bijvoorbeeld evangelisatie, politiek, onderwijs, hulpverlening en omroep. In deze contexten worden pogingen ondernomen om gezamenlijk een dam op te werpen tegen de secularisatie in kerk en samenleving. Tegelijk geldt ook hier, dat bij de gezamenlijke acties niet zelden een spanningsveld optreedt met betrekking tot uitvoering en gehanteerde methodieken. Zijn onze kerkenreders dan voldoende toegestemd om verschillen in kaart te brengen, zodat het de samenwerking positief kan beïnvloeden en kan dienen? Is het op een gegeven moment nodig een samenwerkingsvorm te beëindigen, dan dient dit op een wijze te gebeuren, die geen onbegrip en bewustzijn van kerkaturen oplevert.
4. Nog een geheel ander aspect moet in dit kader worden genoemd. De confrontatie met de evangelischen slaat ook terug op onszelf. Ze hoopt tot bezinning op verschillende aspecten van ons eigen kerkelijk leven. Wij mogen deze confrontatie niet uit de weg gaan. In hoeverre worden ons door de evangelischen Schriftuurlijke nobes aangewekt, die onder ons te weinig tot gelding komen (bewogenheid met de naaste, die dreigt verloren te gaan? De plaats van het gebed? De gaven van de Geest?)?
5. Dit geheel geeft aan hoe gecompliceerd de kwestie is. Het zoeken naar een juiste houding (positief) naar Schrift en belijdenis is derhalve dringend geboden. Tot op dit moment worden deze zaken in allerlei publicaties globaal aan de orde gesteld. Daarbij wordt veelal dringend geadviseerd in plaatselijke situaties in gesprek te komen met elkaar. Vaak blijft het bij zo'n algemeen advies. Een meer onderbouwde opstelling vanuit ons kerkverband, lijkt ons gewenst en noodzakelijk.
6. Wij hebben ons afgevraagd, of bedoelde studieopdracht niet aan een van de bestaande deputaatschappen zou kunnen worden toebedeeld. Dit lijkt ons moeilijk gezien de breedte van het terrein, waarover bovenbeschreven spanningsveld zich uitstrekt.

BILAGE 10
Art. 40, 51

**Rapport 1 commissie 3 – pastoraat en eredienst, betreffende de instructie 8.05 van de particuliere
synode van het Zuiden inzake een studiedeputaatschap**

Uw commissie heeft met belangstelling en betrokkenheid kennis genomen van de instructie. Zij heeft begrip voor de inhoud van de instructie en stemt in met de intentie. Uw commissie is echter van oordeel dat een handreiking niet opgesteld dient te worden met name om een tweetal redenen.

In de eerste plaats een praktische. Gezien de grote diversiteit binnen de evangelische stromingen en de grote verschillen tussen de plaatselijke gemeenten die behoren tot één van de evangelische gemeenten is het niet doenslijk een handreiking op te stellen die beantwoordt zal aan de drie aspecten die genoemd worden in de instructie. In de tweede plaats een principiële. Gezien de heldere ijkpunten in de gereformeerde belijdenis is het niet nodig.

Uw commissie is het eens met de constatering in toelichting 1, namelijk dat evangelische kerken en groeperingen aantrekkingskracht uitoefenen op onze kerken c.q. gemeentelieden. Dat behoeft niet alleen een negatieve invloed te zijn maar kan ook een positieve invloed hebben zoals de particuliere synode aangreep in haar toelichting 4.

Het is eveneens verheugend te zien dat samenwerking op genoemde terreinen in toelichting 3 van de grond is gekomen. Het spanningsveld dat gesignaleerd wordt geldt ons inziens meer op het kerkelijk terrein dan in de samenleving.

Uw commissie is echter wel van oordeel dat onze kerkenraden zich, meer dan tot nu toe gedaan is, moeten bezinnen op en verdiepen in onschriftuurlijke visies die vanuit evangelische stromingen de kerken bereven kunnen komen. Soms via eigen gemeenteleden. Zo dat daar adequaat op kan worden gereageerd naar Schrift en belijdenis.

Uw commissie is van mening dat binnen de gereformeerde gezindte bijbels verantwoord studiemateriaal voorhanden is waarmee door kerkenraden schriftuurlijke geestelijke leiding gegeven kan worden aan de gemeente. Inventarisatie, rubricering en bundeling van dat materiaal ziet uw commissie als een mogelijke praktische invulling van de intentie van de instructie.

Uw commissie is van mening dat een overzicht daarvan aan de kerken dient te worden aangeboden. Uw commissie geeft u in overweging hiervoor opdracht te geven aan één van de deputaatschappen. Wij denken aan deputaten evangelisatie onder andere vanwege het feit van bestaande plaatselijke samenwerking.

Uw commissie ziet ook een mogelijkheid in het geven van leiding aan de kerken door middel van artikelen in onze kerkelijke organen, beleggen van conferenties voor ambtsdragers, toerusting van leden via vormingscursussen, studiemateriaal van de jeugdbonden etc.

Uw commissie stelt u voor:

De generale synode

kennis genomen hebbend van

1. de instructie van de particuliere synode van het Zuiden;
2. rapport 1 van commissie 3;
3. de bespreking ter vergadering;

constaterend dat

het niet doerlijk en niet nodig is een handreiking op te stellen voor een gesprek met evangelische gemeenten, groeperingen, instanties en organisaties vanwege de grote diversiteit binnen de evangelische beweging,

van oordeel dat

1. het wel nodig is dat de kerkenraden schriftuurlijke geestelijke leiding geven met het oog op de in de instructie aan de orde gestelde problematiek;
2. bezinning op en toetsing van de evangelische stromingen en hun geloofsbeleving(en) nodig is mede met het oog op het praktisch-pastoraal handelen binnen de gemeente;
3. binnen de gereformeerde gezindte bijbels verantwoord studiemateriaal voorhanden is waarmee door de kerken en kerkenraden schriftuurlijke geestelijke leiding gegeven kan worden aan de gemeenten;
4. een inventarisatie, rubricering, bundeling en uitgave van dit materiaal bij zal dragen aan de toerusting van de kerken;
5. een studiedeputaatschap derhalve niet de geligende weg hiervoor biedt;

voorts van oordeel dat

1. een overzicht van het gebundeide materiaal de kerken dient te worden aangeboden waarvoor aan deputaten evangelisatie opdracht gegeven zou kunnen worden;
2. de kerken dienen te worden toegerust door middel van artikelen in onze kerkelijke organen, beleggen van conferenties voor ambtsdragers, toerusting van leden via vormingscursussen, studiemateriaal van de jeugdbonden etc.

besluit

1. geen studiedeputaatschap te benoemen;
2. deputaten evangelisatie op te dragen een inventarisatie, rubricering en bundeling van bijbels verantwoord studiemateriaal dat binnen de gereformeerde gezindte beschikbaar is te maken en de de kerken aan te bieden;
3. hen de leiding geven via de kerkelijke bladen, ambtsdragersconferenties, vormingscursussen, jeugdbonden te verzoeken aandacht te besteden aan
  - 3.1 de bezinning op en toetsing van evangelische stromingen en hun geloofsbeleving(en);
  - 3.2 het praktisch-pastoraal handelen in de gemeente met betrekking tot bovengenoemde problematiek;
  - 3.3 toerusting voor het gesprek met evangelische gemeenten, groeperingen, instanties en organisaties.

H. van den Heuvel, rapporteur

BIJLAGE 11
Art. 42

Rapport 1 van commissie 7 - bezwaarschriften

Algemeen

Uw commissie heeft voorafgaande aan de eigenlijke bespreking van de diverse bezwaarschriften en revisieverzoeken een aantal afspraken gemaakt met betrekking tot de werkwijze. Te weten informatie worden ze hier vermeld.

1. Wanneer een commissie lid in particulier synodaal verband betrokken was bij de behandeling van enige zaak, zal hij zich bij de bespreking in de commissie terughoudend opstellen.

2. Revisieverzoeken worden op dezelfde wijze behandeld als appèlschrijvens, inclusief de tijdsbepaling van art. 31 K.O. Op eerdere synoden is deze gedragslijn ook gevolgd (zie o.a. GS '71/72, '83 en '86). De commissie stelt u, in overleg met het moderamen, voor Het lijkt de commissie een goede gedachte dat bij de vaststelling van de gereviseerde tekst van de kerkorde ook een bepaling in die zin wordt opgenomen.
3. De synode c.q. het moderamen bepaalt wat in het openbaar behandeld wordt en wat niet. Appèlschrijvens met een persoonlijke 'lading' worden op de avond voor behandeling uitgereikt, samen met ons rapport. De revisieverzoeken m.b.t. de landelijke samenwerking met de Nederlands Gereformeerde kerken en m.b.t. Vrouw en Ambt worden uitgereikt op de eerste dag van de eerste zittingeweek; hetzelfde geldt van de appèlschrijvens m.b.t. de samenwerking tussen de CGK en de NGK te Zoetermeer. Deze zaken zullen in het openbaar worden behandeld - wij melden u dit na overleg met het moderamen.
4. Voordat de kerkelijke verhoudingen m.b.t. de Nederlands Gereformeerde Kerken aan de orde komen dienen de revisieverzoeken die betrekking hebben op de verhouding met deze kerken te zijn behandeld.

Uw commissie constateert dat bezwaarschrift 11.34 is ingetrokken (zie 11.75).

Hetzelfde geldt voor het appél van de classis Dordrecht (11.36; zie 11.51).

Uw commissie stelt voor de volgende aankondigingen van appèls en van revisieverzoeken voor kennisgeving aan te nemen: 11.01 - 11.03, 11.06 - 11.26, 11.57 en 11.76.

Uw commissie stelt voor het schrijven 11.72 niet ontvankelijk te verklaren, om twee redenen:

het betreft hier een ondersteuning van een revisieverzoek dat zelf te laat binnenkwam, terwijl ook het ondersteunende schrijven te laat binnenkwam.

Uw commissie wijst er op, dat de verschijningsdatum van het Besluitenboekje GS '98 februari 1999 was; dat betekent dat eind maart 1999 de sluitingsdatum was voor het inzenden van revisieverzoeken of aankondigingen daarvan.

Op grond daarvan stelt uw commissie vast dat de volgende schrijvens te laat zijn binnengekomen: 11.27, 11.28, 11.39, 11.42, 11.44, 11.48, 11.54, 11.55, 11.56, 11.59, 11.60, 11.63, 11.64, 11.65, 11.69, 11.71.

Hetzelfde geldt van 11.58; waarbij wij opmerken dat het goed was geweest wanneer de PS van het Noorden dit stuk in handen van de betreffende studiecommissie had gegeven. Na overleg met het moderamen, stelt de commissie u voor om deze stukken niet in behandeling te nemen.

Toegevoegd wordt als 11.63 het appèlschrijven van de kerk van Alphen aan de Rijn (onder 11.76 aangekondigd). Hierbij bevindt zich een aantal bijlagen, die niet van direct belang zijn; ze zijn echter wel beschikbaar ter inzage.

Wij veroorloven ons nog een algemene opmerking: meer dan eens zijn stukken niet correct ondertekend. Het is een goed kerkelijk gebruik dat stukken van een kerkenraad ondertekend worden door de preses en de scribe, die beide ambtsdrager dienen te zijn (zie art. 30 K.O.).

Samenfassend stelt de commissie u voor:

1. de revisieverzoeken op dezelfde wijze te behandelen als de appèlschrijvens, inclusief de tijdsbepaling van art. 31 K.O.;
2. de stukken 11.01 - 11.03, 11.06 - 11.26, 11.57 en 11.76 voor kennisgeving aan te nemen;
3. stuk 11.72 niet ontvankelijk te verklaren en derhalve niet in behandeling te nemen;
4. de stukken 11.27, 11.28, 11.39, 11.42, 11.44, 11.48, 11.54, 11.55, 11.56, 11.59, 11.60, 11.63, 11.64, 11.65, 11.69, 11.71, alsmede 11.58 niet in behandeling te nemen.

P.D.J. Buys, rapporteur

BIJLAGE 12
Art. 43

Rapport deputaten vertegenwoordiging der kerken

Deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken bieden u het volgende rapport aan:

1. Vertegenwoordigingen

Overeenkomstig hun opdracht hebben deputaten de kerken bij bepaalde gelegenheden vertegenwoordigd.

1. Op de nieuwjaarsreceptie 2001 van H.M. de Koningin was de voorzitter ds. J. Westriink aanwezig. In 2000 was hij door familieomstandigheden niet in staat de receptie te bezoeken. In 1999 was de uitnodiging - die een persoonlijk karakter draagt - nog verzonden aan ds. M.C. Tanis, preses van de synode 1999. Hij heeft toen de kerken vertegenwoordigd.
2. Bij bijzondere plechtigheden in verband met de regering van ons land was er een vertegenwoordiging vanuit onze kerken. Zo was ds. D. Quant aanwezig op het Prinsjesdagontbijt.
3. Op uitnodiging werd door hem ook een bezoek gebracht aan een openbare vergadering van de Commissie Griekse Behandeling.
4. In januari 2001 waren ds. J. Westriink en ds. D. Quant aanwezig in Veerendaal ter gelegenheid van de receptie bij het Landelijk Kerkelijk Bureau. Ds. Westriink voerde daar het woord.

2. Ingekomen stukken

In de loop van de verslagperiode ontvingen deputaten diverse ingekomen stukken van instanties en organisaties, waarmee onze kerken op generaal wijze in contact staan. Het bleek niet nodig op enige van deze stukken nader in te gaan.

3. Contacten met andere kerken

Met het oud-moderamen van de synode van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt was er op hun verzoek een gesprek over de werkwijze van onze synode. Voor dit gesprek zijn van onze kant aangewezen de predikanten J. Westerink en D. Quant.

Van de zijde van het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond werd een verzoek ontvangen om samen te spreken over een eventuele herziening van de Statenvertaling. Aan dit verzoek is voldaan; het gesprek is van onze kant gevoerd door de brs. Westerink en Quant, die zich daarbij zeer terughoudend hebben opgesteld.

4. Opdrachten generale synode 1998

De generale synode 1998 gaf deputaten twee specifieke opdrachten. De eerste luidde (art. 94 Acta): "zich te bezinnen op de vraag hoe gehandeld dient te worden als een deputaatschap uitdrukkelijk verzoekt om inzake een bepaalde materiele terughoudendheid in het geven van informatie te mogen betrachten en voorstellen te doen aan de komende generale synode hoe de Huishoudelijke Regeling op dit punt kan worden aangevuld."

Deze opdracht gaat terug op een door genoemde synode gevolgde praktijk inzake een concreet geval waarin deze terughoudendheid werd verzocht. Toen de synode besloot dit verzoek te bijlijken bleek dat daardoor bij sommige afgevaardigden ernstige bezwaren bestonden. Nadat in de situatie van destijds het besluit om terughoudendheid te mogen betrachten gehandhaafd bleef werd afgesproken dat voor dergelijke gevallen in de toekomst een duidelijke richtlijn zou moeten worden aangegeven. Vandaar de opdracht aan deputaten.

Nadat deputaten zich nog weer eens met deze materie hadden bezig gehouden en teruggekeerd hadden op de situatie zoals die in 1998 bestond, werd als algemeen gevoelen geformuleerd, dat geen enkel deputaatschap het recht heeft om een dergelijk verzoek in te dienen. Ook al is de materie nog zo gevoelig, dan nog heeft de generale synode er recht op om alle informatie te ontvangen, waar zij om vraagt en is elk deputaatschap gehouden de gevraagde inlichtingen te geven. Daarbij zal natuurlijk wel goed in het oog gehouden moeten worden dat met gevoelige informatie op heel voorzichtige wijze zal moeten worden omgegaan, zowel in de vraagstelling als in de wijze van beantwoording der vragen. Hierbij zal met name de preses zeer alert moeten zijn.

Deputaten stellen op grond van het bovenstaande dan ook voor art. 79 uit de huidige Huishoudelijke Regeling onveranderd te laten.

De tweede specifieke opdracht luidde (art. 30 Acta):

"deputaten op te dragen te bezien in hoeverre het bepaalde bij art. 50 K.O. sub 4, 5, 8, 10, 13, 15, 17 en 18 in de Huishoudelijke Regeling van de generale synode dient te worden opgenomen."

Deze opdracht werd gegeven naar aanleiding van wat de commissie ad hoc, die de voorgestelde wijzigingen in de Huishoudelijke Regeling had te overwegen, rapporteerde.

Na overweging van een en ander zijn deputaten van mening dat er geen dwingende redenen zijn om de genoemde bepalingen bij art. 50 K.O. ook nog eens in de Regeling voor de synode op te nemen. Op de een of andere manier is de intentie van de genoemde bepalingen terug te vinden in diverse artikelen van de Regeling. Voor één van de genoemde bepalingen willen deputaten een uitzondering maken omdat zij het nuttig vinden als die wel ook in de Huishoudelijke Regeling zal terug te vinden zijn. Dat betreft bepaling 15 bij art. 50 K.O., die luidt: "De zittingsduur van een deputaat blijft, afhankelijk van de aard en omvang van het deputaatschap, beperkt tot 9, 12 of 15 jaar". Deputaten stellen voor art. 70 van de Regeling met deze bepaling aan te vullen.

Toen deputaten naar aanleiding van deze opdrachten zich opnieuw bogen over de Huishoudelijke Regeling deed zich de behoefte voor op nog één punt de Regeling aan te vullen. Het betreft art. 13d van de Regeling. Deputaten menen dat de pre-adviseurs geen inzage dienen te hebben in de Acta van de synode-zittingen waarin gehandeld is over hen persoonlijk of over hun werk. Hierbij dient ook gedacht te worden aan de wijze waarop de synode tot hun benoeming als hoogleraar is gekomen. Daarom stellen deputaten voor art. 13 d als volgt aan te vullen:

"De advies van pre-adviseurs zal geen betrekking hebben op de acta van de comité-zittingen waarin gehandeld is over hun persoon of werk."

5. Voorstellen

Deputaten stellen de synode voor:

1. Art. 13d van de Huishoudelijke Regeling voor de generale synode aan te vullen met:
"De advies van pre-adviseurs zal geen betrekking hebben op de acta van de comité-zittingen waarin gehandeld is over hun persoon en/of werk";
2. Art. 70 van de Huishoudelijke Regeling voor de generale synode aan te vullen met:
"De zittingsduur van een deputaat blijft, afhankelijk van de aard en de omvang van het deputaatschap, beperkt tot 9, 12 of 15 jaar";
3. Hun werkzaamheden goed te keuren;
4. Opnieuw deputaten te benoemen overeenkomstig art. 50 sub 11 K.O., opdat zij de kerken kunnen vertegenwoordigen in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen.

Namens deputaten:

P. den Butter, secretaris

BILAGE 13

Art. 43

Rapport 2 commissie 1 (Opleiding en Kerkorde) inzake rapport deputaten voor vertegenwoordiging der kerken

Uw commissie heeft met belangstelling kennis genomen van dit rapport en spreekt haar waardering uit voor het werk van deputaten in de achterliggende verslagperiode 1998-2001.

De opdrachten van de generale synode 1998 zijn uitgevoerd. Uw commissie stemt in met het voorstel om art. 74 uit de huidige huishoudelijke regeling onveranderd te laten, met dien verstande dat de synode wel besluit:

1. dat geen enkel deputaatschap het recht heeft om een verzoek in te dienen om inzake een bepaalde materiele terughoudendheid in het geven van informatie te mogen betrachten;
2. alle deputaatschappen hiervan in kennis te stellen.

Met beide andere voorstellen kan uw commissie zich verenigen. De aanvulling van art. 70 van de regeling met bepaling 15 bij art. 50 K.O. is een passende aanvulling en vergt geen verdere uitbreiding van het aantal artikelen van het reglement. De aanvulling bij art. 13d. van de regeling is vooral van belang met het oog op situaties van spanning en conflicten. En buiten deze situaties is het een goede 'zelfbescherming' van de hoogleraren.

Uw commissie stelt u daarom het volgende voor:

De synode besluit:

1. de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en deputaten hartelijk te danken voor hun werk in de achterliggende verslagperiode;
2. art. 13d van de huishoudelijke regeling voor de generale synode aan te vullen met: "De advies van pre-adviseurs zal geen betrekking hebben op de acta van de comité-zittingen waarin gehandeld is over hun persoon en/of werk";
3. art. 70 van de huishoudelijke regeling voor de generale synode aan te vullen met: "De zittingsduur van een deputaat blijft, afhankelijk van de aard en de omvang van het deputaatschap, beperkt tot 9, 12 of 15 jaar";
4. alle deputaatschappen in kennis te stellen van het feit dat geen enkel deputaatschap het recht heeft om een verzoek in te dienen om inzake een bepaalde materiele terughoudendheid in het geven van informatie te mogen betrachten;
5. opnieuw deputaten te benoemen overeenkomstig art. 50 sub 11 K.O., opdat zij de kerken kunnen vertegenwoordigen in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen.

M.J. Kater, rapporteur

BILAGE 14

Art. 44

Rapport 6 van commissie 6 inzake instructie van het P.S. van het Noorden: "Regeling langdurig zieke predikant" (instructie 8.01)

Uw commissie heeft kennis genomen van de instructie van de P.S. van het Noorden waarin verzocht wordt te komen tot een adequate regeling inzake een gemeente die te maken heeft met een langdurig zieke predikant.

Uw commissie vindt het van belang – mogelijk ten overvloede – erop te wijzen dat de zorg voor het functioneren van een predikant in de gemeente primair tot de taak en de verantwoordelijkheid behoort van de kerkenraad. Indien het niet functioneren van een predikant door een langdurige ziekte (minimaal 6 maanden) het gemeentelieven schaadt, zal de kerkenraad er goed aan doen zich, na consultatie van de consultant, tot de classis te wenden voor hulp en bijstand.

De desbetreffende classis dient zich de betrokken problematiek eigen te maken en tezamen met de kerkenraad zodanige voorzieningen te treffen dat de werkzaamheden in de gemeente goede voortgang hebben (catechese, preekvoorziening, zieken- en bejaardenzorg). Zou er financiële ondersteuning van de betreffende gemeente nodig zijn ten gevolge van de niet functionerende predikant, dan kan de kerkenraad zich in samenwerking met de consultant en zondig met advies van deputaten onderlinge bijstand en advies, wenden tot de classis met een voldoende onderbouwde verantwoording.

Zou de ziekte van zodanige aard zijn dat na twee jaar geen wezenlijke verbetering intreedt, dan kan de betrokken predikant een verzoek indienen voor vervroegde emeritering. De kerkenraad doet dit verzoek gepaard gaan met twee attesten van medische specialisten.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. de instructie van de P.S. van het Noorden te aanvaarden en de daartoe in de inleiding genoemde handwijze te aanvaarden;
2. Regeling in geval van langdurig zieke predikanten;

- 2.1 van langdurige ziekte kan worden gesproken, indien deze meer dan 6 maanden voortduurt;
- 2.2 de kerkenraad van de gemeente met een langdurig zieke predikant kan zich – na consultatie van de consulent – tot de classis wenden voor hulp en bijstand in pastoraat en Woordverkondiging;
- 2.3 de kerkenraad van de gemeente kan zich tot de classis wenden voor financiële ondersteuning zulka in overleg met de consulent en indien gewenst met advies van deputaten onderlinge bijstand en advies. Een financieel verzoek dient voorzien te zijn van een voldoende onderbouwde verantwoording;
- 2.4 de betreffende predikant kan, indien er na twee jaar geen wesentliche verbetering in zijn gezondheids-situatie optreedt, een verzoek voor vervroegde emeritaring indienen bij de kerkenraad. Dit verzoek wordt ondersteund door twee afzeten van medische specialisten;
- 2.5 deze regeling wordt van kracht op de dag volgend op die waarop de generale synode deze heeft vastgesteld.

A.J. van der Wekken, rapporteur

BILAGÉ 15 Art. 49

Deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël

1. Algemeen

1.1 Samenstelling Deputaatschap

Momenteel is de samenstelling van het deputaatschap voor de Evangelieverkondiging onder Israël als volgt. We kennen twee zondende kerken, te weten Groningen en Zierikzee, die beide in ons deputaatschap vertegenwoordigd zijn. Namens Groningen hebben br. K. van Smeden en drs. H.M. van der Vegt zitting in ons deputaatschap. Zierikzee wordt vertegenwoordigd door ds. J. Oosterbroek en br. M. Weedorp. Sinds enige tijd is ook drs. C.J. van den Boogert namens Zierikzee op onze deputatenvergaderingen aanwezig. De particuliere synode van het Zuiden vaardigt ds. J.P. Bollen (sec. ds. M. van der Sluys) en ds. J.G. Schenau (sec. ds. A.G. Boogaard) af. De particuliere synode van het Westen laat zich in ons deputaatschap vertegenwoordigen door drs. G.J. Capellen (sec. drs. J.G. Brienen) en br. ds. ing. C. van der Spek (sec. drs. G. van Roekel). De particuliere synode van het Oosten benoemde ds. H. Biesma (sec. drs. A. Wagenaar) en ds. P.D.J. Buijs (sec. drs. E.J. van der Linde). Ten slotte heeft de particuliere synode van het Noorden ds. A. Brons (sec. ds. D.J.K.G. Ruiters) en ds. R. van de Kamp (sec. ds. J.H. van Dijk) benoemd. De generale synode van Haarlem-Noord 1998 benoemde tot eerste secretaris ds. M.W. Vrijhof, tot tweede secretaris ds. H.D. Rietveld, tot eerste penningmeester br. P. Vree, tot tweede penningmeester br. J. Prins en tot adviseur dr. G.C. den Hertog. In de verslagperiode is de vraag aan de orde gekomen hoe we de positie zien van de door de particuliere synode benoemde secundus-deputaat. De praktijk leert, dat het voor een secundus-deputaat heel moeilijk is om bij incidentele afwezigheid van de primus-deputaat op onze vergaderingen een zinvolle bijdrage te leveren. Daarom hebben we gemeend dat het goed is de secundus-deputaat slechts in te (laten) schakelen, wanneer de primus-deputaat voor een langere periode verhinderd is zijn taak te vervullen. De secundus-deputaat wordt hiervan zo spoedig mogelijk na zijn benoeming door de particuliere synode op de hoogte gesteld. Wie ontvangt hij tegelijk de nodige informatie en wordt hij uitgenodigd voor de jaarlijkse ontmoetingdag met de classis-correspondenten en voor de jaarlijkse studiedag voor predikanten.

1.2 Samenstelling moderamen

Als voorzitter van ons deputaatschap treedt ds. H. Biesma op, die bij afwezigheid vervangen wordt door ds. P.D.J. Buijs. Verder maken de door de generale synode benoemde deputaten en adviseur deel uit van het moderamen.

1.3 Wijzigingen in de samenstelling van het deputaatschap

In de verslagperiode traden enkele wijzigingen op in de afvaardiging van de particuliere synoden. Wij namen in het jaar 2000 afscheid van br. G.J. Ormslein, die bijna 40 jaar lid van ons deputaatschap is geweest namens de particuliere synode van het Zuiden. In hem hadden we een broeder in ons midden die niet alleen van joodse bloede was, en als zodanig in ons midden de band met Israël concreet deed gevoelen, maar die zich ook met hart en ziel inzetten voor het werk dat ons deputaatschap was opgedragen. We vermelden met grote dankbaarheid die plaats die hij in ons midden had. Ook moesten we afscheid nemen van ds. J. Germa, die namens de particuliere synode van het Noorden in ons midden was, en van ds. J. Groenleer, die vanuit de particuliere synode van het Westen zijn plaats bij ons innam. Hun beider vertrek stond in verband met het veranderen van kerkelijk ressort. Graag willen we ook van beide laatstgenoemde broeders vermelden dat we met dankbaarheid terugzien op hun inbreng in ons deputaatschap. Van ds. J. Groenleer vermelden we nog dat hij gedurende zijn zittingsperiode in ons deputaatschap ons vertegenwoordigd heeft in het OJEC. Omdat er voor die post moeilijk iemand te vinden was op het moment dat ds. Groenleer afscheid van ons deputaatschap nam hebben we hem gevraagd of hij zitting wilde blijven nemen in het OJEC. Hierin heeft hij toegestemd. Regelmatig doet hij verslag van zijn werkzaamheden.

2. Zondende Kerken

Met dankbaarheid maken we melding van de goede samenwerking met de zondende kerken Groningen en Zierikzee. Gedurende de periode dat drs. C.J. van den Boogert in Jeruzalem woonde en ook ten tijde van zijn repatriëring is er intensief en goed contact geweest tussen Zierikzee en deputaten.

3. Vergaderingen

In de verslagperiode vergaderden we 14 maal, en wel in 1998 op 9 en 10 oktober en op 17 december; in 1999 op 25 maart, 10 juni, 24 september, 9 november en 10 december; in het jaar 2000 op 11 en 12 januari, 29 maart, 13 juni, 28 september, 13 december; tot dusver in het jaar 2001 op 2 en 3 februari, 10 april en 7 mei. Ter voorbereiding van de deputatenvergadering wordt er in de regel een moderamenvergadering gehouden, waar naast de leden van het moderamen en de adviseur ook – indien gewenst of nodig – afgevaardigden van (één van) de zondende kerken aanwezig kunnen zijn. In de verslagperiode was daartoe geen aanleiding.

De vergaderingen waarbij twee data staan vermeld zijn onze zogenaamde 'bezienningsweekenden' geweest, waarop we twee dagdelen (vrijdagsavond en zaterdagochtend) geheel wijdden aan bezinning op centrale thema's van ons werk.

In oktober 1998 was drs. M. van Campen bij ons te gast. Hij hield een lezing over Messiasbelijdende Joden, naar aanleiding van het rapport van ing. L.E. Meijer, 'Terugkeer uit de ballingschap, een onderzoek naar Messiasbelijdende gemeenten in Israël'. Verder verzorgde ds. H.D. Rietveld een lezing over het thema 'Pascha en Pasen'.

In januari 2000 heeft dr. H. Vreekamp voor ons gesproken over de stand van zaken in het gesprek Kerk – Israël in Nederland. Over hetzelfde thema, maar dan over de stand van zaken in het land Israël, sprak drs. C.J. van den Boogert.

En in februari 2001 mochten we dr. A. Noordegraaf begroeten, die voor ons het thema inleidde: het getuigenis van de evangelisten inzake de kruisdood van Jezus. Met name kwam de vraag aan de orde naar het anti-judaïsme in de evangelien. Verder hebben we ons beziggehouden met de vraag hoe we de toekomst van het werk van ons deputaatschap zien. Een neerslag van deze laatste bezinning treft u aan in de hoofdstukken 5, 6 en 7 van dit rapport.

4. Werkers

Met opzet hebben we het meervoud gebruikt boven deze paragraaf. Dat heeft alles te maken met de band die we hebben met drs. H.M. van der Vegt en drs. C.J. van den Boogert. Formeel is er geen relatie meer tussen hen als werkers en ons deputaatschap, sinds hun dienstbetrekkingen eindigden. Toch is de betrokkenheid gebleven.

We wijzen er op dat beiden namens hun zondende gemeente zijn afgevaardigd naar onze vergaderingen. We willen over hun het volgende melden.

4.1 Drs. C.J. van den Boogert

De relatie met drs. Van den Boogert kwam tot een afsluiting in september 2000. In het jaar daarvoor had hij aangegeven te willen repatriëren. Nadat we als deputaatschap intensief overleg met hem en zijn vrouw over dit verzoek hadden gehad meenden we erin te moeten bewilligen, al betreurden we dat de relatie niet bestendig kon worden. Het was onze overtuiging dat hij in Israël op zijn plaats was, dat hij een goede inbreng had in het gesprek met Israël, goede relaties opbouwde met Messiasbelijdende Joden, en oog had voor de positie van de Arabische christenen. Ook zijn inbreng naar de kerken toe werd gewaardeerd, zoals bleek tijdens de vele spreekbeurten op gemeente-avonden die hij verzorgde tijdens zijn tournee in ons land. (In hoofdstuk 6 wordt verslag gedaan van zijn werk.)

De daadwerkelijke terugkeer van ds. en mevr. Van den Boogert vond plaats in de zomer van 2000. Een belangrijke punt om in Nederland te regelen was de huisvesting. Het bleek mogelijk om voorlopig gebruik te maken van de pastorie van de gemeente van 's Gravendeel. Per 1 oktober 2000 is de door de generale synode '98 vastgestelde wachtgeldregeling ingegaan.

Deputaten zien met grote dankbaarheid terug op het werk dat door ds. en mevr. Van den Boogert in Israël is verricht. Vijf jaar lang hebben zij zich met grote ijver ingezet om de Naam van onze Heere en Heland Jezus Christus in Israël bekend te maken.

Als deputaatschap hebben we in overleg met drs. Van den Boogert zijn terugkeer vroegtijdig aangekondigd in de kerken mede met het oog op het ontvangen van een beroep. Tot nu toe is er echter geen beroep op hem uitgebracht. Het is onze hartelijke wens dat de Heere spoedig weer een eigen plaats in de kerken aan hem zal geven om er in Zijn dienst werkzaam te zijn.

4.2 Drs. H.M. van der Vegt

Hoewel drs. H.M. van der Vegt sinds 1995 niet meer in dienst is (en onder verantwoordelijkheid valt) van ons deputaatschap is er wel van tijd tot tijd contact met hem. We memoreren af dat hij namens zijn zondende kerk Groningen afgevaardigde is in ons deputaatschap. Hij bezoekt zoveel als hem mogelijk is de deputatenvergaderingen. Als deputaten hebben we ons van harte bereid verklaard desgewenst de kerkenraad van Groningen bij te staan in het zoeken naar een goede regeling van de positie van drs. Van der Vegt, c.q. naar passende werkomstandigheden. Graag blijven wij gebruik maken van zijn kennis, ervaring en adviezen.

5. De Chr. Geref. Kerken in hun relatie met Israël, m.n. in Jeruzalem

5.1 Inleiding

Op het moment, dat u als generale synode bijeenkomt, schrijven we zeventig jaar na de instelling van ons deputaatschap – toen nog met de naam 'Deputaten voor de zending onder de Joden der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland' – en ruim veertig jaar na de uitzending van onze eerste werker naar Jeruzalem, ds. M. Boertien. Tussen die beide data in hebben ingrijpende gebeurtenissen plaatsgevonden, zoals de poging van Hitler het Europese Jodendom te vernietigen en de stichting van de staat Israël. Zonder die laatste gebeurtenis zou de uitzending van ds. M. Boertien naar Israël naar alle waarschijnlijkheid niet hebben plaatsgevonden.

Daarmee hebben we ons kerkelijke werk onder Israël in het kader van de wereldgeschiedenis van de 20ste eeuw geplaatst. Dat is geen blijk van hoogmoed en zelfoverschatting, maar slechts erkenning van het gegeven, dat de Heere Zelf het volk van Zijn verbond met Abraham weer op de agenda heeft geplaatst, door het na eeuwen van verstrooid-zijn onder de volken weer te doen terugkeren in het land van de vaders.

Toen onze kerken in ds. M. Boertien hun eerste Israël-predikant aanstelden, was zijn standplaats aanvankelijk Hamburg. Er was daar een joods-christelijke gemeente, die weliswaar gecedeerd door de Sjoa (Vernietiging) was heengekomen, maar toch nog bestond en behoefte had aan ondersteuning. Het had – zeker ook achteraf – betekenis, dat ons werk begon in het land, dat door de Reformatie zo diep is beïnvloed, maar waarin christelijk antiaantisme de voedingsbodem had bereid, waarop de macht van de duisternis het heidendom opnieuw vrij spel kon geven – met alle gevolgen van dien.

Niettemin werd het in de loop der tijd ook duidelijk, dat het eigenlijke werkterrein niet daar lag, maar in de jonge staat Israël, en wel in Jeruzalem. Door de jaren heen is daaraan vastgehouden, met een onderbreking van de periode van ds. J.L.C. Boertjens, die in een voorstad van Tel Aviv woonde. Na hem waren de uitgezonden predikanten – bewust – weer in Jeruzalem woonachtig en werkzaam. Momenteel is er een vacature, na de repatriëring van ds. en mev. Van den Boogert. Het is voor ons als deputaten aanleiding geweest om, terugkijkend op die periodes van resp. zeventig en veertig jaar, de vraag onder ogen te zien die voor u als generale synode ongetwijfeld ook centraal staat: hoe nu verder? In dit bezinningsgedeelte van ons rapport overzien we die periode, proberen we de huidige situatie in bijbels licht te taxeren, en geven we aan in welke richting wij als deputaten het antwoord op de gestelde vraag zoeken.

5.2 Vreemde verbondenheid

In de loop der jaren is het ons als Christelijke Gereformeerde Kerken duidelijk geworden, dat de zgn. vervangingstheorie (waarin gesteld wordt dat de kerk in Gods plan de positie heeft ingenomen die Israël vroeger had, en dat de beloften voor de lijfelijke nakomelingen van Abraham hebben afgedaan) niet bijbels is. Wezenlijk voor dat nieuwe verstaan zijn de hoofdstukken 9 tot 11 uit Paulus' Brief aan de Romeinen. In de hoofdstukken schrijft de apostel, vanuit een sterke betrokkenheid bij zijn volk, over Gods weg met Israël na het kruis en de opstanding van Christus en de verwerping van Jezus als Messias door de leidslieden van Israël. Hij heeft daarbij de gelovigen in Rome op het oog, met name diegenen, die van oorsprong heiden waren.

Er is geen sprake van dat Gods verbond met Israël is opgehouden, en dat God zijn handen van dit volk zou hebben teruggetrokken. Integendeel – Paulus noemt Israël nog altijd de 'saprijke olijfbom', waarvan de wortel is Gods genadige, een nieuwe geschiedenis scheppende, roeping van Abraham: een wonderlijke gebeurtenis van Israël als een bijzonder volk. Dat volk is geroepen om een zegen voor de wereld te zijn. Het uiteindelijke doel daarvan is, dat de volken zullen opgaan naar Jeruzalem om daar, samen met Israël, de Heere te erkennen als de Koning der wereld.

Israëls verwerping van Jezus als de door God hem geschonken Messias, niet alleen maar bij de kruisiging van Jezus, maar met name na Christus' opstanding (Hand. 3:26), heeft er toe geleid – op een wonderlijke wijze, die Gods verborgen raad weerspiegelt – dat het heel naar de volken is gegaan: zij mogen nu delen in Gods ontferming (vgl. Hand. 13:46). Maar aan de gemeente van Rome schrijft Paulus, dat Gods weg met Israël niet beëindigd is. Het is de roeping van de gelovigen uit de volken om Israël tot jaloezheid te verwekken. Via deze 'omweg' en dankzij Gods trouw – 'de genadegaven en de roeping Gods zijn onberouwelijk' (Rom. 11:29) – is er gegronde verwachting voor Israël.

Van Israël zegt Paulus hier enkele opmerkelijke dingen: weliswaar zijn takken weggekapt, maar de boom zelf niet. De wortel is er nog, en is niet dood. Tegen de heidenchristelijke gemeente wordt zelfs gezegd: 'niet jij draagt de wortel, maar de wortel u' (Rom. 11:18). De 'wortel' is inderdaad wat onder de grond zit, die saprijke is, waartoe de olijfbom gevoed wordt, waartoe hij zijn leven ontvangt. Die 'wortel', dat is de roeping en de gelovige gehoorzaamheid van Abraham: hij is door God uit Ur weggeroepen en op weg gegaan. Abraham, zoals Paulus in hoofdstuk 4 over hem gesproken heeft, is de man die geloofde in de God, die de doden levend maakt en het niet-zijnde tot aanzijn roept. En hij heeft tegen hoop op hoop geloofd, dat hij een vader van vele volken zou worden (Rom. 4:17v). Abraham heeft moeten leren op God te wachten, God te verwachten, omdat de Heere zijn beloften op zijn tijd en zijn wijze vervult.

Die wortel Israël is een boom geworden, en die boom loopt uit in takken, en draagt vrucht. Dat is Israël door het Oude Testament heen, en zo is het ook in Paulus' dagen. Van die boom heeft God enige takken weggebroken – takken, die geen vrucht droegen. En daartussenin – niet in de plaats daarvan! – heeft God enkele andere takken, van een wilde olijfbom, die van nature geen vrucht draagt, geplant.

Het is wel duidelijk wat Paulus hier wil zeggen: we moeten niet denken, dat de geschiedenis van Israël in de kerk onder andere naam en in andere gestalte wordt voortgezet. Nee, uitgesloten en vervreemden van nature krijgen door de genade van God, die goddelozen rechtvaardigt, tegen hun afkomst en aard in, deel aan de saprijke wortel. De kerk is niet geworteld in Rome, of in Wittenberg of ook in Genève; maar in Israël. 'O moederstad, uit u is elk geboren' (Psalm 87). De kerk kan niet bestaan en kan ook zichzelf niet verstaan zonder Israël. Men kan ook niet aan Jezus Christus, de Messias van Israël, deel hebben zonder de band met Israël te kennen en te beleven. Het Nieuwe Testament is niet los verkrijgbaar.

Zo is de verbondenheid van kerk en Israël een 'vreemde verbondenheid'. Zonder al te veel in die term te willen leggen, bedoelen we ermee, dat het een verbondenheid is van eigen aard. Het gaat niet om een verwantschap, die wij van nature zoeken of beleven. Wat de kerkgeschiedenis heeft laten zien is veelal juist niet verbondenheid. Het is een verbondenheid in Hem, van wiens 'vreemde vrijpraak' wij leven. In die verbondenheid, waarin de Heere ons geplaatst heeft, is er de ervaring van pijnlijke geschiedenis waar het gaat om de belijdenis van Jezus als de door God gegeven Messias, in wiens kruis en opstanding alleen redding en behoud gelegen is, voor Jood en heiden.

Tegelijk willen we met de term 'vreemde verbondenheid' uitdrukken, dat er iets van het 'geheimnis' van Gods weg met Israël en de volken in besloten ligt, zoals Paulus daarover spreekt in Ef. 3:1-13 en in Rom. 11:25. De term duidt erop, dat het gaat om wat de Heere heeft geopenbaard in de komst, de weg en het werk van Christus, en wat nu verkondigd mag worden. Dat het geheimnis nu is geopenbaard, betekent echter niet, dat God het uit handen gegeven heeft. De verkondiging aan heidenen, dat zij – die van nature zijn 'uitgesloten van het burgerschap Israëls en vreemd aan de verbonden der belofte' (Ef. 2:12) – door het geloof in Christus 'medeburgers der heiligen en huisgenoten Gods' (Ef. 2:19) zijn, doet juist des te meer van de Heere verwachten. Als Hij takken van de 'wilde olijf' tegen hun natuur ont op de 'edele olijf' (Rom. 11:24), dan is er alle reden om er maar uit te zien dat de Heere de weggekapte takken opnieuw zal enten. Het is in dit verband, dat de apostel opnieuw spreekt over een 'geheimnis' (Rom. 11:25). In de vervulling van dat 'geheimnis' worden kerk en Israël door de Heere Zelf aan elkaar verbonden.

5.3 Israël – volk met een land

Wie Israël zegt, zegt – we hebben het in de 20ste eeuw door schade en schande geleerd – ook volk. Als wij ontmoeting met Israël zoeken, om in die ontmoeting met elkaar te spreken vanuit Gods genade in de geschiedenis van zijn volk over de verzoening in Christus, dan komen wij in sarnaking met een volk. De verhouding tussen kerk en Israël is, zegt men wel, in vele opzichten 'asymmetrisch'. Men behoort tot Israël op een andere wijze dan tot de kerk. Gewoonlijk wordt men een geboren. Het is een volk, dat een eigen plaats heeft tussen de volken van de wereld. Anders dan de kerk is Israël een volk.

En wie volk zegt, zegt ook land. In de ontmoeting met het levende jodendom stuiten we erop, dat het land en de staat Israël voor een jood vandaag, ongeschied of men religieus is of niet, van grote betekenis is. Het is, zoals Abel Herzberg het ook omschreef, een 'rustpunt in de gedachten van iedere jood'. Maar ook vóór de stichting van de staat Israël in 1948 was dit land bepalend voor de joodse identiteit. In de Middeleeuwen dichte Jehuda Halevi: 'Waarheen ik ook onderweg ben, ik ben altijd onderweg naar Israël.' De liefde tot zijn land is Israël aangeboren', luidt de titel van een publicatie van Prof. dr. M. Boertien.

Wie 'land Israël' zegt, zegt ook stad, Jeruzalem. In het Oude Testament valt het op, dat Jeruzalem in de Tora – Genesis tot en met Deuteronomium – niet genoemd wordt. Wel wordt gesproken over de plaats waar de Heere zijn naam zal doen wonen, maar we horen de naam ervan niet. Toch valt een naam, die hoogstwaarschijnlijk naar deze stad verwijst, en wel als we in Genesis 14 horen van Melchizedek, de koning van Salem, die Abraham zegent. Daar licht iets op van een geheim, dat meegaat door de Schrift, en waarvan we dan ook horen in Psalm 110 en in de Brief aan de Hebreërs. De koning van Salem verwelkomt en zegent Abraham – en daarin horen we niet teveel, als we zeggen dat het hart van het beloofde land er al is voortdurend Abraham in het land komt. De stad Jeruzalem wachtte al op hem. En het priesterschap van deze stad is van een andere, hemelse orde. Daarom zullen van deze stad in zekere zin alle dingen uitgaan. Ook al heeft Israël de stad nog lang niet in handen, Abraham wordt al bediend uit de zegen ervan.

Maar kort daarna komt Jeruzalem nog eens ter sprake in de Genesis, en weer verheldert. Als de Heere Abraham beproeft, en gebiedt zijn zoon te offeren. Zijn zoon, de enige, die hij liefheeft. Dat gaat hem door alles heen. Daar gaat het om liefde, maar vooral ook om de ene taalbaarheid die God Zelf aan zijn belofte gegeven heeft: Izaäk. Zal Abraham Izaäk, Gods geschenk, kunnen loslaten omwille van God? Hij doet het – en de belofte klinkt hem tegemoet: op deze berg Mora zal de Heere een voorzien. In het Hebreeuws staat er: 'jree'. Een rabbijn's verhaal zegt dat de Heere toen heeft besloten om de stad beide namen te geven. Met enige kleine veranderingen horen we de naam Jree-salem / Jeruzalem. Salem, sjalom; vrede – die zal deze stad kenmerken. Vrede zal van deze stad uitgaan. En de koning van deze stad, Melchizedek, krachtens zijn naam 'koning van de gerechtigheid', is daarom 'koning van de vrede' (Hebr. 7:2). Maar hoe zal dat geschieden in een wereldgeschiedenis, die gezinszins de vrede en gerechtigheid van Gods Koninkrijk weerspiegelt? Is de stad niet ooit met geweld veroverd door David? Is het daarmee niet een stad als alle andere steden van deze wereld? Zeker, maar verborgen onder al dat gewone, dat menselijke, dat wrede, dat zondige, heeft de Heere een bedoeling met deze stad.

In het verborgen werkt Hij er aan, zodat we nooit zullen kunnen zeggen, dat wij het tot stand gebracht hebben. Dit Jeruzalem zal de stad van de vrede zijn, omdat de Heere erin zal voorzien. De stad van Gods genade is de stad van de verzoening – en daar ligt de vrede in de strijd.

Gaandeweg wordt Jeruzalem in het Oude Testament meer en meer de plaats waar zich de verwachting van Israël aan vasthecht. Men kan denken aan de Psalmen, die de stad bezingen, en waarin – ten tijde van de ballingschap – ook wordt gevraagd: 'hoe zou ik u vergeten, o Jeruzalem?'. Zo kan Jeruzalem in Jesaja 40 de vredegebode worden, die haar stem verheft bij de terugkeer van de ballingen. Kennelijk voor de wijze waarop de God van Israël omgaat met zijn volk is dat het geloof in zijn trouw aan deze stad in de diepte van de aarvechting groeit. Als na de ballingschap de herbouw van de tempel eerst niet op gang komt, en Jeruzalem daar ligt als een stad zonder hart, dan heeft het er alles van dat God Israël voor niets uit Babel heeft teruggebracht. Toch eindigt de profet met machtige beloften voor Jeruzalem. In het slothoofdstuk van Jesaja horen we dat de volken zullen komen, en mogelijk zelfs niet alleen deelnemen aan de eren van Israël, maar ook zelf daan als priesters een bijdrage leveren. Gods huis zal een behoudnis voor alle volken worden.

Wezenlijk is nu, dat zich aan deze plaats verwachtingen mogen vasthechten, omdat de Heere er het stempet van zijn beloften op heeft gezet. Als er gezegd wordt dat het bijbelse, profetische visioen van Jeruzalem als de stad van de vrede niet goldenficeerd mag worden met deze plaats, dan is dat terecht. Jeruzalem is niet

het product van menselijke veroveringsdrift of droombeeld van menselijk idealisme. Als evenwel daaraan de conclusie wordt toegevoegd, dat het visioen beslist over de plaats, en dat Jeruzalem daar is waar mensen van verzoening uitgaan en waar aan armen en verdrukten recht gedaan wordt, dan is dat de herhaling van een christelijk misverstand, dat voor Israël al zo vaak en zo lang fatale gevolgen heeft gehad. Het is ook bijbels gezien niet juist: zeker, God is de God die roept het bezit van Israël of wie dan ook wordt. Maar dat Hij Zich in zijn vrijmacht voor eeuwig aan dit volk verbonden heeft – dat staat er ook, en dat verbiedt ons zijn belofte te spiritualiseren op zo'n wijze dat het concrete volk Israël, het levende jodendom, en deze stad eruit weggemasseerd worden.

Wort dit alles nu in het Nieuwe Testament niet anders? Neen, dat wordt het in dit opzicht niet. Opvallend is, dat Christus in heel zijn optreden Jeruzalem een centrale plaats toekent. Christus wil er zijn, in het huis en de dingen van zijn Vader (Lucas 2,49). En Hij wil dit huis maken tot een bedehuis voor alle volkeren (Marcus 11,17). Vanwege Gods blijvende verbondenheid met deze stad zegt Hij, dat een profeet te Jeruzalem moet sterven (Lucas 13,33). Het is buiten de poorten van deze stad dat Hij lijdt en sterft. Het is ook opnieuw in deze stad dat Jezus na zijn opstanding verschijnt, en de Emmaüsgangers die de stad verlaten zoekt Hij op en haalt Hij terug. In Jeruzalem wordt de Heilige Geest uitgestort, waarbij ook niet-joden door de Geest van Christus gaan delen in Gods heil en vragen naar de wegen van de Heere. Ook vindt de eerste gemeente van Jeruzalem in één van de hallen van Salomo, binnen het tempelcomplex dus, een plek om samen te komen.

Maar – in Galaten 4 plaatst Paulus toch het tegenwoordige Jeruzalem tegenover het 'hemelse Jeruzalem'? En in Openbaring 21 daalt 'het nieuwe Jeruzalem' toch uit de hemel naar, bij God vandaan? Zeker, maar dat is geen doorkruising van wat we tot dusverre gezien hebben; het is veeleer een bevestiging. Zo te onderscheiden tussen het 'aardse' en het 'hemelse' Jeruzalem is trouwens niet begonnen bij Paulus en in Openbaring.

Het is een in het jodendom van die tijd gebruikelijke manier om uit te drukken, dat Gods beloften meer zijn dan wat wij ervan zien en vooral dan wat wij ervan kunnen maken. Zoals in Genesis de priester-koning van Salem Abraham opzoekt, en de stad al in zekere zin gereed ligt met alle schatten vanden, zo wacht het nieuwe Jeruzalem in de hemel op haar openbaring. Het is daarom – ook voor de christelijke kerk – onmogelijk Jeruzalem te zien als andere steden, net zomin als we Israël kunnen en mogen zien als andere volkeren. Tegelijk – en zonder ook maar iets terug te nemen van het zoëven gezegde – moet vastgehouden worden, dat de beloften voor deze stad, en daarin voor deze aarde, de huidige situatie verre overstijgen.

Het is vanwege het besef bij Israël zelf, dat het hier thuishoort, en dat de stad Jeruzalem wezelijk onderdeel, ja hart is van het land, dat wij ons kerkelijk werk daar doen. Meer nog, het is vanwege Gods beloften aan Israël, en vanwege zijn verbond, dat wij daar aanwezig willen zijn, om Israël te ontmoeten, om in gesprek te komen over de Schriften, en om in woord en daad te staan in de dienst van de verzoening – tussen kerk en Israël, tussen God en zijn volk.

5.4 Ons kerkelijk werk in Jeruzalem

Ons kerkelijk werk in Jeruzalem is bescheiden. Er gebeurt ongelooflijk veel in deze stad. Joden en Arabieren leven er samen, met vele christenen uit andere landen. Jodendom, christendom en islam ontmoeten er elkaar. Het is geen vrijblijvende ontmoeting, maar onvermijdelijk komt het gesprek op de betekenis van deze stad. Waarom is Jeruzalem van belang? Die vraag alleen al brengt mensen bij de kern van hun geloofsverhouding.

In Jeruzalem – in de uiterst moeilijke situatie van dit moment – te werken in de 'dienst van de verzoening', is onverminderd een roeping van Godswegen. Aan joden te laten zien en horen, dat we er zijn vanwege dit 'vreemde verbondenheid'. Aan Palestijnse christenen, die tussen hamer en aambeeld terecht komen, hulp en steun bieden, en pleiten voor een fundamentele herziening van het daar aanwezige anti-judaïsme.

Dat is geen taak voor een predikant alleen. Daarom is het goed, dat er Nederlandstalige diensten zijn, vooral voor de vele vrijwilligers die midden in de joodse samenleving staan, en voor hen, die in Palestijns gebied de liefde van Christus gestalte geven.

In Jeruzalem zijn ook diverse joods-christelijke gemeenten, waarmee contact is opgebouwd. Het behoort ook tot de taak van de Israël-predikant om naast hen te staan in hun moeilijke positie, om op bescheiden wijze te adviseren en eraan mee te werken, dat deze gemeenten in het huidige Israël op een bijbelse wijze de rijkdom van Gods genade in Christus verlokken.

In Jeruzalem ontmoeten we Israël – meer dan op welke plaats ter wereld ook. Juist in de huidige situatie, waarin de spanningen hoog oplopen, tussen Israëls en Palestijnen, maar ook tussen joodse groepen en stromingen onderling, is het goed en nodig om vol te houden, en om het gebed om 'vrede voor Jeruzalem' en voor Israël te intensiveren. Onze trouw aan dit veertig jaar geleden begonnen werk mag een teken zijn van Gods trouw.

Een vraag, die gesteld kan en mag worden, is die naar de zegen van de Heere op ons werk. Het is een vraag, die u zult stellen, en die wij als deputaten ook onder ogen gezien hebben – en die ons ook altijd begeleidt.

Het is een vraag, die ook gesteld kan worden bij alle werk in Nederland, binnen en buiten de gemeente. De laatste tijd, waarin zich een voortgaande ontkerkelijking afspeelt en plaatselijke kerken opgeheven zijn, is die vraag wel heel klemmend geworden. Het zal goed zijn om deze werkelijkheid in eigen land niet te vergeten als wij spreken over de 'vrucht' op ons Israëlietwerk in de afgelopen veertig jaar.

De vraag naar vrucht op het werk is een moeilijk te beantwoorden vraag. Het is onze overtuiging, dat het werk dat in geloof gedaan is – in en vanuit Israël – niet tevergeefs is in de Heere. Wij geloven op grond van de Schriften, zoals we in het voorgaande hebben aangegeven, dat de kerk er goed aan doet in Jeruzalem te werken. Juist daar, omdat deze stad niet alleen de plaats is, die het hart vormt van het joodse zelfverstaan, maar ook de plaats, waar de Heere zijn beloften heeft vervuld, en wij mogen wachten op wat Hij zal doen.

In dit verband grijpen we terug op wat we boven schreven over Romeinen 9 tot 11. De laatste jaren is er aandacht voor gevraagd, dat hetgeen Paulus daar schrijft op het allernieuwst verboden is met zijn weg als

apostel, zoals hij daar zelf ook over schrijft. We denken in dit verband aan zijn inzameling voor de 'heiligen in Jeruzalem'. De wijze waarop deze 'collecte' in enkele brieven van Paulus voorkomt laat zien, dat zij een belangrijke plaats inneemt in zijn activiteiten. We doen er goed aan het niet af te doen als een diaconale reactiviteit als consequentie van zijn geloof, die slechts bepaald zou zijn door concrete nood. Paulus is er op zijn tocht door Klein-Azië en Griekenland alles aan gelegen om een goede en royale collecteopbrengst mee te kunnen nemen voor de gemeente te Jeruzalem. Dat is niet maar, omdat hij er vragende in heeft dat te kunnen aanbieden. Het is ten diepste ook niet alleen vanwege de nood van deze gemeente. Het is, omdat uit de 'royale' opbrengst van de christelijke gemeenten zal blijken, dat Jezus de Messias is, de Koning van Israël – als namelijk die beweging op gang komt, waarvan de profeten gesproken hebben: dat de volken optrekken naar Jeruzalem, en dan niet om er oorlog tegen te voeren, maar om de wet van God te leren.

De lijn, die Rom. 11,11-36 laat zien, is: eerst gaat het heil van Israël naar de volken, vervolgens van de volken naar Israël, om uiteindelijk toch weer vanuit Israël tot een definitieve zegen te zijn voor de volkenwereld. Diezelfde lijn valt ook te herkennen in Paulus' concrete weg, zoals die tot uitdrukking komt in Rom. 15 en 2 Kor. 9 & 10. We kunnen zeggen, dat Paulus met zijn toeloofte ijver op zijn zendingsreizen en zijn onvermoeide inzet voor de collecte voor Jeruzalem het praktisch commentaar bij de Romeinen 9-11 geeft, of beter: als het ware 'leeft'. Paulus' inzet voor deze inzameling is daarom onlosmakelijk verbonden met zijn prediking, en kan slechts in onlosmakelijke samenhang daarmee op de rechte wijze gezien en verstaan worden.

Welke zegen heeft Paulus op dit voor hem zo wezenlijke onderdeel van zijn werk mogen zien? Het is hem niet gegeven te beleven, dat zijn volk, dat hem met zoveel hartzeer vervulde, in Jezus de Messias erkende en omhelsde. In zijn brieven aan voornamelijk uit niet-joden bestaande gemeenten heeft hij juist héri opgeroepen om te geven voor Jeruzalem. Uit zijn Brief aan de Romeinen is wel duidelijk op welke weerstanden hij daarbij stuitte. Zijn vermaan: 'Wees niet hoogmoedig, maar vrees!' (Rom. 11,20) is een klemmend spijl aan de 'heidenen' (Rom. 11,13). De vraag is of wij Israël tot napier waken (Rom. 11,11), doordat de kracht van Gods genade in Christus Jezus uit ons persoonlijke en kerkelijke leven – en met name uit onze opstelling tegenover Israël – blijkt. Heeft de heidenchristelijke kerk de vervulling van Paulus' hoop verhardend? Wij geloven, dat de Heere doorgaat, ook waar mensen tekortschieten. Zeker is echter, dat een geschiedenis van vele eeuwen christelijke hoogmoed en zelfverheffing tegenover Israël de vervulling ervan niet heeft bespoedigd en vergemakkelijkt.

Om deze reden, vanwege Gods beloften en opdracht, en vanwege de bescheiden geschiedenis van christelijke hoogmoed en jodenhaat, menen we dat we juist nu, in deze moeilijke situatie voor het volk Israël, waarin er sprake is van diepe onzekerheid en verdeeldheid over wie en wat het nu is, in Jeruzalem ons werk hebben voort te zetten.

6. Gedane arbeid

6.1 De zelfstandige positie van de Israël-werker

In de verstreken werkperiode, vanaf de vorige synode tot augustus 2000, werd door onze werker het kerkelijk werk onder Israël in nauwe samenwerking met andere Israëlwerkers uit tal van landen, maar tegelijk geheel zelfstandig, verricht.

We weten dit onafhankelijke karakter van ons werk benadrukken omdat het in hoge mate de eigen verantwoordelijkheid, die we als kerken voor ons werk dragen, benadrukt.

Veel andere werkers zijn verbonden aan een aldaar reeds bestaande kerkelijke instelling of aan een studiecentrum. Stellig geeft de verbondenheid van een werker aan een dergelijk instituut naar Israël zelf toe een meer directe indicatie van de eigen 'identiteit' en van het karakter van het werk dat gedaan wordt. Anderzijds kan een dergelijke verbondenheid een belemmering zijn in het vrij leggen van contacten.

De onafhankelijke werkwijze vraagt wel veel van het creatief vermogen van de werker, maar het geeft hem tevens alle ruimte om op actuele ontwikkelingen in Israël in te spelen. De actuele ontwikkelingen hebben dikwijls te maken met de politieke situatie in Israël. Bij geweldsuitbarstingen kan de werker vanuit zijn zelfstandige positie meeleven betonen zowel naar Joodse als naar Arabische zijde. Aan Arabische zijde hebben met name de Palestijnse christenen aandacht nodig, daar zij van twee zijden getrokken worden. Enerzijds weten zij zich als christenen verbonden met het joodse volk, anderzijds behoren zij etnisch tot de Arabische bevolking. Door hen wordt meeleven en gebed doorgaans zeer op prijs gesteld.

6.2 De arbeidsvelden

6.2.1 Organisaties voor de ontmoeting tussen kerk en Israël

De meeste organisaties waarbij onze werker betrokken was, bestaan reeds vele jaren. Wel zijn tal van mensen van het eerste uur met pensioen gegaan of ons door de dood ontvallen. Een nieuwe generatie is aangetroffen.

De toonaangevende organisaties zijn:

- Ecumenical Theological Research Fraternity
Deze in 1966 opgerichte organisatie heeft christelijke leden. De Fraternity houdt zich bezig met de bezinning op de relatie tussen Joden en christenen en heeft studieprogramma's om deze relatie te verdiepen. De Fraternity houdt zich tevens bezig met studentenwerk. Buitenlandse christelijke studenten worden door middel van counseling, studiebijeenkomsten en excursies gewaars gemaakt in de relaties tussen de christelijke kerken in Israël en in de contacten die tussen christenen en Joden plaatsvinden. Onze werker was nauw bij het studentenwerk betrokken.

- De Jerusalem Rainbow Group

Dit is een platform bestaande uit joodse en christelijke leden, voornamelijk academici, die op hun eigen vakgebied te maken hebben met interreligieuze relaties.

De studie van Tenach, Nieuwe Testament, geschiedenis van het Jodendom en van de kerk staat in deze groep centraal. Bij deze groep was onze werker als secretaris werkzaam.

- The Israeli Interfaith Association
Dit is een reeds lang bestaande organisatie op het gebied van interreligieuze en interculturele ontmoetingen voor een breed publiek. Gewerkt wordt door middel van studie-weekends, studievondens, dagexcursies, praatgroepen, enz. Naast het theologisch/religieuze aspect staat bij deze ontmoetingen ook het culturele aspect zeer centraal.
- The Interreligious Coordinating Council in Israël
Dit is een paraplu-organisatie van alle instellingen die op een of andere wijze bezig zijn met de interreligieuze contacten, een soort OJEC. Er is een bonte verscheidenheid aan organisaties in opgenomen. Sommige van deze organisaties houden zich bezig met het theologische gesprek, andere met uitwisseling van cultuur, weer andere met hulpverlening. Het ICCI stelt de werker in staat om van al deze instanties kennis te nemen. Het organiseert ook lezingen, conferenties, excursies. Het stimuleert de lidorganisaties tot activiteiten en stelt in dagbladen de bevolking in kennis van al deze activiteiten. Er is tevens een studiekring door het ICCI opgezet waar men samen als Joden en Christenen teksten uit de Tenach en het Nieuwe Testament bestudeert.
- De vele Joodse en Christelijke Studiecentra
De studiecentra leveren een grote bijdrage aan de ontmoeting tussen Joden en Christenen.

Genoemde organisaties en instellingen stelden de werker in staat contact te leggen met brede lagen van de bevolking en om een actieve bijdrage te leveren aan interreligieuze gesprekken en ontmoetingen. Tevens werden via deze organisaties persoonlijke contacten gelegd. Ze vormen een onmisbaar deel van het werk, ja nemen daar een sleutelpositie bij in.

Kijken we naar het karakter van de ontmoetingen en naar de mogelijkheden voor het interreligieuze gesprek in Israël dan kan het volgende gezegd worden.

Er bestaat op dit moment in Israël grote ruimte en openheid. Het eigen van een ieders religie wordt gerespecteerd en gewaardeerd. Theologische thema's, die voorheen als bedreigend werden ervaren, kunnen nu zonder terughoudendheid ter sprake worden gebracht. Inhoudelijke gesprekken blijken bij Joden in Israël, in het eigen land dus, minder bedreigend over te komen dan in de diaspora-landen. Terwijl tot voor kort de meeste gesprekken vooral tussen Westerse Joden en Westerse Christenen werden gevoerd, worden nu steeds meer pogingen ondernomen om Oriëntaalse Joden en Palestijnen bij de ontmoetingen te betrekken. Interreligieuze en interculturele gesprekken komen daarbij meer in de dienst van de verzoening te staan. De gewone Jood en Arabier moeten, willen ze tot een vreedzame samenleving komen, elkaars cultuur en religie leren kennen en waarderen.

6.2.2. Organisaties voor de ontmoeting tussen de christelijke kerken

- De Ecumenical Circle of Friends
Dit is een ecumenische kring van voorgangers van alle kerken in Jeruzalem. In deze kring hebben alle kerken, die via het ministerie van religieuze zaken het recht hebben om in Israël kerk te zijn of het recht hebben een vertegenwoordiger van hun kerk in Israël te hebben, contact met elkaar. Het is een onmisbare kring, waardoor voor de werker deuren geopend worden naar de kerken in Israël en naar hun studie-inrichtingen. Daarnaast wordt men in deze kring op de hoogte gehouden van zaken die binnen het ministerie van religieuze zaken spelen met betrekking tot christenen.
- Het Pastores Ontbijt
Dit is de ecumenische kring van voorgangers uit de evangelische en reformatorische hoek. Bij dit overlegorgaan zijn tevens de Messiasbelijdende gemeenten betrokken. Via deze ecumenische kringen verlopen tevens de groeiende contacten met Palestijnse christenen.

6.2.3. Organisaties op het gebied van de Messiasbelijdende beweging

- De plaatselijke gemeenten
In deze periode is ruime aandacht geschonken aan het bezoeken van een groot aantal gemeenten, zowel binnen als buiten Jeruzalem. Met veel voorgangers van gemeenten in Jeruzalem werd persoonlijk contact onderhouden. In een aantal gemeenten werden regelmatig de bijeenkomsten bijgewoond. Zo werd een goed beeld verkregen van de aard van de gemeenten, de noden waarmee ze te maken hebben en de ondersteuning die nodig hebben.
Het is een uitermate gevarieerde groep met een grote evangelische, een kleinere reformatorische, en een kleine synagogale vleugel. Daarnaast is er een klein aantal joodse rooms-katholieken. Er bestaat geen kerkverband, al is er een groeiend onderling contact, zeker waar het de voorgangers betreft. Door zich te emanciperen van de kerken waaruit ze voortgekomen zijn en door een groeiend joods bewustzijn, wordt er meer nagedacht over de betekenis van de joods-religieuze wet voor de joodse gelovigen in Jezus. In Israël zelf wordt er voornamelijk te weinig tijd genomen voor gelogen theologische bezinning op de eigen theologische weg die deze gemeenten zouden moeten gaan, alsook op de relatie met de kerken uit de volken.
Er is wel een groeiende openheid naar de zijde van de kerken uit de volken. Tot op heden bestaat het contact met deze kerken echter doorgaans op het gebied van de financiële ondersteuning. Kerken die op theologisch gebied met hen samenwerken zijn doorgaans nog behoorlijk bevoogdend bezig.
- Studiecentra
Met name met het Caspari Centrum in Jeruzalem werd contact onderhouden. Daarnaast ook met het Netivvah Bible Instruction Ministry, waar Joseph Shulam de leiding heeft. Bij dit laatste instituut leunt men sterk aan tegen de synagogale traditie. Hier is een commentaar op Romeinen verschenen en is men bezig met de uitgave van een commentaar op Handelingen. Vooral in dit soort centra houdt men zich met de theologische bezinning bezig.
- National Committee for Prayer and Reconciliation
Het is een comité waardoor regelmatig bijeenkomsten voor voorgangers van Messiasbelijdende

gemeenten en van Arabische protestantse gemeenten uit het gehele land worden belegd. Door deel te nemen aan deze bijeenkomsten werd de werker goed geïnformeerd over de situatie van en ontwikkelingen binnen deze kringen.

6.2.4. Het werk onder en met Nederlanders in Israël

Er is uitgebreid contact geweest met Nederlanders die voor kortere of langere tijd, meestal als vrijwilliger, in Israël werkzaam waren.

Deze contacten verliepen langs de volgende lijnen:

- De Nederlandstalige kerkdiensten
Zoveel mogelijk elke zondag werd er in de Schotse kerk een Nederlandstalige kerkdienst gehouden. In de verkondiging werd doorgaans aangesloten bij de wekelijkse Tora-lezingen in de synagoge.
- Avonden voor studenten en vrijwilligers
Elke maand werd tenminste één vrijwilligersavond belegd. Deze avonden droegen het karakter van onderlinge ontmoeting en studie. Bij de studie werd vooral aandacht besteed aan de relatie tussen Israël en de kerk. Vrijwilligers worden bij hun werk zowel aan Joodse als aan Palestijnse kant met veel vragen geconfronteerd op religieus, cultureel en politiek terrein. Op de vragen die men vanuit deze confrontatie stelde werd door de werker ingespeeld, zodat men de avonden ook als leeravonden heeft ervaren.
Velen van de bezoekers aan deze avonden werden wanneer nodig ook pastoraal begeleid. Aan anderen werd in voorkomende gevallen in samenwerking met de Nederlandse Ambassade hulp geboden of opvang verleend.
- Vrijwilligers woonachtig en werkzaam buiten Jeruzalem konden door bemiddeling van onze werker een tijdelijk kerkelijk tehuis bij een Messiasbelijdende gemeente vinden.
- Zomerkampen
Elk jaar werd door onze werker meegewerkt aan de zomerkampen van Dienstverlening Jongeren Wereldwijd. De jongeren werden bij een project in Jeruzalem ondergebracht en daar door hem begeleid. Daarnaast werd de laatste twee jaar tevens naar een werkplek gezocht voor groepen jongeren uit twee gemeenten van onze kerken. Naast excursies werden voor deze groepen ook lezingen over de relatie van zowel Joden als Arabieren en over de relatie kerk en Israël georganiseerd.
- Nederlandse instellingen
Door de werker en zijn vrouw werden goede contacten onderhouden met diverse Nederlandse instellingen die in Israël werkzaam zijn. Zo ging onze werker zo'n tweemaal per jaar voor in Nes Ammim. Regelmatig waren er contacten met het Near East Ministry, het kindertehuis Jemima in Bet Jala en met Het Huis op de Berg. Lezingen en bijbelstudies werden in deze kringen verzorgd en regelmatig droegen de bezoekers tevens een pastoraal karakter.
- Uit Nederland afkomstige Joden
Mevrouw van den Boogert deed op verzoek van een Joodse maatschappelijk werker bezoekwerk onder Nederlandse Joden. Herhaaldelijk kwam het daarbij tot diepgaande geestelijke gesprekken, dikwijls tegen de achtergrond van wat door hen in de Tweede Wereldoorlog was meegemaakt.

6.2.5. Deputaatschap hulpverlening

Voor het deputaatschap hulpverlening in binnen- en buitenland werden door de werker elk jaar de projecten bezocht waaraan steun wordt verleend. Dit zijn doorgaans projecten met een relatie tot de Arabische bevolking. In de verstreken periode werd het tehuis The Four Homes of Mercy in Bethanî, het Arabische ziekenhuis van Nazareth en het bejaardentehuis voor Messiasbelijdende Joden en Arabische christenen, Ebenezerhoma, te Haifa bezocht.

6.2.6. Lidmaatschap van de Duitse Evangelisch-Lutherse kerk

Dr. en mev. Van den Boogert waren lid van de Duitse Evangelisch-Lutherse kerk te Jeruzalem. Hij werd daar als predikant in volle rechten geaccepteerd en beiden werden ingeschakeld bij allerlei kerkelijke activiteiten. Het lidmaatschap verschaft tevens de mogelijkheid om een goede ingang te vinden bij allerlei kerken en instanties – ook naar de Arabische zijde, via de Arabisch-Lutherse gemeenten, die nauwe relaties met de Lutherse kerk onderhouden. Ook de contacten met de Lutherse Wereldfederatie, o.a. voor het verzorgen van de DJW-kampen in het Auguste Viktoria ziekenhuis, werden er door vergemakkelijkt. De samenwerking met de Duitse werkers voor de pelgrims verbonden aan Hemelvaartskerk op de Olijfberg was eveneens uitstekend.

6.3. Aanbevelingen

Terugkijkend op het werk dat in Israël werd verricht, doen deputaten op advies van de werker de volgende aanbevelingen:

- Het contact met het levende Jodendom is het best te onderhouden in Israël zelf.
Joden in de diaspora levend stellen zich doorgaans veel meer terughoudend op. Vanwege de minderheidspositie die zij innemen komt een religieus gesprek veel bedreigender bij hen over. In Israël zelf is men, althans in de kringen waar een gesprek plaatsvindt, zeker niet terughoudend. Er is in de loop van de laatste decennia steeds meer ruimte ontstaan om met elkaar op een theologisch verantwoorde manier te spreken over wat men zelf geloofd. Een open gesprek, waarin ook inhoudelijk geloofsvragen aan de orde komen, kan derhalve in Israël goed gevoerd worden. De open houding wordt daar nog versterkt door het paradoxaal genoeg onder de druk van het toegenomen geweld groeiende besef dat men in vrede moet leren leven met de Arabische bevolking. Dat kan alleen als men ook kennis neemt van de wederzijdse religies en cultuur.
- Ook het contact met de Messiasbelijdende beweging is het best te onderhouden in Israël.
Deze beweging neemt daar meer en meer gestalte aan. Ook hoeft deze beweging zich nergens elders in de wereld (er zijn bijvoorbeeld ook veel Messiasbelijdende Joden in de Verenigde Staten) zo diepgaand te verantwoorden over haar joodse wortels dan juist in Israël.

- Vanuit het buitenland, en zeker ook vanuit Nederland, neemt de belangstelling voor deze beweging toe. Dat is een goede zaak stellig ook vanuit het besef dat deze groepering door de eeuwen heen zowel door Joden als door christenen met de nek is aangekeken. Zij stelt medelieven, financiële en theologische ondersteuning in toenemende mate op prijs. Toch moeten daarbij tegelijk enkele kanttekeningen geplaatst worden. De kerken moeten, nu deze beweging wat meer gestalte krijgt, niet in de denkfout vallen om alleen de Messiasbelijdende gemeenten als het oude bondsvolk te gaan beschouwen. Bij een theologische ondersteuning is het van belang mee te denken in hun vragen over het eigen karakter van joods-messaïsche gemeenten binnen het geheel van de kerk. Tot op de dag van vandaag hebben de kerken uit de volken de neiging tot bevoogding en hoopt men in deze kerken heimelijk dat de Messiasbelijdende Joden zullen assimileren en zo hun Jood-zijn zullen gaan verloochenen.
- Het is goed de contacten met Arabische Christenen uit te breiden. Van hen is te zeggen dat zij een moeilijke positie hebben en doorgaans ook een theologische visie die afwijkt van die van westerse christenen. Wat hun moeilijke positie betreft: zij voelen zich bedreigd van twee kanten. Enerzijds van de joodse zijde: zij zijn tenslotte én Arabier én christen. Anderzijds van de Arabische kant: het zijn tenslotte geen Islamieten. Wat hun theologische visie betreft: zij hangen nog sterk de gedachte aan dat de kerk in de plaats van Israël gekomen is. Deze visie wordt versterkt door de strijd die zij in Israël met het Joodse volk voeren over de rechten op het land. Vanuit hetgeen we melden over de dienst der verzoening zijn we van mening dat contact met deze christenen zeker op z'n plaats is.
- De opvang, begeleiding en toerusting van studenten en vrijwilligers van kerkelijke huize blijft belangrijk. Zij hebben en/of krijgen tijdens hun verblijf in Israël zowel veel vragen bij de joodse als bij de Arabische religie en cultuur.

7. Vervulling vacature Israël-werker

Nadat de beslissing gevallen was dat drs. C.J. van den Boogert in najaar 2000 zou repatriëren hebben we ons als deputaten bezonnen op de opvolging. We hebben daarbij voor ogen gehouden dat we in de lijn van de besluiten van de generale synode zouden handelen indien we zouden zoeken naar een opvolger in de kring van de predikanten in de Christelijke Gereformeerde Kerken. Al meer dan veertig jaar heeft de breedste vergadering van ons kerkverband zich positief uitgesproken vóór de post in het land Israël. Daarom hebben we met alle vrijmoedigheid, overeenkomstig onze opdracht, de predikanten aangeschreven, tot twee keer toe, met het verzoek voor Gods aangezicht te overwegen of er voor hen een roeping zou liggen in het vervullen van de post in Jeruzalem. Er kwamen verschillende reacties – ook van buiten de kring van predikanten. De laatste naar aanleiding van een bericht in de *Wekker*, waarin melding werd gemaakt van de repatriëring van de fam. Van den Boogert. Met één predikant is het gekomen tot nader contact. Maar helaas kon het niet tot een aanstelling komen.

Het is ons voornemen om onder biddend opzien tot de Heere God voort te gaan met onze pogingen de vacature vervuld te krijgen. We doen dat niet alleen omdat het voor de kerken van groot belang is om op die bijzondere plaats bij de geopende Schriften met Israël in gesprek te zijn en de Naam van onze Here Jezus Christus bekend te maken – zoals in dit rapport in hoofdstuk 5 uitvoerig aan de orde is gekomen. Maar ook omdat er in Israël bijna geen predikanten of theologen zijn, die daar vanuit de gereformeerde traditie werken. Momenteel is er zelfs geen enkele predikant namens de kerken uit Nederland werkzaam. Het is ons vurig verlangen dat de post Jeruzalem spoedig weer door een Christelijke Gereformeerde predikant zal worden bezet. En we roepen u als synode op deze zaak ook in uw gebeden te gedenken.

We hebben de vraag onder ogen te zien hoe we verder moeten gaan, indien er onverhoopt op korte termijn geen invulling van de vacature komt. Het is ons voornemen plannen te ontwikkelen om jonge predikanten en aankomend predikanten in de gelegenheid te stellen voor 3 of 4 maanden naar Israël te gaan om daar aan een universiteit te studeren. Hierdoor ontvangt de betreffende predikant c.q. student de mogelijkheid om, levend en studierend in de Israëlsche samenleving, kennis te maken met het jodendom en zichzelf de vraag te stellen of het werken onder de Joden een roeping is die de Heere tot hem doet uitgaan.

Het is voor ons deputaatschap met het oog op de toekomst van groot belang contact te houden met diverse instanties in Israël. We denken concreet aan allerlei platforms (zoals beschreven in hoofdstuk 5.2 van dit rapport), aan gemeenten van Messiasbelijdende Joden, en aan het ministerie van Godsdienszake Zaken (met het oog op het verkrijgen van een eventueel visum voor de toekomstige werker). Het is ons voornemen om of iemand uit de kring van deputaten, die goed met de situatie in Israël op de hoogte is, of één van de oud-Israëlwerkers regelmatig een korte periode naar Israël te laten gaan om daar de contacten te onderhouden.

8. De naam van ons deputaatschap

8.1 Historie

In 1875, toen de Vereniging nog moest plaatsvinden, lijdde de naam van het deputaatschap 'Zending onder Israël'. Na de Vereniging in 1892 tellen de Chr. Gerof. Kerken aanvankelijk slechts een handvol gemeenten. Dat aantal neemt wel spoedig toe, maar voor landelijk kerkelijk werk met betrekking tot Israël is er nog geen gelegenheid. Pas in 1931 komt er weer een deputaatschap dat zich met Israël bezig houdt. Het krijgt de naam: 'Zending onder de Joden'.

Op de generale synode van 1953 wordt door deputaten een naamwijziging voorgesteld. De naam zou moeten gaan luiden: 'Contact met Israël'. De generale synode stemt in met een naamwijziging, maar kiest voor de naam 'Evangelieverkondiging onder Israël'. Lange tijd blijft het dan naar buiten toe stil rondom de naam van het deputaatschap.

Intem komt de naam wel telkens ter sprake, omdat men met de nieuwe naam niet gekkig is. In 1986 wordt in het deputatenrapport aan de generale synode melding gemaakt van een gesprek met het OJEC, waarin

ook de naam van het deputaatschap onderwerp van gesprek is geweest. Met name van joodse zijde is gevraagd de naam van het deputaatschap te wijzigen. Deputaten melden de generale synode van 1989 dat zij zich op de naam zullen bezinnen. In het rapport voor de generale synode van 1992 vinden we een bezinningsstuk, waarvoor ter synode waardering bestaat. Maar het voorstel om de naam te wijzigen wordt door de synode niet overgenomen. Wel is toen vanuit de synodale vergadering een suggestie gedaan, waarover de synode verder geen uitspraak heeft gedaan, namelijk: de naam te wijzigen in 'Deputaten voor ontmoeting, getuigenis en dienst'.

Als deputaten in hun rapport van 1995 melden dat zij het voornemen hebben zich toch nog eens op de naam te bezinnen wordt dit door de synodale commissie afgekeurd in het licht van de bespreking in 1992. In het rapport van 1998 wordt opnieuw gemeld dat in een gesprek met het OJEC, met name van de kant van de joodse partners in het overleg, gebleken is dat de naam van ons deputaatschap op bezwaren blijft stuiten. Daarop vraagt de synodale commissie aan deputaten wat zij zelf willen met betrekking tot de naam. In het commissie-rapport wordt er verder niets over vermeld. Wel in de bespreking ter synode, zoals blijkt uit art. 196 van de Acta. Een besluit over de naam wordt niet genomen.

8.2 Analyse van het historische verloop

Het is een opvallende zaak dat deputaten, die van de kerken de opdracht krijgen zich bezig te houden met de relatie Kerk – Israël, voor hun herhaalde verzoek om de naam van het deputaatschap te wijzigen bij de synode geen gehoor vinden. Dit gebeurde heel concreet in 1953 en in 1992. Men kan zich afvragen wat daarvan de oorzaak is.

Speelt hierbij wellicht het feit een rol dat het in de kerken ontbreekt aan contacten met Joden, waardoor er enig begrip zou kunnen ontstaan voor het joodse verwijt van superioriteitsgedrag bij de kerken uitkomend in de naam 'Evangelieverkondiging onder Israël'? Het is ons als deputaten in onze contacten met Joden steeds gebleken dat Joden deze naam opvatten als een bedreiging. Kan het ontbreken van oog-in-oog ontmoetingen met Joden er niet toe geleid hebben dat deze vrees aan joodse zijde geen gehoor vindt? In dat licht staan we voor de vraag: gaan we als kerken niet te zeer uit van de eigen – goed bedoelde – overtuiging een naam te handhaven die voor ons aangeeft dat wij aan Israël de blijde boodschap van het heil in Jezus Christus willen brengen, terwijl Israël zelf de naam ervaart als een trotse houding van de kerk die aan Israël zal zeggen hoe zij Israël's God moet dienen.

Wellicht kan er ook weerstand tegen de verandering van de naam zijn vanuit de vrees dat met een verandering van de naam te kort wordt gedaan aan de unieke betekenis van Jezus Christus als Redder van Israël en de volken. Deputaten zijn van mening dat het contact met Israël vraagt om grote zorgvuldigheid. Niet alleen vanwege het problematische verleden van de kerk ten opzichte van de Joden, maar ook vanwege het feit dat de kerk uit de volken als takken van de wilde olijf geplant is op de edele olijf. Deze voorzichtigheid hoeft niets af te doen aan de beslistheid en de blijmoedigheid, waarmee de naam van Jezus in het contact met Israël wordt genoemd.

8.3 Waarom we opnieuw de verandering van de naam aan de orde stellen

We moeten vaststellen dat in de loop van de tijd bijna alle argumenten in de discussie een rol hebben gespeeld. We zetten er een aantal op een rij:

- de naam 'Evangelieverkondiging onder Israël' is nooit onderbouwd; het was in 1953 een vergeleghedenoplossing;
- de naam dekt niet de totaliteit van het werk dat deputaten doen;
- de naam heeft niet de notie in zich van hwerichingsverkeer;
- de naam suggereert superioriteit van de kerk boven Israël;
- de naam roept bij Joden misverstand op;
- de weerstand tegen de naam mag niet verward worden met de ergernis ten aanzien van het evangelie van het kruis;
- door deze naam blokkeren we het contact met Israël dat wij nu juist zoeken;
- in de praktijk van het werk in Israël is de naam onwerkbaar, omdat ze én te lang én niet adequaat te vertalen is.

Dat we toch de kwestie van de naam aan de orde stellen heeft te maken met de diepere intentie van ons werk. Wanneer we als kerken het contact met Israël zoeken, zoeken we contact met het volk waaraan het verbond niet is opgezegd, ook al heeft een deel zich verhard. In het contact willen we luisteren naar Israëls verstaan van de Schriften, naar Israëls pijnlijke ervaringen met de kerk in verleden en heden, en naar Israëls inzicht in de daden Gods. Tegelijk willen we in het contact getuigen van de ene Naam die onder de hemel tot zaligheid gegeven is: aan Jood en heiden. Wij zien uit naar het ogenblik dat Israël in Jezus de Messias zal herkennen en erkennen. Als deputaatschap begrijpen wij de aarzelingen, die telkens weer ter synode zijn opgekomen. Maar het is onze overtuiging dat wanneer de naam van ons deputaatschap het contact met Israël in de weg staat een verandering van naam noodzakelijk is.

8.4 Deputaten kerk en Israël

In de loop der tijd zijn verschillende suggesties voor een nieuwe naam gedaan. Het voorstel dat in 1992 ter synode is gedaan om de naam te wijzigen in 'deputaten voor ontmoeting, getuigenis en dienst' geeft wel de breedheid van onze taak aan, maar is in de praktijk niet haalbaar. Een naam moet kort en bondig zijn. Vele deputaatschappen in onze kerken hebben ook korte en bondige namen. Er zijn twee goede namen, die duidelijk het werkveld van ons deputaatschap aangeven: 'deputaten Kerk en Israël' en 'deputaten voor Contact met Israël'. Het is ons voorstel om de naam van ons deputaatschap te wijzigen in 'deputaten Kerk en Israël'.

9. Vrede over Israël

9.1 Inhoud

Ons blad "Vrede over Israël" wordt al meer dan 45 jaar uitgegeven. Het is voor ons een belangrijk middel om de kerken te betrekken bij ons werk en te informeren over de dingen die een rol spelen in de relatie met Israël.

Een belangrijk bestanddeel is de Schriftstudie, waarmee elk nummer begint. Regelmatig schrijft ds. H. Biesma over ons werk in Israël en in Nederland, onder het kopje 'Van de voorzitter'. Er wordt aandacht besteed aan de mede door ons deputaatschap georganiseerde seminars. Daarnaast worden allerlei artikelen opgenomen over Israël en het jodendom, en over zaken en vragen die een rol spelen bij onze contacten daarmee.

Ook nu verscheen weer een aantal themanummers: 'Messiasbelijdende Joden' (okt. 1996), 'Christelijke toekomstverwachting en Israël' (okt. 1999), 'Joodse toekomstverwachting en de volken' (dec. 1999), 'De betekenis van de wet' in het boek Handelingen' (okt. 2000).

9.2 Verspreiding

Het blad komt uit met een oplage van ongeveer 25.000 exemplaren. Het wordt toegezonden aan alle adressen uit het centraal adressenbestand, minus die uit een klein aantal gemeenten die geen prijs stellen op toezending van ons blad aan hun leden. De afgelopen jaren verscheen 'Vrede over Israël' vijf keer per jaar. Een keer per jaar wordt een acceptgiro meegestuurd en wordt gevraagd om een bijdrage voor ons blad. Daarbij werd in 2000 als richtbedrag genoemd f15; daarvoor f10.

9.3 Redactie

Begin 2000 vond een redacteriewisseling plaats. Ds. H. Biesma trad terug; hij was vanaf 1984 lid van de redactie. Ds. A. Brons kwam er bij; hij nam het eindredacteurschap over van ds. M.W. Vrijhof, die dit van 1993 tot 1999 heeft behartigd.

9.4 Drukken

Tot december 2000 werd ons blad gedrukt bij 'de Handelsdrukkerij van 1874'. In die maand ging deze drukkerij failliet. Helaas, want de contacten verliepen goed en de prijsstelling was zeer gunstig. Deze drukkerij maakte deel uit van de Gielthoorn-groep. Voor de eerste nummers van 2001 is een oplossing gezocht binnen deze groep.

We zijn ook gaan kijken naar andere mogelijkheden, en hebben besloten ons blad onder te brengen bij drukkerij Hoonde Bosch en Keuning.

9.5 Lay-out

Het aantal pagina's per nummer is uitgebreid. Vanaf januari 2000 heeft elk nummer 16 bladzijden. Daarvoor was dat alleen het geval bij het 'dubbelnummer', dat in oktober verscheen; de andere nummers bestonden uit 12 bladzijden. Om druktechnische redenen is het prijsverschil tussen 12 en 16 bladzijden maar heel klein. De extra ruimte die we zo krijgen willen we vooral gebruiken voor een wat ruimere opzet. Overigens zou het geen probleem zijn om ook de 16 pagina's helemaal vol tekst te krijgen; bij de nummers die in 2000 verschenen is in feite de extra ruimte toch nog vooral met (dichte) tekst opgevuld. Maar we werken aan een andere lay-out. De huidige kanmerkt zich vooral door veel tekst, die dicht op elkaar gedrukt is, en nodigt als zodanig niet direct uit tot lezen. Daarin willen we verbetering aanbrengen. Niet door alle artikelen korter en eenvoudiger te maken, ten koste van diepgang en nuanceringen. Veel van de artikelen in 'Vrede over Israël' zijn namelijk lang en 'pittig', maar de onderwerpen brengen dat dan ook met zich mee. Wel kunnen ook langere artikelen door een andere vorm aantrekkelijker en leesbaarder gemaakt worden (een levendigere bladspegel, een kernzin die eruit gelicht wordt, een kadertje met nog wat nadere informatie, etc.). En ook willen we naast de langere artikelen ook kortere artikelen gaan opnemen, liefst in min of meer vaste rubrieken; we denken daarbij bv. aan een column die inhaakt op de actualiteit, ingaan op vragen die tijdens de tournee van de Israëlwerker frequent zijn gesteld, interviews, een beschrijving van een internet-pagina, kaders met gebodspunten, en belangrijke adressen.

9.6 Internet

Vanaf oktober 1998 zijn de artikelen die in 'Vrede over Israël' verschenen ook op internet gezet. Inmiddels zijn er meer dan 50 artikelen te vinden via www.cjk.nl/Israël/artikelen.htm.

10. Commissie Vorming en Toerusting

10.1 Algemeen

Binnen het deputaatschap functioneert een commissie vorming en toerusting. Deze commissie houdt zich voortdurend bezig met de vraag hoe de leden van de kerken kunnen worden voorgelicht over ons werk in Israël. We achten het van groot belang voor het meeloven en het gebed dat de activiteiten van ons deputaatschap bij onze kerkleden bekend zijn. Daarnaast hechten we veel waarde aan het geven van toerusting, opdat de visie op Israël en het jodendom volgens de Schriften mag worden gevormd. Binnen deze commissie worden plannen ontwikkeld om dit te concretiseren en te intensiveren.

10.2 Tournee

Een belangrijk onderdeel van de voorlichting naar de kerken toe is de tournee die regelmatig door de Israëlpredikant wordt gehouden. Op deze wijze wordt direct contact onderhouden tussen de Israëlwerker en de kerken. Hij kan vanuit de praktijk informatie doorgeven en tegelijk toerusting geven vanuit Gods Woord. De tournees leveren zo een wezenlijke bijdrage aan de bedoelde vorming. Op de gemeenteavonden blijkt er veel animo. Ook zijn de reacties positief.

In het najaar van 1998 hield ds. C.J. v.d. Boogert een tournee door de kerken. Er waren zoveel aanvragen van gemeenten dat niet aan elke wens kon worden voldaan. Op één gemeente na werden allemaal andere kerken bezocht dan tijdens de vorige tournee. Ds. v.d. Boogert sprak over het werk dat door onze kerken in Israël wordt gedaan. In twee gemeenten hield hij, op hun verzoek, een lezing over de Messiasbelijdende joden.

In februari 2000 maakte ds. v.d. Boogert opnieuw een rondgang door de kerken. Aan 14 gemeenten werd een bezoek gebracht. In de lezingen stond het informeren over zijn werk centraal.

Tijdens de bespreking worden er vele uiteenlopende vragen gesteld. Deze zijn geïnterpreteerd zodat deputaten een goed overzicht hebben van wat er leeft bij kerkleden. Uit de grote verscheidenheid van vragen noemen we: vragen over de situatie in Israël, de theologische inhoud van het gesprek met Israël, de vrede in het Midden Oosten, de plaats van de Tora in het denken van Messiasbelijdende joden, het contact met de Palestijnen, enz.

10.3 Studiedag predikanten

Het is gewoonte om tijdens de tournee van onze Israëlwerker een studiedag te organiseren voor de predikanten van onze kerken. Deputaten willen graag de bezinning over Israël structureren en daarbij enige steun bieden. Voor de geplande dag in september 1998 kwamen helaas te weinig aanmeldingen binnen zodat deze studiedag geen doorgang kon vinden. Op 14 februari 2000 is in Amersfoort een studiedag gehouden waarvoor ook de classis-correspondenten en de secundus-deputaten waren uitgenodigd. Ds. C.J. van den Boogert heeft daar een inleiding gehouden over Handelingen 1 en 15. Er is nagedacht over de betekenis van de wet van God voor gelovigen uit de volken. Er was een goede opkomst en de bespreking was zinvol, zodat werd besloten tot een nieuwe studiedag op 12 februari 2001. Daar is verder gesproken over de verhouding wet en genade, nu in het licht van Galaten 4. Ds. Van den Boogert leidde het onderwerp in.

10.4 Classis-correspondenten

Sinds een aantal jaren bestaan er in de classes van onze kerken weer correspondenten voor ons deputaatschap. Het is de bedoeling dat zij binnen hun ressort aandacht geven aan zaken die te maken hebben met het werk dat vanuit onze kerken in Israël mag worden gedaan. Soms worden ze betrokken bij het organiseren van een Israëlvond in een gemeente. In de classes Haarlem en Dordrecht is geen correspondent aangesteld.

Versillende keren is een ontmoetingsdag voor de classis-correspondenten gehouden. De bedoeling van deze dagen is informatie te geven over het werk van deputaten, bezig te zijn met de bezinning op de verhouding Kerk en Israël, en praktische handreiking te doen voor het werk in de classes.

Op 19 april 1999 belegden deputaten een bijeenkomst voor de classis-correspondenten. Ds. H.D. Riefveld hield een lezing over de positie van de Messiasbelijdende joden. Deputaten hadden graag gezien dat de respons van de kant van de correspondenten groter zou zijn. Het blijkt moeilijk te zijn de correspondenten zodanig te stimuleren dat zij een effectieve bijdrage leveren aan het informeren en toerusten van de kerkleden. Deze constatering heeft ertoe geleid dat deputaten de classis-correspondenten uitnodigen voor het deelnemen aan de studiedag voor predikanten.

We hebben besloten ons rapport aan de particuliere synodes aan de correspondenten toe te zenden om hen op deze wijze te informeren over de voortgaande werkzaamheden van deputaten.

10.5 Lectorpakket predikanten

Deputaten proberen jaarlijks onze predikanten iets toe te sturen om hen aan te moedigen tot bezinning over de relatie Kerk - Israël. Dit zijn lectorpakketten worden ook toegezonden aan theologische studenten met preekconsent.

In 1998 bestond de inhoud uit een stuk van dr. G.C. den Hertog over de verzoening in de relatie van kerk en Israël. Tijdens de correspondentendag van dat jaar was dit onderwerp aan de orde geweest. Het werk dat deputaten in en voor Israël mogen doen staat immers in het kader van de dienst der verzoening. Tevens was bijgevoegd een samenvatting van de studie van ir. L.E. Meijer getiteld: terugkeer uit de ballingschap. Dit handelt over de Messiasbelijdende gemeenten in Israël.

Aan het einde van 1999 konden we aan de predikanten de tekst toezenden van de colleges die prof. dr. J.P. Versteeg heeft gehouden over Efeze 2:11-17. Dit Schriftgedeelte is van fundamenteel belang voor de verhouding van de gelovigen uit Israël en christenen uit de volken. Concluderend merkt prof. Versteeg op: 'de nieuwe heilsweg verzoent joden en heidenen met God en verbindt ze aan elkaar'.

In november 2000 bevatte het lectorpakket een bezinningsstuk over Handelingen 15 van de hand van ds. C. J. v.d. Boogert. Daarnaast is een folder meegestuurd van samenwerkende Israëlorganen met een overzicht van Jeruzalem seminars die de komende jaren worden belegd.

Bij elk pakket werd een aantal interessante brochures van het JCI bijgesloten. Deze folders van het Interkerkelijk Contact Israël geven informatie over onderwerpen die op het jodendom betrekking hebben.

10.6 Israëlkommisies

Er functioneert een klein aantal Israëlkommisies in onze kerken. In een zestal gemeenten bevordert zo'n commissie de aandacht voor en de betrokkenheid bij Israël. Het blijkt dat in veel gemeenten de zendingscommissie de zaken van Israël behartigt. Dit brengt vaak met zich mee dat men het werk van deputaten ziet in het licht van zending onder de joden. Het eigen karakter van de evangelieverkondiging onder Israël komt daarbij niet tot z'n recht. Deputaten zouden het toezien als er in meer gemeenten werkgroepen kunnen worden gevormd die zich met Israël bezig houden. Aan de kerkenraden is een brief verzonden waarin we aanbieden te helpen bij het opzetten van een Israëlkommisie.

11. Seminars

Door de jaren heen hebben deputaten het van groot belang geacht, dat de verschillende leden van het deputaatschap in het land Israël zelf kennis zouden maken met de werkelijkheid van het levende jodendom, en daarnaast ook een indruk zouden opdoen van de christelijke presentie in de joodse staat. Toen in de jaren zeventig zich de mogelijkheid voordeed om deel te nemen aan de vanuit o.a. het ICI georganiseerde jaarlijkse 'Jeruzalem-seminars' is besloten om steeds een aantal deputaten daaraan te laten deelnemen. In de periodes, dat er een Israël-predikant vanuit onze kerken in het land was, werd dat gecombineerd met een uitgebreid bezoek – soms een werkbezoek – aan hem.

Aan deze – overigens voortreffelijk georganiseerde – seminars bleefde voor ons echter vooral een tweetal bezwaren. In de eerste plaats hadden ze ten doel kennismaking met Israël, en kwamen ze niet tegemoet aan de behoefte aan verdieping. In de tweede plaats waren ze breed-occumerisch opgezet, met als gevolg, dat aan de behoefte om tijdens het seminar zelf de vraag onder ogen te zien, wat Israël voor de gereformeerde theologie betekent en welke plaats het in die theologie heeft en moet hebben, niet tegemoet gekomen werd.

Toen deputaten midden jaren tachtig werden uitgenodigd deel te nemen aan de seminars, die werden georganiseerd door het 'Bewinningscomité Zicht op Israël', dat zijn wortels met name in Gereformeerde Bondelingen had, hebben wij die mogelijkheid gaarne aangegrepen. In de loop der jaren werden enkele deputaten gevraagd om reeds deze seminars te organiseren en te leiden. Inmiddels leidt het 'Bewinningscomité Zicht op Israël' een slaperig bestaan. Het laatste seminar, dat in oktober 1999 werd gehouden, is geheel vanuit ons deputaatschap opgezet en uitgevoerd.

Inmiddels is in 2000 een samenwerkingsverband van kerkelijke en andere organisaties, die Israël-seminars organiseren, van de grond gekomen, en deputaten zijn uitgenodigd daaraan deel te nemen. Het gaat hier om een 'paraplu-organisatie', waarbij iedere instantie de eigen verantwoordelijkheid behoudt. Gezamenlijk wordt een folder uitgegeven, en men kan profiteren van de specifieke kennis, die er bij de verschillende deelnemende instanties is. Er is geen sprake van beïnvloeding van de inhoud van de seminars. Integendeel – het is juist de opzet, dat nadrukkelijk het eigen profiel van het betreffende seminar, en het beoogde doel ervan, worden aangegeven. Voor de door ons te organiseren seminars zal het dehalve niet slechts gaan om kennismaking met het land en het volk Israël, maar ook om de theologische doordiening en verdieping in gereformeerde zin.

Het is de bedoeling, dat in oktober 2002 een seminar gehouden wordt, over het thema: 'Jezus tussen de testamenten'. Het is de bedoeling ons te verdiepen in de wereld tijdens Jezus' optreden, waarin er slechts het Oude Testament was, en de veelkleurige joodse traditie waarin de Schrift werd gehoord en vertoeld. De aandacht zal vooral uitgaan naar de diverse joodse stromingen, tusschen waarvan Jezus en zijn discipelen hun weg gingen. We willen daarbij de invloed van de omgeving aan den lijve ondergaan. De reis heeft daarom twee zwaartepunten: Galilea en Jeruzalem.

12. Contacten Binnenland

12.1 ICI/Moderatoren

12.1.2 ICI

Het 'Interkerkelijke Contact Israël' is opgericht in de oorlogsjaren (1942) om gezamenlijk zich te beraden op de houding met betrekking tot de anti-joodse maatregelen van de bezetter. Sindsdien heeft het blijvend gefunctioneerd als overleg-organ.

Deelnemende kerken zijn: de Algemene Doopgezinde Sociëteit, de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland, de Chr. Geref. Kerken in Nederland, de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden, de Geref. Kerken in Nederland, de Ned. Herv. Kerk, de Rooms Katholieke Kerk en de Unie van Baptisiegemeenten, met als joodse partner 'Haddinech', dat is de Vereniging van Jezus als Messiasbelijdende Joden.

Doelstelling is: het bijdragen aan de verheldering en de opbouw van de relatie tussen Joden en Christenen. Aan deze doelstelling wordt gewerkt door: het uitwisselen van informatie over het Israëlwerk van de participanten; het uitgeven van folders (o.a. de serie 'Wat ieder van het jodendom moet weten'); het zo mogelijk jaarlijks doen houden van een seminar in Israël (b.v. in het begin van 2002 over 'De tien woorden tussen Jodendom, Christendom en Islam'); het kennisgeven en bespreken van beleidsnotities met betrekking tot ontwikkelingen in de joods-palestijnse verhoudingen.

Het ICI vergadert twee keer per jaar. Met waardering voor zijn arbeid is afscheid genomen van ds. C. van Allen, die gedurende een aantal jaren als penningmeester fungeerde. Momenteel zijn onze deputaten vertegenwoordigd door de ds. H. Blesma en ds. H.D. Rietveld.

Eens in de twee jaar vindt een uitvoerig gesprek plaats met dr. G.F. Willems, die vanuit de Verenigde Prot. Kerk van België en als secretaris van het Overlegorgaan van Joden en Christenen in België veel werk verzet ten dienste van de relatie kerk-Israël door middel van studies, publicaties en lezingen.

12.1.2.4 Moderatoren

In sept. 1977 is een officiële overeenkomst aangegaan tussen de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, de Chr. Geref. Kerken, de Geref. Kerken en de Ned. Herv. Kerk – die alle vier in Israël werkzaam waren – ten behoeve van raad en samenwerking inzake de arbeid in Israël.

Dit zgn. 'vier-moderatoren-overleg' heeft goed gefunctioneerd, tot het op gang komen van het S.o.W.-proces. Door dat proces en vanwege het feit dat de Bond geen direct werk meer in Israël verricht, is dit overleg geminimaliseerd tot – zo nodig – onderling raad inzake de financiering van het vrijwilligerswerk, dat tot het takenpakket van de Chr. Geref. Israëlpredikant behoort. Met het oog daarop heeft een moderatorenlid van de vier deelnemende Israël-instansies zitting in het ICI, zodat er geen afzonderlijk vier-moderatoren-overleg hoeft plaats te vinden. In de praktijk is dit de laatste jaren niet voorgekomen.

12.2 OJEC

12.2.1 Algemeen

Het OJEC is opgericht om een platform te zijn waarop Joden en christenen elkaar ontmoeten om te komen tot wederzijds begrip en om te bevorderen dat in de samenleving vooroordelen t.a.v. elkaar worden weggenomen. Uitsluitend is bepaald dat één en ander geschiedt zonder enig oogmerk van zending.

Vanuit ons deputaatschap had ds. J. Groenker zitting in het algemeen bestuur. Door zijn vertrek uit de particuliere synode van het Westen maakt hij geen deel meer uit van ons deputaatschap. Voorlopig heeft hij namens ons deputaatschap nog steeds zitting in het Algemeen Bestuur. Schriftelijk doet hij verslag van de gebeurtenissen binnen het OJEC. Mondelinge verslaggeving geschiedt indien dat gewenst is en in ieder geval één maal per jaar.

12.2.2 Activiteiten en gespreksonderwerpen

Van de activiteiten die door of mede namens het OJEC werden georganiseerd noemen we de volgende:

- Het symposium, mede georganiseerd door 'Vereniging voor christelijk wetenschappelijk onderwijs', met het thema: 'De toekomst van de joods-christelijke dialoog; agenda en doelstellingen' op 2 juni 1999 in de Vrije Universiteit van Amsterdam. De tekst van dit symposium werd door het OJEC uitgegeven.
- De besloten conferentie rond 'Het Beklag Gods' op 26 januari 2000 te Weesp en de openbare conferentie rond hetzelfde thema op 6 maart 2000 in Utrecht. Deze conferenties zijn ontstaan uit een discussie n.a.v. de uitgave van het Dienstboek in de SoW kerken waarin de klassieke tekst van 'Het Beklag Gods' uit de liturgie voor Goede Vrijdag is opgenomen. Beide conferenties genoten grote belangstelling. De discussie was open, af en toe ook fel, waarbij inhoudelijk/theologisch over en weer heel wat op tafel is gekomen. Gevraagd is nu om van SoW zijde een standpunt te bepalen in deze zaak.
- De conferentie, mede georganiseerd door de Theologische Universiteit Kampen, met als thema: 'Creating space for each other, a theological challenge'. Sprekers waren dr. Norman Solomon (Oxford), dr. Yahya Michof (Oxford) en dr. Simon Schoon (Kampen). Daarnaast waren er verschillende workshops.
- De uitgave van het OJEC leer- en lesboek over het Jodendom 'Van Matzev, Miswes en Mezoezes; Lesgeven over Jodendom'. Van deze uitgave is reeds een derde druk verschenen. Er zijn plannen om de kostenloze verspreiding mogelijk te maken naar bibliotheken van Pedagogische Academies en Lerarenopleidingen.

De christelijke partners van het OJEC waren niet vertegenwoordigd bij de boeifening in de Domkerk te Utrecht in september 1999. Door de werkgroep 'Boete '99' is daarover om opheldering gevraagd. Van de zijde van het OJEC is daarop geantwoord dat de relatie tussen joden en christenen binnen het OJEC niet wordt gezien in de sfeer van slachtofferbeschuldiging enerzijds en schuldboete anderzijds. Het gaat nu om een radicale omkeer in de praktijk in plaats van een eermalige schuldbeïldenis jegens het joodse volk.

12.2.3 Toekomst

In de afgelopen periode is opnieuw diepgaand gesproken over de rol van het OJEC in de toekomst. Meer en meer wordt binnen het OJEC de behoefte gevoeld om ook inhoudelijk het gesprek aan te gaan tussen joden en christenen. De discussie rond 'Het Beklag Gods' was daarvan een goed voorbeeld.

Het OJEC-bestuur discussieerde ook over de vraag op welke wijze er contact zou kunnen zijn met moslims. Aanleiding daartoe was een brief van de ICCJ (de overkoepelende organisatie van landelijke OJEC's) waarin werd gevraagd naar de toekomst van de ICCJ op het punt van het (mogelijke) gesprek met Moslims. Het gesprek hierover is nog niet afgerond.

12.3 CCK-Nes Ammim

In de verslagperiode hadden namens deputaten zitting in de Contact Commissie Kerken – Nes Ammim de brs. A. Brons en P. Vree. Deze commissie heeft tot taak de pastorale zorg voor de bewoners van Nes Ammim te behartigen. De commissie heeft dus geen inhoudelijke bevoegdheid ten aanzien van het reilen en zeilen van Nes Ammim als christelijke mosjave. Ook maken we op dat onze kerken geen financiële of bestuurlijke verantwoordelijkheid dragen.

Deelnemers in de CCK zijn tevens afgevaardigd in de Internationale Theologische Kirchliche Kommission (ITKK). Beide organen richten zich vooral op de bewaking van identiteit en het pastoraal. Hierbij moet worden aangetekend dat door perikelen in het Duitse bestuur en het gebrek aan menskracht in de Zwitserse afdeling de laatste twee jaar de gebruikelijke jaarlijkse bezinningsbijeenkomsten van de ITKK zijn vervallen. Hierdoor zijn de vragen aangaande de toekomstige functie van Nes Ammim nog onvoldoende duidelijk beantwoord. Er is – in het kort gezegd – gedacht aan de opties:

- een brugfunctie tussen verschillende culturen (christenen, joden en moslims)
  - een platform voor verzoening tussen joden en arabieren (vredes-onderwijs en tolerantie-bevordering)
- Er is wel een aantal bedrijfseconomische stappen genomen om de financiële positie te verbeteren. Zo is besloten de advocatenkantoor af te stoten en men overweegt ook de rozenkassen te sluiten. Het gasthous (hotel) zal eventueel met een derde slaapplek worden uitgebreid, en er zijn plannen voor de bouw van een seniorenwoning voor de overlevenden van de holocaust. Een compromiserende factor in de financiële/economische ontwikkeling is het feit dat de heer Rian Bennendijk, sinds 1998 general manager in Nes Ammim, heeft aangegeven taken te willen beëindigen.

Het aantal bewoners bedraagt ca. 80 personen.

Voor het (inter) functioneren van het dorp is van levensbelang dat aandacht wordt geschonken aan de eredienst en het pastoraat. Sinds begin 1997 functioneerde ds. J. van der Zaag als pastor, maar zij besloot het contract met Nes Ammim per 1 juni 2000 niet te verlengen. Zij heeft als predikante voor de 'vreemdelingen die in de verstrooiing zijn' goed werk verricht, waaronder ook genoemd moet worden het bevorderen

van bijbelstudiebijeenkomsten, waardoor de betrokkenheid bij het kerkelijke leven, voorzover dat op afstand kan worden waargenomen, is toegenomen.

Hangende de pogingen om tot een invulling van de ontstane vacature te komen is er voor de zomermaanden 2001 een predikant uit Nederland bereid gevonden om taken in Nes Ammin op zich te nemen.

Onder verwijzing naar het bovengestelde ten aanzien van de toekomstige functie(s) van Nes Ammin willen deputaten naar voren brengen dat het modern-religieuze pluralisme niet de overhand krijgt in de (oecumenische) contacten in de Israëlische samenleving, waarbij de betekenis van het evangelie dat spreekt van de enige Naam, ons tot redding gegeven, wordt gerespecteerd. De interreligieuze dialoog, nodig om de ander werkelijk te leren kennen en van hem of haar te leren, vooroordelen te doorbreken en serieus kennis te nemen van wat de ander beweegt, laat onverlet dat de christen te allen tijde bereid moet zijn verantwoording te geven van de hoop die in hem is.

12.4 Overige contacten

12.4.1 Isaac De Costa Fonds en Stichting Steun Messias Belijdende Joden

Deputaten namen via publicaties in de pers kennis van het bestaan van het Isaac De Costa Fonds en de Stichting Steun Messias Belijdende Joden. Het De Costa Fonds is een interkerkelijke organisatie, die zich inzet om gelden bijeen te brengen voor de bouw van een huis van samenkomst voor de joods-christelijke gemeente Rishon LeTzion, waarvan ds. Baruch Maoz voorganger is. De genoemde stichting heeft o.a. tot doel de Messiasbelijdende gemeente van ds. J. Ben Zwi in Jeruzalem te helpen, die dringend behoefte heeft aan een eigen gebouw. In de besturen van deze organisaties hebben ook predikanten en gemeenteleden uit de Christelijke Gereformeerde Kerken zitting. We hebben aan beide stichtingen een brief geschreven ten einde nader geïnformeerd te worden over de doelstellingen. Hierbij hebben we voor ogen gehouden dat de generale synode van Haarlem-Noord 1998 ons opdracht gaf in onze contacten met Messiasbelijdende Joden in Israël uitdrukking te geven aan onze zorg en moeite om in situaties waarin hun positie en identiteit onder spanning is komen te staan.

Van beide organisaties ontvingen we een antwoordschrijven, waarin ons de nodige informatie werd verstrekt. Het De Costa Fonds heeft een beperkt doel en zal ook, zodra dat doel bereikt is, zichzelf opheffen. De Stichting heeft een ruimere doelstelling, al is het eerste concrete doel – waarvoor nog veel gedaan moet worden – de gemeente van ds. Ben Zwi te helpen. De ruimere doelstelling is het verlenen van materiële en immateriële steun aan Joden die Jezus als Messias belijden en het bevorderen van contacten tussen christenen en christelijke kerken en gemeenten enerzijds en Messiasbelijdende Joden en Messiasbelijdende Joodse gemeenten anderzijds.

We staan sympathiek tegenover de beide organisaties, maar stellen vast dat hun doelstellingen grotendeels buiten de opdracht van deputaten vallen.

12.4.2 Contactdag Israël-Instanties Gerel. Gezinde

Een lang gekoesterde wens van ons deputaatschap ging op 19 februari 2001 in vervulling. Toen kwamen vier Israël-Instanties onder leiding van ons deputaatschap te Nijkerk bijeen, te weten De Gerel. Zendingbond (naam verbonden met de Gerel. Bond in de Nid. Hervormde Kerk), het Deputaatschap voor Israël van de Gerel. Gemeenten, de Bat Tzion Commissie van de Gerel. Kerken Vrijgemaakt en ons deputaatschap. Op de agenda stond als voornaamste punt vermeld: het elkaar informeren omtrent ieders visie en werkwijze met betrekking tot het Israëliërs. Het bleek dat er grote verschillen zijn zowel in visie als in werkwijze. De Bat Tzion Commissie richt zich bijna uitsluitend op de Messiasbelijdende gemeente van ds. J. Ben Zwi, terwijl het deputaatschap voor Israël van de Gerel. Gemeenten zich richt op evangelieverkondiging onder Joden via Messiasbelijdende Joden. De Gerel. Zendingbond richt zich in haar werk meer op geheel Israël, waarbij ook uitdrukkelijk wordt verduidelijkt dat ook de kerk van Israël kan leren. De uitwisseling van gedachten was constructief. Er is afgesproken tot nader contact te komen.

13. Financiën

De financiële gegevens (staat van baten en lasten, vermogensontwikkeling, de toelichting op de staat van baten en lasten en de berekening van de minimum-bijdrage) zijn als bijlage aan dit rapport toegevoegd.

13.1 Toelichting

Ter toelichting op deze gegevens melden we het volgende:

- In 2000 is de Israëlwerker, ds. C.J. van den Boogert, met zijn echtgenote gepatriëerd. Vanaf september 2000 wordt de vigerende wachtgeldregeling conform de bepalingen van de GS 1998 toegepast. Voor de raming over het jaar 2001 is uitgegaan van een volledig jaar wachtgeldbetaling. Vanaf het jaar 2002 zijn de kosten begroot voor een Israëlwerker in Jeruzalem. Mocht onverhoopt de vacature per primo 2002 niet zijn vervuld, dan zullen deputaten zo mogelijk personen afvaardigen, die de bestaande contacten in Israël zullen onderhouden en daarmee de continuïteit van het opgebouwde werk waarborgen. De hiernede gepaard gaande kosten worden geraamd op ca. 75% van het opgenomen jaarbedrag (exclusief uitzendingskosten). Mocht de wachtregeling voor een langere periode toegepast moeten worden dan in de begroting is voorzien, dan is (gedesbettelijke) dekking te verkrijgen uit de resterende 25%. Zonodig zal een suppletore begroting worden ingediend.
- De door Deputaten financiële zaken toegepaste handelwijze in 1998, bestaande uit het van te voren inboksen van baten uit nalatenschappen tot een bedrag van f100.000 over de begrotingsperiode 1999 t/m 2001, heeft geresulteerd in een aanzienlijk lager vermogen per ultimo 2000 vanwege het ontbreken van dergelijke ontvangsten tot op het moment van het opstellen van dit verslag.

De consequentie hiervan is dat de minimumbijdrage voor de begrotingsperiode 2002 t/m 2004 f0,42 per lid/dooplid per jaar hoger uitkomt.

Zonder wijziging van de begroting in 1998 zou de bijdrage over de periode 1999 t/m 2001 f2,12 per lid/dooplid zijn geweest en de berekende bijdrage over de periode 2002 t/m 2004 f3,42, derhalve een stijging van f1,30 in tegenstelling tot de stijging nu van f1,70 tot f3,88, zijnde f2,18 per lid/dooplid.

- Conform het beleid en de presentatie van de jaarrekeningen bij o.a. deputaten zending zijn de kosten voor het blad *Vrede over Israël* opgenomen onder de post 'Voorlichting'. Dit heeft tot gevolg dat de indeling van de rubrieken enigszins is aangepast. Voor de berekening van de vermogensnorm heeft de nieuwe presentatie praktisch geen gevolgen, daar er uit wordt gegaan van het netto-resultaat van de exploitatie van VOI. Daar komt bij dat de jaarlasten over het jaar 2000 relatief laag zijn wat een gunstige uitwerking heeft op de berekening van het verplicht aanwezige vermogen.
- Ten aanzien van het periodiek *Vrede over Israël* moet worden opgemerkt dat met name vanaf het jaar 2000 een dalende trend zichtbaar wordt in het aantal betalende. Anders gezegd: het responspercentage, in het verleden vrij constant op ca. 33% van het aantal verzonden acceptatiegrokaarten, is gedaald tot ca. 28%. Informatie bij deputaatschappen, die ook een eigen periodiek uitgeven, geeft hetzelfde beeld. Toepassing van specifieke software op het Landelijk Kerkelijk Bureau, inhoudende een differentiatie van de giften naar kerkelijke gemeente, kan bevorderen dat deputaten een meer gericht beleid kunnen gaan voeren. Vermeldenswaard is dat door een aanzienlijke stijging van de gemiddeld op een acceptatiegrookaart ontvangen bijdrage de totale ontvangsten in 2000 met ca. f9.000 ten opzichte van 1999 zijn toegenomen.

13.2 Algemere opmerkingen

- In een brief aan deputaten landelijk kerkelijk bureau in december 1999 hebben wij ons ongenoegen geuit over de trage en inadequaat verwerking van onze administratie. Tot ons genoegen kunnen wij mededelen dat onze klachten in een goede sfeer zijn besproken en sinds enige tijd de kwaliteit en de snelheid van de verwerking uitstekend is.
- Vanaf primo 2000 vindt periodiek een afstemmingsvergadering plaats van het LKB met de penningmeesters van de deputaatschappen, met name ten aanzien van te plagen investeringen, presentatie van jaarstukken en begrotingen. Onzes inziens zou bevorderd moeten worden dat deputaten financiële zaken, die partner zijn in dit overleg, van te voren overleg plagen met alle deputaatschappen over de rubriek en de ontwikkeling in het totaal van de minimum-bijdragen per lid/dooplid en de eventuele consequenties die dit heeft voor een individueel deputaatschap.
- Op 20 september 2000 is een nieuwe overeenkomst getekend op het LKB tussen de participanten in het centraal adressenbestand.

14. Voorstellen

Het deputaatschap voor evangelieverkondiging onder Israël stelt de generale synode naar aanleiding van zijn rapport het volgende voor:

- De synode spreekte naar aanleiding van het gestelde in par. 6.3 en 7 (midden) de wenselijkheid uit van het handhaven van de standplaats van de Israëlwerker in Israël, met name te Jeruzalem.
- Onder par. 7 wordt het voornemen genoemd om jonge predikanten voor 3-4 maanden in Israël aan een universiteit te laten studeren – iemand uit de kring van deputaten of een oud-Israëlwerker regelmatig een korte periode naar Israël te laten gaan om daar de contacten te onderhouden. Nadat het rapport was vastgesteld hebben zich nieuwe ontwikkelingen voorgedaan. Voor nadere aanvulling van beide genoemde voornemens is dan ook te verwijzen naar een aparte notitie die aan de synodale commissie ter hand is gesteld. Deze commissie zal onze nadere voorstellen in haar eigen rapportage ter synode brengen.
- Te besluiten de naam van het deputaatschap te wijzigen in: deputaten kerk in Israël. Zie de argumentatie die hiervoor wordt genoemd in par. 8.
- Nieuwe deputaten te benoemen.

Bijlage 15.1

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	2000	1999	1998
Baten			
Opbrengst bijdragen kerken	128.665	125.000	142.167
Giften	10.100	2.807	3.544
Zendingsdagen	15.818	12.942	16.482
Exploitatie <i>Vrede over Israël</i>	13.780	14.872	206
Intrest	14.853	23.508	25.123
Overige inkomsten	1.112	1.000	5.859
	156.708	150.385	196.979

	2000	1999	1998
Lasten			
Kosten Israël-werkers	169.396	150.438	149.685
Bijdrage Israël-organen	8.300	9.511	8.180
Diverse kosten	62.409	82.994	55.441
	<u>240.105</u>	<u>242.943</u>	<u>213.306</u>
Resultaat	<u>83.337-</u>	<u>92.558-</u>	<u>16.327-</u>

Bijlage 15.2

BALANS

Balans per 31 december	2000	1999	1998
Activa			
Materiele vaste activa			
Bibliotheek	P.M.	P.M.	P.M.
Financiële vaste activa			
Obligaties	195.000	235.000	256.000
Aandelen	69.307	65.009	64.840
	<u>264.307</u>	<u>300.009</u>	<u>320.840</u>
Vlottende activa			
Vorderingen en overlopende activa	19.171	29.287	20.777
Liquide middelen	141.657	130.150	196.067
Vooruitbetalingen	-	2.743	2.552
Deposito Israël	-	18.939	18.247
	<u>160.828</u>	<u>181.119</u>	<u>237.643</u>
Totaal activa	<u>425.135</u>	<u>481.128</u>	<u>558.483</u>
Passiva			
Eigen Vermogen			
	343.441	422.480	514.869
Schulden			
Schulden op korte termijn	81.694	58.648	43.614
	<u>81.694</u>	<u>58.648</u>	<u>43.614</u>
Totaal passiva	<u>425.135</u>	<u>481.128</u>	<u>558.483</u>

Bijlage 15.3

FINANCIËLE BEGROTING OVER DE PERIODE 2002 T/M 2004**STAAT VAN BATEN EN LASTEN**

	wettelijk 2000 f	begroting 2001 f	raming 2001 f
BATEN			
Bijdragen kerken	128.665	127.500	127.500
Giften	10.100	4.000	4.000
Zendingsdagen	15.818	9.000	15.000
Interest	14.853	9.500	13.000
Overige inkomsten	1.112	3.200	1.000
	<u>170.548</u>	<u>153.200</u>	<u>160.500</u>
LASTEN			
Kosten Israël-werkers	169.396	164.020	102.543
Voorlichting	15.330	13.356	29.950
Bijdragen Israël-organen	8.300	8.450	8.963
Overige kosten	60.859	91.392	70.000
	<u>253.885</u>	<u>277.218</u>	<u>212.456</u>
SALDO	<u>83.337-</u>	<u>124.018-</u>	<u>51.956-</u>

	begroting 2002 EURO	f	begroting 2003 EURO	f	begroting 2004 EURO	f
BATEN						
Bijdragen kerken	131.170	289.060	131.170	289.060	131.170	289.060
Giften	1.815	4.000	1.815	4.000	1.815	4.000
Zendingsdagen	6.807	15.000	6.807	15.000	6.807	15.000
Interest	4.538	10.000	4.538	10.000	4.538	10.000
Overige inkomsten	454	1.000	454	1.000	454	1.000
	<u>144.783</u>	<u>319.060</u>	<u>144.783</u>	<u>319.060</u>	<u>144.783</u>	<u>319.060</u>
LASTEN						
Kosten Israël-werkers	89.594	197.440	77.188	170.100	78.413	172.800
Voorlichting	16.926	37.300	19.127	42.150	21.305	46.950
Bijdragen Israël-organen	4.730	10.423	4.730	10.423	4.730	10.423
Overige kosten	49.076	108.150	32.173	70.900	53.410	117.700
	<u>160.326</u>	<u>353.313</u>	<u>133.218</u>	<u>293.573</u>	<u>157.858</u>	<u>347.873</u>
SALDO	<u>15.543-</u>	<u>34.253-</u>	<u>11.565-</u>	<u>25.487-</u>	<u>13.075-</u>	<u>28.813-</u>

De huidige raming van het tekort over 2001 laat een aanzienlijk verschil zien met het begrote tekort over 2001 (vastgesteld in 1998). Derhalve is voor de diverse berekeningen t.b.v. de begrotingen 2002 t/m 2004 de raming voor 2001 gehanteerd.

BEREKENING VAN IN DE BEGROTING 2002 T/M 2004 OPGENOMEN BIJDRAGEN (OMSLAG)

Deputaten financiële zaken hanteren een (weerstands)vermogensnorm van 100% van de jaarlijkse lasten. Bij de berekening van de omslag voor de begrote jaren 2002 t/m 2004 is uitgegaan van een normvermogen ter grootte van de jaarlasten 2000 van f 254.000.

	begroting 2002 EURO	begroting 2003 EURO	begroting 2004 EURO	totaal EURO
Eigen vermogen per 1 januari	132.270			
Vermogensnorm. jaarlasten 2000	115.260			
Vermogensoverschot per 1 januari	17.010			17.010
Begrotd tekorten excl. bijdragen kerken	146.713	119.604	144.244	410.562
Benodigde bijdragen kerken			393.552	
Zielentel 74500 x 3 jaar			1,76	
Omslag per lid			1,76	
Lineaire omslag per jaar, opgenomen in de begrotingen	131.170	131.170	131.170	393.509
Omslag per lid per jaar	1,76	1,76	1,76	

ONTWIKKELING VAN HET EIGEN VERMOGEN (E.V.)

	2000 EURO	2001 EURO	2002 EURO	2003 EURO	2004 EURO
E.V. per 1 januari	101.713	155.847	132.270	116.727	128.292
Batig/nadelig saldo	37.817	23.577	15.543	11.565	13.075
Koersverschillen effecten	1.850	-	-	-	-
E.V. per 31 december	155.847	132.270	116.727	128.292	115.218

BILAGE 16
Art. 49, 225

Rapport 2 van commissie 2 inzake deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël

1. Algemeen

Met belangstelling en waardering heeft uw commissie kennis genomen van het rapport van de deputaten voor de Evangelieverkondiging onder Israël. De commissie ontving de voorstellen van deputaten in een afzonderlijk schrijven 9.06/29. Tevens ontving de commissie een vertrouwelijke notitie 9.06/30 ter behandeling in comité.

2. Personalie (1)

Uw commissie is dankbaar voor het werk dat de broeders ds. J. Germa, ds. J. Groenleer, G.J. Orstein en J. Pijns voor het deputaatschap hebben gedaan. Helaas heeft br. J. Pijns maar kort als tweede penningmeester kunnen dienen. Door ziekte moest hij zijn functie opgeven. Uw commissie onderstreept de dankbaarheid voor de grote inzet gedurende bijna 40 jaar van br. G.J. Orstein.

Met deputaten is gesproken over de criteria die zij aanleggen bij het inschakelen van de secundusdeputaten. Dat gebeurt o.a. als een PS-deputaat naar een andere PS verhuist.

3. Zedende kerken (2)

Er zijn twee zedende kerken, maar momenteel is er geen werker. Met ds. C.J. v.d. Boogert kon de relatie helaas niet worden hersteld. Uw commissie spreekt erkenning uit voor de grote inzet van ds. Van den Boogert en betreurt dat het tot nu toe niet gelukt is de vacature vervuld te krijgen.

4. Bezinning (5)

Voor de bezinning over de relatie van onze kerken met Israël in paragraaf 5 heeft de commissie veel waardering. De commissie heeft erop gewezen dat het de voorkeur verdient te spreken over: 'christelijk' antisionisme.

In hun bezinning hebben deputaten vooral gewezen op de doorgaande lijn van Gods trouw in zijn verbond met Israël. Daarbij hebben zij willen waken, zowel voor de vervangingsleer als voor de twee-wegen-leer. Zonder Israël en Jeruzalem te willen verheerlijken zijn sterk de positieve lijnen naar voren gebracht. Uw commissie heeft daar geen moeite mee, maar is wel van mening dat daardoor deze paragraaf een zekere eenzijdigheid heeft.

In de brief aan de Romeinen zijn namelijk ten aanzien van Israël meer gegevens te vinden dan in par. 5 verwoord zijn. Zie o.a. Rom. 2: 25-29; Rom. 3 en 4, maar ook in 9: 24-10: 3. Voor een goede exegese moeten die teksten erbij worden betrokken. Dat geldt ook voor de visie op Jeruzalem. In 5:3 wordt terecht Jesaja geciteerd. Maar de profet spreekt in hoofdstuk 1: 10 ook over Jeruzalem als Sodom en Gomorra. Jeruzalem kan niet-Jeruzalem worden (zoals de kerk niet-kerk kan worden). Het zou goed zijn als in een vervolg deze bijbelse gegevens in de bezinning een plaats zouden krijgen.

De commissie is van mening dat deputaten met het trekken van de positieve lijnen de schijn waken dat zij daarmee de noodzaak om een werker in Israël en Jeruzalem te hebben, willen bewijzen. In dat verband is aan hen de vraag gesteld of zij na het vertrek van ds. Van den Boogert zich niet bezonnen hebben op de vraag of het werk elders en/of anders zou kunnen worden voortgezet. Deputaten hebben geantwoord dat zij zijn blijven werken in de lijn van de besluiten van onze synode. Dat is principieel een goede lijn. Zij zagen geen reden daarvan af te wijken. Met het bezinningsstuk hebben zij die lijn niet bijzonder willen verdedigen, hoewel die er wel uit voortvoert.

De exegese die in 5.4 van de collecte voor de gemeente in Jeruzalem is gegeven, heeft de commissie niet tot de hare gemaakt.

5. Jezus als Messias belijdende Joodse gelovigen (6.2.3)

In het gesprek over de Jezus als Messiasbelijdende Joden hebben deputaten onderstreept dat er onder deze christenen een grote verscheidenheid is. Kerken die plaatselijke gemeenten van Messiasbelijdende Joden financieel steunen, brengen hun theologisch gedachtegoed mee. Dat heeft invloed op hen. Dat blijkt bijv. uit het feit dat veel van deze gemeenten (Amerikaanse) gezangen zingen en geen psalmen. In de studiecetra probeert men de eigen zelfstandigheid te bevorderen en te bewaren. Van waarde is de wijze waarop men hierin bezig is met theologische bezinning, o.a. uitkomend in commentaren op nieuwtestamenteische bijbelboeken.

6. Vervulling vacature Israël-werker (7)

Met deputaten is gesproken over de vraag waarom het nog niet tot een aanstelling kon komen. Is de taak niet te eenzaam en vraagt het niet teveel creativiteit om in Israël te werken? Heeft het werkelijk die positieve impact, zoals deputaten daarover schrijven? Is het doerlijk en nodig iemand regelmatig voor een korte periode naar Israël te laten gaan? Wie?

Deputaten zijn van mening dat het inderdaad veel vergt om in Israël te werken. Het zal alleen kunnen als er een duidelijke roeping tot deze arbeid is; als iemand over bekwaamheden beschikt deze post te bekleden.

Zolang de vacature niet vervuld is, zoeken deputaten naar een mogelijkheid het werk toch voor zover mogelijk doorgang te laten vinden. Het is nog niet duidelijk hoe en door wie dat zal gebeuren.

Bovendien melden deputaten ons dat er nieuwe ontwikkelingen in Nederland zich voordoen. Daarover doet de commissie in comité verslag.

7. Naamswijziging (8)

In de commissie werd het hernieuwde voorstel tot naamverandering niet eenstemmig ontvangen. Aan de ene kant ziep het verbazing op dat deputaten dit opnieuw aan de orde stellen. In 1992 deden zij aan de synode hetzelfde voorstel. Toen werd het na ampel bespreking afgewezen. Tevens ervoer niet ieder in uw commissie de argumenten als sterk. In de beoordeling ervan werd zelfs het woord 'gezocht' gebruikt. Anderzijds was er ook welwillendheid en werden de argumenten die deputaten aandroegen als relevant ervaren.

Uw commissie heeft deze verscheidenheid van meningen aan de deputaten voorgelegd. Zij hebben opnieuw uitgelegd dat het niet om een verandering van koers van deputaten gaat. Zij echen zich het Evangelie van Jezus Christus niet. Het blijft gaan om verkondiging van het Evangelie. Het gaat in het contact met Israël om ontmoeting, getuigenis en dienst, om het te zeggen met de woorden uit een alternatief voorstel in 1992.

Maar ook na 1992 is het in het werk meer dan eens gebeurd dat de naam misverstand oproept. Soms is er veel tijd nodig dat misverstand uit de weg te ruimen. Daarom geven deputaten de voorkeur aan een andere naam, die bij Joden geen of minder misverstand oproept. Maar die moet inhoudelijk wel dezelfde betekenis hebben als de huidige naam. Ook verdient het de voorkeur dat het een korte, gemakkelijk te gebruiken, naam is. In de praktijk wordt dikwijls gesproken over deputaten Israël, maar die naam vinden deputaten voor de officiële naam te beperkt. Daarom komen zij met dezelfde naam als in 1992. Die ligt voor de hand en is eenvoudig in het gebruik. Bovendien dekt die naam het werk dat deputaten door de synode is opgedragen.

Een deel van uw commissie heeft zich op dit punt door deputaten laten overtuigen. Gelet op het misverstand dat de huidige naam steeds oproept, stelt een deel van de commissie uw vergadering voor dit voorstel in te wijzigen. Zij ziet geen principieel verschil tussen de oude en de nieuwe naam, omdat het woord Kerk in de naam de wezenlijke taak van de verkondiging van het Evangelie omvat.

Een ander deel van de commissie meent dat er sinds 1992 geen zwaarwegende nieuwe argumenten zijn aangevoerd die een naamswijziging rechtvaardigen. Zij achten dat in de huidige naam de taak van deputaten duidelijk uitkomt en hechten aan deze naam. Zij stellen voor om de naam ongewijzigd te laten.

8. Vrede over Israël (9)

Er zijn sommige gemeenten die geen prijs stellen op 'Vrede over Israël'. Er zijn er die zich in het beleid van deputaten niet kunnen vinden. Anderen stellen om privacy redenen het ledenbestand niet beschikbaar.

Op voorstel van de commissie zal de mogelijkheid onderzocht worden het blad uit te geven als ko-katern bij Doorgelven. Dat geeft de mogelijkheid 'Vrede over Israël' afzonderlijk te blijven toezenden aan anderen buiten de kring van onze kerken.

9. Classisrespondenten (10.4)

Niet overal sorteert het werk van de classisrespondenten het beoogde effect. Deputaten zullen de komende tijd daar nader onderzoek naar verrichten.

10. OJEC (12.3)

Deputaten dragen, zoals bekend, voor het OJEC geen verantwoordelijkheid. Het is echter een plaats waar men in Nederland rechtstreeks de Joodse gemeenschap ontmoet en met elkaar in gesprek is. Met behoud van eigen identiteit roept men kennis van de verschillende gedachten.

11. Nes Amnim (12.3)

Deputaten hebben ook geen verantwoordelijkheid voor Nes Amnim. De commissie pastorale zorg komt alleen in actie wanneer bekend is dat er CG leden in Nes Amnim verblijven.

12. Financiën (13)

Uw commissie is met de deputaten van mening dat het niet juist is boten uit nalatenschappen van te voren reeds in te boeken. Deze handelwijze van deputaten financiële zaken heeft een negatieve uitwerking, niet het minst hierin dat dit van invloed is op de gevraagde omslag. Verder is uw commissie het met deputaten eens dat overleg voortgaande aan een synode tussen deputaten financiële zaken en alle deputaatschappen inzake de toekomstige financiële mogelijkheden zeer gewenst is. Uw commissie zou graag zien dat de commissie die zich met de financiële zaken bezighoudt een voorstel van deze strekking aan uw vergadering zou doen.

13. Regeling en instructie

Uw commissie constateerde dat deputaten buitenlandse zending als opdracht hadden gekregen om naast hun regeling een instructie te maken, conform aan die van deputaten voor de Evangelieverkondiging onder Israël. Als de synode die nieuwe instructie goedkeurt, beschikken deze twee deputaatschappen over zowel een instructie als een regeling. Bij andere deputaatschappen is er alleen een instructie. Naar het oordeel van uw commissie is het beter als alles in één document geregeld wordt. Daarom doen wij het voorstel aan deputaten opdracht te geven een nieuwe instructie te maken waarin de regeling verwerkt is.

Voorstellen (14)

De commissie stelt u voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. uit te spreken dat het wenselijk is de standplaats van de werker in Israël, indien mogelijk in Jeruzalem, te handhaven;
3. deputaten opdracht te geven hun bezinning op (de CGK in relatie tot) Israël/Jeruzalem voort te zetten en af te ronden;
4. de naam van het deputaatschap te wijzigen in: Deputaten Kerk en Israël;
5. deputaten opdracht te geven hun regeling en instructie tot één instructie te maken en die aan de volgende generale synode ter goedkeuring voor te leggen;
6. opnieuw deputaten te benoemen.

De minderheid van de commissie stelt u voor:

4. de naam van het deputaatschap niet te wijzigen;

M. van der Sluis, rapporteur

BIJLAGE 17
Art. 50

Rapport van de commissie van redactie De Wekker

1 Besluit generale synode 1998

De generale synode van 1998 verzocht de redactie van De Wekker in overweging te nemen om bijvoorbeeld éénmaal per jaar een nummer te doen verschijnen waarin deputaatschappen informatie geven over hun werkzaamheden en/of een meer direct uitnodigingsbeleid inzake te voeren (Acta 1998, blz. 65). In de afgelopen periode heeft de redactie zich diepgaand bezonnen op de redactiefomule van De Wekker. Deze bezinning heeft geleid tot een nieuwe lay out en vormgeving van ons kerkelijk blad. In de redactiefomule is de rubriek WERK in uitvoering opgenomen. De deputaatschappen werden uitgenodigd om in deze rubriek over hun werk te schrijven en het dichterbij de lezers te brengen. Met het invoeren van deze rubriek heeft de redactie uitvoering gegeven aan het verzoek van de synode.

2 Redactie

De vorige generale synode heeft br. J.W. Maris benoemd als nieuw hoofdredacteur en br. G. van Rosket als nindredacteur. Br. J. Stok uit Mijdrecht werd eveneens als redactielid benoemd. Het is moest br. Stok in het laatste anderhalf jaar vanwege gezondheidsproblemen zijn gewaardeerde bijdragen aan De Wekker (tijdelijk) stop zetten. Br. A. Baars kon nauwelijks actief meewerken aan de vulling van De Wekker omdat hij naast zijn werk aan de Theologische Universiteit ook een promotie moest voorbereiden. Om die reden wil hij thans niet voor herbenoeming in aanmerking komen. Tijdens de redactievergadering van vrijdag 18 december 1998 heeft de overdracht en nieuwe verdeling van taken plaatsgevonden en is afscheid genomen van de brs. W. van T. Spijker en D. Koole. Ze hebben elk een belangrijke plaats ingenomen in de geschiedenis van De Wekker van de laatste kwart eeuw. Vanaf 1990 heeft br. Van T. Spijker het hoofdredacteurschap vervuld en van zijn hand verscheen de ene bijdrage na de andere. De vaste rubriek Marginaal werd geheel door hem verzorgd, elke week weer, en dat is een prestatie van formaat. Br. Van T. Spijker merkte bij dit afscheid op dat ook zijn vrouw een belangrijke bijdrage aan De Wekker heeft geleverd. Zij nam o.a. het corrigeerwerk op zich. Br. D. Koole heeft vanaf 1974 in de redactie van De Wekker gezeten en hij vormde mee "het gezicht" van het blad. Hij heeft zeer vele artikelen geschreven. Onder betuiging van oprechte dank voor al hun arbeid is van deze broeders afscheid genomen. De redactie zal uw vergadering een voorstel doen inzake benoemingen.

3 Wijzigingen

De redactie heeft zich in de laatste drie jaren in het bijzonder ingezet om ons kerkelijke orgaan zowel qua lay out als inhoud verder te verbeteren. Er is veel werk verzet door de leden van de redactie, gezamenlijk en ieder op het terrein van de taken die hem in het bijzonder zijn toevertrouwd. Bij de besprekingen – in diverse vergaderingen – over de nieuwe redactiefomule heeft de redactie zich laten bijstaan door een student journalistiek aan de Hogeschool te Ede. Zijn inbreng is gewaardeerd. De overgang van drukkerij Plantijn-Casparie te Utrecht naar drukkerij Callenbach te Nijkerk is in goed overleg verlopen. Callenbach bood meer mogelijkheden om tot de door de redactie gewenste uitvoering te komen. Er is op hartelijke wijze afscheid genomen van drukkerij Plantijn-Casparie en over en weer is de dank uitgesproken voor de goede samenwerking gedurende een reeks van jaren.

4 Nieuwe lay out en redactiefomule

Het was noodzakelijk dat De Wekker in een geheel nieuwe lay out verscheen.

De ontwikkelingen op het gebied van het uitgeven van kranten en tijdschriften en kerkelijke bladen gaan snel. We werken nu met steunkleuren. Per jaargang zal telkens een andere steunkleur worden gekozen. De redactie heeft zich in meerdere vergaderingen beraden op een nieuwe redactiefomule. Deze bezinning heeft als resultaat gekregen dat we vaste rubrieken met een nader bepaalde ruimte hebben gekregen. Het kerkelijke nieuws wordt vermeld in de rubriek Kerk actueel. De eerste pagina is daarvoor ingeruimd met overloopruimte op de laatste pagina. De meditatie is gehandhaafd. De rubriek Neder Bekeken wordt eenmaal in de veertien dagen door de redactiesecretaris verzorgd terwijl de overige redactieleden om de beurt de andere week voor hun rukening nemen. Getracht wordt zo veel mogelijk actuele onderwerpen te behandelen met een becommentariering vanuit Schrift en bijdenis en de gereformeerde theologie. De rubriek Een van tweeën heeft het karakter van een column. De hoofdredacteur en br. J. Stok tekenden voor de eerste serie. Toen br. Stok zijn bijdrage (tijdelijk) moest stopzetten, vond de redactie br. J.G. Scherlau bereid zijn taak over te nemen. De redactie is br. Scherlau dankbaar dat hij de uitdaging wilde aanvaarden.

De overige rubrieken bieden ruimte voor fundamentele bezinning op onderwerpen op het terrein van de Schrift, het geloof en de theologie. Er is een aparte, vaste rubriek voor het praktische, geestelijke leven. Het werk van de kerk in binnen- en buitenland heeft een vaste plaats gekregen in de redactiefomule. Aan de Jeugdrubriek werkt een aantal personen mee. Ook is er ruimte voor gastschrijvers die vanuit hun werk en positie in de samenleving iets doorgeven. De rubriek Bijeen geeft korte en ter zake doende verslagen van de vergaderingen van classes, particuliere synoden en andere kerkelijke bijeenkomsten. Regelmatig heeft de redactie bijelstudies laten verzorgen door diverse schrijvers. Van deze studies wordt veel gebruik gemaakt. Van tijd tot tijd worden interviews geplaatst. Elke rubriek is voorzien van een eigen logo.

De bedoeling van de nieuwe redactiefomule is het aanspreken van een breder publiek en het vergroten van de betrokkenheid van de lezers. De redactie heeft gebruik gemaakt van een aantal medewerkers uit de journalistiek en de wereld van het onderwijs. De formule betekent meer werk voor de redactie dan in een vorig stadium. De redactie streeft continuïteit met het verleden na. Er is meer diversiteit in gastschrijvers gekomen waarvoor de redactie dankbaar is. Men houdt zich aan de gemaakte afspraken.

5 Rond de verschijning van De Wekker

Een punt van aandacht en zorg is dat de bezorging van De Wekker bij de abonnees thuis vergraving kan oplopen. Met de TPO-Pootgroep is hierover een en andermaal contact geweest. De drukkerij en de redactie blijven hier attent op.

De redactie heeft een aantal malen promotieactiviteiten in de richting van alle kerkenraden ondernomen. Zij heeft gevraagd of het mogelijk is dat in elke gemeente een correspondent voor De Wekker werkzaam kan zijn, maar de reactie is minimaal geweest.

De vraag of het wenselijk is om De Wekker één keer in de veertien dagen te laten verschijnen, is diepgaand besproken. Voor veel mensen wordt bij een wekelijkse verschijning te veel geboden om het allemaal te kunnen lezen. Diverse argumenten voor en tegen zijn tegen het licht gehouden en uiteindelijk waren de argumenten tegen meer dan de argumenten voor. Een veertiendaagse verschijning beperkt het streven naar actuele (kerk)nieuwsvoorziening te zeer. De redactie heeft vooralsnog besloten om De Wekker wekelijkse te laten verschijnen.

Tevens heeft de redactie een suggestie van een van de lezers besproken om serieus te overwegen aan de generale synode toestemming te vragen om De Wekker aan ieder gezin in de kerken kosteloos ter beschikking te stellen. Een of tweemaal per jaar zou een acceptiegro kunnen worden meegestonden. De verzendkosten zouden volgens deze suggestie ook aanzienlijk lager worden. Dit idee heeft iets aantrekkelijks. Toch lijkt het de redactie moeilijk haalbaar. Het is zeer de vraag of de kosten uit giften gedekt kunnen worden.

6 Jaarlijkse rapportage aan het curatorium?

In de redactie is de vraag aan de orde geweest of een jaarlijkse rapport van de redactie aan het curatorium zinvol is omdat de redactie door de generale synode is benoemd en aan deze vergadering verantwoording schuldig is. De redactie heeft hierover een brief aan het curatorium gezonden. In een eerste antwoordschrijven van het curatorium wordt het probleem erkend. Wel is het goed nog eens na te gaan waarom de kerken in het verleden voor deze gedragslijn hebben gekozen. Na de synode willen het curatorium en de redactie zich gezamenlijk verder bezinnen over het probleem waartoe dan ook als vanzelf de vraag aan de orde komt of de instructie voor de redactie van De Wekker gewijzigd dient te worden.

7 Financiën

Al jarenlang heeft De Wekker te maken met een dalend abonneebestand. Het aantal nieuwe abonnees dat zich aanmeldt is lager dan de oudere generatie die wegvalt. Het feit, dat er ook in de christelijke kerken steeds minder gelezen wordt, zal daar zeker debet aan zijn.

Om die reden heeft de redactie jarenlang een voorzichtig beleid gevoerd. De abonnementsprijs werd zo laag mogelijk gehouden om te voorkomen, dat minder draagkrachtige abonnees zouden afhaken. Bovendien was er een zodanig groot eigen vermogen, dat de redactie het geen probleem vond om enigszins daarop in te teren. Daarnaast werd aan de meer draagkrachtige abonnees gevraagd om De Wekker te steunen met een gift. Jaarlijks werden wij door trouwe lezers verblijd door een flink aantal giften, soms vergezeld gaande van bemoedigende opmerkingen.

Toch heeft dit beleid niet opgeleverd wat men er van verwacht heeft. Er werden door het teruglopende abonneestand veel grotere verliezen geleden dan begroot was. In het boekjaar 1998 was het verlies f 20.000,- en in 1999 f 33.000,-.

Er werd wel geprobeerd de daling te remmen door het verbeteren van de lay-out en van de leesbaarheid van het blad. Met drukkerij Plantijn-Casparie is meerdere keren overleg hierover geweest. Maar het leverde minder op dan wij gewensd hadden.

In het voorjaar 1999 besloot de redactie om met ingang van 1 november 1999 (het nieuwe abonnementsjaar) met een totaal nieuwe opzet te komen wat de lay-out betreft waarbij zowel geket zou worden op de leesbaarheid van het blad als op de uitstraling. Verder werd besloten ook andere drukkerijen te benaderen aangezien het overleg met Plantijn-Casparie tot nu toe te weinig had opgeleverd.

Uiteindelijk werd gekozen om in zee te gaan met drukkerij Callenbach in Nijkerk. De lay-out en de leesbaarheid en de uitstraling van De Wekker werden aanmerkelijk verbeterd, terwijl de drukkosten nog iets lager waren dan bij de vorige drukker.

Door deze overschakeling is de daling van het aantal abonnees tot staan gebracht en zelfs omgezet in een lichte stijging.

Ook zijn de laatste jaren behoorlijk wat activiteiten ontplooid t.a.v. de advertentieacquisitie. Dit heeft zijn vruchten afgeworpen. De nieuwe opzet van De Wekker heeft dit alleen maar gestimuleerd.

De redactie heeft besloten om bij de vaststelling van de abonnementsprijs voortaan uit te gaan van de reële kosten. Het is niet goed nog verder in te teren op het eigen vermogen. Ook is het niet goed om giften te vragen voor de exploitatie. Dat wekt naar abonnees toe de indruk, dat ons blad zijn beste tijd gehad heeft.

Wel is het in onze inzichten goed giften te vragen voor abonneewerving en om ook daadwerkelijk activiteiten op dit gebied te ontploeken.

Onze indruk is, dat wij zowel wat de uitvoering van ons blad betreft als de financiële gang van zaken op de goede weg zijn. Het conceptjaarverslag van 2000 laat een positief saldo van ongeveer f 16.000,- zien.

8 Tenslotte

De redactie zal uw vergadering een voorstel doen tot de benoeming van een nieuw redactielid.

Verder werkt de redactie aan een planning op de langere termijn met betrekking tot de zittingsduur van de leden van de redactie.

De redactie zegt uw vergadering dank voor het vertrouwen in de afgelopen periode geschonken. Zegere de Heere uw vergadering.

Dr. J.W. Maris, hoofdredacteur
dr. J. Jonkman, secretaris

BILAGE 1B Art. 50

Rapport 3 commissie 1 (Opleiding en kerkorde) inzake rapport commissie van redactie De Wekker

De indruk van de commissie van redactie is dat ze zowel wat de uitvoering van het blad betreft als de financiële gang van zaken op de goede weg zijn. Uw commissie heeft de indruk ook en wil daarom haar grote waardering uitspreken voor het vele werk dat de redactiecommissie in de achterliggende verslagperiode verzet heeft.

Uit de rapportage blijkt dat de redactie het haar opgedragen werk heeft kunnen doen, ondanks het feit dat de redactie uitgedund was door de gezondheidsproblemen van dr. J. Stolk en de onmogelijkheid voor drs. A. Baars om werkelijk actief te participeren in de redactiecommissie. Gelukkig gaat het met dr. Stolk weer wat beter, maar hij zal zich flink in acht moeten blijven nemen.

Mee met het oog op deze situatie én de behoefte aan wat journalistieke inbreng in de redactiecommissie acht uw commissie het alleszins redelijk en begrijpelijk dat de redactiecommissie verzoekt om een uitbreiding tot acht leden. Dit achtste lid zal dan iemand zijn die kennis heeft van de journalistiek. In een brief aan uw commissie heeft de commissie van redactie alsnog enkele voorstellen toegevoegd aan haar rapport, die we als commissie over nemen.

Wel is binnen uw commissie de opmerking gemaakt dat door de eis van beknopte verslaggeving er op toe gezien moet worden dat er geen essentiële informatie weggelaten wordt in de classieverstagen (en verslagen van andere kerkelijke vergaderingen). Ook al is de journalistieke waarde van een classieverstlag als een 'echt verslag' wellicht niet zo hoog. Het is wel van belang voor de lezers van De Wekker, die geabonneerd zijn juist vanwege het feit dat ze op de hoogte willen blijven van het kerkelijk leven. Dan moeten verslagen niet te veel het karakter krijgen van impressies en voorzien worden van allerlei persoonlijke noties.

Ook werd bij navraag aan het adres van de hoofdredacteur opgemerkt dat zelfs een heel aantal kerkenraadsleden niet eens De Wekker lezen. Wat daar de reden ook van moge zijn, het is bepaald niet een blijk van kerkelijke betrokkenheid.

Wat betreft de onderlinge verhouding tussen het curatorium en de commissie van redactie van De Wekker heeft u in het rapport 9.05 ook al een en ander kunnen lezen aismordend in 'voorstel 30' in het rapport van het curatorium. Daarom keert dit punt bij deze rapportage niet terug.

Uw commissie stelt u voor:

1. de werkzaamheden van de commissie van redactie van De Wekker goed te keuren en haar hartelijk te danken voor het vele werk dat verzet is om De Wekker te laten worden wat het nu is;
2. goedkeuring te hechten aan de benoeming van een achtste redactielid;
3. opnieuw deputaten te bekoemen.

M.J. Kater, rapporteur

BILAGE 19 Art. 55

Rapport deputaten – financieel voor de Theologische Universiteit Apeldoorn der Chr. Ger. Kerken in Nederland

Samenstelling en werkwijze

Door de generale synode 1998 werden de brs. I.L. Stolk, voorzitter, P.A.A.J. Hurkmans RA, secretaris-penningmeester, en mr. P. van Zwielen herbenoemd als primis-deputaten, terwijl de brs. L. Boich en M. van de Groep werden herbenoemd resp. benoemd als secundis.

De broeders secundis hebben wij betrokken bij ons werk door hen uit te nodigen tot het bijwonen van één van de vier reguliere vergaderingen per jaar van ons deputaatschap alsmede door het toezenden van de notulen van alle vergaderingen en de jaarverslagen. Wij zijn van mening dat zij zo op een goede wijze op de hoogte blijven van de ontwikkelingen binnen onze universiteit.

Ingevolge de voor ons deputaatschap vastgestelde instructie hebben wij ons werk verricht in nauw overleg met het Curatorium. Om die reden is een aantal vergaderingen van curatoren door deputaten bezocht om de financiële aangelegenheden van de Universiteit te bespreken. Daarnaast hebben de president-curator c.o., de assessor van het curatorium en de fungerend rector met adviserende stem aan ons werk deelgenomen en onze vergaderingen bijgewoond.

De afgelopen periode heeft zich gekenmerkt door een verbodiging van de noodzakelijke inzet van ons als deputaten. In een dergelijke situatie komt nadrukkelijk naar voren dat wij een relatief klein deputaatschap zijn. Daarom adviseren wij u het deputaatschap uit te breiden.

In dit verslag gaan wij nader in op het door ons ter zake gevoerde beleid en op onze visie voor de toekomst.

Vermogenspositie

Per 31 december 2000 is de vermogenspositie van de Universiteit als volgt weer te geven (€ f 1.000).

Materiële vaste activa		1.906
Financiële vaste activa		5.501
		<hr/>
		7.407
Vorderingen	597	
Liquide middelen	883	
	<hr/>	
	1.480	
Kortlopende schulden	87	
	<hr/>	
		1.393
		<hr/>
		8.800
Voorzieningen		
Emeriteringsfonds	3.382	
Onderhoud gebouwen	561	
Stimuleringsfonds	80	
	<hr/>	
		4.023
Eigen vermogen		4.777
		<hr/>
		8.800
		<hr/>

Ter nadere toelichting geven wij u de volgende informatie.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa daalden ten opzichte van de vorige periode vanwege afschrijving en desinvesteringen, die hoger waren dan de rituuw aanschaffingen. De woning aan de Lavendelstraat 79 werd in 1998 verkocht aan de conciërge van de universiteit.

Emeriteringsfonds

Ten laste van dit fonds komen momenteel de uitkeringen aan mevrouw G.J. Versteeg – Floor, Prof. dr. J. van Genderen, Prof. dr. W. van 't Spiker, Prof. dr. J. de Vuyt en Prof. dr. W. H. Velma. Jaarlijks voegen wij toe 24% van het traktement van de zittende hoogleraren en de universitar hoofdcoördinatoren, alsmede rente op basis van de gerealiseerde rente over de beleggingen. Reeds geruime tijd blijft het fonds op ongeveer hetzelfde, ons inziens aanvaardbare, niveau.

Stimuleringsfonds

In 1998 is, overeenkomstig het besluit van de Generale Synode 1996, het stimuleringsfonds verlaagd tot f 80.000. Tot op heden heeft alleen Prof. dr. T.M. Holman een beroep gedaan op dit fonds.

Eigen vermogen

De resultaten over de periode 1998 tot en met 2000 waren f 807.000 negatief. Dit bedrag is in mindering gebracht op het eigen vermogen. Als gevolg hiervan is het eigen vermogen ten opzichte van de vorige verslagperiode met bijna 15% gedaald.

Baten en lasten 1998 – 2000.

Voor de specificatie van de baten en lasten over de jaren 1998 tot en met 2000 verwijzen wij naar de rapporten van de deputaten, welke ter Synode ter vertrouwelijke inzage liggen. Samengevat is het beeld als volgt (x f 1.000).

	1998	1999	2000
Baten			
Bijdragen kerken, giften en legaten	324	285	266
Bijdragen N.G. kerken	11	7	10
Comité Vrouwenactie	150	150	155
Subsidie OC&W	1.103	1.126	1.159
College- en examengelden	203	236	210
Ontvangen interest	397	341	354
Overige inkomsten	149	6	2
Totaal baten	2.337	2.151	2.156
Lasten			
Personeelskosten	1.203	1.261	1.298
Vooropleiding, gastcolleges, stages	83	119	122
Bibliotheek	238	197	255
Betaalde rente	205	207	208
Huisvestingskosten	205	201	201
Algemene kosten	237	350	308
Bijzondere lasten	552	0	0
Totaal lasten	2.724	2.335	2.392
Nadelig saldo	387	184	236

De verslagjaren 1998 tot en met 2000 werden afgesloten met een nadelig saldo, respectievelijk van f 387.000, f 184.000 en f 236.000, in totaal f 807.000.

Slechts in 1998 was sprake van bijzondere eenmalige kosten, gedeeltelijk als gevolg van besluiten van de in dat jaar gehouden generale synode.

In de vorige verslagperiode konden we nog een batig saldo rapporteren, maar toen was dit in feite het gevolg van een groot bedrag aan giften en legaten, derhalve van niet structurele inkomsten.

Mede als gevolg van besluiten die moesten worden genomen om de kwaliteit van het onderwijs en van de organisatie te waarborgen, zijn de kosten op een structureel hoger niveau terechtgekomen, hetgeen ook in komende jaren het geval zal zijn.

De minimum-bijdragen uit de kerken bedroegen voor de jaren 1998 tot en met 2000 resp. f 3,84, f 3,50 en f 3,50. De kerken hebben in het algemeen aan deze verplichting voldaan. Een belangrijke bijdrage uit de kerken is voorts de opbrengst van de vrouwenactie, een zeer welkome ondersteuning voor onze bibliotheek.

Deputaten spreken hun dankbaarheid uit voor de overtuiging van – in de giften uit de kerken. Hieruit blijkt de verbondenheid met de Universiteit.

Beleid voor de toekomst.

De generale synode van 1974 heeft besloten het curatorium te machtigen partiële subsidiering aan te vragen bij de landelijke overheid zodra de erkenning als universiteit zou zijn geschied. Deze erkenning is op 2 februari 1979 bekrachtigd bij koninklijk besluit. In aansluiting daarop heeft de generale synode van 1980 besloten de deputaten financieel te machtigen subsidie van de landelijke overheid voor 48% van de werkelijke exploitatiekosten aan te vragen.

Tevens is toen besloten (acta artikel 122) de deputaten financieel op te dragen zich te bezinnen op het percentage dat in de toekomst zou kunnen worden aangevraagd indien de kosten van de opleiding zodanig stijgen dat een hogere subsidie noodzakelijk zou zijn.

Deputaten financieel achten het noodzakelijk nu nader invulling te geven aan deze opdracht.

Het curatorium mocht in 1980 aan de generale synode rapporteren dat bij Koninklijk Besluit d.d. 2-2-1979 "Apeldoorn" gelijkgeroepd is met de rijksuniversiteiten en zich universiteit mag noemen.

Curatoren rapporteerden met dankbaarheid. "De mededeling van dit besluit betekent de afsluiting van een lange weg die de laatste jaren is gegaan. De betekenis ervan is duidelijk: alle examens in Apeldoorn worden erkend en een getuigschrift van Apeldoorn heeft dezelfde waarde als dat van een rijksuniversiteit".

Duidelijk is dat het hier niet gaat om de titel universiteit als zodanig maar om de erkenning van een gedegen opleiding tot dienaren van het Woord in onze kerken, om op die manier dienstbaar te mogen zijn aan de verkondiging van het evangelie in deze wereld en tot opbouw en uitbouw van Gods Koninkrijk.

Voorts heeft het curatorium van de generale synode van 1995 mandaat gekregen adequaat te reageren op wijzigingen in de onderwijswetgeving (acta artikel 34 sub 7). Ons inziens betekent dit dat de generale synode van 1995 hiermee uitspreekt de aanwijzing als universiteit te willen handhaven.

Deputaten financieel zijn met het college van hoogleraren en het curatorium van oordeel dat de aanwijzing als universiteit een belangrijke stap was en dat alles wat redelijkerwijs gedaan kan worden, ook in het belang van de opleiding moet worden gedaan om deze aanwijzing als universiteit te behouden.

Inmers, als de erkenning als universiteit door de overheid zou worden ingetrokken, zou het subsidie wegvallen. En zou naar het oordeel van de deputaten financieel de opleiding op kwalitatief voldoende niveau niet mogelijk zijn, tenzij de bijdrage van de kerken substantieel (een veelvoud van de huidige bijdrage) verhoogd zou worden. Bovendien zou dit betekenen dat voor de studenten de mogelijkheid van studiefinanciering zou komen te vervallen met alle gevolgen van dien, ook voor de kerken in verband met te verwachten hogere lasten voor het studiefonds.

Hoge kwaliteit van wetenschappelijk onderwijs en van wetenschappelijk onderzoek zijn noodzakelijk om onze erkenning te behouden, maar zoals reeds gememoreerd ook en vooral om goed opgeleide predikanten voor onze kerken af te kunnen leveren.

Daarom is de afgelopen periode veel werk verzett en zijn maatregelen ingevoerd om ook in de toekomst de kwaliteit te waarborgen.

Omdat kwaliteit ook extern getoetst moet worden is meegedaan aan de recente onderzoeksvisite VSNU, en zal ook binnenkort onderwijsvisite plaatsvinden.

Reeds geruime tijd bestaat vanwege de hoge werkdruk bij de hoogleraren de wens het college van hoogleraren uit te breiden. Om een goede invulling te kunnen geven aan de kwalitatieve doelstellingen achten ook wij een uitbreiding zonder meer noodzakelijk.

Voorts bestaat de behoefte enige AIO's te plaatsen. Tevens is het aan te bevelen de bezetting van het OOP in de komende periode nader te bezien. Wellicht dient ook daar enige uitbreiding van het personeelsbestand te worden gerealiseerd.

Overleg met het ministerie van OCenW.

Eind maart 2001 heeft overleg plaatsgevonden met de beleidsdirectie Wetenschappelijk Onderwijs van het ministerie van OCenW. Een belangrijk agendapunt onzerzijds was de vraag of en zo ja, onder welke voorwaarden uitbreiding van het subsidie mogelijk zou zijn.

Naar het zich laat aanzien zullen er geen voorwaarden worden gesteld die een nadere principiële bezinning op het aanvaarden van (meer) subsidie (dan we nu ontvangen) noodzakelijk maken.

Het ministerie heeft toegezegd ons binnen afzienbare tijd nader te zullen informeren. Wij gaan er van uit dat in de periode dat de generale synode bijeenkomt nadere informatie beschikbaar zal zijn.

Wij zijn van oordeel, en wij baseren dat op de informatieverstrekking van de overheid zelf, dat wij in wezen "recht" hebben op 100% subsidie. Ook in het gesprek is dit impliciet gesteld. Jaarlijks ontvangen wij van het ministerie opgave van de opbouw van onze subsidie op basis van 100%. Vervolgens wordt in de rijksbegroting slechts 48% opgenomen.

Dit betekent dat een beslissing van de generale synode om meer dan 48% subsidie aan te gaan vragen, niet automatisch tot honorering zal leiden.

Aangenomen mag worden dat een aanpassing voor de overheid, indien enigszins mogelijk, budgetneutraal zal moeten plaatsvinden.

De afgelopen jaren is de verhouding admissie studenten ten opzichte van het totaal aantal studenten drastisch gewijzigd in vergelijking met de zeventiger en tachtiger jaren. Gezien het feit dat onze universiteit reëel veel studenten aantrekt buiten onze kerken, achten wij een hogere bijdrage van de overheid in de kosten als zins verdedigbaar. Ook dit punt is door ons uitdrukkelijk aan de orde gesteld en niet bij voorbaat afgewezen door het ministerie.

Begrotingen 2002 – 2004.

Gezien de werkdruk van de hoogleraren en de veelheid van taken en vakken acht het curatorium het gewenst het aantal hoogleraren te verhogen naar zes, terwijl dan het docentencorps enigszins wordt verkleind.

Rekening houdend met het voorgaande komen we voor de jaren 2002 tot en met 2004 tot de volgende begrotingen.

(x Euro 1.000)	2002	2003	2004
Lasten			
Personeelskosten	731	771	797
Vooropleiding, gastcolleges, stages	70	55	56
Bibliotheek	125	131	138
Betaalde rente	98	100	103
Huisvestingskosten	89	94	95
Diverse kosten	155	156	160
Totaal lasten	1.272	1.309	1.346
Baten			
Comité Vrouwenactie	68	68	68
Subsidie OC&W, 48%	518	522	525
College- en examengelden	100	100	100
Ontvangen interest	150	145	140
Overige inkomsten	10	10	10
Totaal baten	846	845	843
Blijft te dekken	426	464	503
Dit is per lid en dooplid in Euro	5,72	6,22	6,75

Op grond van deze begroting achten deputaten een minimum bijdrage van Euro 2,00 per lid en dooplid noodzakelijk voor de jaren 2002 tot en met 2004, dit gekoppeld aan een verzoek aan de overheid het volledige subsidiebedrag te verstrekken. Mocht de generale synode van mening zijn dat verhoging van subsidie niet wenselijk is of mocht de overheid niet bereid zijn een hogere subsidie te geven, dan achten wij een bijdrage van Euro 6,00 per lid en dooplid noodzakelijk.

Overigens merken wij op dat wij het, zelfs als wij 100% subsidie zouden kunnen verkrijgen, toch noodzakelijk achten dat een redelijke omslag voor de kerken wordt vastgesteld. Dit niet alleen om de overheid te laten zien dat wij ook uit eigen kring financiering aantrekken, maar ook en bovenal om de kerken ook in financieel opzicht aandacht te doen geven aan de opleiding tot dienaren des Woords in onze kerken.

Oprichting van de generale synode 1998.

Door de generale synode 1998 is opdracht gegeven een rechtspositieregeling op te stellen voor de niet-ambtelijke docenten en het onderwijs-ondersteunend personeel aan de Theologische Universiteit, naar analogie van de rechtspositieregeling voor niet-ambtelijke medewerkers op het Landelijk Kerkelijk Bureau en daarover te rapporteren aan de volgende synode.

Als bijlage bij dit rapport is opgenomen de arbeidsovereenkomst voor niet-ambtelijke medewerkers voor de Theologische Universiteit alsmede een overzicht van de in bijlage 38 van de kerkorde en de uitvoeringsregelingen aan te brengen aanpassingen.

Adviezen.

Wij leggen het gevoerde beleid aan u voor ter beoordeling en stellen u voor:

- het deputaatschap uit te breiden tot 5 deputaten en opnieuw deputaten en secondi te benoemen;
- de minimumbijdragen der kerken voor de jaren 2002 tot en met 2004 vast te stellen op Euro 2,00 per lid en dooplid, gekoppeld aan het voorstel onder c;
- ons te machtigen het volledige subsidiebedrag van het ministerie van OC&W te vragen;
- mocht het voorstel onder b/c niet worden overgenomen of de overheid geen hoger subsidiebedrag willen verstrekken, de minimumbijdragen der kerken voor de jaren 2002 tot en met 2004 vast te stellen op Euro 6,00 per lid en dooplid;
- het stimuleringsfonds naast de huidige doelstelling tevens te mogen aanwenden ten behoeve van de inzet van AIO's;
- de rechtspositieregeling voor niet-ambtelijke docenten en het onderwijs-ondersteunend personeel goed te keuren.

Wij bidden uw vergadering bij al uw arbeid de leiding toe van de Heilige Geest

Deputaten voornoemd,
I.L. Stolk
P.A.A.J. Hurkmans RA
Mr. P. van Zwieten

BILAGE 19.1

Arbeidsovereenkomst

De Theologische Universiteit der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland,

ten deze namens de generale synode vertegenwoordigd door het Curatorium en Deputaten Financieel voor de Theologische Universiteit,

hierna te noemen werkgever,

en

hierna te noemen werknemer,

verklaren een arbeidsovereenkomst te hebben aangegaan onder de navolgende voorwaarden:

Artikel 1.

De werknemer treedt in dienst op ..... in de functie van .....

Artikel 2.

De werknemer is aangesteld voor een 100% dienstverband, zijnde 40 uren per week/ c.q. parttime dienstverband van ..... De werktijden zijn als volgt bepaald: .....

Artikel 3.

De arbeidsovereenkomst is aangegaan voor onbepaalde tijd / een periode van ..... en eindigt derhalve op ..... De eerste twee maanden van het dienstverband zullen gelden als proeftijd.

Artikel 4.

Als aanvangssalaris voor dit dienstverband is overeengekomen een bedrag f ..... per maand. In de maand mei van ieder jaar zal een vakantietoeslag worden uitgekeerd van 8% over de tot eind mei verstreken periode.

De werknemer wordt gesalarieerd volgens Uitvoeringsregeling ..... en ingeschaald in salarisgroep ..... met ..... dienstjaren. Afhankelijk van het functioneren kunnen periodieke verhogingen worden toegekend. Deze periodieke verhogingen worden steeds toegekend per 1 januari. Zodra het maximum salaris is bereikt, zal dit schriftelijk worden medegedeeld.

Artikel 5.

Op basis van de bij de Theologische Universiteit van kracht zijnde vakantieregeling bedraagt bij aanvang van een fulltime dienstverband het aantal vakantiedagen 23 dagen per jaar.

Artikel 6.

De werknemer zal zijn werkzaamheden verrichten op de locatie van de Theologische Universiteit te Apeldoorn. De werknemer is wel niet verplicht te verhuizen naar Apeldoorn dan wel de onmiddellijke omgeving daarvan.

Artikel 7.

Zakelijke reiskosten, niet zijnde woon-/werkverkeer, zullen aan de werknemer vergoed worden op basis van f 0,50 per kilometer. Periodiek zal de werknemer daartoe een declaratie indienen bij de penningmeester van disputeren-financieel.

Overige in het kader van dit dienstverband te maken kosten kan de werknemer onder overlegging van bewijstukken declareren bij de penningmeester.

Artikel 8.

Voor de niet-ambtelijke medewerkers van de Theologische Universiteit is een collectieve pensioenregeling bij PGGM van kracht. Van de verschuldigde pensioenpremie komt 1/3 deel ten laste van de werknemer en 2/3e deel ten laste van de werkgever.

Artikel 9.

Op deze arbeidsovereenkomst is in beginsel de rechtspositieregeling van toepassing, zoals opgenomen in bijlage 38 van de kerkorde.

Artikel 10.

De wederzijdse opzegtermijn bedraagt voor de werkgever en de werknemer vier resp. twee kalendermaanden. Opzegging kan slechts plaatsvinden per het einde van een maand.

Artikel 11.

De werkgever en de werknemer verklaren hierbij met deze voorwaarden bekend te zijn en daarmee akkoord te gaan.

Artikel 12.

De werknemer verklaart een exemplaar van de Algemene Bepalingen en de daartoe behorende uitvoeringsregelingen te hebben ontvangen.

Aldus overeengekomen en in tweevoud opgemaakt op .....

De werkgever

President-curator
Secretaris curatorium
Voorzitter deputaten financieel
Secretaris deputaten financieel

De werknemer

In beginsel wordt bijlage 38 van de kerkerde aangehouden met voor de volgende artikelen een aanpassing die beter past bij de situatie van de Theologische Universiteit.

Art. 2 inzake werkgever, zoals in arbeidsovereenkomst.

Art. 3 inzake werknemer:

Werving en selectie door het curatorium/deputaten financieel, gehoord hebbend het college van hoogleraren indien het gaat om een doctoor. Indien het gaat om benoeming van ODP zal de rector advies geven. De rol van deputaten LKB vervalt.

Art. 4 inzake salariering:

De rol van deputaten LKB vervalt.

Art. 5 inzake werkgebied kan vervallen.

Art. 7 inzake wijzigingen in arbeidsovereenkomst: rol van LKB vervalt.

Art. 8 inzake de inhoud van de arbeidsovereenkomst: de rol van LKB vervalt.

Art. 17 inzake arbeidsduur: basis niet 36 maar 40 uur.

Uitvoeringsregeling I

Schaalindeling op basis 40 uur in plaats van 36 uur.

Uitvoeringsregeling II inzake vakantie etc. en Uitvoeringsregeling III inzake vergoedingen zijn ook van kracht voor de Theologische Universiteit.

Uitvoeringsregeling IV inzake commissie van overleg: niet voor de Theologische Universiteit van toepassing.

BULAGE 20

Art. 55

Rapport 3 van commissie 6 inzake deputaten financieel beheer Theologische Universiteit Apeldoorn

Uw commissie spreekt haar waardering uit voor het werk dat deputaten financieel voor de Theologische Universiteit Apeldoorn hebben verricht. Deputaten hebben met een gering aantal leden hun opdracht met grote inzet en nauwgezetheid uitgevoerd.

Samenstelling en werkwijze

Gezien de hoeveelheid werk die door deputaten verricht moet worden is het niet meer dan redelijk het deputaatschap uit te breiden van 3 naar 5 leden. Dit zal de werkdruk aanzienlijk verminderen.

Emeriteringsfonds

Het emeriteringsfonds bevat f 3.362.000. In 2000 werd er f 360.000 uitgekeerd, terwijl er f 368.000 binnen is gekomen. Er is geen actuele actuariale berekening, deze zal gemaakt worden als er een zesde hoogleraar in dienst is getreden bij de Universiteit. (gegevens telefonisch verkregen van deputaten). De commissie is van oordeel dat dit een onjuiste handelwijze is en verzoekt alsnog de actuariale berekening te ontvangen.

Stimuleringsfonds

Hoewel er momenteel geen gebruik wordt gemaakt van het stimuleringsfonds, vindt uw commissie het niet acceptabel deze middelen thans in te zetten voor andere doeleinden. Wij men gebruik maken van dit fonds voor andere doelen, dan zal daarvoor een terzake doend voorstel moeten komen.

Overleg met het ministerie van OC&W

Indien er geen voorwaarden worden gesteld ten aanzien van de principiële uitgangspunten door het ministerie van OC&W voor het aanvragen van meer subsidie, is uw commissie van mening dat het aanvragen van

meer subsidie kan plaatsvinden. Overigens verwacht uw commissie nog de nadere informatie, zoals toegezegd op pagina 5, 1^e alinea van het rapport.

Deputaten merken – op basis van informatieverstrekking van de overheid – op dat de TUA recht heeft op 100% subsidie, maar "het betekent niet dat een beslissing om meer dan 48% te vragen, automatisch tot honorering zal leiden", zo melden deputaten in hun rapport. Deze constatering zou er toe hebben moeten leiden – aangenomen dat deputaten financieel dit reeds wisten –, om een aanvraag in te dienen in de loop van 1999 of 2000, onder de opschortende voorwaarde van instemming van de generale synode 2001.

Begroting 2002-2004

Voorafgaande aan de cijfermatige weergave van de begroting, melden deputaten financieel dat het curatorium het gewerst acht een zesde hoogleraar te benoemen, terwijl dan het doelenfonds enigszins wordt verkleind. Zowel in de synode van 1995 als in de synode van 1996 is er gesproken over de wenselijkheid, respectievelijk de noodzaak van het benoemen van een zesde hoogleraar, met name voor het vak ethiek. De werkdruk van het college van hoogleraren was te hoog en de zorg voor de kwaliteit van het zojuist genoemde vak diende een beter gehalte te verkrijgen.

De Acta van 1995 en 1998 geven daarvan enigermate blijk, doch de Acta van het comité-generaal zijn mogelijk een betere leidraad. Geconstateerd mag worden dat de financiën in de discussie over "werkdruk" en "kwaliteit" geen rol hebben gespeeld. Door het feit dat het curatorium het voorstel handhaafde het actotaal nog te verlengen en eerst in de synode van 2001 met een definitief voorstel te komen, maakte de geconstateerde opmerkingen van bijlage 70 van de Acta van 1998 pagina 567, "Uw definitieve besluitvorming zal n.l. pas kunnen plaats vinden nadat uw commissie 7 u nader heeft kunnen adviseren over de inpasbaarheid van de bijdrage van de kerken voor de T.U., die door deputaten wordt gevraagd en de stijging daarvan, die uit vorenbedoelde begrotingen voortvloeit.", op dat moment overbodig.

Eén en ander laat thans onverlet dat de benoeming van een zesde hoogleraar financiële consequenties heeft, die elders in de werkzaamheden en bijdragen dienen te worden verwerkt.

Arbeidsovereenkomst

De aanhef van de arbeidsovereenkomst dient gewijzigd te worden in: "De Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, ten deze..." De TUA is geen rechtspersoon, terwijl de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland dat wel zijn.

Deputaten hebben toegezegd een volledig uitgewerkte arbeidsovereenkomst op te stellen, waarbij de verwijzingen naar bijlage 38 K.O. uitgewerkt zullen worden.

Voorstellen:

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. deputaten dank te zeggen voor de wijze waarop zij hun opdracht hebben uitgevoerd;
2. opnieuw deputaten en secund te benoemen;
3. het aantal deputaten uit te breiden naar vijf;
4. deputaten op te dragen nog tijdens deze synodezitting een actuele actuariale berekening over te leggen;
5. het stimuleringsfonds thans niet aan te wenden voor het inzetten van AIO's;
6. de rechtspositieregeling met bijbehorende uitvoeringsregelingen voor de niet-ambtelijk doctoren en het onderwijs ondersteunend personeel goed te keuren met inachtneming van bovengenoemde wijziging in de aanhef;
7. bijlage 9 artikel 1 K.O. het aantal van drie deputaten te wijzigen in vijf.

A.J. van der Welken, rapporteur

BULAGE 21

Art. 67, 68, 72, 109, 143, 146, 147, 152, 156, 174

Rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland

Inleiding

1.1. Opbouw

Ons rapport bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Inleiding. In dit deel gaat het over de opbouw van het rapport, de samenstelling van het deputaatschap en de gehouden vergaderingen.
2. Bezinning op a) De verhouding plaatselijke gemeente en landelijk kerkverband
b) Kerkelijke "eigenheid" en roeping tot eenheid
Hier wordt gerapporteerd over de bezinning op twee vragen van algemene aard die de generale synode van Haarlem-Noord ons heeft voorgelegd.
3. Kerkelijke verhoudingen in Nederland. In dit deel doen we verslag van onze werkzaamheden in verband met de contacten met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), de Nederlands Gereformeerde Kerken, de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten, de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk en het Contact Orgaan Gereformeerde Gezinde. De verschillende onderdelen worden afgesloten met voorstellen.

- Adviezen aan kerkenraden. Hier wordt in het kort verslag gedaan van gegeven adviezen aan enkele kerkenraden die om advies vroegen.
- Anders werkzaamheden. In dit kleine deel wordt melding gemaakt van nog enkele andere werkzaamheden voortvloeiende uit onze instructie.
- Besluit. Hier tikken we terug en worden nog enkele voorstellen gedaan.

1.2. Samenstelling deputaatschap

De synode van Haarlem-Noord splitste het vorige deputaatschap dat ondermeer de zaken behartigde die nu aan dit deputaatschap zijn opgedragen. De synode benoemde als deputaten ds. J. van Dijken, prof. T.M. Hofman, prof. J.W. Mars, ds. M.C. Mulder, br. J.W. Overeem, br. A. Pothof en ds. J.W. Schoonderwoerd. Van hen maakten de bsn. Mars, Overeem en Pothof ook deel uit van het vorige deputaatschap. Prof. J.W. Mars fungeerde nu als voorzitter en ds. J.W. Schoonderwoerd als secretaris.

In deze eerste periode van het nieuwe deputaatschap mochten deputaten op een heel goede wijze samenwerken. Twee broeders wensen evenwel niet voor herbenoeming in aanmerking te komen. Een opeensstapeling van werkzaamheden noopt hen hiertoe, hoewel ook het werk van het deputaatschap hun ter harte gaat. Het zijn prof. T.M. Hofman en ds. J. van Dijken. Beiden hebben zij in de afgelopen drie jaar een wettelijke bijdrage geleverd aan het werk van deputaten.

Er zullen dus nieuwe deputaten moeten worden benoemd. Wij zullen het moderamen een voordracht doen toekomen.

1.3. Vergaderingen

Deputaten vergaderden 20 maal, bijna altijd in Apeldoorn.

Met deputaten kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) hadden we 13 samenkomsten, wisselend in Apeldoorn en Amersfoort.

Tweemaal hadden we een gesprek in Apeldoorn met de Commissie voor Contact en Samenwerking van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Ook spraken we tweemaal in Apeldoorn en één maal in Bruchem met een delegatie van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk. Met de samenwerkingsgemeenten vergaderden we tweemaal in Hilversum. Samen met deputaten kerkelijke eenheid van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) spraken we een keer te Amersfoort met de gemeenten van de beide kerkverbanden die kanselruil hebben aangevraagd of gekregen.

2. Bezinning op a) De verhouding plaatselijke gemeente en landelijk kerkverband b) Kerkelijke 'eigenheid' en roeping tot eenheid

2.1. Opdracht

De generale synode van 1998 deed de volgende uitspraak:

De generale synode constateerde dat

- op de weg naar de eenheid van gereformeerde belijders in Nederland door deputaten eenheid en correspondentie reeds decennia lang intensieve besprekingen worden gevoerd;
- in deze besprekingen wel vorderingen zijn gemaakt, maar tot op heden geen blijvende resultaten in de zin van federatie of eenwording op landelijk niveau kon worden bereikt;
- het uitblijven van deze resultaten mede samenhangt met de interne verscheidenheid van de aan de bespreking deelnemende kerken;
- op het niveau van de plaatselijke zelfstandige gemeenten soms sprake is van duidelijke onderlinge herkenning en een vruchtbare samenwerking tussen gemeenten van verschillende kerkgenootschappen, ook wanneer de gemeenten deel uitmaken van een kerkverband dat niet voldoet aan de normen van bijl. 6 K.O.;
- samenwerking en samenwerking op plaatselijk vlak soms door omstandigheden niet alleen gewenst maar ook noodzakelijk kunnen zijn;

van oordeel dat

- het bijbelse gebod om in Christus' naam de eenheid te zoeken met allen die zijn naam liefhebben voor alle tijden blijvend geldig is;
- de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente ook inzake samenwerking en samenwerking met andere gemeenten van gereformeerde belijders krachtens het gereformeerde kerkrecht van betekenis is;
- ten gevolge van de voortgaande secularisatie kerken van gereformeerde belijders zich voor steeds grotere problemen gesteld zien;
- in verband met het sub 1, 2 en 3 genoemde het principieel, kerkrechtelijk en praktisch onjuist zou zijn wanneer het proces van samenwerking en samenwerking op plaatselijk niveau geheel geblokkeerd zou worden door het ontbreken of uitblijven van positieve resultaten van gesprekken op het niveau van deputaten;
- omgekeerd het sub 4 genoemde proces op geen enkele wijze een bedreiging mag betekenen voor de loyaliteit t.a.v. het eigen kerkverband.

Besluit

- deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland op te dragen zich te bezinnen op de relatie tussen het landelijk kerkverband en de zelfstandige plaatselijke gemeente met het oog op de vraag welke mogelijkheden er zijn voor interkerkelijk overleg en samenwerking op plaatselijk niveau zonder negatieve gevolgen voor de eenheid van eigen kerkverband;
- deputaten op te dragen zich in het licht van de Heilige Schrift te bezinnen op de vraag welk gewicht aan zaken als eigen kerkelijke cultuur, eigen kerkelijke identiteit en de bewaring van interne kerkelijke eenheid gegeven mag worden en op welke wijze de kerk van Christus in het besef van en onder het bevel

van Christus' gebod om eenheid van de zijnen en op weg naar zijn toekomst, daarmee heeft om te gaan;

- deputaten op te dragen van deze tweeblied bezinning rapport uit te brengen aan de volgende generale synode.

De bezinning bedoeld in besluit sub 1, bieden deputaten u aan onder 2.2.

De bezinning bedoeld in besluit sub 2, bieden deputaten u aan onder 2.3.

2.2. De verhouding plaatselijke gemeente en landelijk kerkverband

2.2.1. De achtergrond

De achtergrond van dit besluit van de generale synode Haarlem-Noord 1998 wordt duidelijk verwoord. Zo lezen wij in constaterende sub 4 '(dat) op het niveau van de plaatselijke zelfstandige gemeenten soms sprake is van duidelijke onderlinge herkenning en een vruchtbare samenwerking tussen gemeenten van verschillende kerkgenootschappen, ook wanneer de gemeenten deel uitmaken van een kerkverband dat niet voldoet aan de normen van bijl. 6 K.O.; 5. (dat) samenwerking en samenwerking op plaatselijk vlak soms door omstandigheden niet alleen gewenst maar ook noodzakelijk kunnen zijn...

In het 'van oordeel' dat komt een aantal belangrijke principiële zaken aan de orde als het bijbelse gebod (voor alle tijden) om in Christus' naam eenheid te zoeken met allen die zijn naam liefhebben. Daar wordt ook gewezen op de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente die in het kader van samenwerking en samenwerking 'krachtens het gereformeerde kerkrecht van betekenis is'. Tevens is er sprake van de grotere problemen vanwege de secularisatie. In verband met deze factoren zou het 'principieel, kerkrechtelijk en praktisch onjuist' zijn wanneer het proces van samenwerking en samenwerking op plaatselijk niveau geheel geblokkeerd zou worden door het ontbreken of uitblijven van positieve resultaten van gesprekken op het niveau van deputaten. Tevens wordt sub 5 gesteld dat het hiervoor genoemde proces 'op geen enkele wijze een bedreiging mag betekenen voor de loyaliteit t.a.v. het eigen kerkverband'.

2.2.2. Analyse van de opdracht en aanpak

De kern van de bezinning splitst zich toe op 'de relatie tussen het landelijk kerkverband en de zelfstandige plaatselijke gemeente'. De achtergrond wordt vooral gevormd door de vraag naar plaatselijke mogelijkheden voor interkerkelijk overleg en samenwerking. Daarbij dient gewaakt te worden voor negatieve gevolgen voor de eenheid van eigen kerkverband. We kiezen hier primair voor een bijbels-theologische bezinning op de kerk en een doordiening van praktische gevolgen.

2.2.3. Bijbelse bezinning in nuce

Oud en Nieuw Testament melden ons veel over de kerk. Wij zullen ons dan ook vrijwel geheel tot de hoofdproblematiek proberen te beperken, namelijk of en hoe de bijbel en met name het NT spreekt over de relatie tussen de gezamenlijke kerken en de zelfstandige plaatselijke gemeente.

2.2.3.1. Gemeente – kerk

In het overgrote deel van plaatsen in het NT wordt *ekklesia* gebruikt als pregnante christelijke term en is te vertalen met gemeente of gemeentesamenkomst of kerk. Verdeling naar de verschillende betekenisaspecten is maar beperkt mogelijk. Ons verschil tussen gemeente (als verzameling van christenen op een bepaald plaats) en kerk (als bovengemeentelijk verband van het volk van God resp. het geheel van christenen) is het NT vreemd, zo stelt J. Roloff. Volgens hem hangt dat samen met het feit, dat het oerchristendom *ekklesia* niet primair als organisatorische maar als theologische grootheid verstaat.

De universele kerk is niet slechts een secundaire aansluiting van individuele autonome 'Partikularkirchen'. Evenmin is de plaatselijke gemeente slechts een organisatorische onderafdeling van de gehele kerk. Zowel de lokale verzameling van christenen als de bovenplaatselijke gemeenschap van alle gelovigen zijn beide uitdrukkingen van de door God geschapen *ekklesia*.

2.2.3.2. Gemeente Gods

Bijbels-historisch gezien is het zeer aannemelijk dat de oergemeente te Jeruzalem zichzelf aanduidde als de 'gemeente Gods'. Denk hierbij ook aan het spreken van Paulus in Gal. 1: 13 en Fl. 3: 6 en I Kor. 15: 9. Reeds vóór Paulus werd deze aanduiding 'gemeente Gods' ook voor volgelingen van Jezus buiten Jeruzalem gebruikt.

Voor het verstaan van de problematiek is ook I Kor. 1: 1-2 van groot belang. De gemeente Gods in Korinthe vertoont de wezenstrekken van de kerk Gods. Zo kan deze gemeente de kerk van het grote geheel representeren. Het is dan ook belangrijk te letten op het verband met I Kor. 1: 2.

Voor het verstaan van de gemeente is de plaatselijke, liturgische samenkomst van de gemeente belangrijk (vgl. I Kor. 11: 18). In deze plaatselijke samenkomst moet het gaan om de opbouw van de gemeente (I Kor. 14: 5 en 26).

Fundamenteel geldt voor Paulus iedere plaatselijke verzameling van christenen, waarbij de eredienst in het centrum staat, als gemeente.

2.2.3.3. Gezamenlijke kerken (bovenplaatselijk)

Al is de eerder genoemde lijn primair, dit impliceert zeker niet, dat bij Paulus de aandacht voor het bovenplaatselijke ontbreekt. De plaatselijke gemeente representeert het door Gods handelen wereldwijd ontstaan en ontstaande heilsvolk van God.

De bijbel uit het feit, dat bepaalde ethische normen en woorden in alle lokale gemeenten herkenbaar zijn (vgl. I Kor. 4: 17; 11: 16; 14: 33/34). Let hierbij ook op I Kor. 10: 32; naast Joden en Grieken wordt hier gedacht aan de kerk, als het volk van God van de eindtijd.

Er is eveneens een nauwe verbondenheid tussen de plaatselijke gemeenten op het punt van de ambten

(I Kor. 12 : 26). We kunnen hier spreken van de fundamentele structuur van de kerkelijke diensten voor de gemeente in alle plaatsen.

In deze twee factoren ziet Paulus fundamentele wezenstrekken van de kerk. In de kerk op welke plaats ook gelden bepaalde normen voor het gedrag, zijn de ambten en een door God gesteld heilig recht. Zo realiseert zich haar innerlijke structuur als lichaam van Christus (I Kor. 12 : 26).

2.2.3.4. Kerk in Handelingen

Ook in Handelingen wordt door de kerk overwegend de concrete gemeente ter plaatse aangeduid, hetzij in Jeruzalem of in Antiochië, hetzij in andere plaatsen binnen het gebied van de zending. In Hand. 18 : 22 horen wij het meest oorspronkelijke gebruik van *ekklesia* (de gemeente te Jeruzalem; vgl. 12 : 1 en 5). De lokale gemeente wordt o.a. geconstitueerd door het heilig recht, is vergaderd rondom prediking en viering en praktiseert het recht voor bewaard van de eschatologische zuiverheid van de gemeente (vgl. Hand. 5 : 11). De plaatselijke gemeente van Antiochië ontvangt van Paulus en Barnabas rekenschap van het verichte zondingswerk (Hand. 14 : 27). Er is mogelijk in Hand. 15 : 3 sprake van afvaardiging door de gemeente. Het besluit van het apostelconvent verdient aandacht (Hand. 15 : 22).

In de kerk van Handelingen functioneren plaatselijk de ambten (vgl. Hand. 14 : 23). Voor het woordgebruik in het enkelvoud van *ekklesia* als aanduiding van het geheel van de christenen in een bepaald geografisch gebied valt te wijzen op Hand. 9 : 31 (in sommige handschriften). Voor een meer compleet beeld van de kerk in het NT moet tevens gelet worden op gegevens uit o.a. de pastorale brieven (I Tim 5 : 16), die aan Kolosse (4 : 15, 16) en Efeze.

2.2.3.5. Kerk als Lichaam en Bruid

Diepe dingen over de kerk zijn ook te vinden in de uitspraken van Paulus in I Kor. 12 : 27 en Rom. 12 : 5. Deze lijnen worden doorgetrokken in Efeze en Kolosse. We moeten daarbij letten op de nauwe verbondenheid tussen Christus en de kerk als zijn lichaam (Kol. 1 : 24). Tevens dienen wij aandacht te schenken aan Christus als Hoofd van de kerk (Kol. 1 : 17; vgl. ook Efeze). In dit verband wordt de heerschappij van Christus over de wereld en de kosmos ter sprake gebracht (Ef. 1 : 22 en Kol. 2 : 10). Deze kerk als lichaam van Christus heeft een bijzondere roeping. Zij moet de wereld onder de heerschappij van Christus en onder de gehoorzaamheid van de Schepper terugroepen. Deze opdracht wordt door de kerk gerealiseerd door middel van haar verkondiging (vgl. Ef. 3 : 10).

Over de kerk als bruid dient men niet te denken o.a. aan de hand van Ef. 5 : 22-33. Hier zien wij evenzeer de nauwe verbondenheid van Christus als Hoofd en de kerk als lichaam. Daarbij dient verdisconteerd te worden, dat dit rijke bijbelse spreken zowel de plaatselijke als de gehele kerk typeert.

2.2.3.6. Kerk voor elkaar en met elkaar

In de collectie van I Kor. 16 : 3 zien wij dat Paulus oog heeft voor de verbondenheid met elkaar. Zo trekken de gemeenten uit het zendingsgebied zich de nood aan van de gemeente te Jeruzalem. O.a. fierm wordt het boveerplaatselijk karakter van de kerk zichtbaar. De christenen van alle plaatsen hebben oog en hart voor elkaar.

De samenwerking en de beslissingen van het apostelconvent (Hand. 15) laten ons zien dat plaatselijke gemeenten elkaar nodig hebben om in voorkomende moeilijke zaken een goede oplossing te vinden, die samenbindend mag werken voor de christenen op verschillende plaatsen. Inzake leer en leven blijkt het katholieke en apostolische karakter van de kerk in de tijd van Handelingen van groot belang te zijn. Vanuit het onderlinge gesprek en overleg wordt er leiding gegeven in hoofdzaken die de gemeenten raken. Daarbij blijken de schriftelijke hoofdlijnen mondeling te worden toegelicht. In dit alles spelen behoud van zuiverheid en eendracht een belangrijke rol.

Voor de wijzen christelijke omgang in de gemeente en onderling is Rom. 15 : 1-13 van groot belang. Met verschillende achtergronden moet men oog hebben voor de echte eensgezindheid en aanvaarding van elkaar. Deze geestelijke grondhouding is gefundeerd in de persoon en het dienstwerk van Jezus Christus, waardoor hechte broederschap groeit en echte aanvaarding van elkaar in de ene Here. De christelijke kerk is gemeenschap met de Here van de kerk en in Hem en door Hem gemeenschap met elkaar.

2.2.4. Dogmatische bezinning in het kort

Fundamenteel is de lijn van de Schrift. Wij kunnen echter niet om de dogmatische bezinning heen in een belangrijke zaak als deze. Op het wezen van het kerkzijn kunnen wij hier slechts heel kort ingaan. Het is opvallend, dat de Heidebergse Catechismus zo christologisch over de kerk spreekt. De Zoon van God vergadert, beschermt en onderhoudt een gemeente, de heilige, algemene Christelijke kerk (Zond. 21). Hij doet dat door Woord en Geest en in eenheid van het ware geloof van het begin tot het einde der wereld.

De Nederlandse Geloofsbelijdenis (art. 27) noemt de kerk 'een heilige vergadering der ware Christgelovigen...'. Daarnaast laat dit artikel zich uit over de continuïteit in de eeuwen en over Gods bewaaring in gevaarlijke tijden. Voor ons onderzoek verdient zeker ook de volgende passage aandacht:

'Ook mede is deze Heilige Kerk niet gelegen, gebonden of bepaald in een zekere plaats, of aan zekere personen, maar zij is verspreid en verstrooid door de gehele wereld; nochtans te zamen gevoegd, en verenigd zijnde met haer en wil in één zelfden Geest, door de kracht des geloofs.'

Er is in Christus' kerk eenheid in geloofsinhoud. De kerk weet zich op het afemauwst verbonden met Christus en leeft uit Hem en Zijn arbeid, dat maakt haar zaligheid uit. Voor de gelovigen is de verzoening door het bloed van Christus en de heiliging door Zijn Geest van fundamenteel belang. Hier klinkt de verbondenheid met het bijbels-apostolisch erfgoed door.

In de Beknopte Gereformeerde Dogmatiek (621/622) wordt ook bij de problematiek van 'De kerk en de kerken' stilgestaan. Na korte vermelding van enkele schriftgegevens volgt: 'Dat wijst erop, dat het geheel van de kerk niet de som is van een aantal delen. De kerk lijkt niet op een vereniging met plaatselijke afdelingen'

Ekklesia is geen kwantitatief, maar een kwalitatief begrip (vgl. T.W.N.T., III, 507). Een kleine gemeente is er niet minder om. Het kerkvergaderend werk wordt plaatselijk, regionaal, landelijk en mondiaal zichtbaar. 'Zowel voor de universele als voor de regionale en lokale kerk is de verhouding tot Christus beslissend.' Daarbij wordt verwezen naar Matth. 18 : 20. Er is ook aandacht voor I Kor. 1 : 2 in dit verband. De gemeente Gods te Korinte leeft in gemeenschap met allen die belijden dat Christus hun Here is. In Korinte woont een deel van het nieuwe volk van God 'maar het vormt een eenheid met allen die tot dat volk behoren, waar ze ook zijn'. Dit leidt tot de conclusie: 'Een gemeente als die van Korinte wordt dus niet geïsoleerd beschouwd. Een kerkverband zoals wij dat kennen, is er nog niet zo vroeg, maar een onderlinge verbondenheid in Christus is met het gemeente zijn van het begin af gegeven.' (B.G.D., 622).

Uit de gemeenschap met Christus, die een gemeenschap door de Heilige Geest is, vloeit de onderlinge gemeenschap voort. Dit zullen wij niet mogen beperken tot het lokale of regionale, maar speelt ook landelijk en mondiaal een belangrijke rol.

2.2.5. Kerkrechtelijke aspecten

Voor de onderlinge verhouding tussen de gemeenten is o.a. art. 85 van de Kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland van groot belang. 'Geen kerk zal over andere kerken, geen dienaar over andere dienaren, geen ouderling of diaken over andere ouderlingen of diakenen enige heerschappij voeren.'

2.2.5.1. Historische achtergrond

In het gereformeerde kerkrecht heeft deze belangrijke bepaling een lange traditie. Zij komt reeds voor in de artikelen van Wezel (1566) en op de synode van Emden (1571) als eerste artikel. De plaatsing in Emden is veelzeggend, want er bestond bij de Hollandse kerken vrees dat een synode de vrijheid van de plaatselijke kerken te na kon komen. In Dordrecht (1578) is een soortgelijke bepaling te vinden als laatste artikel. In Middelburg (1581) is dit artikel het op één na laatste en daar kreeg het bijna woordelijk de redactie die nog gangbaar is.

2.2.5.2. Bepaling van art. 85

Kerken en ambtsdragers mogen niet over elkaar heersen, omdat zij gelijk zijn. Dit artikel richt zich tegen hiërarchie en tegen superintendentschap. Volgens Joh. Jansen spraken de Gereformeerde Kerken uit 'dat iedere plaatselijke kerk een zelfstandige openbaring van het lichaam van Christus is. In elke plaatselijke kerk is het wezen van een zelfstandige, geïnstitueerde kerk aanwezig. Daarom zijn alle plaatselijke kerken in wezen gelijk en mag de ene niet over de andere heersen.'

Ook ambtsdragers slaan onderling gecoördineerd naast elkaar, maar allen gesubordineerd onder de Koning van de kerk.

Het kerkverband volgens gereformeerd kerkrecht heft de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeenten niet op. Deze gemeenten hebben zich vrijwillig tot het kerkverband (in classes en synoden werkend) verbonden. Daarmee willen zij elkaar bijstaan en samen besluiten in twee dingen. Dan noemt Jansen (a.w., 360) 'te in zaken, die de plaatselijke kerk zelf niet af kan; en 2e in alle zaken, die alle plaatselijke kerken aangaan.' Op de beide genoemde punten laat een plaatselijke gemeente (die tot het kerkverband toetreedt) zeggenschap over aan de gezamenlijke kerken in classes en synoden. Hier heeft de plaatselijke gemeente afstand gedaan van haar vrijheid en zich vrijwillig verbonden aan de beslissing van de meerdere vergaderingen zich te zullen onderwerpen (tenzij deze beslissing strijdig is met Gods Woord). Afsluitend stelt Joh. Jansen (a.w., 360):

'Maar behoudens deze vrijwillige beperking heft het kerkverband nimmer de vrijheid en zelfstandigheid der plaatselijke kerken op.'

Ook H. Bouwman gaat in zijn Gereformeerd Kerkrecht uitgebreid in op de groei en noodzaak van de organisatie van de kerken. Rond de noodzakelijkheid van de organisatie van de kerken noemt H. Bouwman drie gronden die de gereformeerden aanvoerden, 'te De innerlijke eenheid van de kerk van Christus. Er is maar één kerk, als mystiek lichaam van Christus. Bij de beschrijving gingen zij hier van uit: de ene algemene, christelijke kerk. De plaatselijke kerken zijn plaatselijk openbaringen van het ene, mystieke lichaam van Christus.' (a.w., 10). 2e De Schrift leert dat de onderscheiden kerken elkaar moeten helpen en dienen. Daarin spelen de besluiten van kerkelijke vergaderingen een belangrijke rol. Hier wordt o.a. gewezen op Hand. 15 en op de collectie voor de kerk van Jeruzalem. Tevens is er sprake van eenheid in leer, loof en cultus. Hiervoor geeft Bouwman de nodige bijbelse gegevens. Uit alles blijkt dat kerken elkaar nodig hebben ook om de zuivere leer te bewaren.

3e Het kerkverband is evenzeer nodig om de vrijheid van de gemeente en haar leden te waarborgen tegenover de heerszucht en de willekeur van ambtsdragers. Er is dan immers beriep mogelijk op meerdere vergaderingen.

Overzwaakt wil Bouwman handhaven 'dat elke plaatselijke kerk is een wezenlijke, zelfstandige en complete kerk naar Goddelijke instelling...' (a.w., 12). Toch zijn alle plaatselijke kerken geroepen 'de eenheid en de samenwerking met andere kerken te zoeken, opdat in het kerkverband de kerken elkander zouden steunen, wederkeurig toezicht zouden oefenen, en alles zouden doen wat tot de rechte instelling der kerken, voor de vrijheid der gemeente, voor de handhaving van de belijdenis, orde en lichte in de kerken noodig is.'

2.2.6. Grondplannen voor een bijbelse praktijk

2.2.6.1. Geen 'onzalig dilemma'

Verscheidenheid is beslist niet vreemd aan het kerk-zijn. Dat was in de vroegchristelijke kerk aan de orde en komt in de 21e eeuw evenzeer naar voren. Er is een bijbelse veelkleurigheid in geloofsbeleving en geloofs-

praktijk. De beleving van de eenheid met christenen in gemeenten van een ander kerkverband is vaak plaatselijk gekleurd en wordt dan ook nogal eens verschillend beleefd en gewaardeerd.

Nu dreigt snel het gevaar, dat plaatselijke gemeenten die – vanuit geestelijke herkenning – goed met elkaar overweg kunnen, zich geremd voelen door het kerkverband. Zo kan men verzeld raken in een onzalg dilemma tussen enthousiaste zoekers van eenheid op lokaal niveau en anderen, die vooral de eenheid in het kerkverband willen benadrukken. In het rapport van de GKv (GS, 1996) wordt erop gewezen, dat men bij elkaar moet houden wat volgens de Schrift bij elkaar hoort, zowel de roeping tot eenheid op lokaal niveau als die binnen het kerkverband. Daarbij doet men recht aan zowel Joh. 17 als aan 1 Kor. 14 : 33 en 40.

2.2.6.2. Gemeenschap en gemeenschapszin

Voor de vroegchristelijke kerk is gemeenschap en liefde fundamenteel. Daar ligt de diepste verbondenheid tussen christenen, waar ook op het wereldronde vergaderd. Het gaat daarbij primair om de verbondenheid van het ene volk van God aan het Hoofd Christus door de ledelband van de Heilige Geest.

De vroegchristelijke kerk was (nog) niet verenigd in een hechte federale organisatie. De ene kerk was niet onderworpen aan de andere. Wel waren er plaatselijke gemeenten die een belangrijke rol speelden in de verbreiding van het evangelie en de onderlinge contacten. Hier vallen bijzonder de gemeenten van Jeruzalem en Antiochië te noemen. De moederkerk te Jeruzalem had een opvallende relatie met de zusterkerken. Vanuit Antiochië kreeg het zendingswerk een enorme impuls.

Ook zullen er in centraal gelegen, belangrijke plaatsen gemeenten zijn geweest, die van bijzonder belang waren voor een hele regio. Zo valt hier o.a. te denken aan Efeze en mogelijk ook aan Korinte.

Bij de verdere voortschrijding van de kerkgeschiedenis werd door Ignatius de katholieciteit van de kerk aldus gelypvoerd: 'Waar Jezus Christus is, daar is de Katholieke Kerk.'

Reeds in de kerk ten tijde van het Nieuwe Testament leefde de behoefte en was het praktisch om over belangrijke vragen van geloof en leven elkaar te consulteren. In Hand. 15 worden in goed overleg regels gesteld voor de participatie van heidenchristenen en de wijze van samenleven met christenen uit de Joden. Wie recht wil doen aan de gegevens van het Nieuwe Testament, kan onmogelijk het kerkverband bestempelen als slechts een lastig keurslijf waarin men als plaatselijke gemeente zich niet echt kan bewegen. De wijdere gemeenschap hoort ook bij de katholieciteit van de kerk. Ook bij het zoeken naar en beleven van lokale kerkelijke eenheid mag men het katholieke karakter van de kerk niet veronachtzamen. Anders dreigt de bovenlokale geestelijke verbondenheid te verworden tot een (louter) administratief verband. De gemeenschap van de kerk draagt juist gezamenlijk verantwoordelijkheid voor het behoud van de gezonde leer.

2.2.6.3. Oog voor elkaar

In het Nieuwe Testament is het geestelijk en materieel hulpbetoon voor de gemeenten van Christus van groot belang. Het is uitdrukking van de geestelijke verbondenheid aan de ene Heer. Het heeft ook alles te maken met de beleving van het ene geloof, dat door de liefde werkt en in het gezamenlijk belijden blijkt. Zo buigen gemeenten samen voor het heilig Woord van God. Dan wil men ook op het terrein van lokale kerkelijke eenheid niets lever dan oog houden voor de zusterkerken. We zijn immers aan elkaar gegeven.

Joh. 17 is een appel om ook het kerkverband samen te beleven als een geestelijke zaak. Daarbij mag het geestelijke karakter van de eenheid niet ten koste gaan van de zichtbaarheid. Dat geeft de weg en gestalte aan de onderlinge dienst en samenwerking in grote zaken als opleiding, zending, hulpverlening etc. Tevens wordt de regionale kerkelijke samenwerking dan in het juiste licht gezien.

Zo hebben en krijgen we samen ook meer oog voor de ander, zodat de eenheid met andere kerken lokaal, regionaal en landelijk een breed en hecht geestelijk draagvlak heeft.

2.2.7. Conclusies

2.2.7.1. Allereerst zal het binnen de breedte van onze kerken helder moeten zijn en blijven, dat het bovenlokale aspect van ons kerkzijn meer is dan een administratieve federatie van afzonderlijke gemeenten. Geestelijke en gemeenschappelijke beleving van het kerkverband als gave en opgave is een onoplosbare voorwaarde voor een juiste omgang met de verhouding tussen plaatselijk en landelijk kerkzijn.

2.2.7.2. We dienen ons ervoor te houden de verhoudingen tussen lokale gemeente en het regionaal en landelijk verband als probleem te zien. We mogen en moeten elkaar voortdurend aanspreken op het onderling dienstbetoon, ook als het plaatselijke contacten met andere kerken betreft. Dat onderling dienstbetoon heeft geestelijke en materiele aspecten in zich.

2.2.7.3. In het licht van het Nieuwe Testament dienen wij er ons ook anno 2001 voor te wachten om het organisatorisch aspect in het kerkverband al te zeer te benadrukken door bijvoorbeeld vrijwel alles tot in detail vast te leggen. Wel moeten grondstructuren en uitgangspunten voor alle gemeenten vastliggen. Dit raakt vooral de leer en de belijdenis van de kerk.

Nieuwe mogelijkheden kunnen op hoofdlijnen geboden worden via klassis en eventueel particuliere synode, waardoor brede bereikbaarheid van de kerken gewaarborgd blijft. Criteria voor deze toetsing liggen op het terrein van de genoemde grondstructuren en uitgangspunten.

2.2.7.4. Binnen de Schrift zijn onze vragen roed lokaal en bovenlokaal kerkzijn niet op deze wijze aan de orde. Er lijkt geen overkoepelend woord ter beschikking te zijn waarin aan beide aspecten volkomen recht wordt gedaan. Men spreekt lokaal wel over gemeente en bovenplaatselijk over kerk. De echte verbinding is te vinden in het bijbelse begrip *koïnonia* – gemeenschap. Hierin zit tevens een dynamisch element. Luther heeft de kerk eens als volgt omschreven: 'daar waar mensen als verloren schapen liggen op de schouders van de Goede Herder en zo door Hem gevonden zijn en gedragen worden, daar is de kerk.' Wezenlijke bezinning op en beleving van ons kerkzijn als *koïnonia* met de Opperherder en in Hem met

elkaar, zal ons ook voor de toekomst de richting wijzen voor ons gemeenezijn, voor ons regionaal en landelijk verbonden zijn, maar evenzeer voor onze lokale en landelijke omgang met broeders en zusters van andere dan Christelijke Gereformeerde kerken. Voornaamste criterium zal daarbij zijn de roepstem van Christus tot het ene geloof, de ene hoop en dezelfde liefde. Deze *koïnonia* komt tot uiting in trouw aan Gods Hellig Woord en de gereformeerde belijdenis.

2.2.7.5. Het zoeken van ware eenheid is heilige roeping voor de kerk des Heren van alle tijden en plaatsen. Bovendien noopt het huidige tijdsgewricht de kerken van gereformeerd belijden tot echte stappen. De versnippering van wat gereformeerd wil zijn aan de ene kant en de concentratie van schriftuurlijke, modern-theologische tegenkrachten, vragen om een eerlijke, bijbels verantwoorde reactie, als broeders en zusters in de nood der tijden elkaar de hand reiken. Daarbij staat niet alleen het behoud van het bijbels-gereformeerde erfgoed op het spel, maar evenzeer het gefuigenis in een postmoderne samenleving. Leven in hechte verbondenheid aan het Hoofd en vandaaruit samen getuigd werken is geen machtsmiddel, maar heilige roeping. Zo belijden en beleven we de gemeenschap der heiligen.

2.2.7.6. Het zou geestelijk winst zijn, als we in allerlei verbanden meer zagen niet tot elkaar 'veroordeeld' te zijn, maar aan elkaar gegeven te zijn.

2.3. Kerkelijke 'eigenheid' en de roeping tot eenheid

Deputaten bieden u hierbij de bezinning aan bedoeld in het onder 2.1. genoemde besluit sub 2.

2.3.1. Inleiding

2.3.1.1. De vraag

De generale synode van Haarlem-Noord 1998 gaf haar deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland de opdracht 'zich in het licht van de Heilige Schrift te bezinnen op de vraag welk gewicht aan zaken als eigen kerkelijke cultuur, eigen kerkelijke identiteit en de bewaring van interne kerkelijke eenheid gegeven mag worden en op welke wijze de kerk van Christus in het besef van en onder beslag van Christus' gebod om eenheid van de zijnen en op weg naar zijn toekomst, daarmee heeft om te gaan'.

2.3.1.2. Inleidende overwegingen

Bij de bezinning op deze opdracht hebben deputaten overwogen, dat deze vraag op twee manieren kan worden benaderd:

- a. als een theologische en exegetische kwestie, los van de realiteit van ons eigen kerkelijk leven;
- b. als een vraagstelling die ons dwingt vanuit de concrete kerkelijke situatie terug te gaan naar de Schrift.

Gekozen is voor de tweede ingang: vanuit een tekening van de identiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland vragen naar de bijbelse norm. Deputaten hebben besef, dat de vraagstelling in onze opdracht denkbaar maakt, dat onze kerkelijke identiteit op gespannen voet zou staan met de roeping van Christus. De opdracht impliceert gehoorzaamheid aan Gods Woord en onderwerping aan Jezus Christus, de koning van de kerk. Het snijden in eigen vlees is daarmee niet uitgesloten.

Daarbij waren deputaten zich bewust van het risico dat – tegen de achtergrond van bestaande spanningen in onze kerkelijke gemeenschap – sommige thema's van ons kerkelijk bestaan op een menselijke, en wellicht vieselijke manier zouden worden benaderd.

Deputaten hebben overwogen dat de enige vruchtbare bezinning op deze zaken bestaat door het oog te richten op onze Here Jezus Christus, ons Hoofd. Alleen zo wordt aan de intentie van de ons gegeven opdracht recht gedaan, en kan deze bezinning de kerken tot heil zijn.

2.3.1.3. Te bespreken thema's

Om de realiteit van ons kerkelijk leven te schetsen en in het licht van de Schrift te plaatsen zijn drie vragen gesteld:

- Hoe zijn de eigen kerkelijke cultuur en identiteit van onze kerken te karakteriseren?
- Hoe functioneert de eenheid van de kerk binnen ons kerkverband?
- Hoe gaan wij in onze kerken om met de roeping tot eenheid met andere kerken?

In het volgende onderdeel proberen wij aan de hand van deze vragen een tekening van ons kerkelijk leven te geven.

In het derde deel proberen wij over dezelfde vragen op een normatieve manier te spreken.

In een slotparagraaf geven wij aan welke conclusies getrokken zouden kunnen worden, en hoe daarover nadere bezinning gewenst is in de tredie van ons kerkelijk leven.

2.3.2. Een verkenning van de Christelijke Gereformeerde identiteit

2.3.2.1. Bronnen

Voor het verantwoord omschrijven van wat wij bedoelen met de CG-identiteit en-cultuur kan heel wat literatuur worden geraadpleegd. Zonder volledig te willen zijn wijzen wij eerst op een aantal verschenen gedenkboeken.

J.W. Geels e.a., *Gedenkboek, uitgegeven bij de herdenking van het eeuwfeest der Afscheiding. In opdracht van de generale synode der Chr. Geref. Kerk in Nederland, Dordrecht z.l. (1994)*

M. Drayer, W. van 't Spijker en J.H. Vellema, *En toch niet verlost, Kampen 1982*

M. Drayer en W. van 't Spijker (red.), *In trouw geschieden, Kampen 1984*

W. van 't Spijker, J.N. Noorlandt en H. van der Schaaf (red.), *Een eeuw christelijk-gereformeerd. Aspecten van 100 jaar Christelijke Gereformeerde Kerken, Kampen 1992*

Bovendien zijn er diverse 'apologetische' publicaties over de eigen positie van de CGK verschenen – waarna doorgaans ook interne spanningen niet werden toegedekt. Hierbij zijn te noemen:

J.J. van der Schuit *Nu vijf-en-twintig jaren. Beginseltrouw contra beginselverzaking*. Met een voorwoord van ds. J. de Wisse Czn., Dordrecht (1917)

J.H. Velema *Wat is Christelijk Gereformeerd?* Uitgave Ds H. Janssenfonds, Amsterdam 1947

J.H. Velema *Kerk tussen klem en knoop*. Ds H. Janssenfonds, Utrecht 1967

J.H. Velema *Wie zijn wij?* Amsterdam 1982

K. Boersma *Moed voor de kerk. Christelijk en Gereformeerd na honderd jaar*, Kampen 1994

Een veel uitvoeriger opgave van literatuur over de CGK is te vinden in de genoemde bundel *Een eeuw christelijk gereformeerd*, van de hand van J.N. Noorlandt (zie de blz. 326-336). Voor overige en meer recente bezinning op de identiteit van de kerk kunnen o.a. de jaargangen uit het laatste decennium van *De Waker*, van *Bewaar het Pand* en van *Arbeid Contact* worden geraadpleegd.

Bezinning op principiële punten is ook te vinden in de Acta van de generale synoden uit de tweede helft van de 20^e eeuw, vooral in de rapporten van de kerkelijke deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders, en in de besluitvorming naar aanleiding daarvan.

Uit de periode daarvoor moet worden op een rapport, dat door de generale synode van 1937 werd aanvaard en dat een uitvoerige verantwoording bevatte, gericht aan de synode van de Gereformeerde Kerken, van de CG stellingname omtrent het genadeverbond en de doop. De titel van dit rapport is: *Rapport Breeder omschrijving van de gronden, waarop het antwoord van de Synode van 1934 aan de Gereformeerde Kerken rust*.

Dit rapport is in de Acta van de GS van 1937 te vinden (blz. 131-170), en werd ook afzonderlijk uitgegeven.

2.3.2.2. De geschiedenis

Deel van de identiteit van de kerk is gelegen in de geschiedenis. Zonder in te gaan op alle historische factoren die voor de positie van de CGK van belang zijn geweest, willen we aangeven wat de specifieke historische motivatie is geweest tot een eigen gescheiden kerkelijk leven.

De wortels van ons kerkelijk bestaan liggen in de Reformatie van de 16^e eeuw. Het ging daarbij om de gehoorzaamheid aan het Woord van God. Centraal in de confessies van de Reformatie is de terugkeer tot het Woord van de Schriften. De Reformatie van Luther, Calvijn en de andere reformators werd beïnvloed als bewijding uit de Roomse slavernij waarbinnen het evangelie van Gods genade in Christus verdonkerd was.

Bij de Afscheiding van 1834 was het niet anders. Ook de positie van Hendrik de Cock en zijn medestanders was er een van 'Hier sta ik, ik kan niet anders.' De gehoorzaamheid aan Gods Woord maakte hun bestaan binnen de Ned. Hervormde Kerk onmogelijk. Dat in de geschiedenis van de kerk der Afscheiding daarna ook veel menselijke en gebrekkige voor de dag kwam (de crisis der jeugd) heft die waarneming niet op. Daar zit een verschil met de Doleantie van 1886 onder leiding van Abraham Kuyper. In de Afgescheiden Kerken besefte men, dat in de Doleantie niet de gehoorzaamheid aan de Here en zijn Woord dreef tot een breuk met de vaderlandse kerk, maar dat een strategische visie (van Kuyper) aanstuurde op een breuk. De Doleantie is te herleiden tot strategie; de Afscheiding tot gehoorzaamheid en een niet anders meer kunnen. Dat besef van gehoorzaamheid werd verstaan als 'het begrip der Scheiding'.

Dit begrip der Afscheiding impliceert de overtuiging dat een kerkelijke scheuring geen menselijk drijven mag zijn. Het gaat in de kerk om het lichaam van Christus en niet om een menselijke organisatie. In de kerk mag geen menselijk plan historische wissels omzetten. Ook al trekken menselijke factoren, zonden zelfs, hun sporen in het bestaan van de kerk, toch mag in de kerk van Christus de dienst niet door menaan worden uitgemaakt. In de positie die de CGK ten opzichte van de eigen geschiedenis hebben ingenomen, met name in de verdediging van de positie in 1834 en 1882, kon daarom een legitiem onderscheid worden gemaakt tussen wat niet anders kon, juist omdat de kerk van Christus is, en tussen wat slechts menselijk beleid was.

Dat onze vaders bij de Vereniging van 1892 afzijdig bleven is dan ook als consequentie van dat inzicht te beschouwen. Er stond te veel op het spel, door de 'geest' van de Doleantie, en Kuyper's wijsgerige constructies inzake verbond, doop en wedergeboorte met de consequenties daarvan voor de prediking. De bezwaren zelden niet: 'Met de kerk van de Doleantie kan nooit verenigd worden omdat het beginsel niet deugt.' Men sprak voorzichtiger taal, omdat men erkende ook in de tolerante kerken broeders te treffen die zich wilden houden aan de Schrift en de gereformeerde belijdenis. Alleen – het ging te snel als niet eerst hun bezwaren voor Gods aangezicht konden worden doorgesproken. Vandaar het 'nog niet' van deze Christelijke Gereformeerden in 1892. Men zei niet, dat nooit verenigd zou kunnen worden.

In de zaken die toen aan de orde waren was de gehoorzaamheid aan de Here in het geding. In het genoemde rapport, dat door de GS van 1937 werd aanvaard, is ook de zaak van 'het beginsel der scheiding' als principiële kwestie omschreven.

Deputaten beseften, dat we de geschiedenis niet mogen idealiseren. Niet alles was alleen maar gehoorzaamheid. Wanneer we het zoeken van gehoorzaamheid aan de Here als de kern van de weg van 1834 en 1892 zien, is nog niet ontkend dat in 1892, net als in 1834 en latere jaren, de kerk uit zondige mensen bestond. Vieselijkheid en zwakheid en al te menselijke motieven zijn er ook onder de denaren van de kerk geweest. De kerkgeschiedenis valt niet samen met de geschiedenis van zuivere geloofgehoorzaamheid. Dat ootmoedig te erkennen past de gemeente van Christus.

De belijdenis van de Reformatie 'Ecclesia reformata semper reformanda' – de gereformeerde kerk moet altijd weer gereformeerd worden – maakt deel uit van onze geschiedenis. De noodzaak altijd weer terug te keren naar gehoorzaamheid, naar de Here, klinkt ons uit onze eigen geschiedenis tegen.

Een kritische blik naar onszelf komt daarom als een les uit ons eigen verleden naar ons toe. Voor de bijbelse beginselen van het verleden mogen we nog altijd staan, maar niet automatisch voor alles wat in diezelfde geschiedenis is gegroeid.

De factoren die de identiteit van de CGK bepalen delen in deze gemengde geschiedenis. In het licht daarvan zullen ze moeten worden gewaardeerd.

2.3.2.3. De prediking

Het 'eigene' van de CGK ligt wel het meest in de prediking. Niet dat ooit iets exclusiefs werd beoogd. Het ging en gaat daarbij om wezenlijke elementen uit de gereformeerde Reformatie, waarbij in de lijn van de Afscheiding ook de invloed van de Nadere Reformatie een rol speelde. Dat de CG prediking iets eigens kreeg, heeft te maken met de ontwikkelingen in de Gereformeerde Kerken. Daar zette een neo-calvinistische verbondsbeschouwing een stempel op de prediking, waarbij opnieuw op het spel stond wat juist in de kerk van de Afscheiding weer teruggekregen was.

De elementen die daarbij een rol speelden zijn tot de dag van vandaag waard te noemen en te bewaren. Daarbij gaat het om de visie op de gemeente als verbondsgemeente, ook van belang voor het pastoraat en voor de onderlinge communicatie over het geestelijk leven, ja voor de totale functionering van de gemeente. Men zou kunnen zeggen – het gaat daarbij om die zaken die in recente jaren relevant bleken in de discussies met NGK en GKV over de toe-eigening van het heil. Met name in de overeenstemming met de GKV over een aantal zaken is terug te vinden wat inhoudelijk van belang is: de visie op het beloftekarakter van het genadeverbond, uitkomend in de wijze waarop over verbond en verkozing wordt gesproken en over tweeledig kinderen des verbonds, en waarop dus de gemeente wordt beschouwd, en het werk van de Heilige Geest wordt benadrukt – met aandacht voor de verbinding tussen Woord en Geest. Ook de aandacht voor de bevinding in het geestelijk leven hoort hierbij. In de Acta van vrijwel alle generale synoden van de laatste decennia zijn de zaken die hierbij in het geding zijn terug te vinden, met name in de behandeling van de rapporten van voor de eenheid van gereformeerde belijders.

Na de recente overeenstemming op een aantal essentiële punten die met de prediking te maken hebben tussen CGK en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), is de opmerking gemaakt, dat het niet slechts zaak is deze erfenis aan anderen voor te houden, maar dat het van wezenlijk belang is ook in de eigen kerken over het fundamentele belang van deze persoonlijke prediking te waken.

2.3.2.4. Zegeningen in het kerkelijk leven

Op een aantal zaken kan gewezen worden die niet direct behoren tot wat de CG identiteit uitmaakt, maar die toch in ons kerkelijk leven als zegeningen ondervonden zijn, en waar velen zich bij betrokken voelen.

Te denken is aan de *Theologische Universiteit*. De centrale positie van de TUA in de opleiding tot de dienst des Woords, maar ook als een oercentrum van geestelijke bezinning en toerusting in de kerk, wordt als een zegen van God gezien.

De Schooldagen zijn voor velen loogdagen geweest waarop het Christelijk Gereformeerd zijn sterk werd beleefd. De vermindering van het aantal bezoekers kan wel als exponent worden gezien van een verminderde beleving van de gemeenschappelijke CG identiteit in de kerken.

Het werk van de buitenlandse zending heeft sedert de eerste zending werd uitgezonden in 1927 steeds een grote betrokkenheid gekend van de kerken. De groei van het werk, gedragen door gebed en offervaardigheid van de hele CG gemeenschap, is stetig een factor in de onderlinge samenbinding. Ook de samenwerking in de deputaatschappen voor de evangelieverkondiging onder Israël, voor ADMA, en voor hulpverlening in binnen- en buitenland kan in hetzelfde verband worden genoemd.

Sommige andere taken waarvoor door de generale synode opdrachten gegeven zijn, worden evenzeer in meerdere of mindere mate als exponent van een gemeenschappelijke identiteit beleefd. In het algemeen kan worden gezegd, dat zegeningen zoals hier aangeduid, kunnen bijdragen aan een gevoel van identiteit. Er is een beleving van de gemeenschap der heiligen die kerkopbouwend kan zijn.

Van grote betekenis in ons kerkelijk leven is het werk van de Bond van Christelijke Gereformeerde Vrouwenverenigingen, waarin vele zusters uit zeer diverse gemeenten elkaar ontmoeten tot wekelijkse opbouw van het geestelijk leven. Naast andere organisaties is ook de Christelijke Gereformeerde Vereniging voor Jeugdwelzijn (nu opgegaan in de SGJ) te noemen bij de belangrijke punten waar de eenheid binnen de CGK werd beleefd.

Dat aan de identiteitsbeleving van het christelijk gereformeerd zijn rond instellingen als hier genoemd ook een gevoelsmatige kant zit, is niet verkeerd. In de gemeenschap der heiligen zijn menselijke aspecten geen contra-indicatie. Een gevoel van verbondenheid kan zich wel degelijk gronden op de herkenning van een bepaalde traditie van gemeenzang, taalgebruik en van overige elementen in de liturgische vormgeving. Dat de CGK een lange traditie hebben van gescheiden 'circuits' van identiteitsbeleving moet hier zeker ook aan worden toegevoegd. Soms wordt het onderscheid tussen bepaalde gemeenten meer als reden tot polarisering dan tot gemeenschap beleefd. Ook in kerkelijke vergaderingen lijkt soms eerder sprake te zijn van een beleving van meervoudige identiteiten dan van een CG identiteit.

Deze feiten vragen erom, dat ook aandacht wordt besteed aan zwakke punten in de identiteit, terwijl hiernavol het meest reden is tot evaluatie van onze kerkelijke cultuur c.q. culturen.

2.3.2.5. Zwakke punten in de identiteit

Afgedacht van het feit dat in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) de maatschappelijke roeping van de kerk wel erg sterk als verloststuk van de kerk werd ingevuld, kan een vergelijking tussen GKV en CGK dusdanig maken, dat de CGK nauwelijks een visie hebben ontwikkeld op een roeping in de maatschappij – op het gebied van politiek, onderwijs, of sociale verhoudingen.

Waar de prediking zich vooral heeft geconcentreerd op het persoonlijk geestelijk leven, de persoonlijke verhouding tot de Here, en daarna als herkenbaar werd beleefd, is van ethische toerusting op een verantwoordelijkheid in de samenleving veel minder sprake. Een gereformeerde visie op het Koninkrijk van God – breder dan wat in de binnenkamer aan de orde is – is in de CGK niet te zoeken. Een missionaire manier van kerk-zijn, met bewegingen voor de zielen van mensen zonder God in de samenleving rondom, is nauwelijks

aan te wijzen. Wellicht kunnen de CGK introvert genoemd worden. Dit neemt infussen niet weg, dat veel kerkleden zich met grote inzet wel aan maatschappelijke en politieke taken hebben gegeven!

Als zwakheid kan ook aangegeven worden, dat het in de benadering van het geestelijk leven tenen de eigen kerken soms moeilijk is de bestaande verscheidenheid tot een vruchtbare onderlinge wisselwerking te brengen. De visie op het genadeverbond en op de beloften van het evangelie blijkt in de praktijk van het geestelijke leven soms verdeeldheid in plaats van verbondenheid op te leveren. Een verschil in benadering van de bevinding speelt hierbij een rol.

De principiële uitgangspunten inzake de toe-eigening des heils hebben als een voorwaarde gefunctioneerd in de gesprekken met vrijgemaakte gereformeerden en met nederlands gereformeerden. Daarin waren confessionele beginselen in het geding waarover we het onderling wezenlijk eens zijn. De verschillen binnen eigen kerkelijk leven – ook over de prediking – zijn daarom niet van hetzelfde gewicht. Des te meer moet hier van ernstige zwakheden in de functionering van het kerkverband worden gesproken, wanneer er onderling maar weinig behoefte aan communicatie over deze dingen blijkt te zijn.

2.3.3. Norm en werkelijkheid

2.3.3.1. Normatieve en niet-normatieve identiteit

Op grond van bovenstaande waarnemingen zijn wij ervan overtuigd, dat onderscheid gemaakt moet worden tussen zaken die wezenlijk zijn voor de kerk en zaken die dat niet zijn.

De maat waarmee gemeten wordt kan geen andere zijn dan die van Schrift en confessie. De kerk is niet van mensen, maar van de Here. Zowel in de Heidelbergse Catechismus (zondag 21) als in de Nederlandse geloofsbelydenis (art. 27-29) wordt de kerk getekend als werk van Christus, resp. een gemeenschap die volstrekt op de Here Jezus Christus is aangewezen. We nemen de bibelse aanduidingen serieus: Volk van God, lichaam van Christus, tempel van de Heilige Geest. Daar klinkt in door dat de kerk geen andere werf heeft dan het werk van God Zelf, en geen ander gezag erkent dan dat van Zijn Woord.

Het behaagt de Here om in de kerk aan mensen volop een plaats te geven, met hun gaven, met hun dienst, met hun denkfout. Maar dat betekent nooit dat mensen de dienst uitmaken. Waar dat gebeurt gaat het fout. Dienst in de kerk zal gekenmerkt zijn door onderwerpenheid aan Jezus Christus, niet door heerschappij voeren (zie bijv. Fil. 1:1; 1 Petr. 5:3; 3 Joh. 9). Het woord "kerk" geeft het eveneens aan: "van de Here". Als de kerk naar haar wezen lichaam van Christus is, zal de identiteit van de kerk op een beslissende manier gelegen zijn in Hem die ons Hoofd is.

Dat betekent dat we in de kerk graag onderscheid zullen willen maken tussen wat van Hem is en wat van ons is. Concreet gemaakt: De zaken waarin het aankomt op het recht doen aan het Woord in overeenstemming met de belydenis – die een uiting is van de gemeenschappelijke onderwerpenheid aan de Schriften – zullen we moeten en willen bewaren. Daar ging het om bij de zaken van de toe-eigening des heils. Van de prediking mag geëist worden dat die daar recht aan doet. Om dat kusteren naar het Woord ging het ook bij wat "het beginsel der scheiding" werd genoemd. Daarin was de normatieve identiteit van de kerk in het geding.

Als het gaat om bepaalde gewoonten in de liturgie, om een bepaald taalgebruik, om de eigen geschiedenis van "onze" kerken met het daarbij behorende "wij-gevoel", dan zijn dat herkenbare zaken, maar men kan moeilijk zeggen dat zulke kenmerken normatief zijn in de kerk, vanwege het Hoofd van de kerk.

Anders gezegd: In de normatieve identiteit van de kerk gaat het om datgene wat van de Here is. Daarin is de gehoorzaamheid aan Hem in het geding.

Er zijn heel wat zaken in de kerk die alles met de dienst van de Here te maken hebben, maar die aan onze kant zitten. Het is niet de identiteit van het Hoofd van de kerk, maar onze identiteit. Zulke zaken behoren tot de niet-normatieve identiteit van de kerk.

Dit kan geïllustreerd worden met de oude regel in de kerkorde (art. 86), dat buitenlandse kerken, die andere gebruiken hebben dan wij, in middelmatige dingen niet veroordeeld mogen worden. Dit artikel is in 1586 toegevoegd als kerkelijke regel, in een tijd waarin van binnenlandse kerkelijke verdeeldheid geen sprake was. Ten aanzien van wat binnen de kerk als norm moest gelden hebben onze vaders als uitgangspunt gehad, en hebben wij nog in het artikel van de belydenis dat over de orde en tucht van de kerk gaat, NGB art. 32: "Zo nemen wij dan alleen aan, hetgeen dienstig is om eendrachtigheid en enigheid te voeden en te bewaren, en alles te onderhouden in de gehoorzaamheid Gods."

Deputaten achten het van betekenis dit onderscheid tussen normatieve en niet-normatieve identiteit in het oog te houden, zowel bij discussies binnen het eigen kerkverband, waarbij veroordeling van gemeenten of personen in het geding kunnen zijn, als bij vragen in verband met het zoeken naar kerkelijke eenheid. Deputaten gaan ervan uit, dat de concrete invulling van zaken als in art. 86 K.O. en art. 32 NGB bedoeld niet nodig is. Ten diepste gaat het om het onderscheid tussen wat van de Here is, en wat een eigen, en dus wisselbaar, stempel draagt.

2.3.3.2 De norm voor de eenheid van de kerk

Het is aan de kerk eigen om één te zijn. Vanuit de Schrift gezien is dat zonneklaar. Met deze uitspraak van prof. Van Gendaren (Beknopte gereformeerde dogmatiek, 643vv) kunnen wij instemmen. Ook met het feit, dat de eenheid van de kerk zowel een geestelijke eenheid is als een zichtbare. In het licht van de belydenis van Nicea-Constantinopel en van de NGB art. 27-29 menen wij dit niet te hoeven onderbouwen. Dat een zich beperken tot geestelijke eenheid, c.q. een "oecumene van het hart" geen recht doet aan de belydenis omtrent de kerk, is duidelijk. Niet zonder reden heeft de generale synode al sinds vele jaren een deputaatschap voor de eenheid van gereformeerde belydeners.

De basis waarop eenheid mag en moet worden gezocht kan geen andere zijn dan wat als grondslag voor "onze eigen" kerken geldt. De formuleren van enigheid vormen terecht de basis voor het kerkverband. Die formuleren zijn ook de basis voor het zoeken naar kerkelijke eenheid middelen van de vorschouderheid van de kerk. De belydenis van de Schrift hoort daarbij. Het is een zeer principiële punt, dat de grondslag voor

kerkelijke eenheid nergens anders in gelegen is dan in Schrift en belydenis. Onder meer op grond van art. 32 NGB mag het niet anders worden gezegd.

Daarmee is feitelijk de vraag die de synode had gesteld beantwoord (zie onder 2.3.1.1).

2.3.3.3 De spiegel ook naar binnen

In het gesprek over kerkelijke eenheid, met name met de vrijgemaakte gereformeerde broeders, zijn ons vragen gesteld over de omgang met de eenheid binnen ons "eigen" kerkverband. Gewezen is op de problematiek van perforatie van de geografische grenzen van gemeenten, en van gesloten kansels. Te denken is ook aan het zich niet houden door kerken aan besluiten die de generale synode heeft genomen. Orzerzijds is erkend – ook door de generale synode – dat dit legitieme vragen zijn. Wij realiseren ons, dat het formuleren van bovengenoemd onderscheid, tussen wat in de kerk werkelijk normatief is en wat niet, onmogelijk alleen met het oog op de vereniging met andere kerken van gereformeerde belyden kan gelden. Het zal binnen ons eigen kerkelijk leven, wanneer we ernst maken met het feit dat de kerk van de Here is, ons ook tot onvoldoende bezinning moeten brengen op wat we met de eenheid in de eigen kerken doen.

Vele synoden reeds hebben gemaand dat het zoeken van kerkelijke eenheid met anderen de eenheid binnen het eigen kerkverband niet op het spel mag zetten. Dat was een begrijpelijke vermaning. Wanneer echter niets gedaan wordt om de eenheid binnen de CGK aan de orde te stellen, en de gesignaleerde misstanden onbespreekbaar blijven, dan kunnen de kerken het geestelijke recht verspreiden een dergelijke vermaning te gebruiken als argument om op de weg naar kerkelijke eenheid niets te ondernemen.

Als beslist wordt wat de normen zijn voor de eenheid van de kerk, zullen we beide, de eenheid binnen de CGK en de eenheid met andere gereformeerde belydeners, als een zaak van gehoorzaamheid willen zien. We zullen onmogelijk in de ene eenheid een exclusie kunnen vinden voor het niet zoeken naar de andere.

2.3.4. Conclusies

2.3.4.1. Levens zoeken naar wat de Here wil

Op grond van het voorgaande moet naar onze overtuiging de conclusie zijn, dat de kerk, en daarom ook de eenheid van de kerk, een zaak van de Here is. In de belydenis (bijv. NGB art. 27-29) is geen sprake van kerken in meervoud. De gebrokenheid van het lichaam van Christus is te ernstig dan dat we daarin kunnen berusten. Ook dat geldt zowel de eenheid met anderen als de eenheid binnen de CGK.

Niet het "eigene" van de CGK zal ons mogen ophouden de eenheid te zoeken. Het "eigene" van de kerk is immers ten diepste slechts wat van ons Hoofd is. En dat doet ons juist ijverig de eenheid zoeken.

2.3.4.2. Niet-normatieve identiteit en de eenheid van de kerk

Wezenlijk voor de eenheid van de kerk is dus datgene wat "van de Here" is. Een aantal andere factoren kan, zoals we zagen, eveneens een beleving van gemeenschap en verbondenheid dienen, zonder dat zulke factoren de normatieve identiteit van de kerk raken. Dat zulke zaken, die slechts met de voorgeving van liturgie, en met taalgebruik te maken hebben, een belangrijke en waardevolle rol kunnen spelen in de beleving van het geloof en het gemeente-zijn, moet niet worden veronachtzaamd. Tegelijk mogen in de kerk van de Here gevoelsargumenten niet beslissend worden voor het al of niet zoeken van eenheid. Tegen de achtergrond van de geschetste situatie is het zich kunnen beroepen op heldere normen essentieel, die niet door onze, maar die door de Koning van de kerk zijn gegeven.

Vanwege de eenheid van Christus' gemeente iets moeten opgeven wat van ons is, kan geen probleem zijn wanneer we beseffen dat alles van ons Hoofd is, en niet van ons. Om die reden zullen ook de eigen instellingen die bij het kerkelijk leven horen in dienst van de Here – de Theologische Universiteit, de eigen kerkelijke bladen etc. – geen struikelblok voor kerkelijke eenheid kunnen zijn.

2.3.4.3. Onze erfenis en de eenheid van de kerk

In het voorgaande zijn de gaven die de Here onze kerken gegeven heeft tezamen met de zwakheden en zonden aangeduid.

Wat betreft het "Beginsel der Scheiding" als een beginsel van gehoorzaamheid mag herinnerd worden aan het feit, dat reeds in de Acte van Afscheiding het verlangen naar vereniging "met elke op Gods Woord gegronde vergadering" was verwoord.

Dat verlangen komt inderdaad voort uit het beginsel der gehoorzaamheid. Wat betreft de prediking en wat daaromtrent in onze kerken is overgeleverd en bewaard, mag de vraag gesteld worden, hoe principiële met deze bibelse erfenis moet worden omgegaan, gezien het feit dat hiermee niets exclusiefs werd beoogd. In samensprekingen hebben wij met het oog op eenheid jarenlang ons ingespannen anderen te overtuigen van de betekenis van deze inzichten. Wanneer daaromtrent gehoor en instemming gevonden wordt zal het zaak zijn de waarde daarvan zo breed mogelijk in de kerk des Heren tot haar recht te laten komen. Het gaat immers om een voluit bibelse zaak. Dat betekent daarom niet automatisch een keuze voor isoleren, temeer daar er ook reden was op zwakheden in "onze" kerkelijke identiteit te wijzen. De waarde van wat in de CGK ontvangen is, zou bovendien kunnen worden aangevuld met wat ook anderen hebben bewaard.

2.3.4.4. Onze eigen verdeeldheid en de eenheid van de kerk

De verschillen en de verdeeldheid binnen de CGK als argument gebruiken om de eenheid met anderen af te houden achten wij onhoudbaar, wanneer over onze onderlinge problemen niet ernstig wordt gesproken. Wanneer binnen het eigen kerkelijk leven bijvoorbeeld kansels gesloten worden gehouden, wanneer gemeentegrenzen geperforeerd zijn, wanneer gezamenlijk gemaakte afspraken niet worden nageleefd, mag dat niet een beletsel worden voor de eenheid met anderen, maar moet geworsteld worden om daadwerkelijke eenheid met dogonen die het allereerst aan ons gegeven zijn.

2.3.4.5. Wijsheden

Dat wijsheden en geduld nodig zijn op de weg naar eenheid, is hierna wel duidelijk. De Here Jezus heeft ons vele voorbeelden van wijsheden en geduld gegeven in de omgang met onze zwakheden. Zijn Geest is de Geest van wijsheden (Ef. 1:17), die ook wijsheden geeft in de gemeente (1 Kor. 12:8; Kol. 3:16).

Wij beseften in de omgang met de roeping van de Here tot eenheid veel wijsheden nodig te hebben. Wij mogen de Here daarom vragen (Jak. 1:5). Wanneer met een beroep op wijsheden een weg wordt goed gepaard, die niet bij de Here past, en bij wat eigen is aan Zijn kerk, dan is er slechts sprake van een excuus. Wijsheden die van boven is zal nooit tot ongehoorzaamheid kunnen leiden. Bezonnenheid en geduld passen zeker bij de Geest van God (2 Tim. 1:7; Hebr. 6:12), maar de Geest des Heren leert ons niet tegelijk ja en nee te zeggen.

God geve aan de synode en aan de kerken ijver en wijsheden om te doen wat bij Hem past.

3. Kerkelijke verhoudingen in Nederland

3.1. Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) (GKV)

3.1.1. Opdracht

De generale synode van 1998 deed ten aanzien van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) de volgende uitspraak:

De generale synode overwegende

1. dat deputaten vermelden dat zij bij de uitvoering van de hun verleende opdrachten in de samsprekingen met de deputaten GKV vorderingen hebben gemaakt;
2. dat deputaten GKV aandringen op het geven van duidelijkheid ten opzichte van de positie van de samenwerkingsgemeenten;
3. dat deputaten GKV er op aandringen dat onze kerken recht zullen doen aan de ware katholiciteit en dat dit betekent dat bepaalde in onze kerken bestaande situaties en gewoonten dienen te veranderen;
4. dat deputaten GKV er op aandringen dat onze kerken duidelijkheid zullen verschaffen ten aanzien van de vragen betreffende de functionering van het Schriftgezag;
5. dat er in de samsprekingen zaken aan de orde zijn geweest waarop deputaten in dit stadium niet adequaat hebben kunnen reageren;

van oordeel

1. dat het verhoogend is dat er ten aanzien van de toeigering des heils, de visie op het tweeledig kind van God zijn, de verhouding Woord en Geest, de gemeentebeschuwing overeenstemming is bereikt;
2. dat deputaten GKV er terecht op aandringen duidelijkheid te verschaffen ten opzichte van onze verhouding tot de NGK met het oog op de positie van de samenwerkingsgemeenten;
3. dat van de GKV verwacht mag worden dat zij begrip hebben voor situaties die op plaatselijk vlak zijn ontstaan in de contacten met de NGK en dat een antwoord op de daardoor ontstane vragen niet geforceerd mag worden;
4. dat bepaalde situaties en gewoonten in onze kerken inderdaad reden tot zorg geven en dat in het bestaan daarvan niet mag worden berust, maar dat grote voorzichtigheid noodzakelijk is bij het pogen om in deze zaken verandering te brengen;
5. dat met de eenheid die wij in eigen kerkverband ontvangen hebben zorgvuldig zal moeten worden omgegaan en dat de niet in gevaar mag komen bij het zoeken van eenheid met de GKV;
6. dat de vragen betreffende het functioneren van het Schriftgezag van groot belang zijn en daarom aan de orde dienen te komen;
7. dat het gewenst is dat de gedane suggesties door de deputaten GKV inzake de functionering van de bereikte overeenstemming nader overweging ontvangen;
8. dat het gewenst is dat de gedane suggesties met betrekking tot een eventuele federatie van kerken zoals bedoeld door de deputaten GKV nader overweging verdienen;

spreekt uit

1. dat de gesprekken met de deputaten GKV op basis van de bereikte punten van overeenstemming dienen te worden voortgezet, waarbij met name het genoemde onder 'van oordeel' 2 t/m 7 aan de orde dient te komen;
2. dat de opdracht van de generale synode 1995 om aandacht te geven aan de vraag hoe datgene waarover deputaten overeenstemming hebben bereikt in de praktijk gestalte krijgt, nader dient te worden uitgevoerd, waarbij
  - a. het noodzakelijk zal zijn dat dit onderzoek beide kerkverbanden zal betreffen;
  - b. de met het oog op de uitvoering van deze opdracht door deputaten GKV gedane suggesties nader onderzoek verdienen;
3. dat deputaten zullen overwegen op welke wijze de bereikte overeenstemming gestalte kan worden gegeven in het contact met de plaatselijke GKV-kerk met inachtneming van o.a. de volgende gespreksonderwerpen: de nota's over de toeigering des heils; bespreking van gehouden preken van plaatselijke predikanten van beide kerkverbanden; van beschouwing van de gemeente; van de relatie met de NGK, wanneer deze aanwezig is - en daarover de plaatselijke kerken te informeren;

en besluit

1. de GKV te verzoeken deputaten te benoemen om het gesprek voort te zetten;
2. deputaten op te dragen het gesprek over de genoemde punten voort te zetten;
3. deputaten op te dragen na te gaan op welke wijze gestalte gegeven kan worden aan de bereikte overeenstemming op plaatselijk niveau en daarover de plaatselijke kerken te informeren;
4. deputaten te verzoeken zich nader te bezinnen op de vraag of een federatie van kerken aanbeveling verdient en op welke wijze deze vorm zou kunnen krijgen;

5. deputaten op te dragen aan de deputaten GKV te verzoeken een deel van de in uitspraak 3 bedoelde bezinning gezamenlijk te doen.

3.1.2. Generale synode GKV - Leusden 1999

Deputaten gaven gevolg aan een uitnodiging voor de generale synode van de GKV, die in 1999 te Leusden werd gehouden. Namens deputaten waren daar op 29 juni 1999 officieel aanwezig de broeders Maris, Mulder, Prohof en Schoonderwoerd. Namens ons werd de synode door onze voorzitter toegesproken in de lijn van de besluitvorming van de synode van Haarlem-Noord. Deze toespraak is gepubliceerd in De Wekker. Gememoreerd werd dat de overeenstemming tussen onze beide kerkverbanden niet eerder zo groot geweest is als die welke aan de synoden van Haarlem-Noord 1998 en van Leusden 1999 kon worden gerapporteerd. Er mag daarom dankbaarheid en vreugde zijn, maar we moeten niet overmoedig worden. We moeten nog een weg met elkaar gaan. Nadere bezinning is nodig, o.a. op de weg die verder te gaan is om deze dingen ook op het niveau van de plaatselijke gemeenten vruchtbaar aan de orde te stellen. Die bezinning kan gezamenlijk plaatshebben met de gereformeerde deputaten. De opdracht tot gezamenlijke bezinning op de mogelijkheden van een federatie zal heilige creativiteit vragen. In colmoed dient gesproken te worden over de zwakheden en zonden in het kerkelijke leven en de functionering van onze overeenstemming aangaande de toeigering des heils. De vraag naar de functionering geldt beide gesprekspartners. Ook werd het beleid van onze kerken toegelicht met betrekking tot de samenwerkingsgemeenten en de met de NGK samenwerkende gemeenten, na het genomen besluit tot het beëindigen van de op eenheid gerichte samsprekingen met de NGK, een besluit dat niet tenwille van de goede verstandhouding met de GKV is genomen.

De bespreking van de rapporten nam weinig tijd. De synode kwam snel tot besluitvorming. Van enige discussie was nauwelijks sprake. Er waren geen kritische geluiden over onze kerken.

Na afloop was er een nabespreking van de synodale commissie met onze afgevaardigden en deputaten GKV. Dit hebben we als een goede zaak ervaren en is wellicht iets om van onze kant over te nemen.

3.1.3. Samsprekingen

De samsprekingen met deputaten GKV vonden afwisselend plaats in Apeldoorn en Amersfoort. De ene keer waren wij de ontvangende partij, de andere keer waren dat deputaten GKV. Van de gehouden samsprekingen werd door de secretaris van het ontvangende deputaatschap steeds een verslag opgemaakt, dat in een volgende vergadering in gezamenlijk overleg werd vastgesteld. Van de gehouden samsprekingen geven we hieronder een samenvatting.

3.1.3.1. 15 februari 1999

Deze samspreking is de eerste die gehouden wordt na de synode van Haarlem-Noord van de CGK en de laatste die aan de synode van Leusden van de GKV voorafgaat. Gesproken wordt over de besluitvorming van de synode van Haarlem-Noord 1998 en over de rapportage van deputaten GKV naar de synode van Leusden 1999.

De deputaten GKV spreken hun dankbaarheid uit voor de besluiten van de synode van Haarlem-Noord ten aanzien van de GKV. Genoemd worden de bereikte overeenstemming, de besluitvorming ten aanzien van de NGK en de ruimte om met elkaar te spreken over andere punten als Schriftgezag en plaatselijke gewoonten.

Informatie wordt gevraagd en gegeven met betrekking tot een aantal punten. Wat betekent het in de besluitvorming t.a.v. de NGK om bijlage 6 K.O. voortaan niet meer toe te passen op de relatie met de NGK, met uitzondering van specifieke situaties, namelijk voor die gemeenten die in een verder gevorderd stadium van samspreking zijn. Wat houdt het besluit in ten aanzien van de samenwerkingsgemeenten en de samenwerkende gemeenten. Naar aanleiding van de besluitvorming ten aanzien van de GKV (zie 3.1.1.) wordt de vraag gesteld, of de bezinning op een eventuele federatie ook in de gesprekken met deputaten GKV aan de orde dient te komen. Van CG-zijde wordt dit bevestigd. Gevraagd wordt naar het gewicht van het bewaren van de eenheid die men in eigen kerkverband ontvangen heeft. Gewezen kan worden op een van de studieopdrachten van deputaten CGK.

Deputaten GKV delen mee dat zij aan de synode GKV van Leusden een voorstel doen voor een platform voor kerken en groeperingen dat niet typisch gericht is op kerkelijke eenheid maar op afstemming van het beleid op elkaar. Deputaten CGK wijzen erop dat de CGK zorgvuldig willen handelen naar het COGG.

3.1.3.2. 10 november 1999

In dit eerste gesprek na de synode van Leusden van de GKV worden de door de synode genomen besluiten met betrekking tot de gesprekken met de CGK doorgenomen (te vinden in bijlage 2 bij dit rapport).

De instructie voor deputaten GKV spoor met de besluiten van de synode van Haarlem-Noord van de CGK. Deputaten GKV kregen de opdracht om wegen en middelen te zoeken die tot kerkelijke eenheid voeren en gezamenlijk plaatselijke samsprekingen bevorderen met aandacht voor de verhouding kerkverband-plaatselijke kerk. Opgemerkt wordt dat het goed is gezamenlijk de plaatselijke samsprekingsactiviteiten te inventariseren en de kerken (regelmatig) te informeren over wat deputaten met elkaar bespreken. Deze zaken zullen voor één van de volgende vergaderingen geagendeerd worden.

Ook kregen deputaten GKV de opdracht om gezamenlijk in beide kerkverbanden te bevorderen dat de bereikte overeenstemming t.a.v. de toeigering des heils, de prediking, de beschouwing van de gemeente in de praktijk gestalte krijgt. De uitvoering van dit besluit wordt op de agenda van de volgende vergadering gezet. Een gezamenlijke notitie hierover zal voorbereid worden.

Verder kregen deputaten GKV de opdracht om aandacht te geven aan de verandering van situaties en gewoonten en het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken. Dit zal later aan de orde komen.

Voorts kregen deputaten GKV de opdracht om een antwoord te vinden op de vraag of een landelijke federatie

te aanbeveling verdient en zo ja, de wijze waarop een federatie vorm kan krijgen. Zowel de synode van Haarlem-Noord als de synode van Leusden hebben deputaten opgedragen na te denken over de wenselijkheid van een federatie en – indien dit naar het oordeel van deputaten wenselijk is – na te denken over de wijze waarop een federatie gestalte kan krijgen.

Ook is deputaten GKV opgedragen bijzondere aandacht te geven aan de problematiek van de relaties die er in plaatselijke kerken zijn met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk. Hierbij wordt opgemerkt dat de synode van Leusden in haar regelgeving de mogelijkheid heeft geopend dat een plaatselijke kerk incidenteel kan komen tot kanselruil met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk (na toestemming van de classis en van deputaten ad art. 49 KO). Van CGK-zijde wordt opgemerkt dat deputaten CGK een gesprek gehad hebben met de commissie voor contact en samenspreking van de NGK naar aanleiding van de besluiten van de synode van Haarlem-Noord met betrekking tot de NGK. Daarbij werd door de NGK-commissie de wens uitgesproken dat de drie deputaatschappen / c.q. commissie eens met elkaar praten over bepaalde onderwerpen. Enigszins parallel hiermee is het besluit van de synode van Leusden over een soort platform van kerken van gereformeerde signatuur om bepaalde zaken door te praten. Ook de uitspraak van Leusden om deputaten CGK uit te nodigen aanwezig te zijn bij het gesprek dat deputaten GKV zullen voeren met de NGK-commissie naar aanleiding van de besluiten van Leusden m.b.t. de CGK wordt in dit verband genoemd. Omdat deze materie allerlei haken en ogen heeft, wordt besloten dit punt een keer apart te agenderen.

Tenslotte krijgen deputaten GKV van de synode de opdracht om zich er gezamenlijk met deputaten CGK op te beraden hoe het binnenlands en buitenlands beleid van beide kerken meer op elkaar afgestemd kunnen worden en zo nodig daarbij de betreffende deputaatschappen te betrekken. Gevraagd wordt hierbij ook de vergaderdata van de generale synoden te betrekken: beide synodes vergaderen nu een jaar na elkaar en dat is de oorzaak ervan dat er minder tijd beschikbaar is voor gesprekken tussen beide deputaatschappen.

3.1.3.3. 20 januari 2000

Deze keer wordt gesproken over de wijze waarop de bereikte overeenstemming ten aanzien van zaken als toelating van het heil, prediking en gemeentebeschouwing in de praktijk gestalte krijgt. Er ligt een stuk op tafel met een voorstel om een boek uit te laten gaan aan de plaatselijke kerken met een bijlage waarin een handreiking wordt gedaan voor het gesprek over de zaken waarover overeenstemming werd bereikt. De brief en de bijlage zijn in concept aanwezig. Besloten wordt een gezamenlijke brief te laten uitgaan. Een jaar later zal deze gevolgd worden door een tweede brief. De gemaakte opmerkingen zullen worden verwerkt in de brief en de handreiking. Als bijlagen bij de brief zullen ook de besluiten van de beide synodes worden gevoegd.

Een volgende keer zal een gedachtwisseling plaats vinden over federatie. Artikelen inzake 'federatie' van prof. W. van 't Spijker in De Wakker zullen worden opgezocht en vernieuwlijks. Deputaten CGK zullen hun standpunt bepalen t.a.v. een uitnodiging om aanwezig te zijn bij het gesprek van deputaten GKV met de Commissie van de NGK om op de hoogte te zijn van wat besproken wordt.

Een inventarisatie vindt plaats van punten die we nog moeten agenderen: het kerkelijk orgaan met publicaties; het functioneren van de overeenstemming, waarbij behalve over een handreiking aan de plaatselijke kerken te denken is aan predikantenconferenties en andere bijeenkomsten rond de overeenstemming; overleg over andere binnenlandse contacten (NGK en Geref. Bond); het voorstel van de synode van Leusden aangaande een alternatief Inter Kerkelijk Overleg waarover we willen spreken in relatie tot het COGG; perioratie van gemeentegrenzen. Gevraagd wordt om een landelijk overleg van plaatsen waar overeenstemming is; dit wordt geagendeerd.

3.1.3.4. 14 maart 2000

In dit gesprek wordt de tekst van de brief aan de plaatselijke kerken met drie bijlagen vastgesteld (zie 3.1.4.). Het is voor het eerst dat beide deputaatschappen zich samen tot de kerken richten met een brief over samensprekingen.

Ook wordt gesproken over overleg met gemeenten waar kanselruil is of waar plannen zijn om daartoe te komen. Er ligt een concreet verzoek van een van de 'kanselruilgemeenten' om te komen tot een onderling overleg. Omdat we het van belang vinden hierin een dienende rol te spelen zullen wij als deputaten het initiatief nemen om de 'kanselruilgemeenten' uit te nodigen voor overleg. We willen inventariseren welke knelpunten er zijn en welke andere (positieve en/of negatieve) ervaringen. Besloten wordt dat deputaten via navraag bij de classes op de hoogte komen van de plaatsen die een verzoek tot kanselruil bij de classes ingediend hebben, dat al of nog niet behandeld is. Op de volgende vergadering zullen de namen van die kerken bekend moeten zijn. Die kerken zullen dan uitgenodigd worden voor een samenkomst, die zal staan onder leiding van de gezamenlijke deputaten.

Een eerste gezamenlijke bezinning vindt plaats over federatie. Beide deputaatschappen hebben van hun synodes opdracht gekregen na te denken over de wenselijkheid van een federatie van kerken. Als deputaten tot de conclusie komen dat die wenselijk is, zullen zij aan de synodes voorstellen doen over de vorm van zo'n federatie. Er vindt gedachtwisseling plaats, mede aan de hand van artikelen van prof. W. van 't Spijker in De Wakker en van een notitie van Deputaten Kerkelijk Eenheid (GKV) aan de synode te Berkel en Rodenrijs 1996 (gepubliceerd in 'Werken aan eenheid'). Het is belangrijk om goed te definiëren wat we onder een 'federatie' verstaan. Duidelijk is voor deputaten dat de beide synodes gedacht hebben aan een federatie van beide kerkverbanden. Dit is een tussenfase die leiden moet tot fusie; een federatie is dus een tijdelijke vorm. Sommige deputaten vragen zich af welke meerwaarde een federatie heeft in vergelijking met de dingen die nu al samen gebeuren. Anderen vragen zich af hoe een federatie van kerkverbanden zich verhoudt tot de plaatselijke kerken: als een federatie van kerkverbanden ook inhoudt kanselruil, moeten dan alle plaatselijke kerken komen tot kanselruil? Uit de bespreking blijkt dat de vraag naar de wenselijkheid van een federatie nauw samenhangt met de vraag wat je – eventueel in fases – gezamenlijk gaat doen en dat laatste is weer van belang voor de vraag welke consequenties dat heeft richting de plaatselijke kerken. De volgende vergadering zal de bezinning worden voortgezet.

3.1.3.5. 16 mei 2000

In deze samenspreking wordt verder gesproken over het overleg met gemeenten waar kanselruil is. Van een aantal gemeenten is dit inmiddels bekend, maar nog een aantal gemeenten staat op de drempel van aanvraag van kanselruil. Op de vraag naar het doel van zo'n ontmoeting wordt gewezen op punt 7 van de instructie van deputaten CGK (Deputaten kunnen zich tot kerkenraden, classes en particuliere synoden wenden om te informeren naar ontwikkelingen in de kerkelijke verhoudingen die met het oog op het zoeken van de eenheid van belang zijn). We willen inventariseren hoe we elkaar van dienst kunnen zijn in het licht van de opdracht van de synode. Op welke wijze krijgt de overeenstemming gestalte? Ook een punt voor het gesprek is: hoe moet de relatie met de NGK in de ontmoeting een plaats hebben? Een uitnodiging zal worden voorbereid.

Deputaten GKV informeren deputaten CGK over een ontmoeting die zij hebben gehad met het COGG. Een schriftelijk verslag krijgen ook deputaten CGK nog van het COGG. Deputaten GKV hebben moeite met de vrijblijvendheid. Er is op aangedrongen dat van de Gereformeerde Kerken (synodaal) alleen het Gereformeerd Confessioneel Beraad zal participeren. In dat geval willen deputaten GKV waarschijnlijk aan de synode voorstellen niet tot een ander orgaan te komen maar toe te bieden tot het COGG. Zij nemen hierover binnenkort een besluit.

Deputaten CGK delen hun besluit mee geen gebruik te maken van de uitnodiging om aanwezig te zijn bij de gesprekken tussen deputaten GKV en de commissie van de NGK tenzij ze geen gesprekspartner zijn. Op een ander moment zijn ze dat wel. Ze vertrouwen erop dat ze toch wel de informatie krijgen die voor hen van belang is. Deputaten GKV respecteren dit besluit.

Deputaten CGK hebben een vraag om advies gekregen van de CGK te Enkhuizen (zie hiervoor 4.1.). Deputaten GKV willen hierover overleg met deputaten GKV al ligt het formeel niet op de tafel van de GKV. De CGK te Enkhuizen vraagt advies om meer inhoud te geven aan het contact tussen drie groepen: CGK, GKV en een vereniging van rechtzinnig hervormden. Om in deze streek te overleven als gereformeerden heeft men elkaar nodig. Deputaten CGK hebben nog geen oplossing maar willen met Enkhuizen spreken. Van GKV-zijde wordt op de kerkelijke weg gewezen. Een uitzonderings situatie is in te denken, maar men moet met de problematiek naar de classis en die naar de PS. Men moet zich realiseren dat er meer donkere plaatsen zijn. De nood der tijd dwingt ons te spreken over de vraag: wat is de kerk.

Het gesprek over federatie wordt voortgezet. Deputaten GKV hebben er in eigen kring nog niet over verder gesproken. Deputaten CGK wel. Bij hen leeft de vraag wat je eigenlijk met een federatie wilt: een vaste plaats of een organisatie van boven af? Zij zouden prof. Van 't Spijker wel eens willen uitnodigen. Van GKV-zijde wordt opgemerkt dat de term ruimte kan geven maar ook kan blokkeren. We moeten ons niet blind staren op de term federatie. Het is beter te spreken over concrete punten: synchroon laten lopen van synodes, overleg over wat gezamenlijk kan worden gedaan. Hoe kun je kerkverbandelijk verder komen? Als het woord federatie problemen oproept moeten we het laten vallen. Als bezwaar tegen federatie wordt ingebracht dat dit nog geen echte eenheid hoeft te zijn. Daartegenover wordt gesteld dat beide synodes federatie alleen als tussenstap bedoelen. Gewezen wordt op wat prof. Te Velde schrijft over federatie en over de voorwaarden ervoor. We moeten dingen gefaseerd samen gaan doen. Van CGK-zijde wordt opgemerkt dat ieder de term federatie naar eigen beleving kan invullen. Is het een voorlopig doel of is het een bepaalde structuur om verder te werken aan eenheid en wat is dan de meerwaarde boven de huidige werkwijze met deputaten? Van GKV-zijde wordt gevraagd welke moeite deputaten CGK ertoe hadden in hun vergadering. Het antwoord is: het vinden van een bepaald federatiemodel. De term kan worden vergeleken, als we het eens worden over een aantal dingen die we samen zouden kunnen doen. Anderzijds wordt ook gepleit voor het vasthouden aan het woord federatie; het zou plaatselijk de dingen dichterbij brengen: "We zitten wel in twee kerken, maar we zijn gefedereerd." Van GKV-zijde wordt gevraagd: Kun je niet landelijk een uitspraak doen over kanselruil? Conclusie is dat het niet allereerst gaat om het woord federatie. Voor de volgende keer zal ieder in eigen kring bespreken welke zaken aan de orde zouden kunnen komen om gezamenlijk te doen. Daarna willen we ook een gesprek met van prof. Van 't Spijker en prof. Te Velde.

3.1.3.6. 4 juli 2000

Deze keer wordt verder gesproken over federatie. In verband met de vraag wat gezamenlijk zou kunnen worden gedaan worden goedgekeurd het organiseren van een gezamenlijke predikantenconferentie waar het onderwerp 'prediking' centraal zal staan, het in contact brengen met elkaar van deputaatschappen van beide kerken waarvan het door de synode opgedragen werk op hetzelfde terrein ligt; het gezamenlijk beleggen van bidstonden (o.a. voor de eenheid); gezamenlijke uitgave van een gemeenteschets; voorstellen dat de generale synoden van beide kerken in hetzelfde jaar vergaderen; het doorspreken over federatie in het bijzijn van de hoogleraren Van 't Spijker en Te Velde. Enkele genoemde punten worden doorsproken.

Ten aanzien van een predikantenconferentie: Deze wordt in principe vastgesteld op woensdag 7 februari 2001. Het onderwerp moet in elk geval relatie hebben met de bereikte overeenstemming en bijdragen aan de opdracht van de synodes aan deputaten, namelijk na te gaan op welke wijze de bereikte overeenstemming in de praktijk gestalte krijgt. Een onderwerp rondom het thema 'prediking' ligt dus voor de hand. De hoogleraren Kamphuis en Mans zijn bereid het thema in te leiden. Er zal nog contact zijn met de predikantenverenigingen van beide kerken. Tijdens de volgende ontmoeting zal een voorstel inzake de invulling van de conferentie worden besproken.

Ten aanzien van contact tussen deputaatschappen van beide kerken: Binnen beide kerken zijn deputaatschappen actief waarvan het door de synode opgedragen werk geheel of gedeeltelijk op hetzelfde terrein ligt. Het zou goed zijn er bij deze deputaatschappen op aan te dringen contact met elkaar te zoeken. Daarbij gaat het in eerste instantie nog niet om samenwerking tussen beide deputaatschappen. Eerste doel is: verkenen welke raakvlakken er zijn tussen het werk van de desbetreffende deputaatschappen en zich beraden op de vraag in welke zaken in de (nabije) toekomst kan worden samengewerkt en in welke zaken dit

probleematisch dan wel onmogelijk is (op dit moment). Resultaat van die bezinning dient dan gerapporteerd te worden, zodat wij voorstellen/suggesties ten aanzien van samenwerking tussen bepaalde deputaatschappen kunnen doen aan onze respectievelijke synodes. De volgende vergadering zal worden gediend met een overzicht van deputaatschappen waarvan duidelijk is dat ze werk doen op hetzelfde terrein en een concept-brief ter verzending aan de betreffende deputaatschappen.

Ten aanzien van vergadering synodes: Deputaten GKV zeggen toe dat zij de komende synode van Zuidhorn (2002) zullen voorstellen de daaropvolgende synode te doen samenroepen in 2004, zodat de generale synoden van beide kerken vanaf dat jaar in hetzelfde jaar vergaderen.

Ten aanzien van een gesprek over federatie in het bijzijn van prof. Van 't Spijker en prof. Te Velde: in overleg met de betreffende hoogleraren zal een dag gezocht worden waarop met hen over federatie kan worden gesproken.

Deputaten CGK delen mee dat het COGG in haar vergadering van 6 juni besloten heeft – op aandring van met name enkele synodaal-gereformeerde leden van het COGG – een gesprek te voeren met het moderamen van de synode van de Gereformeerde Kerken (synodaal), omdat het COGG overweegt geen officiële afvaardiging van die kerken meer te ontvangen; het COGG is van mening dat de synodaal gereformeerde kerken niet meer aan te merken zijn als kerken die staan op het fundament van Gods Woord en de belijdenis van de kerk. Het resultaat van dat gesprek wordt afgewacht.

3.1.3.7. 19 september 2000

In deze samenspreking worden nadere afspraken gemaakt naar aanleiding van voorstellen met betrekking tot de vergadering met kerkeraden waar kanselruil is (aangevraagd) en met betrekking tot de predikantenconferentie.

Verder vindt er een gesprek plaats over "contouren van federatie" met prof. M. te Velde en prof. W. van 't Spijker. Ter inleiding op de bespreking vertelt de voorzitter dat in onze gezamenlijke bezinning enkele vragen gerezen zijn die we hun willen voorleggen. Moet federatie van bovenaf worden ingezet of van onderop? Hoe zou je dat gestalte kunnen geven? Wat zou je kunnen integreren, terwijl je met gevoeligheden rekening houdt. Ook noemt hij twee voornemens die deputaten hebben: 1) aan alle deputaatschappen die in beide kerken bestaan een brief schrijven om te kijken hoe zij in contact met elkaar de samenwerking zouden kunnen dienen; 2) in februari een predikantenconferentie te beleggen over de praktijk van de prediking.

Vervolgens wordt prof. Van 't Spijker gevraagd iets te zeggen over federatie. Deze stelt in de eerste plaats, dat de idee van federatie gereformeerden niet vreemd moet zijn. Het hervormde kerkbegrip kan er geen kant mee uit. Maar naar gereformeerde opvatting is het kerkverband al een federatie van kerken. Het begrip federatie heeft te maken met verbond (foedus). Wij staan op de basis van het verbond. Je kunt denken aan de twaalf stammen van Israël. De verscheidenheid hoort erbij. In de tweede plaats moet Van 't Spijker dat een federatie mogelijkheden moet bieden om in de concrete situatie verder te komen. We moeten realistisch zijn. Honderd jaar geschiedenis optrekken heeft een eigen identiteit gegeven. Deze is niet uit te wissen. De kerken hebben een eigen ontwikkeling doorgemaakt. Hoe kun je met respectering daarvan gestalte geven aan de eenheid in belijden? De erige weg om verder te komen is die van federatie. "Van boven" en "van beneden" vormen geen tegenstelling. De vraag is volgens Van 't Spijker ook: Kunnen we ook andere kerken erbij betrekken? We moeten een model op tafel leggen voor deze kerken en eventueel voor andere kerken.

Vervolgens krijgt prof. Te Velde gelegenheid om iets te zeggen over federatie. Deze sluit zich aan bij de benadering van Van 't Spijker. Het eerste dat hij naar voren wil brengen is dat we kerkelijke eenheid niet moeten verwachten met kerkelijke uniformiteit. Niet als Calvijn moesten we doen wat voor ons op dit moment het meest wijs is. Dat is relatief en niet absoluut.

In de tweede plaats stelt hij: De structuur volgt de inhoud. We moeten de structuren zo licht mogelijk houden. We hebben de neiging om eerst de structuur te smeden. Maar wat zou je eigenlijk samen willen doen? Daarvoor moet je een structuur zoeken. Er zijn veel organisaties die een strategische alliantie aangaan. Stel dat je het volgende wilt: ontmoeting van deputaatschappen, ontmoeting van predikanten, mogelijkheid van kanselruil, toelating als daar om gevraagd wordt aan elkaars avondmaal en niet aanvaardend van elkaars gecensureerden. Dan wil hij spreken van "kerkelijke alliantie". In de derde plaats gaat hij in op de verhouding landelijk-plaatselijk. Een landelijke alliantie hoeft niet alles plaatselijk te regelen. Plaatselijk kan gesproken worden van een "akkoord van samenwerking". Wil je dit op landelijk niveau goed uitwerken dan is daar toch een werkgroep voor nodig. In veel van dit soort dingen zie je tegenwoordig meer een groei-model.

Er wordt een vragenronde gehouden. Pleet Te Velde voor alliantie-federatie-lusie? Te Velde wijst op de banden met buitenlandse kerken, waar we bij mee zijn. Het groei-model wil niet onder druk zetten. Krijgt de eenheid bij een federatie niet iets meer gestalte naar buiten? Geantwoord wordt dat sommigen federatie als te veel voelen. Het moet niet vastzitten op termen. Te Velde wil het woord "alliantie" laten vallen omdat men het wil gebruiken in plaats van "federatie". Hij wil spreken van een "akkoord van samenwerking".

Het inhoudelijke, wat je samen doet en waarom, moet de werkracht naar buiten betekenen. Maar als structuur volgt op inhoud, moet inhoud toch ook een keer gevolgd worden door structuur? De zaak mag toch niet vrijblijvend zijn? Het antwoord is, dat als je een akkoord sluit je een structuur en een recht hebt gecreëerd, bijvoorbeeld bij toelating van elkaars leden en ontmoeting van deputaatschappen. Je structureert wat je samen wilt doen. Gevraagd wordt: Wat zeg je met federatie, alliantie? Zijn we echt een federatie als kerkverband? Volgens Van 't Spijker moet het om de zaak gaan en moeten we niet over de details blijven praten. Alle begrippen zijn beleiden. We zitten in een bepaalde situatie. De kerken hebben afspraken gemaakt. Wat wij nu construeren moet in dienst staan van deze eenheid. Het moet een groei-model zijn. De zaak moet naar een structuur leiden, hoewel volgens Calvijn ook de structuur de zaak bevordert moet. Je moet de concrete situatie in het oog houden. Als je deze zaak van federatie niet wijs naar voren brengt, leidt het tot breken. Je moet duidelijk zijn in je spreken en ook wijs zijn in je spreken. Volgens Te Velde zijn bewijspunten uit de Schrift erg moeilijk als het gaat om het kerkverband. We hebben vrijheid van God gekregen om het vorm te geven. Een heel belangrijk punt zou moeten zijn het onderling elkaar ontmoeten over elkaars werk.

Absluitend noemt de voorzitter het een harmonische gedachtewisseling. We zijn er echt mee gediend. Hij spreekt de hoop uit dat het gesprek vrucht mag dragen.

Vervolgens wordt de brief aan de deputaatschappen over vastgesteld volgens het concept (zie punt 3.1.7.). De brief zal worden verstuurd aan de deputaatschappen die qua werkdomein raakvlakken hebben, conform de lijst die daarvan opgesteld is.

Besproken wordt een voorstel van GKV-zijde. Deputaten GKV stellen voor om rond de herderking van de kerkhervorming gezamenlijk met de NGK een brief aan de kerken te richten met de oproep tot gebod om eenheid. Zij hebben de opdracht om zich jaarlijks met zo'n oproep tot de kerken te richten en stellen voor om dit gezamenlijk te doen. Deputaten CGK willen eerst overleg hierover in eigen kring.

3.1.3.8. 18 oktober 2000

Tijdens deze ontmoeting wordt van CGK-zijde meegedeeld dat een afvaardiging van het COGG een gesprek heeft gehad met een deputatie van het moderamen van de synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN). De aanleiding tot dit gesprek was dat het COGG het lidmaatschap van de GKN wil beëindigen, onder andere vanwege de synodale besluiten rondom de verzoeningsleer van dr. Den Heijer. Mede naar aanleiding van dit gesprek zal de 'leer van de verzoening' op de komende trio-synode (november 2000) aan de orde komen; ook de volgende synode van de GKN (2001) zal zich opnieuw moeten buigen over deze leer vanwege de vele bezwaarschriften die ingediend zijn tegen de gedane synode-uitspraak rond 'Den Heijer'. Het COGG voelt zich geroepen de besluitvorming hierover al te wachten voordat definitieve stappen gezet worden. Er bestaat goede hoop dat door de GKN besluiten genomen worden, voordat de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken bijeenkomt. Het advies van deputaten CGK aan hun synode om wel of niet te blijven participeren in het COGG is sterk afhankelijk van die besluiten.

Het vervolg van het gesprek over federatie wordt verschoven naar de volgende vergadering, omdat het verslag van de vorige vergadering nog niet gereed is.

Het verslag van de vergadering van 6 oktober 2000 met de kerken die kanselruil hebben of die een verzoek daartoe hebben ingediend bij de classis (zie 3.1.8.) wordt besproken en er vindt een evaluatie plaats. Het was een zeer vruchtbare vergadering, alleen al vanwege de informatie over de stand van zaken in de diverse kerken.

Het viel op dat het merendeel van de aanwezige kerken ook contacten hebben met de plaatselijke NGK-gemeente (alleen de CGK met de NGK of zowel GKV als CGK met NGK). Uit de inventarisatie is gebleken dat in sommige gevallen de plaatselijke situatie vooruitloopt op de landelijke situatie; dat baart zorgen en verdient aandacht van deputaten. Bij de inventarisatie is wel aangegeven hoe de huidige stand van zaken is, maar niet welke weg men gepoogd is om zo ver te komen; gemist werd een inhoudelijke weergave van het samensprekingstraject. Mede naar aanleiding van deze laatste opmerking wordt besloten de uitgenodigde kerken te vragen om toezending van verslagen van gesprekken, intentieverklaringen en rapportages aan classis-vergaderingen etc.

Het voorstel van deputaten GKV om als gezamenlijke kerken (GKV, CGK en NGK) een brief te sturen naar de kerken waarin opgeroepen wordt in de einddienst rond 31 oktober te bidden om kerkelijke eenheid, is door de deputaten van de CGK afgewezen. Zij meenden dat het in het licht van de uitspraak van hun synode met betrekking tot de NGK onjuist was een dergelijke brief te schrijven samen met de NGK. Inmiddels is besloten dat zowel de CGK-deputaten als de GKV-deputaten afzonderlijk een oproep tot gebod zullen doen aan de plaatselijke gemeenten.

Een ander gespreksonderwerp is het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken. Van CGK-zijde wordt beknopte informatie gegeven over hoe wordt omgegaan met de publicaties van dr. B. Loostra.

3.1.3.9. 20 november 2000

In dit gesprek wordt van gedachten gewisseld over een vervolg op de vergadering met de 'kanselruilgemeenten'. Gedacht wordt aan één vergadering per jaar met één thema. In een volgende ontmoeting zou ook gesproken moeten worden over eventuele knelpunten. Over een jaar vergadert de synode van de CGK; een volgende ontmoeting kan dan nog een keer onder leiding staan van de GKV. Aan de synoden zal worden voorgesteld in de instructie op te nemen het contact met de gemeenten.

Een volgend gespreksonderwerp is opnieuw federatie. Na enige discussie wordt besloten dat voorbereidend werk zal worden gedaan door een gezamenlijke commissie. Er worden wat punten aangereikt.

In verband met de predikantenconferentie van 7 februari 2001 worden nog enkele zaken geregeld. De NGK-predikanten die een samenwerkingsgemeente NGK-CGK dienen zijn ook welkom. Het gaat niettemin om een conferentie van predikanten van de CGK en de GKV. De redacties van De Weeker en De Reformatie zal gevraagd worden voor een verslag te zorgen in hun blad. Voor de dagbladen zal een persverslag worden gemaakt. De inhoudingsbrief wordt vastgesteld. Afspraken worden gemaakt over een groeipende-ling, gespreksvragen en een ledenblad.

Verder wordt in deze ontmoeting gesproken over "situaties en gewoonten" (gesloten kansels e.d.). Deputaten GKV krijgen de gelegenheid om vragen te stellen over het kerkelijk samenleven in de CGK. Op de vraag of het ook moeite geeft, wordt geantwoord dat dit niet overal hetzelfde is; in het midden heeft men het er moeilijker mee dan aan de flanken. Geprobeerd wordt wel het te doorbreken door kanselruil, maar dit kan niet overal. Kunnen adviezen gegeven worden aan de GKV om een zelfde ontwikkeling in hun kerk tot voorkomen? Het proces is bij de CGK heel lang geleden. In de vorige eeuw, begonnen. Geadviseerd wordt zo veel mogelijk vast te houden aan de kerkelijke grenzen en in gesprek te blijven. Van GKV-zijde wordt gesteld: u hebt er geen vrede mee, waar moeten wij dan over spreken? Wij gaan u beter begrijpen.

Maar wat betekent dan een uitspraak als: de gegeven eenheid mag niet op het spel worden gezet? En wat stelt dan een uitspraak voor als: kansels moeten open tussen GKV en CGK? Van CGK-zijde wordt gesteld dat de eenheid binnen het kerkverband toch op allerlei momenten beëindigd wordt. De vraag of er nog met elkaar gesproken wordt, wordt bevestigend beantwoord. Van GKV-zijde wordt gesteld dat de CGK deze problemen hebben en dat de GKV ze ook gaan krijgen. Zouden we daar in een alliantie niet aan kunnen werken? Gezien

wordt op de afspraak van de synode CGK dat in het bestaan van bepaalde situaties en gewoonten niet mag worden berispt, maar dat grote voorzichtigheid noodzakelijk is om in deze zaken verandering te brengen en op de afspraak van Leusden dat er gesproken moet worden over verandering van situaties en gewoonten. Dit kan als een doelstelling van een alliantie worden gezien. Het brengt een geestelijke diepte aan. Als van GKV-zijde wordt gesteld dat er niet kunt voorkomen dat mensen de kerkelijke grenzen van de plaatselijke gemeente over gaan, wordt aangevoerd dat het zelfs voorkomt dat zo'n lid vervolgens ambdrager wordt in die andere gemeente. Zowel aan GKV-zijde als aan CGK-zijde heeft men hier moeite mee.

3.1.3.10. 25 januari 2001

In deze ontmoeting worden aanpassingen afgesproken voor de predikantenconferentie van 7 februari. Vanwege het grote aantal aanmeldingen is het niet mogelijk alle deelnemers te ontvangen in het gebouw van de TU te Apeldoorn.

Over 'federatie' wordt doorgesproken aan de hand van een notitie die vrucht is van het voorbereidend werk van de gezamenlijke commissie. De notitie heeft als titel 'Federatief groeimodel met het oog op voortgaande kerkelijke eenheid'. Opmerkingen worden gemaakt die de commissie zal verwerken.

Over 'situaties en gewoonten' is naar het oordeel van deputaten voldoende doorgesproken.

Een volgend gespreksonderwerp is afstemming van het beleid van beide kerken op elkaar. Deputaten hebben een brief gestuurd aan de deputaatschappen van beide kerken die werk verichten op hetzelfde terrein, met het verzoek met elkaar af te stemmen of zaken samen kunnen worden gedaan. Diverse deputaatschappen hebben samen vergaderd. Een aantal van hen heeft het resultaat daarvan gemeld aan deputaten. De brieven van de diverse deputaatschappen aan deputaten Kerkelijke eenheid (van CGK en GKV) zullen voor de volgende vergadering worden toegestuurd aan deputaten. Dan zal dit punt opnieuw worden besproken.

Een ander agendapunt is de problematiek van de relaties in plaatselijke kerken met een plaatselijke NGK. Deputaten GKV zullen zich eerst intern bezinnen over de vraag welke vragen hierbij aan de orden moeten komen. Zo nodig komt dit op de volgende keer terug.

Van GKV-zijde wordt meegedeeld dat de Opleiding Gereformeerde Godsdienstleraren het voornemen heeft in het voorjaar 2001 een module catechese aan te bieden aan de predikanten van de GKV en de CGK. De vraag is of dit aanbod concurrerend is met iets dat binnen de CGK op dit gebied wordt gedaan. Het antwoord is: nee.

3.1.3.11. 6 maart 2001

Als we op deze datum elkaar ontmoeten, ligt inmiddels de predikantenconferentie achter ons. De doelstelling was het werken aan, het bevorderen van de doorwerking van de bereikte overeenstemming. Er zat een leermoment en een ontmoetingsmoment (ook inhoudelijk) in. Het heeft aan het doel beantwoord. Het was waardevol dat over de verschillen gesproken is. Het moet als een aanzet gezien worden voor het plaatselijk gebeuren. Er zijn verzoeken om een vervolg op regionaal niveau. Maar het gevaar wordt gesignaleerd dat dan de breedte niet meer aanwezig is.

Ook wordt erop gewezen dat anderen dan predikanten ook moeten meekomen. De mogelijkheid van regionale bijeenkomsten voor predikanten en andere ambdragers moet open gehouden worden. We zouden daarvoor een handreiking kunnen doen. Voorgesteld wordt om een andere keer te werken met een gestolen inschrijving in verband met een gelijke verhouding CGK-GKV. Dankbaarheid wordt uitgesproken voor de referaten. Er zou over doorgeschreven moeten worden. Voorbereidend werk zal worden gedaan met het oog op een publicatie met daarin o.a. de vier referaten en de reacties van enkele mensen uit beide kerken. De gedachte leeft dat het goed zou zijn als er regelmatig iets zou verschijnen. Deputaten zouden wel op deze wijze door willen gaan.

Verder wordt in deze vergadering de tekst van de brief aan de kerken van maart 2001 vastgesteld.

De redactie van Lux Mundi (een Engelstalig blad voor de buitenlandse relaties van de GKV) heeft gevraagd om een overzicht van de toelichting van onze kerken. Een aantal dingen zal hen ter hand worden gesteld om te gebruiken voor een artikel: de brief aan de kerken van 2000 en het verslag in De Reformatie en De Wekker van de conferentie, met enige mondelinge toelichting.

Besproken worden voorts de reacties van deputaatschappen op onze brief aan hen. Er is blijdschap over het algemeen met de reacties. Ze passen in een groeimodel. Gevraagd is naar de mogelijkheden tot samenwerking in het kader van een overtuigde federatie. De vraag was informatief maar leidde hier en daar al tot samenwerking.

Tenslotte wordt in deze samenspreking opnieuw aandacht besteed aan de notitie over een federatief groeimodel. De opmerkingen van de vorige keer zijn verwerkt. Opgemerkt wordt dat er groei in zit. Opnieuw worden opmerkingen gemaakt die verwerkt zullen worden.

3.1.3.12. 19 april 2001

Het gesprek gaat opnieuw over de notitie inzake federatie. Doorgesproken wordt nog even over de rol van de classis, als plaatselijke kerken elkaar (wilt) erkennen als ware kerken. Deputaten zullen aan de synodes vragen of zij bij een vervolgopdracht aan deputaten de instructie wilt meegeven om de rol van de classis nader te omschrijven. De commissie zal de vergadering dienen met een voorstel tot formulering.

Ook wordt gesproken over de reacties van de kerken op de brief van maart 2001. Naar aanleiding van de binnengekomen reacties wordt nog even doorgesproken over de problematiek die zich voordoet, als er op een bepaalde plaats een vorm van samenwerking is tussen een CGK en een NGK. Soms wordt de eis gesteld aan de GKV dat alleen tot samenspreking zal worden overgegaan, als de NGK daarin ook mag participeren. Deputaten zijn van mening dat de 'NGK-problematiek' een gezamenlijke problematiek is geworden vanwege de bestaande samenwerking tussen CGK- en NGK-gemeenten en door het besluit van de synode van Leusden dat een GKV-gemeente een plaatselijke NGK-gemeente kan erkennen als ware kerk (inclusief kanselruit e.d.). Deputaten zullen aan hun synodes vragen om nieuw te benoemen deputaten een gezamenlijke opdracht te geven om te zoeken naar wegen om aan deze problematiek een plaats te geven. De commissie zal deze zaak meenemen in haar concept-eindrapport inzake het federatieve groeimodel.

Er zijn nog enkele reacties van deputaatschappen binnen gekomen op onze gezamenlijke brief. Er wordt doorgesproken over de rapportage van deputaten verzorging dove en slechthorenden (GKV). Deputaten schrijven in hun brief van december 2000 dat er een principiële verschil in werkwijze is met het deputaatschap voor het pastoraat in de gezondheidszorg (CGK).

Dit laatste deputaatschap werkt interrelief samen met de GKN en de Nederlandse Hervormde Kerk. Die drie kerken hebben ieder één dove predikant. Elke predikant zorgt in een bepaalde regio voor de dove in alle drie de kerken en gaat ook voor in alle drie de kerken. Deputaten GKV vragen zich af of het op hun weg ligt over deze zaak te spreken met deputaten CGK. Naar het oordeel van de vergadering zou het zinvol zijn, als deputaten toch met elkaar in gesprek gingen. Zo'n gesprek kan duidelijkheid verschaffen en kan aanzet zijn tot (her)bezinning. Ook kan zo'n gesprek de basis zijn voor verdere besluitvorming inzake samenwerking tussen deputaten CGK en deputaten GKV. Vooral kan zo'n gesprek hieraan dienstbaar zijn dat beide deputaatschappen dit punt als knelpunt noemen in hun rapportage aan hun synodes. Mogelijk leidt dit tot bezinning/besluitvorming door de synodes. Aan beide deputaatschappen zal in deze geest worden geschreven.

Gesproken wordt over enkele vragen van deputaten CGK aan deputaten GKV.

Deputaten CGK vragen nadere toelichting over het besluit van de synode te Leusden ten aanzien van de zondag. Voorgelezen wordt uit de Acta van Leusden en aangegeven dat de afspraak beperkte draagwijze heeft. Inzake de zondagsheliging en -rust is geen afspraak gedaan. Er is alleen uitgesproken naar aanleiding van een appel dat er binnen de kerken sinds Dordrecht 1618/19 ruimte is geweest voor de opvatting dat de zondag als rustdag niet gebaseerd is op een goddelijk gebod.

Deputaten CGK vragen aan deputaten GKV ook welke ruimte er is bij een vorm van federatie voor (omgaan met) liturgische verschillen. Opgemerkt wordt door de deputaten GKV dat je bij een federatie elkaar aanvaardt, zoals je bent. De door deputaten CGK gevraagde ruimte is er naar het oordeel van de deputaten GKV wel degelijk. Uiteraard zullen allerlei liturgische ontwikkelingen vanaf het moment dat het federatieve groeimodel officieel ingevoerd is, op elkaar dienen te worden afgestemd. Ook wordt opgemerkt dat de vrijheid die er binnen de CGK bestaat ten aanzien van allerlei liturgische zaken groter is dan bij de GKV; dit hangt samen met het karakter van de besluiten van de meerdere vergaderingen en met de eigen geschiedenis van beide kerken. Mogelijk is het goed hierover nog eens door te spreken met elkaar.

Deputaten CGK informeren deputaten GKV over hun contact met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond. In het laatste contact is de mogelijkheid van kanselruit aan de orde geweest. Gevraagd is aan de GB na te denken over de vraag of plaatselijke bondskerken een afspraak kunnen/willen doen dat zij aanspreekbaar zijn op de belijders. De GB heeft beloofd hierover na te denken. Binnen de Gereformeerde Bond ziet men het belang van contact/samenwerking met de theologische opleidingen van Apeldoorn en Kampen.

Gesproken wordt over een suggestie van de Commissie voor Contact en Samenwerking van de NGK om een gezamenlijke conferentie van de drie kerken te organiseren en met elkaar te spreken over de wijze van omgang met Schrift en belijders in deze tijd. Deputaten zijn unaniem van mening dat het organiseren van zo'n conferentie uitgaat boven de opdracht die de beide deputaatschappen van hun synode gekregen hebben. Bovendien wordt gevreesd dat de NGK op deze wijze willen ontkomen aan de Nieuw van de oproep die tot hen is uitgegaan door de synodes van GKV en CGK. We zullen niet mee werken aan de organisatie van een dergelijke conferentie.

3.1.3.13. 26 mei 2001

In deze laatste samenspreking voor de rapportage aan de synode wordt nogmaals gesproken over het stuk over het federatief groeimodel. Een aantal wijzigingen wordt nog aangebracht en afspraken worden gemaakt over de tot stand koming van de definitieve versie.

Vervolgens wordt naar de uitwerking van het voorstel voor een publicatie gekeken, zodat de commissie ermee verder kan.

Afspraken worden gemaakt voor de beoogde vergadering met de 'kanselruitgemeenten' in het najaar. Deze zal onder leiding staan van deputaten GKV. Als thema wordt gekozen 'samenwerking bij evangelisatie'. Vanuit de kerken is hierom gevraagd.

Deputaten CGK nemen kennis van het rapport van deputaten GKV waarbij een enkele opmerking wordt gemaakt.

Tenslotte wordt wederzijds blijdschap uitgesproken over de geestelijke herkenning en aanvaarding in deze periode van samensprekingen. Ze hadden plaats in een sfeer waarvoor we dankbaar kunnen zijn. Er is opbouwend gesproken. Dat is een bemoediging voor de toekomst.

3.1.4. Brieven aan de kerken

In verband met de opdrachten in het besluit van de synode van Haarlem-Noord sub 3 en sub 5 (3. deputaten op te dragen na te gaan op welke wijze gestelde gegevens kan worden aan de bereikte overeenstemming op plaatselijk niveau en daarover de plaatselijke kerken te informeren; 5. deputaten op te dragen aan de deputaten GKV te verzoeken een deel van de in afspraak 3 bedoelde bezinning gezamenlijk te doen.) hebben deputaten samen met deputaten GKV twee brieven doen uitgaan naar de kerken, de eerste in maart 2000 en de volgende in maart 2001.

Beide brieven nemen we hieronder over. Bij de eerste brief waren drie bijlagen gevoegd: 'De toelichting van het heil, Handreiking ten dienste van het gesprek over deze zaak tussen Christelijke Gereformeerden en Gereformeerden', opgenomen als bijlage 1 bij dit rapport, het besluit van de synode van Haarlem-Noord 1998 dat u vindt onder 3.1 van dit rapport, het besluit van de synode van Leusden 1995 (GKV).

3.1.4.1. De eerste brief

De deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland van de Christelijke Gereformeerde Kerken en door deputaten kerkelijke eenheid (zie CGK) van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) aan alle kerkenraden van de GKV en de CGK in Nederland wat van de volgende inhoud:

Datum: maart 2000

Welterwaarde en Eerwaarde Broeders,

Als deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders, benoemd door de generale synode van Haarlem-Noord 1998 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland en als deputaten kerkelijke eenheid (sectie CGK), benoemd door de generale synode van Leusden 1999 van de Gereformeerde Kerken in Nederland, richten wij ons tot u.

In de laatst gehouden generale synoden van beide kerken is uitvoerig gesproken over de eenheid van gereformeerde belijders in Nederland. In beide generaal synodale vergaderingen werd de noodzaak beleden om de eenheid te zoeken met allen die de naam van Christus in waarheid liefhebben. In beide synodale vergaderingen kon tevens met dankbaarheid worden geconstateerd dat er op de weg naar eenheid tussen beide kerken grote vorderingen konden worden gemaakt.

Zonder voorbij te gaan aan de problemen die er zijn, kon met blijdschap vastgesteld worden dat er ten aanzien van belangrijke punten waarover verschil van inzicht is geweest, overeenstemming kon worden bereikt. Daarom werd in beide generaal synodale vergaderingen besloten om de samsprekingen met elkaar voort te zetten en waar mogelijk te intensiveren. Van beide zijden werden deputaatschappen benoemd die – zo mogen we zeggen – gelijklopende opdrachten hebben ontvangen.

Onderdeel van deze opdracht is om na te gaan op welke wijze de overeenstemming die landelijk bereikt kon worden ook op plaatselijk niveau gestalte kan krijgen. Het doel van deze brief is daarom driedelig:

1. we willen graag stimuleren dat u kennis neemt van datgene waarover beide kerken op landelijk niveau overeenstemming hebben bereikt;
  2. we willen u verzoeken deze zaken in de gemeente te brengen;
  3. we willen – waar mogelijk – gezamenlijke plaatselijke samsprekingen over deze zaken stimuleren.
- Wij doen dit in het diepe besef dat wij hiermee niet onze eigen zaak willen bepleiten. Wij weten dat de Heiland in de nacht waarin Hij werd overgeleverd, gebeden heeft voor de eenheid van allen die door het Woord der discipelen in Hem zouden geloven. In gehoorzaamheid aan Hem, de Koning van zijn duur gekochte kerk, willen we ons werk in afhankelijkheid van Hem doen. We beseffen daarbij dat, als de tot dankbaarheid stemmende synodale besluiten niet landen en geen vervolg krijgen in het leven van de plaatselijke kerken, zij hun uitwerking zullen missen. Daarom komen wij met de volgende drie vragen naar u toe.

Ad 1.

Heeft u kennis genomen van de rapporten die op de generale synoden gediend hebben en van de besluiten die door de generale synoden zijn genomen? Om een en ander nog eens op een rij te zetten, hebben we de besluiten die in beide kerken genomen zijn, als bijlage aan dit schrijven toegevoegd, alsmede een samenvatting van datgene wat in de verschillende rapporten is uitgesproken ten aanzien van de toe-eigening van het heil en de beschouwing van de gemeente. Mogelijk kan dit dienen om over deze zaken in uw raad nog eens met elkaar door te spreken. Wij spreken de verwachting uit dat u kennis neemt van de rapporten die terzake op beide synodes hebben gediend.

Ad 2.

Dringend willen we u verzoeken de zaken waarover wij schrijven in de gemeente te brengen. Allereerst in de gebeden in de samenkomsten van de gemeente des Heren. Alleen wanneer het gebed van de Heiland ons gebed wordt, zal er zegen van Hem hierover te verwachten zijn.

Vervolgens verzoeken wij u de gemeentelieden op de hoogte te stellen van die zaken waarover overeenstemming bereikt kon worden door de generale synoden. Op die wijze kan ongewild heel wat misverstand weggenomen worden. Dan zal ook in de huiselijke gebeden van de leden van de gemeente de zaak die ons bezig houdt, zijn plaats ontvangen.

Broeders, wellicht zult u in het u bezig houden met de zaken waarover op landelijk niveau overeenstemming kon worden bereikt, vragen tegenkomen. Er kunnen zomaar spanningen ontstaan; er kan zomaar wantrouwen te voorschijn komen. Laten we in dit verband nog het volgende mogen zeggen: de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken hebben beide haar eigen verleden en daarmee ook haar eigen 'cultuur' in het omgaan met problemen.

Maar samen hebben wij door de werking van de Heilige Geest uit de hand van Christus het ene fundament ontvangen: het Woord van de apostelen en profeten waarvan Christus zelf de hoeksteen is; het goddelijke Woord dat wordt nagesproken in onze gereformeerde belijdersgeschriften.

Onze beide synoden zijn tot de overtuiging gekomen dat de bereikte geestelijke overeenstemming gegrond is op het ene Woord van onze God, in de ons gegeven formuleringen van eenheid. Daarom gaat dit appél van de landelijke kerkverbanden tot u uit om op plaatselijk niveau op een geestelijke wijze aandacht te geven aan deze wezenlijke zaken.

Ad 3.

In het verlengde hiervan verzoeken wij u om waar mogelijk deze zaken ook in gezamenlijke plaatselijke samsprekingen aan de orde te stellen. We beseffen dat er plaatselijk behoudelijke verschillen kunnen zijn tussen de kerken, die in een aantal samsprekingen niet zomaar overbrugd zullen zijn. Onze ervaring is echter dat, waar er een hartelijke behoefte is de ander

te zoeken in het besef voor Wie wij dat doen, er een toenadering kan zijn in het verstaan van elkaar en in het herkennen van elkaar.

Mogelijk zijn er in uw plaats al langere tijd samsprekingen. Mogelijk zijn er samsprekingen geweest die na kortere of langere tijd zijn gestopt.

We verzoeken u na te gaan in hoeverre datgene waarover op landelijk niveau overeenstemming kon worden bereikt, voldoende aan de orde is geweest. We denken met name aan de nota's over de toe-eigening des heils en de beschouwing van de gemeente.

We doen dit verzoek op basis van de opdracht die de generale synoden van beide kerken aan deputaten gaven, namelijk om na te gaan in hoeverre de bereikte overeenstemming plaatselijk gestalte krijgt.

Deputaten adviseren u om in gezamenlijke vergaderingen van de kerkenraden elkaars proken te bespreken en daarbij vooral aandacht te geven aan genoemde zaken.

Verder adviseren wij u verenigingen en/of bijbelcirkels te stimuleren zo nu en dan gezamenlijke vergaderingen te houden waarbij vooral aandacht wordt gegeven aan die zaken waarover landelijk overeenstemming is bereikt.

U kunt ons dienen door iets van uw ervaring op dit punt aan ons door te geven zodat wij als deputaten in staat zijn onze opdracht uit te voeren.

Indien er nog geen plaatselijke samsprekingen geweest zijn, verzoeken wij u met een verwijzing naar wat wij hierboven schreven over het gebed van onze Heiland, een poging hiertoe te ondernemen. Indien u op enig punt hulp verlangt van de zijde van deputaten, zijn we bereid ondersteuning te bieden voorzover dat in ons vermogen ligt.

Van harte bevelen wij het bovenstaande in uw aandacht aan. Over ongeveer een jaar willen wij ons opnieuw tot u richten met de vraag in hoeverre een en ander metterdaad gestalte kon krijgen.

Broeders, laten wij allen de gemeente die aan onze zorgen is toevertrouwd, voorgaan in het gebed voor en het werk aan de eenheid van de kerk. Op de toonhoogte van het gebed van onze Here Jezus Christus in Johannes 17:21, met het grote doel: opdat de wereld zal zien en erkennen dat de Heiland leeft en door God gezonden werd tot behoud van zondaren.

Wij bidden u de leiding van de Heilige Geest toe in uw ambtelijke zorg voor de gemeente, in geloofsgetooszaamheid aan de grote Herder van de kudde Gods.

Met een hartelijke broedergroet,

w.g. J.W. Meis, J.W. Schoonderwoerd, M.H. Sliggers, P. Groenenberg

Bij deze brief waren drie bijlagen gevoegd:

- I. De toe-eigening van het heil. Handreiking ten dienste van het gesprek over deze zaak tussen Christelijke en Gereformeerden
- II. Het besluit van de synode van Haarlem-Noord 1998 (opgenomen in dit rapport onder 2.1)
- III. Het besluit van de synode van Leusden 1999

3.1.4.2. De tweede brief

die verzonden werd door deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland van de Christelijke Gereformeerde Kerken en door deputaten kerkelijke eenheid (sectie CGK) van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) aan alle kerkenraden van de GKV en de CGK in Nederland was van de volgende inhoud:

Datum: maart 2001

Welterwaarde en Eerwaarde Broeders,

In maart 2000 ontving u van bovengenoemde deputaten een brief waarin deputaten hun dankbaarheid verwoordden over de bereikte overeenstemming over met name de toe-eigening van het heil en de gemeente-beschouwing. Een samenvatting van de overeenstemming was als bijlage bij de brief opgenomen.

Het doel van de brief was driedelig:

1. Stimuleren om kennis te nemen van datgene waarover op landelijk niveau overeenstemming was bereikt;
2. Verzoeken de zaken in de gemeente te brengen;
3. Stimuleren tot plaatselijke samsprekingen tussen de CGK en de GKV.

In het slot van genoemde brief gaven we aan dat we een jaar later opnieuw ons zouden richten tot de kerken met de vraag hoe een en ander metterdaad gestalte kon krijgen.

Die belofte maken we waar door middel van deze brief.

Deputaten stellen met dankbaarheid vast dat een aantal kerken al eigener beweging heeft gereageerd en deputaten op de hoogte gebracht heeft van de plaatselijke situatie. Zij hoeven op deze brief niet meer te reageren (het mag wel).

De meeste kerken zullen echter wachten op de beloofde brief van deputaten.

Deputaten zouden van u binnen niet al te lange tijd (uiterlijk eind mei) – graag zouden we uw reacties nog willen meenemen in onze rapportage aan de beide synodes – graag een antwoord willen ontvangen op de volgende vragen:

1. Wat hebt u gedaan met de brief die deputaten in maart 2000 gestuurd hebben? Welke 'acties' zijn daardoor voortgekomen? Indien u de brief alleen voor kennisgeving hebt aangenomen, wat is daarvan de reden?
2. Hebt u uw gemeente laten kennis nemen van de brief en de bijlagen of hebt u de zaken op een andere

wijze in de gemeente gebracht en zijn daar nog reacties op geweest? Als u de gemeente niet op de hoogte hebt gebracht, wat is daarvan de reden?

3. Indien er nog geen contact was tussen beide kerken, heeft de brief van deputaten dan een aanzet gegeven tot het leggen van contact?
4. Hebt u in uw samenspreking gebruik gemaakt van de brief en de bijlagen? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?
5. Hebt u op basis van wat u hoort in de gemeente enig idee of en hoe de zaak van de samenspreking tussen beide kerkgemeenschappen leeft bij de kerkliden?

U zou ons zeer dienen met uw antwoord op (een deel van) onze vragen.

De kerkenraden van de GKV kunnen hun reactie op deze brief toesturen aan de secretaris van deputaten kerkelijke eenheid (deputaten GKV), ds. P. Groenenberg en die van de CGK aan de secretaris van deputaten voor de eenheid van gereformeerde bijlieden in Nederland van de CGK, ds. J.W. Schoonderwoerd. Hun adressen vindt u in het briefhoofd.

We bidden u de leiding van de Heilige Geest toe in uw ambtelijke zorg voor de gemeente, in geloofsgehoorzaamheid aan de grote Herder van de kudde Gods.

Met hartelijke broedersgreet,
w.g. J.W. Schoonderwoerd

3.1.4.3. Resultaat

De stand van zaken aan christelijke gereformeerde zijde kan aan de hand van de binnengekomen reacties worden weergegeven. De 87 reacties die binnenkamen (tot 13 juni 2001) op onze brieven van maart 2000 en maart 2001 kunnen we als volgt rubriceren:

- Geen contact: 24
- Gesprek in verkennende fase: 28, waarvan contact gezocht naar aanleiding van brief: 9
- In principe overeenstemming: 11
- Aanvraag tot kanselruit: 1
- Aanvraag gehonoreerd: 6
- Niet van toepassing (geen GKV): 17

Meerdere kerken geven aan dat zij al samensprekingen voerden voor de brieven van deputaten binnenkamen, sommigen delen mee dat ze al tot overeenstemming waren gekomen of dat ze al zo ver waren met de samensprekingen, dat de brief van maart 2000 daaraan niet meer kon bijdragen, anderen zeggen door de brief in reeds bestaande gesprekken geholpen te zijn of gestimuleerd te zijn om het gesprek (weer) aan te gaan. Een vijftal kerken meldt dat de samenwerking met de NGK een vermindering vormt om met de GKV in gesprek te komen. Een van hen vraagt ons om deze problematiek aan u over te brengen en hen een weg te wijzen. Ook werd ons de vraag voorgelegd hoe men verder gestalte kan geven aan de noodzaak om de eenheid te zoeken wanneer er van een behoudelijke geografische afstand sprake is. We hebben dit meegenomen in ons gesprek over een federatie van kerken.

3.1.5. Predikantenconferentie

Eveneens in verband met de opdrachten in het besluit van de synode van Haarlem-Noord sub 3 en sub 5 hebben deputaten samen met deputaten GKV op 7 februari 2001 in Apeldoorn een gezamenlijke predikantenconferentie georganiseerd. Aanvankelijk was het de bedoeling deze conferentie te houden in het gebouw van de Theologische Universiteit te Apeldoorn, maar al spoedig bleek dat het aantal deelnemers zo groot was (ruim 250), dat daarnaast ook vergaderd moest worden in de kerkgebouwen van de CGK (Barnabaaskerk) en van de GKV (Koningshof). De drie gebouwen liggen op loopafstand van elkaar.

Omdat de conferentie georganiseerd is in het kader van de opdracht die beide deputaatschappen van hun synode hebben gekregen, namelijk nagaan hoe de landelijk bereikte overeenstemming plaatselijk gestalte krijgt/gegeven kan worden, is gekozen voor het thema 'prediking'.

Prof. dr. B. Kemphuis (lid van de deputaten GKV) en prof. dr. J.W. Maris (lid van deputaten CGK) hielden elk twee referaten over de betekenis van bevinding en wedergeboorte resp. kerk en verbond in de prediking. De referaten zijn in *De Wakker* en in *De Reformatie* gepubliceerd.

Over de onderwerpen is in 14 gespreksgroepen doorgesproken en daarna nog plenair.

De organisatie van deze conferentie wordt door de deelnemers ervaren als stimulerend. Suggesties zijn gedaan om dit soort bijeenkomsten vaker te organiseren, maar dan eventueel regionaal. De regionale samenkomsten zouden ook georganiseerd kunnen worden voor predikanten, ouderlingen en diakenen.

Deputaten CGK stellen aan de synode voor in de instructie op te nemen dat deputaten regelmatig (regionale of landelijke) samenkomsten (doen) organiseren waarin ambtsdragers elkaar ontmoeten en met elkaar door-spreken over de zaken waarover landelijk overeenstemming bereikt is en/of over andere zaken die relevant zijn voor het nadere contact tussen de beide kerken.

3.1.6. Federaal groeimodel met het oog op voortgaande kerkelijke eenheid. Rapport en voorstellen.

3.1.6.1. Opdracht

Met dit rapport en de daarbij behorende voorstellen hebben deputaten van beide generale synoden gezamenlijk uitvoering gegeven aan de opdrachten van de generale synoden van Haarlem-Noord 1998 (CGK) en Leusden 1999 (GKV).

Haarlem-Noord besluit

"deputaten te verzoeken zich nader te bezinnen op de vraag of een federatie van kerken aanbeveling verdient en op welke wijze deze vorm zou kunnen krijgen."

Leusden besluit:

"deputaten kerkelijke eenheid op te dragen om het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken voort te zetten om:

een antwoord te vinden op de vraag of een landelijke federatie aanbeveling verdient en zo ja, de wijze waarop een federatie vorm kan krijgen."

3.1.6.2. De term 'federatie'

Beide deputaatschappen hebben in meerdere vergaderingen zowel in eigen kring als gezamenlijk gesproken over de aan hen voorgelegde vraag. In één van de gezamenlijke vergaderingen hebben wij ons laten voorlichten door prof. W. van 't Spijker en prof. M. te Velde. De term 'federatie' lokte veel discussie uit. Ook andere termen kwamen naar voren. Soms werd de term 'alliantie' gehanteerd.

Als bezwaar tegen de term 'federatie' werd gevoeld dat de term statisch kan worden opgevat.

We raakten er gaandeweg van overtuigd dat we niet de kant uit moesten van een federatie als kant en klaar organisatie-model. Dat zou een te geforceerde en in één keer opgelegde eenheidsstructuur worden, die te weinig rekent met het feit dat er een grote variatie is in de mate waarin plaatselijk onderlinge relaties tussen beide kerkverbanden tot stand zijn gekomen.

Naar onze overtuiging zal er ruimte moeten zijn voor een groeiproces naar voortgaande kerkelijke eenheid. Zo zijn we uitgekomen bij de term: *federatief groeimodel*.

3.1.6.3. Federatief groeimodel

Het federatieve zit daarin, dat we ons uitgangspunt nemen in twee zelfstandige kerkverbanden die naast elkaar functioneren. Die kerkverbanden begeven zich nu in de geboczaamheid van het geloof (Romeinen 1:5 en 16:26) op de weg van het zoeken naar het steeds meer gestalte geven aan en beleven van de tot nu toe geschonken en gevonden eenheid. Daarvoor moeten nu vormen worden gevonden. Die zien wij in het gaandeweg aantrengen van en toenemend inhoud geven aan allerlei dwarsverbanden tussen beide kerkverbanden. Vandaar het groeimodel. Het groeimodel betekent dat niet alles ineens hoeft. Er kunnen prioriteiten gesteld worden. Er moet ook geen eenheid gesuggereerd worden, waar die nog niet daadwerkelijk gevonden en bevonden wordt. De gelovige toe-eigening van de door onze Here Jezus Christus begeerde kerkelijke eenheid zal vooral moeten gaan aan de praktische vormgeving.

Structuur volgt inhoud!

Het federatieve sluit ook in dat er ruimte is voor verscheidenheid. Binnen de kerk is er altijd ruimte geweest voor een schriftuurlijke pluriformiteit.

Wat ons voor ogen staat kunnen we als volgt aanschouwelijk maken. We denken aan het beeld van twee huizen. De deuren staan open naar elkaar. We beginnen bij elkaar in en uit te lopen. Dat verkeer wordt drukker naarmate we elkaar principieel en praktisch steeds meer leren kennen, waarderen en vertrouwen. We hopen eens de dag te beleven, dat het verkeer over en weer zo mens geworden is, dat we het er met elkaar over eens zijn dat de twee huizen aan elkaar gebouwd moeten worden, omdat ze niet meer als twee aparte huizen worden ervaren.

Dat vraagt om een proces waarin we tijd en geduld moeten investeren. Het grote doel dat de Here ons voor ogen gesteld heeft in Johannes 17:20-23 maakt het de moeite waard dat te doen. Datzelfde grote doel moet ons wakzaam maken voor het gevaar dat dit proces zou gaan verzanden en tot stilstand zou komen.

Naast de vindrijkheid van de kerken zelf om passende activiteiten te bedenken en te ondernemen om naar elkaar toe te groeien zou aan gezamenlijke deputaten uit beide kerkverbanden opgedragen kunnen worden dit proces te begeleiden. Zij zouden onder meer als taak kunnen krijgen om jaarlijks een thema aan de orde te stellen en materiaal aan te leveren, waarmee de kerken uit beide kerkverbanden voor zichzelf en met elkaar aan het werk kunnen gaan.

3.1.6.4. Betermeringen en gevaren

Naast de mogelijkheden die we in ons rapport en de bijbehorende voorstellen aanreken om verder te komen op de weg naar eenheid, zullen we bedacht moeten zijn op omstandigheden die dit proces bemoeilijken en op gevaren die dit proces bedreigen en kunnen ondermijnen.

Aan de ene kant moeten we ons hoeden voor het activistisch forceren van eenheid, dat de diepte van verschillen niet peilt en ook te kort doet aan de geestelijke wijsheid en het geduld die nodig zijn om de eenheid praktisch gestalte te geven. Aan de andere kant zullen we ook niet mogen blijven steken in een opstelling die te kort doet aan de klém van de bijbelse roeping om met elkaar verder te komen.

We realiseren ons dat er intense beleefde verschillen voorkomen als het gaat om bij voorbeeld de prediking en de geloofsbeleving. Daarover zal diepgaand doorgesproken moeten worden vanuit de Schrift, zoals we bij voorbeeld uit Efeziërs 4:1-7 kunnen leren waar we geroepen worden om fundamenteel één te zijn, waarbij legelijk de verscheidenheid niet wordt uitgesloten (vers 7).

We hebben een verschillende geschiedenis van meer dan honderd jaar. Dat brengt ook verschillen in kerkelijke 'cultuur' met zich mee. Er kan een gefechtheid zijn aan de eigen steer, het 'ons-kent-ons-gevoel'. Het kan gaan om gegroeide liturgische invullingen. Ook hierin zullen we elkaar mogen dienen door zulke cultuurverschillen en historische verworvenheden samen te bespreken en te taxeren in het licht van het Woord van onze God. Het willen behouden van 'eigen' verworvenheden kan ons immers ook parten gaan spelen en in de weg gaan zitten. Een Schriftwoord als Filippenzen 2:1-5 wijst ons dan de weg!

Alleen door voortdurend te kusteren naar Gods Woord en geleid door de Heilige Geest zullen wij dit proces onder de zegen van onze God kunnen ingaan.

We zullen aanhoudend moeten bidden om juist inzicht en gepaste lijngevoelheid.

3.1.6.5. Federatieve groei in de praktijk

3.1.6.5.1. Plaatselijk

Over de gevonden geestelijke eenheid hebben beide kerkverbanden zich op generaal synodaal niveau uitgesproken. Daarmee hebben de kerken gesproken! Dat biedt een belangrijk uitgangspunt voor de benadering van elkaar van de plaatselijke kerken uit beide kerkverbanden.

Tot nu toe is op plaatselijk niveau de weg van het ontdekken van die geestelijke eenheid opnieuw van voren af aan begonnen. Pas na de vaststelling daarvan en onder instemming / goedkeuring van de classis is op verschillende plaatsen overgegaan tot kanselruil en het aanvaarden van elkaars ongecensureerde belijdende leden aan het Heilig Avondmaal en het aanvaarden van elkaars uitoefening van de tucht.

Uw deputaten zijn van mening dat de consequentie van de landelijk gevonden en uitgesproken geestelijke eenheid is om nu, in het kader van een federatief groeimodel, uit te spreken dat tussen alle plaatselijke kerken van de CGK en de GKV voortaan kanselruil in principe is toegestaan. En dat de rol van de classis voortaan beperkt kan worden tot een soort wachtersfunctie, waarbij de classis toeziet of op de juiste wijze en met de nodige zorgvuldigheid is en wordt omgegaan met procedures en criteria.

Of alle kerken ook aan kanselruil toe zijn moet ter plaatse worden bezien. Het openen van de principiële mogelijkheid tot kanselruil beschouwen wij als een zaak van geloof en dankbaar serieus nemen van de landelijk bereikte geestelijke eenheid.

In dezelfde lijn ligt dat ook het ontvangen van elkaars ongecensureerde belijdende leden aan het Heilig Avondmaal in principe mogelijk is.

Vervolgens dat de plaatselijke kerken over en weer elkaars tuchttoefening dienen te erkennen.

Onze argumentatie voor het bovengenoemde is dat de eenheid in geloof en leer, die fundamenteel is voor het kerk-zijn (zie Heidelbergse Catechismus, Zondag 21, v. 14mw, 54; Christus vergadert zijn gemeente door zijn Geest en Woord, in de eenheid van het ware geloof, gevolgd dient te worden door ook in bediening van het Woord, het avondmaal en de tucht die eenheid te erkennen en vorm te geven. Konmerkeerd voor het kerk-zijn is immers dat men zich richt naar het zuivere Woord van God, alles wat daarmee in strijd is verwerpt en Jezus Christus erkent als het enige Hoofd. Daarmee worden de kenmerken van de ware kerk samengevat: de zuivere bediening van het Woord, van de sacramenten en van de tucht (art. 29 NGB). Als aan het kenmerkende en samenvattende is voldaan mogen we de consequenties voor de drie genoemde punten onder ogen zien.

Het federatief groeimodel bedoelt op geen enkele wijze afbreuk te doen aan het eigen gemeentelieven van zowel de plaatselijke CGK als de GKV. Het federatief groeimodel gaat uit van twee zelfstandige kerkverbanden. Parallel daarmee hebben we ook plaatselijk uit te gaan van zelfstandige kerken. Het Woord van de Heer: "wij moeten onze eigen (SV, onderlinge) bijeenkomst niet verzuimen" – Hebr. 10:25 – blijft richtinggevend. Verwarring en onoverzichtelijkheid moeten voorkomen worden. Opzicht en tucht moeten kunnen functioneren. De goede orde omwille van de vrede (1 Kor. 14:40 en 33) laat de leiding van de gemeente bij de kerkenraad. Die beslist waar, wanneer en hoe er gehandeld wordt ten aanzien van (gezamenlijke) kerkdiensten en andere al dan niet gemeentebrede activiteiten die in het kader van het federatief groeimodel passen. Wel zou bij onderling 'grensverkeer' als consequentie van het bovenstaande niet meer van 'onttrekkingen' gesproken moeten worden, maar van 'overgangen'.

Verder is het van hoog belang om plaatselijk vooral de geestelijke vorming en groei te bevorderen om in de eerste plaats geestelijk de eenheid te (gaan) beleven. Gemeenschappelijke bijbelstudie is daarvoor een uitgelezen weg. Vervolgens het samen putten uit de bronnen van de confessie en de kerkgeschiedenis. Ook gemeentebesluiten kunnen worden gebruikt.

Het zal goed zijn om elkaar als ambt dragers te ontmoeten en zich te laten toerusten en elkaar onderling te vormen. Ambt dragersbladen kunnen daarbij goede diensten verlenen.

Op het gebied van de plaatselijke evangelisatie zal minstens een onderling afstemmen dienen plaats te vinden. Mooier nog is het te gaan striven naar samenwerking.

Ook op andere punten zoals b.v. diaconale (hulp)projecten en het diaconaat in het algemeen kan tot plaatselijke afstemming en samenwerking besloten worden.

Er zou meer te noemen zijn op het gebied van kerkelijke activiteiten, vorming en toerusting.

We mogen echter ook initiatieven verwachten van de kerken zelf. Zij kennen de eigen gemeenten en de lokale situatie.

3.1.6.5.2. Classicaal

Het lijkt ons belangrijk om goed te kijken naar wat mogelijk is op classicaal niveau. Daar functioneert het kerkverband het dichtst bij de gemeente. Het is belangrijk elkaar op dit kerkverbandelijk niveau te leren kennen en hier naar elkaar toe te groeien. Het aanbrengen van een classicale dwarsverbinding bepleiten we van harte. Denkbaar zou zijn om onderling classicale afvaardigingen te zenden, die mogen meespreken en een adviserende stem hebben. Zo kunnen we elkaars geestelijk opereren en taxeren, elkaars praktijk en aanpak van allerlei kerkelijke zaken leren kennen.

Lastig is dat de geografische indeling van de classes tussen beide kerkverbanden uiteen loopt.

Aan deputaten zou een vervolgopdracht gegeven kunnen worden om hiervoor een passende oplossing te vinden.

3.1.6.5.3. Particulier-synodaal

Om ook hier naar elkaar toe te groeien kan hetzelfde gedaan worden als ten aanzien van de classes: afvaardigingen zenden die kunnen meedelen en adviseren.

Ook op dit punt zouden de deputaten een vervolgopdracht kunnen krijgen om de vraag te beantwoorden hoe dit te realiseren is gezien het verschil in geografische spreiding en in aantal van de PS-en van beide kerkverbanden.

3.1.6.5.4. Generaal-synodaal

Deputaten zijn van mening dat beide generale synoden voortaan (in elk geval gedeeltelijk) gelijktijdig dienen te vergaderen. Deputaten kerkelijke eenheid van de GKV zullen aan hun komende generale synode van Zuidhorn voorstellen doen om bij het vaststellen van de daarop volgende synode af te stemmen op de GS van de CGK. In de toekomst bestaat dan ook de mogelijkheid over bepaalde zaken gezamenlijk te vergaderen. De gezamenlijke vergadering kan dan de zaken behandelen, waarin gezamenlijk overleg en gezamenlijke besluitvorming gewenst zijn. Dat zou kunnen betreffen: zaken die het federatief groeimodel raken; het benoemen en instrueren van gezamenlijke deputaatschappen; het behandelen van rapporten van deputaatschappen, die geheel of gedeeltelijk samenwerken; gemeenschappelijke zaken betreffende de TU Apeldoorn en de TU Kampen en eventueel de contactoefening met andere kerkgenootschappen.

3.1.6.6. Kneipunten en consequenties

We signaleren enkele kneipunten en consequenties van het federatief groeimodel, die aandacht zullen moeten krijgen. De tot nu toe geldende regelingen en handreikingen voor samenspreking en contactoefening moeten worden afgestemd op de nieuwe situatie die ontstaat wanneer dit rapport en de hierbij gedane voorstellen worden aangenomen en uitgevoerd.

We wijzen al op de rol van de classis die op beslisende momenten inwerking moet betuigen met plaatselijke ontwikkelingen.

Via samenwerkingsgemeenten en plaatselijke situaties komen we te staan voor de vraag wat het federatief groeimodel betekent voor de relatie tot de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Ook zullen de consequenties van het federatief groeimodel onderzocht moeten worden in verband met kerkrecht en kerkorde, liturgie, de tekst van de belijdenisgeschriften in het algemeen en van art. 9 en 36 NGB in het bijzonder.

3.1.6.7. Voorstellen

- Deputaten stellen u voor om uit te spreken dat de vraag die in de opdracht van de generale synoden van de CGK en de GKV om na te gaan of een federatie aanbeveling verdient en zo ja, hoe deze vorm zou kunnen krijgen, besloten ligt, op grond van het rapport van de deputaten inzake het federatief groeimodel met ja kan worden beantwoord.
  - Als gronden kunnen daarvoor worden aangevoerd:
    - de overeenstemming in de leer die voorgaande generale synoden van beide kerkverbanden over en weer hebben uitgesproken dient een vervolg te krijgen ten aanzien van de dienst en de tucht en het kerkelijk en kerkverbandelijk leven;
    - de Heilige Schrift en uit de confessie is hier te noemen: Psalm 133:1 en 3b; Johannes 17:20-23; Ezeziërs 4:1-6; Openbaring 1:13; HC 21,54; NGB 27-32.
- Deputaten stellen u voor uit te spreken dat de mogelijkheden, die deputaten hebben gezien en aangegeven om het federatieve groeimodel gestalte te geven:
  - dat in principe voor alle plaatselijke kerken de mogelijkheid open ligt voor kanselruil met de plaatselijke kerken uit het andere kerkverband, dat deel neemt aan het federatieve groeimodel;
  - dat eveneens in principe de mogelijkheid geopend is elkaars ongecensureerde belijdende leden tot de viering van het Heilig Avondmaal toe te laten;
  - dat de plaatselijke kerken over en weer elkaars tuchttoefening erkennen;
  - dat de plaatselijke kerken van beide kerkverbanden over en weer, voor zover dit nog niet gebeurt of gebeurd is, worden opgewekt om met elkaar in contact treden om activiteiten te ontplooiën om naar elkaar toe te groeien, waarbij het zoeken naar en het beleven van de geestelijke eenheid voorop dient te gaan;
- Deputaten stellen u voor de volgende vervolgopdrachten aan de deputaten te geven:
  - de plaatselijke kerken op een inzichtelijke wijze informeren over het federatieve groeimodel;
  - inzake het federatieve groeimodel de kerken van advies te dienen zowel uit eigen beweging als op verzoek van de kerken;
  - jaarlijks een thema aan de orde te stellen om de kerken te dienen in hun naar elkaar toe groeien;
  - de regelingen voor samenspreking te herzien in het licht van het federatieve groeimodel met speciale aandacht voor de taak van de classis in dezen;
  - voorstellen te doen over: de tekst van de belijdenisgeschriften in het algemeen en van art. 9 en 36 NGB in het bijzonder; inzake kerkrecht en kerkorde; inzake liturgie, waarbij te denken is aan de vrijheid daarin, het gebruik van verschillende bijbelvertalingen, psalmen en gezangen, aangepaste kerkdiensten e.d.; inzake de vragen die zich voordoen rond samenwerkingsgemeenten en de positie van de NGK;
  - hoe de classes en PS-en over en weer een afvaardiging naar elkaars vergaderingen zouden kunnen zenden met het recht te mogen deelnemen aan de discussies en beraadslagingen.
- Deputaten stellen u voor uit te spreken dat het van belang is, dat de generale synode-en van beide kerkverbanden voortaan althans voor een deel in dezelfde periode vergaderen, zodat een goede en snelle contactoefening kan plaats vinden en de mogelijkheid geopend wordt om, wanneer dat wenselijk of nodig is, gemeenschappelijk te kunnen vergaderen.
- Deputaten stellen u voor om bij de benoeming en instructie van andere generaal synodale deputaatschappen rekening te houden met het federatieve groeimodel.

3.1.7. Brief aan deputaatschappen

Deputaten GKV en deputaten CGK hebben zich afgevraagd op welke manier het binnenlands en buitenlands beleid van beide kerken meer op elkaar kan worden afgestemd. Deputaten GKV hadden de opdracht van hun synode "zich er gezamenlijk op beraden hoe het binnenlands en buitenlands beleid van beide ker-

ken meer op elkaar afgestemd kunnen worden en zo nodig daarbij de betreffende deputaatschappen te betrekken." We hebben dit beraad mede gezien in het licht van de opdracht om de mogelijkheden van een federatie te onderzoeken (zie 3.1.3.B.).

Deputaten zijn tot de conclusie gekomen, dat hun beraad niet goed tot z'n recht zou komen zonder de hulp van de desbetreffende deputaatschappen. Daarom hebben zij een inventarisatie gemaakt van de deputaatschappen in beide kerkverbanden en vervolgens gekozen welke deputaatschappen – geheel of gedeeltelijk – werk verrichten op hetzelfde terrein. Zij hebben daarbij ook betrokken die organisaties/verenigingen in het ene kerkverband die zich bewegen op een terrein dat in het andere kerkverband betreden wordt door een generaal-synodaal deputaatschap. Vervolgens hebben deputaten GKV en deputaten CGK deze deputaatschappen van beide kerken aangeschreven (in een brief van september 2000), met het verzoek om contact te leggen met het deputaatschap van de andere kerk om na te gaan "waar beide deputaatschappen mee bezig zijn en welke plannen ze hebben; elkaars werkwijze leren kennen" en zich samen te bezinnen "op de vraag of er een vorm van samenwerking mogelijk is". Een lijst met deputaatschappen waarvan de werkzaamheden op hetzelfde terrein liggen, werd bij de brief gevoegd. De aangeschreven deputaatschappen hebben ons geïnformeerd over wat zij met het verzoek van deputaten GKV en deputaten CGK gedaan hebben.

In het verslag van het gesprek op 8 maart 2001 staat de volgende samenvatting:

Contact hadden af:
Buitenland
Diaconaat (ADMA en hulpverlening)
TU

Contact hebben gestart:
Doverpastoraat: briefwisseling
Radio en TV: briefwisseling
Kerkorde
Financiële zaken
Geestelijke verzorging militairen; afspraak gemaakt voor gezamenlijke vergadering
Misbruik (pastorale/gezagsrelaties, seksueel...)
Liturgische formulieren/schriftbevestigingen – eredienst

Waar knelpunten liggen:
Doverpastoraat: principaal: samenwerking met GK en NHK, daarnaast praktische zaken.
Radio en tv: geen behoefte (CG) aan gezamenlijke vergadering i.v.m. overleg met andere kerken.
Zending: (CGK) acht brief nog niet van toepassing. Er bestaat wel goede samenwerking in IRTT.

Waar mogelijkheden zijn:
Buitenland: informatie, afstemming bezoeken, afstemming inzake voorbereiding ICRC
Diaconaat: Algesproken is waar mogelijk samen te werken
TU: afstemming en concrete samenwerking
Kerkorde: komen veelal te staan voor dezelfde vragen; daarover gedachtwisseling mogelijk. Informatie uitwisselen
Financiële zaken: geen gebied gevonden waarop samenwerking kan plaatsvinden. Wel informatie
Misbruik: deskundigheid, schriftbevestigingen – eredienst: mogelijkheden voor toekomstige samenwerking

In het verslag van het gesprek op 19 april 2001 staat de volgende aanvullende samenvatting:

Evangelisatie: in verleden contact met Landelijk Verband (GKV); vanwege andere zaken nog niet vergaderd met deputaatschap GKV; er is wel contact tussen evangelisatieconsulent CGK en het Centrum deputaten evangelisatie GKV.

Overheid: in mei 2001 zullen de voorzitters en secretarissen van beide deputaatschappen vergaderen; er is nu al wel goed contact tussen beide deputaatschappen binnen het CIO.
HBB/ADMA: met het generaal diaconaal deputaatschap van de GKV was al contact (1998 en 1999); in die contacten is afgesproken om gezamenlijk zaken aan te pakken (bijvoorbeeld het maken van een videofilm over diaconaat voor catechese en andere voorlichtingsdoelen); contact wordt voortgezet in voorjaar 2001.
VSE: VSE en deputaten art. 13 KO (CGK) hebben gezamenlijk de verschillen en overeenkomsten geïnventariseerd; geconcludeerd wordt dat er behoorlijke verschillen zijn, zowel in werkwijze als wat betreft organisatie. Volgende ontmoeting: 2002

Tot zover de samenvattingen van de reacties van de deputaatschappen.

Deputaten GKV en deputaten CGK hebben doorgesproken over de rapportage van deputaten verzorging dove en slechtzienden (GKV) in de vergadering van 19 april 2001 (zie 3.1.3.12.)

Deputaten zijn van mening dat structureel overleg tussen de deputaatschappen gewenst is. Het lijkt hen niet nodig dat dit steeds moet lopen via deputaten eenheid.
Daarom verzoeken deputaten de synode in de instructies van deputaatschappen die daarvoor in aanmerking komen op te nemen:

- dat het deputaatschap contact zoekt met het gelijksoortige deputaatschap van de GKV en dat met zekere regelmaat een gezamenlijke vergadering wordt gehouden;
- dat het deputaatschap van dat contact erin de vergadering verslag doet aan haar opdrachtgeefster;

- dat het deputaatschap het verslag van de gezamenlijke vergadering ter kennisname doet toekomen aan deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland.

3.1.8. Vergadering met de kersnelgemeenten

Voor het eerst is een vergadering gehouden met die gemeenten die toestemming van hun classes hebben tot kersnel of die daartoe een verzoek hebben ingediend. Deze vergadering is gehouden op 8 oktober 2000 te Amersfoort. De CGK- en GKV-kerken uit de volgende plaatsen zijn voor die vergadering uitgenodigd: Delft; Deventer; Drachten; Enschede; Goes; Haarlem; Hasselt; Winschoten; Zoetermeer.

Doel van de vergadering was een inventarisatie te houden van wat er in de plaatselijke kerken gebeurt die kersnel hebben of die daartoe concrete plannen hebben. Via zo'n inventarisatie krijgen deputaten een inzicht in de wijze waarop gestalte wordt gegeven aan de overeenstemming die landelijk bereikt is, overeenkomstig de instructie die de resp. synodes hun gegeven hebben.

Tijdens die vergadering werd door elke aanwezige kerk de stand van zaken in hun samspraak aangegeven. Tijdens die weergave kwamen ook de knelpunten naar voren. Dat betrof vooral de plaats van een Nederlands Gereformeerde Kerk in het geheel van de samspraak tussen GKV en CGK; de manier waarop omgegaan wordt met bezwaren in de gemeente en de vraag hoe je verder moet in de huidige situatie (waarin er landelijk nog geen federatie of fusie is).

Bij de bespreking van deze knelpunten wordt aangegeven dat in de meeste kerken de samenwerking tussen een plaatselijke CGK- en NGK-kerk geen rol speelt in de samspraak tussen CGK en GKV. Maar deze zal wel een rol spelen bij de vraag hoe je verder moet.

Ook de besluiten van de synoden van GKV en CGK leggen een druk op de samspraken tussen de drie kerken, omdat beide synoden immers besloten hebben landelijk niet (meer) samen te spreken met de NGK. Ten aanzien van de wijze waarop omgegaan wordt met bezwaren in de gemeente, wordt opgemerkt dat met deze broeders en zusters op pastorale wijze wordt gesproken. In de meeste plaatsen wordt een commissie uit beide kerken benoemd die activiteiten organiseert, zodat de samspraak/samenwerking een gemeentebrede aangelegenheid wordt. Ook wordt aangegeven dat bezwaren in de gemeente soms medebepalend zijn voor het nemen van een volgende stap (bijvoorbeeld: gezamenlijke avondmaalsviering).

De vraag hoe de gemeenten die kersnel hebben, nu verder moeten, is niet gemakkelijk te beantwoorden. Moeten contacten geïntensiveerd worden? Zo ja, hoe? Moet je dan denken aan het zenden van waarnemers naar elkaars classes; of moet je denken aan fusie? En bij dit laatste: één vergaderplaats of de huidige situatie van twee of meer vergaderplaatsen handhaven? Deputaten GKV en deputaten CGK zullen zich daarop – in overleg met deze kerken – verder moeten bezinnen.

Bij de afgevaardigden van de aanwezige kerken bleek behoefte aan structureel overleg. De kerken hebben beloofd gesprekspunten voor zo'n ontmoeting aan te dragen. Vanuit Zoetermeer heeft men daarop gereageerd. Zij willen het punt 'gezamenlijke evangelisatie' agenderen. Het voornemen is in het najaar van 2001 weer een vergadering met deze gemeenten te beleggen. Deputaten stellen aan uw vergadering voor het structureel overleg met de 'kersnelgemeenten' hen op te dragen. De aan u voor te stellen formulering zal zodanig zijn dat deputaten GKV en deputaten CGK de organisatie van de overlegsamenvattingen kunnen overlaten aan één of meer van de betreffende kerken.

3.1.9. Voorstellen

3.1.9.1. Eerste voorstel

Deputaten stellen de synode voor tot de volgende uitspraak te komen:

De generale synode overwegende

- dat deputaten vermelden dat de gesprekken met deputaten GKV op basis van de bereikte punten van overeenstemming in een geestelijke sfeer van herkenning en aanvaarding konden worden voortgezet;
- dat deputaten vermelden dat de aangerichte gesprekspunten aan de orde zijn geweest in een sfeer van wederzijds begrip waarbij van beide zijden moeite is uitgesproken met bepaalde situaties en gewoontes in onze kerken;
- dat deputaten GKV hebben uitgesproken dat hun kerken met dezelfde problematiek te maken krijgen en dat zij erop aandringen als kerken gezamenlijk hieraan te werken;
- dat deputaten gezamenlijk met deputaten GKV brieven hebben gestuurd aan de plaatselijke kerken om daarmee uitvoering te geven aan de opdracht om na te gaan op welke wijze gestalte gegeven kan worden aan de bereikte overeenstemming op plaatselijk niveau en daarover de plaatselijke kerken te informeren;
- dat deputaten vermelden gezamenlijk met deputaten GKV overleg te hebben gevoerd met de "kersnelgemeenten" en dat zij uitspreken dat structureel overleg met deze gemeenten gewenst is;
- dat deputaten gezamenlijk met deputaten GKV een predikantenconferentie hebben georganiseerd en dat zij vermelden dat zij regelmatig (regionale of landelijke) samenkomsten willen (doen) organiseren waarin ambtsdragers elkaar ontmoeten en met elkaar doorspreken over de zaken waarover landelijk overeenstemming is bereikt en/of over andere zaken die relevant zijn voor het nadere contact tussen beide kerken;
- dat deputaten vermelden dat zij door regelmatig publicaties samen met deputaten GKV willen bevorderen dat datgene waarover overeenstemming is bereikt gestalte krijgt in de praktijk;
- dat deputaten vermelden dat samspraken met de NGK op sommige plaatsen een verhindering vormen voor samspraak met de GKV;
- dat deputaten ten aanzien van hun bezinning op een federatie van kerken gezamenlijk met deputaten GKV gekomen zijn tot rapportage en voorstellen;

van oordeel

1. dat het verblijdend is dat de gesprekken in een sfeer van herkenning, aanvaarding en wederzijds begrip zijn voortgezet;
2. dat met inachtneming van de noodzakelijke voorzichtigheid gepoogd moet worden verandering te brengen in het omgaan met de perforatie van gemeentegrenzen met name waar het gaat om de benoeming van ambtsdragers;
3. dat het tegengaan van zorg gevende ontwikkelingen in beide kerken een van de doelstellingen is van de eenheid die we zoeken;
4. dat deputaten met de gezamenlijke brieven aan de kerken in het kader van hun opdracht de kerken hebben gedient;
5. dat de respons op de brieven reden geeft op de ingeslagen weg van het zoeken van elkaar met geduld en voorzichtigheid hoopvol verder te gaan;
6. dat overleg tussen de gemeenten waar kanselruil is toegestaan en (gezamenlijke) deputaten dienstig is voor de zaak van de eenheid in eigen kerkverband en met de GKV;
7. dat de samenkomsten die deputaten gezamenlijk met deputaten GKV willen (doen) organiseren de doorwerking van de landelijk bereikte overeenstemming en het contact tussen beide kerken kunnen bevorderen;
8. dat regelmatige publicaties van deputaten tezamen met deputaten GKV kunnen bevorderen dat datgene waarover overeenstemming is bereikt gestalte krijgt in de praktijk;
9. dat over de relatie met de NGK verder gesproken moet worden met deputaten GKV, te meer vanwege het besluit van de synode van Leusden van de GKV dat er plaatselijk met een Nederlandse Gereformeerde Kerk tot kanselruil kan worden gekomen.

spreekt uit

1. dat de gesprekken met deputaten GKV op dezelfde basis moeten worden voortgezet, waarbij met name de doorwerking van de bereikte overeenstemming, het tegengaan van zorg gevende ontwikkelingen in beide kerken en de relatie met de NGK aandacht verdienen;
  2. dat een structureel overleg met de "kanselruilgemeenten" tot de taken van deputaten behoort;
  3. goedkeuring te hechten aan de plannen van deputaten om met deputaten GKV regelmatig (regionale of landelijke) samenkomsten te (doen) organiseren;
  4. goedkeuring te hechten aan de plannen van deputaten voor regelmatige publicaties met deputaten GKV;
- en besluit
1. de GKV te verzoeken deputaten te benoemen om het gesprek voort te zetten;
  2. deputaten op te dragen het gesprek op de genoemde punten voort te zetten;
  3. deputaten op te dragen aan genoemde plannen en taken uitvoering te geven;
  4. met betrekking tot een mogelijke federatie van kerken een afzonderlijk besluit te nemen;

3.1.2.2. Voorstellen met betrekking tot een mogelijke federatie van kerken (overeenkomstig 3.1.6.7.)

1. Deputaten stellen u voor om uit te spreken dat de vraag die in de opdracht van de generale synoden van de CGK en de GKV om na te gaan of een federatie aanbeveling verdient en zo ja, hoe deze vorm zou kunnen krijgen, besloten ligt, op grond van het rapport van de deputaten inzake het federatief groeimodel met ja kan worden beantwoord.
Als gronden kunnen daarvoor worden aangevoerd:
  - a. de overeenstemming in de leer die voorgaands generale synoden van beide kerkverbanden over en weer hebben uitgesproken dient een vervolg te krijgen ten aanzien van de dienst en de tucht in het kerkelijk en kerkverbandelijk leven;
  - b. Uit de Heilige Schrift en uit de confessie is hier te noemen: Psalm 133:1 en 3b; Johannes 17:20-23; Ezeziël 4:1-6; Openbaring 1:13; HC 21,54; NGB 27-32.
2. Deputaten stellen u voor uitspraken te doen over de mogelijkheden, die deputaten hebben gezien en aangedragen om het federatieve groeimodel gestalte te geven.
  - a. dat in principe voor alle plaatselijke kerken de mogelijkheid open ligt voor kanselruil met de plaatselijke kerken uit het andere kerkverband, dat deel neemt aan het federatieve groeimodel;
  - b. dat eveneens in principe de mogelijkheid geopend is elkaars ongechanteerde belijdende leden tot de viering van het Heilig Avondmaal toe te laten;
  - c. dat de plaatselijke kerken over en weer elkaars tuchtopleiding erkennen;
  - d. dat de plaatselijke kerken van beide kerkverbanden over en weer, voor zover dit nog niet gebeurt of gebeurd is, worden opgewekt om met elkaar in contact treden om activiteiten te ontplooiën om naar elkaar toe te groeien, waarbij het zoeken naar en het beleven van de geestelijke eenheid voorop dient te gaan;
3. Deputaten stellen u voor de volgende vervolgoedraden aan de deputaten te geven:
  - a. de plaatselijke kerken op een inzichtelijke wijze informeren over het federatieve groeimodel;
  - b. inzake het federatieve groeimodel de kerken van advies te dienen zowel uit eigen beweging als op verzoek van de kerken;
  - c. jaardijk een thema aan de orde te stellen om de kerken te dienen in hun naar elkaar toe groeien;
  - d. de regelingen voor samenspreking te herzien in het licht van het federatieve groeimodel met speciale aandacht voor de taak van de classis in dezen;
  - e. voorstellen te doen over de tekst van de belijdenisgeschriften in het algemeen en van art. 9 en 36 NGB in het bijzonder; inzake kerkrecht en kerkorde, inzake liturgie, waarbij te denken is aan de vrijheid daarin, het gebruik van verschillende bijbelvertalingen, psalmen en gezangen, aangepaste kerkdiensten e.d.; inzake de vragen die zich voordoen rond samenwerkingsgemeenten en de positie van de NGK;
  - f. hoe de classis en particuliere synoden over en weer een afvaardiging naar elkaars vergaderingen zouden kunnen zenden met het recht te mogen deelnemen aan de discussies en beraadslagingen.

4. Deputaten stellen u voor uit te spreken dat het van belang is, dat de generale synoden van beide kerkverbanden voortaan althans voor een deel in dezelfde periode vergaderen, zodat een goede en snelle contactoefening kan plaats vinden en de mogelijkheid geopend wordt om, wanneer dat wenselijk of nodig is, gemeenschappelijk te kunnen vergaderen;
5. Deputaten stellen u voor om bij de benoeming en instructie van andere generaal synodale deputaatschappen rekening te houden met het federatieve groeimodel.

3.2. Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK)

3.2.1. Opdracht

De generale synode van 1996 deed ten aanzien van de Nederlands Gereformeerde Kerken de volgende uitspraak inzake de landelijke samensprekingen.

De generale synode overwegende

1. dat deputaten, overeenkomstig hun opdracht, met de NG-commissie gesproken hebben over de verschillen met betrekking tot de toeëigening des heils, de relatie Schrift en confessie, de vragen ten aanzien van het AKS en het besluit van de Landelijke Vergadering van de NGK inzake de openstelling van het diaconambt voor zusters van de gemeente;
2. dat de synode van 1995 er bij de kerken op aandrang terughoudendheid te betrachten in het zoeken naar en uitbreiden van contacten met de NGK;

constateernde

1. dat de verschillen die gebleven waren ten aanzien van de visie op de toeëigening des heils niet zijn weggenomen in het korte bestek dat ze zijn besproken en een verder gesprek hierover niet goed mogelijk is gebleven;
2. dat ook de bezwaren die genoemd zijn met betrekking tot het AKS gebleven zijn;
3. dat het besluit van de Landelijke Vergadering inzake de openstelling van het diaconambt voor zusters der gemeente vanwege de wijze waarop dit besluit tot stand is gekomen alsmede doordat ook de oorspronkelijke theologische fundering ervan (die niet aanvaard werd), vragen oproep, een belemmering blijft op de weg naar eenheid;
4. dat het gesprek over de relatie tussen Schrift en confessie onbevredigend is geweest en dat in dezen geen overeenstemming kon worden bereikt;
5. dat deputaten de opdracht van 1995 om met de NG-commissie te spreken over de vraag welke de gevolgen zijn van het gegeven dat in de samensprekingen tot nu toe de verschillen met betrekking tot de toeëigening des heils niet voldoende duidelijk zijn weggenomen niet hebben kunnen uitvoeren en dat zij, gelet op de verdere ontwikkelingen in de relatie met de NGK het momenteel niet zinvol achten deze opdracht alsnog uit te voeren;
6. dat door de toenemende belemmeringen die op landelijk niveau tussen de NGK en de CGK zijn gegroeid, de hoopvolle verwachtingen die er in het verleden waren helaas niet gerealiseerd zijn;

levens constateernde

1. dat op plaatselijk vlak de contacten tussen de NGK en de CGK in de afgelopen periode eerder toenemend dan afgenomen zijn;
2. dat deze contacten door de jaren heen merendeels als een zegen worden ervaren;
3. dat in de NGK meer en meer een tendens is in de richting van ondertekening van het ondertekeningformulier, hetgeen als positief is aan te merken;

van oordeel

1. dat er thans onvoldoende basis is om met de NG-commissie door te spreken over de gebleven verschillen ten aanzien van de toeëigening des heils;
2. dat een verder gesprek over de bezwaren die genoemd zijn met betrekking tot het AKS met name voor wat betreft de preambule, het ondertekeningformulier en AKS art. 34 thans geen perspectieven biedt;
3. dat het op dit moment niet zinvol is om verder te spreken over het besluit van de Landelijke Vergadering inzake de openstelling van het diaconambt voor zusters der gemeente;
4. dat voortzetting van het gesprek over de relatie tussen Schrift en confessie momenteel uiterst moeilijk lijkt te zijn;
5. dat het vanwege de aard en omvang van de plaatselijke contacten van belang is om ook op landelijk niveau contact te blijven onderhouden, mede gelet op de nood van het huidige gesecculariseerde levensklimaat en de zorgwekkende theologische en kerkelijke situatie en de verantwoordelijkheid die we als kerken van gereformeerd belijden juist in het licht daarvan voor elkaar hebben;

spreekt uit

1. met droefheid te moeten vaststellen dat het niet gelukt is in de samensprekingen de verschillen weg te nemen en de belemmeringen op weg naar eenheid met de NGK op te heffen;
  2. dat het gezien de huidige stand van zaken niet outig is deputaten nieuwe opdrachten tot samensprekingen met de NG-commissie te geven, die in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid staan;
  3. dat er onder de huidige omstandigheden geen grond meer is om in de toekomst op plaatselijk niveau bijlage 6 K.O. toe te passen in de relatie tot de NGK;
  4. dat slechts in specifieke situaties bijlage 6 K.O. nog van toepassing is, namelijk voor die gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn;
  5. dat ondanks het sub 1 t/m 4 uitgesproken de contactoefening met de NGK vooral met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang van waarde is;
- en besluit
1. de samensprekingen met de NG-commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid voortdurend te beëindigen en deputaten daarom geen nieuwe opdrachten terzake te geven;

- aan de kerken mee te delen dat er in het licht van de ontwikkelingen helaas geen reden is contacten met de NGK te zoeken en uit te breiden;
- bijlage 6 K.O. voortaan niet meer toe te passen op de relatie met de NGK, met uitzondering van de in spreekt uit punt 4 genoemde situaties;
- deputaten te machigen nader contact te onderhouden met de NG-commissie, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang;
- ten aanzien van de samenwerkingsgemeenten en de samenwerkende gemeenten een afzonderlijk besluit te nemen.

3.2.2. Gesprekken

Deputaten spraken tweemaal in Apeldoorn met de Commissie voor Contact en Samenwerking van de Nederlands Gereformeerde Kerken. De eerste keer waren wij de ontvangende partij, de andere keer was de commissie dat. Van de gesprekken is door de secretaris van de ontvangende partij een verslag gemaakt, dat in de volgende vergadering in gezamenlijk overleg is c.q. wordt vastgesteld.

3.2.2.1. 8 oktober 1999

Deze ontmoeting staat in het teken van het besluit van de generale synode van Haarlem-Noord. We evalueren samen de stand van zaken. Van NGK-zijde wordt onder woorden gebracht dat zij de besluiten van de generale synode als bedrevend ervaren en enige vorm van bijvend overleg op landelijk niveau zeer wenselijk achten. Deputaten geven aan dat hun mandaat beperkter is dan voorheen, maar dat zij verdere contacten met de commissie evenzeer nodig achten. Met betrekking tot de aard van ons contact wordt van NGK-zijde gevraagd, of er bij zaken van gemeenschappelijk belang alleen over praktische zaken gesproken kan worden of ook over binding aan de confessie. Deputaten antwoorden dat er ook gesprekken gevoerd kunnen worden over binding aan de confessie, al staan ze nu niet in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid. Hierbij wordt ook gewezen op het besluit van de synode onder "van oordeel" punt 5. Alle zaken van gemeenschappelijk belang kunnen besproken worden.

Van NGK-zijde wordt een toelichting gegeven op de besluiten van de Landelijke Vergadering betreffende de opleiding tot de dienst des Woords en de vrouw in het ambt. Wat betreft de opleiding tot dienaar des Woords wil men ernaar toe dat van alle studenten gevraagd wordt doctoraal-II te doen. Voor de theologische studie kan men kiezen uit Apeldoorn, het seminarie aangevuld met Kampen of Apeldoorn, of riksuniversiteit met Theologische Studie Begeleiding. Met betrekking tot de vrouw in het ambt: De Landelijke Vergadering droeg de commissie op de uitkomsten van haar werkzaamheden voor commentaar voor te leggen aan de deputaten van de CGK en de GKV.

3.2.2.2. 15 december 2000

Gesproken wordt over de positie van de samenwerkingsgemeenten. Deze is door de generale synode op de agenda van deputaten gezet. De deputaten hebben in december 1999 en in december 2000 gesprekken gehad met algevaarlijken van de samenwerkingsgemeenten. Door deputaten is een voorlopige inventarisatie gemaakt van de positie van de samenwerkingsgemeenten. Een paar lijnen daaruit worden alvast genoemd.

Ook wordt gesproken over contacten met de GKV. Namens de commissie wordt aan deputaten gevraagd, waarom zij niet wilden meewerken aan een gezamenlijke oproep (met deputaten GKV) tot gebed (op of rond Hervormingsdag 2000) om meer kerkelijke eenheid.

Deputaten leggen uit, dat zij een officiële, gezamenlijke oproep tot gebed op dit moment, na de besluiten van de laatste generale synode, niet vinden passen in hun opdracht. Dat zou in hun kerken onbegrip teweeg brengen. Het CG deputaatschap heeft in De Wakker de eigen kerken wel opgeroepen tot gebed om meer kerkelijke eenheid. De reactie van NG-zijde is: we hadden het graag anders gewild, maar kunnen het standpunt van de CG deputaten goed begrijpen. Deputaten melden, dat dit punt aan de generale synode gerapporteerd zal worden.

Van NG-zijde wordt gevraagd, hoe deputaten hun eigen kerken adviseren, als plaatselijke contacten uitgroeien tot driehoeksverhoudingen GKV - CGK - NGK. Het antwoord is, dat deputaten op dit punt geen officiële aanvragen om advies hebben ontvangen. De classes behartigen deze zaken.

Een volgend gespreksonderwerp is het COGG. Deze afstemming laat zien dat onze gedachten over het COGG geheel parallel lopen.

Verder wordt naar aanleiding van het verslag van de vorige ontmoeting gesproken over de wijze van omgang met Schrift en belijdenis. Van CG-zijde wordt opgemerkt, dat dit één van de moeilijke punten is geweest voor de generale synode Haarlem-Noord. Als voorbeeld wordt genoemd dat de regeling van het ondertekeningformulier voor predikanten in de NGK niet waterdicht is. Van de zijde van de commissie wordt de vraag gesteld of in de praktijk in de CGK wezenlijk anders met deze zaken wordt omgegaan. In beide kerken worden in een vergelijkbare situatie vragen gesteld, zorgen uitgesproken, gesprekken gevoerd, en uiteindelijk, alles gewogen hebbend, geen maatregelen genomen; terwijl ook in beide kerken, als werkelijk het hart van het evangelie in gevaar is, de bereidheid bestaat om concrete maatregelen te nemen. Van de zijde van deputaten wordt gesteld dat je moet onderscheiden tussen wat je afsprekt en hoe je er in de praktijk mee omgaat. In antwoord op een vraag van de zijde van deputaten over de grenzen van wat predikanten kunnen leren, wordt gesteld dat er ook binnen de NGK duidelijk grenzen zijn en dat de praktijk dat heeft bewezen.

Namens de commissie wordt gevraagd of het niet wenselijk is voor de "deputaten eenheid" van de GKV, de CGK en de NGK een conferentie te organiseren over hoe om te gaan met dit vraagstuk van Schrift en belijdenis in deze tijd, om zo, in een andere setting, met elkaar open en eerlijk te spreken over een gemeenschappelijke zorg. Het zou heel goed kunnen, dat zo'n gesprek ons nader tot elkaar brengt. Deputaten willen deze suggestie intem bespreken.

Van NG-zijde wordt het vreemd en moeilijk genoemd dat de NGK, die omwille van de oecumene een onder-

tekeningformulier hebben ingevoerd, nu daarop worden afgerekend. Van de 12 NG regio's gebruikt maar 1 regio geen ondertekeningformulier; ook in die regio (zonder formulier, maar rechtstreeks) wordt de belijdenis van de gereformeerde kerken door de predikanten ondertekend. Van CG-zijde wordt opgemerkt dat er in de vorige reeks van gesprekken tussen de deputaten CGK en de commissie NGK méér aan de orde was dan het ondertekeningformulier. Het ging toen ook over de Dordtse Leeregels.

3.2.3. Landelijke Vergadering

Deputaten gaven gevolg aan een uitnodiging voor de Landelijke Vergadering in 2001 te Amersfoort. Namens deputaten waren daar op 21 april 2001 officieel aanwezig de broeders Van Dijken, Mars en Potthoff. De vergadering werd toegesproken door onze voorzitter.

Hij lichtte het besluit toe van de synode van Haarlem-Noord om de op het zoeken naar eenheid gericht samensprekingen voorlopig te beëindigen werd toegelicht. Ingegaan werd op de bij herhaling gestelde vraag, of de geconstateerde verschillen inzake de toeëigening des heils binnen de ruimte van de gereformeerde belijdenis vallen of niet. En waarom men op die vraag geen antwoord had ontvangen. Verklaard werd, dat in de besluitvorming ten aanzien van de NGK geen rol heeft gespeeld, dat er inmiddels een veel positievere ontwikkeling in de gesprekken met de GKV te melden was. De overeenstemming tussen de CGK en de GKV over de toeëigening des heils werd als een mogelijk uitgangspunt van nieuwe overweging ambodien. Ingegaan werd op de positie van de samenwerkings- en samenwerkende gemeenten van NGK en CGK. Mede met het oog daarop worden de landelijke gesprekken met de Commissie voor Contact en Samenwerking voortgezet. Met dankbaarheid werd ervan melding gemaakt, dat het wegvallen van de druk waaronder de gesprekken in de vorige periodes stonden, wel bevorderlijk was voor een goede en broederlijke ontmoeting.

Een beroep werd gedaan om nog eens de vraag te overwegen naar het overtuiging tot gelding laten komen dat Schrift en belijdenis gezag hebben in de kerk, ook in het kerkverband, ook in de manier waarop het AKS dat structureert. En de vraag naar het niet vrijlijvend met elkaar omgaan in de besluiten die genomen worden over de vrouw in het ambt.

Deputaten waren op uitnodiging van het moderamen ook aanwezig bij de vervolgbespreking van de Landelijke Vergadering van het rapport van de Commissie en de besluitvorming op 23 juni 2001. Namens deputaten waren daar de broeders Van Dijken en Hofman.

De Landelijke Vergadering sprak uit:

- dat zij er niet verdriet in berust, dat de CGK en de GKV op dit moment geen basis zien voor gesprekken met ons, gericht op kerkelijke eenheid;
  - dat de eenheid met beide zusterkerken in het gemeenschappelijk belijden notwithstanding in onze ogen vraag om een uitdrukking daarvan in meer kerkelijke eenheid;
  - dat we de zorg van beide zusterkerken over de manier waarop de eenheid in de leer bij ons bewaard wordt, serieus nemen en de bezinning daarop willen stimuleren;
  - dat zij de plaatselijke kerken oproept om op de weg van goede christelijke oecumene verder te gaan; om zo te komen tot nauwere samenwerking, wederzijdse erkenning en waar mogelijk kerkelijke eenheid;
  - dat enige vorm van landelijk contact op deputaten/commissie-niveau daarbij wenselijk is en droeg de commissie onder andere op
  - te onderzoeken of het mogelijk is om in het contact met de CGK terzake van de toeëigening des heils aansluiting te zoeken bij de overeenstemming die met de GKV is bereikt;
  - een gesprek aan te gaan met de kerken in regionaal verband, ter bezinning op de omgang met Gods Woord en de belijdenis en daarover aan de volgende LV te rapporteren (...);
  - aan deputaten van de beide zusterkerken zo goed mogelijk duidelijk te maken hoe de NGK, met andere gebruiken maar hetzelfde doel, probeert om kerk te zijn op de basis van Gods Woord in overeenstemming met het belijden der kerk;
  - de plaatselijke kerken op hun verzoek te adviseren en te ondersteunen bij het realiseren resp. uitbouwen van samenwerking op plaatselijk niveau;
  - wat de CGK betreft, de reeds volledig gefedereerde gemeenten desgevraagd te dienen met advies.
- Deputaten hebben over dit besluit van de Landelijke Vergadering niet meer kunnen spreken.

3.2.4. Evaluatie

Deputaten zijn van mening dat de gesprekken niet zonder zin zijn geweest. In die gesprekken hebben we ondervonden, dat het wegvallen van de druk waaronder de gesprekken in de vorige periodes stonden, wel bevorderlijk was voor een goede en broederlijke ontmoeting. Daar zijn wij dankbaar voor.

3.2.5. Voorstel

Deputaten stellen de synode voor tot de volgende uitspraak te komen:

De generale synode overwegende

- dat deputaten vermelden dat zij volgens hun mandaat contact hebben onderhouden met de NG-commissie, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang;
- dat deputaten vermelden dat deze gesprekken zinvol zijn geweest en in een betere sfeer konden worden gevoerd dan in de vorige periode;

besluit

deputaten op te dragen de gesprekken met de NG-commissie voortaan te continueren, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang.

3.3. De positie van de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten

3.3.1. Opdracht

De generale synode van 1996 deed ten aanzien van de positie van de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten de volgende uitspraak:

De generale synode overwegende

1. dat de synode van 1995 van oordeel was dat er aandacht diende te worden besteed aan de positie van de samenwerkingsgemeenten en dat deputaten in verband daarmee de opdracht kregen deze aandacht te geven zowel aan de samenwerkingsgemeenten als aan de samenwerkende gemeenten;
2. dat de deputaten via hun afgevaardigden op de hoogte gebieden zijn van de activiteiten van het Samenwerkingsoverleg;
3. dat de deputaten in een aantal ontmoetingen contact hebben onderhouden met zowel de samenwerkingsgemeenten als de samenwerkende gemeenten;

constaterende

1. dat deputaten spreken van teleurstellende ervaringen in hun contacten met zowel het Samenwerkingsoverleg als met de samenwerkingsgemeenten;
2. dat in de samenwerkingsgemeenten het proces van eenwording niet alleen als onomkeerbaar, maar ook als een geschenk van God wordt ervaren;
3. dat samenwerkingsgemeenten zich voor de vrouwelijke diaken hebben uitgesproken;
4. dat deputaten de contacten met de samenwerkende gemeenten als bemoeiigend en samenbindend hebben ervaren;
5. dat men in de samenwerkende gemeenten algemeen van gedachte is, dat wat bereikt mocht worden in de contacten met de plaatselijke NGK niet prijs gegeven moet worden;
6. dat de eigen positie waarin de samenwerkingsgemeenten in de loop der tijd beland zijn nog niet eerder kerkrechtelijk onderzocht werd;

van oordeel

1. dat zowel de samenwerkingsgemeenten als de samenwerkende gemeenten tot het zoeken naar en verdiepen van de contacten met de NGK gekomen zijn ingevolge de oproepen die in het verleden meer dan eens door de generale synode zijn gedaan;
2. dat het daarom niet verantwoord kan worden geacht de op deze wijze tot stand gekomen relatie zomaar op te geven;
3. dat wat in de samenwerkingsgemeenten wordt gezien als een onomkeerbaar proces en als een geschenk van God niettemin kerkrechtelijk valt onder een voorlopige regeling, zoals bijlage D K.O. duidelijk laat zien;
4. dat de ruimte die door samenwerkingsgemeenten gevraagd wordt op gespannen voet kan komen te staan met de loyaliteit die tegenover het CG-kerkverband verwacht mag worden;
5. dat het beroep dat door samenwerkingsgemeenten gedaan wordt op het feit, dat men behalve tot het verband van de CGK ook tot de NGK behoort wel begrijpelijk is, maar levens spanningen kan oproepen binnen het eigen kerkverband;
6. dat het onder 3 in 5 genoemde vraagt om een nadere kerkrechtelijke positiebepaling van de samenwerkingsgemeenten;

sprekt uit

1. dat wat op plaatselijk niveau met de NGK bereikt is bestendig kan blijven, maar dat nu de aanspraken op landelijk niveau niet konden worden voortgezet, in die bestaande plaatselijke contacten terughoudendheid mag worden verwacht;
2. dat van alle samenwerkende en samenwerkingsgemeenten verwacht mag worden dat zij zich geheel zullen houden aan de in de CGK goldende kerkorde, inclusief het ondertekeningformulier alsmede aan de besluiten van meerdere vergaderingen;
3. dat de kerkrechtelijke positie van de samenwerkingsgemeenten nader onderzocht en omschreven dient te worden, waarbij met het hiervoor onder 2. genoemde nadrukkelijk rekening gehouden dient te worden;

en besluit

1. de samenwerkingsgemeenten en de samenwerkende gemeenten van deze uitspraak op de hoogte te stellen;
2. deputaten de opdracht te geven de kerkrechtelijke positie van de samenwerkingsgemeenten in overleg met de betrokken gemeenten te onderzoeken en dienaangaande voorstellen aan de volgende generale synode te doen.

3.3.2. Contact met de samenwerkingsgemeenten

Om uitvoering te geven aan bovengenoemde opdracht om de kerkrechtelijke positie van de samenwerkingsgemeenten in overleg met de betrokken gemeenten te onderzoeken en dienaangaande voorstellen aan de volgende generale synode te doen, hebben deputaten tweemaal met de samenwerkingsgemeenten vergaderd. Beide vergaderingen vonden plaats in Hilversum. Aanvankelijk werden de kerkenraden uitgenodigd twee CG-kerkenraadsleden te sturen. Naar aanleiding van een verzoek vanuit de samenwerkingsgemeenten besloten we naast deze afvaardiging ook een NG-kerkenraadslid als waarnemer te verlokken. Uitgenodigd werden de kerken van Almere, Alkmaar, Amsterdam-Nieuw-West, Amstern, Lelystad, Nieuwegein, Rotterdam-Centrum/Alexandrepolder

3.3.2.1. Eerste ontmoeting op 15 december 1999

In deze vergadering wordt uitvoerig doorgesproken over het besluit van de GS van Haarlem-Noord ten aanzien van de positie van de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten. Deze toelichting van het besluit

van de synode wordt door de afgevaardigden zeer gewaardeerd. Met betrekking tot het punt van de kerkrechtelijke positie van de samenwerkingsgemeenten wordt duidelijk dat men soms de ruimte niet beruht die het ene kerkverband biedt tenzij van het andere kerkverband. Dit is een offer waarvoor je iets terug krijgt. Financieel zijn er geen knelpunten wanneer de bestemming van de collecten goed verdeeld is. Vragen zijn er wel in verband met de afvaardiging naar meerdere vergaderingen. Een gemeente heeft de samenwerkingsovereenkomst meegbracht die aanvaard is door de vergadering met de gemeente, gezien en goedgekeurd door de classis. De andere gemeenten wordt gevraagd eenzelfde stuk aan deputaten te sturen. Deputaten willen meer vernemen over de regels, eventuele fricties en over de zegeningen.

3.3.2.2. Tweede ontmoeting op 13 december 2000

In deze vergadering wordt uitvoerig gesproken over de kerkrechtelijke positie van de samenwerkingsgemeenten. De breuk in de landelijke contacten heeft in de gemeenten weerstand en negatieve gedachten opgeroepen. Hoewel men dit niet wil, bestaat de dreiging dat de afstand tot het landelijk verband vergroot wordt. De deputaten hebben aangedrongen op meer begrip voor de bedoelingen van de generale synode. We maken een inventarisatie van een aantal zaken die geen problemen lijken op te leveren.

- Samenstelling kerkenraad en verkiezing ambtsdragers: Hier en daar gelijk voorbeeld. Elders kijkt men er niet meer naar maar het men alleen op te geven.
- Beroepingswerk: Soms wordt om de beurt beroepen. Soms geldt alleen, dat de predikant in de gemeente moet passen.
- Kerkelijke tucht: Intern is dit geen probleem, maar naar welke meerder vergadering zal men gaan? Het antwoord is: waar het lid onder valt.
- Financiële regelingen en eigendom kerkelijke goederen: dit is goed beschreven.
- Afdracht landelijke kerkelijke kassen: Dit gebeurt volgens de ledenaantallen.
- Liturgie: Stelen samenwerkingsgemeenten zich vrijer op? Dit wordt niet van invloed geacht. Gesteld wordt dat men zich anders ook zo zou opstellen. We moeten hier niet alleen denken aan het zingen maar ook aan het kerkelijk jaar en aan de formulieren. Ook zijn er verschillen in gewoonten, zoals wanneer een kerkenraad niet meer samenkomt na de middagdienst.

We inventariseren een aantal zaken die als probleempunten ervaren worden die te maken hebben met het feit dat de gemeente met twee kerkverbanden te maken heeft.

- Zaken waarin KG en AKS onderling verschillen: genoemd worden het lied en vrouwelijke diakenen. Wat het laatste betreft volgen de NG-kerkenraadsleden de lijn van de CGK.
- Ondertekeningformulier voor ambtsdragers: Alen ondertekenen het ondertekeningformulier van het eigen kerkverband, soms van beide kerkverbanden. Ook komt het voor dat een samenvoeging is gemaakt van twee formulieren en een extra passage waarin men verbondenheid naar elkaar toe uitspreekt.
- Voorgaan van predikanten van / in gemeenten waar geen samenwerking is: Dit is een pijnpunt. Het gaat er ook om dat gemeenten voldoende voeling houden met het kerkverband.
- Afvaardiging naar / participatie in meerdere vergaderingen: Dit is een knelpunt. Een predikant mag niet afgevaardigd worden, maar mag wel alles in de gemeente. Op kerkvisite worden wel de vragen over de predikant gesteld. Dit rijmt niet helemaal met elkaar.
- Vermeldingen Jaarboek CGK: Dit is geen pijnpunt meer: de NG predikanten worden nu ook vermeld.
- Kerkelijke tucht ambtsdragers: Gesteld wordt dat men valt onder zijn eigen kerkverband.
- Kerkelijke post: Predikanten krijgen bepaalde post niet (bijv. over hulpverleningszondag). Aangeraden wordt een verzoek van de kerkenraad aan de desbetreffende instanties om in de verzending opgenomen te worden.

3.3.2.3. Correspondentie

Van enkele gemeenten ontvingen we stukken die ter plaatse gediend. We namen er dankbaar kennis van. Hier en daar riepen ze ook vragen op. Achter de NG-ambtsdragers zich ook gebonden aan de CG-kerkorden en besluiten? In bepaalde gevallen komt het erop neer dat de kerkenraad boven de kerkorde staat.

3.3.3. Evaluatie

De contacten met de samenwerkingsgemeenten zijn in goede sfeer geweest. Met betrekking tot de kerkrechtelijke positie van de samenwerkingsgemeenten zijn er knelpunten en zaken waarin het goed gaat. Er is geen behoefte aan aparte regelingen. De organisatie blijkt plaatselijk probleemloos te verlopen, ook in financiële zin. Knelpunten liggen er alleen naar het CG-kerkverband toe, met name waar NG-leden worden afgevaardigd naar meerdere vergaderingen. Bij de afvaardiging is de positie van predikanten niet altijd helder. Dit voorstel is de status quo hierin te aanvaarden. In de besluitvorming moet doorklinken dat het om een problematiek gaat waar we niet op een ongeestelijke wijze vanaf moeten.

3.3.4. Samenwerkingsoverleg

Deputaten krijgen steeds een uitnodiging voor de bijeenkomsten van het Samenwerkingsoverleg, waarin tweemaal per jaar gemeenten samenkomen die samenwerkende of samenwerkingsgemeenten zijn (met de NGK of thans ook wel met de GKV). Het beleid van deputaten is er één keer per jaar te zijn als waarnemer. Ook in deze periode werden enkele vergaderingen door een afvaardiging van deputaten bijgewoond. Deputaten hebben oog gehad voor het risico van een ontwikkeling in de richting van een kerkelijke vergadering. Het blijft uit de stukken dat men alleen informatie wil uitwisselen en geen gemeenschappelijke besluiten wil nemen.

3.3.5. Voorstel

Deputaten stellen de synode voor tot de volgende uitspraak te komen:

De generale synode
overwegende

1. dat de generale synode van Haarlem-Noord uitdrukking gaf op plaatselijk niveau met de NGK bereikt is bestendig kan blijven;
2. dat deputaten melden dat er van de zijde van de samenwerkingsgemeenten geen behoefte is aan aparte regelingen;
3. dat deputaten melden dat er zich met name knelpunten voordoen bij de afvaardiging naar meerdere vergaderingen;

van oordeel

1. dat de samenwerkingsgemeenten een volwaardige plaats hebben en ook willen hebben binnen het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
2. dat het deel uit maken van de desbetreffende gemeenten van het verband der Nederlands Gereformeerde Kerken niet in mindering komt op het deel uit maken van het verband der Christelijke Gereformeerde Kerken;

sprekt uit

1. dat in de meerdere vergaderingen de status quo moet worden aanvaard dat de samenwerkingsgemeenten mede gedeeld worden door niet-christelijke-gereformeerde ambtsdragers; deze kunnen dus als waarnemer ook op meerdere vergaderingen ontvangen worden;
2. dat voor de samenwerkingsgemeenten dezelfde kerkordelijke regels gelden als voor iedere Christelijke Gereformeerde Kerk;

en besluit

deputaten te machtigen met de samenwerkingsgemeenten in gesprek te blijven met het oog op hun bijzondere positie.

3.4. Opdracht aan deputaten in verband met de uitspraak van de synode met betrekking tot een instructie inzake een aspect in de verhouding met de Ned. Gerof. Kerken

3.4.1. Opdracht

De particuliere synode van het oosten deed een instructie in zake de samenwerking met de Ned. Gerof. Kerken waar vrouwelijke ambtsdragers dienst doen. De synode deed de volgende uitspraak:

De generale synode,
kennis genomen hebbend

van de instructie van de particuliere synode van het Oosten d.d. 22 april 1998;

overwegend

dat het besluit van de Landelijke Vergadering van de Ned. Gerof. Kerken om vrouwen toe te laten tot het diaconambt de nauwere vorm van samenleven met de Ned. Gerof. Kerken op plaatselijk niveau onder spanning zet;

van oordeel

1. dat de in de instructie genoemde situaties – inzake (de voortzetting van) samenwerking met een gemeente waar vrouwelijke ambtsdragers dienst doen – reële mogelijkheden zijn die zich kunnen voordoen in de praktijk van het kerkelijk leven;
2. dat er in dergelijke situaties op kerkelijke wijze gehandeld dient te worden;
3. dat het verzoek om bijlage 6 K.O. aan te vullen c.q. te wijzigen in genoemde situaties prematuur is, nu de generale synode besloten heeft de kerkrechtelijke positie van de samenwerkingsgemeenten nader te onderzoeken;

besluit

1. de kerken er op te wijzen dat een nauwere vorm van samenleven met een Ned. Gerof. Kerk die overgegaan is of overgaat tot verkiezing en bevestiging van vrouwelijke diakonen, op gespannen voet staat met de in de Chr. Gerof. Kerken geldende Kerkorde en de besluiten van de meerdere kerkelijke vergaderingen;
2. de betrokken kerkerraden er op te wijzen dat de samenleving met een Ned. Gerof. Kerk ter plaatse waaraan vrouwelijke diakonen fungeren, ongewenste spanningen oproept ten aanzien van de loyaliteit aan het eigen kerkverband en het zich houden aan de in de Chr. Gerof. Kerken geldende Kerkorde en de besluiten van de meerdere vergaderingen;
3. deputaten voor de eenheid van de gerof. belijders in Nederland op te dragen de in de instructie gesignaleerde problematiek te onderzoeken en aan te geven hoe kerken dienen te handelen, die te maken hebben en krijgen met de verkiezing en bevestiging van vrouwelijke diakonen in de Ned. Gerof. Kerk ter plaatse, en daarom bijlage 6 K.O. in dit stadium niet aan te vullen c.q. te wijzigen;
4. van dit besluit mededeling te doen aan de particuliere synode van het oosten.

3.4.2. Bezinning van deputaten

Deputaten zijn van mening dat waar men wil samenwerken, men te maken heeft met de regels van twee kerkverbanden. Binnen een CGK is geen mogelijkheid voor vrouwelijke ambtsdragers. Dat impliceert dat nauwer kerkelijk samenleven wordt geblokkeerd door kerkenraadsbeleid waaraan vrouwelijke ambtsdragers worden toegelaten. De situaties van NG kerken met vrouwelijke ambtsdragers doen zich niet voor bij de samenwerkingsgemeenten maar wel bij de samenwerkende gemeenten. Deputaten achten het gewenst hierover met de samenwerkende gemeenten te spreken, maar hebben in de afgelopen periode daarvoor geen gelegenheid gehad. Een aanvulling c.q. wijziging van bijlage 6 K.O. achten deputaten niet nodig, omdat de toepassing van bijlage 6 K.O. niet is geprolongerd voor de NGK. Het is primair de taak van de classes om de desbetreffende gemeenten erop aan te spreken dat er geen mogelijkheid is voor vrouwelijke ambtsdragers in ons kerkverband.

3.4.3. Voorstel

Deputaten stellen de synode voor tot de volgende uitspraak te komen:

De synode

overwegende

1. welke spanningen zich voordoen wanneer kerken in hun samenwerking met een NGK te maken krijgen met vrouwelijke ambtsdragers;
2. dat de synode van 1998 heeft uitgesproken dat het hebben van vrouwelijke ambtsdragers in strijd is met de Schrift;

van oordeel

dat kerken die vrouwelijke ambtsdragers toelaten nauwer kerkelijk samenleven blokkeren;

besluit

1. de desbetreffende kerken op te roepen dit in hun samenwerking met de NGK aan de orde te stellen;
2. de classes op te roepen hierop toe te zien;
3. deputaten op te dragen hierover te informeren bij de samenwerkende gemeenten en hierover aan de synode te rapporteren.

3.5. Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk (G.B.)

3.5.1. Opdracht

De generale synode van 1998 deed ten aanzien van de Gereformeerde Bond de volgende uitspraak:

De generale synode

constaterende

1. dat de synode van 1995 uitdrukking gaf dat het goed is als er vormen van contact worden onderhouden met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de hoop dat de zaak van de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland mede daardoor gedeeld zal worden;
2. dat het standpunt dat door het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond inzake het SoW-proces is ingenomen laat zien, dat men ook in de Verenigde kerk 'op zijn post' wil blijven;

van oordeel

1. dat door dit standpunt van het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond overeenstemming op het gebied van de ecclesiologie verder weg lijkt te zijn dan eerder het geval was;
2. dat het binnen het kader van het zoeken naar eenheid van de gereformeerde belijders moeilijk geworden is om de zin aan te geven van voortzetting van contacten met de Gereformeerde Bond;
3. dat op dit moment onmogelijk gezegd kan worden of en hoe er in de toekomst eventueel wel weer perspectieven zullen komen;
4. dat er niettemin aanleiding is om – geleid op de nood der tijden – met andere kerken en groepen, die de gereformeerde belijdenis onderschrijven, contact te houden met het oog op het elkaar stimuleren in het uitdragen van het bijbels-gereformeerd godachtgoed in ons land;

sprekt met droefheid uit

dat het op dit moment niet zinvol is deputaten op te dragen verdergaande contacten te onderhouden met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond, die in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid staan;

en besluit

1. deputaten op te dragen nauwlettend de ontwikkelingen in het SoW-proces te volgen en adequaat te reageren op signalen die perspectief zouden kunnen openen op mogelijkheden van eenheid van de gereformeerde belijders;
2. deputaten op te dragen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond contact te onderhouden met het oog op het elkaar stimuleren in het uitdragen van het bijbels-gereformeerd godachtgoed in ons land;
3. deputaten op te dragen met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond te overleggen op welke wijze zij beiden een stimulerende rol kunnen spelen om de samenwerking te bevorderen, met name op het terrein van kerkelijke, sociale en maatschappelijke vraagstukken.

3.5.2. Contact met het hoofdbestuur

Deputaten spraken drie keer met een delegatie van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond. De eerste twee keer ontvingen zij hen in Apeldoorn. De derde keer ontvingen zij ons in Bruchem. Van de gesprekken werd een verslag gemaakt door de secretaris van de ontvangende partij, dat in de volgende ontmoeting werd c.q. wordt vastgesteld.

3.5.2.1. 25 november 1999

Gesproken wordt over de besluiten van de synode van Haarlem-Noord over de contacten met de Gereformeerde Bond. De vraag komt naar voren of eenheid nu moeilijker te bereiken is dan eerst. Hebben wij op een scheur in de Nederlandse Hervormde Kerk gehoopt?

Het gesprek geeft verduidelijking. Misverstanden kunnen worden weggenomen. Er blijken toch perspectieven te zijn voor voortzetting van het gesprek. Afgesproken wordt hier meding van te maken in de kerkelijke pers.

Verder krijgen deputaten informatie over de ontwikkelingen in het SoW-proces. De kerkorde was klaar op de naam van de kerk na. Dat is niet doorgegaan. De kwestie van de ordinantie (regelingen) moet nog de hele kerk door Augsburg staan in de grondslag. Leuening in een nevenschikkend artikel.

3.5.2.2. 29 maart 2001

Tijdens deze ontmoeting wordt gesproken over de mogelijkheden op basis van het synodale besluit. Er liggen mogelijkheden op het niveau van deputaten. Maar er worden ook mogelijkheden gezien om in de toekomst

plaatselijk iets te doen op basis van het besluit van de synode om "deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland op te dragen zich te bezinnen op de relatie tussen het landelijk kerkverband en de zelfstandige plaatselijke gemeente met het oog op de vraag welke mogelijkheden er zijn voor interkerkelijk overleg en samenwerking op plaatselijk niveau zonder negatieve gevolgen voor de eenheid van eigen kerkverband". Van CG-zijde wordt de suggestie gedaan voor een handreiking aan de gemeenten om het contact plaatselijk te stimuleren. Zou het mogelijk zijn dat er plaatselijk een uitspraak komt dat men zich houdt aan de drie kenmerken van de kerk naar art. 29 N.G.B.? Een gezamenlijke commissie zal zich hierover buigen.

Ook wordt gesproken over de mogelijkheid van samenwerking naar aanleiding van het besluit van de synode van de CGK om "deputaten op te dragen met het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond te overleggen op welke wijze zij beiden een stimulerende rol kunnen spelen om de samenwerking te bevorderen, met name op het terrein van kerkelijke, sociale en maatschappelijke vraagstukken". Van GB-zijde wordt gevraagd of het mogelijk is ook over theologische vraagstukken te spreken; zou er een beraadgroep kunnen worden gevormd? Van CG-zijde wordt erop gewezen dat dit in een ander deel van het besluit expliciet wordt genoemd: "deputaten op te dragen met het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond contact te onderhouden met het oog op het elkaar stimuleren in het uitdragen van het bijbels-gereformeerd gedachtegoed in ons land". In het theologisch onderwijs kan worden samengewerkt. Gedacht kan worden aan een gereformeerde onderzoeksschool. Het is van belang de restjes gereformeerde theologie bij elkaar te brengen ter versterking.

Van GB-zijde worden nog twee punten genoemd waarop samenwerking van belang is.

Ten eerste de herhaling / revisie van de Staten Vertaling. De Nieuwe Bijbel Vertaling zal grosso modo niet geaccepteerd worden. Namens het hoofdbestuur van de GB is er een gesprek geweest met het voormalig moderamen van de synode van de CGK. De GB worstelt met de vraag welke weg men moet gaan. Er is slechts een principebesluit gevallen om te komen tot een herhaling / revisie van de Staten Vertaling.

Ten tweede wordt van GB-zijde bezinning op het gehalte van het christelijk onderwijs genoemd als een punt voor samenwerking. De CGK hebben er een deputaatschap voor.

Van CGK-zijde wordt toegezegd dat dit gemeld zal worden in ons rapport aan de generale synode, opdat dit tot een opdracht aan dat deputaatschap zou kunnen leiden.

Van GB-zijde wordt nog gewezen op de samenwerking in Theologia Reformata. Gevraagd wordt om meer aandacht daarin voor de christologie enz. in verband met de discussie in de tricesynode.

Vervolgens wordt gesproken over onze houding ten opzichte van het COGG.

Van GB-zijde wordt erop aangedrongen dat de CGK blijven deelnemen in het COGG, anders stelt dit niets meer voor. Laat men bij het nemen van een besluit ook het rapport van de tricesynode over de verzoening betrekken. Van CG-zijde wordt gezegd dat we als COGG duidelijke lijnen hebben getrokken.

Verder spreken we over de voortgang van Samen op Weg. Over de proponentformule zal weer worden gesproken. Een (juridisch) rapport is uitgebracht "Om de heilheid van de kerk" met de strekking dat men zich als gemeente niet los kan maken. Dit is herschreven tot "Om de eenheid en de heilheid van de kerk", dat in mei aan de orde komt. Met betrekking tot het beheer wordt gezegd, dat ook de gereformeerde kerkenraden wakker zijn geworden. Het hoofdbestuur is weer in gesprek gekomen met het Comité, een uiterste poging om een scheur te voorkomen.

Een volgend gesprekspunt is: Internationale contacten. Gedoeld wordt op de GOR. Ir. J. van der Graaf heeft gezegd dat de CGK er weer in zouden moeten stappen. Daarop heeft de voorzitter van deputaten correspondentie buitenland CGK, ds. P. den Butter, gereageerd in De Welder. De positie van de CGK is dat ze nu participeren in de ICRC. Dit is een eeuwig, groeiend geheel. Er wordt naar gestreefd het tot een internationaal gereformeerd ontmoetingspunt te laten worden. Dit heeft wel een duidelijk gereformeerd karakter.

3.5.2.3. 9 juli 2001

Ter voorbereiding van deze ontmoeting heeft de gezamenlijke commissie een concept voor een eventuele gezamenlijke brief op tafel gelegd. Aan de hand daarvan wordt gesproken over een mogelijke oproep van de deputaten en het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond om te komen tot plaatselijke samensprekingen tussen kerkenraden met het oog op nauwer kerkelijk samenleven van hervormd-gereformeerde gemeenten en christelijke gereformeerde kerken. Deputaten willen met het eventueel laten uitgaan van een dergelijke oproep wachten tot na de synode.

Hervormd-gereformeerden en christelijke gereformeerden delen de overtuiging, dat de reine bediening van het Woord en van de sacramenten met de uitoefening van de kerkelijke tucht om de zonden te straffen, kenmerkend zijn voor de kerk van Christus (Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 29). Samenwerking en samenspreking op plaatselijk niveau tussen een hervormd-gereformeerde gemeente en een christelijke gereformeerde kerk wordt belemmerd doordat van christelijke gereformeerde zijde de vraag wordt gesteld of er in de Nederlandse Hervormde Kerk als geheel toezicht kan zijn op de handhaving van de tucht. In art. 10 van de kerkorde van de Hervormde Kerk wordt gesteld dat de kerk weer wat haar belijden weersprekt. Daar mag iedere hervormde kerkenraad op worden aangesproken. De mogelijkheid doet zich voor, dat het kerkelijk opzicht op de handhaving van deze belijdenis in menige plaatselijke gemeente naar de opvatting van ons beiden te ruim is. Dat neemt niet weg dat elke hervormde kerkenraad net als iedere christelijke gereformeerde kerkenraad vanwege het onderschrijven van art. 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis hierop aanspreekbaar is. Hierin zien we mogelijkheden om te komen tot nauwere kerkelijke contacten, wanneer twee kerkenraden die voluit onderschrijven wat wij belijden en zich daarop willen laten aanspreken nader tot elkaar komen. Ook binnen de Nederlandse Hervormde Kerk is het mogelijk om over tucht te spreken zoals Gods Woord dat doet en zoals de kerk het in haar belijdenis uitsprekt. Waar we elkaar kunnen vinden, terwijl wij ieder de zuivere bediening van Gods Woord, de zuivere bediening van de sacramenten en de christelijke tucht willen handhaven, zien we mogelijkheden om te komen tot een nauwer kerkelijk samenleven op plaatselijk niveau.

3.5.3. Evaluatie

De gesprekken met het hoofdbestuur hebben verduidelijking gegeven van het besluit van de synode van 1996 ten aanzien van de Gereformeerde Bond. Vanuit de ontwikkelingen in het SoW-proces hebben deputaten geen signalen opgevangen die perspectief zouden kunnen openen op mogelijkheden van eenheid van de gereformeerde belijders. Met betrekking tot het elkaar stimuleren in het uitdragen van het bijbels-gereformeerd gedachtegoed in ons land en het bevorderen van de samenwerking, met name op het terrein van kerkelijke, sociale en maatschappelijke vraagstukken is een aantal punten aangedragen die de aandacht verdienen: het theologisch onderwijs, herhaling / revisie van de Staten Vertaling en het christelijk onderwijs.

Op grond van een besluit van de synode van Haarlem-Noord zien deputaten mogelijkheden voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten. De synode besloot "deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland op te dragen zich te bezinnen op de relatie tussen het landelijk kerkverband en de zelfstandige plaatselijke gemeente met het oog op de vraag welke mogelijkheden er zijn voor interkerkelijk overleg en samenwerking op plaatselijk niveau zonder negatieve gevolgen voor de eenheid van eigen kerkverband". Voorafgaande aan dit besluit constateerde de synode dat "op het niveau van de plaatselijke zelfstandige gemeenten soms sprake is van duidelijke onderlinge herkenning en een vruchtbare samenwerking tussen gemeenten van verschillende kerkgenootschappen, ook wanneer de gemeenten deel uitmaken van een kerkverband dat niet voldoet aan de normen van bijl. 6 K.O.". Deputaten vragen aan de synode of de interpretatie van dit synodebesluit juist is in die zin dat hier mogelijkheden liggen voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten.

Deputaten hebben deputaten GKV over het contact met de Gereformeerde Bond geïnformeerd (zie 3.1.3.12).

3.5.4. Voorstel

Deputaten stellen de synode voor tot de volgende uitspraak te komen:

De synode

overwegende

1. dat deputaten melding maken van zinvol contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond overeenkomstig de opdrachten van de synode van Haarlem-Noord;
2. dat deputaten aan de synode vragen of de interpretatie van een besluit van de vorige synode juist is, op grond waarvan er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten;
3. dat deputaten plaatselijke contacten willen stimuleren met hervormd-gereformeerde gemeenten om te komen tot een nauwer kerkelijk samenleven op plaatselijk niveau;

van oordeel

dat in het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond zaken zijn genoemd waarin het belangrijk is samen te werken, zoals het theologisch onderwijs, herhaling / revisie van de Staten Vertaling en het christelijk onderwijs;

spreekt uit

1. dat het zinvol is dat deputaten het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voortzetten met hetzelfde doel als geformuleerd door de synode van Haarlem-Noord;
2. tot samenwerking bij genoemde zaken bereid te zijn c.q. die te willen bevorderen;
3. dat de interpretatie van het besluit van de synode van Haarlem-Noord juist is, op grond waarvan er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten;

en besluit

1. deputaten op te dragen het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voort te zetten;
2. deputaten op te dragen uitvoering te geven aan hun voornemen om de plaatselijke gemeenten te stimuleren elkaar te ontmoeten daar waar de gereformeerde belijders wordt onderschreven.

3.6. Het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (C.O.G.G.)

3.6.1. Opdracht

De generale synode van 1996 deed ten aanzien van het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) de volgende uitspraak:

De synode

overwegende

1. dat het COGG bij voortdur pogingen in het werk stelt om mogelijke vrijblijvendheid van de deelnemers tegen te gaan;
2. dat de instellingen die daartoe ontplooid zijn in de afgelopen periode geleid hebben tot regionale en plaatselijke betrokkenheid bij het werk van het COGG;
3. dat er evenwel nog weinig te zeggen is van de resultaten van de toegenomen activiteiten;

besluit

deputaten op te dragen

1. voortaan nog te blijven participeren in het COGG en de nu ingeslagen weg te vervolgen;
2. aan de volgende generale synode een voorstel te doen inzake de vraag of de participatie in het COGG zal worden voortgezet.

3.6.2. Functionering

3.6.2.1. Algemeen

Elk jaar zijn er drie gewone vergaderingen van het COGG gehouden, daarnaast werden de jaarlijkse landelijke conferenties gehouden en regionale bijeenkomsten georganiseerd.

In enkele plaatsen bestaat er een plaatselijk COGG, enkele nieuwe plaatselijke afdelingen werden opgericht. Op de gewone vergaderingen worden gewoonlijk sprekers uitgenodigd voor een inleiding op een te bespreken onderwerp. Zo hebben ds. Blerk, ds. Keskamp en dr. Marchal onderwerpen voor ons ingeleid. Meer dan gewone aandacht trok de inleiding van prof. dr. J. Blaauwendraad naar aanleiding van twee publicaties. Bij deze bijeenkomst waren ook belangstellende niet-leden van het COGG, op hun verzoek aanwezig. O.m. naar aanleiding van deze vergadering kwam binnen ons deputaatschap de duidelijke wens naar voren om opnieuw te trachten samensprekingen te kunnen voeren met de Geref. Gemeenten. Er zijn immers zaken die ons beiden aangaan.

Contacten zijn er geweest met de CSFR, die een oproep tot kerkelijke eenheid liet uitgaan. Het COGG heeft contact met de CSFR gezocht en samen met de CSFR een bijeenkomst belegd in februari 2000 te Utrecht met als onderwerp 'Is de oecumene achterhaald?' Helaas leefde een en ander niet echt bij de jongeren.

Het streven van het COGG is erop gericht meer jongeren bij het COGG te betrekken.

Voorstellen hiervoor worden ontwikkeld.

Het moderamen vergaderde gewoonlijk voorafgaande aan de gewone vergaderingen en enkele keren extra. Er was op 28 maart 2000 een ontmoeting met de deputaten van de GKV.

De pr-functionaris, br. Cendon heeft vanwege ernstige ziekte zijn voor het COGG veelbetekenende werkzaamheden moeten beëindigen. Waardering en dankbaarheid voor de persoon en het werk van br. Cendon mogen zeker vermeld worden.

Begin 2000 kon als nieuwe pr-functionaris worden benoemd dr. H.A. Post, die zijn taak met frisse inzet oppakte.

3.6.2.2. Samenstelling bestuur

In principe maken alle deputaten deel uit van het COGG. Steeds bezochten minstens drie deputaten de vergaderingen. Verder zijn officieel de GKN en de NGK vertegenwoordigd evenals de Geref. Bond en de Conf. Ver. in de Ned. Herv. Kerk. Op persoonlijke titel nemen mensen uit de Geref. Gemeenten en de Oud Geref. Gemeenten deel aan het COGG.

Het moderamen bestaat uit ds. P. Schravendael (GKN) voorzitter, ds. C. Blerk (GB) secretaris, dr. K. Bokma (GG) penningmeester en ds. J. van Dijken (CGK) 2^e voorzitter.

3.6.2.3. Toename participanten

In deze periode is dr. R. Bisschop vanuit de Oud Geref. Gemeenten op persoonlijk titel toegetreden tot het COGG.

Er is in het voorjaar van 2000 een verhelderend en hoopgevend gesprek geweest met de deputaten kerkelijke eenheid van de GKV. Er werd duidelijk bereidheid gevonden om aan de synode van de GKV voor te stellen om toe te treden tot het COGG. Het grote struikelblok is het officiële lidmaatschap van de GKN. Indien niet de GKN maar het Confessioneel Gereformeerd Beraad lid zou zijn behoort wellicht een lidmaatschap van de GKV tot de mogelijkheden.

Van de kant van de Geref. Bond is wel gesuggereerd om de Ned. Herv. Kerk toe te laten als lid van het COGG. Dit zou echter het karakter van het COGG aantasten. Deze wens is dan ook van de hand gewezen.

3.6.2.4. Regionale conferenties

Eén jaar zijn er twee regionale conferenties gehouden. Achtereenvolgens in Ede, Goes, Utrecht, Dordrecht en Harderwijk.

De belangstelling was wisselend. Soms werd het initiatief genomen om tot een plaatselijk COGG te komen.

3.6.2.5. Landelijke conferenties

In 1999 werd een conferentie gehouden waarop dr. G.W. Marchal een referaat hield vanuit de tweede brief aan Timotheüs over 'Trouw', waarbij de ecclesiologische consensus van het COGG werd betrokken.

In 2000 was het thema van de conferentie 'Midden in de week – maar zondags niet.' Op verschillende gebieden vindt er een hechte samenwerking plaats tussen mensen uit de Geref. Gezindte, terwijl men zondags weer allemaal naar de eigen kerk gaat. Gesproken werd over hoe het één zich tot het ander verhoudt. In 2001 ging de conferentie over de betekenis van de samenwerking op het gebied van de zending voor de kerkelijke verhoudingen in Nederland. De laatste conferentie had een groter aantal bezoekers dan eerdere jaren het geval was, ook waren er wat meer jongeren.

3.6.2.6. Participatie Geref. Kerken in COGG

Een zaak die veel aandacht heeft gevraagd is de plaats van de GKN binnen het COGG. Met name de besluiten van de generale synode van Goes en Enkhuizen van de GKN met betrekking tot de publicatie van prof. dr. C.J. den Heyer omtrent de verzoening, gaven binnen het COGG veel reden tot een grondige bezinning. In juni 2000 werd op voorstel van het moderamen een brief aan de synode van de GKN gestuurd om daarin uiting te geven aan onze zorg en verdriet en een dringend appél op de GKN te doen. Tevens werd er in de brief op gewezen dat indien de besluiten van de synode blijven zoals ze zijn het niet geloofwaardig en ook niet gewenst is dat de GKN nog langer lid zijn van het COGG.

In de voltallige vergadering kwam de wens naar voren om eerst nog eens met het moderamen van de synode van de GKN te spreken, naar aanleiding van de brief.

Op 4 oktober 2000 werd het gewenste gesprek gehouden door het moderamen van het COGG aangevuld met enkele andere leden. Het was een indringend en positief gesprek.

Van de kant van het COGG is erop gewezen, dat prof. Den Heyer ook de opstanding loochent en dat door de besluiten van de synode prof. Den Heyers opvattingen zelfs een legitieme plaats hebben gekregen. Er werd toegezegd door het moderamen van de synode van de GKN dat men de inhoud van dit gesprek zou meenemen bij de behandeling van de reeds ingediende bezwaarschriften. Van de kant van het COGG is er op gewezen dat er op vrij korte termijn duidelijkheid nodig is.

In de vergadering van het COGG in oktober 2000 was er voorzichtige hoop op duidelijkheid in het standpunt van de GKN, ook werd gewezen op het te verschijnen rapport over de verzoening op de trio-synode van de SOW kerken.

In april 2001 nam de synode van Franeker van de GKN een besluit, waarin men niet terug kwam op de besluiten van de synode van Enkhuizen en Goes. Wel is vermeld dat er geen sprake van is dat de opvattingen van prof. Den Heyer gelegitimeerd zouden zijn.

Voor de leden van de CGK en NGK en GG was dit besluit voldoende reden om nu uit te spreken dat de GKN niet langer lid van het COGG kunnen zijn en dat het Confessioneel Gereformeerd Beraad uitgenodigd zou worden om toe te treden.

Anderen zouden het juist toejuichen dat ook de Ned. Herv. Kerk toe zou treden als lid en uiteraard dan ook de GKN lid zou blijven. Gesproken wordt in dit verband van een gemeenschappelijke schuld.

Van een van de COGG-leden vanuit de GKN kwam het voorstel om in een gesprek met het moderamen van de synode van de GKN het standpunt van het COGG weer te geven met de bedoeling dat de GKN zelf zich zullen terug trekken uit het COGG, maar er wel een jaarlijkse ontmoeting zal plaats vinden met de SOW kerken. Dit voorstel ontmoette wel het bezwaar dat zo het getuigende karakter van het standpunt van het COGG verloren dreigt te gaan. Toch kreeg het voorstel binnen de vergadering voldoende bijval, om het moderamen te machtigen een gesprek met het moderamen van de synode van de GKN aan te gaan en vervolgens op 8 oktober 2001 als COGG een besluit te nemen.

3.6.3. Voorstel

Dit zal afhankelijk zijn van de besluitvorming op 8 oktober 2001. Deputaten zijn bereid op verzoek van de synode tijdens uw vergadering op grond van de dan beschikbare informatie over het COGG een voorstel tot besluitvorming te doen.

4. Adviezen aan kerkeraden

In de instructie van deputaten wordt ook de advisering van kerkeraden genoemd. Enkele kerkeraden vroegen en kregen advies van deputaten.

4.1. CGK Enkhuizen

4.1.1. De vraag van Enkhuizen

De kerkenraad van de op weg naar zelfstandigheid verkerende gemeente van Enkhuizen vroeg deputaten advies met het oog op samenwerking met de GKV en de Vereniging van Rechterling Hervormden ter plaatse. Daarbij werd gewezen op de geringe grootte van de drie groeperingen en de zorgelijke situatie van het kerkelijk leven in de regio.

4.1.2. Contact met Enkhuizen

Deputaten nodigden de broeders van de CGK van Enkhuizen uit om met hen naar een begaanbare weg in de geschetste situatie te zoeken. Deputaten hadden hiervoor meer dan een reden: De taak om advies te geven; de behoefte om te tonen op te hebben voor de nood van de kerk in een sterk geseculariseerde omgeving; de problematiek die niet beperkt is tot deze regio; gedacht kan worden aan de grote-steden-problematiek; het belang voor onze bezinning op de verhouding plaatselijke kerk – landelijk kerkverband. Het gesprek vond plaats. Deputaten gaven aan dat hun taak een adviserende is, de bevoegdheid om toestemming te verlenen voor samenwerking ligt bij de meerdere vergaderingen. Een brief met advies werd toegezegt.

4.1.3. De bezinning op de vraagstelling

In de bezinning op de vraagstelling hebben deputaten beslist hoe de positie waarin men verkeert kan dragen om de eenheid met andersin te zoeken. Tegelijk werd beslist dat dat niet kan betekenen, dat de zaken die wettelijk zijn voor ons kerk-zijn in gehoorzaamheid aan de Schrift en in trouw aan de belijdenis, worden gerelativeerd. Bij het zoeken van een weg kan het kerkverband een steunende rol vervullen. In verband met de betrokkenheid van de GKV ter plaatse pleegden deputaten overleg met deputaten GKV (zie 3.1.3.5.).

4.1.4. Het advies aan Enkhuizen

Deputaten adviseerden om te vragen om begeleiding vanuit de classis bij het zoeken naar eenheid met de beide andere kerkelijke groeperingen. Verder werd geadviseerd om voort te gaan met het proces van het zoeken van eenheid met de GKV. Voor het zoeken van een weg met de hervormden werden deputaten op de normale kerkelijke wegen, waarbij in het gesprek met hen extra aandacht zou moeten worden gegeven aan de punten dat zij een vereniging zijn, het functioneren van de luther en het functioneren van het toezicht op de prediking. Deputaten wezen op het belang om eerst helder te krijgen wat de grenzen zijn voor elk van de drie gesprekspartners bij het zoeken van de eenheid met elkaar.

Deputaten verklaarden zich bereid om in de komende jaren mee te denken en desgewenst van advies te dienen.

4.2. CGK Gornchem

4.2.1. De vraag van Gornchem

De CGK van Gornchem vroeg ons om aan dr. B. van den Tooren, Nederlands hervormd predikant en zendingwerker namens onze kerken in Bangui, toestemming te verlenen om tijdens zijn verlof in de Christelijke Gereformeerde Kerken voor te gaan.

4.2.2. De bezinning op de vraagstelling

Deputaten waren zich bewust niet de bevoegdheid te hebben om mensen toe te laten tot de kerk. Wel

konden zij in deze zaak van advies dienen omdat er met betrekking tot het zendingswerk van dr. Van den Toren sprake is van samenwerking tussen de Gereformeerde Zendingbond in de Nederlandse Hervormde Kerk en onze deputaten buitenlandse zending en tussen de CGK in Gorinchem en de hervormde gemeente in Gorinchem als zending gemeente. Deputaten namen kennis van de instructie voor dr. B. van den Toren met twee bijlagen: 1) de Concept-overeenkomst tussen zendingsdeputaten CGK en bestuur FATEB en 2) Convenant gezamenlijke verantwoordelijkheid tussen zendingsdeputaten CGK en de Gereformeerde Zendingbond in de Ned. Herv. Kerk. Ook werd overleg gepleegd met de hoogleraar kerkrecht.

4.2.3. Het advies aan Gorinchem

Deputaten wezen erop dat zij hierin slechts konden adviseren. Verder wezen zij erop dat er geen mogelijk heden zijn tot kanselruil met predikanten uit de Nederlandse Hervormde Kerk ook al zijn zij van gereformeerde signatuur. Wel meldden zij op zoek te zijn naar een mogelijkheid dat de weg daartoe geopend zou kunnen worden (zie 3.5.3.). Deputaten gaven als hun mening dat er in het geval van dr. Van den Toren sprake is van een unieke situatie waarin aan dr. Van den Toren toestemming verleend kan worden om tijdens zijn verlof voor te gaan in de CGK. Een overweging daarbij is ook dat het verlenen van de gevraagde toestemming niet kan leiden tot het voorgaan van allerlei andere hervormde predikanten. Met hen hebben onze kerken niet de relatie die ze met dr. Van den Toren wel hebben.

5. Andere werkzaamheden

5.1. Verzoek van de C.S.F.R.

De reformatische studentenvereniging CSFR liet een oproep tot kerkelijke eenheid uitgaan. Op hun verzoek kregen zij via bemiddeling van deputaten de adressen van de kerken. Ze kregen bericht dat deputaten er met waardering kennis van namen dat onder jongeren wordt nagedacht over de eenheid van de kerk. Ook stimuleerden deputaten dat het COGG contact zocht met de CSFR (zie 3.6.2.1.).

5.2. Publicaties in De Wekker

Op verzoek van de redactie van De Wekker werd een impressie gegeven van het werk van het deputaatschap. Ook deden deputaten in De Wekker met het oog op de herdenking van de kerkhervorming in 2000 een oproep tot gebed voor de eenheid in het licht van de nood van de tijd en de verscheurdheid van de kerk. In deze oproep werd wat informatie gegeven over de voortgang van het werk van deputaten. Onder andere werd, zoals was afgesproken, melding gemaakt van het goede contact met de Gereformeerde Bond (zie 3.5.2.1.). Met deze oproep tot gebed werd een eigen invulling gegeven aan het verzoek van deputaten GKV (zie 3.1.3.7/8.).

6. Besluit

Aan het eind van het rapport blikken deputaten nog een ogenblik terug.

Zij merken daarbij op, dat ondanks de splitsing van het vorige deputaatschap het takenpakket van deputaten omvangrijk was. Maar ze zijn dankbaar dat er veel werk kon worden gedaan en dat er vorderingen konden worden gemaakt. Daarbij waren de onderlinge samenwerking en de omgang met elkaar binnen het deputaatschap steeds heel goed.

Op verschillende momenten zijn deputaten in hun bezinning en gesprekken de Gereformeerde Gemeenten tegengekomen. Dat gebeurde in het kader van het COGG en de contacten met de CSFR, de GKV en de GB. Deputaten zijn van mening dat het niet goed is dat we in deze tijd geen contact hebben met de Gereformeerde Gemeenten. Deputaten hebben overwogen, dat er in het verleden contacten zijn geweest en pogingen om in gesprek te komen, maar dat is lang geleden. Voor het laatst was dat in 1971 (Acta 1971/72 art.77). Sinds die tijd zijn er geen officiële contacten meer geweest. Het oordeel van de synode van Haarlem-Noord "dat het bijbelse gebod om in Christus' naam de eenheid te zoeken met allen die zijn naam liefhebben voor alle tijden blijvend geldig is" (zie 2.1.) gaat ook hier op.

Deputaten doen de synode daarom het volgende voorstel.

De synode

overwegende

1. dat het lang geleden is dat er officieel contact is geweest met de Gereformeerde Gemeenten;
2. dat het bijbelse gebod om in Christus' naam de eenheid te zoeken met allen die zijn naam liefhebben voor alle tijden blijvend geldig is;
3. dat ook als er geen perspectief zou zijn op kerkelijke eenheid er niemant aanleiding is om – geleid op de nood der tijden – met andere kerken en groepen, die de gereformeerde belijders onderschrijven, contact te houden;

besluit

1. om een verzoek te richten aan de Gereformeerde Gemeenten om met hen in gesprek te komen via deputaten;
2. om deputaten de opdracht te geven bij een positieve beslissing van de Gereformeerde Gemeenten het gesprek aan te gaan met de opdracht verkennende besprekingen te voeren in het kader van het zoeken van kerkelijke eenheid.

Tenslotte stellen deputaten u voor

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

Namens deputaten:
J.W. Maris, voorzitter
J.W. Schoonderwoerd, secretaris

BILJAGE 22
Art. 67, 68, 72, 146, 147, 166

Rapport 1 van commissie 4 inzake rapport deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland

Uw commissie heeft met bijzonder veel waardering kennis genomen van het rapport van deputaten. Ondanks de splitsing van het vorige deputaatschap bleek het takenpakket zeer omvangrijk. Uit het rapport en het grote aantal vergaderingen (ong. 40) blijkt echter, dat deputaten alle aandacht hebben gegeven aan de opdrachten die zij van de generale synode van 1998 ontvingen.

Prof. dr. T.M. Hofman en ds. J. van Dijken hebben te kennen gegeven vanwege drukke werkzaamheden niet voor herbenoeming in aanmerking te kunnen komen. De commissie bedankt hen, in aansluiting aan deputaten, voor de wezenlijke bijdrage die zij hebben geleverd aan het werk van deputaten.

In dit rapport beoordeelt de commissie de bezinning van deputaten op de door de generale synode van 1998 voorgelegde vragen (2), de voorstellen ter aanzien van de Gereformeerde Bond (3.5), de adviezen en andere werkzaamheden van deputaten (4 en 5), en de voorstellen ten aanzien van de Gereformeerde Gemeenten (6).

De verhouding tot de GKV (inclusief het Federatief groeimodel) en de NGK zal in aparte rapporten aan de orde komen.

A. Bezinning op de vragen voorgelegd door de Generale Synode van 1998 (2.)

1. De verhouding plaatselijke gemeente en kerkverband. (2.2)

Deputaten hebben een goede bezinning gegeven op de verhouding plaatselijke gemeente en kerkverband. Zij concluderen terecht, dat plaatselijke en gemeenschappelijke beleving van het kerkverband als gave en opgave een droppelbare voorwaarde is voor een juiste omgang met de verhouding tussen plaatselijk en landelijk kerkzijn. De grondstructuren en uitgangspunten (rakend vooral de leer en de belijders van de kerk) moeten voor alle gemeenten vastliggen, maar we dienen er voor te waken om het organisatorisch aspect van het kerkverband al te zeer te benadrukken door vrijwel alles tot in detail vast te leggen. Er mag een legitieme verscheidenheid zijn, mits bij elkaar gehouden wordt wat volgens de Schrift bij elkaar hoort, zowel de roeping tot eenheid op lokaal niveau als die binnen het kerkverband (Joh. 17; 1 Kor. 14; 33,40).

De concentratie van schriftkritische/modern-theologische tegenzichten in onze postmoderne samenleving roept tot echte stappen op de weg naar eenheid en/of samenwerking met allen die de naam van Christus liefhebben en naar Zijn Woord begoren te leven.

2. De kerkelijke 'eigenheid' en de roeping tot eenheid. (2.3)

Ook hier boden deputaten een waardevolle bezinning. Terecht wordt gesteld dat het 'eigene' van de GKV wel het meest ligt in de preek en dat het daarbij gaat om wezenlijke elementen uit de gereformeerde Reformatie (en in de lijn van de Afscheiding ook de invloed van de Nadere Reformatie), die bewaart dienen te worden.

De zwakke punten in de identiteit acht uw commissie iets te somber aangezet. Wordt hier niet te weinig rekening gehouden met wat in de loop der jaren door deputaatschappen en zendelingen/evangelisten is gedaan? Had ook niet meer aan de orde moeten komen dat de verschillen ten aanzien van de preek bij binnen eigen kerkelijke leven soms ook de functionering van confessionele beginselen raakt en daarom wel van groot gewicht zijn?

Uw commissie acht het zeer terecht dat deputaten er op wijzen dat het belangrijk is het onderscheid tussen normatieve en niet-normatieve identiteit in het oog te houden, zowel bij discussie binnen eigen kerkverband als bij het zoeken naar kerkelijke eenheid met anderen. Er is wijsheid en geduld nodig op de weg naar eenheid, maar verschillen en verdeeldheid binnen eigen kerkverband mogen zeker niet als een argument gebruikt worden om eenheid met anderen af te houden, wanneer niet over de onderlinge problemen ernstig wordt doorgesproken.

Wanneer deputaten zouden besluiten om de geboden bezinning op een of andere manier als een handeling bij het spreken over eenheid de kerken aan te bieden, zou het goed zijn als met bovengenoemde nuancering ten aanzien van de zwakke punten in de identiteit rekening gehouden wordt.

Uw commissie stelt de synode voor

af te spreken

dat deputaten met de aangeboden bezinning over De verhouding plaatselijke gemeente en kerkverband en De kerkelijke 'eigenheid' en de roeping tot eenheid voldaan hebben aan de opdracht van de generale synode van 1998.

en te besluiten

dat deze bezinning – na de aangeboden nuancering – de kerkenraden en gemeenten kan aangeboden worden als een handleiding bij het gesprek over de eenheid, zowel in eigen kerkverband, als met andere gereformeerde belijders.

B. De Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk (3.5)

Uw commissie heeft dankbaar kennisgenomen van het zinvolle contact en overleg van deputaten met het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond en steunt het voorstel tot samenwerking op de in het rapport genoemde punten. Wel stelt de commissie voor onder van oordeel 3 een kleine wijziging aan te brengen door toe te voegen 'zo veel mogelijk'.

De commissie acht de interpretatie van deputaten van een besluit van de vorige synode juist, dat er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten. Echter, het stimule-

ren van contacten om te komen tot nauwer kerkelijk samenwerken op plaatselijk niveau met hervormd-gereformeerde gemeenten, dat deputaten bijkennis hun voorstel willen doen (overwegende 3), acht de commissie helaas niet goed mogelijk. Hoewel ook hervormd-gereformeerde gemeenten aanspreekbaar zullen zijn op NGB art. 29, zij maken deel uit van een kerkverband, waarmee wij ons niet zullen kunnen verenigen. Dit staat o.l. niet het samenwerken daar waar het mogelijk is in de weg, maar wel het samenwerken, waaronder wij dan verstaan o.a. kanseluit.

De commissie stelt de synode voor tot de volgende uitspraak te komen:
De generale synode
overwegende

1. dat deputaten melding maken van zinnig contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond overeenkomstig de opdrachten van de synode van Haarlem-Noord;
2. dat deputaten aan de synode vragen of de interpretatie van een besluit van de vorige synode juist is, op grond waarvan er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten;
3. dat deputaten plaatselijke contacten willen stimuleren met hervormd-gereformeerde gemeenten om te komen tot een nauwer kerkelijk samenwerken op plaatselijk niveau;

van cordes!

bereid te zijn in de zaken genoemd in het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond, zoals het theologisch onderwijs, heruitgave van de Statenvertaling en het christelijk onderwijs, zoveel mogelijk samen te werken c.q. dit samenwerken te willen bevorderen;

spreekt uit

1. dat het zinnig is dat deputaten het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voortzetten met hetzelfde doel als geformuleerd door de synode van Haarlem-Noord;
2. zoveel mogelijk tot samenwerking bij genoemde zaken bereid te zijn c.q. die te willen bevorderen;
3. dat de interpretatie van het besluit van de synode van Haarlem-Noord juist is, op grond waarvan er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten;

en besluit

1. deputaten op te dragen het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voort te zetten;
2. deputaten op te dragen uitvoering te geven aan hun voornemen om de plaatselijke gemeenten te stimuleren elkaar te ontmoeten daar waar de gereformeerde belijdenis wordt onderschreven.

C. Adviezen aan kerkenraden (4) en Andere werkzaamheden (5)

Uw commissie heeft met waardering kennis genomen het werk van deputaten ten aanzien van de onder punt 4 en 5 van het rapport genoemde zaken.

D. Gereformeerde Gemeenten (6)

Uw commissie ondersteunt het voorstel om te pogen in contact te komen met de Gereformeerde Gemeenten en stelt u daarom voor – behoudens een kleine wijziging onder besluit 2 – overeenkomstig het voorstel van deputaten het volgende te besluiten:

De generale synode
overwegende

1. dat het lang geleden is dat er officieel contact is geweest met de Gereformeerde Gemeenten;
2. dat het bijbelse gebod om in Christus' naam de eenheid te zoeken met allen die zijn naam liefhebben voor alle tijden bijverd geldig is;
3. dat ook als er geen perspectief zou zijn op kerkelijke eenheid er niettemin aanleiding is om – geleid op de nood der tijden – met andere kerken en groepen, die de gereformeerde belijdenis onderschrijven, contact te houden;

besluit

1. om een verzoek te richten aan de Gereformeerde Gemeenten om met hen in gesprek te komen via deputaten;
2. om deputaten de opdracht te geven bij een positieve beslissing van de Gereformeerde Gemeenten het gesprek aan te gaan om te zoeken naar datgene wat samenbindt en zou kunnen leiden tot beleving van meer eenheid.

R. Kok, rapporteur

BILAGE 23
Art. 73, 106, 212

Rapport deputaten onderlinge bijstand en advies

1. Samenstelling van het deputaatschap onderlinge bijstand en advies

Door de generale synode 1998 werden tot deputaten (her)benoemd:
Drs. H.J. van Maanen; Ede; voorzitter;
C. Langelaar; Almere; secretaris;
G. Verhoef rz; Veendam; penningmeester;
H. Schutema; Hoogeveen en A. van der Wal, Leidedorp.

Als hun secund werden benoemd respectievelijk:

J. Ouwehand, Bennekom; ir. J.C.W. van Driehuisen, Apeldoorn; T.A. Sanders, Dordrecht; G. Schenk rz, Amersfoort en D. Zuidema, Emmen.

Benoemd werden door de PS van het

Noorden: C. Grit, Dalfsen; (sec. K. Wiersma, Dokkum);
Oosten: P. den Hartog, Lopik; (sec. H. van Diemen, Bunschoten);
Westen: G. de Jong, Nieuw Venne; (sec. A. van Kamp, Sassenheim);
Zuiden: C.W. Van Oijen, Dordrecht; (sec. A. Bijkerk, Stadrecht).

2. Rapport

Deputaten hebben u het volgende te rapporteren

- A. Verantwoording van het beleid en het financieel beheer van deputaten voor onderlinge bijstand en advies over de periode 1998 tot en met 2000 (bijlage 1,2,3,4.);
- B. Communicatie met secundus deputaten en de kerkenraden;
- C. Begroting van baten en lasten over de jaren 2002 t/m 2004 (bijlage 5);
- D. Financiële regeling inzake voorligende ambtsbeëindiging predikanten;
- E. Aanpassen instructie inzake het overgaan naar het eurotijdperk per januari 2002 en een voorstel tot uitbreiding van de instructie inzake ondersteuning overige pastorale activiteiten (bijlage 6).

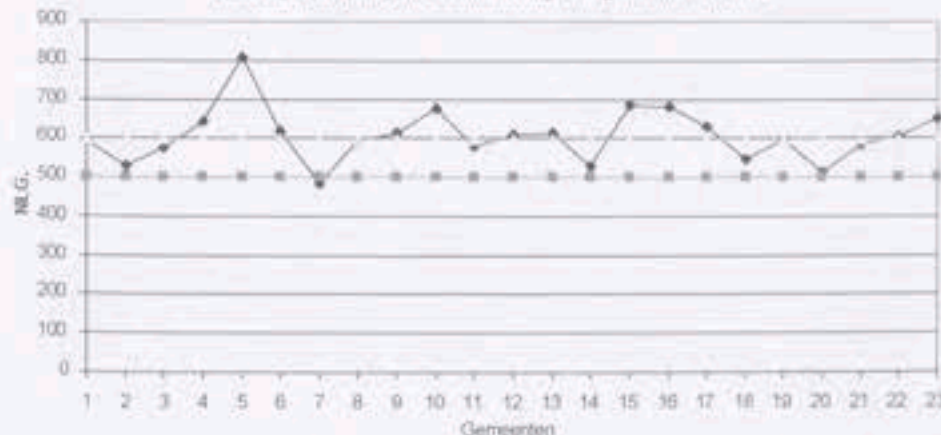
A. Verantwoording van het beleid en het financieel beheer over de jaren 1998 t/m 2000.

1. Algemeen

Naast hetgeen is bepaald in de instructie voor de deputaten onderlinge bijstand en advies hanteren deputaten de volgende beleidsregels:

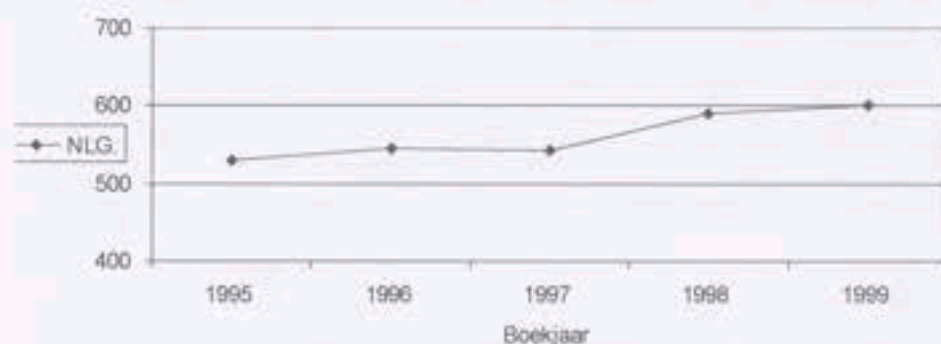
- Van de kerken wordt verwacht, dat zij zich houden aan wat door de generale synode meermalen is uitgesproken en ook in 1998 herhaald, dat geen steunvergende verplichtingen mogen worden aangegaan alvorens deputaten daartoe toestemming hebben verleend. Helaas constateren deputaten dat niet alle gemeenten deze uitspraak naleven.
  - De steunvergende gemeenten worden er op gewezen, dat de primaire verplichtingen te allen tijde voorrang dienen te krijgen boven het vormen van reserves. De enige uitzondering is een redelijke reservering voor grootonderhoud.
  - Het doen van vervoegde aflossing behoeft toestemming van deputaten.
  - Het reserveren van de opbrengsten uit bijzondere acties behoeft de goedkeuring van deputaten.
  - Indien er liquiditeitsmogelijkheden worden verwacht kan een voorschot worden verstrekt dat later wordt verrekend met de definitieve uitkering.
  - Een eventuele bijdrage in de financieringskosten van kerk-/verbouw wordt in principe toegezegd voor een periode van maximaal tien jaar, in de regel aflopend met 10% per jaar.
  - De gemiddelde opbrengst per (doop)lid wordt gebruikt als vergelijkingsmateriaal dat bij deputaten aanwezig is.
- Hieronder een grafische weergave van de gemiddelde inkomsten in 1999 per (doop)lid per gemeente. Deputaten hebben in 1997 een eigen bijdrage van Nlg. 500,- per (doop)lid als voorwaarde gesteld bij het verlenen van steun. Deputaten zien in de ontwikkeling van de opbrengst per lid een bevestiging van de door hen gehanteerde beleidsregel. Deputaten presenteren de opbrengst per (doop)lid nu per steunontvangende gemeenten i.p.v. per steunvragende gemeenten. Het is h.i. zuiverder te meten en te publiceren over de gemeenten die voldoen aan de gestelde criteria. De gemiddelde eigen bijdrage van steunontvangende kerken laat echter wel een ruime spreiding zien. In 1999 was genoemde spreiding Nlg. 465 aan de onderzijde tot Nlg. 808 aan de bovenzijde van de grafiek per (doop)lid.

Opbrengst per (doop)lid steunontvangende gemeenten in 1999

Nadat deputaten de Nlg. 500,- als norm zijn gaan hanteren als eigen bijdrage per (doop)lid, zijn de inkomsten bij de steunontvangende gemeenten gaan stijgen. In 1999 is de gemiddelde eigen bijdrage gestegen tot Nlg. 599,- per (doop)lid.

Gemiddelde eigen bijdrage steunontvangende gemeenten per (doop)lid.

A.2 Ontwikkelen van toekomstig beleid

Aanpassen interne beleidsregels

- Omdat per 1 januari 2002 de euro als wettig betaalmiddel gaat gelden hebben deputaten alle Nederlandse guldens normen omgezet naar euro's.

Enquêtes

- Deputaten OB&A hebben als hoofdtask het verlenen van financiële steun aan gemeenten in geval van kerkbouw en voor de kosten van een predikantsplaats. Die steunverlening geschiedt aan de hand van vastgestelde criteria. Het is van belang die criteria regelmatig te toetsen aan de praktijk. Een probleem daarbij is dat deputaten wel elk jaar de financiële gegevens oorder ogen krijgen van steunvragende kerken, echter niet van die kerken die nimmer om steun vragen. Dit geldt in het algemeen voor gemeenten met meer dan 250 leden, tenzij het om kerkbouw gaat. Het is daarom van belang een zeker inzicht te krijgen in de inkomsten en uitgaven van de overige gemeenten. Deputaten hebben daarom, bij wijze van uitzondering, alle gemeenten gevraagd om een indicatie te geven van hun financiële situatie. Bovendien willen deputaten graag in kaart brengen hoeveel aanvragen voor steun kerkbouw er de komende 5 à 10 jaar te verwachten zijn. Het aantal gereputeerde enquêtes is naar de mening van deputaten niet overdreven hoog. De percentages per particuliere synode verschillen aanzienlijk zoals de onderstaande tabel te zien geeft.

Particuliere Synode van het:	Aantal gemeenten	Aantal reacties	Percentage reacties
Noorden	56	36	64%
Oosten	50	28	56%
Westen	43	20	46%
Zuiden	41	16	39%
Totaal	190	100	53%

- Eén van de conclusies is dat één derde van de gemeenten met nieuwbouw of verbouwplannen daarbij steun verwacht van deputaten onderlinge bijstand en advies.
- In het westen en zuiden hebben alle gemeenten met meer dan 250 zielen een eigen pastorie; in het noorden en oosten is dit rood de 80%. Ongeveer de helft van de gemeenten met minder dan 150 zielen heeft een eigen pastorie; alleen in het westen is dit slechts 37%. De meeste huurpastorieën komen voor in het westen en noorden. De gemiddelde huur ligt rond de Nlg. 13.000. In het westen moet in 42% van de gevallen een ambtswoning gehuurd worden van boven de Nlg. 15.000 met enige uitschieters boven de Nlg. 18.000.

Particuliere Synode van het:	Inkomsten per lid		V.V.B. in procenten	Vermogen in miljoen guldens		Gemeenten met eigen kerkgebouwe
	<250 leden	>250		<250 leden	>250	
Noorden	Nlg. 504	408	56	Nlg. 0,12	0,53	97%
Oosten	637	478	53	0,19	0,44	100%
Westen	554	423	51	0,17	0,35	90%
Zuiden	600	450	38	0,14	0,51	100%

- Hiernaast hebben deputaten aan alle kerken tot 250 leden een verzoek gedaan om d.m.v. een invulformulier ons meer inzicht te verschaffen in de kostenpost 'reservering grootonderhoud'. De achtergrond hiervoor was de geconstateerde onderlinge verschillen tussen gemeenten in h.t. vergelijkbare omstandigheden.

Dit gegeven maakte het voor deputaten lastig om te komen tot een verantwoorde toekenning van steun en een juiste begroting op dit punt voor de komende jaren. De respons viel tegen, juist omdat deze kerken binnen het steurbereik van deputaten liggen of kunnen komen te liggen.

Particuliere Synode van het:	Aantal gemeenten	Aantal reacties	Percentage reacties
Noorden	24	12	50%
Oosten	15	5	34%
Westen	25	10	40%
Zuiden	18	8	44%
Totaal	82	35	43%

- Bij het analyseren van de uitkomst van deze enquête kwam duidelijk naar voren dat met name de kleine gemeenten dikwijls niet beschikken over de vereiste bouwkundige kennis in hun midden. Mogelijk dat mede hierdoor de respons zo gering is. Er is door een aantal gemeenten de hulp van de bouwkundigen van ons deputaatschap ingeroepen. Een belangrijk punt was de conclusie dat voor de toegestane reservering grootonderhoud deputaten hun norm dienen te vertuimen tot ca. Nlg. 50 per zitplaats.

2. Administratie

De verwerking van de financiële gegevens van het deputaatschap geschiedt door het Landelijk Kerkelijk Bureau en deels door de penningmeester. De jaarrekening wordt samengesteld door het Landelijk Kerkelijk Bureau onder verantwoordelijkheid van de penningmeester.

3. Steunverlening

Deputaten kunnen een bijdrage verlenen in de financieringskosten bij aankoop, nieuwbouw of verbouw van een kerk of vergaderruimte en/of in de predikantskosten. Bovendien bestaat nog de mogelijkheid voor een steunbijdrage volgens de draagkrachtregeling. Bijdragen worden uitsluitend verstrekt als er een tekort is en zullen in de regel nooit meer bedragen dan het werkelijke tekort.

4. Financiën

De toename in het verloop van het eigen vermogen blijkt uit de bijlage 4, waarin de balans per 31 december 1997 en 2000 is vermeld.

Eigen vermogen

Het jaarlijkse verloop van het eigen vermogen is in de periode 1 januari 1998 tot 31 december 2000 als volgt (bijlage 4).

	1998	1999	2000
Saldo per 1 januari	1.057.670	1.392.748	1.931.081
Bij / of saldo boekjaar	335.078	538.333	281.782
Saldo per 31 december	1.392.748	1.931.081	2.212.863

Schulden op korte termijn

Hieronder is begrepen de mogelijke schuld aan drs. J. Kruis. Deze reservering is recent toegevoegd aan het eigen vermogen.

Staat van baten en lasten

De financiële resultaten over de periode van 1 januari 1998 tot en met 31 december 2000 zijn uitgebreid weergegeven in bijlage 3.

Jaarrekening	1998	1999	2000	Totaal
Baten	737.821	861.975	856.251	2.476.047
Lasten	531.333	343.642	574.489	1.449.444
Saldo	206.488	538.333	281.762	1.026.603

B. Communicatie met secundus deputaten en de kerkenraden

1. De secundus deputaten van dit deputaatschap ontvangen van elke vergadering de notulen. Vervolgens worden ieder jaar de rapportages van deputaten aan de particuliere synoden aan hen verstuurd. Voorts ontvangen zij de rapportage aan de generale synode en bovendien worden zij eenmaal per drie jaar – een synodale periode – uitgenodigd om een vergadering bij te wonen. Zij worden dan voorgezocht over de gang van zaken en over problemen die zich voordoen en eventueel over nieuwe ontwikkelingen.

2. Informatieverstrekking aan de kerken:

Jaarlijks wordt er ultimo november in "De Wekker" onder de rubriek "Kerknieuws" een bericht opgenomen, waarin wordt medegedeeld dat de steunvraag formulieren opgevraagd kunnen worden bij de secretaris. Sinds 1999 zijn de steunformulieren tevens op diskette beschikbaar. Dit bevordert de eenduidigheid en maakt het werk van zowel de commissies van beheer als deputaten aantrekkelijker. Deputaten hebben enige kleine aanpassingen in het aanvraagformulier aangebracht waardoor het voor de kerken eenvoudiger wordt om hier mee om te gaan. Op het steunformulier voor 2000 is een start gemaakt met de euro. Gemeenten worden hierdoor tijdig in de gelegenheid gesteld om in contact te komen met de euro. Een andere reden is dat de steunverhoging over het jaar 2001 uitgekeerd zal worden in 2002 in euro's.

3. Er is ultimo 1999 getijds met de enquêteformulieren naar alle kerkenraden een aanvulling verstuurd op de brochure van eind 1998. Hierin zijn alle actuele wijzigingen van het deputaatschap vermeld.

C. Begroting van baten en lasten over de jaren 2002 t/m 2004 (zie bijlage 5) (exclusief de eventuele omstapverhoging zoals in punt D is omschreven)

	2002		2003		2004	
	Euro	Nlg	Euro	Nlg	Euro	Nlg
Inkomsten (* 1000)	332	732	324	714	311	685
Uitgaven	332	732	324	714	311	685

D. Financiële regeling inzake voortijdige ambtsbeëindiging predikanten.

In 1998 werd door de generale synode een commissie voortijdige ambtsbeëindiging predikanten ingesteld, in het besluit aangeduid als: een studietoelagencommissie die tot taak heeft een regeling op te stellen met algemene richtlijnen voor begeleiding van en uitkering aan predikanten die voortijdig hun dienst hebben beëindigd.

De voorzitter van deputaten onderlinge bijstand en advies werd door het moderamen van de generale synode verzocht op te treden als adviseur en aanvankelijk als samenroeper, gezien zijn betrokkenheid bij een voegde studietoelagencommissie overbruggingsregeling repatriërende missionaire predikanten.

De commissie voortijdige ambtsbeëindiging predikanten heeft voorstellen ontwikkeld voor de generale synode 2001. Indien deze voorstellen worden aangenomen, betekent dit dat de eventuele uitkeringen na een jaar voor rekening van deputaten onderlinge bijstand en advies komen. Het valt moeilijk te bepalen om hoeveel predikanten het zal gaan in de categorieën repatriëring, losmaking, afzetting, ontslag uit artikel 6 K.O.-relaties, ambtsverlating. De termijn van uitkering kan variëren van 1 tot 7 jaar ten laste van deputaten onderlinge bijstand en advies. Het ligt in de rede daarvoor een bedrag te begroten van 2 predikanten ad 70% * ca. Nlg. 80.000 = ca. Nlg. 110.000 per jaar, d.i. Nlg. 1.50 (euro 0,68) omstapverhoging.

N.B.

Het is in de praktijk ondoenlijk gebleken de Regeling afgezette predikanten 1986 uit te voeren. Een toelage van 40% op de uitkering krachtens de Algemene Bijstandwet is illusoir. Als de voorstellen van de hierboven vermelde commissie voortijdige beëindiging predikanten niet zouden worden aangenomen, dient de regeling 1986 te worden aangepast in die zin dat de 40% - regeling wordt vervangen door een 100% - regeling.

E. Aanpassen instructies

– In bijlage 6 is een uitbreiding van de instructie verwoord zodat het mogelijk wordt overige pastorale activiteiten financieel te ondersteunen.

Voorstellen.

Deputaten stellen voor:

1. Indien u kunt instemmen met het door hen gevoerde beleid en het financieel beheer, hen daarvoor te dochargeren.
2. Te besluiten art.4 sub d laatste regel in geldens te vervangen conform het in bijlage 6 voorgestelde door een bedrag in euro's.
3. Te besluiten de in bijlage 7 voorgestelde uitbreiding van de instructie goed te keuren zodat het mogelijk wordt ondersteuning te geven bij overige pastorale activiteiten.
4. Oprenieu deputaten te (her)benoemen.
5. De verplichte bijdrage van de kerken per (doop)lid vast te stellen op Euro 2,80 (f 6,20)

Uw vergadering de leiding van de Heilige Geest toebiddend, namens deputaten,

Dr. H.J. van Maanen, voorzitter
G. Verhoef ra, penningmeester
C. Langelaar, secretaris.

Bijlage 23.1

Overzicht bijdrage predikantskosten over de jaren 1997/1999

Kerk van:	1997	1998	1999	Totaal Nlg.	Totaal Euro
Aarlanderwen	13.485	14.810	24.315	52.610	23.873
Alblasserdam	33.130	26.195	29.600	88.925	40.352
Amsterdam-Noord	23.000			23.000	10.437
Assen		12.965		12.965	5.883
Beverwijk	14.190	16.515	17.300	48.005	21.784
Breda		13.032	14.015	27.047	12.273
Broeksterwoude-A		28.655	27.000	55.655	25.255
Franeke			11.420	11.420	5.182
Gorinchem	4.920	1.205		6.125	2.779
Haarlem-C	14.920	9.807		24.727	11.221
Harlingen	990	8.855	18.354	28.199	12.796
Herlengenbosch 'b	18.810	16.580		35.390	16.059
Hillegom	26.320	27.085	29.000	81.405	36.940
Hoofdorp	30.638	27.273	29.544	87.455	39.776
Klundert		18.965	23.070	42.035	19.084
Lutten		5.470		5.470	2.462
Maastkade	2.950	7.340	7.540	17.830	8.091
Midwolda	3.265		19.730	22.995	10.435
Oud-Vossemeer			8.235	8.235	3.737
Sassenheim	18.810	8.130	25.415	52.355	23.758
Schiedam	19.535	23.015	25.075	67.625	30.887
Sint Jans klooster	26.065			26.065	11.828
Soest	27.365	28.280	14.900	70.545	32.012
Spijkernisse			16.765	16.765	7.608
Stoerwijk	470	4.290	10.725	15.485	7.027
Thesinge	17.655			17.655	8.011
Troien			3.045	3.045	1.382
Veerwouden	585			585	265
Vlissingen	29.220	29.595		58.815	26.689
Westzaan	12.755	8.000	13.983	34.738	15.763
Umsiden	22.550			22.550	10.233
Zeevolde *	20.505	22.215	12.500	55.220	25.058
Zoetermeer	10.870	3.485	5.000	19.355	8.783
Zoldanen	13.645			13.645	6.192

* incl. SKUP

Totaal 406.848 381.782 385.531 1.154.161 523.735

Overzicht draagkrachttuikeringen over de jaren 1997 t/m 1999

Kerk van:	1997	1998	1999	Totaal Nlg.	Totaal Euro
Ablasertdam			6.120	6.120	2.777
Broekatenwoude (A)			5.020	5.020	2.278
Harlingen			4.051	4.051	1.838
Hertogenbosch	3.855			3.855	1.749
Hillegom	3.460	3.415	5.790	12.665	5.747
Hoofddorp	5.852	6.415	8.102	20.369	9.243
Sint Jans klooster	3.695			3.695	1.677
Soest	2.350	4.470		6.820	3.095
Westzaan	2.615		2.737	5.352	2.429
Limuiden	2.530			2.530	1.148
Zeevolde	8.690			8.690	3.943
Totaal	33.047	14.300	31.820	79.167	35.924

Bijlage 23.2

Lopende toezeggingen kerkbouw per 31 december 2000

Gemeente te:	Toezegging te jaat	Oorspronkelijke maximale toezegging	Reeds uitgekeerd t/m 2000	Niet uitgekeerd t/m 2000	Saldo verplichtingen per 31-12-2000	Aantal rest. jaren	Maximale uitkering in 2001 t.v. 2000
Aalten	15.000	82.500	0	28.500	54.000	8	12.000
Akmaar	33.000	330.000	0	0	330.000	10	33.000
Arnhem	95.000	522.500	427.500	0	95.000	4	38.000
Apeldoorn-Z	46.000	293.000	149.831	88.369	13.800	2	9.200
Berzelingse	25.000	137.500	25.105	108.895	2.500	1	2.500
Delfzijl	27.380	150.590	0	27.380	123.210	9	24.042
Dronen	13.000	71.500	0	67.600	3.900	2	2.600
Ermelo	10.000	55.000	6.605	38.395	10.000	4	4.000
Goes	24.000	132.000	0	132.000	0	0	0
Haarstede	41.000	225.500	125.475	100.025	0	0	0
Hasselt	3.000	16.500	1.160	14.440	900	2	600
Helder den	6.000	33.000	0	27.000	6.000	4	2.400
Hoofddorp	16.100	88.550	54.240	500	33.810	6	8.660
Nijmegen	50.000	275.000	133.200	91.800	50.000	4	20.000
Oud-Vossemeer	10.000	55.000	13.120	31.880	10.000	4	4.000
Sassemheim	9.500	52.250	29.968	21.332	950	1	950
Sulzsteden	20.000	110.000	0	20.000	90.000	9	18.000
Werkendam	41.000	225.500	106.585	57.415	61.500	5	20.500
Totaal Nlg.	2.815.890	1.073.789	856.531	885.570	202.052		
Totaal Euro	1.277.795	467.264	388.677	401.854	91.687		

Bijlage 23.3

Staat van baten en lasten 1998 t/m 2000

Bedragen * 1000,- Baten	1998		1999		2000		1998/2000 Totaal Nlg.		1998/2000 Totaal Euro	
	Begr.	Rek.	Begr.	Rek.	Begr.	Rek.	Begr.	Rek.	Begr.	Rek.
	Bijdrage van de kerken	630	631	750	744	750	717	2.130	2.091	967
Interest	89	107	100	138	100	139	289	385	131	175
Giften			0				0	0	0	0
Inkomsten	719	738	850	882	850	856	2.419	2.476	1.098	1.124

Begroting zoals vastgesteld door de Generale Synode 1995 en 1998

Lasten

Bijdrage kerkbouw	300	117	230	-48	220	89	750	159	340	72
Bijdrage predikantskosten	500	340	500	361	480	398	1.480	1.099	672	490
Draagkrachttuikeringen	30	28	30	5	35	38	95	71	43	32
Pensioenruikering	23	16	15	17	16	17	54	49	24	22
Bijzondere reserve	12	-3					12	-3	5	-1
Oudedagsvoelage	16								8	0
Aanvulling eigen vermogen		48		70		118	0	53	0	0
Verplichting SKJP	35	2		1			35	2	16	1
Algemene kosten	24	32	27	30	30	32	80	94	36	42
Uitgaven Nlg.	941	531	850	365	650	574	2.641	1.471	1.199	668
Saldo Nlg. * 1000	-222	206	0	517	0	282	-222	1.005	-101	456
Saldo Euro * 1000	-101	94	0	234	0	128	-101	456	-46	207

Bijlage 23.4

BALANS

Activa:	31-12-1997		31-12-2000		Euro
	Nlg.	Nlg.	Nlg.	Nlg.	
Effecten	1.195.000		1.907.410		863.548
Leningen uit	17.222				
Vorderingen	100.050		102.901		46.894
Voorschotten	101.000		47.000		21.328
Liquide middelen	518.640		677.619		307.490
		1.931.912		2.734.930	1.241.057
Passiva:					
Eigen vermogen	1.057.670		2.191.904		994.043
Schulden op korte termijn	857.020		543.026		246.414
Reserve bijzondere uitkeringen	17.222				
		1.931.912		2.734.930	1.241.057

Bijlage 23.5

Begroting 2002 t/m 2004

Bedragen * 1000
Euro = Nlg. 2,20371

	2002		2003		2004	
	Euro	Nlg.	Euro	Nlg.	Euro	Nlg.
Inkomsten:						
Intering uit vermogen	68	150	68	150	68	150
Omzet kerken	210	483	211	465	198	436
Interest	45	99	45	99	45	99
Totaal inkomsten	323	732	324	714	311	685

Uitgaven:

1. Uitkeringen kerken:							
a.	bijdragen kerkbouw	95	209	96	190	73	161
b.	bijdragen predikantskosten	204	450	204	450	204	450
c.	draagkrachtkerkingen	12	26	12	26	11	24
2. Overige uitkeringen:							
a.	pensioenuitkeringen	8	18	8	18	8	18
3. Algemene kosten:							
a.	diverse kosten	13	29	14	31	15	33
Totaal uitgaven		332	732	324	714	311	685
SALDO		0	0	0	0	0	0
Leden CGK		74.500	74.500	74.500	74.500	74.500	74.500
		2,94	6,48	2,83	6,24	2,66	5,86

Omslag per lid		
Gemiddeld per jaar	Nlg.	6,20
Gemiddeld per jaar	Euro	2,80

Inkomsten bij	Nlg. 6,20	462	462	462
	Euro 2,80	209	209	209

Bijlage 23.5

Uitbreiding instructie betreffende deputaten onderlinge bijstand en advies inzake ondersteuning kosten van overige pastorale activiteiten

Aanleiding

Tot nu toe kunnen deputaten onderlinge bijstand en advies steun verlenen aan kerkbouw en predikantsplaatsen. Reeds enige malen is in de afgelopen jaren door gemeenten de vraag gesteld of tegemoetkoming in andere kosten mogelijk is. Daarbij werd gedacht aan de kosten van pastorale bearbeiding door een emerituspredikant, een pastoraal werker e.d. Deputaten onderlingen bijstand en advies konden alleen maar antwoorden dat daarvoor binnen de vigerende instructie geen ruimte bestond.

Overwegingen

Door de verspreidheid in probleematiek waarmee diverse kleine gemeenten in aanraking komen, stellen deputaten onderlinge en bijstand en advies de generale synode voor om hun instructie te verrijken in die zin dat er op verantwoorde wijze extra steun kan worden verleend.

Als voorbeelden worden aangegeven:

- Medefinanciering van extra kosten t.b.v. een extra preekplaats als gevolg van zondings- en evangelisatieactiviteiten.
- Situaties waarin een gemeente nog maar een aantal jaren zal voortbestaan, maar waar voor die periode wel gebruik kan worden gemaakt van een emerituspredikant of pastoraal medewerker.
- Soms kan een predikant gedurende geruime tijd zijn werk niet verrichten. Ingeval van langdurige ziekte voorziet inmiddels een door de generale synode aangevaarde instructie van de particuliere synode van het Noorden. Er kunnen zich, zonder dat het de gemeente verweten kan worden ook andere oorzaken zijn waardoor een predikant niet meer functioneert.

Conclusie

Het is gewenst dat deputaten onderlinge bijstand en advies in een aantal van deze en vergelijkbare gevallen steun kunnen verlenen binnen het kader van een verrijkte instructie.

Criteria:

1. De gemeente telt in beginsel niet meer dan 249 (doop)leden.
2. 1 Steunverlening leidt niet tot het blijvend onbezeld houden van een reguliere predikantsplaats.
3. De kerkenraad is verantwoordelijk voor de personele invulling van de verleende steun (predikant, emeritus predikant, pastoraal medewerker).
4. De gemeente kan tijdelijk niet over een dienstdoende predikant beschikken.

5. De reeds vigerende regels voor steunverlening predikantskosten zijn ook hier van toepassing (Er moet een tekort in de exploitatie rekening zijn, de verplichtingen per (doop)lid moeten worden nagekomen etc.).

Uitbreiding instructie:

1. Deputaten kunnen binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening besluiten in bijzondere gevallen vervangende of aanvullende steun te verlenen voor pastorale arbeid.
  - 1.1 Deze steunverlening geldt voor gemeenten met maximaal 249 (doop)leden.
  - 1.2 Deze steunverlening blijft op voorhand beperkt tot:
    - Hulp bij tijdelijke aanvulling of tijdelijke vervanging wegens noodzakelijke uitbreiding van pastoraal werk dan wel het niet functioneren van de predikant anders dan door ziekte.
    - Hulp aan gemeenten die helaas wellicht nog maar een beperkte bestaansduur zullen hebben.
2. De onder punt 1 omschreven uitbreiding van de instructie geldt op voorhand voor één synodale periode.
3. Voor de uitvoering van deze instructie zal in de komende synodale periode maximaal Nlg. 165.000 (Euro 75.000) uit de reserve van deputaten worden aangewend.
4. Deputaten krijgen opdracht:
  - 4.1 Voor de komende synodale periode de onder 1. omschreven uitbreiding van de instructie te evalueren en daarover aan de generale synode te rapporteren.
  - 4.2 Voor de volgende generale synode een eventuele definitieve uitbreiding van de instructie op te stellen.

BILAGE 24

Art. 73

Rapport 7 van commissie 6 inzake deputaten onderlinge bijstand en advies.

Uw commissie heeft met waardering kennis genomen van de werkzaamheden van deputaten onderlinge bijstand en advies. Met grote inzet en nauwgezetheid hebben deputaten de werkzaamheden uitgevoerd en daarvan verslag gedaan.

In de achterliggende periode is een enquête gehouden, om meer inzicht te krijgen in de inkomsten en uitgaven van kerken die geen gebruik maken van ondersteuning door deputaten onderlinge bijstand en advies. Deze enquête, hoewel er door de kerken beter gereageerd had kunnen worden, geeft als opvallende uitslag dat gemeenten met meer dan 250 leden ongeveer 1/100 per lid minder aan inkomsten opbrengen dan gemeenten met minder dan 250 leden. Hoewel hieraan geen consequenties verbonden worden, wil uw commissie dit gegeven wel met nadruk onder de aandacht van uw vergadering brengen.

In het rapport van deputaten wordt onder D een paragraaf gewijd aan de financiële regeling inzake voortijdige ambtsbeëindiging van predikanten. Een separaat rapport over deze materie (Bijlage 102) wordt door de daartoe benoemde commissie aangeboden. Het moge duidelijk zijn dat de generale synode reeds in 1998 regelingen trof voor repatriërende missionaire predikanten in dienst van deputaten, voor predikanten krachtens art. 6 K.O., die hun dienst voortijdig beëindigen en voor begeleiding van losgemaakte predikanten. (Acta 1998 art. 264, resp. 307). In de samenvatting van het meergenoemde deputatenrapport onder D wordt alleen nog toegevoegd ambtsverlating. De overige vormen van beëindiging en losmaking zijn reeds geregeld.

De reeds getroffen regelingen verwijzen voor wat de uitkeringen betreft naar een eventuele breder gemeenschap (classes), dan wel een deputaatschap waarvoor men dienstbaar is geweest. Om die verantwoordelijkheid aldaar weg te nemen en over te brengen naar een algemeen kerkelijk orgaan, deputaten onderlinge bijstand en advies, strijd met het feit de verantwoordelijkheid zo laag mogelijk in een gemeenschap te leggen. De gedachten van deze studiecommissie neigen sterk in de richting van een bureaucratische centralisatie, te meer daar ook wordt voorgesteld een dergelijk deputaatschap nog weer onder te verdelen in een sectie "begeleiding" en een sectie "uitkeringen". Te meer wordt de gedachte van centralisatie givoed door het instellen van een arbitragecommissie bij voorkomende geschillen.

Uw commissie constateert vervolgens dat in bijlage B van deputaten veel meer andere zaken worden genoemd, bijvoorbeeld kosten voor pastorale bearbeiding door een emerituspredikant, een kerkelijk werker e.d. Bij de "overwegingen" wordt vervolgens nog genoemd: aanstelling van pastorale, diaconale en gemeentebouwwerkers - al of niet naast aanwezige predikant(en) -. De conclusie gaat in de richting dat deputaten onderlinge bijstand en advies in een aantal van deze vergelijkbare gevallen steun kunnen verlenen binnen het kader van een verrijkte instructie.

De instructie wordt in de laatste alinea van bijlage B genoemd: "Deputaten kunnen, binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening predikantskosten, besluiten in bijzondere gevallen vervangende of aanvullende steun te verlenen voor andere vormen van kerkelijk arbeid." Aangezien op geen enkele wijze is aangegeven wanneer er sprake zou kunnen zijn van "bijzondere gevallen", noch dat er meer omrijnde duidelijkheid is verschaft voor "andere vormen van kerkelijke arbeid" wil uw commissie de synodovergadering erop attenderen dat de kans groot is te komen tot allerlei accorten van steun, die een willekeurige vorm of inhoud kan verkrijgen. Er zijn geen heldere en eenduidige criteria gesteld. Daarom stelt uw commissie voor deze verrijking af te wijzen.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. deputaten voor de uitgevoerde werkzaamheden te bedanken en deze goed te keuren;
2. deputaten te (her)benoemen;
3. in de instructie van deputaten onderlinge bijstand en advies (bijlage 4 art. 11 K.O.) het in artikel 4 sub d. genoemde bedrag van f 200 per (doop)id per jaar te wijzigen in € 105.
4. voor ambtverlating geen financiële regeling te treffen;
5. de in bijlage 6 van het deputatenrapport genoemde uitbreiding van de steunverlening af te wijzen, mede omdat er geen financiële ruimte is voor uitbreiding van beleid.

A.J. van der Woude, rapporteur

BILJAGE 25
Art. 81, 111

Revisieverzoek Dronten

Christelijke Gereformeerde Kerk Dronten
Scriba: B. van den Berge
Postbus 200
8250 AE Dronten

Aan: Generale Synode CGK 2001
p/a roepende kerk Leeuwarden
Postbus 910
8901 BS Leeuwarden

Dronten, 4 september 2000

Geachte broeders,

Op 7 januari 1998 hebben wij revisie aangekend tegen het besluit inzake vrouwelijke ambtsdragers. Onderstaand doen wij u de beloofde motivatie toekomen.

De kerkenraad heeft kennis genomen van het eindrapport deputaten voor de vragen rond vrouw en ambt, zoals dat is opgenomen in de Acta GS 1998, bijlage 52 en verder en de besprekingen daaromtrent alsmede de uiteindelijke besluitvorming.

Deputaten zijn gekomen met een meerderheids- en een minderheidsrapport (dit laatste vanaf par. 5.1). Beiden trekken een belangrijke conclusie: de gelijkwaardigheid van de ambten is niet in het geding. Voor ons staat vast dat beiden (deel)deputaten trouw willen zijn aan de Heilige Schrift en dat hun uitkomsten en conclusies in dat perspectief moeten worden gezien.

Een belangrijke conclusie is dat de huidige ambten in een historisch proces zijn gegroeid vanuit één algemeen ambt. De kerkelijke ambten zoals wij die thans kennen, zijn niet rechtstreeks afkomstig uit het Oude of Nieuwe Testament. Vanuit de Reformatie heeft de ambtelijke structuur een herkenbaar bijbels karakter, maar zij is niet canoniek (in die zin dat er geen veranderingen of verbeteringen meer mogelijk zouden zijn). Principeel verschil van inzicht ontstaat daar waar het gaat om het beantwoorden van de vraag of vrouwen een heersende positie mogen hebben over mannen. Het meerderheidsrapport komt tot de conclusie van niet, het minderheidsrapport concludeert dat in de tijd van het Nieuwe Testament en de vroegchristelijke kerk vrouwen hebben gediend in kerkelijk officieel erkende functies (diacones, weduwen, profetes). Zij menen daarom dat dit ook in onze tijd mogelijk moet zijn en bevinden zich daarbij in goed gezelschap van Calvin en Voetius, die in ieder geval de diacones een blijvende, kerkordelijk erkende en geregelde plaats in de kerken hebben willen geven (hetgeen er uiteindelijk niet van gekomen is).

Het meerderheidsrapport is onder andere van mening:

- a. dat de klassieke gereformeerde ambtsopvatting geen plaats heeft toegokend aan vrouwelijke ambtsdragers en
- b. dat de wijze waarop sommige kerken met de vraag naar de positie van de vrouw in de gemeente zijn bezig geweest laat zien dat een inconsistent en onduidelijk beleid tot spanningen en verwarring in het kerkverband.

Beide overwegingen leggen ons inziens een te zwaar gewicht in de schaal. Immers, de ambtelijke structuur is niet canoniek. In een tijd dat "vrouw en ambt" minder speelt is de noodzaak om een plaats toe te kennen aan vrouwelijke ambtsdragers ook minder aanwezig. Daaruit mag niet worden geconcludeerd dat dat dan altijd maar zo moet blijven. Er dient zorgvuldig naar de Heilige Schrift te worden geluisterd en indien nodig dient de klassieke gereformeerde ambtsopvatting te worden herzien aan nieuwe inzichten in het verstaan van de Heilige Schrift.

Niet alleen een inconsistent en onduidelijk beleid inzake de positie van de vrouw leidt tot spanningen en verwarring in het kerkverband. Het kiezen vóór de conclusies van het meerderheidsrapport en tegen de conclusies van het minderheidsrapport doet dat evenzeer. In die zin schiet de generale synode 1998 ernstig tekort. Zij had zich er van moeten overtuigen dat beide groepen recht hebben willen doen aan (uitkomsten van) de Heilige Schrift. Beide groepen trekken bepaalde conclusies: geen daarvan zijn onbijbels en/of ongereformeerd.

In rapport 1 van commissie 4 (Acta blz. 499) wordt uitgesproken dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds heeft gegolden, schriftuurlijk verantwoord is. Wij zijn van mening dat het standpunt van de minderheid eveneens schriftuurlijk verantwoord is. De GS 1998 is van oordeel (zie onder van oordeel punt 6) dat de visie van de meerderheid van deputaten – in tegenstelling tot die van de minderheid – een deugdelijke en overtuigende onderbouwing is van het standpunt dat in de Chr. Ger. Kerken steeds als schriftuurlijk heeft gegolden. Daar gaat de GS 1998 ons inziens mank: niet het standpunt van wat in onze kerken altijd heeft gegolden is de toets. De toets moet zijn: wat zegt de Heilige Schrift en hoe mag/kan ik dat als gelovige vandaag verstaan en/of toepassen? Dan ontstaat er een stukje christelijke vrijheid en ruimte voor verschillende interpretaties. De GS 1998 had er ons inzien goed aan gedaan op basis hiervan haar besluit te nemen.

Samenvattend zijn wij van oordeel dat zowel de meerderheid als de minderheid van deputaten getrouwe conclusies hebben getrokken op basis van (uitkomsten) van de Heilige Schrift. Daar is niets onbijbels in te ontdekken. De verschillen van inzicht ontstaan door een andere visie op de hermeneutiek en exegetiek van de in het geding zijnde Schriftplaatsen.

We missen in de uiteindelijke besluitvorming een stukje broederijde om elkaar een zekere mate van christelijke vrijheid te gunnen en ruimte te geven voor verschillende interpretaties (uiteindelijk op punten van ondergeschikt belang).

Wij vragen u – gezien het bovenstaande – om het besluit te herzien en uit te spreken dat beide standpunten niet onschriftuurlijk zijn. Vervolgens het besluit te nemen dat de ambten worden opengesteld voor de vrouw en het in de vrijheid van de plaatselijke kerken over te laten om al dan niet tot invulling daarvan over te gaan.

U wijsheid toebedoend bij uw werk,
Gode bevolen!

Met een hartelijke groet,
namens de kerkenraad,

ds. P.W. Hutshof, voorzitter
dr. B. van den Berge, scriba

BILJAGE 26
Artikel 81, 111

Revisieverzoek samenwerkingsgemeente (CGK/NGK) Nieuwegein

Scribaaf van De Christelijke Gereformeerde Kerk
De Nederlands Gereformeerde Kerk
Samenwerkingsgemeente "Het Anker"
P. den Hartog, scriba

Aan de generale synode Leeuwarden 2001
via de Christelijke Gereformeerde Kerk Leeuwarden
p/a Dhr. H. Ruiter
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Nieuwegein, 12 februari 2001

Weerwaarde en waarde broeders,

De generale synode (GS) 1998 heeft over de vrouw in het ambt geoordeeld dat uit het geheel van het spreken van de Heilige Schrift duidelijk is dat het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente aan de man en niet aan de vrouw toekomt. (Acta GS 1998 artikel 230, p. 117 e.v.; idem besluitenboekje 1999 p. 301/13 e.v.). De GS heeft tevens uitgesproken dat de klassieke gereformeerde ambtsopvatting, die geen plaats heeft toegokend aan vrouwelijke ambtsdragers, schriftuurlijk verantwoord is.

De Christelijke Gereformeerde kerk van Nieuwegein voelt zich door dit standpunt bezwaard, om de volgende redenen.

1. De GS zou deze zaak ten principale aan de vrijheid van de kerken moeten overlaten. Het betreft een ingewikkelde kwestie waarover binnen onze kerken verschil van mening is en waar de GS ook niet echt uit is gekomen. Wij herkennen ons in het standpunt van het aan de GS 1998 aangeboden minderheidsrapport, dat afsluit met de aanbeveling: De synode spreekt uit dat de openstelling van de kerkelijke ambten voor de vrouw noch in strijd is met wat de Schrift als Woord Gods leert, noch met de belijdenis der kerk die op de Schrift gegrond is. De vrijheid die wij beogen is voor onze kerk van grote betekenis, want zonde op de diaconale en pastorale gaven waarmee de Heilige Geest in onze kerk ook vrouwen heeft gezegend willen wij graag ook vrouwen in ambten benoemen.
2. Het voortgaand studeren op het in de kerkelijke praktijk recht doen aan de diversiteit van gaven en diensten van mannen en vrouwen, waartoe de GS 1998 heeft besloten, zien wij met belangstelling tegemoet

en zal wellicht aansluiten bij de actualiteit zoals wij die reeds kennen met de benoeming van mannen en vrouwen tot bijvoorbeeld wijkcontactpersonen. Toch helpt dit ons in de hoofdzaak niet, omdat de GS kennelijk bedoelt dat dit nimmer betekent dat vrouwen in ambten worden benoemd. Daardoor blijven de gaven van vrouwen afgesneden op het punt van het pastoraal en diaconaal arbeiden met vertrouwelijke informatie en op het punt van gezaghebbend besluten, vermanen en troosten op grond van een ambtelijke roeping.

3. De eenheid van ons kerkverband, waarover de GS 1998 terecht zorg uit, vereist niet om vrouwen buiten ambten te houden, maar juist om vrouwen in ambten te kunnen benoemen. Wij voelen ons hartelijk verbonden met het kerkverband, maar het eenzijdige standpunt inzake de vrouw in het ambt zet deze verbondenheid in onze kerk onder spanning.

Wij vormen met de Nederlands Gereformeerde kerk Nieuwegein een zogenaamde samenwerkingsgemeente. Voor een goed begrip zij gemeld dat wij van NGK zijde niet onder druk staan in deze kwestie. Hoewel de NGK Nieuwegein wij is om vrouwen in ambten te benoemen doet zij dit niet. Wij achten gezamenlijk de binding aan het CGK-kerkverband van groot belang.

Wij verzoeken u om onze bezwaren serieus te overwegen en het oordeel van de vorige GS te herzien.

Met hartelijke broedergroet.

Voorzitter, K.T. de Jonge
Scriba, P. den Hartog

BIJLAGE 27
Art. 81, 111

Revisieverzoek Gouda

Christelijke Gereformeerde Kerk Gouda
Scriba: W.J.L. van Dommelen
Meester Lelikerstraat 34
2841 CE Moordrecht

Aan de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken
p/a de roepende kerk van Leeuwarden
Scriba Dhr. H. Ruffer
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Gouda, 28 maart 2001

Geachte broeders,

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland 1998 heeft een besluit genomen omtrent de vrouw in het ambt (Artikel 230 van de Acta). Wij zijn van mening dat dit besluit pas genomen had kunnen worden, nadat een nadere aanvulling, bezinning en toetsing van het rapport van deputaten had plaatsgevonden. Wij verzoeken u daarom dit besluit te herzien.

Wij hebben tot dit verzoek besloten omdat wij van mening zijn:

1. dat de onderbouwing niet overtuigt, en
2. dat de meerderheid van het deputaatschap voor de vragen rond vrouw en ambt niet ingaat op enkele hermeneutische vraagstukken. Ook in de besprekingen van de generale synode zijn deze vraagstukken onbeantwoord gebleven. Ons inziens kan pas na beantwoording hiervan een voldragend besluit worden genomen.

Hieronder zullen wij dit kort uiteenzetten.

In het rapport van het deputaatschap zijn de volgende alinea's opgenomen:

Hoofdstuk 4, Inleiding: 'De huidige ambten zoals wij die kennen in ons kerkverband zijn niet rechtstreeks afkomstig uit het Oude en Nieuw Testament. In de kerkelijke en theologische traditie waarin wij staan, heeft een verwerking van de bijbelse gegevens plaatsgevonden.'

Hoofdstuk 4.2: 'De ambten zoals wij die nu kennen in kerken van gereformeerde signatuur, zijn niet rechtstreeks te herleiden tot de Bijbel. Er is in de geschiedenis van kerk en theologie een voortdurende worsteling aanwezig om de bijbelse gegevens over ambt en gemeente te vertalen naar de praktijk en omgekeerd om de bestaande structuren te legitimeren vanuit en te corrigeren naar Gods Woord.'

In hoofdstuk 4 wordt op boeiende wijze beschreven hoe vanaf de vroege christengemeente tot Calvin toe de bijbelse gegevens vertaald zijn en tot welke resultaten dat heeft geleid. In hoofdstuk 5 wordt afgestaan bij de hermeneutische vragen en de toepassing van de hermeneutische regels. In paragraaf 5.3 stellen deputaten zelf de vraag: welke betekenis hebben de bijbelse gegevens voor vandaag? Of anders gesteld: Hoe wordt in de Christelijke Gereformeerde Kerken anno nu met deze gegevens geworsteld en welke gevol-

gen heeft dat voor bestaande structuren? Vanuit deze regels en in het bijzonder de regel 'de boodschap van de Schrift is tjdetrokken' lezen wij verder. Wij verwachten dan een antwoord op deze vragen in hoofdstuk 6 Exegese. Daarom slaan wij dit hoofdstuk open in het deel dat door de meerderheid van deputaten is opgesteld. Immers zij geven volgens het besluit van de synode 'een deugdelijke en overtuigende onderbouwing van het standpunt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds als het schriftuurlijke heeft gegolden'. Als wij vervolgens deze hoofdstukken gaan lezen, dan missen wij de onderbouwing en krijgen wij geen antwoorden.

Hoofdstuk 5 gaat in op de rol en positie van enkele vrouwen uit het Oude en Nieuwe Testament. Zo ontmoeten wij bijvoorbeeld Huda, een profetes. Van haar wordt geschreven, 'dat haar invloed niet alleen tijdens haar leven groot was, maar ook daarna nog lange tijd heeft doorgewerkt'. Maar zonder verdere gronden wordt over haar en andere profetessen als bijvoorbeeld Deborah geconcludeerd dat vrouwen geen officiële leidinggevende posities hebben ingenomen. Hier wordt naar onze mening een duidelijk antwoord op de vraag naar Vrouw en Ambt uit de weg gegaan. Dit geldt tevens wanneer het gaat over vrouwen in het Nieuwe Testament als Eodra en Syntyche (pg. 70) en Fobe (diakonos, pg. 72). Ook daar volgen direct de niet onderbouwde aanduidingen dat het hier ging om niet-officiële betrekkingen.

Wij vinden de basis voor deze conclusies niet steunen op een degelijke studie, maar hebben de indruk dat bij een voorgenomen standpunt argumenten ter onderbouwing zijn gezocht.

Als wij verderop in hoofdstuk 6 geconfronteerd worden met de exegetische opmerkingen ten aanzien van een aantal kernteksten, constateren wij wederom dat de meerderheid van deputaten wegspringt van concrete beantwoording inzake de vraagstukken Vrouw en Ambt. In Galaten 3 is immers sprake van het wegvalfen van onderscheid tussen man/vrouw, slaaf/vrij, Jood/Griek. Bij de uitleg domineert een bepaalde visie op de scheppingsorde en wordt de betekenis van dit schriftgedeelte eenzijdig belicht. Immers, is niet veeleer de betekenis van dit gedeelte dat met de komst van Christus het oude is voortgegaan en eerdere tegenstellingen zijn opgeheven (zie ook 2 Kor. 5:17)?

Vanaf de tijd van de jonge christengemeente hebben vele christenen geworsteld met de relatie tussen openbaring en cultuur/historie. Zij hebben daar oplossingen voor gevonden die passen in hun tijd. Zie hiervoor de vele voorbeelden die in hoofdstuk 4 zijn beschreven. In hoofdstuk 6 echter wordt hier verder niet op ingegaan en wordt niet gezocht naar de betekenis van bijbelse gegevens voor vandaag. Wij zijn van mening dat de meerderheid van deputaten deze worsteling uit de weg is gegaan. Hierdoor blijven de vraagstukken die wij eerder vermelden onbeantwoord. Naar ons oordeel is het formuleren van een antwoord op deze vraagstukken noodzakelijk, voordat de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken een gefundeerd besluit over Vrouw en Ambt kan nemen.

Namens de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Gouda,

Preses: J. van 't Veer
Scriba: mr. W.J.L. van Dommelen

BIJLAGE 28
Art. 81, 111, 208

Revisieverzoek van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Arnhem (samenwerkingsgemeente met de NGK van Arnhem)

Aan de generale synode Leeuwarden 2001,
via de Christelijke Gereformeerde Kerk Leeuwarden
p/a H. Ruffer
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Arnhem, 10 mei 2001

Welenwaarde en Eerwaarde Broeders,

Wij richten ons tot uw vergadering, omdat de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Arnhem zich bezwaard voelt door de uitspraak van de generale synode van Haarlem-Noord 1998, die luidt: 'dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds heeft gegolden, schriftuurlijk verantwoord is' (pag. 157 van het rapport 'Vrouw en Ambt' uitgegeven onder verantwoordelijkheid van de generale synode van de CGK in Nederland 1998). Wij willen een dringend beroep op u doen om het betreffende besluit te herzien. Wij hebben u formeel van ons bezwaar reeds op de hoogte gesteld in een brief d.d. 27 januari 1999.

Waarom we om revisie verzoeken?

We beseffen als kerkenraad heel goed dat we in de onderhavige kwestie te maken hebben met een uiterst complexe zaak, die ook heel gevoelig ligt. Niet alleen is de opvatting over wat een ambt is in het geding, maar ook de vragen van het Schriftverstaan spelen een ingrijpende rol. Verder roept de vraagstelling af vrouwen tot de ambten kunnen worden toegelaten bij velen een grote mate van emotionaliteit op. Al gauw wordt de kwestie getrokken in de sfeer van vasthouden aan tradities of zwichten voor moderniteit. Het heeft ons dan ook goed gedaan dat de synodale commissie over de minderheidsrapport heeft opgemerkt, dat aan de integriteit van de broeders niet getwijfeld wordt.

Wij zijn verheugd dat de generale synode de moed heeft gehad deze kwestie te (laten) onderzoeken en te behandelen. De rapporten van meerderheid en minderheid geven blijk van een uitvoerige studie, waarvoor we waardering hebben. Niettemin zijn we van mening dat het onderzoek niet grondig genoeg is geweest. In dit revisieverslag willen we daarom onze bezwaren tegen het besluit van generale synode van 1998 voor u neerleggen. Het is onze overtuiging dat er geen goed besluit is genomen. De synode stelt – o.l. terecht – dat het verschil tussen de meerderheid en de minderheid van deputaten vooral samenhangt met een verschillende taxatie van de relatie tussen openbaring en cultuurhistorie. Hierbij zijn zoveel vragen open gebleven, met name waar het gaat om de wijze van Schriftuutleg met betrekking tot de Schriftgedeelten die hiermee te maken hebben, dat de synode naar ons gevoelen onvoldoende doordacht tot een oordeel is gekomen, waardoor er naar onze mening geen goed besluit genomen is.

De inhoud van ons bezwaar

Het rapport en de behandeling ervan hebben bij ons veel vragen opgeroepen. In dit revisieverslag beperken we ons tot enkele hoofdzaken. Het gaat daarbij om de volgende punten:

1. het karakter van de uitspraak
2. de onderbouwing van de uitspraak
3. de consequentie van de uitspraak

Bij punt 2 behoort een bijlage, waarin we kort en bondig een aantal hermeneutische en exegetische opmerkingen maken, die – ter ondersteuning van ons revisieverslag – inzicht geven hoe bepaalde gedeeltes uit de Heilige Schrift op verantwoorde wijze anders gelezen en toegepast kunnen worden.

Ad 1. Het karakter van de uitspraak

Als in de uitspraak wordt gezegd dat het standpunt dat in de CGK steeds gegolden heeft 'schriftuurlijk verantwoord' is, dan moeten we deze uitspraak – in het licht van wat er door de commissie en de presbiter prof. dr. H.G.L. Peels is gezegd – opvatten als een duidelijk maar niet absoluut standpunt (pag. 155). Bijna dezelfde woordkeus treffen we aan in het 'Ten Geleide', dat het moderamen van de GS aan de uitgave van het rapport deed voorafgaan: 'De synode heeft met de uitspraak enerzijds willen waken voor verabsoluterende woorden, maar anderzijds duidelijk verklaard dat uit het geheel van het spreken van de Schrift blijkt, dat het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente aan de man en niet aan de vrouw toekomt.' (pag. 8) Dit tegenover elkaar stellen van 'duidelijkheid' en 'geen absoluteit' in de formulering roept bij ons vragen op ten aanzien van het karakter van het synodebesluit. Wij begrijpen dat absoluut gezag alleen toekomt aan de woorden van de Heilige Schrift, en dat in die zin een uitspraak van een generale synode geen absoluut gezag heeft. Maar ons inziens is er iets anders aan de hand. Het tegenover elkaar stellen van 'duidelijkheid' en 'geen absoluteit' komt voort uit het feit dat de synode in haar behandeling van de kwestie ten slotte een keuze heeft gemaakt tussen twee opvattingen, die beide hun waarde en waarheid hebben. Alleen de ene opvatting (die van de meerderheid) sluit aan bij wat tot nu toe in de Christelijke Gereformeerde Kerken gangbaar is. Uiteindelijk is het op die wijze ook in de uitspraak van de synode terecht gekomen. Maar de vraag die ons bezig houdt is of de keuze voor het ene standpunt nu de principiële verwerping inhoudt van het andere standpunt.

Deze onduidelijkheid is voor ons moeilijk te aanvaarden, aangezien wij in de lijn van het minderheidsrapport menen dat de zusters van de gemeente geroepen zouden moeten kunnen worden tot de ambten.

Deze onduidelijkheid van de uitspraak klemt in meer daar de GS het standpunt verwoordt in het minderheidsrapport niet heeft verworpen. Integendeel, van dit standpunt wordt gezegd: 'De commissie constateert dat ook de minderheid van deputaten uitgaat van de vaste overtuiging van de gereformeerde belijdenis dat de Schriften Woord Gods zijn en dat zij daarom eigen gezag hebben. Bovendien sluit de minderheid van deputaten aan bij de grondlijnen van de gereformeerde hermeneutiek' (pag. 140). Deze woorden van de commissie zijn door de GS niet weersproken. Er worden wel allerlei kanttekeningen gemaakt bij de tekst van het minderheidsrapport (waaronder we verderop het een en ander willen opmerken), maar de 'inbegrip' van de broeders van de minderheid wordt niet betwijfeld', zegt de commissie (pag. 142). En op pag. 146 lezen we: 'Overigens wil de commissie volstaan met de door haar geuite bezwaren tegen de visie van de minderheid, zonder tot een veroordeling van die visie te komen.'

We beseffen dat een commissie-uitspraak nog geen synode-uitspraak is. Tegelijk stellen we vast dat – in het minderheidsrapport leringen verkondigd werden die strijdig zouden zijn met de Heilige Schrift – de synode de verplichting en ook alle gelegenheid had een standpunt in te nemen. Het nu gegeven oordeel (in 'van oordeel 5 en 6') betreft alleen de constatering dat de verschillen tussen meerderheid en minderheid samenhangen met een verschillende taxatie van de relatie tussen openbaring en cultuurhistorie en de vraag of de visie van de minderheid van deputaten een deugdelijke en overtuigende onderbouwing is van het standpunt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds als het schriftuurlijke heeft gegolden. Ook 'van oordeel 7' houdt geen principiële verwerping in van het minderheidsstandpunt. Door de opvatting van de minderheid niet uitdrukkelijk af te wijzen kan geconstateerd worden dat het standpunt – dat zusters van de gemeente geroepen kunnen worden tot de ambten – legitiem is.

Wij constateren een opmerkelijke overgang tussen 'van oordeel 5' en 'van oordeel 6 en 7'. In 'van oordeel 5' wordt gesteld dat het verschil tussen meerderheid en minderheid van deputaten samenhangt met een verschillende taxatie van de relatie tussen openbaring en cultuurhistorie. Terwijl in 'van oordeel 6' wordt vastgesteld dat het standpunt van de meerderheid, in tegenstelling tot die van de minderheid, een deugdelijke en overtuigende onderbouwing is van het standpunt dat in onze kerken steeds als schriftuurlijk heeft gegolden. Dit laatste is een beperking met betrekking tot de vraag of volgens het Woord van God zusters in de gemeente geroepen kunnen worden tot de ambten. Het gehele deputaatschap was het erover eens (zoals blijkt uit het begin van het eindrapport – pag. 12) dat juist daarover de studie zou moeten gaan. De vraag of zuster van de gemeente tot de ambten geroepen kunnen worden is immers van groter gewicht dan de vraag of het standpunt dat tot nu toe in de kerken heeft gegolden een schriftuurlijk verantwoord standpunt is. Wij

vinden een nadere analyse, argumentatie en afweging van de verschillende taxaties noodzakelijk. Het is denkbaar dat bij een voortgaand gesprek over de verschillen men tot de overtuiging zou kunnen komen dat beide opvattingen schriftuurlijk verantwoord zijn.

Tenzijde merken we hierbij op dat uit publieke verklaringen van synodeleden in de kerkelijke pers al direct na de synode bleek dat het karakter van de uitspraak ook metterdaad onduidelijk is.

Er werd zelfs geschreeven dat voorstanders van de opvatting dat zusters in de gemeente tot de ambten geroepen zouden kunnen worden toch voor de synode-uitspraak stemden in de overtuiging dat de uitspraak geen principiële uitspraak was, maar (slechts) ging over de tot nu toe gevolgde praktijk in de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Ad 2. De onderbouwing van de uitspraak

In 'Van oordeel 7' wordt gezegd 'dat uit het geheel van het spreken van de heilige Schrift duidelijk is dat het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente aan de man en niet aan de vrouw toekomt.'

De onderbouwing van dit oordeel berust voor een belangrijk deel op een bepaalde visie op de betekenis van de scheppingsorde. Op pag. 97 lezen we onder d. 'het gaat erom recht te doen aan Gods Woord, waarin het principe te vinden is dat vrouwen niet mogen staan in een heersende positie over mannen.' Dergelijke zinswendingen over de schepping, zoals die in Genesis 1 en 2 beschreven is, en die een altijd geldende rangorde in de verhouding man – vrouw zouden aangeven, vinden we in het meerderheidsrapport op talrijke plaatsen. De vrouw mag op grond van de met de schepping gegeven orde geen heerschappij oefenen over de man. We verwijzen nog naar pag. 93, waar staat (in de uitleg van 1 Tim. 2:8-15) 'De volgorde van de schepping van Adam en Eva is voor de apostol een duidelijk gegeven, dat een verschil in plaats en verantwoordelijkheid voor man en vrouw aangeeft. Net als in 1 Kor. 11:8v gaat de apostol er hier op grond van Genesis 2 van uit, dat de orde bij de schepping van man en vrouw verschillende posities voor beiden meebrengt. Doordat Paulus hier terugrijpt op de schepping, verwijst hij naar de orde die God heeft aangebracht en die daarom blijvend gerespecteerd moet worden. Dat de vrouw geen gezag mag uitoefenen in de kerk is dus niet een gevolg van de zonde of pas gekomen na de val van de mens. Het heeft te maken met de positie die God man en vrouw vanaf het begin gegeven heeft in de goede (nog niet gevallen) schepping.'

Onze moeite met de uitspraak willen we illustreren aan de hand van enkele exegetische en hermeneutische opmerkingen over Genesis 1 en 2, 1 Korinthe 11:8v en 1 Tim. 2:8-15 (zie de bijlage 'Reactie op het eerste rapport van de synodale commissie'). We merken hierbij op dat we beseffen dat in een rapport van een deputaatschap niet alle exegetische en hermeneutische gezichtspunten in extenso aan de orde kunnen komen. Maar juist nu het een kwestie betreft waarbij exegetische en hermeneutische een hoofdrol spelen is het uitermate te betreuren dat er niet dieper op ingegaan is. Als deputaten constateren (pag. 13) 'Gaandeweg de bespreking van deze onderwerpen voltrok zich een scheiding waarvan de hantering van hermeneutische opvattingen de oorzaak bleek te zijn', dan is er toch alles aan gelegen dat deze scheiding inzichtelijk wordt gemaakt en eventueel opgeheven. Nu heeft de synode slechts geconstateerd in 'van oordeel 4 en 5' dat er een verschil is. Waarom niet alles in het werk gesteld dit verschil weg te nemen of de legitimiteit van het verschil aan te geven? We zijn van mening dat de synode, nu er nog zoveel exegetisch en hermeneutisch te verhelderen was, te voortvarend heeft gehandeld.

Ad 3. De consequentie van de uitspraak

Men kan met recht zeggen dat het beroep op de scheppingsorde de belangrijkste pijler is onder de uitspraak van de GS. Met dit beroep op de scheppingsorde wordt aan vrouwen in de gemeente de toegang tot het ambt ontzegd.

Nu is het opmerkelijk dat het meerderheidsrapport op vele plaatsen uitdrukkelijk vermeldt dat de vrouw in de kerk niet over de man mag heersen. Uit het geheel van het rapport wordt niet duidelijk op welke gronden de generale synode de orde van de schepping op dit punt beperkt tot de gemeenschap van de kerk. Ook het woord 'kerenöndemicht geven' wordt door de meerderheid van deputaten ingevuld als 'keren in de samenkomsten van de kerk'. Zo mag Priscilla (zie pag. 70) wel aan Apollus leren, als het maar niet in het openbaar is in een positie van gezag en leiderschap. Maar waarom is dit onderscheid tussen leren in de samenkomsten en leren buiten de samenkomsten gebaseerd?

Als de regel (dat de vrouw niet zal heersen over de man) uit de scheppingsorde wordt afgeleid, dan is naar onze mening niet in te zien waarom dit alleen zou gelden voor de kerk en niet ook voor de maatschappij. Hier ligt voor ons een zeer aangewezen punt. Het beroep op de scheppingsorde heeft een heel heel leven omvattende inhoud. Hier is niet alleen de vraag in het geding van zusters in het ambt. Het gaat hier over de totaliteit van ons bestaan. Er kan geen scheppingsorde zijn, die alleen in de kerk geldt is.

Dit betekent voor ons concreet dat de generale synode door haar uitspraak de zusters in de gemeenten, die leiderske posities ten opzichte van mannen innemen in de samenleving (in de politiek, in bedrijven, in besturen), in gewetensnood heeft gebracht. Zij nemen posities in die hun krachtens de scheppingsorde als uitdrukking van de wil van God, naar de opvatting van de synode, niet toekomen. Nu kunnen we ons leven opden in een kerkelijke deel en in een maatschappelijk deel, waarin elk deel zijn eigen wetmatigheid heeft. Wij achten dat een heilloze weg, die leidt tot een kloof tussen de boodschap van de bijbel en het dagelijkse leven. We voelen ons door de uitspraak van de generale synode in de richting gedrongen van het leven in twee werelden.

We menen dat deze houding, waarin maatschappelijk wel mag wat kerkelijk niet mag, leidt tot gewetensnood in de gemeente, tot onbegrip in de kerken en tot ergernis bij hen die buiten zijn. In plaats van mensen te winnen zullen we mensen vervreemden. We wapen ons inziens een onnodige hindernis op voor de samenleving om te verstaan waar het in de kerk wezenlijk om gaat.

Revisieverzoek

Op grond van de hierboven aangevoerde argumenten verzoeken wij de generale synode van 2001

- de uitspraak van de generale synode van 1998, luidende: "dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds heeft gegolden, schriftuurlijk verantwoord is" te herzien;
- uit te spreken dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds heeft gegolden een schriftuurlijk verantwoord standpunt is geweest;
- voortgaand onderzoek te (laten) doen naar de legitimiteit van de verschillende visies met betrekking tot de hermeneutiek en exegese van de in het geding zijnde Schriftplaatsen;
- indien van een dergelijk voortgaand onderzoek geen sprake kan zijn uit te spreken dat het in de vrijheid van de kerken staat zusters in de gemeente tot de ambten te roepen.

* We merken op dat onze gemeente deel uitmaakt van een samenwerkingsgemeente. Dit houdt in dat we alle zaken gezamenlijk doen als zinde één gemeente. Als gezamenlijke Christelijke Gereformeerde/Nederlands Gereformeerde kerkenraad bespreken en besluiten wij derhalve ook alle zaken gezamenlijk. Ook dit revisieverzoek is voorwerp van bespreking geweest in onze gezamenlijke kerkenraad. Omdat er formeel gezien sprake is van een samenwerkingsverband (federatie en geen fusie) melden we u dat de kerkenraadsleden van de Christelijke Gereformeerde Kerk zich ná een gezamenlijk besluit en standpuntbepaling over deze zaak ook afzonderlijk hebben uitgesproken. Beide uitspraken behelzen het besluit dit revisieverzoek in te dienen.

Bijlage 28.1

Bijlage bij ad 2 'de onderbouwing van de uitspraak'.

Reactie op het eerste rapport van de synodale commissie

Voor deze bijlage nemen we ons uitgangspunt in de bezwaren die de commissie in punt 6 van het 'van oordeel' opvoert (pag. 143) tegen de visie van de minderheid van deputaten. Het eerste gedeelte van onze reactie betreft de interpretatie van Genesis 1 en 2 en de vragen die daarbij spelen. In een tweede gedeelte willen we een paar opmerkingen maken die betrekking hebben op de hermeneutiek.

Genesis 1 en 2

Eén van de bezwaren die de commissie inbrengt tegen het rapport van de minderheid is dat men "onvoldoende recht doet aan de samenhang tussen schepping en verlossing". Naar onze mening is niet de samenhang tussen schepping en verlossing in het gedog, maar de vraag wat tot de scheppingsorde behoort. Met de minderheid van deputaten delen wij de mening dat Gen. 1 en 2 nadrukkelijk de volstrekte gelijkwaardigheid van man en vrouw aan de orde stellen. Zij delen beide in gelijke mate in het beeldingszijn van God. Deze scheppingsorde wordt in de zondeval ernstig aangetast, maar door de verlossing opnieuw geplaatst in het licht van Gods bedoeling en geplaatst onder de belofte van volledig herstel.

In verband met de scheppingsorde is de exegese van Genesis 1 en 2 van groot belang. Genesis 3 valt hier in eerste instantie buiten omdat dit hoofdstuk, zoals de meerderheid ook (op pag. 60) zegt, geen norm maar een gevolg biedt.

Ook over de betekenis van Genesis 1 is, voor ons onderwerp, weinig verschil van mening. Duidelijk is dat man en vrouw gelijkelijk delen in het beeldingszijn van God. Beiden zijn zij geroepen om Gods schepping te vervullen, te behouden en te bewaren in de natuur en de cultuur. Van Genesis 2 zegt de meerderheid van deputaten dat het accent valt op de gelijkwaardigheid (p. 59).

Het verschil van mening ligt vooral in wat geschreven wordt over de tweede lijn (naast die van de gelijkwaardigheid) die in Genesis 2 te vinden zou zijn. Een tweede lijn die de prioriteit van de man over de vrouw aan zou geven.

Het is duidelijk dat deze tweede lijn niet expliciet genoemd wordt in Genesis 2 en dat slechts een aantal specifieke geïnterpreteerde gegevens uit de tekst voor deze tweede lijn pleiten. Deze interpretatie heeft de traditie aan haar kant. Zo is het altijd gelezen en daardoor klinkt deze uitleg vertrouwd in de oren.

Aangezien de traditie op zich voor ons niet normatief is, willen wij een andere interpreteerbare voorstellen, die laat zien dat Genesis 2 ook op een verantwoorde manier anders uitgelegd kan worden.

In het rapport van de meerderheid worden de volgende argumenten voor de mannelijke-prioriteitslijn genoemd:

1. de man is als eerste geschapen;
2. de vrouw is uit de man genomen;
3. de man krijgt de opdracht de hof te bewaren en te bewerken;
4. de man en niet de vrouw krijgt van God een hulp;
5. de man geeft zijn vrouw een naam;
6. van de man gaat het initiatief uit om zijn vrouw aan te hangen;
7. de man wordt als eerste ter verantwoording geroepen.

Over deze argumenten willen we kort iets zeggen.

Ad.1/ De tijdsvolgorde wordt hier genoemd als iets dat de prioriteit van de man zou onderstrepen. Maar niets in dit hoofdstuk wijst er op dat de tijdsvolgorde die betekenis heeft. Als wij Genesis 1 en 2 samenhangend lezen, dan zien we dat waar de tijdsvolgorde een rol speelt met betrekking tot de rangorde (Gen. 1) dat dan de laatst geschapene de voorrang heeft. Er is in deze hoofdstukken geen enkele aanwijzing om (als er in hoofdstuk twee een prioriteitsvraagstuk aan de orde zou zijn) deze volgorde om te keren.

Ad.2/ Het belang van het feit dat de vrouw uit de man genomen is, is niet gelegen in een prioriteit maar in

het gegeven dat zij alleen als harmonieuze eenheid tot hun recht komen. Een harmonieuze eenheid, waarin men niet het eigen belang zoekt (1 Kor. 10:33) en waar het er niet om gaat om gelijk te krijgen (1 Kor. 10:33). Alleen als harmonieuze eenheid, waarin geen plaats is voor het bevoeren van de één over de ander, komt de mens tot zijn recht, zoals God het in Zijn scheppingsorde bedoeld heeft.

Ad.3/ Niet de man, maar de mens krijgt de opdracht om de hof te bewerken. De mens is op dat moment eeslawaar alleen (de man) Adam, maar er is geen enkele reden om de opdracht aan de mannelijke mens Adam, hier in mindering te brengen op de opdracht aan de vrouwelijke mens die op dat moment in Adam begraven is. Genesis 1 laat zien dat de vrouw gelijkwaardig deelt in de opdracht om de aarde te bewerken en te bewaren. Ad.4/ De man krijgt een hulp. Hulp = Helper. De man is hulpbehoevend.

Vanuit het gebruik van het woord 'hulp' in het oude testament is duidelijk dat hierbij niet noodzakelijkerwijs aan een relatie wordt gedacht waarin de één prioriteit boven de ander heeft.

In de relaties waarin er wel sprake is van een prioriteit (de HERE die de hulpheper van Zijn volk is) heeft de hulpheper prioriteit boven degene die de hulp ontvangt.

Ad.5+6/ In de tekst van Genesis 2 blijkt nergens dat de naamgeving of het initiatief dat de man neemt bij het huwelijk iets te maken heeft met een prioriteit.

Ad.7/ Het verschil is niet zover gelegen in het feit dat Adam eerder ter verantwoording wordt geroepen dan Eva, maar in het feit dat de mens (man en vrouw) ter verantwoording wordt geroepen, terwijl de slang, zonder dat hem gevraagd wordt verantwoording af te leggen, gestraft wordt.

Tegenover het feit dat de man eerst ter verantwoording wordt geroepen staat het feit dat aan de vrouw de verlossing beloofd wordt in de moederbelofte.

Als het hier in Genesis 3:9-19 om een voorrangspostie tussen man en vrouw zou gaan, dan is de vraag wat het sterkste feit: de zonde of de verlossing?

In Genesis is er volgens ons dan ook geen sprake van een tweede lijn waarin de prioriteit van de man ter opzichte van de vrouw duidelijk wordt. Wel wordt de onverbreekelijke eenheid en gelijkwaardigheid van man en vrouw duidelijk. Een eenheid die door de zondeval op zo'n gruwelijke wijze ten onder is gegaan in de praktijk van het heersen van de man over de vrouw.

Deze lezing van Genesis 1 en 2 staat volgens ons exegetisch niet zwakker dan de lezing die het meerderheidsrapport naar voren brengt.

Citaten uit het Oude Testament in het Nieuw Testament

Na een lezing van Genesis 1 en 2 (inzake de prioriteitslijn die af dan niet in deze hoofdstukken aan de orde is) is het goed om te kijken op welke manier deze zaken in het Nieuw Testament aan de orde komen. Aan de hand daarvan zal bezien moeten worden of deze Nieuwtestamentische gegevens een andere (dan de in het begin van deze bijlage gegeven) uitleg van Genesis 1 en 2 nodig maken.

We zullen eerst moeten kijken naar de betekenis van citaten uit het Oude Testament die in het Nieuw Testament worden aangehaald. We willen dit illustreren aan de hand van de manier waarop Paulus in 1 Kor. 9: 9 en 1 Tim. 5: 18 gebruik maakt van Deut. 25: 4.

Als het erom gaat dat de dieren van het evangelie recht hebben op onderhoud, verwijst Paulus naar de wet, waar staat dat men een dorsende os niet mag muilbanden. Dit betekent uitvaard niet dat dieren van het evangelie osen zijn.

Evenmin mogen we hieruit concluderen dat de apostel wil zeggen dat het in Deut. 25: 4 gaat om een voorschrift dat God altijd bedoeld heeft met betrekking tot dieren van het evangelie. In 1 Kor. 9: 10 vraagt de apostel: "Bemoet God zich soms met de osen?"

Om in het vervolg de conclusie te trekken: "Of zegt Hij dit in elk geval om onzertwil? Ja, om onzertwil werd het geachever!"

Ridderbos schrijft in de Korte Verklaring: "De bepaling, dat men hierbij de dieren geen muilkorf mag aanleggen is ongetwijfeld letterlijk bedoeld: ook het dier heeft aanspraak op medeleven en billijke bejegening, vgl. 22:1-4; Spraken 12:10. Daarom is ivengood waar, dat zulk een eis van billijkheid nog sterker klemt ten opzichte van den menselijke arbeiders, 1Cor. 9:9; 1 Tim. 5:18". We zouden ook kunnen denken aan Ps. 36:7c "Mens en dier verlost GJ. HERE".

Als wij vanuit de hermeneutische regel dat de Schrift zichzelf uitlegt, hier zouden moeten concluderen dat het in Deut. 25 niet om de os gaat en dat God zich niet met dieren bemoeit, komen we in strijd met de Schrift zelf en doen we ook Paulus geen recht.

De manier waarop Paulus op een "speelse" manier gebruik maakt van Deut. 24:5 laat ons zien dat we niet automatisch bij elk citaat terug mogen lezen vanuit het Nieuw naar het Oude Testament. Bij elk citaat uit het Oude Testament moeten we dus de vraag stellen of het de bedoeling is om door dit citaat een bindende uitleg van het Oude Testament te geven. Bij elk citaat moeten we overwegen of er niet een "speelse" gebruik van het Oude Testament gemaakt wordt zonder verdere bedoeling.

1 Korintiërs 11

Het eerste gedeelte dat we aan de orde willen stellen is 1 Kor. 11. In de omgeving van dit hoofdstuk gaat het over de bedreigingen van de eenheid van de gemeente, van het ene lichaam. Dit komt onder meer naar voren bij de viering van het avondmaal waar de armen geminacht worden. Verder speelt het een rol bij het eten van offerlevens.

Hoe gaat men bij zulke zaken met elkaar om. Typierend zijn 10:33 "zoals ook ik allen in alles ter wille ben, niet om mijn eigen belang te zoeken, maar dat van zeer velen..." en 11:16 "Maar, indien het er iemand om te doen is gelijk te hebben, wij hebben zulk een gewoonte niet".

Het gaat om het behoud van de door God bedoelde harmonie en eenheid in de gemeente. In 11:2-16 blijkt dat die eenheid en harmonie ook verstoort drogen te worden door een discussie over de kledetracht en haardracht van de vrouwen die een actieve bijdrage hebben aan de eredienst (bidden en profetieën worden besproken in samenhang met de misstanden bij de avondmaalsviering). In die samenhang komt Paulus tot de conclusie:

"En toch in de Here is evenmin de vrouw zonder man iets, als de man zonder vrouw. Want gelijk de vrouw uit de man is, zo is ook de man door de vrouw; alles echter is uit God". Paulus spreekt over de verhouding man-vrouw vanuit de wederzijdse afhankelijkheid. De man heeft vanuit die wederzijdse afhankelijkheid niets voor op de vrouw en de vrouw niets voor op de man. In die verhouding van gelijkwaardige wederzijdse afhankelijkheid past een houding van 'gelijk willen krijgen' niet. In deze context wordt gezegd dat de man het hoofd van de vrouw is, omdat de vrouw uit de man is. Het woord *Kefale* kan zowel bron als oorsprong betekenen, maar ook een gezagsrelatie aangeven. Als een woord twee (of meer) betekenissen kan hebben is het niet juist om te zeggen dat op elke plaats waar dat woord voorkomt, beide betekenissen samen aan de orde zijn. Welke (beide of één van de twee afzonderlijk) betekenis hier aan de orde is moet blijken uit het verband. Nadrukkelijk wordt in dit verband gezegd dat zoals de vrouw uit de man is, de man door de vrouw is. Dit wijst dus op de onderlinge eenheid, die door de betekenissen 'bron of oorsprong' worden aangeduid. Blijkbaar waren er vrouwen die zich bij hun bidden en profereren in de eredienst zo opstelden dat zij de eenheid met hun echtgenoten negeerden, door zich te kleden en te gedragen op een manier die als niet passend voor een gehuwde vrouw werd gezien. In dit gedeelte gaat het niet expliciet om een gezagsrelatie, wel om de onderlinge eenheid die door dit gedrag blijkbaar werd aangetast.

1 Timoteüs 2

Een tweede gedeelte waar we naar kijken is 1 Tim. 2:9-15 (met name vers 13: "Want eerst is Adam geformeerd en daarna Eva"). Dit vers is de lundering van vers 12 waar de apostel zegt: "Ik sta niet toe dat een vrouw onderricht geeft of gezag over de man heeft, zij moet zich rustig houden". Hier komt de vraag aan de orde of dit vers in het Nieuwe Testament automatisch betekent dat in Genesis 1 en 2 dus wel een prioriteit van de man ten opzichte van de vrouw zou worden geleerd. De algemene vraag die daar achter ligt (en die eerder besproken is) is de volgende: Is het juist om te stellen dat de hermeneutische regel dat de Schrift zichzelf uitlegt, betekent dat Genesis 1 en 2 vanuit 1 Tim. 2:13 moet worden gelezen? Als wij willen weten hoe de Schrift zichzelf uitlegt moeten wij ons dus afvragen of Paulus in 1 Tim. 2 laat zien dat er in Genesis 1 en 2 sprake is van een scheppingsorde waarin de vrouw aan de man ondergeschikt is. Op grond van de volgende gegevens menen wij dat dit niet het geval is:

1. In Genesis 1 (zie boven) geeft de scheppingsvolgorde een andere rangorde aan: de laatst geschapene (de mens) is de kroon van de schepping (vgl. Ps. 8).
2. Er is een aantal aanwijzingen dat Paulus in 1 Tim. 2:13 niet bedoeld heeft een algemeen geldend voorschrift te geven. Paulus zegt tegen Timoteüs: "Ik sta niet toe dat een vrouw onderricht geeft of gezag heeft over een man". Dit is een algemene uitspraak die hij toepast op een bepaalde situatie in de erediensten waar Timoteüs een rol bij speelde. Paulus beperkt deze regel niet tot de erediensten! Het geldt voor alle onderricht en voor elk gezag. Er zijn twee mogelijke interpretaties: of Paulus wil dat deze regel in zijn algemeenheid altijd en overal geldt, of Paulus formuleert een opdracht die alleen voor die concrete situatie (welke dat dan ook precies geweest is) in de gemeente van Timoteüs op dat moment moet worden toegepast. Dat vrouwen in het algemeen (dus maatschappelijk en kerkelijk, en kerkelijk zowel binnen als buiten de erediensten) geen onderricht mogen geven of gezag mogen hebben over een man, is een regel waar Paulus zelf zich niet aan houdt. Opvallend is de opdracht die Priscilla samen met haar (meestal op de tweede plaats genoemde) man heeft in het geven van theologisch onderricht. Verder zien we dat vrouwen in de gemeente ook verder een heel actieve rol spelen, als diakones, als profetes en als medewerkster van de apostel.
3. Daarnaast komt het ervaringsgegeven dat vrouwen niet minder dan mannen deelhebben aan de gaven van de Heilige Geest. Ook bij vrouwen mogen we dankbaar herkennen dat God hun de gaven geeft om leiding te geven.

Dit brengt ons tot de conclusie dat de apostel in 1 Tim. 2 niet bedoeld kan hebben om een algemeen geldende uitleg van Genesis 1 en 2 te geven en daar algemeen geldende conclusie aan te verbinden.

In het minderheidsrapport is gewezen op de algemene gedachte in de oudheid, dat het eerdere voorgaat op het latere. Vergelijk de joodse vermaning aan het adres van de hoogmoedige: "De mug is u bij de schepping voorgegaan; wat betekent dan uw hoogmoed?". Hierbij merkt het minderheidsrapport op: "daarbij moet echter wel bedacht worden dat Paulus niet als rabbijn spreekt, maar als apostel in de naam van en met de volmacht van Zijn Zender. De overspanning in methode geeft niet het recht om Paulus' woorden als cultureel bepaald ter zijde te schuiven. De overspanning in methode geeft niet het recht om Paulus' woorden als cultureel bepaald ter zijde te schuiven. Ook al lijkt de wijze waarop Paulus het Oude Testament gebruikt, gekleurd te zijn door joods-rabbijnse hermeneutiek van die dagen, dan is de waarheid die de apostel hiermee tot uitdrukking brengt er niet minder om". Dergelijke bezwaren zouden ook tegen Paulus' gebruik van Deut. 25:4 (de dorsende os) aangevoerd kunnen worden. Daarom is het goed te zeggen dat het er niet om gaat de woorden van Paulus als cultureel bepaald ter zijde te schuiven. Maar we moeten de hermeneutiek van de apostel wel herkennen om te bepalen welke waarheid hij met deze woorden (wel of niet) tot uitdrukking wilde brengen. We moeten er voor waken de apostel niet door een bepaalde interpretatie van onze hermeneutische regels iets algemeen te laten zeggen waar hij dat zelf op dat moment misschien niet voor ogen had. Samenstellend zouden wij willen zeggen dat niet gebieken is dat het Nieuwe Testament ons dwingt tot een andere lezing van Genesis 1 en 2 dan die wij in het voorafgaande naar voren hebben gebracht. Daarom menen wij dat in ieder geval gezegd kan worden dat er vanuit deze schriftgedeelten geen aanleiding is om te spreken van 'een tweede lijn in Genesis 1 en 2 die de prioriteit van de man over de vrouw aan zou geven.

Nog enige opmerkingen over de hermeneutiek

We willen inzetten bij Galaten 3:28. Hierbij gaat het ons om de uitleg van de tekst zelf en vooral ook om de verwijten die gemaakt zijn over het anders dan gebruikelijk lezen van deze tekst. Zowel het minderheidsrapport (p.55) als het meerderheidsrapport (p.107) wijzen in het gedeelte over de hermeneutiek op de belangrijke regel dat we de Schrift moeten lezen vanuit het hart naar de omtrek en niet andersom. Als wij vanuit deze regel naar de vragen over Gal 3:28 kijken, dan is duidelijk dat de soteriologische betekenis het hart van het evangelie betreft en de functionele eenheid de omtrek van het evangelie (vgl. p.141). In Christus zijn man en vrouw één met betrekking tot het centrum van het evangelie. Het ligt dan ook voor de hand dat deze centrale eenheid zijn uitwerking niet kan missen op de vormgeving van de omtrek van het evangelie. In het Nieuwe Testament zien we dat ook vrouwen geven onderricht (Prisca), vrouwen krijgen van de apostel mogelijkheid om stichtend, vermanend en bemoedigend (profetisch) te spreken in de samenkomst van de gemeente en om actief deel te nemen aan de eredienst (voorgaan in gebed etc.). Daarnaast zijn er blijkbaar omstandigheden geweest waardoor de apostel deze ruimte voor de zusters in specifieke omstandigheden heeft ingeperkt. Het is echter in strijd met de bovengenoemde hermeneutische regel om te beginnen bij (de incidentele ingeperkingen in) de omtrek van het evangelie om dan daarmee de doorwerking vanuit het centrum te beperken.

Deze manier van omgaan met teksten heeft men wel "Actualistisch Schriftgebruik" genoemd. Zoiets lezen we ook op p.52 van het meerderheidsrapport:

"Daarom kan wel gezegd worden dat de profeten en apostelen rekening hebben gehouden met de algemeen geldende voorstellingen, normen en zeden van hun tijd, maar niet dat hun woorden zozeer door hun tijd bepaald waren dat ze door hedendaagse inzichten vervangen moeten worden om nog relevant en acceptabel te zijn voor de moderne mens. In het laatste geval krijgt de eigentijdse stand van cultuur en wetenschap de rol van een maatstaf waarmee beslist wordt welke delen uit de bijbel wel of niet gelden en bruikbaar zijn voor leer en leven van het geloof. Zo'n opvatting is niet te verenigen met de gereformeerde schriftbeschouwing".

Het is niet onze bedoeling om de woorden van profeten en apostelen te vervangen door hedendaagse inzichten. Wel is het zo dat hedendaagse inzichten door de Geest gebruikt kunnen worden om ons soms met nieuwe ogen naar de woorden van apostelen en profeten laten kijken.

Verder stelt het meerderheidsrapport op p.52:

"Wanneer gezegd wordt dat culturele omstandigheden de verhindering zijn geweest voor Jezus om vrouwelijke apostelen aan te stellen ..... Het zou betekenen dat het hen aan moed of visie had ontbroken om in te gaan tegen de bestaande gewoonten".

Het is niet onze bedoeling de Here zo in het beklagdenbankje te zetten. Het lijkt ons ook niet terecht te veronderstellen dat dit onbedoeld het geval is. Wat wel gezegd kan worden is dat het de Here, geleid op de toenmalige culturele omstandigheden niet wijs geleken heeft om vrouwelijke apostelen aan te stellen. Een aanpassing aan de cultuur, een aanpassing aan de hardheid des harten, is iets dat we niet negatief hoeven te benadren. Ook bij echtscheiding zien we in de Schrift dat God rekening houdt met de hardheid des harten als in de wet van Mozes gesproken wordt over de scheidsbrief.

Als God de Vader rekening houdt met de hardheid des harten op het gebied van huwelijk en echtscheiding, kan het niet verwonderlijk zijn te veronderstellen dat de Here Jezus dit zelfde gedaan heeft op het gebied van de uitoefening van het ambt door vrouwen in Zijn tijd.

Wij wensen uw vergadering in alle opzichten de wijsheid van de Heilige Geest toe bij uw beraadslagingen en uw besluitvorming, opdat U goede geestelijke leiding zult geven in de zaken die in de kerken aan uw verantwoording zijn toevertrouwd.

Met een hartelijke broedergroet,
namens de kerkenraad,

ds. M.W. Vrijhof, preses
mevr. C. Nuss-Verweij, kerkelijk bureau

BULAGE 29
Art. 81, 111

Rapport 8 van commissie 7 – bezwaarschriften

Revisievoorstellen synodebesluit 1998 m.b.t. Vrouw en Ambt

Uw commissie constateert dat bovengenoemde revisievoorstellen wettig ter tafel zijn.

De raad van Dronten merkt op dat de ambtelijke structuur niet canoniek is. Hij is van oordeel dat zowel het standpunt van de meerderheid als dat van de minderheid ter synode van 1998 niet onbijbels en/of ongereformeerd is en dat er op basis van de Heilige Schrift ruimte dient te zijn voor verschillende interpretaties, in het licht van de christelijke vrijheid.

Op grond hiervan vraagt de raad om:

1. het besluit van de generale synode van 1998 te herzien en uit te spreken dat beide standpunten niet onchristelijk zijn;
2. te besluiten dat de ambten worden opengesteld voor de vrouw en het in de vrijheid van de plaatselijke kerken over te laten om al dan niet tot invulling daarvan over te gaan.

Uw commissie is uitgegaan van het besluit van de generale synode van 1998.

Ter synode is niet de ambtsleer als zodanig in discussie gebracht; wel heeft de synode in haar overwegingen bij het besluit uitgesproken "dat de ambten, zoals die thans in de Christelijke Gereformeerde Kerken functioneren niet rechtstreeks afkomstig zijn uit het Oude en Nieuwe Testament, maar wel bijbelse wortels hebben" (Acta art. 230, onder "overwegende 4"). Wanneer de ambtsleer als zodanig in discussie zou moeten komen, dient dat via een instructie uit de kerken te komen.

Dronten gaat niet in op het argument van de synode, dat dit een zaak is die niet in de vrijheid van de plaatselijke kerken dient te worden gelaten; daarvoor is deze kwestie te belangrijk (zie Acta art. 230, onder "overwegende 7", dat het van het van het grootste belang is dat de kerken in de zaken van vrouw en ambt de eenheid van het kerkverband bewaren).

Wat Dronten opmerkt t.a.v. de conclusies van het meerderheids- en van het minderheidsstandpunt: "geen daarvan zijn onbijbels en/of ongereformeerd" gaat in tegen de uitspraak van de synode en is niet onderbouwd. De synode heeft uitgesproken "dat de visie van de meerderheid van de deputaten - in tegenstelling tot die van de minderheid - een deugdelijke en overtuigende onderbouwing is van het standpunt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds als het schriftuurlijke heeft gegolden" (Acta art. 230, onder "van oordeel 6").

Uw commissie wijst in dit verband ook nog op wat is opgemerkt in rapport 2 van commissie 4 van de synode van 1998 (Acta pag. 870/71), dat de relevante Schriftgedeelten weliswaar niet volledig, maar wel voldoende zijn geëxegeseerd, waarvan blijkt dat het standpunt van de meerderheid van het deputaatschap een bijbels standpunt is. In een van de preadviezen die ter synode werden gegeven klonk hetzelfde door: "Al is er inderdaad meer te zeggen dan in het rapport van de meerderheid van de deputaten gebeurt, dat rapport heeft wel met voldoende duidelijkheid aangegeven, dat de ambten voor de man bedoeld zijn en niet voor de vrouw" (Acta art. 226). De synode nam dat over.

Naar het oordeel van uw commissie zou Dronten argumenten hebben moeten aandragen die aantonen dat het minderheidsstandpunt evenzeer bijbels is.

Terecht merkt de raad op dat de toets dient te zijn: "wat zegt de Heilige Schrift". Maar de raad laat na eventuele nieuwe inzichten op dit punt aan uw commissie zou Dronten argumenten hebben moeten aandragen die aantonen dat het minderheidsstandpunt evenzeer bijbels is.

Terecht merkt de raad op dat de toets dient te zijn: "wat zegt de Heilige Schrift". Maar de raad laat na eventuele nieuwe inzichten op dit punt aan uw commissie zou Dronten argumenten hebben moeten aandragen die aantonen dat het minderheidsstandpunt evenzeer bijbels is.

Uw commissie maakt nog twee opmerkingen, waarbij zij aansluit bij enkele zaken in het eerste commissierapport dat diende in 1998. Terecht is daarin opgemerkt dat de integriteit van de broeders van de minderheid niet betwifteld wordt. Wij onderstrepen dat. Tegelijk is erkend dat er een spanningsvolle relatie is tussen openbaring en cultuur/historie. Ook dat onderstrepen wij. Maar uw commissie hecht eraan om op te merken dat dit niet de vrijheid geeft aan de plaatselijke kerken om een eigen weg te gaan. Het was niet de bedoeling van de synode om onduidelijke uitspraken te doen, waarvan ieder het zijne kon denken, maar om elkaar vast te houden en samen tot een uitspraak te komen, waaraan iedere gemeente dan ook gehouden is.

De raad van **Nieuwegein** geeft aan dat hij bezwaard is door het standpunt van de generale synode van 1998. Hij meent dat de generale synode deze zaak ten principale aan de vrijheid van de kerken moet overlaten, dat de gaven van vrouwen vanwege dit besluit op een bepaalde wijze worden afgesneden en dat de eenheid van het kerkverband juist vereist dat vrouwen in ambten kunnen worden benoemd.

De raad onderbouwt deze stellingname niet.

Overigens kan verwezen worden naar wat uw commissie hierboven opmerkt m.b.t. het revisieverzoek van de raad van Dronten.

De raad van **Gouda** is van mening dat de onderbouwing van het synodebesluit niet overtuigt en dat de meerderheid van het deputaatschap voor de vragen rond vrouw en ambt niet ingaat op enkele hermeneutische vraagstukken, dat ook in de besprekingen ter synode deze vraagstukken onbeantwoord zijn gebleven. Een voldragen besluit kan pas worden genomen als op deze vragen antwoord is gegeven.

Uw commissie merkt op, dat deze gedachten tijdens de synode van 1998 aan de orde zijn geweest, maar dat de synode desondanks besloten heeft zoals zij deed. De raad van Gouda voert geen nieuwe argumenten aan, op grond waarvan tot herziening besloten zou moeten worden.

Ook wanneer verwezen wordt naar Galaten 3: 28, stelt uw commissie vast dat geen zaken genoemd worden die in beide rapporten niet aan de orde zijn geweest.

De raad geeft als zijn indruk weer, dat bij een vooringenomen standpunt argumenten ter onderbouwing zijn gezocht.

Het lijkt uw commissie goed om er in dit verband op te wijzen op welke wijze het synodale deputaatschap voor de vragen rond vrouw en ambt is omgegaan met de opdracht van de generale synode '95/96. Deze opdracht luidde: "binnen het raam van de gereformeerde Schriftbeschuiving een schriftuurlijk-geïndoorde verantwoording te geven van het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt".

Deputaten hebben deze opdracht naar het oordeel van de synode van 1998 terecht zo gelezen, dat de mogelijkheid open gehouden moest worden dat de bestaande visie onhoudbaar is of bijgesteld moet worden (zie Acta art. 230 onder "van oordeel 1").

Dat betekent dat er geen grond is voor de bovengenoemde indruk van de raad van Gouda.

Tevens is de raad van mening dat de meerderheid van de deputaten de worsteling met de relatie tussen openbaring en cultuur/historie uit de weg is gegaan.

Uw commissie is van oordeel dat deze mening geen recht doet aan gegevens uit het rapport van de meerderheid van de deputaten, waarvan deze worsteling wel degelijk blijkt, zij het niet met de conclusies die de raad van Gouda zou willen trekken (zie Acta bijlage 52, paragraaf 5.2, pag. 460/1).

Het meest uitgebreid is het revisieverzoek van de raad van **Arnhem**.

De raad is van mening dat het onderzoek van de betreffende deputaten niet grondig genoeg is geweest, vooral op het punt van de hermeneutische vragen.

Op drie punten wordt de inhoud van het bezwaar nader uitgewerkt. Uw commissie plaatst bij deze uitwerking per onderdeel enkele kanttekeningen, voor zover die nog niet aan de orde zijn geweest bij de eerdere gereleveerde revisieverzoeken.

1. het karakter van de uitspraak

De raad is van mening dat de uitspraak van de generale synode van 1998 niet duidelijk is geweest. Aangehaald wordt de uitspraak van zowel een van de preadviseurs als van de commissie, dat het standpunt dat in de CGK steeds gegolden heeft wel duidelijk is, maar niet absoluut. De vraag die de raad bezig houdt is, of de keuze voor het ene standpunt nu de principiële verwerping inhoudt van het andere standpunt. Mag niet geconcludeerd worden dat het standpunt van de minderheid van de deputaten legitiem is?

Uw commissie is van oordeel dat Arnhem de vermeende onduidelijkheid niet aantoot. Naast datgene waarop reeds werd gewezen bij het revisieverzoek van Dronten, wijst uw commissie op wat gezegd is ter synode van 1998 (Acta art. 226), dat er geen enkele exegese is of er zijn wel vragen bij te stellen. Zo zullen we de zinsnede "duidelijk, maar niet absoluut" hebben te lezen.

2. de onderbouwing van de uitspraak

De raad heeft moeite met de uitspraak van de synode onder "van oordeel 7", nl. "dat uit het geheel van het spreken van de Heilige Schrift duidelijk is dat het gezaghebbend leiding geven aan de gemeente aan de man en niet aan de vrouw toekomt".

Naar het oordeel van de raad berust dit oordeel voor een belangrijk deel op een bepaalde visie op de betekenis van de scheppingsorde. In antwoord daarop gaat de raad in een bijlage aan de hand van enkele exegetische en hermeneutische opmerkingen in op een aantal teksten: Genesis 1 en 2, 1 Corinthe 11: 8v en 1 Tim. 2: 8 - 15.

Arnhem is met deze teksten op een zelfstandige en grondige wijze bezig geweest. Toch komen de opmerkingen van de raad in belangrijke mate overeen met wat wij over deze gedeelten in het minderheidsrapport vinden (Acta bijlage 52, pag. 483v). Vergelijk voor wat gezegd is over Gen. 1 en 2 het minderheidsrapport onder paragraaf 6.1, over 1 Corinthe 11: 8v onder paragraaf 6.3.1 en over 1 Tim. 2: 8 - 15 onder paragraaf 6.3.3. Deze zaken zijn dus voluit op de synode aan de orde geweest en beoordeeld. Arnhem komt niet met wezenlijk nieuwe gezichtspunten.

Hetzelfde valt te zeggen van wat de raad opmerkt over "citatoren uit het Oude Testament in het Nieuwe Testament". Bij elk citaat zouden we moeten overwegen of er niet een "speels" gebruik van het Oude Testament wordt gemaakt zonder verdere bedoeling (pag. 11.62/6).

Het minderheidsrapport gaat op deze kwestie in (Acta bijlage 52, pag. 461). Gezeid wordt dat Paulus niet als rabbijn spreekt, maar als apostel in naam van en met de volmacht van zijn Zender. De overeenkomst in methode geeft niet het recht om Paulus' woorden als cultureel bepaald ter zijde te schuiven.

In het maken van enige opmerkingen over de hermeneutiek zet de raad in bij Gal. 3: 28. Ook de exegese van deze tekst is uitvoerig ter sprake gekomen zowel in het meerderheidsrapport (Acta bijlage 52, paragraaf 6.2.2.2) als in het minderheidsrapport (idem, paragraaf 6.2). Ook op dit punt komen we in het schrijven van Arnhem geen wezenlijk nieuwe gezichtspunten tegen.

3. de consequentie van de uitspraak

De raad voert aan dat er geen scheppingsorde kan zijn die alleen in de kerk geldig is. Door de uitspraak van de generale synode komen er zusters in gewetensoord, omdat ze worden gedrongen in de richting van een leven in twee werelden.

Uw commissie merkt daarbij op, dat we goed in het oog moeten houden wat de opdracht van het betreffende studiedeputaatschap was. Het ging er niet om, een allesomvattende visie op de plaats van de vrouw in kerk en maatschappij te presenteren, maar nadrukkelijk om een bezinning op de zaak van vrouw en ambt. Het rapport, almede de synoduspraak mag op dit punt niet overvraagd worden.

Samenvattend komt uw commissie tot de conclusie dat de raad van Arnhem geen dingen noemt, die niet reeds aan de orde zijn geweest op de synode van 1998.

Het concrete verzoek van Arnhem luidt:

- de uitspraak van de generale synode van 1998 "dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds heeft gegolden schriftuurlijk verantwoord is" te herzien;
- uit te spreken dat dit standpunt een schriftuurlijk verantwoord standpunt is geweest;
- voortgaand onderzoek te (laten) doen naar de legitimiteit van de verschillende visies met betrekking tot de hermeneutiek en exegese van de in het geding zijnde Schriftplaatsen;
- of anders uit te spreken dat het in de vrijheid van de kerk staat zusters in de gemeente tot de ambten te roepen.

Uw commissie stelt voor om uit te spreken:

t.a.v. het revisieverzoek van de kerkenraad van **Dronten**:

de generale synode

kennis genomen hebbende

van het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 1998 m.b.t. vrouw en ambt, waartoe de raad verzocht uit te spreken

1. dat zowel het standpunt van de meerderheid als dat van de minderheid in de onderhavige kwestie niet onschriftuurlijk is;
2. dat de ambten worden opengesteld voor de vrouw en het in de vrijheid van de plaatselijke kerken over te laten om al dan niet tot invulling daarvan over te gaan;

constaterende

dat het verzoek tot revisie wettig ter tafel is.

voorts constaterende

1. dat de generale synode van 1998 van oordeel was dat de visie van de meerderheid van deputaten – in tegenstelling tot die van de minderheid – een deugdelijke en overtuigende onderbouwing is van het standpunt dat in de Chr. Gerf. Kerken steeds als het schriftuurlijke heeft gegolden;
2. dat de generale synode van 1998 overwoog dat het van het grootste belang is dat de kerken in de zaken van vrouw en ambt de eenheid van het kerkverband bewaren en de kerken daar ook toe oproep;

van oordeel

1. dat de raad van Dronen geen argumenten aandraagt die aantonen dat het minderheidsstandpunt evenzeer bijbels is;
2. dat de uitspraken van de generale synode niet beoogden dat het in de vrijheid van de kerken zou staan om op het punt van vrouw en ambt ieder een eigen weg te gaan, maar juist samen tot een uitspraak te komen waaraan iedere gemeente dan ook gehouden is;

besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Dronen af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Dronen.

T.a.v. het revisieverzoek van de kerkenraad van **Nieuwegein**

de generale synode

kennis genomen hebbende

van het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 1998 m.b.t. vrouw en ambt, waarin de raad verklaart bezwaard te zijn om de volgende redenen:

1. dat dit een zaak is die de generale synode ten principale in de vrijheid van de kerken moet overlaten;
2. dat door het besluit van de generale synode de gaven van vrouwen op een bepaalde wijze worden afgegrensd;
3. dat de eenheid van het kerkverband vereist dat vrouwen in ambten kunnen worden benoemd;

constaterende

dat het revisieverzoek wettig ter tafel is;

voorts constaterende

1. dat de generale synode het van het grootste belang acht dat de kerken in de zaken van vrouw en ambt de eenheid van het kerkverband bewaren en de kerken daartoe oproept;
2. dat de generale synode de kerken oproept om van de diensten van de zusters van de gemeente optimaal gebruik te maken;

van oordeel

dat de raad van Nieuwegein geen enkele bijbelse, confessionele of kerkordelijke grond aangeeft voor zijn verzoek tot revisie;

besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Nieuwegein af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Nieuwegein.

T.a.v. het revisieverzoek van de raad van **Gouda**

de generale synode

kennis genomen hebbende

van het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 1998 m.b.t. vrouw en ambt, waarin de raad verzoekt dit besluit te herzien om de volgende redenen:

1. omdat de onderbouwing niet overtuigt;
2. omdat de meerderheid van het deputaatschap voor de vragen rond vrouw en ambt niet ingaat op enkele hermeneutische vraagstukken, zoals ook in de bespreking ter synode deze vragen onbeantwoord bleven, zodat een voldragend besluit niet genomen kon worden;

constaterende

dat het revisieverzoek wettig ter tafel is;

voorts constaterende

1. dat de raad van Gouda de indruk heeft dat bij een vooringenomen standpunt argumenten ter onderbouwing zijn gezocht;
2. dat de raad van Gouda van oordeel is dat in Galaten 3 bedoeld is dat het onderscheid tussen o.a. man en vrouw is weggevaald;
3. dat de raad van Gouda van meening is dat de meerderheid van deputaten de worsteling met de relatie tussen openbaring en cultuurhistorie uit de weg is gegaan;

van oordeel

1. dat de raad van Gouda niet ingaat op de uitspraken van de synode op basis van Schrift, belijdenis en kerkorde, behoudens het argument uit Gal. 3;
2. dat er bij de hantering van Gal. 3 door de raad geen zaken worden genoemd die niet aan de orde zijn geweest in het rapport van zowel de meerderheid als van de minderheid van deputaten;

voorts van oordeel

1. dat de raad van Gouda ten onrechte niet verdisconteert, dat de synode oordeelde dat deputaten terecht besloten, dat de mogelijkheid opengehouden moest worden van onhoudbaarheid of bijstelling van de bestaande visie;
2. dat uit het rapport van de meerderheid van deputaten blijkt dat zij de worsteling met de relatie tussen openbaring en cultuurhistorie wel is aangegaan, zij het met andere conclusies dan die de raad van Gouda trekt.

besluit

het revisieverzoek van de raad van Gouda af te wijzen;
van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Gouda.

T.a.v. het revisieverzoek van de kerkenraad van **Arnhem**

de generale synode

kennis genomen hebbende

van het verzoek tot revisie van het besluit van de generale synode van 1998 m.b.t. vrouw en ambt, waarin de raad vraagt om herziening van dit besluit vanwege het karakter, de onderbouwing en de consequenties van deze uitspraak;

constaterende

dat het revisieverzoek wettig ter tafel is;

voorts constaterende

1. dat de raad van Arnhem van oordeel is dat de uitspraak van de generale synode onduidelijk is inzake het antwoord op de vraag of de keuze voor het ene standpunt de principieel verwerping inhoudt van het andere standpunt;
2. dat de raad van Arnhem de onderbouwing onvoldoende acht en een aantal hermeneutische en exegetische opmerkingen maakt, die zijn moeite met de uitspraak van de generale synode illustreert;
3. dat de raad van Arnhem van oordeel is dat door de uitspraak van de generale synode zusters in gewelensnood komen, omdat ze in de richting gedrongen worden van een leven in twee werelden;
4. dat de raad van Arnhem de generale synode vraagt om de uitspraak "dat het standpunt t.a.v. de vrouw in het ambt, dat in de CGK steeds heeft gegolden, schriftuurlijk verantwoord te" te herzien;
5. dat de raad van Arnhem de generale synode vraagt uit te spreken dat dit genoemde standpunt een schriftuurlijk standpunt is geweest;
6. dat de raad van Arnhem vraagt om een voortgaand onderzoek naar de verschillende visies m.b.t. de hermeneutiek en exegese van de in het geding zijnde Schriftplaatsen of anderszels het in de vrijheid van de gemeenten te laten om zusters tot de ambten te roepen;

van oordeel

1. dat de uitspraak van de generale synode van 1998 "dat de visie van de meerderheid van deputaten – in tegenstelling tot die van de minderheid – een deugdelijke en overtuigende onderbouwing is van het standpunt dat in de Chr. Gerf. Kerken steeds als het schriftuurlijke heeft gegolden" duidelijk is inzake de vraag of beide standpunten even legitiem zijn;
2. dat de raad van Arnhem geen nieuwe argumenten aandraagt ter onderbouwing van het minderheidsstandpunt;
3. dat de raad van Arnhem te weinig in het oog houdt dat de opdracht van het deputaatschap een beperkte was en niet pretendeerde een conclusie te geven op de schriftuurlijke plaats van de vrouw in kerk en maatschappij;
4. dat een voortgaand onderzoek zoals door de raad van Arnhem bedoeld in het licht van de besluitvorming op dit punt tijdens de generale synode van 1998 niet meer aan de orde is;
5. dat de oproep van de generale synode van 1998 aan de kerken om in de zaken van vrouw en ambt de eenheid van het kerkverband te bewaren blijvend van kracht is;

besluit

1. het revisieverzoek van de raad van Arnhem af te wijzen;
2. van dit besluit mededeling te doen aan de raad van Arnhem.

P.D.J. Boijs, rapporteur

BULAGE 30

Art. 82, 148

Toelichting bij de instructie van de particuliere synode van het Noorden

Het valt op dat er de laatste jaren steeds vaker predikanten hun ambt neerleggen, afgezet of losgemaakt worden. De generale synode 1998 heeft daarom een commissie benoemd om losgemaakte predikanten ter zijde te staan.

Het is een goede zaak dat de generale synode een dergelijke commissie heeft benoemd om broeders die losgemaakt zijn ter zijde te staan om verder te kunnen. Tegelijkertijd dringt zich echter de vraag op of er niet vaak meer zou kunnen en moeten gebeuren. Want elke keer dat een predikant stuk loopt is dat tragisch voor

hem en voor zijn eventuele gezin, maar dat is het niet minder voor de gemeente waaraan hij verbonden is en voor de kerken in het geheel.

De instelling van een "vertrouwenscommissie" of iets dergelijks zou een goede zaak zijn. Het zou een steun kunnen zijn voor een kerkenraad of een andere kerkelijke vergadering om problemen te voorkomen en ook om – desgevraagd – in geval van probleemsituaties advies te kunnen geven aan kerkenraden, predikanten enz.

Mischien zou ook de daartoe door de generale synode ingestelde commissie een uitgebreidere opdracht kunnen krijgen, zodat deze commissie ook aan het werk kan waar (nog) niet van toemaking e.d. sprake is.

Bij deze problematiek zou ook te betrekken zijn het feit, dat predikanten soms al heel lang in hun gemeente staan en er in het geheel geen zicht op een beroep is. Voor en de predikant en de gemeente zou het dan goed zijn als een nieuwe start mogelijk gemaakt zou kunnen worden.

BIJLAGE 31
Art. 82, 14f

Toelichting bij de instructie van de particuliere synode van het Zuiden betreffende de problematiek in het functioneren van dienaren des Woords

Op de vergadering van de particuliere synode van het Zuiden d.d. 25 april 2001 diende een instructie, ingezonden door de classis Dordrecht en betrekking hebbend op de werkdruk van predikanten in onze kerken. In deze instructie werd de wenselijkheid uitgesproken dat onze kerken zouden komen tot een objectieve norm waarmee de grenzen van een normale werklast voor predikanten zouden kunnen worden gemeten. Als motivatie hiervoor werd aangegeven dat het de kerken een eer dient te zijn te letten op de gezondheid van haar dienaren.

Bij de behandeling van deze instructie werd door de synode overwegend sympathie uitgesproken met de intentie ervan. Er werden evenwel ook bedenkingen ingebracht tegen wat werd voorgesteld. Deze bedenkingen hadden met name betrekking op twee aspecten:

1. twijfel aan de haalbaarheid van het vaststellen van zo'n objectieve norm, gelet op de verschillen tussen predikanten in leeftijd, talenten, grootte van de gemeente die zij dienen, belasting met taken buiten de arbeid in de gemeente, e.d.
2. de constatering dat er behalve de werklast nog diverse andere factoren (kunnen) zijn die een bedreiging vormen voor het goed functioneren van de predikant.

Gelet op de gang van de discussie sprak de particuliere synode uit, dat de intentie van de instructie van de classis Dordrecht gehonoreerd dient te worden, omdat de daarin gesignaleerde zaken zeer relevant zijn. Tegelijkertijd werd vastgesteld, dat het wenselijk is, dat de instructie verbreed zou worden en dat meer aspecten dan alleen dat van de werkdruk aan de orde dienen te worden gesteld. Een commissie kreeg de taak zich op de formulering te bezinnen en in een voortgezette vergadering van de synode een voorstel in te dienen. Dit werd juistter geoordeeld dan de ingediende instructie verwerpt of terugstuurt naar de classis Dordrecht. In beide gevallen zou dat ertoe leiden dat ook de generale synode 2001 ten dezen geen beslissing zou kunnen nemen, terwijl de aan de orde gestelde problematiek indertijd actueel genoeg is en om bezinning vraagt.

De volgende overwegingen en conclusies liggen ten grondslag aan de thans ingediende instructie.

1. Het is niet te ontkennen dat zich gedurende de laatste jaren meermalen problemen hebben voorgedaan bij predikanten die er de oorzaak van waren dat zij in de uitvoering van hun werk niet meer of niet meer geheel konden functioneren. Problemen, die een druk op de predikant zelf legden, maar eveneens op de leden van zijn gezin en zeker ook in de relatie met kerkenraad en gemeenten. Problemen, die uitkomen o.a. in het langdurig uitgeschakeld zijn, het verlenen van ziekteverlof, toemaking van de gemeente, vroegtijdige emeritering, schorsing. Sommige gevallen zijn algemeen bekend; van andere gevallen wordt alleen op lokaal niveau kennis gedragen. Het gesignaleerde verschijnsel komt trouwens niet alleen in onze kerken voor. Onlangs verschenen rapporten hebben duidelijk gemaakt, dat ook in andere kerken – misschien nog wel in grotere mate – deze dingen het leven van pastorenbewoners beïnvloeden.
2. Wat de oorzaken van de hierboven gesignaleerde problematiek betreft kan gezegd worden dat indertijd de werklast daarbij een rol speelt. Nu is het waar dat de ene dienaar des Woords meer werk aan kan dan de andere. Het is ook waar dat de ene dienaar des Woords meer werk wenst te doen dan de andere. Verder zijn mogelijk ook huiselijke omstandigheden van invloed; als vanwege de situatie in het gezin er ook heel wat van de huishoudelijke taken op de predikant neerkomen, hetzij incidenteel, hetzij structureel, kunnen bepaalde taken die aan het ambt verbonden zijn, wel eens in de verdrinking komen. De te grote werkdruk – waardoor dan ook veroorzaakt – legt een claim op de predikant, die op den duur resulteert in overspannenheid of burn out, met als gevolg, dat het werk helemaal moet worden neergelegd.
3. Niet te ontkennen is het feit, dat ook in het maatschappelijk leven alom geconstateerd wordt dat de werklasten zijn toegenomen, dat stress een veel voorkomend verschijnsel is en dat de sfeer waarin veel werk

verricht wordt ook veelal nadelige invloed uitoefent. Hierbij mag niet voorbij gezien worden aan de in vele opzichten veranderende mentaliteit van mensen met wie moet worden samengewerkt; een mentaliteit die niet zelden ik-gericht is waardoor de verhoudingen stroever worden en het hele leefklimaat killeer.

Het zal niet met feiten hard gemaakt kunnen worden, maar de indruk bestaat – en wordt soms ook door concrete voorvallen bevestigd – dat de genoemde mentaliteitsverandering ook binnen de kerken doorwerkt en onder andere ook invloed uitoefent in de relatie tussen predikant en kerkenraad(sleden). In het algemeen kan gezegd worden dat het respect voor de predikant als ambtsdrager verzwakt, wat weer het gevaar inhoudt dat hij hier en daar bekeken wordt als een functionaris, die in onze dienst is. Nu willen we geen taxatie geven van de factoren die geleid hebben tot het afgenomen gezag van de dienaren des Woords, maar het lijkt te zijn, dat predikanten – met name zij die wellicht niet een al te sterke persoonlijkheid bezitten – wel eens tegen hun zin in bepaalde richtingen gemanipuleerd worden.

Anderzijds gebiedt de eerlijkheid ook te zeggen dat er predikanten zijn die, zonder dat ze daarvoor een natuurlijk overwicht hebben, zodanig op hun rechten staan, dat ze zelf voor conflicten zorgen en dat de frustratie dan heel duidelijk kan komen te liggen bij de kerkenraad of bij leden van de kerkenraad.

4. Het werk wordt niet zelden ook als verzaamd ervaren doordat predikanten steeds vaker geconfronteerd worden met pastorale problematiek, waar ze niet genoegzaam op zijn voorbereid en/of waar ze onvoldoende invoelingsvermogen voor hebben. Zij kunnen belast worden met ingrijpende vragen, die in grote zoden moeten worden voorgelegd aan professionele maatschappelijke of psychische hulpverleners. Te denken valt aan gevallen van psychische nood, de toenemende huwelijksproblemen, opvoedingsproblemen, gevallen van incest of beschuldiging daarvan, gevallen die betrekking hebben op seksuele gezondheid, e.d. Natuurlijk dient een pastor oog te hebben voor allerlei problemen, die zich in het leven van gemeentelieden voordoen en moet hij wel eens fungeren als 'praatpaal'. Maar er zijn steeds weer problemen die zijn inzicht te boven gaan en waarin hij zou moeten doorverwijzen. Hierbij doet zich dan weer een andere moeilijkheid voor: professionele hulp die vanuit christelijk standpunt ook echt betrouwbaar kan worden geacht, is niet altijd terstond te verkrijgen. Daardoor blijven zaken soms te lang slapen en loopt de predikant wel eens het gevaar dat hij te lang met vragen belast wordt die zijn draagkracht te boven gaan.
5. Het is echter niet juist de zorgen en moeiten die soms door predikanten en hun huisgenoten worden ervaren uitsluitend toe te schrijven aan de externe factor: toegenomen werkdruk. Er zijn diverse andere factoren die een min of meer beslissende rol spelen. Gedacht kan worden aan de persoonlijkheidsstructuur van de dienaar des Woords. Hoe is zijn instelling tegenover het werk dat hem is toevertrouwd en tegenover de mensen met wie en voor wie hij werk verricht? Is hij echt heerdie die beseft dat hij er voor de kudde is en dat niet omgekeerd de kudde er voor hem is? Minstens zo belangrijk is in dit verband de vraag hoe zijn verhouding is tegenover de Heere als de koning der kerk die ook de grote herder der schapen is. Begeert hij Zijn beoel te verlaten? Anders gezegd, wat is ten diepste zijn geestelijke intentie? Dreigt in onze tijd ook niet het gevaar van een verzakking van het ambt en zelfs van een lanend roepingsbesef? Naast deze aspecten van zijn persoonlijkheidsstructuur is ook niet onbelangrijk de vraag hoe hij karakterologisch in elkaar zit. Kan hij in teamverband werken of is hij een solist? Weet hij wanneer hij ferm moet optreden en ook wanneer hij plooibaar moet zijn? Ook dient de vraag zich aan of hij mogelijk vanuit het verleiden, tengewoone van bepaalde erfelijke eigenschappen of als resultaat van bepaalde schokkende ervaringen, gevoelens met zich meedraagt die mogelijk in situaties van spanning en te grote druk zich laten gelden, waardoor verkeerde dingen worden gezegd of gedaan.
6. Naast aspecten samenhangend met de persoonlijkheid van de predikant moeten nog andere zaken genoemd worden. Als de predikant getrouwd is en een gezin heeft kunnen uit de huwelijks- en gezinssituatie ook problemen voortvloeien. De druk van het pastoreleven kan de pastoraal of de kinderen wel eens het gevoel geven, dat er teveel van hen gevraagd wordt. Bovendien staan ook predikanten en hun vrouwen open voor het gevaar van 'slijtage' in hun huwelijk en voor verleidingen die daardoor des te gemakkelijker greep op hen kunnen krijgen. Ook kinderen die in een pastorale opgroei kunnen hun ouders op allerlei manier moede en verdriet geven. Het kan niet anders: ook deze zaken eisen hun tol en kunnen veel van de vreugde in het werk wegnemen. Ze kunnen zelfs de vrijmoedigheid in het spreken van het woord Gods, met name als het om het vermanend aspect gaat, wegnemen. Daarbij doet zich ook het feit voor dat predikanten en hun gezinnen vaak een eenzaam leven leiden binnen de gemeente doordat er voor hen in feite geen echte pastor is. Mogelijk komt het volgende wat triviaal over, maar het is niettemin een factor waarmee rekening gehouden moet worden. Wat zijn de financiële eisen, c.q. wensen van de pastorenbewoners? Over het algemeen moet gezegd worden dat de traktementen van onze predikanten niet aan de hoge kant zijn, zeker niet vergeleken met predikanten uit andere kerken. Dat kan zeker een bepaalde druk leggen op die predikanten en hun gezinnen die nog niet zo lang in het ambt staan. Zij hebben meer dan eens een soms niet geringe studieschuld. En als de kinderen opgroeien en voortgezet onderwijs nodig krijgen is er voor de gezinuitgaven soms meer nodig dan waarin de middelen voorzien. Als daar dan bij komt dat men zijn persoonlijke wensen niet erg weet te matigen en voor kleding, vakantie, de auto, de computer, e.d. soms grote bedragen durft uit te geven en daarvoor soms ook persoonlijke leningen afsluit, is duidelijk dat financiële problemen mede een druk kunnen gaan leggen. De vraag is eigenlijk heel simpel: kunnen de predikant en ook zijn vrouw goed met geldmiddelen omgaan? Een simpele vraag, maar of de praktijk ten dezen altijd ook zo simpel is, is te betwijfelen. De vrees is gewettigd dat men in sommige pastorale toevallen boven zijn stand leeft.
7. Alles overwegend – er zou trouwens nog meer te noemen zijn – is duidelijk dat er factoren genoeg zijn die kunnen leiden tot de gesignaleerde problematiek, die wordt ondervonden door predikanten en ker-

kerenraden. De vraag waarvoor wij als kerken op dit moment staan is of we deze toegenomen problematiek laten voortbestaan zodat de kerkelijke vergaderingen van tijd tot tijd slechts ad hoc beslissingen moeten nemen, of dat er mogelijk iets gedaan kan worden in de preventieve sfeer. Zijn er mogelijkheden om een en ander te voorkomen of om in ieder geval ernstige pogingen te doen die tot voorkoming kunnen leiden? Nog anders geformuleerd: zou het mogelijk zijn tijdig maatregelen te treffen die escalatie kunnen voorkomen?

Onzes inziens zal dan nog veel meer in kaart gebracht dienen te worden dan in deze overwegingen is gedaan. Niettemin, ook algedacht van verder onderzoek in de genoemde materie zou terstond iets gedaan kunnen worden.

We denken hierbij aan de aanstelling van een commissie, c.q. deputaatschap, dat opdracht krijgt om in een uiterst vertrouwelijke sfeer diensten te verlenen aan predikanten en hun gezinnen, alsook aan kerkenraden in die gevallen, waarin van gestoorde verhoudingen gesproken moet worden. Hulp die nu geboden wordt vindt vaak plaats als de zaken reeds geëscaleerd zijn en daardoor reeds op kerkelijke vergaderingen zijn gebracht. En voor zover er maatschappelijke of psychische hulp gegeven moet worden in huwelijks- en gezinsrelaties, daarvoor bestaan wel mogelijkheden, maar de vraag laat zich stellen of de dienaren der kerk en hun gezinsleden uitsluitend door instanties buiten de kerk geholpen moeten worden en of ook niet de kerk daarin een taak heeft.

Bovenbedoelde commissie c.q. deputaatschap zou naar ons oordeel moeten bestaan uit (minstens drie) personen, die in de kerken een breed vertrouwen genieten, die reeds blijk gegeven hebben te kunnen werken op uiterst discrete wijze en die bovendien ter zake kundig zijn. Binnen de commissie dienen verschillende disciplines te vinden zijn, zodat er de nodige kennis en ervaring is op pastoraal-kerkrechtelijk, op psychologisch alsook op maatschappelijk terrein. De commissie zou als voorlopige opdracht kunnen meekrijgen om op discrete wijze hulp aan te bieden in gevallen waarin hulp gewenst wordt geacht, zonder zich overigens op te dingen. Voorlopig zou deze commissie alleen beschikbaar dienen te zijn en van haar beschikbaarheid kennis te geven en dan naar bevind van zaken handelen. Dat alles in de hoop dat de zaken opgelost zullen worden op een moment dat een gunstige oplossing nog tot de mogelijkheden behoort. Over een definitieve formulering van haar mandaat zou de commissie – door de opgedane ervaring geleerd – in een later stadium voorstellen aan de synode kunnen doen.

Intussen zou het ook wenselijk zijn als de commissie tot taak kreeg te inventariseren welke factoren een rol spelen, c.q. kunnen gaan spelen die leiden tot verstoorde verhoudingen en een en ander in kaart brengen.

BILAGE 32
Art. 82

Rapport 2 – commissie 3 pastoraat en eredienst

Instructie 8.02 en instructie 8.06

Uw commissie heeft kennis genomen van de instructie van de particuliere synode van het Noorden 8.02 en de instructie van de particuliere synode van het Zuiden 8.06. Uw commissie is van mening dat beide instructies dezelfde problematiek aan de orde stellen vanuit een verschillende invalshoek.

In instructie 8.02 wordt aandacht gevraagd voor hulpverlening en advies aan predikanten, kerkenraden en kerkelijke vergaderingen om problemen in de onderlinge verhoudingen te voorkomen/preventie) en/of in probleemsituaties te assisteren en te adviseren. In instructie 8.06 wordt aandacht gevraagd voor de gevolgen van een te hoge werkdruk van predikanten. De toelichting bij de beide instructies schetst helder de benoemde problematiek. In beide instructies wordt voorgesteld een (vertrouwens-)commissie te benoemen.

Uw commissie is van oordeel dat de kerken geroepen worden zich te bezinnen op de toename van problemen in het functioneren van een predikant zowel in het persoonlijk vlak als in zijn relatie tot de kerkenraad en de gemeente. Tevens hebben de kerkenraden c.q. de kerken op zich genomen zorg te dragen voor het welzijn van haar predikanten, hun gezinsleden maar ook voor het welzijn van de plaatselijke gemeenten.

Uw commissie is dan ook overtuigd van de noodzaak van het instellen van een tweetal commissies. Allereerst een vertrouwenscommissie met een pastorale taak. Predikanten moeten bij deze commissie terecht kunnen met hun vragen, hun (dreigende) persoonlijke problemen en/of het (mogelijke) gevaar van hun ambtelijk disfunctioneren. Kerkenraden moeten bij deze commissie terecht kunnen met hun vragen en (dreigende) problemen over hun eigen functioneren en/of dat van hun predikant.

De pastorale gesprekken worden gevoerd met het oog op het bevorderen c.q. herstellen van het welzijn van predikanten en kerkenraden en hun daarin te assisteren en te adviseren.

Deze commissie zou moeten bestaan uit drie ervaren predikanten die een breed vertrouwen genieten in onze kerken. De voorkeur gaat uit naar een drietal emeritpredikanten. Zij beschikken over ruime levens- en kerkelijke ervaring. Zij staan niet meer volop in het actieve gemeentewerk. Zij kunnen onafhankelijk van enige kerkelijke vergadering hun taak verrichten.

Uw commissie is er tevens van overtuigd dat de generale synode naast deze vertrouwenscommissie een tweede commissie dient in te stellen: een commissie van deskundigen. Die commissie van deskundigen dient predikanten, kerkenraden en kerkelijke vergaderingen te assisteren en adviseren op kerkrechtelijk, psychologisch c.q. psychiatrisch en sociaal-maatschappelijk terrein. Deze commissie zou moeten bestaan uit vijf mensen.

Uw commissie komt tot dit voorstel op grond van een viertal argumenten:

1. de toelichting bij de instructie 8.06;
2. de 'driempeel' tot het consulteren van de vertrouwenscommissie dient zo laag mogelijk zijn;
3. de vertrouwelijkheid moet volledig gewaarborgd zijn;
4. het pastorale doel moet voor ogen gebouwd worden: de geestelijke verzorging van pastoraal en voor kerkenraden.

De vertrouwenscommissie kan – zonedig – doorverwijzen naar de commissie van deskundigen. Hun advies en assistentie kan worden ingeroepen wanneer de genoemde problemen, verwoord in beide instructies op de (meerdere) kerkelijke vergadering aan de orde zijn gekomen en vragen om een kerkelijke uitspraak. Een (meerdere) kerkelijke vergadering beschikt niet altijd over voldoende kennis van zaken en specifieke vaardigheden op de in de instructies genoemde terreinen.

Uw commissie stelt u voor

De generale synode

kennis genomen hebbend van:

1. de instructie van de particuliere synode van het Noorden d.d. april 2001;
2. de instructie van de particuliere synode van het Zuiden d.d. 13 juni 2001;
3. rapport 2 van commissie 3 – pastoraat en eredienst;
4. de bespreking ter vergadering;

constaterend dat

1. er in de verhouding tussen gemeente en predikant problemen van onderscheiden aard kunnen ontstaan;
2. er in de preventieve sfeer meer aan deze problematiek zou kunnen worden gedaan;
3. er een toename is van problemen in het functioneren van predikanten zowel in het persoonlijk vlak als in de relatie met hun kerkenraden en gemeente; problemen die uitkomen in langdurig uitgeschakeld zijn, het verlies van zoeklevens, losmaking van de gemeente, vervroegde emigratie, overgang tot een andere staat des levens of schorsing;
4. bij deze toename van problemen de toegenomen werkdruk een belangrijke factor lijkt te zijn;
5. daarnaast ook nog allerlei andere factoren een beslissende invloed kunnen hebben;
6. in vele gevallen de problemen te laat onderkend worden en daardoor te laat in behandeling worden genomen;
7. kerkelijke vergaderingen niet altijd over voldoende kennis van zaken en specifieke vaardigheden beschikken om genoemde problemen te voorkomen en/of op te lossen;

van oordeel dat

1. problemen tussen een gemeente en een predikant veel schade kunnen opleveren voor een gemeente, voor een kerkenraad, voor een predikant en (eventueel) zijn gezin, maar ook voor de kerken en de naam van Christus;
2. het tot de taak van de kerken behoort te waken voor het welzijn van naar predikanten, hun gezinnen en de gemeenten;
3. het ook tot de taak van de kerken behoort toe te zien op het goed functioneren van de relatie tussen predikant en kerkenraad c.q. gemeente om conflicten te voorkomen;
4. er naast en met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid van kerkenraad en kerkelijke vergaderingen een vertrouwenscommissie zou moeten zijn om pastorale bijstand en advies te geven aan een predikant en/of aan een kerkenraad;
5. er naast en met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid van kerkenraad en kerkelijke vergaderingen een commissie van deskundigen zou moeten zijn die bij gerezen problemen betrokken kan worden om te assisteren en te adviseren wanneer daarom gevraagd wordt;
6. het wenselijk is dat de commissie van deskundigen de mogelijke oorzaken van genoemde problemen gaat inventariseren;
7. het van belang is dat de kerken van (de taak van) deze beide commissies kennis zullen worden gesteld;

besluit

1. een vertrouwenscommissie te benoemen die tot taak heeft predikanten en/of kerkenraden op hun verzoek pastorale bijstand en advies te geven; deze commissie bestaat uit drie predikanten, bij voorkeur emeriti;
2. een commissie van vijf deskundigen te benoemen die tot taak heeft predikanten, kerkenraden en kerkelijke vergaderingen op hun verzoek te assisteren en te adviseren op kerkrechtelijk, psychologisch c.q. psychiatrisch en sociaal-maatschappelijk terrein in genoemde problematiek;
3. de commissie van deskundigen op te dragen zich te bezinnen op de mogelijke oorzaken van genoemde problemen, die oorzaken te inventariseren en van hun werkzaamheden verslag te doen aan de generale synode van 2004;
4. de commissie van deskundigen op te dragen aan de hand van hun werkzaamheden een voorstel tot instructie aan te bieden aan de generale synode 2004;
5. de instelling van beide commissies en hun taak aan de kerken bekend te maken.

H. van den Heuvel, rapporteur

Rapport deputaten voor de geestelijke verzorging van de militairen

1. Samenstelling deputaatschap

Ds. H. van den Heuvel, voorzitter; ds. M. Oppenhuizen, secretaris; N. van der Lugt, penningmeester; ds. P.-J. van Dam; H.K. Evers; H. Haar; A.J. de Jong; J.A. de Jong (tot 25 januari 2000). In de afgelopen periode hebben deputaten elf maal vergaderd.

2. Overlijden br. J.A. de Jong

De generale synode benoemde br. J.A. de Jong, lid van de kerk te Arnhem, als lid van het deputaatschap. Deputaten waren verheugd hem te kunnen ontvangen en zagen uit naar zijn bijdrage. In het verleden waren er al eens contacten geweest tussen hem en DGVM en deputaten bewaarden daaraan goede herinneringen. Vanuit zijn geloof in Jezus Christus, met enthousiasme en betrokkenheid vervulde br. De Jong zijn taak, maar helaas heeft het maar kort geduurd. In september 1999 brachten onderzoeken aan het licht dat hij aan een ernstige ziekte leed en de ziekte greep zo snel om zich heen dat hij op 25 januari 2000 in de leeftijd van 47 jaar overleed. Onder overweldigende belangstelling is hij op 31 januari begraven. Diverse sprekers brachten onder woorden hoeveel deze broeder heeft mogen betekenen voor zijn gezin en familie, voor de kerk, de krijgsmacht en de samenleving en hoe groot daarom het verlies is. Tegelijk klonk het evangelie dat niets ons kan scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere, God de Vader trooste zijn vrouw en kinderen.

3. Bezinning

In het kader van de instructie, met name bijlage 3 art. 2d "voordichting te geven aan onze kerken inzake vraagstukken welke met het werk der kerken onder de militairen verband houden," hebben deputaten in de afgelopen periode nagedacht over deze vraag: welke betekenis heeft het werk van de predikanten volgens art. 6, en dan toegespitst op de krijgsmachtpredikanten, voor de kerk en haar plaats in de samenleving? Van drie kerken werden deputaten bij deze vraag bepaald door opmerkingen in de jaarverslagen van de krijgsmachtpredikanten, door een rede van ds. G.L. Bom, getiteld "Over de positie en waarde van categoriale geestelijke verzorging" en door een artikel van ds. J.M. Smelik, tot voor kort krijgsmachtpredikant namens de Ned. Genef. Kerken, getiteld: "Het Categoriale Pastoraat".

Ds. Smelik signaleert in zijn inleiding dat er in de kerken wel eens de gedachte leeft dat predikanten die geroepen zijn tot bijzondere arbeid eigenlijk "verloren" zijn voor de kerk. Sommige gemeentelieden hebben het gevoel dat, wanneer hun predikant gebruik maakt van artikel 6, hij "de kudde in de steek laat".

Ds. Smelik stelt dat dat onjuist is. "Categoriaal pastoraat is nodig omdat het verricht wordt ten behoeve van een groep mensen die in bijzondere omstandigheden verkeert en die ook met bijzondere problemen te maken heeft. Het gaat om mensen die in een situatie verkeren waarin ze vanuit het gemeentepastoraat moeilijk bereikbaar zijn. Wanneer de kerken predikanten afstaan voor het verrichten van bijzondere arbeid in de zin van art. 6, geven ze daarmee aan dat zij bereid zijn bijzondere zorg te verlenen aan broeders en zusters in hun bepaalde specifieke omstandigheden.

Maar dat niet alleen. Omdat deze predikanten, geestelijke verzorgers, niet alleen ambtelijk bezig zijn ten behoeve van broeders en zusters uit de eigen kerken, of broeder, uit andere kerken, maar ook aandacht en zorg hebben voor mensen in de beroepsgroep die geen band (meer) hebben met een kerk, fungeren zij in zekere zin ook als voorhoede en pioniersgroep van de christelijke kerk in een samenleving waarin de kerk een steeds meer marginale rol heeft. Dr. G. Helink stelt in een artikel, aangehaald door ds. Smelik, dat we "in de verschillende vormen van bijzonder pastoraat te maken hebben met voorposten van christelijke presentie, raakvlakken van geloofs- en levensvragen, waar de christelijke traditie een hoge mate van actualiteit en relevantie bereikt."

Deputaten herkennen dat in hun gesprekken met de krijgsmachtpredikanten. Zij worden gezien als vertegenwoordigers van de kerk en van God. Dr. N.P.J. van Knippenberg, ook aangehaald door ds. Smelik, schreef: "De arts moet een juiste diagnose stellen en een goede therapie geven. Een verpleegster moet goed technisch verplegen en een grote zorg aan de dag leggen. De pastor moet primair een man Gods zijn". Drs. G.L. Bom zegt in zijn rede: "In het pastoraat probeert de kerk gestalte te geven aan wat in de Bijbel de meest opvallende 'eigenschap' van God is, namelijk de zorg voor mensen. Daarom behoort de pastor in de trouw van mensen te zijn. Dat is de opdracht van een pastor: omzien naar mensen, omdat ook God omziet naar mensen en hen nabij is."

Deze overwegingen zijn voor deputaten redenen geweest om binnen het curriculum van de Theologische Universiteit Apeldoorn ruimte te vragen voor het geven van gastcolleges over het krijgsmachtpastoraat. Daarnaast blijven deputaten zoeken naar mogelijkheden om ook anderen binnen de kerken het belang van dit categoriale pastoraat te laten zien.

Toch is hiermee de betekenis van het categoriale pastoraat nog niet uitputtend beschreven. Tot nu toe werd in dit rapport de beweging, via de geestelijke verzorger, van de kerk naar de samenleving beschreven. Maar deputaten ontdekten aan de hand van de jaarverslagen van de krijgsmachtpredikanten en op een bezinningsconferentie met hen op 16 en 17 april 1999 dat er, ook via hen, een beweging is van de samenleving naar de kerk. In deze zin: met name predikanten die buiten de gemeente werkzaam zijn komen er achter wat er in de samenleving aan de hand is, hoe de maatschappij zich ontwikkelt en ontwikkeld heeft. Vooral zij kunnen aangeven wat de vraag is van de mens van vandaag waarop de kerk het antwoord vanuit de Schrift mag formuleren, zodat voorkomen wordt dat de kerk antwoorden geeft, hoe schriftuurlijk ook, op vragen die niet gesteld worden. Predikanten volgens artikel 6 kunnen de kerk bekend maken in wat voor wereld zij kerk heeft te zijn en haar zo behulpzaam zijn in haar missionaire taak. Mede door gesprekken met werkers in de categoriale zelfzorg kan de kerk voorkomen dat zij teveel naar binnen gericht zou zijn. Juist een kerk die niet

werft, die alleen maar bezig is met eigen overleven, sterft. Ook de Chr. Genef. Kerken hebben dit gevaar steeds weer onder ogen te zien. Deputaten zien het, naar aanleiding van hun gesprekken met de krijgsmachtpredikanten, als hun verantwoordelijkheid de kerken hierop te attenderen, omdat zij van mening zijn dat ook onze kerken zich voortdurend moeten herbezinnen op voornoemde gevaar. De verleidings om niet in de wereld te zijn is groot. Het is een verzoeking van satan om tijd te besteden aan dingen die op de jongste dag van geen betekenis zijn, ten koste van zoveel schapen zonder herder.

Tenslotte ook dit: in de gesprekken werd duidelijk dat het aan de ene kant goed is om kerk en wereld als tegenover elkaar te zien, maar het zou onjuist zijn het daartoe te beperken. Bovenbedoelde conferentie had als thema: "Vervreemding - sociologisch en theologisch". Want in de moderne cultuur waar predikanten in de categoriale zelfzorg in leven, leven ook de 'gewone' gemeentelieden; de mensen die 's zondags de kerk bezoeken en door de week in het gemeentelijk leven min of meer meedraaien. En zijn zij zo totaal anders dan 'de wereld'? Leden van Christus' gemeente zijn, voorzichtig gezegd, niet immuun voor de secularisatie. Juist in je contacten met 'de wereld' kun je ontdekken hoe ongelovig jij zelf van nature bent, hoe vreemd en hoe nodig de boodschap van het evangelie is en hoe je die kunt communiceren. Het verschild tussen kerk en wereld bestaat in de aanraking met het heil. Het bijbelse vreemdelingschap betekent niet dat de gemeente de wereld in haar eigen hart niet herkent. Het werken in de categoriale zelfzorg heeft ook deze betekenis dat predikanten die daarin werken soms dichter staan bij de vragen waar gemeentelieden door de week mee hebben te maken dan gemeentepredikanten.

Deputaten hopen van harte dat de kerken het belang van het categoriale pastoraat blijven inzetten, ten behoeve van de missionaire taak van de kerk in de samenleving en ten behoeve van haar zelf.

4. Krijgsmachtpredikanten

Per 1 oktober 1998 heeft ds. G.L. Bom met leeftijdsontslag de dienst verlaten. Ds. Bom heeft altijd benadrukt dat de geestelijke verzorging in de krijgsmacht geschiedt namens de kerken en die overtuiging kwam ook naar voren in de manier waarop hij afscheid nam: na een korte vesperviering in de Kloosterkerk te Dordrecht. De laatste drie jaar van zijn actieve periode was ds. Bom hoofd-krijgsmachtpredikant. In die functie heeft hij leiding gegeven in een periode waarin, in verband met de reorganisatie en herstructurering van de krijgsmacht ook een grootscheepse reorganisatie werd uitgevoerd binnen de Dienst Geestelijke Verzorging. Mede door zijn onvermoeibare inzet, zijn integriteit en daadkracht, bekleedt de Geestelijke Verzorging binnen de krijgsmacht een volwaardige plaats. Alom bestaat grote waardering voor wat ds. Bom tot stand heeft gebracht en deputaten sluiten zich daar van harte bij aan.

Ds. M. Dijkstra werkte voorheen op de vliegbasis Gilze-Rijen en is in het najaar van 1999 met zijn gezin verhuisd naar Neustadt a/d Weinstrasse. Hij fungeert daar zoals iedere krijgsmachtpredikant dat doet, met deze uitzondering dat het werk in zijn situatie vooral ook 'gemeente-predikant' zijn betekent. Het gaat de hem, Dijkstra goed; ds. Dijkstra heeft zich, na een periode van wonen, goed kunnen inwerken en voelt zich op zijn plaats. Hij is ook voorzitter van een thuisfrontcommissie (ten behoeve van uitgezonden en hun familie) en godsdienstleraar aan de middelbare school op de basis.

Ds. A.G. van der Heijden was tot voor kort staflid op vormingscentrum 'Huis te Beukbergen'. De nadruk van het werken daar ligt op het leiden en begeleiden van GV-conferenties, waarbij 'Utzending' geregeld het onderwerp is. Ds. Van der Heijden deed dit werk graag, maar heeft wel gemerkt dat vele collega's er moeite mee hebben; vandaar dat hij een eerste model heeft geschreven voor een 'conferentie-training'. Per 1 maart is hij bij de KMAR Schiphol geplaatst; hij ervaart deze plaatsing als een nieuwe uitdaging die hij graag aanvaardt.

Dr. A.W. Velma is sinds enkele maanden weer staflid op bovengenoemd vormingscentrum, nadat hij een aantal jaren als GV'er te Schaarsbergen heeft gefunctioneerd. In die laatste hoedanigheid is hij vanwege een vredesmissie van mei tot november 1999 opnieuw uitgezonden geweest, nu naar Bosnië. Het is, vanwege het feit dat het soort werk voor de militairen veel verveling met zich meebrengt, een moeilijke periode geweest; aan de andere kant door de pastorale gesprekken en de wekelijkse diensten ook een zinvolle. Ds. Velma is ook betrokken bij het werk voor de veteranen; zo is hij coördinator van het Netwerk Geestelijke Verzorging Veteranen en onderhoudt hij de contacten tussen de diensten GV en het vorig jaar geopende Veteranen Instituut in Doorn. Deze laatste functie vraagt onder andere dat hij hier en der lezingen verzorgt om daarmee de betekenis van de GV te verhelderen.

Zoals in de instructie (bijlage 3 art. 2b) opgedragen ontmoeten deputaten de krijgsmachtpredikanten eenmaal per jaar. In die ontmoeting wordt de ene keer met hen gezamenlijk, de andere keer met hen persoonlijk gesproken aan de hand van het schriftelijke jaarverslag dat zij aan het begin van ieder jaar indienen. Zij stellen dat op aan de hand van aandachtspunten die deputaten hen aanreiken. Daarnaast brengen deputaten ook eenmaal per jaar een 'huisbezoek', bij voorkeur gecombineerd met een bezoek op de werkplek. Bovendien hebben deputaten en krijgsmachtpredikanten op 16 en 17 april 1999 een tweedaagse conferentie gehouden rondom het thema 'Vervreemding - sociologisch en theologisch'. Betrokkenen hebben de conferentie als zinvol en verrijkend ervaren. Het leek de verhoudingen tussen deputaten en predikanten dat er zeer openhartig gesproken kon worden en dat beide 'partijen' graag besloten tot een vervolgonderzoek; de staat gepland voor D.V. 25 mei. Deputaten en predikanten hopen dan met elkaar te spreken over de identiteit van de krijgsmachtpredikant: hoe blij je als predikant, als gelovige staande in de wereld waarin je dagelijks verkeert? Wat betekent het als het waar is dat de identiteit van jezelf te maken heeft met de identiteit van je geloof?

Deputaten hebben grote waardering voor de wijze waarop de krijgsmachtpredikanten hun ambt vervullen. Zij pogen steeds weer gestalte te geven aan hun opdracht tot getuigenis en dienst en in hun doen en laten kweten zij, zoals dat al jaren gebeurt, goodwill. Waar mogelijk zaaien zij het Woord, maar in de huidige ontkenende situatie waarin ons land zich bevindt ontdekken zij herhaaldelijk aan zaaien niet eens toe te komen, omdat er eerst geploegd moet worden.

5. Commissie Militairen Buitenland

De broeders Evers en Haar vormen binnen het deputaatschap de Commissie Militairen en Burgers Buitenland (CMBB). Zij moeten contacten onderhouden in de eerste plaats met militairen die vanwege plaatsing of uitzending tijdelijk werkzaam zijn in het buitenland. Doordat de commissie sinds 1995 ook het werk van de toenmalige 'Commissie Militairen Buitenland' (CMB) uit Enschede heeft voortgezet onderhoudt zij daarnaast ook contacten met burgers die voor kortere of langere tijd in het buitenland verblijven.

De commissie vervult deze taak door het toezenden van lectuur, het toezenden van een attentie aan het eind van het jaar, eventueel contact onderhouden met de familie in Nederland en het publiceren van adressen in diverse bladen binnen de Chr. Geref. Kerken, het Nederlands Dagblad, in 's Konings Dienst (een uitgave van de Contact Commissie Gereformeerde Gemeindefamilies, de CCGG, werkzaam binnen de Geref. Kerken (vrijgem.)) en op het internet. Publicatie van de adressen geschiedt in overleg met de desbetreffende personen. Zij probeert op allerlei manieren de adressen van hen die in het buitenland verblijven te achterhalen: zij leest de landelijke kerkbladen daarop door, adverteert in deze bladen, verzoekt de kerkenraden namen en adressen van militairen en burgers in het buitenland aan haar door te geven en overlegt met de CCGG.

De werkzaamheden van de commissie worden door de broeders en zusters in het buitenland bijzonder op prijs gesteld, getuige de reacties die van tijd tot tijd binnenkomen. Deputaten zijn dankbaar dat zij op deze manier tot een zegen zijn.

6. De samenwerking met het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken Militairen (CIOM)

De geestelijke verzorging bij de krijgsmacht berust op een gedeelde verantwoordelijkheid van enerzijds de overheid en anderzijds de zogenaamde zenderende instanties. De overheid beperkt zich tot het scheppen van de voorwaarden, waaronder geestelijke verzorging kan plaatsvinden. Dat betekent in de praktijk het financieren ervan en het verschaffen van de benodigde middelen van logistieke aard.

De zorg voor de inhoud van de geestelijke verzorging en de wijze waarop daaraan in de praktijk inhoud gegeven wordt, is de verantwoordelijkheid van de kerkgenootschappen en andere genootschappen op geestelijke grondslag. Deze stellen de geestelijke verzorgers beschikbaar om dienst te doen bij de krijgsmacht. De verschillende kerkgenootschappen van protestants-christelijke signatuur treden hierbij naar de overheid toe gezamenlijk op in het CIOM. Deputaten worden in dit orgaan vertegenwoordigd door br. A.J. de Jong.

In de afgelopen periode heeft de werving en selectie van krijgsmachtpredikanten veel aandacht gevraagd. In 1999 is er vanuit de Dienst Prot. Geestelijke Verzorging een brochure uitgegaan naar alle dienstdoende gemeente-predikanten in Nederland waarin de aandacht werd gevestigd op de mogelijkheid te solliciteren naar de functie van krijgsmachtpredikant. Er kon een informatie-pakket worden aangevraagd. 170 Predikanten deden dat, waarna 75 ook daadwerkelijk solliciteerden. CIOM en deputaten vonden dit een groot aantal; zij vroegen zich af of dit opnieuw een signaal was dat steeds meer predikanten het werk in de gemeente te zwaar vinden, in de overigens onjuiste veronderstelling dat het werk in het categoriale pastoraat minder werkdruk zou opleveren. Toch leeft bij CIOM, de Dienst PGV en deputaten breed de gedachte dat de reden voor solliciteren niet moet zijn de vlucht uit de gemeente, maar de hartelijke wil om in deze hoek van Gods wijngaard werkzaam te zijn, ten dienste van het Evangelie. Werken in de categoriale zielzorg is wel anders, niet minder moeilijk. Meer dan voorheen worden de kerken betrokken bij de aanstelling van krijgsmachtpredikanten. Nauwkeurig wordt erop toegezien dat bij de sollicitant het eigenlijke van de geestelijke verzorging, het pastoraat, ook tot zijn recht kan komen. Voorwaarde voor een benoeming is daarom onder andere dat de sollicitant minimaal vier jaar ervaring heeft als gemeente-predikant.

Binnen de CIOM komt van tijd tot tijd ook de samenwerking met de Humanistische Geestelijke Verzorging ter sprake. Er is een verschuiving waar te nemen in die zin dat de laatste jaren minder humanistische GV-ers zich afzetten tegen kerk en geloof dan voorheen, men wordt 'religieuzer'. Toch betekent dat beslist niet dat dus de humanistische en confessionele GV onderling veruitstelbaar zijn. Religieus besef is wat anders dan een levend geloof. Beide soorten geestelijke verzorging verschillen diepgaand van elkaar. Bisschop Punt verwoordde het eens zo: "De Hum. GV heeft cliënten, de Prot.- en RK. GV heeft parochianen."

7. Contact met andere kerken

In het verslag aan de GS 1998 werd gemeld dat er enkele verkennende gesprekken waren geweest met een afvaardiging van de Contact Commissie Gereformeerde Gemeindefamilies, CCGG, een commissie die binnen de Geref. Kerken (vrijgem.) de geestelijke verzorging van de militairen behartigt. Deze verkenning heeft in de afgelopen periode geresulteerd in een bezoek van een afvaardiging van hen aan deputaten op 11 maart 1999 en een afvaardiging van deputaten naar hun vergadering op 25 mei 2000. CCGG en DGVM hebben gezamenlijk twee familiedagen belegd, te weten op 9 oktober 1999 en 25 november 2000. Deputaten vinden de samenwerking zinvol en opbouwend.

Op 22 maart 2001 heeft een afvaardiging van uw deputaatschap een ontmoeting gehad met Deputaten Geestelijke Verzorging Militairen binnen de Geref. Kerken (vrijgem.). Er is onder andere gesproken over mogelijke punten van samenwerking. Concreet werd genoemd het beleggen van een conferentie met de krijgsmachtpredikanten van beide kerken, zo mogelijk ook met die van de Ned. Geref. Kerken, en het beleggen van een conferentie voor militairen uit beide kerken. Verder is afgesproken in ieder geval eenmaal per jaar gezamenlijk te vergaderen. Deze ontmoeting werd mede aangestuurd door de Deputaten Kerkelijke Eenheid van beide kerken.

Met dankbaarheid constateren deputaten dat, sinds de GS 1999 van de Geref. Kerken (vrijgem.) toestemming heeft gegeven dat in crisissituaties het heilig avondmaal bediend mag worden, ook deze kerken weer predikanten kunnen en willen afstaan voor de geestelijke verzorging bij de krijgsmacht.

Binnen uw deputaatschap leeft de gedachte om in de komende periode een conferentie te beleggen van Chr. Geref. en Geref. (vrijgem.) krijgsmachtpredikanten rondom het thema 'recht en gerechtigheid'. Het COGMA, Contact Orgaan Gereformeerde Militairen en Afsnetaanden, een samenwerkingsverband van de

Ned. Geref. en Chr. Geref. Kerken, heeft in 1999 besloten haar werkzaamheden te beëindigen en zichzelf daarom op te heffen.

8. Familiedagen

Samen met de CCGG hebben deputaten twee familiedagen belegd, bedoeld voor uitgezonden en hun familie, op 9 oktober 1999 en 25 november 2000. Vooral op de laatstgehouden familiedag kregen deputaten met dankbaarheid terug. Het thema was 'Hoe gewoon is een vredesmissie?' en br. H.K. Evers, met terug van een uitzending, hield een leerzame, persoonlijk getinte inleiding die een goede aanzet was voor het oederlijke gesprek.

Deputaten hadden alle kerkenraden uitgenodigd voor deze dag, maar het was heel teleurstellend te merken dat slechts één kerkenraad, die van Urk-Maranatha, een afvaardiging had gezonden. Deputaten zien het als hun voortdurende opdracht de kerken erop te attenderen dat een vredesmissie nooit gewoon is. Just het aspect van onverwachte confrontatie wordt met een situatie van leven en dood maakt een uitzending fundamenteel verschillend van elk ander vertijd-voor-je-werk in het buitenland. Daarom hebben deputaten ook besloten met de uitnodiging voor deze dag de kerkenraden ook het artikel toe te sturen dat in 'De Wekker' van 21 januari 2000 is verschenen.

9. Erfenis

Deputaten ontvingen op 28 februari 2001 een brief van mr. J.J. Drost en mr. A.C. Julien-Geritsen waarin mededeling werd gedaan dat br. C. Heiderop te 's Gravenhage, overleden op 25 augustus 2000, de generatie van de Chr. Geref. Kerken tot erfgenaam benoemd had van zestig procent van zijn nalatenschap. Een zoede deel daarvan diende de Synode aan te wenden ten behoeve van de geestelijke verzorging van de militairen. Deputaten hebben met dankbare verwondering hiervan kennis genomen; zij zullen zich bezinnen op de wijze waarop het geld overeenkomstig de wens van de erflater besteed zal worden.

10. Benoemingen

Ds. Van den Heuvel heeft te kennen gegeven niet voor herbenoeming in aanmerking te willen komen. Deputaten hebben daar met teleurstelling en begrip kennis van genomen. Met teleurstelling, omdat ds. Van den Heuvel, eerst als lid van het deputaatschap, een periode als secretaris en de laatste vier jaar als voorzitter, veel bekend heeft voor de geestelijke verzorging van de militairen en we zijn inbreng node zullen missen. Met begrip, omdat hij reeds sinds de generale synode van 1986 zitting heeft in het deputaatschap. Deputaten zullen in een separaat schrijven twee kandidaten in zijn plaats aan u voorstellen. In datzelfde schrijven zullen deputaten u voorstellen doen voor de vervulling van de vacature, ontstaan door het overlijden van br. J.A. de Jong.

11. Financien

Zie bijlage. Ter toelichting moge het volgende dienen: de peeringmeester heeft de begroting opgesteld aan de hand van de instructie. Zo heeft hij inzichtelijk gemaakt hoeveel bepaalde activiteiten, voortvloeiend uit de taken van deputaten, kosten.

12. Voorstellen

Deputaten stellen voor

- hun handelingen goed te keuren;
- de begroting te aanvaarden;
- opnieuw deputaten te benoemen.

H. van den Heuvel, voorzitter
M. Oppenhuizen, secretaris

Bijlage 33.1

BEGROTING

EURO	secr.	huur.	verg. ruimte	conf. ruimte	ontm. dag	omslag DGVM	afstande	druk kosten	aanrech. onderh.	verzand. lektuur	verzend. kosten
2002	180	1090	360	-	270	-	1080	-	130	900	45
2003	180	1090	360	770	270	540	1080	1800	130	900	225
2004	180	1090	360	-	270	-	1080	-	130	900	45
15455	540	3270	1080	770	810	540	3240	1800	390	2700	315

BILAGE 34

Art. 84

Rapport 3 van commissie 3 - pastoraat en eredienst inzake deputaten voor de geestelijke verzorging van de militairen

Algemeen

Uw commissie spreekt waardering uit zowel voor de heldere wijze waarop deputaten verslag hebben gedaan van hun werkzaamheden als voor de inhoud van hun werk, in het bijzonder het werk van het CMBB.

Uw commissie heeft met vertriet kennis genomen van het overlijden van br. J.A. de Jong, die door de generale synode-1998 benoemd was in het deputaatschap. Ons meeleven gaat uit naar zr. De Jong, haar kinderen en de familie.

Uw commissie onderstreept de woorden van waardering aan het adres van ds. H. van den Heuvel, die sinds de generale synode van 1986 deel heeft uitgemaakt van het deputaatschap. Hij heeft te kennen gegeven niet meer voor herbenoeming in aanmerking te willen komen.

Uw commissie spreekt haar respect uit voor het vele werk dat ds. G.J. Bom heeft verricht ten dienste van de geestelijke verzorging in de krijgsmacht. Hij heeft met zijn gaven en talenten een wezenlijke bijdrage mogen leveren aan het feit dat de geestelijke verzorging binnen de krijgsmacht een eigen en volwaardige plaats heeft behouden temidden van de reorganisatie en herstructurering van de krijgsmacht.

Bezinning

Deputaten vragen in hun bezinningsparagraaf (3) terecht onze aandacht (a) voor de blijvende noodzaak van het categoriale pastoraat mede ten behoeve van de missionaire roeping van de kerk in de samenleving en (b) voor de signaalfunctie die de legerpredikanten hebben om de kerken te wijzen op de actuele levensvragen van gemeentelieden c.q. (c)g-kmilitairen die in hun dagelijks leven volop geconfronteerd worden met het denk- en leefklimaat van onze liberale samenleving. Die confrontatie vraagt om een bijbels antwoord. De kerken vormen een minderheid in een veelkleurige cultuur en in een multireligieuze samenleving. Christus' kerk staat midden in deze (wereld-)samenleving zonder van deze wereld te zijn. Zij past haar boodschap niet aan aan de hedendaagse cultuur, maar zij wordt zich steeds meer bewust van het 'vreemdelingschap' in deze wereld. Dit mag echter niet tot gevolg hebben dat de kerk zich gaandeweg gaat terugtrekken op haar eigen binnenkerkelijke terreinen, maar het moet juist gezien worden als een opdracht om in eigen tijdse bewoendingen het evangelie van zonde en genade te verkondigen tot heil voor de mens in deze wereld.

Werk van de legerpredikanten

Het is uw commissie duidelijk geworden dat het werk van de legerpredikanten voor een groot deel plaats vindt in het individuele pastoraat. Daarin komen de zingevingsvragen van de militair aan de orde en zijn er de mogelijkheden de Here God ter sprake te brengen zoals Hij zich heeft geopenbaard in zijn Woord. Met name in uitzendingssituaties, waaraan de dl. A. W. Velma en A.G. van der Heijden hebben deelgenomen, worden deze existentiële levensvragen expliciet gesteld en is pastorale zorg van eminent belang. Een half jaar van huis vraagt zowel van de legerpredikant als van de militair, maar ook van het thuisfront grote persoonlijke offers. Een legerpredikant(e) heeft in de (soms levensbedreigende) situaties wezenlijk 'meer' te bieden dan een humanistische raadman of -vrouw.

Uw commissie heeft met deputaten gesproken over de vraag of een geestelijk verzorger in de krijgsmacht een afgestudeerd theoloog op academisch niveau moet zijn of dat een HBO-opleiding ook voldoende is. De overheid vraagt van de kerken als zendende instaties om predikanten. De kerken, vertegenwoordigd in het CIO-M bepalen het opleidingsniveau. Dat is gesteld op academisch niveau. Daarbij is als eis gesteld dat hij/zij minimaal 4 jaar ervaring als gemeentepredikant moet hebben om in aanmerking te kunnen komen voor het legerpredikantschap. Daaraan beantwoordt een HBO'er niet.

Deputaten hebben binnen het kader van het curriculum van de TUA aandacht gevraagd voor deze vorm van categoriale zielzorg met het oog op de toekomst.

Elke legerpredikant wordt op verschillende locaties geplaatst om zijn/haar deskundigheid in te zetten. Van daar dat ook onze legerpredikanten werkzaam zijn (geweest) bij verschillende eenheden (parate troepen), op een opleidingscentrum, in het vormingswerk en als 'gemeentepredikant' in Neustadt t/d Wehrstatte.

Contacten met andere kerken

Uw commissie heeft kennis genomen van de oedinen van opheffing van het COGMA: dienstplichtigen worden niet meer in werkelijke dienst opgeroepen; militaire gezinnen zijn voor het overgrote deel naar Nederland teruggekeerd; het blad Verkenning werd opgeheven; mede via dit blad onderhoudt COGMA contacten met de bij haar ingeschrevenen in het buitenland; vele plaatselijke kerken gaven geen bericht als leden naar het buitenland vertrokken; het aantal ingeschrevenen liep sterk terug; de 20-jarige samenwerking met ons deputaatschap werd minder, waardoor de effectiviteit geringer werd; de geringe betrokkenheid van de NGK zelf bij het werk van het COGMA.

Het contact met de GKV-deputaten en commissie wordt intensiever en krijgt gestalte in gezamenlijke activiteiten. De 'crisisituatie' waarvan sprake is hebben betrekking op uitzendingssituaties.

Deputaten onderhouden geen contact met andere kerken uit de gereformeerde gezindte.

Uw commissie stelt u voor:

1. deputaten te bedanken voor hun werk en hun werkzaamheden goed te keuren;
2. de begroting goed te keuren;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

C.D. Altmaer, rapporteur

BILAGE 35 Art. 85

Rapport 1A van commissie 5 inzake totaal financieel beleid

Uw commissie herinnert de synode aan het genomen besluit, zoals opgenomen in artikel 29 van de Acta van 1998. Aangezien er op dit moment geen reden is dit artikel te wijzigen, vragen we u ook tijdens deze synode geen enkel besluit te nemen dat financiële gevolgen heeft, voordat de diverse minimum bijdragen van de kerken aan de diverse deputaatschappen in de laatste synodeweek zijn behandeld.

Om meer inzicht aangaande de financiën aan de leden van de synode te geven, stelt uw commissie voor rapport 9.24 van deputaten financiële zaken zo snel als technisch mogelijk is aan de leden van de synode ter beschikking te stellen.

Rapport 9.24 en daarvan met name bijlage 4b dient mede ter bezinning, teneinde als synode te bepalen welke totale omslag in de kerken mogelijk wordt geacht.

Uw commissie zal met deputaten, die een bijdrage van de kerken vragen voor de periode 2002-2004 die meer dan 10% afwijkt van de huidige omslag, spreken, alvorens een besluit in de laatste week van de synode aan u zal worden voorgelegd.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten: rapport 9.24 van deputaten financiële zaken – zo snel als technisch mogelijk is – ter beschikking te stellen aan de leden van de synode.

A.J. van der Wekken, rapporteur

BILAGE 36 Art. 88, 96, 165

Deputaten evangelisatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland

Rapport voor de generale synode van 2001.

1. Samenstelling deputaatschap

1.1 Benoemd door de generale synode

De generale synode van 1998 benoemde de brs. ds. J.J. Lof, ds. H.J.Th. Velma en W. van Zwol (penningmeester) als primi en de brs. ds. J. van Mulligen, ds. J. Oosterbroek en G.S. Bouwman als respectievelijk secondi.

1.2 Benoemd door de particuliere synoden

In 1999 namen deputaten afscheid van ds. M. van der Sluys, die twaalf jaar in het deputaatschap gediend heeft. In zijn plaats is door de particuliere synode van het Zuiden ds. W.W. Nijdam benoemd. In dat jaar is ook afscheid genomen van ds. A. Wagenaar, in 1997 benoemd door de particuliere synode van het Oosten, die vanwege vele andere werkzaamheden zijn taak binnen het deputaatschap moest beëindigen. In zijn plaats is ds. G.P.M. van der Linden benoemd.

In 2000 heeft ds. J. Bos na een periode van negen jaar het deputaatschap verlaten, vanwege vertrek naar Genemuiden. In zijn plaats heeft de particuliere synode van het Westen ds. E.B. Rankema benoemd. In dat jaar is ook afscheid genomen van ds. J. Bosch, deputaat sinds 1998, omdat hij door de particuliere synode van het Westen benoemd is in het cunatorium. Zijn plaats in het deputaatschap is ingenomen door ds. J.G. Bienen.

Vanwege zijn vertrek naar Amersfoort moest ds. A.C. van der Wekken het deputaatschap na een periode van vier jaar verlaten. In zijn plaats heeft de particuliere synode van het Noorden van 2001 ds. J. Nutma benoemd.

Omdat Hilversum-Centrum nu tot de particuliere synode van het Westen behoort, heeft ds. G.P.M. van der Linden in 2001 het deputaatschap. In zijn plaats heeft de particuliere synode van het Oosten ds. A.C. van der Wekken benoemd.

Ds. A.G. Boogaard, die het beroep van Lubben heeft aangenomen, vertaalt na een periode van vier jaar het deputaatschap. In zijn plaats heeft de particuliere synode van het Zuiden ds. J.W. Schoonderwoerd benoemd.

Deputaten zijn dankbaar voor het vele werk dat de broeders die langere of kortere tijd lid van het deputaatschap zijn geweest, als deputaat mochten verrichten.

Thans hebben zitting in het deputaatschap namens de P.S. van het Noorden: ds. M.P. Holland en ds. J. Nutma
namens de P.S. van het Oosten: ds. H.R.H.A. de Boer en ds. A.C. van der Wekken
namens de P.S. van het Westen: ds. J.G. Bienen en ds. E.B. Rankema
namens de P.S. van het Zuiden: ds. W.W. Nijdam en ds. J.W. Schoonderwoerd

1.3 Moderamen

Het moderamen was als volgt samengesteld:
 ds. H.J. Th. Vellema, voorzitter
 ds. A.G. Boogaard, 2e voorzitter
 ds. J.J. Lof, secretaris
 br. W. van Zwol, penningmeester

2. Taak en functioneren deputaatschap

2.1 Taak deputaten volgens de richtlijnen voor de evangelisatie

Het behoort tot de taak van deputaten dat zij zich bezinnen op het wezen en de methoden van de evangelisatie, opdat zij de kerken kunnen stimuleren tot en adviseren bij hun missionaire roeping. Deputaten zijn dankbaar dat zij bij de uitvoering van deze taak een beroep kunnen doen op de gaven en inzet van de evangelisatieconsulent, br. S. Paas.
 Het is ook taak van deputaten om kerken te steunen van wie het evangelisatiewerk in omvang en kosten eigen krachten te boven gaan.

2.2 Opdrachten generale synode 1998

De generale synode heeft besloten

- deputaten op te dragen – legen de achtergrond van het door deputaten geconstateerde gebrek aan missionair elan in de kerken –
  - de begonnen bezinning op de achtergronden en de invloed van 'Willow Creek' af te ronden en te komen tot een evaluatie in het licht van de gereformeerde uitgangspunten voor evangelisatie;
  - met deze bezinning de kerken te dienen;
- deputaten op te dragen een evangelisatieconsulent te benoemen, daarbij rekening houdend met
  - de vereisten die daarvoor in de instructie voor de evangelisatieconsulent worden gegeven;
  - de in de vergadering van de generale synode gemaakte opmerking dat de personele invulling van de functie van evangelisatieconsulent met de grootste zorg dient te geschieden; deputaten op te dragen na zes jaar het werk van de evangelisatieconsulent grondig te evalueren en de generale synode daarover te rapporteren;
- deputaten toestemming te verlenen op dezelfde voorwaarden in te trekken in het Landelijk Kerkelijk Bureau als de daar nu reeds bureauhoudende deputaatschappen – daarbij zoekend naar het bevorderen van de samenwerking met de genoemde deputaatschappen, ten einde voordelen te bereiken met name op het gebied van huisvesting en secretariaat;
- deputaten, rekening houdend met het feit dat het initiatief tot evangelisatieprojecten behoort te liggen bij de plaatselijke kerken, toestemming te verlenen
  - om te onderzoeken of het wenselijk is dat deputaten in overleg met plaatselijke kerken en/of classen op evangelisatieterreinen wijzen;
  - om te onderzoeken of en zo ja op welke wijze hun instructie met het oog hierop dient te worden aangepast;
- deputaten toestemming te verlenen om met deputaten buitenlandse zending nader te onderzoeken of en op welke wijze een vorm van samenwerking tussen de beide deputaatschappen gewenst en mogelijk is;
- deputaten op te dragen middelen en wegen te zoeken om de plaatselijke kerken toe te rusten om ook niet-moslims onder asielzoekers e.o. vluchtelingen met het evangelie te bereiken.
 De uitvoering van deze opdrachten verslaan deputaten in hun rapport. Voor het verslag van de uitvoering van opdracht 1, zie onder 5.1; opdracht 2: onder 3.1; opdracht 3: onder 4; opdracht 4: onder 6.2; opdracht 5: onder 7.1; opdracht 6: onder 8.

2.3 Vergaderingen en taakverdeling

Het deputaatschap vergaderde in de regel vijf maal per jaar. Zo nodig werd een extra vergadering belegd. Daarnaast werd er vergaderd in commissies en werkgroepen, zo vaak als nodig was.
 Er is een toenemende behoefte aan extra bezinningsvergaderingen. Omdat de agenda's van de reguliere vergaderingen overvol zijn en de lopende zaken veel tijd en aandacht vragen, blijft er te weinig tijd over voor de noodzakelijke bezinning.

Met het oog op de benoeming van een evangelisatieconsulent hebben deputaten uit hun midden een sollicitatiecommissie aangesteld. Na de benoeming van de evangelisatieconsulent is deze commissie opgeheven. Ter ondersteuning en begeleiding van de evangelisatieconsulent is een begeleidingscommissie benoemd. De evangelisatieconsulent bespreekt zijn werk met deze commissie en kan er voor eventuele vragen terecht. Deze commissie bestaat uit enkele deputaten, alsmede ds. J.H. Carlier en dr. S.J. Wierda.

Met het oog op campingevangelisatie zijn enkele deputaten aangewezen die contacten onderhouden met Evangelisatie en Reizende (Geref. Vrij.) en Dabar (IZB). De voorbereiding van de jaarlijkse toetsingsconferentie is gedelegeerd aan een daartoe benoemde commissie die voorstellen doet ter goedkeuring aan deputaten.

Ter voorbereiding van de ontmoeting met de classideputaten worden per keer twee deputaten aangewezen.

De bezoeken aan de werkterreinen worden verdeeld onder de particuliere synode-deputaten.

2.4 Functioneren deputaatschap

In ons rapport aan de particuliere synoden van 2001 hebben we melding gemaakt van relatief veel mutaties in korte tijd. Er zijn deputaten die na een periode van twee jaar het deputaatschap al weer verlaten hebben. Dit kan verschillende oorzaken hebben: tijdgebrek, benoeming in ander deputaatschap of vertrek naar een andere particuliere synode.

Deputaten constateren dat de vele mutaties het goede functioneren van het deputaatschap belemmeren.

Deputaten stellen de generale synode voor om zeven deputaten door de generale synode te benoemen en vier door de particuliere synoden.

Deputaten verzoeken de synoden bij de benoeming van nieuwe deputaten erop toe te zien, dat kandidaten behalve leide voor evangelisatie en gaven om in een deputaatschap te dienen, ook tijd hebben voor deze taak. Het verdient aanbeveling om daarbij niet alleen naar predikanten te kijken. Zo kan er binnen het deputaatschap een bredere maatschappelijke oriëntatie en een grotere praktische ervaring komen; wat voor een deputaatschap als evangelisatie alleen maar winst kan opleveren.

3. Evangelisatieconsulent

3.1 Benoeming uitvoering opdracht 2

De generale synode van 1998 heeft deputaten de opdracht gegeven een evangelisatieconsulent te benoemen, waarbij opgemerkt is dat de personele invulling van de functie met de grootste zorg dient te geschieden. Gevolg gevend aan deze opdracht hebben deputaten uit hun midden een sollicitatiecommissie aangesteld. In de kerkelijke bladen is een oproep geplaatst om te solliciteren. Hierop hebben zes sollicitanten gereageerd; twee predikanten en vier niet-predikanten.

De sollicitatiecommissie heeft de sollicitanten gevraagd om enkele referenties. De sollicitatie- of referentie-brieven zijn op vertrouwelijke wijze behandeld. De sollicitatiecommissie is na zorgvuldige beoordeling van de informatie gekomen tot een eerste selectie.

Na bespreking op de vergadering van het deputaatschap is besloten de sollicitatiecommissie de opdracht te geven de twee sollicitanten, die het meest geschikt leken voor de functie van evangelisatieconsulent, uit te nodigen voor een gesprek. Van deze gesprekken is uitvoerig verslag gedaan aan deputaten.

Aanvankelijk was er bij deputaten en sollicitatiecommissie een voorkeur voor een predikant. Gaandeweg de procedure groeide de overtuiging dat het ook voordelen kan hebben een niet-predikant te benoemen, iemand die geen predikant is, zal eerder ingang hebben in de breedte van onze kerken.

Op voordracht van de sollicitatiecommissie en na beoordeling van de verslagen is door het deputaatschap besloten één van de kandidaten, dr. S. Paas uit Veenendaal, uit te nodigen voor een vervolggesprek met het hele deputaatschap. Na deliberatie heeft het deputaatschap br. Paas op zijn vergadering van 24 juni 1999 met algemene stemmen kunnen benoemen.

Br. Paas is behalve lid van de Chr. Geref. Preekkerk te Veenendaal, hij is getrouwd en vader van twee kinderen. Hij is gepromoveerd in de theologie (vakgebied Oude Testament en Hebreeuws) aan de Universiteit te Utrecht. Hij was o.a. werkzaam als docent godsdienst en stafmedewerker bij IFES-Nederland.

De zorgvuldigheid van de procedure noodzakelijke deputaten een langer tijdpad te gaan. Zodra de benoeming heeft plaatsgevonden zijn de andere sollicitanten in kennis gesteld.

Br. Paas is per 1 september 1999 in dienst getreden bij deputaten.

Op zondag 10 oktober 1999 is in de Preekkerk te Veenendaal een dienst gehouden, waarin br. Paas is 'uitgezonden' als evangelisatieconsulent. Voorganger was ds. P.D.J. Buys, terwijl de uitzending gericht werd door de voorzitter van deputaten, ds. H.J. Th. Vellema. Bij de uitzending is gebruik gemaakt van het formulier van Zending, wat voor deze gelegenheid is aangepast.

Deputaten zijn dankbaar dat de kerken in br. Paas een evangelisatieconsulent hebben ontvangen. Het is ons gebied dat hij door Gods genade zijn werk tot opbouw van de kerken mag verrichten en het missionaire bewustzijn versterkt zal worden. Br. Paas is aan de kerken voorgesteld in 'Doorgeloven'. Ook in 'De Weeker' heeft een vraaggesprek met hem plaatsaan.

3.2 Werkzaamheden evangelisatieconsulent

Br. Paas heeft zijn intrek genomen in het Landelijk Diensten Bureau. De samenwerking met de collega's van de andere deputaatschappen, alsmede met de collega's van het administratief bureau is goed.

De bezigheden van br. Paas bestaan vooral uit de volgende zaken: bezinning in de vorm van studie en schrijfwerk, het ontwikkelen van een toerustingscursus en uiteraard veel bezoeken en vergaderen. Hij geeft toerusting in plaatselijke gemeenten en begeleidt evangelisatiecommissies in de ontwikkeling van visie en beleid. Ook heeft hij zich bezig gehouden met de opzet van een website voor evangelisatie. Inmiddels is de goed gevuld en wordt er veelvuldig gebruik van gemaakt. Verder is br. Paas op verzoek van deputaten problematiek grote steden en in opdracht van deputaten evangelisatie betrokken geweest bij het onderzoek Vitaal 2000, dat door deputaten problematiek in de grote steden is uitgevoerd in de grote steden. Met veel inzet verricht onze evangelisatieconsulent zijn werk. Hij ervaart zijn werk als een roeping.

Hij doet zijn werk vanuit een aantal theologische uitgangspunten:

- Evangelisatie is iets van de hele gemeente en niet van enthousiaste enkelingen.
- Evangelisatie is gericht op Gods eer en dat is levens de diepe motivatie.
- Evangelisatie heeft alles te maken met het volgen van Jezus en is dus geen optie, maar hoort bij het christen-zijn.
- Evangelisatie is bedoeld om niet-christenen te bereiken en niet om christenen een goed gevoel te geven. Dat vraagt enerzijds offers en anderzijds vertrouwen richting mensen die daarmee bezig zijn.
- Nederland is zendingsgebied en dat betekent dat we in eigen land tot hetzelfde bereid moeten zijn als in Botswana of waar dan ook.
- Evangelisatie vraagt om een geïntegreerde aanpak: het werk van de kerk is één. In alle aspecten van het kerkelijke werk zal ook met de missionaire roeping rekening gehouden worden.

Deze uitgangspunten heeft hij inmiddels verwoord in een aantal artikelen, brochures en notities.

Aan zijn manier van werken liggen onder andere de volgende motieven ten grondslag: hij wil er zijn voor het geheel van de Chr. Geref. Kerken. Hij wil veel nadruk leggen op toerusting. Bij deze toerusting wil hij instellen op praktisch georiënteerde cursussen. Hij wil zorgen voor goede materialen. Dat vraagt veel tijd, zorgvuldige voorbereiding en goede samenwerking met andere organisaties.

Inmiddels heeft br. Paas in een groot aantal kerken toerusting gegeven, meestal in de vorm van cursussen

en trainingen. Tot zijn werk behoort ook het hebben van gesprekken met en begeleiden van evangelisatiecommissies, contacten onderhouden met en toerusten van de evangelisten.

Br. Paas bespreekt zijn werk met de begeleidingscommissie.

In de vergadering van januari 2001 hebben deputaten het werk van de evangelisatieconsulent geëvalueerd. Deputaten zijn onder de indruk van het vele werk dat verricht is en hebben veel waardering voor de deskundige wijze waarop dat geschiedt.

Het werk is snel van de grond gekomen. De vraag of de behoefte bestaat aan een evangelisatieconsulent kan bevestigend beantwoord worden. Het werk blijft toenemen.

Er is behoefte aan iemand die een deel van de werkzaamheden van br. Paas kan overnemen. Op dit moment wordt gezocht naar regionale cursusleiders, vrijwilligers (zie de door br. Paas samengestelde cursus kunnen geven).

Br. Paas wil zich voor de toekomst graag concentreren op drie kerntaken:

- gedurende langere tijd begeleiden van evangelisatiecommissies, kerkenraden en gemeenten bij de vorming van beleid (trajectbegeleiding);
- Theologische en culturele bezinning;
- Beperkte toerusting: een enkele cursus voor gemeentelieden, gespecialiseerde toerusting (training van cursusleiders, gastcolleges, cursussen voor ambtsdragers).

4. Evangelisatie-Adviescentrum

De synode heeft deputaten toestemming gegeven op dezelfde voorwaarden in te trekken in het Landelijk Kerkelijk Bureau (nu Dienstbureau) als de daar nu reeds bureauhoudende deputaatschappen. Br. W. van Zwol heeft namens deputaten overleg gehad met deputaten landelijk kerkelijk bureau over de verdeling van de beschikbare ruimte.

Br. Paas heeft in het bureau een goede namte gekregen.

Omdat de evangelisatieconsulent vanaf sept. 1999 kantoor houdt in het Dienstbureau, is het deputaatschap voor de evangelisatie verzocht een vertegenwoordiger aan te wijzen voor de Bestuurscommissie Dienstbureau (BC) waarin immers alle aldaar bureauhoudende deputaatschappen zijn vertegenwoordigd. De penningmeester, br. W. van Zwol is daartoe aangewezen en maakt vanaf 2000 deel uit van de BC.

Deputaten zijn tevreden over de wijze waarop in het Dienstbureau huisvesting en kantoorservice wordt verband en over de goede samenwerking met de kantoordirecteur en de bureaumedewerkers, binnen de BC en met het deputaatschap landelijk kerkelijk bureau. De bureaunkosten zijn een zorgpunt.

5. Bezinning

5.1 Willow Creek (uitvoering ps-opdracht 1)

De eerste opdracht van de generale synode van 1996 aan deputaten was de bezinning op Willow Creek af te ronden. Onze evangelisatieconsulent heeft deputaten gedend met zijn rapport "Willow Creek" over de snel groeiende Willow Creek Community Church (WCCC) in Chicago. Na verwerking van de opmerkingen van deputaten is het rapport vastgesteld. Dit stuk is als brochure aan alle kerkenraden toegezonden.

In de brochure wordt eerst kort ingegaan op de geschiedenis van de WCCC. Vervolgens wordt de theologie van deze gemeenschap onder de loep genomen. Daarbij worden een aantal kritische opmerkingen gemaakt. Tenslotte wordt uit deze analyse een aantal praktische aanbevelingen afgeleid.

Kort samengevat komt het hier op neer: vanuit een gereformeerde visie is er zeker forse kritiek mogelijk op zowel de opzet als de leer van de WCCC. Daarbij is het echter altijd zaak om zuiver te blijven en ook de sterke kanten van deze opzet te willen zien. Zaken die wij van de WCCC kunnen leren zijn de volkomen toewijding die men aan de dag legt om een wervende gemeenschap te zijn en de noodzaak van een integraal en samenhangend missionair beleid. Zoals met zoveel zaken, geldt ook hier: een kritisch en nuchter gebruik is wenselijk.

Het is niet de bedoeling dat wij als kerken Willow Creek in Nederland kopiëren, maar dat wij naar Gods Woord werkelijk missionaire kerken zijn. Op dit punt gaat onze bezinning verder.

5.2 Redeemer Presbyterian Church

Van 29 sept. t/m 11 okt. 2000 hebben de broeders J. Bosch en S. Paas een studereis gemaakt naar New York en Chicago. De achtergrond van deze reis was de bezinning van deputaten evangelisatie op Willow Creek en andere voorbeelden van aantrekkelijke missionaire gemeenten. Via studies van S.J. Wierda waren deputaten op de hoogte gekomen van het bestaan van de Redeemer Presbyterian Church in New York City, een kerk van gereformeerde signatuur die in deze grote stad eigenwijs en aantrekkelijk gemeente is en dat in lijn met het gereformeerde belijden. De opdracht waarmee deputaten evangelisatie gemaakte broeders op pad stuurden, was dan ook: onderzoeken wat de Christelijke Gereformeerde Kerken kunnen leren i.a.v. evangelisatie en missionair gemeente-zijn (vooral in een stedelijke context) van de Redeemer kerk, alomede het onderkennen en afronden van de bezinning i.a.v. Willow Creek.

Uit het bezoek aan de Redeemer kerk kwam naar voren dat een kerk van gereformerd belijden een zegenrijke uitstraling kan hebben in een context waarin kerken tegenwoordig slechts moeizaam functioneren: de grote stad. Allerlei concrete mogelijkheden om die uitstraling te ondersteunen en vorm te geven, werden aangereikt. De Redeemer kerk onderscheidt zich door een principiële samenhang tussen 'binnen' en 'buiten' in het hele gemeentelieven, tot en met de eerdiensten. Zij is gericht op de stad, zowel op de intellectuelen en geëduceerden als op de kansarmen en woel hen op verschillende manieren te bereiken en te dienen. Er werd, zowel in de Redeemer kerk als in Willow Creek nadruk gelegd op een goed kringwerk, terwijl de Willow Creek gemeente zich onderscheidde door een vorm van kinderkerk, waarin 'binnen' en 'buiten' samenhangen en concreet vorm krijgen. Beide kerken toonden ook het belang van het streven naar hoge kwaliteit, bijvoorbeeld in de organisatiestructuur van de gemeente en de muziek. Redeemer liet bovendien zien hoe belangrijk het is in de context van de grote stad om een multiculturele kerk te zijn. Tenslotte werd hier de aandacht in sterke mate bepaald bij het thema van 'missionaire gemeentebouwing', een thema dat in gereformeerde kerken in Nederland nog nauwelijks aandacht ontvangt.

De beide broeders keerden terug met een koffer vol boeken die in Nederland niet te krijgen zijn en met enthousiaste verhalen. Een en ander resulteerde af in een kleine stroom van artikelen die op de website van de CGK zijn opgenomen. Ook verscheen er binnenkort D.V. een brochure over de Redeemer Presbyterian Church, terwijl in de synoderapporten van zowel deputaten evangelisatie als van deputaten voor de problematiek van de grote steden elementen zijn terug te vinden van de in New York geleerde lessen.

5.3 Bezinningsvergadering met dr. A. Noordegraaf

Deputaten hebben zich in hun bezinning bezig gehouden met het thema missionair gemeente-zijn. Uitgangspunt was het boek van dr. A. Noordegraaf "Vijf broden en twee vissen". Op 10 september 1999 is een extra vergadering belegd. Dr. Noordegraaf hield een inleiding waarin hij nader inging op het missionair gemeente-zijn in een (post)moderne samenleving. Hij zette in bij de Missio Dei en de komst van het Koninkrijk. Deze inzet haalt het evangelisatiewerk uit de activistische en amirnaanse sfeer alsof wij mensen moeten bekeren. God doet als Zender het grote werk; Hij sticht zijn Koninkrijk. Dat is gekomen in Christus. De gemeente is Gods instrument om het Evangelie aan alle volken te verkondigen. Hij wees op het gevaar dat de kerk te veel gefixeerd is op zelfhandhaving en alleen maar binnenkerkelijk bezig is. Het missionair gemeente-zijn hoort tot het wezen van de gemeente. Zij is gezonde gemeente. Het Evangelie wordt gebracht in de context van de tijd. De situatie is niet normatief. Gods Woord mag niet aangepast worden aan de (post)moderne mens. Het haakt wel in op de situatie.

Dis. W.P. de Groot heeft een reactie op het boek van dr. Noordegraaf gegeven. Er volgde een indringende en boeiende bespreking. Ook wij als kerken kunnen alleen maar echt kerk zijn, wanneer we missionaire kerk zijn. Als deputaten zijn we er diep van doordrongen, hoe belangrijk het is, de kerken op te roepen om levend van Gods genade missionair in onze (post)moderne samenleving te staan.

5.4 Bezinning open gemeente

Voor kerkenraden en evangelisatiecommissies heeft br. Paas het discussiestuk "Een open gemeente" opgesteld. Daarin wijst hij op de nauwe relatie tussen evangelisatie en gemeente-zijn. Evangelisatiewerk is niet iets van acties die los staan van de "gewone" kerkelijke activiteiten. Evangelisatie is een zaak van gemeentelieven, waarbij het getuigende karakter van de gemeente uitkomt in al haar activiteiten. Zoals in de gemeente alles een pastoraal, verkondigend, onderwijzend, of gemeenschapsaspect heeft, zo heeft alles in de gemeente ook te maken met haar missionaire roeping. Belangrijk is dat er binnen de gemeente een draagvlak is voor deze visie. Het komt erop aan hierna te beginnen in gebed en geloof.

5.5 Concept-instructie evangelisatiecommissie

Om de kerkenraden en evangelisatiecommissies te dienen hebben deputaten hen een concept-instructie aangeboden, die door de evangelisatieconsulent is opgesteld. De kerkenraden kunnen deze instructie nader toerijden op hun eigen gemeente.

In deze instructie wordt eerst de bijbelse basis voor het evangelisatiewerk aangewezen. Benadrukt wordt dat evangelisatie in de eerste plaats een verantwoordelijkheid is voor de gemeente en niet kan worden neergelegd bij individuen of aan een commissie.

Doel van de evangelisatiecommissie is de gemeente te helpen gestalte te geven aan haar roeping een getuigende gemeente te zijn.

5.6 Brochure De gemeente present

In zijn brochure "De gemeente present" geeft br. Paas kerkenraden een aantal tips en ideeën om de gemeente beter te presenteren in haar omgeving. Een groot aantal buitenkerkelijken heeft slechts een vaag, onjuist of zelfs negatief beeld van de kerk. Bij sommigen heeft dat te maken met weeten tegen de Boodschap. Maar voor een belangrijk deel heeft het ook te maken met onbekendheid. Daarom is het belangrijk dat de kerken aandacht hebben voor een goede publiciteit. In de brochure wordt ingegaan op vragen als:

- welke informatie moet een plaatselijke gemeente bieden?
- welke mogelijkheden heeft zij daarvoor?
- hoe kan de kerk de buitenkerkelijken bereiken met voor hen begrijpelijke informatie?
- hoe kan de kerk gebruik maken van de media?

De brochure is na bespreking door deputaten uitgegeven in de brochurereeks als nummer 2.

5.7 Voortgaande bezinning verhouding evangelisatie - gemeentebouw

Deputaten zijn bezig met een diepgaande bezinning op de verhouding van gemeentebouw en evangelisatie.

In de voortschrijdende theologische inzichten over gemeentebouw wordt steeds meer het missionaire aspect van de gemeente meegenomen. Ook op het Dienstbureau groeit de behoefte om meer samen te werken. Verzoeken vanuit de gemeenten hebben vaak een overlappend karakter: ze bestrijken meer dan alleen evangelisatie of diaconaat. Vooral zending en evangelisatie ervaren dat hun traditionele afgrenzing in de praktijk hoe langer hoe moeilijker blijkt vol te houden, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen.

Br. Paas heeft deputaten met een bezinningsstuk gedend. Hij signaleert daarin het probleem van de segmentatie in de traditionele structuur van het kerkwerk. Dat is onderverdeeld in verschillende segmenten: zending, evangelisatie, diaconaat, pastoraat, jeugdwerk enzovoort. Deze segmentatie van het werk bevoordert dat het denken over de gemeente ook in hoeken wordt verdeeld: interne activiteiten + iets extra's, zoals evangelisatie of hulpverlening. In deze visie wordt gemeentebouw gezien als het intern structureren van de gemeente terwijl evangelisatie het werk naar buiten behartig. We moeten af van deze tegenstelling tussen intern en extern. Gemeentebouw en evangelisatie hangen heel nauw samen.

Gemeentebouw gaat over het doelgericht en samenhangend functioneren van alle onderdelen van het gemeente-zijn. Daarbij dient aan de missionaire taak van meet af aan een belangrijke plaats te hebben.

Deputaten denken na over de consequenties hiervan voor het subsidiebeleid. Daarbij gaat het met name om de vraag in hoeverre het werk van een evangelisatiewerker, die zich voor een groot deel van zijn tijd ook bezighoudt met gemeentebouwwerk, door deputaten financieel gesteund kan worden. Voorzatsnog kiezen deputaten voor de volgende praktische oplossing: Zolang een werker zich grotendeels, dus meer dan 50% van zijn tijd, bezig houdt met zuiver evangelisatiewerk, valt hij geheel als evangelisatiewerker te duiden. Zodra hij zich meer dan 50% van zijn tijd toelegt op gemeentebouwwerk, verliest hij de status van evangelisatiewerker.

5.8 Missionaire gemeentestichting

In toenemende mate zien deputaten zich genoodzaakt zich te bezinnen op de wenselijkheid en mogelijkheden van missionaire gemeentestichting. Zo heeft dr. P.J. Buys gemeentestichting opgenomen in het theologische curriculum.

Dit is ook het geval in de Redeemer Presbyterian Church te New York. Verder blijkt in eigen land dat gemeentestichting hoe langer hoe meer in het vizier komt van gereformeerde kerken. We noemen in dit verband de o.a. de scriptie van dr. S.J. Wierda, 'Gezonden met perspectief'.

Naar een theologisch kader voor gemeentestichting vanuit een missionair model in Nederland, in een vergadering met classisdeputaten op 18 november 2000 is het thema "missionaire gemeente stichting" aan de orde geweest. Br. Wierda is uitgenodigd hierover te spreken. Onder "gemeentestichting" verstaat hij de activiteit die erop gericht is niet-christenen tot geloof in Jezus Christus te brengen en hen te vergaderen in een nieuwe gemeente. Het model voor gemeentestichting is de sterke verbinding tussen kerk en evangelisatie. In de Nederlandse samenleving is de laatste jaren een sterk proces van secularisatie gaande. Daarom moet Nederland nu vanuit een zendingsperspectief worden bekeken. De huidige kerken zijn onvoldoende in staat om Nederland te bereiken met het evangelie, niet alleen omdat het missionair karakter van veel kerken zwak is, maar ook omdat de kerken niet (meer) present zijn op tal van plaatsen. Vanuit deze overwegingen ligt gemeentestichting ook voor de hand. Enerzijds kunnen we daarbij denken aan gemeentestichting op locaties waar de kerk niet of niet meer present is (b.v. de grote steden, allerlei VINEX-locaties, diverse geseculariseerde regio's). Anderzijds kunnen we daarbij denken aan gemeentestichting onder bevolkingsgroepen die momenteel vrijwel niet door de huidige kerken worden bereikt (b.v. buitenlanders, hoger opgeleiden).

5.9 De ambtelijke positie van evangelist

De ontwikkelingen in Rotterdam-Charlois en Almere (zie paragrafen 7.4, 7.5, 7.6) roepen deputaten tot een hernieuwde bezinning op de ambtelijke positie van de evangelist en zijn bevoegdheid tot het bedienen van het Woord en de sacramenten.

De GS van 1960 heeft deputaten evangelisatie opgedragen zich te bezinnen op "de positie van de evangelist in de kerken".

In 1983 hebben deputaten in hun rapport de resultaten van hun hernieuwde bezinning aangeboden aan de generale synode (Acta, bijl. 75, blz. 317). Volgens dat rapport is de figuur van de evangelist, zoals wij die in de kerken kennen, een andere dan de evangelist in de nieuwtestamentische context. De evangelist, zoals wij die kennen is iemand met een door kerkenraad of commissie verstrekte opdracht. Deputaten zagen in 1983 geen reden om de lijnen vanuit het Nieuwe Testament aangaande de evangelist zo door te trekken, dat zou moeten worden overgegaan tot de instelling van een derde ambt in de kerken naast ouderling en diaken. Deputaten gaan in hun rapport van 1983 uit van de charismata die aan de gemeente gegeven zijn. De gemeente kan in de vervulling van haar missionaire taak gebruik maken van de inzet van iemand die zich heeft vrijgemaakt om met een bijzondere opdracht tot het evangelisatiewerk bezig te zijn. Wanneer er behoefte bestaat dat de evangelist ambtadrager zou moeten zijn, wordt gewezen op de mogelijkheid van verkiezing tot ouderling. "Art. 3 K.O. wijst de mogelijkheden aan de evangelist meer ruimte te geven voor de uitoefening van zijn werk binnen en buiten de gemeente. Daartoe zal de kerkenraad de evangelist aan de classis presenteren met het verzoek de kerkenraad toestemming te verlenen de evangelist onder opzicht van de kerkenraad een stichtelijk woord te laten spreken en andere arbeid in de gemeente te doen verrichten."

Commissie IV, die het rapport van evangelisatie toegewezen kreeg, komt in haar rapportage terug op de positie van de evangelist. De commissie vraagt zich af of de gegevens uit het Nieuwe Testament niet tot een andere conclusie kunnen leiden dan waartoe deputaten zijn gekomen. Daarom doet de commissie het voorstel: "de bestudering van de positie van de evangelist in de kerk op te dragen aan een commissie, waartoe ook de hoogleraar Nieuwe Testament behoort, en aan deze commissie te vragen op de volgende generale synode rapport uit te brengen." Dit voorstel wordt later door de commissie ingetrokken (Acta 1983, Art. 173). Op dit moment kennen wij in onze kerken niet het ambt van evangelist. Een evangelist is een kerkelijk werker die in opdracht van een kerkenraad missionair werk doet.

Aan de functie van evangelist is op zich zelf genomen geen ambtelijke status verbonden en er is ook niet de bevoegdheid aan te ontlenen om in kerkdiensten voor te gaan. Een ambtelijke positie kan ontvanger worden in de weg van verkiezing tot ouderling. De mogelijkheid om in de kerken een stichtelijk woord te spreken is geregeld in art. 3 K.O.

Deputaten zijn van oordeel dat het goed is de draad van 1983 weer op te pakken. Er is grondige bestudering nodig, waarbij de exegetische en kerkordelijke aspecten en ook alle praktische consequenties aan de orde komen.

Aan de generale synode wordt voorgesteld deputaten de opdracht te geven in samenwerking met de hoogleraren Nieuwe Testament en Kerkrecht van de TUA de ambtelijke positie en bevoegdheden van de evangelist te bestuderen.

5.10 Verdere onderwerpen van bezinning

Regelmatig schrijft br. Paas voor deputaten notities en artikelen om de bezinning te dienen. Op D.V. 14 juni 2001 is een bezinningsvergadering gepland, waarop onder andere gesproken zal worden over gereformeer-

de evangelisatie. Deputaten zijn van oordeel dat het van groot belang is dat de bezinning hierover doorgaat. Er zal gezocht worden naar mogelijkheden om ook met deze bezinning de kerken te dienen.

6. Visie en beleid

6.1 Noodzaak ontwikkeling visie

De toenemende secularisatie van Nederland vereist een duidelijke visie op de missionaire taak van de kerk. Nederland wordt steeds meer zendingland.

In ons rapport aan de generale synode van 1996 noemden we als aspecten van de missionaire opdracht naast het persoonlijk getuigenis en de evangelisatorische activiteiten van de gemeente in haar directe omgeving, ook de taak tot "zending in Nederland".

In de periode na de laatste synode zijn deputaten door nieuwe ontwikkelingen nog meer overtuigd van de noodzaak van een heldere visie en samenhangend beleid. In dit verband noemen we de ontwikkelingen in Rotterdam-Charlois, de benoeming van de IFES-medewerker, de bezinning op urban-mission.

Hierover is nauw contact geweest met deputaten buitenlandse zending. In die contacten is de gezamenlijke overtuiging gegroeid dat t.a.v. de missionaire taak van de kerk er naast evangelisatie ook gesproken kan worden over zending in Nederland. Daarbij wordt met "evangelisatie" bedoeld de uitvoering van de missionaire taak door de gemeente zelf in haar eigen omgeving, en bij zending gaat het om werk op afstand door de dienst van mensen die speciaal daartoe uitgezonden worden.

6.2 Aanpassing instructie deputaten (generale synode-opdracht 3)

De generale synode van 1996 heeft uitgesproken:

deputaten, rekening houdend met het feit dat het initiatief tot evangelisatieprojecten behoort te liggen bij de plaatselijke kerken, toestemming te verlenen:

- om te onderzoeken of het wenselijk is dat deputaten in overleg met plaatselijke kerken en/of classes op evangelisateterminen wijzen;
- om te onderzoeken of en zo ja op welke wijze hun instructie met het oog hierop dient te worden aangepast.

De synode heeft deze uitspraak gedaan op verzoek van deputaten. Achtergrond van dit verzoek was de praktijk dat het deputaatschap te veel een afwachter houding aannam. Het beleid was afhankelijk van de verzoeken die op deputaten afkwamen. Deputaten zijn steeds meer tot de overtuiging gekomen van de noodzaak van ontwikkeling van visie en beleid. Daarbij zien zij het als behorend tot hun taak, om waar dat nodig is, de kerken te wijzen op evangelisateterminen.

De vraag was of op dit punt de instructie aangepast dient te worden.

Deputaten hebben zich opnieuw bezonnen op de Regeling voor evangelisatie (Kerkorde, Bijlage 16). Zij hebben daarbij advies gevraagd van Prof. Dr. H.J. Selderhuis. Volgens art. 5b heeft het deputaatschap tot taak "het opwerpen, adviseren en voorlichten van kerkenraden, classes en classieke deputaten voor de evangelisatie inzake hun evangelisatorische activiteiten". Deputaten zijn tot de conclusie gekomen dat de taakomschrijving van het deputaatschap, zoals die in Art. 5 staat, voldoende ruimte geeft om zo nodig kerken en classes te wijzen op evangelisateterminen. Daarbij wordt uiteraard vastgehouden aan het uitgangspunt dat het evangelisatiewerk principieel dient uit te gaan van de plaatselijke kerk. Deputaten zijn dankbaar dat zij door de inzet van de evangelisatieconsulent meer mogelijkheden hebben om de kerken daadwerkelijk van advies te dienen.

M.b.t. het struikelen en adviseren van het evangelisatiewerk van de kerken in hun eigen omgeving is het niet nodig de taakomschrijving van deputaten aan te passen.

7. Zending in Nederland

7.1 Opdracht

In hun rapport aan de generale synode van 1996 hebben deputaten al gesproken over "zending in Nederland" als roeping voor de kerken. Daarbij is gedacht aan die streken in ons land waar geen kerk (meer) is van gereformeerd beelden en ook aan die groepen in onze samenleving die we in onze gewone contacten niet bereiken. De noodzaak van zending in Nederland heeft zich de laatste jaren steeds meer aan ons opgedrongen. In dit verband is het van groot belang de geestelijke nood van de grote steden m.n. in de randstad onder ogen te zien. Ook is te denken aan het evangelisatiewerk onder etnische minderheden. Nederland is zondingsgebied geworden.

De gedachte van "zending in Nederland" is niet nieuw. In art. 1 van de Regeling voor de Evangelisatie wordt gezegd dat de kerk zendingzakek is ook in eigen land, en dat elke kerkenraad, classis, en synode de roeping heeft om de uitbreiding van Gods Koninkrijk te bevorderen.

Reeds vele jaren steunen deputaten samen met deputaten buitenlandse zending het werk van Evangelie en Missie in Nederland. De betrokkenheid van deputaten bij het zendingwerk in Nederland is de laatste jaren sterker geworden. We noemen in dit verband de benoeming van de IFES-medewerker (par. 7.3), de ontwikkelingen in Rotterdam-Charlois (par. 7.4) en Almere (par. 7.5).

Bij de bezinning op hun instructie (par. 6.2) hebben deputaten geconstateerd dat in hun taakomschrijving de opdracht van zending in Nederland niet expliciet genoemd wordt.

Deputaten stellen de synode voor dat in de taakomschrijving in art. 5 van de Regeling voor de evangelisatie wordt opgenomen dat het tot de taak van deputaten hoort om "het zendingwerk in Nederland in samenwerking met deputaten zending te bevorderen".

7.2 Samenwerking Zending (generale synode-opdracht 4)

De generale synode van 1996 spreekt uit: deputaten toestemming te verlenen om met deputaten buitenlandse zending nader te onderzoeken of en zo ja op welke wijze een vorm van samenwerking tussen beide deputaatschappen gewenst en mogelijk is.

De praktijk wijst uit dat goed overleg noodzakelijk is en dat op een aantal terreinen samenwerking mogelijk is.

Op het Dienstencentrum is er goed overleg en samenwerking tussen evangelisatie en zending. Zending en evangelisatie houden zich bezig met de ene missionaire taak die wereldwijd is. In toenemende mate wordt duidelijk dat de traditionele onderscheiding van evangelisatie als uitvoering van de missionaire opdracht in eigen land en zending als het missionaire werk in het buitenland niet meer zo strak te bandhaven is. Ook in Nederland ontmoeten we mensen van diverse volken en culturen. Om hen het Evangelie te verkondigen worden speciaal toegerichte werkers uitgezonden. Op het gebied van Zending in Nederland is samenwerking van de beide deputaatschappen dringend gewenst. Er is al samenwerking binnen Evangelie en Moslims. Deputaten evangelisatie zijn door deputaten zending betrokken bij de benoeming van de IFES-medewerker. In dit verband kan ook urban mission genoemd worden, waarover de bezinning op gang komt. Ook op het gebied van toerusting van de kerken om niet-moslims onder vluchtelingen te bereiken, is het goed van elkaars deskundigheid gebruik te maken.

We zien het als een gezamenlijke opdracht het missionair elan van de kerken te stimuleren.

7.3 Benoeming IFES-medewerker

Deputaten evangelisatie zijn benaderd door deputaten buitenlandse zending met betrekking tot steun van het werk van IFES-Nederland onder buitenlandse studenten. Daarbij is gesproken over de mogelijke benoeming van ds. A. van der Maat tot-stafwerker bij IFES. Het is een project van zending. Omdat het een project in Nederland betreft, hebben deputaten buitenlandse zending deputaten evangelisatie gevraagd om instemming met de benoeming en financiële ondersteuning.

Deputaten hebben de overtuiging dat hier een verantwoordelijkheid ligt, waar wij als kerken ons niet aan mogen onttrekken. Het werk onder buitenlandse studenten is van grote strategische betekenis. We hopen dat dit werk onder buitenlandse studenten ook het missionair bewustzijn van de kerken zal stimuleren. Ten aanzien van de kosten is afgesproken dat buitenlandse zending 80% en evangelisatie 20% van de kosten zullen dragen.

Inmiddels is ds. A. v.d. Maat benoemd. Voor verdere informatie over dit werk wordt verwezen naar het rapport van deputaten buitenlandse zending.

7.4 ICF Rotterdam-Charlois

Deputaten zijn betrokken bij heel verrassende ontwikkelingen. In een tijd waarin gemeenten zijn opgeheven en ook onze kerken in ledenaantal achteruitgaan, kwam van de International Christian Fellowship te Rotterdam de vraag naar mogelijkheden van gemeenteslchting.

In 1998 kwamen mensen uit de Gerel. Gemeenten, Chr. Gerel. Kerken en de Nederlandse Hervormde Kerk samen om te kijken of er mogelijkheden waren Engelstalige diensten op te zetten in Rotterdam. In oktober 1998 is daarmee begonnen. De samenkomsten groeiden uit tot een gemeenschap. In de loop van 1999 werd de noodzaak ervaren om het nazorgwerk meer structuur te geven en werd de behoefte gevoeld om over te gaan tot instellering van de gemeente, omdat men graag de sacramenten wilde vieren en de ambten instellen. Heel bewust is er voor gekozen om geen vrije groep te zijn maar een kerk te willen worden binnen het kerkordelijk geregeld verband van de Chr. Gerel. Kerken.

Er zijn contacten geweest met de Chr. Gerel. Kerk te Rotterdam-Charlois. Inmiddels heeft de ICF kerkelijk onderdak gevonden bij de Chr. Gerel. Kerk te Rotterdam-Charlois, waarvan ze nu een bijzondere wijkgemeente is. Th. Visser, evangelist van de ICF, is bevestigd tot evangelisatieouderling in dienst van de bijzondere wijkgemeente.

Per zondag bezoeken gemiddeld 60 mensen de diensten, waarvan ongeveer de helft uit de doelgroep bestaat.

Naast evangelist Visser zijn Judith Bors en Elmiëke de Vos als bijzondere evangelisatiearbeiders werkzaam bij de ICF. Zij richten zich respectievelijk op het vrouwenwerk en het jongerenwerk. Zij dienen als "tennismakers", de helft van hun tijd werken zij voor hun levensonderhoud en de andere helft zijn zij volledig inzetbaar binnen de ICF.

In de ICF worden we voor onverwachte zegeningen geplaagd. Het is een teken van hoop voor onze kerken in het algemeen en voor die in de steden in het bijzonder.

Deze ontwikkelingen stellen onze kerken voor nieuwe taken en nieuwe vragen.

De kerk van Rotterdam-Charlois en de ICF hebben contact opgenomen met deputaten evangelisatie.

Op 20 februari 2001 is in Veenendaal een gezamenlijk moderamenoverleg gehouden van de deputaatschappen ADMA, evangelisatie, hulpverlening, onderlinge bijstand en advies en buitenlandse zending, daarbij waren ook ds. D.J. van Vuren en evangelist Th. Visser aanwezig.

In deze vergadering bleek grote betrokkenheid bij het initiatief in Rotterdam-Charlois. Aan de orde kwam de vraag hoe men tegen een internationale gemeente aankijkt. Er zijn twee benaderingen mogelijk. De eerste benadering is puur kerkordelijk, als ware het een Chr. Gerel. Kerk in wording, waarbij de gemeente zal vallen onder de algemeen geldende regels beschreven in de kerkorde. Sommige regels zullen nog geen plek kunnen krijgen in deze internationale gemeente. De tweede benadering is een internationale gemeente te zien als een zendinggemeente. In zendinggemeenten in het buitenland speelt de kerkorde een andere rol. Er is geen principieel verschil met een zendinggemeente in het buitenland. Daar ook in een internationale gemeente verschillende culturele achtergronden een rol spelen. Ook is gesproken over de Franse. Voor dit jaar staan verschillende deputaatschappen garant voor de financiering. Voor de langere termijn zal er een goede regeling moeten komen. Afgesproken is dat deputaten evangelisatie de leiding zullen nemen in gezamenlijke initiatieven over deze zaak en zullen rapporteren aan de generale synode.

Deputaten evangelisatie zijn van oordeel dat de internationale wijkgemeente gezien de culturele achtergrond als een zendinggemeente benaderd dient te worden. In paragraaf 7.7 doen deputaten voorstellen met betrekking tot zendinggemeenten.

Deputaten evangelisatie zijn bereid om de ICF op hun begroting op te nemen. In goed overleg met de kerkenraad van Rotterdam-Charlois kan dan een regeling getroffen worden, overeenkomstig de richtlijnen die deputaten hebben opgesteld voor steunvragende kerken.

Deputaten evangelisatie brengen de zaak van de ICF met klem onder de aandacht van uw vergadering. Deputaten bidden uw vergadering de wijsheid toe om een goede regeling te treffen die tot eer van God is, tot opbouw van de zendinggemeenten en tot zegen voor onze kerken.

7.5 De Wegwijzer, Almere

Br. A. Meulmeester, evangelist van de christelijke gemeenschap de Wegwijzer te Almere-Buiten, heeft contact gezocht met deputaten. De Wegwijzer zoekt kerkelijk onderdak. Het moderamen van het deputaatschap heeft een dringend gesprek met hem gehad, waarin hij ons de nood van de Wegwijzer voorlegde. Er is daar een sterk verlangen gecroond naar gemeenteslchting. Hij verklaarde ons dat er binnen het verband van de Gereformeerde Gemeenten geen mogelijkheid was tot gemeenteslchting voor de Wegwijzer. Men wil uitdrukkelijk niet overgaan tot het vormen van een vrije groep, omdat men het als roeping ziet om de eenheid met andere kerken in een kerkverband te zoeken. Ook wil men de eigen identiteit als gemeente van reformatisch belijden bewaren. Daarom is contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken gezocht, waarmee men zich geestelijk verwant voelt.

Inmiddels zijn er contacten tussen de CGK/NGK Almere en De Wegwijzer. Deputaten volgen de ontwikkelingen in Almere met grote betrokkenheid.

7.6 Overwegingen m.b.t. de huidige positie van de evangelist in zendinggemeenten

In de ICF te Rotterdam-Charlois en De Wegwijzer te Almere stufen we op het feitelijk probleem, dat er rond de verkondiging van het evangelie een gemeente ontstaan is, die in de praktijk haar samenkomsten, waarin een evangelist voorgaat, als erediensten beleeft, terwijl er kerkordelijk gezien geen sprake kan zijn van een eredienst, omdat de evangelist niet gerechtigd is erediensten in de kerkordelijke zin van het woord te leiden. Zowel bij de ICF als De Wegwijzer leeft de vraag naar de bediening van de sacramenten. Voor mensen die geen kerkelijke achtergrond hebben is het heel moeilijk uit te leggen waarom de eigen evangelist, die elke zondag het evangelie brengt, de sacramenten niet mag bedienen, maar dat een predikant van elders gevraagd moet worden.

Dit probleem vraagt om een oplossing volgens de principes van het gereformeerde kerkrecht.

In hun voorstellen m.b.t. de zendinggemeenten doen deputaten ook een voorstel m.b.t. de positie van de evangelist in de zendinggemeente (paragraaf 7.7 voorstel 5.3.2).

Deputaten leggen de generale synode de vraag voor welke oplossing voor dit probleem gezocht moet worden, zolang nog geen definitieve regeling getroffen is.

7.7 Bezinning en voorstellen m.b.t. zendinggemeenten

Deputaten hebben zich bezonnen op de consequenties van zending in Nederland en de vorming van zendinggemeenten. Deze bezinning is vastgelegd in een beleidsnota, waaraan ook enkele voorstellen aan de generale synode worden gedaan.

Beleidsnota van deputaten evangelisatie: Enige gedachten over Zending in Nederland

1. Aanleiding

Aanleiding voor deze notitie is de nieuwe problematiek van de ICF en de kerk van Rotterdam-Charlois met de positie van Theo Visser en die van de Wegwijzergemeente (en André Meulmeester) in Almere. Beide zendinggemeenten zitten thans reeds met acute vragen op dit terrein. Voorts liggen er plannen voor gemeenteslchting in Amsterdam. Mocht het zover komen dat overal in Nederland behoefte gaat bestaan aan vorming van een zendinggemeente.

2. Begrippen en relatie tot zending

2.1 Deputaten voor de buitenlandse zending hebben als opdracht het Evangelie te brengen aan nog niet gekerstende en onkerkende volkeren. Als regel gebeurt dit zendingwerk in samenwerking met lokale kerken (partnershiprelatie). Er zitten twee kanten aan dit werk: churchplanting (kerkslchting) en churchbuilding (kerkbouw). Zendingwerk in de zin van churchplanting leidt tot de vorming van een nieuwe (zending-)gemeente in het land en de cultuur waar het zendingwerk wordt verricht. Zendingwerk in de zin van churchbuilding beoogt het vormen van kader binnen de jonge (zending-)kerk. Nu ook Nederland zelf zendingland is (geworden), moet eenzelfde manier van werken ook hier en mogelijk zijn en erkend worden.

2.2 Deputaten voor de evangelisatie hebben als opdracht ondersteuning te geven aan de plaatselijke gemeente in het evangelisatiewerk. Onder evangelisatiewerk verstaan we de activiteit van de gemeente om het Evangelie te delen met mensen buiten de kerk en binnen de eigen cultuur met het oog op de uitbreiding van de gemeente van Christus. Het evangelisatiewerk is niet primair gericht op het vormen van nieuwe, zelfstandige gemeenten of van een niet-zelfstandige wijkgemeente. Zo'n nieuw te vormen wijkgemeente maakt immers deel uit van de plaatselijke kerk en valt derhalve onder dezelfde kerkordelijke regelingen.

2.3 Als het erom gaat in Nederland nieuwe zendinggemeenten te vormen, zullen deputaten voor de buitenlandse zending en deputaten evangelisatie samenwerken en zullen ze ook in goed overleg samen het beleid bepalen.

3. De zendinggemeente

3.1 Een zendinggemeente ontstaat daar waar mensen regelmatig rondom de verkondiging van het Woord van God samenkomen. De verkondiging van het Evangelie is de eerste prioriteit in een zendinggemeente.

3.2 Kenmerkend voor een zendinggemeente is:

- ze vormt geen onderdeel van een (nabijgelegen) plaatselijke gemeente

- de leden van deze gemeente zijn mensen die recent tot geloof zijn gekomen en merendeels afkomstig zijn uit een niet-christelijke achtergrond en / of een niet-Nederlandse cultuur
  - ze wordt geleid door zondingsarbeiders / evangelisten die daarvoor door de kerk zijn uitgezonden, gerechtigd zijn om Woord en sacramenten te bedienen en die van hun werkzaamheden verantwoording afleggen aan uitzendende gemeente(n) en deputaten
  - een (nabijgelegen) plaatselijke gemeente kan een zendingsgemeente adopteren
  - de ambten zijn (nog) niet of slechts ten dele ingesteld
  - er kunnen, vanwege het internationale karakter, grote culturele verschillen zijn met een reguliere gemeente binnen ons kerkverband.
- 3.3 Alle gemeenten die behoren tot het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben op zich genomen de kerkelijke regelingen (Kerkorde) te handhaven. In een zendingsgemeente zal wet in de geest van deze regelingen worden gehandeld, maar tegelijkertijd zal er oog zijn voor het specifieke van haar situatie.
- 3.4 Het einddoel van het werk in een zendingsgemeente is om die te leiden tot zelfstandigheid binnen het verband van onze kerken. Mocht het leiden tot het intreden in het verband van onze kerken, dan zullen daarbij de onder 3.2 genoemde verschillen kunnen leiden tot (tijdelijke) verschillen in liturgie en (andere) kerkelijke zaken.
- 3.5 Het maken van afspraken met nieuw ontstane zendingsgemeenten kan worden gedelegeerd aan deputaten voor de buitenlandse zending en deputaten voor de evangelisatie.

4. Overwegingen

Deputaten hebben overwogen, dat

- 4.1 de Heere God in onze multiculturele samenleving zijn kerk vergadert ook uit volkeren, die niet onze Nederlandse culturele achtergrond hebben;
- 4.2 het noodzakelijk is, dat gedefinieerd wordt, wat een zendingsgemeente in Nederland is en wat haar kerkrechtelijke positie is;
- 4.3 een zendingsgemeente tijdelijk een aparte status dient te hebben, gezien de andere culturele setting;
- 4.4 een zendingsgemeente begeleid dient te worden met inachtneming van het eigena van een zendingsgemeente, met behulp van de kennis en de ervaring die bij deputaten buitenlandse zending aanwezig is, tot het moment dat de zendingsgemeente geïntegreerd kan worden in ons kerkverband;
- 4.5 het eveneens noodzakelijk is, dat de positie en het mandaat van een evangelist/gemeentestichter in een zendingsgemeente gedefinieerd wordt;
- 4.6 er duidelijkheid dient te komen ten aanzien van de verantwoordelijkheid voor een zendingsgemeente en haar evangelist/gemeentestichter.

5. Voorstellen

Deputaten voor de evangelisatie doen aan de generale synode in relatie hiertoe de volgende voorstellen:

- 5.1 uitspreken dat Nederland zendingland is
- 5.2 ruimte geven voor het ontstaan van zendingsgemeenten
- 5.3 deputaten evangelisatie en deputaten buitenlandse zending opdragen
  - 5.3.1 te formuleren wat zendingsgemeenten zijn
  - 5.3.2 definitie en positie te formuleren van de zendingwerker / evangelist in de zendingsgemeente, alsmede de vereiste opleiding in samenwerking met het curatorium van de TUA
  - 5.3.3 de kerkrechtelijke positie van zendingsgemeenten te definiëren
  - 5.3.4 regelingen voor zendingsgemeenten in Nederland te ontwerpen in de geest van de Kerkorde
  - 5.3.5 zich te bezinnen op de relatie tussen zendingsgemeenten en kerken binnen ons kerkverband
  - 5.3.6 zich te bezinnen op mogelijke integratie van zendingsgemeenten binnen ons kerkverband
  - 5.3.7 hierover aan de volgende generale synode te rapporteren
- 5.4 regelen wie het primaat van de zorg voor de zending gemeenten en de zendingswerkers / evangelisten heeft.

8. Toerusting kerken voor evangelisatie onder niet-moslimse asielzoekers (generale synode-opdracht 6)

De synode heeft deputaten opgedragen middelen en wegen te zoeken om de plaatselijke kerken toe te rusten om ook niet-moslims onder asielzoekers c.q. vluchtelingen met het evangelie te bereiken.

Deputaten hebben de classideputaten verzocht in hun classicaal ressort te onderzoeken welke kerken op dit terrein ervaring hebben en welke behoeften er bij de kerken leven op het gebied van toerusting en daarvoor deputaten te rapporteren.

Van de kant van de classideputaten is geen reactie gekomen. Ook hebben deputaten vanuit de kerken geen concrete vragen ontvangen voor toerusting of advies.

Deputaten kunnen niet anders dan constateren dat er op dit moment bij de kerken geen behoefte is aan toerusting door deputaten met het oog op evangelisatie onder niet-moslims onder de asielzoekers.

Deputaten hebben op dit moment niet de mogelijkheden om zelf de kerken op dit terrein toerusting te geven. Deputaten wijzen de kerken op de diensten van de stichting GAVE te Harderwijk. Deze stichting heeft als doelstelling gemeenten toerusting te geven voor evangelisatie onder asielzoekers. Verder kan het werk van SKIN (Samen Kerk in Nederland) te Amersfoort genoemd worden. SKIN is een platform dat de contacten bevordert tussen migrantkerken en Nederlandse kerken.

Ook in Doorgeven wordt aandacht geschonken aan het werk onder asielzoekers. In Doorgeven van april 2001 stond het artikel 'Getuigen van Jezus tegenover mensen die anders geloven' van de heer J. Brinkman, stafmedewerker van IFES-Nederland in het nummer van Doorgeven van april 2001.

Deputaten zijn van mening dat de kerken een taak hebben voor de vreemdelingen in hun omgeving.

9. Contact met deputaten voor de problematiek in de grote steden

Deputaten problematiek grote steden hebben een aantal deputaatschappen, waaronder evangelisatie, uitgenodigd voor overleg. De opdracht die deputaten problematiek in de grote steden van de generale synode van 1998 hebben gekregen is breed en ernstig. De noodklok is geluid voor een aantal kerken in het Westen van het land. De opdracht van deputaten problematiek in de grote steden raadt aan het terrein van een aantal andere deputaatschappen. Deputaten problematiek in de grote steden zijn tot de conclusie gekomen dat de ernstige situatie noodzaak tot een gedegen onderzoek. Omdat een te houden onderzoek ook van belang is voor het bepalen van beleid van andere deputaatschappen, is het verzoek gedaan of het mogelijk is gezamenlijk het onderzoek uit te voeren en te financieren.

Deputaten evangelisatie zijn van mening dat het ook voor hun eigen beleid van grote betekenis is hieraan medewerking te verlenen. Voor de ontwikkeling van visie en beleid ten aanzien van missionaire toerusting van de kerken in de grote steden en urban mission is het noodzakelijk dat er een grondig onderzoek gedaan wordt naar de situatie van onze kerken in het algemeen en die in de grote steden in het bijzonder. De voortgaande getalmatige teruggang van onze kerken met name in de grote steden en de opheffing van de kerken van Den Haag-Centrum en Wormerveer onderstrepen de noodzaak van een heldere visie en een goed gefundeerd beleid.

In het onderzoek, genaamd Vitaal 2000, is ook het missionair gehalte en de visie van de kerken op evangelisatie in de grote stad betrokken. Br. S. Paas heeft medewerking verleend aan de uitvoering van Vitaal 2000. Ook is besloten tot een bijdrage in de kosten. Deputaten zijn van oordeel dat, hoewel deze post niet expliciet op de begroting was opgenomen, deze uitgave verantwoord is, omdat het onderzoek dienstbaar zal zijn aan een optimaal beleid.

10. Bijzondere evangelisatiewerkers in dienst van niet-kerkelijke organisaties

Deputaten ontvangen van een van de kerken het verzoek of een broeder en zuster van de gemeente, die werkzaam zijn bij een missionaire organisatie, tot bijzondere missionaire werkers benoemd kunnen worden, naar analogie van de benoeming van bijzondere zondingsarbeiders door deputaten buitenlandse zending. Deputaten hebben zich diepgaand met deze vraag bezig gehouden. Zij zijn van mening dat een kerkelijke erkenning voor deze evangelisatiewerkers een grote stimulans zal zijn.

Deputaten zijn van oordeel dat deze erkenning anders dan bij zending primair de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerkenraad is.

Deputaten zijn gebonden aan hun instructie die bepaalt dat het evangelisatiewerk principieel uitgaat van de plaatselijke kerk. Deputaten kunnen geen missionaire werkers benoemen. Dat is de taak van de kerkenraden.

De plaatselijke kerkenraad beoordeelt of het werk van de broeder of zuster een missionair karakter draagt en of het voor erkenning in aanmerking komt.

Deze erkenning kan door de kerkenraad vastgelegd worden in een convenant met de betreffende broeder of zuster en kan verder gestalte krijgen in een uitzending in een bijzondere kerkdienst.

Het is belangrijk dat de relatie tussen kerkenraad en de evangelisatiewerker goed geregeld is. Er is onderscheid tussen de gewone evangelisatiewerker die in dienst van de kerkenraad staat en de bijzondere evangelisatiewerker die in dienst van een missionaire organisatie staat. In de 'Richtlijn voor de relatie kerkenraad en evangelisatiewerker' is het een en ander nader uitgewerkt.

Voor de erkenning van de bijzondere evangelisatiewerker is een model convenant bijzondere evangelisatiewerker in dienst van een niet-kerkelijke organisatie opgesteld.

11. Beleid financiële steun

Deputaten stelden 29 september 2000 Algemeen voorwaarden voor subsidievragende kerken vast. Ter toelichting op deze voorwaarden diene het volgende: Bij projecten gaat het ragenoeg steeds alleen om loonkosten. Die kosten stijgen door indexatie en periodes. Terwijl de kerken niet voldoende groeien om de kosten in toenemende mate zelf te dragen. Daarom kan bij lopende projecten nog niet worden gewerkt met een aflopende jaarsubsidie.

Van de gesubsidieerde kerk wordt gevraagd waar mogelijk 1.500 per lid/dooplid voor de kerkelijke exploitatie op te brengen naar de norm van deputaten OBA. Voorts dat terminale 1.30 per lid/dooplid voor evangelisatie-activiteiten door de kerk zelf wordt opgebracht en dat voor de te subsidiëren activiteit voldoende menskracht aan vrijwilligers wordt geleverd. De jaarlijkse subsidie aan kerken boven 250 leden wordt in principe voor nieuwe gevallen genormeerd tot 1.100 per lid/dooplid. Kleinere gemeenten zullen voor een subsidieaanvraag die een bedrag van maximaal 1.120 te boven gaat, tevoren toestemming van de classis moeten vragen. In principe wordt, zeker voor nieuwe aanvragen, alleen in geval van een aantoonbaar financieel tekort subsidie verstrekt.

Deputaten bezinnen zich nog verder op het subsidiebeleid omdat zij meer nieuwe aanvragen verwachten. Meer aanvragen zijn op zich een goede zaak doch de middelen zijn beperkt. Met behoud van voorstaande normen denken zij er thans over na tot toekomstig beleid te maken de subsidieduur te begrenzen en zo mogelijk te komen tot een aflopende schaal. Een dergelijk beleid kan meer kerken voor een bepaalde tijd van dienst zijn. Gedacht zou kunnen worden aan startsubsidies voor bijv. 3 à 6 jaar. Het voorstaande zal betekenen dat een subsidievragende kerk moeilijker een werker voor onbepaalde tijd zal kunnen benoemen; wat weer leidt tot het moeizamer kunnen aantrekken van geschikte mensen. Benoeming is maatwerk en deputaten willen zich niet opsluiten in regels die niet passend zouden blijken te zijn bij het hoofddoel het evangelisatiewerk te bevorderen. De bezinning op dit punt is nog niet afgerond.

12. Toerustingconferenties

12.1 Toerustingconferentie 1999

Op 24 april 1999 werd in de Chr. Genf. Kerk te Harderwijk de jaarlijkse toerustingconferentie gehouden met als thema: 'Gereformeerd evangelisatiewerk... Een uitdaging!'. Dr. J. Van Arstel sprak over de norm

van het gereformeerde evangelisatiewerk. Evangelist J.W.N. Dooyewaert sprak over de vorm van het gereformeerde evangelisatiewerk. Het thema van de inleiding van dr. P.J. den Hertog was: "It's born, de opvang van nieuwgeborenen in de gemeente". In de pauze waren er informatiestands van In de Rechie Straat, Echo en Bible League.

12.2 Toerustingconferentie 2000

Deputaten hebben het jaar 2000 uitgekozen als evangelisatiejaar, met als doelstelling aan de kerken impulsen te geven en een langdurig proces in werking te stellen. Met het oog hierop is de Werkgroep 2000 benoemd. Deze werkgroep heeft deputaten evangelisatie gediend met voorstellen en aanbevelingen met het oog op het evangelisatiejaar 2000.

In opdracht van deputaten heeft de Werkgroep de voorbereiding van de toerustingconferentie in 2000 voor haar rekening genomen.

De conferentie van 2000 heeft in het kader van het evangelisatiejaar 2000 een andere en bredere opzet gekregen. De conferentie is op 8 april 2000 gehouden in het Johannes Fontanuscollege te Barneveld. Het thema was: "Bruggen voor het Woord". Voor de morgenbijeenkomst waren als sprekers uitgenodigd: de heer W. de Krijft, dr. S. Paas en dr. K. Groeneweld. 's Middags waren er een aantal workshops gericht op de doelgroepen: kinderen, jongeren, allochtonen, autochtonen, randgroepen, evangelisatie en recreatiewerk, evangelisatie en beleid. Voor de kinderen was er een apart programma. Er is voor deze dag een reader samengesteld.

Deputaten zijn positief over de nieuwe opzet van de conferentie. De opkomst was aanmerkelijk groter dan in het verleden. Wel zijn er vanuit de vergaderingen van de particuliere synoden enkele terecht vragen gesteld over enkele onderdelen van deze conferentie. Deputaten blijven toezien op de inhoud van de conferenties.

Deputaten hebben aan de kerken het voorstel gedaan om de zondag na de conferentie, op 9 april 2000, een evangelisatiezondag te houden. Dr. P.D.J. Buijs en W.P. de Groot hebben met het oog hierop preekgeschetsen geschreven, die aan de predikanten en studenten toegezonden zijn.

12.3 Toerustingconferentie 2001

Omdat de opzet op zich goed bevallen was, hebben deputaten de Werkgroep opdracht gegeven ook voor 2001 de conferentie voor te bereiden.

De conferentie van 2001 was gepland op 7 april 2001, weer in het Johannes Fontanuscollege te Barneveld. De voorbereiding van de dag is gedaan in samenwerking met de werkgroep gemeentebouw. Als thema is gekozen: "Inademen en Ufademien". Helaas kon de toerustingconferentie niet doorgaan vanwege uitbraak van MKZ te Koofwijkbroek.

Er wordt gezocht naar mogelijkheden de conferentie later in de tijd alsnog te houden.

13 Contacten

13.1 Classisdeputaten

De classisdeputaten zijn belangrijke verbindingschakels in het contact met de kerken. Het is van groot belang dat het werk doorgaat. Uit de praktijk blijkt dat wanneer een classisdeputaat voor enige tijd uitgechakeld is, het werk blijft liggen. Daarom hebben deputaten de classes verzocht om naast de classisdeputaat een secundus te benoemen, die deze taak zondig kan waarmaken.

De taak van de classisdeputaat zoals die in de Kerkorde, Bijlage 15, art. 10 omschreven wordt, is zeer omvangrijk. Er zijn enkele classes, waar ter ondersteuning van de classisdeputaat een commissie voor de evangelisatie is ingesteld. Deputaten hebben die classes waar dit nog niet het geval is, in overweging gegeven zo'n commissie te benoemen.

Deputaten hechten aan een goed contact met de classisdeputaten. Daarom worden jaarlijks gezamenlijke vergaderingen belegd.

Op 9 juni 1998 heeft een vergadering met classisdeputaten plaatsgevonden. Het thema "Evangelisatie in een postmoderne samenleving" werd ingeleid door de brs. De Boer en Wagenaar. Helaas was de opkomst van de kant van de classisdeputaten niet groot. Er is geïnformeerd naar de redenen van afwezigheid. De hoofdreden was dat men het programma te theoretisch vond. Deputaten hebben daarom besloten de vergaderingen met classisdeputaten een meer praktisch karakter te geven. Ook is besloten om de betrokkenheid van de classisdeputaat te verhogen tot twee bijeenkomsten per jaar.

Op 15 juni 1999 werd de eerste ontmoetingsdag in nieuwe stijl gehouden. Er waren twee sprekers. 's Morgens sprak drs. C.M. van Loon over het thema "Hoe wordt een Nederlander christen?" Hij noemde zes lessen: desinteresse of afkeer; een open contact met een christen; interesse in het geloof van de christen; interesse in het christelijk geloof; openheid voor de mogelijkheid om zelf christen te worden; de Nederlander wordt christen. Bij iedere les gaf hij een aantal beleidsaanbevelingen. 's Middags ging drs. H. van Dam op praktische wijze in op de vraag hoe seners met het Evangelie te bereiken.

De eerste ontmoeting in 2000 werd gehouden op 12 februari. 's Morgens sprak drs. W. Aanen, evangelist (voor de IZB) te Dordrecht, over het thema "Zoekt de vrede voor de stad" missionaire presentie in (Nederlandse) kansarme wijken. Hij benadrukte dat het nodig is dat christenen weer in de stad gaan wonen. Hij hield een pleidooi voor kerkenwerk rondom de kerk. In de middagbijeenkomst besprak dr. S. Paas het recente NIPQ-onderzoek "Kerk in Nederland" en de betekenis ervan voor onze kerken. Het onderzoek laat zien dat er een diepe kloof bestaat tussen de kerk en buitenkerkelijken. Volgens br. Paas zijn er in onze samenleving de volgende culturele ontwikkelingen te zien: verminderd vertrouwen, groeiende emotionaaliel en fixatie op eigen identiteit. Hiermee moeten we in het evangelisatiewerk rekening houden. Het is belangrijk als betrouwbare mensen de ander tegemoet te gaan. Bij de keuze van methoden moeten we bedenken dat het niet onze taak is succes te boeken, maar de boodschap trouw te brengen. Daarbij moeten we bereid zijn tot knuis dragen. De heft van de buitenkerkelijken komt weleens in de kerk ter gelegenheid van huwelijk en begraving. In trouw- en rouwdiensten zijn er grote mogelijkheden buitenkerkelijken te bereiken.

De tweede ontmoeting in 2000 was op 18 november. Dr. S.J. Wierds sprak over Missionaire gemeentebouw en gemeentestichting. Onder "gemeentestichting" verstaat hij de activiteit die erop gericht is niet-christenen tot geloof in Jezus Christus te brengen en hen te vergaderen in een nieuwe gemeente. Het gaat om gemeentestichting vanuit een missionair motief. Het onderwerp was belangrijk, de opkomst was dit maal helaas laag. Deputaten blijven zoeken naar mogelijkheden de classisdeputaten toe te risten en te stimuleren.

13.2 Evangelisten

Sinds enkele jaren kenden deputaten het gebruik de evangelisten van de werkterreinen een maal per jaar uit te nodigen voor een werklunch. Dan is er gelegenheid tot ontmoeting met elkaar en het deputaatschap en het uitwisselen van ervaring. Zulke ontmoetingen zijn gehouden op 25 september 1998 en 26 november 1999.

Geboden is dat de evangelisten behoefte hebben aan meer en betere begeleiding en toerusting dan deputaten in staat zijn te bieden. Samen met de evangelisatieconsulent is gezocht naar mogelijkheden om de toerusting meer inhoud te geven. Besloten is om een maal per jaar een "locatedag" te houden. Dan komt men samen bij een van de evangelisten. Er worden ervaringen uitgewisseld en neemt kennis van het werk ter plaatse. Daarnaast wordt er een maal per jaar een bezinningsweekend gehouden (van vrijdagavond tot zaterdagmiddag). Dan wordt er een gast-deskundige uitgenodigd om een thema uit te diepen.

Op 18 oktober 2000 is onder leiding van br. S. Paas een evangelistendag op locatie gehouden. Deze ontmoeting vond plaats bij dr. D. van Noord te Amsterdam.

13.3 Contact met anderen

In de bezinning op, en ontwikkeling van hedendaagse gereformeerde evangelisatiemethoden, achten deputaten contact met kerken en organisaties, die op dezelfde gereformeerde grondslag willen werken, van groot belang.

Er zijn contacten met de IZB. Er is samenwerking in de redactie van Echo en binnen de stichting Evangelie en Moesers. Er zijn ook ontmoetingen geweest tussen een vertegenwoordiging van deputaten en een delegatie van het Geref. Vrijgemaakte Landelijk Verbond voor Evangelisatie-Arbeid (LVEA). De vereniging LVEA is inmiddels opgeheven. Het werk wordt voortgezet door Deputaten Toerusting evangeliserende gemeente (DTEG).

Deputaten zoeken naar verdere mogelijkheden om samen te werken. Gedacht wordt aan gezamenlijke toerusting. Ook in de doordringing van het evangelisatiewerk is het gewenst elkaar voortdurend en zoveel mogelijk van dienst te zijn.

Onze evangelisatieconsulent heeft goede contacten met zowel medewerkers van de IZB als DTEG. In samenwerking met IZB en DTEG wordt de mogelijkheden onderzocht om gereformeerde evangelisatieconsulent te ontwikkelen.

14. Lidmaatschap Evangelische Alliantie

Na lang beraad hebben deputaten in hun vergadering van 26 november 1999 het principebesluit genomen het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie aan te vragen. In ons verslag aan de particuliere synoden van 2000 hebben we dit reeds gerapporteerd.

De EA is een ontmoetingsplatform van reformatorische en evangelische kerken en organisaties. Verschillende Chr. Geref. Kerken zijn al lid van de EA. Zij is een bijbelgebouwde organisatie. De beginselverklaring van de EA komen wij van harde onderschrijven.

Het is niet de bedoeling van de EA om een superkerk te zijn. De EA is een "werkgemeenschap" en geen "oecumenische formule". De EA kent drie motto's:

1. betrouwbaar in samenwerking
2. deskundig in netwerken
3. onafhankelijk in advisering

De werkwijze van de EA is als volgt. Er worden werkgroepen gevormd rond bepaalde thema's. De deelnemende organisaties worden hiervoor uitgenodigd. Zij bespreken zelf of zij aan de betreffende werkgroep mee doen.

De EA is een stichting. De bestuursleden vertegenwoordigen niet bepaalde kerken of organisaties. Ze hebben op persoonlijke titel zitting in het bestuur.

Het bestuur stelt het beleid vast. Dit wordt voorgelegd aan de vergadering van de deelnemende organisaties, die twee maal per jaar samenkomt. Iedere organisatie vaardigt een à twee vertegenwoordigers af.

Om de kerken goed te kunnen dienen met advies is het belangrijk om tijdig op de hoogte te zijn van de ontwikkelingen die er op het gebied van de evangelisatie plaatsvinden. Een ontmoetingsplatform als de EA biedt daarvoor vele mogelijkheden. Deputaten vinden het waardevol om andere kerken en organisaties de zich bezighouden met evangelisatie te ontmoeten om zich te vernemen in bezinning en visie. Het is ook hun wens om waar mogelijk vanuit de gereformeerde overtuiging op positieve wijze een inbreng te hebben binnen de EA. Opgemerkt moet worden dat de invloed van kerken van gereformeerde belijden binnen de EA toeneemt.

Op 24 februari 2000 heeft er een gesprek plaatsgevonden met het bestuur van de EA. Bij de EA is men blij met deze stap van deputaten. De inbreng van de reformatorische kerken wordt op hoge prijs gesteld.

Er is de mogelijkheid om als kerkverband lid te worden van de EA of als deelnemende organisatie. Omdat deputaten voor de evangelisatie niet de taak hebben het kerkverband te vertegenwoordigen, maar hun taak is het evangelisatiewerk van de kerken te stimuleren, is besloten niet als kerkverband maar als deelnemende organisatie te participeren in de EA.

Participatie binnen de EA betekent niet dat men aan alle werkgroepen mee moet doen of verantwoordelijkheid draagt voor alles wat door de EA wordt gepubliceerd, ieder draagt verantwoordelijkheid voor eigen inbreng, iedere deelnemende organisatie behoudt haar eigen identiteit.

In december 2000 hebben deputaten officieel bericht ontvangen dat zij zijn toegelaten als deelnemende organisatie van de EA.

15. Lectuur

15.1 Doorgeven

In samenwerking met deputaten zending en hulpverlening wordt het informatieblad "Doorgeven" uitgegeven. Namens Evangelisatie zitten ds. J.J. Lof, dr. S. Paas en ds. H.J.Th. Valens in de redactie. Zij dragen zorg voor de inhoud van de vijf bladzijden die Evangelisatie in ieder nummer toegewezen krijgt. Br. A.A. v.d. Bij moest zich om gezondheidsredenen terugtrekken uit de redactie van Doorgeven.

Deputaten spreken hun waardering uit voor zijn inzet. Via Doorgeven wordt de roeping om te evangeliseren onder de aandacht van de kerken gebracht. De bedoeling is om te informeren over en te stimuleren tot evangelisatie. Er wordt informatie gegeven over de werkmomenten. Bijzondere werkvormen op het gebied van evangelisatie worden belicht. Ook wanneer er in een gemeente bijzondere activiteiten zijn, kunnen die een plaats in Doorgeven krijgen.

15.2 Echo

In samenwerking met de IZB geven wij het evangelisatieblad Echo uit. Namens onze kerken zijn ds. H.R.H.A. de Boer, ds. L.C. Buijs en ds. A.C. van der Wekken lid van de redactie.

Omdat br. N. Weeda een functie gekregen heeft bij de stichting Elisabethbode, is hij teruggetreden uit de redactie van Echo. Deputaten spreken hun waardering uit voor zijn inzet. In november 2000 is ds. A.C. v.d. Wekken benoemd in deze vacature.

Deputaten blijven het gebruik van Echo van harte aanbevelen bij de evangelisatiecommissies van onze kerken.

16. Werkterreinen

16.1 Amsterdam

In Amsterdam is br. D.B. van Noord als evangelist werkzaam in opdracht van de gemeente De Bron, samenwerkingsgemeente van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Amsterdam-Nieuw West en de Nederlandse Gereformeerde Kerk van Amsterdam Tuinesteden Zuid West. Hij is betrokken bij "De Stichting Stads-evangelisatie". Een aantal leden van de gemeente is actief bij het werk van A.H.A. (Amsterdammers helpen Amsterdammers) een project in de binnenstad van Amsterdam.

In het Missionair Diaconaal Project, wordt samengewerkt met de Ned. Herv. Jeruzalemkerk. Bij dit project in Amsterdam-Oud West zijn weer andere gemeenteleden actief. De kerkeraad is betrokken geweest bij het zoeken naar een enigszins andere vorm, een nieuw MDP, dat in 2000 onder de naam Binnenste Buiten van start is gegaan. Met die naam wordt aangegeven dat het binnenste van de gemeente naar buiten gericht moet zijn. Er wordt naar gestreefd meer gemeenteleden bij MDP II te betrekken zowel ouderen als jongeren. Dit laatste gebeurt door uitbouw van jongerenclubs onder de naam Rock Solid en huiswerkgroepen.

Br. Van Noord heeft zitting in de begeleidingscommissie. Er is contact met bewoners van het AZC-Osdorp. Br. Van Noord bezoekt op vrijdagmiddag het centrum. Er worden eenvoudige samenkomsten gehouden met enkele bewoners. Sommigen hebben de weg naar de Bron al gevonden.

16.2 Antwerpen

Het werk van ds. K. Groeneveld draagt een sterk evangelisatorisch karakter. Vanuit het "Evangelisch Centrum" wordt het evangelisatiewerk verricht.

Jaarlijks worden een aantal Bijbelinfo-avonden gehouden. Op die avonden worden onderwerpen behandeld waarvoor belangstelling bestaat in kerk en samenleving. Dat is soms een ethisch vraagstuk, dan weer een kerkelijk of geloofsprobleem. De bedoeling is om door de deskundige behandeling ervan duidelijk te maken dat het de moeite waard is om de Bijbel te aanvaarden als norm voor geloof en leven en daardoor God te leren kennen zoals Hij Zich openbaart in de Schrift.

Rond de christelijke feestdagen zijn er de nodige activiteiten. Er worden evangelisatie- en themadenken gehouden, en diensten om de gemeente te motiveren tot evangelisatie.

Tijdens de vakanties worden kinderevenementen georganiseerd. Ook is er een kinderevangelisatieclub.

16.3 Breda

Op 26 februari 1998 is ds. L.B.C. Boot is op 26 februari 1998 bevestigd tot predikant te Breda, voor 25% vrijgesteld voor het evangelisatiewerk. Tot zijn taak behoort o.a. het geven van de Oriëntatiecursus christelijk geloof, het onderhouden van contacten met belangstellenden en studenten, toeristen van de gemeente, leiders van evangelisatorische zangavonden.

In het najaar van 1999 werd hij uitgeschakeld vanwege een whiplash ten gevolge van een auto-ongeluk. Deputaten ontvingen dit voorjaar van de kerkeraad van Breda bericht dat ds. Boot op doktersadvies heeft moeten besluiten emeritaat aan te vragen.

Met droefheid hebben deputaten hiervan kennis genomen. Wij bidden br. Boot en zijn gezin de kracht van onze God toe. Ook de kerkeraad van Breda wensen we wijsheid toe nu de gemeente na korte tijd weer vacant is geworden. De kerkeraad bezint zich op de toekomst als evangelisatiegemeente.

16.4 Broek op Langedijk, Alkmaar

Sinds 1 maart 1998 is zr. J.W. de Waard als evangelist in dienst van de gemeente Broek op Langedijk. Tot haar taak behoort het werk voor de Stichting voor Stadsdiaconaat te Alkmaar. De werkgroep Achterham bezoekt de vrouwen op hun werkplek. Van de vrouwen komen er veel uit Oost-Europa en Zuid-Amerika. Zr. De Waard is als adviseur bij de werkgroep betrokken.

Het aankloophuis "De Steiger" is op woensdagmiddag, donderdagmiddag, vrijdagavond en zaterdagmiddag open. Steeds meer mensen weten "De Steiger" te vinden. Er wordt gezelligheid, warmte en een luisterend oor geboden.

De werkgroep Open Maaltijden verzorgt iedere woensdag een maaltijd. Door de werkgroep Bijbel Uur wordt iedere week op woensdagavond een Bijbel uur wordt gehouden. Veel van de gasten die voor de maaltijd in het aankloophuis zijn, blijven voor het Bijbel uur.

Zr. De Waard werkt ook voor het Interkerkelijk Evangelisatie Project School/Groot. Een belangrijke taak daarbij was werving van nieuwe teamleden en toerusting. Omdat het aankloophuis alle tijd en aandacht van zr. De Waard vraagt en de werkzaamheden anders te veel zouden worden, is besloten dat zij vanaf 1 januari 2001 geheel vrijgesteld is voor het aankloophuis.

16.5 Deventer

Het project "Oriëntatiecursus Christelijk Geloof" dat gepland was voor een periode van drie jaar, liep in 2000 af. Voor dit project was br. L.L.M.M. Verhoeven sinds 1 september 1997 voor een dag in de week vrijgesteld. De kerkeraad heeft geconstateerd dat de gestelde doelen bijna bereikt zijn. In de afgelopen periode zijn Oriëntatiecursussen gegeven, de gemeente is erbij betrokken geraakt en er is (bijna) genoeg materiaal voor de voortzetting in de komende jaren. Door de inzet van br. Verhoeven kan de Oriëntatiecursus zonder "betaalde evangelisatiewerker" de komende jaren opnieuw gegeven worden.

Op 31 augustus 2000 is het dienstverband van br. Verhoeven beëindigd als evangelisatiewerker te Deventer. In een dankdienst op 23 oktober is hieraan aandacht geschonken. Door zijn inzet kan de Oriëntatiecursus Christelijk Geloof nu zonder betaalde evangelisatiewerker gegeven worden. Deputaten zijn dankbaar voor de inzet van br. Verhoeven.

Ook zien deputaten het project te Deventer als een goed voorbeeld hoe in de toekomst subsidie gegeven kan worden. Gedurende een van te voren vastgesteld aantal jaren wordt een project gesteund. Op deze wijze komt er daarna ruimte om weer andere kerken te steunen bij de opzet van nieuwe projecten.

16.6 Gent

In Gent is br. H. Bor werkzaam namens de Stichting Oost-Vlaanderen. In deze stichting participeren de kerken van Barendrecht, Dordrecht-Centrum, Middelham, Siedrecht (Bethel) en Zaamslag. Nog enkele andere kerken dragen financieel bij aan het werk in Gent. Er zijn momenteel geen officiële contacten met de Stichting Oost-Vlaanderen.

Met br. H. Bor hebben deputaten goede contacten. Jaarlijks brengen deputaten een bezoek aan Gent. Evangelisatorische activiteiten zijn: verspreiding Evangelist, folderverspreiding rond de christelijke feestdagen, vakantiewerk en kinderclubs, waar ook moslimkinderen komen.

Br. Bor is aalmoezenier in de gevangenis. Hij zit in het wijkteam van de stadswijk, wat goede sociale contacten geeft.

16.7 Twente

De Twentse kerken hebben afscheid genomen van br. N. Weeda, die per 1 augustus 1999 in dienst is getreden bij de stichting Elisabethbode als evangelist/consulent. Br. Weeda heeft de Twentse kerken vanaf 1977 gediend als evangelist. Daarnaast heeft hij ook in andere kerken veel betekend door het geven van toerusting. Deputaten zijn dankbaar voor het werk dat br. Weeda heeft mogen doen en spreken hun respect uit voor zijn inzet in het evangelisatiewerk. Zij wensen br. Weeda Gods zegen toe in zijn nieuwe functie. Br. Weeda heeft aangegeven dat kerken die dat wensen m.b.t. evangelisatieactiviteiten een beroep op hem kunnen blijven doen.

Gezien de nieuwe situatie hebben de Twentse kerken besloten om de Contact Commissie Evangelisatie Twente (de CCET) per 31 december 1999 op te heffen. Twente behoort niet meer tot de zogenaamde werkmomenten die door deputaten worden gesteund. De Twentse kerken zoeken naar mogelijkheden dat het evangelisatiewerk op andere wijze voortgang zal hebben. Daarbij vooral uitgegaan van de missionaire roeping van de plaatselijke gemeenten en de eigen verantwoordelijkheid van ieder gemeentelid.

16.8 Wegwijzerkampen

Deze kampen gaan uit van de Stichting Wegwijzerkampen, waarin de Chr. Geref. Kerken van Oud-Beijerland, Ridderkerk en Rotterdam-Oost/Capelle a/d IJssel en de Ned. Herv. Buitengewone wijkgemeente te Krampen a/d IJssel participeren.

De coördinator van de Wegwijzerkampen is br. E.C. van Rij. Hij is een dag in de week voor dit werk vrijgesteld. Bij het werk van de kampen doen verscheidene vrijwilligers mee. Met name jonge mensen. Een karnisweek is ook voor de medewerkers verplegend voor hun persoonlijk leven. Jaarlijks worden er zomerkampen gehouden: kinderkampen en jongerenkampen.

16.9 Zutphen

De kerkeraad van Zutphen heeft in 1999 deputaten benaderd met een verzoek om steun. Zutphen is als plaats bevoorrecht ontkenkend. Er gebeurde nog niets op het gebied van kinderevangelisatie. Daarom heeft de Chr. Geref. Kerk van Zutphen het initiatief genomen de stichting Kinderevangelisatie Zutphen in het leven te roepen.

De praktijk heeft uitgewezen dat het werk niet alleen kan draaien op vrijwilligers. Dit is de reden waarom eerdere kinderevangelisatie gestopt is.

Er is behoefte aan iemand die vrijgesteld is voor dit werk, en een coördinerende en stimulerende taak heeft. Hans en Ijsa van Noord weten zich voor dit werk geroepen. Zij zijn in dienst van de stichting. Hans in loondienst (part-time, 2 dagen per week) en Ijsa als vrijwilliger. Er worden vele andere vrijwilligers bij het werk betrokken.

Deputaten hebben positief op het verzoek van Zutphen gereageerd. Dat betekent dat nu ook Zutphen tot de zogenaamde "werkterreinen" behoort. Wel zijn zij van mening dat het werk in Zutphen ook ten dienste gesteld kan worden aan andere kerken. Daarbij wordt gedacht aan eventueel materiaal dat ontwikkeld voor het kinderevangelisatiewerk wordt.

Op zondag 16 januari 2000 zijn Hans en Ijse van Noord uitgezonden als evangelisten voor het kinderwerk in Zutphen en omgeving.

17. Evangelie en Moslims

In deze stichting waarin br. H. Takken al jarenlang goed werk verricht, participeren de deputaatschappen buitenlandse zending en evangelisatie. De J. van Mulligen maakt namens zending deel uit van het bestuur en namens evangelisatie was dit tot 2000 ds. J. Bos en daarna br. W. van Zwol. M.I.v. 2000 maakt br. Van Zwol ook deel uit van het dagelijks bestuur van E & M, hij wisselde daarin de Van Mulligen af. Naast de hervormde IZB/GZB en Morgenlandzending en onze kerken participeren ook de Ned. Geref. Kerken in de stichting. In de verslagjaren mocht het werk van de stichting, goede voortgang hebben. Al meer blijkt dat het voorlichtingswerk meer vrucht dan de beschikbare menskracht kan leveren. Positief is dat de kerken E & M welen te vinden en waarderen. Dit zal mede een gevolg zijn van het feit dat het aantal moslims en moslimse assistenten waarmee contacten zijn, nog steeds groeiende is. Er werd een nieuw E & M beleidsplan 2001-2004 vastgesteld. Elk jaar worden naast de jaarvergadering een of meer symposia georganiseerd, in 2001 over "interreligieuze gebedsdiensten". De groei van het werk noopte tot het betrekken in juni 1998 van een eigen kantoor aan de Bergstraat 6 te Amersfoort. Daarvoor werd ingewoond bij de IZB die thans alleen nog voor E & M een deel van de administratie voert. Door het feitelijk vertrek uit het IZB-kantoor heeft E & M meer zelfstandige taken als eigen kantoor- en personeelsbeheer gekregen. Zo zijn in 2001 voor het eerst personeelsgesprekken gehouden.

Hoewel de middelen beperkt zijn moest overgegaan worden tot uitbreiding van het aantal arbeidsuren van 2 medewerkers. Deze ontwikkeling leidt tot verder groeiende behoefte aan middelen. Omdat salariskosten door indexatie en periodieke stijgen kan niet meer volstaan worden met een jaarlijkse gelijke bijdrage en is een bijdragegroei met 5% per jaar voorgesteld. Dit betekent dat onze kerken hun jaarbijdrage ad f 75.000 tot f 79.000 in 2002 zullen verhogen en voorts elk jaar maal 1,05. Een bijzondere tegenvaller was in 2000 dat wegens een fiscale looncontrole kostenvergoedingen aan een medewerker grotendeels als belast en premieplichtig loon werden aangemerkt, wat niet alleen leidde tot naheffing en een eenmalige last in 2000 maar ook permanent leidt tot hogere loonkosten.

Verheugende ontwikkeling is dat het er naar uitziet dat de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt in 2002 zullen toetreden als participant. Eind 2000 en 2001 wordt door deze kerken, die nu nog waarnemer zijn, een collecte voor het E & M-werk gehouden. Waarnemer, de Gereformeerde Gemeenten, deelde mee om interne redenen niet als participant te kunnen toetreden. Wel heeft het betreffende deputaatschap van deze gemeenten meegedeeld betrokken te blijven en heeft de geldelijke bijdrage verhoogd. Participant GZB heeft haar donatie al vanaf 2001 met f 10.000 per jaar verhoogd terwijl GZB en IZB een extra eenmalige gift deden om het begrotingsstekort van 2001 weg te werken.

Hieruit blijkt dat ook de andere participanten zich financieel inspinnen dit goede en noodzakelijke werk mogelijk te houden.

18. Financiën

In de verslagjaren hebben weer een aantal kerken niet voldaan aan het synodale besluit tot intocht aan de kas voor Evangelisatie, ondanks gerichte acties van de deputaten om daarin verandering te brengen. Een tweetal kerken heeft besloten ook aan de deputaten evangelisatie af te dragen; met andere duurt het gesprek nog voort. De niet-aftdragende kerken zorgen voor een inkomtagentis van f 44.000 over 2000. Deputaten voeren een actie door al deze kerken te benaderen. Het overgrote deel van deze kerken verklaarde het formeel door de generale synode ons toegewezen geld te bestemmen voor het werk in Gent van de Stichting Oost-Vlaanderen en de kerk van Zaanstg. Deze stichting kan nu zonder subsidie van de deputaten functioneren. Feitelijk gaat nu circa f 25.000 van het geld van de deputaten naar deze stichting wegens de eigen richting die deze kerken wensen te blijven volgen. Deputaten hebben met dit feit in onze begrotingsopzet 2000/2004 gerekend.

Tegen de verwachting viel het voordelig resultaat. Doorgeven het laatste jaar 2000 ruim f 6.000 lager uit dan begroot, hopelijk is dit eenmalig. Hiertegenover staan opbrengsten van Zendingdagen, giften en opbrengsten van de toerustingsvonden van br. Paas.

De komst van de evangelisatieconsulent en zijn gewaardeerde activiteiten hebben geleid tot extra flankerende kosten, o.a. van het bureau. Onvoldoende waren begroot de kosten van brochures, cursussen, een studiereis naar Amerika, de Webstele en secretariale ondersteuning. Voor de brochures en de cursussen wordt thans van de ontvangsten een bijdrage gevraagd.

Op 2000 drukt f 13.300 nabetaaling over 1997 aan Evangelie & Moslims en een extra last van f 10.000 voor bijdrage in de kosten van het onderzoek door het deputaatschap problematiek grote steden, welk onderzoek ook voor het werk van de deputaten van belang is. De baten 2000 waren circa f 18.000 lager en de lasten ruim f 19.000 hoger dan begroot, zodat het vermogen in 2000 met f 36.000 is afgenomen. Het eigen vermogen eind 2000 bedraagt ca. eenmaal de jaarsuitgaven. In de jaren 1998 en 1999 waren er exploitatie-overschotten. Over de drie jaren 1998/2000 tezamen is het vermogen toegenomen.

Over de drie jaren 1998/2000 tezamen is het vermogen toegenomen. De bijgevoegde jaarrekening 2000, waarin tevens opgenomen zijn de cijfers van 1998 en 1999 geven een duidelijk beeld van de financiële situatie over deze 3 jaren en van het vermogen ultimo 2000. Daarnaast moge worden verwezen.

19. Voorstellen

Deputaten stellen u het volgende voor:

1. het werk en het beleid van de deputaten over de afgelopen drie jaar goed te keuren;
2. in de taakomschrijving in art. 5 van de regeling voor de evangelisatie (Bijlage 16 K.O.) op te nemen: h. het zendingswerk in Nederland in samenwerking met de deputaten zending te bevorderen, waarna h wordt i. en i wordt j;

3. met betrekking tot het beleid aangaande zendingsgemeenten in Nederland het volgende te besluiten:
  - 3.1 uit te spreken dat Nederland zendingsland is
  - 3.2 ruimte te geven voor het ontstaan van zendingsgemeenten
  - 3.3 deputaten evangelisatie en deputaten buitenlandse zending op te dragen:
    - 3.3.1 te formuleren wat zendingsgemeenten zijn
    - 3.3.2 de definitie en positie te formuleren van de zendingswerker/evangelist in de zendingsgemeente alsmede de vereiste opleiding in samenwerking met het curatorium van de TUA
    - 3.3.3 de kerkrechtelijke positie van zendingsgemeenten te definiëren
    - 3.3.4 regelingen voor zendingsgemeenten in Nederland te ontwerpen in de geest van de Kerkorde
    - 3.3.5 zich te bezinnen op de relatie tussen zendingsgemeenten en kerken binnen ons kerkverband
    - 3.3.6 zich te bezinnen op mogelijke integratie van zendingsgemeenten binnen ons kerkverband
    - 3.3.7 hierover aan de volgende generale synode te rapporteren
  - 3.4 te regelen wie het primaat van de zorg voor de zending gemeenten en de zendingswerken / evangelisten heeft.
4. deputaten de opdracht te geven in samenwerking met de hoogeraren Nieuwe Testament en Kerkrecht van de TUA de ambtelijke positie en bevoegdheden van de evangelist te bestuderen en daarover aan de volgende generale synode te rapporteren;
5. uit te spreken hoe een oplossing gevonden kan worden ten aanzien van de bediening van Woord en sacramenten door evangelisten/gemeentevormers zolang nog geen definitieve regeling getroffen is;
6. de begrotingen voor de jaren 2002-2004 goed te keuren en de daaruit voortvloeiende minimumbijdrage per (doop)lid vast te stellen op 3,40 euro;
7. het aantal door uw vergadering te benoemen deputaten uit te breiden van drie tot zeven en het aantal door de particuliere synoden te benoemen deputaten terug te brengen op vier;
8. opnieuw deputaten te benoemen.

20. Tenslotte

Terugkijkend op deze verslagperiode, zijn de deputaten dankbaar voor het feit, dat een evangelisatie-consulent benoemd kon worden. In de benoemingsprocedure hebben zij de zegen van de Heers, onze God, ervaren. In de persoon van dr. S. Paas hebben deputaten een getalenteerde kracht ontvangen, die met een hartelijke overtuiging van zijn roeping tot dit werk de kerken mag dienen in het bewustmaken van en uiting geven aan de missionaire taak van Christus' gemeente.

Deputaten zijn ook dankbaar dat het evangelisatiewerk op de verschillende posten die zij financieel steunen, door kon gaan. De financiële ondersteuning van twee kerken werd afgebouwd, Twente en Deventer, maar er kwam een nieuw terrein bij: het kinderevangelisatiewerk te Zutphen. Met de kennis en ervaring, die daar wordt opgedaan, kunnen weer andere gemeenten gedend worden.

Deputaten werden geconfronteerd met het lot dankbare verwondering slennende feit, dat de Koning van de kerk zijn gemeente ook vergadert uit bevolkingsgroepen die in onze multiculturele samenleving een plaats hebben gekregen. Daarin zijn voor de kerken nieuwe mogelijkheden en nieuwe bezinningspunten op te merken.

Deputaten zijn zich bewust van het feit, dat de samenleving steeds verder ontkenst. Toch mag dit voor de kerken geen reden zijn om in hun schulp te kruipen. Juist het postmoderne levensklimaat mag een uitdaging zijn om te laten zien, waar de echte rust en de echte vrede te vinden zijn: bij Hem die de Heiland is, Jezus Christus, Gods Zoon, de Redder van zondaren.

Deputaten hebben, ondanks de zorgen die zij op hun weg tegenkwamen, met vreugde aan de brede opdracht gewerkt die de kerken hen gaven.

Moge de Heilige Geest, van Wie heel het kerkelijk leven afhankelijk is, ook het deel van uw vergadering zijn.

18 mei 2001

Zienkzee
ds. H.J.Th. Velema
voorzitter

Enschede
ds. J.J. Lot
secretaris

Almelo
W. van Zwol
penningmeester

Deputaten Evangelisatie Chr. Geref. Kerken in Nederland

Bijlage 36.1

Financieel verslag deputaten Evangelisatie

Onderstaand geeft u een beknopt vergelijkend overzicht van de begroting 2000 en de werkelijke baten en lasten over 2000, 1999 en 1998.

Baten en Lasten	Begroting 2000	Werkelijk 2000	Werkelijk 1999	Werkelijk 1998
Baten				
Opbrengst bijdragen kerken		403.222	399.976	271.171
Nagekomen bijdragen voorgaand jaar		-	7.956	5.730
Totaal bijdragen kerken	447.000	403.222	407.932	276.901
Zendingsdagen	-	16.492	20.718	14.772
Intrest	15.000	17.106	14.944	16.656
Resultaat Doorgeven	15.000	8.609	14.742	17.531
Overige inkomsten	-	14.024	3.102	2.702
	477.000	459.453	461.438	328.562
Lasten				
Personeelskosten	92.000	100.841	37.915	-
Huisvesting	10.000	3.000	3.000	-
Subsidies	284.500	232.064	244.260	227.488
St. Evangelie en Moslms	59.500	75.434	59.828	34.900
Bureaustkosten	31.000	84.562	43.219	32.157
Brochures	-	5.858	-	-
	477.000	495.759	388.222	294.545
Saldo	-	36.306	73.216	34.017

Resultaat bijdragen kerken	2000	1999	1998
Vastgestelde omslag per (doop)lid	5,80	5,80	3,96
Aantal leden x omslag	433.486	434.780	297.440
Bijdragen kerken	403.218	399.976	271.171
Nagekomen bijdragen vorig jaar	-	6	7.956
Totaal bijdragen kerken	403.218	399.982	279.127
Meer/minder bijgedragen dan omslag	30.270	34.798	18.313
Bijgedragen t.o.v. omslag in %	93,00%	92,00%	93,8%
Feitelijke bijdrage per (doop)lid	5,39	5,34	3,72

Kerken die in 2000 niet hebben bijgedragen aan ons deputaatschap zijn:

P.S. van het Noorden	Veenwouden
P.S. van het Oosten	Meerkerk en Vianen
P.S. van het Westen	Alphen aan de Rijn, Den Haag-Scheveningen, Katwijk aan Zee en Nieuwkoop
P.S. van het Zuiden	Barendrecht, Middelhamis, Rotterdam-Kralingen, Werkendam en Zaanslag

Vermogen	2000	1999	1998
Vermogen per 1 januari	534.489	461.273	427.256
Afname / toename	36.306	73.216	34.017
Vermogen per 31 december	498.183	534.489	461.273

Minder baten

Ook dit jaar hebben weer een 13-tal kerken niet voldaan aan het synodale besluit tot afdracht aan onze kas, ondanks onze gerichte acties om daarin verandering te brengen. Een lagere opbrengst van ca. f 44.000 dientengevolge.

Helaas viel het voordelig resultaat Doorgeven dit jaar ruim f 6.000 lager uit dan in vorige jaren. Hiertegenover staan niet-begrote baten van Zondingsdagen, giften en opbrengsten van toerustingavond van br. Paas. Per saldo waren de baten circa f 17.500 lager dan begroot.

Hogere lasten

De komst van onze evangelisatieconsulent heeft geleid tot extra flankerende kosten, o.a. van het landelijk bureau. De uitgave van brochures, de groter opgezette landelijke evangelisatiedag, de cursussen die aanvankelijk gratis werden verstrekt, de kosten van een studiereis naar Amerika, van de website en computer en kosten van secretariale ondersteuning leidden tot een forse begrotingsoverschrijding. Op dit jaar drukt ook een extra last aan de St. Evangelie & Moslms ad f 13.300 wegens een nabetaaling over 1998 en eveneens de extra last ad f 10.000 wegens onze bijdrage aan deputaten problematiek grote steden. Door Broda wordt f 9.000 subsidie over 2000 terugbetaald wegens het ontvangen voorschot op de verzekeringsuitkering. Al met al waren de verleende subsidies f 12.200 lager dan begroot. Totaal waren de uitgaven circa f 19.800 hoger dan begroot.

Resultaat en vermogen

Lagere baten ad f 17.500 en hogere lasten ad f 18.800 leidden tot een nadelig jaarsresultaat van f 36.300 (vorig jaar nog f 73.200 positief).

Dientengevolge daalde het eigen vermogen van f 534.400 naar f 498.100. Dit bedrag ligt ongeveer op de norm van eenmaal de jaarlasten.

In het resultaat is een last van f 7.000 verwerkt wegens onze toezegging aan deputaten zending om voor 20% bij te dragen in het IFES-project met ds. Van der Maat, dat 1 sept. 2000 begon.

Alles overziende mag worden terug gezien op een bewogen doch interessant en zegenrijk jaar met een full-time functioneren van onze evangelisatieconsulent br. Paas.

BALANS

Balans per 31 december	2000	1999	1998
Aktiva			
Financiële vaste activa			
Deposito's	400.000	-	-
Viottende aktiva			
Vorderingen en overlopende activa	28.145	29.400	12.166
Liquide middelen	80.226	520.106	470.062
	108.371	549.506	482.228
Totaal aktiva	508.371	549.506	482.228

Passiva

Eigen Vermogen	498.183	534.489	461.273
Schulden			
Schulden op korte termijn	10.188	12.059	4.667
Subsidies	-	2.958	16.088
	10.188	15.017	20.955
Totaal passiva	508.371	549.506	482.228

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Baten	2000	1999	1998
Opbrengst bijdragen kerken	403.222	407.932	276.901
Zendingsdagen	16.492	20.718	14.772
Intrest	17.106	14.944	16.656
Resultaat Doorgeven	8.609	14.742	7.531
Idem nabetaaling over 1998	-	-	10.000
Overige inkomsten	14.024	3.102	2.702
	459.453	461.438	328.562

Lasten

Personeelskosten	100.841	37.915	-
Huisvesting	3.000	3.000	-
Subsidies	232.064	244.260	227.488
Stichting Evangelie & Moslms	75.434	59.828	34.900
Overige kosten	84.562	43.219	32.157
Brochures	5.858	-	-
	495.759	388.222	294.545
Resultaat	36.306	73.216	34.017

Rapport 4 van commissie 2 inzake deputaten voor de evangelisatie

Algemeen

Uw commissie heeft met waardering en dankbaarheid kennisgenomen van het rapport, waarin blijkt dat er in de afgelopen periode veel werk is verzet. Deze waardering geldt met name ook de evangelisatieconsulent, dr. S. Paas. In de dank voor al het werk betreft de commissie in het bijzonder de bns. A. Wagenaar, G.P.M. v.d. Linden, J. Bos, J. Bosch, M. v.d. Sluis, A.G. Boogaard die zich voor kortere of langere tijd in het deputaatschap hebben ingezet, maar het ondertussen hebben verlaten.

De commissie meent dat de vele wisselingen in het deputaatschap uitzonderlijk zijn. In een vacature hebben deputaten aan de particuliere synode een verzoek gericht om een bepaalde broeder te herbenoemen. De particuliere synode heeft dat verzoek gehonoreerd.

Er is geen principieel verschil of de generale synode of particuliere synode een gedeputeerde benoemt. Uw commissie meent dat de bestaande regeling voor benoeming het praktische voordeel heeft, dat de twee gedeputeerden van de particuliere synode dichtbij en frequenter bij de meerdere vergadering staan om rekenenschap te geven van het beleid en opmerkingen mee te nemen naar deputaten.

Daarom neemt de commissie het voorstel tot wijziging van de verkiezing van deputaten niet over.

Opdrachten generale synode 1998

2.1 Opdracht 1: bezinning Willow Creek (5.1)

De brochure over Willow Creek is in opdracht van deputaten door de evangelisatieconsulent geschreven en onder verantwoordelijkheid van deputaten uitgegeven. Zij geeft overtuigende informatie over deze beweging en een kritische beoordeling. Bovendien is geteld op de kerkmeeleiden voor onze kerken. Alle kerkenraden hebben de brochure ontvangen. Deputaten hebben geen officiële reacties uit de kerken ontvangen.

2.2 Opdracht 2: benoeming evangelisatieconsulent (3.1)

In een zorgvuldige procedure is dr. S. Paas tot evangelisatieconsulent benoemd, in het vertrouwen dat hij op deze post (de breedte van) de kerken zal kunnen dienen. Deputaten hebben voor de consulent een begeleidingscommissie als klankbord ingesteld. Behalve door twee deputaten wordt die commissie gevormd door twee gekwalificeerde broeders. De mogelijkheid die zich voordeed dr. Paas te benoemen, ervaren deputaten als leiding van God. Zij zijn zeer enthousiast over zijn inzet en de kwaliteit van zijn werk. De commissie stuit zich daar graag bij aan. Voor de cursus die dr. Paas heeft ontwikkeld, hebben zich enkele vrijwilligers aangemeld die kunnen helpen bij het geven van de cursus. Dr. Paas heeft al heel wat geschreven in opdracht van deputaten, maar ook op verzoek van anderen. Binnenkort verschijnt er van zijn hand een boek over gereformeerde evangelisatie.

2.3 Opdracht 3: intrekken in het LKB (4)

Ook aan deze opdracht van de generale synode hebben deputaten voldaan. Zij zijn zeer tevreden over de diensten van en de samenwerking in het dienstenbureau. De kosten die dit met zich meebrengt, drukken echter tamelijk zwaar op de begroting.

2.4 Opdracht 4: evangelisatieterreinen (6.2)

Achteraf bleek dat deze opdracht niet nodig was, omdat de regeling voor de deputaten voldoende ruimte biedt om kerken te wijzen op evangelisatieterreinen.

2.5 Opdracht 5: samenwerking met buitenlandse zending (6.1 en 7.1)

Ook deze opdracht van de generale synode heeft nader gestalte gekregen. Daarbij is opvallend gebleken hoe belangrijk overleg en samenwerking met deputaten buitenlandse zending is. In het gesprek hierover met deputaten vroeg uw commissie of het praktisch en financieel niet overzichtelijker is binnen- en buitenland geschieden te houden. Deputaten zijn van mening dat nu ook Nederland meer en meer een zendingland wordt, het beste een aantal taken samen kunnen worden aangepakt. Tevens zijn de kennis en ervaring van de zendingdeputaten voor het werk in eigen land van grote betekenis.

Behalve met deputaten buitenlandse zending is ook overleg en eventuele samenwerking met dep. hulpverlening in binnen- en buitenland gewenst. Daarom doet uw commissie het voorstel aan deputaten evangelisatie op te dragen zich verder te bezinnen op samenwerking met deputaten buitenlandse zending en deputaten voor hulpverlening in binnen- en buitenland als het gaat om missionair werk in Nederland. Dit voorstel is naar analogie van een voorstel bij het rapport van deputaten buitenlandse zending.

2.6 Opdracht 6: asielzoekers (8)

Deputaten hebben geconstateerd dat hun pogingen deze opdracht uit te voeren geen concrete resultaten heeft opgeleverd.

De commissie constateert dat de pogingen van deputaten beperkt zijn gebleven. Met deputaten is zij van mening dat de kerken een taak hebben voor de vreemdeling in hun omgeving. Bovendien is er een toenemend aantal gemeenten dat met asielzoekers contacten heeft. Daarom acht uw commissie het belangrijk dat deputaten zich nogmaals met de opdracht van de vorige synode bezighouden. Het eerste wat zij kunnen doen, is inventariseren wat verschillende gemeenten op dit gebied doen, opdat anderen daarmee hun winst kunnen doen.

3. Bezinning (5)

In de afgelopen periode hebben deputaten zich intensief met bezinning beziggehouden. De vrucht daarvan

heeft zijn neerslag gevonden in een aantal publicaties en documenten waarmee men in de gemeenten zijn winst kan doen. Deputaten komen in hun vergaderingen doorgaans niet aan bezinning toe. Ze hebben de bezinningsvergadering met dr. A. Noordegraaf en drs. W.P. de Groot als zeer positief en stimulerend ervaren. De noodzaak van het wezenlijk belang missionair bezig te zijn, is nog sterker op het hart gebonden.

Uw commissie waardeert positief dat deputaten zich bezonnen hebben. Wel heeft zij aan deputaten gevraagd of de kosten van de studiereis naar New York wel opwegen tegen de baten. Deputaten menen van wel, omdat deze reis goede impulsen heeft gegeven in de bezinning. Binnenkort zal er een brochure verschijnen over de Redeemer Presbyterian Church die vooral bedoeld is als toetsing met het oog op de eigen gemeenten en het evangelisatiewerk.

Uw commissie heeft deputaten onder de aandacht gebracht dat het goed zou zijn als zij de kostprijs van hun publicaties zouden doorberekenen aan de gebruikers van hun materiaal.

Bij 5.7 bracht uw commissie een principieel en een praktisch punt naar voren. Zij stemt met deputaten in dat evangelisatie een integraal onderdeel van het gemeente zijn is. Maar zij vraagt zich af of het werk van de gemeente geheel gedekt kan worden met het begrip gemeentebouw. Bovendien vraagt zij zich af of deputaten bij hun aandacht voor de taak van de gemeente naar buiten het accent wel helemaal goed leggen. Hebben deputaten hierin twiëlv van o.a. Willow Creek willen leren? Op deze punten zal de bezinning moeten voortgaan.

Verder had uw commissie vragen over een werker die zowel gemeentebouwwerk als evangelisatiewerk doet. Deputaten stemden toe dat het niet eenvoudig is te bepalen voor hoeveel procent iemand het ene of het andere werk doet. Daar zijn geen objectieve criteria voor.

4. Benoeming IFES-medewerker (7.3)

Samenwerking bij de benoeming van de IFES-medewerker ligt geheel voor de hand. Die samenwerking is beperkt tot de instemming bij de benoeming en de financiële ondersteuning. Deputaten evangelisatie ontvangen wel de rapportages over dit werk, maar voorts geschiedt het geheel onder verantwoordelijkheid van deputaten zending.

5. Zendinggemeenten (5.9; 7.4-7.7)

Het is duidelijk dat zich in Rotterdam-Charlois en Almere een geheel nieuwe situatie voordoet. Na overleg met deputaten buitenlandse zending spraken deputaten over zendinggemeenten.

Het is van groot belang dat zeer zorgvuldig met deze gemeenschappen in hun unieke situatie wordt omgegaan, zowel voor hen zelf als voor het kerkverband.

Uw commissie heeft met name over de wijkgemeente van Charlois en de positie van de evangelist doorgeproken, omdat de ICF reeds een wijkgemeente van de CGK van Rotterdam-Charlois is. In Almere zijn er wel contacten met de CGK die wellicht uitlopen op een vergelijkbare relatie als in Rotterdam, maar zover is het nog niet. Een vergelijkbare situatie kan ontstaan, ondanks de belangrijke verschillen tussen de ICF in Rotterdam en De Wegwijzer in Almere, omdat er fundamentele overeenkomsten zijn.

Uw commissie is van mening dat deputaten tot nu toe zorgvuldig hebben geopperd, maar dat alle vragen die deze nieuwe situatie oproept nog lang niet zijn beantwoord. De relatie tussen deze gemeenten en het kerkverband, met name de kerkordelijke aspecten ervan en de positie van de evangelisten zal nader moeten worden bestudeerd. Daarom is het goed dat deputaten inzake de zendinggemeenten een aantal voorstellen doen. Uw commissie neemt niet al die voorstellen over en zal de voorstellen die zij wel overneemt uit het oogpunt van zorgvuldigheid op sommige punten iets anders formuleren.

Tevens ervoer zij een spanning tussen deze voorstellen en de bezinning in 7.7. Dat geldt met name 3.2 waar de kerken van een zendinggemeente worden genoemd. Daar wordt gesteld dat evangelisten die in een zendinggemeente werken, gerechtigd zullen zijn Woord en sacramenten te bedienen. Maar volgens de voorstellen moeten de positie en de bevoegdheden van de evangelist nog bestudeerd worden. Deputaten legden uit dat de bezinning in 7.7 niet als een definitief stuk moet worden opgevat. Naar de mening van uw commissie suggereert het stellige spreken in de officiële tekst van het rapport dat de deputaten op dit punt hun mening reeds hebben gevormd. Uit de voorstellen moet blijken dat deze nota een voorlopige gedachtevorming is. Dat onderstreept uw commissie, omdat dat in het rapport niet helder genoeg is.

Naar de mening van uw commissie zijn de voorstellen 4 en 5 strijdig met elkaar. Als de positie en de bevoegdheden van de evangelist nog door de (volgende) generale synode moeten worden bepaald, is het niet mogelijk hem nu reeds meer bevoegdheden te geven. In het gesprek met deputaten is de mogelijkheid genoemd dat nog tijdens de zittingsduur van deze synode de gewenste studie zal worden verricht. Uw commissie is van mening dat daarmee teveel wordt gevraagd van hen die deze studie moeten verrichten. Ondertussen zullen tijdelijke regelingen getroffen kunnen worden, in samenspraak tussen de zendinggemeente en de plaatselijke kerk, met advies van deputaten.

Een ander punt van aandacht zijn de grote culturele verschillen tussen een zendinggemeente en een 'gewone' gemeente die deputaten noemen. Hoe groot mogen die verschillen zijn? Wanneer is er nog sprake van handelen in de geest van de kerkorde en wanneer niet meer? In hoeverre is het reëel te spreken over tijdelijke verschillen? Op de vragen zal een nadere bezinning moeten plaatsvinden.

Tussen de voorstellen 3.3.2 en 4 zit ook een zekere spanning. Naar de mening van de commissie is het niet mogelijk de positie van de zendingswerker/evangelist te formuleren, voordat de studie waar deputaten in hun voorstel 4 om vragen is afgerond. Bij voorstel 4 heeft de commissie er uiteraard geen bezwaar tegen als de hoogleraren Nieuwe Testament en Kerkrecht worden gevraagd met deputaten de positie en bevoegdheden van de evangelist te bestuderen. Maar het is de commissie duidelijk dat deze broeders al veel werk binnen en buiten de universiteit moeten doen. Als het niet per se nodig is, moeten zij geen nieuwe opdrachten krijgen. Daarom zou eerst gekeken kunnen worden of anderen dan de hoogleraren deze studie zouden kunnen verrichten.

Tenslotte is uw commissie van mening dat voorstel 3.4 in dit stadium teveel van de synode vraagt. Nu ten aanzien van de zgn. zendinggemeenten nog zoveel onduidelijk is, is het niet mogelijk de gevraagde regie-

ling te treffen. Daarom heeft uw commissie dit voorstel, anders geformuleerd, in de opdracht 5.2 ondergebracht.

6. Contact met deputaten voor de problematiek in de grote steden (9)

Het is duidelijk dat er een belangrijke lijn loopt van het werk van deputaten voor de problematiek in de grote steden naar deputaten evangelisatie. Toch plaatst uw commissie een kritische kanttekening bij de financiële steun die deputaten voor Visal 2000 hebben gegeven, terwijl er in de begroting geen ruimte was. Deputaten zijn echter overtuigd dat de inhoud van het onderzoek belangrijke elementen bevat voor de missionaire aspecten van de gemeenten. De aanbevelingen van het onderzoek kunnen van betekenis zijn voor het toekomstig beleid van deputaten.

7. Bijzondere evangelisatiewerkers (10)

Het is een goede zaak dat, naar analogie van de regeling bij zending, er tussen gemeenten en deputaten een relatie komt met evangelisatiewerkers in dienst van niet-kerkelijke organisaties.

8. Classiedeputaten (13,1)

Het is duidelijk dat de classiedeputaten momenteel niet optimaal functioneren. Deputaten achten deze classiedeputaten als een tussenschakel echter wel heel belangrijk. Daarom zal worden nagegaan hoe zij kunnen worden geactiveerd ter ondersteuning van het werk van deputaten en in de gemeenten.

9. Werkerreinen (16)

Uit de rapportage is duidelijk dat er door de evangelisten op de werkerreinen veel werk wordt verricht. Tot groot verdriet van Breda werd hun (evangelisatie) predikant door een ongeval uitgeschakeld (16.4). Materiaal dat op sommige plaatsen is ontwikkeld (16.5 en 16.9), is ook beschikbaar om elders gebruikt te worden.

10. Financiën (11 en 18)

De bezinning op het subsidiebeleid is nog niet afgerond (11). Uw commissie is van mening dat deputaten wel een erg forse verhoging van de omslag vragen. Zij heeft erop gewezen dat zij nauwelijks kunnen verwachten dat dit verzoek ten volle zal worden gehonoreerd, te meer daar zij niet de enige zijn. Dit onderstreept de noodzaak van financieel overleg voor de synode tussen deputaten financiële zaken en alle deputaatschappen inzake de financiële wensen en mogelijkheden. Alleen zo kan er een reële (totaal) omslag worden vastgesteld.

11. Ten slotte (20)

Het sprak uw commissie aan dat deputaten hun rapport eindigen door te wijzen op de afhankelijkheid van de Heilige Geest. Voorts doet het verslag melding van de vele activiteiten die deputaten hebben ondernomen. Dat is origineel ondernomen in het besef van die afhankelijkheid. Toch zou het goed zijn geweest als dat in het rapport nadrukkelijker had doorgesproken. De realiteit van het kerkelijk leven is niet in alle opzichten rooskleurig. Het is zimmers mogelijk een kerk te zijn die in naam leeft, terwijl zij in werkelijkheid dood is. Dat roept tot ootmoed die ook bepalend moet zijn voor de activiteiten in het kerkelijk leven. Het zou goed zijn als deze noties in de bezinning van de komende periode een plaats zouden krijgen met de vraag wat dat voor consequenties heeft voor het werk.

12. Bijlagen

Uw commissie is van mening dat de bijlagen 3-7 inhoudelijk goede handreikingen zijn die het werk van de evangelisatie ten goede kunnen komen. Taakkundig zijn ze voor verbetering vatbaar. Enkele zaken heeft de commissie genoemd.

13. Voorstellen (19)

De commissie stelt u het volgende voor:

1. de handelingen van de deputaten goed te keuren;
2. aan deputaten toestemming te geven zich verder te bezinnen op samenwerking met deputaten buitenlandse zending en deputaten voor hulpverlening in binnen- en buitenland als het gaat om missionair werk in Nederland;
3. deputaten opnieuw op te dragen na te gaan hoe de plaatselijke kerken kunnen worden toegelust om aaszoekers o.g. vluchtelingen met het evangelie te bereiken;
4. deputaten opdracht te geven in samenwerking met een nieuwbestamerdicus en een kerker van het kerkrecht de positie en bevoegdheden van de evangelist te bestuderen en daarover aan de volgende generatie synode te rapporteren;
5. met betrekking tot het beleid aangaande zogenaamde zendingsgemeenten in Nederland het volgende te besluiten:
  - 5.1. uit te spreken dat Nederland meer en meer zendingland wordt;
  - 5.2. deputaten, in samenwerking met deputaten buitenlandse zending, op te dragen:
    - 5.2.1. te formuleren wat zendingsgemeenten zijn;
    - 5.2.2. zich te bezinnen op
      - a. de relatie tussen zendingsgemeenten en kerken binnen ons kerkverband;
      - b. de weg waarlangs en kadere waarin het kan komen tot integratie van zendingsgemeenten in ons kerkverband;
      - c. de vraag wie de eerste verantwoordelijkheid dient te dragen voor de begeleiding van en zorg voor de zendingsgemeenten en de daarin werkzame zendingswerkers/evangelisten;
    - 5.2.3. de kerkrechtelijke positie van zendingsgemeenten te definiëren;

- 5.2.4. regelingen voor zendingsgemeenten in Nederland te ontwerpen in de geest van de Kerkorde; na de studie in voorstel 4 genoemd, de definitie en positie te formuleren van de zendingswerker/evangelist in 5.2.5de zendingsgemeente; alsmede de vereiste opleiding voor deze werker, in samenwerking met het curatorium van de TUA;
- 5.2.6. hierover aan de volgende generatie synode te rapporteren; opnieuw deputaten te benoemen.

M. v.d. Sluis, rapporteur

BILAGE 38 Art. 93

Rapport van deputaten kerkelijke archieven

1. Deputaten

De generatie synode van Haarlem-Noord 1998 benoemde als deputaten kerkelijke archieven de broeders en zuster:

drs. J.C.L. Starreveld te Bunschoten, voorzitter;
drs. J.N. Noorland te Rheden, secretaris;
F. van der Hart te Krimpen aan den IJssel, archivaris;
mr. C.J. van Heel te Heteren, archivaris;
mevr. G. van der Laan-de Boer te Nieuw-Amsterdam,
drs. R.W.J. Soeters te Gouzen.

2. Opdrachten

Dezelfde synode besloot ten aanzien van deputaten kerkelijke archieven: alle deputaatschappen op te dragen hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de synode van 1992 voor 1 september 2000 aan het synodale archief over te dragen.

3. Vergaderingen

Deputaten vergaderden gedurende deze verdragperiode drie keer. Eenmaal mochten zij gastvrij bijeenkomen in het Archief- en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt te Kampen.

4. Inleiding

Deputaten hebben de onderlinge taakverdeling als volgt vastgesteld: zie print

1. archiefbeheer:	brs. Van der Hart en Van Heel,
2. documentatie:	zr. Van der Laan en dr. Noorland,
3. toerusting:	brs. Soeters en Starreveld,
4. kerkelijke kunst:	zr. Van der Laan en dr. Soeters,
5. voorzitter:	dr. Starreveld,
6. secretariaat:	dr. Noorland,
7. budgetbewaking:	zr. Van der Laan-de Boer,
8. algemeen-adjunct:	dr. Soeters.

Dr. Starreveld verzoekt de synode om hem niet opnieuw te benoemen. Deputaten zullen een voordracht indienen.

Deputaten constateren dat zij een deputaatschap vormen waarin de leden in functie als archivaris of documentalist zijn benoemd. Uw formale regeling hebben na 15 jaar verlopen. Deputaten zijn daarvan bewust, maar geven u in ernstige overweging om de grens van 15 jaar bij de leden als archivaris en documentalist niet strikt te hanteren.

Om de kwetsbaarheid van het deputaatschap te beperken, stellen wij u voor om een secundusarchivaris te benoemen die kennis neemt van het huidige archiefbeheer.

5. Archiefbeheer

5.1 Archief van voor 1980

Het synodale archief van voor 1980 wordt bewaard in het Rijksarchief te Utrecht, Alexander Nieuwskade, Br. C.J. van Heel is de verantwoordelijke archivaris voor dit archief. Het archief bestaat per 1 april 2001 circa 50 meter.

De inventarisatie van het synodale archief verloopt langzaam. Een betaalde kracht zou een grote impuls aan dit werk kunnen geven. Deze kosten zijn echter nogal hoog.

Deputaten stellen voor om in principe in de toekomst de kosten van inventarisatie om te mogen slaan per betreffend deputaatschap.

5.2 Verkoopt archief

Na de synode van 1998 is de verdere uitwerking van het getranscribeerde archief nog niet afgerond.

5.3 Archief na 1980

Het archief na 1980 wordt op twee plaatsen bewaard: in de archiefkuis in de Chr. Genet. Kerk van Rotterdam-Centrum, Noordsingel en in de bewaarplaats van het Streekarchief Krimpenerwaard te Schöonhoven.

Dr. F. van der Hart is voor dit archief de verantwoordelijke archivaris.

De archiefkuis in de kerk van Rotterdam-Centrum voldoet niet aan de criteria die aan een archiefkuis

gesteld worden. De luchtvochtigheid en de brandveiligheid laten zeer te wensen over. Daarnaast is de ruimte beperkt. Deze constatering brachten deputaten enkele jaren geleden ertoe om het grootste gedeelte over te brengen naar de bewaarplaats van het Streekarchief Krimpenerwaard te Schoonhoven. Het streekarchief berekent per 1 januari 2002 16,45 euro per strikkende meter. De huidige omvang bedraagt 40 meter. Deze prijs is in vergelijking tot andere bewaarplaatsen zeker redelijk te noemen. Het rijpende tekort aan ruimte brengt de acquisitie van nieuwe archieven in ernstig gevaar. Deputaten vinden het noodzakelijk dat er op korte termijn een structurele oplossing voor het archief na 1980 wordt gevonden. Zij doen u een voorstel om deputaten opdracht te geven voor een onderzoek naar een andere voorantwoorde archiefbewaarplaats en hen mandaat te geven om bij positief resultaat naar bevind van zaken te handelen.

6. Semi-kerkelijk archief

Onder semi-kerkelijk archief verstaan we archief van onder andere verenigingen en stichtingen die een duidelijke relatie met onze kerken hebben. Graag zouden deputaten centraal archief bewaren van alle Chr. Genef. landelijke instellingen. Reeds gedeponeerd archief is er van de R.C.G.S., de messiasbond, de Bond van Jongelingsverenigingen en van de Bond van Vrouwenverenigingen. De Bond van Chr. Genef. Mannenverenigingen heeft besloten om haar archief ook te deponeren. De opdracht heeft nog niet plaatsgevonden.

7. Archiefcontrole

Het te verrichten werk aan het archief is nog groot. Zo is br. Van Heel bezig met een inventarisatie, het ompakken van het archief in zuurvrije dozen en het verwijderen van nietjes. De voorlopige inventarislijst is in het bezit bij deputaten Archief en bij hen ter inzage. Er is veel waardering voor het werk van de beide archivissen.

8. Toerusting en advisering

Deputaten kregen in de verslagperiode verschillende verzoeken om advies. Sommige verzoeken betreffen het gebruik van de computer, andere gingen in op de vraag helgeen wel of niet bewaard moet worden.

Toerustingdagen

Deputaten zijn van plan om per particuliere synode een toerustingavond voor archivissen te beleggen. Opvallend is dat veel kerken nog geen archiefbeheerder hebben aangesteld. Scribae geven vaak aan dat zij geen tijd vinden voor het ordenen van het oudere archief. Er is dus alle reden om de kerken te stimuleren om naast de scriba een archivaris te benoemen. Deputaten beschikken over een instructie voor een plaatselijke archivaris.

Persoonlijk advies

De archivissen Van der Hart en Van Heel zijn altijd bereid om een plaatselijke kerk van advies te dienen, indien gewenst is er overleg mogelijk over een bezoek. Ook bij het plagen van nieuwbouw van een kerk is advies over een goede bewaarplaats raadzaam.

Computerbeheer

Regelmatig hebben deputaten vragen ontvangen betreffende het gebruik van de computer. Deputaten dringen er sterk op aan om de bestanden regelmatig uit te printen op goed papier en houdbare inkt. Het gevaar van computerbestanden is dat gegevens worden uitgewist, zonder dat ze bewaard zijn. Te denken is aan een uitgeschreven gemeentebild. Ook bestaat het gevaar dat door snelle technische ontwikkelingen bestanden uit een iets ouder systeem in een nieuw systeem al niet meer gelezen kunnen worden.

9. Toezicht

In de kerkorde staat de opdracht voor deputaten om toezicht te houden op het archiefbeheer van de mindere vergaderingen. Ook houden deputaten toezicht op het archiefbeheer van deputaten zending, Israël en het curatorium. In het bijzonder het werk van z. C.T. Boerke ten behoeve van het archief van het curatorium en de Theol. Universiteit springt er in de verslagperiode uit. Haar werk verdient veel waardering.

10. Contacten

10.1 CPA

Br. Van Heel vertegenwoordigt deputaten in de interkerkelijke Commissie tot Registratie van Protestantse Kerkelijke en Semi-kerkelijke archieven. Deze Commissie behartigt de gezamenlijke belangen van de kerkelijke archieven en is onder andere de uitgever van de Richtlijnen. Per jaar wordt een bijdrage van f 250,- verwacht.

10.2 Deputaten archieven van de Genef. Kerken Vrijgemaakt

Naar aanleiding van correspondentie met deputaten eenheid gereformeerde belijders en het Archief- en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, hebben deputaten geformuleerd als beleid geformuleerd om waar mogelijk samen te werken met vergelijkbare deputaatschappen in de gereformeerde gezindte. Deputaten denken daarbij aan de Genef. Kerken Vrijgemaakt en de Ned. Genef. Kerken. Bijvoorbeeld op het gebied van toerusting zijn er zeker mogelijkheden.

11. Documentatiecentrum

In de verslagperiode is er met voortvarendheid gewerkt aan de collectie documentatie. Deputaten kerkelijke archieven bewaren in het Dienstbureau van de Chr. Genef. Kerken, Vijftien Morgen 1 te Veenendaal een

systematische verzameling betreffende onze kerken. De collectie bevat unieke handschriften, krantenknipsels betreffende de Chr. Genef. Kerken, jubileumboekjes, oude gemeentegidsen, langspeelplaten en compactdiscs van Chr. Genef. koren en opgeles, opnames van preek, zendingkalenders, foto's, kerkelijke bladen als classisbladen, De Wekker, Bewaar het Pand, Licht en Waarheid, collectiebusjes, enzovoorts. Eerste beheerder is br. J.N. Noorlandt, tweede z. G. van der Laan-de Boer. Het documentatiecentrum heeft voor de foto's een depot ten huize van z. Van der Laan-de Boer te Nieuw-Amsterdam.

Deputaten geven om de paar jaar een brochure uit met de titel 'Overzicht'. Deze brochure geeft een verslag en enkele voorbeelden uit de collectie.

De uitgave van de brochure geschiedt buiten het synodale budget. De baten komen van donateurs. Donaties worden ook gebruikt voor het verwerven van bepaalde collecties.

In de uitgave van 2000 zijn de gerbenetgegevens uit de jaarboeken 1855 tot en met 1900 opgenomen. Zo zijn deze veelgevraagde gegevens voor een ieder beschikbaar.

Br. Noorlandt heeft in De Wekker een serie artikelen geschreven over Chr. Genef. schrijvers en dichters. Hun publicaties zijn zoveel mogelijk opgenomen in het centrum. Br. Noorlandt beschrijft in zijn bijdragen aan het Reformatorisch Dagblad geregeerd onderdelen van de Chr. Genef. kerkgeschiedenis. Na zij communicatie aan de Chr. Hogeschool Ede, blijft hij eerste beheerder van het Documentatiecentrum.

Aanwinsten

Er waren in de verslagperiode vele bijzondere aanwinsten. Deputaten archieven zijn bijzonder erkentelijk dat zij van de familie Van Arkel de buitengewoon belangrijke collectie van Dick van Arkel (1941-1996) mochten ontvangen. Deze collectie is gedurende 40 jaar opgebouwd en bevat systematische informatie over alle plaatselijke kerken en landelijke activiteiten. De collectie is op 25 mei 1999 in het Documentatiecentrum te Veenendaal toegevoegd.

Br. M. Post te Veenendaal heeft het Documentatiecentrum geholpen door het overnemen van opnames van geluidsbanden op cassettebandjes. Het betreft onder andere preek, maar ook opnames van bondsdagen, Bewaar het Pand-toogdagen en conferenties.

Deputaten zijn bijzonder verheugd dat vele unieke documenten voor historisch onderzoek bewaard zijn gebleven door activiteiten van het Documentatiecentrum.

Bibliotheek

De collectie van het Documentatiecentrum wordt geleidelijk toegankelijk gemaakt via hetzelfde computersysteem dat gebruikt wordt voor de bibliotheken van het Zendingsbureau en Diaconaal Bureau. Onderdeel hiervan is een ingang op bladen als Ambtelijk Contact, Bewaar het Pand, Luctor et Emergo, en de Wekker. De ingangen behelven zowel trefwoord, auteur als titel van het artikel.

Dienstverlening

De functie van het Documentatiecentrum is: bewaren en toegankelijk maken van de collectie. In de verslagperiode is er al vele malen gebruik van gemaakt.

De beheerders van het Documentatiecentrum prijzen zich gelukkig met de grote inzet van enkele vrijwilligers. De huidige vrijwilligers zijn z. A. Hoogendoorn en br. M. Post. Naast het werk van beheerders en vrijwilligers verdienen medewerkers van het Dienstbureau hulp. Zij verrichten kopieerwerkzaamheden, uitsluitend werk, verzendwerk en het invoeren van het bibliotheekbestand.

Het nieuwe motto van het Dienstbureau "Tot uw dienst" past geheel in de visie van het Documentatiecentrum. Deputaten begrijpen dat er een nieuwe beheersstructuur voor het Dienstbureau komt. Deputaten archieven ervaren het als een gemis dat een bepaald structureel bestuurlijk overleg ontbreekt en stellen vast dat ook met hen beleidsmatig overleg over gezamenlijke zaken nodig is. Te denken is aan dienstverlening, gezamenlijke pr., website-beheer en toekomstig beleid.

12. Kerkelijke kunst

Als taak van het deputaatschap werd mede geformuleerd het beschrijven van wat kerkelijke kunst is. Daarmee denken we aan kerkgebouwen, gebrandschilderde ramen, doopvonten, kanselbijbels, avondmaalsstellen en plaatselijke kerkzegels.

Deputaten zijn overtuigd van het belang dat kerken aan deze inventarisatie aandacht besteden. Het gebeurt te vaak dat bv. kanselbijbels gestolen worden zonder dat de kerkraad een goede beschrijving heeft.

De Stichting Protestantse Kerkelijke Kunst verricht deze inventarisatie. De Chr. Genef. Kerken participeren officieel in de SPKK. De inbreng van z. Van der Laan-de Boer en br. Soeters wordt zeer gewaardeerd, mede door hun bestuurlijke inbreng. De SPKK participeert op haar beurt in de Stichting Kerkelijke Kunstbezit Nederland.

13. Financiën

Voor de jaren 2002-2004 dienen wij de volgende begroting in euro:

1. vergaderkosten	2.000
2. toerustingskosten	1.000
3. kopieer-, portokosten	500
4. archiefbeheer	2.500
5. documentatiecentrum kasten, dozen, fotoduplicatie	1.000
6. documentatiecentrum, hulp van het Dienstbureau	12.300
7. huur ruimte doc. centrum	19.800
8. bijdrage CPA	300
9. inventarisatie kerkelijke kunst	500

10. diversen	
representatie	150
bronnenbijdrage	250
contributies	200
reiskosten derde	500
Totaal	41.000

14. Voorstellen

Deputaten stellen de synode voor

- 14.1 de handelingen van deputaten goed te keuren en opnieuw deputaten te benoemen;
- 14.2 een secundusarchivaris te benoemen;
- 14.3 aan de diverse deputaatschappen op te dragen hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de synode van 1995 voor 1 september 2003 aan het synodale archief over te dragen;
- 14.4 in de beheersstructuur van het Dienstenbureau ook overleg met deputaten kerkelijke archieven vast te leggen;
- 14.5 deputaten opdracht te geven onderzoek te doen naar een nieuwe verantwoorde archiefbewaarplaats en mandaat te geven bij het vinden daarvan naar bevind van zaken te handelen;
- 14.6 de begroting vast te stellen.

J.N. Noorlandt, secr.

BILAGE 39 Art. 93

Rapport 4 Commissie 1 (Opleiding en kerkorde) inzake rapport deputaten kerkelijke archieven

Uw commissie is van mening dat dit een geschikt rapport is om weer wat stof te doen opwaaien rond het grote belang van het werk dat deze deputaten verrichten ten dienste van de kerken. En dan vooral stof opwaaien in de zin dat een en ander weer zichtbaar wordt van dit belangrijke werk en van het Documentatiecentrum in Veenendaal dat in een behoefte blijkt te voorzien. Wat zeker ook een eenvoudige vermelding verdient, is het vele werk dat door vrijwilligers verricht is in de achterliggende periode.

T.a.v. de opdracht vermeld op pagina 1 van het rapport deelde de voorzitter van deputaten mee dat niemand vernaand behoefte te worden wegens een in gebreke blijven. Uw commissie kan zich vinden in de argumentatie om de grens van 15 jaar voor een archivaris niet al te strak te trekken. Hij is immers een functionaris met specifieke kennis. Daarom is het volgens uw commissie ook van belang om anderen te recruterken en is de gedachte om nu een secundus-archivaris te benoemen een goede gedachte.

Bovenaan pag.2 lijkt een concreet voorstel te staan. De bedoeling is echter slechts aan te geven dat – in geval dat met de kostbare operatie van inventarisatie begonnen wordt – in principe de kosten van een dergelijke inventarisatie door het desbetreffende deputaatschap zelf gedragen dienen te worden.

Het plan om toerustingssavonden te houden per particuliere synode lijkt uw commissie een mooi initiatief. Te meer daar het onder punt 9 vermelde toezicht er op neer komt dat alleen bij moeilijkheden een bezoek gebracht wordt aan een archivaris van een klasse.

Uw commissie is van mening dat het onder "Computerbeheer" vermelde van groot belang is. Op de vraag of er een mailing gehouden is of zal worden aan de kerkenraden werd door de deputaten een ontkenkend antwoord gegeven. Wel heeft mr. C.J. van Heel een artikel geschreven met deze strekking in een nummer van Ambtelijk Contact. Uw commissie is van mening dat het van belang is dat alle archivariissen van een dergelijke publicaties kennis nemen en dat zaken die van belang zijn voor alle archivariissen door middel van een mailing onder de aandacht gebracht worden. Het behoort immers ook tot de taak van deputaten om ongevaagd advies te geven.

Het voorstel van deputaten vermeld onder 14.5 heeft de intentie om een goedkoper alternatief te zoeken om de archieven te bewaren, zo werd bij monde van de voorzitter van deputaten meegedeeld.

Het voorstel van deputaten vermeld onder 14.6 nemen we niet over daar dit tot de competentie van de financiële commissie behoort. Via hun rapport zal de synode de begroting vast kunnen stellen.

Uw commissie stelt uw vergadering het volgende voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren met de hartelijke dank aan het adres van deputaten;
2. een secundus-archivaris te benoemen;
3. aan de diverse deputaatschappen op te dragen hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de synode van 1995 voor 1 september 2003 aan het synodale archief over te dragen;
4. in de beheersstructuur van het Dienstenbureau ook overleg met deputaten kerkelijke archieven vast te leggen;
5. deputaten op te dragen om onderzoek te doen naar een nieuwe verantwoorde archiefbewaarplaats en mandaat te geven bij het vinden daarvan naar bevind van zaken te handelen;

6. deputaten op te dragen inzake mededelingen van algemeen belang alle archivariissen op de hoogte te stellen;
7. opnieuw deputaten te benoemen.

M.J. Kater, rapporteur

BILAGE 40 Art. 94

Deputaten radio- en televisiediensten

Weleerwaarde en eerwaarde Broeders,

Deputaten bieden u een rapport aan van de werkzaamheden die zij verrichten in de periode na de rapportage aan de generale synode in september 1998.

Samenstelling deputaatschap

Door de generale synode van 1998 werden benoemd ds. M. Groen, ds. J. van Mulligen, ds. W.J. Quist, en ds. N. Ribbers. Drs. W.J. Quist fungeert als voorzitter van het deputaatschap en is ook voorzitter van de Raad van Toezicht en Advies van de Stichting Zondtijd voor Kerken (hierna ZvK), welke raad bestaat uit de deputaatschappen, o.p. commissies van de verschillende in de stichting participerende kerkgemeenschappen. Secretaris was ds. M. Groen. Drs. J. van Mulligen heeft zitting in het bestuur van ZvK. Drs. W.J. Quist heeft aangegeven zijn zitting in het deputaatschap na vierentwintig jaar, waarin hij zich op een zeer te waarderen wijze heeft ingezet, te willen beëindigen.

Werkzaamheden

Deputaten vergaderden in de regel twee maal per jaar in de kring van de Raad van Toezicht en Advies van de Stichting ZvK en daarnaast afzonderlijk verschillende keren.

Jaarlijks vindt er een gesprek plaats met ds. A. van der Veer, voorzitter van de Evangelische Omroep.

Stichting Zondtijd voor Kerken

De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben zondtijd in het verband van de Stichting ZvK. In deze stichting participeren ook de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Unie van Baptisten en kerken onder de noemer van Zondtijd Evangelische Gemeenten. Zij beschikt over een eigen organisatie en eigen middelen. Aan de zogeheten Koepelstichting waarin ZvK en IKON vertegenwoordigd zijn, wordt door het Commissariaat voor de Media zondtijd toegewezen, telkens voor een coöperatieperiode van vijf jaar. Zo is in 2000 opnieuw een aanvraag voor zondtijd bij het Commissariaat ingediend en deze heeft zondtijd toegewezen. Helaas werd het ingediende verzoek om een bescheiden uitbreiding van zondtijd niet gehonoreerd. Echter dat de kerken in ons land, gezien de geest die in de maatschappij en politiek rondwaart, uitzendingen kunnen doen is een gegeven dat ons met dankbaarheid jegens de Heers mag vervullen. Overigens zal tussen IKON en ZvK een zondtijdsverhuuring plaatsvinden. De IKON-kerken samen zijn fors in ledertal gedaald, terwijl het aantal leden van ZvK-kerken stijgt, welke stijging hoofdzakelijk plaatsvindt bij de kerken onder de noemer van Zondtijd Evangelische Gemeenten. Met ingang van 2002 zullen daarom een uur televisie en zes uur radio van IKON overgeheveld worden naar ZvK.

De samenwerking tussen de verschillende kerken binnen ZvK is vanaf het begin van haar oprichting goed. Natuurlijk zijn er verschillen aan te wijzen, ten opzichte van de een meer dan van de ander. Echter de door allen aanvaarde roeping, missie zo u wilt, om "het evangelie van de gekruisigde en opgestane Here Jezus Christus te verkondigen, ook in het publieke leven," en de basis waarop dat gebeurt, namelijk "de Bijbel als het betrouwbare Woord van God en het hoogste gezag voor geloof en leven, ook voor de verkondiging van het evangelie in de media" (citatoren uit het Mission-Statement) binden de kerken op een geestelijke en vruchtbare manier samen.

Het was dan ook om die reden dat ZvK in november 2000 haar eerste lustum met dankbaarheid en gepaste feestelijkheid kon vieren.

Gemeld mag worden dat ZvK begonnen is met het uitgeven van een eigen magazine, ZvKader; binnen het plan om ZvK meer bekendheid te geven was dit een belangrijke actie.

Deputaten ontvingen het verzoek van de gezamenlijke deputaatschappen eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland (christelijk gereformeerd) en kerkelijke eenheid (gereformeerd vrijgemaakt) om met elkaar in gesprek te treden. Wellicht anders dan voor menig ander deputaatschap geldt dat ons deputaatschap reeds jarenlang intensief contact met het gereformeerde deputaatschap heeft, namelijk binnen het kader van ZvK, waarin wij dan ook met de andere deputaatschappen of commissies samenwerken. Toch is besloten om los daarvan met de gereformeerde broeders om de tafel te gaan zitten teneinde te bezien of het noodzakelijk is gezamenlijk zaken te bespreken en te ondernemen. Om agendatechnische redenen vindt dit gesprek naar verwachting eerst in het najaar van 2001 plaats, zodat inhoudelijke rapportage in dit rapport nog niet kan geschieden.

Uitzendingen radio en televisie

Vanuit onze kerken worden per jaar negen kerkdiensten via de radio en twee of drie diensten via de televisie uitgezonden. Dit aantal wordt per 2002 verhoogd, wanneer ZvK meer uren zondtijd toegewezen krijgt. Over het algemeen is er bij de predikanten en kerkenraden die gevraagd worden bereidheid om mee te werken, daarbij in acht genomen dat een aantal kerken en predikanten hebben aangegeven niet mee te willen werken aan radio en een groter aantal niet aan televisie. Soms blijkt dat een kerkenraad en/of predikant zijn mening hierover wijzigt ten gunste van uitzendingen. Deputaten zijn daar bij over.

Onder de uitzendingen van de verslagperiode zijn als bijzondere te noemen de dienst vanuit Mozambique op 25 juli 1999, waarin de Jan van 't Spijker en pastor Almeida Mala voorgingen en ook de mede onder christelijke gereformeerde vlag uitgezonden millenniumdienst vanuit Avondale, Nieuw Zeeland, uitgezonden op een tijdstip waarop daar reeds het nieuwe millennium was aangebroken en hier nog niet.

De uren die ZvK voor dagtelevisie toegewezen krijgt worden volgens de mediawet gedeeltelijk gevuld met herhalingen; omdat het binnen de programmering niet mogelijk is om hele diensten te herhalen wordt er gebruik gemaakt van de samenhang van uitgezonden kerkdiensten, aangevuld met een mediatalk van de betreffende voorganger.

Binnen ZvK-kerken is het plan geboren om de zogenaamde Kroonbede, de jaarlijkse samenkomst voorafgaande aan de opening van de Staten Generaal, voortaan uit te zenden via de radio op de zondag voor prinsjesdag. Per toerbeurt zal een van de participerende kerken daarvoor zendtijd beschikbaar stellen. Deputaten keuren dit plan goed, onder voorwaarde dat bij uitzending in door ons beschikbaar gestelde zendtijd de voorganger iemand van onze kerken is.

Er is over gesproken in hoeverre de uitzendingen meer evangelisatorisch kunnen zijn. Radio en televisie zijn immers media die in vrijwel elke huiskamer te vinden zijn en zo kunnen derhalve veel mensen bereikt worden.

Naar uw opdracht is besloten dat de televisiediensten het karakter van diensten met belangstellenden moeten hebben. Zo'n opdracht hebben de andere kerken van ZvK niet. Wij proberen deze noot in het utroddigen van voorgangers te verdiscontareren.

Het medium televisie bereikt ook meer mensen en bereikt ook anderen – de radiodienst wordt meer gericht beluisterd, de mensen gaan er meer voor zitten, terwijl de televisie ook toevallige kijkers, waaronder de zogenaamde zappers, kan bereiken. Daarom wordt ten behoeve van de uitzending van diensten via de televisie bijzonder veel werk verzet om tot een goed programma te komen.

Tegelijk moet ook eerlijk gesteld worden, dat het programma "kerkdienst" als zodanig niet een kijk- en luisterpubliekstrekker is. Het houdt daarom zijn beperkingen.

In deze overwegingen zijn deputaten zich ervan bewust dat wij mensen kunnen werken aan een goed programma, waarbij we dankbaar gebruik kunnen maken van mediakenners en communicatiedeskundigen. Beslissend is echter het werk van de Heilige Geest die een mens door het evangelie moet raken. Onze verantwoordelijkheid in de uitzendingen wordt gedragen en gevoerd door de Geest die uitgezonden is in de wereld. Het is een voorrecht in dat werken van de Geest middel te mogen zijn.

Voorbereiding

De voorbereidingen van de diensten zijn in handen van de Stichting ZvK. Onze en de andere in ZvK participerende kerken hebben daartoe een overeenkomst ondertekend met ZvK. In het algemeen krijgen ook de voorbereiding van de diensten, de begeleiding van en samenwerking met het ZvK-team en de regie veel waardering van voorgangers en gemeenten.

In de voorbereiding is belangrijk de instructiedag, die twee maal per jaar wordt belegd, op deze dag ontvangen zij die in een radio- of televisiedienst zullen voorgaan informatie en instructie over de bijzonderheden van een uitgezonden dienst. Telkens weer worden deze dagen goed ontvangen.

Het voorgaan in een uit te zenden dienst en de voorbereidingen daartoe blijken vaak ook ten goede te komen aan het voorgaan in de reguliere zondagse diensten. Mediaspecialisten kunnen ook een steunende bijdrage aan de overdracht, de communicatie van het evangelie, waarmee predikanten dagelijks bezig zijn.

Dat is mede een reden geweest om in oktober 1998 een informatiedag te houden in de Theologische Universiteit te Apeldoorn, bestemd voor de studenten van onze Universiteit en van de Universiteit van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te Kampen. Het succes van deze dag heeft doen besluiten vaker zo'n dag te beleggen. Overigens is ook voor de andere participerende kerken van ZvK een dergelijke dag georganiseerd.

Nazorg

Na elke uitzending is er voor de luisteraars en kijkers gelegenheid om via de telefoon of schriftelijk te reageren. De nazorg wordt gegeven door een team van leden van de uitzendende gemeente. Via een centraal nummer in Hilversum wordt men doorgeschakeld. Wachtlijden worden sterk beperkt; de belasting komt niet alleen op de predikant neer. De nadrupele reacties worden door het ZvK bureau verwerkt en zondag alsnog bij het betreffende nazorgteam gebracht. Overigens worden later binnengekomen reacties door het bureau nog wel verwerkt.

Van de mogelijkheid tot nazorg wordt over het algemeen goed gebruik gemaakt, soms met uitzonderlijk veel reacties na een uitzending. Over het algemeen zijn het gesprekken van mensen die nog eens willen doorpraten over hun persoonlijke omstandigheden, die met hun vragen komen, soms ook toe van de uitgezonden dienst. Er zijn soms ook wel negatieve reacties.

Er wordt door kijkers en luisteraars ook goed gebruik gemaakt van de mogelijkheid de tekst van de verkondiging, een audio- of een videocassette te bestellen. Jaarlijks, op een totaal van 35 radio- en 16 televisiediensten zijn er tussen de 2500 en 3000 bestellingen.

Al met al blijkt dat de uitzendingen ook werkelijk iets betekenen en dat de Heere erdoor wil werken.

Diaconaat

Deputaten zijn blij met het goede overleg dat er bestaat met deputaten hulpverlening binnen- en buitenland, met het oog op de vlucht van de Wilde Ganzen. Kijkers en luisteraars kunnen giften overmaken voor een na de uitzending aangekondigd diaconaal project. Deputaten hulpverlening leveren de projecten aan wanneer er een televisie-uitzending is; zij proberen deze projecten zoveel mogelijk te laten aansluiten bij de uitzendende gemeente. Er komen in de regel grote bedragen binnen van rond de f 50.000.

Contact met ds. A. van der Veer

Deputaten onderhouden regelmatig contact met ds. A. van der Veer. In een open sfeer wordt met hem gesproken over zijn werk en over zijn persoonlijke omstandigheden. Zijn gezondheidssituatie geeft bij leden

min of meer grote zorgen; zo was in dit voorjaar een ingrijpende hartoperatie noodzakelijk.

Deputaten zijn overtuigd van het goede werk dat ds. A. van der Veer doet als voorzitter van de Evangelische Oproep. Direct en indirect staat hij in dienst van de verkondiging van het evangelie van Jezus Christus. De Heere heeft hem hiertoe veel gaven gegeven, die hij met grote inzet gebruikt.

Tenslotte

Deputaten willen hun dankbaarheid uitspreken over de zegen die de Heere geeft om te mogen werken aan het uitdragen van het evangelie ook via de media.

Moge Hij uw vergadering zegenen

Namens deputaten.

ds. W.J. Quist, voorzitter

ds. M. Groen, secretaris

BLIJLAGE 41

Art. 94

Rapport 1 van commissie 2 inzake het rapport van deputaten radio- en televisiediensten.

Er is dankbaarheid dat deputaten hun werk hebben kunnen verrichten. Zij geven een goed overzicht van hun werkzaamheden.

Er is waardering voor het werk dat de schiedende voorzitter ds. W.J. Quist gedurende vele jaren heeft verricht. Na het overlijden van ds. C.v.d. Zaai in 1976 woonde hij als algemeen secundus de vergaderingen bij. Na het overlijden van prof. dr. J.P. Versteeg in 1987 heeft hij het voorzitterschap op zich genomen.

ZvKader, het magazine van de ZvK, is een eenvoudig informatieblad van vier bladzijden dat vier keer per jaar verschijnt. Het is bedoeld bekendheid te geven aan het werk, in de eerste plaats onder predikanten maar ook verder in de kerken. Het blad bevat een overzicht van de agenda en aankondiging van activiteiten. Er staan ervaringen in van voorgangers en reacties van hoorders en kijkers. Desgewaagd zijn deputaten bereid om ter synode daar voorbeelden van te noemen.

Op de vorige synode werd gemeld dat de Stichting ZvK overwoog om met de IKON documentaires te ontwikkelen o.a. over de kerkvaders. ZvK wilde het project uitwerken, wanneer men er volledig achter kon staan. Tijdens de verdere ontwikkeling liepen de visies echter zo uiteen dat het ZvK het niet verantwoord en vruchtbaar achtte om ermee verder te gaan.

Het is een goed initiatief om de Kroonbede op de zondag voor prinsjesdag uit te zenden.

Er zijn nog verschillende kaden die niet willen meewerken aan radio en televisiediensten. Er is in het verleden een enquête gehouden naar de redenen. De bezwaren zijn gevarieerd: te klein kerkgebouw, te kleine gemeente, predikantsvacature, bezwaar tegen de aan uitzending verbonden zondagsarbeid, legen het medium op zich (vooral televisie), ordeverstoring in de dienst, de gedachte dat een dienst zich niet leent voor (televisie)uitzending.

Wat het evangelisatorische van de diensten betreft, dat geldt met name voor de televisiediensten. Naar opdracht van de generale synode van 1974 (art.168) is besloten dat de televisiediensten wel voor het uitzenden van evangelisatiesamenkomsten, maar niet voor kerkdiensten zullen worden gebruikt. Destijds is ook voorgesteld om de zendtijd te gebruiken voor mensen met een verstandelijke handicap.

Vanuit onze kerken zijn er gedurende de laatste jaren geen diensten voor gehandicapten uitgezonden. Mogelijk kunnen op de a.s. zaterdagse uitzendingen aan deze diensten aandacht worden besteed. Ook kan gedacht worden aan uitzendingen voor doven.

Naar de radiodiensten wordt door een min of meer kerkelijk publiek geluisterd dat bewijst op de dienst afstemt. Maar bij het medium tv is er het 'zap'gedrag waardoor mensen ongedacht een kerkdienst kunnen zien. Daarom is blijvende bezinning op de vraag hoe de mens van deze tijd bereikt kan worden van groot belang.

In de kring van de commissie was er een signaal dat de instructiedagen niet zo hoog gewaardeerd worden als in het rapport gesteld wordt. Aan het einde van instructiedagen wordt door middel van een formulier een evaluatie gehouden. Daarvan krijgen de deputaten het gemiddelde te horen. Dat is overerend positief. Daarop is hun waardering uitgesproken.

Gebloken is dat deputaten niet (meer) over een instructie beschikken. Andere deputaatschappen hebben wel een instructie, die in de K.O. is opgenomen. Wij stellen u voor dat deputaten, getuigd op de afspraken in het verleden, de volgende generale synode dienen met een voorstel.

De commissie stelt u voor

1. de handelingen van de deputaten goed te keuren;
2. deputaten op te dragen om op de volgende synode met een voorstel tot instructie te komen;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

M. van der Suys, rapporteur

Rapport pastoraat in de gezondheidszorg

1. Samenstelling en vergaderingen

Van het deputaatschap pastoraat in de gezondheidszorg maken momenteel deel uit:

Dhr. G. van Breuk voorzitter deputaatschap
Ds. E.E. Slofstra 2e voorzitter
Ds. P.W. Hulshof secretaris
Dr. T. Brand penningmeester
Mw. E. Bikker werkgroep Recreatie Lichamelijk Gehandicapten
Dhr. H. van der Laan dovenwerk
Dhr. J. Roode ADMA, Commissie B. Interkerkelijke Commissie Integratie Gehandicapten
Drs. F. Visscher
Dhr. K. Vasser verstandelijk gehandicapten

Secundi:
Mw. A. Reitsma
Drs. J.P. Roubos

Ds. A. Dingemans, onze dovenpredikant, was op de meeste vergaderingen van het deputaatschap aanwezig. Namens deputaten participeert ds. J. de Jong te Veenendaal in de commissie CIO-G (Contact in Overheidszaken/Gezondheidszorg). Mw. M. de Graaf-Floor heeft onze vergaderingen deze periode nog gediend als notulist en organisatorisch bij de voorbereidingen van de toelatingsavonden. Onze secundi zijn o.a. betrokken bij de organisatie van de themadag voor zorgverleners binnen onze kerken. Deputaten hebben 16 keer vergaderd. Binnen deze vergaderingen heeft het dovenwerk in al zijn gedaanten een grote plaats gehad. Voor meer specifieke informatie verwijzen wij u naar het onderdeel 'Pastoraat aan doven'.

2. Taak van het deputaatschap

Tot de taak van deputaten behoort (zoals geformuleerd in het synoderapport van 1996):

- het informeren, stimuleren en begeleiden van de kerken aangaande de ambtelijke dienst met betrekking tot de lichamelijk en geestelijk gehandicapten;
- het zoeken van wegen, waarlangs de interkerkelijke samenwerking op basis van Schrift en belijdenis in de uitvoering van dit werk kan worden gerealiseerd;
- het bevorderen van de aanstelling van een geestelijk verzorger - door eert of meer kerken - , hetzij een dienaar des Woords, hetzij een broeder die naar art. 3 K.O. sub 7 tot dit werk bevoegd is verklaard;
- het instrueren van een kerk als bedoeld sub c;
- het leggen en onderhouden van contacten met organisaties binnen en buiten eigen kerkelijk leven, die de belangen van de gehandicapten behartigen;
- het behartigen van de belangen van het ziekenhuispastoraat;
- het zoeken van wegen en mogelijkheden tot bezinning op de theologische, medische en ethische vragen met betrekking tot genoemde werkgebieden.

3. Relatie met de predikanten naar artikel 6 betrokken bij de gezondheidszorg

Binnen de verslagperiode zijn een aantal bijeenkomsten belegd met deze predikanten en de pastorale werkers in de gezondheidszorg. Onderwerpen die zijn besproken tijdens die ontmoetingen zijn: pastorale zorg aan dementerenden in het verzorgings- en verpleeghuis en het werken als geestelijk verzorger in het verzorgingshuis. Het deputaatschap heeft een positief advies gegeven over de benoeming van Drs. J.M. Aarmoudse als geestelijk verzorger van het psychiatrisch centrum 'de Geestgronden'.

Deputaten ontvangen verslagen van de werkzaamheden van de art. 6 predikanten. De ontmoetingsbijeenkomsten worden als zinvol ervaren door zowel predikanten als deputaten. Een van de ontmoetingen vond plaats in een lunchroom (na sluitingstijd) te Zeist, die beheerd wordt door verstandelijk gehandicapten van de stichting Abrona te Zeist.

Drs. W. Steenbergen is per 1 maart 1999 emeritaat verleend. Op deze datum is hij ook gestopt met zijn parttime taak als geestelijk verzorger in de gezondheidszorg.

4. Pastoraat aan doven

4.1 Inleiding

De vorige keer is dit onderdeel zeer uitgebreid aan de orde geweest. Daarom zullen we het nu beknopter doen.

In dit interkerkelijk samenwerkingsverband werken samen: De Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken (synodaal) en de Nederlandse Hervormde Kerken. Deze samenwerking is vastgelegd in de 'Overeenkomst van samenwerking' van 8 oktober 1971 en goedgekeurd door de betrokken synodes van de drie kerken. Vanwege de fusie van de Gereformeerde en de Nederlandse Hervormde Kerken zijn de deputaatschappen van deze beide kerken opgeheven en samengebracht tot één Werkgroep van de Samen op Weg-Kerken.

4.2 Organisatie

De organisatie van het interkerkelijk dovenpastoraat (IDP) bestaat uit Werkgroep & Deputaten IDP, de

Stuurgroep voor het IDP en de Interkerkelijke Commissies (afgekort I.C.'s) voor de pastorale verzorging van doven.

4.2.1 Werkgroep en Deputaten voor het Interkerkelijk Doven-pastoraat

Werkgroep & Deputaten IDP vormen het beleidsbepalende en besluitvormende orgaan. Dit orgaan wordt gevormd door afgevaardigden van de drie kerken.

De Chr. Geref. afgevaardigden van Deputaten Pastoraat in de Gezondheidszorg zijn:

Ds. P.W. Hulshof, deputaat (horend)
Dhr. H. van der Laan, deputaat (horend)
Mevr. H.H. Zomer-Kamp (doof), lid van Chr. Geref. kerk te Almelo, is als lid aan de Werkgroep & Deputaten IDP toegevoegd

De commissieleden van de Samen op Weg Kerken zijn:

Dhr. J.M. Bloemkoek (doof) Bunnik
Mevr. T. Hortensius (horend) Voorburg, deputaat tot begin 2001
Mevr. A. van Niekerk-de Kramer (horend) Heerhugowaard
Mevr. ds. L.A. Slofboom (horend) Beek/Zbergen
(i.p.v. Mevr. ds. S. Rieders (horend) Nijmegen, deputaat tot eind 2000)
Ds. W. de Bruin (horend) Nijkerk
Dhr. R.E. Hietbrink (doof) Leidschendam
Mevr. M. Jongeneel (doof) Oud-Abbas
(i.p.v. Mevr. G.G. Nummeider (doof) Putten, deputaat tot begin 2001)
Ds. A.D. Poortman (horend) Veenendaal
Ds. T. van 't Veld (horend) Ede

Het moderamen van Werkgroep & Deputaten IDP wordt momenteel gevormd door:

mevr. T. Hortensius (Geref.), dhr. H.v.d. Laan (Chr. Geref.), mevr. A. van Niekerk-de Kramer (Geref.) en ds. T. van 't Veld, (Ned. Herv.).

De voorzitter van Werkgroep & Deputaten IDP is dhr. H. v. d. Laan. Mevr. A. van Niekerk-de Kramer is secretaresse van Werkgroep & Deputaten IDP. Als toegevoegd notulist fungeert mevr. M. van Dijk-van Luik uit Mordfort.

Werkgroep & Deputaten IDP vergaderen 5 à 6 keer per jaar. De drie dovenpredikanten worden als functionarissen de vergaderingen bij en zijn adviseurs van de vergaderingen.

In deze vergaderingen wordt het beleid bepaald. De voortgang van het werk, mede naar aanleiding van de verslagen van de dovenpredikanten heeft de voortdurende aandacht.

4.2.2 Stuurgroep voor het Interkerkelijk Dovenpastoraat

De Stuurgroep stuurt de I.C.'s aan en is tevens de vraagbaak voor de I.C.'s. Zij organiseert ook activiteiten voor de I.C.'s gezamenlijk, zoals contactdagen en Bijbeldagen. Verder doet zij in opdracht van Werkgroep & Deputaten onderzoek naar aanstaande voorgangers om hen te adviseren.

Zij bestaat uit de dovenpastoren, vertegenwoordigers uit de I.C.'s, de voorgangers in dovendiensten, de NCBD (Ned. Chr. Bond van Doven), aangevuld met het moderamen van Werkgroep & Deputaten IDP. Eénmaal per jaar is er een gezamenlijke vergadering met Werkgroep & Deputaten en éénmaal met de NCBD.

4.2.3 De Interkerkelijke Commissie voor de pastorale verzorging van doven

De Interkerkelijke Commissie ziet toe op de pastorale zorg aan doven in hun regio. Zij zijn samengesteld uit afgevaardigden van de plaatselijke kerken en vallen ook onder verantwoordelijkheid en toezicht van de plaatselijke kerkenraden. Hun taak is bevordering van de pastorale zorg aan dove mensen. Daartoe organiseren zij in nauwe samenwerking met de plaatselijke kerken aangepaste diensten voor doven, waaronder ook speciale nevendiensten voor dove kleine kinderen en horende kinderen van dove ouders. Zij proberen catechese te regelen voor dove jongeren en organiseren voor dove mensen Bijbelcirkels, I.C.-avonden, huis- en ziekenbezoeken. Zij doen dat in samenwerking met de kerken waarvan de doven lid zijn. Tot hun taak behoort ook voorlichting en hulp aan de plaatselijke kerkenraden en gemeenten.

Op dit moment zijn er 10 I.C.'s.

4.2.4 De Dovenpredikanten

De drie samenwerkende kerken hebben volgens de 'Overeenkomst van samenwerking' een predikant vrijgesteld voor het pastoraat aan doven. Voor de Chr. Geref. Kerken is dat ds. A. Dingemans.

Voor de Geref. Kerken is dat ds. J.F.G. Kamphorst; voor de Hervormde kerk, ds. L.A. de Graaf. De drie dovenpredikanten bestrijken gezamenlijk het gehele land. De indeling is als volgt geregeld: ds. Dingemans werkt in het noordelijke deel van Nederland, ds. Kamphorst in het midden en ds. De Graaf in het zuidelijke deel van ons land.

Omdat ds. Kamphorst voor 70% werkt, heeft de heer S. Rienstra (adres: Hoerenweg 204, 1768 BK Banzingerhom, tel 0224-531011) een vaste aanstelling gekregen als pastoraal werker voor 30% in het dovenpastoraat. De IC's van Utrecht en Noord-Holland worden behandeld door dhr. Rienstra, die vanuit Utrecht ook het jongerenwerk onder de doven stimuleert en coördineert.

4.3. Aandachtspunten:

4.3.1 Werkdruk dovepredikanten

Het deputaatschap spreekt haar bezorgdheid uit over de werkdruk van de dovepredikanten. Ze functioneren naar volle tevredenheid, maar we zien ook dat het soms teveel wordt voor de dovepastors, die soms op doktersadvies tijdelijk afstand moeten nemen van hun werk. Dit heeft onder andere te maken met de grootte van het werkgebied. De pastors in het dove-werk hebben veel reistijd nodig.

Het deputaatschap bezint zich daarom op dit moment op de taak en de inhoud van het werk van de dove-predikant(en) om te kijken of bepaalde taken over meer personen verdeeld kunnen worden, zodat de dove-predikant(en) in hun takenpakket verlicht kunnen worden. We denken bijvoorbeeld aan meer inzet door de plaatselijke kerken, die in de eerste plaats de verantwoordelijkheid hebben voor de dove leden.

Dit sluit ook aan bij een enquête die in 1998/1999 door Werkgroep & Deputaten IDP is gehouden onder de IC's. Uit deze enquête blijkt onder andere dat de relatie van de IC's met de plaatselijke kerken nog wel eens wat te wensen over laat. De kerken laten het nog wel eens afweten als het gaat om het bezoeken van dove broeders en zusters. Dat ligt aan de ene kant aan de IC's die hierin een actiever beleid zouden kunnen voeren. Aan de andere kant laten de plaatselijke kerken het dove-werk vaak te gemakkelijk over aan de IC's en de dovepredikanten en worden de jaarverslagen van de IC's door de kerkeraden regelmatig zonder verdere bespreking ter kennisgeving aangenomen. Daardoor hebben de IC's nog wel eens het gevoel dat ze op een eilandje zitten en wordt er noodgedwongen veel beroep gedaan op de dovepredikanten.

4.3.2 Voorgangerstekort

Het aantal voorgangers dat in dovensdiensten en in gecombineerde diensten voorgaat is gering. De zorg voor voorgangers in de bovengenoemde diensten berust alweer bij de IC's. Het heeft de aandacht van Werkgroep & Deputaten IDP en de Stuurgroep. Er liggen voorstellen op tafel om via de IC's de verschillende classes, gemeenten en predikanten te bereiken. Ook zouden de IC's geschikte predikanten (kosteloos) gebarencursussen aan kunnen bieden. Dit gebeurt al op een aantal plaatsen. Er wordt op dit moment o.a. een gebarencursus gegeven in de Theologische Universiteit te Apeldoorn voor studenten en voorgangers. We zijn dankbaar dat er studenten zijn, die dit vrijwillig volgen en we spreken de hoop uit dat dit in de toekomst iets mag bijdragen in dit probleem.

4.3.3 Tolkenstekort

Het komt nog wel eens voor dat een tolk in een dovensdienst of in een gecombineerde dienst niet komt opdagen. Ook komt het voor dat tolken niet willen komen naar kerkdiensten. Er is een tekort aan tolken en dat geeft nog wel eens moeite. Het heeft de aandacht van de IC's, Werkgroep & Deputaten IDP en de Stuurgroep.

4.4 Tenslotte

Zo het dovepastoraat overziende, beseffen we dat we dit werk alleen kunnen doen als de Heer Zelf voorop gaat. We zijn dankbaar dat we Zijn leiding in de afgelopen jaren mochten ervaren. Voor de toekomst hopen wij op Zijn voortgaand werk en bidden wij om door Hem verder geleid te worden. Wij vragen de kerken om dit werk in hun gebeden te gedenken. Dat hebben we nodig.

5. Toerustingsavonden

In de jaren 2000 en 2001 werden, verspreid over het land, 6 toerustingsavonden gehouden met als thema: Mensen met een verstandelijk handicap en de gemeente. Voorafgaande werd een Pastorale Handreiking over de plaats van mensen met een verstandelijk handicap in de kerken verzonden naar alle predikanten en kerkeraden. De toerustingsavonden vonden plaats te Drachten, Goes, Bennekom, Sassenheim, Sliedrecht en Apeldoorn. De avonden werden bezocht door gemiddeld 40 personen. Tijdens de avonden werden geen uitgebreide inleidingen gehouden, maar vond een gesprek plaats met mensen met een verstandelijk handicap en ouders/familie. Daarna was er gelegenheid aan de deelnemers aan het gesprek vragen te stellen.

De kern van het gesprek werd gevormd door ervaringen rond het thema kerk en verstandelijk handicap. Verheldert werd door ouders en verstandelijk gehandicapte gemeenteleden over hun eigen geloofsbeleving, over de steun en bemoeidiging vanuit de gemeente, maar ook werd verteld over hun teleurstelling en eenzaamheid.

Vaak kwam ook de rol van de predikant, ouderlingen en diakenen ter sprake. Het waren indrukwekkende gesprekken: open, ontdekkend en leerzaam.

De leiding van de avonden was in handen van de voorzitter van het deputaatschap, dhr. G. van Brink. De gesprekken werden geleid door de tweede voorzitter ds. E.E. Slofstra.

6. Samenwerking met anderen

6.1 Adma commissie Diaconaat & Samenleving

De samenstelling van commissie Diaconaat & Samenleving is:

ds. C. Westerink, Bennekom
ds. H. Fahner, den Helder
dhr. J.J. v.d. Knijff, Rijnaarwoude
dhr. J. Roode, Franeker
zr. E. van Dijk, Veenendaal
zr. L. Romkes, Amsterdam
dhr. H.H. van Weel, Diaconaat Bureau

De samenwerking met deputaten ADMA verloopt in een goede sfeer. De heer J. Roode vertegenwoordigt deputaten in commissie Diaconaat & Samenleving.

Taken:

Concreet houdt dit in:
bezinning op maatschappelijke problemen
onderhouden van contacten met instellingen en organisaties

Aan de orde zijn geweest:

- a. kerk-zijn in de grote stad
- b. ouderen
- c. mensen met een handicap
- d. vluchtelingen en asielzoekers
- e. mantel- en thuiszorg
- f. kerk en jongeren en samenleving

De commissie vergadert ongeveer 4 maal per jaar.

Voor nadere bijzonderheden verwijzen we naar het rapport van ADMA.

6.2 Interkerkelijke commissie Integratie gehandicapten

Dit is een interkerkelijke commissie bestaande uit vertegenwoordigers van 5 kerkgenootschappen, te weten de Chr. Geref. Kerken in Nederland, de Evangelisch Luthense Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden, de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Ned. Hervormde Kerk en het Remonstrants Broederschap.

In deze commissie is ook de heer J. Roode onze vertegenwoordiger. De Commissie is samengesteld uit vertegenwoordigers van deze vijf kerken. Tevens kunnen adviseurs / waarnemers deel uitmaken van de ICIO. Huidige adviseurs/waarnemers komen uit

- op weg met de ander, de Hervormde Vereniging op Gereformeerde grondslag van en voor mensen met een handicap
- werkgroep Theologie en handicap

Er is een beleidsnota en een werkplan 2000/2001 opgesteld

Voor meer informatie deze zaken betreffende verwijzen we eveneens naar het rapport van deputaten ADMA.

6.3 Samenwerkingsorgaan kerk en gezondheid

Bij het afscheid van dr. C. van der Ent hebben we contact gehad over zijn opvolging binnen het Samenwerkingsorgaan. De activiteiten hebben tijdens het fusie proces met de Samen op Weg kerken op een zeer laag pitje gestaan. Deze zijn in 2001 weer opgepakt. We zijn op zoek gegaan naar een arts die onze kerken zou willen vertegenwoordigen. Daarin zijn we nog niet geslaagd, maar we zijn wel in gesprek met een kandidaat.

6.4 CIO - G

In de Commissie CIO-G (Interkerkelijk contact Overheidszaken) heeft ds. J. de Jong te Veenendaal nog steeds zitting.

Evenals in de vorige verslagperiode is vermeld, krijgen deputaten hun gegevens van ds. J. de Jong.

Een viertal aandachtspunten geeft hij aan ons door en rapporteren wij u:

1. In de achterliggende periode had de problematiek van de instroom van HBO opgeleiden en anders opgeleiden hoge prioriteit. Omdat instellingen vrij zijn wie zij benoemen, laat het zich raden, dat de meest goedkope kracht vaak wordt aangesteld, zeker als men vanuit een niet-godsdienstige hoek het management en personeelsbeleid dienaangaande voert. In de problematiek speelt ook het al of niet noodzakelijk zijn van ambtsbevoegdheid, waaraan gelukkig de beroepsvereniging, de VGZ, vast houdt. Niet predikanten hebben nu eenmaal meestal geen ambtelijke bevoegdheid. Voor de SCW kerken ligt op hun synode al meer dan een jaar een rapport ad hoc, dat parsoel is aanvaard. Het houdt aan de ambtsbevoegdheid vast, maar opent wel de mogelijkheid tot aanstelling tot Geestelijk Verzorger. Genoemde kerken willen dan in nood wel bevoegdheid geven tot woordbediening. Hier liggen spanningevelden, die nog niet zijn opgelost.
Toevoeging van deputaten: Het is deputaten bekend dat ook HBO-opgeleide pastoraal werkers, veelal onder eindverantwoordelijkheid van een predikant/geestelijk verzorger, met zegen werkzaam zijn in het pastoraat in de gezondheidszorg. Deputaten zijn daar dankbaar voor en zijn voornemens meer aandacht te geven aan de positie van deze pastoraal werkers in onze kerken.
2. Hieraan kunnen toegevoegd worden de invulling van de kwaliteitswisen, om het even of men nu wel of niet universitaire gevormd is en om het even of de 'zendende kerk' nu wel of geen universitaire niveau voor haar voorgangers kent. De ontwikkeling is gaande, dat binnen afzienbare tijd de geestelijk verzorgers als eigen discipline hun keurmerk van de beroepsvereniging pas krijgen, als zij aan de vast te stellen eisen voldoen. Hoe groot die aanvulling zal moeten zijn boven wat zij vanuit hun kerk inbrengen, hangt af van de predikantsopleiding van de betreffende kerk.
3. Het derde punt is een steeds terugkerend gegeven: de kerkeraden zijn plaatselijk en regionaal, zomet landelijk, nauwelijks op de hoogte van de interne gang van zaken i.a.v. de Geestelijke Verzorging in instellingen. Uw deputaten betrouwen het met het CIO-G, dat van de kleine (reformatorische) kerken nauwelijks of geen G.V. in ziekenhuizen en psychiatrische inrichtingen voorhanden zijn. Dat maakt het uitermate zwaar om in landelijke gremia een eigen geluid te laten horen.

4. De z.g. kwaliteitswet, waarin van Geestelijke verzorging melding wordt gemaakt, stelt afleef, dat deze G.V. beschikbaar dient te zijn. Voortdurend is er onenigheid over de vraag, wat dit dan betekent, als deze geestelijke verzorging ook geïntegreerd gegeven moet worden, waarvan men uitgaat. Voor de zorgcentra geeft dat de grootste problemen. De staatssecretaris geeft ook in deze kabinetperiode daarvoor geen extra budget, wat namelijk meer zou komen op 124 miljoen gulden. Het zal -zo vrees ik- nog jaren duren alvorens hierin verandering te verwachten valt. Gelet op het feit, dat minder kerkelijk lidmaatschap niet leidt tot verminderde behoefte aan G.V., maakt dit vooral voor de ouderenzorg tot een nijpend probleem. Het CIO-G zal in september 2001 een minisymposium houden waarin deze problematiek landelijk onder de aandacht zal worden gebracht en waar deputaten zeker present zouden moeten zijn.

7. Werkgroep recreatie lichamelijk gehandicapten

7.1 Ontstaan

De werkgroep is ongeveer in 1977 ontstaan uit de behoefte om lichamelijk gehandicapten en ouderen en eventueel hun (gezonde) partner een aangepaste vakantie aan te bieden. De werkgroep gaat uit van Deputaten pastoraat in de gezondheidszorg van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

7.2 Werkwijze

De werkgroep organiseert momenteel 4 vakantieweken per jaar.

1. Vaarvakantie met de aangepaste boot de 'Prins Willem Alexander'.
2. Midweek vakantie in een bungalowpark.
3. Vakantie voor jongeren (20-35 jaar) met de aangepaste boot de 'Topaze'.
4. Vakantieweek in het F.D. Roosevelthuis te Doorn.

De vaarvakantie op de 'Topaze' is de nieuwste uitbreiding van het vakantieaanbod. Vandaar dat er een toelichting gegeven wordt van deze vaarvakantie voor jongeren in de leeftijd van 20 tot 35 jaar.

Deze vakantie wordt vanaf 1999 georganiseerd en is mede mogelijk gemaakt dankzij een jubileumgift van de Bond van Chr. Genef. Vrouwenverenigingen. Deze gift is over verschillende jaren verdeeld. Het is mogelijk om de gasten een korting te geven op de pensioenprijs. Deze reis voor jongeren is een vaar-vakantie en er wordt gevaren met de aangepaste boot de 'Topaze'. Met deze boot kunnen 12 personen mee, inclusief de stafleden. De verdeling is ongeveer 7 gasten en 5 vrijwilligers. Deze week is tot nu toe twee maal georganiseerd en de gasten alsmede de vrijwilligers zijn enthousiast en tevreden. In den Oever wordt de reis gestart en ook weer afgesloten. De vakantie duurt van zaterdag tot en met vrijdag.

Tijdens de vakantieweken met de Prins Willem Alexander en in het F.D. Roosevelthuis is de gehele week een predikant van onze kerken aanwezig.

Daarnaast is de gehele week een arts aanwezig.

De werkgroep is dankbaar dat ieder jaar weer voldoende vrijwilligers zich beschikbaar stellen om een gedeelte van hun vrije tijd te besteden aan onze vakantieweken.

Zonder inzet van verpleegkundigen / verzorgenden en de overige vrijwilligers zouden we deze vakantieweken niet kunnen organiseren.

Deze vrijwilligers doen dit met liefde en grote inzet.

Zowel bij de voorbereidingen als in de weken zijn er waar mogelijk contact met de diaconieën van onze plaatselijke kerken. Zo mogelijk betreft men deze diaconieën bij de vakantieweken.

Op de zondagen wordt er twee maal een kerkdienst gehouden, in de middagdienst wordt het H.A. gevierd.

7.3 Begeleiding

De werkgroep is dankbaar dat er voor de pastorale en medische begeleiding voldoende medewerking is van predikanten en artsen. De werkgroep is ook dankbaar voor het feit dat de groep op de jaarlijkse uitgangsdag welkom is in één van de plaatselijke kerken.

De volgende predikanten zijn de afgelopen periode meegeweest:

- 1998 ds. H. Laaf ds. K. Boersma
1999 ds. M. Oppenhuizen ds. T. Bienen
2000 ds. H. Laaf ds. W. Steenbergen

7.4 Ontmoetingsdag

Voor de vrijwilligers wordt 1 x per jaar een ontmoetingsdag gehouden. Het doel van deze dag is toerusting en het bevorderen van de onderlinge contacten.

Voor deze dag wordt een spreker uitgenodigd, waarbij dan tevens gelegenheid is voor een bespreking van het onderwerp. Er is voldoende gelegenheid voor persoonlijk contact. Voor de aanwezige nieuwe vrijwilligers is er gelegenheid tot nadere kennismaking en informatie. Gemiddeld zijn ongeveer 80 personen op deze dagen aanwezig en worden gehouden in Veenendaal in de Bethelkerk.

In boven genoemde periode zijn de volgende sprekers uitgenodigd:

- de heer van Voorneveld met als onderwerp 'communicatie'
de heer en mevrouw van Lampt van 'Kuria' te Amsterdam
ds. A. v.d. Veer met als onderwerp 'radiopastoraat'

7.5 Financiën

De gasten betalen voor hun vakantieweek een pensioenprijs en ontvangen een korting vanuit het steunfonds. Dit steunfonds bestaat uit giften, rente van het fonds vakantieweken, rente van het aanwezige kapitaal en

bedragen van stuiverjes acties die verschillende vrouwenverenigingen nog organiseren. De werkgroep functioneert zelfstandig.

7.6 Samenstelling

De samenstelling van de werkgroep is per 1 januari 2001

- dr. J.C. Jaakke te Veenendaal voorzitter
mw. R.A. Boshuis-Odijk te Houten secretaresse
mw. J.J. van Oord-Dekker te Houten 2e secretaresse
dr. J.C. v.d. Vegt te Amersfoort penningmeester
dr. G.J.W. van Ginkel te Bithoven arts
mw. L. Bikker te Amersfoort verpleegkundige
dr. J.W. Baan te Bennekom algemeen lid

Mw. Bikker is zowel lid van de werkgroep als van het deputaatschap, waardoor goed onderling contact is gewaarborgd.

De leden van de werkgroep worden gekozen voor een periode van 4 jaar. Daarna zijn ze herkiesbaar voor een tweede periode van 4 jaar. Degene die de werkgroep verlaat zorgt indien mogelijk zelf voor een opvolgster. Na algemene instemming wordt de voorgedragen kandidaat gevraagd.

8. Contacten werkers in de gezondheidszorg

Zaterdag 17 februari is er door de zusters L. Bikker en A. Reijma een dag georganiseerd voor werkers in de gezondheidszorg en in het pastoraat. Deze dag werd gehouden in de Chr. Genef. Kerk 'De Fontein' te Bunschoten. We mochten ons verblijven in een goede opkomst van ruim 100 mensen.

De algemene leiding was in handen van de voorzitter, dr. G. van Brink.

Als sprekers waren uitgenodigd dr. T. Brand, bedrijfsarts en lid van het deputaatschap, en prof. dr. W.H. Velama. Zij spraken respectievelijk over de onderwerpen 'In de ban van stress' en 'Wie zorgt er voor ons?'. De medische en de pastorale benadering van de onderwerpen stress en burn-out bleken elkaar goed aan te vullen.

In de middag werd het onderwerp aan de hand van vragen in groepen verder doorgesproken. In de discussie kwam o.a. naar voren dat er in sommige gemeenten gespreksgroepen zijn van werkers in de gezondheidszorg om elkaar praktisch tot hand en voet te zijn bij de vele zaken waar men tegen aanloopt. Dit wordt als zeer goed ervaren en dan blijkt ook, hoe waardevol het is om op deze manier informatie uit te wisselen.

Na de groepdiscussies vond er een forumdiscussie plaats, waarbij de vragen, die in de verschillende groepen gesteld konden worden. Deze forumdiscussie werd geleid door dr. F. Vlascher, neuroloog en lid van het deputaatschap. In het forum zaten de beide sprekers aangevuld met de heren G. van Brink en J.P. Roubos, psychiater en secundus-deputaat.

Uit de evaluatieformulieren bleek dat de dag aan de verwachtingen voldaan heeft. Men heeft de dag als een stimulans ervaren. Op de vraag of de mensen geïnteresseerd zijn in een volgende bijeenkomst, was het antwoord unaniem bevestigend. Daarbij zijn ook vele ideeën over onderwerpen en sprekers uit de bus gekomen. We mogen dankbaar terugzien op een geslaagde dag.

8. Financiën

8.1 Inleiding

Er is veel aandacht besteed aan het organiseren van bezinningsavonden over de plaats van de verstandelijk gehandicapte in de gemeente, ondersteund door een pastorale handreiking.

8.2 De financiën

Besonder volgt een opsplitsing van de begroting van het deputaatschap Gezondheidszorg voor de jaren 2002 tot en met 2004. Tevens een synodale begroting + herziening begroting 2001.

De bedragen zijn voor de jaren 2002 tot en met 2004 opgenomen in euro's.

Voor 2001 staan de bedragen vermeld in gulden. Bij de omslagbepaling wordt uitgegaan van een ledenaantal van 74.500.

Begrotingen

	2002	2003	2004
Baten			
Omslag	81.500	84.650	88.425
Rente	2.750	2.750	2.750
Bijdrage SCW kerken	9.075	9.075	9.075
Totaal inkomsten	93.325	96.675	100.250

Lasten

Traktament e.d.	59.000	61.400	64.000
Reiskosten	10.000	10.400	10.800
Aldracht emeritkas	6.850	6.850	6.850
Toerustingsavonden	2.300	2.300	2.300
Kosten Dienstbureau	6.425	6.675	7.000
Secretariaatskosten	750	850	900
Werkgroep recreatie	2.000	2.000	2.000
Diverse algemene kosten	6.000	6.200	6.400
Totaal uitgaven	93.325	96.675	100.250

De berekening van de omslag over 2002-2004:

2002 61.500 : (74.500 x 0,98) = euro 1,12
 2003 84.850 : (74.500 x 0,98) = euro 1,16
 2004 88.425 : (74.500 x 0,98) = euro 1,21

Om de begroting over 3 jaar sluitend te houden is een omslagbijdrage van euro 1,16 nodig. Deputaten zijn echter van mening dat het Eigen Vermogen te laag is (ook volgens de norm van 1x de jaaruitgaven). Daarom pleit men er voor om de omslagbijdrage te bepalen op euro 1,25 om hiermee het Vermogen op een meer aanvaardbaar niveau te brengen.

synodale herziene
begroting begroting
2001 2001
Baten

Omslag	187.675	164.000
Rente	6.000	6.000
Bijdrage SOW kerken	-	20.000
Totaal inkomsten	193.675	190.000

Lasten

Traktament e.d.	107.600	121.000
Reiskosten	19.100	20.000
Aldracht emeritkas	11.400	13.250
Toerustingsavonden	5.000	4.000
Kosten Dienstbureau	12.000	13.125
Secretariaatskosten	1.600	1.600
Werkgroep recreatie	4.375	4.375
Diverse algemene kosten	12.600	12.650
Groei Vermogen	20.000	-
Totaal uitgaven	193.675	190.000

De vermogenspositie zal per ultimo 2001 op ongeveer hetzelfde bedrag staan als ultimo 2000, en derhalve ongeveer f. 100.000 bedragen.

Het Eigen Vermogen in een percentage van de jaarlijkse lasten bedraagt dan 52,6%.

10. Conclusies

Het dovenspastoraat heeft nieuwe impulsen gekregen met de activiteiten van ds. A. Dingemans. De werkdruk is daardoor ook toegenomen. Bezinning op de taak van het dovenspastoraat is een blijvende noodzaak. Het aantal predikanten vanuit onze kerken werkzaam als geestelijk verzorger in een instelling voor gezondheidszorg is erg mager.

Deputaten besluiten nader aandacht te geven aan de positie van HBO-opleide pastoraal werkers in onze kerken.

Een ontmoetingsdag voor werkers in de gezondheidszorg blijkt in een behoefte te voorzien.

Met name tijdens de toerustingsavonden mochten we bijzondere ontmoetingen hebben met onze verstandelijk gehandicapte mede broeders en zusters, alsmede hun ouders. Helaas waren de ambtsdrager op deze avonden matig vertegenwoordigd.

Dankbaar zijn we dat binnen ons deputaatschap het werk verricht mocht worden in grote trouw en hartelijke verbondenheid met onze kerken.

11. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

1. de handelingen goed te keuren.

2. de begroting 2002 (m 2004 vast te stellen),
3. de bijdrage vast te stellen,
4. deputaten te benoemen en in de vacatures te voorzien

De voorstellen tot benoeming nieuwe deputaten zullen u t.z.t. worden toegezonden.

Deputaatschap pastoraal in de gezondheidszorg van de Christelijke Gereformeerde Kerken

BIJLAGE 43

Art. 95

Rapport 4 – commissie 3 (pastoraat en eredienst) inzake deputaten pastoraat in de gezondheidszorg

Uw commissie heeft waardering voor het verrichte werk van deputaten.

Uw commissie stelt vast dat deputaten opnieuw veel tijd en aandacht hebben besteed aan het dovenspastoraat, zoals dat ook gebeurde in haar rapport aan de vorige synode. De werkdruk van onze dovenspastor, ds. A. Dingemans staat in dit rapport centraal. De beide andere dovenspredikanten zijn voor lange tijd uitgeschakeld (gewest). Een van hen heeft zijn werk kunnen hervatten. Deputaten zoeken samen met ds. Dingemans en de I.C.'s naar mogelijkheden om de plaatselijke kerken meer in te schakelen bij het pastoraat aan de doven. Gedacht wordt aan toerusting van gemeenteleden voor het geven van catechese en bijbelles. De I.C.'s bieden daarvoor een cursus gebarentaal aan. Het tekort aan voorgangers in dovendiensten en gecombineerde diensten hangt mede samen met het feit dat de meeste doven de voorkeur geven aan aparte dovendiensten. Hierdoor wordt enerzijds hun isolement in de kerken (nog) groter en anderzijds de band met de plaatselijke gemeente (nog) geringer. Deputaten willen derhalve de gecombineerde dovendiensten stimuleren.

Uw commissie spreekt haar waardering uit voor het veld werk dat door onze dovenspastor wordt verricht. Uw commissie onderstreept de noodzaak dat de plaatselijke kerken meer dan tot nu toe haar eigen dovenspastoraat zullen behandelen waardoor een deel van de werkdruk van de dovenspastor naar een acceptabel niveau kan worden terug gebracht.

Uw commissie is blij met de aandacht van deputaten voor de relatie tussen de gemeente en onze verstandelijk gehandicapten. Met waardering spreekt uw commissie over het resultaat van de 6 toerustingsavonden die door deputaten zijn georganiseerd.

Uw commissie stelt u voor deputaten de opdracht te geven onze predikanten en kerkeraad (verder) toe te laten rusten met het oog op het pastoraat en de catechese aan verstandelijk gehandicapten in de gemeente. Het verdient in de verband ook aanbeveling dat deputaten een overzicht (laten) maken van catechese- en bijbelgroepmateriaal uit het geheel van de gereformeerde gezindte. Hierdoor kunnen plaatselijke kerken gestimuleerd worden zelf de catechese ter hand te nemen, eventueel in samenwerking met andere kerken of ouderverenigingen.

Uw commissie stelt u voor het woord 'geestelijk' in art.2.a. in de instructie voor deputaten te wijzigen in 'verstandelijk'.

Uw commissie heeft deputaten in overweging gegeven na te denken over de mogelijkheid vakantieweeken voor verstandelijk gehandicapten te organiseren analoog aan de vakantieweeken voor lichamelijk gehandicapten. Deputaten hebben in het verleden hieraan onderzoek gedaan en kwamen tot de conclusie dat de animo hiervoor gering was. Uw commissie heeft er op aangedrongen opnieuw onderzoek te doen en daarvoor aan de generale synode van 2004 te rapporteren en geeft aan dat samenwerking met andere kerken uit de gereformeerde gezindte hierbij overwegen kan worden.

Uw commissie heeft waardering voor het werk van de Werkgroep recreatie lichamelijk gehandicapten. Met deputaten is doorgesproken over (de noodzaak van) de viering van het Heilig Avondmaal tijdens de vakantieweeken, die gehouden worden van zaterdag tot zaterdag. De avondmaalsviering vindt plaats op vrijdag onder verantwoordelijkheid van de plaatselijke ojk-kerkenraad. De dienst van voorbereiding vindt plaats op zondagavond daaraan voorafgaand en de avondsluiting op vrijdag na de viering staat in het teken van de nabetrachting.

Uw commissie heeft deputaten twee zaken meegegeven in haar overleg met de diaconie van de broeder of zuster die de vakantieweek meemaakt: 1. alles in het werk te stellen dat ook in eigen gemeente het Heilig Avondmaal kan worden meegevierd; 2. op het aanmeldingsformulier aan te geven dat de broeder of zuster bijlopend lid van de gemeente is en gerechtigd is het avondmaal te vieren.

Uw commissie dringt er opnieuw bij deputaten op aan te letten op vertegenwoordiging van de breedte van onze kerken bij de uitnodiging van predikanten. Deputaten geven aan hiernaar te streven, maar dat de respons van de predikanten gering is. In overweging wordt gegeven door middel van een schrijven aan alle predikanten een inventarisatie te maken van de predikanten die zich op termijn beschikbaar willen stellen.

Uw commissie heeft gesproken over het gering aantal fulltime pastoraal werkers in de gezondheidszorg vanuit de kleine (reformatorische) kerken. Dit hangt o.a. samen met beleid van niet-identiteitsgebonden instellingen. Zij budgetteren onvoldoende financiële middelen. Fusies van instellingen verminderen eventueel formaties. Hier komt bij dat het Humanistisch Verbond haar raadsleden gratis ter beschikking stelt.

Uw commissie heeft er bij deputaten op aangedrongen alert te zijn op vacatures en daarover onze predikanten te informeren via een persoonlijk schrijven of via de kerkelijke bladen – overeenkomstig art.2.c-1. van de instructie.

Uw commissie heeft deputaten geadviseerd een overzicht te (laten) maken van alle ojk- (pastoraal) werkers in de gezondheidszorg. Mogelijk vloeit hieruit voort een platform voor bezinning en overleg gezien de vele

vragen en problemen die zich voordoen in de gezondheidszorg – overeenkomstig art.2.g. van de instructie. Uw commissie onderstreept de noodzaak van meerdere ontmoetings- en toerustingsdagen voor al onze werkers in de gezondheidszorg.

Het samenwerkingsorgaan 'kerk en gezondheid' bezint zich op ethische vragen en dilemma's die zich voordoen in de actuele medische disciplines en in de gezondheidszorg.

Uw commissie heeft geïnformeerd naar de uitvoering van besluit 2 'deputaten te verzoeken in hun contacten met predikanten naar art. 6 K.O. duidelijker te werken volgens de richtlijnen van de kerkorde'. Deputaten hebben aangegeven hier nog mee bezig te zijn. Zij zoeken naar mogelijkheden (nog) meer inhoud te geven aan de rapportage van de predikanten en andere pastoraal werkers in de gezondheidszorg. Deputaten hebben een toerustingsdag georganiseerd voor alle predikanten naar art.6 en de pastoraal werkers. In de komende tijd zijn deputaten ook voornemens zich te bezinnen op de (kerkrechtelijke) positie van de pastoraal werkers in onze kerken en daarvan verslag te doen in haar rapportage aan de synode 2004.

De bepaling van de omslag legt uw commissie voor aan commissie VI.

Conclusie

Uw commissie kan zich niet aan de indruk onttrekken dat deputaten zich teveel richten op het dove/pastoraal en daardoor hun bredere taakstelling uit het oog dreigen te verliezen.

Uw commissie vindt dit jammer daar de vorige generale synode reeds gewezen heeft op deze versmalling van hun werkzaamheden.

Uw commissie acht het onvoldoende dat slechts één conferentiedag is georganiseerd voor onze werkers in de gezondheidszorg. De werkdruk in de zorgsector is zeer hoog en de medisch-ethische vragen en dilemma's zijn levensgroot, waardoor onze werkers in grote gewetensnood kunnen komen of reeds zijn. Pastorale zorg en betrokkenheid bij hun werk vanuit de kerken moet voor deputaten prioriteit krijgen in de komende werkperiode.

Uw commissie heeft waardering voor het werk van deputaten, maar tegelijk is uw commissie van mening dat deputaten meer initiatieven hadden kunnen ontplooiën om daadwerkelijk inhoud te geven aan hun instructie.

Uw commissie stelt u voor:

1. deputaten te danken voor hun werk en hun verrichte werkzaamheden goed te keuren;
2. deputaten de opdracht te geven onze predikanten en kerkenraden (verder) toe te (laten) rusten op het gebied van pastoraal en catechese met het oog op de geheel eigen plaats van de verstandelijk gehandicapte(n) in de gemeente;
3. deputaten de opdracht te geven een overzicht te (laten) maken van catechisatie- en bijbelgroepmateriaal uit het geheel van de gereformeerde gezindte ten behoeve van de pastorale zorg aan de verstandelijk gehandicapten;
4. het woord 'geestelijk' in art.2.a. in de instructie te wijzigen in 'verstandelijk';
5. deputaten te verzoeken opnieuw onderzoek naar de mogelijkheid vakantieweken voor verstandelijk gehandicapten te doen en daarover aan de generale synode van 2004 te rapporteren; samenwerking met anderen uit de gereformeerde gezindte kan hierbij overwogen worden;
6. deputaten te verzoeken een actief beleid te voeren ter vervulling van vacatures in de gezondheidszorg vanuit de kleine (reformatorische) kerken alsmede meer inhoud te geven aan art.2.g. van de instructie;
7. deputaten opnieuw te verzoeken in hun contacten met predikanten naar art.6 K.O. duidelijker te werken volgens de richtlijnen van de kerkorde;
8. opnieuw deputaten te benoemen.

H. van den Heuvel, rapporteur

BIJLAGE 44

Art. 99

Rapport 4A – commissie 3 (pastoraat en eredienst) inzake deputaten pastoraat in de gezondheidszorg

Uw commissie, gehoord de bespreking van en de voorstellen uit de vergadering, stelt voor:

1. deputaten te danken voor hun werk en de door hen verrichte werkzaamheden goed te keuren;
2. deputaten de opdracht te geven onze predikanten en kerkenraden (verder) toe te (laten) rusten op het gebied van pastoraat en catechese met het oog op de geheel eigen plaats van de verstandelijk gehandicapte(n) in de gemeente;
3. deputaten de opdracht te geven een overzicht te (laten) maken van catechisatie- en bijbelgroepmateriaal uit het geheel van de gereformeerde gezindte ten behoeve van de pastorale zorg aan de verstandelijk gehandicapten;
4. het woord 'geestelijk' in art. 2.a. in de instructie te wijzigen in 'verstandelijk';
5. deputaten te verzoeken opnieuw onderzoek naar de mogelijkheid vakantieweken voor verstandelijk gehandicapten te doen en daarover aan de generale synode van 2004 te rapporteren; samenwerking met anderen uit de gereformeerde gezindte kan hierbij overwogen worden;
6. deputaten op te dragen i.s.v. de avondmaalsvieringen tijdens de recreatieweken voor lichamelijk gehandicapten:
  - a. zich nader te bezinnen op de blijvende noodzaak dan wel wenselijkheid van deze vieringen;

- b. alles in het werk te stellen dat in de eigen gemeente het Heilig Avondmaal kan worden meegevierd;
7. deputaten te verzoeken een actief beleid te voeren ter vervulling van vacatures in de gezondheidszorg vanuit de kleine (reformatorische) kerken;
  8. deputaten de opdracht te geven met prioriteit aandacht te schenken aan de veelomvattende problematiek die het werken in de gezondheidszorg bij en voor leden van onze kerken kan oproepen, overeenkomstig art. 2.g. van de instructie;
  9. deputaten opnieuw te verzoeken in hun contacten met predikanten naar art. 6 K.O. duidelijker te werken volgens de richtlijnen van de kerkorde;
  10. opnieuw deputaten te benoemen.

H. van den Heuvel, rapporteur

BIJLAGE 45

Art. 104

Rapport deputaten landelijk kerkelijk bureau

1. Samenstelling van het deputaatschap

Door de generale synode van 1998 werden tot deputaten benoemd: drs. H.J. Plantinga, A. Uittenbogaard, M.J. van der Ven, Ir. A.J. de Vuyst (vz.), drs. G. van Westrienen (penn.), B. Wever (secr.). Sinds 1 december 1999 fungeert als directeur van het bureau: J.G.H. van der Vinne.

2. Vergaderingen

Deputaten vergaderden in de periode januari 1999 tot en met april 2001 negentien keer. De vergaderingen werden in hoofdzaak gehouden in het kantoor te Veenendaal.

Verder waren er drie gezamenlijke vergaderingen met de bestuurscommissie, als deel van de agenda van één der gremia.

Ten slotte werd op ons initiatief drie maal vergaderd met de penningmeesters van de deputaatschappen.

3. Landelijk kerkelijk bureau

In de wandelgangen en officiële communicatie presenteert het bureau zich inmiddels als het Dienstenbureau van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Dit komt meer overeen met de als missie ingevoerde leuze: "Tot uw dienst".

a. dieptepunten

Het begin van de verslagperiode kan als dieptepunt in de geschiedenis van het bureau worden gekenmerkt. Per 1 januari 1999 vertrekt Ir. Van der Waal naar een werking elders. Kort daarna krijgt Ir. Woudstra te kampen met een langdurige ziekte. Veel relevante werkervaring is daardoor niet beschikbaar voor het werk op het bureau. Ondanks grote inzet van het overige personeel en aansluitende maatregelen zoals inhuur van een externe boekhouder en het udbesteden van de salarisadministratie kost het dagelijkse werk veel extra energie en ontbreekt ook specifieke kennis. Het trieste gevolg is onder andere dat een aantal deputaatschappen ter particuliere synode 1999 niet over een financiële onderbouwing voor hun jaarverslagen kunnen beschikken. De fysieke uitbreiding van het bureau leidt tot verbouwplannen ten aanzien van de inrichting van het bestaande deel van het kantoor. Deze plannen worden deputaten pas bekend na vaststelling van de begroting voor de komende jaren, en in eerste instantie lijken de kosten niet op te brengen. Er leven grote zorgen over hoe het nu verder moet, niet alleen bij deputaten en personeel. Deputaten die op de generale synode hebben aangegeven alleen voor een korte overbruggingsperiode beschikbaar te zijn, besluiten in deze omstandigheden niet 'af te haken' en verantwoordelijkheid te blijven dragen voor het bureau. Ook is het goed te melden dat in deze periode een aantal broeders uit kerken in en rond Veenendaal het bureau met vele hand- en spandiensten heeft bijgestaan op vrijwillige basis.

b. hoogtepunten

Eind 1999 volgt de aanstelling van een nieuwe directeur. Deze gaat voortvarend aan de slag en boekt snel forse resultaten. Dit heeft een positieve uitstraling op het gehele Landelijk Kerkelijk Bureau en degenen die daarbij betrokken zijn. Door herindeling van werkzaamheden en door inbreng van specifieke kennis en ervaring lukte het in het begin van 2000 om de achterstand van 1999 in te lopen en bovendien volgens gewenst schema de jaarverslagen voor deputaatschappen te produceren.

Onder zijn leiding wordt de verbouwing afgerond (welke door inspanningen van de interim manager Ir. C. Groeneweld is opgedeeld in een aantal fasen, mede waardoor actief de kosten enorm meevielen). Op 12 mei 2000 kan tijdens een open huis het resultaat worden getoond en worden tevens de nieuwe elglin en logo's van het bureau gepresenteerd.

De slogan "Tot uw dienst" wordt mede inhoud gegeven door actief te achterhalen wat nu de wensen zijn van onze 'klanten' voor de nabije toekomst.

Het blijkt dat deze wensen niet realiseerbaar zijn met de huidige automatisering van het bureau, die daarnaast deels last blijkt te hebben van een millennium-bug en die door de inrichting van het belangrijkste softwarepakket veel extra handmatig werk blijkt te veroorzaken. Na een zorgvuldig besluitvormingsproces, waarbij ook de deputaatschappen zijn betrokken die via doorbelasting te maken krijgen met de financiering van één en ander, wordt eind 2000 besloten tot verdere modernisering van en investering in de automatisering. Een recent aangeschafte software en hardware kunnen daarbij goed worden hergebruikt.

c. personeel

Van de medewerkers die op 1 januari 1999 in dienst waren, werd afscheid genomen van Nelly Diepeveen-Rosenboom en van Jan Noorlandt.

Per 1 januari 2001 waren de volgende medewerkers bij het bureau in dienst:

NAAM:	IN DIENST SINDS:	BETREKKINGS- OMVANG: (uren p. week)
Blankenstijn, Rita	01-09-1997	25,00
Blankenstijn ex. Berentschof, Arianne	01-09-1991	21,60
Diemen van- ex. Ruizendaal, Wille	01-03-1981	36,00
Geerintse van ex. Boudker, Anneloes	10-06-1996	16,00
Heide van der- ex. Ter Veldt, Geko	01-02-1999	20,00
Ingen van, Nelly	17-06-1996	36,00
Jansen- ex. Van der Vinne, Helen	01-01-2001	14,40
Paas, Stefan	01-09-1999	36,00
Schultemaker- Moolenaar, Joëne	01-01-1992	16,00
Tuit-Boone, Willy	01-05-1996	6,00
Veldman van der, Henk	01-09-2000	36,00
Vinne van der, Jitze	01-12-1999	36,00
Wegen van der ex. Geleynse, Marloes	01-01-2001	32,00
Well van, Herman	01-06-1992	30,00
Woerden van- ex. Steenbrink, Jantine	01-02-2001	18,00
Woudstra, Willem	17-06-1985	36,00

In de periode januari 1999 t/m december 2000 is verder gebruik gemaakt van de diensten van de volgende personen, waarvan het tijdelijke arbeidscontract in de verslagperiode ook weer werd beëindigd: de dames G.H. van der Kilt, J.E. Noorlandt-Holland, E. van de Weerd, A.L. van Well-Abbas en H. Wubs-van der Schaaf. Daarnaast is de heer J. Schuler voor ruim een half jaar als administrateur werkzaam geweest. Zoals uit het bovenstaande blijkt is er veel gewerkt met tijdelijke krachten en met partitimers; dit geldt in bijzondere mate voor het bureau Algemene Zaken. Dit zet de personele organisatie van het bureau onder druk. Deze structuur is in het verleden ontstaan door tegemoet te komen aan de langzame groei van het bureau. De omvang is nu zodanig dat kan worden gestaan op verbetering van deze situatie.

d. bestuursstructuur

In 1999 heeft de interim manager nog een belangrijke rol gespeeld. Begin 2000 heeft hij tevens de nieuwe directeur ingewerkt. Over de samenwerking met de bestuurscommissie verwijzen we naar het verslag dat deze commissie aan de synode zal aanbieden. In deze samenwerking is ook gesproken over de toekomstige bestuursstructuur van het Landelijk Kerkelijk Bureau. Elders in dit rapport worden daarover voorstellen gedaan.

e. harmonisatie arbeidscontracten

Vanuit de historie waren er met verschillende personeelsleden verschillende arbeidscontracten. Inmiddels zijn die alle vervangen door contracten conform bijlage 38KO. Tevens is de constructie van een 40-urige werkweek waarvan een aantal uren ADV, omgezet in een constructie van een 36-urige werkweek zonder ADV (bij gelijkblijvende overige arbeidsvoorwaarden).

f. archief

De archiefstukken van deputaten over de periode 1890 t/m 1992 werden overgedragen aan het synodaal archief.

g. sfeer

Met dankbaarheid kunnen deputaten melden dat de verslagperiode wordt gekenmerkt door een opmerkelijke verbetering in de sfeer op het Landelijk Kerkelijk Bureau. Waar er vroeger vooral sprake was van een aantal medewerkers in dienst van verschillende deputaatschappen, loevelijk in een enkele faculteit gehuisvest, is nu een team gevormd van mensen die klaar staan om elkaar waar nodig te helpen en te ondersteunen. De invloed van een ervaren nieuwe directeur hierin was groot. De sfeer wordt verder gekenmerkt door dienstbaarheid (naar elkaar en naar de kerken), pro-actief handelen en open communicatie.

4. Werkzaamheden

Conform de instructie voor ons deputaatschap werden de daarin genoemde gebruikers ondersteund in hun werkzaamheden. De hoeveelheid van de gevraagde werkzaamheden was groter dan oorspronkelijk verwacht. Door verdere automatisering van werkzaamheden en nadere investeringen in de infrastructuur kon één en ander toch worden gerealiseerd. In aantallen ontstaat het volgende beeld:

Betreeft:	1999	2000
Doorbelaste mensen	6.563	7.570
Gemaakte kopieën	366.024	530.846
Port	f 45.916	f 49.450
Adresbeheer: verstrekte adresetiquettes	296.220	330.075

Het bleek helaas niet mogelijk bovenstaand overzicht ook te voorzien van gegevens uit 1998, doordat toen werd gewerkt met normbedragen en niet werd bijgehouden welke feitelijke hoeveelheden aan dienstverlening werden geleverd. Dit geeft aan de andere kant aan dat, waar het wel mogelijk bleek gegevens over 1999 en 2000 op te nemen, er ook in beheer-technische zin sprake is van verdere professionalisering van de werkwijze op het bureau.

Ten aanzien van het adresbeheer zien we terug op een energieke periode. Vanuit drie zelfstandige adresbestanden is een gezamenlijk bestand gebouwd. Na een moeilijke start en aanpassing van de automatisering is het bestand nu geheel op orde. De samenwerking met de Stichting Gereformeerd Jeugdwerk (SGJ) verloopt goed.

Van het gezamenlijk bestand maakt inmiddels ook het abonnementsbestand van De Wekker deel uit. De techniek schrijdt voort: het is inmiddels normaal dat adressen aan drukkerijen worden aangeleverd per e-mail in plaats van op etiketten. Over het beheer van de adressen zijn contracten gesloten tussen het Landelijk Kerkelijk Bureau en de eigenaren van de adressen.

De synode 1998 nam een aantal besluiten ten aanzien van aanvullende werkzaamheden van deputaten. Van deze werkzaamheden zijn de volgende zaken te rapporteren:

a. benoeming directeur

Ingevolge uw opdracht een directeur te benoemen is begin 1999 een advertentie geplaatst ter vervulling van de vacature directeur Landelijk Kerkelijk Bureau (in De Wekker, het Reformatisch Dagblad en het Nederlands Dagblad). Hierop zijn in eerste instantie dertien reacties binnengekomen, waarvan vijf er hebben geleid tot een gesprek. Helaas hebben deze reacties en gesprekken om verschillende redenen niet geleid tot de benoeming van een directeur. Daarop is een wervingsbureau ingeschakeld om ons op onze zoektocht te helpen. Parallel daaraan waren er nog enige verlate reacties op de advertentie, die doels leidden tot een verder gesprek. Het proces resulteerde in de benoeming tot directeur van hr. J.G.H. van der Vinne per 1 december 1999.

Ovorigens stellen we u voor om in overeenstemming met het besluit van 1998 in art.3 en 4 van onze instructie het woord "administrateur" te vervangen door "directeur".

b. voorstel functiebeschrijving directeur

Ons werd opgedragen een beschrijving te maken voor de nieuwe directeurfunctie. In bijlage 1 treft u de functiebeschrijving aan voor een directeur van het Dienstenbureau van de Christelijke Gereformeerde Kerken, in de vorm van een directiestatut. Dit statuut is opgesteld in samenspraak tussen deputaten en de huidige directeur, en in overleg met de meest betrokken deputaatschappen waarvoor het Dienstenbureau haar werk verricht, alsmede met de bestuurscommissie. Wij verzoeken u het statuut conform bijlage goed te keuren. Een consequentie daarvan voor onze instructie is aanvulling van art.4F (zie voorstel daartoe in hoofdstuk 9).

c. methode van doorbelastingen aan deputaten

De generale synode 1998 heeft de quaestor en deputaten landelijk kerkelijk bureau verzocht om samen met de betreffende deputaatschappen in aan de generale synode van 2001 voor te leggen begrotingen te regelen dat de huisvestingskosten aan deze deputaatschappen worden doorbelast, in plaats van het tot nu toe fungerende mechanisme waarbij de huisvestingskosten rechtstreeks door de quaestor aan deputaten Landelijk Kerkelijk Bureau werden betaald. Tevens is het principe "de gebruiker betaalt" toegepast op de financiering van automatiseringsfaciliteiten en de beschikbaarheid van werkplekken. Op deze wijze worden alle diensten die door het Landelijk Kerkelijk Bureau aangeboden worden aan deputaatschappen verrekend met de begrotingen van deze deputaatschappen. Dit geeft niet alleen een helder beeld van wat gedaan wordt voor wie, maar legt tevens de verantwoordelijkheid voor het gebruik van faciliteiten bij de gebruikers in plaats van bij de aanbieder. Het doorbelastingenschema voor huisvestingskosten werd alreeds toegepast, mede omdat de generale synode van 1998 ons wel opdroeg in extra ruimte te voorzien ten behoeve van de deputaten evangelisatie maar de begroting Landelijk Kerkelijk Bureau daarop niet aanpaste.

Rond de huisvestingskosten is erige aanvullende besluitvorming door de generale synode nodig. Aan het eind van dit rapport worden u daarvoor voorstellen gedaan die er inhoudelijk op neerkomen dat deze kosten zullen worden verdeeld op basis van het aantal effectief gebruikte aantal m² per deputaatschap. Deze kosten worden in de begroting van de deputaatschappen opgenomen. De betreffende kosten voor het bureau Algemene Zaken en voor het documentatiecentrum worden in rekening gebracht bij de quaestor van de generale synode. Voor 1999 t/m 2001 is hiervan ten dele afgeweken.

d. rechtspostionele aangewezeneheden

De nodige aandacht ging uit naar het institutionaliseren van de besluiten van de generale synode ten aanzien van rechtspostionele niet-ambtelijke medewerkers. Inmiddels zijn in de toepassing hiervan gebruiken ontstaan die in overleg met de betrokken deputaatschappen nader zijn vastgelegd in een protocol, waarin die zaken zijn geregeld en waarvoor de vastgestelde besluitekosten te weinig houvast boden. Dit protocol werkt tot tevredenheid; er is daarom geen behoefte de besluitekosten nader aan te scherpen.

Wiel werd geconstateerd dat in de nieuwe uitgave van de kerkorde een zelfde terecht kwam, in bijlage 38, artikel 3 sub 3 moet, zoals in de acta vermeld, "werkgever (1)" worden gewijzigd in "werkgever (2)". Verder afzonderlijk wij u er op, dat de door de generale synode 1998 aangebrachte wijziging bij art. 84KO sub 3 redactioneel wel overeenstemt met wat werd besloten, maar dat de bedoeling van de synode daarmee waarschijnlijk niet geheel juist is weergegeven. Deze heeft volgens ons immers bedoeld onderscheid te maken tussen 3 sub a en 3 sub b, en niet bedoeld de rechtspositie afhankelijk te maken van het antwoord op de vraag of het deputaatschap dat een niet-ambtelijke medewerker aanstelt al dan niet bureau houdt bij het Landelijk Kerkelijk Bureau. Wij stellen u daarom voor in art. 84KO onder 3 sub a de woorden "werkzaam zijn op het Landelijk Kerkelijk Bureau" te vervangen door "niet ressorteren onder b" en in onze instructie artikel 4E de woorden "die in het Landelijk Kerkelijk Bureau participeren" te vervangen door "die niet ressorteren onder art. 84 KO, lid 3 sub b".

In toenemende mate worden vanuit kerkenraden vragen aan het bureau gesteld om hulp bij rechtsonderzoekelijke aangelegenheden met betrekking tot door kerkenraden in dienst te nemen kerkelijk werkers met verschillende opdrachten. Op basis van onze huidige instructie kunnen we daarbij niet veel verder gaan dan een advies om bijlage 38KO als basis te nemen voor een af te sluiten arbeidscontract. Wij maken ons zorgen over deze categorie medewerkers, omdat onduidelijk is in hoeverre kerkenraden ook wettelijk voldoen aan wettelijke of morele verplichtingen ten aanzien van primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden (zoals b.v. pensioencopbouw). In de verband vragen wij u ons op te dragen om in de komende periode:

- een nader onderzoek te doen naar de in onze kerken gangbare praktijken hieromtrent (inclusief bezoldigingen van kosters en andere functionarissen waarvan de trend is deze steeds minder als vrijwilliger te beschouwen);
- te onderzoeken welke juridisch/technische mogelijkheden er zijn om kerkenraden hierover beter van dienst te zijn, waarbij als uitgangspunt geldt dat we niet zullen treden in de autonomie van kerkenraden; wij denken bijvoorbeeld aan het onderzoeken van mogelijkheden om via het landelijk kerkelijk bureau deze kerkelijke werkers op te nemen in het PGGM-pensioenfonds en het voor hen voeren van een loor-administratie;
- indien dat juridisch/technisch mogelijk blijkt, metterdaad verdergaande dienstverlening aan te bieden aan kerkenraden.

Aangaande rechtspositie willen we nog enige zaken rapporteren en voorstellen doen die als vertrouwelijk dienen te worden behandeld; deze zullen u voor aamvang van de synode separaat per brief worden toegestuurd.

iv. overige werkzaamheden

- In een brief werden deputaatschappen en kerkenraden gewezen op de mogelijke consequenties van de millenniumwisseling op geautomatiseerde bestanden. Voor zover uw deputaten bekend, hebben zich in dit verband geen ernstige problemen voorgedaan.
- Over een schema voor de omzetting van rapportage in gulden naar rapportage in euro's went overleg gevoerd met deputaten voor financiële zaken.
- Namens deputaten heeft br. Van der Ven in de verslagperiode zitting gehad in de bestuurscommissie.

5. Communicatie en publiciteit

Ter gelegenheid van de becoming van br. Van der Vinne zijn over het bureau enige artikelen verschenen in landelijke dagbladen, classisbladen en in De Weeker. Ter gelegenheid van de heropening na verbouwing zijn nieuwe logo's gepresenteerd voor de in het Landelijk Kerkelijk Bureau samenwerkende bureaus (Algemene Zaken, Diaconaat, Evangelisatie, Zending) en het documentatiecentrum; ook werd een concept voor de nieuwe huisstijl getoond.

Deputaten landelijk kerkelijk bureau hoorden in augustus 1998 dat een website werd gestart om communicatie tussen kerken en kerkleden onderling via internet mogelijk te maken. In de verslagperiode is een redactie gevormd welke onder anderen bestaat uit vertegenwoordigers van de deputaatschappen voor Zending, ADMA, Hulpverlening en Evangelisatie. Voor zover daarbij door ons kosten zijn gemaakt, werden en worden deze geheel doorbelast aan de genoemde deputaatschappen. Deputaten landelijk kerkelijk bureau stellen met zorg vast dat de kosten voor het instandhouden van de beoogde inhoud van de website in de praktijk veel hoger blijken te zijn dan eerst werd aangenomen. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat het up-to-date houden van allerlei informatie relatief veel werk vereist. In dit kader dringt zich de vraag op in hoeverre deze website qua inhoud ook een duplicaat moet zijn van classisbladen of andere kerkelijke publicaties. Ook is niet helder geregeld wie verantwoordelijk is voor de website en/of de inhoud die er is te vinden.

In dit verband stellen wij u voor te komen tot de volgende situatie:

De technisch/facilitaire kant van de website is de verantwoordelijkheid voor deputaten landelijk kerkelijk bureau (denk daarbij aan contract met provider, eigendom van de domeinnaam "www.cjk.nl", beheerprocedures, en dergelijke); de inhoud van de website is eigendom van en valt onder de verantwoordelijkheid van de deputaten die van de website gebruik wensen te maken.

Alle kosten voor de website worden betaald door deputaten landelijk kerkelijk bureau die deze kosten doorbelast aan deputaatschappen die van dit medium gebruik maken. De technisch/facilitaire kosten worden verdeeld over de deputaatschappen die inhoud leveren (elk deputaatschap een zelfde bedrag). Kosten voor het instandhouden van de inhoud (inclusief ondersteuning vanuit bureau Algemene Zaken) worden daarnaast doorbelast aan de leverancier van de inhoud.

Kosten worden alleen gemaakt als ze nodig zijn voor de technische instandhouding van de website of voor het voldoen aan een opdracht van deputaatschappen die via de website publiceren. Rond de website fungeert een redactie waarin vertegenwoordigers zitten van de deputaatschappen die van de website gebruik maken; die moeten gaan werken met een door alle betrokken deputaatschappen (incl. landelijk kerkelijk bureau) goedgekeurd redactiestatuut.

In de komende periode willen deputaten landelijk kerkelijk bureau overleg starten met andere relevante deputaatschappen om te komen tot beleid over het gebruik van de verschillende communicatiemediën die in onze kerken beschikbaar zijn.

Het synodejaar 2001 werd geopend op een bijeenkomst in Veenendaal door de voorzitter van de vorige synode, ds. J. Westermink. Op de bijeenkomst werd ook de definitieve nieuwe huisstijl gepresenteerd. De bijeenkomst was een hart onder de riem voor medewerkers van ons bureau en een opmaat voor de synode.

6. Financiële zaken en begroting 2002-2004

De begroting voor 2002-2004 staat uiteraard niet los van de begroting zoals die werd afgegeven voor 1999-2001 en de realisering daarvan. Qua omvang en systematiek zijn er echter dermate grote verschillen tussen deze periodes dat rechtstreekse getalmatige vergelijking niet mogelijk is. Deze verschillen betreffen onder andere het feit dat over de vorige periode veel "kruisposten" niet werden vermeld, terwijl nu wordt gestreefd naar het geven van een zo compleet mogelijk inzicht in alle geldstromen die ons bureau passeren. Los daarvan moeten we constateren dat de werkelijkheid in de afgelopen jaren flink is afgeweken van de plannen. In grotere lijnen zijn hierover de volgende opmerkingen te maken.

- We wijzen er in ons rapport aan de generale synode 1998 af op dat voor dat jaar de werkelijke kosten veel hoger waren dan destijds begroot. De begroting 1999-2001 werd mede daarop gebaseerd, waarbij enerzijds ook was aangegeven dat we de moete begripen die dit voor de kerken met zich mee brengt, maar anderzijds ook wijzen op de onvermijdelijkheid daarvan bij verdere inzet van het bureau. Aanvullend deden we voorstellen ter bestrijding van ondoelmatige tijdsbesteding.
- De begrotingen zijn vervolgens door u goedgekeurd, waarbij een aantal van onze voorstellen werd vervangen door andere besluiten, overigens kennelijk wel met de intentie om het bureau te laten voortbestaan en ook verder uit te bouwen.
- In de periode 1999/2001 zijn opnieuw de lasten sterk toegenomen in vergelijking met de plannen en de begroting. Voor een aanzienlijk deel is dit het gevolg van de toenemende vraag naar onze dienstverlening; deze kosten zijn doorbelast aan onze afnemers. Voorzover die toenemende vraag een teken is van professionalisering van kerkelijk werk rijzen er specifieke beleidsvragen. Maar er is met name in 1999 ook een stuk achterstand ontstaan door interne oorzaken, waarvan het wegwerken extra kosten heeft meegebracht. Ook de overgang naar een nieuw systeem voor het beheeren van adressen heeft voor (veel) extra werk gezorgd. We hebben er voor gekozen genoemde kosten niet door te berekenen aan de deputaatschappen die onze diensten vragen, maar deze te betalen vanuit onze reserve.
- Vroeg in 2000 kon met inzet van onze nieuwe directeur worden gewerkt aan het analyseren van de financiële problematiek en het zoeken naar oplossingen daarvoor. Het is van grote positieve betekenis dat dit in goed en gedetailleerd overleg met penningmeesters, quaestor en voorzitter van deputaten Financiële Zaken plaats kon vinden. Daardoor is voor de gekozen beleidsstructuur een ruim draagvlak ontstaan. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor de beslissing om de automatisering los te verruimen, hetgeen onder andere leidt tot de mogelijkheid dat penningmeesters kunnen profiteren van het kunnen verzamelen en rapporteren van gegevens zoals die voor een individuele administratie van een deputaatschap wenselijk zijn. Om op verantwoorde wijze te komen tot decharge van deputaten voor het financiële beheer en beleid in de afgelopen periode en om te komen tot goedkeuring van de plannen voor de volgende periode is het nodig het voorgaande concreter uit te diepen.

7. Toekomstige bestuurlijke vormgeving

In een aantal besprekingen is aan de orde geweest hoe nu, mede gezien in het licht van het functioneren van de nieuwe directeur, in de toekomst de besturing van het landelijk kerkelijk bureau geregeld moet worden. Deze vraag speelt te meer daar de in 1998 ingestelde bestuurscommissie weliswaar ten principale een tijdelijk karakter heeft, maar voor de toekomst een aantal van de in dienst instructie genoemde taken definitief ondergebracht moeten worden. Verder is het van belang om de in de afgelopen tijd gegroeide goede praktijk (zoals extra overleggen met penningmeesters of voorzitters van deputaatschappen) te blijven gebruiken. Uit de verschillende overleggen komt het volgende beeld naar voren voor de besturing van het bureau, waarvan wij u vragen dit goed te keuren.

Het beheer berust bij het deputaatschap landelijk kerkelijk bureau, dat uit zes leden bestaat die door de generale synode worden benoemd. Voor de dagelijkse leiding is er een directeur die zijn functie uitvoert conform een door de generale synode goedgekeurd directiestatuut. Binnen het Dienstbureau fungeert een aantal bureaus (Algemene Zaken, Zending, Evangelisatie, Diaconaal bureau) waarvan de hoofden regelmatig overleg voeren over de dagelijkse gang van zaken. De directeur treedt eveneens op als bureauhoofd voor algemene zaken; de hoofden van de andere bureaus worden in die functie aangewezen door de betreffende deputaatschappen.

Uit de deputaatschappen waarvan een bureau binnen het Dienstbureau fungeert wordt een commissie benoemd die op bestuurlijk niveau de coördinatie tussen de deputaatschappen vorm geeft in die gevallen waar dat nodig is. De vertegenwoordiger van de deputaten landelijk kerkelijk bureau is voorzitter van deze bestuurscommissie. De commissie rapporteert via de aangewezen vertegenwoordigers aan de betreffende deputaatschappen. De taken van de huidige bestuurscommissie worden verdeeld over de nieuwe bestuurscommissie, het penningmeestersoverleg en het hoofdenoverleg.

Het functioneren van het hoofdenoverleg en van andere interne overleggen (zoals een redactie van de Website) wordt geregeld via in onderling overleg vast te stellen reglementen.

Waar sprake is van ingrijpende besluiten of voorstellen zullen deputaten landelijk kerkelijk bureau een vergadering uitschrijven waarbij doelgericht leden of functionarissen van elk relevant deputaatschap worden uitgenodigd, zoals dat bijvoorbeeld in de afgelopen periode enige malen gebeurde door alle penningmeesters samen te roepen.

Wij stellen u voor één en ander vast te leggen in de instructie voor ons deputaatschap door in te stemmen met een uitbreiding van artikel 2 en toevoeging van een nieuw artikel 5, zoals nader geformuleerd in het laatste hoofdstuk van dit rapport.

8. Aftreden van leden van het deputaatschap

Het huidige rooster van aftreden is in onderling overleg nader als volgt vastgesteld:
2001: brs. Van Westrienen en Wever
2004: br. Plantinga
2007: brs. Van der Ven en De Vuyt
2010: br. Uitenbogaard

Voor het vervullen van de twee vacatures zal in een afzonderlijk schrijven een gemotiveerde voordracht bij het modelaanvragen van de synode worden ingediend.

9. Resumerend stellen deputaten u voor:

- Het directiestatuut conform bijlage 1 goed te keuren.
- Te besluiten dat de door te belasten kosten voor huisvesting de onderdelen zullen bevatten zoals genoemd in bijlage 2 bij dit rapport, dat deze kosten zullen worden verdeeld op basis van het aantal effectief gebruikte aantal m² per deputaatschap en dat deze kosten in de begroting van die deputaatschappen dienen te worden opgenomen.
- Te besluiten dat de huisvestingskosten voor het bureau Algemene Zaken en voor het Documentatiecentrum door deputaten landelijk kerkelijk bureau in rekening worden gebracht bij de quaestor van de generale synode.
- Te besluiten dat de doorbelasting van huisvestingskosten voor 1999, 2000 en 2001 zal plaatsvinden overeenkomstig het daarvoor gestelde in bijlage 2 en tevens te besluiten dat in de begroting van die deputaatschappen met de daarvoor in bijlage 2 bij dit rapport genoemde bedragen rekening zal worden gehouden.
- Te besluiten, dat voor 2002 t/m 2004 de doorbelasting van huisvestingskosten zal plaatsvinden overeenkomstig het daarvoor gestelde in bijlage 2 bij dit rapport.
- Rond het gebruik van de internet website:
  - in te stemmen met het openen en onderhouden daarvan;
  - te besluiten dat de technisch/facilitaire kant van de website de verantwoordelijkheid is van deputaten landelijk kerkelijk bureau en de inhoud van de website eigendom is van en valt onder de verantwoordelijkheid van de deputaten die van de website gebruik wensen te maken;
  - te besluiten dat alle kosten die noodzakelijk zijn voor de technische instandhouding van de website of het voldoen aan opdrachten van deelnemende deputaatschappen worden betaald door deputaten landelijk kerkelijk bureau, die deze kosten doorbelast aan deputaatschappen die van dit medium gebruik maken. De technisch/facilitaire kosten worden verdeeld over de deputaatschappen die inhoud leveren (elk deputaatschap een zelfde bedrag); kosten voor het instandhouden van de inhoud worden daarnaast doorbelast aan de leverancier van de inhoud;
  - te besluiten dat er een website redactie zal fungeren waarin vertegenwoordigers zitting van deputaten landelijk kerkelijk bureau en de deputaatschappen die van de website gebruik maken, welke redactie zal werken met een door alle betrokken deputaatschappen (incl. landelijk kerkelijk bureau) goedgekeurd redactiestatuut;
  - deputaten landelijk kerkelijk bureau op te dragen in de komende periode overleg te starten met andere relevante deputaatschappen om te komen tot beleid over het gebruik van de verschillende communicatiemedia die in onze kerken beschikbaar zijn, waarbij tevens aandacht zal worden besteed aan het niveau van de totale kosten.
- Deputaten landelijk kerkelijk bureau op te dragen in te spelen op verzoeken van kerkenraden om advies bij aanstelling van kerkelijke werkers door:
  - een nader onderzoek te doen naar de in onze kerken gangbare praktijken rond het aanstellen van kerkelijke medewerkers door kerkenraden (inclusief bezoldigingen van kosters en andere functionarissen waarvan de trend is deze steeds minder als vrijwilliger te beschouwen);
  - te onderzoeken welke juridisch/technische mogelijkheden er zijn om kerkenraden hierover beter van dienst te zijn, waarbij als uitgangspunt geldt dat de autonomie van kerkenraden niet wordt aangetast, hierbij kan worden gedacht aan het via het landelijk kerkelijk bureau opnemen van deze kerkelijke werkers in het PGGM-pensioenfonds en het voeren van een loo-administratie;
  - indien dat juridisch/technisch mogelijk blijkt, met in het bijzonder verdergaande dienstverlening aan te bieden aan kerkenraden.
- Deputaten landelijk kerkelijk bureau op te dragen om te onderzoeken in hoeverre de toegenomen vraag naar dienstverlening wijst op professionalisering van kerkelijk werk en wat daarvan de mogelijke gevolgen zijn voor de kerken.
- In artikel 84KO in punt 3 sub a de woorden "werkzaam zijn op het Landelijk Kerkelijk Bureau" te vervangen door "niet ressorteren onder b".
- De instructie van deputaten landelijk kerkelijk bureau (bijlage 33 KO) als volgt te wijzigen:
  - Art. 2 te vervangen door:
Het deputaatschap heeft tot taak het beheren van het Landelijk Kerkelijk Bureau. Dit Dienstbureau omvat naast het bureau Algemene Zaken de bureaus van specifieke deputaatschappen die binnen het LKB hun werkzaamheden verrichten. Deputaatschappen wijzen uit het voor hen werkzame personeel de eerst verantwoordelijke (beleids)medewerker als bureauhoofd aan, waarbij de directeur van het landelijk kerkelijk bureau eveneens optreedt als bureauhoofd Algemene Zaken.

Op tactisch niveau voeren de bureauhoofden regelmatig overleg onder voorzitterschap van de directeur van het Landelijk Kerkelijk Bureau. Het functioneren van het hoofdenoverleg wordt vastgelegd in een in onderling overleg op te stellen reglement. Tot de taken van het hoofdenoverleg behoort onder andere:

- het op basis van periodieke financiële verslagen bewaken van het budget voor de aan de bureaus te leveren faciliteiten en het zo nodig op advies van de directeur nemen van maatregelen, gericht op het binnen dit budget houden van de uitgaven;
  - onderlinge afstemming van de beschikbare capaciteit binnen het landelijk kerkelijk bureau.
- In artikel 3 en artikel 4C(na sub b) het woord 'administrateur', te vervangen door 'directeur'.
  - In artikel 4E de woorden "die in het Landelijk Kerkelijk Bureau participeren" te vervangen door "de niet ressorteren onder art. 84KO, lid 3 sub b".
  - Artikel 4F van onze instructie aan te vullen met:
    - het begeleiden van medewerkers binnen het Landelijk Kerkelijk Bureau in het effectief organiseren van hun werkzaamheden en daarvoor voeren van overleg met deputaatschappen onder wier verantwoordelijkheid zij werken;
    - het in overleg met de voorzitter van deputaten financiële zaken begeleiden van de controlewerkzaamheden van de accountant.
  - In te voegen een nieuwe artikel 5, met de volgende inhoud:
    - Op bestuurlijk niveau fungeert een bestuurscommissie die bestaat uit één vertegenwoordiger van elk deputaatschap waarvoor personeel werkzaam is op het landelijk kerkelijk bureau. De directeur van het Landelijk Kerkelijk Bureau woont de vergaderingen bij en verzorgt het secretariaat. De commissie komt ad hoc bijeen indien een lid of de directeur dit vraagt met vermelding van agenda-punten; voorzover de onderwerpen ook van betekenis zijn voor de quaestor of andere deputaatschappen worden zij eveneens uitgenodigd. De commissie wordt voorgezeten door de vertegenwoordiger van deputaten landelijk kerkelijk bureau en rapporteert (mede door middel van haar vergaderingsverslagen) via de vertegenwoordigers aan de deputaatschappen. Tot de taken en bevoegdheden van deze commissie behoren:
      - het nemen van beslissingen in gevallen waarin in het hoofdenoverleg of tussen de directeur en medewerkers die rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van de deputaatschappen werken geen overeenstemming kan worden bereikt;
      - het adviseren over en het toetsen van beleid voor de aan de vertegenwoordigde deputaatschappen te leveren faciliteiten;
      - het adviseren over de vooraf aan deputaten toegezonden concept-begroting van de aan de vertegenwoordigde deputaatschappen te leveren faciliteiten;
      - het coördineren van zaken van het Landelijk Kerkelijk Bureau die van invloed zijn op het beleid van (één van) de vertegenwoordigde deputaatschappen of die leiden tot wijziging in de uitvoering daarvan;
      - het op verzoek van de directeur van het Landelijk Kerkelijk Bureau nemen van besluiten over voorgelagde zaken en het hem geven van adviezen en ondersteuning;
      - het op elkaar afstemmen van het beleid van en de ontwikkelingen bij de afzonderlijke bureaus;
    - Bij ingrijpende voorstellen zullen deputaten landelijk kerkelijk bureau voorafgaand aan de besluitvorming een vergadering uitschrijven waarbij doelgericht een vertegenwoordiger van elk betrokken deputaatschap (incl. deputaatschappen waarvoor geen personeel binnen het Landelijk Kerkelijk Bureau werkzaam is) wordt uitgenodigd, om te komen tot afstemming en consensus voor de te kiezen oplossing. Deze vergadering vindt in elk geval plaats bij wijzigingen in investeringsbegrotingen en begrotingen voor de aan de deputaatschappen te leveren faciliteiten.
    - De bestuurscommissie zal geen besluiten nemen die in strijd zijn met de opdrachten en instructies die de generale synode aan deputaatschappen heeft gegeven.
    - De reis- en verblijfskosten van een deelnemer aan de vergaderingen van de bestuurscommissie zijn voor rekening van het deputaatschap dat wordt vertegenwoordigd.
  - Via de errata voor de kerkorde te wijzigen in bijlage 38, artikel 3 sub 3: "werkgever (1)" in "werkgever (2)".
  - De begroting van deputaten landelijk kerkelijk bureau voor 2002 - 2004 goed te keuren.
  - Deputaten landelijk kerkelijk bureau te dechargeren voor het door hen gevoerde beheer en beleid en nieuwe deputaten te benoemen.

Deputaten landelijk kerkelijk bureau wensen u wijsheid en zegen toe bij het werk in Gods Koninkrijk waartoe u zich als synode zet.

Namens deputaten landelijk kerkelijk bureau:

A.J. de Vuyt (voorzitter)
B. Wever (secretaris)

Bijlage 45.1

Directiestatuut

Deputaten landelijk kerkelijk bureau van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland hebben ten behoeve van dit bureau een directeur aangesteld. Tot het Landelijk Kerkelijk Bureau behoren de bureaus Algemene Zaken, Buterijndie Zending, Diaconaat en Evengetelste.

1. Algemeen

- De werkzaamheden vinden plaats binnen het Landelijk Kerkelijk Bureau te Veerendaal.
- De directeur draagt zorg voor doelmatig en efficiënt functioneren van het Landelijk Kerkelijk Bureau.
- Het doelmatig functioneren is mede gericht op het scheppen van optimale voorwaarden voor de binnen het Landelijk Kerkelijk Bureau functionerende bureau's en deputaatschappen die taken opdragen aan het Bureau.

2. Werkzaamheden

De directeur:

- voert namens deputaten landelijk kerkelijk bureau in eerste aanleg de taken uit betreffende het formeel werkgeverschap van niet ambtelijke medewerkers van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland als bedoeld in art 84 K.O., toevoeging 3 onder a;
- is belast met de algemene leiding van het Landelijk Kerkelijk Bureau;
- geeft leiding aan het hoofdoverleg, dat gevormd wordt door de hoofden van eerder genoemde bureau's en de directeur van het Landelijk Kerkelijk Bureau, die tevens bureauhoofd van het bureau Algemene Zaken is;
- is belast met het voorbereiden van het beleid van deputaten landelijk kerkelijk bureau;
- voert het door deputaten landelijk kerkelijk bureau vastgestelde beleid in en uit;
- bewaakt de inhoudelijke kant van het beleid;
- bewaakt de vastgestelde begroting;
- bewaakt het formatieplan;
- draagt zorg voor de financiële verslaglegging van het Landelijk Kerkelijk Bureau;
- verricht onder meer ten behoeve van de medewerkers van het Landelijk Kerkelijk Bureau de taken die behoren tot de functie personeelszaken en salarisadministratie;
- draagt zorg voor afstemming van de werkzaamheden van het Landelijk Kerkelijk Bureau op het beleid van betrokken deputaatschappen.

3. Verantwoordelijkheden

De directeur:

- is verantwoording schuldig aan deputaten landelijk kerkelijk bureau en woort de vergaderingen van deze deputaten bij;
- is verantwoordelijk voor de goede uitvoering van het beleid, zoals vastgesteld door deputaten landelijk kerkelijk bureau op basis van hun instructie;
- is verantwoordelijk voor het mede scheppen van de voorwaarden voor hetgeen inhoudelijk door betrokken deputaatschappen wordt gewenst;
- is verantwoordelijk voor het optimaal inzetten van mensen, middelen en (overige) faciliteiten.

4. Bevoegdheden

De directeur:

- is bevoegd tot het doen van uitgaven binnen de vastgestelde begroting;
- is bevoegd tot het aangaan en ontbinden van overeenkomsten met leveranciers;
- is bevoegd tot het doen van voorstellen aan deputaten landelijk kerkelijk bureau vanuit zijn verantwoordelijkheid voor het goed functioneren van het Landelijk Kerkelijk Bureau binnen het door deputaten landelijk kerkelijk bureau vastgestelde budget en beleid ter zake van bureaukosten en huisvesting en van arbeidsvoorwaarden en honorering van de medewerkers;
- is bevoegd om binnen de instructie van deputaten landelijk kerkelijk bureau zaken te initiëren welke bijdragen tot de realisatie van de onder 1. (Algemeen) geformuleerde doelstelling.

Bijlage 2 bij het rapport van deputaten landelijk kerkelijk bureau aan de generale synode 2001

Deze bijlage bevat relevante onderdelen van bijlage 2 van de Jaarrekening 1999 van deputaten landelijk kerkelijk bureau; laatstgenoemde bijlage draagt als titel "Berekening en toerekening van de huisvestingskosten voor de jaren 1999 t/m 2001 en de jaren 2002 en volgende" en is ook toegezonden aan deputaten financiële zaken, de quaestor en de penningmeesters van de andere deputaatschappen. De kosten zijn uitgedrukt in guldens, ook voor 2002 en volgende jaren.

De huisvestingskosten bevatten de volgende onderdelen: Huur, verwarming en verlichting, O.Z.-belasting, bijkomende kosten zoals assurantie en beveiliging, interieurverzorging, afschrijving op kosten van in- en verbouw.

Bijlage 45.2

Gebruik van de beschikbare ruimte	Financiën			
	Van 01-01-99 tot 01-10-99		Vanaf 01-10-99	
	m ²	%	m ²	%
Netto vloeroppervlak:				
Landelijk Kerkelijk Bureau	101,5	41,7	92,5	29,1
Zending	60,5	24,8	103,6	32,6

Diaconaat	64,0	26,3	66,0	20,8
Documentatiecentrum	17,5	7,2	27,6	8,7
Evangelisatie	--	--	28,0	8,8
Totaal n.v.o.	243,5	100,0	317,7	100,0
Algemene ruimten	132,0	-	166,9	-
Bruto vloeroppervlak	375,5(+ 109,1 onbenut)		484,6	

Huisvestingskosten in guldens

(N.B.: Met ingang van 1 januari 1999 zijn deze kosten verhoogd wegens uitbreiding van de gehuurde ruimte. Met ingang van 1 oktober 1999 zijn deze kosten verder verhoogd vanwege de afschrijving op de investering voor in- en verbouw vanwege de kartoonuitbreiding (meer ruimte en meer gebruikers)).

a. Huur en bijkomende kosten op jaarbasis (in guldens)

	Tot 01-01-99	Vanaf 01-01-99
Huur	94.570	106.563
Verwarming en verlichting	5.189	5.685
O.Z.-belasting	427	435
Diversen (w.o. ass. en beveiliging)	2.218	2.810
Telling	92.404	117.493
Interieurverzorgster	17.000	18.500
Totaal op jaarbasis	109.404	135.993

b. Kosten van verbouwing wegens uitbreiding

Totaal van de kosten van verbouwing	48.727
Afschrijven in 5 jaar, dat is per jaar	9.745
Voorgaande verbouwingen	PM
Rentekosten	PM
Aanschaffing meubilair	n.v.t.
Totaal op jaarbasis	145.738

Totaal huisvestingskosten voor de periode 01-01-99 tot 01-10-99, op jaarbasis: 135.993

Totaal huisvestingskosten vanaf 01-10-99, op jaarbasis: 145.738

Begroting van de huisvestingskosten en van de bijdrage van de generale synode daarin voor 1999 t/m 2001. Bij het in 1998 door deputaten kerkelijk administratief bureau indienen van hun begroting voor 1999 t/m 2001 was uitbreiding van het bureau t.b.v. de andere deputaatschappen nog niet aan de orde. De kosten voor de uitbreiding zijn daardoor niet begrepen in de nu volgende bedragen.

	1999	2000	2001
Begroting t/m:	95.000	100.000	105.000
Door de GS in 1998 beschikbaar gesteld voor t/m:	95.000	100.000	105.000

De generale synode ging voorts akkoord met de toen inmiddels gedane voorstellen van diverse deputaatschappen om zich te mogen vestigen in het Landelijk Kerkelijk Bureau en stemde in met het huren van de daarvoor nodige en beschikbaar komende aangrenzende ruimte, maar kwam er niet aan toe om ook daarvoor financiële dekking te verschaffen.

Berekening en voor te stellen toerekening van de huisvestingskosten

Het kalenderjaar 1999

01-01-99 t/m 30-09-99	
Huur c.a. met ingang van 1999, op jaarbasis:	135.993
Huur c.a. van 01-01-99 t/m 30-09-99: $\frac{1}{3} \times 135.993$	= 101.995
Beschikbaar van de generale synode: $\frac{1}{3} \times 95.000$	= 71.250
Ongedekt voor het totaal van de eerste drie kwartalen	30.745
Toe te rekenen aan de quaestor: 30.745 voor de eerste drie kwartalen van 1999.	

Het bedrag van 30.745 dient te worden opgenomen als "nog te ontvangen" in de balans per 31-12-99 van de Jaarrekening landelijk kerkelijk bureau en als "nog te betalen" in de Jaarrekening van de quaestor.

01-10-99 t/m 31-12-99		
Huur	$\frac{1}{4} \times 135.993 =$	33.998
Kosten van verbouwing		2.678
Totaal		36.676
Beschikbaar van de generale synode	$\frac{1}{4} \times 95.000 =$	23.750
Ongedeeld		12.926

De opstelling wordt dan als volgt:	Netto videropp in %	Aandeel in de hvkn. in gulden:	Bijdrage door de GS	Netto toe te rekenen
LKB	29,1	10.672	10.672	nihil
Zending	32,6	11.956	5.571	1) 6.385
Diaconaat	30,8	7.628	5.894	2) 1.734
Doc. Centrum	8,7	3.190	1.613	3) 1.577
Evangelisatie	8,8	3.230	nihil	3.230
Totaal	100,0	36.676	23.750	2.926

1) $60,5 / 142 \times (23.750 - 10.672)$ 2) $64,0 / 142 \times$ idem 3) $17,5 / 142 \times$ idem

Deze netto toe te rekenen bedragen voor het vierde kwartaal dienen te worden opgenomen in de balans per 31-12-99 van de Jaarrekening van deputaten landelijk kerkelijk bureau als "nog te ontvangen" en in die van de Jaarrekening van elk van de deputaatschappen als "nog te betalen".

Extrapolatie naar het jaar 2000 en 2001

Huisvestingskosten kalenderjaar 1999	117.493
Interieurverzorging	18.500
Afschrijving verbouwing	9.745
Afschrijving verbouwing (oud)	5.196
	150.934 + PM (inflatiefactor)

Het aandeel daarin van bureau algemene zaken wordt gedeelt uit de generale synode-bijdrage. Het resterende deel van de generale synode-bijdrage wordt toegerekend aan de deputaatschappen volgens dezelfde methode als in voorgaande tabellen.

De opstelling wordt dan als volgt:	Netto videropp in %	Aandeel in de hvkn. in gulden:	Bijdrage door de GS	Netto toe te rekenen
LKB	29,1	43.921	43.921	nihil
Zending	32,6	49.204	23.893	25.311
Diaconaat	30,8	31.394	25.275	6.119
Doc. Centrum	8,7	13.131	6.911	6.220
Evangelisatie	8,8	13.284	nihil	13.284
Totaal	100,0	150.934 + PM	100.000	50.934 + PM

Extrapolatie naar de jaren 2002 tot en met 2004

Uitgaande van de gesamde huisvestingskosten in 2000 en 2001, zijn de hvkn voor de jaren 2002 t/m 2004, met inbegrip van 3% gemiddelde inflatie over drie jaar, te ramen op 155.000 per jaar. Uitgaande van de verdeling daarvan in 2000 en 2001 over de deputaatschappen kan aan de generale synode van 2001 worden voorgesteld, de jaarlijkse bijdrage van de generale synode in de hvkn voor de jaren 2002 t/m 2004 te stellen op 45.000 voor het bureau Algemene Zaken van het Landelijk Kerkelijk Bureau en 13.250 voor het Documentatie Centrum, per jaar. De overige hvkn dienen door de andere deputaatschappen te worden opgenomen in hun aan de generale synode van 2001 voor te leggen begrotingen: Zending 50.500, Diaconaat 32.250 en Evangelisatie 14.000, per jaar.

BILLAGES
Art. 104

Rapport 10 van commissie 6 inzake deputaten landelijk kerkelijk bureau

Uw commissie heeft grote waardering voor de werkzaamheden van deputaten landelijk kerkelijk bureau. Er is in de afgelopen jaren een enorme kwaliteitsverbetering tot stand gebracht, mede door de inzet en inspan-

ning van de huidige directeur van het bureau, dr. J.G.H. van der Vinne. Een compliment aan het adres van dr. van der Vinne is zeker op zijn plaats.

De zorgen die er tijdens de vorige synode waren zijn grotendeels weggenomen. Een woord van dank is er voor zij die medewerkers en vrijwilligers die bijgedragen hebben aan het uit het dal klimmen van het kerkelijk bureau, voorop gegaan door dr. C. Groenewid als interim manager.

Ten aanzien van het overzicht van de huidige medewerkers van het bureau heeft uw commissie, tijdens een gesprek met deputaten, gevraagd om in de toekomst een splitsing aan te brengen tussen medewerkers van het bureau algemene zaken en medewerkers die feitelijk in dienst zijn van een ander deputaatschap. Op die manier kan beter inzichtelijk gemaakt worden welk percentage van het totaal aantal uren doorbetaald dient te worden aan de diverse deputaatschappen.

Tijdens het gesprek met deputaten is er door de commissie op gewezen dat parttimers die slechts 8 uren per week werkzaam zijn vaak een te lage effectiviteit hebben. Uit het gesprek bleek dat het beleid van het bureau er op gericht is om meer fulltime werkhemers te krijgen en minder parttimers; dit proces vraagt echter de nodige tijd.

Uw commissie vermoedt dat het directiestatuut zoals dat in het rapport is opgenomen niet juridisch geleverd is. Daarom heeft de commissie aan deputaten gevraagd zo mogelijk nog voor het einde van deze synode met een directiestatuut te komen waarin met name taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de directeur, eenduidig en juridisch verantwoord, opgenomen zijn.

De vraag van deputaten om onderzoek naar de aanstelling van kerkelijk werkers, roept bij uw commissie veel vragen op, mede omdat er in bijlage 38 K.O. reeds uitvoerig ingegaan wordt op de rechtspositieregeling van niet-ambtelijke medewerkers. De vragen zijn uitvoerig met deputaten besproken.

Uw commissie blijft van mening dat de taak van het landelijk bureau niet die van "centraal administratiekantoor" moet worden, bijvoorbeeld voor het verzorgen van pensioenregelingen of loonadministraties voor diverse kerken. Dit leidt tot minder betrokkenheid van kerkliden bij het plaatselijke kerkelijk werk. Deze leden voeren vaak onbezoldigd diverse (administratieve) werkzaamheden uit. Juist deze betrokkenheid is nodig om de kerk levend te houden. Vandaar dat uw commissie "fulverig" is allerlei zaken centraal onder te brengen en neemt derhalve het voorstel van deputaten voor nader onderzoek en uitvoering niet over.

Ook is er uitgebreid gesproken over de inzet en het gebruik van de website voor de Christelijke Gereformeerde Kerken (www.cgk.nl). Uw commissie is van mening dat er onvoldoende beleid ontwikkeld is rondom de website. Graag zou uw commissie dan ook zien dat er beleid ontwikkeld wordt, waarin het doel, het gebruik, de verantwoordelijkheid, de doelgroep enz. voor het inzetten van een website nader is uitgewerkt. Naar het gevoel van uw commissie staan de kosten niet in verhouding tot de baten.

Veel waardering heeft uw commissie ook voor de door de generale synode ingestelde bestuurscommissie. Mede door hun inzet is de kwaliteit van het bureau aanmerkelijk gestegen. Nu de zaken goed op orde zijn en de directeur de juiste bevoegdheden heeft om naar believen zaken te handelen, is uw commissie van mening dat het continueren van de bestuurscommissie niet noodzakelijk is; ook niet met een ander mandaat. Uw commissie adviseert deze commissie op te heffen. Indien er zaken zijn die aandacht vragen, dan is het altijd mogelijk bijvoorbeeld de voorzitters van de betrokken deputaatschappen bij elkaar te roepen en overleg te plegen.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. deputaten landelijk kerkelijk bureau en de directeur van het bureau dank te zeggen voor hun werkzaamheden;
2. deputaten landelijk kerkelijk bureau op te dragen zo mogelijk nog voor het einde van deze synode met een juridisch geleverd directiestatuut te komen;
3. de huisvestingskosten voor wat betreft de in 1999 bijgehuurde ruimte, over het jaar 2001 door te betalen aan de diverse deputaatschappen en deze over de jaren 1999 en 2000 via de staat van baten en lasten ten laste te brengen van het vermogen van het landelijk kerkelijk bureau;
4. de huisvestingskosten voor het bureau algemene zaken en voor het documentatiecentrum in rekening te brengen bij de gascator van de generale synode;
5. de bestuurscommissie te bedanken voor hun inzet en met ingang van 2002 op te heffen;
6. de internet-website operationeel te houden en met minimale inspanning te onderhouden en een ter zake doend beleidsplan op te stellen en dat aan te bieden aan de synode van 2004. Hierbij dienen alle deputaatschappen betrokken te worden die gebruik willen maken van de website. Waarbij de wenselijkheid van het hebben van een website opnieuw bezien dient te worden;
7. in artikel 84 K.O. toevoeging 3, tweede alinea de woorden "de generale synode" te vervangen door "de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland" en vervolgens in sub a. de woorden "werkzaam zijn op het Landelijk Kerkelijk Bureau" te vervangen door "niet ressorteren onder b".
8. de instructie van deputaten landelijk kerkelijk bureau (bijlage 33 K.O.) als volgt te wijzigen:
  - a.1 artikel 2 te vervangen door:

Het deputaatschap heeft tot taak het beheer van het landelijk kerkelijk bureau (LKB). Dit bureau omvat naast het bureau algemene zaken de bureaus van specifieke deputaatschappen die op dezelfde locatie hun werkzaamheden verrichten. Deputaatschappen wijzen uit het voor hen werkzame personeel de eerst verantwoordelijke (beleids)medewerker als bureauhoofd aan, waarbij de directeur van het landelijk kerkelijk bureau eveneens optreedt als bureauhoofd algemene zaken. Terzake van de uitvoerende werkzaamheden voeren de bureauhoofden regelmatig overleg onder voorzitterschap van de directeur van het LKB. Indien over bepaalde zaken niet tot overeenstemming kan worden gekomen, zal met de voorzitters van de bij het landelijk kerkelijk bureau betrokken deputaatschappen overleg worden geploegd.

- 8.2 in artikel 3 en artikel 4.c. (na sub f) het woord "administrateur" te vervangen door "directeur";
8.3 in artikel 4.e de woorden "die in het landelijk kerkelijk bureau participeren" te vervangen door "die niet ressorteren onder art. 84 K.O. toevoeging 3 sub b." en de woorden "deze vergadering" vervangen door "de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland";
9. In bijlage 38 K.O. de volgende wijzigingen aan te brengen:
- 9.1 in artikel 2 van de Algemene bepalingen de woorden "de generale synode" te vervangen door "de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland";
  - 9.2 in artikel 3 van de Algemene bepalingen, sub 3: "werkgever (1)" te wijzigen in "werkgever (2)";
  - 9.3 in de aanhef van het model arbeidsovereenkomst op pagina 164 de woorden "de generale synode van" 9.4b laten vervallen en na "Christelijke Gereformeerde Kerken" toe te voegen de woorden "in Nederland";
10. opnieuw deputaten landelijk kerkelijk bureau te benoemen.

A.J. van der Wekken, rapporteur

BIJLAGE 47
Art. 105

**Rapport 6A van commissie 6 inzake instructie van de particuliere synode van het Noorden:
"Regeling langdurig zieke predikant" (instructie 8.01)**

Uw commissie heeft kennis genomen van de instructie van de particuliere synode van het Noorden waarin verzocht wordt te komen tot een adequate regeling inzake een gemeente die te maken heeft met een langdurig zieke predikant.

Uw commissie vindt het van belang – mogelijk ten overvloede – erop te wijzen dat de zorg voor het functioneren van een predikant in de gemeente primair tot de taak en de verantwoordelijkheid behoort van de kerkenraad. Indien het niet functioneren van een predikant door een langdurige ziekte (minimaal 6 maanden) het gemeentelven schaadt en er extra kosten gemaakt moeten worden om het gemeentelven doorgang te laten vinden, zal de kerkenraad er goed aan doen zich te wenden tot deputaten onderlinge bijstand en advies.

Indien de ziekte langer dan één jaar voortduurt, zal er een uitkering verkregen kunnen worden vanwege de Wet Arbeidsongeschiktheid Zelfstandigen (WAZ), waaronder predikanten ressorteren. Deze uitkering is thans beperkt tot een bedrag van maximaal f 22.000 per jaar.

Uw commissie is van mening dat onderstaande regeling alleen dient te gelden voor kleinere gemeenten.

Blijft de ziekte voortduren, dan zal er conform art. 13 K.O. amertaat aangevraagd kunnen worden. Aangezien dit reeds in de kerkorde is opgenomen, is het niet nodig hierover nadere besluiten te nemen.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. de instructie van de particuliere synode van het Noorden te aanvaarden;
2. regeling in geval van langdurig zieke predikanten:
  - 2.1 van langdurige ziekte kan worden gesproken, indien deze meer dan 6 maanden voortduurt;
  - 2.2 de kerkenraad van de gemeente met een langdurig zieke predikant kan zich – na consultatie van de consulent – tot de classis wenden voor hulp en bijstand in pastorale en prediking;
  - 2.3 deputaten onderlinge bijstand en advies op te dragen indien nodig aan kleinere gemeenten financiële bijstand te verlenen voor extra kosten ten gevolge van de langdurige ziekte van hun predikant en voor de volgende synode een voorstel tot uitbreiding van hun instructie hieromtrent te doen;
  - 2.4 deze regeling wordt van kracht op de dag volgend op die waarop de generale synode deze heeft vastgesteld.

A.J. van der Wekken, rapporteur

BIJLAGE 48
Art. 108

Rapport 7A van commissie 6 inzake deputaten onderlinge bijstand en advies

Uw commissie heeft met waardering kennis genomen van de werkzaamheden van deputaten onderlinge bijstand en advies. Met grote inzet en nauwgezetheid hebben deputaten de werkzaamheden uitgevoerd en daarvan verslag gedaan.

In de achterliggende periode is een enquête gehouden, om meer inzicht te krijgen in de inkomsten en uitgaven van kerken die geen gebruik maken van ondersteuning door deputaten onderlinge bijstand en advies. Deze enquête, hoewel er door de kerken beter gereageerd had kunnen worden, geeft als opvallende uitslag dat gemeenten met meer dan 250 leden ongeveer f 100,- per lid per jaar minder aan inkomsten opbrengen dan gemeenten met minder dan 250 leden. Hoewel hieraan geen consequenties verbonden worden, wil uw commissie dit gegeven wel met nadruk onder de aandacht van uw vergadering brengen.

In het rapport van deputaten wordt onder D een paragraaf gewijd aan de financiële regeling inzake voortdurende ambtbeëindiging van predikanten. Een separaat rapport over deze materie (rapport 9.33) werd door de daartoe benoemde commissie aangeboden. Uw commissie wil de synode er op wijzen dat aanvaarding van de voorstellen van het rapport financiële consequenties kan hebben voor de begroting van deputaten onderlinge bijstand en advies.

Uw commissie constateert vervolgens dat in bijlage 6 van deputaten veel meer andere zaken worden genoemd, bijvoorbeeld kosten voor pastorale bearbeiding door een emerituspredikant, een kerkelijk werker e.d. Bij de "overwegingen" wordt vervolgens nog genoemd: aanstelling van pastorale, diaconale en gemeentepopbouwwerkers, al of niet naast aanwezige predikanten). De conclusie gaat in de richting dat deputaten onderlinge bijstand en advies in een aantal van deze vergelijkbare gevallen steun kunnen verlenen binnen het kader van een verruimde instructie.

De instructie wordt in de laatste alinea van bijlage 6 genoemd: "Deputaten kunnen, binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening predikantskosten, besluiten in bijzondere gevallen vervangende of aanvullende steun te verlenen voor andere vormen van kerkelijk arbeid."

Tijdens overleg met deputaten is door hen aangegeven wanneer er sprake zou kunnen zijn van "bijzondere gevallen", waarbij er nog geen omringende duidelijkheid verschaft is voor betreffende "andere vormen van kerkelijk arbeid". Uw commissie attendeert de synodevergadering erop dat de kans aanwezig blijft te komen tot allerlei soorten van steun, die een willekeurige vorm of inhoud zouden kunnen verkrijgen. Er zijn geen heldere en eenduidige criteria gesteld. Mede daarom stelt uw commissie voor deze verruiming af te wijzen.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. deputaten voor de uitgevoerde werkzaamheden te bedanken en deze werkzaamheden goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. in de instructie van deputaten onderlinge bijstand en advies (bijlage 4 art. 11 K.O.) het in artikel 4 sub d. genoemde bedrag van f 200 per (doop)lid per jaar te wijzigen in f 105;
4. de in bijlage 6 van het deputatenrapport genoemde uitbreiding van de steunverlening af te wijzen.

A.J. van der Wekken, rapporteur

BIJLAGE 49
Art. 109

Rapport 5 van commissie 4 inzake het rapport van deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland, inzake de verhouding met de Geref. Bond (3.5), voorstel tot wijziging

De predikanten P.D.J. Buijs, D. Visser, J. Westerink en J. Plantinga dienden het volgende voorstel in tot wijziging van het commissievoorstel over de verhouding tot de Gereformeerde Bond:

van oordeel

1. ...
  2. dat de concentratie van schriftkritische, modern-theologische tegenkrachten in onze postmoderne samenleving nopen tot stappen op de weg naar eenheid en/of samenwerking met allen die de naam van Christus liefhebben en naar Zijn Woord begeren te leven;
- sprekt af
1. ...
  2. ...
  3. ... inclusief nauwer samenleven door middel van kanselruil;
- en besluit
1. ...
  2. ... waarbij ook kanselruil tot de mogelijkheden behoort;
  3. nieuw: bijlage 6 K.O. op dit punt aan te passen.

Uw commissie heeft in haar vorige rapport aangegeven dat samenleven, waaronder verstaan wordt kanselruil, niet goed mogelijk is. Tijdens de bespreking is aangegeven dat met name bijlage 6 K.O. daarvoor een belemmering vormt. De Gereformeerde Bond maakt deel uit van een kerkverband waarmee wij geen samenspreking hebben.

Het bovengenoemde voorstel gaat er van uit dat kanselruil tot de mogelijkheden moet behoren en dat deputaten derhalve bijlage 6 K.O. dienen aan te passen. Dit gaat uw commissie te ver. Hoe graag ook uw commissie zou willen voorstellen dat kanselruil mogelijk moet zijn, de zaak is dermate gecompliceerd dat daarover eerst verder nagedacht moet worden, zeker ook als het gaat om de consequenties van een dergelijk besluit in verband met andere besluiten die zijn genomen, bijvoorbeeld ten aanzien van de NGK.

Uw commissie wil wel graag de intentie van het voorstel tot wijziging overnemen en verwerken in een nieuw voorstel, dat inhoudt deputaten op te dragen te onderzoeken in hoeverre er ruimte is om met plaatselijke hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer kerkelijk samenleven indien plaatselijk art. 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis voluit wordt nageleefd. Voorts dat deputaten de opdracht wordt gegeven te onderzoeken of en hoe de tekst van bijlage 6 K.O. herzien moet worden indien er ruimte is om met plaatselijk hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer kerkelijk samenleven.

De commissie stelt voor tot de volgende uitspraak te komen:

De generale synode
overwegende

1. dat deputaten melding maken van zinnig contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond overeenkomstig de opdrachten van de synode van Haarlem-Noord;
2. dat deputaten mogelijkheden zien voor samenwerking met de Gereformeerde Bond op het terrein van het theologisch onderzoek en onderwijs, revisie van de Statenvertaling en het christelijk onderwijs;
3. dat deputaten aan de synode vragen of de interpretatie van het op pagina 151 van de acta genoemde besluit 1 van de synode van Haarlem-Noord juist is, op grond waarvan er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten;
4. dat deputaten plaatselijke contacten willen stimuleren met hervormd-gereformeerde gemeenten om te komen tot een nauwer kerkelijk samenleven op plaatselijk niveau;

van oordeel

1. dat de concentratie van schriftkritische modern-theologische tegenkrachten in onze postmoderne samenleving noopt tot stappen op de weg naar samenwerking en kerkelijk samenleven met allen die de naam van Christus liefhebben en naar zijn Woord begeren te leven;
2. dat er mogelijkheden zijn voor samenwerking met de Gereformeerde Bond op het terrein van het theologisch onderzoek en onderwijs, revisie van de Statenvertaling en het christelijk onderwijs;
3. dat de interpretatie van het op pagina 151 van de acta genoemde besluit 1 van de synode van Haarlem-Noord juist is, op grond waarvan er mogelijkheden zijn voor plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten;
4. dat het in onze kerken gebruikelijk is om onderscheid te maken tussen samenwerking en nauwer kerkelijk samenleven, dat o.a. kansloos insluit;

spreekt uit

1. dat het zinnig is dat deputaten het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voortzetten met hetzelfde doel als geformuleerd door de synode van Haarlem-Noord;
2. bereid te zijn tot zoveel mogelijk samenwerken met de Gereformeerde Bond op het terrein van het theologisch onderzoek en onderwijs, revisie van de Statenvertaling en het christelijk onderwijs;
3. graag te zien dat plaatselijke samenwerking met hervormd-gereformeerde gemeenten uitloopt tot nauwer kerkelijk samenleven, dat o.a. kansloos insluit;
4. dat de bepalingen van bijlage 6 K.O. vooralsnog in de weg staan om tot nauwer kerkelijk samenleven met plaatselijke hervormd-gereformeerde gemeenten te komen;

besluit

1. deputaten op te dragen het contact en overleg met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond voort te zetten;
2. deputaten op te dragen uitvoering te geven aan hun voornemen om de plaatselijke gemeenten te stimuleren elkaar te ontmoeten daar waar de gereformeerde belijdenis wordt onderschreven;
3. deputaten op te dragen te onderzoeken in hoeverre er ruimte is om met plaatselijke hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer kerkelijk samenleven indien plaatselijk art. 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis voluit wordt nageleefd;
4. deputaten op te dragen te onderzoeken of en hoe de tekst van bijlage 6 K.O. herzien moet worden indien er ruimte is om met plaatselijk hervormd-gereformeerde gemeenten te komen tot nauwer kerkelijk samenleven.

R. Kok, rapporteur

BIJLAGE 50
Art. 110

Revisieverzoek van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Apeldoorn-Centrum, Apeldoorn-Zuid en Apeldoorn-Oost

Aan de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland,
te houden in 2001
p.a. de Christelijke Gereformeerde Kerk Leeuwarden
H. Ruber
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Apeldoorn, 27 september 2000

Welterwaarde en eerbare Broeders,

Erkele besluiten van de generale synode van Haarlem-Noord 1998, voortaan aangeduid als 'GS Haarlem 1998', met betrekking tot de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken hebben in onze gemeenten geleid tot verontrusting, droefheid en nood. Daarom verzoeken de drie Christelijke Gereformeerde Kerken van Apeldoorn u om de desbetreffende besluiten opnieuw te herzien.

Ons verzoek betreft de besluiten 1; 2 en 3 in par. F1.3.1, waarin wordt besloten:

1. de landelijke samensprekingen in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid voortlopig te beëindigen;
2. de kerken mee te delen dat er geen reden is contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken te zoeken en uit te breiden;
3. bijlage 6 van de kerkeorde niet meer toe te passen op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken, met een aantal uitzonderingen.

Wij roepen graag de uitspraak van de GS Haarlem 1998 in uw herinnering op, zoals gedaan in par. F1.1, waarin wordt uitgesproken dat 'het bijbelse gebod om in Christus' naam de eenheid te zoeken met allen die zijn naam liefhebben voor alle tijden bijwend geldig is'. De GS Haarlem 1998 bijt daarmee in de lijn van vorige generale synodes van o.a. 1977, 1983 en 1996. Met name de synodes van 1983 en 1986 roepen de plaatselijke kerken op om de eenheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken te zoeken en het contact met deze kerken te zoeken, dan wel te herstellen.

Het gebod van Christus, zoals dat door de GS Haarlem 1998 wordt herhaald, is dus altijd eveneens van toepassing verklaard op de Nederlands Gereformeerde Kerken. Op grond daarvan zijn op vele plaatsen contacten tot stand gekomen en is het met instemming van de meerdere vergaderingen tot samenwerking gekomen. Velen in deze kerken ervaren deze contacten en samenwerking als een zegen. Met name in het brengen van het Evangelie in de naaste plaatselijke omgeving (een andere opdracht van Christus) is de samenwerking tussen de NGK en de CGK gezegend.

Het is dus duidelijk dat de samenwerking, zoals die in Apeldoorn en op verschillende andere plaatsen met de NGK tot stand is gekomen in het verleden door verschillende generale synodes is gestimuleerd als gebaseerd op een bijbels gebod van Christus. Alleen op grond van de Bijbel kan dan ook het standpunt van genoemde vorige generale synodes worden gedomineerd. Tot orze split hebben wij een degelijke onderbouwing niet in de onderhavige besluiten van de GS Haarlem 1998 gevonden. De GS Haarlem 1998 spreekt wel van verschillen ten aanzien van de toe-eigening van het heil, bezwaart tegen het AKS, moeten in het gesprek over de relatie tussen Schrift en confessie, maar dit wordt nergens onderbouwd met uitspraken in de Bijbel of in de belijdenis, waarin de Bijbel wordt nagesproken. Door het ontbreken van een degelijke schriftuurlijke onderbouwing bestaat er in onze kerken grote moeite om de onderhavige besluiten te accepteren, laat staan uit te voeren.

Bovendien vrezen wij dat de geloofwaardigheid van onze kerken in geding is als, nadat gedurende tal van jaren de kerken, mede op aandrang van de generale synodes, contact hebben gezocht en uitgebreid met de Nederlands Gereformeerde Kerken, dat nu niet verder kan worden nagestreeft.

Wij zijn van mening dat het onconditioneel aanvaarden van de Bijbel als Gods Woord (en de belijdenis als een naschrijven daarvan) er geen grond mag zijn voor het handhaven een van kloof tussen kerken uitsluitend op basis van verschillen in opvatting over hoe daar in de praktijk mee om moet worden gegaan. Immers ook binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken bestaan degelijke verschillen en die hebben de eenheid van onze kerken. Gode zij dank, nog nimmer echt in gevaar gebracht.

Tot slot menen wij dat de besluiten van de GS Haarlem 1998 aan de kerken enerzijds 'verbieden' om met contact met de NGK te zoeken, maar anderzijds bestaande contacten en samenwerking lijken te gedogen. Dit achten wij binnen ons kerkverband een uitermate ongewenste situatie van ongelijke behandeling. Bovendien achten wij een gedoogsituatie ook binnen ons kerkverband ongewenst. Ook om deze reden vragen wij u de eerder genoemde besluiten te herzien.

Daal God u wijsheid zal geven bij uw besadslagen en uw besluitvorming is de bede van de kerkenraden van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Apeldoorn.

Met een hartelijke broedergroet,
namens de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Apeldoorn-Centrum
C.A. de Hertog, preses
H.G. Aalbersberg, scriba

Namens de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Apeldoorn-Zuid
B. Oosterbeek, preses
J.M.H. Drayer, scriba

Namens de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Apeldoorn-Oost
M. Groen, preses
M. van der Veen, scriba

Dergelijke revisieverzoeken werden ook ontvangen van de kerken van:

Utrecht-Centrum (bijlage 51)
Hoogeveen (bijlage 52)
Dronen (bijlage 53)
Amersfoort (bijlage 54)
Enschede-West (bijlage 56)
Lelystad (CGK/NGK)(bijlage 57)
Lisse (bijlage 58)
Harlingen (bijlage 60)
Nieuwogin (CGK/NGK)(bijlage 61)
Haarlem-Centrum (bijlage 62)

Inhoudelijk komen deze revisieverzoeken overeen met het revisieverzoek van de kerkenraden van Apeldoorn. Daarom wordt de tekst van deze revisieverzoeken niet apart vermeld.

BIJLAGE 55
Art. 110

Revisieverzoek van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Arnhem
(samenwerkingsgemeente met NGK van Arnhem)

Aan de Generale Synode Leeuwarden 2001,
via de Christelijke Gereformeerde Kerk Leeuwarden
p/a H. Ruller
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Arnhem, 6 februari 2001

Wederwaard en Eerwaarde Broeders,

We richten ons tot uw vergadering, omdat we ons ernstig bezwaard voelen over enkele besluiten van de Generale Synode van Haarlem-Noord 1998 met betrekking tot de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken. We willen een dringend beroep op u doen om de betreffende besluiten te herzien. We hebben u formeel van ons bezwaar reeds op de hoogte gesteld in een brief d.d. 27 januari 1999.

Ons revisieverzoek betreft de besluiten zoals verwoord in art. 181 van de Acta (pag. 93):

De generale synode spreekt uit:

1. de samensprekingen met de NGK commissie in het kader van het zoeken naar dergelijke eenheid voortdurend te beëindigen en deputaten daaraan geen nieuwe opdrachten torzake te geven;
2. aan de kerken mee te delen dat er in het licht van de ontwikkelingen helaas geen reden is contacten met de NGK te zoeken en uit te breiden;
3. bijlage 6 K.O. voortaan niet meer toe te passen op de relatie tot de NGK, met uitzondering van de 'spreek uit 4' genoemde situaties ('dat slechts in specifieke situaties bijlage 6 K.O. nog van toepassing is, namelijk voor die gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn')

Graag herinneren wij u aan de uitspraak van de GS Haarlem 1998, die stelt dat 'het bijbelse gebod om in Christus' naam eenheid te zoeken met allen die zijn naam liefhebben voor alle tijden blijvend geldig is'. Met deze uitspraak blijft de GS 98 in de lijn van vorige synodes, o.a. die van 1977, 1983 en 1986. Met name de synodes van 1983 en 1986 hebben de plaatselijke kerken opgeroepen om de eenheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken te zoeken en het contact met deze kerken aan te gaan, dan wel te herstellen.

Het gebod van Christus, zoals dat door de GS Haarlem 1998 wordt herhaald, is dus steeds van toepassing verklaard op de Nederlands Gereformeerde Kerken. Op grond daarvan zijn op vele plaatsen contacten tot stand gekomen en is met instemming van de meerdere vergaderingen samenwerking ontstaan. Wij in Arnhem ervaren de nauwe samenwerking met de NGK als een zegen van God. We mogen met één mond God de Vader verheerlijken in de gezamenlijke samenkomsten van onze gemeenten. In een omgeving die in hoge mate geseculariseerd is mogen we samen het getuigenis van het Evangelie laten horen. We hebben steun aan elkaar op de weg van het geloof. Samen willen we voluit een gereformeerde kerk zijn, dat is een kerk naar bijbelse norm, waar liefde en eerbied is voor de Schriften als het Woord van God tot redding van zondaren.

Het is dus duidelijk dat de samenwerking, zoals die in onze gemeente en op verschillende andere plaatsen met de NGK tot stand is gekomen in het verleden door verschillende generale synodes is gestimuleerd als gebaseerd op een bijbels gebod van Christus. Voor ons is het duidelijk dat ook alleen op grond van de bijbel zelf het standpunt van genoemde vorige generale synodes kan worden herroepen. Tot onze spijt hebben wij – en dat is het eerste punt van onze moeite met de besluiten – een dergelijke onderbouwing niet in de onderhavige besluiten van de GS Haarlem 1998 gevonden. De GS Haarlem 1998 spreekt wel van verschillen ten aanzien van de toe-eigening van het heil, bezwaren tegen het AKS, moeite in het gesprek over de relatie tussen Schrift en confessie, maar dit wordt nergens onderbouwd met uitspraken uit Gods Woord en ook niet met uitspraken uit de belijdenis, waarin Gods Woord wordt nagesproken. Door het ontbreken van een dergelijke duidelijke schriftuurlijke onderbouwing bestaat er in onze gemeente grote moeite om de onderhavige besluiten te accepteren. We willen onze Nederlands Gereformeerde broeders en zusters recht in de ogen kunnen kijken. Nu voelen deze broeders en zusters zich door de genoemde uitspraken, die over hun landelijk kerkverband zijn gedaan, in de hoek geplaatst van een kerk die verdacht is, zonder dat duidelijk is gemaakt wat er naar de norm van de Schrift en de daarvan afgeleide belijdenis aan hun kerk mankeert. Hierbij wijzen zij niet ten onrechte ons op de verschillen die er zijn tussen Christelijke Gereformeerde Kerken onderling, waar bepaalde kansen gesloten zijn voor bepaalde predikanten en waar gemeentelieden op zondag één of meer plaatselijke Christelijke Gereformeerde Kerken passeren om naar de kerk van hun keuze te gaan. Wordt hier niet met twee maten gemeten? Wij zijn van mening dat waar de Nederlands Gereformeerde Kerken voluit de Bijbel als Gods Woord (en de belijdenis als een naspreken daarvan) aanvaarden verschillen in opvatting over hoe daar in de praktijk mee om moet worden gegaan geen grond mogen zijn voor het handhaven van een kloof tussen de kerken. Immers – zoals reeds aangeduid – ook binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken bestaan dergelijke verschillen en toch hebben we steeds, Gods zij dank, de eenheid mogen bewaren.

We stellen verder vast dat, gezien de uitbreiding en verdieping in de samenwerking met de NGK op vele plaatsen in ons land na het synodejaar 1998, ook vele andere kerkeraaden en gemeenten die door de GS 98 genomen besluiten niet overtuigd hebben. Hierbij rijst de vraag hoe het kan dat er op landelijk niveau sprake

is van 'elkaar gaan isoleren', zoals de assessor ter synode uitsprak na het besluit (zie slot art. 181), terwijl er op plaatselijk niveau zulke goede gezegende contacten zijn, die ook zijn getuigen en zelfs uitgebreid. Hoe is dit te verklaren? Waarom wordt Gods zegen wel op plaatselijk niveau ontvangen en niet op landelijk niveau? Wat we zien is dat op plaatselijk niveau broeders en zusters, die verbonden in de eenheid van het ware geloof elkaar ontmoeten van hart tot hart, elkaar in de ogen kijken, elkaar herkennen en erkennen als leden van het ene lichaam van Christus. Kan het ook zijn dat in de samensprekingen op landelijk niveau er een gemis is geweest aan geestelijk contact, aan ontmoeting van hart tot hart? Men heeft met elkaar gesproken over problemen, over theologische vraagstukken, over exegetische kwesties enz. Daar willen we op zich geen kwaad van zeggen. Inzake gesprekken moeten er ook zijn. Maar heeft men niet verzuid er ernstig en bijmoedig naar te streven elkaar te ontmoeten als leden van het ene lichaam van Christus? Als men die ontmoeting niet heeft gezocht is het dan geen wonder dat er een discrepantie is gekomen tussen het plaatselijke en het landelijke niveau? Uit de verslagen van de deputaten blijkt niet dat een dergelijke ontmoeting voor Gods aangezicht met elkaar gezocht is op het landelijke niveau. En hier ligt ons tweede bezwaar: ons inziens is de synode van 98 ten onrechte aan dit manco voorbijgegaan.

Een ander aangelegen punt van bezwaar voor ons is ook dat de besluiten van de GS Haarlem 1998 enerzijds kerken 'verbieden' om nieuwe contacten met de NGK te zoeken en anderzijds bestaande contacten en samenwerking gedogen. Dit achten wij een uitermate ongewenste situatie van ongelijke behandeling. Nu mogen sommige kerken niet wat aan andere kerken wel is toegestaan. Wij achten dit een situatie van rechtsongelijkheid. Dit is zeer ongewenst binnen ons kerkverband. Een dergelijke situatie kan niet bestendig worden zonder te leiden tot grote interne spanningen. Ook om deze reden vragen wij u dringend de eerder genoemde besluiten te herzien.

We willen u melden dat we in het Samenwerkingsoverleg, waarin samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeenten van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakte) elkaar twee keer per jaar ontmoeten om elkaar te ondersteunen en te bemoeiden op de weg van de samenwerking, met elkaar ook hebben gesproken over de besluiten van de generale synode 1998 met betrekking tot de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken. We hebben van gedachten gewisseld zonder tot een gezamenlijke actie in deze zaak te komen, en dat niet vanwege verschil in opvatting. We hebben elkaar voorgelouderd, dat het de verantwoordelijkheid van elke kerkeraad is om een eigen standpunt in te nemen ten aanzien van de besluiten van 98.

Wij wensen uw vergadering in alle opzichten de wijsheid van de Heilige Geest toe bij uw beraadslagingen en uw besluitvorming, opdat U goede geestelijke leiding zult geven in die zaken die in de kerken aan uw verantwoording zijn toevertrouwd.

Met een hartelijke broedergroet,
namens de kerkeraad,

dr. M.W. Vrijhof, preses
mevr. C. Nuis-Vorweij, kerkelijk tuisma

BIJLAGE 59
Art. 110

Revisieverzoek Gouda

Christelijke Gereformeerde Kerk Gouda
Scriba: W.J.L. van Dornmelen
Meester Lallemanstraat 34
2841 CE Moordrecht

Aan de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken
p/a de roepende kerk van Leeuwarden
Scriba Dhr. H. Ruller
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Gouda, 26 maart 2001

Geachte broeders,

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland 1998 heeft besluiten genomen met betrekking tot de kerkelijke verbodsboden binnenland, Nederlands Gereformeerde Kerken zoals wiergegeven in de Acta 1998 (art. 181, 235 en 305).

Ons verzoek luidt als volgt:

1. revisie te doen op bovengenoemde besluiten;
2. terug te keren naar de besluiten van de synode van 1995 om met terughoudendheid opnieuw gestalte te geven aan de bijbelse opdracht om te zoeken naar eenheid onder gereformeerde belijders;
3. deputaten voor de eenheid van en het overleg met de gereformeerde belijders in Nederland opdracht te geven opnieuw de contacten op te bouwen op grond van bijlage 6 K.O.

Onze argumenten voor dit verzoek zijn:

1. De synode heeft het besluit genomen op grond van een onvolledig proces doordat het schrijven van de Landelijke vergadering van de NGK niet volledig gewogen is in de besluitvorming. De vragen die in de brief worden gesteld zijn niet beantwoord.
2. De synode kan pas consequenties verbinden aan de samensprekingen met de NGK nadat met duidelijke resultaten uit de samensprekingen blijkt dat de NGK zich niet stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis. Het inzicht in deze resultaten ontbreekt.
3. Het besluit van de synode leidt in onze gemeente tot ontwijking van een gevonden eenheid tussen autochtone Chr. Ger. belijders en overgekomen Ned. Ger. belijders en Ned. Ger. meelevende leden.
4. Binnen onze gemeente is niet uit te leggen aan volwassenen en zeker niet aan jongeren waarom de NGK besmet is, dus ook niet aan NGK-leden binnen onze gemeente. Het genomen besluit heeft voor gelovigen geen inhoudelijke betekenis en werkt zeer vervreemdend bij de gemeente-opbouw.
5. Het is onverantwoord om tot verbreking over te gaan met het oog op de samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeenten.

Tot slot:

Samenwerking tussen kerken van gereformeerd belijden is meer dan ooit geboden in onze geseculariseerde wereld.

Namens de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Gouda.

Prosecc: J. van 't Veer

Sorba: mr. W.J.L. van Dommelen

BIJLAGE B3

Art. 110

Revisieverzoek Deventer

Christelijke Gereformeerde Kerk Deventer

Sorba: I. Dijkstra

Postbus 116

7400 AC Deventer

Aan de generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland Leeuwarden 2001,

p/a de heer H. Ruiter,

Postbus 1139,

8900 CC Leeuwarden

Deventer, 13 juni 2001

Geachte broeders,

Zoals aangekondigd in onze brief d.d. 25 februari 1999 zenden wij u hietij een verzoek tot revisie van het besluit inzake de landelijke samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken. We hebben hiervoor de volgende redenen:

In uw brief van 12 december 1998 aan de Chr. Gerel. kerkenraden van de gemeenten die een vorm van nauwer samenleven hebben met de Ned. Gerel. Kerk ter plaatse schrijft u dat de generale synode onder andere heeft uitgesproken 'dat wat op plaatselijk niveau met de NGK bereikt is, bestendig kan blijven, maar dat nu de samensprekingen op landelijk niveau niet konden worden voortgezet, in die bestaande plaatselijke contacten terughoudendheid mag worden verwacht.' We hebben moeite met deze uitspraak en bij dezen lichten wij u toe waarin die moeite bestaat.

Op 25 april 1996 hebben de kerkenraden van de Chr. Gerel. Kerk, de Gerel. Kerk (vrijgem.) en de Ned. Gerel. Kerk een verklaring ondertekend en de gemeenten ter bespreking aangereikt. De verklaring opent met een stukje geschiedenis:

'Vanaf 1986 zijn er tussen de drie kerken gesprekken gehouden met als doel de eenheid van gelovigen te zoeken, zoals Christus ons bevoelen heeft en die eenheid ook in de praktijk gestalte te geven. In 1986 zocht de Gereformeerde kerk (vrijgemaakt) afzonderlijk contact met de Christelijke Gereformeerde kerk en de Nederlands Gereformeerde kerk. De gesprekken tussen de Christelijke Gereformeerde kerk en de Gereformeerde kerk (vrijgemaakt) leidden in 1991 tot een gemeenschappelijke verklaring, waarin beide kerken elkaar erkennen als kerken van Christus en zich daarom oproepen weten te werken aan het zichtbaar maken van de eenheid van het lichaam van Christus.

In 1989 startten opnieuw gesprekken tussen de Christelijke Gereformeerde kerk en de Nederlands Gereformeerde kerk. Beide kerken hadden elkaar in 1974 erkend als kerken van Christus. In 1977 was een gemeenschappelijke verklaring opgesteld, dat geschieden optrekken van beide kerken als zondig moet worden ervaren. Daarom namen de kerkenraden het besluit om over te gaan tot kanaalruil. Omdat een aantal leden uit de Christelijke Gereformeerde kerk hier tegen bezwaar had, werd dit besluit teruggenomen. Sinds 1978 lagen de gesprekken stil. De hervatting van de gesprekken in 1989 heeft als doel concreet vorm te geven aan de eenheid in het geloof. Door elkaar beter te leren kennen kunnen de hindernissen voor praktische samenwerking weggenomen worden.

De gesprekken tussen de Gereformeerde kerk (vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde kerk liepen in 1993 uit in gezamenlijke gesprekken tussen de drie kerken. De reden hiervoor was het moeilijk verlopen van de gesprekken tussen de Gereformeerde kerk (vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde kerk en de wens van de Christelijke Gereformeerde kerk om zo spoedig mogelijk als drie kerken samen activiteiten te kunnen organiseren. De drie moderamina spraken in de periode 1993-1995 over kerk, prediking en verbond, sacramenten en tucht. (...) De gesprekken tussen de drie moderamina leidden in 1996 tot een gemeenschappelijke verklaring van de drie kerkenraden.

In dezelfde verklaring wordt onder het kopje 'prediking' aan het eind geconcludeerd:

'De conclusie mag zijn, dat we als CGK, NGK en GKV eenzelfde overtuiging delen ten aanzien van inhoud, adres en doel van de prediking. De accentverschillen in de praktische uitwerking kunnen verrijkt werken in nauwere contacten met elkaar.'

En onder het kopje 'sacramenten':

'De conclusie mag zijn dat we als CGK, GKV en NGK geloven dat God de sacramenten heeft gegeven om de gelovigen sterker te maken in hun geloof. De toelating tot de avondmaalstafel is gebaseerd op dezelfde overtuiging, dat Christus het avondmaal heeft ingesteld voor zondaren, die berouw hebben over hun zonden en daadwerkelijk uit het geloof willen leven. In die overtuiging zijn wij één.'

Onder het kopje 'Gemeentelijk leven':

'Dat er verschillen zijn in liturgie, evangelisatie, verenigingsleven enz. moge duidelijk zijn. Ook is er verschil in opvatting als het gaat om interkerkelijke samenwerking. Toch zien we deze verschillen niet als verhindering voor nadere samenwerking. Als drie de kerken zien het hart van het kerkelijk leven kloppen in de eredienst, waar jong en oud onderwezen worden in de Schriften en Gods Naam verheerlijken; we aanvaarden de roeping om op alle terreinen van het leven Gods Woord te laten doorklinken; we zien de noodzaak van goed christelijk onderwijs; en termiden van alle maatschappelijke veranderingen willen we luisteren naar de Schrift; we zijn bereid onze Heiland te gehoorzamen en het evangelie door te geven dichtbij en ver weg. En er is bereidheid deze dingen zoveel mogelijk samen te overdenken en te doen.'

Om wat we in deze verklaring hebben uitgesproken en waarin we onder woorden brengen dat we verlangen als gemeenten van Jezus Christus intensiever met elkaar om te gaan zullen we aan de verwachting van de generale synode niet beantwoorden. Teneer daar we op de vergadering van de Classis Apeldoorn van 7 oktober 1998 om toestemming verzochten tot nauwer samenleven met de Ned. Gerel. Kerk en de Gerel. Kerk (vrijgem.) ter plaatse. Na unaniem positief advies van deputaten art. 49 K.O., met de opmerkingen volgens de notulen 'Wel dringe de classis aan op het doorspreken op het punt van de toe-eigening van het heil, en het functioneren van de kerkorde. De hoop wordt uitgesproken dat de CGK van Deventer het eigene van haar kerk bewaart en door kan geven aan de anderen. De classis zij alert op de ontwikkelingen in de NGK' gaf de classis met zeer ruime meerderheid de toestemming.

We zouden ongelofwaardig zijn, ontrouw aan ons woord, wanneer we het beëindigen van de landelijke samensprekingen norm zouden laten zijn voor de omgang met elkaar als plaatselijke gemeenten. We menen dat het, gezien het voortbestaan van onze kerken in 1892, maar in de lijn van de traditie is om wat plaatselijk gebeurt zwaarder te laten wegen dan wat in de bredere vergaderingen wordt gevonden, dan omgekeerd.

We hebben er ook nog andere redenen voor.

Ten eerste schrijft u in uw 'van oordeel 1' dat het zoeken naar en verdiepen van de contacten met de NGK mekeren zijn ingevolge de oproepen die in het verleden meer dan eens door de generale synode zijn gedaan. De generale synode deed die oproepen in gehoorzaamheid aan de Schrift. Het was niet de persoonlijke mening van een aantal afgewaardigen, maar een overtuiging vanuit Gods Woord. Men wilde zich voegen in de verhoging die God geeft op het gebied van zijn Zoon in Johannes 17: 21, gehoorzaam gestalte geven aan de eenheid die er is in Christus. We vinden het onjuist dat in de uitspraak van de generale synode geen enkele keer naar de Schrift verwezen wordt. Als er toch dergelijke ingrijpende beslissingen worden genomen...

Ten tweede wordt als één van de redenen voor uw besluit de landelijke samensprekingen te beëindigen gegeven dat de Ned. Gerel. Kerken hebben besloten het ambt van diaken open te stellen voor de zusters van de gemeente. Wij vinden het vreemd, c.o. onschrijfbaar, dat een dergelijke beslissing ertoe kan leiden dat je als kerk het contact met een andere kerk bevriest of beëindigt. Wij vinden het veel meer in overeenstemming met Gods Woord om, juist wanneer je broeders en/of zusters ziet dwalen, terwijl het niet het kruis en de opstanding van Christus betreft, de contacten te intensiveren teneinde je broeders en zusters van wat je dan denkt dat een dwaalweg is terug te roepen van die weg. Misschien mag je een middel zijn voor de HERE dat de ander een beter inzicht in het verstaan van de Schrift krijgt. De omgang met elkaar verliest anders het ganadekarakter; er moet aan bepaalde voorwaarden worden voldaan en als daaraan niet wordt voldaan...

Ten derde: als Chr. Gerel. Kerk van Deventer hebben we de vrij unieke positie vergoederde contacten te hebben met de Ned. Gerel. Kerk en de Gerel. Kerk (vrijgem.). We hebben in de afgelopen jaren eraan mogen meewerken dat er ook een goed contact kwam tussen de Ned. Gerel. Kerk en de Gerel. Kerk (vrijgem.). Sinds enige maanden heeft ook de Gerel. Kerk (vrijgem.) toestemming van haar classis gekregen voor nauwer samenleven met de Ned. Gerel. Kerk ter plaatse! We vinden dit een dierbare kostbaar geschenk van onze HERE God dat we heel overtuigd op deze weg voortgaan.

Een vierde reden zou zijn dat we gezien de tijd waarin we leven en de situatie van kleine gemeenten in een ontfermd stad niet zonder elkaar kunnen. We hebben elkaar nodig om in deze tijd de wil van God te verstaan, licht der wereld en zout der aarde te zijn. We aarzelen echter om dit als argument te noemen - we vinden de roep vanuit de Schrift veel zwaarder wegen; moge onze gehoorzaamheid aan Gods Woord eraan meewerken dat we een krachtiger getuigenis kunnen geven.

Broeders, we hechten aan het landelijk verband van onze kerken. We hechten ook aan de goede contacten met de Ned. Geref. en Geref. Kerk (vrijgem.) ter plaatse. Het schijnt dat we nu voor de één en tegen de ander of andersom moeten kiezen. Dat hoeft echter niet, wanneer we als Chr. Geref. Kerken beseffen dat we niet één zijn omdat we over bepaalde kwesties gelijk denken, maar wel dat we met die kwesties op gelijke manier omgaan – biddend om de leiding van de Heilige Geest, luisterend naar de Schrift, bouw aan de belijdenis.

Broeders, uit deze reactie op uw brief moge duidelijk zijn dat we u dringend verzoeken besluiten 1, 2 en 3 in par. F1.3.1 van het besluitenboekje (art. 181 van de Acta) te herzien.

We wensen u de leiding van de Geest, een vertrouwend leven in het besef dat Jezus Christus het Hoofd van zijn kerk is. Laten we samen zoeken naar zijn wil, onszelf verloochend, de vrede zoekend die in Christus is!

Met hartelijke broedergroeten,
namens de Chr. Geref. Kerk te Deventer,

ds. M. Oopenhuizen (preses)
I. Dijkstra (scriba)

BILAGE 64
Art. 110

Rapport 10 van commissie 7 (bezuurschriften), revisieverzoeken synodebesluit 1998 m.b.t. landelijke en/of plaatselijke samenwerking met de Nederlands Gereformeerde kerken

Het betreft hier schrijvens van de kerkenraden van Apeldoorn-Centrum, Apeldoorn-Oost en Apeldoorn-Zuid (gezamenlijk), Utrecht-Centrum, Hoogeveen, Dronten, Amersfoort, Arnhem (CGK/NGK), Enschede-West, Lelystad (CGK/NGK), Lisse, Gouda, Harlingen, Nieuwegein (CGK/NGK), Haarlem-Centrum en Deventer. De inhoud van deze appèl schrijvens is praktisch gelijk. Het schrijven van de raad van Arnhem biedt een eigen weergave van de argumenten die ook de meeste andere kerkenraden hanteren. De schrijvens van de kerkenraden van Gouda en Deventer, geven een wat andere opbouw te zien en plaatsen ook eigen accenten.

Weergave van de inhoud

Bovengenoemde kerkenraden gaan in appèl tegen de besluiten van de generale synode van 1998, zoals die te vinden zijn in de Acta, artikel 181, onder 'besluit':

- de samensprekingen met de NG-commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid voorlopig te beëindigen en deputaten daarom geen nieuwe opdrachten inzake te geven;
- aan de kerken mee te delen dat er in het licht van de ontwikkelingen helaas geen reden is contacten met de NGK te zoeken en uit te breiden;
- bijlage 6 K.O. voortaan niet meer toe te passen op de relatie tot de NGK, met uitzondering van de in 'spreek uit 4' genoemde situaties.

De bezwaren van (de meeste van) bovengenoemde kerkenraden kunnen als volgt worden samengevat:

- De generale synode van 1998 heeft nog eens uitgesproken, in de lijn van voorgaande synodes, dat het bijbelse gebod om in Christus' Naam eenheid te zoeken met allen die Zijn Naam liefhebben voor alle tijden blijvend geldig is. Dit gebod is ook steeds van toepassing verklaard op de Nederlands Gereformeerde Kerken. Op grond daarvan zijn op vele plaatsen contacten tot stand gekomen en is met instemming van de meerdere vergaderingen tot samenwerking gekomen.
- De bijbelse onderbouwing voor een dergelijk ingrijpend besluit als door de generale synode van 1998 genomen ontbreekt. Dat geeft grote moeite om deze besluiten te accepteren, laat staan uit te voeren.
- De geloofwaardigheid van onze kerken staat op het spel.
- Binnen het kader van Schrift en belijdenis mag er geen grond zijn voor het handhaven van een kloof tussen de kerken uitsluitend op basis van verschillen in opvatting hoe daar in de praktijk mee moet worden omgegaan. Binnen onze eigen kerken brengt dit de eenheid immers ook niet in gevaar.
- Het lijkt er nu op, dat bestaande contacten en samenwerking worden gedoogd. Dat levert binnen onze kerken een ongewenste situatie van ongelijke behandeling op.
- In de plaatselijke situatie is van hart tot hart met elkaar gesproken, terwijl uit de rapportage van deputaten niet blijkt dat dit ook in de landelijke samenspreking heeft plaatsgevonden.

De raad van Gouda noemt enkele andere argumenten:

- het schrijven van de Landelijke Vergadering van de Ned. Geref. Kerken d.d. 21 september 1998 is niet volledig meegewogen in de besluitvorming;
- het moet eerst duidelijk uit de samensprekingen blijken dat de NGK zich niet stelt op de grondslag van Schrift en belijdenis;
- binnen de eigen gemeente leidt dit besluit tot een ontwijking van de gevonden eenheid tussen autochtone christelijke gereformeerden en overgekomen dan wel meelevende nederlands gereformeerden;
- het besluit is niet uit te leggen binnen de gemeenten en werkt vervreemdend bij de gemeentepopulatie;
- het besluit is verantwoord met het oog op de samenwerkingsgemeenten en samenwerkende gemeenten.

De kerkenraad van Deventer noemt o.a. als argumenten:

- wanneer we een zusterkerk zien dwalen in zaken die niet het hart van het Evangelie betreffen (in dit

- geval: de openstelling van het diakenambt voor de vrouw moeten we in liefde trachten te corrigeren, maar niet het contact verbreken;
- de unieke positie van de gemeente in de gevorderde contacten zowel met de NGK als de GKV ter plaatse;
- de tijd waarin we leven en de situatie van kleine gemeenten in een orthodoxe stad, waarin men niet zonder elkaar kan.

Taxatie van de bezwaren

Uw commissie wil per onderdeel van de genoemde bezwaren enkele opmerkingen maken in het licht van wat door voorgaande synoden is besproken en besloten m.b.t. de Nederlands Gereformeerde Kerken. Daarbij is door uw commissie nagegaan of er door de bovengenoemde kerkenraden nieuwe argumenten naar voren zijn gebracht, die niet op de een of andere wijze met name door de synode van 1998 zouden zijn meegewogen in de besluitvorming.

ad a. Het bijbelse gebod tot eenheid blijft staan en is ook steeds het uitgangspunt geweest in de samensprekingen. Maar de generale synode van 1998 heeft met droefheid moeten vaststellen dat het gezien de landelijke ontwikkelingen in de NGK niet mogelijk is gebleken om deze eenheid concreet vorm te geven, terwijl dat plaatselijk in een aantal gevallen wel zo is (zie evaluatie deputaten, Acta bijlage 8, blz. 252).

ad b. Wanneer wordt opgemerkt dat de bijbelse onderbouwing voor een dergelijk besluit ontbreekt, wordt niet verdoonterd wat er in de diverse deputatenspreken m.b.t. de landelijke samensprekingen dienszwaande is vermeld. Wat deputaten uitvoerig gemeld hebben in hun rapporten de jaren door bevatte steeds verwijzingen naar Schrift en confessie. Het besluit van de GS '98 is daarop gebaseerd.

ad c. Hierfegenover kan gesteld worden dat het de geloofwaardigheid van ons kerkverband raakt, wanneer er in voortgaande contacten op de weg naar kerkelijke eenheid geen volstrekt duidelijkheid zou bestaan over de relatie Schrift en confessie. Van een kerk van gereformeerde belijdenis mag dat toch verwacht worden. Deputaten hebben in de gesprekken moeten vaststellen dat die duidelijkheid niet gegeven werd (zie Acta bijlage 8, blz. 231). De synode constateerde, dat het gesprek over de relatie tussen Schrift en confessie onbevredigend is geweest en dat in dezen geen overeenstemming kon worden bereikt. De synode was vervolgens van oordeel, dat voortzetting van het gesprek op dit punt op dat moment iuterst moeilijk leek te zijn (Acta art. 181, onder 'constaterende 4' en 'van oordeel 4').

Er mag aan herinnerd worden, dat zowel van de zijde van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) als van de zijde van onze deputaten bij de Landelijke Vergadering van de NGK is aangedrongen op een duidelijke uitspraak, dat men zich geheel gebonden weet aan Schrift en belijdenis. Beide deputaatschappen hebben gezegd de NG broeders in liefde te corrigeren. Helaas moet geconstateerd worden dat met deze oproep niets is gedaan.

Wanneer door een van de bezwaarde kerkenraden wordt verwezen naar de brief van de Landelijke Vergadering d.d. 21 september 1998, wijst uw commissie op het oordeel van de generale synode dienszwaande, 'dat de wijze waarop de NG commissie tijdens de samensprekingen – blijkens het rapport van deputaten – hun visie op de relatie tussen Schrift en confessie onder woorden hebben gebracht niet overeenkomt met de formulering in het besluit van de Landelijke Vergadering' (Acta art. 185, onder 'van oordeel 2').

ad d. Hierbij merkt uw commissie op, dat juist op het punt van het 'onconditioneel aanvaarden' van de belijdenis bij deputaten al jaren vragen leefden, waarover aan de generale synode is gerapporteerd. De generale synode gebruikte in dit verband het woord 'onbevredigend' (zie onder 'ad c').

ad e. Is er nu sprake van een 'gedoogsituatie'? Naar het oordeel van uw commissie is dat niet het geval. Het is inderdaad zo, dat op plaatselijk vlak in het verleden contacten zijn aangegaan in de lijn van synodebesluiten. Het GS-besluit spreekt dan ook over 'de hoopvolle verwachtingen die er in het verleden waren' (art. 181, onder 'constaterende 6'). Tevens constateerde de synode:

- dat op plaatselijk vlak de contacten tussen de NGK en de GKV in de afgelopen periode eeniger toe- dan afgenomen zijn;
  - dat deze contacten door de jaren heen merendeels als een zegen worden ervaren.
- De synode heeft geen veroordeling uitgesproken over het aangaan van contacten die in de lijn lagen van haar eigen oproepen. Het is dan ook niet de bedoeling geweest om een 'gedoogsituatie' te creëren. Waar toestemming tot samenwerking en samenleven verleend is, blijft deze gehandhaafd. Naar de gedachte van uw commissie is er dan ook voor de bezwaren van de kerk van Gouda op dit punt geen reden.

ad f. Door vele bezwaarde kerkenraden wordt een verschil in geestelijk klimaat geconstateerd tussen de plaatselijke samenwerking waarbij van hart tot hart gesproken is enerzijds en de landelijke samenspreking waarbij dat blijkens de rapportage van deputaten niet het geval is.

Naar het oordeel van uw commissie doet deze uitspraak geen recht aan de oprechte intentie van deputaten door de jaren heen. Het is in dit verband overigens goed om te signaleren, dat de brief van de Landelijke Vergadering van de NGK d.d. 21 september 1998 ook in een andere richting wijst. Daarin wordt opgemerkt: 'op deputatenniveau hebben wij van hart tot hart (cursivering rapporteur) met elkaar gesproken. Over en weer werd er vurig naar verlangd elkaar te vinden'.

Uw commissie heeft in het bovenstaande impliciet ook een antwoord gegeven op het bezwaar van de kerk van Gouda m.b.t. de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten. Ten overvloede kan nog gewezen worden op het besluit van de synode van 1998 inzake deze gemeenten (Acta art. 285). Onder 'van oordeel' is o.a. opgemerkt:

- dat zowel de samenwerkingsgemeenten als de samenwerkende gemeenten tot het zoeken naar en verdiepen van de contacten met de NGK gekomen zijn ingevolge de oproepen die in het verleden meer dan eens door de generale synode zijn gedaan;
- dat het daarom niet verantwoord kan worden geacht de op deze wijze tot stand gekomen relatie zomaar op te geven.

Tevens werd besloten 'deputaten de opdracht te geven de kerkrechtelijke positie van de samenwerkingsgemeenten in overleg met de betrokken gemeenten te onderzoeken en dienaangaande voorstellen aan de volgende generale synode te doen'.

Uw commissie acht het dan ook niet terecht, dat de raad van Gouda hier spreekt over een onverantwoord besluit.

Wat de raad van Deventer opmerkt over de tijd waarin we leven en de situatie van kleine gemeenten in een onkerkelijke stad ontmoet bij uw commissie begrip. Het lijkt ons goed er nog eens op te wijzen dat de generale synode overtuigd is dat er op plaatselijk vlak contacten ontstaan kunnen zijn die als een zegen van de Heere worden ervaren, terwijl er landelijk van verdere toernadering geen sprake is.

Evaluatie

Uw commissie heeft in de argumentatie van de bezwaarde kerkenraden geen gronden kunnen aantreffen die basis bieden voor een revisie van de besluiten van de generale synode van 1998.

Het is haar opgevallen, dat de bezwaarde kerkenraden steeds uitgaan van de plaatselijke situatie en er te weinig oog voor hebben dat er in de landelijke situatie een bepaalde ontwikkeling is geweest. De synode heeft dat onderscheid wel duidelijk willen aangebrengen, zoals blijkt uit het totaal van de uitpraak (Acta art. 181).

Toch is uw commissie van oordeel dat de generale synode wel iets moet doen met het grote aantal signalen van kerkenraden, die op plaatselijk vlak goede contacten met de NGK hebben en soms tot vergaande samenwerking of zelfs eenwording zijn gekomen. Men heeft dat ook als een zegen ervaren.

De generale synode heeft in haar besluit gesproken over een voorlopige beëindiging van de samensprekingen met de NG commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid. Het lijkt uw commissie dan ook wenselijk, dat in het licht daarvan en in het licht van de signalen van bovengenoemde kerkenraden er een hernieuwd appel wordt gedaan op de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken, om gehoor te geven aan de eerder gedane oproepen, vooral met betrekking tot het geven van duidelijkheid over de volstrekte gebondenheid aan Schrift en confessie en in het verlengde daarvan de functionering van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven, met name art. 17. Dit artikel zegt onder meer, dat de ambtsdragers de drie Formulieren van Eenheid zullen ondertekenen als blijk van hun instemming met de leer van de kerk. Het is van het grootste belang om te weten waar de Nederlands Gereformeerde Kerken voor staan. In die weg zou het kunnen komen tot hernieuwde samensprekingen met de NG commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid.

Voorstel tot besluit

Uw commissie stelt u voor het volgende uit te spreken:

De generale synode

kennis genomen hebbende

van de revisieverzoeken synodebesluit '98 m.b.t. de landelijke en/of plaatselijke samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerken van de kerken van Apeldoorn-Centrum, Apeldoorn-Oost en Apeldoorn-Zuid, Utrecht-Centrum, Hoogeveen, Dronen, Amersfoort, Arnhem (CGK/NGK), Enschede-West, Lelystad (CGK/NGK), Lisse, Gouda, Harlingen, Nieuwegein (CGK/NGK), Haarlem-Centrum en Deventer;

constaterende

dat deze verzoeken wettig ter tafel zijn;

voorts constaterende

1. dat in deze verzoeken vooral wordt uitgegaan van wat in plaatselijke contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerk bereikt werd, waarna Gods zegen is ervaren;
2. dat de synode van 1998 in haar besluitvorming steeds onderscheid heeft gemaakt tussen de ontwikkelingen op landelijk niveau en plaatselijke situaties;

overwegende

1. dat de generale synode van 1998 in het licht van deze ontwikkelingen op landelijk niveau besloot tot een voorlopige beëindiging van de samensprekingen met de NG commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid;
2. dat bovengenoemde kerkenraden met hun verzoek tot revisie een signaal afgeven dat ook de eenheid op landelijk niveau hun ter harte gaat;

van oordeel

1. dat in de genoemde revisieverzoeken geen zaken worden genoemd die niet reeds op de synode van 1998 ter sprake zijn geweest en in de besluitvorming zijn betrokken;
2. dat in de revisieverzoeken niet is verdisconteerd dat er op landelijk niveau ontwikkelingen zijn geweest die geleid hebben tot de besluiten van de generale synode van 1998;
3. dat er daarom geen basis is om tot revisie van de genoemde besluiten over te gaan;

voorts van oordeel

dat, in het licht van het voorlopige karakter van het beëindigen van de samensprekingen op landelijk niveau en in het licht van de signalen van bovengenoemde kerkenraden, het van belang is om een krachtig appel te doen aan het adres van de NGK om gehoor te geven aan de eerder gedane oproepen van zowel van de zijde van de CGK als van de GKV vooral met betrekking tot het geven van duidelijkheid over de volstrekte gebondenheid aan Schrift en confessie en in het verlengde daarvan over de functionering van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven, met name artikel 17, opdat het in die weg zou kunnen komen tot hernieuwde samensprekingen met de NG commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid.

besluit

1. de revisieverzoeken van genoemde kerkenraden af te wijzen;
2. een schrijven te zenden aan de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken, waarin een krachtig appel op deze kerken wordt gedaan om helderheid te geven over hun gebondenheid aan Schrift en confessie en, in het verlengde daarvan, over de functionering van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven, met name art. 17, opdat het in die weg zou kunnen komen tot hernieuwde samensprekingen met de NG commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid;
3. van dit besluit mededeling te doen aan bovengenoemde kerkenraden.

P.D.J. Bujs, rapporteur

BILAGE 65

Art. 112, 115, 116, 117, 215, 216, 220, 221, 222

1. Rapport deputaten voor de revisie van de kerkorde

1.1 Opdracht

De generale synode Haarlem-Noord 1998 heeft een voorlopig rapport van deputaten voor de revisie van de kerkorde besproken.

De opdracht van deputaten bleek zoveel aspecten te bevatten en vroeg zoveel voorstudie, dat tot dan toe ongeveer de helft van de kerkordelijke artikelen bestudeerd kon worden en dienaangaande voorstellen gedaan konden worden. Vandaar dus een voorlopig rapport, waarin nog geen bezinning vastgelegd kon worden over de naleving van de K.O. en andere principiële punten b.v. het functioneren van art.69 K.O.

De synode besloot om het voorlopige rapport nog niet te behandelen, maar de afronding van het werk van deputaten af te wachten, zodat het geheel in één keer behandeld zou kunnen worden.

Het resultaat van de bespreking ter synode was, dat deputaten de volgende opdracht kregen:

- a. zich te bezinnen op de betekenis van de kerkorde en op de wijze waarop deze dient te worden hanteerd en aan deze bezinning prioriteit te geven;
- b. de vraag te onderzoeken of en zo ja op welke punten de kerkorde gerevisieerd, aangevuld of geactualiseerd dient te worden, met dien verstande dat aan de inhoudelijke betekenis van de artikelen geen afbreuk wordt gedaan;
- c. te onderzoeken op welke wijze de strikte naleving van de artikelen en bepalingen van de kerkorde bevorderd kan worden;
- d. - te bezien hoe art.69 K.O. in de huidige situatie functioneert en zou moeten functioneren; - daarover voorstellen te doen aan de volgende synode, om op die manier een uitweg te zoeken in de huidige onbevredigende situatie.

1.2 Samenstelling

Het deputaatschap bestaat na de synode van 1998 uit: mw. drs. C.Th. Boerke, ds. P.D.J. Bujs, ds. H. v.d. Heuvel, ds. D. Quart, prof. dr. H.J. Selderhuis (voorzitter), ds. M. v.d. Sluis, drs. J.C.L. Starreveld en ds. A. Wagenaar (secretaris).

Deputaten moesten afscheid nemen van prof. dr. W.van 't Spijker, die een paar jaar lang een gewaardeerde bijdrage leverde.

1.3 Vergaderdata

1999: 11 februari, 8 april, 22 juni, 6 september.

2000: 20 januari, 1 maart, 8 juni, 31 augustus, 19 december.

1.4 Uitwerking van de opdracht

1.4.1 Ad punt a van de opdracht van de generale synode (betekenis van de kerkorde):

Deputaten hebben een notitie opgesteld over de 'Oorsprong en betekenis van de kerkorde'. Deze notitie vindt u in een inleidend hoofdstuk voorafgaand aan de artikelen. Het leek deputaten goed om deze notitie op te nemen als inleiding bij een nieuwe uitgave van de kerkorde. Zo wordt men bij het ter hand nemen van de kerkorde eerst bepaald bij welke principia en een historische onderbouwing van onze gereformeerde kerk-inrichting.

1.4.2 Ad punt a en c van de opdracht van de generale synode:

Deputaten hebben zich gebogen over de naleving van de K.O.

Aan het eind van dit rapport vindt u in een aparte notitie de neerslag van hun bevindingen.

De bezinning op het punt van naleving heeft geresulteerd in een voorstel om een nieuw deputaatschap kerkorde in het leven te roepen. Dat deputaatschap zou dan o.a. als taak krijgen:

- a. de toerusting van de kerken op het gebied van allerlei vragen met betrekking tot de kerkorde (publicaties en adviezen);
- b. de bevordering van de naleving van de kerkorde.

1.4.3 Ad punt b van de opdracht van de generale synode:

Het deputaatschap heeft om goed uitvoering aan de opdracht te kunnen geven zich ten doel gesteld revisie, aanvulling en actualisering van de artikelen zodanig vorm te geven, dat aan de intentie van de oorspronkelijke artikelen van de Dordtse Kerkorde richt wordt gedaan. Gebracht is vermelding van 'nabijgelegen kerkgenootschappen' te voorkomen, mede door van hun arbeid op dit gebied gebruik te maken. Ook werden direct vanuit de kerken adviezen en suggesties ontvangen en verwerkt.

Deputaten hebben, zilverens uitgebruid te beraadslagen, ieder voor zich een gedeelte van de K.O. bestudeerd met het oog op de synodale opdracht. De voorstellen zijn voorzien van argumentatie, voorzover het niet om taalkundige verbeteringen gaat. De zogenaamde 'kleine letter-bepalingen' zijn ook doorgenomen, maar vrij summier in dit rapport verwerkt, omdat deputaten de nadruk gelegd hebben op de 'hoofdzaken'. U vindt in het rapport een aantal wijzigingsvoorstellen ten aanzien van deze synodale bepalingen.

1.4.4 *Af punt d van de opdracht van de generale synode*

Aan het eind van dit rapport vindt u een uitvoerige bezinning over het functioneren van art.69 K.O. in onze kerken, uitmondend in een voorstel om uit de huidige onbevredigende situatie te komen. Tevens is er een minderheidsvoorstel m.b.t. art.69 K.O. van de hand van ds. M. van der Sluis opgenomen.

1.4.5 *Synodale bepalingen*

Deputaten hebben onderzoek gedaan naar de status van synodale bepalingen zoals deze doorgaan in de kleine letters in de kerkorde te vinden zijn. Het resultaat van dit onderzoek vindt u in een bijlage (bijlage 1), die aan dit rapport is toegevoegd.

1.4.6 *Bijlagen*

Aan dit rapport is een aantal bijlagen (bijlage 2-4) toegevoegd over verkiezing van afgevaardigden naar de generale synode, de taak van een scribe en van de roepende kerk bij een classisvergadering. Deze concepten zouden eventueel als bijlagen in een nieuwe uitgave van de K.O. opgenomen kunnen worden.

1.4.7 *Andere punten van aandacht*

Bij de behandeling van de artikelen zijn een aantal belangrijke vragen blijven liggen. Daaronder zijn ook vragen, die vanuit de kerken op de tafel van ons deputaatschap terecht kwamen.

Omdat het buiten de competentie en opdracht van ons deputaatschap viel om er inhoudelijk op in te gaan, leek het ons goed om in dit rapport melding te maken van een aantal zaken:

- De appelprocedure. Hoe kan het best recht gedaan worden aan bezwaardien?
- Wat te doen als een predikant onbekwaam is om zijn taak uit te oefenen, terwijl schorsing niet aan de orde is?

In verband hiermee zal er nadere bezinning nodig zijn op de rechtspositie van predikanten, begeleiding van losgeraakte of afgezette predikanten en van hen, die het ambt hebben neergelegd. Het deputaatschap constateert hier een lacune in de kerkordelijke regelingen.

- Hoe dient er gehandeld te worden, als iemand, die niet Christelijk Gereformeerd is als gast avondmaal begeert te vieren. Hier wordt in onze kerken heel verschillend mee omgegaan. Nadere studie zou wenselijk zijn.
- Hoe dient er gehandeld te worden, als een 'samenwonend' stel kerkelijke bevestiging van het huwelijk aanvraagt? In de kerken wordt er verschillend tegen aan gekoken.
- Moet bij art.70 niet duidelijk een definitie van het christelijke huwelijk gegeven worden?
- Ons deputaatschap ontving in dit verband een brief van deputaten voor contact met de Overheid. In die brief wordt in verband met het sluiten van een zogenaamd 'homo-huwelijk' gewezen op de noodzaak om in de Kerkorde aan te geven welk soort huwelijk kerkelijk bevestigd kan worden. Kan datgene wat de overheid als wettig ziet (samenlevingscontract etc) door de kerk ook als zodanig erkend worden? Hoe dienen we om te gaan met de kerkelijke huwelijksbevestiging in zo'n situatie?
- Zijn er ook regels nodig bij de ontbinding van een huwelijk?
- De synode zou aan het nieuw in te stellen deputaatschap (zie punt 2) een opdracht kunnen geven om deze en andere zaken nader te onderzoeken.

1.5 *Ontmoeting met deputaten voor kerkorde en kerkrecht (GKV)*

Ons deputaatschap heeft gehoor gegeven aan de oproep van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland om contact te zoeken met dat deputaatschap van de GKV, dat op hetzelfde terrein werkzaam is als ons deputaatschap.

Op woensdag 31 januari vond in Zwolle de eerste ontmoeting plaats met de deputaten kerkorde en kerkrecht van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt.

Het was een eerste kennismakingsgesprek, waarin taak en werkwijze van beide deputaatschappen door de respectievelijke voorzitters prof. dr. H.J. Seldertuis en prof. dr. M. te Velde werd uitgelegd.

Het was een fijne ontmoeting, waarin al gauw duidelijk werd, dat de deputaatschappen veel raakvlakken met elkaar hebben. Er is inmiddels een tweede ontmoeting gepland op D.V. 24 april 2001. Dan zal er over kwesties als rechtspositie van predikanten en appelprocedure van gedachten gewisseld worden.

Voor de toekomst zien we volop mogelijkheden tot samenwerking. We hebben dezelfde achtergrond, dezelfde kerkrechtelijke principes en komen veelal voor dezelfde vragen te staan.

Te noemen is bijvoorbeeld: de rechtspositie van predikanten, begeleiding van losgeraakte en afgezette predikanten en van hen die het ambt hebben neergelegd, appelprocedure, psalm en lied in de eredienst, verlichting betreffende het karakter van kerkorde/kerkrecht etc.

De Here moge deze contacten rijk zegenen.

2. *Oorsprong en betekenis van de kerkorde*

2.1 *Inleiding*

Samenlevingsverbanden kunnen het niet stellen zonder regels die de verhoudingen vastleggen en de omgangsvormen in goede banen leiden.

Dit geldt ook voor de christelijke kerk. Als gemeenschap met een bijzonder, geheel eigen karakter, kent zij

ook een geheel eigen, specifiek kerkelijke orde, die geen ander doel heeft dan ruim baan te maken voor de verkondiging van het Woord, de bediening van de sacramenten en de instandhouding van de orderinge-vriede en eenheid.

De diepere motivatie achter die kerkelijke orde ligt in het koningschap van Christus. Hij is het Hoofd van zijn gemeente, en zijn heerschappij dient dan ook tot uitdrukking te komen in alle geledingen van de gemeente. Alle kerkordelijk en derhalve menselijk werk is aan dit doel dienstbaar.

Alhoewel een kerkorde zoals wij die kennen de neerslag vormt van een geschiedenis van eeuwen, kan toch met recht gezegd worden dat de noodzaak van een zekere regeling in de gemeente vanaf de tijd van de apostelen is gevoeld (1 Kor. 14). Reeds de kerk van de eerste eeuwen stelde bepalingen vast die algemene geldigheid kregen. Zo kwam er eenheid in de eredienst en werd de gemeenschap in stand gehouden.

2.2 *Het nieuwe testament*

Wat Christus door God is aangesteld tot Hoofd van de gemeente (Ef.1:22) en gezalfd tot onze hoogste Profeet, Priester en Koning, vinden we terug in de belijdenisgeschriften, die daarmee verwoorden wat de Schrift daaromtrent leert (HC vr. en antw.31 en 50; NGB art.27-32). Krachtens het Hem door God gegeven ambt oefent Christus de regering uit over zijn gemeente door zijn Woord en Geest, maar ook door de dienst van mensen, die als instrumenten in zijn hand door Hem worden ingeschakeld. Daarbij gaat het zowel om het ambt dat alle gelovigen bekleden als om het bijzondere ambt, dat Hij zelf heeft ingesteld (Ef.4:11).

Alhoewel in het Nieuwe Testament geen blauwdruk te vinden is van een kerkelijke orde, is er wel sprake van grondlijnen, waarlangs de ambtelijke structuur zich allang heeft kunnen ontwikkelen. Christus vertrouwdde de steuermacht (zie Matth.18:19 en 18:18; Joh.20:23; Zondag 31 HC; art.30, 31 en 32 NGB) toe aan de apostelen. Uit dit apostelambt komt de 'leer- en roepemacht' die de latere ambtsdragers hebben voort. De apostelen verenigden alle ambten a.h.w. nog in zich. Wanneer de christelijke kerk zich uitbreidt, blijkt de vervulling van alle ambtelijke arbeid door één persoon al snel te zwaar en wordt, onder leiding van de apostelen, een zekere differentiatie daarin aangebracht: in Handelingen 6 zien we de eerste trekken van wat men diaconale arbeid zou kunnen noemen (Hand.6:1-6). Naast het diaconambt komt dan spoedig het ouderlingenambt op. De oorsprong van dit ambt wordt ons niet vermeld; ouderlingen komen echter al voor in Hand.11:30, waar zij gaven in onvangst nemen en in Hand.14:23, waar vermeld wordt dat Paulus en Barnabas in de door hen gestichte gemeenten ouderlingen verkozen. De ambten van ouderling en diaken worden vervolgens in alle gemeenten ingevoerd (Hand.20:28, Ef.4:11, Ps.1:1, enz.). De vereisten waaraan deze ambtsdragers moesten voldoen, worden door Paulus beschreven in zijn brieven aan Timotheüs en Titus.

Het zijn deze ambten van herders en leraars, ouderlingen en diakenen, die een blijvende plaats in het leven van de gemeente gaan innemen. Zij hebben van Christus de taak, het ambt, de bijzondere opdracht, de gemeente te leren en te regeren. De gemeente heeft hun gezag te erkennen (1 Thess.5:12) en hen gehoorzaam te zijn, want zij zijn het, die waken over de zielen (Hebr.13:17).

Wanneer het aantal gemeenten verder toeneemt, ontstaan tussen die gemeenten ook contacten; zij bieden elkaar wederzijds hulp en groeten elkaar (zie Van Dalen blz.13). Er is geen sprake van een georganiseerde vorm van een kerkverband. Handelingen 15 wordt wel gezien als de eerste 'meerdere vergadering', waar Jeruzalem en Antiochië bindende besluiten nemen voor al de heidengemeenten.

Hoewel de aanduiding 'meerdere vergadering' wellicht wat te veel gezegd is, zien we hier toch wel een eerste aanzet van gemeenschappelijk overleg tussen gemeenten.

Met deze gegevens voorhanden hebben we weliswaar geen kant en klare kerkelijke orde; wel kunnen we op grond van deze aanwijzingen de fundamentele principia hiervoor uit de Schrift afleiden: Christus is Hoofd van zijn gemeente; in de gemeente moet alles tot eer van God geschieden; en daarbij worden de ambten als een bijzonder instrument ingeschakeld. Het meest kenmerkende van de ambtelijke structuur is het dienend karakter ervan. En zoals dit van de ambten geldt, geldt dit ook voor de kerkelijke orde als geheel.

2.3 *De geschiedenis*

Uit de eerste eeuwen na Christus zijn kerkorden bewaard gebleven, die regels vaststelden voor de eredienst en het leven in de gemeente. Deze regels ontwikkelden zich gaandeweg tot het zogenaamde canonieke recht. Concilies stelden canones vast, die orde in het kerkelijk leven moesten brengen. Uit dit geheel van rechtsbepalingen ontstond het canonieke recht, dat het kerkelijk leven tot in de kleinste details vastlegde.

Het was dit recht, waartegen Luther tussende, omdat de menselijke voorschriften de voortgang van het Woord van God gingen overbeersen. Luther was, wellicht uit reactie, voorstander van een 'minimum aan kerkrecht', al maakte ook hij gebruik van visitatieregelingen, kerkelijke ordeningen en noodbeschotten.

Calvin is van grote betekenis geweest voor de ontwikkeling van het gereformeerd kerkrecht. Het eerste wat hij in Genève deed, was zijn medewerking verlenen aan het concipiëren van voorstellen om van de kerk aldaar een goed geordende kerk te maken, o.a. door de invoering van de kerkelijke tucht. Na zijn verbanning in 1541 stelde hij eerst een kerkorde op (*Ordonnances ecclésiastiques*), daarna een liturgie en een catechismus. Daarbij moest hij zich tegen twee fronten waken: enerzijds tegen Rome, anderzijds tegen doperen en spiritualisten. Volgens Calvin moeten er in de kerk nu eenmaal wetten zijn. Zijn klassieke bewijspaatst daan voor is 1 Kor.14:40. Het gaat hem daarbij niet om een star, onveranderlijk systeem als doel in zichzelf. Kerkelijke regels moeten gegrond zijn op Gods gezag en ontleend aan de Schrift. Zij dienen naar de eigen tijd geconcretiseerd te worden. Meer dan algemene regels bood de Schrift naar zijn mening niet. Kerkelijke wetten kunnen niet alleen, maar moeten zelfs veranderd worden als de kerkelijke situatie dat vereist. Een kerkorde is geen 'altijd durende wet' voor alle tijden en volken. Als de opbouw van de kerk en de omstandigheden van de tijd dit vereisen, moet men zowel in gebruik zijnde inzettingen veranderingen en afschaffen als nieuwe instellen. En wat scheidt of opbouwt, kan het oordeel van de liefde het beste bepalen. Ook bij Calvin komt de dienende functie van het kerkrecht sterk tot uitdrukking.

Voor de situatie in Nederland is de Synode van Emden (1571) van belang. Hier stelde men, als eerste synode van de Nederlandse Gereformeerde Kerken, artikelen vast die de wettelijke ordening van de kerk betrafte, daarbij voortbouwend op wat het Convent van Wazel in 1568 al had vernicht.

Daarna bleef het voorts nog bij een aantal uitspraken en bepalingen van synoden, zonder dat er een poging werd ondernomen die vast te leggen in een zelfstandige kerkorde. Dit veranderde tijdens de Synode van Middelburg in 1581. Toen werd het besluit genomen om uit de bepalingen in de Acta een "Corpus disciplinæ" samen te stellen. Van toen af werd het gebruik, te spreken van een "Kerckenordeninghe".

De kerkorde die voor de reformatie in Nederland grote betekenis heeft gehad, is die van de Synode van Dordrecht (1618-1619). Men stelde, in de lijn van voorgaande synodes, de Dordtsche Kerkorde vast, bestaande uit 86 artikelen. De kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken is op deze Dordtsche Kerkorde gebaseerd.

De inhoud is, zeker na de revisie van 1947, gewijzigd en aangepast, maar de oorsprong is nog altijd duidelijk herkenbaar.

Dit wil zeker niet zeggen dat er sprake is van een ontwikkeling in rechte lijn. Vanaf het moment van haar verschijnen heeft de Dordtsche Kerkorde aan discussie blootgestaan. Lang niet overal in Nederland werd zij ongewijzigd geaccepteerd.

Toen in 1816 op last van koning Willem I het Algemeen Reglement voor het bestuur van de Nederlandse Hervormde Kerk werd ingevoerd, had de Dordtsche Kerkorde afgedaan. Zij werd in ere hersteld bij de Afscheiding in 1834, al bestond er ook onder de Afgescheidenen van het begin af aan verschil van gevoelen op dit punt. In sommige provincies ging men er zelfs toe over een eigen kerkorde vast te stellen. Hieraan lag een verschil in inzicht ten grondslag tussen De Cock en Scholte, die in 1837 de synode confronteerde met een eigen ontwerp. Men besloot daarop de oude Dordtsche Kerkorde artikel voor artikel te bezien en waar nodig te wijzigen. Deze gewijzigde versie verscheen in 1837. De verdeeldheid onder de afgescheidenen bleef bestaan; er ontstonden tegenstellingen tussen voor- en tegenstanders van een geoordeerde Dordtsche Kerkorde. Deze tegenstellingen werden beslecht in 1840, toen de synode definitief terugkeerde tot de ongewijzigde Kerkorde van Dordrecht. Deze werd opnieuw uitgegeven met een voorrede, waarin een verontschuldiging werd opgenomen voor de begane onvoorzichtigheid om een andere kerkorde te vervaardigen, waardoor zoveel onrust in de gemeenten was ontstaan. Ook al was daarmee het laatste woord nog niet gesproken, men bleef algemeen overtuigd van de noodzaak van een goede kerkelijke ordening. Ook toen in 1892 enkele Christelijke Gereformeerde Kerken niet met de Vereniging meegingen, bleef de Dordtsche Kerkorde in dit opzicht een betrouwbaar uitgangspunt voor de toekomst.

2.4 Betekenis en functie van een kerkorde

Wanneer we spreken over de betekenis en de functie van een kerkorde, kunnen we een aantal aspecten onderscheiden:

- Algemene richtlijnen

De kerkorde biedt algemene richtlijnen waaraan men zich in de kerk behoort te gedragen. Zij dient voor een goede gang van zaken in de kerkelijke samenleving en voor een behoorlijk verloop van de regering der kerk. Deze richtlijnen worden door een synode vastgesteld om zowel door ambtsdragers als door de andere leden van de gemeente te worden onderhouden. Daarbij maakt het voor de geldigheid eigenlijk geen verschil, of een bepaling wordt vastgelegd in de kerkorde of niet. In de kerkorde worden echter alleen die besluiten opgenomen, die een algemene en duurzame betekenis hebben.

Een kerkorde dient alleen de hoofdzaken te regelen. Voorkomen moet worden, dat het leven en werken in de kerk aan onnodige banden wordt gelogd. Een kerkorde behoort er juist toe bij te dragen, dat allen in de gemeente hun taak en roeping leren verstaan en naar behoren, op de rechte, kerkelijke wijze nakomen.

- Onmisbaar hulpmiddel

Een kerkorde is in wezen een hulpmiddel: de dienstbare functie ervan correspondeert met de dienstbaarheid die aan de ambten eigen is. Zij heeft tot doel, de kerken in staat te stellen haar taak en roeping zo goed mogelijk te vervullen en zich in alle opzichten te gedragen naar Gods Woord. Zij dient enerzijds ruimte te scheppen voor de regering van Christus over zijn gemeente en deze tot haar recht te laten komen, en anderzijds alles weg te nemen of te bestrijden wat daarvoor een beletsel zou kunnen vormen. Op dit doel moeten alle bepalingen en aanwijzingen gericht zijn.

Deze Christocentrische is de allesbeheersende idee ten aanzien van de regering der kerk, en deze heerschappij van Christus kan slechts daar gevonden worden waar Zijn Woord de alleenheerschappij geniet. Welnu, de functie van de Kerkorde is in wezen niet anders dan om deze Christocentie, of wil men deze alleenheerschappij van het Woord Gods, voorzover het aan de kerk zelfe ligt, te verwerkelijken en te bewaren, te realiseren en te conserveren.

Daarmee is een maatstaf gegeven, waaraan de waarde van een kerkelijke orde kan worden afgemeten, nl. in welke mate zij aan dit doel bijdraagt. Haar waarde hangt hiervan af, of zij de geschiktheid bezit om aan de heerschappij van Christus over en in Zijn kerk recht te doen, en of zij werkelijk beantwoordt aan de eis om in deze zin de goede orde en de eenheid in de kerken te handhaven. Als zodanig is zij niet alleen een dienstbaar, maar ook een onmisbaar hulpmiddel.

- Schrift en belijdenis

De Schrift biedt het fundamentele recht, waarop wij altijd weer moeten terugrijpen. Een kerkorde is in alle opzichten gesubordineerd aan de Schrift en mag daarom ook op geen enkel punt in strijd komen met de Schrift. Haar bepalingen dienen op Gods gezag gefundeerd en aan de Schrift ontleend zijn. Een kerkorde komt op uit de Schrift en dient ook in de verdere ontwikkeling genormeerd te worden door de Schrift. Want daarbij fundamenteel is, is evenzeer verwoord in de belijdenis, zodat we voor de basisprincipes van de kerkelijke orde ook daarop kunnen terugvallen. De belijdenis spreekt immers ook over de orde in de gemeente van Christus. Hoe verhoudt confessie en kerkorde zich tot elkaar? De belijdenis bevat de fundamentele, constitutionele bepalingen van de kerkregering. De kerkorde heeft niet anders te doen dan deze over te nemen en er de nodige uitwerking aan te geven voor de praktijk van het kerkelijk leven. Hovius duidt het onderscheid aan als grondpatroon (belijdenis) en praktische uitwerking (kerkord). Daaruit is dan levensduidelijk, dat we beide niet op één lijn mogen stellen. De Schrift gaat voorop; de confessie geeft voor de kerkelijke regering de kaders aan en de kerkorde geeft daaraan gestalte in de concrete situatie. De kerkorde heeft dus in de Schrift haar grond en dient met de belijdenis in overeenstemming te zijn.

- Gezag

Aan de kerkorde als geheel komt gezag toe; de naleving ervan mag dan ook als een verplichting gezien worden door allen die tot het kerkverband behoren. Daarmee geeft men zich niet over aan een vorm van heerschappij, maar aan dat specifiek kerkelijk gezag, dat gestalte tracht te geven aan de dienstbaarheid. Daarnaast moet evenzeer de vrijheid van plaatselijke gemeenten worden erkend, met name ten aanzien van bepalingen die berusten op een tot stand gekomen overeenkomst. Steeds is het gewoonte geweest hierniër blijheid te betrachten. De indruk mag niet ontstaan, dat de kerkorde de gemeente een juk oplegt. Het formele aspect dient secundair te blijven. Ten diepste gaat het immers om de gemeenschap van het geloof, die bij de gezamenlijke kerken aanwezig is en die men met elkaar wenst te onderhouden.

Daarbij moet melding gemaakt worden van het feit, dat de belijdenis een veelzeggend onderscheid maakt in de regering van de kerk.

Er zijn bepalingen die hun grondslag rechtstreeks aan de Schrift ontleen en dus als onveranderlijk gelden, maar ook bepalingen die slechts op een indirecte wijze daaruit afgeleid zijn en aan de vrijheid van de kerken worden overgelaten. Het maakt dus verschil, of bepalingen rechtstreeks steunen op uitspraken van de Schrift, dan wel tot stand gekomen zijn op grond van kerkelijke afspraken in het belang van een goede, kerkelijke orde. Men kan dit onderscheid aanduiden als goddelijk gezag naast kerkelijk gezag of direct naast indirect gezag.

In het laatste geval kunnen veranderingen worden doorgevoerd als dit dienstig is voor de opbouw van de gemeente of als de omstandigheden dit noodzakelijk maken, zits de overeenstemming met wat Christus geboden heeft, gewaarborgd blijft.

Dit onderscheid waagt van degenen die met een kerkorde omgaan de nodige fijngevoeligheid. Een regeling die een tijdlang voortreffelijk heeft gewerkt, kan op den duur door gewijzigde omstandigheden nadelig gaan werken, zodat vervanging de enige oplossing kan zijn. In de hantering van de kerkorde moet men daarbij zowel beducht zijn voor wetticisme, als of de kerkorde onveranderlijk en onschendbaar zou zijn, alsook voor een al te grote veranderingsdrift, die het risico in zich draagt de waardevolle elementen uit het verleden te bagateliseren. Wat Calvijn gezegd heeft over de veranderlijkheid van een kerkorde, kan nog altijd als leidraad dienen. De kerkorde is zeker een normatieve regel waaraan men moet handelen; desmettenamen heeft zij niet het laatste, definitieve woord. Zij is voortdurend zelf voorwerp van toetsing aan de Schrift; zij zal ook steeds bevestigd mogen worden op haar legitimiteit en bruikbaarheid in het licht van wat de kerk nodig heeft om ten volle kerk van Christus te kunnen zijn, in de eigen tijd en omstandigheden.

3. Een paar leesregels bij de artikelen

1. In het oorspronkelijk artikel staan woorden of zinnen schuingedrukt. Dat betekent, dat er een wijziging heeft plaatsgevonden.
2. Als die wijziging vrij vanzelfsprekend is (b.v. een louter stilistische wijziging) is zij niet verantwoord.
3. Als de wijziging vrij belangrijk is, staat er een cijfer achter. Bij (1) (2) (3) etc. ziet u dan de verantwoording van de wijziging staan.
4. Soms zijn in het oorspronkelijke artikel woorden of zinnen onderstreept. Dat betekent, dat ze in het nieuw geformuleerde artikel zijn weggelaten.
5. Meestal staat er dan een cijfer achter en ziet u onder het artikel de motivatie staan van de weglating.
6. In de nieuw geformuleerde versie staan soms zinnen en woorden vetgedrukt. Het gaat dan om een toevoeging, die via een cijfer gemotiveerd is.

4. Titelblad

Het titelblad wordt als volgt gewijzigd:

KERKORDE van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland het laatst gewijzigd en aangevuld door de synode van...

5. Kerkorde

Artikel 1

Om in de gemeente van Christus naar de vereiste orde te leven, zijn daarin nodig de diensten, vergaderingen, opzicht over de leer, sacramenten en ceremoniën en christelijke lucht, waarover in de volgende artikelen zal worden gehandeld. (1)

(1)

Het slot van de zin voegt geen wezenlijke zaken toe en kan daarom vervallen.

Herformulering

Om in de gemeente van Christus naar de vereiste orde te leven, zijn daarin nodig:

1. de diensten,
2. de vergaderingen,
3. het opzicht over de leer, sacramenten en ceremoniën,
4. de christelijke lucht

Artikel 2

De diensten zijn vier in getal; die van de dienaren des Woords, van de hoogeraren (1), van de ouderlingen en van de diakenen.

(1)
Er is door meerdere(n) (Joh. Jansen/ K. de Gier) opgemerkt, dat Christus 3 ambten heeft ingesteld en dat het doctorenambt uit de K.O. geschrapt dient te worden. Toch is het goed om de kerkelijke dienst van de hoogleraren in onze K.O. te behouden. Daarmee wordt immers uitdrukking gegeven aan de aloude binding tussen kerk en Universiteit.

Daarom geen inhoudelijke wijziging.

Artikel 3

Het is niemant, ook al is hij hoogleraar, ouderling of diaken, geoorloofd in de dienst des Woords of der sacramenten voor te gaan, zonder daartoe wettig beroepen te zijn. Ten aanzien van hen die in strijd hiermede handelen en ondanks herhaalde vermaningen toch voortgaan, zal de classis oordelen, of men hen voor scheurmakers verklaart of op andere wijze straffen zal.

Herformulering

In de dienst van Woord en sacramenten mogen alleen zij voortgaan, die daartoe wettig beroepen en bevestigd zijn.

Ten aanzien van hen die in strijd hiermee handelen en ondanks herhaalde vermaningen toch voortgaan, zal de classis oordelen, of men hen voor scheurmakers verklaart of op andere wijze straffen zal.

Kleine letters

De begrippen **classis**, **classes** en **classicaal ressort** (kleine letters) zullen in de verklarende woordenlijst worden opgenomen.

Artikel 4

Voor de toelating tot de dienst des Woords en der sacramenten van hen die dit ambt nog niet hebben bekleed, wordt verast:

Ten eerste: de beroeping welke onder aanroeping van de Naam des Heren (1) geschiedt zal door de kerkenraad na verkiezing door de gemeente en in kerken met niet meer dan één dienaar ook met advies van de hiertoe door de classis aangewezen consulent (2), met inachtneming van de regeling door de kerkenraad vastgesteld, en van de kerkelijke bepaling, dat niemand mag worden beroepen, die niet vooral door het curatorium van de Theologische Universiteit of volgens art. 8 K.O. beroepbaar is gesteld;

Ten tweede: het examen, dat zowel de leer als de wandel betreft en dat wordt afgenomen door de classis ten overstaan van de meerderheid van de gedeputeerden van de particuliere synode (3);

Ten derde: de approbatie van de leden van de gemeente, welke daarin bestaat, dat geen wettige bezwaren tegen de beroeping worden ingebracht, nadat deze op twee opeenvolgende zondagen aan de gemeente is bekend gemaakt;

Ten vierde: de openlijke bevestiging die plaats heeft in de dienst des Woords met gebruikmaking van het daartoe opgestelde formulier en met oplegging der handen door de dienaar die de bevestiging verricht, aan welke handeling ook kan worden deelgenomen door andere predikanten die bij de bevestiging tegenwoordig zijn. (4)

(1)
kan vervallen, omdat het in de plaatselijk vastgestelde regeling zal zijn opgenomen.

(2)
wordt: in kerken zonder predikant adviseert de consulent.

(3)
wordt: de deputaten art. 49 K.O. Dat de meerderheid aanwezig dient te zijn, is duidelijk.

(4)
wordt: 'die daartoe door de kerkenraad worden uitgenodigd.' Hiermee wordt aangegeven, dat het uitnodigingsbeleid (bij de handoplegging) in overleg met de gemaakte, die bevestigd wordt, van de kerkenraad dient uit te gaan.

Herformulering

De toelating tot de dienst van Woord en sacramenten omvat: de beroeping, het examen, de goedkeuring en de bevestiging:

1. De beroeping. De kerkenraad beroept na verkiezing door de gemeente overeenkomstig de plaatselijk vastgestelde regeling. In kerken zonder predikant adviseert de consulent. Beroepen mag worden iemand, die beroepbaar is gesteld door het curatorium van de Theologische Universiteit of volgens art. 8 K.O.
2. Het examen. Het peremptoir-examen naar leer en leven wordt afgenomen door de classis ten overstaan van de deputaten art. 49 K.O.
3. De goedkeuring. De goedkeuring van de gemeente bestaat daarin, dat geen wettige bezwaren tegen de verkiezing worden ingebracht. Daartoe wordt op twee opeenvolgende zondagen aan de gemeente bekend gemaakt wie bevestigd zal worden.
4. De bevestiging. De openbare bevestiging heeft plaats in de dienst des Woords volgens het daartoe opgestelde formulier. Naast de bevestiging kan aan de handoplegging ook deelgenomen worden door de **ouderlingen (1 Tim. 4:14)** (1) alsmede andere predikanten, die daartoe door de kerkenraad worden uitgenodigd.

(1)
Ook ouderlingen van de desbetreffende gemeente kunnen aan de handoplegging deelnemen. Zie 1 Tim. 4:14.

Kleine letters

Bepaling 1 kan vervallen, omdat die in de hoofdstuk is opgenomen.

Artikel 5

De beroeping van een dienaar des Woords die reeds aan een van onze kerken verbonden is, moet eveneens geschieden door de kerkenraad, met inachtneming van de vastgestelde orde en met approbatie van de classis, waar de beroepene een goede kerkelijke attestatie aangaande leer en wandel heeft over te leggen. Nadat hij twee opeenvolgende zondagen aan de gemeente is voorgesteld en geen wettig bezwaar is ingebracht, volgt de bevestiging met gebruikmaking van het vastgestelde formulier.

Herformulering

De beroeping van een dienaar des Woords, die reeds aan één van onze kerken verbonden is, moet eveneens geschieden door de kerkenraad, met medewerking van de gemeente (1) en met inachtneming van de plaatselijk daarvoor vastgestelde regeling. Tevens is na aanneming van het beroep de goedkeuring van de classis vereist. De beroepen predikant dient aan de classis een goede attestatie inzake leer en leven te tonen. Nadat zijn naam op twee achtereenvolgende zondagen aan de gemeente is medegedeeld en geen wettig bezwaar is ingebracht, volgt de bevestiging met gebruikmaking van het vastgestelde formulier.

(1)
De medewerking van de gemeente is van zo'n essentieel belang, dat deze nof is toegevoegd.

Kleine letters

ad 5.4: 'approbatie' wordt 'goedkeuring'.

Artikel 6

Een dienaar des Woords zal geen benoeming tot bijzondere arbeid als: geven van godsdienstonderwijs verbonden met pastorale arbeid aan protestants-christelijke scholen, geestelijke verzorging van militairen, in stichtingen van barmhertigheid (1) en dergelijke, mogen aannemen (2), tenzij hij verbonden blijft aan een gemeente.

De verhouding, waarin deze dienaar tot de betrokken gemeente staat, dient geregeld te worden onder goedkeuring van de classis.

(1)
vervangen door 'gezondheidszorg'

(2)
Er is gekozen voor een positieve formulering.

Herformulering

Een dienaar des Woords zal een benoeming tot bijzondere arbeid zoals het geven van godsdienstonderwijs verbonden met pastorale arbeid aan protestants-christelijke scholen, geestelijke verzorging van militairen of varenden (1), in de gezondheidszorg, in penitentiaire inrichtingen (2) en dergelijke alleen mogen aannemen wanneer hij verbonden blijft aan een gemeente. De verhouding waarin deze dienaar tot de betrokken gemeente staat, dient geregeld te worden onder goedkeuring van de classis.

(1) en (2)
zijn toegevoegde categorieën

Kleine letters

ad 6.2b: 'bejaardentehuizen' wordt 'zorgcentra'

ad 6.1/2b: 'zulk' is 'dit'

Artikel 7

Niemand mag tot de dienst des Woords beroepen worden, tenzij hij aan een bepaalde gemeente of een bepaald arbeidsveld (1) verbonden wordt.

(1)
Deze bewoording staat naar alle waarschijnlijkheid op de situatie van een rondreizende prediker. Deze woorden hebben nu hun betekenis verloren. Ook wanneer een predikant in een bepaald arbeidsveld (zending, evangelisatie) werkt, dient er immers sprake te zijn van binding met een bepaalde gemeente.

Herformulering

Het is niet geoorloofd iemand tot de dienst des Woords te beroepen zonder hem aan een bepaalde gemeente te verbinden.

Artikel 8

Iemand die niet aan een theologische (hogeschool of universiteit is opgeleid, kan niet tot het predikantsambt worden toegelaten, tenzij men (1) verzekerd is van zijn singuliere gaven: godzaligheid, ootmoed, zedigheid, goed verstand, onderscheidingsvermogen en wel sprekenheid. Wanneer zulk een persoon staat naar de dienst des Woords, zal de classis, na toestemming van de particuliere synode, eerst een voorlopig onderzoek instellen en naar gelang van de uitslag hem een tydlang in enkele gemeenten van de classis laten voortgaan tot nadere beoordeling van zijn gaven en voortga naar bevind van zaken met hem handelen naar de regeling, door de generale synode vastgesteld. (2)

(1) 'men' wijst hier op de classis en de particuliere synode en kan vervangen worden door 'de kerken'.

(2) De rest van dit artikel kan vervallen, omdat in de kleine letters duidelijk de route uitgestippeld wordt naar het ambt in de weg van art. 8 K.O.

Herformulering

Wie geen universitaire theologische opleiding heeft ontvangen, kan niet worden toegelaten tot de dienst des Woords en der sacramenten, tenzij de kerken overtuigd zijn van zijn bijzondere gaven van godsvrucht, nederigheid, ingetogenheid, gezond verstand, onderscheidingsvermogen en welsprekendheid.

Artikel 9

Zij die nog slechts sinds korte tijd gekomen zijn tot het belijden van de gereformeerde leer, mogen niet dan met grote zorgvuldigheid en voorzichtigheid, nadat zij minstens een jaar behoort op de proef gesteld zijn, en met inachtneming van het bepaalde in art. 4 sub 4 en art. 8 K.O. tot de dienst in de kerken worden toegelaten.

Herformulering

Zij die nog slechts sinds korte tijd gekomen zijn tot het belijden van de gereformeerde leer, mogen slechts met grote zorgvuldigheid en voorzichtigheid en met inachtneming van het bepaalde in art. 4 sub 4 en art. 8 K.O. tot de dienst des Woords en der sacramenten worden toegelaten. Vooral zullen ze minstens een jaar behoort op de proef gesteld worden.

Artikel 10

Een dienaar des Woords mag de gemeente, waaraan hij verbonden is, niet verlaten en zich aan een andere gemeente verbinden zonder tijdig overleg met en toestemming van zijn kerkenraad en zonder bewilliging van de classis, gelijk ook geen andere kerk hem mag ontvangen, zonder de daartoe vereiste akten van ontslag in orde bevonden te hebben.

Herformulering

Een dienaar des Woords mag geen beroep naar een andere gemeente aannemen zonder tijdig overleg met en toestemming van zijn kerkenraad. Hij kan de gemeente, waaraan hij verbonden is, niet verlaten zonder bewilliging van de classis. De kerk, die hem beroepen heeft, mag hem niet ontvangen zonder de daartoe vereiste akten van ontslag in orde bevonden te hebben.

Artikel 11

Verzorging der dienaren (1)

Op zijn beurt is de kerkenraad verplicht als vertegenwoordiger van de gemeente haar dienaren behoorlijk te onderhouden en hen niet uit de dienst te ontslaan zonder kennisgeving aan en approbatie van de classis en van de deputaten der particuliere synode, tenzij de classis bij ongenoegzaam (2) onderhoud heeft te beoordelen of de betrokken dienaren mogelijk verplaatst moeten worden.

(1) Het huidige opschrift dekt niet geheel de inhoud van dit artikel. Vandaar de hieronder voorgestelde wijziging.

(2) Er zal geen sprake meer zijn van ongenoegzaam onderhoud, omdat deputaten onderlinge bijstand en advies daar in grote mate in voorzien. Dit element is in de herformulering weggelaten.

Herformulering

Levensonderhoud en ontslag van een predikant

De kerkenraad is op zijn beurt als vertegenwoordiger van de gemeente verplicht zijn dienaar c.q. dienaar naar behoren overeenkomstig de richtlijnen van deputaten financiële zaken (1) te onderhouden.

De kerkenraad is verplicht zijn dienaar c.q. dienaren niet uit de dienst te ontslaan zonder kennisgeving aan en goedkeuring van de classis en van de deputaten van de particuliere synode. De classis heeft in bijzonder situaties te beoordelen of een betrokken dienaar c.q. dienaren verplaatst moet(en) worden (2).

(1) Deze toevoeging geeft nadere uitleg bij het 'naar behoren onderhouden'.

(2) Dit aspect van artikel 11 zal nog nader bekeken (moeten) worden in relatie tot de studiegcommissie (zie Acta).

Artikel 12

Daar een dienaar des Woords, wanneer hij eenmaal op de bovengeschreven wijze wettig beroepen is, zijn leven lang aan de dienst der kerken verbonden is, is het hem niet geoorloofd zich tot een andere staat des levens te begeven dan om gewichtige oorzaken, die, ter kennis van de classis gebracht, door haar beoordeeld dienen te worden ten overstaan van de deputaten der particuliere synode.

Herformulering

Een dienaar van het Woord zal, wanneer hij eenmaal op de bovengeschreven wijze wettig beroepen is, zijn leven lang aan de dienst der kerken verbonden zijn. Daarom is het hem niet geoorloofd zich tot een andere staat des levens te begeven dan om gewichtige oor-

zaken, die ter kennis van de classis gebracht en door haar beoordeeld dienen te worden ten overstaan van de deputaten volgens art. 49 K.O.

Artikel 13

Als een dienaar des Woords door ouderdom, ziekte of om andere reden ongeschikt wordt tot uitoefening van zijn ambt, dan behoudt hij niettemin de eer en de naam van dienaar des Woords en heeft de kerk die hij gedient heeft, naar behoren in zijn levensonderhoud te voorzien. Dezelfde verplichting heeft zij ook ten opzichte van weduwen en wezen der dienaren in het algemeen. (1)

(1) De plaatsing van de uitdrukking 'in het algemeen' aan het slot van het artikel betekent, zonder op bijzonderheden of uitzonderingen te letten, gewoonlijk, naar de gewone wijze. Het verklaart de voorkeur om de bepaling 'in het algemeen' meer naar voren te halen.

Herformulering

Als een dienaar des Woords door ouderdom, ziekte of om andere reden niet meer in staat is tot uitoefening van zijn ambt, behoudt hij niettemin de eer en de naam van dienaar des Woords en heeft de kerk die hij gedient heeft, naar behoren in zijn levensonderhoud te voorzien. Dezelfde verplichting heeft zij in het algemeen ook ten opzichte van weduwen en wezen der dienaren. De gezamenlijke kerken onderhouden een algemene kas tot steun aan de plaatselijke kerken voor de verzorging van emeriti predikanten. (1) Aan de generale synode is het beheer opgedragen. (2)

(1) Hoewel de zorgplicht voor het levensonderhoud van de geleerde dienaar des Woords en zijn gezin op de plaatselijke kerken rust, is het goed om in dit artikel te vermelden, dat de gezamenlijke kerken een algemene kas opgericht hebben waaruit de plaatselijke kerken gesteund worden.

(2) Hoewel het beheer in handen van een deputaatschap ligt, is de synode eindverantwoordelijk.

Artikel 14

Wanneer een dienaar des Woords om de hierboven vermelde of andere reden zijn dienst voor een tijd moet onderbreken, wat niet zal geschieden zonder advies van de kerkenraad, behoudt deze te allen tijde het recht hem terug te roepen.

Herformulering is niet noodzakelijk.

Artikel 15

Een predikant mag het Woord, noch de sacramenten bedienen in plaatsen, waar geen kerk is, tenzij met toestemming en medewerking van de meest naburige (1) gemeente. De kerkenraad van deze gemeente moet hierbij tegenwoordig zijn en heeft de leiding. De classis dient hierop toezicht te houden.

(1) Dit woord wordt gewijzigd in 'naburige'.

Artikel 16

Tot de taak van de dienaren des Woords behoort, dat zij in de gebeden en in de bediening des Woords en der sacramenten volharden, dat zij opzicht houden over hun medebroeders, ouderlingen en diakenen, gelijk ook over de gemeente (1), lucht oefenen met de ouderlingen en zorgen, dat alles betamelijk en in goede orde geschiede.

(1) dat zij opzicht houden over hun medebroeders, ouderlingen en diakenen, gelijk ook over de gemeente...

De uitdrukking 'opzicht houden over' heeft een controlerende smaak. Dat is niet in overeenstemming met de uitdrukking in de oudere kerkorden die luidt: 'goede acht nemen op'. 'Acht nemen op' heeft de betekenis van opmerkzaamheid aan iets, met het doel ervoor te zorgen of te waken, het te bewaren en te beschermen. 'Acht' krijgt hier bijna de betekenis van zorg, hoede, bescherming. Vandaar de onderstaande wijziging.

Herformulering

Tot de taak van de dienaren des Woords behoort, dat zij in de gebeden en in de bediening des Woords en der sacramenten volharden, dat zij als goede herders zorgen voor de hele gemeente, lucht oefenen met de ouderlingen en zich inspinnen, dat alles betamelijk en in goede orde geschiedt.

Artikel 17

Ten aanzien van de dienaren des Woords zal zoveel mogelijk gestreefd worden naar gelijkheid, zowel wat betreft de plichten als de rechten, die hun ambtsbediening met zich brengt, een en ander ter beoordeling van de kerkenraad en, indien nodig, van de classis. Hetzelfde beginsel dient ook te worden in acht genomen met betrekking tot ouderlingen en diakenen.

Herformulering is niet noodzakelijk.

Artikel 18

Tot de opdracht van de hoogleraren in de theologie behoort: de uitlegging van de Heilige Schrift en de verdediging van de zuivere leer tegen ketters en dwalingen. (1)
Een dienaar des Woords die als hoogleraar benoemd is aan de Theologische Universiteit voor de opleiding tot de dienst des Woords blijft op de wijze van emerit-predikanten verbonden aan de kerk die hij gedient heeft en behoudt de rechten van een dienaar des Woords. De gezamenlijke kerken nemen de verplichting op zich naar behoren in hun onderhoud te voorzien, evenals in dat van hun weduwen en wezen.

(1)
gewijzigd in 'het uitleggen van de Heilige Schrift en het verdedigen van de gereformeerde leer tegen afwijkingen daarvan'.

Herformulering

Tot de opdracht van de hoogleraren in de theologie behoort het uitleggen van de Heilige Schrift en het verdedigen van de gereformeerde leer tegen afwijkingen daarvan.
Een dienaar des Woords die als hoogleraar benoemd is aan de Theologische Universiteit voor de opleiding tot de dienst des Woords blijft op de wijze van emerit-predikanten verbonden aan de kerk die hij gedient heeft en behoudt de rechten van een dienaar des Woords. De gezamenlijke kerken nemen de verplichting op zich naar behoren in hun onderhoud te voorzien, evenals in dat van hun weduwen en wezen.

Artikel 19

De kerken dienen te bevorderen, dat er studenten in de theologie zijn en dat deze, indien nodig, financieel gesteund worden.

Herformulering

De kerken dienen te bevorderen, dat er studenten in de theologie zijn, die zich voorbereiden op de dienst van het Woord. Tevens dragen de kerken er zorg voor dat deze studenten, indien nodig, financieel gesteund worden.

Artikel 20

De kerken onderhouden een Theologische Universiteit ter opleiding tot de dienst des Woords, waarvoor de bepalingen door de generale synode worden vastgesteld.

Herformulering

De kerken onderhouden een Theologische Universiteit om tot de dienst des Woords op te leiden. De bepalingen hiervoor worden door de generale synode vastgesteld.

Artikel 21

De kerken zullen zich met de verkondiging van het Evangelie richten tot hen die van het Evangelie verveerd zijn, alsmede tot Israël en de niet-gekerstende volken. (1) De bepalingen hiervoor worden door de generale synode vastgesteld.

(1)
wordt gewijzigd in: 'alsmede tot Israël en de volken, die nog niet met het christelijk geloof in aanraking zijn gekomen.'

Herformulering

De kerken zullen zich met de verkondiging van het Evangelie richten tot hen die van het Evangelie verveerd zijn alsmede tot Israël en de volken die nog niet met het christelijk geloof in aanraking zijn gekomen. De bepalingen hiervoor worden door de generale synode vastgesteld.

Artikel 22

De ouderlingen worden uit een voordracht van de kerkenraad met medewerking van de gemeente verkozen, doordat een aantal, dubbel zo groot als het te verkiezen aantal, aan de gemeente wordt voorgesteld, waarvan zij verkiest zoveel er nodig zijn, waarna de gekozenen, als zij door haar zijn geapprobeerd, onder aanroeping van de Naam des Heren volgens het daarvoor bestemde formulier worden bevestigd.

Herformulering

De ouderlingen worden tot hun ambt geroepen (1) door een verkiezing met medewerking van de gemeente uit een voordracht van de kerkenraad. Hiertoe wordt een aantal, dubbel zo groot als het te verkiezen aantal, aan de gemeente voorgesteld.
In voorkomende gevallen kan ontstaan worden met een aantal, kleiner dan dit dubbele getal. (2) De gemeente verkiest zoveel breaders als er nodig zijn. Nadat goedkeuring door de gemeente heeft plaatsgevonden, worden de gekozenen onder aanroeping van de naam des Heren volgens het daartoe bestemde formulier bevestigd.

(1)
Hier is het zeer wezenlijke element van 'roeping' in het artikel ingebracht. In een tijd, dat dit woord aan erosie onderhevig is, is het zinvol om het te benadrukken.

(2)
Van belang is hier de kwestie van de dubbele getallen. Er zijn verschillende gemeenten die aan deze regel niet meer kunnen voldoen. De regel van het dubbele getal vindt zijn oorsprong in een bijbelse gebeurtenis.

zie Hand.1:2. (de op deze tekst volgende procedure wordt overigens onder ons niet gevolgd). Deze gang van zaken is echter geen Bijbelse plotz – men zie eenvoudig de roeping van de discipelen in de Evangelien, of de roeping van de profeten in het OT. Ook in de pastorale brieven komen we geen aanwijzingen die tot een dubbel getal dwingen tegen (terwijl daar wel over de roeping tot het ambt wordt gesproken, 1 Tim.3:1-16). Ons voorstel is om uit te gaan van de voorkeur van een dubbel getal, maar afstand te doen van het dwingende karakter daarvan.

Artikel 23

Tot de ambtelijke opdracht van de ouderlingen behoort, behalve hetgeen in art.16 genoemd is, toe te zien, dat de dienaar, zowel als hun mede-opzieners en diakenen (1), hun ambt getrouw waarnemen, zowel vóór als na het heilig avondmaal huisbezoek te doen (2), om de leden van de gemeente te vertroosten en te onderwijzen en anderszins te bewegen tot het geloof in Christus. (3)

(1)
wordt vervangen door: 'de leden van de kerkenraad'.

(2)
Deze formulering stamt uit de tijd van de Reformatie, toen inderdaad rond iedere avondmaalsviering de ouderlingen met het oog op die viering de gemeentelieden bezochten. Deze praktijk vindt alleng niet meer plaats. Het enige, wat wij ervan over hebben gehouden is, dat op het huisbezoek het avondmaal onderdeel van gesprek kan zijn. Vandaar het voorstel 'Zij zullen jaarlijks huisbezoek afleggen.'

(3)
wordt gewijzigd in: 'De ouderlingen zullen tevens trachten anderen te bewegen tot het geloof in Christus.' Deze note, dat ook ouderlingen 'evangeliserend optreden' vloekt voort uit het zandingsbevel (Matth.28:19). Ouderlingen hebben hier een eigen taak, zij het dat deze taak meestal gedelegeerd wordt door het benoemen van bijvoorbeeld een evangelisatie-ouderling, of het installeren van een evangelisatiecommissie, die verantwoording schuldig is aan de kerkenraad.

Herformulering

Tot de ambtelijke opdracht van de ouderlingen behoort, behalve hetgeen in art.16 is genoemd, dat zij erop toezien, dat de leden van de kerkenraad hun ambt trouw waarnemen. Zij zullen jaarlijks huisbezoek afleggen.
Daarbij zullen ze de leden van de gemeente vertroosten en onderwijzen (onder andere betreffende de avondmaalsviering). (1)

De ouderlingen zullen tevens trachten anderen te bewegen tot het geloof in Christus.

(1)
Door deze toevoeging tussen haakjes, wordt de link tussen het huisbezoek en avondmaalsviering bewaard.

Artikel 24

Op dezelfde wijze als omschreven in art.22, heeft ook de verkiezing, approbatie, en bevestiging van diakenen plaats.

Herformulering

Op dezelfde wijze als omschreven in art.22, heeft ook de verkiezing, goedkeuring, en bevestiging van diakenen plaats.

Artikel 25 (1)

De ambtelijke opdracht van de diakenen is gelden en goederen in te zamelen ter voorziening in de nood van de behoeftigen, deze getrouw en ijverig naar gelang van de behoefte, na onderling overleg, te besteden, de bedrukten te bezoeken en te vertroosten en te bevorderen dat de ter beschikking gestelde middelen goed worden gebruikt. Van hun beleid hebben zij rekening en verantwoording te doen aan de gehele kerkenraad en desgevraagd kunnen zij dit doen aan de leden van de gemeente op een door de kerkenraad vast te stellen tijd en wijze.

(1)
De huidige redactie draagt sterk de sporen van het verleden. Ook valt de volle nadruk op het verlenen van hulp aan hen die het nodig hebben, en niet op de aansporing van de gemeente om hulp te verlenen. Vandaag ligt juist op dat laatste veel nadruk. Zowel bij de GKV (art.22) als de GKN (Kerkorde van de GKN 1999) wordt aan dit element aandacht gegeven. Vandaar de hieronder voorgestelde wijziging.

Herformulering

De ambtelijke opdracht van de diakenen is het vervullen van de dienst der barmhartigheid. Zij zullen zich door het afleggen van diaconale huisbezoeken op de hoogte stellen van moeder, waar nood is, zullen zij helpen en bemoeiden. De gemeente zullen zij aansporen tot het verlenen van hulp en haar daarbij te ondersteunen. Zij zullen de hun ter beschikking gestelde middelen na onderling overleg goed besteden. Van hun beleid hebben zij rekening en verantwoording te doen aan de gehele kerkenraad en desgevraagd kunnen zij dit doen aan de leden van de gemeente op een door de kerkenraad vast te stellen tijd en wijze.

Artikel 26 (1)

De diakenen zullen zo nodig hetzij met andere diaconalen, hetzij met instellingen die zich bewegen op het terrein van het diaconaal en maatschappelijk werk, geregeld contact onderhouden, en zo mogelijk samenwerken voor de uitoefening van hun ambtelijke opdracht.

(1)

Dit artikel krijgt het volgende kopje: **Samenwerking op diaconaal terrein.**

Herformulering**Samenwerking op diaconaal terrein**

De diaconen zullen zo nodig hetzij met andere diaconen, hetzij met instellingen die zich bewegen op het terrein van het diaconaal werk, het maatschappelijk werk en de hulpverlening (1), geregeld contact onderhouden, en zo mogelijk samenwerken voor de uitvoering van hun ambtelijke opdracht.

(1)

Toegevoegd wordt 'de hulpverlening' omdat daarmee ook o.a. de psycho-therapeutische hulpverlening een plaats in dit artikel kan krijgen.

Artikel 27

De ouderlingen en diaconen dienen naar plaatselijke regeling twee (1) of meer jaren, terwijl elk jaar een evenredig deel afreedt. De afredenden worden door andere vervangen, tenzij de toestand en het belang van een kerk bij de uitvoering van art.22 en 24 een herkiezing raadzaam maken.

(1)

Er zullen geen gemeenten zijn, waar kerkenraadsleden slechts 2 jaar in de kerkenraad zitting hebben. Het zou ook strijdig zijn met een goede pastorale bearbeiding van de gemeente. Voeluis achtte een diensttijd van drie of vier jaar al 'betor en profijteliker'. Vandaar de wijziging van 'twee' in 'drie'.

Herformulering

De ouderlingen en diaconen dienen, afhankelijk van de plaatselijke regeling, drie of meer jaren, elk jaar treedt een evenredig deel af. De afredenden zijn niet terstond herkiesbaar. Alleen wanneer de toestand en het belang van een kerk bij de uitvoering van art.22 en 24 een herkiezing raadzaam maken, kan van deze regel worden afgeweken.

Artikel 28 (1)

Gelijk het de taak van de christelijke overheid is, het kerkelijk leven op alle manier te bevorderen, dit door haar voorbeeld de onderdanen aan te bevelen, de predikanten, ouderlingen en diaconen, wanneer dit nodig is, hulp te verlenen en te beschermen, zo zijn ook alle predikanten, ouderlingen en diaconen verplicht de gehele gemeente ijverig en oprecht de gehoorzaamheid, liefde en eerbied, die zij aan de overheid schuldig is, in te scherpen. Ook behoren alle kerkelijke personen door hun voorbeeld in deze de gemeente voor te gaan en een goede verhouding met haar na te streven, evenwel met dien verstande, dat wanneer haar verordeningen ingaan tegen Gods geopenbaarde wil, men Gode meer gehoorzaam moet zijn dan de mensen.

(1)

Dit artikel werd op de synode van Dordrecht in de kerkorde ingevoegd zonder dat er een voorstel voor was ingediend vanuit de kerken. De tekst luidt: "Is oock voorgelesen een articul van vrendelycke correspondencie tusschen de Christelycke Magistraten ende de kerkenderen te houden, die de Synodus heeft goet gevonden de reete vande articulen der kerkenorderinge in te lyven."

De herkomst is onzeker. Te denken is aan een indienen van dit artikel vanuit de overheid vanwege de uitdrukking 'kerkelijke personen' en de nogal krachtige uitdrukking 'inscherpen van gehoorzaamheid, liefde en eerbied' voor de overheid. H.H.Kuyper die in zijn boek 'De Post-Acta' (blz. 141, 146) de originele tekst uitgaat achtte dit artikel niet op zijn plaats in de kerkorde en zag het als een poging om de overheid gunstig te stemmen om de kerkorde te approberen.

Zoals het artikel nu geformuleerd is, is het niet actueel meer omdat de overheid geen christelijke overheid is. Uit theocratische overwegingen overeenkomstig art.36 NGB en het bewaren van de traditie zou het kunnen blijven staan.

De fundamentele Schriftuurlijke beginselen in de houding van christenen tegenover de overheid worden erin verwoord tot en met de grens van de burgerlijke gehoorzaamheid dat men Gode meer moet gehoorzamen dan de mensen. Die beginselen gelden ook ten opzichte van een neutrale overheid.

Meer in overeenstemming met de tijd zou de onderstaande herformulering zijn.

Herformulering

De kerken en de ambtsdragers behoren met de overheid, als door God ingesteld, een goede verhouding na te streven, evenwel met dien verstande dat men Gode meer moet gehoorzamen dan de mensen.

In voorkomende gevallen zullen de kerken zich met het getuigenis van het evangelie tot de overheid richten.

(1)

Het contact met de overheid wordt onderhouden door daartoe door de generale synode geïnstrueerde en benoemde deputaten.

(1)

Deze zin is toegevoegd om zo de verantwoordelijkheid van de kerk om de overheid aan te spreken op de haar van God gegeven taak aan te geven.

Artikel 29

De kerkelijke vergaderingen zijn vierdelig: die van de kerkenraad, van de classis, van de particuliere synode en van de generale synode.

Geen inhoudelijke wijziging

Artikel 30

In deze vergaderingen zullen geen andere dan kerkelijke zaken en die op kerkelijke wijze, behandeld worden. In meerdere vergadering (1) behoort slechts datgene te worden behandeld, wat in de mindere (2) niet kon worden afgedaan, of wat behoort tot de kerken van de meerdere vergadering in het algemeen.

(1) en (2)

Het spreken over meerdere en mindere vergaderingen kan misverstanden opwerpen. Het is wenselijk dat voor ieder duidelijk blijft dat meerdere vergaderingen geen hogere vergaderingen zijn. Anderzijds hebben deputaten geen betere benaming weten te vinden, zodat besloten wordt in een woordenlijst achter de K.O. een verklaring van deze begrippen te geven.

Geen inhoudelijke wijziging

Artikel 31 (1)

Wanneer iemand (a) zich erover beklagt, dat hij door de uitspraak van een mindere vergadering verongelikt is, kan hij zich op een meerdere vergadering beroepen (2). Hetgeen bij meerderheid van stemmen uitgesproken wordt, zal voor vast en bondig worden gehouden, tenzij bewezen wordt, dat dit in strijd is met het Woord van God of met de artikelen, in deze generale synode vastgesteld (3), zolang zij niet door een andere generale synode veranderd zijn (4).

(1)

Het verdient aanbeveling om in dit artikel de volgorde te veranderen, zodat eerst het besluit genoemd wordt en daarna het appel erop.

De besluiten van de vergaderingen worden genomen na gemeenschappelijk overleg en zo mogelijk met eenparige stemmen. Wat bij meerderheid van stemmen uitgesproken is, zal voor vast en bondig worden gehouden behoudens het bepaalde in lid 2.

(2)

Deze zin wordt als volgt geredigeerd: Wanneer iemand van mening is, dat hij door het besluit van een mindere vergadering bezwaard is, kan hij zich op een meerdere vergadering beroepen. Hij dient dan te bewijzen dat het bedoelde besluit in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde.

(3)

'in strijd... met artikelen, in deze generale synode vastgesteld' wordt 'in strijd... met de kerkorde'. Zie (2).

(4)

Toegevoegd aan dit artikel wordt een nadere omschrijving van het begrip 'revisie'. Overigens het recht van appel, zoals omschreven in lid 2, heeft ieder het recht om, wanneer hij door het besluit van een kerkelijke vergadering bezwaard is, zijn bezwaren in te dienen bij de eerstvolgende gelijksoortige vergadering. Een dergelijk bezwaar, verzoek tot revisie genaamd, dient op dezelfde wijze met redenen omkleed te zijn als een appel, of dient anderszins een element te bevatten dat bij het doen van de uitspraak buiten beschouwing was gebleven of onvoldoende was overwogen.

Geen vergadering is verplicht een verzoek tot revisie in behandeling te nemen, indien niet een element in geding wordt gebracht, dat bij het doen van de uitspraak waarvan revisie wordt verlangd, buiten beschouwing was gebleven of onvoldoende was overwogen.

(a)

Nagagaan is of het begrip 'iemand' in dit artikel nauwkeuiger gedefinieerd zou moeten worden. Volgens een door deputaten geraadpleegde jurist, maakt de aard van de kerkorde duidelijk dat onder 'iemand' een lid van de kerken verstaan wordt, zodat nadere definitie niet nodig is.

Herformulering

De besluiten van de vergaderingen worden genomen na gemeenschappelijk overleg en zo mogelijk met eenparige stemmen. Wat bij meerderheid van stemmen uitgesproken is, zal voor vast en bondig worden gehouden tenzij bewezen wordt, dat dit in strijd is met het Woord van God of de kerkorde.

Wanneer iemand van mening is, dat hij door het besluit van een mindere vergadering bezwaard is, kan hij zich op een meerdere vergadering beroepen. Hij dient dan te bewijzen dat het bedoelde besluit in strijd is met de Heilige Schrift, de belijdenis van de kerk en/of de aanvaarde kerkorde.

Overigens het recht van appel, zoals hierboven omschreven is, heeft ieder het recht om, wanneer hij door het besluit van een kerkelijke vergadering bezwaard is, zijn bezwaren in te dienen bij de eerstvolgende gelijksoortige vergadering. Een dergelijk bezwaar, verzoek tot revisie genaamd, dient op dezelfde wijze met redenen omkleed te zijn als een appel, of dient anderszins een element te bevatten dat bij het doen van de uitspraak buiten beschouwing was gebleven of onvoldoende was overwogen.

Geen vergadering is verplicht een verzoek tot revisie in behandeling te nemen, indien niet een element in geding wordt gebracht, dat bij het doen van de uitspraak waarvan revisie wordt verlangd, buiten beschouwing was gebleven of onvoldoende was overwogen (1).

(1)

Deze laatste zin is toegevoegd, omdat daarmee voorkomen kan worden, dat er een 'overloze' toestroom van revisie verzoeken zou komen.

Artikel 32

De handelingen (1) van alle vergaderingen zullen met aanroeping van de Naam van God begonnen en met dankzegging besloten worden.

(1)

Het woord 'handelingen' vervangen door 'werkzaamheden'.

Herformulering

De werkzaamheden van alle vergaderingen zullen met aanroeping van de Naam van God begonnen en met dankzegging besloten worden.

Artikel 33

Zij die naar de meerdere vergaderingen worden afgevaardigd, behoren hun geloofsbriefen (1) en instructiën (2), ondertekend door hen die ze hebben afgevaardigd, mede te brengen en alleen dezen hebben stemrecht, behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen. (3)

(1)

Het woord 'geloofsbriefen' kan gehandhaafd worden, omdat daarin tot uitdrukking komt dat de afgevaardigden het vertrouwen van hun kerkenraden hebben en omdat daarmee tegelijk het onderscheid met de lastbrief voor de predikant uit komt. Om juist spraakgebruik te bevorderen zal het goed zijn een model geloofsbrief achterin de kerkerode op te nemen.

Eventueel kan Uitgeverij Buijten en Schipperheijn in kennis gesteld worden, zodat er geen lastbrieven voor 'geloofsbriefen' gedrukt en verkocht worden.

(2)

'instructiën' wordt vervangen door 'instructies'.

(3)

Keurstem. De volgende zinsnede wordt geformuleerd en vastgelegd: 'Wanneer een kerkenraad niet in staat is twee ouderlingen naar een classisvergadering af te vaardigen kan een diaken worden afgevaardigd, die ter vergadering keurstem ontvangt.'

Deze zinsnede zal aan het slot van art.33 K.O. opgenomen worden.

Herformulering

Zij die naar de meerdere vergaderingen worden afgevaardigd, behoren hun geloofsbriefen en instructies, ondertekend door hen die ze hebben afgevaardigd, mede te brengen. Alleen dezen hebben stemrecht, behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen.

Wanneer een kerkenraad niet in staat is twee ouderlingen naar een classisvergadering af te vaardigen kan een diaken worden afgevaardigd, die ter vergadering keurstem ontvangt. (1)

(1)

toevoeging aan dit artikel.

Artikel 34

De taak van de preses is om aan de orde te stellen en toe te lichten hetgeen behandeld moet worden, toe te zien dat een leider op zijn beurt spreke; hen die te scherp en strijdustig zijn in het spreken, het zwijgen op te leggen en, indien zij daaraan geen gehoor geven, op hen censuur toe te passen. Zijn taak eindigt, wanneer de vergadering uiteengaet.

Herformulering (1)

De taak van de voorzitter in de kerkelijke vergaderingen is om de zaken die volgens de agenda behandeld moeten worden, duidelijk aan de orde te stellen. Hij zal er zorg voor dragen dat de discussies ordelijk verlopen. Leden van de vergadering die een woordenstrijd voeren of die zich door heftige emoties laten meeslepen, waardoor het geestelijk karakter van de vergadering in gevaar komt, zal hij het woord ontnemen. Indien deze leden van de vergadering volharden in dit gedrag, zal de voorzitter hen vermanen.

De voorzitter zal de vergadering dienen met het (doen) formuleren van voorstellen die een duidelijke besluitvorming bevorderen. (2) Zijn taak is beëindigd bij het sluiten van de vergadering.

(1)

Met deze formulering krijgt het artikel de benodigde actualisering en wordt de taak van de voorzitter verduidelijkt.

(2)

Deze zin is toegevoegd ter wille van een duidelijke besluitvorming.

Artikel 35

In alle vergaderingen zal naast de preses een scriba (1) optreden, om zorgvuldig te notuleren hetgeen het optekenen waard is.

(1)

Het woord 'scriba' kan eventueel vervangen worden door 'secretaris', maar deputaten hechten aan deze vervanging minder dan aan die van 'preses' door 'voorzitter'.

Herformulering

In alle vergaderingen zal naast de voorzitter een scriba worden aangewezen die zorgvuldig noteert wat voor schriftelijke vastlegging van waarde is.

Artikel 36

De classis heeft over de kerkenraad hetzelfde gezag als de particuliere synode over de classis en de generale synode over de particuliere.

Ongewijzigd laten.

Artikel 37

In alle kerken moet een kerkenraad zijn, bestaande uit de dienaren des Woords, de ouderlingen en de diakenen, welke regelmatig zal samenkomen (1) en waarin de dienaar des Woords (2) – indien er meer zijn dan één, de dienaren om beurt – heeft te presideren.

(1)

'samenkomen' vervangen door 'vergaderen'.

(2)

Vervangen door 'waarin bij voorkeur de dienaar des Woords ... heeft te presideren'.

argument' geleet op de gelijkwaardigheid van de ambten, is het onjuist dat de predikant beslist voorzitter van de kerkenraad moet zijn. Ook zou de huidige redactie betekenen, dat er in vacante gemeenten feitelijk geen kerkenraadsvergaderingen gehouden kunnen worden.

Herformulering

In alle kerken moet een kerkenraad zijn, bestaande uit de dienaren des Woords, de ouderlingen en de diakenen, welke regelmatig zal vergaderen en waarin bij voorkeur de dienaar des Woords – indien er meer zijn dan één, de dienaren om beurt – heeft te presideren.

Kleine letters

Hier wordt als art.37.5 toegevoegd:

Grote gemeenten wordt geadviseerd gebruik te maken van de richtlijnen voor decentralisatie van grote gemeenten.

Voorstel:

Als nieuw subartikel dient hier een verwijzing opgenomen te worden naar de richtlijnen voor – nieuwe benaming – 'decentralisatie van grote gemeenten'. De oude benaming wekt de indruk dat het zou gaan om gemeenten in grote steden terwijl grote gemeenten bedoeld zijn.

Artikel 38 (1)

In plaatsen, waar voor het eerst of opnieuw de ambten worden ingesteld, kan dit slechts geschieden met advies van de classis. (2)

(1)

Deputaten constateren de onkerkelijke praktijk op het punt van de kerkelijke grenzen (zie ook bepaling 3 'kleine letters'), maar menen toch dit artikel ongewijzigd te moeten handhaven.

(2)

Er wordt aan dit artikel toegevoegd: 'Ook bij opheffing van gemeenten is het advies van de classis nodig.' Aangezien opheffing van gemeenten vaker voorkomt, leek het deputaten goed om deze zinsnede op te nemen.

Herformulering

In plaatsen, waar voor het eerst of opnieuw de ambten worden ingesteld, kan dit slechts geschieden met advies van de classis.

Ook bij opheffing van gemeenten is het advies van de classis nodig. (1)

(1)

Toevoeging aan dit artikel.

Artikel 39

In plaatsen, waar geen kerkenraad zijn kan en toch leden wonen, zullen deze leden door de classis onder de zorg van een naburige kerkenraad gesteld worden.

Dit artikel blijft ongewijzigd.

Artikel 40

De diakenen komen regelmatig samen om onder aanroeping van de Naam des Heren de diaconale aangelegenheden te behandelen. Zij doen verantwoording van hun beleid en beheer aan de kerkenraad.

Herformulering

De diakenen komen regelmatig in vergadering samen om onder aanroeping van de Naam des Heren de diaconale aangelegenheden te behandelen. Zij doen verantwoording van hun beleid en beheer aan de gehele (1) kerkenraad.

(1)

door toevoeging van 'gehele' komt uit dat de diakenen zelf ook deel van de kerkenraad zijn.

Artikel 41

De classische vergaderingen bestaan uit de kerken van het classicaal ressort, die elk een dienaar des Woords en een ouderling, voorzien van behoorlijke geloofsbriefen (1), afvaardigen. De classis vergadert minstens tweemaal per jaar op plaats en tijd door de vergadering vast te stellen. In deze vergaderingen berust het presidium (2) of beurtlings, of na verkiezing bij de dienaren des Woords, met dien verstande, dat dezelfde persoon niet tweemaal achtereenvolgens mag worden gekozen. Verder wordt door de preses onder meer aan de afgevaardigden gevraagd, of zij in hun kerken hun kerkenraadsvergaderingen houden, of de kerkelijke tucht wordt geoefend, of de diaconale roeping vervuld wordt en of er iets is, waarin zij het oordeel en de hulp van de classis voor hun kerk behoeven. (3) Tenslotte worden in de laatste vergadering vóór de particuliere synode de afgevaardigden naar deze synode gekozen. (4)

(1) 'Behoorlijke geloofsbriefen' wordt vervangen door 'veriste geloofsbriefen'.

(2) 'presidium' wordt vervangen door 'voorzitterschap'.

(3) Wijziging van het bepaalde dat begint met 'Verder wordt...' 'Verder' vraagt de voorzitter in het begin van de vergadering bij de afgevaardigden van iedere gemeente naar de goede voortgang van het gemeentelijk leven, waarbij o.a. aandacht wordt gegeven aan de zondagse erediensten en de taakvervulling van de kerkenraad; ook zal de voorzitter vragen of er iets is waarin de kerkenraad oordeel en hulp van de classis nodig heeft.

Opmerking: deputaten wijzen erop, dat het voorkeur verdient om deze vragen, c.q. de rapporten kerkvisite in het begin van de vergadering te bespreken omdat juist om deze aangelegenheid de classiskerken bij elkaar komen en deze onderdelen dreigen tekort gedaan te worden wanneer ze aan het einde van een vergadering behandeld worden.

(4) Toevoegen: 'Aan het einde van iedere vergadering zal een kerk – bij voorkeur bij toerbeurt – worden aangewezen om de volgende classische vergadering bijeen te roepen.'

argument: anders dan bij de particuliere synode en de generale synode wordt bij de classis niet gesproken over een roepende kerk, tenzij deze er wel moet zijn.

Herformulering

De classische vergaderingen bestaan uit de kerken van het classicaal ressort, die elk een dienaar des Woords en een ouderling, voorzien van behoorlijke geloofsbriefen, afvaardigen. De classis vergadert minstens tweemaal per jaar op plaats en tijd door de vergadering vast te stellen. In deze vergaderingen berust het voorzitterschap of beurtlings, of na verkiezing bij de dienaren des Woords, met dien verstande, dat dezelfde persoon niet tweemaal achtereenvolgens mag worden gekozen.

Verder vraagt de voorzitter in het begin van de vergadering bij de afgevaardigden van iedere gemeente naar de goede voortgang van het gemeentelijk leven, waarbij o.a. aandacht wordt gegeven aan de zondagse erediensten en de taakvervulling van de kerkenraad; ook zal de voorzitter vragen of er iets is waarin de kerkenraad oordeel en hulp van de classis nodig heeft.

Tenslotte worden in de laatste vergadering vóór de particuliere synode de afgevaardigden naar deze synode gekozen.

Aan het einde van iedere vergadering zal een kerk – bij voorkeur bij toerbeurt – worden aangewezen om de volgende classische vergadering bijeen te roepen.

Kleine letters**Art.41.5**

De classis zal voor elke vacante gemeente een dienaar des Woords (consulent) aanwijzen om met raad en daad deze gemeente bij te staan in die zaken waarin de kerkenraad zijn hulp inroept, met name inzake de beroeping van een dienaar des Woords; de beroepsbrief zal mede door hem ondertekend worden; hij is van zijn arbeid verantwoording schuldig aan de classis. (1947, 1965/6)

Herformulering (1)

De classis zal bij het vacant worden van een gemeente een dienaar des Woords van een naburige gemeente als consulent aanwijzen om deze gemeente gedurende de tijd van de vacature met raad en daad bij te staan in die zaken waarin de kerkenraad zijn hulp inroept. Het gaat hierbij vooral om bijstand inzake de beroeping van een dienaar des Woords. De beroepsbrief zal mede door hem ondertekend worden. Hij is van zijn arbeid verantwoording schuldig aan de classis.

(1) argument: over de taak en bevoegdheden van de consulent bestaat veel onduidelijkheid, waardoor een consulent met meer werk belast wordt dan het consulentchap feitelijk bedoelt.

Artikel 42

Waar in een gemeente meer dan één dienaar des Woords is, mogen zij die niet volgens het voorgaande artikel afgevaardigd zijn, met adviserende stem op de classische vergadering verschijnen.

Herformulering (1)

Waar in een gemeente meer dan één dienaar des Woords is, kunnen zij die niet volgens voorgaand artikel afgevaardigd zijn, de vergadering van advies dienen **wanneer hun dat gevraagd wordt.** (2)

(1) argument: aangezien deze bepaling stamt uit een tijd waarin predikanten noodzakelijkerwijs een grotere inbreng in kerkelijke vergaderingen hadden dan andere ambtsdragers en de bepaling geen recht doet aan de gelijkwaardigheid van de ambten en het karakter van afvaardiging, dient dit artikel gewijzigd te worden. Met deze formulering is een einde gekomen aan de 'predikantoverschijningen', dat wil zeggen, predikanten die zonder afgevaardigd te zijn op classische vergaderingen verschijnen en aan deze vergadering deelnemen.

(2) Deze toevoeging wil voorkomen, dat niet afgevaardigde predikanten een leidende rol spelen in discussies.

Artikel 43

Aan het einde van de classische en andere meerdere vergaderingen wordt censuur geoefend over hen die iets strafwaardigs in de vergadering gedaan (1), of de vermaning van enige kerkelijke vergadering gering geschat hebben.

(1) wordt vervangen door 'die zich in de vergadering misgaten hebben'.

Herformulering

Aan het einde van de classische en andere meerdere vergaderingen wordt, **opdat de christelijke saamhorigheid van haar leden bewaard blijft** (1), censuur geoefend over hen die zich in de vergadering misgaten hebben, of de vermaning van enige kerkelijke vergadering gering geschat hebben.

(1) is toegevoegd om de principiële positieve bedoeling van het ophalen van tucht te onderstrepen.

Artikel 44 (1)

Ook zal de classis ten minste twee van haar meest ervaren en bekwame dienaren des Woords van wie één vervangen kan worden door een ouderling, machtigen om in alle kerken elk jaar kerkvisite te houden en sto toe te zien, of de predikanten, ouderlingen en diakenen hun ambt getrouw waarnemen, bij de zuiverheid der leer volharden, de aangenomen kerkorde in elk opzicht handhaven en de opbouw van de gemeente, alsmede van de jeugd (2), naar behoren, zoveel hun mogelijk is, met woorden en werken bevorderen, opdat zij hen die nalatig in het een of ander worden bevonden, bijtijds broederlijk vermanen en met raad en daad alles doen strekken tot vrede, opbouw en welzijn van de kerken; iedere classis is bevoegd, zo zij dit wenst, het mandaat van deze visitatoren te verlengen, tenzij de visitatoren zelf, om redenen waarover de classis heeft te oordelen, verzoeken te worden ontslagen.

(1) De eerste zin in dit artikel is erg lang. Vandaar de noodzaak om deze zin te 'knippen'.

(2) Dit kan vervallen, aangezien de jeugd bij de gemeente behoort.

Herformulering

De classis zal enkele van haar meest ervaren en bekwame dienaren des Woords, van wie één vervangen kan worden door een ouderling, machtigen in alle kerken elk jaar kerkvisite te houden. De visitatoren zullen erop toe zien dat de predikanten, ouderlingen en diakenen ieder voor zich en gezamenlijk hun ambt getrouw waarnemen, bij de zuiverheid van de leer volharden, de aangenomen kerkorde in elk opzicht te handhaven en de opbouw van de gemeente naar behoren met woorden en werken bevorderen. Daarbij zullen zij hen die nalatig in het een of ander worden bevonden, bijtijds broederlijk vermanen en met raad en daad alles doen strekken tot vrede, opbouw en welzijn van de kerken.

Iedere classis is bevoegd, zo zij dit wenst, het mandaat van deze visitatoren te verlengen, tenzij de visitatoren zelf, om redenen waarover de classis heeft te oordelen, verzoeken te worden ontslagen.

Reglement Kerkvisitatie

In onderdeel IV (diaconie) is een vraag niet meer bij de tijd en deze moet aldus gewijzigd worden. Met welke instellingen (...) Maken zij waar nodig, gebruik van de diensten van de Stichting Gereformeerd Jeugdwelzijn/Jeugdbescherming.

Artikel 45

Iedere kerk heeft behoorlijk zorg te dragen voor haar archief. Dit zal eveneens geschieden (1) door de classis en de synode. Elke meerdere vergadering heeft hierbij toezicht te houden op haar mindere.

(1) Dit zal eveneens geschieden door... wordt vervangen door: 'Dit geldt ook voor...'.

Herformulering

Iedere kerk heeft behoorlijk zorg te dragen voor haar archief. Dit geldt ook voor de classis en de synode. Elke meerdere vergadering heeft hierbij toezicht te houden op haar mindere.

Artikel 46 (1)

De instructiën (2) van de zaken die in meerdere vergadering moeten worden behandeld, mogen niet worden ingediend, voordat over de daarin voorgestelde punten de besluiten van de voorgaande synoden gelezen zijn, opdat (3) hetgeen afgehandeld is, niet opnieuw voorgesteld worde, tenzij men oordeelt dat het moet worden veranderd.

(1)

De zin is te lang. Daarom is 'knippen' noodzakelijk.

(2)

Dit wordt 'instructies'.

(3)

Dit wordt vervangen door 'zo zal voorkomen worden, dat'.

Herformulering

De instructies van de zaken die in meerdere vergaderingen moeten worden behandeld, mogen niet worden ingediend, voordat over de daarin voorgestelde punten de besluiten van de voorgaande synoden gelezen zijn, zo zal voorkomen worden, dat hetgeen afgehandeld is opnieuw aan de orde wordt gesteld, tenzij men van oordeel is dat het moet worden veranderd.

Artikel 47

Eén jaar (terzij de omstandigheden het vaker vereisen) komen enige naburige classes samen als particuliere synode (1), tot welke synode uit iedere classis drie dienaren des Woords en drie ouderlingen worden afgevaardigd. Aan het einde van de vergadering, zowel van de particuliere als van de generale synode, zal een kerk worden aangewezen, om de volgende synode samen te roepen.

(1)

Deze zin wordt gewijzigd. Zie onderstaand voorstel.

Herformulering

De vergaderingen van de particuliere synoden worden jaarlijks gehouden, tenzij de omstandigheden het vaker vereisen, **zults ter beoordeling van de roepende kerk, die daartoe het advies en de goedkeuring van haar classis zal vragen.** (1)

Naar deze synode worden uit iedere classis drie dienaren des Woords, drie ouderlingen en één diaken afgevaardigd. Aan het einde van de vergadering, zowel van de particuliere als van de generale synode, zal een kerk worden aangewezen, om de volgende synode samen te roepen.

(1)

argument voor deze toevoeging: Dit element ontbrak ook bij dit artikel, terwijl de zaak ten aanzien van de classis en de generale synode wel geregeld was.

Voor classisale en generaal-synodale vergaderingen is namelijk omschreven aan welke criteria dan voldaan moet zijn: voor een classis moeten minimaal drie gemeente een verzoek indienen, voor een generale synode twee particuliere synoden (zie art.41 lid 3 en art.50). Voor het tussentijds bijeen roepen van de particuliere synode zijn er geen regels te vinden in het recente verleden. In de oudste edities van de kerkorde wordt er over gesproken dat de roepende kerk, **met advies der classis**, plaats en tijd van de volgende synode bepaalt (Jansen, korte vertaling blz.207 en 213 en synopsi blz.68). Men kan concluderen dat, wanneer één classis van oordeel is dat bijeenroepen van de particuliere synode noodzakelijk is, deze daartoe advies geeft aan de roepende kerk. Deze zal op haar beurt de goedkeuring van haar classis vragen, zodat op deze wijze in de regel twee classes het 'draagvlak' vormen voor het bijeenroepen van een particuliere synode. Zo is het in onze kerken recentelijk ook gegaan: Haarlem 1984 en Zwolle 1989. Vandaar dat het goed is om deze notie weer uit het verleden terug te halen.

Artikel 48

Het staat iedere synode vrij, correspondentie te verzoeken en te onderhouden met haar naburige synode of synoden, in zulk een vorm, als zij het meest bevorderlijk acht voor de algemene stichting.

Herformulering

Het staat iedere synode vrij, correspondentie te verzoeken en te onderhouden met haar naburige synode of synoden, in de vorm, die zij het meest bevorderlijk acht voor de algemene stichting.

Artikel 49

Iedere synode heeft ook deputaten te benoemen, om de besluiten van de synode bij de respectieve onder haar ressorterende classes uit te voeren en om tezamen, of althans ten getale van drie, bij de peremptoire examens van de kandidaten tegenwoordig (1) te zijn. (2) Bovendien hebben zij in alle voorkomende moeilijkheden aan de classes hulp te bieden, opdat eenheid (3), orde en zuiverheid der leer bevestigd en behouden worden. Zij hebben van al hun handelingen aantekeningen te houden om daarover aan de synode rapport uit te brengen en, desgevraagd, deze te motiveren. Ontslag kan hun slechts door de synode worden verleend.

(1)

'Tegenwoordig zijn' wordt 'aanwezig zijn'.

(2)

De eerste zin kan 'geknipt' worden.

(3)

'enigheid' wordt 'eenheid'.

Herformulering

Iedere synode heeft deputaten te benoemen, om de besluiten van de synode bij de respectieve onder haar ressorterende classes uit te voeren. Ook zullen zij met minimaal drie afgevaardigden aanwezig zijn bij de peremptoire examens van de kandidaten.

Bovendien hebben zij in alle voorkomende moeilijkheden aan de classes hulp te bieden, opdat eenheid, orde en zuiverheid der leer bevestigd en behouden worden. Zij hebben van al hun handelingen aantekeningen te houden om daarover aan de synode rapport uit te brengen en, desgevraagd, deze te motiveren. Ontslag kan hun slechts door de synode worden verleend.

Kleine letters

Bij verschil van mening tussen de classis en de gedeputeerden, beslist de particuliere synode. (1941, verg. art.4 K.O. sub 3)

Herformulering van deze bepaling (1)

Bij verschil van inzicht tussen de classis en de gedeputeerden bij de peremptoire examens wordt de regeling gevolgd zoals in art.4 K.O. sub 3 beschreven (1941).

(1)

Motivatie van herformulering: Het hier genoemde verschil van inzicht tussen een classis en de deputaten kan verwarring wekken. Het is een aantaling van een besluit van de generale synode 1941 (n.a.v. een instructie uit het zuiden, zie Acta 1941 art.66 en bijl. XVII), waarin een oplossing gezocht wordt bij verschil van inzicht tussen classis en deputaten **inzake de beoordeling van een peremptoire examen**. Hoewel in de huidige redactie van art.49 naar art.4 sub 3 verwezen wordt, is er toch onduidelijkheid. Afereent wordt de indruk gewekt dat bij iedere zaak waar verschil van inzicht is de particuliere synode beslist - terwijl dit in beginsel alleen geregeld is bij de peremptoire examens -; ten tweede wordt de indruk gewekt dat bij deze examens een verschil van inzicht **altijd** leidt tot een finale beoordeling door de particuliere synode, terwijl dit in werkelijkheid slechts het geval is wanneer de classis **positief** oordeelt na een **negatief** advies van deputaten (zie ook Jansen blz.220, een passage waarop de synodale commissie van 1941 zich baseerde).

Artikel 50

De generale synode zal naar de regel eenmaal in de drie jaren vergaderen, tenzij er gewichtige redenen zijn om eerder bijeen te komen. Naar deze vergadering worden uit elke particuliere synode zes dienaren des Woords en zes ouderlingen afgevaardigd. Indien de generale synode naar het oordeel van tenminste twee particuliere synoden binnen de drie jaar moet worden samengeroepen, dan heeft de daartoe aangewezen roepende kerk de taak, met advies en goedkeuring van haar particuliere synode, tijd en plaats daarvan vast te stellen.

De artikel blijft ongewijzigd.

Kleine letters**Art.50.3**

De raad van de samenroepende kerk laat een voorlopig agendum drukken (1) waarop melding wordt gemaakt van alle door hem ontvangen instructies, rapporten en ingekomen stukken, met uitzondering van bezwaarschriften, protesten enz. (1885, 1959)

(1)

Dit wordt vervangen door 'stelt een voorlopige agenda samen'.

Art.50.7 (1)

Aan verzoeken van de pers om toegang tot de openbare zitting van de synode te ontvangen, kan worden voldaan onder voorwaarde dat het moderamen gerechtigd is ten aanzien van bepaalde zaken geen publicatie toe te staan, alsmede dat, indien het moderamen van oordeel is dat bepaalde publicaties onjuist zijn, de pers verplicht is rectificatie op te nemen in het eerstvolgende nummer van het blad waarin deze publicatie werd opgenomen. Voorzover het geen comité-zaken betreft mogen de verslaggevers inzage ontvangen in de ingediende en in te dienen rapporten. (1959)

(1)

art.50 lid 7 verwoordt een heikole zaak, namelijk de wijze waarop de pers behandeld wordt door (het moderamen c.q. de assessor van) de synode. E.e.a. is besloten in 1959 (zie Acta art. 11) en betrof toen Kerknieuws, Trouw en De Rotterdammer. 37 Jaar later (1) zijn de verhoudingen aanzienlijk gewijzigd. Ons omgaan met de pers is soms wat kramachtig en past beslist niet meer bij de persvrijheid zoals in ons land breed uitgemeten en beleefd wordt. Het brengt ons per consequentie ook te dicht bij de tafels van de redactie. We kunnen een voorbeeld nemen in dezen aan de wijze waarop de Nrk en de GKN met de pers omgaan: laat ze schrijven wat ze willen en gebruik de eigen kerkelijke organen voor de zuivere verslaggeving; eventueel - als het de spugaten uit loopt - kan een pagina 'opinie' of iets dergelijks van een dagblad nog uitkomst bieden.

Herformulering art.50.7

Aan verzoeken van de pers om toegang tot de openbare zitting van de synode te ontvangen, kan worden

voldaan; de assessor van de synode is de in eerste instantie aangewezen om het contact tussen de pers en de synode te verzorgen. Voor zover het geen comité-zaken betreft mogen de verslaggevers inzage ontvangen van de ingediende en in te dienre rapporten. De verslaggevers/reporters blijven zelf verantwoordelijk voor hun weergave.

Art.50.10

Het moderamen zal onmiddellijk (1) na de sluiting van de synode of zo spoedig als dit mogelijk is, de kerkenraden in kennis stellen van belangrijke besluiten. (1956)

(1)

Dit is te idealistisch gesteld. Het is onmogelijk om vrijwel meteen de belangrijke besluiten op papier te hebben. Er is langere tijd mee gemoeid.

Herformulering

Het moderamen zal zo spoedig mogelijk na sluiting van de synode de kerkenraden in kennis stellen van belangrijke besluiten. (1956)

Art.50.14

In geval een of meer vacatures vervuld moeten worden, zullen de deputaatschappen een gemotiveerde voordracht van twee personen (1) in de eerste zittingsweek bij het moderamen van de synode in een afzonderlijk schrijven indienen. Deze aanbeveling zal aan de synode worden bekendgemaakt. Het moderamen heeft evenwel het recht van de aanbeveling af te wijken. In geval van afwijking van de voordracht zal zo mogelijk vooraf met het desbetreffende deputaatschap contact worden opgenomen. (1962, 1983)

(1)

Dit wordt gewijzigd in: 'gemotiveerde voordracht per vacature van twee personen — die daarmee instemmen —'

Herformulering

In geval een of meer vacatures vervuld moeten worden, zullen de deputaatschappen een gemotiveerde voordracht per vacature van twee personen — **die daarmee instemmen** — (1) in de eerste zittingsweek bij het moderamen van de synode in een afzonderlijk schrijven indienen. Deze aanbeveling zal aan de synode worden bekendgemaakt. Het moderamen heeft evenwel het recht van de aanbeveling af te wijken. In geval van afwijking van de voordracht zal zo mogelijk vooraf met het desbetreffende deputaatschap contact worden opgenomen. (1962, 1983)

(1)

Deze noot wordt toegevoegd, zodat de besluiten van de generale synode van 1992 op dit punt tekstueel verwerkt worden. (Zie Acta 1992, art.161)

Artikel 51

De verhouding tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland en kerken in het buitenland wordt voorzover het de Christelijke Gereformeerde Kerken betreft, geregeld door de generale synode.

Geen wijziging

Kleine letters

De door de generale synode 1995 gewijzigde bepalingen zijn inmiddels opgenomen.

Artikel 52

De dienaren des Woords evenals de hoogerleraren in de theologie en de docenten aan de Theologische Universiteit zullen hun instemming betuigen met de drie formulieren (1) van eenigheid (2) door ondertekening van het daarvoor bestaande verbindingsformulier (3). De dienaren die dit weigeren, zullen door de kerkenraad of de classis de facto in hun dienst worden geschorst, totdat zij na samenspraak bereid zijn tot ondertekening. Indien zij halsschijn blijven weigeren, zullen zij geheel uit hun ambt worden ontszet.

(1)

voorstel: opnemen welke de 'drie formulieren van eenheid' zijn, opdat (mogelijke) onbekendheid wordt weggenomen.

(2)

wordt vervangen door 'eenheid' argument: het begrip 'enig' heeft een betekenisverandering ondergaan.

(3)

Dit wordt vervangen door 'ondertekeningformulier'

Herformulering

De dienaren des Woords evenals de hoogerleraren in de theologie en de docenten aan de Theologische Universiteit zullen hun instemming betuigen met de drie formulieren van eenheid **te weten de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels** door ondertekening van het daarvoor bestaande ondertekeningformulier. De dienaren die dit weigeren, zullen door de kerkenraad of de classis de facto in hun dienst worden geschorst, totdat zij na samenspraak bereid zijn tot ondertekening. Indien zij halsschijn blijven weigeren, zullen zij geheel uit hun ambt worden ontszet.

Kleine letters

Art.52.1

De dienaren des Woords zullen, ieder in zijn classis, door de ondertekening van het goede (1) verbindingsformulier (2) zich plechtig, als in de tegenwoordigheid Gods (3), verbinden aan de leer, dienst en tucht van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. De ondertekening door de kandidaten tot de dienst des Woords zal plaats vinden bij het peremptoir examen. (1836, 1947)

(1)

'oude' kan bij verbindingsformulier worden weggelaten, aangezien deze kwalificatie onnodig is.

(2)

'verbindingsformulier' wijzigen in 'ondertekeningformulier' (zo ook bij bijlage 11:35).

(3)

Dit kan worden vervangen door 'voor het aangezicht van God'.

Herformulering

De dienaren des Woords zullen, ieder in zijn classis, door de ondertekening van het ondertekeningformulier zich plechtig, als voor het aangezicht van God, verbinden aan de leer, dienst en tucht van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. De ondertekening door de kandidaten tot de dienst des Woords zal plaats vinden bij het peremptoir examen. (1836, 1947)

Bijlage 35

'in goedt consciëntie' vervangen door 'met een goed geweten'.

Artikel 53

Insgelijks (1) zullen ook de ouderlingen en diakenen bij de aanvaarding van hun ambt, in een vergadering van de kerkenraad, hun instemming betuigen met de drie formulieren (2) van eenigheid (3) door ondertekening van het voor hen bestemde verbindingsformulier (4).

(1)

'insgelijks' vervangen door 'evenzo'

(2)

voorstel: opnemen welke de 'drie formulieren van eenheid' zijn, opdat (mogelijke) onbekendheid wordt weggenomen.

(3)

wordt vervangen door 'eenheid' argument: het begrip 'enig' heeft een betekenisverandering ondergaan.

(4)

Dit wordt 'ondertekeningformulier'.

Herformulering

Evenzo zullen ook de ouderlingen en diakenen bij de aanvaarding van hun ambt, in een vergadering van de kerkenraad, hun instemming betuigen met drie formulieren van eenheid **te weten de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels** door ondertekening van het voor hen bestemde ondertekeningformulier.

Artikel 54

De kerkenraden hebben toe te zien, dat de ouders overeenkomstig hun doopbelofte hun kinderen doen onderwijzen op de scholen, die tot grondslag hebben Gods Woord en de drie formulieren van eenigheid.

Herformulering (1)

De kerkenraden hebben er op toe te zien, dat de ouders **naar hun vermogen hun kinderen onderwijzen (2) en zoveel zij kunnen (3)** hen onderwijs laten volgen dat in overeenstemming is met de leer van de kerk, zoals zij dit bij de doop beloofd hebben.

(1)

argument voor deze herformulering: deputaten wijzen erop dat in het bestaande artikel een omslag is gemaakt van het onderwijs door de kerk naar het onderwijs op de scholen. Het voorstel brengt toch weer enigszins naar het oorspronkelijke artikel terug en neemt tegelijk de praktische onhaalbaarheid van het nu geformuleerde weg.

Deputaten zijn tot hun voorstel gekomen na overleg met deputaten kerk en onderwijs.

(2)

Deze toevoeging legt de verantwoordelijkheid bij de ouders om zelf gestalte te geven aan de geloofsopvoeding.

(3)

Deze toevoeging houdt er rekening mee, dat het niet altijd praktisch haalbaar is om kinderen onderwijs te laten volgen, dat in overeenstemming is met de leer van de kerk.

Artikel 55

De ambtsdragers (1) zullen met de hun ten dienste staande middelen de invloed tegengaan van onrechtzinnige, revolutionaire en zedenbederfende lectuur en zowel in de prediking als bij de catechese en het huisbezoek waarschuwen tegen alles, wat de zuiverheid van het christelijk leven bedraagt.

(1)
Vervangen door 'de kerkenrader' (conform art.54). Het is immers niet de taak van ambtsdragers afzonderlijk maar van de kerkenraad als geheel.

Herformulering (1)

De kerkenraden hebben toe te zien, dat de **gemeenteleden zowel in prediking als door catechese en huisbezoek worden toegerust om de Here in leer en leven te dienen** (2). Deze toerusting dient levens om weerstand te kunnen bieden aan de negatieve invloeden van zowel verderfelijke lectuur als van de **overige moderne communicatiemiddelen** (3), waardoor de zuiverheid van de heilige christelijke levenswandel wordt aangetast.

(1)
Hier constateren deputaten een omslag. Nu gaat het om het lezen van verkeerde lectuur, terwijl het aanvankelijk ging om het schrijven van verkeerde lectuur. Gezien echter de huidige situatie en de taak van de kerk is het zinvol om aandacht aan het lezen van verkeerde lectuur te geven terwijl eveneens andere communicatiemiddelen dan lectuur de aandacht verdienen.

(2)
Deze toevoeging dient om het positieve element van het kerkelijk onderwijs te ondersteunen.

(3)
Deze toevoeging dient om aan te geven, dat naast verderfelijke lectuur ook andere communicatiemiddelen een negatieve invloed kunnen hebben.

Artikel 56

Het verbond Gods zal aan de kinderen van de gelovigen door de heilige doop (1) bezegeld worden, zo spoedig de bediening daarvan plaats kan hebben en wel in een wettige dienst des Woords.

(1)
voorstel: Toevoegen na "...door de heilige doop..." "..., bediend door een dienaar van het Woord..."
Door deze toevoeging wordt willekeur voorkomen.

Herformulering

Het verbond Gods zal aan de kinderen van de gelovigen door de heilige doop **bediend door een wettige dienaar van het Woord** (1) bezegeld worden. De bediening daarvan zal zo spoedig mogelijk plaats hebben in een wettige dienst van het Woord.

(1)
Zie voor deze toevoeging hierboven.

Artikel 57

De dienaren des Woords zullen zorg dragen (1), dat de ouders het sacrament van de doop voor hun kind aanvragen en bij de bediening van de heilige doop de daaraan verbonden verplichtingen op zich nemen. Wanneer het nodig is, dat er getuigen bij de doop optreden, behoren dit personen te zijn, die de zuivere leer toegeëerd en onbesproken van wandel zijn.

(1)
vervangen door 'De kerkenraden zullen er zorg voor dragen'
argument: het hier bepaalde is geen taak voor predikanten maar voor kerkenraden.

Herformulering

De kerkenraden zullen er zorg voor dragen, dat de ouders het sacrament van de doop voor hun kind aanvragen en bij de bediening van de heilige doop de daaraan verbonden verplichtingen op zich nemen. Wanneer het nodig is, dat er getuigen bij de doop optreden, behoren dit personen te zijn, die de zuivere leer toegeëerd en onbesproken van wandel zijn.

Artikel 58

De dienaren des Woords (1) zullen bij het dopen, zowel van jonge kinderen als volwassenen, de daartoe opgestelde formulieren gebruiken.

(1)
Wordt vervangen door 'de kerkenraden...'
Bij de kerkenraden berust de verantwoordelijkheid in dezen.

Herformulering

Bij het dopen, zowel van jonge kinderen als volwassenen, zullen de kerkenraden er op toe zien dat de daartoe opgestelde formulieren **geheel en ongewijzigd** (1) gebruikt worden.

(1)
Deze toevoeging dient om een willekeurig omgaan met de formulieren te voorkomen.

Artikel 59

De volwassenen worden door de doop bij de christelijke gemeente ingelijfd en tot lidmaten (1) van de gemeente aangenomen en zijn daarom gehouden ook het avondmaal des Heren te gebruiken, hetgeen zij bij hun doop zullen beloven te doen.

(1)
'lidmaten' vervangen door 'leden'.

Herformulering

De volwassenen worden door de doop bij de christelijke gemeente ingelijfd en tot leden van de gemeente aangenomen en zijn daarom gehouden ook het avondmaal des Heren te gebruiken, hetgeen zij bij hun doop zullen beloven te doen.

Artikel 60

De namen van de gedoopten, alsook van de ouders en getuigen, en evenzo de tijd van de doop zullen volledig in het doopboek opgetekend worden.

Dit artikel blijft ongewijzigd.

Kleine letters

ad 2a: 'stipulatiën' vervangen door 'verplichtingen'.

ad 2b: passage 'en welke kinderen na de excommunicatie verwekt zijn' laten vervallen.
argument: deze bepaling is niet na te leven.

ad 2c: Deze bepaling kan vervallen.
argument: de huidige situatie van pleegzorg maakt deze bepaling overbodig.

ad 2h: wijzigen in: Aan de kerkenraden is overgelaten, tot welke leeftijd kinderen door hun ouders ten doop kunnen worden gehouden, aangezien...

Artikel 61

Niemand kan tot het avondmaal des Heren worden toegelaten, dan die overeenkomstig de regeling van de plaatselijke kerk belijdenis des geloofs heeft afgelegd en getuigenis heeft van een godvruchtige wandel, zonder welke ook zij die uit andere kerken (1) komen, niet kunnen worden toegelaten.

(1)
'uit andere kerken' verduidelijken door 'uit zusterkerken'.

Herformulering

Niemand kan tot het avondmaal des Heren worden toegelaten, dan die overeenkomstig de regeling van de plaatselijke kerk belijdenis des geloofs heeft afgelegd en getuigenis heeft van een godvruchtige wandel, zonder welke ook zij die uit zusterkerken komen, niet kunnen worden toegelaten.

Kleine letters

ad 1: 'lidmaat' vervangen door 'lid'.

Artikel 62

Iedere kerk zal het avondmaal op zodanige wijze vieren, als naar haar oordeel het meest tot stichting van de gemeente dienen kan, met dien verstande, dat de uitwendige ceremoniën, in Gods Woord voorgeschreven, onderhouden worden (1) en dat het formulier van het avondmaal en de daarin opgenomen gebeden zullen worden gebruikt.

(1)
Dit kan worden vervangen door 'de tekenen van brood en wijn naar de inzetting van Christus gebruikt zullen worden...'
argument: met deze formulering wordt met meer nadruk naar de instelling van Christus verwezen en wordt levens voorkomen dat bij het begrip 'uitwendige ceremoniën' aan slechts formele handelingen gedacht zou kunnen worden.

Herformulering

Iedere kerk zal het avondmaal op zodanige wijze vieren, als naar haar oordeel het meest tot stichting van de gemeente dienen kan, met dien verstande, dat de tekenen van brood en wijn naar de inzetting van Christus gebruikt zullen worden en dat het formulier van het avondmaal wordt gevolgd met de daarin opgenomen gebeden.

Artikel 63

De bediening van het avondmaal mag alleen plaats hebben onder toezicht van ouderlingen, volgens kerkelijke orde en in een openlijke samenkomst (1) van de gemeente. Het avondmaal des Heren zal minstens eens per drie maanden, na gehouden voorbereiding, worden gevierd.

(1)
'openlijke samenkomst' wordt vervangen door 'openbare samenkomst'.

Herformulering

De bediening van het avondmaal mag alleen plaats hebben onder toezicht van ouderlingen, volgens kerkelijke orde en in een openbare samenkomst van de gemeente.

Het avondmaal des Heren zal minstens eens per drie maanden, na gehouden voorbereiding, worden gevierd.

Artikel 64 (1)

Op de dag des Heren (2) zal de gemeente minstens tweemaal samenkomen onder de bediening des Woords. Het samenkomen op werkdagen (3) wordt aan het oordeel van de kerkenraad overgelaten.

(1) algemene opmerking naar aanleiding van dit artikel: de instructie voor deputaten radio-kerkenstufzendingen dient in de bijlagen opgenomen te worden.

(2)

'de dag des Heren' wordt vervangen door 'de zondag'. argument: elke dag is een dag van de HERE, terwijl hier met nadruk de eerste dag van de week, dat is de zondag bedoeld wordt.

(3)

'werkdagen' wordt vervangen door 'andere dagen'.

Herformulering

Op de zondag zal de gemeente minstens tweemaal samenkomen onder de bediening des Woords. Het samenkomen op andere dagen wordt aan het oordeel van de kerkenraad overgelaten.

Artikel 65

Lijkpredikatie of lijdendiensten zullen niet worden ingesteld.

Herformulering (1)

Wanneer een kerkenraad vanwege het overlijden van een lid van de gemeente een dienst belegt, zal hij er op toezien, dat in deze dienst niet de overledene maar de bediening van het Woord centraal staat. (2)

(1)

argument voor deze herformulering: de historische achtergrond waartegen het oorspronkelijke artikel is opgesteld is vandaag niet meer in zo sterke mate aan de orde, terwijl met die achtergrond in de nieuwe formulering wel rekening wordt gehouden. De nieuwe formulering biedt kerkenraden de gelegenheid om toch de gemeente onder het Woord samen te roepen wanneer een lid van de gemeente is overleden.

(2)

De toevoeging van deze notie doet recht aan de historische achtergrond van het oorspronkelijke artikel. Bij Rome werden diensten gehouden, waarin men een gebed voor de dode opzond en waarin 'de lot der afgestorvenen' (Iem van synode van Doordrecht 1578) al te zeer op de voorgrond kwam. Tegen die achtergrond verdoed men lijdendiensten.

Kleine letters

Als synodale bepaling dient het besluit van de synode van 1963 aangaande crematie onder dit artikel opgenomen te worden.

Art. 65.1

De kerkenraden worden opgewekt de leden der gemeente in prediking en pastoraat aan te sporen blijvend te kiezen voor het begraven als de vorm van lijkbezorging, die in overeenstemming is met de aanwijzingen die de Heilige Schrift hieromtrent bevat.

Artikel 66

In tijden van oorlog, epidemieën, vervolging van de kerk en andere algemene rampen (1), zullen biddagen worden uitgeschreven door een classis, door de generale synode daartoe aangewezen.

(1)

nieuwe formulering: 'In geval van buitengewone omstandigheden van kerk en wereld' argument: de voorgestelde formulering vat de in het bestaande artikel genoemde tijden samen en biedt tegelijk gelegenheid om in andere buitengewone omstandigheden biddagen uit te schrijven.

Herformulering

In geval van buitengewone omstandigheden van kerk en wereld, zullen biddagen worden uitgeschreven door een classis, door de generale synode daartoe aangewezen.

Kleine letters

lid 2: 'voorjaarsbidddag' wordt vervangen door 'bidddag'. 'najaarsdankdag' wordt vervangen door 'dankdag'.

Artikel 67

De kerken zullen de dag des Heren (1) heiligen naar Gods wil. Op de erkende christelijke feestdagen zal de gemeente tot de dienst des Woords samenkomen (2). De onderhouding van de tweede feestdagen wordt in de vrijheid der kerken gelaten.

(1)

'de dag des Heren' wordt vervangen door 'de zondag'.

(2)

'tot de dienst des Woords samenkomen' wordt vervangen door 'onder de bediening van het Woord samenkomen' (uniform met art. 64).

Herformulering

De kerken zullen de zondag heiligen naar Gods wil. Op de erkende christelijke feestdagen zal de gemeente onder de bediening van het Woord samenkomen. De onderhouding van de tweede feestdagen wordt in de vrijheid der kerken gelaten.

Kleine letters

Deputaten hebben zich uitvoerig op dit artikel bezonnen en zijn van mening dat de zaak van de zondagsheiliging zoals sub 1. geformuleerd eerst nader bestudeerd moet worden, alvorens ons deputaatschap tot evt. wijziging kan voorstellen.

Bepalingen 1 en 2 kunnen beter verplaatst worden naar art. 64, omdat het in dat artikel om de zondag gaat.

Artikel 68

De dienaars des Woords (1) zullen eenmaal des zondags in de bediening des Woords de Heidelbergse Catechismus verklaren.

(1)

De dienaar des Woords kan uit dit artikel verdwijnen, aangezien het in deze gaat om de verantwoordelijkheid van de kerkenraad. De kerkenraden dienen erop toe te zien, dat de Heidelbergse Catechismus aan de orde komt.

Herformulering

De kerkenraden zullen er op toezien, dat in de regel (1) in één van de zondagse diensten de Heidelbergse Catechismus verklaard wordt.

(1)

argument bij deze toevoeging: deputaten constateren dat het in de praktijk niet voorkomt dat dit artikel op alle zondagen wordt nageliefd.

Artikel 69

In de eredienst zullen de 150 Psalmen gezongen worden, almede berijmde Schriftgedeelten, door de generale synode vast te stellen.

- Aan de Schriftuurlijke lofzangen die gezongen mogen worden in de eredienst, wordt de Lofzang der engelen toegevoegd. (1959)
- Uit het Liedboek voor de kerken behoren de nummers 8, 13b, 14, 21, 25, 1-8, 26, 27, 43, 65, 66, 67, 68, 78, 89, 90, 96, 107, 114 en 115 tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten. (1974)
- De liederen in de bundel 'Schriftberijmingen proefbundel voor de Christelijke Gereformeerde Kerken' (Buijten & Schippenheijn, 1987) behoren tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten. (1989)
- Ook de door deputaten aangeboden nieuwe liederen naar Genesis 17: 7 en Lucas 22: 15-20 behoren tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten. (1989)

De generale synode van 1996 heeft ten aanzien van dit artikel besloten de deputaten voor de review van de kerkenraad op te dragen:

- te bezien hoe art. 69 K.O. in de huidige situatie functioneert en zou moeten functioneren;
- daarover voorstellen te doen aan de volgende synode, om op die manier een uitweg te zoeken in de huidige onbevredigende situatie (Acta, Bijlage 82, art. 203).

De deputaten hebben zich diepgaand met art. 69 K.O. beziggehouden. Voorstellen naar aanleiding van dit artikel vindt u aan het einde van dit rapport.

Artikel 70

Aangezien het recht en beoorlijk is, dat de huwelijkse staat voor de gemeente van Christus bevestigd wordt volgens het formulier, door een wettig dienaar des Woords, dienen de kerkenraden hiervoor naar vermogen te zorgen.

Herformulering

De kerkenraad dient er naar vermogen op toe te zien, dat het huwelijk als heilige instelling voor de gemeente van Christus bevestigd wordt door een wettig dienaar des Woords volgens het formulier.

Kleine letters

De aspecten van de hier genoemde huwelijkbepalingen vragen nog nadere studie.

Artikel 71

Gelijk de christelijke lucht geestelijk van aard is en niemand van de burgerlijke rechtspraak en de straf van de overheid bevrijdt (1), zo is naast de burgerlijke straf ook de kerkelijke lucht nodig om de zonde met de kerk en zijn naaste te verzoenen en de ergernis uit de gemeente van Christus weg te nemen.

(1) Aangezien de historische achtergrond van de 16e eeuw meespeelt in de formulering, lijkt het niet meer nodig te zijn, dat de kerkorde uitspreekt, dat de tucht niemand bevrijdt van de straf van de overheid. Toch is er een gevaar bij het weglaten van dit element: men zou nu moeilijke zaken (incest) binnen eigen kring kunnen proberen op te lossen en zo de overheid er buiten proberen te houden. Dus is dit element toch bewaard in onderstaande herformulering.

Herformulering

De kerkelijke tucht zal naar het Woord van God (1) en tot zijn eer (2) uitgeoefend worden. Zij heeft ten doel, dat de zondaar met God (3), de gemeente en zijn naaste verzoend wordt en de gegeven ergenis uit de gemeente van Christus wordt weggenomen.

Aangezien de kerkelijke tucht geestelijk van aard is, ontstaat zij niet van de burgerlijke rechtspraak.

(1) Met de term 'naar het Woord van God' is aangegeven, dat de tucht geestelijk van aard is.

(2) het element van 'de eer van God' wordt toegevoegd.

(3) Het element van verzoening met God is toegevoegd. Het gaat toch vooral om herstel van die relatie. Van daaruit zal ook de relatie met de gemeente en de naaste hersteld kunnen worden.

Artikel 72

Wanneer iemand tegen de zuiverheid van leer of wandel zondigt door heimelijke zonde (zodat hij geen openbare ergenis gegeven heeft) (1) moet de regel gevolgd worden, die Christus duidelijk voorschrijft in Matth. 18.

(1) voorstel: haakjes vervangen door komma's.

Herformulering

Wanneer iemand tegen de zuiverheid van leer of wandel zondigt door heimelijke zonde, zodat hij geen openbare ergenis gegeven heeft, moet de regel gevolgd worden, die Christus duidelijk voorschrijft in Matth. 18.

Artikel 73

De heimelijke zonden waarover de zondaar na persoonlijke broederlijke vermaning (Matth. 18: 15) of na herhaling daarvan onder twee of drie getuigen (Matth. 18: 16) berouw toont, worden niet voor de kerkenraad gebracht.

Herformulering

Heimelijke zonden worden niet voor de kerkenraad gebracht, indien de zondaar na persoonlijke broederlijke vermaning (Matth. 18:15) of na herhaling daarvan onder twee of drie getuigen (Matth. 18:16), berouw toont.

Artikel 74

Wanneer iemand om een heimelijke zonde door twee of drie personen in liefde vermaant, aan die vermaningen geen gehoor geeft of anderszins (1) een openbare zonde bedreven heeft, zal dit aan de kerkenraad meegedeeld worden. (Matth. 18: 17)

(1) 'anderszins' kan vervallen. Dat maakt de bedoeling alleen maar duidelijker.

Herformulering (1)

De kerkenraad zal handelen overeenkomstig Matth. 18:17, wanneer iemand over een heimelijke zonde door twee of drie getuigen in liefde is vermaand en aan die vermaningen geen gehoor geeft of wanneer iemand een openbare zonde gedaan heeft.

De kerkenraad zal daarbij hoor en wederhoor toepassen. (2)

(1) Bij deze herformulering wordt meer de verantwoordelijkheid van de kerkenraad benadrukt. De kerkenraad treedt handelend op.

(2) Hier wordt het element van hoor en wederhoor toegevoegd. Het toepassen van dit principe kan voorkomen, dat men iemand onrecht doet. De informatie over iemands zondig gedrag kan namelijk eenzijdig zijn. In hoor en wederhoor is het van belang zicht te krijgen op de werkelijke feiten.

Artikel 75

Ten aanzien van al zulke zonden die krachtens hun aard openbaar zijn, of door verachting van de kerkelijke vermaning openbaar zijn geworden, heeft de kerkenraad (wanneer men duidelijke tekenen van boetvaardigheid waarneemt) te beoordelen of de verzoening in het openbaar zal plaatsvinden, of in zulk een vorm en op zulke wijze als tot stichting van iedere kerk dienstig geacht wordt. In kerken die maar één dienaar des Woords hebben, zal de kerkenraad beslissen met advies van twee naburige kerken.

Herformulering

Wanneer iemand zich van zulke zonden, die vanwege hun aard openbaar zijn of door verachting van de kerkelijke vermaning openbaar zijn geworden, opecht bekeert, zal de kerkenraad de schuldbelijdenis aanvaarden indien daarbij voldoende tekenen van berouw gezien worden. Vervolgens zal de kerkenraad beoordelen of de verzoening in het openbaar zal plaatsvinden of op een andere wijze, zoals het meest tot stichting van iedere kerk dienstig geacht wordt. Hierbij staat de mogelijkheid open, dat de kerkenraad advies vraagt aan de classis i.c. kerkvisitatoren.

Artikel 76

Iemand die hardnekkig de vermaning van de kerkenraad verwerpt, en evenzeer hij die een openbare of anderszins grove zonde gedaan heeft, zal van het avondmaal des Heren worden afgehouden. Indien hij desondanks na verscheidene vermaningen geen tekenen van boetvaardigheid (1) vertoont, zal men (2) tenslotte gebruik maken van het laatste middel om hem tot inkeer te brengen, namelijk afsnijding volgens het formulier van de ban. Niemand mag echter zonder voorafgaand advies van de classis worden afgesneden.

(1) Dit wordt vervangen door 'tekenen van oprecht berouw'.

(2) 'men' wordt vervangen door 'kerkenraad'.

Herformulering (1)

De kerkenraad zal overgaan tot afhouding van het heilig avondmaal, indien iemand hardnekkig zijn vermaning verwerpt, en ook indien iemand een openbare of grove zonde gedaan heeft.

De kerkenraad zal tenslotte gebruik maken van het laatste middel om de zondaar tot inkeer te brengen, namelijk afsnijding volgens het formulier van de ban, indien deze desondanks na verscheidene vermaningen geen tekenen van oprecht berouw toont.

(1) Bij deze herformulering wordt de verantwoordelijkheid van de kerkenraad benadrukt.

Artikel 77

Voordat men (1), na afhouding van het heilig avondmaal en de daarop nog gevolgde herhaalde vermaningen, tot afsnijding overgaat, zal de hardstarrigheid van de zondaar ten kerns gebracht worden van de gemeente met bekendmaking van de door hem bedreven zonde en met verwijzing naar de getrouwe pogingen, om hem tot inkeer te brengen door bestraffing, afhouding van het avondmaal en menigvuldige waarschuwingen (2). De gemeente zal hierbij worden vermaand hem aan te spreken (3) en voor hem te bidden. Deze vermaningen aan de gemeente zijn drie in getal (4). Bij de eerste wordt de naam van de zondaar niet genoemd om hem nog enigszins te sparen. Bij de tweede zal met advies van de classis zijn naam worden bekend gemaakt. Bij de derde zal men aan de gemeente mededelen, dat men hem, als hij zich niet bekeert, van de gemeenschap van de kerk zal uitsluiten, opdat zijn afsnijding, indien hij hardnekkig blijft, met afwijgende bewijling van de kerk geschiede (5). De tijdsruimte tussen deze vermaningen (6) aan de gemeente wordt aan de beoordeling van de kerkenraad overgelaten.

(1) 'men' wordt vervangen door 'kerkenraad'.

(2) Dit wordt 'tarijke vermaningen'.

(3) 'hem aan te spreken' wordt 'bij hem aan te dringen op bekeering'.

(4) Deze zin wordt 'Hiertoe zal driemaal een afkondiging plaatsvinden'.

(5) Dit wordt 'De afsnijding zal zo de stilzwijgende instemming van de gemeente hebben'.

(6) 'deze vermaningen' wordt 'deze afkondigingen'.

Herformulering

Voordat de kerkenraad, na de afhouding van het heilig avondmaal en de daarop nog gevolgde herhaalde vermaningen, tot afsnijding overgaat, zal hij de gemeente bekend maken met de hardstarrigheid van de zondaar. Daarbij zullen genoemd worden de door hem bedreven zonde en de getrouwe pogingen hem tot inkeer te brengen door bestraffing, afhouding van het avondmaal en tarijke vermaningen. De gemeentelieden zullen worden aangespoord voor hem te bidden en bij hem aan te dringen op bekeering. Hiertoe zal driemaal een afkondiging plaatsvinden. In de eerste wordt de naam van de zondaar niet genoemd om hem nog enigszins te sparen. In de tweede zal met advies van de classis zijn naam bekend gemaakt worden. In de derde afkondiging zal de kerkenraad aan de gemeente mededelen, dat hij buiten de gemeenschap van de kerk gesloten zal worden als hij zich niet bekeert. De afsnijding zal zo de stilzwijgende instemming van de gemeente hebben. De tijdsruimte tussen deze afkondigingen aan de gemeente wordt aan de beoordeling van de kerkenraad overgelaten.

Kleine letters

ad 3: De gemeente, in wier midden zij zijn gedoopt of opgenomen, behoudt een zedelijke roeping tegenover de kinderen van geïncommuniceerde ouders en moet alles doen wat in haar vermogen is, om hun welzijn als kinderen des verbonds te bevorderen. (1877, 1947)

Herformulering

Indien ouders buiten de gemeenschap der kerk zijn gesloten, behoudt de gemeente, in het midden waarvan hun kinderen zijn gedoopt of opgenomen, een morele verplichting tegenover die kinderen. Zij moet alles doen, wat in haar vermogen ligt, om hun welzijn als kinderen van het verbond te bevorderen. (1877, 1947)

art.4a uitbreiden met 'waartbij leden van de gemeente ingeschakeld zullen worden'.

art.4b 'opdat het tot verootmoediging en betering des levens kome' > 'opdat het zich verootmoedigt en zijn leven betert'.

ad.5 'leden der kerk' wordt 'leden van de kerk' 'feitelijk' wordt 'in feite'.

'dusgenoemde' wordt 'zogenoemde'.

'Opheffing van de tucht etc.' wordt "De tucht wordt opgeheven nadat de betrokkene opecht schuld heeft beleden en de dwalingen die met de overdoop samenhangen, heeft herroepen."

Artikel 78

Wanneer iemand die geïncommuniceerd (1) is, met betoon van boetevaardigheid (2) begeert zich te verzoenen met de gemeente, zal dit vóór de viering van het heilig avondmaal, of anderszins naar gelegenheid, tevoren aan de gemeente bekendgemaakt worden, opdat hij bij het eerstvolgende heilig avondmaal (indien niemand daartegen wettige bezwaren inbrengt) in het openbaar, met belijdenis van zijn bekering, weder opgenomen worde volgens het bestaande formulier.

(1)

Dit wordt 'buiten de gemeenschap van de kerk gesloten'.

(2)

Dit wordt 'in de weg van opecht berouw'.

Herformulering

Wanneer iemand, die buiten de gemeenschap der kerk gesloten is, in de weg van opecht berouw verzoening met God (1) en de gemeente wenst, zal dit aan de gemeente worden meegedeeld.

Indien niemand wettige bezwaren inbrengt, zal hij volgens het daarvoor vastgestelde formulier openbare belijdenis van zijn bekering afleggen en op die wijze weer in de gemeente worden opgenomen. In die weg zal hij weer toegelaten zijn tot het HA.

(1)

Hier wordt het element van verzoening met God toegevoegd.

Zie daarvoor ook art. 71 K.O.

Artikel 79

Wanneer dienaren des Woords, ouderlingen of diakenen, een openbare grove zonde bedrijven, die voor de kerk ontorend of ook bij de overheid strafwaardig is, zullen de ouderlingen en diakenen terstond na voorafgaand onderzoek door de kerkenraden van de plaatselijke en dichtstbijgelegen gemeente uit hun ambt ontzot, de dienaren des Woords daarentegen slechts geschorst worden. Of zij geheel moeten worden afgezet, staat aan het oordeel van de classis met advies van de in art. 49 K.O. genoemde deputaten van de particuliere synode.

Herformulering

Wanneer dienaren des Woords, ouderlingen of diakenen een openbare grove zonde bedrijven, zullen ouderlingen en diakenen terstond uit hun ambt gezet worden na voorafgaand onderzoek door de kerkenraden van de plaatselijke en dichtstbijgelegen gemeente. De dienaren des Woords zullen in zo'n geval geschorst worden, waarna de classis met advies van deputaten naar art.49 K.O. oordeelt of zij afgezet dienen te worden.

Zowel bij schorsing als afzetting zal een kerkenraad c.q. classis hoor en wederhoor toepassen. (1)

(1)

Hier wordt het element van hoor en wederhoor toegevoegd.

Het toepassen van dit principe kan voorkomen, dat men iemand onrecht doet. De informatie over iemands zondig gedrag kan namelijk eenzijdig zijn. In hoor en wederhoor is het van belang zicht te krijgen op de werkelijke feiten.

Kleine letters

'hangende' wordt 'gedurende'.

Artikel 80

Onder de grove zonden die met schorsing of afzetting behoren gestraft te worden, zijn deze de voornaamste: het aanhangen en verbreiden van onschriftuurlijke leringen, openbare scheurmaking, openlijke godslastering, simonie (1), trouweloze verlaten van de dienst, of het indringen in die van een ander (2), meeneed, echtbreuk, overspel (3), diefstal, geweldpleging (4), drankzucht (5) vechtlust (6), oneerlijk winstbejag. Kortom al de zonden en grove feiten die de bedryver voor de wereld eerloos maken en die een gewoon lid der kerk der afsnijding waardig zouden maken. (7)

(1)

Het woord simonie wordt geschrapt, omdat de actualiteit van dit begrip voor vandaag moeilijk meer aan te geven is.

(2)

De woorden 'indringen in die van een ander' worden vervangen door de woorden 'indringen in het dienstwerk van een ander'.

(3)

In de zondenlijst van art. 80 wordt na het woord overspel de term seksueel misbruik ingevoegd, dit om ook zaken als incest, aanranding, ongewenste intimiteiten etc. in één begrip te vangen.

(4)

De term geweldpleging wordt omschreven met het plegen van lichamelijk en psychisch geweld.

(5)

'drankzucht' wordt 'drankmisbruik'.

(6)

Het woord vechtlust kan verdwijnen uit de lijst. Het wordt ondervangen door het begrip 'geweldpleging'.

(7)

De laatste zin van dit artikel wordt als volgt gewijzigd:

Kortom alle zonden en grove feiten, die voor ieder lid grond voor afsnijding zouden zijn en het getuigenis van de kerk naar de wereld toe schaden (1 Tim.3:7).

Herformulering

Onder de grove zonden die met schorsing of afzetting behoren gestraft te worden, zijn deze de voornaamste: het aanhangen en verbreiden van onschriftuurlijke leringen, openbare scheurmaking, openlijke godslastering, trouweloze verlaten van de dienst, of het indringen in het dienstwerk van een ander, meeneed, echtbreuk, overspel, seksueel misbruik, diefstal, het plegen van lichamelijk en psychisch geweld, drankmisbruik, oneerlijk winstbejag. Kortom alle zonden en grove feiten, die voor ieder lid grond voor afsnijding zouden zijn en het getuigenis van de kerk naar de wereld toe schaden (1 Tim.3:7).

Kleine letters

ad 1 'Herstelling' wordt 'herstel'.

'niet dan' wordt 'alleen'.

'onzichtigheid' wordt 'voorzichtigheid'.

ad 2 'herstelling' wordt 'herstel'.

Artikel 81

De dienaren des Woords, ouderlingen en diakenen zullen onder elkander censura morum (1) houden en elkander met betrekking tot hun ambtsbediening in liefde vermanen.

(1)

'censura morum' wordt 'onderlinge christelijke censuur'.

Herformulering

De predikanten, ouderlingen en diakenen zullen in de kerkenraadsvergadering voorafgaande aan de viering van het Heilig Avondmaal (1) onderlinge christelijke censuur oefenen met name door elkaar met betrekking tot hun ambtsbediening in liefde te vermanen.

(1)

In deze herformulering is de essentie van de bepaling in de 'kleine letters' toegevoegd.

Kleine letters

De bepaling in de kleine letters kan vervallen.

Artikel 82

Aan leden die uit de gemeente vertrekken, zal een attestatie of getuigenis aangaande belijdenis en wandel door de kerkenraad worden medegegeven, door preses en scribe ondertekend.

Herformulering

De kerkenraad zal aan leden, die naar een andere gemeente vertrekken, op hun verzoek (1) een attestatie of getuigenis aangaande belijdenis en wandel meegeven, door de voorzitter en de scribe ondertekend.

(1)

'Op hun verzoek' wordt toegevoegd om nadruk te leggen op de eigen verantwoordelijkheid van de vertrekkende leden.

Kleine letters**Art.82.3**

Synodale bepaling 3 kan vervallen.

Dit artikel was immers bedoeld voor dienstplichtige militairen die voor een tijd in het buitenland gelegerd werden. Dit is verleden tijd. De huidige beroepsmilitair reist of heen en weer van zijn woonplaats naar zijn/haar legerplaats of hij/ zij verhuist en sluit zich aan bij een zustergemeente.

Artikel 83 (1)

Voorts zullen de armen die om noodzakelijke redenen vertrekken, door de diakenen ondersteund worden, zoveel zij nodig achten. Zij die in stichtingen verpleegd worden, blijven voor rekening van de gemeente waartoe zij behoorden vóór hun opname in zulk een inrichting.

(1)

Omdat de historische achtergrond (de diaconale zorg voor vertrekkende leden, die arm zijn en noodzakelijk moeten verhuizen) en de huidige formulering van dit artikel (armen, stichtingen) niet meer aan de actualiteit beantwoorden, wordt dit artikel als volgt herschreven:

Herformulering

Indien leden, die naar een andere gemeente vertrekken, diaconale bijstand ontvangen, zullen de diakenen op vertrouwelijke wijze de diakenen van de ontvangende gemeente daarvan in kennis stellen. De diaconie van de ontvangende gemeente zal zododig na onderling overleg de diaconale zorg overnemen.

Artikel 84

De kerken die in classes, particuliere synoden en generale synode samenkomen, vormen tezamen evenzovele vermogensrechtelijke eenheden ten aanzien van de stoffelijke aangelegenheden, die haar onderscheidenlijk in classicaal, particulier-synodaal en generaal-synodaal verband gemeen zijn. Deze eenheden worden in en buiten rechtte vertegenwoordigd, zowel door de respectieve classicale, particulier-synodale en generaal-synodale vergaderingen als door deputaten, die door deze vergaderingen worden benoemd, geïnstrueerd en ontslagen en in al hun handelingen door hun instructie zijn gebonden.

Herformulering (1)

De kerken, die in classes, particuliere synoden en generale synoden samenkomen, worden ten aanzien van vermogensrechtelijke zaken die zij gemeenschappelijk hebben, vertegenwoordigd door de respectieve classicale, particulier-synodale of generaal-synodale vergaderingen of door deputaten, die door deze vergaderingen worden benoemd, geïnstrueerd en ontslagen en die in al hun handelingen aan hun instructie gebonden zijn.

Een plaatselijke kerk kan worden vertegenwoordigd door twee of meer leden van de kerkenraad dan wel door twee of meer personen die gemachtigd zijn door de kerkenraad (2).

(1)

In een noot wordt de volgende vermelding opgenomen: conform het Burgerlijk Wetboek art.2 lid 1 B.W. Boek Rechtspersonen.

(2)

De toevoeging is uit de 'kleine letters' naar de hoofdtekst verplaatst. Zo komt uit, dat in dezen de kerkenraad naast classis, particuliere synode en generale synode staat.

Kleine letters

ad 1. Het verdient aanbeveling om de vermelding (1968/9) te vervangen door (B.W. 76/92).

Artikel 85 (1)

Geen kerk zal over andere kerken, geen dienaar over andere dienaren, geen ouderling of diaken over andere ouderlingen of diakenen (1) enige heerschappij voeren.

(1)

In de oude D.K.O. stond dit artikel vooraan. Dit als reactie op het rooms hiërarchische denken. Later is het achteraan in de kerkorde geplaatst. Het zou nu niet aan te bevelen zijn om dit artikel vooraan te plaatsen. Dan zou door de hele kerkorde heen de nummering van de artikelen opschuiven.

(2)

Dit wordt gewijzigd in 'geen ambtsdrager over andere ambtsdragers'.

Herformulering

Geen kerk zal over andere kerken, geen ambtsdrager over andere ambtsdragers – op welke wijze ook heersen.

Artikel 86 (1)

Buitenlandse kerken die andere gebruiken hebben dan wij, mogen in middelmatige dingen niet veroordeeld worden.

(1)

Omdat de relevantie van dit artikel deputaten ontgaat, wordt voorgesteld dit artikel te laten vervallen.

Artikel 87

Deze artikelen, die de wetelijke inrichting van de kerken regelen, zijn zo vastgesteld en aangenomen met gemeen akkoord (1), dat zij (indien het belang der kerken dit vereist) (2) veranderd, vermeerdert of verminderd mogen en behoren te worden. Evenwel mag geen kerk, classis of particuliere synode zulks zelfstandig doen, maar zij moeten die *stip* (3) naleven, totdat dienaangaande door de generale synode een besluit is genomen.

(1)

'gemeen akkoord' wordt 'gemeenschappelijk akkoord'.

(2)

dit tussenzinnetje wordt volwaardig in de tekst opgenomen.

(3)

'stip' wordt gewijzigd in 'trouw'. Het element van trouw naleven in plaats van stip naleven is aangebracht, omdat dit het meeste beantwoordt aan de oude tekst van de D.K.O., waar staat 'zij zullen naastigheid doen om die te onderhouden.'

Herformulering

Deze artikelen, die de orde van de kerken regelen zijn vastgesteld en aangenomen met gemeenschappelijk akkoord. Indien het belang van de kerken dit vereist, zullen zij deze artikelen veranderen, vermeerdert of verminderen. Geen kerk, classis of particuliere synode mag dit zelfstandig doen. De kerken moeten de artikelen trouw naleven totdat de synode een besluit heeft genomen tot verandering, vermeerdert of verminderting.

6. Voorstel m.b.t. artikel 69 K.O.**6.1 Opdracht**

De synode van 1996 gaf aan deputaten de opdracht:

- te bezien hoe art.69 K.O. in de huidige situatie functioneert en zou moeten functioneren;
- daarover voorstellen te doen aan de volgende synode, om op die manier een uitweg te zoeken in de huidige onbevredigende situatie.

6.2 Aanleiding voor de opdracht

Om de achtergrond van de opdracht in het oog te krijgen, volgt hier een overzicht van de gang van zaken in de voorbije jaren.

6.2.1 Generaal-synodaal

In de jaren '70 is de kwestie van het kerkelijk lied op de agenda van de synode gekomen.

Het leidde in 1977 tot de instelling van een deputaatschap dat de bijbelse rechtmatigheid van het zingen van liederen (naast de psalmen) moest onderzoeken. Dit deputaatschap kwam in 1980 tot een positief advies, waarop de synode besloot 'uit te spreken'.

- dat de Heilige Schrift het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmd Schriftgedeelten zijn, niet verbiedt;
- dat in het licht van de uitspraken van de kerk naar een van de Schrift zeer grote voorzichtigheid betracht dient te worden;
- dat op grond van bovenstaande in de eredienst een aantal schriftuurlijke liederen kan worden aarvaard, waarbij aan de volgende voorwaarden moet worden voldaan:
- deze liederen moeten door de generale synode worden vastgesteld;
- in art.69 K.O. wordt vastgelegd dat de plaats van deze liederen in de eredienst ondergeschikt is aan die van de psalmen en andere berijmd Schriftgedeelten;
- het aantal van deze liederen zal dat van de psalmen en andere berijmd Schriftgedeelten in ieder geval niet overtreffen;
- deze liederen zullen in de vorm van een eigen liedbundel aan de kerken worden aangeboden.

(art.144 Acta)

Een deputaatschap werd benoemd om te komen tot een voorstel voor een liederenbundel. Daarbij besloot de synode, dat dit deputaatschap in haar voorstellen voor de volgende synode zou verwerken:

- de reacties uit de kerken;
- de realiseerbaarheid van het onder 3 a-d genoemde;
- de eenheid van de kerken.

(art.144 Acta)

Dit deputaatschap rapporteerde in 1983 en kwam met een bundel geestelijke liederen die door ieder lid principieel aanvaardbaar werden geacht. T.a.v. de vraag of deze bundel nu daadwerkelijk in de erediensten van de kerken gezongen zou mogen worden, gingen de gedachten van deputaten uiteen: de kleinste mogelijke meerderheid adviseerde positief, de grootste mogelijke minderheid negatief. Bij de behandeling en besluitvorming van de synode lagen de verhoudingen net andersom; met een zeer geringe meerderheid besloot de synode uiteindelijk:

te blijven bij het bepaalde in art.69 K.O.

(art.120 Acta)

Daarbij speelde het argument van de eenheid van de kerken een grote rol. Wel werd op deze synode besloten te komen tot uitbreiding van het aantal Schriftberijmingen, wat in de loop der jaren uiteindelijk leidde tot de uitgave van het 'blauwe boekje'.

Op grond van deze gang van zaken viel te verwachten dat de zaak van het kerkelijk lied hiermee niet afgerond zou zijn. Dat bleek ook: de synode van 1986 kreeg te maken met een groot aantal revisieverzoeken – 18 in totaal. Zij besloot hierover dat, aangezien er geen nieuwe gezichtspunten naar voren waren gekomen en er niet was aangevoerd dat de synode van 1983 een principieel verkeerde beslissing had genomen, de verzoeken tot revisie af te wijzen.

(art.124 Acta)

Het bleef stil tot 1995. Op deze synode diende een instructie uit het Noorden, waarin overwogen werd dat de eenheid van de kerken door het besluit van de generale synode 1983 onvoldoende wordt gediend, omdat verschillende kerken daardoor in gewetensnood zijn geraakt en waarin werd verzocht tot wijziging van de redactie van art.69 K.O. als volgt:

'In de eredienst zullen de 150 Psalmen gezongen worden alsmede berijmde Schriftgedeelten en liederen door de generale synode vast te stellen.'

Een in te stellen deputaatschap zou voorstellen van concrete liederen dienen te doen aan de volgende synode.

(art.210 Acta)

De synode overwoog dat er geen nieuwe argumenten werden aangevoerd vergeleken met 1986 en was van oordeel dat derhalve geen gegronde redenen bestaan om genoemd besluit van de generale synode van 1983 te herzien.

Zij besloot de instructie niet te aanvaarden.

(art.214 Acta)

Op de synode van 1998 diende een revisieverzoek van de kerk van Assen inzake de verwerping van deze instructie. De generaal-synodale commissie rapporteerde de synode dat het haar opgevallen was dat deze kerkeraad op een 'klemmende toon onder woorden brengt, dat hij geworsteld heeft met het zich enerzijds in alles willen houden aan de onder ons gemaakte kerkelijke afspraken en anderzijds het (bijzondere) verlangen van de gemeente om naast hetgeen in art.69 K.O. wordt genoemd, nog andere liederen te willen zingen in de eredienst' (rapport 9 commissie 3). Opnieuw kon de synode echter – op grond van het ontbreken van nieuwe argumenten – niet anders doen dan dit revisieverzoek afwijzen.

Ter synode werd echter de pijn die in verschillende kerken rond deze zaak leeft, duidelijk gevoeld. Vandaar dat het moderamen van de synode-1998 met een voorstel kwam dat leidde tot de besluitvorming die in 1. als opdracht is genoemd.

6.2.2 De plaatselijke gemeenten

In de plaatselijke gemeenten heeft de besluitvorming van de opeenvolgende synoden heel verschillend gewerkt. Er is nooit officieel onderzoek gedaan naar de gang van zaken binnen de plaatselijke gemeenten. Wel is in de periode 1995-1998 in ons deputaatschap een lijstje samengesteld van de gemeenten met vermelding van de gang van zaken rond de eredienst m.b.t. het kerkelijk lied. Dit lijstje werd samengesteld op grond van persoonlijke kennis van deputaten die immers 's zondags kerkdiensten in de kerken leiden en dus kennis dragen van plaatselijke gewoonten. Op grond van deze waarnemingen is de volgende tekening van de stand van zaken te maken:

- Er zijn gemeenten die – ogenschijnlijk zonder al te veel moeite – bleven bij de kerkelijk geijkte praktijk van het zingen van de psalmen, alsmede enkele berijmde Schriftgedeelten. Dat waren in ieder geval die gemeenten waarbij het verlangen naar het zingen van andere verantwoorde liederen niet leeft, hetgeen voelbaar logtlem mag heten.
- Er zijn gemeenten die de mogelijkheid die de synode bood om meer berijmde Schriftgedeelten te gaan zingen (als pleister op de wonde?) aangrepen, en zodoende bleven binnen het in art.69 K.O. bepaalde. Bij deze groep zijn er die met de huidige mogelijkheden tevreden zijn; er zijn er ook die eigenlijk meer zouden willen, maar deze stap niet zetten uit gehoorzaamheid aan de kerkorde.
- Er zijn tenslotte gemeenten die de besluitvorming van de synoden rond deze zaak als dergelijke onbevredigend hebben ervaren, dat zij naast de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten gebruik maken van andere liederen. Men put de argumentatie daarvoor vooral uit de uitspraak van 1980, namelijk dat het hier een niet-onschriftuurlijke zaak betreft, en uit het daaruit voortvloeiende verlangen van de gemeente dat niet gedruig door de kerkeraad onderdrukt kan worden. Het zal niet te ontkennen zijn dat afstand die men ervaart tussen de besluitvorming op de synode en de plaatselijke situatie daarin meesprekt. Dat wil zeggen: enerzijds willen plaatselijke gemeenten trouw zijn aan het kerkverband, maar anderzijds willen zij zichzelf ook graag in de generaal-synodale besluitvorming herkennen en hun eigen situatie daarin meegenomen zien. Dat zou nog wel eens één van de klemmendste zaken kunnen zijn in deze kerkelijke kwestie.

Van deze laatste groep gemeenten zijn er die reeds vóór de generaal-synodale besluitvorming – gedrongen door de roep van de gemeente – waren overgegaan tot het zingen van het vrije lied. Een ander aantal deed dit tussen 1980 en 1983, verwachtende dat de ingezette koers van 1980 doorgezet zou worden (men kan in het midden laten of men deze ingezette koers juist taxeerde). Andere gemeenten zijn na 1986 tot deze stap overgegaan; het leidde soms tot klassicale bespreking en vermaning, soms nam een classis het ook voor kennisgeving aan.

Er is tussen al deze gemeenten nog wel verschil als het gaat om de vraag wat er dan naast de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten gezongen wordt. In de ene gemeente is het Liedboek voor de kerken integraal in gebruik, in een andere heeft men een eigen bundel met een selectie uit allerlei bundels geestelijke liederen, een derde gemeente deelt daarnaast zo nu en dan weer A4-tjes met liederen uit de bundel 'Opwekking' uit.

6.3. Taxatie

Alles overziende is een antwoord op de eerste vraag die de generale synode in haar opdracht aan de orde stelt ('hoe art.69 K.O. in de huidige situatie functioneert en zou moeten functioneren'), niet moeilijk te beantwoorden: art.69 K.O. functioneert in een groot aantal gemeenten niet of nauwelijks. En dat zijn teveel gemeenten dan dat men dat onder het woord 'incidenteel' zou kunnen vangen. Op grote schaal wordt veel meer gezongen dan in dit artikel wordt gesignaleerd. Het hoeft – naar wij meenen – geen betoeg hoe het artikel zou moeten functioneren; er zou een situatie moeten zijn waarin de plaatselijke gemeenten zich samen voegen naar de regel die dit artikel stelt.

Dat voert tot de tweede vraag die de generale synode aan de orde stelt, namelijk de vraag hoe een uitweg gezocht kan worden in de huidige onbevredigende situatie. Die vraag is veel moeilijker te beantwoorden. Voor de helderheid achtsen wij drie mogelijkheden:

- Alle gemeenten blijven bij of keren terug naar de praktijk die het huidige artikel 69 aanwijst.
- Alle gemeenten krijgen de vrijheid om te zingen wat men wil en artikel 69 wordt in diere voege gewijzigd.
- Artikel 69 krijgt een tekst waarin de zangmogelijkheden van de gemeente vermeld worden (psalmen/berijmde Schriftgedeelten en een aantal andere liederen), waarna de plaatselijke gemeenten zich daar oepartig (!) in voegen.

Wanneer we gaan zoeken naar een uitweg, zal het onontbeerlijk zijn positie te kiezen rond de vraag hoe het allemaal zover heeft kunnen komen. Er zullen bij de gemeenten die zich vrijheid veroorloven rond het kerkelijk lied 'natuurlijk' (hetzias!) gemeenten zijn die zich op dit punt weinig aantrekken van een kerkverband. Bij de rondvraag naar art.41 K.O. komt men ook dergelijke instelling wel eens op het spoor, overigens ook rond andere aangelegenheden. Met een dergelijke instelling behoeven we niet te rekenen; wat de synode ook voorstelt, het zal weinig helpen. Een innertijde, kerkelijk-geestelijke verandering kan nu eenmaal niet via synodale besluiten tot stand gebracht worden.

Wij laten de categorie dan nu ook verder rusten.

Er is echter ook een andere groep gemeenten; zij worden gekenmerkt door het enerzijds trouw willen zijn aan het kerkverband, anderzijds door een reeds lang bestaand verlangen liederen te willen zingen waarin het heel dat zich in het Nieuwe Testament ten volle heeft gemanifesteerd voluit wordt bezongen; een verlangen immers dat, naar de uitspraak van de synode van 1980, niet onschrijfbaar is. Zij bevinden zich midden in de spanning die een synodaal-presbyteriaal kerkrechtelijk stelsel soms met zich meebrengt. Juist bij wille van de gemeenten is het de moeite waard een uitweg te zoeken in de huidige onbevredigende situatie.

6.4. Naar een uitweg

Binnen de kring van deputaten is een- en andermaal uitvoering en openhartig gesproken over een mogelijke uitweg, waar de synode om vraagt. Naar onze gedachte zal dat een uitweg moeten zijn die zoveel mogelijk ten dienste staat van het geheel van de kerken. Het uitgangspunt zijn en blijven de psalmen; ze vormen de ruggengraat van de te zingen liederen in de eredienst.

Maar willen we, conform de wens van de synode 1998, de zaak verder helpen, dan zullen we verder moeten gaan dan het besluit van 1983. Het is niet vol te houden dat dit besluit de eenheid van de kerken heeft gediend. Daarom lijkt het ons raadzaam terug te keren tot het principebesluit van 1980 en van daaruit verder te zien.

Wij willen niet verheelen, dat er binnen de kring van deputaten wel enige scepsis heerst over de haalbaarheid daarvan. Zal het redelijkerwijs nog mogelijk zijn een zangpraktijk in de kerken te ontwikkelen die uniform is, dat wil zeggen: waarbij in alle gemeenten uit één bepaalde bundel wordt gezongen? Zijn sommige kerken na een ontwikkeling van 20 jaar nog bereid hun beleid te wijzigen? moeten we de keuze aan de plaatselijke kerken laten, met eventuele toetsing door de classis?

Globaal tekenden zich in onze discussie twee lijnen af.

- Het vaststellen van de liederen wordt aan de kerkeraaden overgelaten en de toetsing wordt uitgevoerd door de classis.

- De liederen worden vastgesteld door de generale synode in de lijn van de synode van 1980.

Deputaten zijn van mening dat de synode zich niet mag onttrekken aan de opdracht om op het terrein van de zang van de gemeente leiding te geven en daarin zoveel mogelijk de eenheid van de kerken te dienen. Daarom zal men de keuze van wat schriftuurlijk verantwoord is niet louter op het bord van de kerkeraaden kunnen leggen. Wanneer de classis op dit gebied een taak zouden ontvangen, krijgen zij veel werk dat niet bij hen thuishoort.

Langa deze lijnen denkend komen deputaten met de grootste mogelijke meerderheid tot het volgende voorstel tot herformulering van art.69 K.O.:

'In de eredienst zullen de 150 Psalmen worden gezongen, alsmede berijmde schriftgedeelten, door de generale synode vast te stellen.'

(volgen a-d zoals in de huidige versie van de K.O. vermeld).

Daarnaast staat het in de vrijheid van de kerken andere liederen te zingen die de toets van Schrift en belijdenis kunnen doorstaan, zult vast te stellen door de generale synode. Daarbij zal de regel in acht worden genomen, dat de plaats van deze liederen in de eredienst ondergeschikt is aan die van de Psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten.

Om tot realisering van het bovenstaande te komen verzoeken deputaten aan de generale synode het volgende te besluiten:

- 1 conform het besluit van de generale synode 1980 opnieuw uit te spreken, dat de Heilige Schrift het zingen van liederen, die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn, niet verbiedt;
- 2 conform het besluit van de generale synode 1980 opnieuw uit te spreken, dat in het licht van de uitspraken van de kerk naar eis van de Heilige Schrift zeer grote voorzichtigheid betracht dient te worden;
- 3 een deputaatschap voor het kerkelijk lied in te stellen dat de opdracht krijgt om liederen te selecteren waarvan de inhoud duidelijk met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis in overeenstemming is;
- 4 de kerken op te roepen liederen uit diverse in gebruik zijnde bundels toe te zenden aan deputaten, opdat deputaten deze toetsen aan het onder 3 genoemde uitgangspunt;
- 5 langa deze weg te komen tot een verzameling liederen, die na definitieve vaststelling door de generale synode van D.V. 2004, aan de plaatselijke gemeenten wordt aangeboden, bij voorkeur in de vorm van een eigen liedbundel.

Aanvullende opmerkingen:

In het belang van de kerken zal het uiterste gedaan moeten worden om in 2004 tot een afroeding te komen. Bij de selectie van een aantal lederen zal een in te stellen deputaatschap zich ook dienen te oriënteren op de eisen die andere gereformeerde kerken in binnen- en buitenland met betrekking tot het kerkelijk lied hebben geformuleerd.

Het lijkt ons verstandig om ook een of meer musici en neerlandici in een in te stellen deputaatschap op te nemen; de lederen dienen qua vorm dichtelijk verantwoord te zijn en de melodie ervan moet muzikaal aanvaardbaar zijn.

Wanneer bovengenoemd voorstel door uw vergadering aanvaard zou worden, lijkt ons dat nog de enige kans om 'in de huidige onbevredigende situatie' enige schriftuurlijk verantwoorde, orde te scheppen. Deputaten spreken de hoop uit, dat op deze wijze een weg gewezen kan worden, die tot zegen voor de kerken is en die er toe mag leiden dat we eendrachtig, met één mond, de God en Vader van onze Here Jezus Christus verheerlijken (vgl. Rom. 15 : 6).

7. Minderheidsvoorstel m.b.t. artikel 69 K.O.

Deputaten hebben zich naar opdracht van de generale synode 1998 beraden op het functioneren van art. 69 kerkorde. In meerderheid hebben deputaten u een voorstel gedaan. Zij achtten het raadzaam om van het besluit van generale synode 1983 deels terug te keren naar de besluiten generale synode 1980. Deputaat dr. M. van der Sluis kan zich in de beoordeling van de besluiten, taxatie en voorstellen niet vinden. Hij geeft uw vergadering de volgende overwegingen ter beoordeling.

7.1 Opdrachten generale synode 1998

Tijdens de behandeling van het appel van Assen kwam het huidige functioneren art.69 K.O. ter sprake (Acta G.S. 1998, bijlage 82, blz.605). Er leefde bij de generale synode onvrede over de huidige praktijk. Deputaten revisie kerkorde zouden zich moeten buigen over deze kwestie, aansluitend bij de gedachte van prof. dr. W.H. Velema (G.S. 1995, art.210).

De generale synode 1998 besloot in art.203 deputaten revisie kerkorde op te dragen zich op deze problematiek te bezinnen, om:

- te bezien hoe art.69 K.O. in de huidige situatie functioneert en zou moeten functioneren;
- daarover voorstellen te doen aan de volgende synode, om op die manier een uitweg te zoeken in de huidige onbevredigende situatie.

De generale synode 1998 besloot niet tot wijziging van art.69 K.O. Dat is alleen mogelijk als er vanuit de kerken een instructie wordt ingediend.

Tot op heden heeft de generale synode bij herhaling bepaald om te blijven bij de redactie van art.69 K.O., ondanks instructies of appellanten die om verneming verzochten (Acta G.S. 1980 art.144; Acta G.S. 1983 art.120; Acta G.S. 1986 art.124).

Bovendien was deputaten reeds in art. 95 opgedragen dat bij de revisie:

'aan de inhoudelijke betekenis van de artikelen van de kerkorde geen afbreuk wordt gedaan.'

Daarmee is de uitweg voor een voorstel van deputaten tot verneming van art. 69 K.O. afgesloten.

7.2 Overwegingen

We geven hieronder de overwegingen bij de verschillende delen van de generale synode opdracht. De generale synode 1998 droeg op te bezien:

- 7.2.1 hoe art.69 K.O. in de huidige situatie functioneert
- 7.2.2 hoe art.69 K.O. zou moeten functioneren
- 7.2.3 de huidige onbevredigende situatie
- 7.2.4 om een uitweg te zoeken
- 7.2.5 voorstellen aan de volgende synode

7.2.1 hoe art. 69 K.O. in de huidige situatie functioneert

In de Acta 1980 (blz.226v) wordt gezegd dat 50% van de kerken voor handhaven van art.69 K.O. is, o.a. vanwege de continuïteit met de historische lijn. De andere helft van de kerken wil in de lijn van de generale synode blijven, maar verlangt meer lederen te mogen zingen. In 1980 heeft 15% van hen deze vrijheid af genomen en verlangt niet naar een aparte Chr. Geref. bundel.

Globale inschatting door deputaten revisie kerkorde van de situatie in 1998 gaf aan dat procentueel de omstandigheden gelijk zijn aan de gegevens in 1980. Ruim 50% van de gemeenten blijft zich houden aan het bepaalde in de kerkorde.

Door deputaten is niet exact onderzocht hoe groot het aantal gemeenten is dat structureel meer zingt dan is toegestaan. Het is niet bewezen, dat alle gemeenten die meer zingen dan de kerkorde toestaat, dat altijd doen in iedere dienst. Via de verslagen van kerkvisitatie blijkt dat het vaak gaat om bijzondere kerkeninstellingen, zoals bij (rouw, belijdenis, evangelisatie-diensten en op de feestdagen. Soms worden de lederen gezongen voor dat de eredienst begint. Naar de verschillende tijdsomstandigheden wordt de keus van de lederen bepaald. Het betreft vaak lederen die in de loop der kerkgeschiedenis een plaats hebben gekregen in de harten en huiselijke godsdienst. Bij bepaalde gelegenheden worden er eigenlijks en modieuze lederen gezongen, die veelal spoedig vergeeten worden.

Ondanks duidelijke uitspraken van de generale synoden en herhaalde vermaningen van visitatoren en meerdere vergaderingen, neemt men de vrijheid in het zingen van allerlei andere lederen in de erediensten.

Het is zeer waarschijnlijk dat een deel van de gemeenten in verschillende situaties van hun keuzevrijheid gebruik willen blijven maken. Het valt niet te verwachten dat kerken die allerlei lederen zingen in de eredienst zich in hun keus zullen laten beperken door een Chr. Geref. bundel.

7.2.2 hoe art.69 K.O. zou moeten functioneren

Artikel 69 zou moeten functioneren, zoals door de generale synoden gemeenschappelijk is bepaald.

Tegen het bepaalde meenen sommigen dat de kerkorde anders zou moeten functioneren. Zij begeren het vrije lied te zingen. Het belangrijkste argument dat voor het zingen van lederen vaak wordt genoemd is: De Schrift verbiedt het niet.

Het even sterke tegenargument stelt het rapport Eenstemmig (blz.20): De Schrift gebiedt het niet, Eenstemmig (blz.41) vat samen: "dat het zingen van deze andere lederen door de Heilige Schrift in strikte zin noch voorgeschreven noch verboden wordt.

Vanwaar komt de sterke nadruk op één argument los van de andere argumenten?

Opmerkelijk is dat het argument "De Schrift verbiedt het niet" door amendement in het generale synode besluit is gekomen. Het is één argument dat door prof.dr.W.H.Velema ter generale synode 1980 gebruikt is in zijn preek, waarbij hij tegelijk verbond één ander argument:

"Hoe legitiem het zingen van gezangen die in overeenstemming zijn met Schrift en belijdenis ook mag zijn, we zullen evenwel als kerken met elkaar moeten samenleven. De synode heeft derhalve de plicht om te regelen."

Op de synode 1980 is een langdurige bespreking geweest van het voorstel van deputaten "Onderzoek naar het kerkelijke lied" (Art.79 en bijl.31, blz.168). Laten we de verschillende overwegingen nog eens schetsen, om de onlosmakelijke samenhang te zien.

Meerderheid deputaten generale synode 1980

De meerderheid van deputaten had ter generale synode 1980 voorgesteld (blz.214):

uit te spreken: dat indien voor het gebruik in de eredienst een aantal schriftuurlijke lederen zal worden aanvaard, deze aanvaarding alleen dan zal kunnen geschieden wanneer aan de volgende bepalingen wordt voldaan:

- a. deze lederen worden door de generale synode vastgesteld;
- b. in art.69 K.O. wordt vastgelegd dat de plaats van deze lederen in de eredienst ondergeschikt is aan die van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten;
- c. het aantal van deze lederen dat van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten in ieder geval niet zal overtreffen;
- d. deze lederen niet door middel van een verwijzende opsomming maar in de vorm van een eigen bundel van Schriftgetrouwe lederen, aan de kerken worden aangeboden;

Minderheid deputaten generale synode 1980

Deputaat dr.D.Slagboom kon zich niet met meerderheid deputaten verenigen. (blz.215) Hij zweide dat het onze roeping is om Gods Woord te bewaren en dat daarom uiterste waakzaamheid geboden is. Hij had verschillende overwegingen: (samengevat)

1. Schriftgegevens

- a. in het NT is (geen duidelijke) heenwijzing naar lederen, wel een duidelijke heenwijzing naar de Psalmen;
- b. vrijheid om lederen te zingen zou moeten blijken;
- c. duidelijk is de vermaning in het NT om zich te houden aan het Woord;

Conclusie zou moeten zijn: Er is vanuit de Schriftgegevens geen reden om in de eredienst lederen die geen schriftberijmingen zijn, te zingen. Wel maant de bijzondere plaats van de Psalmen, af te zien van het zingen van deze lederen. Zo wordt de roeping tot het bewaren van het Woord van God op de meest strikte wijze vervuld.

2. Argumenten

In het licht van de Schriftgegevens en de kerkelijke uitspraken dient gekozen te worden om te blijven bij het standpunt dat in de eredienst die lederen gezongen zullen worden, die berijmingen van oud- en nieuwtestamentische Schriftgedeelten zijn.

- a. de Heilige Schrift verplicht ons niet tot het nemen van een andere beslissing
- b. dit standpunt sluit het meest aan bij wat door de kerken, in wier traditie wij staan, in het verleden is bepaald
- c. de Psalmen zijn voor de nieuwtestamentische gemeente van onvervangbare waarde: zij bezingen in profetische taal het heilhandelen Gods in Christus.
- d. aan de roeping tot het bewaren van het Woord van God wordt zo op de meest strikte wijze gestalte gegeven
- e. zo worden in ieder geval niet via het zingen van lederen die geen berijmde schriftgedeelten zijn, dwalingen vredeid.

3. Toepassing

De roeping om zich in de eredienst zo dicht mogelijk bij Gods Woord te houden, sluit een beslissing uit om naast de Psalmen en andere Schriftberijming lederen te zingen, die niet deelt aan de Schrift ontleend zijn.

Commissievoorstellen generale synode 1980

In eerste instantie had de generale synode commissie het meerderheidsstandpunt van deputatenvoorstel overgenomen (Acta 1980, art.79; bijlage 32, blz.221). Maar na een intense morgen- en middagdiscussie met vele tegenvoorstellen besloot de synode al de ingediende voorstellen naar de commissie terug te verwijzen. In de laatste zittingsweek zou de materie weer aan de orde komen (art.83).

In tweede instantie kwam de commissie met twee tegengestelde voorstellen terug (Acta 1980, art. 132; bijlage 64; blz. 263).

Het ene deel (A) van de commissie stelde o.a. voor (blz. 284):

dat de gemeente in haar eredienst zich niet behoeft te beperken tot het zingen van psalmen en berijmde Schriftgedeelten, maar dat ook andere liederen gezongen mogen worden, waarvan de inhoud in overeenstemming is met Schrift en belijdenis.

Het andere deel (B) van de commissie stelde o.a. voor (blz. 285):

de kerken dringend op te wekken zich te houden aan wat bepaald is in artikel art. 69 K.O.

De morgenvergadering en een deel van de middagvergadering word aan het kerkelijke lied gewijd (art. 138).

Na predikies en amendementen werd in de avondvergadering voor de vijfde maal het agendapunt Onderzoek naar het kerkelijke lied aan de orde gesteld.

In derde instantie rapporteerde de generale synode commissie opnieuw gedeeld. Enkele woorden van het advies van prof. dr. W.H. Velema waren verwerkt (art. 144).

De commissie (deel A) stelde nu o.a. voor:

uit te spreken dat de Heilige Schrift het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn niet verbiedt en dat daarom voor het gebruik in de eredienst een aantal schriftuurlijke liederen kan worden aanvaard, waarbij aan de volgende bepalingen moet worden voldaan.

De andere commissieleden (deel B) konden zich niet in dit gearandeerde onderdeel van het voorstel vinden.

Op het laatste moment voor de stemming stelde de J. Brons nog een nieuw amendement voor op het onderdeel 'de Schrift verbiedt het niet'. Hij stelde voor ook het tweede, restrictieve element uit het betoog van prof. dr. W.H. Velema op te nemen:

dat in het licht van de uitspraken van de kerk naar als van de Schrift zeer grote voorzichtigheid betracht dient te worden.

Besloten werd niet om een aantal Schriftuurlijke liederen te aanvaarden.

Besloten werd wel om uit te spreken (1°) 'de Schrift verbiedt het niet', maar (2°) 'de Schrift vereist zeer grote voorzichtigheid' en (3°) Schriftuurlijke liederen moeten aan vier vastgestelde voorwaarden voldoen.

Tevens werd besloten dat een beslissing ten aanzien van het gebruik afhankelijk is van (a) de reactie uit de kerken, (b) de realiseerbaarheid, (c) de eenheid. (Acta G.S. 1980, art. 144, pag. 70).

Generale synode 1983

Ter generale synode 1983 wordt een bundel van 120 liederen gepresenteerd. Tijdens de bespreking en besluitvorming ter synode blijkt echter niet dat er behoeft bestaat aan een eigen bundel schriftuurlijke liederen. De generale synode kiest na ampele overweging om de bundel niet te aanvaarden. Besloten wordt om te blijven bij het bepaalde in art. 69 K.O. Deputaten krijgen opdracht om te zoeken naar uitbreiding van de Berijmde Schriftgedeelten (Acta generale synode 1983, art. 120, pag. 61 vv).

In het besluit van generale synode 1983 wordt (samengevat) geconstateerd:

- eenparigheid in de kerken ontbreekt
- twee particuliere synoden willen blijven bij huidige redactie art. 69 K.O.

overwogen wordt:

- eenheid kerken is roeping
- grote voorzichtigheid te betrachten

geoordeeld wordt:

- niet verbieden houdt per consequentie niet in om het wel te doen
- verantwoordelijkheid voor het geheel der kerken
- niet zien aantasting van de vrijheid der kerken

voorts wordt geoordeeld:

- concept bundel liederen zal verwijdering vergroten
- blijven bij standpunt. Schriftberijmingen zijn mogelijk
  - a. Schrift verplicht niet om andere beslissing te nemen
  - b. sluit aan bij traditie waarin wij staan
  - c. Psalmen zijn van onvervangbare waarde
  - d. zo gestalte geven aan het bewaren van het Woord
  - e. zo worden geen dwalingen verbreid
- NT heilsopenbaring wordt niet veronachtzaamd door alleen psalmen zingen
- blijven bij kerkorde van groot belang
- betrachten van eenheid in liefde en waarheid
- kerken zullen zich houden aan wat gemeenschappelijk wordt bepaald.

7.2.3 de huidige onbevredigende situatie

Wat is het onbevredigende met art. 69 K.O.?

Voor een deel van de kerken is het onbevredigend dat zij niet meer mogen zingen dan (a) de 150 Psalmen, de 7 Schriftuurlijke lofzangen en de Lozang der engelen; (b) de 19 berijmde Schriftgedeelten uit het Liedboek; (c) de 40 berijmde Schriftgedeelten uit de bundel Schriftberijmingen.

Verschillende argumenten tot verruiming worden gebruikt. Men wil als andere kerken of groepen Schriftuurlijke gezangen zingen, die het volle NT-ische heil in Christus bezingen.

Men wil zich niet door een kerkorde laten beperken in de keus van de te zingen liederen.

Men vindt het onbevredigend dat men in de kerk van Christus verbiedt, wat de Schrift niet verbiedt.

Voor een ander deel van de kerken zijn deze argumenten onbevredigend, omdat geen principieel nieuwe argumenten voor het zingen van liederen in de eredienst worden aangebracht. Gewezen wordt naar de art. 69 K.O. die ter generale synode 1980 en 1983 werden gegeven.

De generale synode 1983 noemt o.a. in het besluit generale synode 1980:

dat de heilige Schrift het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn niet verbiedt' verschillend wordt getaxeerd, maar dat deze synode ook uitsprak dat het toch ook eis van Gods Woord is om in het licht van de uitspraken der kerk grote voorzichtigheid te betrachten en daarom het nemen van een definitieve beslissing in belangrijke mate afhankelijk stelde van de eenheid der kerken.

In het oordeel werd o.a. ook genoemd dat:

een dergelijke beslissing, in verantwoordelijkheid tegenover het Woord van God, ten aanzien van een bestaande kerkelijke bepaling genomen, niet gezien kan en mag worden als een aantasting van de vrijheid der kerken.

Het is onbevredigend om te doen, alsof deze liturgische kwestie tot de middematige dingen behoort. Deputaten stelden in 1983: 'De zorg voor de reine prediking van het Evangelie zal zich uitstrekken tot de rechte zorg voor het lied in de eredienst.'

Huidige situatie

In het rapport Eenstemmig zijn de ontwikkelingen rond het lied tot generale synode 1980 gevolgd. Onze kerken willen staan in de lijn van de calvinistische Reformatie, zoals die in de Afscheiding (1834) gestalte heeft gekregen. Onze kerken zijn niet meegaan met de Vereniging (1892). Bekend is hoe de ontwikkelingen in de Genef. Kerk zijn geweest. Op de generale synode 1983 hebben wij onze conclusies getrokken.

Wanneer we de ontwikkelingen van de laatste twintig jaar rond het lied in andere Genef. Kerken volgen, dan geeft dat opnieuw reden om grote voorzichtigheid te betrachten.

In de recente wetenschappelijke studie van dr. J. Smelik in 1987 concludeert hij dat het lied voor de Nederlandse (orthodox-) protestanten fungeert als middel tot geloofsverdracht. De 270 bundels die hij onderzocht heeft bevatten meer dan 22.500 liederen. Hij concludeert tevens dat gedurende de onderzochte jaren de talrijke opsplitsingen bij de Nederlandse protestanten zich nauwelijks naar de liedcultuur vertaalde. Ondanks de onderlinge kerkelijke verscheidenheid, zorg men dezelfde liederen. Hoewel dat voor de Chr. Genef. Kerken niet bewezen wordt, mag aangenomen worden dat men ook in onze huisgezinnen, via de scholen bekend was met deze liederen. Mogelijk zong men ze hier en daar op de verenigingen. Maar tijdens de eredienst in de kerken werden ze evenwel niet gezongen.

Inmiddels zijn wij vele nieuwe liedbundels verder. Alleen al in Armenka is er een copyright op 120.000 gezangen. Hoe kan men ooit in eigen kerken een bundel samenstellen waaruit de plaatselijke gemeenten aanparig zullen zingen? Een eigen bundel isoleert van andere Gereformeerde kerken. In de praktijk zien we dat men na gebruik van de eigen liederen alsnog gebruik gaat maken van andere of nieuwere liedboeken.

7.2.4 om een uitweg te zoeken

Uit Calvijn's theologie van de psalmen blijkt dat de kerkdienst de hoogste vorm van heiliging is. Het doel van de eredienst is o.a. om God te prijzen. Calvijn merkt op: 'Ceremoniën en gebruiken zijn alleen van waarde als zij ons de zuivere waarheid Gods inprenten. Dit betekent dat gebruiken die niet volgens Gods Woord zijn de vroomheid niet bevorderen, maar bederven.'

Er zijn geen aamzinnen dat Calvijn naast de Psalmen en berijmde Schriftgedeelten liederen in de eredienst wilde laten zingen.

Het calvinistisch beginsel voor de zang in de eredienst is om de Schrift zelf aan het Woord te laten in het zingen in de eredienst. Dit beginsel is in het huidige art. 69 K.O. te vinden.

Volgens de Schrift en daarom ook volgens artikel 32 NGB belijden we: 'Zo nemen wij dan alleen aan, hetgeen dienstig is om eendrachtigheid en enigheid te voeden en te bewaren en alles te onderhouden, in gehoorzaamheid Gods.'

Dit is het belijden van de Afscheiding waarin wij staan.

Een groot deel van de kerken houdt zich aan art. 69 K.O. Helaas is er een aantal gemeenten die zich niet aan het gemeenschappelijk bepaalde in de kerkorde wensen te houden. Hun houding verplicht niet om de kerkorde daarom aan te passen. Wanneer er zijn, die een ander functioneren van art. 69 K.O. verkozten, dan behoren zij de kerkelijke weg van beargumenteerde instructie te bewandelen om zo mogelijk gelegenheden te krijgen wat zij begaren.

7.2.5 voorstellen aan de volgende synode

Vanwege de eenheid van onze kerken hebben de generale synode 1980 en 1983 willen vasthouden aan Schrift, belijdenis en kerkorde. Daar valt zegen voor het kerkelijke leven op te wachten. Laten we in consistentie met deze synode besluiten gezamenlijk de weg gaan van de gereformeerde traditie.

In de voorrede op de Psalmen van de Statenvertaling bevelen de kerkleeraren de Psalmen aldus aan:

Daarom behoort een ieder christen, zo van hoge als van lage staat, dit boek met bijzondere vlijt en aandacht te lezen, en te betrachten, om zich te gewennen aan de stijl van de Heilige Geest die daarin gebruikt is, niet twijfelende of het zal hem (wanneer hij het rechte sap en de doordringende kracht van die gemaakt heeft) op zijn ziel wezen als een zeer lieflijke en heilsame hemeldauw, en het zal hem niet verdrieten dat steeds in zijn hart, mond en handen te dragen, waartoe het ons van de Heilige Geest in het Oude, en van onze Here Jezus Christus Zelf en Zijn apostelen in het Nieuwe Testament, meermalen is aangebevolen; en tot meerdere bevaligheid, dienst onzer memorie en dagelijks gebruik, gezangwijze van de wijne en goede God aan Zijn kerk overgeleverd.'

Wij stellen u het volgende voor:

De generale synode

constaterende

1. dat een groot deel van de kerken zich houdt aan de bepalingen van artikel 69 van de kerkorde en geen vernaming met lederen verlangt;
2. dat een ander deel van de kerken, ondanks duidelijke uitspraken van de generale synoden en herhaalde vernamingen, de vrijheid neemt in het zingen van allerlei andere lederen in de erediensten;

opnieuw kennisgenomen

1. van de besluiten van de generale synode 1980, waarin het niet verboden van het Schriftuurlijke lied, verbonden werd met de eenheid van de kerk;
2. van de besluiten van de generale synode 1983, waarin gekozen werd om artikel 69 van de kerkorde enkel uit te breiden met betreffende Schriftgedeelten;

overwegende

1. dat niet valt niet te verwachten dat kerken die allerlei lederen zingen in de eredienst zich in hun keus zullen laten beperken door een Chr. Geref. bundel;
2. dat niet gebieden is dat er behoefte bestaat aan een eigen bundel schriftuurlijke lederen;
3. dat geen principieel nieuwe argumenten voor het zingen van lederen in de eredienst worden aangebracht;
4. dat het calvinistisch beginsel voor de zang in de eredienst is om de Schrift zelf aan het Woord te laten in het zingen in de eredienst;

van oordeel

1. dat artikel 69 K.O. het Schriftuurlijke beginsel voor de zang in de eredienst weergeeft;
2. dat volgens de Schrift en daarom ook volgens artikel 32 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis de eenheid der kerken bewaard moet worden;
3. dat in consistentie met de generale synode besluiten van 1980 en 1983 de kerken zullen blijven bij het gemeenschappelijk bepaalde in artikel 69 van de kerkorde;

besluit

1. om in de huidige situatie geen uitbreiding te geven aan het bepaalde in artikel 69 van de kerkorde;
2. een beroep te doen op de kerken geen andere lederen te zingen dan bepaald is in artikel 69 van de kerkorde.

8. naleving van de kerkorde

8.1 Opdracht

Tot de opdracht van het deputaatschap behoort o.a.

- een bezinning op de betekenis van de kerkorde en de wijze waarop deze dient te worden nageleefd (punt a.);
- een onderzoek naar de wijze waarop de stipte naleving van de artikelen en bepalingen van de kerkorde bevordert kan worden (punt c.).

Punt a. komt ook aan de orde in het gedeelte over de consering en de betekenis van de kerkorde. Toch is het goed om ook met betrekking tot het onderhavige aspect daarover enige opmerkingen te maken. J. Hovius heeft in de serie Toelichting op de Kerkorde hierover enkele dingen geschreven naar aanleiding van het laatste artikel van de kerkorde. Voor het overige is er over de naleving van de kerkorde als zodanig nauwelijks literatuur voorhanden.

8.2 De Schrift

De gemeente is gehoorzaamheid verschuldigd aan het gezag en de orde, die in haar midden geldigheid hebben, omdat dit het gezag en de orde is, die van Christuswege boven haar gesteld is, zegt H. Ridderbos. Als schriftbewijs hiervoor worden teksten genoemd die zeggen dat de gemeente gehoorzaamheid verschuldigd is aan de regeringen der kerk: Matth. 16:19; 18:18; Joh. 20:21, 23; Hand. 15:27-29; 16:4v.; Fil. 2:29; 1 Thess. 5:12v.; Hebr. 13:7, 17. Zo diende ook de gemeente van Korinthe zich te onderwerpen, d.w.z. de 'orde te eerbiedigen, welke door diegenen wordt vertegenwoordigd, die zich ten dienste van de heiligen stellen, zich voor haar inspannen en arbeiden, 1 Kor. 16:16, 18; vgl. Phil. 2:29'.

8.3 De geschiedenis

De kerkorde werd door de synode van Emden (1571) aangenomen met gemeen akkoord (mutuo consensu); de minderheid conformeerde zich aan de meerderheid. Het lid vanzelfsprekend dat de kerken zich daarbij verbonden de gezamenlijk gemaakte en door allen goedgekeurde regelingen na te komen. In de kerkorde van Emden staat met zoveel woorden aangegeven, dat 'alle Kerken sullen arbeiden dese te onderhouden'. Toch bleek het ook toen al moeite te kosten de kerkorde als bindend erkend te krijgen. De oorzaak hiervoor lag toen in de verwante tijd: er moest een geheel nieuw kerkelijk leven worden opgebouwd en dit vereiste veel aanpassing. Er heerste in veel gemeenten grote onkunde, soms zelf zo ernstig dat men er niet eens in slaagde bekwaame personen te vinden die een kerkeeraad konden vormen. De synode heeft toen maatregelen genomen. Daartoe behoorde ook de verplichte ondertekening van de kerkorde. In Nederland ging men niet zover als in Genève en Frankrijk, waar een eed moest worden afge-

legt, dat men de kerkorde zou onderhouden. Bij ons volstond men met de ondertekening van de kerkorde te eisen.

De synode van Dordrecht (1574) bepaalde dat men de predikanten 'de confessie en artikelen' (hiernaer wordt de kerkorde bedoeld) moest laten onderschrijven. Volgens artikel 32 van deze synode moesten de ouderlingen en diakenen dat ook doen. De synode van Middelburg (1581) gaf in antwoord op de vraag of de ouderlingen bij het begin van hun diensttijd de kerkorde moesten onderschrijven dit antwoord: 'datsy inden Consistorie belouen sullen, de kercke te helpen regneren, achtervolghende de Synodale artikelen, zo langhe als sij vanden Synodo niet verandert en werden. Ende dese haere belofte int kerckenboeck gheechreuen sijnde, en is gheen breeder subscribe van nooden'.

Toch vond ook de synode van 's-Gravenhage het nog nodig aan alle classes een brief te richten, waartoe met grote ernst werd aangedrongen op het onderhouden van de kerkorde. De classes dienden toe te zien op de ondertekening en naleving van de kerkorde. De synode wies zelf uit de classes personen aan (deputaten) om daarop toe te zien en aan de provinciale synode te rapporteren.

In overeenstemming met het besluit van de synode van Middelburg (1581) stelden de provinciale synoden formuleren op ter ondertekening door de predikanten. Hovius stelt, dat door deze maatregelen er meer regel en eenheid in het kerkelijk leven kwam.

Op de synode van Dordrecht (1618-1619) werd niet meer over ondertekening van de kerkorde als zodanig gesproken. Wel werd de plicht tot onderhouding van de kerkorde door zowel gemeenteleden als ambtsdragers nadrukkelijk vastgelegd:

'Alle kercken zullen ernstelick vermaent werden, ten eynde dat de articulen der kercken-orderinghe vande discipline zoo des gheeneen volck, als der ghener die in kerckelicke bedieninghe zyn neerstelyck ende strictelick onderhouden werden; Waer op de visitateurs der kercken insonderheyt zullen letten, op dat de kercken in dit deel niet suymachtich en zyn.'

Voetius geeft echter aan, dat de ondertekening in zijn dagen nog wel in gebruik was. Voetius zelf was geen voorstander van ondertekening van een kerkorde onder normale omstandigheden, o.a. vanwege de veranderlijkheid van de artikelen. De kerken mogen alleen als de nood het vereist, ondertekening eisen. Een algemene regel moet men er niet van maken. Hovius citeert Voetius op dit punt met instemming:

8.4 Afwijking geoorloofd?

Bij alle stiptheid die men nastreefde, blijkt men in de praktische uitvoering van verschillende kerkordelijke regels toch opvallend ruim. In bepaalde omstandigheden werd een zeker niet van afwijking van de kerkorde erkend. F. L. Rutgers schrijft:

'...in het algemeen leeft ook wel de geschiedenis, dat er in de Nederlandsche Kerken altijd zekere ruimte was met betrekking tot de opvoicing van de Kerkenordering... wanneer de orde, de rust en de welstand der Kerken geen gevaar liepen; wanneer die integendeel nog bevondt werden door eene kleine afwijking van de ordinaris; dan werd zulke afwijking niet verkeerdt geacht, en dus niet slechts geduld, maar ook goedgekeurd.'

Hieruit mag niet worden afgeleid dat men willekeur toeliet. Men was, juist vanuit het gereformeerde beginsel, 'zeer gesteld op een vasten regel en op zuivere lijnen'.

Aan een kerkbedruvend individualisme werd geen ruimte gegeven. Daarom werd ook het afwijken van de kerkorde aan zekere voorwaarden gebonden. Wanneer F. L. Rutgers hierover schrijft, citeert hij de drie regels van Voetius, op grond waarvan een afwijking van de kerkorde toegestaan kan worden:

8.4.1 Het doel van de afwijking moet altijd zijn het belang van de kerken om volgens art. 1 en 86 (87) de goede orde, des te beter te onderhouden. Afwijking is geoorloofd, wanneer stipte naleving niet geschiedt en zonder dat de orde, vrijheid en welstand van de kerk gevaar lopen. Afwijking is niet geoorloofd omdat het iemand zoo in den zin komt, en hij zijn eigen zin wil volgen...

8.4.2 In de tweede plaats mag nooit in de kerkorde zelf iets veranderd worden, maar moet de afwijking als afwijking gekenmerkt en erkend worden. De afwijking mag anderen niet worden opgelegd.

8.4.3 De afwijking moest onderworpen worden aan het oordeel van een daartoe bevoegde vergadering. Wanneer het een predikant betreft aan de kerkeeraad, wanneer het een kerkeeraad betreft aan de classis enz. Aan het oordeel van die vergadering diende men zich te onderwerpen.

Dit alles onder de ene voorwaarde, dat de kerken één zouden blijven in de belijdenis. En met de bepaling dat deze benadering een 'geding vielerlei onderzoek' blijvend noodzakelijk maakt. Achterliggende gedachte is, dat het voor het welzijn van de kerken verreweg beter is zich te houden aan een algemene regeling van hoofdzaken dan aan een verzameling canones naar Roomse maat, die alles tot in de nauwkeurigste details regelen. Zo kon aan de plaatselijke kerken overgelaten worden om naar gewoonte of plaatselijke behoeften zelf nadere regelingen te treffen. Hovius benadrukt dat de meerdere vergaderingen 'en inzonderheid de kerkvisitatoren' aan de onderhouding van de kerkorde aandacht dienen te besteden.

8.5 Naleving bevorderen

Dan nu punt c. van de opdracht aan deputaten: hoe kan de naleving van de kerkorde bevordert of gewijzigd op een positieve manier gestimuleerd worden? Het antwoord op deze vraag zal mede afhangen van een andere vraag, namelijk wat men ziet als de fundamentele oorzaak van het niet of niet meer naleven van de kerkorde.

8.6 Stand van zaken

Welke plaats neemt de kerkorde (nog) in binnen onze kerken? In het licht van het bovenstaande historisch overzicht zien we enerzijds verschillen en anderzijds overeenkomsten: het verschil is, dat het kerkelijk leven op zich veel stabiel en algezonder is dan toen; de overeenkomst is, dat ook nu geconstateerd moet wor-

den dat de naleving van de kerkorde moeiteloos geeft. En daarbij gaat het niet alleen om de situatie rond artikel 69, al komt daarin de problematiek wel zeer sterk tot uiting. Met de nodige voorzichtigheid zouden we het volgende kunnen zeggen:

8.6.1 De bekendheid met de inhoud van de kerkorde neemt af, zowel onder ambtsdragers als onder andere gemeenteleden.

8.6.2 Er is minder zicht op het geheel eigen karakter van kerkelijk recht en kerkorde. Weet men nog aan te geven waarin het verschil ligt tussen kerkelijk recht en algemeen burgerlijk recht? Dit kan er toe leiden dat men of zeer wettisch met een kerkorde omgaat, of zich vrijheden veroorlooft die de eenheid van de kerken niet ten goede komen.

8.6.3 De kerkorde is een hulp-middel. Dit is niet een negatief (ondergeschikt), maar een positief begrip: men mag er hulp van verwachten. Wordt dit nog zo ervaren? Of is een kerkorde eerder een sta-in-de-weg geworden die de voortgang in het (met name plaatselijk) kerkelijk leven remt?

8.6.4 Onze tijd wordt gekenmerkt door een toenemend individualisme en subjectivisme. Dat heeft zijn weerslag op het kerkelijk leven. Het besef, deel uit te maken van een groter geheel – het kerkverband – schuilt naar de achtergrond. Voor veel mensen telt alleen de plaatselijke gemeente, en zijn de meerdere vergaderingen ver weg. Zo krijgen ook subjectieve elementen meer speelruimte: als ik mij niet herken in een kerkordelijke bepaling, moet ik mij er dan aan houden?

8.7 Het tij keren

Hoe kunnen de kerken, gegeven deze situatie, het tij keren? Welke maatregelen zouden genomen kunnen worden, teneinde de naleving van de kerkorde te bevorderen? Het lijkt nauwelijks denkbaar dat de genoemde maatregelen uit vroeger dagen nog zouden voldoen.

In het bovenstaande historisch overzicht kwam al ter sprake, dat het onderhouden van een kerkelijke orde om voortdurend onderzoek vraagt. Dit is in de lijn van Calvijn, die in dit verband ook weer op de blijvende noodzaak van goed onderwijs, zo men wil, toerusting. De vraag is wellicht gerechtvaardigd of er in dit opzicht (nog) voldoende mogelijkheden voorhanden zijn. Er mag veel waardering zijn voor het vele werk dat er op dit gebied gedaan wordt. Wellicht wordt het echter tijd om, met gebruikmaking van de elementen die voorhanden zijn, de toerusting intensiever op te pakken, beter te structureren, toegankelijker te maken en beter te laten aansluiten bij de vragen die er in de kerken leven.

8.8 Voorstel

Een synode heeft de mogelijkheid zich rechtstreeks tot de kerken te richten en aandacht te vragen voor de ontstane situatie. Wanneer dit echter het enige is, zal de oproep snel in de vergeetheid wegzinken. Waar mogelijk dienen levens handreikingen geboden te worden die er mede voor kunnen zorgen dat de kerkorde haar waardevolle plaats in het kerkelijk leven behoudt.

Vrijwel alle geledingen in ons kerkelijk leven kennen een orgaan c.v. deputaatschap dat ondersteuning biedt, zaken coördineert en/of voor toerusting zorgt. Alleen de inrichting van de kerk met de daarin geldende omgangsregels krijgt de aandacht niet in die mate. Dat is verklaarbaar. De vraag is alleen of het zo nog langer kan. Wanneer ambtsdragers in de uitoefening van hun ambt op vragen stuiten, hebben zij dan voldoende mogelijkheden daarin verbetering aan te brengen? Hoe is het in kerkrechtelijk opzicht gesteld met de toerusting van predikanten? De synode heeft de taak en de mogelijkheid om voor de kerken als geheel hierin naar een oplossing te streven. Een permanent deputaatschap voor kerkorde en kerkrecht zou zowel een sturende als een coördinerende functie kunnen vervullen in de toerusting van ambtsdragers en gemeenteleden.

Voor wat betreft de opdracht aan dit deputaatschap kunnen de volgende aspecten genoemd worden:

- het verzorgen van de uitgave van de kerkorde;
- het (doen) verzorgen van uitgaven die de naleving van de kerkorde kunnen ondersteunen;
- het ontwikkelen van een doelmatig informatief beleid, zodat in de kerkelijke organen op gezette tijden aandacht wordt besteed aan kerkrechtelijke zaken;
- het in kaart brengen en bijhouden van kerkrechtelijk materiaal dat verschijnt (bibliotheekfunctie);
- het (doen) ontwikkelen van toerustingmateriaal ten behoeve van ambtsdragers; hierbij kan gedacht worden aan een samenwerkingsverband met de redactie van Ambtelijk Contact;
- het (doen) organiseren van landelijke bijeenkomsten in het kader van de toerusting aan ambtsdragers; hierbij kan gedacht worden aan een samenwerkingsverband met het bestaande landelijk comité;
- het (doen) verzorgen van deze toerusting in de plaatselijke situatie, waar daarom gevraagd wordt, zodat de bezinning op plaatselijk niveau weerklank vindt;
- het verzamelen en in kaart brengen van aandachtspunten met betrekking tot de (uitgave van de) kerkorde, die vanuit de kerken worden ingebracht;
- het kennis nemen van activiteiten van derden op kerkrechtelijk gebied;
- het uitbrengen van kerkrechtelijk advies;
- rapportage aan de synode.

Binnen het deputaatschap kan gedacht worden aan een specifieke taakverdeling. Het verdient aanbeveling in het deputaatschap ten minste één jurist op te nemen, die kan advisoren inzake kwesties die op het terrein van de verhouding kerk-overheid liggen, alsook inzake de juridische implicaties van de kerkorde als zodanig. Voor het adequaat functioneren van het deputaatschap is het creëren van een centraal aanspreekpunt van het grootste belang.

9. Voorstellen

Deputaten stellen de synode voor

- de handelingen van deputaten goed te keuren;
- om de notitie 'Oorsprong en betekenis van de kerkorde' als inleiding in de nieuwe uitgave van de kerkorde op te nemen;
- om de bijlagen II, III en IV op te nemen in de nieuwe uitgave van de kerkorde;
- om de wijzigingsvoorstellen bij art. 1 tot 87 K.O. op te nemen in de nieuwe editie van de kerkorde;
- om het volgende wijzigingsvoorstel ten aanzien van art. 69 K.O. over te nemen:
in de eredienst zullen de 150 Psalmen worden gezongen alsmede berijmde schriftgedeelten door de generale synode vast te stellen.
(volgen a-d zoals in de huidige versie van de K.O. vermeld).
Daarnaast staat het in de vrijheid van de kerken andere liederen te zingen die de toets van Schrift en belijdenis kunnen doorstaan, zulks vast te stellen door de generale synode. Daarbij zal de regel in acht worden genomen, dat de plaats van deze liederen in de eredienst ondergeschikt is aan die van de Psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten.
- om het volgende (zie punt a-e) te besluiten, zodat het onder punt 5 genoemde wijzigingsvoorstel kan worden gerealiseerd:
  - conform het besluit van de generale synode 1990 opnieuw uit te spreken, dat de Heilige Schrift het zingen van liederen, die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn, niet verbiedt;
  - conform het besluit van de generale synode 1980 opnieuw uit te spreken, dat in het licht van de uitspraken van de kerk naar eis van de Heilige Schrift zeer grote voorzichtigheid betracht dient te worden; een deputaatschap voor het kerkelijk lied in te stellen dat de opdracht krijgt om een aantal liederen te selecteren waarvan de inhoud duidelijk met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis in overeenstemming is;
  - de kerken op te roepen liederen uit diverse in gebruik zijnde bundels toe te zenden aan deputaten, opdat deputaten deze toetsen aan het onder 3 genoemde uitgangspunt;
  - langs deze weg te komen tot een verzameling liederen, die na definitieve vaststelling door de generale synode van D.V. 2004, aan de plaatselijke gemeenten wordt aangeboden, bij voorkeur in de vorm van een eigen ledbundel;
- om het bestaande deputaatschap voor de uitgave van de kerkorde op te heffen en een permanent deputaatschap voor kerkorde en kerkrecht in te stellen, dat zowel een sturende als een coördinerende functie zou kunnen vervullen in de toerusting van ambtsdragers en gemeenteleden. (zie slot van het hoofdstuk over de naleving van de kerkorde)
Voor wat betreft de opdracht aan dit deputaatschap kunnen de volgende aspecten genoemd worden:
  - het verzorgen van de uitgave van de kerkorde;
  - het (doen) verzorgen van uitgaven die de naleving van de kerkorde kunnen ondersteunen;
  - het ontwikkelen van een doelmatig informatief beleid, zodat in de kerkelijke organen op gezette tijden aandacht wordt besteed aan kerkrechtelijke zaken;
  - het in kaart brengen en bijhouden van kerkrechtelijk materiaal dat verschijnt (bibliotheekfunctie);
  - het (doen) ontwikkelen van toerustingmateriaal ten behoeve van ambtsdragers; hierbij kan gedacht worden aan een samenwerkingsverband met de redactie van Ambtelijk Contact;
  - het (doen) organiseren van landelijke bijeenkomsten in het kader van de toerusting aan ambtsdragers; hierbij kan gedacht worden aan een samenwerkingsverband met het bestaande landelijk comité;
  - het (doen) verzorgen van deze toerusting in de plaatselijke situatie, waar daarom gevraagd wordt, zodat de bezinning op plaatselijk niveau weerklank vindt;
  - het verzamelen en in kaart brengen van aandachtspunten met betrekking tot de (uitgave van de) kerkorde, die vanuit de kerken worden ingebracht;
  - het kennis nemen van activiteiten van derden op kerkrechtelijk gebied;
  - het uitbrengen van kerkrechtelijk advies;
  - rapportage aan de synode.
- het nieuw in te stellen deputaatschap voor de kerkorde op te dragen een overzicht te maken van alle synodale besluiten vanaf 1947 en aanbevelingen te doen t.a.v. bepalingen die evt. revisie behoeven; (zie slot bijlage I)
- dit deputaatschap op te dragen de publicatie te overwegen van twee edities van de Kerkorde, namelijk:
  - één editie ten dienste van m.n. kerkorraden bevattend alle geldende synodale bepalingen en alle instructies, modellen etc.
  - één editie ten dienste van m.n. gemeenteleden zoals boven met uitzondering van de instructies en modellen. (zie slot bijlage I)
- de deputaatschap op te dragen om voortaan eventuele wijzigingen en toevoegingen in het voorwoord van de Kerkorde te verantwoorden.
- dat de generale synode voortaan zal aangeven, welke besluiten van de generale synode in de Kerkorde dienen te worden opgenomen of te worden weggelaten.

H.J. Seiderbus, voorzitter
A. Wigenaar, secretaris
C.Th. Boerke
P.D.J. Buijs
H. van den Heuvel
D. Quant
M. van der Suijs
J.C.L. Starreveld

Bijlage 65.1

Synodale bepalingen

Deputaten hebben onderzoek gedaan naar de status van synodale bepalingen zoals deze doorgegaan in de kleine letters in de kerkorde te vinden zijn. Daarbij is gebleken dat bij het weglaten of opnemen van oudere synodale bepalingen in de verschillende edities van de kerkorde de verantwoording daarvan onvoldoende of zelfs afwezig is. Uit de inleidende opmerkingen die aan iedere nieuwe editie van de kerkorde voorafgaan valt op te maken, dat het deputaatschap voor de uitgave van de kerkorde steeds vaststelde welke synodale bepalingen wel of niet werden opgenomen.

Zo schrijft de commissie die de heruitgave van 1967 verzorgde:

"Onder de bepalingen en besluiten zijn niet alleen de door de synode sinds 1953 vastgestelde opgenomen, maar ook enkele oudere bepalingen die van belang zijn voor het kerkelijk leven. De formulering werd hier en daar iets gewijzigd."

Deputaten schrijven bij de uitgave van 1984 dat zij "enkele oudere bepalingen die tot nu toe niet in de kerkorde stonden, maar van belang geacht kunnen worden voor het kerkelijk leven" hebben opgenomen. Zo werd dus, wanneer een oudere bepaling opnieuw actualiteit kreeg, deze in een nieuwe editie van de kerkorde opgenomen. In 1984 bijvoorbeeld werd de bepaling uit 1934 dat geen student, kandidaat of predikant het recht heeft zelfstandig de liturgische orde te bepalen, weer opnieuw in de kerkorde opgenomen. Deze bepaling ontbreekt nog in de editie 1979.

Uit bovenstaande blijkt de grote bevoegdheid van het deputaatschap. Tevens kan gesteld worden dat in de genoemde werkwijze de objectiviteit in gevaar kan komen. Op welke gronden worden oudere bepalingen opgenomen en wie bepaalt dat?

Met de vraag naar de norm voor de opname is ook de vraag naar de status van de synodale bepalingen verbonden. Zijn oude bepalingen alleen van kracht wanneer na vele jaren een deputaatschap ze opnieuw in een editie van de kerkorde opneemt of hebben zij ook voordien al gezag? Ook op deze vraag heeft het deputaatschap zich bezonnen. De kerkrechtelijke literatuur is over de vraag naar de status slechts summiert. Verhelderend is wat dr. D. Nauta zegt:

"In wezen bestaat er geen onderscheid tussen de bepalingen, in de kerkorde neergelegd en vorenij, en andere uitspraken welke door synoden worden gedaan. Want ook de artikelen der kerkorde berusten oorspronkelijk op synodale beslissingen." (Verklaring, p. 9)

Synodale bepalingen hebben evenwel kracht als kerkordelijke bepalingen, want van beide geldt dat zij met gemeen akkoord door de kerken zijn vastgelegd. Hiermee is het antwoord op de vraag naar de status gegeven. De zijn "kleine letters" hebben evenwel kerkelijk gezag als de "grote letters".

In het licht van het bovenstaande doen zich twee vragen voor:

- welke bepalingen worden wel en welke niet opgenomen?
- hoe kan er met al die oudere bepalingen in de kerk gewerkt worden?

Op de eerste vraag heeft dr. Nauta het volgende antwoord gegeven:

"Er is alleen dit verschil dat er in de kerkorde uitsluitend plaats behoort te zijn voor bepalingen met een algemene en duurzame strekking." (l.c.)

Dit kan een werkbare norm zijn, ook al is deze niet geheel vrij van het gevaar van subjectiviteit. Voor de Gereformeerde kerken (Vrijgemaakt) heeft Dr. H. Bouma met zijn werk laten zien wat de consequentie is van deze opvatting. Hij heeft alle synodale bepalingen vanaf 1892 verzameld, geïndexeerd en uitgegeven, zodat de kerken snel kennis kunnen nemen van hun eigen besluiten, ook al zijn ze meer dan 100 jaar oud.

Het verdient serieuze overweging een dergelijk boekwerk ook voor onze kerken te maken. Bijkomend voordeel is, dat de kerkorde met alleen de tekst van de artikelen kleiner en handzamer kan worden en daardoor een groter bereik kan krijgen, bijvoorbeeld in een formaat als dat van de liturgische formulieren. In een aparte uitgave kunnen dan alle synodale bepalingen opgenomen worden.

De tweede vraag is niet moeilijk te beantwoorden, maar wel moeilijk te realiseren. Elke synodale bepaling heeft kracht van wet totdat zij gereviseerd is. Dat betekent dat de kerken al die bepalingen na moeten gaan om te zien welke gewijzigd moeten worden of zelfs dienen te verdwijnen.

Derhalve stellen deputaten u voor:

- Het deputaatschap voor de uitgave van de kerkorde op te dragen een overzicht te maken van alle synodale besluiten vanaf 1947 en aanbevelingen te doen t.a.v. bepalingen die eventueel revisie behoeven;
- Dit deputaatschap op te dragen de publicatie te verzorgen van twee edities van de kerkorde, namelijk:
  - één editie ten dienste van m.n. kerkenraden, bevattend alle geldende synodale bepalingen en alle instructies, modellen etc.;
  - één editie ten dienste van m.n. gemeentelieden, zoals hiervoor genoemd, met uitzondering van de instructies en modellen.

Bijlage 65.2

Conceptinstructie voor de scribe van de classis

* werkzaamheden voorafgaande aan de vergadering van de classis:

- contact leggen met de andere (beoogde) moderamenleden om te komen tot een adequate (procedurële) voorbereiding van de vergadering;
- het maken van een schriftelijke notitie waarin voorstellen van het moderamen aan de vergadering verwoord zijn. Hierbij is te denken aan verdeling kerkvisittales, vacaturebeurten, mentoraten, examinatoren,

regelingen volgende vergadering. Deze notitie zal in een voldoende aantal exemplaren ter vergadering aanwezig zijn;

- (eventueel) contact leggen met de koster van het kerkgebouw waar de vergadering zal worden gehouden met als doel bijzonderheden door te geven t.a.v. geschikte tijdsduur, maaltijden) enz.

* werkzaamheden tijdens de vergadering van de classis:

- Het notuleren van de handelingen en besprekingen ter vergadering inclusief de openingshandelingen van de roepende kerk;
- het in ontvangst en in bewaring nemen van alle officiële bescheiden (lastbrieven, ingekomen stukken, instructies enz.) van de roepende kerk;
- Het in ontvangst nemen van alle schriftelijke bescheiden die bij de behandeling van enig agendapunt ter vergadering dienen (verslagen naar art.41 K.O., verslagen van kerkvisittales, verslag kascontrolecommissie);
- het aantekening houden van acties die na de classisvergadering genomen moeten worden, voorloeiend uit de handelingen en genomen besluiten van de classis

* werkzaamheden na de vergadering van de classis:

- het opstellen van de concept-acta;
- het opmaken van een besluitenlijst, die aan de concept-acta wordt gehecht;
- het ter bewaring opbergen van de acta in de daartoe bestemde map;
- het opstellen van de concept-comité-acta, die in een daartoe bestemd boek worden opgeborgen;
- het opmaken van een comité-besluitenlijst, die aan de concept-comité-acta wordt gehecht;
- (na de voorjaarsvergadering) het opmaken van de lastbrief voor de vergadering van de particuliere synode, compleet met door de classis aanvaarde instructies;
- (idem) het opmaken van een adreslijst van de afgevaardigden naar de vergadering van de particuliere synode;
- (idem) het verzenden van deze twee stukken naar de scribe van de roepende kerk voor de particuliere synode;
- het voeren van alle correspondentie namens de classis, voortvloeiend uit de handelingen en besluiten van de classis. Bij brieven met een gewichtige inhoud zal ook de praeses ondertekenen;
- het overdragen van alle bescheiden van de vergadering (behalve de acta en comité-acta) aan de archivaris van de classis;
- het toezenden van de concept-acta van de vergadering en eventueel ontvangen ingekomen stukken aan de scribe van de roepende kerk voor de volgende vergadering op een zo'nig tijdstip dat deze de concept-acta bij de stukken voor deze vergadering kan voegen en ze kan (doen) verzenden aan de afgevaardigden;
- het opmaken van een kort verslag van de vergadering ter plaatsing in de kerkelijke (landelijke en regionale) pers;

Bijlage 65.3

Conceptinstructie voor de verkiezing van afgevaardigden naar de generale synode alsmede de (her-) benoeming van de deputaten op de particuliere synode

Bij de verkiezing van afgevaardigden naar de generale synode dienen de volgende regels in acht genomen te worden.

- De *primi* afgevaardigden worden gekozen via één of twee vrije stemmingen.
- Wanneer er na een tweede stemming nog een derde stemming nodig is, wordt er gekozen uit degenen die in de tweede stemming de meeste stemmen hebben verkregen. Staken de stemmen dan wordt de oudste in dienstjaren gekozen geacht.
- Ook de *secundi* worden gekozen bij meerderheid van stemmen. Zij worden in alfabetische volgorde toegevoegd aan de in alfabetische volgorde geplaatste *primi* afgevaardigden.
- Wanneer een *secundus* afgevaardigde verhinderd is, fungeert de na hem volgende *secundus* als *tertius*.
- De *tertius* staken wordt eveneens verkozen bij meerderheid van stemmen.
- De benoeming van *primi* of *secundi* deputaten geschiedt na schriftelijke stemming op voordracht van het moderamen.
- Herbenoeming vindt plaats op voordracht van het moderamen.

Bijlage 65.4

Conceptinstructie voor de roepende kerk

1 Bekendmaking

Negen weken vóór de voorjaars- en najaarsvergadering van de classis moet deze vergadering door de roepende kerk worden bekendgemaakt in de kerkelijke pers met opgave van:

- vergaderdatum
- vergaderadres
- aanvangstijd
- roepende kerk en adres scribe

- e. kerkenraden die ook een diaken dienen af te vaardigen naar eigen classicale regeling.
 f. evt. kerkenraad die een afvaardiging van de Nederlands Gereformeerde c.q. Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt uitrust.
 g. datum waarop de stukken voor de agenda bij de scribe van de roepende kerk binnen moeten zijn (ca. 5-6 weken vóór de vergaderdatum)

2 Agenda en vermenigvuldiging stukken

Zes weken vóór de voorjaars- en de najaarsvergadering wordt de voorlopige agenda door de roepende kerk opgesteld.

Openbare stukken worden door de roepende kerk vermenigvuldigd, met uitzondering van bezwaarschriften, stukken over personen en andere comité-zaken. Deze worden (in overleg met het moderamen) ter vergadering uitgedeeld en krijgen een summere aanduiding op de agenda.

Moderamenleden krijgen alle stukken (ook comitéstukken) van te voren toegestuurd, zodat zij zich daarover kunnen beraden.

De vermenigvuldiging van de stukken alsmede de toezending van de agenda en de stukken kan via het Kerkelijk Administratief Bureau te Veendam verzorgd worden.

Comité-stukken dienen door de roepende kerk zelf vermenigvuldigd te worden om ze ter vergadering te kunnen uitreken.

3 Verzending stukken

De roepende kerk draagt er verantwoordelijkheid voor, dat de te verzenden stukken uiterlijk vier weken vóór de classisvergadering aan de kerken verzonden zijn.

4 Aantal te verzenden exemplaren

De roepende kerk doet van alle stukken die i.v.m. een classisvergadering verzonden worden vier exemplaren toekomen aan alle kerken van de Classis.

Gemeenten, die aan de beurt zijn om waarnemers van de Nederlands Gereformeerde c.q. Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt uit te nodigen, dienen daartoe twee exemplaren te ontvangen. Gemeenten met meer dan één dienstdoende predikant dienen naar gelang van het aantal, extra exemplaren te ontvangen. Ook de quæstor ontvangt een exemplaar.

5 Nagelaten stukken

Wanneer na het verzenden van de stukken nog andere stukken bij de raad van de roepende kerk binnenkomen, stelt de roepende kerk de benoemde voorzitter of diens plaatsvervanger zo spoedig mogelijk hiervan op de hoogte.

6 Informatie moderamen

De roepende kerk kan bij de voorbereiding van een classisvergadering, wanneer zij dit nodig oordeelt, overleggen met het beoogde moderamen, teneinde zaken van voorbereidende aard te bespreken.

7 Afvaardiging naar de particuliere synode

Bij de stukken voor de voorjaarsclassis dient de roepende kerk een formulier mee te sturen waarop de kerkenraden namen van ouderlingen en/of diakenen vermelden die afgevaardigd kunnen worden naar de particuliere synode.

In verband met deze afvaardiging naar de particuliere synode zal de roepende kerk zal in overleg met het beoogde moderamen zorg dragen voor een stemcommissie.

8 Kerkvisite

Tevens kan de roepende kerk een formulier meesturen, waarop de kerkenraden de namen kunnen vermelden van ouderlingen die eventueel als kerkvisitator dienst kunnen doen en die in het volgend kalenderjaar nog niet aftradend zijn.

9 Stukken, die aanwezig dienen te zijn

De roepende kerk dient na te gaan of van te voren ter vergadering uit te reiken stukken klaargemaakt dienen te worden, zoals lastbrieven of een emeritaatsverklaring; bij een peremptor examens moet ook het ondertekeningformulier aanwezig zijn. De roepende kerk regelt dit in overleg met de scribe van de classis.

10 Regelingen van huishoudelijke aard

Door de roepende kerk wordt uiterlijk twee weken vóór de classisvergadering contact opgenomen met de koster van de kerk waar de classisvergadering gehouden zal worden.

Daarbij worden de nodige regelingen getroffen en tevens wordt aan de koster de naam meegedeeld van de benoemde voorzitter van de vergadering.

11 Deputaten naar art. 49 K.O.

Indien nodig, verzoekt de roepende kerk Deputaten naar art. 49 K.O., aanwezig te zijn (bij een peremptor examens, emeritaatsverklaring, instructie waarin gevraagd wordt te komen tot nauwer kerkelijk samenleven met een andere kerk van gereformeerde belijden en in voorkomende gevallen).

Indien Deputaten naar art. 49 K.O., worden uitgenodigd, dienen aan hen de relevante stukken van de vergadering toegezonden te worden.

12 Peremptoire examens

Bij peremptoire examens dient de roepende kerk de opgegeven tekst en de overige examenopgaven door te geven aan de deputaten naar art. 49 K.O. en aan hen die in punt 4 van deze instructie worden genoemd.

13 Opreng van de vergadering en onderzoek lastbrieven

Tot de taak van de roepende kerk behoort ook het dragen van verantwoordelijkheid voor het opmaken van de vergadering, het in die opreng vermelden van de memorabilia in de periode sedert de laatste classisvergadering (waarvan een deel ook in de voorbode genoemd wordt) en het onderzoeken van de lastbrieven.

Desgewenst kan door een vacante gemeente voor de opreng een beroep gedaan worden op haar consulent.

14 Archief

De scribe van de roepende kerk en de scribe van de classisvergadering dragen er zorg voor dat alle originele stukken met betrekking tot de classisvergadering binnen zes weken na de vergadering in goede en geordende staat bij de archivaris van de classis worden gedeponeert.

15 Ontvangen en bewaren van deze instructie

De kerken ontvangen alle een exemplaar van deze instructie. Ook blijft een aantal exemplaren bewaard. Na iedere classisvergadering zorgt de scribe van de gehouden vergadering ervoor, dat de kerk die als roepende kerk voor de volgende classisvergadering werd aangewezen, een exemplaar van deze instructie ontvangt.

BILAGE 66

Art. 112, 115, 215.

Brief P.S. van het Oosten inzake art. 69 K.O.

Particuliere synode van het Oosten

scribe: ds. M.J. Kater

Berkenlaan 21

3707 BB Zeist

Zeist, 21 mei 2001

Aan: De roepende kerk van de generale synode 2001 te Leeuwarden.

Betreft: brief inzake wijziging van art. 69 K.O. te betrekken bij de bespreking van het rapport van deputaten revisie van de kerkorde

Waarwaarde en eerwaarde broeders,

Tijdens de voortgezette vergadering van de particuliere synode van het Oosten op 17 mei 2001 te Nunspeet is een instructie aan de orde gesteld van de classis Apeldoorn inzake het kerkelijk lid. Daarin treffen we een voorstel aan tot herdiscussie van art. 69 K.O. met het doel een einde te maken aan de situatie zoals die op dit moment is in onze kerken wat betreft de vrijheden die sommige kerken zich veroorloven als het gaat om wat geschreven staat in genoemd artikel van de kerkorde zonder dat er een echt gesprek over gehouden wordt. Deze instructie treft u als bijlage aan bij deze brief.

Dat u op deze wijze op de hoogte gesteld wordt van de indringing van deze instructie heeft te maken met het feit dat we er als vergadering niet uitgekomen zijn wat nu werkelijk wijzigt in de huidige situatie. Dat er wat moet gebeuren is voor ons allen duidelijk, maar een deel van de afgevaardigden is ervan overtuigd dat als we het formuleren zoals de classis Apeldoorn het voorstelt we nogal hoge eisen stellen aan de kerkenraden en ons af moeten vragen of de toetsing (zoals genoemd wordt in "besluit 1." werkelijk wel zal kunnen plaats vinden. De praktijk wekt de indruk dat generaal gesproken het niet zo rooskleurig gesteld is met de kennis van Schrift en belijdenis. En daarbij is het gevaar weer groot dat de praktijk zich onder ons tegen de afspraken in voortzet, ondanks de voorgestelde wijziging van art. 69 K.O., met alle gevolgen van dien.

Daarom is er in de vergadering van de particuliere synode van het Oosten op 17 mei 2001 een ander voorstel gedaan, dat als volgt luidt:

"de generale synode van 2001 te vragen te besluiten art. 69 K.O. als volgt te veranderen:
 In de eredienst zullen de 150 Psalmen gezongen worden, alsmede berijmde Schriftgedeelten. Daarnaast ook andere geestelijke liederen die de toets van Schrift en belijdenis kunnen doorstaan, zulk vast te stellen door de generale synode. Daarbij zal de regel in acht worden genomen dat de plaats van deze liederen in de eredienst ondergeschikt is aan de plaats van de Psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten."

Duidelijk zal zijn dat dit voorstel probeert 'wildgroei' tegen te gaan, maar hoewel numer van aard als de huidige tekst toch weer neer zal komen op een 'numerus fixus' vastgesteld door de generale synode. Daarbij zal dan ook de vraag zijn of de praktijk zich niet gewoon voort zal zetten.

Uiteindelijk besloten we als particuliere synode van het Oosten uw vergadering beids voorstellen voor te leg-

gen met de vraag deze te behandelen tijdens de bespreking van het rapport van deputaten revisie voor de kerkorde. Niet slechts als een verlegenheidsoplossing, maar juist ook in het licht van het in art. 87 bepaalde. We hopen uw vergadering ook zo van dienst te zijn. De Heere zegene uw vergadering.

Met een broederlijke groet,
M.J. Kater

Bijlage 66.1

Instructie van de classis Apeldoorn van de Chr. Geref. Kerken in Nederland

De classis Apeldoorn van de Christelijke gereformeerde Kerken in Nederland, in vergadering bijeen op 4 oktober 2000.

kennis genomen hebbend van

1. het rapport van de classicale commissie 'kerkelijk lied' met de gegevens van wat en hoe er gezongen wordt in de kerken uit de classis Apeldoorn;
2. het appèlschrijven van een broeder tegen het besluit van een kerkeraad binnen de classis Apeldoorn om ook andere liederen in de eredienst te zingen dan art. 69 K.O. aangeeft;
3. de besprekingen op de classisvergadering van 1 oktober 1997 met betrekking tot het rapport 'kerkelijk lied' (genoemd in punt 1) en het appèlschrijven (genoemd in punt 2);
4. de besprekingen op en de besluiten van de generale synodes van 1980, 1983 en 1995 inzake het kerkelijk lied;
5. het besluit van de particuliere synode van het Oosten d.d. 22 april 1998 om het appèl (genoemd in punt 2) toe te wijzen;
6. de beraadslagingen van de particuliere synode van het Oosten d.d. 22 april 1998 betreffende de instructie 'kerkelijk lied' en het feit dat de classis Apeldoorn deze instructie ter vergadering heeft teruggenomen;
7. het rapport van de Classicale Commissie Inzake Nood Kerkelijk Lied zoals dat gedend heeft op de vergadering van de classis Apeldoorn d.d. 17 maart 1999 en de bespreking van dat rapport ter vergadering;
8. het tweede appèlschrijven van de broeder (bedoeld in 2) aan de particuliere synode van het Oosten d.d. 25 april 1999;
9. het besluit van de particuliere synode van het Oosten d.d. 19 mei 1999 inzake dit appèlschrijven;
10. de brief van de particuliere synode van het Oosten aan deputaten revisie van de kerkorde d.d. 21 mei 1999;
11. de bespreking van de instructie van de classis Apeldoorn op de particuliere synode van het Oosten d.d. 17 mei 2000.

constaterend

1. dat de generale synode van 1980 inzake het kerkelijk lied uitgesproken heeft dat 'de Heilige Schrift het zingen van de liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn, niet verbiedt noch gebiedt';
2. dat de besluiten van de generale synodes van 1983 en 1995 inzake het kerkelijk lied in dit opzicht niet de eenheid in de kerken hebben gebracht, die men gehoopt had, hetgeen ook blijkt in de classis Apeldoorn;
3. dat de classis Apeldoorn er grote moeite mee heeft gekregen om binnen de classis Apeldoorn inzake het kerkelijk lied geestelijke leiding te geven;

overwegend

1. dat de zaken rondom het kerkelijk lied weliswaar uitgebreid aan de orde geweest zijn op de generale synodes van 1980, 1983 en 1995;
2. dat het echter steeds meer duidelijk wordt dat de besluiten van de generale synodes van 1983 en 1995 in de praktijk van vele kerken niet tot uitvoering gebracht worden, hetgeen te betreuren is;
3. dat de besluiten van de generale synodes van 1983 en 1995 niet de eenheid hebben gebracht die ze beoogden;
4. dat de generale synode van 1995 een deputaatschap revisie van de kerkorde heeft benoemd;
5. dat het volgen van het Schriftuurlijk uitgangspunt, dat het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn, niet verbiedt noch gebiedt (art. 144 besluit 6.1, Acta GS 1980);
6. dat de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland hun eenheid niet vinden in het zingen van dezelfde liederen, maar in het uitgangspunt dat zij zich ook in hun lidkeus houden aan Schrift en belijdenis;
7. dat leden van de Christelijke Gereformeerde Kerken dikwijls bezwaar maken tegen het zingen van niet-vrijgegeven liederen niet vanwege de inhoud van deze liederen, maar vanwege het feit dat ze niet vrijgegeven zijn;
8. dat het dienen van het heil van de plaatselijke gemeente inzake het kerkelijk lied soms spanningen oproept, omdat men als ambtsdragers ook geroepen is zich te houden aan de kerkorde;

besluit

1. de generale synode van 2001 met klem te vragen te besluiten art. 69 K.O. als volgt te herformuleren:
in de erediensten zullen de 150 Psalmen gezongen worden. Daarnaast staat het de plaatselijke gemeenten vrij ook die lofzangen en geestelijke liederen te zingen die de toets van Schrift en belijdenis kunnen doormaken. De kerkeraad is verplicht deze lofzang nadrukkelijk te vernichten. Tevens dient hij er op toe te zien dat er recht wordt gedaan aan de primaire plaats van de Psalmen.
2. de generale synode te adviseren in bijlage 25 aan vraag 1.13 toe te voegen: 'Op welke wijze voldoet de kerkeraad aan het gestelde in art. 69?'

3. de particuliere synode van het Oosten te verzoeken deze instructie van de classis Apeldoorn over te nemen en door te sturen naar de generale synode van 2001.

BILAGE 67

Art. 112, 115, 215

Rapport SD van commissie 1 (opleiding en kerkorde) inzake deputaten revisie van de kerkorde

Dit rapport behandelt opdracht d van de opdracht gegeven aan de deputaten voor revisie van de kerkorde door de generale synode van 1998:

- te bezien het art. 69 K.O. functioneert en zou moeten functioneren;
- daarover voorstellen te doen aan de volgende synode, om op die manier een uitweg te zoeken in de huidige onbevredigende situatie.

Uitweg?

Uw commissie heeft zich uitvoerig bezig gehouden met een evalueerend voorstel voor de wijziging van art. 69 K.O. Een wijziging die beoogt een uitweg te geven in de huidige onbevredigende situatie. De vraag is dus of het meerderheids- dan wel het minderheidsvoorstel inderdaad een uitweg biedt. Dat de situatie onbevredigend is, kan immers niet ontkend worden en blijkt ook uit het onderzoek dat deputaten vernicht hebben. Aan het gestelde in art. 69 K.O. wordt door een aantal gemeenten al jarenlang niet meer vastgehouden (of werd dit zelfs nimmer gedaan).

Een uitweg inzake art. 69 K.O. zal naar het inzicht van uw commissie ook werkelijk moeten bijdragen aan de mogelijkheid het gezag van de kerkorde te handhaven en meer de eenheid van onze kerken tot uitdrukking dienen te brengen in de bonte 'veelzangerigheid' binnen een deel van onze kerken.

Gemakshalve hanteert uw rapporteur de volgende indeling om te voorkomen dat steeds weer dezelfde aanduidingen volledig dienen te worden gegeven:

Gemeenten A: zingen meer dan het in art. 69 K.O. bepaalde

Gemeenten B: houden zich aan het in art. 69 K.O. bepaalde

Gemeenten C: hebben genoeg aan het zingen van de Psalmen en 'Enige gezangen'

1. meerderheidsvoorstel

Is het meerderheidsvoorstel de uitweg? Uw deputaten zijn van mening dat ze niet behoeven te rekenen met de instelling van de gemeenten, die zich weinig aantrekken van wat de synode besluit inzake het kerkelijk lied (bz. 58). Uw commissie deelt die mening niet. Want de 'huidige onbevredigende situatie' wordt allereerst door de gemeenten A veroorzaakt die op deze wijze het gezag van de kerkorde ondermijnen. Dat er onder de gemeenten B ook enkele zijn die de situatie onbevredigend vinden, namelijk dat ze ook wel meer zouden willen zingen, mag duidelijk zijn. Voor de gemeenten A zal het meerderheidsvoorstel geen uitweg zijn. Een selectie van vrije liederen is voor hen een brug die ze al lang gepasseerd zijn.

Aan de andere kant komt ons kerkverband een heel aantal gemeenten C, die genoeg hebben aan het zingen rechtstreeks uit de Schrift en genoeg hebben aan de Psalmen en de 'Enige gezangen'. Voor deze gemeenten C zal de veruiming van art. 69 door een selectie van vrije liederen 'een brug te ver' zijn. Het voorstel komt dus slechts tegemoet aan gemeenten B die tot nu toe gewacht hebben met meer te zingen dan wat in het huidige art. 69 staat, in afwachting van verdere besluiten. Maar wordt de situatie dan niet nog onbevredigender? Enerzijds een deel dat nog ontevredener wordt gezien de veruiming, terwijl aan de andere kant een deel gewoon doorzigt. Wat is er dan 'gewonnen'? Een 'middengroep' die 'rechter' meer kan zingen, maar een ander deel dat (of we dat nu terecht vinden of niet) zich nog meer verveerd voelt van het geheel van onze kerk.

Wat voor een bepaalde groep een uitweg is, is voor een andere groep gemeenten een doodlopende weg.

2. Minderheidsvoorstel

Is het minderheidsvoorstel een uitweg? Voor de gemeenten A zal dit evenmin een uitweg zijn. Voor de gemeenten C betekent het dat er geen enkele wijziging doorgevoerd wordt en zij zullen daar dankbaar voor zijn. Niet omdat ze andere gemeenten niet wat meer gunnen, maar omdat ze gezien de twijfelachtige invloed van vele gezangen in bijvoorbeeld de eeuw van de Afschiding zich zorgen maken over de mogelijkheid van het zingend binnendringen van allerlei dwaalleer. Van de gemeenten B zullen er ongetwijfeld zijn die een dergelijk besluit zullen betreuren, omdat alleen de Schriftgebonden liederen gezongen mogen worden en geen vrije liederen. Wellicht dat daardoor er een aantal gemeenten meer zullen komen die zich niet houden aan het art. 69 K.O. bepaalde.

3. Een alternatief?

Een alternatief wordt geboden in de brief namens de particuliere synode van het Oosten (B.03), waarin als bijlage een instructie van de classis Apeldoorn meegezonden is. Daar stelt de classis Apeldoorn voor het kerkelijk lied 'vrij' te geven en de verantwoordelijkheid bij de kerkeraad naar te leggen.

De vragen die hierbij te stellen zijn, staan in de bovengenoemde brief verwoord. De gemeenten C zullen dit helemaal als een afwijkende weg zien. De enige gemeenten die we daarmee dienen zijn de gemeenten B en een aantal van de gemeenten A. Zal het een uitweg blijken te zijn? Dat is alleen zo als de toetsing grondig plaatsvindt en bij een visitatie namens de classis eerlijk alles genoemd wordt wat gezongen wordt. Verder hebben deputaten hun mening hierover gegeven op p.59 van het rapport. Uw commissie kan zich wel vinden in de argumenten daar genoemd.

Dit alles overziet de vraag naar het inzicht van uw commissie zeer de vraag wat nu echt een 'uitweg' mag heten.

Voorstel 1 dient alleen de gemeenten B, terwijl er tussen de gemeenten A en C mogelijk een nog grotere verwijdering zal ontstaan op den duur.

Voorstel 2 handhaaft de weg die tot nog toe voor de gemeenten C de meest toegankbare was, maar waar door tegelijkertijd anderen zich beknot voelen in hun vrijheid t.a.v. het zingen van het kerklied.

Wat praktisch gezien het effect betreft zal noch voorstel 1 noch voorstel 2 een oplossing bieden in de huidige onbevredigende situatie, terwijl de gemeenten C een naar hun mening principiële grens moeten overgaan wat betreft voorstel 1: het vrije lied in de eredienst wordt officieel toegestaan.

Omgekeerd zullen (een aantal) gemeenten B juist moeite hebben met voorstel 2 en dit aldooen als een soort koudwaterneus voor veranderingen.

In de praktijk zal voorstel 3 ook geen einde maken aan de huidige onbevredigende situatie gezien de bezwaren die tegen een dergelijke handwijze bestaan.

Als uw commissie een eerlijke conclusie moet trekken dan moet het eindelijk de volgende zijn: er is geen echte uitweg! Uw commissie spreekt dat met verdriet uit.

Moeten we dat alleen als feit constateren en verder alles maar laten zoals het is? Dan is wellicht het voorstel van de meerderheid van deputaten te verkiezen. Daarin wordt in ieder geval geen onschuldig uitgangspunt gekozen en daardoor zullen er wellicht een (klein) aantal gemeenten meer komen die zich houden aan het bepaalde in art. 69 K.O. Tegelijkertijd zal er dan heel nadrukkelijk op toegezien dienen te worden dat men zich aan art. 69 K.O. houdt, wil er werkelijk sprake zijn van een 'uitweg'. Anders mist deze handreiking van deputaten het gewenste doel. Het is de grote vraag of daar in de praktijk van het kerkelijk leven iets van terecht kan komen d.m.v. een voortdurend broederlijk vermaan.

Het waardevolle van het meerderheidsvoorstel is dat er een poging gedaan wordt om uit een impasse te komen. Maar als het een schijnbare weg is, is voor een groot deel van onze kerken het handhaven van de huidige tekst een weg die uitnemender is, althans naar de mening van een minderheid van uw commissie.

Als uw commissie zich achter het 'meerderheidsvoorstel' wil scharen, dient u dat te zien in het licht van bovenstaande afwegingen. Uw vergadering mag daaruit geenszins de conclusie trekken dat uw commissie als geheel voorstander is van het 'vrije lied'.

Een groot deel van de commissie zou het anders niet zo eendijk vinden om uit te spreken dat er geen doen meer aan is en daarom de mogelijkheid 2 of mogelijkheid 3 kiezen. Dat zou een droeve dag zijn waarop de synode dit zou moeten vaststellen. Dat is waar. Maar naar hun mening is het beter deze droefheid te moeten ervaren dan een zekere (voorlopige) opluchting, die uiteindelijk ook geen grond onder de voeten geeft en ook droefheid geeft. Dat laatste in meer dan één opzicht: aan de ene kant omdat men niet begrijpt dat onze kerken het lied niet vrij geven, aan de andere kant omdat men niet begrijpt dat er kerken zijn die voor hun beleving niet genoeg hebben aan de psalmen en enkele Schriftberijmingen.

Uw commissie stelt u daarom het volgende voor:

De generale synode

Kennis genomen hebbend van

1. het rapport van deputaten voor revisie van de kerkorde alsmede het corresponderende rapport van de synodale commissie;
2. de brief van de particuliere synode van het Oosten dd. 21 mei 2001 met daarin als bijlage de door de classis Apeldoorn ingediende instructie inzake het kerkelijk lied;
3. de eerder genoemde besluiten vanaf de generale synode 1980 inzake het kerkelijk lied;

constaterende

1. dat de generale synode van 1980 inzake het kerkelijk lied heeft uitgesproken dat de Heilige Schrift het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmd Schriftgedeelte zijn niet verbiedt, noch gebiedt;
2. dat de besluiten van de generale synodes van 1983 en 1995 inzake het kerkelijk lied in dit opzicht niet de eenheid in de kerken hebben gebracht die men gehooft had;
3. dat er diverse kerkenraden zijn die er grote moeite mee hebben gekregen inzake het kerkelijk lied geestelijke leiding te (kunnen) geven;
4. dat weliswaar geen principiële nieuwe argumenten voor het zingen van liederen in de eredienst worden aangedragen;
5. dat echter een beroep op de eenheid van de kerken nauwelijks enige uitwerking heeft gehad;

overwegende

1. dat de zaken rondom het kerkelijk lied weliswaar uitgebreid aan de orde geweest zijn op de generale synodes van 1980, 1983 en 1995;
2. dat het echter steeds meer duidelijk wordt dat de besluiten van de generale synodes van 1983 en 1995 in de praktijk van vele kerken niet tot uitvoering gebracht worden, hetgeen te betreuren is;
3. dat de besluiten van de generale synodes van 1983 en 1995 niet de eenheid hebben gebracht die ze beoogden;
4. dat het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmd Schriftgedeelte zijn door de Schrift niet verboden noch geboden wordt;
5. dat echter de geschiedenis van de kerk laat zien dat ook via deze zogenaamde 'vrije liederen' alene dwaaier de kerken is binnen gekomen;
6. dat de generale synode van 1980 uitgesproken heeft dat in het licht van de uitspraken van de kerke naar de eis van de Heilige Schrift zeer grote voorzichtigheid betracht dient te worden;
7. dat het calvinistische uitgangspunt is dat in het kerklied de Schrift zelf aan het woord komt;

van oordeel

1. dat het kerkelijk lied getoetst dient te worden aan de Schrift en aan de gereformeerde bijdragen van de kerk;
2. de generale synode geroepen is ook inzake het kerkelijk lied leiding te geven aan het kerkelijk leven teneinde 'wildgroei' te voorkomen;

spreekt uit

1. dat het onjuist is te beweren dat het 'vrije lied' nodig is om ten volle het heil in Christus te kunnen belevén en te bezigen;
2. dat het weliswaar gezien de kerkelijke praktijk die ontstaan is nuttig kan zijn een naar Schrift en bijdragen verantwoorde liederbundel samen te stellen;
3. de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland het vrije lied weliswaar toestaan (de Schrift verbiedt het niet), maar niet voorstaan (de Schrift gebiedt het niet).

besluit

1. een deputaatschap voor het kerkelijk lied in te stellen dat de opdracht krijgt om een aantal liederen te selecteren waarvan de inhoud ondubbelzinnig in overeenstemming is met de Heilige Schrift en de gereformeerde bijdragen;
2. de kerken op te roepen liederen uit diverse in gebruik zijnde bundels toe te zenden aan deputaten, opdat deputaten deze toetsen aan het onder besluit 1 genoemde uitgangspunt;
3. langs deze weg te komen tot een verzameling van liederen, die na definitieve vaststelling door de generale synode van D.V. 2004, aan de plaatselijke gemeenten wordt aangeboden, bij voorkeur in de vorm van een eigen liederbundel.

M.J. Kater, rapporteur

BILAGE III

Art. 116

Rapport 5A commissie 1 (opleiding en kerkorde) inzake rapport deputaten revisie van de kerkorde (bezinning)

Algemeen

Uw commissie kon met dankbaarheid vast stellen dat aan de opdrachten meegegeven door de generale synode van 1988 nu geheel is voldaan. Alle artikelen van de kerkorde zijn bestudeerd en eveneens is er een stuk bezinning opgenomen in het rapport van deputaten over de naleving van de K.O. in het algemeen als over art. 69 K.O. in het bijzonder.

Er is door deputaten heel wat werk verzet waarvoor we hen dankbaar zijn.

Overeenkomstig de indeling van de opdrachten a t/m d (zoals vermeld op blz. 3 van het rapport) dient uw commissie de rapporten 5 A t/m D in.

Opdracht a: "zich te bezinnen op de betekenis van de kerkorde en op de wijze waarop deze dient te worden nageliefd en aan deze bezinning prioriteit te geven"

Deze bezinning wordt gegeven in paragraaf 2 'Oorsprong en betekenis van de kerkorde'. Het voorstel om deze notitie over te nemen als inleiding in de nieuwe uitgave van de kerkorde lijkt uw commissie inderdaad aanbeveling te verdienen. Met dien verstande dat op in 2.3 de voorletters vermeld worden van De Cock en Scholte en in 2.4 één zin weggelaten wordt, die naar de mening van uw commissie niet juist is. Het betreft de zin (blz. 9 rapport): "De indruk mag niet ontstaan dat de kerkorde de gemeente een juk oplegt." Dat doet de kerkorde juist wel! Het woord 'juk' dient niet zo negatief uitgelegd te worden. De werkelijkheid is (zie opdracht c en d) helaas dat er gemeenten zijn die zich niet willen buigen onder dit gemeenschappelijke juk.

Uw commissie doet u de volgende voorstellen:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor het werk dat zij verricht hebben;
2. de notitie 'Oorsprong en betekenis van de kerkorde' met binnengevoerde wijzigingen als inleiding in de nieuwe uitgave van de kerkorde op te nemen.

M.J. Kater, rapporteur

BILAGE 6B

Art. 117

Rapport 5B van commissie 1 (opleiding en kerkorde) inzake rapport deputaten revisie van de kerkorde

Dit rapport behandelt opdracht b van de opdracht gegeven aan deputaten voor revisie van de kerkorde door de generale synode van 1988.

De vraag te onderzoeken of en zo ja op welke punten de kerkorde gerevisieerd, aangevuld of gewijzigd werd.

dient te worden, met dien verstande dat aan de inhoudelijke betekenis van de artikelen geen afbreuk wordt gedaan."

Werkwijze

Uw commissie heeft eerst zelf alle artikelen doorgenomen en aan deputaten wijzigingen voorgesteld die naar haar mening nodig waren. Vervolgens hebben we in een gezamenlijk overleg met deputaten de artikelen doorgenomen of we elkaar konden vinden in hun voorstel dan wel het voorstel van uw commissie. Op een enkel punt na is dat ook zo. Daarom treft u hieronder grotendeels wijzigingen aan t.o.v. de voorstellen gedaan door deputaten, waar deputaten zelf ook achter staan. Dat leek ons van belang om overbodige discussies tijdens de plenaire zittingen te voorkomen, die soms alleen voortkomen uit een bepaalde smaak van onze Nederlandse taal. Verder treft u een enkel toelichting aan.

Art. 1:

Het derde punt splitsen: 3. opzicht over de leer, 4. sacramenten en ceremoniën, 5. christelijke lucht. Verder: 'ceremoniën' vervangen door 'kerkelijke plechtigheden'.

Art. 4: 'onder aanroeping van de Naam des Heeren' niet weglaten. (immers, hoe komt deze zinsede terecht in plaatselijke reglementen? Omdat het in de K.O. staat!) Bovendien ook de (uitsluitende) formulering uit art. 3 terug laten komen in de laatste zin van het eerste onderdeel.

Herformulering wordt dus:

1. "De beroeping. De kerkeraad beroept onder aanroeping van de Naam des Heren na verkiezing door de gemeente overeenkomstig de plaatselijk vastgestelde regeling. In de kerken zonder predikant adviseert de consulent. Beroepen mag worden alleen hij, die beroepbaar....."

Bij de herformulering punt 3: 'verkiezing' dient te zijn 'beroeping'

Art. 5:

Ip.v. de toevoeging 'met medewerking van de gemeente' lever: 'na verkiezing door de gemeente', het essentiële belang daarvan wordt ook in NGB art. 31 genoemd.

Art. 9:

Over het woord 'behoorlijk' in de oude en de nieuwe versie. Waarschijnlijk betekent het vanouds 'naar behoren' terwijl het nu slechts als 'krachtterm' dient, 'stevig' o.l.d.

Voorstel:

'Vooral zullen ze minstens een jaar zorgvuldig op de proef gesteld worden.'

Art. 10:

Is geen approbatie nodig van de classis van de ontvangende kerk? Dat is wel zo, daarom toevoeging in de laatste zin:

"De kerk, die hem beroepen heeft, mag hem niet ontvangen zonder dat zij en de classis waartoe ze behoort de daartoe vereiste akten van ontslag in orde bevonden hebben."

Art. 12:

Moet er geen duidelijkheid komen hoe lang iemand na 'vormgeving' nog predikant blijft?

Afhankelijk wat besloten wordt t.a.v. een instructie uit het Noorden zal het nieuw te benoemen deputaatschap zich met deze vraag kunnen bezig houden.

Art. 13:

In de 2^e alinea dient 'zij' vervangen te worden door 'de kerk'.

Art. 15:

Uw commissie maakte de volgende aantekening: Het element van de verantwoordelijkheid van de predikanten voor de ouderlingen en diakenen is zonder motivatie verwijderd. De term opzicht (episkopaat) heeft een element, dat in het oudens 'goede acht nemen op' wel zat en in 'zorgen voor' niet, namelijk het element van de verantwoordelijkheid.

O.i. is er niets op tegen om een dergelijke uitdrukking te laten staan. Het is helemaal niet negatief. Op z'n minst zal er een verwijzing naar de ouderlingen en diakenen in moeten.

Daarom voorstel:

Na het woord volhardend toevoegen: 'dat zij als goede herders zorg en verantwoordelijkheid dragen voor hun mede-ambtsdragers, ouderlingen en diakenen, en voor de hele gemeente, lucht oefenen met de ouderlingen en zich ervoor inspannen... etc.'

Art. 18: Zuivere leer handhaven.

Art. 22:

De uitdrukking 'door een verkiezing met medewerking van de gemeente' is een tautologie, daar de medewerking bestaat in de verkiezing.

Beter: 'via verkiezing door de gemeente uit een voordracht... etc.'

Art. 23:

Voor leden van de kerkeraad lever: 'hun mede-ambtsdragers'.

De verandering t.a.v. de plaats van de avondmaalsviering in de motivatie tot huisbezoek lijkt ons juist. De plaatsing van het avondmaal tussen haakjes is niet fraai. Liever na een komma.

Art. 26:

Ip.v. 'de hulpverlening' > 'andere vormen van hulpverlening'.

Art. 28:

Voorstel in herformulering in eerste zin toe te voegen na 'na te streven' > 'in het besef te overheid gehoorzaam te moeten zijn, evenwel...' etc.

Voorstel toe te voegen na tweede zin: '...nochtan, de overheid eraan herinnerend dat ook zij aan Gods normen en heerschappij onderworpen is.'

Op deze wijze is de opmerking van deputaten verdisconteerd, dat de huidige overheid geen christelijke overheid meer is, terwijl toch van de oorspronkelijke intentie van dit artikel meer is overgebleven.

Art. 29:

Normaal Nederlands zou in de begrippen zijn: 'Er zijn vier onderscheiden kerkelijke vergaderingen'.

Art. 30:

Splitsen van de eerste zin:

'In deze vergaderingen zullen geen andere dan kerkelijke zaken behandeld worden. Dat dient op kerkelijke wijze te gebeuren.'

Art. 32:

Het woord 'handelingen/werkzaamheden' is overbodig. Dus: 'Alle vergaderingen, etc.'

Art. 33:

Toevoegen achter de laatste zin: 'opdat ze geen rechtder zijn in eigen zaken'.

Art. 34 en 35:

'Voorzitter' blijft 'preses'.

Art. 37:

Het presidium dient te berusten bij de dienaar des Woords! Het 'praktisch voorzitterschap' kan inderdaad aan anderen worden overgelaten. Deputaten zijn van mening dat dit een oneigenlijk gebruik van het voorzitterschap is. Uw commissie stelt voor om het te laten staan, zoals het er stond.

Art. 41:

'behoorlijke' vervangen door 'deugdelijke'.

Art. 41.5: Hier is sprake van een beleidwijziging, die de consulent pas doet aanwijzen bij vacant worden van een gemeente. Er is veel voor te zeggen.

Vragen aan deputaten: Is dit een wijziging van principe, of bijstelling van een gegroeide praktijk? En: Zou het niet zinvol zijn de classis de mogelijkheid te bieden ook aan een niet-vacante gemeente op verzoek en onder bepaalde condities een consulent toe te wijzen?

Verder het woordje 'vooral' vervangen door 'mede'.

Het blijkt bij de beantwoording door deputaten hier inderdaad te gaan om de bijstelling van een gegroeide ('wildgroei') in de praktijk.

Art. 43:

'misdragen' is het woord, niet 'magaan'.

Art. 44:

In r.3 'toe zien' kan betekenen 'toekijken'. Daarom beter: 'toezien'.

Art. 47:

In de herformulering staat: 'en de goedkeuring van haar classis zal vragen'. Is dat de classis van de roepende kerk of van de classis die het vraagt?

Het gaat, zo blijkt in ons gesprek, inderdaad om de classis van de roepende kerk. In de toelichting (1) is het duidelijker als er een zin toegevoegd wordt achter: 'Men kan concluderen..... deze daartoe advies geeft aan de roepende kerk'. Deze zal op haar beurt de goedkeuring van haar classis vragen, zodat op deze wijze in de regel twee classis het 'draagvlak' vormen voor het bijeenroepen van een particuliere synode.

Art. 48:

Voorstel:

'Het staat iedere PS vrij met een andere PS te corresponderen, als dat de opbouw van het kerkelijk leven bevordert.'

Art. 52.1:

Opmerking: Moet de ondertekening bij verhuizing naar andere classis opnieuw plaatsvinden? Is het gebruikelijk? Als het de bedoeling is (en dat is het!), mag de synode er wel op wijzen dat het ook dient te gebeuren!

Art. 59:

Lange zin in tweel: Na 'aangenomen' een punt. 'Zij zijn daarom gehouden.....'

Art. 64.

Laat a.u.b. de bijbelse uitdrukking staan 'dag des Heeren'.

(Zie ook art. 67)

Deputaten blijven liever bij de 'zondag' met het oog op een uniform spraakgebruik in deze artikelen en bepalingen.

Art. 74.

De toevoeging is niet in overeenstemming met Matth. 18! Waarom wel toevoegen?

Bij de beantwoording blijkt dat deze toevoeging weliswaar niets met Matth. 18 te maken heeft, maar wel noodzakelijk is met het oog op de huidige rechtspraak.

Wat de bijlagen II, III en IV betreft, heeft uw commissie met het een zinvolle toevoeging te vinden vooral in de situaties waar nog niets of weinig geregeld is.

Eveneens is uw commissie van oordeel dat het in bijlage I vermelde inzake de 'synodale bepalingen' de instemming van uw synode verdient. De voorstellen in verband daarmee gedaan treft u aan in rapport 5C van uw commissie.

Hoe de wijzigingsvoorstellen invoeren?

Deputaten zijn van mening dat alle wijzigingen van dien aard zijn dat er geen sprake is van wezenlijke beleidswijzigingen. De aard van de wijzigingen is of stilstecht of een terugkeren naar de 'wortels' of een aansluiten bij een bestaande praktijk. Derhalve is er naar hun mening geen enkele instructie vanuit de kerken nodig om de wijzigingen in te voeren. Te meer daar veel zaken reeds in de achterliggende jaren aangedragen zijn door de generale synodes bij de bespreking van instructies die te maken hadden met de kerkorde, de naleving en/of actualisering daarvan.

Voor uw commissie was dat wel een vraag bij de volgende artikelen:

Art. 28, 65 en 74. Na wat waken en wegen, kwam uw commissie tot de conclusie dat het niet gaat om wezenlijke wijzigingen.

T.a.v. art. 69: zie rapport 5D. Maar de geschiedenis tot revisie telt wel enkele instructies waaruit deze opdracht is voortgekomen, zie ook 8.03. Formeel gezien ligt er echter geen instructie tot wijziging nu op de tafel van de synode.

Als er toch enkele uitzonderingen gemaakt worden, zou het een vraag kunnen zijn of het niet verstandiger is het geheel de kerkenraden aan te bieden en met een uitgave van een nieuwe editie van de kerkorde te wachten tot na de generale synode van 2004. Een en ander afwegend is uw commissie van mening dat mede gezien het anderszins toch wel lange tijdspad, het afkieszins geoorloofd is nu een beslissing te nemen over de voorgestelde wijzigingen. Te meer daar het in (bijna) alle gevallen geen wezenlijke wijzigingen inhouden.

Uw commissie stelt u daarom voor:

1. om de wijzigingsvoorstellen bij art. 1 tot 67 K.O. op te nemen in de nieuwe editie van de kerkorde,
2. om de bijlagen II, III en IV op te nemen in de nieuwe uitgave van de kerkorde.

M.J. Kater, rapporteur

BIJLAGE 70

Art. 123, 176, 179

Rapport van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken**1. Algemeen****1.1 Inleiding**

De generale synode van Haarlem-Noord 1998 besloot een zelfstandig deputaatschap in te stellen voor de correspondentie met de buitenlandse kerken. Gaandeweg zijn uw deputaten steeds meer overtuigd geworden van de juistheid van dit besluit. Zo kan ten volle aandacht worden besteed aan de buitenlandse kerken en dat is een veel omvattende taak. Hierbij ontvangt u het eerste rapport van ons nieuwe deputaatschap.

1.2 Deputaten

De generale synode van Haarlem-Noord 1998 benoemde als deputaten ds. P. den Butter, ds. B. de Graaf, ds. C.A. den Hertog, ds. M.J. Kater, ds. J. Oosterbroek, prof. dr. H.G.L. Peels, prof. dr. H.J. Seldethuis, secundus: ds. D. van der Zwaag.

Ds. P. den Butter was voorzitter, terwijl ds. B. de Graaf als secretaris fungeerde.

Ziekte ging ons deputaatschap niet voorbij. In het begin van de achterliggende periode was ds. P. den Butter lange tijd uitgeschakeld en onderging een hartoperatie. We zijn dankbaar dat hij na verloop van tijd zijn taak weer op zich kon nemen. Ds. J. Oosterbroek was vanwege een hartoperatie en andere moeilijkheden op zeker moment niet meer in staat te functioneren. In verband daarmee is op ons verzoek de secundus ds. D. van der Zwaag actief in ons deputaatschap gaan participeren. Te zijner tijd hopen deputaten voorstellen te doen ten aanzien van de ontstane vacatures.

1.3 Vergaderingen

Deputaten vergaderden op 11 januari, 22 april, 3 juni, 22 oktober 1999; 1 februari, 30 maart, 4 juli, 1 september, 7 december 2000; 25 januari, 6 maart, 19 april 2001.

1.4 Contactoverleg

1.4.1. Waar nodig is er overleg geweest met andere deputaatschappen. Aanvragen voor financiële en/of personele ondersteuning die ons bereikten, werden doorgegeven aan zending en hulpverlening. Met zending was er een gesprek over de afstemming van het onderlinge beleid in Brazilië en Zuid-Afrika. Met hulpverlening was er een informatief gesprek over de situatie en de mogelijkheden van het aangaan van contacten in Oost-Europa.

1.4.2. In deze periode is een aantal keren overleg geweest met (een deel van) deputaten betrekkingen buitenlandse kerken van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Dit in verband met afstemming van ons beleid ten aanzien van b.v. ICPC, Schotland, Zuid-Afrika en Sri Lanka. Verder is besloten om één maal per jaar een ontmoeting tussen de beide voltallige deputaatschappen te hebben. Op 6 maart 2001 vond in Zwolle de eerste gezamenlijke vergadering plaats, die gericht was op wederzijdse ontmoeting en informatie. Ook is er de afspraak om de bezoeken aan de buitenlandse kerken zo mogelijk onderling af te stemmen en elkaar de rapporten toe te zenden. Deze vorm van overleg wordt als nuttig ervaren.

2. Advies conform art. 4 K.O.

2.1. Enkele malen werd naar art. 4 K.O. sub 5b door deputaten toestemming verleend aan buitenlandse predikanten om in onze kerken voor te gaan. Het betrof ds. A. Jansen (GKSA, dr. T.) van der Walt (GKSA) en ds. D.A. Brienens (EREI).

2.2. Moeilijker was het advies naar art. 4 K.O. sub 4b inzake de beroepen die Delfzijl en Aalsmeer op een Zuid-Afrikaanse predikant uitbrachten. Vooral was hier de vraag actueel hoe ver de opdracht van deputaten reikt. Wat wordt verstaan onder "voorlopige inlichtingen" die deputaten zullen geven? Is dat slechts het vermelden of het al of niet een kerkverband is waarmee onze kerken in correspondentie staan? Maar dat zou een kerkenraad zelf ook kunnen onderzoeken. Of is het toch meer? En wat is het gewicht van de "mening" van deputaten, die de classis eerst moet vernemen? Deputaten hebben geworfeld met een spanningsveld tussen enerzijds het gevaar het advies naar art. 4 K.O. te laten functioneren als een formaliteit en anderzijds het gevaar in de verantwoordelijkheid van meerdere vergaderingen te treden. Aan het einde van dit onderdeel komen we hierop terug.

2.2.1. Delfzijl

Deputaten werden benaderd door de kerk van Delfzijl met het verzoek om nadere informatie in verband met het voorgenomen beroep op ds. P. Lubbinge (GKSA). Deputaten hebben meegedeeld, dat informatie slechts mogelijk zou zijn na een ontmoeting met genoemde predikant. Een afgesproken ontmoeting tussen enkele deputaten en ds. P. Lubbinge, die in verband met de vergadering van de classis Groningen in ons land zou zijn, ging op het laatste moment niet door vanwege het krappe maatschema. Telefonisch is toen aan de classis schriftelijk doorgegeven wat wij aan informatie hadden. Daarin was geen aanleiding tot bezwaar. Maar het bleef onbevredigend, dat de classis de zaak moest behandelen, zonder dat deputaten op een geëigende wijze hun mening hebben kunnen geven. Dit hebben deputaten aan de classis meegedeeld.

2.2.2. Aalsmeer

Eenige tijd later vroeg de kerk van Aalsmeer om nadere informatie in verband met het voorgenomen beroep op ds. A. Jansen. De vraag kwam opnieuw op: moet er nu eerst een gesprek zijn met genoemde predikant? Aan de ene kant staan wij in volledige correspondentie met de GKSA, maar aan de andere kant zijn er toch wel wat theologische zaken in discussie binnen de GKSA. Hoewel sommigen aarzelingen hadden, werd besloten een 'informatief gesprek' te hebben. Dit vond plaats op 28 oktober 1999 waarna deputaten van mening waren dat er geen belemmeringen waren om de beroepsprocedure voort te zetten. Vervolgens was er een brief van het moderamen van de classis Haarlem d.d. 20 oktober 1998, waarin deputaten verzocht werden op de classisvergadering van 4 november 1999 aanwezig te zijn en het woord te voeren. Deputaten zouden dan iets moeten meedelen "over hun gedachten over een dergelijke overkomst als die van ds. Jansen. Dit los van de persoon. Hoe staan deputaten tegenover een mogelijk nieuwe trend in onze kerken dat predikanten uit Zuid-Afrika naar Nederland komen".

Deputaten waren van mening dat hun aanwezigheid op de classis de grenzen van de instructie te buiten zou gaan. Wel hebben zij in een brief d.d. 20 oktober 1999, naast het advies dat er geen bezwaar was tegen het beroep, hun mening gegeven op de gestelde vraag. Om diverse redenen kan "de overkomst van Zuid-Afrikaanse predikanten naar ons kerkverband niet zomaar als positief worden aangemerkt, wanneer het om een structurele zaak (een nieuwe 'trend') zou gaan en niet slechts om een incidenteel geval".

2.3. Nadere bezinning rond art. 4 K.O.

Naar aanleiding van de bovenvermelde verzoeken hebben we ons serieus bezonnen op de vraag of de huidige redactie van art. 4 sub 4b K.O. verduidelijking behoeft wat betreft de taak van deputaten. De bepalingen zijn destijds geformuleerd om te voorkomen dat predikanten op een ongewenste manier via een buitenlandse route, predikant binnen onze kerken zouden kunnen worden. De "voorlopige inlichtingen" die deputaten zullen geven aan de beroepende kerk en de "mening" die zij aan de classis bekend maken, beogen dus duidelijk meer een inhoudelijke beoordeling en zijn niet bedoeld als een formaliteit. Daarbij komt het probleem van verschil in theologische opleiding. Hoe te handelen wanneer predikanten worden beroepen uit een buitenlandse kerk, waar de opleiding beduidend minder is dan in Apeldoorn? Deputaten doen daarom het voorstel om – in het licht van de oorspronkelijke bedoeling en de achterliggende discussie – art. 4 sub 4b als volgt aan te vullen:

Deputaten Correspondentie verschaffen niet slechts inlichtingen over de te beroepen predikant en over de situatie in zijn kerkverband, waarbij o.a. aandacht geschonken wordt aan de opleiding in die kerken, maar geven daarnaast ook een schriftelijk gemotiveerd advies. Bij dit advies dient o.a. aan de orde te komen: de noodzaak en motivatie een predikant uit het buitenland te beroepen; de inspanningen van de

kerkenraad om GGK-predikanten te beroepen; de weg waarin het contact tussen predikant en gemeente tot stand is gekomen". Dit advies dient aan de classis bekend gemaakt te worden.

Een andere zaak die samenhangt met art.4 sub 4b K.O. is de bepaling dat een beroepen predikant uit een kerk waarmee volledige correspondentie bestaat, een colloquium doctum moet afleggen. Van de kant van de GKSA is hierover verbazing uitgesproken. Deputaten zien op dit moment geen aanleiding om tot wijziging over te gaan.

3. Bezinning

Gereformeerde Oecumene – hoe zien we die?

De generale synode 1998 droeg deputaten op "zich te bezinnen op de vraag wat verstaan moet worden onder 'gereformeerde oecumene'. Zolang onze kerken contacten onderhouden met kerken in het buitenland was er in tebe nog nooit een antwoord op die vraag gegeven. Sterker nog, de vraag was als zodanig nog nooit expliciet aan de orde gesteld. Dat zal ongetwijfeld samenhangen met de wijze waarop de contacten met kerken in het buitenland tot stand zijn gekomen en uitgebreid.

In eerste instantie zijn deze contacten ontstaan in de tijd van de emigratiebeweging in de jaren na Wereldoorlog II. Toen verschillende van onze kerkleden naar een voor hen nieuw vaderland vertrokken ontstond de behoefte om met elkaar in contact te blijven. Zo is het gebeurd dat onze kerken correspondentiebanden aanknoopten met kerken in Canada/USA, Zuid-Afrika, Australië, Nieuw-Zeeland en Brazilië.

Toen er daarna ook contacten ontstonden met grote, oecumenische organisaties (eerst de International Council of Christian Churches [ICCC] en daarna de Gereformeerde Oecumenische Synode [GOS], resp. Gereformeerde Oecumenische Raad [GOR]) ontmoetten onze afgevaardigden daar delegaties van nog wisselende andere kerken van gereformeerde signatuur. Daaruit ontstonden weer nieuwe contacten en zodoende breidde het aantal kerken, waarmee onze kerken een relatie onderhouden, zich gestaag uit.

Contacten verschilden wel in intensiteit. Met sommige kerken was de band heel hecht, uitkomend bijvoorbeeld in de aanvaarding van elkaars leden en de mogelijkheid om elkaars predikanten te beroepen. Met andere kerken was de band minder hecht; alhoewel we elkaar wel op de hoogte hielden van bepaalde ontwikkelingen en besluiten (o.a. via afvaardigingen naar elkaars synoden en het over en weer bezoeken van de Acta) bleef er toch meer distantie.

Van 1980-1995 waren er zelfs drie vormen van contact: correspondentie, relatie (ecclesiastical fellowship) en contact.

Op voorstel van deputaten is dit op de synode van 1995 veranderd. Het streven was enige vereenvoudiging in de oecumenische relaties aan te brengen en gemeend werd dat dit bereikt kon worden door voortaan alleen te spreken van 'volledige correspondentie' en 'beperkte correspondentie'. Aldus werd door de synode besloten: Wat onder een en ander verstaan dient te worden werd nader gestipt en is terug te vinden, behalve in de Acta van de synode van 1995, in het bepaalde bij art. 51 K.O.

Dit alles laat zien dat onze kerken het beleid ten aanzien van de relatie tot kerken in het buitenland min of meer hebben laten afdrijven van de ontwikkeling der dingen. Er was geen echt wat genoemd zou kunnen worden, beleidsplan. Natuurlijk was intussen wel nagedacht over de vraag wat we met de aangegane relaties beoogden en hoe aan die relaties gestalte en inhoud kon worden gegeven. Maar tot een formele vaststelling van een beleidsplan was het nog nooit gekomen.

De synode van 1998 droeg deputaten op hier gerichte aandacht aan te geven. Daar was in 1998 ook een gerede aanleiding toe. De vraag wat onder gereformeerde oecumene moet worden verstaan was binnen de International Conference of Reformed Churches (ICRC) aan de orde gesteld. Sinds 1995 participeren onze kerken in deze organisatie. Dat deze zaak aan de orde kwam was onder andere tengevolge van het feit, dat de Orthodox Presbyterian Church (OPC) een document, waarin deze kerk haar visie op de genoemde vraag had geformuleerd, ter beoordeling aan de ICRC had voorgelegd en daarover levens de mening vroeg van de bij deze organisatie aangesloten kerkkerken. De ICRC achtte het op dat moment (de conferentie van 1997 te Seoul, Korea) voorburg om een antwoord te geven, maar besloot wel de materie op de agenda te plaatsen van de in 2001 te houden conferentie in Philadelphia, USA. In dit licht dient ook onze kerken zich met de materie bezig te houden.

Een tweede factor die bezinning op de vraag naar gereformeerde oecumene actueel maakte was het besluit van de synode van 1998 om "de mogelijkheden te onderzoeken om contacten aan te gaan met kerken in Oost-Europa". Dat besluit was het resultaat van een door de synodale commissie ingediend voorstel: een voorstel dat geboren was uit het gegeven, dat er hoe langer hoe meer plaatselijke kerken zijn die binnen het kader van hulpverlening e.d. contacten zijn aangegaan met kerken in Oost-Europa. Aangezien de meeste kerken in Oost-Europa niet bepaald een gereformeerde signatuur hebben werd de vraag actueel hoe er dan toch met die kerken contacten kunnen worden onderhouden.

Intussen hebben deputaten zich bij herhaling over de genoemde vraag gebogen. Daarbij hebben zij niet alleen aandacht gegeven aan hetgeen door de OPC op de tafel was gelegd, maar ook aan de resultaten van de bezinning zoals die op dit punt had plaats gevonden in de Free Reformed Churches (FRC) en Die Gereformeerde Kerke van Zuid-Afrika (GKSA). Wat opviel in al deze stukken was dat de bezinning bij alle drie resulteerde in drie vormen van relatie met andere kerken. De FRC spreken daarbij van 'complete correspondence', 'limited correspondence' en 'limited contact'. De GKSA spreken van 'Ekumeniese Eenheid/Ecumenical Unity', 'Ekumeniese Bande/Ecumenical Ties' en 'Ekumeniese Kontak/Ecumenical Contact'. Ook de OPC maakt een vergelijkbaar onderscheid.

Globaal beoordeeld komt 'complete correspondence/Ecumenical Unity' neer op wat onze Synode 1995 noemde 'volledige correspondentie', 'limited correspondence/Ecumenical Ties' komt overeen met ons 'beperkte correspondentie'. En 'limited contact/Ecumenical Contact' is een vorm van contact die door onze kerken tot nog toe niet beoefend is.

Deputaten zijn tot de conclusie gekomen dat er geen reden is om de door de synode van 1995 aangenomen onderscheiding tussen 'volledige correspondentie' en 'beperkte correspondentie' te wijzigen. Ook wat vanuit

andere kerken ten dezen is aangereikt noodzaakt ons niet tot het doen van een voorstel tot wijziging. Een ander punt is of we weer zouden moeten overgaan tot een derde vorm van contact en dat dan dit keer naar analogie van wat de genoemde kerken ten dezen besluiten. Op dit punt komen we nader terug.

Als we stellen, dat er geen verandering behoeft te komen in de vormen van correspondentie zoals wij die nu kennen, baseren we deze mening op het feit, dat er met de ene kerk een heftigere band bestaat dan met de andere. Dat is ook heel goed te verklaaren. Het hangt namelijk samen met factoren die duidelijk uit het veld der stammen, maar bovendien met een aantal soms heel praktische zaken, zoals grootte, afstand, taal. Laat het onderscheid tussen volledige en beperkte correspondentie daarom maar blijven. En wat de invulling van deze twee vormen van correspondentie betreft menen we dat we kunnen blijven bij de omschrijvingen, zoals die te vinden zijn in het bepaalde bij art. 51 K.O.

Daarbij maken we de volgende opmerkingen:

1. Gelet op zowel de bestaande mogelijkheden als de bestaande beperkingen in enerzijds de personele alsook anderzijds de financiële sfeer menen we dat intensivering van de contacten in de categorie 'volledige correspondentie' de voorkeur verdient boven het uitbreiden van het aantal contacten in de categorie 'beperkte correspondentie'. Het kan wel indrukwekkend lijken om een hele lijst van kerken te kunnen tonen, waarmee we op de een of andere manier een relatie onderhouden, maar de vraag is dan nog wel hoe zinvol die contacten zijn en hoeveel inhoud we er aan kunnen geven.
2. Sinds we als kerken aangesloten zijn bij de ICRC kunnen we dat lidmaatschap ook gebruiken om binnen deze organisatie in contact te blijven met andere kerkkerken, zonder dat we nu bepaald met elke lidkerk een afzonderlijke relatie zouden moeten aangaan. Het zal dan echter wel zaak zijn dat de activiteiten binnen de ICRC niet beperkt blijven tot briefwisseling nu en dan en verder het bijwonen van de vierjaarlijkse conferenties. Te denken valt bijvoorbeeld aan regionale conferenties.
3. Zowel bij 'volledige' als bij 'beperkte' correspondentie staat vermeld 'het zo mogelijk bijwonen van elkaars synoden door middel van afgevaardigden, die een adviseerende stem kunnen hebben'. Hieraan wordt met grote regelmaat de hand gehouden: onze afgevaardigden bezoeken synoden in het buitenland en vanuit de andere kerken worden afgevaardigden op onze synoden ontvangen. Echter, hoe zinvol is dit alles? Het is deputaten opgevallen, dat de praktijk laat zien dat onze afgevaardigden bij de ene kerk een veel ruimere plaats krijgen dan bij de andere kerk. Dat varieert van echt een adviseerende stem hebben en mee mogen spreken in aan de orde zijnde zaken tot niet meer dan een korte toespraak houden, waarin niet veel meer gedaan kan worden dan de groeten overbrengen. Hierin zou meer uniformiteit moeten komen, zo menen deputaten.

Echter, dit te stellen brengt ons ook tot de vraag hoe de praktijk van onze kerken als ontvangende kerken is. De plaats van afgevaardigden uit het buitenland is op onze synoden ook niet zo erg groot. De bepaling bij art. 51 K.O. zegt, dat afgevaardigden een adviseerende stem kunnen hebben, maar in de praktijk blijkt hier in de regel weinig van. In dit opzicht zouden onze kerken wat royaler kunnen zijn. Dat zou dan tegelijk ook meer grond geven om te verwachten dat onze afgevaardigden in het buitenland wat meer zouden kunnen meedoen aan de synodale arbeid. Deputaten zijn van mening dat een reis naar welke synode dan ook, alleen om de groeten over te brengen, niet rendabel is. Zoiets kan ook per brief gebeuren.

Nog een suggestie die binnen de kring van deputaten ten dezen gemaakt is, is de buitenlandse afgevaardigden in de gelegenheid te stellen niet alleen de vergaderingen van de synode te bezoeken maar ook wat meer kennis te laten maken met bepaalde aspecten van het gemeente-zijn. Zou er tijdens het bezoek van deze afgevaardigden niet iets georganiseerd kunnen worden door een plaatselijke kerk? Moeten deputaten in deze het instaat nemen? Het zou ook de moeite waard zijn als uitnodigende kerken in het buitenland deze of dergelijke initiatieven ontploegen. Soms gebeurt dat al wel, maar lang niet altijd.

Tenslotte komen we terug op de vraag of we zouden moeten overgaan tot een derde vorm van contact met kerken in het buitenland en dat analoog aan wat sommige kerken al hebben besloten te doen. We noemen hierboven reeds, dat zowel de OPC als de FRC en de GKSA zo'n derde vorm hebben aangevaard. Wat verstaan zij eronder?

De OPC spreekt dan van 'Restricted Contact'. Zij verstaat hieronder "that relationship with another church with which it is desired to have some form of mutual contact so as to fulfil our stated responsibility to call all churches, including our own, to faithfulness in order to seek the unity of the whole church", even though present circumstances are such that we are unable to have either Corresponding Relations or Ecclesiastical Fellowship with her".

De GKSA omschrijft deze vorm van contact als volgt: "In die derde en vyfde artikel, waar gesprekke en samewerking plaasvind met die doel van die uitbreiding van die koninkryk (gesamenlike optrede en profetiese getuens) en met die langtermyn doel van een 'kerkverband', praat ons van Ekumeniese Kontak/Ecumenical Contact".

De FRC lenslotte streeft met deze derde vorm van contact gelijkaartige doelen na.

Deputaten zijn van gevoelen, dat er veel voor pleit om naast de bestaande vormen van correspondentie een derde soort van contact te onderhouden. Deputaten voeren daarbij de volgende argumenten aan:

1. Er bestaat een groeiende samenwerking binnen de landen in Europa. Er is alerwege een streven om ons werelddeel hoe langer hoe meer een eenheid te doen worden. Dat brengt kerken binnen Europa ook dicht bij elkaar. Maar niet al die kerken zijn van gereformeerde signatuur. Officieel betekent dit dat er met die kerken geen vorm van contact zou kunnen bestaan. Toch zullen schriftgelovige kerken, of zij de gereformeerde confessie al dan niet in hun grondslag hebben, elkaar meer en meer nodig hebben. Moet er daarom niet ruimte zijn om op beperkte schaal met elkaar in contact te treden om elkaar te stimuleren, te steunen, te corrigeren, e.d.? Deputaten menen dat dit indertijd zou moeten.

2. Ten aanzien van kerken in Oost-Europa is al opgemerkt, dat er reeds heel wat contacten worden onderhouden door plaatselijke gemeenten met plaatselijke kerken daar. Nu bedoelen deputaten geenszins om zich in dat beleid van plaatselijke gemeenten in te dringen; wij willen graag de ontloopte activiteiten toejuichen. Maar is een bepaalde vorm van contact op bredere basis dan die van plaatselijke kerken niet gewinnet? En dat ondanks het feit, dat de meeste kerken in Oost-Europa niet gereformeerd kunnen worden genoemd. Dergelijke contacten zouden ook dienstig kunnen zijn om de grote waarde van de gereformeerde confessie te laten zien. Omdat wij van mening zijn, dat de synode eerst goedkeuring moet hebben aan wat wij verstaan onder "Contact" hebben wij ons onthouden om ten aanzien van kerken in Oost-Europa nu al concrete voorstellen te doen.

Om deze redenen stellen deputaten voor naast de bestaande vormen van correspondentie een derde vorm van contact in te stellen, aan te duiden als "Contact".

De inhoud van dit "Contact" wordt als volgt omschreven:

- het bieden van geestelijke ondersteuning bestaande in:
  - het onder de aandacht brengen van elkaars geestelijke en kerkelijke problemen met wederkerige pogingen tot hun schriftuurlijke oplossing;
  - het elkaar waarschuwen ten opzichte van geestelijke gevaren die opkomen, zich verbreiden en de kerk van Christus willen beheersen;
  - het oefenen van correctie op elkaar in liefde bij verslapping ten opzichte van de belijdenis en de praktijk van het geloof eenmaal de heiligen overgeleverd;
- samenwerking op terreinen waarop een gezamenlijke verantwoordelijkheid ligt, waaronder verstaan wordt t.v. het aanbieden van ondersteuning en samenwerking of het elkaar raadplegen met betrekking tot zendingswerk, theologische toetsing, enz.

De generale synode 1998 droeg deputaten eveneens op "mede op basis van deze bezinning een beleidsplan vast te stellen waarin in ieder geval omschreven wordt wat de te volgen gedragslijn is ten aanzien van het aangaan van nieuwe contacten, en dit ter goedkeuring op de volgende te houden synode te presenteren". Wanneer de synode onze voorstellen goedkeurt, willen we komen tot een omschrijving van de te volgen gedragslijn. Wij denken dan met name aan contacten in Oost-Europa. Daarbij zal het van groot belang zijn, dat deputaten de nodige ruimte krijgen, ook financieel.

Voorstellen:

De generale synode besluit:

- Art. 4 sub 4b K.O. in bovengenoemde zin aan te vullen;
- naast de twee vormen van correspondentie, waartoe de generale synode 1995 besloot, een derde vorm van contact in te stellen, aan te duiden als "Contact";
- deputaten op te dragen in het kader van deze nieuwe indeling in de kerkelijke contacten een gedragslijn op te stellen ten aanzien van het aangaan van nieuwe contacten;

4. Kerken

4.1. Europa

4.1.1. Free Church of Scotland (FCS)

Binnen de Free Church of Scotland ontstonden grote moeilijkheden. Aanleiding was de concrete vraag of er al of niet tucht moest worden toegepast op Prof. Macleod, die in opspraak was geraakt in verband met een seksaansluiting. Naar onze inschatting speelden op de achtergrond echter ook dieper liggende oorzaken een rol. Theologische verschillen en stromingen kwamen rond deze zaak aan de oppervlakte. Een en ander is dusdanig geïsoleerd, dat er een scheuring is ontstaan. Naast de Free Church of Scotland bestaat nu de Free Church of Scotland (Continuing). Van deze kerk is intussen een verzoek tot correspondentie ontvangen. In een gezamenlijke vergadering met deputaten BBK is besloten om als GKV en CGK een gezamenlijke brief te sturen. Hierin is onze grote zorg uitgesproken en gevraagd om nadere informatie. Afgevaardigden van onze beide kerken hebben vervolgens de General Assembly bezocht en geprobeerd met vertegenwoordigers van beide partijen te spreken. Namens deputaten was ds. M.J. Kater afgevaardigd. In een volgende gezamenlijke vergadering is verder gesproken over de vraag wat we zouden kunnen doen. Te meer daar bekend werd dat beide groepen van de Free Church claimen de wettige voortzetting te zijn en van plan waren de ICRC-conferentie te bezoeken. Hoe kon worden voorkomen dat de ICRC met deze zaak wordt belast? Deputaten BBK zagen het aanvankelijk primair als een taak van de zusterkerken om arbitrage aan te bieden. Zij waren beducht om de ICRC de status te geven van een "synode" die een uitspraak doet. Onze deputaten waren echter van mening dat de ICRC zich er hoe dan ook toch over zou moeten uitspreken. Dankbaar zijn we dat er toch namens beide deputatschappen een advies kon worden gegeven aan de ICRC; aanvaard vooedopig beide partijen en benoem een commissie vanuit de zusterkerken om een oordeel te vormen.

4.1.2. Reformed Presbyterian Church of Ireland (RPCI)

Namens deputaten bezocht ds. C.A. den Hertog de synode van de Reformed Presbyterian Church of Ireland, die van 12-14 juni 2000 te Portrush werd gehouden. Het was de derde keer dat een afgevaardigde van onze kerken een synode van de RPCI bezocht. Deze kerk is wat betreft familiebanden nauw verwant met de Free Church of Scotland. Daarom is het een hoopvol teken, dat deze synode niet alleen besloot de vertegenwoordigers van beide groepen uit de FCS voorlopig te accepteren, maar tevens een commissie instelde om met beide groepen te spreken over een oplossing.

4.1.3. Evangelical Presbyterian Church of Ireland (EPCI)

Het lag aanvankelijk in de bedoeling om deze kerk te bezoeken, maar door ziekte van ds. J. Doesterbroek is dat niet door gegaan. In een volgende periode zal bezien worden of een bezoek kan plaats vinden.

4.1.4. Eglise Réformée Évangélique Indépendante de France (EREI)

De synode besloot "de ontwikkelingen in de Eglise Réformée Évangélique Indépendante de France (EREI) aandachtig te volgen en eventueel adequaat op deze ontwikkelingen te reageren". Ds. M.C. Mulder bezocht in 2000 de synode van de EREI als voorzitter van de Stichting Steun Gereformeerde Kerken in Frankrijk (SSGKF). Wij vonden hem bereid mede onze kerken te vertegenwoordigen. Op ons verzoek heeft hij nog eens gewezen op ons rapport over "Vrouw en ambt". Een ander belangrijk punt op de synode was de vraag of de EREI zich zou moeten aansluiten bij een overkoepelend orgaan van Franse protestantse kerken, de Conseil Permanent Luthéro-Réformé. Een ruime meerderheid koos tegen aansluiting, met als belangrijkste motief, dat men voluit belijdende kerk wilde blijven.

4.1.5. Kerken in Oost-Europa

De synode besloot "de mogelijkheden te onderzoeken om contacten aan te gaan met kerken in Oost-Europa".

Zoals hierboven onder "Bezinning" reeds is aangegeven, zijn verdere initiatieven afhankelijk van goedkeuring van onze voorstellen. Wel is ordererend werk gedaan. Er was een gesprek met een aantal vertegenwoordigers van de Bonus Pastor Foundation, een stichting ontstaan uit de rechterflank van de Hongaars Gereformeerde Kerk van Roemenië, die naast het werk van geloofstraining ook charitatief werk verricht onder alcohol- en drugsverslaafden. Verder was er een informatief gesprek met deputaten hulpverlening over de situatie en de mogelijkheden van het aangaan van contacten in Oost-Europa. Ook is een door deputaten hulpverlening georganiseerde over "Cultuur en gemeenteccontact in Oost-Europa" bezocht.

4.2. Amerika

4.2.1. Free Reformed Churches of North America

Met deze zusterkerk is op de gebruikelijke wijze contact onderhouden. Het kerkverband is uitgebreid met een nieuwe gemeente, n. Bethel Reformed Church, Monach, Alberta. Ds. D. van der Zwaag zal in juni de synode van de FRC bezoeken.

4.2.2. Orthodox Presbyterian Church

De synode besloot "een antwoord te geven op het door de Orthodox Presbyterian Church (OPC) ingediende 'Document 5' betrekking hebbend op de kerkelijke eenheid". In onze bezinning zijn we hiermee bezig geweest. Onze afgevaardigden nemen ons standpunt mee naar de ICRC conferentie, waar deze zaak brede bespreking krijgt. In nauwe aansluiting aan deze bespreking zal de OPC ook van ons een antwoord ontvangen. In de afgelopen periode vonden we helaas geen mogelijkheid de OPC te bezoeken.

4.2.3. Christian Reformed Church

In 1995 hebben onze kerken de 'ecumenical fellowship' met de CRC beëindigd. De CRC deelde mee dat men inmiddels een nieuw handvest voor oecumenische betrekkingen heeft opgesteld. Men heeft verzocht een vrijblijvend gesprek te mogen hebben om te zien of er binnen genoemd handvest een vorm van (nieuwe) contact tussen onze beide kerken mogelijk is. Dit gesprek zal plaatsvinden op 18 mei 2001. In het aanvullende rapport zal hiervan verslag worden gedaan.

4.2.4. United Reformed Churches in North America

De URCNA, gevormd door verontrusten die de CRC hebben verlaten, verzocht om correspondentie. Omdat we bezig waren met de bezinning en er een beleidslijn moet komen voor het aangaan van nieuwe contacten, hebben we dit verzoek nog aangehouden.

4.2.5. Igreja Evangelica Reformada no Brasil (IERNB)

De synode van Haarlem besloot "de ontwikkelingen in de Igreja Evangelica Reformada no Brasil (IERNB) aandachtig te volgen en eventueel adequaat op deze ontwikkelingen te reageren". Vooral twee zaken hebben de afgelopen periode een rol gespeeld. In de eerste plaats het functioneren van de Dordtse Leerregels. Dit belijdenisgeschrift is helaas niet opnieuw opgenomen in de grondslag van deze kerk. Wel is een soort herderlijk schrijven samengesteld, waarin de zaken van de verkiezing, zoals verwoord in de DL, op eigentijdse wijze worden verwoord. Deputaten hebben dit geschrift opgevraagd, maar nog niet ontvangen. Verder was er briefwisseling over de kwestie van de vrouw in het ambt. In het vorige rapport werd reeds melding gemaakt van het feit dat deze kerken gekomen zijn tot het open stellen van het ambt voor de vrouw. Een complicerende factor is het feit dat inmiddels ook een vrouw als predikant dient. Een Nederlandse predikantspaar uit de GKN te Noordeloos is beroepen in de gemeente van Castrólândia en de vrouw, die eveneens predikant is, heeft geclaimd als predikant te mogen optreden. Niet ieder is met deze situatie gelukkig. De Lutheranen en Presbiterianen zijn in het algemeen ook afwijzend. Nadat ons aanvankelijk werd bericht dat besloten was "over te gaan tot een diepe theologische bezinning over het beroepen van vrouwelijke predikanten en een eventuele herziening/verduidelijking van de Kerkorde", kwam later de mededeling dat men bij nader inzien daarvan afzag. Er is een gesprek geweest met ds. B.A.T. Witzier tijdens zijn verblijf in Nederland. Ook is ds. B. Witzier een keer uitgenodigd op de vergadering om de (Portugees) notulen te vertalen en toe te lichten. Intussen is deputaten wel gebekend, dat de vragen van onze zijde door een deel

van de Braziliaanse kerken als bevoegdend worden ervaren. We hebben gewezen op ons rapport over de vrouw in het ambt. Deputaten blijven bezorgd over de ontwikkelingen. Er is reden om dit kleine kerkverband aandachtig te blijven volgen. In dit verband zou het nuttig zijn om in een volgende periode een delegatie naar Brazilië te sturen.

4.3. Afrika

4.3.1. Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA)

Met de GKSA was er in de afgelopen periode regelmatig contact. Een delegatie, bestaande uit prof. dr. J.H. van Wyk en dr. C.J. Smit had in juli 1999 een gesprek met deputaten over de vormen van oecumene (zie bezinning) Zidelings kwam daar ook de vraag ter sprake waarom de predikanten P. Lubbinge en A. Jansen op de classes aan een colloquium doctum werden onderworpen, daar er toch sprake is van volledige correspondentie. Deputaten hebben geprobeerd dit uit te leggen, mede tegen de historische achtergrond. Dr. B. de Graaf bezocht in januari 2000 de synode van de GKSA in Potchefstroom. Een van de belangrijke onderwerpen was daar de kwestie van vrouw en ambt. Er werd een besluit genomen in de lijn van ons besluit in 1998: geen vrouw in het ambt, maar wel een onderzoek naar de positie van de vrouw in gemeente. In mei 2000 was prof. dr. A. le Roux du Plooy in ons land en had een gesprek met deputaten. Naast de vormen van oecumenische contacten kwamen aan de orde de verhouding Soutpansberg-Potchefstroom en de verhouding van GKSA tot GKV, die vanwege beschuldigingen van de V GKSA – de Zuid-Afrikaanse zusterkerk van de GKV – maar niet verder komen wil. Ook een toekomstige aanvraag van het lidmaatschap van de ICRC wordt hierdoor bemoeilijkt.

Recent is er een driepartij-overleg geweest tussen GKV, GKSA en V GKSA, waarbij een aantal vooroordelen zijn weggenomen. Deputaten spreken de hoop uit dat deze positieve ontwikkeling een vervolg mag krijgen.

De Synode Soutpansberg verzocht om ondersteuning van hun verzoek tot aansluiting bij de ICRC. We hadden geen redenen om daar niet op in te gaan, zeker nu blijkt dat de Algemene Synode niet meer functioneert. Daarom hebben we positief geadviseerd.

4.3.2. Dutch Reformed Church of Botswana (DRCB)

In deze verslagperiode is er geen contact geweest met de DRCB. Wel is een uitnodiging verzonden voor onze synode.

4.3.3. Reformed Churches of Botswana (RCB)

De synode besloot: "beperkte correspondentie aan te bieden aan de Reformed Churches of Botswana (RCB), ervan uitgaande, dat deze kerken zich houden aan de gemaakte afspraken ten aanzien van de benoeming van vrouwelijke ambtsdragers". Dit besluit is uitgevoerd.

4.4. Azië

4.4.1. Gereja Toraja Mamasia (GTM)

Ook in deze periode is de correspondentie met de GTM weer gevoerd door zendingsdeputaten.

4.4.2. Reformed Church in Japan (RCJ)

In 1996 heeft de RCJ een theologische verklaring over de predestinatie aangenomen. Het is de bedoeling dat deze verklaring over de predestinatie de grondslag vormt voor een onderdeel van een nieuwe confessie die men in 2006 hoopt te aanvaarden. Omdat zusterkerken gevraagd werden om een reactie hierop te geven, hebben we prof. dr. J. W. Maris verzocht een nota hierover te schrijven, welke na bespreking door deputaten is verzonden. In genoemde verklaring wordt gepoogd de spanning tussen enerzijds de Westminster Confessie en anderzijds de DL en de NGB op het punt van de verkiezing te overbruggen. In het najaar van 2000 heeft prof. dr. H.G.L. Peels colleges gegeven aan het Kobe Theological Seminary en tijdens de synode van de RCJ bezocht. De relatief kleine kerk heeft het niet gemakkelijk. Naast interne discussies, o.a. over de vrouw in het ambt, en het probleem van de verspreiding, is er de externe dreiging van het nationalisme, waartegen de kerk zich moedig verzet. Er is een duidelijke inzet bij de leiding van het Seminary om gereformeerd te zijn en te blijven.

4.4.3. Reformed Church in Sri Lanka (RCSL)

De synode besloot: "het besluit van de synode van 1995 ten aanzien van het aanbieden van beperkte correspondentie aan de Reformed Church in Sri Lanka (RCSL) voortaan nog niet uit te voeren totdat meer duidelijkheid zal zijn verkregen met betrekking tot de in die kerk geruzen problematiek". De problematiek binnen de Reformed Church of Sri Lanka heeft geleid tot een afsplitsing. In 1996 werd de Lanka Reformed Church gevormd, een kleine groep o.l.v. een ouderling, Prabhath De Silva, in het gewone leven rechter, en zeer gedreven voor een zuiver gereformeerde kerk. Deze kerk heeft intussen een verzoek gedaan om correspondentie met onze kerken. In een gesprek met BBK kregen deputaten nogal een negatief beeld van de RCSL. De kerk zou erg oecumenisch en schiftnitisch zijn. BBK heeft intussen een relatie met de nieuw gevormde Lanka Reformed Church en ondersteunt die ook. Ten einde een meer objectief beeld van de situatie te kunnen krijgen hebben we als een soort "second opinion" informatie gevraagd van andere kerken die ter plekke goed op de hoogte zijn. Zo kregen we een rapport van prof. dr. W.D.J. McKay van de RPCI in Belfast en een rapport van dr. Rowland Ward van de Presbyterian Church of Eastern Australia. In grote trekken kwam hun visie overeen met die van BBK. Een aanvullend verzoek van onze kant aan de RCSL om hierop te reageren, leverde geen

nieuwe gezichtspunten op. Er blijft leveel onduidelijkheid omtrent het confessionele gehalte van de RCSL om tot correspondentie over te gaan.

Tegelijkertijd bestaat bij deputaten grote aarzeling ten aanzien van de nieuw gevormde Lanka Reformed Church. Is men niet al te snel tot afscheiding over gegaan, zoals ook van de kant van BBK wordt toegegeven? Naast de wijze van ontstaan roept ook de sterke concentratie rondom de persoon van Prabhath De Silva vragen op. In dit stadium is er zeker geen aanleiding om correspondentie te overwegen met de LRC. Deputaten stellen de synode voor voorlopig geen correspondentie aan te bieden aan de RCSL en ook geen correspondentie aan te gaan met de LRC.

4.4.4. Presbyterian Church in Korea (PCK)

In de achterliggende jaren ontvingen wij regelmatig een verzoek van de PCK om de Assembly bij te wonen. Wij hebben hen steeds schriftelijk gegroet en overwogen dat een relatie niet direct van belang is, temeer daar wij de PCK binnen de ICRC ontmoeten. Vorig jaar heeft echter de PCK besloten om onze kerken een "zusterkerk-relatie" aan te gaan bieden. Prof. dr. H.G.L. Peels gaf in het najaar van 2000 gastcolleges aan het Koin Theological Seminary van de PCK te Chonan. Verder had hij een ontmoeting met de Fraternal Relations Committee van de PCK en met de pas benoemde general secretary van de PCK, dr. Ho-Jin Jun. Van dit bezoek is een verslag bijgevoegd.

Deputaten zijn van mening dat er intussen voldoende reden is om een vorm van correspondentie met deze kerken aan te gaan. Naast de contacten binnen de ICRC is er een groeiend contact tussen beide kerken, met name wat betreft de theologische uitwisseling. We noemden al de gastcolleges. Verder is er een behoorlijk aantal studenten uit deze kerken dat kiest voor Apeldoorn om verder te studeren. De PCK telt ongeveer 600.000 leden en aan hun Seminary studeren 500 theologische studenten. Er is al een zusterkerk-relatie met de GKV. Bovendien heeft het Seminary Apeldoorn gevraagd eenzelfde regeling te willen treffen als Chonan met de universiteit van Kampen II heeft, met mogelijkheden van meer gereguleerde uitwisseling. Dit alles in overweging nemende, stellen deputaten voor om aan de PCK beperkte correspondentie aan te bieden.

4.5. Australië

4.5.1. Reformed Churches of New Zealand (RCNZ)

De contacten met de RCNZ bleven ook in deze periode beperkt. Helaas is het om financiële redenen niet gelukt om een bezoek te brengen. Met veel belangstelling heeft de RCNZ geïnformeerd naar de voortgang in de contacten tussen onze kerken en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), waarmee de RCNZ een zusterkerk-relatie willen aangaan. Desgevraagd hebben deputaten verklaard, dat dit geen verandering in de bestaande relatie met onze kerken behoeft te brengen. Overigens zijn deputaten van mening, dat voor een goed contact met deze kerken de mogelijkheid moet bestaan om op gezette tijden een delegatie te sturen.

4.5.2. Reformed Churches of Australia (RCA)

De synode besloot: "te voldoen aan het verzoek van de Reformed Churches of Australia (RCA) om advies te geven inzake de 'descensus statement' in het Apostolicum". Deputaten hebben hieraan voldaan en hebben daarbij verwezen naar wat onze generale synode daarover besloten heeft (1974, 1977, 1980). Helaas is om financiële redenen een voorgenomen bezoek aan deze kerken achterwege gebleven. Ook hier willen deputaten benadrukken, wat hier boven is opgemerkt bij de RCNZ: voor een goed contact moet er de mogelijkheid zijn van bezoek.

5. ICRC

De synode besloot "deputaten op te dragen deze participatie voort te zetten en alles te doen wat in hun vermogen ligt om bij te dragen aan:

- het optimaal functioneren van de ICRC als een voluit gereformeerde oecumenische organisatie;
- het aandacht geven aan de positie van de "derde wereld"-kerken;
- het via de ICRC laten doorklinken van een duidelijke bijbelse zoederschap."

Omdat pas in juni van dit jaar de volgende conferentie van de ICRC wordt gehouden, konden deze zaken nog niet worden uitgevoerd. Wel zijn in een voorbereiding binnen ons deputaatschap deze punten breed aan de orde gekomen en aan de algemeendigheden naar Philadelphia is gevraagd om waar mogelijk hieraan aandacht te besteden. Helaas miste dr. P. den Butter om gezondheidsredenen ervan afzien deze conferentie te bezoeken. Nu zijn dr. B. de Graaf, dr. M.J. Kater en prof. dr. J.W. Maris aangewezen om deze conferentie te bezoeken. In een aanvullend rapport zal u hierover nader worden geïnformeerd.

6. "Regional Conference of Reformed Churches"

Een uitnodiging voor een "Regional Conference of Reformed Churches" werd ontvangen. De ICRC heeft indertijd opgenomen dit soort conferenties te organiseren. Gastkerk was de Reformed Presbyterian Church of Ireland, die de conferentie hield in Lisburn bij Belfast. Dr. C.A. den Hartog heeft deze conferentie bezocht en hij had een positieve indruk. Vooral kerken uit Ierland en Groot-Brittannië waren aanwezig. Deputaten hebben vervolgens gesproken over de vraag of het op onze weg ligt om – eventueel samen met de GKV – een dergelijke conferentie in ons land te organiseren voor kerken op het vaste land van Europa. Bij de uitwerking van het beleidsplan zal hierop worden terug gekomen.

Voorstellen: (aansluitend aan de voorstellen in par. 3)

De generatie synode besluit:

Deputaten op te dragen

1. zich ten aanzien van Oost-Europa te oriënteren op de mogelijkheden en de wenselijkheid van contacten;
2. de ontwikkelingen binnen de IERNB te nauwlettend te blijven volgen;
3. de RCSL en de LRC mee te delen dat wij op dit moment niet overgaan tot het aanbieden van correspondentie, noch aan de een, noch aan de ander;
4. aan de PCK beperkte correspondentie aan te bieden.

Aanvullend rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken

1. Christian Reformed Church

Op 18 mei hadden enkele deputaten een gesprek met een delegatie van de CRC, bestaande uit dr. David H. Engelhard en rev. Richard Vandervaar. Zij wilden met ons nadenken over mogelijkheden van hernieuwd wederzijds contact. In 1995 hebben onze kerken de 'ecclesiastical fellowship' met de CRC beëindigd. Toch stelt men prijs op een vorm van contact. In hun nieuwe 'ecumenical charter' bestaat nu ook de mogelijkheid van het aangaan van een 'corresponding relationship', welke niet per sé op termijn hoeft te leiden tot de nauwe 'ecclesiastical fellowship'. Na interne bespreking zijn deputaten tot de conclusie gekomen dat er geen basis is om tot een nieuwe vorm van contact met de CRC te komen.

2. International Conference of Reformed Churches

De deputaten prof. dr. J.W. Mans, ds. M. Kaber en ds. B. de Graaf bezochten de conferentie afgelopen juni te Philadelphia.

- We mogen constateren dat de ICRC steeds meer gaat functioneren als een voluit gereformeerde oecumenische organisatie. Naast kleinere kerken zijn er ook grotere die het lidmaatschap gaan aanvragen. Zo zal op de volgende conferentie de GKSA (Polchelsbroom) een verzoek indienen. Door omstandigheden zal waarschijnlijk tegelijkertijd het verzoek tot aansluiting van Soutpansberg ter tafel liggen. Wij hebben de wens uitgesproken dat dan ook Middelande een verzoek zal indienen, zodat alle drie synodes tegelijkertijd lid worden. Wanneer dit doorgaat, betekent dit, dat niet alleen de drie GKSA-synodes elkaar hier ontmoeten, maar dat ook de GKSA en de VGKSA samen lid zijn van een gereformeerd oecumenisch verband zijn. Onder Gods zegen zou daar iets goeds voor de gereformeerde oecumene uit kunnen groeien. Een andere opmerkelijke ontwikkeling is dat twee lidkerken, nl. de Canadian Reformed Churches en de United Reformed Churches verregaande stappen hebben gezet om te komen tot eenheid.
- Ten aanzien van de derde wereldkerken is op de laatste conferentie meer aandacht gekomen. Dit zal ook in de te volgen sprekers voor de volgende conferentie zijn invloed hebben.
- Wat betreft het laten doorklinken van een gereformeerd geluid via de ICRC is nog niet gerealiseerd wat ons voor ogen staat. Wel is aan het interim-committee meegegeven om de onderwerpen op de volgende conferentie zo mogelijk te laten uitlopen op een aantal conclusies, waarmee de kerken op het gebied van gelid kunnen worden.

3. Free Church of Scotland en Free Church of Scotland (C)

Zoals uit het verslag van de ICRC blijkt, is de breuk binnen de Schotse kerken nog niet geheeld. Wel ligt het in de lijn van de verwachting dat op termijn beide kerken lid van de ICRC zullen zijn. In dit verband zal de synode een besluit moeten nemen ten aanzien van het door de FCSC ingediende verzoek om met ons in correspondentie te treden.

Voorstellen:

1. Ten aanzien van de ICRC

- a. Binnen de ICRC voluit te participeren en te bevorderen dat er van deze organisatie een duidelijk gereformeerd geluid uitgaat.
- b. Via deputaten bij het Interim Committee aandringen op een verbetering van de vergaderstructuur.
- c. Erop toe te zien, dat de zaak van de zending op de conferentie niet onevenredig veel aandacht ontvangt en te bevorderen dat ook andere zaken van gemeenschappelijk belang voldoende aan de orde zullen komen.

3. Ten aanzien van de FCS en de FCSC

Officiële correspondentie aan te gaan met de FCSC op grond van:

1. het besluit van de ICRC in deze kwestie;
2. de overweging dat het contact met beide kerken ons in staat stelt eventueel bij te dragen aan de verbetering van de onderlinge relaties.

BILAGE 71

Art. 123

Rapport 4 van commissie 4 inzake deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken

Uit dit eerste rapport van deputaten blijkt dat het een juist besluit is geweest om een apart deputaatschap te vormen voor het contact met de buitenlandse kerken. Zo kon volle aandacht gegeven worden aan de kerken in het buitenland. Met veel waardering heeft uw commissie kennis genomen van het vele werk dat deputaten hebben verricht.

Dankbaarheid mag er zijn voor het feit dat ds. P. den Butter na de hartoperatie zijn taak weer op zich kon nemen. Ds. J. Oosterbroek kon helaas vanwege ziekte, die leidde tot zijn vervroegd emeritaat, op zeker moment niet meer functioneren.

Het is een goede zaak, dat er een afspraak is gemaakt met de deputaten van GKV om de bezoeken aan buitenlandse kerken zo mogelijk ondertug af te stemmen en elkaar de rapporten toe te zenden. Deputaten streven er naar om de vlieguren te beperken door een en ander te combineren (pastorale, ICRC). Uit het rapport blijkt dat participatie in de ICRC waardevol is, al zullen er wel verbeteringen aangebracht kunnen worden in de vergaderstructuur, enz.

Nadere bezinning rond art. 4 K.O. (2.3)

De commissie ondersteunt op grond van de bezinning van deputaten het voorstel tot aanvulling van K.O. art. 4 sub 4b., maar in overleg met deputaten is gekozen voor een formulering, waarbij niet het bezwaar zou kunnen gelden dat geen rekening gehouden wordt met de eigen verantwoordelijkheid van kerkenraad en classis, en waarbij toch recht gedaan wordt aan wat deputaten beogen. Deze formulering luidt als volgt:

"Deputaten geven in een vroegtijdig stadium van het beroepingswerk een schriftelijk gemoedelijk advies aan de kerkenraad over de te beroepen predikant, waarbij aandacht geschonken wordt aan de situatie in zijn kerkverband, de opleiding in die kerken, en overige ter zake zijnde belangrijke informatie. Dit advies dient, zodra de classis erbij betrokken wordt, aan de classis bekend gemaakt te worden."

Bezinning op Gereformeerde Oecumene (3)

Uw commissie is met deputaten van mening dat een derde vorm van contact met buitenlandse kerken gewenst is. Zeker gezien de contacten die er zijn of zullen komen met Oost-Europese landen. Dergelijke contacten kunnen dienstig zijn om ook aan schriftgetrouwe kerken, die de gereformeerde confessie niet in hun grondslag hebben, de grote waarde van de gereformeerde confessie te laten zien.

Deputaten willen een grotere plaats toekennen aan afgevaardigden uit het buitenland op onze synoden. Zij zouden meer bij het synodewerk betrokken moeten worden. Uw commissie meent dat dit een te grote aanslag zal betekenen op de beschikbare synodetijd. Bovendien zouden de synodestukken in het engels vertaald moeten worden. Meespreken zal volgens de commissie alleen mogelijk en nuttig zijn bij zaken die beide kerken aangaan en erg belangrijk zijn. Die mogelijkheid is er blijkens de bepaling bij art. 51 K.O. Wel acht uw commissie het een waardevolle suggestie van deputaten, dat afgevaardigden uit het buitenland tijdens hun verblijf in Nederland onder leiding van deputaten kennis maken met bepaalde aspecten van het gemeentelijk leven. Het lijkt de commissie goed als deputaten daartoe initiatieven zouden ontplooiën.

Kerken (4)

Uw commissie acht dat deputaten wijs hebben gehandeld ten aanzien van de mogelijkheden binnen de Free Church of Scotland (FCS) en ondersteunt ook het voorstel om met de Free Church of Scotland Continuing (FCSC) officiële correspondentie aan te gaan.

Bij de Eglises Reformées Évangéliques Indépendantes de France (EREI) is gewezen op ons rapport 'Vrouw en ambt'. Het is echter nog niet in het Frans vertaald. Verbijnd is dat een ruime meerderheid koos tegen aansluiting bij het overkoepelend orgaan van Franse protestantse kerken en men voluit bijzittende kerk wilde blijven.

Terecht stellen deputaten bezorgd blijven over de ontwikkelingen in de Igrejas Evangelicas Reformadas do Brasil (IERB). Het lijkt ook de commissie nuttig dat in de volgende periode een delegatie naar Brazilië gaat, maar wel in overleg met deputaten buitenlandse zending, omdat ook zij contacten hebben met de IERB. Deputaten stellen voor om de Presbyterian Church in Korea (PCK) beperkte correspondentie aan te bieden. Gezien de contacten die er al zijn en door deputaten genoemd worden, acht uw commissie daarvoor ook voldoende reden aanwezig.

De commissie stelt de synode voor te besluiten:

1. art. 4 sub 4b K.O. als volgt aan te vullen:
Deputaten geven in een vroegtijdig stadium van het beroepingswerk een schriftelijk gemoedelijk advies aan de kerkenraad over de te beroepen predikant, waarbij aandacht geschonken wordt aan de situatie in zijn kerkverband, de opleiding in die kerken, en overige ter zake zijnde belangrijke informatie. Dit advies dient, zodra de classis erbij betrokken wordt, aan de classis bekend gemaakt te worden.
2. naast de twee vormen van correspondentie, waartoe de generatie synode 1995 bevocht, een derde vorm van contact in te stellen, aan te duiden als 'Contact'.
3. de inhoud van dit 'Contact' als volgt te omschrijven:
  1. het bieden van geestelijke ondersteuning bestaande in:
    - a. het onder de aandacht brengen van elkaars geestelijke en kerkelijke problemen met wederkerige pogingen tot hun schriftuurlijke oplossing;
    - b. het elkaar waarschuwen ten opzichte van geestelijke gevaren die opkomen, zich verbreiden en de kerk van Christus willen beheersen;
    - c. het oefenen van correctie op elkaar in liefde bij verstopping ten opzichte van de belijden en de praktijk van het geloof eenmaal de heiligen overgeleverd.

2. samenwerking op terreinen waarop een gezamenlijke verantwoordelijkheid ligt, waaronder verstaan wordt b.v. het aanbieden van ondersteuning en samenwerking of het elkaar raadplegen met betrekking tot zendingswerk, theologische toerusting, enz.;
4. deputaten op te dragen in het kader van deze nieuwe driedeling in de kerkelijke contacten een gedragslijn op te stellen ten aanzien van het aangaan van nieuwe contacten;
5. deputaten op te dragen:
  1. zich ten aanzien van Oost-Europa te oriënteren op de mogelijkheden en de wenselijkheid van contacten;
  2. de ontwikkelingen binnen de IERB nauwlettend te blijven volgen;
  3. de FCSL en de LRC mee te delen dat wij op dit moment niet overgaan tot het aanbieden van correspondentie, noch aan de een, noch aan de ander;
  4. aan de PCK beperkte correspondentie aan te bieden;
6. ten aanzien van de ICRC
  - a. binnen de ICRC voluit te participeren en te bevorderen dat er van deze organisatie een duidelijk gereformeerd geluid uitgaat;
  - b. via deputaten bij het Interim Committee aan te dringen op een verbetering van de vergaderstructuur;
  - c. erop toe te zien, dat de zaak van de zending op de conferentie niet oneverredig veel aandacht ontvangt en te bevorderen dat ook andere zaken van gemeenschappelijk belang voldoende aan de orde zullen komen;
7. ten aanzien van de FCS en de FCSC officiële correspondentie aan te gaan met de FCSC op grond van:
  1. het besluit van de ICRC in deze kwestie;
  2. de overweging dat het contact met beide kerken ons in staat stelt eventueel bij te dragen aan de verbetering van de onderlinge relaties;
8. 1. de handelingen van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken goed te keuren en deputaten hartelijk te danken voor hun arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

H. Kok, rapporteur

BILAGE 72
Art. 124

Rapport 1A van commissie 3 (pastoraat en eredienst) inzake instructie 8.05

Uw commissie heeft kennis genomen van de vragen uit de vergadering.

Br. D. Koole acht een studiedeputatschap niet nodig, maar hecht er wel aan dat in de kerkenraad en in de kerkelijke vergadering(en) gesproken wordt over de invloed van evangelische stromingen in de gemeente, bijvoorbeeld aan de hand van het verslag naar art. 41 K.O. of tijdens kerkvisite.

Uw commissie deelt de gedachtegang van br. Koole en stelt u voor een nieuw besluit 3:
3. de kerkelijke vergaderingen op te dragen over de invloed van de evangelische stromingen in de gemeente te spreken o.a. aan de hand van het studiemateriaal dat de kerken wordt aangeboden;
Het huidige besluit 3 wordt 4, resp. 4.1, t/m 4.3.

Br. J. Westering is van mening dat de opdracht van besluit twee niet past binnen de instructie van deputaten evangelisatie.

Uw commissie heeft contact opgenomen met deputaten evangelisatie in de persoon van de voorzitter ervan. Hij bevestigde dat de opdracht niet valt binnen het raam van de instructie, maar na intern deputatenoverleg, ook met de evangelisatieconsulent, zijn deputaten bereid een opdracht van de generale synode dienaangaande uit te voeren. Er is reeds voldoende expertise op dit terrein verworven om binnen afzienbare tijd de gevraagde inventarisatie, rubricering en bundeling van bibels verantwoord studiemateriaal de kerken aan te bieden.

Uw commissie vermeldt opnieuw haar eerste argument om deputaten evangelisatie deze taak te geven. Op het gebied van evangelisatie is sprake van samenwerking tussen gemeenten van ons kerkverband en evangelische groeperingen. Deputaten hebben reeds nagedacht over bovengenoemde invloed. Uw commissie heeft mede daarom haar voorstel twee gedaan.

Uw commissie blijft derhalve bij haar voorstel van besluit 2.

H. van den Heuvel, rapporteur

BILAGE 73
Art. 129, 138

Rapport deputaten voor de buitenlandse zending

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Deputaten voor de buitenlandse zending hebben het genoegen u hierbij het rapport van hun werkzaamheden sinds de generale synode 1998 aan te bieden.

1. Inleiding

1.1 Tengblik

In dit rapport zien deputaten terug op de periode vanaf uw vergadering van 1998. Er is in die tijd veel gebeurd: een nieuw zendingssterren werd verder ontwikkeld, zendingspredkanten en -werkers werden uitgezonden, nieuwe projecten werden opgezet en voor een aantal – soms ingrijpende – problemen moest een oplossing worden gezocht. Met dankbaarheid constateren deputaten dat onder Gods zegen het werk goede vorderingen heeft gemaakt. Dat geldt zowel de breedte van het werk als de diepgang in het werk. Door de inzet van alle zendingswerkers, bijzondere zendingsarbeiders, deputaten, classicale zendingscorrespondenten, plaatselijke zendingscommissies en de bemensing van het zendingsbureau is er veel werk gebeurd in Gods Koninkrijk. Dat stemt deputaten tot dankbaarheid en ootmoed: wat hebben we dat we niet ontvangen hebben?

1.2 Uitbreiding van het werk

Het werk heeft zich sinds uw laatste vergadering weer uitgebreid. Hoe zou het anders kunnen: de tijd is meer dan ooit rijp voor het werk in Gods Koninkrijk. In dit kader noemen deputaten alvast de uitbreiding van het werk in Mozambique, de inzet van ds. A. van der Maat voor werk onder buitenlandse studenten als stafwerker van de Stichting IFES-Nederland en de ondersteuning van zendingswerk (via de Stichting Friederixströmme) onder de bewoners van het noorden van Siberië. Uiteraard leest u daar in dit rapport meer over. In dit kader vermelden we ook de inzet van ds. C.W. Buys voor het kaderwerk in Indonesië. Reeds lange tijd stond dit op het verlanglijstje van deputaten. Dat 75 jaar na het opstarten van het zendingswerk in onze kerken nu ook deze wens vervuld kon worden, stemt tot dankbaarheid. Ook het aantal bijzondere zendingsarbeiders breidt zich gaandeweg uit. In de praktijk blijkt de regeling, vastgesteld door de generale synode 1995 (acta, bladzijde 395-397), in een behoefte te voorzien. Het is hartverwarmend te zien hoe deze regeling enerzijds een suggestieve betekenis voor mensen die via andere zendingsorganisaties aan de slag gaan, anderzijds ook het zendingsbewustzijn in de gemeente(n) aanscherpt.

1.3 Uitbreiding werkers

Ook het aantal werkers groeit. Dat bleek al uit de groei van het aantal bijzondere zendingsarbeiders. Maar ook het aantal werkers in dienst van de kerken neemt toe. In de afgelopen periode kon ds. Van der Maat worden ingezet voor zendingswerk in Nederland, in goed overleg met deputaten evangelisatie. Dankzij een extra financiële ondersteuning kwam er de mogelijkheid om te zien naar een (noodzakelijke) tweede werker in Mozambique. Begin april zijn br. en zr. Blijleven met hun beide kinderen naar Mozambique vertrokken. Ze zullen naast ds. en mw. Van 't Spijkie en de pastores Almeida Maia en José Campos gaan werken aan de uitbreiding van het onderwijsproject. Uit het overzicht van de bijzondere zendingsarbeiders blijkt dat vooral twee organisaties (jonge) mensen boeit: dat is het werk van Wycliffe Bijbelvertalers en het werk van Operatie Mobilisatie. Voor sommigen is het werken voor een korte periode, voor anderen voor een lange tijd. Ook daarop komen we uiteraard in dit rapport terug.

1.4 Toelichting tot het rapport

Deputaten vragen graag uw aandacht voor dit rapport. Het is (opnieuw) een levig document geworden. Dat kan moeilijk anders als we ons realiseren dat het werk gaandeweg omvangrijker is geworden. Voor twee aspecten van het rapport vragen deputaten in het bijzonder uw aandacht:

In de achterliggende tijd hebben zij – op verzoek van uw vergadering – veel aandacht besteed aan de 'verwoording' van hun beleid. Een en ander is vastgelegd in de Nota Beleidsvisie en Beleidsplannen die als bijlage (1) aan dit rapport is toegevoegd.

Per zendingsgebied resp. zendingsproject is een beleidsplan geformuleerd. U zult al lezende veel van die beleidsplannen in dit rapport terugvinden. Zij hopen daarmee u niet alleen inzicht te geven in het werk dat gedaan is en gedaan wordt, maar ook in de doelstellingen die daarmee bereikt dienen te worden.

Deputaten hopen dat u het zoveel mogelijk aan het lezen van dit rapport zult ervaren als zij aan het werk dat uw vergadering hun heeft opgedragen.

2. Samenstelling en werkwijze deputaten

2.1 G5-deputaten

- 2.1.1 Uw vergadering benoemde in 1998 de volgende broeders: algemeen voorzitter: ds. J. van Mulligen; voorzitter sectie I: ds. W.P. de Groot; voorzitter sectie II: ds. A. van Heteren; eerste secretaris: ds. H. Laas; tweede secretaris: R. Procee; eerste penningmeester: H.A. Smit; tweede penningmeester: C.J. Hagesteijn; algemeen secretaris: D. Groeneweld.
- 2.1.2 Van deze acht deputaten hebben vier te kennen gegeven niet voor herbenoeming in aanmerking te kunnen, resp. te willen komen. Dat geldt de broeders ds. W.P. de Groot, R. Procee, H.A. Smit en C.J. Hagesteijn. Deputaten willen hun diepe dankbaarheid uitspreken voor het vele werk dat deze broeders gezamenlijk en elk van hen op z'n eigen post in het bijzonder heeft verricht. Het weck dat

- deputaten namens u verrichten, is bijzonder omvangrijk en neemt heel veel tijd in beslag. Als dat gepaard gaat met een warme liefde voor het werk zoals we dat bij deze broeders hebben ervaren, dan is het jammer dat van hen nu afscheid genomen moet worden.
- 2.1.3 Per separaat schrijven ontvangt u een voorstel voor de vervulling van deze vacatures.
- 2.2 PS-deputaten
- 2.2.1 In 1999 waren de volgende broeders deputaat namens de particuliere synoden: namens de P.S. van het Noorden de bro. ds. A. Hilbers en ds. J. Sijsma; namens de P.S. van het Oosten de bro. ds. K. Groeneveld en ds. B. de Romph; namens de P.S. van het Westen de bro. ds. G. Drayer en ds. A.P. van Langevelde; namens de P.S. van het Zuiden de bro. ds. H. Koning en ds. H. Peet.
- 2.2.2 In 1999 werd ds. K. Groeneveld getroffen door een hartinfarct. Bij een herschikking van zijn werkzaamheden bleek dat hij het werk voor deputaten moest opgeven. In hem verliezen deputaten een zeer toegewijde broeder. Ze zijn erkentelijk voor het werk dat hij mede in de Werkgroep Communicatie Jonge kerkeleden heeft verricht. De P.S. van het Oosten benoemde in 2000 in zijn plaats ds. H.K. Sok.
- 2.2.3 In 2000 nam ds. H. Peet het beroep aan naar de gemeente Burechtoten. Daarmee verliet hij het resort van de P.S. van het Zuiden. Ook hem zijn we dankbaar voor het werk dat hij als deputaat en als classicaal zendingscorrespondent ten behoeve van deputaten heeft verricht. Inmiddels heeft ds. R. Kok zijn plaats binnen deputaten ingenomen.
- 2.3 Deputaten zending gemeenten
- 2.3.1 Van elke zending gemeente nemen twee deputaten namens de kerkenraad zitting in deputaten in 1998 waren dat:
- Wormerveer: mw. S. Koster-Broekema en br. G. Uskes Hzn (ds. G. Huisman);
 Stadskanaal: E.H. Galetzka en H. van de Meer (ds. W. van 't Spijker);
 Veerendaal-Bethel: mw. ds. W.K. Uytendaele-Mans en H. van der Zwan (ds. C.W. Buys);
 Thesinge: mw. G. van der Laan-Hoogstra en mw. J. Otten-Driest (ds. J.C. Wissels);
 Urk-Maranatha: F.A. Hazenberg en C.A. ten Napel (ds. H. Visser);
 Zwijndrecht: ds. A.L. Bovenberg en E.T. Werner (ds. J. van 't Spijker);
 Gorinchem: mw. ing. C.H. Lankhaar en jr. S. Fikweert (dr. B. van den Toren);
 Mussel: mw. G. Boels-Kamies en mw. G. Wissels-Strockmeijer (ds. A. van der Maart).
- 2.3.2 Tijdens het werkbezoek dat deputaten in 1999 aan Mozambique brachten, bleek dat het aantal werkers daar moest worden uitgebreid. Gelukkig werd dat in hetzelfde jaar ook financieel mogelijk. Na een schiedafprocedure werden br. en zr. Brijleven benoemd. Ze vestigden zich te 's Gravenmoer en de kerkenraad van die gemeente bleek bereid de taak van zending kerk op zich te nemen. Deputaten namens de kerkenraad zijn br. B. van den Doel en zr. M. Visser-van Loon.
- 2.3.3 In 2000 nam de kerkenraad van Wormerveer het besluit de gemeente op te heffen. Dat betekende onder meer dat 'Wormerveer' niet langer zending kerk voor ds. G. Huisman kon zijn. Na overleg heeft de kerkenraad van Enochado-Oost besloten deze taak over te nemen. Namens de kerkenraad namen de broeders H. Lukens en J. Pals zitting in deputaten. Gedurende een groot aantal jaren heeft de kerk van Wormerveer de taak van zending kerk waargenomen. Deputaten hebben aan de -- toen nog bestaande kerkenraad -- daarvoor hun dank overgebracht.
- 2.3.4 Eind 2000 maakte mw. G. van der Laan-Hoogstra, deputaat namens de kerk van Thesinge, kenbaar dat zij haar activiteiten wilde beëindigen. Gedurende een groot aantal jaren deed ze met veel toewijding haar werk. De kerkenraad benoemde in haar plaats br. D. van der Zande.
- 2.3.5 Via de kerk van Vineland deed de Free Reformed Church of Canada een beroep op deputaten te bemiddelen in het zoeken naar een zendingswerker als opvolger van ds. Ken Hertz in Guatemala. Middels een oproep in de kerkelijke bladen hebben deputaten hiernaar gevolg gegeven. Eind 2000 werd bekend dat ds. E. Everts uit Ulrum / Luljegast voor deze post was benoemd. In overleg met zendingsdeputaten van de FRC is een bepaalde constructie opgezet waarbij ds. Everts predikant blijft van de Christelijke Gereformeerde Kerken, door deputaten als zendingswerker wordt benoemd en daarna wordt 'uigeloend' voor zendingswerk aan de zusterkerk in Canada. De kerkenraad van Ulrum heeft een toegestemd zending kerk te worden. In deze situatie betekent het specifiek dat de kerkenraad opzicht en lucht behoudt over haar (zendings-)predikant op gelijke wijze als andere zending gemeenten in ons kerkverband deze taak hebben. De kerk van Vineland zal inhoudelijk betrokken worden bij het zendingswerk van ds. Everts.
- 2.4 Bezinning op structuur
- 2.4.1 Binnen deputaten heeft een diepgaande bezinning op hun manier van werken plaatsgevonden. Deputaten hebben br. J. van den Berg, lid van de Chr. Geref. Pnëkerk te Voerendaal, organisatie-deskundige, gevraagd hun werkwijze door te lichten. Op grond van zijn analyse en voorstellen, getoet in een klankbordgroep, hebben deputaten besloten op een wat andere wijze het zendingswerk te gaan behartigen.
- 2.4.2 Er zijn tien deputaatschapscommissies (dsc's) ingesteld die met ingang van 1 januari 2001 de bestaande structuur van secties en moderamen hebben vervangen. Elk van deze dsc's heeft op basis van het beleidsplan voor dat gebied een jaarplan 2001 opgesteld. Deze nieuwe indeling van werkzaamheden heeft ook gevolgen voor de vergaderwijze van deputaten. De meeste dsc's komen vier keer per jaar bij elkaar om de rapporten en verslagen van zendingswerkers, zendingsreizen en -projecten te bespreken. Het moderamen, dat nu meer de functie krijgt van 'stuurgroep', vergadert één keer per twee maanden. Twee keer per jaar komen de synodale deputaten bij elkaar, voorafgaand aan een vergadering van alle deputaten.

- 2.4.3 Binnen deputaten wordt per 1 januari 2001 onderscheid gemaakt tussen
1. deputaatschapscommissies (samengesteld uit deputaten van de zending gemeenten, PS- en GS-deputaten);
  2. moderamen (GS-deputaten);
  3. synodale deputaten (benoemd door PS en GS);
  4. alle deputaten (1, 2 en 3 samen).
- Op deze wijze is ook antwoord gegeven op vragen van zowel de PS van het Oosten als die van het Zuiden die ook op uw vergadering hebben gespeeld en die gingen over de wijze van benoeming zoals die binnen deputaten zending plaatsvindt.
- 2.4.4 Deze nieuwe wijze van werken is ingegaan na de laatste sectievergaderingen die werden gehouden op resp. 13 en 20 november 2000. Het ligt in de bedoeling één jaar op deze manier aan de slag te gaan en aan het einde van het jaar met elkaar deze gang van zaken te evalueren. Op grond hiervan zal worden beslist of en hoe in deze structuur zal worden verder gewerkt.
- 2.5 Personalie
- 2.5.1 Ingrijpend in de afgelopen periode was het overlijden op 18 februari 2000 van zr. Jolanda Brandama-de Jager, echtgenote van ds. H.P. Brandama. In DoorGeven (april 2000) hebben we haar heracht. Met grote dankbaarheid voor wat zij in Gods Koninkrijk heeft mogen belevemen willen we in dit rapport haar naam noemen.
- 2.5.2 Tijdens uw vergaderingen in 1998 werd de voorzitter van deputaten, ds. J. van Mulligen, getroffen door een hartinfarct. Om die reden kon hij op uw vergadering niet aanwezig zijn. Met dankbaarheid hebben deputaten mogen vaststellen dat herstel heel snel is ingetreden mede dankzij een dotterbehandeling en dat het hem betrekkelijk kort na de behandeling al weer mogelijk was om zonder enige belemmering of beperking het werk voor de zending te hervatten.
- 2.5.3 Voor zijn vele verdiensten in kerk en maatschappij, niet in het minst ook voor deputaten buitenlandse zending, heeft br. C.J. Hagesteijn op Koningsdag 1999 een koninklijke onderscheiding ontvangen in de orde van Oranje Nassau. Deputaten delen in de waardering en maken met vreugde melding hiervan.
- 2.5.4 Vanuit de Gereja Toraja Mamasu ontvingen deputaten het bericht dat op 60-jarige leeftijd ds. ikabod Punda op 15 december 1998 was overleden. Jarenlang heeft hij deel uitgemaakt van de BPS, het dagelijks bestuur van de Gereja Toraja Mamasu op Sulawesi-Selatan. Verschillende keren heeft hij namens deze kerk de vergaderingen van de generale synode bezocht. Wij gedenken hem ook in dit rapport met dankbaarheid.
- 2.5.5 Ook uit de kring van hen die bij zending betrokken zijn geweest, zijn ons mensen overleden. In januari 2000 namen deputaten kennis van het overlijden van br. D. Peeterse uit Voerendaal die gedurende een aantal jaren als deputaat van de kerk van Hiversum en als tweede penningmeester deputaten van 1980 - 1986 heeft gediend. In mei 2000 overleed br. J. Wink uit Enschede. Van 1948 - 1950 heeft deze broeder als onderwijzer op het toenmalige Celebes (Indonesië) gewerkt waarover hij indertijd een artikel heeft geschreven in het gedenkboek 'Perjalihan Kamoe'. Op 17 juni 2000 ontleef in Spanje waar hij samen met zijn vrouw al geruime tijd woonde onverwacht br. W. Duindam op de leeftijd van 74 jaar. Tijdens de generale synode 1988/89 werd hij tot 2^e penningmeester benoemd. Op de synode van 1983 trad hij als zodanig af. Gedurende vele jaren heeft hij op nauwkeurige wijze de financiën van deputaten beheerd. Met dankbaarheid gedenken we hem en het vele werk dat hij in dit deel van Gods Koninkrijk heeft gedaan. Op 15 juli 2000 overleed zr. Joke Schreur uit Ede. Van 1976 - 1984 heeft zij gewerkt in het Sikkamziekenhuis in Venda (Zuid-Afrika) waar ze in navolging van haar Zender haar dienstwerk heeft verricht. In dankbare herinnering vermelden deputaten in dit rapport de namen van hen die ieder op hun eigen wijze de kerken in het zendingswerk hebben gediend.
- 2.6 Bezinning op beleid
- 2.6.1 Tijdens de bespreking van het rapport van deputaten op uw vergadering in 1998 was een van de kernpunten -- naast waardering -- dat het rapport te weinig inzicht gaf in het beleid dat deputaten in hun werk voorstonden. Deputaten hebben zich in de afgelopen periode daar uitvoerig mee beziggehouden.
- 2.6.2 In het beleid kan onderscheid worden gemaakt tussen een principiële deel en een praktisch deel. Met andere woorden: wat zijn de uitgangspunten van het beleid en hoe worden die uitgangspunten concreet per gebied ingevuld. De secretaris heeft zich vooral met het eerste aspect beziggehouden en een voorstel daarvoor aan deputaten aangeboden. Deputaten hebben dit uitvoerig besproken op o.a. een van de conferenties en daarna de tekst definitief vastgesteld. Voor het tweede deel werd een commissie benoemd bestaande uit de deputaten A.P. van Langevelde, C.H. Lankhaar, W.K. Uytendaele-Mans en E.T. Werner. In goed overleg met de zendingswerkers, de partnerkerken, de zending gemeenten en deputaten wordt voor elk gebied een beleidsplan vastgesteld.
- 2.6.3 Beide aspecten vindt u terug in de Nota Beleidsvisie en Beleidsplannen, die als bijlage 1 aan het rapport is toegevoegd. In dit rapport zal regelmatig naar deze beleidsnota worden verwezen.
- 2.7 Conferenties
- 2.7.1 Conferentie 1999
- Op 13 maart hielden deputaten een conferentie in het conferentiecentrum Dierhuizen bij Ermelo. De conferentie stond in het teken van het werk onder moslims, mede vanwege het feit dat de generale synode toestemming heeft gegeven een project in Egypte te ontwikkelen. Uitgeroepen waren twee functionarissen van de Stichting Evangelie & Moslims, te weten de broeders Ceas Renter en Abdel Kader Belaidia. Beiden hielden een korte lezing, br. Renter over de uitdaging om onder mos-

lims te werken, br. Kader Betaida over het plaatsen van het werk met ex-moslims in Bijbelse kaders. De laatste maakte vooral duidelijk dat hier een grote taak ligt voor de christelijke gemeente vanwege het feit dat een ex-moslim niet meer welkom is in de gemeenschap waar hij uit voortgekomen is. Uit de wijze waarop gereageerd werd op beide inleidingen bleek de betrokkenheid van deputaten bij dit onderwerp.

2.7.2 Conferentie 2000

Nadat op een aantal conferenties aandacht was gevraagd voor de verschillende facetten waarmee deputaten in hun werk in aanraking komen, werd de conferentie van 2000 (op 11 maart opnieuw gehouden in het conferentiecentrum Dennenheuvel in Ermelo) gebruikt om na te denken over een aantal aspecten van het werk van deputaten.

Twee onderwerpen vroegen daarbij de aandacht:

—de beleidsplannen voor de onderscheiden zendingsgebieden en -projecten;

—de (nieuwe) structuur van het werk van deputaten (zie 2.4).

Over beide onderwerpen werd allereerst in kleine groepen nagedacht waarna plenair erover werd doorgesproken. Een en ander bleek erg veel gespreks- en discussiestof op te leveren, zelfs in die mate dat de conferentie niet met een eindoordeel kon worden afgesloten. Dat deputaten toch tot een eensluidende afsluiting zijn gekomen, hebt u elders in dit rapport al kunnen lezen.

2.7.3 Conferentie 2001

In dit rapport kunnen deputaten u geen verslag van de conferentie van 2001 aanbieden. Deze conferentie is nog niet gehouden. In overleg met deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken hebben deputaten besloten de conferentie te beleggen als de broeders van de Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika (GKSA) in Nederland aanwezig zijn. Het ligt in de bedoeling een thema aan te snijden waarbij zowel vertegenwoordigers van de synode Potchefstroom als die van de synode Soutpansberg zullen worden uitgenodigd. Ook de genoemde deputaten zullen voor de conferentie worden uitgenodigd. Misschien is het mogelijk in Nederland de bestaande tegenstellingen tussen de beide synoden te bespreken en de zusterkerken te helpen tot een oplossing te komen (zie 7.3.2.4).

2.8 Benoemingen

2.8.1 In de afgelopen periode vonden een aantal benoemingen plaats die deputaten met dankbaarheid in hun rapport vermelden.

2.8.2 Tijdens de deputatenvergadering op vrijdag 10 maart 2000 werd het echtpaar (Dirk en Jannie) Bijleven benoemd tot tweede zendingsachtbaar voor het opleidingswerk in de provincie Zambezia in Mozambique. Zoals gemeld was tijdens een werkbezoek gebleken dat de taak voor drs. Van 't Spijker te omvangrijk was zodat de wens werd geuit dat er een tweede werker bij zou komen. In de aanloop naar de vervulling van deze wens werd het deputaten financieel mogelijk gemaakt een tweede werker te benoemen. Uit de vele kandidaten die zich meldden, werd uiteindelijk gekozen voor dit echtpaar. Beiden hebben een theologische opleiding gehad aan 'De Wittenberg' (voorheen de Reformatorische Bijbel School) te Zeist. In dienst van de AEF werkten ze in soortgelijk werk in Zambia. Door omstandigheden moest hun verbinding met de AEF (inmiddels omgedoopt tot SIM) worden beëindigd. Na een opiedingsijd werden ze op zondag 4 maart jl. uitgezonden vanuit de Chr. Geref. Kerk van 's Gravenmoer.

2.8.3 In de afgelopen periode werden ook een aantal bijzondere zendingsarbeiders benoemd:

- in 1999 Lyda van Daalen en Mathias van Daalen (CGK Gouda), Bernd Jan Dikken (CGK Zeolle), Harm Jan Feijer (CGK Hoogveen), Jurjan-Paul Medema (CGK Delft), Gies en Ans Verbaan (CGK Deventer);
- in 2000 Rein en Lydia Bergman (CGK Hasselt), Anna de Jong en Esther Visser (CGK Utk-Maranatha), Pietermel Wigboldus (CGK Groningen);
- in 2001 René en Lydi van den Berg (CGK Leiden), Dorothee Noppo (CGK Haarlem-Centrum), Gerda Hoeve (CGK Haarlem-Noord).

Verderop in dit rapport krijgt u hierover meer bijzonderheden.

2.9 Diversen

2.9.1 Werving zendingswerkers

2.9.1.1 In het kader van het beleid van deputaten is met name in 2000 diepgaand nagedacht over de procedure van de werving van zendingswerkers aan de hand van een nota die de secretaris daarover heeft geschreven. Na ampel discussie hebben deputaten deze nota aanvaard. Over de procedure rondom de benoeming hebt u al informatie ontvangen onder 2.4.3. Het ligt in de bedoeling dat op grond van deze nota een handleiding zal verschijnen waarin het traject van de werving fasegewijs zal worden vastgelegd.

2.9.1.2 In deze nota waren twee vragen open blijven staan. Begin 2001 heeft de secretaris daarover een aanvullende notitie geschreven. Met name het eerste deel van deze notitie (populair: 'werk zoeken bij mensen') is een aspect dat binnen de zending van onze kerken nog niet eerder aan de orde is geweest. Deputaten hebben hun instemming hiermee betuigd. Over dit gedeelte van de notitie zal u in dit rapport een voorstel bereiken (zie 9.16).

2.9.2 Beleid Public Relations (PR)

2.9.2.1 Reeds lang leeft binnen deputaten het verlangen om meer bekendheid te geven aan het werk van zending. Naar de letter van de instructie is dit een taak van de (eerste) secretaris maar om een aantal redenen kan hij daar niet voldoende en adequate aandacht aan geven. Dat heeft te maken met de hoge werkdruk om met het gebrek aan vakbondigheid op dit gebied.

2.9.2.2 Regelmatig ontvangt het zendingsbureau aanvragen voor foldermateriaal over het zendingswerk in het algemeen en over elk van de zendingsgebieden en -projecten in het bijzonder. In de meeste gevallen moet dan worden gezegd dat er – helaas! – geen folders en ander materiaal voorhanden is. Daarnaast zijn er steeds meer kerken die voor de duur van een jaar graag een project voor hun rekening willen nemen, al dan niet binnen het kader van de door de generale synode bepaalde omslag. Maar het ontbreekt het zendingsbureau aan goed materiaal om iets dergelijks te ondersteunen. Dit – en nog meer dergelijke zaken zoals voorlichting aan de jeugd, begeleiding van catecheten, informatief materiaal voor jeugdverenigingen e.d. – hebben deputaten doen besluiten te gaan werken aan goed voorlichtingsmateriaal. In de loop van 2000 is daarvoor een beleidsplan goedgekeurd.

2.9.3 Naam deputaten buitenlandse zending

2.9.3.1 In het Nieuwe Testament is reeds te zien dat de gemeente van Christus aan haar missionaire opdracht op verschillende manieren gestalte geeft. Zo lezen wij enkele malen van gemeenten die in hun onmiddellijke omgeving een duidelijke uitstraling hebben en daardoor ook groeiende gemeenten zijn. Tegelijk lezen wij in het boek Handelingen van een gemeente die door middel van de uitzending van zendingen ook op andere plaatsen het evangelie verbreidt. Later blijkt in de brieven dat de apostel Paulus bij zijn reizen ook te maken had met de ondersteuning en de betrokkenheid van een achterban die op deze wijze op afstand aan de zending meewerkte.

2.9.3.2 De bovengeschetste lijnen zijn jarenlang enigzins herkenbaar geweest in twee vormen waarin de christelijke kerk uitvoering gaf aan haar missionaire opdracht: evangelisatie (in de eigen omgeving) en zending (waartoe mensen speciaal werden uitgezonden). Een nuancering is wel dat de evangelisatie in de eigen omgeving zich voor een deel richtte op mensen die reeds enige bekendheid met het evangelie hadden maar daarvan vervreemd waren geraakt. Overigens tekenden zich duidelijk twee lijnen af die helder te onderscheiden waren. Zending gebeurde in het buitenland, in een andere culturele context, door speciaal uitgezonden werkers, in een situatie die vaak vanaf de grond moest worden opgebouwd. Evangelisatie gebeurde in het eigen land, in de eigen culturele context, direct vanuit de gemeentelieden, in een situatie die voor een deel enige bekendheid met het christelijk geloof deed veronderstellen. In deze situatie van twee helder te onderscheiden lijnen ligt het voor de hand om te spreken van zending als "buitenlandse zending".

2.9.3.3 In de laatste decennia is het beeld van deze heldere tweedeling nogal gewijzigd. Enerzijds is de zending dichterbij gekomen door de vreemdelingen die zich onder ons bevinden. Anderzijds heeft het werk in de verte steeds meer het karakter gekregen van assistentie aan de kerken aldaar. Het werk van de "evangelisatie" gaat bovendien het karakter aannemen van "zending", wanneer wij bedenken dat wij onder grote delen van onze bevolking nog slechts kunnen werken met de methode van de zendingen. Verder is duidelijk dat zendingsassistentie aan partnerkerken t.a.v. hun missionaire taak in feite voor hen een versterking is van wat zij "evangelisatie" zouden kunnen noemen.

2.9.3.4 Tengevolge van deze ontwikkeling is niet dan ook steeds meer gaan spreken van de ene missionaire roeping die de kerk heeft. Hier valt eigenlijk alles onder: zending, evangelisatie en alles wat met de missionaire roeping te maken heeft. Toch is het om praktische redenen (met om principiële redenen) beter dat er wel een onderscheid wordt gemaakt, aansluitend bij de bestaande termen van "zending" en "evangelisatie". Het woord "zending" blijft dan gebruikt voor die taken waarbij de gemeente wel zeer betrokken is, maar waarbij het werk "op afstand" gebeurt, door de dienst van speciaal daartoe uitgezonden of ingeschakelde mensen. De betreft dan doorgaans andere landen en culturen. Het woord "evangelisatie" blijven wij gebruiken voor de uitvoering van de opdracht waartoe de gemeente geroepen wordt in haar eigen onmiddellijke omgeving. Zowel bij de bestudering van deze dingen in de theologische studie als bij de praktische werkvloeiing (door verschillende deputaten landelijk en verschillende commissies (plaatselijk) blijkt dat het wenselijk is om hier onderscheid te blijven maken.

2.9.3.5 Ook wanneer wij het onderscheid tussen zending en evangelisatie om praktische redenen dus handhaven, kunnen wij toch niet heen om de conclusie dat datgene wat wij "zending" noemen steeds minder een specifiek buitenlandse aangelegenheid is. Het werk dat "op afstand" gebeurt onder mensen van andere volken en andere culturen, door middel van speciaal toegeruste werkers, kan namelijk ook dichtbij huis gebeuren. De andere volken en culturen bevinden zich onder ons. Voorbeelden hiervan zijn onze betrokkenheid bij het werk onder moeters en het werk van IFES. Om die reden zou het goed zijn om het woord "buitenlandse" in de naam van onze deputaten te laten vervallen. Wat wij verstaan onder "zending" kan ook in eigen land gebeuren.

2.9.3.6 In de praktijk is onze betrokkenheid bij binnenlandse activiteiten nog slechts gering. Het gaat echter bij een naamswaardering om meer dan het feit dat wij recht doen aan onze beperkte betrokkenheid bij binnenlandse activiteiten. Het gaat in de hier voorgestelde naamswaardering om het feit dat wij uitdrukking geven aan een overtuiging: het besef dat wij weten van een roeping die er wenselijk (en dus ook in eigen land) is. Zending in zes continenten! Tegelijk geeft een naamswaardering aan dat wij weten van het feit dat wij – meer dan vroeger – heel nauw moeten optrekken met deputaten voor de evangelisatie. De taken kunnen soms dicht bij elkaar komen te liggen en er is dan sprake van wederzijdse uitwisseling. Denk hierbij aan de langzaam op gang komende bezinning ten aanzien van "urban mission".

2.9.4 Instructie deputaten buitenlandse zending

Uw vergadering heeft in 1998 deputaten opgedragen te komen met een 'instructie voor deputaten voor de buitenlandse zending' op dezelfde wijze als die ook voor deputaten voor evangelieverkondiging onder Israël is vastgelegd. Deputaten bieden u hierbij de concept-instructie aan. Mocht uw vergadering instemmen met hetgeen onder 2.9.3 is aangedragen (zie ook voorstel 9.18) dan dient uiteraard de naam te worden aangepast.

3. Sectie I (Bangui, Botswana, Mozambique)

3.1 Bangui

3.1.1 Beleidsplan en jaarpunten 2001

Zoals vermeld hebben deputaten voor alle gebieden een beleidsplan opgesteld. Dit is ook gebeurd voor het werk van dr. Van den Toren aan de FATEB in Bangui. Op grond van dit beleidsplan is een jaarpunten 2001 opgesteld.

3.1.2 Ontwikkelingen

- 3.1.2.1 In 1995 werden dr. en mw. Van den Toren met hun gezin uitgezonden naar de FATEB (Faculté de Théologie Evangélique de Bangui), gevestigd in Bangui, de hoofdstad van de Centraal Afrikaanse Republiek (CAR). Op hun verzoek werd dr. Van den Toren aan deze onderwijsinstelling uitgeleend. In zijn taakstelling kunnen de volgende elementen worden onderscheiden:
- het geven van onderwijs aan de studenten van de FATEB in de Systematische Theologie en Ethiek;
  - het voorbereiden van materiaal voor dit onderwijs;
  - het begeleiden van de studenten bij hun studie, stages en geestelijke vorming;
  - het (helpen) opzetten van de mogelijkheid van een doctoraalstudie aan de FATEB.
- 3.1.2.2 Uit de rapporten die dr. Van den Toren aan deputaten heeft gezonden, blijkt dat hij inmiddels een goede plaats aan de FATEB heeft verworven. Steeds meer raakt hij binnen de kaders van de vakken die hij er doceert (Systematische Theologie en Ethiek), thuis in de leef- en denkwereld van zijn studenten. Dat blijkt onder meer uit de onderwerpen die hij aan de orde stelt. Dat daarbij vooral aandacht wordt gegeven aan huwelijk en gezin zal ons niet verwonderen. Maar ook de invloed van stam- en cultuurgewoonten dienen grondig doordacht te worden. Dit verklaart waarom iemand op een bepaalde wijze handelt.
- 3.1.2.3 Naast het onderwijs aan de 'gewone' studenten heeft dr. Van den Toren ook te maken met studenten die hun studie afronden. Hij heeft ondermeer een onderzoek over de 'theologie van de reconstructie' van Ka Mana begeleid, een theoloog uit het voormalige Zaïre. Een tweede afstudeeronderzoek is van een student uit Niger die ex-moslim is en de vraag stelt hoe in discussies met moslims gesproken kan worden over de Drie-eenheid van God. Dit onderwerp lijkt steeds een van de grootste struikelblokken in het evangelisatorisch gesprek met moslims te zijn. Een derde onderzoek betreft de vermaningen van Paulus met betrekking tot de relatie tussen slaaf en knecht en de vraag wat de implicaties daarvan zijn in de omgang van werkgevers en werknemers.
- 3.1.2.4 De FATEB is op allerlei manieren in ontwikkeling. Een aantal jaren geleden was het een kwijnde instelling, nu een instelling die op veel fronten positieve ontwikkelingen laat zien. Het is heel mooi om mee te mogen werken aan deze ontwikkelingen en om te ervaren hoe God het werk zegenet. Dat wil echter niet zeggen dat inzet van zendingdocenten niet meer nodig zou zijn. In de eerste plaats zijn heel veel ontwikkelingen pril en wankel en is een omstap niet ondenkbaar. In de tweede plaats betekent het ondersteunen van een groeiende instelling ook dat de ondersteuning die gegeven wordt breder vrucht zal dragen en ruar we hopen en bidden zal blijven. Een aantal jaren geleden heeft de FATEB haar programma verkort van vijf naar vier jaar waardoor een dubbele groep afstudeert, bij elkaar drieëntwintig studenten. Een belangrijke vraag is hoeveel nieuwe studenten er aangetrokken kunnen worden.
- 3.1.2.5 De politieke instabiliteit heeft tot gevolg gehad dat de laatste jaren het aantal inschrijvingen van buiten de CAR erg beperkt gebleven is. De dienst van de FATEB aan de kerken in Afrika is afhankelijk van de studenten die door hun kerken gestuurd worden. Het blijft een punt van gebod dat er studenten zullen komen die in de kerk en maatschappij van Afrika zich op een andere wijze zullen gedragen. Het blijft ook een punt van gebod dat het studenten zullen zijn die deze studie kiezen uit liefde voor God en een verlangen om Zijn gemeente te dienen, want in een situatie met zo weinig opleidingsmogelijkheden is het vrijwel onvermijdelijk dat er ook inschrijvingen zijn van studenten die een studie theologie vooral beschouwen als een manier om verder te komen in het leven.
- 3.1.2.6 In 1999 kwam de familie Van den Toren voor het eerst met verlof naar Nederland. Voor Zending waren de contacten met de gemeenten die hun werk ondersteunen natuurlijk van groot belang. Naast de ontmoeting met zendingdeputaten en gesprekken met de secretaris is er één of meerdere keren contact geweest met vertegenwoordigers van organisaties die op de één of andere manier bij de FATEB betrokken zijn. Het is duidelijk dat het alles bij elkaar een gezegende maar ook heel drukke en intensieve periode geweest is.
- 3.1.2.7 Met dankbaarheid constateren deputaten dat dr. en mw. Van den Toren, ieder met eigen gaven, een goede plaats innemen in het werk aan de faculteit en terriden van de bewoners van de campus. Uit hun kwartaalrapportage blijkt dat ze zich steeds meer het werken in deze specifieke Afrikaanse wereld eigen maken en vanuit de Bijbel een antwoord zoeken op de vragen die hun binnen die wereld en cultuur worden gesteld. Regelmatig verschijnen in het blad DoorGeeft hier-

over artikelen waaraan dat blijkt. Een voortdurende zorg blijft de gezondheidssituatie van met name mw. Van den Toren die veel moeite heeft met het klimaat waarin ze woont.

3.1.3 Werkbezoek

3.1.3.1 Eind februari 2001 hebben de deputaten S. Fikwaert en ds. H. Korving een werkbezoek aan de fam. Van den Toren gebracht. Aan deputaten rapporteerden zij o.a. het volgende:

De FATEB heeft de laatste 3 tot 4 jaar veel ontwikkelingen meegemaakt vanwege uitbreiding van het programma met religious science, bijbehorende en kennis van de islam. In de toekomst wil men ook graag een doctoraal programma opzetten. Men hoopt in 2002 te starten met de vakken in de systematische theologie. Er is een overeenkomst gesloten met SIL, voor samenwerking op het gebied van onderwijs met betrekking tot bijbehorende. De verwachting is dat het aantal studenten de komende jaren verder zal toenemen.

De studenten komen uit verschillende Franstalige Afrikaanse landen. In totaal zijn tien nationalefeiten vertegenwoordigd. De FATEB heeft een bibliotheek, die de grootste is in Centraal Afrika.

Voor de continuïteit van het werk acht de rector van de FATEB het goed als dr. Van den Toren nog wat langer zou kunnen blijven nadat over twee jaar zijn contract afloopt. Het zou goed zijn als het doctoraal programma verder ontwikkeld zou kunnen worden.

Het tropische klimaat brengt een permanente fysieke belasting met zich mee, die niet onderschat moet worden. Vooral zr. Van den Toren heeft hier last van.

3.1.3.4 Deputaten constateren met dankbaarheid dat het werk van de FATEB groeit. Het aantal studenten breidt uit en ook de studiemogelijkheden worden steeds uitgebreider.

3.2 Botswana

3.2.1 Beleidsplan en jaarpunten 2001

In overleg met de werkers is er een beleidsplan voor dit zendingsgebied opgesteld. De deputatenschapscommissie is nog bezig het jaarpunten 2001 te formuleren.

3.2.2 Ontwikkelingen

3.2.2.1 I.a.v. het werk van ds. en mw. Visser:

3.2.2.1.1 Kenmerkend voor de afgelopen jaren was de trouw van de taalshelpers. Ook in de tijd dat de fam. Visser afwezig was, hebben ze het vertaalwerk voortgezet. Mede door deze inspanning zit er goede voortgang in het werk van ds. Visser. Naast het 'gewone' vertaalwerk waarbij systematisch gedeeltes uit de Bijbel in het Naro worden overgezet, is er ook het 'bijzondere' werk: als er voor kerkdiensten of andere bijeenkomsten stukken uit de Bijbel in het Naro nodig zijn, worden ze voor de gelegenheid vertaald. Dat vertalen is niet altijd eenvoudig, blijkt wel uit de rapporten van de fam. Visser.

3.2.2.1.2 Mede dankzij de inzet van het vertaalteam kon de eerste vertaling gemaakt worden van een aantal Bijbelgedeeltes. Daarbij moet dan wel worden aangemerkt dat deze vertaling nog maar een eerste versie is en dat ds. Visser er met zijn team nog heel grondig naar moet kijken. Maar het is fantastisch dat er zoveel werk gedaan is en dat de kwaliteit van het werk gándeweg ook beter wordt. Daarmee komt ds. Visser steeds dichtbij het doel dat hij wil bereiken: dat de Buren zelf het vertaalwerk van de Bijbel ter hand kunnen nemen en het op termijn ook kunnen voltooien. In dat kader past ook de training in het Bijbelvertalen. Op advies van de vertaalconsulent, ds. Van Steenbergen, is ds. Visser begonnen het vertaal-team ook onderwijs in het vertalen te geven. Een keer per week gebruikt hij een vertaal-sessie voor het bestuderen van de vragen rond het vertalen van de Bijbel.

3.2.2.1.3 Het vertaalwerk vindt mede daardoor goede voortgang. Het boek Genesis is inmiddels gereed gekomen. Het evangelie naar Markus gaat, na enkele correcties, een tweede druk beleven. Bijbelteksten en brochures met Bijbelgedeeltes worden voorbereid om te worden verspreid. Het vertaalteam maakt goede vorderingen in het gebruik van de computer en in het bestuderen van de principes van het vertalen.

3.2.2.1.4 Het is fijn te merken dat het vertaalwerk van ds. Visser steeds meer erkenning krijgt. Dat blijkt ook uit het feit dat ds. Visser door de Universiteit van Gabarone werd uitgenodigd gastcolleges te geven en vergaderingen bij te wonen waarin kon worden gesproken over het vertaalwerk.

3.2.2.1.5 Een belangrijk onderdeel van hun werk is het voortgaande lees- en schrijfonderwijs. Dat maakt het immers mogelijk dat steeds meer mensen de vertaling van de Bijbel kunnen lezen. Gedurende de hele periode hebben ds. en mw. Visser zich op verschillende plaatsen voor dit werk ingezet.

3.2.2.1.6 Buiten de 'gewone' werkzaamheden mag één bijzondere zaak niet onvermeld blijven: de Kenya Safari, een twee maanden durend avontuur. Ds. en mw. Visser namen als stafleden van Wycliffe hieraan deel.

3.2.2.1.7 Ook voor ds. en mw. Visser-Wiegel was 1999 een verloffjaar. Dat verlof duurde overgens langer dan ze gehoopt en verwacht hadden. Mw. Visser moest worden opgenomen in het ziekenhuis in Ermeloord en onderging daar een operatie. Daarna traden wat complicaties op die het noodzakelijk maakten eerst langer in het ziekenhuis en vervolgens langer in Nederland te blijven. Gelukkig trad henstel in en konden ze samen begin januari 2000 weer terugkeren naar Botswana.

3.2.2.1 I.a.v. het werk van ds. en mw. Wessels:

3.2.2.1.1 Uit de omvangrijke taak die ds. en mw. Wessels vervullen in dienst van de Geref. Kerk van D'kar

- wilen we een aantal zaken uitschichten om zo inzicht te geven in de wijze waarop ze invulling geven aan hun opdracht. Zoals bekend verloopt hun werk in drie fasen: allereerst het veldwerk, vervolgens de opbouw van de kerk en tenslotte de overdracht aan de leden van de kerk zelf.
- 3.2.2.2 Wat aandacht trekt in de wijze waarop ze gestalte proberen te geven aan hun zendingsoverdracht is de levensschool, bestemd voor de lagere-school-verlaters. Er komen kinderen uit West en East Hanahai, Gantsi, D'kar, Tshobokwane, New Xanagas en Charloshit, die allemaal met de lagere school hebben afgerond.
- 3.2.2.1 Een tweede zaak die te maken heeft met de voortgang en de opbouw van het werk is de opvoeding van ds. A.H. le Roux. Omdat het KURU-project, waaraan hij verbonden is, zich steeds meer in de regio te gaan uitbreiden, bleef er voor hem nauwelijks meer tijd over voor het werk in de Geref. Kerk van D'kar. Om die reden is door de kerkenraad van D'kar nagedacht over het beroepen van een predikant. Op zondag 29 november 1999 vond de bevestiging en intrade plaats van ds. H.J.M. du Plessis in D'kar.
- 3.2.2.1 Deputaten besloten positief in te gaan op het verzoek van de kerkenraad van de Geref. Kerk van D'kar. Temeer omdat het aantrekken van ds. Du Plessis ligt in de lijn van de taakstelling van ds. Wessels: om langzaam maar zeker zijn werk over te dragen. Om die reden deden deputaten de toezegging voor de komende drie jaar een financiële ondersteuning te geven. De kerkenraad van D'kar zal dan ook een duidelijke taakomschrijving en visie moeten ontwikkelen en zichzelf en ds. Du Plessis daaraan moeten houden.
- 3.2.2.1 Een andere zaak die regelmatig in de rapportage van ds. en mw. Wessels terugkomt, is de ziekte AIDS. Een van de projecten die nogal veel aandacht en tijd heeft gevraagd in 2000 was de nationale gebedsmarathon voor Aids. In Gantsi is een gebedsmarathon gehouden: iedere avond was er ergens in Gantsi een samenkomst in een van de kerken. Bijna alle kerken hebben hiernaas meegedaan en het was werkelijk een zegenrijk gebeuren. Het was mogelijk om overal de boodschap van God te laten horen, ook in kerken waarin veel traditionele godsdienst wordt gemengd met christendom. Een boodschap van de heiligheid van het huwelijk en van trouw maar ook van genade voor arme verloren zondaren. En het moet gezegd worden: er was een geweldige respons. Het is duidelijk dat men de ernst van de situatie begrijpt in te zien.
- 3.2.2.1 Naast al deze werkzaamheden vraagt het kleine kerkverband van de RCB (Reformed Church of Botswana) veel inzet van de zendingswerkers. Ds. Wessels verleent assistentie aan de kerkenraad van D'kar. Hij is betrokken bij de financiële administratie. Momenteel is er een goed overzicht over de inkomsten en uitgaven en het beheer van de boerderij D'kar. Het is de bedoeling dat dit werk op termijn van hem overgenomen wordt. Naast de financiële administratie doet ds. Wessels ook de meeste secretariale werkzaamheden: het schrijven van de notulen en de correspondentie van de kerk. Hier zou ook lokaliserend moeten plaatsvinden. Binnen de kerkenraad is er op dit moment echter niemand die dit kan of wil overnemen. Veel van de officiële correspondentie geschiedt in het Engels; Afrikaans is nu eenmaal geen erkende taal in Botswana en het wordt eigenlijk ook alleen maar in Gantsi en in het zuiden van Botswana gesproken. Maar zelfs als het in Setswana zou gebeuren, voelt men zich nog steeds ongemakkelijk. Ds. Wessels is scrijver van de synode en consulent van New Xanagas/Charloshit.

3.2.3 Werkbezoek

- 3.2.3.1 In augustus 2000 brachten de bro. A.L. Bovenberg en H. Laas een werkbezoek aan Botswana. Aan deputaten rapporteerden zij o.m. het volgende:
- 3.2.3.2 t.a.v. het werk van ds. en mw. Wessels:
Er zit goede voortgang in het werk van de discipelschool zoals die gehouden wordt in New Xanagas en Tshobokwane. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat het inzetten van studenten voor het veldwerk door het gebruik van het materiaal van TTI (Timothy Training Institute) niet zo gestimuleerd wordt. Dat er toch van dit materiaal gebruik wordt gemaakt, heeft te maken met het feit dat er de keuze is gemaakt om verdieping voorlopig prioriteit te geven boven verbreding. Al met al betekent het dat er slechts langzaam vooruitgang komt in het overdragen van het veldwerk. Het werk van de levensschool wordt langzamerhand overgedragen aan lokale mensen.
Een aparte problematiek is het benaderen van de jeugd op de middelbare scholen. Veel van die scholen kennen het kostschoolstelsel en laten niet toe dat er pastoraal werk in de kostscholen wordt gedaan. Men denkt erover een soort pilot-project te beginnen waarbij enkele Naro-sprekende leerkrachten aan Bushmenkinderen les gaan geven met als bedoeling een christelijke school te stichten. Ook binnen andere ontwikkelingsprogramma's en het Bokamosa Meesterschoolprogramma van KURU bestaan dergelijke plannen.
Er is onduidelijkheid over de positie van de (Bushmen-)groep in de wijk New Stands in Gantsi ten opzichte van de kerk van Gantsi. Ondanks structurele verbeteringen blijven de sociale verschillen in Gantsi groeien. In deze plaats worden goede interkerkelijke acties ondernomen in verband met de ernstige Aids-problematiek in Botswana.
In het settlement Tshobokwane zijn nog geen geschikte mensen gevonden om bevestigd te worden tot ambtsdragers.
Binnen de kerkenraad wordt nagedacht over mogelijkheden gebruik te maken van radioprogramma's om de Naro-sprekende mensen te bereiken en leiders zo mogelijk te trainen. Eerst zal worden nagegaan of er met een plaatselijke organisatie kan worden samengewerkt. Daarna wordt eventueel overwogen om een gesprek aan te vragen met Trans World Radio in Johannesburg.
Ds. en mw. Wessels kiezen ervoor voorlopig in Botswana te blijven voor het zendingswerk.
- 3.2.3.3 t.a.v. D'kar:
De spanningen die vorig jaar ontstonden rondom KURU in D'kar zijn nog niet opgelost. Met name

komen er dwijngingen van de kant van het interim-comité in D'kar (DIC), een comité dat geleid worden door mensen van buitenaf. De kerkenraad van de Geref. Kerk in D'kar overweegt door middel van het in het leven roepen van een stichting om de boerderij van D'kar te beheren, de zaak in goede banen te leiden om zo een vermenging van geestelijke en materiële belangen te voorkomen. Het is dan niet meer de kerkenraad die de boerderij moet besturen, althoewel de kerkenraad wel de eindverantwoordelijkheid blijft dragen. De onrust rondom KURU heeft overigens nogal wat financiële gevolgen voor de kerk van D'kar.

De werkers in D'kar hebben zich in deze spannende tijd vaak bedreigd gevoeld maar in dezelfde tijd hebben ze ook veel medeleven vanuit Nederland ervaren.

- 3.2.3.4 t.a.v. het werk van ds. en mw. Visser:
Het vertaalswerk vindt goede voortgang. Bijbelteksten en brochures met Bijbelgedeelten worden voorbereid om te worden verspreid. Het vertaalteam maakt goede vorderingen in het gebruik van de computer en in het bestuderen van de principes van het vertalen. Naast het vertaalswerk bereidt ds. Visser zich ook voor op zijn consuleringschap binnen Wycliffe/SIL. In dat kader heeft hij eind 2000 Nigeria bezocht. Daarnaast heeft hij contacten met het IXOO-project, het Shoneye- en het Takwaneproject in Mozambique. Het lees- en schrijfonderwijs van mw. Visser wordt langzaam maar zeker overgedragen.

3.2.4 Personalia

Vanwege ziekte van de vader van mw. Visser kwam het zendingsechtjaar in november 2000 naar Nederland. Ds. Visser is begin december, zijn vrouw begin januari teruggekeerd naar Botswana. Om eenzelfde reden (de ziekte van de vader van ds. Wessels) kwam het gezin Wessels in januari 2001 naar Nederland en keerde begin februari weer naar hun werk terug.

3.3 Mozambique

3.3.1 Beleidsplan en jaarplan 2001

De dsz. voor dit werkterrein heeft een beleidsplan geformuleerd nadat daarover overleg was geweest met ds. J. van 't Spijker. Op grond daarvan is een jaarplan voor 2001 opgesteld.

3.3.2 Ontwikkelingen

- 3.3.2.1 In 1998 is een begin gemaakt met een toerustingproject – in nauwe samenwerking met TWR-Mozambique – van voorgangers in de Evangelische Kerken van verscheidende denominaties in de provincie Zambezia. Na een lange periode van voorbereiding (missiologische opleiding, leren van de Portugese taal en praktische toerusting) konden ds. en mw. Van 't Spijker door de kerk van Zwijndrecht worden uitgezonden. Vanaf medio 1998 wonen zij in Mocuba. De eerste maanden moest veel geduld opgebracht worden omdat ze moest wachten op papieren en materiaal.
- 3.3.2.2 Van groot belang zijn de contacten met de kerken. Samen met pastor Almeida Mala heeft ds. Van 't Spijker eerst een kennismakingsronde gemaakt langs de kerken in en rond Mocuba. De mensen geven er blijk van bij te zijn met hun aanwezigheid. Meestal geven deze bezoeken de mogelijkheid iets te weten van het 'geestelijk gehalte van het kerkelijk gebeuren', iets wat onderstreept hoe nodig het is dat er aan goede kadervorming wordt gewerkt. De honger van de mensen naar het woord uit het Woord van God is duidelijk aanwezig. In het begin zijn er ontmoetingen georganiseerd met pastores en andere werkers in de kerken van de verschillende districten. Bij deze ontmoetingen, die begonnen met een kerkdienst, werden de plannen geïntroduceerd. Tijdens deze ontmoetingen werd aan elke officiële vertegenwoordiger van een kerk een opwerdradio aangeboden als een symbolisch geschenk aan de kerk met als doel deze radio te gebruiken voor het opleidingsprogramma.
- 3.3.2.3 De hulp van Trans World Radio is van eminent belang geweest voor het tot stand komen van het werk tot nu toe. De uitzendingen van pastor Avelino Mutimbo en van pastor Almeida Mala worden goed beluisterd. Ondanks het feit dat het werk in de provincie Zambezia groeit, zijn er van tijd tot tijd heel wat moeilijkheden te overwinnen. In de regenperiodes in het begin van elk jaar worden de wegen door de regen moeilijk begaanbaar. Met name in het district Ille is na de periode van regen de presentie van de mensen beduidend minder. Bij navraag blijkt dat er binnen verscheidene kerken twijfel bestaat over de doelstellingen van het project. Ondanks alle pogingen om duidelijk te maken dat het doel niet is het stichten van een nieuwe kerk onder de vlag van Radio Trans Mundial (RTM), de Portugese vertaling van Trans World Radio, en dat het er evenmin om gaat leden van de ene kerk weg te lokken naar een andere kerk, leeft de gedachte kennelijk. Daarbij proberen de leden van de verschillende kerken, die het project wel bezoeken, ook in hun gesprekken met andere kerken duidelijk te maken dat het project er voor alle kerken is; zij ondersteunen en ondersteunen de verklaringen. Evenwel geeft de groep die – hoewel aanzienlijk kleiner dan in het begin – elke keer aanwezig is, blijk van een echt betrokken zijn bij het studieprogramma zodat de vraag of men al of niet door zal gaan op geen enkele manier heeft gespeeld. Volgens pastor Almeida Mala is dit probleem voor Ille niet onbekend; vooral binnen de stadsgrenzen spelen deze dingen, met name ook door de vele kerkvergaderingen die zich daar in het recente verleden hebben voorgedaan. Komt men meer in het veld, dan merkt men hier veel minder van. Het is echter nog niet mogelijk om te werken buiten de stadsgrenzen van Ille.
- 3.3.2.4 Ds. Van 't Spijker heeft zich eveneens geïnteresseerd bij anderen die met soortgelijk werk bezig zijn, bijvoorbeeld dr. P.J. Buys aan het Mukhanyo Theological College. Ook informeerde dr. Buys hem over de activiteiten van een internationale werkgroep die zich bezighoudt met theologische vorming

van kerkelijk werkers (TOPIC). In dit kader bezocht ds. Van 't Spijker ook het Timothy Training Institute in Johannesburg om zich op de hoogte te stellen van de materialen die voorhanden zijn op het gebied van training van kerkelijk werkers. Vanuit TTI zijn er ook in Mozambique meerdere mensen aan het werk. Naast theologische training biedt TTI ook een alfabetiseringsprogramma aan dat op een eenvoudige manier mensen helpt om in ieder geval basiskennis van de taal op te doen. Bij het toelatingsproject in Zambesia wordt bij het TWR-radiorwerk en de lessen in de cursusgroepen gewerkt met de zogeheten TEE-methode (Theological Education by Extension).

- 3.3.2.5 In de loop van het werk is duidelijk geworden dat een tweede zendingswerker in Mozambique benoemd moest worden. Het was heel bijzonder hoe deputaten konden werken aan het werven van deze werker. Aanvankelijk leek er geen mogelijkheid te zijn omdat een en ander niet paste binnen de door uw synode goedgekeurde begroting. Toch waren deputaten ervan overtuigd dat de tweede werker er moest komen omdat het werk voor ds. Van 't Spijker en pt. Almeida Mala te veel werd. In die tijd kreeg de gemeente van 's Gravenmoer de beschikking over een erfenis waarvan de opbrengsten voor een 'bulengemeentelijk' project bestemd dienden te worden. Na een brede discussie in heel de gemeente werd besloten die opbrengsten te bestemmen voor de tweede werker in Mozambique. Daarmee was een deel van de onkosten gedekt. Het andere deel kon grotendeels worden betaald uit een erfenis van buiten de kerk die bestemd was voor opleidingen, terwijl ook de beide gemeenten van Veerendaal een extra inspanning wilden verrichten.
- 3.3.2.6 In 1999 hebben deputaten hulpverlening de fam. Van Til uitgezonden voor opbouwwerk in Mozambique in samenwerking met de AEM (Aliança Evangelica de Mozambique). Zij werken in een sociaal gericht hulpproject.

3.3.3 Werkbezoeken

- 3.3.3.1 In december 1998 brachten de brs E.T. Werner en de secretaris een werkbezoek aan Mocuba. Met de familie Van 't Spijker en Mala werd uitvoerig over het werk gesproken. Uit hun rapport het volgende:

In de vier districten die de beide werkers tot op dat moment hadden bezocht, meldten zich al meer dan 800 kerkleiders aan voor de TEE-cursus. Ook in andere districten is belangstelling voor de opleiding. Uit het werkbezoek is ook gebleken dat het niet eenvoudig is om in Mozambique te leven. De leefomstandigheden zijn uiterst primitief. Daarbij komt dat de wegen op verschillende plaatsen erg slecht zijn. In hetzelfde gebied werken ook andere zendingswerkers (een familie uit Zuid-Afrika die voor Operatie Mobilisatie en een Duitse familie die voor Hilo für Bruder werkt).

- 3.3.3.2 In de zomer van 2000 hebben de brs. Bovenberg en Laist een werkbezoek gebracht aan Mozambique. Uit hun rapport het volgende:

- Er is veel honger naar het Evangelie en een voortgaande behoefte aan kaderwerk in de Evangelische kerken van verschillende denominaties onder de Lowwesprekende bevolking in Zambesia. Ds. van 't Spijker heeft bijzondere gaven om het Evangelie op een eenvoudige, voor de mensen begrijpelijke, wijze aan hen door te geven. Hij beheerst daarbij het Portugese uitstekend. Er is een prima relatie in het team van de werkers: ds. Van 't Spijker, pastor Almeida Mala en pastor José Campos. Er komt uitbreiding van het team door de komst van het echtpaar Bijleven. Hun komst wordt met gespannen verwachting tegemoet gezien.

- Er is een relatie van wederzijdse vriendschap en betrokkenheid tussen ds. Van 't Spijker en zijn curisten.

- Na twee jaar van samenwerking met TWR blijkt dat het zendingswerk een goede ingang heeft bij alle Evangelische kerken in dit gebied en dat het mogelijk ook een bijdrage kan leveren in het slaan van bruggen tussen de kerken onderling. Deputaten worden bevestigd in de fijne samenwerking met TWR-Johannesburg gezien de goede gesprekken die daar gevoerd zijn. De verhouding met TWR-Maputo laat te wensen over zowel in de optiek van TWR-Johannesburg als in die van de werkers ter plekke. Dit is met Luis Zaquie, directeur TWR Mozambique besproken. TWR stelt prijs op het ontvangen van de rapporten van de predikanten Van 't Spijker en Mala. Ook TWR-Johannesburg ziet het belang in van het registreren van het zendingswerk in Mozambique en TWR-Maputo zal daartoe alle medewerking verlenen. De ontwikkeling van de lesgroepen in de stedelijke gebieden blijft achter bij de groepen in de plattelandsgebieden.

- Deputaten zijn (opnieuw) onder de indruk gekomen van de bijzondere moeilijke omstandigheden waaronder ds. Van 't Spijker en zijn team het werk moeten verrichten. Zij zijn er eveneens (opnieuw) van overtuigd dat het lang niet eenvoudig is om als gezin in Mozambique en dan met name in Mocuba te wonen. Daarom zijn deputaten blij dat er in Mocuba nu ook (meer) zendingswerkers wonen van andere organisaties en dat er tussen hen een goede band is, die ook door het echtpaar Van 't Spijker als positief wordt beleefd.

- Door onderling gesprekken hebben deputaten een beter zicht gekregen op de doelstellingen op lange en korte termijn van dit werk, op lange termijn willen ze bereiken dat binnen het Portugees-sprekend gebied opleidingen van de grond komen waarna zowel het middenkader als het hogere kader kan worden opgeleid waarbij de kerken bijzonder gezegend zouden zijn met een theologische faculteit in de lijn van de FATEB (een Franstalige Theologische Faculteit) en de NEGST (een Engelstalige). Er zijn plannen geformuleerd die in het jaarplan kunnen worden opgenomen zodat het opleidingswerk kan worden uitgebreid en een meer evenredige werkdruk kan worden verkregen.

- De levering van het benodigde lesmateriaal levert tot nu toe de nodige problemen op. Er is in Mozambique (nog steeds) een gebrek aan Bijbels. Er moet gewerkt worden aan de opbouw van goede bijbelgetrouwe (vak)literatuur in de Portugese taal voor het inrichten van een bibliotheek.

- Het werk moet dicht bij de mensen gebracht worden door grote groepen te decentraliseren en

daardoor zal gebruik gemaakt worden van - daartoe speciaal op te leiden - "ajudantes" (hulpers).

- Er zijn meer radio's nodig, ook al omdat mensen soms te ver van elkaar wonen om 's avonds gezamenlijk naar de radio te luisteren. TWR-Johannesburg zal bemiddelen in het kopen en invoeren van radio's in Mozambique. Er zijn goede verwachtingen dat door o.a. de medewerking van AEM de radio's zonder invoerrechten Mozambique kunnen worden binnengebracht.

3.3.4 Personalie

- 3.3.1.1 Op 16 maart 1999 werd er een tweeling geboren in de buurt van Inharrim (Mozambique). Door het overlijden van de moeder werd de tweeling gehuisvest in een opvanghuis geleid door mw. Janne Kruize. Behalve de moeder overleed daarna ook een van de tweeling. Via mw. Kruize kwamen ds. en mw. Van 't Spijker met het overgebleven kind in aanraking en zij besloten het in hun huis op te nemen. Op 16 oktober kwam Maria Jannie bij de fam. Van 't Spijker wonen. Zij besloten de adoptieprocedure in te zetten. Doordat deze procedure langer duurde dan aanvankelijk verwacht, moesten ze hun verlof, gepland voor december/januari 1999/2000 uitstellen. Wel brachten ze een deel van hun vakantie in Nederland door om het nieuwe familielid in de familie te introduceren.

- 3.3.1.1 In december en januari 2000/2001 bracht de familie J. van 't Spijker hun verlof in Nederland door. In verschillende gemeenten werd tijdens (s)preekbeurten bekendheid gegeven aan het werk in Mozambique. Bovendien waren ds. en mw. Van 't Spijker in de gelegenheid de uitzenddienst van dr. en zr. Bijleven bij te wonen.

4. Sectie II (Brazilië, KwaNdebele)

4.1 Brazilië

4.1.1 Vervolg inzet ds. A. van der Maat

- 4.1.1.1 Tijdens uw vergadering in 1998 hebben deputaten in comité gerapporteerd over de gebeurtenissen die ertoe hebben geleid dat de uitzending van ds. A. van der Maat naar Brazilië in dat jaar niet is geëffectueerd. De kerkenraad van Mussel had immers aan ds. van der Maat - hangende het onderzoek - een voorlopige schorsing opgelegd.

Na rijp beraad besloot de kerkenraad op 1 maart 1999 zijn voorlopige schorsing op te heffen. In de kerkelijke bladen deelde hij dat aan de kerken mee. Deputaten spraken af dat zij - in nauwe overleg met de kerkenraad van Mussel - zouden nagaan hoe de verdere begeleiding van ds. Van der Maat moet plaatsvinden. Met de partnerkerk, de Igreja Evangélica Reformada in Brazilië (IER), werd overleg gevoerd over de verder te nemen stappen. Dat gebeurde in gesprekken met ds. B.A.T. Wiltier tijdens zijn vakantie in Nederland in januari 1999. In april bezocht de voorzitter van het Departement van de Zending van de IER, ds. Leen de Geus Los, Nederland. Hij werd ontvangen op een sectievergadering en had een uitvoerig gesprek met ds. en mw. Van der Maat. Op verzoek van deputaten en met instemming van het Departement van de Zending bezochten ds. en mw. Van der Maat in gezelschap van de secretaris begin november de IER en voerden gesprekken met het bestuur en de jongeren van het Project Curitiba, de kerkenraad van Castelândia en het Departement van de Zending. Vervolgens raadpleegde het Departement van de Zending de kerkenraden van de IER en berichtte eind december aan deputaten dat uitzending van ds. Maat naar Curitiba niet geëffectueerd kon worden.

4.1.2 Gesprekken met het Departement van de Zending IER

- 4.1.2.1 Tijdens een bezoek aan het Departement van de Zending (oktober 2000) heeft de secretaris uitvoerig dit beleid aan de orde gesteld. Daarbij stonden hem vanuit een aantal vergaderingen van zowel de sectie als deputaten enkele zaken voor ogen:

- de gebeurtenissen rondom de afwijzing van ds. A. van der Maat;
- het standpunt van Sectie II;
- kandidaten die de IER heeft voor de vacature in Curitiba.

- 4.1.2.2 Het gesprek heeft plaatsgevonden op dinsdagmorgen 31 oktober 2000 in een van de zalen van de IER te Camambi-Colônia. Door de secretaris wordt daarin duidelijk gemaakt dat het niet de behoefte is van deputaten om terug te komen op het besluit van het Departement van de Zending om de uitzending van ds. en mw. Van der Maat niet te effectueren. Wel heeft de onderbouwing van dit besluit deputaten ontstamd. Het heeft er in ieder geval toe geleid dat bij deputaten het gevoel leeft dat zij als partner niet gerespecteerd zijn. Ten aanzien van het vervolg gaan deputaten ervan uit dat gehandeld wordt overeenkomstig de gemaakte afspraken.

4.1.2.3 Uit de reacties komt het volgende naar voren:

- van de kant van het Departement moest gewerkt worden op twee fronten. Enerzijds was er de relatie met deputaten, anderzijds waren er reacties uit verschillende kerken die de aandacht moesten hebben. Bij vallen heeft de moeilijke start van het Project Curitiba in alle overwegingen een rol gespeeld. Men was bang dat het ook met ds. Van der Maat weer op een drama kon uitlopen gezien de dingen die gepasseerd waren;
- binnen een aantal gemeenten van de IER zag men het mis met een Nederlandse predikant niet zitten. In andere gemeenten was men zelfs min of meer tegen het Project Curitiba. Bij de besluitvorming in december 1999 heeft dit allemaal een rol meegespeeld. Angst bracht mensen ertoe er zo over te denken;

- uiteindelijk heeft de wijze waarop de brief is geschreven ook binnen het Departement verdeeldheid gebracht;
- een punt was ook de druk van de groep uit Curitiba. Ze verwachtten support van de kant van het Departement. Er zijn mensen die de IPB (Presbyteriaanse Kerk van Brazilië) hebben verlaten om zich bij de gemeente in Curitiba te voegen. Ze vonden dat het allemaal wel erg lang duurde.
- 4.1.2.4 Het Departement van de Zending heeft daarna aan alle gemeenten een bezoek gebracht om het Project Curitiba uit te leggen. Men is erin geslaagd een en ander goed over te brengen in de kerken met als gevolg dat de synode nu unaniem groen licht heeft gegeven om - zo mogelijk in samenwerking met deputaten - met dit project verder te gaan.
- 4.1.2.5 Het zou beter geweest zijn als het Departement in de vermelding van het besluit naar deputaten toe open kaart had gespeeld. De voorzitter stelt voor dat het Departement een brief zal schrijven aan deputaten waarin dit eindelijk wordt toegegeven en excuus gevraagd wordt voor het feit dat zo de schijn is gewekt dat deputaten niet op hun woord werden geloofd. De leden van het Departement spreken in unanimitas uit dat ze hopen dat daarmee de relatie met deputaten wordt hersteld en dat er op deze wijze mogelijkheden zijn om met elkaar verder te werken aan het Project Curitiba.

4.1.3 Braziliaanse predikant

- 4.1.3.1 Van de kant van deputaten wordt het volgende punt aangedragen: de benoeming van de werker voor Curitiba. Besloten is om João Gilberto de Geus Los te benoemen als predikant voor het Project Curitiba. Inmiddels is dit beroep uitgebracht onder het voorbehoud dat de andere partner, casu quo deputaten, hiermee zouden instemmen. Omdat de synode van de IER kort daarna vergaderde, is het beroep op deze kandidaat aan de synode voorgelegd. Ook de synode heeft er onder dezelfde voorwaarden goedkeuring aan verleend. Het Departement heeft over mogelijke kandidaten een brief geschreven aan deputaten. Ook is deputaten gevraagd een nadere uitleg te geven over de afspraak dat de predikant van Curitiba een reformatoerisch predikant diende te zijn. Binnen Brazilië zijn er op dit punt niet veel kandidaten. De groep in Curitiba spreekt zich unaniem uit voor het benoemen van kandidaat De Geus Los omdat deze helemaal paste in het profiel dat zij daarvoor hadden opgesteld. Op grond daarvan is het beroep op deze kandidaat uitgebracht.
- 4.1.3.2 De keuze voor kandidaat De Geus Los riep in Nederland bezwaren op. Later is er gelegenheid geweest met deze kandidaat uitvoering van gedachten te wisselen. In dat gesprek heeft hij in ieder geval een aantal onduidelijkheden weg kunnen nemen. Daarnaast heeft hij zich bereid verklaard om een curriculum vitae te schrijven om meer inzicht te geven in wie hij is en wat hem voor ogen staat.

4.1.4 Besluit deputaten

In de vergadering van 11 december 2000 hebben deputaten vervolgens - op grond van de rapportage van de secretaris, het curriculum vitae van kard. De Geus Los en de brief van het Departement van de Zending - besloten het Project Curitiba verder te steunen.

4.1.5 Beleidsplan en jaarplan 2001

In overleg met het Departement van de Zending IER is een beleidsplan opgesteld voor het zendingswerk in Curitiba. Op grond daarvan is ook een jaarplan 2001 samengesteld.

4.2 KwaNdebele

4.2.1 Beleidsplan en jaarplan 2001

In goed overleg met de werkers, de Board van MTC en de GKK is een beleidsplan voor dit zendingsgebied opgesteld. Op grond van dit beleidsplan is ook een jaarplan voor 2001 samengesteld.

4.2.2 Ontwikkelingen

4.2.2.1 Mukhanyo Bijbel School (MBS)

- Het werk aan de Mukhanyo Bijbel School (MBS) onder leiding van drs. C.W. Buys ontwikkelt zich voorspoedig. De Buys kan beschikken over een aantal hulpdocenten die trouw hun werk doen.
- In KwaNdebele zijn veel Onafhankelijke Kerken. Ze staan op zichzelf. Soms is het een groepje van kerken. Er zijn duizenden verschillende kerken. In de MBS zijn meer dan 70 verschillende Onafhankelijke Kerken vertegenwoordigd. Er zijn geen onderlinge spanningen. De verschillen tussen de kerken zijn niet theologisch. Men maakt wel scheiding maar dat is geen tegenstelling. Ze erkennen elkaar als medegelovigen. Zo'n kerk is meestal gegroepeerd rondom een voorganger die charismatisch is en uitstraling heeft. Een aantal voorgangers durft zich niet bij de klassen van de MBS aan te sluiten want dan zullen z'n volgelingen denken: moet hij het dan nog leren? Botschoppen sturen mensen die onder hen staan. In de bijbelschool ben je er met elkaar. De onderlinge gesprekken zijn eigenlijk het belangrijkste. Veranderingen in het leven vinden plaats doordat mensen zelf ontdekkingen doen door het lezen van de Bijbel. De kerken bestaan uit gemeenschappen van 30 tot 200 mensen.
- Het programma van de bijbelschool bestaat uit: een introductie (inleiding in de Bijbel); een serie van zeven boeken over het OT en NT; een reeks van negen boeken met verschillende onderwerpen zoals gebed, gemeente, het leven van Christus, het christelijke huizezin, het werk van de ouderling e.d.

- In het algemeen kan gezegd worden dat het werk, het geven van bijbelscholen, meer en meer overgenomen wordt door de plaatselijke leiders. Het onderwijs in de Bijbel is niet een soort eenrichtingverkeer van blank naar zwart. Met elkaar wordt het werk gedaan. Geven moeten ontdekt en gebruikt gaan worden. Geven van de Geest!
- Een grote zorg is de verspreiding van het Aids-virus. De seksuele verhoudingen, vooral ook onder de jeugd, zijn vaak schrikbarend. Velen hebben het Aids-virus opgelopen in losse en wisselende contacten. Het probleem komt soms erg dicht bij. Een onderwijzer van een basisschool en voorganger in zijn kerk volgde al vier jaar de lessen van Mukhanyo Bijbelschool. De laatste jaren was hij zeer ernstig ziek. Gelukkig kon hij op de laatste certificandag aanwezig zijn en een certificaat ontvangen. Een week daarna is hij overleden. Andere in de Bijbelschool dachten aan Aids. De jongeren worden ervoor gewaarschuwd. Zij hebben veel waarden verloren die voor de ouderen nog verboden waren met de oude cultuur en tradities. Bij het wegvallen van het oude kan een groot vacuüm ontstaan dat gemakkelijk wordt opgevuld met allerlei tijdverdrijf. De grote werkloosheid, vooral ook onder jongeren, doet daar geen goed aan.
- De cursisten die het gedecentraliseerde onderwijs (MBS) volgen, zijn ingedeeld in klassen. Het aantal leerlingen dat voor de Bijbelschool is ingeschreven is inmiddels de 200 gepasseerd. Ongeveer 40 studenten zijn afkomstig uit de Gereformeerde kerk van KwaNdebele. In de weken voor de certificandag wordt er extra hard geleerd door de studenten. Velen willen graag het boek waar ze mee bezig zijn afronden met een test. Voor elke test met goede uitslag wordt op de certificandag een eero diploma uitgereikt.
- Een andere belangrijke ontwikkeling is de inzet van afgestudeerden en studenten van de Bijbelschool zelf.
- Het werk in KwaNdebele groeit gestaag waardoor de werkdruk nogal is toegenomen. Drs. Buys heeft zijn werk in 2001 overgedragen aan ds. Tshabangu zij het dat hij wel de eindverantwoordelijkheid behoudt door in ieder geval het lesmateriaal te verzorgen en de planning te begeleiden. De Tshabangu heeft na een studie van ongeveer tien jaar aan de bijbelschool in 1996 het einddiploma ontvangen. Hij heeft een grote kennis van de bijbel en wat het zo belangrijk is: hij heeft het verlangen die kennis aan anderen door te geven. Daarbij is hij tot het inzicht gekomen dat het geloof in Jezus Christus niet is te combineren met het vertrouwen in de vooroudergeesten. Deputaten zijn dankbaar dat ds. Tshabangu zich geopend heeft op deze weg te gaan en ook anderen daarmee mee te nemen. Benadrukt wordt dat vooral zij die de studie hebben afgerond nu ook zelf één of meer klassen moeten beginnen. Zo kan de invloed van de Bijbel (school) steeds verder doordringen.
- Ook buiten het gebied van KwaNdebele is belangstelling voor de klassen van MBS. Er wordt begonnen met een nieuwe klas in een buitenwijk van Johannesburg.

Een van de taken die drs. en mw. Buys op zich hebben genomen is de zorg voor gehandicapte kinderen in KwaNdebele via het opvanghuis Masinakane. Hoewel het feitelijk op het gebied van deputaten hulpverlening ligt, melden we het toch in ons verslag omdat het project door een van de zendingswerkers wordt behartigd. Het nieuwe slaapgebouw is in gebruik genomen. Het ligt vlak naast Masinakane en is vooral bedoeld voor het slapen van de kinderen die in de week overblijven en ook als ruimte voor de ernstig gehandicapte kinderen. De naam is: Egodeni, hetgeen betekent: in een sterke kus of schakel en tegelijk ook: in hechte vriendschap. In het gebouw zijn vier slaapkamers voor de kinderen die niet elke dag naar huis gebracht kunnen worden, twee leslokalen en een snoezelkamer. De grote binnenplaats is erg geschikt voor spelactiviteiten. Bijzonder was de ingebruikname van een speciale zaal voor de maaltijd. Eerst at men op de binnenplaats zittend op de grond of op stoelen die uit een lokaal waren gehaald, nu verzahelen alle kinderen met de leerkrachten zich in de eetzaal op het moment dat de bel wordt gekild, ieder die dat kan blijft voor de stoelen staan totdat zingend gebeden is. Dan wordt, vrijwel in stilte, gegeten waarna met dankzang-gebed wordt afgesloten. In de klassen wordt op het niveau van de kinderen geprobeerd bezig te zijn en ze iets te leren. In dit werk valt op hoe dicht zendings- en hulpverleningswerk bij elkaar liggen. Het werk beïnvloedt elkaar en gaat samen in de liefde van Christus. Voor dit werk is veel geduld en doorzettingsvermogen nodig.

Binnen deputaten zijn plannen ontwikkeld en in gang gezet om vanaf 1 januari 2001 het werk van de MBS parkeer te begeleiden. Dat zal worden gecombineerd met een parttime inzet van ds. C.W. Buys in het kaderwerk in de GTM. Omdat hij goed ingewerkt is in het werk van de MBS en een zendingsverleden heeft in de GTM, lag het voor de hand hem voor deze taak te laten in te zetten (zie ook 5.1.3).

4.2.2.2 Mukhanyo Theological College (MTC)

- Het Mukhanyo Theological College (MTC) is geen gereformeerde opleidingsinstelling maar een instituut dat met name vanuit een gereformeerde achtergrond diefstelsel wil zijn aan de opleiding van leiders van Onafhankelijke Kerken en daarnaast aan de evangelisten van de GKK. Leden van de GKK die predikant willen worden, gaan lang niet altijd in Potchefstroom hun studie doen. Soms zijn voor hen de toelatingsexamen te hoog of is de studie financieel niet haalbaar. Daarom is indertijd groen licht gegeven voor een in-service-opleiding. Overigens vindt over deze opleiding regelmatig overleg plaats met het Curatorium van de Universiteit van Potchefstroom.
- De werkdruk van dr. P.J. Buys is erg groot. Het instituut is in vijf jaar van vijf naar veertig studenten gegroeid. Behalve uit KwaNdebele komen de studenten uit verschillende landen in Afrika. Gelukkig is in de loop van 2000 een administrateur aangesteld die administratieve werkzaamheden van dr. Buys over kan nemen.
- Sinds juli 1998 beschikt het MTC over een eigen gebouw met een aula, bibliotheek, vijf leslokalen, twee gastenverblijven. In januari 2001 is een studentenhuus geopend met studentenkamers voor 30 personen. In de bibliotheek zijn 4000 thes in een computerdatabase ingevoerd. Het is de bedoeling dat er 10.000 thes komen.

- Met grote dankbaarheid noemt dr. Buys in zijn rapporten de vruchten op het werk aan MTC.
- De faciliteiten van Mukhanyo worden ook in toenemende mate voor andere kerkelijke activiteiten gebruikt.
- Het MTC heeft uit hoofde van zijn opleidingen ook behoefte aan een aantal contacten met andere, soortgelijke instellingen. Zo heeft men deelgenomen aan een Pantheologisch Seminar aan de Universiteit van Potchefstroom, samen met 12 andere Bijbelscholen uit Zuid-Afrika, waar vooral bezinning is geweest op studiegidsen en onderwijsmethodes.
- Ook is er vergaderd met een commissie van Curatoren van de Theologische Hogeschool in Potchefstroom en deputaten van de synode van Middellande en Soutpansberg samen met de andere Bijbelscholen van Richmond, Ngutu en Mareitsane over de opleiding van enkele gereformeerde predikanten buiten Potchefstroom. Er was een erg goede sfeer en een indringende bespreking. Er is consensus gekomen over de 'in service opleiding' van enkele predikanten en dit zal doorgaan volgens de besluiten van de synode van Middellande. Er is eveneens een commissie aangesteld, bestaande uit Prof. Amie van Wyk, ds. Liphadzi van Venda en dr. Buys, die voorstellen zal formuleren voor eenheid in de theologische opleiding.
- Dr. Buys is lid van het 'International Steering Committee' van TOPIC (Training of Pastors International Co-operation). Deze organisatie is bezig allerlei vormen van samenwerking te bevorderen tussen instanties die bezig zijn met niet-formele vormen van onderwijs en onderricht op afstand van predikanten in de arme derde-wereldgebieden. De behoefte aan opgeleide predikanten is in deze landen heel groot.
- Dr. Buys heeft dit jaar veel uitnodigingen ontvangen om in andere kerken buiten KwaNdebele te preken en op te treden met lezingen over de zending- en evangelisatieopdracht van de kerk. Elke keer is dit ook een gelegenheid om iets over het werk van het MTC te vertellen.
- Er heeft een evangelisatiecursus op MTC plaatsgevonden. Het grootste deel van de 72 cursisten waren jonge mannen van de Gereformeerde Kerk van KwaNdebele. Op het programma stonden: lezingen, het leren van bijbelteksten, het schrijven van een persoonlijke getuigenis, bespreking hiervan in kleine groepjes, rolspelen. Na afloop zijn de deelnemers in groepjes van drie een dorp ingegaan om evangelisatiegesprekken te voeren. Na terugkeer waren velen van hen heel enthousiast. Ze hadden nooit kunnen denken dat ze zoveel vrijmoedigheid zouden ontwikkelen om met mensen die ze niet kenden over Jezus Christus te praten.

4.2.2.3 Gereformeerde Kerk KwaNdebele (GKK)

- In de Gereformeerde Kerk KwaNdebele zijn de afgelopen jaren twee zendingswerkers aan het werk geweest, ds. G. Huisman en ds. W. van 't Spijker. Beiden hebben dezelfde opdracht: het doen van opbouwwerk binnen de GKK. Daarin werken ze samen met de kerkenraad en met een aantal evangelisten. Samen met de kerkenraad hebben zij een beleidsplan opgesteld waarvan de tekst aan uw vorige vergadering is aangeboden. Aan de hand van dat beleidsplan rapporteren de beide broeders over het werk dat ze in de afgelopen periode hebben gedaan. In die rapportage komen de verschillende categorieën die in het beleidsplan genoemd zijn aan de orde. Daar ligt voor hen het zwaartepunt van het werk. In de praktijk blijkt het niet zo eenvoudig te zijn om de gestelde doelen te halen. In hun rapporten wijzen ze op de moeite die het kost om de mannen bij het werk van de kerk te betrekken. Veel mannen zijn de hele week van huis. Ze gebruiken de zaterdag en zondagen voor allerlei zaken waar ze in de week niet aan toekomen. Om die reden is het vaak moeilijk hen op zaterdag in een Bijbelklas te krijgen.
- De algemene situatie in KwaNdebele gaat wat de democratie betreft, langzaam vooruit. Echter, de criminaliteit neemt toe en de GKK krijgt daar ook mee te maken. Er is spanning in het werk doordat mensen in de kerk duidelijker merken dat het Evangelie van Jezus Christus om radicale keuzes vraagt. Deze keuzes worden gemaakt. Soms betekent dit dat mensen zichzelf meer en meer gaan toewijden aan de Here en aan zijn kerk. Het komt evenwel ook voor dat mensen andere keuzes maken.
- Het opbouwwerk in KwaNdebele wordt o.a. gedaan door het houden van conferenties en lezingen. Bij een (bijbel)teaching wordt met groepen geïnteresseerde gemeentelieden de hoofdlijn van de bijbel leer besproken. De onderwerpen liggen op allerlei terreinen en zijn bestemd voor allerlei groepen. Speciaal aandacht krijgt de jeugd. Ook is er een speciale vrouwenconferentie waar de evangelisten teaching geven.
- Bij de evangelisten en gemeentelieden gaat het besef groeien dat de Kerk gebouwd wordt door het Woord. Dat is vooral gezien de nadruk die veel Onafhankelijke Kerken leggen op heiliging en andere manifeste werkingen van de Geest een reden om dankbaar voor te zijn.
- In 1999 zijn er committee-rondes gedaan, waarbij alle posten zijn bezocht (committees geven leiding aan verschillende posten). Over het algemeen is de opkomst groeiend, vooral nadat besloten was niet alleen de committeeleden bij elkaar te roepen maar op de voorafgaande zondag de hele gemeente voor de committeevergadering uit te nodigen om meer leden te kunnen bereiken en om heerschap van een kleine elite op een post te voorkomen.
- Een belangrijk aspect van het kerkelijk opbouwwerk is het geven van onderwijs. Er is een nieuwe catechismus voor de ouderen verschenen. Deze catechismus is meer confronterend voor het leven van elke dag in de eigen cultuur. Het is van belang dat er in het geloof aansluiting gemaakt wordt met het leven van alledag. Dat betekent dat er onderwerpen aan de orde komen als: offers in het Oude Testament, het offer van Christus in het Nieuwe Testament, voorouderverering. Ook is er een gedeelte dat verhasende stof bevat. Nadrukkelijk wordt de heilshistorische lijn en de artistieke

- lijn ten opzichte van de voorouderverering gevoeld. Omdat deze catechismus de evangelisten dwingt om echt les te gaan geven, is besloten dat de zendingswerkers een aantal lessen geven waarin de evangelisten handreikingen worden aangeboden hoe ze dat kunnen gaan doen. De reacties zijn positief. Er komen boekjes beschikbaar voor de beeldencatechismus (love, sex and the Bible) en voor 13- en 14-jarigen (de weg der verlossing). Een andere methode van leren is dat een aantal jongbelijdende leden enkele weken meeloopt met de evangelist om te leren wat er allemaal in de kerk gedaan wordt en om te kijken waar iemand zelf kan dienen. Eermaal per maand wordt op twee plaatsen een preekklas gegeven en op de zaterdagmiddagen dat er geen vergaderingen of conferenties zijn, worden er mannenklassen gehouden.
- Ook de kerkenraadsvergaderingen dragen bij aan de vorming van de ambtdragers. Het pastoraat dwingt mensen na te denken over wat het betekent navolger van Christus te zijn. Op de kerkenraad is nieuw beleid besproken ten aanzien van kerkelijke huwelijksbevestiging. Besloten werd dat dit beleid niet alleen per nieuwsbrief bij de posten moest worden gebracht maar dat dit beleid ook op deze bijeenkomsten op de posten moest worden toegelicht. De bespreking in de vergaderingen op de posten leidde vaak tot goede gesprekken over de huwelijksverbintenis. De klassen van de toekomstige predikers vinden goede voortgang. De opkomst is goed. Het is belangrijk om in een groterdeels syncretistische kerk te bouwen aan een goede, schriftuurlijke prediking. Een aantal van de meest begaafde (in geestelijke zin) predikers heeft al in een of meerdere kerken, aan de hand van een preekbeurt, een dienst geleid. Sommigen vinden het moeilijk om dingen te zeggen die mensen liever niet willen horen. Andere evangelisten vinden het moeilijk om mensen te ontvangen. Het is een zware arbeid om het evangelie doorgang te doen vinden. Er wordt ervaren dat God Zelf zijn Woord laat ingaan in de harten van de mensen. Helaas moeten we ook hier erbij zeggen: nog niet bij allen.
- De kerkenraad heeft in eerste instantie besloten dat er voortaan bij iedereen die lid wil worden van de GKK een toelatingsgesprek moet plaatsvinden. De bedoeling van dit gesprek is om er achter te komen of er kennis van de Bijbel en een zekere mate van vertrouwen op God aanwezig zijn. Voorts is het toelatingsbeleid aangescherpt en is besloten dat ieder die vanuit een andere kerk lid wil worden van de GKK eerst een (kortere of langere) periode van onderwijs nodig heeft. De motivatie van dit besluit is gelegen in het feit dat het voor ieder vanuit zijn eigen achtergrond goed kan zijn om de gereformeerde wijze van het verstaan van de Bijbel en het kerkzijn door te nemen. Het is van belang dat bij de toelatingsgesprekken niet alleen getoetst wordt op kennisniveau maar dat er ook gevraagd wordt naar het persoonlijk geloof.

4.2.3 Werkbezoeken

- Drs. J. van Mulligen en mw. ds. W. Uylarlinde-Maria hebben van 23 maart t/m 29 maart 2000 een werkbezoek gebracht aan KwaNdebele. Uit dit werkbezoek geven we de volgende conclusies weer:
  - Het lijkt waarschijnlijk dat de broeders Huisman en Van 't Spijker met een voorstel zullen komen om het salaris van twee evangelisten op te waarderen tot een predikantsalaris, dat betreft de twee afgestudeerde kandidaten voor wie geen financiële ruimte is in de GKK om als gemeente-predikant werkzaam te zijn en die dan tijdelijk als laik vervolgstudie en toerusting zullen krijgen. De financiële consequenties hiervan zullen evenwel zeer beperkt zijn.
  - Geconstateerd werd dat het voor MBS gewenst is aparte klassen te handhaven voor deelnemers uit de GKK en voor deelnemers uit de onafhankelijke kerken.
  - Geconstateerd werd dat de communicatie vanuit Nederland met de zendingswerkers niet optimaal functioneert terwijl er juist een sterke behoefte aan is. Verbetering en intensivering van de communicatie zal een belangrijk aandachtspunt moeten zijn.

4.2.4 Problemen binnen de GKK

- In januari 2001 hebben de brs. G. Drayer en A. Hilbers een werkbezoek gebracht aan KwaNdebele. In mei hebben dezelfde broeders samen met ds. H. Laas nogmaals een werkbezoek gebracht. Vanwege de gevoeligheid van deze zaak zal hierover in comite gerapporteerd worden.

4.2.5 Verlofperiodes

- Ds. G. Huisman is met zijn gezin van half november 1999 tot half januari 2000 met verlof in Nederland geweest. Samen met zijn vrouw heeft hij op een vergadering van de sectie over zijn werk in KwaNdebele verteld. Daarnaast heeft hij een aantal (s)preekbeurten in het hele land vervuld. In december 2000 is ds. Huisman een korte tijd in Nederland geweest omdat hij als predikant van de zending gemeente Enschede-Oost is bevestigd. In dezelfde periode heeft hij een gesprek gehad met de deputaatschapscommissie KwaNdebele.
- Ds. W. van 't Spijker is met zijn gezin van half november 2000 tot half januari 2001 met verlof in Nederland geweest. De deputaatschapscommissie heeft met hem in december en januari een gesprek gehad. Ook ds. Van 't Spijker heeft een groot aantal (s)preekbeurten in het land vervuld.
- Dr. P.J. Buys was in september-oktober 2000 met verlof in Nederland. Hij heeft tijdens de sectievergadering in september een Powerpoint-presentatie van zijn werk gegeven. Van dezelfde presentatie heeft een groot aantal gemeentes in Nederland kennis kunnen nemen.
- Drs. C.W. Buys doet verslag van zijn werkzaamheden als hij tussentijds in Nederland is.

5. Moderamen

5.1 Indonesië – Gereja Toraja Mamasa

5.1.1 Beleidsplan en Jaarplan 2001

In overleg met de GTM en drs. Bujs is een beleidsplan voor dit gebied opgesteld. Op grond van dit beleidsplan is een jaarplan voor 2001 opgesteld.

5.1.2 Werkbezoek

5.1.2.1 Van 26 januari tot 11 februari 2000 brachten de voorzitter en secretaris een werkbezoek aan de Gereja Toraja Mamasa (GTM) op Sulawesi-Selatan. Een van de belangrijke onderwerpen die tijdens dit bezoek besproken zijn, is de inzet van drs. C.W. Bujs als opbouwwerker. In 5.1.3 kunt u daar meer over lezen. In hun rapport aan deputaten trekken zij de volgende conclusies:

5.1.2.2 Voor de eerste keer is aan de GTM een werkbezoek gebracht waarbij geen van de oud-zendingswerkers als tolk aanwezig was. Het heeft naar het oordeel van de werkbezoekers absoluut geen nadelige invloed op dit bezoek gehad. De werkbezoekers werden daardoor meer gedwongen het directe contact met de leden van de GTM te onderhouden. Er werd positief gereageerd op het feit dat we ondanks de spanningen in Indonesië en op Sulawesi toch een werkbezoek hebben gebracht. Opnieuw wordt de indruk bevestigd dat de GTM uitgegroeid is tot een sterke, volwassen kerk die nog steeds een onstuimige groei doormaakt. Het deed de werkbezoekers goed te merken dat men veel energie steekt in plannen voor (missionaire) toerusting van de gemeente, gemeentebouw en vorming van jongeren in de gemeente.

Om de band met de GTM levend te houden zal het noodzakelijk zijn vaker dan in het verleden gebouwd is werkbezoeken af te leggen, bijvoorbeeld één keer per drie jaar. Het zou ons inziens bijzonder raadzaam zijn te minste de vergaderingen van de synode GTM (één keer per vijf jaar) bij te wonen.

Gedurende het hele werkbezoek zijn we steeds weer geconfronteerd met de gevolgen van de enorme economische crisis. Het betekent in ieder geval dat onze zusterkerk in ernstige financiële problemen verkeert.

De BPS (Badan Pekerja Sinode) zal voortgaan met het zoeken van een dokter voor het ziekenhuis in Mamasa en een goed en volledig plan tot verbetering van het ziekenhuis aan deputaten hulpverlening aanbieden. Inmiddels is er een arts aangesteld.

De BPS zal nagaan of er in hun midden een student is die in samenwerking komt voor vervolgstudie in Apeldoorn.

De werkbezoekers zeggen toe aan LITINDO een lijst van inmiddels verschenen boeken op te zullen vragen en toe te zenden aan de BPS.

De BPS zal nadenken over de situatie die ontstaat als in 2004 de financiële overeenkomst met deputaten wordt beëindigd. Gevraagd wordt in dit verband of het mogelijk is het subsidiegeld tot 2004 in één keer te mogen ontvangen in verband met fondsvorming en de daaruit te ontvangen rente. De BPS zal hierover een brief schrijven.

Kadervormingplannen kunnen uitstekend, met financieel ondersteuning, als project bij deputaten zending worden aangebracht.

5.1.2.3 Het is goed in dit rapport ook in te gaan op de veranderende politieke situatie. Het land verkeert in een sociale, economische en financiële crisis. Wel is er de gelegenheid politieke partijen op te richten. Door de economische crisis zijn de prijzen soms met 300% gestegen. Er vallen veel ontslagen, vooral in het geïndustrialiseerde Java en Sumatra. De land- en tuinbouwgebieden, met name die in Sulawesi, hebben het door de verbruik van cacao en koffie economisch minder moeilijk.

5.1.2.4 De Mamasakerken tellen ongeveer 100.000 leden, er zijn 400 gemeenten met in totaal 82 actieve predikanten. De gemeentelieden leven voor ca. 90% van de landbouw. Zendingswerk wordt verricht in Bunggu en Mada. In het gebied van Bunggu zijn inmiddels vier gemeenten gesticht en drie kerken gebouwd. In het gebied van Mada is onlangs een christelijk school opgericht met nu al 180 leerlingen. De Mamasakerken achten het geven van toerusting aan de eigen gemeentelieden en het doen van zendingswerk in Bunggu en Mada van groot belang. De telefoonverbindingen met het Mamasagebied zijn nog zeer onbetrouwbaar. Fax en e-mail zijn niet mogelijk. Voor het verzenden van een fax moet er eerst ten uren gereisd worden. Ook blijkt dat het verzenden van post veel vertraging oplevert: soms is een brief meer dan drie weken onderweg voordat hij de plaats van bestemming heeft bereikt. Al met al is dat dus in onze tijd, waarin wij gewend zijn aan snelle vormen van communicatie, niet zo eenvoudig. In de gemeenten wordt steeds de eigen financiële verantwoordelijkheid benadrukt. Eerhaast per jaar is er een zendingsschool. Deze vindt plaats op 23 september, de datum dat de Bijker in dit gebied arriveerde. Van de Chr. Genet. Kerken hebben zij de grondslag van de reformatische Kerken, nl. de Heidebergse Catechismus en de Nederlandse Geloofsbelijdenis, overgenomen. Zij zijn dankbaar dat de Chr. Genet. Kerken gebruikt zijn om in dit gebied het Evangelie te brengen.

5.1.2.5 Tussen in Indonesië in de afgelopen periode veel in het nieuws geweest. De verkiezingen, het vormen van een nieuwe regering, onrusten in verschillende delen van deze archipel (Oost-Timor, Molukken, Irian Jaya en ook Sulawesi), het zijn onderwerpen die lange tijd in het brandpunt van de belangstelling hebben gestaan en die zeker ook de GTM niet onberoerd hebben gelaten. Via het blad DoorGeven is geprobeerd iets van dit grote spanningsveld zichtbaar te maken. Deputaten ontvingen ook veel informatie op de vergaderingen van Eukumindo (zie ook 5.6.5), een platform van allerlei kerken in Duitsland, Zwitserland, het Gemenebest en Nederland die elkaar twee keer per jaar ontmoeten rondom zendingswerk in Indonesië.

5.1.3 Inzet drs. C.W. Bujs

Reeds lang leefde binnen deputaten de wens om gestalte te kunnen geven aan de oude belofte die aan de GTM werd gedaan om hen te assisteren bij het vormen van kader en het uitbouwen van het zendingswerk in Bunggu en Mada/Suppan. Bij de inzet van drs. Bujs voor het Mukharanyoproject in KwaNdebele was afgesproken dat hij in 2000 zijn werk daar zou afronden. Na ampel besprekingen werd besloten hem daarna deels in te zetten voor begeleiding van het werk van de Mukharanyo Bijbel School en deels voor het al genoemde kaderwerk in Indonesië. Het feit dat drs. Bujs 'thuis' is in dit gebied en de taal vloeiend spreekt, heeft aan de besluitvorming positief bijgedragen. Tijdens het werkbezoek 2000 is dit met het bestuur van deze kerk grondig doorgesproken. In augustus 2000 heeft drs. Bujs zelf een bezoek aan de kerken gebracht. Het plan dat daarna aan deputaten is voorgelegd werd op de deputatenvergadering van 11 december goedgekeurd.

5.2 Venda

5.2.1 Beleidsplan en jaarplan 2001

Ook voor het werk in Venda is een beleidsplan opgesteld. De deputaatschapscommissie is bezig een jaarplan 2001 te formuleren. Bovendien zullen de brs. C. Groeneveld en A.P. van Langevelde dit jaar een werkbezoek aan de kerken in Venda brengen. Zo mogelijk zal in een aanvullend rapport dan wel met uw synodale commissie daarover verder worden gesproken.

5.2.2 Werkbezoek

5.2.2.1 Het Vendagebied kwam in 2000 in het nieuws vanwege de overstromingen die (ook) dit gebied hebben getroffen. De communicatie met Venda kwam daarover snel op gang. Er was ook een goed contact met deputaten hulpverlening die twee beslissingen namen:

- er werd geld ingezameld om de eerste nood van het gebied te lenigen;
- namens deputaten hulpverlening werd onderzoek gedaan naar mogelijkheden hulp op langere termijn te bieden.

5.2.2.2 In maart 2000 hebben de brs. Van Muligen, Procee en Smit een werkbezoek gebracht aan Venda. De werkbezoekers kwamen onder de indruk van de slechte economische situatie van dit deel van Zuid-Afrika. Ze hebben een bezoek gebracht aan:

- Iyani Bijbelschool
- Nani-gemeente
- Soutpansberg-gemeente
- Mutale-gemeente

Iyani Bijbel School

Voorafgaand aan de ontmoeting op Iyani Bijbelschool werd een bezoek gebracht aan het terrein waar de nieuwe hal wordt gebouwd. De staalconstructie is gereed. De staalconstructie is gemaakt op een vlak gemaakt bouwterrein. Men is er gelukkig mee dat men dit bouwterrein voor een zeer lage prijs heeft kunnen verwerven. Door de extreme wateroverlast is er een extra probleem ontstaan. Door het water dreigt namelijk een grondverschuiving. Daarvoor is op korte termijn een beschermingswal nodig. Voor wat betreft de financiering van de hal: men heeft inmiddels inzamelingen gehouden die in totaal 72.000 Rand hebben opgebracht. Heel wat leden van de kerk bereiken met eigen inzet aanzienlijke besparingen. Uiteraard blijft men ook op hulp van buitenaf aangewezen.

Nani-gemeente

In de gemeente van Nani heeft in 1999 geen kerkbouw plaatsgevonden. Men was van plan in 2000 kerken te bouwen in Tshungani, Tshidzini en Tshitamba. Men wil de gemeente graag opdelen in twee gebieden. Er is nog wel groei in de gemeente maar door het wegtrekken van jonge opgeleide leden naar de grote steden, wordt deze groei beperkt.

Soutpansberg-gemeente

Ook hier is de oorspronkelijke gemeente opgedeeld in twee zelfstandige gemeenten. De oorspronkelijke gemeente bestaat uit 800 leden. De verdeling heeft tot gevolg dat er twee gelijkwaardige gemeenten zijn ontstaan met als namen Soutpansberg en Funduzi. In deze gemeenten werken respectievelijk ds. Masakona en ds. Phaswana. Omdat de nieuwe gemeente Soutpansberg maar één kerkgebouw heeft en op meerdere plaatsen diensten worden gehouden, moeten er vier nieuwe kerken gebouwd worden. De gemeente is zeer betrokken bij het missionaire werk in Sizaneni.

Mutale-gemeente

De financiële situatie is aan het verslechteren omdat sommige leden naar de grote steden vertrekken. Dit zijn zeker enkele leden per kwartaal. De gemeente telt ongeveer 1600 leden en bestaat uit 18 posten. De gemeente wordt opgedeeld in drie gelijkwaardige delen met de bedoeling om uiteindelijk te komen tot het creëren van drie predikantsplaatsen. Men is bezig om in Pietersburg tot het stichten van een gemeente te komen, in eerste instantie voor de daarheen vertrokken leden, die vervolgens missionair ingeschakeld worden om ook anderen te bereiken.

5.2.3 Urban mission

Er zijn nog steeds politieke problemen. Vrij veel gemeentelieden die in de oude situatie voor de Venda-overheid werkten, werken nu voor de provinciale overheid in Pietersburg, ongeveer 200 km. van Venda. Veel van deze gemeentelieden zijn daarom naar Pietersburg verhuisd. In alle gemeenten is er een grote uittocht van jonge opgeleide mensen naar de grote steden. Dat heeft er toe geleid dat nagedacht is over de opvang van deze leden in de steden en ook hoe in die steden mis-

sionair werk kan worden gedaan. Dit betreft met name de plaatsen Chigwelo (Soweto), Johannesburg en Pietersburg. Het doel is gemeenten te stichten met een missionaire uitstraling. In Johannesburg is er een snelgroeiende gemeente, waar gebruik gemaakt kan worden van een NG-kerk in het centrum. In de grote steden vindt er een uittocht plaats van blanke en een intocht van zwarte kerkliden. Er zijn 400 jonge kerkliden door Iyani Bibelschool opgeleid om dit missionaire werk in de grote steden uit te voeren.

5.2.2.4 Herziening Agreement

Doordat de economische en sociale omstandigheden zodanig veranderd zijn dat het kader naar de grote steden vertrekt, is de kerk niet meer in staat is zichzelf te bedruipen. Deputaten constateren dat er in Venda op een geestelijke wijze met de problemen omgegaan wordt. Iyani Bibelschool heeft in de kerken een grote rol gespeeld in de kadervorming. Er zijn goede contacten met de onafhankelijke kerken. De zorg is hoe dit werk kan blijven voortbestaan met de weinige mensen die er voor beschikbaar zijn. Ook zou de accommodatie verbeterd en uitgebreid moeten worden. Iyani speelt momenteel ook een belangrijke rol in de voorlichting en vorming inzake seksualiteit. De Nefele heeft gaven om met de jeugd om te gaan. Jongelui nemen ook vrienden van buiten de kerk mee naar bijeenkomsten. Daardoor ontstaan er veel mogelijkheden.

Er zijn mogelijkheden om projectgewijs gezamenlijke zedingsactiviteiten te verrichten. De geestelijke vorming van jongeren die naar de steden trekken, is missionaire toerusting te noemen. Ondanks alle problemen is het werk gegroeid. Er moet heel zorgvuldig omgegaan worden met financiële steun omdat dat ook een negatieve uitwerking kan hebben. Voor gemeentewerk is er eigenlijk geen geld meer. De bereidheid is aanwezig maar er is geen geld voor meer dan het hoogst noodzakelijke.

Deputaten hebben besloten het Agreement te handhaven en incidenteel financiële steun te geven, de afbouw te bevrozen en het budget te herverdelen. In een werkbezoek in 2001 zal dit met de Vendakerken besproken worden.

Ook hebben deputaten besloten de afbouwregeling voor Iyani Bibelschool met ingang van 1 januari 2001 voor vijf jaar te bevrozen en te zoeken naar sponsoren buiten de begroting om.

5.3 IFES-Nederland

5.3.1 Verzoek IFES (International Fellowship of Evangelical Students)

5.3.1.1 Op de moderamenvergadering in januari 2000 kwam een verzoek ter sprake van de Stichting IFES Nederland om financiële ondersteuning van een stafwerker onder buitenlandse studenten in Nederland.

5.3.1.1 Binnen deze organisatie bestaat het PBG (Platform voor werk onder Buitenlandse Studenten). Men beoogt door dit platform in contact te komen met studenten die uit alle delen van de wereld in Nederland een (vervolg-)studie doen. Daaronder zijn er velen die niet of nauwelijks van het Evangelie hebben gehoord. Het PBG wil contacten laten leggen om hen zo in aanraking te brengen met het Evangelie. Door dit werk komen studenten soms tot geloof en gaan als christen terug naar hun land van herkomst. Dat is niet zonder betekenis omdat ze vanwege hun opleiding vaak leidinggevende functies innemen. De vraag die tijdens de moderamenvergadering werd gesteld, was of we misschien in personele ondersteuning aan dit verzoek gehoor konden geven.

5.3.2 Inzet ds. A. van der Maat

5.3.2.1 Eind 1999 werd duidelijk dat de IER in Brazilië uiteindelijk – na het voeren van gesprekken en na een bezoek van het echtpaar Van der Maat aan Brazilië – het besluit nam de uitzending van ds. Van der Maat niet te (laten) effectueren. Elders in dit rapport (4.1) kunt u daar meer over lezen. Met ds. en mw. Van der Maat is over het vervolgtraject gesproken na de afwijzing van Brazilië. Bij dit gesprek is ook dit werk onder buitenlandse studenten in Nederland aan de orde gekomen. De mogelijkheid om voor IFES te kunnen werken, was voor ds. Van der Maat een eye-opener. Naarmate hij er zich meer in verdiepte, werd hij steeds enthousiaster.

5.3.2.1 Drie moderamenleden (de brs. Groeneveld, Last en Van Mulligen) hebben daarna een gesprek gehad met vertegenwoordigers uit verschillende disciplines binnen de Stichting IFES Nederland. Ze hebben hen gevraagd naar het profiel van de stafwerker die IFES nodig heeft. In dit gesprek kwam o.a. naar voren dat er iemand nodig is die gemakkelijk contacten kan leggen, thuis is in verschillende disciplines en in staat is met vrijwilligers te werken. Opvallend was dat deze profielschets deputaten bekend in de oren klonk omdat hij sterk overeenkwam met die van een werker in protestantszending in Brazilië. Aan IFES werd de vraag gesteld of zij de mogelijkheid wilden overwegen dat ds. Van der Maat in de sollicitatieprocedure mee zou doen. Formeel is het zo dat ds. Van der Maat voor een periode van twee jaar benoemd zou kunnen worden. Vervolgens is toestemming van de generale synode nodig.

5.3.2.1 Aan de deputatenvergadering van 10 maart 2000 is hiervan verslag gedaan. In het gesprek erover worden de volgende zaken doorgenomen:

- Op welke wijze wordt deze oplossing als een 'verlegenheidsoplossing' gezien? Het is duidelijk dat van de kant van deputaten geen enkele druk op ds. Van der Maat is gelegd. Na kennismaking met dit werk heeft hij er duidelijk voor gekozen deze weg op te gaan.
- Wordt er op deze wijze geen geld, bestemd voor Brazilië, overgeheveld naar de Stichting IFES Nederland? Het moderamen stond zeer welwillend tegenover de steunaanvraag van deze stichting. Ook zonder personele inzet zou er geld voor dit doel gevraagd zijn. Er is dus sprake van gedeeltelijke overheveling van gelden.

Het moderamen ontvangt 'groen licht' van deputaten om op deze weg verder te gaan.

5.3.2.4 Op 16 april hebben ds. en mw. Van der Maat een sollicitatiegesprek gevoerd bij IFES. Vervolgens hebben de brs. Groeneveld en Van Mulligen met deze stichting over de overeenkomst gesproken. Per 1 september is ds. Van der Maat zijn werk begonnen. Er is een driedeling gemaakt: noorden, midden en zuiden van Nederland en daarbij is het zuiden aan hem toegewezen. In overleg met deputaten heeft hij daarom een woning gezocht en gevonden in Eindhoven.

5.3.2.5 Sinds 1 september werkt ds. Van der Maat nu in dit project. Deze eerste periode kenmerkt zich vooral door 'werken'. Daarbij hebben deputaten duidelijk de indruk gekregen dat ds. Van der Maat in zijn roeping wordt bevestigd.

5.3.3 Gesprek met deputaten evangelisatie

Enkele leden van het moderamen hebben hierover gesprekken gevoerd met enkele leden van deputaten evangelisatie. Op grond van dit gesprek besloten zij deputaten Evangelisatie voor te stellen dit werk via de mogelijke inzet van ds. Van der Maat van harte te ondersteunen, ook financieel. Concreet werd gedacht aan de verhouding 80% (zending) en 20% (evangelisatie).

5.3.4 Beleidsplan en jaarplan 2001

In overleg met ds. Van der Maat en op grond van gegevens die deputaten van de Stichting IFES-Nederland hebben ontvangen, is een beleidsplan opgesteld. Een jaarplan 2001 is vervolgens samengesteld en wordt uitgevoerd.

5.4 Siberië

5.4.1 Aanvraag

In 1997 kregen deputaten een verzoek van de Stichting Friedensstimme om zedingswerk van de Russische Baptisten in Siberië te steunen. Het moderamen verwees deze aanvraag door naar de Werkgroep Nieuw Zendingsterrein (WNZ). Binnen deze commissie werd overwogen dat het in dit geval gaat om een doelgroep die nog nooit van het evangelie gehoord heeft. Het gaat om inheemse volken. Een gesprek met Friedensstimme zou daarom van belang zijn. Naar voren werd gebracht dat wij wel goed moeten weten wat ons beleid is. Kunnen wij als zending steun bieden aan projecten zonder dat wij mensen uitzenden? In het verleden hebben wij dit als zending steeds afgewezen. Wanneer is er sprake van puur zedingswerk en wanneer van assistentie aan kerken? De deputatenvergadering heeft eind 1997 de WNZ de ruimte en het advies gegeven om ook met Friedensstimme te spreken.

5.4.2 Behandeling

In 1998 heeft de WNZ zich hiermee uitvoerig beziggehouden. Dit gebeurde aan de hand van een notitie van br. C. Groeneveld. Door sommigen werd betoogd dat deputaten snel met een dergelijk project zouden kunnen beginnen. De kosten en de duur van het project zijn te overzien. Bovendien voorkomen wij dat dit belangrijke zedingswerk in Siberië door gebrek aan middelen zou stagneren. Volgens anderen ligt deze zaak toch wat gecompliceerder. Er gaat namelijk principieel een wissel over als deputaten zedingswerk laten doen via een organisatie in plaats van dit zelf te doen in samenwerking met een plaatselijke gemeente. De behandeling van deze zaak werd terugverwezen naar het moderamen. Het moderamen heeft daarop besloten dat de voorzitter en de secretaris een gesprek zullen voeren met de Stichting Friedensstimme.

5.4.3 Besluitvorming

Op 30 september 1998 heeft dit gesprek plaatsgevonden en vervolgens is het gerapporteerd aan het moderamen. Uit dit rapport was de belangrijkste conclusie: de Stichting Friedensstimme steunt de niet-geregistreerde Baptisten in Rusland. Deze kerken werken onder niet bereikte volken. De voorzitter en secretaris gaven op grond hiervan een positief advies. Alvorens te onderzoeken of deputaten assistentie kunnen bieden, moet eerst duidelijk zijn of hiervoor financiële middelen vrijgemaakt kunnen worden. Kort daarna kwam de financiële commissie met het advies op dit moment hierover geen beslissing te nemen omdat er geen fondsen voor aanwezig zijn.

Tijdens de deputatenvergadering van mei 2000 kwam de zaak opnieuw aan de orde. Geconstateerd werd dat er op dat moment meer geld beschikbaar was door erftelingen. Er was dus geen financiële belemmering meer om een project in Siberië te steunen. Als deputaten dit werk ondersteunen, zal het een project zijn waarbij de verplichtingen niet verder gaan dan drie jaar. In oktober 2000 hebben deputaten besloten om een samenwerking aan te gaan met de Stichting Friedensstimme Nederland om het zedingswerk te steunen dat door Russische Baptisten wordt gedaan in het gebied Taimyr in het hoge noorden van Siberië. Gezien de beschikbare financiële middelen is deze steun vooralsnog beperkt tot een vaste jaarlijkse bijdrage voor een periode van 3 jaar.

In maart 2001 heeft onze voorzitter, ds. J. van Mulligen, samen met de voorzitter en de directeur van Friedensstimme Nederland, de heren G. Thissen en M.J. Uij een werkbezoek gebracht aan dit gebied. Daarbij is opnieuw duidelijk geworden dat het zedingswerk in Taimyr met name gericht is op volken die tot nu toe zo goed als onbereikt zijn met het evangelie. Dit werk vindt nu plaats dank

zij onze financiële steun en wordt uitgevoerd door een daartoe vrijgestelde evangelist met de hulp van een groot aantal vrijwilligers. Het vindt plaats aan de 'einden der aarde' waar mensen wonen aan wie we het evangelie niet mogen onthouden. Bemoeidheid is het dat het werk bijzonder gezegd wordt door snelle groei van gemeenten die bestaan uit christenen die zich daar om missionaire redenen hebben gevestigd en christenen die door bekering en overgang uit het heidendom zich bij de gemeente aansluiten. Wat bij de besluitvorming om dit project te steunen al sterk leefde is door het werkbezoek extra bevestigd, namelijk dat dit werk in het verre Siberië omschreven kan worden als primair zendingswerk horend bij de eerste taak die de kerken aan zendingsdeputaten hebben meegegeven. Op grond daarvan bestaat in de kring van deputaten ook de vrijmoedigheid om hiervoor achteraf goedkeuring te vragen. Inmiddels is reeds gebleken dat dit werk in de kerken veel spontane steun ondervindt. Mede daarom vragen deputaten toestemming om na afloop van de periode van 3 jaar de steun voort te zetten, steeds onder het voorbehoud dat daartoe benodigde gelden extra (dus boven de in te dienen begroting voor ons zendingswerk) beschikbaar zullen zijn.

5.4.4 Beleidsplan en jaarplan 2001

Voor dit werk is een beleidsplan geformuleerd. Er is ook een jaarplan voor 2001 samengesteld.

5.5 Bijzondere zendingsarbeiders

5.5.1 Afhandeling

Eerder in dit rapport (2.8.3) kwam u de namen tegen van hen die in de afgelopen periode tot bijzondere zendingsarbeiders werden benoemd. Intussen zijn de eersten ook weer teruggekeerd. Jolanda Dubois uit Hiversum heeft twee jaar gevaren op de LOGOS II van Operatie Mobilisatie (OM). Uit haar rapporten is gebleken dat het geen eenvoudige taak is. Zowel in lichamelijk als in geestelijk opzicht vergt het wel het een en ander. Hetzelfde geldt voor Etto Salomons uit Hengelo die in een IFES Yearsteam twee jaar gewerkt heeft in Omsk (Siberië). Op een geheel eigen manier heeft hij de achterban laten meeleven. Dat je daarin zelf geestelijk groeit, is uit zijn rapporten wel duidelijk geworden. Ook Lianne Vink uit Meppel heeft haar periode van anderhalf jaar binnen een Yearsteam van IFES afgerond. Naast dit belangrijk werk onder studenten in Boekarest (Roemenië) heeft zij ook haar opleiding (fysiotherapie) nuttig kunnen maken in een opvanghuis voor kinderen daar. Ondanks teleurstellingen en tegenslagen is de tenuur van haar verlagen altijd positief geweest. Deputaten zijn dankbaar dat ze bij deze drie zendingsarbeiders betrokken zijn geweest en op deze wijze andere aspecten van het werk in Gods Koninkrijk hebben mogen ontdekken. Met zendingorganisaties Operatie Mobilisatie en Stichting IFES Nederland, is in deze periode een goed contact geweest.

5.5.2 Nieuwe werkers / voortzetting van het werk

Voor wat betreft de nieuwe werkers melden deputaten u het volgende:

- twee leden van de kerk van Gouda, Lydia van Daalen en Mathea van Daalen, gaven te kennen dat zij graag wilden worden uitgezonden via OM. Na de gebruikelijke procedure volgde de benoeming en uitzending. Lydia van Daalen ging werken in Israël, Mathea van Daalen op de DOULOS;
- De docent Missiologie van de TUA, drs. Berend Jan Dikken, werd via de (Gerel. Vrijgemaakte) Stichting 'De verne naaste' in staat gesteld mee te werken aan een bijbelvertaling. De kerk van Zwolle droeg hem aan deputaten voor benoeming voor. Br. Dikken is blijven wonen in Nederland maar reist regelmatig naar het betreffende gebied voor overleg. Daarnaast blijft hij Missiologie doceren in 'Apeidoom';
- de kerk van Hoogeveen droeg Harm Jan Feijer voor benoeming voor. Op dezelfde wijze als Etto Salomons en Lianne Vink werkt hij in een Yearsteam van de Stichting IFES in Athene;
- na de voltooiing van zijn studies in Delft wilde Jurjan-Paul Medema graag zijn opleiding in dienst stellen van het zendingswerk. Binnen OM hadden ze op het kantoor in Engeland iemand nodig die hen kon helpen in het opzetten van computersystemen. De kerk van Delft stelde hem aan deputaten ter benoeming voor. Momenteel werkt hij op het kantoor van OM in Carlisle (Engeland);
- al ruim vijftien jaar werken Coes en Ans Verhaaren uit Deventer voor wat vroeger de Europese Evangelische Zending (EEZ) heette, tegenwoordig European Christian Mission Nederland (ECM). De kerkenraad van Deventer stelde voor hen alsnog tot bijzondere zendingsarbeiders te benoemen. Deputaten gingen daarop in omdat de termen voor benoeming aanwezig waren. De familie Verhaaren woont in Deventer waar br. Verhaaren de leiding van de organisatie in handen heeft;
- Reint en Lydia Bergman kwamen via de Overzeese Zending Gemeenschap (OZG) in aanraking met een vacature voor huisouders op een internaat in Maleisië. Ze zagen het als hun roeping dit werk te gaan doen, werden door de kerkenraad van Hasselt voorgedragen en door deputaten benoemd. Inmiddels zijn ze voor (voorlopig) één jaar naar dit internaat vertrokken;
- twee leden van de kerk van Urk-Maraniatha, Anna de Jong en Esther Visser, hadden het verlangen een periode binnen OM te werken. De kerkenraad erkende dit verlangen en deputaten benoemden hen tot bijzondere zendingsarbeiders. Anna de Jong werkt in Zuid-Korea, Esther Visser in het Midden Oosten;
- de kerkenraad van Groningen stelde Pietermel Wigboldus ter benoeming voor. Zij wilde graag in dienst van Wycliffe/SIL meewerken aan een vertaalproject op Papua Nieuw Guinea. Begin 2001 is ze hiernaar vertrokken, voorlopig voor één jaar.

- al een groot aantal jaren werken René en Lydi van den Berg in een vertaalproject van Wycliffe/SIL op het eiland Muna in Indonesië. Vanwege problemen met visa wonen ze in Darwin (Australië). Regelmatig bezoekt René Muna. De kerkenraad van Leiden, die hen indertijd voor dit werk had uitgezonden en ondersteunt, droeg hen voor benoeming voor;
- de kerk van Haarlem-Centrum droeg Dorothee Noppe voor benoeming voor. Zij is inmiddels voor twee jaar naar een land in Azië vertrokken, uitgezonden door de kerk van Haarlem in samenwerking met de Stichting Interserve. Daar wil ze gaan werken in het tentmakersmodel;
- de meest recente benoeming is die van Gerda Houwe, voorgedragen door de kerk van Haarlem-Noord. In relatie met de organisatie Jeugd met een Odracht (JmO) bereidt ze zich in Edinburgh voor om op creatieve manier het evangelie aan de mensen bekend te maken. Voor opleiding van teams zal ze vervolgens worden uitgezonden naar Nepal, Kameroen en mogelijk nog een ander land.

Deputaten zijn dankbaar voor de wijze waarop zij via deze weg met jongeren en ouderen in de kerken die op de een of andere wijze zich inzetten voor werk in Gods Koninkrijk een relatie kunnen leggen.

Daarnaast noemen zij nog de namen van Kees en Aletta Stout, Bert en Monique Dijkstra en Gerda Velling. De familie Stout keerde, vanwege reorganisatie binnen Wycliffe/SIL, recent uit Ghana terug maar oriënteert zich op nieuw werk via deze organisatie. De familie Dijkstra bracht een aantal maanden met verlof in Nederland door en keerde vol goede moed naar Nairobi (Kenia) terug. Gerda Velling werkt nog steeds in het grensgebied van Hoogarije en Roemenië en wordt steeds weer opnieuw in haar roeping bevestigd.

5.6 Externe contacten

5.6.1 Moderamina-overleg

5.6.1.1 Met zowel het bestuur van de Gereformeerde Zendingbond (GZB) als met deputaten voor de Zending van de Gereformeerde Gemeenten (ZGG) onderhouden deputaten goede contacten. Eén keer per jaar vindt er een zogenaamd 'moderamina-overleg' plaats dat bij toerbeurt door een van de drie deelnemers wordt georganiseerd.

5.6.1.2 Op 5 oktober 1998 vond dit overleg plaats in het gebouw van de GZB te Driebergen. Ds. H.F. Klok, voorzitter van de GZB, leidde deze vergadering. Het beleidsplan van de GZB ('Heel de wereld') werd besproken. Zowel van de kant van deputaten als van de kant van de ZGG werden reacties gegeven. Allerlei aspecten ervan kregen de aandacht en werden later plenair besproken zoals verhouding tot de Gereformeerde kerken, verhouding Woord en daad, verhouding en dienstbetoon, cultuur en natuur, relatie tot kerkverband en plaatselijke gemeente e.d. Zowel het beleidsplan als de wijze waarop daarover doorgedacht kon worden, versterkt het gevoel dat de drie organen inhoudelijk dicht bij elkaar staan.

5.6.1.3 De volgende bijeenkomst vond plaats op 27 september 1999 in een van de zalen van de Prolekerk te Veenendaal en stond onder leiding van de voorzitter van deputaten, drs. J. van Mulligen. Het gesprek op deze vergadering werd ingeleid door drs. H. Visser uit Botswana met als onderwerp: 'Mogelijkheden en onmogelijkheden van het vertaalswerk'. In een buitengewoon boeiende discussie werden allerlei aspecten van het vertaalswerk besproken. Het ging over de werkwijze van het vertalen, het vertalen van theologische begrippen, het gebruik van de namen van God in een vertaling, de verhouding tot vertaalswerk in Europa e.d. De conclusie is dat door deze podachtewisseling dit belangrijke aspect van het zendingswerk weer dichterbij is gekomen.

5.6.1.4 De derde bijeenkomst die we in dit rapport doorgeven, was op 25 september 2000 en werd gehouden in het gebouw van de Gereformeerde Gemeenten in Woerden. Ds. J.J. van Eekveld, voorzitter van deputaten ZGG, had de leiding van deze vergadering. Het onderwerp van deze ontmoeting was: 'Theologische kadervorming en toerusting van gemeenten in de derde wereld. Namens de ZGG spraken achteromvolgers br. C. Jansz en drs. J.P. Ouwehand. De eerste ging vooral in op de afgelegde weg en de knelpunten binnen de GJPI op Irian Jaya (Papua). De tweede spitste zijn toespraak toe op de problematiek in Zuid-Afrika en gaf aanzetten voor mogelijke oplossingen. Als gast was dr. P.J. Buys van MTC aanwezig die vanuit zijn eigen ervaring en betrokkenheid bij TOPIC ook aanzetten voor oplossingen meegaf. Het was een leerzame ontmoeting die alle deelnemers aanzetten gaf binnen eigen kaders over deze problematiek door te denken.

5.6.2 Ontmoeting met zendingscommissies binnen de NGK

Vanuit de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) bereikte deputaten het verzoek van een aantal zendingscommissies om elkaar te ontmoeten. Doel van die ontmoeting is om

- wederzijds informatie uit te wisselen;
  - elkaar op de hoogte te houden van ontwikkelingen;
  - de structuur binnen de CGK en NGK met elkaar te vergelijken en voor- en nadelen van de structuur te onderzoeken;
  - daar waar nodig en gewenst gezamenlijk op te trekken in het zendingswerk.
- Inmiddels hebben vier ontmoetingen plaatsgevonden in de (NG) Westerkerk te Bunschoten. Aan deze gesprekken namen vertegenwoordigers deel van de zendingscommissies uit Kampen, Leerdam, Den Haag en Bunschoten-Spakenburg. Van de kant van deputaten nemen de broeders H. Last, J. van Mulligen en R. Procee deel aan het gesprek. In deze ontmoetingen is breedvoering en diepgang over het zendingswerk van de beide kerken nagedacht. Gaandeweg groeit er begrip voor ieders aanpak en het verlangen om van elkaar te leren. Zo neigt men binnen de NGK naar een

voortgaande centralisatie terwijl binnen deputaten de trend is meer nadruk te leggen op de rol van de zending gemeenten. De gesprekken worden voortgezet.

5.6.3 Contacten met het IRTT (Institute of Reformed Theological Training)

5.6.3.1 Fam. Blijleven

In februari 2000 werden br. en zr. Blijleven benoemd als tweede zendingswerker voor het zendingsgebied in de provincie Zambezia in Mozambique. Per 1 juli zijn ze in dienst gekomen van deputaten en per 1 september is hun opleiding aan het IRTT begonnen. In januari 2001 werd die training met een scriptie (titel: Gereformeerd versus Inheems?, gedachten over kerk-zijn in een Afrikaanse context) afgesloten. Het was de eerste keer dat zendingswerkers met een bibelschoolopleiding deze opleiding hebben gevolgd. Dat heeft van beide kanten voor extra inspanning gezorgd maar gelukkig was het eindresultaat naar wens.

5.6.3.2 Fam. Everts

Onder 2.3.5 hebt u kunnen lezen over de benoeming van ds. en mw. Everts als zendingswerker voor de Free Reformed Church of Canada (FRC) voor het werk onder de Achi-Indianen in Guatemala als opvolger van ds. Ken Herbst. Met de deputaten van de FRC werd afgesproken dat ds. en mw. Everts hun zendingsopleiding zullen volgen aan het IRTT. Die opleiding is inmiddels van start gegaan.

5.6.4 Bushmenoverleg

Het Bushmenoverleg is ontstaan uit de behoefte van kerken en organisaties die werken onder Bushmen met name in de Kalahari Woestijn (Botswana) om elkaar te informeren en te stimuleren. Deputaten zending worden vertegenwoordigd door de secretaris en / of br. C. Groeneveld. De laatste tijd hebben de problemen die bij KURU waren ontstaan veel aandacht gekregen. Het was de bedoeling dat KURU naar Gantsi zou verhuizen. Dit kan consequenties hebben voor de Bushmengezinnen die betrokken zijn bij de diverse projecten van KURU. KURU bevindt zich thans nog steeds in een cruciale ontwikkelingsfase.

De vraag is welke rol het Bushmenoverleg kan spelen in de Aids/HIV-problematiek. Ds. J.C. Wessels is sinds 1997 namens de RCB secretaris van het Ghanzi Pastors Special Committee on Aids (GPSC). Het GPSC is ook een deel van de DMSAC, een regeringscomité dat alle Aids-activiteiten in het Gantsi District moet coördineren een ook veel van de activiteiten financiert. GPSC werft ook zelf fondsen bij andere (kerkelijke) donoren. Er lijkt onder de pastores veel behoefte te zijn aan training op dit gebied.

Geconstateerd kan worden dat de regering van Botswana heel negatief over Bushmen denkt. Deputaten hebben er aandacht voor dat deze houding gevolgen kan hebben voor de zendingswerkers.

5.6.5 Eukumindo

Deputaten nemen regelmatig deel aan het Eukumindo-overleg. Daarin ontmoeten kerken uit West-Europa elkaar die op de een of andere wijze verbonden zijn met kerken in Indonesië.

De vergaderfrequentie van Eukumindo is tweemaal per jaar. Omdat kerkelijke zaken in Indonesië aan de orde komen, zijn op deze bijeenkomsten twee zendingsdeputaten vertegenwoordigd in plaats van hulpverleningsdeputaten.

De bijeenkomsten worden de laatste tijd overschaduwd door de gebeurtenissen op Ambon. De vraag is wat de positie van de kerken in deze situatie is. De tegenstellingen verscherpen zich. De Eukumindobijeenkomst is een bijzonder nuttig overleg en vormt een bemiddeling voor de samenzingen uit Indonesië. Deputaten zending kunnen Eukumindo gebruiken als een van de weinige bronnen voor goede informatie.

5.6.6 Nederlandse Zendingraad (NZR)

Uw deputaten zijn ingevolge een besluit van uw vergadering al jarenlang waarnemer op de vergaderingen van de Nederlandse Zendingraad (NZR), in persoon vertegenwoordigd door de algemeen voorzitter. Van de kant van de NZR worden regelmatig verslagen van vergaderingen en andere stukken aan deputaten toegezonden die als regel voor kennisgeving worden aangenomen. Overigens zijn deputaten bij met deze contacten.

5.6.7 Het Islambraad

In oktober 1996 werd tijdens het moderamina-overleg (5.6.1.1) besloten een overlegorgaan in te stellen waarin allerlei zaken die te maken hebben met het werk in moslimlanden kon worden door-geproken.

Gedurende de periode sinds uw vorige vergadering kwam dit beraad twee keer per jaar bij elkaar. De vertrouwelijkheid van het overleg leent zich er niet voor om te worden verslagen in dit rapport. Gedurende het overleg bleek dat er steeds meer zaken ter tafel kwamen die niet rechtstreeks te maken hadden met het werk in islamlanden. Er werd een behoefte zichtbaar van een periodiek overleg tussen de beleidsmedewerkers van de drie zendingsorganen. Met instemming van alle partijen is besloten dat de drie secretarissen (de algemeen secretaris van de GZB, de secretaris van de ZGG en de secretaris van uw deputaten) dit overleg zullen voeren.

5.7 Zendingsbureau

5.7.1 Verhoogde werkdruk

Het onderstaande rapport laat duidelijk zien dat de werkzaamheden van deputaten in de afgelopen periode behoorlijk zijn toegenomen. Het aantal zendingsgebieden en -projecten is gegroeid, soms omdat deputaten doelbewust naar uitbreiding zochten, soms omdat zij met werk in aantreking kwamen dat naar hun inzicht steun verdiende. Door deze uitbreiding is de werkdruk op het Zendingsbureau steeds hoger geworden.

5.7.2 Inzet mw. Ter Velde / verdeling werkzaamheden

Op verzoek van de eerste secretaris - die daarvan een notitie aanleverde - heeft een commissie zich met de verhoogde werkdruk bezighouden. Na ampel beraad kwam deze met twee voorstellen:

- zich diepgaand te bezinnen op de huidige werkwijze en structuur van deputaten;
  - ter verlichting van het werk van de eerste secretaris een assistent-secretaris aan te trekken.
- Per 1 februari 1999 kwam mw. G.F. ter Velde-van der Heide de geleerden op het Zendinggebureau versterken. Aanvankelijk kwam zij voor twintig uur per week in dienst. Na een periode van 24 uur per week is zij om persoonlijke redenen sinds 1 januari 2001 weer naar twintig uur teruggekeerd.

5.7.2.2 Het bureau heeft één fulltime en vier parttime medewerkers:

- fulltime: ds. H. Laar (secretaris deputaten)
  - parttime (55%): mw. G.F. ter Velde-van der Heide, assistent secretaris (in dienst van Landelijk Kerkelijk Bureau)
  - parttime (75%): mw. W.E. Ruzendaal-van Diemen, secretaresse (LKB)
  - parttime (22%): mw. J. Moolenaar-Schuitmaker, assistent secretaresse (LKB)
  - parttime (7%): mw. W. Boone-Tuit, archiefwerkzaamheden (LKB).
- Werkzaamheden worden er een gezamenlijk werkoeverleg gehouden. Het doel van dit overleg is om de werkzaamheden te plannen, te coördineren en op elkaar af te stemmen. Voor de medewerkers zijn de taakomschrijvingen geformuleerd.

5.7.3 Jubileum mw. Ruzendaal

Op 1 maart 1981 trad mw. Ruzendaal-van Diemen toen nog als mw. Van Diemen in dienst van deputaten. Dat was op 1 maart 2001 twintig jaar geleden. Deputaten hebben, in samenwerking met het Dienstenbureau, hieraan bijzondere aandacht gegeven in een feestelijk samenzijn. In de periode dat mw. Ruzendaal in dienst van deputaten werkt, heeft zij haar eigen plaats binnen zending en binnen de kerken gekregen. Met liefde, trouw en toewijding heeft zij haar werk verricht. Ze begon haar werkzaamheden bij ds. M. Drayer, zag vervolgens zijn opvolger ds. J.H. Carlier komen en na negen jaar gaan, en werkt sinds 1994 samen met de huidige secretaris. Ook op deze plaats willen deputaten dit met dankbaarheid memoreren.

6. Werkgroepen

6.1 Werkgroep Betrokkenheid Gemeenteleden (WBG)

In de periode voor uw vergadering in 1998 heeft de Werkgroep Betrokkenheid Gemeenteleden (WBG) het Handboek voor de Zending uitgebracht en via klassicale bijeenkomsten aan alle kerken en zendingscommissies aangeboden. In de afgelopen periode heeft de werkgroep geen activiteiten meer ontplooid. Dat had deels te maken met de overtuiging dat genoeg materiaal was aangeleverd om de gemeenteleden bij het werk van zending te betrekken, deels met het feit dat twee van de vier leden van de commissie om verschillende redenen zich uit de commissie moesten terugtrekken. Deputaten overwegen het werk van deze commissie onder te brengen bij de werkgroep PR (zie 2.9.2).

6.2 Werkgroep Communicatie Jonge kerkleden (WCU)

6.2.1 In februari 1999 is deze werkgroep na een rustige periode weer opnieuw van start gegaan. Ds. K. Groeneveld uit Antwerpen volgde ds. B. de Romph op als voorzitter. Verder hadden in deze werkgroep zitting: ds. H. Laar als secretaris van deputaten, ds. G. Vos uit Assen, br. M. Grijns namens de CGJO en br. H. Blokland namens de LCG. In de loop van het jaar is br. Blokland opgevolgd door me. I. van Ginkel-den Breejen. Mw. G. Hofman-Baars is een vertegenwoordiger van de Bond van Chr. Geref. Zondagsschoolverenigingen. De werkgroep zou graag zien dat er een of meer jongeren lid waren maar tot op heden is nog geen invulling gevonden voor deze vacatures.

6.2.2 Begin 1999 zijn plannen gemaakt om te komen tot een catecheseplan en een jongerenzendingsdag te organiseren. Om een goed catecheseplan te krijgen is er eerst een opzet gemaakt van onderwerpen die in dit plan aan de orde moeten komen. In de besprekingen bleek dat het raadzaam is om activiteiten van deze werkgroep in samenwerking met deputaten evangelisatie te doen, zeker waar het gaat om de catechese. Met ingang van begin 2000 woont br. S. Paas, evangelisatieconsulent, de vergaderingen van de werkgroep eveneens bij.

6.2.3 Voor de jongerenzendingsdag is een stappenplan gemaakt aan de hand van het draaiboek dat gemaakt is voor de vorige jongerenzendingsdag.

6.2.4 Helaas zag ds. K. Groeneveld zich in verband met gezondheidsomstandigheden genoodzaakt zijn werk als voorzitter van de WCJ neer te leggen. Tot op heden is het niet gelukt een voorzitter voor de werkgroep in de plaats van ds. Groeneveld te benoemen. Dit heeft tot gevolg dat de ideeën voor een catechesepalen en een jongerenzendingdag in de verdrinking komen. Deputaten hopen dat er op korte termijn inspirerende leden gevonden zullen worden voor het werk van deze werkgroep.

6.3 Werkgroep Nieuw Zendingsterrein (WNZ)

De Werkgroep Nieuw Zendingsterrein heeft in de tussenliggende tijd geen vergaderingen gehouden. Omdat de door uw vergadering toegesproken hoofdlijnen omslag lager uitviel dan was gehoopt, moest deze werkgroep afwachten of het budgetair mogelijk zou zijn om plannen in de richting van een project in Egypte te ontwikkelen. Ondanks het feit dat uw vergadering daar al toestemming voor had gegeven, kon het vervolgtraject nog niet worden ingezet. Nu aan het einde van deze periode blijkt dat er toch financiële middelen voorhanden zijn, zal de werkgroep opnieuw samenkomen en voorstellen voor een zendingproject in Egypte ontwikkelen.

7. Interne contacten

7.1 Deputaten hulpverlening

- 7.1.1 Er is regelmatig informeel contact tussen de secretaris en de stafwerker van deputaten hulpverlening. Tot september 2000 was dat ds. J.N. Noordhant, vanaf september 2000 dhr. H. van der Velden.
- 7.1.2 Er zijn een aantal gebieden waarbij beide deputaatschappen betrokken zijn: Indonesië, Venda, KwaNdebele, Mozambique, Bangui en Brazilië. Bij het afleggen van werkbezoeken worden voor beide deputaatschappen punten ter bespreking meegenomen.
- 7.1.3 Binnen deputaten hulpverlening is er een werkgroep die zich speciaal bezighoudt met het nieuwe hulpverleningsproject in Mozambique waar de fam. Van Til is ingezet. In deze werkgroep (Mozambiqueraad) vertegenwoordigt de secretaris deputaten zending.
- 7.1.4 Er is een goede samenwerking geweest tussen beide deputaatschappen bij de overstromings-camp die in 2000 Mozambique en Venda trof. Met name Venda heeft daarbij bijzondere aandacht gekregen vanwege het feit dat de bevolking van dat gebied in ernstige moeilijkheden was gekomen. Vanuit deputaten hulpverlening wordt aan de hand van een rapport van dhr. G.A. Verbeek, die in hun opdracht dit gebied heeft bezocht, nagedacht over structurele hulp. Zowel bij de voorbereiding van dit bezoek als bij het verslag ervan waren deputaten zending betrokken.
- 7.1.5 Elders in dit rapport hebt u kunnen lezen over het werk dat ds. en mw. C.W. Bujs gedaan hebben ten behoeve van gehandicapte kinderen (zie 4.2.2.1). Ook over dit project dat uit zendingswerk is ontstaan maar in feite op het gebied van Hulpverlening ligt, is er tussen beide deputaatschappen goed contact.
- 7.1.6 In de periode sinds uw vorige vergadering hebben de moderatoren van beide deputaatschappen door allerlei omstandigheden slechts één keer vergaderd, nl. op 29 maart 1999. In die vergadering is vooral veel aandacht gegeven aan het nieuwe zendingsterrein in Mozambique waar van de kant van Zending ds. J. van Til spijk en van de kant van Hulpverlening dhr. R. van Til is ingezet. In deze vergadering is afgesproken dat er geprobeerd zal worden via de bureaus zoveel mogelijk zaken en gebeurtenissen met elkaar te bespreken.

7.2 Deputaten evangelisatie

- 7.2.1 In het rapport dat deputaten uw vergadering in 1998 hebben aangeboden, is melding gemaakt van groeiende contacten met deputaten evangelisatie. In dit rapport wordt geschreven in verband met het voorstel om de naam van deputaten te veranderen (2.9.3.8): "Het gaat in de hier voorgestelde naamverandering om het feit dat wij uitdrukking geven aan een overtuiging: het besef dat wij weten van een roeping die er wereldwijd (en dus ook in eigen land) is. Zending in zes continenten! Tegelijk geeft een naamverandering aan dat wij weten van het feit dat wij – meer dan vroeger – heel nauw moeten optrekken met het deputaten voor de evangelisatie. De taken kunnen soms dicht bij elkaar komen te liggen en er is dan sprake van wederzijdse uitwisseling. Denk hierbij aan de langzaam op gang komende bezinning ten aanzien van "urban mission".
- 7.2.2 In de praktijk blijkt dat deputaten elkaar steeds meer tegenkomen. Met (onder meer) deputaten evangelisatie is overleg geweest over de Internationale Gemeente in Rotterdam, (voortdopig) een wijkgemeente van de kerk van Rotterdam-Charlois. Voor een deel van de begroting van deze wijkgemeente (f 10.000) hebben zendingdeputaten zich garant gesteld. Steeds meer wordt duidelijk dat het werk van deputaten buitenlandse zending en dat van deputaten evangelisatie elkaar gaat raken. Onder 5.3.3 wordt al gemeld dat er overleg geweest is over de benoeming van ds. A. van der Maat als stafwerker van de Stichting IFES-Nederland ten behoeve van het werk onder de buitenlandse studenten. Er werd overeenstemming bereikt over de verdeling van de kosten over de beide deputaatschappen zoals deputaten buitenlandse zending een deel van de kosten voor de Stichting Evangelie en Missionen voor hun rekening nemen (20%).
- 7.2.3 Het missionaire werk in de wereld is weliswaar bij twee (zeft drie!) deputaatschappen ondergebracht maar valt te herleiden tot de éne missionaire opdracht van de gemeente van Jezus Christus. Het is daarom goed dat binnen deze deputaatschappen de bezinning op gang komt hoe in onze veranderende en veranderende samenleving 'zending', 'evangelisatie' en 'diaconaat' met elkaar kunnen samenwerken.

7.3 Deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken

- 7.3.1 Op 16 mei 2000 is er een ontmoeting geweest met deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken. Van de kant van deputaten correspondentie waren hierbij aanwezig de bsn. ds. B. de Graaf, ds. C.A. den Hertog en ds. M.J. Kater, van de kant van deputaten zending de bsn. ds. H. Last en ds. J. van Muligen. Er waren enkele zaken waarover eerstgenoemden met deputaten zending van gedachten wilden wisselen.
- 7.3.2 Allereerst is dat de relatie met de synode Potchefstroom / synode Soutpansberg GKSA.
- 7.3.2.1 Tijdens de laatstgehouden synode GKSA in Potchefstroom vertegenwoordigde ds. B. de Graaf de Chr. Kerk. De verhouding van de (nationale) synode Potchefstroom tot de andere nationale synodes ligt vrij gecompliceerd. Deputaten correspondentie onderhoudt contacten met de synode Potchefstroom, terwijl deputaten zending contacten onderhoudt met de synode Soutpansberg. In 1997 is er een voorstel geweest om de synode Soutpansberg te integreren. Prof. dr. J.W. Maria, de toen deputaten correspondentie op de synode vertegenwoordigde, heeft erop aangedrongen er haast mee te maken en geen reden apartheid in stand te houden. Ds. De Graaf heeft ter synode zijn waardering uitgesproken voor de integratie van de studenten. Hij heeft erop aangedrongen dat men de geografische of culturele en taalhobbel zal nemen en de integratie zal doorzetten.
- 7.3.2.2 Ds. De Graaf heeft gemerkt dat de synode Soutpansberg niet op de synode Potchefstroom aanwezig was. In het verslag dat hij aan zijn deputaten heeft aangeboden, heeft hij daarover een opmerking gemaakt. "Deputaten hadden als uitwerking van het besluit van 1997 een voorstel gemaakt om de synoden Soutpansberg en Middellandse geheel in het kerkverband te integreren. Het kwam er echter op neer, dat er naast geografische classes ook taal- en cultuurbepaalde classes zouden worden gevormd, waarbij men na verloop van tijd in onderling overleg zou besluiten hoe het verder zal gaan. Dit besluit is bij de andere synodes niet goed gevallen. Soutpansberg, die al in 1988 de banden met de Algerijnse Synode heeft gesuspendeerd, dreigde zich nu helemaal terug te trekken, met alle consequenties van dien, ook voor de theologische opleiding. Van verschillende kanten pleitte men ervoor om dit geen breekpunt te laten worden. Er bleek bij velen de oprechte wil aanwezig om hieruit te komen. Er is besloten om zo spoedig mogelijk een afvaardiging naar Soutpansberg te sturen. Daarbij moet gezegd worden dat een constructiever opstelling van de synode Soutpansberg veel zou kunnen betekenen voor de toekomst. De toen in de correspondentie en het optreden van sommigen van hun afgevaardigden in verschillende verbanden in het kerkelijke leven werkt soms onnodig polariserend. Dat is jammer."
- 7.3.2.3 Ds. De Graaf voegt er nog aan toe dat er toch een verandering plaatsvindt onder de blanke broeders. Hij betreurt het dat de afgevaardigde van de synode Soutpansberg in het bijzijn van de afgevaardigde van de synode Potchefstroom een vrij harde opstelling liet zien. Concreet vragen deputaten correspondentie of deputaten zending niet wat kunnen 'sturen' in hun contacten met de synode Soutpansberg. Het zou jammer zijn als het proces van integratie zou mislukken. Ds. De Graaf heeft aan de kant van de synode Potchefstroom de bereidheid gepleegd om meer zaken te accepteren. Naar zijn overtuiging wordt er van de kant van de synode Soutpansberg teveel 'geclaimd', bijvoorbeeld bij de benoeming van een hoogleraar. Niet de kleur maar de kwaliteit moet doorslaggevend zijn.
- 7.3.2.4 Van de kant van deputaten zending wordt uitgelegd dat er veel 'oud zeer' zit bij de broeders van de synode Soutpansberg en dat ze daarom op bepaalde punten bijzonder gevoelig zijn. Anderzijds hebben ze afgevaardigden van de synode Potchefstroom in 1998 hartelijk op hun synode ontvangen en hun alle ruimte gegeven om te spreken. De Vindstudeenten hebben een goede naam in Potchefstroom en behalen goede resultaten met hun studie. Wellicht kan vanuit deze integratie in de toekomst iets moois groeien. Afgesproken wordt dat over deze aangelegenheid een gesprek gevoerd zal worden met de afgevaardigden van de synode Soutpansberg die D.V. de generale synode, 2001 hopen te bezoeken. Het ligt in de bedoeling in het bijzijn van de buitenlandse gasten een conferentie organiseren, deputaten correspondentie kunnen voor die bijeenkomst uitgenodigd worden en dan 'in de wandelgangen' met de broeders van Soutpansberg hierover spreken. Uiteraard zal het ook door deputaten zending ter sprake worden gebracht (zie ook 2.7.3).
- 7.3.3 Vervolgens willen ze spreken over de relatie met de IER-Brazilië.
- 7.3.3.1 Ds. De Graaf geeft aan dat – naar de overtuiging van deputaten correspondentie – de beide deputaatschappen wel eens langs elkaar heen werken. Het gebeurt wel eens dat deputaten zending in het buitenland contacten leggen waarbij deputaten correspondentie zich gepasseerd voelen. Een voorbeeld daarvan is de relatie die deputaten zending hebben met de IER in Brazilië. Naar het gevoelen van deputaten correspondentie zijn deputaten zending daar iets begonnen terwijl deputaten correspondentie daar buiten zijn gebleven. Dat schrijnt des te meer omdat er tussen deputaten correspondentie en de IER een hele discussie en briefwisseling op gang is gekomen over zaken waarover in de beide kerken verschillend wordt gedacht. Deputaten correspondentie maken zich zorgen over de ontwikkelingen binnen de IER.
- 7.3.3.2 Er wordt aan toegevoegd dat deputaten correspondentie vorig jaar een uitvoerig gesprek gehad hebben met de predikant van de kerk in Canambel, ds. B.A.T. Witzier. Door dat gesprek is de zorg van deputaten alleen maar toegenomen. Deputaten vragen zich af hoe het verder zal gaan met die kerken en hoe de contacten verder vorm moeten krijgen. Het zou fijn geweest zijn als daarover vanaf het begin met deputaten zending overleg was geweest.
- 7.3.3.3 Van de kant van deputaten zending wordt opgemerkt dat de relatie die tot stand is gekomen met de IER via de generale synode is gegaan. Deputaten hebben aan de generale synode toestemming gevraagd om het zendingproject met de IER te mogen opstarten en er een zendingswerker naar toe te mogen sturen. Overigens hebben deputaten geen contact met de synode van de IER maar

- met het Departement van de Zending. De contacten met de IER zijn niet ontstaan omdat een aantal predikanten uit onze kerken de IER hebben gediend (B. Witzler, H. Last, B. Oosterbroek en J. Hardeman). Overigens kunnen deputaten zending zich de zorgen van deputaten correspondentie voorstellen. Het is voor de kleine IER niet eenvoudig het gereformeerde karakter te bewaren. Temeer daar de IER voor hun predikanten zijn aangewezen op 'leerpredikanten' die deels uit Nederland, deels uit Brazilië zelf komen en van verschillende kerkelijke achtergrond zijn (GK, CGK, Christian Reformed Churches, IPB (Presbyteriaans), ICLB (Lutherse Kerk)). Momenteel is er maar één predikant uit de eigen kerken, ds. Leon Los, die ook een tijdje in Nederland heeft gestudeerd. Er zijn wel enkele jongeren die momenteel theologie studeren en waarvan wordt gehoopt dat ze op termijn de kerken kunnen dienen.
- 7.3.3.4 Deputaten zending houden de relatie met de IER nauwlettend in de gaten. Soms komt men ook een stuk onmacht tegen zoals bijv. in de situatie van ds. Van der Maat. Deputaten zending zeggen toe in dit geval deputaten correspondentie op de hoogte te houden van de verdere ontwikkelingen.
- 7.4 *Classicale Zendingcorrespondenten/-zendingscommissies*
- 7.4.1 De classicae correspondenten komen tweemaal per jaar in vergadering bijeen. Op de voorgaarsvergadering worden de plannen voor het komende jaar gepresenteerd en op de najaarsvergadering worden de diverse bijeenkomsten geëvalueerd. Ook geeft de secretaris tijdens deze bijeenkomst uitgebreide informatie over de zendingsgebieden en vertelt hij over nieuwe ontwikkelingen.
- 7.4.2 De programma's van zendingdagen bestaan in het algemeen uit meerdere onderdelen. Vaak wordt een spreker uitgenodigd en in het vervolgprogramma zijn er keuzeprogramma's. Ook worden zendingswerkers uitgenodigd een presentatie te geven als ze in Nederland niet verlof zijn. Een probleem daarbij is dat zendingswerkers meestal in de (Nederlandse) winter met verlof komen terwijl de grote zendingdagen als regel in het voorjaar gehouden worden. De organisatoren van zendingdagen proberen daarom meer en meer bijeenkomsten te organiseren tijdens het verlof van zendingswerkers.
- 7.4.3 Naast gezinsbijeenkomsten en presentaties op zendingavonden worden er ook zendingsbijeenkomsten voor jongeren georganiseerd. Geconstateerd wordt dat het aantal bezoekers van zendingsbijeenkomsten min of meer stabiel blijft. De aanwezige bezoekers tonen zich heel betrokken. Geprobeerd wordt zo veel mogelijk mensen te motiveren tot belangstelling voor het zendingwerk.
- 7.4.4 Er is een instructie opgesteld voor de classicae zendingscommissie waarin o.a. regels staan ten aanzien van zittingduur van leden, wijze van benoeming enz. Verder worden de taken van de zendingscommissie genoemd en vermeld op welke wijze deze taken uitgevoerd kunnen worden, en op welke wijze en aan wie er gerapporteerd wordt. Ook is er een taakomschrijving van de classicae zendingscorrespondent opgesteld. De hoofdtaken bestaan o.a. uit het stimuleren van activiteiten in de classiegemeenten, financiële en organisatorische taken.
- 7.5 *Contacten met plaatselijke gemeenten*
- 7.5.1 Deputaten achten het van groot belang dat plaatselijke gemeenten betrokken worden bij het zendingwerk dat zij behartigen. Het is onder meer een van de taken van de secretaris om binnen de kerken bekendheid aan dit werk te geven. Regelmatig gaat hij daarom in kerkdiensten voor waarin hij met name aandacht besteedt aan de missionaire opdracht van de gemeente. Daarnaast geeft hij in samenkomsten op zondag en op avonden in de week uitleg van het zendingwerk.
- 7.5.2 Via het zendingsbureau worden ook afspraken geregeld tussen gemeenten en zendingswerkers die met verlof in Nederland komen. Op deze wijze kan op zondag en door de week de plaatselijke gemeente over het zendingwerk worden geïnformeerd.
- 7.5.3 In de praktijk blijkt dat zendingscommissies vaak het idee hebben dat de kerkeraad - na benoeming van de leden van deze commissie - zich in het geheel niet meer met het zendingwerk en de zendingscommissies bemoeit. Ook is het vaak zo dat een kerkeraad geen vervolgbenoemingen doet. Dit betekent dat in de praktijk zendingscommissies zichzelf aanvullen. Er wordt op gewezen dat het een goede zaak zou zijn dat de zendingscommissies een jaartje maken en dit op een kerkeraadsvergadering aan de eigen kerkeraad voorleggen. Als men de eindverantwoordelijkheid bij de kerkenraden legt, zal de betrokkenheid kunnen toenemen.
- 7.6 *Bond van Chr. Genef. Vrouwenverenigingen in Nederland*
- 7.6.1 Met dankbaarheid willen deputaten vermelden dat zij ook veel ondersteuning krijgen van de Bond van Christelijke Gereformeerde Vrouwenverenigingen in Nederland. Daarin tonen zij hun betrokkenheid bij het werk dat door deputaten wordt behartigd.
- 7.6.2 Tijdens de jubileumactie waren een aantal doelen gesteld waarvoor men geld bijeen wilde brengen. Op de Bondsdag van 1998 in De Doelen in Rotterdam werd een bedrag van f 40.000,- toegezegd voor de opwindbare radio's die ds. J. van 't Spijker gebruikt voor het toerustingwerk in de provincie Zambesia in Mozambique. Elders in dit rapport hebt u kunnen lezen dat naar wogen wordt gezocht om dit geld zo effectief mogelijk te gebruiken.
- 7.6.3 In de loop van dit kalenderjaar zijn besprekingen op gang gekomen voor steun aan Iyani Bibelschool in Venda, Zuid-Afrika. In Sibasa wordt momenteel een nieuwe hal gebouwd voor de vele ontmoetingen en conferenties die daar plaatsvinden. Er zijn momenteel nog geen fondsen beschikbaar voor de inventaris van dit gebouw. Op de dit jaar gehouden Bondsdag heeft ds. A.P.

- van Langeveld die samen met br. C. Groeneveld recent een werkbezoek aan dit gebied heeft gebracht, een presentatie verzorgd over de bouw van de nieuwe ontmoetingshal en wat daar verder voor nodig is.
- 7.6.4 Niet alleen financieel, ook persoonlijk willen de dames betrokken zijn bij het zendingwerk. Uit dit verlangen groeide het initiatief een bezoek te brengen aan de zendingsgebieden in Zuid-Afrika en Botswana. Dat werd mede ingegeven door de vraag van de vrouwen van de kerken in Venda eens een tegenbezoek af te leggen. Over deze reis is vooraf uitgebreid overleg geweest met het moderamen van deputaten.
- 7.6.5 Een grote groep heeft in 2000 de reis naar deze gebieden ondernomen. Ze hebben zowel KwaNdebele als Venda bezocht. In KwaNdebele hebben zowel leden van de GK als de zendingswerkers hen opgevangen en begeleid, in Venda gebeurde dat door de gemeenten Nani, Mutale en Soutpansberg. Daarna hebben de dames ook een bezoek gebracht aan Botswana waar ze gastvrij werden ontvangen en over het zendingwerk daar konden worden voorgelecht.
- 7.6.6 In 2001 is een delegatie afgereisd naar Sulawesi (Indonesië). Op uitnodiging van de Vrouwenbond binnen de GTM hebben zij hun Bondsdag bijgewoond in Sumarung. Daarnaast hebben ze ook kennis kunnen nemen van het dagelijkse leven van de kerken in dit gebied. Ook dit bezoek was een verrijkende ervaring en zal de betrokkenheid bij het werk zeker ten goede komen.
8. *Financiën*
- 8.1 Deputaten zijn dankbaar voor het feit dat ook in de afgelopen periode de middelen werden verkregen die nodig waren voor het uitvoeren van het beleid. Daaruit blijkt dat er binnen de kerken veel liefde is voor het werk dat door hen wordt behartigd.
- 8.2 Terugziende op de afgelopen periode willen deputaten graag de volgende opmerkingen maken:
- 8.2.1 Kenmerkend was het voortdurende evenwicht tussen de inkomsten en de uitgaven. Mede daardoor bleef het mogelijk de door uw vergadering in het verleden aangewezen verplichting tot 'eigen vermogen' (een reserve van twee maal de normale jaaruitgaven) te handhaven. Dit om bij plotselinge discontinuïteit van alle activiteiten gedurende een periode van twee jaar de kosten te gaan financieren waarvoor deputaten verplichtingen zijn aangegaan.
- 8.2.2 Deputaten moeten tot hun zorg constateren dat - generaal gesproken - de door uw vergadering vastgestelde omvang van f 20,- per lid / dooplid voor de afgelopen periode (f 5,- via de kerkkas en f 15,- uit andere middelen) soms maar nauwelijks is gehaald. Daarnaast moeten deputaten er rekening mee houden dat de opbrengsten van legaten per kalenderjaar wisselend is. Uit de cijfers is duidelijk dat in de afgelopen periode de totale opbrengst daarvan lager heeft gelegen dan in de periode daarvoor.
- 8.2.3 Deputaten constateren dat in de afgelopen periode de uitgaven - globaal gesproken - steeds binnen de begroting zijn gebleven. Wel heeft er incidenteel een begrotingsoverschrijding plaatsgevonden maar dat kon via andere deelbegrotingen worden opgevangen. Daarbij heeft zeker een rol gespeeld dat voor de tweede zendingswerker in Mozambique buiten de begroting om dekking kon worden gevonden. In het betreffende gedeelte van dit rapport is daarvan melding gemaakt.
- 8.2.4 Apart willen deputaten de bijzondere problematiek rondom verzoeken om extra steun vermelden. Soms liggen die aanvragen binnen de voor het betreffende zendingsgebied of zendingsproject opgestelde begroting, soms ook daarbuiten. Het is niet eenvoudig om daarvoor altijd de benodigde middelen te vinden. Het is met name de tweede penningmeester die zich hiervoor bijzonder heeft ingezet en gemeenten en leden van gemeenten op een bepaald project heeft gewezen. Ook hier willen we met erkentelijkheid de financiële bijdrage van de Bond van Chr. Genef. Vrouwenverenigingen vermelden. Daarnaast constateren deputaten met dankbaarheid dat veel giften, soms met bestemming, soms zonder dat, zijn gegeven die voor deze steunaanvragen konden worden aangewend.
- 8.3 Deputaten willen proberen in de komende periode wat meer sturing te geven aan de steunaanvragen en de daarvoor mogelijke wijze te ontvangen giften. Geprobeerd wordt in de loop van dit kalenderjaar een folder te ontwerpen waarin de steunaanvragen worden omschreven en van een kostenplaatje worden voorzien. Deze folder kan dan aan de kerken worden aangeboden. Via het zendingsbureau zal daaraan leiding worden gegeven.
- 8.4 In het bijzonder willen we in dit hoofdstuk de Stichting "Domus" vermelden.
- 8.4.1 Deze stichting werd op 29 juni 1985 in Veenendaal opgericht. Volgens de stichtingsakte is het doel: het registreren van onroerende goederen voor werkers in Zuid-Afrika op de zendingsterreinen van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Het is in het verleden altijd het beleid van deputaten geweest dat alle onroerende goederen op een zendingsterrein bij aankoop meteen geheel werden afgeschreven. Bij het beëindigen van de zendingstaak op dat terrein worden namelijk die onroerende goederen om niet overgedragen aan de kerken die uit het zendingwerk zijn voortgekomen. De Stichting "Domus" is derhalve in het leven geroepen om deze onroerende goederen tijdijk te plukken met behoud van zeggenschap.
- 8.4.2 Het bestuur van de stichting bestaat uit de leden van het moderamen. De voorzitter, secretaris en penningmeester vormen het dagelijks bestuur. Als procuratorhouder is benoemd de heer Bart Kool, die woont in Pretoria en tegelijkertijd ook voor deputaten als accountant fungeert voor het werk in KwaNdebele. De jaarrekening van de Stichting "Domus" wordt als bijlage bij de Jaarrekening Zending gevoegd.
- 8.4.3 Vanwege het feit dat deputaten in korte tijd ook in Mozambique onroerend goed hebben aangekocht, zijn er initiatieven genomen om ook in dit land tot eenzelfde soort constructie te komen.
- 8.5 Deputaten beslist als bijlage 3 de begrotingen voor de jaren 2002-2004 aan

- 8.5.1 Ten aanzien van het beheer van de financiën zullen deputaten in de voor hen liggende periode veel aandacht moeten geven aan de nieuw op te zetten financiële administratie en met name op de bijdrage die het Dienstenbureau daarin kan leveren, met name op het punt van het voeren van de administratie en het verstrekken van management informatie.
- 8.5.2 Daarnaast zal in de komende periode ook meer aandacht gegeven worden aan de administratie van de giften. Bekeken zal worden hoe een verbetering van de administratie kan worden bereikt door middel van een nieuw in te voeren giften programma.

9. Voorstellen

Deputaten stellen uw vergadering voor:

- 9.1 opnieuw een deputaat algemeen voorzitter te benoemen;
- 9.2 een deputaat vice-voorzitter te benoemen;
- 9.3 opnieuw een deputaat algemeen secretaris te benoemen;
- 9.4 opnieuw een deputaat eerste en tweede penningmeester te benoemen;
- 9.5 opnieuw een deputaat algemeen secundus te benoemen;
- 9.6 twee deputaten te benoemen die zich bezig zullen houden met PR en publiciteit;
- 9.7 de voorgestelde instructie voor deputaten voor de buitenlandse zending goed te keuren en op te laten nemen in de volgende uitgave van de Kerkorde (met inachtneming van voorstel 9.19);
- 9.8 goedkeuring te verlenen aan de benoeming van br. en zr. Bijleven als zendingswerkers voor de provincie Zambesia in Mozambique;
- 9.9 goedkeuring te verlenen aan het detacheren van de zendingspredikant ds. A. van der Maat als stafwerker bij IFES-Nederland voor het werk onder de buitenlandse studenten;
- 9.10 goedkeuring te verlenen aan de benoeming van ds. en mw. Everta als zendingswerker, uitgeleend aan de FRC voor zendingswerk in Guatemala;
- 9.11 goedkeuring te verlenen aan de status van zending kerk van de kerk van Enschede-Doet;
- 9.12 goedkeuring te verlenen aan de status van zending kerk van de kerk van Urmum;
- 9.13 toestemming te geven aan deputaten zending en evangelisatie zich verder te bezinnen op samenwerking als het gaat om missionair werk in Nederland;
- 9.14 goedkeuring te verlenen aan de benoeming tot bijzondere zendingsarbeiders van (in 1999) Lydia van Daalen en Mathea van Daalen (Gouda), Berend Jan Dikken (Zwolle), Harm Jan Feijer (Hoogeveen), Justin-Paul Medema (Delft), Coes en Ans Verhagen (Deventer); (in 2000) Reint en Lydia Bergman (CGK Hasselt), Anna de Jong en Esther Visser (Urk-Maranatha), Pieteriel Wigboldus (Groningen); (in 2001) Reint en Lydi van den Berg (Leiden), Dorothee Noppe (Haarlem-Centrum), Garda Hoeve (Haarlem-Noord);
- 9.15 goedkeuring te verlenen aan de voorgestelde wijze van werving en benoeming van zendingsarbeiders;
- 9.16 goedkeuring te verlenen aan de Nota Beleidsvisie en Beleidsplannen;
- 9.17 deputaten toestemming te verlenen zich verder te bezinnen op de vraag hoe moet worden omgaan met mensen die zich bij deputaten voor zendingswerk melden in overeenstemming met wat daarover geschreven is in bijlage 6, punt 1.4;
- 9.18 deputaten toestemming te geven zich verder te verdiepen in mogelijkheden bredere bekendheid aan het werk van zending te geven, mogelijk in samenwerking met deputaten voor evangelisatie en deputaten voor hulpverlening in binnen- en buitenland;
- 9.19 de naam van deputaten voor de buitenlandse zending te wijzigen in deputaten voor de zending;
- 9.20 goedkeuring te verlenen aan de beslissing van deputaten om ds. C.W. Buys partiel voor Mukhanyo Bijbel School in Zuid-Afrika, partiel voor kaderwerk binnen de GTM op Sulawesi-Selatan (Indonesië) in te zetten;
- 9.21 goedkeuring te verlenen aan het besluit van deputaten om het grotestadsendingsproject van de IER in Curitiba (PR) in Brazilië te blijven steunen;
- 9.22 goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van een zendingsproject van de Russische Baptisten in Siberië in samenwerking met de Stichting Friedensalme Nederland voor de periode 2000 tot 2003 en aan voortzetting van deze steun wanneer daarvoor extra financiële middelen kunnen worden verkregen;
- 9.23 de voorgestelde begrotingen goed te keuren;
- 9.24 de handelingen van deputaten goed te keuren.

10. Tenslotte

In het rapport dat wij u op uw vorige vergadering aanboden, schreven deputaten dat het werk van deputaten het kenmerk droeg van consolidering en uitbreiding. Als ze nu de periode overzien waarover in dit rapport is geschreven, dan komen weer twee woorden in onze gedachten: vernieuwing en uitdaging. Met de beleidsnota en de structuur die is aanvaard, zijn deputaten op de grens van twee eeuwen een nieuwe weg ingeslagen. Tegelijkertijd komt er veel op de kerken af in deze nieuwe eeuw. Zoals we in het begin van dit rapport al schreven: de tijd is meer dan ooit rijp voor het werk in Gods Koninkrijk. Het is niet voor niets dat in de beleidsvisie van deputaten het woord van de Heiland uit Mattheüs 24:14 een belangrijke rol speelt. Met het oog op de wederkomst van onze Heiland dienen alle volken, dichtbij en ver weg, het evangelie van het Koninkrijk te horen, hun tot een getuigenis.

Het stemt deputaten tot ootmoed en dankbaarheid dat zij – in opdracht van de kerken – daarin een (beschel-

den) rol mogen vervullen. Dankbaarheid omdat ook in de afgelopen periode het werk van deputaten kernrijk is gezegend. Waar het soms erop leek dat deuren waren gesloten, zijn ze geopend en kon het werk worden voortgezet en uitgebreid. U hebt daarover in dit rapport een en ander kunnen lezen. Daarom ook ootmoed. Het is niet onze verdienste, het is de overvloedige genade van onze Here Jezus Christus. Hij heeft alle macht in de hemel en op aarde. Daarom kan de opdracht worden uitgevoerd. En Hij is daarin met ons al de dagen tot aan de volëinding van de wereld. Dat geeft moed en kracht. Hem alleen de eer!

Onze God en Heiland zegene uw vergadering.

Namens deputaten,

drs. J. van Mulligen, voorzitter
ds. H. Laast, secretaris

Bijlage 73.1

Nota Beleidsvisie

Elke knie zal zich buigen
elke tong zal belijden:
Jezus Christus is Heer!

1. Inleiding

In 1992 hebben deputaten hun beleidsnota aangeboden aan de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, gehouden te Apeldoorn. Aan de volgende breedste vergadering van de kerken (Zierikzee, 1995) werd deze nota aangevuld met de nieuwste ontwikkelingen.

Inmiddels vergaderde de generale synode-Haarlem-Noord (1998) in Nunspeet. Bij de bespreking van het rapport van deputaten voor de buitenlandse zending werd geconstateerd dat in het rapport geen beleidsuitgangspunten waren opgenomen. Aan deputaten werd verzocht zich op hun beleid te bezinnen en aan de volgende synode daarvoor een rapport aan te bieden.

Tegelijkertijd verscheen "Heel de wereld", Beleidsvisie en Beleidsplan GZB 1998-2002. In een vergadering van het moderamen van de Zending van de Gereformeerde Gemeenten, het bestuur van de Gereformeerde Zendingbond en het moderamen van deputaten voor de buitenlandse zending van onze kerken werd dit document uitvoerig besproken.

Intussen groeide in de kring van deputaten de wens hun beleidsnota te herschrijven.

Daarvoor zijn een aantal redenen.

Allereerst het feit dat het werk van deputaten sinds 1992 aanzienlijk is veranderd en uitgebreid. In dat jaar werden de Vendakerkerken zelfstandig. Na 1992 kwam er een nieuw zendingsgebied bij (Mozambique) en kregen deputaten toestemming voor twee projecten: de FATEB in Bangui en grotestadsending in Brazilië.

Vervolgens groeide binnen deputaten steeds meer de overtuiging dat aan het zendingswerk doelen dienen te worden gesteld en dat beleidsplannen dienen te worden opgesteld.

Tenslotte kregen deputaten in 1995 toestemming om te beginnen met de benoeming van 'bijzondere zendingsarbeiders' (Acta G.S. 1995, bl. 395-397).

Bij het schrijven van deze nota is ook enigszins gekeken naar het 'model' dat de GZB op tafel heeft gelegd. Naast de beleidsnota heeft hij ook een studiehandleiding uitgegeven waarmee de beleidsnota in gedeelten binnen gemeenten en zendingskringen besproken kan worden. Het ligt in de bedoeling van deputaten iets dergelijks ook te doen met de nota die thans voor u ligt.

Deze nota wil taakstelling en beleid verwoorden op grond van een Mission Statement (uitgangspunt voor het zendingswerk) dat u hieronder aantreft:

"In gehoorzaamheid aan de grote opdracht van Jezus Christus om alle volken tot Zijn discipelen te maken (Matth. 28:19) willen de Christelijke Gereformeerde Kerken het Evangelie aan alle volken verkondigen.

Zij doen dit als kerken in gezamenlijkheid en in nauwe samenwerking met andere gemeenten van Christus in deze wereld.

Het doel is dat mensen gewonnen worden voor Christus, behouden worden door Christus en toegenast worden voor een leven in de dienst van Christus' kerk en Koninkrijk.

Het zendingswerk vindt plaats in de verwachting van Christus' wederkomst. Wij zien er naar uit dat eens alle knie zich voor Hem zal buigen en elke tong zal belijden dat Jezus Christus de Heer is. (Matth. 24:14; Fil. 2:11)

2. De opdracht

Zending is werk van de Drieërige God

Als we spreken over 'zending' moeten we ons vooral realiseren dat die verankerd ligt in God zelf. De God zoals we die uit de Bijbel mogen kennen – Vader, Zoon en Heilige Geest – is de God die zendt. Hij zond profeten naar Israël; Hij zond Zijn Zoon in deze wereld. Jezus Christus zond zijn apostelen en in hen Zijn gemeente de wereld in 'om te verkondigen de grote daden van Hem die ons uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht'. Hij zond ook de Trooster, de Heilige Geest naar Zijn gemeente zodat 'allen vervuld werden met de heilige Geest'. Door die Geest worden mensen de wereld ingezonden met de opdracht het evangelie te verkondigen. Zo is zending rechtstreeks een activiteit van God zelf.

Zending is het werk van God de Vader

Van God de Vader belijden we met het Apostolicum dat Hij de Almachtige is, Schepper van hemel en aarde. Als Schepper is Hij ook de Eigenaar ervan. Ook van de mens die Hij naar Zijn beeld en gelijkenis heeft geschapen. Hoewel de mens zich door zijn ongehoorzaamheid van God verveemd heeft, laat Hij hem niet los. Hij zoekt die gevallen mens op met de belofte van het heil in Christus en blijft ook bij het toemenen van de zonde voor zijn leven zorgen. Dat het God om alle volken te doen is, blijkt in de roeping van Abram die Hij tot een zegen zal stellen voor alle geslachten van de aardbodem. In het Nieuwe Testament wordt dit eens en voor altijd duidelijk in Jezus Christus, die Gods welbehagen in mensen zichtbaar maakt. 'Alzo lief heeft God de wereld gehad dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder die in Hem gelooft niet verloren ga maar eeuwig leven hebbe'. Gods beweging met een wereld verloren in schuld wordt heel diep zichtbaar in de dood van Zijn Zoon aan het kruis waarna God de wereld met Zichzelf verzoent en hen laat vragen zich met Hem te laten verzoenen. Dit Evangelie biedt hoop op verlossing die eens en voor altijd vastligt in God Zelf.

Zending is werk van God de Zoon

Onmiskenbaar laat het Nieuwe Testament ons zien dat Jezus Christus het hart is van het zendingswerk. Hij is in deze wereld gekomen om te zoeken en te redden wat verloren is. In de zeven 'Ik-ben' woorden in het Johannisevangelië wordt Hij verkondigd als de Enige die behoud kan geven. Hij is het brood des levens, het licht der wereld, de deur, de goede herder, de opstanding en het leven, de weg, de waarheid en het leven, de ware wijzator. Wie in Hem gelooft heeft eeuwig leven. Niemand komt tot de Vader dan door Hem. Om in verzoende verhouding tot God te komen, is het nodig opnieuw geboren te worden en in een persoonlijke verhouding met Christus te leven.

Zending is het werk van God de Heilige Geest

De Heilige Geest is in deze wereld gekomen om Christus te verheerlijken. Hij is het die de wereld ervan zal overtuigen dat Jezus de Zoon van God is. Door wedergeboorte en in de weg van geloof en bekering maakt Hij plaats voor het werk dat Jezus Christus gedaan heeft in Kruis en Opstanding. Als de Heilige Geest op de dag van Pinksteren de gemeente vervult, beginnen zij in allerlei talen de grote daden van God te verkondigen en door de prediking van Petrus op diezelfde dag gaat de gemeente groeien. De Heilige Geest rust de gemeente toe tot haar zendingswerk door haar de gaven te geven om als Lichaam van Christus in deze wereld gelovend en getuigend aanwezig te zijn. Zo werkt de Heilige Geest om het getal van hen die tot het eeuwige leven bestemd zijn, vol te maken. In het laatste boek van de Bijbel lezen we van de schare die niemand tellen kan uit alle volken en stammen en natiën en talen.

In gehoorzaamheid aan

Het Mission Statement begint met de woorden: "in gehoorzaamheid aan ...". Het antwoord op de vraag waarom de kerk van Christus missionair is en moet zijn in deze wereld ligt in de opdracht die Jezus daarvoor zelf heeft gegeven. God volvoert zijn heilsplan langs de weg van de verkondiging van het Evangelie aan alle volken.

Als we spreken over het zendingsbevel kan gedacht worden aan het slot van het Evangelie naar Mattheüs. Jezus heeft, als de ware Mozes, zijn volk van alle eeuwen uitgeleid uit het huis van zonde en dood. Na deze uittocht brengt Hij zijn gemeente samen bij 'de berg', waar Hij hun duidelijk maakt dat de hele wereld nu voor Hem openligt. Hij heeft door Zijn dood en opstanding alle macht in hemel en op aarde. Omdat de hele wereld nu openligt voor de doorbraak van het Rijk van God, moeten Zijn volgelingen alle volken maken tot Zijn discipelen. Door Zijn Geest zal Hij bij hen zijn alle dagen tot aan de volinding van de wereld en hun de kracht schenken, die nodig is voor de uitvoering van de missionaire opdracht. Juist in het kader van het Evangelie naar Mattheüs wordt duidelijk dat het niet alleen meer is voor Israël, maar dat alle volken nu mogen delen in de verlossing door de Messias van Israël. In deze woorden aan het slot van Mattheüs gaat het dus niet zóver om een zendingsbevel als wel om een zendingsbeweging, die op gang is gekomen door de dood en opstanding van Jezus Christus en die pas tot rust komt als het einde zal zijn gekomen!

Zending is dus gehoorzamen

Wie de gogovens vanuit de evangeliën met elkaar vergelijkt, kan niet anders dan tot de conclusie komen dat zending wesenlijk hoort bij de gemeente van Jezus Christus. Dat hangt samen met woorden als 'zenden, uitzenden, gezonden worden'. Zo is er in het Evangelie sprake van de uitzending van de twaalf apostelen en van de zeventig. Opvallend is ook de wijze waarop het in het Evangelie naar Johannes wordt verkondigd. Op de dag van Zijn opstanding komt Jezus 's avonds in de kring van zijn discipelen en verkondigt hun dat Hij hen de wereld inzendt zoals Zijn Vader Hem gezonden heeft. Al voor Zijn lijden en sterven had Jezus overigens dit verband gelegd. De zending van de gemeente is dus het logische vervolg op de zending van Jezus. Het is niet zonder betekenis dat Jezus dan op hen blaast en zegt: 'Ontvangt de Heilige Geest'. Het werk dat Hij gedaan heeft nadat de Heilige Geest bij de doop in de Jordaan op Hem was neergedaald, kan alleen maar z'n vervolg krijgen als ook zijn gemeente wordt vervuld met de Heilige Geest. Ook in het Evangelie naar Marcus is het onmiskenbaar duidelijk dat zending een zaak is van gehoorzamen. Het Evangelie moet worden verkondigd aan de gehele schepping. Wie gelooft en zich laat dopen, vindt behoud. De verkondiging van het Evangelie zal gepaard gaan met tekenen die aangeven dat Jezus alle bevoegdheid heeft.

Gehoorzaam aan Christus

Duidelijk is dat zending alles te maken heeft met gehoorzaamheid aan Christus. Hij is het die door kruis en opstanding de wereld voor Zijn Vader heeft terugwonnen. Daardoor is een beweging op gang gebracht, die zal doorlopen tot de grote Dag van Zijn komst. De gemeente die aan deze opdracht van Christus gehoorzaamt, mag zich zeker weten van Zijn nabijheid. Daarmee is tegelijkertijd ook de grote betekenis ervan voor de gemeente geconstateerd. Langs de weg van de gehoorzaamheid aan deze opdracht breekt het Rijk van God door.

3. Kerkelijke zending**Gemeente en kerkverband**

In het Mission Statement worden zowel de plaatselijke gemeente als het kerkverband genoemd. Dat heeft te maken met de visie die gaandeweg binnen de kerken wordt ontwikkeld als het gaat om zowel de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente als die van het kerkverband. Centraal staat art. 21 van de Kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland:

"De kerken zullen zich met de verkondiging van het Evangelie richten tot hen die van het Evangelie verzoend zijn, alsmede tot Israël en de niet-gekerstende volken. De bepalingen hiervoor worden door de generale synode vastgesteld."

In bijlage 19 bij dit artikel staat de door de generale synode vastgestelde regeling voor de buitenlandse zending.

lets uit de geschiedenis

Reeds op de synode van 1894 wordt de vraag gesteld of buitenlandse zending reeds mogelijk is. Het antwoord is op dat moment negatief. In 1899 spreekt de classis Dordrecht - naar aanleiding van vragen van een aantal gemeenten - de wenselijkheid uit dit werk zo spoedig mogelijk te beginnen. Als de synode nog niet zover bijd is, wordt het in 1903 opnieuw geprobeerd. De synode van 1904 stelt een commissie in, die in 1905 rapporteert dat het een eenparig oordeel van de commissie is 'dat het zendingsbevel van onze Heere en Heiland te duidelijk is, dan dat onze Kerk zich daaraan zou kunnen en mogen onttrekken' en dat 'in liefde Christi ons dringen moet, alles te doen, wat onze hand vindt om te doen, opdat we, gehoorzaam aan onze heilige roeping, werkzaam zijn naar de mate der gaven en krachten ons genadiglijk verleend, om het Evangelie der zaligheid te brengen, ook daar, waar de dualisme van het heidendom over de volken gespreid ligt'. Het rapport van de commissie wordt met 26 van de 40 stemmen aarvaard. Op deze wijze heeft de synode, op aandringen van de gemeente en de classis Dordrecht, beleden dat kerken missionaire kerken zijn.

Samenwerking

Vanaf het begin is er dus een duidelijke samenwerking geweest tussen de plaatselijke gemeente en het bredere kerkverband. Dat komt ook tot uiting in de regeling voor de buitenlandse zending (bijlage 19 van de Kerkorde). In art. 1 van deze regeling staat een uitwerking van wat in art. 21 van de Kerkorde als taak van de kerk wordt beleden:

"Teneinde aan niet-gekerstende en onkerstende volken het Evangelie te verkondigen en hen die tot geloof gekomen zijn en de heilige doop ontvangen hebben te vergaderen in zelfstandige gemeenten, alsmede deze gemeenten desgewenst bij te staan bij de opbouw van eigen kerkelijk leven, worden missionaire predikanten en andere zendingsarbeiders uitgezonden."

Vervolgens gaat - bij de nadere regelingen - steeds de plaatselijke kerk voorop. Uitzending van missionaire dienaren des Woords geschiedt door de plaatselijke kerk na overleg met en advies van deputaten buitenlandse zending. Van belang is in dit verband ook art. 4: 'De raad van de zendende kerk(en) en de deputaten zullen zo dikwijls vergaderen als dit door de kerkenraad of door deputaten zal nodig geacht worden,' en vervolgens: 'De deputaten hebben het recht van alle stukken die betrekking hebben op de missionaire arbeid, kennis te nemen en hun oordeel ter kennis te brengen aan de kerkenraad die in overleg met de deputaten deze arbeid behartigt.'

Ook in andere artikelen wordt de belangrijke plaats van de zendende kerk benadrukt. Daarnaast wordt aan het brede(re) kerkverband een ondersteunde taak toegedacht: steeds opnieuw gaat het erom de zendende gemeente bij te staan en ervoor te zorgen dat die in staat wordt gesteld haar missionaire taak te vervullen. Het brede(re) kerkverband staat als het ware om de zendende gemeente heen en helpt haar in het vervullen van de bijbelse opdracht om het zendingswerk ter hand te nemen.

Deputatenzending of gemeentenzending?

Dikwijls wordt de zending die door onze kerken wordt behartigd deputatenzending genoemd. Wie echter aandachtig de bepalingen van bijlage 19 van de Kerkorde dooreest, komt tot de overtuiging dat de plaats van de zendende kerk daarin centraal is gesteld. Het is een goede bijbelse lijn die daarin is aangehouden. Wie het boek Handelingen leest, merkt dat de plaatselijke gemeente Antiochië opreedt als zendende gemeente voor Paulus en Barnabas. Later raken ook andere gemeenten bij dit werk betrokken. Zo raakt de gemeente te Jeruzalem betrokken bij een verschil van mening over de besnijdenis en wordt op het zogenoemde apostelconvent in Jeruzalem daarover gesproken en beslist. Uit heel het boek Handelingen blijkt de verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente en de betrokkenheid van de andere kerken erom heen. Het is dus verkeerd om de vraag te stellen: gemeentenzending of deputatenzending. Het werk van de zending ligt voor de verantwoordelijkheid van de gemeente van Jezus Christus, die samen met het brede(re) kerkverband met offers en inzet de opdracht van Jezus Christus gestalte geeft. Van enige concurrentie tussen een plaatselijk initiatief en een landelijke ondersteuning mag geen sprake zijn.

Praktisch nut

In de praktijk blijkt het praktisch heel nuttig te zijn dat de plaatselijke gemeente zich omringd weet door andere kerken die haar steunt in haar zendingswerk.

Te noemen valt onder meer:

- het doordenken van het zendingsbeleid;
- het voorbereidend werk voor de uitzending van een zendingswerker;
- het gezamenlijk zorgdragen voor de kosten van zendingswerk;
- de begeleiding van de zendingswerker;

- het geven van bekendheid aan het werk in de kerken;
- het biddend begeleiden van het werk.

Taak in de kerken

Over de zendingswerkers en de zendingsgebieden zal verderop in deze nota worden gesproken. In dit hoofdstuk willen we nog aandacht geven aan het werk voor de kerken in Nederland. We hebben de taak om de gemeenten en de leden van die gemeenten te betrekken bij de uitvoering van de opdracht van Jezus Christus om het Evangelie van Zijn Rijk te verkondigen tot een getuigenis voor alle volken. Er moet dus, met andere woorden, aandacht besteed worden aan het missionair bewustzijn binnen de kerken. Daarvoor zijn we allereerst afhankelijk van de doorwerking van de Heilige Geest (zie hoofdstuk 2). Het is de Heilige Geest, die de ogen opent voor de zendingsopdracht en die gemeenten bereid maakt zendingswerkers uit te zenden. Daarnaast dient er ook alles aan gedaan te worden om aandacht te vragen voor de zendingsopdracht. Om dat doel te bereiken is een aantal activiteiten te noemen:

- Op zondagsavonden en/of zondags-zondagen kan in bijbelstudie en prediking vanuit de Schriften de zendingsopdracht worden uitgelegd en verkondigd.
- In samenwerking met andere deputaten verschijnt vijf keer per jaar het blad DoorGeven dat gratis wordt toegezonden aan alle bij het Landelijk Kerkelijk Bureau bekende adressen. Daarin wordt bekendheid aan het werk gegeven. In het laatste nummer van het kalenderjaar wordt een zendingskalender meegedrukt, waarop veel informatie over het zendingswerk wordt gegeven.
- Aan kerkenraden en hun zendings-commissies wordt ieder jaar een Jaar-verslag gezonden waarin veel over het werk van het afgelopen jaar valt te lezen.
- De klassicale zendingscorrespondenten en/of de klassicale zendingscommissies worden twee keer per jaar uitgenodigd voor een specifiek voor hen belegde vergadering waarin klassicale activiteiten worden besproken en actuele informatie over het zendingswerk wordt gegeven.
- Om het persoonlijk contact tussen de kerkenraden en hun zendingscommissies met deputaten te bevorderen wordt - zo mogelijk - ieder jaar in elke classis een klassicale zendingsavond voor hen belegd. Het initiatief daarvoor ligt bij de klassicale zendingscorrespondenten en/of de klassicale zendingscommissies.
- Er zijn door deputaten drie werkgroepen in het leven geroepen om de kerken zo mogelijk nog meer bij hun zendingsopdracht te betrekken. De Werkgroep Betrokkenheid Gemeentelieden (WBG) heeft zich ten doel gesteld het werk van de plaatselijke zendingscommissies te ondersteunen en heeft daartoe een Handboek laten verschijnen. De Werkgroep Communicatie Jonge kerkliden (WCU) is bezig de jongeren van de kerken dichterbij het zendingswerk te brengen. De Werkgroep Public Relations (WPR) heeft als opdracht het verzorgen van de communicatie tussen deputaten en de plaatselijke gemeenten.

Financieel beleid

Om te korten tot een verantwoord financieel beleid van de zendingsgebieden is door deputaten een Financiële Commissie (FC) benoemd bestaande uit de beide penningmeesters en de tweede secretaris. Voor het werk zijn we gebonden aan de door de generale synode vastgestelde maxima als richtlijn voor de door deputaten op zich genomen en/of op zich te nemen financiële verplichtingen. De jaarlijkse begrotingen voor de diverse gebieden mogen het vastgestelde plafond niet overschrijden. Wanneer dat voorvoorzien toch dient te gebeuren voor de uitbouw en groei van het werk kan - na overleg met deputaten Financiële Zaken - daarover een doorgedacht gemotiveerd besluit worden genomen, dat later ter goedkeuring aan de generale synode dient te worden voorgelegd.

4. Samenwerking

Samen met anderen

In het zendingswerk hebben we niet alleen te maken met de zedende gemeenten en met de zendingswerkers maar ook met in het gebied bestaande gemeenten. Waar we met hen samenwerken, noemen we dat een "partnershiplatie".

Wat ontstaan we daaronder?

De term "partnershiplatie" wil tot uitdrukking brengen dat tussen de organisatie die zending is begonnen en het zendingsgebied dat daardoor is ontstaan een andere relatie is gegroeid doordat we in dat gebied te maken hebben met geïnstitueerde gemeenten.

Het is goed de term nader te omschrijven. En we doen dat het beste door het te vergelijken met de situatie uit het Nieuwe Testament.

Wederkerigheid

Uit zowel het boek Handelingen als uit verschillende Brieven blijkt dat de verhouding tussen de 'moederkerk', Jeruzalem, en 'dochterkerken' onderling een wederkerige verhouding was. Zo begrepen we al dat de 'moederkerk' de 'dochterkerken' bijstaat in het oplossen van de problemen die geresen zijn bij het zendingswerk. Zij leeft mee in het wel en wee van de 'dochterkerken'. Met het oog daarop keert Paulus telkens weer terug naar Antiochië (de zedende gemeente) en Jeruzalem (de moedergemeente) en geeft hij verslag van 'al wat God met hen gedaan had' en van 'wat God onder de heidenen door zijn dienst had verricht'. Als teken van de verbondenheid met de 'moederkerk' steunen de 'dochterkerken' haar financieel: de colledien voor Jeruzalem. Het blijkt dat de 'dochterkerken' elkaar kennen:

- Ze laten de groeten overbrengen door Paulus, door Petrus en door Johannes.
- Ze weten van elkaars levensomstandigheden, strijd, geloof en ijden.
- Ze worden ook met elkaar vergeleken en elkaar ten voorbeeld gesteld.

De verhouding tussen de verschillende plaatselijke kerken wordt gekenmerkt door de eenheid met de 'moederkerk' in Jeruzalem en met elkaar en door de gelijkwaardigheid aan elkaar.

Eenheid is niet eevormigheid

Het Griekse woord dat in het Nieuwe Testament voor 'gemeente' wordt gebruikt is het woord 'ekklesia'. 'Het is niet de samenvoeging van de afzonderlijke gemeenten, die de kerk als geheel tot stand brengt, maar het is veeleer zo, dat het ene Lichaam van Christus zichtbaar is op elke plaats waar de gelovigen in Zijn Naam vergaderen'. Die eenheid is niet een eenheid in uiterlijke vorm. De gemeente in Jeruzalem kende bepaalde gewoonten in gebedstijden, feesten, onderhouding van wetsbepalingen die samenhangen met het eigen Joodse verleden. Deze uiterlijke vormen kenden de gemeenten uit de heidenen niet. De eenheid en gelijkwaardigheid berusten op de eenheid van het geloof dat door de Heilige Geest is gewerkt. Ze komen uit in de gehoorzaamheid aan Jezus Christus die het Hoofd is van Zijn Lichaam, de gemeente.

Consequenties

Hoewel het duidelijk is dat niet zomaar een ijselijk gezet kan worden tussen de situatie in het Nieuwe Testament en die van de kerk van vandaag, zijn er uit bovenstaande wel enige lijnen te trekken die ook van betekenis zijn voor de relatie van deputaten met kerken op zendingsgebieden:

- We willen vasthouden aan de Bijbelse noties van eenheid en gelijkwaardigheid van de kerken. In de praktijk betekent het dat beide kerken de zichtbare en tastbare gestalte zijn van het Lichaam van Christus, dat ze beiden de opdracht tot zending hebben ontvangen en dat de beide kerken elkaar steunen in het vervullen van de ene zendingsopdracht.
- Beide partners moet duidelijk voor ogen staan welke concrete zendingsdoelen zij samen willen bereiken in gehoorzaamheid aan de opdracht van Christus, waarbij zowel aan het bereiken met het Evangelie van nog onbereikte groepen kan worden gedacht als aan het opbouwen van de gemeente bij het vervullen van deze opdracht.
- Het gezamenlijk te bepalen beleid dient te worden afgestemd op hetgeen de vervulling van de opdracht van Christus het beste dient. Niet de situatie maar Zijn opdracht is daarin bepalend.
- Beide partners nemen in goed onderling overleg en op een geestelijke wijze beslissingen omtrent het beleid dat gevoerd moet worden (als het ware 'coram Christo', voor het oog van Christus).
- Voor het overleg over beslissingen met betrekking tot het vaststellen van concrete doelen en van het beleid om deze doelen te bereiken dienen de regels ervoor schriftelijk vastgelegd. Daarbij dienen vragen te worden gesteld als: wat eist de gehoorzaamheid aan de opdracht van Christus van ons? Door wie/wat en op welke wijze wordt het zendingsdoel het beste gediend? Hoeveel geld kan er voor dit doel worden uitgetrokken?
- Omdat gedegen kennis van zaken nodig is voor het nemen van de juiste beslissingen dient voldoende tijd en geld te worden uitgetrokken voor een onderzoek naar de verwachte omvang, duur en vrucht van eventueel gezamenlijk uit te voeren zendingsprojecten. Het kan immers nodig zijn om prioriteiten te stellen in verband met het beschikbare budget.
- Lopende zendingsprojecten dienen op gezette tijden gezamenlijk geëvalueerd te worden waarbij met name beoordeeld dient te worden in hoeverre de voor deze projecten gestelde zendingsdoelen al dan niet reeds bereikt zijn.

Eenheid in verscheidenheid

In partnershiplatie hebben we meestal te maken met gemeenten die leven in andere culturen. Van die culturen geldt - evenzeer als overigens van de cultuur waarin wij leven - dat ze voortdurend in beweging zijn. In de wijze waarop aan het leven met God en aan de dienst aan Hem gestalte wordt gegeven zal het andere van de cultuur merkbaar en zichtbaar worden. Niet als zij, dienen ook wij ons ervan bewust te zijn dat wij in onze manier van kerkzijn door de cultuur waarin we leven beïnvloed zijn. Just als wij in contact komen met gelovigen uit andere culturen, zullen we ons dat meer en meer bewust worden. Daarbij moeten we ons er ook steeds rekenschap van geven dat verschil in cultuur een (wederzijdse) barrière kan zijn. 'Er is dus veel geduld nodig om te ontdekken wat God de anderen en ons, ieder in de eigen cultuur, deed en doet onderwinden'. Van belang is dat men elkaar kan aanspreken op Gods Woord om - op basis van het spreken van God - wederzijds elkaars dienen van Hem kritisch te doordenken. Van daaruit kunnen de volgende lijnen worden getrokken:

- Als gevolg van de zonde is er onderling onbegrip en zijn er barrières vanwege verschillen in taal en cultuur.
- Ondanks de verwoestende kracht van de zonde laten al die culturen in hun rijke verscheidenheid ook iets van de veelkleurigheid van Gods genade zien.
- De Heilige Geest heeft in principe ook de culturele tegenstelling overwonnen. Die culturen zijn voor Hem geen belemmering om daarin Zijn Woord te laten horen en er gemeenten van gelovigen te vormen.
- Ieder mag in zijn eigen taal de grote daden van God horen en daarop antwoorden in de door eigen cultuur bepaalde vorm.
- Wederkerigheid daarin betekent dat met elkaar gedeeld wordt op basis van gelijkwaardigheid wat ieder in eigen cultuur heeft ontvangen. Waar op deze geestelijke wijze gestalte gegeven wordt aan de partnershiplatie kan er steeds meer zicht komen op het principe dat eenheid geen eevormigheid betekent, maar dat die eenheid met elkaar in verscheidenheid mag beleefd worden.

Samenwerking

Op deze wijze kan in het zendingswerk worden samengewerkt met een kerk of meerdere kerken in andere culturen. Verderop in deze beleidsnota zal de concrete uitwerking hiervan worden aangegeven. Nu al kan worden gemeld dat er zo'n vorm van samenwerking bestaat met de Gerejete Toraja Mamas (GTM) op Sulawesi-Selatan in Indonesië (10.1), met de gemeenten Mutale, Niani en Soutpansberg van de Synode Soutpansberg van die Gereformeerde Kerk van Suid-Afrika (GKSA) in Zuid-Afrika (10.2), met de Gereformeerde Kerk van KwaNdebele (GKK) in Zuid-Afrika (10.3), met de Gereformeerde Kerk van Dkar in Botswana (10.4) en met de Igreja Evangelica Reformada in Brazilië (10.7).

Die samenwerking vindt plaats in de vorm van wederkerigheid waarbij partners over en weer respect voor elkaar willen opbrengen en elkaars oordeel in de besluitvorming willen honoreren. Concreet betekent het in ieder geval dat naar elkaar geluisterd wordt, informatie over elkaar wordt doorgegeven en voor elkaar geboden wordt.

Met elk van de partners is een samenwerkingsovereenkomst afgesloten. In sommige gevallen houdt zo'n overeenkomst in dat er een einde van de samenwerking wordt voorzien omdat de partner volledig op eigen kracht verder kan gaan (GTM, GKSA (Synode Soutpansberg)).

Belangrijke elementen in het sluiten van dergelijke overeenkomsten zijn uiteraard principiële gelijkwaardigheid, gebaseerd op het feit dat de Bijbel allen 'heiligen en geroepenen in Christus Jezus' noemt; heldere beleidslijnen, waarbij de partners over en weer weten wat ze van de ander kunnen en mogen verwachten; goed geformuleerde doelstellingen voor het werk van beide partners en gezamenlijke inzet, waarbij niet alleen gedacht wordt aan zendingswerkers maar ook aan de leden van de partnerkerken.

Perspectief

Waar er op deze wijze in het zendingswerk oog voor elkaar is, kan er zich ook een mooi perspectief openen voor de partners die samenwerken. Van belang is daarbij te letten op wat Paulus schrijft over het 'samen met alle heiligen'. Natuurlijk realiseren we ons dat we niet alle heiligen bij elkaar hebben in het zendingswerk, maar slechts een klein deel ervan. Niettemin is het wel een bonte verscheidenheid van die heiligen. Daarom zal de wederkerigheid in het zendingswerk ons begrip van het heil van God alleen maar verdiepen en zij kan dan ook niet zonder invloed blijven op ons eigen kerkelijke en geestelijke leven.

5. Verkondiging

Duidelijke opdracht

Reeds in het Oude Testament wordt duidelijk dat het Gods heilsplan is alle volken te betrekken bij het heil dat Hij aan het volk Israël bekend maakt. Zowel de profeten als de psalmen bezingen in veel toonaarden deze heilsbedoeling van God.

Jezus Christus is gekomen om de Schriften tot vervulling te brengen. Hij geeft zijn volgelingen de opdracht het Evangelie van het Koninkrijk te verkondigen aan alle volken. In hoofdstuk 2 is uitvoerig hierop ingegaan. Zendingswerk kan dus nader omschreven worden als de opdracht van de verkondiging van de blijde boodschap van Jezus Christus, die gekomen is om te zoeken en te redden wat verloren is. Allereerst bestemd voor het volk van God, Israël, daarna ook voor de volkeren die ingepijld mogen worden in Israël en de naam van Sions kinderen mogen dragen.

Getuigenis

In het Nieuwe Testament wordt het verkondigen van het Evangelie ook wel aangeduid met het woord getuigen. Uiteraard gaat het daarbij niet om krachtige, menselijke daden, evenmin om een aanprizen van wat mensen individueel in hun omgang met God ervaren hebben, hoe waardevol dat ook is. Het gaat in dit getuigenis om de grote daden van God. In dit getuigenis ligt een zwaar accent op de opstanding van Jezus Christus. We lozen immers van de apostelen na de uitstorting van de Heilige Geest dat zij met grote kracht getuigenis gaven van de opstanding van Jezus.

In het Nieuwe Testament wordt duidelijk dat dit centrale heilsoffert van levensbelang is. Als er geen feitelijke opstanding geweest is, zijn wij valse getuigen. Dit heilsoffert verkondigt ons immers dat God in Zijn Zoon Jezus Christus onze wereld van zonde en dood is binnengekomen en die heeft overwonnen. Door het bloed van het Lam heeft Hij zijn volk van alle eeuwen eens en voorgoed uitgeleid uit het huis van zonde en dood. Hij is een verzoening voor onze zonden, en niet alleen voor de onze maar ook voor die van de gehele wereld. De opstanding van Jezus Christus betekent voor allen die Hem toebehoren de opstanding tot een nieuw leven. In Christus is voor hen een nieuwe werkelijkheid aangebroken. In Christus zijn ze een nieuwe schepping omdat het oude is voorbijgegaan en het nieuwe is gekomen. Daarom leven ze niet meer voor zichzelf maar voor Christus. Paulus noemt dat het zoeken van de dingen die Boven zijn, waar Christus is. Dat een leven vanuit de opstanding van Christus duidelijk zijn gevolgen heeft voor het leven in allerlei aspecten, maakt Paulus in het vervolg duidelijk. Wanneer de apostel van dit alles getuigt in zijn brief aan de Efeziërs, komt hij tot aanbidding en lofrijzing van Gods barmhartigheid en genade.

Positief getuigen

Wie het werkwoord 'getuigen' gebruikt, weet dat er een negatieve en een positieve kant aan zit. Getuigen kan een negatief doel hebben, bijvoorbeeld als er tegen iemand geluigd wordt. Zo kunnen ook daden tegen ons getuigen. Maar getuigen wij in de eerste plaats lokaal en nodigend zijn vanwege de liefde die Gods hart vervult ten opzichte van zijn wereld. We denken hier niet aan Jezus Christus van wie wordt verkondigd, dat Hij de nood van de schare zag en met ontferming bewogen werd. Getuigen heeft in het Nieuwe Testament deze uitstraling van liefde en beweging in zich.

Aan alle volken

De vraag die van belang is: aan wie moet het Evangelie van het Koninkrijk verkondigd worden? Het antwoord van de Bijbel daarop is, zoals we al eerder hebben gezien, daarin onmiskenbaar duidelijk: alle volken. In de geschiedenis die God met zijn heil door de eeuwen gaat, wordt duidelijk dat niet alleen Israël maar alle volken mogen delen in Zijn heil (zie hoofdstuk 2). Daarom klinkt in heel de Schrift de oproep tot bekering door, niet alleen gericht tot Gods eigen volk, maar ook tot alle andere volken van de wereld. Ook zij mogen delen in de bekering ten leven. Daarom heeft God in de volheid des tijds Zijn Zoon in deze wereld gezonden. In Hem komt Zijn plan met deze wereld ten volle openbaar: de zegen die Hij toegeeft heeft aan Abram, komt in Jezus Christus ook tot de heidenen.

Het zal duidelijk zijn dat de opdracht om het Evangelie te verkondigen aan de volken rondom Israël nooit op gespannen voet kan staan met de beweging voor Gods eigen volk. De verloren schapen van het huis van Israël mogen niet vergeten worden. Paulus wordt vaak de apostel der heidenen genoemd. En niet ten onrechte: aan Ananias maakt de Heiland duidelijk dat Hij Paulus voor deze taak heeft geroepen. Maar als hij op reis gaat, verkondigt Paulus allereerst in de synagogen dat 'God de belofte, die aan de anderen geschied was, aan ons, hun kinderen, vervuld heeft door Jezus op te wekken. Ondanks verzet dient deze verkondiging niet nagelaten te worden. Het is duidelijk dat zijn broeders naar het vlees Paulus na aan het hart liggen. God heeft immers Zijn volk niet verlaten.

Uiteraard is het hier niet de plaats om te schrijven over de 'evangelieverkondiging onder Israël'. Daarvoor hebben de Christelijke Gereformeerde Kerken hun eigen deputaten. Maar van belang is te onderstrepen dat beide takken van Evangelieverkondiging niet met elkaar op gespannen voet hoeven te staan.

Het Evangelie in woord en daad

Het Hebreeuwse woord 'dabar' heeft een dubbele betekenis: woord én daad; niet als twee gescheiden zaken maar als twee aspecten van één en dezelfde zaak. Geen woorden zonder daden, geen daden zonder woorden. Of, anders gezegd, daden maken zichtbaar wat woorden bedoelen.

Als we 'zending' omschrijven als 'het Evangelie verkondigen' zou dat de indruk kunnen wekken dat het alleen om 'woorden' zou gaan. Maar dat zou een verkeerde uitleg zijn. Zending richt zich niet alleen op het (zondige) hart van de mens, het heil van het Evangelie heeft oog voor de totale mens.

Wie het Evangelie leest, weet dat deze twee kanten onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. We mogen daarbij denken aan de woorden die de Heiland spreekt in de Synagoge te Nazareth. De Geest des Heren is op Hem om

- aan armen het Evangelie te brengen,
- aan gevangenen lostating,
- aan blinden het gezicht, en
- aan gebrokenen heen-zending in vrijheid.

Reeds eerder werd opgemerkt dat Jezus de Schriften vervult. Hij is de van God beloofde Messias voor Israël, die het heil van God brengt. Dat heil omvat heel de mens. Het gaat in de verlossing van het Rijk van God niet alleen om de vergeving van zonden maar ook om het herstel van het bestaan.

Binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken is afgesproken dat deputaten voor de Buitenlandse Zending zich zullen richten op het aspect van de Woordverkondiging van de zending. Daarnaast houden deputaten voor hulpverlening in binnen- en buitenland zich bezig met de daadkracht van dezelfde opdracht. Het zal zonder meer duidelijk zijn dat beide groepen deputaten niet gescheiden kunnen opereren maar in goed overleg afspraken zullen maken over gebieden waar zij beiden hun aandacht op richten (Indonesië, Zuid-Afrika, Mozambique). Daarnaast informeren zij elkaar wederzijds over gebieden waar zij ieder afzonderlijk met de zendingsopdracht bezig zijn.

Keuzen

Princiëel gezien is er sprake van een wereldwijde opdracht. Het zal duidelijk zijn dat de Christelijke Gereformeerde Kerken niet in staat zijn met hun beperkte mogelijkheden over heel de wereld dit werk aan te pakken. Daarom moeten er keuzes worden gemaakt.

In chronologische volgorde werd er voor de volgende gebieden gekozen:

1927: Indonesië, met name het zuidelijk deel van Sulawesi (het vroegere Celebes);

1960: Zuid-Afrika, met name het Vredesgebied in het Noorden;

1960: Zuid-Afrika, met name het gebied KwaNdebele in de omgeving van de steden Johannesburg en Pretoria;

1991: Botswana, met name het Gantsidistrict voor werk onder Bushmen;

1995: Mozambique waar werk wordt opgezet in de provincie Zambezia.

Naast gebieden is er ook een keuze gemaakt voor een tweetal projecten:

in 1996 hulp bij protestantszending van de Igreja Evangelica Reformada in Brazilië en

in 1997 hulp aan de FATEB (Faculté de Théologie Evangélique de Bangui) in de Centraal Afrikaanse Republiek.

Niet blijven

Al in het Nieuwe Testament wordt het duidelijk dat zending een tijdelijk karakter heeft. Verderop in deze beleidsnota zal daar meer aandacht aan geschonken worden (hoofdstuk 7). Zodra gemeenten zijn ontstaan die naar gegevens uit de Schrift 78 kunnen beschikken over eigen ambtsdragers met inzet van de gaven die de Geest in de gemeente uitdeelt, dient de inbreng van het zendingswerk te worden afgebouwd. Die gemeenten dienen tot eigen zelfstandigheid te worden geleid. Voorbeelden daarvan in de zendingsgeschiedenis van de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn de GTM en de GKSA (Synode Soutpansberg). Overigens betekent het niet dat er een einde gekomen is aan onze zendingswerk. Samen met de zelfstandige gemeente o.g. zelfstandige kerkengemeenschap kunnen we naderen en beslissen over assistentie in zendingswerk dat door de gemeente of kerkengemeenschap dient te worden gedaan.

6. Mensen winnen

Zuiver geformuleerd?

In dit hoofdstuk willen we nader ingaan op de bedoeling van het zendingswerk. Waarvoor zendt Jezus zijn leerlingen de wereld in en wat Hij heeft daarmee uiteindelijk op het oog? In het Mission Statement is het als volgt geformuleerd: 'opdat mensen gewonnen worden voor Christus en toegewezen worden voor het werk in het Koninkrijk van God'.

De vraag kan worden gesteld of het zo zuiver geformuleerd is. Want er zijn ook andere antwoorden denkbaar. Bijvoorbeeld dat zendingwerk gebeurt omdat de wereld voor God wordt teruggewonnen. Of: omdat God in deze wereld aan zijn eer komt. Of: om uiteindelijk zichtbaar te maken dat God rechtvaardig is en Rechter van hemel en aarde.

Toch mogen we op Bijbelse gronden kiezen voor de formulering zoals die boven dit en het volgende hoofdstuk staat. We mogen hennieren aan wat in hoofdstuk 2 geschreven is over de wijze waarop in de Evangelien de opdracht van Jezus Christus wordt verkondigd. Het gaat erom 'alle volken te maken tot Zijn discipelen'. In het Evangelie naar Johannes gaat het erover, nadat Jezus Zijn opdracht aan zijn discipelen heeft gegeven, dat zonden van mensen wel of niet worden vergeven. En als in Marcus de opdracht om het Evangelie aan de hele schepping te verkondigen ter sprake komt, wordt er gesproken over de weg van geloof en het vinden van behoud. Kortom, in heel het Evangelie wordt duidelijk dat God in Jezus Christus erop uit is de van Hem vervreemde mens te redden uit zijn verdorvenheid en door Jezus Christus hem te behouden van de loom.

Niet naar de mens

Mensen mogen dus gewonnen worden door het Evangelie van Jezus Christus. Dat Evangelie wordt in een verloren wereld gebracht. Aan diep schuldige, gevallen mensen mag de blijde boodschap van redding en behoud in Jezus Christus worden verkondigd. Van dat Evangelie moet eerlijkheidshalve gezegd worden dat het niet naar de mens is: vervreemd van God heeft hij vanuit zichzelf geen oor voor de boodschap van het Evangelie.

Gods Woord is in dit opzicht glashelder. Wie meent met de boodschap van het Evangelie een aanknopingspunt in de mens te vinden, heeft de Bijbel niet aan zijn kant. De religieuze Grieken horen wetwendend de boodschap van Paulus in Athene aan tot het moment dat Hij Jezus Christus als de Opgestante verkondigt. Op dat moment keren ze zich van hem af.

... maar wel voor de mens

Het verrassende van de Schriften is dat het Evangelie weliswaar niet naar maar wel voor de mens is. De Naam van Jezus Christus moet hem verkondigd worden omdat er in die Naam redding is voor zijn verloren leven.

In het zendingwerk dat namens de Christelijke Gereformeerde Kerken op verschillende plaatsen in de wereld gedaan mag worden, komt het dus aan op de verkondiging van dit Evangelie. Mensen, vanuit zichzelf gebonden door de macht van duisternis, zonde en dood, mogen de roepstem van Christus horen en in Hem nieuw leven ontvangen. Het heil van Christus is niet gebonden of beperkt. In Christus heeft God de wereld met Zichzelf verzoend. Om die reden is er voor ieder die gelooft verlossing door Zijn zoenbloed. 'Het heil van Christus is totaal en alles-omvattend; het bevrijdt, het heelt en het vernieuwt'. En hoewel we ons realiseren dat het allemaal nog maar ten dele is, mogen we tegelijkertijd uitzien naar de volkomen verlossing die ten volle werkelijkheid wordt op de grote Dag van de komst van Christus.

Maar nu al mogen we het begin van de verlossing ervaren: verlossing van zonde en schuld, van dood en ondergang, van machten en krachten die ons gevangen houden. Door Kruis en Opstanding mogen we in nieuwheid van leven wandelen in gemeenschap met Hem die ons heeft uitgeleed uit het diensthuis van zonde en dood.

Mensen bewegen tot geloof

Wie staat in het spanningsveld van het Rijk van God, met name zoals zich dat voordoet in zendinggebieden, weet dat de verkondiging van het Evangelie geen eenvoudige zaak is. Uiteraard weet iedere werker in het Rijk van Christus dat het geloof een gave van God is. Mensen kunnen aan elkaar het geloof niet geven. Tegelijkertijd is iedere werker zich er ook van bewust dat de liefde van Christus ons dringt. Als Paulus staat voor Agrippa en hem het Evangelie van Christus verkondigt, merkt deze op dat Paulus hem wel spoedig als christen wil laten optreden. Anders gezegd: hij ervaart aan Paulus dat deze hem tot geloof zou willen bewegen.

Daarmee is de grondtoon van het zendingwerk gezet. Dat is geheel in overeenstemming met de doorgaande lijn in de Bijbel. 'Vanaf de zondeval is er een worsteling gaande om het behoud van mensen. God zendt Zijn getuigen uit om Zijn heil aan de volken bekend te maken'. 'Profeten en apostelen hebben het heil ontvouwd'. Daarom schrijft Paulus dat apostelen trachten de mensen te overtuigen.

Duidelijk is dat daarbij een grote spanning optreedt. Nemen de mensen die het Evangelie horen die blijde boodschap aan of wijzen ze die af? Maar het is volledig in de geest van Christus om de wereld in te gaan en mensen voor Hem in te winnen, omdat Hij in deze wereld is gekomen om te zoeken en te redden wat verloren is. Juist vanuit de complexiteit van Zijn opdracht mogen we mensen oproepen om alles te verlaten en Jezus Christus te volgen.

Maar één Naam

Tensliden van alle vragen die er in onze tijd worden gesteld en discussies die worden gevoerd rondom de boodschap van Jezus Christus, staat in het zendingwerk van de Christelijke Gereformeerde Kerken de boodschap van Jezus Christus, de gekruisigde en opgestane Heiland, centraal. Hij is de van God gegeven en gezonden Zoon. Wie in Hem gelooft, heeft eeuwig leven; wie Hem ongehoorzaam is, blijft in zijn verdorvenheid.

Wie op deze wijze zijn visie op zendingwerk verwoordt, moet er zich van bewust zijn dat hij daarin zijn positie ten midden van allerlei (moderne) zendingvisies heeft bepaald. Bijvoorbeeld tegenover de opvatting dat de onderscheiden godsdiensten verschillende beelden en voorstellingen geven van de ene God die christenen vanuit de Bijbel zeggen te kennen. De vraag naar het dienen van de ware God is verschoven naar de kwestie van het ware dienen van God. De boodschap van de Bijbel is wel uniek en gezaghebbend voor wie erin gelooft maar niet gezaghebbend en uniek voor alle mensen. Jezus is in deze visie slechts één van de moge-

lijkheden om tot God te komen naast alle andere mogelijkheden en wegen die andere godsdiensten wijzen. In de Bijbel is het duidelijk dat er maar één Weg tot God is: Jezus Christus. Hij is de enige, betrouwbare Weg tot God. 'In de Bijbel bevinden we ons niet in de supermarkt waar we het naar ons inzicht beste merk uitkiezen, maar in de apotheek. Het gaat er niet om een goede weg naar God te vinden (met Christus als een van de mogelijkheden), maar God reikt in Christus de weg naar Hem, het enige medicijn dat redt en geneest'. Niet godsdienst redt ons, maar God in Jezus Christus door Zijn Heilige Geest. Slechts in die Ene Naam ligt ons behoud.

Uniek

Het is goed te bedenken dat het in het christelijk geloof ten diepste gaat om de manier waarop God Zelf – in Zijn Zoon Jezus Christus – de weg tot Hem heeft gebaand. Die weg is de weg van het kruis. In het kruis van Jezus Christus geeft God Zijn eigen Zoon tot redding van mensen die Zijn vijanden zijn. Dat maakt het christelijk geloof uniek ten midden van alle andere religies. Het is de boodschap van de weg der verzoening. God heeft zelf het offer ter verzoening gegeven. Hij heeft Zijn Zoon gegeven en gezonden. Dat tekent tegelijkertijd de ernst van onze menselijke situatie. De weg van zelfverlossing die typerend is voor allerlei godsdienstheden, wordt door de Bijbel radicaal afgewezen. Het geloof is een gave van God. Het nieuwe leven kan alleen in de weg van de wedergeboorte worden ontvangen. Alleen in Gods licht zien wij het licht. 'Dat we dat mogen zien is ten diepste een geheim. Wij zochten Hem niet, maar Hij kwam en vond ons en opende Zelf onze ogen. Wij kozen niet Hem te volgen, maar Hij kwam ons tegen en riep ons weg uit ons oude bestaan'. Deze uniekheid van het christelijk geloof mogen we niet opgeven.

Dankbare verwondering

Het lijkt heel simpel geschreven: mensen worden gewonnen voor Christus. Maar wie het ziet gebeuren op de zendingvelden, kan alleen maar dankbaar verwonderd zijn. God wil mensen gebruiken om anderen tot Hem te brengen. Zo zien we het gebeuren in het boek Handelingen door de dienst van Petrus en de andere apostelen. Zo mogen we het nog steeds zien gebeuren op de verschillende terreinen waar zendingwerk namens onze kerken wordt gedaan. We leven in andere tijden en andere culturen. Het werk wordt gedaan in andere vormen. Maar de boodschap van het Evangelie is niet veranderd: het is levend en krachtig en het verandert menselijke levens. Daarom mogen mensen gewonnen worden voor Jezus Christus.

7 Toerusting

Twee kanten van één zaak

In het vorige hoofdstuk werd ingegaan op het doel van het zendingwerk: het winnen van mensen voor het Koninkrijk van God. Maar daarmee is nog niet alles gezegd. Wie het woord van Jezus uit Mattheüs 28:19 op zich laat inwerken ziet dat het zendingwerk twee kanten heeft. Enerzijds is er het winnen van de mensen voor Christus (door hen te dopen), anderzijds is er de taak om de mensen toe te rusten tot het dienen in het Koninkrijk van God (door hen te leren onderhouden alles wat Jezus ons bevelen heeft).

Bijbelse gegevens

Wie met name het Nieuwe Testament erop bevrucht, ontdekt dat er verschillende momenten zijn in het toerustingwerk:

- Het toerusten dient gericht te zijn op de opbouw van de gemeente. In zekere zin zijn de brieven van de apostelen 'toerustingbrieven'. Door middel van deze brieven proberen de apostelen structuur aan te brengen in het leven van de gemeenten die door het zendingwerk zijn ontstaan. Om die reden worden bijzondere diensten ingesteld 'om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon tot opbouw van het Lichaam van Christus'. Op deze wijze wordt de gemeente opgebouwd om zo naar taak in de wereld te kunnen vervullen.
- Het toerusten dient eveneens gericht te zijn op het groeien in het geloof. De jonge gemeenten verdienen nog dikwijls het beeld van een schip dat heen en weer gevingerd wordt op de golven. Alhier invloed van buitenaf en van binnenuit staan de stabiliteit van het leven met Christus in de weg. Als de gelovigen worden toegerust, kunnen ze uitgroeien naar een stuk volwassenheid in het geloof.
- Een ander doel van de toerusting is de uitbouw van de gemeente. De jonge zendinggemeenten zijn op hun beurt ook geroepen het Evangelie te verkondigen. Zo wordt de gemeente van Antiochië, zelf uit zendingwerk ontstaan, de gemeente die door de leiding van de Heilige Geest Paulus en Barnabas voor het zendingwerk uitzendt. In de relaties die deputaten hebben met de GTM wordt met name ook het zendingwerk van deze jonge kerken gesteund. Voor de GTM betekent dat werk op twee plaatsen: het gebied van To-Bungu en dat van Mada-Suppan. Voor de kerken in Venda betekent het; naast het zendingwerk in hun eigen gebied, dat zij ook op termijn een zendingwerker zullen inzetten in het toerustingproject in de provincie Zambezia in Mozambique.

Maar ook aan anderen

Deputaten geven een ruimere interpretatie aan de opdracht om mensen te leren onderhouden al wat Christus ons bevelen heeft. In een aantal gevallen is die toerusting niet beperkt tot de zendingpartner in een bepaald zendinggebied. Enkele voorbeelden kunnen dit illustreren.

Mukhanyoproject

Dat is – sinds 1992 – het geval met het onderwijs aan voorgangers uit Onafhankelijke Kerken in KwaNdebele. Aan ds. M. Rebel werd door een aantal van die voorgangers indertijd om Bijbels onderwijs gevraagd. In KwaNdebele zijn, evenals overigens in heel Afrika, veel van die Onafhankelijke Kerken die vaak een syncretistisch karakter hebben en dikwijls ontstaan rondom een charismatische voorganger. Het

opleidingsniveau van deze voorgangers is in veel gevallen bedroevend laag. Deputaten hebben positief op dit verzoek gereageerd. In het zogenaamde Mukanyoproject wordt in deeltijd (MBS) en voltijd onderwijs (MTC) dit onderwijs gegeven aan voornamelijk mensen uit de Onafhankelijke Kerken (zie ook hoofdstuk 10.3).

Toerustingswerk in Mozambique

Bij het aanwijzen van een nieuw zendingsgebied in de provincie Zambezia in Mozambique heeft vanaf het begin dit doel deputaten voor ogen gestaan. Uit vele Evangelische Kerken, vaak ontstaan door het evangelisatiewerk van Trans World Radio in dit gebied, kwam de vraag om onderwijs uit het Woord van God. Door de lange burgeroorlog was veel kader het land ontvlucht en had het aan goede scholing ontbroken. Om die reden besloten deputaten tegemoet te komen aan dit verzoek en een toerustingswerker naar dit gebied te zenden (zie ook hoofdstuk 10.5).

FATEB, Bangui

Een derde voorbeeld hiervan is het werk aan de Faculté de Théologie Evangélique de Bangui in de Centraal Afrikaanse Republiek. Voorgangers uit een groot aantal Franssprekende landen uit Centraal Afrika krijgen aan deze faculteit vervolgonderwijs. Daarbij gaat het erom hen door dit onderwijs zo te vormen dat zij op hun beurt in hun kerken ook weer theologisch onderwijs kunnen geven. Op deze wijze wordt er een bron van docenten in de kerken gevormd die mee kunnen helpen aan de opbouw van de gemeenten (zie ook hoofdstuk 10.6).

Al wat ik u bevolen heb

Opbouw, groeien in het geloof en uitbouw van de gemeente – het heeft alles te maken met de uitdrukkelijke opdracht van Christus om de volkeren te leren onderhouden al wat Hij ons bevolen heeft. Daarmee is ook de omvang en inhoud van dit onderwijs aangegeven. In de toerusting van de gemeente gaat het om onderwijs uit heel de Schrift. In Afrika wordt daarbij gebruik gemaakt van de TEE-cursus (Theological Education by Extension), een in dit werelddeel wijd en zijd gebruikte methode voor Bijbels onderwijs. Het voordeel van deze methode is dat niet de docent maar het boek de leermeester is en dat dit toerustingswerk op termijn aan de kerken zelf kan worden overgedragen. Een ander voordeel van deze methode is dat deze cursus is afgestemd op de Afrikaanse situatie en ingaat op de cultuur waarin de cursisten wonen. Uiteraard gaat het om meer dan overdracht van kennis. Het gaat er ook om dat in het geven van onderwijs het duidelijk is dat we – in woorden én daden – dienen te onderhouden wat Jezus ons bevolen heeft. In leven en werk van de zendingswerker zal de gestalte van de Heiland zelf zichtbaar worden.

Theologisch onderwijs

Deputaten willen hun zendingspartners stimuleren en steunen in het verbreden en verdiepen van het theologisch onderwijs. Zij willen daar personele en financiële steun voor bieden. De middelen die deputaten daarvoor willen inzetten, zijn het verstrekken van studiebeurzen en het ondersteunen van studenten uit zendingsgebieden als zij buiten hun gebied hun theologische kennis verder willen verdiepen. Juist als het gaat om theologen die leidinggevende posities in zendingskerken kunnen innemen, is het van belang dat deze goed theologisch gevormd zijn. Naast het inzetten van studiebeurzen is er de mogelijkheid van het inzetten van docenten. In goed overleg met de partnerkerken en/of met onderwijsinstellingen wordt geprobeerd op adequate wijze hulp te bieden.

Een belangrijk onderdeel van het theologisch onderwijs is het verstrekken van literatuur. Deputaten ondersteunen Bijbelvertaalkwerk en waar mogelijk Bijbelverspreiding en verspreiding van theologische literatuur, bijvoorbeeld in Indonesië en Mozambique.

8. De komst van het Rijk

Leven onder de belofte

In de voorgaande hoofdstukken is ingegaan op de vraag welke visie deputaten hebben als het gaat om het concrete zendingswerk. Verwezen werd naar de tweeslag in de opdracht van Christus zoals we die lezen aan het einde van het Evangelie naar Mattheüs: mensen maken tot discipelen van Jezus door hen te dopen en door hen te leren onderhouden al wat Christus ons bevolen heeft. Daarbij staat steeds een zeer fundamenteel gegeven van het Nieuwe Testament op de achtergrond. De verkondiging van het Evangelie heeft alles te maken met behoud van mensen, met hun toerusting tot een leven in de dienst van God. Dat kan ook anders worden gezegd: daarin wordt zichtbaar de uitbreiding van het Koninkrijk van God in deze wereld, zoals Jezus dat Zelf, voor Zijn uitgang naar Jeruzalem, aan zijn discipelen verkondigt.

Rijk van God

In de komst van Jezus Christus is het Rijk van God in deze wereld gekomen. Zelf zegt Jezus dat het Koninkrijk van God nabij is gekomen. In Hem wordt het hoorbaar en zichtbaar dat de wereld niet behoort aan duisternis en dood maar aan licht en leven. Dat Rijk van God kan men alleen binnengaan door wedergeboorte. In heel het optreden van Jezus staat de komst van het Rijk van God centraal. Dat Rijk verkondigt Jezus. Hij legt de geheimen van dat Rijk uit door middel van gelijkenissen. In de tekenen en wonderen die Hij verricht, laat Hij de werkelijkheid van dat Rijk van God zien. De aanwezigheid van het Rijk van God is geen droom maar heerlijke werkelijkheid. Door Zijn dood en opstanding wordt het Rijk van God eens en voorgoed in deze wereld gefundeerd. Geen macht ter wereld is nog in staat het Rijk van God teniet te doen. Jezus heeft alle machten en krachten verstuurd door hen openlijk ten toon te stellen en zo over hen te zegenen.

Reeds/nog niet

Naast de proclamatie van de komst van het Koninkrijk blijft er ook de werkelijkheid van de macht van de duisternis. Het Koninkrijk is gekomen maar het is nog niet ten volle werkelijkheid geworden. Zoals de discipelen waren daarover in verwarring. Op de dag van Zijn Hemelvaart vragen zij aan Jezus naar het herstel van het Koninkrijk voor Israël. Het antwoord van Jezus is duidelijk: zij hebben daar in de goede zin van het woord geen boodschap aan. Het Rijk van God is gekomen maar het is nog niet in volle heerlijkheid doorgebroken. De tijd tussen de komst van het Rijk en de volle doorbraak ervan – de eindtijd – moet gevuld worden met één opdracht: gebogen van Jezus door de kracht van de Heilige Geest. De gemeente leeft in de spanning van het alreeds en het nog niet. Het Rijk is alreeds gekomen maar nog niet in volle heerlijkheid doorgebroken. De gemeente ervaart maar al te zeer dat de duivel nog rond gaat als een brullende leeuw, maar mag tegelijkertijd leven vanuit de wetenschap dat aan Jezus alle bevoegdheid is gegeven in de hemel en op aarde. Jezus is de Koning.

Zending onder spanning

Dat maakt van het zendingswerk een bijzonder spannend gebeuren. Die spanning kleurt ook het zendingswerk. De verkondiging van het Evangelie aan alle volken van de wereld heeft te maken met de komst van de doorbraak van het volkomen Rijk van God. De gemeente mag leven onder de belofte dat het Rijk van God in volkomenheid zal komen als dit Evangelie van het Rijk aan alle volken zal zijn verkondigd.

Stap voor stap

Duidelijk is in het Nieuwe Testament dat de realisering van het Rijk van God progressie kent. Of, zoals het in het Mission Statement is geformuleerd, de belofte komt steeds dichtbij haar vervulling. Dat heeft alles te maken met het karakter van het Rijk van God. Het Rijk van God is niet statisch maar dynamisch. Het verovert al meer deze wereld. Verhelderend is in dit opzicht wat Paulus schrijft aan de gemeente van Corinthe: Jezus ontrooft alle macht en heerschappij. Er zullen al heel wat vijanden ontroefd zijn voordat de laatste, de dood, het definitief tegen Christus moet afleggen. In de opbouw en de uitbouw van het zendingswerk mag dit laatste niet uit het oog worden verloren. Moeten we enerzijds zeggen dat werken in de zending een intensieve ontmoeting met de vijandige machten betekent, anderzijds mogen we ook weten dat al die machten in het werk van de zending hun Meesters zullen ontmoeten en het tegen Hem moeten afleggen. Waar dit ook in de praktijk zichtbaar is, daar mag worden gezegd dat de vervulling van Gods belofte dichterbij is gekomen.

Burgers van Zijn Rijk

Het is een verrijking om zo met het perspectief van het Koninkrijk zendingswerk te mogen doen. In het werk van zending mag de doorbraak van het Rijk van God in deze wereld, hier en nu, zichtbaar worden. Er wordt een nieuwe gemeenschap gesticht onder de heerschappij van Christus. Gelovigen zijn burgers van Zijn Rijk. Ze mogen leven onder zijn bescherming, naar zijn orde en met het oog op Zijn toekomst.

Van Voetius is in het zendingswerk de driedeling: salvatio (redding), plantatio (inlijving) en glorificatio (verheerlijking). Het gaat om de bekering van verloren zondaars, om de planting van de Kerk, maar uiteindelijk om de verheerlijking van de Drieëne God als eerste en laatste doel. Het doel van God in Zijn verkondigingsplan is tenslotte de verheerlijking van Zijn Naam: uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen.

In het Rijk van God bloeit een gemeenschap op van mensen die door het geloof in Jezus Christus aan elkaar verbonden zijn. In dat Rijk gelden andere wetten dan in de wereld buiten Christus. Ook hier wordt onmiddellijk zichtbaar dat zending en dienstbetoon niet los van elkaar staan. In de jonge zendingsgemeente in Jeruzalem is er alle aandacht voor 'vergeten groepen'. Leven in de stijl van dit Rijk is leven in de stijl van de Koning van dit Rijk, die Zijn leven typeert als dienen.

Bij het nadenken over de vormgeving van het zendingswerk mag deze kant ervan niet over het hoofd worden gezien. Juist de gave van het Rijk van God geeft structuur aan gemeenten die uit zendingswerk ontstaan.

Samen met alle heiligen

Er zit nog een dimensie aan deze belofte die we bij het realiseren van de zendingsopdracht niet uit het oog mogen verliezen. Door te spreken over het Rijk van God is het mogelijk menselijke grenzen te doorbreken. Je mag de grens van het Rijk van God niet gelijkstellen met die van het kerkverband waartoe men behoort. In de ontmoeting met christenen uit de zendingsgebieden ontdekken we dat de grenzen veel en veel ruimer zijn. Maar we ontdekken dan ook dat we andere christenen niet alleen maar dienen te accepteren, maar hen ook nodig hebben om meer zicht te krijgen op de volheid van Gods heil in Jezus Christus. Het is niet voor niets dat Paulus juist in zijn brief aan de Efeziërs, waarin hij uitgebreid het doorbreken van grenzen tussen Israël en de volken aan de orde heeft gesteld, met een zekere opgetogenheid verkondigt dat we alleen maar samen met alle heiligen iets zullen verstaan van Gods heil. Uitgerekend dat gedeelte loopt uit op de lofprijzing van die God, die in staat is veel meer te doen dan wij bidden of beseffen. Wie ziet hoe veelvormig God Zijn gemeente in deze wereld roept en bouwt, krijgt steeds meer oog voor het 'samen met alle heiligen'. Op deze wijze dient het zendingswerk niet alleen de gemeenten daar in het zendingsgebied, maar zeker ook de gemeenten hier die zendingswerk zijn begonnen en zendingswerkers hebben uitgezonden. Deze wederkerigheid in het zendingswerk betekent wederzijdse verrijking.

Op weg naar het einde

In de reeds meermalen geciteerde tekst uit Mattheüs 14 wordt een stringent verband gelegd tussen de prediking van het Evangelie van het Koninkrijk en het komen van het einde. Om die reden is de nieuwtestamentische tijd ook als eindtijd te typeren. Het is de laatste fase in het heilsplan van God, dat Hij begonnen is in de belofte aan de eerste mens en geconcretiseerd heeft in de roeping van Abram. We zijn op weg naar het einde.

Wie het Nieuwe Testament daarop bemaagt, merkt dat er ook progressie zit in de komst van het einde. Met name in het boek Openbaring dringt zich het beeld van concentrische cirkels aan ons op: naarmate de Dag nadert, worden de weeten heviger en intenser. Met andere woorden: de tegenstand tegen het Rijk van God neemt toe naarmate de Dag van de komst van Christus dichterbij komt. De tegenkrachten tegen de doorbraak van het Rijk van God worden steeds heviger. Het zal ons niet ontgaan dat wij er steeds mee geconfronteerd worden, zowel op de zendingsterreinen als ook in eigen kerkelijk leven. We dienen daarmee in de begeleiding van het zendingswerk rekening te houden. In zijn brief aan de Efeziërs waarschuwt Paulus ons ervoor dat we niet te maken hebben met vijanden van vlees en bloed. De machten hebben duivelse trekken. Slechts in de wapenuitrusting die God aanbiedt, kunnen we in de boze dag erlegen standhouden. Daarnaast betekent het gericht zijn op het einde dat naast geboden is. Naarmate de tijden zich toespitsen, zal op grond van de beweging van Christus de zendingsinspanning gelijktijdig dienen te worden. We hebben de tijd die ons rest goed te gebruiken, de krachten te bundelen en alle middelen in te zetten om met het oog op de wederkomst te werken aan de uitvoering van het zendingsbevel. Mede daarom willen deputaten de kerken voortdurend oproepen om hun zendingsstaak in voorbede en offervaardigheid te steunen.

9. Lofprizing

Uitzicht

Zijdelings is er al een aantal keren op gewezen dat zendingswerk een grote belofte in zich draagt. Het gaat uiteindelijk om een ontelbare schare die bij de wederkomst van Christus Hem en de Vader zullen aanbidden. Duidelijk is uit de Schrift dat die schare is samengesteld uit mensen van verschillende volken, stammen, naties en talen. Op de grote Dag zal heel de wereld aanwezig zijn om het lofied op onze God en het Lam te zingen. Ze hebben de strijd achter zich gelaten, ze komen 'uit de grote verdrukking'. Maar nu zijn ze voor de troon van God en vereren Hem dag en nacht in de tempel. Hoe hier de beeldtaal van Openbaring ook moet worden uitgelegd, duidelijk is dat er voor de schare uitzicht is op Gods glorieuze toekomst.

Verwoorden

Deputaten willen in het zendingswerk dat ze mogen begeleiden dit uitzicht ook onder woorden brengen. Daarom zijn in het Mission Statement ook woorden van Paulus geciteerd. In de brief aan de Filippenzen wordt het ondersteunend karakter van de gemeente bij het zendingswerk en de zendingwerker(s) duidelijk zichtbaar. In gebod en gaven laat de gemeente weten bij het werk betrokken te zijn. Paulus roept de gemeente op daarin 'eensgezind te zijn'. De gemeente dient daarin de gezindheid te hebben die ook in Christus Jezus was. Die gezindheid werd duidelijk in het feit dat Hij de gestalte van een dienstknecht heeft aangenomen. In die gestalte is Hij de weg gegaan van vernedering die geleid heeft tot Zijn verhoging. Deze weg, die van vernedering en verhoging in de gestalte van een dienstknecht, leidt tot het doel dat Paulus als volgt onder woorden brengt: 'opdat in de naam van Jezus zich alle knie zou buigen van hen die in de hemel en die op de aarde zijn, en alle tong zou belijden: Jezus Christus is Heers, tot eer van God de Vader'.

Doel

Het is verrassend dat Paulus het op deze wijze onder woorden brengt. Het zendingswerk heeft blijkbaar een doel: het gaat om elke knie en elke tong. Met minder kan het blijkbaar niet toe. Uiteindelijk zal het Koninkrijk van God bemal en aarde vervullen. Jezus zelf maakt in een van zijn gelijkenissen duidelijk dat het huis van de Vader vol moet worden. In de naam van Jezus, op Zijn gezag, moeten knieën zich gaan buigen en tongen gaan belijden dat Hij de Kurios, de Heer van de Opstanding, is. Ook daarin wordt de belofte aan Abram tot vervulling gebracht. De kennis van God, het leven in goede relatie met Hem en met de naaste, zal die nieuwe werkelijkheid kenmerken. In de Bijbel wordt daarin niet exclusief maar inclusief gedacht. Het heel van God in Jezus Christus staat open voor alle mensen. Slechts wie zich aan deze Kurios niet wil onderwerpen en in ongehoorzaamheid aan Hem voorbijgaat, zal in Zijn verlossing niet delen. Opvallend is het dat Paulus in zijn lofied op het heilswerk van Christus niet massaal maar individueel spreekt. Het gaat niet om alle knieën maar elke knie. Hoewel het heel van Christus verkondigd mag worden aan alle volken is het niet een massaal gebeuren. Ieder mag daarin persoonlijk worden benaderd en aangesproken.

Spanning

In dit perspectief mag zendingswerk worden gedaan. Het is verwoord in de tweede bede die Christus zijn discipelen heeft geleerd: 'Uw Koninkrijk komte in de uitteg die de Catechismus van Heidelberg daaraan geeft, lezen we onder meer: "vernieetig de werken van de duivel en elke macht die zich tegen U verheft, evenals alle boze plannen die tegen Uw heilige Woord beraamd worden; tot dat Uw Rijk in volmaaktheid komt, waarin Gij alles zult zijn in allen. Wie dit gebed op z'n lippen neemt, onderwerpt zich aan de spanning die dit gebed met zich meebrengt. Enerzijds is het volkomen waar dat redding van mensen Gods werk is, dat Hij zelf de tougels in handen houdt, anderzijds bereikt Hij Zijn doel door Zijn gemeente in te zetten. Deze spanning hoelt in de gemeente niet te leiden tot kranpachtigheid. Van de Knecht des Heren wordt in Jesaja 53 beleden 'dat het voornemen des HEREN door Zijn hand voortgang zal hebben'. De wijze waarop het werk van Christus in het boek Handelingen wordt verkondigd, onderstreept deze belofte. 'Blij en verwonderd is de gemeente over haar machtige God die door de eeuwen heen wonderen deed. Hij roept ook vandaag in zichzelf zwakke mensen tot de dienst in Zijn Koninkrijk. Maar het is en blijft Zijn werk. Hij draagt zorg dat de vol-einding komt waarin de de kennis des Heeren de totale schepping beheerst'. Daarom moeten we het zendingswerk nooit van deze spanning willen ontdoen. Juist deze spanning maakt de gemeente alert op de mogelijkheden die God geeft en maakt haar bereid om haar opdracht te vervullen.

Lofprizing

Opvallend is hoe vaak in de Bijbel een gedwalle over de heilsdaden van God uitmond in lofprizing. Zelfs als Paulus het voor hem bijzonder moeilijke probleem van de verharding van het volk Israël ter sprake brengt, eindigt Hij toch met lofprizing op die God uit Wie, door Wie en tot Wie alle dingen zijn. In het gedeelte uit de brief aan de Filippenzen, waaruit de sloten van het Mission Statement is gekozen, komt ook die lofprizing ter sprake. De knieën die zich buigen en de tongen die belijden dat Jezus Christus Heer is, doen dat 'tot eer van God, de Vader'. We mogen al het zendingswerk zien vanuit dit perspectief. Daar zal het uiteindelijk op uitlopen. In de nieuwe werkelijkheid die in en met de komst van Christus zal doorbreken, mag de mens weer beantwoorden aan het doel waartoe God de mens geschapen heeft. Het werk van de zending is niet alleen gericht op het heden (mensen winnen voor het Koninkrijk van God), het is ook gericht op de toekomst. Niet alleen de schepping, ook de gemeente ziet met rijkhatend verlangen uit naar Zijn komst. Vervuld met de Geest bidt de gemeente om het aantrekken van de nieuwe werkelijkheid.

10. Tenslotte

Terugblik

In de voorgaande hoofdstukken hebben deputaten hun visie op het zendingswerk en de wijze waarop daarvan op de diverse zendingsterreinen en in de zendingsprojecten gestalte dient te worden gegeven, aan u voorgelegd. Het zou kunnen zijn dat het de vraag oproept of dat nu allemaal wel zo nodig is. Stroken zo'n systematische doordiening van het zendingswerk en het uitzetten van beleidsvoornemen wel bij het kerkelijk zendingswerk? Of zouden er veel meer ad-hoc beslissingen dienen genomen te worden?

(Bijbels) Verantwoord

Deputaten menen daarin Bijbels verantwoord bezig te zijn. De Schriften laat ons zien dat de God en Vader van Jezus Christus een God van orde is. Het werk in de gemeente en in Gods Rijk dienen daarom in goede orde te gebeuren. Daarmee wordt het werk van de Heilige Geest niet belemmerd. Waar goed is nagedacht over de wijze waarop het zendingswerk naar Bijbelse uitgangspunten dient te worden gerealiseerd, zal men er juist voor open staan dat de Heilige Geest de leiding heeft en dat Hij soms op wegen leidt die van tevoren niet verwacht of bedacht waren.

Op deze wijze willen deputaten hun werk doen. Ze willen een diepe afhankelijkheid van Hem, die tot dit werk roept, combineren met inzet en doordiening van het werk waartoe Hij roept. Het gaat – ook in het begeleiden van het zendingswerk – om bidden én werken, werken én bidden. Dat mag de zekerheid geven dat enerzijds het spoor dat door de Schriften gewezen wordt, niet wordt verlaten en anderzijds dat de contracten van het werk gewaarborgd is.

Statuut voor de Zendingwerker

In dit kader past het ook dat deputaten voor hun zendingwerker een 'zakelijke' regeling hebben ontworpen in het 'Statuut voor de Zendingwerker'. In dit stuk zijn allerlei zaken geregeld die te maken hebben met de rechten en plichten van de zendingwerker en zijn (eventuele) echtgenote en/of gezin zoals opleiding, standplaats, geneeskundig onderzoek, traktement en salaris, verlof, rechten van gezinsleden, repatriëring en dergelijke.

Voorzichtig

Deze nota is geschreven op de drempel van een nieuw millennium. Het heeft daarom ook iets in zich van een vooruitblik. Deputaten doen hun werk onder het perspectief van de voltooiing van Gods Rijk op de dag van Jezus komst.

Namens deputaten,

drs. J. van Muligen, algemeen voorzitter
ds. H. Laast, eerste secretaris

Bijlage 73.2

Recapitulatie begrotingen voor de periode 2002 t/m 2004

Uitgaven €	2002 €	2003 €	2004
1. Indonesië	59.323	57.303	55.317
2. Venda	153.239	153.239	153.239
3. Kwardabele	207.058	221.389	238.853
4. Mukharayo Theological College	85.540	93.360	87.828
5. Mukharayo Bijbelschool	51.859	53.783	55.799
6. Botswana	217.404	83.063	190.128
7. Bangui	56.904	63.916	59.949
8. Mozambique	95.507	99.637	147.875
9. Nederland	346.608	359.520	370.811
10. Brazilië	27.500	30.000	32.000
11. Bsz. Zendingarbeiders	9.076	9.076	9.076
12. Siberië	22.700	22.700	0
13. IFES-Nederland	47.550	49.044	50.601
Totaal van de uitgaven	1.380.868 (3.043.033)	1.396.031 (3.076.447)	1.451.506 (3.198.698)

Inkomsten

14. Inkomsten kerken	1.026.329	1.040.320	1.083.956
15. Opbrengst beleggingen	185.000	185.000	185.000
16. Opbrengst erflatingen/legaten	45.500	45.500	45.500
17. Vrijval bestemm. res. zw. zond. terr.	32.690	34.454	46.300
18. Vrijval eigen vermogen	90.750	90.750	90.750

Gevraagde omslag op basis van deze bedragen € 14,10 (31,07)

BILAGE 74
Art. 129, 138

Rapport 3 van commissie 2 inzake deputaten buitenlandse zending

1. Algemeen

Er is in de commissie veel waardering voor het vele werk dat deputaten hebben verricht. De algemeen voorzitter drs. J. van Muligen herstelde van een hartinfarct. Begin van dit jaar zijn oogproblemen ontstaan bij ds. H. Last, de secretaris van deputaten. Naar het oordeel van een Arbo-arts kan slechts binnen het bestek van een normale weektaak 50% van het werk worden gedaan. In de lacune die nu ontstaat, dient te worden voorzien. Deputaten zijn van mening dat dit probleem het best kan worden opgelost door een tweede secretaris voor 50% te benoemen. De commissie is dat met deputaten eens. Daarom doet zij op hun verzoek het voorstel om voor 50% een tweede secretaris te benoemen. Met dankbaarheid wordt gememoreerd het werk dat verricht is door de terugtrekkende GS deputaten de bns. W.P. de Groot, R. Procee, H.A. Smit, C.J. Hagesteijn en de PS deputaten ds. K. Groeneveld en ds. H. Peet. Vanwege het omvangrijke werk is het rapport uitvoerig. Het zou beknopter kunnen. Tevens heeft uw commissie de suggestie gedaan voortaan een beknopt rapport te geven, met een uitvoeriger tweede deel dat niet in de Acta komt. Die suggestie is door deputaten welwillend ontvangen. De commissie heeft de deputaten verzocht voortaan expliciet te vermelden hoe zij zijn omgegaan met de uitvoering van de synode opdrachten. Tevens is gevraagd om in de rapportage een duidelijker relatie te leggen tussen nieuwe voorstellen en de gedeelten die als onderbouwing dienen.

In comité zullen deputaten rapporteren over 4.2.4. Over de onderdelen 5.1 en 5.2 is gesproken met de deputaten en de buitenlandse afgevaardigden. In een aanvullend rapport 3A wordt van die bespreking verslag gedaan.

2. Opdrachten GS 1998

2.1 GS 1998 besluit 16 over het stemrecht van gedeputeerden (2.4.3) - zie bij 3.

2.2 GS 1998 besluit 17 over een voorstel van instructie (2.9.4) [voorstel 9.7]

Deputaten hebben de opdracht uitgevoerd. De opdracht vloeide echter voort uit de opmerking van de voorzitter dat er bij zijn aantreden geen taakomschrijving was. In de voorgestelde instructie staat de taak van de moderatoren nog niet omschreven. Uw commissie acht de instructie voor deputaten evangelieverkondiging onder Israël niet in alle opzichten adequaat. Bovendien hebben deputaten zending nu een instructie en een regeling. In overleg met deputaten stelt uw commissie voor om de instructie en regeling te herschrijven tot één instructie, waarin ook de taken van de functionarissen worden omschreven.

2.3 GS 1998 besluit 18 over het ontwikkelen van een project in Egypte

Deputaten hadden aan de vorige generale synode een bedrag van f 30,- per lid/dooplid gevraagd om de ingediende begroting te kunnen uitvoeren. Toen de generale synode besloot de omslag op f 20,- te stellen, konden een aantal besluiten niet worden uitgevoerd waaronder het besluit omtrent Egypte. Gaandeweg bleek dat de inkomsten voor zending meevielen, o.a. door extra giften. Daardoor kwam er toch financiële ruimte voor Egypte. Er is een oriënterend bezoek gebracht, dat zo mogelijk nog dit kalenderjaar door een tweede bezoek zal worden gevolgd. Ook is het overleg met de GZB hierover hervat.

2.4 GS 1998 besluit 19 over het samenwerken met corresponderende kerken

Tot op heden heeft zich niet voorgedaan wat in besluit 19 aan de orde is gesteld. Tijdens de laatste ICRC-conferentie is kritisch gesproken over het Missionscomité omdat er te weinig activiteiten in de richting van de lidkerken waren ontplooid. De secretaris van deputaten is inmiddels aan dit comité toegevoegd. In voorkomende gevallen is het dus heel eenvoudig met de lidkerken van de ICRC over nieuwe terreinen en/of projecten te overleggen.

3. Samenstelling en nieuwe werkwijze van het deputaatschap (2.1 en 2.4; bijlagen 2 en 3) [voorstellen 9.1-9.6]

Door de structuurverandering is de functie van de tweede secretaris komen te vervallen. In de nieuwe opzet is het belangrijk dat in elke deputaatschapscommissie tenminste één GS-deputaat zitting heeft. Omdat deputaten zeer hechten aan hun plan twee deputaten voor PR te benoemen, pleiten zij ervoor opnieuw acht deputaten te benoemen.

Deputaten kwamen ertoe over hun werkwijze na te denken, omdat het werk sterk is uitgebreid (van vier zendingsgebieden in 1994 tot tien aandachtsvelden in 2001). Daardoor waren steeds meer sectievergaderingen

nodig; ook ontstond er een zekere stroperigheid in het uitvoeren van beleid. Sommige items passeerden drie tot vier agenda's alvorens er een beslissing over genomen kon worden. Dat gaf soms onvrede. De nieuwe structuur functioneert vanaf januari. Daarin hebben alleen de door de PS en de GS benoemde deputaten stemrecht. Deputaten van de zenderde gemeenten hebben in de betrokken deputaatschapscommissie in de voordracht van een nieuwe kandidaat een stem, maar niet bij de benoeming. In juni is er een eerste evaluatie van de nieuwe werkwijze geweest. Het lijkt een goede werkwijze, omdat de lijnen korter zijn en de beslissingen sneller kunnen worden genomen. Een nadeel is dat niet meer elke deputaat inzicht heeft in het geheel van het werk. Dat geldt overigens wel voor de GS- en PS-deputaten die alle informatie ontvangen.

4. Benoemingen

4.1 Ds. E. Everts (2.3.5) [voorstellen 9.10 en 9.12]

Ds. Everts begeerde predikant te blijven in de CGK. Het is er deputaten veel aan gelegen dat er goede zorg besteed wordt aan zendingswerkers. Daartoe is correspondentie gevoerd, waarin de verschillende instanties (o.a. de FRC en de CGK te Utrum) volledig akkoord zijn gegaan. Uw commissie heeft deputaten voorgesteld om bijlage 1 niet in de Acta te laten op nemen.

4.2 Bijzondere zendingsarbeiders (2.8.3) (5.5.1) [voorstel 9.14]

Het beleid van deputaten is om de arbeid van de zending door decentralisatie dichtbij de plaatselijke gemeenten te brengen. Zij merken dat het een stimulans is voor de betrokkenheid in de kerken.

5 Beleidsvisie en Beleidsplannen (2.6.3) [voorstel 9.16]

Voor deze nota heeft de commissie veel waardering. Er worden goede bijbelse lijnen gegeven en er volgt een overzichtelijke uitwerking. Zij had enkele opmerkingen. Zo leefde er in de commissie een voorkeur te spreken over Jezus Christus is Heere. Dat stuitte bij deputaten uiteraard niet op bezwaren. Het leek de commissie goed om in de Mission Statement zending te typen als werk van de Drie-enige God, zoals dat in 2 gebeurt. Deputaten zullen dat toevoegen.

De volgende verklaring dat zij dat doen 'in nauwe samenwerking met andere gemeenten van Christus in deze wereld' zal op voorstel van de commissie veranderd worden in: 'in nauwe samenwerking met andere kerken'

6 Notities

6.1 Werving zendingswerkers en aanvullende notitie (2.9.1) [voorstellen 9.15 en 9.17]

Hiervan heeft uw commissie met waardering en instemming kennis genomen.

6.2 Notitie PR-beleid (2.9.2) [voorstel 9.18]

Wordt met betere PR niet dezelfde groep bereikt als nu? Deputaten wazen op een onderzoek dat een aantal jaren geleden door de Werkgroep Betrokkenheid Gemeentelieden is uitgevoerd. Daaruit mag worden geconcludeerd dat het mogelijk is dat de interesse in zending gaat groeien als het werk op een goede manier onder de aandacht wordt gebracht. Daarbij hebben deputaten ook de voorgangers op het oog.

In de bijlage (5.5 Plannen) worden de scholen genoemd. Regelmatig ontvangen deputaten verzoeken van scholen die een zendingsproject willen adopteren. Bij een goede PR zou een actiever beleid gevoerd kunnen worden door scholen te benaderen.

In de bijlage (5.5 Financiën) gaat het over een goede PR waarvoor investering nodig is. Met inzet van vrijwilligers kunnen de kosten tot een minimum beperkt blijven. Goede, professionele begeleiding is een absolute voorwaarde. Daardoor zal het mogelijk zijn met bestaande middelen en mensen meer te bereiken. Met het diaconaal bureau en evangelisatie is er overleg om in de toekomst eventueel samen PR te doen. Ook is in onze commissie geopperd om een PR functionaris te benoemen voor alle deputaatschappen.

7 Naamswijziging (2.9.3) [voorstel 9.18]

De commissie constateert dat deputaten steeds meer werk in eigen land krijgen. Het is de vraag of dat wel een goede zaak is. Deputaten zijn van mening dat, geleid op de ontwikkelingen in Nederland en Europa, de zendingsopdracht niet alleen geldt voor het 'buitenland' maar zeker ook voor eigen land. Een duidelijk voorbeeld is het werk onder buitenlandse studenten van de stichting IFES-Nederland. Met deputaten evangelisatie is voortdurend contact over deze ontwikkelingen. Alle besluiten die tot op heden in deze richting zijn genomen, hebben hun volledige instemming.

Als deputaten zich steeds meer op eigen land richten, is dan de grote buitenlandse inspanning wel verantwoord? Zijn er in het buitenland geen christenen die deze taak in eigen land kunnen oppakken? Deputaten wazen op hun beleidsnota en op hun beleid zo snel als verantwoord is het werk over te dragen aan de lokale kerken. Zie Venda en de plannen m.b.t. KwaNdebele.

Geleid op de ontwikkelingen neemt de commissie het voorstel tot naamsverandering over.

8 Werkterreinen

8.1 Botswana (3.2.3.2)

Gevraagd is naar het gebruik van TTI. Deputaten antwoordden dat ds. J. Westels indertijd de beide methodes (TEE en TTI) heeft onderzocht. Naar zijn oordeel moest in de situatie van de kerk van Botswana vooral aandacht aan verdieping gegeven worden. Daartoe is het TTI-materiaal, dat leerstelliger van opzet is, beter geschikt.

8.2 Mozambique TWR (3.3.2.3)

Deputaten gaven toelichting op de verminderde presentie na regen en op twijfel bij verschillende kerken over de doelstellingen van het project.

In Mozambique zijn er maar enkele verharde wegen. De overige wegen zijn in de regentijd niet of nauwelijks begaanbaar. Zij die het onderwijs volgen, moeten vaak grote afstanden afleggen en in de regentijd lukt dat soms niet. De regentijd is ook de tijd van het planten: veel voorgangers hebben naast hun werk in de gemeente ook akkers.

Ook de kerk in Mozambique lijdt onder kerkcheuringen. Er kan onderlinge rivaliteit ontstaan als er het vermoeden is dat een van de kerken met de oer van de opleiding gaat strijken. Als duidelijk wordt dat dit onderwijs 'van buiten' komt (Nederland, TWR) verdwijnt de argwaan. Overigens is er in een groeiende belangstelling voor dit werk, getuige het laatste werkrapport van ds. J. van 't Spijker.

8.3 Mozambique financiering familie Blijleven (3.3.2.5) [voorstel 9.8]

Deputaten hadden toestemming van de generale synode gekregen om het zendingsgebied in Mozambique te ontwikkelen. Maar toen de gevraagde omleg teruggebracht was tot f. 20,00 moesten deputaten andere wegen zoeken om de uitbreiding van het werk mogelijk te maken. Dat kon door een erfplating met last. Deputaten doen voor de continuering van deze taak een beroep op de kerken, zoals blijkt uit de begroting. Uw commissie stelt voor de gemeente 's Gravenmoer officieel tot zondende gemeente te benoemen.

8.4 IER Brazilië (4.1) [voorstel 9.21]

Tijdens het bezoek aan de IERB met ds. en mev. Van der Maat werden deputaten in de juistheid van hun besluit bevestigd: de gang van zaken is op die manier volledig afgerond. Het is een goede zaak dat nu ds. Joao Geraldo de Geus Los kon worden ingezet. Hij voldoet aan de criteria van deputaten en onderschrijft alle beleidsplangeschriften, ook de DL die van de IERB geen officieel beleidsplangeschrift zijn. Bij zijn benoeming werden deputaten betrokken; het geschiedde conform onze afspraken. Inhoudelijk zijn deputaten door onze secretaris bij het werk betrokken. Er is een voorstel dat hij zal worden toegevoegd aan hen die de predikant van Curitiba zullen begeleiden.

8.5 KwaNdebele (4.2) [voorstellen 9.11 en 9.20]

Gedurende het jaar 2001 hebben deputaten kunnen constateren dat ds. en mw. Buys het werk in Zuid-Afrika en Indonesië goed kunnen combineren. Ds. C.W. Buys spreekt vloeiend Zulu en Indonesisch en kan zich vereenzelvigen met de mensen in KwaNdebele en binnen de GTM. Hij is uitstekend op de hoogte van situatie binnen de GTM.

Hij heeft het werk binnen de MBS zo georganiseerd dat hij het op termijn kan overdragen. De werkdruk van dr. P.J. Buys aan MTC is een voortdurend gespreksonderwerp binnen de ds.-KwaNdebele. Voor een deel heeft die werkdruk te maken met het vele werk, maar ze komt ook voort uit zijn grote inzet. Deputaten hebben gepoogd via de beheerraad die werkdruk te verlagen door bijv. een administrateur aan te stellen en een secretaresse. Op dat punt is zijn werk verminderd. Toch blijft de druk nog hoog door het vele werk dat hij blijft verrichten.

De catechismus in 4.2.2.3 genoemd, is geschreven door ds. W. van 't Spijker en behandelt de hoofdwaarden van het christelijk geloof toegespit op KwaNdebele. Deputaten kennen deze catechismus alleen uit de rapportage.

8.6 IFES-Nederland (5.3) [voorstel 9.9]

Uitvoerig is gesproken over het werk dat ds. Van der Maat in dienst van deputaten voor IFES is gaan doen. De keuze voor en van ds. Van der Maat heeft deputaten bevestigd in hun geloof dat uiteindelijk de Heere Jezus ons leidt in het zendingswerk. De afwijzing door Brazilië en het verzoek om ondersteuning voor het buitenlandse studentenwerk kwamen bijna tegelijkertijd. Op een integrale manier heeft ds. Van der Maat zich afgevraagd of misschien hier zijn roeping zou liggen. Uit die overweging is dit besluit gekomen: goed en biddend doordacht.

De financiële verdeling met evangelisatie was voor uw commissie ondoorzichtig. Deputaten hebben aan deputaten evangelisatie gevraagd voor 20% te participeren, zoals zending voor 20% participeert in de stichting Evangelie & Moslims. Een en ander past in de samenwerking tussen beide deputaatschappen die beide zich bezighouden met de taak van de missionaire gemeente.

Het werk van ds. Van der Maat bestaat uit het stimuleren van christenstudenten, om contact te zoeken met buitenlandse studenten en hen in aanraking te brengen met het Evangelie van Jezus Christus, met inschakeling van gastzinnen in plaatselijke gemeenten. De inwerk- en kennismakingssituatie is inmiddels voorbij. Ds. Van der Maat ervaart dat hij wordt gezegend en dat hij zijn specifieke gaven op deze wijze kan gebruiken voor het Rijk van God. Uw commissie acht het gerechtvaardigd dat ds. v.d. Maat, die in dienst is van deputaten, deze passende functie blijft uitvoeren.

Uw commissie stelt voor de gemeente Muzool officieel tot zondende gemeente te benoemen.

8.7 Siberië (5.4) [voorstel 9.22]

De stichting Friedensstimme werd verwezen naar WNZ omdat deze werkgroep bezig was met het nadenken over nieuwe zendingssterreinen en/of projecten. Bij deze aanvraag werden deputaten bepaald bij hun eerste opdracht: het Evangelie bekend maken bij mensen die er nog nooit van gehoord hebben. Omdat er op dat moment financiële mogelijkheden waren door een erfplating hebben deputaten ertoe besloten. In de kerken is dit project heel goed ontvangen. Deputaten beseffen dat er financieel een wissel omgaat als ze buiten de hoofdlijke omslag om dit project willen (blijven) steunen. Anderzijds is het de vraag of het niet gewenst is dat deputaten daar gepaste mogelijkheden voor krijgen. Die vraag rijst vooral ook, geleid op het feit dat de omleg van de generale synode 1998 niet toetskend was voor de goedgekeurde projecten. Uw commissie pleit ervoor dat deputaten toestemming krijgen voor dergelijke projecten die boven de begroting uitgaan aan fondswerving te doen. Dat moet uiteraard niet de grootste zorgvuldigheid gebeuren, zowel naar de kerken toe als naar betreffende projecten. Als de synode met de commissie instemt, kan ook goedkeuring worden verleend aan voorstel 9.22.

Verder is het gewenst dat deputaten zich bezinnen op de criteria die worden gehanteerd bij projecten die niet in de begroting zijn opgenomen. Uw commissie stelt u voor dit aan deputaten als opdracht mee te geven.

9 Contacten

9.1 Werkgroep WCJ (8.2)

Het is naar de mening van de commissie en deputaten belangrijk ook jongeren voor het zendingswerk warm te maken. Probleem is dat er onvoldoende trekkracht voor deze werkgroep gevonden kon worden. Deputaten willen dit nu koppelen aan PR.

9.2 Interne samenwerking (7.1 en 7.2) [voorstel 9.13]

Uw commissie is van mening dat het goed is als de samenwerking tussen de onderlinge deputaatschappen zo optimaal mogelijk is. Zij steunt daartoe het voorstel onder 7.2.3 verwoord.

9.3 Dep. contact buitenlandse kerken (7.3.3.1)

Deputaten Zending hebben geen officiële relatie met de IERB, alleen met het departement van de zending. Met deputaten correspondentie is daarover een gesprek geweest dat in dit rapport is verslagen. Nieuwe ontwikkelingen zijn: door de IERB is een 'profiel' opgesteld waarin het reformatorisch karakter van deze kerk duidelijk is verwoord. Door ds. F. Schalkwijk is een duidelijke uitleg van de Dode Leeregelezen geschreven die door de synode IERB als kerkelijk geschrift is aanvaard. Helaas is van dit geschrift (nog) geen Nederlandse vertaling voorhanden.

9.4 Classicale zendingscorrespondenten (7.4)

Op een vraag over het functioneren van de dagen voor de classicale correspondenten en zendingscommissies antwoorden deputaten dat zij aan die dagen een andere opzet willen geven waarbij het accent op toerusting ligt. Het ligt in de bedoeling regionaal ook de plaatselijke commissies erbij te betrekken.

10 Financiën [voorstel 5.23]

De financiën behoren niet tot de competentie van uw commissie. Maar uw commissie achtte het belangrijk er in het algemeen met de deputaten over te spreken. Naar het oordeel van de commissie is het niet terecht dat deputaten een verhoging van f 11,07 vragen. Ze acht het redelijk dat trendmatige verhogingen en inflatiecorrectie worden doorgevoerd in de begroting. Deputaten zijn echter uitgegaan van hun begroting van 1998, die nodig was om alle goedgekeurde projecten te dekken. Dan is er slechts sprake van een verhoging van f 1,57. Met deputaten is de commissie van mening dat er een discrepantie zit tussen de goedkeuring van de projecten en het ontslag brengen van de begroting. In een dergelijk geval zou de synode er goed aan doen deputaten aan te geven hoe zij hiermee moeten omgaan. Door financiële meevallers konden vrijwel alle projecten toch worden gerealiseerd. Maar die kunnen niet worden begroot. Deputaten financiële zaken begroten echter wel f 200.000 per jaar aan inkomsten uit erfenissen vooraf. Dat roept vragen op. De commissie is het met deputaten zending eens dat inkomsten uit erfenissen alleen achteraf tot lastenverlichting mogen leiden.

Vooraf hebben zij opnieuw aangegeven hoe ongelukkig zij zijn met de uitsplitsing van de hoofdlijke omslag in twee bedragen. Deze opdeling is voor velen ondoorzichtig. Er is een aantal gemeenten die alleen het laagste bedrag voor een verplichting houdt. Dat is geen goede zaak.

Een ander punt dat in het gesprek aan de orde kwam, was dat het van groot belang zou zijn als deputaten financiële zaken ver voor de vergadering van de synode met alle deputaatschappen samen een bespreking zou hebben om na te gaan wat voor de komende drie jaar gewenst en mogelijk is. Uw commissie onderschrijft het belang van dit punt.

11 Voorstellen (9)

Uw commissie stelt voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren, onder dank voor het vele werk dat zij hebben verricht;
2. opnieuw een deputaat algemeen voorzitter te benoemen;
3. een deputaat vice-voorzitter te benoemen;
4. opnieuw een deputaat algemeen secretaris te benoemen;
5. deputaten toestemming te verlenen een tweede secretaris te benoemen voor een halve weektaak en daarvan achteraf verantwoording te doen aan de generale synode;
6. opnieuw een deputaat eerste en tweede penningmeester te benoemen;
7. opnieuw een deputaat algemeen secundus te benoemen;
8. twee deputaten te benoemen die zich bezig zullen houden met PR en publiciteit;
9. de voorgestelde instructie in principe goed te keuren;
10. deze instructie samen met de huidige regeling tot één instructie te herschrijven waarin ook de taken van de functionarissen worden omschreven en aan de volgende synode ter goedkeuring voor te leggen;
11. goedkeuring te verlenen aan de benoeming van br. en zr. D. Blijvens als zendingswerker voor de provincie Zambesia in Mozambique;
12. goedkeuring te verlenen aan het detacheren van de zendingspredikant ds. A. van der Maat als stafwerker bij IFES-Nederland voor het werk onder de buitenlandse studenten;
13. goedkeuring te verlenen aan de benoeming van ds. en mw. E. Everfs als zendingswerkers, uitgeleend aan de FRC voor zendingswerk in Guatemala;
14. goedkeuring te verlenen aan de status van zondende kerk aan de kerk van Enschede-Oost;
15. goedkeuring te verlenen aan de status van zondende kerk aan de kerk van Ulrum;
16. goedkeuring te verlenen aan de status van zondende kerk aan de kerk van 's Gravenmoer;
17. goedkeuring te verlenen aan de status van zondende kerk aan de kerk van Mussel.

18. toestemming te geven aan deputaten buitenlandse zending, deputaten voor evangelisatie en deputaten voor hulpverlening in binnen- en buitenland zich verder te bezinnen op samenwerking als het gaat om missionair werk in Nederland;
19. goedkeuring te verlenen aan de benoeming tot bijzondere zendingsarbeiders van (in 1999) Lydia van Daalen en Mathea van Daalen (Gouda), Berend Jan Dikken (Zwolle), Harm Jan Fejer (Hoogeveen), Jurjan-Paul Medema (Delft), Cees en Ans Verharen (Deventer); (in 2000) Reint en Lydia Bergman (Hasselt), Anna de Jong en Esther Visser (Urk-Maranaatha), Pietermel Wigboldus (Groningen); (in 2001) René en Lydi van den Berg (Leiden), Dorothee Noppe (Haarlem-Centrum), Gerda Hoeve (Haarlem-Noord);
20. goedkeuring te verlenen aan de voorgestelde wijze van werving en benoeming van zendingsarbeiders;
21. goedkeuring te verlenen aan de Nota Beleidsvisie en Beleidsplannen;
22. deputaten toestemming te verlenen zich verder te bezinnen op de vraag hoe moet worden omgegaan met mensen die zich bij deputaten voor zendingswerk melden in overeenstemming met wat daarover geschreven is in bijlage 6, punt 1.4;
23. deputaten toestemming te geven zich verder te verdiepen in mogelijkheden bredere bekendheid aan het werk van zending te geven, mogelijk in samenwerking met deputaten voor evangelisatie en deputaten voor hulpverlening in binnen- en buitenland;
24. de naam van deputaten voor de buitenlandse zending te wijzigen in deputaten voor de zending;
25. goedkeuring te verlenen aan de beslissing van deputaten om drs. C.W. Bujs partiel voor Mukhanyo Bijbel School in Zuid-Afrika, partiel voor kaderwerk binnen de GTM op Sulawesi-Selatan (Indonesië) in te zetten;
26. goedkeuring te verlenen aan het besluit van deputaten om het grotestadenzendingsproject van de IERB in Curitiba (PR) in Brazilië te blijven steunen;
27. goedkeuring te verlenen aan de ondersteuning van een zendingsproject van de Russische Baptisten in Siberie in samenwerking met de Stichting Friedensstimme Nederland voor de periode 2000 tot 2003 en aan voortzetting van deze steun wanneer daarvoor extra financiële middelen kunnen worden verkregen;
28. deputaten op te dragen de volgende synode te dienen met een voorstel waarin de criteria omschreven worden waaraan projecten moeten voldoen die buiten de begroting om (tijdelijk) gesteund kunnen worden.

M. van der Sluys, rapporteur

BILAGE 75
Art. 138

Rapport 3a van commissie 2 inzake Indonesië (5.1) en Venda (5.2)

Indonesië (5.1)

Met de predikanten ds. Adam Doda en ds. Simson Kera van de Gereja Toraja Mamasa (GTM) is een goed, broederlijk gesprek geweest, waarbij ds. H.P. Brandsma als tolk optrad. Zij zijn in verband met onze generale synode veertien dagen in Nederland. Bij hun bezoek aan plaatselijke kerken maken ze gebruik van de zendingdocumentaire "Groeien en vrucht dragen" die door drs. C.W. Bujs is samengesteld. Daarin wordt een overzicht gegeven van de kerken op Zuid-Sulawesi en het werk dat daar wordt gedaan.

De GTM houdt om de vijf jaar synode. Dit jaar is de zestiende synode gehouden te Samarung. Vijf van de zeven leden van de bestuurscommissie BPS zijn nieuw. De GTM spreekt het duidelijke verlangen uit de banden met de CGK weer aan te halen. Daarbij gaat het niet alleen om hulp in de vorm van subsidie en ondersteuning, maar ook om samenwerking, o.a. in de vorm van toelating voor zendingswerk. Bovendien ervaart de GTM het als een geschenk van de Heere dat Hij de CGK voor hen tot een zegen heeft willen stellen. Daardoor is en blijft voor hen de relatie met de CGK uniek. Tevens spraken de broeders uit dat zij hopen dat een versterking van de band met de CGK ook een versterking van het gereformeerde karakter van de GTM mag betekenen.

De GTM wil wel graag zelf de verantwoordelijkheid dragen voor al haar werk, maar materieel is dat niet altijd mogelijk vanwege de moeilijke economische situatie.

Er is sprake van groei van de kerk en de belangstelling voor de kerkdiensten is goed. Er zijn 430 gemeenten, met ruim 100.000 leden en met iets minder dan 100 predikanten. Kwarstatief is de groei van de kerk goed, maar kwalitatief is de groei niet altijd even sterk. De GTM hoopt dat een intenser contact met de CGK een positieve invloed op die groei zal hebben.

Uw commissie vroeg naar de praktijk van vrouwelijke ambtsdragers. De broeders antwoordden dat de ambten in principe voor de zusters van de gemeente zijn opengesteld, maar dat het niet algemeen kenmerkend is voor heel de GTM. Er is een groot aantal gemeenten dat geen vrouwelijke ambtsdragers kent, omdat de gemeenten dat afwijzen.

De GTM heeft te maken met Pirkstergroepen, die onder haar leden op een agressieve manier met ledenwerfacties bezig zijn. Dat geeft aanleiding om extra goede, pastorale aandacht te geven aan de zwakken in de kerk. Naast de zondagse diensten zijn er ook de huiselijke bijeenkomsten van mannen en vrouwen.

Er zijn drie belangrijke zaken, waar men de komende tijd in het noordelijke To Bunggu aandacht aan geeft. Als eerste is de kadervorming van de ambtsdragers het belangrijkste. Vervolgens is er de aandacht voor gezondheidszorg en het onderwijs. In het zuidelijke Mada is een zendingschool, waar kinderen vanuit de wereld komen. De kerk bestaat bijna alleen uit jongeren. Omdat er weinig ouderen zijn, kost het moeite om ambtsdragers te vinden. Ds. C.W. Bujs heeft een belangrijke rol bij de kadervorming. De GTM is vol lot over de kwaliteit van zijn inzet.

De meerderheid in Torajaland is christen. Maar overigens is Indonesië het grootste moslimland ter wereld. De grote spanningen tussen moslims en christenen hebben in Mamasa nauwelijks een negatieve invloed. Daar zijn de verhoudingen tussen christenen en moslims goed. Aan het slot van het gesprek beleden de afgevaardigden van de GTM hun afhankelijkheid van de Koning van de Kerk. Zij uitten opnieuw hun dankbaarheid voor de wijze waarop in het verleden de CGK door God is gebruikt voor de verkondiging van het evangelie in Indonesië.

1.2 Venda (5.2)

1.2.1 overlijden E. Helms

Tijdens zijn verblijf in Canada is op 8 september 2001 op tweenzeventigjarige leeftijd plotseling overleden dokter E. Helms. Van 1961 tot 1991 werkte hij als zondingsarts in het Siloam-ziekenhuis in Venda, Zuid-Afrika. Deputaten en medewerkers hebben hem leren kennen als een bekwaam en meelevend vertrouwensarts en geneesheer-directeur. Zijn betrokkenheid bij en zijn inzicht in de verkondiging van het evangelie in Woord en daad in Venda hebben een diepe indruk achtergelaten.

1.2.2 ontmoeting met afgevaardigden

Met de predikanten ds. M.S. Nefefe en ds. M.S. Muhali van de GKSA Synode Soutpansberg is een zeer uitvoerig en goed gesprek geweest, waarbij zij uw commissie informeerden over de kerkelijke situatie in Venda. Ds. G. Drayer trad op als tolk.

De gemeenten in Venda zijn niet allen even groot. Kenmerkend is dat een gemeente een aantal preekplaatsen kent, de ene gemeente weinig, een andere veel. Dat laatste geldt o.a. voor Mutale (ds. N.F. Magogo), Niani (ds. M.S. Muhali), Soutpansberg (ds. N.J. Masakone), Funduzi (ds. D.R. Phaswana), Iyani Bijbelschool (ds. M.S. Nefefe).

De Vendakerk telt totaal meer dan 10.000 leden. In het gesprek werd sterk onderstreept dat de kerk nadrukkelijk met eigen zendingswerk bezig is. Voor dat werk is er een synodale commissie die adviseert hoe dat binnen eigen grenzen en daarbuiten kan worden gedaan.

De zendingsijver is door de CGK ingeplant. Dat is kenmerkend voor de kerken. Opmerkelijk is de ijver van de jeugd op dit punt. Velen geven twee weken van hun vakantie om aan evangelisatiecampagnes deel te nemen. Ze krijgen van tevoren instructie in de Iyani Bijbelschool. Het is in Venda niet moeilijk mensen te bewegen om naar de kerk te komen. De kerken blijven snel groeien. Er is ook sprake van kwalitatieve groei. De groei brengt tevens problemen met zich mee. Dat hangt samen met de grote werkloosheid van 48%. Daarom trekken veel mensen naar de grote steden. Dat doen ook jongeren die willen studeren. Het gebeurt maar al te vaak dat mensen van de kerk eerst een kaderopleiding krijgen. Maar op het moment dat men daar de vruchten van hoop te gaan plukken, gaan velen voor werk of opleiding naar Johannesburg of Pretoria.

Dan blijkt een volgend probleem. Bij welke gemeente kunnen deze Venda zich aansluiten? In principe lijkt het antwoord op die vraag niet moeilijk, daar de apartheid officieel is afgeschaft en er in deze steden genoeg gemeenten van de GKSA zijn. Daarom gaven de Vendakerken attestaties mee. Maar toen bleek dat in de praktijk de integratie in de kerk helaas nog niet tot stand is gekomen. Dat geldt tot op de dag van vandaag. Er wordt gehoopt en gebeden dat er een goede weg gevonden zal worden, zodat het wel tot werkelijke eenheid mag komen.

De Iyani Bijbelschool is de enige gereformeerde school in de hele provincie en voor de synode Soutpansberg van grote betekenis. Men is bezig om ook leiders van onafhankelijke kerken te benaderen om hen onderwijs te geven, te vergelijken met de Mukhanyo Bijbelschool. Men wil echter die training niet in de school geven maar door correspondentie.

Op de Iyani Bijbelschool worden dikwijls conferenties gehouden. De accommodatie voor de bezoekers was veel te beperkt. Meermalen zaten honderden mensen buiten. Men heeft onlangs een grote zaal kunnen bouwen, terwijl men ook verder de accommodatie wil verbeteren. Daarbij wordt met dankbaarheid gebruik gemaakt van een grote gift die ontvangen is via het opheffen van de gemeente te Wormerveer. Een overzicht van de cursussen te Iyani geeft aan dat er schriftuurlijk onderwijs gegeven wordt o.a. in kerkgroei, gezinsvorming, huwelijk en opvoeding, evangelisatie, Bijbeluitleg etc.

Het grootste gedeelte van het gesprek ging over de relatie met de synode Potchefstroom (de blanke GKSA), met name over de theologische opleiding. Daarover zou het ook gaan op de in 2.7.3 en 7.3.2.4 genoemde conferentie. Die conferentie is gehouden op 15 oktober, waarbij de afgevaardigden van de Vendakerken aanwezig waren. Ze heeft een andere invulling gekregen dan in het rapport vermeld is. Dat heeft te maken met ontwikkelingen in de Vendakerken. Over de problemen in de relatie tussen Potchefstroom en Soutpansberg ontvangt de synode mededeling in een vertrouwelijk rapport 3b.

1.2.3 Herziening Agreement (5.2.2.4)

In het gesprek met de deputaten vroeg uw commissie of het 'bevrozen' in beleid en begroting past. Deputaten antwoordden dat in 1992 met de kerken in Venda een Agreement werd afgesloten voor twintig jaar. Dat Agreement zou dus aflopen in 2011. In dit Agreement waren een aantal zaken geregeld, vooral met betrekking tot de financiële afbouw.

Na 1992 is er politiek en economisch veel veranderd in Zuid-Afrika. Dat kon op het moment van het Agreement niet worden voorzien. De kerken zijn gegroeid. Maar gaandeweg kwamen deputaten erachter dat de economische situatie in het Vendagebied dermate verslechterde dat de gemeenten in financiële problemen kwamen. Om dat te kunnen opvangen, hebben deputaten besloten gedurende vijf jaar de subsidie op hetzelfde niveau te laten.

Voor wat betreft de sponsoring buiten de begroting om: dat is niet een nieuw fenomeen. Vanuit het bedrijfsleven is ook in het verleden financiële hulp geboden voor zaken die buiten de begroting vielen. De bouw van een nieuwe hal voor Iyari Bijbelschool is zo'n project.

M. van der Sluys, rapporteur

BIJLAGE 76
Art. 143, 144, 145, 168

Rapport 3 van commissie 4 inzake deputatenrapport eenheid gereformeerde belijders in Nederland:

- Verhouding NGK (3.2), Positie van de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten (3.3), Aspect in de verhouding met de NGK (3.4.1)
- Instructie particuliere synode van het Westen (8.7)
- Brief PS van het Westen (10.12)
- Brief van de Landelijke Vergadering van de NGK (10.11)

A. Verhouding Nederlands Gereformeerde Kerken (3.2)

Dankbaar constateert uw commissie dat volgens het rapport van deputaten de gesprekken met de Commissie voor Contact en Samenspreking van de NGK niet zonder zin zijn geweest en dat het wegvallen van de druk waaronder de vorige gesprekken stonden bevorderlijk was voor de ontmoeting. Deputaten hebben terecht een beroep op de commissie gedaan om nog eens extra de vraag te overwegen naar het overtuigend tot gelding laten komen dat Schrift en belijdenis gezag hebben in de kerk, in het kerkverband, en in de manier waarop het AKS dat structureert, alsook de vraag naar het niet vrijblijvend met elkaar omgaan in de besluiten die genomen worden over de vrouw in het ambt.

De Landelijke Vergadering heeft uitgesproken de zorg van de CGK en de GKV over de manier waarop de eenheid in leer bij de NGK bewaard wordt, serieus te nemen en bezinning daarop te willen stimuleren, ook in regionaal verband. Verder wil men onderzoeken of het mogelijk is om in het contact met de CGK terzake van de toe-eigening van het heil aansluiting te zoeken bij de overeenstemming die met de GKV is bereikt.

Uw commissie meent daarom dat het van belang is, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang, de gesprekken met de NGK-commissie voortalsnog te continueren.

Uw commissie stelt de synode voor, overeenkomstig het voorstel van deputaten, tot de volgende uitspraak te komen:

De generale synode overwegende

1. dat deputaten vermelden dat zij volgens hun mandaat contact hebben onderhouden met de NGK-commissie, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang;
2. dat deputaten vermelden dat deze gesprekken zinvol zijn geweest en in een betere sfeer konden worden gevoerd dan in de vorige periode;

besluit

deputaten op te dragen de gesprekken met de NGK-commissie voortalsnog te continueren, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang.

B. De positie van de samenwerkende en samenwerkingsgemeenten (3.3)

Uit het rapport blijkt dat deputaten in een goede sfeer hebben kunnen spreken met de samenwerkingsgemeenten. Er werd aangedrongen op meer begrip voor de bedoelingen van de GS. Goede zaken en knelpunten werden geïnventariseerd en besproken. Er bleek geen behoefte bij de samenwerkingsgemeenten aan aparte regelingen.

Uw commissie meent, dat de moeilijke positie van deze gemeenten blijvende aandacht behoeft en stelt de synode voor tot de volgende uitspraak te komen:

De generale synode overwegende

1. dat de generale synode van Haarlem-Noord uitsprak dat wat op plaatselijk niveau met de NGK bereikt is bestendig kan blijven;
2. dat deputaten melden dat er van de zijde van de samenwerkingsgemeenten geen behoefte is aan aparte regelingen;
3. dat deputaten melden dat er zich met name knelpunten voordoen bij de afvaardiging naar meerdere vergaderingen;

van oordeel

1. dat de samenwerkingsgemeenten een volwaardige plaats hebben en ook willen hebben binnen het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
2. dat het deel uit maken van de desbetreffende gemeenten van het verband der Nederlands Gereformeerde Kerken niet in mindering komt op het deel uit maken van het verband der Christelijke Gereformeerde Kerken;

spreekt uit

1. dat in de meerdere vergaderingen de status quo moet worden aanvaard dat de samenwerkingsgemeenten mede gediend worden door niet-christelijk-gereformeerde ambtsdragers; deze kunnen dus als waarnemer ook op meerdere vergaderingen ontvangen worden;
2. dat voor de samenwerkingsgemeenten dezelfde kerkordelijke regels gelden als voor iedere Christelijke Gereformeerde Kerk;

en besluit

deputaten te machtigen met de samenwerkingsgemeenten in gesprek te blijven met het oog op hun bijzondere positie.

C. Opdracht aan deputaten in verband met de uitspraak van de synode met betrekking tot een instructie inzake een aspect in de verhouding met de Ned. Geref. Kerken (3.4.1)

Uw commissie acht de bezinning van deputaten op dit punt juist, en stelt u voor overeenkomstig het voorstel van deputaten te besluiten, maar stelt voor punt 3 in het voorstel van deputaten 'hierover' te vervangen door 'hiernaar'.

De commissie stelt de synode voor tot de volgende uitspraak te komen:

De generale synode overwegende

1. welke spanningen zich voordoen wanneer kerken in hun samenwerking met een NGK te maken krijgen met vrouwelijke ambtsdragers;
2. dat de synode van 1998 heeft uitgesproken dat het hebben van vrouwelijke ambtsdragers in strijd is met de Schrift;

van oordeel

dat kerken die vrouwelijke ambtsdragers toelaten nauwer kerkelijk samenleven blokkeren;

besluit

1. de desbetreffende kerken op te roepen dit in hun samenwerking met de NGK aan de orde te stellen;
2. de classes op te roepen hierop toe te zien;
3. deputaten op te dragen hiernaar te informeren bij de samenwerkende gemeenten en hierover aan de synode te rapporteren.

D. Instructie Particuliere Synode van het Westen (8.7)

De commissie heeft kennis genomen van de instructie van de Particuliere Synode van het Westen. In deze instructie gaat het om uitzondering op een besluit dat door de Generale Synode van 1998 genomen is met betrekking tot de NGK. Omdat het gaat om een noodsituatie, die ook raakvlakken heeft met de problematiek van gemeenten in de grote steden en stedelijke gebieden, meent de commissie dat daarvoor begrip gevraagd kan worden. De commissie stelt u daarom voor overeenkomstig het voorstel van de PS van het Westen te besluiten.

De generale synode constaterende

1. dat de generale synode van 1998 de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken voorlopig beëindigd heeft en uitgesproken heeft dat er geen grond meer is om bijlage 6 K.O. voortaan nog toe te passen op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken;
2. dat de generale synode tot dit besluit gekomen is vanwege blijvende verschillen in de samensprekingen met betrekking tot de toe-eigening des heils, de relatie Schrift en confessie, de vragen ten aanzien van het AKS en het besluit van de landelijke vergadering van de NGK inzake de operstelling van het diakenambt voor zusters der gemeente;
3. dat de generale synode alleen een uitzondering gemaakt heeft voor gemeenten die in een ver gevorderd stadium van samensprekingen waren;

overwegende

1. dat de nood in verschillende kleiner wordende gemeenten zo groot is, dat zij in hun voortbestaan worden bedreigd;
2. dat plaatselijke samenwerking van de Christelijke Gereformeerde Kerk met de Nederlands Gereformeerde Kerk het voortbestaan van deze gemeenten in sommige gevallen lijkt mogelijk te maken;
3. dat deze plaatselijke samenwerking evenwel door het besluit van de generale synode van 1998 onmogelijk is, indien de gemeenten niet in een ver gevorderd stadium van samensprekingen waren;
4. dat niet uitgesloten kan worden geacht, dat plaatselijke samensprekingen van de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederlands Gereformeerde Kerk tot overeenstemming leiden en dat deze overeenstemming door classes en vertegenwoordigers van particuliere synoden naar art. 49 kan worden geprobeerd indien bijlage 6 K.O. van toepassing zou zijn op de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken;
5. dat deputaten eenheid voor de gereformeerde belijders in Nederland van de generale synode opdracht hebben gekregen om nader contact te onderhouden met de Nederlands gereformeerde commissie voor contact en samensprekingen, mede met het oog op plaatselijke situaties;

6. dat deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland van de generale synode opdracht hebben gekregen om onderzoek te doen naar de kerkrechtelijke positie van de zgn. samenwerkingsgemeenten;
7. dat deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland van de generale synode opdracht hebben gekregen om mogelijkheden te onderzoeken voor interkerkelijk overleg en samenwerking van kerken op plaatselijk niveau;
8. dat deputaten grootstedelijke problematiek van de generale synode opdracht hebben gekregen om na te gaan op welke wijze de kerken in de grootstedelijke gebieden kunnen worden bijgestaan om onder de zegen van de Heere God de posties van Christus' gemeenten zo lang mogelijk te kunnen handhaven;

spreekt uit

1. dat de nood in verschillende kleiner wordende gemeenten zo groot is dat deze gemeenten hun voortbestaan worden bedreigd en dat deze nood vraagt om een oplossing;
2. dat niet bij voorbaat uitgesloten mag worden dat deze oplossing gezocht en gevonden wordt in plaatselijke samenwerking van de Christelijke Gereformeerde Kerk met de Nederlands Gereformeerde Kerk;
3. dat er in deze nood situatie geen reden is om bijlage 6 K.O. niet toe te passen op plaatselijke samenwerking van de Christelijke Gereformeerde Kerk met de Nederlands Gereformeerde Kerk indien voluit aan de in bijlage 6 K.O. genoemde voorwaarden is voldaan;

en besluit

dat het besluit van de generale synode 1998 inzake de landelijke samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken wordt aangevuld met de uitspraak dat de uitzondering die in 'spreekt uit' punt 4 van bedoeld synodebesluit wordt genoemd ook geldt voor die gemeenten waar de nood zo groot is dat ze in hun voortbestaan worden bedreigd, indien deze gemeenten in plaatselijke samensprekingen op alle door de generale synode genoemde punten tot overeenstemming zijn gekomen, met inachtneming van eventuele nadere bepalingen van de generale synode ingevolge het onderzoek van deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland naar de kerkrechtelijke positie van de zgn. samenwerkingsgemeenten.

E. Brief PS van het Westen (10.12)

Uw commissie heeft kennis genomen van de brief van de Particuliere Synode van het Westen, waarin gevraagd wordt een nadere verklaring te geven over de vraag wat precies verstaan moet worden onder gemeenten die in een gevorderd stadium van samenspreking zijn. De commissie meent dat direct na het besluit van de GS van 1998 de grenzen wellicht soms moeilijk waren te bepalen, maar dat het in de huidige situatie niet meer nodig is een nadere verklaring te geven. Uw commissie stelt de synode voor de PS van het Westen in deze zin te antwoorden.

F. Brief van de Landelijke Vergadering van de NGK (10.11)

Uw commissie heeft met belangstelling kennisgenomen van de inhoud van het schrijven van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken d.d. 29 juni 2001 en stelt u voor het schrijven te beantwoorden overeenkomstig het besluit van de generale synode na behandeling van rapport 9.22.

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten:

De brief van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken d.d. 29 juni 2001 te beantwoorden.

Rapporteur, R. Kok

BIJLAGE 77
Art. 145

Brief van de Landelijke Vergadering van de Ned. Ger. Kerken

Landelijke Vergadering
van de Nederlands Gereformeerde Kerken
Amersfoort 2001

Moderamen: Scribaat:
Eerste preses: ds J. Bouma, Kampen Oude Veenscheiding 15
Tweede preses: oud. H.G. Lakerveld, Nuenen 8446 LC Heerenveen
Eerste scriba: ds K. Muller, Heerenveen telefoon: 0513.653620
Tweede scriba: ds C.T. de Groot, Lelystad

Datum: 29 juni 2001
Onderwerp: Samenspreking en contact met andere kerken
Nummer: LV01.U049

Aan de generale synode van de Chr. Gerf. Kerken
p.a. de roepende kerk van Leeuwarden,
Postbus 2510, 8901 AA Leeuwarden

Zeer gaachte en geliefde broeders,

De Landelijke Vergadering van Amersfoort boog zich gedurende twee zittingsdagen over de contacten die er tussen uw en onze kerken bestaan. Het bijgaande besluit daarover werd unaniem genomen!

Wanneer wij terugblikken op de ontwikkelingen zoals die vanaf de Landelijke Vergadering van Doorn tot op heden hun beslag hebben gekregen, strijden twee tegenstrijdige gevoelens om voorrang. Enerzijds is daar immers het verdriet over uw besluit dat de gesprekken met ons niet op kerkelijke eenheid gericht mogen en kunnen zijn. Anderzijds zijn we dankbaar voor de contacten die onze Commissie Contact en Samenspreking met uw deputaten mocht voeren. Van de commissie vernamen we dat de ontmoetingen in een open en liefdevolle sfeer plaatsvonden. Ook het gezamenlijk gebed werd als zeer waardevol ervaren. Wij hopen en bidden van harte dat u met ons op deze laatste weg wilt voortgaan. Zowel vanwege de samenwerkende- en samenwerkingsgemeenten als in gehoorzaamheid aan de opdracht van de Koning der Kerk. Het is ons verlangen dat Gods Geest ons de weg zal wijzen, opdat er een moment zal komen waarop het woord van de Here Jezus aan ons in vervulling zal gaan en de wereld op grond van ons samengaan zal mogen erkennen dat de Vader Christus gezonden heeft en Hij ons liefheeft, gelijk Hij Zijn Zoon heeft liefgehad. (Joh. 17:23)

Hoewel ons besluit voor zich spreekt, toch een enkele opmerking ter toelichting. Telkens weer blijkt de wijze waarop wij ons als Nederlands Gereformeerden aan de belijders gebonden weten een punt van discussie te zijn. In zijn toespraak op onze Landelijke Vergadering heeft ds. Sliggers (GKV) dit opnieuw onderstreept. In de overwegingen A3 en A4 hebben we nog eens verwoord hoe wij ons gebonden weten aan de gereformeerde belijders, die ook ons lief en dierbaar is. Wij realiseren ons dat de binding aan de belijders, zoals die onder ons geregeld is, op grond van onze geschiedenis, afwijkend is van de wijze waarop dat in uw kerken geregeld is. Maar het moge duidelijk zijn: de Nederlands Gereformeerde Kerken weten zich gebonden aan de gereformeerde belijdersgeschriften!

Toch willen we niet volstaan met het herhalen van deze overtuiging en dit standpunt. De vergadering heeft duidelijk willen maken, dat wij uw kritiek en bedenkingen serieus nemen en dat we daar ook concreet iets mee willen doen. Daarom besloot onze Landelijke Vergadering unaniem de commissie op te dragen binnen de verschillende regio's te bespreken wat de kerken van uw zorg herkennen, en hoe de kerken, op een wijze die bij onze kerken past, kunnen zorgdragen voor de benodigde eenheid in leer (besluit C4). Wij hopen dat een en ander het gesprek over de belijders en hoe we ons daaraan gebonden weten, mag bevorderen en dat op deze wijze aan uw bedenkingen wordt recht gedaan.

Naast het functioneren van de belijders, is ook het punt van de toe-eigening des heils een gevoelige kwestie. In besluit C3 kunt u lezen dat wij, op voorstel van prof. Maris, onze winst willen doen met de gezamenlijke verklaring zoals die tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt op dit punt tot stand is gekomen. Ook in dezen willen wij graag van u leren!

Broeders, wij hopen u voldoende te hebben geïnformeerd en wensen u ter synode bij al uw beraadslagingen de zegen van de Here, onze God, toe!

Met vriendelijke broedergroet,
namens het moderamen van de Landelijke vergadering,

H.G. Lakerveld, tweede preses
K. Muller, eerste scriba

Besluit inzake contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)

De Landelijke Vergadering heeft kennis genomen van het rapport van de Commissie voor Contact en Samenspreking over de contacten met de Christelijke Gereformeerde Kerken (verder: CGK) en de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt (verder: GKV). Bij de bespreking was wat de CGK betreft ook de brief van de generale synode van Haarlem-Noord 1998 ter tafel, gedateerd 12 januari 1999, met als bijlage de besluiten ter zake van diezelfde synode. Ter vergadering werd de toespraak van dr. J.W. Maris gehoord, die als voorzitter van deputaten eenheid gereformeerde belijders sprak. Bij de bespreking was wat de GKV betreft ook de brief van de generale synode van Leusden 1999 ter tafel, gedateerd 8 oktober 1999, met als bijlage de besluiten ter zake van diezelfde synode. Ter vergadering werd de toespraak van ds. M.H. Sliggers gehoord, die als voorzitter van deputaten kerkelijke eenheid sprak.

A. Overwegingen

1. We constateren met verdriet, dat de CGK synode een voorlopig einde heeft gemaakt aan de besprekingen, gericht op eenheid en dat de GKV synode geen basis zag om terug te komen op het besluit van haar voorganger, de verkennende contacten met onze kerken te beëindigen.
2. Kennelijk hebben beide zusterkerken de onomwonden uitspraak van de LV Doorn 1998 over de schriftuurlijke en confessionele basis opgevat.
3. We noteren daarbij wel, dat de bezwaren zich gelukkig niet zozeer richten op de leer in onze kerken,

maar vooral op de orde waarin eventuele problemen kerkelijk worden behandeld en met name op het feit, dat ons ondertekeningformulier niet in alle kerken en regio's optimaal functioneert.

4. We erkennen, dat dit laatste een vreemde indruk maakt. Toch betekent dit niet, dat kerken die het betreffende formulier niet gebruiken, hun ambtsdragers niet aan de belijdenis binden. Artikel 17 van het AKS spreekt daarover duidelijke taal. En ook de enkele kerken die het AKS niet aanvaardden, hebben hun instemming betuigd met de Preambule, waarin we uitspreken dat we in het belijden van de waarheid van de Heilige Schrift, zoals in de drie Formulieren van Eenigheid is uitgedrukt, onze eenheid en de grond van ons samengaan vinden.
5. Enerzijds hechten we aan onze onbekrompen en op vertrouwen gebaseerde omgang met ons gereformeerde edgode, zeker in een tijd als de onze die erom vraagt dat we ons de leer van de Schrift opnieuw toe-eigenen. Anderzijds willen we de oprechte en gezamenlijke zorg van onze beide zusterkerken niet negeren. Daarom willen we een weg zoeken om de bezinning hierop te bevorderen.
6. Wat de CGK betreft overwegen we nog het volgende:
  - a. we vinden het bemoedigend, dat de gesprekken op landelijk vlak niet geheel zijn afgebroken, maar zonder de klein van op handen zijnde eenheid in goede harmonie konden verlopen.
  - b. we verheugen ons erover, dat in de gesprekken is gebleken, dat het de plaatselijke kerken die wel samenwerken niet moeilijk gemaakt wordt.
  - c. het lijkt ons het overwegen waard om in te gaan op het door dr. Maris geuite voorstel om terzake van de toe-eigening des heils aansluiting te zoeken bij de overeenstemming die met de GKV is bereikt.
7. Wat de GKV betreft overwegen we nog het volgende:
  - a. we zijn verheugd, dat de synode ondanks het niet aangaan van op eenheid gerichte samenspreking, toch ruimte gemaakt heeft voor verder gaande contacten op plaatselijk vlak.
  - b. we vinden het bemoedigend, dat de gesprekken op landelijk vlak niet geheel zijn afgebroken, maar zelfs tot goede en inhoudelijke contacten hebben geleid, waarin veel wederzijdse overeenstemming werd bereikt.

B. Op basis van deze overwegingen spreekt de vergadering uit:

1. dat zij er met verdriet in berust, dat de CGK en de GKV op dit moment geen basis zien voor gesprekken met ons, gericht op kerkelijke eenheid
2. dat de eenheid met beide zusterkerken in het gemeenschappelijk belijdenisstem in onze ogen vraagt om een uitdrukking daarvan in meer kerkelijke eenheid
3. dat we de zorg van beide zusterkerken over de manier waarop de eenheid in de leer bij ons bewaard wordt, serieus nemen en de bezinning daarop willen stimuleren
4. dat zij de plaatselijke kerken oproept om op de weg van goede christelijke oecumene verder te gaan, om zo te komen tot nauwere samenwerking, wederzijdse erkenning en waar mogelijk kerkelijke eenheid
5. dat enige vorm van landelijk contact op deputaten/commissie-niveau daarbij wenselijk is

C. De vergadering draagt de commissie op

1. de kerken te blijven representeren in het contact met de CGK en de GKV en daarbij te spreken over zaken van gemeenschappelijk belang
2. de relevante besluiten van deze Landelijke Vergadering aan beider deputaten toe te lichten en desgevraagd daarover te spreken
3. te onderzoeken of het mogelijk is om in het contact met de CGK terzake van de toe-eigening des heils aansluiting te zoeken bij de overeenstemming die met de GKV is bereikt
4. een gesprek aan te gaan met de kerken in regionaal verband, ter bezinning op de omgang met Gods Woord en de belijdenis en daarover aan de volgende LV te rapporteren. Daarbij komt in elk geval aan de orde:
  - a. of de kerken iets herkennen van de zorg die onze zusterkerken ultiem
  - b. hoe de kerken elkaar kunnen dienen bij het uitdragen van het evangelie, trouw aan de boodschap en verstaanbaar in eigen tijd en cultuur
  - c. hoe de kerken, op een wijze die bij onze kerken past, kunnen zorgdragen voor de benodigde eenheid in de leer
  - d. hoe de eenheid met beide zusterkerken, voor zover plaatselijk beleefd, ook op landelijk vlak kan worden bevorderd
5. aan deputaten van de beide zusterkerken zo goed mogelijk duidelijk te maken hoe de NGK, met andere gebruiken maar hetzelfde doel, proberen om kerk te zijn op de basis van Gods Woord in overeenstemming met het belijden der kerk
6. de plaatselijke kerken op hun verzoek te adviseren en te ondersteunen bij het realiseren resp. uitbouwen van samenwerking op plaatselijk niveau
7. wat de CGK betreft, de reeds volledig gefedereerde gemeenten desgevraagd te dienen met advies.

Besluittekst zoals die op de Landelijke Vergadering van Amerstroom 2001 is vastgesteld op 23 juni 2001.

H.G. Lakenveld, tweede preses
K. Muller, eerste scriba

BILAGE 78 Art. 148

Rapport 2A van commissie 3 (pastoraat en eredienst) inzake instructie 8.02 en 8.06

Uw commissie heeft kennis genomen van de bespreking ter vergadering en van de vragen en voorstellen. Uw vergadering stemt in met de intentie van beide instructies.

Uw commissie heeft geconstateerd dat uw vergadering het niet gewenst acht zowel een vertrouwenscommissie als een commissie van deskundigen in te stellen.

Geheard de verschillende argumenten neemt uw commissie voorstel tot 'besluit 2' ingedend door br. A. W. Overwater gewijzigd over. Uw commissie vervingt 'heeft het recht' door 'kan adviseren'.

Wanneer met name het gezin van de predikant in problemen is gekomen, kunnen de leden van de vertrouwenscommissie zo mogelijk gebruik maken van de levenservaring van hun echtgenotes. Uw commissie acht het niet nodig dit aspect in de besluitvorming vast te leggen. Uw commissie neemt derhalve het voorstel van de brs. A. Hilbers en R. van de Kamp niet over.

Uw commissie heeft tevens geconstateerd dat uw vergadering bezwaar maakt tegen het voorstel dat de vertrouwenscommissie geen inhoudelijk verslag van werkzaamheden doet maar slechts het aantal contacten meldt aan de generale synode. De voorgestelde strikte vertrouwelijkheid van haar werk riep eveneens de vraag op naar mogelijke manipulatie van betrokkene met ontvangen adviezen.

Uw commissie stelt u voor dit gevaar te ondervangen. Indien een advies gegeven wordt, dient dit advies schriftelijk vastgelegd en ondertekend te worden door betrokkene te weten commissie en adviesvrager. Wanneer de adviesvrager in een bepaalde (conflict-)situatie zich zou beroepen op het advies van de vertrouwenscommissie is de kerkelijke vergadering die in deze situatie te handelen heeft gemachtigd van het advies van de commissie vertrouwelijk kennis te nemen.

Hierna wordt voorkomen dat het gegeven advies behandeling van genoemde situatie in een kerkelijke vergadering zou kunnen belemmeren c.q. doorkruisen.

Uw commissie kan zich voorstellen dat een ouderling met brede maatschappelijke ervaring deel gaat uitmaken van de commissie. Uw commissie wijst u wel op het feit dat hij na een aantal jaren aftredend is en daardoor de continuïteit van het werk van de commissie in gevaar kan komen.

Uw commissie neemt wel het voorstel tot 'besluit 1' ingedend door br. A. Overwater over en wijst derhalve het voorstel van ds. J. Westerkamp af.

Uw commissie neemt eveneens over de voorstellen tot 'besluit 3, 4 en 5' van br. A. Overwater over.

Uw commissie is van mening dat het voorstel van ds. A.P. van Langaveelde c.s. onderwerp van bespreking moet worden in de komende tijd. Uw commissie wil u dan ook voorstellen de vertrouwenscommissie de opdracht te geven zich nader te bezinnen op de vraag wat er concreet gedaan kan worden aan het voorkomen van problemen in de verhouding tussen gemeente, kerkenraad en predikant. Uw commissie heeft c.s. gedacht aan uitbreiding van het mentorat voor een predikant in zijn eerste gemeente.

Uw commissie stelt u een nieuw voorstel tot besluit 3 voor.

Uw commissie heeft in haar nadere overwegingen van deze instructie ook betrokken rapport 9.33, 9.34 en 9.36. Uw commissie stelt u voor een definitief besluit inzake een vertrouwenscommissie te nemen in samenhang met de bespreking van genoemde rapporten.

Uw commissie stelt u voor te besluiten

1. een vertrouwenscommissie te benoemen die tot taak heeft
  - a. predikanten en/of kerkenraden op hun verzoek pastorale bijstand en advies te verlenen;
  - b. haar adviezen vertrouwelijk vast te leggen en te (laten) ondertekenen;
  - c. vertrouwelijk verslag te doen van het aantal gesprekken.
2. de commissie kan adviseren deskundigen in te schakelen indien zulks nodig is voor de oplossing van de gerozen problematiek;
3. de commissie op te dragen zich te bezinnen op
  - a. mogelijke oorzaken van problemen in de verhouding tussen gemeente, kerkenraad en predikant en die oorzaken te inventariseren;
  - b. de vraag hoe genoemde problemen kunnen worden voorkomen.
4. de commissie op te dragen van de overige werkzaamheden vertrouwelijk verslag te doen;
5. de instelling en de taak van de commissie aan de kerken bekend te maken.

H. van den Heuvel, rapporteur

BIJLAGE 79
Art. 152

Brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland

Generale synode Leusden 1999
van de Gereformeerde Kerken in Nederland

Scribaat: Postbus 254
3830 AE Leusden
tel. 033-4333058

Aan de e.k. generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
p.a. de Christelijke Gereformeerde Kerk te Leeuwarden
Postbus 910
8901 BS Leeuwarden

Uw brief: d.d. 12 januari 1999
Ons nummer: 6.2/900
Onderwerp: samensprekingen gericht op kerkelijke eenheid

8 oktober 1999

Zeer geachte broeders.

In haar zitting op 29 juni 1999 heeft de generale synode Leusden van de Gereformeerde Kerken in Nederland gesproken over de brief die zij mocht ontvangen van uw voorganger, de generale synode Haarlem-Noord 1998, en over het rapport van onze deputaten ter bevordering van kerkelijke eenheid met betrekking tot de samensprekingen met de Christelijke Gereformeerde Kerken. In een bijlage zenden wij u hierbij de besluiten die onze synode hierover heeft genomen.

Met grote dankbaarheid is door onze vergadering kennis genomen van de uitspraken van de GS Haarlem-Noord. Wij proeven daarin, wat prof. Maris in onze vergadering zo verwoordde: 'We hebben elkaar begrepen en gevonden.' Bij ons is diepe blijdschap, dat de jarenlange samensprekingen nu op concrete punten een positief resultaat blijken op te leveren. We zien daarin de goede hand van de Here over zijn volk in ons land.

Zoals de zaken nu liggen, zijn we weliswaar nog niet aangekomen bij het doel. Dat wordt zowel in 'uw' kerken als de 'onze' beseft. Maar we kunnen op de basis die er nu ligt, verdergaan op de weg om de eenheid die we in Christus ontvangen, nu ook metterdaad te onderhouden.

Dat geeft ruimte om met kracht er aan voort te werken om zowel op landelijk niveau verder te komen, als ook om te bevorderen dat de bereikte overeenstemming plaatselijk functioneert en waar nodig verder gestalte krijgt. Daarin ligt nog een belangrijke verdere taak voor onze en voor uw deputaten. Het geeft ook ruimte om met voortvarendheid te onderzoeken of een federatie van kerken mogelijk en wenselijk is als fase op de weg naar algehele eenheid.

Onze synode heeft ook kennis genomen van uw besluit met betrekking tot de Nederlands Gereformeerde Kerken om de landelijke samensprekingen, gericht op kerkelijke eenheid, te beëindigen. Zoals uw voorganger schreef, is hiermee een belangrijke hindernis in onze samensprekingen weggenomen. Daar zijn wij dankbaar voor. Tegelijk beseffen wij ook maar al te goed, dat dit besluit met verdriet en pijn genomen is. Ook wij hebben dat verdriet en die teleurstelling gevoeld, toen onze synode op basis van de verkennende deputatencontacten en de daarop gevolgde weigering van de Landelijke Vergadering van Doorn 1998 om zich duidelijker te binden aan de gereformeerde belijdenis, heeft moeten uitspreken dat er op dit moment geen basis is voor samensprekingen met de NGK op landelijk niveau, die gericht kunnen zijn op kerkelijke eenwording.

Dit neemt niet weg, dat er bij ons toch behoefte is om in een deputatencontact met de NGK opheldering te verkrijgen op het punt van een spanning die we opmerken tussen de besluiten van de LV Doorn en de brief die deze vergadering aan onze synode zond. Ook wij willen in dat contact ons laten bevragen op onze opstelling en motieven. Wij zouden het op prijs stellen, als uw deputaten deze ontmoeting zouden kunnen bijwonen. Wij hopen en bidden dat dit het appél op onze broeders van de NGK te meer kracht zal geven.

Verder lijkt het ons goed u te doen weten, dat onze synode besloot om in incidentele gevallen aan plaatselijke kerken waar sprake is van een verregaande overeenstemming met een Nederlands Gereformeerde kerk, de mogelijkheid te openen tot voortgaan in elkaars diensten en wederzijds toelaten aan het avondmaal, op voorwaarde van instemming van de classis en van de deputaten ad art. 49 KO van de particuliere synode.

Het is ons gebed, dat de Geest van God, die ons elkaar deed vinden op punten die jarenlang een verandering waren op de weg naar kerkelijke eenheid, ons in de komende tijd ook verder tot elkaar zal brengen. Zoals u in het slot van uw brief schrijft, kan alleen de Here zelf ons die eenheid schenken; terwijl het tegelijk onze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid is en blijft die eenheid dan ook bij Hem te zoeken, biddend en werkend.

We stellen ons voor om als kerken jaarlijks op 31 oktober of op de zondag erna voorbode te doen voor onze gezamenlijke weg naar kerkelijke eenheid. Mogen wij u uitnodigen om daaraan deel te nemen.

Met hoogachting en broederlijke groet,
namens de generale synode,

H.J. Bollen, preses
D.T. Vreugdenhil, scriba II

Met afschrift naar deputaten eenheid gereformeerde belijders in Nederland,
p.a. prof. dr. W.J. Maris, Jachthuis 105, 7313 CS Apeldoorn

Bijlage 79.1

Voorstel: commissie 5
Rapporteur: P.H. van der Laan

1. rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid; sectie: gesprek met Christelijke Gereformeerde Kerken (I);
2. aanvullend rapport van de deputaten voor kerkelijke eenheid;
3. brief van de generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland te Haarlem-Noord 1998 d.d. 12 januari 1999 met een korte toelichting op onderdelen van het besluit dat ten aanzien van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) genomen is. Op een bijlage is dat besluit meegezonden (zie het aanvullend rapport onder Materiaal 2; waarbij: waarbij in Spreek Uit 1. de opsomming "2 t/m 7" gelezen moet worden als "2 t/m 8");
4. brief van de kerk te Hilversum d.d. 16 april 1999, waarin de raad bepleit dat de kerkelijke cultuur van GKV en CGK door de besluitvorming van de synode naar elkaar toegebogen wordt. De raad beveelt aan om bij besluitvorming over eredienst, gezangen, formulieren, enz. rekening te houden met de CGK;
5. brief van de kerk te Maarsse/Breukelen d.d. 10 maart 1999. De raad vraagt naar de zin van het vormen van een federatie van kerkverbanden. Gezien de gevonden overeenstemming kan het toch tot eenheid komen zonder de omweg van een federatie.

Besluit

dankbaar voor de groeiende overeenstemming met de Christelijke Gereformeerde Kerken de weg naar kerkelijke eenheid te vervolgen.

Gronden:

1. op de weg tot kerkelijke eenheid is een nieuwe mijlpaal gepasseerd met het besluit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in haar generale synode van Haarlem-Noord 1998. De synode
  - 1.1. heeft de door wederzijdse deputaten bereikte overeenstemming inzake de toelichting des heils, de visie op de tweerlei kind van God zijn, de verhouding Woord en Geest en de gemeentebeschoouwing met instemming en blijdschap begroet;
  - 1.2. doet de zorg van onze kerken over bepaalde situaties en gewoonten in eigen kerkelijk samenleven; ze wil daarop aanspreekbaar zijn en met grote voorzichtigheid werken aan veranderingen;
  - 1.3. acht de vragen over het functioneren van het Schriftgezag van de mate groot belang dat ze in het verdere gesprek aan de orde dienen te komen;
  - 1.4. heeft vastgesteld dat het niet gelukt is in samensprekingen de verschillen met de Nederlands Gereformeerde Kerken weg te nemen en de belemmeringen op weg naar eenheid op te heffen. Op grond daarvan heeft de synode het pijnlijke besluit moeten nemen om de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken in het kader van zoeken naar kerkelijke eenheid voorlopig te beëindigen. Van die principiële positiebepaling mogen we dankbaar kennis nemen, temeer omdat daar van onze kant al langer om werd gevraagd;
  - 1.5. sprak uit dat aandacht gegeven moet worden aan de vraag hoe datgene waarover overeenstemming is bereikt in de beide kerkgemeenschappen gestalte krijgt;
  - 1.6. wil meedenken over de vraag of het aanbeveling verdient met ons kerkverband tot een federatie te komen en zo ja op welke wijze deze federatie vorm zou kunnen krijgen;
2. op basis van de gevonden overeenstemming kunnen vervolgstappen gezet worden in het zoeken naar kerkelijke eenheid;
3. bij het vervolg dienen van onze kant in ieder geval de volgende zaken goede aandacht te krijgen:
  - 3.1. het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken;
  - 3.2. situaties en gewoonten in het kerkelijk leven van de Christelijke Gereformeerde Kerken die reden tot zorg geven, maar die zij wel met grote voorzichtigheid hopen te kunnen veranderen;
  - 3.3. verschil in medewerking van onze eigen kerken bij het zoeken naar plaatselijke vereniging, waarbij naast bereidheid ook enerzijds overbezorgdheid en onzekerheid en anderzijds haast en onzorgvuldigheid een rol kunnen spelen;
  - 3.4. het meedenken over de wenselijkheid en zo mogelijk het ontwikkelen van een eerste vormgeving van een federatie als tussenstadium onderweg naar vereniging;
4. de gesprekspunten, die de Christelijke Gereformeerde Kerken aangeven, vragen van onze kerken
  - 4.1. er aan mee te werken dat de bereikte overeenstemming ook praktisch gestalte krijgt;
  - 4.2. plaatselijk deel te nemen aan het proces van vereniging binnen het kader van de aarvaarde regels voor samensprekingen en met behulp van de handreikingen,

4.3. met voorzichtigheid en geduld om te gaan met alle moeiten en strubbelingen die het voortgaand proces opleveren.

Besluit 2:

deputaten kerkelijke eenheid op te dragen om het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken voort te zetten om:

- wegen en middelen te zoeken die tot kerkelijke eenheid voeren en gezamenlijk plaatselijke samensprekingen bevorderen met aandacht voor de verhouding kerkverband-plaatselijke kerk;
- gezamenlijk in beide kerkverbanden te bevorderen dat de bereikte overeenstemming t.a.v. de toe-eigening des heils, de prediking, de beschouwing van de gemeente in de praktijk gestalte krijgt;
- aandacht te geven aan de verandering van situaties en gewoonten en het kerkelijk omgaan met publicaties die het Schriftgezag raken;
- een antwoord te vinden op de vraag of een landelijke federatie aanbeveling verdient en zo ja, de wijze waarop een federatie vorm kan krijgen;
- bijzondere aandacht te geven aan de problematiek van de relaties die er in plaatselijke kerken zijn met een plaatselijke Nederlands Gereformeerde Kerk;
- zich er gezamenlijk op te beraden hoe het binnenlands en buitenlands beleid van beide kerken meer op elkaar afgestemd kunnen worden en zo nodig daarbij de betreffende deputaatschappen te betrekken.

Gronden:

- de generale synode te Haarlem-Noord 1990 sprak uit dat haar deputaten met de deputaten van de GKV verder dienen te spreken over hoe de bereikte overeenstemming praktisch gestalte krijgt en kan worden gegeven;
- gezamenlijk besaad is gewenst over de vraag hoe beide kerkgemeenschappen dichters naar elkaar toe kunnen groeien en hoe het beste gestalte gegeven kan worden aan meer eenheid, plaatselijk, regionaal en landelijk. Vanaf 1946 hebben onze kerken steeds de weg van contact gezocht om na te gaan, "wat ons verenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder den zegen des Heeren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven" (Acta GS Groningen 1946, art. 88);
- op allerlei gebied in binnen- en buitenland blijkt dat parallelle werkzaamheden in opdracht van de wederzijdse synoden meer op elkaar afgestemd (kunnen) worden;
- ook de Christelijke Gereformeerde Kerken zien zich genoodzaakt om zich te bezinnen op plaatselijk ontstane situaties inzake de Nederlands Gereformeerde Kerken. Datzelfde geldt ook voor ons.

BILAGE B0
Art. 152

Rapport 2 van commissie 4 inzake rapport deputaten eenheid gereformeerde belijders in Nederland

- GKV (3.1) en federatief groeimodel (3.1.6.)
- brief GS GKV (10.01)

A. Verhouding tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) (3.1)

Met waardering constateert de commissie dat deputaten vele vergaderingen hebben gehouden met deputaten van de GKV om verder te komen en dat op een goede wijze allerlei zaken konden worden doorgesproken/verhelderd.

Positief is ook dat deputaten GKV de opdracht hadden om gezamenlijk in beide kerkverbanden te bevorderen dat de bereikte overeenstemming ten aanzien van de toe-eigening van het heil, de prediking, de beschouwing van de gemeente, in de praktijk gestalte krijgt. De gezamenlijke predikantenconferentie was een goed initiatief. Uit het gesprek met de gemeenten die kanselruil hebben blijkt dat knelpunten zijn besproken, maar dat ook verder doórspreken daarover nodig is.

Uit het deputatenrapport is af te leiden dat de moeiten van ons kerkelijk leven ook de GKV niet voortbij gaan. Over de achtergronden daarvan zal moeten worden doorgesproken en er zal aan beide zijden grote voorzichtigheid nodig zijn bij het pogen om verandering te bewerken.

Hoewel deputaten met het gezamenlijk doen uitgaan van brieven naar de kerkenraden een goede stap hebben gezet om het grondvlak van de kerken te bereiken, is de respons op de brieven, gezien het aantal reagerende kerken (87 van de 187), erg mager te noemen. Ook de inhoud van de respons geeft reden om te menen, dat met grote voorzichtigheid en geduld moet worden verder gegaan.

Uw commissie laat het graag aan het moderamen over of het wenselijk en/of mogelijk is om – na de bespreking van het rapport – een nabespreking te houden met de afgevaardigden van de GKV, deputaten en de synodale commissie (3.1.2).

Ten aanzien van het voorstel van deputaten meent de commissie enkele wijzigingen te moeten aanbrengen. Onder overwegende

1: i.p.v. 'sfeer van geestelijke herkenning', 'geestelijke sfeer van herkenning'

5. het woord 'kanselruilgemeenten' kan zo gemakkelijk tot een etiket worden. Liever: 'gemeenten waar kanselruil is'. Idem onder spreekt uit 2.

Onder van oordeel

5: dat het beperkte aantal reacties op de toegezonden enquêteformulieren en de summere analyse daarvan, reden geven om bij het verder gaan op de ingeslagen weg van het zoeken van elkaar geduldig en voorzichtig te zijn.

Uw commissie stelt de synode voor tot de volgende uitspraak te komen:

De generale synode overwegende

- dat deputaten vermelden dat de gesprekken met deputaten GKV op basis van de bereikte punten van overeenstemming in een geestelijke sfeer van herkenning en aanvaarding konden worden voortgezet;
- dat deputaten vermelden dat de aangereikte gesprekspunten aan de orde zijn geweest in een sfeer van wederzijds begrip waarbij van beide zijden moede is uitgesproken met bepaalde situaties en gewoonten in onze kerken;
- dat deputaten GKV hebben uitgesproken dat hun kerken met dezelfde problematiek te maken krijgen en dat zij erop aandringen als kerken gezamenlijk hieraan te werken;
- dat deputaten gezamenlijk met deputaten GKV brieven hebben gestuurd aan de plaatselijke kerken om daarmee uitvoering te geven aan de opdracht om na te gaan op welke wijze gestalte gegeven kan worden aan de bereikte overeenstemming op plaatselijk niveau en daarover de plaatselijke kerken te informeren;
- dat deputaten vermelden gezamenlijk met deputaten GKV overleg te hebben gevoerd met de gemeenten waar kanselruil is en dat zij uitspreken dat structureel overleg met deze gemeenten gewenst is;
- dat deputaten gezamenlijk met deputaten GKV een predikantenconferentie hebben georganiseerd en dat zij vermelden dat zij regelmatig (regionale of landelijke) samenkomsten willen (doen) organiseren waarin ambtsdragers elkaar ontmoeten en met elkaar doórspreken over de zaken waarover landelijk overeenstemming is bereikt en/of over andere zaken die relevant zijn voor het nadere contact tussen beide kerken;
- dat deputaten vermelden dat zij door regelmatige publicaties samen met deputaten GKV willen bevorderen dat datgene waarover overeenstemming is bereikt gestalte krijgt in de praktijk;
- dat deputaten vermelden dat samensprekingen met de NGK op sommige plaatsen een verhindering vormen voor samenspreking met de GKV;
- dat deputaten ten aanzien van hun bezinning op een federatie van kerken gezamenlijk met deputaten GKV gekomen zijn tot rapportage en voorstellen;

van oordeel

- dat het verblijdend is dat de gesprekken in een geestelijke sfeer van herkenning, aanvaarding en wederzijds begrip zijn voortgezet;
- dat met inachtneming van de noodzakelijke voorzichtigheid gepoogd moet worden verandering te brengen in het omgaan met de perforatie van gemeentegrenzen met name waar het gaat om de benoeming van ambtsdragers;
- dat het tegengaan van zorg gevende ontwikkelingen in beide kerken een van de doelstellingen is van de eenheid die we zoeken;
- dat deputaten met de gezamenlijke brieven aan de kerken in het kader van hun opdracht de kerken hebben gedield;
- dat het beperkte aantal reacties op de toegezonden enquêteformulieren en de summere analyse daarvan, reden geven om bij het verder gaan op de ingeslagen weg van het zoeken van elkaar geduldig en voorzichtig te zijn;
- dat overleg tussen de gemeenten waar kanselruil is toegestaan en (gezamenlijke) deputaten dienstig is voor de zaak van de eenheid in eigen kerkverband en met de GKV;
- dat de samenkomsten die deputaten gezamenlijk met deputaten GKV willen (doen) organiseren de doorwerking van de landelijk bereikte overeenstemming en het contact tussen beide kerken kunnen bevorderen;
- dat regelmatige publicaties van deputaten tezamen met deputaten GKV kunnen bevorderen dat datgene waarover overeenstemming is bereikt gestalte krijgt in de praktijk;
- dat over de relatie met de NGK verder gesproken moet worden met deputaten GKV, te meer vanwege het besluit van de synode van Leusden van de GKV dat er plaatselijk met een Nederlands Gereformeerde Kerk tot kanselruil kan worden gekomen;

sprekt uit

- dat de gesprekken met deputaten GKV op dezelfde basis moeten worden voortgezet, waarbij met name de doorwerking van de bereikte overeenstemming, het tegengaan van zorg gevende ontwikkelingen in beide kerken en de relatie met de NGK aandacht verdienen;
- dat een structureel overleg met de gemeenten waar kanselruil is tot de taken van deputaten behoort;
- goedkeuring te hechten aan de plannen van deputaten om met deputaten GKV regelmatig (regionale of landelijke) samenkomsten te (doen) organiseren;
- goedkeuring te hechten aan de plannen van deputaten voor regelmatige publicaties met deputaten GKV.

en besluit

- de GKV te verzoeken deputaten te benoemen om het gesprek voort te zetten;
- deputaten op te dragen het gesprek op de genoemde punten voort te zetten;
- deputaten op te dragen aan genoemde plannen en taken uitvoering te geven;
- met betrekking tot een mogelijke federatie van kerken een afzonderlijk besluit te nemen.

B. Federatief groeimodel met het oog op voortgaande kerkelijke eenheid (3.1.6.)

Uw commissie heeft met belangstelling kennis genomen van de uitgebreide bespreking en rapportage t.a.v.

het 'federatieve groeimodel' en meent dat deputaten hebben voldaan aan de opdracht van de generale synode van 1998 om 'zich nader te bezinnen op de vraag of een federatie van kerken aanbeveling verdient en op welke wijze deze vorm zou kunnen krijgen.' Het 'federatieve groeimodel' is een verdere stap op weg naar eenheid van twee kerken. Het 'federatieve' wijst op een zekere band. Het 'groeimodel' geeft de mogelijkheid tot geleidelijke invulling.

Uw commissie is met deputaten van mening, dat het 'federatieve groeimodel' goede mogelijkheden biedt om aan de gevonden eenheid verder gestalte te geven. Deputaten vragen de generale synode om uitspraken te doen over concrete mogelijkheden, die deputaten zien. Uw commissie is van mening, dat het op dit moment nog niet goed mogelijk is om dergelijke uitspraken te doen. De gronden daarvoor worden verwoord in de overwegingen bij het voorstel tot besluit.

De commissie stelt u voor als volgt te besluiten:

De generale synode constaterende dat

deputaten eenheid n.a.v. de opdracht van de GS 1998 om na te gaan of een federatie aanbeveling verdient en zo ja, hoe deze vorm zou kunnen krijgen, op grond van hun rapport inzake het 'federatieve groeimodel' positief oordelen om tot een dergelijke vorm van federatie te komen en concrete voorstellen daarvoor gedaan hebben;

overwegende dat

- de overeenstemming in leer die de voorgaande generale synodes van beide kerken over en weer hebben uitgesproken reden geeft om volhardend te zoeken naar het verder gestalte geven aan de eenheid;
- deputaten in hun rapport goede gronden noemen om bij het verder gestalte geven aan de eenheid te kiezen voor een federatief groeimodel;
- de uitslag van de gehouden enquête aanvecht dat 87 van de 187 gemeenten gereageerd hebben en dat van meer dan de helft van de gemeenten dus niet bekend is hoe over het verder gestalte geven aan de eenheid wordt gedacht;
- deputaten in de gevraagde toelichting hebben gezegd, dat de 87 reacties afkomstig zijn uit de breedte van ons kerkelijke leven, maar dat in de enquête gevraagd werd naar de verhouding tot de GKV en niet naar een vorm van federatie, terwijl bovendien de inhoud van de reacties zeer gevarieerd was;
- de nota over de toe-eigening van het heil een overeenstemming is tussen deputaten van de CGK en GKV, die de kerken in de GS 1998 hebben overgenomen, terwijl toch ook het bezwaar gehoord werd, dat wat in de nota gesteld is niet voluit functioneert in de prediking binnen de GKV;
- de opmerking van deputaten in hun rapport, dat een kant en klaar organisatie-model een te geforceerde en in één keer opgelegde eenheidsstructuur zou zijn, die te weinig rekent met het feit dat er een grote variatie is in de mate waarin plaatselijk onderlinge relaties tussen beide kerken zijn tot stand gekomen, ook van toepassing kan zijn op het 'federatieve groeimodel';
- het gevaar bestaat, dat invoering van deze vorm van federatie door plaatselijke kerken te veel als een van bovenaf opgelegde zaak ervaren wordt, hetgeen ook in 1892 moete gaf;
- er met de uitspraak van de GS 1998 (onder spreekt uit 3), dat er in het contact met de plaatselijke GKV aandacht dient te zijn voor de nota over de toe-eigening van het heil, bespreking van preken van plaatselijke predikanten van beide kerken, de gemeentebeschouwing en de relatie met de NGK wanneer die er is, nog onvoldoende gewerkt is;
- in het GS-besluit van de GKV ook wordt gesproken over 'verschil in medewerking van eigen kerken bij het zoeken naar plaatselijke vereniging, waarbij naast bereidheid ook enerzijds overbezorgdheid en onzekerheid en anderzijds haast en onzorgvuldigheid een rol kunnen spelen' en dat de kerken worden aangespoord om 'met voorzichtigheid en geduld om te gaan met alle moeïen en strubbelingen die het voortgaand proces opleveren';

besluit

- dat het 'federatieve groeimodel' een goede vorm is om aan de gevonden eenheid in een proces van geleidelijkheid verder gestalte te geven;
- gelet op de onder c. t/m i. genoemde overwegingen op dit moment niet tot invoering daarvan over te gaan;
- in de komende periode de kerken opnieuw te benaderen en dringend te vragen op grond van de schriftelijke eis tot het zoeken naar eenheid en de uitspraken van de GS 1998 met plaatselijke of naburige kerken in het verband van de GKV in contact te treden en te spreken over de onder overwegende e. en h. genoemde gespreksonderwerpen;
- de kerken op voorzichtige wijze te raadplegen over de wenselijkheid van en de mogelijkheden voor invoering van het 'federatieve groeimodel';
- aan de GKV te vragen om in een parallel proces aan de eigen kerken te verzoeken aandacht te geven aan het in besluit 3 en 4 genoemde;
- over een en ander verslag te doen op de volgende generale synode.

C. Brief GS Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt (10.01)

Uw commissie heeft met dankbaarheid kennisgenomen van de inhoud van het schrijven van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) in Nederland d.d. 8 oktober 1999 en stelt u voor het schrijven te beantwoorden overeenkomstig het besluit van de generale synode na behandeling van rapport 9.22.

Uw commissie stelt de generale synode voor te besluiten:

De brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) in Nederland d.d. 8 oktober 1999 te beantwoorden.

R. Kok, rapporteur

BILAGE 81

Art. 156, 207, 253

Deputaatschap kerkjeugd en onderwijs

Deputaten kerkjeugd en onderwijs bieden u het volgende rapport van hun werkzaamheden aan.

1. Samenstelling en opdracht

1.1 Benoeming

De generale synode van 1998 benoemde tot deputaten zr. J. Snee-Oorbeek en de brs. drs. G. van Herdeveld, Th. Heystek, drs. P.D. Hofland, J. Mauritz, ds. M.J. Kater, ds. J. van Langevelde, ds. S. Otten, drs. D. Visser, ds. G. Vos en ds. D. van der Zwaag. In deze verslagperiode fungeerde ds. D. Visser als voorzitter en was ds. J. van Langevelde secretaris; br. J. Mauritz was penningmeester.

Vier deputaten hebben te kennen gegeven niet voor herbenoeming in aanmerking te kunnen komen, te weten zr. J. Snee-Oorbeek, drs. P.D. Hofland, ds. D. van der Zwaag en drs. D. Visser. Van laatstgenoemde mag hier wel vermeld worden, dat hij gedurende 12 jaar als voorzitter zitting had in het deputaatschap (voorheen: 'Contact met de Kerkjeugd', nu: 'Kerkjeugd en Onderwijs'). Zijn bijdragen in de loop der jaren zijn van grote betekenis geweest voor het deputaatschap.

Ter vervulling van de vacatures zullen wij in een afzonderlijk schrijven bij uw moderamen een voordracht indienen.

1.2 Uitspraken van de generale synode van 1998

De generale synode van 1998 besloot tot een samenvoeging van de eerdere deputaatschappen voor Kerk en Onderwijs en voor het Contact met de Kerkjeugd. Het nieuwe deputaatschap draagt de naam 'Kerkjeugd en Onderwijs'. De deputaten kregen als opdracht:

- alles te doen om, in overeenstemming met de instructie van deputaten, Schriftuurlijke voorlichting en leiding te geven aan de gehele jeugd van de kerken;
- het gesprek met de CGJO en het LCJ voort te zetten om een goede samenwerking tussen die beide organisaties te bevorderen, en in de contacten met deze organisaties waar nodig hen van advies te dienen en aan te dringen op correctie;
- te onderzoeken of en in hoeverre het mogelijk is om in onze kerken te komen tot een 'jeugdbureau' en op de volgende generale synode daarover rapport uit te brengen;
- een totaal leer- en opvoedingsplan te ontwikkelen en dit de volgende generale synode ter goedkeuring aan te bieden;
- te onderzoeken welk materiaal nodig is om de ouders en de kerkenraden te ondersteunen in hun taak betreffende de christelijke opvoeding van de jeugd en waar mogelijk dit materiaal te verschaffen;
- de kerkenraden, waar nodig, bij te staan in het opstarten van plaatselijke commissies of gespreksgroepen voor de opvoeding in de vrede des Heeren in gezin, school en kerk om de betrokkenheid van ouders en kerkenraadsleden bij deze opvoeding te bevorderen;
- hen die op een of andere manier bij het onderwijs betrokken zijn bij elkaar te brengen en om contact met hen te houden, om hen in de gelegenheid te stellen optimaal te functioneren in de christelijke opvoeding en om adequaat te kunnen reageren wanneer zich moeilijkheden zouden voordoen waardoor dit functioneren in het gedrang zou kunnen komen;
- de kerken bij te staan in hun taak met betrekking tot het christelijk onderwijs door middel van publicaties in de kerkelijke pers, dit ter bevordering van een proces van bewustwording op het terrein van het onderwijs.

1.3 Werkwijze en werkzaamheden van het deputaatschap

1.3.1 Werkwijze

Om de vele taken zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren, heeft het deputaatschap zich ook in deze verslagperiode onderverdeeld in secties. Deze secties werkten volgens de instructies zoals deze voor de verslagperiode zijn vastgesteld. De secties voerden zelfstandig gesprekken, maar konden niet zelfstandig beslissen. Besluiten werden steeds in de voltallige deputatenvergadering genomen. De volgende secties zijn door deputaten samengesteld:

Sectie 'Contacten met de CGJO', bestaande uit de brs. J. Mauritz en ds. G. Vos. Deze sectie had tot taak tweemaal per jaar een ontmoeting met de CGJO te hebben, met als doel (1) het op de hoogte blijven van het werk van de CGJO alsmede van zaken die het jeugdwerk in het algemeen raken; (2) kerkelijke begeleiding te geven aan het jeugdwerk dat door de CGJO verricht wordt; (3) wegen te zoeken tot samenwerking tussen de CGJO en het LCJ; en (4) samen met deputaten en het LCJ wegen te zoeken met het oog op de toekomst van het Jeugd- en Jongerenwerk in onze kerken. Daarnaast had de sectie tot taak de financiële zaken te begeleiden.

Sectie 'Contacten met het LCJ', bestaande uit de brs. Th. Heystek en ds. M.J. Kater. Deze sectie had dezelfde taak als de onder a. genoemde, maar dan i.v.m. het LCJ.

Sectie 'Contact met studerende', bestaande uit de brs. ds. J. van Langeveld en ds. D. van der Zwaag. Deze sectie had tot taak de kerkenraden te stimuleren in hun taak om jonge leden van hun gemeente, die gaan studeren, te begeleiden bij het leggen van de contacten (kerkelijke gemeente, christelijke studentenorganisaties e.d.) in de stad waar de universiteit of hogeschool zich bevindt; daarnaast diende de sectie contact te onderhouden met vertegenwoordigers van positief-christelijke studentenorganisaties zoals de CSFR en IFES-Nederland, zich op de hoogte te houden van publicaties in deze kringen en tweemaal een conferentie voor studenten-ouderlingen te beleggen.

Sectie 'Onderwijs', bestaande uit de brs. ds. G. van Hardeveld, ds. P.D. Hofland, ds. M.J. Kater en ds. S. Otten. Deze sectie had de volgende taken te verzorgen: (1) contact onderhouden met de predikanten naar art. 6 K.O. die in het onderwijs werkzaam zijn; (2) hen die op een of andere manier bij het onderwijs betrokken zijn bij elkaar brengen en contact met hen houden; (3) door middel van publicaties in de kerkelijke pers aandacht vragen voor het christelijk onderwijs en het opvoeden in de vreze des Heeren; (4) via brochures bepaalde zaken betreffende het onderwijs onder de aandacht brengen van kerkenraads- en kerkleden; en (5) kennisnemen van tijdschriften en boeken om de ontwikkelingen in het onderwijs en in het (gewenste) opvoedingsklimaat te volgen.

'Contacten met de YEK'. Dat contact zou eerst worden onderhouden door zr. J. Sreep-Oorbeek, later is dit opgepakt door ds. D. Visser. Dat contact was bedoeld op de hoogte blijven van het werk van de Young Eagles Kampen (YEK) en zowel kerkelijke als financiële begeleiding te geven aan het werk van de YEK.

Deputaten stelden twee werkgroepen samen:

- een werkgroep 'Jeugdbureau', bestaande uit de brs. Th. Heystek en ds. S. Otten, om uitvoering te geven aan de opdracht van de generale synode te onderzoeken of en in hoeverre het mogelijk is om in onze kerken te komen tot een 'jeugdbureau'.
- een werkgroep 'Leer- en opvoedingsplan' bestaande uit zr. J. Sreep-Oorbeek en de brs. ds. G. van Hardeveld, ds. P.D. Hofland en ds. G. Vos.

1.3.2 Vergaderfrequentie

Deputaten vergaderden in de verslagperiode 12 maal in brede samenstelling, waarvan 2 keer gezamenlijk met beide Jeugdorganisaties. Met de CGJO werd vier keer in sectieverband vergaderd en met het LCJ eveneens vier keer. De sectie 'Studentenwerk' vergaderde één keer.

2. Sectie contacten met de CGJO

1 Inleiding

Ontmoetingen met de CGJO vonden plaats op 1 november 1999, 2 februari 2000, 14 april 2000, 20 augustus 2000, 22 november 2000 en 2 februari 2001. De cursief gedrukte data hebben betrekking op de ontmoeting in de algemene deputaten vergaderingen.

2 Algemeen

Ds. M. Opperhuizen zal tot medio 2001 de functie van voorzitter bekleden, deze functie zal overgenomen worden door ds. J. Nulma. Dhr. W. Drechsler is secretaris en het penningmeesterschap is in handen van dhr. R. Boverlander.

De CGJO heeft ongeveer 5200 leden. Er zijn 75 aangestoten juniorenclubs (8-11 jaar), 105 seniorenclubs (12-15 jaar), 95 jeugdverenigingen. Totaal 275 jeugdgroepen.

De CGJO heeft tot medio 2001 een personeelsbezetting van 2,5 fte. De medewerkers zijn dhr. S. de Haan, jeugdwerkcoördinator; dhr. D.J. van Arkel, jeugdwerker en mw. P.C. Kompanje, administratie.

3. Activiteiten

3.1 Bondsdagen

In de verslagperiode werden 2 bondsdagen door de CGJO georganiseerd. De CGJO probeert op deze dagen jongeren te bereiken in hun eigen leefwereld. Dat betekent onder meer dat er ook gebruik wordt gemaakt van vormen die dichtbij jongeren staan, zoals bijvoorbeeld musical en drama. Deputaten zijn van mening dat het gebruik van musical en drama dienstbaar kan zijn voor het bewust maken van ethische dilemma's, maar als middel voor de communicatie van het evangelie zelf roepen deze middelen wel vragen op. In de gesprekken met de CGJO werden zowel de waardering voor de bondsdagen als de zorgen en vragen rondom de gehanteerde vormen verwoord.

De opkomst bij de bondsdagen bewoog zich in deze jaren in een dalende lijn. Kende de bondsdag van 1998 nog een opkomst van ruim 600 jongeren, op de laatste bondsdag waren er slechts 350. Redenen voor een verminderde opkomst:

- in het grote scala aan bijeenkomsten voor christenjongeren op of om de tweede Paasdag, wordt de bondsdag een keuzemogelijkheid;
- de verbondenheid met eigen kerk of (jongeren)organisatie neemt af en is zeker niet meer doorslaggevend voor een bezoek aan een activiteit;
- de mate waarin de plaatselijke verenigingen en kerken de jongeren opwekken om deze dagen te bezoeken.

De CGJO stelde zich reeds langere tijd de vraag of de bondsdag met de huidige invulling en vormgeving nog zinvol en passend was bij doel en doelgroep van de CGJO; bovendien werd het steeds meer geconfronteerd met de vraag of het financieel nog verantwoord was een dergelijke dure activiteit voor een steeds kleiner wordende bezoekersgroep te organiseren. Tegen de achtergrond van deze vragen én gezien de terugloop van het bezoekersaantal in 2000 heeft het bestuur van de CGJO besloten de bondsdag niet op eenzelfde manier voortgang te laten vinden. In 2001 zal er geen bondsdag zijn. De commissie die verantwoordelijk is voor de organisatie van de bondsdag is zich aan het bezinnen. De bestaande doelen en motieven voor de bondsdag blijven uitgangspunt voor de toekomstige vorm waarin de (landelijke) ontmoeting van de leden van de CGJO gestalte kan krijgen.

3.2 Symposia

De CGJO organiseerde twee symposia. Op 14 november 1998 vond het symposium 'Onze met jongeren' plaats vanuit diverse invalshoeken werd nagedacht gesproken en gewerkt rondom het thema van de dialoog met jeugd en jongeren in de gemeente. Ook was dit het moment waarop de nota 'De handen ineen II' gepresenteerd werd.

Het tweede symposium vond plaats op 18 november 2000 in het Johannes Fontanuscollege in Bameveld. Er was een honderdtal jeugdouders en jeugdleden die als deelnemers op een gerichte manier met allerlei werkvormen stapsgewijs langs een traject werden geleid om te leren de verschillende facetten van het jeugdwerk in de eigen gemeente op elkaar af te stemmen (of te ontwikkelen.) Daarbij is het van belang in de keuze van de stappen rekening te houden met de beginsituatie, met een duidelijke vaststelling van taken en verantwoordelijkheden, met een doordachte lijst van prioriteiten, met de wisselwerking met de kerkenraad en met het draagvlak in de gemeente.

3.3 Materiaal

Deputaten hebben met belangstelling en waardering kennis genomen van het werkmateriaal van de CGJO. In de gesprekken met de CGJO is duidelijk geworden dat het ontwikkelen van nieuwe materialen onder druk staat. Het diensten- en takenpakket van de CGJO is zeer uitgebreid en het aantal medewerkers is beperkt. Daarbij wordt de behoefte aan differentiatie in de materialen zo groot, dat het voor de CGJO ondenkbaar wordt voor elke club of vereniging werkbaar materiaal te ontwikkelen. Daar komt vervolgens nog bij dat er bij de CGJO een steeds knapper wordend budget is voor haar activiteiten. Al deze componenten leiden er toe dat de CGJO minder mogelijkheden ziet om materiaal uit te brengen en overweegt om voor sommige doelgroepen geen 'eigen' materiaal meer te ontwikkelen.

Deputaten hebben hun zorg over deze ontwikkeling uitgesproken. Natuurlijk is er ook bij andere organisaties goed materiaal, maar een jaarthema met themadiensten kan eigenlijk niet zonder eigen materiaal. Bovendien verzwakt de relatie met de leden op het moment dat er geen eigen materiaal meer wordt ontwikkeld. Deputaten hebben de gedachte aangedragen deze taak te delegeren aan predikanten, jeugdambtsdragers of anderen die er slag van hebben. Deputaten hebben ook een prijsverhoging van het materiaal in overweging gegeven.

4. Gesprek over opdrachten deputaten

4.1 Jeugdbureau

De CGJO heeft in de beleidsnota's 'De handen ineen I en II' de oprichting van een jeugdbureau bepleit teneinde ondersteuning te geven aan de ontwikkeling van geïntegreerd jeugdwerk op lokaal (en landelijk) niveau. De CGJO ziet reden tot geïntegreerd jeugdwerk, omdat in de verschillende vormen van het jeugdwerk (pastoraat, catechese, zondagsschool, kinderveerdienst, club en verenigingswerk etc) inhoudelijk steeds meer hetzelfde wordt gedaan, waardoor er zaken dubbel gebeuren, terwijl er ook taken blijven liggen. Nieuwe afstemming tussen, alsmede herbezinning op structuren, doelen, inhoud en verantwoordelijkheden van elk van de facetten van het jeugdwerk is noodzakelijk geworden. Dit overschrijdt de competentie van de aanwezige jongerenorganisaties. Daarom pleit de CGJO voor een geïntegreerde aanpak van het jeugdwerk en een goed ondersteuningsapparaat voor dat jeugdwerk binnen de kerken. De CGJO geeft aan dat zij het ondenkbaar acht dat een dergelijk ondersteuningsapparaat naast de bestaande organisaties komt te staan. Zij zullen in de visie van de CGJO integraal deel uit moeten maken van een eventueel ondersteuningsapparaat. De functionarissen van het jeugdbureau zou inzicht moeten ontwikkelen en onder verantwoordelijkheid van en in overleg met deputaten een wijze van consulteren moeten ontwikkelen. Zo kunnen kerkenraden worden gesteund in hun verantwoordelijkheid met betrekking tot het jeugdwerk.

De generale synode gaf aan deputaten de opdracht of en in hoeverre het mogelijk is te komen tot een jeugdbureau. Over die opdracht hebben deputaten met de CGJO (en het LCJ) mekaar contact gehad. Het leek de jeugdorganisaties niet de aangewezen weg om gemeenschappelijk iets uit te werken of een experiment op te zetten. Daarom heeft een werkgroep uit het deputaatschap zich beraden op de vraag hoe de opdracht van de GS het beste kon worden uitgevoerd, met als resultaat een rapport van deputaten. Geregeld heeft de CGJO mondelings informatie ontvangen over de stand van zaken en was daarover gesprek. Ook is het rapport in de laatste versie aan de CGJO voorgelegd, waarop zij haar reactie heeft gegeven.

4.2 Integraal plan onderwijs en vorming

De GS gaf deputaten de opdracht een totaal leer- en opvoedingsplan (LOP) te ontwikkelen. Enkele kerken hebben deputaten de CGJO geïnformeerd over de stand van zaken met het LOP. De CGJO nam met grote belangstelling daarvan kennis en gaf ook op verzoek haar reactie. Dat deed zij ook toen een concept-versie ter commentaarijng aan hen werd toegezonden. Met hun opmerkingen hebben deputaten hun inzicht gedaan.

5 Beheer

5.1 Financiën

De contacten tussen deputaten en de CGJO zijn gedomineerd door de financiële zorgen die reeds in de rapportage aan de vorige synode werden gesignaleerd. Er is sprake van een forse teruggang in overheids-subsidie. Die vermindering is het resultaat van de subsidieregeling die enerzijds een basissubsidie van maximaal f 175.000 vaststelt en die anderzijds de criteria voor het verkrijgen van projectgeldten dempt heeft verzwakt, dat het voor kleine identiteitsgebonden organisaties ondoenlijk wordt uit deze bron te putten. De CGJO kwam in een overgangsfase terecht waarbij het uitgavenpatroon moest worden aangepast aan de inkomsten. Daartoe heeft de CGJO onder andere de volgende acties in gang gezet:

- * vermindering van uitgaven:
  - activiteitskosten (heroriëntatie op activiteiten - zie bijv. de bondsdagen)
  - organisatiekosten verminderen
  - afvloeiing personeel
- * vermeerdering inkomsten:
  - actie werving donateurs met een goed verzorgde folder
  - verzoek om bestaande donatiebedragen te verhogen
  - sponsoractie in het bedrijfsleven.
  - (particuliere) fondsenwerving

In 2000 heeft de CGJO door voornoemde acties kans gezien ca. f 20.000 te bezuinigen en ca. f 30.000 aan extra inkomsten te genereren; hierdoor is een totale besparing van f 50.000,- gerealiseerd op de begroting. In de gesprekken over de financiële situatie van de CGJO hebben deputaten enerzijds aangegeven dat de CGJO naar hun inzicht reeds eerder maatregelen had moeten nemen, omdat bekend was dat de overheids-subsidie minder zou worden. Daarnaast hebben deputaten met de CGJO meegedacht om tot een oplossing van de financiële problemen te komen (bijv. een hogere bijdrage van de leden vragen) en hebben voor zover mogelijk enige crisisshulp geboden.

5.2 Reorganisatie

Onder meer vanwege de financiële situatie heeft het bestuur van de CGJO er voor gekozen de organisatie ingrijpend te reorganiseren. De uiteindelijke gevolgen van de reorganisatie zijn nog niet duidelijk, maar in elk geval lijkt het onontkoombaar dat de organisatie met minder personeel in vaste dienst zal worden voortgezet. Het is evident dat een vermindering van personeel ook gevolgen heeft voor de taken die kunnen worden gedaan. Deputaten brachten naar voren dat kadertraining, met name voor 16+ een belangrijke taak blijft.

6 Tenslotte

Het zal duidelijk zijn dat een personeelsreductie consequenties heeft voor de diensten en de producten van de CGJO. Het kan niet anders dan dat de CGJO vanaf nu terughoudend moet zijn in dienstverlening aan anderen dan haar leden. Deputaten zijn van mening dat door de huidige reorganisatie een basis is gelegd voor een financieel gezonde organisatie, maar moet wel constateren dat de capaciteit tot dienstverlening aanzienlijk is gereduceerd.

Tegelijkertijd achten deputaten het hun taak de CGJO naar hun vermogen te steunen bij het zoeken naar nieuwe wegen. En zij vertrouwen er op dat de GS aan deputaten de mogelijkheid en stimulans geeft dat te doen.

3. Sectie contacten met het LCJ

1 Gesprekken met het LCJ

Het streven is om twee keer per jaar een ontmoeting met elkaar te hebben. De gesprekken met de sectie vonden plaats op 7 juni 1999, 19 november 1999, 21 juni 2000 en 11 januari 2001, terwijl op 21 april 1999 en 19 juni 2000 gesprekken plaatsvonden tussen het hele deputaatschap en het LCJ.

21 april 1999

Gesprek met het voltallige deputaatschap waarin het allereerst ging om een terugblik naar de behandeling van het deputatenrapport op de synode van 1998. Het LCJ uitte zijn verwondering over het feit dat in de vergadering van de generale synode er slechts beperkte gelegenheid was tot het stellen van vragen en over het 'zakelijk karakter' van de bespreking. Het vroeg zich af waar de beweging was met de jeugd van de kerken. Ook sprak hij zijn verwondering uit over de intentieverklaring NGJ-CGJO, die juist na de synode van 1998 ondertekend werd en publiek werd gemaakt. Verder kwamen in dit gesprek enkele beleidsvoornemens van het LCJ (overheids-subsidie, kadervorming, organisatie -16 jeugdappél, bezinning op onze tijd) van deputaten (m.n. het jeugdbureau) naar voren.

7 juni 1999

Er werd teruggeblikt op het voor het eerst georganiseerde jeugdappél -16. Verder kwamen verschillende aandacht-, knel- en pijnpunten aan de orde uit het verleden en met het oog op de toekomst. De sectie beoefde te bezien op welke wijze een inhoudelijk gesprek kan worden voortgezet. Ten aanzien van het toenemende 'jeugdbureau' had het LCJ vele vragen. Geïntegreerd jeugdwerk heeft vele aansprekende facetten, maar zolang de visie bij deputaten nog in ontwikkeling is, blijft het allemaal nog erg vaag en doet zich bovendien de vraag voor naar de haalbaarheid. Ook de jeugdwerkconferentie van 4 juni (Buijten en Schipperheijn) werd kritisch met elkaar besproken.

19 november 1999

De stand van zaken omtrent geïntegreerd jeugdwerk en het jeugdbureau werd doorgenomen. In de loop van 2000 zal het LCJ zich hier breder en diepgaander op bezinnen. Zeker zal daarbij aandacht gevraagd worden voor een bezinning op het eigene van de afzonderlijke disciplines (opvoeding, prediking, pastoraat, catechese en jeugdwerk) en het functioneren daarvan. Het LCJ informeerde deputaten over de voortgang van haar bezinning op de cultuur en de plaats van het Woord daarin. Het vertelde dat het een boekje 'Spoor-loos?' over de Boodschap en de communicatie zal uitgeven dat in de zeventien jeugdcontacten zal worden besproken. Ten aanzien van de begroting werd een toelichting gegeven. Voor de komende jaren is deze gebaseerd op subsidie van VWS en de bestaande bijdrage van deputaten. Het is voor het eerst dat het LCJ in aanmerking komt voor overheids-subsidie.

19 juni 2000

In een vergadering met het gehele deputaatschap vond er op verzoek van het LCJ een gesprek over de brochure 'Spoor-loos?' plaats. Het LCJ vertelde dat het in de eerste plaats bedoeld is als een bezinningstuk voor de eigen achterban. Vragen die leven zijn in kaart gebracht en de brochure is een basis voor nadere bezinning en ook een aanzet voor nadere schriftuurlijke vorming. De brochure is aan alle kerkenraden en predikanten toegestuurd. Er zijn niet alleen veel positieve reacties uit de breedte van de eigen kerken gekomen, maar ook uit andere kerken, terwijl er in de pers eveneens positief op is gereageerd. Er werden 7 regiovonden belegd om over de brochure door te spreken. Voor 16+ wordt werkmateriaal ontwikkeld met sterk apologetische aspecten. Het is ook de bedoeling dat voor de kadervorming de brochure vruchten afwerpt. Het LCJ denkt aan een vervolgbrochure. Vervolgens werd van de kant van deputaten ook veel waardering uitgesproken en werd een aantal kritische vragen gesteld. Die kunnen als volgt worden samengevat. Is de situatieschets in de brochure wel zo nieuw en niet te negatief? Zijn er in onze cultuur ook geen positieve elementen die als aangrijpingspunt kunnen dienen? Wordt de zorg of de boodschap overkomt wel voldoende verwoord? Heeft het LCJ niet de neiging onze traditie teveel als norm te hanteren, terwijl ook die onder de kritiek van het Woord moet staan? Over deze vragen voerden deputaten en LCJ een intensief gesprek, waarin het LCJ sterk benadrukte dat deze brochure gezien moet worden als een start waarin een aantal zaken in kaart gebracht zijn. Juist uit grote beweging met de jongeren en de kerken hebben zij deze brochure geschreven, in de hoop en met het gebed dat God ook dit zou kunnen gebruiken als handreiking voor hen die geroepen zijn jongeren te vormen.

21 juni 2000

Er werd teruggeblikt op de bespreking van 'Spoor-loos?' op 19 juni 2000 met het hele deputaatschap. Over de kritische vragen die vanuit de kring van deputaten werden gesteld bij de inhoud van dit boekje werd nog wat met elkaar doorgesproken, waarbij van de kant van de sectie werd opgemerkt dat de vragen positief waren bedoeld en dat er ook bij de deputaten veel waardering voor de brochure is. Verder kreeg het jeugdbureau nogal wat aandacht. Naar de mening van het LCJ wordt er al te snel uitgegaan van de gedachte dat de behoefte hiaraan vast staat en de komst 'met vreugde zal worden begroet'. Alternatieven zijn nog te weinig onderzocht en bedenkingen tegen het jeugdbureau worden niet voldoende onderkend. De verschillen binnen de kerken en de noodzaak van een draagvlak binnen de gemeenten lijken een dergelijk project kansloos te maken.

Gemeld wordt dat binnen deputaten een bezinning gaande is op een aantal schriftelijke vragen van het LCJ. Kern van de vraag is hoe we de invloeden van de huidige (godsdienstige) cultuur op kerkelijke jongeren moeten bezien in het licht van de Schrift en de daarop gefundeerde belijdenisgeschriften.

11 januari 2001

Allereerst bedankt het LCJ deputaten voor haar meeleven na de vermissing van Piet Versluis. Deputaten van haar kant complimenteert het LCJ voor de wijze waarop aan de vermissing aandacht is gegeven en de nauwgezetheid waarmee het ook de financiële consequenties die dit voor het gezin Versluis heeft, heeft opgevangen. De afvaardiging van het LCJ geeft een en ander door over geplande activiteiten. Een sollicitatieprocedure voor een tweede jeugdwerk-adviseur is in werking getreden, er wordt overwogen voortaan 2x per jaar een Bijbelstudieconferentie te organiseren wegens de grote belangstelling. Handreiking -16 en +16 hebben een nieuwe lay-out en opzet gekregen, op KAVO-avonden (kadervorming) is nagedacht over het thema 'Wie is jouw Gids?'. Opvallend was dat juist de kaderleden zelf ten aanzien van het benadrukken van de heiligheid van God met kritische reacties kwamen. Dat dringt tot een voortdurend onder de aandacht brengen van de Bijbelse uitgangspunten. Het Jeugdappél +16 mocht zich weer in een heel goede belangstelling verheugen. Op 21 april 2001 wordt weer een Jeugdappél -16 georganiseerd. Het LCJ heeft zich aangesloten bij het NJG en is daarbinnen lid van het CLJ (Cluster Identiteitsgebonden Jeugd- en jongerenwerk). Binnen dit platform worden knelpunten besproken t.a.v. overheidsregelingen e.d. Er is ook contact opgenomen met het Deputaatschap Contact met de Overheid. In een brief die gezamenlijk met de CGJO werd verzonden, is verwoord welke mogelijkheden er op dit moment zijn rondom identiteit en subsidieregeling. Mogelijk kan dit deputaatschap ook haar stem laten horen op dit gebied. Verder is er door het LCJ een Commissie Financiële Zaken opgericht. Naast de penningmeester zitten hiern drie accountants. Door het bestuur worden ook bijeenkomsten georganiseerd met commissieleden en met voorzitters Jeugdcontacten om weer meer binding te krijgen met het regionale jeugdwerk. Verder komen ter sprake: de actiedag i.s.m. de MAF op 5 mei, de herdruk van het boekje 'Spoor-loos?' en de studiedag die n.s.v. dit boekje belegt zal worden op 11 mei in samenwerking met andere jeugdbonden en De Driestar. Over de door de CGJO georganiseerde Stappendag worden kritische opmerkingen gemaakt.

Op verzoek van de CGJO om gezamenlijke huisvesting te zoeken, is geantwoord dat beleidsmatig de keuze is gemaakt voor twee jeugdwerkadviseurs die vanuit huis hun werk verrichten. Op dit moment is er door het

LCJ nog te weinig informatie ontvangen om zich een gegrond oordeel te kunnen vormen over het onderzoek naar het Jeugdbureau en de Notitie Integraal Jeugd beleid.

2 De organisatie

Leden

Bij het LCJ zijn 158 verenigingen aangesloten, met meer dan 3000 jongeren.

Bestuur

In het bestuur is maar een enkele wijziging opgetreden in de verslagperiode. Eén van de bestuursleden is tot tweede secretaris benoemd. Het bestuur richt zich vooral op de grote lijnen en het bepalen van de koers.

Jeugdwerkadviseur(s)

Veel werk is verzet door de jeugdwerkadviseur br.P. Versluis. De vermissing van deze broeder op 18 juli 2000 tracht grote verslagenheid, in zijn gezin en familie, in de kerken, maar ook in de kring van het LCJ. Naar menselijke maatstaven gemeten had hij nog zoveel kunnen betekenen, maar de weg van de Heere was anders. Door het LCJ is op een uiterst zorgvuldige manier omgegaan met de financiële gevolgen van de vermissing van Piet Versluis voor het gezin van deze broeder. De totale kosten voor de financiële regeling konden worden opgevangen binnen het LCJ-budget van 2000.

De vermissing van br.P. Versluis betekende ook dat de nog maar kort daarvoor in dienst getreden tweede jeugdwerkadviseur br. Maarten van Middekoop, die vooral tot taak zou krijgen het uitbouwen van het -16 jeugdwerk, veel tijd en energie steken moest in het proberen de lijnen voort te zetten die al door Piet Versluis waren uitgezet. Ook van het bestuur heeft een en ander heel wat gevergd. In december 2000 ging een sollicitatieprocedure van start voor een nieuwe tweede jeugdwerkadviseur.

Op 15 februari 2001 kon het bestuur overgaan tot de benoeming van een tweede fulltime jeugdwerkadviseur. Per D.V. 1 mei 2001 trad Peter van den Dool in dienst bij het LCJ. Het LCJ heeft een duidelijke keuze gemaakt om twee jeugdwerkadviseurs in dienst te nemen en hen te laten telewerken. Een kantoorruimte huren/kopen is hierdoor financieel niet mogelijk. De beschikbare gelden komen op deze wijze direct ten goede aan het jeugdwerk.

Commissies

Een groot aantal commissies, bestaande uit vrijwilligers, zijn actief om te werken aan de uitbouw en de voortgang van het werk van het LCJ. In 2000 is er een nieuwe commissie bijgekomen. Het betreft een Commissie Financiële Zaken. De leden van deze commissie, accountants en controllers, bewaken het financiële beleid van het LCJ. Gevraagd, maar ook ongevraagd zullen zij het bestuur van advies voorzien m.b.t. de financiën van het LCJ.

3 Activiteiten

Jeugdappels -16

In 1999 kwamen zo'n 800 jongeren in Soest bijeen rond het thema "Openbaring open" en in 2000 was het thema: "Sta eens stil..." (bij het werk aan de weg, bij het Boek van de weg en bij de Weg). In 1999 was het de vijftiendste keer dat het jeugdappél georganiseerd werd. Iedereen kreeg een bijbelleesrooster mee om in één jaar tijd de hele Bijbel te lezen.

Jeugdappels -16

Deze werd voor het eerst gehouden in 1999 met als thema "Hoe groot zijn Uw werken". Deze ochtenden blijken in een behoefte te voorzien. Zo werd in 2000 een bijeenkomst georganiseerd rond het thema: "Bij de tijd". Er waren zo'n 500 jongeren aanwezig. Op 21 april 2001 was er een Jeugdappél rondom het thema "Spoorzoeken".

Acties

Verder zijn er de activiteiten per regio (beziend en ontspannend) en de tweejaarlijkse acties t.b.v. een vastgesteld doel (zoals bijv. Bond tegen het vloeken, MAF).

Kadervorming

Veel tijd en aandacht wordt gegeven aan kadervorming. Daartoe werden verschillende bijeenkomsten belegd. Ook verscheen daartoe Spoor-loos?, en Leidraad, een uitvoerige map met informatie (praktisch en met achtergrondartikelen) voor leidinggevend.

Materiaal

De bijbelstudieschetsen worden qua lay-out gemoderniseerd en de serie Handreiking werd in drieën gesplitst: Bijbelstudie, Kernwoorden en Actueel.

In het kader van bezinning en bovengenoemde zorg aan leidinggevend bereikte deputaten in februari 2000 een adviesvraag t.a.v. bepaalde ontwikkelingen in 'jeugdland': de plaats van entertainment op jongerendagen met de daarmee gepaard gaande aansluiting aan de seculiere cultuur, het veronderstelde geloof en het ontbreken van de Bijbelse diepgang t.a.v. de meest wezenlijke zaken, het rondwaaiende amlinisme en een ontwikkeling van een Godsbeeld waarin de plaats van verzoening een minimale is. Over dit verzoek om advies hebben deputaten uitvoerig gesproken. Daarbij bleek dat er tussen deputaten verschil van mening bestond over de vraag hoe het verzoek van het LCJ moest worden opgevat en hoe het moest worden beantwoord. Ook werd er binnen het deputaatschap verschillend tegen de gesignaleerde ontwikkelingen aangekeken, terwijl te-

vens sommigen stelden dat deze ontwikkelingen in een breder kader moeten worden gezien en benaderd. Na een moeizame discussie formuleerden deputaten een - in hun beleving - onbevredigend antwoord. Dit werd in een brief aan het LCJ toegezonden, vergezeld van een handreiking in de vorm van een aantal criteria die gebruikt kunnen worden bij het gesprek met jongeren over jongerenbijeenkomsten.

4. Gesprekken deputaten met CGJO en LCJ samen

14 april 2000

In deze ontmoeting informeerden de deputaten de beide organisaties over de stand van zaken inzake het leer- en opvoedingsplan en het jeugdbureau. Over beide onderwerpen ontspan zich een uitvoerig gesprek. Deputaten vroegen naar de relatie tussen CGJO en LCJ. Uit het antwoord bleek dat er geregeld zowel formele als informele contacten zijn.

Deputaten hadden verder graag gezamenlijk over de brochure van het LCJ willen spreken, maar het LCJ had als wens te kennen gegeven daar met de deputaten en het CGJO afzonderlijk over te willen praten. Deputaten maakten met het LCJ een afspraak voor 19 juni 2000 met het oog op een gesprek over de brochure en met beide organisaties om op 2 februari 2001 een volgende gezamenlijke ontmoeting te hebben.

2 februari 2001

In de ontmoeting op deze datum is voornamelijk van gedachten gewisseld over de activiteiten van het deputaatschap. In de eerste plaats zegden wij beide organisaties toe dat zij op korte termijn het gedeelte van het GS-rapport zouden ontvangen dat op hen zelf betrekking heeft. Daarbij deden wij de belofte dat geschiedkundig commentaar van hun kant in de definitieve versie worden verwerkt. Wat het geïntegreerd jeugdwerk betreft, hadden de organisaties een exemplaar van onze notitie Integraal Jeugd beleid ontvangen. Zij hadden daar serieus kennis van genomen en door middel van een brief commentaar op geleverd. In het gesprek werd op dat commentaar ingegaan en er werd gezamenlijk over doorgesproken.

Ook van een deel van het rapport over het jeugdbureau hadden beide organisaties een exemplaar gekregen. Dat was betrekkelijk kort voor de vergadering gebeurd, waardoor beiden het moeilijk vonden daarop al adequaat te reageren. Van de kant van deputaten werd enige toelichting gegeven, waarna over dit rapport ook nog wat verder werd doorgesproken.

De organisaties meldden ons hoe zij een gezamenlijke brief naar deputaten voor het contact met de Overheid hadden doen uitgaan inzake het subsidiebeleid van de overheid.

Tenslotte zagen we de vraag onder ogen of en hoe we met deze ontmoetingen zullen doorgaan. In de afgelopen periode zijn er in het gezamenlijk overleg niet zulke inhoudelijke gesprekken geweest als in voorgaande perioden. Dat hangt er mee samen dat er sprake is van een stukje duidelijkheid over en weer; ook van wederzijds respect en van goede contacten tussen de organisaties onderling. Inhoudelijke gesprekken zouden op dit moment geen nieuwe gezichtspunten opleveren. Wanneer één van de organisaties of deputaten zou aangeven dat er op een bepaald punt een inhoudelijk gesprek gewenst is, kan dat er komen. Verder hebben we afgesproken dat we minimaal één keer per jaar elkaar zullen blijven ontmoeten om informatie uit te wisselen. We willen dat doen in het besef dat we allen geroepen zijn in de CGK te werken voor het heil van de jeugd van de kerken.

5. Sectie Onderwijs

1 Algemeen

In de achterliggende periode heeft het voormalige deputaatschap 'Kerk en Onderwijs' voor het eerst gefunctioneerd als een sectie van het deputaatschap Kerkjeugd en Onderwijs. Met name voor degenen die voorheen lid waren van het zelfstandige deputaatschap een hele verandering. Nieuw was het organiseren van een onderwijs-symposium in 1999. Dat bleek in een behoefte te voorzien. Vanuit deze sectie is ook meegedacht met de werkgroep leer- en opvoedingsplan, omdat er duidelijke raakvlakken zijn.

De sectie vergaderde meestal op de dagen dat de vergaderingen van het voltallige deputaatschap werden gehouden, maar ook enkele keren afzonderlijk.

2 Activiteiten

2.1 Brochure

Het concept daarvoor lag al klaar in juli 1998. Het betreft een bundel preek-schetsen, die onder de titel: "Verkondigen aan het navolgende gesticht" in juni 1999 door drukkerij 'Erica' te Hilversum is gereed gemaakt en aan alle kerkenraden is toegezonden. Daarnaast werden nog extra exemplaren gevraagd, zodat er maar enkele exemplaren meer over zijn van de 250.

2.2 Artikelen kerkbladen

Ook in de achterliggende verslagperiode is met dit onderdeel voortgegaan. In deze artikelen werd aandacht gevraagd voor actuele ontwikkelingen in het onderwijs en ingegaan op bepaald aspecten van de christelijke opvoeding. In hoeverre deze artikelen in een behoefte voorzien is moeilijk te peilen. Wellicht is het zinvol de komende periode daar eens navraag naar te doen.

2.3 Onderwijs-symposium

In de eerste helft van 1999 werd de meeste tijd besteed aan de voorbereiding voor dit symposium op 2 oktober in 'de Aker' te Putter. Het thema was: "Met bezieling aan het werk". De centrale inleiding werd gehouden door dr. W. ter Horst over 'Wijs me de weg'. Verder werden er naast een korte forundiscussie verschillende workshops gehouden.

Drs. J.J. Bakker De identiteit van de persoon, de leerkracht
K. FeijervR. Leusink Hoe vanuit het voortgezet onderwijs omgaan met identiteit?
drs. E. van Groningen-de Haas Hoe geef je inhoud aan de identiteit op een 'getuigenisschool'?
drs. H. Meerveid Hoe vullen we in het onderwijs het thema 'waarden en normen' in?
drs. L. Rijkse Morele opvoeding/ontwikkeling

Het was een door de ongeveer 130 deelnemers zeer gewaardeerde dag en uit de evaluatieformulieren bleek dat de meesten graag met een zekere regelmaat een dergelijk symposium zouden willen bijwonen. Aan de hand van de evaluatie is (voorlopig) gekozen voor een symposium eens in de twee jaar. Ook de onderlinge ontmoeting werd als waardevol ervaren. Op D.V. 6 oktober 2001 zal het tweede symposium gehouden worden met als titel 'Voorbeeldig'.

2.4 Werkzaamheden in verband met art. 6 K.O.

In de achterliggende periode is er alleen schriftelijk contact geweest met de in het kader van art. 6 onder onze verantwoordelijkheid vallende predikanten, te weten de dr. A. Broersma, Th. Peppink en A.W. Wubs. In een vergadering op 21 april 1999 is besloten om -mede gezien ervaringen uit het verleden- (1) ieder jaar in maart de kerkenraden een herinnering te zenden om ons een afschrift van de rapportage volgens art. 6 K.O. sub 2c. toe te zenden, (2) Niet meer ieder jaar op bezoek te gaan bij de genoemde predikanten, maar hen voor te stellen om zelf aan te geven wanneer een bezoek door een van onze deputaten op prijs gesteld. Ds. Wubs reageerde daar positief op, de anderen reageerden niet.

Ten aanzien van de rapportage mag gezegd worden dat de kerkenraad van Hoogeveen zeer trouw is met het jaarlijks toe zenden van de gevraagde rapportage. Uit die rapportage bleek dat ds. Wubs bewegon jaren achter de rug heeft: een leerlinge die ongeneeslijk ziek was, stierf; zijn vrouw was in het najaar van 1999 ernstig ziek en ook zijn eigen gezondheidstoestand noodzaakte hem om een aantal maanden afstand te nemen van zijn werk.

Van de kerkenraad van Lelystad ontvingen we uiteindelijk alleen een verslag van een gesprek in oktober 2000. Daaruit bleek dat ds. Broersma naast zijn taak in het onderwijs ook leiding geeft aan de groep gemeenteleden die de kindermevendiensten en kindervertelinsten verzorgt. Hij verzorgde ook een cursus geloofsoopvoeding.

Van de kerkenraad van Kampen ontvingen we geen rapport. Uit een schrijven van dr. Peppink zelf bleek de reden. Hij heeft om gezondheidsredenen een groot deel van zijn werk naar moeten leggen. Wel heeft hij een studie opdracht met het oog op de vragen rond Evangelie, kunst en cultuur.

Na onze ervaringen met (gebrek aan) rapportage hebben we in de brief van maart 2001 aangedrongen te voldoen aan het verzoek om een jaarlijkse rapportage. Tevens zijn we van mening dat het aanbeveling verdient dat deputaten de genoemde predikanten jaarlijks weer gaan bezoeken, omdat de band wel erg los dreigt te worden.

2.5 Contacten met anderen

2.5.1 Periodieken

Eik sectieled neemt een of twee bladen voor zijn rekening waaruit hij belangrijke informatie samenvat en doorgeeft. Met name betreft dit de bladen: Bulletin van de Unie voor christelijk Onderwijs, De Reformatorische School, SBMagazine van de Bestuursraad, De School met de Bijbel en het bulletin van de Christelijke Hogeschool Ede (CHE)

2.5.2 CHE

Namens deputaten is ds. M.J. Kater afgevaardigd in de Stichtingsraad van de Christelijke Hogeschool Ede.

2.5.3 'Aan de hand'

Op 10 oktober 2000 heeft ds. S. Otten namens ons deputaatschap een samenwerkings-overeenkomst getekend om samen met de stichting Chris, de HGJB en Nedag aan het opvoedingsmagazine 'Aan de hand' inhoud te geven. Dit magazine bevat zowel praktische als bezinnende artikelen. Uit de samenwerkingsovereenkomst blijkt dat deputaten niet verantwoordelijk zijn voor de inhoud van het gehele blad noch financieel enige verantwoordelijkheid dragen. Het is niet de bedoeling dat een deputaat in de redactie zitting neemt. Er wordt gezocht naar iemand, de namens deputaten, zoeg wil dragen voor een bijdrage aan dit blad.

6. Sectie Studentenwerk

In de verslagperiode heeft de sectie Studentenwerk niet goed kunnen functioneren en daarom weinig aandacht gegeven aan de uitvoering van een aantal van haar opdrachten. Het voornemen, om de verouderde map met nuttige informatie (adressen van kerken in steden met een universiteit of hogeschool, studentenouderlingen etc.) voor jongeren die gaan studeren te actualiseren, is nog niet gerealiseerd; wel is jaarlijks een brief gestuurd naar alle kerkenraden met het verzoek om de namen van alle studenten door te geven aan het Dienstbureau. Eveneens is er het reguliere (jaarlijkse) overleg geweest met het landelijk bestuur van de studentenorganisatie CSFR, waarbij ook vertegenwoordigers van de Nederlands Hervormde Kerk (Geret.Bond) betrokken zijn. In deze ontmoeting brengt de CSFR de kerken op de hoogte van ontwikkelingen binnen de vereniging en is er uitwisseling van ideeën met het oog op het zoveel mogelijk bekend en enthousiast maken van (aankomende) studenten uit de kerken voor de activiteiten van christelijk studentenwerk. Ook met de staf van IFES-Nederland vond een dergelijk overleg plaats. Hierbij waren ook andere vertegenwoordigers aanwezig (naast de Geret.Bond en de Chr.Geret.Kerken ook afgevaardigden van de Confessionele Vereniging en het Confessioneel Geret.Beraad). Gesproken werd over het jaarverslag van IFES-Nederland. Deze organisatie (die fungeert als een platform voor ontmoeting en uitwisseling tussen alle aangesloten christelijke studentenverenigingen) streeft ernaar om haar 5 doelstellingen in elke universiteits-

stad te verwezenlijken: werken aan geestelijke groei, getuigend leven, dienst aan de waarheid, dienst aan de samenleving en dienst aan de zending. Gebleken is dat een gezamenlijk lidmaatschap van IFES-Nederland voor de aangesloten verenigingen in dezelfde stad stimulerend werkt om meer onderlinge contacten te leggen en waar mogelijk actief te zijn in het gezamenlijk uitwerken van deze doelen. Deputaten stellen daarom voor om het in de verslagperiode jaarlijks uitgekeerde subsidiebedrag van f 15.000,- ook voor de komende drie jaren aan de IFES toe te kennen. In de verslagperiode vond geen gestructureerd overleg (conferentie) plaats met studenten-ouderlingen. Het verdient aanbeveling om in de komende jaren het thema 'de relatie tussen kerk en student' meer aandacht te geven.

7. Sectie YEK-Werk (Young Eagles Kampen)

Voortgang en groei

In de afgelopen jaren is het werk van de Young Eagles Kampen gestaag voort gegaan. Het bestuur van de stichting YEK kende enkele mutaties. Het bestuur hield zich in de afgelopen periode bezig met beleidszaken en het aansturen en ondersteunen van het "captainsteam". Dat zijn de hoofden van de kampen en de hoofden van de werkgroepen. Veel tijd en aandacht werd gegeven aan:

(a) het zoeken naar een nieuw kampterrein.

Jaarenlang werden de YEK-kampen op 'de Wolboom' in Aalten gehouden, maar problemen met de vergoeding van de gemeente en nieuwe stricte voorwaarden maakten het helaas onmogelijk de YEK-kampen daar verder te houden. Helaas, want 'de Wolboom' was goed en goedkoop, f 800,- per week. Bij de minicamping-houder Jan Reinders in Zelhem werd een nieuw geschikt terrein gevonden, maar daar is de prijs f 1800,-. Daarom moest de kampprijs worden verhoogd. Er moest ook uit de reserves worden geput. Voor de komende 5 jaar kon de YEK, samen met de Wegwijzer Zomerkampen, een contract sluiten met de eigenaar om tegen een scherpe prijs het kampterrein te huren. Het bestuur is hier blij mee, omdat een vast kampterrein stabiliteit en continuïteit bevordert.

(b) regionalisering.

Het bestuur is bezig geweest met de vraag in hoeverre het mogelijk is de "YEK-formule" over te dragen aan gemeente(n) of regio's van onze kerken met de bedoeling het kampwerk breder in onze kerken te stimuleren.

Dat zou dan regionaal gebeuren, gesteund door de landelijke ervaring van YEK, met name in het aanbrengen van een volledig kampprogramma. Bij een peiling in het noorden bleek de belangstelling zeer gering. Door gebrek aan mankracht en tijd binnen het bestuur is er nog geen verdere gestalte aan gegeven.

(c) uitbreiding kampen.

Het aantal kampweken werd uitgebreid met twee. Naast de drie bestaande kinderkampen en het ene tienerkamp, werd vanwege de grote toeloop besloten een tweede tienerkamp te houden. Daarnaast werd besloten een jongerenkamp te starten voor de leeftijdsgroep 16 t/m 21 jaar. Het bestuur staat daarbij voor ogen dat jongelui van onze kerken zo lang mogelijk de gelegenheid moeten krijgen elkaar te ontmoeten en hen op een bijbelse wijze te begeleiden naar de volwassenheid.

(d) activiteiten.

In de afgelopen jaren heeft het bestuur en het captainsteam met, elk jaar weer, over de 100 medewerkers zich ingezet voor onze jonge mensen. Gemiddeld hebben per jaar zo'n 220 kinderen/tieners aan de kampen deelgenomen. Contacten werden daarna met hen onderhouden door een reünie, die enthousiast en massaal bezocht wordt, door de YEK-krant en door persoonlijke correspondentie van medewerkers met kinderen en tieners. Het is verheugend te horen dat het werk gezegend wordt voor zowel de kinderen en tieners, als ook voor de medewerkers zelf.

(e) financiën.

De kampkosten per kind en jongere zijn aanmerkelijk gestegen door: hogere terreinhuur, maar ook door andere hogere kosten, zoals van levensonderhoud, toegangsbewijzen en vervoer. Deze worden niet alle doorberekend, omdat de YEK van mening is dat een kampweek voor alle kinderen/tieners van onze kerken toegankelijk moet blijven en omdat het ook betaalbaar moet blijven voor meerdere kinderen uit één gezin. De kampprijs die nu berekend wordt per kind/tiener ligt op het nivo vergelijkbaar met kampwerk van andere organisaties.

Betrokkenheid deputaten

Door de vorige synode is de relatie met de YEK formeel geregeld en lag er voor deputaten de opdracht om het YEK werk kerkelijk te begeleiden en financieel te steunen. Deputaten zijn, naast schriftelijke verslagen en stukken, op de hoogte gebleven van het werk door de voorzitter van de YEK, ds.S.Oden, tevens deputaat. We concluderen dat het kampwerk binnen onze kerken een waardevol gebeuren is voor onze jeugd en jongeren dat onze steun verdient. We constateren dat een relatief kleine groep van captains met het bestuur veel werk verzet om de kampen te realiseren. Uit het feit dat bepaalde initiatieven niet kunnen worden doorgevoerd vanwege gebrek aan tijd en mankracht, concluderen we dat dit een kwetsbaar punt is voor zowel de organisatie als het werk zelf. Personele versterking verdient aanbeveling om het werk voort te zetten en uit te bouwen. Binnen de YEK-organisatie wordt gedacht aan één persoon die het hele jaar part-time inzetbaar is voor het werk. Er is grote behoefte aan een coördinerende persoon die tijd en mogelijkheden heeft het werk voor te bereiden, teamleden te werven en medewerkers aan te sturen. In de afgelopen periode heeft de YEK bij deputaten niet om de subsidie gevraagd die de GS had toegezegd. Maar geleid op de gestegen kosten zal de YEK zeker graag van de subsidie uit de kerken gebruik maken.

8. Werkgroep jeugdouderlingenconferentie

In mei 2000 is er door deputaten een conferentie georganiseerd voor jeugdouderlingen en jeugdwerkers. Het thema was: 'Pastoraat aan jongeren' en werd ingeleid door ds. W. Markus uit Bergschenhoek, voorzitter

van de HGJB. Op een indringende wijze heeft hij het thema dichtbij de mensen gebracht. Ook de heer P. Verstus heeft een bijdrage geleverd in de vorm van een aantal voorbeelden uit de praktijk.

9. Werkgroep Jeugdbureau

Besluit Generale Synode Haarlem-Noord 1998:

De G.S. 1998 besloot 'deputaten op te dragen: te onderzoeken of en in hoeverre het mogelijk is om in onze kerken te komen tot een 'jeugdbureau' en op de volgende generale synode daarover rapport uit te brengen.'

1. Voorbereiding

Deputaten hebben eerst met de beide jeugdwerkorganisaties van gedachten gewisseld over een eventueel jeugdbureau om daarna tot een verdere uitwerking te komen. Een werkgroep 'Jeugdbureau', bestaande uit br. Th. Heystek en ds. S. Otten, werd met de taak belast.

2. Uitvoering

De werkgroep verdiepte zich in de materie door bestudering van o.a. de brochure 'De handen inéén' van de CGJO en het opvragen en kennisnemen van statuten, organisatie en werkwijze van vergelijkbare organisaties in andere kerken. De werkgroep heeft vervolgens een eerste gesprek gehad met het bestuur en de jeugdwerkleider van de CGJO op 19 augustus 1999 in Rotterdam. De CGJO had immers in zijn rapport 'De handen inéén II' al heel wat gedachten neer gelegd over plaats en functie van het jeugdbureau. De vertegenwoordigers van de CGJO zouden graag zien dat dit project in gezamenlijkheid tot stand komt en dat we ons niet op voorhand neerleggen bij verschillen of verscheidenheid. Vervolgens heeft de werkgroep een gesprek gehad met vertegenwoordigers van de CGJO en het LCJ tezamen op 11 oktober 1999 in Amersfoort. In de analyse van de tijd waarin wij leven en de situatie van de gemeente stemmen we overeen. De nood wordt door ons allen gevoeld. De noodzaak om te komen tot 'geïntegreerd jeugdwerk' wordt door allen gezien. Maar de vraag hoe dat moet, wordt verschillend beantwoord.

3. Voorstellen

In de deputatenvergadering van 14 februari 2000 komt de werkgroep met een eerste voorstel. Aanmerkingen en aanvullingen geven de werkgroep stof tot verdere uitwerking. Op de vergadering van 19 juni 2000 komt de werkgroep met een raamwerk voor een 'Rapport van onderzoek naar de wenselijkheid en haalbaarheid van een Jeugdbureau voor de Chr. Gerel. Kerken'. De vergadering corrigeert en vult aan en geeft tevens de opdracht eens in gesprek te gaan met vergelijkbare organisaties in andere kerken en om de mening van de CG Bond van Zondagschoolverenigingen te vernemen.

4. Verdere uitvoering

De werkgroep bracht op 14 september 2000 een werkbezoek aan het Jeugdbureau van de Gereformeerde Gemeenten (JGGG) te Woerden en van de Hervormd Gereformeerde Jeugdbond (HGJB) te Bithoven. De werkgroep constateert dat beide jeugdwerkorganisaties naast het specifiek georganiseerde jeugdwerk, zich ook bezig houdt met algemeen kerkelijk jeugdwerk. Naast de kerntaken heeft men aandacht voor een scala aan randtaken: christelijke opvoeding; catechese; toerusting van leiders, bezinning met kerkenraden; opzetten van jeugdbeleid; het verzorgen van materialen bijv. de catechesemethode 'Leer ons geloven' van dr. W. Verboom, e.a.. De werkgroep is van mening dat juist mede gelet op deze taken het jeugdbureau een gewichtige taak zou hebben. De werkgroep had ook een gesprek met de 2^e voorzitter van de Bond van Zondagscholen, ds. A. Waijter te Naarden. Hij heeft de gedachte dat er binnen de bond geen behoefte aan een jeugdbureau is, aangezien de bond zelf al jaren de zaken zelf goed draaiende houdt.

5. Definitief voorstel

Gedurende de tweede helft van 2000 en in 2001 legde de werkgroep regelmatig delen van het rapport aan de deputaten voor. Daartoe werd steeds duidelijk, dat er nogal wat aspecten aan de materie zitten die om verdere uitwerking en toetsing vragen. De reacties van de CGJO en het LCJ, die deputaten in het voorjaar van 2001 op het aan hen ter lezing voorgelegde voorlopige rapport ontvingen, bevestigden dit. Hoewel er dus nog meer werk verzet zal moeten worden, zijn deputaten bij dat ze dit voorlopige rapport van onderzoek ter goedkeuring aan de generale synode kunnen voorleggen. Het wordt als bijlage bij dit verslag aangeboden.

Deputaten zijn van mening dat in dit stadium het oordeel van de generale synode van beslissende betekenis is. Als de generale synode positief oordeelt over dit voorlopige rapport, verwachten deputaten dat zij een vervolgoedracht ontvangen waarin zij de gelegenheid krijgen in overleg met alle betrokkenen te komen tot een definitieve uitwerking.

10. Werkgroep Leer- en opvoedingsplan

Een andere opdracht, die het deputaatschap van de generale synode 1998 had meegekregen, was het opstellen van een leer- en opvoedingsplan, dat het jeugdwerk in alle gemeenten ten goede zou komen.

De werkgroep heeft zich bezonnen op de wenselijkheid, doelstelling en werkwijze van zo'n plan en kwam tot de conclusie, dat een leer- en opvoedingsplan van belang is voor algemeen gebruik in de kerken om gestructureerd jeugdwerk te kunnen opzetten.

Het voorwerk hiervoor is verricht en is neergelegd in een rapport: integraal jeugdbeleid, notitie leerplan voor onderwijs en vorming. De notitie is te zien als een algemeen stramien voor de inrichting van integraal jeugdbeleid. Voor het gebruik op gemeenteniveau is het noodzakelijk dat de notitie wordt uitgebreid met nadere uitwerkingen en heldere beschrijvingen van 'gemeentevorbeelden'. Op basis van besluitvorming van de generale synode zal de notitie dan ook inhoudelijk uitgewerkt moeten worden in concrete handreikingen.

Voldedigheidshalve zij vermeld, dat dit rapport ook reeds ter becommentariering is voorgelegd aan de jeugdorganisaties LCJ en CGJO.

Voor belangstellenden is dit rapport op te vragen bij de secretaris van deputaten kerkjeugd en onderwijs.

11. Financiën

Begroting 2002/2004 van het deputaatschap kerkjeugd en onderwijs

Laasten	2002	2003	2004
Subsidies CGJO	f 100.000,-	f 102.500,-	f 105.000,-
LCJ	f 100.000,-	f 102.500,-	f 105.000,-
IFES	f 16.000,-	f 16.000,-	f 16.000,-
Overigen	f 9.000,-	f 9.000,-	f 9.000,-
Kosten DienstenCentrum	f 12.000,-	f 12.500,-	f 13.000,-
Algemene Kosten	f 15.000,-	f 15.500,-	f 16.000,-
Totaal lasten	f 252.000,-	f 258.000,-	f 264.000,-
Baten			
Bijdragen Kerken	f 261.000,-	f 261.000,-	f 261.000,-
Rente	f 2.000,-	f 2.000,-	f 2.000,-
Totaal baten	f 263.000,-	f 263.000,-	f 263.000,-
Overschot	f 11.000,-	f 5.000,-	f -1.000,-

Toelichting

Het Eigen Vermogen van het Deputaatschap is van ± f 190.000 (1998) teruggelopen naar ± f 100.000 (schatting per eind 2001).

- In de oorspronkelijk begrotingen over 1999, 2000 en 2001 waren tekorten begroot van resp. ± f 12.000, f 14.000 en f 16.000.
- Er is minder rente (ten bedrage van ± f 8.500) ontvangen dan begroot (± f 16.500). Oorzaak hiervan is dat de bijdragen van kerken (via het DienstenCentrum) in de regel later in het jaar worden ontvangen terwijl forse subsidies juist vroeg in het jaar moeten worden verstrekt. Dit laatste wordt veroorzaakt door de precare financiële situatie waarin het CGJO zich bevindt. Daarnaast is een behoorlijk deel van het Eigen Vermogen niet rentedragend; aan het CGJO is een renteloze lening verstrekt ad 24.000 (in 2000 verhoogd met f 15.000 tot f 39.000) terwijl onze rekening-courant bij het DienstenCentrum (± f 40.000) eveneens niet rentedragend is.
- De bijdragen uit de kerken blijven jaarlijks ± f 6.000 achter bij de begroting.

Gevolgen

Er is sprake van een jaarlijks tekort, oplopend van ± f 20.000 (1999), via ± f 40.000 (2000) naar ± f 30.000 (2001). Bij een ongewijzigd financieel beleid betekent e.e.a. dat de financiële reserves van het deputaatschap binnen 4 jaar zijn gereduceerd tot nul. Het moge duidelijk zijn dat die situatie niet kan en mag worden bereikt. Het deputaatschap ziet geen mogelijkheid aan de lastenzijde te bezuinigen. De financiële situatie van het CGJO is zondermeer zorgelijk terwijl het LCJ zich overeens geplaatst ziet voor forse uitgaven. Bezuinigingen op overige uitgaven bieden te weinig soelaas.

Voorstellen

- Teneinde in de komende jaren geen exploitatie-tekort te creëren stelt het deputaatschap een bijdrage van f 3,50 per (doop-)lid voor. Hierbij gaan wij uit van een gemiddeld ledenaantal van 74.500.
- Gegeven het feit dat het deputaatschap jaarlijks ± f 6.000 aan inkomsten niet ontvangt, betekent dit dat de begrote overschotten worden geëlimineerd. Subsidie-verdeling. Voor de jaren 1999, 2000 en 2001 hebben het CGJO en LCJ eenzelfde bedrag aan subsidie ontvangen. Het deputaatschap stelt voor, als gevolg van de toekenning van overheidssubsidie aan het LCJ, een onderzoek te doen naar een toedeling van subsidie op objectieve criteria.

Staat van baten en lasten over de jaren 2000, 1999 en 1998

Baten en lasten	2000	1999	1998
Bijdrage kerken	223.296	227.656	207.492
Interest	2.125	4.044	4.274
Totaal	225.421	231.700	211.766

Lasten

Subsidies			
Chr. Genef. Jongerenorganisatie	100.000	100.000	130.500
I.F.E.S.	16.000	16.000	16.000
CGK Leiden	500	-	500
Studentenwerk Groningen	1.500	3.000	1.500
Landelijke Commissie	-	-	-
Jeugdcontacten 2000	100.000	78.500	101.523
LCJ (heeft betrekking op 1999)	29.000	-	-
Subtotaal	247.000	197.500	250.023
Diverse kosten	20.828	15.542	10.416
LKB	12.609	14.172	14.113
Totaal	280.437	227.214	274.552
Saldo	55.016-	4.486+	62.786-

Vermogen			
	2000	1999	1998
Vermogen per 1 januari	194.174	189.688	252.474
Afname/toename	55.016-	4.486	52.786
Vermogen per 31 december	139.158	194.174	189.688

Resultaat bijdragen kerken			
Vastgestelde omslag per (doop)lid	3,10	3,10	2,80
Aantal leden x omslag	231.691	232.362	210.311
Bijdragen kerken	223.293	225.717	203.954
Nagekomen bijdragen vorig jaar	-	3	939
Totaal bijdragen kerken	223.293	225.720	204.893

Meer/minder bijgedragen dan omslag	8.398-	5.662-	5.418
Bijdragen t.o.v. omslag in %	96,4%	97,6%	97,4%
Feitelijke bijdrage per (doop)lid	2,99	3,02	2,73
Kerken die niet of te weinig hebben bijgedragen zijn:	8	9	7

12. Voorstellen

Deputaten stellen de generale synode voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren
2. opnieuw deputaten te benoemen
3. deputaten op te dragen hoe zij moeten omgaan met hun voorlopig rapport 'Jeugdbureau'
4. het leer- en opvoedingsplan nader uit te werken en praktisch te maken en aan de volgende generale synode ter goedkeuring voor te leggen.

Bijlage 61.1

Notitie Jeugdbureau
Onderzoek naar de mogelijkheid hiervan voor de Christelijke Gereformeerde Kerken
Uitgave van deputaten kerkjeugd en onderwijs, 2001

1. Achtergrond en ondergrond**1.1 De aanleiding van het idee 'Kerkelijk Jeugdbureau'**

Reeds in mei 1995 verscheen een brochure van de Christelijke Gereformeerde Jongeren Organisatie waarin het visieprogramma van de CGJO is neergelegd van het te voeren beleid. In deze brochure 'De handen ineen', wordt een antwoord gezocht naar de primaire vraag welk soort jeugdwerk tegenwoordig het meest aangewezen is, om daarna te komen tot een beschouwing hoe dat jeugdwerk dan gestalte moet krijgen en wat de mogelijkheden daarvoor zijn, rekening houdend met de tendensen die in de huidige tijd een rol spelen in de beïnvloeding van onze jeugd. Bij de beantwoording van genoemde vragen komt men tot de conclusie dat het jeugdwerk een gezamenlijke zorg is van gezin, kerk, school én jeugd- en jongerenwerk. Men acht het uitgesloten dat een koerswijziging van de CGJO of alleen maar een herijken van de inhoud en vorm van jeugd- en jongerenwerk voldoende zou zijn om het hoofd te bieden aan de afnemende betrokkenheid van jongeren bij kerk(gemeenschap) en geloof. Bij het vervuurdigen van werkmateriaal sloot de CGJO aan bij een aanwezig geachte basiskennis. Zij wordt er echter mee geconfronteerd dat in de kringen waar de basis werd gelegd (het gezin, de school en de cate-

chisatie) belangrijke veranderingen zijn opgetreden. Veel van het 'basiswerk' moet nog steeds gedaan worden.

Zij achten het daarom van groot belang een breed overleg te ondernemen en eens diep na te denken over de ontstane situatie en de consequenties daarvan voor de betrokkenheid van onze jongeren bij de kerk en het leven in de vrije Gods.

Zo komt men in de brochure tot de wens om een betere afstemming te creëren tussen hetgeen gebeurt in gezin, school en kerk en het jeugdwerk. Deze afstemming zal vooral plaatselijk gestalte kunnen krijgen (voor een landelijke aanpak is de werkelijkheid te divers). De plaatselijke uitvoering in de gemeente dient op een adequate manier begeleid te worden. De CGJO denkt in dit verband aan de mogelijkheid - analoog aan het Diaconaal Bureau - te komen tot een Kerkelijk Jeugdbureau. In het Bureau wordt samen gewerkt tussen deputaten, CGJO, landelijke werkgroepen voor catechese en pastorale bearbeiding van jongeren. In een dergelijk samenwerkingsverband kan dan aan het gehele scala aan jeugdwerk geïntegreerd aandacht besteed worden, om zo optimaal dienstbaar te zijn aan plaatselijke initiatieven tot afstemming van activiteiten in gezin, school en kerk.

Vooraf het weerbaar maken van de jeugd door middel van toerusting, het beschikbaar stellen van werkmateriaal en kaderinstructie, ziet de CGJO als haar eigen taak. Maar het basiswerk overstijgt haar competentie en daarom kijkt zij in de richting van de kerken in de hoop dat deze de handschoen zal oppakken.

1.2 CGJO, De handen ineen II

In een nieuwe brochure 'De handen ineen II' wordt voortgeborduurd op hetgeen in het hierboven genoemde naar voren kwam. Vooral de idee van geïntegreerd jeugdwerk wordt uitgewerkt. Het jeugdwerk moet wezenlijk een onderdeel worden van het gemeente-zijn.

Er moet sprake zijn van een totaalaanpak waarin alle onderscheiden soorten jeugdwerk met behoud van eigen doel en identiteit worden geïntegreerd. Er wordt in deze tweede brochure een praktische handreiking gegeven voor een concrete invulling van geïntegreerd jeugdwerk in de gemeente. Ook wordt er voorafstal gedaan op welke wijze vanuit een centraal bureau dit proces kan worden gestimuleerd en begeleid. Het geheel wordt voorafgegaan door een beschouwing op de postmoderne tendensen in de maatschappij waarvan we deel uitmaken en een poging tot het verstaan van de Bijbelse visie op de plaats van kinderen en jongeren binnen de gemeente.

1.3 Visie LCJ

Hoe is de visie van het LCJ op dit onderwerp? In de brochure 'Bestuur aan zet' lezen we: "Voor de vorming van jongeren is het belangrijk dat de lijn gezin, school, kerk en jeugdwerk een rechte lijn is. Alleen dan kunnen de verschillende elementen elkaar versterken". Er: "Op steeds meer plaatsen wordt gekozen voor een vorm van centraal overleg tussen afgevaardigden van kerkenraad, zondagschool en de verenigingen. Op andere plaatsen is een zogenaamde jeugdraad actief. Deze inventariseert, coördineert en stimuleert het totale jeugdwerk van ongeveer 4-25 jaar. Verder houdt ze zich soms ook bezig met bezinning, beleidsmatig en inhoudelijk en met gerichte werving, vorming en inzet van kader. Als er contact is of gezocht wordt kun je aan de volgende aandachtspunten denken: - het programma en de argumenten om voor dat programma te kiezen; - afstemming van activiteiten tussen de verschillende verenigingen; - overleg over de mogelijkheden, en eventuele gezamenlijke aanpak, om niet-actieven te bereiken".

We zien dat integratie van het jeugdwerk op plaatselijk niveau ook bij het LCJ in het vizier is. Ook zij zijn van mening dat jeugdwerk een onderdeel moet zijn van het beleid van een kerkenraad en moet samenvloeien in het gemeente-zijn. Ook het LCJ is bezorgd vanwege het gebrek aan kennis van Gods Woord en de leer van de kerk. Daarom wil hij ook meedenken over de punten waarvoor de CGJO aandacht heeft gevraagd.

In het boekje 'Spoor-loos?' - over de Boodschap en de communicatie van het LCJ wordt in hfd 5.5 gezegd: "Jongeren hebben vastheid nodig om hen weerbaar te maken. De gemeenschappelijke inzet van gezin, school, prediking, catechese en jeugdwerk kan hen de bagage aanreken en aanleren die ze in het leven zo hard nodig zullen hebben".

Op de inhoud van de 'gemeenschappelijkheid' wordt verder niet zozeer ingegaan. Wat opvalt is dat ook de prediking in deze rij een plaats heeft. Gewaarschuwd wordt voor management en marktgericht denken in de kerken. Daarentegen wordt benadrukt dat authentieke identiteitsfiguren nodig zijn. "Wat zijn jongeren gezegend als ze met geestelijk denkende en levende mensen omringd worden. In het gezin, op school, in de gemeente en in het jeugdwerk. Dan bieden we jongeren een kader waarin vorming en toerusting tot hun recht kunnen komen".

Het een na laatste hoofdstuk eindigt met: "- Samenhang -". Aandacht voor de samenhang en samenwerking tussen de verschillende vormen van (jeugdwerk binnen de gemeente: Het is daarbij in de eerste plaats van belang het eigene van prediking, pastorale, catechese en jeugdwerk te kennen. Daarna moet worden bezien of en in welke mate zaken kunnen worden afgestemd of geïntegreerd... Hoe meer het leven gefragmentariseerd raakt en het christen-zijn een uitzondering wordt, des te belangrijker wordt het dat gezin, school, kerk en jeugdwerk elkaars vorming ondersteunen en aanvullen en ieder op eigen terrein dezelfde lijnen trekt. Het bewaken van de eigen taak daarin en oog hebben voor de samenhang ertussen is een taak van alle disciplines".

1.4 Onderzoeken en uitgaven van Jeugddeputaten

Ook jeugddeputaten benadrukten de geestelijke dimensie als prioriteit boven het organiseren in de brochure Kerkelijk jeugdwerk (oct '89) hfd. 15.4: "Ook een eventueel geheel andere structuur zou ons jeugdwerk niet

redde, als niet datgene leefde, waar van het begin af naar gestreefd is: een leven, in alle aspecten, gewerkt door Gods Woord en Geest".

Door deputaten is voortdurend nagedacht over de positie van jongeren in deze tijd. In opdracht van de synode in 1986 werd een onderzoek ingesteld naar de leef- en denkwereld van onze christelijke gereformeerde jongeren. De synode van 1992 gaf als vervolgoopdracht de uitkomsten van dit onderzoek uit te werken en dienstbaar te stellen aan de kerken.

Hieruit is een brochure verschenen: "Blijven of weggaan? Een bezinning op jeugd- en jongerenwerk in onze kerken". Heel bewust werd de brochure uitgegeven in een reeks "Handreikingen voor gezin, school en kerk". Deze driestag is van leverlee het motto geworden van jeugddeputaten samen met deputaten onderwijs. De nadruk voor het jeugdwerk kwam te liggen op de basis van opvoeding, onderwijs en kerkelijke integratie van de educatie voor de jeugd in de gemeente.

In "Blijven of weggaan?" wordt telkens gewezen op het belang van een gestructureerde aanpak van de godsdienstige vorming van onze jeugd. Er worden aanbevelingen gedaan om overeenstemming te zoeken tussen de godsdienstige opvoeding in het gezin en de vorming in de gemeente. Er wordt toegezegd dat gezocht zal worden naar wegen tot een geïntegreerde aanpak van het werk voor de jeugd en de noodzakelijke afstemming daarbij tussen gezin, kerk (en school).

1.5 Synodeopdracht

In een vergadering d.d. 22 december 1997 vond een gesprek met de CGJO en het LCJ plaats over de notie: Geïntegreerd jeugdwerk (concept van: De handen ineen II). Uitvoerig is toen van gedachten gewisseld, kritische vragen zijn gesteld, bezwaren zijn geuit. De noodzaak werd gevoeld een onderzoek te doen naar de wenselijkheid en de haalbaarheid van een jeugdbureau. Deputaten deden aan de GS van 1998 in die richting een voorstel. De generale synode gaf als opdracht: te onderzoeken of en in hoeverre het mogelijk is om in onze kerken te komen tot een 'jeugdbureau' en op de volgende generale synode daarover rapport uit te brengen.

2. Eerste verkenning

In dit hoofdstuk willen we alvast de verschillende varianten die eventueel denkbaar zouden zijn de revue laten passeren.

2.1 Geen bureau

In de brochure 'de handen ineen II' wordt de suggestie gedaan om een 'centraal toerustings- en ondersteuningsbureau voor het jeugdwerk' op te zetten. De vraag is en blijft echter: Is zo'n bureau, in welke vorm dan ook, noodzakelijk om de problemen die we allen zien op te vangen? Wanneer die noodzaak wordt betwist worden hiervoor de volgende argumenten aangedragen:

1. De bestaande organisaties doen al het nodige aan voorlichting, vorming en toerusting. Er ontstaat een overlapping van taken, die vervolgens een bron van conflict kunnen worden.
2. Het gaat ten koste van de jeugdwerkorganisaties. Hun positie wordt verdrongen of bedreigd door een orgaan dat rechtstreeks onder leiding van de kerken staat.
3. Het kost (veel) geld.
4. Beter is het om de bestaande organisaties met middelen en mensen te versterken zodat zij meer dan tot nu toe in staat zijn toerusting te geven aan kerken over het jeugdbeleid in al zijn facetten.

2.2 Alleen een kantoorruimte

2.2a Bureau voor diverse jeugdwerkleiders

De mogelijkheid is geopperd om voor de diverse jeugdwerkorganisaties een centraal kantoor in te richten. Dat bespaart kosten en het bevordert het onderlinge contact en het onderlinge overleg. De jeugdwerkleiders kunnen daar al hun materiaal ontwikkelen en produceren; waarbij elk zijn eigenheid behoudt. Ten aanzien van bepaald toerustings- voorlichtingsmateriaal en ten aanzien van het administratieve gedeelte kan dan veel gezamenlijk gedaan worden. Doordat er meer mensen op het ene centrale kantoor werkzaam zijn is ook de bereikbaarheid groter.

2.2b Vrijwilligers

De bereikbaarheid kan nog vergroot worden door medewerking van vrijwilligers. Deze kunnen ook behulpzaam zijn bij het ontwikkelen, produceren en verzenden van materiaal. Tevens zou het centrale kantoor een plek kunnen zijn waar allerlei werkgroepen en commissies van jeugdorganisaties zouden kunnen vergaderen.

2.2b Alleen dienstverlening

Een variant hierop zou kunnen zijn dat het centrale kantoor alleen dienst verleent in de vorm van informatie verschaffen omtrent bestaande organisaties, materialen en mogelijkheden van jeugdwerk. Het centrale kantoor verwijst door of reikt aan.

2.3 Jeugdconsulent

2.3a Jeugdconsulent

Een heel andere mogelijkheid is dat deputaten kerkjeugd en onderwijs een jeugdconsulent benoemen, die allereerst tot taak heeft het jeugdbureau op te zetten en daarna tot taak heeft, al dan niet met hulp en medewerking van werkgroepen van de werkvelden-, predikanten-, kerkenraden-, jeugdwerkleiders en jeugdwerkorganisaties te ondersteunen met informatie, voorlichting en vorming. Positie en taak van de

jeugdconsulent kan gezien worden overeenkomstig andere landelijke kerkelijke functionarissen bijv. voor de evangelisatie en de zending.

De jeugdconsulent moet het vertrouwen van de kerken genieten zodat hij beschikbaar is voor allen die zijn hulp zouden willen inroepen.

2.3b Dienstverlening

Het werk van de jeugdconsulent heeft een dienstverlenend karakter in de breedste zin van het woord. Dat betekent ook dat hij geen werk van bestaande organisaties overneemt, maar die ondersteunt.

3. Afbakening

3.1 Kerkenraden

De kerkenraden hebben een verantwoordelijkheid t.o.v. de catechese, jeugdvereniging en jongerenclubs, zondagschool etc.

Ten aanzien van de verenigingen geeft de Kerkorde aan: art. 37, De kerkenraad heeft ambtelijk opzicht over de verenigingen in de gemeente. (Dit opzicht raakt niet de huishoudelijke regeling van het verenigingsleven, maar bedoelt toe te zien, dat in de arbeid van de verenigingen de belijdenis van de kerken wordt nageleefd.

Ten aanzien van het onderwijs (naast de gemeente) geeft de Kerkorde aan: art. 54, De kerkenraden zullen ook zelf ten aanzien van het christelijk onderwijs dïlgent zijn en zoveel mogelijk hun invloed er toe aanwenden en middelen en wegen zoeken dat het onderwijs aan de kinderen der gemeente overeenkomstig de in het bovenstaand artikel genoemde grondslag wordt gegeven.

De kerkenraad is primair verantwoordelijk voor het onderwijs, de vorming en het pastoraat aan de jeugd. Een eventueel Jeugdbureau is er ten dienste van het onderwijs en de vorming van de jeugd in de gemeente en verandert niets aan deze verantwoordelijkheid die de kerkenraad heeft. Hij kan wel gebruik maken van de diensten die een Jeugdbureau biedt om zijn taak beter uit te kunnen voeren.

3.2 Jeugdwerkorganisaties

Om de afbakening t.o.v. de Jeugdwerkorganisaties te bezien zijn drie opties mogelijk.

- a. De Jeugdwerkorganisatie(s) zullen zich op termijn opheffen en opgaan in het Jeugdbureau.
- b. De ene Jeugdwerkorganisatie zal wel- en de andere Jeugdwerkorganisatie zal niet deelnemen in een Jeugdbureau.
- c. De Jeugdwerkorganisaties zullen niet deelnemen in het Jeugdbureau maar zelfstandig blijven functioneren.
- d. De Jeugdwerkorganisaties blijven zelfstandig werken maar maken tevens een constructief gebruik van een Jeugdbureau.

In hoofdstuk 4 zal een keus gemaakt worden in de meest wenselijke en haalbare van de vier opties.

3.2.a De organisatie(s) zullen zich opheffen en opgaan in het Jeugdbureau

Wanneer een JEUGDBUREAU de eigen taken gaat verbreden (in antwoord op de vraag die steeds meer vanuit met name de kerkenraden gesteld wordt) kan overwogen worden om de organisatie op te heffen en de jeugdverenigingen via een andere invalshoek te benaderen. Het werk voor de jeugdvereniging wordt dan ingebed in een totaalplan voor onderwijs en vorming voor de jeugd van heel de gemeente. De mooie kanten aan een jeugdbond, opgericht door de leden, met hun eigen idealen en principes wordt opgeofferd aan een nieuw ideaal, nl. dat van een integrale benadering van het onderwijs aan de jeugd in de gemeente. Zijn de idealen die aan een inrichting als een jeugdbond eigen zijn inmiddels verflaauwd? Moeten we dat lezen uit de inleidende woorden op de brochure "De handen ineen II"?

"We kunnen vaststellen dat er veel wordt gedaan voor jongeren. Maar we signaleren ook dat er veel problemen zijn. Degenen die met kinderen en jongeren werken, zitten soms met de handen in het haar: zij zien nauwelijks nog kans jeugdigen zinvol bezig te laten zijn met zaken van geloof en kerk. Dikwijls lukt het zelfs niet meer hen bij de kerk en bij het jeugdwerk betrokken te houden. Bij deze jeugdwerkers bestaat dan ook een schreeuwende behoefte aan ondersteuning".

De brochure draagt als oplossing voor dit probleem de volgende overtuiging uit:

"dat het jeugdwerk een wezenlijk deel moet uitmaken van het gemeente-zijn en dat er sprake moet zijn van een totaalplan waarin alle onderscheiden soorten jeugdwerk met behoud van eigen doel en identiteit worden geïntegreerd. ... Het totale jeugdwerk als volwaardig onderdeel van gemeente-zijn en afstemming tussen verschillende onderdelen van dat totale jeugdwerk".

Het houdt dus nogal wat in om als jeugdwerkorganisatie jezelf op te heffen en de sangesloten JV's en clubs terug te verwijzen naar de gemeente. Hoewel het niet helemaal juist is om dit laatste zo te stellen omdat de jeugd toch al deel uitmaakte van de gemeente. Toch zal het zo misschien door die en gene wel opgevat worden.

Anderzijds zal besaamd moeten worden, dat wanneer het tegenwoordig de kerkenraden zijn die de hulp van de jeugdbond inroepen om het jeugdwerk in de gemeente leven in te blazen, de jeugdbond terecht zegt dat dit haar krachten te boven gaat. De jeugdbond bemoeit zich dan meer met het beleid dat de kerkenraad behoort te ontwikkelen dan met de jeugdvereniging- en club-zelf.

Vanuit dat gezichtspunt is het te begrijpen dat de CGJO de constatering doet dat het accent verschuift van de JV naar het gemeentebestuur. Ook het LCJ neemt hetzelfde waar, al is het in mindere mate.

Men zal geloof moeten hechten aan de oplossing op de "handen in het haar" en de "schreeuwende behoefte" in de van een "totaalplan" en "onderlinge afstemming" om zichzelf op te heffen en opnieuw te begin-

nen in de vorm van een jeugdbureau. Als men daarvan niet geheel overtuigd is zal er niet gemakkelijk toe worden overgegaan om al het opgebouwde achter zich te laten en aan een nieuw avontuur te beginnen.

3.2.b De ene Jeugdwerkorganisatie zal wel en de andere Jeugdwerkorganisatie zal niet deelnemen in een Jeugdbureau.

De CGJO constateert in zijn brochures "De handen ineen" problemen en draagt de visie van geïntegreerd jeugdwerk uit. Het is daarom te volgen dat zij aangeven zichzelf zelfs uiteindelijk te willen opheffen als er een goed functionerend jeugdbureau zou ontstaan.

Anders is dit bij het LCJ. Zij zijn een bloeiende organisatie met veel enthousiaste leden, goed bezochte appèldagen, wekendens enz. Bovendien is door de rijksoverheid subsidie toegekend waardoor een tweede jeugdwerker aangetrokken kan worden zodat het vele werk beter aangepakt kan worden.

Denkbaar is het dat de CGJO wel en de LCJ niet voelt voor opname in een jeugdbureau. De ene Jeugdwerkorganisatie zal wel en de andere Jeugdwerkorganisatie zal niet deelnemen in een Jeugdbureau.

Hoewel het LCJ een behoorlijk gedeelte van wat in de brochure geschreven is herkent – de behoefte aan meer afstemming, jeugdwerk als onderdeel van beleid van een kerkenraad, het geïntegreerd zijn in het gemeente-zijn – zal zij al het moete dat in jaren is opgebouwd niet kunnen loslaten als daar niet een heel overtuigend en helder plan tegenover staat.

De mogelijkheid moet onder ogen gezien worden dat alleen de CGJO zichzelf wil opheffen om deel te nemen in een jeugdbureau. Deze mogelijkheid wijzen wij af. Een jeugdbureau zal de status van een landelijke bureau voor het geheel van de kerken moeten hebben, waarin de beide jeugdwerkorganisaties op eenzelfde wijze participeren.

3.2.c De Jeugdwerkorganisaties zullen niet deelnemen in het Jeugdbureau maar zelfstandig blijven functioneren.

Wanneer de jeugdwerkorganisatie zelfstandig blijven functioneren is een duidelijke afbakening nodig van taken die zowel door de jeugdwerkorganisaties als door een jeugdbureau uitgevoerd worden. De doelgroep – de jeugd van de gemeente – is voor beide gelijk. Wanneer we gemakshalve de taken ciferen die de CGJO in "de handen ineen II" noemt ten aanzien van een jeugdbureau, kunnen we daarmee alvast een vergelijking maken met het werk dat door de jeugdwerkorganisatie gedaan wordt.

biz. 28 De Handen ineen II.

Bewustmaking: de kerken wijzen op de noodzaak van een bezinning op (geïntegreerd) jeugdwerk. Ontwikkeling: te fungeren als een denktank voor de verdere inhoudelijke ontwikkeling van geïntegreerd jeugdwerk.

Verzamelpunt: ervaringen te verzamelen die met geïntegreerd jeugdwerk in gemeenten zijn opgedaan teneinde deze desgewenst aan andere gemeenten te kunnen doorgeven.

Ondersteuning: op aanvraag gemeenten te adviseren en/of te begeleiden bij de in- en uitvoering van geïntegreerd jeugdwerk.

In alle vier genoemde taken is het functioneren van – geïntegreerd jeugdwerk – het centrale thema. Of dit de hoofdtaken moeten worden van een jeugdbureau zal nog moeten blijken gaandeweg dit rapport.

Het accent van het werk dat gedaan wordt door een jeugdbureau zoals hier aangegeven valt veel meer op de gemeente dan op de afzonderlijke jeugdverenigingen. De vergelijking tussen een jeugdbureau en een jeugdwerkorganisatie is daarom ook niet goed te maken. Het is een enigzins "appels met peren" vergelijking. De basis van een jeugdwerkorganisatie is veel smaller dan de basis van een jeugdbureau. De jeugdwerkorganisaties houden zich uitsluitend met de jeugdverenigingen en jeugdclubs bezig.

Een jeugdbureau beoogt een integrale benadering van de gehele jeugd der gemeente in de breedste zin van het woord waarbij ook de ondersteuning aan de opvoeders betrokken wordt.

Het karakter van een jeugdwerkorganisatie is grotendeels die van een vrijwilligersorganisatie. Dat is anders dan een bureau waarin uitsluitend materiaal verzorgd wordt en ondersteuning en advies gegeven. Bij een jeugdbond bepalen de jongeren zelf – van onderen af – het beleid en geven ze inhoud aan het jeugdwerk. Dit brengt een grote betrokkenheid van de jongeren met zich mee alsof – en in werkelijkheid is het ook zo – zij zich inzetten voor hun eigen jeugdwerk.

Wanneer de interesse van de jongeren verschuift van de kerk naar de wereld is het maar de vraag of dit bijgestuurd kan worden door een professionele aanpak vanuit een bureau waarvan de jongeren zelf geen deel uitmaken maar slechts object zijn die het een en ander bijgebracht moet worden.

Stel dat er wel een jeugdbureau functioneert naast de beide jeugdwerkorganisaties. Het jeugdbureau zou dan uitsluitend contacten moeten onderhouden met kerkenraden m.b.t. het jeugdbeleid in de gemeente. Denkbaar is echter ook dat jeugdleiders en niet bij de jeugdwerkorganisaties aangesloten verenigingen door een jeugdbureau benaderd worden. Maar dan lijkt het er wel op dat er naast de twee jeugdwerkorganisaties een derde orgaan ontstaat.

De vraag kan levens rijzen of de synode bereid is drie organen te financieren daar het efficiënter zou zijn alles onder één dak te hebben.

Samengevat komt in deze paragraaf het volgende naar voren:

Opheffing van de jeugdwerkorganisaties heeft tot gevolg dat aan de toerusting die zij aan de jeugdverenigingen geven een einde komt. Een nieuwe start met een jeugdbureau heeft voor deze verenigingen iets twijfelachtigs in zich.

Wanneer één jeugdwerkorganisatie zich opheft en deelneemt in een jeugdbureau zijn de verhoudingen schiefgetrokken.

Het oprichten van een jeugdbureau geheel los van de jeugdwerkorganisaties brengt allerlei nadelige neven-effecten met zich mee: overlapping van doelgroep, toevoeging van een derde orgaan, verschillen in inhoud en lay-out van werkmateriaal tussen jeugdbureau en jeugdwerkorganisatie.

Het karakter van een jeugdwerkorganisatie brengt met zich mee dat de jeugdverenigingen zich sterk betrokken voelen met het jeugdwerk. Op dit samenspel moeten we zuinig zijn. Als dit goed functioneert zijn er geen redenen om dit te beëindigen.

3.2d De Jeugdwerkorganisatie blijven zelfstandig werken maar maken tevens een constructief gebruik van een Jeugdbureau.

Om te voorkomen dat er drie organen in de kerken werkzaam worden, min of meer onafhankelijk van elkaar, is een laatste mogelijkheid dat samenwerking tussen elkaar tot stand komt. Uit par. 3.2c wordt duidelijk dat het onafhankelijk van elkaar functioneren met zich mee brengt dat ongewenste overlappings in het werk kunnen ontstaan. Een zekere samenwerking, waarbij de bekwamheden van ieder worden ingeschakeld is daarom gewenst. De jeugdwerkorganisaties moeten wel een geheel zelfstandige, vrijwillige ledenorganisatie blijven. Zij richten zich op de aangesloten verenigingen.

Daarnaast zal een jeugdconsulent alle andere taken op zich nemen die de samenhang en integratie van jeugdwerk, catechese en opvoeding in de gemeente beogen.

Een geheel los van elkaar werken door jeugdorganisaties en een jeugdbureau is om genoemde redenen niet wenselijk. Dan kan een jeugdbureau beter niet opgericht worden. Anderzijds heeft ieder zijn eigen taak in de kerken. Daar waar overlappings dreigen is samenwerking geboden.

Wanneer vanuit een gemeente een verzoek binnenkomt met betrekking tot de jeugdverenigingen dan kan door de jeugdconsulent doorverwezen worden naar een jeugdwerkorganisatie. De kennis en ervaring van de huidige jeugdwerkleiders kunnen geconsulteerd worden ten behoeve van een integrale aanpak van het jeugdwerk.

3.3 Zondagschool

Ook de zondagscholen hebben een eigen bond waarin veel goed werk verricht wordt ten dienste van de aangesloten zondagscholen. Ook de (bond van) zondagscholen hebben met de integrale aanpak te maken en kunnen van de diensten van een eventueel jeugdbureau gebruik maken of er een plaats in krijgen. In een gesprek heeft de bond echter aangegeven dat zij graag zelfstandig wil blijven functioneren.

3.4 Deputaten

Naar de mening van deputaten zou een jeugdbureau moeten vallen onder de verantwoordelijkheid van de deputaten voor kerkjeugd en onderwijs.

Deputaten hebben met een jeugdbureau de mogelijkheid praktische uitvoering te geven aan hun synodeopdracht om leiding te geven aan het geheel van de kerkjeugd. Als er een jeugdbureau komt, dient de instructie van deputaten uitgebreid te worden met het oog op het takenpakket van het jeugdbureau.

4. Conclusie, doelstelling

4.1 Samengevat

We hebben in de voorgaande hoofdstukken de verschillende achtergronden aangegeven die de aanleiding vormden om een onderzoek in te stellen.

Tevens is een eerste verkenning uitgevoerd op een bureau. Welke mogelijkheden en bezwaren doen zich voor als we over een jeugdbureau spreken.

Een belangrijke factor is de plaats van de bestaande jeugdwerkorganisaties in het geheel. Daarom is uitvoering ingegaan op de afbakening van de mogelijke taken die op de diverse werkmogelijkheden plaats (kunnen) hebben.

1. In het eerste hoofdstuk komt naar voren dat er vanuit verschillende geleidingen suggesties in de richting van een dergelijk orgaan gedaan worden. De behoefte aan coördinatie en stimulering van opvoeding, vorming en onderwijs van onze jeugd is bij herhaling naar voren gebracht. Die behoefte ontstaat doordat de nood gevoeld wordt van de teloorgang onder onze jeugd van bijbelkennis, kennis van de leer van de kerk en betrokkenheid bij de kerk. De ernst daarvan vraagt om een breed opgezette revitalisering van de kerkelijke arbeid aan onze jeugd.
2. De jeugdwerkorganisaties zien deze nood maar zijn, zowel principieel beperkt in hun mogelijkheden als ook wegens gebrek aan middelen en mensen. Wanneer nu vanuit hen wordt opgeroepen om kerkenbreed aan de leniging van deze nood te werken is dit een zeer plausibele aansporing.
3. De aandacht voor het jeugdwerk in de gemeente door kerkenraden is de laatste jaren wel toegenomen. Dit komt doordat de invloed van onze postmoderne tijd op onze jongeren door de kerkenraad wordt

opgemerkt. Er is een stijging van het aantal aanvragen die de kerkenraden en jeugdoudersingen doen aan de bestaande jeugdwerkorganisaties voor steun bij het opzetten van goed jeugdwerk in de gemeente. Principeel behoort dit echter niet tot de taak van de jeugdwerkorganisaties. Ook hebben de jeugdwerkorganisaties de handen meer dan vol aan de eigen aangesloten verenigingen. De huidige beschikbare budgetten laten uitbreiding van hun werk ook niet toe.

- In de bezinningsperiode tijdens het schrijven van de brochure "Blijven of weggaan" werd sterk het belang gevoeld van een gestructureerde aanpak van onderwijs in opvoeding en de samenhang van alle jeugdwerk in de gemeente.
- De jeugdwerkorganisaties hebben primair als werkveld de eigen aangesloten jeugdverenigingen, een jeugdbureau heeft als werkgebied de vragen rond catechese, prediking, opvoeding en pastoraat.
- Het is van groot belang dat het accent van het jeugdwerk bij de jeugd zelf ligt. Een landelijk bureau dat van boven af ideeën afwerpt, stukken en brochures en beleid ontwerpt en dit zo zondermeer in de kerken deponereert loopt grote kans om het beoogde doel te missen. Dit valt onder meer te concluderen uit het feit dat de betrokkenheid van de jeugd wanneer deze mede ingeschakeld wordt bij het jeugdwerk veel groter is. We worden hierop ook gewezen door de JBGG en de HGJL (zie bijlage C en D). Om dezelfde reden zal daarom gebruikmaking van werkgroepen verstandelijk zijn.
- Het jeugdbureau zal een dienstverlenend karakter hebben, te vergelijken met ons evangelisatiebureau.
- Louter integratie van jeugdwerk kan de oplossing voor de gesignaleerde problemen lijken, maar zo eenvoudig is het niet. Ten eerste zijn gemeenten verschillend van karakter. Wat in de ene gemeente wel werkt hoeft in een andere gemeente niet aan te slaan. Het is niet zo dat een ver doorgevoerde reorganisatie van het jeugdwerk automatisch een verbetering te zien geeft.

4.2 Uitgangspunten ten behoeve van latere uitwerking

4.2a Doelstelling

De doelstelling voor een jeugdbureau kunnen we als volgt definiëren:

Een bureau ten dienste van de kerken welke tot taak heeft predikanten, kerkenraden en jeugdwerkers te ondersteunen met informatie, voorlichting en vorming, zie par. 3.2.d.

4.2b Inhoud

Dienstverlening aan kerkenraden en aan ieder die bij het jeugdwerk is betrokken.

Bevorderen samenhang en integratie van opvoeding, catechese en jeugdwerk in de gemeente.

Stimuleren van samenwerking gezin, kerk en school.

Ondersteuning en advisering van samenhangend jeugdbeleid in de gemeente.

4.2c Activiteiten

Een groot scala aan taken kan door een jeugdbureau uitgevoerd worden.

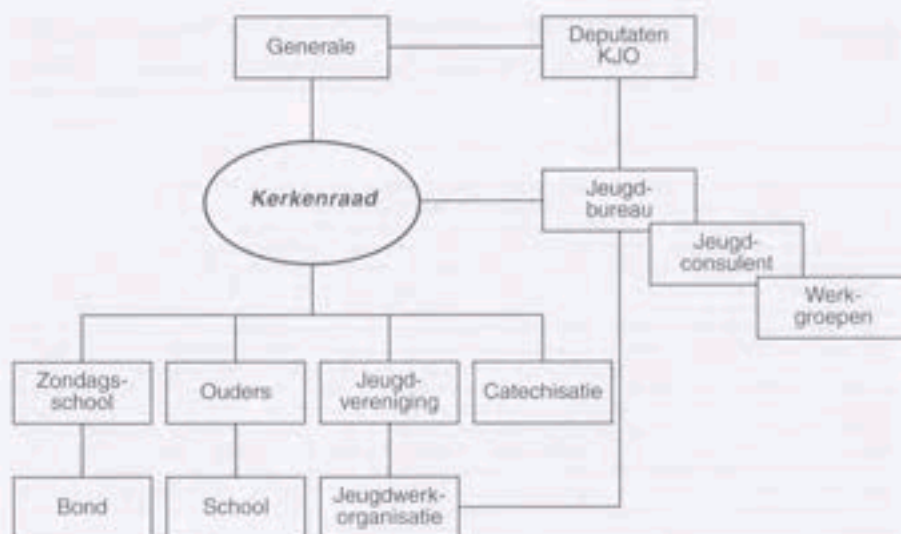
- Begeleiden van het proces van integratie binnen de gemeente van het jeugdwerk, catechese, zondagschool.
- Voorlichting geven over "geïntegreerd Jeugdbeleid", (zoals verwoord in het Leer en opvoedingsplan)
- Toerusting geven aan kerkenraden c.q. jeugdoudersingen t.a.v. jeugdbeleid
- Vorming en toerusting van jeugdwerkers in het algemeen, uitgezonderd evt. van hen die via hun organisatie toerusting ontvangen. Velen werken echter niet toegerust: denk aan de velen die leiding geven aan de kinderevangelisten, kampmedewerkers enz.
- Vorming en toerusting t.a.v. de catechese.
- Het verzorgen van instructiedagen/avonden voor kerkenraden/jeugdoudersingen.
- Toerusting aan ouders in de christelijke opvoeding
- Aanspreekpunt en informatiepunt voor het opzetten van Jongerenpastoraat
- Aanspreekpunt en informatiepunt voor het opzetten van Studentenwerk in onze kerken
- Kinderevangelisatie
- Het voorzien van informatie over kerkelijk jeugdwerk, christelijke opvoeding en christelijk onderwijs in de brede zin van het woord.

4.2d Organisatie

Onderstaand organigram geeft de plaats weer die het jeugdbureau heeft in de kerken. De kerkenraad – de plaatselijke gemeente – is het centrum. Daar moet het werk onder de jeugd een plaats hebben. Zij kunnen het jeugdbureau om advies vragen en inschakelen voor materiaal, voorlichting en instructie.

Een jeugdconsulent wordt benoemd door deputaten KJO. Deputaten ontvangen met een jeugdbureau ook de praktische mogelijkheid uitvoering te geven aan enkele van hun taken.

De jeugdwerkadviseurs van de organisaties worden hierbij ingeschakeld voor zover dat van toepassing is. Werkgroepen met vrijwilligers ondersteunen het jeugdbureau voor de onderscheiden doelgroepen.

4.2e Financiën

Het instellen van een Jeugdbureau en het aanstellen van een jeugdconsulent zal de nodige kosten met zich meebrengen. Dat zal een verhoging vergen voor de kas deputaten kerkjeugd en onderwijs. Wanneer, op gelijke wijze als voor de evangelisatieconsulent, de kosten worden ingeschat zal dat een verhoging van f 2,- per jaar per lid betekenen, waarbij dan ook rekening is gehouden met de kosten die eventuele werkgroepen op termijn zullen maken. Deputaten zijn van oordeel dat deze verhoging gerechtvaardigd is. De doelgroep waarop het Jeugdbureau c.q. de jeugdconsulent zich richt, namelijk de jeugd der gemeente, vormt een groot deel van onze kerken. Bijna de helft van de CGK bestaat uit doopleden. We willen er niet aan voorbij zien dat er én door de plaatselijke gemeenten én door de bestaande organisaties het nodige werk onder en voor deze leden gedaan wordt. Toch menen wij dat het Jeugdbureau c.q. de jeugdconsulent een belangrijke impuls zal geven om dit werk uit te diepen en te verbreden; waarbij wij niet alleen de jeugd maar ook de ouders op het oog hebben. De landelijke bijdrage voor het jeugdwerk is altijd laag geweest. De kosten voor het jeugdwerk werden deels gedragen door de gemeenten zelf, deels door de leden van de verenigingen en deels door subsidies van de GS en de overheid aan jeugdwerkorganisaties. Al die financiële injecties tezamen kunnen niet voorkomen dat er duidelijke leemten te constateren zijn in het jeugdwerk en dat zowel mankracht als ook financiële middelen ontbreken om die leemten op te vullen. Door een Jeugdbureau c.q. jeugdconsulent kan belangrijk werk worden verricht op dit terrein, mits de kerken bereid zijn daarvoor de nodige financiële middelen vrij te maken.

4.2f Realisatie

Deputaten vinden het van belang dat het jeugdbureau oq de jeugdconsulent in het centrum van het land gevestigd is. Daar zal de beschikking moeten zijn over kantoor/werkruimte. Wij achten het Kerkelijk Dienstencentrum daarvoor het meest geschikt.

4.2g Conclusie

Het zal de taak van de jeugdconsulent zijn om een jeugdbureau op te zetten en vandaar uit de taken te vervullen die in bovenstaande zijn aangegeven. De moederheid van deputaten achten het van groot belang dat er voor al het jeugdwerk in onze kerken een centraal punt komt waar een ieder die op één of andere manier met jeugdwerk in onze kerken te maken heeft terecht kan voor informatie, advies en toerusting.

4.3 Bedinkingen tegen een jeugdbureau

Ondanks de hiervoor genoemde argumenten om te komen tot een jeugdbureau zijn er zeker ook bezwaren en tegenargumenten te bedenken, zonder dat daarbij aan de genoemde nood onder onze jeugd wordt voorbijgezien. De vraag is dan niet of er veel werk gedaan moet worden maar hoe dit moet geschieden. Is hiervoor een (duur) jeugdbureau nodig of zijn de bestaande mogelijkheden en organen hiervoor geschikt?

Bij de oprichting van een jeugdbureau zijn de volgende vragen te stellen:

- Had een bezinning op het eigene van catechese, prediking, opvoeding en pastoraat en de plaats van de ambten hierin, niet vooral hebben moeten gaan aan het onderzoek naar een totaaloplossing zoals een jeugdbureau?
- Is er ook behoefte bij de kerkenraden en jeugdwerkorganisaties aan sturing en stimulering vanuit een jeugdbureau?
- De verschillen die ten grondslag liggen aan het naast elkaar kunnen bestaan van twee jeugdwerkorgani-

aties geven af aan dat het niet gemakkelijk zal zijn in één jeugdbureau de gehele kerk te kunnen dienen.

4. Er is wellicht geen ruimte voor de extra kosten die een jeugdbureau met zich meebrengen. Bovendien zou het ook de continuïteit van de subsidiering van de huidige jeugdwerkorganisaties in gevaar kunnen brengen.
5. Is er niet het gevaar: veel kosten en weinig baten?
6. De jeugdconsulent zal draagvlak vanuit het geheel van de kerken moeten hebben.

Op deze vragen kunnen de volgende antwoorden gegeven worden

1. Een bezinning op het eigene van opvoeding, catechese, prediking en pastoraat en de plaats van de ambten hierin beoogt een lijn waarbij de nadruk gelegd wordt op de ambtelijke dienst en toerusting aan de leden van de gemeente en het onderwijs in de gemeente. Een van de oorzaken van het losraken van de jeugd van de kerk kan liggen in een tekortschieten in prediking en pastoraat, catechese en toerusting. Om de kerkenraad behulpzaam te zijn bij zijn taken en verantwoordelijkheden kan juist een jeugdbureau dienstbaar zijn.
2. Is er ook behoefte bij de kerkenraden en jeugdwerkorganisaties aan sturing en stimulering vanuit een jeugdbureau? Een jeugdbureau is een dienstverlenende instantie en is er alleen maar om op de vragen van kerkenraden om hulp in te gaan. Daarbij kan een jeugdbureau ook zelf initiatieven nemen en zaken over jeugdbeleid en opvoeding aan de orde stellen. Maar de kerkenraden zijn vrij om daar al of niet gebruik van te maken.
3. De verschillen die ten grondslag liggen aan het naast elkaar kunnen bestaan van twee jeugdwerkorganisaties geeft af aan dat het niet gemakkelijk zal zijn in één jeugdbureau de gehele kerk te kunnen dienen. Datzelfde kan worden gezegd van alle arbeid die geschiedt voor het geheel van de kerken. Maar in geloof en vertrouwen moet het mogelijk zijn om ook deze taak aan te vatten, met het oog op de breedte van onze kerken, de jeugd van onze kerken ten goede.
4. Een jeugdbureau kost extra geld. Dit is er niet. De continuïteit van de subsidiering van de huidige jeugdwerkorganisaties komt in gevaar. Een jeugdbureau zal inderdaad extra geld kosten. Of de kerken dat er voor over hebben hangt af van het feit of er vertrouwen is in de beoogde opzet van een jeugdbureau. Ook is dit afhankelijk van de mate waarin de noodzaak voor onze jeugd gevoeld wordt. De subsidie van de jeugdwerkorganisaties komt niet in gevaar, omdat mag worden verwacht dat de GS eraan hecht dat het huidige werk doorgang vindt.
5. Is er niet het gevaar: veel kosten en weinig baten? Die vraag is zeer reëel, maar als er een kwalitatief goed plan is, mag worden verwacht dat er een bureau komt dat zegenrijk werk doet.
6. De jeugdconsulent zal draagvlak vanuit het geheel van de kerken moeten hebben. Hier hebben we te maken met de verdeeldheid in onze kerken. De jeugdconsulent moet zo breed mogelijk het vertrouwen van de kerken genieten zodat hij beschikbaar is voor zo veel mogelijk van hen die zijn hulp zouden willen inroepen. Samenwerking met de jeugdwerkadviseurs is daarbij van belang.

4.2 Alternatieven.

In onderstaande tabel wordt een opsomming gegeven van de taken die in een jeugdbureau passen zoals genoemd in par.4.2c. Het is een samenvatting van taken en een logische conclusie uit het voorgaande onderzoek.

In de derde kolom wordt aangegeven wie de taak op zich kan of moet nemen in de plaats van een jeugdbureau.

Taken voor een jeugdbureau alternatieve organen

1. Begeleiden van het proces van integratie binnen de gemeente van het jeugdwerk, catechese, zondagschool	Kerkenraad
2. Voorlichting geven over 'geïntegreerd Jeugdbeleid', (zoals verwoord in het Leer en opvoedingsplan)	vrijwilligers; procesdeskundigen
3. Toerusting geven aan kerkenraden c.q. jeugdouders t.a.v. jeugdbeleid	deputaten KJO
4. Vorming en toerusting van jeugdwerkers in het algemeen, uitgezonderd evt. van hen die via hun organisatie toerusting ontvangen. Velen werken echter niet toegerust. Denk aan de velen die leiding geven aan de zondagschool en de kindernevendiensten, kampmedewerkers enz.	deputaten KJO bond van zondagscholen; YEK kampen
5. Vorming en toerusting t.a.v. de catechese.	TUApeldoom werkgroep/vraagbaak deputaten KJO
6. Het verzorgen van instructiedagen /invonden voor kerkenraden /jeugdouders.	
7. Toerusting aan ouders in de christelijke opvoeding	Kerkenraad
8. Aanspreekpunt en informatiepunt voor het opzetten van Jongerenpastoraat	Deputaten KJO
9. Aanspreekpunt en informatiepunt voor het opzetten van Studentenwerk in onze kerken	Deputaten KJO
10. Kinderevangelisatie	Deputaten evangelisatie
11. Het voorzien van informatie over kerkelijk jeugdwerk, christelijke opvoeding en christelijk onderwijs in de brede zin van het woord.	Deputaten KJO; sectie Onderwijs

Het is legitiem om in antwoord op de genoemde bezwaren te opteren voor een voortzetting en intensivering van de huidige lijnen om werkzaam te zijn ten behoeve van onze jeugd. Deze lijnen lopen voornamelijk via de kerkenraad en deputaten KJO. We leggen deze keus ook aan de synode in 2001 voor.

BIJLAGE 62
Art. 156, 207

Rapport 6 van commissie 3 (pastoraat en eredienst) inzake rapport deputaten kerkjeugd en onderwijs

Uw commissie heeft grote waardering voor het vele werk dat deputaten hebben verricht. Uw commissie heeft respect voor de wijze waarop deputaten de opdrachten van de generale synode 1998 hebben uitgevoerd.

Uw commissie deelt in het verdriet en de verslagenheid van het gezin, de familie en het LCJ over de vermissing van br. Piet Versluis. Uw commissie verwoordt op deze wijze het meeleven van de vergadering met zr. Versluis, haar kinderen en de familie.

De samenvoeging van het deputaatschap 'Kerk en onderwijs' en 'Contact met de kerkjeugd' is een nuttig en zinvol besluit geweest. Beider werkteamsen hadden veel raakvlakken en overlappingsen. Na deze fusie kan nog adequater samengewerkt worden ten dienste van de gehele jeugd van onze kerken: de georganiseerde- en ongeorganiseerde jeugd. Deputaten verwezen in het gesprek naar de Acta GS '98 (blz. 64). Deputaten werken met verschillende secties ter bevordering van de voortgang van hun werk. De sectie 'Contact met studerende' hoopt in de komende tijd meer aandacht te kunnen geven aan haar taak. Definitieve besluitvorming vindt plaats in een voltallige deputatenvergadering en niet in de secties.

Deputaten onderhouden goede contacten met beide jeugdwerkorganisaties. Uw commissie heeft met deputaten gesproken over de mededeling van samenwerking die tot stand is gekomen tussen de CGJO en de NGJO kort na de generale synode 1998. Uw commissie heeft vernomen dat deze mededeling deputaten heeft verast.

De besturen van de CGJO en het LCJ overleggen regelmatig met elkaar. Deputaten zijn minder dan in het verleden comiterend bezig. Zij zijn meer gesprekspartner geworden zonder uitspraken te doen in de beoordelende sfeer.

Uw commissie geeft u in overweging het woord 'correctie' in opdracht 2 van het besluit van de GS 1998 te vervangen door 'het onderlinge overleg te stimuleren en zonedig bij te sturen'.

Deputaten hebben met de CGJO openhartig gesproken over de vorm en de inhoud van de bondsdagen. Zo ook met het LCJ over de jeugdappels en over de brochure 'Spoorloos', die zowel door de CGJO als door deputaten qua inhoud wordt gewaardeerd.

Beide jeugdorganisaties zijn overtuigd van het feit dat de leefwereld van hun jongeren dezelfde is en dat het een voortdurende worsteling is de harten van jongeren te bereiken met het evangelie. Het besef van Gods grootheid en heiligheid verweven met zijn liefdevolle nabijheid is niet voor alle jongeren een levende werkelijkheid. Totale vernieuwing van hun hart en leven is nodig om dit te kunnen verstaan. De zoektocht van het CGJO en het LCJ naar bijbelse antwoorden op de vragen van onze jongeren is dezelfde, de verwoording van de vormen waarin de antwoorden gegeven worden zijn op onderdelen verschillend. In dit verband hebben deputaten een genuanceerd advies gegeven aan het LCJ op hun vraag naar ontwikkelingen in 'jeugdland' omdat er binnen deputaten verschillend gedacht wordt over de taxatie van het LCJ over genoemde ontwikkelingen.

Deputaten maken zich zorgen over de financiële positie van de CGJO. Het subsidiebedrag van de overheid is sterk gedaald en de bijdragen van de verenigingen zijn te laag. De uitgave van eigen materiaal komt in het gedrang. Aangedrongen is op voortzetting van dit werk omdat het een kernzaak van het CGJO is. Deputaten hebben de CGJO een renteloze lening van f. 20.000,00 verstrekt. Deputaten wilden hierdoor bevorderen de voortgang van het gewaardeerde werk van de CGJO ten dienste van een deel van de georganiseerde jeugd van onze kerken.

Uw commissie heeft begrip voor deze extra steun gezien de ontstane situatie, maar is van mening dat deze steun niet langer kan worden verstrekt daar elke jongerenorganisatie zijn eigen verantwoordelijkheid draagt. Deputaten verwachten geen nieuwe extra aanvragen in dit opzicht.

Beide jeugdwerkorganisaties zien steeds meer het belang van een integraal jeugdbeleid voor de gehele jeugd van de gemeente, georganiseerd en ongeorganiseerd. Zo ook deputaten.

Uw commissie ziet het als een uiterst moeilijke taak voor de kerkenraden leiding te geven en pastoraat te oefenen aan de ongeorganiseerde jeugd van de gemeente. Onze tijd vraagt om een principiële en duidelijke visie op integraal jeugdwerk voor het heden met het oog op de toekomst. Het jeugdpastoraat en -diaconaat zijn volop in een positieve beweging. De plaats van het gezin en de kerk in onze cultuur komt steeds meer onder druk te staan. Zowel geëigende en bestaande vormen van jeugdwerk als nieuwe vormen blijven vragen om bezinning vanuit en toetsing aan Gods Woord.

De nota 'integraal jeugdbeleid' verwoordt volgens deputaten de principiële plaatsbepaling van de jongeren in de gemeente en beschrijft de begrippen die de bouwstenen vormen van het leerplan voor onderwijs en vorming van onze jongeren. De bladzijden 9,13/51 en 52 geven een inhoudelijk voorbeeld van het plan. Onderlinge afstemming van jeugdactiviteiten en het leggen van dwarsverbanden in het totale jeugdwerk en -beleid vormen sleutelbegrippen in het plan. Deze principiële verkenning voor een leerplan vraagt in de komende tijd om een concrete en adequate uitwerking. De nota vormt de basis voor en de opmaat naar de praktische invulling en invoering – geheel of gedeeltelijk – op gemeenteniveau. Deputaten zijn zich bewust dat zij de generale synode met deze nota geen totaal leer- en opvoedingsplan aanbieden overeenkomstig 'opdracht sub d' maar wel de fundamentele bouwstenen voor zo'n totaal plan.

De CGJO en het LCJ hebben volgens deputaten hun waardering uitgesproken voor de kwaliteit van het leerplan. Zij zijn wel van mening dat de nota te professioneel is opgezet en te weinig praktisch. Deputaten hebben voor hun nota mede kennis genomen van leer- en beleidsplannen van het jeugdbureau van de HGJB en dat van de Gereformeerde Gemeenten (JGGG).

Uw commissie heeft zich laten overtuigen van het belang van het LOV en stelt u voor deputaten toestemming te geven de tweede fase van hun nota uit te voeren; de praktische invulling en de uitvoering van het LOV op gemeenteniveau. Deputaten zullen hierbij een invoeringsprogramma schrijven voor kerkenraden, jeugdoederlingen c.q. -werkleiders en gemeenten. De begeleiding van gemeenten zal een aantal jaren in beslag nemen. Uw commissie tekent hierbij aan dat het LOV geen kunstlijf mag zijn of worden waarin het jeugdwerk wordt geperst. Uw commissie is evenals deputaten overtuigd van het belang van een integraal jeugdbeleid.

Deputaten zien het integraal jeugdbeleid en het LOV het best gerealiseerd wanneer een jeugdconsulent(e) vanuit een jeugdbureau hiernaar leiding geeft. Deputaten verwijzen hierbij naar deputaten evangelisatie met hun evangelisatieconsulent. De jeugdconsulent(e) wordt het aanspreekpunt voor jeugdzaken in de breedte van onze kerken. Hij/zij komt in dienst van deputaten. De taak ligt in het verlengde van de taak die een adviseur heeft waarover art 2 van de instructie van deputaten spreekt (bijlage 29, blz. 140). Een nadere precisering van de taak wordt verwoord in art. 3 lid 8 van de instructie. Hierdoor kunnen deputaten nog intensiever en concreter inhoud geven aan hun taak. De jeugdconsulent(e) zal zich ook bezig moeten houden met het toezien van de kerken om de ongeorganiseerde jeugd te bereiken. Hij/zij wordt de denktank voor o.a. het integraal jeugdwerk in de huidige jongerencultuur. De werplek kan zijn in het kerkelijk bureau te Veerendaal.

Het jeugdbureau met de jeugdconsulent(e) staat los van de beide jeugdorganisaties. De jeugdbonden hebben een eigen taak en verantwoordelijkheid; de vorming en toerusting van de georganiseerde jongeren van de kerk. De bonden kunnen wel een beroep doen op het jeugdbureau voor vormen van samenwerking en/of het vragen van advies. Het jeugdbureau neemt echter niet het werk van de beide jeugdbonden over. Het jeugdbureau wordt de plaats waar het werk van deputaten gedaan wordt. Zo'n centraal aanspreekpunt zal het totale jeugdwerk ten goede komen. De jeugdconsulent(e) wordt het 'gezicht' van de kerk voor jeugdzaken.

Uw commissie heeft zich door deputaten laten overtuigen van de voordelen van een jeugdbureau en een jeugdconsulent(e). Op deze wijze zou gerichte aandacht aan de ongeorganiseerde jeugd van de gemeente gegeven kunnen worden. De praktische invulling van het LOV kan in handen gegeven worden van het jeugdbureau. Vanuit het bureau kunnen kerkenraden worden toegerust voor het taak leiding te geven aan de gehele jeugd van de gemeente. Het is eveneens mogelijk vanuit het jeugdbureau adviezen te geven aan het georganiseerde jeugdwerk.

Tegelijk ziet uw commissie ook nadelen. Beide jeugdorganisaties hebben kritische vragen ten aanzien van de opzet van een jeugdbureau en zijn er (nog) niet aan toe daarin te participeren. Vanwege de verscheidenheid binnen onze kerken zal het niet eenvoudig zijn, gezien de verschillen die ten grondslag liggen aan het naast elkaar kunnen bestaan van twee jeugdorganisaties in één jeugdbureau de gehele kerk te kunnen dienen. Het zal eveneens niet eenvoudig zijn een jeugdconsulent(e) te vinden die het geheel van de kerken kan dienen. En wat de financiën betreft zijn er voor uw commissie zorgen. Deputaten verlangen enige verhoging van de omslag die nodig is om de huidige werkzaamheden te kunnen voortzetten. Tevens zal voor de opzet en bemanning van het jeugdbureau een extra verhoging van de bijdrage nodig zijn.

Na afweging van de voor- en nadelen valt het uw commissie moeilijk tot een voluit positieve aanbeveling te komen. Uw commissie kan uw vergadering derhalve op dit moment niet voorstellen tot een realisatie van het jeugdbureau te komen. Wel is uw commissie van mening deputaten op te dragen zowel zelfstandig als in overleg met de jeugdorganisaties hun voorlopig rapport 'jeugdbureau' te bespreken en zo mogelijk uit te werken binnen de gegeven mogelijkheden.

De principiële vraag is en blijft: wat hebben de kerken over voor haar jongeren in deze tijd, in deze cultuur? En hoe rusten wij onze jongeren toe om hun plaats in deze cultuur in te nemen? Op welke manier willen wij onze jongeren vormen tot de generatie kerkleden 'van morgen'?

De sectie 'onderwijs' zal in de komende werkperiode haar aandacht voor de art. 6 predikanten intensiveren. De sectie zal er o.a. bij desbetreffende kerkenraden op aandringen dat hun predikanten in bijzondere dienst schriftelijk verslag van hun werk zullen doen en dat de kerkenraden daarvan een afschrift zullen sturen aan deputaten, in overeenstemming met art. 6, sub 2, d. K.O.

Deputaten dragen f 2.000,00 per jaar bij aan de YEK. De YEK maakt gebruik van de logistieke middelen van de 'moederorganisatie' Wegwijzer Zomerkampen. Deputaten zijn dankbaar voor de positieve reacties op deze vakantiekampen.

Uw commissie stelt u voor:

1. de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en hun te danken voor het vele werk dat verricht is;
2. het woord 'correctie' in opdracht b van de GS-95 te vervangen door 'het onderlinge overleg te stimuleren en zonnig bij te sturen';
3. deputaten op te dragen zelfstandig en in overleg met de jeugdorganisaties hun voorlopig rapport 'jeugdbureau' te bespreken en zo mogelijk uit te werken binnen de gegeven mogelijkheden;
4. deputaten op te dragen het leer- en opvoedingsplan nader uit te werken en praktisch te maken en aan de generale synode 2004 voor te leggen;
5. opnieuw deputaten te benoemen.

H. van den Heuvel, rapporteur

BILAGE 83

Art. 169, 197, 201, 238

Rapport deputaten ADMA aan de generale synode 2001

1. Samenstelling deputaatschap

1.1 Deputaten

De generale synode van Haarlem-Noord/Nunspeet 1996 benoemde tot deputaten voor Algemene Diaconale en Maatschappelijke Aangelegenheden:

ds. C. Westernik, voorzitter
 ds. A. Heystek, secretaris
 F.J. Nabers, penningmeester
 mev. W.M. Boendermaker-Geloinse, algemeen adjunct
 mev. T.T. Driyer-Quist
 mev. ds. E.J. van Dijk
 ds. H. Fahner
 ds. A.P. de Jong
 ds. W.N. Middelkoop
 A. van der Molen
 mev. ds. C. Romkes
 dr. D.J. Steensma

Secundi:

ds. H. Korving
 ds. W.C. Moerdijk

1.2 Schema van aftreden

Op het schema van aftreden staat voor het jaar 2001
 br. C. Westernik (ADMA 1986)

Br. de Jong heeft te kennen gegeven om persoonlijke redenen niet voor herbenoeming beschikbaar te zijn. Zr. Boendermaker-Geloinse heeft eveneens te kennen gegeven te willen aftreden als deputaat.

Secundus deputaat br. W.C. Moerdijk is in 2000 onverwacht overleden. In dankbaarheid herdenken deputaten zijn werkzaamheden. Hij heeft vanaf het begin deelgenomen aan de activiteiten van de werkgroep Diaconaal en Rentmeesterschap en was daarin nog actief. Van grote betekenis was ook zijn werk als industriepredikant in Rozenburg van 1978 tot 1987. In die periode heeft hij eerst aan de sectie Kerk en Bedrijfsleven van deputaten ADMA en later aan het deputaatschap Kerk en Bedrijfsleven zijn gaven ter beschikking gesteld. Van ons zusterdeputaatschap hulpverlening in binnen- en buitenland is hij jarenlang voorzitter geweest. In dat kader hebben deputaten hem ook in het Twee-moderamina-overleg leren kennen als iemand met visie voor het diaconale werk.

Voor de vervulling van de ontstane vacatures zullen deputaten, naar synodale orde, vroegtijdig een voordracht voor nieuwe deputaten inzenden.

2. Opdracht generale synode

Deputaten hebben van de generale synode 95 de volgende opdracht gekregen:

- a. het geven van voorlichting en adviezen in algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden;
- b. het geven van voorlichting en adviezen over de plaats van de kerk in de samenleving;
- c. het toezien van diakenen via de classicale diaconale commissies;
- d. het onderhouden van contacten met de classicale diaconale commissies;
- e. het onderhouden van contacten met bestaande organisaties in eigen kerkelijk leven of daarbuiten en voor zover nodig met overheidsinstellingen;
- f. zich te bezinnen op de vragen en consequenties van het kerk- en christen-zijn in onze samenleving, waarbij het met name gaat om vragen rond arbeid en de daarmee samenhangende sociale en maatschappelijke ontwikkeling;

- g. de resultaten van de in f. genoemde bezinning door te geven aan de kerken;
- h. kerkerraden eventueel te adviseren en te stimuleren bij het opzetten en uitvoeren van activiteiten welke aansluiten bij de punten f. en g. van deze instructie;
- i. de vertegenwoordiging van de kerken bij de bespreking van bovenbedoelde taken in interkerkelijk overleg of overleg van andere aard;
- j. het gesprek met de Chr. Geest. Vereniging voor Jeugdwezijn af te ronden en de bestuurlijke participatie in de Stichting Gereformeerd Jeugdwezijn te effectueren;
- k. de implementatie van het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' ter hand te nemen. Dit omvat onder andere:

De generale synode 98 heeft deputaten daarnaast opgedragen:

1. het toezenden van het grootste deel van het rapport aan de kerkerraden en classes;
2. de classes verzoeken te bevorderen dat er een goed functionerende CDC (classicale diaconale commissie) werkzaam is;
3. de classes verzoeken, in goed overleg met de CDC en/of diaconieën, een zodanige regeling te treffen waardoor het diaconaat en het diakenambt beter tot hun recht komen of versterkt worden;
4. het toerusten van diakenen via de CDC voor hun taak op kerkelijke vergaderingen en ter versterking van het diaconaat in de gemeente;
5. het evalueren van het functioneren van diakenen op classievergaderingen. Dit houdt verband met het besluit van de generale synode inzake de afvaardiging van diakenen naar de classis. Deze evaluatie dient via de CDC's plaats te vinden. Deputaten moeten de generale synode hierover rapporteren en met nieuwe voorstellen dienen;
6. zich te bezinnen op de vraag op welke wijze het diaconaat een vast punt kan worden op de agenda van de particuliere synoden.

Op basis van de bevindingen omtrent de afvaardiging van diakenen naar en de behandeling van diaconale zaken op de vergadering van de classis zal over de afvaardiging van diakenen naar de particuliere en de generale synode de volgende GS een nader besluit nemen.

- l. zich een oordeel te vormen over de doctoraalscriptie van de functionaris en hun verantwoordelijkheid te nemen als het gaat over de docuering van de resultaten van deze scriptie in het toerustingsbeleid;
- m. nader onderzoek te doen naar de inhoud, betekenis en gevolgen van een verandering in beleid en visie van het Landelijk Bureau Dienst in de Industriële Samenleving namens de Kerken (DISK) en hierover op de volgende synode te rapporteren.

3. Werkwijze

3.1 Vergaderingen

Deputaten hebben plenair vergaderd:

1999: 6

2000: 6

2001: 3

Het systeem van de plenaire vergaderingen is als volgt. Elk van de drie commissies staat jaarlijks een keer centraal op de agenda. De commissie bereidt dat voor door middel van een jaarverslag en een werkplan. Daarnaast zijn er twee algemene bezinningsvergaderingen en een evaluatie over het beleid.

Naast deze hoofdpunten vormt het moderamenverslag een vast punt op de agenda. Daarin wordt verslag gedaan van de afhandeling van lopende zaken en de voorbereiding van de plenaire vergaderingen.

Ook zijn er altijd verslagen van de commissies, een verslag van het Twee-moderamina-overleg (TMO), de financiële aangelegenheden en eventuele andere op dat moment belangrijke zaken. In de afgelopen periode waren dat: 'Diaconaat en diaken en kerkelijke vergaderingen' (zie par. 6); de SGJ (zie par. 5.2); de grote steden problematiek (zie par. 8); het beleidsplan (zie par. 4.3) en de samenwerking met GKV en NGK (zie par. 8).

De vergaderingen zijn heel intensief. De plenaire vergaderingen, afgezien van de bezinningsvergaderingen, worden over het algemeen als zakelijk en weinig inhoudelijk beleefd. Niettemin zijn ze noodzakelijk om het vele werk van deputaten en het Diaconaal Bureau mogelijk te maken.

3.2 Moderamen

Het moderamen vergadert voorafgaand aan elke plenaire vergadering en indien noodzakelijk vaker. De taken van het moderamen zijn:

- a. het voorbereiden van de plenaire vergaderingen
- b. het handelen bij spoedeisende zaken
- c. het voorbereiden van besluitvorming
- d. de afstemming van het werk in de commissies
- e. de deelname aan het TMO met deputaten HBB
- f. het beheer van de financiën
- g. de deelname aan de bestuurscommissie Landelijk Kerkelijk Bureau
- h. de vertegenwoordiging van deputaten bij algemene zaken.

Het moderamen is als volgt samengesteld:

Voorzitter: br. C. Westerink (tevens voorzitter commissie D&S)

Secretaris: br. A. Heystek (tevens lid commissie D&D)

Penningmeester: br. F.J. Nabers

Algemeen adjunct: zr. W.M. Boendermaker-Geleijne (tevens voorzitter commissie K&W)

3.3 Commissies

Deputaten hebben hun taakstelling, afgezien van enkele zaken die op de plenaire vergadering worden behandeld (zie 3.1), verdeeld over drie commissies:

1. Commissie Diaconaat en Diaken (zie 5.1)
2. Commissie Diaconaat en Samenleving (zie 5.2)
3. Commissie Kerk en Werk (zie 5.3)

4.1 Inleiding

Deputaten hadden behoefte aan een beleidsmatige omschrijving van de inhoud en organisatie van het werk van ADMA, en van hun plannen voor de toekomst. Dit beleidsplan brengt het werk van het deputaatschap en zijn commissies in beeld. Daardoor ontstaat er een beter zicht op raakvlakken en overlappingsen, en kan het werk beter worden gecoördineerd.

De opdracht aan ADMA is veelomvattend. De problematiek op het terrein van het deputaatschap is breed. Er komen ook steeds nieuwe vragen op. Daarbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld de veranderingen in de sociale wetgeving, de opvang van vluchtelingen en de nood in grote steden. Niet aan alle vragen kan aandacht worden gegeven. Elke vergadering van een commissie staat een onderwerp centraal. Het aantal onderwerpen overtreft ruimschoots het aantal vergaderingen. Er moeten keuzes worden gemaakt.

Bovendien heeft de Generale synode 1995 het werk van het deputaatschap Kerk en Bedrijfsleven overgedragen aan ADMA. De verhouding tussen deze beide werkteerren wordt omschreven in een stuk dat de visie van deputaten op hun werkverdeling verwoordt.

Ten slotte wordt de relatie met het deputaatschap hulpverlening in binnert- en buitenland beschreven. Er is structureel contact met dit deputaatschap. Dat gebeurt met name op moderameniveau. Hier worden de door de generale synode opgedragen taken met betrekking tot het Diaconaal Bureau en het personeel dat daar werkzaam is, geregeld.

4.2 Uitgangspunt

De naam van het deputaatschap geeft een (voorlopige) omschrijving van het werkteerren: diaconaat en maatschappij. Het woord 'algemeen' is echter niet duidelijk. Het staat (taalkundig gezien) niet op 'diaconale' of 'maatschappelijke', wel op aangelegenheden. Bedoeld zijn echter algemeen diaconale en maatschappelijke aangelegenheden. Daarom moet het woord 'algemeen' in de naam van het deputaatschap vervangen worden door 'algemeen'.

De basis van het werk van het deputaatschap ligt in de kerk. De kerk heeft een roeping in algemeen diaconale en maatschappelijke aangelegenheden. Vanzelfsprekend is de roeping van de kerk breder. Wat in dit verband van belang is, is de diaconale roeping en de roeping van de kerk in de maatschappij. Het deputaatschap dient de kerk in het vervullen van deze roeping. Daarmee is niet gezegd dat het deputaatschap deze in de plaats van de kerken vervult. Wel heeft het de taak de kerken in de gehoorzaamheid aan die roeping te dienen.

In haar diaconale roeping richt de gemeente zich op mensen in nood wat betreft hun tijdelijke en aardse bestaan. In haar maatschappelijke roeping is de kerk niet specifiek gericht op mensen in dergelijke nood, maar verstaat zij in het algemeen haar verantwoordelijkheid ten aanzien van zaken die betrekking hebben op de inrichting en instandhouding van de samenleving.

4.3 Kerntaken

Het deputaatschap heeft drie kerntaken: bezinning, ondersteuning en het onderhouden van contacten.

- a. Het deputaatschap bezint zich op relevante diaconale en maatschappelijke thema's. Het wil daardoor zicht krijgen op problemen die zich voor (kunnen) doen. Ook worden fundamenteel theologische vragen aan de orde gesteld. Onder meer is de verhouding tussen Woord en daad onderwerp van bezinning. Deze bezinning gebeurt samen met deputaten HBB.
- b. Het deputaatschap geeft ondersteuning via voorlichting, advies, toerusting en publiciteit. Deze ondersteuning wordt gegeven aan diaconieën, diakenen, CDC's, kerkerraden, zusterkerken en (diaconale) commissies.
- c. Het deputaatschap onderhoudt contact met leden van de kerken die zich in het bijzonder betrokken weten bij de diaconale en maatschappelijke roeping van de kerk. Dit contact vindt plaats via het geven van voorlichting, adviezen, toerusting en publiciteit. Vanuit deze algemene kerntaken stelt elke commissie eigen kerntaken en doelstellingen vast. Deze worden vastgelegd in een werkplan. Het werkplan wordt jaarlijks geëvalueerd.

4.3.1 Aandachtvelden

De kerntaken die betrekking hebben op de diaconale en maatschappelijke roeping van de kerk raken vier aandachtsvelden: de eredienst, de gemeente, de plaatselijke samenleving en de samenleving wereldwijd.

- a. De eredienst is het eerste aandachtsveld. De diaconale en maatschappelijke roeping van de kerk is onlosmakelijk verbonden met de eredienst, die het hart is van het gemeente-zijn. De diaconale en maatschappelijke roeping staat niet los van de verkondiging van het Woord en de beleving van het geloof in de eredienst, maar vormt daarvan een wezenlijk aspect. Op dit onderwerp zullen deputaten in de volgende periode zich verder bezinnen.
- b. De gemeente is het tweede aandachtsveld. De diaconale en maatschappelijke roeping is onlosmakelijk verbonden met het gemeentelijke leven. De gemeente mag en moet deze roeping gestalte geven. Het helpen van gemeentelieden in sociale en maatschappelijke problemen komt hier in beeld. De gemeente heeft ook leiding nodig bij de uitoefening van deze roeping. Zij mag daartoe ook worden bemoedigd en vermaand. In dat verband neemt diaconaal huisbezoek een belangrijke plaats in.
- c. Het derde aandachtsveld is de diaconale en maatschappelijke roeping van de kerk in de samenleving. Een belangrijke vraag op dit gebied is de vraag naar de verhouding tussen geloof en arbeid.
- d. Het vierde aandachtsveld is de diaconale en maatschappelijke roeping wereldwijd. Het diaconaal wereldwijd is vooral een opdracht voor deputaten HBB. Toch verdient dit ook de aandacht van ADMA, omdat dit deputaatschap ondersteuning geeft aan de diaconale roeping van de kerken. Bovendien kan

er een gezamenlijke bezinning zijn op vragen met betrekking tot de diaconale roeping van de kerk. Naast deze diaconale roeping wereldwijd is ook de maatschappelijke roeping wereldwijd van belang. Deze heeft tot dusver weinig aandacht ontvangen.

4.4 Slot

Deputaten zijn dankbaar voor de groeiende betrokkenheid van leden van onze kerken bij het diaconaat. Het is hen een vreugde deze leden van dienst te zijn. Zij merken dat het werk een eigen plaats heeft in onze kerken en gewaardeerd wordt. Iets van de liefde van Christus zichtbaar maken is hun wens. Het beleidsplan wil de richting aangeven om de diaconale roeping de komende jaren gestalte te geven. Voor een uitgebreide versie van het beleidsplan zie bijlage 1.

5. Activiteiten

5.1 Diaken en Diaconaat

Leden van deze commissie zijn: zr. T.T. Drayer-Quast en de brs. A. Heystek, W.N. Middeldijk en A. van der Molen.

Adviseurs zijn de brs. J.N. Noordant (opgevolgd door H. van der Velden) en H.H. van Well.

5.1.1 Taken

Commissie D&D houdt zich speciaal bezig met de volgende artikelen uit de instructie:

- het geven van voorlichting en adviezen in algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden;
  - het toerusten van diakonen via de classieke diaconale commissies;
  - het onderhouden van contacten met de classieke diaconale commissies.
- De synoden van 1995 en 1998 verstreken speciale opdrachten die in eerste instantie ook deze commissie regarderen:
- te stimuleren dat het diaconaal huisbezoek inhoudelijk en beleidsmatig in de kerken aan de orde komt (1995);
  - k. de implementatie van de besluitvorming ter synode inzake het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen'.

5.1.2 Visie

De commissie hanteert met betrekking tot het bovenstaande de volgende visie.

Diakonen mogen de gemeente wijzen op haar taak te delen en te dienen en haar helpen bij de uitvoering daarvan. Zij zullen de gemeente leren kennen met de daar aanwezige gaven en noden, onder andere door diaconaal huisbezoek. Ook de plaats van het diaconaat in de eredienst vraagt verdere doordenking van de diaconie.

Om dit te realiseren hebben de diaken en de diaconie mogelijk ondersteuning, voorlichting en toerusting nodig. Hier zijn de CDC's van belang. Zij bieden mogelijkheden van overleg over diaconale taken. Deputaten hebben hier een ondersteunende taak. Zij moeten diakenen en CDC's stimuleren, assisteren en instrueren, geven voorlichting en advies met het oog op daadwerkelijk dienstbetoon en fungeren als vraagbaak. Vragen wakker roepen en doen formulieren, noodsituaties onderkennen en daarop adequaat inspelen is de taak van deputaten. Ook toerusting van nieuwe en reeds dienende diakonen hoort daarbij.

5.1.3 Uitvoering

Ook in de afgelopen periode is het werk met betrekking tot de bovenstaande taak voortgegaan. Veel tijd is hieraan besteed, niet het minst door br. Van Well. De commissie heeft regelmatig zijn werkzaamheden, werkplannen en -verslagen besproken.

Naast deze reguliere werkzaamheden heeft de commissie aandacht gegeven aan de speciale opdrachten en zich bezonnen op oude en nieuwe aandachtsterreinen.

Over de speciale opdracht met betrekking tot het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' rapporteren we in een aparte paragraaf (zie par. 6). In de hierna volgende paragrafen doen we verslag van de overige bezinning en beleidsontwikkeling. Respectievelijk betreft dit: diaconaal huisbezoek en zusterkring. De geplande bezinning op de aandachtsgebieden 'jeugd-diaconaat' en 'diaken en eredienst' heeft op het moment van het opmaken van dit rapport nog niet plaatsgevonden. De doorgaande bezinning over jeugd-diaconaat kon wegens ziekte van br. Van der Molen binnen de commissie onvoldoende plaatsvinden. Wel hebben we dit thema besproken op de bezinningsvergadering van het plenaire deputaatschap en op een jaarlijkse najaarsbezinningsdag met diakenen.

De bezinning over het thema 'diaken en eredienst' staat nog op de planning van 2001.

5.1.4 Diaconaal huisbezoek

Van de CDC's zijn die van Den Haag, Utrecht en Middelburg relatief gezien het meest actief met dit onderwerp bezig. Over het algemeen is er weinig vooruitgang te bespeuren. Sommige kerken doen het zelf, bijvoorbeeld Aalsmeer en Zwolle.

Waar het gebeurt, verschilt de invulling en uitvoering per gemeente. In sommige gemeenten verschilt dat zelfs per diaken. Een invulling die gekoppeld is aan beschikbare tijd en ook eigen visie.

De commissie D&D blijft met de generale synode overtuigd van het belang van diaconaal huisbezoek. De commissie heeft zich bezig gehouden met de vraag hoe het komt dat het niet zo goed loopt. Op basis hiervan heeft de commissie het volgende beleid geformuleerd:

- het bundelen van informatie. Daarbij is te denken aan voorlichtingsmateriaal, maar ook aan praktische verhalen uit de gemeenten;
- het voortgaan in het toerusten van diaconieën met betrekking tot diaconaal huisbezoek.

- het schriftelijk vragen aan de CDC's over hun ervaringen en adviezen met betrekking tot diaconaal huisbezoek.

5.1.5 Zusterkring

In de afgelopen jaren is er een zekere ontwikkeling binnen de gemeenten op gang gekomen, waaruit blijkt dat het fenomeen 'zusterkring' niet meer weg te denken valt binnen de kerken. In ons verslag aan de generale synode 1998 hebben wij al enigszins aangegeven dat het werk van de zusterkring plaatselijk een eigen karakter kan hebben.

De zusterkring heeft centraal gestaan op de regionale bijeenkomsten met de CDC's in het voorjaar van 2000. Deputaten hebben de CDC's een aantal vragen voorgelegd. Naar aanleiding van de gestelde vragen werd bevestigd dat de naamgeving van de diverse initiatieven in de gemeenten zeer divers is, maar niet meer onder te brengen onder de naam 'zusterkring'. Deputaten denken aan de volgende formulering: 'een kring van zusters en broeders die op enigerlei wijze, maar niet direct vanuit het ambt van diaken, de liefde van Christus gestalte geven door het verzamelen en uitdelen van gaven van de diaconale gemeente'.

In geen enkele instructie van de classis voor CDC's wordt gesproken over de toerusting van zusters en broeders, die buiten het bijzondere ambt diaconaal bezig zijn binnen de gemeente.

Deputaten zullen dit aan de CDC's voorleggen met het verzoek hierover na te denken. Zij zullen het belang van het toerusten van zusters en broeders onder hun aandacht brengen en hen verzoeken hun instructie van de classis op dit punt te laten wijzigen. Incidenteel wordt er door verschillende CDC's wel aan toerusting gedaan voor zusterkringen, met name wanneer het thema van een avond aansluit bij de werkzaamheden van de zusterkring.

Deputaten hechten eraan in de toerusting iedereen die diaconale taken verricht binnen de gemeenten, te dienen. Daarom stellen zij voor de toerusting van deze leden middels de CDC's en de plaatselijke diaconieën in hun instructie op te nemen.

5.1.6 Bezinning en toerusting

Voor bezinning en toerusting doen deputaten, diaconieën en CDC's veelal een beroep op de diaconaal consultant br. H.H. van Well. Op de generale synode 1998 is zijn slagen voor het doctoraal examen theologie reeds aan de orde geweest, ook al hadden deputaten daarover nog niet gerapporteerd. In december 1999 is de praktijk van het toerustingswerk door hem gediend met zijn boekje 'Diaken in de praktijk'. Deputaten hebben, samen met deputaten HBB dit boekje van een voorwoord voorzien. Er wordt goed gebruik van gemaakt, gezien het feit dat een tweede druk in het voorjaar 2001 zal verschijnen.

Een belangrijk deel van het werk heeft plaatsgevonden rondom de uitwerking van de besluiten van de vorige synode met betrekking tot 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen'. In de afzonderlijke rapportage daarnaast worden de werkzaamheden van de toerustingsfunctionaris in dat verband zichtbaar.

Voor de diakenen is ook het werken via diaconaal huisbezoek extra onder de aandacht gebracht, doordat een nummer van Adma-Info aan deze materie is gewijd. Br. Van Well heeft dit nummer geschreven op basis van de ondersteuning die hij diaconieën op dit terrein geeft. Ook aan andere nummers van Adma-Info, zoals 'Armlastig of armzalig' en 'De problematiek van de agrariërs', heeft hij via de desbetreffende werkgroepen en als schrijver bijgedragen.

Contacten met de CDC's en het houden van lezingen en toerustingsavonden komen frequent voor. Een belangrijk deel van het werk valt hieronder te scharen. Ook cursussen voor diakenen zijn gehouden. Verandering in vergelijking met het verleden, zoals in het vorige rapport reeds aangegeven, is vooral dat de cursus niet meer centraal in het land wordt gehouden, maar in een bepaalde regio onder auspiciën van een CDC. Verder organiseert het Diaconaal Bureau jaarlijks informatiedagen voor diakenen in het najaar. Na de opheffing van de Chr. Geref. Vereniging voor Jeugdwezijn is in 2000 ook in juni een zaterdag besteed aan het nadenken over 'diaconaat voor jongeren'. Mede naar aanleiding van deze dag werd in dat najaar een studiedag gehouden over 'diaconaat met jongeren'.

Ook de interne bezinning van deputaten speelde in de voorbereiding op de dag een belangrijke rol. Aan die bezinning draagt br. Van Well eveneens bij, zowel inhoudelijk als in de leiding van de bezinningsvergaderingen.

Naast de inhoudelijke bezinning heeft hij bijgedragen aan de beleidsmatige bezinning door mee te werken aan de totstandkoming van het beleidsplan van deputaten en het beleidsplan van het Diaconaal Bureau.

In 1996 en 1999 heeft de diaconaal consultant aan de Theologische Universiteit een aantal colleges gegeven over diaconaat. Hij heeft een opzet gemaakt voor een curriculum diaconaat. Ook aan De Wittenberg en de Gereformeerde Opleiding tot Kerkelijk Werker zijn colleges diaconaat gegeven.

5.1.7 Publiciteit en documentatie

Tot 1 september 2000 was br. J.N. Noordant, naast zijn functie als secretaris diaconaat, verantwoordelijk voor de voorbereiding en uitvoering van de publiciteit van deputaten. Per genoemde datum is hij opgevolgd door br. H. van der Velden.

De publiciteit van deputaten betreft voor een belangrijk deel de uitgave van Adma-Info, een zes keer per jaar verschijnende periodek voor diakenen en anderen die in het diaconaat zijn geïnteresseerd. Er zijn zo'n 600 abonnees op het blad.

De onderwerpen van de themanummers waren: (in 1996) armoede, diaconaal huisbezoek, dementie, agrariërs, oost-europa; (in 2000) diakenen op de classis, arbeid en zorg. Daarnaast waren onder andere de volgende onderwerpen aan de orde: diaconaat door jongeren, diaconaal beleid, kerkasiel, viering Heilig Avondmaal thuis, SGJ, milieu en kerkeletoon.

Voor de CDC's verzorgt het Diaconaal Bureau de nieuwsbrieven. De verantwoordelijkheid voor de uitgave berust bij de desbetreffende CDC. Het Diaconaal Bureau verzorgt de uitvoering en verzending. Het aantal CDC's dat gebruik maakt van deze service stijgt.

Een nieuw fenomeen op het terrein van de publiciteit is de website van de Chr. Geref. Kerken. Deze site is geopend bij de aanvang van de synode van 1998. Hoewel er van synodewege niet direct een deputaatschap verantwoordelijk voor is gesteld, hebben de in het Landelijk Kerkelijk Bureau samenwerkende deputaatschappen gemeend deze eigentijdse vorm van contact te moeten beginnen. Er blijkt in de praktijk regelmatig bezoek te zijn. Naast de technische ondersteuning vraagt een website ook een eigen beleid vanuit het oogpunt van communicatie.

Aan de invoering van de aarwezige boeken en tijdschriften in een bibliotheekstelsel is in de achterliggende periode behoorlijk aandacht geschonken. Een dagdeel per week is zr. A.L. van Well-Abbas met deze taak bezig. Daarnaast zijn er diverse diaconale thema's waarover informatie wordt vergaard. Deze kennis dient systematisch behandeld te worden. Ook diverse instellingen voor hulpverlening binnen Nederland hebben in het documentatiesysteem een plaats. Mede daardoor kan het Diaconaal Bureau op tal van vragen van diaconen snel en adequaat reageren.

5.2 Diaconaat en Samenleving

Leden van de commissie zijn de zrs. Van Dijk en Romkes en de zrs. Fahrner en Westorink. Br. J.J. van der Knijff is contactpersoon vanuit zijn functie in de Interkerkelijke Commissie Integratie Gehandicapten en de Stichting Kom Beter Binnen. Br. J. Roode is als contactpersoon vanuit de Pastoraal in de gezondheidszorg in de commissie opgenomen. Adviseur is br. H.H. van Well.

5.2.1 Taken

Commissie D&S houdt zich speciaal bezig met de volgende artikelen uit de instructie:

- het geven van voorlichting en adviezen in algemene maatschappelijke aangelegenheden;
- het geven van voorlichting en adviezen over de plaats van de kerk in de samenleving;
- het onderhouden van contacten met bestaande organisaties in eigen kerkelijk leven of daarbuiten en voor zover nodig met overheidsinstellingen.

De synoden van 1995 en 1998 hebben de volgende speciale opdracht gegeven:

- het gesprek met de Chr. Geref. Vereniging voor Jeugdwelzijn af te ronden en de bestuurlijke participatie in de Stichting Gereformeerd Jeugdwelzijn te effectueren.

De commissie heeft zich ten doel gesteld:

- de bezinning op samenlevingsvraagstukken en maatschappelijke probleemvelden en -groepen;
- de toerusting van diaconen op deze terreinen;
- het onderhouden van contacten met instellingen en organisaties.

Taken die hieruit voortvloeien:

- het in kaart brengen van samenlevingsvraagstukken en maatschappelijke probleemvelden en -groepen en bespreking van daarmee samenhangende thema's;
- het zorgen voor toerusting en publiciteit met betrekking tot genoemde thema's;
- het informeren en adviseren van diaconen inzake actuele ontwikkelingen betreffende samenlevingsvraagstukken en maatschappelijke probleemgroepen en -velden en het organiseren van een dag voor diaconen over jeugd(hulp)verlening;
- het maken van beleid op en het onderhouden van contacten met instellingen en organisaties, zoals de Chr. Hogeschool Ede, het Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis (GPZ), de Gereformeerde Landelijke Instellingen voor Geestelijke Gezondheidszorg (GLIAGG) De Poort, de Federatie van Prof. Chr. Instellingen voor Thuiszorg en Maatschappelijk Werk, de Interkerkelijke Commissie Integratie Gehandicapten (ICIG), de Gereformeerde Landelijke Instelling voor Beschermende Woonvormen (GLIBW), Stichting Kom Beter Binnen en de Stichting Gereformeerd Jeugdwelzijn (SGJ).

5.2.2 Werkwijze

De commissie vergaderde vier maal per jaar. Op elke vergadering stond een beleidspunt centraal. Eenmaal per jaar werd verslag uitgebracht aan de plenaire vergadering, waarbij tevens de plannen voor het komende jaar werden ontvouwd. De commissie heeft zich onder andere met de volgende onderwerpen bezig gehouden.

5.2.3 Mensen met een handicap

Het is voor diaconen moeilijk om goede informatie ten behoeve van mensen met een handicap te verkrijgen. Met het oog daarop heeft de ICIG een notitie geschreven over het opzetten van een zorgloket. Het is belangrijk dat diaconen weten waar zij terecht kunnen voor informatie. Hier wordt verder aan gewerkt.

De stichting Kom Beter Binnen is al enige jaren bezig met enerzijds het verkrijgen van gelden voor, anderzijds het laten uitvoeren van onderzoek in diverse provincies. Dit onderzoek betreft de toegankelijkheid en bruikbaarheid van protestantse kerkgebouwen voor mensen met een handicap. Momenteel is het onderzoek in de provincies Drenthe, Utrecht, Flevoland en Overijssel afgerond en de rapporten zijn verscheen. KBB is nog in onderhandeling met de provincies Zuid- en Noord-Holland en Gelderland.

De onderzochte kerken zullen vermeld worden in het 'Kerkenboek' dat in 2002 zal verschijnen. Via een code zal aangegeven worden welke mogelijkheden een kerkgebouw heeft voor mensen met een handicap. Het onderzoek kost ca. f 300,- per kerkgebouw.

Deputaten zijn van mening dat ons kerkverband niet alleen mee moet lopen met de ontwikkelingen, zoals die zich in dit kader voordoen. Als de kerken serieus menen dat mensen met een handicap volwaardig lid

van de gemeente zijn, is het noodzakelijk dat onze kerkgebouwen toegankelijk en bruikbaar zijn voor deze mensen. Een eerste stap in dit verband is onderzoeken hoe de stand van zaken nu is om op basis daarvan de plaatselijke gemeenten te adviseren over het toegankelijk maken van de kerkgebouwen. Op dit moment zijn ca. 140 gebouwen van ons kerkverband nog niet onderzocht. Het betreft de classes Groningen (15 kerkgebouwen), Friesland (15), Amersfoort (18), Apeldoorn (15), Amsterdam (10), Den Haag (17), Haarlem (16), Dordrecht (14), Middelburg (10) en Rotterdam (17). Het onderzoek zal in totaal een bedrag van ca. f 40.000,- kosten.

Deputaten stellen voor dit toegankelijkheidsonderzoek voor ons kerkverband te laten uitvoeren en daartoe de omslag van ADMA voor de komende drie jaar met f 0,17 te verhogen. Op deze wijze laten onze kerken juist op synodaal niveau zien, hoe belangrijk zij de toegankelijkheid van kerkgebouwen vinden voor mensen met een handicap. Deputaten Jaarboek hebben zich bereid verklaard de codering van de faciliteiten van kerkgebouwen aan te passen aan de nieuwe internationale normen. Ook in het jaarboek is dan voor ieder leesbaar welke mogelijkheden onze kerkgebouwen bieden aan mensen met een handicap.

5.2.4 Stichting Gereformeerd Jeugdwelzijn

5.2.4.1 Ophffing Christelijke Gereformeerde Vereniging voor Jeugdwelzijn

Per 1 januari 2000 is de CGVJ opgeheven. Die historische gebeurtenis vormde de afsluiting van een lange ontwikkeling. Eindelijk is de verantwoordelijkheid voor de diaconale taak van de jeugdzorg daar terecht gekomen, waar die behoort. Niet bij een particuliere vereniging van diaconen, maar bij de kerken die in hun kerkelijke arbeid ook dit diaconaat een plaats gegeven hebben. Per genoemde datum zijn deputaten ADMA verantwoordelijk voor de participatie van onze kerken in de SGJ. Daar toe behoort:

- het voeren van en contact onderhouden met de chr. geref. bestuursleden;
- het innemen van de omslag die door de diaconen wordt opgebracht;
- het beheer van de opbrengst van de correspondentenactie.

Zoals hierboven genoemd zijn de met de SGJ samenhangende financiën onderdeel geworden van de exploitatierekening van deputaten ADMA. Hiermee zullen ook de eventueel daaraan verbonden financiële risico's bij ADMA tot uitdrukking worden gebracht. De financiële risico's worden verder toegelicht in paragraaf 8 'Financiën'.

In het bestuur van de SGJ zitten drie chr. geref. bestuursleden. Tot 1 januari 2001 waren dat de zrs. ds. J. van Dijken, M. Visch en P. Zuidema. Met ingang van 1 januari 2001 heeft zr. Van Dijk de plaats ingenomen van br. Visch, zodat er een nauwe relatie ontstaat is tussen deputaten en het bestuur. Ds. Van Dijken is als voorzitter van de SGJ opgevolgd door br. G.J.A. Toonen.

Commissie D&S nodigt de bestuursleden eenmaal per jaar uit voor een gesprek.

In plaats van de jaarlijkse ledenvergadering van de CGVJ heeft ADMA 17 juni 2000 een dag voor diaconen georganiseerd. Zaken die op deze dag aan de orde kwamen: het verslag van de ophffingsvergadering CGVJ, informatie met betrekking tot de huidige stand van zaken door de directeur van de SGJ en de bespreking van een casus. Hoewel dit een geslaagde dag was, wordt overwogen om in de toekomst toch meer met regionale bijeenkomsten te gaan werken.

De correspondentenactie vanuit onze kerken brengt per jaar een bedrag van ongeveer f 200.000,- op. Dit geld wordt samen met op andere wijze verkregen fondsen beheerd door de Stichting De Meerpaa. Deze stichting, die voorheen fungeerde als steunstichting voor het werk van de CGVJ, is nu verbonden met ADMA. Zij stelt zich ten doel te voorzien in het tekort tussen de opbrengst van de hoofdlijke omslag en de feitelijke bijdrage, die conform bestaande afspraken jaarlijks van christelijke gereformeerde zijde verwacht wordt. Namens ADMA hebben de zrs. Nabers en Westorink zitting in het bestuur van de stichting.

De kerken mogen grote waardering hebben voor alle arbeid, die de CGVJ gedurende vele jaren met vaak slechts beperkte middelen, maar onder de kerkelijke zegen van de Heere verricht heeft. Al doende heeft men op een bijzondere wijze (diaconale) geschiedenis geschreven. Het is jammer als dat teloor gaat. In opdracht van ADMA zal daarom een tweetal journalisten proberen deze geschiedenis op schrift te stellen (na raadpleging van de archieven en mensen die op bijzondere wijze bij de CGVJ betrokken zijn geweest).

5.2.4.2 De jeugdhulpverlening

Er zijn twee kanten aan de jeugdhulpverlening: de juridische kant (gezinsvoogd) en de vrijwillige ambulante kant. Dit komt samen in het Bureau Jeugdzorg. Hierachter bevinden zich de pleegzorg, de langdurige ambulante hulpverlening en de jeugthuizen. De SGJ verleent deze zorg vanuit haar gereformeerde identiteit. In de door de overheid ingevoerde regionalisering kan er per regio slechts sprake zijn van een bureau Jeugdzorg, als centrale toegang voor alle vormen van jeugdzorg. Ploegen van de SGJ en anderen om minstens in een aantal regio's te komen tot een eigen bureau voor gereformeerde jeugdzorg krijgen geen goedkeuring van de overheid. Inmiddels is in samenwerking tussen Eleos, SGJ en De Vluchtheuvel een soort landelijk voorportaal gecreëerd voor allen, die in welke regio dan ook gereformeerde jeugdzorg wensen. Via dit voorportaal met de aanduiding TGJ - Toegang Gereformeerde Jeugdzorg - wordt de cliëntenstroom begeleid via de regionale bureaus naar de diverse vormen van jeugdzorg, zoals die geboden worden door met name Eleos, SGJ en De Vluchtheuvel. Deputaten zijn verheugd over de totstandkoming van dit dringend noodzakelijke initiatief. De residentiële zorg (de jeugthuizen) is gevestigd in Kampen, Zwolle, Wezep, Amersfoort, Leusden, Gouda en Dordrecht. Het streven is om tot maar inwoners per woon-eenheid te komen, zodat de kosten lager worden.

Het hoofdkantoor van de SGJ gaat verhuizen naar Amersfoort waar samen met de ChristenUnie een gebouw in gebruik genomen zal worden.

5.2.5 Jongeren en samenleving

Tijdens een diepgaande bezinning op dit thema werd onder andere het volgende geconstateerd:

De samenleving is consumptief en passief ingesteld. In het algemeen stellen jongeren geen vragen, zijn zij niet kritisch. Er zijn zoveel zaken waaruit zij kunnen kiezen, dat zij geen keuze meer kunnen maken. Er worden door volwassenen ook te weinig wegwijsers uitgezet die zij kunnen volgen. Deze ontwikkelingen gaan ook niet aan de kerk voorbij. De samenleving wordt onpersoonlijker. Er is geen persoonlijke communicatie (van hart tot hart) meer. Hierdoor laat de jongere het leven over zich heen komen. De mens is echter alzo niet geschapen, maar heeft juist behoefte aan liefde van God en medemens. Het gezin als eerste beschermingslaag rond de jongere, verliest ook steeds meer zijn functie. Het zijn steeds meer de media van waaruit onpersoonlijke doch indringende beïnvloeding plaatsvindt op kind en gezin. Terwijl jongeren juist behoefte hebben aan gezag en grenzen in hun ontwikkeling, laten zij hun gedrag en uiterlijk steeds meer bepalen door wat anderen ervan vinden. Het ontbreekt aan idealisme en toekomstperspectief.

Door dit alles neemt de jongere zichzelf steeds meer als uitgangspunt van zijn handelen: 'Wat heb ik eraan?' Jongeren worden in deze tijd steeds meer aangesproken op hun individu-zijn, terwijl het vinden van een eigen identiteit steeds lastiger wordt. Er is sprake van een individualiseringsparadox. Het feit dat jongeren steeds minder duidelijke identificatiefiguren in hun directe omgeving hebben, is hier debet aan. Voor jongeren is het leven steeds minder een ontdekkingsstocht, maar het zoeken van een overlevingsstrategie. Opvoeden is geen emmer vullen maar een vuur ontsteken. Als dat zo is, zal de ouder(e) in vuur en vlam moeten staan om dat proces te doen geschieden. Dit thema jongeren en samenleving werd van dusdanig belang geacht, dat het gediend heeft op een plenaire bezinningsvergadering. November 2000 is het ook aan de orde gesteld op een landelijke bezinningsdag voor diaconen, maar dan belicht vanuit de drie verschillende commissies van ADMA.

5.2.6 GLIAGG De Poort/Eleos

5.2.6.1 Fusie

Deputaten zijn vanaf de oprichting in 1977 als participant betrokken geweest bij het werk van de stichting Gereformeerde Landelijke Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (GLIAGG) De Poort. Zoals door alle jaren heen staat ook dit verslag in het teken van de overnemende zorg omtrent de voortgang en uitbouw van het werk. Er wordt in toenemende mate een beroep gedaan op gereformeerde geestelijke gezondheidszorg (GGZ). Er is een structureel tekort aan middelen om daaraan enigszins adequaat te kunnen voldoen.

Toch zijn er ook positieve ontwikkelingen. Deputaten zijn verheugd en dankbaar te kunnen melden, dat na intensieve voorbereidingen per 1 januari 2000 een fusie tot stand gebracht kon worden tussen de Gligg, het Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis (GPZ) en de Gereformeerde Landelijke instelling voor Beschermende Woonvormen (GLIBW). De naam van de nieuwe instelling voor gereformeerde GGZ luidt 'Eleos' (barmhartigheid).

Ten gevolge van deze fusie kan men nu aan een adres terecht voor diverse vormen van zorg: ambulante zorg voor jeugd en volwassenen (voorheen Gligg en de poliklinieken van het GPZ), klinische opname en deeltijdbehandeling (voorheen GPZ De Fontein), wonen in een beschermende woonvorm (voorheen GLIBW), werken in een centrum voor dagbesteding en arbeidsrehabilitatie (voorheen GLIAGG en GLIBW).

Eleos is een instelling met 17 vestigingen, geografisch behoorlijk gespreid over het land, meer dan 300 personeelsleden (245 fte's) en een begroot budget voor 2001 van f 29 miljoen. De fusie beoogt de drempel voor mensen uit de achterban, die zorg behoeven, zo laag mogelijk te maken en de tussenschotten tussen de verschillende vormen van zorgverlening weg te nemen. Inmiddels is reeds duidelijk, dat de gefuseerde instelling een betere strategische positie heeft ten opzichte van de overheid. Dat heeft positieve gevolgen voor voorziening van de benodigde middelen.

5.2.6.2 Bestuurlijke vormgeving

Het bestuur is het hoogste gezagsorgaan van de organisatie. Daarin zijn vijf kerkelijke groeperingen elk met twee bestuursleden vertegenwoordigd: de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika, de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en 'overige kerkverbanden'. Deze laatste aanduiding omvat ondermeer de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Oud-Gereformeerde Gemeenten. Naar wettelijk voorschrift wordt een bestuurslid benoemd door de Cliëntenraad. Ook dit lid behoort tot een van de genoemde kerken.

Zoals voorheen in het bestuur van de GLIAGG behartigen deputaten ADMA de vertegenwoordiging in het bestuur namens onze kerken. De twee zetels worden momenteel ingenomen door de hrs. W. Huzar en A. Heystek.

Met het oog op een goede relatie met de kerkelijke achterban is een Raad voor Overleg Kerken en Eleos ingesteld. Tweemaal per jaar komt de raad bijeen voor overleg met het bestuur. Deputaten zijn in deze raad vertegenwoordigd middels twee leden van de commissie D&S.

5.2.6.3 Stichting Steun Gereformeerde Zorg

Ook de steuninstellingen van de gefuseerde instellingen zijn samengegaan in een nieuwe stichting Steun Gereformeerde Zorg. Conform de vroegere situatie bij de GLIAGG zal het bestuur van deze zelfstandige stichting gevormd worden door het bestuur van Eleos. De stichting beoogt de werving van fondsen ter bekostiging van ongesubsidieerde activiteiten, die in bijzondere zin samenhangen met de identiteit van Eleos. Tevens is de steun van deze stichting nodig om meer zorg te kunnen verlenen, dan (vooralsnog) door de overheid vergoed wordt. De behoefte daaraan is onverminderd groot. Nog altijd kan slechts een kwart van alle hulpvragen vanuit de gefuseerde gezinnde door Eleos worden opgevangen. Deze bijdragen zullen ook in de toekomst noodzakelijk zijn om aan de zorgvraag te kunnen voldoen en de wachtlijsten, die er zijn, zoveel mogelijk te beperken. Om die reden stellen deputaten voor de jaarlijkse bijdrage, die de kerken gaven aan de steuninstelling van de GLIAGG (f 30.000,-), te continueren ten behoeve van de stichting Steun Gereformeerde Zorg.

5.2.7 Psycho-sociale problematiek

Ook aan dit thema werd aandacht besteed met het oog op het voorkomen daarvan in onze kerken. Geconstateerd werd dat wij leven in een postmoderne wereld waarin de grote verhalen hebben afgedaan. Er is een fragmentarisering van het bestaan opgetreden en deze gaat ook aan christenen niet voorbij.

Het leven van mensen wordt tegenwoordig opgesplitst in diverse compartimenten met elk zijn eigen waarden en normen, bijvoorbeeld op het werk, in de kerk en elders.

Deze gespletenheid van het bestaan, tezamen met het wegvallen van het grote verhaal, is de oorzaak van veel problemen op psycho-sociaal gebied. Dit staat naast de problemen die altijd gespeeld hebben op het gebied van ziekte, ouderdom, werkloosheid, financiën en relaties.

De laatste jaren zijn de diaconieën steeds minder betrokken bij de zorgverlening. Dit komt door de toenemende professionalisering, fusiegolven en veranderende bestuursstructuren. Gevolg is dat ook bij veel protestants-christelijke zorginstellingen de kerken op afstand zijn komen te staan.

Voor ons is van belang of wij zorg- en hulpverlening door en voor christenen in stand willen houden. Vanouds heeft de kerk dit tot haar taak gerekend. Eigenlijk was het nog breder: in de geschiedenis zien wij dat vanuit de christelijke barmhartigheid steeds weer de kerken vorm en inhoud aan de zorg- en hulpverlening gegeven hebben.

Door de vereconomisering van de samenleving en de opmars van het marktdenken in de zorg is er voor een denken en handelen vanuit de christelijke visie steeds minder plaats. Gelukkig is er binnen de gereformeerde gezinnde volop aandacht voor deze problematiek. Naast het reeds bestaande aanbod van zorg- en hulpverlening vanuit de eigen identiteit (Eleos, SGJ, etc.) is er ook sprake van het ontwikkelen van initiatieven om te komen tot:

- een samenwerking van instellingen uit de gereformeerde gezinnde over de sectorgrenzen heen;
- een algehele uitbreiding van het zorgaanbod;
- de vorming van eigen zorgnetwerken.

Een en ander werd besproken op het symposium 'Zicht op zorg in de gereformeerde gezinnde', waaraan ook door een deputaat werd deelgenomen. Hoewel de initiatieven voortkomend uit het symposium en het gelijknamige onderzoek nog in de kinderschoenen staan, werd al wel duidelijk dat onze kerken de ontwikkelingen op het gebied van de vraaggestuurde zorg, de regionalisering van zorgcontractering en indicatstelling en de ontschotting van de AWBZ nauwgezet zullen moeten volgen.

Commissie D&S zal daarom alert blijven en zo nodig actie ondernemen om de bewustwording van deze problematiek binnen onze kerken te stimuleren.

5.2.8 Vluchtelingen en asielzoekers

In haar vergaderingen is de commissie bezig geweest met genoemd thema. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de verschillende benamingen:

- een vreemdeling is iemand die niet de Nederlandse nationaliteit heeft;
- een asielzoeker is iemand die niet de Nederlandse nationaliteit heeft en asiel heeft aangevraagd;
- een vluchteling is iemand die door de overheid als zodanig erkend is volgens het verdrag van Genève van 1951.

De tegenwoordige ontwikkelingen zijn in vergelijking met tien jaar geleden veel complexer door de grote toestroom van asielzoekers. De afhandeling van de asielaanvragen kost erg veel tijd, zodat sommige asielzoekers 3 à 4 jaar in een asielzoekerscentrum zitten. Veel Nederlanders en dan met name jongeren hebben een negatief beeld van asielzoekers.

De commissie heeft kennis genomen van de procedure die asielzoekers moeten doorlopen. Er is een nieuwe procedure opgesteld voor de behandeling van asielaanvragen, maar de uitvoering ervan is niet eenvoudig.

Een asielzoeker heeft te maken met allerlei problemen (angst om familie in het thuisland, psychische problemen, taalbarrière, trauma's, verraad, etcetera). Het is goed om als kerk contact te zoeken met asielzoekers. Er zijn vele mogelijkheden om dit te doen: uitnodigen voor de kerkdiensten, koffieochtenden, bijeenkomsten rond feestdagen organiseren, bijbelstudie, bezoek, taallessen, etcetera. Ook zijn er vele organisaties en instanties die zich hiermee bezighouden (bijvoorbeeld Stichting Gave). Kerken zouden aangemoedigd moeten worden om contact te zoeken met asielzoekers in hun woonplaats.

Er is ook sprake van 'schemeropvang'. Daarin gaat het over asielzoekers die afgewezen zijn en daardoor geen recht op opvang meer hebben (na een afwijzing heeft een asielzoeker nog 28 dagen recht op opvang). Als de afgewezen persoon toch nog wil proberen asiel te krijgen, heeft hij/zij geen onderdak en is dan afhankelijk van de welwillendheid van betrokken instanties en particulieren. Deputaten zullen de diaconieën ook van deze problematiek op de hoogte stellen.

5.2.9 Kerktelefoon

In 1999 besloot de Opta dat de kerktelefoon wegens zogenaamde oneerlijke concurrentie met andere telefoonvervoeren zou moeten worden geconfronteerd. De Landelijke Organisatie Kerktelefoon (LOK), die destijds mede door deputaten is opgericht, heeft het voortouw genomen in het verzet hier tegen. Dat verzet concentreerde zich op de politiek, omdat de staatssecretaris over die verhoging een definitief besluit diende te nemen.

Deputaten hebben de diaconieën opgeroepen tegen deze ontwikkeling te protesteren. Tientallen diaconieën uit onze kerken hebben aan dit verzoek gehoor gegeven. Uiteraard hebben ook deputaten zelf hun stem laten horen bij de regering en de politieke partijen. Met deputaten voor contact met de overheid is wederzijds informatie uitgewisseld. Deze acties hebben overigens niet het beoogde resultaat geboekt. Een forse tariefsverhoging heeft inmiddels plaatsgevonden. Hierin valt geen verandering meer te brengen.

Deputaten houden zich onder andere via de LOK op de hoogte van alternatieve mogelijkheden. Via internet

en/of de kabel worden momenteel proeven uitgevoerd om de relatie tussen de gemeente en haar aan huis gebonden leden in stand te houden met geringere kosten dan de huidige.

5.3 Kerk en Werk

Leden van de commissie zijn zvr. W.M. Boendermaker-Geleynse (voorzitter) en de brs. A.P. de Jong, F.J. Nabers en D.J. Steensma
Adviseur: br. H.H. van Well

5.3.1 Taken

Commissie Kerk en Werk houdt zich speciaal bezig met de volgende artikelen uit de instructie:

- f. zich te bezinnen op de vragen en consequenties van het kerk- en christen-zijn in onze samenleving, waarbij het met name gaat om vragen rond arbeid en de daarmee samenhangende sociale en maatschappelijke ontwikkeling;
- g. de resultaten van de in f. genoemde bezinning door te geven aan de kerken;
- h. kerkenraden eventueel te adviseren en te stimuleren bij het opzetten en uitvoeren van activiteiten welke aansluiten bij de punten f. en g. van deze instructie;
- i. de vertegenwoordiging van de kerken bij de bespreking van bovenbedoelde taken in interkerkelijk overleg of overleg van andere aard.

Het deputaatschap heeft daarbij een speciale opdracht van de generale synode 1998 in het bijzonder aan deze commissie opgedragen:
nader onderzoek te doen naar de inhoud, betekenis en gevolgen van een verandering in beleid en visie van het Landelijk Bureau Dienst in de Industriële Samenleving namens de Kerken (DISK) en hierover op de volgende synode te rapporteren.

5.3.2 Werkwijze

De commissie vergadert vier maal per jaar volgens een aan de hand van een beleidsnotitie opgesteld werkplan.
Dit werkplan bevat de onderdelen bezinnen, adviseren, stimuleren, onderhouden van contacten, toerusting en publiciteit. Eenmaal per jaar wordt het werk van de commissie en het werkplan voor het komende jaar uitgebreid besproken in een plenaire vergadering.

5.3.3 Bezinning

De commissie heeft zich in deze periode bezonnen op bovengenoemde punten van de synodale opdracht en naar aanleiding hiervan een beleidsnotitie opgesteld. Hierin wordt de breedte van de opdracht in kaart gebracht en worden visie en doelstellingen geformuleerd. Het opstellen van het beleidsplan als onderdeel van het beleidsplan van ADMA is een vruchtbare bijdrage aan de integratie van de taak van het voormalige deputaatschap Kerk en Bedrijfsleven in het werk van ADMA. De commissie verwacht dat hiermee een goede basis is gelegd voor een gestructureerde aanpak van de vragen rond geloof en arbeid in dit deputaatschap.

De genoemde opdracht omvat vier elementen aan de hand waarvan het uitgangspunt van de commissie kan worden verduidelijkt: (1) arbeid; (2) vragen met betrekking tot arbeid; (3) de sociale en maatschappelijke ontwikkeling die samenhangt met arbeid en (4) vragen over de sociale en maatschappelijke ontwikkeling die samenhangt met arbeid.

(1) God heeft de mens de vreugde van de arbeid geschonken. Arbeid is de menselijke werkzaamheid in natuur en cultuur, die gericht is op het beheer en de ontplooiing van de schepping, die dienst aan de naaste, de samenleving en het eigen welzijn.
De roeping tot arbeid is onlosmakelijk verbonden met de schepping van de mens als beeld van God en met de eër van God. De zondeval heeft de relatie tussen de mens en zijn arbeid verstoord. Dit heeft gevolgen voor zowel het denken over arbeid als voor de omstandigheden en de gevolgen van arbeid. Mensen verrichten hun werk in natuur en cultuur niet langer tot eër van God. Het welzijn van de naaste en de samenleving wordt niet gediend en de arbeid voor het levensonderhoud gaat gepaard met moeite en zorgen. In een gebroken wereld is arbeid zowel zegen als vloek. God is in zijn barmhartigheid ons echter tegemoet gekomen. Het evangelie dat spreekt over Gods heil in Christus, heeft ook betrekking op onze arbeid en arbeidsomstandigheden. De kerk mag dit heil verkondigen en heeft de diaconale opdracht de troost van het evangelie in woord en daad mee te delen aan allen, die in de gemeente van Christus en daarbuiten in en door hun arbeid in nood verkeren.

(2) Er zijn veel vragen met betrekking tot arbeid. Deze vragen doen zich voor in alle verhoudingen waarin wij staan: de verhouding tot God, onze naaste, de samenleving, de natuur en cultuur, en onszelf. De commissie Kerk en Werk houdt zich met name bezig met vragen waarmee de leden van de kerk in aanraking komen. Daarbij kan onder meer gedacht worden aan onderwerpen als: beroep en beroepskeuze, arbeid in relatie tot eigendom, inkomen, de verdeling van arbeid tussen mannen en vrouwen en in betaalde en onbetaalde arbeid (zorgarbeid, huishoudelijk werk en vrijwilligerswerk) en werkloosheid. Op deze vragen kan niet altijd een eenduidig antwoord gegeven worden. Er zijn ook vragen, die 'oplossingsbestendig' zijn en steeds weer terug zullen komen.

(3) Deputaten zijn zich bewust van de ingrijpende sociale en maatschappelijke ontwikkeling, die zich heeft voorgedaan met betrekking tot arbeid. Menselijke arbeid en sociale en maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloeden elkaar wederzijds. Materieel gezien is de welvaart in onze samenleving groot. Dat is een positief effect van de menselijke arbeid.

Het werk van deputaten richt zich met name op de negatieve aspecten van ontwikkelingen met betrekking tot arbeid en arbeidsverhoudingen vanwege het eigen karakter van de diaconale roeping van de gemeente van Christus. Door de sociale ontwikkeling (ontwikkeling die mensen in het persoonlijk leven en hun samenleven met anderen raakt) met betrekking tot arbeid, kunnen mensen in nood geraken. Daarom dient dit een voortdurend aandachtspunt van de kerk te zijn. Wij zijn geroepen om te zien naar hen die op het terrein van arbeid in de knel zijn geraakt.

Voorts baart de maatschappelijke ontwikkeling die samenhangt met arbeid, zorgen. Maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloeden de maatschappij, waarin mensen en ook de kerk verantwoordelijkheid dragen, als geheel. Het denken over arbeid is veranderd. Arbeid is een voorwerp geworden waarmee mensen hun eigen bestaan vullen. Werk wordt getaxeerd op zijn economische waarde of zijn waarde voor menselijke ontplooiing. Elke periode in de geschiedenis geeft een eigen invulling aan arbeid. In onze tijd staat deze vooral onder de noemer van het marktdenken. In extreme vorm leidt dit denken ertoe dat mensen zelf als handelswaar worden beschouwd. Het gevolg daarvan is dat geld, status, technologie en materialisme mensen beheersen. Dit denken heeft ingrijpende gevolgen voor menselijke verhoudingen en het milieu.
Een andere maatschappelijke ontwikkeling is dat arbeid in een sterk gedifferentieerde samenleving plaatsvindt. Arbeidsterreinen zijn bijvoorbeeld het bedrijf, de gezondheidszorg, het gezin en de school. Die differentiatie heeft positieve kanten, maar leidt anderzijds tot het ontstaan van spanning tussen betaalde en onbetaalde arbeid die in de onderscheiden levensverbanden wordt verricht. Daardoor kunnen niet alleen mensen maar ook samenlevingsverbanden als huwelijk en gezin in de knel raken.

(4) Bij al deze ontwikkelingen zijn vragen te stellen. Wat brengen ze teweeg en welke gevolgen hebben ze op het persoonlijke leven en de samenleving? Te denken valt aan onderwerpen als armoede, sociale voorzieningen, (de gevolgen van) verrijking, werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, de gevolgen van ploegendiens voor het sociaal functioneren van mensen, de gevolgen van de eis van een 'flexibele' opstelling in het arbeidsproces en een rechtvaardige beloning. Maatschappelijk gezien is het van belang om na te denken over het hedendaagse denken over arbeid, over de regelgeving van de overheid ten aanzien van arbeid, de relatie tussen geloof en economie, de sociale rechtstaat en de structurele en mondiale gevolgen van verrijking.

De kerk heeft de taak haar licht te laten schijnen over deze ontwikkelingen en indien nodig is zij geroepen een profetisch geluid te laten horen.

In het kader van deze vier aandachtspunten is over de ontwikkelingen in de afgelopen jaren op te merken dat de waardering van de betaalde arbeid sterk is toegenomen. De 24-uurs economie maakt flexibilisering van de arbeid mogelijk. Zij zet mensen er ook toe aan dat zij zich flexibel in voltijd of deeltijd aan betaalde arbeid wijden.

Aan de waardering van betaalde arbeid zitten ongetwijfeld positieve kanten. De zorg voor kinderen, ouderen en hulpbezoekers komt door de toegenomen arbeidsparticipatie echter steeds meer onder druk te staan. Dat geldt ook voor het vrijwilligerswerk.

In tegenstelling met de mening die veel mensen in onze tijd volgen, leert de Bijbel ons dat de norm voor arbeid niet ligt in de prestatie met daaraan verbonden een hoog salaris en zelfontplooiing, die mensen in hun arbeid zoeken. Normatief zijn dienst aan de naaste, verantwoordelijkheid en rentmeesterschap. De kerk moet in onze tijd pleiten voor een breed arbeidsbegrip waaronder onder meer huishoudelijk werk, vrijwilligerswerk en ambtelijk werk vallen. Arbeid mag niet verschaald worden tot de betaalde baan. De kerk mag ook in deze dingen wijzen op de bijbelse roeping tot zelfverloochening. Dit kan bijvoorbeeld concreet betekenen: het afzien van promotiekansen en voltdijs tweeverdienerschap omwille van het gezin en de dienst aan God en zijn gemeente. De kerk heeft een toerustende en pastorale taak bij de invulling van zelfverloochening en vreemdelingschap.

Zij heeft ook een diaconale taak ten aanzien van hen, die door het moderne denken over arbeid in moeilijkheden zijn gekomen. De huidige arbeidsituatie en arbeidsverhoudingen vragen veel energie en inzet van mensen. Velen kunnen de verhoogde arbeidsdruk en de vele veranderingen in hun werk niet aan en krijgen last van stress- en burnoutverschijnselen. Diaconale aandacht en toerusting zijn dan nodig.

Andere facetten van de 24-uurs economie zijn de mobiliteit en communicatiemogelijkheden. Naast de positieve aspecten zijn er ook vragen te stellen bij het altijd en overal bereikbaar moeten en willen zijn en bij de ontwikkelingen van de informatietechnologie, die mogelijk een nieuwe vorm van analfabetisme (digibeten) en tweedeling kunnen veroorzaken. De commissie heeft in de afgelopen periode onder andere aan deze onderwerpen aandacht besteed.

5.3.4 Bedrijfsbezoek

De commissie is van mening dat de bezinning gerelateerd moet zijn aan wat zich in de praktijk in bedrijven en instellingen met werkgevers en werknemers afspeelt. Daarom zijn er ook bedrijfsbezoeken opgenomen in het werkplan. Deze bezoeken bieden tevens de mogelijkheid kerkenraden en anderen bij de bezinning te betrekken, te informeren en te stimuleren.

Deputaten brachten in het najaar 2000 een bezoek aan het chemische bedrijf Dupont de Nemours in Dordrecht om zich onder andere te laten informeren over de sociale en maatschappelijke aspecten van het bedrijf, met name wat betreft de problematiek rond de verdeling van arbeid en zorg. Het zogenoemde WerkLeven programma in dit bedrijf omvat allerlei maatregelen, die tot doel hebben handvatten te bieden aan het personeel om meer balans te vinden tussen werk en persoonlijk leven. Bij dit bezoek waren ook de kerkenraden en de CDC van de classis Dordrecht uitgenodigd. Over een aantal door deputaten opgestelde vragen, die mogelijk ook leden van de gemeenten in die regio betreffen, is met hen en personeelsleden van het bedrijf gediscussieerd. Het bezoek is door allen als positief en zinvol ervaren. Het stimuleert deputaten om ook in 2001 en de komende jaren op deze weg door te gaan.

5.3.5 Adviseven

Het Diaconaal Bureau fungeert als intermediair tussen enerzijds kerkenraden en anderzijds deputaten wat betreft vragen om advies op het terrein van geloof en arbeid. De openstelling van winkels op zondag is een onderwerp dat vragen oproept. De brochure over zondagsarbeid is uitverkocht. Er wordt gewerkt aan een herdruk, die aan de actuele situatie zal worden aangepast. Ook de themanummers van ADMA-info over agrariërs, armoede en arbeid en zorg voorzien in een behoefte.

5.3.6 Contacten

Voor informatie heeft de commissie contacten met organisaties als de Reformatorische Maatschappelijke Unie (RMU), het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond (GMV), het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV), de Nederlandse Christelijke Werkgeversorganisatie (VNO-NCW), Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken (DISK), de Sectie Sociale Vragen van de Raad van Kerken en de Stichting Doorwerking Christelijk-Sociaal Congres.

Zo mogelijk worden studiedagen en congressen hiervan bijgewoond, zoals bijvoorbeeld een conferentie over het thema Arbeid en Zorg (CNV) en een aantal gespreksbijeenkomsten georganiseerd door GMV, RMU en ChristenUnie over het thema arbeid en markt. In deze bijeenkomsten is de ontwikkeling rond de gereformeerde-reformatorische visie op arbeid verkend. Duidelijk is dat zowel GMV als RMU zoeken naar de formulering van nieuwe ankerpunten om vragen rond arbeid en verantwoordelijkheid te kunnen doorbreken.

Br. A.J. de Geus vertegenwoordigt de commissie namens ADMA in de Sectie Sociale Vragen van de Raad van Kerken. Jaarlijks brengt hij op een commissievergadering verslag uit van onderwerpen die in deze Raad worden besproken en relevant zijn voor de bezinning van de commissie, zoals bijvoorbeeld armoedebestrijding bij gezinnen en alleenstaande vrouwen met kinderen. Zijn inbreng wordt in de Sectie gewaardeerd. Door hem ingebrachte discussienota's als 'Een goede buurt is beter' over maatschappelijk verantwoord ondernemen en 'Alles heeft zijn tijd' over het managen van ambities in werk zijn waardevol informatiemateriaal voor de commissie. De commissie hoopt dit contact in de komende jaren te kunnen voortzetten.

De commissie woont verder in 1998 een conferentie bij van het ICT-bedrijf Baan over de 24-uurseconomie en een congres van de Gereformeerde Stichting voor Educatie en Vorming (GSEV) over het onderwerp 'In de ban van de economie'. Dit leverde informatie op over de invloed van de informatie- en communicatietechnologie (ICT), een zogenoemde doorbraaktechnologie, die leidt tot een proces van veranderingen en tot schaalvergroting (globalisering) en verhoging van de werkdruk.

5.3.7 DISK

5.3.7.1 Opdracht

De generale synode 1998 heeft deputaten ADMA de opdracht gegeven de veranderingen in het beleid en de visie van DISK (Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken) te onderzoeken, rapport uit te brengen over de inhoud, betekenis en gevolgen van deze veranderingen en voorstellen te doen tot eventuele participatie.

5.3.7.2 Voorgeschiedenis

De Christelijke Gereformeerde Kerken participeren van 1969 tot 1990 in het CIBB (Centraal Interkerkelijk Bureau voor het Bedrijfsleven), de protestantse sectie van de interkerkelijke stichting DISK, waarin ook een rooms-katholieke sectie (Stichting Bedrijfsapostolaat Nederland) deelneemt. Het CIBB wil een signalerende, dienende en ondersteunende instantie zijn ten behoeve van de kerken op het terrein van het industriepastoraat. Ondanks de soms geregistreerde afwijkende theologische uitgangspunten met andere deelnemende kerkverbanden, herkennen onze kerken zich in de doelstelling van het CIBB. Dit resulteert in een jarenlange goede samenwerking van onze kerken met CIBB/DISK. De vier industriepredikanten vertegenwoordigen achtereenvolgens onze kerken in het CIBB.

In 1992 rapporteert het deputaatschap Kerk en Bedrijfsleven (K&B) echter aan de synode dat de band met CIBB/DISK per 1 juni 1990 is verbroken, omdat door verdergaande veranderingen in het beleid van CIBB/DISK er onvoldoende herkenningspunten met het eigen werk van K&B overblijven (Acta 1992, blz. 389).

In 1998 rapporteert het deputaatschap ADMA (waarin K&B inmiddels is ondergebracht), dat het bestuur van DISK het deputaatschap K&B voor de opheffing verzoekt heeft van gedachten te wisselen over een mogelijk hernieuwd contact met deze organisatie. Reden voor dit verzoek is dat DISK na een heroriëntatie op eigen functioneren beleid en visie heeft aangepast, omdat ook andere aangesloten kerken hebben aangegeven dat ze aan de oorspronkelijk doelstelling willen vasthouden. De gedachtewisseling van ADMA met CIBB/DISK over deze koerswijziging, geeft aanleiding om wederzijds beleid en informatie verder te bestuderen (Acta 1998 art. 71).

5.3.7.3 Onderzoek

De commissie Kerk en Werk kiest in overleg met de directeur van DISK voor de volgende aanpak van de opdracht:

- kennisname en bestudering van het door DISK uitgebrachte materiaal (jaarverslagen, beleidsnotities en brochures voor toerusting);
- toezending van eigen materiaal aan DISK ter kennisname;
- deelname van een commissie lid aan een project van DISK (Bevrijde tijd);
- gezamenlijke evaluatie van deze activiteiten;
- verslag aan de plenaire vergadering van ADMA met een voorstel voor eventuele participatie.

Uit het onderzoek komt het volgende naar voren.

Het beleid en werk van DISK richt zich op drie kernactiviteiten.

(1) Het ondersteunen van het DISK netwerk. Dit betreft het zogenaamde 'eerstelijns werk', het werk van de arbeidspastores in bedrijven en instellingen. Dit terrein had in het verleden de meeste aandacht.

Ook nu en in de toekomst blijft de aanwezigheid van arbeidspastores op de 'werkvloer' nodig om te delen in en op de hoogte te blijven van de problematiek die zich daar afspeelt. DISK richt zich op het onderhouden van contacten met het netwerk van plaatselijke en regionale instellingen voor arbeidspastoraat, beleidsontwikkeling en informatie, studie-, werk- en ontmoetingsdagen, training voor beginnende arbeidspastores, begeleiding van arbeidspastores, studiemateriaal en (internationale) contacten.

(2) Het toerusten en activeren van kerken door:

- het onderhouden van contacten met organen uit de kerken, waar de kerken worden ondersteund bij vragen rond geloof, arbeid, zorg en economie en worden uitgedaagd als zij aan deze vragen voorbijgaan;
- de ontwikkeling van werkmateriaal voor de zondag van de arbeid/biddag voor gewas en arbeid;
- het voorgaan van arbeidspastores in diensten en participatie in andere kerkelijke activiteiten;
- het verzorgen van publicaties en
- projecten.

(3) Deelname aan het publieke debat over relevante vragen als arbeid, inkomen en zorg. Blijvende aandacht wordt in de media gevraagd voor vragen rond de 24-uurseconomie, de arme kant van Nederland en de ontwikkeling in de zorgarbeid.

De drie kernactiviteiten worden in de eerste plaats tot uiting gebracht in projecten van DISK. De werkgroepen voor deze projecten zijn breed van samenstelling. De beradingsgroep voor het project in de periode 2000-2003 (thema: Bevrijde tijd. Deelnemen aan een 24-uurseconomie?), waarbij een commissie lid namens ADMA betrokken is, heeft vertegenwoordigers uit lidkerken van de Raad van Kerken, de vakbonden (CNV, FNV, RMU), werkgeversorganisaties en vrouwenorganisaties. Onder leiding van DISK worden activiteiten ontwikkeld rondom een bepaald thema, zoals tijdpatronen in bedrijven, huishouders en vrijwilligersorganisaties, arbeid en zorg en regionale werkdagen over het thema, een videoproductie, enzovoort. Het geheel heeft het karakter van 'voor elk wat wils'.

De kernactiviteiten krijgen in de tweede plaats gestalte in publicaties als bijvoorbeeld de jaarlijkse brochure voor de biddag (zondag) voor gewas en arbeid met bijbehorende handreiking voor liturgie en gesprek, het tijdschrift Ondersteboven en de DISK Studiereeks. Veel aandacht wordt daarbij besteed aan de leesbaarheid en de eigen verhalen en ervaringen van mensen. Deze publicaties willen niet direct voorschriften geven maar hebben ten doel mensen te betrekken bij de problematiek.

5.3.7.4 Veranderingen in beleid en visie na 1990

Uit de gesprekken, de deelname aan de projectgroep en het materiaal wordt ten aanzien van veranderingen in beleid en visie het volgende vastgesteld.

(1) Relatie met de kerken en toerusting van de kerken.

De belangrijkste verandering in het beleid van DISK is de relatie tot de kerken. DISK stelt zich niet meer op tegenover de kerken als sociaal-economische basisbeweging met een eigen zelfstandige functie ten aanzien van maatschappij en politiek. DISK erkent dat arbeidspastoraat thuishoort in de gemeente, maar dat deze daartoe moet worden toegerust. Het werk van DISK is een kerkelijke werkaort geworden van de Samen-Op-Weg-Kerken en de Rooms-Katholieke kerk. De directeurs zijn in dienst van deze kerken.

Het toerustingswerk is een kernzaak en gericht op een breed deel van de kerken. DISK functioneert als platform van de kerken voor de vragen rond arbeid. Daar biedt DISK zijn deskundigheid op dit terrein aan, zonder de pretentie te hebben om te zeggen hoe het moet, maar door ruimte te geven aan ieders eigenheid. Het is een bewuste keuze dat de (bijbels) inhoudelijke kant van de publicaties 'ruiger' is. Kerken kunnen hun eigen deskundigheid met betrekking tot tradities en opvattingen hierdoor zelf inbrengen. DISK meent dat de sociale en maatschappelijke ontwikkelingen rond arbeid en economie onvoldoende aandacht krijgen in het kerkelijk leven. Ongemerkt drukken de gevolgen van deze ontwikkelingen ook een stempel op het functioneren van de kerken. Nu de ledentallen teruglopen, professioneel kader een salaris verdient en kerkgebouwen duurder worden, komen economische vragen en begrippen als bezuinigen, fuseren, efficiënt omgaan met middelen, schaalvergroting, enzovoort ook voor op kerkelijke agenda's. Er worden spanningen zichtbaar tussen de idealen van geloven en de economische rationaliteit en feitelijkheid.

(2) Naamsverandering en doelgroep.

De verandering van industriepastoraat naar arbeidspastoraat is mede een oorzaak geweest de samenwerking met het CIBB/DISK in 1990 op te zeggen. Deze naamsverandering is op zich legitiem omdat de problemen en vragen rond arbeid, die zich in eerste instantie door de mechanisering alleen in de industrie voordeden, nu verloop van jaren ook doorwerken in andere sectoren van arbeid als b.v. de agrarische sector, de dienstensector en de zorgsector. De naamsverandering is destijds opgevat als koerswijziging van DISK, omdat mede onder invloed van de bevlingsatheologie alle aandacht eenzijdig werd gegeven aan de positie van werknemers en ex-werknemers en in die zin de breedte van de kerk uit het oog verloren werd.

Het landelijk bureau DISK geeft in zijn publicaties nog steeds veel aandacht aan de positie van werknemers en ex-werknemers. Het is echter leveel gezegd dat 'eenzijdig alle aandacht' daarop gericht is. De ruime aandacht voor genoemde groepen is verklaarbaar. Dit vloeit voort uit de zorg over de zwakke positie en armoede waarin zowel werknemers als ex-werknemers kunnen verkeren. DISK signaleert de grote tegenstellingen die kunnen ontstaan tussen burgers als de sociale rechten van mensen, die op hulp zijn aangewezen wat hun bestaanszekerheid betreft, van secundair belang worden. Werkgevers zijn doorgaans de 'sterken'. Van hen mag verwacht worden dat zij voorop gaan in het proces van vernieuwing in het arbeidsleven. De uitdrukking de 'breedte van de kerk' in de verklaring van deputaten K&B in 1992 kan ook duiden op het brede spectrum van de kerkverbanden. Had en heeft DISK oog voor bijvoorbeeld de reformatorische kerken?

Wat betreft het thema 'zondagsbeliging' kan gezegd worden dat de reformatorische opvatting, dat de zondag de dag is die aan God gewijd mag worden, in de publicaties van DISK weinig aandacht krijgt. Nadruk ligt op de schadelijke gevolgen voor mensen, als de economie het laatste woord heeft in het maatschappelijk leven. Het individuele levenspatroon in onze maatschappij moet zich steeds meer verhouden met het domi-

nante patroon van de samenleving. Daardoor wordt het individu steeds meer afhankelijk van economisch georiënteerde waarden. Anderzijds wil DISK wel de reformatorische kerken bij zijn werk betrekken en nodigt hen uit lid te worden.

Uit de publicaties spreekt de specifieke deskundigheid van DISK op het terrein van de arbeidsproblematiek en de daaruit voortvloeiende sociale en maatschappelijke vragen.

Wat in de breedte van de kerk op dit vlak leeft, krijgt veel aandacht. DISK verzet zich met name tegen de dominante rol van betaalde arbeid als gevolg van het sociaal-economisch beleid in ons land en tegen het feit dat deze het voornaamste zingeving- en integratiekader in ons land is geworden. DISK geeft aan dat in de sociaal-economische discussies de deelname aan betaalde arbeid niet het voornaamste uitgangspunt moet zijn. Het gaat om de participatie van zoveel mogelijk mensen aan zoveel mogelijk taken in de samenleving. Naast de betaalde arbeid en economische rationaliteit zijn er nog andere zingeving- en integratiekaders, die van invloed zijn in het samenleven, zoals gezin, vereniging en kerk.

DISK geeft in het beleid voorrang aan de mensen in nood. Na tien jaar campagne onder het motto 'Armoede is onrecht' heeft het bestrijden van armoede ook een politieke erkenning gekregen. Omdat een grote groep mensen afhankelijk blijft van de economie van de herverdeling heeft DISK sinds 1997 nadrukkelijk ook de kant van verrijking en rijkdom in het beleid meegenomen. Ook geeft het bureau veel aandacht aan de problematiek in de sector van de landbouw.

(3) Uitgangspunt en bronnen.

Een benadering zoals wij die kennen uit de reformatorische traditie heeft geen prioriteit in de visie van DISK. Er wordt niet verwezen naar het evangelie dat spreekt over verzoening met God door het bloed van Jezus Christus en wat deze verzoening betekent voor het arbeidsleven van de mens. DISK neemt wel de joods-christelijke traditie als uitgangspunt. In de publicaties wordt duidelijk, hoe DISK deze traditie hanteert voor haar visie en keuzes. DISK keert voor een inductieve benadering van de problematiek. Dat wil zeggen dat prioriteit wordt gegeven aan een grondige analyse van de werkelijkheid en van de posities die mensen daarin innemen. Fundamentele principes en normen uit de christelijke traditie worden met de in beweging zijnde historische realiteit geconfronteerd. Gesteld wordt dat de joods-christelijke traditie geen 'blauwdruk' bevat voor een betere maatschappij of een 'hogere' moraal, wel grenservaringen in de geschiedenis van God met mensen. Telkens klinkt de oproep bepaalde grenzen niet te overschrijden. De invloed van hedendaagse theologie (bevrijdingstheologie, feministische theologie en narratieve theologie) is in de publicaties herkenbaar. Niet vast te stellen is of er op dit punt ten opzichte van de mening van het deputaatschap K&B in 1990 in positieve of negatieve zin veel veranderd is. Gesteld kan worden dat het beleid van DISK meer gericht is op het zoeken naar vragen, die er leven, dan op het geven van antwoorden.

Op basis van het bovenstaande hebben deputaten besloten dat een lidmaatschap op dit moment niet gewenst is. Zij willen wel als waarnemer in DISK blijven fungeren. Het waarnemerschap houdt in het bijwonen van drie vergaderingen per jaar, geen stemrecht en een zelf vast te stellen (niet verplichte) geldelijke bijdrage.

Deputaten stellen de generale synode voor in te stemmen met de participatie van ADMA als waarnemer in de Stichting DISK.

5.3.8 Toerusting en publiciteit

De mondelinge toerusting naar de kerken vindt plaats via de CDC's door br. Van Well en op de landelijke bijeenkomsten van de CDC's en diakenen. De commissie bezoekt deze bijeenkomsten om zich op de hoogte te stellen van wat er leeft.

In het najaar 2000 werd in dit kader door deputaten meegewerkt aan de diakenenconferentie over het thema 'jeugd' en is gesproken over beroepskeuze van de jeugd. De toerustingscursus voor predikanten, die de commissie had gepland en voorbereid, kon na inventarisatie onder de predikanten niet doorgaan wegens een te gering aantal deelnemers, namelijk drie.

Op verzoek van deputaten maakten de predikanten T. Brien en H. Korving (1999), H. Fahner en W.N. Middelfoort (2001) preekchetsen voor de bid- en dankdagen. In 2000 verzorgde ds. W. Moerdijk namens de commissie Diaconaat en Rentmeesterschap een preekchets voor biddag, de dankdagschets kwam door omstandigheden niet uit. De commissie Kerk en Werk is verantwoordelijk voor de themanummers van Adma-Info, waarin vragen rond geloof en arbeid aan de orde komen. In 1999 verschenen themanummers over armoede en agrariërs. In 2000 verscheen het themanummer 'arbeid en zorg'. Ook de bezinning over de thema's stress en informatietechnologie zal in 2001 worden afgesloten met een Adma-Info. De commissie probeert op deze manier de bezinning en discussie te stimuleren en de diakenen en gemeenten toe te rusten.

In de brochure 'Geld speelt een rol' (GSEV-serie) is een bijdrage opgenomen van br. D.J. Steensma over het thema: 'De kerk en gezinnen op de armoedegrens'.

6. Evaluatie implementatie rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen'

6.1 Taakstelling

De synode besloot het volgende:

1. deputaten te danken voor het geboden rapport inzake het functioneren van diakenen en diaconaat op de kerkelijke vergaderingen;
2. de passage "of de armen verzorgd worden" in artikel 41 van de kerkorde te wijzigen in "of de diaconale roeping vervuld wordt";
3. deputaten op te dragen par. 1 tot en met 6.4 en 6 van het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' de kerkenraden en de classes ter bezinning aan te bieden, opdat het als leidraad dient voor de

versterking van het diaconaal bewustzijn en het functioneren van het diaconaat in de gemeente en binnen het classicaal ressort;

4. deputaten op te dragen de classes te verzoeken te bevorderen dat er binnen haar ressort een goed functionerende classicale diaconale commissie is;
5. deputaten op te dragen de classes te verzoeken, in goed overleg met de CDC en/of diaconieën, een zodanige regeling te treffen waardoor het diaconaat en het diakenambt beter tot hun recht komen of versterkt worden;
6. deputaten op te dragen diakenen via de CDC's verder toe te rusten tot hun taak om op kerkelijke vergaderingen te kunnen functioneren en ter versterking van het diaconaat in de gemeente;
7. artikel 41 lid 1 van de kerkorde als volgt aan te vullen: "waarbij er bij iedere classis op wordt aangedrongen dat elke gemeente een diaken afvaardigt naar de classisvergadering";
8. deputaten opdracht te geven via de CDC's een evaluatie te houden van de voorstellen in 3 en in het licht daarvan de generale synode van 2001 te rapporteren en met nieuwe voorstellen te dienen;
9. op basis van de evaluatie van de bevindingen omtrent de afvaardiging van diakenen naar en de behandeling van diaconale zaken op de vergadering van de classis zal over de afvaardiging van diakenen naar de particuliere en de generale synode de volgende generale synode een nader besluit nemen;
10. deputaten opdracht te geven zich te bezinnen op de vraag op welke wijze het diaconaat een vast punt kan worden op de agenda van de particuliere synoden.

6.2 Activiteiten

Om deze taak te vervullen hebben deputaten de volgende activiteiten doen uitvoeren:

1. In december 1998 schrijft br. Van Well een artikel over deze materie dat in nieuwsbrieven van verschillende CDC's, alsmede in Het Kerkblad voor het Noorden en Het Kerkblad voor het Westen is opgenomen.
2. In februari 1999 wendden deputaten zich schriftelijk tot de classes en wijzen deze op de synodale besluitvorming. Deputaten verzoeken de classes de materie zo mogelijk op de voorjaarsclassis te bespreken.
3. Mei 1999 verzoeken deputaten aan het Comité Ambtsdragersconferentie een studiedag te wijden aan het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen'. Tot op heden heeft het comité op dit verzoek niet gereageerd.
4. In juni 1999 stuurt het Diaconaal Bureau het rapport aan de kerkenraden en diaconieën. Tevens komt het onderwerp uitvoering aan de orde op de jaarlijkse bijeenkomsten van het Diaconaal Bureau met de CDC's.
5. In september 1999 attenderen deputaten de classes middels een schrijven opnieuw op de synodale opdracht.
6. Voor geïnteresseerden maakt br. Van Well een 'lijst van woorden en begrippen', die betrekking hebben op de classis. Daarnaast maakt hij voor diakenen 'suggesties voor mogelijke bijdragen van diakenen op de classis'.
7. In november 1999 organiseert het Diaconaal Bureau een landelijke informatie- en studiedag voor diakenen over dit thema.
8. In februari 2000 verschijnt een artikel hierover in Adma-Info.
9. In juni 2000 bespreekt het Diaconaal Bureau op de landelijke bijeenkomsten met de CDC's de mogelijkheid tot een goede evaluatie van een en ander. Dit ter voorbereiding van de rapportage aan de generale synode.
10. Vanaf januari 1999 zijn gedurende twee jaar in alle classes (behalve Amsterdam, waar geen CDC functioneert) één of meer bijeenkomsten geweest, belegd door de CDC. Deze toerustingssessies hadden als doel enerzijds om de diakenen te informeren over de bedoelingen en de besluitvorming van de generale synode. Anderzijds om de diakenen enigszins voor te bereiden op hun aanwezigheid en diaconale inbreng op de classis door de 'spelregels' te bespreken en de agenda te behandelen.

6.3 Besluiten classes

De besluitvorming in de diverse classes is divers. In de bijlage 'Rapportage inzake binnengekomen reacties op het rapport Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' (Bijlage II) is een gedetailleerd en uitvoerig overzicht gegeven van een en ander.

Deputaten hebben de reacties uit de kerken geordend op de volgende wijze:

1. aanbevelingen (nog) niet ingevoerd; waarom niet?
2. aanbevelingen (ten dele) wel ingevoerd; wat zijn de problemen die ontstaan ter classis?
3. aanbevelingen wel ingevoerd, maar inhoudelijke bezinning hierop ontbreekt.

6.4 Evaluatie

Deputaten willen in dit rapport vooral aandacht geven aan de opdracht tot evalueren van de voorstellen en besluiten van de generale synode en de classes en op basis daarvan voorstellen doen.

Vanuit bovengenoemd overzicht zijn een aantal conclusies te trekken. Deputaten achten het volgende van belang:

1. De besluitvorming ter synode laat de invulling van de afvaardiging van de diakenen op de classis over aan de classis zelf. De generale synode dringt er op aan, maar dwingt niet. Gevolg hiervan is dat er heel divers door de classes is gereageerd. Er zijn classes waar elke gemeente een diaken afvaardigt. Andere hebben het aantal gemeenten, dat een diaken afvaardigt, vergroot. Weer andere hebben een proefperiode van een paar jaar vastgesteld, veelal samenhangend met een definitieve besluitvorming van de generale synode. Er zijn classes waar niets is veranderd. In 1962 is door de generale synode een bindend besluit genomen met betrekking tot de afvaardiging van de diaken naar de kerkelijke vergaderingen. Dit zou nu ook een mogelijkheid zijn.
Conclusie: Er is behoefte aan een eenduidig besluit.

- b. De bespreking op de classes heeft zich vooral toegespitst op de aanwezigheid van de diaken ter vergadering. Er zijn kerkenraden en classes waar de inhoud van het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' uitvoerig is besproken. Er is een groter aantal dat volstaan heeft met een besluit van af of niet invoeren, zonder dat het rapport zelf besproken is. De doelstelling van de generale synode was dit rapport als bezinning aan te bieden, opdat het als leidraad zou dienen voor de versterking van het diaconaal bewustzijn en het functioneren van het diaconaat in de gemeente en binnen het classicaal ressort. Conclusie: Deze doelstelling is nog niet overal voldoende gerealiseerd.
- c. Het rapport heeft, gezien de inhoudelijke reacties, over het algemeen brede instemming gekregen. Slechts enkele kritische reacties zijn aangereikt. Er is als andere visie genoemd dat het leidinggeven van diakenen uitsluitend betrekking dient te hebben op het diaconale functioneren van de gemeente. Deze visie gaat echter terug achter de bekende rede van prof. Hovius, die stelde dat diakenen tot de kerkenraad behoren en daarom deel hebben aan de algemene leiding van de gemeente. Deputaten hebben, gezien de opdracht van de generale synode, deze visie van Hovius als uitgangspunt van hun rapport genomen. De destijds door hem gebruikte argumenten zijn naar de mening van deputaten nog steeds relevant. Zij achten het niet hun taak de destijds gehanteerde argumenten opnieuw te toetsen. Op deze wijze achten zij te arbeiden in de lijn van de principiële besluitvorming van de generale synode van 1956 ('diakenen moeten kunnen worden afgevaardigd naar de meerdere vergaderingen'). Deze besluiten zijn geconcretiseerd door de generale synode van 1962 met de voorlopige gedragslijn 'dat elke classis zorgt dat minimaal drie diakenen aanwezig zijn op haar vergaderingen'. De generale synode van 1992 gaf in die lijn aan deputaten de opdracht 'zich te bezinnen op de wijze van functioneren van de diakenen op de kerkelijke vergaderingen en op de wijze waarop het diaconaat op de kerkelijke vergaderingen aan de orde komt'. Conclusie: De sinds 1956 ingezette beleidlijn wordt inhoudelijk breed door onze kerken gedragen.
- d. Een andere opmerking duidt aan dat de presbyteriaal-synodale structuur van kerkregering inhoudt dat het toezien op elkaar als centraal gegeven moet worden gezien. Dat is niet de taak en roeping van de diakenen, dus is hun aanwezigheid minder of niet noodzakelijk. Daarmee samenhangend gebruikt men ook de term die Voetius hanteerde van de diaken als 'hulpouderling'. Volgens deputaten verliest men in deze gedachtegang uit het oog dat de term 'hulpouderling' voor het eerst gebruikt werd door Bucer. Deze onderscheidde het ambt van ouderling op meerdere wijzen. Er zijn leerouderlingen, regeerouderlingen en hulpouderlingen. Vanuit die gedachte is het presbyteriale van onze kerkregering duidelijk: er zijn alleen maar presbyters, ouderlingen. De inhoud van het gebruik van de term 'hulpouderling' is in de loop van de tijd veranderd. Wij verstaan er meestal onder: een diaken die de ouderling helpt. De diaken is dan het hulpje van de ouderling. Een goede diaken wordt in die visie snel ouderling. Dat is echter niet de intentie van Bucer. Zijn onderscheid impliceert dat er ouderlingen zijn met de opdracht om te leren, om te regeren en om te helpen, in onze kerken: predikanten, ouderlingen en diakenen. Wij noemen de ouderling die de gemeente helpt immers diaken. Hoewel in Handelingen 6 niet de instelling van het diakenambt wordt genoemd, is wel duidelijk dat er iets als hulpouderlingschap ontstaat. Vanuit de visie van Bucer zijn de drie 'kanten' van het ouderlingschap samen de kerkenraad. Conclusie: De wijze waarop men soms in de kerken spreekt over de diaken als hulpouderling is niet in overeenstemming met de term zoals oorspronkelijk bedoeld door Bucer.
- e. De ambtsvisie van Bucer is naar de mening van deputaten ook van belang als het gaat om het bovenplaatselijke kerkverband. De regering van het kerkverband staat immers op de plaatselijke gemeente. Christus regeert die gemeente door zijn Woord en Geest. Wij noemen dat christocratie. Hij gebruikt daarvoor de ambten. Zijn ene ambt waakt in onze praktijk uit in drie ambten, die de charismata van de gemeente dienen, immers dienst is het karakter van het ambt. Deze drie ambten gebruikt Christus tot opbouw van Zijn gemeente. Zoals deze visie in de plaatselijke gemeente is gerealiseerd, speelt dat ook in de verdere organisatie van het kerkverband. Op classis, particuliere synode en generale synode zijn de kerken vertegenwoordigd door hun ambtsdragers. Zij vaardigen naar deze vergaderingen immers geen andere leden af, zegt de kerkorde. De kerkelijke vergadering dient derhalve te bestaan uit de drie ambten van elke gemeente. Het is niet in de eerste plaats van belang of elke ambtsdrager afzonderlijk wel voldoende inbreng heeft of een eigen specifieke bijdrage levert. Conclusie: Het ligt voor de hand, dat de kerken in een kerkelijke vergadering vertegenwoordigd zijn door de ambten van ouderling en diaken.
- f. In de huidige praktische opzet vormt het besluit van de generale synode 1998 een voortvloeiend uit het voorgaande. Elke gemeente vaardigt ook een diaken af. Daar zijn uiteraard praktische bezwaren tegen te noemen. De classes zijn niet alle even groot en het aantal deelnemers schommelt sterk tussen de verschillende classes. Agendering en leiding geven zijn toevertrouwd aan de predikanten. Niet ieder van hen beschikt voor deze taak over de benodigde bekwaamheden. Met veel mensen vergaderen is lang niet altijd efficiënt. Het werkt kostenverhogend en legt een extra tijdsbeslag op mensen die dit werk in hun vrije tijd mogen doen. Dat is geen sinecure. Bij een groot aantal deelnemers is het ook niet eenvoudig een geschikte vergaderruimte te vinden. Vaak ook is gezegd dat diakenen niet op extra vergaderingen zitten te wachten. Conclusie: Er leven praktische bezwaren bij een aantal kerken, maar deze praktische bezwaren mogen niet overheersen, los van de principiële uitgangspunten. Het samen delen in zorgen en vreugden, alsmede het dienen van elkaar komt beter tot zijn recht bij een beperkte omvang van de vergadering. Het is echter niet aan deputaten om advies uit te brengen over de grootte van de classis, de agenda en leiding van de vergadering of de samenstelling van de afgevaardigden. Voorts is op te merken dat de kerken geacht worden hun meest bewaarde ambtsdragers af te vaardigen. Bij problemen in een gemeente kan de classis, als ze een commissie ter ondersteuning benoemt, derhalve ook gebruik maken van de bekwaamheden van diakenen in de commissie.
- g. Onduidelijkheid is er over de inhoud van het begrip 'opzicht en tucht'. Dit komt aan de orde bij art. 36, lid

- 2 K.O. Van de zaken van opzicht en tucht lijken de diakenen uitgesloten. Concreet betekende dit, dat diakenen op een classis volgens de voorzitter niet mee mochten stemmen inzake de toelating na examen van een kandidaat. Conclusie: De inhoud van het begrip 'opzicht en tucht' vraagt nadere invulling in elk geval op classicaal niveau.
- h. Fundamenteel punt is, dat de kerken ook inzake het diaconaat meer gebruik maken van de mogelijkheden die gegeven zijn in de rapportage naar art. 41 K.O. In een boeiend artikel in Ambtelijk Contact (38e jaargang, nr. 4, april 1999) heeft drs. J.C.L. Starreveld hier aandacht aan gegeven. Het was de bedoeling van onze vadersen "dat ieder die in eigen gemeente op een beperkt gebied werkt, zich op regelmatige tijden kan bemoedigen en gestimuleerd worden door de liefde en de hulp van de classis". En "in de grond van de zaak is de rondvraag naar artikel 41 K.O. een wederzijdse dienst, die de in de classis samengebrachte kerken aan elkaar bewijzen. Er kunnen als wederzijdse dienst ideeën en zaken doorgegeven worden waar andere kerken iets aan hebben". Diaconaal gezegd: wat hebben we elkaar te geven. Conclusie: De mogelijkheden die art. 41 K.O. biedt zijn meer gevaneerd en bieden meer mogelijkheden dan de kerken soms benutten.
- i. In dat verband is door diverse CDC's erop gewezen dat de vragen die het reglement voor de kerkvisite in de kerkorde aanbiedt rondom diaconaat zich vooral toespitsen op de diakenen (zie bijlage 25 K.O.). Zij staan ook onder het kopje Diaconie. Er worden bij het gemeentelijke leven geen vragen gesteld over het diaconaat, zoals ze er bijvoorbeeld wel staan over evangelisatie en zending. Dit terwijl de voorzitter van de classis de afgevaardigden wel vraagt "of de diaconale roeping vervuld wordt". Conclusie: Het verdient aanbeveling vragen over het diaconaat van de plaatselijke gemeente op te nemen in genoemd reglement.
- j. Art. 26 K.O. maakt duidelijk dat samenwerking tussen diakenen van verschillende gemeenten en diaconieën gewenst is: "De diakenen zullen zo nodig hetzij met andere diaconieën, hetzij met instellingen die zich bewegen op het terrein van het diaconaal en maatschappelijk werk, geregeld contact onderhouden, en zo mogelijk samenwerken voor de uitoefening van hun ambtelijke opdracht." De classis (en de CDC) zijn daarvoor de eerst aangewezen instanties. Conclusie: Samenwerking op diaconaal terrein acht de kerkorde van belang.
- k. De generale synode heeft in haar besluit aandacht gegeven aan de toerustende activiteiten van de CDC's. Deze immers hebben de opdracht en mogelijkheid diakenen te helpen hun taak op de classis adequaat te vervullen. Dat vraagt regelmatig gesprek met de afgevaardigde diakenen over hun inbreng. Het is van betekenis om oog te hebben voor diaconale aspecten van alle agendapunten. Zo kunnen diakenen de classis helpen diaconale zaken snel en voldoende te behandelen. Dit alles veronderstelt dat diakenen weten op welke wijze een classis functioneert en werkt. Ook daartoe dient de toerusting. Sommige gemeenten vaardigen dezelfde diaken naar een aantal vergaderingen af. Zo is het één van de taken die een diaken op zich neemt. Op deze wijze wordt ook kerkelijk kader gekweekt. Conclusie: De toerusting van diakenen die worden afgevaardigd naar een meerdere vergadering vraagt voortdurende aandacht van de CDC's en deputaten ADMA. Dit dient opgenomen te worden in de instructie van de CDC's.
- l. Belangrijk is tenslotte te beseffen dat het besluit van de generale synode 1998 een begin is. Tot dat moment waren er wel drie diakenen op de classis aanwezig, maar het principe achter hun aanwezigheid werd door de classis niet beleefd. Soms fungeerden zij slechts als stembureau voor de verkiezing van de afgevaardigden naar de PS. In de nieuwe situatie zullen we nu allernaast moeten leren hoe dat kan en mag. Hoe kunnen we de aanwezigheid van diakenen voor alle afgevaardigden zinvol maken? Een vraag overigens, die altijd voor allen geldt! Diaconale zaken op de classis aan de orde stellen en een goede manier vinden om die te behandelen is iets, waar we weinig ervaring mee hebben. Conclusie: Het opdoen van ervaringen met diaconale zaken is een groeiproces en vergt geduld om te leren. Op basis van bovenstaande conclusies komen deputaten tot de voorstellen, zoals verwoord onder paragraaf 9.9.

6.5 Rapportage inzake diaconaat op de Particuliere en generale synode

6.5.1 Taakstelling

De generale synode 1998 besloot na de bespreking van het rapport van deputaten ADMA onder andere het volgende:

- op basis van de evaluatie van de bevindingen omtrent de afvaardiging van diakenen naar en de behandeling van diaconale zaken op de vergadering van de classis zal over de afvaardiging van diakenen naar de particuliere en de generale synode de volgende generale synode een nader besluit nemen;
- deputaten de opdracht te geven zich te bezinnen op de vraag op welke wijze het diaconaat een vast punt kan worden op de agenda van de particuliere synoden.

In het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' dat deputaten in 1998 bij de generale synode indienen, staan onder andere de volgende voorstellen:

6.5.2 Diaken en particuliere synode

Het verdient met betrekking tot de positie van de diaken en de aandacht voor het diaconaat in de vergadering van de particuliere synode aanbeveling, dat

- de voorlopige regeling aangaande de afvaardiging van diakenen naar meerdere vergaderingen gewijzigd wordt in die zin dat elke classis, naast drie predikanten en drie ouderlingen twee diakenen afvaardigt naar de particuliere synode.

6.5.3 Diaken en generale synode

Het verdient met betrekking tot de positie van de diaken en de aandacht voor het diaconaat in de vergadering van de generale synode aanbeveling, dat

- de voorlopige regeling aangaande de afvaardiging van diakenen naar meerdere vergaderingen gewijzigd

wordt in die zin dat elke particuliere synode naast het gebruikelijke aantal van zes predikanten en zes ouderlingen twee diakenen afvaardigt naar de generale synode;

- b. rapporten van diaconale deputaatschappen, welke dienen op de meerdere vergaderingen, door commissies worden besproken waar ook diakenen (ruim) deel van uitmaken.

6.5.2 Overwegingen

1. Principeel gezien zijn deputaten op basis van hun studie van mening dat het aantal afgevaardigde diakenen gelijk behoort te zijn aan het aantal ouderlingen en predikanten, evenals dit voor de classievergaderingen is geadviseerd door de generale synode 1998. De gelijkwaardigheid van de ambten en het argument van de vertegenwoordiging van Christus in de twee ambten op de kerkelijke vergaderingen rechtvaardigen een dergelijk regeling. Deze uitgangspunten, en niet de vraag of er al dan niet diaconale zaken op de agenda staan, zijn doorslaggevend.
2. Lettend op de bespreking van de generale synode (acta 1998) ligt het voor de hand aan te nemen dat de synode het besluit om de voorstellen met betrekking tot de particuliere synode en generale synode uit te stellen, genomen heeft op advies van de synodale commissie die van mening was "dat de voorstellen van deputaten een te grote stap in één keer vormen. Het is beter eerst te bezien hoe de effecten zijn van een bredere afvaardiging van diakenen naar de vergaderingen van de classes." Ook pre-adviseur prof. dr. W.H. Velema gaf een dergelijk advies: "Laat het inderdaad van onderop ontwikkelen en laat die ontwikkeling op een volgende synode geëvalueerd worden om daarna verder te besluiten."
3. Tegelijkertijd zijn deputaten van mening dat zij, zoals ook de generale synode 1998 stelde, een 'groei-model' zouden moeten nastreven. Op dit moment zijn de meeste classes bezig ervaringen op te doen en oplossingen te zoeken voor het synodale advies met betrekking tot de afvaardiging.
4. De particuliere synode en generale synode zouden op dit moment al enigszins kunnen anticiperen op de gewenste situatie om daarmee in de weg van geleidelijkheid de praktische bezwaren te overwinnen.
5. De overtuiging van deputaten dat, nadat in de afgelopen drie jaar elke classis zich bezig heeft gehouden met de afvaardiging, zij opnieuw de voorstellen voor afvaardiging van diakenen naar particuliere synode en generale synode kunnen indienen om de ingezette ontwikkeling te vervolgen.
6. De besprekingen in de classes hebben vooral praktische bezwaren naar voren gebracht. Dergelijke bezwaren zullen zeker ook bij de particuliere synode en generale synode een rol spelen.
7. Met het oog op het door de generale synode 1998 in dit verband genoemde begrip 'groei-model' achten deputaten het om redenen van praktische aard wenselijk het aantal afgevaardigde diakenen voornamelijk niet gelijk te laten zijn aan het aantal afgevaardigde ouderlingen en predikanten, maar het aantal afgevaardigde diakenen wel te verhogen.

Op basis van bovenstaande komen deputaten tot de voorstellen, zoals verwoord onder paragraaf 9.10.

7. Diaconaal Bureau

Voor de uitvoering van de vele werkzaamheden hebben deputaten de onmisbare steun gehad van hun medewerkers op het Diaconaal Bureau, br. J.N. Noorlandt, per 1 september 2000 opgevolgd door br. H. van der Velden en br. H.H. van Wel. Vanuit het Bureau Algemene Zaken verleenden de zrs. A.H. Benetschol-Blankstijn, A.W. van Geenenstein-Boudeker, H. van der Vinne-Jansen (per 1 november 2000) en J.A. Steenbrink-van Woerden (per 1 maart 2001) secretariële en administratieve ondersteuning. In een afzonderlijk verslag van het TMO wordt hierover in gezamenlijkheid met deputaten HBB nader gerapporteerd.

8. Financiën

In de verslagperiode is een tekort gerealiseerd van f 115.015. Het tekort is in mindering gebracht op het eigen vermogen. Het eigen vermogen is daarmee vrijwel gehalveerd en op een niet acceptabel niveau beland.

De exploitatielasten zijn in het jaar 2000 verhoogd met de aan de SGJ af te dragen bijdrage. De inkomsten zijn met een overeenkomstig bedrag verhoogd.

Het tekort is grotendeels ontstaan in het verslagjaar 2000.

Balans per ultimo van de verslagjaren

In onderstaand overzicht is een samenvatting van de balans weergegeven per ultimo van het jaar.

BALANS PER ULTIMO:

ACTIVA	1998	1999	2000
MATERIELE VASTE ACTIVA			
Inventaris	5985	23016	16665
VLOTTENDE ACTIVA			
Vorderingen en overlopende activa	37708	65018	450809
Liquide middelen	302642	352489	349637
	340350	417507	800446
TOTAAL ACTIVA	346335	440523	817111

PASSIVA

	1998	1999	2000
EIGEN VERMOGEN	296050	285146	170131
SCHULDEN OP KORTE TERMIJN	50285	155377	646980
TOTAAL PASSIVA	346335	440523	817111

Toelichting balans

In verband met de toenmalige perikelen rond het LKB in het jaar 1999 door ADMA zelf de nodige inventaris aangeschaft. In principe wordt inventaris aangeschaft door het LKB en worden de kosten in de vorm van afschrijvingskosten in rekening gebracht.

De vorderingen en overlopende activa zijn in 2000 sterk toegenomen in verband met een vordering op Stichting De Meerpaal van f 407.138.

De schulden op korte termijn zijn eveneens in het jaar 2000 sterk toegenomen hetgeen te maken heeft met de bijdrage aan de SGJ. Voor zover de kerken hun bijdrage voor de SGJ via de omslag hebben betaald wordt dat doorgegeven aan de SGJ. De vordering op Stichting De Meerpaal vormt tevens de grootste nog te betalen rekening.

Het eigen vermogen is drastisch verminderd en bedraagt 20% van het balanstotaal, terwijl het slechts 9% bedraagt van de totale baten van het jaar 2000. Het eigen vermogen kan dan ook nauwelijks nog als buffer dienen voor het opvangen van calamiteiten.

Exploitatierekening over de jaren 1998 tot en met 2000

Evenals voor de balans wordt hieronder een samenvatting gegeven van de exploitatierekeningen.

EXPLOTATIE 1998 TOT EN MET 2000

	1998	1999	Totaal 2000	98 - 00	Begroting 98 - 00
Bijdrage kerken	379016	411307	400170	1190493	1200000
Bijdragen SGJ	0	0	637500	637500	637500
Bijdragen derden	34500	34500	3.4500	103500	103500
Diversen	429	2077	1184	3690	0
Totaal baten	424208	462145	1080917	1967270	1957000
Diaconaal Bureau	283286	310914	413991	1006191	981350
Kosten publicaties	4953	25154	18201	48308	60000
Participatiekosten commissies	1214	321	0	1535	450
Reis- verblijf- en vergaderkosten	34647	38706	36686	110039	107000
De Poort	30000	30000	30000	90000	90000
SGJ	0	0	637500	637500	637500
Diverse kosten	65024	67954	59554	192532	76800
Resultaat	5064	-10904	-115015	-120835	-150
Totaal lasten	424208	462145	1080917	1967270	1957000

Alhoewel niet begroot, is zowel aan de lasten- als de batenkant een bedrag van f 637.500 opgenomen om de vergelijkbaarheid tussen totaal begroting en totaal gerealiseerde exploitatie beter tot uiting te laten komen.

Het forse tekort over de afgelopen drie jaar is vrijwel geheel ontstaan in het jaar 2000. Oorzaken zijn de sterk toegenomen loonkosten en hogere doorberekeningen vanuit het LKB.

De loonkosten zijn toegenomen, omdat

- het prijsniveau van de lonen aanmerkelijk is gestegen door het invullen van de vacature ontstaan door het vertrek van J.N. Noorlandt;
- de onkostenvergoedingen zijn gebruteerd als gevolg van de komst van een nieuw fiscaal stelsel per 1 januari 2001;
- de formatie per 1 oktober 2000 met 0,4 fle is uitgebreid mede in verband met ziekte.

De hogere doorberekeningen vanuit het LKB hebben te maken met een aanzienlijke toename van de werkzaamheden ten behoeve van de deputaatschappen ADMA en HBB. Met name bij HBB is in de loop der jaren veel extra werk ontstaan, doordat het budget voor dit deputaatschap fors is toegenomen. De hogere doorberekeningen zijn met name naar voren gekomen in het jaar 2000, zowel in de secretarieel/administratieve ondersteuning als in de financieel/administratieve ondersteuning.

Overigens heeft in een groot deel van de verslagperiode geen goede kostenbewaking kunnen plaatsvinden vanwege de langdurige onderbezetting op het LKB. Sinds kort worden door het LKB weer financiële rappor-

tages verstrekt. Tegelijkertijd kan geconstateerd worden dat de organisatie van het LKB aanzienlijk is verbeterd met de komst van de nieuwe directeur. De baten hebben zich min of meer ontwikkeld conform de door de generale synode vastgestelde begroting. De post rente is aanzienlijk hoger dan begroot. In de begroting is slechts voor de jaren 1999 en 2000 per jaar f 8.000 opgenomen, terwijl in werkelijkheid gemiddeld over drie jaar een bedrag van f 10.000 aan rente inkomsten is verkregen.

Stichting Gereformeerd Jeugdwerk (SGJ)

Bij de oprichting van de SGJ heeft ADMA zich verplicht om jaarlijks een bijdrage van f 637.500 over te maken op de bankrekening van de SGJ. Deze bijdrage is zowel bij de lasten als bij de baten gepresenteerd. De baten worden uit meerdere bronnen verkregen:

- De door de kerken af te dragen omslag: f 3,50 per (doop)lid hetgeen neerkomt op circa f 260.000 per jaar.
- Het restant wordt tot nu toe bijgedragen door de vermogensstichting De Meerpaal (circa f 375.000 per jaar).

De Stichting De Meerpaal verkrijgt de inkomsten enerzijds uit de opbrengst van de correspondentenactie (circa f 200.000 per jaar) en anderzijds uit rente-inkomsten. Beide inkomstenbronnen komen in de toekomst mogelijk onder druk te staan, waardoor risico's met betrekking tot de verplichting aan de SGJ bij ADMA komen te liggen.

Het overbrengen van de administratie van de SGJ brengt hogere kosten met zich mee die in het jaar 2000 niet zijn begroot. Het gaat om directe kosten ter grootte van f 4.479, terwijl de doorberekende uren vanuit het LKB eveneens toenemen (meer administratieve werkzaamheden).

Panningmeestersoverleg

In het jaar 2000 zijn de penningmeesters van de verschillende deputaatschappen een aantal malen uitgenodigd door de directeur van het LKB. In tegenstelling tot voorgaande jaren is er nu sprake van een constructief overleg, waar met name de financiële problematiek van LKB en de overige deputaatschappen met elkaar wordt gedeeld. Tevens is uitgebreid aan de orde geweest een voorstel om de administratie te automatiseren. Dit brengt wel hogere kosten met zich mee, echter er staat tegenover dat er op den duur betere informatie beschikbaar is en meer efficiency zal worden gerealiseerd.

Tenslotte

Voor een meer uitgebreide toelichting op de financiële cijfers wordt verwezen naar de afzonderlijke jaarrekeningen per kalenderjaar.

Begroting 2002 tot en met 2004

In de tabellen 1 is de begroting voor de periode 2002-2004 weergegeven. Ter vergelijking zijn toegevoegd de cijfers van de begroting 2001, zoals die is vastgesteld door de generale synode 1998. Voorts is toegevoegd een kolom met aangepaste cijfers voor het jaar 2001.

Hieronder wordt een korte toelichting op de belangrijkste onderdelen van de begroting 2002-2004 gegeven.

Loonkosten

De loonkosten zijn gebaseerd op 4 fte's, 2 fte beleidsmedewerkers (Van Well en Van der Velden) en 2 fte secretarische ondersteuning. In de vorige begrotingsperiode is steeds uitgegaan van 1 fte secretarische ondersteuning. De loonkosten zijn derhalve begroot op 1 extra fte. Bovendien is de vervanging van J. Noorlandt alleen mogelijk gebleken tegen hogere kosten (circa f 20.000 hoger).

De uitbreiding op het secretariaat is noodzakelijk vanwege de toegenomen werkzaamheden ten behoeve van deputaten HBB.

Doorbelasting LKB

De doorbelasting vanuit het LKB heeft betrekking op de personele ondersteuning van het LKB. De verhoging ten opzichte van vorige jaren is hoofdzakelijk te verklaren door het in rekening brengen van de huisvestingskosten.

De generale synode 1998 heeft weliswaar besloten om vanaf het jaar 2001 de huisvestingslasten in rekening te brengen bij de verschillende deputaatschappen, echter er is verzuimd de begroting van de verschillende deputaatschappen voor dat jaar aan te passen.

Daarnaast zijn in de doorbelasting opgenomen de kosten voor kopiëren, post, telefoon, huishoudelijke kosten en dergelijke, die tot nu toe altijd afzonderlijk werden begroot in de begroting van ADMA.

Kosten publicaties

Onder deze post worden begroot de kosten van ADMA-Info. Over de jaren 1998 en 2000 werd per jaar f 20.000,- begroot voor het publiceren van zes nummers. Het bedrag van f 20.000,- per jaar is een netto bedrag. In werkelijkheid bedroegen de kosten voor het drukken en verzenden van ADMA-Info ca. f 30.000,- per jaar. Op dat bedrag wordt de opbrengst van abonnementsgelden ter grootte van ca. f 10.000,- per jaar in mindering gebracht. Vooralnog kan volstaan worden met een bedrag van f 20.000,- per jaar.

Bijdrage de Poort

Hiervoor wordt sinds jaar en dag een bedrag begroot van f 30.000. Omgerekend in EURO's levert dat een bedrag op van euro 13.700.

Mensen met een handicap

In paragraaf 5 (pagina 12) is vermeld dat deputaten voorstellen om een toegankelijkheidsonderzoek voor ons kerkverband te laten uitvoeren, hetgeen een begrotingspost van f 40.000 met zich meebrengt.

Conclusie begroting

De kosten van ADMA (exclusief de kosten SGJ!) zijn om bovengenoemde redenen aanzienlijk gestegen ten opzichte van de kosten van de vorige begrotingsperiode en wel van f 473.200 (begroting 2001) tot f 684.583 (begroting 2002); een stijging met 45%.

Bij deze verhoging zal de bijdrage per (doop)lid omhoog gaan van f 5,50 naar f 8,95 (€ 4,07). De bijdrage is gebaseerd op 74.300 (doop)leden.

In deze begroting is op geen enkele wijze rekening gehouden met het op peil houden of krijgen van het eigen vermogen van ADMA. Volgens de richtlijnen van deputaten FZ zou het eigen vermogen een bedrag moeten zijn ter hoogte van eenmaal de jaarlijkse exploitatielasten.

Bij de huidige stand van zaken bedraagt het eigen vermogen ultimo 2001 naar verwachting slechts 10% van deze nom.

Indien het eigen vermogen verhoogd zou moeten worden dan is per f 10.000 verhoging een verhoging van de bijdrage per (doop)lid vereist van f 0,13.

In de exploitatie zijn afzonderlijk opgenomen de lasten en baten voor de SGJ. De bijdrage is vastgesteld op f 3,50 per (doop)lid. Eventuele risico's in de zin van achterblijven van de bijdragen ten opzichte van de verplichting aan de SGJ (f 637.500 per jaar) zullen door de stichting De Meerpaal dan wel door ADMA opgevangen moeten worden.

BEGROTING 2002-2004 IN EURO'S

	2001		2002	2003	bedragen x €	
	GS	bijgesteld			2004	Totaal 2002-2004
Loonkosten	129327	166063	194000	200000	208000	602000
Doorbelasting LKB	31628	27590	56600	58800	61200	176600
Publicaties	9076	9076	13500	14000	14500	42000
Participatiekosten commissies	681	681	700	700	700	2100
Reis-verblijf- en vergaderkosten	19059	19059	19000	19000	20000	58000
Contributies en abbonementen	1361	1361	1900	1900	2000	5800
Bibliotheek	1134	1134	1000	1000	1000	3000
Kantoorbehoeften	1815	0	0	0	0	0
Representatiekosten	908	908	900	900	1000	2800
Accountantskosten	1815	1815	2100	2100	2100	6300
Huishoudelijke kosten	454	0	0	0	0	0
Bijdrage De Poort	13613	13613	13700	13700	13700	41100
Onderzoek toegankelijkheid kerkgeb.	-	-	6050	1200	1300	3700
Overige kosten	3857	1134	1200	1200	1300	3700
Bijdrage SGJ	-	-	289300	289300	289300	867900
TOTAAL LASTEN	21478	242433	599950	608650	620850	1829450
Bijdrage kerken ADMA	187184	187184	201000	300000	316000	907000
Rente	3630	3630	4500	2200	1000	7700
Bijdrage kerken 354000	SGJ	-	-	118000	118000	118000
Bijdrage De Meerpaal	-	-	171300	171300	171300	513900
Bijdrage commissie integratie	4311	4311	4300	4300	4300	12900
Soldaritetsbijdrage HBB	11345	11345	11345	11345	11345	34035
TOTAAL BATEN	206470	206470	600445	607145	621945	1829535
EXPLOITATIERESULTAAT	-8258	-35963	495	-1505	1095	85

9. Voorstellen

- 9.1 De handelingen van deputaten goed te keuren.
- 9.2 Nieuwe deputaten te benoemen, waartoe deputaten op de gebruikelijke wijze voorstellen zullen indienen.
- 9.3 Voor deputaten ADMA een tweede secundus te benoemen, waartoe deputaten op de gebruikelijke wijze voorstellen zullen indienen.

- 9.4 Het woord 'algemeen' in de naam van het deputaatschap te vervangen door 'algemeen'.
- 9.5 De toerusting van diaconaal actieve gemeenteleden via CDC's en plaatselijke diaconieën op te nemen in de instructie van deputaten.
- 9.6 Het toegankelijkheidsonderzoek van onze kerkgebouwen door de stichting Kom Beter Binnen te laten uitvoeren en daartoe de omslag voor ADMA voor de komende drie jaar met 7,0,17 te verhogen.
- 9.7 De jaarlijkse bijdrage die de kerken gaven ter ondersteuning van GLIAGG De Poort te continueren ten behoeve van de stichting Steun Gereformeerde Zorg.
- 9.8 In te stemmen met de participatie van ADMA als waarnemer in de stichting DISK.
- 9.9 Voorstellen op grond van de evaluatie van 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' betreffende de classis:
- 9.9.1 de eerste zin van art. 41 K.O.: 'De classicale vergaderingen bestaan uit de kerken van het classicaal ressort, die elk een dienaar des Woords en een ouderling, voorzien van behoorlijke geloofsbrief, afvaardigen.', te wijzigen in: 'De classicale vergaderingen bestaan uit de kerken van het classicaal ressort, die elk een dienaar des Woords, een ouderling en een diaken, voorzien van behoorlijke geloofsbrief, afvaardigen.';
- 9.9.2 een deputaatschap op te dragen een nader onderzoek in te stellen naar de inhoud van het begrip 'opzicht en lucht';
- 9.9.3 er bij de kerken op aan te dringen de mogelijkheden die artikel 41 K.O. en artikel 44 K.O. met betrekking tot het diaconaat bieden optimaal te benutten;
- 9.9.4 in het reglement op de kerkvisite (bijlage 25 K.O.) vragen over het diaconaat van de plaatselijke gemeente op te nemen;
- 9.9.5 de classis te adviseren in de instructie van de CDC's op te nemen dat zij de toerusting van diakenen, die worden afvaardigd naar de meerdere vergaderingen, ter hand zullen nemen en de samenwerking tussen de diaconieën zullen bevorderen;
- 9.9.6 de opdracht aan ADMA, om het functioneren van diakenen op de classisvergaderingen te evalueren, te continueren.
- 9.10 Voorstellen met betrekking tot de verdere implementatie van 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' betreffende de particuliere synode en de generale synode:
- 9.10.1 de voorlopige regeling aangaande de afvaardiging van diakenen naar meerdere vergaderingen wordt gewijzigd in die zin, dat elke classis naast drie predikanten en drie ouderlingen twee diakenen afvaardigt naar de particuliere synode;
- 9.10.2 de voorlopige regeling aangaande de afvaardiging van diakenen naar meerdere vergaderingen wordt gewijzigd in die zin dat elke particuliere synode naast het gebruikelijke aantal van zes predikanten en zes ouderlingen twee diakenen afvaardigt naar de generale synode;
- 9.10.3 rapporten van deputaatschappen met een diaconaal karakter, welke dienen op de generale synode, te doen bespreken door commissies waarvan ook diakenen (ruim) deel uitmaken. Daarnaast is het gewenst dat diakenen in andere commissies met een diaconaal karakter zitting hebben;
- 9.10.4 deputaten op te dragen de bezinning met betrekking tot het diaconaat als vast agendapunt op de agenda van de PS voortgang te doen hebben;
- 9.10.5 ondertussen de classis aan te bevelen diaconale zaken, die hun ressort overstijgen door te zenden naar de meerdere vergadering.

10 Verklaring afkortingen in het GS-rapport van ADMA 2001

CDC	Classicale Diaconale Commissie
CGVJ	Christelijke Gereformeerde Vereniging voor Jeugd welzijn
CIBB	Centraal Interkerkelijk Bureau voor het Bedrijfsleven
CHV	Christelijk Nationaal Vakverbond
D&D	Diaken & Diaconaat
D&S	Diaconaat & Samenleving
DISK	Landelijk Bureau Dienst in de Industriële Samenleving namens de Kerken
GKV	Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt)
GLIAGG	Gereformeerde Landelijke Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg
GLIBW	Gereformeerde Landelijke Instelling voor Beschermd Woornormen
GMV	Gereformeerde Maatschappelijk Verbond
GPZ	Gereformeerde Psychiatrisch Ziekenhuis
GSEV	Gereformeerde Sociaal Economisch Verbond
HBB	Deputaten Hulpverlening voor Binnen- en Buitenland
ICIG	Interkerkelijke Commissie Integratie Gehandicapten
K&B	Kerk & Bedrijfsleven
K&W	Kerk & Werk
LKB	Landelijk Kerkelijk Bureau
LOK	Landelijke Organisatie Kerktelefoon
NGK	Nederlands Gereformeerde Kerken
RMU	Reformatische Maatschappelijke Unie
SGJ	Stichting Gereformeerde Jeugdzorg

Bijlage B3.1

Rapportage inzake binnengekomen reacties op het rapport Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen

Vele kerkenraden, diaconieën en classis hebben gereageerd op het rapport. Daarnaast is er één persoonlijke reactie binnengekomen die wees op het presbyteriaal/synodaal karakter van ons kerkverband.

Besluiten classis

- aanbevelingen (nog) niet ingevoerd, waarom niet?
- Amersfoort: De classis verzoekt de kerkenraden zich te bezinnen op het rapport van deputaten en reacties door te geven. Alle kerken behalve die van Baarn en Nunspeet hebben gereageerd op het rapport. Deze reacties zijn door de CDC van commentaar voorzien en afgesloten met een advies aan de classis. Voor de bespreking hiervan op de classis hebben alle kerken een diaken afvaardigd. Alle kerken geven aan waardering te hebben voor het rapport en met name de bijbelse en historische uitgangspunten te onderschrijven. Er zijn bij veel kerken praktische bezwaren tegen het uitvoeren van het voorstel van afvaardiging van een diaken door alle kerken. Deze bezwaren is voor de meeste kerken het motief om zich tegen het voorstel te verklaren. Sommige kerken geven aan dat het niet gaat om de afvaardiging van de diaken maar om het diaconaat op de kerkelijke vergaderingen en dat de afvaardiging van de diaken nog geen garantie is voor het functioneren van het diaconaat op de classis. Een gemeente heeft als bezwaar dat, in de lijn van Voetius, de diaken als hulp-ouderling moet worden gezien. Verschillende kerken doen pogingen een tussenoplossing aan te reiken. Bijvoorbeeld de mogelijkheid dat er een ambtsdrager (ouderling of diaken) wordt afvaardigd of dat de ene helft van de kerken een ouderling en de andere een diaken afvaardigt. Veel kerken raden aan om (desgewenst) een deel van de vergadering met diakenen te laten plaatsvinden, waarbij het één speciaal om diaconale agendapunten gaat.

- Utrecht: De classis besluit de kerkenraden aan te sporen het rapport van deputaten te bespreken en hun reactie daarop schriftelijk te zenden aan de secretaris van de CDC. De CDC dient deze reacties te inventariseren en aan de classis te rapporteren, rekening houdend met het advies van de generale synode en de reacties van de kerken. Deze zaak zal worden besproken in de classis waarbij elke gemeente een diaken afvaardigt, die voor dit punt stemrecht ontvangt. De reacties duiden aan dat er weinig behoefte is aan het afvaardigen van meer diakenen. Soms omdat men op de classis geen diaconale onderwerpen behandelt. De classis besluit: De kerkenraden te adviseren, voor zover ze dat niet reeds doen, in hun vergaderingen het diaconaat te agenderen. Op deze wijze kan voor de hele kerkenraad het diaconaat een 'levend' onderwerp worden.

De kerkenraden te vragen in hun verslag naar art. 41 KO waar nodig nadrukkelijke aandacht te geven aan het diaconaat, zodat er ook op de classis meer aandacht voor het diaconaat komt.

De kerkenraden te attenderen op de activiteiten van de CDC, welke dienen ter ondersteuning en uitbouw van het gemeentelijk diaconaat. De kerkenraden en diaconieën te vragen zo mogelijk ook aandachtspunten aan te reiken aan de CDC, zodat de CDC deze kan verwerken in haar beleidsplan en werkplannen.

De CDC op te dragen in haar beleidsplan en de daaruit voortvloeiende werkplannen concrete voorstellen te doen om diakenen beter toe te rusten tot hun taak, ook in verband van de classis en hen daarbij praktische ondersteuning te geven.

De CDC op te dragen de komende twee jaar te bezien of het wenselijk is te komen tot een vermeerdering van het aantal afgevaardigde diakenen naar de classis. Dit omdat de vergadering van mening is dat niet in de eerste plaats er meer diakenen aanwezig moeten zijn om zo te komen tot meer aandacht voor het diaconaat op de classis, maar omgekeerd.

De CDC in dit verband op te dragen om concrete voorstellen te doen ten aanzien van te behandelen diaconale zaken op de classis.

- Amsterdam: De voorjaarsclassis 2000 besloot om geen verandering aan te brengen in de afvaardiging van diakenen. De meeste kerkenraden zijn klein. Er zouden vaak oudere broeders komen, die in het maatschappelijk leven geen taak meer hebben. Er komen verder op de classis weinig diaconale zaken aan de orde. Het rapport is op verschillende kerkenraden niet in bespreking geweest. Waar het wel aan de orde was, is de mening dat er geen behoefte is aan een CDC en dat men de noodzaak niet ziet. Wel wordt ter vergadering opgemerkt dat het zinvol is een informele vergadering van diakenen bijeen te roepen, waar men elkaar als diakenen kan dienen met thema's die het diaconaat betreffen. De afgevaardigden van Bussum zeggen toe zo'n vergadering te beleggen voor de diakenen uit de classis. Alle diakenen zouden een dergelijke vergadering proberen bij te wonen.
- Rotterdam: De najaarsclassis 1999 geeft aan de CDC opdracht de kerkenraden te vragen zich over het rapport uit te spreken. Er zijn acht reacties tegen een grotere afvaardiging van diakenen en zéven voor, terwijl twee gemeenten zich niet uitspreken. Niemand heeft principiële bezwaren tegen het rapport. De negatieve reacties hebben vooral betrekking op praktische problemen als de grootte van de vergadering en de meerdere kosten die daaruit voortvloeien.

2. aanbevelingen (ten dele) wel ingevoerd, wat zijn de problemen die ontstaan ter classis?

1. Hoogeveen: de kerken van Assen, Dedemsvaart, Hoogeveen en Nieuweroord hebben het rapport besproken en van hun bevindingen de CDC in kennis gesteld. Deze heeft dit meegenomen in haar rapport dienaangaande aan de classis. Ouderling en diaken worden als gelijkwaardige ambten gezien. Breder diaconale zaken voor de classis zijn bijvoorbeeld asielzoekers, daklozen, agrariërs in nood. Er is het verzoek om op zaterdag te gaan vergaderen. Er is wel continuïteit nodig in de afvaardiging. De vraag is of er de ruimte en bereidheid is om over diaconale zaken te spreken, gezien de agenda van de classis. Eén gemeente heeft als wens om bij afvaardiging samen na te denken hoe praktisch en doelgericht diakenen op de classis diaconaal dienstbaar kunnen zijn. De classis besluit als voorlopige voorziening twee diakenen meer af te vaardigen. De CDC zal met de diaconieën overleggen wat men wil bereiken met een algemene afvaardiging en hoe dat te realiseren en te evalueren.
2. Zwolle: de diaconieën en kerkenraden bespreken het rapport en geven hun reactie schriftelijk aan de CDC. De CDC heeft op basis hiervan een rapport opgesteld dat is besproken op de voorjaarsclassis 2000. De CDC heeft een avond belegd waar de diakenen zich over deze zaak hebben kunnen uitspreken. De bespreking op de classis is bijgewoond door afgevaardigde diakenen van elke gemeente. In het algemeen willen de kerkenraden meer aandacht voor het diaconaat via art. 41 KO. De afvaardiging van diakenen verpooten vraagt een andere structuur van de classis. Het aandrigen van diaconale onderwerpen moet ook opdracht worden voor de CDC. Daarnaast kan de CDC haar rapport voorbespreken met de diakenen. Voor de te grote afvaardiging is als alternatief te overwegen dat elke kerkenraad twee leden afvaardigt (zo mogelijk een predikant en één ander kerkenraadslid). Ook splitsing van de classis kan worden overwogen. Sommigen vinden een aparte bijeenkomst van diakenen naast de classis de moeite van het overwegen waard. Uiteindelijk stelt de CDC voor:
  - minimaal een jaarlijkse vergadering met alle diaconieën te beleggen;
  - elke gemeente vaardigt naar deze vergadering minstens één, maar bij voorkeur twee, diakenen af;
  - voornoemde vergadering vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de CDC, waarbij deze als intermediair fungeert tussen classis en diaconieën en de diaconieën onderling;
  - de commissie krijgt de gelegenheid zaken naar aanleiding van deze vergadering op de agenda van de classis te plaatsen, evenzo kan de classis punten op de agenda van de CDC plaatsen;
  - op de agenda van de classis krijgt de CDC een vaste plaats;
  - voor de behandeling van dit punt zal (een afvaardiging van) de CDC aanwezig zijn;
  - bij elke classis ten minste vier diakenen bij toerbeurt af te laten vaardigen door de kerkenraden.
3. Apeldoorn: de CDC heeft een tweetal bijeenkomsten gehouden voor alle diaconieën in de eerste stond het rapport van de deputaten en de besluiten van de synode centraal. In de tweede bijeenkomst bespreken de ten aanwezige diaconieën (terwijl er drie diaconieën schriftelijke hadden gerapporteerd) hun visie. Op basis van de geuite gedachten heeft de CDC een rapport gemaakt voor de classis. Deze besloot de voorstellen van de commissie over te nemen met een proefperiode van twee jaar. De volgende besluiten zijn genomen:
  - elke diaconie vaardigt een diaken af naar de classis.
  - Elke diaconie wordt aangeraden voorlopig een vaste afgevaardigde aan te stellen.
  - Deze afgevaardigden zullen door de CDC, voorafgaande aan de classis, worden geïnstrueerd over het hoe en wat van de agenda van de classis.
4. Dordrecht: De najaarsclassis 1999 besluit de CDC op te dragen van alle diaconieën een reactie te vragen op het rapport van de deputaten en daarover op de voorjaarsclassis te rapporteren. In een extra vergadering van de voorjaarsclassis 2000 wordt dit rapport door de classis samen met hiertoe door alle gemeenten afgevaardigde diakenen besproken. Bijna alle kerkenraden kunnen zich vinden in de principiële lijn van het rapport. Twee kerkenraden bespeuren de hun inziens onterechte tendens in het rapport om het diakenambt 'op te vijzelen'. De aanbevelingen in het rapport vinden instemming, behalve die van de afvaardiging van diakenen. Om praktische redenen zeggen bijna alle gemeenten hier nee tegen. Als onderwerpen, die men nuttig acht om als classis te bespreken noemt men o.a. geldbeheer, bemoediging en vertroosting, de diaconale gemeente en de opbouw ervan, welke instrumenten staan de diaken ter beschikking, Diaconaal Maatschappelijk Werk, zorginstellingen in de regio (bijvoorbeeld bij fusies van ziekenhuizen en zorgcentra), SGJ afdeling Dordrecht, de vraag in hoeverre we betrokken zijn bij de zwakken en 'outcasts' in onze samenleving (zwerfvers, gevangenen, drugsgebruikers, asielzoekers etc.), diaconaal wereldwijd. Op de agenda van de classis is het zinvol diaconaat een vast punt te laten zijn. De classis besluit:
  - De kerkenraden te adviseren diaconaat een vast agendapunt te laten zijn op de kerkenraadvergaderingen.
  - De classis verzoekt in de verslagen naar art. 41 KO en de rapporten van de kerkvisitatoren waar nodig duidelijk aandacht te geven aan het diaconaat.
  - De verslagen naar art. 41 en de rapporten van de kerkvisitatoren worden aan het begin van de vergadering besproken.
  - Het aantal gemeenten dat een diaken afvaardigt wordt voortaan de helft. De afgevaardigde diakenen krijgen tevoren van de CDC instructie met het oog op de classis.
  - De instructie van de CDC wordt in verband met de nieuwe situatie aangepast.
5. Middelburg: De voorjaarsclassis 1999 vraagt de CDC de meningen van de classiskerken te inventariseren en de vergadering met een voorstel te dienen. De CDC zelf komt niet tot een eensluidende conclusie

en geeft daarom de reacties van de kerken onreflecteerd door aan de voorjaarsclassis 2000. De classis besluit om met ingang van de najaarsclassis van 2000 voor twee achtereenvolgende classisvergaderingen de helft van de kerkenraden een diaken af te laten vaardigen. De andere helft van de kerkenraden zal de daaropvolgende twee classisvergaderingen voor een afvaardiging van diakenen zorgen. Dit besluit zal na enkele jaren worden geëvalueerd. De CDC heeft opdracht gekregen om de classis toe te rusten op de afvaardiging van diakenen.

3. aanbevelingen wel ingevoerd, maar inhoudelijke bezinning hierop ontbreekt.

1. Groningen: in een gehouden extra vergadering in januari 1999 heeft de classis besloten het verzoek van de synode op te volgen. Elke gemeente vaardigt een diaken af naar de classis. De classis en de gemeenten hebben geen bespreking aan de overige elementen van het besluit gewijd. De CDC heeft haar beleid voor de komende jaren grotendeels gebaseerd op het rapport.
2. Loeuwarden: de classis heeft voor de duur van twee jaar ingestemd met het verzoek, maar de uitvoering overgelaten aan de vrijheid van de plaatselijke gemeenten. Dat betekent dat elke gemeente zelf mag beslissen of ze wel of niet een diaken afvaardigt. De achterliggende gedachte is te voorkomen dat in kleine gemeenten waar diakenen en ouderlingen uitsluitend gezamenlijk vergaderen ambtsdragers onnodig extra worden belast. Het is wel de bedoeling dat er meer diaconale zaken aan de orde zullen komen. De kerkenraden en diaconieën hebben het rapport niet besproken, behalve de diaconie van Veendam. Deze wijst op het feit dat er geen kerkenraadvergadering wordt gehouden zonder diakenen, daaruit blijkt de gelijkwaardigheid. Op deze wijze vindt er communicatie plaats. Het is van belang te letten op de gaven van iemand en niet een goede diaken op tal te zetten voor ouderling.
3. 's-Gravenhage: de voorjaarsclassis 1999 besluit positief te reageren op het besluit van de synode inzake de afvaardiging van diakenen naar de classis. Het rapport van de deputaten is niet besproken.
4. Haarlem: deputaten ADMA moeten aan de generale synode van 2001 rapporteren over de ervaringen die zijn opgedaan met de gewijzigde afvaardiging van diakenen naar de classis. De classis besluit voor de drie vergaderingen die daaraan voorafgaan de gemeenten een diaken te laten afvaardigen. Het voorstel van de generale synode oogt waartering. Tegelijk wil men voorkomen dat het te belastend is voor kleine gemeenten. De CDC zal na de proefperiode alle ervaringen en reacties van plaatselijke diaconieën aan de classis rapporteren.

Bijlage 83.2

Rapport van de moderamina van deputaten algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (ADMA) en deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland (HBB).

1. Algemeen

1.1 Inleiding

De twee moderamina van de deputaatschappen ADMA en HBB (hierna te noemen TMO) doen in dit rapport verslag aan de generale synode van 2001 over de aan hen door de generale synode van 1998 opgedragen en andere uit hun samenwerking voortvloeiende taken.

1.2 Samenstelling van het twee moderaminaoverleg

De moderamina van deputaten ADMA en deputaten HBB vormen samen dit overleg.

Namens ADMA namens hulpverlening

zr. W.M. Boendermaker-Geleijne	br. T. Baars
br. A. Heystek	br. L. den Butter
br. F.J. Nabers	br. B. Loonstra
br. C. Westerink	zr. M.P. van der Schaaf

1.3 Vergaderingen

De brs. Loonstra en Westerink fungeerden jaarlijks bij toerbeurt als voorzitter, hetzelfde gold voor zr. Van der Schaaf en br. Heystek inzake het secretariaat. Penningmeester is br. Nabers. Het TMO vergaderde in de achterliggende periode 15 maal, n.l. 5 in 1998, 4 in 1999, 5 in 2000 en 3 in 2001. Op 23 september 1999 werd besloten om een agendacommissie in te stellen, die tot taak heeft de vergadering voor te bereiden, toezicht houden op de naleving van de besluiten en de voortgang van de zaken te bewaken. De vergaderingen werden bijgewoond door de 2 beleidsmedewerkers van het Diaconaal Bureau.

1.4 Taakstelling TMO

De synode van 1995 besloot (art. 247):

- in te stemmen met het in stand houden van een Diaconaal Bureau ten behoeve van de kerken; binnen dit bureau zullen de beide diaconale functionarissen een plaats hebben onder gezamenlijke verantwoordelijkheid van de diaconale deputaatschappen; wel zijn de functionarissen formeel in dienst van het Kerkelijk Administratief Bureau;
- uit te spreken dat het Diaconaal Bureau gebruik zal maken van de diensten van het Kerkelijk Administratief Bureau, dat faciliteiten biedt in personeel en materieel opzicht;

- in te stemmen met de opheffing van de beheerscommissie 'Diaconaal Bureau' en de regeling 'taken en bevoegdheden' van deze commissie, zoals vastgesteld door de generale synode van 1989, in te trekken.
- de deputaten ADMA en hulpverlening op te dragen, via het moderamina-overleg, de taken die tot nog toe behoorden bij de beheerscommissie te verrichten in de lijn van de door de generale synode van 1989 vastgestelde regeling 'taken en bevoegdheden'.
- de deputaten ADMA en hulpverlening op te dragen de afbakening van de bevoegdheden tussen de deputaatschappen en de gezamenlijke moderamina inzake het Diaconaal Bureau te regelen en deze ter kennis te brengen van de generale synode 1998.

Daarnaast stelde de synode een Commissie Landelijk Bureau in. Deze commissie bestaat uit een afgevaardigde van elk van de deputaatschappen ADMA, HBB, kerkelijk administratief bureau en buitenlandse zending. De synode van 1998 besloot (art. 271):

deputaten ADMA en HBB op te dragen de regeling 'taken en bevoegdheden' inzake het Diaconaal Bureau aan te passen aan de gewijzigde situatie inzake het LKB met de daaraan verbonden directeur en bestuurscommissie en deze regeling opnieuw ter beoordeling voor te leggen aan de volgende generale synode. Het nieuwe voorstel treft u aan in bijlage 1 van dit verslag.

Deze synode droeg aan deputaten ADMA en HBB verder op zich een oordeel te vormen over de doctoraal-scriptie van de functionaris en hun verantwoordelijkheid te nemen als het gaat over de doorwerking van de resultaten van deze scriptie in het toerustingbeleid. De uitvoering van deze opdracht werd op verzoek van beide deputaatschappen door het TMO voorbereid.

Het TMO heeft dus in de eerste plaats de taak om deel te nemen in de bestuurscommissie van het overkoepelend Landelijk Kerkelijk Bureau. In de tweede plaats heeft het als taak het beheer van het Diaconaal Bureau en het leiding geven aan c.q. verantwoordelijkheid dragen voor de beleidsmedewerkers. De integratie van het Diaconaal Bureau in het Landelijk Kerkelijk Bureau vraagt in de derde plaats regelingen waardoor de taken en bevoegdheden aangepast worden aan de nieuwe situatie. Voor de betrokken deputaatschappen is in de vierde plaats het TMO ook de plaats om gezamenlijk te spreken over visie op roeping en taak inzake het diaconaat alsmede om relevante werkzaamheden op elkaar af te stemmen.

2 Gezamenlijke beleidspunten

Gezamenlijk beleid is van belang bij zaken die beide deputaatschappen aangaan. De volgende onderwerpen zijn daarbij aan de orde geweest.

2.1 Woord en daad

De bezinningsnota 'Woord en daad in relatie tot het diaconaat' die geschreven werd door dr. T. Brienen op verzoek van het TMO, werd in een gezamenlijke vergadering van HBB en ADMA besproken. De bijbel toont ons zowel de eenheid als de eigenheid van woord en daad. Beide zijn verbonden, maar hebben hun eigen plaats. Verkondiging en hulpverlening zijn twee specifieke vormen van het getuigenis aangaande het Koninkrijk. Daarbij blijkt telkens weer, dat in het getuigenis het woord roept om de daad en dat de daad roept om het woord. Deputaten vinden het belangrijk deze nota in breder kerkelijk verband kring te bespreken met de deputaatschappen zending en evangelisatie. Dat gesprek zal in juni 2001 plaats vinden met afgevaardigden van de moderamina van de betrokken deputaatschappen.

2.2 Problematiek kerken in de grote steden

ADMA en HBB hadden enige malen overleg met het deputaatschap voor de problematiek in de grote steden. Zij hebben het belang van de diaconale presentie van de kerk in de grote steden benadrukt. Deputaten HBB hebben verklaard steunaanvragen voor diaconale initiatieven en bestaande projecten met grote welwillendheid te willen beoordelen. Aan de beoogde grootschalige enquête hebben beide deputaatschappen geen financiële steun toegezegd, omdat zij van mening waren daartoe geen legitimatie aan hun instructies te kunnen ontlenen.

Het ontstaan van een wijkgemeente voor immigranten verbonden aan de gemeente van Rotterdam-Charlois wordt door beide deputaatschappen met vreugde en belangstelling begroet. Deputaten ondersteunen diaconale initiatieven in de grote steden van harte. Voor de concrete ondersteuning wordt verwezen naar het rapport van HBB.

2.3 Nauwere samenwerking tussen de deputaatschappen

Bij ADMA en HBB leeft de overtuiging dat het diaconaat binnen de gemeente, in haar leefomgeving en wereldwijd principieel één is. Deze eenheid komt praktisch tot uitdrukking in het ene Diaconale Bureau dat in opdracht van beide deputaatschappen werkt en in de afstemming van beide beleidsplannen. Ook de gezamenlijke bezinnings- en beleidsvergadering, onder 2.1. vermeld, is daarvan een uiting. Het benadrukken van de eenheid van het diaconaat is in de kerkelijke wereld niet vanzelfsprekend. Daarom is het des te meer van belang daarbij de vinger te leggen. De Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) b.v. hebben één deputaatschap voor zending en hulpverlening. In veel landen waaraan diaconale hulp wordt verleend, ervaart men deze diaconale hulpverlening als onderdeel van de zending. Voor het deputaatschap hulpverlening zal een goede afstemming met de deputaatschappen zending en evangelisatie alleen maar belangrijker worden. In andere landen moeten het onderscheid en de verbondenheid van zending en hulpverlening steeds worden uitgelijnd. Dit neemt het principiële belang van het ene diaconaat van de gemeente echter niet weg, het onderscheid het juist. Hoe deze eenheid van het diaconaat principieel en praktisch het beste gestalte kan krijgen, blijft voor het TMO een aandachtspunt waarover verder gesproken zal worden.

2.4 Diaconaat en rentmeesterschap

Deze reeds meer dan 10 jaren bestaande werkgroep fungeert onder verantwoordelijkheid van het TMO. De

werkgroep wil de bezinning bevorderen over onze verantwoordelijkheid voor de schepping en de verhouding mens en milieu.

Naar aanleiding van de MKZ crisis schreef Br. J. M. Aarmoudse een artikel, dat o.a. in de Wekker van 20 april 2001 is gepubliceerd. Dit artikel droeg als titel 'Vercofmoediging vanwege de veerkracht'.

2.5 Contacten met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)

Er zijn verschillende ontmoetingen geweest van het TMO met het Generaal Diaconaal Deputaatschap (GDO) van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Een praktisch probleem vormde het feit dat de werkdomeinen elkaar slechts gedeeltelijk overlappen. Wereldwijde hulpverlening is bij hen verbonden met zending; bij ons is het een onderdeel van het diaconaat. Algesproken is dat samenwerking wordt gezocht waar dat mogelijk en nuttig is. Momenteel wordt samengewerkt aan een video over diaconaat, bedoeld voor catechese en gespreksgroepen. De beleidsmedewerkers van beide deputaatschappen hebben bovendien regelmatig contact. Het GDO heeft zich bezonnen op het rapport van ADMA over de diaken op de kerkelijke vergadering, wijk rapport door de generale synode van 1998 werd aanvaard.

2.6 Diaken in de praktijk

In 2000 verscheen het boek *Diaken in de praktijk* van br. H.H. van Well. Dit boek wil een bijdrage leveren aan het verdiepen van de eigen visie op het diaconaat, de gemeente in de samenleving en de positie en taak van de diaken. Het boek werd gepresenteerd in een bijeenkomst met vertegenwoordigers van de classica diaconale commissies. De voorzitters van onze deputaatschappen schreven een ten geleide waarin zij de wens uitdrukken, dat het boek een goede ingang mag vinden in de eigen kerken en daarbuiten. Dat dit is gebeurd blijkt uit het feit dat er in de zomer van 2001 een tweede druk verscheen.

3 Het Diaconaal Bureau

3.1 Integratie Diaconaal Bureau in LKB en Bestuurscommissie

Het rapport van de twee moderamina aan de generale synode van 1998 maakte, na jaren van problemen, melding van positieve ontwikkelingen met betrekking tot de integratie van het Diaconaal Bureau, het Zendingsbureau en het Kerkelijk Administratief Bureau in het Landelijk Kerkelijk Bureau. Met dankbaarheid stellen de twee moderamina thans vast, dat de toen uitgesproken verwachtingen gerealiseerd mochten worden. Inmiddels vormt het Diaconaal Bureau een geïntegreerd onderdeel van het Landelijk Kerkelijk Bureau, conform de besluiten van de generale synode van 1998. De samenwerking tussen de verschillende bureaus, waartoe nu ook het Bureau Evangelisatie behoort, heeft onder andere gestalte gekregen binnen het overleg van de hoofden van de bureaus.

Deputaten ADMA en HBB zijn voor deze ontwikkeling veel dank verschuldigd aan br. C. Groeneveld. Hij heeft van augustus 1997 tot december 1999 als interim-manager een belangrijke bijdrage geleverd aan het welzijn van het integratieproces. Door zijn inzet en wijze van optreden kon een vertrouwensbasis gevonden worden voor de verdere implementatie van de door de generale synode beoogde nieuwe structuur.

Zijn taak werd overgenomen door de eind 1999 benoemde directeur van het Landelijk Kerkelijk Bureau, br. J.H. van der Vinne. Deputaten hebben vertrouwen in de wijze, waarop hij deskundig en voortvarend leiding geeft aan de integratie van de bureaus.

De goede verstandhouding binnen de Bestuurscommissie heeft er eveneens toe bijgedragen, dat de problemen, die zich voordeden in de loop van het integratieproces, in goede harmonie konden worden opgelost. Deputaten ADMA en HBB werden in de commissie vertegenwoordigd door br. C. Westering. Voor een verslag van de werkzaamheden van deze commissie verwijzen wij naar het rapport van de Bestuurscommissie. Het TMO steunt de daarin neergelegde voorstellen.

3.2 Functioneren van het Diaconaal Bureau

3.2.1 Taakstelling medewerkers

Het Diaconaal Bureau voert de taken uit, die de generale synode heeft opgedragen aan de deputaatschappen ADMA en HBB. Voor de uitvoering van deze taken zijn 2 beleidsmedewerkers fulltime in dienst, terwijl voor de secretariale ondersteuning enige secretaresses parttime werkzaam zijn.

Br. H.H. van Well is functionaris voor bezinning en toerusting voor beide deputaatschappen (diaconaal consulerij). Hij stimuleert de bezinning over het diaconaat, bevordert de toerusting van diakenen en onderhoudt de contacten met de classica diaconale commissies. Daarnaast geeft hij een bijdrage in het beleid van de deputaatschappen.

Br. J.N. Noortlandt werkte tot september 2000 als secretaris diaconaat. Als zodanig was hij belast met het secretariaat van beide deputaatschappen, de beleidsvoorbereiding en -uitvoering, de publiciteit, advisering van kerken en kerkleden en de documentatie.

Zr. A.H. Blankenstijn werkte tot januari 2001 als secretaresse en verzorgde de correspondentie, het notuleren van de vergaderingen, het samenstellen van de agenda's en de nieuwsbrieven. Tevens was zij belast met het secretariaat van de Interkerkelijke Commissie Integratie Gehandicapten. Voor laatst genoemde werkzaamheden ontvingen deputaten ADMA een financiële vergoeding van f 9.500,- per jaar.

De medewerkers hebben elk een functiebeschrijving. De functioneringsgesprekken vonden plaats overeenkomstig de herziene regeling 'taken en bevoegdheden' inzake het Diaconaal Bureau.

3.2.2 Veranderingen in de personeelssamenstelling

Op 18 februari 1999 was br. Noortlandt 12½ jaar in dienst, aan wijk feit in een speciale ontmoeting aandacht werd gegeven.

Br. J.N. Noortlandt verliet het Diaconaal Bureau in augustus 2000 om te gaan werken als docent communicatie bij de Christelijke Hogeschool te Ede. Wij missen in hem een bekwaam en gedreven functionaris, die met grote inzet zijn taak verrichtte. Met zijn vertrek raakte het Diaconaal Bureau veel ervaring en kennis kwijt.

Na een sollicitatorische werd br. H. van der Velden benoemd tot secretaris diaconaat per 1 september 2000, in eerste instantie voor een tijdelijk dienstverband van één jaar. Br. Van der Velden is lid van de Christ. Geref. Kerk te Eindhoven.

Zr. A.H. Blankestijn trad op 15 september 2000 te Veerendaal in het huwelijk en ging per 1 maart 2001 parttime werken. Helaas was zij in 2000 en 2001 geruime tijd uitgeschakeld wegens een misarm (RSI). Ten gevolge van haar afwezigheid en de veelheid van werkzaamheden was de inwerkperiode van br. H. van der Velden niet eenvoudig. In de overgangperiode heeft br. Van Well een belangrijke bijdrage gegeven aan de werkzaamheden op en van het bureau. In De Wekker is daarom een bericht geplaatst met verzoek alleen in dringende gevallen en op speciale tijden telefonisch met het Diaconaal Bureau contact op te nemen.

Vanwege de grote werklast en invoering van de 36-urige werkweek waren deputaten genoodzaakt een beroep te doen op het Landelijk Kerkelijk Bureau voor meer secretariale en administratieve ondersteuning. Deze ondersteuning wordt gegeven door een aantal parttime medewerkers.

3.2.3 Contactpersoon

De contactpersoon, zr. Van der Schaaf hield namens het TMO regelmatig gesprekken met de medewerkers, waarbij de lopende zaken en knelpunten aan de orde kwamen. Hierover vond rapportage plaats in de TMO vergaderingen.

3.2.4 Werkzaamheden en werkdruk

De medewerkers maakten jaarlijkse hun werkverslagen over de afgelopen periode alsmede hun werkplannen voor het komende jaar. Deze stukken werden inhoudelijk besproken door commissie Diaken en diaconaat (ADMA) en door de commissie Bezinning, publiciteit en toerusting (HBB). Daarna kwamen deze verslagen en werkplannen aan de orde op de vergadering van het TMO.

Een zaak, die onze voortdurende zorg en aandacht vroeg, was de grote toename van het werk en de gevolgen hiervan voor het bureau. De personele en materiële ontwikkeling van het werk vraagt opnieuw doordenking. De uitgangspunten en hoofdpunten van beleid liggen vast in de beleidsplannen van deputaten en het daarvan afgeleide beleidsplan voor het Diaconaal Bureau. De hoeveelheid werk voor deputaten en medewerkers neemt alleen maar toe. De nood enerzijds en de vraag naar ondersteuning vanuit de kerken anderzijds doen een groot beroep op de inzet en creativiteit van de medewerkers. De groei van het werk en de wisselingen van de medewerkers brengen met zich mee dat ook de documentatie verder doordacht en inzichtelijk gemaakt dient te worden. De hulpverleningsprojecten zijn vele en de relatie met sommige duurt jaren. Ook de activiteiten van de plaatselijke kerken op het terrein van het diaconaat nemen toe. De CDC's hebben, mede door de besluiten van de generale synode een bredere taakstelling gekregen. Dit vraagt verdere doordenking en beleid ook voor deputaten en het bureau. Overzicht van dit alles en actieve ondersteuning maken heldere dossiervorming noodzakelijk, met name om de continuïteit van beleid bij wisseling van personen te kunnen handhaven.

Een commissie werkdruk, bestaande uit de secretarissen van de beide deputaatschappen, werd ingesteld. Deze kwam tot de volgende conclusies:

De toename van werk ligt vooral bij het deputaatschap HBB en is het gevolg van:

- de groei van het aantal projecten; nu staan minstens 50 projecten op de lijst tegen 5 in de beginperiode van het deputaatschap;
- de projecten in Cambodja, Mozambique en in Zuid Afrika zijn arbeidsintensief;
- de toename van de noodhulp; dit blijkt uit de inkomsten over de laatste jaren:
  - 1997: f 156.444
  - 1998: f 840.109
  - 1999: f 1.754.432
  - 2000: f 1.112.917
- de vluchten van de Wilde Ganzen ten behoeve van projecten; dit vraagt goede voorbereiding en uitvoering verantwoordelijkheid.

Bij ADMA is te noemen de bestuurlijke participatie in de Stichting Gereformeerd Jeugdwezijn. Ook dit betekent extra werk voor het Diaconaal Bureau.

De druk op de medewerkers om de zaken toch zo goed mogelijk te laten verlopen en de kerken van dienst te zijn was daarom in de achterliggende periode groot. Tegelijkertijd noodzaakte deze ontwikkeling tot uitbreiding van de secretariale en administratieve ondersteuning. Het TMO wil zijn waardering uitspreken voor de grote inzet en betrokkenheid van de medewerkers.

4. Financiën

Hiervoor verwijzen wij naar de financiële stukken van deputaten ADMA.

Namens de moderamina van ADMA en hulpverlening:

C. Westorink en A. Heystek
B. Loonstra en M.P. van der Schaaf

Bijlage 83.3

Bestuursreglement Twee Moderamina Overleg (TMO) van de deputaatschappen algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (ADMA) en hulpverlening binnen- en buitenland (HBB).

I Deputaatschappen

A. Opdracht

De opdracht aan de deputaatschappen wordt beschreven vanuit artikel 26 van de kerkorde respectievelijk in: a. bijlage 21 deputaten voor de hulpverlening in binnen- en buitenland.

Art. 4 Deputaten hebben tot taak:

- a. hulp te verlenen aan kerken en christelijke instellingen in binnen- en buitenland in noden van onderscheiden aard vanuit de gemeenschap met Christus en de daaruit voortvloeiende roeping;
  - b. de kerkenraden en in het bijzonder de diaconieën voor te lichten en toe te rusten ten aanzien van de hulpverlening der kerken en de diakenen te stimuleren om de nood van de naaste aan de gemeente voor te houden en op te wekken tot barmhartigheid en gerechtigheid;
  - c. bij calamiteiten de kerkleden op te wekken hun persoonlijke roeping te vervullen tegenover hun naaste in nood;
  - d. adviezen te geven aan kerken en kerkleden over mogelijkheden tot hulpverlening.
- b. bijlage 22 deputaten voor algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden.
- Art. 3 De taak van deputaten is:
- a. het geven van voorlichting en adviezen in algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden;
  - b. het geven van voorlichting en adviezen over de plaats van de kerk in de samenleving;
  - c. het toerusten van diakenen via de classicaie diaconale commissies;
  - d. het onderhouden van contacten met de classicaie diaconale commissies;
  - e. het onderhouden van contacten met bestaande organisaties in eigen kerkelijk leven of daarbuiten en voorzover nodig met overheidsinstellingen;
  - f. zich te bezinnen op de vragen en consequenties van het kerk- en christen-zijn in onze samenleving waarbij het met name gaat om vragen rond arbeid en de daarmee samenhangende sociale en maatschappelijke ontwikkeling;
  - g. de resultaten van de in f. genoemde bezinning door te geven aan de kerken;
  - h. kerkenraden eventueel te adviseren en te stimuleren bij het opzetten en uitvoeren van activiteiten welke aansluiten bij de punten f. en g. van deze instructie;
  - i. de vertegenwoordiging van de kerken bij de bespreking van bovenbedoelde taken in interkerkelijk overleg of overleg van andere aard.

B. Gedeelde verantwoordelijkheid

Voor de uitoefening van de gedeelde verantwoordelijkheid hebben deputaten een commissie ingesteld bestaande uit de leden van de beide moderamina onder de naam "twee moderamina overleg" (hierna te noemen TMO). De leiding van het TMO berust bij de agendacommissie. Deze bestaat uit de voorzitter van het ene en de secretaris van het andere betrokken deputaatschap. Beide functies wisselen jaarlijks met deputaatschap betreft.

C. Ondersteuning

Voor de uitvoering van de onder punt A beschreven opdracht worden beide deputaatschappen ondersteund door beleidsmedewerkers en secretariale- en administratieve medewerkers. Deze functionarissen zijn gehuisvest in het Landelijk Kerkelijk Bureau van de Christelijke Gereformeerde Kerken en vormen vanuit de personele organisatie van dit bureau het Diaconaal Bureau.

II Twee moderamina overleg

A. Organisatie

Het TMO is verantwoordelijk voor de organisatie van het Diaconaal Bureau. Daartoe behoort:

1. De plaats van het Diaconaal Bureau binnen de organisatie van het Landelijk Kerkelijk Bureau (hierna te noemen LKB)
2. Vertegenwoordiging in de Bestuurscommissie van het LKB.
3. Het doen van voorstellen aan de directeur van het LKB ter zake van de beleidsmedewerkers (rechtsposi- sionele- en arbeidsaangelegenheden) en de kantooroorganisatie.
4. Het begeleiden en adviseren van de beleidsmedewerkers.
5. Het beoordelen van de wijze waarop de medewerkers de door deputaten opgedragen taken uitvoeren.
6. Het rapporteren van de werkzaamheden aan de generale synode.

B. Diaconaal Bureau

1. Deputaten hebben de bevoegdheid twee beleidsmedewerkers aan te stellen, te weten een diaconaal consulent en een secretaris diaconaat. Zij leggen van hun werkzaamheden verantwoording af aan het TMO.
2. De beleidsmedewerkers hebben tot taak:
  - a. de voorbereiding, bewaking en uitvoering van het beleid van deputaten;
  - b. de uitvoering van de dagelijkse gang van zaken met betrekking tot de onder punt I-A beschreven taken;
  - c. de uitvoering van alle zaken die voortvloeien uit het beleid van de deputaatschappen afzonderlijk en gezamenlijk.

3. De betreffende secretariële en administratieve medewerkers vervullen hun werkzaamheden ter zake van de aan de beleidsmedewerkers opgedragen taken onder leiding van de door de deputaten aangewezen beleidsmedewerker.

4. Voor zaken die betrekking hebben op de personele- en kantoororganisatie van het Diaconaal Bureau en op het geheel van het LKB voert het TMO c.q. de secretaris diaconaat overleg met de directeur van het LKB. Deze laatste draagt voor deze aangelegenheden de eindverantwoordelijkheid.

C. Financiën

1. De kosten van het Diaconaal Bureau komen ten laste van de deputaten ADMA.

2. Deputaten ADMA dragen jaarlijks een vast bedrag in de kosten van het Diaconaal Bureau aan de deputaten ADMA bij, conform de door de generale synode vastgestelde begroting.

3. Omdat alle personele- en materiële kosten van beide deputatschappen opgenomen zijn in de begroting van het deputaatschap ADMA wordt de ontwerp-begroting ter advisering voorgelegd aan het TMO.

4. Na ingewonnen advies van het TMO wordt de begroting vastgesteld door de deputaten ADMA. Dit deputaatschap dient de begroting in bij de generale synode.

D. Medewerkers

1. Het TMO benoemt uit haar midden een contactpersoon. Deze bespreekt eenmaal per kwartaal de stand van zaken met de medewerkers. Van dit gesprek wordt rapport gedaan aan het eerstvolgende TMO.

2. De contactpersoon voert, samen met een andere, door het TMO aangewezen deputaat, eenmaal per jaar een functionerings- en/of beoordelingsgesprek met de beleidsmedewerker. Zij rapporteren daarover in het eerstvolgende TMO. Zaken die tijdens deze gesprekken naar voren komen en op ergerlijke wijze het beleid van het LKB raken worden eveneens besproken met de directeur van het LKB.

3. De secretaris diaconaat voert in samenwerking met de directeur van het LKB tenminste eenmaal per jaar functionerings- en/of beoordelingsgesprekken met de ondersteunende medewerkers.

4. De contactpersoon meldt arbeidsconflicten bij voorrang aan de voorzitter van het TMO en de directeur van het LKB. Op aanwijzen van de voorzitter wordt voorts gehandeld. Is bij het conflict de directeur van het LKB betrokken dan neemt de voorzitter van het TMO contact op met de voorzitter van de Bestuurscommissie c.q. de voorzitter van de deputaten LKB en wordt naar bevind van zaken gehandeld.

5. De gevoerde functionerings- en beoordelingsgesprekken worden schriftelijk vastgelegd en door de personen die aan het gesprek hebben deelgenomen voor akkoord ondertekend. Archivering vindt plaats in het persoonlijke en vertrouwelijke archief, dat berust bij de contactpersoon.

E. Vergaderingen

1. Het TMO vergadert tenminste vier maal per jaar.

2. De agenda wordt voorbereid door de agendacommissie.

3. Het TMO kan ter vergadering alleen dan geldige besluiten nemen indien de meerderheid van de in functie zijnde leden van het TMO ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd is. Een lid kan zich laten vertegenwoordigen door een ander lid van het deputaatschap namens welke zij/hij optreedt.

4. Ieder deputaatschap wordt geacht over hetzelfde aantal stemmen te beschikken.

5. De verslagen van de vergaderingen worden na voorlopige goedkeuring door de agendacommissie ter kennisname toegezonden aan de deputaatschappen.

Bijlage 83.4

Minderheidsrapport br. A.P. de Jong

Ten aanzien van de onderstaande drie zaken, wenst ondergetekende een afwijkend standpunt in te nemen ten opzichte van de rapportage van de deputaten ADMA aan de generale synode:

1. Voorstellen voor wijziging instructies ten aanzien van toerusting 'zusterkringen'.
2. Rapportage 'Beoordeling scriptie H.H. van Well'.
3. Rapportage en voorstellen inzake 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen'.

1. Voorstellen voor wijziging instructies ten aanzien van toerusting 'zusterkringen'

De 'zusterkring', als uiting van de diaconale dienst in de gemeente, wordt al enige jaren gezien als aandachtsgebied voor de deputaten ADMA, hetgeen ook in eerdere rapportages aan de generale synode tot uiting is gebracht. Vanuit de deputaten ADMA, c.q. de Commissie Diaken en Diaconaat, wordt thans gevraagd de toerusting van iedereen die diaconale taken verricht binnen de gemeente ook expliciet in de instructie vast te leggen. Tevens wordt voorgesteld de instructie(s) van de CDC's op dit punt te wijzigen teneinde toerusting van 'zusterkringen' op te nemen in de taken van de CDC's. Om meerdere redenen, acht ik dit laatste ongewenst.

In de eerste plaats doorknust dit de verantwoordelijkheid van de plaatselijke diakonie. Immers, de 'zusterkringen' verrichten hun diaconale arbeid, die overigens van grote betekenis is, binnen de plaatselijke gemeente onder verantwoordelijkheid van de diakonie. Uit deze verantwoordelijkheid van de plaatselijke diakonie, vloeit voort, dat de begeleiding en toerusting tot haar taak behoort. De taak van de CDC's is dan om bij de toerusting van diakenen ook aan deze verantwoordelijkheid aandacht te schenken, maar niet om zich rechtstreeks tot gemeentelieden te richten. Structuurverantwoordelijkheid bloeit.

In de tweede plaats is uit een enquête die onder de CDC's is gehouden niet gebleken, dat er binnen de CDC's zelf veel behoefte is aan begeleiding op dit punt (slechts 2 vragen om ondersteuning).

Ten slotte geldt, dat binnen diverse classes de CDC nog niet optimaal functioneert (niet in het minst door de moeite om Commissie-leden te vinden). Het lijkt daarom niet gewenst om thans tot uitbreiding van de instruc-

tie over te gaan, mede gezien het reeds aanwezige takenpakket en de extra aandacht die vanuit de generale synode is gevraagd voor de toerusting van diakenen voor hun taak om op kerkelijke vergaderingen te kunnen functioneren.

Overigens acht ik de omschrijving waaraan thans door de meerderheid van de deputaten wordt gedacht, minder gelukkig. De zinsrede 'het inzakelen en uitdelen van diaconale gaven in de gemeente' roept naar mijn indruk onbedoelde maar niettemin ongewenste associaties op met het charismatische gedachtegoed, waardoor de indruk gewekt zou kunnen worden, dat (i) de geestelijke gaven van de gelovigen op zichzelf staan en vrijwel los staan van de voortdurende persoonlijke geloofsverbondenheid aan Christus, uit Wie de Heilige Geest al de gaven neemt (Joh. 16:14); en (ii) het algemene ambt der gelovigen sterk wordt benadrukt tegenover of ten koste van het bijzondere ambt van de diakenen.

Aanbeveling

In het licht van het voorgaande wil ik het volgende aan de generale synode aanbevelen.

Overwegende dat

1. de toerusting van 'zusterkringen' een taak behoort te zijn van de diakonieën zelf;
2. de behoefte binnen de CDC's zelf beperkt is;
3. uitbreiding van de taken van CDC's niet wenselijk is, gezien het reeds verzwaarde takenpakket en de moeite binnen diverse classes om goed te functioneren,

wordt voorgesteld:

- (a) de instructies van de CDC's op dit punt niet te wijzigen;
- (b) de CDC's op te dragen bij de toerusting van diakenen te wijzen op hun verantwoordelijkheid ten aanzien van begeleiding en toerusting van 'zusterkringen'.

2. Rapportage 'Beoordeling scriptie H.H. van Well'

Bij de terecht uitgesproken waardering voor de geboden bezinning door br. Van Well, dient anderzijds ook recht gedaan te worden aan het feit, dat hij soms een duidelijk afwijkende visie heeft. Naar mijn gevoelens komt dat laatste in deze beoordeling onvoldoende tot uiting. Het argument, dat hij niet pretendeert het laatste woord te spreken, maar mensen zoekt te prikkelen en aan het denken wil zetten, moge waar zijn, maar vormt daarmee nog geen alibi.

Hoewel er ook kanttekeningen zijn te plaatsen bij de intern gevolgde procedure, wil ik mijn bezwaren beperken tot twee inhoudelijke aspecten: (1) de visie van Van Well, dat dienst aan de armen ook dienst is aan Christus Die Zich met hen identificeert, en (2) de ambtsopvatting van Van Well.

2.1. Christus en de armen

Zowel in zijn scriptie, als in zijn boek 'Diaken in de praktijk', hanteert Van Well op grond van Mattheüs 25, vers 31-46, de opvatting, dat Christus Zich dusdanig met de armen en hulpbehoevenden identificeert, dat gezegd kan worden: 'Met hun ogen kijkt Hij ons aan. Waar zij hun hand uitsteken, steekt Hij Zijn hand uit en vraagt om hulp... Deze dienst aan hen, is dienst aan Christus'.

Daarbij wordt niet/onvoldoende duidelijk, dat dienst aan Christus alleen mogelijk is door een levend geloof. Zonder geloof is het onmogelijk God te behagen, ook niet door de naaste te dienen. Alle hulp aan armen, hoe goed en humaan ook, schrikt toch tekort als dat ontbreekt (vergelijk HC, Zondag 33, vers 91: 'Maar wat zijn goede werken? Alleen die uit waar geloof, naar de wof Gods, alleen Hem ter ere geschieden, en niet die op ons goedgevoelen of op mensen-inzettingen gegrond zijn'). Het dienen van Christus komt zonder twijfel tot uiting in de zorg voor de armen, maar daarmee geldt principieel nog niet het omgekeerde. Dit standpunt wordt overigens door meerdere deputaten ADMA gedeeld, zo bleek tijdens een bezinningsvergadering rondom dit onderwerp.

2.2. Charisma en Ambt

Het bijzondere karakter van de ambten wordt in de visie van br. Van Well niet alleen dienstbaar maar ook ondergeschikt gemaakt aan de charismata van alle gelovigen binnen de gemeente. In deze benadering is er ook ruimte voor vrouwelijke ambtsdragers. Wat betreft zijn ambtsopvatting wordt in de 'Beoordeling' gesteld, dat niet iedereen zijn keuze zal volgen, maar dat bedacht moet worden, dat Van Well niet beoogd heeft een afgeronde gemeente- en ambtsbeschouwing te bieden. Wel wordt vragenderwijs gepleit voor een benadering, waarin het ambt toch wel een leidinggevend gezag heeft.

Naar mijn beleving, dient hier door de deputaten krachtiger afstand te worden genomen van een ambtsvisie die toch op gespannen voet staat met bijvoorbeeld Artikel 30, NGB en diverse ter generale synode behandelde rapportages, waaronder het 'Eindrapport van de deputaten voor de vragen rond vrouw en ambt (generale synode 1998)'. Dit geldt te meer, omdat het hierbij gaat om publikaties die bedoeld zijn voor bezinning op het diaconaat en toerusting van diakenen.

2.3. Conclusie

Met betrekking tot de bovengenoemde twee aspecten, dienen de deputaten ADMA (en hulpverlening) derhalve duidelijk afstand te nemen van de opvattingen van Van Well, zonder daarbij aan de waardevolle aspecten, die door br. Van Well ter bezinning voor de diaconale praktijk zijn aangereikt, voorbij te zien.

3. Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen

De thans voorliggende rapportages en voorstellen inzake Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen, sporen naar mijn overtuiging onvoldoende met de opdracht van de generale synode van 1992 en 1998. Daarnaast wordt te weinig recht gedaan aan de reacties vanuit de gemeenten en classes. Tenslotte is het - gezien de beperkte ervaring binnen diverse classes met de afvaardiging van meer diakenen - prematuur om

dit te kunnen evalueren en te kunnen gebruiken als basis voor nieuwe voorstellen, zoals bedoeld in de instructie van de generale synode van 1998, besluit 8 en 9 inzake het diaconaat op kerkelijke vergaderingen.

3.1. Rapportage synode inzake 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen'

In de paragraaf 'Evaluatie' worden een aantal conclusies getrokken. Daarbij wordt naar mijn indruk een te sterk en eenzijdig verband gelegd tussen de opdracht van de generale synode van 1992 (gericht op een verbetering van het functioneren van diakenen op kerkelijke vergaderingen en de wijze waarop het diaconaat aan de orde komt) enerzijds en het aantal afgevaardigde diakenen anderzijds. Terecht is er door diverse gemeenten/kerkenraden in hun reactie op het rapport van deputaten op gewezen, dat dit een verkeerd uitgangspunt is. In de eerste plaats is het nog maar de vraag, of een groter aantal diakenen op de Classisvergadering wel zondermeer bijdraagt aan een verbetering van de aandacht voor en behandeling van diaconale zaken. De ervaringen van de classis Den Haag wijzen in elk geval niet in die richting. En in de tweede plaats wordt hiermee te veel gesuggereerd, dat dit alleen aan diakenen is voorbehouden. Echter het gaat om kerkelijke vergaderingen, waarop kerkelijke zaken op een kerkelijke wijze besproken dienen te worden. Tot de kerkelijke zaken behoren ook de diaconale zaken. Daarover dienen alle afgevaardigden, dus ook de ouderlingen en predikanten, te kunnen spreken.

Door de generale synode van 1998 is een duidelijk verband gelegd tussen de behandeling van diaconale zaken op een kerkelijke vergadering en de besluitvorming rond de afvaardiging van diakenen. In de conclusies (e) en (f) blijkt echter, dat de meerderheid van deputaten ADMA van mening is dat een evenredige afvaardiging van diakenen en ouderlingen principieel geboden is: om kerkelijke vergaderingen christocentrisch te doen zijn, behoort het uitgangspunt te zijn dat alle gemeenten aanwezig zijn middels de drie ambten. Nog stelliger wordt dit verwoord in overweging 1 in de 'Notitie betreffende diaconaat op de PS en GS'. De hierbij gehanteerde ambtevisie komt echter niet op deze wijze naar voren in het rapport van deputaten uit 1998. In par. 4.3 van dit rapport uit 1998 over de eigen taak van de diaken in vergelijking met de ouderling, worden een aantal Schriftgegevens vermeld waaruit blijkt, dat diakenen bij een aantal belangrijke kerkelijke gebeurtenissen en vergaderingen niet worden genoemd (w.o. Hand. 15 vers 2,4,6,22-23; 20 vers 17-18; 21 vers 18). Alleen al van daaruit zou derhalve een ander standpunt gehuldigd kunnen worden. Ook secundus deputaat, drs. H. Korving wijst hierop in zijn notitie 'Enkele overwegingen bij het rapport 'Diaconaat, diaken en de kerkelijke vergaderingen''. In elk geval lijkt niet zondermeer gesproken te kunnen worden van een principieel gebod tot evenredige afvaardiging, mede gezien de verscheidenheid van roeping (zie ook Etoze 4 vers 7 en 11, waar Paulus nota bene juist in het verband van de eenheid, spreekt over deze verscheidenheid). Gezien het belang van dit uitgangspunt, verdient het aanbeveling hiernaar een nader onderzoek in te stellen.

3.2 Rapportage inzake binnengekomen reacties op het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen'

Via de CDC's zijn alle gemeenten/kerkenraden verzocht om te reageren op het rapport. In bovengenoemde rapportage wordt volstaan met een weergave van de classesbesluiten, ingedeeld in drie categorieën²⁷. Geconstateerd is, dat de bespreking zich bij een groot aantal classes heeft beperkt tot het nemen van een besluit inzake de afvaardiging van diakenen naar de classisvergadering. De reden is, dat een dergelijke bespreking reeds door de kerkenraden en binnen de CDC's was gevoerd. Door de rapportage te beperken tot een weergave van de classesbesluiten, wordt echter onvoldoende duidelijk hoe de diverse kerkenraden op het rapport hebben gereageerd. De reeds genoemde reactie van secundus deputaat H. Korving wordt om deze reden evenmin weergegeven. Conclusie (b) uit de 'Evaluatie' in de Rapportage synode inzake 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen', dat het rapport, gezien de inhoudelijke reacties, over het algemeen brede instemming heeft gekregen, en dat slechts een paar kritisch inhoudelijke reacties is aange-reikt, is op deze wijze dan ook niet terecht.

Door diverse gemeenten zijn namelijk wel degelijk min of meer principieel bezwaren geuit. Ik wijs onder meer op het volgende:

- het diaconaal besef wordt niet versterkt door het gelijkschakelen van de positie van diakenen en ouderlingen op een classisvergadering. Inzeggende, het onderscheid tussen de ambten zou juist wel eens verder kunnen afkalven (o.a. Leerdam, Noordeloos, Nijmegen, Apeldoorn-Oost en ook H. Korving);
- het diakenambt is meer naar binnen, op de eigen gemeente gericht (o.a. br Korving wijst hier ook op). Gemeente-overstijgende onderwerpen kunnen via de huidige afvaardiging, de CDC's en de verslagen naar artikel 41 KO voldoende aan de orde worden gesteld;
- diverse gemeenten geven te kennen de expliciete motivatie voor een bredere afvaardiging te missen (o.a. Genemuiden, Meerkerk, Utrecht-West).

Verschillende gemeenten geven aan dat hun inziens diaconale onderwerpen beter in de eigen kring van diakenen, bijvoorbeeld via de CDC's, kunnen worden behandeld en voorbereid (o.a. classis Zwolle, classis Utrecht, classis Apeldoorn, Genemuiden, Middelburg, Mijdrocht, Urk-Marantaha). Daarna zouden deze onderwerpen via de CDC op de tafel van Classis kunnen worden gelegd (o.a. ook voorstel van Driebergen). Er wordt dan ook breed gepleit voor:

- een beter functioneren van de CDC's;
- het expliciet aan de orde stellen van diaconale zaken in de verslagen naar artikel 41 KO en
- het nadrukkelijk aandacht geven aan het functioneren van het diaconaat tijdens kerkvisities.

Mijn conclusie is, dat deze reacties onvoldoende worden meegewogen in de aanbevelingen van zowel de 'Rapportage synode inzake 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen'' als de 'Notitie betreffende diaconaat op de PS en GS'. Daarnaast geldt, dat de breed geuite praktische bezwaren (groot aantal afgevaardigden, tijdsbeslag, kosten, zie ook conclusie (f) van de Evaluatie) terdege meegewogen dienen te worden.

3.3. Notitie betreffende diaconaat op de PS en GS

Geconstateerd moet worden, dat er nog nauwelijks gesproken kan worden van enige 'evaluatie' van de bevindingen omtrent de afvaardiging van diakenen naar en de behandeling van diaconale zaken op de vergadering van de classis', zoals gevraagd door de generale synode van 1998. De kerken zijn daarom mijns inziens nog niet toe aan een eventuele volgende stap, gezien (i) de grote diversiteit in besluitvorming en afvaardiging tussen de classes, (ii) het feit dat er nog nauwelijks classis-vergaderingen zijn geweest met een evenredige afvaardiging, danwel dat sprake is van een proefperiode die nog loopt en (iii) dat er nog volop wordt nagedacht over diaconale onderwerpen en de wijze van behandeling.

In par. 3.2. heb ik reeds kanttekeningen geplaatst bij het uitgangspunt dat een evenredige afvaardiging principieel geboden is (overweging 1). De gelijkwaardigheid van de ambten staat niet ter discussie (al kan ongelijkwaardigheid worden ervaren), maar dat wil niet zeggen, dat dit noodzakelijk en principieel dient te resulteren in een evenredige afvaardiging. Het lijkt er op, dat de 'stevig gewend' wordt van: het verband tussen het functioneren van diakenen op meerdere vergaderingen en het al dan niet aanwezig zijn van diaconale onderwerpen, naar de principieel gewenste aanwezigheid van diakenen.

Als dit inderdaad een principieel zaak zou zijn, wordt in de overwegingen 3 t/m 7 wel erg makkelijk over slag gegaan om praktische redenen.

Wat betreft overweging 2: Er blijkt nog nauwelijks sprake van 'ontwikkeling van onderop', waardoor voorstellen voor uitbreiding van de afvaardiging van diakenen naar particuliere synode en generale synode thans wel gerechtvaardigd zouden zijn. De basis voor de overwegingen 3 t/m 5 ontbreekt derhalve. Teneer omdat er blijkens overweging 8 geen concrete voorstellen zijn wat betreft diaconale zaken voor de agenda van de PS.

3.4. Conclusies

De hoofdlijn van mijn bezwaar is, dat een evenredige afvaardiging van diakenen een doel in zichzelf lijkt te worden, mede door de ervaren danwel vermoede ongelijkwaardigheid tussen de ambten van diaken en ouderling. Maar gezien de oorspronkelijke opdracht van de generale synode 1992, gaat het om de verbetering van het functioneren van diakenen op kerkelijke vergaderingen en de wijze waarop het diaconaat op de kerkelijke vergadering aan de orde komt. Het aantal afgevaardigden is daarbij van secundair belang.

De generale synode van 1962 heeft uitgesproken, dat diakenen op bredere vergaderingen een ruime taak hebben dan alleen te spreken over diaconale aangelegenheden en dat ze een stem hebben in alle zaken, behalve opzicht en tucht. Maar zowel de generale synode van 1962 als 1971/1972 heeft – hoewel dit niet expliciet wordt gemotiveerd – hieraan niet de conclusie verbonden, dat een meer of zelfs volledig evenredige afvaardiging van diakenen wenselijk of noodzakelijk zou zijn. Is het diaconaat er niet juist mee gedaan om het onderscheid tussen de ambten van ouderling en diaken meer te benadrukken? Juist langs de weg zouden diaconale onderwerpen, met voorbereiding door en/of binnen de CDC's, gestructureerd en met meer vrucht op bredere vergaderingen aan de orde gesteld kunnen worden.

In elk geval lijkt het mij nodig om de bevindingen van de classes grondig te evalueren, zowel wat betreft het 'kwalitatieve' aspect: wat is de bijdrage van diakenen geweest, als het 'kwantitatieve' aspect: komen er inderdaad meer diaconale zaken aan de orde.

Daarnaast is nader onderzoek gewenst inzake de principieel onderbouwing van de thans reeds door de meerderheid van deputaten voorgestane evenredige afvaardiging van diakenen, mede omdat enkele kerkenraden in hun reactie hebben aangegeven een expliciete motivatie voor een bredere afvaardiging van diakenen te missen.

Op grond van de uitkomsten van de evaluatie en het onderzoek, dienen deputaten ADMA dan een voorstel aan de generale synode te doen voor een eenduidig besluit voor de afvaardiging van diakenen naar de classes.

Dat betekent naar mijn overtuiging ook, dat het nu al indienen van voorstellen voor (wijziging van) afvaardiging van diakenen naar particuliere synode en generale synode voortijdig is.

Aanbeveling

Op grond van het voorgaande wil ik het volgende aan de generale synode aanbevelen.

Overwegende dat

- er niet zondermeer gesproken kan worden van een principieel verband tussen de gelijkwaardigheid van de ambten en een evenredige afvaardiging;
- een groot aantal gemeenten en classes aangegeven heeft geen behoefte te hebben aan uitbreiding van het aantal afgevaardigde diakenen. Daarbij worden praktische bezwaren genoemd (die overigens terdege aandacht verdienen), maar diverse gemeenten brengen ook principieel bezwaren naar voren;
- er nog nauwelijks ervaringen zijn binnen classes wat betreft een uitbreiding van het aantal afgevaardigde diakenen en de invloed daarvan op de behandeling van diaconale zaken op de classisvergadering;
- de voorstellen voor wijziging van het aantal afgevaardigde diakenen naar particuliere synode en generale synode derhalve niet op een grondige evaluatie gebaseerd zijn.

wordt voorgesteld:

- deputaten ADMA te verzoeken nader onderzoek te doen om zo mogelijk tot een schriftuurlijke en confessionale onderbouwing te komen van de wijze van afvaardiging van diakenen naar kerkelijke vergaderingen;

- (b) deputaten ADMA opnieuw te verzoeken de bevindingen van de classes omtrent de afvaardiging van diakenen naar en de behandeling van diaconale zaken op de vergadering van de classis te evalueren en op basis van deze evaluatie en voornoemd onderzoek te komen tot voorstellen voor de afvaardiging van diakenen naar vergaderingen van de classis, particuliere synode en generale synode;
- (c) in afwachting van bovengenoemde bevindingen, de eerste zin van artikel 41 K.O. vooralsnog niet te wijzigen.

A.P. de Jong

¹⁾ Gedoeld wordt op de zinswending: "Principeel gezien zijn deputaten op basis van studie van mening dat het aantal afgevaardigde diakenen gelijk moet zijn aan het aantal ouderlingen en predikanten evenals dit voor de classis vergaderingen is geschied door de GS van 1998. De gelijkwaardigheid van de ambten en het argument van de vertegenwoordiging van Christus in de drie ambten op de kerkelijke vergaderingen rechtvaardigen een dergelijke regeling."

²⁾ Afgaande op het besluit van de Classis Leeuwarden om de gemeenten vrij te laten in het al dan niet afvaardigen van een diaken, ligt indeling in categorie 2 (aansluiting (ten dele) wel ingevond) passender dan in categorie 3.

BIJLAGE 84

Art. 160

Rapport 2 van commissie 5 inzake rapport deputaten ADMA.

1. Samenstelling deputaatschap

Ds. C. Westerink heeft vijftien jaren deel uit gemaakt van dit deputaatschap. Vanaf 1992 heeft hij als voorzitter gefunctioneerd. Er is grote waardering voor de wijze waarop ds. Westerink leiding heeft gegeven aan dit deputaatschap.

In de afgelopen periode is afscheid genomen van br. J.N. Noorland. Hij heeft twaalf en een half jaar zich ingezet voor het werk van deputaten, waarvan met dankbaarheid melding wordt gemaakt. In de achterliggende periode is secundusdeputaat drs. W.C. Moerdijk overleden. Zijn inzet en werkzaamheden worden met dankbaarheid herdacht.

2. Algemeen

In het rapport van deputaten lezen we verschillende afkortingen. Deputaten hebben een overzicht gemaakt waarin de afkortingen worden verklaard. Uw commissie stelt voor om deze lijst bij het deputatenrapport te voegen.

De argumentatie om in de naam van het deputaatschap het woord "algemeen" te vervangen door "algemeen" heeft uw commissie overtuigd. Deze wijziging betreft niet slechts de naam maar ook art. 1 en 3a van hun instructie.

Over de bijlagen van het deputatenrapport alsmede het rapport van de twee moderamina met bijlagen heeft uw commissie een afzonderlijk gesprek met deputaten zodat hierover een apart rapport aan de synode wordt aangeboden. Hieronder valt ook hoofdstuk 6 van het deputatenrapport.

Over de status van het minderheidsrapport van br. A.P. de Jong zal de commissie u afzonderlijk rapporteren.

3. Werkzaamheden

Deputaten bejvenen zich om aan de diaconale roeping van de kerk gestalte te geven. De genoemde aandachtsvelden laten zien dat hier een breed terrein ligt. Bij het veelomvattende werk vericht br. H.H. van Weel als diaconaal consulent zijn geïdentificeerde diensten. De structuur van de werkvelding tussen drie verschillende commissies voldoet goed. Overeenkomstig hun instructie richten deputaten zich niet rechtstreeks tot de diaconiën maar werken zij met en via de CDC's. Met deze commissies die in bijna elke classis zijn ingesteld, onderhouden deputaten goede contacten. Er is bij deputaten dankbaarheid dat de laatste jaren het diaconaal besef in de kerken is gegroeid.

Er wordt veel aan bezinning gedaan, zoals ook de themanummers van Adma-Info laten zien. Aanvankelijk lag het in de bedoeling dat er een aparte publicatie over arbeid zou verschijnen, maar het onderwerp "arbeid en zorg" is nu in Adma-Info uitgewerkt. Een samenvatting daarvan geven deputaten onder punt 5.3.3.

Deputaten hebben oog voor de toerusting van die broeders en zusters die diaconaal werk in de gemeente verrichten, zij het niet in het bijzondere ambt. Deputaten gaven de commissie te kennen hieraan niet een semi-ambtelijke structuur te willen geven.

Het gaat de commissie te ver om dit als een apart onderdeel in hun instructie op te nemen. Zoals het voorstel (5) van deputaten luidt, wordt de indruk gewekt dat er nu toch rechtstreeks een lijn naar de plaatselijke diaconiën worden gelegd, terwijl deputaten geacht worden te werken via de klassicale diaconale commissies. Het is voldoende dat deputaten deze zaak aan de CDC's voorleggen zodat zij hieraan gestalte kunnen geven.

Gelet op de toenemende zorgvraag ondersteunt de commissie het voorstel om de jaarlijkse bijdrage van f. 30.000,- voor de GLIAGG ten behoeve van de stichting Steun Gereformeerde Zorg te continueren.

Uw commissie waardeert de aandacht die deputaten geven aan de zorg- en hulpverlening door en voor christenen. Omdat de identiteit als kwaliteitszorg weer relevant is, liggen er nieuwe mogelijkheden voor de diaconiën om bij dergelijke instellingen betrokken te worden.

4. Financiën

In financieel opzicht zijn er grote zorgen. De hoogte van het eigen vermogen is veel te laag. Het is onzeker of de inkomstenbronnen van de Meerpaal op peil zullen blijven. Dat brengt een behoorlijke risicofactor met

zich mee. De kosten stijgen. Deputaten zien zich genoodzaakt een behoorlijke verhoging van de omslag te vragen. In de voorgestelde verhoging naar f. 8,95 is niet begrepen het bedrag van f. 3,50 t.b.v. de SGJ.

In hoofdstuk 8, onder de kop "Kosten publicaties" stultte uw commissie op een groot bedrag voor de kosten van ADMA-Info in 1999. De oorzaak ligt in het feit dat er in dat jaar extra dikke nummers verschenen. De oplage van dit blad was aanvankelijk 1834 en liep vervolgens op tot 1886! De gegeven informatie in dit gedeelte was ons niet geheel duidelijk. In overleg met deputaten wordt u de volgende tekstwijziging voorgesteld:

"Onder deze post worden begroot de kosten van ADMA-Info. Over de jaren 1998 en 2000 werd per jaar f. 20.000,- begroot voor het publiceren van zes nummers. Het bedrag van f. 20.000,- per jaar is een netto bedrag. In werkelijkheid bedroegen de kosten voor het drukken en verzenden van ADMA-Info ca. f. 30.000,- per jaar. Op dat bedrag wordt de opbrengst van abonnementsgelden ter grootte van ca. f. 10.000,- per jaar in mindering gebracht. Vooralsnog kan volstaan worden met een bedrag van f. 20.000,- per jaar."

5. Toegankelijkheid kerkgebouwen

Met instemming heeft uw commissie kennis genomen van het feit dat deputaten zich stellen achter het onderzoek met betrekking tot de toegankelijkheid van de kerkgebouwen voor gehandicapten. We hebben deputaten de vraag voorgelegd of niet elke gemeente zelf de kosten van dat onderzoek moet betalen. Deputaten vinden dat een goede zaak, maar de aanpassing van kerkgebouwen moet wel plaats vinden.

Uw commissie stelt voor, de uitvoering van dit onderzoek niet ten laste van de omslag te doen komen, maar de deputaten te machtigen de kerken te verzoeken dit onderzoek te laten uitvoeren door de stichting Kom Beter Binnen, en hun gebouwen (beter) toegankelijk te maken voor gehandicapten.

6. SGJ

De leden van de CGJV zijn goed geïnformeerd over de ontwikkelingen. Het voorstel van het bestuur tot opheffing van de CGJV is met algemene stemmen aanvaard. De opheffing van de vereniging is naar het oordeel van deputaten goed verlopen. Aan de bestuurlijke participatie in der SGJ is door deputaten op een goede wijze gestalte gegeven. De correspondentenactie blijft van kracht en valt nu onder het bestuur van de SGJ. Het is nog een zaak van overweging hoe de financiële ondersteuning van de SGJ zal geschieden. Uw commissie constateert dat deputaten aan deze opdracht van de generale synode hebben voldaan.

7. DISK

Het deputaatschap stelt voor om als waarnemer in DISK te participeren. Gevraagd naar de waarde van dit waarnemerschap, geven deputaten het volgende antwoord: van een kerkelijke instelling is DISK een maatschappelijke instelling geworden. Het is de enige organisatie waar arbeidsvragen in relatie tot het geloof aan de orde komen. De informatie die van de eenheidswerkers komt is belangrijk.

Deputaten willen niet overgaan tot lidmaatschap van DISK. Men werkt er doorgaans vanuit een andere theologische invalshoek; bij publicaties komen deputaten dan te staan voor de vraag naar de verantwoordelijkheid. Het is een breed platform met verscheidenheid aan deelnemers.

Uw commissie onderschrijft de argumentatie om geen lidmaatschap van DISK aan te vragen en onderkent het belang van dit waarnemerschap zodat we dit voorstel overnemen.

8. Voorstellen

De commissie stelt het volgende voor:

1. deputaten hartelijk dank te zeggen voor hun arbeid en hun handelingen goed te keuren;
2. het woord "algemeen" in de naam van het deputaatschap alsmede in art. 1 en 3a van hun instructie, te vervangen door "algemeen";
3. het gedeelte in hoofdstuk 8 van het deputatenrapport onder "Kosten publicaties" te vervangen door de voorgestelde tekstwijziging;
4. de lijst van afkortingen toe te voegen aan het deputatenrapport;
5. deputaten te machtigen de kerkenraden te verzoeken het toegankelijkheidsonderzoek kerkgebouwen door de stichting Kom Beter Binnen te doen uitvoeren op kosten van de plaatselijke kerk;
6. deputaten te machtigen de kerken een jaarlijkse bijdrage te vragen ten behoeve van de stichting Steun Gereformeerde Zorg;
7. goedkeuring te geven aan de participatie van ADMA als waarnemer in de stichting DISK;
8. opnieuw deputaten te benoemen;
9. voor deputaten ADMA twee secondi te benoemen.

J. P. Bofen, rapporteur

BIJLAGE 85

Art. 161

Synoderapport deputaten hulpverlening binnen- en buitenland 2001

1. Samenstelling van het deputaatschap

De synode van 1998 benoemde tot deputaat:

- br. B. Lönstra, voorzitter
 zr. M.P. van der Schaaf, secretaris
 br. T. Baars, penningmeester

zr. D. Affourtit-Bouterse
br. L. den Butler
br. H. Jochimsen
br. K.T. de Jonge
zr. W. Pietersma
br. H.J. Takken
secundus: br. G. Geytenbeek

1.1. Inleiding

De verslagperiode wordt gekenmerkt door enkele opmerkelijke feiten en ontwikkelingen. Daarbij is met name te denken aan de uitzending van de br. R. van Til met zijn gezin naar Mozambique, het vertrek van de br. J.N. Noorlandt als secretaris diaconaat en de totstandkoming van een beleidsplan. Ook de verlaging van de omslag naar f 1,50 per lid heeft ons erg bezig gehouden. Desondanks hebben de kerken er blijk van gegeven dat zij hun diaconale verantwoordelijkheid voor wereldwijde hulpverlening verstaan. Het deputaatschap wil met behulp van het Diaconaal Bureau graag een middel zijn om eraan mee te werken dat de liefde van Christus overal ter wereld zichtbaar wordt en blijft. Het bericht van het plotselinge overlijden van de vroegere voorzitter van deputaten hulpverlening drs. W.C. Moerdijk kwam als een slag voor allen die hem hebben gekend. Bijna 25 jaar lang is hij lid van het deputaatschap geweest, waarvan 17 jaar als voorzitter. In 1996 trad hij af. Na zijn aftreden als deputaat is hij een aantal jaren namens de kleine reformatische kerken lid geweest van ICCO, een door de overheid erkende christelijke medefinancieringsorganisatie voor hulpprojecten in de wereld. Tot zijn plotselinge dood is hij ook lid geweest van de werkgroep Diaconaat en Rentmeesterschap, een commissie van de deputaatschappen ADMA en hulpverlening die zich bezig houdt met onze verantwoordelijkheid voor het milieu. We hebben veel aan de Moerdijk te danken. Hij heeft de gestage groei meegemaakt van het landelijke diaconale werk dichtbij en wereldwijd. De ontwikkeling van het Diaconaal Bureau tot wat het nu is, is mede door zijn inzet tot stand gekomen. Hij heeft een heldere en doordachte visie ontwikkeld op diaconale hulpverlening, en hij liet zich kennen als iemand die zeer bewogen was met het lot van de armen in de wereld. Daarvan legde hij getuigenis af in artikelen en lezingen.

1.2. Wisselingen van deputaten

In de vergadering van januari 1999 namen deputaten afscheid van zr. T. Witzier-van 't Hof, die gedurende lange tijd deel uit maakte van het deputaatschap. In haar plaats werd benoemd zr. W. Pietersma. Als secundus-deputaat trad aan br. G. Geytenbeek.

2. Opdracht generale synode

Ingevolge de opdracht van de synode heeft het deputaatschap tot taak:

- hulp te verlenen aan kerken en christelijke instellingen in binnen- en buitenland in noden van onderscheiden aard, vanuit de gemeenschap met Christus en de daaruit voortvloeiende roeping;
- de kerkenzaden en in het bijzonder de diaconieën voor te lichten en toe te rusten ten aanzien van de hulpverlening der kerken en de diakonen te stimuleren om de nood van de naaste aan de gemeente voor te houden en op te wekken tot barmhartigheid en gerechtigheid;
- bij calamiteiten de kerkleden op te wekken hun persoonlijke roeping te vervullen tegenover hun naaste in nood;
- adviezen te geven aan kerken en kerkleden over mogelijkheden tot hulpverlening.

3. Bezinning

3.1 BPT

De commissie bereidt bezinning op diaconale gebieden voor en houdt zich bezig met de toerusting van diakonen en kerken en het beleid ten aanzien van publiciteit. Eens in de twee jaar organiseren deputaten een zogenaamde Oost-Europa-dag.

Samenstelling: K.T. de Jonge, B. Loonstra en zr. W. Pietersma.

Adviseurs zijn de bns. H. van der Velden en H.H. van Well.

De aard van de opdracht van de synode impliceert dat deputaten zich hebben te verdiepen in allerlei onderwerpen en problemen die met hulpverlening samenhangen. Deputaten beleggen daarom jaarlijks een vergadering die zich richt op een inhoudelijk thema. Voor de evaluatie van het beleid en de werkzaamheden is een andere vergadering gereserveerd. Zo krijgen de principiële en de praktische kanten van het werk aandacht. Bezinning helpt deputaten hun opdracht op verantwoorde wijze te vervullen. De volgende onderwerpen hebben in de bezinning centraal gestaan:

1999: Onderscheid diaconaat en particuliere hulpverleningsorganisaties met het oog op het beleid van deputaten hulpverlening, ingeleid door dr. W.H. Velma.

2000: Hoe evalueren je een project, ingeleid door het Christelijk Instituut voor Culturethiek.

2001: Stellingen van br. Noorlandt bij zijn afscheid, notitie 'Het Diaconaal Bureau in beweging' door br. Van der Velden.

3.2 Woord en daad

Deputaten hebben aan dr. T. Brienen het verzoek gedaan een studie te schrijven over 'Woord en daad in relatie tot het diaconaat'. In een vergadering samen met deputaten ADMA is zijn notitie besproken. De Bijbel toont ons zowel de eenheid als de eigenheid van Woord en daad. Beide zijn verbonden, maar hebben toch hun eigen plaats. Prediking en hulpverlening zijn twee specifieke vormen van het getuigenis aangaande het Koninkrijk. Daarbij blijkt telkens weer, dat het Woord roept om de daad en dat de daad roept om het Woord.

Opgemerkt werd, dat het goed zou zijn deze notitie in bredere kring te bespreken met zending en evangelisatie.

3.3 Beleidsplan

De generale synode van 1998 vroeg aan deputaten naar een beleidsplan. Deze vraag spoorde met het streven van het deputaatschap, dat voor zo'n beleidsplan al enkele bouwstenen had liggen. Zoals in de inleiding reeds is vermeld, is in de verslagperiode het beleidsplan vastgesteld. Daarin is op grond van de instructie de volgende doelstelling van ons werk geformuleerd: 'Het helpen van kerken in binnen- en buitenland om aan de diaconale roeping gehoor te geven'.

In deze doelstelling is de eigen betekenis van kerkelijke hulpverlening aangegeven ten opzichte van het belangrijke werk dat christelijke hulporganisaties verrichten. Het eigens van de kerkelijke hulpverlening is, dat zij gericht is op een wereldwijde diaconale gemeenschap van kerken die samen zich onderwerpen aan Christus en in zijn Geest wederkerig elkaar willen dienen, om aan de diaconale roeping in de eigen situatie, binnen de gemeente en daarbuiten, gehoor te geven. Deze specifieke gerichtheid op diaconale gemeenschap behoort niet tot het wezen van particuliere christelijke organisaties.

Als inhoudelijke aandachtspunten worden onder meer genoemd: het bevorderen van gerechtigheid, participatie van de lokale bevolking en de lokale partner, prioriteit aan de opleiding van mensen boven het investeren in goederen, en de diaconale presentie van de kerken in de grote steden van Nederland.

4. Activiteiten naar de kerken

4.1 Publiciteit

4.1.1 Doorgeven

Belangrijkste mogelijkheid voor publiciteit is Doorgeven, het blad dat deputaten samen met deputaten evangelisatie en zending uitgeven. Het blad is recent van een nieuwe lay-out voorzien. Uit reacties blijkt dat het ook door velen gelezen wordt. Het wordt gratis verzonden aan de leden van onze kerken van wie de namen door de kerkenraad aan de redactie zijn gegeven. Het blad wil informatief zijn, zonder oppervlakkig te worden. Het richt zich op en heeft het over mensen. In de redactie hebben namens deputaten zr. Affourtit en de bns. De Jonge en Van der Velden zitting.

4.1.2 Projectenlijst

Voor de diakonen is daarnaast het septembernummer van Adma-Info van belang. Dat nummer bevat de projectenlijst van deputaten voor het komende seizoen. Het geeft overzicht en inzicht in de diverse mogelijkheden. De navraag naar dat nummer is groot. Steeds meer gemeenten kiezen er voor om een project voor langere tijd te steunen. Dat maakt het mogelijk een meer omvattende relatie aan te gaan dan een uitsluitend financiële. In de voorbode, met name als er voor dit project wordt gecollecteerd, kan de gemeente dit alles voor Gods aangezicht brengen. Van daaruit kan ook het gebed voor deze nood bij de leden thuis een plek ontvangen. In het eigen kerkblad kan verder informatie worden gegeven. Ook schriftelijk contact kan daar geplaatst worden. Soms is het mogelijk iemand te vinden die persoonlijk de gemeente over het werk vertelt. Voor dit werk, evenals als voor classicaal diaconale projecten, leveren de medewerkers van het Diaconaal Bureau een belangrijke bijdrage.

In dit verband is het van belang met dankbaarheid te vermelden dat een aantal personen, op basis van de projectenlijst jaarlijks grote giften geeft. Anderen gaan vijfjaarlijkse verplichtingen aan (via de notaris) om projecten van deputaten financieel te steunen.

4.1.3 Hulpverleningszondag

Rondom hulpverleningszondag versijnt jaarlijks de hulpverleningsfolder. Het is de bedoeling dat deze door de diakonen aan de gemeentelieden wordt uitgereikt. In deze folder staan een aantal projecten beschreven rondom het thema van dat jaar en geven deputaten een globaal financieel overzicht. Bovendien krijgen diaconieën een poster om extra aandacht te kunnen vestigen op de hulpverleningszondag. De volgende thema's zijn aan de orde geweest:

1999: Hoe ver moet je gaan

2000: Trouw in het minste

2001: Geholpen worden om te helpen

Naast de folder krijgen alle predikanten voor deze zondag een proekscheets aangereikt. Deze gaat uiteraard over de bijbeltekst die in de folder in het middelpunt staat.

1999: Ds. B. Loonstra, 2000: Ds. H.J.Th. Velma, 2001: Ds. C.D. Affourtit.

Voor kinderevendiensten en zondagscholen is er apart materiaal. In 2001 is er een speciale kinderactie gestart om kinderen (nog) meer bij het diaconaat wereldwijd te betrekken.

4.1.4 Rondzendbrieven

De rondzendbrieven van mensen met wie deputaten in een speciale relatie staan vanwege hun betrokkenheid bij het project worden aan alle diaconieën en ook aan andere belangstellenden gezonden. Het betreft hier de informatie van de familie Van Til in Mozambique en zr. Van Iperen in Cambodja.

4.1.5 Website

Br. Noorlandt heeft zich in de afgelopen jaren met de ontwikkeling van de website beziggehouden. Er is een website gestart op de dag dat de vorige synode begon. Het vraagt van deputaten wel een andere manier van denken dan de bekende om met dit nieuwe medium adequaat om te gaan. In het Dienstenbureau is hierover op functionarisseniveau overleg. Er is een redactie gevormd en aan een redactiestatuut wordt gewerkt. Maar voor deze activiteit is geen enkel deputaatschap formeel verantwoordelijk. In dat opzicht verdient het aanbeveling dat de synode dit werk een formele plaats geeft in haar beleid en één of meer deputaatschappen hiervoor verantwoordelijk maakt. De website wordt onderhouden door br. Hovestad uit Zwolle.

4.1.6 Oproepen bij noodhulp

Bij noodsituaties hebben deputaten de opdracht de kerken daarvan te verwittigen en op deze een beroep te doen voor voorbede en steun. In de afgelopen jaren is het herhaaldelijk nodig geweest dit beroep te doen. Van de kerkelijke bladen wordt dan dankbaar gebruik gemaakt om hierover de kerken te informeren.

4.1.7 Jaarboek

In het jaarboek 2000 schreef de secretaris van deputaten, zr. Van der Schaaf een artikel over diaconale hulpverlening wereldwijd. Voor elk jaarboek levert het Diaconaal Bureau informatie over het werk van deputaten aan voor het jaaroverzicht.

4.2 Toerusting

4.2.1 Oost-Europedagen

Het belang van toerusting speelt, vanuit de instructie, op twee niveaus. Enerzijds is er de principiële kant van het diaconaat wereldwijd. Deputaten hebben tot taak de kerkenraden en diaconieën daarin en daartoe te stimuleren en toe te rusten. Anderzijds zijn er diverse gemeenten actief op dit terrein. Deze kerken vragen om ondersteuning, meedenken en advies. Dit laatste aspect heeft in de afgelopen jaren een toename gekend. Op het terrein van de contacten met kerken en plaatselijke gemeenten in Oost-Europa zijn er ook door onze kerken veel en allerlei activiteiten verricht. Er zijn diverse organisaties die zich bezig houden met de praktische kant van dit werk. Deputaten zien hun taak vooral als verdiepend en principeel en bieden tegelijk de mogelijkheid voor de betrokken kerken en hun leden om met elkaar over de principiële en praktische problemen van gedachten te wisselen. Deputaten hebben in hun beleid opgenomen elke twee jaar een bijeenkomst te beleggen waar relevante thema's aan de orde zijn geweest. In 1998 stond dr. A. Kool stil bij 'Gemeenteccontacten met kerken in Oost-Europa'. Op de bijeenkomst in 2000 maakte ds. Sógor Géza het belang van kennis van de geschiedenis en de cultuur van zijn land (Roemenië) duidelijk om adequaat contact te hebben als christenen hier en daar.

4.2.2 Classieke Diaconale Commissies

Daarnaast is diaconaat wereldwijd ook aan de orde op klassicaal niveau bij de klassieke diaconale commissies (CDC's). Deze hebben van de klassie opdracht gekregen voor de toerusting van diakonen en de samenwerking tussen diaconieën. Dat betekent dat diaconaat wereldwijd aan de orde komt in speciale toerustingsavonden. Voor deze avonden doet men meestal een beroep op br. H.H. van Well. Ook in cursussen die de CDC door br. H.H. van Well laat verzorgen komt het wereldwijde diaconaat aan de orde. Daarnaast zijn er CDC's die regelmatig een diaconaal project organiseren. In de gemeenten, die aan zo'n diaconaal project meedoen wordt op een levoren vastgestelde zondag in prediking, voorbede en inzameling van de gaven aandacht geschonken aan het gekozen project. Andere acties voor dit klassieke project worden gemituleerd door de CDC. Voor diverse zaken betreffende de uitvoering doet de CDC een beroep op het Diaconaal Bureau. Het gaat concreet om zaken als: hulp bij de keus van het project, het maken van foldermateriaal, het helpen bij de organisatie van het geheel, het verzorgen van informatie en/of een lezing door iemand die bij het project betrokken is.

4.3 Advisering

Hiervoor is al vermeld dat de kerken en haar diaconieën een steeds groter beroep doen op deputaten en het Diaconaal Bureau. Rondom Oost-Europa, projecten voor catechese, avondmaalscollectie, projecten waar een gemeente voor langere tijd zich mee wil bezig houden, samenwerking als diaconie/kerkenraad met uitzendende instanties om gemeentelieden uit te zenden vragen aandacht en inspanning. Ook voor financiële verplichtingen voor langere tijd vragen leden advies. De diaconale betrokkenheid bij de problematiek van de grote steden staat elders in dit rapport beschreven. Hier volstaat de vermelding dat ook hiervoor adviezen, met de daaraan voorafgaande bezinning, worden gevraagd.

4.3.1 Archivering

De groei van het werk en de wisselingen van de medewerkers brengt met zich mee dat ook de archivering verder doordacht en inzichtelijk gemaakt dient te worden. De projecten zijn vele en de relatie met sommige duurt jaren. Het aanleggen en bijhouden van het archief is van wezenlijk belang, met name om de continuïteit van beleid bij wijziging van personen te kunnen handhaven en vraagt veel tijd van de medewerkers.

5. Werkwijze

5.1 Vergaderingen

Het deputaatschap vergadert zes maal per jaar plenair. Hiervan zijn vier vergaderingen organisatorisch, waarop de behandeling van de hulpverleningsverzoeken aan de orde komen. Er zijn twee beleids- en bezinningsvergaderingen. In de verslagperiode werd derhalve 18 maal plenair vergaderd. Om het overzicht op genomen besluiten niet te verliezen, wordt gebruik gemaakt van een z.g. 'besluitenboekje', waarin alle relevante besluiten zijn opgenomen.

Op de beleids- en bezinningsvergaderingen kwamen aan de orde:

- het opstellen van het beleidsplan;
- de verhouding geloof, techniek en cultuur; de betekenis hiervan voor het beleid van deputaten; inleider onze mededeputaat H. Jochemsen;
- de verhouding diaconaat en particuliere organisaties; inleider dr. W.H. Velema;
- het evalueren van projecten en de taak van de kerk "hier"; inleider dr. G. Buys.

5.2 Moderamen

Het moderamen komt 2x per jaar bijeen ter bespreking van hetgeen in de plenaire vergaderingen aan de orde moet komen. Het moderamen is bevoegd beleidsvoorstellen in te brengen. Bij een steunaanvraag met

grote spoed kan het moderamen beslissen waarbij het achteraf verantwoording aan de plenaire vergadering aflegt. In het Twee Moderamen overleg (met ADMA) heeft het moderamen mandaat om te beslissen met verantwoording achteraf.

Om de taak van het deputaatschap zo goed mogelijk uit te voeren zijn drie beraadsgroepen en één commissie werkzaam. Deze komen met voorstellen en adviezen naar de plenaire vergadering waar de besluiten genomen worden.

6. Hulpverleningsactiviteiten

6.1 Beraadsgroepen

Er zijn drie beraadsgroepen, die elk een bepaalde regio in de wereld bestrijken.

a. Afrika en Midden-Oosten

Samenstelling: zr. D. Affourit, voorzitter, br. K.T. de Jonge en br. H.J. Takken, leden.

a.1. Mozambique-beraad

Dit beraad valt onder de Afrika/Midden-Oostenberaadsgroep.

Samenstelling: br. K.T. de Jonge, voorzitter, zr. D. Affourit en br. B. Loonstra, leden.

adviseur G. Verbeek

b. Europa

Samenstelling: zr. M.P. van der Schaaf, voorzitter, br. L. den Butter en br. H. Jochemsen, leden.

c. Amerika en Azië

Samenstelling: br. H. Jochemsen, voorzitter, br. T. Baars en zr. W. Pietersma, leden.

c.1. Cambodjaberaad

Dit beraad valt onder de Amerika/Azië-beraadsgroep en werd gevormd om het omvangrijke project in Cambodja samen met de hulpverleningsorganisatie ZOA zo goed mogelijk te begeleiden.

Samenstelling: T. Baars voorzitter, zr. W. Pietersma en br. H. Jochemsen, leden.

De taken van de beraadsgroepen zijn de volgende:

- het beoordelen van aanvragen
- het begeleiden van projecten
- het evalueren van projecten
- het onderhouden van contacten met werkers in de projecten
- het rapporteren en doen van voorstellen aan de plenaire vergadering voor het geven van financiële steun.

De beraadsgroepen vergaderen (minimaal) vier keer per jaar, ruim voor de plenaire vergadering. De voorzitter van het deputaatschap woont, zo mogelijk, deze vergaderingen bij.

De werkwijze ten aanzien van de vele steunverzoeken is als volgt:

Aanvragen voor financiële steun die niet aan de basisvoorwaarden voldoen worden door het bureau afgehandeld. Bij onvoldoende verzoeken vraagt het bureau om aanvullende gegevens.

De verzoeken, die voor behandeling in aanmerking komen, worden door de beraadsgroep besproken aan de hand van vastgestelde criteria, die vermeld staan op het door de deputaten vastgestelde beoordelingsformulier.

Blijken nog vragen of twijfels te bestaan dan vraagt de beraadsgroep om meer informatie. Is een steunaanvraag voldoende behandeld, dan gaat het verzoek met een beargumenteerd advies naar de plenaire vergadering, waar de beslissing wordt genomen. Indien een steunaanvraag wordt gehonoreerd is dit meestal eenmalig of voor een periode van drie jaren, afhankelijk van de aard van het verzoek en de situatie.

Het toemenen van het aantal steunaanvragen, ruim 70 in 1999 en 90 in 2000, vragen erg veel tijd van deputaten en bureaumedewerkers. Om de sterke toename van het werk op het Diaconaal Bureau onder controle te krijgen zijn voorjaar 2001 voorlopige maatregelen getroffen om de stroom van aanvragen op een verantwoorde en doeltreffende manier in te dammen. Dit betekent o.a. dat tot voorjaar 2002 geen nieuwe projecten worden aanvaard.

De secretaresse van het Dienstenbureau noteert de vergaderingen van de beraadsgroepen. Over de activiteiten van de beraadsgroepen leest u in het vervolg van dit verslag.

6.2 Afrika Midden Oostenberaad en het Mozambiqueberaad

6.2.1 Egypte

Egypte is een Arabisch en ook islamitisch land met veel mogelijkheden voor christelijk werk. We treffen er de grootste kerk van het Midden-Oosten aan, de Koptische Orthodoxe Kerk met zo'n 8 miljoen leden op een bevolking van 65 miljoen. De overgrote meerderheid is moslim. Onder de bevolking bestaat veel analfabetsme en bigeloof. Een betrekkelijk kleine groep onder christenen is Protestants. Met zowel de Orthodoxe als de Protestantse Koptische Kerk heeft deputaten hulpverlening contact. De noden die zij te kennen geven en de hulp die zij verwachten liggen op het diaconale en missionaire vlak. Om enkele zaken te noemen: de zorg voor de gehandicapte naast staat nog in de kinderschoenen, dorpsontwikkeling blijft nog dringend nodig, kennis van Gods Woord onder de christenen is nog minimaal.

Just ook voor dit laatste doet men een beroep op broeders en zusters in het westen. Men heeft behoefte aan bijbels (toerustings)materiaal, in geschreven alsook in audiovisuele vorm (vanwege analfabetsme het onderwijsmiddel bij uitstek).

Materiaalvoorziening en hulp aan de kerk in Egypte heeft ook impact op andere Arabische landen. Omdat het Egyptisch Arabisch onder invloed van films verstaan wordt in de hele Arabische wereld, kunnen vervaardigde materialen zondermeer elders gebruikt worden. Egypte wordt wel "de poort van het Midden Oosten"

genoemd. Videofilms over (de bestrijding van) vrouwenbesnijdenis, gezondheidszorg, huwelijkspastoraat e.d., die met steun van deputaten hulpverlening tot stand kwamen, vinden aftrek in omliggende landen. Er zijn verrassende mogelijkheden om steun te geven aan missionaire projecten. We noemen slechts instructiemateriaal voor zondagschoolwerkers en toerusting voor leidinggevend in de verschillende kerken. Hoewel in Nederland onderscheid wordt gemaakt tussen zending en diaconia, is dat voor de kerk daar veel meer met elkaar verstrengeld. Vandaar dat de deputaten hulpverlening regelmatig projectaanvragen krijgen die in feite op het bureau van deputaten zending thuis horen.

6.2.1.1 Dorpsontwikkeling in Midden Egypte

In de afgelopen jaren zijn een aantal dorpen in Midden Egypte door onze financiële steun geholpen in de bestrijding van armoede, werkloosheid en analfabetisme en bij de bevordering van gezondheidszorg en hygiëne. Zonder de inzet van de lokale bevolking en de toewijding van autochtone christelijke leiders had deze dorpsontwikkeling geen succes kunnen worden. In Tatalia, de plaats waar de laatste jaren de aandacht in het bijzonder naar uitging, is een belangrijke medische kliniek gebouwd, ingericht en reeds functionerend. Daarnaast functioneren er een landartspraktijk en eenvoudig laboratorium. De hulp aan de boerenbevolking van dit dorp met zo'n 13.000 bewoners wordt nu afgevoerd, hulpverlening blijft betrokken bij de hulp aan dorpen in dit gebied. Sinds kort is DUET (Development Upper Egypt Trust) de bemiddelende organisatie die de voorstellen en rapportages van de projecten verzorgt.

6.2.1.2 Het St. Marc Centre

Gehandicapten hebben in de Arabische wereld een weinig benijdenswaardige plaats. Ze worden dikwijls weggehouden van de samenleving en verwaarloosd door hun omgeving. Met steun van deputaten hulpverlening heeft de Koptische Orthodoxe Kerk van Maadi (Zuid Cairo) sinds 1992 gewerkt aan de opvang van kinderen met een verstandelijke handicap d.m.v. een dagverblijf. Het dagverblijf groeide uit tot een unieke en goed functionerende centrum dat een voorbeeldfunctie kreeg voor andere centra en dat een sterke uitstraling kreeg naar de omgeving. Kinderen komen uit christelijke en islamitische gezinnen. Behalve steun aan het geheel van het St. Marc Centre, geeft deputaten hulpverlening ook steun aan een onderdeel van het centrum: het V.R.P. (Vocational Rehabilitation Project) waaraan in het bijzonder Caroline Fawzy-Kleinjan (Caroline is lid van de CG-Kerk te Zwijndrecht en trouwde in het najaar van 2000 met een Egyptische christen) als toeruster verbonden is. Dit project is voor oudere gehandicapte kinderen die met een aantal basiskaarigheden voorbereid worden op een enigszins zelfstandig kunnen functioneren in de samenleving. Caroline bouwt haar werk af en draagt de verantwoordelijkheid over aan Egyptisch personeel.

6.2.2 Israël

Israël was brandhaard van conflicten en spanningen in de afgelopen periode. Temidden hiervan proberen christenen te werken aan gerechtigheid en aan verzoening tussen elkaar vijandig gezinde groepen, deputaten hulpverlening willen waar mogelijk dit proces bevorderen. Ook geven zij steun aan groepen in de samenleving die in deze situatie in het bijzonder in de knel komen (gehandicapten, bejaarden), aan christelijke instellingen en scholen waar van overheidswege geen of weinig steun aan gegeven wordt en aan de kleine groepen Messiasbelijdende Joden en Arabische christenen. In 1999 heeft br. H.J. Takken een week kunnen doorbrengen in 'The Four Homes of Mercy' en bezocht hij de gehandicapteninstelling Jemima in Beit Jala. Er is opnieuw af en toe een beroep gedaan op dr. C.J. van den Boogert om verslag te doen van het functioneren van de projecten die door deputaten hulpverlening in Israël gesteund worden.

6.2.2.1 Ebenezer Home in Haifa

Ebenezer Home is een bejaardentehuis tegen een heilig van de berg Karmel waar voornamelijk Messiasbelijdende Joden en Arabische christenen verzorgd worden. Dit jaar (2001) is een jubileumjaar; het tehuis heeft 25 jaar onderdak geboden aan honderden bewoners. Er wordt door de overheid druk gezet op de directie om Joodse gediplomeerde verpleegkundigen aan te trekken die op den duur de buitenlandse (christelijke) werkers moeten gaan vervangen. Hoewel de grondgedachte positief is, is dit voor ons toch ook een zorgwekkende ontwikkeling, omdat het christelijke karakter daarmee verloren kan gaan.

6.2.2.2 The Four Homes of Mercy in Jeruzalem

Oorspronkelijk betrof het, zoals de naam aangeeft, vier christelijke 'huizen van barmhertigheid'. Momenteel gaat het vooral om een tehuis voor verstandelijk gehandicapten in Al Azariya (Bethanië) en een verloskundige kliniek in een dorp op de Westbank. In Al Azariya worden ca. 100 gehandicapten verzorgd door voornamelijk Arabisch personeel. Hoewel de zorg in vergelijking met westerse normen ver achter is bij de zorg die wij gewend zijn, zagen we toch verbetering in de aandacht voor en de situatie van de bewoners. Steun wordt in het bijzonder gegeven aan de verbetering van de accommodatie.

AFRIKA

De betrokkenheid bij Afrika is mede door het zendingswerk van onze kerken groot. Maar ook de watersnoodramp van het jaar 2000 in Mozambique en Venda vroeg extra aandacht en hulp. Deputaten zijn dankbaar, dat na gedegen voorbereiding het gemeenschapsontwikkelingsproject in de provincie Zambezia, Mozambique, van start kon gaan. In samenwerking met Teaf fund is voor dit project de familie Van Til medio 1999 door de Chr. Gereformeerde Kerk te Dokkum uitgezonden. De omvang van het bestuurswerk nam dermate toe, dat wij voor dit project een apart beraad in het leven hebben geroepen.

6.2.3 Venda, Zuid-Afrika

6.2.3.1 Christelijke scholen in Venda

De vraag naar christelijk onderwijs is groot in Venda, dat in Noordoost Zuid Afrika ligt. Vandaar dat de oudervereniging ACPE (Associatie voor het bevorderen van chr. onderwijs) met een tweede school is gestart.

Door de veranderingen op politiek gebied in Zuid Afrika is het niet gemakkelijker geworden om deze wens in stand te houden. De staat heeft de subsidies voor de salarissen van onderwijzers vermindert. De oudervereniging doet er alles aan om ondanks de problemen door te gaan. De ouders betalen maandelijks schoolgeld en zijn actief om plaatselijk door allerlei activiteiten geld bijeen te krijgen.

Voor de bouw van de scholen doet men een dringend beroep op ons. Als Chr. Gerf. Kerken steunen we al verscheidene jaren dit project. Het is goed om te merken, dat christelijke educatie een blijvende plaats heeft in de Venda-gemeenschap.

Het bestuur worstelt met interne problemen om de juiste mensen voor bestuursfuncties te vinden. De subsidie van de overheid voor het onderwijzend personeel, is jaarlijks een terugkerende onzekerheid. De tweede school in het Ntshalele-gebied krijgt minder aanmeldingen (met misschien als voordeel dat er minder ouders tevergeesteld moeten worden) in verband met de hoge kosten voor de ouders. Met het bestuur is een overleg gaande over de mogelijkheden van een beurzenstelsel. Maar men gaat door, ook met de bouw van de tweede school.

6.2.3.2 Takalani-kindertehuis

De Gereformeerde Venda-kerk heeft sinds 1988 de verantwoordelijkheid voor dit kindertehuis met ongeveer dertig kinderen. In Venda komt het voor dat kinderen naar het ziekenhuis worden gebracht en dat er dan niet meer naar omgekeken wordt.

Voor deze kinderen is het Takalani-kindertehuis een liefdevol thuis. De staat subsidieert maar een klein bedrag per kind. Wij hebben de Venda-kerk jaarlijks een bedrag toegezegd.

Het Takalani-kindertehuis is bezig met een grote uitbreiding. Daarvoor is extra steun nodig. Na jaren van worstelen met beschikbare ruimte voor het groeiende gezin van het huis, heeft het bestuur in 1996 de stap gewaagd om met de bouw van een slaapkamercomplex te beginnen. Het ontwerp werd getekend door een van de kinderen (met interesse voor architectuur). Hoewel er op dat moment niet voldoende geld was voor het voltooien van de bouw is men toch begonnen. Tijdens het werkbezoek van 1998 vertelden ze ons te geloven dat de Here onze God deze beslissing zou zegenen.

In het verloop van de bouw hebben ze hulp gevraagd aan de overheid. En die gekregen: als het kindertehuis de materialen aan zou schaffen, zou het werk door overheidswerkers gedaan worden. Dat scheelde veel geld voor het bestuur.

Inmiddels is het gebouw in gebruik, al hebben we de indruk, dat er nog wel wat onderdelen afgewerkt moeten worden (zoals bv. de plafonds). Het aantal kinderen dat hier een thuis kan krijgen kan nu op gaan lopen tot 40. Een van de kinderen heeft een studiebeurs voor een jaar in Australië gewonnen.

Al met al verheugen deputaten zich in de ontwikkelingen van het kindertehuis. Sinds de start in 1988, is het bestuur van afhankelijk naar zelfstandig gegroeid, in staat om zelf visie en beleid te ontwikkelen. Financiële steun zal nodig blijven om dit prachtige werk door te kunnen laten gaan.

6.2.3.3 Project algemene ontwikkeling Venda

Na de overstroming in 2000 heeft de Soutpansberg Commission voor Development Organization veel plannen opgezet om Venda te helpen. Huizen worden herbouwd, wegen opgeknapt, medische zorg gestimuleerd en werkgelegenheidsprojecten begonnen. Adviseur, br. Verbeek heeft samen met de Venda's een boeiend programma opgezet. Er is veel geld nodig.

Met de overstromingen in Venda en Mozambique is door de kerken veel geld gegeven. Daardoor waren wij in staat, om niet alleen directe nood, huizenbouw, te lenigen, maar ook een drie jaren plan voor de toekomst toe te zeggen.

De taak om hulp te verlenen is door het SOS- comité van de synode Soutpansberg (ontstaan n.a.v. "hekserijacht" en de afschuwelijke gevolgen in het begin van de negentiger jaren) ter hand genomen.

De apartheid deed nog steeds door in het leven van alle dag. Het SOS- bestuur wilde een fundraising nummer aanvragen om verscheidene donorgelden te kunnen ontvangen. Maar omdat de blanke kerk nog geen gemengde classis wil (tijdens volgend synode 2003 weer aan de orde) kan de synode Soutpansberg niet als landelijk kerkverband zijn geregistreerd. Wat nodig is om legaal gelden te kunnen ontvangen. Vandaar dat drie gemeenten een NGO hebben opgericht: Soutpansberg Community Development Organisation (SCDO).

In de noodhulpfase zijn er cementstenen gemaakt voor de huizenbouw. Om bij eventuele verdere wateroverlast, te voorkomen dat de (modderstenen)huizen opnieuw zouden instorten.

In overleg met de SCDO zijn er voor de structurele fase plannen gemaakt om drinkwatervoorzieningen in enkele dorpen te realiseren. Ook wordt gekeken om kleinschalige werkgelegenheidsprojecten te starten. Br. Simon Tseisi is benoemd als administrateur en br. Gwashi Manavhela als coördinator. Samen hebben zij de opdracht uitvoering te geven en mogelijk trainingen voor het uitvoeren van de plannen.

6.2.4 KwaNdebele

6.2.4.1 Masinakane-gehandicapten project

Een aantal jaren geleden is de Gereformeerde Kerk in KwaNdebele, Zuid Afrika, een zendingsgebied van onze kerken gestart met een dagopvang voor gehandicapte kinderen. Deze kinderen krijgen door allerlei redenen thuis weinig aandacht en hulp. Voor het werk met gehandicapten wordt weinig steun ontvangen van de overheid. Fam. C.W. Bujs is sterk betrokken bij dit werk. Ook zijn er projecten waar mensen met een handicap krakerwerk maken en manden van pietenet.

Voor de oudere kinderen is een huis Egodeni opgezet. Het werk is gezegend en heel hard gegroeid. Er is een mooie video beschikbaar voor belangstellenden.

Nu dr. C.W. Bujs slechts een gedeelte van het jaar aanwezig is in Kwa-Ndebele komt de organisatie en uitvoering van het project meer neer op de plaatselijke bestuurders. De relatie met de overheid is ten dele geregeld en vraagt voor de toekomst nog onze nodige aandacht. Br. Verbeek heeft voor deputaten in september 2000 een onderzoek gedaan om te kijken hoe we in de veranderende situatie het project kunnen blijven steunen.

6.2.5 Botswana

6.2.5.1 Botswana kleuterschool

In Botswana is het Bokamoso pre-schoon programma een onderdeel van de stichting 'KURL' in D'Kar.

Wanneer de kinderen van de Bosjesmannen naar de lagere school gaan, spreken ze niet de officiële landstaal Tswana. Dat geeft een achterstand ten aanzien van andere kinderen. In het verleden zijn dikwijls kinderen van de Bosjesmannen al snel weer van school verdwenen omdat ze het onderwijs niet konden volgen en gediscrimineerd werden.

Sinds de vorming van de pre-scholen zijn duidelijk meer kinderen in staat deel te blijven nemen aan het onderwijs. Een goede zaak. Op tien plaatsen in het gebied van de Bosjesmannen zijn scholen waar de kinderen eenvoudige kennis van de Tswana-taal leren. Aangezien er veel armoede is krijgen de kinderen dagelijks een voldoende maaltijd wat hun ontwikkeling en groei ten goede komt.

Deputaten steunen pre-scholen waar de families Visser en Wessels bij betrokken zijn in de dorpen East Hanahai, Tshobokwane, Xade en Gantsi.

Deputaten zijn blij met de positieve voortgangrapportages, die aangeven dat dit project nog steeds in een nood voorzet.

6.2.5.2 Kleine projecten Botswana

De families Visser en Wessels beheren een kleine diaconale kas, waarmee ze Bosjesmannen helpen.

Deputaten ondersteunen deze drie projecten:

1. Straatkinderen

In Gantsi is het probleem van de straatkinderen gegroeid. Er zijn veel kinderen die niet (meer) naar school gaan en op straat aan de kost proberen te komen. Hun ouders zijn vaak aan de drank verslaafd. Met voorlichting proberen we deze kinderen te helpen. Er zijn kostuums en materiaal nodig om de voorlichting aantrekkelijk te maken. Ook zijn er plannen voor een beroepsopleiding.

2. Verbetering van huizen

De behuizing van de meeste Bosjesmannen is heel slecht. We willen hen een lening verstrekken die zij binnen 2 jaar moeten terugbetalen.

3. Dekens

In East-Hanahai en Tshobokwane is het in de winter (juni-augustus) vaak koud. We willen dekens ter beschikking stellen aan jonge kinderen en oude mensen. Overdag worden dekens vaak gebruikt als kleeding. Voor deze projecten komt er vrij veel geld binnen. De besteding van de gelden voor de relatief kleine noden wordt op voortreffelijke manier geregeld en verantwoord door de families Visser en Wessels.

6.2.6 Malawi

6.2.6.1 Ziekenhuis, Nkhoma

In Malawi staat het Nkhoma-ziekenhuis. Corrie Legemate uit Zierikzee heeft er jarenlang gewerkt. De stichting help Nkhoma wil het ziekenhuis ondersteunen met voedsel, aids-voorlichting en diaconale hulp. Het contact met dit project is minder geworden na het vertrek van Corrie Legemate. Onze steun beperkt zich tot verzending van medicijnen en hulp bij de aanschaf van een auto voor het werk rond het ziekenhuis.

6.2.6.2 Wezen

In Malawi zijn er mede door de vele aids-slachtoffers veel wezen. Samen met het Ziekenhuis Nkhoma wordt aan opvang gedaan. Over de opvang is een duidelijk informatiepakket aanwezig. Ook bij dit project wordt slechts incidenteel een beroep op onze steun gedaan.

6.2.7 Transkei

6.2.7.1 Weeskinderen in Transkei

In het land Transkei worden veel kinderen aan hun lot overgelaten. Via mensen van het Carzbestuifonds, de fam. Ter Haar en Hummelen werden deputaten op de nood gewezen. Het God's Acre-project probeert de kinderen met voedsel en onderwijs te helpen.

Door uitbreiding van de gebouwen hoopt men in staat te zijn ongeveer zeventig kinderen volledig te kunnen opvangen. Voor een andere groep van ongeveer honderd vijftig kinderen heeft men een voedsel-programma ontwikkeld.

6.2.8 Kenia

6.2.8.1 Schoolkinderen in Nairobi

Nairobi, de hoofdstad van het Afrikaanse land Kenia, telt 2,5 miljoen inwoners. De helft daarvan wonen in de sloppenwijken, waar gebrek is aan de meest elementaire levensbehoeften.

In de wijk Eastleigh werkt de Presbyterian Church of East Africa aan verschillende hulpprojecten. Douwe Harder, afkomstig uit Amersfoort, is enkele jaren verbonden geweest aan dit project als afgestudeerd pottenbakker.

De directeur br. Hezekia Kinyanjui heeft in juni 1995 met verschillende gemeenten van de Chr. Geref. Kerken kennis gemaakt.

De kinderen uit de sloppenwijken hebben geen geld om naar school te gaan, om schoolkleding te kopen en krijgen thuis onvoldoende voedsel. Het Eastleigh Community Centre zorgt voor hen. Deputaten hebben toegezegd de zorg voor 46 kinderen op zich te nemen. Van elk kind is een foto en korte informatie beschikbaar. De kosten per kind zijn per maand f 35,-.

De hulp aan de kinderen blijkt goede voortgang te hebben. De regelmatige rapportages geven duidelijk inzicht in de besteding van de gelden.

6.2.9 Mozambique

6.2.9.1 Diaconale projecten in Mozambique

Onze contacten met dit land in zuidelijk Afrika zijn de laatste jaren intensiever geworden. Deze grotere concentratie werd vooral veroorzaakt door de start van het zendingswerk van ds. J. Van 't Spijker namens deputaten buitenlandse zending in Mocuba en omgeving. Mozambique is mede door een jarenlange burgeroorlog een van armste landen ter wereld, maar ontvangt hulp van vele landen en organisaties. De wederopbouw werd wreed verstoord door grote overstromingen in 2000 en 2001. Via de 'Evangelische Alliantie in Mozambique' (AEM) is samen met TEAR-Fund hulp verleend aan slachtoffers in de rampgebieden. Dit jaar 2001 zijn ook in en rond Mocuba vele gezinnen getroffen. Kerken verenigd in de AEM verlenen in samenwerking met lokale overheden hulp aan deze gezinnen.

Zambezia

We konden u bij de vorige rapportage melden, dat met genoemde AEM in april 1998 een overeenkomst gesloten was voor een langdurige hulpverleningsproject Mocuba en omgeving in de provincie Zambezia. Daarna voegde ook TEAR-Fund zich bij deze overeenkomst om met meerdere dit grote project samen te kunnen dragen. Op 1 augustus 1999 startte een vierjarig dorpsontwikkelings- en capaciteitsopbouwproject in de regio Mocuba. Na een wervingsprocedure konden Roelof en Remko van Til benoemd worden om deskundige leiding te geven aan het project in Mocuba. In hen hebben we zeer deskundige en bewogen mensen getroffen, met al de veel Afrika-ervaring. In juni 1999 werd de familie Van Til in samenwerking met TEAR-Fund uitgezonden door de kerk van Dokkum. In september 1999 zijn ze in Mocuba aangekomen en is het werk gestart. Roelof van Til helpt de kerken in de provincie Zambezia met het stimuleren van diaconaal werk. Hij heeft een team van medewerkers geworven en toegerust dat bezoeken aflegt aan de dorpen. Samen met de bevolking worden de noden geïnventariseerd, wordt gezocht naar mogelijkheden om deze te verlichten en een plan van aanpak gemaakt. Inmiddels is een Mozambiqueaanse counterpart voor br. Van Til benoemd, die steeds meer taken en verantwoordelijkheden gaat overnemen; br. Van Til doet steeds minder coördinerend werk en treedt steeds meer op als begeleider en adviseur. Want het streven om de keken in Zambezia drager en eigenaar van het project te maken is sterk aanwezig. Daartoe moet echter veel energie gestopt worden in kadervorming en toerusting. In 2000 zijn ds. K.T. de Jonge namens deputaten en br. C. Waalewin namens TEAR-fund op bezoek geweest in Mozambique en hebben geconstateerd dat het project voortvarend was gestart en veel ter hand is genomen. Projecten die bijna zonder uitzondering met hulp en deskundigheid van andere organisatie of de lokale overheid worden uitgevoerd zijn bijvoorbeeld een gemeenteproject, gewasverbetering, landbouwontwikkelingswerk. Alle projecten trekken veel deelnemers, maar zeker het alfabetiserings-project mag zich verheugen in veel belangstellenden; in het eerste jaar waren er 150 volwassen leerlingen, van wie 65% slaagde en naar het tweede jaar ging. In het tweede jaar begonnen 250 nieuwe leerlingen. De kerkelijke opbouwwerkers geven deze lessen en worden daar zelf voor opgeleid. Dit jaar hoopt men ook te beginnen met een AIDS preventie programma. Voorjaar 2001 wordt met de Roelof van Til, de AEM en TEAR-Fund het project Zambezia geëvalueerd. Onze hulp aan de arme kerken zal nog vele jaren nodig zijn.

6.2.9.2 Jannie Kruijze

Uitgezonden door de kerk van Emmen geeft Jannie Kruijze al diverse jaren in de regio Inhanga leiding aan een bisbyhuis. Door de jarenlange oorlog heerst er grote armoede en is het gezinsleven stuk; deze nood treft in hoge mate de kinderen. Er zijn vele baby's die thuis niet verzorgd worden, of die te vondeling worden gelegd. Deputaten hulpverlening heeft aanvullende hulp gegeven aan dit Dorkas-project. Medio 2001 beëindigt Jannie Kruijze dit werk en start een nieuw project. Deputaten zijn onder de indruk van haar deskundigheid en bewogenheid, gepaard met doorzettingsvermogen.

6.2.10 Centraal Afrikaanse Republiek

6.2.10.1 'Le Bon Berger'-school te Bangui

Sinds eind 1999 steunen deputaten een project in Centraal Afrikaanse Republiek. Het betreft de bouw van lokalen voor de christelijke school van de Unie van Baptistengemeenten in Bangui. Zomer 2000 hebben de Wide Ganzen voor dit project gevlogen.

De familie Van der Toren, werkzaam namens zendingdeputaten aan de Faculté de Théologie Evangélique de Bangui, is nauw betrokken bij het project.

6.3 Amerika-Azöbeaard

6.3.1 Brazilië

Inleiding

In het zuiden van Brazilië, in de deelstaat Paraná, hebben Nederlanders jaren geleden kolonies en kerken gesticht. Een met onze kerken verwant kerkgenootschap is de Igreja Evangélica Reformada no Brasil. Ook de immigrantenkerk van Carambel, waar vanuit onze kerken ds. B.A.T. Witzler predikant is, behoort hiertoe. Deze kerk ondersteunt projecten op landbouwkundig, sociaal, medisch en onderwijs gebied. Persoonlijke contacten waren er door de bezoeken van deputaat H. Jochimsen (1998), voormalig deputaat zr. T. Witzler (1999 en 2001) en ook door ds. H. Last (1998), ds. J. Hardeman (2000) aan Brazilië en het bezoek van ds. B.A.T. Witzler (1999) aan Nederland, almede de stageperiode van de studente psychologie zr. H. van Balen aan Esco-lar.

6.3.1.1 Crèche Betel

In de crèche Betel worden kinderen opgevangen uit de allerarmste gezinnen, die overdag geen thuis hebben. Of er is alleen een moeder, die moet werken om geld te verdienen of beide ouders moeten werken. Er worden dagelijks omstreeks 140 kinderen opgevangen in de leeftijd van 0 t/m 7 jaar. Zij komen af voor het ontbijt en gaan aan het eind van de middag weer naar huis. De kinderen worden beziggehouden, knutselen

veel, leren liedjes zingen en gaan als ze oud genoeg zijn, ook gewoon naar school. Ontbijt en warme maaltijd en een lekkere douche krijgen ze op de crèche. Driemaal in de week komt er een evangeliste. Zij vertelt de kinderen bijbelverhalen en zingt met hen. Deputaten dragen bij in de salariskosten van het personeel. Voor 2001 is tevens hulp gevraagd bij het opknappen van het gebouw. Lokaal worden er bazaars georganiseerd van kleding, kook en koffie ter aanvulling van het budget en ontvangt de crèche ook een contributie van de gemeente(overheid). Met name de CG Samuelkerk te Apeldoorn-Zuid geeft hulp door de verzending van kleding.

6.3.1.2 Ambachtsschool/huishoudschool Esco-lar

Al zo'n 15 jaar geleden is men vanuit de IER kerken gestart met een ambachtsschool/huishoudschool, die de naam Esco-lar kreeg. Zij wordt bestuurd door een commissie die bestaat uit negen leden van de IER kerk van Carambei. Tot hun achtste jaar kunnen kinderen naar de crèche en daarna is er de Esco-lar. Naar de Esco-lar gaan ongeveer 70 kinderen van 8-11 jaar – zij krijgen hulp bij het huiswerk – en 75 pubers van 11-15 jaar – zij leren een vak. Al deze kinderen bezoeken naast de Esco-lar het reguliere onderwijs in Carambei.

Op de Esco-lar kunnen de kinderen allerlei beroepen leren zoals: timmeren, lassen, houtbewerken, elektricien, werken met een computer, kweken van groenten, kleding maken, haren knippen, koken en ze leren er over hygiëne, voeding en hoe je een huishouding kunt voeren. Het doel van deze scholing is het voorkomen dat jongeren hun tijd doorbrengen op straat en om de kans op werk later te vergroten. Reeds vele jaren helpen deputaten de zustergemeente in het instandhouden van deze school. De bijdrage van deputaten hulpverlening is mede afhankelijk van de bijdragen die de Escolar verkrijgt van de lokale overheid.

In 1998 werd een jubileumgift van de Christelijke Gereformeerde Vrouwenverenigingen ad f 20.000,- door de NCDO (Nationale Commissie voor Internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling) aangevuld met f 20.000,- voor Esco-lar. Hiervoor zijn o.a. 6 computers met programma's gekocht, is een leskeuken ingericht, en is een contract afgesloten met een plaatselijk taleninstituut om Engelse les te geven op de Esco-lar.

De studente psychologie, zr. H. van Balen rapporteerde uitgebreid over haar stage bij de Escotar van eind juli tot eind november 1999.

6.3.1.3 Boazproject

De Boaz-commissie van Carambei, die geheel uit vrijwilligers bestaat, is inmiddels ook al vele jaren actief geweest om kleine boeren te helpen met kennis en leningen. De boeren kunnen een beroep doen op een landbouwvoorlichter, die de bedrijven bezoekt. Er worden bijeenkomsten belegd, waar een bepaald onderwerp uitgelegd wordt. Voor deze bijeenkomsten is steeds veel belangstelling. Met tractoren wordt het land bewerkt en gezaaid met maïs en andere gewassen die hoofdzakelijk gebruikt worden voor het voedsel van de melkkoeien. Ook het maaien en inkulen wordt gedaan met machines. De boeren betalen terug in liters melk. Dat wordt over verschillende maanden uitgespreid zodat ze zelf niet tekort komen. Meer dan 65 boeren maken gebruik van deze mogelijkheid.

Enkele jaren geleden is men begonnen met het financieren van groentetuinten en fruitteelt. Het is de bedoeling, dat de groenteteelt onder de kleine boeren bevordert wordt, omdat dat een goede bron van inkomsten kan geven. De burgerlijke gemeente werkt (meestal) mee aan de afzet van de producten ten behoeve van de voeding van de kinderen op de staatscholen. Zo krijgt men, als het goed gaat, regelmatige verdiensten. Niet alle boeren hebben grond waarop landbouw geschikt is en dan is dit een prachtig alternatief. De landbouwvoorlichter begeleidt ook de tuinten.

6.3.1.4 Medisch project Prozar

De Prozar-commissie van Carambei geeft hulp op medisch en sociaal gebied. Er zijn een verpleegkundige en een evangeliste in dienst. (Bij de IER kerk vallen deze projecten allemaal onder 'Mission'). Zij worden geassisteerd door een aantal plaatselijke gezondheidswerksters, die door hen zijn opgeleid. Op verschillende plaatsen in de omgeving zijn kleine medische centra gebouwd waar sprekeur wordt gehouden. Aan moeder- en kindzorg wordt veel aandacht gegeven. In diezelfde centra werkt ook de evangeliste aan bijbel-ondericht en evangelisatie.

De Prozar-medewerkers werken samen met de landbouwvoorlichter van Boaz in het tuinerproject. Verder zijn zij enkele jaren geleden ook begonnen met de aanleg van een kruidentuin, zodat mensen zelf kunnen leren kruiden te gebruiken voor verschillende kleine kwaaltjes. Een belangrijk initiatief wat erg goed ontvangen wordt. De gezinnen worden regelmatig bezocht om te kijken waar er hulp nodig is.

De Boaz- en Prozarcommissie zijn in 1998 samengevoegd om het werk beter op elkaar te kunnen afstemmen en daar waar mogelijk samen het werk te doen. In 2000 is het Boazwerk overgedragen aan de boeren zelf die werden geholpen. Als een zelfstandig project van de kerk in Carambei is het dus afgerond.

6.3.1.5 Balsas

Een aantal jaren geleden is een groep mensen van Carambei verhuisd naar Balsas, een plaats in het tropische Noord-oosten van Brazilië, om daar een nieuwe kolonie te stichten. Naast een kerk hebben de kolonisten ook een school en een medische post gesticht. Maar de kolonie is te klein om het allemaal zelf te bekostigen. Temeer daar de school ook wordt bezocht door vele kinderen uit de wijde omgeving voor wie een dergelijke scholing niet beschikbaar was. Zowel voor de school als voor de medische zorg is een beroep gedaan op deputaten. Ook de kerk van Carambei steunt de nieuwe kolonie.

6.3.1.6 Aproec

In Carambei is ook een school, 'Zomestraal', voor kinderen en jongeren met een verstandelijk handicap. Hier worden dagelijks 94 leerlingen opgevangen. Consultatie door een arts, tandarts, logopedist, pedagoog, maats-

schappelijk werker of een psycholoog is mogelijk. De leerlingen ontvangen allerlei trainingen en worden ondersteund in de alfabetisering. Op het terrein van de Aproec bevinden zich werkplaatsen voor houtbewerking en handarbeid. Er is een kleine keuken voor het bereiden van brood en allerlei lekkertjes. De tuin wordt mede door de leerlingen bewerkt. Artikelen, door de kinderen met handarbeid gemaakt, worden in een plaatselijk winkeltje verkocht. De opbrengst daarvan komt aan het einde van het jaar ten goede aan de kinderen. Aan deze school is door deputaten een eenmalige steun gegeven voor het opknappen van het gebouw.

6.3.2 Honduras

6.3.2.1 Diaconaal project, Honduras

De 'Diaconia Nacional' van de Iglesia Cristiana Reformada van Honduras helpt de arme bevolking op verschillende terreinen. Zo is er naast een programma van geestelijke toerusting, een drinkwaterproject, een gezondheidszorgprogramma en een landbouwprogramma. Het programma spreekt deputaten bijzonder aan vanwege de integratie van geestelijke toerusting en gemeentebouw met heel praktische hulp aan mensen om in hun eigen levensonderhoud te voorzien. Daarnaast worden cursussen gegeven om mensen op te leiden zelf hulp te kunnen bieden.

Door onze hulp na de orkaan Mitch zijn de onderlinge contacten sterker geworden. De aanzienlijke bedragen die voor Honduras werden ontvangen zijn gespreid naar Diaconia Nacional overgemaakt met tussentijdse rapportages en projectvoorstellen. Het reguliere werk ging in hoge mate over in wederopbouw van huizen, de aanleg van akkers e.d. Door de goede contacten kon onze noodhulp heel direct ten goede komen van de armsten op een wijze waarbij naast de hulp ook gewerkt werd aan gemeente opbouw en toerusting van gemeentelieden. Behalve financiële steun werden ook dozen met kleding en speelgoed verstuurd. Daarvan werd gerapporteerd dat "dit bijzonder helpt bij het verwerken van het trauma na de 'camp'". In mei 1999 bracht br. H. van den Born een bezoek aan Honduras en stuurde een verslag van zijn contact met het Diaconia Nacional naar DHBB. Ook ontvingen we een verslag van Tear-fund medewerker Hilde van Hulst na haar bezoek (febr. 1999 en 2000) aan Honduras in het bijzonder aan Diaconia Nacional en Mopaw. Hun indruk van het werk van Diaconia Nacional was positief.

6.3.2.2 Mopaw

Deze organisatie werkt in een afgelegen gebied van Honduras: La Mosquita. Het werk is gegroeid uit een steunprogramma aan vluchtelingen. Zij biedt hulp aan minderbedeelde mensen in een geïsoleerd gebied. Zij doet dit door scholing, landbouwtraining, kredietprogramma's en medische zorg. Tevens richt zij zich op de bescherming van de kwetsbare regenwouden. Na de orkaan Mitch had zij bovendien een coördinerende taak bij de hulpverlening aan de slachtoffers. Een deel van de noodhulp voor Honduras is via deze organisatie besteed.

6.3.3 Guatemala

6.3.3.1 Voedingscentrum Cuzulco

In Santiago Atitlan in Guatemala staat het voedingscentrum Cuzulco. Het is een centrum voor kleine kinderen, die daar elke dag komen met hun moeders en goede voeding ontvangen, door de moeder klaar gemaakt. Het gaat hierbij om de armste gezinnen. Het centrum geeft voorlichting op het gebied van hygiëne, gezonde voeding en landbouw. Met bovendien een bijbelles. Via de Stichting Woord en Daad steunen wij dit centrum. In 1998 werden daar 50 kinderen behandeld. In 1997 waren dat er maar 20. Meestal komen ze van zes tot acht maanden naar het voedingsprogramma. Met een lokale school is een overeenkomst gesloten dat zij ondervoede kinderen op hun school bij het voedingscentrum aan kunnen melden op voorwaarde dat:

- de school een deel van de kosten betaalt
- de school niet meer dan 25 kinderen bij dit voedingscentrum kan aanmelden

De diëtiste en haar assistente bezoeken de gesteunde gezinnen thuis om te zien of het geleerde in praktijk gebracht wordt.

6.3.4 Suriname

6.3.4.1 Kinderthuis

In Suriname zijn verschillende christelijke organisaties actief met hulp aan mensen in nood. De nood in Suriname is door diverse ontzettende factoren groot. Deputaten hulpverlening steunen het kindertehuis Schulplaats in Paramaribo ten behoeve van kleding, voedsel en schoolboeken. Verder is er een landbouwproject waar kinderen leren om in de landbouw te werken en om werklozen aan een goed loon te laten komen. Tevens is het een project waarin een voorbeeld wordt gegeven hoe een eerlijk project gerund kan worden. Er is behoefte aan een tractor en landbouwgereedschap. Tot slot wordt ook een organisatie gesteund die goede radioprogramma's uitzendt voor vrouwen.

6.3.5 Paraguay

6.3.5.1 Medische en landbouwkundige hulp

In Paraguay steunen deputaten de Grupo Biblio Profesional in de Chaco (een nog grotendeels onontgonnen gebied van het land waar verscheidene indianenstammen wonen). Deze christelijke groep jonge afgestudeerden verleent medische en landbouwkundige hulp in gebieden waar dergelijke voorzieningen nog niet zijn. De mensen verichten deze diensten vrijwillig. De steun is voor de aanschaf van medicijnen en voor het salaris van een onderwijzer voor indianenkinderen. In 1998 heeft deputaat H. Jochimsen deze groep tijdens een werkbezoek ontmoet.

6.3.6 Cambodje

6.3.6.1 Kampong Speu provincie

Cambodja is een land dat de afgelopen 30 jaar is verscheurd door oorlog en politieke strijd. Nog dagelijks heeft het land te maken met twee gevolgen ervan:

- een deel van het land is nog onveilig vanwege landmijnen
  - het corrupte en verziekte politieke klimaat heeft gevolgen voor de economie.
- Mensen zijn teruggekomen uit de grenskampen of uit andere delen van het land waarheen zij gevlucht waren omdat hun gebied niet veilig was om te blijven wonen en moesten zich opnieuw vestigen. Met ZOA vluchtelingen zorg werd door ons midden jaren 90 een contract gesloten voor de uitvoering van een hulpverleningsproject aan deze vluchtelingen in een bepaalde gebied van Cambodja. Met steun vanuit onze kerken is gewerkt aan een 'nieuw' begin voor de mensen in dat gebied. Nadat in de jaren 95-98 vooral is gewerkt aan opvang van vluchtelingen en het opzetten van landbouw programma's, van medische zorg en van scholen, zijn in de verslagperiode de activiteiten zich meer gaan richten op het overdragen van de diverse activiteiten aan de plaatselijke bevolking. Zo werd in november 1998 een medisch centrum Center geopend in het Samrong Thong district. De lokale bevolking heeft hard meegewerkt aan de realisatie van dit centrum. Momenteel functioneert deze kliniek 'zelfstandig' onder het provinciale departement van volksgezondheid. In plaats van vluchtelingen zorg gaat het nu om een Community Development Assistance Programme (CDAP). Ook dit programma kent 3 onderdelen:

- landbouw
- gezondheidszorg
- educatie

In 1996 werd een CDAP opgezet in het Borseth district en wel in de Kak en Preah Khe communes (gemeenten). Tijdens het werkbezoek van de deputaten Baars en Pieterma in november 1999 vielen hun de goede resultaten op die vanaf begin 1996 in het CDAP project te Borseth zijn geboekt. Door de bevolking wordt met name de aandacht voor opleiding en training van mensen als zeer waardevol ervaren. De geïntegreerde aanpak van gezondheidszorg, onderwijs en landbouw is succesvol.

Dankbaar zijn we voor het feit dat zvr. Nannie van Iperen, de opvolgster van Margriet Wilbrink, bereid was langer in het project werkzaam te blijven dan gepland. In plaats van 6 maanden bleef ze ruim 2 jaar. In januari 2001 keerde ze terug naar Nederland. Sinds 1997 maakt ook de Filipijne verpleegkundige Sharon Lapasanan deel uit van het ZOA/DH team. In mei 1999 volgde ze een cursus 'management in primary health' in Nederland en konden we haar persoonlijk ontmoeten. Naast haar werk op medisch gebied, beïjvert Sharon zich vooral voor de geestelijke toerusting van haar medewerkers en is ze actief in kerk- en zondagschool werk.

Aangezien ZOA's mandaat vooral vluchtelingen zorg is, werd na overleg, besloten om naar een andere hulpverleningsorganisatie uit te zien met het doel het project uiteindelijk geheel aan de lokale bevolking over te dragen, ondersteund door een lokale christelijke organisatie. Sinds 1999 zijn daartoe gesprekken gevoerd met de Engelse organisatie Christian Outreach Relief and Development (CORD).

Sinds 1992 werkt CORD in de Prey Veng provincie van Cambodja in een ander community development project dat zij momenteel overdraagt aan een lokale organisatie. Tijdens hun werkbezoek maakten de deputaten Baars en Pieterma ook kennis met CORD staf en hun CDAP project te Prey Veng. Door haar projecten probeert CORD nauw aan te sluiten bij reeds bestaande sociale, bestuurlijke en maatschappelijke structuren. Wat opviel, was de aandacht die men geeft aan de positie en de rol van de vrouw in het gezin en de maatschappij. De Kmet-staf kwam professioneel over en heeft een belangrijke rol als animator van de binnen het project opgezette dorpscomités die sturing geven aan het proces van opbouw van hun dorp. Zomer 2000 bezochten verschillende CORD stafleden het CDAP in Borseth district om kennis te maken met dit project dat men zou gaan overnemen.

In oktober 2000 maakten de betrokken deputaten kennis met CORD-medewerkers Bernard en Gina Grent die met name het werk van Mw. van Iperen zullen voortzetten. Dit echtpaar heeft veel buitenlandse ervaring in plattelandsontwikkeling. Eind 2000 vertrokken zij naar Cambodja. Bernard is daar nu country director en Gina project coördinator.

Op 10 januari 2001 werd het contract tussen CORD en DH getekend waarin deputaten steun toezeggen aan CORD om het project voort te zetten en zo mogelijk in een periode van enkele jaren het werk over te dragen aan Cambodjanen. CORD zal deputaten twee maal per jaar informeren over de voortgang van het werk.

6.3.6.2 Ratanak province

Margriet Wilbrink heeft in 1998, na haar werk in Cambodja overgedragen te hebben aan Nannie van Iperen, bijna 2 jaar voor ZOA in Albanë gewerkt om te helpen met de opvang van Kosovaren. September 2000 is ze teruggekeerd naar Cambodja voor 2 periodes van 1 jaar nu als Tear-fund topser (=tijdelijk overzees personeel).

Het project bestaat uit verschillende onderdelen:

- niet formele educatie: het leren lezen en schrijven aan volwassenen
- landbouw
- gezondheidszorg
- ondersteuning van lokale kerken en het vertalen van de bijbel

Margriet's taak ligt op het terrein van de gezondheidszorg: het organiseren, coördineren en uitbreiden van de bestaande activiteiten. Deputaten hebben aan dit project voor twee jaar steun toegezegd.

6.3.7 Sulawesi (Indonesië)

6.3.7.1 Diaconaal project

Onze kerken hebben al vele jaren goede contacten met de Toraja-kerk op het Indonesische eiland Sulawesi (de GTM kerk). Deze zusterkerk kwam voort uit onze zending. Deputaten helpen deze kerk bij enkele diaconale projecten.

Enkele van de allerarmsten, vaak weduwen en weduwnaars zonder kinderen, worden geholpen met een kleine maandelijkse bijdrage, zodat ze rijst en vis kunnen kopen. Ook wordt een gezin gesteund, dat bestaat uit een moeder en twee verlaide kinderen. De moeder heeft geen inkomsten en kan niet gaan werken, omdat de kinderen voortdurende verzorging nodig hebben.

Verder heeft de kerk het initiatief genomen om werkloze jongeren via cursussen te helpen toch aan de slag te komen. Ze kunnen worden opgeleid tot rotanwerker, timmerman, huizenbouwer, meubelmaker. Er is ook een nasicursus voor de meisjes.

In 1999 werd de GTM bezocht door ds. C.W. Buijs en ds. W.C. Moerdijk. In datzelfde jaar hebben deputaten hulpverlening met de aanschaf van een auto ten behoeve van het bereiken van en afgelegen arbeidspost van de kerk. Op verzoek van deputaten hulpverlening schreven ds. H. Laas en ds. J. van Mulligen een uitgebreid rapport over hun bezoek aan de GTM-Sulawesi in februari 2000, waarin zij ook het verzoek van de GTM aan deputaten hulpverlening om een werkbezoek te komen afleggen, overbrachten. Voorjaar 2001 werd deze uitnodiging ondersteemd door een uitnodiging de synode van de GTM in juli 2001 te komen bijwonen. Deputaten meenden aan deze uitnodiging gehoor te moeten geven; in juli 2001 te komen bijwonen. Deputaten worden afgeleid om de relatie met onze Indonesische zusterkerk te vernieuwen. Recent heeft de GTM-Sulawesi steun aangevraagd voor drie nieuwe diaconale projecten.

6.3.8 Nepal

6.3.8.1 Zondagschoolmatenaal Nepal

De organisatie Interserve ondersteunt het maken van christelijk zondagschoolmatenaal in Nepal. Het gaat om werkboekjes voor kinderen in vier leeftijdsgroepen, visuele middelen als onderwijsmatenaal en de vertaling van enkele boeken met een Bijbelse achtergrond. Reiny de Wit woont in de Nepalese hoofdstad Kathmandu. Ze werkt nu op een Nepalese basisschool waar ze tot task heeft de training van de leerkrachten en vernieuwing van de lesstof. Het hebben van een baan vergemakkelijkt het krijgen van een verblijfsvergunning. Reiny schrijft: 'de leerkrachten gaan langzaam maar zeker begrijpen waarom de onderwijsmethode moet veranderen en de principal van de school heeft me gevraagd om twee keer in de week Bijbelstudie met haar te doen, ze heeft een grote honger voor het Woord van God'. Reiny is bereid om correspondentie met scholen, kinderclubs en catechisatiegroepen te verzorgen.

6.3.8.2 Hulp aan ziekenhuizen

Peter en Petra Overduin werken in Pokhara, Nepal. Zij zijn uitgezonden door de Chr.Geref, kerk van Rotterdam-Oost/Capele s/d IJssel. Peter leidt technisch personeel op om ziekenhuizen te onderhouden. Het werk bestaat uit het begeleiden van alle onderhoudswerkzaamheden aan apparatuur en installaties en van de nieuwbouw van ziekenhuizen en scholen van de organisatie waarmee wordt samengewerkt. Ten tweede is training van Nepalese werknemers erg belangrijk en tenslotte zal er ondersteuning gegeven worden aan een programma, dat mensen in afgelegen gebieden opleidt en uitrust om het meeste onderhoud zelf te kunnen uitvoeren.

6.3.8.3 Pokhara

Marieke Schouten, lid van de Sionskerk te Bernekom werkte als TEAR Fund medewerker gedurende 9 jaar op verschillende plaatsen in Nepal. In het begin was haar werk vooral in de gezondheidszorg, later gaf zij leiding aan breder georiënteerde projecten. Een Nepalese medewerker heeft haar taak binnen het ontwikkelingsprogramma overgenomen. Eind juni 2000 keerde Marieke terug naar Nederland.

6.3.8.4 Vervastatenopvang en Aids preventie (DRAP=Drug Rehabilitation & Aids Programme)

DRAP is een programma van de zendingorganisatie International Nepal Fellowship.

Het DRAP heeft 3 belangrijke activiteiten:

- een advies- en behandelcentrum
- de gemeenschap voorlichten op het gebied van drugs en alcohol misbruik
- een huis waar ex-gebruikers begeleid en voorbereid worden op een terugkeer in de maatschappij.

Deputaten hulpverlening hebben dit programma eenmalig gesteund.

6.3.9 Birma (Myanmar)

6.3.9.1 Babyhuizen Birma

In Birma zijn tehuizen waarin baby's opgevangen worden, die anders vrijwel zeker gedood zouden worden. Het betreft kinderen, die geboren zijn uit relaties, die zeer fel door de omgeving worden afgekeurd. De Stichting Redt een Kind verlaide de hulp. Deputaten hebben hen daarbij geholpen. De fam. C. Groeneweld bezocht op ons verzoek het kindertehuis tijdens hun bezoek aan Myanmar begin 1999.

6.3.9.2 Christian Reformed Church of Myanmar

Deputaten hulpverlening ontvingen in december 1999 een verzoek om te helpen bij de aanschaf van een generator. Dit werd gehonoreerd. Aan de feestelijke ingebruikneming van de generator namen 1500 mensen deel en werd de Heere gedankt voor Zijn hulp. Van de ceremonie werd een video gemaakt. In 2001 hebben deputaten hulpverlening op verzoek van Dr. Chan Theng steun gegeven aan een tehuis met 25 wezen voor de aanschaf van boeken, kleding, voedsel en schoolgeld.

6.3.10 Laos

6.3.10.1 Ontwikkelingsproject

In de provincie Salavan, Zuid-Laos werken Jan en Lénette van der Lee op hun vier kinderen, leden van de Chr.Geref, Kerk van Bernekom, uitgezonden door Tear-fund. In ongeveer 60 dorpen in het westelijk deel van Salavan werken zij in een dorpsproject. De bedoeling is om de plaatselijke bevolking te helpen in een basisgezondheidszorg- en een drinkwater project.

6.3.11 China

In 1998 werd in Chian door een overstroming veel materiële schade aangericht. Duizenden gezinnen waren hun bezittingen kwijt, landerijen liepen enorme verliezen op. Via Stichting China stonden deputaten hulp-

verlening de noodhulp daar. Ook voor hulp na de aardbeving in Taiwan in 2000 werd door deputaten hulpverlening bijgedragen.

6.3.12 Bangladesh

In 1998 werd ook Bangladesh door overstromingen zwaar getroffen. Dertig miljoen mensen waren daarvan het slachtoffer, en er werd naar schatting 230.000 hectare landbouwgrond vernietigd. Deputaten hulpverlening hielpen verschillende hulpverleningsorganisaties: Stichting Goed Werk en Tear-fund.

6.3.12.1 Stichting Dark & Light

Deze organisatie die zich richt op hulp aan mensen met een visuele handicap, bedient zich van de Community Based Rehabilitation aanpak. Men streeft ernaar om gehandicapten in de samenleving te laten integreren door hen ter plaatse te laten wonen en een vak te leren. Gehandicapten moeten leren zich te bewegen in de 'ziende' samenleving en 'zienden' moeten leren en accepteren dat gehandicapten veel dingen wel kunnen. Door deputaten hulpverlening werd besloten een project van deze organisatie via de Nederlandse tak hiervan te steunen.

6.3.13 India

6.3.13.1 Landbouwproject

In Thiruvananthapuram, in de deelstaat Kerala van India, werkt br. W. Prins, lid van de CGK te Apeldoorn, daar voor de stichting World Partners in het Christian Retreat Centre. Dit is een evangelische liefdadigheidsorganisatie. De landbouwkundige expertise van Wim worden gebruikt om verbeteringen aan te brengen op het gebied van gewassen zoals tapioca, kokospalmen en bananenplanten. Ook is er een kledietprogramma. Speerpunt is het bevorderen van duurzame landbouw. Tevens zet hij zich in voor gemeentebouw, doet mee in evangelisatiebijeenkomsten en houdt preken en lezingen voor jongeren.

6.3.13.2 Noodhulp

In Jagatsinghpur, India richtte een cycloon in november 1999 grote verwoesting aan. Via de stichting Redt een Kind gaven deputaten hulpverlening. De stichting richtte zich vooral op het opzetten van voedingscentra, kleding en de wederopbouw van scholen.

6.3.13.3 Preventie en opvang Aids patiënten

De hulpverleningstak van de Christian Reformed Churches of Australia heeft in 1995 Madurai een centrum opgezet, het Centre for Aids Rehabilitation and Education (CARE).

Dit centrum heeft tot doel de preventie van Aids door voorlichting aan groepen met hoog-risico gedrag en de opvang van HIV-besmetten mensen en Aids-patiënten. De opvang is zowel medisch als ook bijstand op geestelijk gebied. Men gebruikt daartoe de volgende voorzieningen:

- advies centrum voor mensen met STD/HIV problemen
- medische zorg voor hiv dragers
- het werven van vrijwilligers voor het geven van thuiszorg aan de doelgroep
- het waarschuwen en informeren van de mensen met een verhoogd risico op HIV-besmetting
- de gemeenschap betrekken bij de zorg voor 'Aids wezen'.

Onze Australische zusterkerk die dit werk begon kan, door de sterke groei de financiële lasten alleen niet meer dragen en verzocht ons hen daarbij te helpen. Deputaten hulpverlening zijn daarop graag ingegaan, omdat dit een goed diaconaal project is waarbij het Woord bij de daad gevoegd wordt.

Iran Jaya

In 1998 ontvingen deputaten hulpverlening uit onze CG Kerken een bedrag ad f 1196,45 voor dit land. Dit bedrag werd overgemaakt aan De Verru Naaste voor het gezondheidswerk in Menuke op Iran Jaya.

6.4 Europaberaad

6.4.1 Contacten

In verband met de behoefte aan coördinatie, informatie en advies aan gemeenten hebben deputaten contact met de Stichtingen Roemenië-Beraad Nederland en Steun Buitenlandse Christenen. Genoemde stichtingen hebben als doel ondermeer om coördinatiepunt en informatiecentrum te zijn voor kerkelijke Roemenië groepen. Afgesproken werd, dat onze diaconieën en werkgroepen op genoemde stichtingen een beroep kunnen doen.

Van ETI (Educa Transfer International) werd begin februari 2001 bericht ontvangen dat dit samenwerkingsplatform tussen diverse kerken en instellingen m.b.t. het Christelijk onderwijs in Oekraïne vanwege het niet honoreren van een subsidieaanvraag bij het Nederlandse Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking, moest worden opgeheven. Deputaten hebben contacten met de SRBN (Stichting Roemenië Beraad Nederland), SBC (Stichting Buitenlandse Christenen), Stichting Hulp Oost Europa (HOE), Stichting Kom ove en Help (KOE), Stichting Oost Europa Contact, Stichting ZOA, Stichting Redt een Kind en Stichting Woord en Daad. Ook diaconieën en werkgroepen uit onze kerken kunnen een beroep op deze stichtingen doen.

De generale synode van 1998 besloot de mogelijkheden te onderzoeken om contacten aan te gaan met de kerken in Oost Europa. In verband hiertoe hadden deputaten in 1999 een gesprek met deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken om informatie te geven over onze contacten en ervaringen in de loop der jaren.

6.4.2 Werkbezoeken

De deputaten L. den Butter, H. Jochimsen en M.P. van der Schaaf brachten werkbezoeken aan projecten in de Oekraïne, Hongarije, Roemenië, Frankrijk en Nederland. Door deze bezoeken konden wij iets laten zien van onze onderlinge verbondenheid in Christus. Ook konden begeleiding, meedenken en suggesties geboden

worden.

6.4.3 Oekraïne

6.4.3.1 Chr. Middelbaar onderwijs in de Oekraïne

Deputaten hulpverlening steunen het christelijk onderwijs in Nagybereg, Nagydobrony en Tivadarfalva. De Hongaarse Reformatus Kerk, van wie de scholen uitgaan, wil hiermee een kader vormen van jongeren, die straks in dit door werkloosheid getroffen land helpen bouwen aan kerk en maatschappij. Deputaten waren onder de indruk van het enthousiasme van schoolleiding en leerlingen. Er was duidelijk vooruitgang in het geheel te constateren.

6.4.3.2 Uitzending fam. Van Beest

Jan en Margreet van Beest werden in 2000 als leden van de kerk van Sliedrecht Beth-El uitgezonden naar Zhitomir. Op verzoek van de vereniging van ziekenhuizen in de stad verricht Jan van Beest als technicus reparatiewerkzaamheden aan medische apparatuur. Zijn vrouw is als sociaal pedagogisch werker werkzaam in een psychiatrisch ziekenhuis. Deputaten ondersteunen deze uitzending en onderhouden contact met hen.

6.4.4 Roemenië

6.4.4.1 Steunfonds predikanten

De pensioenen van Roemeense predikanten en predikantweduwen zijn erg laag en de inflatie neemt nog steeds toe. Daarom blijft onze steun hard nodig. Deputaten hulpverlening onderhouden goede contacten met het Pensioentebureau van de Reformatus Kerk in Cluj.

Wij ontvangen betrouwbare en uitvoerige rapportage. De invulling van onze opdracht 'kerken helpen kerken' krijgt hier duidelijk gestalte.

6.4.4.2 Bejaardenzorg

Ook de zorg voor bejaarden is ver beneden peil, vooral als er geen kinderen zijn die enige bijdrage kunnen leveren. De armoede bij vele bejaarden is onvoorstelbaar. Deputaten ondersteunen projecten in Boekarest en Badeni.

In Boekarest heeft de Roemeense Evangelische Kerk een flat in het centrum van de stad waar 24 bejaarden wonen. Per klein kamertje wonen twee of drie personen. De exploitatie van dit tehuis levert de Roemeense Evangelische Kerk problemen op vanwege de vele andere noden, die er zijn.

De kerk heeft grond aangekocht waarop een tehuis voor straatkinderen en een tehuis voor bejaarden worden gebouwd. Deputaten steunen samen met de CGK van Sliedrecht (Eben Haazer) de bouw van het bejaardentehuis.

In Badeni is een bejaardentehuis gebouwd waar nu 18 bejaarden wonen. Deputaten gaven steun voor de bouw en aanschaf inventaris. We zijn dankbaar dat na een langdurige periode van voorbereiding en contact met autoriteiten voor toelatingen het huis eindelijk klaar en in gebruik is.

6.4.4.3 Esther Foundation

In Roemenië is de organisatie van Esther Foundation actief. Haar ideaal is om een Roemeense VBOK te worden. Esther Foundation, een christelijke organisatie, biedt mogelijkheden van opvang en begeleiding van vrouwen, die ongewenst zwanger zijn. Uit de rapportage blijkt, dat de hulp hoopgevend mag zijn. Deputaten steunen deze stichting.

6.4.4.4 Master Media Foundation

Deze organisatie in Boekarest stelt zich ten doel om christelijke normen en waarden in de samenleving uit te dragen. Trans Media maakt positief christelijke tv-programma's waarin over opvoeding, huwelijk en geloof voorlichting gegeven wordt. Bekende christenen geven via deze programma's hun getuigenis.

Gezien de positieve reacties voorzien deze programma's in een grote behoefte. Een zelfde organisatie kwam in Estland van de grond, tezamen de Estonian Christian Television. Gezien het grote belang van het werk van deze organisaties worden zij door ons gesteund.

6.4.5 Frankrijk

6.4.5.1 Opleiding predikanten

De protestantse kerken in Frankrijk verkeren in een moeilijke situatie. Zij zijn niet in staat om zelf een theologische opleiding in stand te houden. In Aix en Provence werd in 1974 de Vrij Gereformeerde Theologische Faculteit opgericht. Daar studeren nu ongeveer 90 studenten uit Frankrijk en andere Franstalige landen in bijvoorbeeld Afrika. De faculteit heeft inmiddels een belangrijke plaats verworven in het Franse protestantisme. Een groot deel van de studenten gaat in een gemeente werken. Anderen gaan het zendingswerk in of studeren verder. De faculteit blijft aangewezen op steun uit het buitenland. De partners in Nederland, waaronder deputaten hulpverlening, werken samen in het 'Frans Beraad'.

6.4. Nederland

6.4.6.1 Missionair-diaconaal werk in de steden

Deputaten zijn onder de indruk van de nood in de grote steden en hebben waardering voor de pogingen, die (meestal kleine) plaatselijke gemeenten zich getroosten om als kerk ook diaconaal present te zijn. Deputaten boden in een brief aan de kerken in de grote steden hun diensten aan - binnen hun opdracht en mogelijkheden - als deze kerken met diaconale projecten bezig zijn of bezig willen gaan.

De Chr. Gerof. Kerk van Broek op Langedijk werkt onder prostitueés en dak- en thuislozen in Alkmaar. In het aanklophuis De Steiger wordt een gastvrij gehoor geboden en diaconale hulp gegeven. Jeannette de Waard werd fulltime aangesteld als evangeliste en werkt in het aanklophuis.

De samenwerkingsgemeente "De Bron" in Amsterdam is met de N.H. Jeruzalemkerk een nieuw project gestart onder de naam "Binnenstebuiten 2000-2004". Dit project is een voortzetting van het Missionair Diaconal Project en is bedoeld om meer in de gemeente verankerd te zijn. In het wijkcentrum Westwijk worden voor de buurtbewoners gezamenlijke maaltijden gehouden, waarbij ook het evangelie een plaats krijgt. Ook andere activiteiten vinden in het wijkcentrum plaats.

Ook in Amsterdam steunen we via de plaatselijke kerken de stichting Kuria. Kuria richt zich op de zorg voor terminale patiënten.

De kerken van Den Haag zijn betrokken bij een gelijksoortig project als in Alkmaar. In Den Haag gaat het om De Haven.

In Rotterdam is stichting Ontmoeting al jaren actief onder thuislozen. De Chr. Gerof. Kerk van Rotterdam-West is hierbij betrokken. Ook hier is steun gegeven.

In de CGK van Rotterdam-Charlois ontwikkelt zich recentelijk een prachtig initiatief van gemeente-vorming onder allochtonen. Deputaten hulpverlening achten het niet verantwoord dat dit initiatief door financiële problemen zouden worden belemmerd en stelden zich garant voor het begrotingstekort voor het jaar 2001.

Na goed interdeputaal overleg is echter een goede verdeelsleutel gevonden zodat er voor 2001 voor de CGK van Rotterdam-Charlois geen financiële problemen behoeven te zijn.

Deputaten verzoeken de synode uitspraak te doen via welke kanalen voor de komende jaren financiële steun dient te worden verleend.

6.4.6.2 Maatschappelijke zorg vluchtelingen binnenland
Tot en met 1999 verleende deputaten hun steun aan ZOA Vluchtelingen zorg in Nederland. In 2000 zijn deze werkzaamheden door ZOA beëindigd.

6.4.6.3 Gevangenzorg Nederland
Deze organisatie stelt zich ten doel om gevangenen en hun familie te ondersteunen tijdens het verblijf in de gevangenis en in de periode daarna van reintegratie in hun familie, leefomgeving en arbeidssituatie. De visie is om mee te werken aan verzoening en herstel voor de gevangene en zijn omgeving. Deputaten verlenen hun steun aan dit werk.

6.4.6.4 Maatschappelijk werk in Alblasenwaard en de Vijfherenlanden
Van de kerken in de Alblasenwaard en de Vijfherenlanden kwam het verzoek om bij te dragen bij het opstarten van het christelijk maatschappelijk werk, omdat onvrede was ontstaan met de verzamelingsvorm van het bestaande maatschappelijk werk. Deze activiteiten gaven een signaal af dat voor de kerken weer een taak is weggelegd in het organiseren van psycho-sociaal werk. Deputaten steunden dit project bij de start en voor de nieuwbouw.

6.4.6.5 Grote steden-problematiek
De GS van 1998 stelde een deputaatschap in om zo mogelijk met andere deputaatschappen na te gaan op welke wijze de kerken in de grote steden kunnen worden bijgestaan om onder de zegen van de Here te blijven functioneren als lichaam van Christus. In dit verband hadden wij samen met het deputaatschap ADMA enige gesprekken met deputaten grote steden.

6.4.6.6 Maranatha English Fellowship
Deputaten steunen Afrikaanse buitenlanders om kerk te zijn in Amsterdam Zuid-Oost. Onze bijdragen worden ingezet voor personele kosten.

6.5 Noodhulp
Evenals voorgaande jaren doen deputaten bij grote rampen een oproep in De Wakker en de regionale kerkbladen aan de kerken en gemeentelieden. In de oproep wordt altijd een verzoek tot voorbede en een verzoek om giften of een collecte gedaan. Ook de afgelopen verslagperiode deden zich weer vele noodsituaties voor. Te denken is aan de overstromingen in Mozambique en Venda, De orkaan Mitch in Midden Amerika, De vuurwerkkramp in Enschede, De vluchtelingen stroom uit Kosovo, De aardbevingen in El Salvador en India. De binnengekomen bedragen voor noodhulp worden aan de meest geëigende christelijke hulpverleningsorganisaties zoals ZOA Vluchtelingen zorg, Tear fund, Woord, Stichting Kom Over En Help (KOEH) en Daad en Redt een kind doorbetaald.

7. Diaconaal Bureau
Voor de uitvoering van de vele werkzaamheden hebben deputaten de onmisbare steun gehad van de medewerkers op het bureau. In het afzonderlijk verslag van het Twee Moderamen Overleg wordt hierover, in gezamenlijkheid met deputaten ADMA, nader gerapporteerd.

8. Contacten

8.1 TMO

Samen met het moderamen van deputaten ADMA neemt het moderamen deel aan het Twee Moderamenoverleg (TMO). Een belangrijk aspect van dit Overleg betreft het beheer van het Diaconaal Bureau. Het Twee Moderamen Overleg vergaderde als regel vier keer per jaar.

Behalve het beheer over het bureau vond in dit overleg afstemming plaats van gezamenlijke beleids- en

actiepunten. Ook de werkgroep Diaconaat en Rentmeesterschap verrichtte haar werkzaamheden onder verantwoordelijkheid van het TMO.

8.2 Zending

Met het oog op een aantal projecten hebben zending en hulpverlening van elkaars deskundigheid en adviezen gebruik gemaakt. Wat de projecten van hulpverlening betreft neemt de zendingsecretaris als adviseur deel aan het Mozambique-beraad. Het jaarlijkse moderamina-overleg is door omstandigheden enigszins gestagereerd. Het belang daarvan wordt evenwel wederzijds onderkend.

8.3 Prisma

In ons vorige rapport vermelden we de uitbreiding van het samenwerkingsverband van kleine reformatische kerken (GKV, Ger. Gem. en OGK) inzake de vertegenwoordiging in ICCO. ICCO is de organisatie die van protestante zijde zorg draagt voor de financiering namens het ministerie van ontwikkelings samenwerking. Momenteel werken de kleine reformatische kerken samen met de Evangelische Zendingalliantie en diverse hulpverleningsorganisaties (Tear fund, ZOA, Woord en Daad, Redt een Kind, Dorkas) in Prisma. Vanuit dit verband is de heer M. Verwey (tot vorig jaar directeur ZOA) benoemd als lid door het bestuur van ICCO. De samenwerking wordt momenteel geformaliseerd.

8.4 Dienstverlening Jongeren Wereldwijd

Vanwege toegenomen activiteiten en verantwoordelijkheden werd de werkgroep omgevormd tot een stichting. In de verslagperiode werden in samenwerking met kerken in andere landen opnieuw diaconale werkwijzen georganiseerd. Groepen jongeren uit onze kerken vertrokken naar Frankrijk, Israël, Botswana, KwaNdebele, Venda, Brazilië en als nieuw bestemmingsgebied Egypte. Elke reis kent een werkgedeelte en een ontspanningsgedeelte. Eén van de doelen is dat jongeren uit onze kerken christenjongeren uit andere landen en culturen ontmoeten en kennis en ervaringen uitwisselen. Verrijkt hiermee keren de jongeren terug en informeren hun eigen gemeenten en proberen de betrokkenheid bij en de voorbede voor de kerken overzee te vergroten. Namens deputaten hulpverlening heeft br. H.J. Takken zitting in het bestuur van de stichting.

8.5 De Wilde Ganzen

De uitzending van tv-diensten uit Chr. Gerof. Kerken wordt door de Stichting Zending voor de Kerken verzorgd. Met deputaten radio-kerkdienstuitzendingen en De Wilde Ganzen is overeengekomen, dat deputaten hulpverlening hulpprojecten zullen indienen, die door De Wilde Ganzen op grond van formele criteria worden beoordeeld. Na goedkeuring zullen De Wilde Ganzen dit project gedurende de actieweek overnemen als project in hun publiciteit. In de afgelopen jaren is op deze wijze actie gevoerd voor: Babyhus Inhaminga, Mozambique, Diaconaal project Zambezia, Mozambique, Bouw Borseth Kliniek, Cambodja, Bouw inrichting school in Le Bon Berger, Centraal Afrikaanse Republiek, Dorpsontwikkelingsproject Tatalah in Egypte, Takalani kindertehuis, Zuid-Afrika, gezondheidscentrum Kroch Meas, Cambodja en het minibus project van het St. Marc Centrum in Egypte.

De gemiddelde opbrengst is ruim f 43.000,-.
Deputaten hulpverlening zijn bij dat deze mogelijkheden er zijn.

9. Financiën

De jaarrekeningen van deputaten hulpverlening in binnen- en buitenland voor de jaren 1998 tot en met 2000 kunnen als volgt worden samengevat:

STAAT VAN BATEN EN LASTEN	2000 NLG	1999 NLG	1998 NLG
Baten			
Opbrengst februari collecte en bijdragen kerken	328.447	313.426	357.853
Giften en Legaten	213.125	246.572	203.124
Opbrengsten 'Doorgeven' (22%-aandeel)	82.721	86.515	91.097
Ontvangen giften eigen projecten	503.249	862.938	648.003
Ontvangen giften 'doorgeef' projecten	108.589	114.974	91.951
Ontvangen giften noodhulp en rampen	1.135.631	1.754.432	840.109
Intrest	50.130	35.417	22.381
	2.421.892	3.414.274	2.254.518
Lasten			
Eigen projecten	1.026.827	1.334.721	1.103.590
'Doorgeef' projecten	108.589	114.974	91.951
Noodhulp en rampen	1.135.631	1.754.432	840.109
Kosten 'Doorgeven' (22%-aandeel)	72.752	69.242	69.070
Algemene kosten	120.021	118.576	114.386
	2.463.820	3.391.945	2.219.106
Saldo	- 41.928	22.329	35.412

Uit deze cijfers blijkt dat de opbrengsten voor het werk van de hulpverlening in de afgelopen drie jaren tot ruim boven de NLG 2,2 miljoen zijn gestegen en in 1999 zelfs bijna NLG 3,4 miljoen bedroegen. Dit wordt met name veroorzaakt door een enorme stijging van de giften voor noodhulp en rampen alsmede van de giften voor eigen projecten van deputaten. In het navolgende zullen de diverse ontwikkelingen in de opbrengsten en bestedingen van het deputaatschap nader worden geanalyseerd.

9.1 Februaricollecte en bijdragen kerken

De opbrengst van de hulpverleningscollecte op de eerste zondag in februari waarin wordt begrepen de bijdragen van de kerken volgens de door de generale synode van 1998 respectievelijk 1995 vastgestelde minimumomslag van f 1,50 en f 3,36 per lid, wordt weergegeven in de onderstaande tabel:

Jaar	NLG	Jaar	NLG
2000	328.447	1997	343.625
1999	313.428	1996	378.552
1998	357.853	1995	380.370
Gemiddeld	333.242	Gemiddeld	366.849

Uit de cijfers blijkt dat de opbrengst door het vaststellen van de lagere vaste omslag op de generale synode van 1998 is gedaald ten opzichte van de vorige synode periode. De omslag in de jaren 1996 tot en met 1998 bedroeg nog f 3,36 per lid (gesplitst in f 1,76 voor de organisatiekosten van het deputaatschap en f 1,60 voor de hulpverleningsprojecten). In 1998 echter verlaagde de synode zonder deputaten daarin op enigerlei wijze te kennen, de omslag voor de periode 1999 tot en met 2001 tot f 1,50 per lid. Deze omslag is feitelijk niet eens voldoende om de eigen organisatiekosten van het deputaatschap te dekken. Er leeft bij deputaten zorg en onbegrip over deze verlaging van de kerkelijke afdracht die de laagste is geworden van alle afdrachten.

Theoretisch gesproken zijn er op basis van de vaste omslag na aftrek van de kosten van het deputaatschap geen middelen beschikbaar voor het eigenlijke werk van deputaten hulpverlening, namelijk het ondersteunen van hulpverleningsprojecten in binnen- en buitenland. Gelukkig ontvingen deputaten de afgelopen drie jaar rijklijk financiële middelen om het werk van deputaten doorgang te laten vinden.

Naar ons ver na afloop van de synode in een reactie op een brief van deputaten door het oud-moderamen van de synode per brief werd meegedeeld, was de verwachting "...dat de opgebrachte gelden voor de hulpverlening via collecten, etc zo hoog zijn dat het stellen van een minimum-bijdrage (al of niet gesplitst) feitelijk overbodig is", het belangrijkste argument van de synode om de minimumbijdrage voor hulpverlening te verlagen naar NLG 1,50. De synode gaat hiermee echter voorbij aan het belangrijkste argument voor het handhaven van een hogere minimumbijdrage namelijk dat er nog steeds gemeenten zijn die alleen de minimumbijdrage of erger nog zelfs helemaal geen financiële bijdrage aan het werk van deputaten hulpverlening geven. Gemeenten die alleen de minimumbijdrage betalen geven gezien de organisatiekosten van het Deputaatschap feitelijk geen directe bijdrage voor hulpverleningsprojecten via deputaten hulpverlening.

Deputaten vragen daarom dringend aan de synode van 2001 de bijdrage voor hulpverlening vast te stellen op € 3,- en dit bedrag te splitsen in € 1,- voor organisatiekosten en € 2,- voor projecten. De gemeenten worden geacht dit laatste bedrag op te brengen uit andere bronnen dan de reguliere kerkelijke huishouding. Deputaten verwachten dat de vaste omslag op de generale synode van 2001 zodanig wordt vastgesteld dat de neergaande lijn die in 1998 is ingezet kan worden omgebogen. In ieder geval rekenen Deputaten erop dat vooral overleg wordt gevoerd met het moderamen van het deputaatschap indien de synode van voornemens is van bovengenoemde voorstel af te wijken.

Een analyse van de vaste bijdragen vanuit de kerken ten behoeve van de kas van deputaten geeft het volgende beeld:

	2000	1999	1998
Gemiddelde opbrengst februaricollecte/vaste bijdrage per lid (NLG)	4,39	4,09	4,66
Door G.S. vastgestelde omslag (NLG)	1,50	1,50	3,36
Aantal gemeenten dat niet afdroeg	5	5	1
Aantal gemeenten dat de vastgestelde omslag afdroeg	36	53	49
Aantal gemeenten dat minder afdroeg dan de omslag	5	3	14
Aantal gemeenten dat meer afdroeg dan de omslag	142	127	124

9.2 Algemene giften en legaten

De algemene giften en legaten vertonen het volgende beeld:

Jaar	NLG	Jaar	NLG
2000	213.125	1997	70.396
1999	246.572	1996	333.067
1998	203.124	1995	77.920
Gemiddeld	220.940	Gemiddeld	160.461

De gemiddeld hogere opbrengst in de afgelopen drie jaren is vertekend door enkele grotere giften (> f 10.000) afkomstig van een zeer beperkt aantal gever. Zo ontvingen deputaten in het jaar 2000 twee giften met een totaalbedrag van f 110.000 afkomstig van één grote gever. Exclusief deze grote giften vertonen de algemene giften veelal afkomstig van personen en instellingen die zijn verbonden aan onze kerken een stabiele opbrengst van ca. f 100.000.

In de jaren 2000 en 1999 ontving het deputaatschap hulpverlening één legaat van respectievelijk f 10.000 en f 16.124.

9.3 Opbrengsten en kosten Doorgeven

Het 22%-aandeel van het deputaatschap hulpverlening in de opbrengsten en kosten van het blad Doorgeven dat wordt uitgegeven door de drie deputaatschappen zending, evangelisatie en hulpverlening, kunnen als volgt worden weergegeven:

(in NLG)	2000	1999	1998
Opbrengsten 22%-aandeel	82.721	86.515	91.097
Kosten 22%-aandeel	72.752	69.242	69.070
Saldo 22% aandeel	9.969	17.273	22.027

De opbrengsten van het blad Doorgeven dalen over de verslagperiode met ruim 9%. De totale opbrengsten en kosten van het blad Doorgeven worden volgens een vaste verdeelsleutel verdeeld over de drie uitgevende deputaatschappen, waarbij het deputaatschap hulpverlening een aandeel heeft van 22% in zowel de opbrengsten als de kosten. Door een goede beheersing van de kosten was het saldo van opbrengsten en kosten van Doorgeven de afgelopen drie jaren gelukkig nog steeds positief, ondanks de dalende opbrengsten.

Deputaten streven in de toekomst naar een meer gelijkmatige verdeling van het saldo van kosten en opbrengsten over de drie deputaatschappen. De financiën van het blad Doorgeven worden beheerd door de tweede penningmeester van het deputaatschap zending.

9.4 Giften eigen projecten

Er is in deze verslagperiode opnieuw sprake van een sterke stijging van giften die een specifieke bestemming hebben voor eigen projecten. Dit zijn projecten waarvoor een aanvraag wordt ingediend bij deputaten en waarover deputaten een 'eigen' beslissing nemen ten aanzien van de hoogte van de bijdrage. De volgende cijfers geven dit aan:

Jaar	NLG	Jaar	NLG
2000	503.249	1997	851.307
1999	882.938	1996	349.300
1998	648.003	1995	215.400
Gemiddeld	671.397	Gemiddeld	472.002

Een aanzienlijk deel van deze stijging is afkomstig van collecten die door de kerken specifiek voor de projecten van deputaten hulpverlening zijn georganiseerd. Dit is een teken dat de langdurige projecten die in het verleden en ook gedurende de afgelopen jaren door deputaten zijn gestart een warme ondersteuning krijgen vanuit de kerken. De hoge opbrengsten van 1999 en 1998 worden ook gedeeltelijk veroorzaakt door grotere giften (> f 10.000) van individuele gemeenteleden waaronder één enkele zeer grote giften (> f 50.000).

Tevens werden in de afgelopen drie jaren weer grote giften ontvangen van de Wiele Ganzen die collectoerden voor een project van deputaten rondom de radio- en tv-kerkdiensten die in onze kerken werden gehouden. De volgende bijdragen werden ontvangen:

Project	2000 NLG	1999 NLG	1998 NLG
Christelijke school, Bangui	33.185		
Bouw kliniek Kak Preah, Borseth, Cambodja	34.000		
Community development project, Fam van Ti Mozambique	3.356	39.250	
Inhaminga babyhuis, Jannie Kruize, Mozambique	2.431	41.500	
Takalani Kinderziekenhuis, Venda, Zuid-Afrika	2.458		46.500
Dorpontwikkelingsproject, Tartalla, Egypte	2.504		43.000
Bouw kliniek Kroch Meas, Borseth, Cambodja			43.250
Opvangschool gehandicapten Masinakane, Zuid-Afrika		3.768	
School Tshikevha, Venda, Zuid-Afrika			4.703
	77.934	84.518	137.453

Een belangrijk deel van de inkomsten voor eigen projecten is afkomstig van grote incidentele giften van zowel de Wilde Garzen als individuele gemeenteleden. Door het incidentele karakter van deze giften kunnen deputaten op basis hiervan geen meerjarige verplichtingen voor lange termijn projecten aangaan. De continue inkomensstroom op basis van de februari-collecte en de vaste omslag blijft dus hoogst noodzakelijk om langdurige projecten voor meerdere jaren te kunnen blijven steunen. De projecten waarvoor in de jaren 1998 tot en met 2000 in enig jaar meer dan NLG 25.000 (inclusief de bijdragen van de Wilde Garzen en individuele grote gevers) werd ontvangen zijn:

(in NLG)	2000	1999	1998	Totaal
Community development project, Cambodja	105.660	145.731	238.252	489.643
Masinakane/Egodeni, Zuid-Afrika	26.694	168.182	79.292	274.168
Projecten Escolar, Prosar en Betel, Carambei Brazilië	30.911	90.418	49.120	170.449
Kindertehuis Takalani, Venda	15.310	41.432	78.148	134.890
Diaconaal project Zambezia, Mozambique	38.662	68.006	5.909	112.577
Dorpsproject Tataia, Egypte	6.061	27.362	69.416	102.839
Opvang gehandicapten, Cairo	26.685	61.292	-	87.977
Verzorgingstehuis Badeni, Roemenië	29.680	24.937	12.201	66.818
Stichting De Schulpplaats Suriname	24.648	26.722	12.410	63.780
Werk ziekenhuizen Nepal, Iem. Overduin	32.543	15.893	14.497	62.933
Projecten Botswana	3.071	30.446	23.546	57.063
Inhaminga Babyhuis, Mozambique	5.191	43.787	-	48.978
Diaconaal project Honduras	25.458	16.279	4.388	46.125
Vendaschoen, Zuid Afrika	31.458	9.302	4.651	45.411
Christelijke school, Bangui	36.868	-	-	36.868

9.5 Giften en bestedingen voor 'doorgeef'-projecten

De giften voor 'doorgeef'-projecten over de afgelopen jaren kunnen als volgt worden weergegeven:

Jaar	NLG	Jaar	NLG
2000	108.589	1997	95.882
1999	114.974	1996	223.375
1998	91.951	1995	101.544
Gemiddeld	105.171	Gemiddeld	140.300

De opbrengst van 'doorgeef'-projecten ligt al jaren rond de f. 100.000 met uitzondering van het jaar 1996 toen speciale acties voor GLIAG De Poort (opbrengst f. 55.195) en Masinakane (opbrengst f. 54.500) zijn gehouden.

Deputaten verstaan onder 'doorgeef'-projecten (in het verleden ook wel B-Projecten genoemd) projecten en activiteiten van Christelijke organisaties waarvoor de hoogte van de ondersteuning door deputaten afhangt van de door deputaten voor deze projecten ontvangen bijdragen. Deze projecten worden naast de eigen projecten opgenomen in de jaarlijkse projectenlijst van deputaten. Gemeenten, diaconieën, kringen en verenigingen maken voor acties en collecten veelal gebruik van deze projectenlijst en dragen in veel gevallen de opbrengsten via deputaten aan deze projecten af. Deputaten geven de door hen ontvangen opbrengsten tot een per project vooraf bepaald maximum (meestal f. 10.000) door aan deze organisaties en projecten. 'Doorgeef'-projecten waarvoor minder dan f. 1.000 bij deputaten is binnengekomen worden door deputaten uit eigen middelen aangevuld tot f. 1.000. De in de projectenlijst genoemde projecten en organisaties hebben op deze wijze jaarlijks een minimumbijdrage gegarandeerd vanuit onze kerken.

De functie van deputaten ten aanzien van deze projecten en organisaties is onder meer het realiseren van een meer gelijkmatige verdeling van hulpverleningsmiddelen vanuit onze kerken over de vele Christelijke hulpverleningsorganisaties en projecten. Daarnaast wordt ook meer inhoudelijk kennis genomen van de werkzaamheden en verantwoording van besteding van gelden door deze projecten en organisaties. De opbrengsten en de afschrijven van 'doorgeef'-projecten worden als PM-post in de begroting van deputaten meegenomen.

9.6 Giften en bestedingen voor rampen en noodhulp

De giften voor rampen en noodhulp over de afgelopen jaren kunnen als volgt worden weergegeven:

Jaar	NLG	Jaar	NLG
2000	1.135.631	1997	156.444
1999	1.754.432	1996	108.789
1998	840.109	1995	89.986
Gemiddeld	1.243.391	Gemiddeld	118.406

Zoals uit bovenstaande overzicht blijkt zijn de giften voor rampen en noodhulp de afgelopen jaren enorm gestegen. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door de toegenomen media-aandacht en collecte-acties voor grote rampen zoals de orkaan 'Mitch' in Midden-Amerika (1998), de oorlog in Kosovo (1998/1999), de aardbeving in Turkije (1999) en de vuurwerkramp in Enschede (2000). Anderzijds is ook de verbeterde opzet van het beleid van deputaten en de uitvoering daarvan door het Diaconaal bureau om bij rampen en in geval van nood zeer snel een oproep voor een bijdrage te doen via de kerkelijke pers en mailings een belangrijke oorzaak voor deze stijging. In dit kader moet ook worden genoemd de toegenomen snelheid waarmee het diaconaal bureau via moderne communicatiemiddelen zoals E-mail soms al binnen enkele uren na de ramp in staat is contact te leggen met lokale en internationale Christelijke hulpverleningsorganisaties ter plaatse. Dit heeft een zeer positieve invloed op de kwaliteit van de voorlichting over noodhulp en rampen door het diaconale bureau en daarmee op de betrokkenheid van de plaatselijke gemeenten binnen ons kerkverband. Helaas constateren deputaten ook binnen onze kerken dat voor rampen die in de landelijke media minder aandacht krijgen ook binnen onze kerken minder gelden worden opgehaald. Het beleid van deputaten is er daarom op gericht om juist voor deze rampen en noodsituaties (bijvoorbeeld de al jaren siepende hongernood in de 'Horn' van Afrika) specifieke aandacht te vragen via de kerkelijke media.

9.7. Bestedingen eigen projecten

Door de hoge opbrengsten waren deputaten de afgelopen jaren in staat de bestedingen ten behoeve van eigen projecten te continueren op het hoge niveau van gemiddeld bijna NLG 1,2 miljoen per jaar.

Er waren drie projecten die in enig jaar meer dan NLG 100.000 steun ontvingen te weten:

(in gulden)	2000	1999	1998	Totaal
Community development project, Cambodja	150.824	236.859	224.080	611.763
Community development project, Mozambique	133.977	154.709	122.977	411.663
Masinakane, Zuid-Afrika	48.722	168.182	79.292	296.196

9.8 Kosten

De algemene kosten van het deputaatschap hulpverlening kunnen als volgt worden weergegeven:

Algemene kosten	2000	1999	1998
Kerkelijk Bureau	28.293	9.898	18.504
Bijdrage Diaconaal Bureau	25.000	25.000	25.000
Reis- /vergaderkosten deputaten en functionarissen	17.358	26.033	18.767
Productiekosten/verzending folder Februari-collecte	18.684	12.968	14.277
Porto en telefoon	8.733	10.101	10.866
Fotocopieerwerk	7.208	6.715	7.445
Representatiekosten	2.797	4.516	957
Kantoorbenodigdheden	3.455	1.564	1.574
Kosten Projectenlijst	-	2.818	2.943
Abonnementen, bibliotheek en bijdragen	415	1.150	1.810
Accountantskosten	2.500	2.500	2.683
Bankkosten	540	1.422	1.115
Participatie ICCO	1.313	1.313	1.313
Conferentiekosten	1.216	2.563	1.704
Kosten Website	2.500	-	-
Schenkingrecht	-	-	4.217
Diverse kosten	9	15	1.211
	120.021	118.576	114.386

Vanaf 1996 wordt door het deputaatschap hulpverlening jaarlijks f. 25.000 aan het deputaatschap ADMA betaald als 'solidariteitsbijdrage' in de kosten van het Diaconaal Bureau.

De hogere kosten van het deputaatschap Landelijk Kerkelijk Bureau zijn het gevolg van de hogere bedragen die met name met ingang van het jaar 2000 voor de administratieve en secretariaatse werkzaamheden in rekening worden gebracht. Met name de stijging van deze laatste kostenpost, die door deputaten hulpverlening nauwelijks is te beïnvloeden, baart deputaten zorgen.

In dit kader maar ook in zijn algemeenheid willen deputaten hulpverlening daarom aan de generale synode van 2001 de principiële vraag voorleggen tot welk bedrag kosten van de organisatie, uitvoering en administratie van de taken en werkzaamheden van deputaten hulpverlening ten laste moeten komen van de begroting van het deputaatschap hulpverlening zelf. Deputaten stellen zich al reeds vele jaren op het principe dat zoveel mogelijk gelden die worden ontvangen en geïncolteerd ten behoeve van Hulpverleningsprojecten ook direct aan deze projecten moeten worden besteed. Dit principe wordt naar het oordeel van deputaten ook al vele jaren door de generale synode onderschreven. Daarom wordt door deputaten hulpverlening voorgesteld zoveel mogelijk kostenposten die verband houden met de organisatie, uitvoering en administratie van de taken en werkzaamheden van deputaten hulpverlening en ook als zodanig bij dit deputaatschap

zijn gebudgetteerd, over te hevelen naar het deputaatschap ADMA en de vaste omslag voor dit deputaatschap ook dienovereenkomstig te verhogen. Feitelijk spreken we over alle bovengenoemde kostenposten met uitzondering van de bijdrage aan het ICCO.

De reis- en verblijfskosten lagen in 1999 op een substantieel hoger niveau met name als gevolg van een hoger aantal vergaderingen, besprekingen en voorlichtingsbijeenkomsten in zijn algemeenheid en ten behoeve van het Mozambiquebeeraad in het bijzonder.

De kosten van productie en verzending van folders en materialen voor de februari-collecte zijn gestegen doordat de laatste jaren met name ten behoeve van de kinderen extra materialen in het kader van de hulpverleningscollecte verspreid. Dit vloeit voort uit het beleid van de deputaten om met name ook bij kinderen de bewustwording en kennis ten aanzien van de Christelijke hulpverlening te vergroten.

De kosten van post, telefoon en fotokopieën zijn de afgelopen jaren gestabiliseerd en in 2000 zelfs licht gedaald ondanks het toegenomen activiteitsniveau. Dit wordt met name veroorzaakt door een steeds intensiever gebruik van moderne communicatiemiddelen zoals e-mail.

De kosten van de conferentie hebben betrekking op de volgende bijeenkomsten:

1998: gemeenteccontacten met Oost-Europa

2000: gemeenteccontacten met Oost-Europa

9.9 Exploitatie-resultaten en vermogenspositie

De ontwikkeling van het vermogen van het deputaatschap hulpverlening kan als volgt worden weergegeven:

	NLG
Vermogen per 1 januari 1998	249.393
Voordelig saldo 1998	35.412
Vermogen per 31 december 1998	284.805
Voordelig saldo 1999	22.329
Vermogen per 31 december 1999	307.134
Nadelig saldo 2000	- 41.928
Vermogen per 31 december 2000	265.206

Deputaten streven er af een aantal jaren naar het surplusvermogen in enkele tranches te besteden (het surplusvermogen is het bedrag dat uitgaat boven het weerstandvermogen van f 200.000). Doordat veelal aan het einde van een jaar nog grote giften worden ontvangen kan deze doelstelling niet altijd even makkelijk worden bereikt. Het is namelijk niet altijd op korte termijn mogelijk om grote bedragen op een verantwoorde wijze te besteden. Het beleid van de deputaten is erop gericht om grotere projecten gedurende een aantal jaren (minimaal drie) te steunen en de beoordeling van grotere projecten vraagt meestal vrij veel tijd.

Het vermogen van het deputaatschap bedraagt per 31 december 2000 f 265.206; dit is dus ruim f 65.000 meer dan de gewenste omvang van het weerstandvermogen. Het surplusvermogen zal de komende jaren met name worden gebruikt voor de financiering van aanvullende projectvoorstellen rondom bestaande projecten.

9.10 Beleggingen

Deputaten hebben sinds 1993 f 50.000 belegd in certificaten van de Ecumenical Development Cooperative Society (EDCS). Deze organisatie is in 1999 omgedoopt in Oikokredit. Oikokredit investeert met de gelden van de participanten (in het algemeen kerken) in ontwikkelingsprojecten in de derde wereld. Op deze wijze wordt een deel van het geld van de deputaten dat niet voor directe hulpverlening wordt aangewend, gebruikt om armen in de wereld te helpen vooruit te komen bijvoorbeeld door het trekken van goedkope leningen ten behoeve van het opzetten van bedrijven. De certificaten in Oikokredit leveren een gering rendement op van in principe 2% per jaar.

9.11 Begroting

In bijlage 1 van dit rapport is de begroting van de deputaten opgenomen over de jaren 2002, 2003 en 2004.

De verwachte opbrengsten in de begroting zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden alsmede op gevraagde omslag per kerklid. In de gehele begroting is uitgegaan van het voorzichtigheidsprincipe waarbij de verwachte opbrengsten aan de onderkant van de gerealiseerde opbrengsten van de afgelopen jaren zijn ingeschat. Ten aanzien van de kosten is uitgegaan van een gemiddelde prijsinflatie van 5%.

In de begroting is voortsnog uitgegaan van een continuering van de solidariteitsbijdrage door de deputaten hulpverlening aan deputaten Adma op het huidige niveau van f 25.000 (€ 11.350) per jaar, in verband met de kosten van het Diaconaal Bureau.

De kosten van het Landelijk Kerkelijk Bureau zijn rechtstreeks overgenomen uit de begrote bedragen ten laste van hulpverlening uit de begroting voor de periode 2002-2004 van het deputaatschap Landelijk Kerkelijk Bureau. Overigens zijn de deputaten hulpverlening van mening dat deze kosten te hoog zijn ten opzichte van de geleverde administratieve en secretarische ondersteunende diensten. In dit kader willen we ook nogmaals de principiële vraag voorleggen tot welk bedrag kosten van de organisatie, uitvoering en administratie van de taken en werkzaamheden van de deputaten hulpverlening ten laste moeten komen van de begroting van het deputaatschap hulpverlening zelf. Hierbij verwijzen wij ook naar de stellingname van de deputaten hulpverlening zoals weergegeven in paragraaf 9.8 van dit rapport.

De gedachte van de generale synode van 1995 volgend zou de omslag voor de kerken uit twee onderdelen moeten bestaan, te weten:

- de ondersteuning van de projecten waarvoor gemeenten de februari-collecte of minimaal de vaste project-omslag afdragen;

- de algemene organisatie kosten van deputaten hulpverlening waarvoor de generale synode een afzonderlijke omslag vaststelt.

De totale omslag voor het deputaatschap hulpverlening is door de generale synode van 1998 voor de jaren 1999 tot en met 2001 op f 1,50 per lid vastgesteld. Zoals reeds in paragraaf 9.1 van dit rapport is aangegeven, is deze omslag zelfs niet voldoende om de eigen kosten van de organisatie, uitvoering en administratie van de taken en werkzaamheden van het deputaatschap hulpverlening te dekken; in de jaren 1999 en 2000 bedroegen deze kosten ongeveer f 120.000, hetgeen op basis van 74.500 leden ongeveer f 1,60 per lid is. Door de stijging van de kosten van het Landelijk Kerkelijk Bureau vanaf 2001 zal dit bedrag alleen nog maar hoger worden en het gat tussen omslag en kosten derhalve groter.

Deputaten verzoeken de generale synode van 2001 de bovengenoemde onderverdeling van de omslag opnieuw in te voeren. Gezien de stijging van de algemene organisatiekosten van deputaten hulpverlening naar gemiddeld € per jaar oftewel € per lid verzoeken wij de vaste omslag voor algemene kosten vast te stellen op € 1,- per lid.

Voor wat betreft de projecten is het deputaatschap van voornemens de project-activiteiten minimaal op het bestaande niveau te handhaven. De twee grote projecten in Cambodja en Mozambique zullen de komende jaren worden gecontinueerd en zullen in totaal ca. Euro 150.000 per jaar kosten. Voor deze projecten zijn deputaten voor de komende drie jaar financiële verplichtingen met hulpverleningsorganisaties en natuurlijke personen aangegaan. In verband daarmee wordt gevraagd de minimumbijdrage voor de projecten vast te stellen op € 2,- per lid.

10. Voorstellen

Deputaten doen de generale synode de volgende voorstellen:

1. goedkeuring te hechten aan het gevoerde beleid over de periode 1998-2000;
2. opnieuw deputaten te benoemen, met dien verstande dat het aantal primi-deputaten in verband met het toemen van het aantal steunaanvragen op tien wordt gebracht (was negen);
3. de begroting 2002-2004 goed te keuren;
4. de omslag te verhogen naar € 3 t.w. voor projecten € 2 en voor organisatiekosten € 1;
5. in de instructie toe te voegen in art. 4;
6. zich te bezinnen op de vragen en consequenties die met hulpverlening samenhangen;
7. Uitspraak te doen t.a.v. de vraag via welke kanalen financiële steun dient te worden verleend in de nieuwe situatie van de gemeente van Rotterdam-Charlois en van dergelijk nieuwe gemeenten, die in de toekomst binnen het eigen kerkverband kunnen ontstaan.

11 Verklaring afkortingen

CDC	Classicale Diaconale Commissie
CGVJ	Christelijke Gereformeerde Vereniging voor Jeugdwerk
CIBB	Centraal Interkerkelijk Bureau voor het Bedrijfsleven
CNV	Christelijk Nationaal Vakverbond
D&D	Diaken & Diaconaat
D&S	Diaconaat & Samenleving
DISK	Landelijk Bureau Dienst in de Industriële Samenleving namens de Kerken
GKV	Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt)
GLIAGG	Gereformeerde Landelijke Instelling voor Ambulante Geestelijk Gezondheidszorg
GLIBW	Gereformeerde Landelijke Instelling voor Beschermd Woonvormen
GMV	Gereformeerd Maatschappelijk Verbond
GPZ	Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis
GSEV	Gereformeerd Sociaal Economisch Verbond
HBB	Deputaten Hulpverlening voor Binnen- en Buitenland
ICIG	Interkerkelijke Commissie Integratie Gehandicapten
K&B	Kerk & Bedrijfsleven
K&W	Kerk & Werk
LKB	Landelijk Kerkelijk Bureau
LOK	Landelijke Organisatie Kerkeletoer
NGK	Nederlands Gereformeerde Kerken
RMU	Reformatische Maatschappelijke Unie
SGJ	Stichting Gereformeerde Jeugdzorg

Bijlage 85.2

Begroting 2002-2004

Begroting (EURO)	2002	2003	2004
Baten			
Opbrengst februari collecte en bijdragen kerken	223.500	223.500	223.500
Giften en Legaten	75.000	80.000	85.000
Opbrengsten 'Doorgeven' (22%-aandeel)	40.000	41.000	42.000
Ontvangen giften eigen projecten	200.000	210.000	220.000
Ontvangen giften 'doorgeef' projecten	50.000	52.500	55.000
Ontvangen giften noodhulp en rampen	p.m	p.m	p.m
Interest	12.500	12.500	12.500
	588.500	619.500	638.000
Lasten			
Bestedingen eigen projecten	440.000	460.000	480.000
Bestedingen 'Doorgeef' projecten	50.000	52.500	55.000
Bestedingen noodhulp en rampen	p.m	p.m	p.m
Kosten 'Doorgeven' (22%-aandeel)	34.000	35.000	36.000
Landelijk Kerkelijk Bureau	27.298	28.348	29.648
Bijdrage Diaconaal Bureau	11.350	11.350	11.350
Reis- en vergaderkosten deputaten en functionarissen	8.500	9.000	9.500
Productiekosten/verzending folder Februari-collecte	7.500	7.750	8.000
Post en telefoon	6.000	6.200	6.450
Fotocopieerwerk	3.800	4.000	4.150
Representatiekosten	1.000	1.000	1.000
Kantoorbenodigdheden	500	550	600
Kosten Projectenlijst	1.250	1.300	1.350
Abonnementen, bibliotheek en bijdragen	250	300	350
Accountantskosten	1.200	1.300	1.350
Bankkosten	250	300	350
Participatie ICCO	600	600	600
Conferentiekosten	750	800	850
Kosten Website	1.700	1.750	1.825
Diverse kosten	1.000	1.100	1.200
	596.948	623.148	649.573
Nadelig saldo (besteding surplus vermogen)	- 8.448	- 3.648	- 11.573
Totaal organisatiekosten deputaatschap hulpverlening	72.948	75.648	78.573
Voorstel Omslag (opgenomen onder bijdragen kerken):			
Voor projecten: Euro 2,00 x 74.500 leden	149.000	149.000	149.000
Voor organisatiekosten: Euro 1,00 x 74.500 leden	74.500	74.500	74.500
	223.500	223.500	223.500

BILLAG 86
Art. 161

Rapport 1 van commissie 5 inzake rapport deputaten hulpverlening binnen- en buitenland

1. Algemeen

Onder de indruk van de vele werkzaamheden die deputaten verrichten, mag met dankbaarheid geconstateerd worden dat de opbrengsten voor het werk van de hulpverlening in de achterliggende drie jaren zijn gestegen. Aan een groot aantal projecten kan steun worden verleend. Van de jaarlijkse projectenlijst wordt goed gebruik gemaakt. Onze kerken mogen mede hierdoor gestalte geven aan hun diaconale roeping.

2. Personalie

In de afgelopen periode overleed drs. W.C. Moerdijk die jarenlang deel heeft uitgemaakt van dit deputaatschap. Met erkenning wordt aan zijn arbeid teruggedacht. Met dr. G. Verbeek te Ede bestaat geen offi-

ciele relatie. Hij verstrekt op freelance basis adviezen op het gebied van hulpverlening. Van zijn inbreng en kennis wordt door deputaten dankbaar gebruik gemaakt.

3. Afkortingen

In dit rapport komt een aantal afkortingen voor die niet alle worden verklaard. Dit bevordert niet de leesbaarheid van het rapport. Op de vraag van uw commissie of het niet zinvol is om een lijst met verklaringen toe te voegen antwoorden deputaten bevestigend. Als bijlage bij het rapport van deputaten wordt u deze lijst hierbij aangeboden.

4. Werkwijze

Uit het verslag van deputaten blijkt dat er veel van hen wordt gevraagd. Er is een toename van steunaanvragen. De beraadsgroepen hebben een grote inbreng in het beoordelen van projecten. Deputaten zijn er op gericht dat de gelden tot hun recht komen en houden rekening met de verscheidenheid aan noden. Wanneer dat mogelijk is, houden deputaten feeling met hun projecten door middel van werkbezoeken of informatie die via derden wordt verkregen.

Men geeft adviezen aan kerken die er om vragen, als zij bij een project willen gaan opzetten of steunen. Ook worden er financiële adviezen aan kerken gegeven over het verstrekken van giften.

Deputaten menen dat de gemeentelieden voldoende worden geïnformeerd over hun bestaan en werk. De participatie in Doorgeven heeft daaraan ook bijgedragen.

5. Bezetting

De vorige synode is een secundus-deputaat benoemd voor het geval er sprake zou zijn van langdurige uitval van één der deputaten. In de afgelopen periode hoefde geen gebruik gemaakt te worden van de secundus. Vanwege de toename van het aantal steunaanvragen hebben deputaten behoefte aan uitbreiding van het deputaatschap met één deputaat. De commissie ondersteunt dit en verwoordt dit in voorstel 7.

6. Financiën

Er is sprake van een grote offervaardigheid. Veel projecten kunnen worden gesteund. Met dankbaarheid mag hiervan melding worden gemaakt. Niettemin moet gemiddeld over drie jaren wat betreft de omslag een daling van 10% worden geconstateerd, in vergelijking met de vorige periode van drie jaren. Het eigen vermogen is op dit moment te laag. Zoals uit hun rapport blijkt, leeft er bij deputaten grote onvrede over het besluit van de vorige generale synode met betrekking tot de omslag. Over de wijziging van hun eigen voorstel is vanuit de synode geen enkel overleg geweest met deputaten. Men vraagt zich af of hulpverlening als sluitpost van de totale omslag functioneert. Bezwaar is niet alleen dat de inkomsten minder worden. Moete geeft vooral de verkeerde signaalwerking die er van zo'n besluit uit gaat.

Aan het voorstel van deputaten om de omslag te verhogen liggen de volgende overwegingen ten grondslag:

- de vaste apparaatskosten stijgen zodat er een hogere doorberekening komt van het landelijk kerkelijk bureau;
- deputaten zijn voor drie jaren verplichtingen aangegaan voor de twee grote projecten in Mozambique en Cambodja. Deze projecten kosten elk f 150.000,- per jaar.
- 1 Euro is nodig voor de kosten die het LKB in rekening brengt. 2 Euro zijn nodig om de langdurige grote projecten te betalen.

In de giftenstroom is een aantal grote bedragen van particulieren begrepen. Vanwege het incidentele karakter kan daarop geen beleid worden gebaseerd.

Uw commissie is van oordeel dat voor een verantwoord functioneren van dit deputaatschap de voorgestelde verhoging en indeling van de omslag reëel is. In voorstel 5 vragen we de synode zich dienovereenkomstig uit te spreken.

7. Tekst van het rapport

Op blz. 9.17/29 van het deputatenrapport komen enkele zinsneden voor die storend zijn. Uw commissie acht het nodig om de betreffende zinsneden te herschrijven. In overleg met deputaten wordt voorgesteld:

1. In de vijfde regel na de tabel vervalt: "in al haar wijsheid en";
2. Na "te dekken."; een nieuwe zin opnemen: "Er leeft bij deputaten zorg en onbegrip over deze verlaging van de kerkelijke afdracht die de laagste is geworden van alle afdrachten."
3. De regels na de eerste zin van de tweede alinea onder de tabel komen te vervallen.
4. Na de eerste regel van de tweede alinea onder de tabel, die eindigt met "buitenland.", toevoegen: "Gelukkig ontvingen deputaten de afgelopen drie jaar rijklijk financiële middelen om het werk van deputaten doorgang te laten vinden."

De ontbrekende gegevens over afdrachten door de gemeenten hebben deputaten uw commissie ter hand gesteld. Deze zijn als volgt:

	2000	1999	1998
Aantal gemeenten dat niet afdroeg	5	5	1
Aantal gemeenten dat de vastgestelde omslag afdroeg	36	53	49
Aantal gemeenten dat minder afdroeg dan de omslag	5	3	14
Aantal gemeenten dat meer afdroeg dan de omslag	142	127	124

We stellen u voor de nu aangedragen gegevens alsnog in het rapport op te nemen. Deputaten stemmen in met deze tekstwijzigingen.

8. Bezinning

Het deputaatschap houdt één keer per jaar een bezinningsdag. Men voelt de noodzaak om zich te bezinnen

op de visie op hulpverlening. Dit is nodig om de juiste afwegingen te maken in het beoordelen van hulpvragen en het kiezen van projecten waaraan steun wordt gegeven.

Bezinning vindt ook plaats door de toerustingswerker samen met de CDC's. Aan de orde komen vragen als: hoe geven we de ene missionaire roeping van de kerk gestalte in deze wereld? Woord en daad zijn twee brandpunten in het getuigenis van de kerk. Het begrip gerechtigheid drukt een relatie uit. Zonder de rechte verhouding tot God kan er geen gerechtigheid onder mensen zijn. In de praktijk heeft gerechtigheid te maken met de structuur van een volk of kerk. Het vraagt om het stellen van prioriteiten, zoals kinderarbeid. Men bezint zich op de relatie met deputaten Adma en deputaten zending. Het is – op dit moment althans – niet de bedoeling om de deputaatschappen hulpverlening en Adma in één deputaatschap onder te brengen. Deputaten zien de bezinning graag opgenomen in hun instructie als een onderdeel van hun taakstelling. Uw commissie neemt dit over. Deze officiële vermelding in de instructie komt dan ook overeen met hetgeen in het beleidsplan is opgenomen.

Uw commissie acht het nodig dat er ook tav het gebruik en beheer van de website beleidsontwikkeling plaats vindt in overleg met andere gebruikers. Naast vele voorstellen kunnen zich bedenkelijke ontwikkelingen voordoen.

9. Beleidsplan

Met instemming heeft uw commissie kennis genomen van het gepresenteerde beleidsplan. We onderstrepen het verband dat wordt gelegd tussen verkondiging en diaconaat en onderschrijven het specifiek kerkelijke van de hulpverlening zoals dat tot uitdrukking komt in het streven om de hulpverlening zoveel mogelijk via kerken te laten verlopen en niet via hulpverleningsorganisaties.

10. Rotterdam-Charlois

Deputaten vragen de synode een uitspraak te doen langs welke weg steun moet worden verleend aan deze gemeente. Deputaten zien het als hun verantwoordelijkheid om in deze situatie te helpen.

Er is hier sprake van een novum in ons kerkelijk leven. Het is niet ondenkbaar dat er ook in andere grote steden sprake zal zijn van dergelijke gemeentevorming. Moet hier op het niveau van een deputaatschap niet een beleidslijn en structuur voor worden ontworpen?

Bij het interdeputaal overleg waren deputaten evangelisatie en deputaten zending betrokken. Het verzoek is gebaseerd op het feit dat deze zaak de deputaatschappen overstijgt. Uw commissie heeft via deputaten echter niet meer informatie over deze gemeentevorming kunnen krijgen. We achten het onjuist om via een deputaatschap tot een synodale uitspraak te komen over een plaatselijk kerkelijk probleem. Er is geen inzicht in de structuur van de gemeente noch over de plaats en inbreng van allochtonen. We stellen vast dat er van de gemeente zelf geen verzoek is gedaan in deze richting.

Uw commissie is van oordeel dat voor hulp aan Rotterdam-Charlois de kerkelijke weg gegaan moet worden. De classis is het eerst aangewezen orgaan om bijstand te verlenen. Wanneer de synode nu een uitspraak zou doen wordt de gewone kerkelijke weg overgeslagen. Daarom heemt de commissie voorstel 6, dat bovendien erg algemeen is geformuleerd, niet over. Dit neemt niet weg dat we onze goedkeuring kunnen hechten aan de hulp die volgens een verdeelsteutel is gegeven.

11. Voorstellen

Uw commissie stelt de synode voor:

1. deputaten te danken voor het werk dat zij in de afgelopen periode hebben verricht en hun handelingen goed te keuren;
2. de onder punt 7 van het commissierapport genoemde wijzigingen in het deputatenrapport aan te brengen;
3. de lijst van gebruikte afkortingen aan het deputatenrapport toe te voegen;
4. de onder punt 7 van het commissierapport genoemde ontbrekende gegevens aan het deputatenrapport toe te voegen;
5. bij het vaststellen van de omslag rekening te houden met een verdeling van 1/3 deel voor organisatiekosten en 2/3 deel voor aangegane verplichtingen;
6. in de instructie voor de deputaten hulpverlening toe te voegen in art. 4 een punt e:
e. zich te bezinnen op de vragen en consequenties die met hulpverlening samenhangen;
7. het deputaatschap uit te breiden met één deputaat;
8. opnieuw deputaten te benoemen.

J. P. Boten, rapporteur

BULAGE 67
Art. 165

Rapport 4a van commissie 2 inzake deputaten voor de evangelisatie

1. Voorstellen vanuit de vergadering

1.1 Voorstellen ds. J. Van Amstel, ds. R. Kok

– t.a.v. het lidmaatschap van de E.A.
– te spreken goedkeuring te onthouden aan het aanvragen van het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie zonder daarin de generale synode te raadplegen.

– t.a.v. de 'zendinggemeenten'

- 5.1 aan te vullen met 'waarin wij het evangelie dienen uit te dragen'
- 5.2 laten vervallen (in samenwerking met deputaten buitenlandse zending)

- 5.2.1 aanvullen tussen 'en' en 'zendinggemeenten': de zogenaamde
- 5.2.2 a invoegen tussen 'tussen' en 'zendinggemeenten': deze
- 5.2.3 voor definiëren invoegen tussen haakjes: (laten)
- 5.2.4 'in de geest van' vervangen door: 'in overeenstemming met'
- 5.2.5 na evangelist toevoegen: 'ook in de zogenaamde'

1.2 Voorstellen ds. J. Westerink

– t.a.v. het lidmaatschap van de E.A.:

De synode besluit, gehoord de toelichting van deputaten ter synode, nu geen uitspraak te doen over het besluit van deputaten om als lid toe te treden tot de E.A. maar deputaten op te dragen voorafgaande aan de generale synode 2004 dit lidmaatschap te evalueren en daarover aan de GS te rapporteren en op grond daarvan een beslissing te nemen betreffende continuering van dit lidmaatschap.

– t.a.v. de 'zendinggemeenten':

Commissie 2 en deputaten te verzoeken de GS in een volgende zitting te dienen met een voorstel inzake 'tijdelijke regelingen' (zie commissierapport pag. 52) voor de 'zendinggemeenten', in afwachting van nadere beslissingen van een volgende synode.

1.3 Voorstellen ds. W.N. Middelkoop, oud. M.H. Baan, ds. A.P. van Langevelde

De generale synode besluit:

- deputaten evangelisatie op te dragen contact te zoeken met het deputaatschap van de Gereformeerde Gemeenten;
- deputaten evangelisatie op te dragen het materiaal van dit deputaatschap te bestuderen en zo mogelijk onder de aandacht te brengen van onze kerken.

2. Oordeel van uw commissie

2.1 t.a.v. het lidmaatschap van de Evangelische Alliantie

De voorstellen die betrekking hebben op het lidmaatschap van de EA worden op het punt van (een zekere) afkeuring van het handelen van deputaten niet overgenomen. Uw commissie heeft daarvoor twee redenen. De argumenten in het rapport van deputaten (14) om dit lidmaatschap aan te vragen zijn redelijk. In de bespreking zijn geen elementen naar voren gekomen die een afkeuring rechtvaardigen.

Wiel werden er bezwaren tegen het lidmaatschap van de EA geuit, bezwaren die ook al op twee PS vergaderingen naar voren werden gebracht. Dat was bij deputaten bekend. Daarom hadden deputaten er verstandiger aan gedaan met het oog op de aanvraag van het lidmaatschap van de EA de GS te raadplegen. Dat hebben deputaten niet gedaan. Dat is voor uw commissie een reden om de intentie van het voorstel van ds. J. Westerink over te nemen.

Het voorstel van uw commissie t.a.v. het lidmaatschap van de EA staat aan het slot van dit rapport onder voorstel 7.

2.2 t.a.v. de 'zendinggemeenten'

2.2.1 Het voorstel van ds. J. Van Amstel en ds. R. Kok

Dit voorstel kan de commissie niet overnemen, om de volgende redenen:

5.1 Dit is geen zelfstandig voorstel, maar een onderdeel van heel voorstel 5.

5.1 definieert waarom de rest van het voorstel wordt gedaan.

5.2 Omdat uw commissie van mening is dat deze taak primair door deputaten evangelisatie moet worden verricht, heeft zij het voorstel van deputaten veranderd. Maar voor deputaten evangelisatie is samenwerking met deputaten zending in dit verband wel van grote betekenis, omdat zij ervaring hebben met het ontstaan van zendinggemeenten. Daarom handhaaft uw commissie haar formulering.

5.2.1 Het is overbodig het woord 'zogenaamde' uit de aanhef van dit voorstel te behalen.

5.2.2 Van de toevoeging 'deze' gaat ten onrechte de suggestie uit dat bekend is en vastligt wat de zendinggemeenten zijn.

5.2.3 De toevoeging 'laten' neemt de commissie niet over. Die toevoeging zou namelijk de mogelijkheid openen dat deputaten de kerkrechtelijke positie geheel door anderen laten definiëren. Dit is echter een opdracht voor deputaten, waarbij zij uitsluitend advies kunnen vragen van deskundigen.

5.2.4 Naar de mening van uw commissie zijn bepalingen 'in overeenstemming met' de kerkorde bedoeld voor gevestigde gemeenten. Voor zendinggemeenten kunnen minder strikte bepalingen gelden, maar die mogen niet strijden met de geest van de kerkorde. Daarom handhaaft uw commissie haar voorstel.

5.2.5 In voorstel 4 gaat het over evangelisten in het algemeen. In voorstel 5.2.5 gaat het specifiek over de evangelisten in de zendinggemeenten. Het woord zogenaamde in de aanhef bepaalt het spreken over de zendinggemeenten in het hele voorstel en hoeft niet steeds te worden herhaald. Om deze redenen wijst de commissie dit voorstel af.

2.2.2 Het voorstel van ds. J. Westerink

In zijn voorstel vraagt ds. Westerink om tijdens deze GS 'tijdelijke regelingen' te treffen voor de 'zendinggemeenten'. Uw commissie heeft hem gevraagd wat hem daarbij voor ogen staat, heeft haar adviseur prof. dr. H.G.L. Peels geraadpleegd en een uitvoerig gesprek met deputaten gehad.

Volgens de toelichting die hij ons gaf, bedoelt ds. Westerink niet dat aan een evangelist mandaat zou moeten worden gegeven de sacramenten te bedienen. Hij wees daarbij op de praktijk zoals die op het zendingveld geldt, waarbij ook evangelisten die voorgaan in de samenkomsten geen sacramenten bedienen. Hij zou het ook bezwaarlijk vinden als vrouwelijke ambtsdragers werden aanvaard, maar wil een ruim standpunt innemen ten aanzien van voorgangers uit andere kerken die ook gereformeerd zijn en die diensten kunnen leiden in een taal die de bezoekers in een zogenaamde zendinggemeente verstaat. Ook ten aanzien van

wat er gezongen wordt, zou ds. Westerink een ruim standpunt willen innemen. Hij deed zijn voorstel, omdat hij wil bewaren voor zowel krampachtigheid als wildgroei.

Onze adviseur, prof. Peels heeft de commissie gemaand tot voorzichtigheid. In enthousiasme voor de mooie dingen die er gebeuren, moet de GS ervoor oppassen ad hoc zaken te willen regelen waarvan de consequenties niet te overzien zijn. Voor zendingsgemeenten mogen er uitzonderingen zijn, maar die moeten goed worden vastgesteld in overleg met de gemeente waartoe zo'n zendingsgemeente behoort of gaat behoren. De deputaten laten ons weten dat zij, geleid op de nood van de wijkgemeente van Rotterdam-Charlois, graag een tijdelijke uitbreiding van art.3 KO zouden zien. Die zou moeten inhouden dat de evangelist (als ouderling) drie jaar de bevoegdheid zou krijgen Woord en sacramenten te bedienen. Die bediening zou onder de directe verantwoordelijkheid van de kerkenraad moeten plaatsvinden. Tevens uitte deputaten als hun mening dat deze bevoegdheid slechts zou kunnen worden verleend als de broeder bereid is zich te bekwaamen in de theologie naar richtlijnen opgesteld door het college van hoogleraren. Verder spraken deputaten als hun mening uit dat bij aanvaarding van dit voorstel geen enkele uitspraak wordt gedaan over de positie van de evangelist en zijn eventuele bevoegdheid om Woord en sacramenten te bedienen. Zij menen dat zo wildgroei wordt voorkomen. Dat achten deputaten ook noodzakelijk. Daarom kan slechts de kerkenraad de bevoegdheid geven als de noodzaak is aangetoond, terwijl de classis ook haar oordeel geeft.

Uw commissie waardeert de oprechte poging van deputaten om zowel Rotterdam-Charlois in haar bijzondere situatie te helpen als de kerken te bewaren voor wildgroei. Bovendien heeft uw commissie in het gesprek met deputaten nogmaals uitgesproken dat zij zeer dankbaar is voor wat er in Rotterdam gebeurt. Met waardering heeft uw commissie kennisgenomen hoe ds. T. Visser gemeentestichtend bezig is. Dat initiatief verdient alle steun uit de kerken. Niettemin heeft uw commissie moeite met de wijze waarop deputaten voor de komende drie jaar een tijdelijke regeling willen treffen. Die moeite heeft zij om de volgende redenen:

- Een verlening van bevoegdheid tot het (tijdelijk) bedienen van Woord en sacramenten kan maar moeilijk worden gekoppeld aan de bereidheid tot het volgen van een theologische studie. Als die bereidheid ontbreekt, is het duidelijk. Maar als het slechts bij bereidheid blijft, hoe moet het dan? Kan dan de toestemming tot bediening van Woord en sacramenten weer worden ingetrokken? Kan zo'n toestemming worden verleend met de stok van een studie achter de deur?
- Uw commissie is het niet eens met de stelling van deputaten dat het verlenen van een tijdelijke bevoegdheid tot het bedienen van Woord en sacramenten niets zegt over de positie van de evangelist en zijn eventuele bevoegdheid Woord en sacramenten te bedienen. Zij ziet niet hoe dat (over drie jaar) los gezien kan worden van elkaar.
- Uit de situatie op het zendingsveld blijkt dat het dikwijls voorkomt dat iemand wel het Woord verkondigt, maar geen sacramenten bedient. Dat blijkt uit te leggen. Waarom zou dat in de Nederlandse situatie niet uit te leggen zijn?
- Naar de mening van uw commissie zou de wildgroei door een bedoelde tijdelijke regeling niet worden voorkomen, maar juist bevorderd. Het blijkt ook niet de intentie van de indiener van het voorstel te zijn.
- De nood in Rotterdam-Charlois is tegenover deputaten verwoord door ds. D.J. van Vuuren en door de evangelist. Deputaten hebben zich niet op de hoogte gesteld of die nood in de gemeente ook als zodanig wordt gevoeld, noch van de wijze waarop beide broeders over deze zaak met de gemeente hebben gesproken.

Nadat deze redenen met deputaten waren doorgesproken, trokken zij hun wens dat er een tijdelijke regeling wordt getroffen waarbij de evangelist voorlopig Woord en sacramenten mag bedienen in. Toen stond uw commissie voor de vraag op welke wijze de concrete punten door ds. Westerink genoemd in een tijdelijke regeling een plaats kunnen krijgen.

Voor de beantwoording van die vraag heeft de commissie kennisgenomen van de besluitvorming van de classis Rotterdam inzake de situatie in Rotterdam-Charlois. De classis heeft de ontwikkelingen in deze gemeente positief beoordeeld. Maar zij heeft ook uitgesproken dat de kerkenraad van Rotterdam-Charlois geen bevoegdheden moet verlenen, die alleen door de meerdere vergaderingen verleend kunnen worden. Verder zal de classis grondig nota nemen van de ontwikkelingen in het anderstalige deel van de gemeente van Rotterdam-Charlois en zal deze beoordelen naar Schrift, bijdenis en kerkorde. Ook heeft de classis er bij de kerkenraad van Rotterdam-Charlois op aangedrongen tussen beide delen van de gemeente geen onnodige verschillen te laten ontstaan betreffende de vormgeving van de diensten en de sacramenten.

Gehoord de bespreking ter synode is uw commissie het met ds. Westerink eens dat een tijdelijke regeling wordt opgesteld door deputaten in overleg met de betrokkenen. Daarbij acht uw commissie het van belang dat deputaten nauw betrokken blijven bij de ontwikkeling van de 'zendingsgemeenten'. Zij kunnen kerkenraden adviseren en bijstaan inzake diverse praktische, kerkrechtelijke en financiële regelingen.

Uw commissie is van mening dat een zendingsgemeente tot de CGK gaat behoren, doordat zij een bijzondere wijkgemeente van de genabunde CGK wordt. De kerkenraad van die gemeente gaat zo spoedig mogelijk over tot het houden van verkiezing van een minimaal aantal ambtsdragers vanuit de zogenaamde zendingsgemeente. Naar analogie van art. 37 (bijlage 52 Richtlijnen grote-stads-kerken) zal er een goede inbedding komen van de zendingsgemeente via een centrale kerkenraad. Dan is er geregeld overleg en onderling opzicht. Er is een grote zelfstandigheid van de wijkkerkenraad. Ten aanzien van de positie van de voorganger stelt uw commissie dat hij de weg gaat van art.3 KO.

De problematiek rondom doop/avondmaal kan voorlopig worden opgelost, in samenwerking met de predikant van de gemeente waartoe de zendingsgemeente behoort of een andere predikant, waarbij onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad kan worden bekeken wat in de geest van de kerkorde voor de voorganger van de zendingsgemeente mogelijk is.

Om de intentie van het voorstel van ds. J. Westerink te honoreren, stelt uw commissie aan de GS voor de uitspraak te doen t.a.v. een tijdelijke regeling voor de zendingsgemeenten, die staat aan het slot van dit rapport onder voorstel 8.

In aansluiting op deze uitspraak acht uw commissie het van belang dat deputaten nauw betrokken blijven bij de ontwikkeling van de 'zendingsgemeenten'. Daarom doet zij ook het voorstel 9.

2.3 t.a.v. contact met Gereformeerde Gemeenten

Uw commissie staat achter de intentie van dit voorstel. Maar bij de bespreking ervan kwamen we tot de conclusie dat het zoeken van eventueel contact niet beperkt zou moeten blijven tot de Ger. Gemeenten, maar zou moeten worden uitgebreid tot alle deputaatschappen voor gereformeerde evangelisatie. Tevens was uw commissie van mening dat het voorstel te vaag was geformuleerd.

Deputaten informeerden uw commissie dat er geen contacten zijn met het deputaatschap van de Ger. Gemeenten. Uit informatie van deputaten bleek dat uw commissie dat er in het verleden wel contact is geweest met de LVEA, wat thans als deputaatschap van de GKV functioneert. Dit contact heeft geresulteerd in het toezenden van de contactblaadjes en bezinningsboekjes. Er zijn ook contacten met de GKV op commissieniveau voor het campingwerk. Het is goed als deze contacten op deputaten niveau in de toekomst blijven bestaan. Het is ook goed als deputaten contact zoeken met deputaten van de Ger. Gemeenten om te overleggen of er zaken zijn die van belang zijn om elkaar te informeren.

Voorts vertelden deputaten de evangelisatieconsulent dr. S. Paas bij zijn brede oriëntatie van materiaal dat verschijnt, ook kennis neemt van materiaal van de Ger. Gemeenten. Hij verwijst daar ook naar. Tevens is er in de uitvoerende sfeer wel contact met werkers in de evangelisatie.

Het is uw commissie bekend dat er verschillende Chr. Ger. Kerken zijn die dankbaar gebruik maken van evangelisatie materiaal dat in de Ger. Gemeenten verschijnt.

Het voorstel van uw commissie t.a.v. het contact met de Ger. Gemeenten staat aan het slot van dit rapport onder voorstel 10.

3. Voorstellen van uw commissie

7. deputaten op te dragen voor de GS van 2004 het lidmaatschap van de EA te evalueren en daarover aan de GS rapport uit te brengen, opdat de GS op grond van duidelijke informatie een beslissing kan nemen over de waarde en een eventuele continuïteit van het lidmaatschap van de EA;
8. deputaten op te dragen, zolang de GS nog geen definitieve uitspraak over de zendingsgemeenten en haar evangelisten heeft gedaan, in een overleg tussen een zendingsgemeente, de gemeente waartoe zij behoort, de visitatoren van de classis, in de geest van de kerkorde een tijdelijke regeling voor de zendingsgemeente te treffen, waarbij aandacht wordt gegeven aan de liturgische vormgeving van de eredienst, de positie van de voorganger in het licht van art. 3 K.O., de eigen bijdrage van de voorganger in een dienst waarin door een gastpredikant de sacramenten worden bediend, financieel-organisatorische kwesties etc.;
9. deputaten op te dragen de zendingsgemeente, de gemeente waarbij zij behoort en zonnig de classis waaronder deze gemeente ressorteert te blijven adviseren en bij te staan;
10. deputaten op te dragen om contact te zoeken met andere gereformeerde deputaatschappen voor evangelisatie, o.a. met het deputaatschap van de Gereformeerde Gemeenten, om kennis te nemen van het werk en materiaal dat in andere kerken van de gereformeerde gezindte verschijnt en dat zo mogelijk onder de aandacht te brengen van onze kerken.

M. van der Sluis, rapporteur

BIJLAGE 88

Art. 167

Appel ds. W. Kok

Ds. W. Kok,
Monstersweg 10
2691 JG 's-Gravenzande

's-Gravenzande, 15 augustus 2001

Wielewaarde en eerwaarde broeders,

Op 26 juni 2001 heeft de particuliere synode van het Westen besloten om mijn appel tegen het besluit van de classis 's-Gravenhage d.d. 18 oktober 2000 af te wijzen. Van dit besluit werd ik op 26-06-2001 per e-mail door ds. G. van Roelck op de hoogte gesteld. De redenen die tot dit besluit hebben geleid, zouden mij later per brief worden meegedeeld. De bewuste brief ontving ik op 25 juli 2001, zodat dit appel wel laat na de uitspraak van de particuliere synode komt, maar toch ook weer binnen de vereiste termijn van art.31 K.O., gezien de dagtekening van voornoemde brief.

Na de bestudering van het besluit van de particuliere synode van het Westen en van het daaraan ten grondslag liggende commissierapport, meen ik de volgende bezwaren te moeten maken tegen de afwijzing van mijn appel door voornoemde synode.

1. Uit het historisch onderzoek, dat de commissie van de particuliere synode van het Westen heeft verricht naar de bedoeling van art. 33 K.O., worden niet altijd de juiste conclusies getrokken. Op blz. 3 en 4 van haar rapport wijst de commissie op een relatie tussen art. 33 K.O. en art. 42 D.K.O. Die onderlinge relatie moge reeds blijken uit de haast gelijklopende formuleringen in beide artikelen: "behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen."

- a. Reeds in het algemeen zullen we ervoor moeten waken om al te verstrekkende conclusies te trekken uit het gegeven, dat er sprake is van gelijklopende formuleringen. In art. 42 D.K.O. ging het om predikanten met keurstem. In art. 33 K.O. gaat het om alle afgevaardigden, die stemrecht hebben.
- b. Wanneer de conclusie getrokken wordt dat naar analogie van de bedoeling van de bewuste passage in art. 42 D.K.O. de slotclausule in art. 33 K.O. ook slechts betrekking heeft op rechtszaken en geschillen, dan hoeft daar op zich geen bezwaar tegen gemaakt te worden, mits we oog hebben voor het onderscheid tussen "rechtszaken" en "geschillen". In rechtszaken kan het om geschillen gaan, wat indertijd wat betreft de predikanten helaas vaak het geval geweest kan zijn. Zou men daar vooral aan kunnen denken bij art. 42 D.K.O., het is niet juist om dat accent even zwaar te leggen bij art. 33 K.O. Bij "rechtszaken" zullen we aan meer zaken mogen denken dan aan "geschillen", of, zoals op blz. 4 ook staat, aan "conflictsituaties en appetzaken". Het gaat in "rechtszaken" om zaken die het recht of de rechtspleging (het rechtspreken) betreffen in de ruimste zin van het woord. Wanneer een kerkenraad een zaak aan de classis voorlegt ter beoordeling, dan wordt nogal eens een juridisch oordeel van de classis verlangd. Ik denk hierbij heel concreet aan het peremptor examen of aan de aanvraag om een nauwer kerkelijk samenleven aan te gaan. Het is niet juist om te denken dat aan dergelijke zaken geen juridische aspecten zouden zitten; te veel om een kerkenraad die direct betrokkene is mee te laten stemmen. Immers, het betreft hier niet het verzoek van een kerkenraad om voortaan als classis op een andere dag te vergaderen. Nee, het oordeel van de vergadering wordt gevraagd over een zaak die grondig onderzocht wordt op zijn juistheid in bijbelse, confessionele en kerkordelijke zin, zodat daarbij zelfs deputaten naar art. 49 K.O. aanwezig zijn om de classis te adviseren. Wanneer een kerkenraad een dergelijk juridisch oordeel van de classis verlangt, kan het niet zo zijn dat de desbetreffende kerkenraad zelf meestemt. Dan zou men meestemmen over een zaak, die men eerst ter beoordeling en toetsing aan de classis voorlegt. Ook in dit geval treedt men mede op als rechter in eigen zaak. Het komt mij dan ook voor dat het in het geval van Zoetermeer niet juist is geweest, dat de afgevaardigden van Zoetermeer hebben meegestemd.

Ik verzoek uw vergadering om uit te spreken, dat in geval een kerkenraad een verzoek aan een classis doet tot nauwer kerkelijk samenleven hiernaar dusdanige juridische aspecten zitten, dat de slotclausule van art. 33 K.O. hierop van toepassing is, en dat deswege de afgevaardigden van de desbetreffende kerkenraad in hun eigen zaak geen stemrecht hebben. Hierna verbind ik tevens het verzoek om uit te spreken, dat de afgevaardigden van Zoetermeer niet hadden mogen meestemmen.

- c. Onder "van oordeel a" spreekt de particuliere synode uit, "dat uit de huidige tekst van art. 33 K.O. niet geheel duidelijk is wat de bedoeling is van dit artikel." Het rapport van de commissie spreekt in dat verband echter over een "geenszins duidelijk" zijn van de letterlijke tekst en over het feit dat de huidige tekst van art. 33 K.O. "misverstanden" in de hand werkt (commissierapport blz. 4 onderaan). De vraag lijkt mij blijk op welke grond(en) de particuliere synode tot een afzwakking kwam van de opmerkingen van de commissie.
- d. De commissie deed een goede aanbeveling. Ik doel op wat we lezen op blz. 5 van het commissierapport: "Daarom stelt de commissie voor Deputaten voor de revisie van de kerkorde" op de hoogste te stellen van deze bevindingen en - indien deputaten deze visie delen - hen te vragen de kerken nader te informeren over de betekenis van de slotpassage van art. 33 K.O." U spreekt in de aanbeveling een bepaalde onzekerheid met een daaraan terecht verbonden bescheidenheid ("indien deputaten deze visie delen"). Ondertussen zal het in deze kwestie niet slechts mogen gaan om de visie van deputaten alleen. Een dergelijke visie zal synodale goedkeuring behoeven. Ik verzoek u om uit te spreken, dat reeds met het oog hierop de zaak van Zoetermeer had moeten worden aangehouden, totdat de generale synode zich zou hebben uitgesproken over de reikwijdte van art. 33 K.O.
- e. De particuliere synode nam het "van oordeel e" van de commissie over, namelijk "dat het ook vanuit andere principia van het gereformeerde kerkrecht onaannemelijk is bij de slotclausule van art. 33 K.O. te denken aan alle stemningen over zaken die concrete personen of kerken aangaan." Er wordt gesproken over principia (meervoud!), maar de commissie spreekt in haar rapport enkel over "een ander beginsel van het gereformeerde kerkrecht" (commissierapport, blz. 4). Zie ik mogelijk andere genoemde principes over het hoofd? Het lijkt mij goed om hier de bewuste passage in het commissierapport in extenso weer te geven: "De commissie wil er op wijzen dat ook vanuit een ander beginsel van het gereformeerde kerkrecht bij de slotclausule van art. 33 K.O. niet gedacht kan worden aan alle stemningen over zaken die concrete personen of kerken aangaan. Van iedere afgevaardigde naar een meerdere vergadering geldt krachtens het gereformeerde kerkrecht namelijk, dat hij, zodra de vergadering geconstitueerd is, niet aanwezig is als lid van een mindere vergadering (bijv. kerkenraad), maar als lid van die meerdere vergadering. En als lid van die meerdere vergadering is hij geroepen te doen wat tot de taak van die meerdere vergadering behoort, ook als daar stemningen over zaken, die concrete personen of kerken aangaan, behoren."

Het zij mij vergund hier enkele kanttekeningen bij te plaatsen.

1. Het moge duidelijk zijn dat ook ik niet bij de slotclausule van art. 33 K.O. denk aan alle zaken, die concrete personen of kerken aangaan. Het gaat met name om die zaken, waaraan een heel duidelijk juridisch aspect zit, zodat de persoon of kerk in kwestie mede als rechter in eigen zaak zou optreden.
2. Uiteraard zit iemand op de meerdere vergadering als lid van die vergadering en niet als lid van een

mindere vergadering. Ondertussen zit hij wel op de meerdere vergadering als afgevaardigde van een mindere vergadering. Een kerkenraadslid bijvoorbeeld zit op de classis als afgevaardigde van de raad waartoe hij behoort, in bepaalde gevallen zal hij ook stemadvies hebben meegekregen. Uiteraard zal vaak een advies gegeven worden, al naar gelang de bespreking op de classis zal zijn. Soms kunnen afgevaardigden gevraagd worden het voorstel terug te nemen. Dat kunnen zij ook doen na overleg met hun kerkenraad of moderamen. Eventueel kunnen afgevaardigden door hun eigen raad ter verantwoording worden geroepen, indien zij naar het inzicht van de raad op een verkeerde wijze hebben gehandeld of gestemd.

Uiteraard zijn er heel wat zaken, die niet eerst onder ogen komen ter bespreking op de mindere vergadering. Te denken valt bijvoorbeeld aan het rapport van het studiedeputaatschap "Dienst van de vrouw", dat heden op de synodetabel ligt. Indedaad, dan zal iedere afgevaardigde zich hierover naar eigen inzicht en geweten een oordeel moeten vormen en dienovereenkomstig stemmen. Daartoe is hij als lid van de meerdere vergadering geroepen. Maar het is er verre van om hierbij enige relatie te leggen met art. 33 K.O.

Daarom verzoek ik uw vergadering uit te spreken, dat de particuliere synode van het Westen in navolging van haar commissie een onjuist verband heeft gelegd met een gememoreerd beginsel of principe van het gereformeerde kerkrecht (zie citaat commissierapport hierboven en het daarop terugslaan "van oordeel e" van zowel commissie als particuliere synode) en de slotclausule van art. 33 K.O.

- f. In het commissierapport wordt er op gewezen (blz. 5), dat volgens de acta de handelwijze van de classis "s-Gravenhage in het licht van art. 33 K.O. kennelijk niet consistent is, gelet op andere vergelijkbare situaties, waarin een stemming plaatsvond. Er wordt niet bij gezegd, dat ik er in mijn appel aan de particuliere synode ook op heb gewezen, dat ik er nooit op heb gelet of de afgevaardigden van de betreffende kerkenraden wel of niet meestemden, omdat ik er klaarblijkelijk zondermeer van uit ging dat dit niet gebeurde. Bovendien kan het argument, dat de classis op dit punt geen consistent of strikt beleid heeft gevoerd, niet van doorslaggevende betekenis zijn. Wordt de rechtmatigheid van een bepaalde gedragslijn afgemeten naar het meeste aantal gelijke gedragingen door de jaren heen? De rechtmatigheid van een gedragslijn of regel kan niet gelegen zijn in wat gebruikelijk is, maar in wat kerkelijke regel dient te zijn.

Op grond van voornoemde overweging verzoek ik uw vergadering uit te spreken, dat de particuliere synode van het Westen in navolging van haar commissie ten onrechte stelt, "dat niet aangeleend kan worden dat de classis "s-Gravenhage besloten heeft om art. 33 K.O. strikter te interpreteren" om daarin een grond te zien voor de afwijzing van het appel van ds. W. Kok (vergelijk "van oordeel f en g").

2. Helaas moet ik ook appel aantekenen tegen de uitspraken van de particuliere synode in "voorts van oordeel b en c".

In b wordt verklaard:

"dat het besluit van de Generale Synode van 1998 inzake vrouw en ambt aangeeft dat de ambtelijke structuur van de Chr. Ger. Kerken schriftuurlijk verantwoord is, zonder daarbij deze structuur normatief te noemen."

In c valt te lezen:

"dat daarom de plaats van de diakonen in de Ned. Ger. Kerk van Zoetermeer (broeders en zusters in diaconale raad, los van (het) regerend ambt van) de kerkenraad) wel afwijkt van de regels die binnen de Chr. Ger. Kerken gelden voor het kerkelijke leven, maar dat dit verschil niet principieel genoemd kan worden."

- a. Wanneer ik de mogelijke gevolgen van de uitspraak in punt b goed overzie, wordt hier met het oog op allerlei andere regels en structuren in onze kerken een precedent geschapen. Het is mijn stellige indruk dat het naar het oordeel van de particuliere synode in de vrijheid van de kerken ligt om een kerkelijke structuur die zeker schriftuurlijk is, maar niet zondermeer normatief genoemd kan worden, door een andere structuur te vervangen. Middels een beroep op de autonomie van de plaatselijke gemeente en het kennelijk niet normatieve van bepaalde kerkelijke structuren en regels kunnen kerkenraden dan nu naar bevind van zaken handelen. Natuurlijk, ook vanuit hun optie zal het allemaal Bijbels verantwoord moeten zijn. Ondertussen ligt hier subjectivisme en independentisme op de loer.

Ik verzoek uw vergadering om uit te spreken, dat de door de particuliere synode van het Westen ingegeven gedachte onjuist is, dat het in de vrijheid van de kerken zou liggen om een schriftuurlijk verantwoord structuur die binnen onze kerken geldt (zoals de ambtelijke structuur), te vervangen door een andere structuur, vanwege het gegeven dat onze kerken niet hebben uitgesproken dat de geldende (ambtelijke) structuur zondermeer normatief is.

En voorts verzoek ik uw vergadering uit te spreken dat een dergelijk gedachte, zoals verwoord in punt b, in strijd is met het onder ons geldende presbyteriaal-synodale beginsel van kerkregering.

- b. Vanuit het voorafgaande is het dan ook niet verwonderlijk dat onder punt c. ronduit wordt erkend dat de situatie van de Ned. Ger. Kerk van Zoetermeer "wel afwijkt van de regels die binnen de Chr. Ger. Kerken gelden voor het kerkelijke leven", en dat tegelijk wordt gesteld "dat dit verschil niet principieel genoemd kan worden."

Met pijn moet ik nu vernemen, dat de particuliere synode van het Westen hiermee indirect negatief reageert op het verzoek in mijn appelschrijven.

Ik verzoek de particuliere synode namelijk uit te spreken,

"dat de classis "s-Gravenhage ten onrechte aan de raad van de Chr. Ger. gemeente van Zoetermeer toestemming heeft gegeven tot nauwere samenwerking in de zin van de bepalingen in bijlage 6 K.O., aangezien niet voldaan is aan de kerkordelijke bepaling in punt 2a. van deze bijlage: "alsook van de regels die op grond daarvan voor het kerkelijke leven gelden".

Het terechte is, dat de particuliere synode ineens eigenmachtig deze kerkordelijke bepaling terzijde stelt, omdat het immers niet om een principiële zaak zou gaan!

In het licht hiervan verzoek ik uw vergadering uit te spreken, dat de particuliere synode van het Westen terecht heeft ingezien dat er in de onderhavige kwestie wel terzake sprake is van een verschil zoals bijlage 6 punt 2a K.O. daarover spreekt, maar dat voornoemde synode ten onrechte meent dat deze kerkordelijke bepaling niet hoeft mee te wegen, aangezien het niet om een principiële zaak zou gaan.

3. Het fenomeen van de vrouwelijke diaken-buiten-de-kerkenraad vraagt op zich al om een uitspraak van de generale synode. Dit fenomeen kan niet door een afzonderlijke gemeente worden geïntroduceerd en geïmplementeerd, omdat het een zaak betreft die het geheel van de kerken raakt.
- a. T.a.v. de besluiten van de generale synode van 1998 schrijft de commissie, dat het aankomt "op een zorgvuldig luisteren naar wat deze uitspraken zeggen." (blz. 6) Inderdaad komt het daarop aan. Alleen, de vraag is of men niet één of beide oren luistert. Wie met beide oren luistert zal niet alleen horen wat de synode niet hoeft willen zeggen (namelijk dat onze ambtelijke structuur alleen Bijbels en dus normatief is), maar tegelijk wat de synode in ieder geval tevens heeft willen zeggen, namelijk dat bedoelde ambtelijke structuur in onze kerken gemeengoed dient te zijn! Waarvoor zitten we anders ter synode bij elkaar, dan om samen te komen tot het uitzetten van een koers voor het kerkelijk leven: in dit geval inzake de vragen rond vrouw en ambt!

Met het oog hierop verzoek ik uw vergadering uit te spreken, dat de generale synode van 1998 met haar uitspraken over de ambtelijke structuur binnen onze kerken niet alleen heeft willen zeggen, dat deze structuur schriftuurlijk is, maar ook dat zij praktijk dient te zijn binnen al onze kerken.

- b. Ik zou nog diverse andere zaken kunnen aansnijden. Ik beperk me tot de opmerkingen en vragen in mijn appel, waarop de particuliere synode van het Westen niet is ingegaan. In mijn appel aan de particuliere synode heb ik erop gewezen, dat de vragen die met het fenomeen van de vrouwelijke diaken-buiten-de-kerkenraad samenhangen en de regelingen die hierdoor getroffen zouden moeten worden te complex zijn en heel ons kerkverband raken, zodat aan Zoetermeer geen toestemming verleend had mogen worden tot nauwer kerkelijk samenleven met de Ned. Geref. gemeente van Zoetermeer. (Zie blz. 6 punt 1b. van mijn appelschrijven tegen het besluit van de classis 's-Gravenhage). Met het oog daarop heb ik in mijn appel enkele concrete vragen gesteld. Hierop kreeg ik echter geen antwoord van de particuliere synode. Dat betreur ik. Hopelijk bent u met mij van mening, dat de particuliere synode mede op grond van dit verzuim niet correct met mijn appel is omgegaan.

Concreet doel ik op de volgende onbeantwoorde vragen:

"Indien de diaken niet tot de kerkenraad behoort, welke status heeft deze diaken dan in de gemeente? Is hij of zij ambtsdrager evenals de ouderling ambtsdrager is, ook al kunnen we de ambten van ouderling en diaken onderscheiden? Is het ambt van diaken hier geen ambt in eigenlijke zin, maar gaat het hier meer om een zogenaamde dienst? Hoe verhouden zich in dit geval dan ambt en dienst ten opzichte van elkaar? Tenslotte, hoe en met welk formulier worden de diakenen en werd de vrouwelijke diaken bevestigd? Of is van een bevestiging in het geheel geen sprake? Hoe zal dit gaan bij kerkelijk samenleven van beide gemeenten? Kortom, het gaat om allerlei vragen en regelingen, die heel ons kerkverband aangaan en die niet aan een enkele gemeente overgelaten kunnen worden." (blz. 3 punt b.1. van mijn appel tegen de classis 's-Gravenhage)

Opmerkelijk is het dat juist nu ter synode in het rapport van het deputaatschap 'Dienst van de vrouw' een voorbeeld van een formulier wordt gegeven voor de inleiding tot een bijzondere dienst. Inderdaad, iets dergelijks dient synodaal geregeld en vastgesteld te worden! Het voorstel van dit deputaatschap houdt impliciet een verordening in van het voortbarig spreken en handelen van de particuliere synode van het Westen.

Ik verzoek uw vergadering om uit te spreken, dat de particuliere synode van het Westen in gebreke is gebleven door niet in te gaan op enkele concrete en wezenlijke vragen van ds. W. Kok, en voorts uit te spreken dat het overigens tot de taak van de gezamenlijke kerken behoort om een antwoord op deze vragen te zoeken met het oog op het welzijn van heel ons kerkverband.

Graag wil ik mijn appel voor u samen, waarbij ik me tot u richt met het verzoek om het volgende uit te spreken:

- dat in geval een kerkenraad een verzoek aan een classis doet tot nauwer kerkelijk samenleven hieraan dusdanige juridische aspecten zitten, dat de slotclausule van art. 33 K.O. hierop van toepassing is, en dat deswege de afgevaardigden van de desbetreffende kerkenraad in hun eigen zaak geen stemrecht hebben; en dat de afgevaardigden van Zoetermeer daarom niet hadden mogen meestemmen;
- dat het niet tot de taak van een kerkenraad, classis, particuliere synode of eventueel deputaten voor de revisie van de kerkorde behoort om de reikwijdte van art. 33 K.O. vast te stellen, maar dat dit op de weg ligt van de generale synode; en dat met het oog hierop de zaak van Zoetermeer aangehouden had moeten worden, in afwachting van een uitspraak van de generale synode;
- dat de particuliere synode van het Westen in navolging van haar commissie een onjuist verband heeft gelegd met een gethemoreerd beginsel of principe van het gereformeerde kerkrecht (zie citaat commissierapport hierboven en het daarop terugvallende "van oordeel e" van zowel commissie als particuliere synode) en de slotclausule van art. 33 K.O.;

- dat de particuliere synode van het Westen in navolging van haar commissie ten onrechte stelt, "dat niet aangevoerd kan worden dat de classis 's-Gravenhage besloten heeft om art. 33 K.O. strikter te interpreteren" om daarin een grond te zien voor de afwijzing van het appel van ds. W. Kok. (vergeleek van oordeel f en g);
- dat de door de particuliere synode van het Westen ingegeven gedachte (onder voorts van oordeel b en c) onjuist is, dat het in de vrijheid van de kerken zou liggen om een schriftuurlijk verantwoorde structuur die binnen onze kerken geldt (zoals de ambtelijke structuur), te vervangen door een andere structuur, vanwege het gegeven dat onze kerken niet hebben uitgesproken dat de geldende (ambtelijke) structuur zondemeer normatief is; dat een dergelijk gedachte in strijd is met het onder ons geldende presbyteriaal-synodale beginsel van kerkregering;
- dat de generale synode van 1998 met haar uitspraken over de ambtelijke structuur binnen onze kerken niet alleen heeft willen zeggen, dat deze structuur schriftuurlijk is, maar ook dat zij praktijk dient te zijn binnen al onze kerken;
- dat de particuliere synode van het Westen terecht heeft ingezien dat er in de onderhavige kwestie wel terzake sprake is van een verschil zoals bijlage 6 punt 2a K.O. daarover spreekt, maar dat voornoemde synode ten onrechte meent dat deze kerkordelijke bepaling niet hoeft mee te wegen, aangezien het niet om een principiële zaak zou gaan;
- dat de particuliere synode van het Westen in gebreke is gebleven door niet in te gaan op enkele concrete en wezenlijke vragen van ds. W. Kok, en dat het overigens tot de taak van de gezamenlijke kerken behoort om een antwoord op deze vragen te zoeken met het oog op het welzijn van heel ons kerkverband;
- dat de generale synode het appel van ds. W. Kok tegen het besluit van de particuliere synode van het Westen van 26 juni 2001 overneemt op grond van de overwegingen, die hij heeft aangedragen in de punten 1 t/m 8;
- dat de generale synode daarmee het besluit van de particuliere synode van het Westen d.d. 26 juni 2001 ongeldig verklaart en zodoende tevens het besluit van de classis 's-Gravenhage d.d. 18 oktober 2000.

Tenslotte. De Heere geve u alle wijsheid en liefde om op een goede, Gode welbehagelijke wijze met elkaar over voornoemde en andere zaken te spreken en geve dat de besluiten van de generale synode tot zegen en opbouw van onze kerken zullen zijn.

Met hartelijke broedergroet,

W. Kok

BIJLAGE B9
Art. 167

Appel 's-Gravenhage-Scheveningen

CGK 's-Gravenhage-Scheveningen
C. Pronk
Werfstraat 57
2586 AV Scheveningen

Aan de generale synode der Chr. Geref. Kerken
Pla: de roepende kerk van Leeuwarden
Chr. H. Ruler
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Scheveningen, 18 augustus 2001

De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk 's-Gravenhage-Scheveningen, bij brief van 25 juli 2001 kennis genomen hebbende van het besluit van de particuliere synode van het Westen van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, d.d. 26 juni 2001, waarbij het appel tegen het besluit van de classis 's-Gravenhage van de Christelijke Gereformeerde Kerken, d.d. 18 oktober 2000, betreffende toestemming aan de Christelijke Gereformeerde Kerk van Zoetermeer tot het aangaan van een zusterkerkrelatie met de Nederlands Gereformeerde Kerk aldaar, is afgewezen, tekent tegen genoemd synodaal besluit appel aan bij de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. Aan dit beroep liggen de navolgende overwegingen ten grondslag.

- Onjuiste interpretatie art. 33 Kerkorde (K.O.). Toelichting: De historische excursie naar de Dordtse Kerkorde en de Dordtse Synode ten spijt van een analoge situatie is geen sprake. Toen was er verschil van mening over de vraag of niet afgevaardigde, maar wel ter classis aanwezige predikanten aan stemmingen konden deelnemen. Nu betreft het verschil van mening de vraag of wel (naar de classis) afgevaardigde stemrecht hebben "in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen." De op de opvattingen van commissie 'Zoetermeer' van de particuliere synode van het Westen gebaseerde

besluitvorming: "dat bedoelde passage uit art. 33 K.O. daarom altijd betrekking heeft gehad op rechtszaken en geschillen", is aan te merken als niet relevant en onjuist.

Rechtszaken en geschillen of niet, in het geldende recht, zowel canonic als seculier, gelden de algemene principes, "dat niemand in eigen zaken als rechter mag optreden" (Dr. H. Bouwman) en "Niemand loch mag rechter zijn in eigen zaken." (Ds. K. de Gier) Uit hoofde daarvan onthouden afgevaardigden zich van stemming over zaken die hen zelf dan wel de 'eigen' kerkelijke gemeente aangaan. Ter illustratie een bepaling uit het publiek recht, te vinden in artikel 28 van de Gemeentewet: "Een lid van de raad neemt niet deel aan de stemming over een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken."

De in het rapport van commissie 'Zoetermeer' onder 4.1.1. weergegeven procedure is aan te merken als aanvaardbaar. Het kan niet zo zijn dat, zonder zich te vergewissen van de juistheid, de zwaarte van één van de afgevaardigden ter klassale vergadering met betrekking tot art. 33 K.O. aankleding is tot herstemming.

Tenslotte wekt het verbazing dat commissie 'Zoetermeer', enerzijds erkennend dat de bedoeling van art. 33 K.O. geenszins duidelijk is uit de letterlijke tekst en van mening zijnde dat de huidige redactie van art. 33 K.O. misverstand in de hand werkt en in verband daarmee voorstelt te gaan bij 'Deputaten revisie kerkorde', anderzijds tot de slotconclusie komt (zie onder 4.1.6.) "dat de passage 'behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen' in art. 33 K.O. betrekking heeft op conflictsituaties en appètzaken" en meent "dat appellanten zich ten onrechte op art. 33 K.O. beroepen."

2. Onjuiste interpretatie besluit van de generale synode 1998 inzake de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Toelichting: Een op twee gedachten hinkende en tevens innerlijk verdeelde commissie 'Zoetermeer' met als 'resultaat' het onnodig creëren van het spanningsveld: de niet nadere definiëring van de uitzondering 'gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn.' (Acta generale synode 1998, blz. 93, 'spreekt uit' onder 4). Waaronder 4.3.3. nog de wens op de tafel van de generale synode gelegd om nader aan te geven wat moet worden verstaan onder 'gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn', als de commissie 'Zoetermeer' met zoveel woorden te kernen geeft zonder die nadere definiëring ook wel uit de voeten te kunnen en tot de uiteindelijke conclusie komt: "dat het verzoek tot nauwer samenwerken van de kerk van Zoetermeer valt onder de uitzondering genoemd in 'spreekt uit 4' van het besluit van de generale synode van 1998 inzake de relatie met de Ned. Ger. Kerken." 7 (4.3.2., blz. 8, 4^e alinea).

'Naar het oordeel van de commissie voldoende reden om.....' en 'De commissie meent dat ook ten aanzien van deze grond het besluit van de classis 's-Gravenhage op 18 oktober 2000 niet onjuist is.' subjectieve overwegingen die nimmer kunnen leiden tot objectieve besluitvorming.

De uitspraak van de generale synode, gedaan in haar vergadering van 16 november 1998, is helder en klaar en daarom niet voor een andere interpretatie vatbaar.

Het besluit van de particuliere synode van het Westen, d.d. 26 juni 2001, is daarmee niet in overeenstemming.

Gelet op het vorenstaande doet de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk 's-Gravenhage-Scheveningen uw vergadering het verzoek dit beroep – onder ongegrondverklaring van het besluit van de particuliere synode van het Westen van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, d.d. 26 juni 2001 – toe te wijzen.

De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk 's-Gravenhage-Scheveningen.

Ds. G.J. Capellen, preses
C. Pronk, scriba

BILAGE 90
Art. 167

Appèl Katwijk aan Zee

De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde kerk te Katwijk aan Zee
C. Remmelzwaal
Pr. Marijkelaan 2
2224 VB Katwijk aan Zee

Aan de roepende kerk van de generale synode 2001
H. Ruiter
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Katwijk, 20 augustus 2001

Wolvenwaarde en sowaande broeders.

Op 18 oktober 2000 heeft de classis 's-Gravenhage toestemming verleend voor het aangaan van een zusterkerkrelatie van de Christelijke Gereformeerde kerk te Zoetermeer met de Nederlands Gereformeerde kerk aldaar.

D.d. 2 januari 2001 hebben wij tegen dit besluit een appel ingediend bij de particuliere synode van het Westen. Van ons appel ontvingt u bijgaand een afschrift, om u duidelijk te maken wat onze bezwaren zijn; bezwaren welke door de PS niet zijn weggelaten. Op 25 juli 2001 ontvingen wij namelijk bericht dat de PS ons appel heeft afgewezen. Voor de goede orde en duidelijkheid voegen wij hierbij ook een kopie van het besluit van de PS.

Tegen het besluit van de PS van het Westen gaan wij bij de generale synode 2001 in appel. Het antwoord van de PS vinden wij onbevredigend. Temeer daar de in ons appel genoemde punten 1 en 2 ons zwaar wegen vanwege onze principiële bezwaren tegen samenwerking met de Nederlands Gereformeerde kerken. Wij verzoeken u ons appel tegen het besluit van de PS van het Westen in behandeling te willen nemen. Wij bidden u op uw vergadering de onmisbare zegen des Heeren toe en spreken de hoop uit dat men in onze kerken zal inzien waarom het ons zo verontrust dat vele gemeenten uit ons kerkverband zich zo voelen aangetrokken tot een kerkverband als de NGK.

Namens de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde kerk te Katwijk aan Zee

Ds. K. Hoethagel, preses
Oud. J. Schouten, wnd scriba

Bijlage 90.1

Appèl van Katwijk aan Zee bij de PS van het Westen tegen het besluit van de classis 's-Gravenhage

Chr. Ger. Kerk Katwijk aan Zee
Pia C. Remmelzwaal
Pr. Marijkelaan 2
2224 VB Katwijk

Katwijk, 2 januari 2001.

Geachte broeders.

De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Katwijk aan Zee gaat hierbij in appèl tegen het op 18 oktober 2000 genomen besluit van de classis 's-Gravenhage om de kerk van Zoetermeer toestemming te geven tot het aangaan van een zusterkerkrelatie met de Ned. Ger. Kerk te Zoetermeer, en wel om de volgende redenen:

1. Na een eerste stemmingsronde, waaraan Zoetermeer zelf niet deelnam, en onzes inziens terecht, bleek een meerderheid van de classis tegen de honorering van de aanvraag van Zoetermeer te zijn. Er is echter opnieuw gestemd, omdat sommigen van mening waren dat Zoetermeer niet van de stemming uitgesloten behoeft te worden. Na de tweede stemming was er een meerderheid voor het aangaan van een zusterkerkrelatie. Wij betwijfelen of er correct is gehandeld. Wij acteren de deelname aan de stemming door Zoetermeer in strijd met artikel 33 van de Kerkorde, waar expliciet wordt gesteld dat de wettige afgevaardigden stemrecht hebben, behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder treffen. Daarom verzoeken wij u de tweede stemming ongeldig te verklaren.
2. De generale synode van 1998 heeft ten aanzien van onze vertrouwen tot de Ned. Ger. Kerken een duidelijke uitspraak gedaan. De synode heeft met droefheid vastgesteld dat het niet gelukt is in de vele samensprekingen de onderlinge verschillen weg te nemen. De synode sprak uit dat er geen grond is om in de toekomst op plaatselijk niveau bijlage 6 K.O. toe te passen in de relatie tot de Ned. Ger. Kerken. Bijlage 6 K.O. is alleen van toepassing voor die gemeenten die reeds in een vergevorderd stadium van samenspreking gekomen zijn. De synode deelde aan de kerken mede dat er in het licht van de ontwikkelingen geen reden is contacten met de Ned. Ger. Kerken te zoeken en uit te breiden. Van een vergevorderd stadium van samenspreking is in Zoetermeer geen sprake. Wij verzoeken de P.S. van het Westen uit te spreken dat de aanvraag van Zoetermeer in strijd is met de uitspraak van de generale synode van 1998.
3. Voor onze kerkenraad wegen deze zaken zo zwaar vanwege onze principiële bezwaren tegen het zoeken van contact met de Ned. Ger. Kerken. Er is een diepgaand verschil in opvatting betreffende de toe-eigening des heils. Het geloof wordt in de Ned. Ger. Kerken verondersteld. Daar is geen onderscheidende prediking. De doodstaaf van de mens en de noodzaak van de waarachtige bekering komen in de praktijk van de prediking niet aan de orde. Aantrekkingskracht tot een dergelijke kerk verontrust ons. Ligt de oorzaak niet in het feit dat we ook binnen onze eigen kerken steeds verder van het oude spoor van een schriftuurlijk-bevindelijke prediking afwijken? Wat ons tevens verontrust is dat men in de Ned. Ger. Kerken niet de binding met de confessie kent, die wij voorstaan. Erger is dat men zelfs de Schriften loslaat. Gods Woord is duidelijk in het afwijzen van de vrouw in het ambt. Binnen de Ned. Ger. Kerken heeft men vrouwelijke ambtsdragers. Dat men in onze eigen kerken er ook anders over is gaan denken dan in de laatste 2000 jaren is des te erger. Ook mogen de gemeenten die zich van het oude christelijke gereformeerde spoor afwenden zich wel eens afvragen of men de schade die dit veroorzaakt aan de interne verhoudingen binnen onze eigen kerken, waar toch al zo veel vervreemding is, wel serieus neemt. Men zoekt contact met andere kerken, zelfs met een beroep op Joh. 17 : 21, maar om de vervreemding bij broeders van hetzelfde huis schijnt men zich niet te bekommeren.

Het onder 3 genoemde onderstreept de onder 1 en 2 genoemde bezwaren tegen het classisbesluit. Wij verzoeken u daarom met grote klem ons appél in behandeling te nemen, zodat het genoemde classisbesluit ingetrokken kan worden.

Wij wensen u op uw vergadering Gods onmisbare zegen toe.

De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Katwijk aan Zee

Ds. K. Hoefnagel, preses
C. Remmelzwaal, scriba

BIJLAGE 91
Art. 167

Appél Nieuwkoop

Aan de roepende kerk van de generale synode der Chr. Gerf. Kerken
P/a de heer H. Ruiter
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Nieuwkoop, 21 augustus 2001

Welenwaarde en eerwaarde broeders,

Op 18 oktober 2000 heeft de Classis 's-Gravenhage toestemming verleend tot het aangaan van een zusterkerkrelatie van de Christelijke Gereformeerde kerk van Zoetermeer en de Nederlands Gereformeerde Kerk aldaz. Op 7 maart 2001 heeft onze kerkenraad tegen dit besluit appél ingediend bij de particuliere synode van het Westen. Van dit appél ontvangt u bijgaand een kopie. Op 25 juli 2001 ontvingen wij bericht van de particuliere synode dat ons appél is afgewezen. Ook hiervan ontvangt u bijgaand een kopie.

Met deze afwijzing kunnen wij het niet eens zijn. Daarom gaan wij hierbij tegen dit besluit van de particuliere synode van het westen, bij de generale synode van 2001 in appél. Uit ons schrijven aan de particuliere aari de particuliere synode van het Westen wordt ons standpunt u duidelijk, zodat herhaling hiervan in deze brief niet nodig is.

Wij verzoeken u ons appél in behandeling te nemen.

U, in uw vergaderingen, Gods onmisbare zegen toewensend, verblijven wij.

Namens de raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Nieuwkoop.

A. Mulwijk, preses
A. Verduyn, Scriba

Bijlage 91.1

Appél van Nieuwkoop bij de PS van het Westen tegen het besluit van de classis 's-Gravenhage

Welenwaarde en eerwaarde broeders,

De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Nieuwkoop, kennis genomen hebbende van het besluit van de classis 's-Gravenhage der Christelijke Gereformeerde Kerken d.d. 18 oktober 2000, waarbij toestemming is verleend aan de Christelijke Gereformeerde Kerk van Zoetermeer tot het aangaan van en zusterkerkrelatie met de Nederlands Gereformeerde Kerk ter plaatse, tekent, zoals reeds schriftelijk aan u in het vooruitzicht gesteld, appél aan bij de particuliere synode van het Westen der Christelijke Gereformeerde Kerken.

Aan dit bebep ligt het hierna volgende ten grondslag:

1. Er is in genoemde vergadering gehandeld in strijd met de uitspraak van de generale synode, gedaan in haar vergadering van 16 november 1998.
Ter toelichting: Aan alle Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, dus ook aan die van Zoetermeer, is mededeling gedaan van dit synodale besluit. (Zie hiervoor de Acta op blz. 93, 'besluit' onder 2 en 3.)
2. In genoemde vergadering is bij de gehouden stemming over deze zaak in strijd met de kerkorde gehandeld.
Ter toelichting: Volgens art. 33 van de kerkorde: "...en alleen dezen hebben stemrecht, behalve in aanleggevenheden die hun personen of kerken in het bijzonder treffen". In genoemde vergadering hebben de drie broeders afgevaardigden van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Zoetermeer inzake deze kwestie wel aan de gehouden stemming deelgenomen, daar waar het hun eigen kerkelijke gemeente aangaat. Wij achten de stemming derhalve onwettig en de uitslag ongeldig. Temeer nog daar de uitslag

24 vóór en 23 tegen aangaf. Als hierin de kerkordelijke weg op de enig juiste wijze was bewaard, had de uitslag geheel anders geweest en had de Christelijke Gereformeerde Kerk van Zoetermeer zich bij het synodale besluit moeten neerleggen.

In aanmerking nemende het vorenstaande, verzoeken wij u met klem, in uw vergadering dit beroep toe te wijzen.

U, in uw vergadering, Gods onmisbare zegen toewensend, verblijven wij.

De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Nieuwkoop.

A. Mulwijk, preses
A. Verduyn, scriba

BIJLAGE 92
Artikel 167

Appél Rijnsaterwoude

De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Rijnsaterwoude
Scriba: J.J. van der Krijff
Herenweg 113
2465 AE Rijnsaterwoude

Aan de roepende kerk van de generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken
H. Ruiter, scriba
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Rijnsaterwoude, 22 augustus 2001

Welenwaarde en eerwaarde broeders,

Op 18 oktober 2000 heeft de classis 's-Gravenhage toestemming verleend voor het aangaan van een zusterkerkrelatie van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Zoetermeer met de Nederlands Gereformeerde Kerk, eveneens te Zoetermeer.

Op 2 januari 2001 hebben wij tegen dit besluit geappelleerd. Bijgaand vindt u een afschrift van ons schrijven, zodat wij omtrent onze bezwaren kort kunnen zijn en verwijzen naar de inhoud van ons appél.

Op 25 juli 2001 ontvingen wij schriftelijk bericht dat de particuliere synode van het Westen ons appél heeft afgewezen. Ook van dat besluit ontvangt u een kopie. Met deze afwijzing kunnen wij het niet eens zijn. Daarom gaan wij hierbij bij de generale synode van 2001 in appél, met het verzoek ons appél op uw agenda te plaatsen.

De punten 1 en 2 van ons appél zijn van formele en praktische aard. Maar onze principiele bezwaren wegen ons het zwaarst. Daarin komt de particuliere synode ons op geen enkel punt tegemoet.

Wij wensen u de leiding van de Heilige Geest toe op al uw besprekingen.

Namens de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Rijnsaterwoude

J.J. van der Krijff, scriba

Bijlage 92.1

Appél van Rijnsaterwoude bij de PS van het Westen tegen het besluit van de classis 's-Gravenhage

Aan de particuliere synode van het Westen, voorjaarsvergadering 2001

Rijnsaterwoude, 2 januari 2001

Geachte broeders,

De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Rijnsaterwoude gaat middels dit schrijven in appél tegen het op 18 oktober 2000 genomen besluit van de classis 's-Gravenhage om Zoetermeer groen licht te geven tot het aangaan van een zusterkerkrelatie met de Ned. Gerf. Kerk te Zoetermeer. Wij menen daarvoor de volgende redenen te hebben:

1. Na een eerste stemmingeronde, waaraan Zoetermeer zelf niet deelnam, bleek een meerderheid van de classis tegen de honorering van de aanvraag van Zoetermeer te zijn. Daarna werd evenwel opnieuw gestemd, omdat sommige afgevaardigden van mening waren dat Zoetermeer wel aan de stemming had mogen deelnemen. Na de tweede stemming was er een meerderheid voor het aangaan van een zusterkerkrelatie. Wij gaan tegen deze handelwijze in appél omdat deelname aan de stemming door

Zoetermeer in strijd met artikel 33 van de kerkorde is. In dit artikel wordt gesteld dat de wettige afgevaardigden stemrecht hebben, behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder treffen. Daarom verzoeken wij u de tweede stemming ongeldig te verklaren.

- De generale synode van 1998 heeft bijkens de acta met droefheid vastgesteld dat het niet gelukt is in de vele samsprekingen de onderlinge verschillen weg te nemen. De synode sprak uit dat er geen grond is om in de toekomst op plaatselijk niveau bijlage 6 K.O. toe te passen in de relatie tot de Ned. Genef. Kerken. Bijlage 6 K.O. is alleen van toepassing voor die gemeenten die reeds in een vergevorderd stadium van samspreking gekomen zijn. De synode deelde aan de kerken mede dat er in het licht van de ontwikkelingen geen reden is contacten met de Ned. Genef. Kerken te zoeken en uit te breiden. Van een vergevorderd stadium is in Zoetermeer onze inziens geen sprake. Daarom verzoekt onze kerkenraad de P.S. van het Westen uit te spreken dat de aanvraag van Zoetermeer in strijd is met de uitspraak van de generale synode van 1998.
- Ook principieel zijn wij tegen verdere samenwerking met de Ned. Ger. Kerken. Er is een diepgaand verschil in opvatting betreffende de toe-eigening des heils. Men vindt er niet de die schriftuurlijke-bevindelijke prediking die wij voorstaan. Het zoeken van contact met dergelijke kerken baart ons grote zorgen. Wat ons tevens verontrust is dat men in de Ned. Genef. Kerken niet de binding met de confessie kent, die er moest zijn. Wij achten dat men pal achter de belijdenis moet staan, omdat de belijdenis volkomen naar Gods onfeilbaar Woord is. Gods Woord is verder ook duidelijk inzake de vrouw in het ambt. Binnen de Ned. Genef. Kerken heeft met vrouwelijke ambtsdragers. Het bedroeft ons dat men zo onbeschaamd tegen Gods Woord ingaat. Dat men in onze eigen kerken er ook anders is gaan denken maakt het voor ons alleen maar erger. Ook mogen nieuwe gemeenten als Zoetermeer zich wel eens afvragen of men de schade die dit veroorzaakt binnen onze eigen kerken, waar toch al zoveel vernedering is, wel serieus neemt. Zijn kerken die er heel anders over denken dan bijvoorbeeld Zoetermeer niet christelijk gereformeerd (meer)?

Gezien het hierboven genoemde verzoeken wij u ernstig ons appél in behandeling te nemen, zodat het genomen classisbesluit ingetrokken kan worden.

Wij wensen u op uw vergadering Gods zegen toe.

De kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Rijnsateroude

M. van Vliet, preses
J.J. van der Krijs, scriba

BILJAGE 83
Art. 167

Appél van Alphen aan den Rijn

Chr. Ger. Kerk Alphen aan den Rijn
Scribaat: L. Huismans
J.P. Coentlaan 26
2404 AN Alphen a/d Rijn

Aan de generale synode der Chr. Ger. Kerken
P/a: drs. J.M.J. Kerviel
Strukheide 28
3099 LJ Rotterdam

Alphen aan den Rijn, 31 augustus 2001

Wleerwaard en eerwaarde broeders,

De kerkenraad van de Chr. Ger. Kerk te Alphen aan den Rijn heeft op 5 december 2000 j.l. appél aangete- kend bij de P.S. van het Westen tegen het besluit van de classis 's Gravenhage inzake de toestemming die aan de raad der Chr. Ger. Kerk te Zoetermeer is gegeven om met de Ned. Ger. Kerk aldaar tot nauwere samenleving te komen.

Dit heeft ze gedaan op een drietal gronden.

- Kerkordelijke grond, namelijk inzake art. 33 DKO. Daar staat immers dat kerkenraden niet mee mogen stemmen 'in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder treffen'. Dit is op de classis wel gebeurd waardoor Zoetermeer met minimale meerderheid toestemming kreeg tot nauwere samenwerking met de NGK.
- Bijbelse grond, namelijk als het gaat om de plaats van de vrouwelijke diakenen in de Ned. Ger. Kerk te Zoetermeer.
- Synodale grond, namelijk het besluit van de generale synode van 1998 inzake de stopzetting van de (verdere) samenwerking met de Ned. Ger. Kerken.

De P.S. van het Westen heeft alle appéls op alle drie de punten afgewezen op ons inziens vage en dubieuze gronden. Daartegen gaat de kerkenraad van Alphen a/d Rijn thans in appél. Wat betreft de aangehaalde gronden door de P.S. van het Westen het volgende:

Ad. 1: artikel 33 DKO.

- De P.S. meent te hebben aangevoerd dat het hier alleen gaat om rechtszaken en geschillen. Maar wij willen er u op wijzen dat dit in de kerkorde nergens staat. De P.S. heeft hierbij verschillende auteurs aan, zoals Dr. H. Bouman, Gereformeerd Kerkecht deel II, pag. 136vv; Joh. Jansen, Korte verklaring van de kerkenordening, blz. 150v.; ds. K. de Gier, De Dordtse Kerkorde, een praktische verklaring, pag. 222v. Als dr. H. Bouman zegt 'dat niemand in eigen zaken als rechter mag optreden. Wanneer iemands persoonlijke zaken of de zaken der kerk, die hem afvaardigde, in het geding zijn, is iemand partij in het geding', dan zegt hij hier geenszins dat het hier alleen om rechtszaken en geschillen gaat. Maar dan wordt hier in het algemeen bedoeld alle zaken die een kerk ter beoordeling van de meerdere vergadering legt, of die daar door andere kerken ter beoordeling worden neergelegd. In alle gevallen zijn ze partij!
- De K. de Gier zegt wel: 'Om partijdigheid te voorkomen, dienen in het algemeen alle afgevaardigden zich van stemming te onthouden in rechtszaken en geschillen, die hun eigen persoon en kerk betreffen'. Het gaat hier dus allereerst niet alleen om die predikanten die wel ter vergadering aanwezig waren, maar die niet waren afgevaardigd, zoals de P.S. aanhaalt in 'van oordeel b', maar om alle afgevaardigden, dus ook en met name de reguliere afgevaardigden. Bovendien wordt ook hier niet bedoeld appéls tegen besluiten van een kerkenraad, maar alle zaken die een kerkenraad of gemeente aangaan! Betreft het hier ook niet een geschil, een verschil van mening tussen verschillende afgevaardigde kerkenraden? Daarin mag Zoetermeer, als rechter in eigen zaak, toch niet meestemmen?
- De P.S. zegt in 'van oordeel e', dat het ook vanuit andere principia van het gereformeerd kerkrecht onaanvaardbaar is bij de slotclausule van art. 33 DKO te denken aan alle stemmingen over zaken die concrete personen of kerken aangaan. De P.S. toont echter niet aan wat deze andere principia zijn en is daarin dus vaag. Als iets onaanvaardbaar is, dan moet dit ook met harde feiten worden aangevoerd.
- De P.S. zegt in 'van oordeel f', dat niet kan worden aangevoerd dat de classis 's Gravenhage besloten heeft om art. 33 DKO strikter te interpreteren. Dit is ons inziens geen relevant argument, daar de discussie juist gaat over de interpretatie van art. 33 DKO en met dit argument de discussie morddood gemaakt wordt.
- Derhalve kan ook niet worden aangevoerd dat wij de nodige grond missen voor het appél inzake art. 33 DKO. Integendeel, we moeten uitgaan van wat de DKO inzake dit artikel schrijft en daarin staat niets over rechtszaken en geschillen die hun personen of kerken aangaan, maar wordt alleen gesproken over 'aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder treffen'.

Ad. 2: De plaats van de vrouwelijke diakenen in de Ned. Ger. Kerk (te Zoetermeer).

- De diakenen in de Ned. Ger. Kerk te Zoetermeer bestaan uit mannen en vrouwen, maar dezen vormen een diaconale raad los van de kerkenraad. Daarmee wijkt de Ned. Ger. Kerk te Zoetermeer af van de besluiten van de Landelijke Vergadering van de NGK en van de algemeen geldende ambtsopvatting in onze kerken!
- De P.S. zegt in zijn beoordeling en conclusie (4.2.3) dat de generale synode het rapport 'inzake het functioneren van diakenen en diaconaat op kerkelijke vergaderingen' geen kerkelijke status heeft meegegeven. Daarom meent de P.S. dat wij ten onrechte een beroep doen op het besluit van de G.S. van 1998 ten aanzien van het diaconaat. De kerkenraad van de Chr. Ger. Kerk te Zoetermeer aan den Rijn wil er echter op wijzen dat de P.S. dit nergens aanvaardt, dat het geen kerkelijke status heeft gekregen. De G.S. heeft in 1998 duidelijk het meerderheidsrapport overgenomen en de plaats van de diakenen in het ambt afgewezen binnen onze kerken. Daarmee heeft het meerderheidsrapport wel degelijk een bepaalde status gekregen! Doen wij met het aanvaarden van dat meerderheidsrapport een onrechtelijk beroep op het besluit van de G.S.? Dat lijkt ons toch wel een wat al te onreëel en onrechtelijk argument!
- De kerkenraad van CGK Alphen aan den Rijn wil hieromtrent wijzen op de zgn. 'zwijgteksten', zoals 1 Kor. 14:34,35 ('Dat de vrouwen in de gemeenten zwijgen; want het is haar niet toegelaten te spreken, maar bevelen onderworpen te zijn, gelijk ook de wet zegt. En zo zij iets willen leren, laat haar te hooren haar eigen mannen vragen; want het staat ieljk voor de vrouwen, dat zij in de gemeente spreken!'); 1 Tim. 2:8-15 ('... Een vrouw late zich leren in stilheid, in alle onderdanigheid. Doch ik laat de vrouw niet toe, dat zij lere, noch over de man heerse, maar wil, dat zij in stilheid zij. Want Adam is eerst gemaakt, daarna Eva. En Adam is niet verleid geworden; maar de vrouw verleid zijnde, is in overtreding geweest').
- Ligt niet de emancipatiegedachte/streven en maatschappelijke ontwikkelingen ten grondslag aan de roep om de vrouw in het ambt? Maar liggen hier niet grote gevaren op de loer? Wij citeren een deel van de eindconclusie van het meerderheidsrapport, pag. 99: 'Op grond van het verstaan en de uitleg van de Schrift binnen het kader van de gereformeerde schriftbeschuwing en ambtsopvatting moet geconcludeerd worden dat de ambten niet voor vrouwen opgesteld kunnen worden...'
- Is het anders uitleggen van de zgn. 'zwijgteksten' niet een kwestie van de visie op het schriftgezag en de hermeneutiek? Of hebben wij nu 2000 jaar ineens het juiste licht in de Schrift? Laten we toch eerlijk kluisteren naar Gods Woord, ook in dezen!
- Als de Ned. Ger. Kerk te Zoetermeer daar om een AKS-plus variant bedenkt en ter voorkoming van problemen de diakenen buiten de kerkenraad plaatst, gaat ze daarin een onbijbelse en onkerkordelijke weg. Een onbijbelse weg, want het ambt van Christus is niet gedeeld. Hij is de hoogste Profeet en Leraar; dit ambt wordt afgespiegeld in het ambt van dienaren des Woords, ofwel de leerouderlingen. Hij is de enige Hogepriester; dit ambt wordt afgespiegeld in het ambt van diakenen. Hij is de eeuwige Koning; dit ambt wordt afgespiegeld in het ambt van ouderlingen, ofwel de regeerouderlingen. Voor de bijbelse onderbouwing van de plaats van de vrouw in het (diaken)ambt verwijzen we kortafshalve naar het meerderheidsrapport dat op de G.S. van 1998 met overgrote meerderheid van stemmen is aangekomen. Broeders, wij hoeven hierin toch niet het werk van de synode over te doen door aan te tonen dat het hebben van vrouwelijke ambtsdragers niet naar Schrift en Belijdenis is? Wel willen we er hier op wijzen, dat in het meerderheidsrapport 'Vrouw en ambt', pag. 96, met nadruk gesteld wordt: 'De gelijkwaardig-

heid van de ambten komt uit de Schrift zelf naar voren: de overtuiging dat de ambten in de gemeentes worden in de ambten van Christus, leidt tot de principiële eenheid van de ambten. Als de NGK Zoetermeer in hun eigengemaakte AKS-plus variant de diaconen buiten de kerkenraad stelt, dan ontken ze daarmee de gelijkwaardigheid van de ambten, die worden in het drievoudig ambt van Christus.

- g. De G.S. heeft immers uitgesproken: "dat de Chr. Ger. Kerken in het verleden (1956) op grond van de gereformeerde ambtsopvatting hebben uitgesproken dat er gelijkwaardigheid is tussen de ambten. Door de diaconen nu buiten de kerkenraad te houden wordt deze gelijkwaardigheid bij de NGK te Zoetermeer ontkend.
- h. Daar komt nog bij, dat het meerderheidsrapport terecht gesteld heeft: "De gelijkwaardigheid van de ambten maakt het onmogelijk (en ongeloofwaardig) om te overwegen slechts één ambt voor vrouwen open te stellen. Ofwel alle ambten moeten voor de vrouwen in de gemeente opengesteld worden, ofwel alle ambten moeten voor haar gesloten blijven" (Vrouw en ambt, pag. 97, lrc).
- i. Vervolgens gaat de NGK Zoetermeer ook een onkerkondelijke weg, want als men anders over het ambt denkt, moet men dat via kerkelijke wegen kerkbaar maken, en niet eigenhandig een AKS-plus variant in het leven roepen om te doen wat goed is in eigen ogen! Op deze manier kan iedere gemeente er eigen visies op nahouden.
- j. De G.S. heeft ook uitgesproken "dat de ambtelijke structuur zoals de CGK die kennen, schriftuurlijk verantwoord is". Maar de P.S. merkt daarbij op, dat de G.S. niet heeft uitgesproken dat de ambtelijke structuur van de CGK een bijbels voorschrift is. Op deze manier tracht de PS via rationale gronden de ambtelijke structuur van de NGK (te Zoetermeer) ter rechtvaardigen en de Bijbelse gronden te ondergraven!
- k. Ook op dit punt zouden we de nodige grond missen. Maar ons inziens is dit te vaag en onduidelijk.

Act. 3: Het besluit van de GS 1998 om verdere samenspreking met de NGK stop te zetten.

- a. De PS wil op grond van de uitspraak van de GS van 1998 waarin gesproken wordt over de gemeentes die in vergevorderd stadium van samenspreking zijn, hartloser als argument om de nauwere samenwerking tussen de CGK en de NGK te Zoetermeer te rechtvaardigen.
- b. Korfheidshalve citeren wij uit het besluitenboekje, pag. 34/322-1999 inzake de samenwerking met de NGK:
- De samensprekingen met de NG-commissie in het kader van het zoeken naar kerkelijke eenheid voorlopig te beëindigen en deputaten daarom geen nieuwe opdrachten terzake te geven.
  - Aan de kerken mee te delen dat er in het licht van de ontwikkelingen helaas geen reden is contacten met de NGK te zoeken en uit te breiden.
  - Bijlage 6 K.O. voortaan niet meer toe te passen op de relatie met de NGK, met uitzonderingen van de "in spreuk uit" punt 4 genoemde situaties (dat slechts in specifieke situaties bijlage 6 K.O. nog van toepassing is, namelijk voor de gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn).
  - Deputaten te machigen nader contact te onderhouden met de NG-commissie, mede met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang.
  - Ten aanzien van de samenwerkingsgemeenten en de samenwerkende gemeenten een afzonderlijk besluit te nemen.
- c. Maar ons inziens was de CGK te Zoetermeer helemaal niet in een vergevorderd stadium van samenwerking. Ook is het geen samenwerkingsgemeente of een reeds samenwerkende gemeente, zoals bedoeld in bijlage 6 K.O. Uit bijlage 2 die de CGK Zoetermeer op 13 september 2000 t.b.v. de najaarsclassis 2000 heeft gezonden, blijkt zelfs dat er tussen 1991 en 1997 niets is gedaan aan de nauwere samenwerking van beide gemeentes.
- d. We citeren: "De notulen van de vergadering van 22 april 1991 vermelden dat er in het verleden stevige verklaringen op papier zijn gezet, maar dat men eigenlijk praktisch niet verder komt. ... Wat met 'stevige verklaringen' is bedoeld, wordt echter niet duidelijk. ... In elk geval blijkt dat er vanaf dat moment weer samen dingen worden georganiseerd. De contacten op officieel niveau blijken zich in de volgende jaren echter vooral te beperken tot de commissies van beider gemeenten en de beide predikanten. ... In 1997 zijn de gesprekken om commissieniveau weer opgepakt. ... Vanaf 1999 had men blijkbaar ineens veel haast om tot nauwere samenwerking te komen. Want dan lezen we voor het eerst over behoefte. We citeren: "tijdens de twee gemeentevergaderingen over de contacten met de NGK in februari 1999 en februari 2000 kwam duidelijk naar voren dat er binnen de gemeente niet alleen geen bezwaren zijn tegen deze contacten maar dat men de kerkenraad juist ook dringend oproept om af te maken met de contacten met de NGK omdat er namelijk op het praktische vlak al zoveel gezamenlijk wordt gedaan. ... De kerkenraad heeft deze oproep duidelijk ter harte genomen en is voortvarend de gesprekken op commissieniveau weer begonnen. ..."
- e. Dit alles lijkt in tegenstrijd te zijn met wat ervoor is geschreven. We citeren als het gaat over het jaar 1997: "uit de notulen van besprekingen blijkt wel dat er een soort consolidatie is opgetreden in de contacten met de NG: de bestaande contacten buiten de kerkenraad om worden gehandhaafd, maar nieuwe komen eigenlijk niet van de grond".
- f. Als de bijlage spreekt over contacten van gemeenteleden onderling, dan zijn dit geen officiële contacten. Ze kunnen dan ook niet als argument gelden om intensieve samenwerking te getuigen. Daar komt nog bij dat als er gezegd wordt dat van verschillende 'bijeenkomsten' geen notulen te vinden zijn, dat dan ook daten niet kunnen gelden als argument voor nauwere samensprekingen.
- g. Als de CGK en de NGK Zoetermeer vanaf 1999 ineens haast hebben met verdergaande samenwerking, die al lang op een laag pitje stonden, dan is het wel frappant, dat dit gebeurt kort na (het besluit van) de G.S. in 1998, waar duidelijke uitspraken inzake de (verdergaande) samenwerking met de NGK zijn genomen (zie bovengenoemd citaat uit het besluitenboekje).
- h. Als de G.S. in 1998 dan ook besluit in besluit 2: "aan de kerken mee te delen dat er in het licht van de ontwikkelingen helaas geen reden is contacten met de NGK te zoeken en uit te breiden", terwijl dat wel

door de CGK Zoetermeer wel geschied is na de G.S. van 1998, dan is dat in strijd met het synodebesluit van de G.S. 1998.

- Bovendien vragen we ons af, als CGK Zoetermeer zich inderdaad in een vergevorderd stadium van samenwerking met de NGK reeds te bevinden, waarom ze dan geen contact heeft opgenomen met deputaten 'met het oog op de plaatselijke situaties en zaken van gemeenschappelijk belang' (besluit 4, besluitenboekje 34/322-1999).
- Hoewel de commissie van de P.S. van het Westen wel degelijk een spiningsveld heeft gesignaleerd, vindt de P.S. dat Zoetermeer wel degelijk behoort tot de 'gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn'. Maar ze kan dit niet handmaken. Niet voor niets hebben deputaten art. 49 op de classis 's Gravenhage wel erg lang vergaderd over een te vinden modus voor positief adviseren.

Broeders, het moge dus duidelijk zijn, dat de kerkenraad van Alphen aan den Rijn zich geen recht gedaan voelt door de argumenten die de P.S. van het Westen heeft aangevoerd om de verdergaande samenwerking van de CGK Zoetermeer met de NGK Zoetermeer te rechtvaardigen. Derhalve verzoeken we u als G.S. Frans een uitspraak te doen over deze samenwerking en de gronden die daarvoor zijn aangehaald.

Dit alles overziende, verzoekt de kerkenraad van de Chr. Ger. Kerk te Alphen aan den Rijn de generale synode

uit te spreken:

- dat het advies van deputaten artikel 49 D.K.O. en het besluit van de Classis 's Gravenhage van d.d. 16 oktober 2000 niet in overeenstemming zijn met de besluiten van de generale synodes van 1995 en 1998;
- dat de kerkenraad van Zoetermeer conform artikel 33 D.K.O. niet had mogen meerstemmen en dat derhalve de stemming ongeldig is, zodat er geen meerderheid op de classis was, die zich uitsprak voor het nauwer samenleven van de Chr. Ger. Kerk te Zoetermeer met de Ned. Ger. Kerk aldaar;
- dat de P.S. van het Westen onduidelijke gronden heeft aangevoerd om de samenwerking van CGK en NGK Zoetermeer te rechtvaardigen;

en te besluten:

- dat het besluit van de Classis 's Gravenhage van 18 oktober 2000 ongeldig is;
- de P.S. van het Westen en de Classis 's Gravenhage der CGK te schrijven, dat ze op grond van bovengenoemde de toestemming aan Zoetermeer tot het aangaan van een zusterkerkrelatie met de Ned. Ger. Kerk aldaar moet intrekken.

Hopende dat u tot een Bijbels gefundeerde en verantwoorde beslissing zult komen, wettigen wij met hebbede en broedergroet.

Namens de raad der Chr. Ger. Kerk te Alphen aan den Rijn,

Ds. E. Hakvoort (preses)

L. Huysman (scriba)

BILAGE 94

Art. 167

Rapport 11 van commissie 7 (bezwaarschriften)

Appèlschrijvens ds. W. Kok en de kerken van 's-Gravenhage-Scheveningen, Katwijk aan Zee, Nieuwkoop, Rijnwaterwoude en Alphen aan den Rijn tegen besluit PS van het Westen m.b.t. samenwerking CGK en NGK Zoetermeer)

Alle appèlschrijvens zijn wettig ter tafel.

Niet altijd blijkt bij de stukken vermeld te zijn of men afschrift van het schrijven heeft gezonden naar de particuliere synode. Bij navraag bleek dit wel het geval te zijn. Uw commissie wijst erop, dat dit ook in een appèlschrijven vermeld dient te worden.

Weergave van de appèlschrijvens en van de argumenten van de PS

Appellanten richten zich tegen het besluit van de particuliere synode van het Westen d.d. 26 juni 2001 inzake hun appèl tegen een beslissing van de classis 's Gravenhage d.d. 18 oktober 2000, m.b.t. tot de verleende toestemming tot een nauwer samenleven tussen de CGK en de NGK te Zoetermeer.

De classis heeft deze toestemming verleend.

De appèlschrijvens zijn niet precies gelijk, maar richten zich toch voornamelijk op dezelfde kwesties. In hoofdzaak zijn dat er drie, al worden ze niet in alle appèlschrijvens alle genoemd.

- Bij een tweede stemming ter classis over het verzoek van de kerk van Zoetermeer werd in strijd gehandeld met art. 33 KO, doordat de afgevaardigden van Zoetermeer meerstemden.
- Het feit dat er in de NGK van Zoetermeer vrouwelijke diaconen zijn, die weliswaar niet tot de kerkenraad behoren, maar wel ambtsdrager zijn, maakt dat aan de voorwaarde in bijlage 6 KO sub 2a in de situatie van Zoetermeer niet voldaan is. Er dient immers ook overeenstemming te zijn over de regels die op grond van Schrift en bijdragen voor het kerkelijk leven gelden.
- Het besluit van de classis was in strijd met de besluiten van de GS '98 inzake de relatie met de NGK. Ten dreefste besloot de classis dat het verzoek van de kerk van Zoetermeer viel onder 'spreuk uit 4': "dat slechts in specifieke situaties bijlage 6 KO nog van toepassing is, namelijk voor de gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn" (Acta art. 167).

Tegen deze besluiten van de classis gingen bovengenoemde in appellé bij de PS van het Westen. De PS wees de bezwaren af.

ad a. Op grond van historisch onderzoek kwam de PS tot de conclusie dat art. 33 KO altijd betrekking heeft gehad op rechtszaken en geschillen. De uitsluiting van het stemrecht heeft betrekking op conflictsituaties en appellé. Bovendien is een afgevaardigde ter meerdere vergadering niet aanwezig als lid van een mindere vergadering, maar als lid van de meerdere vergadering en mag hij deelnemen aan stemmingen die concrete personen of kerken aangaan.

Overigens oordeelde de PS, dat uit de huidige tekst van art. 33 KO de bedoeling van dit artikel niet geheel duidelijk is. Er blijkt binnen de classis 's Gravenhage op dit punt een verschillende praktijk te bestaan.

ad b. De PS interpreteerde het besluit van de GS '98 inzake vrouw en ambt zo, dat de GS niet bedoeld had om de ambtelijke structuur van de Chr. Genef. Kerken, hoewel die ook schriftuurlijk verantwoord is, normaal te noemen. Op grond daarvan mag het verschil inzake de plaats van de diakonen in de NGK van Zoetermeer, vergeleken met de regels die binnen de CGK gelden, niet principieel genoemd worden.

ad c. De PS was van oordeel dat de GS '98 niet nader gedefinieerd heeft wat verstaan moet worden onder 'gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenwerking zijn'. Ondanks het feit dat er ten tijde van de GS '98 nog geen gemeenschappelijke verklaring van beide kerkenraden te Zoetermeer was en dat de samenwerking op dat moment stagneerde, was er wel sprake van langdurige samenspreking en samenwerking tussen beide kerkenraden, waarbij regelmatig vooruitgang werd geboekt. Daarom was er voldoende reden om de situatie in Zoetermeer te rekenen tot de uitzonderingsbepaling van de GS '98.

De PS oordeelde op grond van deze argumenten, dat het besluit van de classis 's Gravenhage op dit punt niet onjuist was.

Taxatie van de bezwaren

ad a.

De vraag die uw commissie zich gesteld heeft, is: wat wordt bedoeld met de passage in art. 33 KO: behalve in aangelegenheden die hun personen of kerken in het bijzonder betreffen?

Gaat het hier alleen over rechtszaken en geschillen? Of moeten we dit breder opvatten?

Op grond van het historisch materiaal, zoals dat in het commissierapport bij de PS van het Westen ter tafel lag (o.a. te vinden als bijlage 3 bij het appellé van ds. W. Kok), spreekt de PS als haar oordeel uit dat bedoelde passage teruggaat op de Dordtse Kerkorde en toen betrekking had op de predikanten die wel ter vergadering aanwezig waren, maar niet waren afgevaardigd, en dat deze passage beperkt bleef tot rechtszaken en geschillen; en dat de Chr. Genef. Kerken de intentie van deze passage gehandhaafd hebben door art. 33 KO aan te vullen met de woorden: 'ten ware in zaken, die hunne personen of kerken in het bijzonder aangaan'.

Vervolgens oordeelt de PS, dat bedoelde passage uit art. 33 KO daarom (curatieve) rapporteur) altijd betrekking heeft gehad op rechtszaken en geschillen.

Dat is voor uw commissie de vraag. Het 'daarom' vloeit bepaald niet logisch uit het voorafgaande voort. Naar het oordeel van uw commissie heeft de PS te gemakkelijk uit de passage in art. 33 KO de conclusie getrokken, dat het hier altijd gaat over rechtszaken en geschillen.

Maar daarmee is de kwestie niet opgelost. Het historisch materiaal is onzes inziens niet eenduidig. Tegenover gegevens die de interpretatie van de PS steunen valt te wijzen op een passage uit de Korte Verklaring van de Kerkorde van ds. Joh. Jansen, Kampen 1952, blz. 158: 'Niemand mag dus rechter zijn in eigen zaken. Zelfs hebben ze geen adviserende stem in eigen zaken. Het artikel verbiedt het wel niet, maar dit spreekt vanzelf. Zolang iemands zaken behandeld worden, is hij partij in het geding. Dit geldt ook de afgevaardigden naar alle kerkelijke vergaderingen'.

Dit citaat zou weer kunnen wijzen naar een algemene bedoeling van bedoelde passage.

Wanneer de PS in 'van oordeel e' wijst op nog andere principia van het gereformeerde kerkrecht, op grond waarvan het onaanvaardig is bij bedoelde passage te denken aan alle stemmingen over zaken die concrete personen of kerken aangaan, grijpt de PS klaarblijkelijk terug op het commissierapport, onder 4.1.4. Het argument dat daar genoemd wordt (een lid van de meerdere vergadering is niet aanwezig als lid van de mindere vergadering) acht uw commissie zwak. Dat zou namelijk betekenen dat een afgevaardigde ook in alle zaken die de eigen gemeente betreffen (inclusief rechtszaken en geschillen) zou mogen meestemmen.

Het lijkt uw commissie duidelijk, dat de classis zichzelf in de problemen heeft gebracht door een verschillende praktijk op het onderhavige punt. Het wrekt zich dat niet voor de eerste stemming wordt vastgesteld wie er wel en wie er niet mee konden stemmen.

Nu werd na de eerste stemming, die een negatieve uitslag had, besloten tot een tweede stemming. Hierbij zouden de afgevaardigden van Zoetermeer meestemmen, waarbij bij voorbaat vaststond dat de uitslag de maal positief zou zijn: de stemmen van de afgevaardigden van Zoetermeer geven de doorslag. Dat is naar het oordeel van uw commissie een onbevredigende gang van zaken.

De PS was van oordeel, dat uit de huidige tekst van art. 33 KO niet geheel duidelijk is wat de bedoeling van dit artikel is.

Uw commissie vraagt zich af, of de PS er dan niet beter aan had gedaan om de beslissing op dit punt uit te stellen, door aan de generale synode om verduidelijking te vragen.

Binnen uw commissie bestaat de neiging om te denken aan een algemene uitleg van artikel 33 KO. Zij erkent, dat dit artikel zo gelezen kan worden, dat het hier slechts gaat over rechtszaken en geschillen. De vraag is echter, of het zo moet worden gelezen.

In die zin kan uw commissie instemmen met het oordeel van de PS, dat uit de huidige tekst van art. 33 KO niet geheel duidelijk is wat de bedoeling is van dit artikel.

Zij stelt u dan ook voor om op dit punt geen uitspraak te doen, maar deputaten voor de revisie van de kerkorde opdracht te geven de bedoeling van bedoelde passage vanuit historisch oogpunt in het licht te stellen en met een zodanige formulering te komen, dat de onduidelijkheid op dit punt kan worden weggenomen.

ad b.

Uw commissie merkt op, dat de lijn van de Chr. Genef. Kerken is, dat de diakonen tot de kerkenraad behoren (zie art. 37 KO).

Bijlage 6 KO sub 2a merkt op, dat er alleen nauwere samenwerking met een andere kerk van gereformeerd bijden tot stand kan komen, als er o.a. een eenheid kan worden geconstateerd op het punt van de regels die op grond van het Woord Gods en de belijdenis gelden voor het kerkelijk leven. De Chr. Genef. Kerken volgen niet alleen de lijn dat de diakonen behoren tot de kerkenraad, maar ook zien zij de plaats van de diakonen als gelijkwaardig aan die van de predikanten en de ouderlingen. Uw commissie constateert, dat het besluit van de PS op dit punt in een andere richting wijst.

Uw commissie heeft moeite met de uitspraak van de PS onder 'voorts van oordeel b', dat het besluit van de GS '98 inzake vrouw en ambt aangeeft dat de ambtelijke structuur van de Chr. Genef. Kerken schriftuurlijk verantwoord is, zonder daarbij deze structuur normaal te noemen. Daaruit zou dan voortvloeien, dat de praktijk in de NGK van Zoetermeer niet principieel verschilt van de regels binnen de CGK ('voorts van oordeel c').

Naar het oordeel van uw commissie zou dat betekenen, dat ook een christelijke gereformeerde kerkenraad de vrijheid zou hebben om voor een andere structuur te kiezen. Dat is de bedoeling van het besluit van de GS '98 niet geweest (zie Acta art. 230, onder 'overwegende 7' en 'spreek uit 3.1.3': het belang en de oproep om in de zaken van vrouw en ambt de eenheid van het kerkverband te bewaren). Het zou ook zeer verwarrend werken, wanneer de diakonen in de ene gemeente wel tot de kerkenraad behoren en in de andere niet.

Verder wijst uw commissie op het besluit van de synode van '98 inzake de relatie tot de NGK ingeval van vrouwelijke ambtsdragers, zoals dat te vinden is in de Acta art. 305. Onder het besluit op blz. 159 staat o.a. te lezen:

1. de kerken er op te wijzen dat een nauwere vorm van samenleven met een Ned. Genef. Kerk die overgegaan is of overgaat tot verkiezing en bevestiging van vrouwelijke diakonen, op gespannen voet staat met de in de Chr. Genef. Kerken geldende Kerkorde en de besluiten van de meerdere kerkelijke vergaderingen;
2. de betrokken kerkenraden er op te wijzen dat de samenwerking met een Ned. Genef. Kerk ter plaatse waarin vrouwelijke diakonen fungeren, ongewenste spanningen oproept ten aanzien van de loyaliteit aan het eigen kerkverband en het zich houden aan de in de Chr. Genef. Kerken geldende Kerkorde en de besluiten van de meerdere vergaderingen.

Overigens wijst uw commissie er op, dat de NGK van Zoetermeer ook in strijd heeft gehandeld met het eigen Akkoord van Kerkelijk Samenleven. Uit art. 15 van het AKS blijkt, dat ook de diakonen worden gerekend tot de kerkenraad.

Verder wijst uw commissie er op, dat het uit de haar ter beschikking staande stukken niet geheel duidelijk is wat de exacte status is van de vrouwelijke diakonen in de NGK te Zoetermeer. Worden zij gezien als ambtsdrager en zijn zij als zodanig bevestigd? Hierover zal moeten worden doorgesproken tussen de CGK en de NGK te Zoetermeer. We moeten de schijn vermijden dat er binnen een gemeenschappelijke kerkenraadsvergadering ook vrouwelijke ambtsdragers aanwezig zouden kunnen zijn. Er zijn op dat punt duidelijke afspraken nodig.

Uw commissie komt tot de conclusie, dat hier inderdaad, voor zover wij kunnen overzien, bijlage 6 KO, sub 2a in het geding is.

Zij stelt u dan ook voor om op dit punt de appels toe te wijzen.

ad c.

Wat de eindconclusie betreft kan uw commissie instemmen met de uitspraak van de PS. Wel maakt zij daarbij enkele kanttekeningen.

Het komt uw commissie voor, dat het genoemde spanningveld tussen de jarenlange relatie van de CGK en de NGK te Zoetermeer enerzijds en het besluit van de GS '98 anderzijds wel te zwaar wordt aangezet. Dit spanningveld zou mede veroorzaakt worden door het feit dat niet nader gedefinieerd wordt wat verstaan moet worden onder 'een vergevorderd stadium van samenwerking'.

Uw commissie is van mening, dat de synode dit terecht niet nader gestipuleerd heeft en dat dit per situatie door een classis beoordeeld zal moeten worden. Vaak is er in contacten tussen plaatselijke kerken van gereformeerd bijden sprake van golfbewegingen, waarbij het contact op het ene moment intensiever is dan in een andere periode. Een meerdere vergadering moet daar niet in willen treden, maar dient het resultaat ter beoordeling over te laten aan de classis.

In de beoordeling van de appelschrijvers door de PS is onder 'ten slotte van oordeel d, e en f' voldoende reden aangevoerd om te concluderen, dat het besluit van de classis 's Gravenhage van 18 oktober 2000 op dit punt niet onjuist is geweest. Uw commissie ziet dat als een wijze formulering. Er valt uit te proeven, men zou ook tot een ander oordeel hebben kunnen komen, maar het is in elk geval niet onjuist.

Uw commissie maakt nog een opmerking over wat de PS opmerkt over de vermeende onduidelijkheid in het 'spreek uit' in het synodebesluit van '98. Het zou een mogelijkheid zijn geweest om als PS een besluit om deze reden op te acheren en eerst meer duidelijkheid te vragen aan de GS. De PS deed dat niet.

Uit het bovenstaande mag duidelijk zijn, dat uw commissie het geven van meer duidelijkheid niet nodig oordeelt. De classis moet de stand van zaken per geval beoordelen.

Uw commissie stelt op grond van bovengenoemde overwegingen voor om de appels op dit punt af te wijzen. Resumerend komt uw commissie tot het volgende voorstel:

De generale synode**kennis genomen hebbende**

van de appèlschrijvers van ds. W. Kijk, alsmede van de kerken van 's Gravenhage-Scheveningen, Katwijk aan Zee, Nieuwkoop, Rijnstaterwoude en Alphen aan den Rijn tegen het besluit van de PS van het Westen d.d. 26 juni 2001 m.b.t. hun appèl tegen het besluit van de classis 's Gravenhage d.d. 18 oktober 2000 inzake samenwerking tussen de CGK en de NGK te Zoetermeer;

constaterende

dat de appèls wettig ter tafel zijn;

voorts constaterende

1. dat de appèlschrijvers inhoudelijk grote verwantschap vertonen;
2. dat de appellanten zich op drie gronden beroepen, nl. art. 33 KO, de plaats van de diakonen in de NGK te Zoetermeer en het besluit van de GS '98 inzake de relatie met de NGK;

van oordeel

1. dat het historisch materiaal, zoals dat in het commissierapport bij de PS van het Westen ter tafel lag, niet eenduidig is in de interpretatie van de laatste zinrede van art. 33 KO;
2. dat de bedoelde passage gelezen kan worden in beperkende zin, nl. als betrekking hebbend op rechtszaken en geschillen, maar dat evenzeer een interpretatie in algemene zin mogelijk is;
3. dat de PS het ten onrechte vanuit andere principia van gereformeerde kerkrecht onaanvaardbaar acht dat bij de slotclausule van art. 33 KO te denken is aan alle stemmingen over zaken die concrete personen of kerken aangaan;
4. dat de PS terecht van oordeel is, dat uit de huidige tekst van art. 33 KO niet geheel duidelijk is wat de bedoeling is van dit artikel;
5. dat een verschillende praktijk op dit punt verwarrend werkt in de kerken;
6. dat het daarom van belang is, dat er een verduidelijking wordt gegeven;

voorts van oordeel

1. dat de PS een onjuiste interpretatie geeft van het besluit van de GS '98 inzake vrouw en ambt, als zou de GS hebben willen aangeven, dat de ambtelijke structuur van de Chr. Ger. kerken schriftuurlijk verantwoord is, maar niet normaal te noemen, zodat het verschil inzake de plaats van de diakonen in de NGK te Zoetermeer niet principieel genoemd kan worden;
2. dat het besluit van de GS '98 inzake de relatie tot de NGK ingeval van vrouwelijke ambtsdragers ook in de situatie van de CGK en de NGK te Zoetermeer van toepassing is;
3. dat appellanten daarom terecht een beroep doen op bijlage 6 sub 2a KO;

tenslotte van oordeel

1. dat nadere stipulering van de uitspraak van de GS '98 m.b.t. de zinrede 'gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn' niet nodig is, maar dat de beoordeling daarvan aan de classis moet worden overgelaten;
2. dat het tot de competentie van de classis behoort om uit te spreken dat er voldoende reden is om de situatie in Zoetermeer te rekenen tot 'gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn';
3. dat de PS daarom terecht het besluit van de classis 's Gravenhage op dit punt beoordeelde als 'niet onjuist';

besluit

1. geen uitspraak te doen over het bezwaar tegen de beslissing van de PS inzake de hantering van art. 33 KO, maar deputaten voor de revisie van de kerkorde opdracht te geven de bedoeling van bedoelde passage vanuit historisch oogpunt in het licht te stellen en met een zodanige formulering te komen, dat de onduidelijkheid op dit punt kan worden weggenomen;
2. het appèl tegen de beslissing van de PS inzake het tweede bezwaar (de plaats van de diakonen in de NGK te Zoetermeer) toe te wijzen;
3. het appèl tegen de beslissing van de PS inzake het derde bezwaar (het besluit van de GS '98 inzake de relatie met de NGK) af te wijzen;
4. van dit besluit kennis te geven aan:
appellanten;
de particuliere synode van het Westen;
de classis 's Gravenhage;
de kerkenraad van Zoetermeer.

Wellicht ten overvloede merkt uw commissie nog op, dat het niet de taak van de generale synode is om de rechtmatigheid van het nauwer samenleven in Zoetermeer te beoordelen. Dit is een zaak van de mindere vergaderingen.

P.D.J. Bujs, rapporteur

**BIJLAGE 95
Art. 168****Particuliere Synode van het Westen van de Chr. Ger. Kerken in Nederland**

scriba: ds. G. van Roekel
Hoefweg 7
1276 EZ Hulzen
tel. 035 - 52 44 871

Aan: De Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland 2001
De Chr. Ger. Kerk van Leeuwarden
Bv. H. Rutter, scriba
Postbus 2510
8901 AA Leeuwarden

Hulzen, 23 juli 2001

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De particuliere synode van het Westen kwam bij de behandeling van een appetzaak tijdens de voortgezette vergadering van 26 juni j. voor de vraag te staan wat – in het besluit van uw vergadering van 1998 inzake de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken – verstaan moet worden onder 'gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn' (Acta 1998, art. 181: spreekt uit 4).

De particuliere synode constateerde dat de generale synode geen nadere verklaring heeft gegeven over de interpretatie van deze uitspraak. Daardoor wordt de interpretatie van deze uitspraak overgelaten aan de mindere kerkelijke vergaderingen. De particuliere synode acht dit onjuist.

Daarom besloot de synode uw vergadering te verzoeken een nadere verklaring te geven over de vraag wat precies verstaan moet worden onder 'gemeenten die in een vergevorderd stadium van samenspreking zijn'.

U Gods zegen toebiddend bij al uw werk,

Mit een hartelijke broedergroet,
namens de particuliere synode van het Westen

ds. G. van Roekel, scriba

**BIJLAGE 96
Art. 173****Aanvullend rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland**

Op wat deputaten gemeld hebben in het rapport onder 3.6, met betrekking tot het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) kan nu de beloofde aanvulling worden gegeven (zie 3.6.2.6. en 3.6.3). In een gesprek op 11 oktober 2001 tussen het moderamen en deputaten van de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) en leden van het COGG is gesproken over de besluitvorming van de generale synode van de GKN met betrekking tot prof.dr. C.J. den Heyer en in verband daarmee over het lidmaatschap van de GKN van het COGG.

Het COGG heeft in zijn vergadering van 2 november 2001 besloten te blijven bij de uitspraak dat de Gereformeerde Kerken in Nederland niet langer lid van het COGG kunnen zijn en dat het Confessioneel Gereformeerd Beraad (CGB) in deze kerken gevraagd zal worden om toe te treden tot het COGG. Wel is de bereidheid uitgesproken om als COGG jaarlijks een ontmoeting te hebben met de GKN en met de kerken waarmee zij samen op weg zijn. In deze ontmoetingen zou kunnen worden gesproken over belangrijke zaken als het Schriftgezag e.d. Door de deelname van het CGB kan het COGG toch blijven meeleven met de wording in de GKN.

Na dit besluit van het COGG doen deputaten u het volgende voorstel:

De synode
kennis genomen hebbende van het nadere verslag van deputaten inzake het COGG;
constaterende

1. de gereformeerde belijdenis weer een serieus karakter kan dragen;
  2. dat de grond voor de door eerdere synoden geuite twijfel over de waarde van verdere dat het COGG ernst maakt met de binding aan de gereformeerde belijdenis;
  3. dat met het vertrek van de GKN de onderlinge ontmoeting binnen het COGG op basis van participatie in het COGG hiermee is weggenomen;
- overwegende
1. dat verdere versterking van het COGG hiermee tot de mogelijkheden behoort;
  2. dat met uitbreiding en versteviging van het COGG een instrument kan ontstaan waardoor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland kan worden bevorderd;
- besluit
- deputaten op te dragen
1. te blijven participeren in het COGG;
  2. binnen het COGG te blijven ijveren voor uitbreiding en versteviging van dit contactorgaan.

Namens deputaten:

J.W. Maris, voorzitter
J.W. Schoonderwoerd, secretaris

BILAGE 97
Art. 173

Rapport 8 van commissie 4 inzake het rapport van deputaten eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland

Uw commissie acht het een goede zaak dat het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) door middel van een brief en gesprekken een appel gedaan heeft op de Gereformeerde kerken in Nederland (GKN) om uitbreiding te geven aan de zorg en het verdriet met betrekking tot de publicaties van prof. dr. C.J. den Heyer omtrent de verzoening.

Uit het aanvullend rapport van deputaten blijkt dat de gesprekken met het moderamen van de GKN echter helaas niet hebben geleid tot een andere besluitvorming ten aanzien van de opvattingen van prof. Den Heyer. Het COGG heeft besloten dat de GKN niet langer lid kunnen zijn van het COGG en dat het Confessioneel Gereformeerde Beraad (CGB) in deze kerken zal worden gevraagd toe te treden tot het COGG.

Uw commissie is van mening dat het COGG op een zorgvuldige en principiële wijze heeft gehandeld en hoopt dat dit mag leiden tot uitbreiding en versteviging van het COGG en dat de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland daardoor kan worden bevorderd.

Uw commissie heeft, in overleg met deputaten, onder constatering 2 het woord 'inhoudelijk' toegevoegd en stelt de generale synode voor als volgt te besluten:

De synode

kennis genomen hebbende van het nadere verslag van deputaten inzake het COGG;

constaterende

1. dat het COGG ernst maakt met de binding aan de gereformeerde belijdenis;
2. dat met het vertrek van de GKN de onderlinge ontmoeting binnen het COGG op basis van de gereformeerde belijdenis inhoudelijk weer een serieus karakter kan dragen;
3. dat de grond voor de door eerdere synoden geuite twijfel over de waarde van verdere participatie in het COGG hiermee is weggenomen;

overwegende

1. dat verdere versterking van het COGG hiermee tot de mogelijkheden behoort;
2. dat met uitbreiding en versteviging van het COGG een instrument kan ontstaan waardoor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland kan worden bevorderd;

besluit

deputaten op te dragen

1. te blijven participeren in het COGG;
2. binnen het COGG te blijven ijveren voor uitbreiding en versteviging van dit contactorgaan.

R. Kok, rapporteur

BILAGE 98
Art. 174

Rapport 6 van commissie 4 inzake het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland

Uw commissie stelt voor:

1. de handelingen van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde Belijders in Nederland goed te keuren en deputaten hartelijk te danken voor hun arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen;

R. Kok, rapporteur

BILAGE 99
Art. 175, 252

Rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de varenden

1. Deputaatschap
  - 1.1. Samenstelling
Door de generale synode van 1998 zijn (her)benoemd:
Br. A. Bonninga, Simon Vestdijk-erf 51, 3315 CR Dordrecht.
Br. H. Bor, Bij Sint Jozef 5, 9000 Gent (België).
Ds. A. van Ek, Plein 46, 4543 BK Zaamslag.
Ds. A. van Heteren, Vlaak 10, 8321 VK Urk.
Br. H. Huijgen, Van Beethovenlaan 35, 3741 HX Baarn.
Ds. H.C. Mijnders, Diasporalaan 5, 8017 DK Zwolle.
  - 1.2. Moderamen
Ds. A. van Heteren, voorzitter
Ds. A. van Ek, secretaris
H. Huijgen, penningmeester
H. Bor, algemeen adjunct
  - 1.3. Varende ouderling en adviseurs
Op voordracht van deputaten is door de gemeente Dordrecht-Zuid tot ouderling herbevestigd na het verstrijken van de ambtsperiode: br. G. Paker, m.s. 'Gonde'. Br. J.C. Aarnoudse, m.s. 'Wisseling', wiens ambtsperiode was verstreken, werd niet opnieuw voorgedragen door het deputaatschap voor een nieuwe periode. Het deputaatschap benoemde hem als adviseur voor de binnenvaart.
Als adviseur voor de koopvaardij miste br. A. Koning uit Santpoort-Noord deel uit van deputaten. Br. D. Spaans uit Baarn is in de verstreken periode als administrateur werkzaam geweest.
Nu ds. H. van der Ham als predikant voor de varenden werkzaam is, heeft br. H. Baars uit Meerkerk, de gemeente waaraan ds. Van der Ham is verbonden, de plaats van br. Bonninga ingenomen. Br. Bonninga werd door de generale synode als deputaat benoemd.
  - 1.4. Zendende kerk
We mogen met dankbaarheid melding maken van een goede samenwerking met de zendende kerk van Meerkerk. Verblijvend is de betrokkenheid van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Meerkerk bij het werk van het deputaatschap voor de varenden.
2. Vergaderingen
  - 2.1. Plenaire
    - 2.1.1. Moderamen
Het moderamen wordt gevormd door de voorzitter, de secretaris, de penningmeester en de vice-voorzitter/algemeen adjunct. Het moderamen bereidt de vergaderingen voor. Voorzitter en secretaris plagen, zo nodig, overleg voorafgaande aan een vergadering. De voorzitter leidt de vergaderingen. De secretaris notuleert en verzorgt voorkomende secretariaatswerkzaamheden. De penningmeester beheert en bewaakt de financiën.
De algemeen adjunct vervangt de moderamenleden, indien dit noodzakelijk is. Tevens voert het moderamen alle zaken uit, die een tussentijdse behandeling noodzakelijk maken.

Na de synode van 1998 nam algemeen adjunct H. Bor de functie als secretaris waar wegens ziekte van ds. A. van Ek. Ds. A. van Ek kon zijn functie in januari 1999 weer opnemen. In juli 2000 werd ds. A. van Ek weer ziek en nam br. H. Bor zijn functie over tot op heden.

2.1.2. Vergaderingen

In de verslagperiode vergaderden we als deputaatschap zestien maal. De plenaire vergaderingen werden steeds vooral gegaan door een vergadering van de sectie Pastoraat. De vergaderingen vonden plaats in de "Krooswijkhof" te Dordrecht, het zalencomplex van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Dordrecht-Centrum. Voor de vergaderingen werden uitgenodigd de deputaten, de predikant voor de varenden, de varende ouderling, de adviseurs, de administrateur en de gedeputeerde namens de kerkenraad van Meerkerk.

De kerkenraad van Meerkerk, vertegenwoordigd door diaken H. Baars, neemt aan de vergaderingen deel, omdat deze gemeente als zending kerk voor ds. H. van der Ham fungeert. Br. A. Bonnings, die als vertegenwoordiger van de kerk van Dordrecht-Zuid fungeerde, werd door de synode benoemd tot deputaat. Zo kon br. A. Bonnings zijn kundige inbreng, die hij jaren heeft geleverd, als deputaat blijven leveren.

De kerkenraad van de zending kerk krijgt via de contactpersoon verslag van de werkzaamheden van ds. H. van der Ham en het deputaatschap. Zo kunnen over en weer vragen en wensen van kerkenraad en deputaten aan elkaar worden overgebracht. De kerkenraad van Meerkerk neemt zorgvuldig kennis van en bespreekt in aanwezigheid van ds. Van der Ham zijn werkverslag, dat vier keer per jaar wordt ingediend, waarvan een afschrift gestuurd wordt aan deputaten en, voor wat betreft de zeevaart, tevens aan het PKWN (Protestants Koopvaardijwerk Nederland) en het PKWR (Protestants Koopvaardijwerk Rotterdam).

2.2. Pastorale commissie

2.2.1. Beroepen

De pastorale commissie bestaat uit drie deputaten, één varende ouderling, één adviseur en de predikant voor de varenden. De predikant voor de varenden wordt vooral bijgestaan door deze commissie. Deze ondersteunende commissie coördineert en stimuleert de pastorale zorg onder schippers en zeevarenden landelijk. De sectie bestaat uit drie deputaten, die en nauw betrokken zijn of waren bij de pastorale zorg aan varenden én over een groot deel van het vaargebied verspreid wonen. Daarnaast functioneren er één varende ouderling en één adviseur die binnen hun vaargebied waar mogelijk het pastoraat verzorgen. Ook ds. H. van der Ham is lid van deze commissie.

2.2.2. Taak

Met name deze sectie draagt, naast het pastorale werk dat door de sectelieden zelf onder varenden wordt verricht, zorg voor het stimuleren van kerkenraden om de geestelijke verzorging van de varenden leden en hun gezinnen getrouw waar te nemen. De kerkenraden wordt verzocht namen en adressen van varenden leden door te geven aan deputaten.

De sectie dringt er bij de kerkenraden op aan contacten te onderhouden met de zeevarenden die voor maritieme werkzaamheden langdurig in het buitenland verblijven.

2.2.3. Adresbestand

De pastorale commissie neemt bij elke vergadering een gedeelte van het adresbestand door. Extra aandacht wordt besteed aan de adressen met pastorale zorgen. Deze adressen worden door de varende ouderling en de predikant voor de varenden bezocht. De kerken in de verschillende regio's, waaronder deze adressen ressorteren, worden ingelicht, hetzij per schrijven of per telefoon door de predikant van de varenden. De commissie heeft zich sterk beijerd om elk adres de aandacht te geven, die het nodig heeft.

De pastorale commissie is in de verslagperiode druk doende geweest om het adresbestand te actualiseren en zoveel mogelijk de mobielefoonnummers op te nemen. Alle mutaties worden tegenwoordig ook opgenomen in het kwartaalperiodiek "Kompas".

2.2.4. Contactpersonen

In gemeenten, die aan vaaroutes zijn gelegen, zijn contactpersonen. In de verslagperiode zijn nieuwe contactpersonen aangesteld te Kampen, Nieuwegein, Papendrecht, en Rotterdam-Charlois. De commissie streeft ernaar het netwerk van contacten zo optimaal mogelijk te laten functioneren. In bepaalde plaatsen bezoekt de contactpersoon de schepen om de mensen uit te nodigen voor de zondags eedensbijeenkomsten. Ze verspreiden tevens christelijke lectuur. De bedoeling van hun activiteiten is een brug te slaan tussen schipper, gemeente en kerkenraad.

Hier volgt een profielschets van een contactpersoon voor varenden:

wie komt in aanmerking?

– behoeft niet noodzakelijk een ambtsdrager te zijn.

– zo mogelijk een (oud)varende.

wat zijn de werkzaamheden?

– informatie verstrekken aan varenden over de kerkdiensten.

– contacten leggen met varenden, die de kerkdienst bezoeken.

– informeren of ambtelijk bezoek wordt gewenst.

– langs de havens gaan, indien mogelijk, en uitzien naar christelijke gereformeerde schippers.

– indien gewenst, overleg met naburige contactpersonen.

verantwoording:

– verslag wordt gedaan aan de kerkenraad.

contacten met deputaten:

– zaken die voor deputaten van belang kunnen zijn doorgeven.

– deputaten verstrekken een adresboekje.

– deputaten beleggen ontmoetingsdagen met varenden en contactpersonen.

2.2.5. Varende ouderling en adviseur binnenvaart

Het werktelein van dr. G. Pöker omvat de Nederlandse en Duitse wateren. Hij zoekt contacten te leggen met varenden uit onze kerken en daarbuiten. Br. J. Aarnoudse fungeert in ons deputaatschap – als varende – als adviseur voor de binnenvaart. Daar hij in januari 1998 zijn functie als varende ouderling beëindigde, heeft het deputaatschap hem benoemd tot adviseur. Br. J. Aarnoudse heeft dan ook in de afgelopen periode bezoeken gebracht bij de varenden en heeft zich volledig ingezet bij allerlei werkzaamheden onder de varenden in het vaargebied, waar hij werkzaam is. Geconstateerd werd, dat verschillende varenden alleen in de thuisgemeente naar de kerk gaan en ergens anders niet. Ook gebeurt het dat steeds meer varenden een huis aan de wal kopen of huren om de zaterdagen en zondagen thuis te zijn en te kunnen kerken in hun thuisgemeenten. Een bijkomende oorzaak is dat men zich niet in elke gemeente thuisvoelt. De varende ouderling heeft aan het contact met zijn thuisgemeente als ondersteuning bij zijn werk op een eerzame post. De varende ouderling en adviseur brengen aan de commissie verslag uit van hun pastorale werkzaamheden. De commissie rapporteert aan het gehele deputaatschap.

2.2.6. Adviseurs binnen- en zeevaart

In opdracht van de synode van 1998 werd een taakomschrijving opgesteld, waarin de bevoegdheid van de adviseurs binnen het deputaatschap werd vastgelegd. Zie bijlage.

2.3. Contactdagen

Eenmaal per twee jaar belegt het deputaatschap een dag, waarbij alle varenden en alle regionale contactpersonen welkom zijn. Gedurende de verslagperiode is tweemaal een contactdag georganiseerd. Op zaterdag 23 mei 1998 kwamen deputaten, de varenden en de contactpersonen bijeen in de Krooswijkhof te Dordrecht. De heer J. Weidman, vice voorzitter van de CBOE, refereerde over "sociale contactvormen". De zusters E. Blokzijl-Hoogeterp en A. Hoogveen-Lubbinge leverden eveneens een bijdrage. Er volgde een boeiende bespreking. Van deze contactdag is een verslag gepubliceerd in "Kompas".

De volgende contactdag voor de varenden was zaterdag 23 september 2000. Deputaten, varenden en contactpersonen kwamen bijeen, eveneens in de Krooswijkhof. Dr. S. Pias sprak deze dag over "Aanstekelijk christen zijn". De Bijbel ging open. Praktische zaken kwamen aan de orde. Het werd een heel leerzame, inhoudrijke dag. Van het referaat van dr. Pias en de bespreking is een uitvoerig verslag verschenen in "Kompas".

3. Predikant voor de varenden

3.1. Algemeen

Een zeer wezenlijk deel van de geestelijke verzorging van de varenden is intensief pastoraat. Binnenvaartschippers zijn voortdurend onderweg, doorgaans op wisselende vaarroutes. De schepen waaien uit over Nederland, Duitsland, België, Frankrijk en verder. De varenden hebben hun eigen vragen en moeiten. Voor de gemeenten, waartoe zij behoren is het moeilijk intensief pastoraat te bedrijven ten behoeve van hun varenden leden. Met name in hun situatie behoort extra pastorale aandacht tot de prioriteiten. Hierdoor kan de betrokkenheid bij de kerk worden gestimuleerd, terwijl verneemding kan worden beperkt of voorkomen. De pastorale aandacht kan tevens een nieuwe impuls geven aan het zoeken van de Heere en het verkopen van het leven met Hem. Het is dan ook uitermate belangrijk en noodzakelijk dat er altijd een predikant voor de geestelijke verzorging van de varenden beschikbaar is. Het hoofdaccent van het totale werk van onze predikant ligt duidelijk op het pastoraat. Daarnaast wordt door hem, overeenkomstig de opdracht van de Heere Jezus Christus, het Evangelie doorgegeven aan andere varenden. Het werk van onze predikant heeft mede een evangelisatorisch aspect.

3.2. Vorming en benutting

Van maandag 24 mei tot en met vrijdag 4 juni 1999 heeft ds. H. van der Ham de Seafarers Ministry Training (van de ICMA, de International Christian Maritime Association) te Rotterdam gevolgd. Er viel veel

te leren van de scheepvaartwereld, onder andere economische aspecten, de menselijke factor, gezondheidsaspecten, contracten, pastorale communicatie en verschillende werkwijzen voor koopvaardijpastoraat. Een veiligheidstraining was zwaar inbegrepen. De training is een stimulans voor het werk onder de varende. Waardevol is ook het contact met collega's uit verre landen.

Ds. H. van der Ham vermeldt regelmatig wat hij kan doen aan studie en verdieping. Twee dagen, 18 en 19 september 2000, heeft ds. H. van der Ham meegevaren op een binnervaartschip. Zo is enige praktijkervaring opgedaan.

3.3. Beroepsprocedure predikant voor de varende

De generale synode van 1998 gaf "deputaten geestelijk verzorging varende" de opdracht een concept samen te stellen voor de beroepsprocedure van de predikant voor de varende. Het deputaatschap heeft in opdracht van de synode in een aantal vergaderingen hier aandacht aan besteed en is gekomen tot een concept. Dit concept is op schrift gesteld, zie bijlage.

3.4. Het werk van de predikant voor de varende

De predikant voor de varende wordt in zijn arbeid in de sector binnervaart bijgestaan door een varend ouderling, een varend adviseur en een aantal contactpersonen uit gemeenten aan het water. In de sector zeevaart wordt hij ondersteund door de adviseur voor de zeevaart. Het werk van de predikant is te verdelen over de sectoren binnervaart en zeevaart.

3.4.1. Binnervaart

3.4.1.1. Pastoraat

De kern van het werk van de predikant voor de varende en de varende ouderling is het pastoraat. Het gebied, waarbinnen het pastorale werk voornamelijk wordt verricht, ligt in het havengebied tussen de Maasvlakte en Moerdijk. Van tijd tot tijd komen vrijwel alle schippers hier vanwege het ruime aanbod aan vracht in deze wereldhaven.

In november 1996 zijn de schippersbeurzen afgeschaft. Sindsdien is de vrachtprijs fors gedaald. Door deze lagere vrachtprijzen zien de binnervaartschippers zich genoodzaakt heel intensief te varen. In de binnervaart is sprake van schaalvergroting. Het sociale leven kwam op een veel lager niveau, collega's werden concurrenten. Er kwamen grotere schepen die zeesten à achtien uur per dag varen, of zelfs dag en nacht doorvaren. Hierdoor neemt de werkdruk toe. De 24-uurs economie maakt het schippersleven geïsoleerd. Er is weinig rust meer. Binnervaartschipper is een veeleisend beroep. Uiteraard kan er gebruik gemaakt worden van moderne technieken en communicatiemiddelen. Ook heeft iedere schipper tegenwoordig een GSM en is in principe altijd bereikbaar, ook voor eigen gemeente. De gasolieprijzen zijn in de jaren 1999 en 2000 sterk gestegen. Desondanks vielen de bedrijfsresultaten in het algemeen niet tegen.

Helaas kunnen de schippers - door hun varend bestaan - slechts in beperkte mate meeleven met de thuisgemeente. Om een kerkdienst te kunnen bezoeken moet soms heel wat moeite gedaan worden. Getracht wordt, het kerkelijk meeleven te stimuleren. Toch is de praktijk dat een ouderling misschien wel de moeite neemt om eens te bellen naar de varende wijkleden, maar dan meestal aan hen vraagt om eens terug te bellen als ze in de buurt zijn om een afspraak te maken voor een huisbezoek. Dan zullen de trouw meelevende leden dat wel doen, maar dan lukt het nog vaak niet, omdat "aan de wal" nu eenmaal met agenda's gewerkt wordt, terwijl de schipper vaak maar kort in de buurt is. Bij een groot deel lukt het niet, omdat er nauwelijks interesse is voor een huisbezoek. Als het initiatief van de schipper zelf uit moet gaan, komt daar niets van terecht. Het blijft dus gelden dat de predikant voor de varende de aangewezen persoon is, om:

- de schippers per telefoon te lokaliseren, en dan
- de schippersgezinnen te bezoeken.

De predikant voor de varende heeft veel binnervaartschepen opgezocht in onder meer de Rotterdamse havens, Rozenburg, Utrecht, Vreeswijk, Nieuw-Lekkerland, Krimpen aan den IJssel, Dordrecht, Zwijndrecht, 's-Gravendeel, Moerdijk, Papendrecht, Slidrecht, Andel, Giessen, Werkendam, Gonnichem, Arkel, Vianen, Dreumel, Lienden, Lochem, Haafden en andere plaatsen. Het bezoeken van christelijke gereformeerde schippers geniet hoge prioriteit. Zowel schriftelijk als telefonisch worden ze benaderd, afspraken worden gemaakt en bezoeken worden gebracht.

Er zijn goede mogelijkheden voor ds. H. van der Ham om schippers te ontmoeten, naar hun verhaal te luisteren en pastoraal met hen te spreken. In "Kompas" wordt regelmatig opgeroepen te melden waar men ligt, zodat ds. H. van der Ham gericht bezoeken kan afleggen. Met een flink aantal schippers is een goede relatie opgebouwd. De varende komen zelf met hun vragen en zorgen. In verschillende levensomstandigheden is met hen meegeliefd. Als regel wordt bij elk bezoek gebeden en uit Gods Woord gelezen.

Veel pastorale bezoeken zijn gebracht. Aandacht is besteed aan specifieke vragen, zorgen en noden en de verleidingen waaraan de varende blootstaan. Het schippersleven brengt aparte gevaren met zich mee. Voordurend wordt getracht de varende meer bij het kerkelijke leven te betrekken. De weg

van behoud in Christus is gewezen. Het onderwijs vanuit Gods Woord wordt doorgegeven aan jongeren en volwassenen. Er is gewaarschuwd, bemoedigd en getroost. Aan het geestelijke leven wordt, zo getrouw mogelijk, inzicht gegeven. Een aantal schippers is tegen zondagsvaart. Er zijn ook christelijke gereformeerde varende (die op zondag laden, lossen en/of varen). De zondag als rustdag staat onder druk. Schippers, die niet op zondag varen, krijgen het er niet gemakkelijk op. In gesprekken komen deze zaken regelmatig aan de orde. Er wordt met ernst en liefde gewaarschuwd tegen deze ontwikkelingen. Vaak is met onkerkelijke en randkerkelijke schippers, die van Gods Woord vervreemd zijn gesproken. Regelmatig kwam het voor, dat zij zelf vertelden van hun persoonlijke of zakelijke zorgen, over de kinderen op het internaat en de moeiten die dat met zich meebrengt. Er was een geopende deur om met hen te spreken en belangstelling te wekken voor het christelijk geloof.

Veel Evangelien zijn verspreid en exemplaren van "De Levensbron" (het Nieuwe Testament en de Psalmen) zijn aan varende gegeven. Van de brochure "Geloof in Christus", van de hand van J. Benton, wordt gebruik gemaakt. In de binnervaart ontmoet men zeer regelmatig buitenlandse matrozen. Zo mogelijk wordt met hen gesproken en ontvangen zij een Evangelie in hun eigen taal. Regelmatig wordt een bezoek gebracht aan zieken (uit de wereld van de varende) in de ziekenhuizen. Zij stellen een bezoek bijzonder op prijs.

3.4.1.2. Activiteiten C.G. Kerken in andere havengebieden

In de verslagperiode werden door Christelijke Gereformeerde kerken op plaatsen, waar grote concentraties van schepen zijn, activiteiten ontplooid. Deputaten zijn hiervan op de hoogte. In Zwolle worden de schepen regelmatig bezocht - 6 keer per jaar wordt op zondagavond een bijbelstudieavond gehouden. Tussen kerst en oud en nieuw worden de christelijke gereformeerde schippers, alsook wel andere schippers bezocht door predikant en schippersouderling.

In Geet, België, een havenstad, waar steeds ook een groot aantal schepen is te vinden, wordt vanuit het Evangelisch Centrum elke zaterdag de haven bezocht. Doorgaans wekelijks bezoeken christelijke gereformeerde schippers de diensten en bijbelstudieavonden in het Evangelisch Centrum Rehoboth. Ds. H. van der Ham is in de afgelopen verslagperiode verschillende malen voorgegaan in de diensten.

3.4.1.3. Interkerkelijke contacten

Onder de geestelijke verzorging van mensen, die werkzaam zijn in de binnervaart, valt ook het voorstaan in diensten, die speciaal voor schippers en hun gezinnen worden gehouden. In het Havenziekenhuis worden de varende opgezocht en enkele malen per jaar leidt ds. H. van der Ham de zondagse diensten. Ook preekt hij vier keer per jaar in de Trinitatiskirche te Mannheim in Duitsland. Ook enkele andere christelijke gereformeerde ambtsdragers gaan voor in de kerkdiensten. Deze diensten dragen een open karakter, terwijl zij worden ingericht, zoals dat in onze kerken gebruikelijk is.

Op zaterdag worden de Nederlandse schepen in Mannheim opgezocht en ontvangen de schippers een uitnodiging voor de zondagse dienst. Het aantal kerkgangers in de diensten te Mannheim varieert van 5 tot 30. Het volgende overzicht geeft de bezoekersaantallen per jaar.

jaar	aantal bezoekers
1996	744
1997	844
1998	904
1999	748
2000	680

Te Mannheim treft men een grote verscheidenheid van hoorders. Er komen ook onkerkelijke mensen en schippers, die zelden of nooit naar een "walgemeente" gaan. Na de dienst is er gelegenheid voor ontmoeting en gesprek. Veel contacten met niet-christelijke gereformeerde schippers worden gelegd. Bij deze contacten kwam naast het pastorale duidelijk het evangelisatorische aspect naar voren. Ook tijdens de bezoeken aan de havens en de ziekenhuizen worden gesprekken gevoerd met leden van andere kerken en met niet-kerkelijke mensen.

3.4.1.4. Contact en overleg

Ten dienste van het werk onder varende werd contact onderhouden met collega's van allerlei instanties uit binnen- en buitenland, die zich moeite geven in hun zorg voor varende in pastoraal, sociaal-maatschappelijk en cultureel opzicht.

3.4.2. Zeevaart

3.4.2.1. Christelijke gereformeerde zeevarende

Sinds de laatste rapportage in 1998 hebben zich in de omvang van deze groep van broeders en zusters geen opvallende wijzigingen voorgedaan. Het blijft moeilijk hen daadwerkelijk in Nederland aan boord aan te treffen. Deels omdat de Nederlandse zeevaart wereldwijd bedreven wordt en daarnaast omdat het aandoen van een Nederlandse haven vaak vertof of familiebezoek betekent.

Aan alle ons bekende christelijke gereformeerde zeevarenden wordt door ds. H. van der Ham regelmatig aandacht besteed. Hij heeft verschillende christelijke gereformeerde zeevarenden opgezocht. Ook telefonisch worden goede contacten onderhouden. Bovendien ontvangen christelijke gereformeerde zeevarenden regelmatig een rondzendbrief. Het zal duidelijk zijn dat de activiteiten van ds. H. van der Ham geen vervanging kunnen zijn van de verantwoordelijkheid, die de verschillende gemeenten dragen ten opzichte van hun eigen zeevarende leden.

3.4.2.2 Overige zeevarenden

Pastorale aandacht wordt gegeven aan zeevarenden. Er ontstaan intensieve contacten. Weeklijks worden zeeschepen bezocht te Rotterdam en aan de Moerdijk. De bemanning van een schip bestaat in de regel uit vijf tot twintig zeevarenden van verschillende nationaliteiten en dikwijls ook van verschillende godsdiensten en culturen. Ze spreken verschillende talen en regelmatig komt het voor dat ze elkaar niet eens goed verstaan. Dit is natuurlijk verre van ideaal – denk maar aan eventuele calamiteiten. Het komt zeker voor, dat zeelieden tien à twaalf maanden varen. Ze zijn (bijna) een jaar van huis. Sommigen verlangen sterk naar vrouw en kinderen. Een aantal zeeschepen komt uit landen waar de sociale en economische omstandigheden heel anders zijn dan in Nederland. De mogelijkheden van deze zeelieden zijn uiterst beperkt. Een hut is twee bij twee meter. Het zeemannsleven is niet altijd gemakkelijk.

Niet voor iedere zeevarende is het zondermeer mogelijk in wijsheid zijn geloof te belijden en te beleven. Sommigen zijn de enige christen terreden van bemanningsleden die een ander geloof aanhangen. Het is belangrijk zeevarenden op te zoeken. In veel gevallen hebben de zeelieden genoeg tijd en stellen zij het bijzonder op prijs dat een predikant aan boord komt, bij wie zij terecht kunnen met vragen en problemen.

Aan de Moerdijk liggen de zeeschepen vaak twee à drie dagen. Aandachtig is naar de zeevarenden geluisterd. Het is nodig op de hoogte te zijn van hun leef- en werksituatie. Een dag in de week is ds. H. van der Ham beschikbaar voor zeevarenden. Oprechte belangstelling is getoond. Niet alleen over de werkverhoudingen is gesproken en over de veiligheid van het schip, maar ook is gevraagd naar hun geloof. Inhoudsrijke gesprekken zijn gevoerd en het Woord van God is doorgegeven. Veel evangelien en christelijke lectuur in diverse talen zijn uitgedeeld. Als zeelieden belangstelling hebben voor een Bijbel, ontvangen zij er één.

Aan de Moerdijk zijn nauwelijks faciliteiten voor zeevarenden. Getracht is op zeeschepen iets te laten zien van een kerk die zich bekommert om zeevarenden. In pastorale bewogenheid is omgezien naar de mensen. Ds. H. van der Ham heeft meegedeeld in hun zorgen en vreugden, geluisterd naar hun vragen met betrekking tot geloof en leven en vanuit de Bijbel heeft hij getracht hulp en leiding te geven. In de verslagperiode is driemaal een pastorale brief, een zogenaamde contactbrief, geschreven aan ongeveer zeventien Nederlandse zeevarenden en mensen die bij de koopvaardij betrokken zijn. Gunstige reacties zijn ontvangen.

In de "kapel" in het Zeemanshuis aan de Willemskade te Rotterdam liggen evangelien in diverse talen. Ze worden gelezen en meegenomen. Voor de vertaling in het Tagalog, de taal van de Filippijnen, is de meeste belangstelling. Ds. H. van der Ham spreekt volgens rooster een meditatie in voor het kerstgeschenk van de werkgroep "Kerstfeest op zee" die al haar bekende zeevarenden, kerkelijk zowel als onkerkelijk, rond de kerstdagen een pakket bezorgt.

3.4.2.3 Protestantse Koopvaardij/Werk Nederland (PKWN)

Het Protestantse Koopvaardij/Werk Nederland is een overlegplatform waarin onze kerken samen met de Samen-op-Weg kerken, de Stichting Nederlandse Zeemanscentrale en het Diaconaal Havenproject georganiseerd zijn (PKWN). Ons deputaatschap is vertegenwoordigd door ds. J. Manri en br. A. Koning, adviseur voor de zeevaart.

Verslagen van de vergaderingen van het PKWN worden door deputaten ontvangen. Onder deze paraplu werken de plaatselijke comités als Protestantse Koopvaardij/Werk Rotterdam en -Amsterdam en op een minder strikte basis ook een interkerkelijke groep Eensmond in Delfzijl. Vermeldenswaardig is dat de huidige voorzitter van PKWN, br. G.J. Ornstijn, christelijk gereformeerd is. Daarnaast zijn er activiteiten van evangelische broeders, bijv. in het Scheldegebied en opereren buitenlandse kerken, als Engelse, Duitse en Scandinavische, in de grote havens. De laatste richten zich in eerste instantie op de zeevarenden van eigen nationaliteit. Het werk van ds. Van der Ham is een onderdeel van het Protestantse Koopvaardij/Werk Rotterdam. Geografisch ligt het zwaartepunt van zijn activiteiten in Moerdijk. Met de collega's wordt landelijk en plaatselijk samengewerkt en contacten worden onderhouden. Regelmatig vindt overleg plaats tussen de verschillende pastores. De periodieke vergaderingen van het PKWN worden bijgewoond.

3.4.2.4 Diensten voor zeevarenden

Elke zondag werd in het Zeemanshuis aan de Willemskade in Rotterdam een internationale oecumenische dienst gehouden. De predikanten voor varende gingen, ondersteund door vrijwilligers, de

havens langs om varende voor deze diensten uit te nodigen. Het volgende overzicht geeft het aantal bezoekers per jaar en hun nationaliteit weer:

jaar	aantal bezoekers	nationaliteiten
1996	2633	42
1997	2261	37
1998	1933	33
1999	2182	25
2000	1654	23

Vernieuw de meeste kerkgangers zijn Rooms-Katholiek. Het wordt de laatste jaren voor de zeelieden steeds moeilijker de diensten in het Zeemanshuis te Rotterdam te bezoeken. Rotterdam kent een drukke haven waar de ligtiden bijzonder kort zijn. Sommige schepen die op de zaterdag bezocht worden, varen nog voor de zondag of op de zondag weg. Het komt regelmatig voor dat zeelieden op de dag van de Heere hard moeten werken of niet naar de kerk kunnen c.q. mogen. Met name de grote zeeschepen liggen steeds verder van Rotterdam-Centrum verwijderd. Voorts heeft het feit dat de winkels in Rotterdam iedere zondag open zijn een negatieve invloed op het aantal bezoekers van de diensten. Zeelieden gaan zelf boodschappen doen.

Aan het voorgaan van ds. H. van der Ham in de zondagse diensten in het zeemanshuis aan de Willemskade te Rotterdam is met ingang van januari 1999 helaas een einde gekomen.

Er is een nieuwe rooms-katholieke geestelijke gekomen te Rotterdam. Deze benadrukt dat hij de eucharistie viert in de rooms-katholieke traditie. Dat is een verschuiving. Voorheen was er elke zondag een oecumenische dienst. Wanneer er nu een rooms-katholieke priester voorgaat, is het een rooms-katholieke dienst met een rooms-katholieke mis in oecumenische context. Leden van andere kerken zijn welkom.

De rooms-katholieke geestelijke beroept zich op de bisschop.

Aan ds. H. van der Ham is gevraagd of hij samen met een rooms-katholieke priester de eucharistie wil vieren. Deze heeft gezegd dat hij dat op Bijbelse en confessionele gronden niet kan doen en niet wil doen. Zijn voorganger, wijen ds. H. Wubs, deed het evenmin.

De rooms-katholieke geestelijke wil niet dat er een predikant voorgaat die niet bereid is samen met een rooms-katholieke priester de mis te vieren.

Een aantal Rotterdamse collega's is niet blij met de veranderingen. Ze voelen er niet voor om in een rooms-katholieke dienst te assisteren en/of misdienaar te worden. Sommigen vinden het moeilijk om zeevarenden uit te nodigen voor een rooms-katholieke mis.

Een feit is dat de meeste collega's niet langer mee willen werken aan de zondagse diensten in het Zeemanshuis aan de Willemskade te Rotterdam.

Ds. H. van der Ham heeft steeds benadrukt, dat hij bereid is in de diensten aan de Willemskade voor te gaan op de manier, zoals dat zestien jaren gegaan is.

Het Protestantse Koopvaardij/Werk Nederland (PKWN) is nu van plan de zaak voor te leggen aan de ICMA, the International Christian Maritime Association. Hopelijk kan deze organisatie een oplossing bewerkstelligen. De secretaris-generaal, ds. B. van Dijken, tot voor kort werkend voor het Prot. Koopvaardij/Werk Rotterdam is van de hele zaak op de hoogte.

Inmiddels vinden de diensten, waarin door een heel beperkt aantal pastores wordt voorgedaan, wel plaats. Het blijft echter betreurenswaardig, omdat de zeeman bij dit alles niet gebaat is.

Het PKWN organiseert elk jaar de landelijke Koopvaardijherdenkingsbijeenkomsten, die het karakter dragen van samenkomsten zoals deze op 4 mei worden gehouden. Deze diensten worden jaarlijks gehouden te Rotterdam, Amsterdam en Groningen. Ze zijn in Nederland ingesteld na de Tweede Wereldoorlog naar brits voorbeeld en vinden altijd begin november plaats. Ds. H. van der Ham werkt mee aan deze diensten.

Het aantal bezoekers van deze diensten vermindert, omdat het aantal nabestaanden van gevallen in de Tweede Wereldoorlog terugloopt. Om de zeevaart en binnenvaart meer onder de aandacht te brengen van kerkelijk Nederland is er een streven om te komen tot een "Waterzondag" waarbij op landelijke schaal alle kerken worden betrokken bij de hele varende gemeenschap en het werk, dat daarvoor wordt verricht. Een gecombineerde dag dus voor binnenvaart, baggerindustrie, koopvaardij en visserij; een steun in de rug voor de pastores en vrijwilligers. Er is wat dat betreft een achterstand in te halen.

3.4.2.5 Ontwikkelingen in het werk t.b.v. zeevarenden

In de voorbije periode is namens de S.O.W.-kerken een predikant aangesteld voor Amsterdam en de IJmond-havens. Ook wordt van hieruit aandacht geschonken aan de zeevarenden in Den Helder. Het Prot. Christelijke Militair Tehuis aldaar speelt daarin een bescheiden rol.

Tu Amsterdam is men doende een maandelijks kerkdienst te beleggen in het plaatselijke Zeemanshuis. Hiertoe zijn een S.O.W.-predikant en een rooms-katholiek geestelijke betrokken. In het noorden van het land is men van plan de maandelijks dienst in Groningen te verplaatsen naar de omgeving van

de Eemshaven. Bij het werk aldaar is een russisch-orthodox geestelijke van Nederlandse nationaliteit betrokken. Gezien het grote aantal varende alkomstig uit Rusland, Oekraïne, Polen, Estland, Letland en Litouwen is dat bevorderlijk voor het werk aldaar. Net als de vertegenwoordigers uit de scandinavische landen in de grote havens schenkt men hier ook aandacht aan internationale chauffeurs uit die landen. Door lange wachttijden voor retourlading naar het Oosten verkeren zij vaak onder minder goede leefomstandigheden. Wachttijden van twee weken zijn geen uitzondering. In de achterliggende periode heeft men in de Eemshaven een kleine gelegenheid in kunnen richten als ontvangst-centrum. Plannen voor een grotere en meer doelgerichte gelegenheid aldaar krijgen meer en meer vorm.

De zeehaven van Moerdijk, waar het werk van ds. H. van der Ham voor een groot deel wordt uitgevoerd, ondergaat een periode van groei. Meer schepen doen deze haven aan, wat dus ook inhoudt, dat het werk van een koopvaardijpastor in omvang toeneemt. Het is jammer dat er aan de wal praktisch geen voorzieningen zijn voor opvang van de bezoekende zeelieden. Bemoeienissen van plaatselijke kerken zouden hierin een verbeterende rol kunnen spelen. Dit geldt in zijn algemeenheid ook voor onze kerken in of bij havenplaatsen. Meer betrokkenheid bij het werk onder zeevarende betekent een stimulans voor allen, die zich met dit werk bezighouden. Samenwerking is ook gezocht met organisaties in de baggerindustrie. Veel zeevarende vinden daarin hun broodwinning. Deze industrie onderhoudt zelf ook een vorm van geestelijke verzorging.

3.4.2.6 ICMA

De International Christian Marine Association belegt om de drie à vier jaar een internationale conferentie. Deputaten zijn van mening dat het voor haar predikant wenselijk is deze conferenties te bezoeken. Het is immers goed op de hoogte te blijven van ontwikkelingen op het gebied van het internationale werk onder zeevarende. In verband met het bezoek van zeeschepen is het noodzakelijk, dat de predikant inzicht heeft in problemen, die zich in de zeevarende landen en op buitenlandse schepen voor kunnen doen op kerkelijk en sociaal gebied.

4. Diaconaat

Tijdens de verslagperiode is in opdracht van generale synode nagedacht over het diaconaat. Belangrijk is bij diaconale arbeid onderscheid te maken tussen de binnenvaart en koopvaardijvaart. Wat betreft de binnenvaart draagt elke Christelijke Gereformeerde kerkelijke gemeente diaconale verantwoordelijkheid voor haar leden. Ongeveer 20 jaar geleden is er vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerken te Rotterdam een diaconaal fonds ingesteld. Dit diaconale fonds met een bepaald bedrag werd voor de binnenvaart gereserveerd met het oog op eventuele calamiteiten onder de varende en hun gezinnen. Er werd bijna geen gebruik van dit fonds gemaakt. Op initiatief van fondscommissie schippersdiaconaat regio Rotterdam werd in 1999 besloten dit bedrag te storten in het eigen vermogen van het deputaatschap. Het diaconaat onder de koopvaardij is ook niet van toepassing voor onze CG zeevarende, daar er in al deze jaren geen diaconale noden geweest zijn en de CG zeevarende ook tot één van de gemeenten van onze kerken behoren. Het is schrijnend dat in de zeevaart de zogenaamde kettingschepen steeds meer voorkomen. De bemanning blijft dikwijls op het schip zonder enige vorm van salaris en vergoedingen. Soms zijn er organisaties om hen te helpen, zoals voor de Filippijnse zeevarenden; ook de zeemanscentrale kan eventueel hulp bieden. Voor zeevarende die in moeilijkheden verkeren, kan er via onze kerken een beroep gedaan worden op een fonds bij ADMA. Via de predikant, adviseurs of eventueel contactpersonen, wordt de plaatselijke gemeente waar deze schepen aan de kade liggen, gevraagd hulp te bieden en wanneer dit niet mogelijk is een beroep te doen op ADMA.

5. Publiciteit

5.1. Betrokkenen

Bij de publicatie van het één en ander zijn vooral de secretaris, de predikant voor de varende en de administrateur betrokken. Zij verzorgen de publiciteit naar kerkenraden, vervaardigen zonnodig artikelen voor de kerkelijke pers, en voeren de redactie van het eigen orgaan "Kompas" en houden een adresboekje bij.

5.2. Kompas

Elke drie maanden wordt een periodiek uitgegeven dat de naam "Kompas" draagt. In dit blad staan artikelen die betrekking hebben op zowel de binnenvaart als de zeevaart. Naast de bijdragen van de secretaris, de penningmeester en de predikant voor de varende, worden bijdragen opgenomen over "Freken wereldwijd te beluisteren via internet" en "Bijbehoudsprediking onder zeelieden." Aan de contactdagen en de tijden die dagen besproken onderwerpen werd royaal aandacht besteed. De predikant voor de varende, ds. H. van der Ham, schreef onder andere over "Sikke tijd, Verzoening, De Heilige Geest en geestelijk leven, De laatste dingen, Een vissersschepje op het Meer van Galilea, Een nieuw Binnenvaartcentrum, Koopvaardijdiensten, Een Paulusreis. Tevens wordt getracht door Bijbelstudies en meditaties geestelijke leiding te geven. Radio- en TV-diensten vanuit Christelijke Gereformeerde

Kerken worden aangekondigd. Eveneens worden de kerstvieringen in verschillende aan het water gelegen gemeenten vermeld. De kerkenraden ontvangen "Kompas" ter informatie.

5.3. Overige publicaties

Ds. H. van der Ham schreef een bijdrage over "De tekenen der tijden" in het schippersblad "Contact over water" van november 1999.

Ds. A. van Ek publiceerde over het werk van ons deputaatschap in De Wakker van 7 januari 2000 in de serie "Kerk in zicht - Werk in uitvoering". Voorts schreef hij over "Predikanten voor varende" in De Wakker van 26 mei 2000.

Het tijdschrift Terdege van 30 september 1998 besteedde aandacht aan het werk van de predikant voor de varende in een artikel "Pastor tussen Moerdijk en Mannheim."

Het Reformatorisch Dagblad van 17 augustus 1999 publiceerde eveneens een artikel over het werk van ds. H. van der Ham in het kader van een serie gesprekken met predikanten, die zich op een specifiek doelgroep richten.

De predikant voor de varende hield op verzoek van de redactie van De Wakker een week een dagboek bij van zijn werk. Het is gepubliceerd in de rubriek "Kerk in zicht" in De Wakker van 2 juni 2000.

In verschillende gemeenten werd over het werk onder de varende verteld. Ds. H. van der Ham vervulde diverse sprekebeurten voor jeugdverenigingen en studieverenigingen.

5.4. Gids voor de varende

De adressen van schippers en zeevarende worden zorgvuldig bijgehouden. In april 2000 verscheen een nieuwe editie van de Gids voor de varende. In het boekje staan alle namen, adressen en telefoonnummers van de varende, alsmede de namen van de schepen vermeld. De schippersouderlingen, adviseurs en contactpersonen staan vermeld. De Gids bevat tevens informatie en adressen van schippersinformatie en allerlei andere informatie, die van belang is voor de varende, zoals de plaatsen waar Nederlandstalige diensten worden gehouden in Duitsland, België en Frankrijk. De Gids voor de varende is verspreid onder alle varende, kerkenraden en gemeenten met varende leden en contactpersonen.

Voorstellen

Wij stellen de synode voor om te besluiten:

1. met het gevoerde beleid in te stemmen.
2. de begrotingen voor de jaren 2002, 2003 en 2004 goed te keuren.
3. wederom deputaten te benoemen voor de geestelijke verzorging van de varende.

U de leiding van de Heilige Geest in al uw synode-arbeid toebiddend, verblijven wij met heilbede.

H. Bor, waarnemend secretaris

Bijlage 99.1

Taakomschrijving adviseurs

Adviseurs:

- a. De kerkorde vermeldt de adviseurs onder punt 2 van artikel 22: "Het is wenselijk dat in overleg met de deputaten voor de geestelijke verzorging van de varende verschillende aan vaarwater gelegen kerken uit haar schippersleden een ouderling benoemen" (1956)
- b. De kerkorde noemt hen ook in bijlage 1, punt 3: "Deputaten kunnen aan hun college een drietal mensen met ervaring in de vaart, zo mogelijk ambtsdragende, als adviseurs toevoegen."

Algemeen:

- a. Behartiging van de geestelijke belangen van de zeevarende- en leden werkzaam in de binnenvaart
- b. Bijwonen van deputatenvergadering
- c. Bezoeken van onderlinge contactdagen voor de varende
- d. Contact onderhouden met de predikant voor de varende en hem zonnodig van advies dienen

Ter vergadering:

- a. Verslag uitbrengen aan deputaten van werkzaamheden
- b. Advieseren aan deputaten zodat zij tot een afgewogen besluitvorming kunnen komen.
- c. Adviseurs kunnen niet deelnemen aan stemmingen. Dit is voorbehouden aan de door GS benoemde deputaten. Dit in verband met verantwoordelijkheid handelwijze aan GS.

- d. Adviseurs zullen tijdens comitévergaderingen aanwezig zijn, ten einde in de gelegenheid te zijn hun advies uit te brengen.

Bij benoeming predikant voor de varenden:

- a. De adviseurs zullen mogelijke kandidaten zo breed mogelijk informeren ten aanzien van hun werkzaamheden.
 b. De adviseurs doen van hun contacten met kandidaten verslag aan deputaten.
 c. Namens de adviseurs zal één van hen zitting nemen in een sollicitatiecommissie, die in voorkomende gevallen gevormd zal worden.
 d. De sollicitatiecommissie komt met een voordracht, waarna deputaten stemmen.
 e. De adviseurs zullen evenals deputaten zwijgslicht inachtnemen rondom kandidaten.

Bijlage 99.2

Procedure voor het beroepen van een predikant voor de varenden.

1. Vacaturestelling

Aan de hand van de instructie wordt de vacature vastgesteld.

2. Tijd

Tijdlijn uitzetten voor de procedure.

3. Publiciteit

Vastleggen hoe de vacature in de publiciteit wordt gebracht.

4. Procedure

Alle predikanten en studenten binnen onze kerken worden persoonlijk benaderd en in kennis gesteld van de vacature voor een predikant voor de varenden, met de oproep, dat belangstellenden tot een bepaalde datum kunnen solliciteren.

Nadere informatie kan worden verkregen bij de secretaris en of de voorzitter van deputaten varenden.

5. Sollicitatiebrieven

Reflectanten kunnen hun sollicitatiebrieven richten aan het adres van de secretaris.

6. Deputaatschap

Samenstelling uit:

Deputaten

Ouderlingen en adviseurs

Administrateur

Vertegenwoordiger van de roepende kerk

7. Commissie

Het lijkt raadzaam om een voorbereidingscommissie te benoemen, die als taak krijgt zo mogelijk met eenduidige voordracht te komen aan het voltallige deputaatschap.

In deze commissie hebben zitting en stemrecht:

- 3 deputaten

- 2 varenden en/of adviseurs

B. Selectie:

1. Inzage van de sollicitatiebrieven:

hele deputaatschap

2. Gesprekken met sollicitanten

commissie

3. Kennismaken met het werk Binnenvaart:

varende ouderlingen

Koopvaardij:

adviseurs en PKW/N

4. Voordracht

commissie

5. Kennismaking

hele deputaatschap

B. Beslissing

a) Voorbereiding 11m 5

hele deputaatschap

b) Financien

hele deputaatschap

c) Beroepen deputaten

varenden

d) benoeming deputaten

varenden

Bijlage 99.3

Begrotingen 2002 t/m 2004 van deputaten geestelijke verzorging varenden

Hieronder volgt een opstelling van de begroting voor de jaren 2002 t/m 2004.

De bedragen zijn opgenomen in euro's.

Bij de omslagbepaling wordt uitgegaan van een ledental 74.500.

	raming 2001 f	begroting 2002 €	begroting 2003 €	begroting 2004 €
BATEN				
Omslag	119.200	62.465	64.600	66.885
Vrijwillige bijdragen varenden	9.100	4.150	4.150	4.150
Interst	5.300	2.415	2.415	2.415
	<u>133.600</u>	<u>69.030</u>	<u>71.165</u>	<u>73.450</u>
LASTEN				
Personelekosten				
Tiaktament	95.640	44.700	46.040	47.420
Werkkosten	10.795	5.050	5.200	5.350
Bijdrage Ementkaas	13.650	6.380	6.570	6.760
Kompas				
Drukkosten	1.630	770	800	830
Verzendkosten	825	390	405	420
Administratieve hulp	560	265	275	285
Diverse kosten				
Dienstenbureau	12.185	6.480	6.730	7.080
Secretariaatskosten	100	100	100	100
Accountantskosten	1.250	590	615	640
Reis- en vergaderkosten deputaten	3.960	1.870	1.945	2.025
Kantoorbehoeften	600	280	290	300
Abonnementen en bijdragen	445	210	220	230
Porti- en telefoonkosten	410	195	205	215
Kosten Mannheim en koopvaardij	1.200	545	545	545
Conferentiekosten	1.500	680	680	680
Diverse kosten	1.120	525	545	565
	<u>145.870</u>	<u>69.000</u>	<u>71.165</u>	<u>73.450</u>
SALDO	<u>12.270 -</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>

De berekening van de omslag over 2002-2004:

2002 62465*(74500x0,99) = euro 0,85

2003 64600*(74500x0,99) = euro 0,88

2004 66885*(74500x0,99) = euro 0,91

Om de begroting over 3 jaar sluitend te houden is een omslagbijdrage van euro 0,88 nodig.

Het Eigen Vermogen voldoet aan de norm 1x de jaaruitgaven.

Eigen Vermogen per 1 januari 2001	160.625
Saldo 2001	12.270 -
	<u>148.355</u>
Eigen Vermogen per 1 januari 2002	148.355

**Rapport 5 van commissie 3 (pastoraat en eredienst)
inzake deputaten voor de geestelijke verzorging van de varenden**

Uw commissie heeft kennis genomen van het rapport van deputaten.

Uw commissie spreekt haar waardering uit voor het werk dat de schipperspredikant, ds. H. van der Ham heeft verricht in zijn eerste verslagperiode. Hij heeft zich consciëntieus ingezet om vertrouwd te raken met zijn werkkollega's, namelijk de 120 adressen van de christelijke gereformeerde binnenwaartschippers. Het zoeken van pastorale contacten met die schippersgezinnen vormt een centraal onderdeel van zijn werk naast het voorgaan in kerkdiensten voor schippers in Mannheim en Rotterdam en het leggen van evangelisatorische contacten met bemanningsleden op verschillende zeevaartschepen.

Communicatie met 'onze' schippers vindt plaats via moderne communicatiemiddelen, het kwartaalblad 'Kompas', de contactpersonen in gemeenten die aan de vaartroutes liggen en de contactdagen.

Ds. Van der Ham laat zich toerusten en bijscholen tijdens de conferenties van het ICMA.

Uw commissie spreekt ook haar waardering uit over het vele pastorale werk dat door de pastorale commissie wordt verricht onder onze schippersgezinnen.

Deputaten beschikken over tweedele adviseurs: de varende ouderling, br. G. Pöker en br. J. Aarnoudse varende schipper die geen ambtsdrager (meer) is.

Deputaten overwegen (nog) niet een eigen website te openen ter bevordering van de communicatie.

Er is sprake van een benaming van pastoraal werk in de sector zeevaart met name in het Moerdijkgebied.

Uw commissie is overtuigd van de noodzaak van het schipperspastoraat mede door de eigen problematiek waarmee schippersgezinnen te maken hebben: de plaatsing van de kinderen op het schippersinternaat en daarmee het uit handen geven van een deel van de christelijke opvoeding; de afstand tussen varende ouders en zieke kinderen op het internaat; schoolproblemen van de kinderen; de anorme investeringen van met name jonge schippers in hun (nieuwe) schepec; het niet actief kunnen deelnemen aan de gemeente waartoe men behoort; grote werkdruk door het verdwijnen van de schippersbeurs en het instellen van de vrije vaart; zondagsarbeid. Specifieke pastorale aandacht is nodig in al die (gezins-)situaties.

Uw commissie heeft met deputaten gesproken over het (nog meer) inschakelen van de plaatselijke gemeente ten behoeve van de pastorale bearbeiding van de eigen varende gemeenteleden. Deputaten zoeken naar mogelijkheden om dat te doen. Met name de uitbreiding van de scheepvaart in het Moerdijkgebied heeft de bijzondere aandacht van ds. Van der Ham en van deputaten. Gezocht wordt naar de mogelijkheid van een ontmoetingsruimte voor de zeelieden.

Ds. Van der Ham heeft geen contacten met werkers in de baggerindustrie.

Deputaten onderhouden interkerkelijke contacten via het overlegplatform Protestants Koopvaardij Werk Nederland (PKWN).

Zonodig wordt diaconale zorg besteed aan bemanning van kettingschepen.

Uw commissie heeft gesproken over het niet meer voorgaan van ds. H. van der Ham in het zeemanshuis aan de Willemskade te Rotterdam. Het zeemanshuis is van origine een r.k.-zeemanshuis. De huidige r.k.-geestelijke wil oecumenische diensten met een sterk r.k.-karakter. Zo is het in het verleden nooit geweest. Het ICMA zoekt naar een oplossing voor dit recent ontstane probleem.

Uw commissie heeft deputaten geadviseerd dat dit probleem ook ter tafel kan worden gebracht in het CIO (Contact in Overheidszaken) waarvoor het ICMA geen oplossing vindt.

De terugloop van het aantal kerkgangers in de diverse schippersdiensten hangt o.a. samen met de verhoogde werkdruk.

Het PKWN denkt na over het instellen van 'een waterzondag', een dag om in de kerken bijzondere aandacht te schenken aan de gehele scheepvaartsector.

Wat betreft bijlage 1 – taakomschrijving van de adviseurs – stelt uw commissie een aantal wijzigingen voor. Onder het kopje 'algemeen', sub c kan het woord 'ouderling' verwijderd worden. Onder het kopje 'ter vergadering' sub a de zin als volgt formuleren: 'verslag van werkzaamheden uitbrengen aan deputaten'. Idem sub b de zin als volgt formuleren: 'deputaten adviseren'.

Wat betreft bijlage 2 – toevoegen punt 10 relatie van deputaten met de zendende kerk.

Deputaten dragen verantwoordelijkheid voor de uitvoering van bijlage 45 K.O.

Uw commissie stelt u voor:

1. deputaten te danken voor hun werk en hun handelingen goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

H. van den Heuvel, rapporteur

Rapport 7 van commissie 4 – Voorstellen vanuit vergadering

Onderstaande ter vergadering ingediende voorstellen tot wijziging zijn door de commissie besproken. In overleg met deputaten stelt de commissie het volgende voor:

Voorstel ds. H. van den Heuvel:

besluit 1:

'deputaten geven – op verzoek van de kerkenraad voortgaand aan het concrete beroepingswerk een schriftelijk gemotiveerd advies aan de kerkenraad'

Voorstel commissie:

Het voorstel van ds. H. van den Heuvel kan zo worden opgevat dat de kerkenraad gemotiveerd advies mag vragen, maar niet behoeft te vragen. Dat is echter niet de bedoeling van het voorstel tot wijziging van art. 4, sub 4b K.O. Om te voorkomen dat er misverstand ontstaat over de bedoeling, stelt de commissie een enigszins andere formulering voor die op onderstaande wijze geïntegreerd kan worden:

Artikel 4, sub 4b K.O. wordt als volgt (cursief te nieuw):

Een kerkenraad die een predikant of beroepbaar gasteld kandidaat uit een kerkgemeenschap in het buitenland wenst te beroepen, zal (na eerst ... betreffende persoon en' vervalt) deputaten correspondentie verzoeken om schriftelijk een gemotiveerd advies te geven aan de kerkenraad over de te beroepen persoon, waarbij aandacht geschonken wordt aan de situatie in zijn kerkverband, de opleiding in die kerken, en overige ter zake zijnde belangrijke informatie. Dit advies dient, zodra de klasse erbij betrokken wordt, aan de klasse bekend gemaakt te worden.

Vervolgens zal de kerkenraad na eerst de gemeente gehoord te hebben advies vragen aan de klasse, die dit advies niet zal geven voordat zij de mening van genoemde deputaten heeft gehoord.

besluit 3:

de inhoud van dit "contact" als volgt te omschrijven:

1. gemeenschappelijke activiteiten in gebieden ..... zie artikel 51 B.6.
in artikel 51 B.6 te laten vervallen ..... omdat B.6 de inhoud wordt van het nieuwe "contact"

Voorstel commissie:

Dit wordt niet overgenomen. B. 6 moet blijven bij B. om in de lijn te blijven met A. 9. Voorgesteld wordt besluit 3 op te nemen als artikel 51 C.

Voorstel ds. D. Visser

besluit 3:

het bieden van geestelijk contact vanuit de verbondenheid aan Christus;
samenwerking .....
het bieden van geestelijke ondersteuning;

Voorstel commissie:

Dit wordt niet overgenomen, omdat de FRC dezelfde omschrijving heeft voor "Contact" en het goed is om dit synchroon te laten lopen. Bovendien is het van belang dat een en ander op de voorgestelde wijze nader gestipuleerd is.

Voorstel ds. M.H. Baan, gesteund door ds. M. van der Stuyt en H. Bor

besluit 5.2:

De woorden 'nauwlettend te blijven volgen' vervangen door: af te keuren wat betreft de vrouw in het amt.

Voorstel commissie:

Dit wordt niet overgenomen. Uit het deputatenrapport blijkt duidelijk dat een af te leggen bezoek in dat kader staat en er voorzichtigheid betracht moet worden vanwege vermeende bevoogding.

Voorstel L. Mak (gesteund)

besluit 5.1:

Weglaten "Oost" in Oost Europa.

Voorstel commissie:

Dit wordt niet overgenomen, omdat dit voor deputaten een onnodige en te grote uitbreiding zou betekenen.

Voorstel ds. J. Westerink

besluit 5.3:

3a. de L.R.C. mee te delen dat wij op dit moment niet overgaan tot het aanbieden van correspondentie.
3b. het overleg met de R.C.S.L. ten aanzien van het aanbieden van correspondentie voort te zetten en in 2004 een beslissing te nemen.

Voorstel commissie:

3a. overgenomen door commissie.

3b. gewezigd; het onderzoek naar mogelijke contactoefening met de R.C.S.L. voort te zetten en in 2004 een beslissing te nemen.

Voorstel oud. R. Procee

5c wijzigen in:

"erop toe te zien, dat behalve de belangrijke zaak van de zending ook andere zaken van gemeenschappelijk belang voldoende aan de orde zullen komen".

Overgenomen door commissie

R. Kok, rapporteur

BIJLAGE 102

Art. 162, 164

Naar een helder kader**Rapport van de studietoelichting betreffende begeleiding en uitkering ingeval van voortijdige ambtsbeëindiging**

De commissie voortijdige ambtsbeëindiging predikanten (CVAP) is een studietoelichting van drie leden, met kennis en ervaring ten aanzien van kerkrecht, sociale wetgeving, arbeidsrecht en financiën.

De commissie is door de generale synode 1998 benoemd en is als volgt samengesteld:

Ds. G. Bijkirk te Enschede, voorzitter

Mr. A.J. de Geus te Nieuwegein (thans wonende te Utrecht), secretaris

C. Kleinjan A.A. te Barneveld

Drs. H.J. van Maanen te Lunteren, adviseur

In dit rapport bespreken wij ten eerste de opdracht, ten tweede geven wij een beleidsvoorstel. In de titel verwijzen wij naar de kern van onze opdracht: algemene richtlijnen te ontwikkelen voor begeleiding van en uitkering aan predikanten die voortijdig hun dienst hebben beëindigd.

De CVAP heeft ten maal vergaderd en heeft behalve de stukken van de laatste en eerdere synodes ook stukken bestudeerd van de particuliere synode van het Noorden en enkele stukken van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). De commissie heeft overleg gepleegd met ds. Quant betreffende de reikwijdte en fasering van de opdracht, met de eveneens door de generale synode '98 ingestelde commissie losgemaakte en gepatriëerde predikanten (commissie Van Beek c.s.) en met deputaten onderlinge bijstand en advies (voornamelijk via onze adviseur).

De CVAP heeft zich grondig beraden op de mogelijkheid van algemene richtlijnen. Een grote moeilijkheid is dat de situaties van voortijdige beëindiging zeer uiteenlopend zijn (van repatriëring na zendingsarbeid tot afzetting) en ook in individuele gevallen wat betreft weging van rechten en plichten ver uit elkaar kunnen liggen. Wij geven in dit rapport een kader waarbinnen deze uiteenlopende situaties voortaan behandeld kunnen worden. Wij stellen voor dat een nieuw deputaatschap Voortijdige Ambtsbeëindiging met een sectie Uitkeringen en een sectie Begeleiding deze materie verder ter hand zal nemen en ook nieuw opkomende gevallen zal behandelen. Dit misschien op het eerste oog magere perspectief is onze inziens te verkiezen boven de betrekkelijk onsamenhangende benadering van opeenvolgende synodes, en van een in de huidige regeling nog groter aantal betrokken commissies en deputaatschappen.

Het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging vormt een duidelijk aanspreekpunt, er komt één adres. Hier kan een kerkelijke rechtspraak ontwikkeld worden waarin werkendeweg verder duidelijk kan worden waar het bij de weging van rechten en plichten in de praktijk op aan komt.

Opdracht

De CVAP heeft zich op haar opdracht (een copie van de Acta, art. 294 punt 5, pagina 147 en 148 is als bijlage aan dit rapport toegevoegd) beraden en daarin de vijf onderdelen a t/m e als volgt onderscheiden en gegroepeerd:

Onderdelen a, b en c

- begeleiding/levensonderhoud bij ambtsbeëindiging voor het bereiken van de leeftijd van 65 jaar door repatriëring, losmaking, afzetting, verlatting, etc.

Onderdeel d

- begeleiding/uitkering in geval van emeritaring bij ouderdom, arbeidsongeschiktheid en overlijden, inclusief het vraagstuk van de "opbouw" van rechten als er geen sprake is van actieve dienst.

Onderdeel e

- praktische consequenties van de art. 11 en 12 K.O.

Wij hebben ons in eerste instantie gericht op de onderdelen a, b en c. Hierover geeft ons rapport een voorstel voor een kader dat orde schept in de "lappendeken" van de nu bestaande (voortopige) regelingen, spoort met de KO en in redelijke verhouding staat tot de sociale zekerheid in de wereld.

Bij onderdeel d rijst de vraag of het werkelijk de bedoeling is om de gehele emeritaatsregeling door te lichten en een nieuwe regeling te ontwerpen, welke motieven er zijn om deze opdracht juist bij ons neer te leggen, met welke eerdere discussies daarbij rekening is te houden, en hoe onze taak zich verhoudt tot de taak van het permanente deputaatschap emerititas.

Wij adviseren de generale synode om dit deel van de opdracht opnieuw te verstreken, met de mogelijkheid om de opdracht toe te spitsen en de foedeling van de opdracht nader te overwegen.

Over onderdeel e hebben wij ons niet afzonderlijk gebogen, wij hebben onze aandacht geconcentreerd op de onderdelen a, b en c. De opvatting dat "het ambt vervalt als het zich niet uit kan leven" (in onze kerken algemeen bekend, beschreven door Nauta enevens gevonden in de Acta der Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt): "... terwij naar de Schrift roeping door een concrete gemeente noodzakelijk is voor het dienen in het ambt...") hebben wij in onze visie op de "zorgplicht" verwerkt. Dit hebben wij echter niet uitgewerkt in een regeling tot ontfeffing uit de bevoegdheden van het ambt. Wij schrijven ons niet gereed en bekwaam tot dit vraagstuk.

Het recht vanuit de kerken om te adviseren over te gaan tot een andere staat des levens hebben wij evenmin afzonderlijk bestudeerd, maar wij hebben dit recht wel opgenomen in onze uitwerking van het recht op begeleiding. Tegenover het recht dat de predikant heeft op begeleiding staat de plicht tot opvolging van aanwijzingen, op straffe van korting van hoogte en/of duur van de uitkering. Het recht om vanuit de kerken deze aanwijzing te geven berust voortaan bij het nieuwe deputaatschap.

Beleidsvoorstel inzake begeleiding van en uitkering aan predikanten die hun dienst voortijdig hebben beëindigd

In dit voorstel geven wij antwoord op de onderdelen a, b en c van onze opdracht. Het onderstaande scheidt orde in de "lappendeken", spoort met de KO en staat in redelijke verhouding tot de richtlijnen van de wereld.

Kort samengevat bestaat dit voorstel uit acht lijnen:

1. De zorg voor het levensonderhoud heeft een tijdelijk karakter
2. Op het principe van tijdelijke zorgplicht in overgangssituaties zijn uitzonderingen (verlatting, afzetting, andere staat des levens)
3. Voor alle overgangssituaties waarin een tijdelijke kerkelijke zorgplicht aanwezig is komt er één adres en één kader van richtlijnen
4. Er komt een nieuw deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging met een sectie uitkeringen en een sectie begeleiding
5. De zorgplicht moet sporen met de hedendaagse sociale wetgeving
6. De uitkeringsrichtlijn is gebaseerd op de Werkloosheidswet
7. De predikant heeft recht op begeleiding naar ander werk
8. Geschillen worden beslecht door arbitrage

Bij aanvaarding van onze voorstellen kunnen de volgende regelingen worden ingetrokken:

- GS besluit 1998 overbruggingsregeling repatriërende predikanten
- GS besluit 1998 voortopige regeling losgemaakte predikanten
- GS besluit 1986 afgazette predikanten
- De in bijlage 47 KO genoemde verplichting tot het treffen van een overbruggingsregeling door kerkenraad en classis na ontsluiting van een wettelijke regeling voor ex-legerepredikanten

Wij adviseren u tevens om de in 1998 ingestelde begeleidingscommissie van drie leden (commissie Van Beek) op te heffen en de begeleiding zoals destijds bedoeld in dit nieuwe kader te plaatsen.

Naar een helder kader: de acht lijnen van het voorstel toegelicht

1. De zorg voor het levensonderhoud heeft een tijdelijk karakter.
Artikel 10, 11 en 12 van onze kerkorde regelt de band tussen predikant en gemeente. Artikel 12 spreekt zelfs van een roeping die leidt tot een levenslange verbinding aan de dienst der kerken. Dit betekent niet dat het

ambt van predikant in alle gevallen een permanente status heeft. Het ambt vervalt als het zich niet uit kan leven, zo schrijft Nauta. Deze opvatting wordt ook gevonden in de Acta der Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt): "...terwij naar de Schrift roeping door een concrete gemeente noodzakelijk is voor het dienen in het ambt...". Zoals het ambt dus niet een permanente status heeft, heeft ook de verzorging in het levensonderhoud geen permanente status. Er is wel een zorgplicht, maar die is nauw verbonden met de ambtsbediening.

Bij een voortijdige beëindiging van de dienst is er een tijdelijke zorgplicht, namelijk de plicht om een overgang mogelijk te maken naar een situatie waarin betrokkene in staat moet worden geacht om zelfstandig in het eigen levensonderhoud te voorzien. De tijdelijkheid van de zorgplicht staat los van de kerkrechtelijke beoordeling van de bevoegdheden als dienaar de Woords.

2. Op het principe van tijdelijke zorgplicht in overgangssituaties zijn enkele belangrijke uitzonderingen.
  - A. Eigenmachtige neerlegging leidt tot verlies van rechten. De kerkorde noemt eigenmachtige neerlegging "trouweloze verlaten" (art. 12, 80 K.O.). In dit geval ligt het risico van het levensonderhoud geheel bij de predikant en niet bij de kerken.
  - B. Een predikant die wordt afgezet heeft geen rechten. Afzetting wegens leer of leven betekent dat de band tussen predikant en kerk wordt doorgebroken. Het betreft hier dringende en gewichtige redenen waarvoor de predikant verantwoordelijkheid draagt. Er is geen zorgplicht vanuit de kerken. Deze situatie kan wezenlijk wijzigen als er verzoening plaatsvindt met de plaatselijke gemeente en als de predikant lid blijft van onze kerken. In dit geval geldt een diaconale verantwoordelijkheid, waarin de betrokken kerk de algemene regeling van toepassing verklaart.
  - C. Overgang naar een andere staat des levens: geen zorgplicht. Een predikant kan om gewichtige redenen overgaan naar een andere staat des levens. Deze redenen worden beoordeeld door classis ten overstaan van deputaten art. 49 K.O. (art. 12 K.O.). In een andere staat des levens is de roeping en de zorgplicht beëindigd en oefent de predikant een ander beroep uit. Na de overgang wordt de ex-predikant geacht zelf in zijn levensonderhoud te voorzien. Classis en deputaten art. 49 K.O. kunnen de diaconale verantwoordelijkheid als onder B genoemd van overeenkomstige toepassing verklaren.
3. Voor alle overgangssituaties waarin een tijdelijke kerkelijke zorgplicht aanwezig is komt er één adres en één kader van richtlijnen. De voortijdige ambtsbeëindiging (einde van de actieve uitoefening van het ambt) betreft in beginsel tijdelijke overgangssituaties, zoals reparativering van zendingspredikanten, uit arbeidsongeschiktheid herstelde predikanten, ex-legerpredikanten, losgemaakte predikanten, predikanten die na een korte periode van arbeid volgens art. 6 K.O. werkloos worden zonder in die arbeid volwaardige aanpakken op uitkering en begeleiding te hebben opgebouwd. De kerken hebben de plicht om in deze en vergelijkbare overgangssituaties voor haar predikanten te zorgen, voorzover zij niet uit anderen hoofde rechten hebben. Voor uitkering aan en begeleiding van deze predikanten komt er één adres en één kader van richtlijnen.
4. Er komt een nieuw deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging. Voor het behandelen van de diverse gevallen van voortijdige ambtsbeëindiging stellen wij een nieuw deputaatschap voor. Dit deputaatschap bestaat uit vijf leden; twee leden (met kerkrechtelijk inzicht en kennis van sociale wetten en financiën) vormen de sectie uitkeringen en twee leden (met kennis van de arbeidsmarkt en van scholingsvraagstukken) vormen de sectie begeleiding. Het vijfde lid is voorzitter van het deputaatschap. Wij adviseren om een personele unie aan te brengen tussen het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging (sectie uitkeringen) en het deputaatschap onderlinge bijstand en advies door eenzelfde persoon in beide deputaatschappen te benoemen. De kerkenraad en classis voorzien het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging van alle gewenste informatie. De sectie uitkeringen heeft tot taak om op basis van de uitkeringsrichtlijn uitkeringen toe te kennen. Deze sectie houdt rekening met eventuele verwijfbaarheid – zowel van de kerken als van de predikant – en kan de uitkering in hoogte en/of duur beperken. De predikant die in het ambt geen werk meer heeft wordt begeleid door de sectie begeleiding. Bij deze taak houdt de sectie rekening met de capaciteiten van betrokkene en de mogelijkheden op de arbeidsmarkt. De sectie begeleiding kan aanwijzingen geven (bijvoorbeeld naar passend werk, sollicitatie, omscholing) en middelen (bijvoorbeeld scholing, reiskosten) verstrekken. De kosten die de begeleidingscommissie maakt of genereert komen ten laste van deputaten onderlinge bijstand en advies.
5. De zorgplicht moet sporen met de hedendaagse sociale wetgeving. De zorg van de kerken voor het levensonderhoud van predikanten na beëindiging van de ambtelijke dienst moet redelijk zijn in vergelijking met het actuele niveau van rechtsbescherming in de sociale zekerheid. De

predikant heeft niet de wettelijke rechten die werknemers hebben, maar de kerk mag niet onbarmhartiger zijn dan de wereld. Daarom zullen uitkering en begeleiding van een behoorlijk niveau moeten zijn.

6. De uitkeringsrichtlijn is gebaseerd op de Werkloosheidswet. De tijdelijke uitkeringen hebben een variabele maximale duur, waarbij de staffel van de werkloosheidswet model heeft gestaan. De leeftijd op het moment van voortijdige ambtsbeëindiging is bepalend voor de duur van de uitkering:

Tot en met 27 jaar:	maximumduur 6 maanden
28-32 jaar:	maximumduur 1 jaar
33-37 jaar:	maximumduur 1 jaar en 6 maanden
38-42 jaar:	maximumduur 2 jaar
43-47 jaar:	maximumduur 2 jaar en 6 maanden
48-52 jaar:	maximumduur 3 jaar
53-57 jaar:	maximumduur 4 jaar
57-65 jaar:	maximumduur 8 jaar (tot 65 jaar)

De hoogte van de uitkering bedraagt 70% van de grondslag die geldt voor de emeritaatsvoorziening. Het niveau van 70% (en daarmee de hoogte van de uitkering) is aanvankelijk lager dan het percentage in een aantal thans geldende voorlopige regelingen. De uitkeringsduur wordt echter, met name voor oudere predikanten, langer. Naast een wat scherpere inkomsterugval in de beginperiode (die aldus wordt voorgesteld, staat een recht op begeleiding, dat in de thans geldende voorlopige regelingen nog nauwelijks een plaats heeft gekregen. Zo wordt, in overeenstemming met de hedendaagse sociale wetten, de zorgplicht van de kerken, meer dan tot heden het geval was, gericht op werkhervatting en iets minder op inkomensvoorziening.

De minimumduur van de uitkering is in geval van verwijfbaarheid jegens de predikant zes maanden en het niveau is bij korting wegens verwijfbaar gedrag tenminste gelijk aan 70% van het wettelijk minimumloon voor werknemers.

De uitkering komt voor het eerste jaar ten laste van de kerk of het deputaatschap waar de predikant lastelijk diende, daarna voor rekening van deputaten onderlinge bijstand en advies.

7. De predikant heeft recht op begeleiding naar ander werk. De predikant die voortijdig de actieve bediening van het ambt beëindigt heeft recht op begeleiding naar ander werk. De verantwoordelijkheid voor het verkrijgen van ander werk berust bij de predikant zelf. De sectie begeleiding geeft bijstand door middel van ondersteunende gesprekken, referenties, aanwijzingen (bijvoorbeeld naar passend werk, sollicitatie, omscholing), verstrekking van middelen (bijvoorbeeld terzake van scholing, reiskosten). De predikant is verplicht de aanwijzingen van de sectie begeleiding op te volgen en de aangewezen middelen nuttig te gebruiken. Het gedrag van betrokkene als werkzoekende wordt getoetst door de sectie uitkeringen, die wegens verwijfbaarheid de uitkering kan korten.
8. Geschillen worden beslecht door arbitrage. De predikant heeft het recht om, zonder opschortende werking, in beroep te gaan tegen besluiten van het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging. In geval van geschillen, die zuiver betrekking moeten hebben op het gestelde in deze richtlijnen, wijzen beide partijen ieder binnen maand na het besluit een onafhankelijke (niet gebonden aan het zakelijke of persoonlijke belang van betrokkenen) arbiter aan. Deze beide arbiters zoeken zelf binnen een maand een derde onafhankelijke arbiter. Het oordeel van deze drie arbiters is bindend.

Bijlage 102.1

Voorstel regeling studietoelagen

- 1.1 Er wordt een studietoelagencommissie ingesteld van drie leden, met kennis en ervaring ten aanzien van kerkrecht, sociale wetgeving, arbeidsrecht en financiën.
- 1.2 De commissie heeft tot taak:
  - a. zo mogelijk een regeling op te stellen met algemene richtlijnen voor begeleiding van en uitkering aan predikanten die voortijdig hun dienst hebben beëindigd, in aanmerking nemend dat aan het ambt van predikant geen persoonlijke permanente status kan worden toegekend, voorts onder meer rekening houdend met ontwikkelingen in de sociale wetgeving en met regelingen in de samenleving terzake van werkloosheid, afvloeiing en herplaatsing en aandacht gevend aan een juiste doorbelasting van de kosten binnen het kerkverband;

- b. te bevorderen dat er voldoende onderlinge afstemming is tussen de sub a bedoelde regeling en de vastgestelde specifieke voorlopige regelingen voor begeleiding van en uitkering aan losgemaakte predikanten, repatriërende missionaire predikanten en (andere) predikanten krachtens art. 6 K.O.;
- c. in plaats van de specifieke regeling van 1986 voor afgezette predikanten een geactualiseerde specifieke regeling te ontwerpen voor begeleiding van en uitkering aan predikanten die zijn afgezet en eventueel predikanten die het ambt hebben verlaten, een regeling die in een juiste verhouding dient te staan tot de andere begeleidingsregelingen;
- d. een specifieke aangepaste regeling op te stellen voor begeleiding en uitkering in geval geval van emeritering wegens
1. het bereiken van het maximaal aantal dienstjaren of de 65-jarige leeftijd, daarbij uitgaande van afstemming van de uitkering op het aantal volle jaren van vervulling van het predikantsambt in de gemeenten van ons kerkverband (met inbegrip van de jaren waarvoor door betrokkene premie aan de emeritaatskas is afgedragen) in relatie tot het (eventueel nader vast te stellen) aantal jaren dat recht geeft op volle emeritaatsuitkering of
  2. het eerder optreden van gehele dan wel gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid of eerder overlijden, daarbij uitgaande van uiterlijk redelijke afstemming van de uitkering op de mate waarin daaraan voorslaand sprake was van deelbaarheid en op de mate van arbeidsongeschiktheid, steeds met inachtneming van verworven rechten en aanvaardbare gewekte verwachtingen bij thans hun dienst vervullende predikanten;
- e. de praktische consequenties van de art. 11 en 12 K.O. in het kader van de onderhavige problematiek te onderzoeken, met name ten aanzien van
1. de relatie tussen de plicht en het recht van de predikanten om levenslang de kerken te dienen en de roeping van de kerken om hen te onderhouden;
  2. het recht van de kerken om een predikant dringend te adviseren over te gaan tot een andere staat des levens;
- f. te rapporteren aan de volgende generale synode en daarin tevens voorstellen voor te leggen
- 1.3. Deputaatschappen zijn gehouden informatie te verstrekken aan en overleg te plegen met de commissie indien deze daarom vraagt.

BIJLAGE 103
Art. 162, 184

Rapport 9 van commissie 3 (pastoraat en eredienst) inzake het rapport van de studietoelcommissie betreffende begeleiding en uitkering in geval van voortijdige ambtsbeëindiging

Uw commissie heeft met waardering kennis genomen van het rapport van de studietoelcommissie getiteld 'naar een helder kader'. Uw commissie is van mening dat het de studietoelcommissie gelukt is helderheid te scheppen in de 'lappendeken' aan (voorlopige) synodale regelingen verwoord in het rapport. Uw commissie heeft eveneens kennis genomen van rapport 7 van commissie 6 inzake deputaten onderlinge bijstand en advies de alinea's 3 en 4.

De commissie voortijdige ambtsbeëindiging predikanten, de CVAP heeft haar opdracht uitgevoerd wat betreft de punten 5.2.a,b,c. - Acta GS-98, blz. 147.

De CVAP heeft zich niet bezig gehouden met opdracht 5.2.d omdat de omschrijving van de opdracht niet helder was en de CVAP zich afvraagt of deze taak niet behoort tot de verantwoordelijkheid van deputaten emeritaatskas.

Uw commissie is van mening dat deze opdracht niet opnieuw behoeft te worden verstrekt omdat de generale synode 1986 de Commissie Emeritaatsregeling heeft ingesteld met de opdracht te onderzoeken onder welke voorwaarden en tegen welke kosten predikanten ondergebracht kunnen worden bij een pensioenfonds. Uw commissie verwijst hiervoor naar rapport 9.35 (bijlage 128).

De CVAP is onvoldoende toegekomen aan de uitvoering van opdracht 5.2.e omdat de tijd ontbrak zich intensief te verdiepen in de principiële en kerkordelijke vragen die samenhangen met de visie op het ambt verwoord in art. 11, 12 K.O. en in het verlengde van hun bezinning het zo mogelijk opstellen van een regeling tot ontheffing uit de bevoegdheden van het ambt van predikant. De CVAP acht het van fundamenteel belang dat de synode DVA of het deputaatschap kerkorde en kerkrecht de opdracht geeft boven genoemde vragen te bestuderen en daarvan verslag te doen aan de synode van 2004. Deze studie is ook van belang voor de predikanten zelf. Hun rechtspositie en radicaal is in het geding bij voortijdige ambtsbeëindiging. De vraag 'hoe lang mag ik nog predikant blijven' dient beantwoord te worden.

Uw commissie geeft in overweging om die termijn voorlopig te limiteren tot 3 jaar in afwachting van het rapport van DVA in dezen.

Uw commissie onderstreept de noodzaak van een nadere doordenking van de vraag of het ambt vervalt als het zich niet uit kan leven en de consequenties zowel voor de predikant als voor de kerken wanneer die vraag positief wordt beantwoord. Een synodale uitspraak op dit punt acht uw commissie van groot belang. Het is tot dan toe nodig het overgangrecht dat een predikant heeft na voortijdige ambtsbeëindiging 'waterdicht' te regelen in verband met mogelijke arbeidsrechtelijke- en/of juridische complicaties en/of gevolgen voor de kerk.

Uw commissie stemt dan ook in met het voorstel van de studietoelcommissie om een deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging (DVA) te benoemen met een sectie uitkeringen (DVA-U) en een sectie begeleiding (DVA-B). Het belang van dit deputaatschap hangt samen met het feit dat er één kerkelijk adres komt voor de afwikkeling van de tijdelijke zorgplicht en begeleiding van de predikant wiens ambtswerk voortijdig is beëindigd. Tevens ontwikkelt dit deputaatschap een kerkelijke rechtspraak met het oog op het voorkomen van rechtsongelijkheid en het bevorderen van zorgvuldigheid in genoemde situaties.

Uw commissie is het derhalve niet eens met het in rapport 7 van commissie 6 gestelde dat de gedachten van de studietoelcommissie sterk neigen in de richting van een bureaucratische centralisatie. De studietoelcommissie stelt de synode voor dat er één kerkelijk aanspreekpunt komt ter afhandeling van een besluit van een kerkelijke vergadering.

De werkzaamheden van het DVA zijn derhalve andersoortig dan die van de vertrouwenscommissie. Deze functioneert met name in het voortraject, wanneer er nog geen sprake is van een besluit van een kerkelijke vergadering.

Het DVA draagt echter zorg voor de afwikkeling van het besluit van de kerkelijke vergadering. Zij levert maatwerk in de kerkelijke zorgplicht en begeleiding van de predikant wiens ambtswerk voortijdig is beëindigd. In die situatie heeft de kerk nog een tijdelijke zorgplicht voor het levensonderhoud van de predikant. Deze plicht berust in eerste instantie bij de gemeente of het deputaatschap die door betreffende predikant gediend wordt. Om deze gemeente of dit deputaatschap echter niet onoverweldigend zwaar te belasten, wordt deze plicht na een jaar overgenomen door het kerkverband i.c. deputaten onderlinge bijstand en advies. Op het moment waarop het ambtswerk voortijdig wordt beëindigd, wordt het DVA ingeschakeld door de betreffende kerkelijke vergadering. DVA-U stelt vast of en in hoeverre er sprake is van een tijdelijke zorgplicht voor het levensonderhoud van de predikant. De uitspraken van het DVA-U dragen een bindend karakter.

Conform de uitspraken van DVA-U verzorgt de gemeente of het deputaatschap waar de predikant laatstelijk diende het eerste jaar de uitkering. Daarna wordt de uitkering verzorgd door deputaten onderlinge bijstand en advies.

De synode dient daarvoor de instructie van deputaten onderlinge bijstand en advies aan te passen zodat deputaten gerechtigd worden de uitkering te verzorgen. Bovendien dient de omslag voor deputaten verhoogd te worden.

Uw commissie stemt in met het voorstel de uitkeringsrichtlijn te baseren op de Werkloosheidswet. Op die wijze wordt recht gedaan aan het actuele niveau van rechtsbescherming in de sociale zekerheid.

Uw commissie stelt u voor de instructie van deputaten in artikel 2 als volgt uit te breiden:

'Deputaten zijn gerechtigd in opdracht van DVA-U uitkeringen te verzorgen bij voortijdige ambtsbeëindiging'. De kerk heeft naast de tijdelijke zorgplicht ook verantwoordelijkheid voor de begeleiding van de predikant naar ander werk. Die taak neemt het DVA-B op zich. De begeleiding draagt een adviserend karakter. De predikant is wel verplicht de aanwijzingen op te volgen en de aangewezen middelen nuttig te gebruiken. Het DVA-B zal geen beoordeling geven van de kerkelijke uitspraak en is derhalve geen kerkelijke beroepsinstantie. De kosten die het DVA-B maakt of gaat maken in het kader van haar begeleiding komen ten laste van hetzij deputaten onderlinge bijstand en advies hetzij deputaten financiële zaken afhankelijk van het besluit van de synode.

Uw commissie acht het juist dat een predikant het recht heeft om in beroep te kunnen gaan tegen besluiten van het DVA bij een arbitragecommissie.

Wanneer de synode besluit tot het benoemen van DVA kunnen de in het rapport genoemde (voorlopige) synodale regelingen vervallen.

Uw commissie vraagt uw aandacht voor de uitzonderingssituatie genoemd in punt 2 op blz. 9-33/4. Afhankelijk van de situatie zal de diaconale zorgplicht van de betrokken kerk ook nader moeten worden geregeld om rechtsongelijkheid in zulke probleemsituaties te voorkomen.

Uw commissie stelt u voor DVA de opdracht te geven hiervoor algemene richtlijnen op te (laten) stellen.

Uw commissie stelt u voor:

1. het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging (DVA) te benoemen met een sectie uitkeringen (DVA-U) en een sectie begeleiding (DVA-B);
2. DVA-U op te dragen de tijdelijke zorgplicht in situaties van voortijdige ambtsbeëindiging van een predikant vast te stellen overeenkomstig de hedendaagse sociale wetgeving i.c. de Werkloosheidswet, de uitkering heeft een variabele maximale tijdsduur afhankelijk van de leeftijd van de predikant op het moment van voortijdige ambtsbeëindiging;

Tot en met 27 jaar : maximumduur 6 maanden

28-32 jaar: maximumduur 1 jaar

33-37 jaar: maximumduur 1 jaar en 6 maanden

38-42 jaar: maximumduur 2 jaar

43-47 jaar: maximumduur 2 jaar en 6 maanden

48-52 jaar: maximumduur 3 jaar

53-57 jaar: maximumduur 4 jaar

57-65 jaar: maximumduur 8 jaar (tot 65 jaar);

de uitvoering wordt het eerste jaar verzorgd door de gemeente of het deputaatschap waar de predikant laatstelijk diende; na één jaar wordt de uitvoering verzorgd door deputaten onderlinge bijstand en advies;

- de instructie van deputaten onderlinge bijstand en advies in artikel 2 uit te breiden met de woorden: 'Deputaten zijn gerechtigd in opdracht van DVA-U uitkeringen te verzorgen bij voortijdige ambtsbeëindiging';
- DVA-B op te dragen de begeleiding van een predikant naar ander werk na voortijdige beëindiging van het ambtwerk ter hand te nemen; de kosten hiervan komen voor rekening van deputaten onderlinge bijstand en advies;
- de volgende (voorlopige) synodale regelingen in te trekken:
  - inzake afgezette predikanten – besluit generale synode 1986;
  - overbruggingsregeling repatriërende predikanten – besluit generale synode 1995;
  - voorlopige regeling losgemaakte predikanten – besluit generale synode 1998;
  - de in bijlage 47 K.O. genoemde verplichting tot het treffen van een overbruggingsregeling door kerkenraad en classis na beëindiging van een wachtdregeling voor ex-legerpredikanten;
- DVA op te dragen algemene richtlijnen op te stellen inzake de (diaconale) verantwoordelijkheid tot zorgplicht van een betrokken kerk in die situaties waarin een predikant eigenmachtig zijn ambt neerlegt, wordt afgezet of overgaat tot een andere staat des levens. Deze algemene richtlijnen dienen om rechtsongelijkheid in zulke situaties te voorkomen;
- DVA op te dragen zich te bezinnen op de praktische consequenties van de art. 11 en 12 K.O. in relatie met zo mogelijk opstellen van een regeling tot onthaling uit de bevoegdheden van het ambt van predikant en daarvan verslag te doen aan de generale synode 2004. In deze bezinning dient DVA te onderzoeken:
  - de relatie tussen de plicht en het recht van de predikanten om levenslang de kerken te dienen en de roeping van de kerken om hen te onderhouden;
  - het recht van de kerken om een predikant dringend te adviseren over te gaan tot een andere staat des levens;
  - de werkzaamheden van de studietoetscommissie goed te keuren en hun te danken voor hun werk.

H. van den Heuvel, rapporteur

BILAGE 104
Art. 183, 226

Rapport van de generaal synodale commissie inzake misbruik van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties

1.1 De generale synode Haarlem-Noord/Huispoet van 1998 nam het volgende besluit:

De generale synode

kennis genomen hebbend van

- de instructie van de particuliere synode van het noorden inzake misbruik van en in pastorale en/of kerkelijke gezagsrelaties (zoals seksueel misbruik of intimidatie, geweld, mishandeling e.d.);
- de aanvankelijke bespreking daarvan ter vergadering;

constaterende

dat er tot nu toe geen kerkelijk onderzoek is geweest naar de ernst en de mate waarin deze problematiek in onze kerken voorkomt;

overwegende

- dat genoemd misbruik of vermeend misbruik een verwoestende werking kan hebben in kleiner of breder verband;
- dat het van belang is om zulke situaties te voorkomen;
- dat ook in andere kerken van gereformeerde belijdenis de geïndiceerde problematiek aandacht vraagt en er wellicht mogelijkheden zijn tot samenwerking en/of overleg;

van oordeel zijnde

dat in pastorale contacten en in kerkelijke gezagsrelaties de eer van God en het heil van (de leden van) zijn gemeente in het geding zijn;

besluit

een commissie in te stellen met de opdracht

- onderzoek te doen, zo mogelijk in overleg met andere kerken van gereformeerde belijdenis, naar de noodzaak en de mogelijkheid
  - een gedragscode op te stellen voor ambtsdragers ter voorkoming van misbruik van en in pastorale en/of kerkelijke gezagsrelaties;
  - een gedragslijn op te stellen voor en hulp te bieden aan kerkenraden die worden geconfronteerd met beschuldigingen ter zake;
  - mogelijke slachtoffers van misbruik zoals bedoeld op weg te helpen om hun klachten op een kerkrechtelijk verantwoorde wijze onder de aandacht te brengen van de plaatselijke kerkenraad, waarbij een zorgvuldige behandeling gewaarborgd is door middel van de onder b. genoemde gedragslijn; en bij gebreke noodzakelijkheid en mogelijkheid hieraan uitvoering te geven;
- aan haar bestaan bekendheid te geven in de kerken door publicatie in kerkbladen die in onze kerken verspreiden;
- van haar werk rapport uit te brengen op de volgende generale synode.

1.2 Leden van de commissie

De synode benoemde als leden van de commissie: ds. J. Plantinga, Groningen, voorzitter; ds. A. Hilbers, Zwolle, secretaris; ds. A. Heystek, Veenendaal; mev. Y. van der Koor-Poot, Krimpden aan de IJssel; mev. mr. A.P. Versteeg, Voorburg; ds. J. Westra, Bunschoten; tot secundus-voorzitter werd benoemd ds. P.J. den Hertog, Groningen.

In de eerste vergadering van de commissie moest door de secretaris worden meegedeeld dat mev. Y. van der Koor-Poot schriftelijk had te kennen gegeven zich aan ons kerkverband te hebben onttrokken. In overleg met het moderamen van de generale synode werd in haar plaats benoemd mev. ds. A.T. Bijkerk-van Genderen te Heemskerk, die vanaf het najaar 1999 aan de vergaderingen kon deelnemen.

1.3 Werkwijze van de commissie

De commissie heeft in de achterliggende periode tien maal vergaderd. De eerste vergaderingen droegen vooral een oriënterend karakter.

Zo stelde de commissie vast, dat er al enige jaren in brede kring gesproken wordt over de wenselijkheid van een meldpunt voor mensen die te maken hebben (gehad) met seksueel misbruik van pastorale of andere binnen de kerk bestaande gezagsrelaties. Naast predikanten, ouderlingen en diakenen vallen bijvoorbeeld ook catecheten, jeugdleiders en kosteren hieronder.

Binnen de verschillende (kleinere) kerken hebben tot nu toe hoogleraren en ook wel predikanten in enkele gevallen als 'meldpunt' gefunctioneerd. Zij onderstrepen de noodzaak en de wenselijkheid van een dergelijke voorziening voor de kerken. Tevens hebben zij bij de hulpverlening aangegeven dat hier behoefte aan is. De verwachting is daarbij dat een meldpunt ook een preventieve werking zal hebben.

1.3.1 Hoofdpijn

In de vergaderingen is uitgebreid gesproken over de vraag op welke wijze de opdracht van de generale synode dient te worden uitgevoerd. Op 7 juli 1999 stelde de commissie vast:

- Conform de opdracht zal de commissie zich niet alleen met seksueel misbruik moeten bezighouden maar ook met andere vormen van machtsmisbruik. Er zullen echter ook grenzen getrokken moeten worden.
- Er moet een gedragscode voor de kerkelijke gezagsdrager komen.
- Op enig moment zal de commissie zich moeten bezinnen over samenwerking met andere/andere kerken die al met deze problematiek bezig zijn.

In de vergadering van 6 oktober 1999 kreeg met name de positie van de kerkenraad in een klachtenprocedure aandacht. Tegelijk werd duidelijk hoe moeilijk die positie kan zijn; het is de gebruikelijke en ook de meest aangewezen weg (Matth. 18) dat een klager zich direct wendt tot de betrokkene. Wanneer deze geen genoegdoening geeft of er redenen zijn waarbij de directe confrontatie met de aangeklaagde onmogelijk geacht wordt, dan wendt de klager zich tot diens directe 'opzichtgever', in de meeste gevallen de kerkenraad.

Om drie redenen zou hiervan afgeweken kunnen worden:

- De betrokkene is zelf lid of nauw verbonden (geweest) aan de kerkenraad, zodat een zekere mate van onpartijdigheid moeilijk is te realiseren.
- De aard en de ernst van de klacht is van een dergelijk gewicht dat een uiterst zorgvuldige behandeling door deskundigen geboden is.

3. Er moet een laagdrempelige instantie beschikbaar zijn om mensen die het slachtoffer kunnen zijn van misbruik van pastorale en andere gezagsrelaties de gelegenheid te geven hun probleem te laten behandelen. Om dit misbruik tegen te gaan kan een klachtencommissie en een meldpunt functioneren, waar van tevoren een preventieve werking uit kan gaan.

Ons kerkverband is zo klein, dat er nauwelijks waarborgen te geven zijn dat een klacht in eerste instantie openlijk behandeld wordt. Iedereen kent iedereen en het gevaar van belangenverstrengeling is zeer groot. Niettemin moet als uitgangspunt blijven gelden, dat de kerkenraad uiteindelijk verantwoordelijk blijft voor de afhandeling van klachten, en dat, wanneer iemands kerkelijke positie in het geding is, de kerkelijke weg bewandeld moet kunnen worden.

In de vergaderingen heeft de commissie gewerkt aan een "Ontwerp voor een klachtenprocedure", die telkens opnieuw werd herzien en bijgesteld. Daartoe werd:

- gebruik gemaakt van reeds beschikbaar materiaal (zie onder 1.3.4)
- gesproken met deskundigen (zie onder 1.3. ...)
- zorgvuldig getracht bij de voorstellen voor een procedure het eigene van ons kerkverband in het oog te houden.

Het uiteindelijke resultaat van onze werkzaamheden treft u aan als bijlage 1 van dit rapport.

1.3.2. Een particulier initiatief

De commissie heeft ook kennis genomen van een particulier initiatief, opgestart vanuit Gereformeerde (vrijgemaakte) kring. In goed overleg met personen uit de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken heeft Stichting De Driehoek (landelijke gereformeerde psychosociale hulpverlening) het aanbod gedaan om, vooruitlopend op definitieve besluitvorming van de landelijke vergaderingen van deze kerken, nu al van start te gaan met een telefonisch Meldpunt. Men overwoog daarbij, dat het zeker nog enkele jaren zal duren voordat er sprake is van een officieel kerkelijke inbedding, terwijl het, gezien de problematiek zelf, niet verantwoord geacht werd nog langer te wachten. In deze kring is besloten, dat Stichting De Driehoek de uitvoering en de organisatie van een meldpunt voorlopig voor haar rekening zal nemen. Op 10 februari 2000 presenteerden de leden van dit particuliere initiatief zich aan de studietoelagencommissies van de Christelijke Gereformeerde en Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken. In die bijeenkomst waren ook afgevaardigden van de Nederlands Gereformeerde Kerken aanwezig. De secretaris van de commissie, ds. A. Hilbers, heeft van het begin af aan op persoonlijke titel deelgenomen aan dit particulier initiatief. De commissie heeft besloten om – in afwachting van definitieve besluitvorming door de generale synode – personen met klachten door te verwijzen naar het meldpunt van "De Driehoek". Een verwijzing naar dit Meldpunt werd opgenomen in het Jaarboek 2000 van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Het reglement voor de klachtencommissie van dit Meldpunt treft u aan als bijlage 3.

1.3.3. Gedragscode

Eén van de opdrachten aan de commissie was een gedragscode op te stellen voor ambtsdragers ter voorkoming van misbruik van en in pastorale en/of kerkelijke gezagsrelaties. Het is de commissie gebleken dat de Kemper docent ds. A.L. Th. De Bruijne zich al geruime tijd met deze problematiek bezighield in het kader van het hierboven genoemde particuliere initiatief. Met toestemming van ds. De Bruijne heeft de commissie een voorstel tot een gedragscode van zijn hand overgenomen met dien verstande, dat de commissie deze code heeft aangepast aan de situatie in de Christelijke Gereformeerde Kerken. Bovendien heeft de commissie aan prof. dr. W. van 't Spijker gevraagd zijn oog over de gedragscode te laten gaan. Hij heeft grote waardering geuit voor het werk van ds. De Bruijne. U treft de voorgestelde gedragscode aan als bijlage 2.

1.3.4. Andere Gereformeerde Kerken

Daarnaast heeft de commissie nauwlettend de besluitvorming in andere kerken van gereformeerde signatuur in het oog gehouden. De belangstelling ging daarbij in het bijzonder uit naar de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde Kerken, terwijl ook getracht is contact te leggen met de Gereformeerde Gemeenten.

De synode van de Gereformeerde Kerken van Leusden (vrijgemaakt) stelde een deputaatschap in, dat de "mogelijkheid en uitvoerbaarheid van het instellen van kerkelijke meldpunten voor seksueel misbruik door ambtsdragers en anderen die in opdracht van de kerk werkzaam zijn" moet onderzoeken. De verantwoordelijkheid om dergelijke zaken te onderzoeken wilde de synode niet leggen bij een particuliere organisatie. Het deputaatschap kreeg niet de opdracht om reeds daadwerkelijk met klachten aan het werk te gaan. Wel werd er bij de kerken op aangedrongen zich nu reeds (voorlopig) te verbinden aan het meldpunt seksueel misbruik zoals dat bij "De Driehoek" functioneert.

Letterlijk luiden de desbetreffende besluiten van de GKV als volgt:

Besluit 1:

een studiedeputaatschap in het leven te roepen met de volgende opdrachten:

1. onderzoek te doen naar de noodzaak, de mogelijkheid en de uitvoerbaarheid van het instellen van kerkelijke meldpunten voor seksueel misbruik door kerkelijke werkers;
2. zich daarbij te bezinnen op de vraag of en zo ja hoe deze meldpunten kerkelijk ingekaderd kunnen worden;
3. het informeren bij en overleggen met deputaten of commissies van andere kerkgenootschappen met het oog op de totstandkoming van een goede regeling;
4. aan de eerstvolgende synode rapport uit te brengen en dit rapport zes maanden voor het bijeenkomen van de synode aan de kerken toe te zenden.

Gronden:

1. gelief op de ervaringen in het maatschappelijk leven, in andere kerkgenootschappen en binnen de Gereformeerde Kerken, is er reden om aan te nemen dat dit seksueel misbruik voorkomt, hoewel er geen onderzoek is geweest naar de ernst en de omvang van de problematiek van seksueel misbruik door kerkelijke werkers in de Gereformeerde Kerken;
2. gezien de vraag in hoeverre het instellen van meldpunten en de invulling daarvan (bemensing, het opstellen van een klachtenprocedure, het afleggen van verantwoording) een kerkelijke zaak naar artikel 30 K.O. genoemd kan worden, ligt het voor de hand eerst een studiedeputaatschap in te stellen dat hier onderzoek naar doet; –
3. vanwege de complexe aard van deze materie en het grote belang van voldoende deskundigheid in het omgaan ermee en tevens van eerdigheid in benadering en procedures is bezinning op een gezamenlijk aanpak met andere kerken van gereformeerde bijdenis gewenst.

Besluit 2:

Er bij de kerkenraden op aan te dringen zich nu reeds te verbinden aan het bestaande meldpunt seksueel misbruik van Stichting De Driehoek.

Grond:

het is de verantwoordelijkheid van de kerkenraden het kwaad van seksueel misbruik door kerkelijke werkers te bestrijden en, waar het heeft plaatsgevonden, te bevorderen dat de endoor aangerichte schade zoveel mogelijk wordt beperkt en hersteld.

Aangezien binnen een en dezelfde kerkelijke gemeente gemakkelijk belangenverstrengeling en loyaliteitsconflicten kunnen ontstaan, is het wenselijk een deskundige instantie buiten eigen gemeente te kunnen inschakelen.

Ook de Landelijke Vergadering 2001 van de Nederlandse Gereformeerde Kerken heeft zich met deze problematiek bezig gehouden. Er werd besloten:

De vergadering benoemt een tijdelijke commissie Meldpunt Seksueel Misbruik, bestaande uit leden van de Klachtencommissie en het Comité van aanbeveling van het Meldpunt en de Landelijke Vergadering.

De vergadering draagt de commissie op te onderzoeken hoe dit Meldpunt een kerkelijke inbedding kan krijgen en verzoekt haar gedurende deze LV met -zo mogelijk een concreet voorstel te komen waarover besluitvorming kan plaatsvinden.

Desgewenst kan de commissie daartoe in overleg treden met derden. Daarbij valt met name te denken aan vertegenwoordigers uit de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, zende met deze kerken tot een gezamenlijk kerkelijk Meldpunt te komen.

Nadere besluitvorming heeft plaatsgevonden in de zitting van 26 juni 2001. Teksten van die zitting konden niet meer in dit verslag worden opgenomen. In het jaarboek van de Nederlands Gereformeerde kerken is de aanbeveling te vinden zich in voorkomende gevallen te wenden tot het Meldpunt.

Pogingen om ook de Gereformeerde Gemeenten in enige vorm van overleg te betrekken, hebben niets opgeleverd.

1.3.5. Studiemateriaal

De commissie heeft van het begin af dankbaar gebruik gemaakt van al beschikbaar studiemateriaal.

Te noemen zijn:

- Seksueel misbruik in pastorale relaties, in de serie "Handreiking voor het pastoraal" nr. 30, Leusden z.j.
- Jaarverslag 1996-1997 van de Interkerkelijke Stichting tegen Seksueel misbruik in pastorale relaties (SMPP)
- "Verbroken zegels", onderzoek naar een meldpunt tegen seksueel misbruik door kerkelijk werkers, een project van studenten van de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle, 1999
- "Schuilplaats in de wildernis", nota over kerkelijk beleid rond seksueel misbruik ten dienste van de gezamenlijke vergadering van de synoden NHC, GKN en ELK op 28,29 en 30 januari 1999
- "Gewond lichaam", pastorale gids voor gemeenten die geconfronteerd worden met seksueel geweld, door dr. R. Ruud Garzevoort en ds. Alexander L. Veerman, voorpublicatie 1999
- "Seksuele intimidatie", klachtencommissie, een uitgave van de Directie P&O van het Ministerie van Justitie, januari 1999

- "Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen". Gideon van Dam & Marjo Eijss, Zoetermeer 1994.

Voorstellen

De commissie stelt de generale synode voor:

1. De voorgestelde klachtenprocedure te aanvaarden.
2. De aan dit rapport in bijlage toegevoegde gedragscode te aanvaarden als richtlijn voor predikanten en andere kerkelijke werkers.
3. De kerkenraden en de leden der kerken op te roepen zich te conformeren aan de door de generale synode vastgestelde klachtenprocedure.
4. Een klachtencommissie te benoemen die zich zal houden aan de door de Generale Synode vastgestelde klachtenprocedure.
5. Samen met de desbetreffende deputaatschappen of commissies van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde Kerken het bestaande Meldpunt van de Stichting De Driehoek te ondersteunen en ook financiële verantwoordelijkheid daarvoor te aanvaarden.
6. Informatie betreffende de klachtenprocedure en het Meldpunt toe te zenden aan de kerkenraden.
7. Gedragscode en klachtenprocedure in de aandacht van het Curatorium van de Theologische Universiteit te Apeldoorn aan te bevelen.
8. De handelingen van de commissie goed te keuren.

Bijlage 104.1

Ontwerp voor een klachtenprocedure

De commissie stelt de generale synode voor te komen tot een klachtenprocedure. Deze zou als volgt geformuleerd kunnen worden:

De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken heeft ter vergadering van 2001 besloten dat de hiernavolgende Klachtenprocedure van kracht zal zijn en heeft daartoe een klachtencommissie benoemd.

I Begrippenomschrijving

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. **misbruik van gezagsrelatie:**
iedere uiting van verbaal, non-verbaal of fysiek gedrag, opzettelijk of onopzettelijk, door een pastorale of andere kerkelijke medewerker, waardoor ten opzichte van een gemeentelid, vanuit de gezagspositie, vertrouwen geschonden wordt en de grens van persoonlijke integriteit overschreden wordt en welke derhalve op gespannen voet staat met datgene wat ons in Gods Woord wordt voorgehouden ten aanzien van de omgang met de naaste.
Dit kan seksueel getinte uitingen betreffen, maar ook ander intimiderend gedrag;
- b. **klacht:**
een bij de klachtencommissie of bij een kerkenraad(slid) naar voren gebracht bezwaar tegen een onder a. bedoelde uiting;
- c. **klager:**
degene die een klacht indient bij de klachtencommissie of een kerkenraad(slid).
Ten behoeve van een minderjarige of een onder curatele gestelde treedt diens wettelijke vertegenwoordiger op;
- d. **aangeklaagde:**
de pastorale of andere kerkelijke medewerker tegen wie de klacht is gericht;
- e. **(klachten)commissie:**
de door de generale synode benoemde landelijke commissie, die bevoegd is een, al dan niet via kerkenraad of meldpunt binnengekomen, klacht in behandeling te nemen;
- f. **meldpunt:**
een centraal punt, waar deskundige medewerkers ter zake van misbruik van gezagsrelaties en klachtenprocedure informatie en advies kunnen geven. Deze medewerkers kunnen zonnodig verwijzen naar de klachtencommissie en een intensievere vorm van hulpverlening. Tevens kunnen zij een klager of aangeklaagde begeleiden tijdens en na de procedure van de klachtencommissie;
- g. **vertrouwenpersoon:**
degene die op verzoek van een klager of aangeklaagde diens belangen mede behartigt, danwel als diens vertegenwoordiger of gemachtigde optreedt. Dit kan een medewerker van het meldpunt zijn.

II Taak, bevoegdheid en samenstelling klachtencommissie

Artikel 2

De door de generale synode benoemde klachtencommissie, voluit geheten klachtencommissie inzake misbruik van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties, heeft tot taak bij haar of bij een kerkenraad binnengekomen klachten te bezien op de ontvankelijkheid, en deze in dat geval nader te onderzoeken en te beoordelen op de al dan niet gegrondheid.

In zich voordoende gevallen wordt advies uitgebracht over de afdoening van de zaak aan de kerkenraad van de gemeente waartoe de aangeklaagde behoort.

Artikel 3

De klachtencommissie is bevoegd kennis te nemen van een klacht indien de klager, al dan niet door tussenkomst van de kerkenraad of de vertrouwenpersoon, de klacht schriftelijk indient en ook overigens voldoet aan de vereisten genoemd in artikel 5.

Artikel 4

1. De klachtencommissie dient zodanig te zijn samengesteld dat een deskundige en onpartijdige behandeling van klachten zoveel mogelijk gewaarborgd is.

2. De klachtencommissie, die minstens evenveel vrouwen als mannen telt, bestaat minimaal uit vier en maximaal uit zes leden, afkomstig uit alle ressorten van de particuliere synodes en geselecteerd uit het juridisch veld, de hulpverlening en het kerkelijk pastoraat.

Er is een voorzitter en een *plv.* voorzitter, een secretaris en een *plv.* secretaris.

3. Daarnaast benoemt de generale synode een aantal deskundigen, die zich op afroep beschikbaar stellen om eventueel ad hoc in de commissie te participeren.

4. Benoeming van de commissieleden geldt voor vier jaar. Herbenoeming is mogelijk.

De zittingsduur van een lid, dat is benoemd op een tussentijds opgevallen plaats, is gelijk aan de duur van de resterende zittingsperiode van het lid in wiens plaats de benoeming plaatsvindt.

De generale synode kan een benoeming om dringende redenen ook tussentijds beëindigen.

5. De commissie kan zich laten bijstaan door externe adviseurs, zonnodig uit andere kerkgenootschappen, die zich conformeren aan de door de generale synode te stellen voorwaarden.

6. Het karakter van de klachtenprocedure verplicht de leden van de klachtencommissie, de daarnaast benoemde deskundigen en de externe adviseurs tot volstrekte geheimhouding.

III Ontvankelijkheid van de klacht

Artikel 5

1. Een ieder die lid is, of geweest is, van een Christelijke Gereformeerde kerk, hetzij als belijdend lid, hetzij als dooplid, hetzij als meelijdend lid, kan bij de commissie een klacht indienen tegen degene die misbruik maakte van zijn gezagsrelatie.

2. Een derde, zijnde een persoon, die geen lid is of geweest is van een Christelijke Gereformeerde kerk, kan een klacht indienen indien misbruik van een kerkelijke gezagsrelatie is gemaakt tijdens een functioneel contact met de aangeklaagde of voortvloeiend uit een contact met de aangeklaagde.

3. Een klacht dient zo spoedig mogelijk te worden ingediend, maar blijft ontvankelijk zolang de aangeklaagde op zijn verantwoordelijkheid kan worden aangesproken.

4. Een klacht wordt schriftelijk ingediend bij de commissie. Dit kan zowel rechtstreeks door de klager, als via een (lid van de) kerkenraad en via een vertrouwenpersoon.

5. Een klacht bevat naast de naam van de klager(n) en een datering, ten minste:

- a. een omschrijving van de uiting die aangegeven wordt als misbruik van de gezagsrelatie;
- b. het tijdstip of de periode waarop deze betrekking heeft;
- c. de identiteit van de aangeklaagde(n), en
- d. een overzicht van door de klager(s) ondernomen stappen en eventueel daarop betrekking hebbende stukken.

IV Doorzending

Artikel 6

1. Indien een klacht wordt ingediend bij een kerkenraad(slid) wordt deze zo spoedig mogelijk ter behandeling doorgezonden naar de klachtencommissie.

2. De kerkenraad informeert klager over de doorzending naar de commissie en wijst de klager op de mogelijkheid een vertrouwenpersoon in te schakelen.

V Procedure klachtbehandeling

Artikel 7

1. De secretaris van de klachtencommissie bevestigt aan de klager binnen een week schriftelijk de ontvangst

van de klacht en informeert de klager over de werkwijze van de commissie en wijst voor zover nog nodig op de mogelijkheid een vertrouwenspersoon in te schakelen.

2. De secretaris informeert eveneens binnen een week de aangeklaagde over het feit dat een klacht is binnengekomen en zendt hem een afschrift van de klacht en eventuele andere schriftelijke stukken. Ook de aangeklaagde wordt geïnformeerd over de werkwijze van de commissie en de mogelijkheid een vertrouwenspersoon in te schakelen.

Artikel 8

De secretaris en de voorzitter gaan na of de klacht ontvankelijk is. Is dit niet het geval dan worden klager en aangeklaagde daarover zo spoedig mogelijk, met toelichting, geïnformeerd, evenals, ingeval van doorzending, de betreffende kerkenraad.

Artikel 9

1. Is de klacht ontvankelijk dan roept de (piv) secretaris de klachtencommissie bijeen tenende te overleggen in welke samenstelling van drie personen de klacht behandeld zal worden.

In beginsel zullen dit zijn: de voorzitter of de piv, voorzitter, de secretaris of de piv, secretaris en een lid, geen van allen uit de regio van de particuliere synode(s), waaruit klager en aangeklaagde afkomstig zijn. De commissie dient gemengd (m/v) te zijn samengesteld.

2. De commissie bepaalt binnen 6 weken na ontvangst van de klacht de datum en de plaats (en) waar klager en aangeklaagde door de commissie zullen worden gehoord. De hoorzitting vindt plaats binnen 8 weken.

Artikel 10

1. De secretaris zendt klager en aangeklaagde minstens 14 dagen voor de hoorzitting een oproep, met eventuele aanvullende stukken, die op de zaak betrekking hebben, voor zover deze naar de mening van de commissie voor doorzending in aanmerking komen.

2. Tot 10 dagen voor de hoorzitting kunnen partijen nadere stukken indienen. De secretaris zendt deze door aan de andere partij, met de beperking genoemd in het vorige lid.

Artikel 11

1. De hoorzittingen van de commissie zijn besloten. De secretaris maakt van iedere zitting een schriftelijk verslag, bestemd voor partijen en de commissie.

2. Klager en aangeklaagde worden in beginsel in eerste instantie afzonderlijk en daarna in elkaars aanwezigheid gehoord.

De klachtencommissie kan ambtshalve of op verzoek beslissen partijen afzonderlijk te horen indien aanneemelijk is dat het gezamenlijk horen een zorgvuldige behandeling zal belemmeren. In het laatste geval worden klager en aangeklaagde op de hoogte gesteld van hetgeen verhandeld werd tijdens het verhoor waarbij hij/zij niet aanwezig was.

3. Op verzoek van een van de partijen kan de hoorzitting worden aangehouden tot maximaal zes maanden na ontvangst van de klacht. De commissie is bevoegd in het belang van het onderzoek of in het belang van een der partijen deze termijn te verlengen.

Zowel klager als aangeklaagde wordt op de hoogte gesteld van aanhouding en verlenging.

4. Indien de aangeklaagde de klacht ongegrond verklaart kan de klachtencommissie een onderzoek vragen van een ter zake deskundige.

5. Indien klager naast de klacht tevens aangifte heeft gedaan van een strafbaar feit wordt de behandeling van de klachtencommissie opgeschort in afwachting van de resultaten van het onderzoek in de strafzaak.

6. Indien klager een klacht intrekt, behoudt de klachtencommissie zich het recht voor een onderzoek in te stellen naar de reden van de intrekking.

VI. Beoordeling klacht en verdere afdoening

Artikel 12

1. De commissie doet zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk zes weken na de laatste hoorzitting uitspraak omtrent de gegrondheid van de klacht.

2. Acht de klachtencommissie de klacht ongegrond dan deelt zij dit gemotiveerd schriftelijk mee aan de klager en aan de aangeklaagde, en ingeval van doorzending ook aan de betreffende kerkenraad.

De op de zaak betrekking hebbende stukken zullen tot vijf jaar na ontvangst van de klacht in het archief van de klachtencommissie bewaard worden.

3. Acht de klachtencommissie de klacht gegrond dan deelt zij dit, onder overlegging van een samenvatting van de klacht en de bevindingen tijdens het onderzoek, gemotiveerd schriftelijk mee, onder toevoeging van een advies voor afdoening, aan de klager, de aangeklaagde en de kerkenraad van de gemeente waartoe de aangeklaagde behoort.

VII. Te adviseren maatregelen

Artikel 13

1. De klachtencommissie zal bij het uitbrengen van advies zoveel mogelijk aansluiting zoeken bij de in de Kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken (KO) aangegeven tuchmaatregelen, met dien verstande dat, gezien de gezagsrelatie, de bescherming van het slachtoffer en het voorkomen van nieuwe feiten daarbij een pregnante rol dienen te spelen.

2. In acute situaties dienen door de betreffende kerkenraad, in overleg met de klachtencommissie, voor of hangende het onderzoek, zondig voorlopige maatregelen getroffen te worden.

VIII. Bestissing kerkenraad

Artikel 14

1. De kerkenraad van de gemeente waartoe de aangeklaagde behoort beslist binnen vier weken na ontvangst van het advies over de te nemen maatregelen.

2. De kerkenraad volgt in principe het advies van de klachtencommissie.

Indien de kerkenraad op grond van zwaarwegende bezwaren niettemin van het advies zou willen afwijken dan berischt hij dit gemotiveerd aan de commissie.

De commissie zal de zaak vervolgens voorleggen aan de classis.

Bijlage 104.2

Gedragscode voor predikanten

Inleiding

Voor u ligt een gedragscode voor predikanten in de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland als bijlage van het rapport van de commissie misbruik in pastorale en/of gezagsrelaties, ingesteld door de generale synode 1998 der Christelijke Gereformeerde Kerken. De synode besloot de commissie op te dragen "een gedragscode op te stellen voor ambtsdragers ter voorkoming van misbruik van en in pastorale en/of kerkelijke gezagsrelaties".

Dankbaar heeft de commissie gebruik gemaakt van het werk van drs. A.L.Th. de Bruijze te Kampen, die zich reeds enkele jaren met deze materie heeft bezig gehouden en met wiens toestemming een door hem vervaardigde gedragscode kon worden aangepast aan de situatie in de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Deze gedragscode is niet bedoeld als een nieuw wetboek voor predikanten en kan ook niet dienen als vervanging voor bestaande artikelen in de Kerkorde.

Bij de totstandkoming van verschillende bepalingen in deze gedragscode hebben de Tien Geboden een zoeklichtfunctie vervuld. Door ze speciaal toe te passen op de professie van een predikant ontstaan als vanzelf morele richtlijnen die specifiek zijn voor het predikantschap. Daarbij is het element van zelfbescherming van grote betekenis.

Tevens moet worden beseft dat de Schrift de 'leraar' tekent als één van de vele gaven van God in een gemeente. Minder dan bij andere beroepsgroepen kunnen daarom de morele aspecten van het predikantschap losgezien worden van de morele richtlijnen die voor ieder christen gelden. Toch verloopt het predikantschap kenmerken waardoor het binnen de huidige maatschappelijke context als een professie kan worden getypeerd. Dit rechtvaardigt een afzonderlijke code.

Die laatste overweging bepaalt ook de opzet van de code. Al hebben de Tien Geboden een zoeklichtfunctie vervuld bij het blootleggen van morele richtlijnen, de presentatie sluit aan bij wat de 'professie' typeert. In theorie kan dat op twee manieren: vanuit de taakvelden van het predikantschap en vanuit de relaties waarbinnen hij werkt. De taakvelden zouden ons brengen bij de verschillende visies op het predikantschap waarvan boven is aangegeven dat de code daarop niet ingaat. Daarom is gekozen voor een benadering vanuit het perspectief van de relaties. Dit brengt ons ook rechtstreeks bij de morele dimensie van het predikantschap.

Tenslotte: Bij sommige van de bepalingen die gericht zijn op predikanten kunnen per analogie ook conclusies getrokken worden ten aanzien van andere ambtsdragers of kerkelijke werkers. Ter wille van de leesbaarheid worden alleen mannelijke voornaamwoorden gebruikt. Maar staat 'hij' staat, kan – indien nodig – ook 'zij' gelezen worden.

De relatie tot God

1. Een predikant moet zich door de Here geroepen weten tot zijn werk. Hij moet God liefhebben boven alles. Deze liefde moet hem merkbaar motiveren, zodat hij anderen niet naar zichzelf of naar andere instanties verwijst, maar naar God.

2. Een predikant moet aanvaarden dat zijn roeping hem in een voorbeeldpositie brengt ten opzichte van anderen. Hij moet de richtlijnen die de Bijbel in dat verband geeft (bijvoorbeeld in 1 Timotheüs 3) erkennen en zich in de navolging van Christus zo laten vormen tot Gods beeld dat hij anderen kan voorgaan.
3. Een predikant moet niet de indruk wekken dat hij zelf geen zondaar is, maar juist eerlijk zijn over zijn eigen falen, schuld en strijd tegen de zonde en zich helemaal aangewezen weten op Gods genade. Concreet betekent dit onder meer dat hij verlangt naar doorgaande levensheling die zijn leven en met name zijn ambtswerk vult met de zin van Christus. Hij moet laten merken dat hij niet in zichzelf volmaakt is, maar rust en vreugde vindt in Christus. In zijn ijver voor God moet Gods genade uitkomen. Daarom moet hij ook bereid zijn om tekorten en misstappen in zijn werk toe te geven en vergeving te vragen aan God en mensen.
4. Als een predikant van zichzelf weet dat hij niet meer recht voor God staat, mag hij zijn ambtswerk niet zonder meer voortzetten. Dit kan het geval zijn bij ongeloof, grote twijfel of onbeleden en volgehouden zonden. Hij is dan verplicht gerichte pastorale hulp te zoeken en zichzelf tegenover een derde uit te spreken.
5. Wanneer de eer van Gods naam door het optreden van een predikant schade lijdt, moet hij ermee rekenen dat hij zijn ambt – voorgoed of voor een bepaalde tijd – niet meer kan uitoefenen. Hij mag dan niet proberen om zijn positie te beschermen of zijn handelen toe te dekken.
6. Een predikant moet vermijden dat hij Gods naam verbindt met wat bij die naam niet past. Hij moet vrijmoedig spreken vanuit Gods Woord. Tegelijk mag hij niet op een vertelwijze manier zijn eigen acties, woorden, vermaningen, oordelen, aansporingen en meningen presenteren in de naam van God.

De relatie tot zichzelf

1. Een predikant moet erkennen dat God zijn gehele persoon in dienst neemt om instrument te zijn voor het evangelie. Daarom moet hij de verplichting op zich nemen van een voortgaande vorming van zijn persoon. Deze vorming betreft zijn spiritualiteit, zijn persoonlijke eigenschappen, zijn sociale en andere vaardigheden, en zijn kennis van het vakgebied en het werkveld.
  - a. Hij moet open staan voor gefundeerde kritiek op zijn ambtsuitoefening of stijl van handelen.
  - b. Hij moet zich er mee verantwoordelijk voor weten dat hij ook zelf regelmatig pastorale zorg ontvangt.
  - c. Hij moet zijn werk en zijn handelen regelmatig laten toetsen door de kerkeraad.
  - d. Hij moet gebruik maken van mogelijkheden tot bijscholing en nascholing.
2. Een predikant moet zich ervan bewust zijn dat zijn optreden invloed heeft op het beeld dat anderen zich van God vormen. Hij moet daarom waken tegen eenzijdigheden in zijn spreken over God en zichzelf laten corrigeren als zijn eigen spiritualiteit op een schadelijke manier invloed heeft op anderen.
3. Een predikant moet ernaar streven dat de stijl en houding waarin hij zijn werk doet de zaak van het evangelie zo goed mogelijk dienen.
  - a. Hij moet zijn ambt niet misbruiken voor doelen als eer, carrière, of materieel voordeel.
  - b. Hij moet een samengaan nastreven van overgave en ijver, waaruit blijkt dat de kracht die alles te boven gaat van God komt en niet van ons. Hij mag geen slaaf zijn van zijn werk, en moet voldoende rust en vrije tijd nemen. Tegelijk moet hij zo flexibel met zijn tijdsindeling omgaan dat hij ruimte kan maken voor onvoorziene en urgente situaties waarvoor de ambtsdienst hem kan stellen.
  - c. Hij moet zich niet laten leiden door de wensen van mensen maar door het Woord van God.
  - d. Een predikant moet zelfbeheersing kennen en niet toegeven aan begeerten en verlevingen.

De relatie tot de gemeente

1. Een predikant moet in zijn omgang met gemeenteleden streven naar een gezond evenwicht tussen afstand en nabijheid. Hij moet
  - a. voorkomen dat pastorale relaties door wederzijdse afhankelijkheid gekenmerkt raken
  - b. zich bij intensieve relaties met gemeenteleden bewust blijven van Gods roeping, en daarom in zulke relaties zijn onafhankelijkheid tegenover ieder behouden. Wanneer dit bij iemand niet meer lukt, moet hij de pastorale zorg overdragen aan een derde
  - c. geen verantwoordelijkheden op zich nemen die aan anderen gegeven zijn.
2. Een predikant moet zich in de omgang met gemeenteleden niet laten leiden door sympathie en antipathie.
  - a. hij moet onpartijdig zijn, en niet meedoen aan partijvorming.
  - b. hij mag zich niet verschuilen tussen de sterken maar moet opkomen voor de zwakken
3. Een predikant moet zich bewust zijn van de asymmetrie in zijn relaties met gemeenteleden. Daarin vertonen deze kenmerken van hulpverleningsrelaties. Er is veelal sprake van een dynamiek waarin macht en intimiteit een rol kunnen spelen. Door deskundigheid, positie en vertrouwensfunctie staat de predikant in beginsel sterker. Bovendien kunnen diepe gevoelens en existentiële werkelijkheden naar voren komen, zowel bij de predikant als bij de ander. De predikant moet erop attent zijn, dat eigen problematieken invloed hebben op de communicatie en erdoor kunnen worden gactiveerd. De pastorale relatie kenmerkt zich door een bijzondere intensiteit.
  - a. Een predikant moet onderkennen dat als gevolg daarvan sprake is van een verhoogd risico van grensoverschrijding. Het gemeentelid kan met zijn verwachtingen de persoon van de predikant ten onrechte betrekken in de eigen problematiek of de gewenste oplossing daarvan. De predikant kan de grenzen van zijn roeping en competentie te buiten gaan, bijvoorbeeld door te proberen aan die verwachtingen te voldoen en zo te zeer binnen te komen in het privé-leven van het gemeentelid.

- b. De predikant moet zich van dergelijke realiteiten rond pastorale relaties bewust zijn.
- c. Hij moet zich de ongelijkheid in positie blijven realiseren, juist wanneer aan gemeentelid de indruk wekt vrijwiltig en op voet van gelijkheid tot bepaalde acties of handelingen uit te nodigen.
- d. Hij moet grensoverschrijdend gedrag bij zichzelf voorkomen en bij een gemeentelid passen.
- e. Hij moet terughoudend zijn in het alleen bezoeken van personen wanneer hij bij zichzelf of bij de ander stult op affectieve aantrekkingskracht. Indien mogelijk draagt hij de zorg over aan een medeambtsdrager. Ook steelt hij ernaar gesprekken met zulke personen te voeren in een omgeving die bescherming biedt.
5. Iedere vorm van seksuele toenadering of intimiteit is een ernstige en schadelijke vorm van grensoverschrijdend gedrag. Hierbij maakt het geen verschil of de andere partij akkoord gaat of zelfs initiatief neemt. In het licht van de Bijbel brengt deze grensoverschrijding schade toe aan de eer van God en aan het ambtswerk. Het betreft hier:
  - woorden, toespelingen, bliken of daden die affectieve, seksuele of erotische gevoelens uiteten of kunnen oproepen;
  - de ander uitkleden of daartoe stimuleren (ook indien gewenst door de ander)
  - het hebben van geslachtsgemeenschap
6. Een predikant moet ook in andere opzichten de integriteit van de ander respecteren (argumentatief, lichamelijke, emotioneel).
  - a. Hij mag niet manipuleren – in gesprekken, vergaderingen, of anderszins – door doelen te willen bereiken of te propagieren met behulp van het gewicht van zijn positie, door druk achter de schermen, of in het algemeen door geestelijke doelen na te jagen met vleselijke middelen.
  - b. Hij moet kerkpolitiek handelen vermijden.
  - c. Hij mag zich niet op zijn ambt beroepen om zich van kritiek af te maken, verkeerde daden goed te praten, of vergeving en verzoening af te dwingen wanneer hij zich misgaan heeft.
7. Een predikant moet blijven binnen de kundigheden, bevoegdheden en beperkingen die met zijn ambt gegeven zijn. Hij moet – bijvoorbeeld bij psychische, lichamelijke, sociale en maatschappelijke problemen – geen taken op zich nemen en verwachtingen wekken in zaken die buiten zijn competentie vallen en juist tot de competentie van andere beroepsgroepen behoren.
8. Een predikant moet ernaar streven leiding te geven in de stijl van Christus. Die leiding moet zich beperken tot dat terrein dat binnen zijn roeping valt.
  - a. Hij mag niet autoritair optreden.
  - b. Hij mag de activiteiten van de gemeente niet domineren maar moet ruimte geven aan de veelkleurigheid van gaven van de Geest in de gemeente, waarop ook hij voor de uitoefening van zijn functie is aangewezen.
9. Een predikant mag geen erfenissen of (buitensporige) geschenken aanvaarden van mensen met wie hij professioneel om gaat. Daardoor zouden relaties verbroedeld kunnen raken. Dit geldt ook voor anonieme giften. Hij mag aan dergelijke personen zulke geschenken evenmin geven.
10. Een predikant moet zwijgen over wat hem in vertrouwen gezegd is.
  - a. Wanneer hij de gewoonte heeft zaken uit zijn ambtsdienst te delen met zijn echtgenote, moeten gemeenteleden daarmee op de hoogte zijn.
  - b. Zonder toestemming van betrokkenen mag hij vertrouwelijke informatie ook later niet openbaar maken (memoires).
  - c. Hij moet er zorg voor dragen dat ook via zijn archief zulke informatie niet bij derden komt.
  - d. Ook niet-vertrouwelijke informatie moet een predikant niet zomaar doorgeven, tenzij dit een opbouwend doel heeft.
  - e. Wanneer op bijbelse of kerkordelijke gronden de zorg voor iemand gedeeld moet worden met een of meer andere ambtsdragers of met gemeenteleden, mag vertrouwelijke informatie worden doorgegeven. Betrokkene moet daarvan vooraf in kennis gesteld worden, en de gemeente moet met dit recht bekend kunnen zijn. Ook bij niet-vertrouwelijke informatie moet de predikant zo mogelijk aan betrokkene melden wat hij wil doorgeven (bijvoorbeeld aan een opvolger). Hiertoe moet hij terughoudend handelen; in twijfelgevallen moet hij advies vragen aan een onafhankelijke raadgever (bijvoorbeeld een collega).
  - f. In het kader van advisering of consultering mag een predikant vertrouwelijke informatie (bij voorkeur anoniem) delen met derden, mits dezen evenals hij een geheimhoudingsplicht hebben.
11. Een predikant moet ernaar streven consistent en betrouwbaar te zijn in zijn uitingen. Hij moet niet tegenover de een anders spreken dan tegenover de ander. Hij moet terughoudend zijn met toezeggingen in het kader van zijn ambtswerk, waarvan het niet zeker is of hij ze gestand zal kunnen doen.

De relatie tot overigen

1. Een predikant moet – wanneer hij getrouwd is en/of kinderen heeft – zijn verantwoordelijkheid jegens zijn echtgenote en zijn gezin als primair zien. Goede zorg voor de gemeente moet een basis vinden in goede zorg voor zijn gezin. Bij een mislukking van zijn huwelijk spreekt het niet verzeft dat hij zijn ambtsdienst kan voortzetten. Zijn eventuele eigen aandeel in de schuld kan aanleiding zijn tot (eventueel tijdelijke) opechthoring van de ambtsdienst.
2. Een predikant moet respect tonen voor en zich schikken naar personen of instanties in kerk en samenleving die gezag over hem hebben (ambtsdragers, kerkelijke vergaderingen, overheden, rechters), tenzij de gehoorzaamheid aan God aantoonbaar anders vraagt.

3. Een predikant moet aanvaarden dat seksuele intimidatie en grensoverschrijding altijd gevolgen zullen hebben voor zijn ambtsuitoefening:

a. Hij moet onderscheid maken tussen het feit dat de boodschap van genade voor zondaars iemands persoonlijke status voor God en mensen herstelt, en het feit dat de zonde desondanks doorwerking houdt op de ambtsdienst. Daarom moet hij maatregelen als berisping, schorsing, tijdelijk ontslag of afzetting ook kunnen aanvaarden als er sprake is van persoonlijke schuldkenning en verzoening.

b. Hij moet aanvaarden dat na een schorsing of tijdelijk ontslag de ambtsdienst alleen weer kan worden hervat, wanneer de opsprake in en buiten de kerk is weggenomen en verstoorde verhoudingen verzoend zijn. Er mag in geen enkel opzicht meer druk liggen op zijn dienst aan het evangelie. Een voorwaarde voor terugkomst is ook dat er voorzorgsmaatregelen genomen zijn die herhaling bedoelen te voorkomen, bijvoorbeeld therapie, werk- en procedureafspraken.

4. Een predikant mag zich in de omgang met honorarium en bijverdiensten, in het bijzonder bij beroepen, niet laten leiden door geldzucht.

a. Hij moet eerlijk zijn t.a.v. zijn belastingplichten en niet anderen staven in oneerlijkheid (bijvoorbeeld bij zwart werk).

5. Een predikant moet met respect spreken over gemeenteleden, collega's en medeambtsdragers en mag hen niet op lichtvaardige gronden afvalen tegenover anderen. In het algemeen moet hij in zijn mondelinge en schriftelijke uitingen een lichtvaardig oordeel vermijden. Hij mag en moet waar nodig gepaste kritiek geven, niet alleen op collega's maar ook op de kerk, op kerkliden of anderen.

a. Hij moet deze kritiek liefdevol en opbouwend uiten.

b. Waar mogelijk moet hij deze kritiek eerst persoonlijk met anderen doorspreken, om onnodige publieke polarisatie te voorkomen.

c. Hij moet altijd streven naar hoor en wederhoor.

6. Een predikant mag geen collega's of ambtsdragers beschermen tegen de prijs van onrecht ten opzichte van gemeenteleden of andere derden. Hij mag geen misstappen van collega's verheimelijken, bagateliseren of achter de schermen oplossen, wanneer de ten koste gaat van de eer van God of het recht van derden.

BULAGE 105

Art. 183

Rapport 11 van commissie 3 (pastoraat en eredienst) inzake het rapport van de generaal synodale commissie inzake misbruik van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties

Uw commissie heeft met waardering kennis genomen van het rapport van de generaal synodale commissie. De commissie heeft de drie opdrachten van de generale synode 1996 uitgevoerd.

Uw commissie stelt u voor het ontwerp voor een klachtenprocedure te aanvaarden en ter vergadering vast te stellen. Tevens stelt uw commissie u voor een klachtencommissie te benoemen.

Uw commissie attendeert u op het feit dat in artikel 4.4, gesproken wordt over benoeming van de commissieleden voor een periode van vier jaar. Uw commissie stelt u een periode van drie jaar voor in verband met de rapportage aan de generale synode na drie jaar. Uw commissie stelt u tevens voor dat een lid van de klachtencommissie vier keer kan worden herbenoemd.

In artikel 12.3, wordt gesproken over de gegrondheid van de klacht. Wanneer er sprake is van een strafbaar feit kan de commissie het slachtoffer adviseren aangifte te doen bij justitie.

Uw commissie acht het nodig in artikel 14.2 een aanvulling voor te stellen. Wanneer er sprake is van verschil van beoordeling van het advies van de commissie zal in huidige versie de commissie de zaak voorleggen aan de classis. Uw commissie is van mening dat kerkenraad en commissie samen het beoordelingsverschil voorleggen aan de meerdere vergadering. Uw commissie stelt derhalve voor de zin aldus te wijzigen: de kerkenraad en de commissie leggen de zaak voor aan de classis. Hierdoor wordt voorkomen dat de commissie zelfstandig gaat optreden in de meerdere kerkelijke vergadering.

Uw commissie telde in de gedragscode voor predikanten (en andere kerkelijke werkers) 56 keer het werkwoord 'moeten'. De commissie heeft terecht aangegeven dat de gedragscode geen nieuw wetboek voor predikanten (en andere kerkelijke werkers) is. Het werkwoord 'moeten' herbergt derhalve in zich de notie van een morele verplichting, verwoord met het werkwoord 'moeten'.

Uw commissie stelt u voor de gedragscode te sturen aan predikanten, andere kerkelijke werkers en kerkenraden. De gedragscode heeft geen kerkelijke status en kan derhalve niet gehanteerd worden als ijkpunt voor het functioneren c.q. beoordelen van een predikant of andere kerkelijke werkers. De gedragscode functioneert als een morele richtlijn voor de wijze waarop de predikant en/of de kerkelijk werker gestalte dient te geven aan zijn roeping en taak. Dit dient in een begeleidend schrijven te worden aangegeven aan de betrokkenen en de kerken.

Uw commissie heeft kennis genomen van het vigerende reglement van de klachtencommissie Stichting De Driehoek. Uw commissie acht het juist dat de generaal synodale commissie tot nu toe klagers uit onze kerken

naar het meldpunt heeft doorverwezen. Ook na benoeming van een klachtencommissie in onze kerken blijft het meldpunt functioneren. De generaal synodale commissie acht dit van groot belang om discretie en anonimiteit van de klager te waarborgen. Tevens garandeert de professionaliteit van de hulpverlener van het meldpunt een verantwoorde eerste opvang van de klager. Het meldpunt zal een klager uit onze kerken doorverwijzen naar de klachtencommissie in onze kerken. De klachtencommissie beoordeelt de klacht en bereidt met de klager zo nodig een gang naar de kerkelijke vergadering voor. Uw commissie stemt derhalve in met het voorstel met voorstel B van de generaal synodale commissie.

Uw commissie stelt u voor:

1. een klachtencommissie te benoemen die zich zal houden aan de door de generale synode vastgestelde klachtenprocedure;
2. de klachtenprocedure in artikel 4.4 aldus te wijzigen: benoeming van de commissieleden geldt voor drie jaar. Herbenoeming is vier keer mogelijk. ....;
3. de klachtenprocedure in artikel 14.2 te wijzigen in 'de kerkenraad en de commissie leggen de zaak voor aan de classis';
4. de klachtenprocedure aldus te aanvaarden: 'de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in haar vergadering van ... november 2001 besloten dat de hiernavolgende Klachtenprocedure van kracht wordt en heeft met het oog daarop een klachtencommissie benoemd' (zie bijlage 1 bij het rapport van de gs-commissie);
5. de gedragscode te aanvaarden als morele richtlijn voor predikanten en andere kerkelijke werkers en deze met een begeleidend schrijven betrokkenen en de kerken aan te bieden;
6. de kerkenraden en de leden van de kerken op te roepen zich te conformeren aan de door de generale synode vastgestelde klachtenprocedure;
7. het meldpunt van de Stichting De Driehoek te ondersteunen en ook financiële verantwoordelijkheid daarvoor te aanvaarden in samenspraak met de desbetreffende deputaatschappen of commissies van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerde Kerken;
8. informatie betreffende de klachtenprocedure en het meldpunt toe te zenden aan de kerkenraden;
9. de gedragscode en de klachtenprocedure onder de aandacht van het curatorium van de Theologische Universiteit te Apeldoorn te brengen;
10. de handelingen van de commissie goed te keuren en hen te danken voor hun werkzaamheden.

H. van den Heuvel, rapporteur

BULAGE 106

Art. 185, 188

Rapport 2A van commissie 6 inzake instructie van de particuliere synode van het Oosten 'Demografisch onderzoek ledental' (instructie 8.04)

Uw commissie heeft kennis genomen van de instructie van de particuliere synode van het Oosten waarin gezocht wordt onderzoek te doen naar de ontwikkeling van het ledental van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, met het oog op de bijdrage aan de kerkelijke kassen en het stellen van prioriteiten in het werk van de kerken.

De instructie bevat al dusdanig veel gegevens over de situatie van onze kerken dat uw commissie verder onderzoek niet nodig acht. Wel is uw commissie van mening dat er prioriteiten gesteld dienen te worden aan het werk dat binnen de kerken gebeurt, maar dat een (demografisch) onderzoek niet bij voorbaat leidt tot het stellen van prioriteiten in het werk van de kerken en derhalve niet noodzakelijk is.

Uw commissie wijst tevens op het feit dat deputaten problematiek in de grote steden reeds uitvoering onderzoek hebben verricht naar de situatie van grote delen van ons kerkverband (zie paragraaf 4 van het rapport 'Visie 2007').

Tijdens de eerste bespreking ter synode is een voorstel ingediend door br. L. Mak: 'De synode bestut een deputaatschap in de steden dat met regelmaat onderzoekt of de middelen waarover de kerken kunnen beschikken daar worden ingezet waar ze het meest effectief zijn. Uit dit onderzoek volgen voorstellen voor prioriteiten voor het werk van de diverse deputaatschappen'.

Uw commissie heeft nogmaals uitvoering over de instructie en het voorstel van br. Mak gesproken. Uw commissie blijft van mening dat het noodzakelijk is prioriteiten te stellen in het werk van de kerken. De algemene tendens is dat deputaatschappen met nieuw beleid komen, hetgeen gefinancierd dient te worden en dat daarnaast bestaand beleid vrijwel altijd gecontinueerd wordt. Uw commissie is van mening dat ieder deputaatschap in de komende jaren het bestaande beleid nauwkeurig dient te onderzoeken op de noodzaak en de wenselijkheid van voortzetting ervan, teneinde financiële ruimte te scheppen voor noodzakelijk nieuwe taken die zich aandienen.

Aangezien het ledenaantal van onze kerken niet stijgt – tenzij er substantiële versterking van buitenaf komt –, hetgeen ook uit "constaterende dat" van de instructie blijkt, is het niet gewinst de uitgaven van de kerken sterk te laten stijgen. De kerken dienen dan immers met een vrijwel gelijkblijvend aantal leden steeds meer op te brengen. Uw commissie stelt voor dat alle deputaatschappen de begroting voor de jaren 2005-2007 opstellen in een deel "voorzetting van de huidige werkzaamheden" en een deel "nieuw beleid". Randvoorwaarde is dat de begroting van het bestaande beleid niet hoger is dan de begroting van de jaren 2002-2004, vermeerderd met de inflatiecorrectie. Over de hoogte van de inflatiecorrectie zullen deputaten financiële zaken eind 2003 nadere mededelingen doen. Voor nieuw beleid dient de synode afzonderlijk goedkeuring te geven. Uw commissie zal in haar rapport inzake deputaten financiële zaken hiervoor enige voorstellen doen.

Uw commissie acht het niet noodzakelijk hiervoor een deputaatschap in te stellen, hiermee is reeds ervaring opgedaan in de jaren 80 van de vorige eeuw. Toen heeft een dergelijk deputaatschap niet geleid tot het gewenste resultaat op langere termijn. Uw commissie neemt de intentie van het voorstel van br. Mak wel over, maar ziet de uitwerking op een andere manier beter verwezenlijkt worden, zoals in de voorgaande alinea is voorgesteld.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. ieder deputaatschap op te dragen bestaand beleid kritisch te beoordelen en waar nodig onderdelen van het beleid te beperken, af te bouwen of te beëindigen en een voorstel aan de volgende synode te doen de instructie, indien nodig, daaraan aan te passen;
2. de instructie van de particuliere synode van het Oosten (B.04) niet te aanvaarden.

A.J. van der Wekken, rapporteur

BIJLAGE 107
Art. 189, 194

Rapport van deputaten voor contact met de overheid

Deputaten voor contact met de overheid hebben het genoegen u het volgende verslag over hun werkzaamheden van 1 april 1996 tot 1 april 2001 uit te brengen.

1. Samenstelling en werkwijze

Door de generale synode van Nieuwpoort 1996 werden tot deputaten benoemd: prof. dr. J.W. Maris, voorzitter; mr. H. Herweijer, secretaris; mevrouw mr. dr. G.W. Brands-Bottema, prof. dr. T.M. Hofman, de heer J.W. Overeem, drs. G. van Roekel, mr. A. Rouvoet en drs. J.C.L. Starreveld en als algemeen secundus drs. C.A. den Hertog. Deputaten kwamen in de verslagperiode tienmaal in vergadering bijeen.

Ook hebben voorzitter en secretaris van het deputaatschap voor contact met de overheid in de verslagperiode eenmaal (een vruchtbaar) overleg gehad met de voorzitter en secretaris van Deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). In dat overleg is afgesproken dat voortaan eenmaal per jaar een onderling overleg tussen de beide deputaatschappen zal plaatsvinden op "moderen"-niveau danwel – zo nodig – op breder niveau.

2. Werkzaamheden van deputaten met betrekking tot wetgeving etc.

Deputaten hebben zich in de afgelopen verslagperiode met uiteenlopende onderwerpen bezig gehouden. Met name worden de volgende onderwerpen genoemd: homohuwelijk, adoptie-mogelijkheden door homoparen, vernieuwing abortusmogelijkheden, alsmede euthanasie.

Homohuwelijk en adoptiemogelijkheden door homoparen

Door deputaten werd in het najaar 1999 namens onze kerken een reactie verzonden aan de vaste Kamercommissie voor Justitie, waarin de zorgen kenbaar zijn gemaakt over de wetsvoorstellen met betrekking tot het homohuwelijk en de adoptiemogelijkheden door homoparen.

Ook een aantal andere kerken van de gereformeerde gezindte hebben hun zorgen bij vorenbedoelde Kamercommissie geuit over deze zaken.

In een op 8 november 1999 gehouden "ronde tafel-gesprek" bij de bedoelde Kamercommissie werd het standpunt van de kerken nader uiteenzet en toegelicht. Namens een aantal kerken van de gereformeerde gezindte, waaronder ook onze kerken begrepen, werd in verband met voormeld "ronde tafel-gesprek" een delegatie samengesteld, bestaande uit vier personen, die aan de hiervoor bedoelde bespreking in de commissie heeft deelgenomen. Bij de samenstelling van deze delegatie en andere daarmee verband houdende werkzaamheden hebben onze kerken een coördinerende rol vervuld.

Tevens dient nog vermeld te worden dat omtrent de beide bovengenoemde wetsvoorstellen eveneens afkeuring is geuit door de kerken die participeerden in het "Koerdenoverleg". In het "Koerdenoverleg" participeerden de volgende kerken/groeperingen: Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, Gereformeerde Gemeenten, Gereformeerde Gemeenten in Nederland, Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), Oud Gerefor-

meerde Gemeenten in Nederland, alsmede de Christelijke Gereformeerde Kerken. Namens het "Koerdenoverleg" werd aan alle leden van de Tweede Kamer, alsmede aan de minister-president, een brief verzonden, waarin nog eens werd uitgelegd waarom de beide wetsvoorstellen afgewezen worden.

Ondanks alle aangevoerde argumenten tegen aanname van de desbetreffende wetsvoorstellen, hebben de Tweede Kamer en de Eerste Kamer toch ingestemd met deze wetsvoorstellen. Aspecten van emotie en politieke aard lijken in de standpuntbepaling over dit onderwerp meer de doorslag gegeven te hebben dan de van juridische en principiële aard.

Vernieuwing abortusmogelijkheden en euthanasie

(Re)actie Kerken

Namens onze kerken is in het najaar 1999 door deputaten eveneens schriftelijk gereageerd jegens de volksvertegenwoordiging terzake de (wets)voorstellen m.b.t. levensbeëindigend handelen (euthanasie en vernieuwing abortusmogelijkheden). De ter zake opgestelde brieven zijn mede-ondertekend namens de Nederlandse Gereformeerde Kerken.

Door nog een aantal andere kerken van de gereformeerde gezindte is jegens de volksvertegenwoordiging gereageerd op deze voorstellen.

Op 22 november 1999 werd bij de vaste Kamercommissie voor Justitie een "ronde tafel-gesprek" gehouden over het wetsvoorstel ter zake euthanasie, officieel aangeduid "wetsvoorstel toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding". Met het oog op deze hoorzitting werd namens een aantal kerken van de gereformeerde gezindte, met inbegrip van de Christelijke Gereformeerde Kerken, een delegatie (bestaande uit 2 personen) samengesteld ten einde het standpunt van de kerken voor de Kamercommissie desgevraagd uiteen te zetten en te verduidelijken. Ook in het overleg omtrent de samenstelling van deze delegatie, alsmede bij de daarmee verwante activiteiten, hebben onze kerken een coördinerende taak vervuld.

Door de Tweede Kamer werd het hierboven genoemde wetsvoorstel betreffende euthanasie met een ruime meerderheid aangenomen.

Acties christelijke politieke partijen, kerken en andere groeperingen

De christelijke politieke partijen (CDA, ChristenUnie en SGP) hebben de handen ineens geslagen om gezamenlijk met kerken (waaronder ook onze kerken), ouderenbonden, patiëntenverenigingen en andere maatschappelijke organisaties een uiterste poging te ondernemen om de debatten in de Eerste Kamer (in april 2001) over dit onderwerp te beïnvloeden. Op diverse wijzen is getracht om nuchterheid te geven aan de argumenten van de christelijke politieke partijen, kerken en andere organisaties. Op 13 maart 2001 is er in persicentrum Nieuwpoort namens de deelnemende groeperingen, kerken en organisaties een petitie aangeboden aan de Eerste Kamer. In die petitie is door de bij de "acties" betrokkenen de grote zorg uitgesproken over het desbetreffende wetsvoorstel dat voorstel geeft namelijk onvoldoende waarborgen voor de bescherming van het leven en voert op een weg waarbij euthanasie in de samenleving steeds meer gezien wordt als normaal medisch handelen.

Behalve via bovengenoemde petitie is er voor dit onderwerp ook aandacht gevraagd middels kleine advertenties in een internet-site. In die advertenties werd verwezen naar een speciale internet-site. Op deze internet-site is middels een krachtig statement stelling genomen tegen dit wetsvoorstel. Alle "deelnemende organisaties" waren in de gelegenheid om middels hun eigen verklaring aan te geven waarom zij meenden het desbetreffende wetsvoorstel te moeten afwijzen. Namens onze kerken is de volgende argumentatie voor onze afwijzende opstelling gegeven: "Naar onze diepte overtuiging dient de mens die zelf geschapen is, niet te gaan zitten op de stoel van de Schepper van het leven".

Acties Platform Zorg voor Leven, kerken en andere groeperingen

Van de zijde van het Platform Zorg voor Leven is – samen met maatschappelijke organisaties, kerken etc. – ook een aantal acties georganiseerd ten einde de mening van de Eerste Kamer te beïnvloeden omtrent bovengenoemd wetsvoorstel. In goed overleg met de hierboven genoemde politieke partijen e.a. is er een onderlinge afstemming geweest ten aanzien van de verschillende acties. Van de zijde van het Platform Zorg voor Leven is in maart 2001 aan de Eerste Kamer een Witboek met teksten aangeboden. Het Witboek biedt een uitgebreide documentatie van juridische, medische, ethische en principiële bezwaren tegen voornoemd wetsvoorstel.

Op 10 april 2001 is er van de zijde van het Platform Zorg voor Leven een Still Protest in Den Haag georganiseerd (zijde de datum waarop in de Eerste Kamer de debatten werden gevoerd over bovengenoemd wetsvoorstel) om nog eenmaal een still protest te laten horen tegen deze onaanvaardbare wetgeving.

Ons deputaatschap heeft niet alleen de door de drie genoemde politieke partijen georganiseerde acties gesteund, maar ook de acties die zijn opgezet door het Platform Zorg voor Leven. De acties "beconcurreren" elkaar namelijk niet, doch vullen elkaar goed aan.

Ondanks alle argumenten die vanuit de samenleving werden aangevoerd tegen het wetsvoorstel is het voorstel met ruime meerderheid door de Eerste Kamer aangenomen.

3.1 Nota inzake het huwelijk

De generale synode 1998 heeft een instructie opgesteld, waarbij aan deputaten is opgedragen:

- de problemen- en conflictpunten te inventariseren, welke door het overheidshandelen opgeroepen worden met het oog op het huwelijk zoals de bijbel daartoe spreekt;
- een op bijbelse gronden gebaseerde aanbeveling voor de kerken op te stellen hoe in dezen gehandeld dient te worden;
- hierover aan de volgende synode te rapporteren.

Naar aanleiding van deze instructie hebben deputaten een nota opgesteld. Deze nota, genaamd "Ontwikkelingen rond het huwelijk" is als bijlage bijgevoegd. In laatstgenoemde nota is een aantal aanbevelingen opgenomen, welke aan het slot van het onderhavige rapport integraal zijn opgenomen.

3.2 Standpuntbepaling "studie"commissie huwelijk, vanuit het "Woerdenoverleg"

In een vergadering van het "Woerdenoverleg" is de gedachte ontstaan om een "studie"commissie te installeren, met als opdracht de verhouding tussen enerzijds het "burgerlijk" huwelijk en anderzijds het "kerkelijk" huwelijk (opnieuw) als punt van (her)bezinning te bespreken. Aan alle in het "Woerdenoverleg" deelnemende kerken/groeperingen is gevraagd om iemand voor deze "studie"commissie aan te wijzen. Door ons deputaatschap is zvr. dr. G.W. Brands-Bottema als vertegenwoordiger aangewezen. De commissie heeft zich met name bezig gehouden met de vraag in hoeverre het raadzaam is om – zulks in het licht van de wijzigende huwelijkswetgeving, waarbij het "traditionele" huwelijk steeds meer uitgehouden lijkt te worden – er naar te streven dat huwelijkssluitingen niet meer alleen voorbehouden zijn c.q. blijven aan de burgerlijke overheid. Denkbaar zou zijn dat de kerken (weer) de mogelijkheid krijgen om tot huwelijkssluiting over te gaan.

De commissie heeft geoordeeld dat het niet raadzaam is om de bestaande verhouding tussen kerk en staat op het gebied van huwelijkssluitingen te wijzigen, en wel om de volgende redenen (samengevat):

- de overheid dient het publieke karakter van het huwelijk te erkennen en te bewaken;
- het appel van de kerk op de overheid zal aan kracht inboeten indien de kerk zich voor wat het huwelijk betreft terugtrekt op haar eigen terrein;
- de rechtsgevolgen die aan het huwelijk zijn verbonden en de bewaking daarvan brengen de kerken in de (semi)-overheidssector. Dat is onwenselijk;
- de nieuwe huwelijkswetgeving laat de sluiting van een bijbels huwelijk (nog) onverkort toe;
- de vrijheid van de kerken om ten aanzien van haar leden de bijbelse normen ten aanzien van huwelijk te handhaven blijft ook onder de veranderde huwelijkswetgeving gewaarborgd.

Voor meer uitgebreide argumentatie van de door de commissie ingenomen standpunten wordt verwezen naar de door de commissie opgestelde standpuntbepaling. Met dankbaarheid en waardering hebben deputaten kennis genomen van bedoeld stuk.

3.3 Contact met deputaten revisie van de kerkorde

Deputaten voor contact met de overheid hebben deputaten revisie van de kerkorde er schriftelijk op gewezen dat er kerkelijke duidelijkheid dient te bestaan over de vraag wanneer er sprake is van een huwelijk. Sedert 1 april 2001 is een huwelijk namelijk niet meer voorbehouden aan één man en één vrouw, twee mensen van hetzelfde geslacht kunnen sedert die datum ook met elkaar een "huwelijk" aangaan. Deputaten revisie van de kerkorde hebben te kennen gegeven dat zij de noodzaak inzien om aan het vorenstaande aandacht te geven, doch op dit ogenblik dienaangaande aan de synode geen voorstellen zullen doen. Deputaten voor contact met de overheid stellen u daarom voor om gezien de urgentie van deze zaak een nadere omschrijving van het huwelijk toe te voegen – als sub 5 – aan artikel 70 K.O.:

"Onder een huwelijk dient te worden verstaan: Een totale levensgemeenschap van één man en één vrouw, aangegaan voor het leven en formeel publiek bekrachtigd".

4.1 Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO)

Onze Kerken maken reeds vele jaren deel uit van het CIO, een samenwerkingsverband van meer dan 20 kerkgenootschappen. Het CIO heeft met name ten doel de gemeenschappelijke bespreking, behandeling of afdoening door de participerende Kerken van op het terrein van Kerk en overheid gelegen zaken.

Jaren lang was de heer A.J. Gijbels voorzitter van het CIO. Op 22 april 1998 heeft de heer Gijbels zijn taak als CIO-voorzitter beëindigd. De heer mr. J.P.H. Donner is hem als zodanig opgevolgd. Ter gelegenheid van het afscheid van de heer Gijbels werd er op 22 april 1998 een minisymposium gehouden in Novotel Den Haag. Het thema van dat symposium was het kersthema van de werkzaamheden van het CIO, te weten de verhouding Kerk en Staat. Ter gelegenheid van dat symposium werd door verschillende sprekers, waaronder de oud-voorzitter en de nieuwe CIO-voorzitter, een inleiding gehouden over het thema.

Onder de leiding van CIO-voorzitter Donner is er binnen het CIO een bezinning op gang gekomen op welke wijze de kerken kunnen voorkomen dat zij te veel in het "defensief" worden gedrongen. Er lijkt bij de overheid en in de samenleving steeds minder oog voor de bijzondere positie van de kerken. De kerken dreigen steeds meer beschouwd te worden als een willekeurig particulier initiatief, een maatschappelijke activiteit of een cultureel

verschijnsel, als vele andere. De één voetballt, de ander gaat naar de kerk. Het vormt een miskenning van de fundamentele betekenis van geloof voor het menselijk functioneren en de bijzondere betekenis van de kerk als organisatie daarvan. Dit misverstand dient door het CIO en de kerken voortdurend bestreden te worden. Op welke wijze het CIO en de kerken zo effectief mogelijk kunnen handelen, wordt nog nader bestudeerd en overlegd.

In de relatie tussen kerken en overheid werd er vanuit het CIO altijd met name aandacht gegeven aan de ontwikkelingen bij casu quo vanuit de rijksoverheid. De laatste tijd blijkt steeds meer dat ook Europese regelgeving de positie van kerken en geestelijken kan raken. Datzelfde geldt ook voor de vrijheid van godsdienst. Het CIO probeert alert in te spelen op dergelijke ontwikkelingen vanuit Europees verband.

Wat de kerkelijke gemeenten vaakzaam dienen te zijn ten aanzien van regelgeving en/of beleid van hun plaatselijke overheid, welke van invloed kan/kunnen zijn op het functioneren van de kerken in de ruimste zin van het woord, en welke voorts van invloed kan/kunnen zijn op het karakter van een plaatselijke samenleving, behoort waarschijnlijk nauwelijks betoog. Vanuit die optiek willen deputaten voor contact met de overheid zich er voor inzetten om te stimuleren dat plaatselijke CIO's worden opgericht (een periodiek overleg tussen de burgerlijke overheid en de plaatselijke kerken). Over een plan van aanpak is reeds overleg geweest met deputaten ADMA. Vanwege de intensiteit waarmee deputaten zich met meerdere onderwerpen hebben moeten bezig houden in deze verslagperiode, kon er onvoldoende tijd worden vrij gemaakt om hiervoor de nodige impulsen te geven. Het is de bedoeling om gedurende de komende tijd het in gang gezette proces te vervolgen teneinde te stimuleren dat overal in het land christelijke gereformeerde kerken het initiatief nemen om plaatselijke CIO's op te richten.

4.2 Diverse onderwerpen, waarmee CIO zich heeft bezig gehouden

Een aantal onderwerpen, waarmee het CIO zich tijdens de verslagperiode heeft bezig gehouden, zijn: oprukkende 24-uurseconomie, kerktelefoon, rol van de kerken in de samenleving – grote stedenbeleid, wetgeving inzake de opstelling van het huwelijk voor personen van gelijk geslacht, kerken en gedeeltelijke teruggave eotax, kerken en de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ).

Oprukkende 24-uurseconomie

In 1998 werd door het CIO een actie tegen de 24-uurseconomie gehouden, die in betrekkelijk korte tijd ruim 800.000 handtekeningen opleverde. Een groot aantal maatschappelijke organisaties haakte bij de actie aan, die op 24 juni 1998 werd afgesloten met de overhandiging van de handtekeningen aan de toenmalige minister van Economisch Zaken.

Op 9 november 1999 werd in de hal van het Tweede Kamergebouw namens het CIO een manifest overhandigd aan de voorzitter van de vaste Kamercommissie voor Economische Zaken, waarin opnieuw namens de kerken de zorgen werden geuit met betrekking tot de regeringsplannen rond de "koopzondag". De problematiek van de "koopzondag" wordt namelijk wettelijk geregeld in de Winkelwet. De gevolgen van de invoering van de Winkelwet werden door de Tweede Kamer geëvalueerd in november 1999. Door middel van dit manifest hebben de kerken nog eenmaal getracht om (opnieuw) aandacht van de Kamerleden te vragen voor deze problematiek. Met aanbidding van het manifest heeft het CIO de actie tegen de 24-uurseconomie afgesloten.

Kerktelefoon

In verband met de voorgestelde tariefverhoging voor de kerktelefoon wendde het CIO zich tot de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Daarbij gaf het CIO aan dat kerktelefoon een voorziening is waar alle kerken gebruik van maken, tenende omdere en gehandicapten een mogelijkheid te bieden de diensten in de eigen kerkelijke gemeente te volgen. Kerktelefoon is een voorwaarde om aan het kerkelijk leven deel te kunnen nemen wanneer men daar fysiek niet meer toe in staat is en als zodanig moet het mede gezien worden in het licht van de godsdienstvrijheid. Daarom zou het bij uitstek om een universele dienstverlening gaan en niet een voorziening voor bijzondere groepen. Bovendien vormt kerktelefoon een faciliteit die ouders en gehandicapten in staat stelt in hun eigen woonomgeving te blijven wonen. Een tariefstelling die kerktelefoon voor ieder bereikbaar maakt, ligt in de lijn daarmee zoals andere voorzieningen die met het oog daarop uit publieke middelen worden betaald.

Tussen het CIO en het LOK, het Landelijk Overleg Kerktelefoon, is er meerdere malen overleg geweest. Tussen deputaten voor contact met de overheid en deputaten ADMA is overigens ook onderling contact geweest omtrent de onderhavige problematiek. Naar aanleiding van een onderling overleg tussen de beide deputaatschappen werd er door deputaten ADMA aan de Tweede Kamerfracties van de politieke partijen een schrijven verzonden, waarin de ernst van de problematiek van de kerktelefoon onder de aandacht van de volksvertegenwoordigers werd gebracht. In dat schrijven hebben Deputaten ADMA erop aangedrongen dat de voorgestelde prijsverhoging niet zou worden doorgevoerd. Ook is er op gewezen dat in het meedenken naar alternatieven de Landelijke Organisatie Kerktelefoon (LOK), waarin deputaten ADMA ook participeren, een rol kan spelen.

Rol van de kerken in de samenleving – grote stedenbeleid

Het CIO heeft in een vroeg stadium contact gezocht met de minister verantwoordelijk voor het grote steden- en integratiebeleid. Het CIO heeft de minister gewezen op het belang dat bij de ontwikkeling van het grote stedenbeleid in een vroeg stadium rekening wordt gehouden met de reeds aanwezige initiatieven die door kerken wor-

den uitgevoerd in grote steden. Daarbij heeft het CIO een aantal concrete voorbeelden gegeven van projecten die door uiteenlopende kerken in grote steden worden uitgevoerd. In een reactie van 9 maart 1999 erkende de minister het waardevolle van het particuliere initiatief. Het desbetreffende deputaatschap dat zich met dit soort aangelegenheden bezig houdt, is over het voorstaande door deputaten voor contact met de overheid ingelicht.

Wetgeving inzake de opstelling van het huwelijk voor personen van gelijk geslacht

Bij de beraadslagingen binnen het CIO over dit onderwerp is gebleken dat hierover zeer uiteenlopend wordt gedacht. Het CIO heeft overigens wel uitgesproken dat het de kerken vrij dient te staan om hun eigen opvatting te hebben over de vraag wanneer er sprake is van een huwelijk, zodat de kerken niet "gedwongen" mogen worden om burgerlijke huwelijken die naar het oordeel van de kerken niet voldoen aan de bijbelse kenmerken van een huwelijk, kerkelijk te bevestigen danwel in te zegenen.

Ecotax en Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ)

Zoals hiervoor reeds vermeld werd, is aan dit onderwerp ook – buiten het CIO-verband – name aandacht geschonken doordat deputaten zich voor deze onderwerpen meerdere malen rechtstreeks tot alle Chr. Gerel. Kerkenraden hebben gewend.

5. Contact deputaatschap met vertegenwoordigers CIO-commissies

Binnen het CIO bestaan een aantal commissies die met een speciale taak of opdracht zijn belast. Het betreft de volgende commissies: CIO-M (geestelijke verzorging voor Militairen), CIO-J (geestelijke zorg Justitiële inrichtingen), CIO-K (Kerkelijke gebouwen), CIO-G (geestelijke verzorging in de Gezondheidszorg) en de Kerncommissie. Onze Kerken waren tijdens de verslagperiode niet vertegenwoordigd in de Kerncommissie. Overigens zijn lang niet alle aan het CIO deelnemende kerken vertegenwoordigd in de Kerncommissie. In alle overige hiervoor genoemde commissies waren onze kerken wel vertegenwoordigd.

In CIO-K is gedurende de verslagperiode voor onze kerken tijdelijk een vacature ontstaan door het terugtreden uit deze commissie (wegens drukke werkzaamheden) van br. drs. A. Noordergraaf. In deze vacature kon voorzien worden door de benoeming van br. ing. J. Hoogendoorn te Hilversum.

In CIO-J is gedurende de verslagperiode eveneens een wijziging opgetreden in de afvaardiging namens onze kerken. J.C.L. Staireveld heeft gedurende een aantal jaren deel uitgemaakt van bedoelde commissie.

Vanwege drukke werkzaamheden heeft hij gemeend zijn taak te moeten overdragen aan een ander. In de CIO-vergadering (plenaire) van december 2001 is ds. Staireveld van zijn taak ontheten, en is drs. G. van Roekel – op voordracht van deputaten – als opvolger van ds. Staireveld benoemd in CIO-J.

Met alle Chr. Gerel. CIO-commissieleden hebben deputaten een goed contact mogen onderhouden. Van de werkzaamheden binnen de commissies is door alle hiervoor bedoelde commissieleden mondeling verslag gedaan in diverse vergaderingen van deputaten.

Tijdens een overleg tussen deputaten en br. A.J. de Jong (die namens onze kerken zitting heeft in CIO-M) is door hem met klem benadrukt dat er een onverbrekelijke band bestaat tussen enerzijds de geestelijke verzorger en anderzijds de zendende kerk. Deze band moet blijvend bevorderd worden.

Ook ds. J. de Jong heeft namens CIO-G het belang benadrukt van de band tussen enerzijds de geestelijke verzorger in de gezondheidszorg en anderzijds de zendende kerk.

Ook de christelijke gereformeerde afgevaardigde in CIO-J heeft aan deputaten gerapporteerd dat de kerken als zendende instantie van justitiepredikanten dienen te blijven optreden. Op die manier is een verantwoorde invulling van het justiepastoraat het meest gewaarborgd.

Bij overleg tussen deputaten en ds. J. de Jong heeft laatstgenoemde de wens uitgesproken dat hij het volgende advies aan de kerken wil laten uitgaan:

- er dient geen kerkelijke machtiging te worden verleend aan geestelijke verzorgers die geen universitaire opleiding hebben afgerond;
- er dient geen preek- en sacramentsconsent te worden verleend aan chr. gerel. geestelijke verzorgers die geen ambtsdrager zijn;
- de term "pastoraal (mede)werker" dient slechts in bepaalde gevallen te worden gehanteerd. Onjuiste titulatuur werkt namelijk vertroebelend. Indien "leken"-gemeenteleden dergelijke werkzaamheden ter hand nemen, dienen zij te worden aangeduid als "kerkelijk werkers";
- indien een pastoraal werker zijn theologische opleiding buiten Apeldoorn heeft ontvangen, dient hem door de kerkenraad geen kerkelijke machtiging te worden verstrekt indien daarom wordt verzocht.

6. Contact deputaatschap met justitiepredikanten

Werkzaamheden ds. Klein Onstink

In de verslagperiode heeft ds. D.J. Klein Onstink zijn arbeid ten behoeve van gedetineerden danwel ex-gedetineerden helaas niet meer kunnen verrichten. Vanwege een herseninfarct moesten alle door ds. Klein Onstink verrichte activiteiten beëindigd worden. Nadien is ds. Klein Onstink op 28 december 1998 op 68-jarige

ge leeftijd overleden. Met deze dienaar des Woords mocht het deputaatschap gedurende vele jaren goede contacten onderhouden. Met dankbaarheid zien deputaten terug op de periode waarin ds. Klein Onstink op zijn eigen manier de aan hem toevertrouwde gaven en talenten mocht aanwenden voor gedetineerden en ex-gedetineerden. Zijn bijzondere stijl van optreden gaf vertrouwen bij hen die aan zijn zielzorg waren toevertrouwd.

Werkzaamheden ds. Aarmoudse

Zoals reeds werd beschreven in het rapport voor de synode 1998 hebben deputaten geen directe verantwoordelijkheid voor de werkzaamheden van ds. Aarmoudse als justitiepredikant, zulks op parttime basis. Ds. Aarmoudse is gedurende twee dagen in de week werkzaam in het huis van bewaring te Scheveningen. Jaarlijks ontvangt ons deputaatschap – met instemming van de kerkenraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Hillegom – een verslag van de werkzaamheden van ds. Aarmoudse als justitiepredikant.

Met ds. Aarmoudse is door deputaten afgesproken dat hij gedurende een verslagperiode tenminste eenmaal een deputatenvergadering bezoekt om daarin te rapporteren en te overleggen over zijn werkzaamheden als justitiepredikant. Vanuit deputaten wordt het contact met ds. Aarmoudse met name onderhouden via degene die namens onze kerken zitting heeft in de commissie CIO-J.

7. Overige werkzaamheden van het deputaatschap

Naast de hiervoor omschreven werkzaamheden mochten deputaten in de verslagperiode ook namens onze kerken jaarlijks de gelukwensen overbrengen bij de verjaardagen van H.M. Koningin Beatrix en van Z.K.H. Prins Claus.

Diverse malen werd er vanuit de kerken aan deputaten om advies c.q. een oordeel gevraagd over uiteenlopende onderwerpen, zoals de Wet Waardering Onroerende Zaken, subsidieregeling VWS voor landelijke jongerenorganisaties en naar aanleiding van geschillen met gemeenten over vergoedingen etc.

8. Benoeming van deputaten

Bij een separaat aan het moderamen van de synode gericht schrijven hebben deputaten nadere voorstellen gedaan om te komen tot benoeming van deputaten.

Voorstellen:

Deputaten doen op grond van hun rapportage en op grond van de Nota "Ontwikkelingen rond het huwelijk" de volgende voorstellen:

A. De generale synode

overwegende:

1. dat het noodzakelijk is, dat de kerk zich in deze tijd uitspreekt over de bijbelse waarden en noemen op het terrein van huwelijk en seksualiteit;
2. dat de kerk met haar leden een getuigenis van die bijbelse waarden mogen laten horen en uitstralen tennamen van een samenleving waarin seksuele gemeenschap is losgekoppeld van een levenslange relatie;

van oordeel

1. dat de kerk er werk van zal moeten maken de taak van de ouders in de seksuele opvoeding van de jongeren te ondersteunen;
2. dat de geloofsoopvoeding inzake huwelijk en seksualiteit binnen de gemeente in deze tijd veel aandacht verdient, en dat het nodig is dat onze kinderen, jongeren en jong- volwassenen in de catechesis en in het verenigings- en clubwerk structureel leren rekenen met de heilzaamheid van Gods geboden voor relaties;

besluit

aan het meest daartoe geëigende deputaatschap op te dragen:

1. bijbels verantwoord materiaal dat in de kerken al voorhanden is inzake huwelijk en seksualiteit te verzamelen;
2. met behulp van dit materiaal – eventueel aangevuld met nader te ontwikkelen onderdelen – een bruikbare handreiking beschikbaar te stellen voor de kerken ten behoeve van ouders, en voor gebruik in de catechesis, en voor themadiensten, gespreksgroepen etc.

B. De generale synode

overwegende

dat vanwege wijzigingen in de wetgeving per 1 april 2001 een huwelijk niet meer voorbehouden is aan één man en één vrouw, aangezien sedert die datum twee mensen van hetzelfde geslacht ook met elkaar een "huwelijk" kunnen aangaan;

van oordeel dat het kerkelijk duidelijk dient te zijn wanneer er sprake is van een huwelijk en wanneer er geen sprake is van een huwelijk;

besluit

om een nadere omschrijving van het huwelijk toe te voegen aan artikel 70 K.O., als sub 5:

"Onder een huwelijk dient te worden verstaan:

Een totale levensgemeenschap van één man en één vrouw, aangegaan voor het leven en formeel publiek bekrachtigd".

Tenslotte verzoeken deputaten bij deze aan de generale synode:

- om de kerken te adviseren overeenkomstig de standpuntbepaling van de "stude"commissie huwelijk vanuit het "Woerdenoverleg" het beleid en de praktijk met betrekking tot kerkelijke huwelijksvestigingen te handhaven;
- te adviseren om de vorenstaande handreiking aan de kerken aan te bieden met de aanbeveling om het beleid op dit punt overeenkomstig de handreiking te voeren;
- (voor het overige) vorenstaande handelingen van deputaten goed te keuren;
- over te gaan tot (her)benoeming van deputaten.

Bijlage 107.1

Nota "Ontwikkelingen rond het huwelijk"

(opgesteld door deputaten voor contact met de overheid, n.a.v. opdracht generale synode 1998)

1. Inleiding

Door het deputaatschap voor contact met de overheid werd de onderhavige nota omtrent het onderwerp "huwelijk" opgesteld. Bij behandeling van bedoeld onderwerp wordt in deze nota ook het ongehuwd samenwonen als man en vrouw aan de orde gesteld, aangezien dit verschijnsel ook binnen de kerken voorkomt.

Opdracht generale synode 1998

De onderhavige nota is opgesteld naar aanleiding van een besluit van de generale synode 1998:

"De generale synode,

kennis genomen hebbende van

de instructie van de particuliere synode van het Westen inzake de ontwikkelingen rond de wetgeving m.b.t. het huwelijk,

van mening dat

- het huwelijk door God is ingesteld en als zodanig geëerbiedigd moet worden;
- de gemeente van Christus geroepen is daarom het huwelijk in ere te houden;
- twee mensen, man en vrouw, bijbels gezien het huwelijk sluiten ten overstaan van God en de samenleving;

constaterend dat

- de kerken van oudsher geroepen zijn de overheid aan te spreken op de erkenning en de bescherming van het huwelijk als unieke levensvorm van man en vrouw;
- de wet- en regelgeving van de Staat der Nederlanden ten aanzien van het sluiten van burgerlijke huwelijken hoe langer hoe meer leidt tot uitholling van de bijbelse begrippen ten aanzien van het huwelijk in onze samenleving;
- de kerken gehoorzaam dienen te zijn aan wat de Schrift zegt ten aanzien van het huwelijk;

besluit

deputaten voor contact met de overheid op te dragen:

- de probleem- en conflictpunten te inventariseren, welke door het overheidshandelen opgeroepen worden met het oog op het huwelijk zoals de Bijbel daarover spreekt;
- een op bijbelse gronden gebaseerde aanbeveling voor de kerken op te stellen hoe in dezen gehandeld dient te worden;
- hierover aan de volgende synode te rapporteren."

Aangezien het bij deputaten bekend was dat in verschillende gemeenten rapporten c.q. (beleids)documenten dmv. brochures zijn opgesteld omtrent de problematiek ter zake huwelijk en samenwonen, leek het dienstig om hiervan kennis te nemen.

Derhalve is in februari 2000 door deputaten een oproep gedaan aan alle Christelijke Gereformeerde kerkenra-

den om eventueel binnen de gemeenten aantekeningstukken hieromtrent ter beschikking te stellen aan deputaten. Van diverse zijden ontvingen deputaten bescheiden, en hiervan is door deputaten met belangstelling kennis genomen. Uit die stukken bleek een grondige bijbelse bezinning over het huwelijk, het onder ogen zien van de hedendaagse problematiek en het worstelen met een concrete uitwerking van een pastorale benadering van ongehuwd samenwonende kerkleden.

Een voorvraag die gesteld kan worden, is of de kerk een taak heeft inzake de huwelijksrelatie. Deze vraag wird aan actualiteit als geket wordt op een conclusie uit het rapport "Secularisatie in de jaren negentig" van het Sociaal Cultureel Planbureau, september 2000: de meeste mensen duden geen kerkelijke inmenging in hun privé-leven.

De kerk heeft in de loop van de tijd wel degelijk een rol gespeeld als het gaat om het huwelijk. In een historisch overzicht wordt hierna een grote lijn geschetst. Vanuit bijbelse gegevens wordt aangegeven wat kenmerkende aspecten van het huwelijk zijn. Vervolgens wordt ingegaan op de juridische aspecten van het huwelijk en andere samenloevingsvormen.

Tenslotte komt het deputaatschap met een aanbeveling.

Beschrijving van de problematiek

Gemeenten worden geconfronteerd met mensen die zijn gaan samenwonen als waren zij gehuwd. Dit samenwonen kan met of zonder partnersregistratie zijn. Ook het hebben van seksuele gemeenschap voorlopend aan een huwelijk/samenwonen is een verschijnsel dat zich binnen onze kerken voordoet. Dit laatste onttrekt zich echter vaak aan de wetenschap van kerkenraden en gemeentelieden. Dergelijk handelen is derhalve niet of moeilijk te bespreken met betrokkenen. Dit is geen reden om hierover geen Bijbels licht te laten schijnen.

Diverse motieven kunnen een rol spelen om te gaan samenwonen in plaats van te gaan trouwen:

- men ziet de noodzaak er niet van in om het samenwonen een officiële status te geven;
- het gewicht van het huwelijk wordt door de overheid steeds meer uitgehoid; juridisch gezien is het geregistreerd partnerschap praktisch gelijk aan het huwelijk;
- men hecht zoveel belang aan het slagen van een huwelijk, dat eerst uitgeprobeerd wordt of men wel bij elkaar past. Uit elkaar gaan geeft dan ook minder rompslomp;
- een bruiloft is te duur;
- steeds meer mensen gaan samenwonen;
- problemen met het huwelijksformulier, ten aanzien van de passage over de onderdanigheid van de vrouw;
- denkbaar is dat als argument gebruikt gaat worden: wij willen niet meer trouwen, omdat de overheid mensen van gelijk geslacht ook zal toelaten om te trouwen; met een dergelijk onbijbelse invulling van het huwelijk willen wij ons niet vereenzelvigen.

Reacties van kerkenraden op samenwonen/beleven van seksualiteit buiten het huwelijk of samenwonen.

Er wordt door de kerkenraden een spanningsveld ervaren tussen de leer en het pastoraat. Het valt op dat uit de toegezonden beleidsstukken geen eenduidige aanpak valt af te leiden. Er zijn verschillen in de beoordeling wanneer kerkelijke tucht toegepast zou moeten worden. Ook hebben diverse kerkenraden zich niet uitgesproken over de concrete uitwerking van een kerkelijke reactie op bovengenoemde verschijnselen.

Enkele voorbeelden uit de beleidsnota's van kerkenraden:

- samenwonen is een kwaad, maar niet ieder kwaad kan altijd tot het uiterste bestreden worden. Indien alsnog een huwelijk wordt gesloten, dan kan de gemeente niet zonder meer afwezig zijn in verband met het openbaar karakter. Een gebruikelijke huwelijksbevestiging is echter niet gepast. De bestaande relatie krijgt immers niet een wettelijke nieuwe vorm;
- de kerkenraad zal samenwonenden bewegen tot huwelijksafsluiting;
- spreken met de betreffenden en hen op pastorale wijze op de bedoeling van het huwelijk wijzen. Tucht toepassen, indien zij blijven volharden. Indien zij besluiten te gaan trouwen, kan een kerkelijke bevestiging plaatsvinden;
- niet de raad geven om de verhouding te verbreken;
- schuldbeelden tegenover minimaal twee ouderlingen; een mededeling daarvan vanaf de kansel aan de gemeente; tenminste drie maanden gescheiden wonen alvorens een huwelijksbevestiging kan plaatsvinden;
- geen gelijkje sanctie voor wel en niet-belijdende leden;
- verschillende benadering afhankelijk van de motieven van samenwonenden; de kerkenraad dient door middel van gesprekken te pogen tot een weloverwogen conclusie te komen. Gedurende deze oordeelsvorming: geen geloofsbelijdenis afleggen; deelname aan het Avondmaal wordt ontrader; geen ambtsdrager kunnen worden of blijven; kinderen niet kunnen laten dopen. Indien sprake is van moedwillige overtreding en/of een losbandige relatie, waarbij de aspecten van trouw, liefde, duurzaamheid en exclusiviteit niet nageleefd worden; uitsluiten van leidinggevende activiteiten; onder censuur plaatsen.

- Indien daarna gehuwd wordt is een kerkelijke bevestigingsdienst niet mogelijk;
- ten aanzien van het dopen van een kind van ongehuwd samenwonenden: de kerkenraad kan overwegen de doop aan het kind te bedienen conform art. 60 sub 2 a t/m d van de Kerkerode en gedachtig de uitspraak van de gereformeerde vaders, dat het geboren kind niet de dupe mag worden van verkeerd gedrag der ouders.

Enkele opmerkingen, welke binnen de vergadering van deputaten zijn gemaakt naar aanleiding van de toegonden bescheiden, zijn hieronder weergegeven:

- het ideaal is bij allen hetzelfde;
- de conclusies c.q. consequenties van ongehuwd samenwonen lopen per gemeente nogal uiteen;
- de bodding van de visie op het ongehuwd samenwonen is in de verschillende nota's grotendeels dezelfde (in zijn algemeenheid een goede principiële onderbouwing van standpunten);
- als kenmerk van een huwelijk wordt in alle stukken het openbaar karakter daarvan genoemd;
- er wordt een spanningveld geconstateerd tussen de leer en de praktijk;
- een pastorale benadering van hen die samenwonen is belangrijk;
- het is zinvol dat deze problematiek met de jeugd van de gemeenten goed wordt doorgesproken; ook door middel van catechese dienen de kerkelijke jongeren van het standpunt van de kerk kennis te kunnen nemen;
- uit de verscheidenheid waarmee de verschillende Chr. Geref. Kerken omgaan met het verschijnsel 'ongehuwd samenwonen' blijkt dat het zinvol is dat de synode 1998 aan ons deputaatschap de betreffende studieopdracht heeft verstrekt.

Geconstateerd wordt dat uit de nota's blijkt dat de kerkenraden van de verschillende Chr. Geref. Kerken het verschijnsel ongehuwd samenwonen nogal verschillend behandelen.

Met name valt daarbij te denken aan de beantwoording van de vraag of de kerk het huwelijk wil bevestigen van een stel dat voordien ongehuwd heeft samengewoond.

Een ander punt waarop de verschillen zich met name openbaren betreft de kerkelijke tucht. In hoeverre worden ongehuwd samenwonenden onder de kerkelijke tucht geplaatst?

Voorts wordt nog geconstateerd dat sommige kerkenraden in beleidsnota's een principieel bijbels standpunt innemen, waarin de praktijk door hen niet naar wordt gehandeld.

II. Bijbelse visie op kenmerken van het huwelijk

Het huwelijk in bijbels licht bezien, gaat uit van de Godsopenbaring in de Schriften. Daaruit zijn belangrijke gevolgtrekkingen te maken.

Allereerst deze, dat het samenzijn van man en vrouw berust op Gods daad en is naar Gods bedoeling in de schepping. Bij alles wat de Here maakte, zag Hij dat het goed was, alleen bij de mens zegt Hij: "Het is niet goed dat de mens alleen zij", Genesis 2:18.

Naar Gods bedoeling om samen te zijn. Samen is twee, één man en één vrouw. In Genesis 1:27 wordt samenvattend gezegd: "Man en vrouw schiep Hij hen", terwijl in Genesis 2: 18-24 breder geopenbaard wordt hoe de Here de schepping van de vrouw tot stand bracht. Vanaf Genesis 1:27 is te stellen de gelijkwaardigheid in positie van man en vrouw door het scheppend handelen van God.

In Genesis 2:18-24 ligt het accent op het uit de man genomen zijn en op het verschil in positie namelijk in het zijn als een hulp die bij hem past en tegenover de mens. De uitdrukking "hulp" dient goed verstaan te worden. Zonder "hulp" is de mens hulpeloos. De mens is afhankelijk van zijn "hulp". Dat blijkt uit het feit dat het in de bijbel met name juist de sterkere is, ja God zelf, die als hulp optreedt. Dit "hulp" zijn betekent de unieke wederzijdse verantwoordelijkheid van man en vrouw in het leven naar Gods bedoeling met de schepping. Te meer komt het karakter van verbondenheid en een-zijn uit in deze drie dingen: de vrouw is uit de man genomen, vlees van zijn vlees, been van zijn been; God brengt de vrouw tot Adam, de mens zegt: "en zij zullen tot één vlees zijn". Indrukwekkend is het handelen van God. De verbondenheid van man en vrouw is volkomen eenheid en toewijding aan elkaar door het scheppend handelen van God is een gave en ordening die blijft gelden, ook na de zondeval.

Dat is te concluderen uit de herhaling van bovengenoemde teksten door de Here Jezus Christus zelf in Mattheüs 19:1-12 en de apostel Paulus in 1 Corinthiërs 6:16 en Efeziërs 5:31.

De vaste lijn in de hele Schrift is duidelijk: Vanaf de schepping van de mens, ondanks de zondeval, blijft de ordening van God in het samenzijn van een man en een vrouw in een totale levenseenheid de goede gave en de regel van God, waarnaar iedereen en zeker de christelijke gemeente heeft te handelen. Het "huwelijk" is een door God ingesteld verbond, dat voor het hele leven wordt aangegaan tussen één man en één vrouw.

Niet ontkend mag worden dat de zonde ontwikkende gevolgen heeft voor de invulling, de beleving en de gehoorzaamheid aan God van Zijn heilige instelling van het huwelijk. Het woord "huwelijk" is de naam die we gewoonlijk gebruiken om weer te geven wat de Here in Zijn Woord leert aangaande de verbondenheid van man en vrouw.

De verwoestende gevolgen van de zonde blijken in de vormgeving, de duur en de inhoud van het huwelijk. De vormgeving ontlaardt in het breken van het samenzijn van één man en één vrouw. Meer mannen hebben een vrouw en meer vrouwen een man. Vrouwen leven samen met vrouwen, mannen met mannen.

De duur van het huwelijk als verbintenis voor het leven, die eindigt bij het sterven van één der partners, wordt losgelaten door echtscheiding, overspel en echtscheiding.

De Here Jezus Christus en na Hem de apostelen hebben de wil van God vanaf de schepping verduidelijkt en aangescherpt: "Hetgeen God samengevoegd heeft, scheidt de mens niet". Het is onmogelijk in het licht van de voortgang van de heilsopenbaring en de woorden van de Here Jezus Christus in de kerk en samenleving een toegevoegde houding ten aanzien van echtscheiding aan te nemen. Daartegenover is de genade en vergeving en bekering voor het volbrachte werk van verzoening rijk toe te zeggen in door de zonde ontworpen huwelijksverhoudingen. De genade van de verzoening en de heilig is rijker en overvloediger dan de invloed van de huwelijkszonden.

De inhoud van het huwelijk ondergaat de invloed van een wereld die zonder kennis van Gods heilige bedoelingen leeft. Dat kan onder andere uitkomen in een verzakelijking van de relatie waar het huwelijk eenzijdig als een juridisch contract wordt verstaan. Dat komt uit in een overdreven individualisering waarbij persoonlijke ontplooiing en zelfstandigheid voorop staat. Dat komt uit in een eenzijdig accent op het geslachtelijke of huishoudelijke of generatieve aspect van het huwelijk.

De Schrift en de hedendaagse werkelijkheid geven overvloedig bewijs van de diepe eilende waarin mensen zich door eigen schuld hebben gestort. Niet minder echter, veel overvloediger is de genade die de Here belooft en bewijst en waarin Hij deel geeft in Zijn Zoon, onze Here Jezus Christus. In Hem alleen is de verzoening van de huwelijkszonden te vinden, waardoor een vrouw uit Samaria (Johannes 4) en de zondares van wie we lezen in Johannes 8 en Abraham, Mozes, Jakob en Juda aanvaardbaar zijn in Gods oog.

Zelfs het huwelijk van een gelovige vrouw met een ongelovige man mag niet door verstanting verbroken worden. Gelovige mannen krijgen op het hart gebonden hun vrouwen lief te hebben als hun eigen lichaam.

Het Woord van God geeft in de enige plaats waar over het huwelijk als maatschappelijk instituut wordt gesproken aan: "het huwelijk zij in ere bij allen en het heid onbezooed", Hebreërs 13:4.

Daarom zegt het huwelijksformulier terecht in aansluiting aan de Schrift: "Also dat allen, die tot hun jaren gekomen zijn, en de gave der onthouding niet hebben, naar het bevel van God, verbonden en schuldig zijn, zich tot de huwelijks staat, naar christelijke ordening te begeven". Dit met het oog op de reinheid van ons lichaam als een tempel van de Heilige Geest.

Ten overvloede zij gezegd dat dit onverlet laat het feit dat in het Nieuwe Testament gesteld wordt dat het huwelijk tot deze aardse bedeling behoort. Het heeft geen eeuwigheidskarakter. Het huwelijk is ook niet de enige Gode welbehagelijke wijze en ordening in het leven als samenleven.

Te duidelijk is in de Schrift de eschatologische spanning die maakt dat ontvangen en gekozen kan worden een leven in de gave der onthouding om daardoor des te beter aan de Here toegewijd te leven zoals Paulus beschrijft in 1 Corinthiërs 7:29-40.

Waar de Here in Zijn wijsheid en goedheid bij de schepping man en vrouw tot elkaar bracht met de bedoeling dat ze aan elkaar voor het leven verbonden zouden zijn in liefde en trouw, heeft Hij in Zijn heilige wet van de tien geboden een plaats gegeven aan de bescherming van het huwelijksverbond in het zevende gebod: "Gij zult niet echtbreken". Een gebod dat breed verstaan moet worden in het licht van de berisping van onze Here Jezus Christus in Mattheüs 5:27-32. In Maleachi 2:16 staat: "Want ik haat de echtscheiding, zegt de Here, de God van Israël".

Tenslotte geeft de Schrift een duidelijke lijn over de openbaarheid en het publieke karakter van het huwelijk. De mens en zijn vrouw herkennen, aanvaarden, kiezen voor elkaar nadat de God hen tot elkaar bracht. Hogere autoriteit dan God is er niet. In het paradijs was er geen andere overheid dan God Zelf. Door en voor de hoogste overheid werden de mens en zijn vrouw aan elkaar verbonden. Na de paradijsituatie wordt de goddelijke gezagsuitoefening bemiddeld door de overheid en dus door menselijke gezagsdragers. Dat kan binnen de kring van de familie, het geslacht, de stam, het dorp, de stad of enige overheidsinstantie met publieke rechtsbevoegdheid. In het Nieuwe Testament wordt geleerd dat er geen overheid is dan door God en die er zijn, zijn door God gesteld. Nooit en nergens in de Schrift is een huwelijk een besloten, geheime zaak alleen tussen twee mensen waar publieke overheid en samenleving buiten blijven. Het huwelijk draagt een officieel, publiek karakter en wordt volbraken in de naam van God, die twee mensen bij elkaar bracht. De spanning die er is doordat de overheid zelf God niet erkent en haar gezag niet van Hem afleidt, doet niet af aan de plicht tot eerbiediging van de overheid door de gelovigen, ook in de zaken van het huwelijk.

In dat officiële en publieke karakter van het huwelijk ligt het grote goed van een gevoel van rechtsbescherming en zorg vanwege de samenleving voor een zo kwetsbare, intieme verbintenis als een huwelijk is.

Vatten we de bijbelse lijnen samen, dan kunnen we zeggen:

- Het huwelijk is een door God in de schepping gegeven instelling, die niet door de zonde is tenietgedaan.
- Het huwelijk naar Gods instelling als een in dit leven onverbreekbaar, totale verbintenis van één man en één vrouw is door de zondige eigenwilligheid van de mens onderhevig aan yelerlei afwijking en misvorming, maar toch gesteld onder de bescherming van Gods geboden en eervol en goed door Zijn beloften.

- c. Een christelijk huwelijk bestaat door de geloofsverbondenheid van man en vrouw aan de verhoogde Christus als het Hoofd van Zijn kerk.
- d. Het huwelijk is een aangelegenheid die behoort tot het openbare leven en onder het hoogste gezag behoort te staan.
Dat is het gezag van God en daaraan ondergeschikt en van Hem afgeleid is het gezag van de publieke overheid. Het huwelijk behoort ten overstaan van de gehele samenleving te worden voltrokken.

III. Het historisch deel inzake huwelijksopvattingen in de kerk.

1. Inleidend.

Het is opvallend dat in de moderne christelijke ethische bezinning heel vaak vooral het vraagstuk van de echtscheiding veel aandacht krijgt. Toch is het beslist niet minder van belang zich vanuit christelijke optiek te bezinnen op het wezen van het huwelijk. Daarvoor zijn o.a. goede aanzetten te vinden in de oudchristelijke kerk. De gereformeerde visie vanaf de zestiende eeuw vraagt vervolgens onze aandacht.

2. De oudchristelijke kerk.

2.1. In het Romeinse rijk.

Een beeld van de antiek-romeinse wereld waarin verschillende vormen van samenleving/huwelijk in zwang waren, is onmisbaar voor goed verstaan. Oorspronkelijk functioneerde in de bovenlaag van de Romeinse samenleving de *confamatio*. Deze huwelijksvorm was omgeven door een sacrale handeling en diverse rituelen. De vrouw werd in het huis van de man geleid en hij kreeg heerschappij over haar. Zij verloor enerzijds grotendeels haar zelfstandigheid, maar kreeg anderzijds een met hoog aanzien verbonden sociale positie.

De tweede vorm, de *coemptio*, heeft de eerderegenoemde spoedig verdrongen. In oorsprong duidt deze naam op een "koophuwelijk". De vrouw ging door deze koop over in de eigendom van de man. Later kwam al meer het rufaspect en het contractkarakter op de voorgrond te staan. Al waren er openbare, juridische aspecten aan de *coemptio* in de kern was het een privé-aangelegenheid van de betreffende man en vrouw. De wederzijdse wils-overeenstemming is van groot belang. Consensus facit nuptias.

Er golden een aantal nogal formele criteria, zoals huwelijkswil van beiden, geslachtsrijpheid, mondigheid, geestelijke gezondheid, een niet te nauwe verwantschap en ongehuwd zijn.

Een *coemptio* tussen bijvoorbeeld een vrijgeborene en een slaaf was aanvankelijk verboden. Daar de vrouw overging in de zeggenschap van de man, verloor ook deze vorm later al meer betekenis. Hiervoor in de plaats kwam een huwelijk, waarbij de overgang in de zeggenschap van de man kon worden ontgaan, doordat de vrouw de proeftien van een jaar steeds voor korte tijd (drie dagen) onderbrak door een hennewed verblijf in het huis van haar ouders. Dit had ook allerlei vermogensrechtelijke gevolgen.

Daarnaast werd vanaf keizer Augustus als derde vorm, het concubinaat, geduid, voor gevallen waar door standverschil een huwelijk uitgesloten was. De concubine genoot niet het aanzien van een echtgenote. De kinderen waren buitenechtelijk. De man kon naast zijn wettige echtgenote één of meer concubines er op na houden, dat maakte voor velen deze vorm gewild.

De kwestie van de echtscheiding bij de drie genoemde vormen laten wij hier rusten. Wel dient vermeld te worden, dat de wetgever in het oude Rome steeds gepoogd heeft verdere uitholling van huwelijk en gezinsvorming tegen te gaan, maar met weinig succes.

2.2. De opstelling van de oude kerk.

Temidden van de Grieks-Romeinse samenleving van die tijd heeft de kerk van de eerste eeuwen haar positie moeten bepalen inzake huwelijk en echtscheiding. Daarbij valt er onderscheid te maken tussen de tijd vóór Constantijn de Grote en daarna.

Fundamenteel was de insteek van de kerk dat het God is die naar Mattheüs 19:6 mensen samenvoegt. Dit was een geheel ander geluid dan in de samenleving. Daar stond immers het consensus-karakter sterk op de voorgrond. Voor de kerk functioneerden inzake het huwelijk vooral Genesis 2:18 en Efeziërs 5:22-33.

Het "in de Heire" van 1 Corinthiërs 7:39 werd gezien als afwijzing van gemeende huwelijken. Ook beluisterde men er wel een kerkelijke huwelijks-handeling in. Er zit voor de kerkvaders en de oude kerk in de christelijke huwelijkskultuur een beëindigend karakter ten overstaan van de kerk. Dat mag opvallend heten in een tijd dat in de samenleving het huwelijk al verder werd uitgehold en de grenzen tussen huwelijk en concubinaat al meer vervaagden.

In deze kwestie heeft de oude kerk zich radicaal opgesteld en voor de christenen geen tussenvormen tussen huwelijk en concubinaat geduld. Ook hier laten wij de kwesties rond echtscheiding en hertrouwen rusten.

Vanaf Constantijn de Grote heeft de kerk het huwelijksrecht verder uitgewerkt en met het handelen van de kerk verbonden.

De doorwerking daarvan in de huwelijkswetgeving van de overheid is zeker van belang. In het westelijk deel van het rijk moest door de val van Rome al snel rekening worden gehouden met bijvoorbeeld de Germaanse huwelijksopvattingen. In het Byzantijnse deel was de doorwerking van de kerkelijke opvattingen sterker en langdurig-

ger. Ook al moet gezegd worden dat in de rijkswetgeving van het Oosten nooit volkomen overeenstemming werd bereikt met de kerkelijke grondregels. De insteek bij de vrijwillige consensus van de beide partijen bleef in de staatswetgeving bestaan, maar het publieke karakter van het huwelijk werd nu ook in de staat sterker belicht. Tevens was er meer oog voor de vermogensrechtelijke aspecten, als beschermend element. Het aspect van de bescherming, wederzijdse trouw en hulp kreeg meer accent. De visie op het concubinaat veranderde ten voordele van het huwelijk. Het wezenlijke verschil tussen beide werd duidelijker. De aspecten van ontbinding, echtscheiding en hertrouwen laten wij hier rusten.

Ook daar tekende zich een hogere waardering voor het huwelijk af.

2.3. "Conclusies" inzake de visie van de oudchristelijke kerk.

a. Opvallend is de parallel tussen de situatie van de oude kerk vóór Constantijn de Grote en de kerk in onze moderne samenleving. De ont/waarding van het huwelijk en de vervaging via allerlei tussenvormen van relaties waren toen en zijn nu aan de orde.

b. De getuigende opstelling van de christenen in de oude kerk bleek o.a. in het niet willen meegaan met de vervaging en vervakking, maar daartegenover juist opkomen voor de bijbelse visie op het monogame huwelijk.

c. De vroege kerk heeft zich bezonnen op het wezen van het (christelijke) huwelijk. Toen daartoe (vanaf Constantijn de Grote) mogelijkheden kwamen, heeft zij aan die huwelijksvisie maximaal gestalte willen geven in kerk en samenleving.

d. Huwelijk en niet-huwelijk heeft de vroege kerk steeds duidelijk willen onderscheiden.

e. In de oudchristelijke visie is Gods handelen in het huwelijk constitutief; dat geeft aan het huwelijk een hoge waardering. Dan krijgen elementen als bescherming, wederzijdse trouw en hulp een extra diepe dimensie.

3. De gereformeerde visie in de Nederlanden vanaf de Opstand.

3.1. Inleiding.

Door de Reformatie is er een omslag gekomen in de verhouding tussen de kerk en het huwelijk in de samenleving. In de samenleving van de Middeleeuwen had de kerk een heel sterke positie in de huwelijkswetgeving en -rechtspraak. Sinds de Reformatie is er op dit terrein na een aanvankelijk vacuum al meer sprake van invloed van de burgerlijke overheid. Daarmee was zeker in de eerste eeuwen van de Republiek de invloed van de kerk op het huwelijk niet geheel teniet gedaan.

3.2. De lijn van oude kerkordes in de Nederlanden.

Uit de verschillende kerkordes blijkt dat de kerk in de Nederlanden oog had voor de noodzaak van rechtszekerheid rondom huwelijk en echtscheiding, daarbij was veelal de rol van de overheid onmisbaar. De synode van Emden (1571, art. 22-24) wijst op het belang van ouderlijke toestemming bij het huwelijk en de betrokkenheid en tegenwoordigheid van de kerk bij het doen van huwelijksbeloften (ondertrouw); om toe te zien op de naleving en de criteria voor een wettig huwelijk. Tevens wordt de openbare afkondiging (3 zondagen) voorgeschreven.

De artikelen van Dordrecht 1574 (art. 83-89) vestigen op diverse wijzen de aandacht op het publieke en kerkelijke karakter van het huwelijk en stipuleren de bijbelse criteria voor (her)trouwen. Deze artikelen maken op verschillende plaatsen melding van de rol van de overheden. Daarbij had de kerk ook oog voor mogelijke divergentie tussen overheden en kerkelijke vergadering.

Dordrecht 1578 geeft in art. 78 de vorm van ondertrouw aan:

"De houwelijcksche Onder-trouwe sal gescheiden per verba de praesente, dat is met woorden die tegherwoontighe beloftenisse ende verbindighe mede-brengen ende uyl-drucken/sonder condite ofte uytbimighe." De heimelijke beloften zijn niet acceptabel of valide. Bij de ondertrouw is tegenwoordigheid van een dienaar des Woords van belang voor de toetsing van de criteria, zie art. 80 en voor het verbindend karakter van de ondertrouw art. 85.

Minderjarigen dienen consent te hebben van ouders of voogden. Dordrecht 1578 wijst maar liefst 14 artikelen aan het huwelijk.

De kerk heeft in deze overgangstijd steeds gewezen op de noodzaak van goede regelingen door de overheden, o.a. rond graden van bloedverwantschap (Dordrecht 1578, art. 84) en hertrouwen van weduwen (Dordrecht 1578, art. 89). Dordrecht (1578, art. 91) wijst voor extreem moeilijke huwelijkszaken op de wenselijkheid van samenwerking tussen overheidspersonen en predikanten in de classieke vergaderingen. De kerkordelijke huwelijksbepalingen van Middelburg 1581 liggen in hoofdzaak in de lijn van Dordrecht 1578.

Den Haag 1586 (art. 63) kiest uitdrukkelijk de lijn van eerdere kerkelijke bepalingen, maar verwacht op termijn veel van een generale ordinarie van de hoge overheid inzake het huwelijk, die dan met advies van de kerkendienaren tot stand zou moeten komen.

De kerkorde van Den Haag 1591 zoekt in art. 24 uitdrukkelijk uitsluiting bij de overheid. Magistraten, kerkwonderaren en ingezetenen van Holland en West-Friesland moeten zich richten naar "inhoude vanden Placcate van politie ghepubliceert in date den eerste Aprils Anno 1580 lesteden."

3.3. De praxis is weerbarstig.

Er werd veel van de gereformeerde kerken in de Nederlanden gevraagd ook op maatschappelijk terrein. Het behoorde immers tot het wezen van gereformeerd kerk-zijn, dat de kerk spreekt in de samenleving. Zo is ook op het terrein van het huwelijk door de kerk voortdurend de Schrift ter sprake gebracht als norm voor het handelen. Zo mogelijk in goede samenwerking met de overheden heeft de kerk gezocht naar nieuwe structuren om de leer te op te vullen door het wegvallen van "het geestelijke hof". Blijkens de P.S. van Rotterdam 1581 was de kerk beducht voor onkunde van lokale overheden in huwelijkszaken. Een provinciaal Hollands huwelijksgericht zou eetsas kunnen bieden.

Ook op de P.S. van Gouda 1589 dringt de gereformeerde kerk aan op rechtszekerheid door de overheden. Bij de Staten is steeds aangedrongen op een huwelijksordinantie. Dat bleek een lange weg voor de kerkelijke vergaderingen.

De kerk heeft zich blijvend verzet tegen het te vroeg "bij malcander slapen", dat soms ook door jongelui als presiemiddel wordt gebruikt om bij onwillige ouders een huwelijk af te dwingen. De kerk in Holland heeft het gemengde huwelijk afgewezen als profanatie van het verbod van God en daat de overheden ook op aangesproken. In zaken van bloedverwantschap en aanverwantschap heeft de kerk veelal een ander standpunt gehuldigd dan de overheden. De kerk heeft steeds te kennen gegeven ook oog te hebben voor de politieke zijde van de huwelijksluiting naast het geestelijke, kerkelijke aspect.

Derhalve is de kerk uitermate voorzichtig geweest in het hanteren van eigen regels inzake huwelijk en echtscheiding.

De voortbrekking van het huwelijk vond in die tijd plaats of in de kerk of in het stadhuis door de magistraat. In het laatste geval kwam het wel voor dat de secretaris ten onrechte het kerkelijk huwelijksformulier hanteerde. Voor de gereformeerde kerk stond het openbare karakter van de huwelijksluiting onomstotelijk vast.

3.4. Conclusies inzake 1570-1620 in Holland.

a. De gereformeerde kerk heeft het in kerk en samenleving opgenomen voor het hoge karakter en de bijbelse normen van het huwelijk en ze heeft actief meegewerkt aan een goede huwelijkswetgeving.

b. De kerk heeft steeds oog gehouden voor "het gemengde karakter" van het huwelijk, deels politiek, deels kerkelijk/geestelijk van aard.

c. Voor de kerkelijke vergaderingen in Holland was de rechtszekerheid van het huwelijk van groot belang. Daar hebben ze de overheden steeds op aangesproken, waarbij gewezen werd op de bijbelse normen en waarden.

d. In het oplossen van retelige huwelijkszaken hebben de kerkelijke vergaderingen zich voorzichtig opgesteld.

e. Opvallend is de continuïteit tussen de gereformeerde kerk en de oude kerk inzake het bijbelse karakter van het huwelijk. De gereformeerde kerk heeft sterk de rechtszekerheid en duidelijkheid van ondertrouw en huwelijk, alsmede het publieke karakter van de huwelijksluiting, benadrukt.

3.5. In dat spoor verder.

Uit het bovenstaande blijkt steeds de nauwe betrokkenheid van de kerk bij de huwelijksluiting. De noodzaak van blijvende bezinning door de kerk op het wezen van het huwelijk is een goede gereformeerde keuze en bijbelse verplichting. Juist nu de overheid hier vaak fundamenteel anders kiest, zal de kerk niet mogen zwijgen. Daarbij kan zij niet slechts volstaan met kritische kantekeringen en afkeur, maar moet zij vanuit Schrift en praxis meedenken om te komen tot een voor christenen aanvaardbare praktijk van de huwelijksluiting.

4. Enkele lijnen uit Christelijke Gereformeerde Acta sinds 1892.

4.1. Kerkelijk huwelijk.

Reeds in de Notulen van de generale synode juli 1893 (art. 30) wordt melding gemaakt van een besluit om een instructie te aanvaarden die een ernstige aanbeveling aan de kerkeraaden voorstelt "toch steeds weer aan te manen, dat de huwelijken kerkelijk worden ingezegend". Hieruit blijkt het grote belang dat de synode ook hechtte aan de kerkelijke huwelijksbevestiging.

4.2. Kwesties rond gemengde huwelijken.

De generale synode van 1901 (art. 47) boog zich over de problematiek van een huwelijksbevestiging van een lid der gemeente met een vijand van de belijdenis. Sommigen verklaarden zich daar tegenstander van, anderen manderden tot voorzichtigheid in de kwestie.

De synode van 1904 zag zich geplaatst voor kwesties rond de huwelijksinzegening in de Utrechtse gemeente (zie art. 14a; 26 en 27). Ook daar is gebleken hoe gecompliceerd de zaken rond weigering of toestemming van huwelijksbevestiging kunnen liggen. Deze zaken kwamen op de synode van 1905 weer aan de orde (zie art. 11 en 42). Daar vond herziening plaats van het besluit uit 1904 en een beslissing in een eerder niet behandelde huwelijkszaak. In dit laatste geval was sprake van schuldbelijdenis en een gemengd huwelijk. De Utrechtse ker-

kenraad wordt dan door de generale synode verweten niet genoegzaam rekening te hebben gehouden met de bepalingen van 1849/57 omtrent Gemengde Huwelijken, waarin gezegd wordt, dat hij niet omsichtigheid in dergelijke gevallen handelen zal."

4.3. Houding van de kerk t.o.v. een uitspraak rechter.

Op dit punt biedt de generale synode van 1907 belangrijk materiaal, zie de Notulen, p. 31-38. Het betreft hier de vragen rond een ontbinding van een huwelijk door de rechter op grond van kwaadwillige verlatng. Het commissierapport gaat eerst uitvoerig in op de christelijke huwelijksvisie. En onderzoekt vervolgens vooral op grond van 1 Corinthiërs 7 of er een parallel valt te ontdekken tussen de bijbelse gegevens inzake een "gemengd huwelijk" en de situatie van kwaadwillige verlatng.

Op p. 35 valt de conclusie te lezen: "Echtscheiding religionis causa is dus onder genoegzame beperking door de Apostel des Heeren toegelaten." Scheiding op grond van kwaadwillige verlatng wordt op p. 36 getypeerd "als zonde tegen God en Zijn woord." Daaraan wordt dan de conclusie verbonden: "Daarom meenen we, dat de Kerk in de huwelijkspraktijk positie heeft in te nemen tegenover het burgerlijk recht, en het quasi humane recht in dezen heeft te veroordelen voor de Christelijke, Gereformeerde opvatting van het recht, gelijk het door den Heere is geopenbaard." (Notulen 1907, p. 36). Als de rechter in een zaak op grond van kwaadwillige verlatng echter overgaat tot ontbinding van een huwelijk, is deze rechterlijke uitspraak voor de gescheidenen en de kerk bindend en mag er geen ergernis worden gegeven door de rechterlijke uitspraak te negeren. De kerk moet dan wel met de betrokkenen op grond van haar recht verder handelen. Daarbij kan ook de kerkelijke censuur behoren, met als doel boetvaardigheid. Ook al komt die bekeering tot stand, dan heeft de kerk nog niet het recht de eis te stellen aan de schuldigen om terug te keren tot elkaar.

Dat zou strijden met de juridische onherroepelijkheid van de uitgesproken scheiding op grond van kwaadwillige verlatng.

Voorts wordt nog ingegaan op de tuchttoelening en opheffing van de censuur.

Uit het bovenstaande blijkt duidelijk dat de kerk haar normen rond huwelijk en echtscheiding blijft putten uit de Schrift. Als de rechter andere wettelijke normen hanteert, is dat voor de kerk geen reden haar principiele standpunt te wijzigen. In de praktijk heeft de kerk de (burgerlijke) rechtsgevolgen van een juridische uitspraak rond huwelijk en echtscheiding gerespecteerd, maar tevens haar eigen kerkelijk recht rond de tuchttoelening gehandhaafd.

Een verwerking van deze problematiek is te vinden in de Kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken, Amsterdam 1999, p. 53/54 sub 4. In sub 4a wordt gesteld: "In de regel zal de kerk de beslissing van de overheid in echtscheidingsgevallen erkennen, althans zeker voor wat de rechtsgevolgen betreft; niettemin behoudt de kerk het recht tot een eigen oordeel over zulk een echtscheiding. (1999)".

4.4. Omstroden (?) huwelijken.

De synode van 1911 nam met algemene stemmen een rapport aan inzake het al of niet geoorloofd zijn van een huwelijk van een man met een zuster van zijn overleden vrouw. Het gedegen rapport geeft achtereenvolgens historische informatie, waarbij de lijn vanaf Middelburg 1561 wordt getekend; waarbij de kerken zo'n huwelijk niet toestonden. Vervolgens een exegetisch deel rond Leviticus 18 dat uitloopt op beide conclusies (vgl. Kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken, Amsterdam 1999, p. 52 art. 70 sub 3a). Zo'n huwelijk wordt door de Schrift niet verboden en mag dan ook door de kerk niet verboden worden. Als praktische consequentie wordt levens gewezen op het feit dat de weg naar enig kerkelijk ambt door zo'n huwelijk niet wordt geblokkeerd.

Het huwelijk tussen oom en nicht is ook in de Afgescheiden kerk meer dan eens onderwerp van discussie geweest. In de Notulen van de Christelijke Gereformeerde synode van 1914 is artikel 81 eraan gewijd. De classis 's-Gravenhage had gevraagd waarop het recht steunt, dat een oom met zijn nicht mag huwen.

Het antwoord was kort en krachtig na de toelichting van ds. Janssen: "De synode spreekt daarna uit, dat met opheffing van het besluit van 1892, het huwelijk van oom en nicht verboden is."

Ook hier heeft een latere generale synode en wel die van Zwolle 1934 de nodige correctie aangebracht. In de acta van de generale synode Zwolle 1934 handelt art. 55 over deze materie en het daarbij behorende commissierapport bijlage XVII van p. 102-104 geeft de achtergronden. Het rapport maakt melding van eerdere kerkelijke beslissingen op dit punt en de geringe of ontbrekende onderbouwing van de standpunten. De beantwoording van de vraag over het al of niet geoorloofd zijn van het huwelijk tussen oom en nicht is niet alleen een zaak van Gods wetten, maar tevens van "onze Nederlandsche Staatswetten" (p. 103). Het rapport maakt dan ook melding van de gangbare praktijk volgens art. 88 B.W. en de vereiste dispensatie door de Kroon. Tevens sluit de commissie zich aan bij het advies van dr. F.L. Rutgers dat men in de kerken doorgaans de regel volgt, dat men zich in zaken huwelijkskwesties bij de beslissingen van de overheid neerlegt, als deze beslissingen niet klaarblijkelijk strijden tegen Gods ordinanties. In deze kwestie zou erkenning van de overheidsdispensatie de veilige weg zijn. Ook theologisch acht de commissie in 1934 geen gronden aanwezig om een huwelijk tussen oom en nicht te rekenen onder de categorie "bloedschande". De huidige richtlijnen omtrent zo'n huwelijk zijn te vinden in de kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken, Amsterdam 1999, (p. 52/53 art. 70 sub 3b).

Conclusie.

De kerk volgt de overheid bij huwelijksluitingen, maar heeft het recht een eigen lijn in dezen te volgen.

IV. De overheid en het huwelijk – juridische aspecten

Middels wetgeving heeft de overheid juridische "banden" in en om het huwelijk gelegd. Kort gezegd zijn deze regels om verschillende redenen nodig:

- voor het functioneren van de samenleving en ter bescherming van de belangen van derden;
- ter bescherming van de echtelieden;
- ter bescherming van de kinderen.

Een huwelijksgemeenschap kan niet geïsoleerd in de samenleving functioneren. Het echtpaar vormt een gemeenschap binnen de menselijke samenleving. Deze samenleving is niet opgebouwd uit individuen, maar zij is gestructureerd. Zeker in onze gedifferentieerde maatschappij zijn verschillende vormen van relaties te onderscheiden. Enkele voorbeelden: de staatsburger, kerk-gemeentelid, ondernemer-werknemer, vereniging-lid, gezin-lid, huwelijk-partner. Al deze relaties hebben op één of andere manier een juridisch aspect, maar ook andere aspecten zoals het sociale, economische, morele en het geloofaspect. Het huwelijk staat in betrekking met zowel de kerk als de staat. De kerk heeft in haar huwelijksformulier vorm gegeven aan de interne verhouding in het huwelijk. De staat heeft door middel van het recht ook vorm gegeven aan de externe betrekkingen van de huwelijksgemeenschap met de maatschappij. Deze juridische component is van belang voor de ordening van de samenleving.

De trouwbelofte aan elkaar op bij wijze van spreken een zolderkamerje, miskent de functie van het huwelijk als samenlevingseenheid in de maatschappij. Mensen die duurzaam voor elkaar verantwoordelijkheid willen dragen dienen dit aan de overheid kenbaar te maken om bijvoorbeeld een rechtvaardige belasting en toedeling van sociale voorzieningen mogelijk te maken.

Voorop gesteld kan worden dat de inhoud van de juridische regels met betrekking tot het huwelijk door de tijden heen wisselend gestalte heeft gekregen. Dit is goed voor te stellen, omdat de samenleving zich ook in tal van opzichten gewijzigd heeft. Toegenomen industrialisatie, versedelijking, secularisatie, internationalisering, individualisering enzovoort.

Toch zijn bepaalde vaste elementen aan te wijzen. De overheid laat door middel van het recht haar invloed gelden: bij de huwelijksluiting, de juridische gevolgen van het huwelijk, de ontbinding van het huwelijk.

De huwelijksluiting

De huwelijksluiting is openbaar en wordt vooraf aan de samenleving aangekondigd.

Tegenwoordig wordt het huwelijk voltrokken voor de ambtenaar van de burgerlijke stand.

Vooraf dient aan bepaalde formaliteiten voldaan te worden. Het voornemen om te huwen dient aangegeven te worden. De ambtenaar van de burgerlijke stand maakt hier een akte van op, de ondertrouw. De wet stelt bepaalde eisen tot het aangaan van een huwelijk betreffende geestesvermogen, leeftijd en ongehuwd zijn. Ook zijn er huwelijksbeletelen zoals bloedverwantschap, het ontbreken van toestemming van derden als een minderjarige huwt. Met al deze bepalingen beoogt de wet verschillende doeleinden:

- openbaarheid, vooral om de gelegenheid te geven een voorgenomen, met de wet strijdig huwelijk, te verhinderen;
- bescherming van de aanstaande echtgenoten tegen een overhaast gesloten huwelijk;
- voorkoming van heimelijke of clandestiene huwelijken;
- zekerheid omtrent het bestaan van het huwelijk.

In het verleden is de kerk nauw betrokken geweest bij de huwelijksluiting. Vanwege praktische problemen, zoals controlebaarheid en openbaarheid voor derden, is de rol van de kerk bij de huwelijksluiting overgenomen door de overheid.

De juridische gevolgen van het huwelijk

In alle tijden heeft het huwelijk in drie opzichten juridische gevolgen getuigd.

- man en vrouw krijgen wederzijds bepaalde rechten en plichten;
- er ontstaat van rechtswege een band tussen ouders en kinderen;
- de hoofdregel is dat in materieel opzicht, man en vrouw één worden. Het sluiten van huwelijksvoorwaarden vormt hierop een uitzondering. De vermogensrechtelijke gevolgen van het huwelijk uiten zich ook op het terrein van het sociale verzekeringsrecht, het erfrecht, het belastingrecht enzovoort.

De ontbinding van het huwelijk

De ontbinding van het huwelijk kan niet vormloos geschieden. Sinds 1 januari 1993 is nieuw echtscheidingsprocesrecht ingevoerd, waardoor de procedure om te scheiden aanzienlijk sneller doorlopen kan worden indien

(ex)-echtgenoten niet al te grote meringsverschillen hebben. Toch dient de rechter zich over het verzoekschrift te buigen en dient een advocaat met zijn cliënten de zaak goed voor te bereiden. Een juridische afhandeling van de ontbinding van een huwelijk is nodig. Het karakter van het huwelijk is een voor het leven bedoelde levensgemeenschap. Dit brengt met zich mee dat het uitsgaan van echtgenoten aan zekere beperkingen onderhevig is en met administratieve waarborgen omringd moet zijn.

De ontbinding van het huwelijk heeft niet alleen gevolgen voor de echtelieden, maar ook voor hun kinderen en de relatie tot de samenleving. De maatschappij verbindt direct gevolgen aan de ontbinding van het huwelijk. Dit blijkt bijvoorbeeld uit diverse sociale en fiscale wetten.

Er dient een gezagsvoorziening over eventuele minderjarige kinderen getroffen te worden. In bepaalde gevallen wordt een onderhoudsregeling voor de echtgenoot getroffen die niet zelf in zijn/haar levensonderhoud kan voorzien. De ontbinding van het huwelijk heeft tot gevolg dat de goederengemeenschap ontbonden wordt. Het element van openbaarheid speelt bij de ontbinding ook een rol. Het echtscheidingsvonnis dient ingeschreven te worden in de registers van de burgerlijke stand.

De inhoud van de juridische gevolgen van het huwelijk is ook aan verandering onderhevig.

In de twintigste eeuw hebben diverse wetwijzigingen op het terrein van het personen- en familerecht plaatsgevonden. Men kan denken aan de afschaffing van de bepaling dat de man het hoofd van de echtvereniging is, dat ouders gezamenlijk de ouderlijke macht bekleeden, de keuze van de achternamen voor het kind, de wijziging van de echtscheidingsgronden.

Hierbij het niet bij. De regering is voornemens om de samenwoningplicht voor echtgenoten te schrappen en de hoofdelijke aansprakelijkheid van de echtgenoten voor kosten van de gewone gang van de huishouding.

Ook heeft de overheid naast het huwelijk een juridisch karakter gegeven voor mensen om hun samenwonen te regelen. Sinds 1 januari 1998 is een partnerschapsregistratie mogelijk. De achtergrond van deze partnerschapsregistratie vormde met name de wens van homo-paren om hun relatie juridische gevolgen te laten hebben die zoveel mogelijk gelijk waren aan het huwelijk. Ook wilde de overheid het ongehuwd samenwonen een duidelijker plaats geven.

Een zekere ordening van relaties in verband met uitkeringen enzovoort is onontbeerlijk.

Veel commotie is bovendien opgewekt door het – inmiddels in de beide Kamers der Staten-Generaal aangenomen – wetsvoorstel dat het mogelijk maakt voor homo-paren om in het huwelijk te treden.

Andere samenlevingsvormen

Het geregistreerd partnerschap

Deze samenlevingsvorm is als juridisch kader bedoeld voor het samenwonen van twee mensen van hetzelfde geslacht, maar ook van verschillend geslacht. Het geregistreerd partnerschap heeft zoveel mogelijk dezelfde rechtsgevolgen als het huwelijk. Dit geldt ook voor het aspect van openbaarheid. De sluiting gebeurt bij de ambtenaar van de burgerlijke stand in aanwezigheid van minimaal twee getuigen.

Niettemin bestaat er nog een aantal belangrijke verschillen:

- het huwelijk heeft afstammingsrechtelijke gevolgen en het geregistreerd partnerschap niet. Dit betekent bijvoorbeeld dat, wanneer een kind uit een geregistreerd partnerschap tussen een man en een vrouw wordt geboren, dit kind niet van rechtswege, maar pas door erkenning in een familierechtelijke betrekking tot de man komt te staan. In de praktijk kan dit betekenen, dat indien de vader tijdens de zwangerschap komt te overlijden hij slechts juridisch als vader van het kind wordt aangemerkt indien hij met de moeder gehuwd was. Dit heeft dus gevolgen op het terrein van het erfrecht en de familierechtelijke betrekkingen van het kind met de familie van de vader;
- eindigt het huwelijk door echtscheiding of door ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed, dan is daarvoor altijd rechterlijke tussenkomst vereist, terwijl deze ingeval van geregistreerd partnerschap slechts is vereist indien het eindigt door ontbinding op verzoek van één der partners, maar niet indien het eindigt met wederzijds goedvinden, in welk geval tussenkomst van een advocaat of notaris voldoende is. De beëindigingsovereenkomst dient door één of meer advocaten/notarissen mede te worden ondertekend en vervolgens te worden ingeschreven in het register van de burgerlijke stand.

Samenwonen

In de wet is hieromtrent niets specifiek geregeld. Het wordt dus aan de mensen zelf overgelaten of zij in hun relatie aan elkaar een zekere juridische bescherming geven. Bij de notaris kan een samenlevingscontract worden gesloten, waarin bijvoorbeeld wordt bepaald dat de langstlevende partner recht heeft op de gezamenlijke eigendommen. Ook kan een testament gemaakt worden. Er ontstaat echter geen familierechtelijke band met de familie van de andere partner.

In geval van "scheiding" bestaat er geen alimentatieverplichting.

V. Handreiking aan de kerkenraden

Op basis van bovengstaande bijbelse, historische en juridische gegevens hebben deputaten zich gebogen over de gesignaleerde problemen.

Deputaten zijn zich ervan bewust, dat de generale synode bij het doen van een handreiking aan de kerkenraden geen gedetailleerd pastoraal stappenplan kan aanbieden. De primaire verantwoordelijkheid moet bij de kerkenraden blijven. Ook vraagt de diversiteit aan situaties die zich voordoen om een aanpak en beoordeling op het niveau van de plaatselijk gemeente.

Om die reden geven deputaten hieronder enkele principiële lijnen aan. Op een aantal praktische consequenties van het beleid ten aanzien van het huwelijk wordt hieronder dan ook niet gedetailleerd ingegaan.

Wanneer er in de gemeente sprake is van ongehoorzaamheid aan de inzettingen van de Here God, zal een kerkenraad overeenkomstig de bijbelse eis zijn gemeenteleden ernstig moeten vermanen en zo nodig ook – in het – verder gaande stappen van kerkelijke tucht dienen te zetten.

Uitgangspunt zal moeten blijven dat het huwelijk een inzetting van God is. De kerk zal in de ambtelijke leiding die zij geeft in de gemeente, en in haar spreken naar buiten, mogen getuigen van de vreugde die in de goede gave van het huwelijk geschonken is.

Een aantal wezenlijke kenmerken van het huwelijk, met een aantal nader te noemen aspecten, zijn daarbij in het oog te houden. Het huwelijk is te omschrijven als volgt:

"een totale levensgemeenschap van één man en één vrouw, aangegaan voor het leven en formeel publiek bekrachtigd"

Het huwelijk houdt een totale verantwoordelijkheid in van man en vrouw voor elkaar. De bijbelse aanduiding "en zij zullen tot één vlees zijn" (Genesis 2:24) is de aanduiding van die complete levensgemeenschap. Zowel voor de seksuele kant daarvan, als voor de psychische en geestelijke aspecten geldt dat het om de exclusieve relatie gaat tussen één man en één vrouw in een unieke wederkerige verantwoordelijkheid voor elkaar.

Eén en ander houdt levens in:

- het samen een huishouding voeren met alle sociale en financiële verantwoordelijkheden van dien;
- het aanvaarden van de gezamenlijke zorg voor de opvoeding van de kinderen die God hun geeft;
- het openbaar karakter dat kenmerkend is voor het huwelijk, dat impliceert het gezamenlijk als gehuwde mensen optreden binnen de gemeente van Christus en in de samenleving;
- het feit dat, onlosmakelijk verbonden aan het openbare karakter van het huwelijk, ook de huwelijkskleding een publiek karakter heeft, ten overstaan van de burgerlijke en kerkelijke gemeenschap;
- het feit dat het huwelijk een verbond is dat wordt aangegaan voor het leven.

Wij realiseren ons, dat in de Heilige Schrift dikwijls blijkt, dat de zonde ook op het terrein van huwelijk en seksualiteit een ontwrichtende uitwerking heeft. We zullen in de praktijk van het huidige leven met die realiteit rekening moeten houden. Dat vermindert het belang niet van de genoemde principiële uitgangspunten. Die werpen juist licht op de realiteit, zodat het onderscheid tussen gehoorzaamheid en zonde ons duidelijk voor ogen staat. Wanneer een kerkenraad met homoseksuele relaties in de gemeente wordt geconfronteerd, zal niet aan deze bijbelse uitgangspunten voor het huwelijk voorbijgegaan kunnen worden.

Ook wanneer mensen anders, alternatieve, vormen kiezen om aan hun samenleven een juridische basis te geven, worden essentiële aspecten van het huwelijk veronachtzaamd.

Samenwoners – met of zonder contract – veronachtzaamt het aspect van openbaarheid, en de verantwoordelijkheid voor elkaar en voor de kinderen; deze verantwoordelijkheid wordt niet voor niets ter gelegenheid van een huwelijk ten overstaan van God en de samenleving aangegaan.

Het is een miskenning van Gods bedoeling met het samen gaan leven van man en vrouw wanneer de burgerlijke en de kerkelijke gemeenschap pas achteraf geconfronteerd worden met een feitelijk gegeven dat leden een dergelijke levensomvattende stap genomen hebben.

De kerkelijke onderwijzing, vermaning en tucht zal er steeds op uit moeten zijn om gemeenteleden terug te leiden naar de normen die God ons in Zijn Woord voorhoudt aangaande huwelijk en seksualiteit.

Ten aanzien van het geregistreerd partnerschap moet op een bijkomend ernstig bezwaar daartegen worden gewezen, namelijk dat de positie van kinderen niet geregeld is. De praktijk laat zien hoe kwetsbaar de positie van kinderen is, wanneer er niet het juridisch instituut van het huwelijk is waarbinnen ze bescherming hebben. Dit weegt naar het oordeel van deputaten heel zwaar. Behalve het feit dat aan het geregistreerd partnerschap ook andere wezenlijke kenmerken van het huwelijk ontbreken, is ook aan de positie van de kinderen duidelijk, dat het geregistreerd partnerschap niet gelijkwaardig is aan het huwelijk.

Het feit dat de overheid sedert 1 april 2001 het huwelijk heeft opengesteld voor homo-paren brengt mensen er soms toe niet meer voor het huwelijk te kiezen maar voor het geregistreerd partnerschap als alternatief. Naar het oordeel van deputaten is dat een onjuiste keuze, al kunnen de motieven begrijpelijk zijn. Het is echter van groot belang als kerk principieel te blijven vasthouden aan de normatieve betekenis van het huwelijk, ook wanneer de overheid het zicht daarop is kwijpsaakt. De kerk zou zich anders het huwelijk als inzetting van God te gemakkelijk laten ontlopen.

Wanneer kerkenraden te maken zouden krijgen met voor de wet gehuwde partners van gelijk geslacht zal het

onmogelijk zijn deze verbinten als een huwelijk te aanvaarden. In de kerk houden we ons aan de normen van Gods Woord, ook wanneer die in de samenleving veranderd zijn. Kerkenraden dienen zich naar het oordeel van deputaten structureel met deze vragen bezig te houden met het oog op de toerusting van de gemeente, en niet slechts incidenteel naar aanleiding van concrete pastorale momenten wanneer gemeenteleden voor andere samenlevingsvormen kiezen.

Op grond van het bovengstaande doen deputaten het volgende voorstel.

De generale synode overwegende

1. dat het noodzakelijk is, dat de kerk zich in deze tijd uitspreekt over de bijbelse waarden en normen op het terrein van huwelijk en seksualiteit;
2. dat de kerk en haar leden een getuigenis van die bijbelse waarden mogen laten horen en uitstralen termidelen van een samenleving waarin seksuele gemeenschap is losgekoppeld van een – levenslange – relatie;

van oordeel

1. dat de kerk er werk van zal moeten maken de taak van de ouders in de seksuele opvoeding van de jongeren te ondersteunen;
2. dat de geloofsopvoeding inzake huwelijk en seksualiteit binnen de gemeente in deze tijd veel aandacht verdient, en dat het nodig is dat onze kinderen, jongeren en jongvolwassenen in de catechesis en in het verenigings- en clubwerk structureel leren rekenen met de heilzaamheid van Gods geboden voor relaties;

besluit

aan het meest daartoe geligende deputaatschap op te dragen:

1. bijbels verantwoord materiaal dat in de kerken al voorhanden is inzake huwelijk en seksualiteit te verzamelen;
2. met behulp van dit materiaal – eventueel aangevuld met nader te ontwikkelen onderdelen – een bruikbare handreiking beschikbaar te stellen voor de kerken ten behoeve van ouders, en voor gebruik in de catechesis, en voor themadensten, gespreksgroepen etcetera.

BILAGE 108

Art. 189

Rapport 3 van commissie 5 inzake deputaten voor contact met de overheid

Algemeen

Deputaten hebben intensieve jaren achter de rug. Veel activiteiten hebben deputaten in de richting van de overheid ondernomen ten aanzien van de verandering van de wetgeving op een aantal belangrijke ethische punten. Uw commissie heeft dankbaar kennis genomen van het werk van deputaten in dit opzicht. In verschillende gevallen hebben zij zich gewend tot het parlement, zodat de stem van de kerk heeft geklonken. Deputaten hebben niet alleen met Bijbelteksten maar ook met andere argumenten getracht hun standpunt naar voren te brengen.

Steeds meer blijkt dat we als kerken een andere weg gaan. De kerk wordt in een isolement gedrongen. Zelf zoekt zij dat niet, maar de kerk wordt er toe gedwongen omdat zij trouw wil blijven aan het Woord van God. De teleurstelling dat ondanks de principiële geluiden verschillende wetsvoorstellen werden aangenomen, wordt met vele anderen gedeeld.

Vanuit het Europees Parlement is veel kritiek op de Nederlandse wetgeving ten aanzien van o.a. het zgn. homo-huwelijk. Men is op dit niveau nog bezig met onderzoek en beoordeling. Het 'Woorden-overleg' is vruchtbaar geweest; er heeft interkerkelijk een goede samenwerking plaats gehad.

Varia

Aan het begin van de verslagperiode overleed ds. D.J. Klein Orsternik. Met dankbaarheid mag het werk dat hij heeft verricht, worden herthacht.

Bij de participanten van het "Woorden-overleg" ontbreken de Nederlands Gereformeerde Kerken. Om hun moverende redenen hadden deze kerken niet de behoefte om in dit overleg te participeren. Zij hebben de ontwikkelingen met belangstelling gevolgd en zijn in andere samenwerkingsverbanden wel present.

In het Platform Zorg voor Leven nemen organisaties deel die allen hetzelfde beogen: ook organisaties die niet specifiek christelijk zijn doen er aan mee.

Binnen het CIO wordt verschillend gedacht. De mogelijkheid bestaat om bij een afgezwakt standpunt van het CIO, zelf ons tot het parlement te richten.

Met deputaten is gesproken over de wens die is neergeschreven aan het slot van par. 5 van hun rapport. Vanwege de formele lijn van het CIO-G met het deputaatschap heeft men dit een plaats gegeven, in de hoop dat er aandacht aan zal worden geschonken, bijv. door deputaten gezondheidszorg.

In onze samenleving wordt anders tegen religie aangekeken dan vroeger. Godsdiensmatig bezig zijn wordt op één lijn gezien met bijv. vrijetijdsbesteding. De kerk zal zich bewust moeten zijn van deze verschuiving en een profetisch geluid moeten laten horen ten opzichte van de plaats van het christelijk geloof in ons maatschappelijk leven.

Bij het voornemen om de oprichting van plaatselijke CIO's te stimuleren is de vraag gerechtvaardigd hoe dan de verhouding met een plaatselijke raad van kerken zal zijn. De taak van een plaatselijke CIO is anders dan die van de raad van kerken. De laatste zal in het kader van de oecumene gemeenschappelijke aangelegenheden van de kerken bevorderen; een plaatselijk CIO zal als belangengroep optekomen voor het maatschappelijk belang van de kerk.

Opdracht generale synode 1998

Het vervullen van de opdracht die de vorige generale synode gaf, heeft geleid tot het opstellen van de nota 'Ontwikkelingen rond het huwelijk'. Naast de Bijbelse lijnen en een historisch overzicht wordt in deze nota aandacht geschonken aan juridische aspecten.

Uw commissie is van mening dat de hoofdlijn met betrekking tot het wezen van het huwelijk Schriftuurlijk is, zoals dat tot uitdrukking komt in de samenwerking van de Bijbelse lijnen. De nota is duidelijk en waardevol om als handreiking de kerkenraden aan te bieden.

Tegenover de wijziging die er in de samenleving is gekomen ten opzichte van het huwelijk, geeft de kerk zich er rekenschap van waarom zij blijft bij de opvatting van het huwelijk zoals die in het licht van Gods Woord altijd heeft gegolden. Met hun nota hebben deputaten een aantal wezenlijke aspecten onderstreept waardoor het onderscheid met andere vormen van samenleven dan het huwelijk, duidelijk wordt aangegeven.

Naar de gedachte van de commissie lopen er wel een aantal zaken door elkaar.

- de insteek van het 'Woorden-overleg' is enigszins anders dan de opdracht van de generale synode. Dat is op zichzelf geen bezwaar, maar de commissie vraagt zich af of deputaten zich bij hun bezinning niet te veel door dit overleg hebben laten leiden, zodat de synodale opdracht wat betreft het inventariseren van conflictpunten niet geheel tot z'n recht is gekomen.
- in hun bezinning in de nota stellen deputaten ook het onderwerp ongehuwd samenwonen van man en vrouw aan de orde. In de bespreking en besluitvorming van de vorige synode is deze zaak er uitdrukkelijk buiten gehouden. Vanwege de informatie die deputaten uit de kerken ontvingen, heeft het ongehuwd samenwonen toch een plaats gekregen in hun nota. Wellicht dat deze situatie er toe heeft bijgedragen dat de nota zoals deze er nu ligt, iets onbevredigends heeft. Deputaten signaleren dat het verschijnsel van ongehuwd samenwonen door de kerkenraden verschillend wordt behandeld. In hun rapport beperken deputaten zich tot het maken van enkele opmerkingen naar aanleiding van de informatie uit de kerkenraden.

Uw commissie acht het nodig en nuttig dat over deze problematiek een grondige bezinning komt. Er is een diversiteit aan situaties zodat deputaten niet gedetailleerd ingaan op praktische consequenties. Toch hebben de kerken behoefte aan meer voorlichting over deze zaken. Deputaten hebben er een begin mee gemaakt, maar moeten een vervolgoopdracht krijgen. Daarbij komt de vraag aan de orde hoe we als kerk het ongehuwd samenwonen moeten beoordelen, hoe de kerk met ongehuwd samenwonende paren moet omgaan en hoe in de praktijk gestalte moet worden gegeven aan de kerkelijke tucht.

Deputaten doen aan de synode geen voorstel over hun nota. Het is de commissie gebleken dat de voorliggende nota bedoeld is voor ambtsdragers. Een andere handreiking moet worden gemaakt ten behoeve van gebruik in de catechese e.d.

Bij het voorstel voor een nadere omschrijving van het huwelijk in de kerkorde, heeft de commissie het volgende overwogen.

De kerk is geroepen om de eisen die op grond van Gods Woord aan een huwelijk worden gesteld, ook in de toekomst te handhaven ten overstaan van de burgerlijke overheid. Door de overheid is het huwelijk van een andere definitie voorzien. Dit past in de tendensen van de huidige maatschappij waarin aan de wetten van God in toenemende mate wordt voorbij gegaan.

We moeten hieruit niet de conclusie trekken dat de kerk nu de taak van de overheid moet overnemen. Wel dient de kerk afstand te nemen van deze vernieling van de definitie van het huwelijk. Om te voorkomen dat de kerk in de toekomst van discriminatie wordt beschuldigd, zal zij duidelijk hebben uit te spreken wat zij op grond van Gods Woord onder een huwelijk verstaat. Met de voorgestelde definitie hebben deputaten een duidelijke standpuntbepaling gegeven. Deze definitie is principieel verschillend met hetgeen de overheid nu laat allen onder het begrip 'huwelijk'. Wel vraagt de commissie zich af hoe we voorkomen dat onder deze definitie ook valt het gereguleerd partnerschap. Om dit bezwaar te onderwerpen kan beter de definitie van Van Dale worden gevolgd. Deze luidt: het huwelijk is de wettelijk geregelde, formeel bekrachtigde levensgemeenschap tussen een man en een vrouw, naar de zin van de instelling voor het leven aangegaan.

Deputaten stellen voor de kerken te adviseren het beleid en de praktijk met betrekking tot kerkelijke huwelijk-bevestiging te handhaven overeenkomstig de standpuntbepaling.

Het lijkt de commissie beter om als synode een uitspraak te doen en de standpuntbepaling de kerken ter ken-

nirname aan te bieden. Overzien we de argumenten die in deze standpuntbepaling worden besproken, dan is de eindconclusie dat de praktijk van het kerkelijk bevestigen van een huwelijk ook bij de huidige wetgeving nog ongewijzigd kan blijven. In de kerkorde wordt uitgegaan van de huwelijkse staat, zoals deze bestaat volgens de burgerlijke wet. Hoewel er een vernieling is gekomen in de wetgeving ten aanzien van het huwelijk, is de rol van de overheid in het sluiten van een huwelijk in de zin van de door ons aangegeven definitie, niet veranderd. Er is (nog) geen reden om de overheid te passeren bij het sluiten van een huwelijk.

Uw commissie is van mening dat de gesignaleerde ontwikkelingen het nodig maken dat de kerk komt tot nadere bezinning op de visie op de overheid. Hierover zal moeten worden doorgedacht mede in het licht van art. 38 NGB.

Voorstellen

De commissie stelt u voor:

- de handelingen van deputaten goed te keuren;
- aan art. 70 K.O. een nadere omschrijving van het huwelijk toe te voegen als sub 1 (waarbij een vernummering optreedt): "Onder huwelijk dient te worden verstaan: de wettelijk geregelde, formeel bekrachtigde levensgemeenschap tussen een man en een vrouw, naar de zin van de instelling voor het leven aangegaan;"
- de standpuntbepaling van het 'Woorden-overleg' de kerken ter kennisname aan te bieden;
- deputaten op te dragen de nota 'Ontwikkelingen rond het huwelijk' de kerken aan te bieden met de aanbeveling om het beleid en de praktijk met betrekking tot kerkelijke huwelijkbevestigingen danovereenkomstig te handhaven;
- deputaten op te dragen een bruikbare handreiking op te stellen waarin wordt aangegeven hoe de kerk moet handelen m.b.t. het begeleiden van ongehuwd samenwonende paren naar het sluiten van een huwelijk, naar analogie van art. 70 K.O. sub 2a, daarbij uitgaande van het vijfde en zevende gebod;
- deputaten op te dragen zich te bezinnen op de visie van de kerk op de overheid, mede in het licht van art. 38 NGB;
- opnieuw deputaten te benoemen.

J. P. Boten, rapporteur

BULAGE 109
Art. 194

Rapport 3a van commissie 5 inzake deputaten voor contact met de overheid

Ten vergadering heeft br. van Heel het volgende voorstel ingediend:
aan art. 70 K.O. een nadere omschrijving van het huwelijk toe te voegen als sub 1 (waarbij een vernummering optreedt): "Onder een huwelijk dient te worden verstaan: een totale levensgemeenschap van één man en één vrouw, aangegaan voor het leven en formeel publiek bekrachtigd ten overstaan van de burgerlijke overheid." De commissie heeft met deputaten overleg gevoerd. Daarin hebben we overeenstemming bereikt over de definitie, die inhoudelijk overeenstemt met het voorstel van br. Van Heel.
Het voorstel voor de definitie luidt nu:

"Onder huwelijk dient te worden verstaan: de wettelijk geregelde, als zodanig formeel publiek bekrachtigde levensgemeenschap tussen één man en één vrouw, naar de zin van de instelling voor het leven aangegaan."

Deputaten zijn bereid om uitvoering te geven aan voorstel 5, mits dit beperkt blijft. De commissie heeft met hen overlegd dat het niet de bedoeling is een uitgebreide nota samen te stellen, maar een insteek aan te geven volgens welke kerkenraden kunnen handelen. Bij voorstel 5 wordt toegevoegd tussen "een" en "bruikbare", het woord: beknopte.

De commissie laat voorstel 6 vervallen.

Met deputaten is gesproken over het voorstel van deputaten naar aanleiding van de rapportage 'Ontwikkelingen rond het huwelijk'. Met een kleine wijziging neemt de commissie dit voorstel over.

Nieuw voorstel 6:

De generale synode
overwegende

- dat het noodzakelijk is, dat de kerk zich in deze tijd uitspreekt over de Bijbelse waarden en normen op het terrein van huwelijk en seksualiteit;
- dat de kerk en haar leden een getuigenis van die Bijbelse waarden mogen laten horen en uitstralen ter midden van een samenleving waarin seksuele gemeenschap is losgekoppeld van één – levenslange – huwelijkrelatie;

van oordeel

1. dat de kerk er werk van zal moeten maken de taak van de ouders in de seksuele opvoeding van de jongeren te ondersteunen;
2. dat de geloofsoverdracht inzake huwelijk en seksualiteit binnen de gemeente in deze tijd veel aandacht verdient, en dat het nodig is dat orize kinderen, jongeren en jongvolwassenen in de catechese en in het verenigings- en clubwerk structureel leren rekenen met de heilzaamheid van Gods geboden voor relaties;

besluit

aan deputaten op te dragen:

1. bijbels verantwoord materiaal dat in de kerken al voorhanden is inzake huwelijk en seksualiteit te (laten) verzamelen en op bruikbaarheid te beoordelen;
2. dit materiaal – eventueel aangevuld met neder te ontwikkelen onderdelen – als een bruikbare handleiding beschikbaar te stellen voor de kerken ten behoeve van ouders, voor gebruik in de catechese, voor themadiensten, gespreksgroepen et cetera.

J.P. Boiten, rapporteur

BIJLAGE 110
Art. 197, 201

Rapport 4 van commissie 5 inzake bijlage II van het rapport van deputaten ADMA

1. Vervulling opdracht

Bij de bespreking van deze bijlage behoort hoofdstuk 6 van het deputerenrapport alsmede de voorstellen die deputaten onder de punten 9 en 10 hebben verwoord. Deputaten geven aan welke activiteiten zij hebben ondernomen om de opdrachten te vervullen die de vorige generale synode heeft gegeven met betrekking tot het diaconaat. De mogelijkheden die er zijn tot uitvoering van hun opdracht hebben deputaten op goede wijze benut. De Classicale Diaconale Commissies verrichten goed werk. De communicatie tussen deze commissies en deputaten verloopt uitstekend. Deputaten kunnen deze commissies informeren en stimuleren en zij rusten op hun beurt de ambtsdragers van de classes weer toe. Uit de reacties van de classes blijkt dat bijna overal de CDC's zijn ingeschakeld bij de implementatie van de besluiten inzake het diaconaat op de classis.

Gevraagd naar de uitwerking van de opdracht die de generale synode 1998 gaf in besluit 5 (Acta art. 272) merken deputaten op hieraan geen aparte uitvoering te hebben gegeven. Het bevorderen van de aandacht voor het diaconaat acht men in de ondernomen activiteiten voldoende opgenomen. Deputaten geven te kennen geen goed zicht te hebben verkregen op de regelingen die door de classes zijn getroffen.

2. Diaconaat en classes

In de afgelopen periode heeft elke classis zich bezig gehouden met vragen rond het diaconaat. Dat is positief te waarderen. Belangrijke vraag daarbij is in hoeverre de aanbevelingen van het deputerenrapport ADMA navolging vinden.

Bij de evaluatie (6.4 van het deputerenrapport) van de gegevens uit de classes plaatst uw commissie verschillende vraagtekens. Sommige conclusies worden te vlug getrokken; andere zijn te weinig onderbouwd. Naar de mening van uw commissie zijn uit de binnengekomen reacties uit de classes de volgende opmerkingen te maken:

a. Met betrekking tot het rapport

Een groot deel van de kerkenraden heeft het rapport 'Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen' (nog) niet besproken. Te vreezen valt dat derhalve de doelstelling om het diaconaat bewustzijn in de gemeente te versterken niet (voldoende) is bereikt.

Meerdere classes hebben op hun vergaderingen geen bespreking gewijd aan het rapport. De bezinning op het diaconaat heeft classicaal (nog) niet overal plaats gevonden.

Uit de classes komen geen concrete berichten over het functioneren van het diaconaat in hun ressort.

b. Met betrekking tot de afvaardiging diaken

Eenige classes hebben wel bepaalde besluiten genomen die bevorderlijk zijn voor meer aandacht voor het diaconaat op de classis, maar ze zijn niet overgegaan tot een uitbreiding van het aantal afgevaardigde diakenen op hun vergaderingen. Het is onduidelijk of deze classes alsnog daartoe zullen besluiten.

In de classes waar de aanbevelingen wel (ten dele) zijn doorgevoerd, ontstaan er verschillende praktische problemen. Het is de vraag hoe zwaar deze problemen wegen en of ze zijn op te lossen. Waar besloten is tot uitbreiding van het aantal diakenen op de classis, is er soms sprake van een proeftperiode waarover nog een evaluatie moet plaats vinden.

In slechts twee classes is het nu (definitief) gebruikelijk dat elke gemeente een diaken afvaardigt. Van deze classes ontbreekt een evaluatie over het functioneren.

Uw commissie is van oordeel dat de gegevens uit de classes de voorstellen van deputaten op dit moment niet voldoende rechtvaardigen. Wat de achterliggende jaren is bereikt is nog niet optimaal. De herwaardering van de wijze van functioneren van de diakenen op de kerkelijke vergaderingen is nog niet voldoende verwezenlijkt. In verschillende classes hebben de CDC's goed werk gedaan. Diakenen zijn ingelicht en toegerust voor hun taak. Maar in hoeverre dit doorwerkt op de classis is niet goed te peilen.

Wanneer de synode zou besluiten om een diaken-afvaardiging uit elke gemeente verplicht te stellen voor elke classisvergadering, zou dat moeten berusten op een zodanige consensus in de kerken, dat hieruit geen praktische problemen voortvloeien. Dan is vereist dat de kerken dit principieel steunen, wat moet blijken uit een breed draagvlak, en dat het praktisch uitvoerbaar is.

Als de synode dit voorstel tot haar besluit zou maken en het blijkt in de praktijk niet uitvoerbaar te zijn, berokkent de gang van zaken veel schade voor (de aandacht voor) het diaconaat. Dan zou het tegendeel worden bereikt van wat deputaten beogen.

De commissie is van mening dat het nodig is dat er in de kerken voldoende overeenstemming moet zijn voordat tot definitieve besluitvorming wordt overgegaan.

Er is nog geen zicht op of het blijvend praktisch uitvoerbaar zal zijn dat elke gemeente een diaken afvaardigt.

De commissie acht voorstel 9.9.1 te voortbaar; de nu bekende gegevens vormen geen voldoende grond voor deze regeling. De implementatie van de besluitvorming rond het diaconaat moet een vervolg krijgen. Na verdere doorwerking en duidelijke beslissingen van de classes kan op een verantwoorde wijze dan een beslissing worden genomen.

Het is een goede zaak de classisvergaderingen te stimuleren om de mogelijkheden die art. 41 K.O. en art. 44 K.O. met betrekking tot het diaconaat bieden, te benutten. Op deze wijze kan het diaconaat meer aandacht krijgen op de vergaderingen van de classis.

Deputaten stellen voor in het reglement van de kerksynode vragen over het diaconaat van de plaatselijke gemeente op te nemen (voorstel 9.9.4). De commissie wil dit ondersteunen maar er worden geen concrete vragen aangedragen, zodat het nu niet uitvoerbaar is. Deputaten zullen zelf met een voorstel moeten komen over de vragen die hierover in het reglement moeten worden toegevoegd.

Als de synode een advies uitbrengt aan de classes over de instructie van de CDC's zou dat een allesomvattend advies moeten zijn en niet een deel van de instructie behelzen. Bovendien zal het in de praktijk al zo zijn dat de CDC's op deze wijze werken.

De weg staat voor deputaten open om hierover met de CDC's te spreken. Deputaten zijn hiervoor de aangewezen weg. Het ligt naar het oordeel van de commissie opgesloten in de bepaling van hun taak in art. 3c van de instructie. Voorstel 9.9.5 is in dit opzicht een afwijking; deputaten mogen dit tot hun eigen taak rekenen.

Het spreekt vanzelf dat een classis die te maken krijgt met diaconale zaken die haar ressort overstijgen, dit ahangig zal maken bij de meerdere vergadering. Het is niet nodig dit apart uit te spreken, zodat voorstel 9.10.5 overbodig is.

3. Diaconaat en particuliere en generale synode

Bij de overwegingen van deputaten (6.5.2.1.) worden de gelijkwaardigheid van de ambten en de vertegenwoordiging van Christus in de drie (!) ambten op de kerkelijke vergaderingen als argumenten genoemd voor het afvaardigen van een zelfde aantal diakenen als het aantal ouderlingen en predikanten. Voor uw commissie zijn deze argumenten niet doorslaggevend. De eigen aard van het ambt van diaken mag verdisconteerd worden, alsmede het karakter van de meerdere vergaderingen, zodat het niet beslist noodzakelijk is dat de ambten in een gelijk aantal ambtsdragers deel uit maken van de PS en GS.

Het anticiperen op de gewenste situatie door PS en GS komt de commissie als onjuist en ongewenst voor. Een dergelijke constructie kan niet rekenen op gereformeerde sympathie en stuit op praktische bezwaren.

Wanneer deputaten bij de evaluatie inzake afvaardiging diaken naar de classis stellen dat de praktische bezwaren niet mogen overheersen, gebuigt het niet van consistent beleid als zij bij de afvaardiging van diakenen naar PS en GS (6.5.2.7.), zich wel laten leiden door dit door hen afgevoerde argument. Deputaten gaan overgens niet in op de praktische bezwaren.

Uw commissie vindt in de aangegeven overwegingen van deputaten geen grond om over te gaan tot wijziging van de afvaardiging van diakenen naar PS en GS. In het licht van de huidige ontwikkelingen in de classes achten we dit prematuur. De voorstellen 9.10.1 en 9.10.2 neemt de commissie op dit moment niet over.

De bedoeling van de voortgaande bezinning om het diaconaat als vast punt op de agenda van de PS te plaatsen is uw commissie niet geheel duidelijk geworden. Deputaten geven geen enkele aanwijzing naar de inhoud en bedoeling hiervan. Het rapport van deputaten ADMA wordt niet op de PS besproken. Wellicht is het een sug-

gestie om in het deputaatschap ADMA ook leden vanuit de particuliere synodes te benoemen, zodat diaconale zaken via rapportage van het deputaatschap op de agenda van de particuliere synode een vaste plaats krijgen.

4. Diaconaat en generale synode

Deputaten doen een voorstel om diakonen die afgevaardigd zijn naar de generale synode te betrekken bij commissies die diaconale zaken behandelen. De commissie acht het overbodig om dit uit te spreken. De vraag doet zich voor wat er bij deze vastlegging wordt bereikt? Bovendien is het denkbaar dat diaconale zaken door andere afgevaardigden worden besproken. Daarom wijst de commissie voorstel 9.10.3. af.

5. Voorstellen

De commissie stelt u voor: deputaten op te dragen:

1. het rapport 'Diaconaat, diakonen en kerkelijke vergaderingen' nogmaals de kerkenraden en de classes ter bezinning aan te bieden en te bevorderen dat dit rapport wordt besproken;
2. van elke classis een gemotiveerde en afgeronde besissing te vragen inzake de afvaardiging van diakonen naar hun vergadering;
3. op basis van de gegevens uit de classes een evaluatie op te stellen en de generale synode van 2004 met nieuwe voorstellen te dienen;
4. er bij de kerken op aan te dringen de mogelijkheden die artikel 41 K.O. en artikel 44 K.O. met betrekking tot het diaconaat bieden optimaal te benutten;
5. de bezinning met betrekking tot het diaconaat als vast agendapunt op de agenda van de particuliere synode voortgang te doen hebben;
6. via de Classisale Diaconale Commissie's het functioneren van diakonen op de classisvergaderingen te evalueren en hierover rapport uit te brengen aan de generale synode;
7. zich er op te bezinnen, welke vragen over het diaconaat in de plaatselijke gemeente, in het reglement op de kerkvisite kunnen worden opgenomen.

J. P. Söten, rapporteur

BILJAGE 111
Art. 197, 201

Rapport 5 van commissie 5 inzake rapport deputaten Adma bijlage I (het rapport van de moderamina) en het minderheidsrapport van br. A.P. de Jong

1. De beleidsnotitie

Met instemming heeft de commissie de beleidsnotitie (bijlage I) gelezen. Er worden principieel lijnen aangegeven voor de diaconale roeping van de kerk en de notitie geeft inzicht in de structuur waarbinnen het deputaatschap Adma werkt. De commissie spreekt de wens uit dat de zaken die in deze notitie zijn genoemd, steeds concreet zullen doorwerken in de arbeid van deputaten.

2. Het rapport van TMO

De commissie heeft kennis genomen van het rapport van de moderamina van deputaten Adma en deputaten hulpverlening. De beschreven werkzaamheden laten zien dat er sprake is van een goede samenwerking. Ondanks de toegenomen werkdruk functioneert het diaconaal bureau goed. Het bestuursreglement (bijlage 1) is in goed overleg vastgesteld. Over dit reglement en over het verslag van de werkgroep (bijlage 3) leven bij de commissie geen vragen. Deputaten doen hierover geen voorstellen, zodat de synode kan volstaan met het kennis nemen van deze informatie.

3. Beoordeling scriptie van de functionaris

Uw commissie heeft met een afvaardiging van de Tere Moderamina een gesprek gevoerd over de beoordeling van de scriptie van br. H.H. van Well. De vorige generale synode gaf deputaten hiervoor een opdracht. Deputaten hebben geprobeerd de inhoud van de scriptie op een overzichtelijke manier de synode aan te bieden. De hoofdpunten zijn in het kader gezet van theologische overwegingen. Er is gesignaleerd op welke wijze de zaken in discussie zijn.

Als het gaat over de beoordeling van de scriptie, geven deputaten te kennen dat er op een aantal punten veel waardering is voor hetgeen Van Well heeft geschreven. Hij heeft echter ook standpunten die door deputaten niet worden gedeeld. Dit had, wat de commissie betreft, duidelijker een plaats moeten krijgen in de beoordeling. Op een aantal punten zullen deputaten op fundamentele wijze de discussie voortzetten.

De scriptie valt onder verantwoordelijkheid van Van Well. Zij moet gezien worden als een wetenschappelijk product, wat niet is gepubliceerd. Het betreft een interne publicatie.

Met br. van Well is gesproken over zijn standpunten. De deputaatschappen dragen daarvoor geen verantwoordelijkheid. De manier waarop hij zijn gedachten in het bezinnings- en toerustingswerk doorgeeft is wel voor verantwoordelijkheid van deputaten. Dit is met de functionaris doorgesproken. Hij krijgt van deputaten niet de ruimte om zijn ambtsvisie uit te dragen in de kerken. Vanuit de kerken bereiken deputaten geen signalen dat hij zich hieraan niet zou houden.

In 2000 is het boek "Diaken in de praktijk" verschenen. Deze publicatie komt noch in financieel opzicht noch inhoudelijk voor rekening van deputaten, ondanks de aanbeveling. Dit boekje kan dienstbaar zijn in het kader van zijn toerustingswerk. Deputaten zijn het niet in alles met de schrijver eens. Zijn exegese van bijv. Matth. 25 delen deputaten niet. Alvorens tot publicatie over te gaan zijn er nog verschillende wijzigingen aangebracht. Van sommige gedeeltes geldt: latende die voor de verantwoordelijkheid van de schrijver.

De commissie is van oordeel dat deputaten op cruciale punten terecht een kritisch geluid hebben laten horen en afstand hebben genomen van sommige opvattingen. Met br. van Well zijn de standpunten goed doorgesproken en de grenzen zijn aangegeven. Deputaten hebben tevens hun verantwoordelijkheid genomen met betrekking tot de doorwerking van de resultaten van de scriptie in het toerustingswerk voor de kerken. Rekening houdend met ledens inbreng wordt getracht de diaconale roeping gestalte te geven naar de norm van Gods Woord.

Het commentaar dat deputaten geven in de tweede alinea van het gedeelte over de benadering van het ambt vindt de commissie zwak. De plaats van het ambtelijk gezag in de gemeente is duidelijk. Het is de vraag of deputaten bij de door hen beloofde voortgaande bezinning op hun taak en plaats met betrekking tot het diaconaat, hun uitgangspunt moeten nemen in het boekje van Van Well. Door in dit gedeelte te spreken over verdere doordiening van het diaconaat, wekken deputaten die indruk. De verhouding ambt en charisma vraagt een nadere bezinning; deputaten doen er daarbij goed aan hun uitgangspunt in de Heilige Schrift te nemen.

Uw commissie stelt voor om uit te spreken dat deputaten, met in aanmerking van hun verklaring aan de commissie, met deze beoordeling hebben voldaan aan de opdracht van de generale synode.

De beleidspunten moeten worden gezien als aandachtspunten voor toekomstig beleid. Deze worden nog doorgesproken en afhankelijk daarvan zal er beleid van worden gemaakt.

4. Minderheidsrapport van br. A.P. de Jong

Uw commissie heeft met deputaten meerdere keren contact gehad over de status van dit minderheidsrapport. Deputaten hebben meegedeeld dat dit stuk wettig ter tafel is en als bijlage bij het deputatenrapport kan worden beschouwd. Vandaar dat de bespreking hier een plaats krijgt. Deputaat De Jong neemt m.b.t. een drietal zaken een afwijkend standpunt in ten opzichte van de rapportage van deputaten.

1. Toerusting zusterkerken

De Jong stelt dat wordt voorgesteld de instructies van de CDC's zodanig te wijzigen dat de toerusting van zusterkerken een plaats krijgt bij de taken van de CDC's. Het voorstel van deputaten spreekt echter van een toerusting in de instructie van deputaten, zodat zij de toerusting van diaconaal actieve gemeentelieden via CDC's op zich nemen.

Met betrekking tot de argumenten die De Jong naar voren brengt, merkt de commissie het volgende op:

- de plaatselijke diaconie behoudt haar eigen verantwoordelijkheid voor diaconaal werk in de gemeente;
- het feit dat er niet veel behoefte aan is, hoeft niet doorslaggevend te zijn voor het geven van toerusting;
- in de praktijk blijkt inderdaad dat het functioneren van CDC's beperkingen kent;
- uit de beleidsnotitie van deputaten blijkt dat zij op het standpunt staan dat het verzoenende werk van Christus het fundament is voor de christelijke houding tegenover de naaste in nood;
- de vaststelling van de instructie van een CDC is een zaak voor classis;
- bij het toerusten van zusterkerken zal de diaconie graag gebruik maken van de kennis en hulp van de CDC.

Naar het oordeel van de commissie kunnen deputaten met de CDC's over deze toerusting in contact treden. Het is niet nodig dit vast te leggen. De commissie neemt de voorgestelde aanbeveling niet over.

2. Rapportage "beoordeling scriptie H.H. van Well"

In het gesprek dat de commissie met deputaten heeft gevoerd over de beoordeling van de scriptie, deelden zij mee dat Van Well standpunten huldgt die niet door deputaten worden gedeeld. De beide punten die de Jong noemt vallen hier onder.

a. dienst aan de armen is ook dienst aan Christus

Deputaten gaven de commissie te kennen dat zij de exegese van het gedeelte uit Mattheüs 25 niet voor hun rekening nemen. De commissie onderschrijft dat dienst aan Christus alleen mogelijk is door een levend geloof. Het valt als een manco aan te merken als dit niet voldoende duidelijk tot uiting komt.

f. de ambtsopvatting

Deputaten gaven vier commissie te kennen dat zij de ambtsvisie die br. van Well hanteert niet overnemen. Bovendien zien deputaten er overeenkomstig hun verantwoordelijkheid op toe dat in de werkzaamheden van br. van Well niet een andere ambtsopvatting de kerken wordt ingedragen dan de onder ons gebruikelijke. Deputaten hebben de commissie verzekerd op fundamentele wijze de discussie te willen voortzetten.

De commissie constateert dat deputaten, zij het minder krachtig dan br. de Jong zou willen, afstand nemen van bewijste opvattingen van br. van Well.

3. Diaconaat

Zonder op alle argumenten in te gaan maakt de commissie een aantal opmerkingen waaruit haar gedachtegang duidelijk kan worden.

a. met betrekking tot de rapportage inzake diaconaat:

Bij de conclusies in 6.4. van het deputatenrapport zijn de nodige vragen te stellen. Niet elke conclusie vloekt logisch voort uit de evaluatie. Met een groter aantal diakenen als afgevaardigden op kerkelijke vergaderingen is niet het doel bereikt om meer aandacht te hebben voor diaconale zaken.

Onder par. 6.5.2.1 wordt gesteld dat deputaten op basis van hun studie principiële van mening zijn dat het aantal afgevaardigde diakenen gelijk behoort te zijn aan het aantal ouderlingen en predikanten. Hierin gaan deputaten verder dan hun vorige studie en streven zij ook het besluit van de vorige synode t.a.v. de aanvulling van art. 41 K.O. lid 1, voorbij.

De commissie neemt deze zinsede van deputaten niet over. Voor een officiële uitspraak is een grondige onderbouwing nodig. Bovendien zijn er kritische kanttekeningen bij deze uitspraak te plaatsen. De commissie volgt niet de lijn dat er een Schriftuurlijke onderbouwing moet komen voor het aantal afgevaardigden en de wijze van afvaardiging naar meerdere vergaderingen.

b. naar aanleiding van de binnengekomen reacties:

Strikt genomen hadden deputaten slechts de opdracht om de reacties van de classes te inventariseren. Wanneer er reacties uit gemeenten komen, is het niet onverstandig om die bij de bezinning te betrekken. Uit de weergave van de reacties van de classes is duidelijk geworden dat de bezinning op het toegezonden rapport (nog) niet in elke classis is afgerond.

De commissie staat op het standpunt dat voortgaande bespreking door kerkenraden en classes nodig is om een verantwoord besluit met betrekking tot de afvaardiging te nemen. De praktische bezwaren zullen in die bezinning ook een plaats moeten krijgen.

c. ten aanzien van diaconaat op de particuliere synode en generale synode:

Aangezien de bezinning nog niet voldoende is kan er naar het oordeel van de commissie geen sprake zijn van een uitbreiding van het aantal afgevaardigde diakenen naar de particuliere en generale synode. Overweging B is bij de commissie niet bekend.

Concluderend stelt de commissie vast dat het op basis van de nu bekende gegevens niet mogelijk is om tot een verantwoord besluit te komen. Er moet op worden toegezien dat de afvaardiging geen doel in zichzelf gaat worden. De commissie neemt het voorstel van br. de Jong tot het nader onderzoek voor een schriftuurlijke en confessionale onderbouwing voor de wijze van afvaardiging, niet over.

Wel dienen de classes het rapport "Diaconaat, diaken en kerkelijke vergaderingen" zodanig te bespreken dat zij deputaten kunnen dienen met onderbouwde en afgeronde besluiten, zodat deputaten op basis daarvan de synode met gemotiveerde voorstellen kunnen dienen. U vindt dit verwoord in de eerste drie voorstellen die de commissie doet in haar rapport 4.

Voorstel

De commissie stelt u voor:

De generale synode spreekt uit dat deputaten met de gegeven beoordeling van de scriptie van H.H. van Well, hebben voldaan aan de opdracht van de generale synode van 1996.

J. P. Boiten, rapporteur

BULAGE 112
Art. 198, 202, 254

Rapport van de deputaten voor de uitgave van de bundel Schriftberijmingen en de herziening van de liturgische formulieren.

1. Inleiding

1.1 Samenstelling deputaatschap

De synode besloot de voormalige commissie schriftberijmingen om te vormen tot het deputaatschap met de in

de kop vermelde naam. Vanuit de commissie schriftberijming namen de broeders J. Groeneweld en prof. dr. T.M. Hofman zitting in het nieuwe deputaatschap. Daarnaast werden benoemd de broeders ds. D. Dunsbergen, ds. J. Groenker en dr. L.W. van Pelt. Binnen dit deputaatschap werd prof. dr. T.M. Hofman voorzitter, terwijl voor de overzichtelijkheid br. J. Groeneweld secretaris bleef voor het deel Schriftberijmingen en ds. D. Dunsbergen secretaris is geworden voor het deel van de liturgische formulieren.

1.2 Vergaderingen en werkwijze

Het deputaatschap heeft in totaal 9 keer vergaderd. Op één na alle keren in de Chr. Geref. kerk te Amersfoort. Eén maal zijn we uitgeweken naar de Chr. Geref. Barnabaskerk in Apeldoorn. Op 26 januari 1999 is de eerste vergadering geweest. In dat jaar kwamen we ook 13 april en 27 oktober bij elkaar. Wegens ziekte en drukke werkzaamheden van verschillende leden van dit deputaatschap zat er meer tijd tussen de vergaderingen dan wij gehoopt hadden. In 2000 kwamen we samen op 10 februari, 10 mei, 26 september en 30 november. In 2001 waren er vergaderingen op 25 januari en 29 maart. We hebben in een goede en open sfeer met elkaar kunnen vergaderen waarbij vele zaken met betrekking tot de liturgische formulieren besproken zijn.

Tijdens elke vergadering werden zaken met betrekking tot de uitgave van de bundel Schriftberijmingen als apart agendapunt behandeld. In dit rapport wordt een apart hoofdstuk aan dit onderdeel van ons werk gewijd. Vanuit de kerken werd meegedacht met deputaten. Dat bleek uit het verzoek van een gemeente om bij het herschrijven van het avondmaalsformulier te overwegen de zondenlijst uit het klassieke formulier aan deze tijd aangepast opnieuw op te nemen.

Een broeder leverde voorstellen voor gewijzigde formulieren. Dit is in het archief opgenomen. Daarnaast is een verzameling aangelegd van beschikbaar materiaal dat hier en daar in de kerken reeds in gebruik is.

Vanuit de Gereformeerde Bond in de Nederlands Hervormde Kerk werd in 2000 een herhaling van de klassieke liturgische formulieren uitgegeven. Deputaten hebben daar kennis van genomen.

Op verzoek van de redactie van De Waker heeft deputaten een artikel over haar werkzaamheden geschreven dat in De Waker van 28 juli 2000, 109^e jaargang, nr. 38 gepubliceerd is.

1.2.1 gesprek met dep. Eredienst GKV

In de vergadering van 30 november 2000 hebben deputaten op verzoek van deputaten eenheid een gesprek gehad met deputaten eredienst van de Gereformeerde Kerk vrgemaakt (GKV). In dit gesprek hebben we elkaars opdracht en werkzaamheden vergeleken. Met betrekking tot het kerklied liggen de opdrachten ver uiteen. De GKV gaat een eigen weg met psalmbelijning en een selectie uit het Liedboek voor de Kerken van de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied. Met betrekking tot de liturgische formulieren zijn er mogelijkheden tot nauwere samenwerking waar het gaat om nieuwe of gewijzigde formulieren voor zover ze in de GKV nog niet zijn vastgesteld.

Deputaten ontvingen een 'Liturgisch katern' bij het Gereformeerd Kerkboek. Dit bevat onder andere 5 formulieren voor de viering van het Heilig Avondmaal en een Huwelijksformulier.

Tijdens onze bespreking is ook gebleken dat beide deputaatschappen het belang zagen van onderzoek naar de samenhang tussen de huidige cultuur en de liturgie. Bij de GKV is dat al opgenomen in de opdracht aan het deputaatschap. Na het gesprek is afgesproken elkaar op de hoogte te houden van de werkzaamheden.

2. De herziening van de liturgische formulieren.

2.1 Voortraject

De particuliere synode van het oosten heeft een instructie ingediend met de volgende tekst:

De generale synode stelde een deputaatschap in dat tot taak heeft te komen tot:

- een bewerking wat betreft taal en stijl in hedendaags Nederlands van alle liturgische formulieren, zoals die zijn vastgesteld door de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland 1968/69, 1971/72;
- zo nodig een uitbreiding van het schriftuurlijk onderwijs in de liturgische formulieren, toegespit op de huidige situatie;
- overtuif een vermeerdering van het aantal liturgische formulieren, zodat met name bij de bediening van de Doop, de viering van het Avondmaal, de bevestiging van een huwelijk, gekozen kan worden uit meer formulieren.

Deze instructie was bij de particuliere synode van het Oosten gekomen vanuit de classis Apeldoorn. In een toelichting vanuit deze classis wordt aangegeven dat de bestaande liturgische formulieren qua taal en stijl niet meer voldoende aansluiten bij het taalgebruik van deze tijd. Zinnen met meer dan 60 woorden zijn geen uitzondering. Ook zouden er woorden gebruikt worden die in het hedendaags Nederlands niet meer gangbaar zijn. Dat zou vervreemding voor (jonge) gemeenteleden in de hand kunnen werken.

Als motief voor een uitbreiding van het schriftuurlijk onderwijs in de liturgische formulieren wordt in dezelfde toelichting van de classis Apeldoorn genoemd dat de kerk adequaat moet kunnen spreken met het oog op de huidige samenleving waarin andere vragen aan de orde zijn dan in de tijd waaruit de liturgische formulieren stammen.

Bij het verzoek tot vermeerdering van het aantal liturgische formulieren wordt vooral gedacht aan gemeenten

waar geregeld de Doop bediend wordt en vaker dan het minimale vier maal per jaar Avondmaal gevierd wordt en ook vele malen per jaar een huwelijk bevestigd wordt. Het zou als een verrijking ervaren kunnen worden wanneer verschillende formulieren afwisselend gebruikt worden.

In deze toelichting van de classis Apeldoorn wordt onderstreept dat liturgische formulieren een meervoudig doel hebben:

1. Een didactisch doel: om de gemeente te onderwijzen maar dan moet dat onderwijs ook begrijpelijk zijn.
2. Een liturgisch doel: om de gemeente heen te leiden naar de sacramenten of naar een plechtig gebeuren dat voor Gods aangezicht plaatsvindt.

Tijdens de behandeling van de instructie met toelichting werd de noodzaak van uitbreiding in bestaande formulieren en de vermoedering van het aantal formulieren niet door allen gezien. Een nader onderzoek bleek gewenst.

2.2 Opdracht van de generale synode Haarlem-Noord 1998 m.b.t. de herziening van de liturgische formulieren:

De generale synode overwegende

1. dat de bestaande liturgische formulieren zoals die zijn vastgesteld door de generale synoden 1968/69, 1971/72 en 1974 qua taal en stijl niet meer voldoende aansluiten bij het taalgebruik van deze tijd;
2. dat een uitbreiding van het schriftuurlijk onderwijs in de bestaande formulieren en een eventuele vermeerdering van de liturgische formulieren nader onderzoek behoeft.

besluit

- a. een deputaatschap in te stellen met als opdracht:
- b. een onderzoek te doen naar de wenselijkheid van een uitbreiding van het schriftuurlijk onderwijs in de bestaande liturgische formulieren zoals die zijn vastgesteld door de generale synoden 1968/69, 1971/72 en 1974;
- c. onderzoek te doen naar de wenselijkheid c.q. mogelijkheid van een vermeerdering van deze liturgische formulieren;
- d. onderzoek te doen naar een bewerking wat betreft taal en stijl in hedendaags Nederlands van alle liturgische formulieren, zoals die zijn vastgesteld door de generale synoden 1968/69, 1971/72 en 1974;
- e. daarover te rapporteren aan de volgende generale synode.

2.3 Historisch overzicht

Voor een historisch overzicht verwijzen we naar het rapport inzake de liturgische geschriften zoals dat op de generale synode 65/66 gediend heeft. Acta pagina 308 - 310. Uit dit historisch overzicht blijkt dat liturgische formulieren geregeld aan veranderingen onderhevig zijn geweest. Dat is ook wel begrijpelijk omdat ze tot doel hebben onderwijs te geven m.b.t. kerkelijke handelingen zoals doop, avondmaal en huwelijk. Elke tijd vraagt om actueel onderwijs.

In dit bovengenoemde rapport worden voorstellen gedaan voor wijzigingen ten opzichte van de oude formulieren. Het is opmerkelijk dat in de acta van de generale synoden 1965/66 (pag. 88vv. en 307vv.), 1968/69 (pag. 75vv. en 308vv.), 1971/72 (pag. 71vv.) en 1974 (pag. 69vv.) waarin nieuwe formulieren zijn vastgesteld, weinig is terug te vinden over de motieven tot wijzigingen ten opzichte van de oude formulieren.

Sedert de generale synode van 1974 zijn de liturgische formulieren geen onderwerp van bespreking meer geweest tot op de laatste generale synode van 1998.

2.4 Theologische bezinning

Aan herziening toe?

Een belangrijk deel van de opdracht die de generale synode het deputaatschap heeft gegeven, bestaat uit de vraag of de liturgische formulieren 1969-1974 aan herziening en/of vermeerdering toe zijn. Er worden drie richtingen aangegeven waarin het bijzonder op gelet moet worden: 1. uitbreiding van het schriftuurlijk onderwijs, 2. vermoedering van de bestaande formulieren en 3. veranderingen van taalkundige aard.

Versikkende inschatting

Het is niet eenvoudig om een antwoord te vinden op de vraag of het wenselijk is om veranderingen aan te brengen in de liturgische formulieren. Allerlei motieven kunnen hier een rol spelen, waarvan het gewicht verschillend ingeschat kan worden.

Just met betrekking tot de liturgische formulieren zijn de kerken echter niet gediend met willekeur of volstrekt subjectivisme. Het gebruik van de formulieren wijst daar bovenuit. In de formulieren zijn allerlei confessionele en kerkordelijke inzichten verwerkt. De kerken staan samen achter confessie en kerkorde. In de door de generale synode vastgestelde liturgische formulieren werkt dat door in bewoordingen die niet persoonsgebonden zijn, maar kerkelijk geïkt. Het is mede daarom van groot belang een weg te zoeken die het gevaar van indivi-

dualisering van de liturgische formulieren tegengaat zonder evenwel te vervallen in verstarung.

In dit doel van het rapport worden de voornaamste motieven genoemd op grond waarvan de wenselijkheid tot verandering moet blijken. Ook al kunnen de motieven verschillend beoordeeld worden, als deputaatschap zijn we van mening dat ze een belangrijke plaats verdienen in de overweging en besluitvorming rond deze zaak.

2.4.1 Motieven

Er zijn twee soorten motieven te noemen in verband met de wenselijkheid tot verandering van de liturgische formulieren. De eerste soort is theologisch van aard en de andere taalkundig. De taalkundige motieven zijn van minder gewicht dan de theologische. Daarom staan de taalkundige motieven in dit overzicht achteraan.

a. Liturgische formulieren zijn tot op zekere hoogte tijdsdocumenten.

De geschiedenis van de totstandkoming van de huidige liturgische formulieren laat zien dat de kerken naar de eis van de tijd veranderingen hebben aangebracht. Hiermee wil niet gezegd zijn dat de inzichten, verwoord in de liturgische formulieren, tijdgebonden en achterhaald zouden zijn. Dat bijvoorbeeld de doop door Christus is ingesteld en dat het avondmaal bedoeld is voor de gelovigen, gaat terug tot op de Schrift zelf. Er zijn evenwel in de formulieren accoenten te vinden die nauw verbonden zijn met de tijd waarin zij zijn ontstaan. In dit verband is te denken aan de brede leestafelige gedeelten in de formulieren over doop, avondmaal en huwelijk. Tegen de achtergrond van het tijdperk van de Reformatie is de behoefte aan uitgebreid onderwijs te verstaan. Voor gemeentesleden die grotendeels uit de Rooms-katholieke kerk afkomstig waren, was dit zinvol en nuttig. Tegenwoordig is de kerkelijke situatie anders. De hedendaagse situatie wordt niet meer zo sterk als in het verleden bepaald door polemiek naar enerzijds de Rooms-katholieke kerk en anderzijds de Doperse beweging. Andere onderwerpen zijn nu meer actueel, zoals bijvoorbeeld de plaats van Israël ten opzichte van de kerk en missionair gemeente-zijn. De noodzaak tot onderwijs in de hedendaagse situatie is daarmee niet afgenomen. De manier van onderwijs geven binnen en buiten de kerk hoeft allerlei veranderingen ondergaan in vergelijking met de zestiende en zeventiende eeuw. Zo wordt er tegenwoordig o.a. meer aandacht gegeven aan het dialogisch aspect van de eredienst. De leer kan ook op een meer dialogische wijze c.q. lotrijzing worden verwoord.

b. De liturgische formulieren hebben oecumenische betekenis.

De bestaande liturgische formulieren zijn lange historische weg tot ons gekomen. Er zijn wel wijzigingen aangebracht tot aan 1974, maar dat neemt niet weg dat de grondstructuur van de formulieren teruggaat op de formulieren die zijn vastgesteld op de Dordtse synode (1618/19). Als Chr. Genef. Kerken zijn wij niet de enige erfgenamen van deze liturgische formulieren. Ook andere kerken van gereformeerde belijdenis gebruiken deze formulieren in meer of minder aangepaste vorm. Willen wij aan deze oecumenische betekenis van de liturgische formulieren geen afbreuk doen, dan zouden ingrijpende veranderingen van de bestaande formulieren alleen doorgevoerd kunnen worden in nauwe samenwerking met andere kerken van gereformeerde belijdenis.

c. Nieuwe vragen en inzichten.

Op tal van terreinen worden nieuwe vragen gesteld vanuit nieuwe inzichten. Dat vindt ook zijn weerslag in het onderwijs van de kerk. Zo worden de kerken in toenemende mate geconfronteerd met een andere huwelijksopvatting in de ons omringende samenleving. Wanneer overheid en kerk een verschillende inhoud geven aan het begrip 'huwelijk', zal de kerk moeten aangeven over welke vorm van echtverbintenis met de gemeente om een zegen geemeekt kan worden voor Gods Aangezicht. Het gaat niet alleen over toekomstige ontwikkelingen. Ook nu al krijgen gemeenten steeds vaker te maken met vragen over het ongetuwd samenwonen. Dit alles kan aanleiding zijn om in het huwelijksformulier duidelijker dan tot nu toe te omschrijven hoe de Bijbel spreekt over de relatie tussen man en vrouw waar God Zijn zegen over wij gebieden.

In het doopformulier wordt zonder veel toelichting gezegd dat de doop in de plaats van de besnijdenis is gekomen. Men zou in dit spoor verder denkend kunnen menen dat de kerk in de plaats van Israël is gekomen (de zgn. vervangingstheologie). Uiteraard bedoelt het formulier dit niet te zeggen. Toch kan de huidige formulering wel dit misverstand in de hand werken. Door de voortgaande bezinning rond de verhouding kerk en Israël, zijn we ons wel meer bewust geworden van de noodzaak van zorgvuldige en onduidelijke formuleringen op dit punt.

Er zijn gemeenten die te maken hebben met een toenemende invloed van allerlei evangelische stromingen. In dat kader komt de vraag aan de orde naar de verhouding van volwassendoop en kinderdoop. Het zou een zinvolle aanvulling kunnen zijn om daar vanuit de Schrift iets over op te nemen in het doopformulier. Werden ten tijde van de Reformatie vooral de didactische en catechetische elementen benadrukt in de liturgische formulieren, in later tijd is er meer aandacht gekomen voor het hymnische karakter van de liturgie. Liturgie geeft gestalte aan de wijze waarop God Zijn verbondsfolk wil ontmoeten. Daarbij hebben lot, dank en aanbidding een grote plaats. Deze elementen zijn in de bestaande liturgische formulieren wel terug te vinden, maar kunnen nog meer accent onthangen.

d. Toelichtaen van de inhoud

In Nederland bevindt de kerk zich in een sterk gesecculariseerde samenleving. Dat werkt door bij het verstaan van de liturgische formulieren. Duidelijkheid is daarom van groot belang.

De Schrift leert ons dat de man het hoofd is van de vrouw en dat de vrouwen aan hun mannen onderdanig zijn.

len zijn (Ef. 5:22-33). Deze elementen worden wel genoemd in het huwelijksformulier, maar niet nader toegelicht vanuit de Schrift. Voor de bruid en bruidegom en hun al dan niet kerkelijk meelevende gasten is het van groot belang dat zij geen verkeerde voorstelling krijgen van wat de Bijbel bedoelt te zeggen over het hoofd-zijn van de man en het onderdanig zijn van de vrouw. De context van Ef. 5 spreekt over de liefde tussen Christus en Zijn gemeente. Een toelichting vanuit deze context zou een zinvolle verduidelijking zijn van het huwelijksformulier.

Dat wij met onze kinderen in zonden ontvangen en geboren en daarom kinderen des toorns zijn, is een zeer belangrijk onderdeel van het schriftuurlijk onderwijs in het doopformulier. In de eerste vraag aan de ouders wordt erop teruggegrepen. Daarom zou het zinvol zijn om vanuit de Schrift deze woorden verder toe te lichten en nader te concretiseren en zo een eventueel misverstaan te voorkomen.

Het formulier voor de bevestiging van diakenen spreekt van noden en moeilijkheden van onderscheiden aard waarin de diakenen de liefde van Christus zichtbaar mogen maken.

Zij moeten naar passende wegen en middelen zoeken om de bedoelde taak op de rechte wijze te vervullen. Vooral deze laatste zin is een sterk staaltje van verhuulend taalgebruik. Toelichting en concreetisering is dringend gewenst.

Van verschillende formulieren geldt, dat daarin allerlei gedachten uit de Bijbel naar voren komen zonder dat de schriftplaats genoemd wordt. Het zou in het algemeen een goede zaak zijn wanneer bijvoorbeeld in de kerklijen verwijzingen opgenomen worden, zodat duidelijk wordt op grond van welke schriftplaatsen bepaalde uitspraken worden gedaan. Het schriftuurlijk gehalte van de formulieren zou nog duidelijker naar voren treden dan nu reeds het geval is zonder dat het formulier langer wordt.

e. Langere formulieren niet gewenst.

Alle toevoegingen aan de bestaande formulieren maken ze langer. Of het nu gaat om verklarende toevoegingen, uitbreiding van het schriftuurlijk onderwijs, of om inhoudelijk nieuwe elementen, aanvullingen maken langer. De bestaande formulieren worden door velen reeds als (te) lang ervaren. Bekend voorbeeld is het avondmaalsformulier. Dit ene formulier wordt vanwege zijn grote lengte gewoonlijk verdeeld en over twee zondagen gelezen: een deel tijdens de dienst van voorbereiding en het andere deel tijdens de dienst waarin het avondmaal wordt bediend. Wanneer in de middagdienst van de avondmaalszondag ook nog het verkorte formulier wordt gebruikt ter inleiding op de voortgezette viering, is er inhoudelijk sprake van nogal wat overlappings. Hoe zinvol toevoegingen ook kunnen zijn, uitbreidingen maken het moeilijker om een heldere lijn te ontdekken.

f. Meer formulieren

Er zijn in onze kerken verschillende formulieren in gebruik voor de viering van het heilig avondmaal (naast het gebruikelijke formulier ook het 'verkorte' formulier). Het zou denkbaar zijn dat er ook voor de doop en voor het huwelijk meer dan één formulier gebruikt zou kunnen worden. In grote gemeenten waar bijna elke maand de doop bediend wordt, zou een zinvolle afwisseling plaats kunnen vinden om een zekere sleur te voorkomen. Elk van de verschillende formulieren zou een bepaalde noot breder kunnen uitwerken dan nu het geval is. Bij de doop zou in verschillende formulieren een gelijk grondpatroon gebruikt kunnen worden, maar een verschillende toespitsing bijvoorbeeld op de verbondsgedachte, de levensheilgung, sterven en opstaan met Christus; het werk van de Heilige Geest die met Christus verbindt én met de gemeente; de verantwoordelijkheid van de ouders. Bij het avondmaal zou naast een gelijk grondpatroon in verschillende formulieren nu eens extra aandacht gegeven kunnen worden aan zelfonderzoek, dan weer het plaatsvervangend werk van Christus, of gemeente-zijn in het licht van het avondmaal, verlangen naar de toekomst van Christus, terugkeren tot lóf en dienst in het alledaagse leven enz. In verband met het huwelijksformulier zou gedacht kunnen worden aan een formulier voor mannen en vrouwen die op latere leeftijd trouwen of voor een tweede maal een huwelijk aangaan. Dit is anders van karakter dan het huwelijk van jonge mensen die uitzien naar de komst van kinderen.

g. Taakkundige motieven

De bestaande liturgische formulieren bevatten zinnen met maar dan 80 woorden (huwelijksformulier). Dit maakt de zincomplexiteit zeer groot. Dit is te verhelpen door lange zinnen op te delen in kortere zinnen. Verder zijn er woorden die ook met meer eigentijdse varianten weergegeven kunnen worden (enkele voorbeelden uit het doopformulier: mishagen = verdriet over de zonde; betuigen = te kennen geven; uitdrukkelijk verklaren; ver-zaken = zich afkeeren van, niet langer aanhangen; onbetrouwbaar = geen berouw hebbend; gestadig = voortdurend; vielerlei = allerlei; volkomen = geheel, volledig). Een andere lay-out kan gebruikt worden om de structuur van een formulier zichtbaar te maken. Zo'n aanpassing van de lay-out kan de verstaanbaarheid ondersteunen.

2.4.2 Conclusie

Op grond van deze motieven zijn deputaten van mening dat een taakkundige revisie van de bestaande liturgische formulieren nodig is. Maar met alleen een taakkundige revisie kunnen de genoemde theologische motieven niet tot hun recht komen. Voor meer dan een taakkundige revisie zou overleg met andere kerken van gereformeerde belijdenis zeer gewenst zijn.

Bij een verdergaande revisie van de liturgische formulieren lijkt het deputaten beter om de bestaande formulieren origineel te laten en geheel nieuwe formulieren op te stellen waarin de genoemde motieven kunnen samengaan met de theologische inhoud van de bestaande formulieren.

3. De uitgave van de bundel Schriftberijmingen

3.1 Opdracht van de generale synode Haarlem-Noord 1998 m.b.t. de uitgave van de bundel Schriftberijmingen.

De synode nam beslissingen t.a.v. de werkzaamheden van de commissie schriftberijmingen.

De synode besloot:

1. de commissie te danken voor het werk dat zij in de afgelopen periode heeft verricht en haar werkzaamheden goed te keuren;
2. de commissie op te dragen een grote-letter-editie van de bundel Schriftberijmingen uit te geven;
3. opnieuw een commissie te benoemen.

Zoals in de inleiding vermeld heeft de generale synode later besloten de voormalige commissie Schriftberijmingen om te vormen tot het deputaatschap Voor de uitgave van de bundel Schriftberijmingen en de herziening van de liturgische formulieren. Alle deputaten dragen dus ook voor dit deel van de rapportage verantwoording.

3.2 Werkzaamheden

3.2.1 Grote-letter-editie

Ter voorbereiding van de eventuele uitgave van een grote-letter-editie van de bundel Schriftberijmingen hebben deputaten informatie ingewonnen bij de uitgeverij Buitjes & Schipperheijn met betrekking tot het formaat van de editie en de prijs.

Vervolgens is middels een bericht in De Wakker gepeld hoe groot de behoefte is aan de uitgave van een grote-letter-editie.

Uit de reacties bleek dat de behoefte minimaal is. Slechts drie exemplaren zouden worden besteld. Men sprak over het algemeen de voorkeur uit voor het zelf vervaardigen van vergrote fotokopieën.

Deputaten hebben op grond van deze informatie afgezien van het doen uitgeven van een grote-letter-editie van de bundel Schriftberijmingen.

3.2.2 Nieuwe editie bundel Schriftberijmingen

De bundel Schriftberijmingen was in het voorjaar van 2000 uitverkocht. Overleg met de uitgeverij Buitjes & Schipperheijn heeft geleid tot een nieuwe, ongewijzigde editie. Deze is in november 2000 verschenen.

3.2.3 Vierstemmige editie

De vierstemmige editie van de Schriftberijmingen is uitverkocht. De vraag naar heruitgave is minimaal. Deputaten hebben daartoe slechts 2 verzoeken ontvangen. Heruitgave is daarom (nog) niet overwogen.

Met alle musici die een meerstemmige zetting van Schriftberijmingen hebben vervaardigd is een contract afgesloten waarin zij aan deputaten het recht verdienen de door hen vervaardigde zetting te (doen) publiceren. Het afgesproken honorarium voor hun werkzaamheden hebben zij via de quaestor van de generale synode ontvangen.

3.2.4 Contact met deputaten eredienst van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt

Aan het verzoek van deputaten voor de eenheid van gereformeerde belijden in Nederland om in contact te treden met deputaten eredienst van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt is gehoor gegeven.

Op de gezamenlijke vergadering van 30 november 2000 is kennis gemaakt en gesproken over de stand van zaken met betrekking tot liturgische zaken in beide Kerken, waarbij ook het zingen van Psalmen, Schriftberijmingen en andere liederen ter sprake is gekomen.

3.2.5 Contact met deputaten Kerkmuziek van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt

Deputaten hebben een verzoek ontvangen van deputaten kerkmuziek van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt. Daarin wordt gemeeld dat deputaten kerkmuziek van de GKV de opdracht hebben gekregen "contact te blijven onderhouden met de beleidsorganen van kerken/groepen van gereformeerde belijden om indien mogelijk te komen tot samenwerking op het gebied van kerkmuziek". Om aan die opdracht gestalte te geven heeft men aan ons deputaatschap gevraagd om hierover te overleggen en te bezien of, en zo ja welke, mogelijkheden er zijn om tot samenwerking te komen op bepaalde punten.

Omdat de opdracht van de generale synode van Haarlem-Noord 1998 geen mogelijkheden bood om tot deze samenwerking over te gaan, hebben wij deputaten kerkmuziek van de GKV laten weten hun verzoek aan de generale synode van 2001 voor te zullen leggen.

4. Conclusies en aanbevelingen:

4.1 Liturgische formulieren zijn tijdsdocumenten, die niet zomaar te wijzigen of aan te vullen zijn. Daarom lijkt het deputaten beter bij een verdergaande revisie van de liturgische formulieren de bestaande formulieren ongevoelig te laten en geheel nieuwe formulieren op te stellen waarin de onder 2.4 genoemde motieven kunnen samengaan met de theologische inhoud van de bestaande formulieren.

4.2 Op grond van wat eerder genoemd is in het rapport onder de punten (pag 4 e, d) achten deputaten het wenselijk dat het schriftuurlijk gehalte van de formulieren nog duidelijker naar voren treedt dan nu reeds het geval is.

4.3 Het is aan te bevelen meerdere nieuwe formulieren te schrijven. Er is behoefte aan flexibiliteit. Naar keuze kan dan één van de formulieren afhankelijk van omstandigheden in het kerkelijk jaar worden gebruikt.

4.4 In het kader van de huidige ontwikkelingen m.b.t. allerlei relatievormen in de maatschappij is het wenselijk dat er een snelle herziening komt van het huwelijksformulier. Dit in nauwe samenwerking met deputaten contact met de overheid.

4.5 Het verdient aanbeveling wanneer de generale synode samen met de synode van de GKV met het oog op onder 1.2.1 genoemde raakvlakken tussen ons deputaatschap en het deputaatschap eredienst van de GKV tot een gezamenlijke opdracht zou kunnen komen.

4.6 Het verdient aanbeveling wanneer de G.S. deputaten een uitbreiding geeft in de opdracht met betrekking tot de Schriftberijmingen in de richting van samenwerking met deputaten Kerkmuziek van de GKV.

5. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

5.1 de handelingen van deputaten goed te keuren;

5.2 deputaten te ontslaan van de opdracht een grote-letter-editie van de bundel Schriftberijmingen te doen uitvoeren;

5.3 het deputaatschap opdracht te geven tot het opstellen van nieuwe formulieren waarin de onder 2.4 genoemde motieven kunnen samengaan met de theologische inhoud van de bestaande formulieren;

5.4 het deputaatschap opdracht te geven in samenwerking met het deputaatschap eredienst van de Genef. Kerk vrijgemaakt onderzoek te doen naar de samenhang tussen de huidige cultuur en de liturgie;

5.5 het deputaatschap opdracht te geven waar mogelijk samen te werken met het deputaatschap Kerkmuziek van de Genef. Kerk vrijgemaakt.

5.6 opnieuw deputaten te benoemen.

Deputaten voornoemd,

prof. dr. T.M. Holman, voorzitter
J. Groeneveld, secretaris (voor de Schriftberijmingen)
ds. D. Dunsbergen, secretaris (voor de liturgische formulieren)

BIJLAGE 113
Art. 198, 202

Rapport 7 van commissie 3 (pastoraat en eredienst) inzake rapport deputaten voor de uitgave van de bundel Schriftberijmingen en de herziening van de liturgische formulieren

Uw commissie heeft met waardering kennis genomen van het rapport van deputaten. Deputaten hebben hun synodale opdrachten uitgevoerd.

Deputaten zijn van mening dat het niet wenselijk is dat het schriftuurlijk onderwijs in de bestaande formulieren, zoals die zijn vastgesteld door de generale synoden 1968/69, 1971/72 en 1974, wordt uitgebreid. De ingte van zo'n formulier vormt een bezwaar.

Deputaten zijn overtuigd van mening dat een hertaling van de bestaande formulieren zoals die zijn vastgesteld door de generale synoden 1968/69, 1971/72 en 1974 geen oplossing biedt in het verlangen naar meerdere mogelijkheden in erediensten m.n. in doop- en avondmaalsdiensten en bevestiging van het huwelijk. Deputaten zijn tot de conclusie gekomen dat het nuttig en zwaar is nieuwe liturgische formulieren voor de erediensten op te stellen. Zij geven daarvoor zeven motieven. Tegelijk benadrukken deputaten dat de bestaande klassieke en/of andere bestaande formulieren een heel eigen plaats hebben en moeten houden in de erediensten.

Deputaten achten de tijd gekomen dat aan de kerken ook leiding gegeven wordt in situaties waarin liturgische formulieren gebruikt worden die niet door de generale synode zijn goedgekeurd en vrijgegeven. Deputaten willen op deze manier widgroei in het gebruik van allerlei liturgische formulieren tegen gaan in de kerken. Binnen uw commissie wordt verschillend gedacht over de conclusie van deputaten. Een hertaling zowel van de klassieke liturgische formulieren als van die van 1968/69, 1971/72, 1974 wordt ook als een mogelijkheid gezien. Tegelijk is uw commissie van mening dat hedendaagse theologische en maatschappelijke ontwikkelingen vragen om actualisering en toepassing van het schriftuurlijk onderwijs in de didactische gedeelten van verschillende formulieren. Deputaten hebben enkele voorbeelden genoemd te weten het doop- en huwelijksformulier.

Ten aanzien van met name evangelische beleving is het denkbaar een doopformulier samen te stellen waarin nog nadrukkelijker wordt ingegaan op de vragen die nu leven ten aanzien van het verbond en de kinderdoop.

In verband met allerlei wijzigingen die zich in de maatschappij voltrekken zou het dienstbaar zijn het schriftuurlijk onderwijs over het huwelijk nog meer toe te spitsen op de ontstane situatie in de samenleving.

Uw commissie heeft met deputaten doorgesproken over de wenselijkheid om grotere nadruk te leggen op het tekenkarakter van het doop- en avondmaalformulier vanwege het feit dat wij leven in een beeldcultuur. Deputaten menen dat deze gedachtegang vraagt om een verdere theologische doordiening, omdat ook bepaald taalgebruik beeldend kan zijn. Deze bezinning viel overigens buiten de opdracht van deputaten. Zij zijn bereid de bezinning in de komende tijd te verrichten.

Uw commissie heeft ook met deputaten gesproken over de herkenbaarheid van de taal van de formulieren voor buitenkerkelijken. Deputaten benadrukken dat dit niet hun uitgangspunt is geweest, maar vinden wel dat de taal van de formulieren laagdrempelig moet zijn zowel voor de gemeenteleden als voor gasten die kerkdiensten bezoeken waarin een liturgisch formulier gelezen wordt.

De geschiedenis van de liturgische formulieren leert dat de kerk wijzigingen e.d. veranderingen aanbrengt wanneer de noodzaak daarvan is aangetoond.

Uw commissie heeft er bij deputaten op aangedrongen contacten te leggen binnen het geheel van de gereformeerde gezindte om zo mogelijk te komen tot samenwerking en eenstemmigheid wat betreft taal en inhoud van bestaande en nieuwe liturgische formulieren.

Deputaten zijn op de hoogte dat in gemeenten die behoren tot de Gereformeerde Bond een hertaling van de klassieke formulieren gebruikt wordt.

Deputaten deelden uw commissie mee dat meer dan 10.000 exemplaren van de bundel Schriftberijmingen in omloop zijn in de kerken. Een 4^e druk was nodig om aan de vraag te kunnen voldoen. Deputaten verheugen zich over deze belangstelling.

Er is bij deputaten geen vraag naar meer schriftuurlijke leiders voor de eredienst binnen gekomen. De generale synode heeft deputaten ook geen opdracht gegeven voor aanvulling van art 69 K.O.

Uw commissie stelt u voor

1. de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
2. deputaten te ontslaan van de opdracht een grote-letter-editie van de bundel Schriftberijmingen te doen uitvoeren;
3. deputaten de opdracht te geven contacten te leggen binnen het geheel van de gereformeerde gezindte om zo mogelijk te komen tot samenwerking en eenstemmigheid wat betreft taal en inhoud van bestaande formulieren;
4. deputaten opdracht te geven tot het opstellen van nieuwe formulieren waarin de onder 2.4 genoemde motieven kunnen samengaan met de theologische inhoud van de bestaande formulieren en daarbij voorrang te geven aan het doop- en huwelijksformulier;
5. deputaten opdracht te geven in samenwerking met het deputaatschap eredienst van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) onderzoek te doen naar de samenhang tussen de huidige cultuur en de liturgie;
6. deputaten opdracht te geven waar mogelijk samen te werken met het deputaatschap kerkmuziek van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
7. opnieuw deputaten te benoemen.

H. van den Heuvel, rapporteur

Rapport studiedeputaatschap 'Dienst van de vrouw'

1. Inleiding

De vraag naar de plaats van vrouwen in de gemeente van Christus heeft in de laatste decennia steeds meer aandacht gekregen. In het licht van de hedendaagse maatschappelijke ontwikkelingen heeft dat niet te verwonderen. Onze samenleving legt grote nadruk op de gelijkwaardigheid en gelijke rechten van mannen en vrouwen. Dat heeft ertoe bijgedragen dat binnen de kerken bezinning op gang kwam over de plaats van mannen en vrouwen in de gemeente van Christus.

Kerkelijke vergaderingen van ons kerkverband kregen te maken met de concrete vraag of de ambten in de gemeente opengesteld konden worden voor vrouwen. De generale synode van Haarlem-N / Nunspeet 1998 heeft uitgesproken dat de ambten zijn voorbehouden aan de mannen en heeft een deputaatschap ingesteld om zich te bezinnen op de vraag welke plaats de vrouw heeft in de gemeente. Voor het antwoord op die vraag reikt dit rapport de bouwstenen aan.

1.1 Opdracht van de generale synode Haarlem-N / Nunspeet 1998

Door de generale synode van Zierikzee, 1995/1996 werd een studiedeputaatschap ingesteld dat zich bezig moest houden met de vragen rond de vrouw in het ambt. In het rapport van dit deputaatschap komt o.a. naar voren dat er aanknopingspunten te vinden zijn die erop duiden dat de ruimte die de Schrift biedt en de mogelijkheden waarvan in de geschiedenis van de kerk sinds de Reformatie gebruik is gemaakt voor het functioneren van vrouwen in de gemeente, in onze kerken niet ten volle worden benut. Verdere studie op dit terrein werd aanbevolen (Acta GS 1996, p. 479).

Bij de bespreking van het rapport van dit studiedeputaatschap in 1998 bleek dat de generale synode van Haarlem-N / Nunspeet zich niet wilde beperken tot het standpunt dat de ambten zoals die in onze kerken functioneren niet worden opengesteld voor vrouwen. In positieve zin zou ook gezegd moeten kunnen worden welke de plaats is die vrouwen op grond van de Schrift in de gemeente innemen. Met het oog hierop werd een studiedeputaatschap ingesteld dat, geleid op de grote diversiteit van gaven en diensten, waarmee de Heilige Geest in de nieuwtestamentische gemeente zowel mannen als vrouwen heeft toegerust, onderzoekt of en in hoeverre hiernaar in de kerkelijke praktijk van de Christelijke Gereformeerde Kerken (voldoende) recht wordt gedaan, en op basis van dit onderzoek voorstellen formuleert aan de generale synode van 2001, rekening houdend met de uitspraak van de generale synode van 1998 dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds heeft gegolden, schriftuurlijk verantwoord is. (Acta GS 1998, p. 119)

1.2 Samenstelling deputaatschap

De generale synode heeft tot deputaten benoemd: prof. dr. H.G.L. Peels, Apeldoorn (voorzitter); dr. J.W. van Peit, Zwijndrecht (secretaris); mr. G. de Haan, Zwolle; ds. A. Hilbers, Zwolle; ds. H. Konving, Kerkwerve; mr. ds. A. Velthuisen-de Graaf, Bunschoten.

1.3 Vergaderingen

Het deputaatschap is voor het eerst samengekomen op 11 februari 1999. In datzelfde jaar volgden nog drie vergaderingen: op 6 mei, 29 juni en 18 november. Drie vergaderingen werden gehouden in het jaar 2000: op 24 februari, 19 mei en 25 september. De vergaderingen in 2001 stonden in het teken van het vaststellen van het eindrapport. Daarvoor waren drie vergaderingen nodig: op 8 januari, 8 februari en 5 april. Het totale aantal vergaderingen komt daarmee op tien.

De vergaderingen zijn steeds gehouden in de Chr. Geref. Kerk 'De Fontein' te Bunschoten. Er is in goede harmonie samengewerkt in het deputaatschap.

1.4 Werkwijze

Om de opdracht van de generale synode uit te voeren, heeft het deputaatschap zich gericht op twee hoofdzaken: a. studie en b. onderzoek. Op grond van de lijnen die zich op deze manier begonnen af te tekenen, zijn de conclusies en aanbevelingen tot stand gekomen.

Het hoofddeel 'studie' is te vinden onder 2. De dienst van de vrouw: bijbelse en historische oriëntatie. Hierin wordt een beeld geschetst van de vrouw in Oude en Nieuwe Testament en in het kort worden enkele hoofdlijnen uit de geschiedenis naar voren gehaald over de positie van de vrouw.

In het hoofddeel 'onderzoek', te vinden onder 3. Enquête, wordt verslag gedaan van de enquête die het deputaatschap heeft gehouden in onze kerken en van de antwoorden op de vragenlijsten die zijn verzonden naar kerkenoefenschappen in binnen- en buitenland.

Het rapport wordt afgesloten met onderdeel 4. Conclusies en aanbevelingen. Daarna volgt als bijlage een voorbeeld-formulier dat gebruikt kan worden bij het inleiden tot een niet-ambtelijke dienst.

2. De dienst van de vrouw: Bijbelse en historische oriëntatie

2.1 De vrouw in het Oude Testament

De openingshoofdstukken van het boek Genesis zijn van fundamenteel belang voor de oudtestamentische antropologie, omdat hierin zowel de principiële gelijkwaardigheid als de verschillende dienst van man en vrouw worden aangegeven. De mens is 'mannelijk en vrouwelijk' geschapen (Gen. 1:27); de geslachtelijke differentiatie is door God doelbewust gewild. Man en vrouw, de een niet meer of minder dan de ander, zijn gelijkelijk het beeld van God in de ontplooiing van de mensheid en in de ordening van het bestaan. Samen zijn ze geroepen om Gods schepping te vervullen, te behoren en te bewaren; in de natuur en in de cultuur. De twee-zaamheid van de mens heft zijn een-zaamheid op en maakt het de mens mogelijk om samen als man en vrouw zich te wijden aan de opdracht van God. Terwijl hierbij de man de eerstgeschapene en de eerstverantwoordelijke is, is de vrouw de hulpe tegenover de man (Gen. 2:20). Deze notie impliceert niet de gedachte van ondergeschiktheid of onderwaardering, maar die van completie en wederzijdse aanvulling. De lijn 'eerst Adam, dan Eva' weerspiegelt niet slechts een historische maar ook een inhoudelijke volgorde; in de verhouding tussen man en vrouw ligt een onomkeerbaarheid die gegeven is met de eigenheid en de eigen plaats van man en vrouw. Hoewel door de zonde de schepping is geperverst en ook de man-vrouw-relatie de glans van de harmonie verloren heeft (Gen. 3:16), blijft de oorspronkelijke scheppingsorde richtlijn voor het samenleven van man en vrouw naar Gods bedoeling.

Om de positie van de vrouw in het vervolg van het Oude Testament goed te verstaan, dient rekening gehouden te worden met een voortgaande openbarings- en heilsgeschiedenis. In zijn openbaring aan en omgang met Israël heeft God Zich meermaals aangesloten bij reeds eeuwen bestaande culturele gewoonten en structuren. De samenlevingen van het oude Midden-Oosten waren grotendeels patriarchaal van aard, en hierop vormde Israël geen uitzondering. De vrouw kwam vooral in beeld als dochter van de vader of als echtgenote van de man, met een in sociaal en juridisch opzicht aan de man ondergeschikte plaats. Dit laat zich eenvoudig illustreren aan de wetgeving in de periteseuch (bijv. betreffende de geloften van vrouwen (Num. 30); de dubbele reinigingsperiode na de geboorte van een dochter (Lev. 12); de verschillende straffen in huwelijkszwaarten (Dtn. 22); de bepalingen inzake de echtscheiding (Dtn. 24); etc.). Te denken is ook aan het verschijnsel van de polygamie, of aan de wijze waarop men met prostitutie omging (Gen. 34). Een en ander laat ondertussen onverlet, dat de vrouw terdege ook een gowaardeerde plaats in de samenleving had; beschermende maatregelen werden te haar gunste in de wet opgenomen (bijv. Ex. 21:7vv. en 22:16).

Hoewel in oudtestamentische tijden de normale plaats van de vrouw was in het gezin en in de huishouding, als moeder en als echtgenote, heeft zij onmiskenbaar in de dagelijkse samenleving ook een eigen vrijheid gehad: zij kon in het openbaar met mannen spreken (1 Sam. 25; 2 Sam. 14), handel drijven (Spr. 31), werken in de akkerbouw (Ruth 2) en de veeteelt (Gen. 29) of in overheidsdienst (1 Sam. 8:13). Te denken geeft ook het optreden van de dochters van Setofhad (Num. 27). In het Oude Testament is enkele malen sprake van 'wijze' vrouwen die door hun handelwijze imponeerden: de vrouw uit Tekoa (2 Sam. 14), de vrouw uit Abel-Beth-Maacha (2 Sam. 20), Abigail (1 Sam. 25), e.a. In zijn algemeenheid frappeert de grote rol die vrouwen in het Oude Testament innemen: Eva, Sara, Rebekka, Rachel, Lea, Mirjam, Debora, Jaël, Hanna, Ruth, Naami, Ester, etc. Ook het feit dat het Hooglied in de canon is opgenomen spreekt boekdelen, juist omdat hierin man en vrouw volkomen gelijkwaardig naast elkaar staan, als het ware een illustratie bij de prediking van Gen. 1 en 2.

Op verschillende wijze konden in Israël vrouwen deelnemen aan het religieuze-culturele leven. Zij woonden publieke bijeenkomsten (bijv. Neh. 6) en feestelijke vergaderingen (Dtn. 16) bij en participeerden in een koor (Ezra 2:65). In de cultus zelf hebben zij geen actieve rol vervuld, zulks in tegenstelling tot de wereld rondom Israël, waar de priesters een bekende figuur was. Wel is in het Oude Testament enige malen sprake van een 'profetes', die soms ook een leidinggevende functie kon hebben: Mirjam (Ex. 15), Debora (Ri. 4), Huldah (2 Kon. 22). Noadja (Neh. 6), de vrouw van Jesaja (Jes. 8). Van welke aard de dienst was die vrouwen bij de ingang van de tabernakel verrichtten (Ex. 38:16, 1 Sam. 2:22), is onbekend. Van belang is diep in het Oude Testament de profetie van Joël over de Geest die uitgestort zal worden op al wat leeft, jong en oud, heer en knecht, man en vrouw (2:28vv.).

2.2 De vrouw in het Nieuwe Testament

Om te zien welke taken en diensten de vrouw in het Nieuwe Testament heeft verricht wordt eerst aandacht gegeven aan de evangeliën, vervolgens aan Handelingen en de brieven. Een afzonderlijke bespreking ontvangen de gegevens uit 1 Kor 11 en 14.

2.2.1 Christus en Zijn waardering van vrouwen

Dat in de geslachtslijst van Christus (Mat. 1) vijf vrouwen worden genoemd (Tamar, Rachab, Ruth, Bathseba,

Maria) is tegen de achtergrond van wat in het Jodendom gebruikelijk was, opmerkelijk te noemen. De reputatie van sommigen is niet zonder blaam; toch worden zij 'moeders van Christus' genoemd.

De respectvolle wijze waarop Christus omging met vrouwen is volstrekt anders van karakter dan gebruikelijk was. Wird de vrouw in de samenleving van toen vrij algemeen gezien als een tweederangs burger (zowel in de hellenistische als in de Joodse samenleving). Jezus treedt haar met respect tegemoet. Een voorbeeld hiervan is het feit dat Hij een vrouw publiek aanspreekt. Hij acht Zichzelf niet te verheven of de vrouw te onwaardig om dat te doen. Enkele voorbeelden: de Samaritaanse (Joh. 4:27), de overspelige vrouw (Joh. 8:10-11), de weduwe van Naïn (Luk. 7:12-13), de bloedvloeiende vrouw (Luk. 8:46), de kromgegroeiende vrouw (Luk. 13:12), de vrouwen van Jeruzalem (Luk. 23:27-31). Niet alleen het feit dat, maar zeker ook de wijze waarop Hij haar aansprak geeft aan dat Hij de vrouw respecteerde en waardeerde als schepsel Gods en kind van het verbond ('dochter van Abraham', Luk. 13:16). Dat de bloedvloeiende vrouw Hem aanraakte en zo veroorzaakte dat Hij levitisch onrein werd, verwijt Hij haar niet. Na haar genezing gaat Hij in het huis van Jaius en raakt het dode meisje aan. Jezus was bereid hun onreinheid te dragen. De Syro-fenicische vrouw wordt geprezen om haar groot geloof, haar vasthoudendheid en 'vredingrijheid' in haar antwoord aan Jezus (Mat. 15:21-28 part.). In rabijnse literatuur wordt zelden of nooit zo positief over een vrouw gesproken.

Opvallend is dan ook dat in het onderwijs van Jezus meermalen een vrouw of vrouwelijke werkzaamheden ten voorbeeld worden genomen. De gelijkenis van het zuurdeeg (Mat. 13:33), de weduwe die recht zoekt (Luk. 18:1-5), de verloren penning (Luk. 15:8-10) en de wijze en dwaze bruidmeisjes (Mat. 25:1-10) laten dit duidelijk zien. De weduwe van Zartath (Luk. 4:26) en de koningin van Scheba (Mat. 12:42) worden ten voorbeeld gesteld aan anderen.

Onder de volgelingen van Jezus bevinden zich vele vrouwen. Jezus werd gezalfd door een zondares (Maria Magdalena, Luk. 7:36-50) en door Maria in Bethanië (Mat. 26:6-13 part.). De schoonmoeder van Petrus diende Hem na haar genezing (Luk. 4:38-39). Martha diende Christus door haar huis voor hem en de twaalf discipelen open te stellen en een maaltijd te verzorgen (Luk. 10:38-40). Uit Joh. 12:2 is af te leiden dat zij dit meermalen heeft gedaan. In Luk. 8:2-3 lezen we de namen van een aantal vrouwen (Maria Magdalena, Johanna en Susanna) die samen met anderen Hem dienden van hun goederen, hetgeen onder meer betekent dat zij Hem financieel ondersteunden. Sommige handschriften lezen hier een meervoud; zij dienden hem. Als deze lozing de voorkeur zou verdienen, maakt dat de bijdrage van deze vrouwen alleen maar des te omvangrijker en waardevoller. Dat zij ook op andere wijze Hem geëerd hebben blijkt uit het feit dat op een andere plaats hun namen en diensten worden genoemd zonder de toevoeging 'van hun goederen' (Mat. 27:56 part.). De reis- en verblijfskosten van Jezus en de twaalf discipelen moesten een behoorlijke kostenpost geweest zijn. Door de dienende liefde van deze vrouwen wordt een voorzien.

Dat de vrouwen na de opstanding verwaardigd werden als eersten in de kring van de discipelen het onvoorstelbare nieuws van Christus' opstanding te brengen is ongetwijfeld ook een belangrijke indicatie van de waardering die hen in het Nieuwe Testament van Godswege ten deel valt. Zonder hieraan vergaande conclusies te verbinden, kan wel gezegd worden dat zij op hun wijze hebben bijgedragen aan de verbreiding van het Evangelie.

De vrouwen namen ook na Pasen en Homevaart een gewaardeerde plaats in in de kring van de discipelen. Het bevreemdt dan ook niet in Handelingen 1 vrouwen vermeld te vinden onder de discipelkring in Jeruzalem. Na Pinksteren zien we hen bezig in dienende liefde in de gemeente. Dat Maria de moeder van Johannes Markus haar huis beschikbaar stelde als vergaderplaats (Hand. 12:12) is er een voorbeeld van.

Samenvatting:

In de evangeliën wordt de vrouw met respect genoemd. Christus treedt de vrouw op een respectvolle wijze tegemoet. Zowel in Zijn omgang met vrouwen als in Zijn onderwijs krijgt zij een waardevolle plaats. Vrouwen hebben Jezus gediend uit liefde, op tal van praktische manieren, zoals het verzorgen van maaltijden, het bieden van onderdak, het bijdragen in reis- en verblijfskosten. Zo hebben de ze ook de discipelkring gediend met woord en daad.

2.2.2 De dienst van vrouwen in de kerk volgens Handelingen en de brieven

Over de dienst van de vrouw kan nog meer gezegd worden vanuit Handelingen en de brieven. 1 Petr. 4:10 zegt dat elke geestelijke gave (charisma) moet worden aangewend om te dienen (diakonia) in de kerk. Paulus leert ons, dat er verscheidenheid van bedieningen (diakonia) is, maar er is één Kurios (1 Kor. 12:5). In algemene zin geldt dus dat de aanwending van leders charisma een diakonia in de kerk genoemd kan worden. In dit raam staat ook de dienst van vrouwen, zoals die in het Nieuwe Testament wordt vermeld. De verscheidenheid waarvan Paulus spreekt, komt onder meer hierin tot uiting dat niet alle diensten, hoe waardevol ook, publieke of officiële diensten aan en in de kerk zijn. Het zijn wel altijd liefdediensten.

Priscilla ontvangt samen met haar man Aquila Apollos in haar huis en gezamenlijk onderwijzen zij hem nader in de betekenis van het evangelie (Hand. 18:26). Paulus heeft zelf gastvrijheid genoten bij dit echtpaar (Hand.

18:3). Priscilla wordt een medewerker (sunergos) genoemd (Rom. 16:3). Zij hebben hun leven gewaagd voor Paulus (Rom. 16:4). Zij stelden hun huis open voor de gemeentelijke samenkomst (Rom. 16:5). In Fl. 4:3 vermaant Paulus Euodia en Syntyche eensgezind te zijn; samen met Clemens en anderen worden zij medewerkers genoemd. Zij hebben met Paulus gestreden in het evangelie. Van verschillende vrouwen wordt gezegd dat zij moeilijke arbeid hebben verricht ten dienste van het evangelie (kopias), zoals Maria, Tryfena, Tryfosa en Persis (Rom. 16:6,12). Febe wordt in Rom. 16:1-2 een diakonos en prostates genoemd. Onmiskenbaar nam zij een vooraanstaande plaats in in de gemeente van Kenchree, een voorstad van Korinthe. Tabitha was een discipel, die bekend stond om haar goede werken die zij deed. Wij weten dat haar zorg uitging naar de weduwen, voor wie ze kleding vervaardigde (Hand. 9:36-41). Hand. 16 beschrijft de bekering van Lydia. Na haar bekeering verlooft ze onderdak aan Paulus en zijn gezelschap (Hand. 16:15). Dat onder de eerste bekeerlingen te Thessalonica en Berea verschillende vooraanstaande vrouwen waren (Hand. 17:4,12) is dan wellicht ook meer dan een informatieve opmerking. Wat zouden deze vrouwen niet ten dienste van het evangelie gedaan kunnen hebben?

In Titus 2:3-5 krijgen de oudere vrouwen de aansporing de jongere vrouwen te onderwijzen in het goede. Het tekstverband maakt duidelijk wat wordt bedoeld. In dit verband (vers 4b en 5) wordt de goede toegesproken op een waardige christelijke levenswandel in hun verhouding tot echtgenoot en kinderen. Dit past bij het thema van de brief, dat geformuleerd kan worden met de woorden uit vers 1: 'De waarheid die naar de godzaligheid is'. De godzalige levenswandel is vrucht van het werkelijk kennen van de waarheid van het evangelie. De oudere vrouwen kunnen onschatbare diensten verlenen aan de jongere vrouwen, door hen voor te houden en voor te leven wat de eerbare godzalige levenswandel in de praktijk inhoudt. Men kan zich afvragen of het woord kalodaskalos (een hapax legomenon in het Nieuwe Testament) ook op andere terreinen of vormen van onderricht kan slaan. Dit is moeilijk aan te tonen. Het lijkt overigens niet aanneemelijk. Want in dit verband is niet zozeer te denken aan theoretisch onderricht maar aan onderwijs door middel van het voorbeeld zijn. De weduwen hebben ook een taak: het versie waarop Paulus wijst is het hopen op God en het volharden in smekingen en gebeden (1 Tim. 5:5). Mogelijk was er een soort weduwen-dienst, waarvoor sommigen gekozen werden, anderen niet (1 Tim. 5:9). Van de weduwen die voor deze dienst werden gekozen moest een goed getuigenis gegeven kunnen worden: goede werken, goede opvoeding van haar kinderen, herbergzaam, de voeten der heiligen gewassen, hulp bieden aan verdrukten, alle goed werk nagejaagd (1 Tim. 5:10). Met de voetwassing van de heiligen wordt een onderdeel bedoeld van de gastvrijheid jegens medechtschapen; wanneer zij in huis en aan de maaltijd genodigd werden, dienden hun voeten te worden gewassen; vgl. Joh. 13. Ook is gedacht aan hulp in algemene zin die geboden werd aan rondreizende predikers. Wanneer jonge weduwen weer trouwen dienen zij hun huishouding en gezin te verzorgen en kinderen op te voeden (1 Tim. 5:14; vgl. 1 Tim. 2:15). Welke vrouwen ook bedoeld mogen zijn in 1 Tim. 3:11, ze moesten in elk geval eerbaar zijn, geen lasteraars, tucht en trouw in alles.

Het behoeft geen nader betoog dat de vrouwen in het Nieuwe Testament samen met de mannen mochten delen in de genade van Christus (Gal. 3:28) en in de gaven van de Geest (1 Kor. 12-14).

Op verscheidene plaatsen in het Nieuwe Testament vinden we aansporingen aan het adres van de vrouwen om hun eigen mannen onderdanig te zijn (Ef. 5:22) en derhalve het hoofd-zijn van de man te respecteren. In navolging van andere godzalige vrouwen uit de Schrift (Sara, Hanna, Ruth, Maria) dienen zij het eerzad te vertonen van een stille en zachtmoedige geest, die kostelijk is voor God (1 Petr. 3:4).

Samenvatting:

Ook in Handelingen en de brieven vinden we de vrouw ingeschakeld en gewaardeerd om haar dienst aan de voortgang van het evangelie en de opbouw van de kerk als ook om haar taak ten opzichte van echtgenoot en kinderen. Voor deze dienst worden verschillende, vrij algemene woorden gebruikt. Een (onvolledige) opsomming kan als volgt worden gegeven:

- dienst (diakonia)
- medewerken (sunergos)
- zware arbeid verrichten (kopias)
- bidden en prekeren
- goede werken verrichten
- (mede-)strijden in het evangelie
- onderrichten
- herbergzaamheid
- voorstandster (helper, patrones) zijn (prostates)
- het leven riskeren
- het huis openstellen
- lezessen van het goede (kalodaskalos)
- tot voorzichtigheid (verstandigheid) vermanen (sootroizo)
- opvoeding van kinderen

de voeten der heiligen wassen
goede werken nastreven
haar eigen man onderdanig zijn
verbaar, nuchter, trouw zijn.

2.2.3. De vrouw en de gave van de profete (1 Kor. 11,5)

Opvallend gegeven, als het gaat om de dienst van de vrouw in de nieuwtestamentische kerk, is dat zij niet en profeteert (1 Kor. 11:5). Dit profeteren moet gezien worden in het licht van de Pinksterprofete van Joel 2, aangehaald door Petrus in Hand. 2, waarin de HERE belooft Zijn Geest uit te storten op alle vlees. 'Uw zonen en dochters zullen profeteren... zelfs op Mijn dienstknechten en dienstmaagden zal ik in die dagen van Mijn Geest uitstorten en zij zullen profeteren.' Ook onder het oude verbond traden er vrouwen op als profetes: Mirjam (Ex. 15:20), Debora (Richt. 4-5), Huldā (2 Kon. 22:14, 2 Kron. 34:22), Anna (Luk. 2:36). In het Nieuwe Testament wordt de profete genoemd in het kader van de charismatische gaven van de Geest aan de gemeente – 1 Kor. 12:10; 14:4; 14:29; Ef. 4:11. Ook vrouwen deelden in deze gave: Hand. 21:9; 1 Kor. 11, 5.

In 1 Kor. 14 gaat Paulus vrij uitvoerig in op het profeteren zoals het voorkwam in de gemeente van Korinthe. Zonder een uitputtende definitie van de gave der profete te geven, omschrijft hij het profeteren in de gemeente als 'stichtend, vermanend en bemoedigend spreken voor de mensen' (14:3). Er waren gemeentelieden die zich boven anderen verheven omdat zij de Geestesgave van het spreken in tongen hadden ontvangen. Paulus wijst hen terecht, onder meer door erop te wijzen dat alle Geestesgaven (pneumatika, 12:1) gemaedegaven zijn (charismata, 12:4), die bovendien slechts in de gezindheid van de liefde (h. 13) tot hun recht kunnen komen. Welke gave men ook ontvangen heeft, zij moet aangewend worden tot opbouw en stichting van de hele gemeente (14:12). In dit verband vergelijkt Paulus het spreken in tongen met het profeteren. Hij waardeert het laatste boven het eerste, omdat dogene die in tongen spreekt zichzelf slicht, 'maar wie profeteert, slicht de gemeente' (14:4). De verstaanbaarheid voor en orde in de gemeente geven het kader aan waarbinnen zowel het spreken in tongen als het profeteren dient te functioneren (14:29-33).

Er bestaat verschil van mening over de vraag of de nieuwtestamentische profete gelijkgesteld moet worden met de gezaghebbende Godsopenbaring van de oudtestamentische profeten. Deze vraagstelling beïnvloedt ook de uitleg van 1 Kor. 14, 29, over het beoordelen van de profete. Een gangbare opvatting is dat de nieuwtestamentische profete wat betreft haar gehalte niet gelijkgesteld moet worden met de oudtestamentische profete en niet een gezaghebbend spreken is als van de profeten van het Oude Testament. Het beoordelen van (de inhoud en het openbaringsgehalte van) de profete staat boven de profete zelf. Volgens deze opvatting zouden vrouwen wel mogen profeteren (11:5) maar uitgesloten zijn van de beoordeling ervan en daarom moeten zwijgen in de (samenkomst van) de gemeente (14:34). Anderen zien in het zwijgebod van 14:34 een 'ordemaatregel' voor de gang van zaken in de gemeente: 'God is niet een God van wanorde maar van vrede' (14:33) en daaraan zijn allen ondergeschikt. Zoals iemand die in tongen spreekt, in de gemeente moet zwijgen als er geen uitlegger is, zoals er niet meer dan twee of drie profeten in een dienst het woord mogen voeren waarna zij het woord aan anderen moeten geven om de profete te beoordelen, en zoals deze moeten zwijgen als weer een ander een openbaring ten doel valt, zo moeten de vrouwen hun plaats weten, en zwijgen als door hun optreden de orde en de vrede in de gemeente wordt geschaad. Weer anderen denken aan het stellen van interrupterende vragen tijdens de eredienst door spraakzame vrouwen, waarbij ze soms hun eigen mannen in verlegenheid brachten en niet alleen het decorum van de gemeente maar daarmee ook de reputatie van het evangelie schaadden. Nog weer anderen zien in het zwijgebod meer dan het rechtzetten van een 'Korintisch incident' en menen dat wat Paulus hier schrijft niet is af te doen als 'gelegenheidsargumentatie'. Het gaat de apostel om het terugleiden van deze gemeente naar de van God gewilde orde die in alle gemeenten geldt (14:33). Die orde rust op de door God gegeven verhoudingen in de schepping. De vrouw dient het hoofd-zijn van de man te respecteren, vgl. 1 Kor. 11:8 v. Deze orde wil Paulus in Korinthe – net als in al de gemeenten – gerespecteerd zien. Daarvoor beroept Paulus zich op zijn apostolisch gezag, waarmee hij de geboden van Christus aan zijn kerk doorgeeft (14, 37).

Ten slotte naar 1 Kor. 11, moet niet over het hoofd gezien worden dat het de apostel in dit verband niet zozeer gaat om het verlenen van toestemming aan de vrouw om te profeteren. De vrouw deelt immers in de charismatische gaven, waaronder de gave van de profete. Zonder een directe keuze te maken tussen de bovengenoemde mogelijkheden van uitleg van 1 Kor. 14:34, kan gezegd worden dat het de apostel gaat om de kaders waarbinnen zij deze gave zou moeten uitoefenen. De uitoefening van deze gave zal nooit in mindering mogen komen op het respecteren van de door God gegeven orde, zowel in de gemeente als in de verhouding van man en vrouw.

Samenvatting

Het profetisch spreken dient de opbouw van de gemeente en heeft daarom plaats te vinden in de gezindheid van de liefde. Ook vrouwen delen in het charisma van de profete. In 1 Kor. 11 en 14 geeft de apostel de kaders aan waarbinnen zij met dit charisma dienstbaar mogen zijn. Duidelijk is dat daardoor de door God gegeven orde

in de verhouding tussen man en vrouw niet doorbroken en de orde in de gemeente niet geschaad mag worden.

2.2.4. De weduwen

In de LXX wordt het Hebreeuwse woord 'almānah' vertaald door *chēra*. Dit woord komt in het Nieuwe Testament terug. In het Oude Testament was de weduwe iemand die na het overlijden van haar man op een speciale manier bescherming nodig had. Eenzaamheid, verlatenheid en hulpeloosheid kenmerkten haar bestaan. De zorg van de HERE voor de weduwen komt in Zijn wet tot uiting. Vaak worden ze samen genoemd met anderen die een kwetsbare positie hadden: de vreemdeling en de wees. Voorbeelden zijn Ex. 22:21-24; Deut. 10:16; de naziging van de olifboom en van de vruchten van de akker zijn voor hen bestemd. Deut. 24:17-22. Ook delen zij – samen met de Levieten – in de driejaarlijkse Senden. Deut. 26:12v. Bij de vervloeking die uitgesproken wordt op de berg Ebal hoort ook: 'vervloekt zij, die het recht van de vreemdeling, van de wees en de weduwe buigt. En af het volk zal zeggen: Amen' (Deut. 27:19). Zo rust op het volk de heilige verplichting: 'Leert goed te doen, tracht naar recht, houdt de gewedenaar in loom, doet recht aan de wees, vordedigt de rechtszaak der weduwe.' (Jes. 1:17) De HERE Zelf houdt de wees en de weduwe staande (Psalm 146:9 vgl. Psalm 68:5). De weduwen moesten dan ook op God vertrouwen (Jer. 49:11). Bij de viering van de drie grote feesten moegen de vreemdeling, de wees en de weduwen niet vergeten of uitgesloten worden (Deut. 16:11,14). Ook de weduwen hebben een plaats in de verbondsgemeenschap van de HERE.

De zorg voor de weduwen komt in het Nieuwe Testament sterk tot uitdrukking in het woord van Jakobus: 'Zuiver en onbevleete godsdienst voor God, de Vader, is: omzien naar wezen en weduwen in hun druk en zichzelf onbesmet van de wereld bewaren.' (Jak. 1:27). Uit de evangeliën zijn tal van voorbeelden te geven van Christus' zorg voor weduwen. Daarbij is te denken aan aan de weduwe te Nain (Luk. 7:11-17). Zij worden ook ten voorbeeld gesteld aan anderen (het penningske der weduwe, Mark. 12:41-44; de weduwe die een bereep blijft doen op de onvruchtvaardige rechter, Luk. 18:1-8; de weduwe van Zardath, Luk. 4:26).

In Hand. 6 lezen we dat in de christelijke gemeente te Jeruzalem een dagelijkse verzorging van de weduwen was ingesteld, naar het voorbeeld van de synagoge. Men kan zich afvragen of in Hand. 9:41 met 'de heiligen en de weduwen' bedoeld is de weduwen als een aparte categorie gemeentelieden aan te duiden, die ofwel deelden in de zorg van Dorkas (die vele kledingstukken voor hen had vervaardigd), ofwel samen met Dorkas een kring vormden die deze kledingstukken vervaardigden.

1 Tim. 5 spreekt over de weduwen die binnen de gemeente een aparte groep vormden en een eigen plaats innamen. Zij de 'echte weduwen' zijn, worden van andere weduwen onderscheiden. Het onderscheid heeft te maken met leeftijd en gezinsomstandigheden. Deze weduwen staan alleen (vers 5) en de gemeente zorgt voor hen (vers 16). Als de weduwe zelf relaties heeft, zijn zij de eerst aangewezenen om voor haar te zorgen, zodat de gemeente hiermee niet belast wordt (vers 4:16). Zij die geen kinderen of kleinkinderen hebben die voor hen kunnen zorgen, zijn geheel op Gods zorg aangewezen. Als prototype voor de vrouw oudere weduwe die op God hoort en volhardt in de geboden zou men aan Anna (Luk. 2:36v.) kunnen denken. Maar juist voor zulke Anna's heeft God een taak in Zijn kerk. Voor deze taak vond een zekere selectie plaats en er was een vorm van aanstelling. Dat ligt opgesloten in het woord 'gekozen'. De 'echte' weduwen werden gekozen (vers 9) indien er wat betreft haar levenswandel een goed getuigenis gegeven kan worden. Men denkt aan een soort officiële registratie, het opschrijven op een rol. Voor welke taak werden zij gekozen? Hun taak zal juist gelegen hebben op dat moment waaromtrent ook een goed getuigenis gegeven moest kunnen worden (vers 10): opvoeding, herbergzaamheid, dienstbetoon, goede werken. Zij kwamen voor de aanstelling tot deze taak in de gemeente in aanmerking wanneer zij ouder waren dan zestig jaar en de vrouw van één man waren geweest. Dit laatste moet waarschijnlijk gezien worden tegen de achtergrond van polygamie of een tweede huwelijk van een geschieden vrouw.

Dat andere (jongere) weduwen niet voor deze taak werden afgezonderd, wordt verklaard door het praktische inzicht dat zij eerder geneigd zijn te komen tot een tweede huwelijk – en daar dan ook een nieuwe taak in mogen vinden (vers 14). Zwaar weegt het de apostel dat de praktijk te zien gegeven heeft dat sommige van deze jongere weduwen hun geloof hebben verzaakt (vers 12-15) en hun levenswandel bepaald niet voorbeeldig is (vers 13). Dat met de weduwen een speciale categorie in de gemeente wordt bedoeld, blijkt ook nog uit het feit dat – na de algemene inleiding van vers 1 en 2 – de twee volgende passages beginnen met een woord over het eren, namelijk van de weduwen (3) en de oudsten (17). De zorg van de kerk voor de weduwen en de zorg van de weduwen voor de kerk dienen een getuigenis te zijn in de wereld. Daarom rekent Paulus het weduwen zwaar aan, wanneer zij egoïstisch leven (vers 6). Aangezien de jongere weduwen niet in aanmerking kwamen voor de aanstelling tot deze taak in de gemeente, omdat zij door een eventueel volgend huwelijk zich weer daaraan geheel zouden wijden, moeten we de taak van de oudere weduwen ons voorstellen als iets waartoe zij zich voor Gods Aanzicht verplichten voor de rest van hun leven. Dat is overigens iets anders dan dat de kerk hen zou verplichten tot een celibaat leven. Het opschrijven op de rol van de weduwen staat in het kader van de eer (vers 2) die haar (in het licht van het vijfde gebod) toekomt. Dit eren sluit verzorgen in, maar gaat daar niet in op. Haar eenvoudige dienst in de gemeente raakt de eer van Christus. Vandaar ook de nauwgezette regels omtrent toelating, want Zijn eer is leer.

2.3 De niet-gehuwde vrouw in bijbels perspectief

Waarom leert de gemeente niet dat de ongehuwde christen of christin geen voorwerp van mededogen is, maar volwaardige en bevoorrechte medeleider op de weg waarop wij allen geroepen zijn om onze God te behagen?

(J. van Bruggen, *Het huwelijk gewogen*, Amsterdam 1979, p. 38)

'Ik heb aan de kerk mijn hart, mijn verstand en mijn handen aangeboden. Men heeft mij de raad gegeven in de salon van mijn moeder te gaan zitten haken!
(Florence Nightingale, citaat bij L.G.A. Brummer-Lindeboom, in: *Ambt & plicht*, 28e jaargang nr. 11, juli/aug. 1981, p. 6)

God heeft de mens niet als enkeling geschapen; de man niet en de vrouw niet. Gen. 1:27: 'en God schiep de mens naar zijn beeld, naar Gods beeld schiep Hij hem, man en vrouw (mannelijk en vrouwelijk) schiep Hij hen'. Ook buiten het huwelijk hebben mannen en vrouwen elkaar nodig, hebben ze in allerlei levensverbanden elkaar in wederkerigheid aan te vullen, om zo samen in het vervullen van hun opdracht het beeld van hun Schepper te vertonen.

Genesis 2 vanaf vers 4, waarin het huwelijk ter sprake komt, is niet een ander, een tweede scheppingsverhaal, maar een uitwerking van Genesis 1. In Genesis 1 is de mens het hoogtepunt, de kroon van de schepping, in Genesis 2 veel meer het middelpunt. Opvallend is dat God Adam zelf zijn gemis aan een partner laat ontdekken: Gen. 2:20b. Het huwelijk is geen verplichting. Het is wel de omheining waarbinnen het diepst ervaren kan worden hoe goed het is om als mens niet alleen te zijn.

Sinds de zondeval is de werkelijkheid waarin we staan gebroken, verwoekt, er schieten overal dorren en distels op. Noch getrouwen, noch niet-getrouwen ontkomen eraan. Niet-getrouwen kunnen er ook mee worden geconfronteerd in het gemis van een 'tegenover', een hart dat in een zelfde ritme klopt, en van eigen nageslacht.

Aan te nemen valt dat in de oudtestamentische tijden de niet-getrouwde vrouw in het volk Israël als regel niet zelfstandig woonde, maar in haar ouderlijk huis, waar met name de vader verantwoordelijkheid voor haar droeg. Trouwde ze, dan nam de echtgenoot die verantwoordelijkheid over. Volwassen vrouwen die op zichzelf stonden, waren echter alleen verantwoording schuldig aan God - Num. 30:9, 16. In een cultureel zonder sociale voorzorgen zoals wij die in onze tijd kennen, golden voor de niet of niet meer getrouwde vrouw bijzondere beloften en zorgen van God. Hij ziet en hoort nauwlettend toe 'om recht te doen de wees en de verdrukte'; Hij is de vader der wezen en de rechter der weduwen; 'wees en weduwe houdt Hij staande' - Ps. 10:18; 68: 6; 146:9. Zowel in de Mozaische wetgeving als in de woorden van de profeten klinkt deze bijzondere zorg van God door, een zorg die zijn volk zichtbaar diende te maken in een rechtsvaardig en barmhartig omgaan met hen. Over niet-getrouwde mannen lezen we in het Oude Testament niet veel. Wel weten we dat de HERE de profeet Jeremia verbood om te trouwen en een gezin te stichten: Jer. 16:2.

Van de (nog) niet-getrouwde vrouwen worden in het Oude Testament met ere genoemd:

- de Egyptische vroedvrouwen Sifra en Pua - Ex. 1:15-21.
- Mirjam, die een profetes wordt genoemd - Ex. 15:20, en aan wie God zelf volgens Micha 6:4 bij de uitleiding van zijn volk uit Egypte en de tocht door de woestijn een leidende positie heeft gegeven naast haar broers Mozes en Aäron.
- De vijf dochters van Selotchad, die door God in het gelijk worden gesteld als zij in beroep gaan tegen een onvoorkomenheid in de wetgeving - Num. 27:1-11. Zij verrichten baanbrekend werk, door hun optreden krijgen voortaan alle vrouwen in Israël in een vergelijkbare positie dezelfde rechten als zij.
- De dochters van Salum, die samen met hun vader meewerkten aan de herbouw van de muren van Jeruzalem - Neh. 3:12.

In het Oude Testament licht al iets op van wat in het Nieuwe Testament duidelijker zal worden; dat de uiteindelijke bestemming van een mens nog dieper gaat en hoger reikt dan trouwen en kinderen ontvangen. Niet voor niets wordt door de profeten het huwelijk meer dan eens gebruikt als beeld van het verbond tussen de HERE en zijn volk - Jes. 50:1; Hos. 2 e.a.p.

Het Nieuwe Testament toont ons Jezus als iemand die niet getrouwd was. Van de zusters Maria en Martha kan worden aangenomen dat zij niet getrouwd waren, evenals van Maria van Magdala en van Dorkas. Ook Paulus was niet (meer?) getrouwd - 1 Kor. 7:7; 9:5. En het boek Handelingen vertelt dat de evangelist Filippus vier niet-getrouwde dochters had, die profetessen waren - 21:9. In de lijst van Rom. 16:1-16 komen veel vrouwen voor, wellicht waren er onder hen ook die niet getrouwd waren.

Als een vrouw tot Jezus zegt: 'Zelig de schoot, die U heeft gedragen, en de borsten, die U hebt gezogen'; leidt Hij haar gedachten in een heel andere richting: 'Zeker, zelig, die het woord Gods horen en het bewaren' - Luk. 11:27-28. Jezus wijst naar zijn discipelen: 'Ziedaar mijn moeder en mijn broeders', 'Al wie de wil Gods doet, die is mijn broeder en zuster en moeder', 'Mijn moeder en broeders zijn dezen die het woord Gods horen en doen' - Mat. 12:49-50; Mar. 3:34-35; Luk. 8:21. Jezus heft het verschil tussen de geslachten niet op maar laat zien dat de mens - man en vrouw - uiteindelijk één diepe, geestelijke bestemming heeft

de niet samenvalt met of opgaat in het huwelijk. Hij zegt dat in de dag der opstanding het huwelijk niet meer nodig zal zijn - Mat. 22:30; Mar. 12:25; Luk. 20:35. Dan heeft het zijn vervulling gevonden in de verhouding tussen Christus en zijn gemeente. Paulus noemt de huwelijksband dan ook een 'groot geheimnis met het oog op Christus en de gemeente' - Ef. 5:32.

In dat verband kan ook gesproken worden van geestelijk nakomelingschap. Te denken valt bijvoorbeeld aan Paulus, die aan de gemeente van Korinte schrijft: 'Ik heb u in Christus Jezus door het evangelie verwekt' - 1 Kor. 4:15, en de Timotheüs zijn 'waar kind in het geloof' noemt - 1 Tim. 1:2.

Jezus stelt de standaard van het huwelijk hoog, maar verabsoluut het niet. Hij geeft tegelijk aan dat er mensen zijn die, hetzij door omstandigheden buiten hun wil (die ongetrouwd te maken hebben met de 'dorren en de distels' van Gen. 3), hetzij als bewuste keuze ter wille van het Koninkrijk van God, als niet-getrouwen door het leven gaan - Mat. 19:10-12. Dat Hij ook de laatste typeert als 'gesnedenen', zou wel eens aan kunnen geven dat Hij er oog voor heeft hoeveel zij zichzelf ter wille van het Koninkrijk ontzeggen. Duidelijk is dat we ons daarmee in een heel andere denk- en leefwereld bevinden dan zij die vandaag om heel andere redenen afzien van het huwelijk.

In 1 Kor. 7:25-40 noemt Paulus in het kader van de wederkomst van Christus enkele redenen waarom het voor mensen voor wie de seksualiteit geen zaak van voortdurende spanning en verzoeking is, niet alleen goed maar zelfs beter is om niet te trouwen:

a. verdrinking voor het vlees. De de getrouwen te wachten staat, waarbij bijvoorbeeld te denken valt aan de zorgen voor het dagelijks levensonderhoud en de opofferingen die het huwelijk meebrengt; voor deze moede zou hij zijn lezers graag gespaard willen zien;

b. de kloof die getrouwen in hun leven erystert; zij leven in het spanningsveld tussen hun verantwoordelijkheden voor het gezin en de zaak van het Koninkrijk van God. Zijn ze met het ene bezig dan hebben ze het gevoel dat ze in het andere tekort schieten, en omgekeerd. Daartegenover maakt de positie van een niet-getrouwde het mogelijk - zij het niet als een automatisme - zich meer beschikbaar te stellen aan God, in 'onverdoelde toewijding aan de HERE' - vs. 35.

Niet-getrouwd zijn kan een opgave betekenen, zowel voor degenen die ongewild alleen blijven als voor hen die er bewust voor kiezen. Niettemin kan het, naar het woord van Paulus in 1 Kor. 7:7, ook een gave, een charisma zijn of worden. Een charisma wordt door de Geest gegeven om er dienstbaar mee te zijn. 'Wat gij ook doet, verricht uw werk van harte, als voor de Here, en niet voor mensen' - Kol. 3:23.

De Geest deelt zijn charismata echter uit in het midden van de gemeente. Daarom zal de gemeente alert dienen te zijn op de speciale gaven die niet-getrouwen in haar midden van Hem hebben ontvangen, en hun - overigens zonder als vanzelfsprekend aan te nemen dat zij over meer tijd beschikken dan anderen - de gelegenheden moeten bieden om deze gaven aan te wenden 'tot welzijn van allen' - 1 Kor. 12:7 e.v. Veelzeggend en tot nadenken stemmend is in dit verband de uitspraak van Wilhelmus à Brakel, *Redelijke godsdienst*, I, XIX, XXXII, 5, p. 443:

'T is opmerkelijk, dat zo bijzonder aangestreekt werd, wie en wie al aan de muren van Jeruzalem helpen bouwen, onder die worden ook de dochteren van Salum ter eeuwige gedachtenis aangeteekend, Neh. 3. Ik heb door ondervinding, wat zegen door zes of acht dochteren, die zich als profetessen ten dienste des Heeren overgaven, en iedereen, waar zij oenigen ingang konden maken, tot kennis en bekeering opwekten, wat zegen, zeg ik, de Heere te Harlingen (toen mijne gemeente) gegeven heeft. Ja merkt dat, als gij maar ééne ziel bekeert, dat zulks niet is voor die eene, maar door die worden wel anderen bekeert, en dat zaad blijft wel van geslacht tot geslacht. ó Hoe zoet en heerlijk zal het zijn ten jongsten dage te kunnen zeggen: Ziehier ik, en de kinderen, die de Heere mij gegeven heeft!

2.4 Beknopt historisch overzicht

2.4.1 Algemeen

In het rapport van het deputaatschap 'vrouw en ambt' aan de generale synode 1996 wordt aangegeven dat het moeilijk is een beknopt historisch overzicht te geven van de plaats van vrouwen in de gemeente van Christus. De redenen daarvan zijn:

1. de verschillende praktijk met betrekking tot de plaats van de vrouwen in de gemeente in de eerste eeuwen van de kerkgeschiedenis.
2. de moeite om een adequate beoordeling te geven van de positie van de vrouw in kerk en maatschappij in de loop van de geschiedenis.

Ordnings deze problematiek worden hierna toch een aantal momenten uit de historie naar voren gehaald. Het deputaatschap is zich daarbij bewust van het fragmentarisch karakter van het geboden overzicht. Toch willen we niet nalaten in alle bescheidenheid enkele lijnen trekken. Voor verdere studie op dit punt verwijzen we naar de literatuurlijst (bijlage 6).

2.4.2 De Oude Kerk

De tijd volgend op de apostelen geeft veel veranderingen te zien in de kerk. Er zijn in de eerste eeuwen allerlei

ontwikkelingen in verband met de structuur en de leer van de kerk. Niet overal verlopen de ontwikkelingen in hetzelfde tempo of langs dezelfde lijnen. Veel aandacht ging uit naar de vragen over de godheid van Christus en de leer van de Drieëenheid. Daarom is het ook wel te begrijpen dat van andere vragen, waaronder die naar de positie van de vrouw, veel minder terug te vinden is. Niettemin zijn er een aantal uitspraken te vinden in deze vroege periode die te maken hebben met de positie van vrouwen.

In de na-apostolische tijd bestond de kerk voor het grootste gedeelte uit vrouwen. De waardering voor vrouwen was in de kerk groter dan daarbuiten. In allerlei vormen waren er mogelijkheden voor vrouwen om dienende taken te verrichten in de gemeente, maar gezagvol onderwijs gaven aan mannen viel hier niet onder. Er zijn voorbeelden van sektarische groepen (Montanisme, vormen van gnosticisme) waar vrouwen een vooraanstaande rol vervulden, gelijk aan die van mannen.

Omdat aan mannen de toegang tot vrouwenvertrekken was verboden, werden vrouwen daar ingeschakeld bij de opbouw van de gemeente. Bekend in de Oude Kerk was de dienst van de weduwen (viduaat). Deze dienst had zijn wortels in het Nieuwe Testament: Hand. 6:1-4; 1 Kor. 7:8,9,39; 1 Tim. 5:3-16. Zij gaven onderwijs over het geloof aan andere vrouwen, hielden onderlinge gebedssamenkomsten en deden aan praktische hulpverlening, waaronder ziekenbezoek. De dienst van de weduwen droeg het karakter van een aanvullende hulpdienst in de gemeente (b.v. assistentie bij het dopen van vrouwen). Het was geen vervanging of concurrentie van de toenmalige ambtelijke diensten. De dienst van de weduwen verdween vanaf de tweede eeuw steeds meer wegens de opkomende nadruk op de ascotiek en het ideaal van de laagdeligheid.

In de tweede en derde eeuw werd martheaarschap als een ideaal gezien. Ascese (het zichzelf onthouden van op zichzelf geoorloofde zaken; verregaande soberheid; zelfbeheersing) werd wel gezien als een voorbereidend stadium voor martheaarschap. Met het verdwijnen van het viduaat viel samen de opkomst van de dienst van de maagden. De diaconessen waren er al vanaf de tijd van het Nieuwe Testament. Hun werk was inhoudelijk niet veel anders dan de dienst van de weduwen; toegespitst op het praktisch dienstbetoon in de gemeente. Toen het viduaat begon te verdwijnen, werden vooral maagden diaconessen. Zij namen de taken van de weduwen over.

De opkomst van de hiërarchisch gestructureerde ambtelijke priesterdienst (alleen opengesteld voor mannen) en het ascotiek ideaal, zijn oorzaken dat de diensten van de vrouwen niet meer vanuit de gemeente maar vanuit het klooster plaatsvonden.

2.4.3 De Middeleeuwen

In de Middeleeuwen is de kijk op de vrouw behoorlijk negatief gekleurd. De vraag werd gesteld of zij wel naar het beeld van God was geschapen. Soms werd zij gezien als minderwaardig schepsel. Seksualiteit werd beschouwd als een bron van het kwadaad: moederschap gaf de vrouw daarom een lage status. Nonnen in een klooster worden anders beoordeeld. Zij zijn bruiden van Christus. Hun leven is toegewijd aan het doen van de werken der barmhartigheid. Elementen van de diensten van de weduwen en de diacones uit de Oude Kerk koren daarin terug.

2.4.4 De Reformatie en de Nadere Reformatie

De Reformatie met Luther voorop, ziet de vrouw niet meer als tweederangs wezen, maar als mens die evenzeer als de man deel heeft aan het algemene priesterschap van de gelovigen. De vrijheid van een christen geldt de vrouwen overzeer als de mannen. Bij Luther, Bucer en Calvijn worden huwelijk en gezin gezien als instellingen van God. Van een negatieve waardering ervan kan geen sprake zijn. Zo keert de gewaardeerde inbreng van de vrouw in de gemeente terug: niet het klooster, maar huwelijk en gezin staan voorop als plaats van waaruit vrouwen tot eer van God functioneren. Calvijn benadrukt de heiligheid van het huwelijk en wijst een dubbele moraal af. Het werk van vrouwen is ook een roeping van God (Inst. II,8,41-44).

Doordat het predikambt centraal staat en de overheid een grote plaats krijgt toegemeten in Lutherse kerkopvatting, kwam er van andere ambten en diensten in de gemeente niet veel terecht. Van een herleving van de diensten van de vrouw in de trant van de Oude Kerk is bij Luther geen sprake.

Calvijn ziet diaconaat als een taak van de kerk (en niet van de overheid zoals Luther). Hij kent twee soorten diaconen. Bij de eegese van de Romeinse brief (1539) brengt hij het onderscheid ter sprake bij de uitleg van Rom 12:8. Er zijn diaconen die leiding geven en anderen die barmhartigheid bewijzen. Bij de laatste groep konden ook vrouwen werkzaam zijn (Inst. IV,3,9). Op deze manier meent Calvijn recht te doen aan de gegevens uit de Schrift (1 Tim. 5:9) en aan de plaats van de weduwen en diaconessen zoals die geweest was in de vroegchristelijke gemeente.

Het Convent van Wazel (1568) neemt de gedachte van Calvijn over de diacones over, maar het vrouwelijke diaconaat heeft in de Nederlandse kerken niet lang gefunctioneerd. De oorzaak daarvan is waarschijnlijk gelegen in de problematische verhouding van de diaconie en de burgerlijke overheid. Ondanks diverse synodebesluiten zijn er plaatselijke kerken geweest die vrouwelijke diaconessen kenden tot in de 17e eeuw.

G. Voetius voert nog het pleit voor diaconessen als een hulpdienst in de gemeente. Hij staat daarmee in de lijn van het denken van Calvijn. Het standpunt van deze theologen echter heeft in Nederland niet geleid tot een kerkelijk erkende en geregelde dienst van vrouwen in de gemeente.

2.4.5 Het Revell

In de 18e en 19e eeuw viert de 'dubbele moraal' hoogtij: mannen kunnen zich op zedelijk gebied alles veroorloven terwijl vrouwen de daaruit voortvloeiende schuld en schande alleen moeten dragen.

In de kringen van het Revell ontstaat een andere kijk op de positie van vrouwen. O.G. Heldring en L. Lindeboom pleiten ervoor vrouwen actiever in het gemeentewerk te betrekken. De geestelijke opwekking met de nadruk op het werk van de Heilige Geest in het hart van de mens en de noodzaak van een persoonlijke bekering, heeft ook maatschappelijke aspecten. Er is een sterke betrokkenheid bij sociaal-maatschappelijke vraagstukken. Bij de uitoefening van de christelijke barmhartigheid zijn vrouwen volop betrokken. Vrouwen uit de geëde burgerij nemen daarbij een voorname plaats in. Zij treden persoonlijk in contact met armen. Zij geven leiding aan armenhuizen, opvanghuizen voor prostituties en rictien damesclubs op om geld bijeen te brengen voor de naasten in nood.

2.5 Terugblik

In Oude en Nieuwe Testament hebben man en vrouw ieder een eigen plaats. Met respect wordt over de vrouwen in de gemeente van Christus gesproken. Zij werken in woord en daad mee aan de opbouw van de gemeente.

Na de tijd van de apostelen wordt de plaats van de vrouw in kerk en theologie gaandeweg geminimaliseerd. Pas in de tijd van de Reformatie komt hierin een kentering. Het duurt echter tot de twintigste eeuw voordat de kerken zich opnieuw grondig bezinnen op de positie van vrouwen in de gemeente.

3. Enquête

3.1 Christelijke Gereformeerde Kerken

Om een beeld te krijgen welke plaats vrouwen innemen in onze kerken, heeft het studiedeputaatschap vragenlijsten gestuurd aan alle Christelijke Gereformeerde Kerken. Een vragenlijst was gericht aan de kerkenraden. Bijgevoegd was een andere vragenlijst voor de vrouwenvereniging en/of zusterkring.

In een afzonderlijk schrijven heeft het deputaatschap zich met vragenlijsten gericht tot het bestuur van de Bond van Chr. Geref. Vrouwenverenigingen en tot de Landelijke Werkgroep Kerk en Vrouw. Het bestuur van de Vrouwenbond liet weten dat het erop vertrouwd was dat de aangesloten verenigingen zelf zouden reageren en dat een afzonderlijke reactie van het bondsbestuur daarom niet nodig was. De LWKV schreef dat men het een goede zaak vond dat er een onderzoek werd ingesteld en dat met belangstelling werd uitgezien naar de resultaten.

3.1.1 Vragenlijsten

Aan de kerkenraden worden de volgende vragen voorgelegd:

1. Op welke wijze worden in uw gemeente de zusters der gemeente in het werk betrokken?

- In pastoraal werk
- In diaconaal werk
- In de catechese
- In zondagschool/kindernevendienst
- In evangelisatiewerk / opzet bijzondere diensten
- In bestuurlijk werk (bijv. Commissie van Beheer)
- Anders: n.l.

2. Hoe hebt u de verantwoordelijkheden t.a.v. het werk van de onder 1 aangeduide zusters als kerkenraad geregeld?

3. Welke overlegstructuren hebt u als kerkenraad om al het werk dat in de gemeente gebeurt, te overzien, en welke plaats hebben de zusters der gemeente daarin?

4. Op welke wijze vinden benoemingen van zusters der gemeente plaats: publiek of voor de kerkenraad? Worden daarbij ook specifieke vragen gesteld of zaken als bijvoorbeeld geheimhouding aan de orde gesteld?

5. Hebt u zich als kerkenraad wellicht naar aanleiding van de bestuurborming van de generale synode op enige wijze beziggehouden met de plaats van de vrouw in uw gemeente? Zo ja: hoe?

6. Hebt u suggesties of wensen betreffende de niet-ambtelijke diensten van vrouwen in de gemeente, waarmee ons deputaatschap zijn winst zou kunnen doen?

Aan de vrouwenverenigingen o.q. zusterkringen werd gevraagd:

1. Welke taken en diensten vervullen vrouwen in uw gemeente?

2. Voeren zij hierbij een opdracht van de kerkenraad uit, hebben ze zichzelf aangediend of is hun werk in de loop der jaren als vanzelf ontstaan?
3. Vervullen zij hun taken of diensten op grond van een officieel statuut waarin de aard van de werkzaamheden (bijbels gefundeerd) staat omschreven?
4. Acht u het wenselijk dat vrouwen hun gaven en creatieve ideeën meer kunnen inzetten in de gemeente, afgezien van een ambtelijke taak? Hoe?
5. Ziet u in de gemeente werkdomeinen die door vrouwen bearbeid kunnen worden en waaraan de kerkenraad niet toekomt?
6. Bent u van mening dat vrouwen bij een officële aanstelling in een functie door de kerkenraad, bereid dienen te zijn, specifieke verantwoordelijkheden op zich te nemen waarop ze ook kunnen worden aangesproken (bijv. plicht tot geheimhouding i.v.m. vertrouwelijkheid van verkregen informatie)?

3.1.2. Evaluatie

De in 1999 aan de kerkenraden en de vrouwenverenigingen toezegde enquête over de gebruikmaking van gaven en diensten van de zusters der gemeente in het kerkelijk leven heeft een goede respons gekregen. In totaal kwamen voor de invuldatum 134 antwoorden van kerkenraden binnen (= ± 70%) en verder 175 antwoorden van vrouwenverenigingen, zusterkringen en enkele individuele reacties. De analyse van het cijfermateriaal en van de grote hoeveelheid ingediende suggesties staat echter op moeilijkheden, omdat het gewaar van overinterpretatie hierbij niet denkbaar is. Deputaten signaleren de volgende problemen:

- a. Het feit dat bijna een derde deel van de kerkenraden niet heeft gereageerd, trekt eventuele conclusies ten aanzien van de stand van zaken in ons kerkelijk leven snel scheef. Het is denkbaar dat een deel van de kerkenraden niet heeft gereageerd uit nalatigheid. Evenzeer is het mogelijk dat kerkenraden afzagen van invullen van de enquête, omdat zij van mening zijn dat de zusters der gemeente in het kerkelijk leven slechts een zeer bescheiden rol (dienen?) te spelen. Daarnaast zijn er signalen dat kerkenraden de opdracht van het deputaatschap niet goed hebben begrepen en de vrees koesterden dat het werk van dit deputaatschap zou kunnen komen aan de grenzen van het bijzondere ambt, dat slechts aan de man is voorbehouden (zoals in een enkele brief wordt verwoord). Wat de antwoorden van vrouwenverenigingen e.d. betreft: hier is het genoemde aantal nog moeilijker te interpreteren. Van sommige gemeenten met meer vrouwenverenigingen werd slechts één antwoordformulier ontvangen, terwijl van andere gemeenten met slechts één vrouwenvereniging door elk individueel lid van de vrouwenvereniging een antwoord werd ingezonden.
- b. Vervolgens stuiten we op het probleem dat de opgaven van de kerkenraden en van de vrouwenverenigingen niet altijd sporen, en zelfs significant van elkaar kunnen verschillen. Dit is bijvoorbeeld het geval ten aanzien van het jeugdwerk: driemaal zoveel vrouwenverenigingen / zusterkringen dan kerkenraden geven op dat vrouwen hierin werkzaam zijn. Dit hoeft niet te maken te hebben met onbegrip of gebrek aan kennis, maar zal eerder samenhangen met het feit dat de categorisering van de door vrouwen verrichte werkzaamheden verschillend kan zijn verricht. Met name het onderscheid tussen pastoraal en diaconaal werk kan voor de respondenten soms onhelder zijn geweest. Bovendien moeten sommige opgaven wel onjuist zijn, zoals bijvoorbeeld de vermelding van vrouwelijke preekvoorzieners; volgens de respondenten tellen onze kerken er hier slechts drie van.
- c. Laaf bui of laar dienen we te bedenken dat in alle sectoren van het kerkelijk leven veel 'stijf' werk door broeders en zusters wordt gedaan, dat door kerkenraden onopgemerkt is of waar in elk geval nergens melding van wordt gemaakt. Het priesterschap aller gelovigen vindt tal van wegen die door derden niet gezien hoeven te worden, laat staan door mensen geprezen. Er zijn vele taken en functies waarin broeders en zusters samen gelukkig optrekken, zonder enig probleem.

Gezien de bovenstaande opmerkingen, ligt het voor de hand bij de interpretatie van de gegevens uit te gaan van de antwoorden van de kerkenraden wat betreft de vragen 1 t/m 4 en die van de vrouwenverenigingen en zusterkringen als aanvulling daarop te zien.

Dit alles betekent niet dat de resultaten van de enquête met een korreltje zout genomen moeten worden, maar wel dat deputaten zich moeten hoeden voor 'harde' conclusies. Het navolgende biedt dan ook slechts een verwoording van enkele impressies op basis van het ingeleverde materiaal. De waarde van de enquête ligt vooral daarin dat we via het bontgekleurd palet van antwoorden een – gedeeltelijk – inzicht krijgen in de grote variatie van wijzen waarop vrouwen zich met de hun geschonken gaven inzetten in ons kerkelijk leven. De vele suggesties, mogelijkheden en wensen kunnen als eye-opener fungeren voor elke gemeente, die optimaal zoekt recht te doen aan het bijbelse gegeven dat de Heilige Geest zowel mannen als vrouwen met vele gaven heeft toegestaan die tot opbouw van allen en tot de eer van de Koning der kerk mogen en moeten worden berust.

De eerste conclusie die op basis van alle antwoorden gemaakt kan worden, is dat in de kerken buitengewoon veel werk door de zusters der gemeente verricht wordt, en wel in grote variatie en met veel inventiviteit. De werk-

zaamheden zijn veelsoortig en veelzijdig. Het stemt tot dankbaarheid te zien hoeveel er op vele fronten verricht wordt. We merken hierin iets op van de vrucht van de Heilige Geest in het dagelijkse leven van de gemeente. De liefde dringt tot daden en zoekt te dienen, langs velelei wegen.

Minder eenvoudig is de vraag te beantwoorden, of zulks over de volle breedte van de kerken geschiedt. De generale synode van 1998 heeft op bijbelse gronden uitgesproken dat de bijzondere ambten voor de vrouw niet openstaan. Dit impliceert uiteraard dat alle niet-ambtelijke arbeid, en dit betreft veruit het grootste gedeelte van alle werk dat in de gemeente plaatsvindt, wél voor de vrouw openstaat. Uit de antwoorden op de enquête blijkt niet helder of metterdaad in alle gemeenten de zusters zich met hun gaven ten dienste van het geheel kunnen en mogen inzetten.

Uit sommige antwoorden zou men kunnen concluderen dat in enkele gemeenten een zodanig eenzijdig-traditioneel beeld van de man-vrouw-relatie leeft dat een optimale inzet van de zusters der gemeente verhindert wordt. In elk geval dient de vraag serieus onder ogen te worden gezien, of de boodschap van de Schriften in alle gemeenten wel altijd volledig de ruimte krijgt.

Uit de enquête blijkt onderzussen hoe delicaat de kwestie van de dienst van de vrouw is. Enerzijds spreken sommige antwoorden van frustratie en ontnoeding; waarom wordt voortdurend op de rem getrapt, waarom mogen de zusters niet in Gods dienst besteden wat ze van Hem ontvangen? Anderzijds klinkt de stem van de verontnuging; kijk uit met deze hele ontwikkeling, laat de dienst van de vrouwen geen opstapje zijn naar het bijzondere ambt. Het is in deze spanning dat onze kerken hun weg moeten zoeken, met alle plaatselijke variatie, luisterend naar de Schriften.

Een specifiek probleem dat voortdurend weer opdrukt, betreft de afbakening tussen ambtelijk en niet-ambtelijk werk. Wat behoort tot het werk van predikant, ouderling en diaken; en wat niet? Waar ligt de grens, wanneer vrouwelijke gemeentelieden ook pastoraal, diaconaal, catechetisch, organisatorisch werk verrichten? Zo vermeldt een kerkenraad dat vrouwen niet mogen stemmen, maar wel actief voorstellen mogen doen in een gemeentevergadering... Verschillende kerkenraden vragen er zelfs expliciet om dat de 'grenzen' worden aangegeven. Het zal duidelijk zijn dat het moeilijk, zelfs onmogelijk is om grenzen precies te markeren. Confessie, kerkorde en liturgische formulieren geven een omschrijving van de taken van het bijzondere ambt, die indicatief en niet limitatief is. Voorts zijn alle gemeentelieden, man en vrouw, geroepen om te verbroeden, te vermanen, op te bouwen, te dienen, etc. Er zijn wat dit betreft allerlei gebieden waarin ambtelijk en niet-ambtelijk werk elkaar overlappen en aanvullen. De concretisering hiervan vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad, met inachtneming van Schrift, confessie en kerkorde. Kan een vrouw pastoraal werken, als scriba of notulistische functies, catechisaties geven; mag zij aan de eredienst wel bijdragen door orgelspel, maar niet door een schrijffezel of de voorbede? Het antwoord op deze vragen zal van gemeente tot gemeente verschillen. Op dit punt zullen de kerken elkaar moeten dienen en niet dwingen. Wel moet gewaakt worden voor een langzame vermenging van verantwoordelijkheden en taken, die zou kunnen resulteren in een vervaging van het eigene van het bijzondere ambt.

Uit de enquête blijkt voorts dat onder de vele taken die in de gemeente door vrouwen verricht worden (pastoraal, diaconaal, organisatorisch, beleidsmatig, administratief, educatief, missionair, etc.), een grote plaats wordt ingenomen door pastorale en diaconale werkzaamheden. Het bezoekwerk staat hoog genotend. Waarschijnlijk worden de oude, zieke, alleenstaande etc. leden der gemeente meer door de zusters der gemeente dan door de ambtsdragers bezocht. Toch liggen hier twee problemen.

Ten eerste lijkt toch onvoldoende gebruik gemaakt te worden van de gaven der zusters op pastoraal gebied. Tamelijk algemeen is het gevoelen dat vrouwen met hun specifieke gaven, eigen kijk op de dingen, een soms variabel tijdsbeschikking e.d., uitstekend werk zouden kunnen verrichten op het terrein van bejaardenpastoraat, kinderpastoraat, pastoraat in bijzondere psycho-sociale nood (bijv. incest), e.d. Het betreft hier werk dat ambtsdragers nu soms noodgedwongen moeten laten liggen! De vraag is gewettigd of onze kerken op dit punt wel oog hebben voor het onmiskenbare gegeven dat vrouwen eigen mogelijkheden van pastorale zorg hebben, die nu onbenut blijven. De bereidheid tot inzet wordt door de zusters der gemeente onomwonden in hun antwoorden op de enquête uitgesproken.

Ten tweede vindt weliswaar veel pastoraal/diaconaal werk door vrouwen plaats, maar is dit niet of nauwelijks gestructureerd. Een specifieke taakstelling, met eventueel een (gedeeltelijke, bezoldigde) aanstelling voor deze arbeid, komt zelden voor. Het verschijnsel van 'pastoraal werkster', 'klaagvrouw', e.d. is nog tamelijk onbekend. De kerken dienen zich af te vragen of op dit punt niet meer gebruik gemaakt zou kunnen worden van de gaven der zusters.

Gelet op de vele diaconale werkzaamheden van de zusters der gemeente, wordt de wenselijkheid gewit om aan deze inzet ook institutioneel meer gestalte te geven. Zusterhulp, concrete ondersteuning, signalering van financiële en/of praktische problemen; op al deze punten kunnen vrouwen een bijzondere hulp betekenen. De figuur van een diacones of diaconaal assistente zou hieraan concreet gestalte kunnen geven.

Veel arbeid in de gemeente gebeurt stilzwijgend, op spontaan-natuurlijke wijze. Toch kan de vraag gesteld wor-

den of met name voor bepaalde pastorale/diaconale taken die door broeders/zusters der gemeente worden waargenomen, een goede regeling en een min of meer officiële aanstelling niet wenselijk zijn. In sommige gemeenten krijgt dit reeds zijn bestag, o.a. door de bijzondere aandacht die in de gemeentegids, het kerkblad of zelfs in de eredienst hiernaar gegeven wordt. Zo wordt op voorhand de indruk weggenomen dat pastorale zorg uit bemoeizucht voortvloeit. Over het algemeen is er behoefte aan een heldere regeling van taken en verantwoordelijkheden. Het vormt ook een bemoeiding voor hen die zich actief inzetten, wanneer een en ander naar buiten toe duidelijk gemaakt wordt. Te denken is o.a. aan de ondertekening van een verklaring, de vermelding in de gemeentegids, het ontwerpen van een instructie/reglement, de uitwerking van overlegstructuren, etc. Tegelijk dient gewaarschuwd te worden voor een over-accentuering van wat in feite behoort tot het normale omzien-naar-elkaar, en dus tot een gezond geestelijk functioneren van de gemeente. Niemand zit te wachten op pseudo-ambten.

Tenslotte: opvallend is het gegeven dat slechts een klein deel van de kerkenraden aangeeft zich op enige wijze beziggehouden te hebben met de plaats van de vrouw in de gemeente, ook niet na de besluitvorming van de generale synode over de vrouw in het ambt. Positief te waarderen is dat enkele kerkenraden vermelden dat zij naar aanleiding van de recente synodale besluiten zich zijn gaan bezinnen op de vraag op welke wijze in hun gemeente de gaven en diensten van de zusters der gemeente een plaats hebben gekregen. Mogen de resultaten van de enquête hiernaar bijdragen!

3.2. Kerken in binnen- en buitenland

3.2.1. Inleiding

Om een indruk te krijgen welke plaats vrouwen innemen in andere kerkverbanden, zijn er vragenlijsten verstuurd naar kerken in binnen- en buitenland. Binnen Nederland heeft het deputaatschap zich naast de kerken die met ons een kerkelijke band hebben, ook gericht tot enkele andere. Buiten Nederland hebben we ons in verbinding gesteld met de kerkverbanden met wie een vorm van officieel kerkelijk contact bestaat.

In Nederland zijn de vragenlijsten verstuurd aan:

1. Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland,
2. Gereformeerde Kerken in Nederland,
3. Gereformeerde Kerken (Vrijgem.) in Nederland,
4. Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika,
5. Gereformeerde Gemeenten in Nederland,
6. Nederlands Gereformeerde Kerken,
7. Nederlands Hervormde Kerk,
8. Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland
9. het bestuur van de Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk
10. het bestuur van het Confessioneel Gereformeerd Beraad.

Antwoord hebben we ontvangen van

1. Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland,
2. Gereformeerde Kerken (Vrijgem.) in Nederland,
3. Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika,
4. Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland,
5. het bestuur van de Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk
6. het bestuur van het Confessioneel Gereformeerd Beraad.

Wat het buitenland betreft, hebben we ons gericht tot:

1. Eglises Réformées Evangeliques Indépendentes
2. Evangelical Presbyterian Church of Ireland
3. Free Church of Scotland
4. Free Reformed Churches of North America
5. Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika
6. Gereja Toraja Mamasa (Indonesië)
7. Igrejas Evangelicas Reformadas no Brasil
8. Orthodox Presbyterian Church (USA)
9. Presbyterian Church in Korea
10. Reformed Churches of Australia
11. Reformed Church in Japan
12. Reformed Churches of New Zealand
13. Reformed Presbyterian Church of Ireland

Geraagd hebben:

1. Evangelical Presbyterian Church of Ireland

2. Free Reformed Churches of North America
3. Igrejas Evangelicas Reformadas no Brasil
4. Reformed Churches of Australia
5. Reformed Church in Japan
6. Reformed Presbyterian Church of Ireland

De gestelde vragen gaan over de wijze waarop de zusters der gemeente in het niet-ambtelijke werk betrokken worden, hoe de verantwoordelijkheden daarvan geregeld zijn, welke overlegstructuren er in de gemeente bestaan en welke plaats vrouwen daarin hebben en op welke wijze benoemingen van de zusters der gemeente plaatsvinden en of daarbij ook specifieke vragen, zoals bijvoorbeeld m.b.t. geheimhouding, worden gesteld.

3.2.2. Binnenland

In de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland wordt geen onderscheid gemaakt tussen ambtelijk en niet-ambtelijk werk van vrouwen. Mannen en vrouwen dienen op gelijke wijze binnen en buiten de ambten.

In de Gereformeerde Kerken (Vrijgem.) is met betrekking tot het pastorale werk een ontwikkeling waar te nemen: naast het werk dat op vrijwillige basis wordt gedaan, zijn er ook hier en daar professionele krachten aangesteld.

Bij pastoraal werk op vrijwillige basis is te denken aan bezoekwerk dat vanuit een zusterkring gebeurt. Dergelijke comités (met namen als 'Zusterhulp', 'Zustercontact', 'Onderling meekijken' e.d.) zijn er in twee varianten. Meestal gaat het om een groep van contact-zusters die nieuw-gekomenen verwelkomen en die bejaarde kerkliden meer of minder regelmatig bezoeken (in andere kerken ook wel 'wijdames' genoemd). Die bezoeken hebben niet per definitie een pastorale kleur, maar kunnen als ze frequenter plaatsvinden qua inhoud en functie wel dichtbij de bezoeken van ouderling en predikant komen te liggen. Dan is er ook wel contact met de ambtsdragers over het betrokken gemeentelijk, bijvoorbeeld om een signaal af te geven of informatie door te geven. Van de zusters die op deze wijze bezoeken brengen in de pastorale sfeer wordt niet verwacht dat zij hun bezoeken besluten met schriftgezing en gebed.

Soms heeft het werk van een zusterkring ook een meer diaconale invalshoek. Dan gaat het om onderlinge praktische hulpverlening bijvoorbeeld in situaties van ziekte.

Kringen van 'zustercontact' zijn tamelijk autonoom. Meestal zoeken ze zelf nieuwe medewerkers, die dan eventueel formeel nog door de kerkenraad of de diaconie kunnen worden benoemd. De meeste samenwerking is er met de diaconie. Die zorgt voor het geld dat nodig is voor het geven van een bloemetje e.d. Doorgaans wordt er dan bv. een keer per jaar een ontmoeting van de diakenen met de zusters georganiseerd om een aantal dingen uit te wisselen en te regelen. In sommige gemeenten kent men ook periodiek overleg met de predikanten.

Er is de laatste jaren binnen de GKV ook een aantal (momenteel ongeveer 20) professionele krachten aangesteld voor assistentie in het pastorale werk. Het gaat dan in de regel om een kerkelijk werker (m/v). Zij hebben daar doorgaans op een of andere manier een opleiding voor ontvangen en worden door de kerkenraad aangesteld. Zij hebben een arbeidscontract en ontvangen van de kerkenraad een financiële vergoeding. Hun werk draagt het karakter van een aanvulling op het pastorale werk van de predikant. Een deel (naar schatting een kwart) van hen zijn vrouwen.

Tenslotte zijn er ook hier en daar 'klaagvrouwen' werkzaam, die zijn opgeleid door de stichting PPH. Over de status van hun werk wordt verschillend gedacht. Soms besluit men om hen te laten ressorteren onder de verantwoordelijkheid van de kerkenraad; soms laat men dit in de sfeer van het particuliere initiatief.

In de GKV tekent zich een ontwikkeling af waarbij zusters der gemeente vaker actief worden ingeschakeld bij de catechese. Vrouwen waren eerder al betrokken bij vormen van bijzondere catechese (catechisatie aan verstandelijk gehandicapten, aan doven, individuele catechese aan 'mensen van buiten'). Steeds vaker komt het voor dat vrouwen ook meedoen met de reguliere catechese. Zij ontvangen een officiële aanstelling met een financiële vergoeding door de kerkenraad.

Beneden de leeftijd van 4-5 jaar gaan kinderen naar een crèche/oppas. Bij de organisatie en uitvoering daarvan zijn meest vrouwen betrokken. Boven genoemde leeftijd bezoeken kinderen de eredienst. Er zijn dus - op een enkele uitzondering na - geen kinderevangelisten o.l.d.

Er zijn in diverse plaatsen wel commissies 'kind en eredienst' waarin vrouwen doorgaans een belangrijke rol spelen.

Ook in het evangelisatiewerk doen vrouwen volop mee. Hun inbreng beperkt zich niet tot het kinderclubwerk, maar ze zijn in alle onderdelen van het evangelisatiewerk actief, naar schatting in minstens zo groot aantal als de mannen. De aanstelling geschiedt door de evangelisatiecommissie of door de kerkenraad.

De indruk bestaat dat vrouwen niet zoveel interesse hebben voor bestuurlijk werk. Zij participeren op landelijk niveau wel in diverse deputaatschappen, bv. voor liturgie en kerkmuziek, en op het terrein van pastoraat en evangelisatie. Dat neemt evenwel niet weg, dat in verhouding maar weinig vrouwen betrokken zijn bij bestuurlijk werk. Wel wordt er veel ondersteunend, secretariaal werk door vrouwen gedaan. Er is een toenemend aantal kerkenraden die voor het notuleren van de ('brede') vergaderingen en het verzorgen van de correspondentie een zuster hebben aangesteld.

Voorbeelden van ander, niet specifiek ambtelijk werk waarin vrouwen participeren, zijn kerstingswerk, bijbel-

studiekringen, liturgiecommissies, commissies gemeentebouw. Zij verzetten daarin veel werk en hebben in de opbouw van de gemeente een belangrijke inbreng.

Er zijn de laatste jaren in de GKV vragen gerezen rond het fenomeen 'kerkelijk werker'. Zij krijgen een officiële aanstelling met financiële vergoeding, voor een deel overlapt hun werk de arbeid van een predikant, maar toch wordt hun werk niet als ambtelijk beschouwd. Er is bij de kerkelijk werker geen sprake van een verkiezing door de gemeente met alle zorgvuldige procedures die de kerkorde daaraan verbindt. Dikwijls speelt daarbij een rol, dat men graag de functie van kerkelijk werker voor vrouwen open wil houden en dus afstand houdt van de voor ambtsdragers geldende procedures. Aan het deputaatschap kerkorde en kerkrecht van de generatie synode is opgedragen zich over de positie van de kerkelijk werkers te bezinnen en met een rapport terug te komen. Vinden benoemingen plaats door de kerkenraad, dan wordt de gemeente daar via het kerkblad van op de hoogte gebracht. In andere gevallen vullen commissies zichzelf aan. Soms wordt geheimhouding expliciet aan de orde gesteld (bijvoorbeeld in het geval van een notuiste van de kerkenraad). Vaak wordt geheimhouding impliciet verondersteld, maar niet formeel geregeld.

Bij de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika worden pastoraat en catechese als specifieke ambtelijke taken gezien. Daarom worden er geen zusters der gemeente bij betrokken. Bij diaconaal werk worden de zusters onder leiding van de diaconie ingeschakeld. Vrouwen doen ook mee in evangelisatiewerk, kindactiviteiten en in allerlei besturen, maar niet in kerkelijke deputaatschappen. De verantwoordelijkheden van de zusters met betrekking tot het werk in de gemeente zijn in het algemeen door de kerkenraad geregeld. Vrouwen worden benoemd door de kerkenraad, daarbij worden geen specifieke vragen gesteld.

De Unie van Baptisten Gemeenten geeft aan dat elke gemeente binnen de Unie autonoom is. Daarom komt het voor dat in sommige gemeenten de zusters volop meewerken, terwijl dat in andere gemeenten niet mogelijk is. Overlegstructuren worden naar behoefte per gemeente geregeld. De gemeentevergadering beslist over de benoemingen van zusters in pastoraal, diaconaal en catechetisch werk. Specifieke vragen w.o. die naar geheimhouding, zijn voor mannen en vrouwen gelijk.

Vrouwen die daarvoor een opleiding hebben ontvangen, worden in de kring van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk hier en daar wel ingezet voor pastoraal, diaconaal en catechetisch werk. Bij bestuurlijk werk in de zin van classaal of synodaal kerkelijk werk, worden vrouwen niet betrokken wegens de bezwaren binnen de Gereformeerde Bond tegen de vrouw in het ambt. Veel, vaak jongere vrouwen doen mee met evangelisatiewerk en kinderactiviteiten. De werkzaamheden in de gemeente, ook wanneer zij door zusters worden verricht, staan bijna altijd onder de verantwoordelijkheid van de kerkenraad. Aanstellingen vallen onder de (getrapte) verantwoordelijkheid van de raad, aan wie ook gerapporteerd wordt. Wanneer een benoeming door de kerkenraad plaatsvindt is de vraag naar geheimhouding expliciet of impliciet aan de orde.

In vrijwel alle gemeenten die zich rekenen tot de kring van het Confessioneel Gereformeerd Beraad zijn er reeds jarenlang vrouwelijke ambtsdragers. Wanneer de zusters der gemeente niet-ambtelijk werk verrichten, dan geschiedt dit onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad. Benoemingen vinden plaats door de kerkenraad. Daarbij worden geen specifieke vragen gesteld of geheimhouding besproken.

3.2.3 Buitenland

De Evangelical Presbyterian Church of Ireland meldt dat in hun kerkverband vrouwen betrokken worden bij allerlei werk in de gemeente. Op grond van de Schrift acht men het niet juist dat vrouwen in ambten dienen. Dat neemt niet weg dat vrouwen op informele wijze ingeschakeld worden bij werk in de gemeente waar ook pastorale en diaconale aspecten aan zitten.

In de Igreja Evangelicas Reformadas no Brasil zijn alle ambten opgesteld voor vrouwen. De zusters der gemeente kunnen daarom bij alle voorkomende taken ingezet worden.

Bij de Free Reformed Churches of North America staat het uitgangspunt voorop dat de ambten op grond van Schrift niet opgesteld kunnen worden voor vrouwen. Dat neemt niet weg dat vrouwen heel goed betrokken kunnen worden bij pastorale en diaconale werkzaamheden, zoals jeugdwerk, evangelisatie, zondageschool, administratief werk, bezoekwerk en praktische ondersteuning van gemeentelieden die dat nodig hebben. Hun werk wordt in zulke gevallen geregeld door de kerkenraad.

De Reformed Churches of Australia beschouwen dienst van vrouwen in de gemeente als een aanvulling op de ambtelijke diensten. In de volle breedte van het kerkelijk werk worden vrouwen ingezet, zolang het maar geen ambtelijk werk is. Benoemingen gebeuren meestal door een commissie of werkgroep.

Het ambt van ouderling staat in de Reformed Church in Japan niet open voor vrouwen. Vanaf hun ontstaan in 1945, kunnen zij wel diaconessen. Wat betreft hun ambt en werkzaamheden staan zij op een lijn met de diaconen. Daarbij moet aangemerkt worden dat diaconen (m/v) niet tot de kerkenraad worden gerekend. Veel van

het werk van vrouwen in de gemeente wordt georganiseerd vanuit 'Fijn Kei' (enigzins vergelijkbaar met zusterkringen).

In de Reformed Presbyterian Church of Ireland worden vrouwen ingeschakeld bij allerlei werk in de gemeente. Diaconaal werk door vrouwen gebeurt onder toezicht van diaconen. De vrouwen kunnen echter niet zelf in het diaconambt dienen. De kerkenraad regelt benoemingen.

3.2.4 Conclusies

3.2.4.1 Binnenland

Van de tien aangeschreven kerkgenootschappen in Nederland hebben er zes gereageerd op de gestelde vragen. Het valt op dat de Nederlands Gereformeerde Kerken, ondanks herhaaldelijk schriftelijk en telefonisch contact, geen antwoord hebben ingestuurd. Het is bij het deputaatschap niet bekend wat daarvan de oorzaak is. Opmerkelijk is ook de uitgebreide reactie van de Gereformeerde Kerken (Vrijgem.) in Nederland. De antwoorden op de gestelde vragen leveren een kleurrijk beeld op. Ondanks aanzienlijke verschillen, is wel duidelijk dat in alle kerken die gereageerd hebben, vrouwen in een veelheid van functies en werkzaamheden meehelpten aan de opbouw van de gemeente.

De situatie bij de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland, bij gemeenten die horen tot de kring van het Confessioneel Gereformeerd Beraad in de Hervormde Kerk en bij de Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland verschilt sterk met die van onze kerken. Bij de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland en bij kerken die gerekend worden tot de kring van het Confessioneel Gereformeerd Beraad zijn alle ambten opgesteld voor zowel mannen als vrouwen. De Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland heeft veel overgelaten aan de vrijheid van de plaatselijke gemeente. Daarom zijn er met betrekking tot de plaats van de vrouw grote onderlinge verschillen.

Bij de Gereformeerde Kerken (Vrijgem.), de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika en bij de gemeenten die horen bij de kring van de Gereformeerde Bond in de Ned.-Herv. Kerk zijn de ambten niet opgesteld voor vrouwen. Toch worden allerlei taken in het gemeentelijk en kerkelijk leven vervuld door vrouwen. De eindverantwoordelijkheid daarvoor draagt (uiteindelijk) de kerkenraad. In de Gereformeerde Kerken (Vrijgem.) zijn er vragen gerezen rond de functie van professionele pastoraal of kerkelijke werkers. Een nadere doordiening van het karakter (in hoeverre gaat het om ambtelijk werk), van de aanstelling (gekozen door de gemeente of door de kerkenraad) en van de financiële vergoeding is nodig om tot meer duidelijkheid te komen over de positie van de kerkelijk werker(s).

3.2.4.2 Buitenland

Helaas hebben slechts zes van de dertien kerkgenootschappen gereageerd. Ook hier geldt dat zich een gevarieerd beeld ontvouwt.

De Igreja Evangelicas Reformadas no Brasil hebben alle ambten opgesteld voor zowel mannen als vrouwen. De Reformed Church in Japan kent vrouwelijke diaconen. De andere kerken die gereageerd hebben, i.w. de Evangelical Presbyterian Church of Ireland, de Free Reformed Churches of North America, de Reformed Churches of Australia en de Reformed Presbyterian Church of Ireland kennen geen vrouwelijke ambtsdragers. Vrouwen worden wel ingezet in allerlei taken en werkzaamheden die zich voordoen in de gemeente. De verantwoordelijkheid voor het werk dat vrouwen doen ligt bij de kerkenraad.

3.2.4.3 Afsluitende opmerkingen

Bij kerken die alle ambten hebben opgesteld voor mannen en vrouwen, bestaat geen behoefte om aparte regels of procedures in het leven te roepen met betrekking tot de positie van mannen en vrouwen in het kerkelijk leven. Mannen en vrouwen worden volstrekt als gelijken behandeld.

De Reformed Church in Japan heeft alleen het diaconambt heeft opgesteld voor vrouwen. Tenslotte zijn er kerken waar alle ambten alleen door mannen worden vervuld. Het zijn met name deze kerken waar gezocht wordt naar structuren waardoor aan de ene kant vrouwen volop kunnen worden ingezet in het gemeentelijk leven, maar waar aan de andere kant recht wordt gedaan aan het onderscheid tussen ambtelijk en niet-ambtelijk werk.

Uit de antwoorden van de kerken die op de vragen van het deputaatschap gereageerd hebben, blijkt dat vrouwen in de kerkelijke praktijk op allerlei manieren worden ingeschakeld. Verschillend is de positie van mannen en vrouwen als het gaat om taken en verantwoordelijkheden die geschild worden tot het bijzondere ambt. Voor alle overige werkzaamheden is de positie van vrouwen gelijk aan die van mannen.

4. Conclusies en aanbevelingen

De generale synode van Haarlem-Noord-Nuspoel 1998 gaf deputaten opdracht tot een onderzoek naar de

vraag of in onze kerkelijke praktijk recht wordt gedaan aan het feit dat de Heilige Geest ook de zusters der gemeente met vele gaven en diensten heeft toegerust, en zo ja, in hoeverre dit dan in de inrichting van het gemeentelijk leven concreet gestalte heeft gekregen.

Het eerste deel van het onderzoek van deputaten bestond uit een nadere bezinning op de bijbelse gegevens en de historische ontwikkelingen in deze. In het licht van de Bijbel is zonder enige twijfel te stellen dat er voor de vrouw met de haar verleende gaven niet alleen alle ruimte is een gerespecteerde plaats in de breedte van het kerkelijke leven in te nemen, maar ook dat haar dienst evident van belang is voor een goed functioneren van de gemeente in pastoraal, diaconaal en missionair opzicht. In het verleden kon de vrouw wellicht vooral in de dienst van de barmhartigheid haar gaven inzetten en ontplooiën, maar daarnaast heeft zij ook op alle mogelijke andere terreinen van het gemeentelijk leven vele taken en diensten verricht. Tegelijk leidt een historisch onderzoek ook tot de conclusie, dat bij tijden een praktijk van mannelijke hegemonie een goed functioneren van de vrouw in de kerk belemmerd heeft, waarbij soms zelfs vrouw-onvriendelijke standpunten met een beroep op de Bijbel verdedigd werden.

Principieel gezien, hebben in de gemeente alle leden van het lichaam de roeping tot onderlinge zorg en opbouw, 'geestelijk' en 'materieel', waarvoor zij door de Geest met gaven worden toegerust. Een bijzondere taak hebben zij, die door Christus gegeven zijn om het geheel van de gemeente te leiden en te onderhouden, en alle zaken van opzicht en lucht te behartigen. Deze taak is toevertrouwd aan daartoe geroepen broeders der gemeente, die als ambtsdragers tezamen de kerkeraad vormen. In de praktijk van het kerkelijke leven hebben de ambtsdragers weliswaar een belangrijke en verantwoordelijke, maar vergeleken met de vele diensten die man en vrouw in de gemeente verrichten, in feite een beperkte taak te vervullen. In hun pastorale en diaconale zorg voor de gemeente dienen de ambtsdragers zich voortdurend bewust te zijn – en daar ook op aan te dringen – dat alle leden van het lichaam, man of vrouw, een verantwoordelijkheid ten opzichte van de ander hebben, een taak van zorgen en dienen, 'geestelijk' en/of 'materieel'. Om deze reden opent het formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diaconen dan ook met de verwijzing naar Ef. 4:11v., waar geschreven staat dat de Koning der kerk ambtsdragers heeft gegeven 'tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouw van Zijn lichaam' (O.V.), 'om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon, tot opbouw van Zijn lichaam' (N.V.).

Aangezien we in de Schrift nergens een scherpe scheidslijn tussen gespecificeerde ambtelijke en niet-ambtelijke diensten aantreffen, is in de praktijk van ons gemeentelijk leven een dergelijke scheidslijn niet eenvoudig te trekken, afgezien van de ambtelijke volmacht in zaken van opzicht en lucht, de dienst der barmhartigheid en de dienst des Woords. Traditie, kerkelijke praktijk, plaatselijke situatie – diverse factoren dragen bij tot de ontwikkeling van bepaalde verwachtingspatronen rondom ambt en dienst. Meermalen zullen zij elkaar kunnen overlappen, en in elk geval wederzijds aanvullen. Buiten de taken die gerekend mogen worden tot de directe, specifieke ambtelijke werkzaamheden, kunnen mannen en vrouwen in alle mogelijke functies en diensten, onder leiding en verantwoordelijkheid van de kerkeraad, de hun verleende gaven benutten ten goede van allen. In de inrichting van het kerkelijk leven dient het aan de wijsheid van de plaatselijke gemeente overgelaten te worden, hoe in wisselende tijden en omstandigheden, steeds opnieuw concrete vormen gezocht worden om recht te doen aan het bijbelse gegeven dat de Heilige Geest ook de zusters der gemeente met vele gaven en diensten heeft toegerust. Praktische wijsheid, liefde en geestelijk denken zullen hierbij de toon moeten aangeven. Bij wijze van voorbeeld kan hierbij gewezen worden op de belangrijke plaats die vrouwen op onze zondagsvelden – nota bene dwars tegen het heersende cultuurpatroon in – soms inneemen bij de opbouw van een regulier kerkelijk leven, waarin te zijner tijd mannelijke ambtsdragers de leiding moeten overnemen.

De vraag of in onze Christelijke Gereformeerde Kerken het voorgaande steeds voldoende erkend wordt, is in zijn algemeenheid moeilijk te beantwoorden. De gehouden enquêtes leveren een bont en deels meerkantig beeld op. Duidelijk is wel, en dat stemt tot dankbaarheid, dat er onder Gods zegen in ons midden heel wat meer gebeurt dan wij ons soms bewust zijn. In veel gemeenten functioneren de zusters der gemeente zonder problemen, en kunnen zij verheugend veel werkzaamheden in grote variatie verrichten in dienst van Christus en zijn kerk. Toch is het ondertussen de vraag, of dit wel in alle gemeenten even sterk het geval is. Het is niet ondenkbaar dat vanwege een overaccordering van het ambt en een eenzijdige uitleg van de bijbelse prediking sangaande verhouding tussen man en vrouw, in sommige van onze gemeenten de volledige inzet van de vrouw in de gemeente belemmerd wordt. Zowel op het pastorale als op het diaconale vlak zal meer dan voorheen het geval was, aan de zusters der gemeente de ruimte kunnen worden gegeven hun gaven te ontplooiën, zoals hun in schriftuurlijk licht ook toekomt. Moge dit rapport en zijn uitkomsten daarom des te meer reden tot bezinning geven, opdat in onze kerken recht worde gedaan aan wat het Woord van God ons hierin onderwijst.

Waar broeders en zusters tezamen, gestimuleerd door hen die van Christuswege gegeven zijn tot geestelijke leiding, hun gaven besteden in tal van diensten om het lichaam van Christus op te bouwen, gaat de sprake uit: Ziet, hoe lief zij elkaar hebben. Zo zal de gemeente van Christus in deze tijd haar eigen weg moeten gaan, met verrijding van een overheersend-mannelijk denken enerzijds en de in onze cultuur gangbare gelijkheidsideologie anderzijds.

Aan deze algemene conclusie verbinden deputaten de volgende concrete punten:

1. Men kan onderscheiden tussen tweeërlei functioneren van de zusters der gemeente: a) de taak die een zuster op zich neemt in het pastorale/diaconale werk in de gemeente, zoals deze vaak gestalte krijgt via een zgn. wijkteam onder leiding van een wijkouderling en -diacon, en b) de meer specifieke taak die een zuster op zich neemt in opdracht van of op verzoek van de kerkeraad (bijv. notulist, evangeliste, catechete, etc.). Zeker ook met het oog op het laatste is het aan te raden dat de kerkeraad zich goed op de hoogte stelt van de gaven en bekwaamheden die de zusters der gemeente hebben. Veel vrouwen in onze tijd hebben een goede opleiding gehad, cursussen gevolgd, etc. Kerkeraaden dienen te weten wat hun gemeente 'in huis' heeft, opdat zij bij vacatures, nieuwe taken, wisselingen in commissies, e.d., des te adequater kunnen handelen.
2. Op het brede veld van de pastorale bearbeiding van de gemeente kunnen de zusters op veleërlei wijze hun bijdrage leveren, niet het minst in situaties waar bijzonder pastoraat vereist moet worden. Te bedenken is dat er niet weinig pastorale werkzaamheden zijn waarvoor de broeders ambtsdragers, maar ook andere broeders der gemeente, niet of onvoldoende toegerust zijn, of waarvoor zij eenvoudigweg minder geschikt zijn. Op dit punt is de ontplooiing van de gaven waarmee de Geest juist de zusters der gemeente heeft toegerust, dringend gewenst, zeker waar tot op heden veel werk blijft liggen. In concreto zijn de volgende vormen van pastorale arbeid te noemen:
  - kinder- en jongerenpastoraat
  - studentenpastoraat
  - pastoraat aan gehandicapten
  - bejaardenpastoraat
  - pastoraat onder homoseksuelen
  - gezins/huwelijkspastoraat
  - hulp ingeval van echtscheiding
  - incestproblematiek
  - bezoek bij alleenstaande zusters
  - pastoraat bij rouwverwerking
  - pastoraat bij psychische problematiek
  - pastoraat in terminale situaties
  - etc.
3. Voor de praktische realisering van het onder punt 2 genoemde is het raadzaam 'officiële', concrete werkvormen en functies te creëren, mede in verband met herkenbaarheid en erkenning: wijkdame, pastoraal werker, 'klaagvrouw', e.d. Met het oog op categoriaal pastoraat waarvoor specifieke bekwaamheden vereist zijn (bijv. hulp bij incestgevallen of bij psychische problemen), is het te overwegen om een zuster een bepaalde cursus aan te bieden, waardoor zij des te beter toegerust, haar gaven op pastoraal gebied tot opbouw van de gemeente zal kunnen aanwenden. Uiteraard zal bij deze arbeid, die in nauwe samenwerking met de ouderling en/of predikant verricht wordt, voor haar die een bijzondere aanstelling op het terrein van het pastoraat ontvingen, een goede instructie worden opgesteld (zie onder punt 9).
4. Vanouds functioneren zusters op diaconaal terrein, met name in de realisering van de praktische hulpverlening. Afhankelijk van de plaatselijke situatie zou hieraan nog meer structuur gegeven kunnen worden, bijvoorbeeld door de aanstelling van (een team van) diaconessen. Voor de figuur van de niet-ambtelijke diacones is bijbels gezien alle ruimte, hetgeen in de vroege kerk praktijk was, door geleerden als Voetius en Calvin werd aangegeven, of uit een kanttekening bij 1 Tim. 5:6 in de Statenvertaling blijkt mag (hier is zelfs sprake van weduwen die geroepen worden tot het ambt eener diakones). Voor een diacones of diaconaal assistente, die in nauwe samenwerking met de diacon haar dienst verricht, zal een goede instructie moeten worden opgesteld (zie onder punt 9).
5. In de Schrift vermelden we enerzijds dat in de gemeente ook zusters met profetische gaven toegerust kunnen worden, en lezen we anderzijds het 'zwijggebod'. Hoe dit laatste ook uitgelegd wordt, duidelijk is in het licht van het eerste dat de apostel niet bedoeld heeft dat de vrouw te allen tijde in het verband van het gemeentelijk leven haar mond zou moeten houden. Bijbels gezien zijn er voor de vrouw zonder meer mogelijkheden om bijvoorbeeld catechisaties te geven, om een bijzondere bijdrage aan een eredienst te leveren (zoals het doornemen in de gebeden, het verzorgen van een schriftlezing e.d.), om kindernevendienst/zondagschool of bijbelklas te leiden, de taak van evangeliste te vervullen, etc. Het is zaak ook in onze tijd vormen te scheppen voor diensten waarin de zusters der gemeente de hun verleende profetische gaven kunnen gebruiken.
6. Zeker geleet op het feit dat in onze dagen het opleidingsniveau van mannen en vrouwen steeds hoger is komen te liggen, zullen de zusters ook in financiële, administratieve en organisatorische activiteiten volledig

ingeschakeld kunnen worden. Te denken is bijvoorbeeld aan de figuur van een notulist (met zwijgplicht, niet aanwezig bij de bespreking van huisbezoeken, etc.) die de scribe bijzide staat, een zuster die het preek-rooster regelt, het kosterschap, deelname aan de commissie van beheer, de bouwcommissie, de commissie die gemeentelijke activiteiten organiseert, de commissie buurtwerk, etc.

7. Van groot belang is het ontwerpen, structureren en stimuleren van heldere vormen van (werk)overleg tussen ambtsdragers en (kringen van) gemeentelieden die pastoraal, diaconaal, missionair, etc. zich inzetten. De samenwerking tussen 'ambt en charisma' dient ook organisatorisch een herkenbare gestalte te krijgen, waarmee voor ieder duidelijk wordt hoe de relaties en verantwoordelijkheden liggen. Binnen de overlegstructuur moet met name aandacht zijn voor de handhaving van meer vertrouwelijke zaken (zwijgplicht, doorgeven van adressen, rapportage en evaluatie, etc.).
8. Het komt voor dat pastorale of diaconale zorg die door een niet-ambtsdrager verricht wordt, als zodanig niet begrepen of ondergewaardeerd wordt, of zelfs als bemoeizucht wordt uitgelegd. Misverstanden liggen voor de hand. In verband hiermee is van belang dat bekend is dat dergelijke diensten verricht worden, en door wie ze verricht worden. Publieke bekendmaking zal niet altijd en overal noodzakelijk of gewenst zijn, maar kan nuttig zijn voor een goede realisering van deze diensten. Te denken is o.a. aan vermelding in gemeentegids/kerkgids, het accentueren van een en ander in een bijzondere dienst (startdienst begin seizoen, nieuwjaarsdag, andere daartoe bepaalde dienst), en in elk geval het met enige regelmaat opdragen van deze arbeid in de zondagse voorbeden. Een mogelijkheid is bijvoorbeeld ook, om bij de bevestiging van nieuwe ambtsdragers tegelijk ook de flankerende pastoraal/diaconale zusters voor te stellen, etc. In grote gemeenten waar men elkaar niet altijd bij name en van gezicht kent, vindt de bekendmaking ook wel via een foto-presentatie plaats. Het is onderzocht dat de presentatie op een zodanige wijze dient plaats te vinden, dat de indruk van een semi-ambt uitgesloten wordt.
9. De verlening van een bijzondere taak aan een zusterbroeder der gemeente kan op verschillende wijze gerealiseerd worden, afhankelijk van de plaatselijke situatie. Het is denkbaar dat de betrokkene in een vergadering van de kerkeraad de betreffende opdracht ontvangt, en daartoe desgewenst de belofte van geheimhouding aflegt. Het is ook mogelijk dat een zusterbroeder die een specifieke niet-ambtelijke taak ontvangen heeft, publiekelijk wordt ingeleid tot haar/zijn dienstwerk. In dat geval is het goed hiervoor een officiële tekst te gebruiken, die als formulier in de breedte van de kerken gehanteerd wordt. Een voorstel voor een dergelijke tekst is in de bijlagen opgenomen.
10. Bij de aanstelling van gemeentelieden in niet-ambtelijke diensten is het belangrijk om goede regelingen te treffen. Dit komt het werk ten goede, en geeft duidelijkheid voor wie is aangesteld, voor de gemeente, en voor de kerkeraad die erop toeziet dat alles met goede orde geschiedt. Hiervoor stelt de kerkeraad een 'kaderstuk' samen, waarin de volgende punten verwerkt kunnen worden:
  1. Taakomschrijving.
De taakomschrijving geeft in het kort weer wat er gedaan moet worden. In een duidelijke taakomschrijving staat niet alleen wat de kern van het werk is dat van iemand verwacht wordt, maar ook wat de grenzen van dit werk zijn. Het zal niet altijd te voorkomen zijn dat overlapping van taken plaatsvindt, toch is het van belang dit zoveel mogelijk te beperken. Het afbakenen van de taken helpt er ook voor te zorgen dat bepaalde werkzaamheden niet tussen wal en schip terechtkomen. Afhankelijk van de aard van het werk kan het zinvol en nodig zijn een zwijgplicht in te stellen met betrekking tot vertrouwelijke informatie.
  2. Benoeming.
De kerkeraad draagt de eindverantwoordelijkheid voor al het werk dat in de gemeente verricht wordt. Vaak zullen benoemingen voor allerlei taken in de gemeente tijdens de kerkeraadsvergadering plaatsvinden, maar het is ook mogelijk dat benoemingen in ander verband geschieden, waarvan de kerkeraad bericht ontvangt. Het belangrijkste is dat duidelijk is wie benoemd wordt, wie deze benoeming verricht, en of/hoewel er namen voorgedragen kunnen worden. Voorts dient geregeld te worden de periode waarvoor de benoeming geldt, een schema van aftreden, de mogelijkheid van herbenoeming. Ook dient aandacht gegeven te worden aan de wijze van overdracht.
  3. Plaats in het geheel van de gemeente.
Sommige werkzaamheden kunnen per wijk zijn georganiseerd, andere taken staan hier los van. Het is goed dat duidelijkheid bestaat over de vraag waar een bepaalde dienst een plek heeft in de totaalstructuur van de gemeente, o.a. met het oog op de vraag hoe de verantwoordelijkheden geregeld zijn, of hoe de voortgangsrapportage moet plaatsvinden. Geregeld moet worden hoe aan een bepaalde benoeming bekendheid wordt gegeven, of er een zwijgplicht is verbonden aan een bepaalde taak, hoe e.e.a. in de voorbeden een plaats zal krijgen, etc.
  4. Evaluatie van het werk.
Aan de hand van de taakomschrijving kan op gezette tijden een evaluatie plaatsvinden van het werk waarvoor iemand benoemd is. Blijkt uit de evaluatie dat de taakomschrijving niet meer voldoet, dan kan die bijgesteld worden.
  5. Financiële vergoeding.

Om misverstanden te voorkomen dient te worden vastgelegd dat het werk waarvoor iemand wordt aangesteld al dan niet financieel wordt vergoed, eveneens op welke punten, en tot welke hoogte, onkosten zullen worden vergoed.

Deputaten doen de generale synode het volgende voorstel:

De generale synode:

overwegende

- a. dat de vrouw in het licht van de Schrift met de haar door de Heilige Geest verleende gaven, evenzeer als de man een eigen plaats in de gemeente behoort in te nemen
- b. dat de dienst van vrouwen in de gemeente van groot belang is voor het goed functioneren van de gemeente in pastoraal, diaconaal en missionair opzicht
- c. dat vrouwen op vele plaatsen op een verrassend veelzijdige wijze – publiekelijk of meer in stilte – reeds zijn ingeschakeld bij het werk dat in de gemeente wordt verricht
- d. dat desondanks onze kerken tot nu toe nog niet alle ruimte benut hebben die de Schrift biedt voor het inschakelen van vrouwen in de gemeente

van oordeel

1. dat het de kerken tot zegen zal zijn wanneer zij ten volle gebruik maken van niet-ambtelijke diensten die vrouwen op grond van de Schrift kunnen en mogen verrichten
2. dat het een goede zaak is om in de gemeente een officieel erkende plaats te geven aan bijzondere taken en diensten die door de kerkeraad aan vrouwen worden opgedragen
3. dat het wenselijk is om, evenals voor de ambtelijke diensten, ook voor niet-ambtelijke diensten in voorkomende gevallen kerkelijke regelingen te treffen met het oog op een goed en zorgvuldig functioneren ervan

besluit

1. de kerken op te roepen voor de vervulling van niet-ambtelijke diensten, meer nog dan voorheen, ruimte te geven aan zusters der gemeente die daartoe gaven hebben ontvangen
2. de kerken aan te bevelen zorgvuldige regelingen te ontwerpen voor het aanstellen van gemeentelieden in niet-ambtelijke diensten (zie de zorgvuldigheidsreizen onder punt 10 van de conclusies en aanbevelingen in dit rapport)
3. de kerken aan te bevelen, wanneer wordt gekozen voor een officiële inleiding in een niet-ambtelijke dienst, gebruik te maken van het concept-formulier (zoals opgenomen in bijlage 1)
4. bij het reglement op de kerkvisiteatie een vraag toe te voegen die betrekking heeft op het functioneren van niet-ambtelijke diensten in de gemeente
5. dit rapport van deputaten 'Dienst van de vrouw in de gemeente' integraal aan de kerken aan te bieden ter bezinning, en als een handreiking aan de plaatselijke gemeenten bij het zoeken van goede wegen om recht te doen aan het feit dat de Heilige Geest ook de zusters der gemeente met vele gaven en diensten heeft toegerust, en om dit concreet gestalte te geven in de inrichting van het gemeentelijk leven.

Namens deputaten,
prof. dr. H.G.L. Peels (voorzitter)
dr. J.W. van Peil (secretaris)

Bijlage 114.1

Voorbeeld van een formulier

FORMULIER VOOR DE INLEIDING TOT EEN BIJZONDERE DIENST

Geleiden in onze Here Jezus Christus.

De kerkeraad heeft u bekend gemaakt dat hij broeder/zuster N.N. een bijzondere dienst in de gemeente toe-
vertrouwt. Zijn/haar taak betreft: ...

Wij zullen thans in de naam des HEREN broeder/zuster N.N. inleiden tot deze dienst.

In de Schrift lezen wij dat alle gelovigen de roeping hebben om met hun gaven het lichaam van Christus te dienen, terwijl de ambtsdragers aangesteld zijn om leiding te geven aan het geheel van de gemeente. Naar het getuigenis van het Nieuwe Testament hebben velen, zowel mannen als vrouwen, zich met woord en daad ingezet voor de verbreiding van het evangelie en de opbouw van de Kerk van onze Here Jezus Christus, zonder hier-
toe als ambtsdrager geroepen en bevestigd te zijn. Hun arbeid in het Koninkrijk van God wordt van grote betekenis geacht en hun namen worden in de Schrift met waardering genoemd. Zo zullen ook nu naast de

ambtsdragers anderen ingeleid mogen worden in hun dienst. Hoewel vele gemeentelieden hun gaven spontaan, zonder aparte opdracht of aanstelling, gebruiken tot eer van God en tot heil van de naaste, is het goed dat een broeder/zuster die tot een specifieke taak geroepen wordt, ook in het midden van de gemeente tot zijn/haar dienst wordt ingeleid.

Zij die deze taak aanvaarden, hebben hun opdracht in ootmoed en nederigheid te volbrengen, zijnde op Hem die gekozen is om te dienen, en die in de voorwassing ons hiervan een voorbeeld gegeven heeft. Zij zullen zich, evenals de ambtsdragers en de andere leden van de gemeente, laten leiden door het woord van onze Here Jezus Christus: 'Laat zo uw licht schijnen voor de mensen, opdat zij uw goede werken zien en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijkt' (Mattheüs 5:16). Daarbij zullen zij het schriftwoord in gedachten houden, dat zegt: 'Dient elkander, een ieder naar de geradegave die hij ontvangen heeft, als goede rentmeesters over de velerleid genade Gods. Spreekt iemand, laten het woorden zijn als van God; dient iemand, laat het zijn als uit kracht door God verkeerend, opdat in alles God verheerlijkt worde door Jezus Christus, aan Wie de heerlijkheid is, en de kracht, in alle eeuwigheid' (1 Petrus 4:10,11).

Nu jij, broeder/zuster N.N., gereed staat uw taak als ... op u te nemen, verzoek ik u op te staan en antwoord te geven op de volgende vraag (vragen):
Belooft u uit liefde tot Christus en Zijn gemeente de dienst die u heden wordt toevertrouwd, trouw en toegewijd te zullen uitoefenen overeenkomstig de door de kerkenraad vastgestelde instructie?

[Indien van toepassing:

Belooft u bij de uitoefening van uw dienst de vereiste geheimhouding te betrachten ten aanzien van wat vertrouwelijk te uwer kennis wordt gebracht?]

(Antwoord: ja)

(Hierna spreekt de predikant):

God onze hemelse Vader make u door Zijn Heilige Geest bekwaam tot het volbrengen van de taak die u wordt toevertrouwd, zodat uw arbeid mag dienen tot verheerlijking van Zijn Naam, tot opbouw van Zijn gemeente en tot uitbreiding van het Rijk van Zijn Zoon Jezus Christus. Amen.

Weest u ervan verzekerd dat de kerkenraad met zijn meeleven en voorbede u omringt en naar vermogen met raad en daad bij zal staan.

Geleefde gemeente, omvang deze broeder/zuster in de hem/haar toevertrouwde dienst en omring hem/haar met uw steun en gebed.

(Zingen toepasselijk lied, met aansluitend voorbede – of andersom)

BIJLAGE 115
Art. 203

Rapport 12 van commissie 3 (Pastoraat en eredienst) inzake het rapport van het studiedeputaatschap 'dienst van de vrouw'

Uw commissie heeft met meer dan gewone belangstelling kennis genomen van het rapport van het studiedeputaatschap.

De naam van het deputaatschap varieert tussen 'de studie naar de vragen rond de dienst van de vrouw in de gemeente' (Acta GS-98, blz. 132), 'deputaten dienst van de vrouw' (aanstellingsbrief van de scriba II GS-98) en 'studiedeputaatschap' met de opdracht 'of er in onze kerken recht wordt gedaan aan de gaven en diensten waarmee de Heilige Geest zowel mannen als vrouwen in de nieuwtestamentische gemeente heeft toegerust' (Jaaroverzicht 1998, blz. 271, Jaarboek 1998).

Nadat op de generale synode in 1998 besluitvorming ten aanzien van het bijzondere ambt heeft plaatsgevonden, heeft het deputaatschap gestudeerd op de vraag of en in hoeverre in de praktijk van ons kerkelijk leven recht gedaan wordt aan de grote diversiteit van gaven en diensten waarmee de Heilige Geest in de nieuwtestamentische gemeente zowel mannen als vrouwen heeft toegerust.

Uw commissie acht het begrijpelijk dat deputaten in het licht van het besluit van de generale synode 1998 inzake 'de vragen rond vrouw en ambt', (Acta GS-95, art. 230v.) het zwaartepunt van haar studie en onderzoek heeft gelegd bij de plaats en taak van de zusters in de gemeente.

Uw commissie heeft veel waardering voor de bijbelse en historische oriëntatie ten aanzien van de dienst van de vrouw.

Uw commissie heeft uitvoering met deputaten gesproken over het onderscheid tussen (1) ambtelijke- en (2) niet-ambtelijke taken.

Ad 1. Ambtelijke taken.

Het eindrapport van deputaten voor de vragen rond vrouw en ambt meldt in de inleiding dat de huidige ambten geworteld zijn in de Schrift. 'Zij zijn daarnaast ook langs een bepaalde historische weg tot ons gekomen', (G.S.-98, Acta, blz. 444 sub 1.) In punt 4, (Acta blz. 451v) wordt eveneens geschreven dat 'de huidige ambten zoals wij die kennen in ons kerkverband' niet 'rechtstreeks afkomstig zijn uit Oude en Nieuw Testament, in de kerkelijke en theologische traditie waarin wij staan, heeft een verwerking van de bijbelse gegevens plaatsgevonden'. In de geschiedenis van kerk en theologie is en wordt nog steeds gestudeerd om de bijbelse gegevens over ambt en gemeente te vertalen naar de praktijk van het kerkelijke leven en tevens de bestaande ambtelijke structuren te herleiden naar Gods Woord (zie het rapport voor de vragen rond vrouw en ambt, GS-98, Acta, blz. 444vv.)

Ambtelijke taken zijn vastgelegd in de K.O. art. 2 t/m 28 en de confessie, de NGB art. 30v. Een nadere beschrijving van die taken is o.a. te vinden in het Formulier voor de bevestiging van predikanten, ouderlingen en diakenen.

Aan het eind van de beschrijving over 'achtergrond van de ambten in Oude en Nieuw Testament' (4.1) wordt de conclusie getrokken: 'Christus heeft niet per decreet enige ambten ingesteld, opgelegd en meegegeven aan zijn gemeente. Hij deed onder leiding van Zijn Geest de ambten als vormen van dienst ... (diakonia) opkomen uit het leven van de gemeente ten dienste van de voortgang van het Koninkrijk van God in en door de gemeente' (Acta, blz. 454).

Verwezen kan worden naar de aanstelling in het ambt door Christus (o.a. Mattheüs 16) en de Heilige Geest (o.a. Handelingen 20: 28). Daarnaast zijn velen ingeschakeld in de dienst van de gemeente, waarvoor Christus door de Heilige Geest gaven uitbeelt, waarbij o.a. te denken is aan Elizeüs 4 en 1 Korinthiërs 12.

Ad 2. Niet-ambtelijke taken.

Er is sprake van een grote diversiteit van gaven en diensten waarmee de Heilige Geest mannen en vrouwen in de gemeente mee toerust tot opbouw van de gemeente. Deputaten spreken in dit verband over 'niet-ambtelijke' taken. Het is een pragmatische term om het 'ambt' aan te geven waartoe alle gelovigen in de gemeente geroepen worden 'tot welzijn van allen' (1 Kor. 12: 3). Het duidt op de grote verscheidenheid aan gaven en diensten die niet-ambtsdragers hebben ontvangen tot onderling dienstbetoon.

Uw commissie verwijst u naar de Heidelbergse Catechismus, zondag 12. Vanuit de geloofverbondenheid aan Christus, de Gezalfde vloeit de profetische-, priesterlijke- en koninklijke taak voort, die geen officiële aanstelling en/of bevestiging nodig heeft omdat zij behoort tot het wezen van het christelijke leven.

Het bijzondere ambt is juist gegeven om hen toe te rusten tot dienstbetoon.

Uw commissie is van mening dat in dit kader broeders en zusters in de gemeente zeer veel en uitermate goed hun taak vervullen in opdracht van de kerkenraad. Te denken is o.a. aan pastoraal-, diaconaal-, evangelisatie-, zondagschool-, verenigingswerk etc. De kerkenraad benoemt hen tot die taak.

Wanneer al het gemeentewerk een meer officiële status zou krijgen kon dit wel eens leiden tot een zekere terughoudendheid van de leden die zich tot nu toe van harte geven aan dit werk. Bij een officiële bevestiging in hun dienst kan de gedachte ontstaan dat men een (semi-)ambt bekleeft.

De kerkenraad kan in bepaalde omstandigheden regelingen treffen om b.v. pastorale arbeid, die verricht wordt door een broeder of zuster, officieel aan de gemeente kenbaar te maken mede ter bescherming van die leden van de gemeente die door hen pastoraal bearbeid worden. De kerkenraad kan in zulke situaties bezoekbroeders en -zusters vragen hun handtekening te plaatsen onder de afspraak om zorgvuldig om te gaan met vertrouwelijke informatie.

Uw commissie kan zich voorstellen dat deze gedragslijn wordt gehanteerd in een grote gemeente. Er wordt op die manier duidelijkheid geschapen in de bearbeiding van de gemeente. Indien nodig kan de aanstelling in een vergadering van de kerkenraad (eventueel met de gemeente) plaatsvinden waarbij elementen uit het voorgestelde Formulier voor de inleiding tot een bijzondere dienst' (zie bijlage 1) als handleiding kunnen worden gebruikt.

In een kleinere gemeente kan ontstaan worden met een goede instructie voor wijkteams die actief zijn in de gemeente. In die teams functioneren mannen en vrouwen onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad. Uw commissie heeft de overtuiging dat het 'gewone' gemeentewerk niet moet worden geïnstitutionaliseerd. Tevens is uw commissie van oordeel dat de mogelijkheid tot een officiële benoeming en aanstelling in de gemeente niet dwingend dient te worden opgelegd.

Deputaten gebruiken de term 'niet-ambtelijk' eveneens om recht te doen aan de ambten of zoals de Kerkorde in art. 2 spreekt over 'de diensten'.

Uw commissie is het met deputaten eens dat de relatie tussen ambt-dienst-charisma om een verdere doordiening vraagt, meer dan tot nu toe is gebeurd. Daarbij dient de vraag aan de orde te komen naar de grens-

bakering ervan. Tevens dient aan de orde te komen of het eigene van het ambt niet vervaagt. Uitgangspunt hierbij is dat de algemene leiding van de gemeente is toevertrouwd aan de ambtsdragers, die door God Zelf middels zijn gemeente tot deze dienst geroepen zijn. Zij hebben o.a. tot taak de gaven en diensten van mannen en vrouwen te stimuleren en een plaats te geven in de opbouw van het gemeentelven.

Uw commissie heeft met deputaten gesproken over de status van hun studie. Zij zien het als een handreiking aan de kerken om een bezinning op gang te brengen in de plaatselijke gemeente ten aanzien van de dienst van de vrouw in de gemeente.

Uw commissie acht het niet juist bijlage 4 en 5 de kerken aan te bieden omdat beide geen kerkelijke status hebben.

Uw commissie is het met deputaten eens dat de kerken in kennis gesteld moeten worden van de uitlag van de enquête en de reacties van de kerkenraden.

Uw commissie acht het zinvol dat bij kerkvisite aan de orde gesteld wordt of en op welke wijze niet-ambtelijke diensten in de gemeente geregeld zijn. Het kan aan de orde gesteld worden wanneer gesproken wordt over het werk in de gemeente.

Uw commissie stelt u voor:

De generale synode kennis genomen hebbend van het rapport van het Studiedeputaatschap 'Dienst van de vrouw';

overwegende

1. dat de vrouw in het licht van de Schrift met de gaven die de Heilige Geest haar verleent evenzeer als de man een eigen plaats in de gemeente heeft;
2. dat de dienst van vrouwen in de gemeente van groot belang is voor het goed functioneren van de gemeente in pastoraal, diaconaal en missionair opzicht;
3. dat vrouwen op vele plaatsen op een verrassend veelzijdige wijze – publiekelijk of meer in stilte – in de gemeente dienen;

van oordeel

1. dat het de kerken tot zegen zal zijn wanneer zij ten volle gebruik maken van niet-ambtelijke diensten die vrouwen op grond van de Schrift kunnen en mogen verrichten;
2. dat het een goede zaak kan zijn in een gemeente een officieel erkende plaats te geven aan bijzondere taken en diensten;
3. dat het wenselijk is om, evenals voor de ambtelijke diensten, ook voor niet-ambtelijke diensten in bepaalde omstandigheden officiële afspraken te maken met het oog op een goed en zorgvuldig functioneren ervan;
4. dat onze kerken tot nu toe nog niet alle ruimte benut hebben die de Schrift biedt voor de dienst van de vrouw in de gemeente.

besluit

1. de kerken op te roepen voor de vervulling van niet-ambtelijke diensten ruimte te geven aan zusters der gemeente die daartoe gaven hebben ontvangen;
2. de kerken aan te bevelen zorgvuldige regelingen te treffen voor het benoemen van gemeenteleden in niet-ambtelijke diensten overeenkomstig de zorgvuldigheidseisen genoemd onder punt 10 van de conclusies en aanbevelingen in het rapport;
3. de kerken onder de aandacht te brengen dat elementen uit het voorgestelde 'Formulier voor de inleiding tot een bijzondere dienst' (zie bijlage 1) als handreiking kunnen worden gebruikt, wanneer er sprake is van een aanstelling door de kerkenraad;
4. de kerken op te dragen bij kerkvisite aan de orde te stellen of en op welke wijze niet-ambtelijke diensten geregeld zijn;
5. de kerken het rapport 'Dienst van de vrouw in de gemeente' samen met het commissierapport aan te bieden ter bezinning met uitzondering van bijlage 4 en 5 en als handreiking bij het zoeken van goede wegen om recht te doen aan het feit dat de Heilige Geest ook zusters van de gemeente met velelei gaven en diensten heeft toegerust, en om dit concreet gestalte te geven in de inrichting van het gemeentelijk leven.

H. van den Heuvel, rapporteur

BULAGE 116

Art. 208

Rapport BA van commissie 7 (bezwaarschriften): nadere onderbouwing van het antwoord op het revisiezoek synodebesluit 1998 m.b.l. Vrouw en Ambt van de kerkenraad van Arnhem

In de bespreking ter vergadering hebben enkele afgevaardigden gevraagd om een nadere onderbouwing van de afwijzing van het revisiezoek van de raad van Arnhem.

De synode besloot uw commissie te vragen deze nadere onderbouwing te geven.

Daarbij gaat het om drie zaken:

1. Is er door de commissie recht gedaan aan de argumenten van de raad van Arnhem, genoemd in Bijlage ad 2 (Paragraaf: Genesis 1 en 2) onder ad.1 en ad.2? Zijn de argumenten die daar genoemd worden aan de orde geweest in het deputatenrapport van 1998?
2. Doet de commissie recht aan wat de raad van Arnhem schrijft over citaten uit het O.T. in het N.T.? Wordt dat niet te gemakkelijk afgedaan? Heeft de commissie de intentie van de raad van Arnhem wel verstaan; zorgvuldig luisteren naar de Schrift?
3. Gaat de commissie niet te gemakkelijk om met wat in het revisiezoek wordt opgemerkt over de gewetensnood waarin zusters in de gemeenten, die leidende posities ten opzichte van mannen in de samenleving innemen, zijn geraakt?

ad 1

Het is wellicht goed om hier eerst een citaat te geven uit het rapport van de meerderheid van deputaten, zoals dat diende ter synode van 1998. Het is te vinden in de Acta, blz. 464.

"In Genesis 2 komt uit de prioriteit (niet de superioriteit) van de man. De man is als eerste geschapen, terwijl de vrouw uit de man is genomen. De man krijgt opdracht de hof te bewaren en te bewerken. De man, en niet de vrouw, krijgt van God een hulp; de man geeft zijn vrouw een naam; van de man gaat het initiatief uit om zijn vrouw aan te hangen. Daarbij valt het op dat de man als eerste ter verantwoording wordt geroepen terwijl de vrouw toch als eerste gezondigd heeft. In dit alles tekent zich een orde af waarop later de apostelen in het Nieuwe Testament zullen voortborduren (vgl. 1 Kor. 11:8 en 1 Tim. 2:13)."

De raad van Arnhem maakt hiertegen bezwaar. Het gaat niet om een prioriteitsvraag; niets in Genesis 1 en 2 wijst daarop. Man en vrouw kunnen alleen als een harmonieuze eenheid tot hun recht komen – dat is de betekenis van het 'uit de man genomen zijn' van de vrouw.

De vraag waar het hier om gaat is: moeten en mogen andere Schriftgedeelten betrokken worden in de uitleg van het onderhavige gedeelte? Dat is een principiële-hermeneutische vraag. Die vraag is in en rond zowel het meerderheids- als het minderheidsrapport aan de orde geweest. Uw commissie wijst op punt 5.3.3. uit het meerderheidsrapport (Acta, blz. 462) en punt 5.2 uit het minderheidsrapport (m.n. uitgangspunt 3; Acta, blz. 463). In dit uitgangspunt ('de Schriften leggen zichzelf uit') stemmen beide rapporten overeen.

Maar de vraag was wel, of de minderheid deze regel ten volle verdisconteerd heeft. In dit verband geeft uw commissie u een citaat door uit rapport 1 van commissie 4, zoals dat diende op de synode van 1998. Het is te vinden in de Acta, blz. 496.

"De hermeneutische regel dat de Schrift zichzelf uitlegt betekent naar het oordeel van de commissie dat iedere Schriftplaats niet alleen een eigen zeggingskracht heeft, maar ook verstaan wil worden in relatie tot het spreken van de hele Schrift. De commissie meent dat de minderheid van deputaten deze regel te weinig verdisconteerd heeft, met name in de doordenking van Genesis 1 en 2 in relatie tot de nieuwtestamenteische gegevens die terugkijken op deze hoofdstukken en in de exegese van Gal. 3: 26 – 28."

Even verder merkt deze commissie op: "Zo heeft de stelling dat het in Genesis 1 en 2 alleen gaat over de principiële gelijkwaardigheid van man en vrouw de commissie niet overtuigd. Naar het oordeel van de commissie komt de verwording in de relatie tussen man en vrouw inderdaad voort uit de pervertering van Gods goede schepping. Maar dat elijdt niet met de erkenning dat in Gen. 2 het eigene van man en vrouw in hun onderlinge relatie wordt aangegeven."

Op deze wijze meent uw commissie ingelicht te hebben dat de argumentatie van de raad van Arnhem over de interpretatie van Genesis 1 en 2 zakelijk aan de orde is geweest op de synode van 1998, en dat de synode n haar 'van oordeel E' (Acta art. 230, blz. 119) de valse van de meerderheid van deputaten ook op dit punt heeft overgenomen.

ad 2

Ook hier gaat draait het om de hermeneutiek. De raad van Arnhem sluit aan bij een passage uit het minderheidsrapport (Acta, onder 6.3.3, (d)) over de exegese van 1 Tim. 2: 13 en 14. Wat de raad daarover opmerkt, ingaande op wat het meerderheidsrapport zegt over dezelfde teksten (onder 5.2, Acta blz. 461), is wel een uitbreiding van de argumentatie, maar niet een wezenlijk andere dan die in het minderheidsrapport naar voren komt.

De raad van Arnhem merkt aan het slot van de paragraaf '1 Tim. 2' (Bijlage bij ad 2) op: "We moeten er voor waken de apostel niet door een bepaalde interpretatie van onze hermeneutische regels iets algemeen te laten zeggen waar hij dat zelf op dat moment misschien niet voor ogen had."

"Misschien". Maar geldt dan ook niet het omgekeerde? Dat we door een bepaalde interpretatie van onze her-

meneutische regels ook wel eens minder kunnen zeggen dan de apostel voor ogen had? Naar het oordeel van de synode van 1998 behoorde de interpretatie van de meerderheid van deputaten tot de deugdelijke en overtuigende onderbouwing van het standpunt, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken steeds als het schriftuurlijke heeft gegolden.

Wanneer gevraagd wordt of uw commissie de intentie van de raad van Arnhem, nl. een zorgvuldig kasteren naar de Schriften, wel heeft verstaan, hecht uw commissie er aan dat zij van de intentie overtuigd is. Zij wil nogmaals uitdrukkelijk waardering te hebben voor de grondige wijze waarop de raad op een en ander is ingegaan. Dat neemt niet weg dat de commissie de conclusies van de raad, ook op dit punt, niet deelt.

ad 3

Worden zusters van de gemeente door de uitspraak van de generale synode van 1998 gedrongen in de richting van een leven in twee werelden en ontstaat er daardoor geen gewetensnood?

Naast wat al is opgemerkt in het eerste rapport 8 van uw commissie, is het mogelijk verhelderend om te wijzen op een passage in het meerderheidsrapport van de commissie die te oordelen had over de vragen rond het kiesrecht van de gemeente, zoals dat diende op de synode van 1966/69. Deze passage wordt aangehaald in het meerderheidsrapport van deputaten Vrouw en Ambt, Acta 1998, blz. 451. "Vender leert de Schrift ons dat de vrouw niet in ieder opzicht van het regeren is uitgesloten, zie Gen. 1:26-28. Met de man samen is zij geroepen tot heerschappij over de schepping".

Uiteraard heeft de synode van '98 zich gerealiseerd dat elk besluit – welk besluit dan ook – in een deel van de kerken teleurstelling zou oproepen. De commissie die de synode diende met een voorstel wees daar ook al op (Acta, blz. 499). De genoemde commissie wilde daar niet lichtvaardig aan voortbij gaan en ook de preses van de synode wees daar op, nadat de beslissing genomen was (Acta art. 230, blz. 119).

Ter synode is er ook op gewezen, dat we met een dergelijk besluit (dat op dat moment nog niet genomen was) weliswaar tegen de geest van allerlei maatschappelijke ontwikkelingen ingaan, maar dat dit mogelijk ook kan behoren tot de bijbelse vreemdelingschap (Acta art. 226, blz. 116).

Aanvulling voorstel tot besluit

Uw commissie meent dat het voorstel tot besluit uit het eerste rapport 8 grotendeels gehandhaafd kan worden. Wel stelt zij u voor om na 'voorts constaterende 1-6' in te voegen:

overwegende dat de synode van 1998 zich realiseerde dat, welk besluit ook genomen zou worden inzake vrouw en ambt, een deel van de kerken teleurgesteld zou reageren, maar dat de synode niettemin bedoeld heeft met deze uitspraak het geheel van de kerken te dienen;

Het lijkt uw commissie goed om de raad van Arnhem alle gewenste duidelijkheid te geven inzake de argumenten die de synode tot haar besluit hebben gebracht. Daarom stelt zij u voor om zowel het gehele rapport 8 als mede het aanvullend rapport de raad van Arnhem toe te zenden.

P.D.J. Bujs, rapporteur

BULAGE 117
Art. 212

Rapport 7B van commissie 6 inzake deputaten onderlinge bijstand en advies

Tijdens de bespreking ter synode van het rapport van deputaten onderlinge bijstand en advies en rapport 7A van uw commissie zijn er door diverse synodeleden voorstellen gedaan met betrekking tot bijlage 6 van het deputatenrapport. Deze voorstellen zijn:

1. 'Deputaten op te dragen een nadere omschrijving te geven wat exact verstaan dient te worden onder "andere vormen van kerkelijke arbeid" overeenkomstig de geldende kerkorde, en daarvan in duidelijk omlijnde kaders verslag te doen op de volgende synode' (J. Van Amstel)
2. 'Deputaten kunnen binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening predikantskosten, besluiten in voorkomende gevallen steun te verlenen tot een maximum van f. 50.000,- waar de pastorale nood dat noodzakelijk maakt.' (R. van Boek)
3. 'Deputaten kunnen binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening predikantskosten besluiten in bijzondere situaties in een gemeente vervangende of aanvullende steun te verlenen voor de vormen van kerkelijke arbeid die door het tijdelijk uitgeschakeld zijn van de predikant door de gemeente niet kunnen worden gedragen. Deputaten krijgen daarvoor de ruimte tot f. 30.000,- per vragende gemeente per jaar.' (H. van den Heuvel)

Uw commissie heeft overleg gehad met deputaten onderlinge bijstand en advies over een – door deputaten – aangepaste bijlage 6. In deze aangepaste bijlage zijn de intenties van alle voorstellen overgenomen, zij het met andere financiële randvoorwaarden dan voorgesteld. Het door ds. Van den Heuvel voorgestelde bedrag per vragende gemeente per jaar is niet overgenomen, omdat dit zowel bij deputaten als bij uw commissie als niet haalbaar wordt gezien.

Tijdens het overleg met deputaten heeft uw commissie laten weten in te stemmen met het voorstel van deputaten. Het voorstel is helder, heeft de nodige begrenzingen die mogelijke escalaties voorkomen en zal op de volgende synode worden geëvalueerd.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. deputaten toe te staan binnen het raam van de geldende regelingen voor steunverlening in bijzondere gevallen vervangende of aanvullende steun te verlenen voor pastorale arbeid
  - 1.1. deze steunverlening geldt voor gemeenten met maximaal 249 (doop)leden;
  - 1.2. deze steunverlening blijft op voorhand beperkt tot:
    - a. hulp bij tijdelijke aanvulling of tijdelijke vervanging wegens noodzakelijke uitbreiding van pastorale werk dan wel het niet functioneren van de predikant anders dan door ziekte;
    - b. hulp aan gemeenten die helaas wellicht nog maar een beperkte bestaansduur zullen hebben;
2. de onder punt 1 omschreven uitbreiding van de instructie geldt op voorhand voor één synodale periode;
3. voor de uitvoering van deze opdracht zal in de komende synodale periode maximaal f. 165.000 (€ 75.000) uit de reserve van deputaten worden aangewend;
4. deputaten opdracht te geven:
  - 4.1. over de komende synodale periode de onder punt 1 omschreven uitbreiding van de instructie te evalueren en daarover aan de generale synode van 2004 te rapporteren;
  - 4.2. eventueel aan de generale synode van 2004 een definitieve uitbreiding van de instructie voor te stellen;

A.J. van der Wekken, rapporteur

BULAGE 118
Art. 213

Rapport bestuurscommissie landelijk kerkelijk bureau

1 Inleiding

De generale synode van 1998 sprak uitvoering over het Landelijk Bureau. De synode besloot:

1. de commissie landelijk bureau dank te zeggen voor haar onder soms moeilijke omstandigheden verrichte werk en die arbeid goed te keuren;
2. over te gaan tot het instellen van een Landelijk Kerkelijk Bureau (LKB), dat de volgende structuur zal hebben:

Het bureau staat onder leiding van een directeur, die zal worden begeleid door een bestuurscommissie; deze bestuurscommissie bestaat uit vertegenwoordigers van de in het bureau participerende deputaatschappen + een voorzitter;
3. de naam van het deputaatschap tot beheer van een kerkelijk administratief bureau te wijzigen in "deputaatschap tot beheer van een landelijk kerkelijk bureau";
4. de instructie van dit deputaatschap (bijlage 33 K.O.) in verband met deze naamwijziging aan te passen (art. 1,2,4) en art. 4 van hun instructie aan te vullen met:
  - F. ten behoeve van deputaatschappen:
    1. het inzetten van secretariële hulp naar behoefte;
    2. het mede verzorgen van rapporten en brieven die aan meer dan één adres moeten worden verzonden;
    3. het verlenen van administratieve hulp, die wordt gevraagd;
    4. het mede voorbereiden van vergaderingen (convocaties en bijlagen);
5. overeenkomstig hun instructie vijf deputaten en een secundus te benoemen;
6. deputaten landelijk kerkelijk bureau te machtigen zo spoedig mogelijk over te gaan tot de benoeming van een directeur van het door hen beheerde bureau;
7. de taken en bevoegdheden van de directeur van het LKB vast te stellen zoals deze in het rapport zijn geformuleerd;
8. de taken en bevoegdheden van de bestuurscommissie LKB vast te stellen zoals deze in het rapport zijn geformuleerd;
9. deputaten LKB op te dragen zich te bezinnen op de functieomschrijving van de directeur van het LKB en hierover voorstellen te doen aan de volgende generale synode;
10. br. C. Groeneveld te verzoeken zijn werk als interim-manager van het LKB te blijven voortzetten totdat een directeur zijn werk kan overnemen;
11. de taken en bevoegdheden van de bestuurscommissie vast te stellen;
12. een voorzitter van deze bestuurscommissie te benoemen;
13. elk van de in het Landelijk Kerkelijk Bureau participerende deputaatschappen te verzoeken één van hun leden te benoemen in de bestuurscommissie;
14. de commissie landelijk bureau per 1 januari 1999 op te heffen.

Als voorzitter van de bestuurscommissie zal tot de indiensttreding van een directeur br. J. van den Berg te Veenendaal fungeren. Daarna kunnen deputaten vertegenwoordiging in zijn plaats designeren en ander benoemen.

In dit rapport treft u het verslag aan van de werkzaamheden van de commissie

2. Rapportage werkzaamheden

2.1 Samenstelling

Overeenkomstig het besluit van de synode zijn door de verschillende deputaatschappen de leden van de bestuurscommissie aangewezen. De commissie had de volgende samenstelling:

1. br. J. van den Berg, Veenendaal, voorzitter
2. br. R. Procee, Enschede, namens het deputaatschap zending. Na de benoeming van br. Van der Vinne tot directeur werd hij opgevolgd door br. C. Groeneveld, Ridderkerk
3. br. M.J. van der Ven, Ridderkerk, namens het deputaatschap landelijk kerkelijk bureau
4. Ds. C. Westerink, Bernekom, namens de deputaatschappen ADMA en hulpverlening
5. br. W. van Zwic, Wierden, namens het deputaatschap evangelisatie (sedert januari 2000).

De vergaderingen werden aamankelijk bijgewoond door de interim-manager, br. C. Groeneveld. Na benoeming tot directeur woonde br. J.G.H. van der Vinne de vergaderingen als adviseur bij.

2.2 Werkzaamheden

De bestuurscommissie vergaderde in de verslagperiode achtmaal. Twee maal werd gezamenlijk met het deputaatschap landelijk kerkelijk bureau vergaderd.

Begin 1999 werd de bestuurscommissie geconfronteerd met het feit dat de planning van de investeringen die door de commissie voor de generale synode 1999 was opgesteld niet in de begroting van het deputaatschap landelijk kerkelijk bureau was opgenomen. Ook was het synodebesluit om de stafmedewerker van het deputaatschap evangelisatie te huisvesten in het Landelijk Kerkelijk Bureau niet vertaald naar de daarvoor noodzakelijke verbouwingkosten. Om de werkzaamheden toch te kunnen uitvoeren en de investering te kunnen doen is in goed overleg met de betrokken deputaatschappen besloten de afschrijvingskosten van de verbouwing en van de noodzakelijke investeringen over de verschillende deputaatschappen te verdelen.

Per 1 december 1999 werd br. Van der Vinne tot directeur benoemd. Bij zijn indiensttreding trad de heer Groeneveld terug als interim-manager. De bestuurscommissie heeft zeer veel waardering voor de wijze waarop br. Groeneveld in een moeilijke periode en onder moeilijke omstandigheden met veel inzet op uitstekende wijze zijn werkzaamheden uitvoerde. Vooral dankzij zijn kwaliteiten kon het geïntegreerde Landelijk Kerkelijk Bureau gestalte krijgen en konden de medewerkers van het Landelijk Kerkelijk Bureau samenwerken.

Na de benoeming van de heer Van der Vinne ontwikkelde het Landelijk Kerkelijk Bureau zich van een aanbiederorganisatie naar een vraagrijke organisatie. In het functioneren van het bureau kwam de serviceverlening aan de deputaatschappen centraal te staan. Dit leidde tot het maken van afspraken over de te leveren dienstverlening met de kashoudende deputaatschappen. Daardoor vindt afstemming plaats tussen de deputaatschappen, ook de deputaatschappen die niet in het Landelijk Kerkelijk Bureau gehuisvest zijn. Dit kan van invloed zijn op de positie van de bestuurscommissie.

De afstemming tussen de deputaatschappen die in de bestuurscommissie zitting hebben vond tot nu toe binnen de commissie plaats. De bestuurscommissie waardeert de ontwikkelingspositie.

In de vorige verslagperiode heeft de bestuurscommissie zich veelvuldig bezig gehouden met problemen van en tussen medewerkers van het Landelijk Bureau en de in het Landelijk Kerkelijk Bureau participerende deputaatschappen. De onderlinge verhoudingen zijn echter intussen genormaliseerd, er is meer eenheid van opvatting over de functie van het Landelijk Kerkelijk Bureau en de rechtspositionele problemen zijn opgelost.

De bestuurscommissie kijkt met genoegen op de verslagperiode terug en heeft het vertrouwen dat ook de komende periode op dezelfde constructieve wijze kan worden samengewerkt.

De deputaatschappen hebben na de indiensttreding van de directeur ervan afgezien een andere voorzitter te benoemen. De voorzitter heeft te kennen gegeven dat hij na de generale synode 2001 niet meer voor het voorzitterschap beschikbaar is. De bestuurscommissie is van mening dat het geleid op de goede verhouding tussen de deputaatschappen die in de bestuurscommissie samenwerken en de gewijzigde werkwijze van het Landelijk Kerkelijk Bureau ten opzichte van de deputaatschappen wenselijk is dat:

1. De vertegenwoordiger van het deputaatschap landelijk kerkelijk bureau in de bestuurscommissie torens voorzitter is.

2. De verhouding tussen het deputaatschap landelijk kerkelijk bureau en de bestuurscommissie enigszins wordt gewijzigd. Het deputaatschap landelijk kerkelijk bureau zal de generale synode 2001 hiervoor voorstellen doen. Deze voorstellen worden door de in de bestuurscommissie vertegenwoordigde deputaatschappen onderschreven.

3. Voorstellen

De bestuurscommissie landelijk kerkelijk bureau stelt u het volgende voor:

1. De bestuurscommissie landelijk kerkelijk bureau dank te zeggen voor haar in de verslagperiode verrichte werkzaamheden en die arbeid goed te keuren;
2. Br. Groeneveld dank te zeggen voor de uitstekende wijze waarop hij onder moeilijke omstandigheden zijn werkzaamheden als interim-manager uitvoerde;
3. Br. J. van den Berg eervol van zijn taak als voorzitter van de bestuurscommissie te ontslaan en hem dank te zeggen voor de door hem verleende gewichtige diensten;
4. De samenstelling, taken en bevoegdheden van de bestuurscommissie te wijzigen conform punt 3 van hoofdstuk 7. Toekomstige bestuurlijke vormgeving uit het rapport van het deputaatschap landelijk kerkelijk bureau.

BULAGE 110

Art. 213

Rapport 11 van commissie 6 inzake bestuurscommissie landelijk kerkelijk bureau

Uw commissie wil alle leden die in de afgelopen jaren bij de bestuurscommissie betrokken zijn geweest, of momenteel nog betrokken zijn, bedanken voor hun inspanningen om het landelijk kerkelijk bureau uit een dal te halen. In ons rapport 10 inzake deputaten LKB zijn hierover reeds enige zaken vermeld.

Aanvankelijk was uw commissie van mening dat het niet noodzakelijk was de bestuurscommissie voort te zetten. De werkzaamheden op het Landelijk Kerkelijk Bureau verlopen immers vele malen beter en gestroomlijnder dan enkele jaren geleden. Na overleg met enkele leden van de bestuurscommissie is uw commissie van mening dat het wenselijk is de commissie - in gewijzigde vorm - nog tot de volgende synode in stand te houden. Hiermee vervalt het voorgestelde besluit 5 in ons rapport 10.

Uw commissie acht het een goede zaak als de voorzitter van de nieuwe bestuurscommissie een lid van deputaten LKB is en de commissie diensgevolge ook verantwoording is verschuldigd aan deputaten LKB.

Uw commissie stelt voor de rapportage van de nieuwe commissie aan de generale synode van 2004 op te nemen in het rapport van deputaten LKB.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. De bestuurscommissie landelijk kerkelijk bureau en allen die daarbij betrokken zijn geweest of nog zijn dank te zeggen voor hun werkzaamheden.
2. De samenstelling, taken en bevoegdheden van de bestuurscommissie als volgt vast te stellen: Op bestuurlijk niveau fungeert een bestuurscommissie die bestaat uit één vertegenwoordiger van elk deputaatschap waarvoor personeel werkzaam is op het landelijk kerkelijk bureau. De directeur van het LKB woont de vergaderingen bij en verzorgt het secretariaat. De commissie komt ad hoc bijeen indien een lid of de directeur dit vraagt met vermelding van agendapunten; voorzover de onderwerpen ook van betekenis zijn voor de kwaliteit of andere deputaatschappen worden zij eveneens uitgenodigd. De commissie wordt voorgezeten door de vertegenwoordiger van deputaten LKB en rapporteert (mede door middel van haar vergaderverslagen) via de vertegenwoordigers aan de diverse participerende deputaatschappen. Tot de taken en bevoegdheden van deze commissie behoren:
  - het nemen van beslissingen in gevallen waarin in het hoofdenoverleg of het overleg tussen de directeur en medewerkers die rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van de deputaatschappen werken geen overeenstemming kan worden bereikt;
  - het adviseren over en het toetsen van beleid voor de aan de vertegenwoordigde deputaatschappen te leveren faciliteiten;
  - het adviseren over de vooraf aan deputaten toegezonden conceptbegroting van de aan de vertegenwoordigde deputaatschappen te leveren faciliteiten;
  - het coördineren van zaken van het LKB die van invloed zijn op het beleid van (één van) de vertegenwoordigde deputaatschappen of die leiden tot wijziging in de uitvoering daarvan;
  - het op verzoek van de directeur LKB nemen van besluiten over voorgelegde zaken en het hem geven van adviezen en ondersteuning;
  - het op elkaar afstemmen van het beleid van en de ontwikkelingen bij de afzonderlijke bureaus.

A.J. van der Wekken, rapporteur

BIJLAGE 120
Art. 215

**Aanvullend rapport 5D van commissie I
inzake voorstellen/amendementen ten aanzien van art. 69 K.O.**

A. Voorstellen

Vanuit de vergadering werden de volgende voorstellen gedaan:

Voorstel 1 (oudelingen A.J. de Jong, C. van Heel en K. van Smeden):

'Besluit: in de eredienst zullen de 150 psalmen gezongen worden, alsmede berijmde Schriftgedeelten, door de GS vast te stellen (volgens a t/m d in de huidige versie van de KO vermeld). Daarnaast staat het in de vrijheid van de kerken andere liederen te zingen die de toets van Schrift en belijdenis kunnen doorstaan. Daarbij zal de regel in acht worden genomen, dat de plaats van deze liederen in de eredienst ondergeschikt is aan die van de psalmen en andere berijmde Schriftgedeelten.'

Voorstel 2 (oud. M.H. Baan, ds. J. Van Amstel en oud. H. Bor):

'Besluit: een deputaatschap opdracht te geven onderzoek te doen naar de bereidwilligheid van de kerkenraden om, wanneer een eigen bundel naar Schrift en belijdenis zou worden samengesteld, men dan enkel en alleen zich aan die bundel te willen houden. Het deputaatschap dient hiervan verslag uit te brengen aan de volgende synode. Tot die tijd dient art. 69 ongewijzigd te worden gehandhaafd.'

Voorstel 3 (ds. J. Van Amstel, oud. M.H. Baan):

'Besluit: 1. toevoegen: 'of naar een zodanige bundel te verwijzen en deze aan te bieden aan de generale synode van 2004, opdat die synode een definitieve beslissing neemt.
2. zie boven voorstel 2

2 en 3 van het commissievoorstel vervallen'

Voorstel 4 (ds. D. Visser, oud. C. van Heel, oud. G. Schouten):

'spreekt uit:

1. dat het onjuist is te beweren dat alleen in het 'vrije lied' het (volle) heil in Christus kan worden bezongen;
2. de CGK in Nederland het 'vrije lied' weliswaar toestaan (de Schrift verbiedt het niet), maar niet verplicht achten (de Schrift gebiedt het niet);
3. als 2. van het commissievoorstel

'besluit:

1. het woord 'ondubbelzinnig' schrappen.'

Voorstel 5 (ds. C. D. Afdurft, A. P. van Langenvalde, H. de Bruijne, J. Bosch, oud. Geleijnse):

De generale synode kennis genomen hebbend van

1. ongewijzigd;
2. ongewijzigd;
3. ongewijzigd;

constaterende

1. ongewijzigd;
  2. ongewijzigd;
- de rest vervalt;

overwegende

1. ongewijzigd;
2. de woorden 'hetgeen te betreffen is' laten vervallen;
3. dat het volgens art. 64 ad 2. de taak van de kerkenraden is om de liturgische orde te bepalen;

van oordeel

dat het de taak van de kerkenraden is om aan de gemeente geestelijke leiding te geven in overeenstemming met Schrift en belijdenis;

besluit

art. 69 K.O. als volgt te wijzigen: In de eredienst zullen psalmen, gezangen en geestelijke liederen gezongen worden. De kerkenraad ziet er op toe dat de teksten van deze liederen naar Schrift en belijdenis is.'

Voorstel 6 (ds. R. Kok, J.P. Boten en A. K. Wallef):

De generale synode kennis genomen hebbend van

1. het rapport van deputaten voor revisie van de kerkorde, alsmede het corresponderende rapport van de synodale commissie;
2. de brief van de particuliere synode van het oosten dd. 21 mei 2001 met daarin als bijlage de door de classis Apeldoorn ingediende instructie inzake het kerkelijk lied;
3. de eerder genomen besluiten vanaf de generale synode 1980 inzake het kerkelijk lied;

constaterende

1. dat de generale synode van 1980 inzake het kerkelijk lied heeft uitgesproken dat de Heilige Schrift het zingen van liederen die niet rechtstreeks berijmde Schriftgedeelten zijn niet verbiedt, noch gebiedt;
2. dat geen principieel nieuwe argumenten voor het zingen van liederen in de eredienst worden aangedragen;

overwegende

- 1 en 2 ongewijzigd
3. als 4
4. als 5
5. als 7

van oordeel

1. dat door het niet veremen van art. 69 K.O. – door geen vrije liederen toe te staan – de eenheid van de kerken het best bevordert wordt, omdat anders de moeiten rond het zingen van liederen in de eredienst verschoven worden naar de plaatselijke gemeenten, hetgeen het probleem van de perforatie van de gemeentelijke grenzen alleen maar groter zal maken;
2. dat verwacht mag worden van kerken die zich, krachtens een kerkverband, vrijwillig gebonden hebben aan de bepalingen van de meerdere vergaderingen, dat zij de regelingen van de kerkorde zullen nakomen;

besluit

1. om in de huidige situatie geen uitbreiding te geven aan het bepaalde in art. 69 K.O.;
2. een beroep te doen op de kerken geen andere liederen te zingen in de eredienst dan bepaald is in art. 69 K.O.

B. bespreking voorstellen door commissie

De visie van uw commissie (verwoord in rapport 5D) is door de bespreking ter vergadering (helaas) alleen maar bevestigd, namelijk dat het bijna onmogelijk lijkt een echte uitweg te zoeken. Binnen onze commissie zijn er dezelfde verschillen van mening als binnen uw vergadering.

Aan de ene kant de opvatting om het 'vrije lied' ook 'vrij' te geven. Dat wil zeggen dat alleen de plaatselijke kerkenraad een roeping heeft om te toetsen. En al ligt de eenheid van de kerk niet in het gezang, het gaat er ook niet buiten om, in ieder geval niet wat de beleving van een aantal gemeenten betreft. Daarom wil uw commissie de lijn vasthouden, die in het verleden altijd gegolden heeft, namelijk dat de generale synode uiteindelijk een voorstel zal doen namens en voor het hele kerkverband. Vandaar dat uw commissie (ook al hebben sommigen persoonlijk een andere voorkeur) voorstel 5' niet overneemt en evenmin voorstel 1'. Dit laatste voorstel volgt twee sporen: een gedeelte stelt de generale synode vast en een ander deel wordt dan aan de vrijheid van de plaatselijke gemeente overgelaten.

Aan de andere kant is binnen uw commissie ook gesproken over het feit dat we de gevolgen van het 'vrijgeven' van het 'vrije lied' ook niet zullen moeten onderschatten. Dat kunnen we niet afdoen met te zeggen dat de Schrift het 'vrije lied' niet verbiedt. We weten allemaal dat dit 'vrijgeven' van liederen gevoeliger ligt dan dat we deze gevoeligheid met een beroep op deze uitspraak van tafel zouden hebben gevoegd. Binnen uw commissie leeft de mening dat als werkelijk de 'vrije liederen' zullen worden 'vrijgegeven' dat er gemeente(n)(leden) zullen zijn die zich (nog meer) vervreemd zullen voelen in hun eigen kerkverband.

Uw commissie is van mening dat daarom de nodige voorzichtigheid betracht dient te worden, terwijl we aan de andere kant wel een poging hebben te doen om uit de 'impasse' te komen.

Daarom neemt uw commissie voorstel 3' en dus ook voorstel 2' over, evenals de intentie van voorstel 6', zoals u dat uit onderstaand commissievoorstel kunt opmaken.

Wat voorstel 4' betreft: uw commissie neemt dit over, behoudens de uitdrukking 'niet verplicht achten'. We spreken uit het wel toe te staan, maar er geen voorstander van te zijn.

C. Gewijzigd commissievoorstel

Het oorspronkelijke commissievoorstel is op de volgende punten gewijzigd, o.g. bijgesteld:

De generale synode

spreekt uit

1. dat het onjuist is te beweren dat alleen in het 'vrije lied' het (volle)heil in Christus kan worden bezongen,
2. de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland het 'vrije lied' weliswaar toestaan (de Schrift verbiedt het niet), maar niet voorstaan (de Schrift gebiedt het niet);
3. dat het weliswaar gezien de kerkelijke praktijk die ontstaan is nuttig kan zijn een naar Schrift en belijdenis verantwoorde liedbundel samen te stellen;

bestaat

1. art. 69 K.O. thans niet te wijzigen;
2. een deputaatschap voor het kerkelijk lied in te stellen en dit deputaatschap op te dragen:
  - a. leden te selecteren waarvan de inhoud in overeenstemming is met de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis en tevens de mogelijkheid te onderzoeken of voor een dergelijke selectie verwezen zou kunnen worden naar een reeds bestaande bundel;
  - b. onderzoek te doen naar de bereidwilligheid van de kerkeraden om, wanneer een dergelijke selectie in art. 69 K.O. wordt opgenomen, zich voor de keuze van het lied in de eredienst te beperken tot het in art. 69 K.O. bepaalde;
  - c. de resultaten van deze selectie en dit onderzoek te rapporteren aan de generale synode van 2004;
3. de kerken te verzoeken leden die men in de selectie zou willen hebben opgenomen aan deputaten toe te zenden.

M.J. Kater, rapporteur

BILAGE 121
Art. 216, 220, 222

Aanvullend rapport 5B van commissie I inzake voorstellen betreffende de redactie van de afzonderlijke artikelen van de kerkorde

Uw commissie dankt alle indieners van de voorstellen voor redactionele wijzigingen. Het is ondeerlijk en (naar de mening van uw commissie en het moderamen) ook onnodig om alle voorstellen te voorzien van een commentaar in dit aanvullend rapport. Alle ingediende voorstellen zijn allereerst besproken binnen uw commissie en daarna nog een keer in overleg met deputaten. In het onderstaande overzicht treft u aan welke aanvullende wijzigingen uw commissie, met instemming van deputaten, aan uw vergadering voorstelt. Zij dienen dus toegevoegd te worden aan wat reeds in rapport 5B vermeld stond.

(wijzigingen/aanvullingen cursief)

- In art. 4, sub 2 wordt geschreven: "DE deputaten .....". Deze uitdrukking is door deputaten voorgesteld om aan te geven dat zij 'volledig' aanwezig dienen te zijn. Daarom art. 49 ook in die zin aanpassen: "Ook zullen zij bij voorkeur volledig aanwezig zijn bij de peremptoire examens..."
- Art. 11: een 'e' achter 'bijzonder'. (Verder in afwachting van nadere studie nog niet het woord 'verplaatst' vervangen door 'toegemaakt')
- Art. 15 en art. 79: beide "de dichtsbijgelegen gemeente"
- Art. 21: "volken die nog niet voor het christelijk geloof zijn gewonnen" i.p.v. "volken die nog niet met het christelijk geloof in aanraking zijn gekomen"
- Art. 23: "... vertroosten, vermanen en onderwijzen, onder andere met het oog op de avondmaalsviering"
- Art. 31: de vergadering die een overgens in de juiste vorm ingediend verzoek tot revisie niet in behandeling neemt, handelt daarmee in strijd met het recht. Bovendien neemt de vergadering, die constateert, dat niet een element in geding wordt gebracht dat eerder buiten beschouwing was gebleven of onvoldoende was overwogen, in feite het revisieverzoek in behandeling, om het vervolgens af te wijzen op deze gronden. Voorstel: de laatste alinea van art. 31 schrappen.
- Art. 52/53: gewoon 'Formulieren van Enigheid' laten staan
- Art. 61: "... van een godvruchtige wandel. Dit geldt ook voor hen die uit zusterkerken komen".
- Art. 70: het woord 'wettige' is hier inderdaad ten overvloede toegevoegd. Kan weggelaten worden.
- Art. 75: "... advies vraagt aan de classes of de kerkvissitoren?"

• Art. 79: "... zullen ouderlingen en diakenen na voorafgaand onderzoek... verstond of hun ambt gezet worden..." (dus wijziging van de plaats van deze twee zinsdelen)

• Art. 86: dit artikel wel handhaven. Te denken daarbij valt aan het nut van een dergelijke bepaling bij de zendingskerken dan wel buitenlandse kerken met wie wij een bepaalde relatie hebben.

Uw commissie stelt uw vergadering voor om nu allereerst de redactie van de artikelen als één geheel vast te stellen, waarna vervolgens de inhoudelijke discussie kan plaatsvinden t.a.v. de afzonderlijke artikelen, om zo tot de besluiten te komen als vermeld aan het slot van rapport 5B. Met dien verstande dat besluit a. – afhankelijk van de uitkomst van de bespreking inzake art. 69 K.O. – aangevuld dient te worden met: "... behoudens art. 69 K.O."

M.J. Kater, rapporteur

BILAGE 122
Art. 221

Rapport 5C van commissie I (Opleiding en kerkorde) inzake een onderdeel van het rapport van deputaten voor de revisie van de kerkorde

Dit rapport behandelt opdracht c van de opdracht gegeven aan deputaten voor revisie van de kerkorde door de generale synode van 1998:

"een onderzoek te doen naar de wijze waarop de stipte naleving van de artikelen en bepalingen van de kerkorde bevordert kan worden"

Enkele opmerkingen:

Dat deputaten allereerst aansluiten bij opdracht a: "... de wijze waarop deze dient te worden nageleefd" lijkt uw commissie een juiste keuze. Wellicht verdient het aanbeveling t.z.t. de paragrafen 8.2 tot en met 8.4 te gebruiken in voorlichtingsmateriaal dat het nieuw te benoemen deputaatschap zal gaan verzorgen.

Als het gaat over het bevorderen van een stipte naleving van de artikelen en bepalingen, is het goed uw vergadering eraan te herinneren dat uit de oorspronkelijke instructie ook vermeld stond: "en hoe gehandeld dient te worden indien de kerkorde niet wordt nageleefd" (Acta 1995, art. 37). Uit de het verslag van de bespreking destijds is niet te achterhalen waarom deze woorden weggelaten zijn (zoals blijkt uit art. 43, Acta 1995). Wellicht heeft het te maken met de vrees die destijds geuit werd dat de kerkorde zal gaan functioneren als een wetboek van strafrecht, compleet met sancties (zie ook wat deputaten opmerken onder 8.5.2 in hun rapport). Het verklaart in ieder geval, naar de mening van uw commissie, dat er met geen woord gerept wordt over 'hoe er gehandeld dient te worden indien de kerkorde niet wordt nageleefd'. Er is uitsluitend (conform de gegeven opdracht) nagedacht over het bevorderen van een stipte naleving.

Deputaten zien toewijding daarbij als een van de voornaamste taken. De overwegingen vermeld in paragraaf 8.7 leiden vervolgens uw commissie inderdaad toe dat de conclusie gerechtvaardigd is dat een permanent deputaatschap voor kerkrecht en kerkorde bij kan dragen aan toerusting met het oog op de naleving van de kerkorde. Daarbij maakt uw commissie twee kanttekeningen:

- de visag blijft of het toch niet nodig is om enkele aanwijzingen te geven inzake de vraag 'hoe te handelen bij niet naleven?', omdat anders de indruk gewekt zou worden dat gedacht wordt vanuit het (nooit weer gebleken) principe 'bouw scholen, en u kunt de gevangenen sluiten';
- het aantal taken van het nieuw te benoemen deputaatschap zoals vermeld in 'voorstel 7' (in hoofdstuk 9: Voorstellen) is wel wat veel en bovendien overlappen een aantal genoemde taken wel wat, zodat uw commissie een beperking aangebracht heeft in het aantal. Deputaten hadden daar geen moeite mee, zo bleek desgevraagd.

Uw commissie stelt u daarom voor:

1. om het bestaande deputaatschap voor de uitgave van de kerkorde op te heffen en een permanent deputaatschap voor kerkrecht en kerkrecht in te stellen, dat zowel een sturende als een coördinerende functie zou kunnen vervullen in de toerusting van ambtsdragers en gemeentelieden;
2. dit nieuw in te stellen deputaatschap op te dragen:

het verzorgen van de uitgave van de kerkorde:

  - a. het ontwikkelen van een doelmatig informatief beleid en het (doen)ontwikkelen van toerustingsmateriaal ten behoeve van ambtsdragers en gemeentelieden en voor de publicatie daarvan gebruik te maken van De Waker en Ambtelijk Contact;
  - b. het verzamelen en in kaart brengen van aandachtspunten met betrekking tot (de uitgave van) de kerkorde, die vanuit de kerken worden ingebracht;

- c. het zich bezinnen op deze aandachtspunten alsmede de vragen zoals verwoord in paragraaf 1.4.7 van het rapport van deputaten voor revisie van de kerkorde en daarvan verslag te doen aan de generale synode van 2004;
- d. het uitbrengen van kerkrechtelijk advies.
3. het nieuw in te stellen deputaatschap voor de kerkorde op te dragen een overzicht te maken van alle synodale besluiten vanaf 1947 en aanbevelingen te doen t.a.v. bepalingen die eventueel revisie behoeven;
4. dit deputaatschap op te dragen de publicatie te overwegen van twee edities van de kerkorde, namelijk:
- één editie ten dienste van met name kerkenraden bevattend alle geldende synodale bepalingen en alle instructies, modellen etc.
  - één editie ten dienste van met name gemeentelieden zonder bovengenoemde instructies en modellen;
5. dit deputaatschap op te dragen om voortaan eventuele weglatingen en toevoegingen in het voorwoord van de kerkorde te verantwoorden;
6. dat de generale synode voortaan zal aangeven welke besluiten van de generale synode in de kerkorde dienen te worden opgenomen of te worden weggelaten;
7. in dit deputaatschap (in ieder geval te benoemen enkele deputaten voorheen behorend tot het deputaatschap voor de uitgave van de kerkorde alsmede enkele deputaten voorheen behorend tot het deputaatschap voor revisie van de kerkorde. Dit met het oog op de inbreng van reeds aanwezige kennis en de opdrachten die voortvloeien uit eerdere werkzaamheden van deze deputaatschappen;

M.J. Kater, rapporteur

BIJLAGE 123
Art. 223

Rapport van de deputaten voor de uitgave van de kerkorde

Deputaten verzorgden in de afgelopen periode een nieuwe uitgave van de kerkorde, die eind 1999 verscheen. Daarin zijn de wijzigingen, zoals aangegeven door de synodes van Zierikzee 1995 en Haarlem-Noord 1998, verwerkt. Alhoewel de arbeid van deputaten voor de revisie van de kerkorde in de nabije toekomst wellicht opnieuw een heruitgave tot gevolg zal hebben, kan hierop niet gewacht worden; de beschikbare oplage bleek nl. volledig te zijn uitverkocht.

Ook voor de nieuwe uitgave werd wederom samengewerkt met uitgeverij Buitjen en Schipperheijn te Amsterdam.

Deputaten hebben kennis genomen van onderstaande punten, die in een volgende editie van de kerkorde verwerkt dienen te worden:

- a. In bijlage 7 (art. 18) art. 4 betreffende de uitvoeringsregeling van het studiefonds worden onder bepaling 7 lid 1 en 2 onjuiste percentages genoemd inzake de terugbetaling van de lening, namelijk 80% (lid 1) resp. 20% (lid 2). Lid 1 moet luiden: "Van de renteloze lening ad 6 wordt 30% van de lening afgebouwd in gelijke delen over het aantal jaren dat de aanvrager de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland dient tot het 65ste levensjaar". De eerste zin van lid 2 moet zijn: "Van de renteloze lening ad 6 moet 70% als renteloze lening in 15 jaar worden terugbetaald". (Zie hiervoor het Besluitboekje van de synode van Haarlem-Noord 1998, blz. 20).
- b. In bijlage 38 (rechtspositie kerkelijk werkers), Algemene Bepalingen, art. 3 lid 3, wordt als eerste ondertekenaar van de arbeidsovereenkomst genoemd: "werkgever (1)". Dit moet zijn: "werkgever (2)". Vgl. art. 2.
- c. In bijlage 42 is een concept-beroepsbrief opgenomen. De synode van Zierikzee 1995 heeft op voorstel van deputaten financiële zaken besloten in deze concept-beroepsbrief enige wijzigingen aan te brengen en tevens een bijlage toe te voegen (Acta art. 224 lid 4, blz. 112). De tekst van de wijziging, inhoudende dat de punten a, t/m d, vervangen worden door de punten a, t/m h, alsook van de bij de beroepsbrief behorende bijlage, staat vermeld op blz. 523 van de Acta van Zierikzee 1995 (bijlage 82.5.1.). Deze gegevens zullen in de eerstvolgende editie van de kerkorde alsnog worden opgenomen.

Deputaten danken de oplettende lezers voor hun attente kennisgeving in dezen.

Deputaten stellen u voor:

1. opnieuw deputaten voor de uitgave van de kerkorde te benoemen; dit onder verwijzing naar het voorstel inzake een nieuw te vormen deputaatschap, zoals beschreven in het rapport van de deputaten voor de revisie van de kerkorde;
2. deze deputaten te machtigen tot het opnieuw uitgeven van de kerkorde met de wijzigingen en aanvullingen waartoe uw vergadering besluit; dit eveneens onder verwijzing naar het onder 1 genoemde rapport;

3. aan de scribae synodi op te dragen deze deputaten zo spoedig mogelijk na de sluiting van de synode in kennis te stellen van de wijzigingen, aanvullingen etc. waartoe u besluit.

H.J. Seldemuis, voorzitter
Mw. C.Th. Boerke, secretaris
P.D.J. Buijs
J.C.L. Stamewid

BIJLAGE 124
Art. 223

Rapport 6 van commissie 1 (Opleiding en kerkorde) inzake het rapport van deputaten voor de uitgave van de kerkorde

Uw commissie heeft met dankbaarheid kennis genomen van de werkzaamheden van dit deputaatschap alsmede van het feit dat oplettende lezers deputaten gewezen hebben op de punten, zoals vermeld in het deputationenrapport.

Zoals blijkt uit het rapport van deputaten voor de revisie van de kerkorde zal het nieuw in te stellen deputaatschap de taak van dit deputaatschap voor de uitgave van de kerkorde overnemen (zie rapport 5C van commissie 1).

Uw commissie stelt u daarom voor:

1. de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en hen te bedanken voor het verrichte werk;
2. het deputaatschap voor de uitgave van de kerkorde op te heffen;
3. hun werkzaamheden onder te brengen in het deputaatschap voor kerkorde en kerkrecht en met het oog daarop een of meerdere van de huidige deputaten voor de uitgave van de kerkorde te benoemen;
4. aan de scribae synodi op te dragen dit deputaatschap zo spoedig mogelijk na de sluiting van de synode in kennis te stellen van de wijzigingen, aanvullingen etc. waartoe de synode besluit.

M.J. Kater, rapporteur

BIJLAGE 125
Art. 226

Rapport 11A van commissie 3 (Pastoraat en eredienst) inzake het rapport van de generaal synodale commissie inzake misbruik van pastorale en andere gezagsrelaties

Uit de vergadering van de generale synode kwamen de volgende twee voorstellen:

Voorstel br. D. Kooie tot wijziging besluit 6:

6. de gedragscode, zonder deze het karakter van kerkelijke wetgeving toe te kennen, te aanvaarden als morele richtlijn voor predikanten en andere kerkelijke werkers en deze met een begeleidend schrijven betrokken en de kerken aan te bieden;

Voorstel br. R. Procee tot wijziging besluit 9:

Commissievoorstel 9 aan vullen met; ten einde te overwegen deze belangrijke onderwerpen in het studieprogramma een plaats te geven.

Uw commissie heeft deze voorstellen besproken. Het voorstel van br. Kooie neemt de commissie niet over. Reden: in besluit 6 is geen sprake van een codex, maar van een code.

Het voorstel van br. R. Procee neemt de commissie niet over. De commissie is van oordeel dat de voorgestelde formulering juist een afzwakking betekent van het besluit 9 in het commissierapport. Daarnaast vertrouwt de commissie erop dat het oustorium van de Theologische Universiteit haar verantwoordelijkheid zal nemen.

Aanvulling op art. 14.2 van 'Ontwerp voor een klachtenprocedure':

De kerkenraad volgt in principe het advies van de klachtencommissie. Indien de kerkenraad op grond van zwaarwegende argumenten niettemin van het advies zou willen afwijken, dan bericht hij dit gemotiveerd aan de klager en de commissie. Klager (of bij onvermogen van de klager de commissie als haar/zijn vertegenwoordiger) kan zich zondig beroepen op de classis.

H. van den Heuvel, rapporteur

BIJLAGE 126
Art. 230, 241, 256

Goed Nieuws voor de Stad

Rapport van deputaten voor de problematiek in de grote steden
uitgebracht aan de generale synode van Leeuwarden 2001

1. Inleiding: oog voor de stad

1.1 Toen en nu

Een enkeling herinnert het zich nog:

- straten vol kerkgangers op weg naar de zondagse kerkdienst;
- volle kerken;
- grote groepen jongeren die met Pinksteren belijdenis doen.

Maar de meesten kennen alleen een ander beeld:

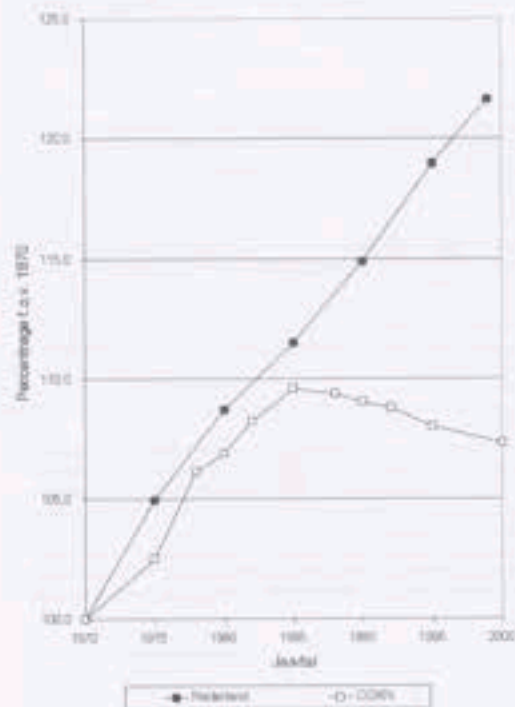
- gezinnen die wegtrekken uit de stad;
- lege banken in de kerk;
- kerken die moeten sluiten;
- uit de straat gaat maar een enkeling naar de kerk.

Het is inmiddels in Nederland een triest patroon geworden.

Ook aan de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland (CGKN) is de teruggang niet voorbijgegaan; het ledental daalt al jaren (zie de onderstaande grafiek):

- er zijn langdurige vacatures voor ouderlingen en diakenen;
- sommige preekplaatsen kunnen slechts met grote moeite in stand gehouden worden;
- in het afgelopen jaar gingen twee kerken in de Randstad definitief dicht.

Irwoners van Nederland en leden CGKN

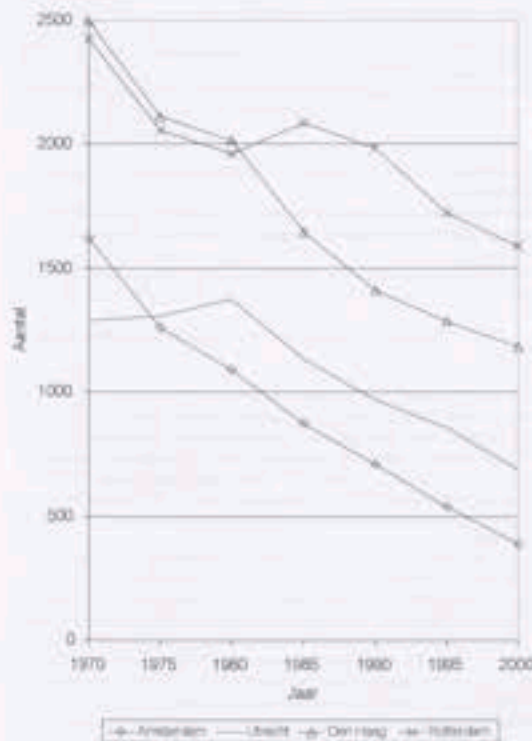
De problemen voor de kerk zijn het grootst in de vier grote steden en manifesteren zich daar het eerst en het duidelijkst.

1.2 Het probleem wordt aan de orde gesteld

De problemen van de kerken in de grote steden kwamen het eerst op de tabel van kerkelijke vergaderingen door dat de kerken in Amsterdam in 1994 een commissie instelden om te onderzoeken of er iets aan de nood van de kerken in de stad gedaan kon worden. In eerste instantie ging het hier om het steeds rijpender geworden probleem van de voorziening in de ambten. Deze nood werd vervolgens op de klassis aan de orde gesteld. De klassis bracht de particuliere synode (PS) van het Westen ervan op de hoogte.

In bijgaande figuur wordt het ledenverloop van de Christelijke Gereformeerde kerken in de vier grote steden weergegeven, als illustratie van het probleem.

CG-leden in de vier grote steden

De particuliere synode (PS) van het Westen stelde in 1995 een commissie in om de nood nader te onderzoeken en verslag van haar bevindingen te doen. In 1997 besloot de PS, na kennis genomen te hebben van de rapportage, waaruit de ernstige situatie van de kerken in de steden bleek, een instructie naar de generale synode (GS) te sturen.

In de instructie werd de synode gevraagd goede aandacht te geven aan de problematiek van de kerken in de grote steden. Voorgesteld werd om aan een daarvoor in aanmerking komend of eventueel in te stellen deputaatschap de opdracht te geven te onderzoeken hoe de kerken in de grote steden konden worden bijgestaan.

1.3 De opdracht van de synode

Op de generale synode van 1996 was men overtuigd van de nood van de kerken in de grote steden. De instructie van de PS van het Westen werd – met enkele kleine wijzigingen – overgenomen. In het commissierapport wordt vermeld: De moeite om de vreugde van het gemeente-zijn te beleven wordt in deze gemeenten in het bij-

zonder ervaren door het specifieke karakter van de nood die er heerst. De roep die uit het rapport tot de synode komt, vraagt om meeleven van het geheel van de kerken.

De synode sprak ten slotte het volgende uit:

'De generale synode

kennis genomen hebbend van

- a. de instructie van de particuliere synode van het westen inzake de problematiek van de kerken in de grote steden;
- b. het daarbij behorende rapport van de door de particuliere synode ingestelde commissie ter bestudering van de nood van de snel kleiner wordende Chr. Geref. kerken in de grote steden;

overwegende

- a. de grote zorg over de toekomst en mogelijkheden van voortbestaan van de Chr. Geref. kerken in de grootstedelijke gebieden;
  - b. de grote vragen rond de blijvende levensvatbaarheid van de kleiner wordende kerken in de grootstedelijke gebieden, waar de secularisering van de samenleving zich als zeer sterk manifesteert;
- gelet op
- a. de moeite van deze kleiner wordende gemeenten om een eigen predikant te behouden of predikantvacatures vervuld te krijgen vanwege onvoldoende financiële middelen;
  - b. de moeite van deze gemeenten om blijvend op verantwoorde wijze in de vervulling van de bijzondere ambten te voorzien;

besluit

1. deze noden en moeiten in de voorbode en het meeleven van de kerken aan te bevelen;
2. een deputaatschap te benoemen met de instructie om
  - a. eventueel in overleg met daartoe geëigende deputaatschappen na te gaan op welke wijze de kerken in grootstedelijke gebieden kunnen worden bijgestaan om onder de zegen van de Here als lichaam van Christus te blijven functioneren;
  - b. op de generale synode van 2001 m.b.t. de pastorale, missionaire, diaconale, financiële en kerkordelijke aspecten van de problematiek met voorstellen te komen die het voortbestaan en de blijvende levensvatbaarheid van deze kerken dienen.

De synode benoemde tot leden van het deputaatschap: J. Bosch, H. de Bruijne, G.J. Capellen, P.J. den Hertog, G. van Putten, W.J. Quist, C.J. Verharen en B. Witzier.

1.4 Werkwijze van het deputaatschap

De afgelopen twee jaar is er door het deputaatschap intensief vergaderd. Dertien vergaderingen zijn in Amersfoort en Utrecht gehouden. W.J. Quist kon slechts in beperkte mate aan de vergaderingen deelnemen. A. van der Vegt was bereid om als toegevoegd secretaris werkzaamheden voor het deputaatschap uit te voeren.

Al in een vroeg stadium stufte het deputaatschap op ingrijpende vragen. Wat is de nood van de grote steden precies en waardoor is die nood ontstaan? Wat zijn de redenen van teruggang in lidental en waarom treden nauwelijks nieuwe leden toe? Zijn er verschillen tussen de grote steden? Zijn er nog kerken in de stad waar sprake is van groei? Welke factoren spelen daarbij een rol?

Al spoedig werd duidelijk dat het nagaan van deze zaken veel tijd, maar ook deskundigheid zou vragen. Overwogen werd om een gedegen onderzoek in te stellen. Aanwankelijk werd gedacht aan grootschalig onderzoek, waarbij de kerken in de grote steden zouden worden geplaatst in het kader van alle Christelijke Gereformeerde (CG) kerken. Daarvoor waren echter de financiën niet beschikbaar en het zou ook zo veel tijd hebben gevergd dat het onderzoek niet vóór de synode klaar zou kunnen zijn. Besloten werd tot een minder uitgebreid, maar wel grondig onderzoek. Aan diverse deputaatschappen werd advies gevraagd. Er werden enkele kritische kanttekeningen gezet, maar de reacties waren overwegend positief. Van de deputaatschappen evangelisatie en hulpverlening in binnen- en buitenland, van de kerken van Amsterdams, Amsterdam-Nieuw-West, Groningen, Utrecht-C, en Zwolle en van enkele individuele givers kwam financiële steun. Door de medewerking van S. Paas en S.J. Wierda werden de kosten aanzienlijk kleiner, waardoor het mogelijk werd om een goed onderzoek te verrichten, waarbij negen steden werden betrokken. De kosten van het onderzoek konden geheel uit de binnengekomen bijdragen worden betaald.

Deputaten gaven aan bureau VriSch-TA de opdracht om in samenwerking met het bureau Boon Advies onderzoek te doen naar aspecten van groei en krimp van de kerken in de grote steden. Dit onderzoek werd verricht onder de naam Vitaal 2000.

Numerieke gegevens werden door A. van der Vegt verzameld en verwerkt.

Deputaten werkten in vier secties:

- Sectie a verzamelde numerieke en demografische gegevens.
- Sectie b begeleidde het onderzoek.
- Sectie c inventariseerde de schriftgegevens.
- Sectie d verzamelde en bestudeerde literatuur over de kerk in de stad.

Na studie, onderzoek, het bijwonen van conferenties, het bezoeken van kerken en overleg met andere deputaatschappen kon uiteindelijk het rapport met voorstellen worden vastgesteld.

1.5 De opzet van het rapport

Het deputaatschap heeft gekozen voor een beknopte rapportage met een literatuurlijst en het onderzoeksvraagstuk van Vitaal 2000 als uitvoerige bijlagen. De indeling van dit rapport is als volgt:

- Hoofdstuk 1: Voorgeschiedenis, opdracht van de synode en werkwijze van deputaten.
- Hoofdstuk 2: Stad en kerk in de bijbel.
- Hoofdstuk 3: Kerk en stad in de praktijk.
- Hoofdstuk 4: Het onderzoek Vitaal 2000.
- Hoofdstuk 5: De balans opmakend.
- Hoofdstuk 6: Voorstellen aan de generale synode.

1.6 Goed Nieuws voor de stad

Wie bezig is met de situatie van de kerk in de grote stad kan al spoedig ontmoedigd raken. Voor gemeenleiden in de stad is het een bijzonder moeilijke tijd. Maar ook de maatschappelijke problemen in de stad zijn niet gering. De werkelijkheid geeft grote zorg.

Het Woord van God leert ons echter om niet uit te gaan van de 'onheilsteiter', maar van de heilsfeiten. De apostel Petrus wijst in zijn eerste brief de ontmoedigde christenen, die een minderheidsgroepering in de samenleving vormen, op de grote daden van God zoals die in het bijzonder in de opstanding van Christus tot openbaring zijn gekomen (1 Petrus 1). Dat geeft christenen moed. Tegelijkertijd mag het Goede Nieuws van Christus' overwinning op zonde en dood telkens opnieuw bekend gemaakt worden (1 Petrus 2). Dat Goede Nieuws geeft de kerk in de stad hoop en froos en kan voor de stad tot zegen zijn wanneer het in geloof aanvaard wordt en als eruit geleefd wordt.

2. Stad en kerk in de bijbel

2.1 De bijbel: richtlijn

Omdat de bijbel voor heel ons denken, ook dat over de stad, onze richtlijn is, worden in dit hoofdstuk enkele schriftgegevens over de stad naar voren gehaald. Nu onze wereld steeds meer verstedelijkt en omdat ook in de grote steden het evangelie van Jezus Christus moet klinken, is het van belang te zien hoe de bijbel over de stad spreekt.

2.2 Het Oude Testament

Vanaf het paradijs

De eerste mens wordt door God in een hof geplaatst. Hij wordt geroepen lankje te zijn en de aarde te vervullen. Dat roept de vraag op of een sterk gegroeide en niet gevallen mensheid het leven in een hof zou hebben voortgezet. Of zouden ook dan de voorzieningen van de stad nodig zijn geweest?

Na de val zat eerst het landelijk leven zich voort met Kain als landbouwer en Abel als herder. Nadat de vloek over Kain is uitgesproken richt deze de eerste stad, die hij de naam van zijn zoon Henoch geeft (Gen. 4:17). Wellicht heeft deze stad gefundeerd als woonplaats voor een deel van de nakomelingen van Kain. De tentenbouwer Jabel heeft bij de kudde gewoond en dat doet een landelijke omgeving vermoeden. De musicus Jubal en de metaalbewerker Tubal-Kain kunnen zowel in een stad als op het paltland hebben gewoond.

Na de zondvloed

Na de zondvloed vinden we Nimrod als een groot stedenbouwer. Gen. 10:10-12. Genesis 12 toont het hoogtepunt van de stedenbouw, met Babel en zijn toren als symbool van de menselijke hoogmoed. Maar toen 'daakte God neer' en verstrooide Hij de mensheid over de hele aarde.

Abraham wordt door God geroepen uit de stedelijke cultuur van Ur, later ook uit die van Haran, om als nomade te zwerven in het hem beloofde land. De steden in de geschiedenis van Abraham zijn meestal concentratiepunten van zondigheid. Sodom in Gen. 13:13 en in Gen. 18 en 19. Ook de stadskoningen die in Gen. 14 oorlog voeren worden als vijand aangeduid. Maar in datzelfde hoofdstuk komen we een andere stad en een andere koning tegen; Melchisedek de koning van Salem. Niet elke stad is Gode vijandig.

Het volk Israël en Jeruzalem

In de geschiedenis van de uittocht uit Egypte zijn de steden Pitom en Raamses plaatsen waar de Israëlieten worden uitgebuit en onderdrukt. Bij de intocht zijn de steden de plaatsen die moeten worden veroverd. Ze zijn bolwerken tegen de vestiging van Gods koninkrijk. Eenmaal veroverd zijn deze steden voor Israël een bescherming. Vooral Jeruzalem krijgt een bijzondere betekenis: de plaats waar God zijn intrek wil nemen om samen te wonen met zijn volk. Jeruzalem is bedoeld een beeld te zijn van de komende beloofde heilstaat. Maar ook deze stad, zo zeer door God geliefd, gaat ten onder aan afgoderij, verdrukking en zonde. Diverse profeten prediken er vele jaren en kondigen het oordeel aan. Maar ook wordt er een nieuwe toekomst aangekondigd, bijv. in de slotvisioenen van Ezechiel. In Zach. 2:4 vinden we een bijzondere profetie over Jeruzalem: het zal dorpsgewijs bewoond worden (S.V.), of als een open plaats. Er zijn geen muren te bouwen voor de zich steeds verder uitbreidende stad. God komt in het midden van Sion wonen (Zach. 2:10) en de open plaats biedt een veiligheid die groter is dan die van een omringde stad.

In de Psalmen wordt Jeruzalem op veel plaatsen bezongen als het centrum van Gods verkiezing en het toonbeeld van zijn genade: Psalm 46, 48, 79, 122, 147.

Steden buiten Israël

Als antipoden van Jeruzalem komen in het Oude Testament vooral Ninevi en Babel voor, de centra van wereldse macht, welfust en afgodisch ivert. Maar ook over Tyrus en Sidon wordt Gods oordeel uitgesproken. En toch zijn deze steden niet voorgoed verworpen. In Jona wordt dat duidelijk: God ontfermt zich als Ninevi zich bekeert. In Jer. 29:7 worden de ballingen in Babel opgeroepen voor de stad te bidden en de vrede ervoor te zoeken.

2.3 Het Nieuwe Testament

Jeruzalem

In het Nieuwe Testament bevinden we ons in het Romeinse rijk. Steden zijn van vitaal belang. Jeruzalem, hersteld na de ballingschap, is opnieuw het geestelijk centrum met de tempel als middelpunt. Aan het begin van het evangelie van Lucas staat Zacharias in de tempel, aan het eind ervan zijn de leerlingen voortdurend in de tempel, lovende God.

Toch wordt Jezus niet in Jeruzalem geboren, maar, zoals Micha profeteerde, in Betelehem. Hij groeit op in Nazaret en gaat wonen in Kafarnaüm. Hier wordt Jeruzalem gepasseerd. Jezus' prediking vindt voor een groot deel plaats in Galilea, ver weg van Jeruzalem. Maar steeds weer gaat Hij op naar Jeruzalem. Daar vinden ook zijn gewangeneming, zijn processen, zijn kruisdood, zijn opstanding en een deel van zijn verschijningen plaats. Maar na zijn opstanding komt Hij ook in Galilea bij de discipelen, op de berg en bij het meer.

De kerk vindt haar begin in Jeruzalem, als de uitstorting van de Heilige Geest juist daar plaatsvindt en het woord wast. Maar de kerk mag zich niet tot Jeruzalem beperken: door de vervolging zorgt God ervoor dat het Goede Nieuws de wereld in werd gebracht.

Jeruzalem is enerzijds de gewijde plaats waar het heil zich concentreert, anderzijds de weerspannige stad waarover het oordeel wordt aangekondigd.

Andere steden

In het Nieuwe Testament spelen ook andere steden een belangrijke rol. De verstrooide christenen gaan naar andere steden om daar het evangelie te verkondigen: Samaria, Antiochië, enz. In Antiochië vinden we de eerste zondende kerk.

Als Paulus op reis gaat, bezoekt hij de steden om daar het evangelie te verkondigen. Hij zoekt de centra op, de concentraties van bevolking. Hij prekt waar de mensen zijn: in de synagogen, op de pleinen, op de markt. Vanuit de steden zou de boodschap wel verder komen naar de omliggende gebieden.

Rome is voor Paulus een plaats waar hij heel graag heen wil om ook daar, in het hart van het Romeinse rijk, het evangelie te brengen. Hij komt er ook, zij het als gevangene, maar is wel in staat anderen over Jezus te vertellen.

In de Openbaring van Johannes vinden we brieven aan zeven steden, waar de kerk in de frontlinie staat. Elke brief is geschreven met het oog op de specifieke problemen van de kerk in die stad.

Het nieuwe Jeruzalem

De bijbel eindigt met het visioen van het nieuwe Jeruzalem dat uit de hemel neerdaalt. Dan komt de uiteindelijke heilstaat, de plaats waar God woont en die daarom geen zon en geen lempel nodig heeft. Deze stad heeft hoge muren en prachtige poorten, maar toch ook de trekken van de hof. Er is een rivier en er zijn vruchtdomen, het gelooft des levens. Een stad die tevens paradijs is!

2.4 Conclusies

- Het begrip stad heeft in de bijbel vaak alleen een geografische betekenis.
- De zonde manifesteert zich in de stad vaak op een bijzonder sterke manier.
- De stad kan, als cultuurdrager bij uitstek, ook veel zegen verspreiden.
- De stad is niet de uiteindelijke bestemming van de mens: er is geen absolute tegenstelling tussen hof en stad in het nieuwe Jeruzalem.
- Jezus geregelde opgaan naar Jeruzalem toont ons dat we de stad niet aan haar lot moeten overlaten.
- Na Pinksteren fungeren de steden als centra voor en van missionaire activiteiten.
- De rol van Antiochië in de geschiedenis van de kerk is van groot belang.
- De brieven aan de zeven gemeenten in de Openbaring van Johannes tonen dat de kerk in de stad in de frontlinie staat.

3. Kerk en stad in de praktijk

3.1 Urbanisatie

Ongeveer de helft van de 6 miljard wereldbewoners woont in steden. Er zijn meer dan 200 steden met meer dan een miljoen inwoners en meer dan 10 steden met meer dan 10 miljoen, enkele zelfs meer dan 20 miljoen, inwo-

ners. Nederland telt 16 miljoen inwoners. Daarvan woont ongeveer een derde in de zgn. Randstad, het gebied afgebakend door Rotterdam, Den Haag, Amsterdam en Utrecht. De verstedelijking, die een eeuw geleden op gang gekomen is en nu in een versneling is gegaakt, zal ook in de komende jaren aanhouden. Planologen bestuderen de mogelijkheden om de indeling in gemeenten en provincies te vervangen door een nieuwe bestuursstructuur voor de Randstad om de ontwikkelingen van de verstedelijking van het Westen van Nederland beter te kunnen beheersen. De Randstad behoort op wereldschaal qua grootte nog niet bij de grootste agglomeraties en zal daar volgens de statistische verwachtingen ook niet toe gaan behoren. De geboorteregeling is daarvoor de belangrijkste factor.

Het platteland wordt steeds meer een parkachtig gebied, gericht op ontspanning en toerisme. De agrarische sector wordt steeds meer teruggedrongen onder invloed van maatregelen van de Europese Unie en onder invloed van de marktwerking. Het is vaak goedkoper om zuivel, vlees en andere levensmiddelen te importeren dan ze zelf te produceren. Het woon-werkverkeer is drastisch toegenomen, dagelijks reisafstanden tussen 50 en 100 kilometer tussen werk en thuis zijn geen uitzondering meer. Slaapsteden verrijzen, rijke zakenmensen uit de stad kopen een tweede woning op het platteland in Friesland, Brabant of de Achterhoek.

3.2 Multiculturele Samenleving

Al sinds het ontstaan van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden kwamen buitenlandse groepen mensen hun heil in ons land zoeken. Portugese Joden, Franse hugenoten en zwerfvende groepen zigeuners zijn al op beroemde schilderijen van grootmeesters uit de Gouden Eeuw te zien.

De periode van de industrialisatie trok arbeiders naar de fabrieken in de stad, die vaak in sociaal erbarmelijke toestanden verkeerden. De opkomst van het socialisme en communisme aan het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw had hier alles mee te maken. De eerste groep Chinese kwam aan het begin van de 20e eeuw ons land binnen als rondreizende pindahandelaren. Het Marshall Plan en het wederopbouwprogramma na de Tweede Wereldoorlog zetten een nieuwe periode van verstedelijking in met o.a. massale sociale woningbouw. Het debacle van de Nederlandse politiek in Indonesië veroorzaakte een stroom van Indonesische en Molukse rijkgenoten, die daadren tijdelijk te komen. Met name de Molukkers hoopten op een eigen reputatie. In de jaren 50 kwamen Italiaanse ijverkoppen en steenbewerkers hun economisch heil in Nederland zoeken.

De groeiende economie leidde tot de eerste golf van buitenlandse gastarbeiders, vooral Spanjaarden, Portugezen en Turken. Aan het eind van de jaren 60 van de 20e eeuw werden die nog gezien werden als een tijdelijk fenomeen. Er kwamen Joegoslaven en Marokkanen bij. Het gezinssteringsbeleid van de regering was enerzijds een humane maatregel, anderzijds een signaal dat Nederland definitief op weg was een multiculturele samenleving te worden.

De moeilijke verzelfstandiging van Suriname en de Antillen leidde tot een mensenstroom naar Nederland: wel een derde van de bevolking van de Overzeese Gebiedsdelen vestigde zich in Nederland.

Door oorlogen, rampen en vervolgingen sloegen miljoenen in de wereld op de vlucht. Binnen de eigen landsgrenzen, binnen het eigen continent, maar ook naar andere continenten, zoals Europa. De opdracht om uit te gaan en de ganse schepping het Evangelie te verkondigen is in een bepaald opzicht eenvoudiger geworden. Vertegenwoordigers uit de hele wereld wonen nu in Nederland. Inwoners van Amsterdam spraken meer dan 140 talen en velen hebben Nederlands als tweede, maar vaker nog als derde taal.

De vrije vestiging binnen de Europese Unie betekent, dat Duitsers, Engelsen, Fransen, Nederlanders en andere Europeanen zich vestigen buiten hun eigen landsgrenzen. Ieren vinden werk in Brabant, Duitsers in Limburg. Nederlanders kopen huizen in Frankrijk, Spanje, Portugal en Griekenland om daar van hun pensioen te genieten of er te overwinteren.

3.3 De kerk in de grote stad

De grotere historische kerkgenootschappen in Nederland begonnen parallel aan de opkomst van het socialisme de relatie met de arbeidersbevolking te verliezen. Langzamerhand ontstond een kerk van hoger opgeleide middenklasse burgers, die zich eerst uit de stadscentra begonnen terug te trekken naar de buitenwijken en vervolgens naar kleinere plaatsen in de omgeving waar grote nieuwbouwwijken uit de grond werden gestampt.

De kerk als relevante gesprekspartner op het gebied van cultuur, wetenschap, economie was niet meer aanwezig in het hart van de stad. Vanuit het Reveil ontstond wel sociaal werk ten behoeve van wezen en sociaal zwakken en zo lieten christenen nog iets van de barmhartigheid van het Evangelie zien.

De studerende jeugd vond weinig steun en inspiratie vanuit de kerken bij het zoeken naar antwoorden op de nieuwe vragen van de veranderende samenleving. De Vrije Universiteit, ooit opgericht vanuit het Kuyperiaanse idealisme om op alle levensdomeinen het Evangelie te laten doorwerken, verloor haar innerlijke kracht. Evenals verreweg de meeste scholen, die ooit begonnen waren vanuit een protestants christelijke overtuiging. De secularisatie ontrok vele terreinen in de Nederlandse (Europese, Westerse) samenleving aan de christelijke invloedssfeer.

De anonimiteit van de stad, de toevloed van vele minderheidsgroepen, het wegtrekken van de middenklasse, het groeiende aantal inwoners hebben geleid tot allerlei vormen van criminaliteit, vandalisme, vernielingen, prostitutie. Alleen religieus en godsdienst worden beoelend en aangeprezen. Alleen vormen van sociale, psychologische en geestelijke nood vragen enorme inzet van sociale diensten en instellingen.

De traditionele kerken worstelen met terugloop in ledental, met moeite om ambtsdragers te vinden, met financiële zorgen rondom gebouwen, orgels en salarissen. Oude vormen en het gebruik van de 'taie Kinaäns' ver-

vreemde jongere leden. Vergrijzing slaat toe in veel stadsgemeenten. Diverse kerken sluiten de deuren. Kerkgebouwen functioneren vervolgens als winkels, groothandels in schoenen, moskeeën, kashbas of worden omgebouwd tot alternatieve wooneenheden.

Evangelische groeperingen lijken aan te sluiten bij het moderne levensgevoel door een laagdrempelige sfeer, door meer hedendaagse muziekstijlen, door het geven van een nieuwe impuls aan het ambt aller gelovigen; iedereen kan meedoen. Nieuwe megagemeenten ontstaan in de Randstad met 1000 of 2000 of meer leden, met eigen takken van sociaal werk, zendingwerk of evangelisatiebedelingen. Er komen nieuwe vormen als huiskerken, co-gemeenten, Internetgemeenten. Er zijn lokale TV-uitzendingen van kerkdiensten in diverse talen. Buitenlandse minderheden nemen hun eigen kerken mee. In de Randstad zijn vele soorten kerken te vinden: Chinese, Portugese, Spaanse, Ghanaese, Iraanse, Engelstalige en internationale.

Sommige traditionele gemeenten gooien het toer om. De kwaliteitskenmerken van de door Christian Schwarz ontwikkelde gemeentecopbouwtheorie worden als meestal langs het eigen functioneren gelegd. Honderden predikanten in het land laten zich inspireren door principes en methoden van de Willow Creek Community Church. Alphacursussen worden ingezet om relaties te leggen met ongelovige vrienden. Het Evangelie is niet dood in de grote steden van Nederland. De zoekende multiculturele samenleving wil relevante antwoorden van levenswijze, warme christenen. Er zijn kerken te over om stadszending een nieuwe invulling te geven.

3.4 Mogelijkheden voor de kerk in de stad

In de literatuur zijn allerlei ontwikkelingen beschreven, waarvan de conclusie valt te trekken dat, na de periode waarin interkerkelijke bewegingen en evangelisch organisaties de toon aangaven, nu de tijd rijp is om te werken vanuit plaatselijke gemeenten, in netwerkrelaties met andere gemeenten en met adviseurs van specialisten. Enkele categorieën zullen de komende jaren van groot belang zijn.

a. Nadruk op gebed, evangelisatieplatform, DAWN

Het belang om als christenen in interkerkelijk verband voor de eigen stad te bidden wordt benadrukt en er ontstaan netwerken van gebed doordat mensen elkaar via telefooncirkels en e-mail informeren over gebedsonderwerpen en elkaar oproepen daarvoor te bidden. In enkele plaatsen bestaat een evangelisatieplatform, een plaats waar christenen samen uitdagingen en mogelijkheden voor het bereiken van de stad met het evangelie bespreken. De organisatie DAWN (Discipling A Whole Nation, vroeger VisNed) benadrukt het belang van het lokaliseren van 'witte vlekken' en het samen de geestelijke strijd aangaan om mensen voor Christus te winnen.

b. Stadszending vanuit de eigen gemeente

Er moet een visie voor de eigen buurt ontwikkeld worden. De kerk moet niet het gebouw zijn waar de gemeenteleden kilometers vandaan wonen en waarmee de buurtbewoners geen enkele relatie hebben. De eigen gaven en mogelijkheden van de gemeente om de buurt te bereiken moeten worden ingeschat en ingezet. Het kerkgebouw moet multifunctioneel worden ingezet voor de buurt, bijvoorbeeld voor dagopvang van kleine kinderen, inloopmogelijkheid voor daklozen, huiswerkbegeleiding voor schooljeugd, taalcursus voor buitenlanders, alphacursus voor vrienden van gemeenteleden. Andere mogelijkheden zijn het houden van relevante seminars voor zakenlieden of bepaalde beroepsgroepen. Voor zulke programma kunnen stagiaires, kortverbanders en zomerteams worden ingezet.

c. Gemeentestichting in 'witte vlekken'

Vanuit de eigen gemeente, samen met gemeenten van eigen denominatie of gelijkgezinde richting, nieuwe gemeenten stichten in nieuwbouwwijken met Nederlanders of oude buurten met buitenlanders. Verschillende methoden worden gehanteerd:

- een kern vormen van christenen die er al wonen;
- gelovigen vragen gericht in een bepaalde buurt te gaan wonen, waarbij de kerk hen ondersteunt, o.a. met gebed;
- acties op allerlei manieren;
- buitenlandse kerken vragen om assistentie in de vorm van een zendingswerker, bijvoorbeeld om een gemeente voor Iraniers te kunnen starten (aansluiting taal en cultuur);
- flexibele gemeentemodellen: voor mensen die op zondagmorgen vroeg niet kunnen komen, een speciale dienst houden op zondagmiddag; samenkomsten in huizen zijn goedkoop en persoonlijk en voor grotere activiteiten of samenkomsten huren we een buurtcentrum.

d. Strategische actie gericht op een bepaalde doelgroep of met een bepaalde methode van werken: Gezamenlijke actie van kerken met een gespecialiseerde organisatie om bijvoorbeeld wijkgericht kinderwerk of jeugdwerk op te zetten in de hele stad of om in bepaalde buurten de kerken te assisteren met gemeentestichting of om in andere buurten met behulp van een andere kerk sociale nood te lenigen. Interkerkelijke programma's op de lokale radio en tv, gecombineerd met websites en telefoondiensten.

3.5 Aanstekelijke voorbeelden

De Wegwijzer in Almere

In Almere-Buiten is een nieuwe gemeente ontstaan die graag aansluiting zou vinden bij het verband van de CGKN. In 1994 is daar onder leiding van evangelist A. Meulmeester een project gestart dat gesteund werd door

de Gereformeerde Gemeente in Lelystad, met financiële steun van de stichting Renmeester. Door kinderwerk, een christelijke boekhandel, bijbelcursussen en bijbelstudies heeft zich nu een gemeente 'De Wegwijzer' gevormd die een wekelijkse samenkomst heeft met momenteel ca. 60 mensen. Onder verantwoordelijkheid van de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente in Lelystad zijn er tot nu toe twee diensten geweest waarin belijdenis van het geloof werd afgelegd en de volwassendoop werd bediend. De gemeente ziet uit naar het moment waarop zij geïnstitueerd kan worden en de ambten zullen functioneren. In de toekomst wil men expliciet naar binnen en naar buiten gericht zijn. De belangrijkste onderdelen van het functioneren van de gemeente zijn erediensten, kleine groepen, pastoraat en kinderwerk.

International Christian Fellowship in Rotterdam-Charlois

Sinds begin 2001 heeft de CGK Rotterdam-Charlois een wijkgemeente met Engels als voertaal. Deze wijkgemeente is ontstaan uit diensten die sinds 1996 door de Stichting International Christian Fellowship (ICF) werden belegd. Eenmaal per maand wordt een dienst gehouden die via koptelefoon vertaald wordt in het Farsi. Er wordt dan ook een getuigenis of lied in het Farsi ten gehore gebracht. Er komen momenteel tussen de 40 en de 60 mensen in de diensten, van wie de helft allochtonen zijn, vooral Afrikanen. Vaste voorganger is Th. Visser, evangelisatiecoördinator van Charlois. De basis van het gemeentelieven wordt gevormd door diverse celgroepen. Verder wordt iedere woensdagmiddag een kinderclub gehouden. Tenslotte werken sinds 2001 twee vrouwelijke evangelisatiewerkers van de gemeente onder prostituties en onder tennissen. Er wordt duidelijk de behoefte gevoeld een zelfstandige gemeente te zien ontstaan, die zich vooral richt op het bereiken van allochtone medelanders, die 40% van de Rotterdamse bevolking vormen. Idealerweise zou er een groep medewerkers moeten komen afkomstig uit verschillende etnische groepen, zodat met behulp van etnisch leiderschap kan worden gezocht naar een voor de verschillende bevolkingsgroepen gevoelige manier om het evangelie aan hen te communiceren. Visser zal het proces van gemeentestichting verder begeleiden.

NHK Rotterdam Delfshaven

De Nederlands Hervormde kerk van Rotterdam Delfshaven zag na de Tweede Wereldoorlog het ledental steeds dalen. Dat leidde aan het eind van de 20e eeuw tot bezinning en uiteindelijk tot een plan. De conclusie groeide de kerk in een oude stadswijk heeft enkel toekomst als zij er wil zijn voor iedereen. Als zij de openheid niet wil, zal ze wegvloeden en tenslotte verdwijnen. Natuurlijk geldt dat voor elke kerk. Maar hier werd het existentieel zo gevoeld (citaat uit de scriptie van W. Aansen, Zoekt de vrede voor de stad).

Een predikant met een missionaire opdracht werd beroepen, een evangelist werd aangesteld en een missionair diaconaal werker werd benoemd. De evangelist kreeg met name de taak om onder de allochtonen te werken. Naast bezoeken, open maaltijden, kinderwerk, middagen voor buitenlandse vrouwen wordt ook gebruik gemaakt van bijbelcursussen en een bijbelwinkel. Ook op diaconaal gebied wordt belangrijk werk verricht. Inmiddels is het gelukt de naarwaartse spiraal te doorbreken en mogen gesigeld nieuwe gemeenteleden begroet worden.

CGK Groningen

De CGK Groningen vertoont in zijn ledenverloop een zeer opvallende kerk in 1995. Na jarenlange daling is in dit jaar een stijging van het ledental opgetreden van gemiddeld ca. 65 personen per jaar. Verreweg de meeste mensen die sinds 1995 aansluiting bij CGK Groningen hebben gevonden, waren eerst lid van een andere kerk. Er zijn twee belangrijke categorieën overkomsten aan te wijzen:

- velen die in hun eigen gemeente niet (meer) vanuit het Woord gevoeld werden, ontdekten dat dit in de CGK wel gebeurde;
- velen die voorheen aan de rand stonden van de eigen gemeente, kwamen door persoonlijke contacten weer met de CGK in aanraking en werden vooral door de erediensten getrokken.

Ook diverse mensen zijn uit 'de wereld' tot geloof gekomen en zijn, na belijdenis van hun geloof te hebben gedaan, als volwassenen gedoopt.

Als we kijken naar de manier van gemeente-zijn in Groningen, dan valt het volgende op.

- De erediensten worden inspirerend gevonden, zowel door leden van de gemeente als door niet-leden.
- De verkondiging is persoonlijk, staat midden in de tijd van vandaag en is begrijpelijk zowel voor gemeenteleden als voor gasten.
- In de gemeente functioneert een systeem van kleine groepen waardoor veel mensen van binnen en van buiten de gemeente aan een kleine groep deelnemen. Deze groepen hebben als doel de deelnemers te laten groeien: naar God, naar elkaar en in de alledaagse praktijk van geloven.
- In twee sterk gesecculariseerde wijken krijgt men ingang bij de bewoners door middel van clubs voor kinderen en tennissen.
- De kerkenraad heeft het aangedurfd om de kerkelijke organisatie volledig te reorganiseren; wel moet opgemerkt worden dat het nog wel enige tijd zal vergen voor deze reorganisatie goed en wel is ingeburgerd.
- Tenslotte heeft de kerkenraad uitgesproken zich te willen laten leiden door de driestag boven-, binnen-, buiten-, en in de komende jaren uitgesproken aandacht te geven aan 'buiten'.

Missionair Diaconaal project Amsterdam

Op 1 januari 1995 werd een missionair diaconaal project gestart door de Nederlands Hervormde Jeruzalemkerk, de Nederlands Gereformeerde kerk en de Christelijke Gereformeerde kerk van Amsterdam-Nieuw-West. Dit project kreeg een vervolg op 1 januari 2000. Meer dan bij het eerste project werd ervoor gekozen om de gemeente bij het project te betrekken. Dit komt al in de naam van het project tot uitdrukking: 'Binnenste buiten'. Men wil in verkondiging, toerusting en gebed aandacht besteden aan de missionaire roeping van de gemeentelieden. Met name in de Westwijk worden activiteiten opgezet. Prioriteit wordt gegeven aan het kinder- en tienerwerk. Er wordt gewerkt met huiswerkgroepen, een tienersociaal, een 'rock solid'-programma, een kinderclub en een kinderkamp, open maaltijden, een alpha cursus, gemeentegroei groepen en themabijeenkomsten. Een evangelist is aangesteld om al deze activiteiten te begeleiden. Er wordt melding gemaakt van een groeiend aantal contacten in de wijk en interesse in het christelijke geloof.

Redeemer Presbyterian Church in New York

In hartje New York is sinds 1989 de Redeemer Presbyterian Church gevestigd. Deze kerk is ontstaan door gemeentestichting op initiatief van de Mission to North America (een soort IZB/GZB) van de Presbyterian Church in America. Vanaf het eerste begin is deze kerk zowel gericht op christenen als op niet-christenen. Momenteel heeft Redeemer ruim 800 leden en komen er ongeveer 3000 mensen in de drie zondagse erediensten. 'Binnen' en 'buiten' gaan voortdurend samen. Uit onderzoek blijkt dat drie specifieke aspecten van de gemeente zijn van Redeemer ook voor Nederland belangrijk zijn.

- Ten eerste betreft dat de identiteit. De identiteit van Redeemer kan worden getypeerd met drie trefwoorden: christocentrisch, eschatologisch en contextueel. Men is ervan overtuigd dat de kerk zowel boodschap als boodschapper van het Koninkrijk van God is.
- Ten tweede betreft dat de wijze van gemeentebouw. Spieerpunten daarin zijn bij Redeemer:
  - a. de erediensten – altijd afgestemd op christenen en niet-christenen;
  - b. de kleine groepen – deze vormen de ruggengraat van de gemeente;
  - c. vorming en toerusting – zowel voor mensen van buiten de kerk als voor leden van de gemeente.
- Ten derde heeft Redeemer gemeentestichting zeer hoog in het vaandel. Nog maar kort geleden zelf door gemeentestichting ontstaan, is men nu druk in de weer met het stichten van nieuwe gemeenten op diverse plekken in en buiten New York. Gemeentestichting is voor Redeemer de beste manier om mensen met het Evangelie van Jezus Christus te bereiken en de stad te veranderen door dit Evangelie.

Nieuwe initiatieven voor gemeentestichting in Nederlandse steden

Boven hebben we al twee voorbeelden gepresenteerd van gemeentestichting in Nederlandse steden (Almere en Rotterdam). Er zijn bovendien diverse nieuwe initiatieven gaande. Vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederlands Gereformeerde Kerk (NGK) Akmaar wil men proberen om in de Zaanstreek, waar de kerk nauwelijks nog voet aan de grond heeft, een aantal gemeenten samen te voegen tot één nieuwe gemeente die ook in missionair opzicht weer kan functioneren. Vanuit de CGK Utrecht-Centrum, de NGK Utrecht en de CGK Maarsse wil men, voornamelijk uit missionaire motieven, in het nieuwe stadsdeel Leidsche Rijn zien te komen tot gemeentestichting, waarbij levens gehoopt wordt op een participatie van de Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt) (GKV), S.J. Wierda heeft het beroep naar de CGK Amsterdam aangenomen, waarbij onderzoek naar en activiteiten voor mogelijke gemeentestichting tot zijn opdracht behoren. De GKV Amsterdam-Centrum en de GKV Amsterdam-Zuid/West proberen bij de eigen gemeenten, de klassis, de PS en de generale synode (GS) draagvlak te creëren om tot gemeentestichting te komen in de Amsterdamse stadsdelen Gassperdam en De Akker.

4. Het onderzoek Vitaal 2000

4.1 Een onderzoek was nodig

Een belangrijk deel van de activiteiten van de deputaten was gericht op het onderzoek Vitaal 2000, dat in de loop van 1999 en 2000 is uitgevoerd. Het rapport van dit onderzoek is als bijlage bij dit rapport gevoegd. Het doel was het achterhalen van factoren die van invloed zijn op de krimp en groei van grootstedelijke Christelijke Gereformeerde Kerken. Dit hoofdstuk geeft een summier samenvatting van het resultaat. Het onderzoek heeft zich gericht op de kerkelijke situatie in negen steden: de vier grote steden, met ter vergelijking vijf andere steden: Eindhoven, Enschede, Groningen, Haarlem en Zwolle. Het is uitgevoerd door een onderzoeksteam bestaande uit C.M.J. Boon, S. Paas, M. Visch en S.J. Wierda, met ondersteuning van K.L. van der Zeijden-Gelleyse en S.J. W. Grimmer Eting.

4.2 Beschrijving

Het eerste hoofdstuk van Vitaal 2000 bevat een beschrijving van de situatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de negen onderzochte steden. Deze beschrijving is per stad geordend, enerzijds volgens min of meer objectief vaststelbare gegevens als afname / toename van het ledental, vergrijzing en geografische spreiding van de gemeentelieden en anderzijds volgens meer subjectieve gegevens, zoals het beeld dat de gemeente heeft van zichzelf. De gegevens die uit deze beschrijvingen naar voren komen, worden verbonden met een beschrijving van landelijke ontwikkelingen in de CGK en tevens met de ontwikkeling van het aantal inwoners per

stad. Daarbij wordt ook steeds een vergelijking gemaakt met de ontwikkeling van het ledental van andere gereformeerde kerken in de onderzochte steden.

Uit de beschrijvingen blijkt dat de CGK in de meeste grote steden (sterk) krimpt. Voor wat betreft de Randstad is de situatie het ernstigst in Amsterdam, iets minder ernstig in Den Haag en relatief gezien het minst ernstig in Rotterdam. Verder is vergrijzing in iets mindere mate een probleem (niet in alle gemeenten). Tenslotte is de sterke geografische spreiding van de gemeentelieden voor sommige kerken (m.z. in Rotterdam en Eindhoven) belemmerend voor het gemeentelieven.

Deze problemen hebben tot gevolg dat het moeilijker wordt om het gemeentelieven te organiseren; om ambten te vervullen enzovoort. De nood is in verschillende gemeenten op dit punt erg hoog, vooral in Amsterdam. Dit leidt tot moedeloosheid, spanningen en verdriet in veel grootstedelijke gemeenten.

Er zijn ook plaatsen waar de kerk groeit, zoals in Groningen en Zwolle. Verder zijn er in de andere steden, waar de CGK als geheel terugloopt, ook afzonderlijke gemeenten die stabiel weten te blijven (soms met een zeer lichte groei of daling). Voorbeelden daarvan zijn Den Haag-Rijswijk en (zinds kort) Amsterdam-Nieuw-West.

4.3 Analyse

Het tweede hoofdstuk van het onderzoek Vitaal 2000 bevat een analyse van de gegevens die uit de gemeenten naar voren komen, alsmede gegevens die langs andere wegen zijn verworven. Daarbij wordt in de eerste plaats gezocht naar factoren die oorzaak kunnen zijn van het krimpen van het ledental. Vervolgens wordt nagegaan wat de kenmerken zijn van gemeenten die wel groeien. Tenslotte wordt de analyse samengevat in een reeks conclusies en afgerond met een aantal schetsmatige aanbevelingen.

Factoren die van invloed zijn op het dalen van het ledental zijn deels algemeen (landelijk), deels ook gemeentebepaald. Algemene factoren die aantoonbaar hebben gezorgd voor een daling van het ledental van grootstedelijke Christelijke Gereformeerde Kerken zijn de veranderde functie van de grote stad in de afgelopen decennia, de veranderde bevolkingssamenstelling in de grote stad, vergrijzing, secularisatie en overloop naar andere kerken. De laatste drie factoren beïnvloeden heel duidelijk ook de negatieve ontwikkeling van het landelijk ledental van de CGK in de laatste jaren. Wat de gemeentebepaalde factoren betreft: het blijkt dat gemeenten die over de hele breedte nieuwe wegen zijn ingeslagen met het oog op het missionaire karakter van de gemeente en die bereid bleken op dit punt beleidsmatige veranderingen toe te staan, verhoudingsgewijs minder hebben geleden onder een afname van het aantal leden of zelfs zijn gegroeid. Ook gemeentebepaald is de mate van tevredenheid met het eigen functioneren en de visie voor de toekomst. Een directe relatie met krimp of groei is hier moeilijk aan te tonen, maar is ongebetwfeld aanwezig. Opvallend is in elk geval dat in de groeigemeenten Groningen en Zwolle relatief grote tevredenheid heerst over het eigen gemeentelieven.

De groeiende gemeenten in dit onderzoek zijn vooral Groningen en Zwolle. Zij laten zien dat een flexibele organisatiestructuur, met veel nadruk op de kwaliteit van het gemeentelieven en openheid naar buiten niet alleen de eigen leden stimuleert om te blijven, maar ook nieuwe leden aantrekt. Vooral de CGK van Groningen, toch getuurd in een van de tien meest verstedelijkte gebieden van Nederland, laat zien dat dit factoren zijn die ook in een grootstedelijke situatie van invloed kunnen zijn. Ondersteunend bewijs daarvoor levert Amsterdam-Nieuw-West, een gemeente die gelijkaartige trekken vertoont en recent weer aantrekt. Bij dit alles wordt overigens wel duidelijk dat de aantrekkingskracht van de genoemde gemeenten zich vrijwel uitsluitend uitstrekt tot eigen ex-leden, randkerkelijken en leden van andere kerken. Dat neemt niet weg dat er ook hoopgevende tekens zijn van belangstelling van buitenkerkelijken, vooral in Groningen en recent ook in Zwolle.

4.4 Conclusies en richtingen voor aanbevelingen

4.4.1 Verkantingen voor krimp

Verklaringen voor de vermindering van het aantal leden van de meeste grootstedelijke Christelijke Gereformeerde Kerken kunnen mensofkeerwijs worden gezocht in een zestal factoren, die hieronder volgen. Tevens wordt verwezen naar de nummers van paragrafen waarin de betreffende factor wordt uitgewerkt en toegelicht.

1. De veranderende functie van de (grote) stad vanaf de oorlog, maar zeker vanaf de jaren zestig (2.1.1-2.1.3; vooral 2.1.2). Dit heeft een uittocht van jonge gezinnen tot gevolg gehad, die tot op de dag van vandaag doorgaat. Het is overduidelijk dat deze ontwikkeling grote gevolgen heeft gehad voor het ledental van grootstedelijke Christelijke Gereformeerde Kerken.
2. De veranderende samenstelling van de bevolking in de steden (2.1.2); minder blanke middenklasse-gezinnen met kinderen en méér allochtonen, financieel minder welgestelden en financieel zeer welgestelden, alleenstaanden, jonge tweeverdieners en studenten. Het lijkt erop dat de CGK's in de grote steden deze nieuwe groepen niet hebben weten te bereiken en dus het verlies van hun oorspronkelijke populatie niet hebben kunnen opvangen.
3. Vergrijzing (2.1.1; 2.1.6). Weliswaar daalde het ledental in het Westen van het land al vanaf de jaren zestig (en in sommige gevallen vanaf de oorlog), maar aangenomen mag worden dat de landelijke daling van het aantal Christelijke Gereformeerden vanaf de jaren tachtig mede is beïnvloed door de daling van het aantal geboorten. Hoewel het aantal doopleden ten opzichte van het totale aantal leden uitsluitend geen volkomen indicatie is, valt toch op dat dit percentage is gedaald in de tweede helft van de vorige eeuw. Dat is gebeurd bij alle kleinere gereformeerde kerken, maar het sterkst bij de CGK: een afname van 12%. Aan het eind van

de jaren negentig werden er in de CGK jaarlijks gemiddeld 300 kinderen minder gedoopt dan aan het eind van de jaren zestig. Daarentegen noemt het sterftecijfer toe.

4. Secularisatie (2.1.1). Dit is een duidelijke factor in de ledenkrimp van de CGK als geheel. Vanaf 1965 hebben de CGK een negatief saldo van ruim 13.000 leden ten opzichte van de buitenkerkelijkheid en zijn er bovendien ongeveer 3.000 leden 'zoek' geraakt. De laatste jaren onttrekken zich ruim 400 leden per jaar aan de kerk. De tendens op dit gebied is zeker niet afnemend. Naar het zich laat aanzien, kan een belangrijk deel van de krimp van de kerken in het Westen door deze factor worden verklaard, al is secularisatie uiteraard niet een probleem van het Westen alleen.
5. Overgang naar andere kerken (2.1.1). Sinds 1985 hebben de CGK ook op dit gebied een negatief saldo. Sinds 1985 gaan er gemiddeld per jaar ruim 200 leden meer weg naar andere kerken dan er vanuit andere kerken binnen komen. Driekwart van dit 'saldo' heeft betrekking op doopleden.
6. Ontvreemding met (het beleid van) de eigen gemeente en spanningen, veroorzaakt door een discrepantie tussen de verwachtingen ten aanzien van de gemeente en de ervaren werkelijkheid (2.1.7; 2.3). Vermoedelijk ligt hier een diepere, psychologische oorzaak van kerkverlaten of het vernieuwen van het eigen kerkverband voor een ander.

De gegevens overziedend valt niet te verwachten dat deze factoren in de (nabije) toekomst zich ineens anders zullen ontwikkelen. Dit betekent dat de krimp in het Westen naar alle waarschijnlijkheid zal doorzetten en zich geleidelijk zal uitbreiden naar andere delen van het land. Deze laatste verwachting is gebaseerd op het navolgend karakter van de cijfers van de andere delen van het land ten opzichte van die van het Westen. Dit geldt vooral voor het geboorte- en sterftecijfer en het secularisatiesaldo (2.1.1). Kortom, een somber beeld.

4.4.2. Verklaringen voor groei

Hieronder volgen de (menselijke) factoren die in dit onderzoek zijn gevonden als mogelijke verklaringen van de groei van een gemeente. Ook bij deze factoren wordt verwezen naar paragrafen waarin een en ander wordt uitgewerkt en ondersteund. Benadrukt moet worden dat de genoemde factoren vanwege de onderlinge samenhang niet 'los verkrijgbaar' zijn. Ze kunnen het beste als één (viervoudige) factor worden gelezen.

1. Openheid voor vernieuwing (2.1.4; 2.2). In het onderzoek betrokken gemeenten die het minst gefecht zijn aan vormen en gewoontes, zijn in de afgelopen decennia het minst gedaald in ledenaantal of zelfs gestegen. Het gaat hier om een beleidsmatige en gemeentebrede vernieuwing, met het oog op de missionaire werkracht van de gemeente.
2. Gerichtheid naar buiten, tot uiting komend in een werkend en doordacht missionair beleid (2.1.5; 2.2). Gemeenten die een duidelijk verlangen hebben om naar buiten gericht te zijn en tevens dit verlangen hebben omgezet in beleid en concrete daden, verliezen verhoudingsgewijs minder leden en weten hier en daar zelfs groei te bereiken.
3. Een organisatiestructuur die zich kan aanpassen aan veranderende omstandigheden, alsmede de bereidheid om daarin energie te steken (2.2). Juist de groeigemeenten Groningen en Zwolle hebben niet alleen een hoge organisatiegraad, maar besteden verhoudingsgewijs ook veel tijd en aandacht aan het evalueren en aanpassen van deze organisatie. De genoemde gemeenten hebben het de laatste jaren aangedurfd hun complete organisatiestructuur drastisch te wijzigen. Vooral de nadruk op het werken met kleine groepen wordt hier nogal eens genoemd.
4. Striven naar hoge kwaliteit van het gemeentelieven (2.1.7). De groeigemeenten Groningen en Zwolle zijn op bijna alle onderdelen van het gemeentelieven zeer tevreden. Volgens de respondenten zijn er eigenlijk geen echt zwakke onderdelen. Daarin zijn deze gemeenten uitzonderingen. Ook beleidsmatig wordt duidelijk dat in deze gemeenten consequent wordt nagedacht over de kwaliteit van eredienst, pastoraat, kringwerk en dergelijke.

4.4.3. Richtingen voor aanbevelingen

De situatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de grote steden is bijna zonder uitzondering zeer ernstig. Ook is duidelijk geworden dat de problematiek die zich hier aftekent, niet alleen een probleem is van het Westen. Als de huidige ontwikkelingen zich doorzetten, zal zij zich uitbreiden naar andere delen van het land. In feite wordt uit de cijfers duidelijk dat dit proces al is begonnen, al zal dat plaatselijk nog niet altijd worden herkend. Dit betekent dat eventuele aanbevelingen niet alleen gelezen moeten worden als gericht op de randstedelijke situatie, maar ook van toepassing zijn op de CGK buiten de Randstad. Het probleem van de krimp van de grootstedelijke kerken is dus niet alleen om theologische of kerkhistorische redenen een probleem van de hele kerk.

Zonder dat het hier hoeft te komen tot een aantal uitgewerkte programmapunten, is het wel mogelijk op basis van de beschreven factoren van krimp en groei te komen tot een aantal richtingen waarin een aanpak van de grootstedelijke problematiek biedend en werkend gezocht moet worden. Voor de duidelijkheid: het gaat hierbij om een totaalpakket van maatregelen ("comprehensive approach"). Gezien de ernst van de problematiek zal het selecteren van een aantal maatregelen en het laten liggen van andere waarschijnlijk onvoldoende zijn. De aanbevelingen worden hieronder schetsmatig weergegeven. Uiteraard hebben zij nadere bestudering en uitwerking nodig. Daarbij moet benadrukt worden (wellicht ten overvloede) dat, zelfs wanneer deze en andere

maatregelen gezamenlijk en met inzet van alle beschikbare middelen worden nagestreefd, de weg lang en moeizaam zal zijn.

1. Ondersteuning vanuit de generatie synode
  - a. De GS zal, gezien de ernst van de problematiek en de vermoedelijke toekomstige uitbreiding van de problematiek naar andere delen van het land, het beleid ten aanzien van de grote steden tot een speerpunt van haar bezinning en activiteiten moeten maken.
  - b. Het vertropen in het kerkverband is in het algemeen niet groot in een behoorlijk aantal grootstedelijke gemeenten (z.s. 2.1.7). Er is bij hen duidelijk behoefte aan een meer ruimhartige houding van de generatie synode t.a.v. samenwerking met andere kerken en t.a.v. liturgische en missionaire vernieuwing.
  - c. Bovendien zal de GS het ontwikkelen en uitvoeren van een doordacht missionair beleid in de plaatselijke gemeenten hoge prioriteit moeten geven. Daarbij zal nadruk moeten liggen op een positieve houding van plaatselijke gemeenten. Juist op dit punt ligt namelijk vaak een discrepantie: er is weinig aandacht voor een naar buiten gekoerde houding, terwijl er wel veel aandacht is voor en verwachting van evangelisatie (2.1.7).
  - d. In haar pastorale zorg richting de grootstedelijke kerken zal het landelijk verband een antwoord moeten vinden op de onheilzame spanning tussen de eisen en verwachtingen die men voelt en de werkelijkheid die men ervaart. Men voelt enerzijds op zich gekomen de vragen ten aanzien van gemeente-zijn vanuit een ideaal (bijbels, missionair, vitaal), maar men wordt anderzijds dagelijks geconfronteerd met een heel andere realiteit. Er zal een zekere acceptatie moeten komen dat de situatie niet meer is wat hij was. Alleen vanuit een gelovige balans tussen verwachtingen en werkelijkheid (de veranderde cultuur, de veranderingen in de grote stad enz.) kan er op een verantwoorde manier worden gekeken naar de toekomst.
  - e. Het gebrek aan mensen is nijpend in een aantal grootstedelijke gemeenten. De kerk zal daarom moeten bevorderen dat gezinnen zich vestigen in de stad. Dit kan zij doen door visievorming, door het bereddelijken van roeping, door gerichte projecten en eventuele financiële ondersteuning.
  - f. Het landelijk verband zal, meer dan nu gebeurt, de grootstedelijke kerken moeten helpen op pastoraal, personeel, organisatorisch en financieel terrein en de mogelijkheden onderzoeken en toepassen om dat creatief te doen. Daarbij is haast geboden. Eventuele samenwerkingen tussen gemeenten in de grote stad en gemeenten daarbuiten zouden hier een plaats kunnen krijgen.
  - g. Het verdient wellicht aanbeveling om in bepaalde situaties te komen tot stichting van nieuwe gemeenten, in plaats van het revitaliseren van bestaande gemeenten. De GS zal die mogelijkheid moeten bestuderen en binnen afzienbare tijd tot een besluit daarnaast komen.
  - h. Concreet onderzoek is nodig (eventueel in samenhang met gemeentestichting) naar de manier waarop nieuwe groepen in de samenleving (i.h.b. allochtonen) bereikt kunnen worden. Hierbij zou aandacht moeten worden besteed aan allochtone kerken in de grote stad en eventuele samenwerkingen tussen deze kerken en CG-gemeenten.
  - i. Onderzocht zal moeten worden hoe het komt dat de CGK steeds minder aantrekkelijk wordt voor leden van andere kerken. Het landelijk verband zal in de leer moeten gaan bij plaatselijke kerken die wel aantrekkingskracht uitoefenen op leden van andere kerken. Dit niet om onze concurrentiekracht te vergroten, maar om iets te leren over wat een kerk voor zoekers aantrekkelijk maakt.
  - j. Opvallend is dat de GKV het in het algemeen 'beter' doet in de grote steden dan de CGK. De GS zal in haar overleg met de GKV er goed aan doen te achterhalen wat hiervan de oorzaak is en zich af te vragen of de CGK iets kan leren van de benadering door de GKV van de problematiek in de grote steden.

1. Theologische bezinning

Er is niet alleen een serie praktische maatregelen nodig. Uit gesprekken, de antwoordformulieren, maar ook uit allerlei literatuur en ervaringen met kerkelijk werk in de grote steden, blijkt dat rondom de stad ook een probleem van gebrek aan visie hangt. Gereformeerde kerken hebben in het algemeen theologisch een moeizame relatie met de grote stad. Aanbevelingen die daarmee samenhangen:

- a. Er zal theologische bezinning op gang moeten komen t.a.v. de verantwoordelijkheid van christenen voor de stad. Het overheersende vooroordeel t.a.v. de stad zal vanuit de kerken kritisch moeten worden benaderd. De gelegenheid die een eigen theologische opleiding daarvoor biedt, zal moeten worden benut.
- b. Bezinning is nodig t.a.v. het overwegend blanke karakter van de CGK en de noodzaak van het bereiken van nieuwe groepen.
- c. Met de twee voorgaande aanbevelingen hangt direct samen dat er in de theologische opleiding van predikanten grote nadruk zal moeten liggen op het belang en de praktische werking van een missionaire gemeente.
- d. De mogelijkheid om tot het stichten van nieuwe gemeenten in de stad te komen, zal theologisch en praktisch moeten worden onderzocht.
- e. N.a.v. de voorbeelden van groeiende gemeenten (2.2), zal moeten worden onderzocht en toegepast wat menselijkerwijs mogelijk is om leden vast te houden en nieuwe leden te trekken.
- f. In het algemeen zal de vraag naar de aansluiting bij de moderne cultuur een belangrijke rol moeten spelen in toekomstige bezinning (2.1.7). Dit mede gezien het feit dat ontwikkelingen in het Westen een voorbode zijn van ontwikkelingen elders.

de jaren negentig werden er in de CGK jaarlijks gemiddeld 300 kinderen minder gedoopt dan aan het eind van de jaren zestig. Daarentegen neemt het sterftecijfer toe.

4. Secularisatie (2.1.1). Dit is een duidelijke factor in de ledenkrimp van de CGK als geheel. Vanaf 1965 hebben de CGK een negatief saldo van ruim 13.000 leden ten opzichte van de buitenkerkelijkheid en zijn er bovendien ongeveer 3.000 leden 'zoek' geraakt. De laatste jaren onttrekken zich ruim 400 leden per jaar aan de kerk. De tendens op dit gebied is zeker niet afnemend. Naar het zich laat aanzien, kan een belangrijk deel van de krimp van de kerken in het Westen door deze factor worden verklaard, al is secularisatie uiteraard niet een probleem van het Westen alleen.
5. Overgang naar andere kerken (2.1.1). Sinds 1985 hebben de CGK ook op dit gebied een negatief saldo. Sinds 1985 gaan er gemiddeld per jaar ruim 200 leden meer weg naar andere kerken dan er vanuit andere kerken binnen komen. Driekwart van dit 'saldo' heeft betrekking op doopleden.
6. Ontvredenheid met (het beleid van) de eigen gemeente en spanningen, veroorzaakt door een discrepantie tussen de verwachtingen ten aanzien van de gemeente en de ervaren werkelijkheid (2.1.7; 2.3). Vermoedelijk ligt hier een diepere, psychologische oorzaak van kerkverlaten of het verlaten van het eigen kerkverband voor een ander.

De gegevens overzien valt niet te verwachten dat deze factoren in de (nabije) toekomst zich ineens anders zullen ontwikkelen. Dit betekent dat de krimp in het Westen naar alle waarschijnlijkheid zal doorzetten en zich geleidelijk zal uitbreiden naar andere delen van het land. Deze laatste verwachting is gebaseerd op het navolgend karakter van de cijfers van de andere delen van het land ten opzichte van die van het Westen. Dit geldt speciaal voor het geboorte- en sterftecijfer en het secularisatiesaldo (2.1.1). Kortom, een somber beeld.

4.4.2 Verklaringen voor groei

Hieronder volgen de (menselijke) factoren die in dit onderzoek zijn gevonden als mogelijke verklaringen van de groei van een gemeente. Ook bij deze factoren wordt verwezen naar paragrafen waarin een en ander wordt uitgewerkt en ondersteund. Benadrukt moet worden dat de genoemde factoren vanwege de onderlinge samenhang niet los verkrijgbaar zijn. Ze kunnen het beste als één (viervoudige) factor worden gelezen.

1. Openheid voor vernieuwing (2.1.4; 2.2). In het onderzoek betrokken gemeenten die het minst geheet zijn aan vormen en gewoontes, zijn in de afgelopen decennia het minst gedeeld in ledenaantal of zelfs gestegen. Het gaat hier om een beleidsmatige en gemeentebrede vernieuwing, met het oog op de missionaire werkracht van de gemeente.
2. Gerichtheid naar buiten, tot uiting komend in een werkend en doordacht missionair beleid (2.1.5; 2.2). Gemeenten die een duidelijk verlangen hebben om naar buiten gericht te zijn en tevens dit verlangen hebben omgezet in beleid en concrete daden, verliezen verhoudingsgewijs minder leden en weten hier en daar zelfs groei te bereiken.
3. Een organisatiestructuur die zich kan aanpassen aan veranderende omstandigheden, alsmede de bereidheid om daarin energie te steken (2.2). Juist de groeiende gemeenten Groningen en Zwolle hebben niet alleen een hoge organisatiegraad, maar besteden verhoudingsgewijs ook veel tijd en aandacht aan het evalueren en aanpassen van deze organisatie. De genoemde gemeenten hebben het de laatste jaren aangedurfd hun complete organisatiestructuur drastisch te wijzigen. Vooral de nadruk op het werken met kleine groepen wordt hier nogal eens genoemd.
4. Streven naar hoge kwaliteit van het gemeentelven (2.1.7). De groeiende gemeenten Groningen en Zwolle zijn op bijna alle onderdelen van het gemeentelven zeer tevreden. Volgens de respondenten zijn er eigenlijk geen echt zwakke onderdelen. Daarin zijn deze gemeenten uitzonderingen. Ook beleidsmatig wordt duidelijk dat in deze gemeenten consequent wordt nagedacht over de kwaliteit van erediens, pastoraat, kringwerk en dergelijke.

4.4.3 Richtingen voor aanbevelingen

De situatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de grote steden is bijna zonder uitzondering zeer ernstig. Ook is duidelijk geworden dat de problematiek die zich hier aftekent, niet alleen een probleem is van het Westen. Als de huidige ontwikkelingen zich doorzetten, zal zij zich uitbreiden naar andere delen van het land. In ditte wordt uit de cijfers duidelijk dat dit proces al is begonnen, al zal dat plaatselijk nog niet altijd worden herkend. Dit betekent dat eventuele aanbevelingen niet alleen gelezen moeten worden als gericht op de randstedelijke situatie, maar ook van toepassing zijn op de CGK buiten de Randstad. Het probleem van de krimp van de grootstedelijke kerken is dus niet alleen om theologische of kerkhistorische redenen een probleem van de hele kerk.

Zonder dat het hier hoeft te komen tot een aantal uitgewerkte programmapunten, is het wel mogelijk op basis van de beschreven factoren van krimp en groei te komen tot een aantal richtingen waarin een aanpak van de grootstedelijke problematiek biddend en werkend gezocht moet worden. Voor de duidelijkheid het gaat hierbij om een totaalpakket van maatregelen ("comprehensive approach"). Gezien de ernst van de problematiek zal het selecteren van een aantal maatregelen en het laten liggen van andere waarschijnlijk onvoldoende zijn. De aanbevelingen worden hieronder schetsmatig weergegeven. Uiteraard hebben zij nadere bestudering en uitwerking nodig. Daarbij moet benadrukt worden (wellicht ten overvloede) dat, zelfs wanneer deze en andere

maatregelen gezamenlijk en met inzet van alle beschikbare middelen worden nagestreefd, de weg lang en moeizaam zal zijn.

1. Ondersteuning vanuit de generale synode

- a. De GS zal, gezien de ernst van de problematiek en de vermoedelijke toekomstige uitbreiding van de problematiek naar andere delen van het land, het beleid ten aanzien van de grote steden tot een speerpunt van haar bezinning en activiteiten moeten maken.
- b. Het vertrouwen in het kerkverband is in het algemeen niet groot in een behoorlijk aantal grootstedelijke gemeenten (i.o.a. 2.1.7). Er is bij hen duidelijk behoefte aan een meer ruimhartige houding van de generale synode t.a.v. samenwerking met andere kerken en t.a.v. liturgische en missionaire vernieuwing.
- c. Bovendien zal de GS het ontwikkelen en uitvoeren van een doordacht missionair beleid in de plaatselijke gemeenten hoge prioriteit moeten geven. Daarbij zal nadruk moeten liggen op een geïntegreerde houding van plaatselijke gemeenten. Juist op dit punt ligt namelijk vaak een discrepantie: er is weinig aandacht voor een naar buiten gekeerde houding, terwijl er wel veel aandacht is voor en verwachting van evangelisatie (2.1.7).
- d. In haar pastorale zorg richting de grootstedelijke kerken zal het landelijk verband een antwoord moeten vinden op de onheilzame spanning tussen de eisen en verwachtingen die men voelt en de werkelijkheid die men ervaart. Men voelt enerzijds op zich afkomen de vragen ten aanzien van gemeente-zijn vanuit een ideaal (bijbels, missionair, vitaal), maar men wordt anderzijds dagelijks geconfronteerd met een heel andere realiteit. Er zal een zekere acceptatie moeten komen dat de situatie niet meer is wat hij was. Alleen vanuit een gelovige balans tussen verwachtingen en werkelijkheid (de veranderde cultuur, de veranderingen in de grote stad enz.) kan er op een verantwoorde manier worden gekeken naar de toekomst.
- e. Het gebrek aan mensen is nijpend in een aantal grootstedelijke gemeenten. De kerk zal daarom moeten bevorderen dat gezinnen zich vestigen in de stad. Dit kan zij doen door visievorming, door het benadrukken van roeping, door gerichte projecten en eventuele financiële ondersteuning.
- f. Het landelijk verband zal, meer dan nu gebeurt, de grootstedelijke kerken moeten helpen op pastoraal, personeel, organisatorisch en financieel terrein en de mogelijkheden onderzoeken en toepassen om dat creatief te doen. Daarbij is haast geboden. Eventuele samenwerkingen tussen gemeenten in de grote stad en gemeenten daarbuiten zouden hier een plaats kunnen krijgen.
- g. Het verdient wellicht aanbeveling om in bepaalde situaties te komen tot stichting van nieuwe gemeenten, in plaats van het revitaliseren van bestaande gemeenten. De GS zal de mogelijkheid moeten bestuderen en binnen afzienbare tijd tot een besluit dienaangaande komen.
- h. Concreet onderzoek is nodig (eventueel in samenhang met gemeentestichting) naar de manier waarop nieuwe groepen in de samenleving (i.h.b. allochtonen) bereikt kunnen worden. Hierbij zou aandacht moeten worden besteed aan allochtone kerken in de grote stad en eventuele samenwerkingen tussen deze kerken en CG-gemeenten.
- i. Onderzocht zal moeten worden hoe het komt dat de CGK steeds minder aantrekkelijk wordt voor leden van andere kerken. Het landelijk verband zal in de leer moeten gaan bij plaatselijke kerken die wel aantrekkingskracht uitoefenen op leden van andere kerken. Dit niet om onze concurrentievervalsing te vergroten, maar om iets te leren over wat een kerk voor zoekers aantrekkelijk maakt.
- j. Opvallend is dat de GKV het in het algemeen 'beter' doet in de grote steden dan de CGK. De GS zal in haar overleg met de GKV er goed aan doen te achterhalen wat hiervan de oorzaak is en zich af te vragen of de CGK iets kan leren van de benadering door de GKV van de problematiek in de grote steden.

1. Theologische bezinning

Er is niet alleen een serie praktische maatregelen nodig. Uit gesprekken, de antwoordformulieren, maar ook uit allerlei literatuur en ervaringen met kerkelijk werk in de grote steden, blijkt dat rondom de stad ook een probleem van gebrekkige visie hangt. Gereformeerde kerken hebben in het algemeen theologisch een moezame relatie met de grote stad. Aanbevelingen die daarmee samenhangen:

- a. Er zal theologische bezinning op gang moeten komen t.a.v. de veranderbaarheid van christenen voor de stad. Het overheersende vooroordeel t.a.v. de stad zal vanuit de kerken kritisch moeten worden benaderd. De gelegenheid die een eigen theologische opleiding daarvoor biedt, zal moeten worden benut.
- b. Bezinning is nodig t.a.v. het overwegend blanke karakter van de CGK en de noodzaak van het bereiken van nieuwe groepen.
- c. Met de twee voorgaande aanbevelingen hangt direct samen dat er in de theologische opleiding van predikanten grote nadruk zal moeten liggen op het belang en de praktische werking van een missionaire gemeente.
- d. De mogelijkheid om tot het stichten van nieuwe gemeenten in de stad te komen, zal theologisch en praktisch moeten worden onderzocht.
- e. N.a.v. de voorbeelden van groeiende gemeenten (2.2), zal moeten worden onderzocht en toegepast wat menselijkerwijs mogelijk is om leden vast te houden en nieuwe leden te trekken.
- f. In het algemeen zal de vraag naar de aansluiting bij de moderne cultuur een belangrijke rol moeten spelen in toekomstige bezinning (2.1.7). Dit mede gezien het feit dat ontwikkelingen in het Westen een voorbode zijn van ontwikkelingen elders.

3. Jongerenbeleid en algemene aanbevelingen
- Onderzocht zal moeten worden hoe het komt dat vooral jongere leden de overstap naar andere kerken maken.
  - Er zal duidelijk grote nadruk moeten komen te liggen op het jongerenbeleid en de vraag hoe de relevantie van christen- en kerk-zijn aan nieuwe generaties duidelijk kan worden. Kerken bij wie het jongerenbeleid aanslaat, kunnen hierin een gids zijn.

4.5. Tabellen en grafieken

De hoofdstukken 3 en 4 van het onderzoeksrapport bevatten statistieken, grafieken en tabellen, die de ontwikkelingen van de grootstedelijke Christelijke Gereformeerde Kerken meer gedetailleerd in beeld brengen.

4.6. Beschikbaarheid

Het rapport *Vitaal 2000* is te bestellen bij deputaten evangelisatie.

5. De balans opmakend

5.1. Afhankelijk en verantwoordelijk

Wie de gegevens van rapport *Vitaal 2000* onder ogen krijgt met de overzichten van dalende ledentallen van de kerken in de grote steden (en niet alleen daar, maar ook elders in het land), staat de schrik om het hart. Wat is er toch aan de hand? Hoe komt het toch dat al zoveel jaren achtereen het aantal christenen steeds kleiner wordt? En wat is er de oorzaak van dat vooral de ledentallen van de Christelijke Gereformeerde kerken in de grote steden dalen?

Komt in dit alles iets van een oordeel van God naar voren over de westerse samenleving? De vraag komt op: Zal Jezus nog geloof op aarde vinden, als Hij terugkomt? Wij God ons ook als Christelijke Gereformeerde Kerken iets duidelijk maken? Leven we dicht bij Hem? Zoeken we eerst Gods Koninkrijk en zijn gerechtigheid of zijn het andere zaken die bij ons prioriteit hebben? Onttrekken we ons aan onze verantwoordelijkheid die we hebben in de stad (zoals Jona eens naar Ninevê moest gaan)? Hebben wij als kerken oog voor de (geestelijke) nood van onze naasten? Houden we in ons kerk-zijn rekening met mensen die van God vervreemd zijn?

In de eerste plaats mag duidelijk zijn dat bij het zoeken naar oplossingen voor de nood van de kerken in de grote steden het besef niet mag ontbreken dat we in alles afhankelijk zijn van God. De nood van onze kerken mag ons brengen bij de God, die bewogen is met zijn wereld en die wereld zo lief had dat Hij zijn eniggeboren Zoon in de wereld zond. Van deze God mogen we hulp vragen en verwachten. Want Christus beloofde: 'En zie, ik ben met u al de dagen tot aan de voleinding der wereld.' Laten we in de huidige nood onze God zoeken in gebed en Hem aanroepen om hulp. Het zal daarom belangrijk zijn om in de erediensten en in samenkomsten van gesprekskringen en ook in ons persoonlijk leven God te zoeken en te vragen om zijn hulp en leiding.

In de tweede plaats hebben we te letten op onze eigen verantwoordelijkheid. We zullen er op moeten letten of in ons kerk-zijn bepaalde dingen anders moeten. Zelfgenoegzaamheid is niet op zijn plaats. Maar luisterend naar de bijbel, biddend om de leiding van de Heilige Geest en leidend op de tijd waarin we leven, zullen we moeten doen wat God nu van ons vraagt. Het is onze verantwoordelijkheid om het rijke evangelie door te geven op een eigentijdse wijze in een voor onze tijd heldere taal. We moeten daarbij de juiste zorg en aandacht geven aan de leden van onze kerken. Bovendien is het onze taak om alles te doen om onze ongelovige landgenoten te bereiken met het evangelie. Het van groot belang om als kerken ook in de steden in woord en daad present te zijn met het evangelie.

Daarbij mogen we leren van kerken die ook in deze tijd groeien. En gelukkig zijn er gemeenten waar sprake is van groei. En gelukkig zijn er ook gemeenten waar misschien geen sprake is van groei maar waar toch heel mooie en verblijdende dingen gebeuren. Het zijn dingen die ons moed en blijdschap geven en ons aansporen om ook nu ons als kerken alles te doen om het evangelie in de stad te laten klinken.

Eén ding is duidelijk. De tijd dringt. We kunnen en mogen ons nu niet aan de nood onttrekken die er in de steden is. In afhankelijkheid en met vertrouwen mogen we verder. We beseffen dat alleen God een omkeer kan geven. Daar bidden we om en zo mogen we onze verantwoordelijkheid op ons nemen.

Vanuit die gedachte zijn we tot de volgende overwegingen gekomen.

5.2. Overwegingen

- De situatie van de CG kerken in de grote steden is zorgwekkend: als er geen verandering komt zullen in de nabije toekomst meer kerken tot sluiting gedwongen worden.
- De problemen van de kerk blijven niet beperkt tot de steden, maar komen ook elders (met wat vertraging) aan de orde. De daling van het totale ledental van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland is niet alleen te wijten aan de teruggang in de steden.
- Het lukt niet om nieuwe leden te werven: zowel de huidige als nieuwe bewoners van de stad worden niet bereikt. In het verleden heeft de kerk in een 'christelijke' samenleving weinig godsnaam aan de verkondiging in de eigen omgeving. Nu de kerk in een geseculariseerde wereld omringd is door niet-christenen, is het contact met die buitenwereld niet tot stand gekomen. Nu de leden wegtrekken uit de stad bereiken we de 'vervangers' in de stad niet.

- Het lukt ons niet de eigen leden vast te houden, ook al vertrekken ze niet uit de stad: ze gaan naar een andere kerk of houden op met Jezus na te volgen.
- Veel leden van de stadskerken wonen niet (meer) in de stad, terwijl ze er wel kerken. De kerken zijn streekkerken, die met een klein aantal leden verspreid over een groot gebied moeten hebben als gemeenschap der heiligen te functioneren en die geen of weinig relatie hebben met de wijk waarin het kerkgebouw staat.
- Geconstateerd kan worden dat waar groei optreedt er ook sprake is van visie, beleid en motivatie om het beleid uit te voeren. Het is van belang voortdurend aandacht te geven aan beleid en visie.
- Hoewel de bijbel negatieve kanten van de stad tekent, biedt de stad ook iets moois. De bijbel begint met een tuin en eindigt met een stad. Als kerk mogen we de stad niet afschrijven, daar de bijbel dat ook niet doet.
- Er gaat ook zegen van de stad uit naar het land: zie Ee. 46 en Op. 20-22.
- Na Pinksteren worden de steden opgezocht als basis voor missionaire activiteiten. Daarin kan een aanwezig worden gelezen om ook nu de steden niet in de steek te laten.
- Veelbelovend lijken te zijn de kerken die vernieuwend beleid doorvoeren, missionaire en diaconale activiteiten ontplooiën en met meerdere werkers werken.
- Voor het beleid van de kerk is het diaconaal belangrijk, maar het kan niet zonder het missionaire.
- Missionair diaconaal werk is primair de taak van de plaatselijke gemeente.
- De kerk dient zich niet alleen te richten op de armen in de stad, maar ook op de weigesteden.
- Het etschen van nieuwe gemeenten kan leiden tot groei. Alkmaar, Antwerpen, Hoofddorp, Lochem en Scherpenzeel zijn CG voorbeelden. Hoofddorp is een voorbeeld van een baptistengemeente. Redeemer in New York is een voorbeeld in het buitenland.
- Een nieuwe aanpak is overeens veelbelovend: Charlois, Almere, baptistengemeente Drachten.
- Kerkelijke structuren zullen ruimte moeten bieden aan nieuwe ontwikkelingen in de kerken, in het bijzonder in de grote stad. Daarbij is vooral van groot belang dat er kan worden samengewerkt met andere kerken in missionaire en diaconale projecten, maar ook in te stichten nieuwe gemeenten.
- Het is van belang dat de kerk zich inspart om zich in echtheid en toewijding goed verzorgd te presenteren.
- We hebben als kerk het contact verloren met een deel van de veranderende maatschappij.
- Hoewel er hier en daar beweging is met hen die verloren gaan, is die ook vaak afwezig of zwak. Nederland is een zendingsgebied geworden en de kerken zijn veelal gericht op interne zaken.
- We hebben te weinig contact met minderheden en die niet gezien als doelgroepen voor de evangelieverkondiging.
- De kerk is van belang voor de stad, maar de stad heeft ook de kerk wat te zeggen. De kerk kan van de stad leren welke problemen er in de samenleving spelen.
- Het lijkt belangrijker om geld in mensen te steken dan in gebouwen.

6. Voorstellen

Deputaten stellen het volgende voor:

- De nood van de kleiner wordende gemeenten in grootstedelijke gebieden de hese kerk op het hart te binden en voorbede voor deze gemeenten te vragen.
  - Een deputaatschap grootstedelijke gebieden in te stellen, dat tot taak heeft:
    - het ontwikkelen van projecten in een of meer grootstedelijke gebieden, zoveel mogelijk in samenwerking met de plaatselijke kerken;
    - het begeleiden van het stichten van nieuwe gemeenten in de grootstedelijke gebieden, zoveel mogelijk in samenwerking met de plaatselijke kerken;
    - het ontwikkelen van deskundigheid;
    - het toerusten van de kerken in de grootstedelijke gebieden op het terrein van 'stadszending';
    - chief adviseren van de kerken in de grootstedelijke gebieden;
    - het betrekken van het gehele kerkverband bij de problematiek van de kerken in de grootstedelijke gebieden;
    - het bijstaan van de kerken in de grootstedelijke gebieden waar nodig.
- Te denken is aan een deputaatschap bestaande uit 5 door de generale synode te benoemen leden met een tot zake deskundige adviseur.
- Het verdient aanbeveling dat bedoeld deputaatschap o.a. een of meer projecten in steden opstart en begeleidt, i.s.m. een of meer van de hieronder bij punt 4 genoemde deputaatschappen, en een of meer contenties belegt, bijvoorbeeld met het rapport van *Vitaal 2000* als programma.
- Deputaten op te dragen een (parttime) medewerker aan te stellen met de geschikte kundigheid die deze deputaten bestaat in het uitvoeren van hun taak. Deze zou levens andere deputaatschappen kunnen adviseren over het inzetten van hun middelen in de stad. Bij voorkeur wordt daarbij gezocht naar een werker die daarnaast parttime ander kerkelijk werk in een grote stad verricht.
  - Deputaatschappen met raakvlakken aan de grote stedenproblematiek op te dragen, bijzondere aandacht te geven aan deze problematiek. Raakvlakken zijn er vooral met deputaten evangelisatie, ADMA, hulpverlening in binnen- en buitenland, zending, OBA, kerkjeugd en onderwijs (vooral met het oog op studenten in de stad), contact met de overheid (subsidie uit de overheidsfondsen voor protestantenbeleid).

5. Deputaten correspondentie met de buitenlandse kerken te vragen de nood van de Nederlandse kerken naar te leggen bij buitenlandse kerken opdat ook in dit opzicht handen en voeten wordt gegeven aan de mondiale gemeenschap van kerken.
6. Deputaten zending te verzoeken om initiatieven te ontplooiën voor werk onder allochtonen.
7. Deputaten onderlinge bijstand en advies de mogelijkheid te geven om, op advies van en in overleg met deputaten grootstedelijke gebieden, bijzondere projecten financieel te ondersteunen.
8. Te bevorderen dat stadszending (urban mission) en gemeentestichting een ruime plaats krijgen in het curriculum van de TUA.
9. Er bij de kerken op aan te dringen de mogelijkheid tot samenwerking van onze kerken in de grootstedelijke gebieden met gemeenten van andere kerkverbanden of initiatieven van of met gemeenten van allochtonen ruimhartig te beoordelen.
10. Het rapport van deputaten, met de bijlagen, aan alle CG kerkerraden toe te zenden en voor belangstellenden beschikbaar te stellen.
11. Een omslag vast te stellen waarmee het werk van het nieuwe deputaatschap kan worden gefinancierd.
12. Handelingen van deputaten voor de problematiek in de grote steden goed te keuren.

BULAGE 127
Art. 230, 241

Rapport 5 van commissie 2 inzake deputaten voor de problematiek in de grote steden

1. opdracht GS 1998

Uw commissie heeft grote waardering voor de grondige wijze waarop deputaten voor de problematiek in de grote steden met de opdracht van de GS zijn omgegaan. Zij constateert daarbij dat in de uitwerking van de opdracht enige aandacht aan het pastorale aspect is gegeven, maar dat bijna alle nadruk op het missionaire aspect is komen te liggen.

In het gesprek daarover met deputaten bleek dat zij tot het inzicht waren gekomen dat de diaconale, financiële en kerkordelijke aspecten minder hun aandacht nodig hadden. Voor die aspecten zijn er in onze kerken reeds regelingen of kunnen er bij problemen regelingen worden bedacht. Er kunnen zich situaties voordoen waarbij een gemeente in de grote stad specifieke hulp nodig heeft. Daarom stellen deputaten voor dat een eventueel deputaatschap grootstedelijke gebieden ook tot taak heeft de kerken in die gebieden te adviseren en bij te staan. Bij dat laatste element komt dan ook het pastorale aspect naar voren. Daarbij gaat het om het voortbestaan en de blijvende levensvatbaarheid van deze gemeenten. Maar het belangrijkste aspect is het missionaire: kunnen deze gemeenten groeien en kunnen er in deze gebieden nieuwe gemeenten ontstaan?

2. conclusies deputaten

Voor die missionaire kant van de zaak hebben deputaten zich verdiept in christelijk (gerelformeerd) Nederland. Zij komen allereerst tot de conclusie dat het besef niet mag ontbreken dat we in alles afhankelijk zijn van God. In de tweede plaats is het onze verantwoordelijkheid om het evangelie in heldere taal door te geven. Deputaten constateren dat waar gemeenten groeien en waar er nieuwe gemeenten ontstaan, dat daar sprake is van een nieuw beleid en een eigentijdse aanpak. Zij constateren dat het van belang is voortdurend aandacht te geven aan beleid en visie. Gemeenten en kerkerraden moeten werken aan de zwakke punten in hun beleid.

3. vragen van uw commissie

Over deze hoofdconclusie heeft uw commissie met deputaten uitvoering van gedachten gewisseld. Vragen die de commissie daarbij stelden, waren:

- is het waar dat een nieuwe aanpak groei garandeert?
- leggen deputaten niet teveel nadruk op verandering en een goede organisatie?
- gaat groei in de voorbeeldgemeenten niet grotendeels ten koste van andere kerken? Staat dat niet op gespannen voet met de nadruk die deputaten leggen op de samenwerking met andere kerken?
- zijn er van groeigemeenten alleen positieve punten naar voren te brengen of zijn er ook schaduwkanten?
- zijn er ook voorbeelden van gemeenten die voor een nieuwe aanpak hebben gekozen, maar die gekrompen zijn?
- is het voldoende te werken aan de zwakke punten in het beleid?
- als de punten van het beleid met de duigen van een ton vergeleken kunnen worden, is het dan voldoende als alle duigen even lang worden, zodat de planken van de ton goed aansluiten? Kan het ook zijn dat de bodem van de ton water doorlaat?
- is er in onze kerken voldoende geloof en geestelijk leven om wervende kerk te kunnen zijn?
- is er genoeg liefde tot God en de naaste om aantrekkelijk voor anderen te zijn?

4. reactie van deputaten

De laatstgenoemde vragen hebben deputaten niet onder ogen gezien. Zij erkennen de mogelijkheid dat gemeenten vernieuwingen doorvoeren en krimpen; ze beseffen dat vernieuwing niet alles zegt. Bovendien zijn

zij het met de commissie eens dat het vernieuwende werk van de Heilige Geest moet komen. Maar Gods Geest maakt gebruik van mensen en middelen. Door de verkondiging van het Woord doet Hij wonderen. Een ander middel dat Hij kan en wil gebruiken is een goed en doelgericht beleid. In vertrouwen op Zijn werk mag de kerk nieuwe initiatieven ontplooiën. Dat mag gebeuren in het vertrouwen dat de Heilige Geest daardoor gemeenten kan doen groeien en nieuwe gemeenten kan stichten. Daar zijn voorbeelden van. Die voorbeelden hebben deputaten vooral als bemoedigend en stimulerend naar voren gehaald.

Uw commissie is van mening dat deputaten een aantal van de bovengenoemde belangrijke aspecten niet (voldoende) onder ogen heeft gezien. Maar de aspecten die zij wel hebben bekeken, hebben grondige aandacht gehad. Daarom kwam uw commissie tot de conclusie dat het werk van deputaten een vervolg moet krijgen. Uit hun rapport blijkt meer dan voldoende hoe hard het nodig is in de grootstedelijke gebieden nadrukkelijk missionair bezig te zijn.

Aan een vervolg hangt echter wel een prijskaartje. Dat geldt trouwens ook al van het onderzoek dat deputaten deden. Zij hebben echter kans gezien dat onderzoek uit te voeren zonder dat zij zelf bij de GS kosten in rekening hoefden te brengen. De vraag is nu hoeveel dit werk in het vervolg moet kosten; hoeveel de GS hiervoor kan geven. Deputaten zijn van mening dat Fl. 100.000,00 nodig is om dit werk te kunnen doen; de helft daarvan zou voor een medewerker voor 40% zijn; de andere helft voor beoogde projecten en andere kosten.

5. een nieuw deputaatschap?

Uw commissie heeft de vraag van deputaten onder ogen gezien hoe reëel het is als er een deputaatschap grootstedelijke gebieden wordt benoemd met een (parttime) medewerker. Is dat haalbaar? Maar vooral: is het nodig, daar deputaten alle nadruk leggen op het missionaire aspect? Ligt het dan niet voor de hand dat deputaten evangelisatie deze taak gaan behartigen?

Om drie redenen hadden deputaten aanvankelijk moeite met deze gedachtegang:

- Het gevaar is aanwezig dat de specifieke, missionaire problematiek van de grote steden niet tot haar recht komt als dit bij deputaten evangelisatie wordt ondergebracht.
- Deze problematiek heeft niet alleen missionaire maar ook pastorale aspecten. Die laatste horen in feite niet bij deputaten evangelisatie thuis.
- Er is in de grootstedelijke gebieden zoveel werk dat een eigen (parttime) medewerker niet kan worden gemist.

Uw commissie achtte deze bezwaren van belang, maar om de volgende redenen niet van doorslaggevende betekenis.

- Deputaten evangelisatie kunnen worden uitgebreid met een sectie die tot taak krijgt wat deputaten als taak voor het eventuele deputaatschap grootstedelijke gebieden hebben geformuleerd. De deputaten in deze sectie zouden moeten komen uit het deputaatschap voor de problematiek in de grote steden of ze zouden moeten worden benoemd vanwege specifieke deskundigheid op dit terrein. Het pastorale aspect moet wel een plaats krijgen bij dit werk.
- Deputaten evangelisatie hebben een consultant die al bemoeienis had met deputaten en ook voor de sectie grootstedelijke gebieden werk zou kunnen doen. Naar het oordeel van uw commissie beschikt hij over de specifieke deskundigheid.

6. bezwaren tegen een nieuw deputaatschap

Op dit punt gekomen zag uw commissie de volgende mogelijkheden onder ogen:

- Er komt een nieuw deputaatschap grootstedelijke gebieden met of zonder een (parttime) medewerker.
- Het deputaatschap evangelisatie wordt uitgebreid en krijgt er een taak inzake de grootstedelijke gebieden bij.

Een nieuw deputaatschap grootstedelijke gebieden zonder medewerker kan naar het oordeel van deputaten en van uw commissie onvoldoende slagvaardig werken.

Een nieuw deputaatschap grootstedelijke gebieden met medewerker zou voor verreweg het grootste deel een belangrijke missionaire taak krijgen. Dat zou betekenen dat er in ons land twee (of drie) deputaatschappen met missionair werk bezig zijn. Naar het oordeel van uw commissie is dat niet bevorderlijk voor het werk. Tevens brengt een nieuw deputaatschap extra kosten met zich mee.

Aarzeland werd er in de commissie gesproken over een deputaatschap grootstedelijke gebieden voor een proeftijd van drie jaar. In die periode zou het dit belangrijke werk kunnen opstarten. Over drie jaar zou de GS dan kunnen beoordelen of dit deputaatschap met dit werk zou moeten voortgaan of dat het werk dan bij deputaten evangelisatie zou kunnen worden ondergebracht.

Het zal moeilijk zijn voor zo'n korte periode een medewerker te vinden. Ook blijft het probleem dat voor missionair werk in ons land er dan (tijdelijk) een deputaatschap bijkomt. Daarbij werd in uw commissie opgemerkt dat als dat zou gebeuren het noodzakelijk zou zijn dat het contact met Rotterdam-Charlois en met Almere door dit nieuwe deputaatschap zou moeten worden onderhouden, omdat het in beide situaties gaat om wat deputaten voor de problematiek in de grote steden aan de orde (willen) stellen.

7. sectie bij deputaten Evangelisatie

Uw commissie kwam tot de slotsom dat het verreweg het beste is als de belangrijke taak die deputaten hebben geformuleerd aan deputaten evangelisatie wordt opgedragen. In eerste instantie meende uw commissie dat daartoe aan het deputaatschap evangelisatie een sectie van vijf personen zou worden toegevoegd. Deze sectie zou zich specifiek moeten bezighouden met de problematiek van de grootstedelijke gebieden, terwijl de rest van het deputaatschap evangelisatie zich bezig blijft houden met de taken die het tot nu toe verricht. Er zou zo min of meer sprake zijn van twee deputaatschappen die samenwerken in federatief verband. Daarbij zou er uiteraard veel gemeenschappelijk overleg (moeten) zijn. Een voordeel bij deze constructie leek uw commissie dat voor de problematiek in de grootstedelijke gebieden er dan ook meteen een medewerker is in de persoon van de evangelisatieconsulent dr. S. Paas.

8. overleg met de deputaatschappen

Op dit punt gekomen overlegde uw commissie met deputaten voor de problematiek in de grote steden en met deputaten evangelisatie. Aanvankelijk hadden beide deputaatschappen een voorkeur voor een eigen deputaatschap. Maar na intern beraad en in gemeenschappelijk overleg kunnen zij zich vinden in de gedachte van de commissie dat het deputaatschap evangelisatie wordt uitgebreid met een sectie voor de grootstedelijke gebieden.

De gedachte van de commissie dat dan in de persoon van dr. S. Paas er dan ook meteen een medewerker is bleek niet juist te zijn. Wel is dr. S. Paas bij Vitaal 2000 betrokken geweest. Ook heeft het missionaire werk in de grootstedelijke gebieden zijn hart. Deputaten evangelisatie zijn bereid hem voor 20% (één dag) dat werk te laten doen. Dat zou echter betekenen dat een deel van het werk dat hij nu doet niet gedaan zou worden. Voor die taak zou dan iemand anders moeten worden gevonden.

Complicerende factor hierbij is dat naar het oordeel van deputaten voor de problematiek in de grote steden er iemand voor 40% zou moeten worden ingezet. Dan zou naast dr. S. Paas iemand ook een dag in de grootstedelijke gebieden werken. Dat is niet erg overzichtelijk.

De vraag kwam ook boven of het mogelijk zou zijn iemand voor één dag (20%) of twee dagen (40%) te werven? Daarbij werd opgemerkt dat deputaten buitenlandse zending een tweede secretaris voor 50% nodig hebben. Zou een combinatie van missionaire taken tot de mogelijkheden behoren?

Uw commissie vindt dit om de volgende redenen een aantrekkelijke optie. Het zal waarschijnlijk gemakkelijker zijn een missionaire werker voor 90% aan te trekken dan twee werkers voor respectievelijk 50% en 40%. Bovendien kan in deze combinatie er voor evangelisatie een proefperiode zijn, omdat het de bedoeling is dat als dr. H. Laas zijn werkzaamheden beëindigt de parttime baan voor zending zal worden omgezet in een volledige baan. Zo kan de GS over drie jaar evalueren hoe het evangelisatiewerk in de grootstedelijke gebieden verloopt en hoe het werk moet worden voortgezet.

Uiteindelijk zullen deputaten evangelisatie, eventueel in samenwerking met deputaten buitenlandse zending, moeten nagaan hoe de personele bezetting het beste kan geschieden en hoe de werkverdeling moet worden gemaakt. Het is uw commissie uit de gesprekken met deputaten in elk geval duidelijk geworden dat het belangrijk is dat de taak in de grootstedelijke gebieden goed wordt opgepakt. Daarom acht uw commissie het belangrijk dat een parttime medewerker kan worden aangesteld.

9. overleg met commissie 6

Over de zojuist geschetste vragen is er ook contact met commissie 6 geweest. Deze commissie heeft als haar overtuiging uitgesproken dat deputaten voor de problematiek in de grote steden een belangrijke taak onder de aandacht van de kerken heeft gebracht, die van de kerken een grote inspanning vraagt. Als uw commissie voorstelt deputaten evangelisatie met deze taak te belasten, is commissie 6 van mening dat de GS dat voorstel zou moeten honoreren, ook in die zin dat daarvoor de financiële middelen beschikbaar worden gesteld.

10. voorstellen

De deputaten gaven aan dat hun voorstellen 4 tot en met 8 in eerste instantie waren voortgekomen uit de gedachte dat het werk over de in die voorstellen genoemde deputaatschappen verdeeld zou kunnen worden. Bij nader inzien zag men zo'n grote problematiek dat men tot het voorstel kwam een nieuw deputaatschap in te stellen. Maar de eerder geformuleerde voorstellen liet men staan. Deze voorstellen neemt de commissie niet over. Als de GS de voorstellen van de commissie overneemt, kunnen deputaten evangelisatie in voorkomende situaties met de genoemde deputaatschappen in overleg treden.

Uw commissie stelt voor:

1. deputaten te danken voor het vele werk dat zij hebben verricht en hun handelingen goed te keuren;
2. het deputaatschap voor de problematiek in de grote steden op te hffen;
3. het deputaatschap evangelisatie uit te breiden met drie deputaten, opdat dit deputaatschap de problematiek in de grootstedelijke gebieden kan behartigen;
4. deputaten evangelisatie op te dragen in de grootstedelijke gebieden:
  - a. één of meer projecten te ontwikkelen, zoveel mogelijk in samenwerking met de plaatselijke kerken;

- b. het stichten van nieuwe gemeenten te begeleiden, zoveel mogelijk in samenwerking met de plaatselijke kerken;
  - c. specifieke deskundigheid te ontwikkelen;
  - d. kerken op het terrein van 'stadszending' toe te rusten;
  - e. kerken te adviseren en bij te staan, opdat zij onder de zegen van de Heere als lichaam van Christus kunnen blijven functioneren;
5. deputaten evangelisatie toestemming te verlenen een medewerker voor 40% te benoemen voor het missionaire werk in de grootstedelijke gebieden;
  6. het gehele rapport van deputaten en het rapport van de commissie aan alle Chr. Geref. kerkverdragen toe te zenden en voor belangstellenden beschikbaar te stellen;
  7. de nood van de kleiner wordende gemeenten in grootstedelijke gebieden de hele kerk op het hart te binden en voorbede voor deze gemeenten te vragen om zo het hele kerkverband bij de problematiek van de kerken in de grootstedelijke gebieden te betrekken.

M. van der Sluis, rapporteur

BIJLAGE 128
Art. 234

Reportage over de emeritaatsregeling aan de generale synode 2001

1. Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

1.1 Odracht

De opdracht van de generale synode 1998 voor de Commissie Emeritaatsregeling is om, tegen de achtergrond van de genoemde overwegingen en oordelen, te onderzoeken onder welke voorwaarden en tegen welke kosten predikanten ondergebracht kunnen worden bij een pensioenfonds.

Belangrijke criteria hierbij zijn duidelijkheid en zekerheid alsmede rechtsgelijkheid. Aansluiting bij regelingen elders in de samenleving in verband met uitkeringen en pensioenen in plaats van de eigen, vreemdsoortige emeritaatsregeling, moet nadrukkelijk als optie worden gezien.

1.2 Aanpak

Ter uitvoering van de opdracht is eerst de huidige emeritaatsregeling geanalyseerd, zowel inhoudelijk (inclusief geconstateerde knelpunten) als in het licht van de hedendaagse pensioenontwikkelingen en van de emeritaatsregelingen van vier verwante kerken.

Vervolgens is nagegaan hoe kan worden gekomen tot een aangepaste nieuwe emeritaatsregeling, waartoe negen uitgangspunten zijn vastgelegd.

Op basis hiervan zijn twee varianten van een aangepaste emeritaatsregeling opgesteld en zijn ook (op basis van offertes van verzekeringsmaatschappijen) de consequenties besproken indien de emeritaatsregeling zou worden ondergebracht bij een pensioenfonds.

1.3 Bevindingen

De bevindingen van de Commissie Emeritaatsregeling kunnen als volgt worden samengevat:

1. De huidige emeritaatsregeling valt niet (zoals andere pensioenregelingen in de maatschappij) onder de Pensioen- en Spaarfondsenwet (PSW) en heeft een **eigen/vreemdsoortig karakter**, vooral omdat: a) er geen persoonlijk/individueel recht bestaat op een uitkering, maar een collectief recht; b) niet het maatschappelijk aanvaarde dienstjarenbeginsel als uitgangspunt wordt genomen; c) het beheer en de uitvoering niet in handen zijn van een zelfstandige juridische rechtspersoon.
2. Bij de huidige emeritaatsregeling zijn **15 knelpunten** geconstateerd. Uit deze punten blijkt, dat diverse onbillijke/onrechtvaardige situaties bestaan. Opmerkelijk hierbij is dat terwijl de traktementen niet gelijk zijn, de emeritaatsuitkeringen dat wel zijn.
3. In vergelijking met de 4 andere onderzochte kerken is onze **kapitaaldekking** de op 1 na laagste en nog geen 80%; het opgebouwde pensioenvermogen van onze emeritaatsregeling eind 2000 f 31 miljoen (bij waardering van alle beleggingen tegen actuele waarden), de (volgens gebruikelijke actuariele inzichten bij een pensioenfonds berekende) pensioenverplichtingen f 57 miljoen. De financiële situatie van de emeritaatsregeling behoeft daarom de nodige zorg, mede doordat de (toekomstige) verplichtingen harder stijgen dan de opbrengsten en het ledental van onze kerken niet stijgt.
4. Op basis van de geformuleerde uitgangspunten zijn **twee varianten** op de huidige emeritaatsregeling opge-

steid. Beide varianten betreffen een verdere verbetering van de huidige regeling, niet een wezenlijke verandering. De verzorgingsgedachte blijft in beide varianten centraal staan. Bij de tweede variant is, overeenkomstig de meeste regelingen in de samenleving, als basis voor het rekenmechanisme voor de uitkeringen het dienstjarenbeginsel geïntroduceerd.

5. Als de emeritaatsregeling wordt ondergebracht bij een pensioenfonds, moet direct een netto back-servisoverplichting van f 49 miljoen worden afgestort.

1.4 Conclusies

Uit onderstaand overzicht blijkt, dat, afgezet tegen de geformuleerde uitgangspunten voor een emeritaatsregeling, variant II de voorkeur verdient. Een belangrijk probleem van het onderbrengen van de emeritaatsregeling bij een pensioenfonds betreft de niet op te brengen financiering (afstorting van bijna f 50 miljoen reeds en bovendien een hoger kostenniveau in de eerstkomende jaren).

nr. criterium	emeritaatsregeling			
	huidig	variant I	variant II	bij pensioen-fonds
criteria generale synode				
1. duidelijk	--	-	++	++
2. zekerheid gevend	--	+	+	++
3. rechtsgelijkheid gevend	--	+	++	++
4. acceptabel kostenniveau	++	++	++	--
5. aansluitend bij maatschappij	--	-	+	++
aanvullende criteria Commissie Emeritaatsregeling				
6. verzorgingsgedachte	++	++	++	-
7. beheer door deputaten	++	++	++	+/-
8. o.b.v. kapitaaldekkingstelsel	+/-	+	+	+
9. bijdragen: per kerklid	+	+	+	+/-

De geconstateerde knelpunten bij de huidige regeling zijn in beide varianten alsmede bij een pensioenfonds zoveel mogelijk opgelost, zoals blijkt uit het volgende overzicht.

nr.	knelpunt huidige regeling	variant I	variant II	pensioenfonds
Beheer en uitvoering				
1.	Door deputaten of door een stichting?	deputaten	deputaten	deputaten, uitvoering door een pensioenfonds
Regeling				
2.	Inclusief regeling bij langdurige ziekte/ arbeidsongeschiktheid?	inclusief	inclusief	inclusief
3.	Late roepingen en voorheen geen pensioenopbouw?	korting tot minimum	korting tot minimum	korting via dienstjarenbeginsel
4.	Predikanten uit buitenland en/of anderekerkverbanden zonder pensioenopbouw?	korting tot minimum	korting tot minimum	korting via dienstjarenbeginsel
5.	Recht op een emeritaatsuitkering vervalt bij hertrouwen predikants-weduwen, niet bij andere samenlevingsvormen.	geëgaliseerd samenwonen gelijk gesteld met huwelijk	geëgaliseerd samenwonen gelijk gesteld met huwelijk	geëgaliseerd samenwonen gelijk gesteld met huwelijk
6.	Weduwe: lagere uitkering dan weduwnaar?	verschil verminderd	verschil verminderd	verschil verminderd

7.	Scheiding: ex-vrouw krijgt niets?	bijdrage	bijdrage	bijdrage conform Wet Vererving Pensioenbijdragen
8.	Onderscheid in uitkering bijzondere situaties: losmaking, afzetting, (gedeeltelijk) arbeidsongeschiktheid?	geen onderscheid	korting tot minimum	korting tot minimum
9.	Ex-predikanten en weduwen/wezen: bij overgang naar ander kerkgenootschap: geen rechten op uitkering meer.	rechten blijven	rechten blijven	rechten blijven
10.	Verzorgingsplicht uitgevoerd door kerken en overheid (AOW).	blijft zo; regeling houdt dus een hybride karakter	blijft zo; regeling houdt dus een hybride karakter	naast AOW worden individuele rechten opgebouwd
11.	111 maatschappelijk aanvaarde regelingen: geen dienstjarenbeginsel.	geen dienstjaren-calcule	geen dienstjaren-calcule	dienstjarenbeginsel
12.	Gelijke emeritaatsuitkeringen, maar ongelijke traktementen?	minimum en maximum uitkering ingevoerd	minimum en maximum uitkering ingevoerd	individuele uitkeringen
13.	Geen flexibiliteit in regeling?	beperkt ingebouwd	geen flexibiliteit ingebouwd	ruime flexibiliteit ingebouwd

Financiën

14.	Uitkering halfwezen uitgekeerd aan weduwen.	eigen uitkering aan halfwezen	eigen uitkering aan halfwezen	eigen uitkering aan halfwezen
15.	Toenemend tekort in eigen vermogen t.o.v. pensioenvoorziening (eind 2000 f 26 miljoen); onvoldoende kapitaaldekking	kapitaaldekking op termijn naar 100%	kapitaaldekking op termijn naar 100%	volledige kapitaaldekking kost eenmalig > f 49 miljoen bij verzekeringsbedrijf

1.5 Aanbevelingen

De Commissie emeritaatsregeling adviseert de generale synode 2001:

1. een **principebesluit** te nemen over de basis van de emeritaatsregeling: de verzorgingsgedachte (collectief) of de opgebouwde rechten (individueel);
2. indien wordt gekozen voor de verzorgingsgedachte: een keuze te maken tussen de varianten I (uitkeringen berekend conform de huidige systematiek) en II (uitkeringen gebaseerd op het dienstjarenbeginsel);
3. een nieuwe **studiecommissie** in te stellen die de benodigde kerkordelijke aanpassingen voorbereidt, waarbij het de voorkeur verdient in deze commissie ook een jurist op te nemen;
4. zorg te dragen voor een gezondere **financieringsstructuur** van de emeritikas (vooral wat betreft de kapitaaldekking), zodat toekomstige verplichtingen kunnen worden voldaan en het onderbrengen van de regeling bij een pensioenfonds serieus kan worden overwogen (dus ook financieel haalbaar is).

1.6 Tenslotte

Het was de Commissie Emeritaatsregeling een vreugde de opdracht van de generale synode uit te voeren. Het bleek een interessant en leerzaam maar ook intensief onderzoek te worden. Moge de Koning van de Kerk de gedane inspanningen en de synodale besluiten hierover zegenen.

2. Inleiding

2.1 Achtergrond

Bij de bespreking tijdens de generale synode 1998 van het rapport van deputaten emeritikas, is gesteld dat deputaten te maken hebben met ingrijpende problemen. Deze problemen zijn gerelateerd aan enerzijds de financiële situatie van onze kerken (het maximale uitkeringsbedrag voor geëmeriteerde predikanten zou niet langer vanzelfsprekend mogen worden geacht) en anderzijds de veranderingen in de maatschappij. Moet in

plaats van de verzorgingsgedachte de regeling niet meer worden verzekerd en geïndividualiseerd? Moet onze regeling niet worden aangepast? Onderbrenging in een pensioenfonds zou veel onzekerheid kunnen voorkomen.

Gemeld wordt dat reeds eerder is onderzocht of onze kerken niet tot een andere vorm van pensioenvoorziening zouden moeten komen, recentelijk nog op grond van een opdracht van de generale synode van 1999. Het was echter gebleken, dat elke andere oplossing ook dunder zou zijn.

Tegen deze (globaal geschetste) achtergrond is een synodebesluit tot stand gekomen, waarin ook de opdracht van de commissie die dit rapport heeft samengesteld is opgenomen. Deze opdracht en de gekozen aanpak worden in de volgende paragrafen weergegeven.

2.2 Opdracht generale synode

Besluit generale synode

De opdracht aan de commissie is direct te herleiden uit het betreffende besluit van de generale synode, dat als volgt luidt:

De generale synode, overwegend

- dat tegen de achtergrond van ingrijpende veranderingen elders in de samenleving in verband met uitkeringen en pensioenen, de bestaande regelingen in verband met emeritering steeds meer een eigen vreemdsoortig karakter krijgen;
  - dat regelmatig problemen ontstaan wanneer predikanten vrijwillig of onvrijwillig hun ambtsbediening voortijdig beëindigen;
  - dat onderzoek door deputaten emeritas in het verleden niet geleid heeft tot voorstellen om te komen tot wijziging van de bestaande regelingen in verband met de emeritaatsuitkeringen;
  - dat enkele voorstellen van deputaten en van commissie 7 een gedeeltelijke aanpassing inhouden van de bestaande regelingen aan ontwikkelingen in verband met uitkeringen en pensioenen elders in de samenleving;
- van oordeel
- dat het voor gemeenten en predikanten van belang is dat inzake uitkeringen en pensioenrechten bij vrijwillige of onvrijwillige beëindiging van het dienstverband duidelijkheid en zekerheid geboden worden;
  - dat aansluiting bij regelingen elders in de samenleving in verband met uitkeringen en pensioenen voor meer duidelijkheid en zekerheid kan zorgen;
  - dat aansluiting bij regelingen elders in de samenleving in verband met uitkeringen en pensioenen kan zorgen voor meer rechtsgelijkheid onder predikanten in verschillende werksituaties;

besluit

- een commissie te benoemen van twee deputaten art. 13 K.O. en drie externe deskundigen en deze commissie op te dragen te onderzoeken onder welke voorwaarden en tegen welke kosten predikanten ondergebracht kunnen worden bij een pensioenfonds;
- deze commissie hierover te laten rapporteren aan de volgende generale synode.

2.2.2 Opdracht

De opdracht voor de commissie is dus om, tegen de achtergrond van de genoemde overwegingen en oordelen, te onderzoeken onder welke voorwaarden en tegen welke kosten predikanten ondergebracht kunnen worden bij een pensioenfonds.

2.2.3 Commissie

Ter uitvoering van de opdracht, is door de generale synode een commissie benoemd bestaande uit 2 deputaten art. 13 K.O. en 3 externe deskundigen (alleen christelijk gereformeerd):

deputaten art. 13 K.O.	drs. L.W. Bij AAG drs. E.E. Skofstra	Apeldoorn Noordwijk	manager bij Achmea predikant art. 6 K.O.
externe deskundigen	drs. L.H.M. Boone RA G. van Breek prof.dr. T.M. Hofman	Boskoop Zeist Apeldoorn	financieel manager Ster Holding wethouder gemeente Zeist hoogleraar Theologische Universiteit Apeldoorn

De commissie heeft zichzelf de naam "Commissie Emeritaatsregeling" gegeven.

2.3 Aanpak en werkzaamheden

2.3.1 Interpretatie opdracht

Door de Commissie Emeritaatsregeling is de opdracht van de generale synode als volgt opgevat: Onderzocht moet worden onder welke voorwaarden en tegen welke kosten predikanten kunnen worden ondergebracht bij een pensioenfonds.

Belangrijke criteria hierbij zijn duidelijkheid en zekerheid alsmede rechtsgelijkheid. Aansluiting bij regelingen elders in de samenleving in verband met uitkeringen en pensioenen in plaats van de eigen, vreemdsoortige emeritaatsregeling, moet nadrukkelijk als optie worden gezien.

2.3.2 Aanpak

Ter uitvoering van de opdracht is eerst de huidige emeritaatsregeling geanalyseerd (hoofdstuk 3). De regeling is hierbij inhoudelijk (op de aspecten beheer/uitvoering, regeling en financiën) beoordeeld tegen de achtergrond van actuele ontwikkelingen op pensioengebied, van de emeritaatsregelingen van verwante kerken en van geconstateerde knelpunten/aandachtspunten.

Vervolgens is nagegaan hoe kan worden gekomen tot een aangepaste/nieuwe emeritaatsregeling (hoofdstuk 4). Hiertoe zijn uitgangspunten voor de regeling vastgelegd.

In hoofdstuk 5 zijn twee ontwerpen van een aangepaste emeritaatsregeling opgenomen. Deze ontwerpen verschillen op onderdelen in de uitgangspunten.

De consequenties van een nieuwe regeling zoals die zou kunnen worden ondergebracht bij een pensioenfonds, worden besproken in (het laatste) hoofdstuk 6.

De conclusies en aanbevelingen van deze studie zijn opgenomen in hoofdstuk 7, dat tevens dient als samenvatting van het rapport.

2.3.3 Vergaderingen

De Commissie Emeritaatsregeling vergaderde (vaak in wisselende samenstelling) 15 maal: 4 keer in 1999, 7 keer in 2000 en 4 keer in 2001. De vergaderingen vonden normaliter plaats op het stadhuis te Zeist, maar ook werd vergaderd in de consistorie van de Christelijke Gereformeerde kerk te Zeist en die van de Gereformeerde Gemeente te Zeist. De besprekingen waren constructief en verliepen in bijzonder goede sfeer.

3. Analyse van de huidige emeritaatsregeling

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de huidige emeritaatsregeling van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland nader geanalyseerd. Eerst volgt een samenvatting van de huidige regeling (§ 3.2) naar de volgende aspecten:

- de principiële uitgangspunten;
- het beheer en de uitvoering;
- de regeling;
- de financiën.

Vervolgens worden actuele ontwikkelingen op pensioengebied kort beschreven (§ 3.3). In § 3.4 wordt onze emeritaatsregeling vergeleken met die van verwante kerken, te weten:

- de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt (GKV);
- de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK);
- de Gereformeerde Kerken in Nederland (GK);
- de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK).

Deze vergelijking vindt plaats aan de hand van de(zelfde) aspecten beheer en uitvoering, regeling en financiën. De Gereformeerde Gemeenten wilden (helaas) niet meewerken aan het onderzoek.

Door de Commissie Emeritaatsregeling en door anderen geconstateerde knelpunten en aandachtspunten betreffende onze emeritaatsregeling worden weergegeven in § 3.5. De laatste paragraaf (§ 3.6) bevat een evaluatie van onze emeritaatsregeling op basis van de informatie in de vorige paragrafen van dit hoofdstuk.

3.2 Huidige emeritaatsregeling

3.2.1 Principiële uitgangspunten

De principiële uitgangspunten van de huidige emeritaatsregeling kunnen als volgt worden samengevat:

- wie in het evangelie arbeid, moet zonder zorg van het evangelie kunnen leven (Mattheüs 10: 9-10: "Voorzie u niet van goud of zilver of koper in uw gordels; van geen reiszak voor onderweg, geen twee hernden, geen sandalen, geen staf, want de arbeider is zijn voedsel waardig"; 1 Korinthiërs 9: 13-14: "Weet je niet, dat degenen die de heilige dingen bedienen, van het heilige eten? en die steeds bij het altaar zijn, met het altaar delen?")

Galaten 6: 8: "En die wordt onderwezen in het Woord, dele mede van alle goederen dengene, die hem ondereest."

1 Timotheüs 5: 17-18: "Dat de ouderlingen die wel regeren, dubbels eer waardig geacht worden, voornamelijk die arbeiden in het Woord en in de leer. Want de Schrift zegt: Een dorsenden os zult gij niet miltbanden; en: De arbeider is zijn loon waardig";

- er is een unieke band tussen de dienaar des Woords en de gemeente door wie hij is beroepen (art. 10 K.O.);
- de kerkenraad is als vertegenwoordiger van de gemeente verplicht haar dienaren behoorlijk te onderhouden (art. 11 K.O.);
- deze unieke band tussen dienaar des Woords en gemeente houdt in dat hij zijn leven lang aan de dienst der kerken is verbonden (art. 12 K.O.);
- de gemeente, die de dienaar des Woords heeft gekend in zijn actieve periode, houdt de plicht naar behoren in het levensonderhoud van haar dienaar te voorzien ook nadat hem emeritaat is verleend.

De zorgplicht voor emeriti is vastgelegd in art. 13 K.O.

3.2.2. Beheer en uitvoering

Voor de nakoming van deze, op de plaatselijke gemeente rustende, zorgplicht is door de kerken een algemene kas (emeritiekas) in het leven geroepen (art. 13 K.O.). Deze kas wordt, in opdracht van de kerken, beheerd door de deputaten art. 13 K.O. ("Beheer van de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeritipredikanten, predikantweduwen en -wezen naar art. 13 K.O.")

De inkomsten van deze kas bestaan uit bijdragen van de kerken (per lid en waar van toepassing per deputaatschap) alsmede uit giften, legaten en financiële baten/opbrengst beleggingen. De bijdragen van de kerken dienen ten minste gelijk te zijn aan 21,5% van het totaalbedrag van het aanvaardbare minimumtraktament van predikanten met 10 dienstjaren < 65 jaar. Deputaatschappen met vrijgestelde predikanten moeten jaarlijks een bijdrage doen aan de emeritiekas van 500x de minimumbijdrage per lid per vrijgestelde predikant.

Binnen de emeritiekas vindt reservevorming plaats ter dekking van alle toekomstige verplichtingen. Sinds kort wordt ook gebruik gemaakt van externe beleggingspecialisten voor het beleggingsbeleid.

De emeritaatsregeling valt niet onder de Pensioen- en Spaarfondsen Wet (PSW), zoals vergelijkbare pensioenregelingen in het maatschappelijk verkeer. De betreffende wettelijke bepalingen gelden dus niet voor onze emeritaatsregeling, die vorm- en inhoudsvrij is; de regeling kan naar eigen inzichten worden opgesteld.

In zijn algemeenheid geldt, dat wanneer sprake is van een arbeidscontract en een pensioentoezegging, deze toezegging valt onder de PSW. In onze emeritaatsregeling bestaan geen gegarandeerde rechten en is dus sprake van een hoog zorgniveau. De uitkeringen zijn bovendien niet salaris geïndexeerd en veel predikanten gaan eerst na hun 65e met emeritaat.

3.2.3. Regeling

Categorieën uitkeringen

Uit de emeritiekas kunnen, onder bepaalde voorwaarden (onder andere: ouderdomsuitkering bij 65 jaar of 40 dienstjaren), vier categorieën uitkeringen worden gedaan:

- ouderdomsuitkeringen;
- weduwsuitkeringen;
- wezensuitkeringen;
- arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.

Uitkeringsgrondslag

De uitkeringsgrondslag bedraagt 135% van het door deputaten financiële zaken jaarlijks vastgestelde minimum traktament van een predikant met 10 dienstjaren (2001: f. 84.667).

Uitkeringen

• Ouderdoms- en arbeidsongeschiktheidsuitkering

De ouderdoms- en arbeidsongeschiktheidsuitkering bedragen tezamen met de eventuele AOW/WAZ-uitkering 70% van de uitkeringsgrondslag.

Toelagen hierop zijn een vakantietoelag van 8%, 10% van de AOW-uitkering van een gehuwde of ongehuwde > 65 jaar en een restitutie premieheffing volksverzekeringen indien < 65 jaar.

Aftekosten op de uitkering worden vooral gevormd door inkomsten (inclusief pensioenrechten) uit (bijzondere) arbeid en pensioenrechten uit (niet)functies tijdens de ambtsperiode (voor zover > 15% van het minimumtraktament).

• Weduwsuitkering

De basisuiterkering bedraagt een aanvulling op de ANW-uitkering tot 50% (bij 1 kind: 60%, bij 2 of meer kinderen 70%) van de uitkeringsgrondslag.

Aan de uitkering worden toegevoegd: een vakantietoelag van 8% over de emeritaatuitkering, een opslag van 10% van de AOW-uitkering van een gehuwde of ongehuwde > 65 jaar en een toelag van f. 650 per jaar en een eventuele restitutie premieheffing volksverzekeringen indien < 65 jaar.

Als aftekosten gelden met name (voor zover het pensioen en/of de uit arbeid verkregen inkomsten betreft) > 15% van het aanvaardbare minimumtraktament van predikanten met 10 dienstjaren.

- het weduwschapspensioen uit functies voor het predikantschap, uit nevenfuncties van de predikant en uit een eerder huwelijk;
- de (half)wezenuitkering van kinderen;
- de inkomsten uit arbeid/pensioen (< 65 jaar en geen recht op ANW).

• Wezensuitkering

De wezensuitkering bedraagt 50% van de ANW-uitkering, onder aftrek van eigen inkomsten. Wordt de ANW-uitkering vervangen door een WAJONG- of WAZ-uitkering, dan is de uitkering zodanig, dat zijn inkomen (tot het bereiken van de 27-jarige leeftijd) gelijk is aan 150% van de ANW-uitkering voor wezen van 16-20 jaar.

Bijzondere bepalingen

• Predikanten naar art. 6 K.O.

Er is voor de toepassing van de Emeritaatsregeling geen verschil meer tussen gemeentepredikanten en predikanten in bijzondere dienst (art. 6 K.O.).

• Gewezen predikanten

Bij de uitkering voor gewezen predikanten met hun weduwen en wezen wordt tijdsverrekening gehouden met de periode van het predikantschap in onze kerken. De noemer wordt hierbij op 40 dienstjaren gesteld. Voorts gelden de volgende voorwaarden:

- >= 65 jaar of bij eerder overlijden;
- de uitkering tezamen met de aanspraken voor, tijdens of na de ambtsperiode bedraagt maximaal de van toepassing zijnde uitkering per jaar;
- de aanspraken komen na die van de regelingen bij de van toepassing zijnde andere kerkgenootschappen c.q. instellingen.

Deze bepalingen gelden niet bij langdurige arbeidsongeschiktheid.

• Losgemaakte predikanten

Losgemaakte predikanten worden vooralsnog en overeenkomstig de uitspraak van de generale synode 1998 behandeld als "gewone" gemeentepredikanten.

3.2.4. Financiën

Kengetallen

De financiën van de emeritiekas zijn met behulp van kengetallen weergegeven in onderstaande tabel. Alle beleggingen (aandelen, obligaties, onroerend goed, geldingen) zijn hierbij gewaardeerd tegen actuele waarden. De kapitaaldekking wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de actuarieel bepaalde voorziening pensioenverplichtingen, zijnde de contante waarde van de actuarieel berekende opgebouwde aanspraken, inclusief een eventuele backservicelast (in tegenstelling tot de jaarverslagen).

Kengetallen CGK	eenheid	2000	1999	1998	1997	1996
vermogen						
pensioenvermogen	f	000	30.910	29.920	28.047	25.846
23.895						
kapitaaldekking	%	55	56	55	54	53
pensioenvermogen / lid	f	416	400	374	344	317
resultaten						
baten	f 000	4.363	6.893	6.018	5.550	5.350
lasten (grotendeels: uitkeringen)	f 000	2.395	2.268	2.149	2.007	1.872
waarvan alg. kosten						
(incl. vermogensbeheer)	f 000	102	80	28	25	22
resultaat	f 000	1.968	4.425	3.869	3.502	3.478
resultaat per lid	f	26	59	52	47	46
baten / lid	f	59	90	80	74	71
vastgestelde bijdrage / lid	f	26,5	26,5	22,8	22,8	22,8
beleggingsportefeuille						
omvang	f 000	29.570	28.802	26.659	24.492	22.235
% aandelen	%	27	28	17	14	9
rendement						
(gemiddeld en ongemiddeld)	f 000	2.209	4.530	4.171	3.739	3.519
rendement beleggingsportefeuille	%	7	16	16	15	
uitkeringen						
uitkeringsperisetenden	n	73	75	89	67	62
gemiddelde hoogte uitkering	f	000	31	29	31	30-30
% emeritipredikanten						
van totaal predikanten	%	19	19	19	20	19

Conclusies kerntellingen

Uit deze kerntellingen kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Het pensioenvermogen van de emerititas bij waardering van alle beleggingen tegen actuele waarde (ook de obligaties, in afwijking van de jaarverslagen) bedraagt per 31 december 2000 f 30,9 miljoen, tegen f 23,9 miljoen eind 1996. Het pensioenvermogen is dus in 4 jaar met f 7 miljoen gestegen. Het volgens de gebruikelijke inzichten bij een pensioenfonds berekende beoogde vermogen bedraagt einde 2000 f 56,5 miljoen. Dit betekent dat een tekort resteert van maar liefst f 25,7 miljoen (eind 1996: f 21,1 miljoen). Er moet dus nog behoorlijk worden gespaard om een financieringsstructuur te verkrijgen die voldoet aan de financieringsnormen van een pensioenfonds om aldus de emeritaatsuitkeringen in de toekomst te waarborgen.
- De uitkeringen vertonen de afgelopen jaren een stijgende tendens: van f 1,9 miljoen in 1996 tot f 2,3 miljoen in f 2000. Deze uitkeringen werden gedaan (2000) aan 35 emeritpredikanten en aan 38 weduwen, in totaal 73 personen (gemiddeld f 31.400), tegenover 62 in 1996.
- De resultaten van de beleggingsportefeuille (gemiddelde en ongemiddelde koersverschillen) varieerden van f 3,5 miljoen over 1996 tot f 4,5 miljoen over 1999 en f 2,2 miljoen over 2000. Deze schommelingen hangen sterk samen met de resultaten op de effectenbeurzen, ook door het toegenomen percentage aandelen in de beleggingsportefeuille (van 9% in 1996 tot 27% in 2000).
- De algemene kosten (inclusief kosten van vermogensbeheer) stegen van f 22.000 in 1996 tot f 102.000 in 2000. Deze stijging heeft vooral te maken met de toereming van de externe kosten van vermogensbeheer (in 2000: f 68.000). De algemene kosten 2000 bedragen 0,35% van de beleggingsportefeuille en zijn zowel absoluut als relatief laag te noemen.

3.3 Actuele ontwikkelingen

Actuele ontwikkelingen op pensioengebied betreffen in het bijzonder een verdere flexibilisering en individualisering. Ter illustratie hiervan worden onderstaande hoofdlijnen van de Wet Fiscale behandeling van pensioenen (per 1 juni 1999 in werking getreden):

- Als eindloon gekikt maximaal 100% in plaats van 70% van het salaris, een en ander afhankelijk van het aantal dienstjaren.
- De minimum pensioenleeftijd vervalt.
- In plaats van 1,75% per jaar kan nu 2% in het eindloonstelsel en 2,25% in het middelloonstelsel worden opgebouwd.
- Ook langdurig verlof als ouderschapsverlof, zorgverlof of sabbatsverlof kan als diensttijd worden aangemerkt.
- Dienstjaren tot jul 1994 uit een vroeg dienstverband kunnen nu worden opgenomen in de pensioenregeling; bij dienstjaren na 1 jul 1994 is dat mogelijk bij waarde-overdracht.
- De VUT-regeling kan worden vervangen door een prepensioenregeling. Dit prepensioen mag maximaal 85% van het eindloon bedragen en moet in minimaal 10 jaar worden opgebouwd.

3.4 Vergelijking met verwante kerken (comité)**3.4.1 Beheer en uitvoering**

Het beheer en de uitvoering van emeritaatsregelingen vindt plaats door verschillende organisaties/lichamen: bij 3 van de 5 onderzochte kerkgenootschappen door een stichting, bij een kerkgenootschap door een vereniging en alleen in onze kerken door een niet-zelfstandige rechtspersoon, te weten deputaten emerititas. Naar de motieven voor de keuze van een bepaalde rechtsvorm is gezien de tijd die dit zou vergen door de Commissie Emeritaatsregeling geen onderzoek gedaan.

onderwerp	CGK	GKV	NGK	GK	NHK	pensioenregeling
beheer en uitvoering	deputaten	vereniging	stichting	stichting	stichting	stichting / pensioenfonds

3.4.2 Regeling**Overzicht bepalingen**

Een samenvattend overzicht van de diverse regelingen is navolgend weergegeven. De bepalingen van de pensioenregelingen zijn hierbij de als gangbaar bekende regelingen. Uit dit overzicht blijkt dat de regelingen van de diverse kerkgenootschappen op veel punten overeenkomen. Opvallend is dat onze kerken als enige een collectief eindloonsysteem hebben met een eindopbouw tot 70% van het traktement.

Onderwerp	CGK	GKV	NGK	GK	NHK	pens. regeling
soort uitkeringen						
ouderdomspensioen	65 jr.	V	V	V	V	V
vervroegd ouderdomspensioen	40 d.	-	-	40 d.	40 d.	V
nabestaandpensioen	V	V	V	V	V	optioneel
tijdijk nabestaandpensioen	V	V	V	V	V	optioneel
wederspansioen	V	V	V	V	V	optioneel
arbeidsongeschiktheidsuitkering	V	V	V	V	V	V
uitkeringsgrondslag						
collectief eindloon	V					V
individueel eindloon		met minimum en maximum	V	V		V
individueel middelloon						V
methode van opbouw						
collectief	V					
per individu		V	V	V	V	V
per lid en per predikantsplaats					V	
per lid en per predikant						V
werkgever en werknemer						
opbouw						
eindopbouw tot 70%	V					
2% / dienstjaar <35, eindopbouw tot 70%		V				
1,75% / dienstjaar, maximum 40 jaar				V	V	
2% / dienstjaar, maximum 70%						flexibel
waardevastheid uitkeringen						
koppeling aan traktement	V					
koppeling aan traktementen					V	
koppeling cons.prijndex en traktement bij voldoende vermogen			V			V
regeling bijzondere situaties						
scheiding			V	V	V	V
losmaking		V				
afzetting	V	V	V	V	V	
onttrekking kerkgenootschap	V	V	V	V	V	
doeltijd predikantschap		V		V	V	
terdrouwen weduwe	V	V		V	V	
samenwonende weduwe		V		V	V	
bijzondere kortingsregelingen						
beëindiging dienst	V	V	V	V	V	V
doeltijd predikant			V		V	V

3.4.3 Financiën (comité)**3.5 Kneipunten / aandachtspunten****3.5.1 Inleiding**

Door de Commissie Emeritaatsregeling is een aantal kneipunten dan wel aandachtspunten in de huidige emeritaatsregeling geconstateerd. Deze punten zullen in deze paragraaf worden weergegeven, gesplitst naar beheer en uitvoering (§3.5.2), regeling (§3.5.3) en financiën (§3.5.4).

3.5.2 Beheer en uitvoering

1. Emeritaatsregelingen kunnen door zowel deputaten als door bijvoorbeeld een stichting worden uitgevoerd. Beiden hebben hun voor- en nadelen. Een stichting is een rechtspersoon, met ook wettelijk geregelde verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Het nadeel van een stichting kan een lossere band met de kerken zijn.

3.5.3 Regeling

- Moet langdurige ziekte/arbeidsongeschiktheid apart worden geregeld/verzekerd? Dit maakt de financiering wel overzichtelijker.
- Als iemand op latere leeftijd predikant wordt en daarvoor geen pensioen heeft opgebouwd, verkrijgt hij toch de volle rechten op de emeritaatsuitkering (dat wil zeggen: er vindt geen korting plaats over de periode dat geen pensioen is opgebouwd).
- Predikanten uit het buitenland of uit andere kerkverbanden die predikant worden in onze kerken, hebben eveneens de volle rechten op de emeritaatsuitkering, ongeacht of elders pensioen is opgebouwd.
- Het recht op een emeritaatsuitkering vervalt als predikantsweduwen hertrouwen, niet bij andere samenlevingsvormen; hertrouwen wordt hier dus financieel gestraft, samenwonen beloond. Hetzelfde geldt voor predikanten-weduwenaars die samen gaan wonen met vermogende vrienden.
- Waarom krijgt een weduwe een onverenigbaar lagere uitkering dan een weduwnaar?
- Bij een scheiding krijgt de ex-vrouw niets, hetgeen maatschappelijk als onaanvaardbaar wordt beschouwd en is geregeld in de Wet Verrekening Pensioenbijdragen. Deze wet geldt overigens niet voor onze emeritaatsregeling omdat die niet valt onder de PSW.
- Moet onderscheid in de hoogte van de uitkering worden gemaakt als sprake is van niet (volledig) functionerende predikanten (bijvoorbeeld bij losmaking of atzetting) of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid?
- Ex-predikanten en weduwen/wezen worden, naar gelang zij lid blijven van onze kerken, verschillend behandeld. Als zij lid blijven, geldt de "normale" regeling, als zij overgaan naar een ander kerkgenootschap beslist de kerkenraad over de uitkering.
- De kerken hebben een verzorgingsplicht voor de (emeriti-)predikanten, maar de overheid heeft deels deze verzorgingsplicht overgenomen, namelijk voor wat betreft het AOW-deel. Onze kerken maken hier zonder reserve gebruik van, hetgeen de uitgangspunten voor de regeling hybride maakt.
- Onze emeritaatsregeling kent, in tegenstelling tot maatschappelijk breed toegepaste regelingen, geen dienstjarenbeginsel. Dit veroorzaakt mede het vreemdsoortige karakter van onze huidige regeling.
- Waarom moeten emeriti gelijk worden beloond (gelijke uitkeringen), terwijl predikanten in actieve dienst verschillende tractementen kunnen en dus bijvoorbeeld verschillend vermogen kunnen opbouwen?
- De regeling sluit niet aan op de (toekomstige) flexibele pensioenregelingen in de maatschappij; er is geen individueel maatwerk mogelijk en er is geen keuzemogelijkheid voor wat betreft het opbouwen van een bepaald pensioen op een bepaalde leeftijd.
- De uitkering voor halfwezen wordt aan de weduwe uitgekeerd en niet aan de halfwezen zelf; dit is niet conform hedendaagse pensioenregelingen en de uitgangspunten van het belastingstelsel.

3.5.4 Financiën

- Vooraf door het niet stijgende ledenbestand en de vergrijzing in het predikantenkorps, is sprake van stijgende uitkeringen tezamen met dalende opbrengsten. Ondanks de positieve, maar dalende beleggingsresultaten, is vanaf 1999 weer sprake van een toenemend tekort in het eigen vermogen op de actueel berekende pensioenvoorziening. Eind 2000 bedraagt dit tekort bijna f 26 miljoen. De bijdrage per lid ad f 26,50 (1999-2001) wordt gerekend als duur ervaren, maar zal nog substantieel moeten worden verhoogd om het genoemde vermogentekort in te lopen. In bijlage 5 bij art. 13 K.O. (artikel 20) is opgenomen, dat ter dekking van de uitgaven uit de emeritiekas en ter vorming van een kapitaal als reserve voor de dekking van toekomstige verplichtingen (ontstaan door toename van het aantal in actieve dienst zijnde predikanten), jaarlijks van de kerken een verplichte minimum-bijdrage wordt geheven. De totale jaaropbrengst daarvan voor moet > 21,5% zijn van het totaalbedrag van het aanvaardbare minimumtraktement van predikanten met 10 dienstjaren < 65 jaar. Voor 2000 betekent dit globaal een bijdrage per lid die f 5 hoger is dan vastgesteld door de generale synode.

3.6 Samenvatting en conclusies

De huidige emeritaatsregeling heeft een eigen/vreemdsoortig karakter, vooral omdat:

- er geen persoonlijk/individueel recht bestaat op een uitkering, maar een collectief recht;
- niet het maatschappelijk aanvaardde dienstjarenbeginsel als uitgangspunt wordt genomen;
- niet alleen de kerken, maar ook de staat in de verzorgingsgedachte voorziet;
- het beheer en de uitvoering niet in handen zijn van een juridische rechtspersoon.

Uit de knelpunten/aandachtspunten blijkt, dat diverse onbillijk/onrechtvaardige situaties in de huidige regeling bestaan. Opmerkelijk hierbij is dat terwijl de tractementen niet gelijk zijn, de emeritaatsuitkeringen dat wel zijn.

In vergelijking met de andere kerken is onze kapitaaldekking de op een na laagste en nog geen 60%. De financiële situatie van de emeritiekas behoeft daarom de nodige zorg, mede doordat de (toekomstige) verplichtingen harder stijgen dan de opbrengsten en het ledental van onze kerken niet stijgt.

4. Uitgangspunten voor de emeritaatsregeling

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de uitgangspunten voor de emeritaatsregeling geformuleerd/vastgesteld. De basis van deze uitgangspunten ligt mede in de opdracht en in de analyse van de huidige emeritaatsregeling (hoofdstukken 2 en 3) en zijn onderscheiden in:

- uitgangspunten volgens de opdracht (§ 4.2);
- principiële uitgangspunten (§ 4.3);
- overige uitgangspunten (§ 4.4).

In de laatste paragraaf (§ 4.5) wordt een totaaloverzicht van de te hanteren uitgangspunten weergegeven.

4.2 Uitgangspunten volgens de opdracht

Op basis van de opdracht (§ 2.2-2.3) alsmede de analyse van de huidige emeritaatsregeling (hoofdstuk 3) kunnen de volgende uitgangspunten voor een aangepaste/ nieuwe emeritaatsregeling worden geformuleerd:

- het moet een duidelijke regeling zijn;
- de zekerheid biedt en;
- rechtsgelijkheid bevordert;
- tegen een acceptabel kostenniveau;
- en zoveel mogelijk aansluit op regelingen in de maatschappij.

In deze uitgangspunten moeten de geconstateerde knelpunten/aandachtspunten (§ 3.5) worden verdecortseerd. Wat betreft het kostenniveau kan ter indicatie mede worden gekeken naar de uitkeringen bij de onderzochte wettelijke kerken (§ 3.4).

4.3 Principiële uitgangspunten

4.3.1 Het principe

Allereerst dienen wij het principe helder te verwoorden. Welk karakter draagt de dienst van de predikanten in de kerken? Welke gevolgen heeft dit voor ziekte en ouderdom?

Uitgangspunt in dit alles is het feit, dat de dienaren zich voor hun gehele leven aan de dienst der gemeente hebben gegeven. Dat schept voor de gemeente ook de verplichting (uit gehoorzaamheid tot God en liefde tot de dienst van de Heere) om de dienaar en zijn gezin te voorzien van alles wat voor hun levensonderhoud nodig is. Als een dienaar oud en/of ziek wordt (en zijn werk niet meer naar behoren kan doen) blijft hij dienaar van de kerk. De verplichting tot levensonderhoud blijft dan ook bestaan tegenover de oude, zieke dienaar, zelfs tegenover zijn weduwe en wezen.

Door de levenslange dienst in en aan de kerk heeft de dienaar immers geen wegenschap op andere wijze zelf in zijn levensonderhoud te voorzien. Dat schept voor de kerk een verplichting. Verzorging van emeriti is dan ook geen zaak van barmhartigheid maar recht van de betrokken dienaren en plicht voor de kerk. Dit recht op verzorging is gebaseerd op de belofte van de kerk. Dit element is ook duidelijk herkenbaar in de (concept-)beroepsbrief: "Tenslotte garandeert de kerkenraad U de door de generale synode vastgestelde uitkering naar art. 13 van de K.O. bij eventuele emeritaatsverlening tijdens uw dienst en aan uw gezin bij overlijden zijner."

4.3.2 Het levensonderhoud

De uitkering bij ziekte en ouderdom is dus voortgezet levensonderhoud, waartoe de kerk tegenover de dienaar en zijn gezin verplicht is. In het verleden is duidelijk verschil gemaakt tussen de pensioenregeling in het bedrijfsleven en de emeritaatsuitkering. De pensioenregeling in het gewone maatschappelijke verkeer werd gezien als "uitgesteld loon". Het was vroeger verdiend, maar toen te weinig uitbetaald. Daarin zocht en vond men de rechtsgrond voor het pensioen. Als het arbeidscontract verbroken was door ouderdom en dergelijke vond er een pensioenuitkering plaats op grond van bovengenoemde rechtsgrond.

Een predikant die door ouderdom of ziekte niet meer kan dienen, blijft in rechts predikant. Hij mag bijvond aanspraak maken op de naam, de eer en het onderhoud van een dienaar des Woords, ook als hij de actieve dienst niet meer kan verrichten. Joh. Jansen wil dan ook liever niet van pensioen maar van "verzorging der emeriti enz." spreken.

Wel dringt zich hier de vraag op in hoeverre deze zaken in de huidige tijd nog zo worden ervaren. Met de invoering van een emeritaatsleeftijd valt er mogelijk toch ook een wat ander licht op het principe van levenslange dienst, tenzij ziekte of ouderdom de dienst onmogelijk maken. Licht hier toch niet onbewust een zekere verschuiving in naar de maatschappelijke praxis van een pensioengerechtigde leeftijd c.a. Al kennen onze kerken

goen verplichting om met emeritaat te gaan op 65-jarige leeftijd of met 40 dienstjaren, toch zijn de normen voor emeritering meer en meer in de pas gaan lopen met de maatschappelijke ontwikkelingen.

4.3.3. Bijbelse gegevens

Binnen deze bezinning is het goed ook, zij het kort, de bijbelse fundering voor de verplichting tot levensonderhoud van dienaren des Woords aan de orde te stellen. Het Nieuwe Testament geeft op verschillende plaatsen aan, dat de dienaren niet in staat zijn zelf in hun levensonderhoud te voorzien. De Koning van de kerk stelt zelf dienaren aan voor levenslange dienst (Johannes 21: 16; Handelingen 15: 26). Ook Paulus geeft tegenover de Korinthiërs aan dat hij zich tot het werk van evangelieverkondiging heilig gedrongen weet (1 Korinthiërs 9: 16-17; vergelijk 2 Korinthiërs 5: 14 en Romeinen 1: 1). Deze dienst is niet vrijblijvend en eist de hele mens op. Daardoor is de ruimte om in eigen levensonderhoud te voorzien niet of nauwelijks aanwezig.

De Koning van de kerk heeft dan ook de zorg voor de dienaren en hun weduwen en wezen op de kerken gelogd. Hier kunnen onder andere de volgende teksten worden genoemd: Mattheüs 10: 10 en Lucas 10: 7 over de arbeider die zijn voedsel loon waardig is. Aan deze kwestie heeft Paulus in 1 en 2 Korinthiërs ook aandacht gegeven (zie onder andere 1 Korinthiërs 9, een belangrijk hoofdstuk in deze zaken, en 2 Korinthiërs 11: 7-9). Hier worden principiële lijnen uitgezet om te kunnen en mogen leven van het evangelie. Daarnaast valt te wijzen op Galaten 6: 6, 1 Thessalonicenzen 2: 6, 1 Timotheüs 5: 17-18 en 2 Timotheüs 2: 6.

Dienen in het evangelie is principieel anders dan loondienst in het maatschappelijke leven. Toch zijn er voor de predikant en zijn gezin allerlei overeenkomsten op het vlak van de inkomsten en uitgaven. Hier valt onder andere te denken aan de fiscale en sociale wetgeving die ook predikantsgezinnen raakt. Daardoor dreigt onhelderheid over het karakter van het levenslange levensonderhoud van de dienaren en hun weduwen en wezen. De noging is groot om te gaan definiëren in termen van loon en pensioenuitkering. Toch dienen wij oog te blijven houden voor het feit dat predikantschap een bijbels, kerkelijk ambt sui generis is.

4.3.4. Kerkordelijke verplichtingen

Reeds vroeg in de geschiedenis van het gereformeerd protestantisme in de Nederlanden hebben de kerken deze bijbelse levenslange onderhoudsverplichting ook voor oude en zieke dienaren erkend. Men moet de praktische uitwerking daarvan in die tijd echter niet overschatten. Er waren schrijnende gevallen rond zieke dienaren en predikantoweduwen en -wezen.

Toch zijn er al vroeg kerkordelijke bepalingen gemaakt op dit terrein.

- Dordrecht 1578, art. VII

Kest de Inzet bij het leit dat dienaren hun leven lang in hun dienst verbonden zijn. In geval van ouderdom en ziekte behouden zij de eer en naam van dienaar en op datse den overigen tyd hares levens eerlyk toe brengen mogen, soo sullen se van den Kerken versorgt worden.

- Middelburg 1581, art. XI

Bij ouderdom of ziekte van de dienaar 'soo sal het der Gemeente loestaan, te besorgen, dat hem, ex bonis publicis, soo veel toegelid worde, daer op hy de reste syns levens eerlyk en bequamelyk door komen moge en dat ook de Weduwen en Weesen der Dienaren niet vergeten worden.' Hier wordt dus direct een bron aangegeven waaruit dat levensonderhoud dient te worden bekostigd.

- 's-Gravenhage 1586, art. XI

De verplichting tot levensonderhoud wordt daar aldus geformuleerd: '... en van die Kerke die sy gedient hebben, eerlyk in haren nooddrift (gelyk ook de Weduwen en Weesen der Dienaren in 1 gemeen) versorget worden.'

- Dordrecht 1618/19, art. XIII

'Soo het geschiedt dat eenige Dienaers door ouderdom/sieckte ofte andersins onbequaem worden tot oefeninge hares Dienstes soo sullen sy nochtans des niet te min de eere en den name eens Dienaers behouden/ ende van de Kercke die sy ghedient hebben/ eerlijcken in haren nooddrift (ghelyck oock de Weduwen en Weesen der Dienaren int gemeen) versorget worden.'

4.3.5. Ontwikkelingen

Het levenslange onderhoud van de dienaren des Woords is plicht van de kerk. Reeds vroeg zien wij in de K.O. en in de praktijk een verschuiving in de richting van de overheid optreden. Dit hangt samen met het beheer van de kerkelijke goederen door de overheid en de betalingen daaruit aan de kerk. Het principe is helder: de dienaar werkt levenslang met inzet van alle kracht voor de kerk, op de kerk rust dan ook de verplichting hem en zijn weduwe/wezen te onderhouden. Het mag typerend heten dat de woorden 'verzorgd worden' in de kerkordelijke bepalingen steeds terugkeren. Hier rust dus op de kerk een zorgplicht.

Het is boeiend te zien hoe in de CGK van na 1892 tenstond de problematiek ter hand is genomen. Zo lezen we in de Acta van de generale synode van juli 1893 (art. 38) over breedvoerige bespreking en principiële verschillen op dit punt. Zo melden de Acta (p. 36): 'Dordrecht verklaart, dat de gemeente aldaar zeer tegen deze Kas is en zelfs enkele leden om de handhaving dier Kas de gemeente hebben verlaten.' Uiteindelijk wordt besloten: 'minstens eenmaal per jaar zal voor de Kas van Emeriti-predikanten, predikants-weduwen en wezen gecollecteerd worden.' Alleen Dordrecht blijft tegen stemmen.

Ook op de generale synode van juli 1895 is over de emeritiekas gesproken. Er wordt een zeer beknopt financieel verslag uitgebracht er blijkt bijna f 1.100 in kas te zijn. De penningmeester heeft er vertrouwen in, dat ook in de toekomst het kerkvolk zal blijven geven in ruime mate. Het kerkvolk heeft duidelijk getoond 'dat het den nuttenden dienaren des Woords of ook hunnen nagelaten betrekkingen het niet aan het noodige zal laten ontbreken.' Vervolgens is op de synode ook aandacht voor de verzorging van de weduwe van Ds. Draijer van Suawoude. Uit alles spreekt de verantwoordelijkheid die de gezamenlijke kerken in dezen voelen. Naar buiten toe is deze zorg voor elkaar een blijk van christelijke liefde. In de Acta van 1895 (art. 53) komt de concrete regeling inzake de uitkering aan de weduwe van Ds. Draijer aan de orde. Enerzijds wordt duidelijk dat de kerkenraad van Suawoude al het mogelijke heeft gedaan voor levensonderhoud van het gezin Draijer, anderzijds doet de kerkenraad per brief een verzoek aan de synode om de raad 'van het verzorgen der weduwe te ontheffen, en te bepalen, dat zulks van nu aan geschiede vanwege heel de Kerk, uit het daarvoor bestemde fonds...'. Dozent Wisse geeft uitgang aan de waardering voor de correcte behandeling van de weduwe door de kerkenraad. Haar wordt door de generale synode een jaarlijkse uitkering van f 500 toegewezen 'zoolang de Kas zulks toelaat'. De grote verscheidenheid inzake uitkeringen wordt onder andere zichtbaar als de Acta van de generale synode 1896 (art. 30) vermelden dat de emeritus predikant ds. H.A. Jonkman vraagt om 'f 100,- per jaar uit de kas voor Emeriti-predikanten.'

In de kerkordelijke literatuur is een discussie (gewees) over de vraag: op wie die zorgplicht rust? Zijn dat de kerken in het algemeen of is dat de kerk waaraan de dienaar op het moment van ziekte/overlijden verbonden is? Een neerslag van de principiële discussie (in het begin van deze eeuw) op dit punt is onder andere te vinden bij H. Bouwman. Als uitgangspunt ziet Bouwman dat elke kerk voor de eigen dienaar heeft te zorgen ook als deze ziek en/of oud wordt en niet meer kan dienen. Bij onvermogen van een plaatselijke kerk ligt de weg open via de classis naar de deputaten van de synode. De problematiek die hier speelt hangt nauw samen met de verhouding landelijk kerkverband en plaatselijke gemeente.

Op dit punt vallen ontwikkelingen waar te nemen. Door de jaren heen is er almeer sprake ook binnen de CGK van fondsvorming met het karakter van 'een onderlinge voorzorging'. In dat fonds zijn niet de dienaren maar de plaatselijke kerken de participanten. Zo dragen de kerken gezamenlijk zorg voor toekomstige verplichtingen. Deze ontwikkeling vraagt dan ook om een verdere doordiening hoe de principia in de moderne tijd vorm gegeven moeten worden.

4.3.6. Belangrijke overwegingen

Een aantal zaken dient bij de huidige ontwikkelingen te worden genoemd:

- De dienaar ontvangt geen gewone bezoldiging of loon, maar heeft naar Gods Woord recht op levensonderhoud. Doordat de dienst zijn hele leven opeist, mag hij aanspraak maken op levenslange verzorging ook als hij door ouderdom of ziekte niet meer dienen kan.
- De materiële verzorging van de dienaar en zijn weduwe en wezen is primair plicht van de plaatselijke gemeente waaraan hij verbonden is/was. Voor de uitvoering van art. 13 K.O. is al heel snel bij de kerken van de Afscheiding (door de nood gedrongen) samenwerking ontstaan, hetgeen de zorgplicht en de vrijheid daaraan vorm te geven voor de plaatselijke gemeente onverlet laat. Deze lijn is ook duidelijk herkenbaar bij de CGK vanaf 1892.
- De maatschappelijke, fiscale en sociale verzekeringsfactoren hebben het denken over het predikantsstatuut, de emeritering en de emeritaatsuitkering sterk beïnvloed. Bij verdere aanpassing van de huidige regeling dient de principiële component recht te worden gedaan. Toch is het niet juist voorbij te gaan aan maatschappelijke ontwikkelingen. Er hebben zich de laatste eeuw op het punt van arbeidsrecht en oudedagsvoorzorgingen veel veranderingen voltrokken; die gaan ook de kerk en haar dienaren niet ongemerkt voorbij.
- De kerken anno 2001 zullen zich terdege rekenschap dienen te geven van de mogelijkheid dat de wereldlijke rechter onder andere de 'oudedags-verzorging' van (ex-)predikanten en het levensonderhoud van nabestaanden toetst.

4.3.7. Conclusies

Uit de volenstaande principiële bezinning kan als extra uitgangspunt voor een nieuwe/aangepaste emeritaatsregeling worden toegevoegd: de regeling moet uitgaan van de verzorgingsgedachte (zij heeft de zorg voor het levensonderhoud van de predikant en zijn weduwe en wezen).

Dit betekent onder meer dat een basis-uitkering passend bij de levensstijl van predikanten moet worden gegarandeerd. Deze basis-uitkering zou bijvoorbeeld 70% van het laatstgenoten traktement (met een maximum van 10 dienstjaren en overeenkomstig het advies van deputaten financieel) ofwel f 59.000 (inclusief AGW) voor een gehuwde emerituspredikant. Dit kan als een maatschappelijk aanvaard minimum worden beschouwd.

4.4 Overige uitgangspunten

4.4.1 Uitgangspunten beheer en uitvoering

De commissie ziet onvoldoende voordelen aan het beheer van de ementaatsregeling door een rechtspersoon: Deputaten hebben afgeleide rechtspersoonlijkheid (zie artikel 84 K.O. en correspondentie van deputaten financiële zaken), lage kosten zijn gewaarborgd en deputaten maken gebruik van beleggingspecialisten. Bovendien past het beheer door deputaten meer bij het kerkordelijke uitgangspunt van de verzorgingsgedachte door de kerken/kerkleden. Om deze redenen is gekozen voor het blijvende beheer door deputaten. De uitvoering kan eventueel worden uitbesteed aan een pensioenfonds.

4.4.2 Uitgangspunten financiën en kosten

Als stelsel voor de dekking van de verplichtingen kiest de commissie overeenkomstig algemeen gebruikte uitgangspunten voor een kapitaaldekkingstelsel en niet voor bijvoorbeeld een omstapstelsel. Het is immers geheel overeenkomstig de verzorgingsgedachte voldoende kapitaal te sparen om de betaling van de huidige en toekomstige verplichtingen te kunnen waarborgen.

De commissie beschouwt voorts het huidige bijdrage/premiestelsel als adequaat omdat het overeenkomt met de verzorgingsgedachte: alle kerkleden zorgen voor het onderhoud van de emerituspredikanten.

4.5 Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn de volgende uitgangspunten opgesteld voor een nieuwe/aangepaste ementaatsregeling:

1. duidelijk;
2. zekerheid gevend;
3. rechtsgelijkheid bevorderend;
4. tegen een acceptabel kostenniveau;
5. zoveel mogelijk aansluitend bij regelingen in de maatschappij;
6. overeenkomstig de verzorgingsgedachte;
7. beheer vindt plaats door deputaten;
8. de regeling is gebaseerd op het kapitaaldekkingstelsel;
9. de kerken betalen de premies door middel van bijdragen per lid.

Op basis van deze uitgangspunten zijn in de volgende hoofdstukken andere ementaatsregelingen opgesteld enerzijds verbeteringen op de huidige regelingen (hoofdstuk 5), anderzijds een ementaatsregeling bij een pensioenfonds (hoofdstuk 6).

5. De ementaatsregeling aangepast

5.1 Inleiding

Op basis van de (in het vorige hoofdstuk) genoemde uitgangspunten, worden in dit hoofdstuk 2 aanpassingen/varianten op de huidige ementaatsregeling voorgesteld (§§ 5.2 en § 5.3) en geëvalueerd (§ 5.4).

5.2 Variant 1

5.2.1 Inleiding voorstellen

Als commissie hebben we steeds de spanning ervaren tussen de inhoud van de opdracht van de generale synode enerzijds en de opvattingen van de commissie-leden anderzijds. In de synode-opdracht was aangegeven dat aansluiting gezocht moest worden bij regelingen elders in de samenleving. In deze regelingen gaat het om het opbouwen van een individueel recht op een uitkering hetgeen op een gespannen voet staat met de verzorgingsgedachte zoals die in de huidige regeling van de emeritikas tot uitdrukking komt. De opvatting van de commissieleden lag meer in de lijn van de opvattingen waarmee de huidige emeritikas werkt, namelijk het verzorgings-principe en daarmee samenhangend het gelijkheidsprincipe.

De 7 voorstellen van de commissie zijn globaal onder te verdelen in voorstellen:

- die meer rechtszekerheid bieden (§ 5.2.2);
- die zorgen voor meer gelijkheid (§ 5.2.3);
- die zorgen voor meer aansluiting bij regelingen elders in de samenleving (§ 5.2.4).

In de volgende subparagrafen worden deze voorstellen nader toegelicht.

5.2.2 Meer rechtszekerheid

De voorstellen die meer rechtszekerheid bieden zijn:

1. het laten vervallen van het in beginsel lid zijn van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland;
2. afkoop bij het verlaten van de dienst in de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland;
3. het storten van een koopsom bij scheiding;
4. het baseren van de regeling op het kapitaaldekkingstelsel.

ad 1)

Het in beginsel lid moeten zijn van onze kerken biedt geen rechtszekerheid.

ad 2)

Dit voorstel biedt een predikant die zijn ambtsbediening vrijwillig of onvrijwillig beëindigt meer duidelijkheid en zekerheid. Omdat de emeritikas niet voldoende is gefinancierd, dient wel een correctie te worden gemaakt voor de dekkinggraad van de emeritikas.

ad 3)

In regelingen elders in de samenleving wordt bij scheiding aan de echtgenote een deel van het opgebouwde pensioen toegewezen, zoals geregeld in de PSW.

ad 4)

Het kapitaaldekkingstelsel is conform algemeen gebruikte uitgangspunten in de samenleving.

5.2.3 Meer gelijkheid

De voorstellen die leiden tot meer gelijkheid zijn:

5. het introduceren van een correctie voor die predikanten die na hun 30^e en voor hun 60^e, via een andere weg, pensioen hadden kunnen opbouwen;
6. het gelijkstellen van de uitkering van ongehuwde emerituspredikanten aan de uitkering van gehuwde emerituspredikanten.

ad 5)

Dit voorstel ziet in het bijzonder op:

- predikanten met een late roeping;
- predikanten die geheel of gedeeltelijk in bijzondere dienst zijn volgens artikel 6 K.O.;
- predikanten die uit een ander kerkverband overkomen.

Het evenredig delen in de uitkering uit de emeritikas door deze predikanten lijkt niet in alle gevallen billijk en redelijk. Daarom wordt voorgesteld om een toetsingscommissie te benoemen die een uitspraak doet over de hoogte van een correctie die geldt voor die predikanten die na hun 30^e en voor hun 60^e, via een andere weg, pensioen hadden kunnen opbouwen.

De toetsingscommissie krijgt een taak:

- bij de beoordeling van de hoogte van de uitkering uit de emeritikas in uitzondering situaties. Uitzondering situaties zijn die situaties die niet beschreven zijn in artikel 13 K.O.
- bij de vaststelling van de correctie die geldt voor die predikanten die na hun 30^e en voor hun 60^e, via een andere weg, pensioen hadden kunnen opbouwen.

De toetsingscommissie wordt samengesteld uit een generaal deputaat, een deputaat uit de particuliere synode, een lid van buiten de deputaatschappen en een onafhankelijk voorzitter. Een beroep tegen de besluit van de toetsingscommissie kan in behandeling worden genomen door deputaten artikel 13 K.O., waarbij de leden die zitting hebben in de toetsingscommissie uitgesloten zijn van stemming.

De correctie op de uitkering wordt bepaald met inachtneming van het volgende:

- Uitgangspunt is het verzorgingskarakter van de emeritikas, waardoor in de financiële behoefte van de predikanten c.q. predikantsweduwen en wezen wordt voorzien.
- Het minimale niveau van verzorging wordt vastgesteld op 65% van de geldende uitkering aan de emeriti.
- De toetsingscommissie stelt de periode vast dat een predikant tussen zijn 30^e en 60^e levensjaar naar redelijkheid op andere wijze pensioen heeft kunnen opbouwen. De periode wordt in maanden nauwkeurig vastgesteld met een maximum van 60 maanden. Een correctiefactor wordt bepaald door het gevormde aantal maanden te delen door 480 (40 jaar).
- De bepaalde correctiefactor is van toepassing op alle uitkeringen die uit de emeritikas gedaan worden, ook de weduwen- en wezenuitkeringen.

ad 6)

Als de echtgenote van een emerituspredikant overlijdt gaat de uitkering uit de emeritikas voor hem omhoog. Dit had te maken met het uitgangspunt dat de emeritus onvoldoende in staat geacht werd om voor zichzelf te zorgen. Dit uitgangspunt kan als achterhaald worden beschouwd.

Vorgesteld wordt daarom om als overgangsregeling de uitkering aan de huidige ongehuwde emeriti ongewij-

zigt voort te zetten, maar in nieuwe situaties de uitkering van ongehuwde emerituspredikanten gelijk te maken aan de uitkering van gehuwde emerituspredikanten.

5.2.4 Aansluiting bij de huidige regelingen in de samenleving

De voorstellen die meer aansluiting bewerkstelligen bij de huidige regelingen in de samenleving zijn:

7. het introduceren van de mogelijkheid om eerder met emeritaat te gaan;
8. het koppelven van de uitkering aan wezen en weduwen.

ad 7)

In de huidige pensioenregelingen is het veelal mogelijk om de pensioentijd binnen bepaalde grenzen flexibel te kiezen. Deze flexibiliteit is er reeds bij de emeritkas; men is vrij om na de 65-jarige leeftijd wel of niet met emeritaat te gaan. Het was echter niet mogelijk om eerder dan met 65 jaar met emeritaat te gaan. Daarom wordt een flexibel emeritaat voorgesteld dat kan ingaan na de 63ste verjaardag van de predikant. Het betreft hier dus een emeritaatsverlening voor de 65-jarige leeftijd anders dan om gezondheid redenen. De absolute verlening uitkering zal worden berekend door de emeritaatsuitkering te vermengen/vuldigen met de hieronder genoemde reductiefactoren:

bij ingang van het flexibel emeritaat op	reductiefactor op alle uitkeringen	gehewe emerit
64 jaar	0,882	0,833
63 jaar	0,759	0,66

Bij een emeritaat na de 65e verjaardag wordt een opslagfactor gehanteerd die op jaarbasis 4% bedraagt. Deze opslag wordt door middel van rente op rente bepaald, in maanden nauwkeurig, en heeft een maximum van 24 maanden.

Ad 8)

In pensioenregelingen wordt doorgaans de wezenuitkering apart van het weduwenpensioen uitgekeerd. Daarom is ook een voorstel opgenomen om de wezenuitkering los te koppelen van de weduwenuitkering. Bovendien wordt voorgesteld de regeling uit te breiden tot maximaal 4 wezen, met voor elk kind 10% van de onschreven uitkeringsgrondslag.

5.2.5 Overgangperiode

Als overgangperiode wordt het volgende voorgesteld: tot en met 31 december 2014 kan worden gekozen voor een uitkering volgens de oude of de nieuwe regeling. Bij emeritering na genoemde datum geldt de nieuwe regeling.

5.3 Variant II

5.3.1 Tussentijdse evaluatie

In de opdracht voor de Commissie Emeritaatsregeling wordt bij de overwegingen nadrukkelijk melding gemaakt van een 'eigen vreemdeoort karakter' van de bestaande regeling. In eerste instantie is de commissie uitgegaan van de bestaande regeling. Het gevolg hiervan was echter dat toch weer gekozen moest worden voor bepaalde eigensoortige voorstellen, zoals uit de voorgaande paragraaf blijkt. Bij nadere bezinning kwam nog een tweede mogelijkheid te voorschijn, die nauwer bleek aan te sluiten bij regelingen voor de oudedagsvoorziening elders in onze samenleving. Dit alternatief (variant II) wordt in deze paragraaf beschreven.

5.3.2 Overwegingen

In variant II is, evenals in variant I, uitgegaan van de verzorgingsgedachte en van het stelsel dat alle (doop)leden een bijdrage betalen.

Aan deze uitgangspunten wordt toegevoegd de gedachte dat legelijk met het ontvangen van het traktement, door middel van bijdragen aan de emeritkas wordt gespaard voor de emeritaatsvoorziening van predikanten. Op deze wijze worden geen verplichtingen doorgeschoven naar de volgende generaties.

Een belangrijk verschil betreft het feit dat in de tweede variant, zij het met mate, het begrip 'jaren actieve dienst in onze kerken' wordt geïntroduceerd. Op beperkte schaal kan hierdoor de hoogte van de uitkering verschillen, afhankelijk van het aantal jaren actieve dienst. Overigens worden ook in de actieve periode van het predikant bestaan verschillen in traktement veelal niet als oneigenlijk ervaren.

Met het oog op de verzorgingsgedachte mogen deze verschillen echter niet te groot worden. Daarom wordt in het alternatieve voorstel gekozen voor een begrenzing tot een 'verantwoord maximum'. Zou men op grond van het aantal jaren actieve dienst in de kerken niet voldoende emeritaat kunnen opbouwen en zou men ook geen andere inkomsten hebben, dan kan men een aanvullende uitkering ontvangen. Op deze wijze wordt direct inhoud gegeven aan de verzorgingsgedachte. Tegelijk wordt op deze wijze de vinger gelegd bij situaties die als

niet terecht worden ervaren. Bijvoorbeeld als predikanten een verkorte diensttijd in onze kerken doornemen en vervolgens toch geheel of voor een onevenredig deel ten laste komen van de emeritkas, terwijl op hun oudedagsvoorziening door de predikant zelf of een (kerkelijke) instantie werd en wordt bespaard. Uitwerking van met name het begrip 'jaren actieve dienst' leidt tot een nauwere aansluiting bij huidige regelingen elders in de samenleving en tot grotere zekerheid en rechtsgelijkheid. Een ruime overgangperiode biedt de mogelijkheid aan predikantsgezinnen zich voor te bereiden op de veranderingen en bij een zich aftekend 'pensioengat' eventueel zelf maatregelen te nemen.

5.3.3 Alternatieve voorstellen

In afwijking van variant I, gelden de volgende voorstellen in variant II:

1. De emeritkas functioneert als een spaarpot voor de emeritaatsregeling van de predikanten. Gedurende de gehele actieve periode van een predikant wordt voor zijn emeritaat gespaard. Bij emeritaatsverlening of bij overlijden van de predikant geeft dit tegoed recht op de afgesproken uitkering. Wanneer een predikant, al dan niet overeenkomstig art. 6 van de K.O., gaat werken buiten de kerken, vervalt de verdere opbouw van jaren actieve dienst. Hij houdt uitsluitend recht op een uitkering uit de emeritkas overeenkomstig de jaren van actieve dienst binnen onze kerken.
2. De hoogte van het 'spaar tegoed voor het emeritaat' wordt uitgedrukt in jaren actieve dienst. Maximaal kan het emeritaats tegoed van predikanten oplopen tot 35 jaren actieve dienst. Dan ontvangt men inclusief de sociale uitkering (bijv. AOW en WAZ) 70% van het minimumtraktement (inclusief 13 dienstjaren, verhoogd met compensatie voor emolumenten). Bij een parttime predikantsfunctie vindt omrekening plaats naar hele jaren.
3. De uitkering overeenkomstig 35 jaar actieve dienst zal qua hoogte te vergelijken zijn met de huidige uitkering.
4. Bij de aanvullende uitkering wordt volgens het vorige punt dus ook gekeken naar inkomsten uit vermogen. De reden is dat het voorkomt dat op een andere wijze, dan door opbouw van pensioenrecht, (gedeeltelijk) voorzien wordt in een oudedagsvoorziening.
5. De vorige punten betekenen dat er in beperkte mate van verschil in emeritaatsuitkering sprake kan zijn. Dit verschil wordt beperkt tot een minimumuitkering overeenkomstig 30 jaar actieve dienst en een maximum overeenkomstig 35 jaar actieve dienst (eventueel verhoogd tot maximaal 37 jaar bij doorwerken na 65 jaar).
6. Bij gehele arbeidsongeschiktheid, vastgesteld ingevolge de WAZ-uitkering, ontvangt een predikant een emeritaatsuitkering overeenkomstig het aantal jaren dat de predikant op zijn 65de verjaardag in actieve dienst had kunnen bereiken, ware hij niet arbeidsongeschikt geworden. Bij gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid wordt niet alleen de WAZ-uitkering maar ook de emeritaatsuitkering naar rato verminderd. Wat de emeritaatsuitkering betreft, wordt deze vermindering beperkt door de regel dat men in ieder geval kan rekenen op de minimumuitkering overeenkomstig 30 jaren actieve dienst. In de nieuwe regeling wordt bij gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid de daarbij behorende lagere WAZ uitkering niet meer aangevuld. Jaren van arbeidsongeschiktheid blijven voor de hoogte van de emeritaatsuitkering meetellen als jaren actieve dienst.

5.4 Evaluatie

De eerste variant betreft een aanpassing van de huidige emeritaatsregeling op basis van de geformuleerde uitgangspunten, waarbij het rekenmechanisme voor de uitkeringen niet is veranderd. In de tweede variant is, overeenkomstig de meeste regelingen in de samenleving, het dienstjarenbeginsel als basis genomen voor de berekening van de emeritaatsuitkering. Beide varianten betreffen een verdere verbetering van de huidige regeling, niet een wezenlijke verandering. De verzorgingsgedachte blijft in beide varianten centraal staan.

6. De emeritaatsregeling bij een pensioenfonds

6.1 Inleiding

De opdracht van de generale synode (zie § 2.2) gaf aan dat een emeritaatscommissie moest onderzoeken onder welke voorwaarden en tegen welke kosten predikanten ondergebracht kunnen worden bij een pensioenfonds. Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven, heeft de commissie een aantal stappen ondernomen om te komen tot een duidelijk inzicht in deze materie.

In dit hoofdstuk wordt behandeld of en hoe onze emeritaatsregeling kan worden ondergebracht bij een pensioenfonds. Eerst worden de verschillen tussen onze emeritaatsregeling en een pensioenregeling weergegeven (§ 6.2), vervolgens wordt de van de pensioenfonds verkregen informatie behandeld (§ 6.2 en § 6.3) en geëvalueerd (§ 6.5).

Halverwege het onderzoek bleek dat, om een breed beeld te krijgen van de mogelijkheden in Nederland om de emeritkas onder te brengen bij een pensioenfonds, advies nodig zou zijn van een extern bureau. De geraamde kosten hiervan werden geschat op f 30.000. Dit bedrag bleek echter niet beschikbaar voor dit onderzoek. De Commissie Emeritaatsregeling heeft zich daarom beperkt tot een tweetal bedrijven die inzicht hebben gegeven in de voorwaarden en de kosten van het onderbrengen van de emeritkas:

- bij het Pensioenfonds voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke belangen (PGGM), dat specifiek in de verwante sector zorg en welzijn opereert (§ 6.3);
- bij de verzekeraar/pensioenadministrateur Achmea Centraal Beheer (§ 6.4).

5.2. Verschillen met een pensioenregeling

Voor het onderbrengen bij een pensioenfonds is het van belang de verschillen tussen een pensioenregeling en de regeling van de emeritkas duidelijk voor ogen te hebben. Kenmerkende verschillen ten opzichte van de gangbare pensioenregelingen zijn:

- De emeritkas valt niet onder de PSW (zie § 3.2.2): er is geen arbeidscontract, geen pensioentoezegging, de uitkering is niet salaris geïndexeerd en veel predikanten gaan pas na hun 65ste met emeritaat.
- De uitkeringen zijn niet salaris geïndexeerd en hebben een zorg karakter. Dit heeft tot gevolg dat de uitkering minder geïndividualiseerd is er dus een grote mate van gelijkheid is wat betreft de hoogte van de uitkering.
- Er wordt geen persoonlijk recht opgebouwd.
- De financiering van de emeritkas vindt plaats door middel van een omslag bij de kerkelijke gemeentes.

5.3. Pensioenfonds voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke belangen (PGGM)

Uit de gevoerde gesprekken en correspondentie met het PGGM blijkt dat het onderbrengen van de emeritkas bij het PGGM alleen mogelijk is als de regeling van het PGGM volledig wordt overgenomen. Dit betekent dat het bijzondere karakter van de emeritkas volledig vervalt en de emeritaatsregeling een normale regeling wordt, waarbij de gemeentes pensioenpremie betalen en de regeling onder de PSW valt.

Een inschatting van de kosten hiervoor is niet gevraagd, omdat door de commissieleden werd gezien dat een volledige overgang van de emeritkas naar een volledige pensioenregeling met al de daaraan verbonden consequenties, (nog) niet aan de orde kon zijn.

5.4. Centraal Beheer Achmea

Door Centraal Beheer Achmea is onderzocht tegen welke voorwaarden en condities de emeritkas bij een verzekeringsmaatschappij zou kunnen worden ondergebracht met behoud van haar specifieke regelgeving.

5.4.1. Beheer en uitvoering

Door een ter zake deskundige is uitgesproken dat er geen fiscaal juridische bezwaren zijn om de regeling van de emeritkas onder te brengen bij Centraal Beheer Achmea. De voorgestelde regeling heeft de kenmerken van een beroeps pensioenregeling, die administratief kan worden uitgevoerd.

5.4.2. Regeling

Omdat de emeritkas niet onder de PSW valt, kan de regeling worden verzekerd als een collectiviteit. Noodzakelijk is het dat een juridisch lichaam bestaat dat als begunstigde kan worden aangewezen: in dit geval zou dat het kerkgenootschap zijn.

De mogelijkheid bestaat om een dekkingspolis te maken van de regeling. De begunstigde is dan het "kerkgenootschap" en de uitkering wordt gecedeerd aan de emerituspredikant o.v.v. de predikantsweduwe. Dit kan in de vorm van een renteverzekering.

De aanspraken die ontstaan door "ontslag" moeten volgens een vaste regel worden vastgesteld; hier mogen geen uitzonderingen op zijn (voorwaarde). Het is mogelijk premievrije verplichtingen ("ontslag", scheiding) te blijven administreren. Ieder jaar moet precies worden vastgesteld wat in de verschillende situaties wordt uitgekeerd: bij overlijden, arbeidsongeschiktheid, scheiding en "ontslag", ook de bij de uitkering behorende premiecompensatie voor dat jaar moet bekend zijn, anders kan de uitkering niet worden verzekerd.

Er moeten voorts duidelijke afspraken worden gemaakt over de communicatie over mutaties tussen Centraal Beheer Achmea en het kerkgenootschap.

Wat betreft de beleggingsconstructie en de "winstdeling" zijn twee constructies mogelijk:

1. De ene mogelijkheid is dat het contract wordt ondergebracht in een gesepareerd beleggingsdepot met de mogelijkheid van een technische-resultatendeling. Aandachtspunten bij deze vorm zijn:
  - Er moeten mensen zijn die het beleggingsbeleid kunnen bepalen.
  - Gezien de fondsvorming van de emeritkas, waar geen additioneel vermogen zit (er is immers sprake van een vermogenstekort ten opzichte van de voorziening pensioenverplichtingen), is het beleggen in aandelen waarschijnlijk niet of nauwelijks mogelijk. Hoewel dit contract niet onder de PSW valt is Centraal Beheer Achmea verplicht de afgegeven garanties na te komen omdat zij onder toezicht staan van de Verzekeringskamer, die wel een bepaald additioneel vermogen eist wil men in aandelen beleggen.
  - De administratiekosten zullen worden gedekt door een verminderingstaxi.
2. De andere mogelijkheid is om het contract als een standaard contract aan te bieden, zonder technische winstdeling en met een korting op de administratieopslag waarop een rentestandskorting kan worden verleend. Het betreft dan bruto koopsommen. De salaristijding kan worden gefinancierd uit de beleggingsopbrengsten. De standaard contract periode is 5 jaar. Premievrij gemaakte aanspraken kunnen in dit geval bij Centraal Beheer Achmea blijven. Het lang-lovensico in de aangekochte aanspraken is voor Centraal Beheer Achmea.

5.4.3. Financiën

Op basis de hiervoor genoemde voorwaarden is door Centraal Beheer Achmea een offerte gemaakt (zie bijlage 4). De uitkeringen waarmee is gerekend sluiten nagenoeg aan op de uitkeringen volgens de huidige regeling van de emeritkas. Berekend is dat om de emeritkas onder te brengen, de initiale te financieren netto backserviceverplichting circa f 49 miljoen kost en de jaarlijkse netto premie last circa f 1,1 miljoen. De genoemde backserviceverplichting moet in één keer (als koopsom) worden betaald.

Op basis van de offerte kan worden berekend dat voor de uitvoering van de regeling een vast bedrag per jaar voor de uitvoering wordt opgenomen van circa f 100.000 exclusief bijkomende kosten (zoals het inbrengen in de administratie van Centraal Beheer Achmea). Opgemerkt moet worden dat als de huidige regeling ondergebracht wordt, de activiteit van de penningmeester nog steeds zijn benodigd om de juiste uitkeringen te bepalen, dus dat per saldo een efficiency verslechtering plaatsvindt.

Als vergoeding voor het beheer van de beleggingen worden de volgende kosten berekend: 0,35% voor deposito's en 0,45% voor aandelenfondsen.

5.5. Evaluatie

De volgende onderwerpen spelen een rol bij het uiteindelijk onderbrengen van predikanten bij een pensioenfonds:

- Het vraagstuk of de verzorgingsgedachte leidend moet zijn of dat de pensioenregeling moet zijn gebaseerd op opgebouwde rechten;
- de mate van efficiency waarmee deputaten emeritkas hun taak uitvoeren ten aanzien van beheer en uitvoering van de door de synode ingestelde regelingen;
- de juridische zekerheid die ontstaat als de uitvoering van de emeritaatsregeling wordt ondergebracht in een apart juridisch lichaam;
- de mate waarin de Christelijke Gereformeerde Kerken financieel in staat zijn om over te gaan op een pensioenregeling met de condities die daarbij volgens de PSW gelden.

Een kernvraag over de emeritkas blijft of de emeritaatsregeling moet blijven gebaseerd op de verzorgingsgedachte of dat moet worden overgegaan naar een opgebouwde rechten systeem dat ook onder de PSW valt. Dit is zo'n wezenlijke vraag en bepaalt in zo'n belangrijke mate de richting waarin de emeritkas zich moet ontwikkelen, dat het noodzakelijk is deze vraag te beantwoorden voordat een vervolgonderzoek kan worden uitgevoerd.

Wat betreft de mate waarin de Christelijke Gereformeerde Kerken in staat zijn om over te gaan op een pensioenregeling, is duidelijk dat een netto backserviceverplichting van f 49 miljoen een niet haalbare financiële verplichting is. Het eigen vermogen van de emeritkas bedraagt immers "slechts" f 30 miljoen. De netto premie last bij de verzekeraar zou overigens f 1,1 miljoen bedragen, tegenover een huidige jaarlijkse omslag van f 2 miljoen.

Het feit dat op dit moment onvoldoende dekking is in de emeritkas om, op basis van gangbare uitgangspunten in de pensioenswereld, uitkeringen zeker te kunnen stellen, heeft mede te maken met het afwijken van de in artikel 20 van bijlage 5 bij 13 K.O. genoemde benodigde financiering. Vanaf de synode van 1956 stelt de generale synode immers de omslag niet vast conform dit artikel en wijkt daar stelselmatig van af (zie verder § 3.5.4/15).

Commissie Emeritaatsregeling

Drs. L.W. Bij AAG
Drs. L.H.M. Boone RA
G. van Brink
Prof.dr. T.M. Hofman
Ds. E.E. Slofstra

BIJLAGE 129

Art. 234

Rapport 12 van commissie 6 inzake Studiecommissie Emeritaatsregeling

Uw commissie heeft met grote aandacht "de rapportage over de emeritaatsregeling" gelezen en bestudeert. Het rapport van de commissie had, gezien de verstrekte opdracht uiterst summier kunnen zijn. Na constatering, dat bij een overdracht van de emeritkas aan een pensioenfonds of verzekeringsmaatschappij en dienengevolge een aanpassing van de methode van de "pensioen"-berekeningen, er een ernstig backservice tekort zou zijn, was de weg naar een dergelijke overdracht afgesloten. Daarmee had de werkgroep de studie kunnen beëindigen. Die doodlopende weg is men niet ingeslagen, maar men heeft zich veel moeite getroost een oplossing te zoeken voor de bestaande problemen. Uw commissie heeft dit gewaardeerd.

Uw commissie stemt met de werkgroep in dat de huidige regeling een geheel eigen karakter heeft. Er is sprake van een collectief recht, waarbij het dienstarenbeginsel geen overwegende rol speelt. Het in art. 13 van de K.O. vastgelegde principe van de verzorging van de predikant, houdt de werkgroep overeind en wil zij ook blijven toepassen, waarbij zij aandacht vraagt voor enkele maatschappelijke ontwikkelingen, die een verplichtend karakter hebben.

Uw commissie aanvaardt eveneens de verzorgingsgedachte en zal aangeven welke wijzigingen geaccepteerd moeten worden.

Uit de opdracht aan de werkgroep werd duidelijk dat er wensen leidden te komen tot een pensioenstelsel, waarin het dienstarenbeginsel bepalend zou zijn en waarvan de uitvoering zou geschieden door een pensioenfonds of een verzekeringsmaatschappij. Afgezien van het principiële verschil (collectief recht versus individueel polisgerechtigde) is er ook een praktische uitvoeringsmogelijkheid.

Voor degenen, die thans predikant zijn, geldt art. 13 K.O. onverkort en dient men hen conform de uitvoeringsregels ook te behandelen. Zou men tot wijziging besluiten, dan zou dit slechts gelden voor degenen, die bijvoorbeeld vanaf het jaar 2002 predikant worden.

Dit houdt in dat men voor die categorie een toeslag op het traktement zal moeten vaststellen. Een dergelijke premie voor de pensioenverzekering, die normaliter bij een eindloonsysteem tot 25% van het salaris minus de salariscomponent betrekking hebbend op de A.O.W. bedraagt, zal men als aanvulling op het traktement dienen te voldoen. Dit houdt in dat er twee categorieën ontstaan, hetgeen zeer onwenselijk is.

Een predikant met een pensioensysteem is derhalve aanmerkelijk duurder voor een gemeente, waarbij die gemeente niet vrijgesteld kan worden van de omslag voor de emeritiekas. Zou men twee systemen naast elkaar aanvaarden, dan is uw commissie er zeker van dat er meerdere problemen ontstaan, die vele jaren zullen voortduren.

De werkgroep wijst er terecht op, dat op het collectieve recht van de emeritaatsuitkering wel inbreuk is gemaakt door de invoering van de A.O.W./A.N.W. Deze wettelijke verplichting is aanvaard moeten worden en vormt thans een onderdeel van de regeling. Zo moet op grond van maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk ook een aanpassing worden gemaakt terzake van de uitkering bij scheiding. "De ex-echtgenote krijgt een deel van het opgebouwde pensioen toegewezen."

Indien men wettelijke verplichtingen nakomt, - na moet komen -, is het dan niet zinvol om ook maatschappelijke ontwikkelingen in deze verzorgingsgedachte te verwerken?

Uw commissie heeft waardering voor de pogingen die de werkgroep gedaan heeft in het aanbieden van variant I en II, waarin gedachten zijn verwerkt, welke samenhangen met de maatschappelijke ontwikkelingen. De werkgroep spreekt een lichte voorkeur uit voor variant II.

Uw commissie heeft de varianten I en II bestudeerd en ook deputaten emeritiekas hebben ons nog een rapport aangeleverd waarin men de vergelijking tussen beide varianten heeft beoordeeld. Deputaten spreken een voorkeur uit voor variant I, met name waar het de dienstarenberekening betreft. Deputaten willen die berekening niet, ofschoon zij uit de reeks "knoelpunten" (pagina 5 van het rapport) - flexibiliteit - opmerken dat daarover "geruanoedeel wordt gedacht; het valt te overwegen".

In het zojuist genoemde overzicht van knoelpunten/aandachtspunten (pagina 4 en 5) verschillen varianten I en II op de 15 punten slechts op 3 punten onderling van mening: te weten punt 8, 11 en 13. Punt 13 heeft betrekking op de flexibiliteit, die zojuist werd gememoreerd.

Punt 8 houdt verband met een onderscheid in uitkering bij bijzondere situaties: losmaking, afzetting, (gedoeltematige) arbeidsongeschiktheid. Deputaten pleiten ervoor geen onderscheid te maken (variant I) en in variant II wil men een korting tot de minimumuitkering van 85%.

Punt 11 spreekt over de dienstarenberekening, die deputaten niet willen. Deputaten stellen dat "late roepingen en pensioenopbouw" (3), een hypothetisch knoelpunt lijkt te zijn, waarbij geen behoefte is aan wijziging en dat "predikanten uit buitenland of andere kerken zonder pensioenopbouw" (4) nader moeten worden onderzocht en dan is dit via een instructie wel te regelen.

Uw commissie is van oordeel dat deputaten artikel 13 K.O. een duidelijk geluid laten horen voor handhaving van de verzorgingsgedachte en voor het oplossen van knoelpunten conform variant I, waarbij zij over "flexibiliteit" geruanoedeel denken en een aanpassing voor punt 3 hypothetisch achten en voor punt 4 afwachten.

Uw commissie stemt integraal in met de verzorgingsgedachte, kan zich vinden in aanpassingen via variant I, maar zou bij verdere studie de knoelpunten 3, 4 en 8 betrokken willen houden, door middel van een betere fundering van het oordeel over punt 3, zelf een voorstel te doen inzake punt 4 en wat punt 8 betreft een nadere overweging te maken in de onderscheiden situaties van afzetting, losmaking en arbeidsongeschiktheid.

Uw commissie acht het noodzakelijk er nogmaals op te wijzen dat het niveau van het pensioenvermogen nog niet voldoende is. Het verschil in de contante waarde van de toekomstige uitkeringen en de toekomstige ontvangsten is per 31 december 2000 f 35,4 miljoen. Het aanwezige vermogen bedraagt per die datum f 30 miljoen. Het dekkingpercentage op deze wijze berekend komt op 84%.

Evenwel kan de kapitaaldekking ook worden berekend door het opgebouwde vermogen ultimo 2000 bij waardering van alle beleggingen tegen actuele waarden te stellen tegenover de volgens gebruikelijke actuarieel inzichten bij een pensioenfonds of verzekeringsmaatschappij berekende pensioenverplichtingen. Dit staan de bedragen van f 30 miljoen en f 57 miljoen tegenover elkaar. Het dekkingpercentage komt dan op 53%. In beide gevallen is de dekking niet volledig. Het is uit dien hoofde dat uw commissie reeds bij haar rapport B - deputaten art. 13 K.O. - gewezen heeft op de noodzaak de inkomsten uit rente en dividenden - geheel of voor een belangrijk deel - aan het vermogen toe te voegen.

Uw commissie stelt de synode voor als volgt te besluiten:

1. de "Commissie emeritaatsregeling" te danken voor haar arbeid en haar rapport door te geven aan deputaten 13 K.O., die met de volgende uitgangspunten verder zal werken aan kerkordelijke aanpassingen en verbeteringen;
2. deze uitgangspunten zijn:
  - a. dat in de emeritaatsvoorziening de verzorgingsgedachte optimaal moet worden gehonoreerd;
  - b. dat bij aanpassing en verbetering de aangegeven noties in variant I van de "Commissie emeritaatsregeling", zoveel mogelijk moet worden aangehouden, dit betreft zowel de pagina's 4 en 5 alsmede bijlage 2 van het rapport van de studiec commissie;
  - c. dat nader moet worden uitgewerkt of "late roepingen en pensioenopbouw" een hypothetisch knoelpunt vormen in de emeritaatsregeling;
  - d. dat een voorstel moet worden gedaan hoe te handelen inzake de emeritering van predikanten uit het buitenland of uit andere kerken zonder pensioenopbouw;
  - e. dat bij de uitwerking van de kerkordelijke aanpassingen de gewenste flexibiliteit wordt benut, zodat de regeling voldoet aan duidelijkheid, rechtvaardigheid en billijkheid benevens transparantie.
3. de komende synode 2004 te dienen met haar voorstellen zodanig dat discussie over de emeritaatsregeling kan worden afgesloten.

A.J. van der Wekken, rapporteur

BILAGE 130
Art. 235

Deputaten Art. XIII K.O. van de Chr. Gerel. Kerken in Nederland

Bij dezen bieden wij u het rapport aan van onze werkzaamheden sedert de generale synode van 1998.

1. Het deputaatschap

1.1 Samenstelling deputaatschap

Het deputaatschap naar art. 13 van de Kerkorde bestaat uit de volgende personen:

G. Schoulen	benoemd door de particuliere synode van het Noorden; (sec. J. Koster, Noordscheschut)
Ds. R. van Beek	benoemd door de particuliere synode van het Oosten; (sec. J.G. van der Pool, Luntenen)
Ds. E.E. Slotstra	benoemd door de particuliere synode van het Westen; (sec. ds. L.H.M. Boone RA, Boskoop)
Ds. J.M.J. Kieviet	benoemd door de particuliere synode van het Zuiden; (sec. D. van der Linden, Oud-Beijerland)
Door de generale synode werden in het deputaatschap benoemd de broeders:	
C. van Beveren, Middelburg	eerste penningmeester;
G. Verhoef RA, Veenendaal	tweede penningmeester;
ds. L.W. Bl, Apeldoorn	deputaat actuarius

Moderamen: Voorzitter Ds. R. van Beek, 1e secretaris ds. E.E. Slotstra, 2e secretaris G. Schoulen, 1e penningmeester C. van Beveren, 2e penningmeester G. Verhoef RA.

De vorige generale synode benoemde de afgevaardigde van de particuliere synode van het Zuiden; C. van Beveren, tot eerste penningmeester. In de daardoor ontstane vacature benoemde de Particuliere Synode van het Zuiden ds. J.M.J. Kieviet. Deputaten namen afscheid van P. Zuidema als eerste penningmeester, maar deputaten zijn dankbaar dat br. Zuidema bereid bleef nog enige tijd als adviseur het deputaatschap naar art. 13 K.O. te willen dienen.

Zie voor voorstellen tot benoemingen onder tekst 5 van dit rapport.

1.2 Vergaderingen

Deputaten naar art. 13 van de K.O. kwamen sinds de vorige generale synode zeven keer in vergadering bijeen. Veel aandacht werd besteed aan de financiële aspecten van de emeritaatsvoorziening zoals hoogte van de uitkeringen, resultatenrekeningen en balansen, reservevorming en actuariële berekeningen. Speciale aandacht ontvingen de besluiten van de generale synode van 1998 zoals de werkzaamheden van de Studietoelagencommissie, Emeritaatsregeling en het uitwerken van de richtlijnen met betrekking tot het vermogensbeheer, zoals het instellen van een beleggingscommissie en het aantrekken van een professionele beleggingsadviseur. Verder werd aandacht geschonken aan voorlichting aan kerkenraden, predikanten en predikantsweduwen; publicaties in het Jaarboekje en de kerkelijke pers; contacten met de Stichting Emeritaatsvoorziening van de Nederlands Gereformeerde Kerken en met de Vereniging Samenwerking Emeritering van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt; veranderingen in de sociale wetgeving; incidenteel voorkomen van ontbreken van pensioenopbouw bij predikanten in dienst van externe instanties etc.

2. Voortgang van het werk

2.1 Contacten met de emerituspredikanten en predikantsweduwen

Deputaten emeritikaas onderhouden op verschillende wijze contact met onze emerituspredikanten, predikantsweduwen en -wizen. Jaarlijks ontvangen zij de zogenaamde 'Decembercontactbrief'. In deze brief schrijft de voorzitter van het deputaatschap een bemiddelend woord en memoreert de secretaris de werkzaamheden van het deputaatschap en het wel en wee uit de kring van de emerituspredikanten en predikantsweduwen. Jaarlijks zenden deputaten aan alle dienstdoende en gelimiteerde predikanten en aan de predikantsweduwen een Handleiding Emeritikaas waarin de emeritaatsregeling en de hoogte van de actuele uitkeringen worden vermeld. Er vinden ook veel persoonlijke contacten plaats bij overlijden en hoogtijdagen en ook bij bezoeken (veelal rond de Kerst) aan emerituspredikanten en predikantsweduwen die het extra moeilijk hebben.

2.2 Contact met de stichting Emeritaatsvoorziening van de Nederlands Gereformeerde Kerken

In november 1998 vond een bespreking plaats van onze deputaten met de Stichting Emeritaatsvoorziening van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Besproken werden de besluiten van de Generale Synode van 1998. Ondanks het feit dat deze Synode besloot terughoudendheid te betrachten in verdere samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerken zullen de onderlinge contacten tussen de Stichting Emeritaatsregeling en deputaten emeritikaas voortgezet worden. De belangrijkste reden hiervoor wordt gevormd door de bestaande 'samenwerkingsgemeenten'. Verder vond een uitwisseling plaats over de ontwikkelingen in de emeritaatsregelingen van de beide kerken. De suggestie werd gedaan dat in de toekomst eventueel ook de Vereniging Samenwerking Emeritering van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt bij het overleg zou kunnen worden betrokken.

2.3 Contact met de vereniging Samenwerking Emeritering van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt

Een bespreking van een afvaardiging van de Vereniging Samenwerking Emeritering van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt met een afvaardiging van het deputaatschap Art. 13 K.O. heeft in januari 2001 plaatsgevonden. In deze ontmoeting werd kennisgemaakt en werden wederzijds gegevens over elkaars emeritaatsregelingen uitgewisseld.

2.4 Niet verzekerd zijn van predikanten volgens de WAZ bij verblijf in het buitenland

Door de invoering van de WAZ (Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandigen) per 1 januari 1998 is het niet meer mogelijk dat predikanten die in het buitenland wonen in Nederland verzekerd blijven voor arbeidsongeschiktheid. Dit betekent dat predikanten van onze kerken die in het buitenland wonen bij arbeidsongeschiktheid geen uitkering ontvangen; dat heeft tot gevolg dat volgens de bestaande regeling de emeritikaas volledig in deze leemte zou moeten voorzien. In verband hiermee is het noodzakelijk dat voor alle predikanten van onze kerken die in het buitenland wonen een arbeidsongeschiktheidsverzekering wordt afgesloten. Deputaten emeritikaas hebben hierover gecorrespondeerd met deputaten zending en het Israël-deputaatschap. Voor de predikanten die in dienst van deze deputaatschappen hun arbeid in het buitenland verrichten werd inmiddels een arbeidsongeschiktheidsverzekering afgesloten. Over deze verandering in de sociale wetgeving stellen deputaten een wijziging in de instructie voor. Zie onder 8.1.

2.5 Igreja Evangelica Reformada No Brasil

De predikant van de gemeente Carambel-Colônia te Brazilië, ds. B.A.Th. Witzler, is de enige predikant van een ander kerkgenootschap voor wie de emeritaatsregeling van onze kerken van kracht is. De generale synode van 1977 besloot om ten aanzien van predikanten van onze kerken die naar de gemeente Carambel (en later ook Anapoti) vertrokken een uitzondering te maken op de regel gegeven in art. 5 K.O. sub 8b dat de emeritaatsrechten vervallen bij het aannemen van een beroep naar een buitenlandse kerk. Overeenkomstig het besluit van de G.S. 1992 wordt voor de helft van het aantal leden van de kerk van Carambel-Colônia jaarlijks de omslag betaald, zoals die wordt vastgesteld door de generale synode. Het feit dat slechts voor de helft van het aantal gemeentelieden deze omslag wordt betaald, heeft te maken met de omstandigheid

dat er nog een tweede predikant in deze gemeente werkzaam is voor wie men ook een bijdrage moet betalen. Door Deputaten emeritikaas werd de kerkeraad van de Igreja Evangelica Reformada no Brasil te Carambel-Colônia er op gewezen dat voor eventuele arbeidsongeschiktheid van ds. Witzler een aparte arbeidsongeschiktheidsverzekering dient te worden afgesloten.

2.8 Commissie Emeritaatsregeling

De Generale Synode van 1998 verzocht aan deputaten emeritikaas uit hun midden twee personen te benoemen in de Commissie Emeritaatsregeling. Benoemd worden ds. L.W. Bil en ds. E.E. Sijfstra (samenroepen). Zij hebben gedurende de afgelopen jaren het deputaatschap emeritikaas steeds op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen in de Commissie Emeritaatsregeling.

2.7 Ontbreken van pensioenopbouw bij predikanten in dienst van externe instanties

Een enkele maal komt het voor dat een predikant, die vrijgesteld werd voor het verrichten van bijzondere arbeid buiten onze kerken, in die functie geen of vrijwel geen eigen pensioen opbouw. Normaal is aan een externe functie (niet in dienst van één van onze eigen kerken of deputaatschappen) ook een pensioenverzekering verbonden. Een dergelijke voorziening heeft tot gevolg dat later een korting kan worden toegepast op de uitkering uit de emeritikaas (behoudens een bepaalde vrijstelling). Wanneer echter in een externe functie geen pensioen wordt opgebouwd, worden onze kerken aangesproken op een volledige uitkering.

Deputaten naar art. 13 K.O. hebben de generale synode 1998 reeds gattenderd op deze problematiek en hebben vernomen dat de Commissie Emeritaatsregeling hiervoor een voorstel tot wijziging van artikel 6 K.O. doet.

3. Uitkeringen

3.1 Uitgangspunten

a. Verlenging schaal met drie periodes

Door de generale synode 1998 is besloten tot verlenging van de schalen inzake predikantstraktementen met drie periodes. Dit heeft in de praktijk een ophoging van het traktement tot gevolg van ongeveer 5%. Tot en met het jaar 2001 wordt op grond van artikel 5 van onze instructie de uitkeringsgrondslag voor het betalen van de emeritaats-uitkering gebaseerd op periodek 10.

In genoemd artikel 5 is bepaald, dat "elke generale synode besluit of de koppeling van de uitkeringsgrondslag aan het in de vorige alinea genoemde minimumtraktement (i.c. tien dienstjaren) tot de eerstvolgende synode gehandhaafd blijft".

Met de verlenging van het aantal periodes voor de actieve predikanten ligt het thans in de rede voor het bepalen van de uitkeringsgrondslag voor de uitkering uit de emeritikaas aansluiting te zoeken bij periodek 13. Daarmee wordt enerzijds voorkomen, dat er in geval van emeritering op basis van de door deputaten financiële zaken vastgestelde salarisnormen een aanzienlijke terugval in het inkomen optreedt. Anderzijds doet deze aansluiting recht aan artikel 13 van de Kerkorde, waar is bepaald, dat de kerk de verplichting heeft naar behoren in het levensonderhoud van onze dienaren des Woords en de weduwen en wizen daarvan te voorzien.

b. Vereenvoudiging

Een ander punt betreft het percentage voor het berekenen van de uitkeringsgrondslag. Tot en met het jaar 2001 is dat 135%. Om de verschillen als gevolg van allerlei invloeden (zoals bijv. het in mindering brengen van de voor-Oortse bedragen aan AWW [thans ANW] en AOW in plaats van de werkelijke bedragen ANW en AOW, en het onderbrengen van een deel van de overhevelingstoelag in de door Deputaten Financiële Zaken geadviseerde traktementen) te beperken is vervolgens gewerkt met toeslagen van 10% van de AOW-uitkeringen voor predikanten en weduwen van 65 jaar en ouder en 20% van de ANW-uitkeringen voor weduwen beneden de 65 jaar. Daarnaast zijn ter overbrugging van het verschil voor de jaren 1999 tot en met 2001 vaste toeslagen van f 650,- toegekend aan de weduwen zonder kinderen.

Met ons voestel om voor het bepalen van de uitkeringsgrondslag te komen tot aansluiting bij periodek 13 van de traktementen, ontstaat de mogelijkheid de toeslagen zoals hiervoor genoemd af te schaffen. Dit maakt een volledige inbouw van de AOW- en ANW-uitkeringen mogelijk, hetgeen een aanzienlijke vereenvoudiging van de berekeningmethode voor de uitkeringen uit onze kas tot gevolg heeft.

Daartoe blijven wij er van uit gaan, dat de uitkeringen uit onze kas ongeveer gelijk treden met de stijging van de traktementen als gevolg van de verlenging van het aantal periodes. Dat kan worden bereikt door daar waar nodig te differentiëren in het percentage voor de uitkeringsgrondslag. Wij menen een zeer aanvaardbare oplossing voor te kunnen leggen, die inhoudt dat wordt gewerkt met uitkeringsgrondslagen van resp. 130%, 135% en 145%. De individuele uitkeringen stijgen daardoor van 1% tot 7%. Gemiddeld stijgen de uitkeringen daardoor met ongeveer 3,5%. Voor de categorieën die stijgen met meer dan het gemiddelde kan voor wat betreft de weduwen 65- en de predikanten 65- worden aangevoerd, dat een iets meer dan gemiddelde stijging gerechtvaardigd is omdat in de WAZ en ANW nooit met de zgn voor-Oortse bedragen is gewerkt. De uitkeringen worden in het hiernavolgende onderdeel nader uitgewerkt.

3.2 Huidige regeling

De huidige regeling geldt tot en met het jaar 2001. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

Minimum-traktament op basis van 10 dienstjaren (zonder ovfd)	f 62.716,-
Uitkeringsgrondslag 135%	f 84.667,-
Inbouw geldende AOW- ANW en WAZ-uitkeringen:	
Toeslag van 10% van de AOW voor de categorieën 65+;	
Toeslag van 20% van de ANW voor de weduwen jonger dan 65 jaar; en	
Vaste toeslag van f 660,- voor de weduwen 65+ en 65- zonder kinderen.	

Op basis van deze gegevens bedragen de uitkeringen voor het jaar 2001 voor:

Categorie	Uitkering
Predikanten gehuwd	f 32.027,-
Predikanten alleenstaand	f 39.480,-
Weduwen 65+	f 23.197,-
Weduwen 65	f 24.109,-
Weduwen 65- met een kind jonger dan 18 jaar	f 27.611,-
Predikanten 65- met een a.o.% van 80-100	f 37.896,-

3.3 Nieuwe regeling

De voorgestelde regeling geldt voor de jaren 2002 tot en met 2004. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

Minimum-traktament op basis van 13 dienstjaren	f 67.428,-
Uitkeringsgrondslag Predikanten 65-: 130%	f 87.656,-
Uitkeringsgrondslag Predikanten en weduwen 65+: 135%	f 91.028,-
Uitkeringsgrondslag weduwen 65-: 145%	f 97.771,-
Inbouw geldende AOW-, ANW- en WAZ-uitkeringen.	

Op basis van deze gegevens bedragen de uitkeringen, onder opgave van het verschil:

Categorie	Uitkering	Verskil
Predikanten gehuwd	f 33.454,-	f 1.427,- = 4%
Predikanten alleenstaand	f 41.735,-	f 2.255,- = 6%
Weduwen 65+	f 23.529,-	f 332,- = 1%
Weduwen 65	f 25.292,-	f 1.183,- = 5%
Weduwen 65- met een kind jonger dan 18 jaar	f 29.677,-	f 2.066,- = 7%
Predikanten 65- met een a.o.% van 80-100	f 30.989,-	f 2.093,- = 6%

3.4 Financiële effecten

Voor het berekenen van de financiële effecten van onze voorstellen gaan wij uit van de volgende basisgegevens per 02 april 2001 (aantallen):

Categorie	Aantal
Predikanten gehuwd	30
Predikanten alleenstaand	3
Weduwen 65+	35
Weduwen 65	2
Weduwen 65- met een kind jonger dan 18 jaar	2
Predikanten 65- met een a.o.% van 80-100	6
Totaal	78

De uitkeringen inclusief vakantietoelagen bedragen naar raming in 2001 f 2.400.000,-.

In 2002 wordt dat op basis van onze voorstellen f 2.485.000,-, dat betekent een stijging van f 85.000,- = 3,6%. De gemiddelde stijging van de uitkeringen uit de emeritkas blijft daarmee ruim onder de stijging als gevolg van de verlenging van het aantal periodieken van de schaal voor de predikantstraktamenten.

Bovenstaande berekeningen zijn voor de vergelijking uitgevoerd exclusief de door Deputaten Financiële Zaken voorgestelde jaarlijks aan te houden traktamentaanpassingen van +3%.

In onze begrotingen voor de jaren 2002, 2003 en 2004 zullen wij daar verzuimspreekend wel rekening mee houden (zie onderdeel 7.1).

4. Vervullen van opdrachten van de generale synode van 1998

De opdrachten van de generale synode van 1998 werden uitgevoerd. Aparte vermelding ontvangt de uitvoering van de besluiten 12.1-12.11 inzake het vermogensbeheer zoals vermeld in het schrijven van de generale synode d.d. 11 december 1998. Deze besluiten zijn uitgevoerd. Per juli 1999 werd met Capital Management Consultant B.V. een contract afgesloten over de benoeming van drs. A.J. Hutten, professioneel beleggingsdeskun-

dige, en als zodanig werkzaam voor o.a. de Stichting Bedrijfspensioenfonds Zorgverzekeraars (SBZ). Een deel van het vermogen is ondergebracht in aandelenfondsen waarbij is gelet op de door de generale synode voorgeschreven spreidingen. Alle deelnemingen zijn ondergebracht bij grote bankinstellingen: de vasthoudende waarden bij Schreffer & Co (een dochteronderneming van de Rabobank) en de aandelenbeleggingen bij Rabo, ING en Aegon. Overeenkomstig de ons opgelegde voorwaarden vindt periodieke verantwoording plaats. Deputaten naar art. 13 K.O. zullen er op toe zien, dat de voorwaarden ook in de toekomst nageteefd worden.

5. Voorstellen voor benoeringen

Deputaten art. 13 K.O. stellen de generale synode voor tot herbenoeming over te gaan van:

- C. van Beveren tot 1e penningmeester; en
- G. Verhoef RA tot 2e penningmeester.

Br. Drs. L.W. Bijlungert inmiddels 15 jaar als actuaire binnen ons deputaatschap. Om voor hem moverende redenen heeft br. Bij te kennen gegeven niet meer voor herbenoeming als actuaire in aanmerking te willen komen.

Br. Bij heeft zich echter wel bereid verklaard om in voorkomende gevallen de benodigde actuairie berekeningen voor ons uit te voeren. In incidentele gevallen hopen deputaten Art. 13 K.O. daarom een beroep op zijn specifieke deskundigheid te kunnen blijven doen.

E. Actuariële gegevens

6.1 Actuariële cijfers in de financiële jaarverslagen 1997-2000

De actuairie berekende voorziening per 31 december 2000 bedraagt 35,4 miljoen, deze voorziening is exclusief de effecten van de ANW.

Deze voorziening is opgebouwd uit de contante waarde van de toekomstige uitkeringen voor de huidige predikanten en predikant weduwen vermindert met de contante waarde van de, in de komende 35 jaar te verwachten, ontvangsten uit omslagen.

De contante waarde van de toekomstige uitkeringen:	76,7 miljoen
De contante waarde van de toekomstige ontvangsten:	41,3 miljoen
	35,4 miljoen

6.2 Toelichting

De ontwikkeling van de actuairie benodigde voorziening op basis van 4% bedraagt ultimo 2000: 35,4 miljoen (1997: 30,1 miljoen). De ontwikkeling van de contante waarde van de uitkeringen tussen 31 december 1997 en 31 december 2000 is uit de volgende componenten opgebouwd:

Contante waarde uitkeringen ultimo 1997	68,6 miljoen
Toename als gevolg van intrest opbrengst (jaarlijks 4%)	6,5 miljoen
Uitkeringen 1998-2000 (model voorspelling)	- 6,9 miljoen
Toename als gevolg van uitkering stijging 1998-2000 (ca. 10%)	6,6 miljoen
Toename als gevolg van nieuwe predikanten	1,1 miljoen
Verschi model en realiteit	- 1,2 miljoen

Contante waarde uitkering ultimo 2000 76,7 miljoen

Deze cijfers zijn samengesteld uit de cijfers in de jaarverslagen 1998-2000.

Het effect van de uitkeringsstijging is 10%. Deze stijging wordt veroorzaakt door de stijging van de traktamenten waaraan de uitkeringen uit de emeritkas zijn gekoppeld. In het model wordt met iets zwaardere uitgangspunten gerekend dan in de realiteit wordt waargenomen. Dit zorgt voor een correctie van -1,2 miljoen over een periode van drie jaar.

Contante waarde ontvangsten omslag ultimo 1997	33,6 miljoen
Toename omslag als gevolg van het synode besluit in 1998	5,5 miljoen
Verkorting van de omslag termijn	- 0,5 miljoen
Effect bijdrage deputaatschappen	2,7 miljoen

Contante waarde ontvangsten ultimo 2000 41,3 miljoen

De contante waarde van de toekomstige ontvangsten is bepaald op basis van een verwachte omslag opbrengst gedurende 35 jaar.

Het effect van de omslagverhoging (van f 22,80 naar f 26,50) bedraagt 5,5 miljoen. Dit is minder dan het effect dat de toename van de uitkering heeft op de voorziening.

Vanwege de toename van de gemiddelde leeftijd van het actieve predikantencorps is de termijn waarin we omslag ontvangsten veronderstellen teruggebracht van 36 naar 35 jaar. De bijdrage van de verschillende deputaatschappen, die één of meerdere predikanten in dienst hebben, bedroeg in 2000 f 140.450,-. In de bepaling van de contante waarde van de ontvangsten is er van uitgegaan dat dit bedrag ook in de toekomst (35 jaar) ontvangen zal worden.

7. Financiële aspecten

7.1. Begrotingen 2002, 2003 en 2004

Voor een toelichting op de ramingen voor de bijdragen van de kerken en van de deputaatschappen verwijzen wij naar onderdeel 7.2.

Voor de raming van de te ontvangen interest is overeenkomstig het advies van deputaten financiële zaken uitgegaan van 4%.

Voor het berekenen van de uitkeringen uit onze kas gaan wij uit van de volgende aantallen:

Categorie	2002	2003	2004
Predikanten gehuwd	31	34	40
Predikanten alleenstaand	3	3	3
Weduwen 65+	35	35	35
Weduwen 65	2	2	2
Weduwen 65- met een kind jonger dan 18 jaar	2	2	2
Predikanten 65- met een a.o.% van 80-100	6	5	3
Totaal	79	81	85

Verder is een afzonderlijke raming opgenomen voor de te compenseren premies volkverzekeringen voor emeritpredikanten en weduwen jonger dan 65 jaar.

De begrotingen zijn weergegeven in Euro x 1.000

Baten	2002	2003	2004
Bijdragen kerken/deputaatschappen	1.117	1.117	1.117
Giften/legaten	0	0	0
Interest	563	581	599
	1.680	1.698	1.716
Lasten	2002	2003	2004
Uitkeringen	1.138	1.202	1.301
Premies volkverzekeringen	51	48	37
Diverse kosten	16	16	17
Batig saldo	475	432	361
	1.680	1.698	1.716

7.2. Toelichting bijdrage kerken

Op grond van artikel 20 van onze instructie moet de minimum-bijdrage tenminste gelijk zijn aan 21,5% van het minimum-traktement van predikanten met tien (wordt dertien) dienstjaren.

Voor de berekening gaan wij uit van de volgende aantallen dienstdoende predikanten (basis = jaarboek 2000 en exclusief predikanten, vallende onder artikel 6 K.O.):

2002: 158
2003: 161
2004: 159

Uitgaande van de door deputaten financiële zaken geadviseerde jaarlijkse aanpassing van 3% en rekening houdend met onze voorstellen zoals verwoord in onderdeel 3, bedragen de traktementen (in Euro):

2002: f 67.428,- : 2.20371 = 30.597 x 1,03 = 31.515 Euro
2003: 31.515 Euro x 1,03 = 32.461 Euro
2004: 32.461 Euro x 1,03 = 33.434 Euro

Het aantal leden stellen wij overeenkomstig het advies van deputaten financiële zaken op 74.500. Van de deputaatschappen bij wie een vrijgestelde predikant werkzaam is, dient jaarlijks een bijdrage te worden voldaan van 500 maal de minimum-jaarbedrag. Dit aantal predikanten is door ons geschat op 10,6, zodat voor de bereke-

ning van het aantal leden met een bijtelling van $10,6 \times 500 = 5.300$ rekening wordt gehouden. Het totaal aantal leden wordt dan 79.800.

De minimum-bijdrage op grond van artikel 20 van onze instructie wordt dan:

2002: $158 \text{ (pred)} \times 0,215 \times 31.515 \text{ Euro} = 1.071.000 : 79.800 = 13,42 \text{ Euro}$
2003: $161 \text{ (pred)} \times 0,215 \times 32.461 \text{ Euro} = 1.124.000 : 79.800 = 14,09 \text{ Euro}$
2004: $159 \text{ (pred)} \times 0,215 \times 33.434 \text{ Euro} = 1.143.000 : 79.800 = 14,32 \text{ Euro}$

Totaal: $41,83 \text{ Euro} : 3 = 13,94 \text{ Euro}$

De bedragen van resp. 1.071.000 Euro, 1.124.000 Euro en 1.143.000 Euro zijn lager dan de door ons te verstrekken uitkeringen. Als de omslag wordt gebaseerd op het bedrag aan uitkeringen leidt dit tot de volgende berekening:

2002: $(1.138.000 + 51.000) : 79.800 = 14,90 \text{ Euro}$
2003: $(1.202.000 + 48.000) : 79.800 = 15,88 \text{ Euro}$
2004: $(1.301.000 + 37.000) : 79.800 = 16,77 \text{ Euro}$

Totaal: $47,33 \text{ Euro} : 3 = 15,78 \text{ Euro}$

Vergelijking

De bijdrage over de jaren 1998-2001 is vastgesteld op f 26,50 = afgerond 12 Euro
De minimum-bijdrage o.g.v. art. 20 van onze instructie bedraagt afgerond 14 Euro
De bijdrage o.g.v. de te verstrekken uitkeringen bedraagt afgerond 15,75 Euro

8. Voorstellen

8.1 Niet verzekerd zijn in het buitenland volgens de WAZ

Deputaten art. 13 K.O. stellen voor dat voor alle predikanten van onze kerken die in het buitenland wonen een arbeidsongeschiktheidsverzekering wordt afgesloten. Als dat niet is gebeurd, is er ingeval van arbeidsongeschiktheid sprake van derving van uitkering. Deputaten art. 13 K.O. stellen voor deze evt. inkomstanderving in mindering te brengen op de uitkering aan emeriti-predikanten beneden de leeftijd van 65 jaar. Zie ook onderdeel 8.4.

8.2 Koppeling uitkeringsgrondslag aan minimumtraktement

Deputaten art. 13 K.O. stellen voor de koppeling van de uitkeringsgrondslag aan het geadviseerde minimum-traktement van een predikant met tien dienstjaren voor de komende drie jaren te wijzigen in de koppeling van de uitkeringsgrondslag aan het geadviseerde minimumtraktement van een predikant met dertien dienstjaren (zie ook onderdeel 8.4).

8.3 Minimum-bijdragen

Deputaten art. 13 K.O. stellen voor de minimum-bijdrage voor de jaren 2002, 2003 en 2004 vast te stellen op 15,75 Euro.

8.4 Wijzigingen instructie

Deputaten art. 13 K.O. stellen voor bijlage 5 bij artikel 13 K.O. te wijzigen als volgt:

Art. 5 De eerste zin wordt vervangen door:

De uitkeringen uit de kas aan de emeriti-predikanten en de predikantsweduwen worden afgeleid van een door de generale synode vast te stellen uitkeringsgrondslag. Deze bedraagt:

130% voor de predikanten jonger dan 65 jaar;
135% voor de predikanten en de weduwen van 65 jaar en ouder; en
145% voor de weduwen jonger dan 65 jaar;

van het aanvaardbare minimumtraktement voor predikanten met dertien dienstjaren.

Art. 7 Het laatste gedeelte van de eerste zin: "en hij ontvangt voorts 10% van de AOW-uitkering van een gehuwde, respectievelijk ongehuwde voor degenen die 65 jaar en ouder zijn" vervalt.

Art. 8 In lid a wordt het woord "tien" vervangen door "dertien", en in lid b wordt het woord "tien" vervangen door "dertien".

Art. 9 In lid b wordt het woord "tien" vervangen door "dertien".

Toegevoegd wordt een nieuw lid d dat, luidt als volgt:
de gedeelde arbeidsongeschiktheidsuitkering, tengevolge van het niet verzekerd zijn voor de WAZ, door het verblijf in het buitenland

Art. 12 Het laatste gedeelte van de eerste zin: "en zij ontvangt voorts 20% van de ANW-uitkering, respectievelijk 10% van de AOW-uitkering en een toeslag van f 650,- per jaar" vervalt.

Het laatste gedeelte van de tweede zin: "en zij ontvangt voorts 20% van de ANW-uitkering respectievelijk 10% van de AOW-uitkering" vervalt.

Art.14 In de laatste zin wordt het cijfer "10" vervangen door "13".

Art.20 In de tweede zin wordt het woord "ben" vervangen door "derlier".

Deputaten danken de generale synode voor het vertrouwen en wensen de generale synode bij alle arbeid de leiding van de Heilige Geest toe.

Namens Deputaten Art. 13 K.O.,

Ds. R. van Beek, voorzitter,
Ds. E.E. Slotstra, secretaris,
C. van Beveren, penningmeester.

Bijlage 130.1

BALANS

Balans per 31 december	2000	1999	1998
Activa			
Materiële Vaste Activa			
Onroerend goed	36.500	-	-
Financiële Vaste Activa			
Obligaties	18.958.696	18.241.582	18.610.000
Aandelen	7.836.492	6.102.038	4.593.085
	<u>26.795.188</u>	<u>24.343.620</u>	<u>23.203.085</u>
Vloeiende activa			
Vorderingen en overlopende activa	1.373.182	1.340.742	1.398.306
Liquide middelen	1.817.601	1.280.958	903.895
	<u>3.190.783</u>	<u>2.621.700</u>	<u>2.302.201</u>
Totaal activa	<u>30.022.471</u>	<u>28.965.320</u>	<u>25.505.286</u>
Passiva			
Reserve	29.989.677	28.942.110	25.495.084
Schulden			
Schulden op korte termijn	32.794	23.210	10.202
	<u>30.022.471</u>	<u>28.965.320</u>	<u>25.505.286</u>

Bijlage 130.2

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Baten	2000	1999	1998
Opbrengst bijdragen kerken	1.962.340	2.004.668	1.727.680
Giften en legaten	15.000	15.020	9.153
Bijdragen Deputaatschappen	140.450	140.450	109.440
Intrest en dividend	1.522.738	1.301.743	1.467.833
	<u>3.640.528</u>	<u>3.461.881</u>	<u>3.314.306</u>

Lasten

Uitkeringen	2.292.977	2.187.855	2.120.313
Diverse kosten	33.937	36.885	28.285
	<u>2.326.914</u>	<u>2.224.740</u>	<u>2.148.598</u>
Resultaat	<u>1.313.614</u>	<u>1.237.141</u>	<u>1.165.708</u>

BULASE 131
Art. 235

Rapport 8 van commissie 6 inzake deputaten artikel 13 K.O.

Uw commissie spreekt haar waardering uit voor de werkzaamheden die deputaten artikel 13 K.O. (verder genoemd deputaten emeritkas) in de afgelopen jaren hebben uitgevoerd. Tijdens het gesprek met deputaten bleek dat deze onvoldoende contact hadden gehad met de studietoelatingcommissie emeritaatsregeling. Daardoor hadden deputaten emeritkas zich geen oordeel kunnen vormen over het rapport van de studietoelatingcommissie. Uw commissie achtte het noodzakelijk dat deputaten emeritkas zich nog voor het einde van deze synode een oordeel zouden vormen over dat rapport en daarover aan commissie 6 zouden rapporteren. Daarbij hechtte uw commissie in de oordeelsvorming het meeste belang aan de visie van deputaten emeritkas ten aanzien van de vergelijking van de inhoud van variant 1 en 2 ten opzichte van de huidige regeling. Inmiddels hebben deputaten hierover hun standpunt bepaald en dit schriftelijk aan uw commissie medegedeeld.

Uw commissie heeft vastgesteld dat de uitkeringsgrondslag van 145%, zoals genoemd in artikel 5 van bijlage 5 K.O. onjuist is, dit had 135% moeten zijn.

Uw commissie is voorts van oordeel dat er voor bepaalde uitkeringsgroepen geen andere grondslag genomen kan worden dan zoals vastgelegd in de definitie vermeld in artikel 5 van bijlage 5 K.O. Deputaten stellen variabele uitkeringsgrondslagen voor van respectievelijk 130%, 135% en 140%, voor bepaalde uitkeringsgroepen, voortvloeiend uit niet passende omstandigheden voor die groepen. Uw commissie is van mening dat eventuele aanpassingen dienen te geschieden op de berekende uitkeringen met een door deputaten te bepalen correctiefactor. In plaats van het aanpassen van de uitkeringsgrondslag. In overleg over dit punt zijn deputaten met instemming van uw commissie, met het voorstel gekomen de uitkeringsgrondslag vanaf het jaar 2002 vast te stellen op 130% van het aanvaardbare minimum traktement en is bovendien besloten de verlenging van de schaal met 2 periodieken, waartoe de generale synode inmiddels heeft besloten, reeds nu in de instructie van deputaten op te nemen. De oorspronkelijke voorstellen van deputaten zijn aan bovenstaande wijzigingen aangepast.

Deputaten hebben uw commissie de verslagen inzake vermogensbeheer ter inzage gegeven. Hieruit blijkt dat niet geheel is voldaan aan hetgeen besloten is, opgenomen in de Acta van de synode van 1998 artikel 279 en daarvan besluit 12 lid 5. Na overleg met deputaten zijn maatregelen getroffen aan dit besluit geheel te voldoen. Uw commissie zou graag zien dat de penningmeester, in aanvulling op wat de vorige synode heeft besloten, een benchmarking zou verzorgen over de behaalde rendementen van de fondsen die in portefeuille zijn en die van overige vergelijkbare fondsen en deze op te nemen in de verslaggeving van de penningmeester aan deputaten.

De omslagen, die in andere kerkverbanden (GKV en NGK) voor de emeritkas worden gevraagd, wijzen in de richting dat de omslag in onze kerken aan de lage kant is (GKV f 31,-, NGK f 39,- en CGK f 26,50). Gezien de relatief lage omslag die er thans is en de groei van de predikantstraktementen, die ook een gevolg voor de uitkeringsgrondslag hebben, zal het dekkingspercentage van de verplichtingen om die redenen afnemen. Uit dien hoofde is het gewenst de omslag zodanig te verhogen dat de inkomsten uit rente en dividenden - geheel of voor een belangrijk deel - aan het vermogen kunnen worden toegevoegd. Ter verduidelijking van het beleid van de emeritkas, waarvan in de kerken vaak gedacht wordt dat ze over een te ruim vermogen beschikken - hetgeen niet het geval is - terwij de hoogte van de omslag weerstanden oproept, is het dringend gewenst dat de instructie van deputaten emeritkas uitgebreid wordt met de opdracht een betere voorlichting aan de kerken te geven, waarbij een professionele public relation benadering een middel zou kunnen zijn.

Tijdens mondeling overleg tussen deputaten emeritkas en uw commissie is medegedeeld dat voor predikanten in het buitenland een arbeidsongeschiktheidsverzekering werd afgesloten. Dit is door de diverse deputaatschappen gesignaleerd, doch de emeritkas heeft geen schriftelijke bevestiging, noch polis ontvangen ter verificatie. Verzoek is alsnog een bewijsstuk van de betrokkenen op te vragen.

Tijdens overleg met deputaten laten deze weten artikel 6 K.O. te willen wijzigen. De reden is dat indien een predikant buiten de kerken dient, niet de kerken zorg dienen te dragen voor de ouderdagsvoorziening. Voor de meeste functies van 'artikel 6-predikanten' geldt dat daaraan een ouderdagsvoorziening is gekoppeld. Dit is echter niet altijd het geval. De kerkorde kent hiervoor geen regeling. Hetzelfde geldt voor predikanten die een deeltijdfunctie buiten de kerken vervullen waarvan de inkomsten dienen als aanvulling tot een normaal predikants-traktement.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. deputaten te bedanken voor de uitgevoerde werkzaamheden en de correcte wijze waarop dat is gedaan;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. penningmeester van deputaten op te dragen in de reeds verplichte rapportage een beoekmerking op te nemen over de behaalde rendementen van de fondsen die in portefeuille zijn en die van vergelijkbare fondsen;
4. deputaten op te dragen het door de generale synode vastgestelde beleid middels actieve PR uit te dragen binnen de kerken;
5. deputaten op te dragen te verifiëren of voor iedere betrokkene die niet WAZ verzekerd is, een arbeidsongeschiktheidsverzekering is afgesloten en hiervan een schriftelijk bevestiging te hebben;
6. bijlage 5 bij art. 13 K.O. als volgt te wijzigen:
  - a. artikel 5: de tweede zin te wijzigen in: "Deze bedraagt vanaf het jaar 2002 130% van het aanvaardbare minimumtraktement voor predikanten met 10 dienstjaren tot en met het jaar 2001, 14 dienstjaren in het jaar 2002 en 15 dienstjaren vanaf het jaar 2003."
  - b. artikel 7: Het laatste gedeelte van de eerste zin: "en hij ontvangt voorts 10% van de AOW uitkering van een getrouwde, respectievelijk ongehuwde voor degenen die 65 jaar en ouder zijn" vervalt;
  - c. in artikel 8a, artikel 9b en artikel 14, laatste regel, de woorden "met 10 dienstjaren" wijzigen in: "... zoals vermeld in artikel 5, ...";
  - d. toevoegen aan artikel 9 een nieuw lid d, luidende: "de gedeelde arbeidsongeschiktheidsverzekering, tengevoege van het niet verzekerd zijn voor de WAZ, door het verblijf in het buitenland."
  - e. artikel 12: In het laatste deel van de eerste zin vervallen de woorden: "20% van de ANW uitkering, respectievelijk 10% van de AOW uitkering en een toeslag van f 650 per jaar", en worden vervangen door: "Indien zij een ANW uitkering geniet, bedraagt deze toeslag in de jaren 2002 tot en met 2004 f 3.100 per jaar. Indien zij een AOW uitkering geniet een toeslag van f 750 per jaar in 2002, f 500 per jaar in 2003 en f 250 per jaar in 2004";
  - f. artikel 12: In het laatste deel van de tweede zin vervallen de woorden: "20% van de ANW uitkering respectievelijk 10% van de AOW uitkering" en worden vervangen door: "In de jaren 2002 tot en met 2004, indien zij een ANW uitkering geniet, een toeslag van f 3.100 per jaar en indien zij een AOW uitkering geniet een toeslag f 1.300 per jaar";
7. artikel 20: In de tweede zin de woorden "met tien dienstjaren" te vervangen door "zoals vermeld in artikel 5"; aan artikel 6 K.O. als nieuw punt 2.c.3. toe te voegen: "dat een predikant geen benoeming tot bijzondere arbeid zal aanvaarden wanneer daarbij niet wordt voorzien in de opbouw van een adequate ouderdagsvoorziening. Uitzondering hierop is het aanvaarden van bijzondere arbeid in dienst van een deputaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland;"
8. aan artikel 6 K.O. een nieuw punt 3f toe te voegen: "wanneer een predikant buiten de kerken werkzaamheden verricht, waarvan de inkomsten een aanvulling betekenen om te komen tot een traktement ter hoogte van de richtlijnen van deputaten financiële zaken, zal wat betreft deze werkzaamheden voorzien moeten worden in de opbouw van een adequate ouderdagsvoorziening."

A.J. van der Wekken, rapporteur

BILJAGE 132
Art. 237

**Rapport 5A van commissie 5
inzake rapport deputaten Adma betreffende het rapport van de twee moderamina**

Dit rapport vervangt punt 2 van rapport 5.

Het rapport van TMO

De commissie heeft kennis genomen van het rapport van de moderamina van deputaten Adma en deputaten hulpverlening. De beschreven werkzaamheden laten zien dat er sprake is van een goede samenwerking. Ondanks de toegenomen werkdruk functioneert het diaconaal bureau goed. Over het verslag van de werkgroep (bijlage 3) leven er bij de commissie geen vragen.

Het bestuursreglement

De generale synode van 1998 gaf deputaten de opdracht de regeling 'taken en bevoegdheden' inzake het diaconaal bureau aan te passen aan de nieuwe situatie inzake het landelijk kerkelijk bureau. In bijlage 1 van het rapport van TMO is het nieuwe reglement opgenomen. Het is de commissie gebleken dat dit reglement in goed overleg met de directeur van het LKB vastgesteld. Het regelt taken en bevoegdheden op een correcte wijze. De commissie is van oordeel dat hiermee is voldaan aan de opdracht van de generale synode 1998 en stelt uw vergadering voor om dit reglement goed te keuren.

Voorstel:

De generale synode besluit het bestuursreglement Twee Moderamina Overleg goed te keuren.

J. P. Bofen, rapporteur

BILJAGE 133
Art. 245

**Deputaten voor het studiefonds
Rapportage aan de generale synode van 2001**

Inleiding

Het studiefonds heeft als doel admissie studenten die niet in aanmerking komen voor studiefinanciering (WSF) zo nodig financieel bij te staan. Een admissie student kan daarvoor een aanvraag tot ondersteuning bij de door de synode benoemde deputaten voor het studiefonds doen.

De bestaande uitvoeringsregeling zoals vermeld in artikel 4 van het reglement voor het studiefonds is nog steeds een voorlopige regeling. In eerste instantie is de voorlopige regeling vastgesteld op de synode van 1995 (regeling '95). Op de synode van 1998 is besloten hierop enkele ingrijpende wijzigingen aan te brengen. De gewijzigde regeling wordt in dit rapport 'regeling '98' genoemd. Regeling '98 is als bijlage 1 bijgevoegd.

Deputaten kregen van de synode 1998 de opdracht deze regeling uit te voeren en de begrotingen voor de jaren 1999, 2000 en 2001 af te stemmen op een minimumbijdrage van f 2,50 per kerkid per jaar.

Verder werd het deputaatschap opgedragen aan de synode van 2001 binnen de grens van maximaal f 2,00 (van EURO 0,91) per kerkid per jaar een andersoortige regeling voor financiële steun aan studenten die geen gebruik maken van de studiefinancieringsregeling van de overheid ter definitieve vaststelling voor te leggen.

De regelingen '95 en '98 hadden als uitgangspunt de ondersteuning van de student in het levensonderhoud. Het voorstel van deputaten voor een nieuwe regeling houdt in beginsel 'slechts' een bijdrage in de studiekosten in.

1. Enige gegevens

1.1. Uitkeringen en terugbetalingen

Op 31 december 1998 deden zes studenten een beroep op het studiefonds. Zij vielen allen onder de overgangmaatregel behorend bij regeling '98. Hetzelfde aantal studenten doet op 31 december 1999 een beroep op het fonds. Op 31 december 2000 zijn er (nog) zes studenten die vallen onder de overgangmaatregel en één student geheel vallend onder regeling '98. Het totaal aantal studenten dat op dat moment een beroep doet op het fonds bedraagt dus zeven.

Eén predikant is eind oktober 2000 begonnen met het terugbetalen van de schuld bij het studiefonds.

1.2. Het deputaatschap

Voorzitter: I.L. Stolk, penningmeester: K. Geleynen, secretaris: D. Hol.
D. Hol heeft te kennen gegeven niet meer voor herbenoeming in aanmerking te willen komen.

Taakverdeling:

* Algemene correspondentie wordt gevoerd via het secretariaat.

* Studenten die een beroep willen doen op het studiefonds dienen het verzoek daartoe te richten aan het secretariaat van het deputaatschap.

* De latelijke uitvoering van vastgestelde regelingen beruist bij de penningmeester.

* Correspondentie met studenten over de hoogte van de verleende bijdragen aan studenten en wijzigingen daarin wordt gevoerd door de penningmeester.

Aantal vergaderingen:

Vanaf 16 december 1998 tot en met juni 2001 hebben deputaten dertien maal vergaderd.

2. Belangrijkste verschillen regeling '95 en regeling '98

De besluitvorming op de synode van 1998 heeft gevolgen gehad voor de studenten die toen reeds een beroep deden op het studiefonds en op degenen die nog een beroep zouden gaan doen op het fonds.

De belangrijkste veranderingen voor studenten die willen onder regeling '98 ten opzichte van de in 1995 vastgestelde voorlopige uitvoeringsregeling (regeling '95) zijn:

- * De maximale ondersteuning is sterk verlaagd (van meer dan f. 2000, - naar maximaal f. 1500, - voor een getrouwde student);
- * Het grootste deel (70%) van de ondersteuning bestaat uit een rentevrije lening die moet worden terugbetaald (bij de regeling '95 moest 20% worden terugbetaald);
- * Een student moet eerst een groot deel van het eventuele eigen vermogen (bijvoorbeeld een eigen huis) aanspreken om in aanmerking te kunnen komen voor ondersteuning (in de regeling '95 had het eigen vermogen veel minder consequenties);
- * Een student die via het admisse-examen is toegelaten zal, ook in de situatie dat hij 'recht' heeft op financiële ondersteuning niet automatisch ondersteuning ontvangen (dat was in de regeling '95 wel het geval). Het verlenen van ondersteuning is gebonden aan de financiële mogelijkheden van het studiefonds en aan de periode waarvoor de begroting van deputaten is vastgesteld.

3. Uitvoering van de regeling '98

Deputaten startten in januari 1999 met de uitvoering van regeling '98.

3.1 Overgangsmaatregel

In de eerste plaats kwamen studenten die in december 1998 reeds gebruik maakten van het studiefonds in de zogenaamde overgangsmaatregel terecht. Het ging aanvankelijk om zes studenten. Het betekende voor hen dat de ondersteuning in een aantal stappen werd verlaagd met ongeveer 20%. Voor één student die reeds een uitkering van het studiefonds ontving, bleek de overgangsmaatregel vergaande consequenties te hebben. Omdat hij een eigen huis heeft, ontvangt hij de uitkering uit het studiefonds vanaf 1 januari 1999 in de vorm van een rentedragende lening.

In eerste instantie bepaalden deputaten dat één van de studenten ondersteuning zou gaan ontvangen geheel volgens de regeling '98 (nieuwe bedragen en voorwaarden), omdat deze student in december 1998 nog geen gebruik maakte van het studiefonds. In overleg met het Curatorium en met de mentor van de student is besloten om hem eveneens onder de overgangsmaatregel te laten vallen. Met name omdat de aanvraag in september 1998 reeds binnen was bij deputaten.

3.2 Verschil van mening over de uitvoering van regeling '98

Op 22 februari 1999 heeft overleg plaatsgevonden tussen het Curatorium en deputaten voor het studiefonds. Het belangrijkste onderwerp was de mening van het Curatorium over de voorstellen van deputaten met betrekking tot de uitwerking van de synodebesluiten van 1998.

Het Curatorium legde de passage(s) over de hoogte van de kwijtschelding in de regeling '98 anders uit dan deputaten.

Volgens deputaten gold voor alle studenten (ook die reeds gebruik maakten van het studiefonds) dezelfde terugbetalingsregeling. Dat betekent dat vanaf 1 januari 1999 van de ontvangen renteloze lening 30% wordt afgebouwd en dat van de ontvangen renteloze lening 70% in 15 jaar moet worden terugbetaald.

Het Curatorium meende dat de 30-70 verhouding (30% voorwaardelijke gift, 70% terugbetalen) alleen gold voor 'nieuwe' studenten.

Deputaten hebben de uitleg van het Curatorium overgenomen. Met andere woorden:

- * Studenten die reeds gebruik maakten van ondersteuning door het studiefonds moeten van de vanaf 1 januari 1999 opgebouwde studietoelagen bij het studiefonds 30% terugbetalen; 70% wordt onder in de regeling genoemde voorwaarden kwijtscholden.
- * Studenten die vanaf 1 januari 1999 voor het eerst gebruik zijn gaan maken van het studiefonds moeten 70% terugbetalen en 30% wordt kwijtscholden.

3.3 Enkele aparte regelingen met studenten

Deputaten hebben met twee studenten op basis van de hardheidsclausule (artikel 9) in overleg met het Curatorium en/of de decaan aanvullende (financiële) regelingen getroffen.

* Een van de studenten vallend onder de overgangsmaatregel bleek de plotselinge korting op de toelage wegens bijzondere omstandigheden niet te kunnen opvangen. In het cursusjaar 1999/2000 ontving hij daarvoor een extra uitkering. Voor het studiejaar 2000/2001 is eveneens een extra uitkering gedaan.

* Per 1 september 2000 werd de nieuwe wet op de studiefinanciering ingevoerd. Een van de belangrijkste gevolgen hiervan was dat een student ineens weer recht had op beurs. Met andere woorden: hij had plotseling geen recht meer op een uitkering uit het studiefonds. Het verschil tussen de uitkering uit het studiefonds en de beurs was zodanig dat er een dramatische daling van het inkomen zou gaan plaatsvinden. Of de student moest weer gaan bijlenen bij de IBG. Omdat zijn lening toch al zeer groot is en de situatie niet voorzien was, besloten deputaten om de ontvangen beurs af te trekken van de uitkering uit het studiefonds. Verder hebben deputaten in verband met de bijzondere situatie van deze student een deel van de schuld (veroorzaakt door bijzondere omstandigheden) die hij heeft bij de IBG overgenomen. De lening bij het studiefonds is met dat bedrag verhoogd en valt onder de terugbetalingsregeling zoals vastgesteld op de synode van 1998 (70% terugbetalen, 30% voorwaardelijke gift).

4. Voorstel nieuwe regeling

De nieuwe regeling is alleen van toepassing op studenten die geen beroep kunnen doen op studiefinanciering volgens de WSF. Studenten die nog leerechten bij de IBG hebben, kunnen dus geen gebruik maken van het studiefonds.

Uitgangspunt is dat een student zelf in zijn levensonderhoud moet voorzien. De nieuwe regeling is in principe gericht op financiële ondersteuning van de studie, met de mogelijkheid (beperkt) aanvullend te lenen.

In de regeling is uitdrukkelijk opgenomen dat oude verplichtingen (uit de voorlopige regelingen '95 en '98) van kracht blijven of zo mogelijk worden ingepast in de nieuwe regeling.

Het volledige voorstel voor een nieuwe regeling is opgenomen in bijlage 2.

5. Financieel verslag en begroting 2002-2004

Het financiële verslag en de begroting zijn opgenomen als bijlage 3. Daaruit blijkt dat de uitgaven van het studiefonds vanaf 1 januari 1999 binnen de begroting zijn gebleven. Uitgaande van een positief besluit over de voorgestelde nieuwe regeling kunnen de komende drie jaren minstens zes studenten een beroep op het studiefonds doen en is er de mogelijkheid een noodzakelijke reserve op te bouwen. Dit alles binnen de bijdrage per kerkdorp per jaar van maximaal f. 2,00 (EURO 0,91).

6. Afgestudeerden/predikanten met een hoge schuld

Het is bekend dat er binnen onze kerken predikanten zijn met financiële problemen. Velen daarvan hebben een studietoelagen bij studiefinanciering (IBG). Een aantal (aanstaande) predikanten heeft inmiddels bij het studiefonds een schuld opgebouwd. Soms naast de schuld bij studiefinanciering. Dat zijn dan vooral diegenen die op latere leeftijd zijn begonnen met de studie en vaak ook een gezin moeten onderhouden. Deputaten voor het studiefonds hebben de problematiek besproken, maar menen dat het op dit moment niet op hun weg ligt met voorstellen te komen ter verlichting van schulden van predikanten.

We brengen het probleem van een hoge (studietoelagen) hierbij wel onder de aandacht en vragen dringend aan de synode de nodige maatregelen te treffen.

Namens de deputaten van het studiefonds:

D. Hol, secretaris

Bijlage 133.1

Regeling '98

Vooraf

Dit is de regeling zoals die door deputaten voor het studiefonds is toegepast vanaf 1 januari 1999.

1. Regeling 1998

Artikel 4:Uitvoeringsregeling studiefonds
betreft: admittale studenten die niet in aanmerking komen voor gemengde studiefinanciering ingevolge de Wet Studie Financiering (WSF).

1. Reikwijdte regeling

1.1 Een student, die via het admisse-examen is toegelaten tot de studie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn en geen recht heeft op gemengde studiefinanciering ingevolge de Wet Studie Financiering (WSF), maar kan aantonen dat hij zonder een soortgelijke financiering niet in zijn levensonderhoud kan voorzien, kan een bijdrage aanvragen ten koste van het studiefonds.

1.2 Na via het admisse-examen te zijn toegelaten zal de studie voor degenen die financiële ondersteuning van deputaten voor het studiefonds behoeft, kunnen aanvragen zodra deze deputaten die ondersteuning toezeggen.

1.3 Deputaten zullen geen ondersteuning toezeggen indien en zolang de hun ter beschikking gestelde financiële middelen daarvoor niet toereikend zijn.

1.4 Bij de toezegging zal worden vermeld dat de ondersteuning wordt verleend voor de periode waarvoor de begroting van deputaten is vastgesteld en zolang ondersteuning in deze periode nodig is en deputaten daarvoor de middelen beschikbaar hebben. Voorts zal worden vermeld dat indien nodig verlenging zal plaatsvinden indien een volgende generale synode daarvoor opnieuw voldoende middelen ter beschikking stelt.

2. De aanvraag

De aanvraag dient, op voorstel van het curatorium te geschieden bij de secretaris van het deputaatschap voor het studiefonds vergezeld van een uitvoerige beschrijving van de financiële gezinssituatie.

3. Tegemoetkoming en lening

3.1 Deputaten kunnen een of meer bedragen toekennen tot een hoogte van maximaal f. 1500,00 per maand.

3.2. Ieder jaar wordt de bijdrage getoetst en indien nodig aangepast aan de actuele omstandigheden. Daartoe moet de student elk jaar opnieuw een aanvraag indienen.

3.3. Indien een student op het moment van aanvraag van een bijdrage i.c. 1 januari van elk jaar en voor het eerst op 1 januari 1999 een vermogen bezit van f 50.000 of meer wordt hem geen bijdrage toegekend.

3.3.1. Indien het beschikbare vermogen niet in liquide vorm aanwezig is en geen hypothecaire lening op de eigen woning kan worden verkregen, kan worden bezien of aan de student een rentebdragende en volledig aflosbare overbruggingslening kan worden verstrekt.

3.3.2. In indien een student na afstuderen door het betrekken van een partner zijn eigen woning verkoopt en hierbij een positief vermogenssaldo realiseert, dient dit vermogenssaldo (deels) te worden aangewend voor een extra aflossing van de (eventueel) opgebouwde schuld aan het studiefonds, exclusief de bovenbedoelde overbruggingslening.

Deze aflossing bedraagt 30% van de studieschuld, of (als het vermogenssaldo lager is) is gelijk aan het bedrag van het vermogenssaldo. Deze extra aflossing is additioneel ten opzichte van de normale aflossing van 70% in het kader van de "30-70" regeling. Deze extra aflossing is in tegenstelling tot de normale aflossing ineens verschuldigd.

Het vermogenssaldo wordt bepaald als het verschil tussen de gerealiseerde verkoopwaarde van de woning enerzijds en het bedrag van de hypothecaire schulden op het moment van aanvraag van een bijdrage uit het studiefonds anderzijds.

3.4. Dit bedrag wordt ieder jaar getoetst en eventueel aangepast aan de actuele omstandigheden.

4. Andere tegemoetkomingen

4.1. De student die niet onder de WSF valt kan een tegemoetkoming in de reiskosten ontvangen. De hoogte van de tegemoetkoming wordt vastgesteld volgens de door deputaten vastgestelde uitvoeringsregels.

4.2. De student die niet onder WSF valt kan een vergoeding van 50% van de premie van de standaardziektekostenverzekering ontvangen. De bijdrage wordt op basis van de ingediende declaraties vastgesteld.

5. Bijverdiensten

Bijverdiensten van de aanvrager en indien hij getuwd is van zijn vrouw worden vanaf f 15.000 per jaar gekort op de uitkering.

6. Lening

De bijdrage uit het studiefonds wordt ter beschikking gesteld als renteloze lening

7. Opbouw lening

7.1. Van de renteloze lening ad 6 wordt 30% van de lening afgebouwd in gelijke delen over het aantal jaren dat de aanvrager de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland dient tot het 65-ste levensjaar.

7.2. Van de renteloze lening ad 6 moet 70% als renteloze lening in 15 jaar worden terugbetaald. Terugbetaling start drie jaar na het afsluiten van de studie. Deze aflossing geschiedt lineair in nader overeen te komen tijdvakken van hooguit een jaar.

8. Overige bepalingen

8.1. Indien de aanvrager bij overlijden nog een restant schuld heeft, vervalt deze.

8.2. Indien de aanvrager met vervoegd emeritaat gaat kunnen deputaten aan het curatorium voorstellen om het eventuele restant van de af te lossen lening geheel of gedeeltelijk kwijt te schelden.

8.3. Indien de aanvrager geen predikant wordt of een benoeming tot bijzondere arbeid aanvaardt (art. 6 K.O.) of overgaat tot een andere staat des levens (art. 12 K.O.) of als predikant het verband van onze kerken verlaat, dient hij naast de verplicht af te lossen lening ook het op dat moment nog resterende deel van de oorspronkelijk kwijt te schelden lening af te lossen in nader overeen te komen termijnen.

8.4. De aanvrager wordt in kennis gesteld van de regeling en dient schriftelijk te verklaren dat hij bekend is met de voorwaarden tot uitkeringen uit het studiefonds.

9. Hardheidsclausule

In bijzondere gevallen waarin de regeling niet voorziet of leidt tot een onredelijke uitwerking beslissen deputaten in overleg met het curatorium, voor zover de hun ter beschikking staande financiële middelen toereikend zijn.

10. Overgangsmaatregel

Overgangsmaatregel: deze is geldig voor die studenten die reeds voor aanvang van de synode 1998 een beroep op het studiefonds deden.

10.1. De wijziging van de "80-20"-regeling (voorlopige uitvoeringsregeling 1995) in "70-30", alsmede de toepassing van de vermogensvoets (3.3.) geldt voor de bijdragen die vanaf 1 januari 1999 worden verstrekt. Voor de bijdragen die tot en met 31 december 1998 zijn verstrekt blijft de "oude" voorlopige uitvoeringsregeling 1995 van kracht.

10.2. De sinds de synode 1996 doorgevoerde verhoging van de maximale bijdrage van het studiefonds aan een student wordt in fasen ongedaan gemaakt volgens het volgende schema:

- met ingang van 1 januari 1999: f 150,00 per maand

- met ingang van 1 januari 2000: f 300,00 (cumulatief) per maand

- met ingang van 1 januari 2001: f 430,00 (cumulatief) per maand

Derhalve wordt de norm op 31 december 1998 ad 2430 als volgt verminderd:

- per januari 1999 f 2280

- per januari 2000 f 2130

- per januari 2001 f 2000

10.3. Voor de ongehuwde student en voor de student die geen maximale bijdrage ontvangt is de korting naar verhouding.

Bijlage 133.2

Voorstel nieuwe regeling deputaten Studiefonds (regeling 2001): redactioneel gewijzigd in overleg met commissie 6 van de generale synode.

1. Opdracht

Deputaten studiefonds werd door de generale synode van 1998 opgedragen, in aanmerking nemende het ter synode van 1998 dienaangaande besproken, aan de generale synode van 2001 binnen de grens van maximaal f 2,- (Euro 0,91) per kerkdag per jaar een andersoortige regeling ter definitieve vaststelling voor te leggen voor financiële steun aan studenten die geen gebruik kunnen maken van de studiefinancieringsregeling van de overheid.

2. Uitgangspunten nieuwe regeling

2.1. Oude verplichtingen (uit de voorlopige regelingen 1995 en 1998) blijven van kracht of worden zo mogelijk ingepast in de nieuwe regeling.

2.2. Een student moet zelf in zijn levensonderhoud kunnen voorzien. De nieuwe regeling is gericht op financiële ondersteuning van de studie, met de mogelijkheid (beperkt) aanvullend te lenen.

2.3. Een student kan geen beroep (meer)doen op studiefinanciering volgens de WSF.

3. Regeling 2001

3.1. Reikwijdte regeling

3.1.1. Een student die via het admisie-examen is toegelaten tot de studie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn en geen recht heeft op studiefinanciering ingevolge de Wet Studie Financiering (WSF), maar kan aan tonen dat hij zonder een soortgelijke financiering zijn studiekosten niet kan betalen, kan onder voorwaarden een bijdrage aanvragen ten laste van het studiefonds. Onder voorwaarden kan in combinatie daarmee ook een lening worden aangevraagd indien extra ondersteuning noodzakelijk is in de kosten van levensonderhoud.

3.1.2. Deputaten zullen geen ondersteuning toezeggen indien en zolang de hun ter beschikking gestelde financiële middelen daarvoor niet toereikend zijn.

3.1.3. Bij de toezegging zal worden vermeld dat de ondersteuning wordt verleend voor de periode waarvoor de begroting van deputaten is vastgesteld en zolang ondersteuning in deze periode nodig is, deputaten daarvoor de middelen beschikbaar hebben en zolang aan alle voorwaarden van de ondersteuning wordt voldaan. Voorts zal worden vermeld dat zo nodig verlenging zal plaatsvinden als een volgende generale synode daarvoor op nieuw voldoende middelen ter beschikking stelt.

3.2. De aanvraag

De aanvraag dient, op voorstel van het curatorium, te geschieden bij de secretaris van het deputaatschap voor het studiefonds vergezeld van een uitvoerige beschrijving van de financiële gezinssituatie.

3.3. Voorwaarden voor het verkrijgen van een studiebijdrage

3.3.1. Er bestaat geen recht op studiefinanciering.

3.3.2. Het netto-gezinssinkomen is niet hoger dan 60% van de voor dat jaar geldende bruto ziektefondsgrens.

3.3.3. Het gezinsvermogen is per 1 januari van het jaar van aanvraag niet hoger dan Euro 35.000,-.

Zie ook de bijlage "uitvoeringsregels en definities".

3.4. Studiebijdrage

Onder de in 3.3. genoemde voorwaarden kan een bijdrage worden verstrekt in de kosten van het collegegeld en de studiemiddelen tot een maximum van Euro 2.500,- per studiejaar.

Zie ook de bijlage "uitvoeringsregels en definities".

3.5. Vergoeding van reiskosten

3.5.1. Indien een student voldoet aan de voorwaarden voor een studiebijdrage volgens 3.3. en 3.4. kan hij in principe aanspraak maken op een tegemoetkoming in de reiskosten.

3.5.2. Een tegemoetkoming in de reiskosten wordt alleen gegeven indien de student geen recht heeft op andere reiskostenvergoedingen.

3.5.3 De hoogte van de tegemoetkoming wordt bepaald aan de hand van de door deputaten vastgestelde uitvoeringsregels.

Zie ook de bijlage 'uitvoeringsregels en definities'

3.6 Voorwaarden voor het lenen

3.6.1 Er dient in principe recht te bestaan op een studiebijdrage volgens 3.3.

3.6.2 Aangevoerd moet worden, dit ter beoordeling van deputaten studiefonds, dat naast de ondersteuning ten behoeve van de studie, extra ondersteuning nodig is in de kosten van levensonderhoud.

3.6.3 De totale studieschuld (inclusief de schuld bij de IBO) mag nooit meer bedragen dan Euro 35.000,-.

3.7 Lenen

3.7.1 Onder de in 3.6. genoemde voorwaarden kan bij het studiefonds een renteloze lening worden afgesloten tot een maximum van Euro 4.500,- per studiejaar en tot een maximum van Euro 13.500,- over de gehele studieperiode.

3.7.2 Wordt de aanvraag tijdens het studiejaar ingediend, dan wordt het maximum over dat studiejaar naar rato vermindert.

Zie ook de bijlage 'uitvoeringsregels en definities'

3.8 Afbouw lening

3.8.1 Van de totaal bij het studiefonds opgebouwde lening wordt 30% afgebouwd in gelijke delen over het aantal jaren dat de aanvrager de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland dient tot het 65e levensjaar.

3.8.2 De overige 70% van deze lening dient in 15 jaar te worden afgelost, te beginnen drie jaar na het afsluiten van de studie. Deze aflossing geschiedt lineair in nader overeen te komen tijdvakken van hooguit één jaar.

3.9 Overige bepalingen

3.9.1 Indien de aanvrager bij overlijden nog een restant schuld heeft, vervalt deze.

3.9.2 Indien de aanvrager met vervoerd emeritaat gaat kunnen deputaten aan het curatorium voorstellen om het eventuele restant van de af te lossen lening geheel of gedeeltelijk kwijt te schelden.

3.9.3 Indien de aanvrager geen predikant wordt of een benoeming tot bijzondere arbeid aanvaardt (art. 6 K.O.) of overgaat tot een andere staat des levens (art. 12 K.O.) of als predikant het verband van onze kerken verlaat, dient hij naast het verplicht af te lossen deel van de lening ook het op dat moment nog resterende deel van het oorspronkelijk kwijt te schelden deel van de lening af te lossen in nader overeen te komen termijnen.

3.9.4 De aanvrager wordt in kennis gesteld van de regeling en dient schriftelijk te verklaren dat hij instemt met de voorwaarden tot uitkeringen uit het studiefonds.

3.10 Hardheidsclausule

In bijzondere gevallen waarin de regeling niet voorziet of leidt tot een onredelijke uitwerking beslissen deputaten in overleg met het curatorium, voor zover de hun ter beschikking staande financiële middelen toereikend zijn.

4. Overgangsregeling

4.1 studenten die onder de overgangsregeling 1998 vallen

Voor studenten die onder de 'Voorlopige uitvoeringsregeling' 1995 en de overgangsbepalingen bij de regeling 1998 vallen, blijven deze regelingen van kracht.

4.2 studenten die onder de regeling 1998 vallen

Nu valt er één student onder deze regeling. Met hem en toekomstige studenten die een beroep doen op het studiefonds tot eind 2001 moet de afspraak worden gemaakt dat de termijn van de geldende ondersteuning eindigt op 31 augustus 2002.

5. Financiering en kosten

5.1 Uitgaande van 74.500 leden en een bijdrage van Euro 0,91 per lid per jaar is de te verwachten opbrengst over een periode van 3 jaar: Euro 203.365,-.

5.2 Indien 6 studenten gedurende 3 jaar een maximaal beroep zouden doen op het studiefonds, waarbij voor reiskosten gemiddeld Euro 1.150,- per student per jaar wordt gerekend, betekent dat een last van Euro 146.700,-, zodat dan een reserve wordt opgebouwd van Euro 56.665,-.

5.3 Bij voorgaande berekening dient te worden bedacht dat de 6 studenten hun leernruimte hebben opgesoupeerd, hetgeen het studiefonds extra ruimte geeft in de volgende 2 jaar.

Bijlage 'uitvoeringsregels en definities'

ad 3.3.2 netto gezinsinkomen

Onder netto-gezinsinkomen wordt verstaan de som van:

- netto inkomen uit arbeid en/of uit vroeger werk
- resultaat uit overige werkzaamheden
- winst uit onderneming
- periodieke uitkeringen (uitgezonderd kindertbijslag)
- huurwaardefortuit eigen woning
- ontvangen heffingskorting en/of inkomstenbelasting

• minuz: betaalde inkomstenbelasting

een en ander over het kalenderjaar vóór het moment van aanvraag

ad 3.3.3 gezinsvermogen

Onder gezinsvermogen wordt verstaan het saldo van bezittingen en schulden per 1 januari van het jaar van aanvraag, waarbij de waarde van de eigen woning wordt bepaald aan de hand van de fiscale volgens de WOZ.

ad 3.4 studiebijdrage

• de studiebijdrage wordt na ingang van de regeling jaarlijks aangepast aan de inflatie volgens de consumentenprijsindexcijfers van het CBS van werknemersgezinnen met laag inkomen, totaal, 1995 = 100

• aanpassing kan tevens plaats vinden indien de kosten van collegegeld en studiemiddelen extra stijgen t.o.v. de inflatie

• de studiebijdrage dient uiterlijk 2 maanden voor aanvang van het studiejaar (derhalve vóór 1 juli) te worden aangevraagd, onder overlegging van de hiervoor genoemde gegevens van het netto gezinsinkomen en het gezinsvermogen

• in uitzonderingsgevallen, dit ter beoordeling van deputaten studiefonds, kan van de hiervoor genoemde termijn worden afgeweken, maar niet langer dan tot 1 oktober van dat studiejaar

• indien de studiebijdrage wordt toegekend wordt in de maand september een voorschot verstrekt van 50% van de bijdrage. Vóór 1 april van het studiejaar dient een declaratie te worden ingediend, waarin de kosten van collegegeld en leermiddelen zijn gespecificeerd en waarbij de betalingsbewijzen zijn gevoegd, waarna het restant van de bijdrage wordt uitgekeerd

ad 3.5 vergoeding van reiskosten

• declaraties dienen per kwartaal te worden ingediend, waarbij wordt vermeld op welke dagen er ten behoeve van het volgen van colleges en het doen van tentamens gereisd is

• basis voor vergoeding is het goedkoopste tarief openbaar vervoer tweede klasse

• declaraties van reiskosten die langer dan een half jaar geleden zijn gemaakt komen niet meer voor vergoeding in aanmerking

• de vergoeding van reiskosten is gemaximeerd op Euro 1.500,- per jaar, dit maximum wordt ieder jaar aangepast aan de stijging van de tarieven openbaar vervoer

ad 3.7 lenen

Een aanvraag van een renteloze lening kan geschieden op elk moment tijdens de studieperiode dat de student in principe recht heeft op de studiebijdrage, ook al kan die bijdrage pas het volgende studiejaar ingaan

Bijlage 133.3

Balans per 31 december 1998-2000

Activ	31 dec. 2000	31 dec. 1999	31 dec. 1998
Financiële vaste activa			
Leningen u/v studenten	pm	pm	pm
Vloeiende activa			
Vorderingen en overlopende activa	3.758	2.163	-
Rekening Courant LKB	95.732	27.783	-
	99.490	29.945	-
Liquide middelen	82.754	149.994	-
Totaal activa	182.254	179.939	-
Passiva			
Eigen vermogen			
Reserve	20.352	17.246	- 6.484
Vloeiende passiva			
Rekening Courant TU	146.920	146.920	-
Ovringe schulden en overlopende passiva	14.981	15.773	6.484
	160.864	162.693	6.484
Totaal passiva	184.254	179.939	-

Staat van baten en lasten 1998-2000

	2000	1999	1998
Baten			
Bijdrage kerken	183.912	182.139	-
Aflossingen	417	-	-
Rentebaten	1.075	-	-
Bijzondere baten	-	-	211.262
Totaal baten	185.403	182.139	211.262
	31 dec. 2000	31 dec. 1999	31 dec. 1998
Lasten			
Bijdrage studenten	173.300	153.322	216.571
Overige kosten	8.996	5.087	1.176
Totaal lasten	182.297	158.409	217.746
Overschot	3.106	23.730	- 6.484

Toelichting op de balans per 31 december 1998-2000

Activa

Leningen uit studenten

De bijdragen aan de studenten zijn verstrekt als renteloze lening onder voorwaarden. Voor een deel geldt een terugbetalingsverplichting met een looptijd van 15 jaar, ingaand drie jaar na beëindiging van de studie. Voorzichtigheidshalve zijn deze leningen pm in de balans opgenomen. Dit terugbetalingsdeel bedraagt per 31 december 2000 ca f 260.000 (1999: f 183.727). In 2001 zal f 3.527 aan aflossingstermijnen vervallen.

Passiva

Eigen vermogen

	31 dec. 2000	31 dec. 1999
Reserve	17.246	- 6.484
Saldo per 1 januari	185.403	182.139
Totaal baten	182.296	158.409
Totaal lasten	20.353	17.246

Toelichting op de staat van baten en lasten 1998-2000

	2000	1999	1998
Bijdrage studenten			
Uitkeringen	180.903	144.212	191.043
Vergoeding ziektekostenverzekering	6.972	4.764	13.872
Reiskosten	5.425	4.346	11.659
	173.300	153.322	216.571
Overige kosten			
Accountantskosten	1.176	2.360	1.176
Administratiekosten	7.743	2.730	-
Bankkosten	78	7	-
	8.996	5.087	1.176

Bijlage 133.4

Begroting 2002-2004

Ale bedragen in euro's	2002	2003	2004	Totaal	in NLG
Baten					
Bijdrage kerken	67.795	67.795	67.795	203.385	448.202
Aflossingen	2.290	5.634	5.094	14.019	30.893
	70.085	73.429	73.889	217.404	479.095
Totaal baten	70.085	73.429	73.889	217.404	479.095

Lasten	2002	2003	2004	Totaal	in NLG
Overgangsregeling					
Bijdragen	25.185	10.891	10.891	46.966	103.500
Ziektekostenverzekering	6.084	3.315	3.315	12.714	26.019
Reiskosten	4.042	1.908	1.908	7.857	17.315
	35.311	16.113	16.113	67.538	148.839
Nieuwe regeling (incl. studenten 1998)					
Studiebijdrage	10.000	12.500	15.000	37.500	82.639
Leningen	18.000	22.500	18.000	58.500	128.917
Reiskosten	4.600	5.750	4.800	14.950	32.945
	32.600	40.750	37.600	110.950	244.502
Administratie- en beheerskosten					
Kosten Dienstbureau	5.135	5.335	5.585	16.055	35.381
Bankkosten	40	50	60	150	331
Accountantskosten	600	650	700	1.950	4.297
	5.775	6.035	6.345	18.155	40.008
Totaal Lasten	73.886	62.898	60.058	196.843	433.343
Saldo (overschot)	- 3.601	10.531	13.831	20.761	45.752
Aantallen studenten	3	1	1		
Overgangsregeling 1998 (vanuit 1995)	4	5	4		
Nieuwe regeling 2001	7	6	5		

Minimum-bijdrage (omslag)

De benodigde minimum-bijdrage bedraagt 0,91 euro (NLG 2,00) per lid. Dit komt overeen met het bedrag volgens de opdracht van de Generale Synode van 1998.

BIJLAGE 134
Art. 245

Rapport 4 van commissie 6 inzake deputaten studiefonds

3.2. Verschil van mening over de uitvoering van regeling '98

Na de bespreking tussen deputaten en het curatorium over een vermeende onduidelijkheid is besloten voor 'oude' studenten een andere regeling te treffen dan voor 'nieuwe'. Dit is niet in overeenstemming met de besluiten die de synode van 1998 heeft genomen.

In artikel 283 besluit 4 staat dat het voorstel van commissie 7, rapport 3B wordt overgenomen, met uitzondering van de regeling 70% kwijtschelden en 30% terugbetalen. Deze regeling wordt omgekeerd: 70% terugbetalen en 30% kwijtschelden. Zie hiervoor bijlage 107 en van dit rapport weer de bijlage (pag. 755 van de Acta van 1998. Se regel van bovenaf en de nadere uiteenzetting in het midden van de pagina): de regeling voor 'oude' studenten is: 70% kwijtschelden en 30% terugbetalen. Gezien het synodalesluit moet dit omgekeerd worden en geldt dus ook voor studenten van voor 1-1-1999.

Hiermee is de uitleg in hoofdstuk 3 van het rapport 'Deputaten voor het studiefonds' in strijd. Studenten die reeds gebruik maakten van het studiefonds dienen ook 70% terug te betalen. Uw commissie acht het tegenover de betreffende studenten overigens niet verantwoord alsnog dit besluit te effectueren en stelt thans voor 70% kwij te schelden en 30% terug te laten betalen van de uitkeringen die over de jaren 1999-2001 zijn gedaan. (Volledigheidshalve wijst uw commissie er op dat de in de bijlage van het eerder aangehaalde rapport 3B van commissie 7 vermelde regeling 60% kwijtschelden en 40% terugbetalen voor nieuwe studenten ook gewijzigd had moeten worden in 30% kwijtschelden en 70% terugbetalen. Dit blijkt niet uit de Acta.)

6. Afgestudeerden/predikanten met een hoge schuld

Uw commissie merkt op dat de verantwoordelijkheid voor de financiële situatie van een predikant die aan een gemeente verbonden is, primair ligt bij de plaatselijke kerkenraad. We adviseren dan ook de kerkenraden hierop te wijzen en hiervoor geen activiteiten te ontplooiën op synodaal niveau. Daarnaast is hierover reeds een besluit genomen bij de behandeling van bijlage 5 van rapport van deputaten financiële zaken (onderzoek predikantscontracten) waarmee het reglement van de kerkvisite is uitgebreid met de vraag: 'heeft uw predikant schulden welke voortvloeien uit zijn studie en voldoet hij aan de overeengekomen aflossingsverplichtingen'.

Bijlage 2

In bijlage 2 van het deputatenrapport wordt een nieuwe regeling voorgesteld, die voldoet aan de randvoorwaarden zoals de synode van 1996 heeft gesteld. Uw commissie stelt voor deze regeling te aanvaarden. Vanwege het feit dat uw commissie enkele redactionele wijzigingen voorstelt, is een volledige uitwerking van bijlage 2 van het deputatenrapport bij dit rapport gevoegd.

Tijdens overleg met deputaten heeft uw commissie gevraagd in de volgende rapportages aan de synode een duidelijk overzicht op te nemen van voorstellen voor te nemen besluiten.

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

1. deputaten dank te zeggen voor de verrichte werkzaamheden;
2. de regeling voor terugbetaling van studieschulden aan het studiefonds, zoals die door de synode van 1996 is vastgesteld voor 'oude' studenten te wijzigen in: 70% kwijtschelding en 30% terugbetaling overeenkomstig de daarvoor geldende regels. Voor 'nieuwe' studenten blijft de regeling 30% kwijtschelden en 70% terugbetalen;
3. de nieuwe regeling (regeling 2001) voor de uitvoering van het beleid van deputaten studiefonds te aanvaarden;
4. opnieuw deputaten te benoemen.

A.J. van der Wekken, rapporteur

BILAGE 135
Art. 252

Rapport 5A van commissie 3 (Pastoraat en eredienst)
inzake rapport deputaten geestelijke verzorging van de varenden

Uw commissie heeft kennis genomen van het voorstel van br. B. Geleijns:

De generale synode, sprekende over het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de varenden

constaterende dat

1. de taak van ds. Van der Ham in de eerste plaats gelegen is in de pastorale bearbeiding van de $\approx$ 120 christelijke gereformeerde schippers;
2. een deel van de tijd van ds. Van der Ham besteed wordt aan evangelisatiearbeid onder varenden en opvarenden bij de koopvaardij;

voorts constaterende dat

1. veel schippers proberen de zondagen aan de wal in de thuisgemeente door te brengen;
2. deputaten naar mogelijkheden gaan zoeken om pastorale bearbeiding te laten geschieden door de plaatselijke gemeenten

van oordeel dat

1. het werk van ds. Van der Ham nog meer een evangelisatie karakter gaat krijgen;
2. het aantal te bearbeiden christelijke gereformeerde schippers eerder afneemt dan toeneemt;

spreekt uit het werk van ds. Van der Ham in stand te willen houden

besluit

deputaten op te dragen de komende drie jaren zich te bezinnen op het inbrengen van hun werk bij deputaten evangelisatie, dan wel hun instructie kritisch te bezien en te rapporteren aan de synode van 2004.

Uw commissie neemt de intentie van dit voorstel over. Van elk deputaatschap wordt in de komende jaren verwacht zich te bezinnen op de huidige taakvervulling en zonodig voorstellen te doen met betrekking tot grotere efficiency en/of afbouw van werkzaamheden.

Voorzinsog is uw commissie overtuigd van de noodzaak van het schipperspastoraat vanwege de geheel eigensoortige problematiek. Die vraagt om een gerichte pastorale aanpak. Aansturing en begeleiding vanuit het deputaatschap is hierbij nodig.

Bij de bespreking van het rapport van uw commissie is terecht opgemerkt dat een aantal voorgestelde wijzigingen in bijlage 1 niet verwerkt zijn in een voorstel. Dit zal alsnog gebeuren.

Uw commissie heeft met deputaten gesproken over een nadere precisering van bijlage 2. Deputaten hebben een herziene bijlage 2 aangeleverd.

Procedure voor het beroepen van een predikant voor de varenden:

1. Vacaturestelling
  - Aan de hand van de instructie wordt omschreven wat de taak van een predikant voor de varenden behelst.
  - 2 en 3: ongewijzigd
  4. Procedure
  - Ale predikanten en beroepbaar gestelde studenten binnen onze kerken ... (rest ongewijzigd) ongewijzigd
  6. voorbereidingscommissie
  - Het deputaatschap benoemt een voorbereidingscommissie
  - Hierin hebben zitting en stemrecht:
    - 2 deputaten
    - 2 varenden en / of adviseurs
  7. selectie
    1. inzage van sollicitatiebrieven; (hele deputaatschap samengesteld uit):
      - a. deputaten
      - b. ouderling(en) en adviseur(s)
      - c. administrateur
    2. gesprekken met sollicitanten; voorbereidingscommissie
    3. kennismaken met het werk:
      - a. binnenwaart; varende ouderling(en) en / of adviseur(s)
      - b. koopvaardij; adviseur en PKW.N
    4. voordracht (bij voorkeur eenduidig); voorbereidingscommissie
    5. kennismaking; hele deputaatschap
  8. beslissing
    - a. voorbereiding 1 t/m 5; hele deputaatschap
    - b. financiën; hele deputaatschap
    - c. beroepen; door een kerkenraad nadat overeenstemming is verkregen tussen deze kerkenraad en deputaten varenden
    - d. benoeming; deputaten varenden
  9. relatie van deputaten met de zendende kerk
- deputaten dragen verantwoordelijkheid voor de uitvoering van bijlage 45 K.O.

Uw commissie heeft de volgende wijzigingen aangebracht:

- Aanhef: "... voor de geestelijke verzorging van de varenden"; zo ook in art. 8.
- Art 7.1, de sollicitatiebrieven; verwijderen; 'hele deputaatschap samengesteld uit'
- Art 7.1.c; verwijderen
- Art 7.4, verwijderen; 'bij voorkeur eenduidig'
- Art 8.a, verwijderen
- Art 8.b, financiën; overeenkomstig vastgestelde richtlijnen
- Art 8 nieuwe volgorde: 'd' wordt 'a'; 'c' wordt 'b'; 'b' wordt 'c'.

Uw commissie stelt u voor:

1. bijlage 1 gewijzigd goed te keuren;
2. bijlage 2 gewijzigd goed te keuren;
3. deputaten te danken voor hun werk en hun handelingen goed te keuren;
4. opnieuw deputaten te benoemen.

H. van der Heuvel, rapporteur

BILAGE 136
Art. 253

Rapport 6A van commissie 3 (Pastoraat en eredienst)
inzake van het rapport deputaatschap kerkjeugd en onderwijs

Uw commissie heeft kennis genomen van de volgende voorstellen uit de vergadering.

1. Voorstel br. J.J. v.d. Krijff; wijziging besluit 4.
"Deputaten op te dragen, daarbij niet voorbij te zien aan de wenselijkheid hierbij mensen met een handicap en/of chronische aandoening in te schakelen, en aan de generale synode 2004 voor te leggen."
Voor het geval sub. 4 niet door de synode zal worden overgenomen voor deze categorie een aparte regeling te treffen.
"Deputaten op te dragen in hun werk rekening te houden met gehandicapten in de brede zin van dat woord en

al diegenen met wie zij in hun arbeid te maken krijgen alert te maken op hun verantwoordelijkheid ook de gehandicapte naast bij hun activiteiten te betrekken."

2. Voorstel dr. Boiten, Kieviet, Kok, v. Roekel, Schoonderwoerd en v.d. Sluis

In plaats van voorstel 3:

- te besluiten om niet over te gaan tot instelling van een jeugdbureau, omdat de noodzaak en wenselijkheid daarvan niet gebreken is;
- deputaten op te dragen het leer- en opvoedingsplan nader uit te werken vanuit de aangegeven principiële grondslag, praktisch te maken en aan de GS 2004 ter goedkeuring voor te leggen.

3. Voorstel van de brs. Blom, Verhelst, P. de Jong en A.J. van der Wekken

Overwegende dat:

- de noodzaak voor het inrichten van een jeugdbureau en het aanstellen van een jeugdconsulent(e) niet aangetoond is;
  - het niet onderikbaar is dat er met een jeugdbureau naast de CGJO en het LCJ een derde jeugdorganisatie gecreëerd wordt;
  - in ieder geval het LCJ een jeugdbureau niet ziet zitten (zie deputatenrapport onder 21 juni 2000);
  - een jeugdbureau en jeugdconsulent(e) grote financiële consequenties voor onze kerken hebben;
  - het ondersteunen van de beide bestaande jeugdorganisaties reeds de nodige energie en financiële middelen vraagt;
- besluit de synode
- geen verdere activiteiten te ontplooiën naar aanleiding van de notitie "Jeugdbureau".

4. Voorstel van de brs. Blom, Kieviet, Boiten en Van der Wekken

De synode besluit:

deputaten op te dragen het subsidiebeleid aan het LCJ en de CGJO de komende jaren te bestuderen en objectieve criteria vast te stellen en deze ter goedkeuring aan te bieden aan de synode van 2004.

Uw commissie heeft over bovengenoemde voorstellen en over haar aanvullend rapport overleg gehad met deputaten.

Uw commissie stelt u voor:

Het voorstel van br. van de Knijff (ad 1) gewijzigd over te nemen in een nieuw voorstel tot besluit 5: deputaten op te dragen bij de uitvoering van hun werk de kerken te stimuleren jongeren met een handicap en/of een chronische aandoening in de activiteiten te betrekken.

Het voorstel van ds. Boiten c.s. (ad 2) en van de br. Blom c.s. (ad 3) bedoelt op geen enkele wijze mee te werken aan het instellen van een jeugdbureau ter ondersteuning van het werk van deputaten. In de vergadering zijn diverse opmerkingen gemaakt die deze gedachtegang volgen.

Uw commissie is van mening dat de voorstellen op dit punt te ver gaan. Deputaten dienen zich eerst nog nader te bezinnen op hun hoofdtaak zoals verwoord in een nieuw voorstel tot besluit 3:

deputaten op te dragen:

- visie te ontwikkelen om hun hoofdtaak, die bestaat in het bevorderen dat aan de jeugd een christelijke opvoeding en schriftuurlijke voorlichting en leiding wordt gegeven, zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren;
- daarbij de behoefte van de kerken c.q. kerkenraden aan begeleiding en ondersteuning inzake opvoedingsvragen en het jeugdwerk te inventariseren;
- op basis van a. en b. beleid te ontwikkelen en aan de generale synode 2004 concrete voorstellen te doen.

Uw commissie neemt de tekst van besluit 4 zoals verwoord in het voorstel van br. Boiten c.s. (ad 2) gewijzigd over. Er is geen sprake van 'het leer- en opvoedingsplan' maar van 'het leerplan voor onderwijs en vorming'.

Uw commissie neemt het voorstel van de br. Blom c.s. (ad 4) betreffende het toekennen van subsidie over.

Uw commissie stelt het volgende voorstel tot besluitvorming voor:

- de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en hun te danken voor het vele werk dat verricht is;
- het woord 'correctie' in opdracht b van de GS-98 te vervangen door 'het onderlinge overleg te stimuleren en zonnig bij te sturen';
- deputaten op te dragen:
  - visie te ontwikkelen om hun hoofdtaak, die bestaat in het bevorderen dat aan de jeugd een christelijke opvoeding en schriftuurlijke voorlichting en leiding wordt gegeven, zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren;
  - daarbij de behoefte van de kerken c.q. kerkenraden aan begeleiding en ondersteuning inzake opvoedingsvragen en het jeugdwerk te inventariseren;
  - op basis van a. en b. beleid te ontwikkelen en aan de generale synode 2004 concrete voorstellen te doen.

- deputaten op te dragen vanuit de aangegeven principiële grondslag het leerplan voor onderwijs en vorming nader uit te werken en praktisch te maken;
- deputaten op te dragen bij de uitvoering van hun werk de kerken te stimuleren jongeren met een handicap en/of chronische aandoening in de activiteiten te betrekken;
- deputaten op te dragen het subsidiebeleid aan de CGJO en het LCJ de komende jaren te bestuderen en objectieve criteria vast te stellen en deze ter goedkeuring aan te bieden aan de generale synode van 2004;
- opnieuw deputaten te benoemen.

H. van den Heuvel, rapporteur

BILAGE 137

Art. 254

Rapport 7A van commissie 3 (Pastoraat en eredienst) inzake rapport deputaten voor de uitgave van de bundel Schriftberijmingen en de herziening van de liturgische formulieren

Vooraf

Naar aanleiding van de bespreking ter synode wil uw commissie eerst het volgende opmerken:

in de classis Apeldoorn kwam (1996/7) uit de verslagen kerkvisite naar voren dat vele (niet alle) predikanten niet meer gebruik maakten van de aangenomen formulieren, maar dat zij ofwel allerlei wijzigingen aanbrachten, ofwel andere formulieren gebruikten (die niet kerkelijk geïkt zijn). De classis Apeldoorn vond dit niet juist en heeft besloten een instructie in te dienen met het doel dat de liturgische formulieren zodanig gewijzigd zouden worden, dat ze

(a) geheel in overeenstemming zouden zijn met Gods Woord en het belijden van de kerk en

(b) dichter zouden staan bij het hedendaags taalgebruik en

(c) meer zouden ingaan op theologische vragen die vandaag de dag in de gemeente leven.

De PS van het Oosten heeft de instructie met een aantal wijzigingen naar de GS'98 doorgezonden.

De GS'98 heeft kennelijk veel begrip gehad voor de instructie uit de classis Apeldoorn, want de synode heeft uitgesproken (Acta, blz. 52): dat de bestaande liturgische formulieren (1968-1974) "guk taal en stijl niet meer voldoende aansluiten bij het taalgebruik van deze tijd". Vervolgens heeft de GS opdracht gegeven aan het deputaatschap om

- de wenselijkheid te onderzoeken van meer schriftuurlijk onderwijs;
- de wenselijkheid van meer formulieren en
- onderzoek naar een bewerking in hedendaags Nederlands van de bestaande formulieren (1968-1974).

Uw commissie meent dat het goed is te wijzen op enige spraakverwarring die tijdens de bespreking ter synode is ontstaan. De eerlijkheid gebiedt te zeggen, dat uw commissie zelf aanleiding heeft gegeven tot die spraakverwarring. Uw commissie heeft namelijk niet een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de 'klassieke' en de 'bestaande' formulieren. De GS'98 heeft de 'klassieke' formulieren nadrukkelijk buiten beschouwing gelaten. Waar sprake is van een bewerking in hedendaags Nederlands is uitdrukkelijk gesproken over de 'bestaande' formulieren zoals die zijn vastgesteld door de generale synoden 1968/9, 1971/72 en 1974.

Voorstellen tijdens de bespreking ingediend

De volgende voorstellen zijn ingediend:

1. Ds. J.W. Schoonderwoerd:

Vervang voorstel 4 van de commissie door: deputaten de opdracht te geven de wenselijkheid van nieuwe formulieren naast de bestaande aan te tonen.

2. Ds. J. Westerink: Vervang voorstel 3 van de commissie door: De bestaande formulieren ongewijzigd te laten.

3. Ds. R. Kok:

Maak van voorstel 3 van de commissie 3a, en voeg toe:

3b: Deputaten opdracht te geven zo spoedig mogelijk contact op te nemen met de Geref. Bond in de Herv. Kerk, die bezig is met een hertaling van de klassieke liturgische formulieren, om zo mogelijk te komen tot samenwerking en eenstemmigheid in deze;

Voeg in voorstel 5 van de commissie na "vrijgemaakt" in: en de Geref. Bond in de Ned. Herv. Kerk.

4. S. Procee: Vervang voorstel 4 van de commissie door:

Deputaten opdracht te geven tot een revisie van de formulieren van '68/69, '71/72 en '74, waarbij met name op vragen die in deze tijd leven, zal worden ingegaan. Wat het doopsformulier betreft is vooral te denken aan de interpretatie van het dankgebed en het karakter van het verbond en de doop.

5. Ds. G. van Roekel: Laat de voorstellen 5 en 6 van de commissie vervallen.

Een drietal opmerkingen

- Tijdens de bespreking ter synode is duidelijk geworden dat er enige verwarring bestaat over de functie en de status van de bijlagen bij het rapport van deputaten (voorbeelden van hertaling van het doopsformulier en

een onderdeel van een nieuw Avondmaalsformulier). Een en andermaal is benadrukt dat het hier slechts gaat om een illustratie. Om misverstanden te voorkomen stemt uw commissie in met de gedachte dat het beter is de bijlagen (en de verwijzingen ernaar in de rapporten van deputaten en commissie) niet in de Acta op te nemen.

- Tijdens de bespreking is terecht gewezen op een vreemde zin in het rapport van de commissie: "Uw commissie heeft met deputaten doorgesproken over de wenselijkheid om grotere nadruk te leggen op het tekenkarakter van het doop- en avondmaalsformulier vanwege het feit dat wij leven in een beeldcultuur". Bedoeld wordt: "... de wenselijkheid om in de formulieren grotere nadruk te leggen op het tekenkarakter van Doop en Avondmaal ..."
- Uw commissie stemt in met de gedachte dat contact en samenwerking met de Geref. Bond in de NHK ook op het terrein van de (klassieke) liturgische formulieren zinvol is. Wanneer in de voorstellen van de commissie gesproken wordt over het geheel van de gereformeerde gezinthe wordt dan ook zeker aan de Geref. Bond gedacht.

Bespreking van de voorstellen

Ad 1.

De GS '98 gaf deputaten de opdracht om o.a. onderzoek te doen naar de wenselijkheid c.q. mogelijkheid van een vermeerdering van de liturgische formulieren. Naar het oordeel van de commissie hebben deputaten dit onderzoek grondig verricht. De zeven door deputaten besproken motieven tonen naar het oordeel van uw commissie voldoende aan dat een vermeerdering van de liturgische formulieren gewenst is. Overnemen van het voorstel van ds. Schoonderwoerd zou betekenen dat de GS in hertaling valt. Uw commissie neemt dit voorstel derhalve niet over.

Ad 2.

Het voorstel van ds. Westerkamp komt overeen met de conclusie van deputaten dat het beter is de bestaande formulieren ongemoeid te laten. Uw commissie merkt op dat de GS'98 in de opdracht aan deputaten de klassieke formulieren buiten beschouwing heeft gelaten. In het rapport van uw commissie is de mogelijkheid genoemd van een hertaling van de klassieke formulieren. Gezien het besluit van de GS'98 is daarmee ten onrechte een nieuw element aan de bespreking ter vergadering toegevoegd.

Uw commissie gaat ervan uit dat ds. Westerkamp met zijn voorstel betreffende de bestaande formulieren de klassieke formulieren op het oog heeft. Zijn voorstel is daarmee in lijn met de intentie van het besluit van de GS'98 en behoeft derhalve niet tot besluitvorming te leiden.

Ad 3.

Uw commissie is van mening dat in voorstel 3 van de commissie voldoende ruimte is voor deputaten om de intentie van het voorstel van ds. Kok c.s. te honoreren. Om dat te accentueren wijzigd uw commissie in voorstel 3 (woord 4) het woord 'bestaande' in 'liturgische'. Uw commissie meent dat samenwerking met de Geref. Bond in de NHK op het terrein van de liturgische formulieren een mogelijkheid zou kunnen zijn. Als het gaat om hertaling van de klassieke formulieren (hetgeen dus tot onrecht als nieuw element aan de bespreking is toegevoegd) moet echter wel bedacht worden dat dit werk na lange tijd van voorbereiding nu bijna voltooid is binnen de kring van de Geref. Bond. Een verzoek om nu nog daarin samen te werken en zo mogelijk tot eenstemmigheid te komen is niet realistisch. Immers onze kerken zouden pas in de synode van 2004 instemming kunnen betuigen met een (voorgestelde) hertaling. Naar de mening van uw commissie mag dit niet van de Geref. Bond gevergd worden.

Overigens heeft uw commissie in voorstel 3 (woord 4) gewezen op de noodzaak "om zo mogelijk te komen tot samenwerking en eenstemmigheid" binnen het geheel van de gereformeerde gezinthe. Uiteraard wordt daarmee ook de Geref. Bond bedoeld.

Voorstel 5 (woord 6) heeft de commissie overgenomen uit de voorstellen van deputaten. Ook hier is het van belang te zien hoe deputaten tot dit voorstel gekomen zijn. In de lijn van de besluiten van de GS '98 hebben deputaten voor de eenheid van gereformeerde belijders in Nederland aan deputaten verzocht in contact te treden met deputaten eredienst van de GKV. Deputaten hebben aan dat verzoek gehoor gegeven. Met als resultaat het voorstel dat er nu ligt. Het getuigt van consistent beleid wanneer dit voorstel gehonoreerd wordt.

Overigens is uw commissie, na bespreking van het voorstel van ds. Kok, van mening dat uitbreiding van dit voorstel overweging verdient. De samenhang tussen de huidige cultuur en de liturgie is een omvattend onderwerp dat het waard is om in zo breed mogelijk kader bestudeerd te worden. Daarbij gaan de gedachten ook uit naar de Geref. Bond. Uw commissie stelt u dan ook een nieuwe formulering (in de lijn van het voorstel van ds. Kok) van voorstel 5 (woord 6) voor. Uw commissie is van mening dat hiermee aan de intentie van het voorstel van ds. Kok c.s. is voldaan. Uw commissie wijst er wel op dat, gezien de omvang van de opdracht aan deputaten, de vraag gewettigd is of deputaten niet te zwaar belast zullen worden om deze omvangrijke taak uit te voeren in de komende verslagperiode.

Ad 4.

Een revisie van de bestaande formulieren gaat veel verder dan een hertaling. Zeker wanneer bij een dergelijke revisie "met name op vragen die in deze tijd leven, zal worden ingegaan". Naar het oordeel van de commissie hebben deputaten voldoende aangetoond dat de bestaande formulieren niet zomaar te wijzigen of aan te vullen zijn en dat het (o.a. voor de aspecten die in het voorstel van br. Procee genoemd worden) beter is om nieuwe formulieren op te stellen. Uw commissie neemt dit voorstel derhalve niet over.

Ad 5.

Ds. Van Roekel deed dit voorstel om daarmee te voorkomen dat een nieuw, min of meer permanent deputaatschap in het leven geroepen wordt. Dat zou niet passen in het beleid om het aantal deputaatschappen te beperken. Uw commissie wijst er echter op dat (al zeker) sinds de 70er jaren elke synode opnieuw een deputaatschap of commissie benoemde met het oog op (onderdelen van) de eredienst. Gezien de besluiten die deze synode genomen heeft over het kerklied en de voorstellen in verband met de liturgische formulieren, ligt het voor de hand één deputaatschap te benoemen dat belast wordt met alle zaken betreffende de eredienst.

Voorstel voor besluit

Hieronder volgen alle voorstellen (de gewijzigde en ongewijzigde) van uw commissie. Voorstel 2 is ingevoegd om een ommissie in de oorspronkelijke voorstellen recht te zetten.

Uw commissie stelt u voor:

1. de werkzaamheden van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun werk;
2. deputaten (de) opdracht te geven alle zaken (te behartigen) die samenhangen met de uitgave van de bundel Schriftberijmingen te behartigen;
3. deputaten te ontslaan van de opdracht een grote-letter-editie van de bundel Schriftberijmingen te doen uitvoeren;
4. deputaten (de) opdracht te geven contacten te leggen binnen het geheel van de gereformeerde gezinthe om zo mogelijk te komen tot samenwerking en eenstemmigheid wat betreft taal en inhoud van de liturgische formulieren;
5. deputaten opdracht te geven tot het opstellen van nieuwe formulieren waarin de onder 2.4 genoemde motieven in het rapport van deputaten kunnen samengaan met de theologische inhoud van de bestaande formulieren, en daarbij voorrang te geven aan het doop- en huwelijksformulier;
6. deputaten opdracht te geven, in samenwerking met het deputaatschap eredienst van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en zo mogelijk met daartoe gelijgende deputaatschappen, evolt commissies binnen het geheel van de gereformeerde gezinthe, onderzoek te doen naar de samenhang tussen de huidige cultuur en de liturgie;
7. deputaten opdracht te geven waar mogelijk samen te werken met het deputaatschap kerkmuziek van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt);
8. opnieuw deputaten te benoemen.

H. van den Heuvel, rapporteur

BILJAGE 138

Art. 257

Rapport 9a van commissie 3 (Pastoraat en eredienst) inzake het rapport van de studiegcommissie betreffende begeleiding en uitkering ingeval van voortijdige ambtsbeëindiging

Uw commissie heeft kennis genomen van de volgende drie voorstellen:

Voorstel br. A.W. Overwater:

De synode besluit aan een studiegcommissie van vier leden, waarin opgenomen een kenner van het Nederlandse recht en de rechtspraak, alsmede een kenner van het kerkrecht, op te dragen een principiële en praktische beziening tot stand te brengen inzake

1. de relatie tussen de plicht en het recht van de predikanten levenslang de kerken te dienen en de roeping van de kerken hen te onderhouden;
  2. het recht van de kerken een predikant dringend te adviseren over te gaan tot een andere staat des levens;
  3. de regels welke in acht genomen dienen te worden bij de beoordeling van het op een niet goede wijze vervullen van de verantwoordelijkheden en taken welke de predikant op zich heeft genomen bij het aanvaarden van zijn roeping tegenover de kerken, resp. de plaatselijke gemeente met de daaraan te verbinden consequenties;
  4. de wijze waarop de conclusies dienen te worden vastgelegd in het kader van art. 11 en 12 K.O., zo nodig aangevuld met specifieke regelingen;
- en de synode 2004 daarover te rapporteren

Voorstel br. L. Mak:

Voorstel 6 laten vervallen

Reden: De positie van een ex-predikant die door afzetting of door overgang naar een andere staat des levens buiten het ambt is geraakt, is vergelijkbaar met de positie van een gemeenteld dat door ontslag wegens dringende redenen of door vrijwillig ontslag werkloos is geraakt.

Voor zo'n gemeenteld geldt de normale diaconale zorgplicht. Die geldt op dezelfde wijze voor zo'n ex-predikant.

Een regeling die daar bovenuit gaat, schept een ongefundeerde uitzonderingspositie voor die ex-predikanten.

Handreiking br. D. Blom:

1. een deputaatschap DVA in te stellen en deputaten te benoemen;
2. dit deputaatschap op te dragen de uitvoering van:
  - a. (1) besluit 7 van commissierapport 9;
  - (2) besluit 6 van commissierapport 9;
  - (3) besluit 4 van commissierapport 9;
  - b. (1) de overbruggingsregeling repatriërende predikanten besluit GS-1998 vanaf 1 mei 2002;
  - (2) voorlopige regeling losgemaakte predikanten besluit GS-1998 vanaf 1 mei 2002;
  - (3) de in bijlage 47 K.O. genoemde verplichting tot het treffen van een overbruggingsregeling door kerkenraad en classis na beëindiging van een wachtgeldregeling voor ex-legerpredikanten; Deze uitvoering geschiedt gedurende het eerste jaar via en voor rekening van de gemeente of het deputaatschap waar de predikant laatstelijk diende; na één jaar geschiedt de uitvoering via en voor rekening van deputaten onderlinge bijstand en advies. Andere betrokken deputaatschappen van deze overgang op de hoogte te stellen.
  - c. de onder b. genoemde regelingen samen te smelten tot één regeling en daarbij de inhoud van het rapport van de studiecommissie (CVAP) uitgebracht aan de synode 2001 te betrekken en bovendien contact te onderhouden met de studiecommissie die besluit 7 van commissierapport 9 gaat uitvoeren.
3. bij de uitvoering van punt c. de steun van de hoogleraar kerkrecht in te roepen.
4. besluit overeenkomstig besluit 3 van commissierapport 9;
5. besluit overeenkomstig besluit 5 van commissierapport 9, echter alleen voor de GS-commissie Van Beek;
6. besluit overeenkomstig besluit 5 van commissierapport 9, echter alleen voor het besluit van de generale synode 1986 inzake afgezette predikanten; Daarnaast wordt besloten deze regeling in de periode tussen deze synode en de synode 2004 te vervangen door de volgende regeling die aan de regeling 1986 is ontleend: De regeling betreft de punten 3 sub a t/m e van de regeling 1986 (Acta 1986 pag. 41 (art.97)) met dien verstande dat onder c.2 dient na 33 maanden te worden gelezen 140% van de uitkering krachtens de Algemene Bijstands Wet en onder e.1 dienen de woorden "3 maanden" te worden vervangen door "1 jaar" en onder e.2 dient hetgeen volgt na "Onderlinge Bijstand" te worden doorgehaald.
7. aan de synode 2004 te rapporteren over het resultaat van het uitvoeren van de opdrachten genoemd onder de punten a.1 en c.;
8. aan de synode 2004 een voorstel te doen voor een instructie van het deputaatschap waarin de regeling bedoeld onder 2.c een ruimere plaats krijgt.

Bezinning commissie

Uw commissie heeft deze voorstellen besproken met de voorzitter en de secretaris van de studiecommissie. Bij die bespreking was ook br. D. Blom aanwezig. Uw commissie heeft dankbaar gebruik gemaakt van de bekwaamheid van deze drie broeders.

Uw commissie stelt u voor het voorstel van br. Overwater gewijzigd over te nemen. Punt 3 kan als volgt worden samengevat en toegevoegd aan punt 2 'en aan te geven op welke gronden'.

Uw commissie is van mening dat er geen studiecommissie moet worden ingesteld, maar dat deputaten kerkorde en kerkrecht de opdracht krijgen uitvoering te geven aan de in het voorstel genoemde principiële en praktische bezinning en daarover aan de generale synode van 2004 te rapporteren.

Uw commissie stelt u voor het voorstel van br. Mak niet over te nemen omdat de vergelijking met ontslag wegens dringende redenen niet geheel opgaat, want werknemers hebben in dat geval een schadevergoerings-actie. Ook na vrijwillig ontslag bestaat recht op WW. Overigens zou het voorstel van br. Mak betekenen dat de regeling voor afgezette predikanten die zich verzoend hebben met de gemeente (besluit generale synode 1986) geheel zou worden afgekeurd.

Uw commissie heeft uitvoering met de beide leden van de studiecommissie en met br. Blom gesproken over zijn voorstel. Uit deze bespreking volgt het advies om de voorstellen van br. Blom te volgen, zij het met een enkele nadere wijziging. Deze voorstellen komen er op neer dat er een deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging moet komen dat de bestaande regelingen onder haar hoede neemt en één nieuwe regeling ontwerpt. Tot aan de generale synode 2004 blijven de genoemde (voorlopige) regelingen gelden.

Uw commissie is van mening dat het deputaatschap een half jaar de tijd dient te krijgen zich in te werken in de uitvoering van haar taakstelling. Uw commissie stelt u voor de uitvoering van 2.b.1. en 2.b.2. te effectueren op 1 juli 2002. Tot die datum zijn deputaten verantwoordelijk wat betreft 2.b.1. en de kerkelijke vergadering wat betreft 2.b.2.

Uw commissie neemt voorstel 3 niet over omdat de hoogleraar kerkrecht deel uitmaakt van het deputaatschap kerkorde en kerkrecht waarmee dit deputaatschap contact onderhoudt over in voorstel b genoemde regelingen. Uw commissie heeft in overleg met genoemde broeders geconcludeerd dat voorstel 6 van br. Blom niet de voorkeur heeft omdat dit zou neerkomen op een partiële wijziging in de regeling voor afgezette predikanten. De noodzaak daartoe is niet aangetoond, nu de generale synode de handelingen van betreffende deputaten heeft goedgekeurd.

Uw commissie stelt u voor:

1. een deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging in te stellen en deputaten te benoemen;
2. dit deputaatschap op te dragen uitvoering te geven aan:
  - a.1. het opstellen van algemene richtlijnen inzake de diaconale verantwoordelijkheid van een betrokken kerk in die situaties waarin een predikant eigenmachtig zijn ambt neerlegt, wordt afgezet of overgaat tot een andere staat des levens. Deze algemene richtlijnen dienen om rechtsongelijkheid in zulke situaties te voorkomen;
  - a.2. de begeleiding van een predikant naar ander werk na voortijdige beëindiging van het ambtswerk; de kosten hiervan komen voor rekening van deputaten onderlinge bijstand en advies;
  - b.1. de overbruggingsregeling repatriërende predikanten (besluit generale synode 1998);
  - b.2. de voorlopige regeling losgemaakte predikanten (besluit generale synode 1998);
  - b.3. de in bijlage 47 K.O. genoemde verplichting tot het treffen van een overbruggingsregeling door kerkenraad en classis na beëindiging van een wachtgeldregeling voor ex-legerpredikanten; De uitvoering zoals genoemd in b.1 t/m b.3. geschiedt voor nieuwe situaties gedurende het eerste jaar via en voor rekening van de gemeente of het deputaatschap waar de predikant laatstelijk diende; na één jaar geschiedt de uitvoering via en voor rekening van deputaten onderlinge bijstand en advies. Andere betrokken deputaatschappen van deze overgang op de hoogte te stellen.
  - c. de opdracht om de onder b. genoemde regelingen samen te smelten tot één regeling en daarbij de inhoud van het rapport van de studiecommissie (CVAP) uitgebracht aan de synode 2001 te betrekken en bovendien daarover contact te onderhouden met deputaten kerkorde en kerkrecht;
3. het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging op te dragen voorstellen te doen aan de generale synode 2004 voor een instructie met betrekking tot de in voorstel 2.c. bedoelde regeling;
4. het deputaatschap voortijdige ambtsbeëindiging op te dragen verslag te doen van haar werkzaamheden aan de generale synode 2004;
5. de synodale commissie ter begeleiding van predikanten die voortijdig hun ambtelijke dienst hebben beëindigd op te heffen;
6. de opdracht van deputaten onderlinge bijstand en advies in artikel 2 uit te breiden met de woorden: 'Deputaten zijn gerechtigd na melding dienaangaande van deputaten voortijdige ambtsbeëindiging uitkeringen te verzorgen bij voortijdige ambtsbeëindiging';
7. deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen een principiële en praktische bezinning tot stand te brengen inzake
  - 7.1. de relatie tussen de plicht en het recht van de predikanten levenslang de kerken te dienen en de roeping van de kerken hen te onderhouden;
  - 7.2. het recht van de kerken een predikant dringend te adviseren over te gaan tot een andere staat des levens en aan te geven op welke gronden;
  - 7.3. de wijze waarop de conclusies dienen te worden vastgelegd in het kader van art. 11 en 12 K.O., zo nodig aangevuld met specifieke regelingen;
- en de generale synode 2004 daarover te rapporteren;
8. de werkzaamheden van de studiecommissie betreffende begeleiding en uitkering ingeval van voortijdige ambtsbeëindiging goed te keuren en hun te danken voor hun werk.

H van den Heuvel, rapporteur

BILJAGE 139

Art. 266

Rapport 5A van commissie 2 inzake deputaten voor de problematiek in de grote steden

1. voorstellen uit de vergadering

1.1. Voorstel C.D. Affourtit, A. Hilbers, D. Koolle:

De generale synode

overtuigd

van het feit dat de Heilige Geest ook in deze tijd mensen en middelen wil gebruiken om door het Evangelie van de Here Jezus Christus zondaren te trekken uit de duisternis naar het wonderbare licht en zijn kerk te planten, te bewaren en te bouwen daar waar de mogelijkheden steeds minder lijken te zijn;

van oordeel

dat de nood van de kleiner wordende gemeenten in grootstedelijke gebieden én de geestelijke nood in heel Nederland vraagt om een hernieuwde en intensievere vorm van missionaire inspanning en om effectieve maatregelen ter ondersteuning van noodlijdende gemeenten;

overwegend

dat het rapport van deputaten voor de problematiek in de grote steden, naast voortreffelijke informatie over en inventarisatie van de situatie van de kerken in de grootstedelijke gebieden, weinig praktische handreiking voor de noodlijdende kerken in de steden bevat;

voorts van oordeel

dat deze noodlijdende kerken alleen gebaat zijn bij effectieve maatregelen op korte termijn, waarbij te denken is aan o.a.

- ideeën over samenvoeging van gemeenten;
- financiële steun aan gemeenten met het oog op de voortgang van verkondiging en andere kerkelijke activiteiten;
- eventuele samenwerking met andere kerken van gereformeerd belijden;
- voorziening in de bijzondere ambten;
- zo nodig bijstelling van kerkelijke bepalingen indien de structuur van gemeenten zou moeten veranderen;

besluit

1. de nood van de kleiner wordende gemeenten in grootstedelijke gebieden de hele kerk op het hart te binden en voorbede voor deze gemeenten te vragen om zo het hele kerkverband bij de problematiek van de kerken in de grootstedelijke gebieden te betrekken; (=cie-voorstel 7)
2. deputaten voor de problematiek in de grote steden onder dank voor het vele goede werk dat werd verricht, op te dragen:
  1. op zo kort mogelijke termijn zich nader te bezinnen op praktische voorstellen en zo mogelijk uitvoering te geven aan effectieve maatregelen om kerken in de grote steden met raad en daad bij te staan, opdat zij onder de zegen van de Here als lichaam van Christus kunnen blijven functioneren; (vgl. cie-voorstel 4e)
  2. één of meer nieuwe missionaire en/of diaconale projecten in (één van) de drie grote steden te ontwikkelen in samenwerking en/of overleg met plaatselijke kerken; (vgl. cie-voorstel 4a)
  3. het sichten van nieuwe gemeenten te begeleiden in samenwerking en/of overleg met plaatselijke gemeenten; (vgl. cie-voorstel 4b)
  4. specifieke deskundigheid te ontwikkelen; (cie-voorstel 4c)
  5. kerken op het terrein van 'stadszending' toe te rusten; (cie-voorstel 4d)
3. deputaten toestemming te verlenen een medewerker voor 7777 % te benoemen met de geschikte kundigheid om deputaten bij te staan in het uitvoeren van hun opdracht; (vgl. cie-voorstel 5; dep.-voorstel 3)
4. het rapport van deputaten in verkorte vorm aan alle Chr. Geref. Kerkenraden toe te zenden en voor belangstellenden beschikbaar te stellen.

1.2. Voorstellen R. Procee

1. aanvulling voorstel 4c: specifieke deskundigheid te ontwikkelen, en daarbij gebruik te maken van de bij deputaten zending aanwezige kennis op het gebied van stadszending.
2. toevoegen voorstel 4f: alles in het werk te stellen bestaande gemeenten te versterken door
  - te onderzoeken of het wenselijk is dat 'stadszending' in de grootstedelijke gebieden zich vooral gaat richten op specifieke doelgroepen;
  - wegen te vinden om met gebruikmaking van gemotiveerde (jonge) mensen uit onze kerken deze doelgroepen met het evangelie te bereiken;
  - de bestaande gemeenten op te roepen deze (jonge) mensen alle steun te verlenen en met gebed te omringen.

1.3. Voorstel Van Amstel

opdracht te geven na te gaan of zustergemeenten assistentie verlenen zullen aan de gemeenten in de grote steden door hun predikant(en) voor drie maanden af te staan aan die gemeenten. Met name is dan te denken aan de classis Amstelveen vanwege het grotere aantal predikanten dat daar dienst doet. Kerkenraden zouden daarover benaderd kunnen worden (zo mankracht en financiële middelen).

1.4. Voorstellen W. van Zwol

1. wijziging in voorstel 7:
  - de nood van de kleiner wordende gemeenten in de grootstedelijke gebieden de hele kerk op het hart te binden en voorbede voor deze gemeenten te vragen, om zo het hele kerkverband bij de problematiek te betrekken
2. aanvulling: voorstel 9 van deputaten alsnog over te nemen

2. advies prof. dr. H.G.L. Peels

Prof. Peels meent dat het voorstel van C.D. Affourit c.s., aangevuld met suggesties van R. Procee, het plan op een hoger niveau brengt. Er zitten veel kanten aan de hele materie waarover nagedacht moet worden hoe de elementen te integreren zijn. Hij meent dat de synode er blijkbaar aan toe is, om hier een zaak van prioriteit van te maken, en ook bereid is daar de middelen voor te foumeren. De kwestie van praktische, pastorale ondersteuning kan explicieter in de opdracht naar voren komen.

3. oordeel van uw commissie over de voorstellen

3.1 t.a.v. voorstel C.D. Affourit c.s.

Uw commissie heeft dezelfde overtuiging als ds. C.D. Affourit c.s. en is met hen van oordeel dat de geestelijke situatie in Nederland, met name in de grootstedelijke gebieden, om een hernieuwde en intensievere vorm van missionaire inspanning vraagt, terwijl eveneens effectieve maatregelen ter ondersteuning van noodlijdende gemeenten nodig zijn.

In het rapport van de deputaten PGS ligt een sterk accent op het missionaire aspect. In de bespreking hebben deputaten erkend dat wat zij in de contacten met de gemeenten in de grootstedelijke gebieden hebben besproken niet (voldoende) in hun rapport hebben weergegeven. Ds. J. Bosch heeft op vragen op dit punt geantwoord dat er organisatorisch en financieel nauwelijks knelpunten zijn. Tijdens het onderzoek is gebleken dat er tal van regelingen zijn voor de betreffende gemeenten. Voor de diaconale aspecten zijn er mogelijkheden via fondsen van dep. hulpverlening en regelingen van KOB&A. Via K.O. bijlage 53 is voor gemeenten die op elkaar zijn aangewezen de (omgekeerde) weg van KAZ te volgen. In art. 39 K.O. wordt geregeld hoe ambtsdragers kunnen worden ingezet bij de prekeplaatsen. In art. 41 K.O. wordt het toetreden van kleine gemeenten geregeld. Aan een kusterend oor en pastorale bijstand bleek meer behoefte dan aan andere vormen van hulp. Dat pastorale contact blijft in de toekomst een belangrijk punt.

Lit het voorstel Affourit c.s. blijkt dat de indieners hun zorg houden of noodlijdende gemeenten wel voldoende de weg welen te vinden die zij kunnen gaan, terwijl de classes het dikwijls moeilijk blijken te vinden om die gemeenten effectief bij te staan. Daarom wordt een andere instantie nodig gezocht die hulp biedt. Uw commissie deelt die zorg en wil op dit punt graag hun voorstel honoreren. Zelf had zij al voorgesteld dat deputaten evangelisatie, met hun eventuele functionaris, deze gemeenten zullen adviseren en bijstaan. De commissie haalt dat voorstel nu naar voren, in de lijn van het voorstel Affourit en neemt daarbij formuleringen van dat voorstel over. Het element van de nadere bezinning neemt zij niet over, omdat deputaten haar hebben verzekerd dat die heeft plaatsgevonden, zodat die in dit stadium niet zo nadrukkelijk gestipuleerd hoeft te worden. Als er concreet raad gevraagd wordt, zal er uiteraard bezinning nodig zijn. Naar de mening van uw commissie moeten effectieve maatregelen uiteindelijk getroffen worden door kerkelijke vergaderingen. Deputaten kunnen die vergaderingen dienen met adviezen en hen met raad en daad bijstaan.

Uw commissie heeft er uiteraard geen enkel bezwaar tegen als het verzoek tot voorbede het eerste besluit van de vergadering zou zijn, maar zij heeft ervoor gekozen om de gewone gang van de besluitvorming te volgen, waarna als gewichtig toegevoegd besluit het verzoek om voorbede een plaats krijgt.

Om de volgende redenen heeft uw commissie er bezwaar tegen dat het deputaatschap voor de problematiek in de grote steden blijft bestaan:

- de belangrijkste taak van dit deputaatschap zal missionair zijn; er zouden dan twee deputaatschappen zijn die de missionaire taak in Nederland behartigen;
- deputaten evangelisatie hebben contact met twee 'zendingsgemeenten' in grote steden; die zouden dan onder een ander deputaatschap vallen of moeten worden ondergebracht bij deputaten PGS;
- bij deputaten evangelisatie is specifieke deskundigheid aanwezig, o.a. in de persoon van de consulent dr. S. Paas;
- twee deputaatschappen brengen meer administratiekosten enz. met zich mee dan één deputaatschap dat met een sectie wordt uitgebreid.

Een nadeel van de samenvoeging is dat deputaten evangelisatie een taak krijgen voor hulp aan (de kleiner wordende) gemeenten in de grootstedelijke gebieden. Naar het oordeel van de commissie is die taak aanzienlijk kleiner dan de missionaire taak. Ze is geringer dan in het voorstel van Affourit c.s. wordt ingeschat. Daarom meent de commissie dat er alles voor te zeggen valt dat de problematiek van de grootstedelijke gebieden wordt ondergebracht bij deputaten evangelisatie.

In het voorstel Affourit (besluit 2.2) wordt 'missionaire en/of diaconale' aan 'projecten' toegevoegd. Uw commissie vindt dat een goede toevoeging. Het missionaire aspect zal niet zonder het diaconale zijn. Maar het missionaire moet wel voor blijven staan. Er kunnen momenten komen dat diaconale projecten belindigd zullen worden, wanneer het missionaire aspect niet tot zijn recht komt. Daarom neemt de commissie deze toevoeging enigszins gewijzigd over.

Uw commissie acht het niet juist (besluit 2.3) het ontwikkelen van projecten tot 'de drie grote steden' te beperken. Er kunnen ook andere grootstedelijke gebieden zijn, die daarvoor in aanmerking komen.

Het lijkt uw commissie van belang dat elke kerkenraad op korte termijn van het hele deputerenrapport kennis kan nemen. Met het voorstel (besluit 4) tot uitgave van een verkorte vorm van het rapport is uw commissie het niet eens. Het deputerenrapport is heel beknopt. Voor geïnteresseerden is Vituaal 2000 evenzeer van belang. Wel kan de rapportage van uw commissie achterwege gelaten worden.

3.2 t.a.v. voorstellen R. Procee

Uw commissie acht het eerste voorstel overbodig. Er is overleg met andere deputaatschappen. Deputaten evangelisatie hebben reeds een intensief overleg met buitenlandse zending, o.a. inzake grote stadszending. Dit behoeft niet afzonderlijk vermeld te worden. Het zou kunnen dat het komt tot aanstelling van een werker voor (50%) zending en voor (40% à 50%) evangelisatie; dan is er ook een personele band.

De intentie van het tweede voorstel neemt uw commissie over. De opmerking van Proceë tijdens de bespreking dat het beter is te spreken van het stimuleren van het stichten van nieuwe gemeenten voegt uw commissie toe aan haar voorstel 4c.

3.3 t.a.v. voorstel Van Amstel

Het is een goede gedachte om noodlijdende stadsgemeenten pastoraal en praktisch bij te staan. In het verleden zijn zusterkerken in Canada geholpen. Predikanten hebben in het stichten van gemeenten pionierswerk verricht. Ook daarna hebben kerken hun predikant voor de opbouw van het kerkelijke leven regelmatig voor een periode afgestaan. In Nederland hebben we in de achterliggende jaren gezien dat de kerken in de grote steden in ledental terugliepen, o.a. door verhuizingen. Nu kan gedacht worden aan de omgekeerde beweging. Wanneer predikanten daartoe voor een periode worden afgestaan, zouden zij daarin opnieuw een voortrekfunctie kunnen hebben. In uw commissie werd de adoptiegedachte geopperd om door jumelage gemeenten elders in het land sterk te betrekken bij de problematiek van de kerken in de grootstedelijke gebieden. Uw commissie heeft daarom de intentie van het voorstel overgenomen. Dat is ook in de lijn van de bedoeling van het voorstel Affourtit om aan noodlijdende gemeenten hulp te bieden.

3.4 t.a.v. voorstellen W. van Zwol

Uw commissie neemt beide voorstellen niet over. In het eerste voorstel wordt een verbreding toegepast naar alle kleiner wordende gemeenten. Maar de spits van het voorstel van deputaten en de commissie is gericht op de specifieke problematiek van de kerken in de grootstedelijke gebieden. Het tweede voorstel tot aanvulling acht uw commissie overbodig, o.a. geleid op de besluiten van deze GS inzake de 'zendingsgemeenten' en de samenwerking met de NGK door een kleiner wordende gemeente. Dat maakt al voldoende duidelijk dat de kerken bedoelde initiatieven ruimhartig kunnen beoordelen.

3.5 t.a.v. overige opmerkingen

De opmerking van ds. J.P. Boiten tijdens de bespreking over het opdracht geven i.p.v. toestemming te verlenen neemt uw commissie over in voorstel 5.

4. overleg met de deputaatschappen

Er is overleg geweest met deputaten PGS en Evangelisatie. Zij kunnen zich vinden in de aangepaste voorstellen van de commissie. Zij stemmen in met het commissievoorstel om bij deputaten evangelisatie een sectie met een werker te benoemen, die het beleid voor de grootstedelijke gebieden kan gaan uitvoeren. Hierbij wordt gedacht aan een functionaris die zorg op maat verleent en een project begeleidt.

5. voorstellen

Uw commissie stelt voor:

- deputaten te danken voor het vele werk dat zij hebben verricht en hun handelingen goed te keuren;
- het deputaatschap voor de problematiek in de grote steden op te heffen;
- het deputaatschap evangelisatie uit te breiden met drie deputaten, opdat dit deputaatschap de problematiek in de grootstedelijke gebieden kan behartigen;
- deputaten evangelisatie op te dragen in de grootstedelijke gebieden:
  - zo spoedig mogelijk kleiner wordende kerken te adviseren en effectief met raad en daad bij te staan, opdat zij onder de zegen van de Heere als lichaam van Christus kunnen blijven functioneren;
  - één of meer nieuwe missionaire/diaconale projecten te ontwikkelen in samenwerking en/of overleg met plaatselijke kerken;
  - het stichten van nieuwe gemeenten te stimuleren en te begeleiden in samenwerking en/of overleg met plaatselijke gemeenten;
  - specifieke deskundigheid te ontwikkelen;
  - kerken op het terrein van 'stadizing' toe te rusten en wegen te zoeken om met gebruikmaking van gemotiveerde (jonge) mensen uit onze kerken specifieke doelgroepen met het Evangelie te bereiken;
  - na te gaan of door zustergemeenten assistentie verleend kan worden aan de gemeenten in de grootstedelijke gebieden, bijvoorbeeld in de vorm van jumelage of tijdelijk afstaan van de predikant en goede vormen van assistentie te stimuleren;
- deputaten evangelisatie opdracht te geven een medewerker voor 40 à 50 % te benoemen voor het missionaire werk in de grootstedelijke gebieden;
- het gehele rapport van deputaten aan alle Chr. Geref. kerkenraden toe te zenden en voor belangstellenden beschikbaar te stellen;
- de nood van de kleiner wordende gemeenten in grootstedelijke gebieden de hele kerk op het hart te binden en voorbode voor deze gemeenten te vragen om zo het hele kerkverband bij de problematiek van de kerken in de grootstedelijke gebieden te betrekken.

M. van der Sluys, rapporteur

BIJLAGE 140
Art. 280

Rapport van deputaten financiële zaken

Aan de generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken, in 2001 bijeen te Leeuwarden / Nunspeet

rapporteren deputaten financiële zaken het volgende:

1. Samenstelling deputaatschap en vergaderingen

Door de generale synode Haarlem/Nunspeet 1998 werden als leden van het deputaatschap benoemd:

D. Blom RA	Elisabeth Catsvliet 2	2992 WV Barendrecht
J.H. Braber RA	Oude Utrechtseweg 12	3768 CC Soest
Mr.Drs. C. Visser RA	Populierenlaan 211	2925 CS Krimpen a/d IJssel
Mr. B. Velthove	Bevrijdingstraat 2	5502 EL Veldhoven
Mw. K.J.Hovius-Hoogenwerf RA	Park Oosterspaarn 14	2036 MB Haarlem
K.J. Voogd RA	Karveelschipperstraat 153	8043 EH Zwolle

De synode benoemde br. Blom als voorzitter en br. Voogd als algemeen secundus.

Deputaten benoemden br. Velthove als secretaris.

Tevens benoemden deputaten tot adviseurs br. A.H.J. Schwartz RA te Rijswijk en br. C. Kleinjan AA te Barendrecht, beide broeders waren jarenlang voorzitter respectievelijk secretaris van het deputaatschap. Br. Schwartz hield zich vooral bezig met de predikantstraktementen, br. Kleinjan nam een deel van het secretariaatswerk (voornamelijk de notulen) voor zijn rekening. Op 7 juni 1999 overleed plotseling br. Schwartz. Wij missen in onze kring zijn grote deskundigheid.

Voornamelijk ter bespreking van de jaarrekeningen en begrotingen van de kashoudende deputaatschappen en ter vaststelling van de jaarlijkse circulaire inzake de predikantstraktementen en het onderzoek naar de hoogte daarvan, kwamen deputaten elf maal in vergadering bijeen. In het begin van de zittingsperiode werd er weinig vergaderd. Dat had enerzijds te maken met de vacature bij het Landelijk Kerkelijk Bureau, waardoor er geen jaarrekeningen konden worden opgemaakt, anderzijds speelde daarin mee de ziekte van de voorzitter.

In tegenstelling tot vorige jaren was het vaak moeilijk alle deputaten in vergadering bijeen te krijgen. In verschillende vergaderingen was de secretaris door drukke werkzaamheden afwezig. Ook andere deputaten moesten soms verstek laten gaan. De algemeen secundus liet na enige tijd weten dat hij niet voor een benoeming als primus deputaat in aanmerking wenst te komen, in verband waarmee hij het niet zinvol achtte onze vergaderingen verder bij te wonen. Tot aan zijn overlijden werden de vergaderingen mede bijgewoond door br. Schwartz. Alle vergaderingen werden bijgewoond door br. Kleinjan.

Twee vergaderingen werden nog gehouden in de kerkenraadkamer van de Nabo-kerk te Rotterdam-Zuid. De volgende vergaderingen werden (vooral op verzoek van br. Voogd) gehouden ten huize van br. Braber en later ten huize van zr. Hovius.

2. Contacten

Er was regelmatig contact met de kashoudende deputaatschappen, zowel schriftelijk als mondeling, over hun financiële aangelegenheden. De aanleiding hiertoe vormden zowel de controle van de financiële verslagen over de jaren 1998, 1999 en 2000 als de beoordeling van de begrotingen over de jaren 2002, 2003 en 2004. De beoordeling van de begrotingen geschiedde thans voor de vierde maal. En nog steeds komen de begrotingen van een aantal deputaatschappen laat tot zeer laat (te laat) binnen. De laatste 3 begrotingen werden op 24 juli 2001 ontvangen. Door de vakanties binnen ons deputaatschap zowel als binnen de deputaatschappen die de begrotingen hebben ingediend, was er geen gelegenheid meer om daarover nog overleg te voeren, omdat het gereed maken en indienen van ons rapport niet verder meer kon worden uitgesteld. Dit is voor alle betrokkenen onbevredigend. Wij zoeken naar een middel om in deze situatie verbetering te brengen, maar hebben de oplossing nog niet duidelijk voor ogen.

Over verschillende zaken werd van tijd tot tijd ons advies gevraagd. Wij beantwoordden de gestelde vragen. Het contact met de plaatselijke kerken beperkt zich in het algemeen tot de toezending van de circulaire predikantstraktementen en het beantwoorden van vragen daarover of over zaken die daarmee verband houden.

Het aantal te beantwoorden vragen neemt wel toe. Veel vragen waren er bijvoorbeeld over een poging om bij voldoende deelname een collectieve aanvullende arbeidsongeschiktheidsverzekering af te sluiten voor predikanten, omdat de emeritas-uitkeringen bij vervroegd emeritaat kennelijk als te laag worden beoordeeld. Wij hebben daarop steeds geantwoord dat gemeenten geen enkele verplichting tot het vergoeden van premies daarvoor hebben en dat dit een zaak van de predikanten zelf is. Ook over het redigeren van de financiële paragraaf in beroepsbrieven bereiken ons regelmatig vragen.

In verband met de wijzigingen van het belastingstelsel in 2001 hebben wij (hoewel dit in beginsel niet tot onze taak behoort) een circulaire gezonden aan de predikanten (met kopie aan de kerkenraden, de deputaatschap-

pen die één of meer predikanten in dienst hebben en de rector van de Theologische Universiteit). Mede omdat op het moment van verzending van de brief nog niet alles van de nieuwe wetgeving bekend was is de brief algemeen gesteld en werden predikanten verwezen naar deskundigen op dat gebied.

Op 19 februari 2001 hebben wij deputaten financiën en beheer van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) ontvangen. Het kennismakingsgesprek heeft inzicht opgeleverd in de wederzijdse werkwijzen en opdrachten. Er is ook gesproken over eventuele mogelijkheden van elkaar helpen en bijstaan. Vooralnog is er geen gebied gevonden waarop samenwerking kan plaatsvinden. Wel zijn adressen uitgewisseld en bestaat de mogelijkheid van wederzijds informeren en/of bevragen m.b.t. toekomstige vragen of onderwerpen.

3. Controle.

In de afgelopen periode werden de controlewerkzaamheden verricht door De Roo Van der Veen Accountants. In alle jaarrekeningen kon een goedkeurende verklaring zonder beperkingen worden opgenomen. In één geval leverde dat echter wel problemen op.

Over enkele deputaatschappen werden door de accountant per afzonderlijke brief nog enkele opmerkingen gemaakt.

Voor zover die van belang zijn zijn ze opgenomen in ons commentaar bij de afzonderlijke kassen. Opmerkingen van algemene aard worden door ons per brief aan de deputaatschappen meegedeeld.

De controle betrof de jaren 1998, 1999 en 2000 en omvatte alle kassen. Op het moment van het opstellen van dit verslag zijn alle rapporten ontvangen. De laatste twee echter pas op 16 juli 2001. De samenwerking met de accountant verliep goed en de contacten waren constructief.

4. Beleggingen.

Aan de belegging van gelden door de verschillende deputaatschappen, exclusief de emeritikas, werd de nodige aandacht besteed. Met het gevoerde beleggingsbeleid kon in het algemeen akkoord worden gegaan. In één enkel geval werd opgemerkt dat een belegging wellicht te risicodragend is, en derhalve moet worden afgeraden. De penningmeesters maken een goed gebruik van de beleggingsmogelijkheden op korte en langere termijn.

Het voor belegging in aanmerking komende vermogen van de kassen excl. de emeritikas is in de verslagperiode licht gestegen. De opbrengst van de beleggingen steeg met f 31.000 tot f 3.163.000 (1995-1997 f 3.132.000).

In de verslagperiode werd een koerswinst behaald van f 7.709 (vorige periode f 7.936). Het koersverschil betreft alleen de belegging in aandelen, die worden steeds tegen beurswaarde opgenomen.

Het voor belegging in aanmerking komende vermogen van de Emeritikas is in de verslagperiode sterk gestegen. Er werd een beleggingsopbrengst van f 4.292.000 (1995-1997 f 4.108.000) gerealiseerd. Een stijging van f 184.000. Daarnaast werd een koerswinst behaald van f 2.059.000 (1995-1997 f 1.368.000).

5. Predikantstraktementen.

a. De ontwikkeling van de traktementen

Overeenkomstig onze instructie werden kerkenraden, classes en particuliere synoden aan het eind van 1998, 1999 en 2000 geïnformeerd over de aanpassing van de minimumtraktementen van predikanten. Per januari 1999, 2000 en 2001 werden de traktementen verhoogd met respectievelijk 3,7%, 2,4% en 3,8%. Bovendien werd, overeenkomstig het besluit van de synode in 1998, op die momenten de schaal steeds met een periodek verhoogd zodat deze nu 13 periodeken kent. Daarnaast werd de vergoeding voor overhevelingstoelag in 1999 verhoogd met 0,5% tot 2,2% en in 2000 verlaagd met 0,05% tot 2,15%. In 2001 is de in 2000 betaalde vergoeding voor overhevelingstoelag (2,15%) toegevoegd aan aan het traktement, hoewel verhoging met 1,9% wettelijk verplicht was. Tenslotte is de vergoeding van de premie voor de WAZ in 1999 verhoogd van 7,9% tot 8,42%, in 2000 van 8,42% tot 8,8% en is vervolgens in 2001 op dat niveau gehandhaafd.

Exclusief de extra 3 periodeken steeg het totale traktement in onze kerken de afgelopen drie jaar met 12,8% bij 10 periodeken en met 13,3% aan het begin van de schaal. In de Ned. Herv. Kerk waren deze percentages 12,9% bij 15 periodeken en 12,6% aan het begin van de schaal.

b. De hoogte van de traktementen

Voor dit punt verwijzen wij u naar de uitgebreide vergelijking van predikantstraktementen die wij in opdracht van de vorige synode hebben gemaakt.

c. Publiciteit rond predikantstraktementen

In de afgelopen periode verscheen er opnieuw een aantal malen een artikel in de onder ons veel gelezen dagbladen over het niveau van de predikantstraktementen. Zonder over dat niveau hier een oordeel uit te spreken moest geconstateerd worden dat de inhoud van die artikelen merendeels op onjuiste of onvolledige informatie beruiste en derhalve geen correct beeld gaf. Daarnaast verschenen er artikelen over de veranderingen die het nieuwe belastingstelsel voor met name predikanten met zich mee bracht. Deze artikelen, die veelal geïniteerd waren door adviseurs die predikanten gaarne tot hun cliënten rekenen, waren zeer nuttig in het bewustmakingsproces van de – toen nog – aanstaande wijzigingen.

d. Vergoeding van door de ambtsuitoefening veroorzaakte kosten.

De afspraak tussen de focus en de SOW kerken om in de periode 1995 t/m 1999 bepaalde kostenvergoedingen belastingvrij te mogen verstrekken is door de focus opgezegd en na 1999 niet meer verlengd. In 2001 zijn alle kostenvergoedingen aan predikanten in beginsel inkomen en mogen de werkelijk door de ambtsuitoefening veroorzaakte kosten op dat inkomen in mindering worden gebracht.

e. Indicatie inzake de vergoeding voor bijzondere diensten

In de afgelopen periode werd de indicatie voor de vergoeding van preekbeurten verhoogd van f 85 per dienst tot f 95 per dienst. De overige vergoedingen werden niet aangepast. Recentelijk is binnen de SOW kerken de vergoeding voor een preekbeurt verhoogd van f 125 tot f 150 en wij hebben dan ook het voornemen deze door ons geadviseerde vergoeding in de komende jaren met f 10 per jaar te verhogen tot f 125 per dienst. Het GMV heeft de geadviseerde vergoeding vooralnog gehandhaafd op f 95 per dienst.

f. Verwikkelingen rond belastingherziening 2000

Op 15 december 2000 hebben wij aan alle gemeentepredikanten (met een kopie aan alle andere dienstdoende predikanten en aan kerkenraden) in algemene bewoordingen geschreven wat de gevolgen voor hen zouden zijn van de invoering van het nieuwe belastingstelsel. Dit bracht namelijk voor predikanten meer en andere gevolgen met zich mee dan voor de meeste Nederlanders. Omdat nog weinig uitvoeringsbepalingen van de wet, specifiek gericht op de groep waartoe ook predikanten behoren, bekend waren, moesten wij algemene bewoordingen gebruiken en hebben wij verwezen naar de eigen belastingadviseur voor praktische richtlijnen. Enerzijds hebben wij waardering voor ons initiatief ontvangen, anderzijds ook negatieve reacties, omdat onze voorlichting aan predikanten en gemeenten te algemeen en te summier zou zijn geweest. Wij willen er met nadruk op wijzen, dat wij onvoldoende van de details in individuele situaties op de hoogte zijn om adviezen "op maat" te kunnen geven. De tijd ontbreekt ons daar trouwens ook voor, nog afgezien van het feit dat wij dit niet onze taak achten.

g. Model beroepsbrief

Zowel in 1995 als in 1998 heeft uw synode besloten wijzigingen aan te brengen in de model-beroepsbrief. Helaas is in de jongste uitgave van de kerkorde een model-beroepsbrief opgenomen waarin het in 1998 genomen wijzigingsbesluit wel is verwerkt maar het in 1995 genomen wijzigingsbesluit niet. In onze circulaire over de aanpassing van de traktementen in 2001 is hiervan melding gemaakt waartoe tevens de vindplaats in de acta 1995 van deze wijzigingen is aangegeven.

Thans hebben wij geen voorstellen tot aanpassing van de model-beroepsbrief.

6. Omlagen komende periode.

Uit de bijlage begrotingen en geadviseerde minimumbijdragen (bijlage 4) blijkt dat de aan de kerken te vragen minimumbijdragen volgens ons advies stijgen van Euro 39,66 in 2001 tot Euro 44,50 in de jaren 2002 t/m 2004. In beide bedragen is de bijdrage via ADMA aan de SGJ begrepen. De stijging is als volgt te specificeren:

	gevraagd 2002-2004 euro	ons advies 2002-2004 euro	2001 euro	stijging/ daling in procenten
Emeritikas	15,75	15,00	12,00	24,99%
Zending	14,10	11,00	9,08	21,15%
Adma (excl. SGJ)	4,06	3,00	2,50	20,00%
Onderlinge Bijstand	2,80	2,00	4,54	-55,95%
Evangelisatie	3,40	3,00	2,63	14,07%
Overige kassen	12,98	10,50	8,88	18,24%
Totaal	53,09	44,50	39,66	12,20%

Evenals voorgaande jaren overtreffen ons inziens de gevraagde omlagen de mogelijkheden van de kerken. Ons advies is daarom gebaseerd op wat wij maximaal mogelijk achten, namelijk een stijging van 12,2%. Dit is iets meer dan de inflatie over de afgelopen periode.

Ons advies heeft niet of nauwelijks rekening gehouden met nieuw beleid, tenzij dit min of meer kostenneutraal kon worden doorgevoerd. Indien door u nieuw beleid wordt goedgekeurd zijn er nog wel enkele mogelijkheden om iets te schuiven in de geadviseerde minimumbijdragen. Bij de begrotingen van de verschillende kassen hebben wij in het kort aangegeven waarom wij in ons advies zijn afgeweken van de gevraagde minimumbijdragen.

7. Collecten voor kerkelijke kassen.

Evenals in voorgaande perioden moesten wij constateren dat een aantal kerken voor een deel van de kassen niet of slechts gedeeltelijk aan de vastgestelde afdrachtverplichtingen voldoet. Te uwer informatie vindt u als bijlage 3 een door het KAB samengesteld overzicht van de gesignaleerde tekortkomingen. In het overzicht zijn vermeld:

- de gemeenten die in ieder van de drie jaren voor een kas geen afdracht hebben gedaan, of in meer dan vijf gevallen nalatig waren;
- alle gemeenten die in het vorige overzicht waren vermeld, ook wanneer die nu volledig aan hun verplichtingen voldeden.

Er is weer een duidelijke verbetering in de afdrachten te zien. Het verloop over de afgelopen jaren was als volgt:

In de periode 1988/1989	390
In de periode 1989/1991	284
In de periode 1992/1994	232
In de periode 1995/1997	138
In de periode 1998/2000	110

Het bedrag van de te lage afdrachten is gestegen met f 10.734,- (1995/1997 afname met f 26.718,-). Het totaal van de niet afdrachten bedroeg in de afgelopen periode f 180.628,- (vorige periode f 169.894,-) Dat is 1,2 % (vorige periode 1,3%) van het streefbedrag.

Indien de kassen die meer, voldoende of bijna voldoende ontvingen buiten beschouwing worden gelaten wordt het beeld als volgt (in hele guldens)

	Te ontvangen	Te weinig
totaal	14.621.059	180.628
theologische universiteit	812.380	-
emeritkas	5.679.608	2.674
gezondheidszorg	479.564	8.108
Israël	377.673	-
zending	1.109.038	-
hulpverlening	476.925	-
subtotaal	8.935.188	10.782
blijft voor overige kassen	5.885.871	169.846

Voor de overige kassen is de te lage ontvangst 2,89% (vorige periode 3,1%). Een dergelijk tekort is uiteraard ongewenst.

B. Archief

De archiefstukken van voor 1998 worden zo spoedig mogelijk door de secretaris van deputaten financiële zaken overgedragen aan het Archief van de generale synode.

9. Accountantskosten

De accountantskosten over 1998/2000 bedroegen f 120.400,- incl. BTW (f 102.000,- excl. BTW). Dit is f 650,- hoger dan door u goedgekeurd, hetgeen een gevolg is van de verhoging van de BTW per 1-1-2001. Voor 2001/2003 worden de accountantskosten begroot op f 110.000,- excl. BTW (Euro 49.915) of f 130.900,- incl. BTW (Euro 59.400).

10. Bijzondere opdrachten

A. Invoering van de Euro in 2002

Overeenkomstig uw opdracht hebben wij na overleg met het Landelijk Kerkelijk Bureau alle kashoudende deputaatschappen verzocht hun jaarrekeningen over 1998 t/m 2000 nog in guldens op te stellen, maar de begrotingen voor de jaren 2002 t/m 2004 in euro's, zo mogelijk met vermelding van het equivalent in guldens bij de belangrijkste bedragen. Dit proces is goed verlopen, alhoewel het wel wennen is om begrotingen in euro's te lezen. De jaarrekening 2001 zal te zijner tijd in guldens worden opgemaakt en worden omgerekend naar euro's. Vervolgens gebeurt alles in euro's. Vanuit de kerken hebben ons regelmatig vragen bereikt over de overgang naar de euro. Wij zijn van mening dat deze overgang met name voor de kerken weinig problemen zal geven, maar mogelijk wel ongemak door het in omloop zijn van twee muntsorten in de eerste weken van 2002, waardoor er bij de banken problemen kunnen ontstaan.

B. Rechtspersoonlijkheid kerkelijke organen

Eveneens overeenkomstig uw opdracht hebben wij de aan uw synode in 1998 gerapporteerde bevindingen over de rechtspersoonlijkheid van kerkelijke organen ter kennis gebracht van de deputaatschappen, de particuliere synoden, de classes en de kerkenraden.

Aan de redacties van het jaarboek, de *Wekker* en kerkbladen is verzocht daarin jaarlijks mee te delen dat instellingen en legaten dienen te worden vermaakt aan een plaatselijke Christelijke Gereformeerde Kerk of aan de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, met vermelding welke bestemming aan de instelling of het legaat dient te worden gegeven.

Aan deputaatschappen werd medegedeeld dat bij rechtshandelingen waarvoor een notariële acte is vereist, moet worden gehandeld namens de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.

Door navraag bij de betreffende deputaatschappen is gebleken dat het onroerend goed van de Theologische Universiteit en buitenlandse zending op naam staan van respectievelijk het Curatorium van de Universiteit en deputaten buitenlandse zending. Actie om dit te corrigeren is door geen van beiden nog genomen, maar wel toegezegd. Wij zullen deze zaak blijven volgen.

In het overleg met deputaten jaarboek is gebleken dat de tekst betreffende instellingen en legaten, zoals die in het jaarboek is opgenomen is ontleend aan bijlage 59 K.O. Noodzakelijke aanpassing van de tekst in het jaarboek betekent dus automatisch dat ook de tekst van bijlage 59 K.O. moet worden aangepast.

Hierover is overleg gevoerd met notaris Herweyer uit Kampen. Uit dit overleg komt het volgende wijzigingsvoorstel voor bijlage 59 K.O.

Wijzigingsvoorstel bijlage 59 (art. 84) K.O.:

De tekst tussen: De formulering zij als volgt: en (respectievelijk: voor de Theologische Universiteit etc.) vervangen door:

Aan de Christelijke Gereformeerde Kerk te..... behorende tot het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, ten behoeve van deputaten voor.....

of
Aan de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland ten behoeve van deputaten voor..... en door deze deputaten rechtsgeldig vertegenwoordigd.

C. Rechtspositie niet ambtelijke medewerkers

Op grond van artikel 7 van onze instructie hebben wij aan de synode van 1998 na moeizaam overleg een voorstel gedaan tot aanpassing van de rechtspositieregeling van kerkelijke werkers danwel van niet ambtelijke medewerkers van deputaatschappen. Dit deel van ons rapport is ter synode echter niet behandeld, wel een voorstel dat -ongevraagd- door deputaten landelijk kerkelijk bureau was ingediend. Wij hebben ter synode onze teleurstelling daarover uitgesproken onder de mededeling dat wij ons verder onthouden achten van de uitvoering van dit punt uit onze instructie. Daarop is ons verzocht een voorstel tot aanpassing van onze instructie bij uw synode in te dienen, hetgeen hierna volgt.

Voorstel tot aanpassing van artikel 7 van bijlage 32 K.O.

Doorhalen de laatste volzin die luidt: "Zij geven richtlijnen ter zake van de arbeidsovereenkomsten met kerkelijke werkers en medewerkers van deputaatschappen".

D. Onderzoek predikantstraktementen etc.

De resultaten van dit onderzoek, de daaruit getrokken conclusies en de aanbevelingen vindt u in bijlage 5 bij dit rapport (comité). Bij dit onderzoek zijn wij niet gestuit op zodanig bijzondere financiële zorgen bij predikanten, dat deze, naar onze mening, op korte termijn voorziening zouden behoeven.

11. Financiële overzichten en rapporten

Ter vertrouwelijke kennisneming treft u in bijlage 1 de financiële overzichten over de jaren 1998/2000 van de kerkelijke kassen aan zonedig voorzien van een of meer opmerkingen onzerzijds. Eveneens zullen ter vertrouwelijke kennisneming ter synode aanwezig zijn de door het Kerkelijk Bureau opgemaakte financiële jaarverslagen over de jaren 1998, 1999 en 2000, met daarin de accountantsverklaringen. In bijlage 2 vindt u de totaaloverzichten over de genoemde jaren, met vergelijkende cijfers van de vorige verslagperiode.

12. Benoemingen

Voorstellen met betrekking tot de zittingsduur van de huidige deputaten en benoeming van nieuwe deputaten worden ingevolge artikel 50 sub 14 K.O. in de eerste zittingsweek van de synode per afzonderlijke brief ingediend.

Wij wensen uw vergadering bij al haar arbeid de leiding van de Heilige Geest toe.

Deputaten financiële zaken
D. Blom, voorzitter
B. Velthove, secretaris

Bijlage 140.1.1

Kas nr. 1: THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	288.426	262.367	261.587
Meer/minder ontvangen	2.671	3.620	- 5.065
Bijdragen Ned. Geref. Kerken	9.766	7.177	11.488
	<u>300.863</u>	<u>273.164</u>	<u>268.010</u>
Overige ontvangsten			
Legaten en giften	35.219	19.140	7.789
Vrouwencomité	150.000	150.000	155.000
Subsidie Ministerie O, C & W	1.103.000	1.126.000	1.159.000
Collegegelden	202.535	235.903	209.778
Ontvangen interest	396.833	340.814	353.910
Overig	15.693	5.886	2.275
	<u>2.204.143</u>	<u>2.150.907</u>	<u>2.155.762</u>
Uitgaven:			
Personeelslasten	1.203.017	1.260.779	1.297.936
Kosten Bibliotheek	237.588	197.320	255.300
Huisvestingskosten	205.210	200.855	201.201
Rente emeriteringsfonds	206.060	207.003	207.601
Kosten colleges	83.256	119.320	121.748
Overige kosten	237.183	349.534	307.910
	<u>2.172.324</u>	<u>2.334.811</u>	<u>2.391.696</u>
Resultaat voor buitengewone posten	31.819	- 183.904	- 235.934
Buitengewone baten	132.580	-	-
Buitengewone lasten	- 551.609	-	-
Resultaat na buitengewone posten	<u>- 387.210</u>	<u>- 183.904</u>	<u>- 235.934</u>
	<u>2.204.143</u>	<u>2.150.907</u>	<u>2.155.762</u>
Vermogensopstelling:	31 dec. '97	31 dec. '00	
	f	f	
Eigen vermogen	5.584.117	4.777.068	
Stimuleringsfonds	123.297	80.000	
Emeriteringsfonds	3.340.316	3.382.665	
Onderhoudsvoorziening	485.800	560.920	
	<u>9.533.520</u>	<u>8.800.653</u>	
Overzicht eigen vermogen:			
Eigen vermogen per 1 januari 1998		5.584.117	
Nadelig saldo 1998	- 387.210		
Nadelig saldo 1999	- 183.905		
Nadelig saldo 2000	- 235.934		
		<u>- 807.049</u>	
Eigen vermogen per 31 december 2000		<u>4.777.068</u>	

- Hoewel er zowel in 1999 als in 2000 door toegenomen kosten een aanzienlijk negatief exploitatieresultaat is gerealiseerd, blijft het eigen vermogen boven het niveau van 2 maal de jaarlijkse vaste lasten, waarbij onder jaarlijkse vaste lasten wordt verstaan de werkelijke jaarlijkse kosten minus de subsidie van het Ministerie van O,C en W, en de ontvangsten collegegelden, omdat deze als een vaste bron van inkomsten kunnen worden beschouwd.

- De bijzondere baten en lasten in 1998 zijn deels het gevolg van synodale besluiten in dat jaar. - De hoogte van het emeriteringsfonds behoeft bijzend aandacht. Er is geen recente actuele berekening van de noodzakelijke hoogte van deze voorziening, waarover wij niet genust zijn. Men wacht met het maken daarvan tot het besluit over een mogelijke zeede hoogleraar is genomen.
- De onderverdeling van het eigen vermogen in een deel voor de universiteit en een deel voor de bibliotheek is in 2000 opgeheven.
- Het onroerend goed van de universiteit is kadastraal geregistreerd op naam van het Curatorium van de theologische school der Christelijke Gereformeerde Kerk in Den Haag. Men zal bachten dit kosteloos geconigeerd te krijgen.
- Door administratieve achterstanden bij de uitgever zijn geen inkomsten uit de uitgave van het jaarboek opgenomen in deze periode. Dit wordt in 2001 geconigeerd.

Kas nr. 2: STUDIEFONDS

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	-	187.405	186.847
Minder ontvangen	-	- 5.265	- 2.935
	<u>-</u>	<u>182.140</u>	<u>183.912</u>
Overige ontvangsten			
Aflossingen leningen	-	-	417
Opbrengst beleggingen	-	-	1.075
	<u>-</u>	<u>182.140</u>	<u>185.404</u>
Uitgaven:			
Uitkering studenten	191.043	144.212	160.903
Reiskosten studenten	11.656	4.346	5.425
Tegemoetkoming premie ZKV	13.872	4.764	6.973
Overige kosten	1.175	5.087	6.996
	<u>217.746</u>	<u>158.409</u>	<u>182.297</u>
Resultaat voor buitengewone posten	- 217.746	23.731	3.107
Buitengewone baten	395.040	-	-
Resultaat na buitengewone posten	<u>177.294</u>	<u>23.731</u>	<u>3.107</u>
	<u>-</u>	<u>182.140</u>	<u>185.404</u>
Eigen vermogen per 1 jan. 1998			- 183.778
Bj: voordelig saldo 1998		177.294	
Bj: voordelig saldo 1999		23.731	
Bj: voordelig saldo 2000		3.107	
		<u>204.132</u>	
Eigen vermogen per 31 december 2000			<u>20.354</u>

- In de afgelopen periode heeft het studiefonds eigen inkomsten gekregen en heeft daarmee overeenkomstig de verwachting een bescheiden begin kunnen maken met het vormen van een weerstandvermogen. Daarnaast groeit er 'onzichtbaar' vermogen doordat de terugbetalingsverplichtingen van de studenten voorzichtigheidshefjes niet worden geactiveerd. Dit 'onzichtbare' vermogen komt pas gedurende een lange periode in relatief kleine tranches beschikbaar en wordt bij beschikbaar komen aangewend voor verlaging van de omslag.

Kas nr. 4: EMERITIKAS

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Streefbedrag x aantal leden	1.712.531	1.986.493	1.980.584
Meer ontvangen	15.349	221	
Minder ontvangen	18.244		
	<u>1.727.880</u>	<u>1.986.714</u>	<u>1.962.340</u>
Overige ontvangsten			
Bijdrage Brazilië	-	17.954	-
Giften	9.153	15.020	15.000
Bijdragen deputaatschappen	109.440	140.450	140.450
Ontvangen interest enz.	1.467.833	1.301.743	1.522.738
Totaal ontvangsten	<u>3.314.306</u>	<u>3.461.881</u>	<u>3.640.528</u>
Uitgaven:			
Uitkeringen	2.120.313	2.187.855	2.292.977
Algemene kosten	28.285	36.885	33.937
	<u>2.148.598</u>	<u>2.224.740</u>	<u>2.326.914</u>
Totaal uitgaven	<u>1.165.708</u>	<u>1.237.141</u>	<u>1.313.614</u>
Voordelig saldo	<u>3.314.306</u>	<u>3.461.881</u>	<u>3.640.528</u>
Reserve per 1 januari 1998			24.177.662
Bij: Voordelig saldo 1998		1.165.708	
Voordelig saldo 1999		1.237.141	
Voordelig saldo 2000		1.313.614	
			<u>3.716.463</u>
Bij: Voordelig koersverschil effecten			2.059.052
Legaat onroerend goed			36.500
Reserve per 31 december 2000			<u>29.989.677</u>

- De reserve steeg van f 24.177.162,- ultimo 1997 tot f 29.989.677,- ultimo 2000 of wel met f 5.812.015,-. De reserve steeg ten opzichte van ultimo 1997 met 24,0%. De uitkeringen stegen ten opzichte van 1997 met 15,7%. De actuair benodigde voorziening ultimo 2000 bedraagt f 35,4 miljoen; de daartoe strekkende reserve bedraagt f 30,0 miljoen. Het dekkingpercentage steeg van 72,8% naar 84,7%. De stijging van de uitkeringen in deze periode wordt veroorzaakt door verhoging van de uitkeringen als door de toename van het aantal weduwen (plus 8) welke een uitkering ontvangen. Ultimo 2000 bestond 27,4% van het totaal van de financiële vaste activa en de liquiditeiten (f 29,6 miljoen) uit beleggingen in aandelen (f 7,8 miljoen). Onze inzats is hiermee op correcte wijze voldaan aan de synodebesluiten uit 1998.

Kas nr. 5: VARENDEN

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken	105.155	119.939	119.582
Streefbedrag x aantal leden	875	217	- 1.586
Meer/minder ontvangen			
	<u>106.030</u>	<u>120.156</u>	<u>117.996</u>
Overige ontvangsten			
Giften	500	600	2.425
Bijdragen varenden	7.725	5.836	9.145
Ontvangen interest	8.664	5.137	5.320
Bijzondere bate		2.410	
Totaal ontvangsten	<u>122.919</u>	<u>134.139</u>	<u>134.886</u>

Uitgaven:

	1998	1999	2000
	f	f	f
Traktement en bijkomende kosten	102.553	113.726	116.586
Mannheim	368	-	277
Kompas	3.165	2.827	2.902
Landelijk Kerkelijk Bureau	9.551	10.206	11.718
Algemene kosten	7.789	6.068	7.479
	<u>123.426</u>	<u>132.827</u>	<u>138.962</u>
Nadelig/voordelig saldo	507-	1.312	- 4.076
	<u>122.919</u>	<u>134.139</u>	<u>134.886</u>
Eigen vermogen per 1 januari 1998			163.896
Af: Nadelig saldo 1998		- 507	
Bij: Voordelig saldo 1999		1.312	
Af: Nadelig saldo 2000		- 4.076	
			<u>- 3.271</u>
Eigen vermogen per 31 december 2000			<u>160.625</u>

- De bijdragen van de varenden zijn ten opzichte van de vorige verslagperiode iets gestegen van f 21.406,- tot f 22.707,-. De bijzondere bate in 1999 bestond uit een vrijval van een reservering en de opheffing van het schippersdiacnaat. Het vermogen van deze kas voldoet nog aan de norm.

Kas nr. 6: KERKJEUGD EN ONDERWUS

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken	210.311	232.382	231.691
Streefbedrag x aantal leden	- 2.819	- 4.726	- 6.395
Minder ontvangen			
	<u>207.492</u>	<u>227.656</u>	<u>223.296</u>
Ontvangen interest	4.274	4.044	2.125
Totaal ontvangsten	<u>211.766</u>	<u>231.700</u>	<u>225.421</u>
Uitgaven:			
Subsidies	250.023	197.500	247.000
Diverse kosten	24.529	29.714	33.437
	<u>274.552</u>	<u>227.214</u>	<u>280.437</u>
Nadelig/voordelig saldo	- 62.786	4.486	- 55.016
	<u>211.766</u>	<u>231.700</u>	<u>225.421</u>
Eigen vermogen per 1 januari 1998			252.474
Af: Nadelig saldo 1998		- 62.786	
Bij: Voordelig saldo 1999		4.486	
Af: Nadelig saldo 2000		- 55.016	
			<u>- 113.316</u>
Eigen vermogen per 31 december 2000			<u>139.158</u>

- De te lage afschrijven door de kerken bedroegen in deze periode 15.940 (vorige periode 19.330). De subsidies zijn in deze verslagperiode aanzienlijk gestegen: zelfs boven de begroting. Dit wordt met name veroorzaakt door de extra bijdrage in 1998 aan CGJO ad f 30.000,-. De sterke stijging van de subsidies in het jaar 2000 is het gevolg van een te lage afschrijf in 1999 ad f 29.000,-. Jaarlijks is gemiddeld f 231.500,- aan subsidies afgedragen. Wij maken ons in navolging van deputaten

zorgen over het financiële beheer bij de CGJO. Bij controle van de jaarsikering 2000 van deputaten was als laatste jaarsikering van de CGJO 1998 beschikbaar. Door de niet begrote nadelige saldo is het eigen vermogen van deze kas gedaald tot onder de norm (f 140.000,- in plaats van f 250.000,-).

Kas nr. 7: PASTORAAT IN DE GEZONDHEIDSZORG

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	150.222	164.916	164.426
Minder ontvangen	- 1.800	- 3.187	- 3.121
	148.422	161.729	161.305
Bijdrage SOW kerken	10.000	-	40.000
Opbrengst beleggingen	6.217	5.981	6.133
	164.639	167.710	207.438
Uitgaven:			
Personeelskosten	113.858	124.021	130.905
Werkgroep recreatie gehandicapten	4.375	4.375	4.375
Autokosten	18.073	18.482	21.667
Algemene kosten	25.486	19.374	26.430
	161.792	166.252	183.377
Voordelig saldo	2.847	1.458	24.061
	164.639	167.710	207.438
Eigen vermogen per 1 januari 1998			71.739
Bij: Voordelig saldo 1998		2.847	
Bij: Voordelig saldo 1999		1.458	
Bij: Voordelig saldo 2000		24.061	
		28.366	
Eigen vermogen per 31 december 2000			100.105

- Het vermogen van deze kas ligt nog steeds onder de norm (f 100.000,- in plaats van ongeveer f 180.000,-). In de begroting 1998-2000 was rekening gehouden met een jaarlijkse groei van het vermogen door de bijdragen van de S.O.W. kerken maar dit is niet in die mate gelukt. De sterke stijging van de personeelskosten t.o.v. de begroting is hiervan grotendeels de oorzaak.

Kas nr. 8: ADMA.

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	375.555	412.291	411.065
Meer ontvangen	3.461	-	-
Minder ontvangen	-	- 984	- 10.895
	379.016	411.307	400.170
Overige ontvangsten			
Giften	300	150	-
Doorberekening Deputaten Hulpverlening	25.000	25.000	25.000
Doorberekening C.I. Gehandicapten	9.500	9.500	9.500
Verkoop diakonaal boek	129	1.927	1.184
Opbrengst beleggingen	10.263	14.261	7.563
Opbrengst bijdragen SGJ	-	-	646.975
	424.208	462.145	1.091.392

Uitgaven:

	1998	1999	2000
	f	f	f
Diagonaal Bureau	255.665	271.363	319.868
Salariskosten personeel	5.298	4.700	1.798
Telefoon-, representatiekosten personeel	16.258	17.544	17.362
Reis-, verblijf- en vergaderkosten personeel			
Totaal personeelskosten	277.221	293.607	339.028
Huisvestingskosten	-	1.734	-
Afschrijvingen	2.033	3.198	9.637
Algemene kosten Diaconaal Bureau	20.290	29.919	82.688
	299.544	328.458	431.353
Kosten publicaties en abonnementsgelden	4.953	25.154	18.201
Reiskosten deputaten	18.389	21.162	19.324
Participatiekosten commissies	1.214	321	-
Bijdrage de Poort	30.000	30.000	30.000
Bijdrage S.G.J.	-	-	646.975
Algemene kosten	65.024	67.954	59.554
	419.124	473.049	1.205.407
Voordelig saldo	5.084	-	-
Nadelig saldo	-	- 10.904	- 114.015
	424.208	462.145	1.091.392
Eigen vermogen per 1 januari 1998			290.966
Bij: voordelig saldo 1998		5.084	
Af: nadelig saldo 1999		- 10.904	
Af: nadelig saldo 2000		- 114.015	
			- 119.835
Eigen vermogen per 31 december 2000			171.131

- Evenals deputaten zijn ook wij vervaast door het hoge tekort in 2000. f 114.000,- op een begroting van f 420.000,- is toch wel heel erg veel, ook al was er tekort van f 5.000,- begroot.
- Er bestaat geen volledige zekerheid dat de vordering op de stichting "De Meerpaal" van f 407.138 ruuze de bijdrage aan SGJ inbaar is, en zo deze inbaar blijkt te zijn of deze in de komende jaren jaarlijks inbaar blijft.
- Hoewel de doelstelling was het eigen vermogen te versterken in de verslagperiode, is dit gedaald tot ver onder de norm van ongeveer f 475.000,-.

Kas nr. 10: ONDERLIJGE BIJSTAND EN ADVIES

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken			
Streefbedrag x aantal leden	630.932	749.620	747.390
Minder ontvangen	- 412	- 5.862	- 30.311
	630.520	743.758	717.079
Overige ontvangsten			
Giften	-	25	-
Opbrengst beleggingen	107.301	138.192	139.172
	737.821	881.975	856.251

Uitgaven:			
Uitkeringen kerkbouw	117.422	48.004	89.220
Bijstand aan kerken	340.175	361.253	397.240
Uitkeringen volgens draagkrachtbeginsel	28.180	5.144	37.788
Pensioenuitkering	15.504	16.619	17.271
Bijzondere Reserve	-	3.280	-
Verplichtingen SKUP	1.670	650	-
Algemene kosten	31.662	29.589	32.294
Vrijval reservering classis Utrecht	-128.590	-	-
	402.743	365.251	573.819
Voordelig saldo	335.078	516.724	282.432
	737.821	881.975	856.251

Eigen vermogen per 1 januari 1998			1.057.670
Bij Voordelig saldo 1998		335.078	
Voordelig saldo 1999		516.724	
Voordelig saldo 2000		282.432	
			1.134.234
Eigen vermogen per 31 december 2000			2.191.904

- De totale jaarlijkse uitgaven van deze kas fluctueren zeer sterk en zijn door het karakter van deze kas en de bestaande instructies slechts in zeer beperkte mate beheersbaar door deputaten. Als gevolg van veel lagere uitkeringen dan begroot, nam het eigen vermogen van deze kas ten opzichte van dat per eind 1997 toe met rond f 1,1 miljoen. Schreven wij in ons vorige verslag aan de synode nog dat het eigen vermogen van deze kas f 1,5 miljoen zou moeten bedragen op basis van 2x de jaarlijkse uitgaven, nu zou op basis van deze norm een eigen vermogen van f 980.000 voldoende zijn. De gehanteerde systeem heeft een herboomeffect op de benodigde omslag. Gaan de uitgaven omhoog, dan kan de omslag verlaagd worden wegens de lagere uitgaven maar bovendien kan ingeteerd worden op het eigen vermogen. Bij hogere uitgaven zal een veel hogere omslag nodig zijn omdat ook het eigen vermogen versterkt dient te worden. Een en ander zal altijd leiden tot sterk fluctuerende omslagen. Wij stellen u voor een vast bedrag aan eigen vermogen voor deze kas vast te stellen, bijv. f 1,4 miljoen (ca. Euro 650.000).

Kas nr. 12: EVANGELISATIE

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken	297.440	434.780	433.486
Streefbedrag x aantal leden	- 20.539	- 26.848	- 30.204
Minder ontvangsten			
	276.901	407.932	403.222
Zendingsdagen	14.772	20.718	16.492
Resultaat "Doorgeven"	17.531	14.742	8.509
Overige inkomsten	2.702	3.102	14.024
Opbrengst beleggingen	16.656	14.944	17.106
	328.562	461.438	459.453
Uitgaven:			
Personeelskosten	-	37.915	100.841
Huisvestingskosten	-	3.000	- 3.000
Subsidies	227.488	244.260	232.064
Stichting Evangelie & Moslims	34.900	59.828	75.434
Algemene kosten	32.157	43.219	84.562
Brochures	-	-	5.658
	294.545	388.222	495.759
Voordelig/nadelig saldo	34.017	73.216	- 36.306
	328.562	461.438	459.453

Eigen vermogen per 1 januari 1998		427.256
Bij voordelig saldo 1998	34.017	
Bij voordelig saldo 1999	73.216	
Af : nadelig saldo 2000	- 36.306	
		70.927
Eigen vermogen per 31 december 2000		498.183

- Het eigen vermogen van deze kas is vrijwel gelijk aan de norm.
 - Opnieuw waren er te lage afschrijven in deze periode, ongeveer f 78.000,-. In de vorige periode was dit ongeveer f 74.000,-.
 - Hijsaat is het eerste volle jaar waarin de evangelisatie-consulent functioneerde gepaard gegaan met een fors nadelig saldo.
 - Het over en weer financieel deelnemen van zending en evangelisatie in elkaars projecten is om redenen van efficiëntie naar onze mening af te raden.

Kas nr. 13: EVANGELIEVERKONDIGING ONDER ISRAËL

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken	123.182	127.435	127.056
Streefbedrag x aantal leden	18.985	- 2.435	1.609
Mees/minder ontvangen			
	142.167	125.000	128.665
Overige ontvangsten			
Giften	3.544	2.807	10.100
Legaten	7.941	1.000	1.000
Zendingsdagen	16.482	12.942	15.818
Commissies, verenigingen	470	-	-
Spreekbeurten	1.458	-	112
Opbrengst beleggingen	25.123	23.508	14.853
Totaal ontvangsten	197.185	165.257	170.548
Uitgaven:			
Explicite "Vrede over Israël":			
Kosten	130.053	133.450	143.265
Ontvangen bijdragen	129.847	118.576	129.485
	206	14.872	13.780
Kosten Israël-werker	149.685	150.438	169.396
Bijdragen Israël-organen	8.180	9.511	8.300
Algemene kosten	47.238	76.990	55.066
Abonnementen en documentatie	8.203	6.004	7.343
	213.512	257.815	253.885
Nadelig saldo	- 16.327	- 92.558	- 83.337
	197.185	165.257	170.548
Eigen vermogen per 1 januari 1998			527.954
Af: Nadelig saldo 1998		- 16.327	
Nadelig saldo 1999		- 92.558	
Nadelig saldo 2000		- 83.337	
			- 192.222
Bij Koersverschillen 1998-2000			335.732
			7.709
Eigen Vermogen per 31 december 2000			343.441

– Het eigen vermogen van deze kas nam af met rood f 185.000,- tot f 343.000,-. De jaarlijkse uitgaven bedragen ca. f 250.000,-, zodat het eigen vermogen nog voldoet aan de norm van 1 x de jaarlijkse uitgaven. Bij de vaststelling van de omslag voor de periode 1999-2001 is rekening gehouden met het interest op het eigen vermogen, dat voor deze kas tot dan veel te ruim was.

Kas nr. 14: BUITENLANDSE ZENDING

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken	360.533	374.810	373.695
Streefbedrag x aantal leden	228.840	234.022	691.491
Meer ontvangsten			
	589.373	608.832	1.065.186
Overige ontvangsten			
Giften	131.374	160.686	158.005
Legaten	681.251	451.831	141.145
Busjes	98.115	76.784	75.471
Zendingscommissies	517.726	561.310	103.253
Zendingsdagen	83.642	72.506	44.700
Zendingsavonden	3.033	1.088	3.133
Scholen	5.625	2.804	7.619
Resultaat "Doorgeven"	52.348	46.323	25.735
Diverse activiteiten	14.816	3.352	49.309
Vrijval bestemmingsreserve		43.013	250.000
Opbrengst beleggingen	369.725	342.993	565.524
	2.547.028	2.371.522	2.490.081
Bestemmingsgiften	533.803	452.047	493.398
Totaal ontvangsten:	3.080.831	2.823.569	2.983.479
Uitgaven:			
Indonesië			
Subsidie Torjakerk	68.530	114.910	60.914
Overige uitgaven	11.847	4.763	7.255
	80.377	119.673	68.169
Vredeland			
Terreinkosten	415.787	394.524	336.508
Overige uitgaven	4.527	3.011	2.795
	420.314	397.535	339.304
KwaNdebele			
Personeelskosten	162.006	173.991	172.287
Terreinkosten	260.152	223.443	188.220
Verlof, uitzend- en repatriëringskosten	5.070	-	12.664
Diverse kosten	11.940	6.971	12.288
	439.168	404.405	385.459
Mukhanyo			
Personeelskosten	157.210	104.234	161.881
Terreinkosten	146.849	114.994	201.103
Verlofkosten	3.006	33.024	7.095
Diverse kosten	13.349	9.754	47.065
	320.414	322.006	417.144

Botswana			
Personeelskosten	146.839	159.462	163.785
Verlofkosten	2.067	9.066	8.009
Terreinkosten	80.000	45.000	66.609
Diverse uitgaven	39.455	3.477	886
	268.361	217.005	239.289
Bangui			
Personeelskosten	74.586	81.103	77.360
Verlof-visitatiekosten	7.766	22.999	5.058
Projectkosten	22.942	1.000	11.847
Diverse kosten	-	-	8.485
	105.294	105.102	102.750
Mozambique			
Personeelskosten	84.736	88.586	81.325
Verlofkosten	26.582	2.952	3.244
Uitzendkosten	35.816	-	-
Terreinkosten	28.048	57.617	96.598
Radio-uitzendingen	34.053	28.985	35.577
Diverse uitgaven	52.989	-	9.378
	262.224	178.120	226.122
Brazilië			
Personeelskosten	70.012	95.173	99.264
Terreinkosten	30.064	55.000	26.435
Uitzendkosten	28.080	-	-
Diverse uitgaven	-	7.557	-
	128.156	157.730	125.699
Diversen			
Bijzondere zendingswerkers	7.000	8.407	5.318
Subsidie allochtonenwerker	12.700	15.172	12.866
Onderzoek nieuwe zendingsterreinen	11.194	-	-
	30.894	23.579	18.184
Nederland			
Personeelskosten	184.790	250.917	276.680
Huisvestingskosten	8.220	15.209	13.179
Algemene kosten	189.322	197.573	219.345
Afschrijvingen	18.536	18.464	18.059
	410.868	482.163	527.263
Totaal kosten voor bijzondere posten	2.466.070	2.407.318	2.449.483
Bijzondere baten	-	-	-176.670
Bijzondere lasten	-	99.492	-
	2.466.070	2.506.810	2.272.813
Voordelig saldo	80.958	-	217.268
Nadelig saldo	-	-135.288	-
	2.547.028	2.371.522	2.490.081
Algedragen bestemmingsgiften	309.407	361.266	652.151
Nog af te dragen bestemmingsgiften	224.396	90.781	-158.753
	3.080.831	2.823.569	2.983.479

Eigen vermogen per 1 januari 1998		5.690.629
Bij: Voordelig saldo 1998	80.958	
Af: Nadelig saldo 1999 -	- 135.268	
Bij: Voordelig saldo 2000	217.268	
		162.938
		5.853.567
Af: Onttrekking reserve Mukhanyo	- 41.750	
Bij: Reserve nieuw zendingsterrein	50.000	
Af: Vrijval bestemmingsreserve	- 250.000	
		- 241.750
		5.611.817
Eigen vermogen per 31 december 2000		5.611.817
In de balans opgenomen als volgt:		
Algemene reserve	5.561.817	
Reserve Indonesië	50.000	
		5.611.817

- Het eigen vermogen van dit deputaatschap is nieuwlijks getoet in de afgelopen periode, dit ondanks een veel lager vastgestelde bijdrage uit de kerken dan gevraagd.
- Het verstrekken van een goedgekeurde accountantsverklaring bij de jaarrekening 2000 heeft de nodige hoofdbrekers gekost.
- In 2000 is als buitengewone bate het saldo van een bankrekening in Zuid-Afrika geactiveerd (f 40.800,-, bouwfonds Kwafundebele) die tot dan niet in de boeken voorkwam.
- Van andere bankrekeningen in Zuid-Afrika werd via buitengewone baten het saldo met f 91.358,- verhoogd als gevolg van tot dan onbekende interest bijboekingen en koersverschillen. Het veel te laat ontvangen van saldo-opgaven van de bank zou daarvan de oorzaak zijn. Dit en hetgeen in het vorige punt is vermeld doet de vraag opkomen of de financiële verantwoording op het zendingsterrein wel voldoende onder controle is.
- Bij de jaarrekening 2000 is een 'jaarrekening' gevoegd van de stichting Domus over het jaar 1999. Niet valt in te zien waarom de jaarrekening 2000 van die stichting niet is bijgevoegd. Overigens voldoet de jaarrekening van de stichting Domus (een Nederlandse stichting) niet aan in redelijkheid daaraan te stellen eisen en dient onze indieners evenmin het doel waarvoor de stichting is opgericht, namelijk het tot uitdrukking brengen van een schuld in Zuid-Afrika aan deputaten buitenlandse zending in Nederland, die, onder bijzondere omstandigheden, aan deputaten een titel zou kunnen geven om de waarde van de overreende zaken van de stichting in Zuid-Afrika, naar Nederland te kunnen transfereren.
- Binnen het deputaatschap zending is de afgelopen jaren een soort mini-deputaatschap hulpverlening ontstaan, dat gevoerd wordt door zogenaamde bestemmingsgiften. De inkomsten en uitgaven van dit 'minideputaatschap' die van een zeer behoorlijke omvang zijn, worden niet verantwoord in de staat van baten en lasten van het deputaatschap zending, hetgeen niet aanvaardbaar is. Slechts in een bijlage bij de jaarrekening worden in 1998 en 2000 het beginsaldo, de bij- en afsluitingen en het eindsaldo van dit mini-deputaatschap vermeld. In 1999 beperkt de bijlage zich zelfs tot het vermelden van het begin- en eindsaldo. In de voorstaande samenvatting van de jaarrekeningen van Zending hebben wij onderaan de inkomsten de ontvangst van de bestemmingsgiften bijgevoegd. In de verslagperiode gaat het om f 1.479.248 inkomsten en f 1.322.824 uitgaven. Eind 2000 resteert nog een af te dragen saldo van f 303.122. Het beginsaldo in 1998 was f 166.696. Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat door deputaten wordt gestimuleerd om giften aan de zending van een bestemming te voorzien buiten de begroting en dat op deze wijze giften worden onttrokken aan het begrote zendingwerk.
- Het onvoorzienend goed van Zending staat geregistreerd op naam van deputaten zending. Zij hebben ons bericht dat zij op termijn zullen overgaan tot verandering van de tenaamstelling.
- Het over en weer financieel deelnemen door zending en evangelisatie in elkaars projecten is om redenen van efficiëntie naar onze mening af te raden.

Kas nr. 15: HULPVERLENING IN BINNEN- EN BUITENLAND

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Bijdrage uit de kerken	252.373	112.443	112.109
Streefbedrag x aantal leden	105.480	200.983	216.338
Meer ontvangsten			
	357.853	313.426	328.447

Overige ontvangsten			
Giften	203.124	230.448	203.125
Legaten	-	16.124	10.000
Bijdragen "Doorgeven"	91.097	86.515	82.721
Giften projecten etc.	1.580.063	2.732.344	1.747.469
Opbrengst beleggingen	22.381	35.417	50.130
Totaal ontvangsten:	2.254.518	3.414.274	2.421.892
Uitgaven:			
Uitkering projecten	2.035.650	3.204.127	2.271.047
Algemene kosten	89.386	93.676	95.021
Kosten "Doorgeven"	69.070	69.242	72.752
Bijdrage Diaconaal bureau	25.000	25.000	25.000
Totaal uitgaven:	2.219.106	3.391.945	2.463.820
Nadelig saldo			- 41.928
Batig saldo	35.412	22.329	-
	2.254.518	3.414.274	2.421.892

Eigen vermogen per 1 januari 1998		249.393
Bij: Batig saldo 1998	35.412	
Bij: Batig saldo 1999	22.329	
Af: Nadelig saldo 2000	- 41.928	
		15.813
Eigen vermogen per 31 december 2000		265.206

- Het eigen vermogen bleef in de verslagperiode nagenoeg stabiel.
- De ontvangsten bijdragen uit de kerken bleven op een hoog niveau, met een piek in 1999.
- Geen inzicht bestaat in meerjarige verplichtingen die dit deputaatschap is aangegaan, ondanks vragen daarom. Door het ontbreken van dat inzicht kan ook geen oordeel worden gegeven over de omvang van het eigen vermogen.
- Ook bij deze kas loopt de netto-opbrengst van de uitgifte van de periodiek Doorgeven jaar op jaar terug.

Kas nr. 16: DE WEKKER

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Abonnementen	351.701	372.684	372.767
Advertenties	48.456	50.449	47.975
Losse nummers	40	-	-
Giften	11.343	8.232	8.188
Opbrengst beleggingen	10.752	9.794	9.497
	422.294	441.159	438.427
Uitgaven:			
Drukkosten	256.534	269.932	214.643
Post	115.867	120.726	123.000
Honoraria scribenten	16.480	16.630	15.640
Algemene kosten	54.096	66.927	68.903
	442.979	474.215	422.186
Nadelig saldo	- 20.685	- 33.056	-
Voordelig saldo	16.241	-	-
	422.294	441.159	438.427

Eigen vermogen per 1 januari 1998		169.534
Af: Nadelig saldo 1998	- 20.685	
Af: Nadelig saldo 1999	- 33.056	
Bij: Voordelig saldo 2000	16.241	
		<u>- 37.500</u>
Eigen vermogen per 31 december 2000		<u>132.034</u>

- De vermogenspositie van deze kas is zwak. Volgens een berekening van deputaten bedraagt het eigen vermogen ca. 50% van de jaarlijkse lasten.
- De jarenlange daling van het aantal abonnees leidt in 2000 tot stilstand te zijn gekomen.

Kas nr. 17: JAARBOEK

Het exploitatierisico van de uitgave van het jaarboek ligt bij de uitgever. De Theologische Universiteit ontvangt 10% van de gerealiseerde omzet. De afgelopen jaren geven het volgende beeld:

	1998	1999	2000
	f	f	f
Opbrengsten	107.431	104.694	104.397
Productie- en exploitatiekosten	84.897	79.236	81.068
Bruto winst	22.534	25.458	23.309
Aandeel Theologische Universiteit	10.743	10.469	10.440
Aandeel Uitgever	11.791	14.989	12.869

Kas nr. 18: LANDELIJK KERKELIJK BUREAU

	1998	1999	2000
	f	f	f
Ontvangsten:			
Declaraties	367.646	425.638	667.308
Adresgebruikers	56.538	61.806	52.812
Bijdrage Generale Synode	159.000	164.994	172.306
Opbrengst beleggingen	21.341	25.030	22.431
	<u>604.525</u>	<u>677.468</u>	<u>914.857</u>
Uitgaven:			
Personeelskosten	325.852	341.106	482.439
Huisvestingskosten	92.404	117.493	143.230
Algemene kosten	130.371	166.813	253.945
Afschrijvingen	37.805	46.536	70.257
Bijzondere last (huisvestingskosten)	-	-	104.848
	<u>586.432</u>	<u>671.948</u>	<u>1.054.719</u>
Voordelig saldo	18.093	5.520	-
Nadelig saldo	-	-	- 139.862
	<u>604.525</u>	<u>677.468</u>	<u>914.857</u>

Eigen vermogen per 1 januari 1998		397.538
Bij: Voordelig saldo 1998	18.093	
Bij: Voordelig saldo 1999	5.520	
Af: Nadelig saldo 2000	- 139.862	
		<u>- 116.249</u>
Eigen vermogen per 31 december 2000		<u>281.289</u>

- In de balans per 31 december 2000 was een voorlening ad f 104.848,- opgenomen uit hoofde van huisvestingskosten die naar mening van het Kerkelijk Bureau betaald zouden moeten worden door andere deputaatschappen cq. De generale synode. Wij hebben deze post voorlopig op het eigen vermogen van deze kas in mindering gebracht. Hierdoor en door het hoge tekort in 2000 is het eigen vermogen circa f 670.000 lager dan de norm van ongeveer f 950.000,- in het jaar 2000 valt de stijging van het kostenniveau op, evenals - maar in mindere mate - de stijging van de declaraties.

Kas nr. 19: GENERALE SYNODE

	1995-1997	1998-2000
	f	f
Bijdragen van particuliere synoden	884.984	901.280
Omslag accountantskosten	104.459	152.048
Verkoop Acta	2.295	3.427
Giften	-	22.470
Diversen	1.229	-
Opbrengst beleggingen	13.786	8.414
	<u>1.006.753</u>	<u>1.087.639</u>
Uitgaven:		
Kosten Generale Synode	202.479	183.729
Bijdrage Landelijk Kerkelijk Bureau	425.000	496.300
Kosten Landelijk Kerkelijk Bureau	-	10.795
Deputaatschappen:		
Eenheid Gereformeerde Belijders	76.248	40.398
Correspondentie Buitenland	-	48.921
Geestelijke Verzorging Militairen	33.191	31.494
Kerk en Ondenkwij	14.136	5.269
Financiële Zaken	11.342	25.991
Hoge Overheid en CIO	38.782	51.637
Berijmde Schriftgedeelten	678	2.900
Overige Deputaatschappen	60.181	71.725
Accountantskosten	107.343	156.660
Kosten Acta	27.115	40.846
Diversen	35	1.033
	<u>997.530</u>	<u>1.167.698</u>
Voordelig saldo	9.223	-
Nadelig saldo	-	- 80.059
	<u>1.006.753</u>	<u>1.087.639</u>

Eigen vermogen per 1 januari 1998	190.212
Af: Nadelig saldo periode 1998-2000	- 80.059
Eigen vermogen per 31 december 2000	<u>110.153</u>

- Deels als gevolg van besluiten van de generale synode 1998 en deels door bij het begroten (nog) niet bekend zijnde posten of door niet voorzien eenmalige uitgaven is er in de afgelopen periode een nadelig saldo ontstaan van f 80.000,-. Daarnaast is er bij het landelijk bureau een tekort op de huisvestingskosten ontstaan van ruim f 100.000,-, dat men aan de synode in rekening zou willen brengen, waardoor het vermogen tot vrijwel nihil zou worden gereduceerd. Hierover wordt door deputaten LKJ een synode-uitspraak gevraagd. Hoewel er geen norm bestaat voor het eigen vermogen van de synode is, om onvoorziene zaken te kunnen opvangen, enige groei van het weerstandvermogen dringend gewenst.

Bijlage 140.2.1

Samengevoegde balans per 31 december 2000

	31 december 2000		31 december 1997	
	f	f	f	f
Activa:				
VASTGELEGDE MIDDELEN				
Onroerende goederen	1.938.716		2.320.886	
Inventaris	642.330		452.187	
Effecten	39.764.937		34.370.779	
Leningen u/g	30.000		49.722	
		42.381.983		37.193.574
MIDDELLANGE BELEGGINGEN				
Banken		-		150.000
VLOTTENDE MIDDELEN				
Vorderingen en vooruitbetaald		3.438.404		2.626.294
LIQUIDE MIDDELEN				
Deposito's	510.000		2.080.684	
Banken o/c	1.817.801		702.422	
Banken, spaarrek.	3.885.259		2.959.167	
Postbank	2.281.344		819.424	
Kasgeld	3.182		4.903	
		8.497.586		6.566.000
		54.317.973		46.536.468
Passiva:				
SCHULDEN				
Crediteuren en kosten	4.282.318		2.539.764	
Affaire drs. J. Kruis	-		128.590	
		4.282.318		2.668.354
EIGEN VERMOGEN				
Kapitaal	14.752.468		14.651.634	
Bestemmingsreserves en Voorzieningen	35.283.187		29.216.480	
		50.035.655		43.868.114
		54.317.973		46.536.468

Bijlage 140.2.2

Eigen vermogen en voorzieningen - totaal

	31 december 2000			31 december 1997		
	Eigen vermogen	Voorziening	Totaal	Eigen vermogen	Voorziening	Totaal
	f	f	f	f	f	f
4 Emeritkas		29.989.677	29.989.677			
1 Theologische Universiteit	4.777.068			5.584.117		24.177.662
Emeriteringsfonds		3.382.665			3.340.316	
Onderhoudsvoorziening		560.920			485.800	
Stimuleringsfonds		80.000			123.287	
Totaal		8.800.653				9.533.520
13 Israël	343.441		343.441	527.954		527.954
10 O.B.E.A.	2.191.904			1.057.670		
Bijzondere Reserve				17.222		
			2.191.904			1.074.892
5 Vrienden	160.625		160.625	163.896		163.896
6 Kerkjeugd en Onderwijs	139.158		139.158	252.474		252.474
12 Evangelisatie	498.183		498.183	427.256		427.256
7 Past. v/d Gezondheidsz.	100.105			71.739		
Fonds vakantieweken gehand.		52.080			52.080	
Totaal	152.185	123.819				
18 Landelijk Kerkelijk Bureau	281.289		281.289	397.538		397.538
19 Generale Synode	110.153		110.153	190.212		190.212
16 De Wekker	132.034		132.034	169.534		169.534
8 A.D.M.A.	171.131		171.131	290.966		290.966
2 Studiefonds	20.354		20.354	- 183.778		- 183.778
14 Zending	5.561.817		5.561.817	5.448.879		
Reserve nw. zendingsterrein	50.000			200.000		
Reserve Mukhanyo	-			41.750		
Verlofkosten		120.000			120.000	
Overige voorzieningen		1.047.845			658.363	
Totaal		8.779.862				6.468.992
15 Hulpverlening	265.206		265.206	249.393		249.393
TOTAAL	14.802.468	35.233.187	50.035.655	14.906.822	28.957.508	43.864.330

Bijlage 140.2.3

Totaal-overzicht exploitatierekeningen

	1998-2000		1995-1997	
	f	f	f	f
Ontvangsten:				
Omslagen x aantal leden	14.821.059		12.976.606	
Meer ontvangen	1.747.528		1.010.627	
Minder ontvangen	- 180.628		- 169.894	
		16.387.959		13.817.339

Bijzondere bijdragen emeritikas	408.294	186.276	
Giften	7.318.644	2.613.359	
Legaten	1.310.292	1.831.316	
Collegegelden	648.216	561.094	
Busjes	250.370	335.060	
Zondingsdagen enz.	305.326	416.325	
Commissies	1.182.759	1.718.173	
Scholen	16.048	47.452	
Doorberekend door ADMA	104.500	78.500	
	<u>11.544.449</u>	<u>7.787.555</u>	
Opbrengst beleggingen		7.455.212	7.239.696
Bijdragen P.S.	901.280	884.984	
Omzet Kerkelijk Bureau	2.128.048	1.450.609	
Expl. Saldo "De Wakker"	- 95.306	- 91.726	
Overige ontvangsten	1.521.611	1.207.533	
	<u>4.455.633</u>	<u>3.451.400</u>	
Subs. Min. v. Onderwijs	3.388.000	3.034.000	
	<u>43.231.253</u>	<u>35.329.990</u>	
Uitgaven:			
Uitgaven voor het doel van de kassen	35.345.236	28.256.643	
Bijdrage aan ADMA	75.000	50.000	
Pensioenen	-	58.192	
Algemene kosten	3.327.720	2.259.423	
Affaire drs. J. Kuis	- 128.590	1.200	
Afschrijvingen	696.856	727.603	
	<u>39.316.222</u>	<u>31.353.061</u>	
Bijzondere baten en lasten 1995-1997		- 287.922	
Bijzondere baten 1998-2000	- 309.250		
Bijzondere lasten 1998-2000	360.909		
	<u>39.367.881</u>	<u>31.065.139</u>	
Saldi:			
Voordelig	5.597.131	5.227.831	
Nadelig	- 1.733.759	- 962.980	
	<u>3.863.372</u>	<u>4.264.851</u>	

Bijlage 140.2.4

Vermogensvergelijking

1998-2000 1995-1997

	f	f	f	f
Beginv Vermogen		43.864.330		38.951.675
Saldi voordelig	5.597.131		5.227.831	
Saldi nadelig	- 1.733.759		- 962.980	
		<u>3.863.372</u>		<u>4.264.851</u>
Wijziging reserves		204.692		- 130.027
Koersverschil		2.066.761		1.376.152
Bijzondere lasten/baten		36.500		- 598.321
		<u>50.035.655</u>		<u>43.864.330</u>

Specificatie voordelig/nadelig saldo:

Theologische Universiteit	- 807.049
Emeritikas	3.716.463
Onderlinge Bijstand en Advies	1.134.234
Buitenlandse Zending	162.938
Evangelieverkondiging onder Israëli	- 192.222
Vrienden	- 3.271
Kerkjeugd en Onderwijs	- 113.316
Evangelisatie	70.927
Pastoraat in de gezondheidszorg	28.366
Landelijk Kerkelijk Bureau	- 116.249
Generale Synode	- 80.059
De Wakker	- 37.500
A.O.M.A.	- 119.835
Studiefonds	204.132
Hulpverlening	15.813
	<u>3.863.372</u>

Bijlage 140.3

NALATIGHEID IN AFDRACHTEN

	1995	1996	1997	Totaal	1998	1999	2000	Totaal
P.S. van het Noorden								
Midwolda	2	1	3	6		2		2
Siegerswoude			9	9				0
Veenwouden					1	10	10	21
Doornspijk	1			1				0
Genemuiden		1		1				0
Hattum		1	9	10				0
	<u>3</u>	<u>3</u>	<u>21</u>	<u>27</u>	<u>1</u>	<u>12</u>	<u>10</u>	<u>23</u>
P.S. van het Oosten								
Driebergen	1	1	1	3	1	1		2
Meerkerk	2	1	1	4	1	1	1	3
Vianen	2	2	2	6	3	3	3	9
	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>4</u>	<u>13</u>	<u>5</u>	<u>5</u>	<u>4</u>	<u>14</u>
P.S. van het Westen								
Alphen a/d Rijn	6	6	5	17	5	5	6	16
's-Gravenhage-Scheveningen	4	4	4	12	4	5	4	13
Katwijk aan Zee	4	4	2	10	2	3	3	8
Nieuwkoop	3	2	2	7	2	2	2	6
Rijnsaterwoude	5	6		11	4	2		6
	<u>22</u>	<u>22</u>	<u>13</u>	<u>57</u>	<u>17</u>	<u>17</u>	<u>15</u>	<u>49</u>
P.S. van het Zuiden								
Dordrecht-Centrum	3	2	2	7	1	1	1	3
Werkendam	1	1	1	3		1	1	2
Zaamslag	1	1	1	3	1	1	1	3
Barendrecht	4	2	2	8	2	2	3	7
Middelhamis	3	3	1	7	1	1	1	3
Nieuwpoort	2			2				0
Rotterdam-Kralingen	4	4	4	12	3	2	1	6
	<u>18</u>	<u>13</u>	<u>11</u>	<u>42</u>	<u>8</u>	<u>8</u>	<u>8</u>	<u>24</u>
TOTAAL:	<u>48</u>	<u>42</u>	<u>49</u>	<u>139</u>	<u>31</u>	<u>42</u>	<u>37</u>	<u>110</u>

Bijlage 140.4

Beoordeling begrotingen en advies minimum bijdragen

THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT

x € 1.000	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Comité vrouwenactie	68	68	68
Subsidie en retributies	618	622	625
Overige inkomsten	10	10	10
	696	700	703
Interest (saldo)	52	45	37
	748	745	740
LASTEN			
Personeelslasten	731	773	797
Huisvestingskosten (excl. Afschrijvingen)	93	94	95
Bibliotheek	125	131	135
Overige kosten	225	211	216
	1174	1209	1243
Te dekken	426	464	503
Per lid/dooplid	5,72	6,23	6,75
Gevraagde minimum bijdrage	2,00	2,00	2,00
Advies minimum bijdrage	1,75	1,75	1,75
Huidige bijdrage (Euro)	1,50		

Toelichting

Deputaten hebben naar onze mening een redelijke begroting ingediend waarin echter wel nieuw beleid is verwerkt dat door de synode nog moet worden goedgekeurd, zoals het aanstellen van een zesde hoogleraar. Daarnaast wordt gesproken over het vragen om verhoging van de subsidie van de overheid van 48% tot 80%. Indien dit laatste wordt gerealiseerd wordt het vereiste eigen vermogen lager, doordat van de norm daarvoor van 2 maal de jaarlijkse kosten, de ontvangen collegegelden en de subsidie van het ministerie van O. C. en W. kan worden afgetrokken.

Indien het eerste (nieuw beleid) wel en het tweede (verhogen subsidie) niet zou worden gerealiseerd, wordt de aan de kerken te vragen bijdrage van Euro 6 per lid/dooplid onaanvaardbaar hoog. Omdat de overige inkomsten iets te bescheiden zijn begroot en door afrondingen menen wij te kunnen volstaan met het adviseren van een omslag van Euro 1,75 in plaats van de gevraagde Euro 2.

STUDIEFONDS

x € 1.000	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Aflossingen	2	6	6
LASTEN			
Kosten kerkelijk bureau	5	5	6
Bijdragen, leningen, etc.	68	57	54
Overige kosten	1	1	1
	74	63	60
Te dekken	71	57	54

Per lid/dooplid	0,96	0,77	0,72
Gevraagde minimum bijdrage	0,91	0,91	0,91
Advies minimum bijdrage	0,90	0,90	0,90
Huidige bijdrage (Euro)	1,13		

Toelichting

Ook deputaten studiefonds hebben een ons inziens redelijke begroting ingediend, waarmee de komende periode weer wat eigen vermogen kan worden opgebouwd. Dit is nodig vanwege de fluctuaties in het aantal studenten dat een bijdrage ontvangt.

EMERITIKAS

x € 1.000	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Interest	563	581	599
	563	581	599
LASTEN			
Emerita-uitkeringen	1189	1250	1338
Overige kosten	16	16	17
	1205	1266	1355
Te dekken	642	685	756
Per lid/dooplid	8,62	9,19	10,15
Gevraagde minimum bijdrage	15,75	15,75	15,75
Advies minimum bijdrage	15,00	15,00	15,00
Huidige bijdrage (Euro)	12,03		

Toelichting

Deputaten berekenen overeenkomstig artikel 20 van hun instructie een bijdrage per lid/dooplid van Euro 14. Volgens berekenen zij ook de bijdrage die nodig is om de verwachte uitkeringen te dekken, een regel die in 1998 uit hun instructie is verdwenen. Deze komt uit op Euro 15,75 en dit is ook de omslag die zij vragen. Wij stellen een omslag voor van Euro 15, mede met het oog op de nog onbekende uitkomst van de studie die is gedaan naar het mogelijk onderbrengen van de emerita-uitkeringen bij een pensioenverzekeraar, anders zou met een bijdrage van Euro 14 kunnen worden volstaan.

VARENDEN

x € 1.000	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Vrijwillige bijdragen varenden	4	4	4
Interest	2	2	2
	7	7	7
LASTEN			
Personeelslasten	50	51	53
Emeritikas	6	7	7
Kosten kerkelijk bureau	6	7	7
Kosten Kompas	1	1	2
Overige kosten	5	5	5
	69	71	73
Te dekken	62	65	67

Per lid/dooplid	0,84	0,87	0,90
Gevraagde minimum bijdrage	0,88	0,88	0,88
Advies minimum bijdrage	0,90	0,90	0,90
Huidige bijdrage (Euro)	0,73		

Toelichting

Het eigen vermogen voldoet aan de norm en de begroting is redelijk.

KERKIEUGD EN ONDERWIJS

x € 1.000

	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Interest	1	1	1
	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>
LASTEN			
Kosten kerkelijk bureau	5	6	6
Subsidies	102	104	107
Overige kosten	7	7	7
	<u>114</u>	<u>117</u>	<u>120</u>
Te dekken	<u>113</u>	<u>116</u>	<u>119</u>
Per lid/dooplid	1,52	1,56	1,60
Gevraagde minimum bijdrage	1,59	1,59	1,59
Advies minimum bijdrage	1,60	1,60	1,60
Huidige bijdrage (Euro)	1,41		

Toelichting

Het eigen vermogen van deze kas is te laag. Uitsluitend een strikte begrotingsdiscipline zal leiden tot versterking van het eigen vermogen, temeer daar de ingediende begroting aan de krappe kant ligt en niet voorziet in toevoegingen aan het eigen vermogen. Het deputaatschap zal een onderzoek doen naar de toedeling van de subsidies op basis van objectieve criteria. Wij achten dit nuttig en noodzakelijk, bovendien dienen de subsidies naar ons oordeel gemaximeerd te worden.

GEZONDHEIDSZORG

x € 1.000

	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Bijdragen SCW-kerken	9	9	9
Interest	3	3	3
	<u>12</u>	<u>12</u>	<u>12</u>
LASTEN			
Personeelslasten	59	61	64
Emeritkas	7	7	7
Kosten kerkelijk bureau	6	7	7
Subsidies	2	2	2
Overige kosten	19	20	20
	<u>93</u>	<u>97</u>	<u>100</u>
Te dekken	<u>82</u>	<u>85</u>	<u>88</u>

Per lid/dooplid	1,08	1,14	1,19
Gevraagde minimum bijdrage	1,25	1,25	1,25
Advies minimum bijdrage	1,25	1,25	1,25
Huidige bijdrage (Euro)	1,00		

Toelichting

De verhoging van de bijdragen kerken zal uitsluitend met een strikte begrotingsdiscipline leiden tot de gewenste versterking van het Eigen Vermogen.

ALGEMENE DIACONALE EN MAATSCHAPPELIJKE AANGELEGENEHEDEN (ADMA)

x € 1.000

	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Bijdragen Commissie Integratie	4	4	4
Bijdrage De Meerpaal	171	171	171
Bijdrage kerken SGJ (Euro 1,59 per lid)	118	118	118
	<u>299</u>	<u>299</u>	<u>299</u>
Interest	5	2	1
	<u>294</u>	<u>292</u>	<u>290</u>
LASTEN			
Personeelslasten	194	200	208
Kosten kerkelijk bureau	57	59	61
Voorlichting en publicaties	14	14	15
Bijdrage SGJ	289	289	289
Bijdrage De Poort	14	14	14
Overige kosten	33	33	34
Solidariteitsbijdrage Deputaten Hulpverlening	-11	-11	-11
	<u>589</u>	<u>597</u>	<u>610</u>
Te dekken	<u>295</u>	<u>306</u>	<u>319</u>
Per lid/dooplid	3,06	4,10	4,28
Gevraagde minimum bijdrage (ADMA)	4,06	4,06	4,06
Advies minimum bijdrage (ADMA)	3,00	3,00	3,00
Advies minimum bijdrage (SGJ)	1,60	1,60	1,60
Advies minimum bijdrage (totaal)	4,60	4,60	4,60
Huidige bijdrage (Euro): ADMA	2,50		
SGJ	1,59		
Totaal	4,09		

Toelichting

- De lasten, exclusief de bijdrage aan de SGJ, laten bij deze kas een opmerkelijke stijging zien, waarvan de oorzaak ons niet duidelijk is.
- Gedurende deze begrotingsperiode wordt jaarlijks Euro 171.000 van de stichting 'de Meerpaal' verwacht als bijdrage voor de SGJ. Wij vragen ons af of de Meerpaal kapitaalcrachtig genoeg is voor het blijvend doen van jaarlijkse uitgaven van deze omvang.
- Vooralnog zijn wij van mening dat een bijdrage per lid/dooplid van Euro 2,50 in de vorige periode, verhoogd met 20% tot Euro 3 voor deze periode voldoende zou moeten zijn voor een ongewijzigd takenpakket. Indien dat pakket wordt uitgebreid zal dit uiteraard terug te vinden moeten zijn in de bijdragen van de kerken.
- In de gevraagde omslag van Euro 4,06 zit geen ruimte voor aanvulling van het eigen vermogen tot de norm.

ONDERLINGE BIJSTAND EN ADVIES

x € 1.000

	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Interest	45	45	45
	45	45	45
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	8	8	8
Bijdragen kerkbouw	95	96	73
Bijdragen predikantskosten	204	204	204
Draagkrachtuitkeringen	12	12	11
Overige kosten	13	14	15
	332	324	311
Te dekken	287	279	266
Per lid/dooplid	3,85	3,74	3,57
Gevraagde minimum bijdrage	2,80	2,80	2,80
Advies minimum bijdrage	2,00	2,00	2,00
Huidige bijdrage (Euro)	4,54		

Toelichting

Een eigen vermogen voor deze kas van Euro 650.000,- is naar het oordeel van deputaten FZ voldoende om deze kas de nodige weerstand te geven.

Doordat de uitgaven in de afgelopen vier jaren aanmerkelijk lager waren dan begroot, kan voor de voorliggende begrotingsperiode volstaan worden met een aanmerkelijk lagere omslag. Hierbij is uiteraard geen rekening gehouden met evt. door de synode te nemen besluiten die zouden kunnen resulteren in hogere uitgaven voor deze kas.

In hun vraagstelling voor de minimumbijdrage gaan deputaten uit van een minder snelle afbouw van het hoog opgelopen eigen vermogen van deze kas.

EVANGELISATIE

x € 1.000

	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Bijdragen "Doorgeven"	7	7	7
Zendingsdagen, giften	9	9	9
	16	16	16
Interest	7	7	7
	23	23	23
LASTEN			
Personeelslasten	44	46	50
Huisvestingskosten (excl. afschrijvingen)	7	8	8
Kosten kerkelijk bureau	13	13	14
Voorlichting en publicaties	4	4	4
Subsidies	170	187	192
Overige kosten	12	12	12
	249	269	278
Te dekken	226	246	256

Per lid/dooplid	3,03	3,30	3,43
Gevraagde minimum bijdrage	3,40	3,40	3,40
Advies minimum bijdrage	3,00	3,00	3,00
Huidige bijdrage (Euro)	2,63		

Toelichting

Gezien het steeds toenemend aantal projecten, vaak voor relatief geringe bedragen, vragen wij ons af of, met name voor de kleinere projecten, hier niet een taak ligt voor de classes en de particuliere synodes. De betrokkenheid in de regio van de projecten zou hierdoor wellicht ook kunnen worden vergroot.

De geadviseerde bijdrage is exclusief nieuw beleid, hetgeen voornamelijk tot uitdrukking komt in de toename van de uit te keren subsidies. Indien de stijging van de subsidies wordt goedgekeurd dient ook de omslag te worden aangepast.

EVANGELIEVERKONDIGING ONDER ISRAËL

x € 1.000

	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Giften en legaten	2	2	2
Zendingsdagen	7	7	7
	9	9	9
Interest	5	5	5
	14	14	14
LASTEN			
Personeelslasten	90	77	78
Exploitatie Vrede over Israël 15	17	19	
Kosten kerkelijk bureau	12	12	13
Subsidies	5	5	5
Overige kosten	39	22	42
	160	133	158
Te dekken	147	120	144
Per lid/dooplid	1,97	1,61	1,94
Gevraagde minimum bijdrage	1,76	1,76	1,76
Advies minimum bijdrage	1,50	1,50	1,50
Huidige bijdrage (Euro)	0,77		

Toelichting

De kosten van de uitgave "Vrede over Israël" overtreffen reeds geruime tijd de ontvangen bijdragen. Ook voor deze begrotingsperiode worden oplopende tekorten voorzien. De productie- en verzendkosten belopen naar verwachting in 2002 ruim Euro 72.000,- oplopend tot Euro 77.000,- in 2004. De ontvangen bijdragen zullen volgens de begroting niet stijgen. Het tekort in deze begrotingsperiode bedraagt Euro 52.000 (f 114.400).

Wij zijn van mening dat hiervoor een oplossing gezocht dient te worden, bijv. door samen te werken met de deputaatschappen die het blad "Doorgeven" uitgeven. In de geadviseerde omslag is hier reeds rekening mee gehouden.

BUITENLANDSE ZENDING

x € 1.000

	Begroting		
	2002	2003	2004
BATEN			
Legaten en erfstellingen	46	46	46
	46	46	46
Opbrengst beleggingen	185	185	185
	231	231	231
LASTEN			
Indonesië	59	57	55
Venda	153	153	153
Kwandoebele	208	221	239
Mukhanyo Theological College	86	93	88
Mukhanyo Bijbelschool	52	54	56
Botswana	217	183	190
Bangui	57	64	60
Mozambique	95	100	148
Brazilië	28	30	32
Siberië	23	23	0
Bijz. zendingsarbeiders	9	9	9
IFES-Nederland	48	49	51
	1034	1037	1081
Kosten Nederland:			
Traktamenten	79	81	84
Kerkelijk Bureau	181	189	196
Huisvesting	5	5	5
Algemene kosten			
	82	85	86
	347	350	371
Totaal lasten	1381	1396	1451
Te dekken	1150	1166	1221
Af: Onttrekking aan eigen vermogen	91	91	91
Blijft	1060	1075	1130
Per lid/dooplid	14,22	14,43	15,17
Gevraagde minimum bijdrage totaal	14,10	14,10	14,10
Advies minimum bijdrage	11,00	11,00	11,00
gesplitst in:			
Extra	2,50		
	8,50		
Huidige bijdrage (Euro)	2,27		
Huidige bijdrage extra (Euro)	6,81		
Bijdrage totaal	9,08		

Toelichting

- Deputaten begroten de inkomsten uit erfstellingen en legaten op Euro 46.000 per jaar. In de afgelopen 3 jaar werd gemiddeld Euro 192.000 per jaar ontvangen, en ook de 3 jaar daarvoor was dit gemiddeld veel hoger, namelijk Euro 129.000.

- De door deputaten begrote uitgaven liggen in de lijn van de oorspronkelijke begrotingen voor de jaren 1999-2001, waarvan enkele posten (nieuw beleid) niet zijn gerealiseerd vanwege de lager vastgestelde omslag dan was gevraagd. De inkomsten in de reeds bekende jaren 1999-2000 lagen bijna in dezelfde lijn, echter een deel van die inkomsten kreeg een andere bestemming via het label 'bestemmingsgift', waardoor voor het realiseren van de oorspronkelijke begroting minder geld beschikbaar kwam.
- Indien de bestemmingsgiften worden gelabeld voor posten die in de begroting zijn opgenomen is er geen reden te veronderstellen dat de voor het uitvoeren van de voorliggende begroting benodigde middelen niet zullen binnenkomen, daar zoals opgemerkt de inkomsten wat zunig en de uitgaven zeker niet te laag lijken te zijn begroot. Daarnaast is er een eigen vermogen en een aantal voorzieningen waarmee eventuele tegenslagen kunnen worden opgevangen.
- In de begroting valt op dat de overheid in Nederland oploopt van 16,9% van de begrote uitgaven in 1999 (gerealiseerd 17,1%) tot 25,5% van de begrote uitgaven in 2004.
- Op grond van het vorenstaande is ons advies voor de omslag in de komende 3 jaar: het ruim indexeren en naar boven afronden van de huidige omslag. Euro 9,08 plus 20% is algerond Euro 11. Gelet op de bronnen waaruit de totale omslag binnenkomt lijkt het ons onjuist en onpraktisch om de omslag in één bedrag vast te stellen en adviseren deze te splitsen in Euro 2,50 en Euro 8,50.

HULPVERLENING IN BINNEN- EN BUITENLAND

x € 1.000

	Begroting		
	2002	2003	2004
Baten			
Giften algemeen en legaten	75	80	85
Giften voor eigen projecten	200	210	220
Giften voor "doorgeef"projecten	50	53	55
Giften voor noodhulp en rampen	PM	PM	PM
Batig saldo "Doorgeven"	6	6	6
	331	349	366
Interest	13	13	13
	344	361	379
Lasten			
Besteding eigen projecten	440	460	480
Besteding "doorgeef"projecten	50	53	55
Kosten kerkelijk bureau	27	28	30
Bijdrage Diaconaal Bureau	11	11	11
Voorlichting en publicaties	8	8	8
Overige kosten	27	28	30
	563	588	614
Te dekken	219	227	235
Per lid/dooplid	2,95	3,05	3,16
Gevraagde minimum bijdrage	3,00	3,00	3,00
Advies minimum bijdrage	1,00	1,00	1,00
Huidige bijdrage (Euro)	0,68		

Toelichting

Naar onze mening geeft de gang van zaken in de afgelopen periode steun aan de gedachte de omslag niet te verhogen overeenkomstig het voorstel van deputaten, maar gelijk te houden, evenwel geïndexeerd. In verband met de afronding in Euro's stellen wij Euro 1 per lid/dooplid voor. Ondanks het pleidooi van deputaten om de kosten van dit deputaatschap geheel uit de algemene middelen (Adma) te betalen, achten wij het het overwegen waard de bijdrage van dit deputaatschap aan Adma fors te verhogen vanwege de grote kostenstijgingen daar.

TOTAALOVERZICHT BEGROTINGEN

x € 1.000

	Baten				Lasten			Nadelig saldo			Bijdrage	
	2002	2003	2004	Gemiddeld per jaar	2002	2003	2004	Gemiddeld per jaar	Gemiddeld per jaar	Per lid	Gevraagd	Advies
Theologische Universiteit	748	745	740	744	1174	1209	1243	1209	464	6,23	2,00	1,75
Studiefonds	2	6	6	5	74	63	60	66	61	0,82	0,91	0,90
Emeriti	563	581	599	581	1205	1266	1355	1275	694	9,32	15,75	15,00
Vrienden	7	7	7	7	69	71	73	71	65	0,87	0,88	0,90
Kerkjeugd	1	1	1	1	114	117	120	117	116	1,56	1,59	1,60
Gezondheidszorg	12	12	12	12	93	97	100	97	85	1,14	1,25	1,25
ADMA (incl. SGJ)	294	292	290	292	589	597	610	598	307	4,12	5,65	4,60
Onderlinge Bijstand en Advies	45	45	45	45	332	324	311	322	277	3,72	2,80	2,00
Evangelisatie	23	23	23	23	249	269	278	265	243	3,26	3,40	3,00
Israël	14	14	14	14	160	133	158	150	137	1,84	1,76	1,50
Zending (incl. "extra")	231	231	231	231	1381	1396	1451	1409	1179	15,82*	14,10	11,00
Hulpverlening	344	361	379	361	563	588	614	588	227	3,05	3,00	1,00
	2284	2318	2347	2316	6003	6130	6373	6167	3855	51,75	53,09	44,50

In het nadelig saldo Zending is geen rekening gehouden met de in de begroting opgenomen onttrekking aan het eigen vermogen.

Totaaloverzicht bijdragen

	1999-2001		2002-2004				
	f	€	€	+/-	advies	+/-	
1 Theologische Universiteit	3,50	1,59	2,00	25,9%	1,75	0,16	10,2%
2 Studiefonds	2,50	1,13	0,91	-19,8%	0,90	-0,23	-20,7%
4 Emeriti	26,50	12,03	15,75	31,0%	15,00	2,97	24,7%
5 Vrienden	1,60	0,73	0,88	21,2%	0,90	0,17	24,0%
6 Kerkjeugd	3,10	1,41	1,59	13,0%	1,60	0,19	13,7%
7 Gezondheidszorg	2,20	1,00	1,25	25,2%	1,25	0,25	25,2%
8 ADMA	5,50	2,50	4,06	62,7%	3,00	0,50	20,2%
10 Onderlinge Bijstand en Advies	10,00	4,54	2,80	-38,3%	2,00	-2,54	-55,9%
12 Evangelisatie	5,80	2,63	3,40	29,2%	3,00	0,37	14,0%
13 Israël	1,70	0,77	1,76	128,1%	1,50	0,73	94,4%
14 Zending	5,00	2,27	3,53*	55,6%	2,50	0,23	10,2%
15 Hulpverlening	1,50	0,68	3,00	340,7%	1,00	0,32	46,9%
	68,90	31,28	40,93	30,9%	34,40	3,13	10,0%
Zending - extra	15,00	6,81	10,57*	55,3%	8,50	1,89	24,9%
SGJ	3,50	1,59	1,59	0,1%	1,60	0,01	0,7%
	87,40	39,68	53,09	33,9%	44,50	4,84	12,2%

* splitsing door dep. FZ

Rapport 13 van commissie 6 inzake deputaten financiële zaken

Uw commissie heeft grote waardering voor het werk van deputaten financiële zaken. De nauwgezetheid waarmee de werkzaamheden uitgevoerd zijn en de overzichtelijkheid van hun rapport mag als voorbeeld dienen voor andere deputaatschappen.

Contacten

Hoewel de synode van 1998 besloot (Acta 1998 artikel 244 besluit 2) "er bij alle deputaatschappen op aan te dringen hun begrotingen tijdig ter beschikking van de deputaten voor financiële zaken te stellen", blijkt uit het rapport van deputaten financiële zaken dat er nog steeds deputaatschappen zijn die de begrotingen veel te laat inleveren.

Teneinde te voorkomen dat dergelijke zaken in de toekomst zich zouden herhalen stelt uw commissie voor te besluiten dat ieder kashoudend deputaatschap, voor 1 april van het jaar waarin een synode wordt gehouden, de begroting bij deputaten financiële zaken indient. Mocht hieraan niet worden voldaan, dan stelt uw commissie voor de bijdrage aan het betreffende deputaatschap in ieder geval niet te verhogen.

Collecten voor kerkelijke kassen

Hoewel de afdrachten door de kerken aan de kassen van de diverse deputaatschappen steeds beter verlopen, waarvoor uw commissie dankbaar is, wil uw commissie er op wijzen dat er niettemin nog steeds kerken zijn die niet adragen aan bepaalde kassen. De synode besloot in 1998 (Acta artikel 244 besluit 7): "de kerken, die in de jaren 1995-1997 drie of meer malen de vastgestelde minimum bijdragen niet voldeden, indringend schriftelijk te vermanen". Uw commissie acht het noodzakelijk dit besluit opnieuw te nemen voor de jaren 1998-2000.

Bijzondere opdrachten

Deputaten financiële zaken hebben in de achterliggende periode verschillende bijzondere opdrachten uitgevoerd. Uit enkele van deze opdrachten zijn wijzigingsvoorstellen voor de kerkorde gekomen, die uw commissie ter besluitvorming aan de vergadering voorstelt. Inzake het onderzoek predikantsstraktementen heeft reeds besluitvorming plaatsgevonden naar aanleiding van ons commissierapport 5.

Personeelsbeleid deputaatschappen

Het ontstaan van een vacature is bij uitstek een moment waarop beleid kan worden omgebogen. Daarom acht uw commissie het raadzaam dat, vanaf het niveau beleidsmedewerker en predikant in bijzondere dienst, vóór de vervulling van een vacature eerst overleg plaatsvindt met deputaten Verlegenwoordiging van de kerken. Deze deputaten moeten in overleg met het betreffende deputaatschap komen tot een goedkeuring van het vervullen van de vacature, dan wel tot het opschorten van de vervulling totdat een komende synode een besluit terzake kan nemen. Uw commissie stelt voor te besluiten dat er geen benoemingen in deze functies kunnen plaatsvinden dan na goedkeuring door deputaten verlegenwoordiging van de kerken.

Algemeen financieel beleid

Om te voorkomen dat er tijdens de volgende synode weer veel discussies ontstaan over de bijdragen vanuit de kerken, acht uw commissie het noodzakelijk bindende voorstellen te doen inzake het totale financiële beleid, met name met betrekking tot toekomstige begrotingen. Om de deputaatschappen financieel tegen zichzelf te beschermen, stelt uw commissie voor de begrotingen voor de volgende synode niet meer te laten stijgen ten opzichte van de huidige begroting, dan met een inflatiecorrectie die deputaten financiële zaken eind 2003 aan de deputaatschappen kenbaar zal maken. Uw commissie acht het tevens noodzakelijk een dussdanige regeling ook in te stellen voor niet kashoudende deputaatschappen, zodat de kosten van de quaestor eveneens begrensd zullen stijgen. Bij de begroting van de quaestor zal uw commissie hieromtrent ook een voorstel doen.

Bijdragen komende periode

Uw commissie heeft bij de voorstellen voor de hoogte van de bijdragen aan de diverse kashoudende deputaatschappen de volgende argumenten mee laten wegen:

1. TUA

Uw commissie heeft uitvoerig overleg gehad met deputaten-financieel voor de TUA. Tijdens het gesprek bleek dat er geen helderheid gegeven kon worden over een eventuele verhoging van de subsidie van het ministerie van OC&W voor de jaren 2002-2004, hoewel deputaten in hun begroting uitgegaan waren van een subsidie van 80%. Uw commissie heeft aan deputaten gevraagd voor het einde van deze synode te komen met een aangepaste begroting, waarin een actuele inschatting van de te ontvangen subsidies voor de komende jaren zou worden verwerkt. Hieraan hebben deputaten voldaan. Deputaten schatten thans in dat er de komende jaren steeds meer subsidie van het ministerie van OC&W verkregen zal worden (inschatting: 2002: 48%; 2003: 65%; 2004:

75%). Uw commissie acht het dringend noodzakelijk dat de druk vanuit de TUA om te komen tot verhoging van de subsidie groter moet zijn.

Uw commissie is teleurgesteld dat deputaten niet hebben voldaan aan het verzoek van uw commissie – gedaan in de eerste synodeweek – een actuele actuariële berekening te verkrijgen van het emeriteringsfonds hoogleraren, temeer daar in die week een zesde hoogleraar werd benoemd en deputaten bovendien deze berekening hadden toegezegd.

2. Studiefonds

De synode van 1998 heeft besloten dat deputaten studiefonds een plan moesten uitwerken binnen de financiële grens van f 2 (€ 0,91) per (doop)lid per jaar. Hieraan hebben deputaten voldaan. Dit jaar is door deputaten studiefonds een legaat van $\pm$ f 200.000 ontvangen. Tengevolge hiervan kan de bijdrage vanuit de kerken voor de komende periode lager zijn dan € 0,91.

4. Emeritikas

Deputaten art. 13 K.O. vragen een verhoging, mede doordat de predikantsstraktementen gestegen zijn door enkele periodieken. Uw commissie acht het noodzakelijk de bijdrage belangrijk te verhogen, mede omdat de dekkinggraad van het fonds nog geen 100% is.

5. Varenden

Uw commissie neemt de gevraagde bijdrage nagenoeg over, daar de begroting van dit deputaatschap verantwoord is en het vermogen op peil is.

6. Kerkjeugd en onderwijs

Het vermogen van deze kas is te laag. Doordat deze kas een legaat van $\pm$ f 200.000 heeft ontvangen, kan het vermogen weer op peil worden gebracht. Aanvulling van het vermogen door middel van een hogere bijdrage is niet meer noodzakelijk, vandaar dat uw commissie voorstelt de gevraagde bijdrage nagenoeg te handhaven, omdat daarin geen ruimte voor verhoging van het vermogen was opgenomen. Uw commissie is het met deputaten financiële zaken eens dat dit deputaatschap onderzoek dient te doen naar de toedeling van subsidies en dat deze tevens gemaximeerd dienen te worden.

7. Gezondheidszorg

Het eigen vermogen van deze kas verdient de nodige aandacht. Door middel van de voorgestelde omslagverhoging en een strikte begrotingsdiscipline kan het vermogen versterkt worden. Uw commissie adviseert het vermogen op het juiste niveau te brengen.

8. ADMA

Tijdens de bespreking die uw commissie gehad heeft met deputaten ADMA is er uitvoerig gesproken over de kosten die deputaten ADMA maken voor deputaten HBB doch niet doorbelasten. Uw commissie is van mening dat het zuiverder is als zowel deputaten ADMA als deputaten HBB ieder haar eigen kosten draagt teneinde in staat te zijn deze ook te beïnvloeden. Uw commissie heeft aan deputaten ADMA gevraagd – in overleg met deputaten HBB – nog voor het einde van deze synode met een aangepaste, gesplitste begroting te komen. Hieraan hebben deputaten voldaan. Uw commissie acht het wenselijk de omslag te stellen op € 2,90, mede vanwege de vermogenspositie van dit deputaatschap.

Uw commissie heeft aan deputaten gevraagd meer duidelijkheid te geven over het vermogen van Stichting "De Meerpaal". Deputaten hebben daaraan voldaan door middel van de volgende passage: "Het eigen vermogen van de stichting bedraagt ultimo 2000 f 4.805.000 (ultimo 1999: f 4.781.000). Het eigen vermogen is vrijwel geheel beschikbaar in de vorm van liquide middelen. De jaarlijkse rente-inkomsten bedragen ca. f 220.000, net voldoende om de gap tussen de baten en lasten samenhangend met de verplichting aan de SGJ te kunnen dichten."

Uw commissie acht het wenselijk een uitgebreide – financiële – rapportage inzake De Meerpaal op te nemen in het verslag van deputaten aan de volgende synode.

10. Onderlinge Bijstand en Advies

Het eigen vermogen van deze kas is door de hoge bijdrage en de veel lager dan gemaakte uitgaven in de afgelopen periode veel te hoog geworden. Er zijn tot op heden ter synode verschillende besluiten genomen die financiële gevolgen zullen hebben. Uw commissie acht het daarom redelijk de omslag ten opzichte van de huidige omslag te verlagen, maar minder dan door deputaten financiële zaken is voorgesteld.

12. Evangelisatie

Uw commissie acht het noodzakelijk dat dit deputaatschap een aantal lopende subsidies gaat afbouwen en stelt voor nieuwe subsidies te maximaleren en bij het toekennen daarvan een afbouwregeling overeen te komen. Hiertoe dient de instructie te worden gewijzigd, zodanig dat dit geen opende regeling meer is. Indien het huidige beleid voortgezet wordt, zullen de kosten voor evangelisatie steeds sneller toenemen. Ter synode is een besluit genomen (het in kaart brengen van evangelische stromingen) die enige verhoging van de omslag rechtvaardigt.

zij het minder dan deputaten vragen.

13. Israël

Deputaten lieten, tijdens het gesprek dat uw commissie met hen heeft gehad, weten dat het er niet naar uitziet snel een nieuwe "Israëlwerker" te kunnen aanstellen en indien een nieuwe werker kan worden benoemd, komen de kosten daarvan voor 50% ten laste van de GZB. Tevens vernam uw commissie dat de huidige oud-Israëlwerker, ds. C.J. van den Boogert, per april 2002 een nieuwe functie heeft aanvaard. Uw commissie is voorts van mening dat de uitgave "Vrede over Israël" een onaanvaardbaar negatief resultaat oplevert. Tijdens het overleg met deputaten kwam naar voren dat er onderzocht wordt meer samen te gaan werken met de uitgave "Doorgaven", zowel op redactioneel als op technisch gebied. Dit alles overziende acht uw commissie het verantwoord de gevraagde bijdrage voor dit deputaatschap aan het hiervoor vermelde aan te passen.

14. Zending

In de achterliggende periode is gebleken dat zending in staat is de inkomsten op peil te houden, zonder dat de omslag werd verhoogd. Uw commissie acht voortzetting van dit beleid gewenst, zodat de bijdrage vanuit de kerken door middel van een 'verplichte' omslag niet verhoogd behoeft te worden. Uw commissie vindt nochtans een positieve correctie ter compensatie van de inflatie niet meer dan redelijk.

15. Hulpverlening binnen- en buitenland

Tijdens het bespreken van het rapport van deputaten HBB is door de di. Afourtit, Van Dam en Jonkman het volgende voorstel ingediend:

"Bij het vaststellen van de omslag rekening te houden met een verdeling van 1/3 deel voor organisatiekosten en 2/3 deel voor aangegane verplichtingen, opdat giften, legaten en overige inkomsten geheel aan projecten en noodhulp besteed kunnen worden."

Zoals de synode in een eerdere zitting heeft besloten, worden legaten e.d. als gewone inkomsten gezien. Uw commissie wijst het voorstel van ds. Afourtit c.s. derhalve af.

Deputaten hebben tijdens het overleg bij monde van haar voorzitter ingestemd met de idee de werkelijke kosten die ADMA voor HBB maakt bij HBB in rekening te brengen en op deze manier ten laste van HBB te laten komen. Vanwege dit feit is het bovenvermelde voorstel overbodig geworden. Uw commissie adviseert derhalve het besluit niet te aanvaarden.

Een en ander betekent dat een deel van de inkomsten van HBB gebruikt zullen worden om de bureaunkosten te betalen. Dienengevolge zullen de lasten voor HBB toenemen met ca. € 85.000 per jaar. Uw commissie acht het redelijk dat, naast de omslag voor HBB, maximaal 5% van de inkomsten gebruikt kunnen worden ter dekking van de kosten van HBB.

Bijdragen

Rekening houdend met een verwacht besluit inzake "grote steden" geeft uw commissie hierbij het overzicht van de omslagen van de vorige periode, de door de deputaatschappen gevraagde bijdragen, het advies deputaten financiële zaken, de mededeling van uw commissie waarin begrepen de aanvullende vragen die ter synode zijn gebleken en zoals dit eerder ter synode is besproken en het definitieve voorstel van uw commissie:

Kas	Deputaatschap	1999-2001	1999-2001	Gevraagd	Deputaten Financiële Zaken	Mededeling Commissie 6	Definitief Commissie 6
1	TUA	f 3,50	€ 1,59	€ 2,00	€ 1,75	€ 4,50	€ 2,50
2	Studiefonds	f 2,50	€ 1,13	€ 0,91	€ 0,90	€ 0,91	€ 0,80
4	Emeritikas	f 26,50	€ 12,03	€ 15,75	€ 15,00	€ 16,25	€ 15,50
5	Vrienden	f 1,60	€ 0,73	€ 0,88	€ 0,90	€ 0,88	€ 0,85
6	KJO	f 3,10	€ 1,41	€ 1,59	€ 1,60	€ 1,59	€ 1,55
7	Gezondheidszorg	f 2,20	€ 1,00	€ 1,25	€ 1,25	€ 1,25	€ 1,20
8	ADMA	f 5,50	€ 2,50	€ 4,06	€ 3,00	€ 3,00	€ 2,90
10	OB&A	f 10,00	€ 4,54	€ 2,80	€ 2,00	€ 3,80	€ 3,00
12	Evangelisatie	f 5,80	€ 2,63	€ 3,40	€ 3,00	€ 3,40	€ 3,25
13	Israël	f 1,70	€ 0,77	€ 1,76	€ 1,50	€ 1,00	€ 1,00
14	Zending	f 5,00	€ 2,27	€ 3,53	€ 2,50	€ 3,53	€ 2,50
15	HBB	f 1,50	€ 0,68	€ 3,00	€ 1,00	€ 4,20	€ 1,00
	Grote Steden					€ 0,60	€ 0,60
	Subtotaal	f 68,90	€ 31,28	€ 40,93	€ 34,40	€ 44,91	€ 36,45
	Uit andere bronnen:						
	Zending Extra	f 15,00	€ 6,81	€ 10,57	€ 8,50	€ 10,57	€ 7,50
	HBB Extra						€ 1,00
	Subtotaal	f 15,00	€ 6,81	€ 10,57	€ 8,50	€ 10,57	€ 8,00
	SGJ	f 3,50	€ 1,59	€ 1,59	€ 1,60	€ 1,59	€ 1,60
	Totaal	f 87,40	€ 39,68	€ 53,09	€ 44,50	€ 57,07	€ 46,55

Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

- deputaten dank te zeggen voor hun vele werkzaamheden en hun handelingen goed te keuren;
- alle kashoudende deputaatschappen decharge te verlenen van hun financieel beheer over de periode 1998-2000;
- bij de kashoudende deputaatschappen er op aan te dringen dat de jaarmeningen voor het jaar 2003 en de begrotingen voor de periode 2004-2007 uiterlijk 1 april 2004 bij deputaten financiële zaken worden aangeboden;
- de kerken, die in de jaren 1998-2000 drie of meer malen de vastgestelde minimum bijdragen niet voldeden, indringend schriftelijk te vermanen;
- bijlage 59 (artikel 84) K.O. als volgt te wijzigen: De tekst tussen: "De formulering zij als volgt;" en "(respectievelijk: voor de Theologische Universiteit etc.)" vervangen door: "Aan de Christelijke Gereformeerde Kerk te ..... behorende tot het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, ten behoeve van deputaten voor..... of: Aan de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland ten behoeve van deputaten voor..... en door deze deputaten rechtsgeldig vertegenwoordigd";
- artikel 7 van bijlage 32 K.O. als volgt te wijzigen: Doorhalen de laatste volzin die luidt: "Zij geven richtlijnen ter zake van de arbeidsovereenkomsten met kerkelijke werkers en medewerkers van deputaatschappen";
- deputaten LKB op te dragen te zorgen voor een regelmatige actualisering van bijlage 38 K.O.;
- het curatorium, deputaten-financieel en de rector van de TUA op te dragen gezamenlijk al het mogelijke in het werk te stellen om in de jaren 2002, 2003 en 2004 een substantieel hogere subsidie te ontvangen dan aangegeven in het schrijven van deputaten-financieel TUA d.d. 15 november 2001 aan commissie 6 van de synode (respectievelijk: ongewijzigd 48%, 65% en 75% voor de betreffende jaren);
- deputaten kerkejuugd en onderwijs op te dragen het ontvangen legaat te bestemmen voor het op peil brengen van het vermogen, het voorgestelde onderzoek naar de toedeling van subsidies uit te voeren, deze zoveel mogelijk te beperken en daaraan in ieder geval een maximum te verbinden en de synode van 2004 hieromtrent met voorstellen te dienen;
- deputaten gezondheidszorg op te dragen de in de begroting opgenomen bedragen voor versterking van het vermogen uitsluitend voor dat doel aan te wenden;
- deputaten evangelisatie op te dragen het gestelde in hun instructie over subsidies aan kerken aan te passen zodanig dat subsidieregelingen worden gemaximeerd, in totaal, in tijd en per geval;
- deputaten hulpverlening binnen en buitenland zelf de bureaunkosten te laten betalen en naast de vaste bijdrage uit de kerken, maximaal 5% van de andere inkomsten daarvoor te gebruiken;
- a. indien er bij een deputaatschap een vacature ontstaat op het niveau van beleidsmedewerker of een predikant in bijzondere dienst, dient er overleg met en goedkeuring van deputaten vertegenwoordiging van de kerken te zijn voordat eventueel tot vervulling van die vacature wordt overgegaan. Deputaten vertegenwoordiging van de kerken dienen haar oordeel schriftelijk kenbaar te maken, indien dit oordeel negatief is, zal een eerstvolgende synode zich daarover dienen te beraden. b. deputaten vertegenwoordiging van de kerken en alle deputaatschappen die personeel vanaf genoemd niveau in dienst hebben van dit besluit op de hoogte te stellen;
- alle kashoudende deputaatschappen op te dragen de bijdrage die deze deputaten voorstellen aan de generale synode 2004 (voor de periode 2005-2007) vast te stellen met in achtneming van de volgende drie factoren:
  - de inflatiecorrectie welke door deputaten financiële zaken eind 2003 zal worden bekend gemaakt;
  - de hoogte van het vermogen conform de daartoe bepaalde regeling;
  - nieuw beleid kan uitsluitend worden overwogen in het kader van het verminderen of afbouwen van bestaand beleid;
 deputaten financiële zaken op te dragen eind 2003 aan alle kashoudende deputaatschappen de inflatiecorrectie mede te delen;
- de minimum bijdragen van de kerken aan de deputaatschappen voor 2002, 2003 en 2004 vast te stellen op de volgende bedragen per (doop)lid per jaar:

Kas	Deputaatschap	2002-2004	1999-2001
1	TUA	€ 2,50 was	€ 1,59
2	Studiefonds	€ 0,60 was	€ 1,13
4	Emeritikas	€ 15,50 was	€ 12,03
5	Vrienden	€ 0,85 was	€ 0,73
6	KJO	€ 1,55 was	€ 1,41
7	Gezondheidszorg	€ 1,20 was	€ 1,00
8	ADMA	€ 2,90 was	€ 2,50
10	OB&A	€ 3,00 was	€ 4,54
12	Evangelisatie	€ 3,25 was	€ 2,63
13	Israël	€ 1,00 was	€ 0,77
14	Zending	€ 2,50 was	€ 2,27
15	HBB	€ 1,00 was	€ 0,68
	Grote Steden	€ 0,60 was	-
	Subtotaal	€ 36,45 was	€ 31,28

Uit andere bronnen:		
Zending	€ 7,50 was	€ 6,81
HBB	€ 1,00 was	–
Subtotaal	€ 8,50	€ 6,81
SGJ	€ 1,60 was	€ 1,59
Totaal	€ 46,55	€ 38,68

16. de kashoudende deputaatschappen te informeren over de voor hen vastgestelde minimum bijdragen, hen op te dragen hun begrotingen voor de jaren 2002, 2003 en 2004 daarop af te stemmen en hen te machtigen tot het doen van geraamde uitgaven binnen de aldus gecorrigeerde begrotingen;
17. voor accountantskosten voor de jaren 2001, 2002 en 2003 een bedrag van € 59.400 (incl. BTW) te voteren;
18. de begroting van deputaten landelijk kerkelijk bureau goed te keuren;
19. opnieuw deputaten te benoemen.

A.J. van der Wekken, rapporteur

BILAGE 142
Art. 274

**Rapport van de quaestor van de generale synode
van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland**

Waarde broeders,

Ingevolge uw opdracht doe ik u hierbij het financieel verslag over de periode 01-01-1998 tot en met 31-12-2000 toekomen. In dit verslag zijn alle bedragen vermeld in gulden tenzij anders aangegeven.

Onderstaand geef ik u een beknopt vergelijkend overzicht van de begroting 1998-2000 en de werkelijke baten en lasten over 1998-2000 en 1995-1997.

Baten en Lasten	Begroting 1998-2000	Werkelijk 1998-2000	Werkelijk 1995-1997
Baten			
Bijdragen Particuliere synoden	901.000	901.280	894.984
Interest	10.000	8.414	13.786
Diversen	–	22.470	1.229
	911.000	932.164	899.999
Lasten			
Kosten Generale Synode	175.000	183.729	202.479
Bijdrage Landelijk Kerkelijk Bureau	525.000	507.095	426.000
Deputaten Eenheid Genef. Belijders	31.000	40.398	76.248
Deputaten Correspondentie Buitenland	31.000	48.921	–
Deputaten Geest. Verz. Militairen	30.000	31.494	33.191
Diverse Deputaatschappen	90.000	157.522	125.119
Accountantskosten	3.000	4.612	2.884
Acta	28.000	37.419	24.820
Algemene kosten	–	1.033	35
	913.000	1.012.223	890.776
Saldo	– 2.000	– 80.059	9.223

Door de Generale Synode zijn begrotingen goedgekeurd en vastgesteld over de perioden 1998-1998 en 1999-2001.

De verslagperiode betreft 1998 tot en met 2000. Aangezien er geen begroting voorhanden is over dezelfde periode als de verslagperiode, is de hierboven vermelde begroting 1998/2000 samengesteld aan de hand van de uitgaven 1995-1997.

Toelichting op de uitgaven

Kosten Generale Synode 1998

De kosten zijn ± f 8.000,- hoger dan is begroot. De reiskosten zijn vrijwel gelijk aan die van de Synode van 1995.

De productiekosten van de rapporten zijn ± f 15.000,- lager. Het is niet te achterhalen waarom deze kosten van de Synode 1995 zoveel hoger waren. Deze kosten waren namelijk eerder ook ongeveer f 22.000,-, zodat ze weer op het vroegere peil zijn.

Deputaten Eenheid Gereformeerde Belijders

De vergelijking tussen de uitgaven 1998-2000 en 1995-1997 is niet zonder meer te maken. In de periode 1995-1997 was er nog een ongedeeld Deputaatschap. De uitgaven in die periode ad f 76.248,- hadden dan ook betrekking op de totale kosten van wat nu twee Deputaatschappen zijn.

De kosten voor het ongedeeld Deputaatschap die nog in 1998 zijn gemaakt, te weten f 17.169,-, zijn apart vermeld in de kostenspecificatie. Zodoende ontstaat een zuiver beeld van de kosten van Deputaten Eenheid Gereformeerde Belijders sinds de start van dit Deputaatschap na haar benoeming op de Synode 1998.

Wel moet worden opgemerkt dat de uitgaven ad ± f 23.000,- betrekking hebben op twee jaren.

Naar verwachting zullen de kosten over drie jaren ongeveer gelijk zijn aan de begroting die f 31.000,- bedroeg.

Deputaten Correspondentie Buitenland

In de uitgaven ad f 48.921,- is een bedrag begrepen van f 34.285,- wegens contributie I.C.R.C. over drie jaren. Deze uitgaven zijn niet begroot, omdat ze niet bekend waren. In de jaren 1992-1994 en 1995-1997 was er namelijk geen contributie betaald.

Tengevolge hiervan is er per saldo een overschrijding van de begroting van ± f 18.000,-.

Deputaten Geestelijke Verzorging Militairen

De totale uitgaven zijn anders verdeeld dan in de periode 1995-1997.

De begroting is slechts licht overschreden.

Diverse Deputaatschappen

De totale uitgaven bedroegen ± f 157.000,-. De begroting bedroeg f 90.000,-. Een afwijking van f 67.000,-. In de periode van 1998-2000 zijn de volgende eenmalige kosten aan te wijzen (in gulden):

Deputaten Financiële Zaken (wegens consolideren van de financiële gegevens van de kashoudende deputaatschappen door het L.K.B.)	8.000
Deputaten Hoge Overheid en CIO (wegens extra bijdrage i.v.m. protest tegen 24-uurs economie)	10.000
Deputaten Vrouw en Ambt (drukkosten rapport)	9.000
Commissie Landelijk Bureau (extra vergader- en reiskosten)	5.000
Commissie Begeleiding Predikanten uit Ambt (nieuw en niet begroot)	2.000
Deputaten Grote Steden Problematiek (nieuw en niet begroot)	9.000
Kleine Commissies (nieuw en niet begroot)	5.000
Totaal	48.000

De begroting ad f 90.000,- is in 1998 ontstaan door de werkelijke kosten over 1995-1997 ad f 125.000,- te verlagen met de kosten van eenmalige commissies in die periode. Deze commissies hebben echter in de periode 1998-2000 ook nog onkosten gemaakt, zodat de begroting op dat punt te laag was.

Acta

De kosten bedroegen $\pm$ f 37.000,-. Dit is $\pm$ f 12.000,- meer dan in de periode 1995-1997.

Totaal verschil tussen begroting en werkelijkheid

Er was een tekort begroot van	f 2.000,-
De uitkomst is een tekort van	f 80.000,-
Vershil	<u>f 78.000,-</u>

In grote lijnen is dit verschil als volgt te herleiden (in gulden):

Eenmalige kosten diverse deputaatschappen (zie hiervoor)	48.000
Niet begrote contributie I.C.R.C.	34.000
Hogere kosten Acta	12.000
	94.000
Niet begrote giften	22.000
	<u>72.000</u>

De overige verschillen tussen begroting en werkelijkheid zijn te vinden in de cijfers vermeld onder Baten en Lasten.

Vermogen	1998-2000	1995-1997
Vermogen per 1 januari	190.212	180.989
Afname / toename	- 80.059	9.223
Vermogen per 31 december	<u>110.153</u>	<u>190.212</u>

BALANS

Balans per 31 december	1998-2000	1995-1997
Activa		
Vlottende activa	15.918	48.304
Vorderingen en overlopende activa	112.759	161.408
Liquide middelen		
Totaal activa	<u>128.677</u>	<u>209.712</u>
Passiva		
Eigen Vermogen	110.153	190.212
Schulden	18.524	19.500
Schulden op korte termijn		
Totaal passiva	<u>128.677</u>	<u>209.712</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Baten	1998-2000	1995-1997
Bijdragen Particuliere synoden	901.280	884.984
Interest	8.414	13.786
Diversen	22.470	1.229
	<u>932.164</u>	<u>899.999</u>
Lasten		
Kosten Generale Synode	183.729	202.479
Bijdrage Landelijk Kerkelijk Bureau	507.095	420.000
Deputaten Eenheid Geref. Belijders*	40.398	76.248
Deputaten Correspondentie Buitenland	48.921	-
Deputaten Geest. Verz. Militairen	31.494	33.191
Diverse Deputaatschappen	157.522	125.119
Accountantskosten	4.612	2.884
Acta	37.419	24.820
Algemene kosten	1.033	35
	<u>1.012.223</u>	<u>890.776</u>
Resultaat	<u>- 80.059</u>	<u>9.223</u>

* Dit bedrag heeft voor de periode 1995-1997 betrekking op Eenheden Buitenland, omdat dit één deputaatschap was.

WAARDERINGS- EN RESULTAATBEPALINGSGRONDSLAGEN

Waarderingsgrondslagen

Activa en passiva
Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld.
Vorderingen
Waardering geschiedt onder aftrek van een eventuele voorziening voor oninbaarheid.
Eigen Vermogen
Het eigen vermogen is het saldo van bezittingen en schulden.

Resultaatsbepalingsgrondslag

Exploitatieresultaat
Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengsten en alle aan de verslagperiode toe te rekenen kosten.

TOELICHTING OP DE BALANS

Vlottende activa	1998-2000	1995-1997
Vorderingen en overlopende activa		
Bijdrage PS van het Oosten	-	33.000
Landelijk Kerkelijk Bureau, te ontvangen	2.830	280
Rente Rabobank Rek.-courant	26	24
Landelijk Kerkelijk Bureau, vooruitbetaald	-	14.000
Deputaten Kerkjeugd en Onderwijs	6.408	-
RC Grote Steden	2.854	-
Overige	3.800	1.000
	<u>15.918</u>	<u>48.304</u>

<i>Liquide middelen</i>		
Rabobank Rendementrekening	42.734	154.471
Rabobank Rek.-courant	89.207	1.359
Postbank	818	5.578
	<hr/>	<hr/>
	112.759	161.408
<i>Eigen Vermogen</i>		
Vermogen per 1 januari	190.212	180.989
Afname / toename	- 80.059	9.223
	<hr/>	<hr/>
Vermogen per 31 december	110.153	190.212
Schulden		
<i>Schulden op korte termijn</i>		
<i>Landelijk Kerkelijk Bureau</i>		
Eenheid Gereformeerde Belijders	438	629
Geestelijke Verzorging Militairen	892	555
Financiële Zaken	2.612	100
Kerkelijke Archieven	1.521	76
Kerkelijke Archieven huur doc.centrum	-	4.741
Kerk en Onderwijs	-	1.317
Vragen rondom Vrouw en Ambt	-	397
Revisie Kerkorde	-	129
Commissie Landelijk Bureau	-	881
Administratiekosten	750	-
Correspondentie Buitenlandse Kerken	274	-
Overig	-	18
	<hr/>	<hr/>
Totaal	6.487	8.840
	<hr/>	<hr/>
	1998-2000	1995-1997
<i>Deputaatschappen</i>		
Eenheid Gereformeerde Belijders	2.646	1.572
Geestelijke Verzorging Militairen	1.146	816
Hoge overheid en CJO	-	2.710
Kerk en Onderwijs	-	581
Commissie bijstand classis	-	1.756
Vragen rondom Vrouw en Ambt	245	421
Revisie Kerkorde	876	226
Commissie Landelijk Bureau -	278	-
Berijmde Schriftgedeelten	973	-
Correspondentie Buitenlandse Kerken	144	-
Misbruik Pastoraat/gezagsverhouding	626	-
Cie. Hoogewezen	450	-
Vertegenwoordiging van de Kerken	131	-
	<hr/>	<hr/>
Totaal	7.237	8.360
<i>Diversen</i>		
Accountantskosten	2.500	2.300
Kosten scribaat	1.000	-
Te verrekenen P.S. van het Westen	1.300	-
	<hr/>	<hr/>
	4.800	2.300
	<hr/>	<hr/>
Totaal Schulden op korte termijn	18.524	19.500

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

<i>Bijdragen Particuliere synoden</i>	1998-2000	1995-1997
P.S. van het Noorden	301.912	290.079
P.S. van het Oosten	272.572	267.699
P.S. van het Westen	136.740	139.737
P.S. van het Zuiden	190.056	187.469
	<hr/>	<hr/>
Totaal	901.280	864.984
<i>Interest</i>		
Rabobank, rendementrekening	7.505	13.236
Rabobank, rekening-courant	444	477
Postbank	35	73
	<hr/>	<hr/>
Totaal	8.414	13.786
<i>Diversen</i>		
Verkoop infoboekjes Chr. Gerel. Kerk	-	1.229
Giften	22.470	-
	<hr/>	<hr/>
	22.470	1.229
<i>Kosten Generale Synode</i>		
Installatie vergaderruimte	17.660	20.031
Reiskosten afgewaardigden	91.395	91.940
Verblijfkosten	199	1.173
Lunches en consumpties	42.243	41.906
Agenda's, rapporten, copieer- en typewerkzaamheden	22.845	37.028
Scribaat	2.923	5.339
Besluitenboekje	5.475	4.467
Attenties gastgezinnen	489	95
Diversen	500	500
	<hr/>	<hr/>
	183.729	202.479
<i>Bijdrage Landelijk Kerkelijk Bureau</i>		
Bijdrage Landelijk Kerkelijk Bureau	496.300	426.000
Kosten Landelijk Kerkelijk Bureau	10.795	-
	<hr/>	<hr/>
	507.095	426.000
<i>Deputaten Eenheid Gerel. Belijders</i>		
Vergaderingen en reiskosten	21.327	51.952
Afgewaardigden buitenland	-	18.449
Werkzaamheden Kerkelijk Bureau	1.902	5.047
Scribaat	-	800
Deputaten Eenheid s/m 1998	17.169	-
	<hr/>	<hr/>
	40.398	76.248
<i>Deputaten Correspondentie Buitenland</i>		
Vergaderingen en reiskosten	13.405	-
Scribaat	286	-
I.C.R.C.	34.285	-
Werkzaamheden Kerkelijk Bureau	945	-
	<hr/>	<hr/>
	48.921	-
<i>Deputaten Geestelijke Verzorging Militairen</i>		
Vergaderingen en reiskosten	15.239	30.191
Bijdragen buitenland	16.255	3.000
	<hr/>	<hr/>
	31.494	33.191

Diverse Deputaatschappen		
Kerk en Onderwijs	5.269	14.136
Financiële Zaken	25.991	11.342
Vertegenwoordiging der kerken	2.862	2.830
Hoge overheid en CIO	51.637	38.782
Kerkelijke Archieven	12.926	21.308
Vragen rondom Vrouw en Ambt	19.975	14.411
Berijnde Schriftgedeelten	2.900	678
Radikerkdiensten	-	80
Revisie Kerkorde	9.291	7.880
Commissie Bijstand Classis	833	8.060
Commissie Landelijk Bureau	9.187	5.599
Diversen	571	33
Commissie Begeleiding Pled. uit Ambt	2.483	-
Grote Steden Problematiek	9.027	-
Commissie Emeritaatsregeling	1.765	-
Commissie Misbruik Past./gezagverh.	1.034	-
Commissie Hoogveen	1.771	-
	<u>157.522</u>	<u>125.119</u>
Accountantskosten		
Controle deputaatschappen	115.150	107.343
Controle GS 1998-2000	2.500	-
Controle deputaatschappen 1998-2000 (1e vs.)	39.010	-
Doorberekende accountantskosten	- 152.048	- 104.459
	<u>4.612</u>	<u>2.884</u>
De definitieve doorberekening over 1998-2000 zal nog plaatsvinden		
Acta		
Drukkosten	40.846	27.115
Opbrengst verkoop	- 3.427	- 2.295
	<u>37.419</u>	<u>24.820</u>
Algemene kosten		
Kantoorbenodigdheden	53	-
Porti en telefoon	16	-
Reis- en vergaderkosten	361	-
Representatiekosten	272	-
Bank- en girokosten	314	-
Diversen	17	35
	<u>1.033</u>	<u>35</u>

Aanvulling op de jaarrekening 1998/2000 van de quaestor van de generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken.

Begroting generale synode Christelijke Gereformeerde Kerken 2002-2004

BATEN	Begroting	Begroting	Uitkomsten	Uitkomsten
	2002-2004	2002-2004	1998-2000	1995-1997
	in €	in f	in f	in f
1. Bijdragen Particuliere Synoden	490.640	1.081.000	901.280	884.984
2. Rente beleggingen	4.540	10.000	6.414	13.786
3. Giften	-	-	22.470	1.229
	<u>495.180</u>	<u>1.091.000</u>	<u>930.164</u>	<u>899.999</u>

LASTEN

4. Kosten Generale Synode	90.750	200.000	183.729	202.479
5. Dienstbureau	254.700	561.000	507.095	426.000
6. Eenheid Gereformeerde belijders	16.330	36.000	40.398	76.248
				(6+7)
7. Correspondentie buitenlandse kerken	27.220	60.000	48.921	-
8. Geestelijke verzorging militairen	-	-	31.494	33.191
9. Diverse deputaatschappen	68.960	152.000	157.522	125.119
10. Acta	15.880	35.000	37.419	24.820
11. Accountantskosten	1.810	4.000	4.612	2.884
12. Algemene kosten	450	1.000	1.033	35
	<u>476.100</u>	<u>1.049.000</u>	<u>1.012.223</u>	<u>890.776</u>
RESULTAAT	+ 19.080	+ 42.000	- 80.059	+ 9.223

Het begrote positieve resultaat is noodzakelijk om het vermogen te versterken, omdat dit in de vorige periode met f 80.000 is afgenomen tot a f 110.000.

Toelichting op de begroting

1. De bijdragen van de Particuliere Synoden zijn als volgt begroot.

Part.Synode	Jaar	Leden	Omslag	Bijdrage per jaar	€
Noorden	2002-2004	25.382	4,85	123.102	55.861
Oosten	idem	22.828	4,85	110.715	50.240
Westen	idem	10.539	4,85	51.114	23.194
Zuiden	idem	15.564	4,85	75.485	34.253
Totaal		<u>74.313</u>	<u>4,85</u>	<u>360.416</u>	<u>163.548</u>
Over 3 jaar, afgerond				<u>1.081.000</u>	<u>490.640</u>

Het aantal leden is gelijk gehouden aan het aantal per 1 januari 2001 volgens het Jaarboek 2001.

De bijdrage ad f 4,85 is omgerekend in euro's 2,20, per lid/dooplid per jaar.

De omslag bedroeg over de twee vorige perioden (zes jaar) f 4,-.

2. Rente beleggingen

In verband met een te verwachten hoger bedrag aan beleggingen, wordt de rente begroot op f 10.000,-.

3. Giften

Gezien de onzekerheid van te ontvangen giften, wordt geen bedrag begroot.

In de periode 1998-2000 werd een legaat ontvangen van f 17.800,-.

4. Kosten Generale Synode

De kosten van de Synode 2001 worden begroot op f 200.000,-. Het is te verwachten dat deze kosten, door een prijsstijging over 3 jaar, hoger zullen zijn dan de kosten van de Synode 1998.

De commissie van voorbereiding van de Generale Synode 2001 te Nunspeet heeft haar begroting op f 70.000,- gesteld. De vorige begroting (en de uitkomst) bedroeg f 57.000,-.

De reiskosten van de afgevaardigden zijn voor de Synode 1998, gehouden te Nunspeet, vrijwel gelijk aan die van de Synode 1995, gehouden te Zierikzee. Het centraal vergaderen heeft op dit punt geen financieel voordeel opgeleverd.

5. Dienstbureau (voorheen Landelijk Kerkelijk Bureau)

De bijdrage van de Generale Synode aan het Dienstbureau heeft betrekking op onderstaande begrote kosten.

	€ 2002	€ 2003	€ 2004 (synodejaar)
Personeelskosten (incl. Documentatiecentrum)	4.000	4.000	4.100
Huisvestingskosten (incl. Documentatiecentrum)	27.400	28.700	29.900
a) G.S./P.S./Classes, arbeid	24.500	25.500	25.400
Kopieerkosten	2.500	2.600	9.700
Portkosten	2.600	2.700	9.800
Afschrijvingen	11.500	11.500	12.500
b) Administratie G.S.	5.000	5.200	5.600
Totaal in euro's	77.500	80.200	97.000
Totaal in gulden	170.800	176.700	213.800

Ten aanzien van a. en b. merk ik het volgende op.

Gezien de hoogte van deze bedragen is met het Dienstbureau de afspraak gemaakt dat deze bedragen via nacalculatie van de gemaakte uren zullen worden getoetst. De begrote bedragen zijn de maximale vergoedingen. Indien de kosten lager uitkomen zal verrekening plaatsvinden.

6. Eenheid Gereformeerde belijders

De Synode 1998 heeft het Deputaatschap "Eenheid" gesplitst in twee Deputaatschappen, nl. "Eenheid gereformeerde belijders" en "Correspondentie buitenlandse kerken". Hierdoor is nog een bedrag van f 17.169,- wegens kosten van het ongesplitste Deputaatschap begrepen in de f 40.398,-. De overige kosten ad f 23.229,- hebben betrekking op twee jaren. De begroting betreft de uitgaven over 3 jaren.

7. Deputaten correspondentie buitenlandse kerken

In de uitgaven 1998-2000 is aan contributie voor de I.C.R.C. f 34.285,- begrepen. Dit bedrag was niet begroot, omdat er vóór 1998 geen lidmaatschap was. In de begroting 2002-2004 is hiervoor een bedrag van f 35.000,- opgenomen. De overige kosten betreffen begrote vergaderkosten en bezoeken aan buitenlandse kerken en Synoden.

8. Deputaten Geestelijke verzorging militairen

Op grond van hetgeen hierna onder "Nalatenschap" wordt vermeld, is geen bedrag wegens uitgaven voor dit Deputaatschap begroot.

9. Diverse deputaatschappen

Na ingewonnen informatie bij de te noemen deputaatschappen worden de volgende uitgaven begroot over 2002-2004.

	1998-2000	f	€
Deputaten			
- Financiële zaken	25.991	25.000	11.340
- Vertegenwoordiging der kerken	2.862	3.000	1.370
- Contact met de Overheid (en C.I.O.)	51.637	50.000	22.690
- Kerkelijke archieven	21.926	20.000	9.070
- Berijmde Schriftgedeelten	2.900	3.000	1.360
- Revisie van de kerkorde - kerkrecht	9.291	20.000	9.070
- Opgeheven Deputaatschappen	25.244	-	-
Commissies ingesteld door de Generale Synode 2001	26.671	31.000	14.060
	157.522	152.000	68.960

Mij bleek dat Deputaten Problematiek in de grote steden een voorstel aan U doen tot instelling van een permanent Deputaatschap. De kosten hiervoor hebben zij begroot op f 96.000 per jaar. Totaal over 3 jaar f 288.000. De kosten van dit voorstel zijn niet in de begroting 2002-2004 voor de G.S. opgenomen. Gezien het ledental van de kerken zou de omslag f 4,- (Euro 1,80), dit is per jaar ± f 1,33, hoger moeten worden.

10. Acta

De kosten worden iets lager begroot op f 35.000, gezien de tot nu toe ontvangen offertes. Aandacht zal worden besteed aan het aantal te drukken exemplaren, omdat er meestal een aanzienlijk aantal overgekocht blijft.

11. Accountantskosten

Geen toelichting

12. Algemene kosten

Geen toelichting.

Diverse onderwerpen

Huur kantoorruimte Dienstbureau e.a.

In het verleden betaalde de Generale Synode via een jaarlijks bedrag alle huisvestingskosten van het Dienstbureau. (Toen Kerkelijk Bureau).

Vanaf 1 oktober 1999 is er meer ruimte gehuurd, omdat Deputaten Zending en Adma meer ruimte wilde hebben en Evangelisatie voor het eerst kantoorruimte in gebruik heeft genomen op dezelfde locatie. Zo ook het Documentatiecentrum.

Deze uitbreiding bracht in 1999 aan meerkosten mee f 43.671,- en in 2000 f 61.177,-, totaal f 104.848,-. Over 2001 zal dit ± f 65.000,- zijn.

Omdat met Deputaten-gebruikers geen overeenstemming is bereikt over de door hen te betalen huur, (de kosten werden niet in hun begroting 1999, 2000 en 2001 opgenomen), zouden deze kosten volgens Deputaten L.K.B. voor rekening van de Generale Synode komen, het systeem was immers dat de G.S. de huisvestingskosten van het Dienstbureau betaalde. Voor deze extra kosten zijn bij de G.S. echter geen middelen beschikbaar.

Aangezien het niet de bedoeling van het besluit van de G.S. kan zijn geweest de kosten van Deputaten-gebruikers te dragen, ben ik van mening dat de gebruikers deze lasten zelf behoren te betalen.

Deputaten Landelijk Kerkelijk Bureau hebben genoemd bedrag ad f 104.848,- als vordering opgenomen en verwachtten dus betaling, door wie dan ook.

Voor genoemde kosten is door mij geen bedrag ten laste van de Generale Synode gereserveerd.

In verband met het bovenstaande hebben Deputaten Financiële Zaken het standpunt ingenomen dat de bedragen over 1999 en 2000, samen f 104.848,-, om praktische redenen ten laste van het vermogen van Deputaten Landelijk Kerkelijk Bureau moeten komen.

Naar ik vernam is inmiddels een besluit in deze zin genomen.

Vergoeding kosten afgevaardigden

Tot nu worden de per auto afgelegde kilometers vergoed tegen f 0,60 per kilometer. Dit ongeacht of een afgevaardigde dagelijks of wekelijks van zijn woning naar de vergaderplaats rijdt.

Eén over afgevaardigden stelde mij de vraag of hij, zelf zorgende en betalende voor een verblijfplaats in Nunspeet of directe omgeving, kilometers in rekening mocht brengen alsof hij dagelijks heen en terug rijdt. Dit heen en terug rijden deed hij bij de vorige Synode, maar dit is hem, noch het eerder verblijf in een gastgezin, niet goed bevallen.

Aangezien dit een nieuwe vergoedingsregeling betekent, heb ik afgesproken van u als Synode een uitspraak hierover te vragen.

De concrete vraag is dus of vergoeding van niet gereden kilometers mag worden gegeven ter bestrijding van gemaakte kosten van zelf verzorgd logies.

Commissie 6 heeft deze vraag inmiddels negatief beantwoord.

Nalatenschap

In 2000 is een nalatenschap ontstaan waarin een vijftal Deputaatschappen als erfgenaam zijn benoemd. Het betreft:

1. Theologische Universiteit ten behoeve van Studiefonds voor ± 200.000
2. Theologische Universiteit ten behoeve van Bibliotheek voor ± 200.000
3. Kerkjeugd en onderwijs voor ± 200.000
4. Buitenlandse Zending voor ± 200.000
5. Radio- en televisiediensten voor ± 200.000
6. Geestelijke verzorging militairen voor ± 200.000

De kashoudende Deputaatschappen (nr's. 1, 2, 3, 4) zullen het geld van de nalatenschap zelf incasseren.

Ten aanzien van de niet-kashoudende Deputaatschappen, te weten de nummers 5 en 6, merk ik het volgende op. De uitgaven voor de geestelijke verzorging van Militairen kwamen tot op heden ten laste van de Generale Synode. Vanaf 2001 kunnen deze uit de nalatenschap worden bestreden, zodat deze uitgaven voorlopig niet op de Generale Kas drukken.

Voor het Deputaatschap Radio- en televisiediensten zijn reeds geruime tijd (zeker in de mij bekende jaren 1998-2001) geen uitgaven door de Generale Synode gedaan.

De vraag is dan ook welke bestemming c.q. besteding dit geld moet hebben/krijgen. Hierover is een uitspraak gewinst.

Met de boedelnotaris heb ik afgesproken dat het aan genoemde Deputaatschappen toekomende bedrag ad samen $\pm$ f 400.000 aan de Kas Generale Synode zal worden uitbetaald. Het blijft dus in beheer bij de G.S., tot dat de bestemming vast staat. Omdat het Generale Deputaatschappen zonder eigen Kas betreft, lijkt mij dit een juiste gang van zaken. Het bedrag is inmiddels ontvangen.

Concluse

Indien deze begroting wordt aanvaard, zal de jaarlijkse omslag stijgen van f 4,- tot f 4,85 per lid/dooplid. In euro's is dit 2,20.

G. P. Groeneveld, quaestor

BILAGE 143
Art. 274

Rapport 9 van commissie 6 inzake het rapport van de quaestor van de generale synode over de jaren 1998-2000 en de begroting van de quaestor van de generale synode over de jaren 2002-2004

Met veel waardering heeft uw commissie kennis genomen van de rapporten van de quaestor van de generale synode. De quaestor, br. G.P. Groeneveld, heeft met grote inzet er zorg voor gedragen dat de overzichten van inkomsten en uitgaven over de jaren 1998-2000 nauwkeurig in beeld zijn gebracht. Dit ondanks het feit dat br. Groeneveld onverwacht deze taak heeft moeten overnemen.

Rapport over de jaren 1998-2000

Uw commissie merkt op dat er een aantal uitgaven gedaan zijn die niet in de begroting opgenomen waren. Enkele voorbeelden hiervan zijn: de contributie aan het I.C.F.C., onderzoek naar de problematiek in de grote steden, extra bijdrage in verband met het protest tegen de 24-uurs economie en commissie landelijk kerkelijk bureau (zie pagina 3 van het rapport voor andere punten). Dit komt met name doordat de synode van 1998 een aantal besluiten heeft genomen die niet meer meegenomen konden worden in de reeds opgestelde begroting van de quaestor voor de jaren 1999-2000. Om dit te voorkomen zal de quaestor in overleg met een lid van uw commissie voor het einde van deze synode een actuele begroting opstellen met daarin ook de posten die voortkomen uit besluiten van deze synode.

Opvallend is verder dat de accountantskosten over de periode 1998-2000 aanmerkelijk hoger lijken dan over de periode 1995-1997. Uit overleg met de quaestor bleek dat de facturering van de accountant gewijzigd is van één factuur over 3 jaren naar een factuur per jaar. In de periode 1998-2000 is er naast de 3-jaarlijkse factuur reeds één jaarlijkse factuur betaald.

Begroting over de jaren 2002-2004

Zoals vermeld zal er door de quaestor in de laatste synodeweek een actuele begroting ingediend worden. Van daar dat uw commissie in dit rapport slechts ingaat op de te nemen besluiten.

1. Huur kantoorruimte

In 1998 besloot de synode ten aanzien van deputaten landelijk kerkelijk bureau (Acta 1998, Artikel 217 sub 2): "deputaten mandaat te geven de kosten van huur van kantoorruimte met ingang van 2001 door te berekenen aan de deputaatschappen die van de gehuurde ruimte gebruik maken." Dit betekent dat de diverse deputaatschappen over 2001 alsnog belast zullen worden met in totaal ongeveer f 65.000 extra huur. In de Acta wordt niet gesproken over de jaren 1999 en 2000. Aangezien het gebruikelijk was dat de quaestor van de generale synode alle huurkosten voor zijn rekening nam, zou hij ook de extra huur over die jaren van f 104.848 moeten betalen. Gezien het hier meerkosten zijn en de generale synode hiervoor geen middelen ter beschikking heeft gesteld, is het voor de quaestor niet mogelijk dit bedrag te voldoen. De diverse betrokken deputaatschappen hadden de meerkosten ook niet in hun begroting opgenomen.

Uw commissie merkt op dat het genoemde bedrag ten laste van het vermogen van deputaten landelijk kerkelijk bureau is gebracht, conform een eerder genomen besluit van de huidige synode. Hoewel dit niet de meest elegante oplossing was – de diverse deputaatschappen dienen immers hun eigen kosten te dragen – was het wel de meest praktische oplossing. Uw commissie is van mening dat het vermogen van deputaten landelijk kerkelijk bureau in de komende jaren echter weer op het juiste niveau gebracht dient te worden.

2. Vergoeding kosten afgevaardigden

Naar aanleiding van een vraag van een van de afgevaardigden van de synode over het vergoeden van niet gereden kilometers ter compensatie van gemaakte verblijfskosten is uw commissie van mening dat er een heldere, eenduidige regeling dient te komen.

Uw commissie is van mening dat de kosten onverantwoord zijn gestegen en dat het huidige beleid voor het vergoeden van reiskosten niet kan worden voortgezet. Zeker is uw commissie van mening dat het uitbetalen van

niet gereden kilometers onbillijk is.

Uw commissie stelt voor om per afgevaardigde per plenaire synode week alleen de heenreis op dinsdagochtend en de terugreis op vrijdagmiddag te vergoeden. Iedereen heeft immers de mogelijkheid tot het verkrijgen van een logeersadres. Reiskosten voor commissievergaderingen, van secundus afgevaardigden en in verband met onderbreking van de plenaire vergadering voor bijzondere werkzaamheden in eigen gemeente, worden uiteraard wel vergoed.

3. Nalatenschap

De synode heeft in 1998 besloten (Acta 1998, artikel 29 sub 2) dat erfstellingen, legaten en giften zonder last tot de gewone inkomsten behoren. Dientengevolge komt het legaat voor de geestelijk verzorging militairen en het legaat voor de radio- en televisiediensten ten bate van de quaestor van de generale synode. Genoemde deputaatschappen zijn immers niet zelf kashoudend.

Uw commissie is van mening dat het legaat voor de geestelijk verzorging militairen gebruikt dient te worden om de kosten te voldoen welke het deputaatschap maakt. Aangezien deputaten voor de radio- en televisiediensten, voor zover bekend, geen uitgaven hebben gedaan, is uw commissie van mening dat dit legaat voorlopig gereserveerd dient te worden in de kas van de generale synode voor uitgaven van dit deputaatschap.

4. Uw commissie stelt voor het volgende te besluiten:

de quaestor dank te zeggen voor zijn uitgevoerde werkzaamheden en hem decharge te verlenen; met ingang van de komende synode de reiskosten van de afgevaardigden voor de heenreis aan het begin van de week en de terugreis aan het einde van de week te vergoeden. Reiskosten voor commissievergaderingen, van secundus afgevaardigden en in verband met onderbreking van de plenaire vergadering voor bijzondere werkzaamheden in de eigen gemeente, zullen wel vergoed worden; de legaten verkregen ten gunste van deputaten geestelijke verzorging militairen respectievelijk deputaten radio- en televisiediensten, komen in de kas van de generale synode als reservering voor door deze twee deputaatschappen te maken kosten.

A.J. van der Wekker, rapporteur

BILAGE 144
Art. 274

Rapport 9A van commissie 6 begroting van de quaestor van de generale synode over de jaren 2002-2004

Uw commissie heeft kennis genomen van de begroting van de quaestor voor de jaren 2002-2004 en deze met br. G.P. Groeneveld besproken. Zoals in rapport 13 van onze commissie inzake deputaten financiële zaken reeds door uw commissie is opgemerkt, acht uw commissie het noodzakelijk ook de stijging van de begrotingen van niet kashoudende deputaatschappen te limiteren. Doordat de quaestor enkele zaken dient te financieren die voortkomen uit door de synode aangevaard nieuw beleid, is het noodzakelijk de bijdragen van de particuliere synoden te verhogen van f 4 (€ 1,82) per lid per jaar naar € 2,20 per lid per jaar. Uw commissie stelt voor deze verhoging te aanvaarden.

Uw commissie stelt voor:

1. alle niet-kashoudende deputaatschappen op te dragen dat de begrotingen voor de periode 2005-2007 niet hoger zullen zijn dan de begroting voor de periode 2002-2004 vermeerderd met de inflatiecorrectie. Over de hoogte van deze correctie zullen deputaten financiële zaken eind 2003 mededeling doen;
2. de bijdragen vanuit de particuliere synoden vast te stellen op € 2,20 per (doop)lid per jaar;
3. de door quaestor voorgelegde begroting voor de jaren 2002-2004 vast te stellen en hem te machtigen tot het doen van uitgaven tot de geraamde bedragen. Hem opdracht te geven de quaestores van de particuliere synoden mee te delen dat de bijdrage voor de jaren 2002-2004 vastgesteld is op € 2,20 per (doop)lid per jaar en dat hun wordt verzocht deze bijdrage voor 1 juli van elk jaar over te maken.

A.J. van der Wekker, rapporteur

BILAGE 145
Art. 280

Rapport 13A van commissie 6 inzake deputaten financiële zaken

Voorstel 1 van ds. H. van den Heuvel

Voorstel 13 vervalt en wordt vervangen door; indien er bij een deputaatschap een vacature ontstaat op het niveau van beleidsmedewerker of een predikant in bijzondere dienst, dient de invulling van die vacature te geschieden binnen het kader van bestaand (financieel) beleid;

Uw commissie vindt de wijziging die ds. van den Heuvel voorstelt de intentie van het voorstel van uw commissie geen recht doen en stelt derhalve voor besluit 13 ongewijzigd te laten.

Voorstel 2 van ds. H. van den Heuvel:

Nieuw voorstel 8: het curatorium en deputaten-financieel te verzoeken zich in te spannen om in de jaren 2002, 2003 en 2004 subsidie te ontvangen.

Uw commissie is van mening dat deputaten-financieel van de TUA onvoldoende helder beeld hebben van de te verwachten subsidies. In hun deputaten rapport maken ze melding van mogelijk 100% subsidie, in het rapport van deputaten financiële zaken hebben ze 80% opgegeven, terwijl ze tijdens overleg met uw commissie en in de nieuwste begroting melding maken van weer andere – steeds lagere – percentages. Dit alles overziend is uw commissie van mening dat voorstel 8 niet gewijzigd dient te worden.

Voorstel van br. R. Procee en ds. D. Visser:

deputaten financiële zaken op te dragen ruim voor een vergadering van de GS met alle kashoudende deputaatschappen te overleggen om na te gaan wat voor de komende drie jaar financieel nodig en mogelijk is.

Uw commissie: deputaten financiële zaken versturen in de maand december voorafgaand aan een synodejaar altijd een brief aan alle kashoudende deputaatschappen met daarin – onder andere – het verzoek de begroting voor 1 april in te leveren. Indien aan dit verzoek voldaan wordt, stellen deputaten financiële zaken in dezelfde brief voor overleg te hebben met de deputaatschappen. In dat licht acht uw commissie het voorstel van br. Procee overbodig en stelt voor het niet te aanvaarden.

Voorstel 2 van ds. D. Visser:

- btz. 71: Laatste zin van kerkjeugd en onderwijs weg.
- Voorstel 3: laatste zin weg.
- Voorstel 9: achter komma weg.

Uw commissie stelt voor de laatste zin van de passage bij kerkjeugd en onderwijs te laten staan. Deputaten financiële zaken wijzen op dit feit en uw commissie acht het wenselijk dit over te nemen, zonder er een besluit aan te verbinden. Uw commissie stelt derhalve voor besluit 9 te wijzigen in:

Deputaten kerkjeugd en onderwijs op te dragen het ontvangen legaat te bestemmen voor het op peil brengen van het vermogen.

Uw commissie neemt, mede gehoord de beraadslagingen ter vergadering, het voorstel van ds. Visser over om de laatste zin van besluit 3 te laten vervallen. Besluit 3 wordt dan:

Bij de kashoudende deputaatschappen er op aan te dringen dat de jaarrekeningen voor het jaar 2003 en de begrotingen voor de periode 2004-2007 uiterlijk 1 april 2004 bij deputaten financiële zaken worden aangeboden.

Voorstel 3 van ds. D. Visser:

Nieuw voorstel 14c: nieuw beleid kan worden voorgesteld

- a. in het kader van het verminderen of afbouwen van bestaand beleid
- b. of als het belang ervan met goede argumenten kan worden aangetoond.

Uw commissie is van mening dat het voorstel van ds. Visser de intentie van het oorspronkelijke voorstel onvoldoende recht doet. Uw commissie stelt derhalve voor het woordje "uitsluitend" in 14c te laten vervallen:

14c. nieuw beleid kan worden overwogen in het kader van het verminderen of afbouwen van bestaand beleid.

Voorstel van ds. Hilbers:

De synode besluit:

"Het deputaatschap vertegenwoordiging van de kerken in overleg te laten treden met het LKB, teneinde op zo kort mogelijke termijn de kerken te dienen met een eigenijds folder, waarin inzichtelijk wordt gemaakt aan welke doelen de door de omslagen bijeengebrachte gelden worden besteed. Daarbij dient in het bijzonder aandacht te worden gegeven aan die kassen die doorgaans publiciteit in de schaduw blijven. Deze folder dient tot de volgende synode voor de kerken en kerkleden beschikbaar te zijn."

Uw commissie is met deputaten financiële zaken van mening dat het voorstel van ds. Hilbers buiten de competentie van deputaten financiële zaken ligt en dus ook buiten de competentie van uw commissie.

A.J. van der Wekken, rapporteur

Register

De cijfers tussen haakjes wijzen op de bladzijden van de bijlagen

A

Acta, van de generale synode 1998: art. 19.

Appel: zie bezwaarschriften

Archieven, kerkelijke –: art. 93; bijl. 38 (333), 39 (336).

B

Begrotingen: zie financiële zaken.

Benoemingen, lijst van –: art. 281.

Bezwaarschriften

– algemeen: art. 42; bijl. 11 (204).

– appellaties tegen besluit PS van het Westen m.b.t. samenwerking CGK en NGK Zoetermeer: art. 167; bijl. 88-93 (575-584), 94 (587).

– revisieverzoeken synodebesluit 1998 inzake 'Vrouw en ambt': art. 81, 111, 208; bijl. 25 (288), 26 (289), 27 (290), 28 (291), 29 (297), 116 (679).

– revisieverzoeken synodebesluit 1998 inzake samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerken: art. 110; bijlage 50-63 (362-366), 64 (368).

Bijstand en advies: zie onderlinge bijstand en advies.

C

Classis, overgang naar andere classes: art. 26.

Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte: zie eenheid.

Correspondentie, – met de buitenlandse kerken: zie kerken.

Curatorium: zie Theologische Universiteit.

D

Demografisch onderzoek: art. 39, 185, 188; bijl. 8 (202), 106 (623).

Diakenen, plaats van: art. 197, 201; bijl. 83 (513), 110 (644), 111 (646).

Diaconaal bureau: art. 195, 237; bijl. 83 (513), 132 (736).

Diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (ADMA): art. 160, 197, 201, 238; bijl. 83 (513), 84 (546), 110 (644), 111 (646).

Dovernpastoraat: zie gezondheidszorg.

E

Eenheid, van de gereformeerde belijders in Nederland (algemeen): art. 67, 68, 72, 142, 143, 144, 145, 148, 147, 151, 152, 166, 168, 173, 174; bijl. 21 (237), 22 (277), 49 (361), 76 (480), 77 (482), 79 (486), 80 (488), 95 (591), 96 (591), 97 (592), 98 (593).

– bezinning: art. 146, 166; bijl. 21 (237), 22 (277).

– Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG): art. 173; bijl. 96 (591), 97 (592).

– Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk: art. 67, 68, 72; bijl. 21 (237), 22 (277), 49 (361).

– Gereformeerde Gemeenten: art. 147; bijl. 21 (237), 22 (277).

– Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt): art. 151, 152; bijl. 21 (237), 79 (486), 80 (488).

– Nederlands Gereformeerde Kerken: art. 142, 143, 144, 145, 168; bijl. 21 (237), 76 (480), 77 (482), 95 (591).

– Samenwerkingsgemeenten, samenwerkende gemeenten: art. 143; bijl. 21 (237), 76 (480).

Emeritikas

– deputaten –: art. 235; bijl. 130 (727), 131 (735).

– studiecommissie emeritaatsregeling: art. 234; bijl. 128 (707), 129 (725), 130 (727).

Evangelieverkondiging onder Israël: zie Israël.

Evangelisatie: art. 86, 98, 165; bijl. 36 (311), 37 (330), 87 (572).

Evangelische stromingen, studiedeputaatschap handreiking –: art. 40, 51, 124; bijl. 9 (203), 10 (203), 72 (432).

F

Financiële zaken

– begrotingen van deputaatschappen: art. 280; bijl. 140 (757), 141 (790), 145 (805).

– financiële regeling langdurig zieke predikanten: art. 44, 105; bijl. 14 (207), 47 (360).

– minimum-bijdragen der kerken: art. 280; bijl. 140 (757), 141 (790), 145 (805).

– predikantsaktementen: art. 66.

– reiskostenvergoeding: art. 13.

– totaal financieel beleid: art. 33, 85; bijl. 3 (181), 35 (311).

G

Generale synode 1998

- acta: art. 19.
- rapport moderamen: art. 23; bijl. 1 (178).

Generale synode 2001

- adviseurschap: art. 11, 190.
- afgevaardigden: art. 3.
- acta: art. 190.
- art. 43 K.O.: art. 283.
- bidstond: blz. 5.
- commissies van onderzoek en rapport: art. 20.
- dankwoorden: art. 285.
- instemming met de belijdenis: art. 7.
- lastbrieven: art. 3.
- moderamen: zie moderamen.
- ontmoeting met 'Nunspeel': art. 284.
- opening: art. 1 en 2.
- poadviseurs: art. 5.
- presentie: art. 10, 30, 37, 41, 48, 54, 59, 71, 77, 83, 91, 102, 120, 127, 131, 142, 154, 159, 164, 172, 181, 193, 206, 211, 219, 229, 233, 244, 250, 255, 260, 265, 270.
- quaeator: zie quaeatorat.
- sluiting: art. 286.
- telegram H.M. de Koningin: art. 17, 31.
- toespraken:
  - preses: art. 6.
  - ds. G.D. Kamphuis: art. 67.
  - prof. dr. A. le R. du Plooy: art. 92.
  - dr. L. W. Bikkes: art. 121.
  - prof. W.J.D. McKay: art. 122.
  - dr. G.C. den Hertog: art. 128.
  - ds. A. Doda: art. 130.
  - ds. S. Muhak: art. 137.
  - ds. W. Smouter: art. 142.
  - ds. M.H. Sliggers: art. 151.
- vergaderijden: art. 16.
- verslaggeving 'De Wekker': art. 14.

Generale synode 2004

- roepende kerk van: art. 282.
- voorbereiding: art. 23, 103.

Gereformeerde Bond in de Nederlands Hervormde Kerk: zie eenheid.

Gereformeerde Gemeenten: zie eenheid.

Gereformeerde Kerken vrijgemaakt: zie eenheid.

Gezagsrelaties, misbruik pastorale en/of kerkelijke -: zie: misbruik van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties.

Gezondheidszorg, pastoraal in de -: art. 95, 99; bijl. 42 (340), 43 (347), 44 (348).

Grootstedelijke gebieden, kerken in de -: art. 230, 241, 266; bijl. 126 (690), 127 (704), 139 (753).

H

Huishoudelijke Regeling: art. 11, 190.

Hulpverlening, - in binnen- en buitenland: art. 161; bijl. 85 (547), 86 (570).

I

Instructies

- 8.01: financiële regeling langdurig zieke predikant: zie financiën, financiële regeling langdurig zieke predikant.
- 8.02: vertrouwenscommissie kerkenraden-predikanten: zie vertrouwenscommissie.
- 8.03: wijziging art. 69 K.O.: zie kerkorde, art. 69 K.O.
- 8.04: demografisch onderzoek: zie demografisch onderzoek.
- 8.05: studiedeputaatschap handreiking evangelische stromingen: zie evangelische stromingen.
- 8.06: vertrouwenscommissie kerkenraden-predikanten: zie vertrouwenscommissie.
- 8.07: aanvulling synodebesluit 1996 inzake landelijke samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken: zie eenheid, Nederlands Gereformeerde Kerken, art. 144.

International Conference of Reformed Churches: art. 123, 176, 179; bijl. 70 (422), 71 (431), 101 (605).

Israël, Kerk en -: art. 49, 225; bijl. 15 (208), 16 (226).

J

Jaarboek: art. 24; bijl. 2 (179).

K

Kerkelijke verhoudingen

- bezinning: zie eenheid.
- kerken binnenland: zie eenheid.
- kerken buitenland: zie kerken.

Kerkelijk lied: zie kerkorde, art. 69 K.O.

Kerken, correspondentie met de buitenlandse -: art. 123, 176, 179; bijl. 70 (422), 71 (431), 101 (605).

- Dutch Reformed Church of Botswana: art. 123; bijl. 70 (422).

- Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika: art. 92, 123; bijl. 70 (422).

- Eglises Reformées Evangeliques Indépendantes de France: art. 123; bijl. 70 (422), 71 (431).

- Evangelical Presbyterian Church of Ireland: art. 123; bijl. 70 (422).

- Free Church of Scotland: art. 123, 176, 179; bijl. 70 (422), 71 (431), 101 (605).

- Free Church of Scotland continuïng: art. 123, 176, 179; bijl. 70 (422), 71 (431), 101 (605).

- Free Reformed Churches of North America: art. 121, 123; bijl. 70 (422), 71 (431).

- Igrejas Evangelicas Reformadas no Brasil: art. 123, 176, 179; bijl. 70 (422), 71 (431), 101 (605).

- Lanka Reformed Church: art. 123, 176, 179; bijl. 70 (422), 71 (431), 101 (605).

- Orthodox Presbyterian Church: art. 123; bijl. 70 (422).

- Presbyterian Church in Korea: art. 123, 176, 179; bijl. 70 (422), 71 (431), 101 (605).

- Reformed Churches of Australia: art. 123; bijl. 70 (422).

- Reformed Churches of Botswana: art. 123; bijl. 70 (422).

- Reformed Church in Japan: art. 123; bijl. 70 (422).

- Reformed Church in Sri Lanka: art. 123, 176, 179; bijl. 70 (422), 71 (431), 101 (605).

- Reformed Church of New Zealand: art. 123; bijl. 70 (422).

- Reformed Presbyterian Church of Ireland: art. 122, 123; bijl. 70 (422).

Kerkjeugd en onderwijs: art. 156, 207, 253; bijl. 81 (491), 82 (511), 136 (747).

Kerkorde

- art. 69 K.O.: art. 112, 115, 215; bijl. 65 (371), 66 (415), 67 (417), 120 (684).

- bezinning op de betekenis van de - art. 116; bijl. 65 (371), 66 (419).

- naleving van de - art. 221; bijl. 65 (371), 122 (687).

- revisie van de - art. 117, 216, 220, 222; bijl. 65 (371), 69 (419), 121 (686).

- uitgave van de - art. 223; bijl. 123 (688), 124 (689).

L

Landelijk Kerkelijk Bureau: art. 104, 213; bijl. 45 (349), 46 (358), 118 (681), 119 (683).

Liturgische formulieren: schriftberijmingen en herziening -: art. 198, 202, 254; bijl. 112 (648), 113 (654), 137 (749).

M

Militairen, geestelijke verzorging van de -: art. 84; bijl. 33 (306), 34 (309).

Minimum-bijdragen van de kerken: zie financiële zaken.

Misbruik, - van pastorale en andere kerkelijke gezagsrelaties: art. 183, 226; bijl. 104 (612), 105 (622), 125 (689).

Moderamen

- generale synode 1998: art. 23; bijl. 1 (178).

- verkiezing van het - art. 4.

N

Nederlands Gereformeerde Kerken: zie eenheid.

O

Onderlinge bijstand en advies: art. 73, 108, 212; bijl. 23 (278), 24 (287), 48 (360), 117 (660).

Onderwijs: zie kerkjeugd en onderwijs.

Overheid, contact met de -: art. 189, 194; bijl. 107 (624), 108 (641), 109 (643).

P

Pastoraat in de gezondheidszorg: zie gezondheidszorg.

Predikanten

- financiële regeling langdurig zieke predikanten: zie financiën, financiële regeling langdurig zieke predikanten.

- predikantstrakementen: zie financiën, predikantstrakementen.

- vertrouwenscommissie kerkeraden-predikanten: zie vertrouwenscommissie.
- voortijdige ambtsbeëindiging: zie voortijdige ambtsbeëindiging.

Q

Quaestoraat

- benoeming quaestor: art. 12.
- rapport van de quaestor: art. 274; bijl. 142 (794), 143 (804), 144 (805).
- begroting van de quaestor: art. 274; bijl. 142 (794), 143 (804), 144 (805).

R

Radio- en televisiediensten: art. 94; bijl. 40 (337), 41 (339).

S

Schriftgedeelten, becijmde -: art. 198, 202, 254; bijl. 112 (648), 113 (654), 137 (749).

Studiefonds: art. 245; bijl. 133 (737), 134 (745).

T

Theologische Universiteit

- benoeming dr. G.C. den Hertog: art. 61, 128.
- curatorium van de -: art. 34, 38; bijl. 4 (181), 5 (197), 6 (198), 7 (202).
- deputaten-financieel van de -: art. 55; bijl. 19 (231), 20 (236).
- studiefonds: zie studiefonds.

V

- Varenden, geestelijke verzorging van -:** art. 175, 252; bijl. 99 (593), 100 (604), 135 (746).
- Vertegenwoordiging van de kerken:** art. 43; bijl. 12 (205), 13 (207).
- Vertrouwenscommissie, - kerkeraden-predikanten:** art. 82, 148; bijl. 30 (301), 31 (302), 32 (304), 78 (485).
- Voortijdige ambtsbeëindiging:** art. 182, 184, 257; bijl. 102 (606), 103 (610), 138 (751).
- Vrouw**
- dienst van de -: art. 203; bijl. 114 (656), 115 (676).
  - revisieverzoeken synodebesluit 1998 inzake 'Vrouw en ambf': zie bezwaarschriften: revisieverzoeken synodebesluit 1998 inzake 'Vrouw en ambf'.

W

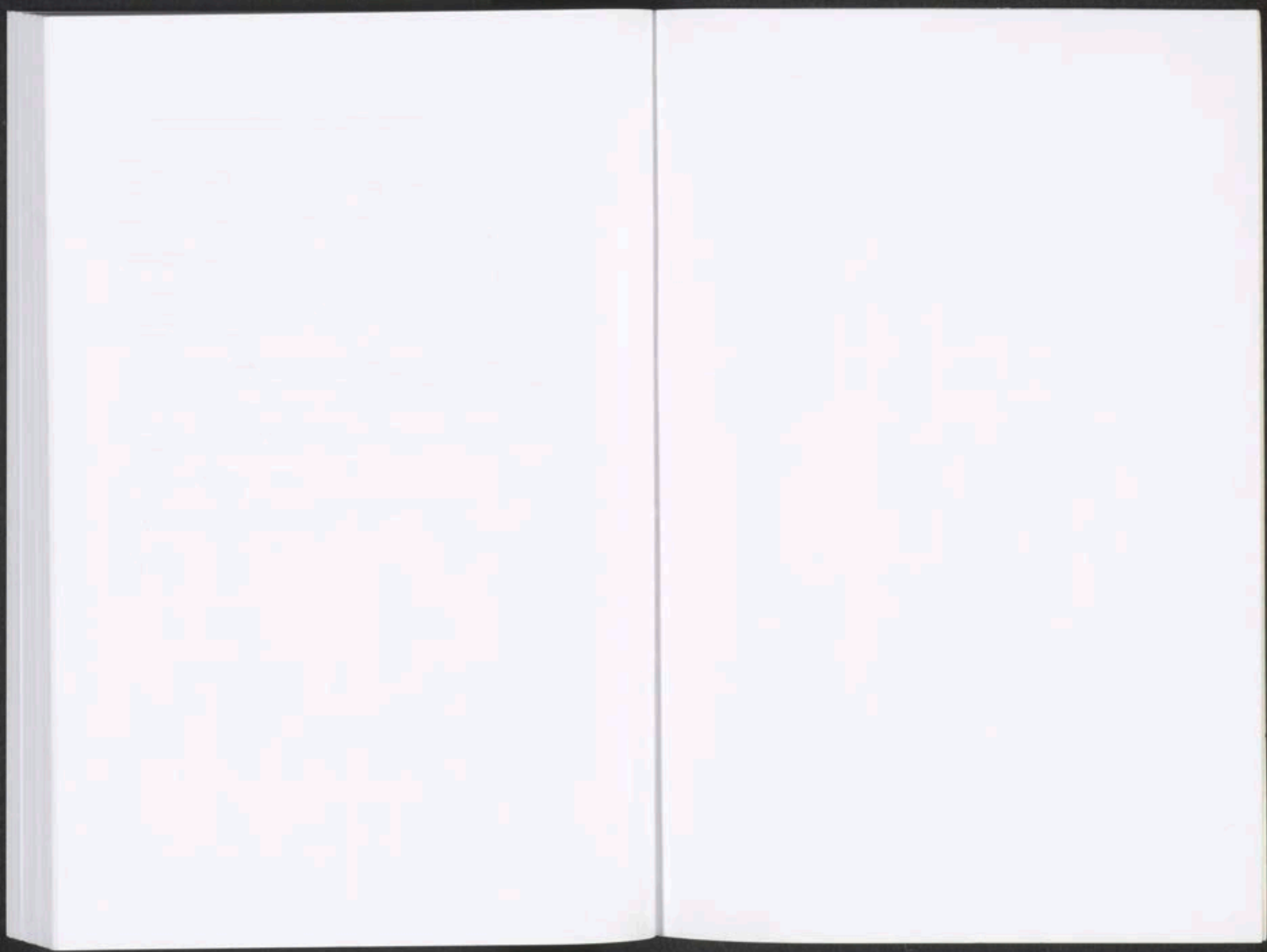
Wekker, De: art. 50; bijl. 17 (228), 18 (230).

Z

Zending, buitenlandse -: art. 129, 130, 137, 138; bijl. 73 (432), 74 (474), 75 (478).

Ziekenhulppastoraat: zie gezondheidszorg.

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

1926

1927

1928

1929

1930

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

